BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
13
16
41
M
FAUSTO STABI
ROMA
Via S. Chiara
LIBRI

13. 16. J. 41

CAMILLI GALLINII TICINEN. PATRITII AC IVRISCONS.

ET AVLAE IMPERIALIS COMITIS,

IN TICINENSIQVE GYMNASIO

PVBLICI AC ORDINARII PROFESSORIS

IVRIS CIVILIS IN VESPERIS;

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Libri X.

HISCE MEIS DECEM LIBRIS DE VERBORVM SIGNIF. QVIBVS Sacroſanctæ Pontificię dignitati, ac Sacroſ. Ro. Cath. & Apoſt. Eccleſ. dignitati honorem habere ſtudui, omnia pia, ſancta, ac piorum Patrum, Pontificumq; Maximorum ſcitis, ordinibus, decretis, conſtitutionibusque conſentanea ſunto. Si quid fortè ab ijs alienum per imprudentiam (quod minimè reor, hoc enim maximè caui) mihi exciderit, id omne caſſum, irritum, nullum, atque infectum penitus eſto. Quidquid autem boni ac publicæ ſtudioſorum vtilitati conducibilis in ijs compertum fuerit. C. S. O. M. Quidquid verò imperfecti in ijs erit, id omne imbecillis ingenij mei tenuitati acceptum relatum eſto.

Cum Indice rerum memorabilium locupletiſsimo.

CVM PRIVILEGIIS.



BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, Apud Io. Bapt. Somaſcum. 1582.

AMPLISS^MO^ ATQVE EXCEL^MO^ STATVS INSVBRVM SENATVI,

Immortalium Heroum coronæ ſplendidiſs. ac fama ſuper æthera notę.

CAMILLVS GALLINIVS. S. D.

QVEMADMODVM nihil eſt, excelſe ac ſapientiſſime Senatus, in inferiore hoc terrarum orbe, quo magis referatur ſummi atque æterni DEI maieſtas, ac amplitudo, quàm optimi Regis in ampliſſimo regno recta & irreprehenſibilis adminiſtratio; ita dubitandum non eſt, quin tribus potiſſimè virtutibus, prouidentia ſcilicet, iuſtitia, atque clementia illa comparetur, præſeruetur ac retineatur hæque virtutes tunc præcipuè earum vires producant, cum ſapientiſſimis, optimis, probatiſſimisque, ac prudentiſſimis viris, rerum publicarum cura, atque actio committitur, eorumque opera in rebus magnis, & arduis, explicandis, peragendis, ac deliberandis, eligitur. Tunc enim Rex optimus humanis iſtis in actionibus ad ſimilitudinem D. O. M. accedere videtur, qui omnia quæ pulcherima hac mundi mole comprehenduntur, diſcernunturque inſignium & nobilium quarundam cauſarum virtutibus regit, gubernat, ac moderatur, quas a cœleſtibus illis corporibus in inferiora hæc influere, atque infundi permittit, patitur, ac iubet. Hæc omnia, vt nemo eſt qui neſciat, quanta cum maieſtate reluceant in glorioſiſſimo Rege noſtro Philippo, omnium terrarum orbis Regum ampliſſimo ac potentiſſimo, ita quoque non dubitat, quin omnes inter mortales Principes is unus præ cæteris magis ad D. O. M. ſimilitudinem accedat, ut non immerito in æterni nominis Fidentium Ticinenſi Accademia poſitum inſigne illi fuerit tereſtris ſpheræ, ac cœleſti æquinoctiali circulo diſtinctæ; illis verbis, CVM IOVE, is enim vt cæteris præſtat regnorum amplitudine, rerum geſtarum gloria, omnibusque bello paceque præclaris virtutibus; quæ in ſupremo principe deſiderari poſſunt, ita omnibus præcellit in prudentiſſimis iuſtiſſimis, rectiſſimisque viris deligendis qui regnorum principatuum, prouinciarum, ac ditionum eius adminiſtrationibus præſint tùm in Hiſpanijs, Italia, Flandria, tùm in inſulis, Indijsque & Orientalibus & Occidentalibus, tàm ſcilicet in exercituum Imperatoribus, prouinciarum præfectisque generalibus promouendis, quàm in ſupremis Concilijs, Senatorijs ordinibus, aliorumque Magiſtratuum conuentibus conſtituen-

diſ, præſertim in hoc Inſubrum ſtatu, in quo, inter cætera, tanto omnium uirtutum grariarum ac laudabilium actionum ſplendore, Illuſtriſſ. Senatorum ordo refulget, ut nullus vnquam, non in Europa ſolum, ſed neque in vniuerſo terrarum orbe fuerit ſupremæ poteſtatis ac iuriſdictionis conuentus, in quo, nec veterum neque recentiorum memoria, tam admirabili omnium ſtupore, tres illę regiæ, abſolutè optimæ adminiſtrationis, principes virtutes enituerint, vt in te vno ſplendeſcere cernantur, ita vt iure merito concini poſſit,

Te duce, lenta fori verbum iurgia ceſſant,
Te duce, non humiles minitantum verba potentum
Horreſcunt, cunctis ſed perſtat pondere libra
Aequa ſuo, & noſtris immotus terminus agris:
Quiſque ſuo contentus ambit, nec dira cupido
Vnius, alterius bacchatur rebus opimis.
Pacis honos, raſtrique graues, longique ligones,
Sarcula, falxque bidens, ſurgunt & vomer ad vnius,
Aßiduusque labor, veri ſpes optima lucri,
Fundit humo facilem victum melioribus annis.
Te duce, cæleſtes ſedes Aſtrea reliquit.
Expectata diu, terraſque inuiſit amatas.

Tua enim potiſſimè, ordo excellentiſſime, prouidentia factum eſt, vt Ticinenſe noſtrum Gymnaſium, in omni grauiorum ſcientiarum, liberalium artium, bonarumque diſciplinarum genere tot præſtantiſſimis viris, tot facundiſſimis Anteceſſoribus, tot eruditiſſimis nominis immortalis profeſſoribus ſemper exuberarit, affluxerit, atque abundauerit; quibus differentibus, vniuerſæ Europæ Regionum huc confluentes ſtudioſiſſimi iuuenes, incomparabilem omnium virtutum, grauiorum ſcientiarum, ac literariorum ſtudiorum theſauros imbiberunt, hauſerunt, ac compararunt: quas inter opulentiſſimas ſtudiorum ingenuorum diuitias cum & ego, qui patria Ticinenſis ſum, educatus, inſtitutus, atque eruditus fuerim, tàm politiorib. literis ac diſciplinis, ſub præſtantiſſimis humaniorum literarum profeſſoribus, quàm grauiore iuris utriuſque prudentiæ facultate, ſub diſertiſſimis illis iuris ſuæ ætatis interpretum Coryphęis, Polictonio Mediabarba, poſtea tanti ordinis Senatore perilluſtri meritiſſimè effecto, qui cum ea in dignitate magna cum laude ac gloria quintam trientem ſuperaret, poſt laudabiliter peractam Burgundam legationem, ex Sereniſſimi PHILIPPI Regis noſtri diplomate in magnificentiſſima illa pro eodem inuictiſſ. Rege Romana legatione, apud GREGORIVM XIII. Pont. Max. vitam cum morte commutauit, ac triſte ſui deſiderium vniuerſo Inſubrum ſtatui, ac nobis præſertim eius Ticinenſibus ciuibus reliquit: Et Franciſco illo Alciato, ſacroſanctæ Rom. cathol. Eccleſiæ Purpurato Heroe ampliſſimo, & nunquam interituri nominis, cuius aſſiduis aſcultationibus, eius principia exhauſi, quod valeo, ſpiro, ac poſſum; in huius iuris utriuſque prudentiæ ſacris, cum pomeridiani primùm, ac deinde matutini iuris ciuilis ordinarij locos, tanto omnium ſtudioſiſſimorum iuuenum Italiæ, ac omnis Europæ frequentiſſ. conuentu interpretaretur diſcretiſſima illa eius lingua, quæ nunquam ſuperiorem paſſa fuit, nec parem admiſit, cum profitendi hoc munere fungeretur, & quæ maximorum Pontificum ac illuſtriſſimorum ſacri Conciſtorij procerum, poſtquam ad Cardinalitiam aſſumptus fuit a PIO IIII. Pontif. Max. æterni nominis dignitatem, aures ſæpius demulſit, ac omnibus eloquentiæ candoris numeris impleuit. Quem ſi fata dediſſent longioribus annis hæc aura frui ætherea, dubio procul ſuprema Pont. Max. dignitate refulgentem viſuri fuiſſemus, cum tot tantiſque virtutibus comitatus, ita omnibus polleret gratijs apud principes viros, apud mediæque, ac inferioris condi-

ditio-

ditionis homines, vt quaſi nouus alter Hercules Gallicus, quibuſdam quaſi aureis cathenis, omnes in ſui amorem, ac deſiderium vel nolentes traheret, prioribus illis maiorum gentium Dijs, obſequiali facundia, atque opera, ad ſe protractis, poſterioribus nero iſtis (quorum neminem nunquam non conſolatum a ſe dimiſſit) cumulatiſſima omnis generis officiorum munificentia ad ſe pellectis, ita vt, qui ter maximæ illius dignitatis conferendæ facultate habent, obſequijs deuicti, animis in illum pronis omnino facturi fuiſſent, vt ea frueretur, hi verò quibus benè ominari tantum datum eſt, aſſiduis apud D. O. M. precibus pro illo fuiſſent interceſſuri, ut beata illa diui Petri ſede quandoque potiretur. Cum igitur tantorum ſtudiorum opum, quibus omnium Europæ, famigerantiſſimum hoc noſtrum Ticinenſe Gymnaſium affluit, tua maxima atque inexhauſta rerum gerendarum prouidentia, & ego particeps fuerim, vt qui eo tempore ex ephebis me exceſſiſſe repererim, quo a præſtantiſſimis ac facundiſſimis illis Anteceſſoribus in hac grauiore iuris vtriuſque prudentiæ ſcientia erudiri potuerim, quo poſtea factum eſt, vt eiuſdem tui ampliſſimi ordinis decreto, in eodem Gymnaſio iam duos & viginti annos in publico profeſſorio munere cum emenſus fuiſſem, ſeptennium, ſcilicet inſtitutionibus interpretandis, & quinam trienteridem in pomeridianis iuris ciuilis ordinarij materijs explicandis, illis peractis, in vigeſimo tertio publicorum laborum meorum anno, eiuſdem tui ſacri ordinis conſulto ad primarium matutini iuris Pontificij ordinarij locum promotus fuerim idq; grauiſſimo ac benigniſſimo tuo motu proprio. Quamobrem cum omni officiorum ac beneficiorum genere, ſenatoriæ huic tuæ, Illuſtriſſimæ Coronæ deuinctum me eſſe ſciam, & profitear, operepretium facturum me eſſe arbitratus ſum, ſi quò omnino eius fieri poſſit, omnem ingratitudinis notam effugere conatus fuero, & ſuſceptorum beneficiorum memoriam in me in dies vegetiorem, ac viuaciorem fieri oſtendero. Eam ſi quidem ingenitam eſſe a natura gratitudinis vim rebus omnibus creatis videmus, vt in earum auctores, quanto efficaciores valeant, gratias habere, in illosque quaſi in affluentiſſimos earum creationum fontes, bona omnia innumeris miriſque modis referre videantur, hancque [illegible] non ipſis tantum cœleſtibus ſpiritibus, & corporibus, & rationis compoti humano generi (cui igneus eſt datus vigor & cœleſtis origo) communem fore cernimus, ſed etiam omnibus omnino animantibus brutis, plantis, & cæteris id genus, in inferiore hoc terrarum orbe, a rerum opifice natura creatis rebus ineſſe dignoſcimus. Et propterea Angelorum choros, cæterosque beatorum ſpirituum ordines, quibus datum eſt, in glorioſo illo, æternoque cœleſtis patriæ triumphantis Regno, trini & vnius omnipotentis D E I, ſanctiſſimo aſpectu coràm frui, aſſidua gratiarum actione in illum moueri, in eumque tanquam bonorum omnium eorum creationis Auſpicem, & Auctorem, ſuſcepta omnia beneficia inexhauſta mente referre credimus. Sic etiam cœleſtia corpora Solem, quaſi luminum omnium parentem maximum ac ſplendidiſſimum, lætis quibuſdam aſpectibus venerari, nobis quodammodo videre videmur. Aeri ventos, aues, & cætera in ſublimi viuentia animantia, quaſi inde ſint, ex eoque vitam trahant, quodammodo deferre atque obſequi proſpicimus. piſcis aquis; flumina mari, bruta animantia, plantasque terræ, vnde gignuntur, coaleſcunt, educantur, & vitam viuunt, mutuis quibuſdam actionibus gratias perennes agere videri, ferè diſcernimus. Homines autem nil magis hoc vno laborare conſpicimus, quàm vt erga illos, a quibus beneficia acceperint, grati, beneuoli, & ſuſceptorum beneficiorum memores fore videantur, uiuacemque illorum memoriam, ab ingrata obliuione defendant. Iuremerito igitur, ego qui omnium earum partium (ſi quæ tamen in me ſunt) quibus honeſtum aliquod nomen in his iuris vtriuſque prudentiæ ſacris conſecutus ſum, tibi vni conuentus illuſtriſſime debeo, tibi vni acceptum ferre teneor, à teque vno agnoſcere cogor, non alteri quàm tibi uni (longe præſtantiore tamen nuncupatione digniſſimo) haſce tot perennes exanclatorum laborum ſtudiorumq; meorum primitias afferre ac dedicare debui. Quandoquidem, ſi a me ſecus factum eſſet, & multis ipſis inferioris huius D E I templi corporibus, erga vnicum bene eſſe mei

Auctorem, minus gratus minusque ſuſceptorum beneficiorum memor futurus fuiſſem, & mihi Sophocleum illud non immerito obijci potuiſſet.

Ος ταχεῖα, τοῖς βροτοῖς χάρις διαῤῥεῖ, καὶ προδοῦσ᾽ ἁλίσκεται.

Debent enim eo redire gratiæ vnde profecta ſunt beneficia: idque a me eo libentius curatum eſt, quòd hanc tuam diuinæ maieſtatis ſimilitudinem, quam ſumma omnium cum admiratione, laude, gloria, & vtilitate præ te fers, in eo potiſſime ad D. O. M. benignitatem accedere mihi ipſi perſuadebam, vt quemadmodum is tàm equi bonique conſulit, thura quæ dantur ab eius fidelibus humilioris cenſus, tenui acera, quàm quæ ab opulentioris fortunę hominibus aureis cælatisq; patris offeruntur, ſic amplitudinem tuam non aliter tenue hoc munuſculum quod a me tibi offertur, animi gratitudine nulli ſecundum, hilariter accepturam eſſe ac ſi magnum ac eximium aliquod donum, a maiorum gentium principe aliquo viro illi exhiberetur, confidebam. Accedebat inſuper ſuprema illa auctoritas, exactiſſimaque & grauiſſima iuris vtriuſque prudentiæ cognitio, ac præſtantia, gratia illa ſumma apud cuiuſcunque generis ac ſtatus homines, cuiuſcunque Europæ, prouincię ac nationis, qui vel præclaro tuæ famæ tantum ſplendore, non etiam ex facie Maieſtatis tuę te nouerunt, qua ita polles, vt non ſolum eos qui omni officiorum ac beneficiorum genere tibi deuincti ſunt, qualis ego ſum, ſed omnes omnino in admirabiles tui amores, gratioſeque amplitudinis, ac virtutum tuarum deſideria allicias, ac trahas, & ad te amandum, colendum, atque obſeruandum inuites. Succurrebat quoque quòd frequens illa atque inſolens Momorum, Zoilorum, Rabularum, cęterorumque obtrectatorum caterua non ſecus obmuteſcere ac obrigere ad tuum in re literaria nomen didiciſſet, ac latrantes canes ad Hyenę pellem, vel Phinei milites ad Meduſæ caput ſaxei facti, obmutuerint ac obriguerint. Iure igitur merito tuus tibi ex animo addictiſſimus ſeruus, Gallinſus Iuriſconſultus, quem tuo in Ticinenſi Florentiſſimo Gymnaſio tot innumeris atque inenarrabilibus affeciſti beneficijs, nuncq; inter primarios tuos celeberrimos iuris interpretes promouere ac connumerare haud dedignatus es, hunc primum eius laborum ac ſtudiorum partum tibi dicandum, nuncupandum, ac conſecrandum putauit. Tu igitur lęta illa hilari atque ſerena fronte, qua ſoles, addictiſſimi ſerui tui munuſculum excipies, æqui bonique conſules, & inter non ingratas ſeruorum tuorum memorias præſeruare, illiſque inter tuas maximas & grauiſſimas Regiarum adminiſtrationum curas gratiam hanc impertiri dignabere, vt poſſit eius auctoris viuacem memoriam apud te præſeruare atq; ob oculos ponere, & diuinos illi afflatus conciliare, futurum enim erit, vt hoc pacto acrioribus ſtimulis concitatis ſtudioſorum animis, è Ticinenſi Gymnaſio, tanquam ex equo Troiano, innumera perenni gloria, atque immortali memoria digna, in omni ſcientiarum genere, proditura ſint opera, quę lucem expectant. Vale, præclarum Inſubrum atque omnis Italiæ decus, & omnium Senatoriorum ordinum Sydus maius, ac iubar ſplendididiſſimum. Ticinenſi ex Academia ſexto Idus Februarij die Iouis, & feſto Diui Inuentij Ticinen. Epiſcopi, qui dignetur à D. O. M. cuius in conſpectu aſſiduus verſatur, hiſce primis laboribus meis fauſtum, fœlicem, fortunatumque exitum, ac victuri libri genium implorare. M D LXXXII.

CAN-

CANDIDO LECTORI,

CAMILLVS GALLINIVS

I. C. Ticinenſis,

Amplisſime.

OMNEM hanc materiam verborum ſignificationis non abre, Lector candide, in tres tomos digeſſimus, ſed ita vt vnus ſine altero ſua dote contentus ſtare poßit, priore enim hoc qui nunc primum in lucem prodit decem libris proſecuti fuimus, omnia quæ ad propriam, impropriam, conſuetudinariam, ac interpretatiuam verborum ſignificationem, tam extenſiuam, quàm reſtrictiuam pertinent. Altero qui propediem edetur non minore cura, ac diligentia, omnium legum quæ ſub titulo de verborum ſignificatione, in pandectis habentur, commentarios explicauimus, tam pleno atque vbere ſtylo; vt omni ſatisfactum ſit methodo, qua hactenus vſi fuerunt interpretes in eorum locorum enarratione. Tertio quem paulo poſt emittemus ardentiore ſtudio, magisque inceſſato conatu, omnia complectimur, quæ ad peculiares verborum, ac formularum iuris ſignificationes ſpectant. Hactenus te Lector optime admonuiſſe ſufficiat, quò tendant hi noſtri lubenti animo perduranti labores, in publicam ſtudioſorum vtilitatem, in ampliſſima ita verborum ſignificationis materia, quæ ſui maximo ac ingi ambitu, ad ſimilitudinem maris Oceani circa globum terræ, omnes ambit lambieque iuris vtriuſque prudentiæ ſinus, vniuerſamque alluit eiuſdem molem. Cæterùm eſt vt intelligas huius operis euulgatione nos haudquaquam tantum vobis, ſtudijsque noſtris tribuere, vt opinemur hoſce labores noſtros, vſui eſſe, aut aliquid profectus afferre poſſe, magnis illis ac prudentiſſimis, & ſapientiſſimis Iuriſconſultis, qui hac ætate tam legalis philoſophiæ præſtanti doctrina, quàm præclaro rerum magiſtro vſu, præ cæteris pollent, aut frequenti aßiduaque operum editione publicè omnibus proſunt, abſit enim, vt nos qui nappæ ſumus, & puſilla ruris numina, maiorum gentium Dijs aliquid perſcribere poſſe nobis ſuadeamus, quod vel eis incognitum ſit aut ad illorum eruditionis incrementa facere poßit. Illis enim, ſi quandoque a maioribus negotijs feriari licebit, in noſtra hæc vireta diuertere, animi gratia permittimus, modo meminerint, omnia æqui boníque conſulenda eſſe, nec officioſo amico ſuccendendum, quod minus ſplendido apparatu illos exceperit. Etenim is fuit noſtris hiſce in laboribus ſcopus, vt illis potiſſime ſtudioſis prodeſſe, atque opem ferre poſſemus, qui eius ætatis adhuc ſunt, in illisque profeßionis noſtræ gradibus adhuc verſantur, vt a nobis diſcere noſtrisque lucubrationibus commodum referre poßint, illisque præſertim, qui almo hoc in Gymnaſio Ticinenſi, intra duorum & viginti annorum curricula, quibus publico profitendi muneri aßiduam, nec infrugiferam operam nauauimus, & ſub noſtra militarunt diſciplina, & Doctoratus gradum laudatiſſime conſecuti ſunt, alijsque qui nunc militant, futurisque militaturi, ac lauream conſecuturi erunt in annis. Hoſce enim, vt me viua voce de me diſſerente audire, & a me artis præcepta haurire haud dedignati ſunt ſic minime auerſaturos eſſe opinor, illius præceptoris libris euulgata documenta, quem ſibi obſeruandum, diligendum, atque omnibus officijs atque humanitatis ſtudijs, dum in Gymnaſticis exercitationibus fuerunt, fouendum eſſe putarunt. Vtere igitur ac fruere hilari ac ſincero animo, beneuole atque amice Lector, primo hoc partu decem librorum de verborum ſignificatione, propediem ſecundo fruiturus, & tertio non multo poſt tempore. Vale.

AVRELII GALLINII, TICINENSIS PATRITII, AC Phyſici, publicique Logices profeſſoris in Ticinenſi Gymnaſio, ad Camillum Gallinium eius fratrem:

CARMEN.

NVnc verè videor cernere ramulum.
Lauri, pranitidis ac bene olentibus
Baccis, (quem glociens ore refert Auis
Noſtris ſtemmatibus) auſpicijs bonis
Unà rite ſeri, perque coli bene ;
Fœcunda atque ſimul germina ſurgere;
Ac ſyluas fieri, vt tempore Cæſarum,
Doctarum, virides, præmia frontium.
Noſtrum, mi videor, nunc quoque cernere.
Candore eximio conſpicuum, alitem,
Læta cum ſobole, in multa referrier
Secla, & mox generi, quærere ſplendida
Noſtro, nomineque, & perpetuum decus.
Cum tali edideris ingenio librum,
Germane, vt doceas eloquij modos,
Quid ſignentque voces, & pariter notent
Quid verbis poſitæ, propoſitæque Res.
Cedro, & digna vales ſcribere carmine,
Sacris vnde queant cernere legibus.
Senſus, improprios, a proprijs, patres,
Doctis, erudiunt qui iuuenes ſcholis.
Et lauros capiant, quo is rediniant comas
Victrices, pugilum, pallados in ſacris.

CAMILLI SCIAFENATI, MEDIOLANENS. I. C. & publici in Ticinenſi Gymnaſio profeſſoris, Ad Lectorem

CARMEN.

COnſilium capture nouum, iam deſine edentis
Gallinæ, vanum quærere harspicium :
Hinc, quid agas, reſponſa pete, hinc, quæ uerba loquaris,
Accipere in ſenſu quoque aliena queas,
Certius hæc Gallina dabit, quæ elata volatu
Sublimi, volitat docta per ora virùm.

HER-

HERCVLIS VINCEMALAE I. C. MEDIOLANENS. Carmen, de Gallinio I. C. eiusque opere.

Tyndaridæ gemini, fœlicia ſydera cœlum
Ornant, & nobis commoda magna ferunt;
Edidit inſigneis diuos virtutibus ouum,
Dum ledæ gremio iungitur albus olor,
Hac cum Gallina iunctus cylenius affert
Oua, quibus nihil eſt pulchrius, aut melius,
Gallina viuet fœcundi gloria fœtus,
Ticinus, liquidas, donec habebit, aquas.

FRANCISCI CVRIONIS, MEDIOLANEN. LEGVM Canditati, eruditiſſimi, Carmen, Ad præſtantiſs. I. C. Camillum Gallinium.

Gallina, ſalue plurimum, ſalue decus
Inſigne, noſtri ſæculi:
Nanque abſte olores ſatentur vincier,
Herbamque mæſti porrigunt.
Atque ipſa princeps alitum Auguſtiſſimo
Sacrata Regi cælitum,
Viuaxque laudes cogitans, phœnix, ſuas,
Irata, ſe ſe deſpicit,
Et tue; nam quæ ſunt in illis ſingula,
Vni tibi adſunt omnia.
Te nanque Phœbus maximè pater colit,
Atque omnes a deo cælites.
Tu, cælum adusque, præpetem plumam explicas.
Diſploſa tranans nubila.
Et ſempiternam, cum ſoleat virtus potens,
Vitam ſepultis tradere;
Ridere vanos impetus mortis potes,
Viues in omne ſæculum.

AD EVNDEM.

Num fortaſſe mens quoniam te laudat Iambus,
Hunc mirare nouum munus obire pedem?
Deſine mirari, vir præſtantiſſime, liuor
Ipſe nequit, laudes diſſimulare, tuas.

BERNARDINI BALDINI VIRI ERVDITISSIMI
De Camilli Gallinij Iuriſconſulti libro,

CARMEN.

HAud ſcatet hic pullis codex, & edulibus ouis,
Quæ Gallina fouet fertilis, atque parit:
Sed per lucidulis gemmis eſt diues, & auro,
Mercibus huuc Indus ditat, Arabsque ſuis.
Quas inſignis opes, Gallina dat, accipe Lector,
Non aliunde tibi, copia maior erit.

IOAN. MARIAE SIMONETAE COLLEGIATAE
Eccleſiæ Sancti Theodori Ticin. Præpoſ. Sacræ
Theol. & Can. Doctoris.

EXASTICON.

COrs illa eſt fœlix, vbi roſtro quærit acuto
Grana, quibus pullos, ſedula paſcat auis.
Hanc volucrem, tu docta cohors, retinebis in annos
Centenos, volitet donec ad aſtra ſenex.
Temporis interea, croceis donare vitellis
Te poterit, quoniam ter parit oua die.

CAROLI ANGELI GRINGHELLI, TICIN. PATR.
Aduocatique, ac Iudicis præſtantiſſimi ad
Camillum Gallinium,

CARMEN.

QVi poſuit factis, primus, ſua nomina, rebus,
Is tulit eximium nomen, & orbe decus;
Proxima huic, veterum iuris, eſt gloria, patrum
Verborum ac rerum qui docuere modos:
Mox palma, arguti Veronæ, eſt tertia, alumni,
Qui fecuit certis, verbaque resque locis;
Maior at Alciato debetur gratia magno.
Hæc calamo amplexus qui vberiore fuit;
Nec ſua tollenda eſt ſauio laus, docta ſophorum
Dogmata qui aduexit, verbaque resque docet,
Nunc tua, in hoc, ſuperant veterum, monumenta, labores,
Cedit & ingenuo priſca corona tuo,
Clare CAMILLE, nouo potis es qui includere, libro,
Quod fora, quodque ſcholæ, Romulidesque valent.

EIVS-

EIVSDEM CAROLI ANGELI GRINGHELLI,
In commendationem operis eiuſdem
Auctoris,

CARMEN.

Hactenus abſtruſi ſenſus, vulgantur in orbe
Iuris Cæſarei qui latuere diù,
Ecce datum, in lucem, rarum & mirabile donum,
Verba, quod in dubijs ſignificare docet.
Huic, benè iuri data eſt, præſenti, gloria, ſeclo,
Cuius ab ingenio ſplendida gloſſa fluit:
Cauſidici hoc tractare quibunt, & iure periti,
Litibus in cunctis, bina trophea ferent.
Nuſquamque (crede mihi) tot iam labentibus annis.
Tale opis eſt viſum, commoda multa dabit.
Bartolus obticuit, quos nodos iſte reſoluit.
Et legum, & praxis lucida iura facit.
Nunquam igitur tanti, moritura eſt linea laboris
Quem non grandiloquio promeret ore, Maro.
Neſtoreos, Auctor viuat doctiſſimus, annos,
Cuius, in Italia, fama perennis erit.

TETRASTICHON EODEM AVCTORE
Ad Librum.

I Liber à Scombris procul, atqui ture Sabeo,
Qui meritò volitas, docta per ora, virum.
Cedro dignus eris, cedrino nomen oliuo
Perfuſum, viuet tempus in omne, tuum.

FEDERICI QVINCTII, I. C. MEDIOLANENSIS, IN
Camilli Gallinij librum de verborum
ſignific.

CARMEN.

Huc huc ò Veneres, ſales, lepòres
Et vos delitiæ, boniquе amores,
Ac vitæ, genij diu tenaces,
Et vos o charites venuſtiores,
Forte, iam properum gradum frequentes,
Et rogo, excipite hunc librum benignè,
Cui partes hominis datur referre,

(Queis

(Queis DEO ſimiles magis videmur,
A mutisque feris abeſſe longè)
Ac fari, vt Comes eſt imago rerum,
Mentì, quàm prius hauſta proloquamur,
Uti conueniantque rebus ipſis
Verba, per proprios bonosque ſenſus.
Illi conſpicuum date ac decorem,
Atque dotibus, expolite cunctis:
Vt frequens manibus peritiorum
Verſetur, placeatque perlegenti,
Viuatque in numeros, perennis, annos.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM TOTIVS Operis de verborum ſignificatione, atque imprimis eorum.

Quæ quidem libri primi capita ſunt.

QVomodo capiatur verbum in hac materia verborum ſignificationis. Cap. 1.

Quæ ſit nocis rei acceptio in eadem materia verborum ſignific. ac rerum. cap. 2.

Poſſe res præter verba etiam aliquid per ſe actiuè ſignificare. cap. 3.

Quam ob cauſam verba inuenta fuerint. c. 4.

Quam varia ſint verborum genera, & quæ ſint uerba poſita ac eorum ſpecies. c. 5.

De uerbis innouatis, & uarijs eorum generib. c. 6.

Quæ in verbis ſint conſideranda. c. 7.

In quo conſiſtat natura, & intellectus uerborum. capit. 8.

Qui ſint uerborum effectus, duodecimque ab antiquioribus conſideratos referri, illumque præ cæteris examinari, quo recipitur uerba ſemper ita intelligenda eſſe, ut aliquid operentur. c. 9.

An uerba operentur & quomodo, quando ſit eorum expreſsio, quæ tacitè inſunt. c. 10.

Quid iuris, quando ſubiecta materia refragatur verborum operationi. c. 11.

Quis ſit effectus uerborum, quando aliquid exprimitur ex abundanti, uel ſe habeant uerba ut genus & ſpecies. c. 12.

Vtrum effectum habeant uerba, quando prout exprimuntur intellecta ſunt contra intellectum iuris communis, uel quando ius commune diſponit, ut eorum expreſsio nihil operetur, uel quando id quod exprimitur, erat ex diſpoſitione iuris communis iam introductum. c. 13.

Alios pleroſque caſus referri, in quib. uerborum expreſsio inanes habet effectus. c. 14.

Duodecimum uerborum effectum non minus utiliter, quàm accuratè diſcuti, an licitum ſit incantamentis ex ſacris uerbis prolatis, uel perſcriptis, reſtitutionem bonæ ualetudinis procurare. c. 15.

Incantationibus profanis, fas ne ſit priſtinæ ualetudinis reſtitutionem implorare. c. 16.

Quindecim alios effectus uerborum, cæteris ab antiquioribus conſideratis, præter cæteros addi. capitu. 17.

De intellectu uerborum triplicique illius acceptione, remiſsiuè. capit. 18.

Quid ſit uerborum ſignificatio. cap. 19.

Quomodo fiat uerborum ſignificatio. c. 20.

Qui ſit verborum ſig. finis. c. 21.

An tacita voluntas defuncti, vt producat effectum, requirat ſaltem concurſum impropriæ ſignificatio. uerborum. c. 22.

Vna ne ſit, an diuerſa verborum & rerum ſignificatio. cap. 23.

Quo iure inuenta, introductaque fuerint uerba. capit. 24.

Quæ libro ſecundo continentur hæc ſunt.

SIgnificationem in genere conſideratam diuidi in quatuor ſpecies, propriam, impropriam, conſuetudinariam, & interpretatiuam, quidque ſit propria ſignificatio, & quomodo capiatur ſecundum Baldum, Veronenſem, & D. Alciatum. Cap. 1.

Quid rurſus ſentiant de propria ſignificatione Andreas Gammarus, Aurelius Sauius, & Ludouicus Aluarus. c. 2.

Auctorem putare oportunum eſſe, ac neceſſarium nõnulla permittere, proficiſciore reſolutione propoſitæ difficultatis, atque imprimis proprium eſſe in quadruplici acceptione, & proprium cuiuſque uocis ſignificatum tripliciter aſſumi. c. 3.

Tres potiſsimum eſſe ſignificationes in quibus uerſatur propria locutio generalem, ſ. latam, ac ſtrictam. c. 4.

Quibus in caſibus procedat iſta diſputatio de ſtricta ſignificatione, & nomina propria ſignificationem propriam non habere. c. 5.

Quæ ſit reſolutio Auctoris in propoſita diſputatione de acceptione propriæ ſignificationis. c. 6.

Proprias iſtas ſignificationes deſumi a quadripartito illo medio ſupra relato deſinitionis deſcriptionis ethimologiæ & auctoritatis. c. 7.

Quæ ſunt ea quæ dicuntur de expreſſa, & quæ a tacita ſignificatione proficiſci, quidque ſit expreſſum, & quid tacitum. c. 8.

Quo-

Quomodo ſit expreſsio facienda, quando lex iubet reſpectu certæ perſonę aliquid fieri. cap.9.

An ea quæ comprehenduntur ſub rationę & mente legis, dicuntur expreſſe venire. c.10.

Epilogantur quæ hactenus dicta ſunt de expreſſo ac tacito,& diſſeritur, an ea quæ veniunt ex coniectu ris dicantur expreſsè uel tacitè ſignificari. c.11.

An ea quæ ex impropria ſignificatione comprehenduntur, dicantur expreſsim concipi.c.12.

An ſignificatio quæ proficiſcitur a communi uſu loquendi, dicatur eſſe tacita an uerò expreſſa.c.13.

Quid concludendum ſit gratia ſignificationis, quæ prouenit ab interpretatione. c.14.

Quomodo ſit intelligendum ſtatutum reijciens omnem interpretationem, uel ſenſum, aut intellectū præter expreſſum, vel conſtitutio aliqua iubens aliquid exprimi.c.15.

Quid cenſendum ſit de illa demonſtratione quæ fit per digitum, uel ad oculum corporis, an iudicanda ſit æquipollere demonſtrationi verbis factæ. capit. 16.

Quid iuris ſtatuendum ſit de expreſsione, quæ fit per relationem ad aliud.c.17.

Quis effectus ſit ſupra relatæ diſceptationis de tacito atque expreſſo.c. 18.

An per clauſulam non obſtantibus plenè ſed generaliter conceptam, dicatur derogatum eſſe priuilegio ſpeciali,in quo adſit clauſula, vt non cenſeatur alli ſore derogatum, niſi ſpecialiter facta fuerit mentio illius clauſulæ ac de uerbo ad uerbum. cap.19.

Quid differat ſignificatio propria ab impropria, con ſuetudinaria,vel interpretatiua. c.2.

An uerba ſecundum propriam ſignificationem ſemper accipi debeant. c.21.

Plures eſſe caſus in quibus propria verborum ſignificatio non attenditur,præſertim cùm uſus communis loquendi refragatur, vel ius commune læditur aut publica vtilitas eſt in contrarium.c.22.

Propriam quoque verborum ſignificationem non attendi contra rationem diſpoſitionis, cõtra legem, contra euitationem contrarietatis, & quando induceretur perplexitas c.23.

A propria rurſus ſignificatione recedi ob malum exemplum, quando non inueniretur finis, neque principium,& reſultaret impoſsibilitas.c.24.

Non recipi propriam verborum ſignificatio. quando adiuncti ratio aliud ſuadet,vel conſanguinitas, uel pactum, uel publica uindicta, uel geminatio uerborum,uel indebiti damni illatio. c.25.

Quæ libro tertio. habentur hæc ſunt.

QVid ſit impropria verborum ſignificatio, ſecundum Bal. Alc.& alios,& quid ſecundùm Auctorem. Cap. 1.

An ea quæ ueniunt ex latiore ſignificatione dicantur venire propriè, vel impropriè. c.2.

An ea quæ pronuntiata ſunt per tropos, vel alios dicendi modos, propriè dicantur ſignificare.c.3.

Verba non eſſe ſecundum impropriam ſignificationem accipienda, niſi ſubiecta materia id ſuadeat, capit.4.

Impropriæ quoque ſignificationi locum eſſe ex mente diſponentis. c.5.

Admitti quoq; impropriam ſignificationē, vt actus nullitas euitetur.c.6.

Impropriæ ſignificationi locum fieri, quando facilè poſſet reddi diſpoſitio eluſoria, vel qualitas perſonæ ad quam verba referentur id ſuadent,c.7.

Propter abſurdum euitandum impropriam ſignificationem propriæ præferri.c.8.

Veriſimilem teſtatoris mentem plerunque operari, & impropria ſignificatio propriæ proponatur. cap. 9.

An verborum ſignificatio recipienda ſit, quæ ex aula receſſerit, vel abſoleta ſit. c.10.

Quid cenſendum ſit de illa uerborum ſignificatio. quæ proficiſcitur ex uerbis obſcuris & ambiguis. cap.11.

Quando ſuper aliquo articulo ſunt opiniones Doct. hincinde, an iudex faciat litem ſuam, qui ſecundū hanc uel illam opi. iudicauerint. c.12.

Vnde proficiſcatur ambiguitas, uel obſcuritas uerborum.c.13.

Quæ ſit Auctoris reſolutio in propoſita quæſtione, unde progrediatur ambiguitas, uel obſcuritas uerborum. cap.14.

Quomodo ex generalitate uerborum fiat obſcuritas uel ambiguitas.c.15.

Ex alternatione ut proueniat ambiguitas uel obſcuritas uerborum.c.16.

Ex indefinitate quo pacto producatur obſcuritas, uel ambiguitas.c.17.

Contra quam obſcura uerba ſint interpretanda cap.18.

Nunquid uerba ſecundum fictionem accipienda ſint. cap. 19.

Quàm variæ traditæ fuerint reſolutiones in materia huius fictę ſignificationis, ob iurium rationumq; contradictionem. c.20.

Quàm uariè rurſus ſenſerint Io. Imola & Franciſcus Aret. in hoc eodem articulo fictæ ſignificationis, cap. 21.

Quid ſentiat auctor in propoſita difficultate, reducens omne negocium ad tria capita, hoc eſt ad ea quæ ſunt facti, ad ea quæ ſunt iuris, & ad ea quæ promiſcuè attinent ad ius, & ad factum, præmiſſaque triplici fictionis acceptione uerſatur circa ea quæ ſunt facti, diſſerens qualiter in iis fictio uerſetur. c.22.

Quid iuris ſit ſtatuendum, quando agimus de ficta verborum ſignificatione, quæ uerſatur circa ea quæ ſunt iuris. c.23.

Quid ſit conſtituendum circa illas uerborum ſignificationes, in quibus fictio promiſcuè verſatur circa ius & factum. c.24.

Quæ libro quarto concipiuntur hæc ſunt.

QVid ſit communis vſus loquendi, Cap. 1.
An communis vſus loquendi ſignificatio propria ſit uel impropria, c.2.
Qui putarant communis uſus loquendi propriam eſſe ſignificationem indiſtinctè, c.3.
Quæ ſit Auctoris reſolutio in propoſita difficultate, cap.4.
An omnis generis ſtatuta, ſtrictè & ad literam intelligenda, admittant ſignificationem quæ ex communi uſu loquendi proficiſcitur, c.5.
Qui putant communis loquendi ſignificationem nõ habere locum in ſtatutis, c.6.
Quid ſentiat Auctor pro declaratione iſtius difficultatis, c.7.
Quid decernendum ſit, quando ſtatutum iubet uerba debere intelligi ſecundum propriam ſignificationem, cap.8.
An prænarrata concluſio procedat in omni communi uſu loquendi, cap.9.
An ſupra conſtitutæ concluſiones locum habeant non ſolum in ſtatutis, ſed etiam in alijs diſpoſitionibus, cap.10.
Quomodo probetur communis uſus loquendi, c.11.
Qui contra ſtatt. ſententiam ſenſerint, adijciturque Auctoris reſolutio. c.12.
Vtrum ratio teſtis deponentis ſuper communi uſu loquendi & dicentis ſe ſcire, quia ita communiter dicitur, concludat, c.13.
An dictum teſtis interrogati a quibus dici audiuerit, ac dicentis ſe neſcire concludat, c.14.
An præſtanti alicui Doctori atteſtanti de communi uſu loquendi ſit credendum, cap.15.

Capita, quæ libro quinto leguntur, hæc ſunt.

QVàm uaria uſi fuerint methodo Doctores in tradenda materia ſignificationis, quæ progreditur ab interpretatione, Cap.1.
De interpretatione, & quid ſit interpretatio, capitulo 2.
Quomodo accipiatur interpretatio apud iuris interpretes, cap.3.
Quando locum habeat interpretatio, c.4.
Quot ſint ſpecies interpretationis in genere conſideratæ, cap.5.
Quomodo ac qualiter uerba interpretanda ſint, ac præſertim in genere, c.6.
Quo pacto uerba interpretanda ſint ſecundum varias deſpoſitionum ſpecies, c.7.
Quæ ſint perſonæ pro quibus uerba interpretanda ſint, cap.8.
Quæ ſint cauſę pro quibus interpretatio eſt facienda, cap.9.
Quibus inſtrumentis utendum ſit in interpretatione facienda, ſexdecimque inſtrumenta hoc capite enumerari, cap.10.
De inſtrumento rationis, ac multiplici eius effectu, cap.11.
De multiplici rationis ſpecie, quæ in interpretatione facienda eſt neceſſaria, c.12.
Quæ conſideranda ſint in interpretatione facienda per inſtrumentum rationis, c.13.
Quatuor rurſus conſiderari, quibus conciliantur iura & opiniones interpretum ſuper interpretatione facienda, c.14.
Quid ſeruandum ſit in interpretatione facienda, ex ratione legis tacita uel præſumpta, c.15.
De inſtrumentis ſtyli, ac conſuetudinis, ſubiectæ materiæ locique a ſimili, cap.16.
De inſtrumentis aliorum modorum topicorum, quibus utimur in propoſitis diſpoſitionibus interpretandis, cap.17.
De præſumptionis inſtrumento frequens eſt uſus in Interpretatione facienda, multiplicique illius ſpecie, & quibus in caſibus iura aliquid præſumant, cap.18.
Aliquorum è contra caſuum nomenclaturam recenſeri, in quibus iura aliquid non præſumant, c.19.
De arbitrij iudicis inſtrumento, cap.20.

Capitum ſexti libri epitome.

DE interpretatione extenſiua, & quid iſta ſit, Cap.1.
Quæ fuit cauſa introductiua iſtius interpretationis extenſiuæ, cap.2.
Quæ ſint fundamenta precipua interpretationis extenſiuæ cap.3.
Quæ cauſa proficiſcantur ex ſupra relatis illis ſex medijs, ſeu fundamentis interpretationis extenſiuæ, cap.4.
In quot genera diuidatur interpretatio extenſiua, ſicut ſupra definita atque explicata, c.5.
De extenſiua interpretatione facienda in materia correctoria, iuris communis, ſecundum Matheſilanum, Imolam, Alciatum, Euerardum, & Gammarum. c. 6.
Quæ ſit Auctoris ſententia in materia extenſiuæ interpretationis faciendæ in correctoria diſpoſitione, cap 7.
An præmiſſa concluſio ceſſet, quando expreſſa eſt ratio in lege, lateq; de ueritate huius diſceptationis differit, c.8.
An idem iuris ſit, quando unica tantum ratio aſſignari poteſt in lege, & an plures in dubio præſumendæ ſint rationes uel una tantum, c.9.
Quid ſentiat Auctor circa præſumptionem unius, uel plurium rationum, c.10.
Verum ſupra firmata concluſio uera ſit in materia correctoria tantum, an uero in materia correctoria, & pœnali, & quando per aliam legem prohiberetur extenſio, c.11.

Quid

Quid iuris ſtatuendum ſit, quando ratio in lege ſcripta non eſt finalis, uel quando alia ratio in lege non expreſſa ſuadet extenſionem. cap. 12.
Quid dicendum ſit, cum lex correctoria taxatiue loquitur, cap. 13.
An facienda ſit extenſio in correctorijs, cum caſus non expreſſus non eſt æque fauorabilis ac expreſſus, cap. 14.
Reſtringi ſupra firmatam concluſionem, quando per extenſionem reducimur ad ius commune uel in correlatiuorum materia uerſamur, c. 15.
Locum non eſſe recitatæ concluſioni, quando ſumus in comparatis a lege antiqua, c. 16.
An ſit locus memoratæ concluſioni, quando ſequeretur abſurdum, niſi lex correctoria extenderetur, vel fieret eluſoria, uel ageretur de fauore animæ, uel identitas rationis reſurgeret ex reg. cui quod plus eſt licet. c. 17.
Ocioſam eſſe prædictam concluſionem in ijs quæ ſunt de conſecutiuis neceſſarijs & de natura actus, cap. 18.
Non eſſe locum ſupradictæ concluſioni in ijs quæ ueniunt ex antecedenti uel conſequenti neceſſario, uel quæ ſe inuicem gradatim habent, c. 19.
Eandem concluſionem ceſſare, quando ex communi uſu loquendi, uel ex lata ſignificatione caſus ad quem fit extenſio comprehenderetur, c. 20.
Quid cenſendum ſit de ijs quæ frequentioris uſus uel exempli gratia proferuntur, uel per extenſionem paſſiuam ueniunt, c. 21.
Quid iuris ſit in extenſione quæ fieret ex mente legis intrinſeca, uel quando unum ſubrogatum eſſet in locum alterius, c. 22.

Capitum libri ſeptimi compendium.

De extenſiua interpretatione quæ fit in materia limitatoria ſeu exorbitanti, duaſq; reſolui difficultates eadem in materia a Doctor. eleuatas, Cap. 1.
Quam uarias tradiderint theoricas, ob ſupra excitatas difficultates iuris interpretes & præſertim Matheſilanus, c. 2.
Quàm diuerſa ſenſerint Io. Imol. Euer. Iaſ. Rip. Gammar. & D. Alc. in hoc negocio, c. 3.
Auctori magis placere eam methodum per quam propoſita regula, per extenſiones ac declarationes abſoluatur negocium, ſed imprimis uerſari circa confirmationem ipſius concluſionis, cap. 4.
Quibus modis remoueantur obices qui obſtare uidentur communi concluſioni, c. 5.
Ad multa ex ſupra firmata concluſione inferri & illã nonnullis modis declarari, c. 6.
Quomodo procedat dicta concluſio, quando argumentum ducitur a maioritate rationis uel ab identitate rationis, & quando appoſita reperitur dictio taxatiua, c. 7.
Quid iuris ſit quando diſpoſitio ius aliquod perſonale induceret, uel quando aliquid odioſum uel irrationabile inueheret, c. 8.
An in pœnali iuris communis diſpoſitione licita ſit interpretatio extenſiua quàm uariatum fuerit ſententijs a Doctorib. & quid ea in controuerſia ſentiat Matheſi. c. 9.
Quid ſentiat Ioan. Imol. & Deci. de interpretatione extenſiua facienda in pœnalibus, c. 10.
Quæ ſit auctoris ſententia de extenſiua interpretatione facienda, in pœnalibus iuris communis diſpoſitionibus, quamque maximè controuertant Doctor. circa intellectum cap. 1. §. porro, quæ fuit prima cauſ. benefi. amitten. c. 11.
Quid opinetur auctor circa intellectum dicti cap. 1. §. porro quæ fuit prima cauſa benefic. amitt. c. 12.
An procedat concluſio negatiua extenſionis in pœnalibus, quando eadem militat ratio, cap. 13.
An ſit uera illorum opinio, qui uolunt dictam concluſionem extenſiuæ interpretationis negatiuam in pœnalibus locum habere, quando uerſamur in materia odij irrationabilis, c. 14.
Statutum diſponens quòd pater teneatur filio delinquenti legitimam aſſignare, an habeat locum in nepote, cap. 15.
Conſtitutio pœnalis an extendatur ad ea quæ de facto fiunt, c. 16.
An materia puniendorum delictorum ſit fauorabilis & an ſtatutum de bannitis occidendis ſit fauorabile, uel odioſum, c. 17.
Quæ ſit Auctoris ſententia in illa difficultate an materia puniendorum delictorum ſit fauorabilis uel odioſa, c. 18.
An quando pœna impoſita per ſtatutum eſſet ita leuis, ut potius daret anſam delicto, quàm illud puniret, debeat extenſiua fieri, c. 19.
Quæ ſit auctoris reſolutio in propoſita difficultate, cap. 20.
Statutum de bannitis occidendis intelligendum eſſe de bannitis, qui non mutarunt conditionem, capitulo 21.
Vtrum procedat ſupra firmatam concluſio in materia pœnali, quando ratio eſt ſcripta in lege, capitulo 22.
Quid iuris ſtatuendum ſit quando maior ratio eſſet in caſu non expreſſo ad quem fieret extenſio, quàm in caſu expreſſo, c. 23.
Non procedere ſupra firmatam concluſionem, quando lex pœnalis fieret eluſoria, quando eſſemus in comparatis a iure antiquo, & quando ageretur de ſalute animæ, cap. 24.
Ocioſam eſſe prædictam aſſertionem, quando agitur de fauore piæ cauſæ, quando unum ueniret appellatione alterius ex larga ſignificatione, uel per aliam legem pœna non eſſet impoſita, uel eſſemus in acceſſorijs, uel frequentioris uſus gratia prolata eſſent, aut verſaremur in actu reiterabili, cap. 25.
An uera ſit concluſio, quando fieret extenſio ad caſum ſine quo pœnalis conſtitutio non ſortitur effectum, cap. 26.

Vtrum

Vtrum pœnalis conſtitutio loquens in certo caſu ſingulari, trahatur ad pluralem, vel ad caſum qui cōprehenderetur ex cōmuni vſu loquendi, aut quando adeſſet clauſula, vt procederetur de ſingulib. ad ſimilia, ſeu verſaremur in caſu ſubrogato, vel quādo eſſemus in caſib. eo. modo deciſis de iu. cōi. c. 27

Ceſſare pariter ſupra relatam concluſionem in .iſ. quorum vnum ſe conſecutiuè ad alterum habeat, uel ut præambulum, aut commenſuratiuè ſeu ubi extenſio fieret per aliam legem. c. 28.

Sit ne locus antedictæ concluſioni, quando uerſamur in correlatiuis, & in conuerſis in quibus militat eadem ratio. c. 29.

An nona conſtitutio interpretans trahatur ad extremum ſub lege interpretata comprehenſum. Et quando non eſſet merè pœnalis, an traheretur ad alios caſus. c. 30.

Silere ſimiliter antedictam concluſionem, quando in caſu nō expreſſo eadem ſubeſſet ratio, & idem nomen aut res verſaretur in extenſione paſſiua. c. 31.

An ceſſet ſupra conſtituta concluſio, quando extenſio fieret publicæ honeſtatis gratia, vel ad caſum a iure præſumptum. c. 32.

Quid ſit reſoluendum ea in materia, in qua neque de correctorijs neque de exorbitantib. neque de pœnalibus agatur. c. 33.

Capitum libri octaui epitome.

De extenſiua ſtatutorum interpretatione, & quod ſtatutorum quædam ſunt ſecundū ius commune, quædam contra ius, & quædam præter ius, item quædam fauorabilia, quędam odioſa, & quædam indifferentia, non ſolumq. in ſtatutis interpretandis conſiderari verba, ſed etiam rationem & mentem. Cap. 1.

Vtrum ſtatuta recipiant extenſiuam interpretationem. cap. 2.

Bart. & Bal. quid ſentiant in hac difficultate. c. 3.

Quæ ſit Raynerij Foroliuienſis ſententia in eadem quæſtione. c. 4.

Quàm diuerſa ſenſerint Albericus, & Pau. de Caſtro in eodem negocio. c. 5.

Alio ordine fuiſſe diſcuſſam a Lanfranco Oriano eandem quæſt. & alio a Io. Baptiſta Sanctoſeuerinate. cap. 6.

Quod ſit Auct. uotum in ea controuerſia, & præſertim quando ſtatuta ſunt ſecundum ius cōe. cap. 7.

Quid rurſus opinetur Auctor, quando ſtatuta ſunt contra ius commune. c. 8.

Quid denique conſtituendum arbitretur Auct. in ſtatutis quæ ſunt præter ius commune. c. 9.

Argumentum a contrario ſenſu an habeat locum in ſtatutis, & quid in ſupra relata quæſtione ſenſerint antiquiores & recentiores. c. 10.

Quid reſoluendum credat auctor in recitata controuerſia. c. 11.

Vtrum procedat ſupra firmata concluſio, quando in ſtatutis deſumitur arg. ad limites ſenſus directi, & quando verſamur in materia correctoria. c. 12.

Quid iuris ſit, quando alio ſtatuto cauetur ne reliqua ſtatuta aliquam interpretationem recipiant, vel quando ſic arguendo ſtatuentes inciderent in pœnam, aut quando alia lege municipali cauetur, ut ſtatuta deberent intelligi ad literam. c. 13.

An per argumentum a contrario ſenſu ceſſet illud, quod in ſenſu directo diſponitur. c. 14.

Quæ ſit Auct. reſolutio in præmiſſa diſputatio. c. 15.

An ſtatutum producatur per argumentum a maiore ſeu a fortiore. c. 16.

Quid ſi ſtatutum loquatur in caſu uero an trahatur ad fictum. c. 17.

An procedat in quacunque materia, etiam correctoria & exorbitanti ac limitata etiam ad certum effectum, & quando ratio caſus veri ceſſaret in ficto. cap. 18.

Quid iuris ſit in diſpoſitione hominis, an diſpoſitio loquens in caſu uero trahatur ad fictum. c. 19.

Quid cenſendum ſit in vltimis uoluntatib. & præſertim qando lex omnino compararet caſum fictum caſui uero, uel ſubrogaret loco caſus ueri, uel eſſemus in materia fauorabili. c. 20.

Quid ſit dicendum quando ratio in lege eſt expreſſa, uel quando extenſio fieret reſpectu eiuſdem perſonæ, aut quando redderetur eluſorium, ſeu quando procederet tribuendo eandem virtutem caſui ficto quàm haberet caſus verus. c. 21.

An idem cenſendum ſit in ſtatuto loquente in materia pro parte fauorabili & pro parte odioſa, uel qñ eſſemus in ijs quæ ſunt de forma. c. 22.

Quando ſtatutum loquitur in una perſona an extendatur ad alteram. c. 23.

Statuta priuilegia, atque aliæ eiuſmodi diſpoſitiones nuncupatum factæ nomine alicuius ſingularis perſonæ gratia, an ad alias perſonas extendantur. c. 24.

Priuilegium patri conceſſum an competat filijs patre uiuente, & quid ſi conceſſum fuerit pro ſe, & filijs. c. 25.

Quid concludendum ſit, quando conceſſum fuit pro ſe, & poſteris uel pro ſe & deſcendentibus. c. 26.

Quid rurſus ſit reſoluendum in priuilegio conceſſo pro ſe & liberis. c. 27.

Beneficium alicui conceſſum, quod non præiudicat niſi concedenti, etiam ſi per nomen proprium fuerit conceſſum, ad eius heredes tranſmittitur. c. 28.

Tempus unū in ſtatutis ad comprehēdat aliū. c. 29.

Si ſtatutum prohibeat interpretationem gloſſationem, vel extraneum intellectum afferri ſtatutis, an intelligatur prohibere legitimam interpretationem, cap. 30.

Quæ ſit Auct. calculus in præſcripta diſputatio. c. 31.

Capitum libri noni ſummarium.

Hominis diſpoſitio in quibus differat a diſpoſitione legis. Cap. 1.

Materia extenſiuæ interpretationis circa actus humanos in quibus conſiſtat, & præſertim, quid ſit conſtituendū, quando negocium

cium uerſatur in diſpoſitione pura. cap.2.

Quando caſus omiſſus poteſt comprehendi virtute expreſsi in diſpoſitione pura, non ſit extenſio, & quibus in caſibus id non progrediatur. c.3.

Quid iuris ſit, quando ex veriſimili mente diſponentis, caſus omiſſus ſub expreſſo comprehenditur, maxime quando verba repugnant, & fieret progreſsio ad aliam perſonam. c.4.

Quid cenſendum ſit quando caſus omiſſus in diſpoſitione pura eſt ſimilis expreſſo, & ageretur de extenſione facienda ad aliam perſonam, & quando effectus non omnino eſſet æquipollens. c.5.

An recipienda ſit prædicta limitatio in pœnis, & quando caſus non eſt omnino omiſſus. c. 6.

Quomodo ſoluendum ſit negocium quando agitur de diſpoſitione conditionali, & præſertim de promiſsione conditionali. c.7.

Quid conſtituendum ſit, quando agitur de prouiſione conditionali, cond tione neceſſaria. c.8.

Quomodo intelligendus ſit tex. in l. commodiſsime, de lib. & poſth. qui turbare uidetur uniuerſæ propoſitæ difficultatis materiam. c.9.

Qualiter ſit reſoluenda difficultas l. fideicommiſſa. §. ſi cui, de leg. 3. c. 10.

Quid reſoluendum ſit quando extenſioni faciendę ſecundum reg. obſtaret mens ipſius diſponẽtis. c. 11.

Quid ſi teſtator uentrem vxoris inſtituiſſet ſi maſculum pareret eique Seium ſubſtituerit. & ſi fœminam, vel neminem pareret ſubſtituerit hoſpitale, & vxor in puerperio deceſſerit, & cæſo uentre infans extractus fuerit an Seius, uel hoſpitale admitti debeat. c. 12.

Teſtator ſi uſumfructum reliquerit uxori ſi uidua permanſerit. & poſt eius mortem Titio, uxor uerò ſecundo nupſerit, utrius eſſe debeat uſusfruct. c.13.

Quid rurſus dicendum ſit ſi teſtator legauerit uſumfructum ſi uidua permanſerit, & ſi ad ſecundas nuptias tranſiuerit eundem uſumfructum Titio reliquerit, an uxore ante nuptias ſecundas defuncta, Titio dabeatur uſusfructus. c. 14.

Quando in prædictis concluſionibus ſecundum communem ſententiam firmatis, adeſſent dictiones limitatiuæ ac reſtrictiuæ, quid ſtatuendũ eſſet. c. 15.

Quomodo reſoluenda ſit diſputatio, quantum ad diſpoſitionem, quæ a uoluntaria, ſeu ſpontanea conditione ſuſpenditur. c. 16.

Vtrum communis concluſio, quæ habet in uoluntaria conditione dari progreſſum; locum habeat quando caſus ad quem fieret extenſio per omnia exequeretur caſui per teſtatorem expreſſo. c. 17.

Quid rurſus ſit dicendum, quando ex coniectura aliqua apparet non modum, ſed finem ab ipſo teſtatore fuiſſe conſideratum, c. 18.

Cum verſamur in promiſsione facta in caſu ſimplici) utrum illa trahatur ad caſum mixtum. c. 19.

Tria eſſe mixtorum genera quæ tamen ad duo alia reducuntur. c. 20.

Quæ ſit Auct. reſolutio circa eam quæſtionẽ, an mixtum comprehendatur ſub ſimplicibus, & præſertim ſub mixto primi generis, c. 21.

Quid ſtatuendum ſit in mixto ſecundi generis, ſecundum eundem Auct. c. 22.

Reſoluendum quomodo ſit in tertio mixtorum genere. cap. 23.

Statutum Mediolanenſe diſponens ſententiam latã in actione reali mittendam eſſe executioni contra quancunque perſonam, an habeat locum in petitione hæreditatis. c. 24.

Statutum concedens alicui iudici iuriſdictionem, & merum imperium, an videatur concedere mixtum. cap. 25.

Si ſtatuto prohibeatur aurum, & argentum extrahi an extendatur ad argentum mixtũ cum auro. c. 26.

Statuto ſi prohibeatur probatio quæ fieret per teſtes an prohibita cenſeatur probatio quæ fieret per teſtes & inſtrumenta c. 27.

In contractu feudali an caſus mixtus comprehendatur ſub ſimplicib. c. 28.

Diſcutitur Bar. ſententia in l. cum auus, de condit. & dem. in vlt. quæſt. c. 29.

Quando mixtum ex duab. perſonis propter aliquam qualitatem veniat ſub ſimplicib. c. 30.

Quid iuris ſit quando mixtum exoritur ex concurſu duarum qualitatum in eandem perſonam ſecundum alios. c. 31.

Quæ ſit Auct. ſententia circa mixtum duarum qualitatum in eandem perſonam. c. 32.

Comiti Palatino ſi conceſſa fuerit facultas legitimandi ſpurios, item inceſtuoſos an poterit eum legitimare qui promiſcuè ſit ſpurius & inceſtuo. c. 33.

Quæ ſit Auct. ſententia in propoſita quæſtione facultatis conceſſę Comiti Palatino. c. 34.

Quomodo intelligenda ſit prædicta concluſio, quòd ſpurius & inceſtuoſus legitimari poſsit ab habente facultatem legitimandi in ſimplicib. c. 35.

Quæ interpretatio facienda ſit vt ſuſtineantur humani actus in forma diuerſa ab ea in qua facti ſunt. capit. 36.

Quid iuris ſtatuendum ſit quando aliquis caſus eueniſſet, quem ſi partes euenturum eſſe credidiſſent, aliud ſtatuiſſent c. 37.

Quid opinetur conſtituendum eſſe Auctor in controuerſia proximè propoſita. c. 38.

Quomodo excipiendum ſit argumentum a contractibus ad ultimas voluntates & e contra. c. 39.

Capitum libri decimi compendioſa ſinthesis.

CVr hoc poſtremo libro reſeruata fuerit tractatio reſtrictiuę interpretationis. Cap. i.

Verba legis generaliter loquentis generaliter intelligenda eſſe. c. 2.

Quid concludendum, quando ratio legis ſuaderet ut uerba generaliter non exciperentur. c. 3.

Quibus in caſibus amplient, & in quibus reſtringant interpretes ſupra concluſa in materia ceſſationis rationis. cap. 4.

Quid dicendum ſit cùm legis ratio ceſſat, & lex utitur

tur verbis generalibus, vel vniuerſalibus, aut quoties lex aliquid pro forma obſeruari conſtituit, vel ratio legis verſatur in ſola præſumptione. cap. 5.

Quomodo res ſe habeat, quando ratio quæ ceſſat nō eſt generalis, vel ante ceſſationem rationis ius tertio eſt quæſitum, aut effectus iam eſt conſumatus, ſeu ſufficit rationem adeſſe aliquo tempore, vel ratio naturalis repugnat. c. 6.

Quid conſtituatur qñ ceſſat ratio propter quam forma eſt introducta, uel ratio inducens tantum, aut innixa cauſæ efficienti tantum, vel non affert impedimentum nūc & retro, ſeu non ceſſaret prorſus, uel eſſet annullatiua, aut quia tantum ſuſpenſa eſſet, vel in mente retenta, plures eſſent legis rationes, ſeu quia in ratione legis appoſita eſſet dictio fortè, vel non eſſet ratio finalis. c. 7.

An procedat argumentum a ceſſante ratione quando non prorſus ceſſat ratio, ſed alia potius offuſcatur. cap. 8.

Quomodo teſtator cenſeatur velle diſpoſitionem ſuam conformare cum iure communi. c. 9.

Quomodo ſentiat Auctor teſtatoris diſpoſitionem eſſe conformandam cum diſpoſitione iuris communis. c. 10.

An habeat locum ſupradicta concluſio, quādo oporteret uerba improptiare, eſſemusque non ſolum in ſtatutis propriæ patriæ, ſed etiam ciuitatis dominantis. c. 11.

Quibus in caſibus procedat illa concluſio, quòd teſtator cenſeatur uelle conformare diſpoſitionem ſuam cum iuris communis diſpoſitione. c. 12.

Perſonæ qualitas ubi repugnat generalitati verborum, uerba generaliter non intelliguntur. c. 13.

Multa ob perſonarum coniunctionem, ac conſanguinitatem concedi. c. 14.

Ob amplam concedentis dignitatem, ac propter perſonæ paupertatem multa aduerſus generales iuris conceſsiones permitti. c. 15.

Propter perſonæ abſentiam multas induci in iure noſtro reſtrictiones generalium diſpoſitionum, ac propter perſonæ ſeueritatem. c. 16.

Quàm multis in caſibus ceſſent generales iuris diſpoſitiones ob perſonæ hoſtilitatem. c. 17.

Perſonæ qualitatem in ſubſtitutionibus faciendis maximè attendi, ac propter negligentiam, ſocordiamque perſonæ, generales iuris diſpoſitiones reſtringi. c. 18.

Ob uilitatem perſonæ, quibus in caſibus diſcedatur a regulis generalib. c. 19.

Propter perſonarum multitudinem quomodo recedatur a generalibus iuris communis diſpoſitionibus c. 20.

Cauſarum, liberorum, & teſtium multitudo, ut ocioſas faciat iuris communis diſpoſitiones. c. 21.

Ob ſexus imbecillitatem, ut iuris communis diſpoſitione coarctatæ fuerint. c. 22.

Perſonæ ruſticitas quando exceptioni locum faciat in generalibus conſtitutionibus, & quomodo perſona impuberis, uel minoris, c. 23.

Rei ob circumſtantiam vt recedatur à uerborum generalitate cap. 24.

Rei quoque tenuitate ac paruitate plerunque receditur a generali iuris diſpoſitione. c. 25.

Quomodo loci periſtaſi generales iuris diſpoſitiones perſtringantur. c. 26.

Temporis quoque circumſtantia à generalib. iuris regulis diſcedi. c. 27.

Belli temporis gratia in multis reſtringi iuris communis traditiones. c. 28.

Tempori pacis plurimum tribui in reſtringendis iuris communis diſpoſitionibus, idemque eſſe cùm periculum eſt in mora, uel cùm de temporis antiquitate agimus. c. 29.

Qualitatis, & quantitatis circumſtantias referri, ex quibus generales iuris aſſertiones reſtringuntur. capit. 30.

Ex iuſta cauſa induci reſtrictionem iuris communis. cap. 31.

Ex cauſa neceſsitatis tam officij, quàm in perſona propria exiſtentis, ac etiam ſimpliciter conſideratę coarctari iuris communis conſtitutiones. c. 32.

Ad quos ſpectet facultas interpretandi ius diuinum. capit. 33.

Ad quos ſpectet facultas interpretandi leges tam Pontificias, quàm Cæſareas. c. 34.

Conſuetudine ac ſtatuto an iura Pontificia, & Cæſarea recipiant interpretationem ab alijs perſonis, quàm ſupra enumeratis. c. 35.

Quis interpretetur ſtatuta, reſcripta, & priuilegia. capit. 36.

Quis interpretetur indicta, & iudiciorum acta. capitu. 37.

Ad quos contractuum, ac ultimarum uoluntatum ſpectet interpretatio. c. 38.

F I N I S.

Quæ in hoc Opere continentur hęc ſunt.

LIBRO Primo habentur generalia ſignificationis verborum ac rerum.

Libro ſecundo diſſeritur de propria verborum ſignificatione.

Libro tertio agitur de impropria verborum ſignificatione.

Libro quarto tractatur de conſuetudinaria verborum ſignificatione.

Libro quinto ſermo habetur de interpretatiua verborum ſignificatione, & de multiplici illius ſpecie, ac de inſtrumentis quibus vtimur in excipienda interpretatiua hac verborum ſignificatione.

Libro ſexto explicatur ſpecies uerborum ſignificationis, quæ progreditur ab extenſiua interpretatione, & præſertim in materia iuris communis correctoria.

Libro ſeptimo diſcurritur circa eandem ſpeciem, in materia iuris communis limitatoria, pœnali, & indifferenti.

Libro octauo verba fiunt de eadem ſignificationis ſpecie in materia ſtatutaria.

Libro nono peragitur eiuſdem ſignificationis extenſiuæ negociorum circa alias humanas actiones.

Libro decimo & vltimo inſtitutio eſt de ea verborum ſignificatione, quæ proficiſcitur à reſtrictiua omnium diſpoſitionum interpretatione.

INDEX RERVM OMNIVM, LOCORVMQ. INSIGNIVM AC MEMORABILIVM,

Quæ in hoc Tractatu continentur.

A

ACTVS agentium non operari vltra eorum intentionem, nu.24.li.9.c.4.
Actus quã non valet vt agitur quando apparet de voluntate diſponentis ſeruari ſemper omni meliori modo quo fieri poſſit, nu.10.li.9.c.36.
In omni genere diſpoſitionum, nu.15.
Actus qui non valet, vt geritur, non valet etiam, vt geri potuit, quando coniecturæ ſunt in contrarium, num.66. lib.9.cap.36.
Actus agentium vltra eorum intentionem non operari, num.5.li.9. cap 11.
Actus nullius efficitur momenti ubi ius commune reſiſtit, num.5.lib.10.cap.10.
Actuum pluralitas in dubio non præſumitur, nume. 11. lib.5. cap. 19.
Acta iudiciaria in dubio interpretandá eſſe ſecundum mentem proferentis, nu.16.li.5.c.7.
Actum approbare non præſumitur, qui ſolennitatem in actu requiſitam non adhibet, nu.4.li.5.c.19.
Actorem exponi pro ſyndico, & econuerſo, num.17.lib.7. capitu.4.
Acta iudiciorum plura eſſe quæ vario modo interpretantur, nu.1.lib.10.c.37.
Ad caſus qui non ſunt decisi a iure communi fieri extenſionem vbi eadem militat ratio, nu 2.lib.18.c.5.
Niſi alia ratio, vel cauſa repugnaret, nu.3.
Adæquatio ſimplex vt in fauorabilibus non patitur extenſionem, ſic & in correctorijs, ac multo magis, nu.15.libro 6. cap.16.
Adæquationem ſimpliciter factam non operari niſi reſpectu eorum quæ competebant tempore adæquationis, non etiam trahi ad ea, quæ in futurum tribuuntur rei, ſeu perſonæ cui fit adæquatio, nu.12.& 13.li.6.c.16.
Adæquatio vbi per omnia facta eſt, ergo etiam quò ad futura, nu.18.li.6.c.16.
Qui concludant ſecundum prædictam theoricam, nu.19.
Ad ea quæ non ſunt expreſſi in ſtatuto non eſſe extenſionem faciendam, nu.21.li.8.c.2.
Ad improprıationem progreſſum dari ratione omnis generis impoſſibilitatis, nu.20.li, 2.c.29.
Idq; velocum habere in omni genere diſpoſitionum, tàm inter viuos quàm in vltima voluntate, nu. 21.
Aditio hæreditatis facile præſumitur in lucroſa hæreditate ſecus in damnoſa, nu 67.li.5.c.18.
Aditio hæreditatis præſumitur in poſſidente bona, vltra cauſam non hæreditariam, nu.68.li.5.c.18.
Aditio hæreditatis non præſumitur ex poſſeſſione bonorum hæreditariorum modici valoris, nu.13.li.5.c.19.
Adiectionem omnem non facere voces improprias, & ſecundum quid, ſed eam tantum quæ alterat ſubſtantiam nu.7.li.2.c.25.
Adiectionem facere vt plurimum, vt voces ſui natura ſimplices tranſeant ad ſecundum quid, nu 4 li.2.c.25.
Adiectionem omnem inducere ſaltem qualitatiuas differentias, nu.8.li.2.c.25.
Adiuncti ratione plerunque a verborum proprietate recedi, nu.1.li.2.cap.25.
Adminiſtratorum rationem exigens præſumitur adminiſtrata approbare, nu.27.li.5. c.18.
Adminiſtrator iudicis arbitrio rationes reddere debet, nume.27.li.5.cap.20.
Adminiſtrator non valde diues, præſumitur ſoluiſſe de pecunijs eius cuius bona adminiſtrat, nu.69.lib.5.c.18.
Adminiſtrator creditor præſumitur ſibi ſatisfeciſſe in bonis adminiſtratis debitoris ſui, nu.70.li.5.c.18.
Adminiſtratorem Reipub. poſſe pauperi remittere collectam, nu.18. li.10.cap.14.
Sed ſimpliciter non eſſe verum, nu.19. quia a perſonalibus ſordidius non eſt immunis, nu. eod.
Et quomodo in ciuilibus teneatur, nu.20.
Adoptionem, manumiſſionem & iuriſdictionem, in genere & ſpecie accipi, nu.8.
Ad perſonas egregias tranſmitti interrogatorem qui alias examinet, nu. 22.li.10.c.12.
Ad quatuor capita ex auctoris ſententia reduci diſputationem de obſcuritate, Aequiuocum, generalitatem, alternatiuitatem, ac indefinitatem, num.1.li.3.c.14.
Aduerbium hodie, verificari in omni die, & legem ſemper loqui, nu.6.li.8.c.29.
Adultus qui non poteſt fundum ſine decreto alienare inter viuos, in vltima voluntate poſſe de uniuerſis bonis ſine decreto diſponere, nu.19.li.9.c.39.
Et quæ ſit ratio diuerſitatis, nu.20.
Adulterinam monetam, & adulterinam ſcientiam iureconſultis dici, nu.8.li.3.c.12.
Adulterium intelligi plenè atque euidenter probatum ſi fuerint probationes in ſtatu ſuo concludentes, num.24. lib.3.cap.4.
Aduocatos & iudices in conijcienda voluntate defuncti oportere prophetas agere, nu.6 li.9 c.18. vnde,
Qui benè coniectatis vates optimus eſto, nu.7.

I N D E X.

Aduocatorum cauillationes non recipiuntur, quando verba ſunt perſpicua, nu.4.li.5.c.4.

Aduocatus qui patrocinium præſtare recuſat iudicis arbitrio punitur, nu.37.li.5.c.26.

Ad ſimilitudinem pro pagınum in terra extenſarum extenſionem dici progreſſionem, nu.7.li.6.c.1.

Aemulationis gratia quando aliquid fieri dicatur iudex arbitratur, nu.127.li.5.c.20.

Aequalitas pariter concurrens paria iura deſiderat. nu.10 li.10 c.26.

Aequiuoca ſtrictam habent interpretationem, vbi ad vnū, vel aliqua ex pluribus comprehenſis coarctatur, num.2. lib.2. cap.6.

Aequipollens quando non ſatisfacit expreſſioni faciendæ a lege requiſitæ, debet illa ſpecificatim ac in indiuiduo fieri, nu.22.li.2.c.15.

Aequitatem facere locum interpretationi, nu.9.li.5.c.4.

Aequitatem potiſſimum eſſe inſtrumentum interpretandi leges ac omnes diſpoſitiones, nu.10.li.5.c.4.

Aequitas vbi ſuggerit, actionem vel exceptionem dari, licet directa non competat, nu.11 li.5.c.4.

Aequitas, vt prodeſt agenti ſic exceptionem tuetur, nume.12.li.5.c.4.

Aequitas ubi eadem eſt, ibi idem quoque ius conſtituitur, nu.13.li. 5.c.4.

Aequitatem fundamentum eſſe interpretandi leges ac pacta, nu.3 li.6.c.3.

Aequiuocum quomodo in hac materia accipiatur, nu. 2. lib.3.cap.14.

Aequiuoca non rectè definiri, nu.4.li.3.c.18.

Aequiuoci exemplum, nu.5.6.7.& 8.li.3.c.13.

Aequiuocationem eſſe in dictione, vt cum vna vox plura æqualiter ſignificat, nu.3 li.3.c.13.

Idem eſſe quando multiplex intellectus reſurgit ex modo punctuandi, vt in exemplo Lamberti Scoti Placentiæ tiranni, qui ambiguo demonum reſponſo ob punctuationem fuit eluſus, ibi.

Aeſopi methologi iocus in verbo cauillo Ciceronis in eandem ſententiam verba, nu.21 li.1.c.21.

Aetas pubertati proxima quæ dicatur iudicis eſt arbitrio, nu.125 li.5.c 20.

Affectio præſumitur in coniunctis, nu.54.li.5.c.18.

Affectio maior præſumitur ex priore nominatione, nu.65. lib.5.c.18.

Affectione magna perſonarum recedi a regulis iuris communis, nu.21.li.10.c.13.

Ob eamque cauſam filiorum appellatione comprehendi nepotes, nu.22.li.10.c.13.

Affectio maior præſumitur verſus eum qui magis fuit honoratus, nu.61.li.3.c.8.

Affectatam occaſionam tempore peſtis non prodeſſe, nume.10.li.1.c.27.

Affinis ſolus præſumitur affini ſuo velle donare, nu.47. libro 5.c.18.

Agens & patiens debere eſſe diuerſa, nu.2.li.1.c.23.

Agere inique non præſumitur is qui coram iudice aliquid agit, nu.7.li.5.c.19.

Agens omnio agere propter finem, nu.22.li.9.c.33.

Agens aliquid nimıus ciuiliter arbitrio iudicis punitur, nu.38.li.5.c.20.

Aggreſſor quis dicatur iudicis arbitrio decernitur, nu 36 lib.5.c.20.

Agnationis ratio ob quam fœminæ cum maſculis ad ſucceſſionem admittuntur ſi ceſſet, nihilominus naturali ratione eiſdem ſit locus, nu.20.li.10.c.6.

Agnationis et cognationis ſublatam differentiam in ſucceſſionibus, cenſeri quoque ſublatam eſſe in tutelis, nu.12. li.10.cap.3.

Agnationis præſumitur habita ratio cum teſtator maſculos vocauit, nu.6.li.5.c.18.

Agrorum limites dicuntur certè deſignari, quando ipſorum agrorum fines deſignantur aliorum cõterminorum agrorum deſignatione, nu.16.li.2.c.15.

A iudice dato ſuper reductione ad arbitrium boni viri poſſe appellari, nu.19.li.8.c.20.

A iure vel ab homine id ſolum præſumendum eſſe quod de iure licet, nu.239.li.5.c.19.

Albericum diſtinguere inter iudicia, contractus, ult. volun. leges, reſcripta, ac confeſſiones, nu.2.li.3.c.18.

Alexandrum accedere ſententiæ Io. Imolæ in materia comprehenſionis caſus ficti, ſub diſpoſitione caſus veri, nume.23.li.9.c.21.

Alex. in l. ſi cum dotem ſol. mat. declaratur, nu.12.l.7.c.31.

Albericus Roſat. vbi plenius tractet materiam extenſiuæ interpretationis ſtatutorum, nu.19.li.8.c.5.

Albericus Malleta antiquus Ticinenſis Iuriſconſultus laudatur, nu.15.li.10.c.18.

Alberici theoricam in materia argumenti a maioritate rationis confuſam eſſe, nu.5.li.8. c.16.

Et qua ratione. ibid.

Quoque loci explicarit Auctor huius difficultatis reſolutionem, nu.6.& 7.

Alciatum a Bal. Cæpolaque traditionem de propria ſignificatione recedere, nu.13 li.2.c.1.

Alciatum aſſentiri Cæpollæ ac Bar. in tradenda ſignificatione verborum quæ proficiſcitur ex interpretatione, nu 6.li.5.c.3.

Aliquid bonum & iuſtum præſumi, quod a bono & iuſto factum ſit, nu.45.li.5.c.18.

Aliquid ſiniſtrum non præſumitur de ijs, qui ſunt poſiti in epiſcopali dignitate, nu.5.li.5.c.19.

Alienata non reſtituuntur, et ſi in reſtitutione dicatur niſi ex contractu gratuito, ſecus ex oneroſo, n.19.li.10.c.29

Alienare quando capitulum ex neceſſariis cauſa vellet, & abeſſet prælatus debet interuenire epiſcopus, num.8. libro 10.c.15.

Si tamen prælatus diu ſit abfuturus, nu.9.

Alienantes bona præſumuntur reſeruare lucra matrimonialia filijs ſuis, nu.51.li.5.c.18.

Alienatione rei prohibitæ præſumitur quoque prohibita ceſſio actionum, nu.66.li.5.c.18.

Alienationis prohibitio non trahitur ad caſum neceſſitatis, nu.40.li.10.c.32.

Alienationem bonorum filio relictorum ſi pater prohibuit vſque ad xxv. annos & addidit rationem, quia volebat eius bona perpetuò remanere in familia, prohibitionem trahi ad vitam filiorum ac nepotum, nu.11.li.5.c.14.

Rationem a patre in hac prohibitione adiectam oſtendere patrem non ſolum imbecillitati iudicij filiorum voluiſſe prouidere, ſed etiam conſeruationi bonorum, nu.13.

Alienare

I N D E X.

Alienare præſumitur qui rem ſuam patitur vſucapi, nume.64.lib.5.c.18.

Alienatio facta per prælatum in eius conſanguineos non præſumitur facta eſſe in vtilitatem eccleſia, num 3. libro 5.cap.19.

Alienationis verbo omnem actum comprehendi per quem dominium transfertur, nu.12.li.5.c.5.

Alienata a liberto quando poſſint reuocari, iudicis eſt arbitrium, nu. 30.li. 5.c.20.

Alienatio hæreditatis non præſumitur ex poſſeſſione bonorum hæreditariorum, quando poſſeſſionis alia docetur cauſa, quàm hæreditaria, nu. 12.li.5.c.19.

Alienari poſſe rem ſubiectam reſtitutioni ob ſterilitatem, nu.41.li.10. c.25.

Alienationem nullam eſſe ſi minor rem alienet abſque decreto prætoris, num.16.lib.10.c.5. idemque in eccleſia, numero 17.

Alimenta pupillo decernenda eſſe iudicis arbitrio, nu.22. li 5.c.20. & filio ſpurio, nu.27.

Alimentorum translatio iudicis arbitrio gubernatur, nume.24.li.5.cap.20.

Alimentorum in materia citius præſumitur mori ſenex quàm iuuenis, nu.46.li.5.c.18.

Aliud eſſe propriè ſignificare aliud ſtrictè, nume.12.lib.2. capit.4

Aliorum ſententias in re ardua prius proponendas eſſe, deinde propriam deponendam eſſe ſententiam, num.32. lib.8.cap.2.

Allegationes iuris eduntur iudicis arbitrio, num. 25.li.5. capit.20.

Aliquos eſſe caſus in quibus etſi ratio ceſſet, nihilominus non receditur a verborum generalitate, num.11.li.10. capit. 4.

Veluti quando quis indebitè lucrum perderet, nu.11.

Aliquos caſus referri a Doctor. quibus limitatur concluſio de ceſſatione rationis, nu.1.li.10.c.4.

Aliquis non præſumitur animum occidendi habere niſi probetur, nu.8.li.5.c.19.

Allodialis qualibet res præſumitur ac libera, nu.55.lib.5. capit.18.

Alluuionis acceſſionem cedere emphyteutæ, num.10.li.7. capit.33.

Alluuionis augmentum non cedere vaſallo, num.9. lib.7. capit.32.

Alluuionis incrementum ſpectare fructuario, num.8.li.7. capit.33.

Alternatiua dictio poſita inter connexa reſoluitur in coniunctam, nu.11.li.5.c.20.

Alternatiuas conceptiones inducere ambiguitatem, nume. 1.li.3.c.16.

Alternatiua enuntiationes quæ ſint, nu.2.li.3.c.16.

Alternatiuam exceptionem non admitti, nu.24.li.3.c.16

Alternatiuos articulos non recipi, nu.25.li.3.c.16.

Alternatiuam ſententiam non ſuſtineri, nu.26.li.3.c.16.

Alternatiuam electionem, præſentationem, ac collationem nullius eſſe effectus, nu.27.li.3.cap.16.

Alternatiuam illud habere proprium, vt licet vtrumque ſit promiſſum, & in obligatione, alterum tamen ſit in ſolutione, nu,18.li.8.c.16.

Alternatiuè qui ſtipulatur eum dici incertum ſtipulari, nume.19.li.3.c.16.

Alternatiuæ natura quæ ſit, nu 9.li.3.c.16.

Altero alternatorum ſublato vtrunque intelligi ſublatum nu.20.li.3.c.16.

Alternatiuæ naturam eſſe, vt diuerſa alternet, nu.11.li.3. capit.16.

Alternatiuam implicare præcedentia, in ſequentia, & cuilibet parti actum inſolidum tribuere, nu.13.li.3.c.16.

In vnoque veram in totum facere orationem veram, n.14.

Si affirmatiuè fuerit concepta, ſed ſi negatiuè concipiatur, ſufficere alterum factum non eſſe, nu.15.

Alternatiuæ conditionem eſſe, vt alternet a qualia, numero 16.li.3. cap.16.

Alternatiuæ proprium eſſe vt faciat rem dubiam, nu. 21. li.3.c.16.

Alternatiuum libellum non admitti, quia cùm ſit incertus is qui conuenitur non poteſt deliberare an cedere, vel contendere debeat, nu.22.li.4.c.16.

Niſi ex facto rei procederet incertitudo, nu.23.

Vel aliàs incertitudo eſſet probabilis, numero 24.lib.3 capit.16.

Alterata pœna in accuſato videtur quoque alterata eſſe in accuſato, nu.10. li.7.c.24.

Aluari Sandæi inſidiæ in milites Hiſpanos conſternatos, nu.22.li.10.c.19.

Ambiguitas ibi oritur ubi verbum, ex proprietate plura ſig. & teſtator de vno ſenſit, nu.17.li.3.c.11.

Ambiguum ab obſcuro differre, ſed eam differentiam plerunque in iure noſtro confundi, nu.12.li.1.c.5.

Ambiguitas quando eſt circa verba in vltimis voluntatibus, quid iuris ſit, nu.10.li.3.c.18.

Ambiguum dici quinque modis ſecundum Baldum, nu. 5. lib.3.c.13.

Ambiguitatem inducere alternatiuas conceptiones, nu.1. li.3.cap.16.

Ambiguam probationem non releuare probantem, nu.4. lib.3.c.17.

Ambigua verba eſſe quæ in plures ſententias trahi poſſunt nu.11.li.1.c.5.

Ambiguitatem pro obſcuritate plerunque poni, & econtra, nu.8.li.3.cap.11.

Ambiguitas ubi non eſt, ibi non cadit interpretatio, nu.2. lib.5.cap.4.

Ambiguitas quot modis fiat nu.2.li.3.c.13.

Ambigua & obſcura verba eadem eſſe ſecundum Sauium. nu.4.li.3.cap.11.

Ambigua verba ſecundum D. Alciatum ab obſcuris differre, ſed eam ſententiam a recentio. impugnari, nu. 2.li.3. capit.12.

Ambiguitas quando in contractibus verſatur in perſonis vitiatur, nu.5.li.3.c.18.

Quid iuris ſit quando ambiguitas in contractibus verſatur circa res, nu.6.

Ambiguitas quando in contractibus verſatur circa res quid iuris ſit, nu.5.li.3.c.18.

Ambiguitas quando eſt circa verba contractuum quid ſeruandum ſit, nu.6.li.3.c.18.

Ambiguum ſermonem iura quandoque appellare ob generalem incertitudinem, nu.14.li.3.c.11.

I N D E X.

Ambulatoriam hominis voluntatem figuratè iuriſconſultis dici,nu.9 li.2.c.12.
A mente diſponentis omnia pendere,no.2 li.9.c.18.
Amicitiam & affinitatem plurimum operari interpretationis materia,nu.31 li.5.c.10.
A milite armatæ militiæ, ad cęleſtis militiæ pugilem cur argumus,nu.1 li.7.c.6.
Ab eodemque ad ruſticum & mulierem, ibid.
De libertateque ad piam cauſam.ibi.
De minoribus ad furioſos,ibid.
De furioſo ad abſentem, ibid.
De minore ad eccleſiam, ibid.
De alimentis ad dotem,ibid.
Amoris liciti ardorem operari vim clauſulæ codicillaris, num 23.lib.10.c.13.
Amphibologia quid ſit,nu.8 li.3.c.13.
Tresque eſſe modos quibus amphibologia, vel obſcuritas producitur, nu.9.
Amphibologia, & æquiuocatio quomodo ſingulis vocibus obſcuritatem producant,nu.11 li.3.c.3.
Amphibologiam eſſe in oratione,& quomodo fiat, num.4. lib.3.cap.13.
Ampliatione legi ſemper aliquid adijci,nu.21 li.5.c.5.
Andr.Tiraq. laudatur,nu.3 li.10.c.22.
Animæ fauorem multum conferre interpretationi extenſiuæ, nu.22 li.6.cap.7.
Sed hæc omnia potius inſtrumenta eſſe faciendæ interpretationis ex ſententia Auctoris,nu.23.
Confirmarique ex veterum auctoritate, nu.24.
An in caſu ſimplici comprehendatur caſus mixtus,num.1. lib.9.cap.19.
An actus qui non valet in ſui forma ſuſtineatur per interpretationem extenſiuam in a'ia forma, & quid ſentiat oa in re Bart.nu.1.& 2.li.9.c.36.
Et quando accedit iuramentum,nu.3.
An ea quæ veniunt ex latiore ſignificatione dicantur proprie uenire,nu.1.
Qua in quæſtione refertur D.Alciatus ſibi ipſi contrarius, num.3.
An ea quæ per tropos ſunt enunciata uel per figuratos dicendi modos dicantur proprie ſignificata,nume.2.libro 3.cap.2.
An omnis generis ſtatuta quantumuis ſtrictè interpretandæ recipiant interpretationem à communi vſu loquendi,nu.1.li.4.c.5.
An alicui ſit permiſſa iuris diuini interpretatio, nume.3. lib.10.cap.33.
An pars debeat citari ad interpretationem faciendam, nume.12.li.5.cap.6.
An ſit licitus effectus bonę valetudinis,qui producitur ex verbis orationis Dominicæ vel ſymboli, vel ſacrarum literarum prolatis in infirmum,vel ſuſpenſis ad collum infirmi,nu.1.li.1.c.15.
Animus nocendi in dubio non præſumitur, nume.9. libro 5.cap.19.
Animo deliberato an quis deliquerit iudici arbitrarium eſt nu.35 li.5.c.20.
Animi paſſio,id eſt rei intellectus animo concepta, vix voce deſignatur,quia & res ſignificatur, num.16. lib primo,cap.1.
An per clauſulam non obſtantibus quibuſcumque verbis derogatorijs, de quibus etiam mentio fieri debuiſſet de verbo ad verbum, ſufficienter dicatur priuilegio ſpeciali derogatum,nu.1 li.5.c.19.
Communemque opinionem eſſe pro parte affirmatiua. nume.2.
Qui contrariam firmarint ſententiam,nu.3.
Quomodo Ang. conciliarit inter ſe recitatas opi.diſſidentes, num.4.
Auctorem non recedere a communi opinione, nu.5.
Annonæ dominos caritatis tempore cogi ad eam vendendam,etiam viliore precio, nu.25 li.10.
Angeli Politiani ſententia de vſu verborum priſcorum, nu.19.lib.3.c.10.
Antonius a Leyua pro Auguſtiſſimo Carolo V. Romano Imperatore in Italia Generalis militum exercituum pręfectus laudatur,nu.21 li.10.c.4.
Antonij a Leyua dicterium. nu.22.li.10.c.14.
Antonij Roſſelli ſententia confutatur, qui dixit extenſionem fieri poſſe quando lex loquitur gratia exempli, nume.26 li.6.c.1.
Annonæ venditores ex cauſa neceſſitatis maiorem eius copiam coguntur vendere, nu.54.li.10.c.32.
Annonam corruptam vendens iudicis arbitrio punitur, nu.39.li.5.c.20.
Annus quando dicatur ſterilis maximè variatum fuiſſe ſententijs a Doct.nu.35.li.10.c.25.
Annum dici ſterilem cum dimidiam penſionis conductor ſoluere non poteſt deductis impenſis, numero 36. libro 1.c.ap.25.
Annulus & claues aſſignari præſumuntur cauſa cuſtodiæ, nu.41 li.5.c.18.
Annullationem teſtamenti quandam eſſe pœnam,num.28. lib.9.cap.4.
Anteſtator in iĳs quæ non deferuntur iure hæreditario cenſeatur ſe velle conformare cum iure communi, nume.5. lib.10.cap.12.
An valeat ſtatutum per quod inducitur vituperabilis ceſſio bonorum contra decoctores ac fallitos, nume.14.libro 7.c.32.
Tales conſuetudines ac ſtatuto eſſe contra l.fi.C.qui bon.cede.poſſ.nu.15.
Sed huiuſmodi ſtatuta ac conſuetudines de facto ſeruari, num.16.
Antecedens qui vult præſumitur velle conſequens,nu.73. li.5.cap.18.
Ante factum ſæpius aliquid conſulimus, cuius contrarium poſt factum tenemus,nu.3.li.7.c.10.
Antiquum præſumitur in dubio feudum, nu.59.li.5.c.18.
Antiquiores imperfectè locutos fuiſſe circa inſtrumenta quibus in interpretando vtimur, nu.1 li.5.c.10.
Quid ſentiat Auctor,nu.2.
Antiquitate temporis pleraque tributa priuilegia multis exemplis declarari.remiſſiuè,nu.35.li.10.c.29.
Antiquior Doctor præſumitur melius ſcire veritatem, quàm doctor iuuenis,nu.48.li.1.c.18,
Atteſtatio de communi vſu loquendi alicuius præſtantis excellentisque Doctoris, an fundet intentionem illius qui iuri communi innititur,numero primo,libro quarto, capit.15.

Iaſo-

Iaſonem opinari, vt non debeat eredi excellenti interpreti atteſtanti de communi vſu loquendi, nu.2.

A numero ſingulari ad pluralem progreſſum fieri, ſi eadem ſubſit ratio, nu.6.li.7.c.27.

A paruo non præſumitur in magnum fuiſſe metus illatus, nu.6.li.5.cap.19.

A patre infami non poſſe viliſſimæ vitæ filium eam ob cauſam exhæredari, nu.4.li.10.c.18.

Appellatione filiorum in feudalibus conceſſionibus nepotes comprehendi, nu.23.li.8.

Appellatione curatoris venit tutor in legis diſpoſitione non tamen ſic venit in teſtatoris diſpoſitione, num.6. lib.9.cap.1.

Appellatione pœnæ capitalis contineri pœnas, quæ mortem, vel ciuitatis amiſſionem infligunt, quod ſi communi vſu loquendi omnes ea appellatione deſignarentur, quæ corpus afficerent, uel infamiam irrogarent impropriè id eſſet, nu.12.li.4.c.4.

Appellatione patrui, non venire patruum magnum, nume.6.li.2.cap.25.

Appellatione filiorum in legis diſpoſitione venire nepotes, non tamen in teſtamentariæ tutelæ diſpoſitione ſic permitti, nu.4.li.9.c.1.

Appellatio filiorum eo modo comprehendit nepotes, quo maſculinum concipit fœmininum, nu.19.li.8.c.15.

Sed magno cum iudicio eſſe intelligendam dictam regulam nume.20.

Appellationem quis interpretetur, nu.60.61.62. lib.10. cap.37. vbi referuntur variæ ſententiæ, & quid ſit tenendum.

Appellatione omnis & cuiuſcunque contractus, abuſiuos quoque contractus contineri, nu.17.li.2.c.25.

Appellatio quando commode potuerit appellato denuntiari iudex arbitratur, nu.39.li.5.c.20.

Appellationem qui propter inopiam proſequi non potuit intra tempus præfixum, non dici deſeruiſſe appellationem, nu.16.li.10.c.14.

Appellari omiſſo medio ex cauſa neceſſitatis poteſt, nume.37. lib.10.cap.32.

Appellatione filiorum regulariter nepotes non contineri, niſi materia ſit fauorabilis, vel indifferens, aut eandem habeat rationem, nu.25.li.8.c.25.

Appellationem non dari in notorijs, nu.56.li.10.c.25.

Appellatione diœceſis in legis diſpoſitione continetur ciuitas, ſecus eſt in diſpoſitione hominis, nu.7.li.9.c.1.

Appellatione parentum, vt abſurditas euitetur, in infinitum omnes deſcendentes contineri, nu.14.li.3.c.8.

Appellatio præſumitur temeraria, ex eo quòd appellans fuit mulctatus, nu.77.li.10.c.18.

Appellationi præſumitur renuntiare qui promittit ſtare ſententiæ, nu.78.li.5.c.18.

Appellatione petitionis in lege municipali comprehendi repetitionem, nu.21.li.2.c.7.

Appellari poteſt omiſſo medio tempore peſtis, num.44. lib.10.cap.27.

Appellatione fratris contineri eos qui in ſecundo gradu tantum ſunt, ſecus ſi aliquid adijciatur, veluti frater patruelis, nu.5 li.2.c.25.

Appellationa literæ id ſolum venire, quod oculis corporeis inſpici ac legi poteſt, nu.12. li.6.c.11.

Appellatione rei animi paſſiones, & intellectus contineri, ſub tertio rerum principio, id eſt prædicamento qualitatis, nu.23.li.1.c.1.

Appellatione mortis regulariter ciuilem, non comprehendi, nu.33.li.3.cap.20.

Niſi omnes effectus cum illa omnino communes habeat, numero 34.

Appellatiua nomina quibus ab intellectu hominum naturaliter interprete data eſt ſignificatio, dici ſignificare ſecundum quartum modum ſignificandi, nu.12.li.5.c.3.

Appoſitum exemplum circa propoſitionem articuli communis vſus loquendi, nu.7.li.4.c.11.

A præſenti in præteritum non præſumi quando præſens ſtatus eſt difformis a ſtatu qui neceſſario aliter fuit in præterito, nu.11.li.4.c.9.

Approbare præſumitur epiſcopus acta iuris patronatus inſtituendo præſentatum, nu.77.li.5.c.18.

Approbari præſumitur tranſactio ubi illius uirtute aliquid ſoluitur, nu.80.li.5.c.18.

Appobatio uel improbatio teſtamenti facta per tutorem illi non nocet neque prodeſt quando venit ex perſona propria, nu.3.li.10.c.32.

A proprietate verborum recedi, vt fugiatur abſurdus ſenſus, nu.2.li.6.c.17.

A proprietate tunc pariter diſcedi quando per eam quæcunque alia iniquitas induceretur, nu 22.li.2.c.25.

A perſecutione iuris ſui quem non repelli, quamuis ſit criminoſus, nu.10.li.10.c.18.

Aquæ ducendę partitio in iure vbi partium facta non eſt expreſſio iudici reſeruata creditur, nu.21.li.5.c.20.

Aquæ conceſſio annua facta priuato, intelligitur præter vſum reip. nu.13.li.10.c.32.

Arbitrium iudicis eſſe tanquam theriacam contra iniquitates, nu.15.li.3.c.20.

Arbitrij inſtrumentum cur hoc in tractatu omittendum non eſſe putauit Auctor, nu.1. li.5.c.20.

Arbitrium a populo conceſſum ſtatuentibus, ſemper intelligi ſine præiudicio tertij, nu.3.li.8.c.23.

Arbitrio iudicis committi an vna, vel plures ſint præſumendæ in lege rationes, nu.8.li.10.c.3.

Arbitrandi facultati quanto tempore præſcribatur iudici arbitrarium eſſe, nu.19.li.5.c.20.

Arbiter cenſetur electus cùm promittitur ſtari eius ſententiæ ſub pœna, nu. 76.li. 5.c.18.

Arbitro ſi detur facultas in compromiſſo pronuntiandi de iure tantum, illa dictio taxatiua, nihil operatur, nume.15.li.7.cap.28.

Arbiter coràm quo centum petita ſunt, ſi condemnauerit in quinquagintatrib. quid ex eius laudo inferatur, num.3.lib.8.c.12.

Arbitrum propter excellentiam perſonæ extra locum compromiſſi poſſe ſententiam proferre, num.19.li.10. capit.12.

Arbitri duo quando ſunt electi cum clauſula etſi non omnes &c. vnus tantum poteſt facere ſententiam validam, nu.5.li.9.c.30.

Arbiter excuſatur a iudicando ob propria impedimenta nu.14.li.10.cap.32.

Ardor liciti amoris operatur vim clauſulæ codicillaris, nu.56.li.9.c.26.

I N D E X.

Idemque eſſe ſi agatur de fauore militiæ, vel piæ cauſæ, aut libertatis, nu. 57.

Ardorem liciti amoris operari vim clauſulæ codicillaris, nu. 23 li. 10. cap. 13.

Aretinus, vt concilice illas contradicentes opiniones, quòd priuilegium patri conceſſum competat, vel non competat filys, nu. 9 li. 8. c. 25.

Auctor verò vt putat, reſoluendam eſſe hanc materiam, numero 11.

Argentum ſub aliqua forma, vel maſſa conflatum comprehendi ſub conſtitutione prohibente extractionem auri & argenti, nu. 11 li. 9. c. 26.

Secus vbi ſtatutum loqueretur de pecunia aurea, vel argentea, num. 12.

Et quibus rationibus tales ſpecies non comprehendantur ſub ſtatuto loquiente de pecunia, nu. 13.

Argumentum ab abſurdi euitatione in iure noſtro validum eſſe. nu. 5 li. 5. c. 17.

Argumentum ab adiectiuis, nu. 6 li. 5. c. 17.

Ab adiunctis, nu. 7. li. 5. c. 17.

Argumentum ab Adæquatis. nu. 8. lib. 5. c. 17.

Argumentum ab alluſione vocabuli, ſeu ab ethimologia vocis, nu. 9. li. 5. c. 17.

Argumentum ab aduerſatiuis, nu. 10. lib. 5. c. 17.

Argumentum ab alternatiuis. nu. 11. li. 5. c. 17.

Argumentum ab abſtractis & concretis, nu. 12 li. 5. c. 17

Argumentum ab antecedenti conceſſo, vel remoto, nu. 13. lib. 5. capit. 17.

Argumentum ab aſſuetis, nu. 14 lib. 5. cap. 17.

Argumentum ab auctoritate, nu. 15. li. 5. c. 17.

Superioris auctoritatem in quocunque actu, vel negocio ſemper exceptam eſſe cenſeri, nu. 16.

Argumentum a cauſa & cauſato, nu. 17 li. 5. c. 17.

Argumentum a combinatione duarum legum, num. 18. libro 5. cap. 17.

Argumentum a communiter accidentibus, num. 19. lib. 5. capit. 17.

Argumentum a cohærentibus & contiguis, nume. 20. libro 5. cap. 17.

Argumentum a coniunctis, nu. 21 li. 5. c. 17.

Argumentum o connexis, nu. 22 li. 5. c. 17.

Argumentum a contrarys, nu. 23 li. 5. c. 17.

Argumentum a contrario ſenſu, nu. 24 li. 5. c. 17.

Argumentum a contrario ſenſu, & a ſimili locum habere in ſtatutis ſecundum, vel præter ius commune. nu. 4 libro 3. cap. 21.

Argumentum a contrario ſenſu locum habere quando ſtatutum diſponit in caſu a iure communi non prouiſo, nume. 13 li. 8. c. 10.

Argumentum a contrario ſenſu regulariter locum non habere in caſu a iure communi prouiſo, nu. 14 li. 8. c. 10.

Argumentum a contrario ſenſu in ſtatutis permiſſum eſſe, nu. 2 li 8. cap. 11.

Quibusque argumentis probetur ea concluſio, num. 3. cum quatuor ſeq.

Argumentum a contrario ſenſu non habere locum quando ſtatuentes inciderent in pœnam, nu. 7 li. 8. c. 13.

Argumentum a contrario ſenſu ex Signor. Homod. ſententia locum non habere in ſtatutis, nu. 7 li. 8. c. 10.

Argumento a contrario ſenſu locum eſſe quando non poteſt diſpoſitio in ſenſu directo operari, nu. 7. li 6. c. 17.

Dubitabileque eſſe dictum Alex. in l. fin. quod quiſque iur. numero 8.

Et Dec. contrà ſentire in cap. dilecti, colum. 3. de confirm. vtil. vel inutil. nu. 9.

Argumentum a contrario ſenſu procedere in ſtatutis ad correctionem iuris communis ſecundum Orianum, nume. 12 li. 8. c. 12.

Argumentum a contrario ſenſu non procedere quando ſtatuta ad literam ſint intelligenda, num. 12. lib. 8. c. 19. ex Iaſ. & Riminal.

Contrà tamen ſentire Orianum. num. 13. a quo ſub numero 14. refertur Riminald.

Auctorem tamen contrà putare, cùm tale argumentum ſit ex mente legis, vt ſupra dictum eſt. nu. 14.

Argumentum a contrario ſenſu locum habere in ſtatutis quando deſinitur ad limites ſenſus directi, num. 1. lib. 8. cap. 12.

Argumentum a contrario ſenſu dici textum ipſius legis. num. 11 lib. 8. cap. 11.

Argumento a contrario ſenſu renuntiari non poſſe. nu. 12. lib. 8. cap. 11.

Argumentum a contrario ſenſu in ſignificatione acceptione quomodo fiat? nu. 26. lib. 8. cap. 10.

Argumentum a contrario ſenſu non habere locum in ſtatutis, quando aliquo ſtatuto cauetur vt ſtatutorum verba non recipiant aliquem extraneum, vel ſubauditum intellectum. nu. 1. lib. 8. cap. 13.

Sed contrà obſtare quòd argumentum a contrario ſenſu dicitur eſſe ex mente legis. nu. 2. ex Decio.

Riminaldum verò contra ſentire, vt ſic ſubauditus intellectus. num. 3.

Auctorem tamen ſtare pro Decio, & Curtio. nu. 4.

Argumentum a contrario ſenſu non ex verbis, ſed ex coniectura colligi. nu. 36 lib. 8.

Argumentum a contrario ſenſu nouam diſpoſitionem inducere qui tenuerint, & quibus argumentis? num. 10. & 11. lib. 8. cap. 14.

Et quomodo contrariæ partis ratiocinationibus accurauit. num. 12.

Auctorem putare fœdere diſtinctionis conciliandas eſſe veterum opiniones in ea controuerſia, an per argumentum a contrario ſenſu noua inducatur diſpoſitio. num. 9 lib. 8. cap. 15

Quibus in caſibus procedat ea opinio, quæ habet, per argumentum a contrario ſenſu nouam induci diſpoſitionem. num. 2.

Et qua ratione id fiat. nu. 3.

Quibus item in caſibus excipienda ſit illa opinio quæ recipitur argumento a contrario ſenſu non induci nouam diſpoſitionem, & quo argumento id conuincatur. num. 5.

Argumentum a contrario ſenſu aſſumi quando ex verbis adiuuatur. nu. 38. lib. 8. cap. 10.

Argumenti a contrario ſenſu materiam variè fuiſſe tractatam a Doctorib. nu. 39 lib. 8. cap. 10.

Quid ſentiat Auctor in propoſita difficultate argumenti a contrario ſenſu. num. 1 lib. 8. cap. 11.

Argumentum a contrario ſenſu quare in reſcriptis toleretur. nu. 9. lib. 8. cap. 10.

Argu-

INDEX.

Argumentum a contrario ſenſu quamuis eſſe videatur ſenſus legis, tamen potius coniecturam dici.nume. 10. & 11. ex Bal.

Quid ſentiat Euerard. in argumenti a contrario ſenſu materia. nu. 12.

Argumentum a contrario ſenſu non deſumi in cauſa impulſiua. nu.31.lib.8.capio.

Nec quando pluribus rationibus quas finales vocant innixa eſt diſpoſitio. nu.32.

Argumentum a contrario ſenſu non poſſe legi, ſed per coniecturam aſſumi. nu.16.lib.8.cap.10.

Argumentum a contrario ſenſu deſumi in ſtatutis, quando in ſenſu directo ſtatutum operari non poſſet, nu.17.li.8 capit.10.

Niſi ſtatuentes incurrerent peccatum, nu.18.& 19.

Argumenti a contrario ſenſu appellatione, quatuor comprehendi argumentorum genera.nu.20.li.8.c.10.

Ex D. Alciati ſententia a ſpeciali, vt deducatur arg.nu.21.

Argumento a contrario ſenſu tolli id, quod ſenſu directo diſponitur, ſed non induci nouam diſpoſitionem. nuu.1. li.8.cap.14.

Argumentum a contrario ſenſu dici mentem legis vel ſtatuti, nu.7.li.8.c.11.

Argumentum a contrario ſenſu non venire ex coniectura, ſed ex ſenſu, & mente legis.nu.8.li.8. & c.11.

Argumentum a contrario ſenſu proprie dici ex lege, nu.9. li.8. cap.11.

Argumentum a contrario ſenſu in materia correctoria locum non habere, nu.9.l.8. c.12.

Argumentum a contrario ſenſu valere quando ſinitur ex materia limitati temporis, uel verborum limitatorum. nu.6.li.6. cap.12.

Argumentum a contrario ſenſu cur deſinitur in ſtatuto quod ſtantibus maſculis feminę non ſuccedant, num. 23. li.7. capit. 28.

Argumentum a contrario ſenſu an habeat locum in ſtatutis, nu.1.li.8.c.10.

Argumentum a contrario ſenſu non habere locum in dictis teſtium, quando per id inciderent teſtes in crimen falſi, nu.6.li 8.cap.13. validumque inſuper eſſe.

Argumento a contento & continente, numero 25 libro 5. capit. 17.

Argumentum a copulatiuis, nu.26.li.5.c.17.

Argumentum a correlatiuis, nu.27.li.5.c.17.

Argumentum a correſpectiuis, nu.28.li.5.c.17.

Argumentum a conſecutiuis, nu.29 li.5.c.17.

Argumentum a concurſu plurium, nu.30.li.5.c.17.

Argumentum a conſequenti dato vel deſtructo. num. 31. li.5.cap.17.

Argumentum a caſus omiſſione, nu.32.li.5.c.17.

Argumentum a cauſis tendentibus ad eundem finem, nume.34.li.5.c.17.

Argumentum a certis & ſpecificatis, nu.35 li.5.c.17.

Argumentum a coniugatis, nu.36.li.5.c.17.

Argumentum a communi patriæ conſuetudine, num. 37. li.5.cap.17.

Argumentum a conſuetudine ſimilium perſonarum.nu.38. lib.5.cap.17.

Argumentum a conſequentia pernicioſi exempli. nu. 39. lib.5.capit.17.

Argumentum a contradictorijs, nu.40.li.5. c.17.

Argumentum a concluſione in cauſa ad ſententiam latam valere, nu.9.li.10.c.23.

Argumentum a contractibus ad vltimas voluntates non valet quando materiæ ſunt ſeparatæ, nu.21.li.9.c.39.

Argumentum a contractibus ad vltimas voluntates nunquam procedere ad derogationem legis, uel canonis, nume.16.li.9.c.39.

Nec quando egredimur terminos colligendæ voluntatis, & verſamur in ijs quæ pendente a poteſtate defuncti, nume.17.lib.9.c.39.

Argumentum a contractibus ad vltimas voluntates, & econtra quando ſit verum, nu.1.li.9.c.39.

Iaſ. in hac materia conſtituere duas regulas contra quas facit trigintatres oppoſitiones. nu.2.li.9. c.39.

Ex quibus tot poſſunt conſtitui differentiæ inter contractus & ultimas voluntates, nu.3.

Quibus alibi idem Iaſ. & plerique addunt alios, ibid.

Quomodo putet Auctor diſtinguendum eſſe in materia argumentationis a contractib. ad vltimas volunt. nu.11.

Argumentum a contractibus ad vltimas volunt. reſpectu capacitatis perſonæ non procedere, nu.23.li.9. c.39.

Et quæ ſit ratio, nu.24.

Item quando manifeſta eſſet differentia, vt in caſibus omnib. conſideratis per Iaſ. ac D. Alciat. nu.25.

Argumentum a contractibus ad vltimas uoluntates valet rationis identitate quando conueniunt, n.12.li.9.c.39.

Argumentum a diuerſitate temporum procedere in iure noſtro, nu 41.li.5.c. 17. nec nocet.

Argumentum a diuiſione generis, nu.42.li.5.c.17.

Argumentum a dictis poetarum, & aliorum auctorum, nu.43.li.5.c.17.

Argumentum a duobus propter vnum, nu.44.li.5.c.17.

Argumentum a differentibus, nu.45.li.5.c.17.

Argumentum a defectu formæ, nu.46.li.5.c.17.

Argumentum a diuerſis, nu.47.li.5.c.17.

Argumentum a deſtinatis, nu.48.li.5.c.17.

Argumentum a definitione, nu.49.li.5.c.17.

Argumentum ab æquipollentibus, nu.50.li.5.c.17.

Argumentum ab euentu, nu.51.li.5.c.17.

Argumentum ab euitatione abſurdi, adeo eſſe efficax, vt procedat in omni diſpoſitione, nu.5.li.6.c.17.

Argumentum ab ethimologia vocabuli valere adſtructiuè & deſtructiuè vbi ſumatur ſecundum limites ethimologia, nu.8.li.2.c.7. vt que procedat.

Argumentum ab extremis, nu.52.li. 5.c.17.

Argumentum ab experientia, nu.53.li. 5.c.17.

Argumentum ab exemplis, nu.54.li.6.c.17.

Argumentum ab exceſſu, nu.15.li.5.c.17.

Argumentum ab exceptione ad regulam, num.56. lib.5. capit.17.

Argumentum ab effectu, nu.57.li.5.c.17.

Argumentum ab effectu eorum quæ ſimul requiruntur ad eſſe, nu.58.li.5.c.17.

Argui de falcidia ad Trebelianicam in caſibus ſpecialib. nu.3.li.7.cap.6.

Argumentum a fama ad communem uſum loquendi non eſſe concludens in materia teſtium, nu.17.li.4.cap.14. neque progrediatur.

Argumentum a portione, nu.59.li.5.c.17.

I N D E X.

Argumentum a fato .num.60. lib.5. cap.17.
Argumentum a filiatione. num.61.lib.5.cap.17.
Argumentum a fine. num.62.li.5. cap.17.
Argumentum a forma. nu 63.li.5. cap.17.
Argumentum a generalitate. nu.64.li.5.cap.17.
Argumentum a genere. nu.65.li.5.cap.17.
Argumentum a genere ad ſpeciem affirmatiuè non concludere. nu.21.li.10.cap.8. neque valeat.
Argumentum a geminatione. nu.66.li.5.cap.17.
Argumentum ab habilitate nu.68.li.5.cap.17.
Argumentum ab habitu & priuatione. num. 69. libro 5. capit. 17.
Argumentum ab his quæ nouiter orta ſunt, vel noniter ad notitiam peruenerunt. nu.67.li.5. cap.17.
Argumentum ab hominis diſpoſitione ad legis diſpoſitionem, & econtrà valere nu.2.li.9.cap.1.
Non lenes tamen inter eas relucere differentias. numero 3.
Argumentum ab identitate rationis in dubio non poſſe deduci extra materiam indifferentem ac fauorabilem. nume.4.lib 6.cap.15. & num.7.lib.5.cap.17. vtque concludat.
Argumentum ab incidenti vel emergenti num.71.lib.5. capit.17.
Argumentum ab incertis. nu.62.li.5.cap.17.
Argumentum ab incluſione vnius. nu.73.li.5.cap.17.
Argumentum ab indiuiduis. nu.74.li.5. cap.17.
Argumentum ab indifferentibus. nn.75.li. 5.cap.17.
Argumentum ab impoſſibil. nu.76.lib.5.cap.17.
Argumentum ab indefinitis. nu.77.li.5.cap.17.
Argumentum a limitatis.nn.78.li.5.cap.17.
Argumentum a loco & locato. nn.79.li. 5.cap.17.
Argumentum per locum a coniugatis eſſe concludens. nume.17. li.1.cap.16.
Argumentum a maioritate rationis locum habere in ſtatutis quando eorum diſpoſitio eſt ſecundum ius commune. nu 1.li.8.cap.16.
Secus vbi ſit contra ius commune. nu.2. ex Alberico efficax eſſe.
Argumentum a maioritate rationis. nu.8.li.5.cap.17.
Argumentum a maioritate rationis valere in materia pœnali nu.2.li.7.cap.23. concludensque eſſe.
Argumentum a materia. nu.81. li.5.cap.17.
Argumentum a maiori ad minus.nu.82.li.5.cap 17.
Argumentum a minori ad maius.nu.83.li.5.cap.17.
Argumentum a militibus ad ſacris initiatos atque aduocatos, & ruſticos valere. nu.8.li.7.cap.8.
Niſi copia peritiores conſulendi eos ponat in diuerſam ſpeciem. nu.9. & 10.
Argumentum a minimis. nu.84.li.8.cap.17.
Argumentum a medijs. nu.85.li.5.c.17. valereque.
Argumentum a mixtis. nu.86.li.5.c.17.
Argumentum a modo. nu.87.li.5.c.17.
Argumentum a natura vel arte, & ab accidentib. nu.88. lib.5.cap.17.
Argumentum a neceſſitate. nn.89.li.5.c.17.
Argumentum a nomine. nu.90.lib.5.c.17.
Argumentum a numero.nu.91.lib.5.c.17.
Argumentum a natura actus .nn.92 li.5.c.17.
Argumentum a nomine, nominis identitate, & nomine officij. num.93.lib.5.cap.17.
Argumentum a nomine appellatiuo, vel dignitatis, & officij nu.94.li.5.c.17.
Argumentum ab obliquis. nu.95.li.5.c.17.
Argumentum ab oppoſitis.nu.96.li.5.c.17.
Argumentum ab ordine.nu.97.li.5.c.17.
Argumentum ab oppoſito conſequentis. num.98. libro 5. capit.17.
Argumentum ab oppoſitis relatiuè. numero 100. lib.5. capit.17.
Argumentum ab oppoſitis priuatiuè. numero 101. lib.5 capit. 17.
Argumentum ab ordinatione. nu.99.lib.5.c.17.
Argumenta Oriani puerilia ac vana compellari a Riminaldo, ab eodemque confutari. numero 13. & 14. libro 8. capit. 12.
Argumenta omnia probantia facultatem legitimandi eſſe odioſam, facere pro opinione contra Barto. num. 49. libro 9. cap.33.
Et maximè quando caſus mixtus diminuit rationem concedendi. nu.50.li.9. cap.33. validumque eſſe.
Argumentum a parte & toto.nu.103.li.5.c.17.
Argumentum a principio, uel præambulo. num.102. li 5. capit.17.
Argumentum a propoſito. nu.105.li.5.c.17.
Argumentum a præſuppoſito.nu.104.li.5.c.17.
Argumentum a potentia.nu.106.li.5.c.17.
Argumentum a propinquis.nu.107.lib.5.c.17.
Argumentum a prædicatis.nu.108.li 5.c.17.
Argumentum a perplexis. nu.10.lib.5.c.17.
Argumentum a plenitudine poteſtatis. numero 112.lib.5. capit.17.
Argumentum a priore & poſteriore. numero 110. lib. 5. capit. 17.
Argumentum a puris & purificatis. numero 111. libr.5. capit. 17.
Argumentum a præſumptione eiuſdem facti. num. 113. lib.5. cap.17.
Argumentum a præpoſteratione. numero 114. libro 5. capit. 17.
Argumentum a proportionabilibus, numero 115. lib.5. capit. 17.
Argumentum a pluralitate rationum, numero 116. lib.5. capit.17.
Argumentum a primo ad vltimum, numero 117. libro 5. capit. 17.
Argumentum a qualitate.nu.118.lib.5. cap.17.
Argumentum a quantitate, numero 119. libro quinto, capit. 17.
Argumentum a ratione coniecturata. num. 120. lib.5. capit. 17.
Argumentum a raris.nu.721 lib.5.cap.17.
Argumentum a ratione ceſſante. numero 122. libro 5. capitulo 17.
Argumentum a remotis, nu.123.li.5.c.17.
Argumentum a ſeparatis, nu.124.lib.5.cap.17.
Argumentum a ſingularibus, numero 125. lib. quinto, capit. 17.
Argumentum a ſimili, numero 126.lib.5. cap. 17.
Argumentum a ſimili ubi diuerſa inducitur ratio non concludere,

eludere, numero 18. libro quarto, cap. 14.

Argumentum a ſpecie, num. 127. lib. 1. cap. 17. ut procedat.

Argumentum a ſpeciali, nu. 128. lib. 5. c. 17.

Argumentum per locum a ſimili ſit interpretando, vt diſpoſitio loquens in vno caſu locum habeat & in altero, ſicque ab uno caſu ad alterum progrediendo argumentum, nu. 5. lib. 5. cap. 16. veluti.

Ab abſentia ad præſentiam inefficacem. numero 6. lib. 5. capit. 16.

Ab abortu fœtus animati procurato ad homicidium, nu. 7. lib. 5. cap. 16.

Ab abſentia longa ad mortem. numero 8. libro quinto, capit. 16.

Ab actione non competente ad inualidam, vel repulſam. num. 9. lib. 5. c. 16.

Ab actione in factum ad actionem iudicati. nu. 10. lib. 5. capit. 16.

Ab actu puro ad purificatum. numero 11. lib. quinto, capit. 16.

Ab actu ad conſenſum ad actum. numero 12. lib. quinto, capit. 16.

Ab actu ineſſe ad in via ad actum. numero 13. libro 5. capit. 16.

Ab adeſſe ad contumaciter abeſſe, numero 14. libro 5. capit. 16.

Ab aduocatis & conſiliarijs ad milites, numero 15. lib. 5. capit. 16.

Ab adulterio commiſſo a repertione in lecto, numero 16. lib. 5. cap. 16.

Ab allegare, & non probare, ad nihil allegare, nume. 17. lib. 5. capit. 16.

Ab alienatione ad venditionem. numero 18. lib. quinto, capit. 16.

Ab actore ab reum. num. 16. li. 5. cap. 16.

Ab actu coniugali ad poſſeſſionem. numero 20. libro 5. capit. 16.

Ab appellatione ad recuſationem, numero 21. libro 5. capit. 16.

Ab arbitratore ad procuratorem, numero 22. libro 5. capit. 16.

Ab arbitrio ad iudicem. num. 23. lib. 5. cap. 16.

Ab arrogatione ad legitimationem, numero 24. libro 5. capit. 16.

Ab adoptato ad legitimatum, numero 25. lib. quinto, capit. 16.

Ab augmento ad diminutionem. num. 26. librio quinto, capit. 16.

Ab adminiſtratione ad uſumfructum, numero 27. libro quinto, capit. 16.

Ab aduocatis ad medicos. nu. 28. li. 5. cap. 16.

Ab alimentis ad dotem. nu. 29. li. 5. cap. 16.

Ab alimentis ad piam cauſam, numero 30. libro quinto, capit. 16.

Ab amicitia ad coniunctionem. numero 31. libro 5. capit. 16.

Ab amicis ad affines. nu. 32. lib. 5. cap. 16.

Ab amiſsione rei quæ facile recuperari poteſt, ad non amiſſionem. num. 33. lib. 5. cap. 16.

Ab amore ad furorem & ebrietatem. nu. 34. li. 5. c. 16.

Ab appellatione ad ſententiæ recuſationem, numero 35. lib. 5. capit. 16.

Ab appellatione fruſtranea ad non appellationem. nume. 36. lib. 5. cap. 16.

Ab appellatione non proſequenti ad non appellantem, nume. 37. lib. 5. cap. 16.

Ab appellatione ad tempora appellandi. numero 38. libro quinto, cap. 16.

Ab approbatione, ad non contradictionem, numero 39. lib. 5. cap. 16.

Ab appellari fruſtraneè, ad nulliter appellari, numero 40. li. 5. cap. 16.

A bancario ad argentarium & cæteros, numero 41. lib. quinto, cap. 16.

A bannitis ad relegatos. nu. 42. li. 5. cap. 16.

A beneficium non habente, ad habentem, ſed minus ſufficiens, nu. 43. li. 5. cap. 16.

A bonis pauperum, pupillorum, & minorum, ad bona eccleſiæ. nu. 44. li. 5. cap. 16.

A bonis ciuitatis ad bona eccleſiæ, numero 45. lib. quinto, cap. 16.

A bonorum ſacrum donatione, ad pro modico venditionem, nu. 46. li. 5. cap. 16.

A bonis damnati non cenſeri, & ſuper eo quæſtionem moueri, nu. 47. li. 5. c. 16.

A bonis immobilibus ad mobilia precioſa. numero 48. li. quinto, cap. 16.

A bonorum omnium lite, ad cauſam maioris partis bonorum. nu. 49. lib. 5. cap. 16.

A bello Dei, ad bellum hominum. numero 50. lib. quinto, capit. 16.

A bonæfidei iudicijs, ad vltimas voluntates. numero 51. lib. 5. cap. 16.

A beneficijs principum ſeu gratijs beneficialibus ad vltimas voluntates. nu. 52. li. 5. c. 16.

A bonorum poſſeſſione ad hæreditatem. numero 63. lib. 5. capit. 16.

A cancellatione facti, ad cancellationem verborum, nume. 54. lib. 5. cap. 16.

A canonica epiſcopali, & parochiali ad legitimam. nu. 55. li. 5. capit. 16.

A capere reſtituendum ad non accipere. nu. 56. lib. quinto, capit. 16.

A capitulo ad minorem. nu. 57. li. 5. cap. 16.

A condemnatione perpetui carceris ad mortem, num. 58. li. 5. cap. 16.

A cauſa ciuili ardua ad cauſam criminalem. numero 59. libro 5. cap. 16.

A cauſa matrimoniali, ad cauſam criminalem, numero 60. lib. 5. cap. 16.

A cauſa criminali, ad cauſam ciuilem, numero 61. libro 5. capit. 16.

A cauſa dotis, ad cauſam ſtudiorum. numero 62. libro 5. capit. 16.

A cauſa ſtudiorum, ad cauſam piam. numero 63. libro 5. capit. 16.

A cauſa teſtati, ad cauſam inteſtati. numero 64. libro 5. capit. 16.

A ciuitate ad eccleſiam. nu. 65. li. 5. cap. 16.

A conditione ad modum. nu. 66. li. 5. cap. 16.

A con-

INDEX.

A confeſſione ad renuntiationem, num.67.lib.5.cap.16.
A coniugato ad ſeruum, nu.68.li 5.c.16.
A conſuetudine ad priuilegium, nu.99.li.5.c.16.
A collatione ad computationem, nu.70.li.5.c.16.
A contractibus ad delicta, nu.71.li.5.c.16.
A contractibus ad iudicia, nu.72.li.5.c.16.
A contractibus ad vltimas voluntates, nu.73.li.5.c.16.
A contractibus ad quaſi contractus, nu.75.li.5.c.16.
A quaſi contractibus ad contractus, nu.75.li.5.c.16.
A contractu ad diſtractum, nu.77.li.5.c.16.
A corporalibus ad incorporalia, nu.78.li.5.c.16.
A contractu ſtricti iuris, ad contractum bonæ fidei, nu.79. lib.5.cap.16.
A creditore ad procuratorem non valet. num. 80. lib. 5. capit. 16.
A cauſa de nouo emergente, ad cauſam de nouo ad notitiam deuenientem, nu.61.li.5.c.16.
A cauſa nullius expreſſione ad expreſſionem friuolæ, nu.82. li.5.cap.16.
A cauſæ non exiſtentia, ad cauſæ finem uel extinctionem, nu.83.li.5.cap.16.
A cautione non præſtita, ad uitioſe datam, num.84. lib.5. capit.16.
A ceſſione ad traditionem, nu.85.li.5.c.16.
A certo per ſe ad certum per relationem, nume.86.lib.5. capit.16.
A certo ad facilè certificandum, nu.87.li.5.c.16.
A ciue eſſe & haberi pro ciue, nu.88.li.5.c.16.
A compulſione ad timorem compulſionis, num.89.lib. 5. capit.16.
A conceſſione ad non negationem, vel tacitum conſenſum, nu.90. lib.5.c.16.
A concluſione in cauſa ad confeſſionem ſolemnem in iudicio factum, & ad ſententiam iudicis, nu.91.li.5.c.16.
A conditione neceſſaria ad actum, ad conditionem neceſſariam, ad effectum actus, nu.92 lib.5.c.16.
A confeſſione ad ſententiam, nu.93.li.5.c.16.
A confeſſione iterata ad confeſſionem iudicialem, num.94. lib.5.cap.16.
A confeſſione facta in tormentis, ad extortam formidine pœnæ, nu 96.li.5.c.16.
A confeſſione facta ſub ſpe futuræ cauſæ, ad confeſsionem factam ſub ſpe futuræ numerationis, num.96. libro 5.capit.16.
A conſentiente iudicanti, ad conſentientem ſententiæ, nume.97.li.5.c.16.
A conſilium non requirente, ad petentem ſed tempore incompetenti, nu.98.li.5.c.16.
A conſilio ante tempus recedente, ad eum qui ad illud non venerit, nu.99.lib.5.c.16.
A conſtante per partium ſubſcriptionem, ad conſtare per teſtium depoſitionem, nu.100.lib.5.c.16.
A conſtare directo, ad conſtare per media, num.101.lib.5. capit.16.
A conſuetudine inueterata ſupra hominum memoriam ad principis priuilegium. nu.192.li.5.c.16.
A contractu puro ad purificatum, nu.103.li.5.c.16.
A crimen ab initio ſciente ad poſtea cognitum non prodente, nu.104.li.5.c.16.
A culpa lata ad dolum, nu.105.li.5.c.16.
A curatoris auctoritate non adhibita ad minus legitimè adhibitam, nu.106.li.5.c.16.
A dante ad promittentem, nu.107.li.5.c.16.
A diſpoſitione legis ad diſpoſitionem hominis, num. 108. lib.5.cap.16.
A diſpoſitione legis ad vltimam voluntatem, nume.109. lib.5.capit.16.
A diſpoſitione iudicis, ad diſpoſitionem teſtatoris, nu.110. lib.5.cap.16.
A domino ad quaſi dominum, nu.111.li.5.c.16.
A domino ad monaſterium, nu.112.li.5.c.16.
A donato ciuitati ad donatum agnationi, nume.113. libro.5.cap.16.
A donatione inter coniuges ad donationem inter patrem, & filium, nu.114.li.5.c.16.
A dormiente ad occupatum morbo comitiali, num. 115. lib.5.cap.16.
A dote ad alimenta, nu.116.li.5.c.16.
A dote ad legitimam, nu.117.li.5.c.16.
A dubitante ad ignorantem, nu.118.li.5.c.16.
A diminutione ad augumentum, nu.119.li.5.c.16:
A datione ad ſolutionis legatorum promiſsionem, nu.120. lib.5. cap.16.
A decreto iudicis ad ſententiam iudicis, nume. 121. libro 5.cap.16.
A defectu qui ab initio fuit ad defectum poſtea ſuperuenientem, nu.122.li.5.c.16.
A defenſo nullo modo ad defenſum minus legitimè, n.123. lib.5.cap.16.
A deportatis ad mortuos, nu.124.li 5.c.16.
A depoſito ſponte ſuſcepto, ad permiſſum in domo deponi, nu.125.lib.5.cap.16.
A depoſitario ad commodatarium, nu.126.li.5.c.16.
A dicere obſcurè ad non dicere, nu.126.li.5.c.16.
A difficili, ad impoſſibile, nu.128.li.5.c.16.
A diuortio ad ſeparationem thori, nu.129.li.5.c.16.
A diuiſione iudicis ad diuiſionem patrisfamil. num.130.libro 5.cap.16.
A doli expreſſi commiſſione ad locupletationem cum aliena iactura, nu.131.li.5.c.16.
A dolo ex propoſito ad dolum re ipſa, nu.132.li.5.c.16.
A domino inhabili ad non dominum, nu.133.li.5.c.16.
A donatis ad legata, nu.134.li.5.c.16.
A dote exigua ad nullam dotem, nu.135.li.5.c.16.
A dote ad donationem propter nuptias, nu.136.li.5.c.16
A donatione mulieris ad donationem eccleſiæ ac sanctimonialis, nu.137.li.5.c.16.
Ab effectu ad cauſam, nu.138.li.5.c.16.
Ab emphyteuſi ad feudum, nu.139.li.5.c.16.
Ab excommunicatione ad interdictum, nu.140.li.5.c.16.
Ab exhæredatione ad emancipationem, nume. 141. libro 5.cap.16.
Ab exhæredatione ad excluſionem, nu.142.li.5.c.16.
Ab emancipatione ad legitimationem, nu.143.li.5.c.16.
Ab eccleſia militante ad triumphantem, minores, loca pia, ciuitates. & reliqua, nu.144.li.5.c.16.
Ab editione ad exhibitionem ac reſtitutionem, num.145. lib.5.cap.16.
Ab editione imperfecta ad non editionem, nume.146. libro 5.cap.16.

Ab errore

I N D E X.

Ab errore facti improbabile ad errorem iuris, num. 147. lib.5.cap.16.

Ab errore dubio iuris, ad errorem facti improbabilis, nume.148 lib.5.cap.16.

ab eſſe indebite, ad non eſſe, nu.149.li.5.c.16.

ab eſſe non de iure, ad non eſſe, nu.150.li.5.c.16.

ab eſſe, & non poſſe diſponere, ad non eſſe, nume. 151. libro 5.cap.16.

ab eſſe inualidè, ad non eſſe, nu.152.li.5.c.16.

ab eſſe nulliter ad non eſſe, nu.153.li.5.c.16.

ab eſſe ſine improbatione ad non eſſe, nu.154.li.5.c.16.

ab eſſe certum, vel adeſſe debere certum, nu.155.li.5.c.16

ab eſſe, & non apparere ad non eſſe, nu.156.li.5.c.16.

ab eſſe euidenter ad id quod ab omnibus approbatur, nume.157.li.5.c.16.

ab eſſe impoſſibilititer poſſe, ad non eſſe, nu.158.li.5.c.16.

ab exceptione non probata, ad non factam, nume.159. libro 5. cap.16.

ab expreſſione facti ad expreſſionem verbalem, num.160. lib.5.cap.16.

ab expreſſione circumlocutoria, ad expreſſionem factam per nomen proprium, nu.161.li.5.c.16.

ab expreſſione verbis facta ad expreſſionem factam per relationem ad aliud, nu.162.li.5.c.16.

ab expreſſione tacita ad expreſſam, nu.163.li.5.cap.16.

ab expreſſo ad id quod pro expreſſo habetur, num.164. libro 5.cap.16.

ad non extare, ad extare, & non poſſe ſuccedere, nu.165. lib.5.cap.16.

a falcidia ad trebellianicam, nu.166.li.5.c.16.

a fauorabili ad minus fauorabile, nu.167.li.5.c.16.

a feudo ad peculium, nu.168.li.5.c.16.

a feudo ad emphyteuſim, nu.169.li.5.c.16.

a fictione poſtliminij ad fictionem legis Corneliæ, nu.170. lib.5.cap.16.

a fideiuſſione ad hypothecam, nu.171.li.5.c.16.

a fideiuſſore ad quaſi fideiuſſorem, nu.172.li.5.c.16.

a filiofam. ad ſeruum, nu.173.li.5.c.16.

a filiofamil. ad monachum, nu.174.li.5.c.16.

a fructibus ad vſuras, & econtrà, nu.175.li.5.c.16.

a fure ad raroſum, nu.176.li. 5.c.16.

a furioſo ad ignorantem, nu.177.li.5.c.16.

a facto inſufficienter, &c. ad non factum, nu.178.li.5.c.16

a faciente ad fieri mandantem, nu.179.li.5.c.16.

a factis per adminiſtratores & rectores ciuitatis, ad facta per ciuitatem, nu.180.li.5.c.16.

a facto reuocato ad non factum, nu.181.li.5.c.16.

a fideiuſſione ad pignus, nu.181.li.5.c.16.

a facto obliquo ad directum, nu.183.li.5.c.16.

a facto ante litem conteſtat. ad factum, poſt litem conteſt. incontinenti, nu.184.li.5.c.16.

a facto ferò ad non factum, nu.185.li.5.c.16.

a facto vetante prætore, ad factum contra prętorem, numero 186.lib.5.cap.16.

a facto per ſtipulationem, ad factum per litis conteſtatio. nu.187. lib.5.c.16.

a facto ſecundum verba, ad factum ſecundum ſententiam, nu.188.li.5. c.16.

a filio adoptiuo ad naturalem, nu.189.li.5.c.16.

a fiſco ad eccleſiam, imperium &c. nu.190.li.5.c.16.

A foro conſcientiæ, ad forum boni, & æqui ac veritatis, nume.191.li.5.c.16.

a fori territorijve alicuius eſſe, & legibus eiuſdem ligari, nu.192.li.5.c.16.

a furto ad rapinam, nu.193.li.5.c.16.

a furioſo ad mortuum & ad alios, nu.194.li.5.c.16.

a genere ad ſpeciem, & econtra, nu.195.li.5.c.16.

a gradibus ſcalarum ad gradus cognationis, num.196. libro 5. cap.16.

a græca ad latinam, aliasque linguas, nu.197.li.5.c.16.

a gratia populi ad vltimas voluntates, nu. 198.li.5.c.16.

ab hærede ad bonorum poſſeſſorem, nu.700.li.5.c.16.

ab hęrede ſcripto ad eum qui ab inteſtato ſuccedit, nu.101. li.5.cap.17.

ab hærede ad legatarium, nu.202. li.5.c.16.

ab honorato ad grauatum, nu.203.li.5.c.16.

ab habente actionem ad rem, ad habentem rem ipſam, nume.204.li.5.c.16.

ab habere ad habere poſſe, nu.205.li.5.c.16.

ab habere ad habere debere, nu.205.li.5.c.16.

ab habitu ad potentiam, nu.207 li.5.c.16.

ab hæreſis crimine ad crimen læſæ maieſtatis, num.208.libro 5.cap.16.

ab honore ad vitam, nu.209.li.5.c.16.

ab honeſto ad neceſſarium, nu.215.li.5.c.16.

ab hoſpitalium priuilegijs, ad priuilegia eccleſiarum, nume.211.li.5.c.16.

ab indefinita ad vniuerſalem, nu.12.li.5.c.16.

ab inſtitutione ad exhæredationem, nu.113.li.5.c.16.

ab inuito ad ignorantem, nu.214.li.5.c.16.

ab inſtitutione ad legatum, nu.215.li.5.c.16.

ab imperatore ad Regem, nu.216.li.5.c.16.

ab imperatore ad alios principes, nu.217.li.5.c.16.

ab inuentario tutoris ad inuentarium hæredis, num.218 li.5.cap.6.

ab inferiore ad ſuum ſuperius, nu.219.lib.5.c.16.

ab inſtrumento materiali ad intellectuale, nume. 220. libro 5.cap.16.

a iudicijs ad vltimas voluntates, nu.221.li.5.c.16.

a iudicijs ad contractus, nu.222.li.5.c.16.

a iudicijs ad arbitria, nu.223.li.5.c 16.

a iudice ordinario ad delegatum, nu.224.li.5.c. 16.

a iuramento ad ſententiam, nu.225. li.5.c.16.

a iure patronatus ad emphyteuſim, nu.226.li.5.c.16.

ab impoſſibilitate naturæ ad impoſſibilitatem iuris, numero 217.li.5.c.16.

ab in actu facto ad id quod incontinenti fit poſt actum, nume.228.li.5.c.16.

ab infamia ad mortem, nu.229.li.5.c.16.

ab inſtrumento ad teſtes, nu.230.li,8.c.16.

a iudice incompetente, ad non iudicem, nu.231.li.5.c.16.

a iuramento ad fidem, nu.232.li.5.c.16.

ab inuadente in domo od inuadentem in veſtibulo domus, num.233.li.5.c.16.

a lege principis ad legem ciuitatis, nu.234.li.5.c.16.

a lege communi ad legem municipalem, nu.235.li.5.c.16.

a lege principis ad legem teſtatoris, nu.236.li.5.c.16.

a lege ad conſuetudinem, nu.237.li.5.c.16.

a lege ad ſententiam, nu.238.li.5.c.16.

a lege ad pactum, nu.239.li.5.c.16.

A lege

A lege ad rationem naturalem, nu. 240. li. 5. cap. 16.
a lege mortua ad legem viuam, nu. 241. li. 5. c. 16.
a lege feudali ad non feudalem, nu. 242 li. 5. c. 16.
a legato ad donationem, nu. 243 li. 5. c. 16.
a legato ad mandatum, nu. 244. li. 5. c. 16.
a legato ad beneficium, nu. 245 li. 5. c. 16.
a legitima filiorum ad legitimam parentum, nu. 246. lib. 5. capit. 16.
a legitimato ad adoptatum, nu. 247 li. 5. c. 16.
a liberto ad legitimatum, nu. 258. li. 5. c. 16.
a liberto ad vaſallum, nu. 249. li. 5. c. 16.
a libertate ad piam cauſam, nu. 250. li. 5. c. 16.
a loco ad quantitatem, nu. 251. li. 5. c. 16.
a loco ad tempus, nu. 252. li. 5. c. 16.
a loco ad perſonas, nu. 253. li. 5. c. 16.
a lucro ad damnum, nu. 254 li. 5. c. 16.
a legato eccleſiæ ad legatum colleg. eccleſiæ, nume. 255. lib. 5. cap. 16.
a legato pro dote ad legatum in compenſationem dotis, nume. 256. li. 5. c. 16.
a legatis ad fideicommiſſa, nu. 257. li. 5. c. 16.
a legati ratione ad rationem legis, nu. 258 li. 5. c. 16.
a legitimatis ad legitimè natos, nu. 259. li. 5. c. 16.
a lena ad meretricem, nu. 260 li. 5. c. 16.
a manumisſione ad mortem, nu. 261 li. 5. c. 16.
a mandato particulari ad mandatum vniuerſale, num. 262. lib. 5. cap. 16.
a mandato procuratoris ad mandatum iuriſdictionis, nume. 263 li. 5. cap. 16.
a marito ad emptorem, nu. 264 li. 5. c. 16.
a matre ad auiam, nu. 265 li. 5. c. 16.
a matrimonio carnali ad ſpirituale, nu. 266 li. 5. c. 16.
a matrimonio ſpirituali ad carnale, nu. 267 li. 5. c. 16.
a milite ſeculari ad cęleſtem, nu. 268. li. 5. c. 16.
a milite ad eccleſiam, vel piam cauſam, nu. 269 li. 5. c. 16.
a minus fauorabili, ad magis fauorabile, nu. 270. li. 5. c. 16.
a minus potenti ac digno, ad potentius et dignius, nu. 271. lib. 5. cap. 16.
a morte naturali ad ciuilem, nu. 272 li. 5. c. 16.
a mandato domini facto, ad factum per dominum, nu. 273. lib. 5. cap. 16.
a mandato reuocato, ad non mandatum, num 274 libro 5. capit. 16.
a maritum non habente, ad habentem inutilem, num. 275. lib. 5. cap. 16.
a matrimonio in faciem eccleſiæ contracto ad matrimonium poſtea ab eccleſia comprobatum, num. 279. lib. 5. capit. 16.
a medico imperito adhibito, ad medicum non adhibitum, nu. 277. lib. 5. c. 16.
a medico ad obſtetricem, nu. 278 li. 5. c. 16.
a mercedibus magiſtrorum ad alimenta, num. 179 libro 5. capit. 16.
a mercibus in portum non aduectis, ad merces in eundem aduectas vi tempeſtatis, nu. 280 li. 5. c. 16.
a meo ad id quod mihi debetur, nu. 281 li. 5. c. 16.
a minitatione cædis gladio ſtricto in perſonam alicuius, ad illationem vulnerum, nu. 282. li. 5. c. 16.
a muliere ad malam herbam, nu. 283 li. 5. c. 16.
a notario ad teſtem, nu. 284 li. 5. c. 16.
A non nato ad ſtatim mortuum, nu. 286. li. 5. c. 16.
a negligentia craſſa ad dolum, nu. 287. li. 5. c. 16.
a nobilitate ad ſcientiam, nu. 188 li. 5. c. 16.
a nolle ad non poſſe, nu. 289. li. 5. c. 16.
a nunquam ad rarum, nu. 290. li. 5. c. 16.
a nutrice ad ſororem, matrem, et auiam, nume. 291. lib. 5. capit. 16.
ab officio tutoris ad officium executoris, num. 292. lib. 5. capitu. 16.
ab odioſo ad fauorabile, nu. 293. lib. 5. c. 16.
ab obligatione ad promiſſionem, nu. 294 li. 5. c. 16.
ab obligatione extincta per numerationem ad extinctam per acceptilationem, nu. 295. li. 5. c. 16.
ab obligatione generali ad alternatiuam, num. 296 libro 5. capit. 16.
ab occidere ad delictum inducere per quod quis occidatur, nu. 297. li. 5. c. 16.
a pacto ad conſuetudinem, nu. 289 li. 5. c, 16.
a pacto ad ſtatutum, nu. 299 li. 5. c. 16.
a patre ad monaſterium, nu. 300. li. 5. c. 16.
a patre ad fideiuſſorem, nu. 301 li. 5. c. 16.
a perſona ad tempus, nu. 302. li. 5. c. 16.
a peculio ad dotem, nu. 303 li. 5. c. 16.
a perſona ad locum, nu. 304. li. 5. c. 16.
a perſona ad rem, nu. 305 li 5. c. 16.
a pia cauſa ad libertatem, nu. 306 li. 5. c. 16.
a pluralitate ad multas ſingularitates, nume. 307. lib. 5. capit. 16.
a populo ad principem, nu. 308. li. 5 c. 16.
a præcepto teſtatoris ad præceptum iudicis, num. 309 li. 5. capit. 16.
a prædicatis ad ſubiecta, nu. 310 li. 5. c. 16.
a priuilegijs ad ſtatuta, nu. 311 li. 5. c. 16.
a priuatione ad habitum, nu. 312 li. 5. c. 16.
a probationibus ad ſententiam, nu. 313 li. 5. c. 16.
a procuratore ad lites ad delegatum, nu. 314 li. 5. c. 16.
a potentia propinqua ad actum, nu. 315 li. 5. c. 16.
a pro non ſcriptis ad quaſi caduca, nu. 316. li. 5. c. 16.
a promiſsione ad traditionem, nu. 317. li. 5. c. 16.
a populo ad rempublicam, nu. 318. li. 5. c. 16.
a pupillo ad adultum ſub curatione, nu. 319. li. 5. c. 16.
a paruum ad nihil, nu. 320. li. 5. c. 16.
a perſonæ conſeruatione, ad famæ conſeruationem, nu. 321. lib. 5. cap. 16.
a peſte ad hoſtilitatem, nu. 322. li. 5. c. 16.
a promiſſione per ſe ad promiſſionem per alium, num. 323. li. 5. cap. 16.
a poſthumo nato mortuo, ad poſthumum natum iam iam moriturum, nu. 324. li. 5. c. 16.
a prædicatione ad ſacrificationem, nu. 325 li. 5. c. 16.
a prælato eccleſiæ ad vſufructuarium, num. 326. li. 5. c. 16.
a præſenti qui difficilè adiri poteſt, ad non præſentem, nume. 327 li. 5. c. 16.
a promiſſione ad datum in viro bono, nu. 328 li. 5. c. 16.
a pęna æſtimationis rei, ad quanti ea res eſt, num. 329. libro 5. cap. 16.
a proxime faciendis ad iam factum, nu. 330. li. 5. c. 16.
a qualitate quæ inſit alicui per naturam, ad qualitatem quę ineſt per priuilegium, nu. 331 li. 5. c. 16.
a quitantia, vt vocant, per ſcripturam ad cancellationem

ipſius

ipſius obligationis, num 332. lib.5. cap.16.
A qualitate ad ſubiectum, nu.333. li.5.c.16.
a ratione ad ius, & econtra, nu 334. li.5.c.16.
a re ad locum, nu.335. li.5.c.16.
a re ad perſonam, nu. 336. li.5.c.16.
a re ad tempus, nu.337. li.5.c.16.
a rectore eccleſiæ ad tutorem, nu.338. li.5. c.16.
a reſcripto ad vltimas voluntates, nu.339. li.5. c.16.
a re publica ad eccleſiam, nu.340. li.5.c.16.
a republica ad pupillum, nu.341. li.5.c.16.
a ratione legis ſtricta, nu.342. li.5.c. 16.
a ratione legis larga, nu.343. li.5.c.16.
a ratihabitione ad mandatum, nu.344. li.5.c.16.
a relicto poſt mortem ad relictum poſt vitam, num. 345. lib.5.cap.16.
a remiſſione ad donationem, nu.346. li.5.c.16.
a re deteriore reddita, ad non redditam, nume. 347. libro 5. capit.16.
a rubro ad nigrum, nu.348. li.5. c.16.
a ſententia ad teſtamentum, nu. 349. li.5.c.16.
a ſententia ad tranſactionem, nu.380. li.5.c.16.
a ſententia ad libellum, nu.351. li.5.c.16.
a ſententia ad probationes, nu.352. li. 5.c.16.
a ſententia ad concluſionem in cauſa, nume.353. libro 5. capit.16.
a ſententia legis ad ſententiam iudicis, nu.354. li.5.c.16.
a ſeruo ad monachum, nu.355. li.5.c. 16.
a ſtatuto ad conſuetudinem, nu.356. li.5.c.16.
a ſtatuto ad vltimam voluntatem, nu.357. li.5.c.16.
a ſtatuto iurato ad teſtamentum iuratum, nume.358. libro 5.capit.16.
a ſolutione ad promiſſionem, nu.359. li.5.c.16.
a ſtipulatione ad legatum, nu.360. li.5.c.16.
a ſtipulatione extraiudiciali ad iudicialem, nume. 361. libro 5. cap.16.
a ſubſtitutione pupillari ad exemplarem, nume. 362. libro 5.cap.16.
a ſubſtitutione compendioſa ad reciprocam, nume.363. libro 5.cap.16.
a ſubſtitutione directa ad fideicommiſſariam, num. 364. lib.5. cap.16.
a ſcire ad ſcire debere, nu.365. li.5. cap.16.
a ſcire ad ſcire poſſe, nu.366. li. 5.c.16.
a ſchedula tantum ſubſcripta manu dicimus, ad ſcriptam in vniuerſum de eiuſdem manu, nu.367. li.5. c.16.
a ſenatu ſupremo ad principem, nu.368. li.5.c.16.
a ſenectute ad ſterilitatem, nu.369. li.5.c.16.
a ſententia definitiua ad interlocutoriam uim definitiua habentem, nu.370. li.5.c.16.
a ſententia certa per ſe ad certam per relationem ad acta, nu.371. li.5.c.16.
a ſpoliato omnibus bonis, ad perditum, vel mortuum, nume.372. li.5.c.16.
a ſtatuto expreſſe contentis ad virtualiter contenta, nume.373. lib.5.c.16.
a ſtipulatione ad iudicium, nu.374. li.5. c.16.
ab ſubhaſtatione ad preconizationem, nu.375. li.5. c.16.
a ſubſcriptione propria, ad factam per alium illius nomine, nu.376. li.5.c.16.
a tempore ad quantitatem, nu.377. li.5. c.16.
A tempore ad locum, nu.378. li.5.c.16.
a tempore ad perſonas, nu.379. li.5.c.16.
a tempore ad modum, nu.380. li.5.c.16.
a tempore peſtis, ad tempus belli, nu.381. li.5.c.16.
a tempore ad tempus, nu.382. li.5.c.16.
a tempore præterito, ad tempus futurum, nume. 383. libro 5. capit.16.
a tempore, ad rem, nu.384. li.5.c.16.
a tempore ad qualitatem, nu.385. li. 5.c.16.
a teſtatione falſi, ad ſuppoſitionem veritatis, nume. 386. li.5.cap.16.
a teſtatore, ad legem vel ſtatutum, nu.387. li.5.c.16.
a teſtatore ad iudicem, nu.388. li.5.c.16.
a teſtamentis ad leges, & econtra, nu.389. li.5.c.16.
a teſtamento in ſcriptis, ad teſtamentum ſine ſcriptis, nume.390. li.5.c.16.
a teſtibus ad inſtrumenta, nu.391. li.5.c.16.
a teſte corrigente dictum ſuum ad partem, nume. 392. libro 5.cap.16.
a toto ad partem, nu.363. li.5.c.16.
a toto ad totum, nu.394. li.5.c.16.
a tranſactione, ad ſententiam, nu.395. li.5.c.16.
a tranſactione ad diuiſionem, nu.296. li.5.c.16.
a tranſactione ad compromiſſum, nu.397. li.5.c.16.
a tributis ad decimas, nu.398. li.5.c.16.
a tutore ad magiſtratum, nu.299. li.5.c.16.
a tutore ad prælatum, nu.400. li.5.c.16.
a tutore ad iudicem, nu.401. li.5.c.16.
a taciturnitate ad reſponſionem contra ſe, num.402. li.5. capit.16.
a tali ad habitum pro tali, nu.403. li.3.c.16.
a tali ab initio, ad tale poſt euentum, nu.404. li.5.c.16.
a tempore prohibito factis, ad collata in tempus prohibitum, nu.405. li.5.c.16.
a tempore habili peracto ad collatum in tempus habile, nume.406. li.5.c.16.
a toto ad omne, nu.407. li.5.c.16.
a tutela indiuiſa, ad diuiſionem factam per tutores, nu.408 lib.5.cap.16.
a teſtatoris morte dubia, ad illius vitam, nume. 409. libro 5.cap.16.
a vaſallo ad libertum, nu.410. li.5 c.16.
a vendere volente, ad eum qui vult immodice vendere, nume.411. li.5.c.16.
a veniente ad iudicium, & non perſeuerante, ad non venientem, nu.412. li.5.c.16.
a vero conſenſu ad fictum, nu.413. li.5.c.16.
a vinculis detento, ad eum qui ſub cuſtodia eſt datis fideiuſſoribus, nu.414. li.5.c.16.
a verbis teſtatoris, ad verba iudicis, nu.415. li.5.c.16.
a vidua ad coniugatam, nu.416. li.5.c.16.
ab vltima voluntate ad iudicia, nu.417. li.5.c.16.
ab vltima voluntate ad iudicis ſententiam, num 418. li.5. capit.16.
ab vltima voluntate ad ſtatutum, nu.419. li.5.c.16.
ab vſucapione ad publicianam, nu.420. li.5.c.16.
ab vniuerſitate conſtante ex corporibus diſtantibus, ad eam quæ conſtat de corporibus cohærentibus, num. 421. lib.5. cap.16.
ab vſurario ad ſcorpionem, nu. 422. li.5.c.16.

Ab vten-

I N D E X.

Ab vtentibus malè eorum ſubſtantia, ad aliena poſſidentes, nu. 423. li. 5. c. 16.
ab vxore mala ad diabolum, nu. 424. li. 5. c. 16.
ab vxorato ad eum qui in periculis nauigat, num. 425. lib. 5. cap. 16. efficaxque inſuper eſſe in iure noſtro.
argumentum a ſufficienti partium enumeratione, nu. 129. lib 5. cap. 17.
argumentum a ſubrogatis, nu. 130. li. 5. c. 17.
argumentum a ſuperfluis, nu. 131. li. 5. c. 17.
argumentum a ſtylo curiæ, nu. 131. li. 5. c. 17.
argumentum a ſigno vniuerſali, nu. 133. li. 5. c. 17.
argumentum a ſolitis, nu. 134. li. 5. c. 17.
argumentum a ſubiecta materia, nu. 135. li. 5. c. 17.
argumentum a ſubaudito intellectu, nu. 136. li. 5. c. 17.
argumentum a ſimplici prolatione, nu. 137. li. 5. c. 17.
argumentum a tali, nu. 138. li. 5. c. 17.
argumentum a tacitis, nu. 139. li. 5. c. 17.
argumentum a taxatiuis, nu. 140. li. 5. c. 17.
argumentum a tempore præſenti, nu. 141. li. 5. c. 17.
argumentum a tempore præterito, nu. 142. li. 5. c. 17.
argumentum a tempore futuro, nu. 143. li. 5. c. 17.
argumentum a tanquam, nu. 144. li. 5. c. 17.
argumentum a toleratione inconuenientis, num. 145. li. 5. capit. 17.
argumentum a toto generali, nu. 146. li. 5. c. 27.
argumentum a toto integrali, nu. 147. li. 5. c. 17.
argumentum a tranſumptione, nu. 148. li. 5. c. 17.
argumentum a veriſimili, nu. 149. li. 5. c. 17.
argumentum a variatione, nu. 150. li. 5. c. 17.
argumentum ab vniuerſa, nu. 151. li. 5. c. 17.
argumentum ab vnitis, nu. 152. li. 5. c. 17.
argumentum ab vltimis, nu. 153. li. 5. c. 17.
argumentum tam licitum eſſe a ratione legis, quàm ab ipſa lege, nu. 5. li. 5. cap. 13.
argumentum a verbis narratiuis non eſſe licitum deducere, nu. 30. li. 6. c. 1.
argumentationi ab vnica ratione tunc eſſe locum quando ratio, quæ aſſignatur eſt certa, nu. 4. li. 6. c. 10.
arcis præfectus qui tempore belli ſuſcepit cuſtodiam arcis tenetur etiamſi inde extraheretur, num. 4. lib. 10. capit. 18.
architecto ad inſulam fabricandam iudicis arbitrio tempus ſtatuitur, nu. 28. li. 5. c. 20.
arma præſumuntur eſſe inuenti cum armis, ſed in hoc plurimum poteſt iudicis arbitrium, nu. 41. li. 5. c. 20.
arma portans præſumitur malum animum habere, nu. 81. lib. 5. c. 18.
a ratione ſemel aſſignata in vna lege, in eadem materia poſſe argui tanquam vnica alterius legis in eadem materia, nu. 6. li. 5. c. 10.
Ariſtotelem animi paſſiones a rebus non ſeiungere, quarum ſignificandorum inſtrumenta voluit eſſe Plato, nume. 15. li. 1. c. 1.
aromatarius vendens corrupta aromata pœnam ſubit iudicis arbitrio, nu. 40. li. 5. c. 70.
artem illam per quam ad incantationes profanas proceditur iure ciuili eſſe reprobatam, nu. 16. li. 1. c. 16.
articuli communis vſus vtendi exemplum qualiter proponendum ſit ſecundum Bar. nu. 11. li. 4. c. 11.
articulus in communi vſu intelligendi qualiter ſit præponendus, num. 11. ibiq. cap. 11.
Articulum an ſtatuta recipiant interpretationem eſſe valde difficilis ac periculoſæ reſolutionis, num. 1. li. 8. c. 2. et qua ratione, nu. 2.
articuli præſumuntur eſſe admiſſi, eo ipſo quòd teſtes ſuper eis recipiuntur, nu. 82. li. 5. c. 18.
articulos alternatiuos non recipi, nu. 25. li. 3. c. 16.
articulus in probatione communis vſus loquendi qualiter ſit formandus, nu. 6. li. 4. c. 11.
aſcendens præſumitur velle relinquere hæreditatem ſuis deſcendentibus, nu. 52. li. 5. c. 18. & velle donare deſcendenti, nu. 53.
a ſeparatis ad coniuncta benè argui, nu. 3. li. 9. c. 34.
a ſeparatis ad coniuncta inferri, nu. 22. li. 9. c. 34.
aſſertiones Doctorum intelligendas eſſe ſecundum iura allegata, nu. 26. li. 7. c. 24.
aſſis nomine hæreditatem totam ſignificari, & illius partium appellatione hæreditarias quotas, num. 13. lib. 5. capit. 3.
aſsidua ac frequens conuerſatio præſumitur augere affectionem, nu. 49. li. 5. c. 18.
aſſeſſor cuius peritię eſſe, debeat iudicis arbitrio relinquitur, nu. 31. li. 5. c. 20.
atbenienſium Alexandrique Magni exempla in puniendis militibus conſternatis, nu. 19. li. 10. c. 19.
a teſtibus ad inſtrumenta valere argumentum, nume. 47. lib. 10. c. 37.
Attilicini ſententiam qui a cæteris antiquioribus diſſentiabat, a Iuſtiniano fuiſſe receptam, nume. 10. libro 5. capit. 3.
attendi magis quod actum quàm quod nominatum fuerit, num. 61. li. 9. c. 36.
auarus nullus præſumitur quærere compoſſeſſorem, nec dominandi cupidus dominij conſortem, nu. 71. li. 5. c. 18.
auctor quomodò putet diſtinguendum in ea quæſtione an tacitum ex legis, vel hominis diſpoſitione dicatur, nume. 2. li. 9. c. 38.
Ex diſpoſitione legis & non hominis eſſe facere, vt tacitum habeatur pro expreſſo, nu. 3. li. 9. c. 38.
Quia præſtari talis operatio non poteſt niſi per fictionem, num. 4.
Auctor quid putet conſtituendum eſſe circa difficultatem impropriationis verborum pro confirmanda voluntate defuncti cum diſpoſitione iuris communis, nu. 4. 5. 6. & 7. li. 10. c. 10.
auctorem non probare lectionem D. Alciati ad l. 2. C. de patri. qui fil. diſtrax. nu. 15. li. 7. c. 8.
Sed potius legendum eſſe ſanguinolentus in caſu recti, vt epithetou ſit paternum, quaſi idem ſignet quod ſanguine coinquinatus, ibid.
auctor putat in ſtatutis, & legibus municipalibus ciuitatum ac conſtitutionibus prouinciarum idem conſtituendum eſſe, atque in lege principis, nu. 11. li. 10. c. 35.
Et quid in non recognoſcentibus ſuperiorem, ibid.
auctorem inſidentium accademia quæ Ticini erecta erat docuiſſe nouis conſiderationibus Romanorum quoque Reipubl. temporibus feuda fuiſſe cognita, num. 8. lib. 9. capit. 28.
auctor quid opinetur in materia ſtatuti reijcientis interpretationem, nu. 1. li. 8. c. 31.

Auctor

INDEX.

Auctor quibus rationibus putet mulieres in clandeſtinis haud eſſe excuſandas, nu.16.li.10.c.21.
auctor putat extenſionem ab identitate, vel maioritate rationis procedere vbi ratio expreſſa ſit in lege, num.77. lib.6 cap.17.
Secus vbi ratio ſit expreſſa & eſſemus in diuerſis ſpeciebus, ibidem.
auctores cuiusque artis ac ſcientiæ in dubio præſumi propriè locutos fuiſſe, nu.18.& 20.li.2.cap.2.
auctorem in noua eſſe opinione, in materia argumenti ab ethimologia vocabuli, nu.7.li.2.c.7.
auctoritatis canonis fauore interpretationem faciendam eſſe, nu.17.li.5.c.9.
Illique magis deferri quam auctoritati ſanctorum Patrum niſi illa ſit munita auctoritate noui, ſeu veteris teſtamenti, nu.18.li.5.c.9.
auctoris votum quale ſit in extenſione facienda ad diuerſas perſonas ex veriſimili mente defuncti, nume.33.libro 9.cap.4.
auctorem moliri multa cura ac labore tertium volumen huius tit. num.15.li.10.c.13.
auctoris ſcopus quis ſit in diſcurſu materiæ iuris præſumptionis, nu.36.li.5.c.18.
auctori fuiſſe conceſſum priuilegium ampliſſimum Palatinatus ab Auguſtiſſimo Romanorum Imperatore, motu proprio, procurante Illuſtriſſimo eius procancellario Iohanne Baptiſta Vueber qui illud eidem dono miſit, in quo inter cætera ampliſſima ei tribuitur facultas doctorandi in omni facultate, num.9.& ſequent libro 10. capit.14
auctor quid ſentiat circa faciendam extenſionem in diſpoſitione conditionali, nu.1 li.9.c.7.
auctor quid ſentiat in ſtatutis, quæ ſunt præter ius commune, nu.1 li.8.c.9.
auctoris ſententia quæ ſit de propria ſignificatione, nu.1. lib.2.cap 6.
Quibusque argumentis ac rationibus confirmetur, remiſſiue.
auctori in limitatoria materia placere methodum ſeruatam in explicanda correctoria, nu.1 li.7.c.4.
auctorem putare contradicentes antiquorum ſententias circa illud an infamis conteſtem infamem poſſit de infamia opponere conciliari poſſe, nu.37.li.10.c.18.
auctorem reducere omnem diſputationem materiæ fictionis ad tria capita, quod aut verſamur in iis quæ ſunt facti, vel in his quæ ſunt iuris, aut quæ promiſcuè ſunt facti & iuris, nu 2.li 3.c.22.
auctor quid ſentiat in conflictu opinionum non puniendorum, vel mitius puniendorum conſanguineorum receptantium bannitos conſanguineos, numero 16.lib.10. capit.13.
auctorem putare materiam delictorum puniendorum eſſe fauorabilem, ne delicta remanerent impunita, num.1.libro 7.cap.18.
auctoris ſententia quæ ſit circa id, an in pœnalibus correlatiuis detur extenſio, nu.20.li 7 c.29.
auctorem opinari, vt quæ figuratè dicuntur uix propriè ſignificari poſſint, nu.8.li.3.c.3.
auctorem publicæ vtilitatis gratia nullos ſubterfugere labores, nu.14.li.1.c.9.
Auctoritatem legiſlatoris facere, vt inducatur noua diſpoſitio, non autem argumentum a contrario ſenſu, nume.6.lib.8.cap.15.
auctoritatem iuriſconſulti ceſſare, quando nec ex verbis nec ex mente ipſius legis argumentum a contrario ſenſu adiuuatur, nu.7.li.8.c 15.
auctoritates legum in corpore iuris clauſarum habere apud nos virtutem principiorum, quæ ſi quis negauerit mutua non eſt diſputatione dignus, numero 15. libro 2. capit.7.
augmentum fructuum contingens fortuito in re locata an faciat augeri penſionem domino, numero 43. libro 10. capit.25.
Et quomodo ea in re diſtinguat Bartolus, numero 44
Caſtrenſ. Salycet. ac Fulgoſium ſentire contra gloſſam, in lege ſi merces, paragraph. vis maior locati, numero 45.
Exemplum inſigne quo Bar. ad praxim reducit propoſitam difficultatem, nu.46.
Quæ ſentiat auctor in propoſita controuerſia, numero 47.
augeri præſumitur virtus in iuuenibus honeſtè conuerſantibus, num.63.li.5.c.18.
augmentum alluuionis non cedere vaſallo, num.9. lib.7. capit.33.
a vera ſtipulatione ad fictam dari progreſſum in caſibus de quibus per Bart. & Doctor. in l.prima, de verb.oblig. nu.16.li.8.c.21.
a verbis narratiuis non eſſe licitum deducere argumentum nu.30.li.6.cap.1.
aurum & argentum in mixtura cum ſeruent ſuam ſubſtantiam ſecundum diſpoſitionem ſuper vtroque contra facta comprehendent aurum argento mixtum, num 9. libro 9.cap.26.
authenticares quæ C.com. de leg.extendi ad fratres quoque & ſorores quamuis in eis tanta non ſit ratio, nu.8. lib.7.cap.6.
auth. ſacramenta puberum extendi ad omnes contractus, quia agitur de ſalute animæ, numero 16. libro ſeptimo, capit.24
auth. præterea. C.unde uir, & vxor ratione ibi expreſſa procedere etiam in pluribus aſcendentibus, num.10. libro 6. cap.14.
auth.quod locum. C.de collatio.habere etiam locum in matre teſtatoris, numero duodecimo, libro ſexto, capitulo 15.
Idemque in cognata teſtatoris cui relictus fuerit vſusfructus, num.13.
auth.caſſa.C.de ſacr.eccleſ.declaratur, numero 27.libro 8. capit.10.
auus dotans neptem filij ſui præſumitur illius contemplatione illam dotare, numero quinto, libro quinto, capit. 18.
auxilium remotum præſtans iudicis arbitrio punitur, nume.33.li.5.c.20.
auxiliatores & delinquentes eadem pœna puniri, niſi multitudo auxiliata ſit, numero quarto, libro 10. capitulo 19.

Bacca

INDEX.

B

BAccalaurei & licentiati non habent ius interpretandi, num.18.lib.10. capit.35.
Balbi ac Andreæ Tiraq. tractatus de præſcriptio.iudicium, num.31. libro 10. cap.29.
Bald. in l. 1. de inutil. ſtipulatio. declaratur, num.7 lib.8.cap.12.
Baldi deciſionem qua negat priuilegium patri poteſtati conceſſum non trahi ad filios, remiſſiuè non eſſe veram, num.15.& 16.li.8.c.25.
Bal.in l. cum de nouo, in fi.C.de legib.declaratur, num.19. lib.10.c.36.
Baldum crediſſe in materia pœnali non poſſe fieri extenſionem, nu.13.li.7.c.23.
Bal.in rub. C.de conſtit.pecun.declaratur, num.41.lib.9. capit.36.
Bal.in cap. naturales, ſub nu.13. ſi de feud. fuer. controuer. inter dom.& agnat.vaſall. declarari, num. 19. libro 9. capit. 34.
In caſu Bal.in d.cap.naturales propriam verborum ſignificationem repugnaſſe comprehenſioni, nu.22.
Bal.in §.item ſacramenta de pac.tenenda declarari, nu.34. lib.10.cap. 12.
Baldum putare, ſtatutum dans executionem paratam inſtrumentis, habere locum etiam in ijs, quæ tacitè proficiſcuntur ex ipſo inſtrumento, nu.20.li.2.c.18.
Baldi doctrinam in materia extenſionis eius quod tacitè ineſt, vt cæteris breuiorem, ſic omnibus imperfectiorem eſſe, nu.10.li.1.c.10.
Bal.conſil.487.declarari, nu.17.li.7.c.29.
Baldum partiri interpretationem in intrinſecam, & extrinſecam, nu.26.li.5.c.5.
Traditas ſpecies interpretationis a Bal. conſideratas non eſſe ſubſtantificas ſed accidentarias, nu.30. pulchramq; referri theoricam in ea re.
Banniti receptator ignorans excuſatur a pœna, num.10. libro 10.cap.31.
Bannito non præſumuntur bona fuiſſe remiſſa per gratiam illi factam niſi expreſſe id dicatur, nu. 110. li. 5.c.18.
Bannitum occidens ignorans non conſequitur præmium conſtitutum occidenti bannitum, nu.28.li.10.c.31.
Bannitum capiens ex neceſſitate officij præmium non meretur, nu 4.li.10.c.32.
Bannitus de homicidio qui poſt patratum delictum effectus fuerit religioſus non comprehenditur ſub ſtatuto de bannitis occidendis, nu.3.li.7.c.21.
Bannitos vel profugos de iure communi non poſſe offendi, nu.10.li.7.cap.17.
Bannitus qui bannitum cœperit iuxta diſpoſitionem ſtatuti præmium proponentis debebit præmium habere, nume.8.li.8.c.7.
Bannitum occidens minus legitimè bannitum iudicis arbitrio punitur, nu.47.li.5.c.20.
Bannitum occidens ad ſui defenſionem non conſequitur præmium, nu.29.lib.10.c. 31.
Bannitum qui occidere poteſt, non habet facultatem ſtuprande illius vxoris, nu.20.li.6.c.17.
Bannitus qui ex lege municipali poteſt impunè occidi, poterit etiam offendi, nu.6.li.7.c.23.
Banni ratione non præſumuntur bona fuiſſe publicata, niſi cum ſecuta eſt ſententia declaratoria, nume. 83. lib.5. capit 18.
Baptizari neceſſitatis gratia quis alibi poteſt, quàm in eccleſia, nu.30.lib.10.c.32.
Baptizare in caſu neceſſitatis mulier poteſt, nume. 36. libro 10.cap.32.
Baptiſmum etiam a laico in caſu neceſſitatis ſuſcipi poſſe, num.35.li.10.c.32.
Baptizatus quis non præſumitur, nu.16.li.5.c.19.
Baptizari quis poteſt tempore peſtis in priuata domo, nume.37.li.10.c.27.
Bar.aſſertio in l.tertia.§.cum Titio, elucidata, num.8.lib.8. capit.12.
Bar.in l.liberorum de his qui not.infam.declaratur, num.7. lib.7.c. 29.
Bar.variè perpenditur in l.1.de mil.teſtamen.num.4.li.10. capit.27.
Bar.declaratur in l.ſi ſeruus decem, de ſolutio, num.27. libro 9. cap.16.
Bar.ac communiter Doctor.putare conditionem de qua in l.commodiſſimè, de lib. & poſthu.non eſſe neceſſariam, nu.2.lib.9.c.9.
Et quid de illa ſentiat Bolog.num 3. & ſeq.
Bar.in l.cum auus, de cond.& demonſtr.& in vlt.quaſt.& in propoſitione & in diuiſione eſſe corruptum, num.1. lib.9. cap.29.
Et quomodo ſit emendanda lectio, ex Iaſ. & Bologneto, num. 2.
Vtque putet Bartol. reſoluendum eſſe negocium, nu.3.
Bar. contrarietatis argui, nu.23.li.9.c.5.
Et varie ſeruare, nu.24.
Et præter cæteros ab Auctore, nu.26.& 27.
Bar.in l.ambitioſa de decret.ab ord.facien.declaratur, nume.12.li.8.c.23.
Bar.quomodo ſibi ipſi ſit conciliandus mixtorum in materia, nu.11.li.9.c.21.
Caſtrenſis & Aretinus quomodo in eadem materia ad concordiam reducantur, nu.12.
Vniuerſamque diſputationem verſari circà ſecundum genus mixti, & quomodo in eo ſit diſtinguendum. numero 13. & 14.
Bar.doctrinam in materia interpretationis extenſiuæ quamuis videatur demulcere aures non tamen eſſe perfectam, nu.1.li.8.c.5.
Bar.ſententiam in l.liberorum de ver.ſig.declarari, nu.11. lib.8.c.27.
Bar.& alios in l.quotiens.§.ſi duo, de acq.hær.declarari, nume.29.li.9 c.6.
Bar.reſtrictionem ad l.liberorum, de ver.ſig.eſſe nimiam et ratione carere, nu.7.li.8.c.27.
Bar.quid reſoluat circa probationem communis vſus loquendi, nu.5.li.4.c.11.
Bartoli ſententia; & communis quæ negat propriam eſſe communis vſus loquendi ſignificationem procedere in ijs quæ præter, vel contra propriam ſignificationem ſunt inducta a communi vſu loquendi, num.18.& 19. lib.4.cap.4.

Bar.

Bar.in dictum in l.quemadmodum. C.de agri.& cenſit.eſſe mirabile ſecundum Corneum,nu.13.li 7.c.17.

Bar.dictum in d.l.quemadmodum quomodo intelligendum ſit ſecundum Crane.nu.24.li.7.c.17.

Bar.opinionem in §. duo fratres eſſe communiter approbatam,nu.2.li.3.c.13.

Bar.declarari in l.omnes populi in ſexta quæſt. verſ.iuxta prædicta,de inſt.& iur.nu.7.li.2.c.5.

Baro uel princeps ſi petat filium legitimari,& non exprimat ſe baronem eſſe vel principem, legitimationem vitiari,nu.30.li.9.c.35,

Becini ſenator Caſalenſis laudatur, nu.19.li.2.cap.15.& nu.25.li.10.c.4.

Belli tempore quæſtuarijs ſancti. Antonij & alijs eiuſcemodi fieri remiſſionem,nu.8.li.10.c.28.

Belli tempore remiſſam eſſe militibus in expeditione degentibus teſtamentorum obſeruationem, & etiam ijs qui in hoſtico deceſſerint,nu.1.li.10.c.28.

Belli tempore ſit conductori remiſſio mercedis, nu.2.li.10 capit.28.

Niſi tempore contractus viguiſſet tempus belli.nu.3.

Belli tempore licere eccleſiam munire, uel incaſtellare, ut vocant,nu.18.li.10.c.28.

Belli qualitate ceſſante cenſeri belli gratia diſpoſita ſublata,nu.9.li.10.c.9.

Bellum præſumitur iniuſtum niſi conſtet de auctore, nume.105.li.5.c.18.

Beneficium ad hoc, ut ſacerdotale eſſe dicatur quanta temporis diuturnitate, conſenſus epiſcopi illi acceſſiſſe dicatur,nu.119.li.5.c.18.

Beneficia legum capacibus ſcripta ſunt non etiam odioſis, nu.23.li.8.cap.3.

Beneficia quæ dicantur magna,& quæ parua eſt in iudicis arbitrio,nu.46.li.5.c.20.

Beneficio emancipationis quod a patre profectum eſt, filium non debere vti contra patrem, numero 11. lib. 9. capit.10.

Beneficia curata ubi Sum.Pontif.diſpenſat ut quis duo habere poſſit,intelligi quoque diſpenſaſſe ſuper reſidentia, nu.8.li.6.cap.18.

Beneficia principum non admittere eam interpretationem per quam tertio inferatur præiudicium, num.12.lib.9. capit.20.

Beneficium principis nunquam præſumitur alterius præiudicium comprehendere,niſi expreſſe dicatur, num.120. lib.5.cap.139

Benemerita an rei donatæ æquiualeant, iudicis arbitrio æſtimatur,nu.44.li.5.c.20.

Et quibus coniecturis probetur eodem arbitrio decernitur,nu.45.li.5.c.20.

Beneuiuentis in iuuentute non facile præſumitur malum in ſenectute,nu.15.li.5.c.29.

Benignius eſſe ut de ſimilibus ad ſimilia, uel per rationes procedatur,nu 3.li.7.c.33.

Blaſphemos hodie iudicis arbitrio plecti, nu.48.l.5.c.20.

Bolognetus quomodo putet diſtinguendum eſſe in materia mixta duarum perſonarum ob aliquam qualitatem,n.7. lib.9.cap.30.

Sed iſtam quæſtionem parum facere ad terminos diſputationis mixti,nu 8.

Regulariter in eo genere mixti, non comprehendi mixtum ſub ſimplicibus,nu.9.

Bonus uir præſumitur,& eſſe debet iudex non indiſcreins, nu.111.li.5.c.18.

Bonum de illo non præſumitur, quem pater non idoneum reputauit,nu.14.li.5.c.19.

Bono exitu non præſumuntur perfici, quę malo ſunt inchoata principio,nu.23.li.5.c.19.

Bona hoſtium ſtatim fieri occupantium,nu.19.li.10.c.16.

Bonam fidem præſumi ex curſu triginta annorum,nu.116. li.1.cap.18.

Bona uiro tradita ab uxore quando præſumantur tradita fuiſſe in dotem, nu.117.li 5.c.18.

Bona quæ uxor poſſidet,quando vxoris, & quando mariti eſſe præſumantur,nu 118. li.10.c.18.

Bono pro uiro præſumendum eſſe, nu.121.li.5.c.18.

Bona in dubio præſumuntur empta eſſe de pecunia propria, nu.122.li.5.c.16.

Bona poſſeſſa per prælatum pręſumuntur acquiſita eſſe de proprijs pecunijs,nu.123.li.5.c.18.

Bona emphyteutæ,quando omnia præſumantur emphyteutica,nu. 124.li 5.c.18.

Bona pręſumuntur illius eſſe qui illa acquiſiuit quando non conſtat de ſocietate omnium bonorum, num.125.lib.5. cap. 18.

Bona vxoris in dubio pręſumuntur paraphernalia, n.126. li.5.c.18.

Bona præſumuntur allodialia,niſi probentur feudalia, nume.107.li.5.cap.18.

Bona eccleſiæ præſumuntur potius eſſe data in emphyteuſim uel affictum quam in cenſum, nu.108.li.5.c.18.

Bona præſumuntur non fuiſſe præmiſſa bannito per gratiam illi factam niſi expreſſe id dicatur, n 110.li.5.c.8.

Bona pręſumuntur eſſe illius caſtri in cuius territorio ſunt, nu.112.li.5.c.18.

Bona priuati præſumuntur eſſe in emphyteuſim perpetuam conceſſa, bona eccleſiæ uſque in tertiam generationem, nu.123.li.5.c.18.

Bona quę ad manus adminiſtratoris peruenerunt præſumitur quoque extare,nu.114.li.5.c.18.

Bona quę non reperiuntur a priuatis fuiſſe recuperata, præſumuntur eſſe illius dominij,ac uniuerſitatis in cuius territorio ſunt poſita,nu.115.li.5.c.18.

Bona alias prohibita alienari poſſe ob tres neceſſitatis ſpecies diſtrahi, nu.86.li.10.c.32.

Bona ſemel pro oneribus hypotecata, & ſi per mille manus ambulauerint ſemper tranſeunt cum ſua obligatione,nu 26.li.10.c.14.

Bona ratione banni non præſumuntur publicata niſi cum ſecuta eſt ſententia declaratoria,nu.83.li.5.c.18.

Bona occupata per tertios ante occupationem præſumuntur eſſe in nullius bonis, nu.100.li.5.c.18.

Bona communia quomodo diuidenda ſunt, iudicis arbitrio dimittitur, nu.43.li. 5.c. 2.

Bonum præſumitur de uno quoque, nu.84.li.5.c.18.

Bonus quilibet pręſumitur niſi malus probetur, nume. 86. lib.5.cap. 18.

Bonus a natura quilibet præſumitur,nu.86.li.5.c.18.

Bona fides præſumitur ex poſſeſſione longi temporis,n.88. & ex tit.& poſſ.nu.89.li.5.c.18.

INDEX.

Bonæſidei quilibet præſumitur, nu. 87. li. 5. c. 18.

Bonus præſumitur qui deſcendit ex bona progenie, num. 90. lib. 5. c. 18.

Bonum præſumi quod a bono factum eſt, num. 91. libro 5. capit. 18.

Bonaſides præſumitur niſi probetur mala, num. 92. lib. 5. capit. 18.

Bonus iudex eſſe præſumitur qui non ſecundum voluntatem, ſed ſecundum leges pronuntiat, nu. 93. lib. quinto, capit. 18.

Bonaſides præſumitur in eo qui poſſidet auctoritate iudicis num. 94. lib. 5. c. 18.

Bene is agere præſumitur in ſenectute, qui bene egit in iuuentute, nu. 95. li. 5. c. 18.

Bonus quis præſumitur in minoribus, niſi probetur malus, nu. 96. li. 5. c. 18.

Bonam fidem præſumi lapſu eius temporis cuius initij memoria non eſt in contrarium, nu. 106. li. 5. c. 18.

Bonam fidem in dubio præſumi in omni diſpoſitione, n. 109. lib. 5. cap. 1.

Bona fides præſumitur in poſſidente etiam ſi nullum titu. oſtendat, nu. 103. li. 5. c. 18.

Bonæſidei præſumendæ gratia longum tempus iudicis arbitrio quod ſit committitur, nu. 42. li. 5. c. 20.

Bonum de ijs præſumitur quibus integræ ſunt facultates, nu. 97. li. 5. c. 18.

Bonaſides præſumitur in eo qui aliquid facit ſecundum ius naturale, nu. 98. li. 10. c. 18.

Bona fides præſumitur quidem ſed allegari debet, nu. 99. lib. 5. cap. 18.

Bonus & diligens qui aliàs fuit nunc quoque eſſe præſumitur, nu. 104. li. 5. c. 18.

Bonum de teſte non præſumitur, qui poſtquam locutus eſt cum parte accedit ad deponendum dictum ſuum, nu. 17. lib. 5. cap. 19.

Bonum de illo non præſumitur qui ſemper aut crebro de nummis loquitur, nu. 18. li. 5. c. 29.

Bonus uir cuius arbitrio aliquid ſit commiſſum non præſumitur morari in arbitrando, nu. 19. li. 5. c. 19.

Bonum non præſumitur de prælato, qui neglectis rebus eccleſiæ proprium auxit patrimonium, numero 20. lib. 5. capit. 19.

Bonum de patre non præſumitur qui deprehenſum cum filia mechuum occidis, filiam uero non item, nume. 21. libro 5. cap. 19.

Bona fides non præſumitur in eo qui ſaluis rebus ſuis depoſitas amiſit, nu. 22. li. 5. c. 19.

Breuitas temporis arguit iniquitatem iudicis, nume. 101. li. 5. cap. 28.

Breuitate temporis dolum argui in iudicante, nu. 102. libro 5. cap. 18.

Breuis epilogus eorum omnium quæ dicta ſunt de extenſione facienda in diſpoſitione pura, nu. 28. li. 9. c. 6.

Breuis epilogus eorum de expreſſo & tacito deque expreſſa ac tacita ſignificatione dicta ſunt, numero 1. libro 2. capit. 11.

Brixiæ ſtatutum diſponens poteſtatem, poſſe committere cauſam appellationis interpoſitæ a ſententia definitiua tantum, habere locum etiam in appellatione ab interlocutoria, nu. 21. li. 7. c. 7.

C

CAdauer quando iuſtis ex cauſis ſuſpendi ac ignominia affici debeat, iudicis eſt arbitrium, nu. 77. lib. 5. capit. 20.

Calumniator iudicis arbitrio punitur nu. 85. li. 5. c. 20.

cancellatio in ſubſtantialibus facit præſumi ſcripturam ſuſpectam, nu. 128. li. 10. c. 18.

Cancellatio nominis Chriſti arguit ſuſpicionem, num. 129. lib. 5. cap. 18.

Cancellationes in dubio factæ eſſe cenſentur de voluntate ac conſenſu teſtatoris, nu. 130. li. 5. c. 18.

canonicus quis eſſe præſumitur ex quo apparet in ſtallo inter alios, in prabendaque ac alijs, nu. 135. li. 5. c. 18.

Canonicatus qualitatem ſuperuenientem in monacho remouere præſumptionem imperitiæ, nu. 3. li. 9. c. 32.

Canonicatus qualitatem potentiorem eſſe qualitate monachatus, nu. 7. li. 9. c. 31.

Canonici abſentia in dubio non præſumitur, num. 10. lib. 5. capit. 19.

capitis diminutione omnia iura ciuilia reſolui, vt morte, num. 15. li. 9. c. 10.

cap. indecorum de æta. & qualit. intellectus, num. 7. lib. 8. capit. 14.

cap. dilectus de fid. inſtr. diſtingui per alia iura, nume. 32. li. 10. c. 23.

cap. intelligentia de ver. ſig. intellectus, nu. 5. li. 1. c. 18.

cap. per venerabilem qui fil. ſint legitimi intellectus, nu. 3. li. 6. cap. 15.

capit. inſtituto cum gl. de elec. li. 6. declaratur, n. 1. l. 5. c. 14.

cap. 1. §. porrò quæ fuit prima cauſa benef. amitt. ualde vrgere contra communem regulam negatiuam, num. 8. lib. 7. cap. 11.

Varieque a Doctor. intelligi, nu. 9.

Alex. que putare ibi proprie non eſſe materiam pœnalem quaſi agatur de priuatione utilis dominij, nu. 10.

Quid ſentiat Deci. ad dictum §. porro, num. 12. ſed confutatur, nu. 13.

Aliam intelligentiam a Dec. tradi ad d. §. porro, nu. 15.

Quæ reijcitur, nu. 16.

Rochum Curtium diuerſo modo intelligere d. §. porro, nume. 18. & 20. ſed reprobari ſub nu. 19. & 21.

Craueta qualiter putet intelligendum eſſe d. §. porro, n. 22.

In dicto § porro apparere de mente legis quòd uoluit ſe reſtringere ad aliquas ſpecies priuationum, nu. 24.

Reijci quoque ſententiam Crauetæ, nu. 25.

Quamuis in ſe ſit vera, nu. 27.

Verba illa, §. porro, iniuſtitiam domino fecerit, ſine violatione non poſſe trahi ad ſenſum Crauetæ, nu. 27.

Alia ratione conuinci iniuſtitiæ verbum, non poſſe ad eum ſenſum trahi quem dicit Craueta. nu. 29.

Quibus modis occurrat Euer. ad d. §. porro, n. 30. remiſſiuè.

Et quibus Crotus remiſſiuè, nu. 31.

Quid faciendum ſit auctori in tanta opi. varietate, num. 1. lib. 7. c. 12.

Tex. in d. § porro ad rem noſtram non facere, quia loquitur in materia comprehenſiua, nu. 3.

Et quibus rationib. conuincatur, nu. ſeq.

I N D E X.

Quos poſtea compererit auctor cum eius ſententia conuenire, nu.6 li.7.c.12.

Cap.cum apoſtolica de ijs quæ fiunt a prælat. quomodo ſit intelligendum, nu.16 li.8.c.11.

Cap.cui licet quod plus eſt, de reg.iur.li.6. non procedere in materia correctoria, nu.21.li.6.c.17.

cap.præſentiam de offi delegati exauditio, nu.30.li.9.c.16

cap.ſi quis. Abbas 15.q.2.intellectus, nu.34.li.10.c.17.

cap.quæ exorbitant, de reg.iur.li.6 intellectus, n.6.l.7.c.1.

cap.ſi ciuitas de ſenten.excommuni. li.6.declarari, num.2. lib.3.cap.7.

cap.1.de poſtu.prælato inductio, nu.21.li.9.c.36.

cap.qualis 25.diſtinc.quomodo ſit intelligendum, num.8. lib.8.cap.14.

cap.cum olim in fine, de præben.cum ſocijs quomodo ſit exaudiendum, nu.2.li.9.c.22.

cap.quia in cunctis de procurat. cum gloſ.fi.intellectus, nume.11 li.1. cap.13.

cap.& ſi Chriſtus, in fine, de iureiur.cum ſua glo.fin.intellectus, nu.12.li.1.c.13.

cap.cum apoſtolica §. fin.de his quæ fiunt a prælat. vt excipiendum ſit, nu.6.li.8.c.14.

cap.quia circa de priuil.intellectus, nu.14.li.6.c.16.

cap.erit autem 4. diſtinc.quomodo ſit intelligendum, nu.6. lib.8.cap.23.

cap.quando uellet alienare ex neceſſaria cauſa, & abeſſet prælatus debet interuenire epiſcopus, nu.8.li.10.c.15.

Si tamen prælatus diu ſit abſuturus, nu.9.

cap.ubi periculum, de elect.& elect.poteſt.lib.6. & c.quia periculoſum, de ſenten.excommunic. intellectus, nu.21. li.10 cap.12.

caporales ac principes factionum & ſeditionum ciuitatis aſperrime puniri, cum auxiliatoribus mitius agi, nu.5. lia.10.cap.19.

carceris qualitas iudicis arbitrio relinquitur, cum carcerati præſtita fideiuſſione relaxantur, nu.82.li.5.c.20.

carceratus an ſit cathenis vel aliter detinendus in iudicis eſt arbitrio, nu.83.li.5.c.20.

carceris cuſtos qui meretricem carceratam cranaliter cognouit iudicis arbitrio punitur, nu.79.li.5.c.20.

caritatis tempore licitum eſſe panem non habenti auferre habenti, nu.21 li.10.c.10.

caritatis tempore annonæ dominos cogi ad eam uendendum, etiam uiliore pretio, nu.23.li.10.c 28.

caſtigationem moderatam excedens iudicis arbitrio punitur, nu.89 lib.5.cap.20.

Caſtr.& Crotti illatio reprobata, nu.12.li.8.c.26.

caſus inſolitus uel ſolitus quis dicatur iudex arbitratur, nu.50.li.5.cap.20.

caſus qui mente concipitur non dici per interpretationem uenire, nu.2.li.5.c.21.

caſus plures eſſe, in quibus tempore contagij iuris ſolennitates relaxantur, nu.10.li.10.c.27.

caſus fictus vbi ex ui rationis comprehenditur ſemper includitur ſub diſpoſitione veri, nu.29.& 30.li.3.c.22.

caſus pænales ſtricti eſſe iuris, & nullam admittere interpretationem, nu.3.li.7.c.9.

caſum fictum ſub vero ex mente quoque diſponentis comprehendi, nu.35.li.3.c.22.

caſus omnes in quibus indefinita æquipolleat uniuerſali quo loci tractentur, nu.8.li.3.c.13.

caſus expreſſus non trahitur ad omiſſum quando aliter conſtat de uoluntate diſponentis, nu.21.li.3.c.3.

caſus ſi reperiatur deciſus a iure communi nunquam per cotrarium ſenſum deciditur, nu.2.& 4.li.8.c.10.

Quod ſi reperiatur non deciſus argumentum a contrario ſenſu potius eſſe ex mente ac interpretatione quàm ex verbis, nu.3.& 6,

caſum in diſpoſitione expreſſum paſſiuè informari a iure communi, nu.17.li.6.c.5.

Quia informatur a diſpoſit.iuris communis vt ſaccus a frumento, vel ab alia materia quæ in illum infunditur, nume.18.li.6.cap.5.

caſus eſſe aliquos in quibus etſi ratio ceſſet, nihilominus non receditur a verborum generalitate, nu.11. lib.10. capit.4.

Veluti, quando quis indebitè lucrum perderet, nu.12.

Limitari quod dictum eſt de lucro indebitè amittendo, quando cum iactura alterius ad alterum indebite perueniret. num.27.

caſum fictum dici habere eandem operationem, & eundem effectum cum uero quando illi a lege eſt comparatus, nume.26.li.3.c.22.

caſus ſimiles dici quorum par eſt ratio, nu.8.li.6.c.16.

caſus fictus quando dicatur eiuſdem effectus eſſe cum uero, nu.25.li.3.c.2.

caſus ex mente intrinſeca comprehenſus, ſemper dicitur venire ex generali expreſſione, nu.6.li.2.c.10.

caſus mixtus qui comprehenditur ſub uirtute ſiue ea expreſſa ſiue pro expreſſa habeatur propriè dicitur comprehendi, nu.19.& 20.li.9.c.21.

caſus remanere indeciſos legislator abhorret, nu.15.lib.8. capit.4.

caſum qui comprehenditur ſub ratione uel mente legis dici expreſsè uenire, nu.1.li.2.c.10.

caſus ſpeciales ius commune ſupponere in contrarium, nume.13.li.9.cap.7.

caſum fictum qui eiuſdem ſit effectus cum caſu uero ſub diſpoſitione loquente de caſu vero concipi, num.13. li.3. c.22.ex communi Doctor. ſententia.

caſus mixti qualitatem non diminuere rationem diſpoſitionis in propoſita quæſtione, nu.14.li.9.c.34.

caſus fictus vt in ſtatuto concipi debeat multis iurib. uideri receptum, nu.1.li.3.c.20.

Quomodo reſoluerit Petr. Anch. hanc difficultatem, n.2.

Quid alijs placuerit, nu.3.

Dynus qualiter diſtinxerit, nu.4.

caſus fictus qui non operatur eundem effectum, cum vero illi non æquipollet, nu.5.li.3.c.20.

Quid ſentiat in eiuſdem dubitationis reſolutione Baldus num.2.

caſus ſimilis ubi eiuſdem eſt effectus diſpoſitio facta in uno trahitur ad alterum, nu.7.li.3.c.20.

Idemque eſt quando coniecturata diſponentis uoluntas concurrit, nu.8. Vel quando continetur ſub expreſſo, nu.9.

Quæ ubi ceſſant prouiſio in uno caſu facta ad alterum non trahitur, nu.10.li.3.cap.20.

caſus mixtus an in caſu ſimplici comprehendatur, num.1. lib.9.c.19.

Gloſ.ponere regulam affirmatiuam, nu.2.

Et quibus argumentis probetur, ibid.

Bar.concipere regulam negatiuam, & quibus eam probet ratiocinationib.nu.3.

Sed excipere tres caſus,nu.4.

cum Bar.que theorica tranſire ſcribentes communiter,ibi.

Quibus rationibus alij impugnent negatiuam Bart.opinionem,num.5.

Propter iurium contrarietatem in hac materia illam difficilem arduam atque brocardiam fuiſſe compellatam, & multos multa dixiſſe, variéque locutos fuiſſe in ea reſoluenda, nu.6.

Quidque ſenſerit Lud.Rom. ibid.

Et quid Franc.Aret.nu.7.

Cui accedit Maria.iun. nu.8.

Quæ ſit Bar.Socin.in eadem materia ſententia,nu.9.et 10.

Quod fuerit D.Alc.votum,nu.11.& 14.

Quid contra omnes opinatus ſit Fortunius barcias,nu.12

Qualis fuerit Io.Croti ſententia,nu.13.

Io.Bolognetus quomodo explicarit istiuſmodi negocium, nu.15. cum trib. ſeq

Quomodo putet auctor reſoluendam eſſe difficultatem an mixtum comprehendatur ſub ſimplicib. nu.1.li.9 c.21.

caſum mixtum in ſimplici non contineri quando facta eſt diſpoſitio ſuper utroq; ſimplicium, nu.12.li.9.c.22.

Niſi eadem militet ratio,nu.13.

caſus aliqui quando ſunt expreſſi nunquam in diſpoſitione comprehenditur caſus maior expreſſis,nu.43.li.9.c.33.

caſus vbi ſtatuto vel conſuetudine non reperitur determinatus, ſed a iure communi illi ſtatur.

caſus de nouo ſuperuenientes in omni diſpoſitione tam legis quam hominis ſemper exceptos eſſe intelligi, num. 10. lib.10. cap.23.

caſum omiſſum ad legis diſpoſitionem in dubio referri, nu.7. lib.10,cap.8.

Et ideo qui domum conducit ſecundùm conſuetudinem patriæ conducere intelligendus eſt, nu.7.li.10.c.3.

caſum fictum ſub uero concipi, quando diſpoſitio redderetur eluſoria,uel ad abſurdum traheretur,n.39.l.3.c.22

caſus qui dicantur ſimiles iudicis arbitrio relinquitur, nume.54.li.5.c.20.

caſus fictus ubi ſolo effectu conuenit cum vero, eadem iuris diſpoſitione cenſeri,nu.19.li.3.c.20.

caſus duo vbi comparantur a lege antiqua diſpoſitionem nouam ſuperuenientem in uno caſu locum habere & in altero,& ſi lex noua taxatiuè loquatur ex Calcaneo, nume.14.li.7.c.28.

Sed hoc declarari quando lex noua diſponeret ſuper eo ſuper quo iam erat diſpoſitum a lege antiqua, nu.15.

contrariam ſententiam, vt etiam in comparatis a lege antiqua non ſit licita extenſio pluribus placuiſſe, num.6. lib.6.cap.16.

Ripam tantum credere non eſſe recedendum a communi, ut ob comparata poſſit in correctoris extendi,nu.8.

Qui etiam deductis in contrarium occurrit, nu.9.

Auctorem opinari quod fœdere diſtinctionis ſint duæ iſtæ opiniones conciliandæ, nu.10. diſtinguendo inter adæquatam ſimpliciter factam, & reciprocè factam.

caſus omiſſus quando ex veriſimili mente teſtatoris ſub expreſſo non continetur ad eum non ſit extenſio, num.1. lib.9.cap.4.

Quid ſentiat Crot.de iurib. a Bart. deductis ad probandum prædictam aſſertionem,nu.2.li.9.c.4

caſum fictum in materia ſtricte interpretanda, & ad literam intelligenda non con comprehendi ſub diſpoſitione caſus veri, nu.27.li.3.c.20.

Caſus mortis cum diei incertitudinem contineat non poteſt dici contrariam legati ademptionem continere, nume.27.li 9.c 14.

caſum non expreſſum regulariter habendum eſſe pro omiſſo,nu.18 li.9.c.2.

caſus rationis non prorſus offuſcatæ quibus exemplis declarari poſſit, nu.22.li.10.c.8.

caſus omiſſus pro omiſſo habetur etiam ſi teſtator de illo veriſimiliter informatus idem reſpondiſſet,n.12.l.9.c.4.

caſus eſſe multos in quibus verba narratiua probant, remiſſiuè,nu.33.li.6.c.1.

caſum mixtum quando eſt maior expreſſis. non videri conceſſum ſub ſimplicibus, nu.52.li.9.c.33.

caſus fictus quando diuerſa ratione diſtinguitur a uero non comprehenditur ſub eadem diſpoſitione,nu.21.li.3.c.20.

caſus fictus ſub diſpoſitione veri non continetur quando veriſimile eſſet de alio caſu actum non fuiſſe quam de uero, nu.22.li.3.c.20.

caſus contingens præter illius diſpoſitionem non contineri teſtatoris diſpoſitione,nu.20. li.9.c.2.

Quod & in quacunque alia diſpoſitione locum habet,n.21

caſus omiſſus quando virtute expreſſi poteſt comprehendi, ſemper uenit in diſpoſitione pura teſtatoris, num.1.li.9. capit.3.

Siue id fiat ex natura contractus,uel antecedentis & conſequentis neceſſarij uirtute, nu.2.li.9.c.33.

Siue ratione acceſſorij,nu.3.

Vel ratione neceſſarij reſurgentis,nu.4.

Aut connexitatis gratia, nu.5.

Seu gratia correſpectiuatis, nu.6.

Procedereque in omni materia tam odioſa quàm fauorabili,num.7.

Etiam quando caſus omiſſus eſſet diſſimilis expreſſo, ſolitus tamen eſſet fieri,nu.8.

caſum qui ueniat ex ratione in lege ſcripta, dici uenire ex generali expreſſione,nu.4.li.2.c.10.

caſus expreſſus non trahitur ad omiſſum quando verba repugnant,nu.10.li.9.c.3.

caſus contingens qui poſſit per legis, ſtatuti,vel conſuetudinis ſimilitudinem decidi,per quam ueniat decidendus nu.6.li 7.c.33.

Data in omnibus paritate ſimile conſuetudinis in materia conſuetudinaria, ſtatuti in ſtatutaria,et legis in iure ſcripto,nu.7.li.7.c.33.

caſum mixtum in diſputatione Bart.in l.cum auus in vlt.q. ſub uno tantum ſimplicium comprehendi non poſſe, nume.10.li.9.c.29.

caſus ſi contigerit quem ſi partes præuidiſſent aliud ſtatuiſſent quid dicendum ſit, nu.1.li.9.c.37.

caſus non dicitur omiſſus ubi eadem eſt ratio, nu.19.lib.6. capit.28.

caſus omnes ut in ſuo genere propriè comprehenduntur, ſic & in eiuſdem perſonæ uirtute,nu.15.li.8.c.21.

caſus qui veniat ex ui rationis dici uenire per comprehenſionem,& non per extenſionem,nu.34.li.3.c.22.

INDEX.

Caſus qui eadem comprehenditur ratione, eadem quoque comprehenditur diſpoſitione, nu.20.li.8.c.5.
caſus etiam expreſſi ad non expreſſum in diſpoſitionibus puris non fit ee xtenſio quando ſequeretur illicitum, nume.23.li.9.cap.3.
caſus verbalis non expreſſus pro omiſſo habetur, num.31. lib.8.cap.4.
Ea quæ ſpecialiter non ſunt remota, ueteribus legibus comprehenduntur, nu.32.li.8.c.4.
caſum mortis frequentioris vſus gratia extendi, num.11. lib.9.cap.13.
caſus vbi ſtatuto uel conſuetudine non reperitur determinatus, ſed a iure communi illi ſtatur, nu.22.lib.7.c.27.
cauillationes aduocatorum ibi non recipiuntur, ubi ſunt perſpicua, nu.4.li.5.c.4.
cauendum eſſe ne detur auſa ſubditis machinandi aliquid contra præſeruationem vberioris annonæ, nu.20. li.7. capit.26.
cauſa meri & mixti imperij ex cauſa neceſſitatis poſſe delegari, nu.71.li.10.c.32.
cauſa quæ prodeſt, & eſt potentior attendenda eſt, nu.18. lib.19.cap.31. ſi magis cohæreat diſpoſitioni, nu.19.
cauſas quæ ſunt in audientia ſum. Pontif. ſemper debere referri ad ſedem Apoſtolicam quando oritur dubitatio iuris, nu.17.li.5.c.4.
cauſam accuſationis fauorabiliorem eſſe, quàm cauſam inquiſitionis, nu.17.li.7.c.6.
cauſam filiorum in ſucceſſione bonorum auitorum aduerſus extraneum adiudicandam eſſe, nu.9.li.9.c.29.
cauſas finales ſeu effectiuas interpretationis extenſiuæ ex ſex fundamentis proficiſci, nu.1.li.6.c.4.
Easque octo eſſe, nu.2.
cauſam inducentem tantum ſi ceſſet facere ceſſare diſpoſitionem, nu.4 li.10 c.2.
cauſam influere in ſuum cauſatum, ſed non econtra, nu. 10. lib.7.cap.14.
cauſa rationatiua legis vel ſtatuti, vt a Græcis appelletur, nu.42.li.8.cap.1.
cauſa quando prorſus non ceſſat, ſed aliquæ eius remanent reliquiæ non ceſſare diſpoſitionem, nu.8.
cauſa vbi per appellationem eſt reprobabilis an poſſint inſtrumenta de nouo reperta produci poſt concluſionem in cauſa, nu.11. & 12.li.10.c.23.
cauſa exprimenda in appellatione ab interlocutoria, non ſufficit ſi exprimatur per relationem ad acta, num. 17. lib.8.cap.22.
cauſam ſeu rationem finalem eſſe cauſam aliarum cauſarum, nu.5.li.6.c.12.
cauſam finalem eſſe primum principium intentionis, quamuis ſit ultimum executionis, nu.6.li.6.c.12.
cauſam impulſiuam non propriè cauſam eſſe ſed quoddam motiuum ad diſponendum, nu.7.li.6.c.12.
cauſa in principe non præſumitur cum reſcribit contra ea quæ ſunt iurisgentium, nu.43.li.10.c.33.
Quod procedit quando vellet uti plenitudine poteſtatis, num.44.
cauſam introductiuam interpretationis extenſiuæ, fuiſſe neceſſitatem ſecundum Veronenſem, nu.1.li.6.c.2.
cauſam propter quam uaſallus priuatur feudo eſſe ingratitudinem, nu.4.li.7.c.12.
cauſas omnes tam expreſſas quàm non expreſſas in §.1 cap.1 quæ fuerit prima cauſ. benefi. amitt. ſub ingratudinis genere comprehendi, nu.5.li.7.c.12.
cauſa ſi committitur appellatione remota ſemper intelligi de friuola, nu.6.li.8.c.30.
cauſatum in ſuam cauſam non influere, ſed econtra, nu.12. li.5.cap.2.
cauſa non præſumitur in diſpenſante quando conceditur ad importunitatem poſtulantium, nu.40.li.5.c.19.
cauſa iuſta non præſumitur, in principe in ijs in quibus aliquid ſine cauſa facere poteſt, nu.41.li.5.c.19.
cauſa iuſta litigandi quæ dicatur iudex arbitratur, nu.61. lib.5.cap.20.
cauſa quæ ſit iuſta, ut iudex taleas imponere poſſit arbitrio iudicis diſcernitur, nu.62.li.5.c.20.
cauſa iuſta & rationabilis quæ ſit ceſſandi a diuinis in iudicis arbitrio eſſe, nu.63.li.5.c.20.
cauſa quando celeritatem requirere dicatur iudicis arbitrio deciditur, nu.5.li.5.c.20.
cauſa magna quæ dicatur eſt in iudicis arbitrio, num.49.libro 5.cap.20.
cauſam iuſtam plurimum poſſe ni interpretatione facienda, nu.28.li.5.c.10.
cauſarum multitudine plerunque recedi a regulis iuris communis, nu.1.li.10 c.2.
cauſatum & eius cauſa ad paria iudicari, num. 12. lib. 2. capit.211.
cauſæ & cauſati idem eſſe iudicium, nu.13.li.2.c.11.
cauſa præſumitur in principe, & etiam ius alterius auferente, nu.138.li.5.c.18.
Quamuis alij diſſentiant.
cauſa iuſta præſumitur in principe etiam ſi expreſſa non ſit, nu.139.li.5.c.18.
cauſa capitalis quæ dicatur eſt in iudicis arbitrio, nu.72. li.5.c.20.
cauſa pecuniaria clerici coram iudice laico quanto tempore finienda ſit iudex arbitratur, nu.70.li.5.c.20.
cauſæ iuſtæ non conſentiendi in conſanguineis iudicis arbitrio dimittitur, nu.67.li.5.c.20.
cauſam declarare ſuum cauſatum, nume.29. libro quinto, capit.14.
cauſa non præſumitur in inferiore a principe, nume.34. libro 5. cap.19.
cauſa quæ dicatur iuſta vt excuſet a calumnia iudex arbitratur, nu.84.li.5.c.20.
cauſatum plus virtutis habere non poſſe, quàm ab influxu ſuæ cauſæ in illud deſcendat, numero 2. libro ſecundo, capit.13.
cauſa continentiam diuidens iudicis arbitrio punitur, nume.91.li.5.c.20.
cautio de danda vel reſtituenda dote filiæ nupturæ, ad primas tantum nuptias reſtringi, numero 8. libro ſecundo, capit.74.
cautio quæ et qualis præſtanda ſit in iudicis eſt arbitrio, nu.57.li.5.c.20.
Et quæ ſit cauſa iuſta præſtandi cautionem, num.58.lib.5. capit.20.
cautio ab inimico præſtita quanto tempore durare debeat iudicis arbitrio dimittitur, numero 59. libro quinto, capitu.20.

Commendatur qui in fideicommiſsis uult expreſſum
Ceſi quod ex ui uerborum colligitur, nu. 9.li.2.c.8.

Cæpolam alibi melius collocaſſe ea in quibus uoluit conſiſtere naturam uerborum inter inſtrumenta uerborum ſignificationis, nu. 10.c.8.li.1.

Cæpolam confundere terminos naturæ ac intellectus uerborum cum inſtrumentis quorum ope peruenimus ad intellectum & cognitionem naturæ uerborum, n.3.li.1.c.8

Cæpolam parum ſui memorem alibi uerborum naturam, & intellectum appellaſſe ipſam uerborum ſignificationem, nu.4.li.1.c.9.

Cæpolam non uideri ſatis figere pedes in reſolutione illius difficultatis ſignificationem ſcilicet uerborum uſui adſcribi poſſe, aut minus uere, nu.6.li.1.c.24.

Capollam defeciſſe in perueſtiganda interpretationis natura ac eſſentia, nu. 10.li.5.c.2.

Quia non demonſtrauit illius primaria ac ſimplicioris interpretationis ſub qua tanquam ſub genere concipiuntur aliæ ab eo relatæ interpretationis ſpecies, num. 11.lib.5. capit.7.

Certum tempus adiectum fuiſſe non præſumitur in ſtipulatione de re uendita defendenda ideoque omni tempore denuntiari poteſt, nu.28.li.5.c.19..

Certitudo rei ubi habetur de nomine non eſt curandum, nume.14.li.2.c.16.

certitudinem ſententiæ ſatis eſſe ſi colligitur ex relatione ad inſtrumentum, nu.3.li.2.c.17.

certa tradi poſſeſſio dicitur, quæ per circumlocutiones deſignatur, nu.4.li.2.c.17.

certitudo per uim relationis ſpecificæ ad acta intelligi uere, & propriæ ineſſe, nu.33.li.2.c.18.

certitudinem omittere, & indicia quærere eſſe infirmitatem intellectus, nu.8.li.5.c.4.

certa pro incertis relinquenda non eſſe, nu.7.li.5.c.4.

Cæſarem præclarè Ferdinando Gonzagæ ſuccenſuiſſe, quòd indulgentius egiſſet cum cohortibus Hiſpanis, quòd illas non decimaſſet, nu.25.li.10.c.19.

ceſſante ratione legis in qua ſit appoſita dictio forte, non tolli diſpoſitionem, nu.22.li.10.c.6.

ceſſare ſi debet diſpoſitio oportet ut ratio ceſſet ut nunc, non etiam ut tunc, nu.3.li.10.c.5.

ceſſante ratione tacita ac in mente retenta non ceſſare diſpoſitionem, nu.15.li.10.c.7.

ceſſante una ex pluribus legis ationibus non ceſſare diſpoſitionem, nu.16.li.10.c.7.

Niſi eſſent diſtributiuæ, nu.17.

Vel utraque conſiderata ad effectum producendum, n.18.

Aut fuiſſet utraque ratio expreſſa in lege, nu.19.

Seu quando plures illæ rationes eſſent uniuerſales, nu.20.

ceſſante alia ratione, quam finali, & ratiocinatiua non ceſſare diſpoſitionem, nu, 25.li.10, c.7.

ceſſante ratione actus annullatiua non propterea ceſſat nullitas, nu.12.li.10.c.7.

Et quæ ſit ratio, nu.13.

ceſſante ratione ceſſare diſpoſitionem quamuis remaneant aliquæ iuris reliquiæ, nu, 10.li. 10.c.7.

Niſi ubi lex aliquid ſtatuit in memoriã priſtini ſtatus, n.10

Quid conſtituendum opinetur auctor, nu.11.

ceſſante ratione quæ non ſit generalis non ceſſat diſputatio. nu.1.li.10.c.6. Secus ubi ſit generalis, nu.2.

ceſſationis gratia priuatur quis iure ſuo, nu.25.li.10.c.29.

ceſſatione pœna remittitur perſeueranti impoſita, nu.28. li.10.c.29.

Ceſſio quibus in caſibus non præſumatur ſimulata, nu.27. lib.5.cap.19.

charius eam ciuitatem prius diligere præſumitur ex qua eſt oriundus, nu.16.li.10.c.17.

Chryſippum omne uerbum fore ambiguum credidiſſe, n.5. li.7.cap.11.

Diodorum cui chrono cognomentum fuit è contra ſenſiſſe, nullum uerbum eſſe ambiguum, nu.6.li.3.c.11.

Ciceronem a pluribus uerbis abſtinuiſſe, quæ in uſu erant apud Doctos, nu.28. li.3.c.3.

Indeque inferri peritorum uſum propriam non facere ſignificationem, nu.29.

Cic. Virgilij Liuiq; loci declarati, nu.11.li.1.c.4.

Ciceronis loci in materia ambigui, nu.3.li.3.c.11.

Ciceronis uerba ad oſtendendum uerba debere ſenſui cedere, nu.20.li.1.c.21.

Eiuſdem Ciceronis in eandem ſententiam uerba, nu.22.

Ciceronis locum declarari, nu.7.li.1.c.6.

Ciceronis locus declaratus, nu.15.li.1.c.5.

Ciceronis uerba in materia uſus uerborum tranſlatitiorum nu.4.li.3.c.3.

Circumuentus non præſumitur uenditor probata uendendi neceſſitate, nu.25.li.5.c.19.

circuitus uerborum in iure non tolerari, quando poſſit hæc quæſt. diſtinct. reconciliari, nu.7.li.3.c.3.

circulator iudicis arbitrio punitur ſi fera ab eo ioci gratia exhibita aliquem offendit, nu.90.li.5.c.20.

circumſtantiam temporis multum ad interpretationem conferre, nu.27.li.5.c.10.

citatio in dubio præſumitur eſſe facta ad domum habitationis, nu.142.li.5.c.18.

Citatus quis præſumitur ex quo in iudicio inuenitur, numero 137.li.5.c.18.

citationis declarationem pertinere ad illum ad cuius inſtantiam tranſmittitur, nu.11.li.10.c.37.

Niſi ita ſit incerta ac obſcura ut intelligi non poſſit, nu.12.

citatio ad diffinitiuam ſententiam audiendam debet eſſe ſpecifica atque preciſa, nu.13.li.10.c.37.

citationem debere ſemper continere nomen nuntij per quẽ tranſmittitur, nu.14.li.10.c.37.

citandas eſſe perſonas illuſtres in ſcriptis, n.23.li.10.c.12.

citius mori præſumitur ſenex quã iuuenis, n.159.li.5.c.18.

ciuem nobilioris ciuitatis mediocrem melius eſſe quàm maiorem ciuem mediocris ciuitatis, nu.22.li.10.c.26.

ciues nouiter creatos uel aſſumptos in ciuitatem, ſi contrauenient ordinibus ob iuſtam ignorantiam excuſantur, nu.32.li.10.c.31.

ciuitas ubi inquietatur ex diſcordijs aliquorum, poſſunt cogi ad cauendum de non offendendo, aliàs poſſunt eijci è ciuitate, nu.17.li.10.c.29.

ciuitates quæ deſciſcunt a Regibus, ſeu principibus ſuis, atque auctoritate etiam propria ac bellica ſe defendunt, graues plerunque luere pœnas, nu.32.li.10.c.19.

ciuitatis debito ſoluto actori, non præſumitur ciuitas locupletata, niſi probetur, nu.24.li.5.c.19.

ciuitatis ſtatum magis diligere præſumuntur diuites, nume.161.li.5.c.18. clericiq; & epiſcopi, nu.162.

Ciuiliter non ſufficere aliquid fieri, niſi etiam naturaliter fiat, nu.10.li.8.c.18.

Clara verba contractus nullam recipere interpretationem, nu.10.li.10.c.38.

clam aliquid fieri quando dicatur, nu.15.li.10.c.21.

clauſulæ illæ ſi omnes intereſſe nequiuerint quomodo ſit intelligenda, nu.10.li.9.c.15.

clauſulam non obſtantibus quibuſcunque verbis derogatorijs, &c. in ijs quæ dependent a voluntate ſummi Pontific. vim ſpecialis derogationis habere, num. 5. libro 2.c.19.

clauſula non obſtante nihil operatur, quando duo ſunt impedimenta, & unum tantum fuit expreſſum, nume.39. lib.9. cap.35.

clauſulam de plenitudine poteſtatis inuentam fuiſſe ab adulatoribus, nu.45.li.10.c.33.

clauſulæ appellatione remota intelligi de fruſtratoria, nu.6. li.8.c.31.

Neque unquam excludere caſum appellationis permiſſæ a iure, num.7.

clauſulam motus proprij non operari effectum præter intentionem concedentis. nu.32.li.9.c.35.

Hanc tamen diſputationem ad materiam propoſitam non pertinere, num.33.

clauſulam pro expreſſis habentes operari certitudinem per relationem ad aliud, nu.5.li.2.c.17.

clauſula in ſignaturis, fiat ut petitur; quid operetur, nu.6. li.2.c.17.

clauſulam pro expreſſis habentes non tollere defectum inhabilitatis perſonæ, nu.7.li.7.c.17.

Neque defectum intentionis, nu.18.

Neque inducere diſpenſationem, ibid.

Eiuſdem clauſulæ effectus plenius haberi in tertio tomo auctoris huius tituli, nu.9.li.2.c.17.

clauſulas ſalutares exprimendas apponendaſque eſſe in libellis, nu.19.li.1.c.1.

clauſulam rebus ſic ſtantibus in iuramento ſemper ſubintelligi, nu.19.li.9.c.3.

clauſulam rebus ſic ſtantibus in omni diſpoſitione ſemper ſubintelligi, nu.13.li.9.c.3.

Præſertimque in vltimis voluntatibus, nu.14.

Ac in contractibus, nu.15.

Et in priuilegijs, nu.16.

In promiſſionibusque, nu.17.

clauſulæ inſolitæ arguunt in actibus maiorem præſumptionem ſimulationis, nu.147.li.5.c.18.

clauſulæ inſolitæ apponi in bullis Apoſtolicis præſumuntur fuiſſe appoſitæ, nu.144.li.5.c.18.

clauſula omni meliore modo, nihil operari vbi non apparet quid diſponentes gerere voluerint, nu.47.li.9 c.36.

Si tamen incertitudo ſit in ſubſtantia actus, nu.48.

clauſula omni meliore modo & cæt. quando eſt adiecta ad hoc, vt actus ſuſtineatur in alia forma, in ea in qua inualide geſtus eſt, ſuum effectum operatur, n.22.l.9.c.36

Quæ tunc lex non reſiſtit, nu.23.

Sicque procedere quod dicitur de clauſula codicillari, n.24

Et quod ſcribit Bal. in l. quoties. C. de rei vendic. de

clauſula omni meliore modo, quæ facit valere filio relictum alio iure quam inſtitutionis, & ſuſtineri teſtamentum in quo filius ſit præteritus, ac proceſſum iudicis delegati qui proceſſit vt ordinarius, nu.25.26 et 27.l.9.c.36.

Clauus vt clauum trudit, ſic vna præſumptio tollit aliam, nu.65.li.9.c.36.

clauium traditione res omnes, quæ ſunt intus traditas videri, nu.22.li.3.c.22.

clem. volentes, de heret. locum non habet in inquiſitoribus de facto bona quædam fratrum minorum inquiſitorum ac condemnatorum diſtribuentibus, nu.13.li.7.c.31.

clem. 1. de priuileg. puniens religioſos, non habet locum in religioſis de facto quorum religio eſt reprobata, nu.14. lib.7.cap.31.

clem. appellanti, de appellatio. declaratur, nu.15.li.8.c.22.

clericatus qualitas adueniens religioſo alterat priorem religionis qualitatem, nu.6.li.9.c.32.

clericum percutiens ignoranter non incidit in pœnam excommunicationis, nu.6.li 10.c.31.

clericum a beneficio amotum, poſſe meliorationum gratia retinere bona eccleſiaſtica, nu.49.li.10.c.25.

clericos qui in ſuis eccleſiis pro reſidentibus habentur quantum ad facultatem percipiendi fructus, pro vere præſentibus habentur licet reſpectu facti reſidentiæ talis diſpoſitio non niſi impropriè & fictè operetur, nume.26. & 27.lib.3 cap.23.

clerici quibus in caſibus ſtatutis laicorum ligentur, nu.30. li.10. cap.34.

clericos epiſcopi conſenſu a laicorum manu poſſe decimas accipere, nu.6.li.8.c.14.

clerici quæ bona iudicis arbitrio diuidantur, n.66.l.5.c.70

clericus & rector non præſumitur immemor ſalutis æternæ, nu.35.li.5.c.19.

clerici non incedentes in habitu iudicis arbitrio pœnas ſubeunt, nu.94.li.5.c.20.

clericus quando dicatur in clericatu perſeuerare iudicis arbitrio ſtatur, nu 69.lib.5.c.30.

clericatus non præſumitur etiam quod probetur de ordinibus minoribus, nu 42.li.5.c.19.

clericus qui vult vti priuilegio ſtatuti laicorum debet eiuſdem cenſuram ſubire, nu.17.li.10.c.28.

clericos vti priuilegio militum, vt non poſſint exigi niſi quatenus facere poſſint deducto ne egeant, nu.8.l.7.c.2.

clericis non dari priuilegia militum quando ratio conſiderata in armatis militibus clericis applicari non poteſt, num.7. & 9 lib.7.c.8.

clericus tempore peſtis abſque veniæ impetratione poterit coram iudice laico teſtimonium dicere, n.47.li.10 c.27.

clericus in dubio præſumitur, qui clericalem defert habitum, nu.146.li.5.c.16.

clericus ex cauſa neceſſitatis poteſt recedere a reſidentia, nu 75.li 10.c.33.

clericus ſtuprator iudicis arbitrio interdum punitur, nume.18.li.5.c.20.

clerici cauſa pecuniaria coram iudice laico quanto tempore finienda ſit, iudex arbitratur, nume.70. lib.quinto, capit. 20.

coacta non præſumitur mulier quæ per annum ac dimidium morata eſt cum viro, nu.30.li.5.c.10.

Cœmeterij appellatione eccleſiam non contineri, num.17. lib.7.cap.9.

Cognouiſſe præſumitur vxorem ſuam, qui diu cum illa cohabitauit, nu.134.lib.5.c.18.

Cogitatum non videri de eo quod legibus non eſt expreſſum. nu.34. lib.8.c.4.
Collectas exigentes a legiſtis, medicis, & grammaticis, iudicis arbitrio puniri. nu.92 lib 5.c.20.
Collectam poſſe adminiſtratorem reipublicæ pauperi remittere; nu.18.lib.10. c.14.
Sed id ſimpliciter non eſſe verum; nu.19.
Quia à perſonalibus ſordidis non eſt immunis; nu.eod.
Et quomodo in ciuilibus teneatur, nu 20.
Collectari poſſunt eccleſiaſticæ perſonæ ex cauſa neceſſitatis, nu.55 lib.10.c.32.
Color in dubio præſumitur quæſitus in prohibito contrahere, nu.145.lib.5.c.18.
Colludere non præſumitur qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur, nu.26.lib.5.c.19.
Comburentis domum pœna, locum habet contra comburentem domunculam, nu.14.lib.10.c.25.
Comes Palatinus qui habeat facultatem legitimandi ſpurios item inceſtuoſos an poſſit legitimare illum qui ſit ſpurius & inceſtuoſus, nu.1.lib.9.c.33.
Pleriſque viſum fuiſſe ineptè a Bar. fuiſſe formatam quæſtionem in l.2. de verb. oblig. nu. 2.
Quomodo Iaſ. nitatur euitare contrarium obiectum contra quæſt. Bar. nu. 5.
Sed a Bologneto confutari Iaſonis reſponſiones, nu.6.
Barto. rectè propoſuiſſe formaſſeque quæſtionem in facultate legitimandi conceſſa Comiti Palatino, quicquid è contra ſenſerint veterum plerique, nu.7.
Quæſtionem a Bart. propoſitam rectè ab illo fuiſſet conceptam, nu 13.
Bar. reſoluere Comitem Palatinum poſſe legitimare ſpurium & inceſtuoſum ſimul, ſi habeat facultatem illos legitimandi ſingulatim, nu. 15.
Qui ſentiant cum opinione Bar. nu.16.
Fundamenta Bar. an ſubſiſtant, nu.17.
Qui putarunt Comitem Palatinum talem facultatem legitimandi habentem non poſſe legitimare ſpurium & inceſtuoſum ſimul, nu.41.
Bart. opinionem in ſupra relata q. tanquam receptiorem eſſe tenendam, nu.1.lib.9.c.34.
Concluſionem firmatam de ſpurio & inceſtuoſo legitimando procedere, etiam in præiudicium agnatorum, nu.23. & 24.lib 9.c.35.
Cauſaque etiam non cognita modo ſuſtineatur conceſſio, nu.25. & 26.
Quid ſi vna tantum expreſſa foret labes, nu.27.
Et ex Croto concludi legitimationem in caſu promiſcuo non valere. nu.28.
Quia princeps non ita de facili fuiſſet legitimationem in promiſcuo caſu conceſſurus, nu.29.
Comitem Palatinum habens facultatem legitimandi ſpurios non poſſe legitimare ſpurios ſecundum Signor. Homodeum, nu.48.lib.9 c.33.
Comitem Palatinum qui habeat facultatem legitimandi non poſſe diſpenſare, nu.4.li.9.c.35.
Comitem Palatinum qui non habeat in ſpecie facultatem legitimandi infantes poſſe eos legitimare ſi adſit dictio quoſcunque in priuilegio, nu. 14. lib.4.c.15.
Commendatur tex. in can. Marchion & Baſilides, 1.q.1. nu 6.lib 1.c.21.
Commercia hominum ſine verbis eſſe non poſſe, nu.13. lib.1.cap.4
Commiſſo naufragio qui rem ſubtrahit iudicis arbitrio punitur, nu.80.lib.5.c.20.
Communem opinionem doctorum de imponendis pœnis ſtatutarijs pro delictis intelligi quando per ſtatuta vel conſuetudines locorum ſufficienter eſt prouiſum, nume. 5. lib.7.cap.20.
Communis vſus intelligendi alijs exemplis declarari, nu.14. lib.4.cap.11.
Communem loquendi vſum oportere frequentatum eſſe etiam in prouincia in qua uiget per decem annos, nume. 8. libro 4.cap.7.
Communem uſum loquendi propriam habere ſignificationem quando reſpicimus perſonas eorum qui illum induxerunt, nu.15. & 16.lib.4.c.4.
Communis uſus loquendi probato a præſenti in præteritum, infert quando per expreſſa in capitulis tempora continuatur ad tempus excedens hominum memoriam, nume. 14.li.4.cap.9.
Communis vſus loquendi ſignificationem quantum ad ipſos ſtatuentes non eſſe impropriam, nume. 15. lib. 4.c.7.
Communis vſus loquendi impropriam eſſe ſignificationem quando præter vel contra propriam eſt ſignificationem, nu.6.li.4 cap.4.
Et quibus rationibus ita conſtituendum ſit, nu.7.
Communem vſum loquendi in omni materia attendi, nu.3. lib.4.cap.10.
Communi vſu loquendi appellari teſtamenta ea omnia in quibus hæredes vniuerſales inſtituuntur, nume.4.lib.4. capit.4.
Communis uſus loquendi ſignificationem propriæ præferri, num.14. lib.3.c.27.
Communis uſus loquendi ſignificationem non recipi in ſtatutis vbi ab ijs reijcitur extraneus intellectus, num. 3. lib.4 cap.7.
Communis vſus loquendi ſignificationem eſſe impropriam ex communi interpretum ſententia, nume.3.lib.4.c.8.
D. Alciatum impugnare prædictam limitationem, Socinum de illa dubitare, Bolognetum verò aſſerere audacter eſſe tenendam, nu.5.
Quid ſentiat auctor in reſolutione antedictæ difficultatis, num.6.
Communis vſus loquendi ſignificatio, vbi propria iuris communis refragatur, eam ſignificationem dici impropriam & extraiacentem literam neque ſtatutis recipi, nu.7.li.4.c.7.
Sicque intelligendum eſſe Barto. ac cæteros qui communis uſus loquendi impropriam dixerunt eſſe ſignificationem, num. 8.
Communis vſus loquendi quantum ad ipſos ſtatuentes propriam eſſe ſignificationem, nu.9.li.4.c.7.
Sicque intelligenda eſſe omnia argumenta, rationes, & exempla quibus utitur D. Alciat. nu.10.
In dubio propriam ſignificationem accipiendam eſſe potius ex uſu ipſius ciuitatis, quàm ex iuris ſignificatione, nu.11 li.4.c.8.
Communem uſum loquendi non eſſe probandum, quando plures illuſtres Doctores de illo atteſtantur Cur. ſenior. credere, nu 4 li.4.c.15.

Hanc

INDEX.

Hanc controuerſiam ex Auctoris ſententia reſoluendam eſſe ex deciſione illius controuerſiæ, an Doctori atteſtanti de conſuetudine ſit credendum, nu. 5.

Communis uſus loquendi ſermonem figuratum dici non poſſe, nu. 13. li. 4. c. 2.

Quid ſentiat ſauius in hac materia, nu. 14.

Communes ſententias iudicando & conſulendo ſaturninis opinionibus præferendas eſſe, nu. 11. li. 5. c. 3.

Communis uſus loquendi impropriam eſſe atque accidentariam ſignificationem, nu. 3. li. 2. c. 13.

Communis uſus loquendi ſignificationem omni ſignificationi quantumuis propriæ præferri, nu. 4. li. 2. c. 13.

Communis uſus loquendi uim tacito populi conſenſu inductam eiuſdem eſſe roboris ac efficaciæ, atque ſignificationem expreſſam, nu. 5. li. 5. c. 13.

Communis uſus loquendi ſignificationi eſſe locum etiam in exorbitantibus & correctorijs, nu. 5. li. 4. c. 10.

Et in teſtium depoſitionibus, nu. 6.

Ac in alijs quoque probationibus, nu. 7.

In ſacris pariter literis ſignificationem inuectam a communi uſu loquendi, nu. 8.

Communis uſus ut recepi poſſit oportere, ut ſaltem durauerit per decem annos, nu. 3. li. 4. c. 1.

Communis vſus loquendi ac conſuetudinis idem eſſe iudicium, nu. 6. li. 4. cap. 15.

Communem uſum loquendi debere eſſe ſtatuentium tantum eſt ſufficere ſi probetur tempore diſputationis in ciuitate obtinere ſecundum Bolognetum, nume. 3. libro 4. capit. 9.

Diſtinguere tamen eundem Bolognetum inter peritos, & imperitos, & eos qui latina, uel materna, uel alia extranea lingua locuti ſunt, nu. 4.

D. Alciatum diſſentire a Bolognet o in utroque capite, nume. 5. & ſeq.

Quæ ſit auctoris ſententia in hac controuerſia, nume. 7 & 10.

Ad probationem communis uſus loquendi ſufficere ſi probetur a decem annis citra homines ea in ciuitate ita fuiſſe locutos, nu. 10.

Communem uſum loquendi ex communi locum habere in omni ſtatutorum genere, nu. 5. li. 8. c. 18.

Communis uſus loquendi ſignificatio an locum habeat in ſtatutis uariè diſtinctum fuiſſe a doctoribus, nume. 1. lib. 4. capit. 7.

Communis uſus loquendi ac intelligendi dicitur eſſe proprius uſus, ideſt propria paſſio, nu. 17 li. 8. c. 4.

Communem uſum loquendi Niconitio eeſte, nihil aliud eſſe quàm communem opinionem ab omnibus, uel a maiore parte approbatam, nu. 2. li. 4. c. 1.

Communis uſus loquendi quid ſit ſecundum auctorem, undéque illius definitionem deducat, nume. 4 & 6. libro 4. capit. 1.

Communis uſus probatio debet ita fieri, ut probetur tempore actus de quo eſt controuerſia uiguiſſe, nume. 11. lib. 4. cap. 12.

Communis uſus loquendi ſignificationem locum non habere in ſtatutis. Ludouicum Rom. & ſocios credidiſſe, nu. 1. lib. 4. cap. 6.

Romanum opinionem ſuam defendiſſe quatuor fundamentis, num. 2.

Quibus occurritur per Alex. & alios, nu. 3.

Crotum addere in eandem ſententiam quatuor alia fundamenta, præſertimque quòd communis uſus loquendi ſignificatio ſit impropria, nu. 4.

In ſtatutis ita uerba eſſe propriè intelligenda, ut in edictis prætorum, nu. 5.

Aliter quam faciat Roma. Crotum inducere tex. l. ita uulneratus ad l. Aquil. nu. 6.

Sed in omnibus iſtis conſiderationibus accuratè reſponderi per Pariſium, nu. 7.

Communis uſus loquendi ſignificationem locum habere in alijs diſpoſitionibus, nu. 1. li. 4. c. 10.

Communem uſum loquendi propriè ſignificare, quando concurrit cum ſignificatione generis, nu. 45. li. 4. c. 4.

Communem uſum loquendi in quacunque materia locum ſibi uendicare, nu. 13. li. 7. c. 27.

Communem uſum loquendi præferri propriæ uerborum ſignificationi, nu. 14. li. 2. c. 22.

Et multo magis peculiarem patrisfam. conſuetudinem, numero 15.

Peculiaris huius exceptionis caſum locum habere tam in contractibus, quàm in ſtatutis ac ultimis uoluntatibus, & alijs quibuſcunque diſpoſitionibus, nu. 6.

Communem uſum loquendi quando cum propria conuenit ſignificatione eſſe propriè quoque cenſendum, num. 2. lib. 4. cap. 2.

Quando aliter ſe habet, eſſe impropriam & figuratam ſignificationem, num. 3.

Communem uſum loquendi præferri cuicunque propriæ uerborum ſignificationi, nu. 3. li. 2. c. 22.

Communem uſum loquendi in quocunque ſtatutorum genere præferri cuicunque ſignificationi, num 4. li. 2. c. 22.

Communis uſus loquendi tacitam eſſe ſignificationem, nu. 1. li. 2. cap. 13.

Communis uſus loquendi ſignificatio ſit ne propria an impropria, nu. 1. li. 4. c. 2.

Communis uſus loquendi ſignificationem quæ locum habet in ſtatutis, reſtringi ad omnem illum uſum loquendi qui obtinebat tempore conditi ſtatuti, nume. 1. libro 4. capit. 9.

Qualis debeat eſſe iſte communis uſus loquendi, nu. 2.

Communis vſus loquendi difficilem probationem, num. 3. lib. 4. cap. 9.

Communis vſus tria eſſe genera, loquendi ſcilicet, ac intelligendi.

Communis vſus loquendi quid ſit difficile eſſe ob varias doctorum traditiones conſtituere, nu. 2. li. 4. c. 1.

Quid ſentiat Fab. de communi vſu loquendi cui uidetur accedere D. Alc. ibid.

Communi ab opinione in iudicando & conſulendo non eſſe recedendum, nu. 18. li. 10. c. 6.

Communes opiniones naues eſſe tutiſſimas quibus opinionum ſy nplegadas ſuperamus, nu. 7. li. 7. c. 11.

Communem ſeruum liberans, præſumitur id potius iure dominij facere quàm animo iniuriandi, nume. 137. lib. 5. capit. 18.

Communicatione fructuum non præſumitur communicatio proprietatis, nu 36. li 5. c. 19.

Communio iniuncta eſſe filijs non præſumitur niſi gratia æqualitatis ſeruandæ, nu. 37. li. 5. c. 19.

Comparationes literarum materia iudici eſt arbitraria, nu.56.li.5.c.20.

compenſatio non præſumitur facta cum debito voluntario, nu.41.lib.5.c.14.

compenſandi animus non præſumitur in debitore ex contractu, uel quaſi, nu.43.li.5.c.19.

compendioſam ſubſtitutionem in ſe comprehendere caſus omnium ſubſtitutionum, nu.30.li.9.c.7.

compromiſſum ſi fuerit factum in clericum & in laicum, & petenda ſit reductio ad arbitrium boni viri an ſit adeundus ſuperior clerici an vero laici, nume.11.lib.9. capit.30.

Et quid ſentiat Bal. nu.12.

Et Bar. in appellatione a ſententia duorum ſimilium iudicum, ibidem.

Auctor verò quomodo in utroque capite, putet reſoluendum eſſe negocium, nu.13.& 14.

Conatus vbi punitur tunc pœna extenditur ſi actiones illæ omnes tendant ad principalem actum, num.28.lib.7. capit.26.

conatus quando punibilis eſt pœna conſtituta in delictum committente locum habet & in conante delictum patrare, ut in atrociſſimis criminibus leſæ maieſtatis, & ſimilibus, nu.27.li.7.c.26.

conatus rapere virginem pro modo conatus punitur, numero 88.li.5.c.20.

conceptos & natos verè pro non natis neque conceptis habet ex legis diſpoſitione, nu.17.li.3.c.22.

conceſſa facultate uendendi executori cenſetur data eſſe facultas & aliter diſtrahendi, nu.6.li.9.c.6.

conceſſum alicui intelligitur ſemper conceſſum cum familiaribus & amicis, nu.6.li.7.c.26.

conceſſio aquæ annua facta priuato, intelligitur præter uſum reip. nu.13.li.10.c.32.

conceſſio inciſionis in nemore alieno intelligitur præter uſum proprium domini, nu.16.li.10.c.32.

conceſſionem a Venetis factam D. Iacobo de Verna tranſire ad eius hæredes, nu.2.li.8.c.28.

conceſſio præſumitur in dubia eſſe facta ſecundum conſuetudinem eccleſiæ concedentis, nu.150.li.5.c.18.

conceſſionem priuilegij atque immunitatis tranſire ad eos tantum qui ſunt eiuſdem familiæ, nu.7.libro 8.c.26.

conceſſa re aliqua id omne conceſſum intelligi ſine quo illud quod eſt conceſſum abſolui non poteſt, num.11.libro 1.cap.24.

conceſſa facultate legitimandi inceſtuoſos dici conceſſum eſſe quod plus eſt, nu.16.& 23.li.9.c.34.

conceſſionem rei recipere cenſuram ab eo quod conceditur, nu.24.li.9.c.33.

concluſionem in cauſa fieri renuntiando probationibus & allegationibus iuris, nu.6.li.10.c.23.

concluſionem in cauſa fieri ſemper aliquo ex trib. modis, nu.70.li.10.c.23.

concluſionis in cauſa ſpeciem primam fieri per renuntiationem mutuo a partibus factam probationibus, nu.21. lib.10.cap.23.

concluſionis in cauſa ſpeciem ſecundam fieri ex lapſu temporis a ſtatuto præfixi, nu.24.li.10.cap.23.

concluſionis in cauſa tertiam eſſe ſpeciem quando iudex præfigit terminum quo elapſo pronunciat concluſum eſſe in cauſa, num.26.li.10.cap.23.

Concluſionem in cauſa pro reuocata haberi ſi iudex poſt eam dimittat partem ad producenda inſtrumenta, n.17. li.10.cap.23.

Auctorem putare nulla facta diſtinctione concluſionem in cauſa Bartol. ſententiam communiter receptam eſſe veram, ut inſtrumenta noviter reperta debeant admitti, nu.18.li.10.c.23.

concordandas eſſe leges primo aſpectu contrariantes per diſtinctiones et conciliationes, nu.5.li.6.c.7.

condens teſtamentum & legans ita legare præſumitur, ut hæres propter contractum cum defuncto initum non condemnetur, nu.141.li.5.c.18.

conditio illa ſi peperit quàm varios ſenſus habeat, num.10. & 12.li.10.c.14.

conditionem perſonæ ſemper inſpiciendam eſſe, nu.23.li.10. capit.14.

conditionem voluntariam non extendi ad caſum ciuilem, nu.4.li.9.c.9.

conditionem illam ſi naſcatur non eſſe neceſſariam, quantum ad poteſtatem inſtituendi, nu.5.li.9.c.9.

Sed nihilominus uideri poſſe extendi per l.fi. C. de poſth. hæred. inſtit. nu.6.

Et quomodo conciliari poſſint ea iura, nu.7.

conditionem neceſſariam extendi ad caſus ſimiles quando eſt cogitatum de effectu, nu.8.li.9.c.9.

conditionem de dando pupillo impleri in perſona tutoris, nu.15.li.9.c.16.

conditionem faciendi poſſe per alium impleri, nu.12.lib.9. capit.16.

conditionem ſi ſine liberis &c. impleri per profeſſionem ordinis fratrum minorum, nu.13.li.9.c.16.

conditio ſi ad ſecundas tranſierit nuptias eſſe multum diſſimilem conditioni mortis, nu.4.& 5.li.9.c.4.

Eſſeque conditionem voluntariam, in qua non datur progreſſus de uno caſum ad alterum, nu 6.

conditio dicitur eſſe quod indiuiſum & formam inducit, nume. 23.li.10.c.25.

conditionem illam, ſi filius meus morietur de communi uſu comprehendere conditionem illam, ſi ſine liberis deceſſerit, & ex communi quoque uſu intelligendi concipere poſſe, nu.13.li.4.c.11.

conditio ſi ſine liberis ex legitimo matrimonio conceptis, non comprehendit filios legitimatos per ſubſequens matrimonium, nu.24.li.3.c.20.

Franciſcus Burſatus commendatur qui de communiore opinione in contrarium fidem facit, nu. 25.

Auctorem in quadam cauſa Nobilium de Pirris conſulere noluiſſe contra filium legitimatum per ſubſequens matrimonium, nu.26.

conditionem, ſi inſtitutus efficiatur presbiter locum habere etiam ſi is ante presbiteratum moriatur, num.17.lib.9. capit.6.

conditionem nihil ponere in eſſe, nu.11.li.9.c.7.

conditiones tacitas quæ ex natura actus inſunt ſemper ſubintelligi, nu.11.li.9.c.57.

conditionem voluntariam recipere implementum per æquipollens in caſibus qui iuris diſpoſitioni ſunt eiuſdem effectus, nu.6.li.9.c.17.

Niſi alia mens ſit teſtatoris, nu 7.

Con-

Conditionem illam, ſi filius hares non erit poſſe intelligi im mutabiliter,nu.18.li.9.c.7.

conditionem illam in conſilio Galli. ſi poſt mortem meam, & cat. neceſſariam eſſe,nu.6.li.9.c.16.

conditionem tranſitus ad ſecundas nuptias per mortem deficeres,nu.7.li.9.c.14

conditio dandi quæ implenda eſt in forma ſpecifica impletur dando hæredi hæredis,nu.10.li.6.c.22.

conditiones ſtrictiſſimi eſſe iuris,nu.9.li.9.c.7.

conditionalem promiſſionem ad alterum expreſſo diſsimilem non trahi,nu.2.li.9.c.7.

conditio ſi ſine liberis intelligitur non de adoptiuis, ſed de naturalib.nu.3.li.9.c.7.

conditiones ſubſtitutionis in legato vſusfructus quodammodo neceſſariam eſſe, nu.10.li.9.c.14.

conditionem uſusfructus poſitam in tranſitu ſecundarum nuptiarum per caſum mortis impleri, nu.21.li.9.c.14.

conditio ſi ſolueris quomodo verificetur in compenſatione,nu.4.li.9.c.17.

conductor male verſans in vna minima re cadit a iure conductionis,nu.19.li.10.c.25.

conductor qui remanet in poſſeſſione rei conductæ poſt impletum tempus conductionis, præſumitur reconducere, nu.148.li.5.c.18.

conductorem ad longum tempus comparari emphyteutæ cum habeat ius in re vbi tamen militat eadem ratio, num.8.

Et eadem ſit materia non autem diuerſa,nu. 9.

conductio referendarij vel alterius officialis intelligitur eſſe facta ſalario conſueto dari in tali officio,num.151 libro 1.cap.18.

conductori tempore belli ſit remiſſio mercedis; nu.7. li.10. capit.28.

Niſi tempore contractus viguiſſet tempus belli,nu.3.

conductorem impunè poſſe deſerere fundum,qui effectus ſit ſterilis,nu.37.li.10.c.25.

conductiones aduocatorum, & procuratorum qui ſolent patrocinari cum ſalario intelligi factas eſſe ſub ſpe ſalarij,& non gratis,nu.17.li.3.c.7.

conductor ante tempus expelli poteſt a domo conducta, etiam pro uſu patris & matris locantis,num.9.lib.10. capit.32.

Et qua cauſa dicatur neceſſaria vſus proprij, vt expelli poſſit conductor domus, nu. 10.

In patre & matre ſufficere iuſtam & probabilem cauſam, numero 11.

conductores agrorum in confinibus Florentinorum non poſſe petere emendationem ob damnum datum a militibus, nu.4.li.10.c.28.

Niſi tamen ſubſtatia prorſus tolleretur, nu.5.

confeſſio incerta & nullo modo facta comparatur, nu.27. li.10.cap.37.

confeſſio a confitente declaratur,nu.78.li.10.c.37.

confeſſus ſe feciſſe homicidium ex interuallo confeſſionem ſuam poſſe declaraſſe,nu. 29.li.10.c.37.

Sed niſi probet declarationem condemnatur,nu.30.

confeſsionem iudex interpretatur ad fauorem confitentis, nu.31.li.10.c.37.

Et quomodo,nu.32.

confeſſio incerta non valet,nu.26.li.10.c.37.

confeſſio ſimulata præſumitur ex interuentu perſonæ, quæ faciat præſumi fraudem,nu.152.li.5.c.18.

confeſſio receptæ dotis conſtante matrimonio non præſumitur facta eſſe in fraudem, quando maritus vxori tanquam dotatæ præſtitit alimenta,nu 45.li.5.c.19.

confeſſioni rei uel delinquentis quando animi iudicis motus adhæreat eſt in iudicis arbitrio, nu.73 li.5.c.20.

confeſsio facta in tormentis quam probationem faciat eſt iudici arbitrarium,nu.74 li.5.c.20.

confiteri laico in caſu neceſsitatis poteſt,nu.42.li.10.c.32

confeſsio facta in ſcriptis præſumitur ex deliberatione mentis procedere,nu.133.li.5.c.18.

confirmandam eſſe voluntatem teſtatoris non ſolum ſtatutis propria patria ſed etiam ciuitatis dominantis, nume.8.li.10.c.11.

confutari Bal & Saly.in l.ij. C.de patr. qui fil.diſtrax.n.11. lib.7.cap.6.

confutari gl. in l.nominis. §. verbum ex legibus hoc titu.de ver.ſig.nu.4.li 5.c.2.

Et in l.1.in prin de reg.iur.

coniecturam mentis humanæ aliquando ad uerum peruenire,& aliquando falli,nu.5.li.9.c.18.

coniecturæ quales eſſe debeant in informanda iudicis mente,nu.15.li.10.c.38.

coniecturæ quibus contractus ſimulatus arguitur ſunt in iudicis arbitrio poſitæ,nu.71.li.5.c.20.

coniecturæ quando ſunt pares, ſemper fieri interpretationem in ualiditatem actus,nu.74.li.9.c.36.

coniecturam quæ ſumitur ex operationibus fortiorem eſſe illa quæ ſumitur ex uerbis,nu.62 li.9.c.36.

coniecturæ mentis defuncti ubi ſunt, ibi impropriiſſimæ quoque uerborum ſignificationi locum eſſe, num.5.lib.3 capit.9.

coniecturas plures eſſe quibus arguitur diſponentem uoluiſſe facere actum illo modo quo potuit, ut cum ex adiectis apparet de uoluntate diſponentis,nu.55.li.6.c.36.

coniecturis in claris opus non eſſe,nu.14.li.5.c.5.

coniecturæ quæ ſint contra ualiditatem actus, nu.68.lib.9 capit.36.

coniecturę quæ elicitur ex eo quod eſt expreſſum ſtari oportere, nu.9.li.1.c.22.

coniunctus non præſumitur habere noticiam teſtamenti coniuncti ſui, nu.38.li.5.c.19.

coniunctus non præſumitur coniuncto uelle iniuriari, n.46 li 5.capit.19.

coniunctus præſumitur ſcire facta coniuncti,nu.153.li.5. capit.18.

Coniugata mulier præſumitur dotata, nu.136.li.5.c.18.

connexa a contrario ſenſu non cenſentur eſſe excluſa, nume.35.li,8.c.10.

connexa quæ dicantur in iudicis arbitrio eſt poſitum, nume.55.lib.5.c.20.

connexorum idem eſſe iudicium, nu.19.li.1.c.1.

conſanguineus teſtis ob uitæ probitatem pro conſanguineo admittitur,nu.7.li.10.12.

Idemque eſſe in coniuncto conſanguineo, qui impetratus fuerit in iudicem, nu 8.

conſanguineus iudex inter conſanguineos non poteſt recuſari ob paritatem affectionis,nu.3.li.10.c.30.

Idemque eſt in teſtimonio conſanguinei, nu.4.

Et in indice canonico inter canonicos, nu. 5.
Conſanguinitatis gratia multa eſſe re.epta contra ſtrictas iuris regulas, nu. 19. lib. 10. c. 13.
conſanguinei quando adeſſe non poſſe dicantur, iudex arbitrio ſuo decernit, nu. 68. lib. 5. c. 20.
conſanguinitas ratione a verborum proprietatate poſſe diſcedi, nu. 9. lib. 2. c. 25.
conſanguinei non præſumuntur omiſſuri eſſe defenſionem conſanguinei ſui, nu. 33. lib. 5. c. 19.
conſcius præſumitur eſſe furti is, apud quem reperitur res furtiua, nu. 154 lib. 5. c. 18.
conſcius criminis non reuelans punitur iudicis arbitrio, nume. 87 lib. 5. c. 20.
conſentire non præſumitur in cuius præiudicium inducitur conſuetudo, nu. 29. li. 5. c. 19.
conſenſum vbi ſtatutum requirit intelligi de vero, nu. 12. li. 3. cap. 19.
conſentire præſumitur nominationi qui non appellat ab ea, nu. 147. li. 5. c. 18.
conſentire præſumitur, qui ad munera publica nominatus non appellat, nu. 140. li. 5. c. 18.
conſenſum fictum filiæ ſufficere patri, vt agere poſſit ad dotem, nu. 18. li. 7. c. 22.
conſideratio unius & eiuſdem perſonæ ad plures caſus relata haberi loco generis eiuſdem, nu. 13. li. 8. c. 21.
conſilium Caſtr. 338. li. 1. declaratur, nu. 24. li. 7. c. 28.
conſ. Bal. 482. declarari, nu. 17 li. 7. c. 29.
conſilium in dubio præſumitur in bonum, n. 155. li. 5. c. 18.
conſ. Bar. 106. ſtatuto Caſtri plebis in quibuſdam lectuus haberi relatum in l. non ſolum. §. quanquam de iniur.
Sed in codice auctoris deſiderari, nu. 16 li. 7. c. 25.
conſil. Fulgo 23. declarari, nu. 7. li. 7. c. 14.
conſignificare eſſe confirmationis gratia cum alio ſignificare, nu. 12. li. 1. c. 19.
Conſtantinum Imperatorem fuiſſe Chriſtianum, deque Romana, ac catholica eccleſia benemeritum, nu. 12. lib. 1. capit. 16.
conſtituens Titium procuratorem ſuum ad diſſipandum, & perdendum recte dici procuratorem conſtituiſſe, nume. 9. li. 3. c. 9.
conſtituens Titium aſinum ſuum ad agendum intelligitur conſtituere procuratorem, nu. 6. li. 3. c. 9.
conſtitutionem corrigentem extendi quando identitas, vel maioritas rationis exurgit ex ui regulæ, cui quod plus eſt, nu. 13. li. 6. c. 17.
conſtitutio iuris antiqui declaratoria locum non habet niſi in caſibus in quibus locum habet ius antiquum, num. 3. lib. 7. cap. 30.
conſtitutio interpretans legem pœnalem, non cenſetur extendere pœnam legis interpretatæ niſi id exprimat, n. 5. lib. 5. cap. 30.
conſtituendam non eſſe differentiam inter marem puberem & fœminam quantum ad hoc, vt in eodem caſu prius periiſſe mater præſumenda ſit, nu. 18. li. 8. c. 9.
conſtitutionem etiam pœnalem dici fauorabilem, num. 24. lib. 8. cap. 5.
conſtitutio noua Mediolani in tit. de iudic. §. his peractis declaratur, nu. 44. li. 10. c. 26.
conſtitutio quando eſt lata ſuper actu reiterabili extenſionem in pœnalibus fieri, nu. 31 li. 6. c. 25.
Concurrente tamen identitate rationis, nu. 37.
conſtitutio quando eſt correctoria & pœnalis ſimul non fit extenſio, nu. 16. li. 7 c. 30.
Etiam ad caſum qui ex larga ſignificatione uenit, ibi.
conſtituta in ſponſo rapiente habere locum econtra in ſponſa rapiente ſponſum, nu. 28. li. 7. c. 25.
conſtitutionem inducentem pœnam pro ſalute animæ augmentoque ſcientiæ ac uirtutis extendi debere, num. 19. lib. 7. cap. 24.
conſtitutio pœnalis interpretans trahitur ad extremum ſub lege interpretante comprehenſum, nu. 1. li. 7. c. 30.
conſtitutio pro crimine paterno filios afficiens non trahi ad filias, nu. 32. li. 7. c. 32.
conſuetudinem accipi pro omni iure non ſcripto frequenti utentium uſu inducto, nu. 5. li. 4. c. 1.
conſuetudinem quandoque uocari communem vſum, nu. 6. lib. 4. cap. 1.
conſtitutio permittens debitores carcerari intelligi de habilibus ad carcerationem, nu. 9. li. 8. c. 9.
Et an minores liget, nu. 10. & 11.
conſtitutione prolata quæ infringat præſcriptiones omnes feudales quantum ad naturam feudalem omnes etiam ad feuda inhabiles admittuntur, nu. 19. li. 6. c. 18.
conſtitutiones ac conſuetudines locorum variè loquentes in materia refrenandæ multitudinis teſtium declarari remiſſiuè, nu. 9. li. 10. c. 20.
conſtitutio loquens in vicario epiſcopi locum habet in uicario capituli, nu. 11. li. 6. c. 22.
conſtitutio quando non eſſet merè pęnalis ſed reſpectu expenſarum tantum extenditur, nu. 10. li. 7. cap. 30.
Quia ſi in caſibus iam relatis fortioribus conſtitutio pœnalis extenditur, ergo & in hoc, nu. 11. ibi.
Niſi conſtitutio non ſolum eſſet pœnalis ſed etiam exorbitans, nu. 12.
conſtitutionem pœnalem extendi quando caſus ad quem extenſio comprehenderetur ſub expreſſo ex communi uſu loquendi, nu. 12. li. 7 c. 27.
conſtitutio Neapolitani Regni, qua cauetur, ne extra regnum poſſit traduci aurum nec argentum, an habeat locum in auro mixto cum argento, nu. 1. li. 7. c. 26.
Bolognetum in vtranque partem arguere ibid. & nu. 2.
Sed concludere negatiue, nu. 3.
Bologneti ſententiam confutari quia conſtitutio fundata eſt ſuper ea ratione ne regnum Neapolitanum, eiusque ſubditi efficiantur pauperiores, traductionibus dictorum methodorum pretioſorum, nu. 4. ibid.
conſtitutione aliqua ſi canonici tantum præſentes poſſint optare prębendam uacantem, alia cõſtitutione abſentes cauſa ſtudiorum, vel eccleſiæ habeantur pro pręſentibus quo ad perceptionem fructuum, prębendarum ſuarum non habebuntur pro præſentibus quo ad optionem, nume. 12. li. 8. c. 18.
Eamque aſſertionem ab auctore confirmari duplici ratione, nu. 13. li. 68. c. 22.
conſuetudo patriſfamilias defuncti inſpicitur in qualitatibus extrinſecis, nu. 11. li. 2. c. 22.
conſuetudines Gymnaſiorum attendendas eſſe in prælatione profeſſorum & poſt eam communem hominum exiſtimationem, nu. 30. li. 10. c. 26.
conſuetudinis loquendi peritorum eam eſſe uim, vt propria ſigni-

ſignificationi prævaleat, nu.31.li.4.c.2.
Conſuetudo tribuens fratribus S. Antonij curam animarum peregrinorum comprehendit etiam Cardinales, & eorum familiares, nu.7.li.6.c.26.
conſuetudo peculiaris utendi teſtatoris facit ut a propria ſignificatione recedatur, nu 6.li.2.c.22.
conſuetudo in loco dicitur eſſe ius commune, nume. 11. libro 8.cap.1.
conſuetudinem patrisfamilias præferri conſuetudini regionis, nu.13.li.2.c.22.
conſuetudo ius diuinum tollere poteſt ubi peccatum non contineat, nu.5.li.10.c.75.
conſuetudo interpretatiua ut obtineat neceſſe non eſt, vt ſit præſcripta, nu.6.li.11.c.35.
conſuetudines inter diuerſas magis attenditur quod fuerit obſeruatum, nu.7.li.10.c.35.
conſuetudinem contra ius canonicum ualere, ſtatutum non item, nu.8.li.10.c.33.
conſuetudo generalis prohibens res eccleſiæ non comprehendit rem ſterilem, nu.42.li.10.c.25.
conſuetudinem ex actibus diſſormibus induci non poſſe, nu.2.li.10.c.37.
conſuetudinaria ſignificatio quid ſit, nu.7.li.2.c.20.
conſuetudinem qui & quot actus inducant iudicem arbitrari, nu.51.li.5.c.2.
Et quæ ſit conſuetudo rationabilis, nu. 52.
Et quanto tempore firmetur, nu.53.
conſuetudinem intellectum legi tribuere, nume. 3. lib. 10. capit.35.
conſuetudo quæ habet ut relictum uſusfructus factum marito uxori extantib. filijs reſtringatur ad alimenta tantum, habet locum econtra in vſufructu legato ab uxore marito, nu.11.li.6.c.15.
conſuetudinem auth. quod locum. C. de collatio. locum habere etiam in matre teſtatoris, nu.12.li.6.c.15.
Idemque eſſe in cognata teſtatoris cui relictus fuerit uſusfructus, nu.13.
conſuetudo optima eſt legum interpres, nume. 1. libro 10. capit.35.
conſulere diebus feriatis ex cauſa neceſſitatis doctoribus licitum eſſe, nu.46.li.10.c.32.
conſultor quando non puniatur ea pœna qua principalis plerunque in iudicis eſt arbitrio, nu.86.li.5.c.20.
conſuetudo Angleriæ declarata de libris ingillorum, nume.18.li.4.c.11.
conſuetudinem ticinenſis patriæ eſſe, ut appellatione ducati intelligitur de ducato quatuor librarum, non de ducato auri ſecundum Roch. Cur.
Bar. theoricam in hac materia communiter a Doctoribus eſſe receptam.
Multa tamen obſtare aduerſus Bartoli theoricam, num.1. lib.4.cap.12.
Fulgo. putare quòd ſufficit ſi teſtis dicat ſe audiuiſſe dici a maiore parte hominum ea de re loquentium ad probandum communem uſum loquendi, nu.7.
Rochum opinari Fulgoſum melius eſſe in hac materia locutum quàm fecerit Bar. nu.3.
Butrium conuellere quoque eniti Bart. doctrinam dum credit tempus decem annorum continuum eſſe debere, numero 4.
Sed Curtium eos conciliare, nu.4.
Quod ſit auctoris uotum hac in controuerſia, num.6.lib.4. capitu.12.
Contemnens reformationem ſtatuti punitur arbitrio iudicis, nu.75.li.5.c.20.
continens totum, genus, & nomen, plura complectens eſſe mixtum impropriè, nu.8.li.9.c.27.
contractus omnes cum principe facti ſint bonæfidei, nu.4. lib.9.cap.28.
contractum mandati eſſe bonæfidei, nu.12.li.9.c.5.
contractuum uerba qualiter intelligenda ſint, nume. 18. lib.5.cap.7.
Ex prælocutionibusque maxime interpretationem recipere, num.19.
Niſique quando ſenſus clarus eſſet ex uerbo, nu.20.
Eſſeque ſtricti iuris, nu.21.
Sed interpretationem extenſiuam recipere quando aliter effectum haberi non poſſent, nu.22.
contractus præſumitur interueniſſe ex quo quis debitum eſt confeſſus, nu.131.li.5.c.18.
contractus ex iuris rigore effectum habere vltimas uoluntates ex legis indulgentia, nu.9.li.9.c.39.
contrahere in dubio præſumitur quis nomine proprio, & non nomine alieno, nu.156.li.5.c.18.
contractus in dubio non præſumitur uſurarius nec ſimulatus, nu.39.lib.5.c.19.
contractus feudalis adeo ſtrictam eſſe naturam, ut eatenus tantum quatenus expreſſum ſit conceſſum eſſe intelligatur, nu.9.li.9.c.28.
contrahentium conuentiones ad id quod eſt uerisſimile referri, nu.16.li.8.c.19.
contraxiſſe non præſumitur per metum quæ præſentib. conſanguineis ſuis contraxit, nu.32.li.5.c.19.
contractus ambiguus ex parte promiſſoris contra illum eſſe interpretandum, nu.4.li.10.c.38.
contractus omnes ex contrahentium uoluntate legem accipere, nu.13.li.2.c.25.
contractum feudalem ſapere naturam contractus bonæfidei, quando eſt initus cum principe, nu.3.li.9.c.8.
contractus omnes principis eſſe bonæfidei quomodo intelligere oportet, nu.13.li.9.c.28.
contraria uel oppoſita quando eadem ratione determinantur eodem iure cenſentur, nu.23.li.7.c.29.
contrariorum natura ubi ab auctore tractetur, num. 24. lib.7.cap.29.
contrarietatis euitandæ gratia a verborum proprietate diſcedi, nu.12.li.2.cap.23.
contrariorum eam eſſe naturam, ut uno poſito remoueatur alterum, nu.16.li.4.c.7.
limitari ſupra firmatam concluſionem, quando in volumine ſtatutorum eſſet ſtatutum, quod verba deberent ad literam intelligi, nu.1.li.4.c.8.
cuiuſmodi duo hinc Ticini habentur, nu.2.
contrariorum vno remoto poni alterum, & econtra, nu.24 lib.3.cap.1.
contrariorum vno cognito alterius quoque cognitionem haberi, nu.1.li.3.c.1.
contrarium ſenſum non attendi vltra id quod in ſenſu directo dicitur nu.7.li.8.c.14.
contrariæ probationes quæ ſint, nu.5.li.3.c.16.

I N D E X.

Controuerſatiſſimam eſſe controuerſiam an fieri poſſit extenſio de caſu vero ad fictum, quando lex omnino comparat iſtos caſus & quid ſentiat auctor, num.7.8. & 9. lib.8.cap.20.

contumacia rei nimia in miſſum in poſſeſſionem rei ſeruandæ cauſa antiquum poſſeſſorem expellere, ex primo decreto poſſidentem, eadem ratione fructus ſuos facere, nu.13.li.19 cap.30.

Triaque requiri ad hoc vt tales miſſiones in poſſeſſionem ex primo decreto locum habeant, nu.14.

Sicque intelligenda eſſe omnia iura loquentia de miſſione in poſſeſſionem, nu.15.

contumacia ceſſare debere præſumitur in cauſis priuatorum ſi in cauſis fiſcalibus remouetur, num. 127. lib. 5. capit.18.

contumacia nimia quæ dicatur, nu.23.li.10.c.30.

contumaciter perſeuerante reo abeſſe effectus tædialis poſſeſsionis contra illum procedi, nu.19.li.10.c.30.

conuentionis, ſponſionis, pactionis, contractus promiſſionis, ac pollicitationis nomen, in ſtrictiore et ampliore ſignificatione accipi remiſſiuè, nu.20.li.2.c.14.

conuentiones contrahentium ad id quod eſt veriſimile referri, nu.16.li.8.c.19.

conuentionalis immunitas vbi tanta eſt neceſſitas non excuſat, nu.13.li.10.c.28.

Sed contrà ex cauſa, nu.14.

conuictus per ſola indicia iudicis arbitrio punitur, nu.76. li.5.cap.20.

conuenticula, & congregationes ſecundum diuerſos fines diuerſo modo puniri, nu.20.li.1.cap.23.

conuerſatio aſſidua ac frequens præſumitur augere affectionem, nu.49 li 5.c.18.

conuerſim prædicari dici cum id importat prædicatum quod & ſubiectum, nu.6.li.2.c.3.

copula carnalis quando ſecuta eſt idem iudicatur de ſponſalibus quod de matrimonio, nu.17.li.7.c.26.

copula mutat naturam ſuam, vt fugiatur abſurdum, nu.3. li.6.c.17.

corpora ſanctorum de loco ad locum neceſſitatis gratia poſſunt transferri, nu.27.li.10.c.32.

coronatio Caroli V. diuæ memoriæ Rom. Imperatoris inuictiſſimi facta a Clem. VII. Pont. Max. Bononiæ valida fuit, nu.33.li.10.c.27.

correlatiuorum materiam Doct. intelligere, concurrente eadem ratione, nu.14.li.6.c.15.

Secus in diuerſa, nu.15.

Et qui plura cupiat in materia correlatiuorum quos adire debeat, nu.13.

correlatiua non extendi quando in ijs ſeparatim conſtituta ſunt pœna, nu.4.li 7.c.29.

correctiuam interpretationem ſummopere fugiendam eſſe, nu.22.li.5.c.5.

Et præcipuè cum inducitur per ſubauditos intellectus.

corrigere nemo ſe incontinenti præſumitur, nu.157.lib.5. cap.18.

corrigere non præſumitur quis quod incontinenti fecerat, nu.31.li.5.c.19.

correctoria lege papia quæ matrimonium ſenatoris cum liberta prohibebat, cenſeri quoque correctum quod ad illius exemplum fuerat introductum ne ſcilicet filia ſenatoris liberto nuberet, nu.6.li.6.c.18.

correctionem & limitationem non procedere niſi ſuadente æquitate, nu.8.li.7.c.1.

correctoria & limitatoria largo modo dici exorbitantia, nu.9.li.7.c.1.

Singulasque appellationes ſingulis rebus commodius eſſe tribuere, nu.10.li.7.c.1.

correctio legum in dubio induci non debet per ſimilitudinem vel identitatem rationis, nu.21.li 8.c.5.

correctiuum intellectum non recipi dicique refugium miſerorum, nu.17.li.5.c.10.

Idemque eſſe in intellectu conſtitutiuo ſpecialitatis ſine ratione, nu.18.

correctis gradibus conſanguinitatis cenſentur eſſe correcti gradus affinitatis, qui illis commenſurantur, nu.15.li.6. capit.19.

correctoriam diſpoſitionem protrahi quoque cum de fauore animæ tractatur, nu.10.li.6.c.17.

correctoriæ interpretationis ſpeciem ad principem ſpectare, nu.25.li.5.c.5.

correctiuam interpretationem tribus modis potiſſime contingere, nu.19.li.5.c.5.

Correctoriam diſpoſitionem extendi, quando legis diſpoſitio fieret eluſoria, nu.6.li.6.c.17.

correctoriam materiam ratione ſubrogatorum recipere extenſionem, nu.8.li.6.c.22.

correctum quod non eſt antiquarum legum diſpoſitioni relictum cenſetur, nu.3.li.8.c.2.

correcto per legem nouam vno legis Iuliæ capite de maritandis ordinibus cenſeri quoque correctum & alterum, nu.17.lia.6.c.19.

correctoria materia arctiſſimam recipit interpretationem, nu.10.lib.8.c.24.

correctoria vt non extendatur ſecundum Matheſilanum communem eſſe regulam, nu.1.lib.6.c.6.

Sed limitari quando ratio finalis eſt expreſſa in lege, nu.2.

Item quando ageretur de extenſione paſſiua, nu.3.

Et in caſibus a fine antiquo comparatis, nu.4.

Si tamen in omnibus & per omnia ſint comparati, numero 5. & 6.

Vel quando vnica tantum diſpoſitionis poſſet reddi ratio, num.7.

Aut tractatur de periculo animæ, nu.8.

Agiturne de puniendo delicto ad commodum reipublicæ, num.9.

correctoria ut non extendantur hanc regulam recipi ab Imol. qui illam reſtringit in ſex caſibus, nu.10.li.6.c.6.

quando reſultaret abſurdum, nu.11.

cum ratio eſt expreſſa in lege, nu.12.

Vbi uerſamur in correlatiuis, nu.13.

Aut agitur de extenſione paſſiua, nu.14.

Vel tractamus de omnino parificatis, nu.15.

Contenderetur ve de facienda extenſione ex mente intrinſeca, num.16.

Sed & D. Alciato placuiſſe prædictam regulam negatiuam extenſionis in correctorijs præterquam in ſeptem caſibus, nu.18.

Non diſſenſiſſe etiam Euerardum a prædictis qui limitat dictam concluſionem, nu.14 caſibus a nume.19 uſque ad num.34.

Andr.

Andr.Gammarum atteſtari dictam opinionem negatiuam eſſe communiter receptam firmarique ſex argumentis, num.34.
Sed a communi illum diſſentire multis rationibus ac iuribus nu.35.& ſeq.
Occurrereque iuribus pro communi inductis, nu.37.
Tandem cum communi ſentire, ſub nu.48.
Quam in ſeptem caſibus reſtringit, nu.39.
auctor putat a communi ſententia haud quaquam diſcedendum eſſe, conſtituendamque eſſe regulam negatiuam.
Quod in correctorijs non ſit licitum extendere diſpoſitionem in caſu expreſſo loquentem ad non expreſſum, nume.1.li.6.cap.7.
Iura ad probandum communem opinionem adducta quicquid Iaſ. ſentias illam probare, numero 2. libro ſexto, capit.7.
Craſſi exemplum in puniendis militaribus delictis, nu. 16. li.10.cap.19.
Crauetæ opus de antiquitate temporum commendatur, nume.34.li.10.cap.29.
Craueta laudatur, nu.6.li.7.c.19.
Craue. opinari quòd a maioritate rationis non poſſit fieri extenſio in pœnalibus, nu.1 li. 7. c. 23.
craueta quid obtigerit primo anno ſui doctoratus, num. 4. li.7.cap.19.
creatus tabellio tempore peſtis, ſed non matriculatus poterit nihilominus conficere inſtrumentum, & rogari de illis, nu.53.li.10.c.27.
creditori vt ſatisfiat an debeat debitor domum magni valoris, & modici redditus alienare, iudex arbitratur, nu.64.li.5.c.20.
crimen falſi grauiſſimum eſſe, ut propter eius frequentiam a legibus ac ſtatutis grauius ſolere puniri, nu.11. lib.7.cap.19.
criminibus in puniendis iudicem uti debere ſeueritate, nume.5.li.7.c.9.
crimen ſi obijciatur teſti poſſe illum ſe oſtendere innocentem, nu.18.li.10.c.18.
crimen falſi ſeuerè punitum eſſe per ſtatuta Ticinenſia, & nouas conſtitutiones ſtatus Mediolani, num. 6. lib. 7. capitu. 20.
criminoſum aut excommunicatum teſtem non poſſe contra alium deponere ſimili crimine innodatum, num.24. lib.10.cap.18.
culpa non autem dolus præſumitur ex omiſſione, num. 47 lib.5.cap.19.
culpa in dubio non præſumitur, numero 48 libro quinto, capit.19.
cum ſit tranſitus a fictione declaratiua ad inductiuam rem uerſari in æquiuoco, numero 5. libro ſeptimo capitu. 16.
cum extenditur uel reſtringitur intellectus vocabuli, ſtrictiore modo loquendo non dicitur ſignificatio, ſed interpretatio, nu.43.li.6.c.1.
cum propria deficiunt vocabula, noua nos petita venia formare poſſe, nu.7.li.3.c.3.
cum leges ſe extendunt ad ſtatuta interpretationem eſſe de mente iuris communis & paſſiuam, num. 12. lib.8. capit. 9.
cum ex proprietate ſermonis verba legis diſpoſitioni conueniunt præferuntur mentis præſumptioni, num. quarto, lib.10.cap.8.
Idemque eſſe ſi ſermonis proprietas repugnet, numero quinto.
cum de diſpenſatione quis duo obtinet ſacerdotia, & per collegas aliquid vtrobique tractantur aduocandus eſt, num.3.li.6.c.18.
cum pater filio pro falcidia legat intelligi de triente iure naturæ debito, nu.13.li.3.c.7.
curator uerus ut donationem accipere ab adulto non poteſt, ſic nec putatiuus, nu.10.li.7.c.31.
ctrationis appellatione uenit tutor in legis diſpoſitione, non tamen ſic uenit in teſtatoris diſpoſitione, numero 6. libro 9.cap.1.
curans aliquem citari in Valle Ioſaphat iudicis arbitrio pœnas luit, nu.92.li.5.c.20.
curare quilibet præſumitur potius res proprias quam alienas, nu.158 li.5.c.18.
curator bonis iacentibus datur iudicis arbitrio, num. 60. lib.5.cap.20.
cur neceſſaria fuerit introductio auth. & non obſeruato C. de teſtamen. nu.16.li.6.c.11.
cur ſit ut diſpoſitio noua humanitatis ratione a lege municipali inducta, ſi ceſſet ratio, ea locum non habeat, n.16. lib.8.cap.17.
cur poſtremo libro reſeruata fuerit reſtrictiuæ interpretationis tractatio, nu.1.li.10.c.1.
Et qua imitatione, nu.2.
cur ad multas familias in ordinibus ciuitatis Papiæ addita ſint illa uerba, non habitant, minores, abſentes, habent niſi medicum, uel alia ſimilia, nu.17.li.10.c.2.
cur libro nono reſeruata fuerit tractatio quæ ſpectat ad hominum diſpoſitiones, nu.1.li.9.c.1.
cur a contrario ſenſu in ſtatuto, ut non extantibus maſculis fœminæ ſuccedant intelligatur, ut eis extantibus a contrario ſenſu ſuccedant, nu.16.li.8.c.12.
cur tactatio mixti improprij non faciat ad terminos materiæ mixtorum, nu.6.li.9.c.23.
curiæ ſtilum facere ius & pro lege haberi, num.2. libro 6. capit.16.
Interpretarique pacta ac ultimas uoluntates, nu.3.
cuſtos carceris qui meretricem carceratum carnaliter cognouit, iudicis arbitrio punitur, nu.79.li.5.c.20.
cuſtos punitur iudicijs arbitrio cum carceratus aufugit, nume.81.lib.5.c.20.

D

DAmnum uicino datum a uicinis datum præſumitur, num. 32.lib.10. cap.26.
Damna tranſeuntibus data ut a uicinis reſarciantur, multis in Italiæ locis peculiaribus ſtatutis prouiſum eſſe, nu.34.li.10.c.26.
Locus Ariſtotelis ea in re, nu.35.
Damnum præſumitur illi ineſſe qui cum uno contraxit ſi in plures aduerſarius diſtinguatur, nu.268.li.5.c.18.
Damnatos in metallum ac deportatos pro mortuis naturaliter haberi, nu.16.li.3.c.22.

Data

Data paritate terminorum non eſſe differentiam an quis habeat facultatem diſpenſandi, uel legitimandi ſpurios, & inceſtuoſos, nu. 5. li. 9. c. 35.

Data dilatione ad ſoluendum interim conueniri uidetur ne pignus uendatur, nu. 167. li. 5. c. 18.

Debitor qua diligentia dicatur vſus ne per creditoris iniuriam exigatur iudicis arbitrio dimittitur, nu. 106. li. 5. capit. 20.

Debitor an ſit ſuſpectus de fuga iudicis arbitrio relinquitur, nu. 100. li. 5. c. 20.

Debitor reſpectu creditoris non præſumitur ſatisfeciſſe niſi probet, nu. 70. li. 5. c. 19.

Debitorem qui compenſat poſſe dicere, ſi mihi perſoluiſſes & ego tibi ſoluiſſem, nu. 3 li. 9 c. 17.

Debitum qui non adhibuit diligentiam in perquirendis inſtrumentis poſtea repertis, poſt concluſionem in cauſa ad ea producenda non debere admitti, nume. 16. lib. 10. capit. 23.

Debitorem propria auctoritate capere licere quando periculum eſt in mora, nu. 70. li. 10. c. 29.

Etiam ſi fuerit clericus, nu. 21.

Debitum quod magnum & quod paruum dicatur iudex arbitratur, nu. 110. li. 5. c. 70.

Decedens Venetijs dicatur teſtari ſecundum conſuetudinem Venetorum, nu. 14. li. 10. c. 26.

Decedentes in hoſtili loco priuilegium teſtandi iure militari habent, nu. 11. & 13 li. 10. c. 26.

Deceptio ultra dimidiam iuſti precio quando contingit ad petitionem uenditoris, vel contractus reſcindi, uel iuſtum pretium per emptorem ſuppleri debet, nu. 13 li. 7. c. 33.

Decius & Cagnol. in l. conſilij de reg. iur. declarantur, num. 13. li. 7. c. 32.

Decimandi mos ille antiquus apud Romanos quantum horroris ac ignominiæ incuteret, nu. 13. li. 18. c. 19.

Decimatio M. Craſſi ac Iulij Cæſaris ibique refertur, nu. 14.

Deciſio quando eſt generalior narratione, tunc narratio dicitur cauſa impulſiua, nu. 32. li. 6. c. 1.

Declaratio ab appellatione facienda, an intra decem dies datos ad appellandum facienda ſit, nu. 63. 64. 65. 66. & 67. lib. 10. c. 37.

Vbi referuntur Ioann. Andr. & aliorum pugnantes opiniones.

Sed diſtinguendum eſſe vt docet auctor, nu. 68. 69. & 70.

Declaratiua interpretatio quæ ſit, nu. 11. li. 5. c. 5.

Declaratur tex. in l. cum mulier, ſoluto matrimonio, nu. 4. lib. 6. capit. 11.

Declaratur gloſ. in l. 2. C. de patr. qui fil. diſtra. num. 3. lib. 7. capit. 3.

Declaratur tex. in l. prima, de conſt. princ. & in §. plane inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. nu. 10. li. 7. c. 5.

Declaratur noua conſtitutio in tit. de bon. ad cridas ponendis in prin. nu 20 li. 2. c. 15.

Declarari l. Plautius, de aur. & arg. leg. & l. ſi ita de teſtamente. nu. 14. li. 3. c. 10.

Declaratur quod dixit D. Alcia. licitam eſſe extenſionem dum reuertimur ad ius antiquum, nu. 6. li. 6. c. 15.

Declaratiuam & correctiuam interpretationem non admodum latioris eſſe tractationis, nu. 33. li. 5. c. 5.

Declarari l. 1. C. de ijs qui ante aper. tab. nu. 7 li. 7. c. 6.

Declaratur l. iubemus, & l. hac conſultiſſima. C. de teſtam. nu. 14. li. 6. c. 11.

Declaratio ad leg. Gallus, in princ. de lib. & poſth. nu. 14. & 15 lib. 7. c. 5.

Declarari l. Imperatores de in diem addict. cum plurib. ſimil. legib. nu. 8. li. 3. c. 4.

Declaratur l. impoſſibilium, de reg. iur. nu. 16. li. 2. c. 24.

Declaratur gloſ. in c. ſi poſtquam. §. ſi. de electio. li. 6. nu. 3. lib. 6. cap. 16.

Declaratur l. ita vulneratus ad leg. Aquil. num. 19. lib. 4. capit. 7.

Declaratio quam facit teſtis poſt publicatas atteſtationes potius dici diſputationem quam declarationem, nume. 41. li. 19. c. 37.

Declaratur l. iuris gentium, in prin. de pact. num. 21. lib. 3. capit. primo.

Declaratur l. ſi procurator. §. ſi quis a procuratore, rem ra. habe. nu. 4. li. 1. c. 11.

Declarans non dicitur aliquid noui inducere, num. 2. lib. 2. capit. 14.

Declarari quæ dicta ſunt in tertio præmiſſo ad propriam verborum ſignificationem, nu. 5. li. 3. c. 10.

Declaratur tex. in l. natura. de præſcriptis, ver. nunc. 9. lib. 1. cap. 2.

Declaratur l. in tantum de ſer. corrup. nu. 21. li. 6. c. 16.

Decoctores varijs affici pœnis, nu. 22. li. 7. c. 32.

De communi opinione ubi conſtat in dubio ab illa non eſſe recedendum, nu. 7. li. 3. 12.

Decretalis præſumitur eo ipſo quod inter decretales inuenitur, nu. 172. li. 5. c. 18.

De correctione diligentis malum non præſumitur, nu. 54. lib. 5. cap. 19.

Decretum iudicis præſumitur ex cauſa vera ac iuſta & ſolemniter fuiſſe interpretatum, nu. 199. li. 5. c. 18.

Decretum non facit præſumi ſolennitates, quæ tempore decreti interuenire non poterunt, nu. 71. li. 5. c. 19.

Decretum ubi interuenit læſio non præſumitur, num. 72. lib. 5. cap. 19.

Decreti ſolennitas extrinſeca regulariter non præſumitur, num. 1. lib. 10. c. 27.

De duobus digladiantibus qui mortuus eſt præſumitur fuiſſe aggreſſor, nu. 197. lib. 5. c. 18.

Defectum vnius teſtis probitate atque integritate alterius tolli, nu. 9. li. 9. c. 27.

Deficiente iure ſcripto recurrere nos debere ad rationes naturales, nu. 12. li. 6. c. 3.

Deficere non dici quod nunquam incœpit, num. 18. lib. 9. capit. 6.

Sed id ſtricta inſpecta ſignificatione procedere non etiam larga, nu. 19. & 20.

Definitionem inſtrumentum eſſe cuiuſque rei demonſtrans eſſentiam ac ſubſtantiam breui oratione, numero 5 libro 2. cap. 7.

Definitionem eſſe propriam & breuiter comprehenſam rerum ſubſtantiæ enarrationem, quæ genere ſpecie, proprio, & differentijs conſtat, Quintil. teſte, numero 28. lib. 2. cap. 1.

Definitiones in iure noſtro quaſdam traditas eſſe, quæ non niſi impropriè acceptis verbis ſuſtineri valeant, nu. 30. lib. 2. cap. 1.

Deformitas quæ impediat ad ſacros ordines promoueri iudicis

dicis arbitrio cognoſcitur,nu.114.li.3.c.20.
Defuncti voluntatem poſſe impleri per aquipollens, nu.5. lib.9.cap.16.
Clauſula vt de ſimilibus procedatur ad ſimilia, nume. 18. lib.7.cap.27.
Delatoribus quod pramium ſtatuatur iudicis arbitrio decernitur,nu.111.li.5.c.20.
Delationes ſucceſſionum ac tutelarum paſſibus paſſib.ambulare,nu.13.li.19.c.3.
Dei memoriam qui habent non præſumuntur libenter ad tutelas vel curas accedere,nu.169.li.5.c.18.
De iure communi in ſtatutis fieri progreſſum de ſimilibus ad ſimilia etiam ſi non ſit addita clauſula, vt de ſimilib. procedatur ad ſimilia.nu.18.li.7.c.27.
Delegatione a priore debitore in delegatum transfundi omnem obligationem,nu.8.li.1.c.17.
Delegati a principe & a lege eandem eſſe poteſtatem, nume.3.li.10.c.34.
Delegatum qui alio loco quàm debuerat ſententiam tulit tempus peſtis excuſat,nu.42.li.10.c.27.
Delegatio iudicis non præſumitur niſi probetur, num. 73. lia.5.cap.19.
Delictum graue & leue vbi actus importare poteſt præſumitur in delictum leue,nu.194.li.5.c.18.
Delictum in dubio præſumitur factum fuiſſe in loco permiſſo,nu.200. li.5.c.18.
Delictum quando per ſtatutum ita leuiter punitur, vt potius detur anſa delinquendi fie extenſio in pœnalibus, nu.1.lib.7.cap.19.
Delictum quod graue dicatur iudicis arbitrio perpenditur nu.118.li.5.c.20.
Delictorum puniendorum materiam eſſe fauorabilem, quando delicta remanent impunita, auctorem putare, nu.1. lib.7.cap.18.
Delicta leuiora eſſe quæ fiunt omittendo, quàm quæ in committendo,nu.27.li.7.c.9.
Delictum attentatum & non conſumatum quod ex diſpoſitione ſtatuti habetur pro conſumato intelligi ſecundum fictionem,nu.6.li.3.c.19.
Delictum qui confitetur ſub ſpe impunitatis promiſſæ iudicis arbitrio punitur,nu.122.li.5.c.20.
Delicti grauitatem ex grauitate pœnæ perpendi, num.19. lib.7.cap.23.
Ex Decio,tametſi alij contrà ſentiant,nu.20.
Quid ſentiat auctor in hac difficultate,nu.21.ibid.
Delictum vbi eſt cauſa excluſionis alicuius a beneficio, eſt odioſa materia, ſi prærogatiua, materia eſt fauorabilis, num.37.li.8.c.1.
Delictum ſi incertum eſt,vel incerta delicti qualitas, ſequimur,quod eſt minimum,nu.27.li.7.c.17.
Idemque eſſe quando incertus eſt animus delinquentis, etiam ſi certum ſit delictum, & certa delicti qualitas, numero 28.
Nec aliud dicendum eſt, quando incerta eſt perſona,nu.29
Delictum in dubio non præſumitur, nu.74. li.5 c.19.
Delictum a puero commiſſum in faciendo pœna ordinaria non puniri,nu.62.li.10.c.28.
Delinquens non præſumitur deliquiſſe ſub ſpe immunitatis eccleſiæ,nu.196.li.5.c.18.
Demenſa res eſſe præſumitur quam epiſcopus poſſidet, nume.154.li.5.c.18.
Demonſtrationem non eſſe adijciendam rei demonſtratæ, num.18.li.5.c.5.
Demonſtrationem factam per digitum non habere locum in caſibus expreſſionum requiſitarum a nouis conſtitut. num.17.lib.2.c.16.
Demonſtrationem fruſtra adijci rei per ſe demonſtratæ, num.6.li.5.c.4.
Demonſtratio a diſpoſitionibus facta, quę actui qui geri potuit conueniat, licet expreſſo non conueniat, inducere coniecturam clauſulæ omni meliore modo, nume.60. libro 9. cap. 36.
Demonſtrationem illam quæ fit per digitum certiorem haberi illa, quæ a nomine ſumitur,nu.1.li.2.c.16.
Ex communi doctorum ſententia,nu.2.
Sed Dec.contrà ſentire,nu.3.li.2.c.16.
Demonſtrationem quæ fit ad oculum debere eſſe potentiorem, vt efficatior eſt probatio quæ ſubijcitur oculis, nume.12.li.2.c.16.
Denominationem omnium a quibus teſtes dici audiuerint, non eſſe neceſſariam, aut vbi ſit aliquorum non ſufficere,nu.15.li.4.c.14.
Deo dicata qui diſtrahit iudicis arbitrio punitur, nu.119. lib.5.c.20.
Depoſitum fieri non poſſe, ſi pecuniæ ſolutio non eſt in conditione,nu.10.li.9.c.7.
Depoſitum potius in dubio præſumitur quàm mutuum, nume.201.li.5.c.18.
Deportatum capacem eſſe illorum quæ ſunt iuris gentium, non autem eorum quæ ſunt iuris ciuilis, num.22.lib.9. capit.39.
De præſenti præſumitur in præteritum, nu.191.li.5.c.18.
De præſenti in præteritum non præſumi,nu.8.li.4.c.9.
Derogatione pro parte legem tolli,nu.20.li.5.c.5.
Derogatum non præſumitur ſtatuto antiquo per nouum, nu.62.li.5.c.19.
Deſcendens ex nobili genere præſumitur nobilis ac virtutis ſtudioſus, & e conuerſo,nu.185.li.5.c.18.
Deſcendentes ex fœminis quamuis excludantur non tamen cenſentur eſſe excluſæ ipſæ fœminæ ex maſculis deſcendentes,nu.8.li.8.c.26.
Deſriptionem multum differre a definitione,num.3.lib.2. capit.7.
Deſcriptionem gubernari eiſdem regulis quibus regitur definitio,nu.6.li.2.c.7.
de ſimilibus ad ſimilia ob fauorem publicum fieri tranſitum, nu.25.li.7.c.7.
Etiam in taxatiuis exorbitantibusque,ibi.
De ſimilibus ad ſimilia dari progreſſum, nu. 16. li 7 c.4.
De ſtricta ſignificatione ad latam poſſe fieri extenſionem, num.5.lib.7.cap.25.
Deſtructo principali per viam præſcriptionis aut correctionis intelligi quoque ſublatum acceſſorium, num.7. lib.6.cap.18.
Determinata non egere interpretatione, ſed indeterminata,nu.5.li.5.c.4.
Deterioratio quæ magna & quæ modica dicatur iudici arbitrium eſt,nu.98.li.5.c.20.
De vicinis in iure tradita quomodo ſint intelligenda, nume.53.li.10.c.26.

Deum qui omnia poſt peccare non poſſe, nu. 48. l.10.c.33.
Dialecticos, phyſicos, geometras, muſicos, grammaticos, rhetores, ſuo quodam ipſorum more vti, nu. 19 li.2.c.2.
Dietæ quomodo computentur iudicis arbitrio diſcernitur, nu. 113.li.5.c.20.
Dicata Deo ex cauſa neceſſitatis poſſunt alienari, num.66. li.10.cap.32.
Dicens ſe conſtituere Titium dilapidatorem bonorum ſuorum intelligitur conſtituere voluiſſe diſpenſatorem, & executorem, nu. 8.li.3.c.9.
Dies in vno inſtrumento appoſita quando in alio repetita eſſe cenſeatur iudex pro arbitrio diſcernit, nu 123 li.5. capit.20.
Dicitur & præſumitur impius in patriam ſuam, qui illam conſilijs non adiuuat ac debita prouiſione, nume. 173. lib.5.cap.18.
Dicta in vxore eius cui facta eſt prouiſio de non offendendo locum habent in liberis, nu.20.li.19.
Dicta teſtium ambigua contra producentem interpretari, num.16.li.3.c.18.
Dicta in prima poſitione non præſumuntur repetita in ſequentibus, nu.75 li.5.c.19.
Dicterium Titi refertur, nu. 17.li.10.c.19.
Dicterium Antonij a Leyua, nu.22.li.10.c.14.
Dictum teſtis qui depoſuerit ſe ab omnibus, vel a maiore parte audiuiſſe etiam ſi dicat interrogatus ſe neſcire a quibus concludens eſſe nec vitiari, nu 19.li.4.c.19.
Dictum teſtis examinati in articulo mortis ſine commiſſione iudicis ex cauſa neceſſitatis vales, num. 76. lib. 10. capit.32.
Dictum plus a teſtatore præſumitur ac minus ſcriptum ſuadente æquitate, nu.178.lib.5.c.18.
Dictum Bar. in l. quemadmodum C. de agricol. & cenſit. eſſe mirabile ſecundum Corneum, nu.13.li.7.capit.17. & quando intelligatur ſecundum Crauc. nume. 24. lib.7. capit. 17.
Dicta in milite armato locum habere in milite cœleſtis militiæ, nu. 12.li.8.c.2.
Dicta in iure de inimicitia atque hoſtilitate ſemper intelligenda eſſe de capitali, nu.23.li.10.c.16.
Dictum legis generale etiam per rationem reſtringi, n.17. li.5.cap.14.
Dicta teſtium ad concordiam reducenda eſſe, nu.38.li.10. cap. 37.
Dicta ambigua teſtium contra producentem interpretari, nu.39.li.10.c.37.
Dictionem taxatiuam eſſe excluſiuam omnium quæ non reperiuntur incluſa, nu. 11.li.7.c.7.
Dictionem quaſi plerunque veritatis expreſſiuam eſſe, nume.13.li. 5.c.20.
dictio vel circa, quod tempus ſignificet, iudici eſt arbitrarium, nu.95.li.5.c.20.
dictio & plus, quod tempus ſignificet iudex arbitratur, nume.96 li.5.cap.20.
dictione vniuerſali quoſcunque includi etiam eos de quibus ſpecialis facienda eſſet mentio, nu.14 li.2.c.1.
Dictionem taxatiuam dici extenſionis excluſiuam, nu. 15. lib.8. cap.18.
dictionem vel, exponi pro ideſt, nu.4.li.3.c.11.
dictio & plus, quid importet, eſt iudici arbitrarium, nume.107.li.5.c.20.
Dictiones illas ad improprietatem quoque trahi quæ ex larga ſignificatione quidquam denotant, num.14. li.3. capit. 1.
dictionem quodammodo importare fictionem, & improprietatem, nu.12.li.8.c.20.
dictionem vniuerſalem continere etiam illos de quibus ſpecialis facienda eſſet mentio, nu. 12.l.2.c.19.
dictio uniuerſalis ab homine prolata complectitur etiam inhabiles, nu.9.li.2.c.19.
dictionem fortè, importare cauſam impulſiuam, nu.23. libro 10.cap.7.
dictionem fortè videri potius reſpicere factum & facti accidentia quàm diſpoſitionem, nu.24.li.10.c.7.
dictionem taxatiuam in materia fauorabili excludere tantum caſus rationis diſſimilitudinem habentes, nu. 8. libro 7.cap.3.
Niſi agatur de extenſione facienda quò ad alias perſonas, nume. 9.
Quod tamen non eſt verum quando perſona ad quam fieret extenſio veniret ſub lata ſignificatione, nu.10.
Vel quando ſumus in fauorabilibus, nu.11.
Aut verſamur in communiter, vel generaliter æquiparatis, num 12.
Quàm diuerſa methodo in hac materia explicanda uſi fuerint Iaſon. Rip. Alciat. & Gammar. numero 13. remiſſiuè.
dictiones donec, & quamdiu aliaue ſimiles ſi in ſtatuto quid iuris ſit adeſſent, nu.10 li.10.c.11.
Aut adeſſent verba habentia tractum de futuro, numero 11.
Auctorem tamen habere caſum prædictum pro valde ſuſpectum, num.12.
dictio vniuerſalis omnia includit, & nihil excludit, nu. 6. lib.2.cap.19.
dictio vniuerſalis omnia comprehendit quæ excogitari poſſunt, nu.7 li.2.c.19.
dictionem præter ſtare excluſiuè iuris communis, num.26. lib.8.cap.1.
Poſſe tamen quandoque etiam ſtare incluſiue. nu.27.
Et plerunque dictioni contrà comparari, nu.28.
In materia tamen ſtatuti præter ius commune intelligi excluſiuè, nu.29.li.8.c.1.
dictionem taxatiuam negationem inducere, nume.2.lib.6. capit.13.
dictione taxatiua nunquam ſimilia & æquipollentia intelligi eſſe excluſa, nu. 15.li.7.cap.7.
Nec ea quæ de conſuetudine fieri ſolent, nu.16.
dictionem taxatiuam non includere caſus ſimiles, num.6. lib.6.c.13.
Sed in pleriſque quoque caſibus admittere extenſionem, veluti cùm eſt circa id quod aliàs iam erat diſpoſitum, num 7.
Vel quando verſaremur in alia materia quàm correctoria, num 8.
Aut in ijs quæ ſunt de natura actus, nu.9.
Reſultaretuè abſonus intellectus, nu.10.
In ijſque quibus derogatum non cenſetur per dictionem taxatiuam, nu.11.
Et vbi materia eſſet fauorabilis, nu.12.

Seu

Seu acceſſoria tractaremus, num.13.
Vel quando aliter de mente diſponentis conſtaret, nu.14.
Aut in ijs eſſemus quæ ſunt magni præiudicij quæ non cenſentur excluſa per taxationem, nu.15.
Vel maiora includeremus expreſſis, nu.16.
Et quando agitur de eo quod cenſetur vnum & idem per repræſentationem, nu.17.
Sumusque in æquipollentibus, nu.18.
Ac in ijs quæ excludi expreſſe non potuerunt, nu.19.
Et in caſu legis. 1.§.1.de hered.inſtit. ſub nu.20.
Habere tamen hunc caſum multas difficultates quæ reſolui poſſunt ex dictis Crauetæ, remiſſ. nu 21.& 22.
Dictio taxatiua cur appoſita ſit iudicij acumine maximè diſcernendum eſſe, nu.12.li.7.c.7.
Dictione taxatiua non intelligi factam eſſe correctionem, quando a lege facta eſt extenſio, nu.13.li.7.c.7.
Dictionem puta ſtare exemplificatiue, nu.28.li.6.c.1.
Idemque eſſe in dictione veluti, nu.29.& alijs ſimilib. ibi.
Dictionis taxatiuæ naturam eſſe ſic penitus extranea excludere vt tamen omnia ad rem pertinentia includat, nu.14.li.7.c.7.
Differentiam a D.Alc.conſideratam, nu.23.li.9.c.38.
Ab auctore non recipi, nu.24.
Differentiam verbalem non attendi, nu.72.li.9.c.36.
Differentiam non eſſe faciendam inter iura communia ac municipalia, nu.9.li.8.c.5.
Differentiam non eſſe conſtituendam inter marem puberem & fœminam quantum ad hoc, vt in eodem caſu prius periſſe mater præſumenda ſit, nu.18.li.8.c.9.
Caſus ruinæ notandæ quæ obtigit de anno 1450. reſenſeri, n.19.li.8.c.9.
Difficilius extendi hominis diſpoſitionem, quàm legis, nume.18.li.7.c.29.
Difficile eſſe ob varias doctorum traditiones conſtituere quid ſit communis vſus loquendi, nu.2.li.4.c.1.
Difficultatem naſci ex auctorum contradictione circa vſum priſcorum verborum, nu.20.li.3.c.10.
Quomodo conciliandæ ſint in hac controuerſia diſſidentes veterum ſententia, nu.21.
Dignitatem habens in nobiliore loco præferri habenti dignitatem in minus nobili, nu.24.li.10.c.26.
Et plura huius generis exempla, remiſſ. nu.25.
Dignitatis exceſſu quid eſſe potentius, nu.31.li.9.c.22.
Item benignitate, nu.32.
Rurſus iuris communis diſpoſitioni reſpectiuè ad ſpecialem diſpoſitionem, nu.33.
Præterea nocentioritate, vt ſic dixerim, nu.34.
Adhuc naturalitate reſpectu accidentis, nu.35.
Inſuper prohibitione & permiſsione, nu.36.
Poſtremo ratione generis & ſpeciei, nu.37.
Dilatio in fauorem vxoris adiecta hæredi prodeſſe non debet, nu.2.li.9.c.13.
Dilatoriam exceptionem ex probabili ignorantia poſt litem conteſt. opponi, nu.14.li.10.c.31.
Dilationis tempus quod longum aut breue dicatur iudicis arbitrio remittitur, nu.97.li.5.c.20.
Diligentiam debitam qui non adhibuit in perquirendis inſtrumentis poſteà repertis poſt concluſionem ad ea producenda non debere admitti, nu.16.li.19.c.23.
Diligens paterfamilias læſus fuiſſe non præſumitur, nu.59.lib.5.cap.19.
Diligere non præſumitur litigatorem iudex qui ab eo interpoſuit appellationem, nu.60.li.5.c.19.
Diligere magis ciuitatem præſumitur qui filios habet, nume.170.li.5.c.18.
Diligere patriam ſuam ex qua eſt oriundus quilibet præſumitur, nu.171.li.5.c.10.
Diligens quilibet eſſe præſumitur niſi probetur negligens, nu.163.li.5.c.18.
Dilectus magis eſſe præſumitur qui prior fuit vocatus, & magis honoratus, ibi.
Dilectio maior eſſe præſumitur ubi plus donatur, num.190.li.5.cap.18.
Dilectus minus a teſtatore non præſumitur eſſe melioris conditionis, nu.63.li.5.c.19.
Diminui libido præſumitur in ſenectute, nu.187.li.6.c.18.
Diogenis exemplo alijs laborantibus ceſſandum non eſſe, nu.1.li.5.c.22.
Diogenis exemplum imitari oportere, nu.2.li.7.c.12.
Diœceſis appellatione ciuitatis quoque procuratorem excipi, nu.22.li.2.c.1.
Diœceſis appellatione in legis diſpoſitione continetur ciuitas, ſecus eſt in diſpoſitione hominis, nu.7.li.9.c.1.
Dynum defeciſſe in tradenda doctrina materiæ ſtatutariæ interpretationis, num.17.li.8.c.4.
Directas inſtitutiones inter ſe habere ſymbolum ac proportionem, nu.16.& propterea.
Vnam directam in alteram directam facilius mutari, n.17.lib.9.cap.4.
Diſceptationem de cauſa cur verba inuenta ſunt differre ab ea in qua de fine verborum diſquiritur, quod illa magis officium verborum, quàm finem concernat, hæc econtrà, nu.18.li.1.c.4.
Diſciplinam præceptoris humilem eſſe debere in ſuos ſubditos, nu.31.li.10.c.15.
Diſciplinam omnem ac ſcientiam incipere a cognitione verborum, nu.1.li.1.c.1.
Diſiunctiuæ orationes quæ ſint, nu.3.li.3.c.16.
Diſiuncta pro coniuncta, & econtra quomodo excipiantur nu.14.li.9.c.17.
Diſpenſationem quæ eſt ſtricti iuris extendi ad omnia quæ veniunt ex antecedenti uel conſequenti neceſſario, nu.2.& 3.li.6.cap.19.
Diſpenſare, & legitimare non eſſe diuerſa, num.11.lib.9.capit.35.
Et quid ſit diſpenſare, num.10.
Diſpenſare poſſe Imperatorem contra ius diuinum in ijs quæ pertinent ad eius iuriſdictionem, nume.31.lib.10.capit.33.
Diſpenſatio ſuper priuilegijs trahitur ad acceſſoria, num.7.lib.9.cap.35.
Diſpenſare ſine cauſa Papam contra generale ſtatutum non poſſe, nu.39.li.10.c.33.
Nec contra iuramentum pariter ſine cauſa, nu.40.
Cauſam iuſtam in ijs caſibus non præſumi in Papa nec Imperatore, nu.41.
Diſpenſatio uel remiſsio ubi locum habere poteſt ibi multitudini parcitur, nu.33.li.19.c.10.
Secus ubi a ſeueritate recedi non poteſt, nu.34.
Diſpenſatus ab epiſcopo ſuper tempore conſecrationis in-

telligitur quoque diſpenſatus ſuper uacatione beneficiorum.nu. 1.li.6.c.18.

Siue diſpenſatio ſit facta motu proprio, ſiue ad inſtantiam electi,nu.12.

Diſpenſatio licet ſit ſtricti iuris tamen trahitur ad conſecutiua.nu.13.li.6.c.18.

Quæ addiderit Roch.Cur.huic limitationi de conſecutiuis, num.14.

Diſpenſare in quibus non poſſit papa, nu.51.& 52.lib.10. capit.33.

Diſpenſare an poſſit papa cum iudeis circa vſuras exigendas & principibus permittere vt eos fœnerantes tolerent in eorum ciuitatibus & locis, num.53.54.55.56. 57.58.& 59.li.10.c.33.

Iaſ.appellaſſe Caſtrenſem minus timoratæ conſcientiæ qui conſuluit affirmatiuè,nu.60.

diſpenſationem ſine cauſa rationabili potius diſſipationem eſſe,nu.49.li.10.c.33.

diſpenſationis materia latè ſecundum verborum proprietatem interpretatur,nu.11.li.7.c.25.

diſpenſatio nunquam præſumitur ſuperflua aut illuſoria, nu 77.lib.5.c.19.

diſpenſatus ſuper pluralitate beneficiorum, dicitur eſſe diſpenſatus ſuper reſidentia, nu.8.li.9.c.35.

Vnius ſcilicet tantum beneficij non vtriuſque,nu.9.

diſpenſatione ſua non præſumitur princeps uelle promouere odioſos,nu.76.li.5.c.19.

diſpenſationem eſſe odioſam, nu.3.li.9.c.35.

diſpenſare papam poſſe ſuper vſuris publicæ vtilitatis cauſa,nu.60.li.10.c.33.

diſpenſatio qualibet a conſuetudine recipit interpretationem,nu.2.li.10.c.35.

diſpenſatus ad plura beneficia,intrà quod tempus de diſpenſatione fidem facere debeat, iudici eſt arbitrarium, nume.117.li.5.c.20.

diſpenſationem contra ius diuinum eſſe odioſam, num.25. lib.9 cap.33.

diſpenſandi facultatem habere papam ſuper iuramento & voto,nu.19.li.10.cap 33.

Et contra Pauli Epiſtolas,nu.20. Et ſuper diebus feſtiuis circa mechanicas operationes,nu.21.

diſpota corrigendo in vxore intelligi diſpoſita in marito, nu.8.li.6.c.15.

diſpoſita corrigendo in actore locum quoque habere in reo, nu.9.li.6.c.15.

diſpoſitio quando loquitur conditionaliter, quod minimum eſt attenditur,nu.22.li.10.c.25.

diſpoſitio pugnantia continens valere non poteſt, nu. 20. lib.9.cap.36.

diſpoſitio ſtatutaria fauorabilis in perſona habili trahitur ad inhabilem,nu.27.li.8.c.20.

diſpoſitio non ceſſat ratione ſuſpenſa vel impleta, num.14. lib.10.cap.7.

diſpoſitio loquens in caſu vero non trahitur ad fictum, ubi in ficto ceſſat ratio,nu.19.li.8.c.18.

diſpoſitio quæ neceſſaria non eſt non continuo poteſt dici ſuperflua,nu.31.li.10.c.23.

diſpoſitionem legis generalem reſtringendam eſſe ad caſum contingibilem,nu.8.& 9.li.10.c.4.

Decemque & ſeptem alios caſus poſſe referri in quib.generalis legis diſpoſitio reſtringitur, remiſſiuè,nu.10.

diſpoſitio debet potius eſſe nullius momenti quàm ut fiat contra mentem diſponentis,nu.17.li.3.c.6.

Ex duabus limitationib. traditis a Iaſ.in l.quoties, de uer. obl.ad hunc caſum unam tantum eſſe veram, nu.18.

diſpoſitionem in caſu vero loquentem nunquam trahi ad caſum fictum, niſi in ijs quæ ad ius referri poſſunt, nu.14. li.3.cap 24.

Diſpoſitione paria, debēt eſſe paria in effectu,n.25.l.8.c.4.

diſpoſitionem iuris communis non eſſe licitum ignorare, nume.4.li.10.c.31. Pleraque exempla, remiſſ.poni, nu. 5.

diſpoſitionem generaliter loquentem eſſe generaliter intelligendam,nu.23.li.7.c.11.

diſpoſitionis generalis reſtrictionem fieri ob conſanguinitatem,nu.1.li.10.c.13.

diſpoſitio loquens de abſente trahitur ad eum qui fictè reputatur abſens,nu.22.li.8.c.20.

diſpoſitionem non ceſſare niſi ratio ceſſet nunc & retro, nume.7.li.10.c.5.

diſpoſitionem generalem reſtringi debere per rationem, quomodo accipiendum ſit,nu.5.6.& 7 li.10.c.6.

Quid ſentiat auctor, nu.8.

Diſpenſatio ubi duab.innixa eſt rationib. vna ſublata per alteram ſuſtinetur diſpoſitio,nu.4.li.10.c.3.

diſpoſitio extendenda non eſt ad ea, de quibus cogitatum non eſt,nu 33.li.8.c.4.

diſpoſitionem non ceſſere ob ceſſationem rationis legis,quādo ratio naturalis repugnat,nu.19.li.10.c.6.

diſpoſitionis verba ubi locum non habent, neque diſpoſitionem ipſam locum habere, nu.3.li.1.c 11.

diſpoſitionem nunquam ita eſſe intelligendam, ut ſupernacua,& ludibrio facta eſſe cenſeatur,nu.6.li.3.c.7.

diſpoſitio quando pro parte eſt fauorabilis,et pro parte odioſa in totum iudicatur fauorabilis,nu.8.li.8.c.22.

diſpoſitio una quando eſt alteri ſimilis debet regulari ſecundum eam,nu.26.li. 8.c.4.

diſpoſitionem nunquam trahendam eſſe ad abſurdum, numero 31.li.9.c.9.

diſpoſitio limitatoria ubi eſt fauorabilis & ex humanitate inducta extenditur,nu.6.li.7.c 3.

Etiam ſi adſit dictio taxatiua,nu.7.

Diſpoſitionem etiam ad non expreſſa trahi, ne fiat eluſoria, nu.4.li.3.c.3.Quod etiā in materia pœnali procedit,n.5.

diſpoſitionem teſtatoris intelligi ſecundum comm. vſum loquendi, qui non conueniat cum diſpoſitione iuris communis,nu.17.li.10.c.11.

Caſum tamen ſupradictum quamuis ſit in ſe verus, non deſeruire in materia noſtra,nu.18.

diſpoſitio non ceſſat etiam ſi ceſſet ratio, quando ante ceſſationē rationis eſt ius alicui tertio quæſitū,n.9.l.10.c.6.

Sed contrà ſentire auct.quia licet ratio ceſſet in particulari aliquo,non ceſſat reſpectu generis,nu.10.

Et ratione tertij cui ius eſt quæſitum dicitur effectus conſumatus,ibid.

diſpoſitio non deſinere ceſſante ratione, quando effectus iam eſt conſumatus,nu.11.li.10.c.6.

Vel pro conſumato habetur,nu.12.

Vel conſequentiam habeat ab effectu conſumato,nu.13.

Reſpectu tamen temporis futuri, non etiam præteriti,n.18

Diſpoſitionem non ceſſare ob ceſſationem rationis quando

ſufficit

ſufficit aliquo tempore rationem adfuiſſe,n.16.l.10.c.6.
Diſpoſitionem ſemper ita intelligendam eſſe, ne aliquid reſultet rationi contrarium,nu.18.li.3.c.7.
Diſpoſitionem pœnalem extendi ad caſum a iure præſumptum,nu.23.li.7.c.31.
Diſpoſitionem nunquam ita intelligendam eſſe,vt implicet pugnantia,nu.11.li.9.c.29.
Diſpoſitiones indeterminatas a iudicis arbitrio committi, nu.2.li.5.c.20.
Diſpoſitio ſtricti iuris ſi accumuletur largæ verè ſapit illius naturam, nu.23.li.8.c.4.
Diſpoſitio accumulata ſapit primam naturam, num.24. libro 7.cap.3.
Diſpoſitio dicitur magis enucleari, quàm extendi, quando eadem eſt ratio,nu.16.li.6.c.8.
Et magis detegi, quod in ratione in primo caſu includebatur,quàm nouus caſus induci,nu.17.li.6.c.8.
Diſpoſitionem generalem comprehendere caſus omnes etiã priuilegiatos, tametſi maior ſit ratio in uno,quàm in altero,nu.10.li.5.c.5.
Diſpoſitionem ſuſtineri quando tanta ratio non ſubeſt,nume.7.li.10.c.3.
Diſpoſitionis dubiæ interpretatio, iudicis arbitrio committitur,nu.112.li.5.c.20.
Diſpoſitionem omnem ſic ſemper intelligi,vt ſaluum ſit ius tertij,nu.21.li.1.c.15.
Diſpoſitio ſi debet ceſſare oportet,vt ratio ceſſet vt nunc, non etiam vt tunc,nu.3.li.10.c.5.
Diſpoſitio teſtatoris quando cum iure communi ſymbolum habet,ſemper iuris communis diſpoſitioni conformatur, nu.1.& 2.li.10.c.9.
Diſpoſitio quælibet præſumitur eſſe vera,nu.195.l.5.c.18.
Diſpoſitio ſtatutaria limitata ad certum effectum, non trahitur vltra effectum ſuum,nu.11.li.8.c.18.
Diſpoſitionem iudicis, vel prætoris, non trahi ad caſum omiſſum,nu.7.li.9.c.6.
Nec quando caſus omiſſus importaret eundem effectum ſecundum fictionem,non etiam tantum veritatem,nu.8.
Et quando diſpoſitio eſſet facta in caſu in quo ſtricta fieret interpretatio,nu.9.
Aut diuerſa militaret ratio,nu.10.
Qui caſus unicus omnes ſupradictos comprehendit, nu.11.
Diſpoſitio quando eſt ſpecialis, & ratio in illo enuntiata eſt ſpecialis,quid ſit cenſendum,nu.6.li.5.c.14.
Diſpoſitiones hominum tam inter viuos, quàm in vltima voluntate recipiunt interpretationem a iure communi, nu.10.li.8.c.19.
Diſpoſitio legis municipalis loquens in marito habet locum & in vxore,cum eorum caſus ſint comparati a iure antiquo,nu.11.li.8.c.19.
Diſponentium voluntatem magis conſiſtere in ratione quàm in verbis,nu.12.li.5.c.14.
Diſputare de ijs quæ fiunt a papa non conuenit, nume.35. li.10.c.34. Quia omnia poteſt,nu.36.
Diſputationẽ nullam cadere ſuper non ente,n.10.l.3.c.24.
Diſputationem huius libri quarti verſari circa illam ſignificationem quæ deſcendit ex communi vſu loquendi,n.1. lib.4.cap.1.
Diſſimilium nulla eſt conuenio,nu.20.li.9.c.18.
Diſtributiones quotidianas inter præſentes tantum erogari niſi quis admiſſus ſit in canonicum perinde ac ſi eſſet preſens,nu.16.li.3.c.21.
Diſtinctionem Romani inter contractus & iudicia non eſſe recipiendam ex Bologneto,nu.4.li.9.c.30.
Diſtinctionis fœdere concilianda eſſe iura,ne correctio eorum inducatur,nu.24.li.5.c.5.
Diuerſæ pronuntiationes quæ afferantur,nu.6.li.3.c.16.
Diuerſitatem rerum propter diuerſos fines induci, num.19. lib.1.cap.23.
Diuerſam rationem pactum reformare,nu.25.li.7.c.26.
Ex diuerſis non inferri,nu.26.li.7.c.26.
Diuerſum poſſe eſſe quid non ſolum in ſubſtantia, ſed etiam in qualitate, quantitate, ac alijs circunſtantijs, nu.11. li.6.c.5.
Diuerſumque intelligendum eſſe diſſimile non etiam contrarium,nu.12.li.6.c.5.
diuerſi effectus eos caſus cenſeri, quando ex legis uel hominis diſpoſitione nulla reperitur facta eſſe comparatio, nu.28.li.3.c.22.
diues an pauper quis ſit iudicis arbitrio committitur, nume.102.li.5.c.20.
diues uel idoneus facultatibus quis non præſumitur niſi probetur,nu.49.li.5.c.19.
diues olim præſumitur etiam hodie diues, n.192.l.5.c.18.
diuidi quomodo paſcua debeant inter incolas iudex arbitratur,nu.116.li.5.c.20.
diuiſio præſumitur inter fratres quando vnus ſtat ab alio ſeparatus per x.annos,nu.179.li.5.c.18.
diuiſiones aquæductuum ac paſcuorum iudex arbitrio ſuo conſtituit,nu.103.li.5.c.20.
diuinatiuo intellectui locũ eſſe non debere,n.15.l.5.c.10.
Niſi contrarietatis uitandæ gratia, ibi.
diuinationem permitti pro iurium contrarietatibus euitandis ac conciliandis,nu.9.li.7.c.18.
diuinari licitum eſſe,ut tollatur legum contrarietas, nu.6. lib.6.cap.7.
diui Thomæ ſententiam in materia delationis ſcriptorum ac reliquiarum ab omnibus communi conſenſu eſſe receptam,nu.12.li.1.c.15.
Omnes qui ſcribunt, portant,donant, aut portanda docent iſtiuſmodi ſcripta ſuperſtitione aut uanitate laborantia,peccari mortaliter, niſi tanta ſit eorum ſimplicitas, ut ignorantia illos excuſet, uel moniti reſipiſcant, n.14. lib.1.cap.15.
diuinum ius poiſſime pati diſpenſationem quando non ſimpliciter prohibet ſed in aliquib. caſib. diſpenſat, nu.63. lib.cap.33.
diuino iure contineri præcepta legis naturæ quæ ſunt indiſpenſabilia,nu.6.li.10.c.33.
doctor dici quis non poteſt antequam doctoratus gradum conſecutus fuerit,nu.26.li.10.c.35.
doctorum aſſertiones intelligendas eſſe ſecundum iura allegata,nu.26.li.7.c.24.
doctores putare in comparatis licitam eſſe extenſionem, tùm quia hæc ſit interpretatio legis, tùm etiam quia ſit interpretatio paſſiua,nu.4.& 5.li.6.c.16.
doctorem lygurem cæteris parib. alteri libros non habenti fuiſſe prælatum,nu.14.li.10.c.20.
Doctoratus in aliqua ſcientia, cum ipſo gradu conſequitur facultatem interpretandi ac docendi,nu.24.li.10.c.95.

Doctoribus licitum eſſe ex cauſa neceſſitatis diebus feriatis conſulere, nu.46.li.10.c.32.
Doctor antiquior melius ſcire veritatem præſumitur, quàm doctor iuuenis, nu.48.li.5.c.18.
Doctor excellens quis dicatur, nu.16.li.4.c.15.
Quis mediocrem, et quis ſufficientem habere peritiam dicatur, nu.17.ſup.eod.
Doctores vnius collegij vbi tot non extant, vt doctorem creare poſſint, alij locis vicinis ſunt euocandi, nu.43. lib.10.cap.26.
Doctores creare in qualibet facultate imperatoris eſſe, nu.9 lib.10.cap.14.
Et Comitum Palatinorum ab eodem creatorum, ibid.
Doctoribus imperitis ſcholaſticos bonæ ſpei atque optimę indolis eſſe præferendos, nu.17.li.10.c.12.
Niſi ſimus in iis quę doctoratus ordinem reſpiciunt, nu.18. & propoſitis exemplis declaratur.
Doctorum interpretationem probabilem eſſe, & non neceſſariam, nu.29.li.10.c.35.
Doctor loquens ſub dubia illa dictione, forte, tamen intelligitur affirmatiue decidere, nu.22.li.7.c.25.
Doctoris filium in publica aduocationis munere, patri ſuccedere, extraneoque præferri, nu.28.li.10.c.13.
Si tamen legalibus ſtudiis debita tempora impenderit, eod.
Doctor conductus ad publicè profitendum non poteſt per ſubſtitutum id muneris præſtare, nu.12.li.10.c.17.
Niſi ex cauſa neceſſaria, ibid.
Doctores ac ſcholaſticos non poſſe ſubſtituere niſi eos qui ſunt de vniuerſitate, vel de collegio, nu.7.li.10.c.17.
Doctor vnus tantum quando atteſtatur de communi vſu vel conſuetudine eius patriæ, alij nihil dicunt, tunc locus eſt tantum præſumptioni, quæ transfert onus probandi in partem aduerſam, nu.29.li.4.c.15.
Doctores vbi atteſtantur de conſuetudine de qua probabiliter non poſſunt eſſe informati, illis non creditur, nu.30. li.4.cap.15.
Doctores deponentes ac iurantes de ſufficientia ſcholaſtici, de credulitate deponunt, ac iurant. nu.27.li.3.c.4.
Doctores intelligere materiam correlatiuorum concurrente eadem ratione, nu.14.li.6.c.15.
Secus in diuerſa, nu.15.
Doctori atteſtanti de conſuetudine credendum eſſe qui putarunt, nu.7.li.4.c.15.
Qui contra opinati ſunt, non eſſe credendum, nu.8.
Rotam Roma. ſecutam fuiſſe partem negatiuam tanquam communem, nu.9.
Et maxime quando Doctor. qui atteſtarentur de conſuetudine eſſent mortui, nu. 10.
Doctores maiorem confuſionem induxiſſe quanto maiorem diligentiam adhibuerunt in explicanda materia illa, an actus qui non valet ut agitur &c nu.7.li.9.c.36.
Quomodo putet auctor diſtinguendum eſſe in materia, an actus qui non valet vt agitur &c.nu.8.
Reiici differentias a Bar. conſideratas in eius diſtinctio. & ab aliis, nu.9.
Doctor excellens quando variis in locis, variè atteſtatur de communi conſuetudine illi non credi, n.19.l.4.c.15.
Idem quoque eſſe vbi diuerſi diuerſa atteſtarentur, nu.20.
Doctorem maioris auctoritatis in atteſtationum varietate attendi, vel qui magis efficaci moueatur ratione, nu.21.li.4.c.15.
Doctores plures quando faciunt fidem de conſuetudine, vel communi vſu loquendi, de quo veriſimiliter poſſunt eſſe informati, tunc plenam fidem eorum atteſtationibus eſſe adhibendam, nu.27.li.4.c.15.
Doctores non poſſe tortura affici, nu.27.li.10.c.12.
Eoſque in dignitate conſtitutos eſſe, nu.28.
Nec poſſe carcerari cum denegatione alimentorum, n.29.
In facti tamen contingentia viſo: fuiſſe Doct. carceratos pro diuerſis criminib.n.30.
Propter æs tamen alienum non poſſe carceri mancipari, num.31.
Plura alia Doctorum priuilegia remiſſiue referri, nu.32.
Doctorem per Imperatorem ad lauream promotum prius laureato a collegio præferri, nu.3.li.10.c.14.
Cæteris tamen paribus, nu.4.
Et ad illum gradum ſit promotus cum examinis rigore ſecus in verbo ſimplici, nu.5.
Item quando talis Doctoris creatio facta eſſet in terris imperij, num.6.
Et quando fuiſſet Doctoratus in iure ciuili, ſecus in iure canonico ac in ſacra theologia, nu.7.
Sed aliter ſentit Auctor, nu.8.
Doctrinas Alex. & Iaſ. in l. tertia de lib. & poſth. appellari perniciosas & ſine iuſtitia, atque æquitate a Fortunio Garcia Hiſpano, nu.4.li.1.c.22.
Pleroſque referri qui cum Torniello ac Garcia ſentiunt contra Iaſ. & Ale. ac cæteros, nu.5.
Dolium ab emptore ſignatum non præſumitur illi traditum, nu.58.li.5.c.19.
Dolus non præſumitur in errante, nu.55.li.5.c.19.
Neque in modica re, ibi.
Dolus non præſumitur in re modica, nu.78.li.5.c.19.
Dolum committere non præſumitur qui fraudem excludit, nu.35.li.5.c.19.
Dolus non præſumitur & quibus in caſibus, n.64.l.5.c.19
Dolus præſumitur contra eum qui leges transgreditur, nume.212.li.5.c.18.
contra non certiorantem aliquem de iuribus ſuis, nu.213.
Ex qualitate perſonæ, nu.214.
Dolus præſumitur quando aliquid agitur confuſè ac ſub inuolucro, nu.215.li.5.c.18.
Ex magnis perſuaſionibus, nu.216.
Contra facientem aliquid aduerſus denuntiationem iam factam, nu.217.
Ex qualitate temporis nocturni, nu.218.
Quando quis facit quod ſibi non prodeſt nec aliis nocet, nu.219.
contra eum qui propoſita ac obiecta non probat, nu.220.
Ex tarditate, nu.221.
Contra eum qui rem alienam conſumit, nu.222.
Dolus præſumitur contra iudicem in iure errantem, n.223 li.5.c.18.
Contra eum qui eod. inſtanti omnia fieri procurauit, n.224
contra eum qui lucrum quærit cum iactura alterius, n.225.
Dolus præſumitur in tutore alienante bona pupilli, numero 226.li.5.c.18.
Contra eum qui alienat bona ſubiecta reſtitutioni, n. 227.
In arbitris qui faciunt ratificari laudum antequam legatur, nu.228.

Contra

INDEX.

Contra eum qui contrahit in domo alterius & cum perſona domeſtica,nu.229.
Contra mulierem,ac ruſticum qui aliquid ocultè agunt,nume.230.
Ex actu inſolito,nu.231.li.5.c.18.
Dolus præſumitur ex magna læſione,nu.202.lib.5.c.18.
Ex fuga,num. 203.
Ex taciturnitate, quando quis tacet ad ſui commodum, num.204.
Dolus præſumitur in eo qui promiſſa non ſeruat, num.205. lib.5.cap.18.
In eo qui ſcienter facit rem prohibitam,nu.206.
Quando quis ſcienter non facit,quod facere debet,nu.207.
Dolus præſumitur contra adminiſtratorem qui aliquid facit contra commodum eius cuius negocia adminiſtrat, num.208.li.5.c.18.
Contra eos qui non eunt per uias rectas,nu.209.
Ex tractatu,nu.210.
Ex falſa expreſſione,nu.211.
Domicilium contraxiſſe in loco quando præfectus caſtri dicatur iudex arbitratur.nu. 99.li.5.c.20.
Dominium propriè dicitur de directo accipi, num.25. li.2. capit.1.
Dominium ſtrictè pro dominio directò tantum accipi, nume.16.li.2.c.4.
Dominum a dominio & iudicem ab officio poſſe expelli ob nimiam ſæuitiam,nu.22.li.10.c.15.
Dominus ſciens ſeruum ſuum militare, præſumitur eum uelle liberare,nu.193.li.5.c.18.
D.Alc. prætermiſſorum libris,locos iuris noſtri græcè ſcriptos in latinum fœliciſſimè conuertiſſe,nu.3.li.5.c.3.
Eamque interpretationem non debere ad verbum fieri, ſed ad caſum verborum,nu.167.
Dominus non præſumitur ad eas ſpecies perſoluendas proposuiſſe,quæ ſolui non debent, nu.57.li.5.c.19.
Dominus vaſallo petitam licentiam alienandi in cauſa neceſſitatis debet concedere,alioqui vaſallus ſine venia alienat,nu.68.li.10.c.32.
Dominus ſi pro facto ſerui puniendus ſit iudicis arbitrio punitur,nu.12.li.5.c.20.
Dominorum mors inulta eſſe non debet,nu.3.lib.3.c.6.
Dominus præſumitur qui re utitur ut dominus, num. 165. lib.5.cap.18.
D.Alciati præſumptionum tractatus laudatur, nume. 24. lib.10. cap.5.
Domino comparente in iudicio,intelligi procuratorem eſſe reuocatum,niſi expreſsè dicat uelle illum in iudicio perſeuerare,nu.2.li.5.c.15.
Dominus feudi quando & quantum poſſit exigere a ſubditis pro filia maritanda,iudicis arbitrio committitur, nume.109.li.5.cap.20.
D. Alciatum in materia ſtatuti reijcientis interpretationē omnia ferè deſumpſiſſe a Sanctoſeuer.nu.27.l.8.c.30.
Dominus accepto pretio præſumitur libenter eo ſeruo cariturus qui uendi maluit, quàm ad dominum reuerti,nume.182.li.5.c.18.
Domino domus non aliter præſumitur tuta eſſe poſſe,quam ſi ſerui tam domeſtici, quàm extranei eorum capitis periculo cuſtodiam debeant,nu.183.li.5.c.18.
Dominus non præſumitur ſeruo in peculio concedere quod ſibi debetur,nu.61.li.5.c.19.
Dominum ob nimiam eius ſæuitiam in vaſallos poſſe cogi illos alienare,nu.28.li. 10.c.15.
Dominos inferiores qui malè tractant ſubditos poſſe cogi per ſuperiores, vt vel deſiſtant a mala tractatione,vel illos alienet,nu.29.li.10.c.15.
Dominum poſſe ob nimiam ſæuitiam cogi ſeruos alienare bonis conditionibus,nu.15.li.10.c.15.
Dominum pro familia album corrumpente teneri duplici ratione,nu.6.li.10.c.3.
Dominium rei legatæ quod verè eſt legatarij a die aditæ hæreditatis, fictè fingi retro fuiſſe a die mortis teſtatoris, nu.20.li.3.c.23.
Quid iuris ſit, quando fingit de perſona ad perſonam, n.21.
Dominus qui non facit curare ſeruum in infirmitate, ſed illum eijcit e domo,priuatur illius dominio, nu.25.li.10. capit.15.
dominus ſciens clericum ſuum ſeruum fieri, præſumitur eum velle liberare,nu.176.li.5.c.18.
Domum ex diuerſis rebus conſtrui, factam autem diuerſo iure cenſeri non poſſe ob eius formæ indiuiduitatem, nume.8.li.1.c.25.
Domum & hominem differre in iſto diuerſarum rerum ad eorum formam conſtituendam concurſu, num.10.lib.1. capit.23.
Donatio regulariter non præſumitur, ubi poteſt capi alia coniectura,nu.79.li.5.c.19.
Donaſſe præſumitur pater filio ſtudenti expenſas ſtudij, nu.177.li.5.c.18.
Donare quis præſumitur cum res ſuas defendit eidem, nume.166.li.5.c.18.
Donare an mater præſumatur alimenta,quæ filio præſtitit, multum in iudicis arbitrio verſatur,nu.101.li.5. c.20.
Donationem pro remiſſione poni,nu.17.li.2.c.12.
Donans cùm dicit ſe donare ob benemerita iudicis arbitrio relinquitur quæ ſint coniecturæ probabiles meritorum,nu.105.lib. 5.c.20.
Donare quis præſumitur ſi affectione paterna motus aliquid errogauit,nu.174.li.5.c.18.
Donata vxori per conſanguineos mariti,præſumuntur donata contemplatione mariti,nu.180.li.5.c.18.
Donatio facta a ſponſo ſponſę, præſumitur facta eſſe contemplatione matrimonij,nu.181.li.5.c.18.
Donationes a principe factas multo pleniores ac pinguiores eſſe, quàm factas a priuatis,nu.3.li.8.c.28.
Donatio facta peſtis tempore an præſumatur eſſe facta cauſa mortis,nu 34.li.10.c.27.
Donandi animus in aſcendente verſus deſcendentem non præſumitur, niſi in ijs ad quæ tenetur, aut vbi de modicis agitur,nu.65.li.5.c.19.
Donandi animus non præſumitur in fratre verſus fratrem, nu.66.li.5.c.19.
Donandi animus in dubio non præſumitur, nume.67.lib.5. capit.19.
Donatio in dubio non præſumitur in deſcendente verſus aſcendentem,nu.68.li.10.c.19.
Donare quis non præſumitur aut pecunias ſuas velle iactare,nu.50.li.5.c.19.
Donatio non præſumitur, niſi quando rei traditio fit ab eo qui donare præſumitur,nu.51.li.5.c.19.

Donare non præſumitur uir uxori, neque econtra, num.52. lib.5.cap.19.
Donatio reuocatur cùm a donante liberi ſuſcipiantur, nume.11.li.9.c.37.
D.Alc. alia diſtinctio ſuccinctior eadem in materia relata, num.12.
Auctorem a D.Alciati ſententia diſſentire, nu.13.
Donationis a matre filio factę reuocandæ quæ ſit iuſta cauſa pręter in iure expreſſas iudex arbitratur, num.104. lib.5. cap.20.
Donationem factam a uiro uxori non valere, a ſocero autem nurui ualeres nu.4 li.7.c.5.
Donationem factam filio in poteſtate propter illuſtr. patris dignitatem ualere, nu.33. li.10.c.12.
donationis vocem ad ſolam donationem inter uiuos exſtricta ſignificatione referri, nu.15.li.2.c.4.
dormiens qui dormiendo deliquit punitur iudicis arbitrio, nu.120.li.5.c.10.
Dos filiæ data eſſe præſumitur, penes quam eſt peculium, num.175.li.5.c.18.
Dotem dici qua uerè dos non fuit, ſed animi deſtinatione tantum, nu.15.li.2.c.12.
Dotem ſuccedere loco legitimæ, nu.77.li.8.c. 12.
dotem & donationem propter nuptias trahi ad alimenta, nu.6.li.8.c.5.
Prępertim quando maior militat ratio, nu.7.
dotis in fauorem iudicandum in dubio eſſe, nu.3.li.5.c.9.
dotem ac donationem propter nuptias æquis paſſibus ambulare, nu. 12.li.2.c.12.
dos congrua quæ dicatur in iudicis arbitrio eſt poſitum, nume.108.li.5.c.20.
dotatam dici mulierem quæ in minimo dotata ſit, num.10. lib.1.c.25.
dotaſſe filiam præſumitur pater de bonis proprijs, non de bonis ipſius filiæ, nu.184.li.5.c.18.
doti multa eſſe conceſſa priuilegia ob publicam utilitatem, quæ in ea uerſatur, nu.21.li.2.c.22.
dubitationis punctum iudicis arbitrio formari, num.115. li.5.cap.30.
dubium relinquitur interpretandum, & non certum, nu.5 lib.5.cap.4.
dubitandum non eſſe quin petitio hæreditatis comprahendatur in ſtatuto Mediolani, nu.9. & 10.li.9.c.21.
Et quibus rationibus, nu.11. & 12.
dubium interpretari non quod clarum eſt, nu.15.libro 5. capit.15.
dubitatio iuris quando oritur, cauſas quæ ſunt in audientia ſummi Pontificis ſemper debere referri ad ſedem Apoſtolicam.
dubio in caſu præſumendum non eſt teſtatorem uelle aliquid otioſum, nu.69.li.4.c.19.
duplicem dari extenſionem, quarum altera eſt paſſiua, & altera actiua, nu.8,9.& 10.li.10.c.21.
duplicem eſſe interpretationem, legis ſcilicet, & hominis, nu.11.li.8.c.3.
durare quis præſumitur in ea uoluntate in qua fuit, nu.189 li.5.cap.18.
duas proponi quæſtiones per Curt. ualde appoſitè atque opportunè in materia communis uſus loquendi, nume.1. lib.4 c.13.
duobus iudicibus ſi conceſſa ſit iuriſdictio uni in perſonalibus, alteri in realibus, utrunque de caſu mixto cognoſcere poſſe, nu.19.li.9.c.22.
duo uincula arctius ligant, nu.5.li. 10.c.3.
duo quando reperiuntur a lege antiqua comparata, noua diſpoſitio ſuperueniens in uno, locum habet in altero ex communi, nu.27.li.3.c.22.
duobus ſimul mortuis qui debilior erat præſumitur prior deceſſiſſe. nu.186.li.5.c.18.
duobus actibus eodem die factis ille præſumitur præceſſiſſe qui de iure præcedere debuit, nu.198.li.5.c.18.
duo caſus ubi comparantur a lege antiqua, diſpoſitionem nouam ſuperuenientem in uno caſu locum habere & in altero, etiam ſi lex noua taxatiuè loquatur, ex Calcaneo nu.14.li.7.c.28.
Sed hoc declarari quando lex noua diſponeret ſuper eo, ſuper quo iam erat diſpoſitum a lege antiqua, nu.15.

E

EA quæ intellectus uel demonſtrationis gratia dicuntur non obligare, nu.5.li.6.c.21.
Ea quæ frequentioris uſus gratia, ac exempli cauſa proferuntur, proprie non uerſari in materia extenſionis, nu.6.li.6.c.21.
Ea quæ dubitationis tollendę gratia proferuntur quamuis non diſponant declarant tamen, nu.6.li.1.c.12.
Ea quæ ex ui comprehenſiua diſpoſitionis ueniunt nunquam omiſſa eſſe cenſentur, nu.17.li.9.c.14.
Ea quę comprehenduntur ſub maioritate uel identitate uel paritate rationis tacitę uel pręſumptę, tacita ex ſignificatione dici proficiſci, nu.9.li.2.c.11.
Ea quę ſubſtantia non differunt non differre ſpecie, num.5. li.9.cap.35.
Ea quę habentur pro talibus ficte ac impropriè talia eſſe, nu.3.lib.3.c.23.
Ea quę ſunt ſtricti iuris recipere interpretationem, no.17. lib.8.cap.2.
Ea quę ſunt contra ius etiam extendi, nu.18.li.8.c.2.
Ea quę ueniunt ex paritate, uel ſimilitudine rationis etiam expreſſa tacitè comprehendi dicuntur, tàm reſpectu generis, quàm ſpeciei, nu.8.li.2.c.11.
Ea quę lege non potuerunt comprehendi iudicis arbitrio neceſſe fuiſſe relinquere, nu.3.li.5.c.20.
Ea quę cauſa dubitationis tollendę in contractibus inſeruntur ius commune non lędere, nu.2.li.1.c.12.
Ea quę publicę honeſtatis gratia fiunt, coactè dici fieri, nu.3.li.7.c.32.
Ea quæ frequentioris vſus gratia proferuntur non impedire productionem, nu.11.li.9.c.8.
Ea quę ſunt de ſubſtantia contractus ſed uariant ex voluntate contrahentium niſi exprimantur non procedere, nu.23.li.2.c.18.
Ea quę gignuntur conſulto nobis donata, non fortuito nata uideri, nu.15.li.1.c.4.
Ea quæ ſunt eiuſdem rationis includi ſub diſpoſitione ex ſignificatione, id eſt expreſſè propriè ac non tacitè, nu.22. lib.6.c.8.

INDEX.

Ea quę ſunt in conditione non eſſe in diſpoſitione determinata,nu.4.li.4.c.16.

Ea quæ veniunt ex ratione, venire ex diſpoſitione, num.3. lib.8.cap.4.

Ea quæ proficiſcuntur a latiore ſignificatione dici propriè venire, nu.4.li.3.c.2.

D. Alciatus quatenus viſus eſt contraria ſenſiſſe conciliatur, nu.5.6.& 7.li.3.c.2.

Ea quæ legibus permiſſa non ſunt ab humanis diſpoſitionibus eminus ablegata eſſe intelliguntur,nu.34.li.9.c.3.

Ea quæ veniunt per argumentum a ſimili aut per aliquem alium ſimilem locum non dici propriè venire, num33. lib.9.cap.21.

Ea quæ a notarijs in inſtrumentis ſolita ſunt apponi pro appoſitis haberi,nu.9.li.9.c.3.

Ea quæ de natura actus ſunt etiam ſi omittantur intelliguntur in eſſe,nu.22.li.6.c.18.

Ea quæ veniunt ex comprehenſione, nunquam excluſa eſſe cenſeri,nu.14.li.9.c.8.

Ea quæ contra bonos mores ſunt impoſſibilia reputari,nume.4.li.7.c.20.

Ea quæ ſpecierum & indiuiduorum ſunt, propriè ſtrictè, ac verè eſſe,nu.2.li.2,cap.11.

Ea quæ ex generali ſignificatione proficiſcuntur, ſi genus inſpiciamus propriè expreſſe dicenda eſſe,ſi uerò ſpecies, & indiuidua intueamur tacita eſſe ex Barto. aſſertione communiter recepta,nu.3.li.2.c.11.

Ea quæ ex coniecturis,& præſumptionibus, & ex fictione iuris progrediuntur, neque generaliter, neque ſpecialiter, neque ſingulariter expreſſa eſſe, ſed pro expreſſis haberi,nu.4.li.2.c.11.

Idemque eſſe quando vnica tantum ratio aſſignari poteſt, nu.5.li.2.cap.11.

Ea quæ veniunt ex maioritate,vel identitate,vel paritate, aut ſimilitudine rationis, an expreſſe vel tacite veniant,nu.6.li.2.c.11.

Ea quæ veniunt ex rationis expreſſæ maioritate generaliter expreſſa dici,nu.7.li.2.c.11.

Ea quæ inducta ſunt ad rigorem iuris conſeruandum ad vnguem ſeruari debere,nu.18.li.10.c.5.

Ea quæ ſunt eiuſdem rationis,dicuntur includi in diſpoſitione ex ſignificatione,nu.21.li.9.c.21.

Etiam in materia correctoria, nu.22.

Ea quæ dubitationis tollendæ gratia conceduntur non lædere ius commune,nu.5.li.8.c.1.

Vtiliaque eſſe,quia nouam agendi ſpeciem inducant, nu.6. lib.8.capit 1.

Et quia ſi renuntiatum fuerit iuri communi, vel iuri ſimpliciter, non intelligitur renuntiatum eſſe iuri municipali,nu.3.li.8. c.1.

Ea quæ ſunt eiuſdem rationis includi ſub diſpoſitione ex ſignificatione & propriè, nu.6.li.2.c.4.

Ea quæ ſecundum iuris diſpoſitionem ſiunt rata haberi, nu.11.li.4.c.14.

Ea quæ humanitatis gratia vel æquitatis ratione inducta ſunt ſupponere communem regulam in contrarium, nume.14.li.8.c.17.

Ea quæ ſpeciali ſunt deſignanda nota, in generali diſpoſitione non includuntur, nu.11.li.2.c.15.

Ea quæ exempli gratia ponuntur non impedire extenſionem,nu.4.li.6.c.21.

Eatenus quatenus lex loquitur procedendum eſſe, etiam ſi lex dura ſit,nu.25.li.8.c.21.

Eccleſia noua ad limites alterius eccleſiæ neceſſitatis cauſa conſtrui poteſt,nu.29.li.10.c.32.

Eccleſiam teneri contribuere in damnis quæſitu ſunt eccleſiaſticis vt laicis perſonis, num.15. lib.10. cap.28. ex communi.

Quia contributio illa ſubrogatur loco damnorum,nu. 16.

Eccleſia quatenus dotari debeat iudex arbitratur,nu.130. lib.5.cap.20.

Eccleſiæ bona non conſueta alienari,quę ſit iuſta cauſa alienandi iudicis arbitrio committitur, nu.128.li.5. c. 20.

Eccleſia indotata præſumitur ſacro miniſterio defraudari, num.236.li.5.c.18.

Eccleſiam non contineri appellatione cæmeterij, num.17. lib.7.cap.9.

Eccleſia omnis intra fines diœceſis ſuæ præſumitur ſubiecta eſſe epiſcopo,nu.243.li.5.c.18.

Eccleſia præſumitur eccleſiæ fore ſubiecta, ſi illi ſoluat cathedraticum,num.244.

Eccleſia non præſumitur conſecrata niſi probetur,num.81. lib. 5.cap.19.

Eccleſiaſticæ perſonæ ex cauſa neceſſitatis collectari poſſunt,nu.55.li.10.c.32.

Eccleſia non præſumitur aliquem contra ſe priuilegiaſſe, nu.87.li.5.c.19.

Eccleſia non præſumitur locupletata ex debito per prælatum contracto,nu.83.li.5.c.19.

Eccleſiaſticas perſonas debere faciles eſſe ad contribuendum,ubi ſubeſt neceſſitas,nu.20.li.10.c.28.

Eccleſia vbi conceditur ut ſit ſubiecta papæ,intelligitur ut ſit exempta ab ordinario,nu.15.li.1,c.13.

Eccleſia quæ eſt immunis ab ordinarijs oneribus non excuſabitur ab extraordinarijs,nu.14.li.6.c.21.

Eccleſia cathedralis ſecularis non ita arctatur vt regularis num.24.li.9.c.32.

Eccleſiam munire vel incaſtellare ut vocant tempore belli licere,nu.18.li.10.c.28.

Edictum prætoris ex quibus cauſis mixio loquens in perſona procedit in ciuitate,nu.21.li.8.c.20.

Effrenatam teſtium multitudinem, variè eſſe indicandam, ſecundum varias circunſtantias,nu.7.li.10.c.20.

Bar. ſententia in materia refrænandæ multitudinis teſtium quando locum habeat,nu.8.

Effractor carceris punitur iudicis arbitrio, nu.139.lib.5. capit.20.

Effectus bonæ valetudinis qui producitur ex verbis orationis Dominicæ, vel ſymboli, vel ſacrarum literarum prolatis in infirmum, vel ſuſpenſis ad collum infirmi an ſit licitus,nu.1.li.1.c.15.

Quidque de illo effectu bonæ valetudinis, qui reſultat ex præcantationibus quibuſdam profanis,nu.2.

Effectus alios quindecim verborum ab auctore adijci præter conſideratos a Capola,nu.1.li.1.c.17.

Eius conſuetudinis potiſſimum eſſe,vt peculiaris & popularis eſſe poſſit,nu.8.li.4.c.1.

Electus ad aliquod officium præſumptionem habet pro ſe, nu.251.li.5.c.18.

Electus quando a principio eſt abſens,etiam ſi electa ſit induſtria

duſtria perſonæ, nihilominus poteſt alium ſubſtituere, nu.9.li.10. c.17.
Et quæ ſit ratio, nu.10.
Electionem & poſtulationem ferè ſemper pariſicata reperiri,nu.7.li.7.c.25.
Electos ad condenda ſtatuta durante eorum officio poſſe illa declarare & interpretari, & totum populum repreſentare,nu.8.li.10.c.36.
Electus præſumitur ei per quem electus eſt gratus fore,nume.238.li.5 c.18.
Electus adminiſtrans ante confirmationem ut priuatur, ſic & præſentatus ante inſtitutionem,nu.5.li.7.c.25.
Electa in dubio præſumitur uia per quam ſatisfiat utrique caſui,nu.260.li.5.c.18.
Elegere quis non præſumitur viam,per quam impugnet iudicium ſuum,nu.80.li.5.c.19.
Eligere nemo præſumitur uiam per quam impugnet iudicium ſuum,nu.252 li.5.c.18.
Eligentium ubi maior eſt numerus, ibi etiam maior eſt zelus,nu.246.li.5.c.18.
Eluſorium actum quis facere nolle præſumitur, num.261. lib.5.cap.18.
Eluſionis euitandæ cauſa fieri interpretationem, nume. 5. lib.6.c.4.
Emancipationis beneficio quod a patre profectum eſt, filium non debere uti contra patrem,nu.11.li.9.c.10.
Emancipatio recte præſumitur fuiſſe facta,niſi contra probetur,nu.237.li.5.c.18.
Emancipatione & deportatione filium exire ſacra paterna,nedum morte patris, nu.9.li.9.c.16.
Emens rem aliquam,ac poſſidens præſumitur ex tit. præambulo poſſediſſe, nu.233.li.5.c.18.
Emphyteuſis verbum pro contractu cenſuali, & verbum penſionis pro cenſu ex ſubiecta materia accipi, nume.5. lib.3.cap.4.
Emphyteuſis ſi eſt accepta pro ſe & filijs,neque filia, neq; neptis admittetur, nu.5.li.8.c.26.
Secus ſi accepta ſit pro ſe & liberis, nu.6.
Emphyteuſim eccleſiaſticam præſcriptam cenſeri quoque præſcriptum in terciam uſque generationem, nume.20. li.6.cap.18.
Emphyteuſim præſumi præſcriptam ſecundum id quod in regione ſeruatur,nu.21.li.6.c.18.
Emphyteuſis conceſſa pro ſe & deſcendentibus per lineam maſculinam debet ſic intelligi,pro liberis maſculis deſcẽdentibus ex maſculis,nu.3.li.8.c.26.
Emphyteuta ſeu uectigalem fundum a municipibus habens ac ſe dominum uocans improprie id facit,numero 15. libro 3.c.1.
Emphyteuta qui ignorans, canonem non ſoluit excuſatur, nu.18.li.10.c.31.
Niſi dominus directi vellet ſcientiam probare,nu.20.
Emphyteutam quandoque cadere a iure ſuo ſi deficiat unus nummus in ſolutione canonis,nu.18.li.10.c.25.
Emptio præſumitur eſſe facta titulo lucratiuo,quatenus rei valor pretium excedit,nu 253.li.5.c.18.
Emptores annonæ qui illam ſupprimunt, vt carius uendant iudicis arbitrio puniuntur,nu.140.li.5.c.20.
Emptor rem tradens præſumitur in dubio habere fidem de pretio,nu.140.li.5.c.18.
Emptor qui emit citra dimidiam iuſti precij præſumitur eſſe malæfidei nu.254.li.5.c.18.
Emptori præſumitur tradita poſſeſſio eius rei quam poſſidet ſciente uenditore,nu.233.li.5.c.18.
Enuntiatiua verba non diſponere,nu.8.li.5.c.14.
Enuntiatum generaliter quando in una tantum ſpecie verificari poteſt perinde haberi ac ſi in ſpecie prolatum fuiſſet,nu.10.li.4.c.13.
Enucleatum ius dici, ac nudam conuentionem dici iureconſultis,nu.10.& 11.li.2.c.12.
Eos qui mortui naſcuntur legem fingere non natos eſſe, nume.18.li.3.c.22.
Eos confutari qui putarunt ab exemplis poſſe duci extenſionem,nu.9.li.7.c.12.
Eos qui optimi ſunt ingenij ad doctoratus apicem promoueri poſſe etiam ſi non multum profecerint,num.15.li.10. capit.12.
Eos qui doloſe dixerint etiam ſe uelle uti remedio ceſſionis bonorum non admitti,nu.21 li.7.c.32.
Eos qui ſunt abſentes in obſequijs Romani Pont.haberi pro præſentibus quoad perceptionem fructuum ſuorum beneficiorum,nu.6.li.8.c.20.
Eos qui de iure teſtari non poſſunt non improprie dici inteſtatos,nu.3.li.6.c.20.
Non ſolumque habere locum in ijs qui cum teſtari potuiſſent voluerunt inteſtati decedere, ſed etiam in eorum hæreditatibus, qui teſtamentum facere nequiuerunt, nume. 5.
Epiſcopalis ſedes neceſſitatis cauſa transferri poteſt,n.28. lib.10.c.32.
Epiſcopo ſi conceditur ut tempore interdicti poſſit celebrare,intelligitur in pontificali,nu.20.li.3.c.7.
Epiſcopus mutans epiſcopatum, & de minore eccleſia tranſiens ad maiorem præſumitur ex ambitione id facere,nume.249.li.5.c.18.
Epiſcopus eccleſiaſtica officia committens ſanguine coniunctis præſumitur potius id ratione ſanguinis, quàm aliam iuſtam ob cauſam facere,nu.250.li.5.c.18.
Epiſcopus ex cauſa neceſſitatis inconſulto ſummo Pontifice poteſt alienare,nu.74.li.10.c.32.
Epiſcopus in remotis & non in uicinis agit,vicarius illius loco ordinare poteſt, nu.41.li.10.c.26.
Epiſcopum cum capitulo non poſſe condere legem iuri canonico contrariam, nu.21.li.8.c.1.
Epiſcopi conſenſu a laicorum manu clericos poſſe decimas accipere,nu.6.li.8.c.14.
Epiſcopum non comprehendi ſub generali edicto excommunicationem irrogante,nu.20.li.10.c.12.
Epiſcopum arbitrio ſuo eligere alterum ex præſentatis, nume.134.li.5.c.20.
Epiſcopo relictum præſumitur eccleſiæ contemplatione relictum,nu.242.li.5.c.18.
Epiſcopus tametſi in diebus ſolennibus intereſſe debeat in diuinis in eccleſijs, ſi tamen diſpenſatus fuerit ut poſſit habere plures epiſcopatus intelligitur quoque ſuper eo diſpenſatus,nu.9.li.6.c.18.
Qui teneant hanc limitationem,nu.10.
Epiſcopus diſpenſatus ſuper tempore conſecrationis intelligitur quoque diſpenſatus ſuper vacatione beneficiorum,nu.11.li.6.c.18.

Sine

I N D E X.

Siue diſpenſatio ſit facta motu proprio, ſiue ad inſtantiam electi, nu. 12.
Epiſtola quam fidem faciat, in iudicis eſt arbitrio, n. 126. li. 5. cap. 20.
Erectione patibuli iuriſdictionem, merumque imperium cũ gladij poteſtate ſignificari, etiam ſi per centum annos non fuerit ibidem aliquis pœna affectus, nu. 5 lib. 1. c. 3.
Quia non requiritur actus ſed aptitudo.
Erectione patibuli furcarumque acquiri ac retineri quaſi poſſeſſionem iuriſdictionis, nu. 6 li. 1. c. 3.
Erectionem patibuli nobilitatem ſignificare, num. 3. lib. 1. capit. 3.
Erectione patibuli ubi ſontes pœnas luunt iuriſdictionem ſignificare merumque imperium cum gladij poteſtate, nume. 2 li. 1. c. 3.
Error nominis proprij non uitiat, nu. 9 li. 2. c. 16.
Error non præſumitur in maioribus, nu. 84 li. 5. c. 19.
Error iuris præſumitur in ruſtico, nu. 239 li. 5. c. 18.
Error iuris in dubio in muliere præſumitur, nu. 255. lib. 5. capit. 18.
Erraſſe & ignoraſſe gradum conſanguinitatis præſumitur, qui publicè matrimonium contraxit, num. 237. lib. 5. capit. 18.
errorem in nomine, agnomine, vel prænomine non uitiare, vbi conſtat de qua re ſenſerit diſponens, num. 13 lib. 2 capit. 16.
eſt uerbum præſentis temporis porrigitur ad futura, nu. 5. lib. 8. cap. 29.
eſſe mea præſumitur res, quæ reperitur in domo mea, n. 234 lib. 5 cap. 18.
ethimologia proprietatem cognoſci ſi diffinitioni non repugnet, nu. 27 li. 2. c. 1.
ethimologiam non inferre ad propriam ſignificationem, nume, 12 li. 1. c. 2.
Etiam hæredi ſuo velle prouidere præſumitur qui ſibi aliquid paciſcitur, nu. 241 li. 5. c. 18.
etiam ex maioritate rationis in ſtrictè interpretandis non dari extenſionem, nu. 23 li. 8. c. 2.
Euerardi locus animaduerſus, nu. 17 li. 7. c. 27.
Euangelij locus perpenſus, nu. 28 li. 8. c. 10.
euictionem allegantis dolus, & frans quibus coniecturis colligatur iudicis arbitrio excipitur, nu. 131 li. 5. c. 20.
euictiones pro publicis functionibus iudicis arbitrio concedi, nu. 132 li. 5. c. 20.
euitandam eſſe legum correctionem, nu. 4 li. 6. c. 7.
eum qui alternatiuè ſtipulatur incertum dici ſtipulari, nume. 19. li. 7. c. 16,
eum qui dixit tibi uendere inſulam, ut eliam reficeres innominatim contraxiſſe intelligi, nu. 4 li. 3. c. 4.
eum qui conflauerit pecuniam in uaſa ſine conſenſu ſuperiorum puniri quidem, ſed ſi ſe redemerit ab ea pœna non comprehendi dicta conſtitutione, nu. 16 li. 9. c. 56.
eum qui cum ſuperiorum venia conuertit pecuniam in uaſa, conflando, non puniri, nu. 14. li. 9. c. 26.
Nec etiam ſi conuerterit emendo vaſa, ibid.
eum qui probæ atque legalis uitæ ſit, poſſe teſtes poſt publicatas atteſtationes producere, et etiam dictum ſuum corrigere, nu. 6 li. 10. c. 12.
eum qui producit teſtes poſſe probare illos eſſe honeſtæ famæ, quamuis aduerſarius infames eſſe dicat, nume. 19, lib. 10. cap. 18.
Quamuis Petr. Anchar. aliquando auſus non fuerit decidere hanc controuerſiam, ſed cogitandum reliquerit, numero 20.
Quid ſentiat Bar. in hoc negocio, nu. 21.
Ex aliqua ratione, ex pluribus quæ in dubio præſumuntur non induci extenſionem in materia correctoria, nu. 13. lib. 6. cap. 20.
eum uerum & proprium eſſe intellectum qui auribus vulgi conſonet ſecundum Bal. & alios, nu. 3 li. 4. c. 7.
examen ad doctoratus apicem non eſſe neceſſarium, in eo qui fama notiſſima pro perito habetur, num. 51 lib. 10. capit. 25.
Aliquos tamen contra ſentire, nu. 52.
Quidque illa in re ſentiat auctor nu. 53.
Ex capite proprio non eſſe formandum opinionem, ſed ex tex. & gl. cui inhærendum eſt; ut Bononienſes inhærent carrotio, nu. 8 li. 9. c. 18.
excellenti interpreti atteſtanti de communi uſu loquendi, ut non debeat credi Iaſonem opinari, nu. 2 li. 4. c. 15.
excellens doctor quis dicatur, nu. 16 li. 4. c. 15.
excellentiæ qualitatem non niſi longis vigilijs ac multo labore comparari poſſe, nu. 18 li. 4. c. 15.
excellens doctor quando varijs in locis, varie atteſtatur de conſuetudine illi non credi, nu. 19 li. 4. c. 15.
Idemque eſſe ubi diuerſi diuerſa atteſtarentur, nu. 20.
excellenti viro id tribui, vt cum aliud non appareat propriè loqui putetur, nu. 30 li. 4 c. 15.
exceptio nullitatis nunquam præſumitur eſſe ſublata, nume. 86. li. 5. c. 19.
exceptionem reus interpretatur actore opponente, quam ſi non probet ſuccumbit, nu. 15. 16. & 17. li. 10. c. 37.
exceptionibus dilatorijs deducendis tempus arbitrio iudicis eſt ſtatuendum, nu. 133 li. 5. c. 20.
exceptionem confirmare regulam in non exceptis, quomodo non intelligatur, & ubi lex non diſtinguit &c. uel quod unius incluſio, &c. nu. 12 li. 7. c. 5.
exceptio rei iudicatæ ceſſat ubi cauſa illius extinctiua ſuperuenit, nu. 35 li. 10. c. 23.
exceptio quando altiorem indaginem requirere dicatur iudicis arbitrio dimittitur, nu. 124 li. 5. c. 20.
exceptionem confirmare regulam in caſibus non exceptis, num. 15. lib. 7.
exceptionem debere eſſe de regula, nu. 6,
exceptionem in vno caſu factum ad alios ſimiles extendi, nu. 17 li. 7. c. 1.
exceptio dilatoria ex probabili ignorantia poteſt poſt lit. conteſt. opponi, nu. 14 li. 10. c. 31.
exceptionem infamiæ quamuis non concludat quantum ad partem concludere quantum ad iudicem, num. 9 lib. 10. capit. 18.
exceptio ſubreptionis non præſumitur ſublata, quamuis reſcripto tollantur omnes exceptiones, n. 211 li. 5. c. 19
exceptionem alternatiuam non admitti, nu. 24 li. 3. c. 16.
exceptionis titulus ex longo tempore præſumitur, nu. 258. lib. 5 cap. 18.
exceptiones & appellationes friuolæ quæ dicantur iudici eſt arbitrium, nu. 129 li. 5. c. 20.
exceſſiſſe limites defenſionis quando quis dicatur, eſt iudici arbitrarium, nu. 135. li. 5. c. 20.

Excedens

I N D E X.

Excedens limites defenſionis punitur iudicis arbitrio, nu. 136. li.5.c.2.
Excedens habet fraudis præſumptionem,nu.257.li.5.c.18
Executor ad pias cauſas quamuis duret per annum ſi tamẽ iuſto epiſcopi præcepto non pareat poteſt remoueri, nu.38.li.10.c.17.
Ex communi peritorum vſu propriam ſignificationem non aſſumi ſecundum ſauium,nu.21.& 27.li.4.c.2.
Excommunicatus qui fuit præſumitur etiam hodie ſore excommunicatus,nu.247.li.5.c.18.
Excommunicationis pœna irrogata contra participantes cum excommunicato,non comprehendere affines ac coniunctos,nu.3.li.10.c.13.
Ex coniectura mentis fieri interpretationem etiam ſi verba omnino non quadrant,nu.5.li.9.c.12.
Ex contrahentium mente verbum vendidit accipi pro verbo permutauit,nu.8.li.3.c.5.
Excuſſio poteſt peti a fideiuſſoribus de nouo fieri quando bona principali debitori ſuperuenerunt, nu.46.lib.10. capit.23.
Excuſſionis exceptio cenſetur reiecta per iudicem procedentem ad vlteriora in meritis cauſæ,n.262.li.5.c.18.
Executores qui boues aratorios pignoris cauſa detinent iudicis arbitrio puniuntur. nu.139.li.5.c.20.
Ex diuerſis illationem non fieri,nu.38.li.3.c.22.
Ex diuerſis non fieri illationem vbi identitatis ratione coniungi non poſſunt,nu.21.li.8.c.18.
Ex debito per prælatum contracto non præſumitur eccleſia locupletata,nu.83.li.5.c.19.
Exempli gratia quando dicatur facta expreſſio,num.27.libro 6.c.1.
Exempla regulam non reſtringere,nu.8.li.3.c.12.
Exempla plura proponi fictionis inductiuæ circa ea quæ ſint facti verſantis,nu.9.10.11.& ſeq.li.3.c.22.
Exemplum articuli communis vſus vtendi qualiter proponendum ſit ſecundum Bar.nu.11.li.4.c.11.
Exempla cum lex de loco ad locum fingit vnde petantur, nu.24.li.3.c.22.
Exemplum Diogenis imitari oportere, nu.2.li.7.c.12.
Exemplum æquiuoci,nu.9.li.3.c.14.
Exemplum Oraculi quo deluſus fuit Pyrrhus Epirotarum Rex,nu.10.li.3.c.14.
Exemplum reſponſionis cuiuſdam Vngari epiſcopi, nu.11. lib.3.cap.14.
Exemplum feſtiuum chyrographi Catonis Sacci, num.12. lib.3.cap.14.
Exemplum lepidum de Roberto ſacerdote auaro, atque in hoſpitali qui ob mutationem puncti priuatus fuit opimo Aſelli ſacerdotio,nu.13.li.3.c.14.
Plurium eiuſmodi exemplorum loci,nu.14.
Exempla regulam declarare,nu.9.li.1.c.23.
Eexemplum appoſitum circa propoſitionem articuli communis vſus loquendi,nu.3.lib.4.c.11.
Exempla regulam non reſtringere,nu.10.li.9.c.8.
Exempla Athenienſium Alexandrique magni in puniendis militibus conſternatis,nu.19.li.10.c.19.
Exemplo ſeuerius punitorum deterreri plerunque homines a delinquendo,nu.2.li.2.c.24.
Exemplum aliud proponi de l.non eſt nouum,de legi,& auth. offeratur. C.de lit.conteſtat.nu.9.li.6.c.10.
Quæ ſit Auctoris ſententia in hac difficultate extra caſum materiæ correctoriæ,nu.10.li.6.c.10.
Exempla paſſiua extenſionis quibus in locis habeantur, nu,11.li.6.c.21.
Exemplum Capol.de ſtatuto puniente delictum in quinquaginta vel centum confutari a D.Claro,nu.41.li.7.c.7.
Sed contra ſeruari poſſe,nu.42.
Exempla proponenda eatenus eſſe quatenus ſufficiat ad propoſitæ materiæ declarationem,nu.15.li.7.c.33.
Exemptio caſtri præſumitur ex eo quod dominus caſtri nõ viſitat ſuperiorem,nu.263.li.5.c.18.
Ex generalitate alternationeque obſcuritatem fieri, numero 19.li.3.c.13.
Ex generalibus verbi quando legatum ademptum eſſe non præſumitur.nu.82.li.5.c.19.
Exhæredationem liberorum verbis expreſſis in parentum teſtamentis concipiendam eſſe,nu.11.li.1.c.17,
Ex homicidio poſtea patrato,præſumi colloquium quod ante præceſſerat inter accuſatum mali conſilij, & delinquentem fuiſſe malum conſilium,nu.27.li.10.c.5.
Ex identitate vel maioritate rationis non fieri extenſionem in correctorijs,nu.8.li.5.c.13.
Niſi ſit ratio expreſſa in lege,nu.9.
Si tamen ratio ſit ſpecialis,nu.10.
Referrique pulchrè ad ſtatutum fœminarum excluſiuum, numero 11.
Ex imperitorum vſu propriam ſignificationem accipi non poſſe,nu.15.li.4.c.2.
Ex legibus non minus eſſe dicitur quod ex mente eſt,quàm quod ex verbis,nu.5.li.5.c.5.
Ex mutatione locorum præſumitur mutari mentis effectus, nu.245.li.6.c.18.
Ex natura ſtipulationis dotis eſſe vt caſum comprehendat illius conditionis, ſi nuptiæ ſecutæ fuerint. num.16. libro 9.cap.7.
Ex non ente ad ens non dari productionem, nume. 24. libro 9. cap.18.
Exorbitare dici quod a communibus iuris regulis deuiat, nu.3.li.7.c.1.
Exorbitare dici quicquid contra communes regulas inductum eſt,nu.4.li.7.c.1.
Exorbitātem diſpoſitionem dici a Gammaro diſpoſitionem particularem quæ non faciat ius commune, nume.5. libro 7.cap.1.
Exorbitantia dici quæ ſunt extra orbitam, ideſt ſemitam iuris communis,nu.6.li.7.c.1.
Exorbitans & limitatorium ſynonimè vſurpari a doctoribus in extenſionum materia,nu.11.li.7.c.1.
Rationesque ac leges in contrarium citatas procedere quando diſtinctam habent nomina rationem, nume.12. libro 7.c.1.
Expenſæ factæ ab vno ſociorum in re communi præſumuntur factæ eſſe de communi ac nomine communi,nu.259. lib.5.cap.18.
Experientiam operationum Dæmonum non eſſe concludentem,quia ex permiſſu Dei fiunt,nu.22.li.1.c.16.
Ex perplexitate indiſſolubili actum vitiari, ſecus ex diſſolubili,nu.15.li.2.c.23.
Et ſiue contingat ex propoſito,ſiue præter propoſitum diſponentis,nu.16.

Expi-

Expilatores iudicis arbitrio puniri, nu. 137. li. 5. c. 20.
Generaliterq́ue eorum pœnam iudicis arbitrio relinqui, numero 137.
Expoſitionis verbum ad omnes interpretationum ſpecies loco generis eſſe, nu. 21. li. 5. c. 2.
Expoſitiuæ interpretationis ſignificationem eſſe expreſſam, nu. 3. li. 2. c. 14.
Expoſitionem non admitti niſi congrua ſit, nu. 13. li. 5. c. 5.
Ex poſſeſſione præſenti quando non præſumatur in præteritum, nu. 85. li. 5. c. 19.
Ex præfatione ſtatuti colligi fauorem, vel odium eiuſdem, nu. 35. li. 8. c. 1.
expreſſionem vnius ſpeciei vltra genus non impedire virtutem generalis ſignificationis, nu. 4. li. 9. c. 33.
Expreſſum vbi lex mandat aliquid fieri, quia ſic ſibi placet, non quia ſit contra diſpoſitionem iuris communis, expreſſe dici fieri, quod ex coniecturis colligitur, nu. 5. lib. 2. cap. 9.
Expreſſe quando lex mandat aliquid fieri quod ſimpliciter factum eſt contra diſpoſitionem legis, tunc generalis expreſſio vel per coniecturas non ſufficit, nu. 6. li. 7. c. 9.
Expreſſum tribus modis dici ſecundum communem ſententiam interpretum iuris, generaliter, ſpecialiter, & ſingulariter, nu. 6. li. 2. c. 8.
Expreſſi genera tredecim enumerari a Tiraquello, num. 7. lib. 2. cap. 8.
Expreſſa dici quæ ſub verbis generalibus comprehenduntur, num. 8. li. 2. c. 8.
Expreſſio omiſſa labis per quam Princeps non ita de facili eſſet conceſſurus legitimationem, facit eam nullam, nume. 37. li. 9. c. 38.
Etiam cum clauſula non obſtante quacunque illegitimatione, num. 38.
Expresſionem eius, quod tacitè ineſt, alio modò factam quàm inerat efficacem eſſe, nu. 4. li. 1. c. 10.
Expreſſionem eius, quod tacite ineſt, in fauorem eius cuius gratia inerat factam, plurimum operari, nu. 5. lib. 1. capit. 10.
Expreſſionem eius, quod tacitè inſit operari quantum ad hoc vt non dicatur amplius tacita, nu. 6. li. 1. c. 10.
Expreſſum dicitur fieri quod verbis ſingularibus, vel ſpecialibus fit, quando lex mandat expreſſe aliquid fieri certæ perſonæ gratia, nu. 1. li. 2. c. 9.
Idemq́ue cum lex corrigens iubet expreſſe aliquid fieri, num. 2.
Sed contra ſentire Ang. qui putat per ſimplicia generaliaque verba ſatisfieri, nu. 3.
Expreſſum in genere non poſſe dici in ſpecie fuiſſe expreſſum, nu. 17. li. 5. c. 2.
Vel quando ſpecies omnes tendunt ad eundem effectum, num. 18.
Expreſſionem per æquipollens operari in ijs quæ ſunt in libera poteſtate diſponentis, nu. 15. li. 2. c. 15.
Sed & in alijs modò æquipollentis modus ſit ſpecificus, numero 16.
Expreſſionem quæ fit per relationem ad aliud æquipollere ſpecificæ, nu. 17. li. 2. c. 15.
Expreſſe ubi aliquid fieri requiritur reſpectu certæ perſonæ verbis ſingularibus fieri oportere, nu. 3. lib. 2. c. 15.
Sed contrà generalem ſufficere expreſſionem, niſi lex aliud vlterius procedendo diſponat, nu. 4. li. 2. c. 15.
Expreſſa verbis generalibus dici ea quæ veniunt ex mente legis, nu. 8. li. 2. c. 10.
Expreſſio in ijs quæ dependent a voluntate diſponentis, et fiunt ex abundanti nihil operatur, nu. 1. li. 1. c. 12.
Expreſſionis eius, quod tacitè ineſt in materia, varias fuiſſe traditas thoricas ab interpretibus, nu. 9. li. 1. c. 10.
Expreſſum dici id omne quod ſequitur ab expreſſo, nu. 10. li. 2. cap. 8.
Idq́ue etiam procedere in ijs quæ pro forma requirerentur, num. 11.
Expreſſio eorum quæ tacitè inſunt vbi fit, verba non operantur, nu. 1. li. 1. c. 10.
Expreſſa ratio quid ſit, nu. 3. li. 5. c. 12.
Expreſſionem eorum quæ tacitè inſunt nihil operari, nu. 3. lib. 2. cap. 8.
Expreſſum quomodo capiatur in ſtatuto reijciente omnem interpretationem præter expreſſum, uel iubente aliquid expreſſe fieri, nu. 1. li. 2. c. 15.
Expreſſum id dici quod ſcriptum, voceq́ue prolatum fuiſſe reperitur, nu. 3. li. 2. c. 12.
Expreſſum generaliter, vel ex coniecturis non poſſe dici ſpecifice expreſſum, nu. 9. li. 2. c. 15.
Expreſſionem in ſpecie factam non dici factam ſingulariter, neque in indiuiduo, nu. 19. li. 8. c. 22.
Expreſſio quando dicatur facta exempli gratia, num. 27. lib. 6. cap. 1.
Expreſſionem mortis in caſu conſilij Galli non facere quominus detur progreſſus ad alios caſus, nu. 9. li. 9. c. 8.
Expreſſum illud dici quod dictum uel ſcriptum reperitur, nu. 2. li. 2. c. 8.
Expreſſum rurſus dici quod uoce profertur, vel per ſcripturam, vel oculum apparet, nu. 3. li. 2. c. 8.
Expreſſionem quæ fit per ſpeciem potentiorem eſſe, quàm eam quæ fit per genus, nu. 10. li. 10. c. 5.
Expreſſionem eius quod tacite ineſt quantum ad inducendam uoluntatem exprimentis in eo quod tacite inerat operari, nu. 12. li. 1. c. 10.
Expreſſionem eius quod non ex neceſſitate ineſt, ſed ex voluntate operari, nu. 3. li. 1. c. 10.
Expreſſa ratio quæ ſit, nu. 23. li. 7. c. 23.
Ex quibus iudex informare debeat mentem ſuam in colligenda mente diſponentis, nu 8. li. 10. c. 38.
Ex qualitate perſonarum aliquem plerunque audiri qui aliàs non audiretur, nu. 6. li. 9. c. 27.
Ex qualitate perſonæ cui relictum fuerit legatum cognoſci mentem teſtatoris, nu. 7. li. 9. c. 29.
Ex ratione mentem legis declarari, nu. 6. li. 7. c. 23.
Ex rationis vt productionem non fieri in correctorijs, quando lex taxatiuè loquitur, nu. 1. li. 6. c. 13.
Ex ratione in correctorijs fieri extenſionem, quando ratio in lege ſcripta eſt finalis, ſecus ſi impulſiua, num. 1. libro 6. cap. 12.
Ex ratione non fieri in correctorijs progreſſum quando alia ratio non ſcripta in lege, vel canone extendendo contrarium ſuaderet, nu. 11. li. 6. c. 12.
Sed hanc ſublimitationem non eſſe veram, aut non eſſe ad rem noſtram, nu. 12.
Quia quod ex ratione expreſſa dicitur fieri, ex diſpoſitione dicitur progredi, nu. 13.

Cur

Cur ad rem noſtram non facere dicatur, nume.14. & 15. li.6. cap.12.

Extenſio quomodo fiat ex ui uerborum tacite ſubintellectorum, & non ex ui conditionis, nu.13. li.9.c.12.

extenſionem non fieri ad caſum fictum in ſtatutis correctorijs ac limitatorijs, nu.29. li. 3.c.20.

Extenſionem poſſe fieri de ſtricta ſignificatione ad latam, nu.5. li.7.c.25.

Extenſionem paſſiuam ſemper fieri in pœnalibus. num.22. lib.7.c.31.

Et quomodo fiat, nu.23.

Extenſionis actiuæ naturam eſſe, ſupplere id quod eſt omiſſum, nu.13. li.6.c.5.

Extenſionem duplicem dari quarum altera eſt paſſiua, & altera actiua, nu.8.9. & 10. li.6 c.21.

Extenſio conſuetudinis dicitur extenſio legis, nu.18. l.7.c.7.

Extenſionis pœnalium diſpoſitionum varias a maioribus noſtris traditas fuiſſe theoricas, nu.10. li.7.c.9.

Extenſio quæ fit reſpectu comparatorum, vt non habeat locum perſonarum cauſa plerisque placuiſſe, num.22. li.6. capit.16.

Sed rectius Crane. ſenſiſſe qui improbauit huiuſmodi limitationem, nu.23.

Quamuis vbi lex taxatiuè loquitur non liceat comparata producere, nu.24.

Nec vltra ea, in quibus facta eſt correctio, nu.25.

Extenſio vt non fiat in pœnalibus & correctorijs, etiam pro ſalute animæ plerisque placere, nu.18. li.7 c.24.

Extenſionem non eſſe permiſſam in ſtatutis quæ ſunt contra ius commune, neque de caſu ad caſum, neque de perſona ad perſonam, nu.1. li.8.c.8.

Rationemque non extendendi duplicem eſſe in ſtatuto contra ius commune tum quia regulariter ſtrictè interpretandum eſt, tum quia iuris communis eſt correctorium, numero 2.

Et in omnibus caſibus in quibus licita eſt extenſio in correctorijs pœnalibus & exorbitantibus, & in ſtatutis contra ius commune permiſſa eſt, nu.3.

Extenſio non fit in materia odioſa vbi dictio taxatiua eſt appoſita etiam ſi eadem ſit æquitas, nu.14. li.8.c.5.

Secus vbi non adſint, & per omnia ſit ſimilis atque eadem æquitas, num 15.

Quòd ſi per omnia eadem non ſit æquitas, nec idem ius conſtituendum eſt, nu.16.

Extenſionem poſſe fieri in ſtatuto, quando ratio eſt expreſſa in lege, nu.20. li.8.c.6.

Extenſionem fieri de ſtricta ſignificatione ad latam in materia ſtricta interpretanda, nu.15. li.8.c.2.

Extenſio quod in pœnalibus non poſſit fieri ex maioritate rationis, Cranet. opinari, nu.11 li.7.c.27.

Extenſionem a maioritate rationis in correctorijs non eſſe licitam, nu.12 li.7.c.23.

Extenſionem non poſſe fieri in materia pœnali, Bal. credidiſſe, nu. 13 li.7.c.23.

Extenſionem per impropriationes in materia correctoria non eſſe faciendam, nu.12 li.6.c.20.

Extenſionem fieri in frequentioris vſus, vel exempli gratia prolatis, etiam ſi correctoria ſit materia, num.1. libro 6.cap.21.

Idque etiam locum habere in materia pœnali, nu.2.

Extenſionem in dubio faciendam non eſſe, quando imminet legum correctio, nu. 8. li. 8.c.5.

Extenſio fit vbi fauorabilis eſt materia, etiam ſi ratio non ſit expreſſa in lege, et adſit dictio taxatiua, n.29. l.8.c.5

Contra verò vbi odioſa eſt materia, nu.30.

Extenſionem ex vi rationis quod non poſſit fieri vbi lex prohibeat, qua ratione doceatur non eſſe verum, nu.18. lib.6. capit.11.

Et propterea conuertendam eſſe conſiderationem in contrarium, num.19.

Extenſionem in conditionibus neceſſarijs non fieri, quando in oppoſitum apparet de mente defuncti, nu.1 l.9.c.11.

De mente omnium, nu. 2.

Extenſio materiæ fauorabilis vbi denegaretur in odium diceretur fieri, nu.30. li. 8.c.20.

Extenſionem a caſu vero ad fictum dari, etiam in odioſis, quando ratio eſt expreſſa in lege vel pro expreſſa habetur, nu.1 li.8.c.21.

Extenſionem poſſe fieri in ijs quæ ad correctoria, exorbitantia, & pœnalia non attinent ex identitate rationis, nume.1 li.7.c.33.

Extenſionem fieri ex ratione in correctorijs, quando ratio in lege ſcripta eſt finalis, ſecus ſi impulſiua, nume.1 libro 6.c.12.

Extenſionem dari in pœnalibus quando vnum venit alterius appellatione ſub larga ſaltem ſignificatione, num.4. lib.7.cap.24

Extenſionem non fieri in perſonalibus aut in ijs quæ certarum perſonarum gratia inducta ſunt, nu.1 li.7.c.8.

Quia ad conſequentiam trahenda non ſunt, nu. 2.

Extenſionem fieri de perſona ad perſonam vbi tractatur de pœna euitanda, quia non refert a quo fiat, nume.18. libro 9.capit.5.

Extenſio ſemper fit vbi ſtatuto cauetur, vt procedatur de ſimilibus ad ſimilia, nu.12 l.8.c.3.

Extenſionem fieri ad caſus qui non ſunt deciſi a iure communi vbi eadem militat ratio, nu.2 li.8.c.5.

Extenſionem faciendam eſſe quando per omnia eadem eſt vel ſimilis ratio militat, nu.5 li.8.c.5.

Extenſio ex identitate rationis non fit, vt pœna locum habeat, quando diſpoſitio pœnalis reſpicit nullitatem actus, ſed tantum vt diſpoſitio alios caſus comprehendat, nu.9. lib.7.c.10.

Niſi ex lata ſignificatione concipiatur caſus in quem concurrit identitas rationis, nu. 12.

Vel agatur de fauore animæ, nu. 13.

Extenſionem quoque fieri vbi verſamur in non mera pœna, veluti expenſarum, nu.14 li.9.c.10.

Extenſio nunquam fit in exorbitantibus quando lex generaliter vel indefinitè loquitur, et habet rationem expreſſam, cui obſtabat alia ratio non expreſſa, ſecus ſi nulla obſtet, nu. 2 li.5 c.14

Sed primum caput ſupra relatæ diſtinctionis confutatur excepto caſu materiæ formalis, nu.3.

Quia generalis ſignificatio a quacunque diſpoſitione nunquam cenſetur excluſa, nu.4.

Extenſionis paſſiuæ exempla quibus in locis habeantur, nume.11 li.6.c.21.

Extenſio ſemper fit, quando ratio expreſſa eſt maior dicto num.7 li.5.c.14.

Exten-

INDEX.

Extenſionis proprium eſſe procedere de ſimilibus ad ſimilia ex paritate rationis, nu. 11 li. 7. c. 12.
Extenſio in ſtatutis vbi fit virtute legis extendentis ſemper admittitur, nu. 7 li. 8. c. 3.
Sed vbi caſus eſt talis, vt ſine illo non poſſit diſpoſitio vires habere, nu. 8.
Extenſionem in ſtatutis non admitti ad caſus ſimiles, quando lex reperitur in caſu extendendo contraria, num. 9. lib. 8. c. 3.
Secus vbi nihil diſponat, nu. 10.
Extenſionem de caſu expreſſo ad omiſſum fieri quando ſpecialium multiplicatio induceretur, nu. 25 li. 9. c. 3.
Extenſio in diſpoſitionibus, conditionibus neceſſarijs vbi adeſt dictio limitatiua, tunc & eo caſu, fit, num. 1 lib. 9. capit. 15.
Extenſionem poſſe fieri ex veriſimili diſponentis mente etiam ſi oporteat venire contra verba, nume. 9. lib. 9. capit. 4.
auctoriſque votum quale ſit in extenſione facienda ad diuerſas perſonas ex veriſimili mente defuncti, nu. 73.
Extenſionem fieri in correctorijs, vbi expreſſa eſt ratio, vel pro expreſſa habetur, nu. 21 li 7. c. 29.
Extenſionem fieri in pœnalib. vbi ſumus in conuerſis, quæ paris ſunt rationis, nu. 22. li. 7. c. 29.
Extenſionem in limitatorijs potiſſime fieri quando præter maioritatem uel identitatem aut ſimilitudinem rationis larga etiam concurrit ſignificatio vocis, num. 2 libro 7. capit. 6.
Extenſionem in taxatiuis permitti vbi verſamur in fauore principaliter publico, nu. 22 li. 7. c. 7.
Idemque eſſe iu quocunque alio ſimili caſu, nu. 22.
Veluti ſi ſtatutum eſſet, vt a ſententia definitiua tantum non liceret appellare ad ciuitatem Metropolitanan, nam idem eſſet in ſententia interlocutoria, ibi.
Extenſionem non fieri ex vi rationis, quando per aliam legem prohiberetur expreſſio, nu. 11 li. 6. c. 11.
Extenſio non dicitur fieri vbi ab exemplis expreſſis ad exempla non expreſſa fit tranſitus, nu. 7 li. 7. c. 12.
Extenſionem in correctorijs quoque fieri ad ea quæ ſint de de natura ipſius actus, nu. 15. li. 6 c. 18.
Illa enim nunquam cenſentur excluſa, nu. 16. ibi.
Extenſionem dici progreſſionem ad ſimilitudinem propaginum in terra extenſarum, nu. 7. li. 6. c. 1.
Extenſionem non impedire ea, quæ exempli gratia ponuntur, nu. 4 li. 6. c. 21.
Extenſiones reſtrictioneſque fieri abſurdi euitandi cauſa, nu. 17 li. 3. c. 8.
Extenſionem de caſu expreſſo ad omiſſum non fieri quando diuerſa militat ratio inter vtrunque caſum, nu. 20 li 9. capit. 3.
Extenſionem potiſſime admitti, quando digreſſio non fieret ad aliam perſonam virtute inſpecta, nume. 23. lib. 9. capit. 4.
Extenſionis primum extremum debere eſſe expreſſum, nume. 35. li. 6. c. 1.
Extenſionem non dari in pœnalibus, quando verſamur in materia odij irrationabilis, nu. 1 li. 7. c. 14.
Extenſionem fieri ad caſus de quibus auctor ſi interrogatus fuiſſet veriſimiliter reſpondiſſet ſe complecti diſpoſitionem voluiſſe, nu. 6 li. 5. c. 5.
Extenſionem tantum fieri vbi militat eadem ratio, nu 11 lib. 7. c. 24.
Et quando æquiparatio eſt facta per modum regulæ, numero 12.
Declarandam eſſe limitationem prædictam de extenſione facienda in pœnalibus in æquiparatis, vt dictum eſt in correctorijs, nu. 13.
Extenſio propriè non dicitur fieri de eo quod in exemplo ponitur, nu. 3 li. 6. c. 1.
Extenſio non fit de genere ad ſpecies, nu. 24. li. 6. c. 1.
Extenſionem in limitatorijs poſſe fieri vbi ſimilitudinis, uel identitatis aut maioritatis ratio ſuadet, num. 7. & 12. li. 7. cap. 4.
Extenſionem etiam ex maioritate rationis in ſtrictè interpretandis non dari, nu. 23 li. 8. c. 2.
Extenſionem in correctorijs quoque fieri ad ea quæ ſunt de natura ipſius actus, nu. 15. li. 6. c. 18.
Illa enim cenſentur excluſa, nu. 16.
Extenſionem fieri in pœnalibus quando conſtitutio eſt lata ſuper actu reiterabili, nu. 31 li. 7. c. 25.
Concurrente tamen identitate rationis, nu. 32.
Extenſionem in ſtatutis fieri ad caſus in quibus eadem militat ratio. nu. 3. li. 8. c. 3.
Niſi ſint deciſi per ius commune, nu 4.
Extenſio vt ſit licita in correctorijs, quando ſumus in adequatione per modum regulæ facta, veram eſſe communem opinionem, nu. 17 li. 6. c. 16.
Extenſionem in pœnalibus faciendam eſſe, quando eadem, vel maior fauore animæ militat ratioe, nume. 25. lib. 7. capit. 24.
Extenſionem in materia correctoria non fieri de caſu ad caſum, neque de perſona ad perſonam, nu. 3 li. 8. c. 18.
Extenſionem quæ fit in materia limitatoria ex ſententia legis fieri, nu. 11 li. 7. c. 4.
Extenſionem fieri quando caſus non eſt omnino omiſſus ex mente diſponentis, nu. 12 li. 9. c. 6
Extenſionem fieri in limitatorijs quatenus ratio patitur, nu. 13 li. 7. c. 5.
Et cur progreſſus detur quando maior militat ratio, nu. 14 lib. 7 c. 4.
Quia ſcilicet in maiore ineſt minus.
Sed et ratione ſymboli dari in ſimilibus, nu. 15. li. 7. c. 4.
Extenſionem non fieri de perſona ad perſonam, quando agitur de actione quærenda, nu. 17 li. 9. c. 5.
Quia refert a quo fiat.
Extenſio dicitur eſſe actiua quando ſtatuitum, ſi quis occiderit, trahitur ad mandantem, nu. 3. li 6. c. 5.
Extenſionem in omnibus caſibus poſſe fieri in limitatorijs in quibus poteſt fieri in correctorijs a fortiore, num. 1. libro 7. cap. 3.
Extenſionem ſemper fieri in limitatorijs quando maioritas rationis ſurgit ex regula, cui licet, quia extenſio eſt paſſiua, nu. 2 li. 7. c 3.
Extenſionem in diſpoſitione pura admitti quando caſus omiſſus eſt ſimilis expreſſo, nu. 1 li. 9. c. 5.
Extenſio fit etiam in correctorijs quando caſus ad quem fit progreſſus uenit ſub lata vocis ſignificatione, num. 6. li 6. cap. 70.
Extenſionem licitam non eſſe ex identitate rationis, ut pleriſque placuit, nu. 1 li. 7. c. 13.

Sed

Sed auctorem male tutam putare hanc opinionem, duplici ratione, num. 7.

Extenſio ſemper fit quando lex non eſt contra regulas iuris, & eadem militat ratio vel ſimilis, nu. 22. li. 8. c. 5.

Etiam ſi diſpoſitio legis extendenda eſſet pœnalis, nu. 23.

Extendi pœnalem diſpoſitionem quando in ea clauſula haberetur, vt deberet procedi de ſimilibus ad ſimilia, nume 15. li. 7. c. 27.

Extenſionem in correctorijs ex identitate, vel maioritate rationis non fieri, nu. 8. li. 5. c. 15.

Niſi ſit ratio expreſſa in lege, nu. 9.

Si tamen non ſit ſpecialis, nu. 10.

Inferrique pulchre ad ſtatutum fœminarum excluſiuum, num. 10.

Extenſionem dici tunc fieri quando rationes ſunt tamen ſimiles, ſed ſpecie differentes, & progreſſus fit de termino ad terminum, nu. 3. li. 2. c. 10.

Extenſionem fieri in limitatorijs etiam ſi non militaret tãta ratio in caſu ad quem fieret extenſio, nu. 6. li. 7. c. 6.

Extenſionem non fieri vbi duæ improprietates reſurgant, nu. 29. li. 9. c. 3.

Extenſionem in correctorijs fieri ad ea quæ ex antecedenti, ſeu ex conſequenti neceſſario veniunt, nu. 1. li. 6. c. 19

Extenſionem quoque fieri quando effectus omiſſus non omnino eſſet æquipollens, nu. 28. li. 9. c. 5.

Extenſionem faciendam non eſſe ad ea quæ non ſunt expreſſa in ſtatuto, nu. 21. li. 8. c. 2.

Extenſionem in materia correctoria non induci ex aliqua ratione ex pluribus quæ in dubio præſumuntur, nu. 13. li. 6. cap. 20.

Extenſionem ad latam ſignificationem non fieri quando ſubeſt ratio reſtringendi, nu. 8. li. 7. c. 25.

Poteſt tamen ſemper fieri quatenus verborum proprietas patitur, nu. 9.

Extenſio ex vi verborum poſſet defendi in ijs quæ eſſent eiuſdem ſpeciei, nu. 23. li. 6. cap. 17.

In iſtis tamen caſibus non tam agi de extenſione quàm de comprehenſione, nu. 25. li. 6. c. 17.

Extenſio non dicitur fieri quando ratio eadem ſubeſt, vel omnimoda ſimilitudo, nu. 10. li. 8. c. 5.

Extenſio fit quoque in pœnalibus quando in caſu omnino per aliam legem non reperiretur pœna eſſe impoſita, nume. 13. li. 7. c. 25.

Extenſionem de caſu vero ad fictum fieri quoque poteſt in ſtatuto ſi materia partim ſit odioſa, & partim fauorabilis, nu. 1. li. 8. c. 22.

Extenſionem fieri de caſu vero ad fictum, quando fictus caſus eſt ſubrogatus, nu. 10. li. 8. c. 20.

Extenſiuam interpretationem alijs ſinonimis nominib. appellari, veluti tranſgreſſionem, nu. 8. li. 6. c. 1.

Item tractionem, nu. 9.

Et porrectionem, nu. 10.

Ac prorogationem, nu. 11.

Ampliationemque, nu. 12.

Nec non & ſuppletionem, nu. 13.

Atque repletionem, nu. 14.

Inſuperque adiectionem, nu. 15.

Rurſus adaptationem, nu. 16. & 17.

Quandoque appellari ſerptionem, nu. 19.

Extenſionem Auctor putat ab identitate, vel maioritate rationis procedere ubi ratio expreſſa ſit in lege, nu. 22. lib. 6. cap. 17.

Secus vbi ratio ſit expreſſa, & eſſemus in diuerſis ſpeciebus, ibid.

Extenſionem a maioritate rationis procedere, quando prodit ex regula cui quod plus eſt licet, nu. 1. li. 7. c. 7.

Auctorem putare indiſtinctè progredi extenſionem, quando maioritas eſt ex ratione in lege expreſſa, vel quæ pro expreſſa, nu. 2.

Quia tunc diſpoſitio dicitur comprehendere non autem extendi, nu. 3. ibi.

Extenſionem quoque fieri in pœnalibus, quando ſumus in duobus comparatis a lege antiqua, nu. 5. li. 7. c. 24.

Et quomodo id intelligi debeat, nu. 6.

Extenſionem permiſſam eſſe quando ex ratione in lege noua corrigente poſita apparet antiquam fuiſſe correctã, num. 9. li. 6. c. 14.

Extenſionem in comparatis a lege antiqua licitam eſſe, doctores putare, tum quia hac ſit interpretatio legis, tum etiam, quia ſit interpretatio paſſiua, num. 4. & 5. lib. 6. capit. 16.

Contrariam ſententiam, vt etiam in comparatis a lege antiqua non ſit licita extenſio pluribus placuiſſe, nu. 6.

Ripam tamen credere non eſſe recedendum a communi, vt ob comparata poſſit in correctorijs extendi, nu. 8.

Qui etiam adductis in contrarium occurrit, num. 9.

Auctorem opinari quod fœdere diſtinctionis ſint duæ iſtæ opiniones conciliandæ, nu. 10.

Diſtinguendo inter adæquationem ſimpliciter factam & reciprocè factam.

Extenſionem non fieri quando in conſtitutione pœnali eſt expreſſa illa ratione delicta remanerent impunita, nume. 11. li. 7. c. 77.

Quod verum eſſe putat auctor, quia in iſto caſu nulla ſubeſt neceſſitas interpretationis faciendæ, nu. 12.

Extenſionem in pœnalibus dari ob publicæ vtilitatis finem, nu. 4. li. 9. c. 6.

Idem eſſe eiuſdem rationis gratia, nu. 5.

Extenſionem non fieri ex vi rationis quando materia correctoria eſſet ac pœnalis, nu. 1. li. 6. c. 11.

Sed Ripæ ſuſpectam eſſe prædictam concluſionem, nu. 3.

Auctorem in Ripæ ſententiam concedere noua ratione, num. 6.

Extenſio de caſu vero ad fictum non fit tam in diſpoſitione hominis quàm ſtatuti, nu. 1. li. 8. c. 19.

Extenſio an fieri poſſit de caſu vero ad fictum, quando lex omnino comparat iſtos caſus controuerſatiſſimam eſſe eſſe controuerſiam, & quid ſentiat Auctor, nu. 7. 8. & 9. li. 8. c. 70.

Extenſio pariter fieri poteſt quando æqualis vel ſimilis ratio militaret, nu. 7. li. 7. c. 23.

Extenſionem in ambiguis ex identitate rationis fieri, nume. 6. li. 7. c. 10.

Niſi ſubſit cauſa reſtringendi, nu. 7.

Extenſionem paſſiuam ſemper in ſtatutis fieri, num. 5. lib. 8. capit. 8.

Extenſio ſemper fit vbi lex permittit, & eadem ſit æquitas, nu. 18. li. 8. c. 5.

Extenſio regulare eſſe vt fiat ne diſpoſitio reddatur inutilis, nu 3. li. 6. c. 4.

Extendi

Extendi pœnalem conſtitutionem in iis quæ frequentioris uſus gratia prolata ſunt, nu.27.li.1.c.25.
Extenſio ubi aliàs fieret, ibi ceſſat propter uerba taxatiua, num.3.lib.6.c.13.
Extenſio non fit ubi duplex odium concurrit, nu.15.lib.7. capit.30.
Extenſionem fieri in ſtatutis abſurditatis euitandæ cauſa, num.1.li.8.cap.4.
Extenſio in pœnalibus fit quando per ſtatutum delictum ita leniter punitur, ut potius detur anſa delinquendi, nu me.1.lib.7.cap.19.
Extenſionem ſemper fieri virtute rationis in lege expreſſa, etiamſi aliqua lex eam generaliter prohiberet, nu.5. li.5.cap.14.
Extenſionem in caſibus comparatis fieri, tam in materia correctoria quàm pœnali, nu.12.li.8.cap.19.
Extenſionem paſſiuam in materia correctoria ſemper locum habere, nu.7.li.6.c.21.
Extenſionem de uero caſu ad fictum dari quando lex omnino caſus iſtos compararet, nu.5.li.8.c.20.
Extenſio præſumitur prohibita de perſona ad perſonam, nume.264.li.5.c.18.
Extenſionem in correlatiuis fieri, quando militat eadem ratio, nu.5.li.7.c.29.
Extenſio ſemper fit quando ratio ſumpta eſt in lege pœnali, nu.1.li.7.c.22.
Extenſio non fit de caſu puro expreſſo ad omiſſum quando mandans non eſſet ſolitus ita facere, nu.36.li.9.c.3.
Extenſioni in correctoriis locum eſſe quando per eam inducimur ad ius commune, nu.1.li.6.c.15.
Dxtenſioni ex vi rationis non facile locum dari in præſumptis, nu.2.li.6.c.15.
Extenſio in correctoriis fit quando ex mente legis intrinſeca productio fieret, nu.1.li.6.c.22.
Extenſionem licitam eſſe ad euitandam pœnam in ſubrogatis, nu.4.li.7.c.10.
Extenſionem non dici fieri quando id quod minus eſt comprehenditur in eo quod eſt maius, nu.19.li.6.c.17.
Extenſio ſi in correctoriis pœnalibus & exorbitantibus admittitur multo magis in materia indifferente, nume.5. lib.7.cap.33.
Extenſionem in materia correctoria fieri quando caſus ad quem fit extenſio comprehenditur ſub expreſſo ex communi uſu loquendi, nu.1.li.6.c.20.
Extenſionem in limitatoriis ſemper fieri in omnib. illis caſibus in quibus fit extenſio in correctoriis, num.10. libro 7.cap.6.
Extenſionem in exorbitantibus non eſſe licitam, ſed ſtrictam fieri debere interpretationem, nu.13.li.7.c.1.
Nec procedi poſſe niſi quatenus in eis exprimitur etiam ſi eadem ſubſit ratio, nu.14.li.7.c.1.
Extenſionem fieri ex identitate rationis inter eaſdem perſonas, nu.5.li.7.c.7.
Secus inter diuerſas, nu.6.
Auctorem contrà putare, nu.7.8.& 9.
Extenſionem in limitatoriis non fieri ubi ſit appoſita dictio taxatiua, nu.10.li.7.c.7.
Extenſionem non fieri ubi præſumpta rationi eſt locus, nume.30.li.7.c.23.
Extenſionem etiam in pœnalibus licitam eſſe, quando ratio eadem militat ac omnimoda ſimilitudo, num.7.lib.7. capit.9.
Extenſiuæ interpretationi locum eſſe vbi uerba deficiunt, ſed non deficit ratio, nu.40.li.6.c.1.
Extenſiuam interpretationem proprie uerſari in eo cum caſus de quo quæritur non continetur in uerbis neque in mente, nu.41.li.6.c.1.
Extenſiuam interpretationem legibus communibus odioſam non eſſe, nu.3.li.5.c.5.
Extenſiuæ interpretationi locum non eſſe quando neceſſitas, uel æquitas id non expoſtulat, nu.23.li.7.c.27.
Extenſiuæ interpretationis materiam eſſe ualde diffuſam, ac periculoſam, nu.1.li.6.c.1.
Extenſiuam ac reſtrictiuam interpretationem illas eſſe in quibus inſudant Doctores, & in quibus diffuſius hoc in uolumine quinto agatur, nu.24.li.5.cap.5.
Extenſiua interpretatio quando dicatur fieri, nu.2.l.5.c.5.
Extinctionem uſusfructus tanquam genus comprehendere omnes modos quibus uſusfructus extinguitur, num.18. li.9.cap.14.
Extremum a quo dicitur eſſe expreſſum, quando ſcriptum, uel dictum reperitur, nu.36.li.6.c.1.
Extremis conceſſis intelligi quoque media eſſe conceſſa, nume.10.li.9.c.25.
Extremum ad quod fit extenſio non debere eſſe expreſſum, nu.39.li.6.c.1.
Extremis probatis media præſumuntur, nu.248.li.5.c.18.
Extremum ad quod protenditur interpretatio extenſiua debere eſſe diuerſum ab extremo a quo fit interpretatio, num.10.li.6.cap.5.
Extremum ad quod fit extenſio intrinſecæ non expreſſe appellari, quia ſi tale eſſet non diceretur proprie extenſio, nu.14.li.6.c.5.
Extra id quod agitur plerunque naſcitur obligatio, nu. 6. li.8.cap.19.
Extrinſeca mens legis quæ ſit, nu.18.li.2.c.10.
Extrinſeca interpretatio qualiter ſit intelligenda, num.28. li.5.cap.5.
Ex ueriſimile teſtatoris mente qui ſi caſum omiſſum ſciuiſſet de illo diſpoſuiſſet, ab uno ad alterum fit extenſio, nume.14. li.8.c.21.
Ex ueriſimili diſponentis mente diſcedi a propria uerborum ſignificatione, nu.1.li.3.c.9.
Ex ueriſimili diſponentis mente poſſe extenſionem fieri etiam ſi oporteat uenire contra uerba, nu.9.li.9.c.4.
Auctorisque uotum quale ſit in extenſione facienda ad diuerſas perſonas ex ueriſimili mente defuncti, nu.33.
Ex ui uerborum tacitè ſubintellectorum, quomodo extenſio fiat, & non ex ui conditionis, nu.13.li.9.c.12.
Ex ui rationis non fieri extenſionem quando per aliam legem prohibetur expreſſio, nu.11.li.6.c.11.
Ex ui rationis non fieri progreſſum quando caſus non eſſet æquè fauorabilis ac expreſſus, nu.1.li.6.c.14.
Sed ueriorem ſententiam eſſe in contrarium, n.2.li.6.c.14.
Genusque ineſſe proprie in omnib. ſpeciéb. nu.3.
Et propterea non poſſe concludenter dici caſum non expreſſum, qui non ſit æque fauorabilis, non contineri ſub ratione generali expreſſa quæ illam comprehendit.
Quia omnes caſus ſub ratione generali comprehenduntur etiam ſi maior in uno uigeat ratio quàm in alio, nu.5.

F

FAbij verba circa vitia in oratione ſugienda,nu.18.li.3.c.13.
Fabricenſis præſumitur qui notam, vel ſtigmata ſabricenſium gerit, num.275.lib.5.cap.18.
Facies ſorma omnis, & modus eſt a ſaciendo dicta,nu.17.li.4.c.2.
Facinoroſus impunè diu toleratus vbi ad pœnam trahitur mitius punitur,nu.22.li.10.c.29.
Facilè eluderetur pactum de non offendendo maritum ſi eo relicto offenderetur vxor.nu.14.li.8.c.19.
Facta non præſumuntur niſi probentur, nu.88.lib.5.c.19.
Facta a præſide prouinciæ ignorante aduentum ſui ſucceſſoris ſuſtinentur,nu.13.li.10.c.31.
Factam mutationem in vno ex ordinibus reſpectu temporis, cenſeri quoque in alijs ordinibus factam, num.16. lib.6.cap.19.
Facta incontinenti præſumuntur eſſe eorreſpectiua,nu.307 li.9.c.18.
Factum ſubſequens præſumitur eſſe factum in executionem minarum præcedentium,nu.308.li.5.c.18.
Facere quis non poteſt, ut leges in teſtamento ſuo locum non habeant,nu.8 li.1.c.13.
Facere dicitur is,cuius auctoritate ſit,nu.9.li.10.c.36.
Facere quilibet præſumitur quod ſibi proſit, nu.286.lib.5. capit.18.
Facere velle quis in dubio præſumitur quod eſt prohibitum.nu.306.li.5.c.18.
Factionum & ſeditionum ciuitatis caporales ac principes aſperrimè puniri,cum auxiliatoribus mitius agi, num. 5. li.10.c.19.
Facti ignorantiam etiam prudentiſſimos fallere, num.3. lib 4 c.15.
Factionem teſtamenti in actiua paſſiuaque accipi ſignificatione,nu.4. li.1.c.2.
Factum ſuum ſiue iuſtum, ſiue iniuſtum præſumitur quis eſſe tuiturus,nu.268.li.5.c.18.
Factum debet præſumi factum tempore quo euitatur delictum,nu.287.li.5.c.18.
Factum a filio concernens cauſam patris præſumitur factum de voluntate patris,nu.288.li.5.c.18.
Facultatem legitimandi inceſtuoſos eſſe quid minus quàm legitimandi ſpurios,nu.36.li.9.c.33.
Facultas patri conceſſa occidendi mœchum cum filia deprehenſum non trahi ad auum uel proauum, num. 30.li.7. capit.32.
Facultas ſubſtituendi mente captis trahitur ad freneticos, nu.9.li.8.c.17.
Et quomodo hac aſſertio accipienda ſit,nu.18.
Facultates laicorum quando dicantur non ſufficere, vt eccleſia teneatur contribuere,nu.19.li.10.c.28.
Facultatem legitimandi certam perſonam particularem non comprehendere caſum mixtum,nu.14 li.9.c.35.
Facultates laicorum quando dicantur non ſufficere, vt eccleſia contribuat onerib.iudex arbitratur,num.154.libro 5.c.20.
Falcidiam deduci ab æſtimatione,nu.5.li.1.c.11.
Falcidiam ex legato libertatis non deduci,nu.7.li.1.c.11.
Falcidiæ appellatione contineri Trebellia.n.4.li.7.c.6.
Falſam monetam qui cudit, ſed non perfectè abſoluit iudicis arbitrio punitur,nu.161.li.5.c.20.
Falſarius iudicis officio punitur cum per inquiſitionem procedit,nu.159.lib.5.c.20.
tanquam falſarius puniendus iudicis arbitrio luit pœnas, nu.160.li.9.c.20.
falſitas non præſumitur et quib.cõcurrentib.n.96.l.5.c.19
falſum non præſumitur committi quando damnum non infertur aut agitur de re modica nu.97.li.5.c.19.
falſitas non præſumitur in literis meram iuſtitiam continentibus,nu 39.li.5.c.19.
falſitas ſine dolo commiſſa iudicis arb.eſt punibilis,n.158. li.5 c.20.
falſitas præſumitur ex non veriſimili,nu.309.li.5.c.18.
falſitas inſtrumenti præſumitur quando teſtes omnes in eo deſcripti ſunt mortui,nu.310.li.10.c.8.
falſi crimen grauiſſimum eſſe, & propter eius frequentiam a legibus ac ſtatutis grauius ſolere puniri,n.11.l.7.c.19
Falſi pœnam quæ de iure communi eſt deportationis & publicationis omnium bonorum hodie in vſu non eſſe, nume.12.li.7.c.19.
falſi crimen ſeuere punitum eſſe per ſtatuta Ticinenſia & nouas conſtitutiones ſtatus Mediolani, nu.6.li.7. c.20.
falſi pœnam tunc arbitrariam eſſe iudici,quando nihil in indiuiduo prouiſum eſt per ſtatutum,nu.13.li.7.c.19.
falſitatis exceptio quando ſtatim dicatur probari iudicis arbitrio relinquitur,nu.141.li.5.c.20.
falſum committens nemini nocibile iudicis arbitrio punitur,nu.155.li.5.c.20.
Idemque eſſe ſi circa accidentalia falſum committatur, nume.156.li.5.c.20.
falſum an ſcienter vel ignoranter dixerit teſtis iudex arbitratur,nu.157.li.5.c.20.
fama quando aliunde locum habet quàm a perſonis teſtium non debere perſonas aliquas nominare, nu.8.li.4.c.14.
fama frequens ac uehemens quæ dicatur,nu.153.li.1.c.20.
famem teterrimum eſſe mortis genus, nu.62.li.10.c.31.
Ibique plura de fame.
famis gratia introducta ad alias neceſſitates trahenda non eſſe,nu.63.li.10.c.32.
famis neceſſitate patrem poſſe filium alienare, nu.61.l.10. cap.32.
familia quicquid agit, præſumitur feciſſe de uoluntate domini,nu.265.li.5.c,18.
familiam Gallinam Auctoris opera reſtitutam fuiſſe, cum omiſſa fuiſſet tempore nouorum ordinũ inter antiquas, ac nobiles familias Ticinenſes, tanquam nobilem ac antiquiſſimam eius vrbis,nu.12.li.10.c.2.
Reportata de ſeptenni controuerſia per triplicem ſententiam uictoria,ibid.
Indeque ſemper Auctorem,cum eius familia Gallinia potitum fuiſſe omnibus honoribus officijs, prærogatiuis, ac priuilegijs,nuncque etiam frui,quibus ciues aliarum antiquarum ac nobilium familiarum eiuſdem urbis fruuntur,nu.13.
Vbi aliqua ex prædictis familijs viros non haberent idoneos aut habiles,morbo vel ætate, aut qualibet alia cau-

sa

I N D E X.

ſa non deberent illi per tempora ad rempublicam adminiſtrationem eligi, nu. 14.

Nec propterea illæ familiæ paterentur aliquod eorum iurium detrimentum, eod. nu.

Fauorabili in materia præſumitur quis loqui potius de ſe ipſo quàm de alijs, nu. 312. li. 5. c. 18.

Fauorabilis vbi eſt materia etiam ſi ratio non ſit expreſſa in lege, & adſit dictio taxatiua ſit extenſio, nume. 29. lib. 8. cap. 5.

Contrà uero ubi odioſa eſt materia, nu. 30.

Fauoris publici eſſe, ne delicta remaneant impunita, nu. 3. lib. 7. cap. 24.

Fauorabiliorem fieri interpretationem in teſtamentis, quàm in contractibus, nu. 5. li. 9. c. 39.

Fauorem piæ cauſæ excluſioni taxatiuæ dictionis præferri num. 19. li. 7. c. 7.

Eiuſque gratia fieri quoque in priuilegijs progreſſum de perſona ad perſonam, nu. 20.

Fauorem, vel odium iudicari ab eo quod principaliter intenditur, nu. 23. li. 9. c. 33.

Fauor & odium quando in ſtatuto promiſcue verſatur, quid iuris ſit, nu. 17. li. 8. c. 5.

Fauore religionis interpretationem faciendam, n. 1. l. 5. c. 8.

Fauore dotis, nu. 3. li. 5. c. 9.

Fauore libertatis, nu. 2. li. 5. c. 9.

Subiectæ quoque materiæ fauore interpretandum eſſe, nume. 19. li. 5. c. 9.

Fauore teſtamenti, nu. 4. li. 5. c. 9.

Fauore repetitionis, nu. 5. li. 5. c. 9.

Fauore pariter potioris & antiquioris auctoritatis, n. 12.

Fauore ſimiliter auctoritatis canonis interpretationem faciendam eſſe, nu. 17.

Illique magis deferri quàm dicto ſanctorum Patrum, niſi illa ſit munita aucto. noui ſeu veteris Teſtamenti, nu. 18.

Fauorem filij plus operari debere quàm patris odium in concurſu, nu. 27. li. 9. c. 34.

Fely. non ſcribere in cap. poſtulaſti de conceſſio. præben. nume. 15. li. 9. c. 35.

Ferdinandi Gonzagæ Siciliæ Proregis ſeuera animaduerſio in milites Hiſpanos ad Rondatium conſternatos, nu. 21. lib. 10. cap. 19.

Feria inducta in feſtiuis diebus Apoſtolorum, a fortiore intelliguntur inductæ eſſe in feſtis glorioſiſſimæ virginis, nu. 17. lib. 7. c. 24.

Feriato tempore ob neceſſitatem ius dici poteſt, nume. 60. lib. 10. c. 32.

Feudalis contractus adeo ſtrictam eſſe naturam, vt eatenus tantum quatenus expreſſum ſit conceſſum eſſe intelligatur, nu. 9. li. 9. c. 28.

Feudalibus in conceſſionibus filiorum appellatione nepotes comprehendi, nu. 23. li. 8. c. 75.

Feudalem contractum ſapere naturam bonæ fidei quando eſt initus cum principe, nu. 3. li. 9. c. 28.

Feudum quod modicum, & tenue dicatur iudicis arbitrio relinquitur, nu. 149. li. 5. c. 20.

Feudum quod ſibi & filijs legitimè deſcendentibus quis ſuſcepit non tranſire ad legitimatos per ſubſequens matrimonium, nu. 9. li. 9. c. 17. ex Alex.

Contrà pleroſque ſentire, quia qui per ſecutas nuptias legitimi fiunt inſtar legitimorum habentur, nu. 11.

D. Alciat. ſibi parum conſtitiſſe, dum conciliat duas ſup. relatas diſſidentes opiniones, nu. 12.

Feudum non eſſe contractus bonæ fidei ex frequentiore interpretum ſententia, nu. 6. li. 9. c. 28.

Quia non potuit talis contractus connumerari in §. actionum inſtit. de actio. num. 7.

Feuda Romanorum quoque Reipub. temporib. fuiſſe cognita auctorem in ſidentium Academia quæ Ticini erecta erat docuiſſe nouis conſiderationibus, nu. 8. li. 9. c. 28.

Feudum ſi quis præſcripſerit in eo ſuccedere eos qui ſecundum feudi naturam ſuccedere deberent, n. 18. l. 6. c. 18.

Feudatarios qui habent ſubditos exercitiumque iuriſdictionis habere dignitatem, nu. 26. li. 10. c. 12.

Nec poſſe torturæ ſubijci, ibi.

Feudum qui ſibi & hæredibus quibuſcunque ſtipulatus eſt etiam de extraneis, & aliàs incapacibus egiſſe credendum eſt ex receptiore ſententia, nu. 10. li. 9. c. 1.

Et quàm multi ſint eiuſdem ſententiæ adſertores, nu. 11.

Qui vero contrariam probarint ſententiam, nu. 12.

Quibus neutra prædictarum opinionum placuerit, nu. 13.

In dubioque non eſſe a priore opinione quæ eſt receptior recedendum, nu. 14.

Feudis alicui conceſſis tranſire ad eius filios ac deſcendentes etiam ſi nihil dictum ſit, nu. 4. li. 8. c. 28.

Feudum acceptum pro ſe & hæredibus quibuſcunque non poſſe vxori legari, nu. 28. li. 9. c. 3.

Feudum in dubio præſumitur antiquum & non nouum, nume. 18. li. 5. c. 18.

Feudum in dubio non præſumitur, nu. 269. li. 5. c. 18.

Feudum in dubio præſumitur hæreditariũ, n. 290. li. 5. c. 18

Feudum præſumitur antiquum niſi dominus reperiatur in poſſeſſione, nu. 291. li. 5. c. 18.

Feudum ex cauſa neceſſitatis poteſt alienari, n. 67. l. 10. c. 9

Feudum ſi vnus litigantium aſſerat antiquum, alter nouum cui ſit deferendum iuramentum, iudici arbitrarium eſt, nu. 147. li. 5. c. 20.

Fœminæ vbi per ſtatutum excluduntur, debent ſemper eſſe dotatæ, nu. 21. li. 8. c. 12.

Fœminas tempore peſtis ſi in teſtes adhiberi poſſent facilius calliditatibus dolis ac circumuentionib. ſubijcerentur, nu. 14. li. 10. c. 27.

Fœminas magis laborare imbecillitate animi, mentis, ac ingenij, quam viros, nu. 4. li. 10. c. 21.

Fœminam ſe habere ad maſculum, vt ſe habet nepos ad filium, nu. 7. li. 10. c. 11.

Vel tanquam ſubſtitutus ad inſtitutum, nu. 8.

Fœminam non ſemper dici excluſam, ſed quamdiu viuit maſculus, nu. 9. li. 10. c. 11.

Fœminæ ſi ſtatuto propter maſculos excluduntur, inſtitutis filijs non cenſentur comprehenſæ filiæ, nu. 8. li. 10. c. 9.

Fœmina quamuis deſcendat ex linea maſculina, quia tamen ab ea initium ſumis linea fœminina de illa iudicamus, ac de linea fœminina, nu. 2. li. 8. c. 26.

Fœmina a ſtatuto excluſa non cenſetur per teſtatorem fore excluſa, niſi ab hæreditate eius de quo ſtatutum loquitur nu. 6. lib. 10. c. 12.

Fœnerator cum ablatas vſuras donare ſe debitori dixit, non de donatione ſed de reſtitutione loqui intelligitur, nu. 7. lib. 3. cap. 4.

Fictionem ſibi locum non vendicare in contractibus, & ſub-

ſubſtitutionibus in quibus ſtrictè agendum eſt, num.6. lib.3.cap.19.
Fictionem in triplici eſſe differentia, nu.3.li.3.c.22.
Fictio inductiua ſecundum Bar. quid ſit, nu.4.li.3.c.22.
Fictio primitiua quid ſit, nu.5.li.3.c.22.
Fictio translatiua quid ſit, nu.6.li.3.c.22.
Fictionem extenſiuam dum fingit de tempore ad tempus nihil verè ac propriè inducere poſſe, nu.16.li.3.c.23.
Quod pluribus exemplis declaratur, nu.17.18.19.& ſeq.
Fictionem extenſiuam in promiſcuis dum fingit de tempore ad tempus non niſi impropriè & ficte operari, nu.11. lib.3.c.24.
Quod declaratur, nu.12.
Sed dum fingit de perſona ad perſonam dicendum eſſe prout dictum fuit in ijs quæ ſunt iuris, nu.13.
Fictum conſenſum filiæ ſufficere patri, vt agere poſſit ad dotem, nu.18.li.7.c.22.
Fictio vbi eſt ibi non eſt veritas extremorum, cum fictio ſit contraria veritati, nu.11.li.3.c.19.
Fictio in ijs quæ ſunt facti, nihil poteſt verè ac propriè inducere, nu.9.li.4.c.4.
Fictionem non operari in ijs quæ ſunt facti, nu.22.l.2.c.18.
Fictio operatur tantum in caſu ficto, quantum veritas in caſu vero, nu.25.li.10.c.23.
Fictionem translatiuam vel extenſiuam eſſe, vel de tempore ad tempus, vel de perſona ad perſonam, vel de re ad rem, aut de loco ad locum, nu.19.li.3.c.22.
Fictionem iuris eſſe contra veritatem ſemperque ſupponere veritatem in contrarium, nu.3.li.3.c.19.
Ficta verba eſſe quæ ſonis, aut effectibus quibuſdam ſunt coaptata, ſed aliter illa accipi apud noſtrates, num.13. li.1.cap.5.
Fictionem priuatiuam inducere veritatem in ijs quæ ſunt iuris, nu.14.li.3.c.23.
Fictionem eſſe quandam improprietatem, & verba ſtatutorum debere intelligi propriè, nu.7.& 8.li.3.c.19.
Fictum reſpectu generis habere ſymbolum cum vero, ideoque facilem in fauorabilibus dari tranſitum, nume.28. lib.8.cap.20.
Fictionem ab homine induci poſſe putarunt D. Alc.& Bolognetus, nu.5.li.9.c.37.
Sed veriorem receptioremque opinionem eſſe in contrarium, nu.6.
Fides non præſumitur habita de precio ob ſolam patientiam detinendi, nu.101.li.5.c.19.
Fides quæ teſti diminuitur ob infamiam, augetur ob depoſitionem eorum quæ ab ijs geſta ſunt, nu.40.li.10.c.18.
Fidem promiſſam violans debet beneficio priuari vt periurus, nu.21.& 22.li.7.c.24.
Fidei tranſgreſſorem ac iuramenti æquè puniri, nume.23. lib.7.c.24.
Fidei præſtationem ac iuramenti eſſe æquipollentia, nu.24. lib.7.c.24.
Fideicommiſſum importari ex ſola voluntate teſtatoris, etiam ſi verba illam non importent ex Tornielli ſententia, nu.3.li.1.c.22.
Fides eius qui in ægritudine ſuſcipit baptiſmum, non præſumitur voluntaria ſed neceſſaria, nu.94.li.5.c.19.
Fidem maiorem præberi ab ijs qui deferunt vel proferunt verba Euangeliorum, vel ſacrarum ſcripturarum pro recuperanda, vel reſtituenda bona valetudine obſeruationibus quæ in ijs ferendis ſcribendis vel proferendis fiunt, quàm Deo, nu.6.li.1.c.15.
Fides interpretis vbi eſt ſuſpecta in pandectis, recurrendum eſſe ad Archetypum qui habetur Piſis, num.6. libro 1.cap.5.
Fidem exuberantiorem requiri in principe quàm in priuatis, nu.14.li.9.c.28.
Fides præſumitur habita de precio quando datus eſt terminus ad ſoluendum, nu.293.li.5.c.18.
Fides bona præſumitur in præſcribente libertatem, n.294. lib.5.cap.18.
Fidem hoſti impunè ſeruandam non eſſe, nu.15.li.10.c.16.
Fides bona præſumitur ſed allegari debet, n.296.li.5.c.18.
Fideicommiſſariam ſubſtitutionem verificari etiam ſi verba omnino deficiant, nu.6.li.5.c.22.
Fideicommiſſum iniunctum filijs ſine liberis deſcendentib. intelligi quoque iniunctum eſſe filijs non natis, num.13. lib.9.cap.6.
Niſi teſtatoris deſcendentes excluderentur, nu.14.
Fideicommiſſo præſumitur eſſe renuntiatum per diuiſionem quando vnus in ea dat poteſtatem alteri alienandi, nume.313.li.5.c.18.
Fideicommiſſariam ſubſtitutionem propriè non eſſe ſubſtitutionem, nu.19.li.3.c.4.
Neque comprehendi in ſtatutis de ſubſtitutionibus loquentibus, nu.20.
Niſi ſubiecta materia aliud ſuadeat, nu.21.li.3.c.4.
Fideicommiſſum acceptanti odioſum, acceptatum non præſumitur generali fideicommiſſorum acceptatione, n.105 lib.5.cap.19.
Fideicommiſſum verbis enuntiatiuis induci, n.13.l.1.c.21.
Fideicommiſſum importari etiam per tacitam voluntatem ex coniecturis collectam, ex communi opinione, nu.14. lib.2.cap.21.
Fideicommiſſo renuntiatum fuiſſe non præſumitur ob clauſulas generales, nu.98.li.5.c.19.
Fideiuſſor ſoluens, ſuo potius quàm alieno nomine ſoluere præſumitur, nu.267.li.5.c.18.
Fideiuſſores iudicis ſubire pœnas, nu.154.li.5.c.2.
Fideiuſſor quando dicatur diu ſtetiſſe in obligatione iudex arbitratur, nu.142.li.5.c.20.
Fideiuſſor acceptus pro principali non præſumitur eſſe acceptus pro vſuris, nu.99.li.5.c.19.
fideiuſſor quando ſimpliciter ſe obligat, præſumitur ſe obligare in omnem caſum & cauſam, nu.314.li.5.c.18.
fideiuſſio in dubio præſumitur non delegatio, nume.292. lib.5.cap.18.
fieri propriè illud dici, quod ſecundum modum ſignificandi fit, nu.11.li.2.c.1.
fieri mei contemplatione præſumitur, quod mei commodi gratia fit, n.270.li.5.c.18.
Figura dictionis quid ſit, nu.14.li.3.c.13.
figuræ non poſſe propriam eſſe ſignificationem cum ſit confirmatio orationis remota a communi ratione, n.12.l.3.c.3
figura & imago non eſt propriè id quod figuratur, num.4. lib.4.c.10.
figuratum dicendi modum vbi iuris prudentum authoritate ſit ſuffultus, propriam inducere ſignificationem, nume.14.li.3.c.3.

Filia quæ vitam infamem ducat, non poteſt petere vt ala-
tur a patre, nec vt ab illo dotetur, nu.6 li.10.c.18.
Niſi ad meliorem ſrugem redierit, nu.7.
Filia maritata non deſinit eſſe in familia patris, nume.23. lib.8.cap.26.
Et per matrimonium non mutat ſamiliam, neque genus, neque poteſtatem, num.24.
Filia per ſtatutum excluſa, non præſumitur eſſe excluſa, niſi ab hæreditate dotantis, nu.100.li.5.c.19.
Filiæ furioſæ iniunctum a patre fideicommiſſum, ſi ſine filÿs deceſſerit, intelligi de naturalibus tantum, num.21. lib.9.c.17.
Idemque eſſe cum talis conditio appoſita eſt filio ſacerdoti, ibidem.
Filia maritata non liberatur a patria poteſtate, nume.18. lib.8.cap.26.
Filia etiam nupta dicitur de genere & agnatione patris, num.15.lib.8.c.26.
Et retinet domicilium patris in ÿs in quibus non trahitur a ſeruitÿs mariti, nu.16.
Filiarum nomen quamuis comprehendat poſthumam aliud tamen eſt quando teſtator non ſenſit de poſthuma, n.15. li.9.c.4.
Filia non cenſetur renuntiare legitimæ etiam ſi agnoſcat legatum paternum, nu.102.li.5.c.19.
Filiatio quibus coniecturis probetur iudicis arbitrio committitur, nu.143.li.5.c.20.
Filiorum appellatione in materia l.quisquis. C.ad leg.Iul. maieſt.nepotes non contineri, nu.2.li.7.c.14.
Sed hanc declarationem in materia dictæ legis quisquis, non tranſire ſine difficultate, nu.3.
Filios habens magis præſumitur diligere patriam, nu.277. lib.5.cap.18.
Filius ex legitimo matrimonio natus, præſumitur eſſe in poteſtate patris, nu.278.li.5.c.18.
Filiusfam. præſumitur pecuniam mutuo acceptam in cauſam peculÿ quaſi Caſtrenſis conuertiſſe, n.280.l.5.c.18
Filius delinquens a patre præſentatus iudicis arbitrio punietur, nu.162.l.5.c.20.
Filios legitimatos per ſubſequens matrimonium ſecundum veriores & communiores ſententias pro legitime natis haberi, nu.17.li.9.c.17.
Filius qui naſcitur ex viro & vxore conſtante matrimonio, & ſcientibus vicinis legitimus eſſe præſumitur, nume.271.lib.5.c.18.
Filiusfam. præſumitur hæreditatem ſibi delatam voluiſſe ſibi per patrem acquiri ſi illo ſciente, & patiente poſſedit, nu.295.li.5.c.18.
Filius natus ex vxore præſumitur natus ex marito, n.283. lib.5.cap.18.
Filius qui ex cauſis expreſſis in §.cauſas poteſt exhæredari poterit quoque ex ſimilibus ab hæreditate paterna remoueri, nu.8.li.7.c.23.
Filÿ viliſſimam vitam degentes dignitatis paternæ prærogatiuæ non poſſe potiri, nu.1.li.10.c.18.
Filius præſumitur eſſe in poteſtate patris, niſi probetur emancipatus, nu.266.li.5.c.18.
Filiorum cauſam in ſucceſſione bonorum auitorum aduerſus extraneum adiudicandam eſſe, nu.9.li.9.c.29.
Filiorum appellatione fœminæ non comprehenduntur quando non appares teſtatorem habuiſſe animum conſeruandæ agnationis, nu.14.li.10.c.9.
Filium viuente patre nullum ius habere in illius bonis, nume.2.li.7.c.15.
Filium puberem præſumi matri ſuperuiuere non ratione voti parentum ſed maioris roboris gratia, nume.20.libro 8.cap 9.
Filium viliſſimæ vitæ eam ob cauſam a patre infami non poſſe exhæredari, nu.4 li.10.c.18.
Filium doctoris in publicæ aduocationis munere patri ſuccedere, extraneoque præferri, nu.18.li.10.c.13.
Filius in dubio præſumitur poſſidere vt hæres bona patris, nu.297 li.5.c.18.
Filius longo tempore ſeorſum habitans a patre præſumitur emancipatus, nu.298.li.5.c.18.
Filius præſumitur acquiſiuiſſe de bonis paternis, niſi quatenus coniecturæ ſint in contrarium, nu.299.li.5.c.18.
Filius cui pater legauit electionem nominum debitorum præſumitur in dolo eſſe, ſi adminiſtrans bona patris vltra creditas pecunias alias credidit, nu.285.li.5.c.18.
Filium non debere vti contra patrem beneficio emancipationis, quod à patre profectum eſt, nu.11.li.9.c.10.
Filius relinquens patri liberationem ab adminiſtratione tutelæ præſumitur quoque reliquiſſe a redditione reliquorum, nu.272.li.5.c.18.
Filiorum appellatione in legis diſpoſitione venire nepotes, non tamen in teſtamentariæ tutelæ diſpoſitione ſic permitti, nu.4.li.9.c.1.
Filius pubes qui cum matre naufragio, ruina, vel incendio perierit poſt matrem deceſſiſſe præſumitur, nu.16.lib.8. capit.9.
Filÿ in conditione poſiti quibus ex coniecturis dicantur diſpoſitiuè vocati iudex arbitratur, nume.146.lib.5. capit.20.
Filÿ hæreticorum tam legitimi quàm illegitimi non admittuntur ad aliquod officium, nec beneficium, num.16. libro 7.cap.31.
Filio permitti patrem patriæ hoſtem impunè occidere, nume.52.lib.10.c.33.
Filÿ maioris natu defuncti excluduntur ab agnato maiore natu in hæreditate eius qui vocauerit maiorem natu agnationis poſt primos hæredes, qui non niſi fictè repræſentant eorum patrem qui tanquam natu maior fuit admiſſus, nu.3.li.8.c.20.
Eiuſdemque generis multa exempla peti poſſe a reſponſo uenerandi collegÿ Ticinenſis pro Triultiis, quod ab Auctore fuit diſpoſitum, nu.4.
Filÿ fauorem plus operari debere quàm patris odium in concurſu, nu.27.li.9.c.34.
Filium a pœna parricidÿ excuſari propter hoſtilitatem patris, nu.9.li. 10.c.16.
Sed tamen laudandum non eſſe filium qui tale ſcelus patrarit in perſonam patris, nu.4.
Albericum uero diſtinguere inter bellum iuſtum ac iniuſtum, num.5.
Domino Claro videri opinionem crudelitatis plenam, quæ permittit filio patrem impunè occidere propter hoſtilitatem, num.6.
Filiorum appellatione in ſeudalibus conceſſionibus nepotes comprehendi, nu.3.li.8.c.25.

Filiorum quoque appellatione nepotes comprehendi, quã do tacita, vel expreſſa voluntas defuncti ſuffragatur, nu.24.li.8.c.25.
Vel ſumus in materia præſtanda tàm nepotibus quàm filijs, ibid.
Filiorum appellatione regulariter tam nepotes non contineri, niſi materia ſit fauorabilis, vel indifferens, aut eandem habeat rationem, nu.75.li.8.c.25.
Filiorum appellatio eo modo comprehendit nepotes quo maſculinum concipit fœmininum, num.19.li.8.c.25.
Sed magno cum iudicio eſſe intelligendam dictam regulam, num.20.
Finales termini ibi ſtare præſumuntur, vbi aliàs fuerunt, num 269.li.5.c.18.
Fine habito de origine non curari, nu.17.li.1.c.23.
Fine habito de alijs non curari, nu.12.li.7.c.6.
Finito officio condendorum ſtatutorum, niſi populo committente non poſſunt e lecti declarare, nu.10.11.et 12. li.10.cap.36.
Finium mutatio non præſumitur, nu.103.li.5.c.19.
Firmum ac immobile nihil adeo eſſe ac precipuum quod ſemper non recipiat intellectum a clauſula, rebus ſic ſtantibus, nu.20.li.9.c.37.
Siue a duorum vel vnius conſenſu dependeat, nu.21.
Fiſcus in dubio habet præſumptionem contra ſe, num.284. li.5.c.18.
Fiſcus facta pace tenetur ea reſtituere in quibus factus eſt locupletior, nu.11.li.10.c.29.
Forenſis præſumitur ſcire ſtatuta loci in quo contrahit ex longa conuerſatione, nu.315.li.5.c.18.
Forenſis qui in virtute ſtatuti præmium proponentis ei qui ceperit bannitum, ſi illum apprehenderit, debere præmium habere, etiam ſi ad illius acquiſitionem aliàs eſſet inhabilis, nu.7.li.8.c.7.
Formalitas verborum vbi probanda eſt teſtes deponentes per verba æquipollentia nihil agunt, nu.16.li.8.c.22.
Formalem materiam non recipere nec additionem, nec diminutionem, nu.17.li.6.c.11.
Formam eſſe ad amuſſim ſeruandam, nec aliquid illi addi aut minui poſſe, nu.36.li.10.c.14.
Forma quam recipit diſpoſitio per expreſſum non dici extrinſecè expreſſam, nu.30.li.6.c.5.
Formæ nihil addi poteſt neque minui, nu.24.li.10.c.25.
Formam accidentalem eſſe quandam obſeruantiam ſuperuenientem poſt actum quæ non dat ſubſtantiam ipſi rei, nu.26.li.6.c.5.
Exemploque declaratur, nu.26.
A formaque materiali quando recipiat interpretationem, num.27.& 28.
Formam per æquipollens non recipere implementum, nume.15.li.6.c.11.
Formam l.iubemus. C.de teſtamentis, & l.per hanc. C. de numer.& actuar. non poſſe verbis generalibus impleri, num.7.li.2.c.9.
Formam teſtamentariam iuris eſſe publici, nu.4.li.9.c.4.
Formæ verba adeo eſſe præciſa, vt nec augeri, nec minui, nec immutari valeant, nu.33.li.1.c.17.
Forma preciſè ſeruanda eſt, nec poteſt per æquipollens impleri, nu.10.li.8.c.21.
Formæ nihil addi poſſe, neque minui, nu.11.li.8.c.22.
Forma per æquipollens non impletur etiam in materia fauorabili, nu.12.li.8.c.22.
Formam a iure introductam non eſſe in facultate priuati demere, vel alterare, nu.18.li.9.c.36.
Et qui contrà nititur incidere in reg.l.multum intereſt. C. ſi quis alteri, vel ſibi, nu.19.
Formam triplicem eſſe, ſubſtantialem, accidentalem, & naturalem, nu.21.li.6.c.5.
Formam ſubſtantialem dici quæ tendit ad eſſe rei, num.22. lib.6.c.5.
Forma eſt introducta ad rigorem iuris conſeruandum, n.2. lib.10.cap.7.
Formæ introductio videtur ex diametro tendere in annihilationem rationis propter quam introducitur, num.3. lib.10.cap.7.
Fornicator iudicis arbitrio punitur de iure canonico, nume.153.li.5.c.20.
Fornicationem omnem poſſe dici mœchiam, n.21.l.9.c.35.
Fornicatio inter conſanguineos non præſumitur, nu.276. lib.5 capit.18.
Fortè dictionem importare cauſam impulſiuam, nume.23. lib.10.cap.7.
Fortè dictionem videri potius reſpicere factum & facti accidentia quàm diſpoſitionem, nu.24.li.10.c.7.
Fortunius Garcias reprobatur in intellectu Bar. n.6.& 7 li.9.cap.7.
Fortunium Garciam putare ſecundam limitationem Bart. in hac materia eſſe vnam & eandem cum prima, num.4. li.9.cap.4.
Fortunius Garcia vt intelligat §.illud inſtit.de ſociet.n.5. lib.9.cap.4.
Fortunij conatus contra communem Doct.ſent. inanis eſſe docetur, nu.18.li.9.c.16.
Fortunium non ſatis percepiſſe mentem interpretum communem ſententiam conſtituentium, nu.17.li.9.c.3.
Fratres ſeparatim viuentes, antiquitate temporis præſumuntur hæreditatem diuiſiſſe, nu.32.li.10.c.29.
Fratris appellatione contineri eos qui in ſecundo gradu tantum ſunt, ſecus ſi aliquid adijciatur, veluti frater patruelis, nu.5.li.2.c.25.
Fratris ſororiſque appellatione comprehendi tam vtrinque coniunctos, quàm vterinos ac conſanguineos tantum, nu.11.li.3.c.4.
Frater quis dicatur maior in diuiſione bonorum iudicis arbitrio decernitur, nu.144.li.5.c.20.
Fratres quando magna dicantur cenſeri inæqualitate, iudex arbitratur, nu.145.li.5.c.20.
Fratres præſumuntur ſe odio non proſequi, n.273.l.5.c.18
Fratrum ſimul habitantium ab altero quæſita præſumuntur de communi quæſita, nu.274.li.5.c.18.
Frater non præſumitur fratrem ſuum odio habere, nu.91. lib.5.cap.19.
Fraudem præſumi varijs modis, nu.326.li.5.c.18.
Fraudandi cauſa non præſumitur latere, qui ſi in iudicio compareret abſolueretur, nu.92.li.4.c.19.
Fraudum debitorum reprimendarum gratia multa in iure noſtro fuiſſe inducta, nu.18.li.7.c.32.
Fraus non præſumitur in ijs quæ palàm fiunt, num. 89. libro 5.cap.19.
Fraus legi fieri quibus modis dicatur, remiſſ. n.7.li.6.c.4.

Frau-

INDEX.

Fraudationis excludendæ gratia locorum fieri interpretationi, nu.6.li.6.c.4.
Fraus non præſumitur in iis quæ ſolita ſunt fieri, nume.95. lib.5.cap.19.
Fraus præſumitur ex varietate reſponſionis, num.279.libro 5.cap.18.
Fraus præſumitur facilius excogitata, quando aliquid frequenter fit, nu.302.li.5.c.18.
Fraus præſumitur ex alienatione omnium vel maioris partis bonorum, nu.300.li.5.c.18.
Fraus præſumitur facilius in contrahente, quam in teſtante, num.301.li.5.c.18.
Frequentioris vſus gratia prolata exempli gratia dicta cenſentur, nu.29.li.7.c.25.
Propriè quæ venire dicuntur nec unquam cenſeri excluſa, num.30.
Frigiuſculum quid ſignificet, nu.14.li.5.c.3.
Friuolas ſolum interpretationes cenſeri reiectas a ſtatutis reiicientibus interpretationem, nu.2.li.8.c.30.
Fructuarius ob nimiam negligentiam poteſt priuari vſufructu, nu.17.li.10.c.17.
Fructus qui in quartam trebellianicam imputantur iudicis eſt arbitrarium, nu.151.li.5.c.20.
Fructus induſtriales qui dicantur iudicis arbitrio relinquitur, nu.148.li.5.c.28.
Fructuum augmentum contingens fortuito in re locata an faciat augeri penſionem domino, nu.43.li.10.c.25.
Et quando ea in re diſtinguat Bar.nu.44.
Caſtr. Saly.ac Fulgoſ. ſentire contra gl.in l.ſi merces §. vis maior locati, nu.45.
Exemplum inſigne quo Bar.ad praxim reducit propoſitam difficultatem, nu.46.
Quid ſentiat Auctor in propoſita controuerſia, nu.47.
Fruſtra queri de pœna delicti niſi ante omnia conſtet delictum eſſe commiſſum, nu.21.li.7.c.17.
Ita vt nec coniecturæ ſufficiant, nu.22.
Fruſtratorium eſſe prouidere ubi non expedit, n.2.l.1.c.10.
Frumentum vnius alterius frumento admixtum iudicis arbitrio ſeparatur, nu.150.li.5.c.20.
Furari licitum eſſe neceſſitatis caritatisque tempore ad depellendam famem, nu.22.li.10.c.28.
Furari tempore neceſſitatis licitum eſſe, nu.37.li.10.c.33.
Furcarum pœnam maiorem eſſe, quam pœnam amputationis capitis, nu.16.li.7.c.23.
Furcarum pœnam ad plebeios reſtringi, neque imponi illis, qui in aliquo nobilitatis vel militiæ gradu ſint, num.24. lib.10.cap.12.
Fugiens præſumitur eſſe in dolo, nu.311.li.5.c.18.
Fumum ignem ſignificare, nu.7.li.1.c.3.
Fumum patriæ lucidentiorem homini videri, nu.8.li.1.c.3.
In prouerbiumque abire de re admodum optata, ibi.
Fumum in ſacris literis idem ſignificare, n.9.li.1.c.3.
Fumum ex praxi Romanæ curiæ requiri antequam remiſſoriæ concedantur, nu.10.c.3.li.1.
Fundum quàm effectus ſit ſterilis, conductor impunè poſſe deſerere, nu.37.li.10.c.25.
Fur ut is præſumatur penes quem furtiua inuenta eſt, aliæ coniecturæ requiruntur, nu.287.li.c.18.
Fures iudicis arbitrio plerumque puniri, nu.154.li.5.c.20.
Furioſus delinquens iudicis arbitrio plectitur, nume.163. li.5.cap.20.
Furioſus præſumitur qui verba furioſis apta loquitur, nume.303.li.5.c.18.
Furioſus ſemel ſemper præſumitur furioſus, n.304.l.5.c.18.
Furor perſeuerare præſumitur, & non eſſe momentaneus, nu.305.li.5.c.18.
Furta vicinorum a vicinis facta præſumi, n.53.li.10.c.26.
Furti pœnam habere locum contra ſubtrahentem ouum gallinæ, nu.13.li.10.c.25.
Furtum non præſumitur in re communi committi, num.90. lib.5.cap.19.
Fuſcius epiſcopus Rauellenſis laudatur, n.17.li.8.c.9.

G

GAbellam ſi non ſoluat forenſis in iudicis arbitrio eſt an in totum, vel pro parte condemnetur, num.151. lib.5.c.20.
Galeacius Brugura R. et D. Mediolanenſis ſenator laudatur, nu.8. li.8. capit.18.
Gallinam familiam auctoris opera reſtitutam fuiſſe, cum omiſſa fuiſſet tempore nouorum ordinum inter antiquas ac nobiles familias Ticinenſes tanquam nobilis ac antiquiſſimam eiuſdem vrbis, nu.2.li.10.c.12.
Reportata de ſeptenni controuerſia per triplicem ſententiam victoria, ibid.
Indeque ſemper auctorem cum eius familia Gallinia potitum fuiſſe omnibus honoribus, officiis, prærogatiuis, ac priuilegiis, nuncque etiam frui, quibus ciues aliarum antiquarum ac nobilium familiarum eiuſdem urbis fruũtur, num.13.
Vbi aliquæ ex prædictis familiis viros non haberent idoneos aut habiles morbo, vel ætate aut qualibet alia cauſa non deberent illi per tempora ad reipub. adminiſtrationem eligi, nu.14.
Nec propterea illæ familiæ paterentur aliquod eorum iurium detrimentum, nu.eod.
Galli Aquilii prouiſionem factam circa inſtitutionem trahi ad exhæredationem, nu.4.li.8.c.21.
Et de morte naturali ad ciuilem, nu.5.
Geminationis verborum vt a propria ſignificatione recedi, num.15.
Generalis promiſſio de ſuſcipiendo patrocinio pro aliquo non eſt intelligenda contra ipſum promittentem, n.18. li.10.cap.32.
Quod & in iurata promiſſione vaſalli locum habet, nu.19.
Generalis latæ ve ſignificatio in ſtatutaria materia, alias ve ſtrictè interpretanda nunquam cenſetur eſſe excluſa, num.5.li.2.c.6.
Generalem diſpoſitionem comprehendere caſus omnes etiã priuilegiatiuos, tametſi maior ſit ratio in vno, quàm in altero, nu.10.li.5.c.5.
Generale eſſe, vt in quacunque diſpoſitione verba ancillentur menti, etiamſi ſequatur annullatio actus, nu.16 libro 1.cap.21.
Generali priuilegiorum derogatione non contineri priuilegia in corpore iuris inſerta, nu.1.li.10.c.30.
Idemque eſſe cum priuilegium eſt iuratum, nu.2.

INDEX.

Generali ex expreſſione dici progredi cum lex particularis ex pleniore ratione ad alios caſus producitur, num. 18. lib.2.cap.10.

Generalem ſignificationem propriam eſſe, nu.6.li.9.c.34.

Generalem rationem facere actum extendi ad caſum, ad quem aliàs non extenderetur, nu.5.li.5.c.11.

Generalitas an promiſſionem irritet, vel legatum, num.21. lib.3.cap.13.

Generalitatem nullius efficaciæ reddere confeſſionem, reſcripta, atque articulos, nu.12.li.3.c.13.

Idemque eſſe in citatione, libello, appellatione, ac iudicis decreto, nu.23.

Generaliter enuntiatum quando in vna tantum ſpecie uerificari poteſt perinde haberi ac ſi in ſpecie prolatum fuiſſet, nu.10.li.4.c.13.

Generalem legis diſpoſitionem reſtringendam eſſe ad caſum contingibilem, nu.8.& 9.li.10.c.4.

Decemque & ſeptem alios caſus poſſe referri, in quibus generalis legis diſpoſitio reſtringitur, remiſſ.nu.10.

Generaliter præſumitur pro iudice in ijs quæ ſpectant ad officium ſuum, nu.318.lib.5.cap.18.

Generali in ſermone præſumitur quis non loqui in damnum eorum qui de ſuo ſunt ſanguine, nu.319.li.5.c.18.

Generaliter præſumitur quod olim fuit idem & hodie eſſe, num.310.li.10.c.18.

Generaliter præſumitur pro quolibet officiali, nume.321. lib.5.cap.18.

Generaliter aliquid enuntiari ac indefinite idem eſſe, nu.6. li.3.cap.17.

Generaliter legem municipalem continentem pœnam eſſe odioſam, nu.36.li.8.c.1.

Generalem theoricam de propria ſignificatione deſeruire & illi de impropria, nu.2.li.2.c.11.

Generalem rationem comprehendere propriè omnes caſus, vt genus ſuas ſpecies, nu.26.li.5.c.14.

Generalis ſignificatio a quacunque diſpoſitione nunquam cenſetur excluſa, nu.4.li.5.c.14.

Generalem locutionem quantum ad uerba nihil intactum relinquere, nu.4.li.10.c.2.

Generalibus a traditionibus incipiendum eſſe, nume.12 libro 1 cap.2.

Generalitatem parere obſcuritatem, quando de vno tantum intelligitur, nu.1.li.3.c.15.

Generalis ſignificatio eſt propria, & nunquam cenſetur excluſa, nu.7.li.6.c.11.

Generali fideicommiſſorum acceptatione non præſumitur acceptatum fideicommiſſum acceptanti odioſum, numero 105.lib.5.c.19.

Generalis impugnatio non præſumitur trahi ad ea quę ſunt impugnanti fauorabilia, nu.106.li.5.c.19.

Generalis diſpoſitio nunquam præſumitur trahi ad ea, quæ in ſpecie prohibentur, nu.107.li.5.c.19.

Genus ſecundum ordinem naturæ ineſſe ſpeciebus, tanquam materiam, & differentias tanquam formam, n.3. li.2.cap.4.

Genus propriè de ſpeciebus prædicari, nec per legem poſitiuam immutari poſſe quamuis ſpeciebus inſit, nume.4. lib.2 cap.4.

Genus eundem effectum operari in generali enuntiatione, quem ſpecies in ſpeciali, nu.14.li.4.c.14.

Genus ineſſe propriè in omnibus ſpeciebus, nu.3.li.6.c.14.

Genus æqualiter prædicare de ſuis ſpeciebus, nu.26.li.10. capit.4.

Genus prædicari de qualibet eius ſpecie, nu.13.li.5.c.2.

Generi per ſpeciem derogari, nu.10.li.10.c.5.

Gerere quis in animo præſumitur, quod verbis profert, nume.322.li.5.c.18.

Geſtum aliquid fuiſſe tempore furoris quando præſumitur, nu.323.li.5.c.18.

Geſta palàm an a facti ignorantia excuſent iudicis eſt arbitrarium, nu.164.li.5.c.20.

Gymnaſiorum conſuetudines attendendas eſſe in prælatione profeſſorum, & poſt eam communem hominum exiſtimationem, nu.30.li.10.c.26.

Gloſ.in clem.auditor de reſcrip.intellectus excutitur, n.24. & 25.li.6.c.8.

Gloſ.in clem. prima in ver.prælatum de electio.declaratur, nu.26.li.6.c.8.

Et D. Alciati ratio diluitur, ibi.

Gloſ.in ver.eligatur in clem.1.de electio.declarari, num.8. lib 6.cap.14.

Gloſ.in l.iuris gentium. §. dolo malo de pact.ut veniat intelligenda, nu.17.li.8.c.11.

Glo.in l.quid ergo de ijs qui not.infam. recepta ac perpenſa, nu.3.li.8.c.17.

Glo.in l.illud.C.de ſacroſ.eccleſ.declaratur, num. 14.lib.6. capit.19.

Glo.in cap.ſi poſtquam.§.fin.de elect.declaratur, num.3. libro 6.cap.16.li.6.

Glo.in l.libertos de ſenato.non eſſe veram, nu.3.li.8.c.27.

Gl.in c.potuit de locat.in ver. potuiſſet declaratur, num.5. lib.10.c.15.

Et commendatur a Fely.ſub nu.6.

Gl.in c.2.de confeſſ.declarari, nu.3.li.7.c.29.

Gloſ.in l.tàm is de donatio.declaratur, nu.28.li.7.c.27.

Gl.in c. ſtatutum de reſcr.li.6.intellectus, nu.2.li.9.c.32.

Gloſ. in l. iuſiurandum et ad pecunias interpretatio, nu.4. lib.8.cap.12.

Glo.in cap.in fidei de hær.lib.6.confutatur, nu.15.& 16. li.7.cap.6.

Gloſ.in cap.ea quæ de offi.archidia.declaratur, nume.35. lib.10.c.17.

Glo.& Bar.duas eſſe tutiſſimas naues quibus vaſtum iuris pelagus enauigamus, nu.3.li.7.c.11.

Gl.in cle.2.in ver.eiſdem, de electio.declarari, num.2.& 5. li.6.c.11.

Gl.in l.ſecunda.C.de condit.inſer.diſſeritur quomodo ſit intelligenda, nu.15.li.8.c.11.

Gl.in l.nominis.§.verbum ex legibus hoc tit.confutari, nume.4.li.5.c.2.

Et l.prima, in prin.de orig.iur.nu.5.

Glo.in l.Labeo de ſupel.leg. in ver.ex communi vſu intellectus, nu.4.li.4.c.11.

Glo.in l.ſecunda.C.de patr.qui fil.diſtrax.declarat, num.3. lib.7.cap.3.

Gl.in l.tàm is de donat.cauſ.mor.declaratur, nu.4.li.8.c.5.

Gl.in ver.coniectura in l.apud antiquos.C.de fur. declaratur, nu.13.li.8.c.11.

Glo.in clem.auditor, de reſcrip.intellectus, num.21.lib.5. capit.14.

Et

Et nouo ſenſu explicari, nu.75.
Gl. in ver. apoſtolica in l. omnes. C. de ſer. declarari, nu.11. li.6.c.17.
Gl. quid ſignificet, nu.18.li.8.c.30.
Gradus conſanguinitatis diſtinguere proprijs nominibus, vel certis demonſtrationibus paria ſunt, nume. 23. libro 2.cap.15.
Gradibus conſanguinitatis correctis cenſentur eſſe correcti gradus affinitatis qui illis commenſurantur; nu.13. lib.6. cap.19.
Gratus præſumitur quilibet, niſi probetur ingratus, n.317 lib.5.cap.18.
Grauamen nominatim iniunctum non præſumitur teſtator ad alios voluiſſe extendere, nu.104.li.5.c.19.
Grauati præſumuntur vocati, quando teſtator eſt digreſſus ad plures gradus ſubſtitutionum, nu.324.li.5.c.18.
Grauius eſſe crimen incontinentiæ in homine excelſo, quàm humilioris conditionis, nu.31.li.9.c.35.

H

HAbere quis in corde præſumitur quod ore expreſſit, nu.327.li.5.c.18.
Habilitas ad delegationem eſt quoddam conſecutiuum qualitatis canonicalis, nu 23.li.9.c.32.
Habilitatio a iuramento conceditur a iudice eccleſiaſtico etiam parte non citata, nu.52.li.9.c.32.
Habitamente defuncti de alio non curari, num.6.lib.10. capit.38.
De qua tamen conſtare debet ſaltem ex impropria ſignificatione, nu.7.
Habitaſſe in loco, vt quis dicatur iudicis arbitrio decidiur, nu.166.lib.5.c.20.
Habito fine non curari de medijs, nu.10.li.8.c.23.
Herbis, verbis, & lapidibus ineſſe virtutes & ad eiuſmodi effectus producendos, nu.5.li.1.c 16.
Herbarum collectionem cum oratione Dominicali vel ſymbolo permitti ad rehabendam ſanitatem, nu.7.l.5.c.15.
Hæredi quoque ſuo prouidere voluiſſe præſumitur qui ſibi ipſi prouidet, nu.325.li.6.c.18.
Hæres ignorans excuſatur a pœna quam promiſit teſtator, nu.21.li.10.c.31.
Hæres adeundo hæreditatem non præſumitur approbare ea quæ contra probationem legis diſpoſuit teſtator, nume.108.li.5.c.19.
Hæres iuramentum declarare poteſt, nu.7.li.10.c.37.
Hæredem veriſimiliter informatum, auctorem putare, poſſe declarare libellum defuncti, non informatum non item num.8.9.& 10.li.10.c.37.
Hæres quandoque veriſimiliter informatus declarat mentem defuncti, nu.19.li.10.c.28.
Hæredem declarare voluntatem defuncti, quando teſtator ſenſit de certo, nu.14.li.10.c.38.
Hæredem iuris fictione eandem eſſe perſonam cum defuncto, nu.7.li.8.c.28.
Hæredum nomina ore proprio a teſtatoribus pronuncianda eſſe enunciatiuè, vel relatiuè, nu.10.li.1.c.17.
Hæredem inſtituens filiumfam. ſi emancipetur præſumitur patrem ad id faciendum rogare, nu.326.li.5.c.18.
Hæredi onus quod iniungitur, præſumitur eſſe iniunctum tempore aditæ hæreditatis, nu.328.li.5.c.18.
Hæredum unus totum poſſidens præſumitur poſſidere iure familiaritatis, nu.329.li.5.c.18.
Hæres extraneus præſumitur habere notitiam teſtamenti, nu.330.li.5.c.18.
Hæres adeundo hæreditatem cuius cohæres repudiauit partem, præſumitur in totum velle ſe oneribus hæreditarijs obligare, nu.331.li.5.c.18.
Hæres teſtatoris in dubio præſumitur grauatus, & non alius, nu.331.li.5.c.18.
Hæres relictus eſſe quis præſumitur non ex eo tantum quod grauatus eſt, nu.333.li.5.c.18.
Hæres ſcriptus aliquid agendo vt hæres, præſumitur eſſe hæres, nu.334.li.5.c.18.
Hæreditatem iacentem non comprehendi ſub ſtatuto de bonis ad cridas ponendis, nu.28.li.3.c.20.
Hæredititatis petitionem eſſe actionem realem, num.6.libro 4.cap.24.
Et quare dicatur mere realis, nu.7.
Hæreſis ſuſpectus eam purgare debet iudicis arbitrio, nume.169.li.5.c.20.
Hæreſis libri ſi penes aliquem reperiantur plurimum in iudicis arbitrio verſari, an illum arguant ſuſpectum, de hæreſi.
Hæreticus non manifeſtus quomodo abiuret, iudicis arbitrio eſt, nu.162.li.5.c.20.
Hæreticus quando dicatur incontinenti rediiſſe, in iudicis eſt arbitrio, nu.168.li.5.20.
Hæreticorum pœnæ iudici ſunt arbitrariæ, n.170.l.3.c.28.
Hæreticorum filij tam legitimi quàm illegitimi non admittuntur ad aliquod officium nec beneficium, num.16. libro 7. capit.31.
Hieronymus Torniellus compater Auctoris laudatur, nume.11.li.6.c.16.& nu.5.li.9.c.36.
Hieronymi Tornielli opinio refertur ac commendatur, nume.2.li.1.c.32.
Hyppolitus Riminaldus iunior commendatur, nu.11.li.2. capit.18.
Hiſpanorum militum cadauera a Meſſana Tauromininium, et inde ad Syracuſas atque Auguſtam littoribus ſcopuliſq. illiſa ac fluctibus fœdè lacerata proſpecta fuiſſe, nu.23. lib.10.cap.19.
Quàmque grauiter tulerit eam ignominiam, nu.24.
Hodie non præſumitur poſſidere qui olim poſſedit, nu.109. lib.5.cap.19.
Hodie aduerbium verificari in omni die, & legem ſemper loqui, nu.6.li.8.c.29.
Homicidium in dubio præſumitur factum ad defenſionem, nu.335.li.5.c.18.
Hominem gratum & acceptum Deo, non loci, ſeu generis nobilitatem, ſed vitæ honeſtatem morumque grauitatem facere, nu.17.li.10.c.26.
Hominum memoriam eſſe labilem, omniumque habere memoriam diuinitatis eſſe potius, quàm humanitatis, nume.9.li.4.c.14.
Homines fingere non poſſe, nec facere, vt ſpecies vna ſit altera, nu.4.li.2.c.16.
Homines deterreri plerunque a delinquendo, exemplo ſe-

uerius

uerius punitorum,nu.2.li.2.c.24.
Homini ſermo cur datus ſit ex Ariſtotile,nu.17.li.1.c.4.
Hominis diſpoſitionem difficilius extendi, quam legis,n.18. li.7.c.29.
Hominem,natura eſſe animal prouidum,ſagax acutum,multiplex plenum rationis & conſilij, neque potuiſſe ſine oratione rationis vires oſtendere,nu.12.li.1.c.4.
Hominum commercia ſine verbis eſſe non potuiſſe,nu.13. lib.1.cap.4.
Homines primi ſeculi non potuiſſe abſque verbis nomina rebus imponere,nu.14.li.1.c.4.
Honeſtatem publicam mutatis gradibus publicæ honeſtatis ſimiliter mutari,nu.9.li.6.c.18.
Honeſtatis quæ ſunt, non eſſe neceſſitatis,nu.9.li.7.c.32.
Quinimò meri conſilij videri, at nullo modo obligatoria eſſe,num.10.
Honeſtatis ſeruandæ gratia a propria verborum ſignificatione recedi,nu.10.li.7.c.32.
Honeſtum prout concernit iuris præceptum eſſe neceſſarium,nu.11.li.7.c.32.
Honeſtum a iure ciuili ſimpliciter traditum non habere neceſſitatem,nu.12.li.7.c.32.
Honeſtatem conuerſari inter iuris præcepta, num.6.lib.7. capit.32.
Honoratus quis eſſe non præſumitur eo ipſo quod grauatur,nu.110.li.5.c.19.
Honorarium reſponſi deberi iuriſconſulto qui propter doctrinæ excellentiam conſulat cum minimo labore, n.33. lib.10.c.25.
Horatij locus declaratus,nu.12.li.1.c.3.
Horatij locus explicatur,nu.3.li.1.c.6.
Horatius quid de communi vſu ſentiat,nu.9.li.4.c.2.
Hoſpitium in eccleſia neceſſitatis gratia poteſt exerceri, nu.32.li.10.c.32.
Hoſtes ac capitales inimicos non admitti in criminibus exceptis,nu.21.li.10.c.16.
Hoſti impunè ſeruandam non eſſe fidem,nu.15.li.10.c.16
Hoſti licitum eſſe dare pecuniam ad vſuras; nume.18.libro 10.cap.16.
Hoſtium bona ſtatim fieri capientium,nu.19.li.10.c.16.
Hoſtium perſonas in iuſto bello fieri capientium, num.20. lib.10.c.16.
Hoſtili in loco decedentes, priuilegium teſtandi iure militari habent,nu.11.& 13.li.10.c.26.
Humanis in actibus cùm a mente diſponentis reguntur, eatenus progrediendum eſſe, quatenus per verba, vel per circumſtantias de iis apparet,nu.23.li.9.c.17.

I

Iacobi Butrig. & D. Alciati ſententiam procedere quantum ad ipſos ſtatuentes, & in claris, quoad omnes, et in dubio reſpectu peritorum tantum, num.20.& ſequen.lib.4. capit.4.
Eodemque modo excipiendam eſſe Baldi opinionem de excipiendo intellectu qui auribus vulgi conſonat, numero 21.& 22.
Iacobum Butrigarium & ſocios putare ex communi vſu loquendi indiſtinctè progredi propriam ſignificationem, nu.1.& 2.li.4.c.3.
Iacobi Menochij mentio honeſtaque commendatio, nu.7. lib.3. cap.7.
Iacob.Butrig.& Bal.in §.omnium, inſtit.de actio.declaratur,num.17.li.9.c.21.
Iaſ.reſponſionem ad iura quæ volunt in dubio faciendam in pœnalibus mitiorem interpretationem confutari a Craue.nu.19.& 20.li.7.c.13.
Iaſ.& Rip.contradicentes opiniones conciliari circa intellectum,l.vlt.C.de teſtam.nu.9.li.10.c.26.
Iaſ.& D.Alc.dum breuiores fore curarunt obſcuriores fuiſſe factos,nu.16.li.9.c.2.
Id velle non præſumitur quiſquam quod agere non poteſt, nu.114.li.5.c.19.
Idoneus quilibet eſſe præſumitur,nu.357.li.5.c.18.
Idoneus præſumitur eruditus in iure habens cauſarum experientiam,nu.340.li.5.c.18.
Identitas contractus præſumitur, quando cauſa eadem exprimitur,licet ſumma ſit diuerſa,nu.388.li.5.c.18.
Identitas delicti præſumitur ex identitate temporis ac loci,nu.389.li.5.c.18.
Identitatem corporis præſumi ex identitate nominum, nume.390.li.5.c.18.
Identitas rei præſumitur ex conuenientia confinium, nume.381.li.5.c.18.
Id quod intereſt rectè pœnam legalem appellari,num.30 libro 9.cap.37.
Id quod neceſſariò accedit vel conſequitur nunquam omiſſum eſſe cenſetur,nu.25.li.9.c.34.
Id quod contrà ſe quis ſcribit aut fatetur, præſumitur verum eſſe,nu.350.li.5.c.18.
Idem iuris extendendi eſſe, quando vnica tantum ratio in diſpoſitione aſſignari poteſt,nu.1.li.6.c.9.
Ieiunium ex cauſa neceſſitatis poſſe per alterum impleri, nu.49.li.10.c.32.
Ieiunij præcepta non extenduntur ad caſum neceſſitatis, nu.34.li.10.c.32.
Ieiunia neceſſitatis gratia poſſunt redimi pecunia, nu. 26. lib.10.cap.32.
Ignorantia inhabilitatis agentis facit actum validum, nume.15.li.10.c.31.
Ignorantia ſuſpenſionis excuſat celebrantem ab irregularitate,nu.16.li.10.c.31.
Ignorans rem eſſe emphyteuticam, vel feudalem excuſatur a caducitate ſi alienet,nu.17.li.10.c.31.
Ignorare quæ quis non præſumatur,nu.111.li.5.c.19.
Ignoranti aduerſus lapſum præſcriptionis ſuccurritur, nume.22.li.10.c.31.
Ignorans occiſores vel aggreſſores domini excuſatur, ſi uindictam non proſequatur,nu.33.li.10.c.31.
Ignorantiam eſſe probabilem obſcuri iuris, num. 77. libro 3.cap.11.
Ignorantia notorij facti permanentis non præſumitur, nume.122.li.5.c.19.
Ignorantiam iuris præſumi tàm in moribus quàm in fœminis, quando agitur de damno uitando,n.23.li.10.c.23.
Ignorantia probabilis iuſta præbet cauſam reſtitutionis iuris communis,nu.1.li.10.c.31.
Ignorantia conſtitutionis, vel decreti, excuſat quo ad euitandam

tandam omnem pœnam, nu 2.li.10.c.31.
Secundum communem.
Niſi delictum a ſtatuto punitum eſſet quoque a iure communi punitum, nu. 3.
Ignorantia non præſumitur in eo de quo eſt fama, nu.126. lib.5.cap.19.
Ignorantia probabilis credendi filiumfam. eſſe ſui iuris, & mulierem eſſe virum excuſat, nu.35.li.10.c.31.
Plura alia exempla referri, ibid. remiſſiuè.
Ignorantia præſumitur, vbi ſcientia non probatur, n.336. lib.5.cap.18.
Ignorantia præſumitur in officiali ob multitudinem negociorum, nu.371.li.5.c.18.
Ignorantia præſumitur iuſta ex quacunque cauſa, nu.372. lib.5.c.18.
Ignorantia præſumitur in facto alieno, nu.373.lib.5.c.18.
Ignorantia præſumitur & toleratur in milite, nume.374. lib.5.cap.18
Ignorantia præſumitur data læſione vltra dimidiam iuſti precij, nu.375.li.5.c.18.
Ignominioſum patrem non poſſe iniuriam filio illatam remittere, nu.1.li.10.c.18.
Nec agere ad dotem contradicente filia, ibi.
Nec filios viliſſimam vitam degentes dignitatis paternæ prærogatiua potiri, ibid.
Illa quæ veniunt per antecedens, vel conſequens neceſſarium dici expreſsè venire, nu.8.li.6.c.19.
Illi adhærendum eſſe parti pro qua potentiores conſiſtunt rationes, nu.10.li.10.c.10.
Illatio ex diuerſis non fit, nu.38.li.3.c.22.
Illationem ex diuerſis non fieri vbi identitatis ratione coniungi non poſſunt, nu.21.li.8.c.18.
Imagines Dei, vel ſanctorum qui fœdauit iudicis arbitrio luit pœnas, nu.211.li.5.c.20.
Immemor nemo præſumitur ſalutis æternæ, nu.358.lib.5. capit.18.
Immunitas generalis non excuſat a cauſa neceſſaria emendi, nu.57.li.10.c.32.
Immunitas conuentionalis vbi tanta eſt neceſſitas, non excuſat, nu.13.li.10.c.28.
Immunitas concessa tempore belli ex cauſa vbi tanta eſſet amplitudo cauſarum & priuilegij vt comprehenderetur etiam caſus belli, nu.12.li.10.c.28.
Niſi tanta eſſet neceſſitas, vt ſine collatione priuilegiorum non poſſet prouideri, ibid.
Immunitas generalis non excuſat a cauſa neceſſaria emendi, nu.57.li.10.c.32.
Immunitas conceſſa ab oneribus ordinarijs ac extraordinarijs, non excuſat tempore belli, nu.9.li.10.c.28.
Etiam ſi conceſſa ſit per verba multum prægnantia, n.10.
Immunitas conceſſa per viam contractus & tit. oneroſo eſt irreuocabilis, nu.26.li.7.c.7.
Nec alienius oneris cauſæque euenientes prætextu poteſt reuocari, nu.27.li.7.c.7.
Quia is cui eſſet quæſita diceretur affici iniuria, ibid.
Immunem a collectis teneri ad eas quæ imponuntur ratione belli poſtea ſuperuenientis, nu.24.li.7.c.7.
Impeditis agere non currere aliquam præſcriptionem, nume.15.li.10.c.2.
Quando impedimentum contingeret antequam eſſet inchoata præſcriptio, nu.16.
Impedimentum non præſumitur niſi probetur, num.123. li.5.c.19.
Impenſa modica quæ dicatur iudicis arbitrio eſt relictum, num.197.li.5.c.20.
Impenſa maior quæ dicatur iudicis arbitrio dirimitur, nume.185.li.5.c.20.
Impenſis cuius litigatoris interrogator ad egregiam perſonam mittatur iudicis arbitrio conſtituitur, num.199. lib.5.cap.21.
Imperator in eccleſiaſticas perſonas neque in earum res nullum ius habet, nu.24.li.10.c.34.
Niſi eſſemus in ijs quæ ad publicam vtilitatem uel publicam reipublicæ ſtatum attinent, nu.75.li.10.c.34.
Imperator quòd & legitimare & doctoreum gradum conferre in terris eccleſiæ poſſit multorum eſſe opinionem, nu.11.li.10.c.14
Sed contrà magis communiter teneri, nu.12.
Et e conuerſo credi de ſummo Pontifice in terris imperij, num.13.
Niſi alter in alterius ditione proprio ſubdito legitimationis vel doctoratus beneficium conferret, nu.14.
Idemque eſſe in omnibus non recognoſcentibus ſuperiorem, nu.15.
Imperatorem poſſe diſpenſare contra ius diuinum in ijs quæ pertinent ad eius iuriſdictionem, nu.31.li.10.c.33.
Imperatores ac reges qui a ſum. Pontificibus depoſiti fuerint, nu 27.li.10.c.17.
Imperatorem iura ciuilia interpretari, nu.6.li.10.c.34.
Supra ius eſſe, nu.7.
Et contra leges ciuiles plerunque reſcribere ac priuilegia concedere, nu.8.li.10.c.34.
Imperatorem poſſe ius canonicum interpretari, nume.15. lib.10.c.34.
Imperatorem poſſe ius canonicum diſtinguere quantum ad laicos, nu.20.li.10.c.34.
Imperator an poſſit aliquid fauorabile eccleſijs ſtatuere ambigitur, ſed nihil præiudiciale ſtatuere poſſe pro abſoluto habetur, nu.21.& 22.li.10.c.34.
Imperatoris eſſe, creare Doctores in qualibet facultate, nume.9.li.10.c.14.
Et Comitum Palatinorum ab eodem creatorum, nu. ibid.
Imperatorem vel regem inutilem, poſſe deponi, nume.25. lib.10.c.17.
Imperfectè locutos fuiſſe antiquiores circa inſtrumenta quibus interpretando vtimur, nu.1.li.5.c.10.
Auctor quid ſentiat, nu.2.
Imperitia iuris potius præſumitur quàm dolus, num.376. lib.5.c.18.
Imperitæ multitudinis loquendi vſum proprium eſſe, ſed peritorum præſtantiumque hominum proprium eſſe, nume.71.li.4.c.2.
Impetratio ueniæ ætatis non per omnia facit haberi ac ſi quis eſſet legitimæ ætatis, nu.7.li.3.c.21.
Quid reſoluat Franc. Aret. in eadem controuerſia, nu.8.
Implementum non præſumitur, ſed probandum eſt, n.124. li.5.cap.19.
Implementum per æquipollens diſſimile a genere formæ, non poſſe in formalibus induci, nu.21.li.9.c.18.
Impoſſibilia reputari ea, quæ contra bonos mores ſunt, numero

mero 4.libro 7.capitulo 20.

Impoſſibilia facto uel natura, aut ratione contrarietatis, legis auctoritate uel principis poteſtate non cenſeri, numero 17.lib.2.cap.24.

Quinimò nec Dei poteſtatem ad ea extendi, nu.18.

Impoſſibilitatis gratia n propria uerborum ſignificatione recedi, nu.15.lib.2.cap.24.

Improprium ſignificatum biſariam in iure noſtro capi, numero 16.lib.3.cap.1.

Improprium ſignificatum dici confuſum, & indeterminatum, nu. 19.lib.3.cap.1.

Proprium uerò quod eſt certum ac determinatum, nu.end.

Impropriari uerba ut abſurdum euitetur, nu.1.lib 3.cap.8.

Impropria uerba eſſe quæ rem ſuo quenque nomine non appellant, nu.18.lib.1.cap.5.

Improprietationem accipi quando ſeruata proprietate, indebite quis damnum pateretur, nu.20.lib.1.c.25.

Impropriam ſignificationem propriè præferri ratione publicæ uindictæ, nu.14.lib.1.c.25.

Impropriationi locum non eſſe, quando impropriando uerba fieret contra mentem teſtatoris, nu.26.lib.3.c.6.

Impropriationis caſum ob infinitatem uitandam in omni diſpoſitione ac in omni materia locum habere, numero 14. lib.2.cap.24.

Impropriam eſſe cum quanque rem ſuo nomine non appellamus, nu.10.lib. 3.cap.1.

Improprium & illud dici quod cum aliqua adiectione, non etiam ſimpliciter profertur, nu.11.l.3.cap.1.

Improprium quoque dici quando id quod ſignificatur non eſt ſecundum regulas iuris, nu.22.lib.3.cap.1.

Impropriam uocis ſignificationem ſecundum auctorem uerè dici n qua remouentur omnes illæ qualitates quæ faciunt impropriam ſignificationem, nu.23.lib.3.cap.1.

Impropriam ſignificationem eſſe propriæ contrariam, & voce importatam expreſſionem alteri potentius eſſe communem docere, nu.5.lib.2.cap. 20.

Ad prædictam notationem impropriæ ſignificationis trahi poſſe omnia quæ a ſcribentibus prodita ſunt de impropria ſignificatione, nu.6.lib.2.c.20.

Impropriam locutionem eſſe eam quæ recedit a propria ſignificationem, nu.2.lib.3.c.1.

Item quæ recedit n proprio effectu rei deſignandæ, nu.3.

Rurſus quando uocabulum unum ponitur pro altero, nu.4.

Et quando ſubauditur dictio quaſi, vel ferè, & his ſimiles, numero 5.

Ac quæ aliter ſignificet, quàm ſonet, nu.6.

Nec non etiam, & quando propria locutio concipit impropriam, numero 7.

Inſuperque quando ſeruatur locutio per figuram, nu.8.

Impuberum perſonam facere plerunque vt n diſpoſitionibus generalibus diſcedatur, nu.21.lib.10.c.22.

Impubes delinquens in omittendo non puniri, numero 21. lib.10.cap.22.

Impubes præſumitur eſſe habilis tantum ad hiſtrionatum, nu.352.lib.5.cap.18.

Impubes maiore facilitate ſe parentum hæreditati immiſcere, quàm extraneorum, nu.19.lib.9.cap.7.

Impubes in quo malitia ſuppleat ætatem, non arceri a contrahendis matrimonijs, nu.14.lib.10.cap.12.

Impulſus amore qui deliquit iudicis arbitrio ſubit pœnas, numero 208.lib 5.cap.20.

In ambiguis ex identitate rationis fieri extenſionem, numero 6.lib.7.cap.10.

Niſi ſubſit cauſa reſtringendi, nu.7.

Inanibus laboribus non præſumitur quis ſe fatigare velle, nu.119.lib.5.cap.19.

In actu ficto lex fingit omnia neceſſaria ad actum interueniſſe, nu.14.lib.8.c.22.

In albo decurionum potiores ſunt qui priores in illum ordinem ſunt relati, nu.1.lib.10.cap.14.

In appellatione ab interlocutoria non ſufficere illam exprimere per relationem ad acta, nu.26.lib.2.c.18.

Quod Bald. putat uerum eſſe, ubi ſimpliciter fiat relatio ad acta ſecus ſi ad illam partem actorum facta eſt, in qua cauſa eſt expreſſa nu.27.

Sed Bal. a Decio improbari, ibi.

Bal. ſententiam ueriorem eſſe attendendam quicquid dicat Deci. nu.28.

In appellatiuis nominibus requiri præciſam expreſſamque demonſtrationem ut error nominis non uitiet, num.8. libro 2.capit.16.

In arbitrarijs nullam poſſe neceſſitatis rationem afferri, numero 19.lib.9.cap.9.

In arbitrarijs uoluntatem pro ratione ſtare, n.20.l.9.c.16.

In arbitrarijs debere iudicem ſecundum conſcientiam iudicare, nu.17.lib.8.cap.20.

In attendendis legum uirtutibus, non attendi quæſitum, ſed reſponſionem, nu.16.lib.5. c.14.

Incantationes ad furta detegenda non facere indicium ad torturam, nu.28.lib.1.c.16.

Incantationes omnes, quæ fiunt cum oratione dominica uel ſymbolo ſine ſuperſtitione ac uanitate, eſſe licitas, numero 17.lib.1.cap.15.

Incantationes profanas eſſe .prohibitas abominabiles ac punibiles, nu.23.lib.1.c.16.

De iure ciuili pœna concremationis, nu.24.lib.1.c.16.

De iure canonico pœna fuſtigationis, quem dicit D.Clar. receptam eſſe de conſuetudine, nu.26.

Neque in his confiſcationis bonorum pœnam locum habere, numero 27.

Incantationes profanas tam de iure ciuili quàm pontificio eſſe prohibitas, nu.14.lib.1.cap.16.

Incantationes profanas uideri de iu. ciuili eſſe receptas modo fiant ad curanda mala, nu.2.lib.1.cap.6.

Incantationes pro colligendis herbis medicinalibus non videri eſſe prohibitas etiam de iure canonum, numero 3. lib.1.cap.16.

Incantationes omnes quæ fiunt ex uerbis diuinarum ſcripturarum, & ſanctorum modo fiant in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti permiſſas eſſe, omnemque hanc materiam duobus capitulis concludi, ut ubi ex fide ſint ac ſine ſuperſtitione & uanitate, iſtiuſmodi nctiones ſemper ſint licitæ ac probatæ, ubi uerò vanitatis ac ſuperſtitionis vitio laborent ſint illicitæ ac reprobatæ, n.20.li.1.c.15.

Incantationes profanas poſſe fieri de iure ciuili ad recuperandam ſanitatem ſecundum communem doctorum reſolutionem, de iure uerò pontificio non, nu.10.lib.1.c.16.

Auctorem uerò opinari quod non ſit ea non inurenda iuri Cæſareo, quo non credit ille, permiſſas eſſe huiuſmodi incantationes profanas, nu.11.

INDEX.

In cauſis priuatorum præſumitur abeſſe calumnia, ſi a fiſcalibus remouetur, nu.341 li.5.c.18.
In cauſato plus non poſſe eſſe virtutis, quàm in ſua cauſa, num.10.lib.2.cap.11.
Iusque omne potentius eſſe in ſua cauſa quàm in cauſato, num.11.
In cauſis quibus filij poſſunt exhæredari fieri progreſſum, quamuis ſint odioſæ, nu 43.
Quia ratio generaliter in lege ſcripta comperitur, nu.44.
In caſibus ſpecialibus argui de Falcidia ad Trebellianicam, nu.3.li.7 c.6.
Incendium an ſit commiſſum culpa inhabitantium in dubio iudicis arbitrio relinquitur, nu.213.li.5.c.20.
Incendium præſumitur factum culpa inhabitantium, nume.370 li.5.cap.18.
Incerta in ſtipulatione dici deduci cum alternatiuè decem vel hominem non reſeruata electione quis ſibi ſtipulatur, nu.2.li.3.c.13.
Incertitudine rei plerunque obſcuritatem oriri, nume. 15. lib.3.cap.11.
Incertitudinem vitiare in iudicialibus ſi pars opponat, nume.50.li.9 cap.36.
Incertitudinem non vitiare quando ex aliqua iuris parte declarationem recipere poteſt, nu.51.li.9.c.36.
Inceſtus crimen perrarò vel nunquam reperiri ſolum, nume.40 lib.9.c.73.
Inceſtus ignorantia excuſat filios tali matrimonio natos ab illegitimitate, nu.8.li.10.c.31.
Inceſtus pœna non tenentur coniuges ignorantes, num.7. lib.50.cap 31.
Inceſtuoſus quis ſit, nu.9.li.9.c.34.
Inceſtuoſi vocem tanquam genus comprehendere etiam inceſtuoſos qui habent admixtam aliam qualitatem, n.20. li.9.capit.34.
In claris non eſſe opus coniecturis, nu.14.li.5.c.5.
In claris interpretationi locum non eſſe, nu.24.li.10.c.36
Incolas præferendos eſſe alienigenis in electionibus, ſed contra Roman. ſentire, nu.16.lib.10.c.26.
In comparatis per modum regulæ, ſtatutum in vno, trahi ad alterum, nu.18.li.7 c.6.
Secus ſi in omnibus comparata non ſint, nu.19.li.7.c.6.
In conditione voluntaria non dari progreſſum de caſu ad caſum ex communi, nu.1.li.9.c.16.
Adiectæ conditionis actum eſſe indiuiduum, nu.2.
Fortunium Garciam contra ſentire, nu.3.
In conditionibus primum locum obtinere mentem defuncti, nu.3.li 9 c.11.
Siue expreſſa ſiue tacita ſit, nu.4.
In conſtitutione pœnali fieri progreſſum de caſu vero ad caſum fictum, nu.28.li.7.c.32.
Incontinens præſumitur eſſe ille, cuius pater fuit incontinent, nu.351.li.5.c.18.
Incontinenti quando dicatur fieri probatio iudicis arbitrio reſoluitur, nu.172.li.5.c.20.
Incontinenti quando dicatur recuperata fuiſſe poſſeſſio iudicis eſt arbitrarium, nu.173.li.5 c.20.
Incontinenti quando dicatur probari exceptio ad impediendam miſſionem in poſſeſſionem iudex arbitratur, nume.174.li.5.c.20.
Incontinenti liquidatio quando dicatur fieri ad impediendam executionem crediti liquidi iudicis arbitrio decernitur, nu.175.li 5.cap.20.
Incontinenti moleſtia quando probari dicatur, vt appellans commodo appellationis priuetur iudicis arbitrio relinquitur, nu.176.li.5.c.20.
Incontinenti quando dicatur probari exceptio oppoſita contra inſtrumenti executionem iudici eſt arbitrarium, nu 177.li.5.c.20.
Et quando incontinenti dicatur exceptio probari ad impediendum litis ingreſſum, nu.178.li.5.c.20.
Incontinenti quando aliquid dicatur fieri in caſu l.1.§.item ſi ita ad leg.Falcid. iudex arbitratur, nu.179.li.5 c.20.
In contractibus mentem prædominari uerbis, num.7. li.5. cap.21.
In conſtitutione procuratoris vim non eſſe in nomine, n.10. li.3.cap.9.
In contractibus quando ambiguitas verſatur in perſonis uitiatur contractus, nu.5.li.3.c.18.
In contractibus & ſubſtitutionibus in quibus ſtrictè agendum eſt, fictionem ſibi locum non vendicare, nume.5.libro 3.cap.19.
In contractib. alterius voluntatem immutatam quicquam non innouare, nu.7.li.9.c.36.
Sed in multis caſibus eam concluſionem reſtringi, nu.8.
In conſtituendo homine diuerſa membra concurrere, & diuerſa officia, & nihilominus eundem eſſe hominem, et indiuiduum in iure reputari, nu.7.li.1.c.23.
In contractibus ſtrictam fieri interpretationem, nume.2. lib.1.c.21.
In contractu feudali caſum mixtum non comprehendi ſub ſimplici ſecundum Romanum, nu.1.li.9.c.28.
Sed D. Alciatum contrà ſentire, nu.2.
Bolognetum aduerſari D. Alciato, et cum Romano ſentire, vt mixtum non comprehendatur ſub ſimplicibus in materia feudali, quia natura priuilegiaria eſt ſecūdum eum, & non beneficiaria, nu.5.
In contractibus feudalibus in dubio mixtum ſub ſimplicibus non contineri, num 10.
Quomodo diſtinctionis fœdere prædictæ opiniones contradicentes in materia comprehenſionis mixti ſub ſimplicibus in contractu feudali conciliari poſſint, nume.11. lib 9.cap.28.
In conſtitutionibus Pontificijs obſcura uel ambigua verba eminus ablegari, nu.16.li.3.c.12.
In correctorijs fieri progreſſum quando uerſamur in correlatiuis, nu.7.li.6.cap.15.
In correctorijs ubi expreſſa eſt ratio, uel pro expreſſa habetur, extenſionem fieri, nu.21.li.7.c.29.
In correctorijs neque ex paritate neq; ex ſimilitudine nec etiam ex maioritate rationis extenſionem poſſe fieri, num.23.li.6.c.7.
In correctorijs fit extenſio, quando ex mente legis intrinſeca productio fieret, nu.1.li.6.c.22.
In correctorijs ubi fauore animæ fit extenſio debet ſemper par uel maior ſubeſſe rationem, nu.27.li.7.c.24.
In correctorijs quoque fieri extenſionem ad ea quæ ſunt de natura ipſius actus, nu.15.li.6.c.18.
Illa enim nunquam cenſentur excluſa, nu.16.

In

In correctorijs ex ratione non fieri progreſſum, quando alia ratio non ſcripta in lege uel canone extendendo contrarium ſuaderet, nu. 11. lib. 6. c. 12.

Sed hanc ſublimitationem non eſſe ueram, aut non eſſe ad rem noſtram, nu. 12. lib. 6. c. 12.

Quia quod ex ratione expreſſa dicitur fieri, ex diſpoſitione dicitur progredi, nu. 3.

Cur ad rem noſtram non facere dicatur, nn. 14. & 15.

In correctorijs productionem permitti quando uerſamur in comparatis a lege antiqua, nu. 1. lib. 6. c. 16.

Quia lex ſuperuenieniens in uno caſu locum habet & in altero, ibid.

In correctorijs non eſſe licitam extenſionem a maioritate rationis, nu. 12. lib. 7. c. 23.

In crimine læſæ Maieſtatis hæreſis alijsque admitti perſonas quæ aliàs non admitterentur in teſtimonium, nu. 21. lib. 10. cap 16.

Incrementum alluuionis ſpectare fructuario, nu. 8. li c. 33.

In curia Romana obſeruari ut cum delegatur cauſa monacho qui ſit canonicus eccleſiæ cathedralis, exprimatur qualitas monachatus, nu. 9. lib. 9. c. 32.

Indefinitatis ratione rem dici obſcuram, nu. 1. lib. 3. c. 17.

Indefinitam quandoque illa incertitudine pollere, ut diſpoſitionem uitiet, nu. 5. lib. 3. c. 17.

Indefinitum ſemper æquipollere uniuerſali in diſpoſitione legis, non in diſpoſitione hominis, nu 5. lib. 9. c. 1.

indefinita quando æquipolleat uniuerſali, & an ex propria uel impropria ſignificatione, nu. 7. lib. 3. c. 17.

indefinita prolatione non magis unum ſignificari quàm alterum & plura apta illa eſt ſignificare, nu. 1. lib. 3. c. 17.

Indefinita oratio quæ ſit, nu. 2. lib. 3. c. 17.

indefinitam in materia probationis non æquipollere uniuerſali, nu. 3. lib. 3. c. 17.

in delictis militaribus ſi appareat de facinoris auctoribus, illos ſolos puniendos eſſe, impunita relicta multitudine, ubi non conſtat decimationi locũ eſſe, nu li. 36. 10. c. 19.

in delictis paganicis ubi conſtat de maleficij auctoribus illos pœna afficiendos eſſe impunita relicta multitudine, numero 37. lib. 10. c. 19.

Vbi tamen aliquid factum eſt, ut ſuſcitaretur multitudo, nn. 38.

in dependentibus ab animo uoluntatem totum facere, numero 14. lib. 9. cap. 36.

Niſi uoluntas eſſet, ut ualeret in ea forma in qua reperiretur inualidus, nu. 16. & 17.

indicia ut non ſufficiant ad torturam pro torquendo. n. 14. lib. 5. cap. 8.

indicia ad torturam ſufficientia quæ ſint iudex arbitratur, nu. 206. lib. 5. cap. 20.

indignus quis eſſe præſumitur officio quod gerit, niſi ordinatus fuerit inuentus, nu. 367. lib. 5. c. 8.

indignum eſſe doctore alicuius nominis dicere, quòd in interpretatione extenſiua ſtatuti non poſſit dari certa doctrina, nu. 32. lib. 5. c. 2.

indifferentia ſtatuta quæ dicantur, nu. 36. lib. 8. c. 1.

in interpretatione facienda ad ſtatuta non ſolum conſiderari uerba ſed etiam mentem, nu. 41. lib. 8. c. 1.

in diſpoſitione iuris communis caſum fictum ex ui uerborum non comprehendi, ſed ex mente legis fieri progreſſum de uero ad fictum, nu. 17. lib. 3. c. 21.

idemque eſſe in ſtatutis quæ ſint ſecundum uel præter ius commune, nu. 18.

in diſpoſitionibus conditionalibus neceſſarijs ubi adeſt dictio limitatiua tunc & eo caſu non fit extenſio, num. 1. lib. 9. cap. 15.

in diſpoſitionibus præter ius commune ſi caſus fictus ſimpliciter habetur pro tali comprehenditur ſub diſpoſitione ueri, nu. 95. lib. 3. c. 21.

in donatione ſi fiat mentio de rebus mobilibus & immobilibus promiſcuas quoque res ſub ſuis ſimplicibus contineri, nn. 40. lib. 9. cap. 22.

Niſi induceretur diminutio rationis, nu. 41.

Secus quantum ad ſimplex de quo diſpoſitum non eſt, quia mixtum illi magis accedens etiam in fauorabilibus non continetur, nu. 42.

Niſi præualeret in eo ſimplici de quo diſpoſitum eſſet, n. 43.

in dubio diſpoſita in caſu uero non habent locum in caſu ficto, nu. 27. lib. 3. cap. 22.

in dubio fit præſumptio, ut actus potius ualeat, quàm pereat, nn. 361. lib. 5. cap. 18.

in dubio faciendam non eſſe extenſionem quando inuenitur legum correctio, nu. 8. lib. 8. c. 5.

in dubio peritorum uſum propriæ ſignificationis præſumptionem habere, nu. 17. lib. 4. c. 4.

imperitorum uſum improprium, ibid.

in dubio uerba interpretanda eſſe contra eum qui ſentit commodum ex contractu, quando ſunt ambigua, nu. 9. lib. 10. cap. 38.

in dubio faciendam non eſſe illam interpretationem per quam iura corrigantur, nu. 2. lib. 6. c. 10.

in dubio benigniorem intellectum eſſe eligendum, num. 2. lib. 7. cap. 33.

in dubio præſumitur pro reo, nu. 361. lib. 5. c. 18.

in dubio præſumitur in illam partem per quam pœna euitatur, nn. 363. lib. 5. c. 17.

in dubio quem cenſeri condemnatum ex cauſa qua non infamat, nu. 17. lib. 7. c. 17.

in dubio cenſeri propoſitam actionem quæ non infamat, numero. 18. lib. 7. cap. 17.

in dubio a communibus opinionibus recedendum non eſſe, nu. 6. lib. 4. c. 13.

in dubio fieri interpretationem, vt pœna locum non habeat, nu. 16. li. 7. c. 17.

In dubio orationem punctandam eſſe eo modo quo caſum decidat, nu. 8. li. 7. c. 10.

In dubio præſumendum non eſſe quod vnica tantum ratio poſſit afferri, nu. 3. li. 6. c. 9.

Iudicis arbitrio relinquendum hoc eſſe qui variè ex circumſtantijs iudicabit, nu. 4. ibi.

In dubio præſumi loquentem uerbis idoneis ac uſitatis vſum fuiſſe, nu. 26. li. 3. c. 10.

In dubio quando plures de communi vſu loquendi atteſtantur, illis credi plenè, quando unus tantum, illi credi, quantum ad præſumptionē faciendam, nu. 31. li. 4. c. 15.

In dubio ſufficere allegare rationem naturalem, nume. 13. li. 6. cap. 3.

Inductio per locum a ſpeciali legis item prætor de ſuis, & legis. hered. nu. 12. li. 4. cap. 3.

Argumentaque opinionis contra communem a quibus reſoluantur, nu. 13.

Nona

Noua conſideratione reſoluitur obiectio tex. in d.l. item prætor, num. 14.
Induſtria perſonæ in dubio cenſetur electa, num. 353. lib. 5. capit. 18.
Inæqualitas magna quando inter fratres dicatur iudicis arbitrio æſtimatur, num. 186. li. 5. c. 20.
Ineptiſſimum eſſe non fallere regulam, ſi ita ex æquitate faciendum eſſe videatur, nu. 6. li. 6. c. 3.
In emphyteuſi pro ſe & filijs ab eccleſia ſuſcepta ſi fœmina vel ſpurius ſuſceperit intelligi de fœminis quoque & naturalibus, nu. 21. li. 3. c. 7.
In emphyteuta belli tempore non dari mercedis remiſſionem, nu. 6. li. 10. c. 28.
Niſi canon reſponderet fructibus, ibid.
Vel nihil percepiſſet, nu. 7.
In exorbitantibus procedi de poſſeſſione ad quaſi poſſeſſionem, nu. 5. li. 7. cap. 6.
In exorbitantibus non eſſe licitam extenſionem, ſed ſtrictam fieri debere interpretationem, nu. 13. li. 7. c. 6.
Nec procedi poſſe niſi quatenus in eis exprimitur etiam ſi eadem ſubſit ratio, nu. 14. li. 7. c. 1.
In facultate legitimandi, cui conceditur quod eſt plus intelligitur quoque conceſſum quod eſt minus, num. 42. li. 9. capit. 33.
Infans præſumitur primo loco mortuus, quando ipſe & mater eodem naufragio perierunt, nu. 368. li. 5. c. 18.
Infans præſumitur ineptus ad operas, nu. 364. li. 5. c. 18.
Infamem poſſe eſſe procuratorem, ſed non epiſcopum, nume. 1. li. 10. c. 17.
Et quæ ſit ratio, nu. 2.
Infamem admitti ad proſecutionem iuris ſui tam iudicialiter, quàm extraiudicialiter, nu. 32. li. 10. c. 18.
Infamiæ exceptionem quamuis non concludat, quantum ad partem concludere quantum ad iudicem, num. 9. lib. 10. capit. 18.
Infamiæ notam quam lex verè condemnatis publico iudicio irrogat inuri quoque ijs qui pro confeſſis habentur, num. 20. li. 3. c. 20.
Sed communem opinionem eſſe in contrarium, ibi.
Infamis infamia tam iuris, quàm facti non admittitur in criminalibus ad dicendum teſtimonium, num. 34. li. 10. capit. 18.
Infamis tamen infamia facti admittitur in ſubſidium, nume. 35. li. 10. c. 18.
Cum tortura propter vilitatem, quamuis aliqui contradicant, nu. 36.
Sed receptior eſt ſententia, vt admittatur cum tortura, num. 37.
Alijs tamen placet id relinquendum eſſe iudicis arbitrio, num. 38.
Quæ ſententia recipitur ab auctore, nu. 39.
Infames qui deponant de ijs quæ ab illis geſta ſunt ita probant vt alia perſona, quæ non deponunt de ijs, num. 39. lib. 10. cap. 18.
Infamem intelligendum eſſe de illo qui ſit infamis per ſententiam, nu. 3. li. 10. c. 17.
Infames non promoueri ad officium procuratoris quod conferat honorem, vel dignitatem, nu. 4. li. 10. c. 17.
Infamis non poteſt eſſe tutor pupilli poſiti in dignitate, nume. 5. li. 10. c. 17.
Infamem non poſſe teſti contra ſe producto infamiam obijcere, nu. 8. li. 10. c. 18.
Inferiorem ſuperioris legem tollere non poſſe, num. 20. li. 8. capit. 1.
Inferiorem a principe poſſe naturali ratione priuilegium, uel reſcriptum interpretari, nu. 17. li. 10. c. 36.
Inferens iniuriam magiſtratui ab officio ſuſpenſo iudicis arbitrio punitur, nu. 203. li. 5. c. 20.
In fictione priuatiua ad cuiusque falſitatem vel deſtructionem inducendam ſufficit alteram partem non eſſe veram, quia altero ſublato, ut alterum corruat neceſſe eſt, num. 9. li. 3. cap. 24.
In fideicommiſſis eliciendis locum eſſe veriſimilitudinibus præſumptionibus ac coniecturis, nu. 4. li. 3. c. 9.
In fideicommiſſis ab extraneo relictis legitimatum per ſubſequens matrimonium pro legitimato haberi, nume. 15. lib. 9. cap. 17.
In fraudem creditorum alienaſſe præſumitur qui bona omnia ſua alienauit, nu. 369. li. 5. c. 18.
Infirmitas eſt intellectus rationem quærere, ubi ſenſus fidem facit, nu. 17. li. 5. c. 5.
Infirmitas corporis non præſumitur impedire uires animi, num. 125. li. 5. c. 19.
Infinitatem eſſe uitandam, nu. 13. li. 2. c. 24.
In generali ratione ſemper incluſum reperiri quemlibet caſum ſpecialem, nu. 13. li. 8. c. 11.
In generalitate atque alternatione magis incertitudinem ineſſe, quàm obſcuritatem, uel ambiguitatem, nume. 10. lib. 9. cap. 11.
In generali poteſtate legitimandi conceſſa nunquam intelligi datam facultatem legitimandi filios clariſſimarum perſonarum, nu. 12. li. 2. c. 15.
In genere ſpecies proprio nomine inſignitas habentib. non niſi ex cauſis diſputari de ſtricta ſignificatione, vbi uerò proprium illæ nomen non habent proprium tunc ibi eſſe locum ſuis diſputationi, nu. 13. li. 2. c. 5.
In genere, toto, continente, vel nomina plura complectente ſua comprehenſa propriè contineri, nu. 10. li. 9. c. 23.
In habentibus ſymbolum facilem tranſitum dari, num. 15. lib. 7. c. 4.
In ijs quæ pendent ab arbitrio teſtatoris non conformari illius diſpoſitionem cum iure communi, quando verba refragantur, nu. 3. li. 10. c. 10.
In ijs quæ lex, præter, aut contra uoluntatem teſtatoris inducit non attendi teſtatoris voluntatem, num. 4. lib. 10. capit. 10.
In ijs quæ pendent a libero teſtatoris arbitrio eius uoluntatem non legis diſpoſitionem attendi, nu. 6. li. 10. c. 10.
In ijs quæ promiſcuè ſunt facti ac iuris, legem inductiuè fingentem reſpectu iuris uerè, reſpectu facti fictè operari, nu. 1. li. 3. cap. 24.
In ijs quæ eſſent eiuſdem ſpeciei poſſet deſendi extenſio ex ui uerborum, nu. 23. li. 9. c. 17.
In iſtis tamen caſibus non tam agi de extenſione, quàm de comprehenſione, nu. 24. ibi.
In ijs quæ non conſiſtunt in ſolo animo magis attendi ueritatem quam opinionem, nu. 29. & 46. li. 9. c. 4.
In ijs quæ eadem ratione determinantur, idem conſtituendum eſſe ius, nu. 9. li. 7. c. 28.
In iudicijs uerba intelligi ſecundum declarationem proferentis

rentis,num.3.li. 3.cap.18.

In iudicio non præſumitur violentia inferri,nu.155. lib.5. capit.19.

Iniuria quæ grauis dicatur iudici eſt arbitrium, num. 204. lib.5.cap.20.

Iniuria quæ grauis dicatur,vt filius exhæredetur iudicis arbitrio æſtimatur,nu.205.li.5. c.20.

In inuentario non præſumitur quis aliquid apponere contra ſe,nu.112.li.5.c.19.

In legato mobilium ob dictionem omnia, comprehendi ea quoque quæ aliàs in legato non venirent, num.8.lib.10. capit.10.

In legatis ſemper venire quod eſt minus,nu.37.li.9.c.33.

In lege municipali quæ vocet fratrem, vel patruum excluſa matre, non continere fratrem patruelem, nec patruum magnum,nu.12.li.3.c.1.

In legibus communibus ac municipalibus oportere verba eſſe perſpicua ac clara,nu.25.li.3.c.11.

In legibus prætorum, ac principum conſtitutionibus verba proprie accipienda eſſe,nu.5.li.10.c.1.

Et in ſtatutio,nu.6.

Ac in contractibus,nu.7.

In vltimisque uoluntatibus,nu.8.

Et in libellis,nu.9.

Ac in iudicijs,nu.10.

Sententijs vc,num.11.

Et in reſcriptis,nu.12.

Ac in priuilegijs,nu.13.

Nec non & in quacunque materia ac diſpoſitione, nu.14.

In libello propter verborum repugnantiam propriæ verborum ſignificationi locum non eſſe,nu.13.li.1.c.23.

In libellis verba impropriãda eſſe, ut actus ſuſtineatur,nume.4.li.3.c.6.

In limitatorijs non ſolum de caſu ad caſum, ſed etiam de perſona ad perſonam progreſſum admitti,nu.16. li.7 c.1.

In limitatorijs extenſionem poſſe fieri,ubi ſimilitudinis, vel identitatis,aut maioritatis ratio ſuadet, nume.7. & 12. li.7.cap.4.

In limitatorijs quatenus ratio patitur,extenſionem fieri, nume.13.li.7.c.4.

Et cur progreſſus detur quando maior inſit ratio, nu.14.

Quia ſcilicet in maiore ineſt minus; ibi.

Sed & ratione ſymboli dari in ſimilibus,nu.15.

Vt auctoritatibus firmetur concluſio quæ habet, in limitatorijs dari extenſionem,nu.17.li.7.c.4.

In limitatorijs ſemper fieri extenſionem in omnibus illis caſibus in quibus fit extenſio in correctorijs, num.10.li.7. cap.6.

In materia probationis indefinitam non æquipollere uniuerſali,nu.3.li.3.c.17.

In materia verborum ſignificationis,uerba & dictiones non conſiderari poſſe,nu.21.li.3.c.11.

In materia ſtrictè interpretanda a diſpoſitione ad legitimationem non argui,nu.13.li.9.c.35.

In materia ſtatutaria quando ratio eſt ſcripta in lege, uel unica afferri poteſt,ſemper admitti extenſionem, nu.22. lib.8.cap.9.

Idemque eſſe quando intrinſeca ſtatuti ratio ſuaderet, numero 23.

In materia odioſa mixtum ſub ſimplicibus non comprehendi,nu.21.lib.9.cap.22.

In materia reſtitutionis tempore pacis faciendæ quando ſit diſtinguendum,nu.6.7.8.& 9.li.10.c.29.

In materia ſtrictè interpretanda,& ad literam intelligenda caſum fictum non comprehendi ſub diſpoſitione caſus veri,nu.27.li.3.c.20.

In materia l.uoluntas. C.de fideicommiſſ. non ſtari propria verborum ſignificationi, quia lex aliter intelligit, nu.8. lib.2.cap.23.

In materia correctoria non fieri extenſionem de caſu ad caſum,neque de perſona ad perſonam,nu.3.li.8.c.18.

In materia pœnali præcipuè ſtatutum loquens in caſu vero ad fictum non trahi,nu.4.li.8.c.17.

In materia fauorabili vnicam præſumendam eſſe rationem, ut ſub eius ductu ad omnes caſus procedamus qui ſub ratione comprehendi poſſunt, nu.11.li.6.c.10.

In materia fauorabili dari progreſſum de caſu vero ad fictum,nu.20. li.8.cap.20.

In materia correctoria non eſſe extenſionem per improprationes faciendam,nu.12.li.6.c.20.

In materia odioſa plures rationes præſumendas eſſe, ut extenſio euitetur,nu.12.li.6. c.10.

In materia fauorabili mixtum in dubio comprehendi ſub ſimplicibus,nu.18.li.9.c.22.

In materia indifferenti,ſi fauor uel odium præponderet in dubio non erit a communi ſententia recedendum, ut plures rationes in dubio debeant præſumi,nu.13.li.6.c.10.

In materia l.humanitatis.C.de impub.& alijs ſubſtit.ubi ceſſat ratio non permitti extenſionem,nu.12.li.8.c.17.

Et quomodo hæc declaratio confirmetur,nu.13.

In materia correctoria fieri extenſionem quando caſus ad quem fit extenſio comprehenditur ſub expreſſo ex communi vſu loquendi,nu.1.li.6.c.20.

In materia l.quiſquis C.ad leg. Iul. maieſt. filiorum appellatione nepotes non contineri,nu.2.li.7.c.14.

Sed hanc declarationem in materia dict.l.quiſquis non tranſire ſine difficultate,nu.3.

Quamuis inuſitatum ſit, quòd fœminæ non committunt crimen læſæ maieſtatis; quandoque tamen commiſiſſe, numero,nu.4.

In materia ſtricta interpretanda fieri extenſionem de ſtricta ſignificatione ad latam,nu.15.li.8.c.2.

In materia odioſa ac ſtrictè interpretanda a propria uerborum ſignificatione non eſſe recedendum, num.34.li.9. capit.21.

In matrimoniali materia attendenda eſſe quæ decreta ſunt a ſacroſancta Tridentina ſynodo, nu.11.li.10.c.15.

In mera pœna ubi uerſamur, conſtitutio pœnalis non producitur,nu.16.li.7.c.10.

Sed reſtringitur ſexdecim modis, nu.17.

Quando fit extenſio non ad alias perſonas,ſed ad caſum omnino ſimilem,nu.18.

Vel diſpoſitio de facili eluderetur,nu.19.

Aut eſſemus in communiter æquiparatis,nu.20.

In caſu uè qui ex lata ſignificatione conciperetur,nu.21.

Pœnalisque noua conſtitutio ſit interpretans,nu.22.

Seu contineret fauorem eccleſiarum,num.23.

Vel in fauorem animæ,nu.24.

Aut eſſet appoſita clauſula progreſſus, de ſimilibus ad ſimilia,nu.25.

Et quando ſionis in ſe habentibus ut præambulum, nu.26.
Loquiturque in certo caſu in plurali.nu.27.
Ac eſſemus in caſu ſine quo diſpoſitio non ſortiretur effe-ctum,numero 28.
Lexuè pœnalis emanaſſet in ſauorem reipublica,num.26.
Atque eſſet ſuper actu reiterabili, nu.30.
Seu in caſibus conuerſis,nu.31.
Siue extenſio fieret per aliam legem,nu.32.
Aut ageretur de correlatiuis,nu.33.
Decius quid eadem in materia ſentiat, nu.34.
Illumq; conſtituere regulam negatiuam quod licita non ſit extenſio in pœnalibus, ibid.
Niſi quatenus uerborum uis patitur, num.35.
Vel eſſemus in pęna excommunicationis, nu.36.
Aut ageremus de remouenda fraude, nu.37.
Ageretur que de utilitate publica,nu.38.
Eſſemusvè in comparatis a iure antiquo, nu.39.
Aut ageretur de fauore eccleſia, nu.40.
Vel ratio eſſet expreſſa in lege, nu.41.
Eandemque ſententiam probare D.Alciatum,nu.42.
Ecceptis omnibus caſibus in quibus fit extenſio in correcto rijs,nu.43.
Et quando maior ratio eſt in caſu omiſſo,numero 44.
Ac criminis uindicta peragitur, nu.45.
Aut eadem ratio ſubeſſet, nu.46.
Vel ageremus de aliquo fauore,nu.47.
Eſſemusuè in ſubrogatis,nu.48.
Geminianum & Francum pariter conſtituere reg.negatiuam in materia pęnali,illumque uarijs modis limitare, num.46.
Aliter proſequi hanc materiam Gammarum remisſiuè,nume.50.
Aymonem Crauetam omnium latisſimè proſequi hanc materiam extenſiuæ interpretationis in pœnalibus, numero 51.
Pleroſque opinatos fuiſſe, nullam poſſe certam dari theoricam in hac materia,nu. 52.
Alios credidiſſe duobus tantum caſibus comprehendi illam omnem poſſe, nu.53.
Auctori quid placeat in hac materia,nu.1.li.6.capit.11.
In neceſſarijs conditionibus non referre, vtrum ex æquipollentibus fiat,nu.3.lib.9.cap.8.
Quid in ijs teſtator cenſetur cogitaſſe de effectu, & non de modo,nu.4.
Ex multis tamen in dubium reuocari ante dictam concluſionem,nu.5.6.& 7.
Sed Auctorem ſentire cum communi opinione,nu.8.
inimicus qui olim fuit præſumitur hodie quoque eſſe inimimicus,nu.354.li.5.c.8.
inimicus eſſe præſumitur teſtis, qui teſtimonium contra aliquem deponit in cauſa criminali,nu.386.li.5.cap.18
inimicus præſumitur teſtis,dicens ab aliquo ſe uerberatum fuiſſe, nu.387.lib.5.cap.15.
inimicus præſumitur dediſſe damnum, ubi de maleſactore non conſtat.nu.385.lib.5.c.18.
inimicitia præſumitur,ex lite de una tota hæreditate, nume.346.lib.5.cap.28.
inimicitia quæ teſtem repellat iudicis arbitrio perpenditur,nu.181.lib.8.cap.20.
inimicitia capitalis quæ dicatur, iudici eſt arbitrarium, num.182.lib.6.capitu.20.
iniuramento ſemper ſubintelligi clauſula rebus ſic ſtantib. nu.19.li.9.c.37.
iniuriatus remittens iniuriam præſumitur in totum remittere,nu.347.lib.5.c.18.
iniuriam remittens præſumitur in perpetuum remittere,nume.356.lib.5.c.18.
iniuriarum non tenetur qui compellat Virginem in habitu non incedentem,nu.7.lib.10.c.31.
iniuria uni ex conſanguineis facta, ne alios afficiat, iudicis arbitrio relinquitur,nu.202.li.5.cap.10.
iniuriarum actio ita uiro datur pro iniuria illata uxori, ſicuti pro iniuria illata ſibi,nu.9.lib.8.cap.19.
iniuriam paſſus ſi recipiat iniuriantem ad oſculum pacis in eccleſia,non propterea cenſeri remisſiſſe iniuriam.nu 4. lib.7.cap.32.
idemque eſſe ubi ad feſtum uel conuiuium cum inimico quis reciperetur,nu.5.
iniuriam illatam filio patrem ignominioſum non poſſe remittere,nu.1.lib.10.cap.18.
Nec agere ad dotem contradicente filia,ibi.
Nec filios vilisſimam uitam degentes dignitatis paternæ prærogaitua potiri. ibi.
Innocens quilibet præſumitur a peccato,nu.359.li.5.capitulo 18.
innocens præſumitur quærere ut abſoluatur, e contra nocens,nu.345.lib 5.c.18.
innoc.in c.cum in officijs declaratur,nu.37.lib.10.c.17.
in hominibus ſpecialem ſignificationem habentibus, ceſſare diſpoſitionem de ſtricta ſignificatione,nu.11.lib.2.c.5
in notorijs appellationem non dari,nu.56.li.10.c.25.
in notorijs poſſe iudicem impertiri officium, ſuum parte non petente,nu.54.lib.10.c.25.
innouata uerba a communi uſu loquendi, ea eſſe quæ communi hominum conſenſu inducuntur,nu.12.li.1.c.6.
innouatorum uerborum a communi uſu loquendi præſcripto uim propriæ uerborum ſignificationi præferri,n.13. lib.1.cap.6.
innouata uerba eſſe quæ a nobis fiunt, aut gignuntur,nu.1. lib.1.c.6.
innouata uerba diuidi in ea quæ ab auctorib. in quaq; ſcientia uel arte innouantur, & ea quæ a communi uſu loquendi inducuntur,nu.2.li.1.c.6.
innouare uolens præſumptionem habet contra ſe, nu.355. lib.5.c.18.
innouatis uerbis in definitionibus utendum non eſſe, ab Ariſtotileque ideo reprehenſum fuiſſe Platonem,nu 4.lib.1. cap.6.
in omnibus caſibus poſſe fieri extenſionem in limitatorijs in quibus poteſt fieri in correctorijs a fortiori., num.1. lib.7.c.3.
in obligationibus facti in quibus ſuccedit obligatio ad intereſſe ſtatutum dans executionem paratam inſtrumentis locum non habere,nu.14.lib.2.c.18.
in omnibus caſibus in quibus de caſu uero ad fictum fit proproductio in materia quoque formali fit, nu.25.lib.8. cap.22.
in pęnalibus non eſſe multum laborandum in perquirendis exemplis, numero octauo, libro octauo, capitulo 21.

In pęnalibus non uideri eſſe locum illi regulæ quod idem cenſetur de tendentibus ad actum, atque de ipſo actu, nume.9.lib.7.cap.26.

In pœnalibus non dari extenſionem, quando verſamur in materia odij irrationabilis, num.5.lib.7.cap.14.

In pœnalibus negatiue conſtitui debere licitam non eſſe extenſionem, nu 4 lib.7.cap.11.

In pęnali diſpoſitione reſtringi ſignificationem verborum quando ſubeſt aliqua ratio, uel æquitas, num.14.lib.7.cap.30.

In pœnalibus ubi agitur de pœna euitanda, progreſſum dari ut iam factum excuſetur a pęna, nu.2.lib.7.cap.10.

In pœnalibus & correctorijs pleris qui placere ut etiam pro ſalute animæ non fiat extenſio.nu.18.lib.7.cap.24.

In pœnis diuini iudicij multitudinem non excuſari, nec eſſugere pœnas, nu.29.lib.10.cap.29.

Et ita exaudiendas eſſe omnes auctoritates, & omnia iura quæ dicunt multitudinem non excuſari à pœnis, num.30 lib.10.cap.19.

In pœnis humani decreti, multitudinem quæ errorem vel delictum ſuum defendat non excuſari num.31.lib.10.cap.19.

In petitione hæreditatis realitatis ſimplex potentius eſſe ſimplici perſonalitatis, nu.12.lib.9 cap.27.

In practica durum eſſe recedere ab opinione Baldi & Sal. cum non habeant contradicentem, num.4.lib.9.cap.12.

In præſumptis non facile dari locum extenſioni ex ui rationis, nu.2.lib.6.cap.15.

In præparatorijs fauere actori, in deciſorijs Reo, nu.4.lib.3.cap.18.

In propria verborum ſignificatione nulla eſt ambiguitas, nu.71.lib.10.cap.38.

Inquiſitor qui de facto diſtribuit aliquos libros fratrum minorum non incidit in pœnam clemen.nolentes de hær. num 2.lib.7.cap.16.

Inquiſitorum delegatum poſſe dici.nu 6.lib.7.cap.16.

In quacunque materia caſus qui comprehenditur ex ratione nunquam intelligi omiſſum, num.2.lib.8.cap.21.

In qualitatibus extrinſecis inſpicitur conſuetudo patrisfamilias defuncti.nu.11.lib.2.cap.22.

In qualitatibus intrinſecis ſi contingat obſcuritas, illa non declaratur ex conſuetudiae loquendi uel utendi teſtatoris, nu.6 lib.2.cap.22.

Inquiſitionem omnem ac perueſtigationem quæ fiat Magorum Demonumue opera ad uitæ valetudinem procurandam, non ſalutem eſſe, ſed mortem.nu.9.lib.1.c.16.

In quæſito non eſſe rationem, uel in ipſa diſpoſitione, nu.18.lib.5.cap.14.

In re ardua aliorum ſententias prius proponendas eſſe, deinde propriam depromendam eſſe ſententiam, nu.32.li.8.cap.2.

In regularis omnimodæque aduocationis genere nihil poſſe conſiderari quod ſit tributum uni, quin ſit quoque tributum alteri, un.20.lib.6.cap.2.

In re fiſco applicata maius eſſe periculum propter ſententiam confiſcationis, nu.4.lib.7.cap.16.

In reſcriptis a caſu uero non procedi ad caſum fictum, nu.13 lib.3.cap.2.

Et quæ ſit ratio, num.14.

In ſacerdotijs prior præſumitur, cæteriſque præfertur quem Sum.Pontif. delegerit, nu.1.lib.10.cap.34.

In ſententiæ interlocutoriæ appellatione non eſſe cauſam inſerendam quæ eſt notoria, nu.55.lib.10 cap.25.

In ſententijs impropriationi locum fieri, ut ſententia ſuſtineatur, nu 6.lib.3.cap.6.

In ſimilib. faciliorem dari imitationem, nu.22.li.3.c.21.

Inſolita non præſumuntur, nu.117.lib.5.cap.19.

Inſtantia præſumitur perempta culpa iudicis uel rei, num.377.lib.5.cap.18.

In ſtatutis in quib. uerba ad literam ſunt accipiēda, caſum mixtū ſub ſimplicib. non comprehendi.n.33.lib.6.c.21

In ſtatutis ſecundū uel præter ius commune, locū habere argumentum a contrario ſenſu, & a ſimili, nu.4.li.3.c.21.

In ſtatutis & conſuetudinibus etiam de iure communi procedi de ſimilibus ad ſimilia.nu.15.lib.7.cap.25.

In ſtatutis contra ius commune caſum fictum, neque ex uerborum, neque ex mente comprehendi, n.19.li 3.c.21

Niſi fictio poſt ſtatutum ſuperuenerit nu.20.

Quamuis aliud ſit ſi iure communi fuerit inducta, nu.21.

In ſtatutis quoque ob ſtatuentium mentem o propria uerborum ſignificatione recedi.nu.3 lib.3.cap.5.

In ſtatutis permiſſam eſſe argumentationem a contrario ſenſu, nu.2.lib.8 cap.11.

Quibuſque argumentis probetur ea concluſio, num.3.

In ſtatutis an unum tempus alterū concipiat, n.1.li.8.c.29

Et quid ſentiat Bartolus, nu.2.& 3.

In ſtatutis Ticinenſibus interpretationi extenſiuæ locum eſſe non poſſe ex Curtio, nu.12 lib 8.cap.30.

In ſtatutis correctorijs ac limitatorijs non fieri extenſionem ad caſum fictum, in pœnalibus & odioſis idem eſſe, & in diſpoſitione taxatiua, ac in diſpoſitione hominis, quando caſus fictus ſub uerbis comprehendi non poteſt. nu.29.lib.3.cap 20.

In ſtatuto quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant eur deſumatur arg.a contrario ſenſu, nu.23.lib.7 c.28.

In ſtatutis quæ ſunt contra ius, nullam permitti interpretationem extenſiuam nu 37.lib.8.cap.4.

In ſtatutis fieri extenſionem abſurditatis euitandæ cauſa. nu.1.lib.8. cap.4.

In ſtatuto fœminarum excluſiuo ſolam eſſe rationem fauorem agnationis, nu.9 lib.10 cap.3.

Plures tamen in dubio præſumendas eſſe rationes ex cōi.

in ſtatutis, iuramentis, & iudicijs ob diſponentis mentem proprietati uerborum non eſſe locum, nu.6.lib.3.cap 5

in ſtatu coniecturali poſſe ius ciuile uergere præſumptionem ſuam in quam partem uelit, nu 16.lib.10.cap.5.

inſtitutio hæredis dicitur nominatim facta, quando proprio nomine, uel indubitatò ſigno ipſum hæredem expreſſit, nu.24.lib.2.cap.15.

inſtitutio filiorum a matre facta ſub ea conditione, ſi a patre emancipati fuerint, locum habere etiam quando pater deportatus fuit, nu.2.lib.9.cap.9.

inſtitutio facta de filijs, & nepotibus, non intelligitur facta eſſe niſi ordine ſucceſſorio, num.127.lib.5.cap.19.

inſtituere ac docere libentius præſumitur profeſſores quib. ſalaria conſtituta ſunt, nu.342 lib.5 cap 18.

inſtitutionem factam in re certa quandoque trahi ad uniuerſum, nu.2 lib.9.cap.36.

inſtitutio præſens circa quos uerborum effectus uerſetur, nu.13.lib.1.cap.1.

Inſtru-

Inſtrumentorum primum interpretandi eſſe vim naturalem a qua primum vocabula inuecta ſunt, nu.3 li.5.c.10.
Inſtrumentis de nouo repertis exhibendis terminus iudicis arbitrio relinquitur, nu.200.li.5.c.10.
Inſtrumenta de nouo reperta poſſe recipi poſt concluſionem in cauſa ubi partis aduerſæ ius ſit ſaluum, num.10. lib.10.cap.23.
Inſtrumenta renouandi ius quamuis eſſet regulare tamen fuiſſe inductum exemplo, cap.quoniam frequenter, ut li. non conteſt.nu.20.li.7.c.1.
Inſtrumentum authenticum an ſit ſumendum ex ſcriptura imperfecta iudex arbitratur, nu.190.li.5.c.20.
Inſtrumenta nouiter reperta poſſe poſt concluſionem in cauſa produci quando nulla poteſt impingi negligentia, ſecus ſi aliqua poſſit adſcribi negligentia, num.36.li.10. capit.23.
Inſtrumenta fieri ad probationem contractuum, nume.43. lib.10 cap.37.
Inſtrumentorum ambiguorum interpretationem fieri contra producentem, nu.44.li.10.c.37.
Inſtrumentum producens tacitè intelligitur fateri omnia quæ in inſtrumento continentur, nu.45.li.15.c.37.
Et quomodo intelligatur, ibi.
inſtrumenta de iure communi non habere executionem paratam, nu.15 li.2.c 10.
Inſtrumentum præſumitur authenticum propter auctoritatem tabellionatus, nu.378.li.5.c.18.
Inſtrumenti fides an uacillet cum unus, uel duo teſtes contradicunt iudex arbitratur, nu.180.li.5.c.20.
Inſtrumento tradito uideri quoque ea tradita quæ in inſtrumento continentur, nu.23.li.3.c.22.
Inſtrumenta de nouò reperta poſſe recipi poſt concluſionem in cauſa ubi partis aduerſæ ius ſit ſaluum, nume.10.libro 10.cap.27.
Inſtrumenta antiqua quòd poſſint renouari, eſſe de iure cõmuni, nu.18 li.7.c.1.
Inſtrumentum & ſtatus rei, habent præſumptionem pro ſe, nu.349 li.5.c.18.
Inſtrumentum interpretandi optimum eſſe intellectum communem alicuius loci uel patriæ, nu.4 li.5.c.10.
Inſulas domus appellari undequaque liberas, nu.15 l.5.c.3.
Inſulam quoque dici quæ amplius non eſt, ſed fuit, num.14. li.2.cap.12.
in ſubſtitutionibus non ſufficere dicere teſtatorem ſic voluiſſe niſi illum ſic diſpoſuiſſe appareat, nu.12 li.2.c.18. ex communi.
In ſubſtitutionibus ferè ſemper intelligi ea uerba ſi heres non erit & quem ſenſum habeant, nu.28.li.9.c.7.
Intellectus l.his ſolis. C.de reuoc.donatio.num.5 li.5.c.12. cum ſocijs ad probandam tacitam rationem.
intell.l.cuicunq; §.non tamen, de inſtit.actio.n.21 l.9.c.3
intell.l.ſi quis ita, de ceſtam tutel.nu.30.li.9.c.4.
intell.l.non omnis, ſi cert.pet.nu.31.li.9.c.4.
intell.l.quo loco.§.1.de her.inſt.nu.32.li.9.c.4.
intell materia ubi habeatur, nu.21.li.5.c.10.
intellectum qui ſanè haud poteſt intelligi, omnino ablegandum eſſe, nu.22.li.5.c.10.
intell.qui ſeparat caudam a capite non admittitur, nu.23. li.5.cap.10.
intell.grammaticalis gratia ad quos ſit recurrendum, nu.6. li.5.cap.10.
intell.ciuilis gratia recurri ad mentem, & ad rationem legis, nu.7.li.5 c.10.
intell.literarum, extranea egere interpretatione, nu.8 li.5. capit.10.
intell.tranſcendens quis ſit, eumq; commendare Papinianum, & Claudium, nu.9.li.5.c.10.
intell.l.1.C.quæ ſit long.conſue.nu.3 li.5.c.13.
intell.non omnes admittendos eſſe, ſed eos qui conſonant iuri communi, nu.10.li.5.c.10.
Et qui conſonant auribus uulgi, nu.11.
intell.ſubauditos omnino reijciendos eſſe, nu.12.li 5.c.10.
Vt quando induceret peccandi occaſionem, nu.15.
Vel quando legis cuiuſue diſpoſitionis correctio induceretur num.14.
Intellectum diuinatiuo locũ eſſe non debere, n.15.l.5.c.10.
Niſi contrarietatis uitandæ gratia, nu.16.
intellectum correctiuum ſimiliter non recipi, numero 17. lib.5.cap.10. Dicique refugium miſerorum, ibi.
idemque eſſe in intellectu conſtitutiuo ſpecialitatis ſine ratione, nu.18.
intellectus tex.in l.2.§.poſt hos in fine, de orig.iur.nu.25. lib.3.cap.10.
intellectus ad l.cornm. C.de maleſi.ac Mathe.num.13.li.5. capit.18.
intell.ad cap.non obſeruetis, & c.non liceat, 26.q.5.n.20. li.1.cap.16.
intell.communem alicuius loci, uel patriæ, optimum eſſe interpretandi inſtrumentum, nu 4.li.5.c.10.
intell.l.ſi pater filium & l.ſi ita quis, de uulg. & pup.nu.6. & 7.li.9.c.11.
intell.l.mulier ad ſenat.Trebell.nu.7.li.9.c.13.
intell.l.1.C.quæ res pig.ex poſſ.nu.9.li 9.c.23.
intell.l.cum mulier.ſol.mat.nu.10.li.7.c.23.
intell.l.non ſolum.§.qui primipilum, de excuſ.tut.num.18. lib.6.cap.1.
Virtutemque legis eſſe in adaptatione, ibi.
intell.l.ſi uero.§ de viro.ſol.mat. & l.hæc conditio, de cond. & dem.nu.17.& 18 li.7.c.7.
intell.l.quis filium, & l.pe.C.de inoff teſta. num.19.& 20. lib.7.c.20.
Quòd non extenditur ad ſupplementum legitimæ, ibi.
intellect.l.iura, de legi cum ſocijs nu.15 li.8.c.4.
intell.l.item prætor de ſu.& legit.hær.opinioque D.Alc. ſecundum repoſitam lectionem d.l.eſſe contra communem nu.9.li.4.c.7.
intell.ad §.cauſas, ut cum, de appell.cognoſ.in auth.nu.14. lib.7.cap.12.
intell cap.quia circa, de priuileg.nu.14 li.6.c.16.
intellectum qui caſus uerbaliter tamen diſtinguat bonum non eſſe, nu.19.li.5 c.10.
Nec ſufficit dicere aliud ibi, niſi ſpecialitatis ratio aſſignetur, nu.20.li.5.c.10.
intell.gl.in clem.auditor, de reſcr.executitur, nu.24.& 25. li.6 cap.8.
intell.gl.in cle.1.in uer. prælatum, de electio.declaratur, n.26.li.6 c.9. Intell.l liberorum, de uer.ſi.n.28 l.6.c.8.
Intell.l.meorum.l.pupillus.§.verbum, l urbana.§.pernoctare, & l.inter illum, de uer.ſig & l.alienationis, §.ſi.cum l. ſeq.& l.ſæpe ita l.cæterorum, nu.21.li.1.c.19.

Intellectus c.ſanè, de priuileg.nu.11.li.7.c.5.

intellectus, l.ſi ita ſtipulatus, de uer.obl.nu.7.li.8.c.4.

Nec procedere in ſtipulatione alterius rei in qua dura non adſit ſtipulatio.nu.8.

intellectus c.ſi quis Abb.15.q.2.nu.34.li.10.c.17.

intellectus c.quia in cunctis de procur. & c. etſi Chriſtus in fine,de iur.iur.cum ſuis gl.ſi.n.10.li.1.c.13.

intell.gl.in l.Labeo,de ſup.leg.in uer. ex communi uſu, n.4. li.4.c.11.

intell.c.indecorum de ata.& qual.nu.7.li.8.c.14.

intell.l.2.§.his legib.de orig.iur.nu.2.li.6.c.2.

intell.§.Ita in nouis conſtitutionibus in tit. de appellatio. nu.27.li.1.c.17.

intell.l.iam hoc iure,de uulgar.nu.17.li.9.c.7.& alius aſfertur,nu.20.

intell.c.quam de uſur.li.6.nu.22.li.7.c.9.

intellectus cap.ut ,auaritia,de electio.li.6.nu.5.li.7.c.25.

intell.ad §.ſi.in tit.de ſportulis in nouis conſtit. nu.8.lib.1. capit.11.

intell.legis ſeu uerborum optime deſeruire interpretationi,eamque multiplicem eſſe,nu 5 li.5.c.10.

intellectus ad c.quiſine 26.q.2.nu.9.li.1.c.15.

intell. ad l.non ſine,C.de bon.quæ lib.nu.16.li.6.c.16.

intell.l.ut gradatim.§. ſed etſi lege de muner.& honor.nume.4.li.8.c.4.

intell.§.ſi uerò expreſſim in aut h.de hæred.& Falcid.n.4. li.2.cap.9.

intell.ad cap.ſi duo cum gl.de procur.li.6.nu 8.li.1.c.13.

intell.l.ſi quis in tantam.C.unde ui,nu. 25.li.7.c.9.

intell.l.ſcriniarios. C.de teſta.mil.nu.12.li.10.c.26.

intell.ad l. ſi præſes,nu.23.li.7.c.17.

intell.l.tutores.§.primo,de admin.tuto. & l.quod in rerum §.1.de leg.1.nu.25.li.3.c.9.

intellectus bonus uel malus qui dicatur,nu.6.li.1.c.14.

intellectus l.Titius.§.Lucius,nu.13.li.9.c.4.

intell.extrau ag.execrabilis.§. qui uero,de præben. num.12. li.6.cap.21.

intell.l.ſi dictum.ff.de euictio.nu.20.li.4.c.2.

intell.ad tex.in l.prima, C.de theſaur.li.10.& in l.clarum, C.de autor.præſtan. nu.10.li.1.c.13.

intell.l.ſciendum ad l.Pomp.de parricid. nu.12.li.7.c.10.

intell.ad cap.per uenerabilem qui fil.ſint legit.num 3.li.6. capit.15.

intell.cap.intelligentia,de uerbo.ſignificatio.num.5.lib.1. capit. 8.

intell. c.quæ exorbitant,de reg.iur.li.6.nu.1.li.7.c.4.

intell.l.tranſigere.C.de tranſ.nu.14.li.7.c.23.

intell.l.talis ſcriptura,de leg.1.nu.7.li.1.c.10.

intell.c.1.de procurator.li.6.nu.6 li.2.c.15.

intell.uocabuli cum extenditur uel reſtringitur, ſtrictiore modo loquendo,non dicitur ſignificatio ,ſed interpretatio, nu.43.li.6.c.1.

intellectus,c.cum ex eo de elect.li.6.nu.20.li.7.c.24.

intellectus capit.ſi quem de procur.li.6.nu.2.li.2.c.15.

intellectus l. qui hæredi , de conditionib. & demonſtratio. num.16.li.9.cap.16.

intellectus l.Meuius,eodem tit.de conditio. & demonſt.ſecundum Fortun.nu.17.li.9.c.16.

intellectus intrinſeci nunquam habendam eſſe rationem , num.29.lib.8.c.4.

intellectus uerborum,& multiplex eius acceptio, quo loci tractatur per auctorem in hoc uolumine , nu.1.libro 1. capit.18.

intellectus cap.quæ exorbitant,de regulis iuris,lib.6.nu.6 lib.7.cap.15.

intellectus l.quoties eſt dubius, ad naturalem rationem recurritur,nu.9.li.6. c.3.

intellectum amicum titulo , uel rubr. cui ſubiacet lex recipiendum eſſe,nu.5.li.9.c.7.

intellectum prauum non recipi in ſtatutis , numero 22. libro 8.cap.3.

intellectus l.at ſi quis §.diuus,de relig.& ſumpt.fun. nu.6. lib.7. cap.11.

intellectus l.eum qui agit C. de procur. nu.20.lib.10.c.17.

intellectus l.hoc legatum , §. ſinali , de legatis tertio l.cum ex filio ſecunda.§.ex filio,de uulga.& pupil. l.doli clauſula & l.ſtipulationes commodiſſimum, de verbo.oblig. & l. ſanctio legum,de pœn.nu.5.li.1.c.13.

intellectus l. Fulcinius.§. ſin.quibus ex cauſ. in poſſeſſ.eat. ſecundum Barto.nume.20.& ſecundum gloſ. nume.21. lib.10.cap.30.

Intellectum Bar.ad leg.Fulcinius.§.ſi.ueriorem, & communiorem eſſe,nu.22.li.10.c.30.

intellectus gl.in element.auditor de reſcriptis, numero 21. lib.5.cap.14.

intellectum & naturam uerborum differe ab ijs inſtrumentis per quæ ad ipſum intellectum ac naturam peruenimus,nu.8.li.1.cap.8.

intelligentiam dici quoque cognitionem quæ in præceptoris memoria conſiſtit,nu.7.li.1.c.8.

intelligi ut debeat l.præcipimus.C.de appellatio, num.13. lib.7.cap.5.

intelligentia verbum , commune eſſe tam ad uerborum ſignificationem , quàm ad uerborum interpretationem , nu.6.li. 1.c.8.

interpretationes Papæ , & Imperatoris ſubſidiarias eſſe, nu.21.lib.10.c.36.

interpretationem Papæ aut Imperatoris parti præiudicare,perinde ac ſi ab initio facta fuiſſet, n.22.li.10.c.36.

Etiam ſi talis ab initio non fuiſſet,nu.27.

interpretationi in claris locum non eſſe, nu.24.li.10.c.36.

interpretationem extenſiuam in ſtatutis quæ ſunt contra ius nullam permitti,nu.37.li.8.c.4.

interpretationis extenſiuæ Bar.doctrinam quamuis uideatur demulcere aures,non tamen eſſe perfectam, num.1. lib.8. cap.5.

interpretationi paſſiuæ eſſe ſuſcipere,actiuæ influere,n.15. li.8.c.3.

interpretationem quæ ſumitur pro congrua uocis expoſitione,nunquam cenſeri reiectam,nu.18.li.8.c.30.

interpretationis prouinciam naturalem quoque rationem ac iuſtitiam maxime operari,nu.35.li.5.c.10.

interpretationis negocio, quantum ratio legis , uel diſpoſitionis operetur,nu.1.li.5.c.11.

Interpretationem extenſiuam pariter fieri abſurditatis deuitandæ gratia,nu.8.lib.6.cap.4.

Quod et ut iniquitas a diſpoſitione ablegetur recipitur,n.9.

interpretatio extenſiua permittitur quoque ut durities a lege ſit eminus,nu.10.lib.6.c.4.

interpretatio extenſiua ſit ne indebite quis damnum patiatur,

tur,nu.11.lib.6.c.4.
Vitiumue aliquod ſequatur nu. 12.
Interpretatio quam varijs modis aſſumatur, numero 29. & 30.& 31.lib.9.c.21.
interpretationem faciendam eſſe ſecundum conſuetudinem ciuitatis, nu.2.lib.5.c.7.
Quid ſentiat Veronenſ. circa interpretationem faciendam in particularibus diſpoſitionibus,nu.1.lib.5.c.7.
interpretatio fieri debet ſecundum naturalia,& uotum parentum,nu.3.lib.5.c.7.
Secundumque ea, quæ adiecta ſunt per interpretationem, numero 4.
interpretationem fieri non oportere, niſi tota lege perſpecta,nu.14.lib.5.c.6.
itaque ut nullum reſultet abſurdum,nu.15.
Aut quis indebite damnum patiatur,nu.16.
Secundumque mentem diſponentis,nu.17.
Et ne inducatur legum correctio,nu.18.
Vel contrerietas aut repugnantia, nu.19.
Et fiat ſecundum æquitatem,nu.20.
Secundumque naturalem ac ciuilem rationem, nu.21.
Nec ſit contra fauorem publicum, nu.22.
Aut contra fauorem animæ,eccleſiæ,uel piæ cauſæ, nu.23.
Neque tendat ad faciendam diſpoſitionem eluſoriam,n.24.
Aut detur materia fraudandi vel circumſcribendi legem, numero 25.
Vel ne durities aliqua inuehatur,nu.26.
Seu operetur cum alterius præiudicio,nu. 27.
Et ne quod in bonam partem accipi poteſt, accipiatur in malam ,nu.28.
Neue fiat contra ueriſimilitudinem,nu.29.
Nec propriam charitatem,nu. 30.
interpretationem quoque eluſionis euitandæ cauſa fieri,numero 5.lib. 6.c.4.
interpretationi quoque fraudationis excludendæ gratia locum fieri nu.6.lib.6.c.4.
interpretationem priuilegia recipere potius a conſuetudine qua obtineat contra ius,quam a iure communi,nu.9. lib.5.cap.7.
interpretationemque ſuppletiuam ac correctiuam admittere a iure communi,nu.10.
Et ne quid noui inducat,nu.11.
interpretanda eſſe ſententiæ uerba ſtricte & ad literam,numero 13.lib.5.c.7.
Et ſecundum improprietatem quando aliter ſententia ſuſtineri non poteſt,nu.15.
interpretationem fieri oportere, ut res magis ualeat quam pereat,nu.5.lib.5.c.6.
in benigniorem que partem,nu.6.
Ac ſecundum affectionem, nu.7.
Et ſecundum conſuetudinem,nu.8.
Conditionemque perſonæ,& qualitatem rei, nu.9
Ex præcedentibuſque ac ſequentibus,nu.10.
in ſcriptiſque,nu.11.
interpretatio fit ex ſubiectæ materiæ ratione, n.19.l.5.c.9
Et ratione concordiæ,nu.20.
Et quando aliter facta interpretatio a prudentibus mereretur,nu.21.
Maioris quoque præiudicij cauſa idem fieri nu.22.
interpretationem illam faciendam eſſe per quam culpa excluditur,nu.23.lib.5.c.9.
Et per quam fraus reijcitur, nu.24.
Ac iniquitatem non admittit,nu.25.
interpretationem fieri actus ſuſtinendi gratia, numero 26 lib.5.cap.9.
interpretationem ſententiæ qui putent ad iudicem ſpectare,nu.15.lib.10.c.37.
Qui contra opinetur,nu.54.
Quid ſentiat auctor,num.55.56.57.58.& 59.ubi late diſtinguit.
interpretationem latiſſimam faciendam eſſe in beneficijs principum,nu.6.lib.8.c.28
interpretationem doctorum probabilem eſſe & non neceſſariam,nu.29.lib.10.c.35.
iudices tamen benefacere qui ſequuntur illorum opiniones, numero 30.
Si tamen habeant rationes probabiles ac concludentes, numero 31.
in interpretationis materia amicitiam,& affinitatem plurimum operari,nu.21.lib.5.c.19.
interpretationem illam in dubio faciendam non eſſe, per quam iura corrigantur,nu.2.lib.6. c.10.
interpretationem fieri largiſſimam, vt abſurdum tollatur, nu.4.lib.5.c.17.
interpretationis deſideratio oſtendit diſputationis neceſſitatem per quam peruenitur ad ueritatem interpretationis,nu.4.lib.6.c.2.
interpretationis extenſiuæ fundamenta quæ ſint ſecundum cæpolam,nu.1.lib.6.c.3.
Aequitatiſque præcipuam eſſe, ibid.
interpretandi poteſtatem quam habeat præfectus prætorio,nu.21.lib.10.c.75.
interpretationem potiſsime locum habere cum uerſamur in ambiguis,nu.1.lib.5.c.4.
interpretationi facienda odij pariter qualitatem maxime conferre,nu.33.lib.5.c.10.
Sed & ueriſimilitudinem plurimum poſſe,n.34.lib.5.c.10.
interpretationem in ultimis uoluntatibus regulariter fieri pleniorem,nu.15.lib.9.c. 39.
interpretatio fieri non debet per quam reddatur legis diſpoſitio eluſoria,nu.18.lib 8.c.21.
interpretationis extenſiuæ cauſas finales,ſeu effectiuas ex ſex fundamentis proficiſci,nu.1.lib.6.c.4.
Eaſque octo eſſe,nu.2.
interpretationi extenſiua locum eſſe ubi uerba deficiunt, ſed non deficit ratio,nu 40.lib.6.c.1.
interpretationis nomen prout quinto modo accipitur comprehendere ſub ſe omnes alias interpretationis ſpecies, nu.17.lib.5.c.3.
in interpretatione facienda ſemper ſaluam eſſe debere rationem recti ſermonis,nu.13.lib.5.c.6.
interpretatio paſsiua ſemper intelligitur eſſe adiecta Comes cuicunque ſtatuto,nu. 13.lib.8.c.9.
Interpretationes legitimas naturaliter eſſe neceſſarias, numero,3.lib.8.capit.3.
interpretationem extenſiuam translationem dici non poſſe, nu. 21.lib.6.c.1.
interpretationem intrinſecam nunquam cenſeri excluſam in ſtatutis,nu.2.lib.6.c.22.
in interpretatione facienda plurimum poſſe ſtylum ac conſue

tudinem,nu.1 li.6.c.16.

Interpretatio iuris diuini an alicui ſit permiſſa,nu.3 li.10 capit.33.

interpretationes legum conuenire debere rebus naturalibus,nu.11.lib.6.c.3.

Interpretationi locum fieri fraudis euitandæ gratia,num.6. lib.6.cap.4.

Interpretationem fieri ex coniectura mentis, etiam ſi verba omnino non quadrant,nu 5.li.9.c.12.

interpretis fides vbi eſt ſuſpecta in pandectis,recurrendum eſſe ad archetypum qui habetur Piſis,nu.6.l.1.c.5.

interpretationem mitiorem fieri ſi de pœna ſanguinis agatur, ſi de pecuniaria non item,nu.25.li.7.c.17.

interpretatio locum non habet ubi ſublatus eſt text. circa quem interpretatio facienda erat,nu.18.li.5.c.4.

interpretatio ibi non cadit,ubi non eſt ambiguitas,num.2. lib.5.cap.4.

Interpretationem paſſiuam quæ fit a lege nunquam cenſeri excluſam,nu.14.li.7.c.24.

interpretationis quintus modus quis ſit, & quibus in locis probetur,nu.18.li.5.c.3.

interpretatio ubi tollitur, nunquam cenſetur ſublata niſi friuola,nu.128.li.5.c.19.

interpretatiua ſignificatio, quid ſit, & vt differat ab alijs ſignificationum ſpeciebus,nu 8.li.2.c.20.

in interpretatione facienda qualitatem perſonæ multum operari,nu.24.li 5.c.10.

interpretationem extenſiuam, ac reſtrictiuam illas eſſe in quibus inſudent Doctores, & in quibus diffuſius hoc in volumine agetur,nu.34 li.5 c.1.

interpretatio reſtrictiua quid ſit,nu.7.li.5.c.5.

interpretationem declaratiuam & correctiuam non admodum latioris eſſe tractatus,nu.33.li.5.c.5.

In interpretatione facienda per expreſſam rationem conſiderari a ratio ſit maior diſpoſitione,nu.1.li.5.c.13.

Et tunc fieri extenſionem vltra caſum in lege diſpoſitū,n.2

interpretatio extrinſeca qualiter ſit intelligenda, num.28. lib.5.cap.5.

interpretationem extenſiuam propriè uerſari in eo, cum caſus de quo quæritur non continetur in verbis, neque in mente,nu.41.li.6.c.1.

interpretationis reſtrictiuæ, correctiuæ, ac extenſiuæ, ſignificationem eſſe tacitam,nu.4.li.2.c.14

Excipi tamen caſus qui deducuntur a uiratione expreſſa, num.5.

interpretationis vocem latius patere quam ut aliqua ſupra relatarum definitionum Cepollæ concipi ualeat, nu.19. lib 5.c.2.

interpretatio quid ſit ſecundum Auct.nu.20.li.5.c.2.

interpretationis definitionis ab auctore propoſitæ reliquas partes declarari,nu.22 23.24 & 25.li.5.c.2.

interpretationis munus ad quos ſpectet poſtremą in operis parte collocatum eſſe,nu.1.li.10.c.33.

interpretationem fieri vbi lex, vt iacet intellecta iniquitatem ſaperet,nu. 14.li.5.c.4.

interpretationem extenſiuam in ſimplici quoque voluntate fundari,nu.20.li 6.c.3.

Sed & in reipub. fauore multum fundari eam interpretationem,nu.21.

interpretationem in dubio fieri,ut pœna locum non habeat nu.16.li.7.c.17.

Interpretatio reſtrictiua quæ ſit,nu.3.li.10.c.1.

Et circa quæ uerſetur,nu.4.

interpretationem aliter deſcribi a Veron.nu.7.li.5.c.2.

Sed & aliter ab eodem definiri, ſub n.8.& 9 li.5.c 2.

interpretationis extenſiuæ cauſam introductiuam fuiſſe neceſſitatem ſecundum Veroneuſ.nu.1.li.6.c.2.

interpretationem in pœnalibus in benigniorem partem ſemper fieri,nu.14.li.7.c.17.

interpretatio actiua quæ ſit ſecundum Auct. nu.8.li.6.c.5.

interpretationem recipere ea quæ ſunt ſtricti iuris,nu.17. li.8.cap.2.

interpretationis extenſiuæ ſtatutorum materiam ob iurium gloſſarumque contrarietates doctores appellaſſe difficillimam ac periculoſam,nu.31.li.8.c.2.

interpretatio extenſiua quid ſit remiſs.nu.2.li.6.c.1.

Et quid ſecundum Capollam.nu.3.

Quidque ſecundum ipſum Auct.nu.4.& 5.

interpretationem Auct.Capollæ quinque modis accipi,num. 1.lib.5.c.3.

interpretatio quibus in locis capitur pro expoſitione vocabuli,nu.2.li.5.c.3.

interpretationem extenſiuam alijs ſynominis nominibus appellari,veluti, tranſgreſſionem,nu.8.li.6.c.1.

Item tractionem,nu.19. Et porrectionem,nu.10.

Ac prorogationem,nu.11. Ampliationemque,nu.12.

Necnon & ſuppletionem,n.13. Atque repletionem,n.14.

Inſuperque adiectionem,nu.15.

Rurſus adaptationem,nu.16.& 17.

Quandoque appellari ſerptionem, nu.19.

interpretandi inſtrumentum optimum eſſe, intellectam communem alicuius loci uel patriæ.nu.4.li.5.c.10.

interpretationi optime deſeruire intellectum legis, ſeu verborum,eumque multiplicem eſſe,nu.5.li.5.c.10.

Interpretationis extenſiuæ ſtatutorum materiam vbi Alberi. Roſat. plenius tractet,nu.19.li.8.c.5.

interpretationem in genere conſideratam quatuor continere ſpecies, extenſiuam, ſ. reſtrictiuam, declaratiuam, & correctiuam.nu.1.li.5.c.5.

interpretatio extenſiua quando dicatur fieri,nu.2.li.5.c.5.

interpretationis extenſiuæ cauſam introductiuam fuiſſe non neceſſitatem ſed naturale deſiderium diſpoſitionis intelligendæ,nu.7.li.6.c.2.

Naturale tamen illud hominum deſiderium comitem habuiſſe neceſſitatem,nu.8.

interpretationem extenſiuam fuiſſe neceſſariam, quia caſus omnes ſingulatim non poſſunt explicari, & plura ſunt negocia, quàm vocabula,nu.9.li.6.c.2.

interpretationem ſemper ineſſe diſpoſitioni ex neceſſitate, nu.10.li.6.c.2.

interpretatio eſt ſpiritus ſcripturæ,nu.11.li.6.c.7.

interpretationem duplicem eſſe, unam quæ fit per punctum rationis, alteram quæ fit per viam æquitatis, num. 12. li.6.c.2.

interpretationi extenſiuæ locum non eſſe, quando neceſſitas vel æquitas id non expoſtulat,nu.23.li.7.c.27.

Etiam ſi aliter ius commune decidat illos caſus quam faciat ſtatutum. nu.24.& 25 ex Bar.li.7.c.27.

Quod intelligit Salyc. tunc demum quando non omnimoda militat ratio,nu.26.li.7.c.27.

Interpretationem extenſiuam diuidi in duas ſpecies, in actiuam, & paſſiuam,nu.1.li.6.c.5.

Inter-

Interpretatio actiua quid ſit, nu.2. ibi.
Interpretatione in abſoluenda iuſtam cauſam plurimum poſ ſe, nu.28. li.4.c.10.
Interpretationem quoque ex negocij qualitate plurimum adiuuari, nu.29. li.5.c.10.
interpretationi faciendæ naturalem quoque charitatem, multum ſuffragari, nu.30. li.5.c.10.
interpretatio pro expoſitione quæ fit inſpecta potius ratione, quàm verborum cortice ubinam capiatur, nume.5. lib.5.cap.3.
interpretatio quomodo capiatur pro adhæſione intellectus num.6. lib.5.c.3.
interpretationis paſſiuæ naturam eſſe ſuſcipere, & ab alio infirmari, nu.19. li.6.c.5.
interpretationem extenſiuam appellari non ex eo quod caſus in ea expreſſus ad alios trahatur, ut in actiua, ſed ex eo quòd alia iura ad illam trahunt, nu.20. li.6.c.5.
interpretationem extenſiuam verſari, uel in iuris communis, aut ſtatutarij, uel actionis diſpoſitione, nu.31. li.6. cap.5.
Rurſusque in iuris communis diſpoſitione, uel in correctorijs, uel in limitatorijs & exorbitantibus, aut in pœnalibus, ſeu in quarti generis conſtitutionibus, nume. 32. li.6.cap.5.
interpretationem ad ſenſum fieri oportere, & non ad literam, nu.1. li.5.c.6.
Item ſine captione, nu.2. li.5.c.6.
Rurſus ut careat uitio, nu.3.
Neque vt ſequatur inhumanitas, nu.4.
interpretanda eſſe ſtatuta, ut quanto minus fieri poſſit offendatur ius commune, nu.5. li.5.c.7.
Vtque intelligantur ſecundum ius commune, nu.6.
Et recipiant interpretationem ſecundum ius commune etiã lege interpretationem prohibente, nu.7.
Et quantum ad caſum de quo quæritur, nu.8.
interpretationem in contractibus fieri ſtrictam. nu.7. li. 1. capit.21.
interpretationis correctoriæ ſpeciem ad principem ſpectare, num.25. li.5.c.5.
interpretationem duplicem eſſe, legis ſcilicet, uel hominis, num.11. li.8.c.3.
interpretationem ſic debere fieri, ut non mereatur a ſapientibus reprehendi, nu.14. li.6.c.2.
interpretationem fuiſſe profectam a iure gentium, nu.15. li.6.cap.2.
A quo iure uſu exigente & humanis neceſſitatib. requirentibus plura introducta ſunt hominibus neceſſaria, n.16.
Sed poſtea iure ciuili talem interpretationem fuiſſe receptam ac comprobatam, ut de teſtamento dicitur. n.17.
interpretationem extenſiuam etiam ex iure municipali poſſe procedere, nu.18. li.6.c.2.
Et ex iure conſuetudinario, nu.19.
Nec poſſe aliqua poſitiua lege tolli cùm deſcendat a iure naturali, nu.20.
interpretationem faciendam eſſe in fauorem libertatis, nume.2. li.5.c.9. item in fauorem dotis, nu.3.
Et pro teſtamento, nu.4.
Gratiaque repetitionis, nu.5.
Rei dubiæ cauſa, nu.6.
Quod in leuibus procedit, non etiam in grauibus, nu.7.
Maioris quoque æquitatis gratia fit interpretatio, nu.8.
Pro maiore quoque pietate, nu.9.
Et propter minimum, nu.10.
Nec non & euitandi vitij cauſa, nu.11.
Fauore pariter potioris, & antiquioris auctoritatis, numero 20.
interpretationibus græcorum ſtandum eſſe in pandectis, nume.3. li.1.cap.5.
interpretatio quid ſit ex Capella, nu.1. li.5.c.2.
interpretatio paſſiua quæ ſit, nu.4. li.6.c.5.
interpretationem cuiuſque diſpoſitionis ita faciendam eſſe ne reddatur eluſoria, nu.3. li.3.c.7.
interpretationem correctiuam tribus modis potiſſime contingere, nu.19. li.5.c.5.
interpretatio quæ a conſuetudine procedit, eſt generalis, num.4. lib.11.c.35.
interpretatio declaratiua quæ ſit, nu.11. li.5.c.5.
interpretationem debere eſſe bonam et æquam, n.5. li.6.c.3.
interpretatio paſſiua quæ ſit ſecundum auctorem, num.16. lib.6.cap.5.
interpretandi facultatem qualem habeant inferiores perſonæ, nu.20. li.10.c.35.
Et quorum interpretatio ſit neceſſaria, ibid.
interpretationem extenſiuam legibus communibus odioſam non eſſe num.3. li.5.c.9.
interpretationi facienda loci qualitatem maximè deſeruire num.26. li.8.c.10.
interpretari legem eius eſſe, cuius eſt condere, nume.1.2. & 3. lib.10. cap.34.
interpretationem inferioris locum non habere ubi principis adeſt præſentia, nu.16. li.5.c.4.
interpretationem correctiuam ſummopere fugiendam eſſe, num.22. li.5.c.5.
interpretationem eſſe cum ſit extenſio non ex mente legis, ſed ex ſimilitudine rationis, nu.3. li.5.c.2.
interpretationem partiri a Bal. in intrinſecam, et extrinſecam, num.26. li.5.c.5.
interpretationem inſtrumentorum ambiguorum fieri contra producentem, nu.44. li.10.c.37.
interpretationem nunquam faciendam eſſe, per quam conſtitutio, vel ſtatutum reddatur eluſorium, nu.8. lib.9. capit.26.
interpretandum eſſe iuramentum ſecundum mentem iurantis, nu.17. lib.5.cap.7.
interpretationis extenſiuæ materiam eſſe valde diffuſam ac periculoſam, nu.1. lib.6.c.1.
interpretationis actiuæ naturam eſſe influere alteri, at contra paſſiuæ vt influatur ſibi, nu.7. li.6.c.5.
interpretum neminem Bologneto melius mixtum in ſua genera partitum fuiſſe, nu.3. li.9.c.20.
inter homines imperitos incerti certaminis compoſitio facilius oritur, nu.348. li.5.c.18.
inter iura communia ac municipalia non eſſe faciendam differentiam, nu.9. li.8.c.5.
inteſtabilem actiuè & paſſiuè dici, tam eum qui dicere, quàm dici teſtimonium nequeat, numero 10. libro 2. capit.4.
in teſtamentis & contractibus diſpoſita in caſu vero, non trahi ad fictum niſi omnino inſit idem effectus, num.12. lib.3.cap 21.

INDEX.

In teſtamentis fauorabiliorem fieri interpretationẽ quàm in contractibus, nu. 5 li. 9. c. 30.

Inteſtabilem eſſe qui nec teſtimonium dicit, & cui dici non poteſt, nu. 20. li. 2. c. 1.

Inteſtatum dici non illum tantum qui ſine teſtamento deceſſit, ſed & illum cuius teſtamentum factum ruptum eſt, nu. 4 li. 8. c. 18.

Inter caſum mortis, & non natiuitatis non eſſe aliquam conſtituendam differentiam, nu. 15 li. 9. c. 6.

Inter plebeios potius, quàm inter nobiles præſumitur emendi vendendi commercium, nu. 339 li. 5. c. 18.

Inter ciuem infirmum, & eum qui uel iam ob eandem rem detinetur non eſſe diſtinguendum, nu. 8 li. 10. c. 26.

Inter iudicem, & virum bonum nullum eſſe diſcrimen, nume. 5 li. 5. cap. 20.

Secundum communem ſententiam contra tamen ſeatire Corraſium, nu. 6.

Sed qua ratione putet Auctor communem opinionem veriorem eſſe, nu. 7.

Inter ſubſtitutiones quoddam eſſe ſymbolum ex communi eorum natura, nu. 21 li. 9. c. 7.

Intereſſe procedere ex legis diſpoſitione, & non ex conuentione partium, nu. 16 li. 2. c. 18.

Intereſſe quod venditor emptori præſtat iudicis arbitrio taxatur, nu. 183. li. 5. c. 20.

Intereſſe damno paſſo præſtatur iudicis arbitrio, nu. 184. lib. 5 cap. 20.

Intereſſe proficiſci ex tacita uoluntate contrahentium mediante diſpoſitione legis, nu. 19 li. 2. c. 18.

Interrogatorem ad perſonas egregias tranſmitti qui illas examinet, nu. 22. li. 10. c. 12.

Intra quod tempus præſumitur quis legem latam ſciuiſſe iudici eſt arbitrarium, nu. 189. li 5. c. 20.

Intrinſecam interpretationem, nunquam cenſeri exclusam in ſtatutis, nu. 2 li. 6. c. 22.

Intrinſeca mens legis quæ ſit, nu. 17. li. 2. c. 10.

Inuentarium habet præſumptionem pro eo, num. 380 li. 5. capit. 18.

In verbis legis tenorem in materia feudali maximè attendendum eſſe, nu. 11 li. 3. c. 18.

In uerbis multo plura conſideranda eſſe, quàm faciat Capol. nu. 2 li. 1. c. 7.

In verbis quatuor conſideranda eſſe, ſecundum Capol. naturam, aptitudinem conſuetudinem, & actum naturæ, ſeu figuram dictionis, nu. 1 li. 1. c. 7.

Inueſtituræ tenorem in materia feudali maximè attendendum eſſe, nu. 15 li 9. c. 1.

Inuito auditori non præſumitur quis libenter referre, nume. 118 li 5. c. 19.

in ultimis uoluntatibus pœnitentiæ locum eſſe, in contractibus non item, nu. 8 li. 9. c. 39.

in ultimis voluntatibus obſcuritatem circa perſonas, niſi lex eam remoueat uitiare, nu. 8 li. 3. c. 18.

In vltimis uoluntatibus mentem uerbis præferri, nume. 9. lib. 1. cap. 21.

In vltimis uoluntatibus defuncti voluntatem prædominari, nu. 8 li. 9. c. 14.

inuocatio Dæmonum quando expreſsè, vel tacitè accedit operationi, non poteſt dici operatio proficiſci ex ratione naturali, nu. 21 li. 1. cap. 16.

Inuocatio diuini nominis omiſſa in inſtrumento non uitiat inſtrumentum, nu. 2. li. 10. c. 15.

in uocibus generalem ſignificationem habentibus niſi ex cauſis non agi de ſtricta ſignificatione, num. 12. lib. 7. capit. 5.

in uoluntaria conditione diſpoſita non trahi de caſu ad caſum communiter & verè, nu. 1 li. 9. c. 17.

Niſi caſus ad quem fieret extenſio eſſet per omnia exæquatus ac ſubrogatus, nu. 2.

inuſitata uerba ſunt ab vſu ſermonis quotidiani intermiſſa, nu. 10. li. 1. c. 5.

in uſu forenſi obtinuiſſe, ut aduerſus poſitiones opponatur, illas eſſe uagas, incertas, dubias, ac generales, nume. 21. li. 3. cap. 12.

Io. Baptiſta Martianeſius Foroliuienſis I. C. laudatur, nume. 4. li. 7. c. 21.

Io. Baptiſta Vueber procancellarius illuſtriſſimus Sereniſſimi Romani Imperatoris laudatur, nu. 10. li. 10. c. 14.

Et Io. Baptiſta Vueber illius filius; auctoris ſcholaſticus gratiſſimus, ibid.

Ioannis Bolognetti honeſta commendatio, nu. 19 li. 2. c. 4.

Io. Bolognetus laudatur, & remiſſiue refertur eius theorica in materia eius, quod tacitè ineſt, nu. 17 li. 1. c. 10.

Io. Matthei Phryſenij in ſcholijs ad Rodulphum Agricolam ſententia an & quatenus verbis nouis vtendum ſit, nu. 10. li. 1. c. 6.

Io. Stephanus Lambertengus laudatur, nu. 4 li. 10. c. 15.

iocalia magni ualoris quæ dicantur iudex arbitratur, nume. 198. li. 5. c. 20.

is qui in libello dixit rei proprietatem ad ſe pertinere, ſi probauerit ſe emphyteuſim obtinere debere, nume. 5 libro 3. cap 6.

is qui aliquem fimo aut ſtercore corrupto fœdauit, iudicis arbitrio punitur, nu. 218 li. 5. c. 20.

iudæus qui cum meretrice Chriſtiana rem habuit, punitur iudicis arbitrio, nu. 207 li. 5. c. 20.

iubens aliquid ab hæredibus præſtari ſub menſura, intelligitur ſub ea quam ipſe ſolitus fuerat præſtare, nu. 362 li. 5. cap. 18.

Iubens aliquid dari, præſumitur iubere dari de ſuo, nu. 366 lib. 5. cap. 18.

iudicem qui ex pluribus unam eligat opinionem, quamuis malam ubi conflictus eſt opinionum, nec ſententiam nullam dicere, nec litem ſuam facere, nu. 3 li. 3. c. 12.

iudicem eccleſiaſticum in cauſa iuramenti adeundum eſſe, num. 50. li. 10. c. 37.

iudicem poſſe inhærere opinioni contra communem, quando bonis rationibus defendi poſſet, nu. 15 li. 3. c. 12.

iudicem in criminibus puniendis uti debere ſeueritate, nume. 5 li. 7. c. 9.

iudici licitam eſſe in pœnis tranſgredi leges, nu. 6. li. 7. c. 9.

iudicij acumine maximè diſcernendum eſſe, cur dictio taxatiua appoſita ſit, nu. 12 li. 7. c. 7.

iudicem qui dolo uel lata culpa contra communem ſententiam iudicauerit inſolidum teneri, nu. 11 li. 3. c. 12.

Iudici non licere a diſpoſitione legis ſcriptæ recedere ſub prætextu cuiuſque aliter iudicantis æquitatis, num. 16. li. 2. cap. 7.

iudicis ſententiam qui in iudicio petitorio condemnat actori reum ad rei reſtitutionem, intelligi in antecedens

neceſ-

neceſſarium illum declarare dominum, nu.7.li.6.c.19.
Iudex qui in cauſa capitali ius dicere poteſt, & in ciuili poterit, quamuis aliud ſit in latrunculatore, num.5 lib.7. capit.23.
Iudex ita ſe debet adaptare ad delictum quando pœna non eſt expreſſa, vt non maiorem infligat, ſed æqualem, nu.33.li.7.c.32.
Iudicem legis auxilium appellari, nu.4.li.5.c.20.
Iudicis arbitrium nullum eſſe circa declarationem paupertatis in nouis conſtitutionibus, nu.35.li.10.c.14.
Iudicem qui propter imperitiam, vel imprudentiam iudicauerit condemnandum eſſe ad reſarcienda damna parti læſe quatenus is facere poſſit, nu.10.li.3 c.12.
Iudicem declarare debere defuncti voluntatem, ſecundum veriſimilem uiuentium opinionem, nu.30.li.10.c.38.
Iudicem poſſe ratione paupertatis diſpenſare ſuper mulcta pecuniaria, nu.27.li.10.c.14.
Iudices qui debent exprimere cauſam abſolutionis ab expenſis ſingulatim ac præciſe id facere debere, & cum iuramento, nu.8.li.2.c.15.
Iudicem declarare verba ambigua contractus, nu.1.li.10. cap.38.
Secundum tamen varietatem contractuum variè quoque interpretari debere, nu.2.li.10.c.38.
Quandoque etiam ex mente contrahentium ſit interpretatio, num.3.
Iudicibus duobus ſi conceſſa ſit iuriſdictio vni in perſonalibus, alteri in realibus vtrunque de caſu mixto cognoſcere poſſe, nu.19.lib.9. cap.22.
Iudicem in materia l.dos a patre excuſari, nume.4. lib.3. capit.12.
Et in articulo gl.in l.Lucius, de hæred.inſt. nu.5.
Fallit ubi appareat de veritate communis opinionis, numero 6.
Iudicis vel prætoris diſpoſitionem non trahi ad caſum omiſſum, num.7.li.9.cap.6.
Nec quando caſus omiſſus importaret eundem effectum ſecundum fictionem, non etiam ſecundum veritatem, numero 8.
Et quando diſpoſitio eſſet facta in caſu in quo ſtricta fieret interpretatio, nu.9.
Aut diuerſa militaret ratio, nu.10.
Qui caſus unicus omnes ſupradictos comprehendit, nu.7.
Iudicem qui contra communem opinionem iudicat facere litem ſuam, nu.8 li.5 c.12.
Iudicis pœnam contra communem ſententiam iudicantis arbitrariam eſſe ſyndicatori, vel iudici qui in illa cauſa iudicare debet, nu.9.li.3.c.12.
Iudici & non parti probationem omnem faciendam eſſe, num.26.li. 10.c.18.
Iudicem poſſe in notorijs impertiri officium ſuum, parte non petente, nu.54.li.10.c.23.
Iudicem in caſu contumaciæ notoriæ poſſe ex officio ſuo procedere, nu.20.li.10.c.17.
Iudex propter negligentiam ac quam ſocordiam poteſt remoueri ab officio, nu.22 li. 10.c.17.
Iudicis declarationi non ſtari quando teſtator certam perſonam nominaſſet quam uellet declarare, nu. 17.& 18. lib.10.cap.38.
Iudex qui durante tempore peſtis in aliena ditione ius dicit excuſatur, nu.43.li.10.c.27.
Iudex cauſarum criminalium cognoſcit de ciuilibus, & e contra ubi alter ceſſat, nu.45.li.10.c.27.
Iudicem poſſe præcipere marito, ne deinceps ſæuitiam in uxorem ſuam exerceat, nu.21.li.10.c.15.
Iudex conſanguineus inter conſanguineos non poteſt recuſari ob paritatem affectionis, nu.3.li.10.c.30.
Idemque eſt in teſtimonio conſanguinei, nu.4.
Et in iudice canonico inter canonicos, nu.5.
Iudex ex quibus informare debeat mentem ſuam in colligenda mente diſponentis, nu.8.li.10.c.38.
Iudici quando licitum ſit repetere teſtes pro declaratione eorum dicti, nu.42.li.10.c.37.
Iudex in dubio præſumitur aditus tanquam ordinarius, nume.381.li.5.c.18.
Iudicis mens ex verbis in ſententia appoſitis declaratur, num.3.lib.1.c.9.
Iudices ubi inter ſe diſſentiunt in loco controuerſiæ, e uicina prouincia alij ſunt euocandi, nu.42.li.10.c.26.
iudex tempore peſtis poterit e feneſtra domus ſuæ ius dicere, nu.49.li.10.c.27.
Si tamen partes ad eum locum fuerint citatæ, nu.50.
Et iudex elegerit tribunal ad eum locum, nu.51.
Iudex abſoluens ab expenſis partem uictam in terminis, §. omnes iudicantes in nouis conſtitutionibus qui de iuſtitia cauſæ abſolutionis ſe retulerit ad acta iudicij, uel ad allegationes aduocatorum, in quibus talis cauſa expreſſa ſit dici ſatisfeciſſe d. §. diſpoſitioni, nu.17.li.2.c.15.
iudex ſi declarat quem prodigum intelligitur eum interdicere quoque adminiſtratione bonorum, nu.5.li.6.c.19.
Iudex corruptus punitur iudicis arbitrio, num.209. lib.5. capit.20.
iudex qui ſine cauſa appellationem reijcit iudicis arbitrio punitur, nu.110.li.5.c.20.
iudex ubi ex præſumptionibus procedit ſeruato iuris ordine maxime temperare debere eius ſententiam, nu.240. lib.5.cap.19.
iudicem in concurſu præſumptionum debere illam amplecti, quæ magis conſonat veritati, nu.241.li.5.c.19.
iudex qui in conſtitutione tutelæ dixerit talem legitimum agnatum proximiorem tutorem do, intelligitur dicere uoluiſſe decerno, nu.10.li.3.c.4.
iudicem cuius arbitrio res aliqua committitur arbitrari debere, ut iuri conuenit, nu.14.li.5.c.20.
iudex præſumitur uir bonus & eſſe debet, non indiſcretus, num.111.li.5.c.18.
iudex bonus eſſe preſumitur qui non ſecundum uoluntatem ſed ſecundum leges pronuntiat, nu.93.li.5.c.18.
iudex ſi dicat in ſententia, condemno te ad ſummam quæ continetur in teſtamento, certa dicitur eius ſententia, ſi certa ſumma ibi expreſſa ſit, nu.2.li.2.c.17.
iudex qui integræ opinionis uirum de crimine capitali accuſatum non iuſſerat in compedibus ius dicere ſed urbem illi pro carcere aſſignauerat in ſyndicatu fuiſſe liberatum ob integritatem opinionis illius, nu.10.li.10.c.12.
index ſiue bene, ſiue male iudicando ſemel officio ſuo fungitur, nu.5.li.7.c.16.
iudex qui ex neceſſitate officij declarauit rem ad alterum pertinere, ſibi non præiudicat, nu.2.li.10.c.32.

index præſumitur per imperitiam iudicaſſe, qui adhæret ſingulari opinioni, nu. 379. li. 5. c. 18.
index præſumitur remittere infamiam cum pœnam ex cauſa remittit, nu. 343. li. 5. c. 18.
index alius quam procurator Cæſaris inter fiſcum, & priuatum cognoſcit, nu. 59. li. 10. c. 32.
index non præſumitur aliquid fraudulenter feciſſe, nu. 120. li. 10 cap. 19.
index non præſumitur aliquid facere ſine cauſæ cognitione, num. 121. li. 5. c. 19.
index in rebus alienis facere debet quod in ſuis ſibi facere vellet, num. 18. li. 5. c. 20.
iudicis arbitrium eſſe tanquam theriacam contra iniquitates, nu. 15. li. 5. c. 20.
iudicem in arbitrijs debere ſecundum conſcientiam iudicare, nu. 17. li. 5. c. 20.
iudicem in arbitrarijs poſſe cauſa cognita pœnam minuere, num. 7. li. 10. c. 19.
index non præſumitur audire nolle volentem contra ſe litigare, nu. 116. li. 5. c. 19.
index poteſt remouere procuratorem ab eius officio ſi videat eum negligentem, nu. 19. li. 10. c. 17.
iudicandum eſſe in dubio pro religione, nu. 1. li. 5. c. 8.
Pro paupere contra diuitem, nu. 2.
Pro priuatis contra fiſcum, nu. 3.
Pro poſſeſſore, nu. 4.
Pro reo, nu. 5.
Pro abſente contra fiſcum ne condemnetur, nu. 6.
Pro promiſſore contra ſtipulantem, nu. 7.
Niſi ex cauſa onerosa ſit facta promiſſio, nu. 8.
Pro proferente in iudicijs, nu. 9.
Pro ijs quibus diſponens prodeſſe voluit, nu. 10.
Pro diſponente, ut minus ligetur quàm ſit poſſibile, nu. 11.
Pro collectatis aduerſus collectantes, nu. 12.
Pro accipiente cenſum, nu. 13.
Pro torquendo, ut indicia non ſufficiant ad torturam, numero 14.
Pro faciente actum ne cenſeatur viam eligere per quam impugnet iudicium ſuum, nu. 15.
Pro eo qui agit de pœna euitanda, nu. 16.
Pro decepto contra decipientem, nu. 17.
Pro eo qui de damno uitando agit, nu. 18.
Pro cauſa matrimonij interpretationem faciendam, nu. 1. lib. 5. cap. 9.
iudicantes præſumuntur deferre potius, quàm petentibus iuſtitiam miniſtrare, nu. 338. li. 5. c. 18.
iudiciaria acta in dubio interpretanda eſſe ſecundum mentem proferentis, nu. 16. li. 5. c. 7.
iudicium ſubterfugiens præſumitur de cauſa ſua diffiſus, nume. 346. li. 5. c. 18.
iuditiorum plura eſſe acta quæ vario modo interpretantur, nu. 1. li. 10. c. 37.
iulium Cæſarem maluiſſe primum in pago ignobili eſſe quàm ſecundum Romæ, nu. 23. li. 10. c. 26.
iuramentum habet præſumptionem pro ſe, num. 360. lib. 5. capit. 18.
iuramentum hæres declarare poteſt nu. 7. li. 10. c. 37.
iuramentum debet impleri in forma ſpecifica, num. 14. li. 8. capit. 22.
iuramenti formam per æquipollens poſſe obſeruari, num. 8. libro 9. cap. 16.
iuramenta de ſeruandis ſtatutis præſtita per officiales, non intelligi de turpibus ſtatutis, nu. 3. li. 7. c. 29.
iuramentum declarari a ſum. Pontif. nu. 48. li. 10. c. 33.
iuramentum de obſeruandis ſtatutis debere intelligi de validis ac firmis, nu. 5. li. 7. c. 29.
Non de inualidis & iniquis, ibi.
iuramentum interpretandum eſſe ſecundum mentem iurantis, nu. 17. li. 5. c. 7.
iuramenti coniectuum operari effectum clauſulæ, omni meliore modo, nu. 59. li. 9. c. 36.
iuramenti formam, ex cauſa legitima tamen, per æquipollens poſſe impleri, nu. 28. li. 9. c. 16.
iuramenti neceſſarij in delatione multum poſſe iudicis arbitrium, nu. 192. li. 5. c. 20.
iuramentum neceſſarium cui deferendum ſit an aſſerenti feudum eſſe nouum, vel antiquum, iudicis arbitrio ſtatur, nu. 133. li. 5. c. 20.
iuramentum quando veriſimiliter deieraturo ſit remittendum iudicis arbitrio relinquitur, nu. 194. li. 5. c. 20.
iurare ſub aliqua verborum formula is debeat cum iuramentum relatum eſt, iudici eſt arbitrarium, nume. 391. li. 5. capit. 20.
iuramenti in litem in delatione plura iudicis arbitrio tribuuntur, nu. 195. li. 5. c. 20.
iuramentum in litem ueritatis cum defertur, taxatio iudicis arbitrio dimittitur, nu. 196. li. 5. c. 20.
Iuriſconſulto qui propter doctrinæ excellentiam conſulat cum minimo labore reſponſi honorarium deberi, nu. 33. li. 10. cap. 35.
Iuriſconſulti in pandectis in tit. de verb. & rer. ſignif. quis ſit ſcopus, nu. 8. li. 1. c. 1.
Platonem conuenire cum Accurſio in ſupra relata traditione ab illo poſita in rubrica de verbo. ſignif. nume. 9. libro 1. cap. 1.
iuriſconſultos qui gradum in vtroque iure conſecuti ſunt, Theologiæque magiſtros poſſe iura diui. canonica & ciuilia interpretari auctoritate probabili, non autem neceſſaria, nume. 23. li. 10. c. 35.
ius diuinum formale eſſe ac neceſſarium, nu. 9. li 10. c. 33.
iuris diuini quàm multiplex ſit acceptio, nu. 2. li. 10. c. 33.
ius diuinum per ius ciuile modificari poſſe, nume. 4. lib. 10. capit. 34.
iuris interpretibus liberiorem eſſe facultatem circa innouationem uerborum, ut plenius pro ſubiecta materia dicant, nu. 11. lib. 1. cap 6.
iuriſdictio in dubio præſumitur conceſſa perſonæ, & non territorio, nu. 382. li. 5. c. 18.
iuriſdictio, ſi duobus iudicibus conceſſa ſit uni in perſonalibus, alteri in realibus, utrunque de caſu mixto cognoſcere poſſe, nu. 19. li. 9. cap. 22.
iuriſdictio cui datur, & merum imperium intelligitur quoque datum mixtum, nu. 7. li. 9. c. 25.
iuris ignorantia præſumitur in minore, etiam quod certaret de lucro perdendo, nu. 392. li. 5. c. 18.
iura limitatoria introducta propter rationabilem cauſam ſemper extendi ad alios caſus, nu. 14. li. 7. c. 2.
iura limitatoria permittentia aliquid impium non extenduntur, nu. 15. li. 7. c. 2.
Siue ſit dictio taxatiua, ſiue non, nu. 16.

Iura

Iura limitatoria quando ſunt voluntaria in eis non fieri extenſionem,nu.17.li.7.c.2.
iura limitata introducta fauore certæ cauſæ honeſtæ ac fauorabilis extendi poſſe,nu.10.li.7.c.2.
ius procedens ex ſententia illa reuocata, reuocatur, nume.13.li.10.c.29.
iura quæ probant ex maioritate rationis extenſionem oportere fieri in pœnalibus,quando ſint intelligenda,nu.29. lib.7.c.23.
iura correctoria ubi poſſunt extendi multo magis limitata extenduntur,nu.1.li.7.c.2.
iura limitatoria fauore minorum extenduntur ad eccleſias, num.2.li.7.c.2.
ius commune intelligi quoque pro iure ſtatutario ciuitatis dominantis,nu.9.li.10.c.11.
in oppoſitum tamen eſſe communem doc. ſententiam ſecundum Dec. ſed contra ſecundum Zanchum,nu.12.
Quid ſentiat auctor in ea difficultate, an ius ciuitatis dominantis poſſit dici ius commune,nu.14.
Et quibus iuribus putet præter cæteros confirmari poſſe communem opinionem,eod.nu.cum trib. ſeq.
Ius ciuile papam tollere poſſe quantum ad cauſas ſpirituales,& quantum ad forum eccleſiaſticum,num.13.li.10. capit.34.
Non etiam quo ad forum temporale,nu.14.
ius canonicum in terris eccleſiæ, ciuile in terris imperij ubi de peccato non agitur,ſeruari,nu.16 li.10.c.34.
iuri ciuili in foro eccleſiaſtico ſtari in ijs quæ non ſunt deciſa de iure canonico,nu.17.li.10.c.34.
ius canonicum a iure ciuili & a principe diſtingui, nu.18, lib.10.cap.34.
ius honeſtatis ab omni ſuperioritate cenſeri exceptum, nume.7.lib.7.c.32.
ius omne quod alterum trahit ad ſe, dicitur recipere interpretationem paſſiuam,ſi ab eo informetur, nume.14.libro 8.cap.3.
iura limitata introducta fauore certarum perſonarum non extendi,nu.6.li.7.c.2.
iuris præſumptionem, & de iure dici admittere probationes in contrarium,nu.9.li.5.c.12.
iura nolentia eum qui clericum percuſſerit poſſe ab alio abſolui quàm a ſummo Pontifice procedunt multo magis in clerico ſe ipſum percutiente,nu.18.li.7.c.9.
iura pœnalia ex identitate, uel ſimilitudine rationis non extendi,nu.19.li.7.c.9.
Niſi lex fieret eluſoria,nu.20.
iura tam communia, quàm municipalia procedere ab auctoritate ac facultate eiuſdem principis,nu.12.li.8.c.5.
iura quæ uolunt declinatoriam exceptionem non poſſe opponi poſt litem conteſt. non procedunt in ea quæ ſuperuenit de nouo poſt lit. conteſt. nu 42.li.10.c.23.
ſi tamen iuretur poſt id temporis ſuperueniſſe, nu.43.
iura dicentia cœptum iudicium finiendum eſſe ſilent,ubi cauſa iudicij extinctiua de nouo ſuperuenit, nume.44.libro 10.c.23.
iuris pontificij interpretationem regulariter ad ſum. Pontif. ſpectare,nu.31.li.10.c.34.
iura loquentia de liberto & patrono trahi ad dominum ac vaſallum,nu 5.li.8.c.22.
Idque tam in criminalibus quàm in ciuilibus,nu.6.
Et vnde alia eiuſdem generis exempla peti poſſint,nu.7.
iura limitata per maioritatem rationis poſſe extendi etiam ſi ſint odioſa,nu.5.li.7.c.2.
iura eſſe concilianda ſedere diſtinctionis, ne correctio eorum inducatur,nu.24.li.5.c.5.
iura omnia loquentia de miſſione in poſſeſſionem quomodo ſint intelligenda,nu.15.li.10.c.30.
iuris conſtitutio permittens alienare eccleſiæ res in redemptionem captiuorum, locum habet etiam in alienatione facta ob alimenta,nu.11.li.8.c.2.
ius corrigens quando latius loquitur in verbis rationis, quàm diſpoſitionis ſtatutum extenditur ad id quod poteſt comprehendi ſub verbis rationis,nu.9.li.5.c.14.
ius commune non influere ſtatuto, ſed rei ſtatutæ,num.16. lib.8.cap.3.
iura in materia priuilegiaria arcere tantum deſcendentes ex fœminis,non etiam ipſas fœminas,nu.22.li 8.c.26.
iuris communis appellationem videri verificari debere in ſtatutis urbis Metropolitanæ,nu.8.li.8.c.1.
iura generaliter mandantia delinquentes puniri locum non habent in multitudine delinquente,nu.1.li.10.c.19.
iure diuino contineri præcepta legis naturæ, quæ ſunt indiſpenſabilia,nu.6.li.10.c.33.
ius poſtquam eſt conditum,ſtare non poſſe præſumitur, niſi aliquis adſit iuris peritus, qui per interpretationem illud in melius perducat,nu.383.li.5.c.18.
iura omnia,gloſſæ,& auctoritates, quibus defenditur infamem de infamia,opponere poſſe, quomodo intelligenda ſint,nu.33.li.10.c.18.
iuris communis diſpoſitionem non eſſe licitum ignorare, nume.4.li.10.c.31.
Pleraque exempla remiſſiue poni,nu.5.
iuri canonico ſtari in foro ciuili, ubi caſus non eſt deciſus de iure ciuili,nu.12.li.10.c.34.
ius ciuile attendendum non eſſe in materia peccati, ſed iuri canonico ſtandum eſſe,nu.19.li.1.c.16.
in canonicum Papam interpretari, Imperatorem ius ciuile, nu.1.li.10.c.34.
Eaque duo dignitatum culmina paribus paſſibus ambulare, nu.2.
iura intelligi affirmationem induci ex ea certitudine quæ ex ipſius rei natura haberi poteſt,nu.28.li.2.c.15.
ius accreſcendi magis eſſe ex diſpoſitione legis, quàm hominis,nu.28.li.9.c.37.
ius ciuile in ſtatu coniecturali poſſe uergere præſumptionem ſuam in quam partem velit,nu.15.li.10.c.5.
iura omnia citata a Torniello in quatuor concluſionib. primæ regulæ affirmatiuæ,quomodo ſint intelligenda, nume.42.li 3.c.36.
ius ciuile in materia peccati ac ſpirituali deferre, accedereque iuri canonico,nu.15.li.1.c.18.
ius præſumitur æquum,nu.337.li.5.c.18.
ius commune ubi reſiſtit actus nullius efficitur momenti, nu.5 li.10.c.10.
ius diuinum Papam & principem ex iuſta cauſa poſſe moderari,nu 38.li.10.c.33.
ius ſpeciale in uno caſu arguere in contrarium ius commune,nu.5.li.8.c.27.
ius diuinum quamuis formale ex cauſa alterari, nume.30. li.10.c.33.
iuris diuini interpretatio an alicui ſit permiſſa, nume. 3. libro 10.capit.37.

ius

Ius ciuile conſiderari plenius prout conſtat quoque ex præceptis iuris naturalis, & argentinm ab illo approbatis ac receptis, nu. 12 lib. 1. c. 24.

Ius diuinum poſſe principem diſtinguere, nu. 34 li. 10. c. 33.

iuſta ex cauſa ſemper poſſe a conuentis recedi, numero 22. lib. 9. cap. 37.

iuſta cauſa præſumitur in eo qui publico iure utens aliquid exequitur, nu. 344. lib. 5. c. 18.

iuſta cauſa quæ ſit recuſandi iudicem iudex arbitratur, numero 187. lib. 5. c. 20.

iuſtam cauam plurimum in abſoluenda interpretatione poſſe, nu. 28 lib. 5. c. 10.

iuſtum impedimentum quod dicatur iudicis arbitrio ſtatuitur, nu. 188. lib. 5. c. 20.

iuſtum non præſumitur, ſed adulatorium, quod ab initio inualidum, poſtea potentioris contemplatione confirmatur, nu. 129. lib. 5. c. 19.

iuſte an abſit filia, & patri recuſet conſentire iudex arbitratur, nu. 201 lib. 5. c. 2.

L

LAborans terras, præſumitur habere notitiam communis earum æſtimationis, nu. 408. lib. 5. c. 18.

Ladiſlaum Imperatorem fuiſſe reprehenſum quòd ſine cauſa uiolaſſet pacem initam cum Amuratho turca, eumque pœnas dediſſe, numero 17. libro 10. capitulo 16.

Laicus tempore peſtis poteſt excommunicatum abſoluere ac audire in confeſſione, nu. 48 lib. 10. c. 27.

Laicus qui generaliter prohibetur in epiſcopum eligi, tamen propter integritatem permititur, nu. 2. li. 10 c. 12.

Laico in caſu neceſſitatis poſſe confiteri, nu. 42 li. 10. c. 32.

Laicus quis eſſe præſumitur, niſi probetur clericus, numero 393 lib. 5. c. 18.

Lancellot. Galiaul. quomodo intelligat l. commodiſſime de lib. & poſth. nu. 9. & 10 lib. 9. c. 9.

Lanfr. de oria. ut ſe reſoluat in materia interpretationis extenſiuæ in ſtatutis, nu. 1. lib. 8. c. 6.

Lanfranci oriæ aſſertio declaratur, nu. 44 lib. 8. c. 1.

Largam ſignificationem quæ eſt ex propria nunquam cenſeri excluſam, nu. 10. lib. 7. c. 25.

Latam ſignificationem eſſe per quam uox amplitudine ſua per æquiuocum uel aliter abſque alicuius extrinſeca interpretationis adminiculo continet plura, nu. 5 li. 2. c. 4.

Lauda omnia ſi ſtatuto caueatur ut mittantur, executioni, intelligendum eſſe de ijs quæ iure ſubſiſtunt, numero 9. lib. 10. cap. 2.

Laudum habet præſumptionem pro ſe, nu. 396. lib. 5. c. 18.

Laudo quando notabiliter dicatur contrauentum in iudicis eſt arbitrio, nu. 227. lib. 5. c. 20.

Legare uel fideicommittere prohibitum ſtatuto ante 25. annum ſine certa ſolennitate intelligi quoque prohibitum eſſe teſtari, nu. 4 lib. 7. c. 7.

Legatum incertum ac generale factum ob refectionem viæ non uitiari idem procedit dotis fauere, nu 9. lib. 3. c. 15.

Legatum factum mulieri maritatæ ut ueſtiatur ueſtibus nigris intelligi ſecundum conditionem mulierum maritatarum, nu. 18 lib. 3. c. 7.

Legatum certæ annuæ pecuniæ factum a filio matri, non referri ad eas annuas pecuniarum ſummas quas filias matri ex obligatione debebat, nu. 10. lib. 2. c. 25.

Legatum ſupellectilis uel fundi ad certas tantum ſpecies ex teſtatoris uoluntate perſtringi, nu. 14. lib. 2. cap. 4.

Legata, & hæredum inſtitutiones quomodocunque fiant ſeruantur, & expreſſio in ijs facta de eo quod a uoluntate diſponentis pendet nihil operatur, nu. 3. lib. 1. c. 12.

Legatum non præſumitur eſſe reuocatum, ex eo quod poſtea mulier omnia bona in dotem dederit marito, num. 135. lib. 5. cap. 19.

Legans Sempronio filium ſuum uiuum & mortuum in uita tutorem illum ei dare poſt mortem ſubſtituere accipitur, nu. 13 lib. 3. c. 9.

Legatum factum filiæ cum uidua fuerit comprehendere quoque filiam uiduam exiſtentem tempore conditi teſtamenti, nu. 1. lib. 2. c. 5.

Legatum peculium filiæ, præſumitur ademptum, ſi teſtator debitorem exegit, nu. 394. lib. 5. c. 18.

Legatum ex inimicitia poſtea contracta, uel per alienationem reuocatur, nu. 4. lib. 9. c. 37.

Legatum comparari donationi cauſa mortis, numero 13 libro 9. cap. 14.

Legatum tutori factum præſumitur ſub ea conditione factum, ſi adminiſtraret non autem ſi ſe excuſet, nu 401. lib. 5. cap. 18.

Legatum præſumitur ademptum ſi inter teſtatorem ac legatarium graues inimicitiæ ortæ fuerint, nu 405 l. 5 c. 18.

Legatum relictum ciuibus non præſumitur eſſe relictum adminiſtratoribus, nu. 407. lib. 5. c. 18.

Legatum factum rectori eccleſiæ affini, ratione affinitatis factum fuiſſe præſumitur, nu. 399. lib. 5. c. 18.

Legati in refectionem quantitas iudicis arbitrio conſtituitur, nu. 228 lib. 5. c. 20.

Legatum mobilium cui adiecta ſit uniuerſalis illa dictio, omnem, ad ea extendi quæ aliàs ſub eo legato non uenirent, nu. 19. lib. 2. c. 25.

Legatum dotis ac alimentorum pari fauore cenſeri, nu. 13. lib. 7. cap. 2.

Legationes decimatas fuiſſe legi, nu. 11 lib. 10. c. 19.

Legititimam diciportionem eius quod ab inteſtato datur, nu. 20 lib. 8. c. 12.

Legitimam ætatem intelligi de uera ac naturali, numero 9. lib. 8. cap. 18.

Legitimam poſt mortem patris non eſſe vere debitam ſed quaſi debitam, nu. 3 lib. 7. c. 15.

Legitima quæ iure a fratre aſſignatur ſorori, iudicis arbitrio decernitur, nu. 224 lib. 5. c. 2.

Legitimam regi ſecundum naturam inteſtatæ ſucceſſionis, num. 4. lib. 6. c. 18.

Legitimationis materiam ex communi doctorum ſententia eſſe fauorabilem, nu. 12. lib. 9. c. 34.

Legitimatione induci laxiorem corruptionem morum, & homines inuitari ad delinquendum, num. 51 lib. 9. c. 33.

Legitimationem factam a Comite Palatino in terris non ſubiectis imperio non ualere, nu. 13. lib. 10. c. 11.

Legitimatum per ſubſequens matrimonium quantum ad iuris effectus pro filio uere legitimo ac naturali haberi, nu. 18. lib. 9. cap. 17.

Idemque

Idemque procedere in feudis, emphyteuſibus, ſubſtitutionibus, legatis ac fideicommiſſis, nu.19.lib.9.c.17.
Legitimatum non dici legitimum ſecundum communem vſum loquendi, nu.4.li.4.c.10.
Legitimandos laborare aliena culpa, diſponendos plerunq; propria, nu.16.li 9.c.35.
Legitimationem factam per reſcriptum, nihil eſſe aliud, quàm iuris communis relaxationem, nu.17.li.9.c.35.
Legitimandi facultatem eſſe de ijs quæ difficilius conceduntur a principe, nu.47.li.9.c.33.
Legitimatus a patre, præſumitur filius eſſe naturalis, ſi in teſtamento ſimpliciter filius fuit appellatus, num.400. lib 5.cap.18.
Legitimationem reddi nullam ſi in ſupplicatione principi porrecta exprimatur vnus tantum natalium defectus, & ſint duo, nu.54.li.9.c.33.
Legitimatus an ſit verè legitimus magna in controuerſia eſſe apud iuris interpretes, nu 8.li.3.c.23.
Magis communem opinionem eſſe, vt legitimatus ſit verè legitimus, nu.9.
Auctorem nihil in præſentia decernere ob longiorem eius quæſtionis, & aliarum coniunctarum tractatum, nu.10.
Quomodo intelligatur ratione contrarietatis ſupra firmatam concluſionem procedere non poſſe, nu.11.
Legitimandi inceſtuoſos facultatem eſſe quid minus quàm legitimandi ſpurios, nu.36.li.9.c.33.
Legitimare quid ſit, nu.12.li.9.c.35.
Legitimationis materia an ſit fauorabilis, uel odioſa, n.19. & 20.li.9.c.33.
Legitimationem uideri odioſam quia corrumpit mores hominum, nu.21.li.9.c.33.
Legitimandi poteſtatem ac legitimationes, non eſſe de ordinaria poteſtate, nu.29.li 9.c.33.
Legitimandi facultatem non poſſe concedi niſi cum derogatione & correctione iurium prohibentium ſpuriorum legitimationem, nu. li.9.c.33.
Legitimandi facultate tertio præiudicari, nu.31.li.9.c.33.
Legitimandi conceſſionem eſſe delegationem poteſtatis reſeruatæ principi, nu.32.li.9.c.33.
Legitimationis materiam parentum reſpectu eſſe odioſam, nu.33.li.9 c.33.
Corrumpereque mores & inuitare ad delinquendum, & inducere præmium ubi pœnæ locus eſſe deberet, num. 34. lib.9.c.33.
Legitimandi facultatem certam perſonam particularem non comprehendere caſum mixtum, nu.14.li.9.c.35.
Læſio in laudo arbitri, iudicis arbitrio conſideratur, nu.214 lib.5.cap.20.
Læſa quando dicatur enormiter eccleſia, vt reſtituatur, iudex arbitratur, nu.215.li.5.c.20.
Læſio quæ dicatur enormis, vt minor reſtituatur iudicis arbitrio relinquitur, nu.216.li.5.c.20.
Læſus quis eſſe non præſumitur, eo quia minor, niſi probetur, nu.130.li.10.c.19.
Læſus fuiſſe non præſumitur diligens pater familias, n.131. li.5.cap.19.
Leuiora eſſe delicta quæ fiunt omittendo, quàm quæ in committendo, nu.27.li.7.c.9.
Leuiores ſufficere probationes in antiquis, num.33.li.10. capit.29.
L. ſecunda §. poſt hos, de origin. iuris intellectus, num.25. lib.3.cap.10.
L.Marcellus, & l.iudicaſſe, & clem.prima. §.nec ſuper, de pœn.intell.
L.Titiæ textores, in principio, de legatis primo, & Bald.in l.ſecunda, ſub num.6.C.com.de leg. quomodo extendi debeant, nu.20.li.9.c.22.
Lex quæ dicit omnes cuiuscunque ſexus ætatiſque ſint dotis promiſſione obligati intelligitur modo alias ætate ſint idonei, nu.6.li.10.c.5.
L.præcipimus.C.de appellatio, ut debeat intelligi, num.13. li.7.cap.5.
L.Gallus, in principio, de libe. & poſthum. declaratio, nume.14.& 15.li.7.c.5.
L.iubemus, C.de teſtamen. quomodo ſit excipienda, nu.19. li.9.cap.18.
L.ſi quis maior. C. de tranſact. pœnam locum habere contra eum qui non obſeruauit tranſactionem etiam in minimare, nu.10.lib.10.c.25.
Lex ſiue ſtatutum vires capit a conditoris poteſtate, n.23. lib.10.cap.34.
L.diuo Marco. C.de quæſtio. quomodo ſit intelligenda, nume.4.li.8.c.27.
L.qui teſtamento. §.mulier, de teſtamen. ut debeat intelligi, nu 8.li.8.cap.10.
L.at ſi quis. §.diuus, de religioſ.& ſumpt. funer. intellectus, nu.6.li.7.c.11.
Lex vel canon quando ſimpliciter ſtatuit & cauſam exprimit, ſi poteſt probari cauſam non extitiſſe in caſu occurrenti non ſeruatur illa conſtitutio, nec in foro animæ nec in foro iudiciali, nu. 7.li.5.c.13.
L.prima §.hoc interdictum de fonte quomodo intelligenda, nu.18.li.8.c.20.
Lex quando fingit de re ad rem in ijs quæ ſunt iuris propriè dicitur facere, nu.25.li.3.c.23.
Vt in traditione clauium reſpectu poſſeſſionis prout eſt iuris, ibidem.
L.Plautius, de aur.& arg.legat. declarari, nu.14.li.3.c.10.
L.ſi ita, de teſtamen.tut. declaratur, nu.14.li.3.c.10.
L.ſi ita ſcriptum, de leg. ſecundo quomodo ſit intelligenda, nu.11.li.8.c.29.
L.ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam, de uerb.oblig. declaratur, nu.12.li 8.c.29.
L.Decurio.C.de decur.li.10.intellect.nu.27 li 10.c.25.
L.2.§.quod ſi, ad ſen.Tertyl. intellect.nu.28.li.10.c.25.
L.quæſitum, de re iud. ac l.prima. §. proinde, de ædil.edic. intell.nu.29.li. 10.c.25.
Lex alicui pœnam irrogans locum non habet in uiliſſimo homine qui alias ſit infamis, nu.3.li.10.c.18.
L.cum prætor de iudi. quomodo ſit intelligenda, num. 26. libro 9.cap.19.
L. prima.C.de theſaur.li.10.intellectus, num.12.li.1.c.13.
L.clarum.C.de auctor.præſtan.intell.nu.13.li.1.c.13.
L.ait prætor.§.interdum, de neg.geſtis declarari, num.13. lib.7 cap.28.
L.mulier ad ſenat.Trebellia.intellectus, nu 7.li.9.c.13.
Lex noua corrigens, ſi uetat ſponſalia, intelligitur quoque prohibere matrimonium, nu. 18.li.6.c.19.
L.tertia.C.de inſtitut. & ſubſtitut. declaratio, numero 29. li.6.cap.16.

L.mu-

L.mulier,ad Trebellia.intellectus,nu.29 li.9.c.16.
L.ſi longius.§.ſi filius, de indi.declaratur, nume.10. lib.10. capit.15.
L.fin. ſi quis a paren.manumiſ.fuer.procedere quando pater uolebat cogere filium ad turpem vitam, nume.17. lib.10.cap.15.
L. Apronij ducis in Africa decumatio, nu.12.li.10.c.19.
Lex ubi taxatiuè loquitur, non licet comparata producere num.24.li.6.c.16.
Nec vltra c.i in quibus facta eſt correctio, nume. 25. libro 6.cap.16.
L. ſi vnquam materia.C.de reuoc.donatio.vt ſit intelligenda,nu.9.li.7.c.6.
L.non eſt nouum de legib. & auth.offeratur. C.de lit. cont. exemplum proponi, nu.9.li.6 c.10.
Legis,ſeu verborum intellectum optime deſeruire interpretationi,eumque multiplicem eſſe,nu.5.li.5.c.10.
Leges cum ſe extendunt ad ſtatuta interpretationem eſſe de mente iuris communis, & paſſiuam, nu.12.li.8.c.9.
Legislator abhorret caſus remanere indeciſos, nume.15 libro 8.cap.4.
L.magiſtros.C.de profeſſo. & medi.li.12.limitari, & declarari,nu.16.li.10.c.12.
Legis rationem animam eſſe legis, magisque attendi quam dictum ipſius legis,nu.2.li.5.c.11.
L.ſi quis in fundi vocabulo quomodo intelligenda,nume.7. lib.3.cap.9.
Lex vbi ut iacet intellecta iniquitatem ſapeçet interpretationem fieri,nu 14.li.5.c 4.
L.commodiſſime de lib.& poſth.quomodo Lancello.Galiau. intelligat nu.9.& 10.li.9.c.9.
Socinus iunior quàm diuerſa ſentiat circa dictam l.commodiſſime intellectum, & quam latè, numero 11.12.13. & 14.
Decius quid ſentiat in excipiendo ſenſu d.l.commodiſſime, nume. 15.
Quid opinetur Auctor conſtituendum eſſe pro reſolutione, nume.16.
L.commodiſſimè loqui in conditione voluntaria,nu.17.
L.commodiſſimè,de lib.& poſth.& l.ult. C.de hared.inſt. quomodo ſint concilianda ex Auctoris ſententia,n.21 lib.9.cap.9.
L.fin. §.finali. mand.variè intellecta, nume.2.3.4.5.& 6 lib.9 cap.5.
Vbi præter cæteros inducitur per Bar.§.fin.nu.11.
Et quid ſentiat Garci.de intellectu illius l.ſi.
Auctor verò quid ſentiat circa communem intellectum, num.13.& 14.
L.final.C.de reb.alien.non alien.perpenditur, num.7.lib.9. capit.5.
L.ſecunda cum gloſſ.C. de uſucapio.pro empto inducitur, num.8.li.9.c.5.
Lex loquens de legitima filij perducitur ad legitimam parentum,nu 6.li.8.c.2.
Lex in ſingulari numero prolata,ad pluralem trahitur, nume.7.li.8.c.2.
Lex uerba faciens de vicario Epiſcopi locum habet in uicario capituli,nu.8.li.8.c.2.
Lex interpretans trahitur ad caſum in quo non loquitur, ſed lex interpretata,nu.9.li.8.c.2.
Lex præpoſteri,l.quoniam indignum,C.de teſtam.§.ſed hæc ſolemnis,inſtit.de uer.oblig.& l.ultima,C.qui admitti, determinari aratione,l.1.& 2.C.de ſor. & impetra.ſublat.nu.7.& 8.li.6.c.10.
Legem generalem reſtringi ut euitetur abſurdum etiamſi in ea non adſit ratio,uel pro expreſſa habeatur, nume.2.libro 10.cap.4.
Idemque eſſe ſi alicui tertio fieret præiudicium, nu.3.
Vel per aliam legem reperiretur eſſe facta reſtrictio, numero 4.
Aut aliquis indebitè damnum pateretur,nu.5.
Seu eſſemus in caſu ueriſimiliter non prouiſo,nu.6.
Ageretur ue de compenſando caſu impoſſibili,nu.7.
L.commodiſſimè,C.de lib.& poſth.quomodo intelligat Lancel.Galliaul.nu.9.& 10.li.9.c.9.
L.ſi vero,§.de uiro ſol.matr.& l.hæc conditio,de conditio. & demonſtratio,intellectus,nu.17.& 18.li.7.c.2.
L.ſi quis filium, & l.pen.C.de inoffi. teſtam. quod non extendatur ad ſupplementum legitimæ,numero 19.& 20. lib.7.capit.2.
L.his ſolis, C.de reuoc.donatio. declaratio, & commendatio,nu.3 li.7.c.4.
L.Libertum §.ſenatusconſulto de ritu. nuptia. nume.4.libro 7.cap.4.
L.tertia, §.ſed & ſi quid de neg. geſt.nu.7.li.7.c.4.
L.prima, C.quæ res pig.expor.poſſu.intellectus,nume.9.libro 7.cap.23.
L.cum mulier ſolut.matrim.intellectus,nu.10.li.7.c.23.
Lex quando facta eſt ſuper eo quod diſpoſitum eſt a iure communi, & uerbis generalibus & geminatis etiamſi ratio ceſſet in aliquibus caſibus, nihilominus indifferenter obſeruatur,nu.1.li.10.c.5.
Legis hoc legatum,§.ſi,de leg.tertio intellectus,nu.5.lib.1. capit.13.
L.cum filio ſecunda.§.ex filio, de uulg. & pupill.intellect. nu. 5.li.1.c.1.
L.doli clauſula,& l.ſtipulationes commodiſſimum, de uerb. obl.intell.nu.6.li.1.c.13.
L. ſanctio legum,de pœn.declaratur,nu.7.li.1.c.13.
L.ſi ita ſtipulatus, de uerb.obligationib.intellectus,num.7. lib.8.cap.4.
Nec procedere in ſtipulatione alterius rei in qua dura non adſit ſtipulatio,nu.8.
L.ſecunda,C.de conditio.inſer.eſſe tex.difficilis ac ſalubroſe inductionis,ualdeque elegantem,nu.11.li.8.c.13.
L.commodiſſime, de lib.& poſth.reg.eſſe locum quando ex mente teſtatoris caſus poſſet comprehendi, nu.19.li.9. capit.14.
L.Fulcinius,§.ſi quibus ex cauſ.in poſſ.eatur intellectus ſecundum Bar.nu.20.li.10.c.30.
Et ſecundum gl.nu.21.
Intellectumque Bar.ad dictam l.Fulcinius, §.fin.ueriorem, & communiorem eſſe,ſub nu.22.
Lex quando arcet ſororem a ſucceſſione fratris,non intelligitur è contra a ſororis hereditate fratrem excludere, nu.21.li.6.c.15.
Quia excluſio ſororis eſt fundata ſuper ſolo agnationis fauore qui non eſt reciprocus,nu.22.li.6.c.15.
L.ſi.C.de poſth.hær.inſt.exponitur, nu.22.23.24. & 25. lib.9. cap.7. ex ſententia Auctoris.

L.quo

L.quo loco,§.final.de hæred.inſtit.quomodo intelligi debeat, nu.4.lib.10.cap.25.
L.ſi is qui tres de excuſ.tut.intell. nu.30.lib.10.c.25.
L.plebiſcito cum ſocijs de offic.præſid. intellect. numero 30. lib.10.c.12.
Addisque auctor eius uotum,ſub nu.27.& 28.
L.ſi C.de inſtit.& ſubſtit.declarari, nu.26.lib.9.c.7.
L.municipalis cum gloſſis fieri probibet non intelligitur reij cere grammaticalem intellectum uel expoſitionem,n.17 lib.8.cap.30.
L.non ſolum, §.qui primipilum de excuſ. tuto. intellect. numero 18.lib.6.c.1.
Virtutemque legis eſſe in adaptatione, ibid.
Lex probibens filium tutoris contrahere nuptias cum pupilla locum habet etiam in extraneo hærede tutoris, numero 16.lib.8.c.2.
L.ſi puellam quæ eſt ult.C.ſi manci.ita ſuer.aliena.ut manu. quomodo intelligenda ſit, nu.19.& 20.lib.9.c.5.
L.vim paſſam, §.præſcriptione de adulter.inducitur cum ſocijs nu 41.lib 9.c.33.
Lex permittens detractionem Falcidiæ fauore teſtamenti conſeruandi non trahi ad fideicommiſſariam, num. 20. lib.8.cap.18.
L.ſi alij de uſufr.& l.fideicommiſſa, §.filio de leg 3 intellect. nu.16 lib.9 c.3.
Legem extendere noſtrum non eſſe,nu.85.lib 8.c 4.
Nec affirmare id quod lege municipali non eſt expreſſum, numero 36.
L.non codicillum C. de teſtam.cum ſimil.quomodo procedat, nu.67.lib.9.c.36.
L.in arenam, C. de inoffic.teſtam. quomodo ſit intelligenda, nu.25 lib.10 c.18.
Legem ſuper incerto debiliter præſumere, nu.12.li.2.c.12.
Eamque præſumptionem ab interpretibus appellari iuris tantum nu.15.
L.quoniam,C.de hæreti.qui dicunt ſpecialem cauſam continere, ſpecialitatis rationem non inducunt, numero 14. lib. 10.cap.18.
Lex imponens pœnam decem aureorum filio facienti citare parentem in ius ſine uenia non trahi ad generum, qui id faciat contra ſocerum,nu.28.lib.7.c.9.
Lex ſuperueniens in uno caſu locum habet & in altero.nu.1 lib.6 cap.1.
L.2. C.de patrib.qui fil.diſtrax.non producitur ad alium caſum,nu. 22.lib 8.c.2.
L.ſi quis ita de teſtam.tute.intellectus,nu 30.lib.9.c 4.
L.non omnis ſi cert.pet.declaratur,nu.31 lib.9 c.4.
Leges principis, & leges ciuitates,& leges communes,& leges municipales eandem uirtutem, eandemque poteſtatem habere,quantum ad eos qui ligantur,nu.3.lib.4.c.7.
L.quoniam,C.de hæreti.diſpoſitione ſit hæreticos non fuiſſe inſanos,nu.16.lib.10.c.18.
Sed ex diſpoſitione auth.Gazaros,C.de hæreti.nu.17.
Legis diſpoſitioni locum eſſe quando multa eſt uerborum teſtatoris obſcuritas,nu.16.lib. 10.c.38.
Legis diſpoſitio ex ſola mente etiam uerbis non expreſſa unumquenque obligat,non ſic hominis diſpoſitio,nu.15. lib.9 cap.3.
Lex loquens taxatiue in certo capite extenditur etiam ad aliud,nu.13.lib.8.c.2.
L.quærens. § inter locatorem locat. quomodo ſit intelligenda, nu.15 lib.10.c 9.
L.Titia textores in prin.de legat.1.declaratur, numero 12. lib.9.cap.19.
legem pœnalem loquentem in marito in ijs quæ ab eo tranſeunt ad vxorem,ad illam extendi,nu.6.lib.7.c.29.
legis intellectus quoties eſt dubius ad naturalem rationem recurritur,nu.9 lib.6.c.3.
legis mentem maximum eſſe fundamentum interpretationis faciendæ,nu.16 .lib.6.c.3.
legem municipalem perſonaliter conceptam extendi non debere ad aliam perſonam, etiam ſimilem rationem habentem.nu.6.lib.8.c.9.
legis ratio quando verſatur in ſola præſumptione ea ceſſante non ceſſat lex,nu.22.lib.10.c.5.
leges tribuentes fauorem libertatibus extendi ad omnia relicta pro anima,nu.11,lib 6.c.2.
L.1.C.de fideicommiſ.extendi ad relictum cauſa dotis,nu.12. lib.7.cap.2.
l.vim paſſam §.præſcriptione de adulter.declarari, nu. 15. lib.9.cap.34.
L.mariti § hoc quinquennium de adulter.quomodo ſit intelligenda nu.15.lib 9.c.34.
L.cum mulier ſolut.matrimon.declaratur, nu.4 lib.6.c.11.
legum correctio quando immineat extenſionem non faciendam,nu.8.lib.8.c.5.
lex municipalis dicens ſtatuta obſeruanda eſſe præciſe ut ſit exaudienda,nu.22.lib.8.c.30.
lex faciens eum qui ſit in poteſtate, ſui iuris,uel non legitimum,legitimum,uel ſeruum liberum, vere & proprie id facere dici eum ſint iuris,nu 6. lib.3.c.23.
Et eos proprie ac vere dici ſui iuris liberos, & legitimos, numero 7.
l.qui hæredi de conditio .& demonſtrat. intellectus, nu.16. lib 9 cap 16.
l.Mæuius de condit. & demonſt.declaratur ſecundum Fortunium,nu. 17.lib.9.c 15.
legum correctio per ſimilitudinem uel identitatem rationis non debet induci,nu.21 lib 8 c 5.
l.ſi.de recepta to.ſenſus,nu 17.& 20.lib.10.c.13.
l.Iubemus & l.hac conſultiſſima, C. de teſtam. declaratur, nu 14.lib.6.c.11.
l.pecuniam quam ſi cert.peta.ſenſus elucidatus,numero 18. lib 8 cap 11.
l.non ſine,C.de bon.quæ lib.intellectus,num.16.lib.6.c.16.
l.commodiſſime de lib & poſth. quantum inſudent Doct. in intell.nu.2 lib.9.c.9.
Et quid de illa ſentiat Bolog.nu.3.& ſeq.
legem pœnalem municipij ex ratione in lege ſcripta produci. nu.15.& 16.lib.8.c.6.
lex uel ſtatutum quando loquitur indefinite ac generaliter, & ponit rationem ſpecialem,dictum generale per rationem reſtringitur,nu 27 lib 5 c.1:
Sic intelligi debere quod dicitur rationem reſtringere ipſum dictum,nu 2.
lex quando generaliter uel indefinite loquitur, & habet rationem expreſſi cui obſtat alia ratio non expreſſa nunquam fit extenſio in exorbitantibus,ſecus ſi nulla obſtet, nu.2.lib 5.c.14.
Sed primum caput ſupra relatæ diſtinctionis con futatur ex

cepto

cepto caſu formalis, numero 3.
Quia generalis ſignificatio a quacunque diſpoſitione nunquam cenſetur excluſa, nu 4.
Legem q uandoque ex præſumpta hominis uoluntate quandoque ex alijs cauſis moueri ad inducendam fictionem, nu .7.lib. 9 c.36.
legem nunquam niſi æquitate ſuadente fingere, numero 9. lib.9.cap.88.
legem quandoque fingere ut tacitum habeatur pro expreſſo ex præſumpta hominis voluntate, nu.9.lib.9.cap.38.
Quandoque contra hominis uoluntatem, nu.10.
Quandoque præter, nu.11.
lex quando non eſt contra regulas iuris, & eadem militat ratio, uel ſimilis ſemper ſit extenſio, nu.22.lib.8.c.5.
Etiamſi diſpoſitio legis extendenda eſſet pœnalis, nu.23.
l.1.C.de ijs qui ante aper.tab. declarari, ſub nu.7.lib.7.c.6.
lex ſi tollat interpretationem de extenſiua intelligendum eſſe, nu.15.lib.8.c.30.
l.proſpexit qui & a quib.induci, nu.12.lib.10.c.4.
l.proſpexit durities qua ratione ſuſtineatur ex Bar.communique Doct.ſententia, nu.13.lib.10.c.4.
l.ſi extraneus de condic.cauſ.dat. qnomodo ſit intelligenda, nu.14.lib.9.c.7.
lex permittens hæreditatem uere iacentem perficere cœptam uſucapionem trahitur ad caſum hæreditatis iacentis, nu.24.lib.8.c.20.
Et quomodo id ſit intelligendum, nu.25.
Quidque hac in difficultate ſentiat auctor, nu.26.
l.obligationum ſubſtantia in fine de actio.& oblig.quomodo ſit intelligenda, nu.30.lib.9.c.36.
legis diſpoſitionem generalem ob non omnimodam conuenientiam rationis duriuſcule comprehendere omnes ſpecies ſuas, nu.24.lib.10.c.4.
legis rationem generalem ampliare diſpoſitionem ad limites rationis, nu.4.lib.5.c.11.
legis ciuilis rationem animam eſſe ipſius legis, n.14.l.6.c.3.
legis mentem ex ratione obligari, nu.15. lib. 6.c.3.
l.diuus de uſu & habit. quomodo intelligenda, numero 37. lib.9.cap.36.
l.ſi ſtipuler, §.final.de uerbor.obligat.cum ſocijs declaratur, numero 38.
l.multum intereſt de uerbor.oblig.ut excipienda ſit, nu.39. lib.9.cap.36.
l.1.§.item ſi ex fundo de hæred.inſtit.cum ſocijs ut ſit exaudienda, nu.40.lib.9.c.36.
lex pœna afficiens bannitorum receptatores non concipere ſanguine coniunctos, nu.4 lib.10.c.13.
Niſi bannitus eſſet talis qui ex forma ſtatuti poſſet offendi, nnmero 5.
Vel per ſtatutum non eſſet impoſita certa ac determinata pœna, num.6.
leges primo aſpectu contrariantes concordandas eſſe per diſtinctiones ac conciliationes, nu.5.lib 6.c.7.
legum contrarietas ut tollatur licitum eſſe diuinari, num.6. lib.6.cap.7.
Hincque reſurgere cur ſit quod in diſpoſitionibus & priuilegijs licita non ſit extenſio, nu.7.
l.ſi ita ſcriptum de liber.& poſthum.materiam eſſe fauorabilem quia agitur de ſuſtinendo teſtamento, n.4.li.9.c.29.
Et habere locum etiam in legatis, quæſtionemque Bar.decidi per dictionem ſi uero in ea poſitum, nu.5. Ex D.Alciat.
Sed contra ſentire Bolognetum, nu.6.lib.9.c.29.
Auctori placere reſolutionem Bar.ac domini Alciati cum in legatis facienda ſit interpretatio per quam minus grauetur hæres, nu.8.
l.ſi infanti, C.de iur.delib.quomodo ſit intelligenda, nu.12. lib.10.cap.15.
l.profectitia uerſic.ſi proponas de iur.dot.quomo do ſit excipienda, nu.15.lib.10.c.15.
l.filiusfamilias uerſic. nam quod ad dominum de procur.declaratur, nu.14.
l.oratio de ſponſal.procedere per extenſiuam interpretationem nu.11.lib.7.c.26.
l.ſi quis maior, C.de tranſ. pœnas, non habere locum in ficte maiore, nu.4.lib.10.c.25.
Nec in eo qui impetrauit ueniam ætatis, nu.5.
Neque in illo qui pronunciatus fuit maior per diſpoſitionem ſtatuti, 27.Ticinenſe in ciuilious, nu.6.
l.ſi non conuitij, C.de iniur.& l.2.§.exercitum de ijs qui no. infam.declarari, nu.8.lib.7.c.9.
l.Tutores, §.1.de admin.tuto.& l.quod in rerum, §.1.de leg.1.intellectus, nu.15.lib.3.c.9.
legi magnam plagam dici fieri, quando redditur eluſoria, numero 21.lib.7.c.9.
legem quæ fingit in caſtrenſibus filiumfamilias haberi pro patreſamilias, intelligi id facere ſecundum fictionem, & non ſecundum ueritatem, nu.12.lib.3.c.23.
lex fingendo circa ea quæ ſunt poteſtatis dici uere & proprie facere, nu.4.lib.3.c.23.
l.ſi quis locuples de manu.teſtam.quomodo ſit intelligenda, nu.5.lib.7.c.10.
lex cum de loco ad locum exempla fingit, unde petantur, numero 24 lib.3.c.22.
l.2.§.his legibus de orig.iur.intell.nu.2.lib.6.c.2.
l.nihil de coniung.cum emancip.liber.intellectus, numero 9. lib.7.cap.30.
leges non dedignantur ſacros canones imitari, numero 10. lib.10.c.34.
l.continuus, §.cum ita de uerbor.obligat.intellectus, num.8. & 10.lib.5.c.20.
lex id omne dicitur, quod in ratione conſiſtit, numero 18. lib.6.cap.8.
l.proſpexit qui & a quib.quomodo intelligenda ſit, num.4. lib.10. cap.6.
l.cum prætor de iudi.declaratur, nu.9.lib.8.c.14.
l.ſi quis in tantam, C.unde intellectus, nu.25.lib.7.c.9.
l.ult.unde lib.quomodo intelligenda, nu.9.lib.10.c.7.
l.his ſolis, C.de reuoc.donatio.intell.nu.5.lib.5.c.12.
legem nouam interpretantem ueteres extendi ad alias ex paritate rationis, nu.14.lib.8.c.6.
l.quia parentis ſolut.matrimon.declaratur, nu.6.lib.8.c.24.
l.Titius, §.Lucius intell.nu.13.lib.9.c.4.
legis uim potius conſiſtere in ratione quàm in uerbis, numero 3.lib.5.c.14.
l.ex quando omnino comparat caſum fictum caſui uero diſpoſitio quæ in uno facta eſt ad alterum trahitur, num.12. lib.3.cap.20.
l.2.& l.ueteris, C.de contra.& committ.ſtipul.quomodo intelligendæ, nu.16.lib.9.c.21.
legem extendi ad omnes caſus quibus adaptatur ratio, numero

mero 7 libro 5.capitulo 11.
l.qui teſtamento, §. mulier, & l.ex eo de teſtam. declarari, nu 5 lib.8 c.14.
l.ſi ſeruus decem de ſolutio.& l.ſi fundus de conditio.& demonſtrat.declarantur,nu.31.li.9.c.16.
l.arethuſa de ſtat.homi.notata cum iocis quomodo excipiendæ ſint,nu.32.li 9.c.16.
l.vbi paſſum §.præſcriptione de adulter. quomodo intelligi debeat,nu.1.lib.9.c.22.
lex prohibens matrimonium inter pupillam & filium tutoris ad curatorem non extendi,nu.25.li.8.c 2.
lex permittens patri occidere adulterum cum filia deprehenſum ad auum non extendi nu.26.li.8.c.2.
l.2.C.de patri.qui fil.diſtrax.patimultas difficultates,nu.3.lib 7.cap.7.
l.2. §.uoluntatem ſolut. matrim. declarari, ut non requirat conſenſum pro forma,nu.20.li.8.c.22.
l.per hanc,C.de tempor.appell.quomodo ſit intelligenda,numero 29.li 10.c.23.
l.ſi infanti, C.de iur.delib. priuilegium non extendi ad matrem,uel auum maternum, nu 9.li.7.
l.ult. C.de teſtam.procedere tam in teſtamento in ſcriptis, quàm ſine,nu.4.li.10.c.26.
legem pluribus innixam rationibus ceſſante una per alteram ſuſtineri,nu.5.li.10.c.26.
legis coniecturas liquidiſſimas eſſe probationes, num. 54. libro 9 cap.36.
l.Imperatores de re iudic.& l.ſi ſub ſpecie,C.eod.tit.quomodo ſint intelligendæ,nu.28.li.10.c.23.
l.eorum,C.de maleſi.ac Mathemat.intellectus, numero 11. lib.1.cap.16.
l.Sed ſi unius uerſic.prætor ait de iniur.declaratur,num.12. lib.5.cap.20.
l.Imperatores de in diem addicti. cum pluribus ſimilibus legibus declarari,nu.8.li.3.c.4.
l.ſi quis locuples de manu.teſtam perpendi,nu.5.li.8.c.11.
l.ſcriniarios,C.de teſtam.milit.intell.nu.12.lib.10.c 16.
l.item prætor de ſuis & legit. hered. intellectus, opinioque D.Alciati ad dictam l. eſſe contra communem, & noua conſideratione reſoluitur obiectio text.d.l.nu.9.li.4.c.7.
legem plerunque effingere aliquem retro mortuum,& pecuniam retro fuiſſe ſolutam, aliquem retro fuiſſe in ciuitate, retro occiſum fuiſſe, retro damnum datum,num.20. lib.3.cap.22.
legi ſemper ampliatione aliquid adijci,nu.21.li.5.c.5.
lex ſi procurator.§.ſi quis a procuratore,rem rat. haberi declaratur,nu 4.li.1.c.11.
l.ſi ita ſcriptum de lib.& poſth.ut ſit excipienda, num. 25. lib 9.cap.21.
legis proprium eſſe ex ijs quæ frequentiore contingunt interpretationem recipere,nu.7.li.4.c.7.
lex quando intelligeretur aliter,quàm uerborum proprietas pateretur,tunc a propria uerborum ſignificatione recederetur,nu.4.li.2.c.23.
lex municipalis tradens formam ſeruandam in caſu uero non trahi ad factum, nu.22.li.8.c.22.
l.Hæreditatis, C. de pet.haredit. quomodo ſit intelligenda nu.8.li.9.c.24.
l.ſi ita facta de iniuſt.rup. teſtam. ut ſit excipienda, nu.29. lib.9.cap.22.
lex ubi permittit & eadem ſit æquitas ſemper ſit extenſio, nu.18.li.8.cap.5.
l.ſi conuenerit de iuriſd.omn.iudic.enarratur, numero 30.libro 8.cap.30.
l.ſi pater filium & l.ſi ita quis de uulg.& pupill.intellectus, nu.6.& 7.li.6.c.11.
l.1.in fine de bonor.poſſeſſio.ſecundum tab.declaratur,numero 14.lib.8 c.11.
l. quod non ratione de legibus declaratur, numero 27.libro 8.cap.5.
l.quod uero de legib.dilucidatur.nu.28.li 8.c.5.
l.matrimonij qui & a quibus declarari, numero 10. libro 2.cap.24.
l.vnica, C.de rap.uirg.intellectus,nu.28 lib.7.c.25.
l.prima,C.quæ ſit longa conſuetud.intellectus, numero 3.libro 5.cap.13.
l.in tantum, C. de ſer. corrupt. declaratur, numero 21. libro 6.cap.16.
l.fin.de recepta. quomodo intelligatur ab Alber. num.8.libro 10.cap.13.
l.1.§ 1.ſi menſ.falſ. modum dixerit declarari, numero 17.libro 7.cap.28.
legem non ualere per quam detur occaſio delinquendi,nu.3. lib.7.cap.18.
l.cum qui agit de procur.intell. nu.20.li.10.c.17.
l.ſi ſeruus legatus §.ſi ſeruus alienus de leg.at.1. cum ſimil.declaratio.nu.58.lib.9.c.36.
l.iam hoc iure de uulg.intell.nu.17.li.9.c.7.
Et alius affertur.nu.20.
l.cuiuſcunque,§.non tamen de inſt. actio. intellect.num.21. lib.9.cap.3.
l.ſi fundus de conditio.& demonſtratio.intellectus,num.3. lib.9.cap.17.
legis dictum generale etiam per rationem reſtringi, nu.17. lib.5.cap.14.
legem 2.de uſufr.earum rer.quæ uſ.conſum.enucleari,numero 19.lib.2.c.24.
lex una generaliter loquens per alias ſpecialius loquentes diſtinguitur,nu.33.li.10.c.23.
l.de quibus de leg b.ſenſus qui ſit,nu.17.li.c.25.
legis pœnalis fieri productionem ubi agitur de fauore animarum,nu.12.li.5.c.17.
legem dupliciter ſuper incerto præſumere nu.8 li.5.c.12.
l.pen.C.de ad leg.corn.de Sicar.induci, nu 9.li.10.c.19.
l.emunicipalis cum dicit ſtatuta ad literam intelligi debere quomodo intelligi debeat,nu.19.li.8.c.30.
l.adeo.§.cum quis de acqui.rer.domi.quomodo intelligenda ſit,nu.2.li.9.c.21.
l.ſi quis in fundi uocabulo de leg.1.declaratur,n.17.l.1.c.5.
l.ſciendum ad leg.Pompe.de parric intell.nu.19 lib.2.c.10.
l.1.§.pen.de dot.præleg. l.ſi certos de leg.1.& l.ſi ita de uer. oblig.declarari, nu.3 lib.2.c.25.
lex ubi reſiſtit uerborum diſpoſitioni, nullus producitur effectus,nu.4.li.1.c.14.
legem non fingere in ijs quæ ſint iuris, ſed uere & proprie diſponere,nu.1.lib.3.c.23.
lex generaliter loquens generaliter intelligitur, numero 9 libro 5.cap.5.
l.ſi unus.§.pactus ne peteret de pact.declaratur, num 13 libro 2 cap.7.

Lex prouidens in uno caſu ubi ad alteram producitur dicitur tractio,nu.20.lib.9.c.1.
lex impoſſibilium de reg.iur.legla atur,num.16.lib 2.c.24.
l.Maeuius de condit. & demonſtrat. ut a Bart. intelligatur, nu.7.lib.9.c.16.
Legem tolli pro parte derogatione,nu.20.lib.5.c.5.
lex ubi contrarium conſtituit eius, quod quis exprimit, dicemur uerſari in claris,nu 1.lib.1.c.13.
l.iura de legib.cum ſocijs intell.nu.15.li.8.c.4.
lege uetere cum ratione ſua prorſus abrogata, tunc ceſſat impedimentum extenſionis,nu.12.li.6.c.14.
legem rigoroſam a qua abſit æquitas nõ extendi,n.7.l.6.c.3.
lex Falcidia poteſt impediri in certis rebus, & fieri ut detrahatur in alijs,nu.13.li.1.c.20.
l.ſi talis ſcriptura de leg.at.1.intell.nu.7.li.1.c.10.
l.ſi ita de lib.& poſth.intell.nu.10.li.9.c.22.
l.1.de conſtit.prin.& § planè inſtit.de iur.nat.gent.& ciuil. declaratur,nu.10.li.7.c.5.
l.2.§.legatis de iudic.declaratio,nu.28.li.9.c.5.
l.item ſi prætor de ſuis & legit.hæred.ſenſus,nu.26.li.4.c.2.
legum correctionem eſſe euitandam,nu.4.li.6.c.7.
legem plerunque propter ordinem ſcripturæ,aliter interpretari nomen quam uerborum proprietas patitur, num.7. lib.2.cap.23.
lex iuriſgentium in princ. de pact.declaratur, numero 21. lib.3.cap.1.
lex natura de præſcript.uerbis declaratur,nu.9.li.1.e.2.
l.tutores,§.1.de adminiſtr.tutor.quis ſit intellectus,nu.13. & 14.li.3.c.6.
l. ita uulneratus ad leg. Aquil. declaratur, numero 19.libro 4.cap.2.
l.diuus de uſufruct.declarari,nu.2.li.3.c.7.
l.ſi dictum ff.de euictio.enucleari.nu.20.li.3.c.2.
lex præſumit ſuper ijs, quæ ſunt facti,nu.409.li.5.c.18.
legis ratio unde deſumatur,nu.3.lib.5.c.11.
l.tranſigere,C.de trans.intellectus,nu.14.lib.7.c.23.
l.liberorum de uerbor.ſignifi.declaratur,li.6.c.7.
l.ex facto.§.ſi quis rogatus ad Trebellian.intellectus, numero 11.lib.10.c.10.
libelli mutatio & emendatio iudicis arbitrio conceditur, nu.225.li.5.c.20.
libelli & petitiones tot eſſe præſumuntur, quot ſunt artili, nu.140.li.5.c.18.
libelli ſupplicis uerba contra proferentem probare,num.31. lib.1.cap.17.
libellus ut ſuſtineatur uerba patiuntur omnem interpretationem,nu.16.li.1.c.17.
libelli ſupplicis uerba reſcripti obſcuri uerba declarare, numero.30.li.1.c.17.
libellus præcere ſolet,nu.3.li.10.c.37.
libellus per actorem interpretatur,nu.4.li.10.c.37.
libelli obſcuri declarationem ab hærede fieri non poſſe,nu.5. lib.10.cap.37.
libellum alternatiuum non admitti, quia cum ſit incertus is qui conuenitur non poteſt deliberare an cedere uel contendere debeat,nu.22.li.3.c.16.
Vel ex facto rei procederet incertitudo,nu.23.
Niſi alias incertitudo eſſet probabilis.
libentius præſumuntur inſtruere profeſſores, quibus conſtituta ſunt ſalaria,nu.395.li.5.c.18.
Libera præſumitur eſſe res niſi in ea probetur ſeruitus, nu. 404.li.5.c.18.
liberationes generales neminem poſſe compelli facere,numero 7.li.10.cap.2.
liberatio in teſtamento debitori relicta, potius ex cauſa fideicommiſſi quam alia relicta eſſe creditur, numero 402. lib.5.cap.18.
liberorum numero quem in honoribus præferri, numero 18. lib.10.cap.20.
liberorum appellatione nepotes contineri.nu 2.li.8.c.27.
liberos ulterioris gradus, quàm primi poſſe nanciſci primum gradum in poteſtate teſtatoris, & ideo uel hæredes inſtituendos eſſe, uel exhæredandos eſſe uerbis expreſſis, numero 12.li.1.c.7.
libertus faciens uocari in ius uxorem patroni, ſic incidit in pœnam 50.aureorum, quemadmodum ſi ipſum patronum uocaſſet,nu.7.li 7.c.18.
libido diminui in ſenectute præſumitur, nu.197.lib.5.c.18.
libris mercatorum & campſorum prouenientes probationes iudicis arbitrio committuntur, nu.217.li.5.c.20.
libris rationum inter ſocios quando credendum ſit iudicis arbitrio relinquitur,nu.218.li.5.c.20.
libris rationum quando fides adhibeatur tam pro producente, quam contra iudicis arbitrio ſtatuitur,num.219. lib.5.cap.20.
liber rationum quando pro parte inuenitur uerus, in totum præſumitur uerus,nu 405.li.5.c.16.
libri non præſumuntur a patre filio fuiſſe donati, quando erant magni pretij,nu.132.li.5.c.19.
licitum eſſe diuinari ut tollatur legum contrarietas,nu.6.libro 6.cap.7.
Hinc reſurgere cur ſit quòd in diſpoſitionibus & priuilegijs licita non ſit extenſio,nu.7.
licitam eſſe extenſionem ad euitandam pœnam in ſubrogatis,nu 4.li.7.c.10.
licito modo quis præſumitur actum facere, & non illicito,numero 398.li.5.c.18.
ligas & confœderationes indicari licitas & illicitas ſecundum finem,nu.18.li.1.c.23.
ligatus qui potius in dubio eſſe præſumitur quam ſolutus, nu.397.li.5.c.18.
limitatoria diſpoſitio ubi eſt fauorabilis, & ex humanitate inducta extenditur,nu 6.li 7.c.3.
Etiam ſi adſit dictio taxatiua,nu.7.
limitationem procedere quando cum impropria ſignificatione concurrit eadem ratio,nu.15.lib.6.cap.20.
limitationem nihil eſſe aliud quam rationabilem quandam reſtrictionemque,nu.9.li.7.c.4.
limitatoriam materiam, & exorbitantem unam & eandem eſſe,nu.1.li.7.e.1.
limitatorium dici quicquid intra certos limites communem regulam coerceat,nu.2.li.7.c.1.
limitationem eſſe debere de genere regulæ,nu.35.li.9.c.35.
limites agrorum dicuntur certe deſignari, quando ipſorum agrorum fines deſignantur aliorum conterminorum agrorum deſignatione,nu.26.li.2.c.15.
linguam cedere cordi ac ſub iugo mentis uerba conſiſtere,numero 19.li.1.e.21.
Literam dici quæ oculis corporeis ſubijciatur ac legi poteſt, nu.13.li.8.c.30.

Lite-

literæ appellatione ad ſolum uenire quod oculis corporeis inſpici uel legi poteſt, nu. 12. li. 6. c. 11.

literis publici officialis ultra concernentia eius officium non creditur neque pro eis præſumitur, nu. 136. li. 5. c. 19.

literæ præſumuntur eſſe conceſſæ ad petitionem partis, numero 411. li. 5. c. 18.

literæ ſaluiconductus & ſimiles non præſumuntur eſſe conceſſæ motu proprio ſed ad ſtipulationem partis, nu. 133. lib. 5. cap. 19.

literatorem condemnatum fuiſſe, quod ignorabili ſermone uſus fuiſſet, num. 6. li. 3. c. 20.

legantem qui magnæ ſit uitæ probitatis, in expenſis non eſſe condemnandum, nu. 9. lib. 10. c. 12.

litis conteſtationem quis interpretatur, nu. 18. li. 10. c. 37.

litem conteſtatam fuiſſe per partes ubi apparet ex actis, iudex debet pronuntiare illam ualidam eſſe, nu. 19. lib. 10. c. 37. ex communi.

Et quibus rationibus, nu. 20. & 21.

locator ex neceſſaria cauſa proprij uſus poteſt ante tempus adimere domum conductori nu. 3. li. 10. c. 32.

Niſi promiſiſſet conductorem non expellere, nu. 8.

locator & emphytenta ob nimiam negligentiam poſſunt a locatione, & ab emphyteuſi expelli, nu. 15. li. 10. c. 17.

loci qualitatem ſufficere ad habendum priuilegium loco conceſſum, nu. 1. lib. 10. c. 26.

locus Plinij declaratur de magiſtratibus, numero 7. & 8. lib. 7. cap. 28.

loci qualitatem maxime deſeruire interpretationi faciendæ, nu. 26. lib. 5. c. 10.

loci uicinitate recedi in multis a regulis iuris, numero 31. libro 10. cap. 26.

locus congruus depoſito faciendo pro arbitrio iudicis conſtituitur, nu. 228. li. 5. c. 20.

locus Euangelij Mathei perpenſus, nu. 28. li. 8. c. 10.

locum eſſe debere extenſioni fauore animæ, quando is prorſus alias negligeretur, ut facile poſſet negligi, numero 28. lib. 7. cap. 24.

locos iuris noſtri grecè ſcriptos D. Alciatum prætermiſſorum libris in latinum fœliciſſime conuertiſſe, numero 3. libro 5. cap. 3.

Eamque interpretationem non debere ad uerbum fieri; ſed ad ſenſum uerborum.

locus quis dicatur inſignis, iudici eſt arbitrium, num. 223. lib. 5. cap. 20.

locus non præſumitur eſſe repetitus in ſcriptura diuerſæ datæ, nu. 134. li. 5. c. 10.

locos omnes topicos contineri poſtremo interpretationis inſtrumento, nu. 1. li. 5. c. 17.

Confutatur D. Alciati opinio qui contra ſenſit, nu. 2.

Hoſce locos qui integris commentarijs explicauerint, nu. 3.

Auctoris methodus in locis prædictis referendis, nu. 4.

Omneſque locos prædictos plurimum conferre in facienda interpretatione, ueluti locum.

Ab a ſurdi euitatione, nu. 5. li. 5. c. 17.

Ab adiectiuis, nu. 6. li. 6. c. 17.

Ab adiunctis, nu. 7. lib. 5. c. 17.

Ab adæquatis, nu. 8. li. 5. c. 17.

Ab aduerſatiuis, nu. 9. li. 5. c. 17. &c.

Prout latius & copioſius uidere licet ſupra in litera argumentum.

Locutionem impropriam eam eſſe recedit a propria ſignificatione, nu. 2. lib. 3. c. 1.

Item quæ recedit a proprio effectu rei deſignandæ, nu 3.

Rurſus quando uocabulum unum ponitur pro altero, numero 4. 5.

Et quãdo ſubauditur dictio quaſi, uel ferè, & his ſimiles, n. 5.

Ac quæ aliter ſignificet, quam ſonet, nu. 6.

Nec non & quando propria locutio concipit impropriam, numero 7.

Inſuperque quando ſeruatur locutio per figuram, nu. 8.

locutionem generalem quantum ad uerba nihil intactum relinquere, nu. 4. li. 10. c. 2.

longinquitate temporis præſumitur oblivio fieri, num. 165. lib. 5. cap. 18.

loquendi uſum imperitæ multitudinis improprium eſſe, nu. 6. lib. 4. cap. 2.

Seu peritorum, preſtantiumque hominum proprium eſſe, numero 7.

loqui eatenus quis intelligitur quatenus uerborum proprietas patitur, nu. 13. li. 9. c. 21

Lucas Comilis Senenſis laudatur, nu. 12. li. 1. c. 22.

lucem ac claritatem appellandam eſſe in cuiuſque loquentis oratione, nu. 2. lib. 3. c. 10.

lucri ceſſantes intereſſe quomodo probetur, iudicis arbitrio committitur, nu. 220. li. 5. c. 20.

lucri partes conſtituuntur arbitrio iudicis, quando filius eſt negotiatus cum pecunia paterna, 221. li 5. c. 20.

lucrum quod ex bona fortuna obuenit iudicis arbitrio adiudicandum eſt, nu. 222. li. 5. c. 20.

luſores preter lucri reſtitutionem, iudicis arbitrio puniuntur, nu. 229. li. 5. c. 20.

luſorum ſe inuicem offendentium pœnas, plerunque iudicis arbitrio committi, nu. 230. li. 5. c. 29.

M

M*Accdoniatum ſenat. conſul. non procedere quoties in neceſſariam cauſam mutuum fieret, nu 8. li. 5. c. 5.*

Magis dilectus in inſtitutione, magis præſumitur fuiſſe in ſubſtitutione, nu. 443. li. 5. c. 18.

Magis præſumitur pro uniuerſitate, quàm pro particularibus, nu. 444. li. 5. c. 18.

Magicas artes, incantationeſque infirmitatibus hominum nihil poſſe remedij conferre, nu. 8. li. 1. c. 16.

magiſtratus municipales qui aſſumuntur ad ſpectabilem dignitatem poſſe ſubſtituere, nu. 11. li. 10. c. 17.

magiſtratus qui in prouincia emere prohibetur, non cenſetur prohibitus emere paterna bona quæ a fiſco diſtrahuntur, nu. 27. li. 10. c. 12.

magiſtratus uictui neceſſaria poteſt comparare, numero 65. lib. 10. cap. 32.

magnam plagam dici legi fieri quando redditur clauſoria, numero 21. li. 7. c. 9.

magnus aliquis, aut potens non præſumitur eſſe compulſus, nu. 413. li. 5. c. 18.

maioris auctoritatis quid eſſe dicatur, nu. 13. lib. 5. c. 9.

maiore facilitate ſe parentum hæreditati impuberes immiſcere, quam extraneorum, nu. 19. li. 9. c. 7.

Maiorem honorem eſſe ſepeliri in eccleſia, quam in cameterijs, nu. 16. lib. 7. c. 9.

maior quis eſſe præſumitur, niſi probetur minor, num. 418. lib. 5. cap. 18.

maioritas rationis ubi uigeat productionem fieri, etiam ſi ius pœnam imponat ipſo iure, nu. 12. lib. 7. c. 9.

Sed diuerſum uideri conſtitutum in l. ſinal. C. de inte dic. matri. num. 13.

Quamuis primam partem adiuuet, d. l. 2. C. de patri. qui fil. diſtrax. num. 14.

maioritas rationis ubi ſurgit ex ui regulæ, cui quod plus eſt, ſemper interpretationi extenſiuæ occaſionem præbere, nu. 9. & 10. lib. 7. c. 10.

Secus ubi aliunde prouenit, nu. 11.

maior eſt uirtus tranſactionis, quàm concluſionis in cauſa nu. 34 lib. 10. c. 34.

maioritate rationis extenſionem procedere quando procedit ex regula, cui quod plus eſt licet, nu. 5 lib. 7. c. 7.

Auctorem putare, indiſtincte progredi extenſionem quando maioritas eſt ex ratione in lege expreſſa, uel quæ expreſſa habeatur, nu. 2. lib. 7. c. 7.

Quia tunc diſpoſitio dicitur comprehendere non autem extendi, numero 3.

malafides quibus coniecturis probetur in iudicis arbitrio eſt poſitum, nu. 259. lib. 5. c. 20.

malefides potius in dubio plerunque præſumitur, quam ignorantia, nu 442 lib. 5. c. 18.

malafides non præſumitur in eo, qui rem a domino emit, numero 137. lib. 5. c. 19.

mala fides non præſumitur in eo, qui factum alicuius ignorauit, nu. 141. lib. 5. c. 19.

mala fides præſumitur contra eum, qui contra iuris diſpoſitionem contendit, nu. 445. lib. 5. c. 18.

malafides generaliter præſumitur contra eum qui aliquid facit contra iuris diſpoſitionem, nu. 446. lib. 5. c. 18.

maledicens principi ex propoſito punitur arbitrio iudicis, nu. 259. lib. 5. c. 20.

mandatum durare præſumitur durante præſumptione uoluntatis, nu 449. lib. 5. c. 18.

mandatum tacitum præſumitur in exceſſu, a procuratore facto, me ſciente & patiente, nu. 450. lib. 5. c. 18.

mandatum procuratorium interueniſſe præſumitur ſi cui inſtrumenta ad cauſam pertinentia conſignata ſunt, numero 416. lib. 5. c. 18.

mandans arbitrarie punitur cum mandatarius præter ius cõmmune a ſtatuto pœna afficitur, nu. 256. li. 5. c. 20.

mandato & iuſſu alterius delinquens quandoque iudicis arbitrio punitur, nu. 257. lib. 5. c. 20.

mandatum principis contemnens iudicis arbitrio pęnas luit, nu. 258. lib. 5. c. 20.

mandans delictum committi ſi mandatarius delicti fines exceſſerit arbitraria pœna afficitur, nu. 255. lib. 5. c. 20.

mandatum non præſumitur ex antiquitate temporis alijs non concurrentibus, nu. 142. lib. 5. c. 19.

manifeſta negare irreuerentiam eſſe, nu. 18. lib. 5. c. 5.

manumiſſori neceſſario non dantur manumiſſionis beneficia, nu. 5. lib. 10. c. 32.

manumittendi uerbum ad propriam & impropriam manumiſſionem referri, nu. 16. lib. 2. c. 21.

Mariani ſocini ſententia aduerſari tex. in l. qui duos § ultimo de reb. dub. nu 21 lib. 8. capit. 9.

Maritus qui negligit uxorem infirmam, non debet lucrari dotem, nu. 23. lib. 10. c. 15.

maritus qui famis neceſſitate poteſt dotem alienare, non poſſe id facere ob aliam cauſam, nu. 64 lib. 10. c. 32.

maritus ingratus erga uxorem non lucratur dotem, nu. 26. lib. 10. cap. 15.

maritus ſi ſtatuto prohibetur relinquere uxori, & illa prohibetur accipere, nu. 10. & 12. lib. 7. c. 29.

Secus in diuerſis actibus, nu. 11.

maritum teneri ſubuenire uxori de alimentis, medicinis ac omnibus neceſſarijs, nu. 24. lib. 10. c. 15.

maritus tempore peſtis non tenetur reddere debitum uxori contagioſæ, nu 38 lib. 10. c. 27.

maritus qui animi ſui hoſtilitatem oſtendit in uxorem ſuam ſi petat eam ſibi reſtitui non auditur, numero 1. lib. 10. capitulo 16.

Nec cogenda eſt uxor ad uirum redire, nu. 2.

mariti ob nimiam ſæuitiam uxor ab eodem ſeparatur, numero 19. lib. 10. c. 15.

Nec illi reſtituendam eſſe, nu. 20.

mariti ſæuitiam contra uxorem, probandam eſſe per uxorem quæ illam allegat, nu. 27. lib. 10. c. 15.

maritus priuilegium non habet quatenus facere poteſt quando mulier eget, nu. 17. lib. 10. c. 32.

maritus cui uxor tradidit inſtrumenta præſumitur eſſe procurator uxoris, nu. 432. lib. 5. c. 18.

maritus præſumitur ſic cum uxore ſua habitare, ut clericus in eccleſia ſua reſidere, nu. 433 lib. 5. c. 18.

marito prohibito relinquere uxori, non cenſetur uxor prohibita, uiro relinquere, nu 11 lib. 7. c. 29.

maritus & uxor communicant ſibi actus ſpirituales, num. 4. lib. 8. cap. 29.

materia legitimationis an ſit fauorabilis uel odioſa, nu. 19. & 20. lib. 9. c. 33.

materiam in ius uocationis pro parte eſſe odioſam & pro parte fauorabilem, nu 4. lib. 8. c. 22.

materiam legitimationis ex communi doctorum ſententia eſſe fauorabilem, nu. 12. lib. 9. c. 34.

materię per alios diligenter elaboratę aliqua non contemnenda addere ſatis eſſe, nu. 35. lib. 1. c. 17.

materiam priuilegiorum frequentiſſimam eſſe in uſu forenſi, nu. 4. lib. 8. cap. 24.

materiam fauorabilem, eſſe adeo extenſibilem, ut omnes omnino caſus complectatur ad quos extendi poſſit, num. 29. lib. 8. cap. 20.

materiam formalem non recipere nec additionem nec diminutionem, nu. 17 li. 6. c. 11.

materiam limitatoriam, & exorbitantem unam & eandem eſſe, nu. 1 li. 7. c. 1.

materiam interpretationis extenſiuæ eſſe ualde diffuſam ac periculoſam, nu. 1 li. 6. c. 1.

Matheſilanum ſolennem Doctorem appellari, numero 2. lib. 6. cap. 12.

mater redimens filium ab hoſtibus præſumitur proximitatis gratia donare, nu. 431. li. 5. c. 18.

mater præſumitur primo mortua, ſi unà cum filio deceſſit, nu. 437. lib 5. c. 18.

mater prodiga quæ non petijt tutorem filio debito tempore non priuatur illius ſucceſſione, nu. 24 lib. 10. c. 22.

Mat

Mater quæ non petiijt tutorem tempore peſtis excuſatur a pœna priuationis hæreditatis filij, nu. 52. lib. 10. c. 27.

matris ad ſecunda uota tranſeuntis iudicio electus tutor arbitrio iudicis confirmatur, nu. 236. lib. 5. c. 20.

matrem meretricem non poſſe exhæredare filiam meretricem, nu. 30. lib. 10. c. 18.

Niſi tempore teſtamenti ſit facta melioris vitæ nu. 31.

mater quando cum filio impubere eodem inſortunio perit, filius prior deceſſiſſe intelligitur, nu. 15. lib. 8. c. 9.

mater in dubio non præſumitur, quæ filium non diligit, numero 147. lib. 5. c. 19.

matres infideles male agere, quæ pro ſanandis filiorum languoribus ad profanas incantationes recurrunt, num. 7. lib. 1. cap. 16.

mater dans dotem pro filia præſumitur uelle donare, numero 425 lib. 5. c. 18.

matricula habet præſumptionem pro ſe, nu. 412. lib. 5. c. 18.

matrimonio qui non poteſt coniungi de iure canonico ob gradus prærogatiuam non poterit etiam ſponſalia contrahere, nu. 19. lib. 6 c. 6.

Idemque eſſe in ordinibus ſeſſionum, quia uno mutato, cæteri quoque alterationem recipiunt, nu. 20.

matrimonium non præſumitur, niſi probetur, ſed potius fornicatio, nu. 140. lib. 5. c. 19.

matrimonium præſumitur ubi quis filios naturales ſuſceptos ſimpliciter filios appellat, nu. 417. lib. 5. c. 18.

matrimonij ſuper impedimento quando ſtatur iuramēto conſanguineorum in iudicis eſt arbitrio, numero 240. libro 5 cap. 20.

matrimonium non præſumitur contractum cum ingenua redempta ab hoſtibus, quamuis eo animo retineatur, ut ex ea liberi ſuſcipiantur, nu. 138. lib. 5. c. 16.

maſculinum concipere ſemininum uere & proprie ſecundum rationem recti iudicij, quod legiſtæ ponderant, ſi eadem ſit ratio, nu. 9. lib. 3. c. 1.

maſculus præſumitur primo natus, cum maſculum & fœminam peperit, nu 476. lib. 5. c. 18.

maſculorum uno partu editorum formoſior, & robuſtior prior natus eſſe præſumitur, nu. 440. lib. 5. c. 18.

maſculorum libidinem attentantes iudicis arbitrio puniuntur, nu. 245. lib. 5. c. 20.

mediam uiam in conflictu rationum deligendam eſſe, nu. 75. lib. 9. cap. 36.

mediocritatem amplectendam eſſe quando per illam actus principalis ſuſtinetur, nu. 76. lib. 9. c. 36.

melioramenta reficiuntur iudicis arbitrio, numero 241. libro 5. cap. 20.

melius eſſe ciuem nobilitatis ciuitatis mediocrem, quam maiorem ciuem mediocris ciuitatis, nu. 22. lib. 10. c. 26.

meliorationum gratia clericum a beneficio ammotum, poſſe retinere bona eccleſiaſtica, nu. 49 lib. 10. c. 25.

meliorationum cauſa poſſe prælatum ſolum bona eccleſiaſtica a laicis meliorata in emphyteuſim concedere, nu. 50. lib. 10. cap. 25.

melioris conditionis eſſe non debet uxor putatiua, quám uera, nu. 6. lib. 7. c. 31.

memoriam hominum quæ excedant ita ab antiquo obtinuiſſe præſumuntur ut uim tituli ac priuilegij habeant, numero 16. lib 4 c. 9.

menſis utilis an ſit 30. uel 31. dierum iudici eſt arbitrium, numero 231. lib. 5. capit. 20.

Mens in contractibus prædominatur uerbis, numero 8. libro 1. cap. 21.

Mens ipſa non uerborum ratio attendi debet, n. 6. li. 1. c. 4.

mens ipſa legis intrinſeca quæ ſit, nu. 17. lib. 1. c. 20.

mentem in ultimis uoluntatibus uerbis præferri, numero 9. lib. 1. cap. 21.

mentem eſſe verborum radicem, & eius ſubſtantiam primam, nu. 18. lib. 1. c. 21.

Mens diſponentis quando elicitur interpretatione quod iuris ſtatuendum ſit, nu. 28. lib. 9. c. 21.

mens diſponentis de qua conſtat, potiſſime attenditur, nu. 6. lib. 2. cap. 22.

mentem prædominari uerbis late & apposite, n. 5. l. 1 c. 21.

mentem ut animam, uerba ut corpus haberi in lege, nu. 18. & 19. lib. 6. c. 3.

mens ſtatuti quando eſt rem afficere non debet haberi ratio perſonarum, nu. 27. lib. 10. c. 34.

mentem ſtatuti ac rationem differre inſpecta ſtrictiore ſignificatione, ſecus ſecundum latiorem, nu. 45. lib. 8. c. 1.

mens legis intrinſeca quæ ſit, nu. 17. lib. 2. 10.

mens legis extrinſeca quæ ſit, nu. 18 lib. 2. c 10.

mens diſponentis quando repugnat comprehenſioni caſus mixti, is non comprehenditur, nu. 1. lib. 9. c. 22.

mentem legis ex ratione colligi, nu. 15. lib. 6. c. 3.

mentem legis maximum eſſe fundamentum interpretationis faciendæ, nu. 16 lib 6. c. 3.

mentem legiſlatoris ac diſponentis cuicunque etiam propriæ uerborum ſignificationi præferri, nu. 36. lib. 3. c. 22.

mentis captio tanquam genus ea quoque hominum genera comprehendit in quibus, non eadem ſaltem par militat ratio, nu. 11. lib. 8. c. 17.

mentem defuncti in conditionibus primum locum obtinere, nu. 3. lib. 9. c. 11.

Siue expreſſa ſiue tacita ſit, nu. 4.

mens ſtatuti quæ eſſe dicatur, nu. 43. lib. 8. c. 1.

mens legis quando ex ijs quæ dicta ſunt in lege colligitur, tunc lex ipſa & mens legis dicuntur eſſe vnum & idem, nu. 9. lib. 2. c. 10.

mentem legis ab ipſa lege non differre, ut nec ratio ab ipſa lege differt, nu. 10 lib. 2. c. 10.

mentem tacitam æquè ac expreſſam ſerua, nu. 10 l. 1. c. 21.

mentem teſtatoris magis attendi, quam ueritatem ſermonis, num. 11 lib. 1. c. 21.

mentem teſtatoris in fideicommiſſis quibuſcunque uerbis expreſſam attendi plene ac utiliter, nu. 12. lib. 1. c. 21.

mentem diſponentis ubi de illa conſtet uerbis præferri, nu. 24. lib 9 c. 3.

mentem intrinſecam legis triplici modo colligi, primoque ſi caſus omiſſus ſub expreſſo comprehendatur, numero 3. libro 6. cap. 22.

Item quando per aliam legem declararetur caſum in corrigente lege expreſſum fuiſſe enuntiatum gratia exempli, n. 4.

Et quando alias reſultaret abſonus intellectus, nu. 5.

mentem teſtatoris non attendi, quæ non habeat uel propriam uel largam uerborum ſignificationem, nu. 10 lib. 9. c. 4.

mentem teſtatoris non attendi, quæ non tranſeat in diſpoſitionem, nu. 11. lib. 9. c. 4.

mentem legis ex ratione declarari, nu. 6 lib. 7 cap. 22.

Mentem & rationem legis unum & idem eſſe, n. 6. l. 7. c. 22

Quodque ex ratione eſt & ex mente eſſe, nu. 8. lib. 7. c. 22.
Et quod ex uerbis venit nunquam in quacunque materia etiam odioſa cenſeri reiectum, nu. 9. lib. 2. c. 22.
Et quę dicuntur de ratione in lege expreſſa, intelligi quoque de ratione quæ unica tantum poteſt aſſignari, nu. 10. ibi.
Mens teſtatoris non attenditur, niſi uerba proprie uel improprie deſeruiant, nu. 11. lib 9. c. 3.
Contra tamen differere Garciam Hiſpanum, nu. 12.
Quia in ultimis uoluntatibus primum locum obtinet mens defuncti, ibid.
Et quia communis traditio uidetur implicare contrarietatem, num. 13.
Ac rurſus quia cum uerba repugnant menti, nihil agunt, numero 14.
Item quia uerba ſecundum ſacræ ſcripturæ expoſitores, ſunt quæ intra mentem concipiuntur, & animi ſilentium retinetur, nu. 15. lib. 9. c. 3.
mens ſtatuti quando eſt certa ſemper debet ſeruari præciſe, nu. 19. lib. 8. c. 3.
mens ſtatuti ubi eſt ambigua ſemper recurritur ad granum ſalis, ideſt ad ius commune, ne marceſcat, n. 20. l. 8. c. 3.
mentem defuncti hæres quandoque tanquam uériſimiliter informatus declarat, nu. 19. lib. 10. c. 38.
mentem defuncti iudicem declarare debere ſecundum uiuentium opinionem, nu. 20. lib. 10. c. 38.
mentiri contra ſe quis non præſumitur, nu. 143. lib. 5. c. 19.
mentio ubi ſpecialis requiritur poſſ: per æquipollens ſatisfieri, nu. 13. lib 2. c. 15.
mercator præſumitur habere pecuniam paratam, num. 447. lib. 5. cap. 18.
mercedis remiſſio fit conductori belli tempore, numero 2. lib. 10. cap. 28.
Niſi tempore contractus uiguiſſet tempus belli, nu 3.
mercedis remiſſionem in empdyteuta belli tempore non dari, nu. 6. lib. 19. c. 28.
meretricem matrem non poſſe exhæredare filiam meretricem, nu. 30. liq. 10. c. 18.
Niſi tempore teſtamenti ſit facta melioris uitæ, nu. 31.
meretricem rapiens pro iudicis arbitrio pœna afficitur, numero 247. lib 5. c. 20.
metaphoram ſeu translationem obſcuritatem parere, nu. 15. lib. 3. c. 13.
Meri & mixti imperij cauſa, poſſe ex cauſas neceſſitatis delegari, nu. 71. lib. 10. c. 22.
metus iuſtus quis dicatur iudicis arbitrio dimittitur, numero 234. lib. 5. c. 20.
metus quibus coniecturis probari poſſit iudicis arbitrio relinquitur, nu. 234. lib. 5. c. 20.
metus non præſumitur a paruo in magnum fuiſſe illatus, numero 5. lib. 5. c. 19.
metus quibus ex cauſis præſumatur, nu. 448. lib. 16.
metus præſumitur non interceſſiſſe, amicis atque affinibus interuenientibus, nu. 451. lib. 5. c. 18.
metus non pręſumitur quando de metu quis proteſtatus non fuit, nu. 149. lib. 5. c. 19.
Idemque in alijs caſibus ibid. enumeratis.
metus regulariter non præſumitur niſi probetur, num. 150. lib. 5. cap. 19.
militare flagitium apud Romanos ſeueros militaris disciplinę uindices, a multis commiſſum paucorum ſortitione fuiſſe punitum, nu. 10. lib. 10. c. 19.
militare quis præſumitur ex pecunijs patris, numero 430. lib. 5. cap. 18.
militis præteritio ignorantis ſe habere filium non inducit exheredationem nu. 33. lib. 10. c. 31.
Quæ tamen ignorantia in pagano prætereunte inducit irritationem teſtamenti etiam quo ad legata ampliora, numero 34.
milites qui teſtamentum quo quo modo uelint, poſſint facere, non diſtingui ſolennitatibus iuris ciuilis, numero 4. libro 10. cap. 5.
minima non curari in extraordinarijs, nu. 6. lib. 10. c. 25.
minimi rationem eſſe habendam, quando abſurdum ſequeretur, nu 32. lib. 10 c. 25.
minimorum ratio habetur in ijs quæ ſunt ſecundum ius commune, nu. 9. lib. 10. c. 2.
minima non conſiderari quando per eorum conſiderationem fieret præiudicium rebus maioribus, nu. 8. lib. 10. c. 25.
minimum attenditur quando diſpoſitio loquitur conditionaliter, nu. 22. lib. 10. c. 25.
minimum attenditur cum pro forma requiritur, numero 24. lib. 10. cap. 25.
Quia formæ nihil addi poteſt neque minui, ibid.
minimum attendi quando requiritur ad maiorem ſummam integrandam, nu. 25. lib. 10. c. 25.
minimum eſt in conſideratione habendum, ubi in eo militat eadem ratio, quæ in magno, nu. 26. lib. 10. c. 35.
minor præſumitur læſus mutuum contrahens cum fœneratore, nu. 421. lib. 5. c. 18.
minorum quæ res præter prædia poſſint alienari, iudex arbitratur, nu. 237. lib. 5. c. 20.
minor facile præſumitur circumſcribi, nu. 419. lib. 5. c. 18.
minor ſi rem alienet abſque prætoris decreto alienationem nullam eſſe, nu. 16. lib. 10. c. 5.
Idemque in eccleſia, nu. 17.
minorem decem & octo annis in omittendo peccantem, excuſari, nu 25. lib. 10. c. 22.
minor ob ſummam peritiam a generali beneficio reſtitutionis in integrum arcetur, nu. 13 lib. 10. c. 12.
minor non reſtituitur aduerſus ſententiam interlocutoriam, in qua exceptio modici præiudicij perimitur, numero 7. lib. 10. c. 25.
miſerabilis perſona quæ dicatur iudicis arbitrio ſtatur, numero 233. lib. 5. c. 20.
mixtum quando conſtat ex qualitatibus inſeparabilibus quid conſtituendum ſit, nu. 17. lib. 9. c. 22.
mixtum caſum in ſimplici non contineri quando facta eſt diſpoſitio ſuper utroque ſimplicium, nu. 12. lib. 9. c. 22.
Niſi eadem militet ratio, nu. 13.
mixtum caſum quando eſt maior expreſſis, non uideri conceſſum ſub ſimplicibus, nu. 52. lin. 9. c. 33.
mixtum quando fit ex concurſu plurium qualitatum in eandem perſonam, quid iuris ſit conſtituendum, num. 1. 2. & 3. lib. 9. c. 31.
Ex diſtinctione Ludo. Roman.
Qui infert ex illa ad deciſionem uigintitrium quæſtionum, numero 41.
mixtum ſub ſimplicibus uenit in diſpoſitionem facta ſuper utroque ſimplicium, quando ſimplicia per concurſum non confunduntur, nu. 9. lib. 9. c. 25.

Mixtum

Mixtum ex ui ſermonis non conuenire, nec fœmininum ſub maſculino, nu. 2. lib. 8. c. 30.
Mixtum caſum in ſtatutis in quibus uerba ad literam ſunt accipienda, ſub ſimplicibus non comprehendi, num. 35. lib 9 cap. 21.
mixtum in materia fauorabili in dubio comprehendi ſub ſimplicibus, nu. 18. lib. 9 c. 22.
mixtum quid ſi ſit ex duabus perſonis ſimul iunctis propter aliquam qualitatem, quomodo ſit conſtituendum ex Romano, nu. 1. & 2. lib. 9. c. 30.
mixtum quando ſumus in dubio an ſub ſimplicibus comprehendatur, nu. 3. lib. 9. c. 22.
mixtus caſus qui comprehenditur ſub uirtute rationis, ſiue ea expreſſa ſiue pro expreſſa habeatur proprie dicitur comprehendi, nu. 19. & 20. lib 9. c. 21.
mixtum ex ſimplicibus non alteratis in quacunque diſpoſitione comprehendi ſub ſimplicibus, n. 38. & 39. l. 9. c. 33.
mixtum ſeparabile proprie ſub ſimplicibus comprehendi, numero 18. lib. 4. c. 21.
mixtum caſum in contractu feudali non comprehendi ſub ſimplicibus ſecundum Romanum, nu. 1 lib. 9. c. 28.
Sed D. Alciatum contra ſentire.
Bolognetum aduerſari D. Alciato & cum Romano ſentire, quia natura priuilegiaria eſt, ſecundum eum, non beneficiaria, nu 5.
mixtum quid ſit, nu. 2. lib 9. c. 20.
mixtum ſub ſimplicibus comprehendi quando uerſamur in qualitatibus extrinſecis, nu. 6. lib. 9. c. 22.
mixti improprij tractatio cur non faciat ad terminos materiæ mixtorum, nu 9. lib. 9. c. 23.
mixtum Imperium conſtituere 3. ſpeciem a iuriſdictione, & mero imperio ſeparatam, nu. 2. lib. 9. c. 25.
magis communem eſſe Doct. ſententiam ut mixtum quoque imperium uideatur eſſe conceſſum, nu. 3. lib. 9. c. 25.
merum & mixtum imperium non differre ſpecie, numero 4. lib. 9. cap. 18.
mixtorum genera quot ſint ſecundum Bolognet. numero 4. lib. 9. cap 20.
Sub quibus mixtorum generibus quam uarie ſpecies comprehendantur, ſed opus non eſſe eas proſequi, nu. 5. & 6.
Tria mixtoru genera eſſe, auctorem quoque ipſum opinari, ſpecificũ contentum, & promiſcuum concurſu, n. 7. ibi.
mixtum in priuilegijs non comprehendi ſub ſimplicibus, numero 22. lib. 9. c. 22.
Contrariam tamen ſententiam placuiſſe cumano, 23.
Nihilominus fœdere diſtinctionis putat D. Alciatus communem ſententiam cum cumani opinione conciliari poſſe diſtinguendo inter caſum quo magis attenditur mens, & caſum quo magis uerba attendenda ſunt, nu. 24. & 25.
Bar. & communem opinionem ut in materia odioſa ac ſtricte interpretanda mixtum ſub ſimplicibus non comprehendatur ueriorem eſſe, nu. 26.
mixtum in materia odioſa ſub ſimplicibus non comprehendi, nu 22. lib. 9. c. 22.
mixtum ſpecificum quid ſit, & eius exempla, nu. 8. 9. 10. 11 & 12. lib. 9 c 20.
mixtum concurſu quid ſit illiusque exempla, nu. 13. & 14. lib 9. cap. 20.
mixtum contentum quid ſit, eiuſque exempla, numero 15. 16. 17 & 18.
Triaque iſta mixtorum genera ad duo alia deduci, num. 19. lib. 9. cap. 20.
mixtum quando ultra ſubſtantiam nouam quoque habet nomen diſpoſitio loquens de ſimplicibus, non trahitur ad mixtum, nu. 3. lib. 9. c. 21.
mixtus caſus an in caſu ſimplici comprehendatur, num. 1. lib. 9. cap. 19.
Gloſſ. ponere regulam affirmatiuam, nu. 2.
Et quibus argumentis probetur, ibid.
Bar. concipere regulam negatiuam & quibus eam probet rationibus, nu. 3.
Sed excipere tres caſus, nu. 5.
Cum Bartoliq; theorica tranſire ſcribentes cõmuniter, ibid.
Quibus rationibus alij impugnent negatiuam Bart. opinionem, numero 5.
Propter iurium contrarietatem in hac materia illam difficilem arduam atque brocardicam fuiſſe compellatam & multos multa dixiſſe uarieque locutos fuiſſe in ea reſoluenda, nu. 6. Quidque ſenſerit Lud. Rom. ibid.
Et quid Franc. Aretinus, nu. 7.
Cui accedit Maria. iunior nu. 8.
Quæ ſenſit Bar Soci. in eadem materia, ſententia, n. 9. & 10.
Quod fuerit D. Alciati uotum, nu. 11. & nu. 14.
Quid contra omnes opinatus ſit Fortunius Garcias, nu. 12.
Qualis fuerit Ioan. Croti ſententia, nu. 13.
Ioan. Bolognetus quomodo explicarit iſtiuſmodi negocium, nu. 15 cum tribus ſeq.
Quomodo putet auctor reſoluendam eſſe difficultatem an mixtum comprehendatur ſub ſimplicibus, nu. 1 li. 9. c. 21.
mobilia omnia quando legantur ueniunt pecuniæ, libri, pecudes, aurum argentum fructus ſeparati a ſolo, & omnia mobilia ac uenalia, nu. 8 lib. 2. c. 16.
modica ſanguinis effuſio diſcernitur iudicis arbitrio, numero 243. lib. 5. c. 20.
modos topicos contineri poſtremo interpretationis inſtrumento, nu. 1 lib. 5. c. 17.
Confutatur D. Alciati opinio qui contra ſenſit, nu. 2.
Hoſce locos qui integris commentarijs explicarint, num. 3.
Auctoris methodus in locis prædictis referendis, nu. 4.
modum non attendi ubi effectus identitas reſurgit, num. 73. lib. 9. cap. 36.
moyſem propter peccatum idolatriæ occidi præcipiſſe uiginti duo millia hominum, nu. 28. lib. 10. c. 29.
monacho & canonico eccleſię Cathedralis non poſſe cauſam delegari, ex Archidiacono, nu. 7. lib. 9. c. 31.
Niſi ſum. Pontif. ea qualitate non attenta cauſam committeret, nu. ſupra citat.
Archidiaconi ſententiam in uſu forenſi uideri dutum eſſe non obtinere, nu. 11.
Auctorem putare Archidiaconi atque Abbatis opiniones fœdere diſtinctionis conciliandas eſſe, nu. 12.
monachi non ſuccedunt in feudis, nu. 12. lib. 7. c. 33.
monachus qui promouetur ad dignitatem clericorum ſecularium ea poſſe quę poſſunt clerici ſeculares, n. 4. l. 6. c. 32.
monacho exiſtenti canonico eccleſiæ cathedralis poſſe delegari, nu. 10. lib. 6 c. 31.
Ex Abbatis ſententia quibuſque in cauſis ſit recipienda eius ſententia, nu. 18.
Fely. ſententia contra Abbatem confutatur, nu. 20. & 21. cum ſequent.

INDEX.

Monachatus uel canonicatus regularis, mentio quando per ſum. Pontific. in commiſſione ſit facienda, n. 16. l. 9. c. 32.
Monachum qui factus fuerit canonicus, non eximi prorſus a qualitate canonicatus, nu. 17. lib. 9. c. 32.
Monachatus qualitas quando alterata remaneat per qualitatem canonicatus, nu. 19. lib. 9. c. 32.
Monachum factum epiſcopum remanere monachum, numero 21. lib. 9. c. 32.
Quantum ad ea quæ non repugnant epiſcopatui, nu. 22.
Monendo magis, quam minando, cum multitudine agendum eſſe, nu. 7. lib. 10. c. 19.
Ob populum multum pertranſit crimen inultum, nu. 8.
Monetam falſam cudens, ſed non perficiens arbitrarie punitur, nu. 248. lib. 5. c. 20.
Idemque eſt in monetam non expendibilem cudente, n. 249.
Monetam ex uiliore argento expendens iudicis arbitrio punitur, nu. 250. lib. 5. c. 20.
Monetam falſam expendens ſi oſtendat a quo habuit punitur arbitrarie, nu. 251. lib. 5. c. 20.
Monetam falſam expendens quomodo bonam fidem ſuam probet in iudicis eſt arbitrio, nu. 252. lib. 5. c. 20.
Monetam ueterem reprobatam expendens punitur iudicis arbitrio, nu. 254. lib. 5. c. 2ij.
Monialis præſumitur quæ reperitur inter alias moniales, numero 424. lib. 5. c. 10.
Moram non committi tempore peſtis, nu. 19. lib. 10. c. 27.
Mora quando commiſſa dicatur in iudicis eſt arbitrio, numero 238. lib. 5. c. 20.
Morem peculiarem iuriſconſultis eſſe per ironiam loqui, numero. 8. lib. 7. cap. 5.
mortuus quando quis uulnere dicatur iudicis arbitrio ſtatuitur, nu. 242. lib. 5. c. 20.
Mortis appellatione regulariter ciuilem non comprehendi, nu. 33. lib. 3. c. 20.
Niſi omnes effectus cũ illa omnino communes habeat, n. 34.
Mortua prior præſumitur eſſe uxor quam maritus, ſi eodem infortunio deceſſerint, nu. 441. lib. 5. c. 18.
Mortem principaliorem ac frequentatiorem eſſe modem finiendi uſumfructum, nu. 9. lib. 9. c. 13.
Mortui qui naſcuntur eos legem fingere non natos eſſe, numero, 18. lib. 3. c. 21.
Mortuus quis eſſe præſumitur in pupillari ætate, num. 438. lib. 5. cap. 18.
Mors dominorum inulta eſſe non debet, nu. 3. lib. 6. c. 9.
mortem nihil eſſe aliud, quam ſeparationem animæ a corpore, nu. 14. lib. 9. c. 10.
morientium mandata, uiuentiumque contractus, eodem iure accipi, niſi diuerſa ſubſit ratio, nu. 4. lib. 6. c. 39.
mortis in periculo an ſit iter faciens terra marique, index arbitratur, nu. 232. lib. 5. c. 20.
motus proprius non præſumitur in literis principis, niſi adſit clauſula motu proprio, nu. 144. lib. 5. c. 19.
mulcta inducitur contumaci iudicis arbitrio, numero 244. lib. 5. capit. 30.
mulierem ſecundum Iaſ. tempore peſtis poſſe in teſtem teſtamento adhiberi, nu. 22. lib. 10. c. 17.
Sed contra ſentire Alex. ibid.
mulier non præſumitur de facili donare, nu. 134. lib. 5. c. 19.
mulier præſumitur facile decipi, nu. 420. lib. 5. c. 19.
Mulier præſumitur nupta, quæ annulum fert digito, nu 422. libro 5. capitulo 18.
Mulier in caſu neceſſitatis poteſt baptizare, numero 36, lib. 10. cap. 32.
mulier coniugata præſumitur dotata, nu. 139. lib. 5. c. 18.
mulier profuga quæ ex ſtatuto poteſt occidi, multo magis poterit adulterari, nu. 15. lib. 6. c. 17.
Sed contrarium cum Bal. frequentius eſſe receptum, nu. 16.
mulier quæ ſine conſanguineis conſentientibus contrahere prohibetur, ſi illi conſentire nolint, ſine illis contrahi, numero 69. lib. 10. c. 32.
mulierem dici dotatum quæ in minimo dotata ſit, num. 10. lib. 10. cap. 25.
mulierem peruim deoſculans arbitraria pœna plectitur, numero 246. lib. 5. c. 20.
mulier coniugata præſumitur eſſe dotata, nu. 426. li. 5. c. 18.
mulier præſumitur non poſſe nubere ſine dote, numero 427. lib. 5. cap. 18.
mulier præſumitur ignorare legem, nu. 428. lib. 5. cap. 18.
mulier quæ non patitur filium, de quo eſt controuerſia uulnerari præſumitur mater, nu. 429. lib. 5. c. 18.
mulieres in clandiſtinis factis non excuſari a pœnis, nu. 13. lib. 10. cap. 21.
mulieres quæ contrahunt nuptias cum collateralibus ſi palam id faciant excuſari aut leuius puniri, ſi clam nõ item, nu. 14. lib. 10. c. 21.
mulieres in caſibus tantum a iure expreſſis excuſari, nu. 17. lib. 10. c. 21.
Auctor quibus rationibus putet mulieres in clandeſtinis haud eſſe excuſandas, nu. 18.
mulier quę reperitur in inſtrumento fideiuſſiſſe non intelligitur renuntiaſſe beneficio Senatuſconſulti Velleiani, numero 245. lib. 5. cap. 19.
mulier quæ dotem ſibi reddi ſtipulata non eſt præſumitur ſtipulata eſſe, nu. 414. lib. 5. c. 18.
mulier præſumitur quæcunque quæſiuit conſtante matrimonio acquiſiuiſſe de bonis mariti, nu. 415. c. 18.
mulierem fornicariam non poſſe uti priuilegio, mulieribus conceſſo, ne perſonaliter capi poſſet, nu. 2. lib. 10. c. 18.
mulier ſi ſtatuto prohibeatur cõtrahere ſine conſenſu propinquorum intelligiter quoque prohibita donare cauſa mortis, nu. 14. lib. 9. c. 22.
mulier præſumitur eſſe ſtipulata ſibi dotem reddi, quando extraneus dotat, nu. 434. lib. 5. c. 18.
mulier præſumitur ex alio poſt mortem uiri concepiſſe, ſi poſt xi. menſes peperit, nu. 435. lib. 5. c. 18.
mulieres in ſubſidium adhiberi in teſtes, quando mares nec habitu nec potentia poſſunt in teſtes adhiberi, num. 13. lib. 10. cap. 27.
mulier ignorans quæ non denuntiauit ſe prægnantem excuſatur, nu. 37. lib. 10. c. 31.
mulierem poſſe eſſe teſtem in teſt. eius qui in ciuitate patriæ liberandæ gratia permanſerit, nu. 15. lib. 10. c. 27.
mulieres poſſe eſſe teſtes in teſtam. eorum quibus eſt remiſſa ſolennitas iuris poſitiui, nu. 16. lib. 20. c. 27.
Quod tamen credit auctor uerum eſſe ſi mares potentia, & habitu haberi non poſſint, nu. 17.
multa in iure ciuili contra ſtrictam rationem pro communi utilitate recepta eſſe, nu. 4. lib. 7. c. 18.
multitudinis inductæ uſum in conſideratione eſſe non debere, nu. 32. lib. 4. c. 2.

Multi-

Multitudine cauſarum plerunque recedi a regulis iuris communis,nu. 1.lib.10.c.20.
Multitudinem peccantium non parare errori patrocinium, nu.27.lib.10.cap. 19.
Multitudo religioſorum ubi deliquit contra uotum aut obſeruantiam monachalem ei non parcitur, nu.35.lib.10. cap.19.
Multitudine contrahentium matrimonium de facto in gradu prohibito principem facilius moueri ad diſpenſandum,nu.11.lib.10.c.20.
Multitudine delinquentium principem facilius remittere, nu.2.lib.10.c.19.
Qui diſtinguant in hoc articulo,nu.3.
Multitudine cauſarum ſententiam poſſe de nocte ferri, nume.2. li.10. cap.20.
Quatuor tamen circumſtantijs concurrentibus,nu. 3.
Multitudinem teſtium refrenandorum eſſe iudicis arbitrio nu.5.lib.10.c.28.
Et quale debeat eſſe hoc iudicis arbitrium,& quàm uariatum ſententijs ea in re fuerit per Doctor.nu.6.
Multitudo cum pœna corporalis punitur , in pecuniariam commutatur,nu.6.lib.10.c.19.
Multos eſſe caſus in quibus regula l.cum quid ſi cer. petat. odioſa remanet,num.6.lib.2.c.18.
Multos per dies quod publicè propoſitum fuit, præſumitur plene cognitum,nu.423.lib.5.c.18.
Multos eſſe caſus in quibus uerba narratiua probant remiſſiuè,nu.33.lib.6.c. 1.
Multis iuribus uideri receptum,ut in ſtatuto caſus quoque fictus concipi debeat,num.1.li.3.c.20.
Quomodo reſoluerit,Petr. Anch. hanc diffcultatem, nu.2.
Quid alijs placuerit,nu.3.
Dynus qualiter diſtinxerit,nu.4.
Multos ita cautos eſſe,ut omnia uelint exprimere, nu.14.libro 9.cap.9.
Multos æquiuocare in materia extenſionum,inter extenſionem,& comprehenſionem,dum uolüt ad intrinſece comprehenſa fieri extenſionem,nu.15.li.6.c.5.
Multorum eſſe opinionem quòd imperator,& legitimare, & doctoreum gradum conferre,in terris eccleſiæ poſſit, nu.11.li.30.c.14.
Sed contra magis communiter teneri,nu.12.
Et e conuerſo credi de Summo Pontifice in terris Imperij, num.13.
Niſi alter in alterius ditione proprio ſubdito legitimationis uel doctoratus beneficium conferret, nu.14.
Idemque eſſe in omnibus non recognoſcentibus,ſuperiorem num.5.
Multis in Italia locis peculiaribus ſtatutis permiſſum eſſe , ut damna tranſeuntibus data a vicinis reſarciantur nu.34.lib.10.c.26.
Locus Ariſtotelis ea in re,nu.35.
Mundum neutro genere etiam apud antiquos dictum fuiſſe nu.15.li.3.c.10.
Municipali lege ſi munus aliquod introducatur , leges omnes de muneribus loquentes ad illud producuntur,nu.6. lib.6.cap.5.
Mutatio uoluntatis non præſumitur,nu.146.li. 5.c.19.
Mutatio confinium non præſumitur , nume.151.lib. 5. cap.19.
Mutatione etiam pœnali reſpectu temporis facta in uno caſu ex ordinibus in cæteris cum omnibus qualitatibus factum cenſeri,nu.2.li.7.c.28.
Mutuum quoties in neceſſariam cauſam fieret , Macedonianum Sen. conſul.non procedere, nu.8.lib.5.c.5.
Mutuum ſemper debet reſtitui in eadem bonitate generalitate,etiamſi non exprimatur,& ideo eius rei expreſſio nihil operatur,nu.4. lib.1.cap.12.

N

NArratiuorum verborum naturam eſſe,non ut probent,ſed ut probentur. nu 31.lib.6.c.1.
Natura & intellectus uerborum in quibus conſiſtat,num.1.lib.1.c.8.
Et ex Cæpola quinque enumerari,videlicet rationem ſermonis,cauſam & mentem uerborum , ut ſemper intelligantur ſecundum ſtrictiorem ſignificationem , ut nunquam exorbitent a natura actus ſed illi adaptentur,& quæ pluribus accommodari poſſunt temporibus omnibus adaptentur. ſecundum naturam temporis,nu.5.
Naturam interpretationis paſſiuæ eſſe ſuſcipere, & ab alio formari,num.19.li.10.lib.6.cap.5.
Appellarique iſtam interpretationem extenſiuam non ex eo quod caſus in ea expreſſus ad alios trahatur , ut in actiua ſed ex eo quod alia iura ad illam trahuntur, nume.20.lib.6 cap.5.
Naturam reſeruationis eſſe conſeruare ius quod quis habet,nu.29. lib.18.
Naturam interpretationis actiuæ eſſe influere alteri , At contra paſſiuæ eſſe ut influatur ſibi,nu.7.lib.6.c.5.
Naturalem charitatem multum interpretationi faciendæ ſuffragari,nu.30.lib.5.c.20.
Naturalia contractuum ſemper inſunt , & ideo eorum expreſſio nullius eſſe effectus,nu.5.lib.1.c.12.
Naturalem proprriamque uocis ſignificationem uinci a cõſuetudinaria, conſuetudinariam a ſubiecta materia, cui ſi coniuncta fuerit,figurata uis, dictionis, cæteras ſuperari ſed omnibus conuenientibus naturalem præ ceteris attendi nu.3 lib.1.cap.7.
Naturaliter ubi ſentimus fruſtra legem requirimus, nu.18. lib.10 cap.36.
Naturalis ratio potentiſſima eſt in qualibet ſtatutorum interpretatione, nu.10.lib.6.cap.3.
Naturalem rei ſignificationem poſſe immutari credit D. Alciatus,nu.12 lib.4 cap.2.
Naturalem rationem una eſſe ex fundamentis ipſius interpretationis extenſiuæ, nu.8.lib.7.cap.3.
Naturalem defenſionem a ſtatuentibus non poſſe tolli,nu. 8.lib. 10.cap.5.
Naturalem rationem ac iuſtitiam maxime operari in interpretationis prouicia,nu.35.li.5.c.10.
Natus extra ciuitatem tempore peſtis habetur pro nato in ciuitate,nu.35.lib 10.c.27.
Inferturque ad ſtatuta non niſi originarios ad ingreſſum collegij admittentia,ibi.
Natus quis in dubio præſumitur eſſe ex legitimo matrimonio nu.464.li.5.c.18.

Natum in terra in qua natus ſit Criſtus, maiore alibi natis non gaudere priuilegio, nu.20.lib.10.c.26.
Natus ex uxore præſumitur natus de marito, quamuis uxor ſit adultera, nu.469.lib.5.c.18.
Naufragio commiſſo rem ſubtrahens iudicis arbitrio punitur. nu.266.li.5.c.20.
Ne ſub conditione quidem ſcriptus hæres, intelligetur qui in eum caſum naſcitur, qui teſt. non eſt comprehenſus, nu.20.li 9.c.9.
Neceſſitas officij in plerisque derogat iuris communis diſpoſitioni. nu.1.li.10.c.32.
Neceſſitas facit probabile quod alias eſſet improbabile, no.13.li.20.c.17.
Idem eſſe quando ex conſuetudine poſſet legi per ſubſtitutum.
Neceſſitas ad quam adſtringitur teſtator ex forma iuris debet facere, ut facilius debeat interpretatione adiuuari eius diſpoſitio, nu.12.li.9.c.8.
Neceſſitatis tempore licitum eſſe furari, nu.37.li.10.c.33
Neceſſitatis tempore omnia eſſe communia, nu.21.lib.10. capit.2.
Neceſſitatis caritatisque tempore licitum eſſe furari ad depellendam famem, nu.22.lib.10.c.28.
Neceſſitatis cauſa quæ iuſta dicatur in alienatione inalienabilium indici arbritium eſt, nu.26.lib. 10. c.20.
Neceſſitatis ex cauſa teſtis dictum examinati in articulo mortis ſine commiſſione iudicis ualet, nu.76.li.10.c.32
Neceſſitate defectus ſuperioris multa in iure introducta eſſe ad derogationem iuris communis, n.77.li.20.c.32.
Neceſſitatis in caſu teſtamentum factum a peregrino coram tribus teſtibus ualet, nu.78.li.10 c.32.
Neceſſitatis in caſu ſtatutum quod requirit in actu duos notarios non habet locum, quia unus ſufficit, nu.79.li.10. capit.32.
Neceſſitatis in caſu poteſt notarius eſſe rogatus de commiſſione ſibi facta, nu.80.lib. 10.c.32.
Neceſſitatis in caſu poteſt unus notarius pro altero eſſe rogatus, nu.81.lib. 10 c.32.
Neceſſitatis tres tantum eſſe ſpecies quibus receditur a regulis iuris communis, fatalem ſcilicet naturalem, et legalem, nu.82.lib.10.c.32.
Bonaque alias prohibita alienari poſſe ob tres illas neceſſitatis ſpecies diſtrahi, nu.86.
Neceſſitas fatalis quæ ſit, nu.83 lib.10.c.32.
Neceſſitas naturalis quæ ſit, nu.84 lib.10.c 32.
Neceſſitas legalis quæ ſit nu.85. lib.10.c.32.
Neceſſitatem affectatam non prodeſſe, nu.87.lib.10.c.32.
Neceſſitatis cauſa introducta ceſſante neceſſitate reſolui, nu.88.li.10.c.32.
Neceſſitas legem non habet, nu.31.lib.10.c.33.
Neceſſitatem omnibus dominari, alijſque epithetis inſigniri, nu.22.li.10.c.32.
Et qui de neceſſitate plura ſcripſerint, nu.23.
Neceſſitatis cauſa licitum eſſe furari ut illi ſuccurratur, nume.24.lib.10.c.32.
Neque ſtatuti pœna fur punitur, nu.25.
Neceſſitatis gratia poſſunt ieiunia redimi pecunia, nu.26. lib.20.c.32.
Neceſſitatis gratia corpora ſanctorum de loco ad locum poſſunt transferri, nu.27.lib. 10.c.32.
Neceſſitatis cauſa epiſcopalis ſedes transferri poteſt, n.28 li.11.c.32.
neceſſitatis cauſa eccleſia noua ad limites alterius eccleſiæ conſtrui poteſt nu.29.lib.10.c.32.
Et baptizare quis alibi, quam in eccleſia, nu.30.
neceſſitatis gratia ſpurij, & alij non idonei ad decurionatum poſſunt promoueri, nu.1.li 10.c.32.
neceſſitatis gratia poteſt in eccleſia hoſpitium exerceri, nume.32.li.10.c.32.
neceſſitatis in cauſa abſolutio ab excommunicatione reſeruata Sum. Pontifici a maioribus ſacerdotibus poteſt præſtari, nu.33.li 10.c.32.
Ieiunijque præcepta non extenduntur ad caſum neceſſitatis, nu.32.
neceſſitatis in caſu baptiſmus etiam a laico ſuſcipi poteſt, nu.35.lib.10.c.32.
neceſſitatis in caſu mulier poteſt baptizare, nu.36.li.10. cap.32.
neceſſitatis ex cauſa poteſt appellari omiſſo medio, nu.37. li.10.c.32.
neceſſitatis in cauſa poſſunt teſtes ad æternam rei memoriã examinari, nu.38.lib.10.c.32.
neceſſitatis in caſu laico poſſe confiteri, nu.42.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa ſacrificia etiam ſuper re non conſecrata poſſe miniſtrari, nu.43 li.10.c.32.
neceſſitatis in caſu chriſmatis fronti inunctio alijs præterquam Epiſcopis permittitur, nu.44 li.10.c.32.
neceſſitatis caſu teſtimonium dicere prohibitus admittitur, nu.45.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa doctoribus licitum eſſe diebus feriatis conſulere, nu.46.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa teſtes coram iudice incompetente examinati faciunt fidem coram competente, nu.27.lib.10. capit.32.
Idemq; ſi ſuper articulis ratione formæ reprobatis ſunt examinati, nu.48.
neceſſitatis ex cauſa ieiunium poſſe per alterum impleri, nume.49.li.10.c.32.
neceſſitatis in caſu ſtatutum non habet locum contra proponentem collectam, nu.51.li.10.c.32.
neceſſitatis in caſu teſtimonia domeſtica admittuntur, nume.52.lib.10.c.32.
neceſſitatis in caſu priuilegiarius conueniri poteſt, nu.53. li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa venditores annonæ maiorem eius copiam coguntur uendere, nu.54.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa eccleſiaſticæ perſonæ collectari poſſunt, nu.55.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa vectigalia non ſoluuntur a portum ſubeuntibus, nu.56.li.10.c.32.
neceſſaria ex cauſa immunitas generalis non excuſat emendi, nu.57.li.10.c.32.
neceſſitatis cauſa ſuperiorum ordines inferiores tranſgredi poſſunt, nu.58.li.10.c 32.
neceſſitate famis patrem poſſe filium alienare, n.61 li.10. cap.32.
neceſſaria uictui magiſtratus poteſt comparare, n.65 li.10 cap.32.
neceſſitatis ex cauſa dicata Deo poſſunt alienari, nu.66.libro 10.c.32.

Ne-

Neceſſitatis ex cauſa feudum poteſt alienari, nu.67.li.10.
cap.32.
neceſſitatis in cauſa dominus uaſallo petitam licentiam alie-
nandi debet concedere alioqui Vaſallus ſine uenia alie-
nat, nu 68.li.10.c.32.
neceſſitatem debere eſſe fatalem, aut naturalem, aut lega-
lem in cauſa alienationis feudalis, nu.70.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa meri & mixti Imperij cauſam poſſe
delegari, nu.71.lib.10.c.32.
neceſſitate urgente actus qui non poteſt ſine conſenſu alicu-
ius expediri poteſt explicari, nu.72.lib.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa tutor non confecto inuentario poteſt
adminiſtrare bona pupilli, nu.73.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa Epiſcopus inconſulto ſummo Pontif.
poteſt alienare, nu.74.li.10.c.32.
neceſſitatis ex cauſa clericus poteſt recedere a reſidentia,
nu.75.li.10.c.32.
negantem ea, quæ ſenſibus patent, non doctrina, ſed corre-
ctione egere, nu.28 li.5.c.5.
negligens quando dicatur quis in præſentando reſcriptum,
arbitrio iudicis relinquitur, nu.264 lib.5.c.20.
negligens iuſtitiam adminiſtrare punitur iudicis arbitrio,
nu.269.lib.5.c.20.
negligentia quando tranſit in aliam ſpeciem delicti prælа-
tus remouetur, niſi reſipiſcat monitus, nu.33.& 34.li-
bro 10.cap.17.
negociator mandans Titio, ut pecuniam mutuo accipiat in-
telligitur etiam ſub uſuris, nu.26.li.9.c.6.
negocia quæ dicantur ardua in iudicis eſt arbitrio, nu.265
lib.5.c.20.
negocia plura eſſe quàm uocabula, nu.7.lib.1.c.2.
negocium cui generis nomen inditum ſit, poſſe dici innomi-
natum, ſi negocio quod ſpeciale nomen habeat compa-
tur, ſecus ſi genericè compellata reſpiciat, uel etiam fi-
guratè enunciata intueamur, nu.12.li.1.c.2.
nemo præſumitur ſibi uelle præiudicare, etiam in minimo,
nu.156.lib.5.c.19.
nemo præſumitur, ſeipſum incontinenti uelle corrigere, nu-
me.157.lib.5.c.19.& nu.456.li.5.c.18.
nemo præſumitur immemor ſalutis æternæ, nu.158.lib.5.
capit.19.
nemo præſumitur uelle iactare ſuum, nu.159.lib.5.c.19.
nemo præſumitur eam uiam eligere per quam impugnet iu-
dicium ſuum, nu.160.li.10.c.19.& nu.462.li.5.c.18
nemo præſumitur de uento uixiſſe, nu.161.li.5.c.19.
neminem poſſe compelli facere liberationes generales, nu.7
lib.10.c.2.
neptis ex filio dicitur de deſcendentibus per uirilem ſexum,
uel lineam maſculinam, & admittitur ad emphyteuſim
quæ ſit acceptata pro ſe et deſcendentibus per uirilem ſe-
xum, nu.4.lib.8.c.25.ſecundum Iaſon.
nepotes teſtatoris etiam ab illo non nominati in conditio-
ne poſiti eſſe cenſentur ad excluſionem extraneorum, nu-
me.24.li.10.c.13.
neruum tractationis de uerborum ſignificatione conſiſtere
in reſolutione conſtitutionis propriæ ſignificationis, in
qua tam uariatum fuit a iuris interpretibus, nu.1.lib.2.
capit.3.
nihil adeo eſſe præciſum firmum ac immobile quod ſemper
non recipiat intellectum a clauſula rebus ſic ſtantibus,
nu.20.lib.9.cap.37.
Siue a duorum uel unius conſenſu dependeat, nu.21.
nihil eſſe acceptius Principi illi Deo qui omnem hunc mun-
dum regit, quam concilia cœtusque hominum, quorum
conciliatrix eſt oratio, nu.11.lib.1.c.4.
nihil opus eſt nomine, cum de re ipſa nihil amplius eſt am-
biguum, nu.11.li.2.c.16.
nihil dici actum, quamdiu aliquid ſupereſt agendum, nu.16.
lib.4.c.14.
nilli aggeres rumpens pœna arbitraria afficitur, nu.271.
lib.5.cap.20.
nimia rei contumacia in miſſum in poſſeſſionem rei ſeruan-
dæ cauſa, antiquum poſſeſſorem expellere, ex primo de-
creto poſſidentem, eadem ratione fructus ſuos facere, nu-
me.13.lib.10.c.30.
Tria requiri ad hoc ut tales miſſiones in poſſeſſionem ex
primo decreto locum habeant. nu.14.
Sicque intelligenda eſſe omnia iura loquentia de miſſione
in poſſeſ. nu.15.
nimiam ſeueritatem reprehendi ac puniri in epiſcopo. n.32.
lib.10.c.25.
nimia contumacia quæ dicatur, nu.23.lib.10.c.30.
nimis tepidus in petendo ſententiam de iure ſuo diffiſus eſſe
præſumitur, nu.452.li.5.
nobiles oppidorum qui pretextu priuilegij conſuetudinis
uel legis municipalis, idoneos ad regimen oppidi promo-
uent, reprehenſione dignos eſſe, nu.10.li.10.c.2.
Indeque inferri ad declarationem ordinum conſilij genera-
lis ciuitatis Papiæ, nu.11.
nobilis quis dicatur, aut ignobilis eſt in iudicis arbitrio,
nu.260.lib.5.c.20.
nolle uendere præſumitur qui immenſum pretium petit, nu-
me.454.li.5.c.18.
nomen propriam eſſe determinatum non effectus uel rei
uel officij deſignatiuum, nu.16.lib.2.c.5.
nomina ſpecierum ſignificant eſſe uerum, nu.17.lib.2.c.5.
Ideoque eſſe immutabilia, nu.18.
Generaliaque eſſe nobis ſicut principia, nu.19.
nomina quæ non ſignificant propria non ſunt, nu.20.lib.2.
cap.5.
nomina propria quæ non ſignificant cur propria dicantur,
nu.21.& 22.lib.2 c.5.
nomina finita eſſe & res infinitas ex Ariſt. & ideo neceſſe
eſſe ut una oratione, unoque nomine plura ſignifican-
tur, nu.11.lib.1.c.2.
nomen interpretationis, prout quinto modo accipitur, cõ-
prehendere ſub ſe omnes alias interpretationis ſpecies,
num.17.li.5.c.3.
nomen quo rei proprietas, aut eſſentia non oſtenditur, rectè
inditum non eſſe, nu 8.li.2.c 2.
nomen proprium, & elegans quando deficit, debere nego-
cium alio generaliore et pluribus communi nomine enũ-
tiari, nu.10.li.1.c.2.
nomen & uerbum ſi ſtrictius accipiantur differre, ſi fuſius
accipiantur non multum diſcriminis inter ſe habere, nu-
me.25.li.1.c.1.
nomina de notare intentionem loquentis, & eſſe tanquam
notas animi, nu.1.li.9.c.21.
nomina introducta eſſe ad diſtinguendas res, num.5.lib.3
capit.21

No-

Nomen, uerbum, uox, dictio, locutio, ex Fabij auctoritate, & omnium interpretum iuris ſmente, ac ex ſententia iuriſconſultorum in tit. de uerbo. ac rer. ſignific. accipi, nume. 26. lib. 1. c. 1.
nomina appellatiua quib. ab intellectu hominum naturaliter interpretante data eſt ſignificatio, dici ſignificare ſecundum quartum modum ſignificandi, num. 12. lib. 5. capit. 3.
nominis proprij expreſſionem in Principum beneficijs cenſeri demonſtrationis gratia factam, nu. 8. lib. 8. c. 28.
nomina propria non diſponere, neque extenſioni materiam præbere, nu. 34. li. 6. c. 1.
nomen alterius qui in fraudem aſſumunt, iudicis arbitrio puniuntur, nu. 268 lib. 5. cap. 10.
nomina hæredum ore proprio a teſtatoribus pronuntianda eſſe, enuntiatiue uel relatiue, nu. 10. li. 1. c. 17.
nomina eãdem ſpeciem uarie ſignificantia ſtrictè ſignificare ubi ad certam ſolum ſignificationem reſtringuuntur, n. 3. lib. 2. c. 5.
nominis proprij error non uitiat, nu. 9. li. 12. c. 16.
nominatio aliquarum perſonarum, cum non ſit neceſſaria illius dictum non vitiare dictum teſtis, nu. 12. lib. 4. c. 14
nominationem perdi ſiue tacite quis illi renuntiauerit ſiue expreſſe, nu. 2. li. 2. c. 18.
nominatim dici exhæredationem factam quæ ſub ea demonſtratione abſoluta eſt, quæ nominis uice fungitur, nu. 25. lib. 2. c. 15.
nominum primum impoſitorem, ſapientem eſſe oportuiſſe, ut qui res, quibus nomina imponebat debuerit nouiſſe, nu. 9 lib. 1. c. 4.
nomina ad hęc inuenta eſſe, ut res demonſtretur, nu. 10. li. 2 cap. 16.
nomine nihil opus eſt, cum de re ipſa nihil amplius eſt ambiguum, nu. 11. li. 2. c. 16.
non poteſt uerbum inſtrumentum rei eſſe ſignificatiuum, quin & animi paſſio ſignificetur, nu. 18. li. 1. c. 1.
non loci ſeu generis nobilitatem, ſed uitæ honeſtatem, morũque grauitatem facere hominem gratum & acceptum Deo, nu. 17. li. 10. c. 26.
non expreſſio labis quæ in conſequentiam ueniat, expreſſæ non uitiare legitimationem, num. 30. li. 9. c. 34.
non expreſſio eius propter quod princeps de leui non eſſet petita conceſſurus uitiat reſcriptum tanquam ſubreptitium, nu. 31. li. 9. c. 34.
non eſſe recedendum ab illa opinione quæ admittit progreſſum a ſecundis nuptijs ad caſum mortis, num. 16. lib. 9. capit. 14
non neceſſitatem ſed naturale deſiderium diſpoſitionis intelligendæ fuiſſe cauſam introductiuam interpretationis extenſiuæ, nu. 7. li. 6. c. 2.
naturale tamen illud hominum deſiderium comitem habuiſſe neceſſitatem, nu. 8.
non committere dolum præſumitur, qui fraudem excludit, nu. 490. li. 5. c. 18.
non id quod in conſequentiam uenit, ſed quod principaliter ſit conſiderari, nu. 29 li. 10. c. 17.
non poſſent excuſari Doctores qui regulas extenſionis tradiderant, ſi materia pęnalis eas non pateretur, n. 14. li. 7. cap. 11
non entis nullas eſſe qualitates, nu. 12. lib. 9. cap. 7. & nume. 17. lib 1. cap. 1.
non eandem eſſe rationem priuandi aliquem eccleſia collegiata parrochiali, & ſimplici parochiali, nu. 7. li. 9. c 22
non eſſe permiſſam extentionem in ſtatutis quæ ſunt contra ius commune, neque de caſu ad caſum, neque de perſona ad perſonam, nu. 1. li. 8. c. 8.
non eſſe baptizatus quis præſumitur, niſi probetur, nu. 455 lib. 5. c. 18.
nonnulla præmittenda eſſe pro faciliore materiæ introductione, nu. 1. lib. 9. c. 20.
non differre an ratione uel ſcriptura aliquid conſiſtat, quando & legem ratio ipſa commendat. nu. 4. li. 5. c. 13.
non referre quid ex æquipollentibus fiat, cum uerſamur extra ea quæ ſunt de forma, & propterea communem opinionem eſſe ueram, nu. 1. li. 2. c. 10.
noſtrum non eſſe legem extendere, nu. 35. li. 8. c. 4.
nec affirmare id quod lege municipali eſt expreſſum, nu. 36
noſtatia ſeu latina uerba quæ ſint, eaque diuidi in uſitata, ſeu priſca, ambigua uel obſcura, ficta, translata, propriaque, ac in impropria, nu. 7. lib. 1. c. 5.
notandam eſſe Imol. Theor. pro declaratione modorum quibus inuenitur intrinſeca interpretatio, nu. 6. lib. 6. c. 22.
Sed pleniorem ex Baldo fuiſſe relatam ac declaratam, numero 7.
notarius præſumitur eſſe rogatus eo ipſo quod facit inſtru. nu. 495. lib. 5. c. 18.
notarius quis eſſe præſumitur ex confectione quatuor ſolennium inſtrumentorum, nu. 467. li. 5. c. 18.
notariatus propter antiquitatem temporis ultra centum annos præſumitur, nu. 466. li. 5. c. 18.
notarius ſi ſe non ſubſcribat inſtrumento, nec officij mentionem faciat, ſi omnia adhibuerit ſolennia præſumitur tanquam notarius id feciſſe, nu. 469. li. 5. c. 18
notarius præſumitur eſſe rogatus ut concipiat uerba teſtatoris eo modo, quo fieri poteſt, nu. 470. li. 5. c. 18.
notarium poſſe declarare clauſulas ab illo appoſitas in inſtrumento, nu. 47. li. 10. cap. 32.
notarius an probabiliter poſſit ignorare ſe inſtrumentum recepiſſe iudex arbitratur, nu. 267. lib. 5. c. 20.
notarius non ſeruans penes ſe protocollum iudicis arbitrio pœnas ſubit, nu. 270. li. 5. c. 20.
notarius non præſumitur rogatus neque teſtes, nu. 153. libro 5. c. 19.
notarius habet præſumptionem pro ſe, nu. 459. li. 5. c. 18.
notarius aliter ſcribens quam partes dixerint, non per dolum, ſed per errorem præſumitur feciſſe, num. 254. lib. 5. cap. 19.
notarius in caſu neceſſitatis poteſt eſſe rogatus de commiſſione ſibi facta, nu. 81. li. 10. c. 72.
notarios cum fiunt, iurare ſe conſcripturos eſſe inſtrumenta, non in papyro ſed in membranis non abraſis, nume. 29. lib. 9. c. 5.
notando ac diſputando, bene ac optima ratione, quod agendum eſt, fieri præſumitur, num. 461. li. 5. c. 18
notorium quod ſit in iudicis eſt arbitrio, num. 262. lib. 5. cap. 20.
notorietate rei euidentiſſima a generalibus iuris regulis plerunque recedi, nu. 51. li. 10. c. 25.
notoria quamuis releuent ab onere probandi non tamen ab onere deducendi, nu. 41. lib. 10. c. 11.

No-

Noua conſtitutio in tit. de banni.& eorum recepta. in §.nul la declaratur,nu.11.li.10.c.3.
noua conſtitutio Mediolani in §.imputari in titu.de banni.ut intelligenda ſit dicitur,nu.24.lib.10.c.29.
noua conſtitutio ſtat.Mediolani in tit.de iudi.in §.omnes iuſ dicentes exponitur,nu.7.li.2.c.15.
noua conſt. in tit.de bonis ad cridas ponendis in prin.intell. refertur,nu.20.li.2.c.15.
noua conſtit.in tit.de accuſatio,declaratur,num 25.lib.10. cap.31.
Quæ punit antianos & conſules non denuntiantes delicta.
nouæ conſtitutionis pœna locum non habet in eo,qui non de nuntiat eos contra quos non cogeretur teſtimonium ferre nu.26.lib.10.c.31.
nouas conſtitutiones in tit.de aduocat.miſerabil.perſona, in §.iudices,& in tit.de notar.publicis in §. notarij, nu.28. li.10.c.14.
noua conſtit.in §.ſed quando,in titu.de probatio. explicatur, nu.39.li.10.c.32.
Interpretationemque recipere a iure communi, cui eſt conformitas,nu.40.
noua conſtit.in §.collegijs de pœn.enucleatur, nu.28.& 29. li.10.c.34.
nouæ conſt.Mediolani,in tit.de iud.§.his per actis intelligentia affertur nu.44.lib.10.c.26.
noua conſtit.Mediolani in tit.de oneribus in §.oneribus declaratur,nu.11.li.10.c.28.
nouis conſtitutionibus ampliatum fuiſſe fauorem numeri duodecim liberorum,nu.19.li.10.c.29.
Statutis quoque Ticinenſibus conceſſa fuiſſe priuilegia num. duodecim liberorum,nu.17.ibi.
nouas conſtitutiones ſeruari in uſu forenſi,reiectis ſtatutis locorum ubi repugnent nouis conſtitutionibus,nu.8.l.10 cap.20.
noua conſtit.ſtat.Mediol.in tit.de uijs publicis munien. ut ſit exaudienda ponitur,nu.13. lib.8.c.7.
nouam conſtit.Mediol.in tit.de bannitis & eorum recept. declarari,nu.13.& 14.lib.10.c.13.
nouum non eſſe,quod una lex per aliam extendatur,nu.11. li.7.cap.28.
nouum, quàm æquinoce ſignificet,nu.4.lib.3.c.14.
noua conſideratione reſoluitur obiectio tex.l.item prætor, de iu.& leg.hær.inſt.nu.14.lib.4.c.7.
noua ſeu innouata uerba eſſe ea quæ nos ipſi facimus, uel a nobis ipſis gignuntur,nu.2.li.3.c.10.
nouis uerbis per raro utendum ac magno cum iudicio, ex Cic.Fab.ac Cæſaris auctoritate probari,nu.9.lib.1.c.6.
nouatio non præſumitur niſi probetur,nu.152.lib.5.c.19.
nouatione tolli omnem priorem obligationem atque in poſteriorem transfundi,nu.7.li.1.c.17.
nullam uideri in pœnalibus poſſe fieri productionem, nu.2.libra 7.c.9.
nullam cedere diſputationem ſuper non ente, num.10.li.3. cap.24.
nullitas quæ reſultat ex inſpectione actorum nunquam cenſetur eſſe ſublata, nu.155.lib.5.
nullitas ſuper qua diſputatur, ubi dubia reddi poteſt contra illam pronuntiatur nu.27.lib.5.c.9.
nullum eſſe iudicis arbitrium circa declarationem paupertatis in nouis conſtitutionibus,nu.35.lib.10. c.14.
nunquam in dubio capitur præſumptio delicti,nu.457.lib.5. cap.18.
nunquam faciendam eſſe interpretationem per quam conſtitutio, vel ſtatutum reddatur eluſorium,num.7.& 8.li.9. cap.26.
numeratio informis præſumitur eſſe facta in cauſa mutui, nu.453.li.5.c.18.
numerum pluralem e contra trahi ad ſingularem, n.7.li.7. cap.27.
numero liberorum quem in honoribus præferri,nu.13.li.10 cap.20.
numero duodecim liberorum quem excuſari a præſtatione munerum,nu.15.lib.10.c.20.
numero liberorum parentes excuſari ab onere tutelæ uel curæ,nu.12.li.10.c.20.
numerum ſingularem pro plurali uſurpari, in uſu iuris frequentiſſimum eſſe,nu.4.li.7.c.27.
numerum ſingularem loco generis haberi,nu.5.li.7.c.27
numerus maior eligentium ubi eſt,ibi præſumitur eſſe maior Zelus,nu.466.li.5.c.18.
nuntiatio quæ omnibus diebus fieri poteſt etiam feriatis poſſe fieri,nu.3.lib.10.c.5.
nuntius habet præſumptionem pro ſe in ijs quæ concernunt officium ſuum,nu.471.li.5.c.18.
nuntio publico an credatur de pertinentibus ad eius officiũ iudex arbitratur,nu.261.li.1.c.20.

O

OBiectio laborans in æquinoco nullius eſſe conſiderationis, nu.23.lib.9. capit.14.
Obiectiones contra teſtes quando fieri poſſunt iudicis arbitrio diſcernitur, nu.272. li.5.c.20.
Ob concurſum duplicis rationis a fortiori admitti extenſionem,nu.4.li.7.c.24.
Ob effrenatam teſtium multitudinem recedi a generali diſpoſitione iuris communis,nu.4.li.10.c.20.
Ob euitationem mali exempli, uerborum pariter proprietatem non recipi,nu.1.li.2 c.24.
Ob fauorem publicum fieri tranſitum de ſimilibus ad ſimilia,nu.25.lib.7.c.7.
Etiam in taxatiuis exorbitantibusque.
Ob iurium gloſſarumque contrarietates Doctores appellaſſe materiam interpretationis extenſiuæ ſtatutorum difficillimam ac periculoſam,nu.31.lib.8.c.2.
Ob mentem diſponentis a uerborum proprietate recedi,nu.1 lib.3.cap.5.
Ob pacta in inſtrumento appoſita uerborum proprietationi interdum locum fieri,li.2.c.25.
Ob populum multum pertranſit crimen inultum,nu.8.li.10 cap.19.
Ob publicæ utilitatis finem extenſionem in pœnalibus dari, nu.4.lib.9.c.6.
Idem eſſe eiuſdem rationis gratia,nu.5.
Ob priuatam utilitatem a propria uerborum ſign.recedi,num.22.lib.2.c.22.
Obligatio plerunque naſcitur extra id quod agitur, nu.6 libro 8.cap.19.

Obli-

Obligationum diuerſitas ex diuerſitas perſonarum præſumitur, nu. 477. lib. 5. c. 18.
obliuio facile præſumitur ex lapſu temporis decem annorum, nu. 478. li. 5. c. 18.
obliuio non præſumitur in facto multum notando, nu. 166. lib. 5. cap. 19.
obliuio præſumitur in facto proprio, poſt lapſum decennij, numero 491. li. 10. c. 18. & nu 163. li. 5. c. 19.
obliuio præſumitur ob multitudinem negociorum, nu. 492. lib. 5. cap. 18.
obripiens per mendacium ſi criminaliter agatur punitur iud. arbitrio, nu. 274. li. 5. c. 20.
obſcuritas ibi oritur ubi uerbi natura ac uis plura ſignificat, & plura inducuntur in diſpoſitione, n. 16. li. 3. c. 11.
obſcuram teſtatoris diſpoſitionem pro non ſcripta haberi, num. 17. lib. 3. c. 12.
In contractibus idem obtinere, nu. 18.
Et in iudicijs, nu. 19.
obſcuritatem in dictionibus eſſe non poſſe ſine ambiguitate, nu. 22. lib. 3. c. 11.
obſcuram rem dici ratione indefinitatis, nu. 2. li. 3. c. 17.
obſcuritatem fieri ex generalitate alternationeque, nu. 19. lib. 3. cap. 13.
obſcure facta poſitioni non teneri interrogatum reſpondere, nu. 20. lib. 3. c. 12.
obſcurum non dari quin detur ambiguum, & dubium & e contra, pluresque iuris locos ea in materia perpendi, numero 18. li 3. c. 11.
obſcuritas ex alternatiua producitur, & cur, n. 8. li. 3. c. 16.
obſcuritas uel ambiguitas uerborum unde proficiſcatur, nu. 1. lib. 3. cap. 13.
obſcuritatem quæ pariant, ſex eſſe ſecundum ſauium, numero 6. li. 3. c. 13.
obſcuritatem ex æquiuocatione procedere, nu. 7. li 3. c. 13.
obſcuritas quando ineſt in confeſſionibus, quid agendum ſit, nu. 12. li. 3. c. 18.
Quid ſeruetur in ſententijs obſcuris, nu. 13. ibid.
obſcuritas ſi contingat in qualitatibus intrinſecis illa non declaratur ex conſuetudine loquendi, uel utendi teſtatoris, nu. 8. li. 2. c. 22.
obſcuritatem circa perſonas in ultimis uoluntatibus, niſi lex eam remoueat uitiare, nu 8. li. 3. c. 18.
Et quid iuris ſit quando ambiguitas eſt circa uerba in eiſdem ultimis uoluntatibus, ibid.
Quid dicendum ſit quando obſcuritas eſt circa res in eadem materia, nu. 9.
obſcuritas quando eſt circa res in eadem materia quid ſit dicendum, & quid iuris quando ambiguitas eſt circa uerba in eiſdem ultimis uoluntatibus, nu. 10.
obſcuritatem, quoque metaphoram ſeu translationem parere, nu. 15. li. c. 13.
obſcuritatem fieri uerbis ab uſu remotis, nu. 16. li. 3. c. 13.
obſcuritatem dici poſſe quando non conſtat de ſignificato ambiguitatem quando multiplex eſt ſignificatum ex Baldo, nu. 11. li 3. c 11.
obſcuritatem eſſe in dictione, ambiguitatem in oratione ex Alberico, & incertitudinem in generalitate uel alternatione, nu. 12. li. 3 c. 11.
Raphaelis Fulgoſij ſententia de obſcuritate ac incertitudine, numero 13.
Obſcuritas quando eſt in uerbis legis quid ſeruetur, nu, 10. lib. 9. cap. 18.
obſcuritatem uerſari circa dictionem, ambiguitatem circa orationem Accurſium ſentire, nu. 7. li. 3. c. 11.
obſcuritas ſi contingat circa ſubſtantiam rei legatæ tunc ex peculiari uſu loquendi teſtatoris & conſuetudine utendi declaratur, nu. 8. li. 2. c. 22.
obſcuram legem uel conſtitutionem ad cauſarum deciſionem adduci non poſſe, nu. 26. li. 3. c. 11.
obſcuri iuris probabilem eſſe ignorantiam, nu. 27. li. 3. c. 11.
obſeruantia præſumitur ſubſecuta eſſe ex titulo præambulo, nu. 479. li. 5 c. 18.
obtinens reſcriptum per obreptionem a iudice pro arbitrio punitur, nu. 273. lib. 5. c 20.
occaſio circumſcribendi legem dari non debet, numero 5. libro 8. cap. 4.
occaſionem delinquendi omnino tollendam eſſe, numero 2. lib. 7. cap. 19.
occaſione delinquendi iura ſemper quanto magis poſſunt, occurrere, nu. 27. li 6. c. 33.
occidere aliquem propria auctoritate per quam crudele eſſe, nu. 31 li 7. c. 32.
occidens aliquem ſine dolo pœna arbitraria punitur, numero 276. li. 5. c. 20.
occidens ignorans bannitum, non conſequitur præmium conſtitutum occidenti bannitum, nu. 28. li. 10. c. 31.
occidens bannitum ad ſui defenſionem non conſequitur præmium, nu. 29. li. 10. c. 31.
occidere adulterum patri & marito permitti, numero 37. lib. 10. cap. 33.
occidere patrem patriæ hoſtem filio impune permitti, numero 32. li. 10 c. 33.
occidendi animum habere quis non præſumitur, niſi probetur, nu 8. li. 5. c. 19.
oculum non præſumitur quis ſponte uelle amittere, nu. 162. lib. 5. cap. 19.
odium non præſumitur inter fratres, nu. 167. li. 5. c. 19.
odium remitti ab eo, qui ſacerdoti confitetur peccata ſua, nu. 493. lib. 5. c. 18.
odij qualitatem maxime conferre interpretationi faciendæ. nu. 33. li. 5. c. 10.
odij qualitatem uel ſimilitudinem diſpenſationis non arcere propriam uerborum ſignificationem, nu. 35. li 9. c 35.
odioſa in materia ubi dictio taxatiua eſt appoſita etiam ſi eadem ſit æquitas non fit extenſio, nu. 14. li. 8. c. 5.
Secus ubi non adſint; & per omnia ſit ſimilis atque eadem æquitas, nu, 15.
Quod ſi per omnia eadem non ſit æquitas, nec idem ius conſtituendum eſt, nu. 16.
offenſionis ratio facta uiro, tam reſpectu honoris, quam damni locum habet in uxore, nu. 15. li. 8 c. 10.
offendi non præſumitur militaris diſciplina ſi miles negotijs ſuis ſupereſt, nu. 168. lib. 5. c. 19.
officia in unum eundemque finem tendentia eundem non diuerſum effectum habere, nu. 13. li. 1. c. 23.
officialis a ciuitate electus ea lege ut poſſit de furtis & baratarijs tantum ſyndicari, de alijs quoque delictis cenſuram poſſe pati, nu. 31. lib. 7. c. 7.
Imol. tamen & Alexandrum contra ſentire, nu. 32.
officiales non præſumuntur habere ſcientiam omnium eorum

rum quæ continentur in eorum codicibus, numero 165. lib. 5. cap. 19.
Officialis ob multitudinem negociorum præſumitur facile obliuiſci, nu. 494. li. 4. c. 16.
officialis ſi uideat aliquos rixantes, & ſe non interponit poteſt ob officio remoueri, nu. 23. li. 10. c. 17.
officialis præſumitur caiuſſe fiſco de pecunijs fiſco inferendis, nu. 472. li. 5. c. 17.
officij neceſſitas in pleriſque derogat iuris communis diſpoſitioni, nu. 1. li. 10. c. 32.
olim ſubditus præſumitur & hodie fore ſubditus, num. 484. lib. 5. cap. 18.
olim furioſus præſumitur hodie quoque eſſe furioſus, nu. 485. lib. 5. cap. 18.
olim qui aliqua egritudine laborauit præſumitur hodie quoque laborare, nu. 486. li. 5. c. 18.
olim poſſeſſor præſumitur hodie quoque fore poſſeſſor, numero 487. lib. 5. c. 18.
olim dominus præſumitur hodie quoque fore dominus, numero, 488. li. 5. c. 18.
olim diues præſumitur hodie quoque eſſe diues, num. 489. libro 5. cap. 18.
omiſſionem expreſſionis eorum quæ neceſſaria non ſunt non uitiare, nu. 10. li. 9. c. 32.
omiſſio ſigni crucis in inuentario non uitiat, n. 3. l. 10. c. 14.
Etiam ſi de conſuetudine ſolita eſſet apponi inuocatio diuini nominis non uitiat inſtrumentum, nu. 4.
omnem prolationem ſcriptionem, & delationem uerborum diuinorum pro recuperanda ſanitate alicui ſuperſtitioni, aut uanitati reprobatam eſſe nu. 15. li. 1. c. 15.
omnes incantationes quæ ſiunt oratione dominica uel ſimbulo ſine ſuperſtitione ac uanitate ſunt licitæ, numero 17. libro 1. cap. 15.
omnia ſtatuta interpretationem extenſiuam recipienda eſſe debere in æquitate, nu. 1. li. 5. c. 3.
omnes præcantationes quæ fiunt in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, ſimpliciter ad ſanandas corpora eſſe licitas, numero 19. li. 1. c. 15.
omnis legis uel principis concedentis actio noſtra debet eſſe inſtructio, nu. 21. li. 7. c. 1.
omnia quę dicuntur in lege interpretata, repetita cenſentur in lege interpretante, nu. 7. c. 30.
omnem diſpoſitionem ſic ſemper intelligi ut ſaluum ſit ius tertij, nu. 32. li. 2. c. 25.
omnes contractus ex contrahentium voluntate legem accipere, nu. 13. li. 2. cap. 26.
omnem actum operari ſecundum intentionem agentium, numero. 11. lib. 9. c. 36.
omnem inquiſitionem ac peruestigationem que fiat magorum demonumue opera ad uitæ ualetudinem procurandam, non ſalutem eſſe, ſed mortem, nu. 9. li. 1. c. 16.
omnem adiectionem inducere ſaltem qualitatiue differentias, nu. 8. li. 2. c. 25.
omnem materiam extenſiuæ interpretationis uerſari circa duo in humanis actionibus uel in ſuſtinendo actu & in ea forma, in qua geſtus eſt uel in alia, nu. 1. li. 6. c. 2.
In primo capite nos ſemper uerſari, aut in diſpoſitione pura, uel in conditionali uel facta in caſu ſimplici, nu. 2. li. eod.
omne ius quod alterum trahit ad ſe dicitur recipere interpretationem paſſiuam ſi ab eo informetur, nu. 14. li. 8. c. 3.
Omni tempore bonus præſumitur qui ſemel fuit bonus, numero 480. lib. 5. cap. 18.
omni tempore præſumitur malus qui ſemper fuit malus, numero 481. lib. 5. c. 18.
omnia promiſſa in inſtrumento præſumuntur ſolenniter fuiſſe acta, nu. 482. li. 5. c. 18.
omni tempore periurus præſumitur, qui ſemel fuit periurus, nu. 483. lib. 5 c. 18.
omnia præſumuntur male perfici, quæ non bono ſunt inchoata initio, nu. 490. li. 5. c. 18.
omne agens agere propter finem, nu. 22. li. 9. c. 33.
omnia quæ de mixto ſub ſimplicibus comprehendendo dicta ſunt intelligenda eſſe, quando ſuper utroque ſimplicium ſacta eſt diſpoſitio, nu. 38. li. 8. c. 22.
Si ſumus in mixto ex ſimplicibus alteratis, ſecus ſi mixtum ſit ex ſimplicibus non alteratis, nu. 39.
omnem diſputationem extenſionis faciendæ de perſona ad perſonam quamuis materia ſit brocardica reduci ad tria capita, nu. 16. li. 9. c. 5.
omnem fruſtraneum eſſe conatum in quolibet ſcientia aut arte niſi intellectis principijs, & in hac tractatione, niſi cognito quid ſit proprium, nu. 2. li. 2. c. 3.
Propriumque eſſe in quadruplici acceptione, nu. 2.
omnis retinens rem aliquam præſumitur poſſidere, nu. 473. lib. 5. cap. 18.
omne prædium præſumitur liberum, niſi probetur ſeruum, numero 474. li. 5. c. 18.
omnia præſumuntur de iure licere, niſi probentur non licere, nu. 475. li. 5 c. 18.
omnis eccleſia ſit aintra diœceſim præſumitur ſubiecta eſſe epiſcopo, nu. 476. li. 5. c. 18.
omnia quæcunque facimus, facere nos debere in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti gratias agentes Deo, numero 8. lib. 1. cap. 15.
omnium a quibus teſtes dici audierint denominationem non eſſe neceſſariam, aut ubi ſit aliquorum non ſufficere, numero 15 li. 4. cap. 14.
omnes incantationes quę ſiunt ex uerbis diuinarum ſcripturarum, & ſanctorum, modo ſiant in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſub ſpe ac fide aduocationis dictorum diuinorum ſine ſuperſtitione ac uanitate permiſſas eſſe, n. 18. lib. 1. cap. 15.
omnimoda certitudo ubi pro forma expreſſio requiritur non ſufficit, nu. 29. li. 2. c. 18.
omittere certitudinem, & quærere indicia eſſe infirmitatem intellectus, nu. 8. li. 5. c. 4.
opem tuliſſe quando aſſiſtens armatus dicatur in iudicis eſt arbitrio, nu. 275. li. 5. c. 20.
operis huius abſoluti dies ad laudem Chriſti Ser. Opt. Max. & eius glorioſiſſimæ matris virginis Mariæ, numero 26. lib. 10. cap. 30.
opiniones doctorum ubi ſunt ſuper aliquo paſſu, tunc ſi iudex unam ex ijs elegerit quamuis malam ſententiam non eſſe nullam, nu. 1. li. 3. c. 12.
opinionem eorum eſſe maiorem, qui nullum putarunt eſſe diſcrimen inter ambiguum obſcurum & dubium, num. 18. lib. 3. cap. 11.
Non dari obſcurum quin detur ambiguum, & dubium, & e contra, pluresq; iuris locos ea in materia perpendi, ibid.
opinionem illam amplectandam eſſe quæ ſedat difficultates.

at iura ad concordiam reducit,nu.6.& 7.lib.7.c.18.
Opinionem illam tenendam eſſe quæ a pluribus & melioribus probatur,nu.15.li.5.c.9.
Opinionem communem quod filio propter hoſtilitatem liceat patrem interficere poſſe tolerari, quando pater eſſet uere hoſtis patriæ,nu.8 lib.10.c.16.
Eaque diſtinctione niti Dom. Clarum conciliare contrarias Bar.ac Dyni ſententias,nu.9.
Auctor quomodo putet diſtinguendum en in controuerſia, an filius patrem propter hoſtilitatem interficere ualeat, nu.10 11.12.13.& ſeq.
Opiniones Doctorum facere rem ambiguam, num.1.lib.3. capit.12.
Opinionem Bar.in §.duo fratres eſſe communiter approbatam,nu.2.lib.3.c.12.
Opiniones Dom. Alciati, & Bologneti circa diſtinctiones uſus peritorum ac Imperatorum coniungendas eſſe,nume.20.lib.4 c 9.
Opinionum quæ in ſcriptis referuntur vltima cenſetur eſſe approbata,nu.17.li.1.c.19.
Opinioni contra communem poſſe iudicem inhærere, quando bonis rationibus defendi poſſet,nu.15.lib.3.c.12.
Opinionem ultimam in opinionibus ſcriptis cenſeri approbatam,nu.7.li.1.c.7.
Opiniones Iaſ.& Rip. contradicentes circa intellectum, l. ult.C.de teſtam.conciliari,nu.9.li.10.c.26.
Oppoſita iuxta ſe poſita magis innoteſcere,nu.2.li.5.c.10.
Oppoſitum in oppoſito operari debere quod propoſitum in propoſito,ideoque ſi caſus mortis trahitur ad ſecunda uota,ſic & ſecunda uota ad mortem perduci debent.nu.11 & 12.li 2.cap.14.
Oppoſitorum naturam eſſe ut uno poſito alterum remoueatur.18.li.9 c.14.
Orationem in dubio punctandam eſſe eo modo quo caſum decidat,nu.8.li.7.c.10.
Orationem compoſitam,ac diuiſam non ſemper ſignificare, nu.12.li.3.c.13.
Ordo verborum denotat ordinem intellectus, nu.6.l.1.c.9.
Ordines ſuperiorum ex cauſa neceſſitatis inferiores tranſgredi poſſunt,nu 58.li.10. c.22.
Oriani argumenta puerilia ac uana compellari a Riminaldo ab eodemque confutari, nu.13.& 14.lib.8.c.12.
Originarios profeſſores ſtudiorum in quibus ſunt Gymnaſia publica aduenis præferendos eſſe, nu.26.li.10.c.12
Sed contra ſentire Dom.Alcia.nu.27.
Lud.Rom.aſſertio declaratur.nu.28.
Auctor ea in re quid ſentiat nu.29.
Ornamenta quæ adhærent armis ipſius venditoris non intelligi comprehenſa eſſe in uendicione,nu.17.li.4.c.11.

P

PAcis tempore ab iis diſcedi quæ tempore belli conſtituta fuerint, nu.1. li.10.c.29.
Pacis pro bono detrahi regulis iuris communis,num.16.li.10.c.29.
Pacem eſſe loco reſtitutionis,nu.4 5. lib.10.c.29.
Pactum de lucri facienda dote in caſum mortis uxoriæ trahi ad caſum quo illa religionem ingrederetur,nu.3. li.3. cap.20.
Pactum pœnale de non offendendo aliquo non procedere in eius uxore ſecundum Ioannem Andream,num.2 .lib.8 cap.19.
Auctori tamen durum uideri hanc deciſionem, quia maritus & uxor dicuntur eſſe una caro,nu.3.
Virque caput eſſe uxoris, num.4.
Pactum de dotanda filia de communibus bonis, intelligi de prima tantum dotatione,nu.11.li.2.c.24.
Pactum de non offendendo maritum facile eluderetur,ſi eo relicto offenderetur vxor,nu.14 li.8.c.19.
Pactum de retrouendendo quando arguat ſimulationem contractus,iudici eſt arbitrarium,nu.277.li.5.c.20.
Pacta, conſtitutiones,& ſtipulationes, quæ ſunt factæ dubitationis tollendæ gratia ualere, nume.4.lib.9.c.1.
Pactum de dote lucranda in caſu ſolutionis matrimonij, per mortem naturalem uerificari quoque in ingreſſu religionis,nu.14.li 3 c.22.
Pactum improprie dici contractum, num.18. libro 3. cap.1.
Pacta conuentioneſque contractus reformare,illiſque legem præſcribere,nu.12.li.2.c.25.
Paleotus laudatur,nu 9 lib.9 c.33.
Panem non habenti licitum eſſe auferre habenti caritatis tempore,nu.21.li.10.c.28.
Papa ex quibus præſumatur habere ſcientiam defectuum actus,nu.538.li.5.c.18.
Papam poſſe diſpenſare ſuper uſuris publicæ utilitatis cauſa,nu.60.li.10.c.33.
Papam eſſe ordinarium totius mundi qui dicitur eſſe illius diœceſis, nu.22.li.10.c.33.
Papam contra ius naturale ex cauſa poſſe diſpenſare, n.27. libro 10.cap.33.
Papam ſolum poſſe regere, deliberare, adminiſtrare ſine conſilio Cardinalium nu.23.li.10.c.33.
Et eſſe maioris auctoritatis quam ſancti,nu.34.
Papam ſine cauſa non poſſe diſpenſare contra euangelium, ſecus cum cauſa,nu.25 lib.10.c.33.
Papam conſuli in dubijs ſacrarum ſcripturarum,nu.26 libro 10.c.33.
Papam habere plenitudinem poteſtatis,a Chr.S.Opt.Max. nu.29.li.10.c.33.
Papam poſſe in utroque foro dubia explicare,nu.11.li.10 cap 34.
Papam Deo collatus illo eſt inferior, numero 8.lib.10. capitulo 33.
Papam in ſpiritualibus ius diuinum declarare,diſtinguere limitare,ac modificare,nu 10.li.10 c.33.
Papam ius diuinum interpretari poſſe,relaxare autem nequaquam,nu.11.lib.10 c.33
papam ex cauſa limitare poſſe legem Dei,num.12.lib.10 cap.33.
papam non ſolum poſſe diſpenſare ſed etiam ſtatuere augendo uel minuendo,nu.13.li.10.c.33.
papæ poteſtatis ubi ſit mentio in iis quæ ſunt de iure diuino non arguendum a toto ad partem,num.14. lib.10. cap.33.
papam diſpenſare & ſtatuere contra illud Euangelij, quod in ore duorum vel trium &c. nu. 15 lib.10.c.33

Papam contra quatuor concilia ius diſpenſandi habere, nume.16.li.10.c.33.
papam eſſe generalem Dei uicarium, nu.17.li.10.c.33.
papa in quibus diſpenſare non poſſit, num 50.51.& 52.libro.10.c.33.
papa an poſſit diſpenſare cum iudeis circa uſuras exigendas & principibus permittere ut eos fœnerantes tolerent in eorum ciuitatibus, & locis, nu.53.54.55.56.57.58. & 59.li.10.c.33.
Iaſ.appellaſſe Caſtrenſem minus timoratæ conſcientiæ qui cõſuluit affirmatiue, nu.60.
papam ſupra omnes habere poteſtatem & iuriſdictionem, nu.18.li.10.c.37.
papam ſuper iuramento & uoto diſpenſandi facultatem habere, nu.19 li.10.c.33.
Et contra Pauli epiſtolas, nu.20.
Et ſuper diebus feſtiuis circa mechanicas operationes, n.21
papa quomodo diſpenſet ſuper diſſolutione matrimonij, nume.64.li.10.c.33.
papam non diſpenſare contra præcepta non mechaberis, nume.65.
papam non diſpenſare aduerſus ea quæ generalem reſpiciunt eccleſiæ ſtatum, nu.66.
papam non diſpenſare contra euangelium quantum ad mentem, ſed tantum quo ad uerba, nu.67.
Nec contra articulos fidei, nu.68.
papam interpretari ius canonicum, Imperatorem ius ciuile nu.1.lib.10.c.34
Eaque duo dignitatum culmina paribus paſſibus ambulare, num.2.
papa in ijs quæ ſunt poſitiui iuris ſe gerit pro animi libito, nume.34.lib.10.c.34.
papam poſſe modificare ius ciuile, nu.9.li.10.c.34.
papam Imperatoremque non poſſe derogare naturali defenſioni, nu. 12.li.10 c.5.
papam nihil poſſe contra euangelium, nu.4.li.10.c.37.
Declaratur, nu.25.
papam & imperatorem contra ius naturale nihil regulariter poſſe, nu. 5.li.10.c.33.
Declaratur nu.27.
papam ius ciuile collere poſſe quantum ad cauſas ſpirituales & quantum ad forum eccleſiaſticum, nu.13.lib.10.capitulo 35.
Non etiam quo ad forum temporale, nu.14.
papam & principem ex iuſta cauſa poſſe moderari ius diuinum, nu.38.li.10.c.33.
papam contra generale eccleſiæ ſtatutum ſine cauſa diſpenſare non poſſe, nu.39.li.10.c.33.
Nec contra iuramentum pariter ſine cauſa, nu.40.
papam & imperatorem adiri pro interpretatione priuilegiorum, & reſcriptorum, ubi principaliter ſuper ijs dubitatur, ſecus ſi incidenter, quia etiam inferior interpretatur nu.20.lib.10.c.36.
papæ & Imperatoris interpretationes ſubſidiarias eſſe, nu. 21 li.10.c.36.
papæ aut imperatoris interpretationem parti præiudicare perinde ac ſi ab initio facta fuiſſet, nu.22.li.10.c.36.
Etiam ſi talis ab initio non fuiſſe, nu.23.
parentes numero liberorum excuſari ab onere tutelæ uel curæ, nu.12.li.10.c.20.
parentum uocem in infinitum accipi pro omnibus aſcedentibus, nu.2.li.7.c.32.
parentum uocem ex cauſis in infinitum accipi, nu.10.lib.2. cap.23.
parentes proprios partus non agnoſcentes iudicis arbitrio plectuntur, nu.311.li.1.c.20.
paria ſunt rationem eſſe in lege expreſſam, uel unam tantum poſſe aſſignari, nu.2.li.10.c.3.
Vt in ſtatuto fœminarum propter maſculos excluſiuo, n.3.
paria ſore non eſſe uel non apparere, nu.13.li.4.c.13.
paria ſunt gradus conſanguinitatis diſtinguere proprijs nominibus, uel certis demonſtrationibus, nu.23.li.2.c.15.
paria ſunt non reſpondere, aut ineptè reſpondere, nu.2.li.4. cap.14.
paria eſſe quòd ratio ſit ſcripta in lege, uel quòd unica afferri poſſit, nu.8.li.2.c.4.
paria eſſe concluſum fore in cauſa, uel latam fuiſſe ſententiam nu.3.li.10.c.23.
paria eſſe quem eſſe talem uel haberi pro tali, num.2.lib.3. cap.23.
paria diſpoſitione debent eſſa paria in effectu, nu.26 lib.8. cap.4.
par in parem non habet imperium, nu.22.li.7.c.1.
paritatem eſſe inter uenditionem ac permutationem, nu.13 lib.7.c.6.
paribus paſsibus ambulare delationes ſucceſsionum ac tutelarum, nu.13.li.10.c.3.
pariter concurrens æqualitas, paria iura deſiderat, nu.10.libro 10.c.26.
parricida iudicis arbitrio luit pœnas, nu.307.li.5.c.20.
pars an debeat citari ad interpretationem faciendam, nu.12 li 5.c.6.
partes lucri inter patrem & filium iudicis arbitrio conſtituuntur, quando filius negociatus eſt cum pecunia patris, nu.293.li.5.c.20.
partes renunciando productionibus iurium & allegationũ dici inter ſe tranſigere, nu.7.li.10.c.23.
paſſiones animi, Ariſtotilem a rebus non ſe iungere quarum ſignificandarum inſtrumenta uoluit eſſe Plato.n.16. li.1.cap.1.
paſſiua interpretatio legis, eſt extenſio ac interpretatio numero 16.li.6.c.21.
paſſiua interpretatio quæ ſit, nu.4.li.6.c.5.
paſſiua interpretatio ſemper intelligitur eſſe adiecta comes cuicunque ſtatuto, nu.13.li.8.c.9.
paſſiua interpretatio quæ ſic ſecundum Anch.nu.16.l.6 c.5.
paſſiuam extenſionem ſemper in ſtatutis fieri, num.5.lib.8. cap.3.
paſſiuam interpretationem nunquam cenſeri excluſam, nu. 6.lib.8.c.13.
paſſiuæ extenſionis exempla quibus in locis habeantur, nume.11.li.6.c.21.
paſſiuæ interpretationis eſſe ſuſcipere, actiuæ influere, n.15. lib.8.c.3.
pater & conſanguinei qui eriperent a familiæ manibus delinquentem deprehenſum in flagranti crimine mitius puniuntur, nu.9.lib.10.c.13.
Et ita communiter teneri, nu.10.
Qui Bar.ſententiam ſecuti fuerint, nu.11.
Laudari communis ſententiæ adſertores qui tenuerunt

mitius puniendos eſſe conſanguineos receptatores banni torum,nu.12.

Sed limitari in uxore cui impune permittitur maritum bannitum receptare,nu.eod.

Et quando idem maritus feciſſet uiolentiam receptatori,ut receptaretur,ibi.

Pater non tenetur reddere rationem adminiſtrationis filio nu.25.lib.10.c.13.

Quia quantum ad filium analogiſtes eſt ac pares cum illo rationes habet,nu.26.

Pater ſi filio tutorem dederit iſque improbus factus fuerit non confirmari a prætore,nu.2.lib.9.c.37.

patrem qui potuit opinari ſe alios habere filios & non prouidit inſtituendo,uel exhæredando ſibi debere imputare nu.44.li.9.c.4.

patri facultas conceſſa occidendi mœchum cum filia deprehenſum,non trahi ad auum,uel proauum, num.30.lib.7. cap.32.

pater ſi ſtatuto teneatur aſſignare legitimam filio delinquenti non procedere id in nepote,nu.1.li.7.c.15.

pater qui poteſt mechum in adulterio deprehenſum occidere poterit iniuria afficere,nu.4.li.7.c.23.

pater ſi filio prohibuit alienationem bonorum illi relictorum uſque ad 25.annos & addidit rationem, quia uolebat eius bona perpetuo. remanere in familia,prohibitionem trahi ad uitam filiorum ac nepotum, nu.11.libro 5. cap.14.

Rationem a patre in hac prohibitione adiectam oſtendere, patrem non ſolum imbecillitati iudicij filiorum uoluiſſe prouidere ſed etiam conſeruationi bonorum, nume.13.

pater ſi ſtatuto teneatur ſoluere condemnationem pro filio non progredi in nepote,nu.4.li.7.c.15.

Et intelligitur tale ſtatutum in filio qui delictum commiſiſſe conuictus fuerit per ueras probationes,nu.5.

Quia in ſtatutis in quibus unus tenetur pro alio ſemper ea ſit interpretatio, ſic uere conſtet de delicto, numero 6.

Id tamen intelligendum eſſe ubi uerba ſtatuti delictum & non condemnationem reſpiciunt,nu.7.

Ut communi doctorum ſententia receptum eſt, nu.8.

pater filium iudici offerens non præſumitur ita offerre,ut mori uelit, nu.176.li.5.c.19.

pater non præſumitur ancillam liberam uelle facere,& uelle filios in ſeruitute retinere,nu.177.li.5.c.19.

Nec filium dolo retinere,ibid.

pater non præſumitur uelle diminuere hæreditatem filij per legata,nu.178.li.5.c.19.

pater in dubio non cenſetur donare filio,ſed potius in peculium concedere,nu.188.li.5.c.19.

pater ſi ſciuiſſet alium filium habere,præſumendum eſt quod illum hæredem inſtituiſſet, nu.27.li.9.c.4.

pater qui poteſt adulterum cum filia repertum occidere, poterit multo magis contumelijs afficere,num.14.lib.6. cap.17.

pater uel mater præſumuntur lucra quæſita ex primo. matrimonio uelle ſeruare filijs primi matrimonij,num.512. lib.5.cap.18.

patres præſumuntur amare filios ſuos, nume.523.libro 5 cap.18.

pater præſumitur capere ſalubrie conſilium pro filio,n.524. lib.5.cap.18.

pater uerberans filium præſumitur facere gratia correctionis,nu.525.lib.5,c.18.

pater offerens filium iudici non præſumitur ita offerre ut illum ult.ſuplicio afficiat,nu.526.lib.5.c.18.

pater liberatus a filio actione tutelæ,præſumitur quoque eſſe liberatus a redditione reliquorum num.527.lib.5.capitulo 18.

patris res præſumitur eſſe filij hæredis, nu.528. lib.5.c.18

pater præſumitur iniuſtè exhæredare,nu.530.li.5.c.18.

pater ſtipulando filio præſumitur ſtipulari ut hæredi, non etiam ut filio,nu.331.li.5.c.18.

patrem ignominioſum non poſſe iniuriam filio illatam remittere,nu.1.li.10.c.18.

Nec agere ad dotem contradicente filia, ibi.

Nec filios uiliſſimam uitam degẽtes dignitatis paternæ prærogatiua potiri,ibi.

pater an ſit turpis perſona ut filia illi agenti merito recuſet conſentire iudex pro arbitrio diſcernit, num.299.lib.5. cap.20.

pater præſumitur frequenter filium ſuum in ſtudijs uiſitare, nu.502.lib.5.c.18.

pater præſumitur nolle filium ſuum mori,nu.502.li.5.c.18.

pater præſumitur filium ſuum retinere ſine dolo, ob paternam pietatem,nu.504.li.5.c.18.

pater præſumitur præcessiſſe,ſi cum filio ſuo eodem infortunio deceſſerit,nu.530.

patrem pro lytro ſeu talea,ut uocant hoſtibus dum captiuus eſſet promiſſa cogenda poſſe filium uendere,nu.14.li.7. cap.6.

patrem poſſe filium alienare neceſſitate famis,nu.61.lib.10 cap.32.

patris iudicium agnoſcere præſumitur, qui legatum petit, nu.516 li.5.c.18.

patrem cogi filios emancipare,ſi nimium ſit durus & ſeuerus,nu.16.lib.10.c.15.

patri & marito permitti adulterum occidere, nu.33 li.10 cap.32.

pater cum filio pro falcidia legat,intelligi de triente de iure naturæ debito,nu.12.li.3.c.7.

pater præſumitur donaſſe filio quando ei degenti in ſtudio miniſtrauit,nu.498.

patibuli erectionem ubi ſontes pœnas luunt iuriſdictionem ſignificare, merumque imperium cum gladij poteſtate, nu.2.li.1.c.3.

patibuli erectionem nobilitatem ſignificare,num.3.li.1.c.3.

patibuli furcarumque erectione acquiri ac retinere quaſi poſſeſſionem iuriſdictionis,nu.6.li.1.c.3.

patibuli erectione iuriſdictionem merumque imperium cũ gladij poteſtate ſignificari, etiam ſi per centum annos non fuerit ibidem aliquis pœna effectus,nu.5 li.1.c.3.

Quia non requiritur actus,ſed aptitudo.

patria poteſtas in filios qualis eſſet,nu.16.li.7.c.8.

patriam poteſtatem in pietate conſiſtere,nu.18.li.10.c.15

patronus libertæ nuptijs conſentiens,operarum ius præſumitur remittere,nu.500.li.5.c.18.

patrui appellatione non uenire patruum magnum,nu.6.li.2 cap.25.

Paulus Fuſcius laudatur,nu.32.li.5.c.10.

Paulus Caſtr. quomodo putarit diſtinguendum eſſe in materia productionis inſtrumentorum de nouo repertorum poſt concluſionem in cauſa, nu. 8. li. 10. c. 23.
pauperes ac miſerabiles qui dicantur, nu. 934. li. 10. c. 14.
pauperi atem ſuam Titio relinquens de uniuerſis eius facultatibus egiſſe creditur, nu. 14. li. 3. c. 9.
pauperem quendam quandoque ereptum fuiſſe e furcis a Bal. qui cum appellaſſet ob inopiam proſequi non potuit appellationem, nu. 17. li. 10. c. 14.
paupertas quæ fidem teſti minuat quæ ſit index pro arbitrio decernit, nu. 285 li. 5. c. 20.
paupertatis ratione poſſe iudicem diſpenſare ſuper mulcta pecuniaria, nu. 27. li. 10. c. 14.
pauper quando affectat inhabilitatem non excuſatur, numero 24. li. 10. c. 14.
pauper quomodo excuſetur a muneribus patrimonialibus, nu. 25. li. 10. c. 14.
pauperem a tutela excuſari, nu. 30. li. 10. c. 14.
pluresque alÿ caſus in quibus paupertas excuſat, referuntur remiſſiue, nu. 31.
pauperem quem dici iudicis arbitrio, nu. 32. li. 10. c. 12.
pauperi adminiſtratorem reipublicæ poſſe remittere collectam, nu. 18. li. 10. c. 14.
Sed id ſimpliciter non eſſe uerum, nu. 10
Quid a perſonalibus ſordidis non eſt immunis, nu. eod.
Et quomodo in ciuilibus teneatur, nu. 20.
peccans per ſimplicitatem minus peccare, ac puniri, num. 2. lib. 10. cap. 22.
peccantium multitudinem non parare errori patrocinium, nu. 77. li. 10. c. 19.
peculiaris uſus loquendi, teſtatoris ſi reuagatur propriæ ſignificationi non poſſe proprietati eſſe locum, numero 4. libro 2 cap. 22.
peculiaris conſuetudo utendi teſtatoris, facit ut a propria ſignificatione recedatur, nu. 6. li. 7. c. 22.
pecuniares omnes functionem recipere, nu. 15 li. 9. c. 16.
pecunias ad uſuras dare hoſti licitum eſſe, numero 18. libro 10. cap. 16.
pecunia mutuo data in refectionem nauis in talem refectionem conuerſa forè præſumitur, nu. 508. li. 5. c. 18.
pecunias deferens ex ſola earum delatione præſumitur dominus, nu. 552. lib. 5 c. 18.
pecunia ſoluta tutori ob uenditionem rei pupillaris non præſumitur pupillus fuiſſe locupletatus, nu 171. li. 5. c. 19.
pœnalem diſpoſitionem trahi ad caſus ſubrogatos, num. 19. lib. 7. cap. 27.
Vbi tamen eadem militat ratio expreſſa uel quæ pro expreſſa habeatur, nu. 20. li. 7. c. 27.
pœnalem extendi conſtitutionem ad caſus qui eodem modo eſſent de iure communi deciſi, nu. 21 li. 7. c. 27.
pœnalem diſpoſitionem produci ad caſum ſine quo diſpoſitio non ſortiretur effectum, nu. 1 lib. 7. cap. 26.
pœnalis conſtitutio producitur in caſibus in quibus unum habetur conſecutiue ad alterum, no. 1 lib. 7. c. 28.
pœnalem locum non habere niſi in caſibus a iure expreſſis, nu. 7. li. 7. c. 31.
pœnam falſi quæ de iure communi eſt deportationis & publicationis omnium bonorum hodie in uſu non eſſe, nu. 12 lib. 7. cap. 19.
pęnam falſi tunc arbitrandam eſſe quando nihil in indiuiduo prouiſum eſt per ſtatutum, nu. 13 li. 7. c. 19.
Pęnam iuris communis a ſtatutaria tolli ſecundum Bar. nume. 14 lib. 7. c. 19.
Et fatuum eſſe iudicem qui aliam pęnam imponeret, ibi.
Itaque in praxi totum mundum obſeruare ex teſtimonio Alberic. nu. 15.
Et communi Doctorum uoto ſic receptum eſſe, & in prouincia iſta ſic obſeruari, ibi.
pęnam unam per alteram tolli, cum utraq; tendit ad uindictam, nu. 16. li. 7. c. 19.
pęnalis diſpoſitio quando reſpicit nullitatem actus extenſio ex identitate rationis non fit, ut pęna locum habeat, ſed tantum diſpoſitio alios caſus comprehendat, numero 9. lib. 7 cap. 10.
Niſi ex lata ſignificatione concipiatur caſus in quem concurrit identitas rationis, nu. 12.
Vel agatur de fauore animę, nu. 13.
pœnam rationabilem pro delicto negatiuo impoſitam non protendi, nu. 26 li. 7 cap. 9.
pœnalia extendi quando agitur de fauore piæ cauſæ, num. 1. lib. 7. cap. 25.
Et quando agitur de fauore fidei, nu. 2.
Concurrente tamen maioritate uel identitate rationis, n. 3.
pœnalem conſtitutionem extendi quando maior militat ratio in caſu omiſſo, quam in caſu expr[illegible] nu. 1. li. 7. c. 23.
pœnam impoſitam [illegible] ſuam uendenti, nu. 19. li. 6. c. 15.
pœna ſtatuti delinquentem afficientis protendi ad fieri mandantem, nu. 3 li. 7 c. 17.
pęnam priuationis [illegible] non habere niſi lex expreſſe dicat, nu. 5 li. 7. c. 11.
pœnalem ſtipulationem de non offendendo, non trahi ad amicos adhærentes ac eos qui ſunt factionis ipſius ſtipulatoris, nu. 19. li. 8. c. 19.
pœna ordinaria non poſſe puniri eum, qui deuenit ad actum proximum delicto nu. 29. li. 7. c. 26.
pęnalem diſpoſitionem trahi ad caſus ſubrogatos, nu. 19 li. 7 cap. 27.
Vbi tamen eadem militat ratio expreſſa uel quæ pro expreſſa habeatur, nu. 20. li. 7. c. 27.
pęnalem diſpoſitionem produci ad caſum ſine quo diſpoſitio non ſortiretur effectum, nu. 1 li. 7 c. 26.
pęnalem extendendam eſſe diſpoſitionem quando pęna a ſtatuto impoſita nomen pœnæ non meretur, nu. 1. li. 7. c. 20.
pęnalis conſtitutio loquens in ſingulari numero extenditur ad pluralem, nu. 1. li. 7. c. 27.
Veluti ſi quis produxerat falſum teſtem nam intelligitur &c. in producente plures teſtes falſos, num. 1. & 2. lib. 7. cap. 27.
pęnalis ſtipulatio ita committitur aduerſus eum qui procuratorem meum prohibet quemadmodum contra eum qui me prohibet, nu. 8. lib. 8. cap. 10.
pęnam l. ſi quis maior, C. de tranſ. locum habere contra eum qui non obſeruauit tranſactionem etiam in minima re, num. 20. lib. 10. c. 25.
pęnam l. quiſquis, C. ad leg. Iul. maieſt. locum habere non ſolum in filÿs legitimis ac naturalibus ſed etiam in naturalibus tantum, nu. 5. li. 7. c. 14.
Non ſolumque in præſenti condemnato ſed etiam in abſente num. 6.

Et nedum in filijs, ſed etiam in nepotibus ſecundum communem opinionem, nu. 7.
Cur in d. l. quiſquis, & c. filiorum appellatione non ueniant fęminę, nu. 8.
Et quare in patre non procedat committente filio tale delictum, nu. 9.
Pœna impoſita ei qui ex cauſa ſtudiorum diſpenſatus eſt, niſi finitis ſtudijs intra annum ſe faciat promouere ad ordinē ſacrum trahitur etiam ad eum qui diſpenſatus eſt ratione minoris ætatis, nu. 20. li. 7. c. 24.
Pœna excommunicationis irrogata contra participantes cum excommunicato non comprehendere affines ac coniunctos, nu. 4. li. 10. c. 13.
pœnam furcarum ad plebeios reſtringi neque imponi illis qui in aliquo nobilitatis, uel militiæ gradu ſint, nu. 24. lib. 10 cap. 12.
pœnalis conſtitutio non producitur ubi in mera pœna uerſamur, nu. 16. li. 7. c. 10.
Sed reſtringitur hęc concluſio ſexdecim modis, nu. 17.
Quando ſit extenſio non ad alias perſonas, ſed ad caſum omnino ſimilem, nu. 18.
Vel diſpoſitio de facili eluderetur, nu. 9.
Aut eſſemus in communiter æquiparatis, nu. 20.
In caſu uel qui ex lata ſignificatione conciperetur, nu. 21.
pęnalisque noua conſtitutio ſit interpretans, nu. 22.
Seu contineret fauorem eccleſiarum, nu. 23.
Vel in fauorem animæ, nu. 24.
Aut eſſet appoſita clauſula progreſſus de ſimilibus ad ſimilia, nu. 25.
Et quando ſumus in ſe habentibus ut præambulum, nu. 26.
Loquiturque in certo caſu in plurali, nu. 27.
Ac eſſemus in caſu ſine quo diſpoſitio non ſortiretur effectum num. 28.
Lexue pœnalis emanaſſet in fauorem reipublicæ, num. 29.
Atque eſſet ſuper actu reiterabili, nu. 30.
Seu in caſibus conuerſis, nu. 31.
Siue extenſio fieret per aliam legem, nu. 32.
Aut ageretur de correlatiuis, nu. 33.
Decius quid eadem in materia ſentiat, nu. 34.
Illumque conſtituere regulam negatiuam quod licita non ſit extenſio in pęnalibus, ibi.
Niſi quatenus uerborum uis patitur, nu. 35.
Vel eſſemus in pęna excommunicationis, nu. 36.
Aut ageremus de remouenda fraude, nu. 37.
Ageretur que de utilitate publica, nu 38.
Eſſemusuè in comparatis a iure antiquo, nu. 39.
Aut ageretur de fauore eccleſiæ, nu. 40.
Vel ratio eſſet expreſſa in lege, nu. 41.
Eandemq; ſententiam probare D. Alciatum, nu. 42.
Exceptis omnibus caſibus in quibus ſit extenſio in correctorijs, nu. 43.
Et quando maior ratio eſt in caſu omiſſo, nu. 44.
Ac criminis uindicta peragitur, nu. 45.
Aut eadem ratio ſubeſt, nu. 46.
Vel ageremus de aliquo fauore, nu. 47.
Eſſemusuè in ſubrogatis, nu. 48.
Geminianum & Francum pariter conſtituere regulam negatiuam in materia pęnali, illamque uarijs modis limitare, nu. 49.
Aliter proſequi hanc materiam Gammarum remiſſiue, n. 50
Aymonem Crauettam omnium latiſſime proſequi hanc materiam extenſiuæ interpretationis in pœnalibus, nu. 51.
pleroſq; opinatos fuiſſe nullam poſſe certam dari theoricam in hac materia, nu. 52.
Alios crediſſe duobus tantum caſibus comprehendi illam omnem poſſe, nu. 55.
Auctori quid placeat in hac materia, nu. 1. lib. 7. cap. 11.
pęnalem conſtitutionem extendi ob publicam honeſtatem, nu. 1. li. 7. c. 32
pęnalem diſpoſitionem extendi ad caſum a iure præſumptum nu. 23. li. 7. c. 32,
pęnalem legem municipij ex ratione in l. ſcripta produci, nume. 15. & 16. li. 8. c. 6.
pęnales conſtitutiones in ijs tantum caſibus extendi in quibus pœnæ ſunt ex iuſta & probabili cauſa introductæ nu. 29. lib. 7. c. 32.
pęnalis diſpoſitio patitur extenſionem in ijs, quæ ſe habent ut præambula, nu. 5 li. 7. c. 28.
pęnalis conſtitutio patitur progreſſum in ijs quæ conueniſcuntur unum ad ſimilitudinem alterius, num. 6. lib. 7. cap 28.
pęna quando eſt per iudicis officium infligenda ſi multum eſt irrationabilis uel odioſa diſpoſitio non extenditur, nume. 13. li. 7. c. 9.
pęna rationabilis pro delicto affirmatiuo impoſita producitur, nu. 24 li. 7. c. 9.
pęnam a teſtatore impoſitam ad heredem potius quam ad eum cuius fauore impoſita eſt ſpectare debere, nu. 6. li. 9. cap. 13.
pœna comburentis domum locum habet contra comburentem domunculam, nu. 14. li. 10. c. 25.
pœna pecuniaria ſi ſtatuto imponatur pro homicidio, non ſit extenſio ad minora delicta in quibus de iure imponitur pęna corporalis, quia maioritas rationis non eſt ex regu. cui licet de reg. iur. li. 6. nu. 5. li. 7. c. 3.
pęnam ob actum nullum imponi, quando actus eſt illicitus, nu. 15 li 7. c. 31.
pœnalia extendi in ijs caſibus in quibus a correctoria procedduntur, nu. 11. li. 7. c. 9.
pęna quæ imponitur ſepelientibus uſurarios in cæmeterijs, perduci a fortiore contra ſepelientes in eccleſijs, nu. 15. lib. 7. c. 6.
pœnalem conſtitutionem ſemper extendi a maioritate rationis, quando ſumus in expreſſa & tacita ratione, num. 26. lib. 7. c. 23.
Idemque eſſe in materia correctoria, nu. 27.
pœnali in diſpoſitione uenire caſus omnes qui ſub ratione cōprehenduntur, nu. 28.
pœna incantationum profanarum ac prohibitarum de iure ciuili concremationis, de iure canonico pęna fuſtigationis quam dicit D. Clar. receptam eſſe de conſuetudine, neque in ijs confiſcationis bonorum pęna locum habere, nu. 26. lib. 1. c. 16.
pœnalem diſpoſitionem extendi quando eadem ratio ſubeſt, & idem quoque nomen hoc ſuadet, nu. 1 li. 7. c. 31.
pęna noua conſtitutionis locum non habet in eo, qui non denunciat eos contra quos non cogeretur teſtimonium ferre, nu. 26. li. 10. c. 31.
pęnalibus in iuris communis diſpoſitionibus quomodo extenſiue procedatur, nu. 1. li. 7. c. 7.

pęnalia iura ex identitate uel ſimilitudine rationis non extendi, nu. 19. lib. 7. c. 9.
Niſi lex fieret eluſoria, nu. 20.
pęna alterata in accuſato, uidetur quoque alterata eſſe in accuſante, nu. 10. li. 7. c. 24.
pęnalis conſtitutio producitur quando eadem uel maior militat ratio in facto, nu. 7. li. 7. c. 16.
pęnalem conſtitutionem extendi quando agitur de delictis puniendis, aut illicitis coercendis, nu. 1. lib. 7. c. 17.
Et tunc dici agi de materia fauorabili, ac de publica utilitate ibid.
pęnæ capitalis appellatione contineri pęnas, quæ mortem, uel ciuitatis amiſſionē infligunt, quod ſi communi uſu loquendi omnes ea appellatione deſignarentur quæ corpus afficerent uel infamiam irrogarent improprie id eſſet, n. 12. li. 4 cap. 4.
pęnas a iure communi impoſitas non cenſeri ſublatas propter pęnas a ſtatutis de nouo inuectas, nu. 10. li. 7. c. 19.
pęnalem diſpoſitionem extendi quando in ea clauſula haberetur, ut deberet procedi de ſimilibus ad ſimilia, nu. 15. li. 7. cap. 27.
pęna appoſita conductori quando non cenſeatur appoſita locatori, nu. 15. li. 7. c. 29.
pęnarum in electione rem ſemper temperandam eſſe ut mitior eligatur, nu. 5. li. 7. c. 18.
pęna corporalis cum multitudo punitur in pecuniariam cōmutatur, nu. 6. lib. 10. c. 19.
pęnæ quando legitimæ non ſunt impoſitæ per ſtatuta & conſuetudines ueriorem eſſe Grauettæ opinionem de extenſione facienda, nu. 7. lib. 7. c. 20.
pęnalem conſtitutionem in acceſſorijs extendi, nu. 19. et 20. lib. 7. cap. 25.
pęnalem iuris conſtitutionem in correlatiuis extendi, nu. 1. lib. 7. c. 29.
pęnalem conſtitutionem extendi quando fit extenſio per aliam legem, nu. 10. lib. 7. c. 28.
pœnas reſtringendas eſſe reſpectu ſui ipſius, non ut ſi certæ ſint non poſſint a ijs caſibus adaptari, nu. 26. li. 7. c. 11.
pęnalis diſpoſitio etiamſi extendatur pęna tamen non producitur, nu. 4. li. 7. c. 9.
pœna magna pro aliquo delicto ſtatuto uel conſuetudine ſi imponatur in eo non proceditur extenſiue, nu. 15. li. 7. c. 23
pęnam furearum maiorem eſſe quàm pœnam amputationis capitis, nu. 16. lib. 7. cap. 23.
pœnam impoſitam ſuper facto probibito, trahi ad caſum a probibitione exceptum, nu. 6. li. 7. c. 30.
pœnam impoſitam contrahenti matrimonium non perduci ad contrahentem ſponſalia, nu. 10. li. 7. c. 26.
pęna ubi pluribus modis excipi poteſt ſemper intelligi de mitiore, nu. 15. li. 7. c. 17.
pęnalem conſtitutionem extendi quando caſus ad quem fieret extenſio comprehenderetur ſub expreſſo ex communi uſu loquendi, nu. 12. li. 7. c. 27.
pœnalem conſtitutionem non extendi quando aliquid de facto fit, nu. 1. li. 17. c. 16.
pœnalem conſtitutionem extendi in ijs quæ frequentioris uſus gratia prolata ſunt, nu. 27. lib. 7. c. 25.
pœnam legalem recte id quod intereſt appellari, nu. 30. li. 9 cap. 36.
pęnam iudicis contra communem ſententiam iudicantis arbitrarium eſſe ſyndicatori, uel iudici, qui in illa cauſa iudicare debet, nu. 9. li. 3. c. 12.
pęna legalis iudicis arbitrio committitur, nume 302. lib. 5. cap. 20.
pœnalem etiam conſtitutionem dici fauorabilem, nu. 28. li. 8 cap. 5.
penes communem loquendi uſum eſſe uires ac poteſtatem uocum hominum quæ ſunt mutabiles, nu. 6. li. 4. c. 7.
pœnitentias ſacramentales arbitrarias hodie eſſe, nu. 310. libro 5. c. 20.
per relationem teſtis ad articulos, omnia quæ in articulis cōtinentur uere, & proprie eius diſpoſitioni intelligi in eſſe, nu. 8. lib. 4. c. 13.
perindeque haberi ac ſi præciſe a teſte fuiſſent pronuntiata, num. 9.
percutiens ignoranter clericum non incidit in pęnam excōmunicationis, nu. 6. li. 10. c. 31.
percuſſus præſumitur repercutere ad defenſionem, nu. 540. lib. 5. c. 18.
per illa uerba, de uerbo ad uerbum, de mente ſummi Pontificis in clauſula non obſtantibus dici conſtare, nu. 13. li. 1. cap. 19.
Communem opinionem Romanæ Curiæ ſtylo eſſe confirmatam, nu. 14.
peremptoriæ citationes quot tranſmitti debeant in iudicis eſt arbitrio, nu. 301. li. 5. c. 20.
per poteſtatem legitimandi implicari legitimatem in coitu illicito, nu. 26. li. 9. c. 33.
per ſimilitudinem uel identitatem rationis non debet induci legum correctio, nu. 21. li. 8. c. 5.
per locum a ſimili magnos fieri in iure progreſſus, nu. 1. lib. 5. cap. 15.
per locum a ſimili fit interpretando ut diſpoſitio loquens in uno caſu locum habeat in altero, ſicque ab uno caſu ad alterum progrediendo argumentamur, nu. 5. li. 5. c. 16.
Ab abſentia ad præſentiam inefficacem, nu. 6.
Ab abortu fœtus animati procurato, ad homicidium, numero 7.
Vt latius dictum eſt ſupra in litera arg. et prout uidere eſt in dicto li. 5. c. 16.
peregrinantes quando in mortis periculo uerſari dicantur iudicis eſt arbitrio, nu. 280 li. 5. c. 20.
periculoſe ſubijciens uitæ ſuæ renuntiare præſumitur, n. 456 li. 5. c. 18.
periculum ubi eſt in mora diſcedi a diſpoſitione iuris communis, nu. 19. li. 10. c. 29.
periculum inſtare præſumitur, cum quis in manu hoſtium uel prædonum eſt, nu. 497. li. 9. c. 18.
Et quibus alijs in caſibus periculum inſtare præſumatur,
permiſſum præſumitur omne quod prohibitum non eſt, nume. 557. li. 5. c. 18.
perpetuo quis præſumitur eſſe furioſus, qui de præſenti reperitur eſſe furioſus, nu. 319. li. 5. c. 18.
peritorum uſum a Cicerone optimum magiſtrum appellari, & omnium magiſtrorum præcepta ſuperare dici, num. 8. lib. 4. cap. 2.
Quid de hoc communi uſu ſentiat Horatius, nu. 9.
Qualem tribuat auctoritatem huic uſui Fabius nu. 10.
Legum quoque ipſarum iuſſa tacito populi conſenſu mutari, num. 12.

I N D E X.

Periurus qui ſedato animo per Deum peierauit iudicis ar bitrio punitur,nu.303.li.5.c.20.
perpendi tex,in l.ſiſocer a genero in prin.ſolut.matrimo.nume.12.lib.2.c.7.
perſeuerantia uoluntatis præſumitur, niſi mutatio. probetur,nu.521.li.5.c.18.
perſonas hoſtium in iuſto bello fieri capientium,nu.20.li.10 cap.16.
perſonæ ruſticitatem ac ſimplicitatem operari,ut non omnino qui peccet excuſatur aut puniatur,nu.1.li.10.c.22.
perſonas eccleſiaſticas debere faciles eſſe ad contribuendum ubi ſubeſt neceſſitas,nu.20.li.10.c.28.
perſonæ conditio mutata fore, iudicis arbitrio diiudicatur, nu.296.li.5.c.20.
perſonam extrinſecus non ſubintelli in ſtipulationibus, nume.17.lib.8.li.19.
perſonam nunquam extrinſecus aſſumi,nu.39.li.9 c.4.
perſonaliter uerbum omnia includere,quibus pſſenditur perſona,nu.15.li.8.c.19.
perſonæ qualitas quando præponderat generalitati uerborum per illam reſtringuntur uerba generalia, nu.1.li.10 cap.12.
perſonam idiotam non cenſeri uelle ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis,nu.14.li.10.c.11.
Sed cum ruſticana conſuetudine,ibi.
Modo tamen conſtet de ruſticana illa conſuetudine,nu.15.
Auctorem tamen putare,quod tam ruſtici & idiotæ, quam alij debeant intelligi conformare ſe uelle cum diſpoſitione iuris communis,nu. 16.
perſonæ qualitatem multum operari in interpretatione facienda,nu.24.li.5.cap.10.
perſona illuſtris quæ dicatur iudicis arbitrio deciditur, nume.281.li.5.cap.20.
perſona honeſta quæ ſit in iudicis arbitrio eſt poſitum, nume.282.li.5.cap.20.
Idemque eſt in perſona egregia,nu.283.
Et in perſona uulgari,nu.284.
perſona qualitatem facere ut a propria verb.ſign.ad impropriam tranſeatur,nu.9.li 3.c.7.
perſonam capitularem uel collegialem non poſſe per alios in ſui locum ſubſtituere qui non ſint de capitulo uel collegio num.6.lib.10.c.17.
perſonarum magna affectione recedi a regulis iuris communis,nu.21.li.10.c.13.
Filiorumque appellatione ob eam cauſam comprehendi nepotes,nu.22.
perſonam in dignitate poſitam non poſſe tortura ſubijci, nume.25.lib.10.c.12.
perſonæ cum quibus dicitur eſſe teſtamenti factio, quæ ſint remiſſiuè,nu.24.lib.6.c.5.
perſona coniuncta quæ dicatur iudex arbitratur, nu.295.libro 5.c.20.
perſonas illuſt.in ſcriptis citandas eſſe,nu.23.li.10.c.12.
perſonatum non poſſe concedi minori,14,annis,nu.7.lib.8 cap.14.
peſtis tempore mulierem ſecundum Iaſ. poſſe in teſtem teſtamento adhiberi,nu.22.lib.1.c.27.
Sed contra ſentire ibi.
peſtis tempore natus extra ciuitatem habetur pro nato in ciuitate,nu.35.li.10.cap.27.
Inferturque ad ſtatuta non niſi originarios ad ingreſſum collegij admittentia,ibi.
peſtis tempore poſſe e turri,uel aliquo eminenti loco poſſeſſionem alicuius rei quæ in conſpectu ſit apprehendi, ubi non liceat ad rem ipſam accedere,nu.36.li.10.c.37.
peſtis tempore quis baptizari poteſt in priuata domo, nume.37.li.10.c.27.
peſtis tempore maritus non tenetur reddere debitum uxori contagioſæ,nu.30.
peſtis tempus excuſare a periurio,nu.20.lib.10.c.37
A pena,nu 21.
præbere iuſtam cauſam diſcedendi a cultura,nu.21.
Excuſat a reſidentia,nu.23.
Et a curſu præſcriptionis,nu.24.
A non petita feudi inueſtitura intra annum, nu.25.
Ab electione facta loco non ſolito,nu.26.
A coniugatione in eccleſia,nu.27.
A pena ſtatuti imponentis pœnam facienti propoſitionem de imponendis collectis,nu.28.
A datijs & gabellis,nu. 29.
A repræſalijs, nu.30.
A ſolennitate per ſtatutum requiſita,nu.31.
Ab interitu pecudum.
A coronatione Imperatoris alibi facta quam in loco ſolito num.33.
peſtis tempore teſtamentum cum quinque teſtibus perfici poſſe communiter teneri,nu.5.li.10.c.27.
Quidque illa in re cæteris præciſius affirmet Portius,nu.6.
Qui ſenſerint,ut remiſſa non cenſeatur eſſe teſtamentaria obſeruatio illo tempore,nu.7.
Ripa quō ſenſerit diſtinguendum eſſe in iſta materia,nu.8.
Cuius ſententiæ accedit auctor, & qua ratione,nu.9.
peſtis tempus excuſat eum qui citatus ſit ad locum infectum nu.39.li.10.c.27.
peſtis tempus facit dormire inſtantiam,nu.40.
Impedit curſum fatalium,nu.41.
Delegatum excuſat qui alio loco quam debuerat ſententiam tulit,nu.42.
Et iudicem qui durante eo tempore in aliena diœceſi ius dicit num.43.
peſtis tempore omiſſo medio appellari poteſt,nu.44.
peſtis tempore fœminas ſi in teſtes adhiberi poſſent, facilius calliditatibus dolis,ac circumuentionibus ſubijcerentur, nu.14.li.10.c.27.
peſtis tempore poterit iudex e feneſtra domus ſuæ ius dicere,nu.49.li.10.c.27.
Si tamen partes ad eum locum fuerint citatæ,nu.50.
Et iudex elegerit tribunal ad eum locum,nu.51.
peſtis tempore moram non admitti,nu.19.li.10.c.27.
peſtis tempore facta donatio an præſumatur eſſe facta cauſa mortis,nu.34.li.10.c.27.
petitio hæreditatis mixta eſt,nu.2.li.9.c.24.
petitionis uerba extra proprium ſignificatum accipi ut eius qui petitionem porrexit mens ſuſtineatur, num.2.lib.3.cap.5.
petens unum ex alternatiuè promiſſis plus,dici petere,n.20.lib.2.cap.16.
petitionis appellatione in lege municipali comprehendi repetitionem,nu.21.li.2.cap.1.
Petitionem hæreditatis eſſe actionem realem,n.6.l.9.c.24.

Et quare dicatur mere realis,nu.num.7.
Petrinus Bellus Aſtenſis iuriſconſultus laudatur , nu. 16. lib.10.cap.16.
Philippum Regem ampliſſimum ac potentiſſimum dominum noſtrum ſuperiorem non recognoſcere,nu. 12.li.10 cap.35.
Regnorumque ac coronarum multitudine omnium regum maximum atque auguſtiſſimum eſſe,ibi.
Et tanquam Mediolani Ducem in hoc ſtatu Imperialia iura habere,ibi.
Philippi Regis ac Domini noſtri quanta ſit Regnorum amplitudo,nu.17.li.10.cap 35.
Quamquàm ingens urbium numerus ei pareat ,nu.18.
Philippo Regi immortali ſidentium Academia qualia erecta fuerint ſymbolica inſignia, nu.19.li.20.c.35.
philoſophi antiqui interrogati cuiates eſſent, cur reſpondebant ſe mundanos eſſe,nu.18.li.10.c.26.
pius in patriam ſuam non dicitur , nec præſumitur , qui illam conſilijs non adiuuat ac debita prouiſione,nu.17.libro 5.c.18.
piæ cauſæ fauorem,excluſioni taxatiuæ dictionis præferri, nu.19.li.7.cap.7.
Eiuſque gratia fieri quoque rei in priuilegijs progreſſum de perſona ad perſonam,nu.20.
pia cauſa ſemper præſumitur in quacunque diſpoſitione excepta,nu.554.lib.5.c.18.
Plato Ariſtoteli,& Ciceroni conciliatur amoto obice cuius gratia diſſidere uidentur,nu.74.li.1.c.1.
Plauti locos uarios declarari,in quibus uerbis innouatis eſt uſus,nu.5.li.1.cap.6.
Plautum excuſandum eſſe, qui facetiarum riſusque gratia uerba plurima innouauit, nu 6.li.1.c.6.
plenam fidem quæ coniectura faciant iudicis eſt arbitrio poſitum,nu.281.li.5.c.20.
plantam Titij in ſolum noſtrum translatam , ſi in eo radices egerit noſtram fieri ,nu.15.li.3.c.3.
plenarie uerbum in reſtitutione prolatum importare ampliorem reſtitutionem,nu.14.li.10.c.29.
plenitudinem poteſtatis Papam habere à Chriſto Ser.Opt. Max. nu.29.li.10.c.33.
Pleraque uerborum latinorum ex ea ſignificatione in qua nata ſunt deceſiſſe,in aliamque ex conſuetudine & inſcitia tamen dicentium conceſſiſſe,nu 16.li.4.c.2.
pleroſque ex recentioribus credere ſuppoſitum Bar.quod legitimationis materia ſit fauorabilis,eſſe falſum,nu.35. lib.9.cap.33.
pleroſque putaſſe in correlatiuis non dari productionem in materia pœnarum,nu.8.li.7.c.29.
Crauetta ut conciliat contradicentes opiniones in ea materia,an in correlatiuis pœnalibus fiat extenſio ,nu.9.
pleroſque putare in quæſtione de ſpurio & inceſtuoſo legitimandi locum habere,quando conceſſio legitimandi tributa eſſet a principe poſt mortem parentum,nu.1.l.9.c.35
Sed ex Auctoris ſententia nullum conſtituendum eſſe diſcrimen inter prædictos caſus, nu.2.lib.9.c.35.
plerunque pernicioſe errari dum nimis ſubtiliter teſtantis uoluntatem ſpeculamur,nu.4.li.9.c.18.
Ignorantes ut longe diſtantes ſpeculantur, ibi.
pluralitas Apocharum uel inſtrumentorum non præſumitur,nu.189.lib.5.cap.18.
pluralitas cauſarum uel delictorum non præſumitur,n.190 lib.5.cap.19.
pluralitas perſonæ præſumitur ad euitandum falſum,nu.541 lib.5.cap.18.
pluralitas præſumitur in rebus,niſi unitas probetur,n.542. lib.5.cap.18.
pluralitas nominum non præſumitur,nu.180.li.5.c.19.
plura eſſe negocia quam uocabula,nu.7.lib.1.c.2.
plura ubi habeantur in materia æquitatis remiſſiuè,nu.15. lib.5.cap.4.
plura in uerbis conſideranda eſſe,quam faciat Cæpol. nu.2. lib.1.cap.7.
plura exempla actuum ac diſpoſitionum quæ in prima tantum uice uerificantur,nu.3.li.2.c.24.
plura exempla in quibus a propria uer.ſig.receditur & ad impropriam fit tranſitus,remiſſiuè,nu.20.li.2.c.12.
plures eſſe uoces, quam uoces, uulgo iactari, nu.8.li. 1 c.2.
plures eſſe coniecturas quibus arguitur diſponentem noluiſſe facere actum illo modo quo potuit,ut cum ex adiectis apparet de uoluntate diſponentis,nu.55.li.6.c.36.
plures in dubio rationes præſumi, & non unam tantum,& a communi opinione recedendum non eſſe,n.1.li.6.c.10.
plures in dubio præſumi rationes in quacunque conſtitutione,nu.31.li.7.c.23.
Idemque quod per unam plerunque aſtruitur per alteram ſæpiſſimè deſtruitur,nu.32.
Neque in pluralitate præſumptarum rationum poſſe ab identitate uel maioritate rationis deduci, nu.33. lib.7.c.23.
plures quando delinquerunt , & ignoratur quis deliquerit omnes deliquiſſe fingi,nu.9.li.7.c.9.
plura media quamuis habeant eundem finem tollendæ mentis defuncti non poſſe dici eadem ſpecie legali, nu.8.li.9 cap.4.
plures ubi delicto interfuerint & neſcitur quis deliquerit omnes puniuntur,nu.30.li.7.c.17.
plura exempla quibus ſcandali euitandi gratia a diſpoſitione iuris communis diſceditur remiſſiuè,n.18.l.10.c.29
plura concurrentia ad faciendum corpus unius , ut uocant, impreſa,non cenſeri iure diuerſo prout corpus illud conſtituunt,nu.11.lib.1.c.23.
plus & minus non inducere ſpecificam differentiam , nume.13.li.7.c.12.
poculum amatorium præbens, quando iudicis arbitrio puniatur,nu.308.li.5.c.20.
Polyctonius media barba Auctoris præceptor, & poſtea Mediolanenſis Senator perilluſtris commendatur , nu.7. lib 7.c.19.
Eundemque auctorem fuiſſe,ut publice profitendi iuris,prouinciam auctor adhuc ſcholaſticus aſſumeret, nu.7.li.7. cap.19.
In cuius Doctoratu locum neceſſariæ promotionis reliquiſſe prudentiſſimo Crauettæ,nu.9.
pontifex Max.uel Papa non præſumitur uelle derogare conſuetudini,nu.179.li.5.c.19.
pontifex Max.ſeu Papa non præſumitur per reſcriptum ſuũ uelle bene ſtatuta reſcindere,nu.173.li.5.c.19.
pontifex Max. poteſt coronationem imperatoris facere in alio loco quam in ſolito ex iuſta cauſa,n.33.li.10.c.27.
populum facere non poſſe quòd uere alteretur propria ſignificatio rei,nu 5.lib.4.c.2.

Populum Romanorum aliquam hodie non habere poteſtatem nec legis condendæ nec interpretandi, nu.22.lib.10. cap.35.
poſſe quis in aliquo negocio præſumitur, quod eius ſimiles potuerunt, nu.501.li.5.c.18.
poſſeſſor præſumitur potius litem eſſe redempturus, quam aduerſus ſe in litem iurari paſſurus, nu.536.li.10.c.18.
poſſediſſe diu quis dicatur in iudicis eſt arbitrio, nu.278. lib.5.c.10.
poſſidere is præſumitur, qui ſub imagine alterius perſonæ poſſidet, nu.513.li.5.c.18.lib.5.c.30.
poſſidere hodie non præſumitur, qui olim poſſedit, nu.109. lib.5.c.19.
poſſeſſio tedialis quid ſit, nu.18.lib.5.c.30.
poſſeſſor qui ſemel poſſedit præſumitur perſeueraſſe in poſſeſſione uſque quo illam alleget, nu.548.lib.5.c.18.
poſſeſſionem prout eſt ius inſiſtendi, traditione clauium uere acquiri, nu.23.li.3.c.22.
poſſidere quis præſumitur ex tit. præambulo, nu.432.lib.5. cap.18.
poſſeſſio medij temporis præſumitur probatis extremis, nu.543.li.5.c.8.
poſſeſſio certa tradi dicitur, quæ per circumlocutiones deſignatur, nu.4.li.2.c.13.
poſſidens ſine tit. præſumitur malæ fidei maxime in ſpiritualibus, nu.549.lib.5.c.19.
poſſeſſio recentior præſumitur clandeſtina, nu.547.lib.5. cap.18.
poſſeſſio continuata præſumitur ſi allegetur, nu.548.lib.5. cap.18.
poſſeſſio in dubio præſumitur iuſta ac legitima, nu.555.li.5 cap.18.
poſſeſſio præſumitur habita ex tit. præambulo, nu.556.li.5 cap.18.
poſſeſſio præſumitur bonæ fidei, niſi probetur antiquior, nume.545.lib.5.c.18.
poſitorum uerborum quædam eſſe noſtralia ſiue latina, quędam externa ſiue peregrina, nu.2.li.1.c.5.
poſitioni obſcuræ factam reſponſionem, non releuare reſpondentem, nu.22.li.3.c.12.
poſitionibus reſpondendum eſſe clare, purè ac ſimpliciter, alias fieri interpretationem contra reſpondentem, nu.26 lib.1.c.17.
Inſerrique ad ſtatuta Ticinenſia, & nouas conſtitutiones ſtatus in materia poſitionum, nu.21.lib.1.c.17.
poſitioni obſcure factæ, non teneri interrogatum reſpondere nu.20.li.3.c.37.
poſitiones incertitudo nimia uitiat, num.22.lib.10.c.37
poſitiones ponens declarat, nu.23.li.10.c.37.
Quod & in alijs interrogationibus & capitulis obtinet, nume.24. & 25.li.10.c.37.
poſitos in conditione fauore agnationis cenſeri uocatos, nume.29.li.1.c.13.
poſt publicatas atteſtationes, tametſi non admittantur teſtes ob timorem ſubornationis attamen ob magnam legalitatem, uitæque exemplaritatem morumque probitatē etiam poſt publicatas atteſtationes teſtes admitti, nu.4. & 5.lib.10.c.12.
poſteriore ex actu contra aliquem præſumitur, nu.514.li.5 cap.18.
poſterorum appellatio liberos continet & liberorum uſque filiam, nu.11.li.8.c.26.
poſthumum figurate dici qui poſt conditum teſtamentum uiuo teſtatore natus eſt, nu.13.li.2.c.12.
potens ad coeundum an quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur, nu.279.lib.5.c.20.
potenti non præſumitur eſſe facta iniuria, nu.515.li.5.c.18
potentiorem eſſe expreſſionem quæ fit per ſpeciem, quam ea quæ fit per genus, nu.10.lib.10.c.5.
potentius quid eſſe dignitatis exceſſu, num.31.lib.9.c.22.
Item benignitate, nu.32.
Rurſus iuris communis diſpoſitioni reſpectiue ad ſpecialem diſpoſitionem, nu.33.
præterea nocentioritate, ut ſic dixerim, nu.34.
Adhuc naturalitate reſpectu accidentis, nu.35.
Inſuper prohibitione & permiſſione. nu.36.
poſtremo ratione generis & ſpeciei, nu.37.
poteſtatem legitimandi eſſe fauorabilem, nu.10.li.8.c.26.
poteſtatis Papæ ubi fit mentio in ijs quæ ſunt de iure diuino non eſſe arguendum a toto ad partem, nu.14.lib.10. cap.33.
poteſtatem proprie eſſe legitime poſſe, nu.47.li.10.c.33.
potior præſumitur, qui potiore loco poſitus eſt, num.479. li.5.cap.18.
praxis clauſulæ illius adijciendæ, citra [illegible] nem &c. in omnibus actibus in quibus Dominus comparet, nu.5.lib.2.c.15.
præcantationes prophanæ, quæ pariunt mirabiles effectus curationum infirmorum an ſint permiſſa, nu.1.li.1.c.18.
præcantationes omnes quę fiunt in nomine Domini N. Ieſu Chriſti ſimpliciter ad ſananda corpora eſſe licitas, nume.16.lib.1.c.15.
præcepta legis naturæ quæ ſunt indiſpenſabilia iure diuino contineri, nu.6.lib.10.c.33.
præcepta legis diuinæ quo modo dicantur indiſpenſabilia, nu.28.lib.10.c.33.
præceptoris nimiam ſeueritatem a iure reprobari, nu.30. lib.10.c.15.
præceptoris diſciplinam humilem eſſe debere in ſuos ſubditos, nu.31.li.10.c.15.
præciſe uerbum quid ſignificet, nu.22.23.25.& 25.lib.8. cap.30.
Et quomodo accipiatur in ſtatutis, ibi.& nu.26.
prædia bello amiſſa finito bello dominis ea eſſe reſtituenda nu.3.lib.10.c.23.
præfectus arcis qui tempore belli ſuſcepit cuſtodiam arcis tenetur, etiamſi inde ui extraheretur, num.4 libro 10 cap.28.
præfectus prætorio quam poteſtatem habeat interpretandi, nu.21.li.10.c.35.
profectorum militarium ſcopus in conſtituendo tempore belli, nu.10.lib.10.c.30.
præiudicium filiorum uideri obſtare ut in ſtatuto non extantibus maſculis arg. à contrario ſenſu non deſumatur nu.17.lib.8.c.12.
Et an filiæ dicantur pati damnum in huiuſmodi ſtatuto, nume.18.lib.8.c.12.
prælatus remouetur quando negligentia tranſit in aliam ſpeciem delicti, niſi reſipiſcat monitus, nu.33. & 34.libro 10.c.17.

Præ-

Prælatum poſſe meliorationum cauſa ſolum, bona eccleſiaſtica a laicis meliorata in empiryteuſim concedere, nu. 50. lib. 10. cap. 25.
Prælatus uel alius non præſumitur ſimoniam committere qui illam prohibuit ne fieret, nu. 160. lib. 5. c. 19.
Prælatus quando non habet capitulum in alienationibus rerum eccleſiæ debet adhibere ſaltem duos honeſtos clericos, nu 9 lib. 10. cap. 15.
Prælatus eccleſiæ negligens poteſt a prælatura remoueri, nu. 20. li. 10. c. 17.
Quando negligentia eſt magna ac craſſa, ibi.
Qui diſtinguant inter prælatos ſeculares ac regulares nu. 30. & ſequent.
Quomodo putat auctor reſoluendum eſſe negocium negligentiæ prælati, ut poſſit remoueri, nu. 31.
præſcriptio de facili non præſumitur, ſed probari debet, numero 191. lib. 5. c. 19.
præſcriptionem interrumpi etiam ſolutione unius nummi, nu. 11. li. 10. c. 25.
præſcriptio centum annorum non præſumitur poſſe probari, nu. 174. li. 4. c. 19.
præſcriptionem aliquam non currere impeditis agere, numero 15. li. 10. c. 2.
Quando impedimentum contingeret antequam inchoata eſſet præſcriptio, nu. 16.
præſcripto fundo cenſeri quoque præſcriptam ſeruitutem, nu. 2. li. 6. c. 18.
præſentatio & eius procuratoris conſtitutio facta per Abbatem præſumitur eſſe facta de conſenſu conuentus, numero 509. li. 5. c. 18.
præſentationem uenire ſaltem ſub larga ſignificatione electionis, nu. 5. li. 7. c. 24.
præſentes uerbum uerificari in eis qui uere & naturaliter ſunt præſentes, nu. 14. li. 8. c. 18.
præſenti a ſtatu in præteritum præſumitur, quando præſens ſtatus non habet contra ſe ueritatem ſtatus præteriti, numero 522. li. 5. c. 18.
præſens tempus cum a præterito colligitur, ab uno ad alterum recte infertur, nu. 518. li. 5. c. 18.
præſens & tacens non præſumitur conſentire in damnis, numero 181. li. 5. c. 19.
præſens & tacens præſumitur conſentire ſi non agitur de magno eius præiudicio, nu. 550. li. 5. c. 18.
præſumptionum tractatus D. Alciati laudatur, numero 24. libro 10. cap. 5.
præſumptiones iuris liquidiſſimas eſſe probationes, num. 24. lib. 7. cap. 32.
præſertim quando ſunt iuris & de iure, nu. 25.
præſumptionem conformitatis cum iure communi ceſſare quando pars aduerſa uellet probare contrarium, num. 21. lib. 10. cap. 11.
plures alios caſus remiſſiue referri in quibus ceſſat ratio præſumptionis conformitatis cum iure communi, nu. 22.
præſumptionem iuris & de iure dici non admittere probationes in contrarium, nu. 9. li. 5. c. 12.
Niſi probatio fieret in contrarium per confeſſionem partis uel notorium, nu. 10 li. 5. c. 12.
præſumptio iuris & de iure cur appelletur, nu. 11. li. 5. c. 12.
præſumptionem unam tolli per alteram, nu. 242. li. 5. c. 19.
præſumptiones duas iunctas facere unam probationem, & dictum unius teſtis integri atque omni exceptione maioris, nu. 243. li. 5. c. 19.
præſumptiones plures inducere plenam probationem reatus, quando non imponitur pœna capitalis, numero 244. libro. 5. cap. 19.
præſumptiones iuris dici liquidiſſimas probationes, nu. 348 lib. 5. cap. 19.
præſumptiones aſſumendas eſſe ex iis quæ non apparent, numero 246. lib. 5. c. 19.
Præſumptiones deſumi oportere ex ueriſimilibus non autem ex non ueriſimilibus, nu. 247. li. 5. c. 19.
præſumi pro eo quod plus operatur ac magis poteſt, numero 248. li. 5. c. 19.
præſumptionis inſtrumentum potentiſſimum eſſe in interpretatione facienda, nu. 1 li. 5. c. 18.
præſumptionem capi plerunque pro ipſa interpretatione, numero 2. li. 5. c. 18.
præſumptionem vnam tollere alteram, nu. 8 li. 9. c. 27.
præſumptiones fieri non poſſunt de non ueriſimilibus, numero 192. li. c. 18.
præſumptionis ac præſumendi uerbum eſſe æquiuocum, numero 3. li 5. c. 18.
præſumptionis uox qualiter accipiatur ab auctore, num. 5. & 5. li. 5. c. 18.
Vtque definiatur ab Alber. ibid.
Quotque ſint genera præſumptionum ſecundum eundem, & quid ſit temeraria præſumptio, nu. 7. li. 5. c. 15.
præſumptio probabilis quæ ſit, nu. 8. li. 5. c. 18.
Et quit ſint eius effectus, nu. 9.
præſumptio uiolenta quæ ſit, nu. 10 li 5. c. 18.
præſumptiones ſupra relatæ quando ſumantur, ab uno tempore ad aliud, nu. 11. 12. 13. & 14. li. 10. c. 18.
Et natura quando ſumantur præſumptiones, nu. 15.
præſumptiones opinionibus hominum qualiter accipiantur, nu. 16 li 5 c. 18.
D. Alciatum ab aliis diuerſa tradidiſſe reducendo negocium ad fictionem ad præſumptionem iuris, & de iure, ac iuris tantum, & quid ſit fictio, nu. 21.
præſumptio iuris & de iure quid ſit, nu. 22. li. 5. c. 18.
præſumptio iuris tantum quæ ſit, nu. 23. li. 5. c. 18.
Iacobus mandellus uulgo Alba nuncupatus quid ſenſerit in partitione præſumptionum, nu. 24 & 25.
Auctorique magis placere opin. Mandelli, quæ fuit Abb. ac Felyn. in materia præſumptionum, nu. 30.
Et quibus rationibus, nu. 31. 32 & 33.
præſumptionum legis eſſe in triplici acceptione, & ibi unamquamque ſpeciem declarari, numero 26. 27. 28. & 29. lib. 5. cap. 18.
præſumptiones quibus ex cauſis procedant, nu. 34.
Secundum uarios auctores, nu. 35. li. 5. c. 18.
præſumptionem iuris eſſe debere ſuper eo, quod fieri debuit, nu. 3. li. 10. c. 12.
præſumendum eſſe quod ſi pater ſciuiſſet alium filium habere, illum heredem inſtituiſſet, nu. 27. li. 9 c 4.
præſumi potius pro ualiditate quam pro nullitate actus, numero 63. li. 9. c. 36.
præſumi ſemper pro multitudine, nu. 15. li. 5. c. 9.
præſumpta ratio quæ ſit, nu. 7. li 5. c. 12.
præſumpta ratio quæ appelletur, nu. 75. li. 7 c. 23.
præſumpta legis ratio quæ dicatur, nu. 4. lib. 5. c. 12.

Præ-

Præſumptæ rationi ubi eſt locus non fieri extenſionem, numero 30.li.7.c.23.
præſtantis excellentiſque alicuius doctoris atteſtatio de communi uſu loquendi, an fundet intentionem illius qui iure communi innititur, nu 2.li.4.c.15.
Iaſ. opinari ut non debeat credi excellenti interpreti atteſtanti de communi uſu loquendi, nu.2.
Cur ſeniorem credere communem uſum loquendi non eſſe probandum quando plures illuſtres doct. ac illuſtre atteſtantur, numero 4.
Hanc controuerſiam ex auctoris ſententia reſoluendam eſſe ex deciſione illius controuerſiæ, an doctori atteſtanti de conſuetudine ſit credendum, nu.5.
Qui putarunt doctori atteſtanti de conſuetudine credendum eſſe, nu.7.
Qui contra opinati ſunt non eſſe credendum nu.8.
Rotam Romanam ſecutam fuiſſe partem negatiuam tamquam communem, nu.9.
Et maxime quando doctori qui atteſtantur de conſuetudine eſſent mortui, nu.10.
Alios diſtinguere inter unum & plures atteſtantes de conſuetudine, ut 1. caſu negatiua 2. affirmatiua ſit uerior opinio, nu.11.
Alios ſic negocium diſſoluere, ut ſi atteſtans doctor de conſuetudine curiæ in qua uerſatus eſt, illi credatur, cæterum illius atteſtationi non ſtetur, nu 12.
pleroſque primam opinionem recipere ubi conſuetudo ſit multiplex, ſecundam ubi ſit unica, nu.13.
Nonnullos opinatos eſſe negatiuam opinionem eſſe ueram, quando agitur de plena probatione conſuetudinis, affirmatiuam quando agitur de præſumptione tantum, n.14.
Quoſdam conſtituiſſe regulam affirmatiuam, illamque uarijs modis limitaſſe, nu.15.
Affirmatiuam opinionem procedere quantum ad transferendum onus probandi in contrarium, non quantum ad plenam probationem, nu.22.
Item quantum ad ea quæ ſunt conſuetudine, in iure, nu.23.
Et rurſus quoad ea quæ ſunt de conſuetudine uigente tempore uitæ ipſius doctoris, nu.24.
Inſuperque quando conſuetudo erat in eo loco in quo inhabitabat ipſe doctor, nu.25.
Quæ ſit auctoris opinio in hoc negocio, nu.26.
præſtat quod uenditor emptori intereſſe, arbitrio iudicis taxatur, nu.292.li.5.c.20.
præter ius commune dici, quod nec priuate, nec poſitiue aliquid commune habet cum iure communi, nu.25.li.8.c.1.
præteritio militis ignorantis ſe habere filium non inducit exheredationem, nu.33 li 10 c.31.
Quæ tamen ignorantia in pagano prætereunte inducit irritationem teſtamenti etiam quo ad legata ampliora, nu.34.
pretium in emptione niſi exprimatur non ualet emptio, nu.24.li.2.c.18.
Vtilem eſſe prædictam diſputationem propter eos caſus in quibus pro forma requiritur aliquid nominatim exprimi, nu.25.li.2.c.18.
Pretij tenuitas in ceſſionibus ut ſimulatæ dicantur iudicis arbitrio dimittitur, nu.300.li.5.c.20.
pretium modicum quod dicatur iudex pro arbitrio æſtimat, nu 298.li.5.c.20.
pretium quod certum ſit in ſolutum datione iudicis arbitrio conſtituitur, nu 194.li.5.c.20.
Prætoriæ ſtipulationes ambiguitatem habentes quomodo intelligendæ ſint, nu.15.li.3.c.19.
præuaricator iudicis arbitrio punitur, nu.105.li.5.c.20.
primordio tituli poſteriorem formari euentum, numero 25. lib.9.cap.16.
primam atque ordinatam charitatem incipere a ſe ipſo, numero 20.li.10.c.32.
primum extenſionis extremum debere eſſe expreſſum, numero 35.li.6 c.1.
primum nominum inſtitutorem recte nominaſſe credi, quatenus ſecundum rei proprietatem & eſſentiam nominarit, nu.16.li.2.c.2.
Sed a primo ſequentes nō potuiſſe propriam ſignificationem inducere, nu.17.
primum nominum impoſitorem ſapientem eſſe oportuiſſe ut qui res quibus nomina imponebat debuerit noviſſe, numero 9.li.1.c.4.
prior in tit. præſumitur prior in poſſeſſione, numero 544 libro 5.cap.18.
princeps præſumitur iuſtitiæ plenus, & eius auctoritas oblegat omnem fraudis ſuſpitionem ab actu, numero 557 libro 5.cap.18.
princeps præſumitur ſcire ac conſentire, cum ex certa eius ſcientia municipes contra legem faciunt, numero 558. lib.5.cap.19.
princeps præſumitur uti plenitudine poteſtatis, quando alias actus ualiturus non eſſet, nu.559 li.5.c.18.
princeps in dubio non præſumitur uelle præiudicare fiſco, niſi quotenus eſt expreſſum, nu.182.li.5.c.19.
princeps non præſumitur uelle præiudicare iuri tertij, nec primæ conceſſionis, nu.183 li.5.c.19.
princeps non præſumitur uelle derogare rei iudicatæ, numero 184.li.5.c.19.
princeps non præſumitur uti plenitudine poteſtatis ſed poteſtate ordinaria, nu.185.li.5.c.19.
princeps non præſumitur habere notitiam per eius officiales, nu.186.li.5.c.19.
principis mandatum non præſumitur niſi quatenus de illius inſpectione apparet, nu.187.li.5.c.19.
principem præſumi uti plenitudine poteſtatis, ut actus ualeat, nu.28.li.5.c.9.
principem poſſe ius diuinum diſtinguere, nu.34.li.10.c.33.
principium beneficia non admittere eam interpretationem per quam tertio inferatur præiudicium, nu 12.li.9.c.28.
principum in beneficijs faciendam eſſe latiſſimam interpretationem, nu.6 li.8.c.28.
principem facilius remittere multitudine delinquentium, numero 2.lib.10.c.19.
Qui diſtinguant in hoc articulo, nu.3.
principi illi Deo qui omnem hunc mundum regit, nihil eſſe acceptius, quam concilia, cœtusq; hominum, quorum conciliatrix eſt oratio, nu.11.li.1.c.4.
Cicer. Virgilij, Liuij que loci declarati, ibi.
princeps non præſumitur ſua diſpenſatione uelle promouere odioſos, nu.76.li.5.c.19.
principem legi contractus ſubeſſe, nu.10.li.10.c.29.
princeps non præſumitur indulgere quod poſſit rationabiliter implorari, nu.17.li.5.c.19.
principis præſentia ubi adeſt, interpretationem inferioris locum

cum

tum non habere, num. 16 lib. 4. cap 4.
Principi licere, filium etiam inuitum obſidem hoſti dare, numero 14. li. 7. c. 8.
principem quandoque dici uti, non tam plenitudine poteſtatis quàm tempeſtatis, nu. 46. li. 10. c. 33.
princeps præſumitur reſcribere ſecundum iuſtitiam, nec uelle auferre ius tertij, nu. 134. li. 5. c. 18.
priſca uerba ſunt uetuſta, & ab uſu quotidiani ſermonis intermiſſa, nu. 4. li. 3. c. 10.
priuare aliquem ſuo iure pœna eſt, nu. 17. li. 7. c. 11.
priuatus qui principis auctoritatem in leuioribus uſurpat principis arbitrio luit pœnas, nu. 304. li. 5. c. 20.
priuilegia, conceſſiones, & collationes uitiari propter incertitudinem, nu. 45. li. 9. c. 36.
priuilegia contra ius municipale conceſſa latius interpretari, nu. 14. li. 8. c. 24.
priuilegiorum uerba quæ pleniorem ſenſum haberent extendi poſſe, nu. 15. li. 8. c. 14.
priuilegia conceſſa ratione dignitatis parentibus, competere filijs non ſolum in uita parentum, ſed etiam eis mortuis, nu. 12. li. 8. c. 25.
Idemque in exorbitantibus, ibid.
priuilegia ratione officij conceſſa parentibus, intelligi quoque illis uiuentibus conceſſa filijs, nu. 13. li. 8. c. 25.
Idemque in uxoribus, ibid.
priuilegia conceſſa neceſſitatis gratia parentibus filijs non competere, nu. 14. li. 8. c. 25.
priuilegio ſpeciali an ſufficienter dicatur derogatum per clauſulam quibuſcunque uerbis derogatorijs de quibus etiam mentio fieri debuiſſet de uerbo ad uerbum, communemque opinionem eſſe pro parte affirmatiua, nu. 2. l. 2. c. 19.
Qui contrariam firmarint ſententiam, nu. 3.
Quomodo Ang. conciliarit inter ſe recitatas opiniones diſſidentes, nu. 4.
Auctorem non recedere a communi opinione, nu. 5.
priuilegiorum uerba quamuis debeant operari, eſſe tamen intelligenda quanto ſtrictius fieri poterit, numero 32. lib. 1. cap. 17.
priuilegium pro ſe & poſteris non extendi ad deſcendentes ex linea fœminina, nu. 1. li. 8. c. 26.
priuilegium contra ius commune, conceſſum alicui ſub nomine proprio ad aliam perſonam non trahi, nu. 4. li. 8. c. 24.
priuilegium l. ſi infanti, C. de iur. delib. non extendi ad matrem uel auum maternum, n. 9. li. 7. c. 7.
priuilegium datum maſculis, & fœminis, trahi ad maritatas, nu. 9. li. 8. c. 26.
auctorem putare triplici ratione fœminas nuptas comprehendi in priuilegijs conceſſis pro ſe & filijs tam maſculis quàm fœminis, nu. 20.
priuilegiaria in materia maſculinum concipere fœmininum, nu. 22. li. 8. c. 25.
priuilegiarius in dubio præſumitur potius uti iure communi, quam ſpeciali, nu. 535. li. 5. c. 18.
priuilegia non trahi ad caſum fictum, niſi concedens reſpiceret caſum fictum, nu. 15. li. 3. c. 21.
priuilegia monachis conceſſa propter exuberantem eorum numerum reuocantur, nu. 6. li. 6. c. 39.
priuilegium conceſſum pro ſe & liberis non extenditur ultra pronepotes, nu. 1. li. 8. c. 27.
priuilegia multa doti eſſe conceſſa ob publicam utilitatem, quæ in ea uerſatur, nu. 21. li. 2. c. 22.
Priuilegium perſonale marito conceſſum, ut in quantum facere poſſit tantum conueniatur, ad ſuos hæredes tranſmitti, non autem ad extraneos, nu. 7. li. 8. c. 24.
priuilegiariam materiam regulariter ſtricte intelligendam, num. 9. li. 8. c. 14.
priuilegia conceſſa ſtatutis Ticinenſibus numero duodecim liberorum, nu. 17. li. 10. c. 20.
priuilegiorum multiplicationem non facile eſſe admittendam, nu. 19. li. 10. c. 22.
priuilegium quod ſolius concedentis tantum præiudicium concernit, etiamſi perſonæ etiam nominatim conceſſum tranſire ad hæredes, nu. 1. li. 8. c. 28.
priuilegium l. fi. C. de teſtam. conceſſum eſſe ob frequentiam hominum, nu. 6. li. 10. c. 26.
priuilegio mulieribus conceſſo ne perſonaliter capi poſſint, mulierem fornicariam uti non poſſe, nu. 2. li. 10. c. 18.
priuilegij conceſſionem atque immunitatis tranſire ad eos tantum qui ſunt eiuſdem familiæ, nu. 8. li. 9. c. 26.
priuilegia & reſcripta in ambiguis a concedentibus interpretationem recipere, nu. 15. li. 10. c. 36.
Si tamen ſint pugnantes ſecundum aliquos, nu. 16.
priuilegium clerico conceſſum præſumi conceſſum cauſa eccleſiæ, nu. 511. li. 5. c. 18.
priuilegia recipere interpretationem potius a conſuetudine quæ obtineat contra ius, quam a iure communi, num. 9. lib. 5. cap. 7.
Interpretationemque ſuppletiuam ac correctiuam admittere a iure communi, nu. 10.
Et ne quid noui inducat, nu. 11.
priuilegium marito, uel patri conceſſum eo uiuente competere uxori uel filijs, ex Caſtr. nu. 6. li. 8. c. 25.
priuilegium datum pauperibus hoſpitalis intelligi quoque datum hoſpitalarijs ſeruientibus, nu. 7. li. 8. c. 25.
priuilegium datum militi intelligi quoque datum eius conuiui, nu. 8. li. 8. c. 25.
priuilegia pleraq; tributa antiquitati temporis, multis exemplis declaratur remiſſiue, nu. 35. li. 10. c. 29.
priuilegium quod militibus armatæ militiæ conceditur, ut poſt rem iudicatam poſſint opponere exceptiones peremptorias, non trahi ad milites cœleſtis militiæ, numero 7. lib. 7. cap. 7.
priuilegium patri conceſſum non competere filijs etiam patre uiuente, nu. 1. li. 8. c. 25.
priuilegiarius ex cauſa neceſſitatis conueniri poteſt, nu. 53. lib. 10. cap. 32.
priuilegium principalis non trahi ad acceſſoria in correctorijs, nu. 23. li. 7. c. 25.
Niſi acceſſorium determinetur eodem ratione, numero 24. lib. 7. cap. 25.
priuilegium datum alicui legitimandi filios non intelligi de ſpurijs ſecundum Sign. Homod. nu. 9. li. 8. c. 26.
Communem tamen opinionem eſſe in contrarium, quæ & in priuilegijs maſculinum concipit fœmininum, ibid.
priuilegia in corpore iuris inſerta generali priuilegiorum derogatione non contineri, nu. 1. li. 10. c. 30.
Idemque eſſe cum priuilegium eſt iuratum, nu. 7.
priuilegium alicui conceſſum pro ſe & filijs non trahi ad nepotes, nu. 17. li. 8. c. 25.
In priuilegijſque ſtrictiorem fieri interpretationem quàm in

con-

contractus, num.18.lib.8.capit.25.
Priuilegium ampliſſimum palatinatus ab Auguſtiſſimo Romanorum Imperatore motu proprio fuiſſe conceſſum au ctori, procurante illuſtriſſimus procancellario Ioanne Baptiſta Uuerker, qui illud eidem dono miſit in quo inter cetera ampliſſima ei tribuitur facultas doctorandi in omni facultate, nu.9.& ſeq.li.10.c.14.
Priuilegium conceſſum pro ſe & deſcendentibus tam maſculis quàm fœminis an comprehendat ſolum filias uirgines, an uero & nuptas, nu.13.li.8.c.26.
Et Crotum putare non contineri, ibid.
Sed contra ſentire Alex.nu.4.
priuilegia dici quaſi de prius ideſt de ſingulis lata, num.3. lib.7.cap 8.
priuilegium militum, ut poſt ſententiam poſſint omiſſas exceptiones peremptorias opponere, non trahi ad clericos, numero 4 li.7.c.8.
Auctorem putare hanc limitationem non facere ad rem, quamuis in ſe uera ſit, nu.5.
probationem ambiguam non releuare probantem, num. 4. lib.3.cap.17.
probationem per confeſſionem poſt concluſionem in cauſa admitti, nu.37.li.10.c.23.
probatio per teſtes ſi ſtatuto prohibeatur aduerſus inſtrumentum publicum an cenſeatur prohibita probatio promiſcua per teſtes ac inſtrumenta, nu.1.li.9.c.27.
Inferrique ad ſtatutum Ticinenſe in ciuilibus, ſub nu.159.
Bolognetum concludere negatiue duplici ratione, nu.2.& 3
Suſpicio redemptionis teſtium uidetur fuiſſe ſola ratio ante dicti ſtatuti, ibi.
Auctorem ſentire cum Bolognetto, quod poſſit talis probatio fieri non obſtante ſtatuto, nu.4.
probationem omnem faciendam eſſe Iudici, & non parti, numero 26.li.10.c.18.
probatio communis uſus loquendi a præſenti in præteritum infert, quando pro expreſſa in capitulis tempora continentur ad tempus excedens hominum memoriam, numero 14.li.4.c.19.
probationem incertam nihil concludere, nu.19.li.4.c.9.
Circa diſtinctiones uſus peritorum ac imperitorum coniungendas eſſe opiniones D. Alciati & Bologneti, num. 20. lib.4.cap.9.
probationes leuiores ſufficere in antiquis, nu 33.l.10.c.29.
probatio qualitatis a ſtatuto requiſita ubi deficit, deficere diſpoſitionem ſtatuti, nu.6.li.10.c.30.
Ubi tamen qualitas illa reſpiciat ſubſtantiam ſtatuti, nu.7.
probationes difficiles quæ dicantur iudex arbitratur, numero 288.li.5.c.20.
probationes quæ ſufficiant in antiquis in iudicis eſt arbitrio, nu.286 li.5.c.20.
probetur quomodo ætas ex aſpectu, iudicis arbitrium eſt, numero 289.li.5.c.20.
probatur impedimentum iudicis arbitrio, nu.260.l.5.c.20.
probatio intereſſe lucri ceſſantis iudici arbitrium eſt, numero 261.li.5.c.20.
probationem per rei euidentiam nunquam cenſeri excluſam, & quæ rei euidentia requiratur, nu.38.li.10.c.23.
procedendum eſſe eatenus quatenus uerba teſtatoris oſtendunt, nu.21.li.9.c.16.
procedendum ad extenſionem eſſe quando in ſtatuto a leſt clauſula, ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia, num.28. lib.8.cap.21.
proceſſus factus & ſententia lata abſque ſolennitate, illa propoſitionis libri euangeliorum, de qua in l.rem non nouam, C.de iudi. non uitiat, nu.5.li.10.c.25.
pro proceſſu in dubio præſumitur, ac pro ſententia, ubi de ijs conſtat per legitima documenta, nu.495.li.5.c.18.
procurator ex cauſa de nouo ſuperueniente poteſt deſiſtere a defenſione domini ſuſcepta, nu.45.
procuratorem capi pro actore, nu.18.li.3.c.4.
procurator ſi habeat mandatum ad agendum tantum nihilominus poterit defendere, nu.11.li.6.c.18.
procurator ſi ſit conſtitutus ad accipiendum mutuo centum aureos tantum & accipiat ſub uſuris intelligitur ad eas dominum obligaſſe, nu.17.li.7.c.17.
procurator a ſuſcepto officio excuſatur ob impedimentum propriorum negociorum, nu.15.li.10.c.32.
procurator qui poſtea efficiatur prodigus aut negligens cenſetur reuocatus, nu.3.li.9.c.37.
procuratorem meum qui ire agere prohibet, non niſi ficte me dicitur prohibere, nu.7.li 8 c.19
procurator ob eius negligentiam etiam poſt litem conteſtatam poteſt amoueri ab officio procurationis, numero 18. lib.10 capit.17.
procuratorem eſſe poſſe infamem ſed non epiſcopi, numero 1. lib.10.cap.17.
Et quæ ſit ratio, nu.2.
procuratorem ſimpliciter conſtituens, & ante uel poſt litem conteſtatam in perſona ſua aliquid agens, præſumitur illum reuocare, nu.105.li.5 c.18.
procurator ad ſpecialem cauſam a domino conſtitutus, præſumitur eſſe inſtructus, nu.506.li.5.c.18.
prodigus eſſe creditur, quem pater ſuo conſilio prodigum in teſtamento appellauit, nu.529.li.5.c.18.
prodigum in faciendo delinquentem puniri etiam corporaliter in omittendo uel negligendo non item, numero 23 libro 10.capit.22.
prodiga mater quæ non petijt tutorem filio debito tempore non priuatur illius ſucceſſione, nu.24.li.10 c.22.
prodigum ſi iudex aliquem eſſe declarat intelligitur eum interdicere quoque adminiſtratione bonorum, numero 5. lib.6.cap.19.
producens teſtes præſumitur eos approbare etiam ſi de credulitate deponerent, nu.360.lib.5.c.18.
producens & productum inter ſe differre, uel id quod producitur ab eo per quod producitur, nu.9.li.1.c.8.
productionem non dari ex non ente ad ens, numero 24. libro 9.capit.16.
productionem fieri ubi maioritas rationis uiget etiam ſi tuc pœnam imponat ipſo iure, nu.12.li.7.c.9.
Sed diuerſum uideri conſtitutum in l.final.C.de inter.matri. numero 13.
Quamuis primam partem ad iuuet d.l.2. C. de patr. qui fil. diſtr.num.14.
productionem nullam uideri in pœnalibus fieri poſſe, nu.2. lib.7.capit.9.
productionem ex ui rationis non fieri in correctorijs quando lex taxatiue loquitur, nu.1.li.6.c.13.
productionem diſpoſitionis in exorbitantibus non fieri quando lex aliquid odioſum ſtatuit, nu.12.li.7.c.8.

Pro-

productionem fieri in correctorijs ad conſecutiua neceſſaria, nu. 1. li. 6. c. 18.
productionem quoque legis pœnalis fieri, ubi agitur de fauore animarum, nu. 12 li. 6. c. 17.
productionem in pœnalibus pariter fieri quando de ſalute animæ agitur & de peccato euitando, nu. 15 li. 7. c. 24.
productionem in correctorijs permitti quando uerſamur in comparatis a lege antiqua, nu. 1 li. 6. c. 16.
Quia lex ſuperueniens in uno caſu locum habet & in altero, ibidem.
prohibitio alienationis non trahitur ad caſum neceſſitatis, nu. 50 li. 10. c. 32.
prohibitionem alienationis eſſe odioſam, nu. 9 li. 9. c. 5.
In eaque extenſionem admitti, nu. 10 li. 9. c. 5.
prohibitionem detractionis Trebellianicæ poſſe fieri uerbis uniuerſalibus quibus tacite illa colligatur, nu. 4 lib. 2. c. 9.
Prohibitus facere molendinum in certo loco ſub certa pœna, non cenſeri in pœnam incidere ſi faciat aquæductum, numero 14 li. 7. c. 26.
pleroſque intelligere limitationem de neceſſitate ad actum quatenus uerba conſtitutionis patecreantur, numero 15 libro 7. cap. 26.
prohibitum ſtatuto ante 25 annum legare ac fideicommittere ſine certa ſolennitate, intelligi quoque prohibitum eſſe teſtari, nu. 4 li. 7. c. 7.
prohibitum in termino cenſeri etiam prohibitum a uia ad terminum, nu. 8 lib. 7. c. 26.
progreſſum ex ratione non fieri in correctorijs quando illa ratio non ſcripta in lege uel canone extendendo contrarium ſuaderet, nu. 11. li. 6. c. 12.
Sed hanc ſublimitationem non eſſe ueram, aut non eſſe ad rem noſtram, nu. 12. li. 6. c. 12.
Quia quod ex ratione expreſſa dicitur fieri ex diſpoſitione dicitur progredi, nu 13.
Cur ad rem noſtram non facere dicatur, nu. 14. & 15.
progreſſum dari in pœnalibus ubi agitur de pœna euitanda, ut iam factum excuſetur a pœna, nu. 2. li. 7. c. 10.
progreſſum dari in materia fauorabili de caſu uero ad fictum nu. 20. lib. 6. c. 20.
progreſſum quoque fieri in correctorijs quando uerſamur in correlatiuis. nu 7. lib. 6. c. 15.
progreſſum de caſu uero ad fictum non dari in ijs quæ ſunt de forma, nu. 9. lib. 8. c. 22.
progreſſum poſſe fieri in cauſis quibus filij poſſunt exhæredari, quamuis ſint odioſi, nu. 43 li. 8. c. 21.
Quia ratio generaliter in lege ſcripta comperitur, nu. 44
Progreſſum in limitatorijs non ſolum de caſu ad caſum, ſed etiam de perſona ad perſonam admitti, num 16. lib. 7. capitu. 1.
progreſſum dari a uera ſtipulatione ad fictam, in caſibus de quibus per Bar. & Doctor. in l. 1. de uerbo. obligat. nu. 16 lib. 8. c. 21.
Progreſſum de iure communi in ſtatutis fieri de ſimilibus ad ſimilia etiam ſi non ſit addita clauſula, ut de ſimilibus procedatur ad ſimilia, nu. 18 li. 7. c. 27.
Progreſſum quoque in pœnis dari ob ſimilitudinem caſuum, nu. 1 li. 9. c. 6.
Et propter commixtionem familiarum ac iure ſanguinis caſus ſimiles ſeparari haud quaquam poſſe, numero 2. libro 9. capit. 6.
Progreſſus magnos fieri in iure per locum a ſimili, numero 5 lib. 6. cap. 16.
progreſſum dari in pœnalibus, quando alias diſpoſitio efficeretur eluſoria, nu. 1. li. 7. c. 24.
Non ſolumque inter eaſdem perſonas, ſed etiam inter diuerſas, num. 2.
progreſſum in conſtitutione pœnali fieri de caſu uero ad fictum, nu. 28 li. 7. c. 32.
progreſſum in correctorijs admitti quando duo ſe inuicem gradatim habent, nu. 13 li. 6. c. 19.
Exemploque declarari, ibid.
progreſſum dari a caſu uero ad fictum ſubrogatum quando uel ratio eſt expreſſa in lege, uel pro expreſſa habetur, numero 13 li. 8. c. 20.
Vel quando per omnia facta eſt ſubrogatio, nu. 14.
progreſſum ex ratione non fieri quando caſus non expreſſus non eſſet æque fauorabilis ac expreſſus, numero 1. libro 6. cap. 14.
Sed ueriorem ſententiam eſſe [illegible] contrarium, nu 2.
Et propterea non poſſe [illegible] dici caſum non expreſſum qui non [illegible] non contineatur ſub generali expreſſa [illegible] comprehendatur, nu. 4.
Quia omnes caſus ſub ratione generali comprehenduntur, etiam ſi maior in uno uigeat ratio, quam in alio numero 5. lib. 6. cap. 14.
promiſſio ſimpliciter facta de dando calendis intelligitur de [illegible], nu. 6. li. 2. c. 14.
promiſſam fidem uolens debes beneficio priuari ut periurus, nu. 21. & 22 li. 7. c. 24.
promiſſa [illegible] præſumitur, eo ipſo quod mancipium nauis impoſitum eſt, nu. 507 li. 5. c. 18.
promittens aliquid præſumitur de ſuo id facere, num. 537. lib. 5. cap. 18.
promittens aliquid quod menſura continetur, præſumitur promiſiſſe ſecundum communem menſuram, nu. 551. li. 5 cap. 18.
promiſſio generalis de ſuſcipiendo patrocinio pro aliquo non eſt intelligenda [illegible] promittentem, nu. 18 li. 10 cap. 32.
Quod etiam in iurata promiſſione uaſalli locum habet, numero 19.
promiſſionem dotis in primis tantum nuptijs deſtinare, neque ulterius oblig[illegible] li. 2. c. 24.
promiſſio in dubio præſumitur eſſe [illegible] præſentes, non etiam inter abſentes, num. 520 [illegible]. 5. c. 18.
promiſſionem incertam ac generalem [illegible] fauore non uitiari, nu. 8 li. 3. c. 15.
Quod & in legato facto ob reſtitutionem [illegible]. nu. 9.
promittere uerbum ex [illegible] ſignificatione ad ſtipulationem reſtringi, nu. 17 li. 2 c 4.
promotores ubi ſunt abſuturi ab actibus doctoratuum ſubſtituere ſolere, uel alios profeſſores uel alios de collegio, n. 8. lib. 10. cap. 17.
pro conſtituto habendum eſſe id de quo ſi legiſlatores interrogati fuiſſent uerisimiliter diſpoſuiſſent, numero 17 libro 9. capit. 1.
pro furto quod minus eſt delictum, quam homicidium, quis furcis ſuſpenditur, nu 18 li. 7. c. 23.
pro multitudine ſemper præſumi, nu 15. li. 5. c 9
pro proceſſu, uel ſententia non præſumitur, niſi quatenus con-

conſtet de illis,num.1 7 0.li.5.capit.9.
Pro religione in dubio iudicandum eſſe,nu.1.li.5.c.8.
pro paupere contra diuitem,nu.2.li.5.c.8.
pro priuatis contra fiſcum,nu.3.li.5.c.8.
pro poſſeſſore,n.4.
pro reo,nu.5.li.5.c.8.
pro abſente contra fiſcum ne condemnetur,nu.9.
pro promiſſore contra ſtipulatorem,nu.7.
Niſi ex cauſa onerosa ſit facta promiſſio,nu.8.
pro proferente in iudicijs,nu.9.
pro his quibus diſponens poſſibile noluit,nu.10.
pro diſponente ut minus ligetur quam ſit poſſibile,num.11.
pro collectatis aduerſus collectantes,nu.12.
pro accipiente cenſum,nu.13.
pro torquendo ut indicia non ſufficiant ad torturam,nu.14.
pro faciente actum ne cenſeatur uiam eligere per quam impugnet iudicium ſuum,nu.15.
pro eo qui agit de pœna euitanda,nu.16.
pro decepto contra decipientem,nu.17.
pro eo qui de damno euitando agit,nu.18.
pro cauſa matrimonij ... interpretationem,num.1. lib.5.cap.9.
Item in fauorem libertatis nu.2.li.5.c.9.
Rurſus fauore dotis,nu.3.li.5.c.9.
Et pro teſtamento,nu.4.li.5.c.9.
Gratiaque repetitionis,nu.5.
Rei dubiæ cauſa,nu 6.
Quod in leuibus procedit,non etiam in grauibus,nu.7.
Maioris quoque æquitatis gratia fit interpretatio,num.8. lib.5.cap.9.
Pro maiore quoque pietate,nu.9.
Et propter minimum,nu.10.
Nec non & euitandi uitij cauſa,nu 11.
Fauore pariter potioris,& antiquioris auctoritatis,nu.12. lib.5.cap.9.
proprie id aſſeritur fieri,quod fit ſimpliciter,& non ſecundum quid,nu.12.lib.7.c.1.
propriam ſignificationem quandoque deſumi ab ijs quæ non expreſſa in lege ſcripta ſunt,quandoque ex ijs quæ tacite,ex mente neque legislatoris uel diſponentis proficiſcuntur,nu.2.li.2.c.8.
proprium illud eſſe quod nihil ſignificantius dici poteſt,numero,18.li.2.c.1.
proprie quoque ſignificari quod generali nomine appellatur,num.19.
propriam ſignificationem inde eſſe cum uerbum ſignificat,ut res,paſſio ex poſtulat,nu.7.li.2.c.2.
propter identitatem perſonæ ſymbolum ſeu proportionem induci inter caſus,ita ut facilior fiat progreſſio,numero 37. & 38.li.9.c.14.
propter inanitates recedendum non eſſe a communibus opinionibus,nu 10.lib.8.c.13.
propter publicam utilitatem a uerborum proprietate recedi,nu 20.li.2.c.22.
propriam ſignificationem ab auctoritate non ſimpliciter deduci,nu.15.l.2.c.2.
proprijs uocabulis ubi deſtituimur ad translatitia recurrimus,nu.3.li.3.c.3.
propriam eſſe appellationem quæ conuenit ſpeciei,num.2.libro 2.cap.2.
Propriam eſſe naturam uocabuli,uim quandam attributam dictioni ad exprimendum apte ac proprie conceptum mentis,nu.3.li.2.c.2.
proprie tale eſſe quod lex tale appellat,nu.4.li.2.c.2.
proprium eſſe in quadruplici acceptione ac primum quando indiuiduo ſoli & non alteri conuenit,numero 3.libro 2. capitulo 3.
proprium eſſe quod ſoli ſpeciei,& non omni de ſpecie conuenit,nu.3.li.2.c.3.
proprium rurſus dici quod omni de ſpecie ſed non ſoli conuenit,nu.4.li.2.c.3.
propriumque inſuper dici quod alicui ſpeciei ſoli & ſemper conuenit,conuerſim prædicatur,nec indicat quod eſt eſſe rei,nu.5.li.2.c.3.
proprium extenſionis eſſe procedere de ſimilibus ad ſimilia ex paritate rationis,nu.11.li.7.c.12.
propriam uerborum ſignificationem a nulla diſpoſitione cenſeri exclusam,nu 6.li.9.c.35.
propriam ſignificationem deduci ab ethimologia uocabuli, nu.9.li.7.c.7.
propriam ſignificationem deſumi a tribus modijs, definitione ſcilicet & ſemiologia,& auctoritate,nu.26.li.2.c.1.
propria & certa uerba ea eſſe quæ earum rerum ſunt,aut eſſe poſſunt de quibus loquimur quaſi uocabula rerum,& pene ima cum rebus ipſis nata,uel quæ id ſignificant in quod primo denominata ſunt,nu.16. ... c.1.
propriam ſignificationem ... neque legis neque hominis ... mutari poſſe,nu.8 li 4.c.4.
propriam ſignificationem ... eſſe,quæ ipſi ſoli rei uoce importatæ conuenit,nu.2.li.2.c.20.
Ad propriæ ſignificationis traditionem poſſe referri omnia quæ de illa a recentioribus tradita fuiſſe propoſitum eſt numero 4.
propriæ ſignificationis,proprium eſſe rem uoce importatam a ceteris ſeparare genere,ſpecie,uel indiuiduo,numero 3. lib.2.cap.20.
propriam ſignificationem a definitione ſumi,numero 9.libro 2.cap.2.
propriam ſignificationem a deſcriptione quoque deſumi poſſe,nu.10.lib.2.c.2.
propriam ſignificationem ab ethimologia pariter perfici, nu.11.li.2.c.2.
propriam ſignificationem ex communi uſu loquendi indiſtincte progredi ſecundum Iacobum Butrigarium & ſocios, nu.1.& 2.li.4.c.3.
proprium & uerum cum eſſe intellectum,qui auribus uulgi conſonet ſecundum Bal.& alios,& quid ſentiat auctor in hac controuerſia,nu.3.li.4.c.3.
propriam ſignificationem accipi non poſſe ex imperitorum uſu,nu.15.li.4.c.3.
propriæ ſignificationi in translatis non uideri poſſe locum eſſe,nu.5.li.3.c.3.
propriam ſignificationem ſecundum Cepolæ ipſam definitionem,nu.8.li.2.c.1.
proprie uenire ex generali ſignificatione quod ſub ratione in lege expreſſa uenit,nu.4.li.2.c.4.
propriam ſignificationem ab auctoritate prudentum proficiſci,nu.10.li.5.c.7.
propriam ſignificationem aſſumi quoque ab ethimologia ſeu alluſione,ſed ubi ea repugnat definitioni illam deſumi ex defini-

definitione, numero 9 lib. 2. capit. 1.

Proprium ſenſum uocabuli eſſe illum quem lex ei dat non quem uulgus imperitum illi aſſignat, nu. 10. li. 2. c. 21.

proprie illud dici fieri quod ſecundum modum ſignificandi fit, nu. 11 li. 2. c. 1.

proprium cuiuſque uocis ſignificatum tripliciter in iure noſtro aſſumi, nu. 2 li. 2. c. 3.

Et primum quando uox principaliter, & æqualiter id ſignificat de quo diſputatio eſt, ibid.

proprium æqualitater ineſſe dici reſpectu generis etiam ſi una ſpecies minus ſit nobilis quam altera, numero 3. libro 2. cap. 3.

proprie ſignificari dici, quando uox certe determinatè atque præciſè ſig. nu. 4 li. 2. c. 3.

propriam ſignificationem in dubio accipiendam eſſe potius ex uſu ipſius ciuitatis, quàm ex iuris ſignificatione, numero 11 li. 4. c. 8.

propriam ſignificationem non cadere in propria nomina, nu. 14. li. 2. c. 5.

propriam ſignificationem aſſumi ex legis auctoritate, numero 21 lib. 2. c. 2.

propriam ſignificationem deſumi a definitione, a deſcriptione, ab ethimologia & ab auctoritate, nu. 1 li. 2. c. 7.

Veteres conſideraſſe tantum definitionem, auctoritatem ac ethimologiam, nu. 2.

propriam elocutionem eſſe quæ ſecundum propriam & ſubiectam materiam fit, nu. 1 li. 2. c. 2.

propria uerba eſſe quæ eius rei ſunt uel eſſe poſſunt uerbo, nu. 23 li. 2. c. 2.

propria dici poſſe quæ ſuo loco, & bene tranſlata ſunt, numero 1 li. 3. c. 3.

propoſitionem uerborum tripliciter aſſumi ſecundum Alciatum ex Fabio, nu. 14. li. 2. c. 1.

proprietas uerborum tunc non attenditur, ubi ratio diſpoſitionis ſuadet improprietatem, nu. 6. li. 2. c. 23.

proprietatem naſci ex auctoritate prudentum uel ex communi & rationabili intellectu, nu. 22 li. 2. c. 2.

proprietatem generis nunquam cenſeri in quacunque materia quantumuis odioſa reiectam, nu. 8. li. 7. c. 13.

proprietatem uerborum non attendi, quando in contrarium ſtat communis uſus loquendi regionis, nu. 2. li. 2. c. 22.

propter commixtionem familiarum, ac iure ſanguinis caſus ſimiles ſeparari haud quaquam poſſe, nu. 2. li. 6. c. 6.

propter ordinem ſcripturæ legem plerunque aliter interpretari nomen, quàm uerborum proprietas patitur, num. 6. lib. 2. cap. 23.

propter perplexitatem vitandam, uerba quoque impropriari. nu. 14. li. 2. c. 23.

propter nimiam quoque incertitudinem tacitam non haberi pro expreſſo, nu. 2. li. 2. c. 18.

propter ſymbolum ſeu proportionem caſum non dici omnino omiſſum, nu. 22. li. 9. c. 6.

Idemque eſſe quando ageretur de mixto comprehendendo ſub ſimplicibus, nu. 23.

Vel quando expreſſus eſſet id quod frequentius contingeret, numero 24.

Aut in eo eſſemus cui aliquid ex conſuetudine accederet, numero 25.

Vnde negociator mandans Titio ut pecuniam mutuo accipiat intelligitur etiam ſub uſuris, nu. 26.

Sed hunc caſum fere cum ſupra relatis in idem incidere, n. 27

Propter excellentem hominis ſcientiam excuſari ab onere tutelæ eum qui extra patriam profitetur, numero 11. lib. 10. cap. 12.

Quam ob cauſam & a damnatione beſtiarum quis eripitur, numero 12.

propter magnam perſonarum legalitatem recedi plerunque a regulis iuris communis, nu. 3. li. 10. c. 12.

proſpicere ſibi uoluiſſe præſumitur qui dotem dedit, etiam ſi nullum caſum expreſſit, nu. 517 li. 5. c. 18.

proteſtatio quando adiecta tollit actum non ſuſtineri alio meliore modo, nu. 31 li. 6. c. 36.

Et quando proteſtatio tendit ad tollendum unum ex ſubſtantialibus actus, nu. 32. li 9. c. 36.

proteſtationem extraiudiciariam uerbis, nobis iura conſeruari, nu, 8. li. 1. c. 17.

proteſtationibus in faciendis productionibuſque ac acceptionib. inſtrumentorum iudiciarijs magnam eſſe uerborum, nu: 23. li. 1 c. 17.

prouiſionem ſpecialem ita arctari ad caſum expreſſum, vt trahi non poſſit ad caſum omiſſum, nu. 19. li. 9. c. 2.

prouiſionem teſtatoris vltra illius metas non eſſe trahendam, nu. 15 li. 3 c. 16.

prouiſionem factam ſub aliqua ex conditionibus neceſſarijs ad actum, uel ad effectum actus, poſſe extendi ab uno caſu ad alium ſimilem, nu. 1 li. 9. c. 8.

prouiſionem legis contra ius commune non extendi ultra id quod lex exprimit, nu. 8 li. 8. c. 24.

prouiſio quæ adhibenda ſit partibus pacandis, iudici eſt arbitraria, nu. 287 li. 5 c. 20.

prouiſionem conditionalem ad alterum expreſſo diſſimilem non trahi, nu. 8. li. 9. c. 7.

prouiſionem qua pure aliquid diſpoſitum eſt, regulam eſſe vt ab uno caſu ad alterum non extendatur, numero 8. libro 9. cap. 2.

Niſi caſus omiſſus ab expreſſo poſſit decidi, nu. 9.

Vel ex ueriſimili teſtatoris mente poſſit comprehendi, nu. 10

Aut quando non eſt omnino omiſſus, nu. 11.

Seu quando caſus omiſſus poteſt dici ſimilis expreſſo, numero 12.

Alioſque inſuper haberi caſus in quibus memorata regula locum non habet, nu. 13.

Quam diuerſa methodus alijs placuerit in hac materia, numero 14.

auctorem magis accedere ad Iaſonis diſpoſitionem, num. 15.

Et quibus rationibus, nu. 16.

Quid ſeruauerit auctor in eadem materia explicanda, nu. 17.

praxis quæ obſeruatur in contraueniendo contractui iurato, nu. 41 li 10. c. 37.

proxeneta præſumitur affectare complementum eius quod tractauit, nu. 501 li. 5. c. 18.

proximus pubertati non præſumitur illectus, numero 172. lib. 5. cap. 19.

publicam honeſtatem mutatis gradibus publicæ honeſtatis ſimiliter mutari, nu. 5 li. 6. c. 18.

publicæ utilitatis anſam inſtam eſſe, nu. 42. li. 10. c. 33.

publicæ utilitatis rationem habere locum tam in ſtatutis præmiorum collatione ad uirtutem exercendam unitatiua quàm in delictorum punitiua, nu. 10. li 7. c. 27.

publicè intereſſe ut delicta puniantur, nu. 2. li. 7. c. 17.

publi-

Publica honeſtatis gratia quæ fiunt coacte dici fieri, nu.9. lib.7.cap.32.

publicè intereſſe ut ſubditi præſeruentur diuites, numero 9. lib.9.cap.29.

publica utilitatis fauorem non eſſe, ut quis grauioribus & atrocioribus pœnis feriatur, nu.3.li.7.c.18.

puellas quæ coacte parentum imperio habitum ſuſceperunt illum dimittere ac nubere poſſe, nu.4.li.8.c.14.

pulchrum refertur ex Crauetta exemplum in quo propter eui tandum malum exemplum propria ſignificatio non recipitur, nu.3.lib.2.c.24.

pulchrum & ridiculum exemplum allatum o quodam grammatico qui utebatur uerbis priſcis & obſoletis, numero 4 lib.3.cap.10.

Epiſtolæ quam tranſmiſit grammaticus ad uaterinarium uerba, nu.5.ibid.

puniendus dominus qui eſt pro facto ſerui, arbitrarie punitur, nu.306.li.5.c.20.

puniendus ex præſumptionibus iudicis arbitrio punitur, numero 309.lib.5.c.20.

puniri non poſſe pœna ordinaria eum qui deuenit od actum proximum delicto, nu.29.li.7.c.26.

pupillus penes quem educari debeat, iudicis arbitrio remittitur, nu.297.lib.5.c.20.

pupilli oppeallatione nō contineri eum, qui in utero ſit, quòd ſi contrarium communi uſu loquendi reciperetur non niſi impropriè id fieri poſſe, nu.10.li.4.c.4.

Q

QVa ratione doceatur non eſſe verum, quòd vbi lex prohibeat extenſionem, ex ui rationis non poſſit fieri, nu.18.li.6.c.11.

Et propterea conuertendam eſſe concluſionem in contrarium, nu.19.

Qua methodo uſus fuerit Bartol.in tradenda ſignificatione uerborum quæ proficiſcitur ex interpretatione, nu.1.li.5.c.1.

Quid ſeruauerit Signor. Homodeus, nu.2.ibi.

qua ratione proceſſerit Lud.Roman.nu.3.

quo ordine progreſſus fuerit Bartolomeus Cæpoll. Veronenſis, numero 4.

quàm uarie ab iis ſenſerit D.Alciat.nu.5.

Sed & aliis alia placuiſſe, nu.6.

Qua ratione fuerit a definitione ſeiuncta deſcriptio, num.4. lib.2.cap.7.

qualis eſſet in filios patria poteſtas, nu.6.li.7.c.8.

Qualem facultatem interpretandi habeant inferiores perſonæ, nu.20.li.10.c.35.

Et quorum interpretatio ſit neceſſaria, ibid.

qualiter ſit formandus articulus in probatione communis uſus loquendi, nu 6.li.4.c.11.

qualiter diſtinguatur in pœna incurrenda, nu.5.li.2.c.10.

qualiter ſit proponendus articulus in communi uſu intelligendi, nu.12.li.4.c.11.

qualitas clericatus adueniens religioſo, alterat priorem religionis qualitatem, nu 6.li.9.c.32.

qualitas adueniens enti, illud qualificat ac reponit in diuerſam naturam, nu.7.li.9.c.32.

Qualitas adiecta verbo intelligenda ſit ne debere interuenire tempore uerbi, nu.13.li.9.c.17.

qualitas vbi eſt fundamentum intentionis alicuius formiter debere illam probari, nu.9.li.4.c.9.

qualitatem rei interpretatione facienda magni eſſe momenti, nu.29.li.5.c.10.

qualitatem canonicatus ſuperuenientem in monacho remouere præſumptionem imperitiæ, nu.3.li 9.c.32.

Qualitates a natura immutari non poſſunt ex conſuetudine teſtatoris, nu.10.li.2.c.22.

qualitas non expreſſa in reſcripto an ſit talis ut potuerit mouere principem ad illud non concedendum iudex arbitratur, nu.317.li.5.c.20.

qualitates in priuilegiorum interpretatione exprimendæ, ne ſubrepetitia reddantur iudicis arbitrio remittuntur, numero 318.li.5.c.20.

qualitas ubi eſt fundamentum alicuius intentionis debet formiter probari, nu.40.li.10.c.12.

qualitatem perſonæ multum operari in interpretatione facienda, nu.24.li.5.c.10.

qualitates alias remiſſiue tractari, nu.10.li.10.c.30.

qualitatis circunſtantiæ quæ adſcribendæ ſint in reſtringenda iuris communis diſpoſitio.nu.12.c.30.

qualitatem canonicatus potentiorem eſſe qualitate monachatus, nu.2.li.9.c.31.

qualitatem potentiorem in mixto attendi & ſecundum eam iudicari, nu.29.li.9.c.22.

qualitas potentior quibus modis cognoſcatur, nu.3.cum ſeq. uſque in finem capit.

Qualitas ob quam lex aliquid inducit, ubi deficit, deficit diſpoſitio, nu.8.li.10.c.30.

qualitatem quæ nocet in curſu qualitatum proficuarum & noxiarum attendi, nu.8.li.9.c.31.

qualitas perſonæ quando præponderat generalitati uerborum per illam reſtringuntur uerba generalia, numero 1. lib.10.cap.12.

qualitatem perſonæ facere ut a propria uerborum ſig. ad impropriam tranſeatur, nu.9.li.3.c.7.

qualitas perſonæ, quando ſuperat eam præſumptionem, non cenſetur teſtator ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis, nu.20.li.10.c.11.

qualitatis a ſtatuto requiſitæ probatio ubi deficis, deficere diſpoſitionem ſtatuti, nu.6.li.10.c.30.

Vbi tamen qualitas illa reſpiciat ſubſtantiam ſtatuti, nu.7.

qualitatis paritatem inducere derogationem iuris communis quo ad euitandam pœnam.nu.3.li.10.c.30.

quod pluribus exemplis declaratur, ibid.

qualitates extrinſecæ quæ dicantur, nu.4.li.9.c.22.

qualitates intrinſecæ quæ ſint, nu.5.li 9.c.22.

qualitas odiecta uerbo debet intelligi ſecundum tempus uerbi, nu.13.li.4.c.9.

quàm uarie ſe geſſerint iuris auctores in deſcribendis finiendiſque rebus, nu.29.li.2.c.1.

quàm uaria trodiderint Doct.circa communem uſum loquendi, nu 17.li.2.c.22.

quid ſentiat ipſe auctor in eodem materia remiſſiue, num.18.

quàm methodum ſeruet D.Alciat.in explicanda huius limitationis materia, nu 3.li.9.c.18.

quam uaria uſi fuerint methodo Doctor.in explicanda Bartoli theorica in ea materia, an actus qui non ualet ut agitur,

tur,& num.4.libro 3.capitulo 36.

Et quam alias ſecutus fuerit Auctor,nu.6.

Quam uariè ſenſerint Doctores circa intellectum, §.de uiro, l.ſi uero ſolut.matrim.nu.5.li.7.c.5.

quid ſentiat Auctor circa intellectum,d.§.de uiro,ibique decidi in ſocero quod in uiro,nu.6.& 7.

Et ſi pro omiſſo haberetur quod in d.§.de uiro non eſt expreſſum non daretur utilis actio,nu.9.

quàm ſit difficillimum ardua difficultate inter uarias antiquorum procerum ſententias notum proferre,num.1.lilib.8.cap.7.

quam uaria tradiderint ſcriptores in materia putatiuorum & uerorum,nu.16.li.7.c.13.

quatenus procedant iura comparantia putatiua ueris,numero 20.& 21.

quàm multis argumentis in dubium reuocetur illa concluſio,quòd diſpoſitio conditionalis ad caſum diſſimilem non trahatur,nu.4.5 6.7.& 8.li.9.c.7.

quàm methodum ſeruaturus ſit Auctor in tradenda materia reſtrictiua interpretationis,nu.1.li.10.c.2.

quamuis inuſitatum ſit quod fœminæ non committunt crimen læſæ maieſtatis, quandoque tamen commiſiſſe,numero 4.

quanto quis eſt ſanctior tanto habilior reputari debet,numero 11.li.9.c.31.

quantum horroris ac ignominiæ incuteret antiquus ille mos decimandi apud Romanos,nu.13.li.10.c.19.

Ibique M.Craſſi ac Iulij Cæſaris Decimatio refertur, numero 14.

quanta cum modeſtia loquatur Crauet.de Rocho Curtio,numero 10 li 6.c.10.

quantum inſudent Doct.in intellectu l.commodiſſime de lib.& poſth.nu.1.li.9.c.9.

quantum ad iuris effectus legitimatum per ſubſequens matrimonium pro filio uere legitimo ac naturali haberi,numero 18.li.9.c.17.

Idemque procedere in feudis,emphyteuſibus,ſubſtitutionib.legatis ac fideicommiſſis,nu.19.li.9.c.17.

quantis obnoxia ſit difficultatibus reſolutio text. in l.fideicommiſſa,§.ſi cui de leg.3.nu.1.l.9.c.10.

quid ſentiat gloſſ. numero 2.3.& 4. duæ aliæ referuntur ſolutiones.

Quartam afferri ſolutionem ex Croto,nu.5.

Quintam ex Io. Bologneto,num.6.

Sextam ex eodem,nu.7.8.& 9.

Septimam ex Lancell.Galiaul. nu.10.

Difficultatem dicti §.ſi cui l.fideicommiſſa ab antiquis patribus reſolutam non fuiſſe,nu.12.

quis ſit d.§ ſi cui ſenſus præter cæteros ,nu.13.cum ſequent.uſque in finem.

quando teſtator expreſſit qualitatem, ueluti,quia legauit uinum uetus etiam in qualitatibus intrinſecis conſideratur conſuetudo teſtatoris,nu.2.li.2.c 22.

quando uériſimile eſſet de alio caſu actum non fuiſſe quàm de uero caſus fictus ſub diſpoſitione ueri non non contineretur,nu.22.li.3.c.20.

quando ſumus in dubio an mixtum ſub ſimplicibus comprehendatur,nu.3.li.9.c 22.

quando caſus non eſt omnino omiſſus ex mente diſponentis nu.12.li.9.c.6.

Quando unus tantum Doctor atteſtatur de communi uſu uel conſuetudine eius patriæ,alij nihil dicunt, tunc locus eſt tantum præſumptioni,quæ transfert onus probandi in partem aduerſam,nu.29.li.4.c.15.

quando tacitum ex diſpoſitione hominis eſſe dicatur,nu.29 lib.9.cap.37.

quando lex fingit de re ad rem in ijs quæ ſunt iuris proprie dicitur facere,nu.25.li.3.c.23.

Vt in traditione clauiũ reſpectu poſſeſſionis prout eſt iuris.

quando ſumus in materia correctoria uerbum expreſſe debere intelligi,ideſt ſpecifice,nu.9.li.9.li.6.c.19.

quando propriæ uerborum ſignificationis finis non inuenitur ab illa diſceditur,nu.4.li.2.c.24.

quando ius corrigẽs latius loquitur in uerbis rationis quàm diſpoſitionis ſtatutum extenditur ad id quod poteſt comprehendi ſub uerbis rationis,nu.9.li.5.c.14.

quando ratio eſt maior dicto remanet dictum nec reſtringitur per rationem,nu.15.li.5.c.14.

quando maior militat ratio in ultimis uoluntatibus, quàm in contractibus quomodo ſit facienda ratiocinatio,numero 13.li.9.c.39.

Et quid econtra,nu.14.

quando & in quibus poſſint diſponentes inducere ne tacitum habeatur pro expreſſo,nu.13.& 14.li.9.c.38.

quando manifeſtus eſt ſenſus , tunc uerborum interpretatio nunquam tantum ualet, ut melior ſenſus ex iſtat, nu.23. lib.9.cap.3.

quando ſumus extra caſum in quo ratio eſt expreſſa in lege, uel unica tantum afferri poteſt,non poteſt argui niſi a maioritate,uel paritate rationis præſumptæ,n.4.li.7.c.13.

quando æqualis uel ſimilis ratio militaret poteſt extenſio in pœnalibus fieri,nu.7.li.7.c.23.

quando multorum ſtrages facienda eſſet uel graue aliquod ſcandalum immineret,ſi multitudo puniretur illi parcendum eſt,nu.39.li.10.c.19.

quando actus principaliter in perſona procuratoris,non poteſt dominus niſi ficte ac improprie dici facere, num.24. lib.3.cap.23.

quando plenius ſubuenitur per reſtitutionem in integrum, quàm per remedium ordinarium , unum non tollit aliud, nu.15.li.10.c.23.

quando reperiuntur duo a lege antiqua comparata noua diſpoſitio ſuperueniens in uno locum habet in altero ex communi,nu.27.li.3.c 22.

quando diſpoſitio eſt ſuper utroque ſimplicium cum unumquodque indicetur per ſe ſub ſimplicibus continetur mixtum,nu 9.li.9.c.22.

Et proprie,nu.11.

quando lex uel ſtatutum loquitur indefinite ac generaliter, & ponit rationem ſpecialem, dictum per rationem reſtringitur,nu.27.li.5.c.14.

Sicque intelligi debere , quod dicitur , rationem reſtringere dictum,nu.28.

Quando extremum ad quod,eſt expreſſum uerbis,uel mente potius dicitur ſignificatio,quàm interpretatio, nu.12.libro 9.cap.1.

quando conſuetudine nuncupatim deſtituimur, etiam ſi legem ſcriptam habeamus,recurri ad ſimile conſuetudinis, nu.18.li.7.c.25.

quando eadem uel maior militat ratio in facto, pœnalis.

conſtitutio producitur, nu.7.li.7.c.16.

Quando tempus præteritum coniungitur antiquo procedit regula quod de præſenti in præteritum præſumitur, nu. 19. lib.4.cap 9

quando legantur omnia mobilia, ueniunt pecunia, libri, pecudes, aurum, argentum, fructus ſeparati a ſolo, & omnia mobilia uc uen tlia, nu. 8.li.2.c.19.

quando ratio diſpoſitionis ab altera in quibuſdam tantum caſibus obumbratur non haberi perinde ac ſi ratio prorſus ceſſaret, nu.20.li.10.c.18.

quando in conſtitutione pœnali eſt expreſſa illa ratio, ne delicta remaneant impunita, non fieri extenſionem, num. 11. lib.7.cap.22.

quod uerum eſſe putat Auctor quia in iſto caſu nullu ſubeſt neceſſitas interpretationis faciendæ, nu. 12.

quando acceſſio communis uſus loquendi habet eandem ſinem ac rationem cum naturali ac propria ſignificatione eodem iure cenſeri debere, nu.3 li.4.c.4.

quando teſtatoris diſpoſitio cum iure communi ſymbolum habet ſemper iuris communis diſpoſitioni conformatur, numero 1.& 2.li.10.c.9.

quando una ex duabus perſonis quæ mixtum conſtituerunt eſſet excommunicata actum propter mixtum uitiari, nu 3 li.9.c.30.

quando per ſtatutum delictum ita leniter punitur, ut potius detur uia delinquendi ſit extenſio in pœnalibus, num. 1. lib.7.cap.19.

quando diſpoſitio ſtatuti habet uim exceptionis u regulæ non ſit extenſio, ubi lex redderetur inutilis, numero 25. lib.8.cap.5.

Vel ubi fundatur in ſolo motu concedentis, nu.26.

quando agitur de actione quærenda non fieri extenſionem de perſona ad perſonam, nu. 17.li.9.c.5.

quia refert a quo fiat, nu.18.

quando eadem eſt ratio, quod omiſſum eſt ex verbis legis omitti non debet u religione iudicantis, nu. 20.li.6.c.8.

quando ante ceſſationem rationis eſt ius alicui tertio quæſitum non ceſſat diſpoſitio etiam ſi ceſſet ratio, numero 9. lib.10.cap.6.

Sed contra ſentire Auctorem, quia licet ratio ceſſet in particulari aliquo non ceſſat reſpectu generis, nu.10.

Et ratione tertij cui ius eſt quæſitum dicitur effectus confirmatus, ibid.

quando ratio legis non omnino ceſſet, ſed ab alia offuſcatur quid ſit dicendum circa ceſſationem diſpoſitionis, num.1 lib.10.cap 8.

Difficilemque huius tractationis eſſe reſolutionem, nu.2.

quando ſimplicia per concurſum non confunduntur, mixtum ſub ſimplicibus uenit in diſpoſitione facta ſuper utroque ſimplicium, nu. 2.li.9.c.25.

quando in confeſſionibus ineſt obſcuritas, quid agendum ſit, nu. 13.li.3.c.18.

quid obſeruetur in ſententijs obſcuris, nu.14

quando ratio legis uerſatur in ſola præſumptione ea ceſſante non ceſſat lex, nu.22.li.10.c.5.

quando lex intelligeret aliter, quam uerborum proprietas pateretur, tunc a propria uerborum ſignificatione recedere tur, nu.4 li.2.c.23.

quando non apparet teſtatorem habuiſſe animum conſeruandæ agnationis filiorum appellatione fœmina non comprehenduntur, nu.14.li.10.c.9.

quando mens diſponentis repugnat comprehenſioni caſus mixti is non comprehenditur, nu. 1.li.9.c.22.

quando ſumus in adæquatione per modum regulæ facta, ueram eſſe communem opinionem, ut licita ſit in correctorijs extenſio, nu.17.li.6.c.16.

quando uerſamur in ambiguis, tunc omnem diſputationem ad eum punctum reduci, nu.9.li.10.c.10.

Et quomodo putet diſtinguendum eſſe Auctor, ibid.

quando lex generaliter uel indefinite loquitur & habet rationem expreſſam cui obſtat alia ratio non expreſſa, nunquam ſit extenſio in exorbitantibus ſecus ſi nulla obſtet, nu.2.lib.5.c.14

Sed primum caput ſupra ſupra relatæ diſtinctionis confutatur excepto caſu materiæ formalis, nu.13.

quia generalis ſignificatio u quacunque diſpoſitione nunquam cenſetur excluſa, nu.4.

quando plures militant rationes dici tantum poteſt quod ſimilis non autem quod eadem militet ratio, numero 14.libro 6.cap.20.

quando caſus ad quem fieret extenſio ueniret ex larga ſignificatione impropria, niſi ratio ſit expreſſa in lege, uel pro expreſſa habeatur, non poteſt dari progreſſio, num.12 libro 7.cap.25.

quando cum ratione legis expræſſa concurrit etiam latu uocis ſignificatio ſemper extenſionem fieri, nu.6.li.6.c.14.

Imolæ opinio declaratur, nu.7.

quando mater cum filio impubere eodem infortunio perit filius prior deceſſiſſe intelligitur, nu.15.li.8.c.9.

quando plures Doctores faciunt fidem de conſuetudine, vel communi uſu loquendi de quo ueriſimiliter poſſunt eſſe informati, tunc plenam fidem eorum atteſtationibus eſſe adhibendam, nu.27.lib.5.c.15.

Quando id quod minus eſt, comprehenditur in eo quod eſt maius, non dici extenſionem fieri, nu.19.li.6.c.17.

quando per ſubſtitutum eadem reſurgit utilitas etiam induſtrialibus poteſt fieri ſubſtitutio per uaſallum in feudo, numero 14.lib.10.c.17.

uel quando eſſet inhabilis, aut ex uerbis inueſtituræ non appareret electum fuiſſe induſtriam perſonæ, nu.15.

quando ex coniectura apparet de uoluntate teſtatoris tunc ceſſat obiectio quod teſtator dicere potuiſſet, numero 12 lib 9.cap.13.

Et maxime cum verſamur in ijs quæ frequentioris uſus gratia, vel exempli cauſa dicta eſſe comperiuntur, numero 13.

quando uxor eſſet iuuenis per tranſitum ad 2 uotu non cenſeretur factus eſſet locus ſubſtituto uocato in caſum mortis, nu.14.li.9.c.13.

Vix tamen eſſe ut huic limitationi poſſit eſſe locus, numero 15.

quando ratio legis uel diſpoſitionis ita ab altera confunditur ut nullo caſu poſſit uires reſumere, perinde haberi ac ſi ratio ceſſaret, nu.15.li.10.c.18.

quia potentiori minus potens cedit, nu.16.

Nullaque differentia conſtituenda eſt inter non ens ac inutile, num.17.

Et quibus exemplis poſſit uerificari caſus rationis ab altera prorſus offuſcatæ, nu.19.

quando legitimæ non ſint impoſitæ pœnæ per ſtatuta & con-

conſuetudines ueriorem eſſe Crauetę opinionem de extenſione facienda,nu.7.li.7.c.20.
Quando lex non eſt contra regulas iuris, & eadem militat ratio uel ſimilis ſemper fit extenſio,n.12.li.8.c.5.
Etiam ſi diſpoſitio legis extendenda eſſet pœnalis,nu.23
quando diſpoſitio pœnalis nullitatem actus reſpicit, extenſio ex identitate rationis non fit ut pœna locum habeat, ſed tantum ut diſpoſitio alios caſus comprehendat,nu.9.li.7.c.10.
Niſi ex lata ſignificatione concipiatur caſus in quem concurrit identitas rationis,nu.12.
Vel agatur de fauore animę,nu.13.
quando fama aliunde locum habet quam a perſonis,teſtē non debere perſonas aliquas nominare,nu.8.lib.4.c.4
quando in pluribus caſibus eſt una eademque ratio, non extenſiuè ſed eo modo quo genus ſpecies ſuas complecti tur intelligitur comprehendere,nu.4.li.6.c.8.
quando ex iis quę dicta ſunt in lege intelligitur mens legis dicuntur eſſe unum & idem,nu.9.li.2.c.10.
quando de fauore tractatur, ubi eadem eſt æquitas, ibi idem ius conſtituitur,nu.13.li.8.c.5.
quando lex ſororem arcet a ſucceſſione fratris non intelligitur e contra a ſororis hęreditate fratrem excludere, nu.21.li.6.c.16.
quia excluſio ſororis eſt fundata ſuper ſolo agnationis fauore qui non eſt reciprocus,nu.22.
quando aliquid de facto fit conſtitutionem pœnalem non extendi,nu.1.li.7.c.16.
Ad hoc intelligitur quando id quod de facto fit diuerſam habet rationem ab actu contrauentionis,nu.3.
quando lex uel canon ſimpliciter ſtatuit,& cauſam exprimit, ſi poteſt probari cauſam non extitiſſe in caſu occurrenti non ſeruatur illa conſtitutio nec in foro animę, nec in foro iudiciali.nu.7,li.5.c.13.
Quando teſtator non modum ſed finem conſiderauit etiam in ſpontanea conditione datur progreſsus, de caſu ad caſum,nu.1.li.9.c.18.
quando nomen expreſſum ſignificat ſimplicia non poteſt uerificari in mixto habente aliam ſubſtantiam, & aliud nomen,nu.6.li.9.c.21.
Niſi in cōtrarium conſtaret de uoluntate diſponentis,n.7
Vel quando mixtum magis accederet ad materiam unius ex ſimplicibus,nu.8.
quid dicendum ſit in mixto quod participatione tantum eſt mixtum,nu.9.
quando res uerſatur prorſus in ambiguo cenſeri teſtatorem uoluiſſe conformare ſe diſpoſitioni iuris communis,nu.13.li.10.c.10.
Secundum communem ſcribentium ſententiam,ibid.
Et quomodo intelligenda ſint iura quæ pro communi inducuntur,num.14.
quando aliquid gratia frequentioris uſus exprimitur, id exempli gratia factum fuiſſe creditur,numero 15.libro 7.capit.20.
quando ambiguitas eſt circa uerba contractuum quid ſeruandum ſit,nu.6.li.3.c.18.
quando ratio expreſſa eſt maior dicto ſemper fit extenſio, nu.7.lib.5.c.14.
quando lex omnino comparat caſum fictum caſui uero,diſpoſitio quæ in uno facta eſt, ad alterum trahitur, numero 12.li.3.c.10.
Quando una tantum ratio poteſt a lege afferri,ex ea fiunt extenſiones eiſdem modis & formis quibus fieri permittitur,quando ratio eſt expreſſa,nu.1.li.5.c.15.
quando tacitum habetur pro expreſſo & econtra, numero 25. & 26.li.9.c.36.
quando indefinita æquipolleat uniuerſali, & an ex propria uel impropria ſignificatione,nu.7.li.3.c.17.
quomodo debeat eſſe teſtatoris diſpoſitio conformis iuri communi & ab illa interpretationem recipere,nu. 1. lib.10.cap.9.
quando lex facta eſt ſuper eo quod diſpoſitum eſt a iure cōmuni & uerbis generalibus & geminatis, etiam ſi ratio ceſſet in aliquibus caſibus nihilominus indifferenter obſeruatur,nu.1.li.10.c.5.
quando plures rationes præſumuntur, etiam ſi una proſit diſpoſitioni extendendæ,aliæ non deſeruiunt, num.3.libro 6.cap.10.
quando ratio eſt expreſſa in lege non dicitur diſpoſitio extendi,ſed intelligi & comprehendi ſub expreſſa ex ratione & mente,nu.15.li.6.c.8.
quare in reſcriptis toleretur argum.a contrario ſenſu, numero 9.li.8.c.10.
quaſi poſſeſſio matrimonij non inducit præſumptionem ueritatis,nu.98.li.5.c.19.
quaſdam traditas eſſe in iure noſtro diffinitiones, quæ non niſi improprie acceptis uerbis ſuſtineri ualeant,numero 30.lib.2.c.1.
quatuor eſſe caſus præcipuos in quibus quòd minimum eſt attenditur quorum primus eſt quando diſpoſitio loquitur per uerbum & quid,nu.21.li.10.c.25.
quatuor in in uerbis conſideranda eſſe,ſecundum Capol. naturam,aptitudinem, conſuetudinem, & actum naturæ ſeu figuram dictionis,nu.1.li.1.c.7.
quę ſint uerba ex quibus uidentur partes ſe reſtrinxiſſe ad actum qui geſtus eſt,nu.69.li.9.c.36.
Bolognetum eo in re a cæteris diſſentire.nu.70.
Sed Auctorem omnes conciliare,nu.71.
quæ dicuntur de ratione in lege expreſſa intelligi quoque de ratione quę unica tantum poteſt aſſignari,num.10. lib.7.c.22.
quæ ſit cauſa, quæ ſuppreſſa reſcriptum ad lites ſubreptitium reddatur eſt in iudicis arbitrio, numero 316. lib. 5.cap.20.
quæ diuerſa ſunt ſpecie, ſub eiuſdem ſpeciei ſignificatione comprehendi non poſse,nu.27,li.9.c.22.
quę ſit legitima coniectura qua filij in conditione poſiti uocati eſſe cenſeantur,in iudicis eſt arbitrio, num.312. lib.5.cap.20.
quę ſuo loco & bene tranſlata ſunt propria dici,proprietatemque non ad nomen ſed ad uim ſignificandi referenda eſſe,nu.15.li.2.c.1.
Proprium ſecundo modo dici inter plura quę ſunt eiuſdē nominis,nu.16.
Proprium ſecundo modo dici, cum res communis pluribus in uno aliquo nomen habet eximium,nu.17.
proprium illud rurſus eſse quod nihil ſignificantius dici poteſt,nu.18.

Quæ ſit utilitas tractationis, an ſignificatio tacita ſit uel expreſſa, nu.4.li.2.c.18.
quæ conueniunt maioritate, identitate, & ſimilitudine rationis non debent ſeparari, nu.7.li.9.c.5.
quæ ſint coniecturæ contra validitatem actus, num. 68. lib.9.cap.36.
quæ ſit alternatiuæ natura, nu.9.li.3.c.16.
quæ habent Theologi circa uirtutes & uitia a nobis habere, nu.33. & ſeq. li.10.c.35.
quæ ſunt in iuris ciuilis poteſtate, & per principes & per ſtatuta tolli poſſe, nu.13.li.10.c.5.
quæ ſint fundamenta interpretationis extenſiuę ſecundum Cepolam, nu.1.li.6.c.3.
Aequitatisque pręcipuum eſſe, ibid.
quæ ex curſu temporis mutantur præſumuntur in eodem ſtatu non durare, nu.589.li.5.c.18.
quæ hominum memoriam excedunt ita ab antiquo obtinuiſſe præſumuntur ut uim tituli ac priuilegij habeãt, nu.15.li.4.c.9.
quæ ſint perſonæ cum quib. dicitur eſſe teſtamenti factio, numero 24.li.6.c.5.
quę ex impropria ſignificatione proficiſcuntur, quandoque expreſſe, & quandoq; tacite uenire poſſe, n.1.l.3.c.12
quæ a communi ratione deuiant iuri priuilegiario ac ſingulari inniti, nu.13.li.3.c.3.
quæ ueniunt ex ui rationis per intenſionem, & comprehenſionem, non etiam per extenſionem uenire, num.10. lib.6.cap.11.
quæ ſit ratio differentiæ inter caſum extenſionis facienda de caſu expreſſo ad caſum omiſſum, & de perſona ad perſonam, nu.34.li.9.c.4.
quæ dubitationis tollendę gratia proferuntur, quamuis non diſponant declarant tamen, nu.9.li.1.c.2.
quę dubitationis tollendę cauſa in contractibus inſeruntur ius commune non lędere, nu.2.li.1.c.12.
quę ſuo loco & bene translata ſunt paria dici poſſe, numero 1.li.3.c.3.
quem pręſumi uiuere uſque ad centum annos & caſum mortis qui breui tempore contingere poſſit, non eſſe in conſideratione, nu.15.li.9.c.14.
quęrelam inofficioſi teſtamenti uſurarium nullam habere contra teſtamentum fratris, qui perſonam turpem inſtituerit, nu.5.li.10.c.18.
quęſtuarijs ſancti Antonij, & alijs eiuſcemodi fieri remiſſionem tempore belli, nu.8.li.20.c.28.
Sed hodie hic ordo receſſit ab Aula, ibid.
qui aliquid agit quod ſuo & alieno nomine agere poteſt, potius ſuo quam alieno agere pręſumitur, numero 595 lib.5.cap.18.
quis pręſumitur eſſe eius conditionis in cuius habitu apparet, nu.566.li.5.c.18.
qui aliquid utendum concedit alicui, ſecundum eius conditionem cui concedit, conceſſiſſe intelligitur, nu.567. lib.5.cap.18.
qui ſimul eandem rem duobus obligat, unicuique inſolidum præſumitur obligare, nu.568.li.5.c.28.
qui ſemel deterauit, præſumitur id alias feciſſet et in futurum facturum eſſe, nu.569.li.5.c.18.
qui fatetur ad ſui defenſionem alterum occidiſſe iudicis arbitrio punitur, nu.319.li.5.c.20.
qui ſuo aduerſario probationes ſubtraxit iudicis arbitrio punitur, nu.320.li.5.c.20.
qui principis auctoritatem uſurpat in leuioribus arbitrarie punitur, nu.321.li.5.c.20.
qui Deo dicata diſtrahit iudicis arbitrio pœnas luit, numero 322.li.5.c.20.
quis nobilis & quis ignobilis dicatur in iudicis eſt arbitrio, nu.323.li.5.c.20.
qui inſectentur antiquarios qui priſca atque obſoleta uerba quaſi ab orco reuocant, nu.13.li.3.c.10.
quis non præſumitur dixiſſe quod mente non cogitauit, numero 193.li.5.c.19.
quis ordinatus non pręſumitur niſi probetur, num. 194. lib.5.cap.19.
quis ſubtrahens aliquid exhæreditate non præſumitur malo animo ſubtrahere, nu.195.li.5.c.19.
quis diligere non præſumitur quod non optat, uel non eligit, nu.196.li.5.c.16.
qui propter inopiam proſequi non potuit appelationem intra tempus pręfixum non dicitur deſeruiſſe appellationem, nu.16.li.10.c.14.
qui uult unum, uult communia quę ſtatuuntur ex illo numero 3.li.6.c.2.
qui aliquem ad hoſpicium ſuum recipit, pręſumitur curialitatis gratia facere, nu.573.li.5.c.18.
qui non habet in ære luat in corpore, habet etiam locum hæc regula in minimo, nu.15.li.10.c.25.
quiſque pręſumitur uiuere uſque ad centum annos, numero 43.li.3.c.4.
qui legauit decem quę in arca habebat, ſi quinque tantum habere reperiatur ea tantum uideri legaſſe, numero 2.li.2.c.25.
qui nõ poteſt coniungi matrimonio de iure canonico ob gradus pęrogatiuam, non poterit etiam ſponſalia contrahere nu.19.li.6.c.19.
Idemque eſſe in ordinibus ſeſſionum quia uno mutato cenſeri quoque alterationem recipere. nu.20.
qui ſpeciem ſub aliqua re comprehenſam retegit non dicitus aliquam nouam ſpeciem facere, nu.19.li.7.c.5.
qui per aliũ facit per ſeipsũ facere uideri, n.21.l.3.c.21.
quis ſit intell. l. tut. §.1. de admin. tut. n.13. & 14.l.3.c.6
quis præſumitur dignus ſi non probetur indignus, nu.597 lib.5.cap.18.
quis in dubio pręſumitur habere in ore, quod habet in corde, nu.599.li.5.c.18.
quis dicatur doctor excellens, nu.50.li.4.c.15.
quis mediocrem, & quis ſufficientem habere peritiam dicatur, nu.17.li.4.c.15.
quis non poteſt facere quin leges in ſuo teſtamento locum non habebat, nu.8.li.2.c.13.
qui Bannitum occidere poteſt non habet facultatem ſtuprandæ illius vxoris, nu.20.li.9.c.17.
qui nõ poteſt teſtari nõ poteſt etiã codicillari, n.2.l.6.c.16
qui pauperes ac miſerabiles dicantur, nu.34.li.10.c.14.
quibus ſibi & hęredibus quibuſcunque feudum ſtipulatus eſt etiã de extraneis & alias incapacib. egiſſe credendus eſt ex receptiore ſententia, nu.10.li.9.c.1.
Et quàm multi ſint eiuſdem ſententię adſertores, nu.11.

Qui

Qui uero contrariam probauerint ſententiam,nu.12.
quibus neutra prædictarum opinionum placuerit,nu.13.
In dubioque non eſſe a priore, quę eſt receptior recedendum, numero 14.
quibus exemplis declarari poſſit caſus rationis non prorſus offuſcata,nu.22.li.10.cap.8.
qui ſunt uerborum effectus,nu.1.li.1.c.9.
Et ex Capol. duodecim referri.
quorum primus eſt,quod per uerba quiſque cogitationes ſuas in alterius notitiam profert.
Secundus eſt, qua miſterium uerborum ponit miſterium intellectus,nu.2.
Tertius quia ex uerbis in ſentētia appoſitis declaratur mens iudicis,nu.3.
Quartus quia ordo uerborum denotat ordinem intellectus, numero 4.
Quintus quia uerba deſeruiunt intentioni,nu.5.
Sextus quia ubi locum habent uerba legis locum habet & diſpoſitio,& è contra,nu.6.
Septimus quia uerba generaliter prolata non extenduntur ad incogitata,nu.7.
Octauus eſt quia uerba trahuntur ad limitationem iuris communis,nu.8.
Nonus eſt effectus quia per uerba de quib, in c.cum Matth. de celebra.miſſa.conficitur ſanctiſſimum ſacramentum altaris, ſed eius diſputationem relinquendam eſſe theologis, num 9.
Decimus eſt relinquendus eiuſdem quoque profeſſionis, quia tractat de tranſubſtantiatione,nu.10.
Vndecimus eſt quod uerba debent ſemper aliquid operari, numero 11.
Duodecimus eſt,an per uerba orationis dominicæ uel ſimboli, uel ſacrarum ſcripturarum,uel etiam præcantatoria licitum ſit recuperare ſanitatem, qui effectus licet uideatur inſtitutum ſermonem egredi tamen propter eius frequentiam diligenter pertractatur, nu.12.
qui utitur re communi, præſumitur potius uti iure proprio; quàm furti conſilium inire,nu.574.li.5.c.18.
qui ſpecialiter & generaliter obligata habet bona debitoris ex ſpecialiter obligatis præſumitur ius ſuum poſſe conſequi,nu.575.li.5.c.18.
qui nihil in conceſſione ſibi reſeruauit, omnia præſumitur tranſtuliſſe,nu.576.lib.6.c.18.
qui aliquid agit in ſuo præſumitur magis iure ſuo uti, quam aliquid nocendi animo facere,nu.577.li.5 c.18.
Quis ſcire præſumitur quod omnes ſciunt, numero 579. libro 5.cap.18.
qui legat iter ad fontem, præſumitur legare hauſtum,numero 580.li.5.c.18.
qui operas ſuas ingerit in inuitum ſuſpectus eſſe præſumitur, nu.581.li.5.c.18.
quilibet præſumitur erga Deum religioſus, numero 184. lib.5.cap.18.
qui ſcienter ædificauit in fundo alieno præſumitur uelle donare,nu.583.li.5.c.18.
quilibet præſumitur uiuere uſque ad centum annos,nu.585. lib.5.cap.18.
qui exheredatur præſumitur eſſe filius, quamuis pater eum in teſtamento dixerit non eſſe filium, nu.586.li.5.c.18.
qui in aliquo loco ſtat per decem annos præſumitur ibi habere domicilium,nu.587.lib.5.cap.18.
qui habet aliquod inſtrumentum tempore litis conteſtatæ præſumitur nunc quoque habere,nu.588.li.5.c.18.
qui conduxit fundum ſi finito tempore perſeuerat in conductione præſumitur reconduxiſſe,nu.590.li.5.c.18.
quis præſumitur militare ex pecunia patris uel affinium, nu.591.li.5.c.18.
quibus difficultatibus perſtringi uideatur ea ſententia quod multitudinis delinquentium gratia pœna ſit remittenda, nu.26.li.10.c.19.
quibus rationibus Bar.& alij opinati ſunt ex communi uſu loquendi non proficiſci propriam ſignificationem,nu.22. lib.4.cap.2.
Aegre defendi ſecundum Sauium D.Alci.ſententiam qui putauit naturalem ſignificationem populi auctoritate poſſe imminui,nu.23.
Ex auctoritate excellentis auctoris propriam ſignificationem accipi,nu.24.
Non eſſe ſatis tutum eidem ſauio, quòd uſus communis loquendi ſignificatio non ſit figurata,nu.25.
quibus modis conuellantur rationes quæ oſtendunt materiam legitimationis eſſe odioſam,nu.17.li.9.c.34.
quibus iuribus probatur Ioan. Andr. ſententia in materia extenſionis diſpoſitionis caſus ueri ad fictum,num.10.libro 3.cap.21.
quid alibi ſenſerit Ioan.Imol.in eadem materia,nu.11.
quibus ex rebis ſit detrahenda legitima iudicis arbitrio ſtatur,nu.315.li.5.c.20.
quibus placuerit faciendam eſſe extenſionem etiam cum digreſſu ad alias perſonas,nu 26.li.9.c.4.
quibus modis dicatur fieri fraus legi remiſſiuè, numero 7. libro 6.cap.4.
quid iuris ſtatuendum ſit quando in extenſione facienda una partium dicit eam eſſe rationem quæ aſſignari poſſit, altera dicit plures eſſe,nu.2.li.6.c.9.
quid conſtituendum ſit in tertio mixtorum genere quod toto quodam continetur,nu.1 li.9.c.23.
Affirmatiueque concludi ut ſub ſimplicibus contineatur,n.2
Niſi ex mixtura alteraretur diſpoſitio quia tunc ex benignitate non ex proprietate comprehenditur,nu.3.
Solum Bolognetum introduxiſſe tertium genus mixtorum, ſed tamen parum ad terminos materiæ mixtorum facere,num.4.
Ratioque aſſignatur, ſub nu.5.
Bolognetum laborare in æquiuoco,nu.6.li.9.c.23.
quid iuris ſit conſtituendum. quando mixtum ſit concurſu plurium qualitatum in eandem perſonam,num. 1.2.& 3 lib.9.cap.31.
Ex diſtinctione Lud.Roman. Qui infert ex illa ad deciſionem uiginti trium quæſtionum,nu.4.
quid ſentiat Auctor in ea difficultate an ius ciuitatis dominantis poſſit dici ius commune,nu.14 li.10.c.11.
Et quibus iuribus putet præter cæteros confirmari poſſe communem opinionem eodem nu.cum tribus ſeq.
quid putet Auctor conſtituendum eſſe circa difficultatem impropriationis uerborum, pro confirmanda uoluntate defuncti cum diſpoſitione iuris communis.nu.4.5.6.& 7 lib.10.cap.10.
Quid iuris ſit quando in ſtatuto promiſcue uerſatur fauor, & odium,nu.17.li.8.c.5.

Quid pro reſolutione extenſionis ex uiriſimili teſtatoris mente facienda ſentiat Lancellot. Galiaul. numero 14. libro 9. capit. 5.

Et quæ ſit Auctoris ſententia de reſolutione Galiana, numero 16.

Quid ſentiat D. Alciat. circa intellectum l. ſi uero, §. de uito ſolut. matrim. nu. 3 li. 7. c. 5.

Quid iuris ſit quando uerſamur in mixto qualitatum intrinſecarum, nu. 5 li. 9. c. 22.

quid ſentiat Auctor in difficultate extenſionis faciendæ uel non faciendæ in materia acceſſoriorum ad actum, nu. 19. lib. 7. cap. 26.

quid ſentiat Ioan. Imol. in controuerſa illa quæſtione, an diſpoſita in caſu uero trahantur ad fictum, numero 1. libro 3. cap. 21.

quid metu agi non præſumitur niſi quando probatur metum aut uerba præceſſiſſe, nu. 137. li. 5. c. 19.

quid ſentiat Imola in difficultate extenſionis faciendæ in pœnali, nu. 1. li. 7. c. 10.

quicquid eſt ex mente legis neceſſario uerbis incluſa dici expreſſe generaliter uenire quod alias tacite uocant docto. nu. 13. li. 2. c. 10.

Et datur actio directa, ſecus e contrà, nu. 13. & 14.

quicquid rei per ſe ſatis demonſtratæ adijcitur fruſtra eſt, numero 16. li. 2. c. 16.

quicquid in lege noua expreſſum non eſt ueterum legum regulis relictum cenſetur, nu. 3. li. 8. c. 16.

quid ſeruarit quandoque Excell. Mediolani ſenatus, num. 5. lib. 7. cap. 21.

qui rationem non habuit in contingenti caſu ſtatuti Mediolanenſis de bannitis impunè occidendis propter effectum quem in laicis tale ſtatutum poteſt habere, num. 6. lib. 7. cap. 21.

quid ſit amphibologia, nu. 8.

Treſque eſſe modos quibus amphibologia uel obſcuritas producitur, nu. 9. li. 3. c. 13.

quando ſingulis uocibus amphibologia & æquiuocatio obſcuritatem producunt, nu. 10. li. 3. c. 13.

quid iuris ſtatuendum ſit quando diſponentis mens elicitur interpretatione, nu. 28 li. 9. c. 11.

quid ſit cenſendum quando diſpoſitio eſt ſpecialis, & ratio in illa enunciata eſt ſpecialis, nu. 6. li. 5. c. 14.

quid ſentiat Auctor circa faciendam extenſionem in diſpoſitione conditionali, nu. 1 li. 9. c. 7.

quid ſit unumquenque abundare in ſenſu ſuo, numero 7. libro 9 cap. 3.

quid ſtatuendum ſit circa interpretationem faciendam quando aliquid prohibetur lege ſpeciali, ſed non generali, numero 19. & 20. li. 8. c. 4.

quid ſentiat Auctor in ſtatutis quę ſunt pręter ius commune, nu. 1. li. 8. c. 9.

quid conſtituendum ſit quando mixtum conſtat ex qualitatibus inſeparabilibus, nu. 17 li. 9. c. 22.

quid ſentiat Bart. quando agimus de diſpoſitione pura, nu. 3. li. 9. cap. 2.

Vſque ad num. 7.

Eiuſque ſententiæ accedere D. Alciat. ibid.

quid ſi ob ſimilitudinem caſuum tentaretur progreſſus ad alias perſonas, nu. 15. li. 9. c. 5.

quilibet præſumitur ſcire uires patrimonij ſui, numero 561. libro 5. capitulo 18.

quilibet præſumitur innocens a peccato, nu. 592. li. 5. c. 18.

quilibet præſumitur innocens a dolo, nu. 562. li. 5. c. 18.

quilibet præſumitur eſſe ſine uitio, nu. 564. li. 5. c. 17.

Quilibet præſumitur potens ad coitum, & ad generandum, niſi probetur importens, nu. 530. li. 5. c. 18.

quilibet præſumitur pauper, niſi probetur diues, num. 571. lib. 5. cap. 18.

quilibet præſumitur accommodare uoluntatem ſuam ſecundum leges, nu. 593. li. 5. c. 18.

quilibet præſumitur bonus qui natus eſt ex bona progenie nu. 595. li. 5. c. 18.

quilibet præſumitur pactus de pignore non petendo, ſi de pecunia non petenda pactus eſt, nu. 596. li. 5. c. 18.

quinque adnotanda eſſe frequentiſſime in uſu forenſi occurrentia in materia extenſionis faciendæ in conſtitutione pœnali interpretante, nu. 2. li. 7. c. 30.

quintiliani locus explanatur & Philelphi, nu. 8. li 1. c. 6.

quintus modus interpretationis quis ſit, & quibus in locis probetur, nu. 16. li. 5. c. 3.

quod a pluribus quæritur pręſumitur facilius inueniri, numero 581. li. 5. c. 18.

quod per nuntium uel miniſtrum fit proprie a domino fieri dicitur, nu. 22. li. 3. c. 23.

quid dicendum ſit de ijs quæ per procuratorem fiunt, numero 23.

quod uenit ex ratione dicitur uenire ex diſpoſitione, num. 3. lib. 7. cap. 13.

quo loci tractentur caſus omnes quibus indefinita æquipollent uniuerſali, nu. 8. li. 3. c. 17.

quod agit familia præſumitur de uoluntate domini agere, nu. 572. li. 5. c. 18.

quod in lege expreſſa dicendum quoque eſſe in communi uſu loquendi qui tacita populi conſuetudine reducitur, numero 2. li. 4. c. 7.

quæ a lege expreſſa non differt, nu. 5.

quod ex mente eſt, non minus ex legibus dicitur eſſe, quàm quod ex uerbis, nu. 5. li. 5. c. 5.

quod iuris eſt de aliquo, idem eſſe de illius principio, nu. 2. li. 27. cap. 26.

quod ſub ratione expreſſa, uel pro expreſſa habita comprehenditur, in genere comprehenſum dici, numero 5. libro 7 capitulo 13.

quod ex mente legis eſt, ex lege eſſe, non ex interpretatione nu 3 li. 5 c. 2.

Quod eſt de mente ſtatuentium etiam ſi uerbis non ſit expreſſum pro expreſſo haberi, numero 11. libro 8. capitulo 5.

quod ex ratione eſt, & ex mente eſſe, numero 8. libro 7. capitulo 22.

quod ex uerbis uenit nunquam in quacunque materia etiam odioſa cenſeri reiectum, nu. 8 li 7. c. 22.

quod ex ui uerbi uenit in quacunque materia cenſetur excluſum, nu. 25. li. 8. c. 10.

quo ſenſu genus improprie & ſpecies propriè ſignificare dicitur, nu. 20 li. 3. c. 1.

quomodo putarit Alexand. conciliandas eſſe contradicentium opiniones in ea controuerſia, an teſtatoris diſpoſitio ſit conformanda iuri communi, numero 11. libro 10 capitulo 9.

Sed

Sed a Fabio Alex. diſtinctionem impugnari, nu. 12.
Qui aliter opinatur diſtinguendum eſſe, num. 13.
Quomodo ſint intelligenda iura quæ probant ex maioritate rationis extenſionem oportere fieri in pœnalibus, nu. 29. li. 7. c. 23.
Quomodo ſentiat Auct. reſoluendum eſſe negocium circa id, an caſus verus trahatur ad fictum in formalibus, nu. 21. li. 8. c. 21.
Quomodo ex vnico actu quaſi poſſeſſio quæratur in iudicis eſt arbitrio, nu. 313. li. 5. c. 20.
Quomodo intelligere oporteat omnes principis cõtractus eſſe bonæfidei, nu. 13. li. 9. c. 28.
Quomodo intelligendi ſunt Doctores qui dicunt mixtum imperium conſtituere certiã ſpeciem, nu. 8. li. 9. c. 25.
Quomodo reſoluenda ſit obiectio Iaſonis de plurib. conditionibus, nu. 12. li. 9. c. 12.
Quomodo intelligenda ſint auctoritates gloſſarum & Doctorum quibus habetur, extenſionem in pœnalib. non fieri niſi lex expreſſe dicat, nu. 5. li. 7. c. 13.
Quomodo intelligenda ſit. l. ſi puellam quæ eſt vlt. C. ſi man. ita fuer. aliena. vt manu. nu. 19. & 20. li. 9. c. 5.
Quomodo ſint intelligenda ea, quibus probatur iuris appellationem in ſtatuto verificari, nu. 18. li. 8. c. 1.
Quomodo intelligendum ſit, quod ei cui conceditur quod plus eſt debet intelligi conceſſum & id quod eſt minus, nu. 10. & 11. li. 9. c. 34.
Quomodo accipiendum ſit diſpoſitionem generalem reſtringi debere per rationem, nu. 5. 6. & 7. li. 10. c. 6.
Quid ſentiat Auctor, nu. 8.
Quomodo intelligendum ſit quod facta ſpeciali enuntiatione vnum ſub altero non comprehendatur, num. 7. lib. 9. cap. 33.
Quomodo conciliari poſſint Saly. ac D. Alc. opi. contrariæ in materia ſtatuti vniuerſaliter punientis capitaliter omnes homicidas, nu. 14. li. 10. c. 5.
Quomodo concilianda ſint inter ſe ea contradicentia iura, quibus quæ honeſtatis ſunt, modo dicuntur neceſſitatis, & modo non eſſe, nu. 11. li. 7. c. 32.
Quomodo ſit intelligendum quod dictum eſt ex coniecturis induci coniecturam clauſula omni meliore modo, nu. 64. li. 9. c. 36.
Quomodo intelligenda ſint iura omnia, & gloſſæ, ac auctoritates quibus defenditur infamem de infamia opponere poſſe, nu. 33. li. 10. c. 18.
Quomodo putet diſtinguendum Auct. in materia interpretationis extenſiuæ ſeu reſtrictiuæ, quantum ad comprehenſionem mixtorum, nu. 32. li. 9. c. 21.
Quodammodo, importare fictionem & improprietatem, nu. 12. li. 8. c. 10.
Quota bonorum in teſtamento relicta iudicis arbitrio eligitur, nu. 314. li. 5. c. 20.
Quot ſint mixtorum genera ſecundum Bolognet. num. 4. lib. 9. cap. 20.
Quotieſcunque per extenſionem aliarum legum antiquarum ad legem correctoriam vltra caſum expreſſum in ea poterunt comprehendi alij caſus, nunquam ij cenſebuntur excluſi, nu. 15. li. 6. c. 21.
Quoties legis intellectus eſt dubius ad naturalem rationem recurritur, nu. 9. li. 6. c. 3.

R

Ratificatio tranſactionis ſyndici præſumitur eſſe per vniuerſitatẽ quæ ſoluit iuxta formam tranſactionis, nu. 627. li. 5. c. 18.
Ratificatio vt præſumatur ex aliquo facto, oportet vt faciens ſciat illud de cuius ratificatione agitur numero 628. libro 5. cap. 18.
Ratificare præſumitur frater venditionem rei communis factam a fratre ſi petat partem precij, nu. 629. lib. 5. cap. 18.
ratificatio præſumitur ex præſtatione annua, nume. 62. lib. 5. c. 18.
rationem comprehendere omnes caſus ſuos propriè vt genus continet omnes ſpecies ſuas propriè, n. 7. li. 2. c. 4.
ratio legis vnde deſumatur, nu. 3. li. 5. c. 11.
rationem legis naturæ ijs duobus principijs innixam eſſe, nu. 7. li. 10. c. 33.
rationes quando ſunt pares media via eligitur, num. 12. li. 10. c. 10.
ratio differentiæ quæ ſit inter caſum extenſionis facienda de caſu expreſſo ad caſum omiſſum, & de perſona ad perſonam, nu. 34. li. 4. c. 4.
ratio quando vna numero complectitur plures caſus, tũc dici omnes venire per comprehenſionem, non per extenſionem, nu. 2. li. 26. c. 10.
rationem complecti omnes caſus comprehenſiuè, & non extenſiuè, nu. 3. li. 6. c. 8.
ratio in ſimplicibus conſiderata vbi militat in mixto tunc mixtum ſub ſimplicibus comprehenditur, nu. 5. lib. 9. cap. 26.
Quia ad ſimilitudinem generis ſuas ſpecies comprehendit, nu. 6.
ratio quando vnica tantum afferri poteſt in lege, & pro expreſſa habetur caſum qui ſub ea comprehenditur dici pro expreſſo haberi, & fictè venire, nu. 6. & 7. lib. 3. c. 10.
rationem innixam cauſæ efficienti ſi ceſſet, facere ceſſare diſpoſitionem quantum ad effectus qui ſunt in fieri, non etiam præteritos, nu. 5. li. 10. c. 7.
Et quomodo plerique putent procedere quantum ad vtrunque effectum, nu. 6.
rationem generalem facere actum extendi ad caſum ad quem alias non extenditur, nu. 5. li. 5. c. 11.
rationem corruptionis morum in materia legitimationis non conſiderari filiorum reſpectu, nu. 26. li. 9. c. 34.
rationem naturalem vnum eſſe ex fundamentis ipſius interpretationis extenſiuæ, nu. 8. li. 6. c. 3.
ratio vbi eſt omnimoda in vno caſu quæ eſt in oltero, non dicitur extenſio, ſed diſpoſitio, nu. 6. li. 6. c. 8.
ratio publici fauoris, quæ verſatur in eo, ne delicta remaneant impunita procedit, quando delictum prorſus remaneret impunitum, nu. 4. & 5. li. 7. c. 31.
ratio vbi vacat ipſa quoque diſpoſitio ocioſa eſt, nu. 15. lib. 8. c. 17.
rationes quando plures militant dici tamen poteſt quod ſimilis non autem quod eadem militet ratio, nu. 14. li. 6. cap. 20.

Ratio eadem quando ſubeſt, vel omnimoda ſimilitudo tum dicitur fieri extenſio, num. 10. li. 8. cap. 5.
Ratio quando eſt expreſſa in lege non dicitur diſpoſitio extendi & intelligi & comprehendi ſub expreſſo ex ratione & mente, nu. 15. lib. 6. c. 8.
Ratione ſuſpenſa, vel impleta non ceſſat diſpoſitio, n. 14. lib. 10. cap. 7.
Rationis identitate quando conueniunt valet argumentum a contractib. ad vltimas voluntates, num. 12. libro 9. cap. 39.
Ratio priuilegij quando competit nepotibus eos quoque priuilegio comprehendi, nu. 21. li. 8. c. 25.
Rationem oportere eſſe finalem, vt fiat extenſio in pœnalib. nu. 3. li. 7. c. 22.
Socinum contra ſenſiſſe, nu. 4.
Sedvius ſententiam confutari, nu. 5.
Rationem naturalem in dubio ſufficere allegare, nu. 13. lib. 6. cap. 3.
Rationem legis ciuilis animam eſſe ipſius legis, num. 14. lib. 6. cap. 3.
Rationis maioritatem vbi ſurgit ex vi regula, cui quod plus eſt, ſemper interpretationi extenſiua occaſionem præbere, nu. 9. & 10. li. 7. c. 10.
Secus vbi aliunde prouenit, nu. 11.
Ratione ceſſante, ceſſare diſpoſitionem quamuis remaneant aliqua iuris reliquiæ, nu. 10. li. 10. c. 7.
Niſi vbi lex aliquid ſtatuit in memoriam priſtini ſtatus, nu. 10.
Quid conſtituendum opinetur Auctor, nu. 11.
Ratio diſpoſitionis vbi ſuadet impropriationem, tunc nõ attenditur proprietas verborum, nu. 1. li. 2. c. 23.
Rationem quærere vbi ſenſus fidem facit, infirmitas eſt intellectus, nu. 17. li. 5. c. 5.
Ratione ceſſante quæ non ſit generalis, non ceſſat diſpoſitio, nu. 1. li. 10. c. 6.
Secus vbi ſit generalis, nu. 2.
Rationes plures quando præſumantur, etiam ſi vna proſit diſpoſitioni extendendæ, aliæ non deſeruiunt, num. 3. lib. 6. cap. 10.
Ratione publicæ vindictæ impropriam ſignificationem propriæ præferri, nu. 14. li. 2. c. 25.
Rationem eſſe debilem quæ conſtituat ſolam differentiam verbalem, nu. 11. li. 7.
Ratione ſubrogatorum materiam correctoriam recipere extenſionem, nu. 8. li. 6. c. 22.
Ratio quando maior eſt dicto, remanet dictum, nec reſtringitur per rationem, nu. 15. li. 9. c. 14.
Ratio offenſionis factæ uiro, tàm reſpectu honoris, quàm damni locum habet in vxore, nu. 15. li. 8. c. 19.
Rationis in lege expreſſæ virtute, ſemper fieri extenſionem etiam ſi aliqua lex eam generaliter prohiberet, nu. 5. li. 5. cap. 14.
Rationem legis generalem ampliare diſpoſitionem ad limites rationis, nu. 4. li. 5. c. 11.
Ratio legis vel diſpoſitionis quantum operetur in interpretationis negocio, nu. 1. li. 5. c. 11.
Rationem legis animam eſſe legis, nu. 2. li. 5. c. 11.
Et magis attendi quam dictum ipſius legis, ibi.
Rationem triplici eſſe in conſideratione, n. 22. li. 7. c. 23
Ratio expreſſa quæ ſit, nu. 23. li. 7. c. 25.
Ratio tacita quæ dicatur, nu. 24. li. 7. c. 23.
Ratio præſumpta quæ appelletur, nu. 25. li. 7. c. 23.
Ratio generalis ampliat diſpoſitionem ad limites rationis, nu. 23. li. 9. c. 21.
Rationem generalem comprehendere propriè omnes caſus, vt genus ſuas ſpecies, nu. 26. li. 9. c. 14.
Ratio eadem quando militat ac omnimoda ſimilitudo etiam in pœnalibus licitam eſſe extenſionem, num. 7. lib. 7. cap. 9.
Ratio expreſſa quando eſt maior dicto ſemper fit extenſio, nu. 7. li. 5. c. 14.
Ratio ſtatuti mens eſt ſtatuti, nu. 5. li. 3. c. 5.
Ratio legis præſumpta quæ dicatur, nu. 14. li. 5. c. 12.
Ratio ad ſimilitudinem generis caſus omnes ſuos complectitur, nu. 7. li. 2. c. 10.
Ratio legis cùm ceſſat, ceſſare quoque legis diſpoſitionem, nu. 11. li. 10. c. 3.
ratio naturalis potentiſſima eſt in qualibet ſtatutorum interpretatione, nu. 10. li. 6. c. 2.
Ratio naturalis ac ſenſus in quolibet eſſe præſumitur, nume 608. li. 5. c. 18.
Ratio cur ex alternatiua producatur obſcuritas, num. 8. lib. 3. cap. 16.
Ratio publica quæ ſuadet delicta puniri eſt contra eos qui priuatam defenſionem prætendunt, n. 31. l. 7. c. 17
Ratio verborum non tàm habenda eſt quam mentis, n. 7. lib. 1. c. 4.
Præſertim in ſupremis hominum mandatis.
Ratio vbi eadem eſt, idem quoque ius debet conſtitui, nu nu. 4. li. 5. c. 5.
Ratio vna ex pluribus quibus monachus arcetur a munere iudicandi, etiam ſi ceſſet, non tamen ceſſare diſpoſitionem, nu. 9. li. 9. c. 31.
Et quæ ſint illæ rationes, ibid.
Ratio quando vnica tantum in diſpoſitione aſſignari poteſt, idem iuris extendendi eſſe, nu. 1. li. 6. c. 9.
Ratio quando in plurib. caſibus eſt vna eademq; non extenſiuè, ſed eo modo quo genus ſpecies ſuas complectitur intelligitur comprehendere, nu. 4. li. 6. c. 8.
Ratio quando eſt eadem, quod omiſſum eſt ex verbis legis, omitti non debet a religione iudicantis, num. 20. lib. 6. cap. 8.
Ratio vbi eadem eſt, & eadem mens, dicitur eſſe idem caſus, nu. 21. li. 6. c. 8.
Ratio quando vna tantum poteſt in lege afferri, ex ea fiunt extenſiones eiſdem modis & formis quibus fieri permittitur quando ratio eſt expreſſa, n. 1. l. 6. c. 15.
Ratio quando eſt expreſſa in lege facit, vt omnes caſus in lege comprehendantur qui ſub ratione veniunt, num. 6. li. 5. c. 11.
Ratio dicitur eſſe anima ipſius legis ac diſpoſitionis, n. 2. lib. 2. cap. 23.
Et ſi propter orationem recedatur a proprietate verborum caſus tamen qui ſub ratione comprehenditur dicitur propriè venire, nu. 3.
Ratio diuerſa cum militat inter principale, & acceſſorium non infertur ab vno ad alterũ, nu. 24. li. 7. c. 26.
Rationem impulſiuam eſſe quando legis dect, in generalior

lior eſt ipſa ratione,nu.8,li.6.c.12.
Rationem dici finalem quando eſt generalior lege, vel æque generalis ac lex,nu.9.li.6.c.12.
Quæ doctores ratiocinando dicunt de ui rationis, intelligendos eſſe de ratione finali, nu.10.li.6.c.22.
Ratio ad generis ſimilitudinem caſus omnes comprehendit,nu.8.li.6.c.11.
Contrariam ſententiam quæ pro limitatione facit æquiorem eſſe ac humaniorem,nu.9.
Ut ob geminationem a uerborum generalitate recedimus ſic ob duplex odium,nu.1.
Ratio quod unica tantum poſſit aſſignari in dubio præſumendum non eſſe,nu.3.li.6.c.9.
Iudicisque arbitrio hoc eſſe relinquendum qui uariè ex circumſtantijs iudicabit,nu.4.ibi.
Ratio finalis diſpoſitionis ubi ſuadeat reſtrictionem fieri nu.10.li.5.c.11.
Plura de inſtrumento rationis,remiſſiuè, nu.11.
rationem quæ deſeruire habeat interpretationi finalem eſſe oportere,nu.1.li.5.c.12.
Eamque in tres ſpecies diuidi,uidelicet,expreſſam,tacitam,ac præſumptam,nu.2.
ratio expreſſa quid ſit,nu.3.
Quid ſit tacita,nu.4.
Et quæ ſit præſumpta,nu.5.
rationes quo pacto reddi debeant pro arbitrio iudex ſtatuit,nu.332.li.5.c.20.
rationem finalem in præſumptione non reſtringere diſpoſitionem,nu.25.li.10.cap.5.
ratio quando ſcripta eſt in lege pœnali ſemper fit extenſio, nu.1.lib.7.c.22.
ratio quando eſt expreſſa in lege de ſtricto iuris rigore poteſt fieri extenſio,nu.13.li.7.c.30.
ratio quando eadem eſt,diſpoſitio dicitur magis enucleari quàm extendi,nu.16.li.6.c.8.
Et magis detegi quod in ratione in primo caſu includebatur, quam nouus caſus induci,nu.17.
rationem recti ſermonis in interpretatione facienda ſemper ſaluam eſſe debere ,nu.13.lib.5.c.6.
rationem propriè illam eſſe quæ eſt finalis, nu.3.li.6.capitulo 12.
rationem ſeu cauſam finalem eſſe cauſam aliarum cauſarum,nu.4.li.6.c.12.
rationes in humanis diſpoſitionibus difficile eſſe diſcernere,in legibus autem facilius,nu.18.li.9.cap.2.
rationem ut genus comprehendere caſus omnes qui ſub illa ueniunt,nu.33.li.3,c.22.
rationes plures in dubio præſumi,nu.3.lib.6.c.15.
ratione ampliari diſpoſitionem in mixtis,quando non alteratur ratio propter mixturã uel augetur, nu.26.li.9.cap.21.
Secus ſi minuatur,nu.27.
ratio agnationis ob quam fœmina cum maſculis ad ſucceſſionem admittuntur ſi eſſet, nihilominus naturali ratione eiſdem ſit locus,nu.20.li.10.c.6.
ratio propter quam forma eſt introducta ſi ceſſet,non ceſſat diſpoſitio,n.1.li.10.c.7.
Quia forma eſt introducta ad rigorem iuris conſeruandum num.2.
ratio legis uel diſpoſitionis quæ ita ab altera confunditur, ut nullo caſu poſſit uires reſumere, perinde habetur ac ſi ratio ceſſaret,num.15.lib.10.c.8.
Quia potentiori minus potens cedit,nu.16.
Nullaque differentia conſtituenda eſt inter non ens ac inutile,nu.17.
Et quibus exemplis poſſit uerificari caſus rationis ab altero prorſus offuſcata,nu.19.
rationem in lege eſſe expreſſam, uel pro expreſſa haberi in iure comparari,nu.31.li.3.c.22.
Modo tamen ratio ſit finalis & non impulſiua,nu.32.
rationem nullam reddi poſſe in his quæ ſunt facti,nu.15 lib.2.c.7.
rationes plures in dubio præſumi in quacunque conſtitutione,nu.31.lib.7.c.13.
Ideoque quod per unam plerunque aſtruitur per alteram ſepiſſimè deſtruitur,num.32.
Neque in pluralitate præſumptarum rationum poſſe ab identitate uel maioritate rationis argumentum deduci,nu.33.
ratione ſublata extingui diſpoſitionem,quando alteri eſt altera ita coniuncta ut una ab altera dependeat,nume.16.lib.10.c.8.
Secus ubi ſit ratio impulſiua tantum,nu.17.
Vel etiam eſſet finalis,ſed ueniret interpretatiuè,nu.18
Aut cum legis ratio generaliter non tollitur, ſed in aliquo caſu tantum,nu.19.
Et aliquos caſus referri a Doctor. quibus limitatur concluſio propoſita de ceſſatione rationis, num.1.lib.10.capit.4.
rationem non extendi duplicem eſſe in ſtatuto contra ius commune tum quia regulariter ſtricte interpretandum tum quia iuris communis eſt correctorium, numero.2.
Et in omnibus caſibus in quibus licita eſt extenſio in correctorijs pœnalibus,& exorbitantibus, & in ſtatutis contra ius commune permiſſa eſt,nu.3.
rationem uocem in materia fauorabili præſumendam eſſe,ut ſub eius ductu ad omnes caſus procedamus, qui ſub ratione comprehendi poſſunt, num.11.lib.6.capitulo 10.
rationes plures in materia odioſa præſumendas eſſe,ut extenſio euitetur,nu.12.li.6.c.20.
rationes plures in una ſunt præſumendæ in lege arbitrio iudicis commiſſi,nu.8.li.10.c.5.
rationem inſtar generis haberi quantum ad concipiendos caſus qui ſub ea continentur, numero.7.lib.7.capitulo 13.
ratione comprehenſa generaliter expreſſa dici,nu.11.lib.2.c.10.
reatus quid ſit,nu.23.li.10.c.23.
realiter uerbum omnia concipere quibus offendi poſſint res ſeu patrimonium,nu.15.li.8.c.19.
receptator banniti ignorans excuſatur a pœna,nu.20.libro 10.c.31.
receptatores bannitorum iudicis arbitrio puniuntur,nume.338.li.5.c.20.
receptatorem bannitorum eadem puniendum pœna cum delinquente,nu.18.lib.10.c.13.

Re-

Reconuentio quando admittatur in iudicis eſt arbitrio, nu.330.li.5.c.20.

rector quando in eccleſia eſt ſolus ſine capitulo, poteſt ſine capitulo ſolus, nu.5.lib.10.c.15.

recuſari an poſſit iudex in altera cauſa, qui unam finiuit, pro arbitrio iudex uidet, num.327.lib.5.capitulo 20.

recuſandi iudicem quæ ſit iuſta cauſa iudici eſt arbitrarium, nu.320.li.5.c.20.

regem Hiſpaniarum Franciæ atque Angliæ non recognoſcere ſuperiorem, nu.14.li.10.c.35.

regem Hiſpaniarum a tãto tempore citra cuius initij memoria hominum non extat in contrarium fuiſſe in poſſione exercendi iura imperialia in eius regnis, nu.16. lib.10.c.35.

regem ob negligentiam regno priuari poſſe, nu.24.lib.10 cap.17.

regem catholicum & sereniſſimum Hiſpanarum ac Chriſtianiſſimum Francorum regem iura imperij habere in eorum regnis, nu.25.li.10.c.35.

regna Hiſpaniarum catholicorum regum uirtute atque opera e manibus infidelium fuiſſe erepta & eorum poteſtati ac fidei Catholicæ fuiſſe uindicata, n.15.li.10 cap.35.

regula l.cum prætor de iud. quomodo ſit intelligenda, nume.26.li.6.c.14.

regulam ceſſantis rationis non habere locum in ratione tacita uel coniecturata, num.26.lib.10.c.5.

regula l.ſi ita ſtipulatus §.Chryſogonus quomodo intelligenda, num.38.lib.8.c.19.

regulas legiſtarum ita ſæpius fallere ut regulas Dialecticorum, nu.17.li.2.c.23.

regula generali adhærendum eſſe, ut ceſſante ratione ceſſet diſpoſitio exceptis caſibus ſpecialibus, nu.19.li.10 cap.5.

Numerum caſuum a prædicta regula excipiendorum maiorem eſſe eo numero quem refert D. Alciat. n.20.

Vt ex Andr. Tiraq. in c. cum ceſſante de appellatio. percipere licet, qui laudatur, nu.21.eo.

regula certa quæ comprehendi non poſſunt, iudicis arbitrio relinquuntur, nu.12.li.10.c.22.

regula quod qui non habet in ære, luat in corpore, locum habet etiam in minimo, nu.13.li.10.c.25.

Regula capi. cui quod plus eſt de regu. iur. libro ſexto, non procedere in materia correctoria, num.21.lib.6. capitu.17.

regulam quæ habet in dubio a uerborum proprietate recedendum non eſſe, procedere tam in legibus quàm in ſtatutis, nu.10.li.2.c.12.

Et in contractibus & in priuilegijs ac reſcriptis, ibi.

Ac in ultimis uoluntatibus in ſententijsque, nu.11.

Et generaliter in omnibus diſpoſitionibus etiam odioſis, ac pœnalibus, nu.12.

regula generalis, quod ex mente contrahentium debẽt interpretari contractus, quomodo ſit intelligenda, nu.5. lib.10.c.38.

regulare eſſe ut fiat extenſio, ne diſpoſitio reddatur inutilis, nu.3.li.6.c.4.

regulariter is prior mori præſumitur qui prior natus eſt, nu.622.li.5.c.18.

regulariter cum lege benignius agi, quam cum homine, nu.9.li.9.c.1.

reiecta diſtinctione Aretini in l.Cato.l.4.de uerb. obli. recipi diſtinct. Roma. in materia facta promiſſionis de non offendendo, num.21.lib.8.c.19.

relatio ſpecialis ubi fit ad eam partem actorum quæ continet cauſam grauaminis, ibi concurrere & certitudinem & expreſſionem, nu.32.li.2.c.18.

relatum uere & proprie eſſe cenſeri in referẽte cum omnibus qualitatibus ſuis. num.18.li.2.c.15.

relatiuum qui iunctum uerbo futuri temporis importare conditionem, nu.3.li.9.c.4.

relictum epiſcopi præſumitur eccleſiæ contemplatione relictum, nu.242.li.5.c.18.

relictum uxori poſt nuptias, comprehendere quoque caſum mortis, nu.25.li.9.c.14.

relictum filio iure reſtitutionis intelligitur iure inſtitutionis pro legitima relictum, num.11.li.3.cap.9.

relictum uni ex cognatis qui primus capitolium aſcenderit ſi duo aſcenderunt eodem tempore neutri debere, nu.9.li.10.c.9.

religioſorum multitudo ubi deliquit contra uotum aut obſeruantiam monachalem ei non parcitur, nu.35. libro 10.c.19.

reliquatorem unius oboli non audiri aduerſus ſpoliantem nu.16.lib.10.c.25.

reliquias diuorum, quæ ab aliquibus collo ſuſpenſa feruntur ubi ſincera in Deum fide ac ueneratione in illos diuos feruntur, licitè ferri, ſecus ubi uanum ſuperſtitioſumve aliquod concurrat, nu.12.li.1.c.15.

remittere quis facilius præſumitur quod ſperat, quam dare quòd poſſidet, nu.621.li.5.cap.18.

remittens iniuriam, præſumitur in perpetuum, remittere. & non ad tempus, num.610.li.5.cap.18.

remiſſiones ad examinandos teſtes iudicis arbitrio fiunt. nu.334.li.5.c.20.

remiſſio penſionis quando per locatorem conductori fieri debeat iudici eſt arbitrarium, nu.340.li.5.c.20.

renouationem non admitti niſi ex cauſa, num.19.lib.7. capit.1.

renuntiare præſumitur conſuetudini ipſo actu, aut facto qui non utitur conſuetudine, nu.624.li.5.c.18.

renuntiare præſumitur prioribus beneficijs, qui habitum probationis aſſumit, nu.605.li.5.c.18.

renuntiare quis non præſumitur quod ignorat ſibi competere, nu.199.li.5.c.19.

renuntiationem eſſe ſtricti iuris, neque trahi ultra expreſſa, nu.22.li.10.c.23.

renuntiationis uerba ſtrictè accipi debere, nu.16.lib.8. capit.1.

renuntiatio facta iſtiri intelligitur de iure communi, n.17 lib.8.c.1.

renuntiare quis etiam de facili non præſumitur iuri quod ſibi competere quoque non ignorat, nu.200.li.5.c.19

renuntiatio præſumitur eadem facilitate inducta, qua cõtractus, nu.626.lib.5.c.18.

renuntiare non præſumitur ſponte qui renuntiat ſpoliatus, nu.201.li.5.c.19.

Re-

Renuntiationem caſuum fortuitorum comprehendere tantũ caſus contingere ſolitos, non etiam inſolitos, num. 37. li. 9. cap. 3.

renuntiationum uerba ad non expreſſa, neque futura, neque incogitata trahi, nu. 34. li. 1. c. 17.

renuntiari non poſſe argumento a contrario ſenſu, num. 12. lib. 8. c. 11.

repetita cenſentur in actu ſequenti, quæ dicta ſunt in præparatorio, nu. 619. li. 5. c. 18.

repetitionis gratia faciendam interpretationem, nu. 5. li. 5. capit. 9.

repreſentantes qui repreſentantur eſſe unum & idem cum repreſentato nunquam cenſentur eſſe excluſi in correctoria natura, nu. 12. li. 6. c. 22.

Eiuſdem limitationis plura poſſe poni exempla recenſitue, nu. 13. li. 6. c. 22.

reprobatio nulla, illicitumuè nullum conſideratur in iis, in quibus certa eſt cauſa, nu. 4. lib. 1. c. 16.

requiſita omnia præſumuntur ex decreto iudicis, nu. 613. libro 5. cap. 18.

reſcriptorum uerba intelligenda eſſe ſecundum iuris intellectum, nu. 12. li. 5. c. 7.

reſcripta iuſtitiæ rem ad terminos iuris communis reducere, nu. 15. li. 10. c. 19.

reſcriptum ad lites reſtringendum eſſe quia continet derogationem iuris ordinarij, nu. 5. lib. 8. c. 28.

reſcripta & ſtatuta intelligenda eſſe ſecundum æquitatem, nu. 4. li. 6. c. 3.

reſcripta priuilegia, & alias diſpoſitiones a iure ciuili interpretationem recipere, num. 5. li. 10. c. 39.

reſcripta ſeu priuilegia inutilia cenſeri quibus inſitum eſt duplex ius ſpeciale, nu. 26. li. 6. c. 13.

Idque obtinere quoque, etiam ſi agatur de fauore eccleſiæ, nume. 27.

reſcriptum nõ uitiatur ex eo quod quis in ſupplici libello mẽtionem non ad facit de beneficio quod ſibi collatũ fuiſſe ignorat, nu. 12. li. 10. c. 31.

reſcriptum per obreptionem obtinens iudicis arbitrio punitur, nu. 337. lib. 5. c. 20.

reſcripta beneficium continentia latiſſimè interpretari, n. 12. lib. 3. c. 18.

reſcriptum certam horam non habens, an cenſeatur eſſe conceſſum poſt alteram certam horam habens, iudex arbitratur, nu. 325. li. 5. c. 20.

reſcriptum in quo quis ſpurium ſe dixerit, cum ex inceſtu natus eſſet, non eſſe ſubreptitium, numero 10. libro 9. cap. 33.

reſcriptum in caſu utro non trahi ad fictum, num. 5. lib. 3. cap. 21.

reſcriptum factum in beneficium alicuius perſonæ uel uniuerſitatis, ab aliis trahi non debere in exemplum, nu. 2. lib. 8. cap. 24.

Niſi reſcriberetur conſtituendo ius commune, quia tunc certæ perſonæ expreſſio nihil operatur, nu. 3.

reſcriptorum in diſpoſitionib. attendi autem, quod uerbis expreſſum eſt, non etiam quod fuit ſupplicatum, nu. 29. lib. 1. c. 17.

reſeruatio ſummi Pontif. de beneficiis quæ Titius tenet, intelligitur etiam in iis quæ de facto is poſſidet, nu. 21. lib. 7. cap. 30.

reſeruationem nihil operari ubi nihil reſeruandum ueniat, nu. 28. li. 10. c. 18.

reſeruationis natu am eſſe conſeruare ius quod quis habet, nu. 29. li. 10. c. 18.

reſeruata principi non concedi niſi exprimantur, n. 53. li. 9. cap. 33.

reſolutioni contractus quando quis præſumatur renuntiare nu. 625. li. 5. c. 18.

reſpectu capacitatis perſonæ non procedere argumentum a contractibus ad ultimas uoluntates, nume. 13. lib. 9. cap. 39.

Et quæ ſit ratio, nu. 24.

Item quando manifeſta eſſet differentia, ut in caſibus omnibus conſideratis per Iaſonem ac D. Alciatum, nu. 25. libro 9. cap. 39.

reſponſio uidetur potius facta eſſe ad interrogata, quam ad alia, nu. 60. li. 5. c. 18.

reſponſionem obſcurè factam poſitioni, non relevare reſpondentem, nu. 22. li. 3. c. 12.

reſponſa a compilatoribus poſita eſſe ut ſint leges generales quamuis quæſita ſint particularia, nu. 19. lib. 5. c. 14.

reſponſum uenerandi collegij Ticinenſis pro Illuſt. Com. Io. Iacobo Triuultio diſpoſitum fuiſſe ab Auctore iuſſu eiuſdem uenerandi collegij, nu. 11. li. 4. c. 7.

reſponſio qualificata ad poſitiones iudicis arbitrio relinquitur, nu. 335. li. 5. c. 20.

res qualibet præſumitur allodialis ac libera, nu 609. lib. 5. cap. 18.

res modica & leuis quæ dicatur ad impediendum donationis reuocationem ob ſuperuenientiam liberorum iudicis arbitrio dimittitur, nu. 328. lib. 5. c. 20.

rei præſentiæ, & oculis facta ſubiectionis potentiſſimum eſſe effectum, nu. 16. li. 2. c. 16.

rei certitudo ubi habetur, de nomine non eſt curandum, nu. 14. li. 2. c. 16.

rem, intellectum, uocẽ, literam, quatuor eſſe quorum res ab intellectu concipitur, intellectus a uoce deſignatur, uoxque a litera ſignificatur, nu. 31. li. 1. c. 1.

Virgilium prædictis conſentire in epigram. literarum geſtã loquitur, nu. 22.

rebus de quibus loquimur, proprios, & conſonantes eſſe debere ſermones, nu. 4. lib. 2. c. 1.

idq; duplicater accidere uel quia utimur uocabulis propriis aptiſque ad ſignificandum, uel quia proferimus uerba ſecundum communem intellectum gentium, nu. 5. lib. 2. capitu. 1.

rerum eſſentias aſſequi perquam difficile ex communi philoſophorum conſenſu, nu. 6. li. 2. c. 2.

rei appellatione animi paſſiones, & intellectus contineri, ſub tertio rerum principio, id eſt prædicamento qualitatis, nu. 23. li. 1. c. 1.

rei dubiæ cauſa faciendam interpretationem, num. 6. li. 5. capit. 9.

Quod in leuibus procedit, non etiam in grauibus, nu. 7. li. 5. cap. 9.

res habens in origine certum ſtatum ſemper præſumitur illum habere, nu. 607. li. 5. c. 18.

rei circumſtantia generalis diſpoſitionis fieri reſtrictionem, num. 1. lib. 10. cap. 23.

Præſertimque ob nouum rei aduentum, ueluti ſi poſt concluſio-

ſionem in cauſa nouiter reperta inſtrumenta producantur, nu. 2. ex communi.
Sed contra ſentire Romanum tribus fundamentis, num. 3. 4. & 5.
Rerum ſignificationem in hac materia perpendi quæ uerbis expreſſa eſt, nu. 13. li. 1. c. 3.
rem immobilem uitioſam latenti uitio alienans, iudicis arbitrio punitur, nu 339. li. 5. c. 20.
res in dubio præſumitur æſtimari, ut faciat emptionem, numero 620. li. 5. c. 18.
Res quas debuerit hæres diſtrahere, & non diſtraxerit, ut fideicommiſſo teneatur ſi perierint, iudicis arbitrio remittitur, nu 326. li. 5. c. 20.
res quæ olim fuit patris præſumitur filij, nu. 600. lib. 5. c. 18.
res præſumitur eſſe poſſeſſoris, nu. 901. li. 5. c. 18.
res præſumitur eſſe de menſa, quam epiſcopus poſſidet, numero 602. li. 5. c. 18.
res quæ in domo mea reperitur, præſumitur mea fore, numero 603. li. 5. c. 18.
res præſumitur eſſe tradita per retentionem uſusfructus, numero 614. li. 5. c. 18.
rem facile reuerti ad naturam ſuam, nu. 4. li. 6. c. 15.
rem eccleſiaſticam ſterilem poſſe ſine ſolennitatibus alienari, nu. 38. li. 10. c. 25.
Aliud tamen eſſe in fundo minoris ſterili, nu. 39.
Et qua ratione, nu. 40.
res non præſumitur effecta minoris prati, niſi probetur, numero 202. li. 5. c. 19.
res quæ dicatur tempore duratura, iudex ſuo arbitrio ſtatuit, nu. 332. li. 5. c. 20.
res præſumitur primum tradita priorem titulum habenti, nu. 611. li. 5. c. 18.
rei uerbum ex communi dialecticorum conſenſu philoſophorumque ac iuriſconſultorum ſententia, adeo late patere, ut ſub eo generaliſſima omnia comprehendantur, num. 6. lib. 1. cap. 2.
rei per ſe demonſtratæ fruſtra demonſtrationem adijci, numero 6. li. 5. c. 4. & nu. 16. li. 5. c. 5.
rerum diuerſitatem propter diuerſas fines induci, num. 19. lib. 1. cap. 23.
res poſſe aliquid præter uerba extra ſignificare actiue, ut Hieroglyphica, & emblemmata, nu. 1. li. 1. c. 3.
rem ſubiectam reſtitutioni poſſe ob ſterilitatem alienari, numero 41. li. 10. c. 25.
res in libellis deſcribi oportere, nu. 17. li. 1. c. 17.
res quæ ſemel fuit apud aliquem præſumitur adhuc eſſe, numero 617. li. 5. c. 18.
res præſumitur eſſe acceptata ex cauſa magis utili, nu. 618. lib. 5. cap. 18.
rem dici obſcuram indefinitatis ratione, nu. 2. li. 3. c. 17.
rerum magiſtror uſu percipi incantationes profanas prodeſſe ad inducendas ſanitates in male ſe habentes homines medicorum ope deſtitutos, nu 6. li. 1. c. 16.
rei qualitatem in interpretatione facienda magni eſſe momenti, nu. 25. li. 5. c. 10.
rerum primum repreſentari per ſenſum intellectui, ſicque repreſentatam poſtea uocis opificio declarari, numero 20. libro 1. cap. 1.
Rem a fine denominari, nu. 16. li. 1. c. 23.
rei incertitudine plerunque obſcuritatem oriri, numero 15. libro 3. capitulo 11.
rei uerbum quomodo accipiatur in præſenti materia, nu. 1. lib 1. cap. 2.
res cum animum occupant uerba pariter ambire, numero 3. lib. 1. cap. 21.
rerum ſignificationem per ſe conſideratam, nihil commune cum uerbis habere, nu. 3. li. 1. c. 23.
rei duo debendi præſumuntur ſolidum obligaſſe, numero 616 lib. 5. cap. 18.
reſtitutionis uerbum accipi pro inſtitutione ex mente teſtatoris, qui dixit ſe filio relinquere iure reſtitutionis, nu. 9. lib. 9. cap. 5.
reſtrictiua interpretatio quæ ſit, & circa quæ uerſetur, numero. 3. & 4. li. 10. c. 1.
reſtrictionem diſpoſitionis generalis fieri ob conſanguinitatem, nu. 1. li. 10. c. 13.
reſtrictionem fieri, ubi ratio finalis diſpoſitionis ſuadeat, numero 10. li. 5. c. 11.
reſtrictiones quæ perſonæ gratia fiunt, an ipſo iure, uel ope exceptionis operentur, nu. 36. li. 10. c. 12.
Eaque in difficultate iura contradicentia referri, ibid. & numero 37.
Sed a D. Alciat. ea iura conciliari, nu. 38.
Cuius aſſertio ab Auctore declaratur, nu. 39.
reſtrictionem rei circunſtantia generalis diſpoſitionis fieri, nu. 1. li. 10. c. 23.
Præſertimque ob nouum rei aduentum, uelutiſi poſt concluſionem in cauſa nouiter reperta inſtrumenta producantur, nu. 2. ex communi.
Sed contra ſentire Romanum tribus fundamentis, numero 3. 4. & 5.
reuerentia uxoris in uirum non præſumitur conſenſus ſed diſſenſus, nu. 203. li. 5. c. 19.
reus ubi comparet ac ſe defendit in iudicio iure ordinario procedi debet, nu. 16. li. 10. c. 30.
reus præſumitur ob fiduciam defenſionis ingerere quæſtionem, nu. 604. li. 5. c. 18.
reus ad certam horam citatus actore non comparente in ſequentem horam iudicis arbitrio illum expectare debet, nu. 324. li. 5. c. 70.
reus an debeat perſonaliter comparere, uel per procuratorem pro iudicis arbitrio ſtatuitur, nu. 336. li. 5. c. 20.
reus exceptionem interpretatur actore opponente, quam ſi non probet ſuccumbit, nu. 15. 16 & 17. li. 10. c. 37.
reo contumaciter perſeuerante abeſſe, ad effectus tedialis poſſeſſionis contra illum procedi, nu. 19. li. 10. c. 30.
Riminaldus laudatur, nu. 8. li. 7. c. 18.
Riminaldus iunior commendatur, nu. 10. li. 8. c. 11.
Riminaldum Decij reſponſionem confutare, numero 19. libro 8. cap. 12.
Et quibus rationibus in materia ſtatuti, ibid.
Ripa quomodo diſtinguat in materia inſtrumentorum de nouo repertorum poſt concluſionem in cauſa producendorum, nu 13. li. 10. c. 23.
Et quomodo diſtinguat Alex. nu. 14.
Ripam in uulgaris exemplaribus non ſcripſiſſe ſuper l. ſecundam de uerbor. oblig. nu. 10. li. 9. c. 35.
rixæ præſumitur quis potius adfuiſſe gratia mediandi quàm aliter, nu. 615. li. 5. c. 18.
Romanum a Siculo fuiſſe reprehenſum quaſi putet l. quoniam,

niam, C.de hæreti.loquatur de hæreticis qui non ſunt in ſimes, nu.22.lib.10.c.18.
Quamuis hodie per auth.Gazaros, omnibus legitimis acti bus ſint interdicti, nu.23.
Romanum hominem qui ad Græcum ſcribat, non latinè ſed grece conceptis literis uti debere, num.8. lib.3. cap.10.
Roma cum fueris Romano uiuito more, num.15. lib.10. cap.26.
Rubeus in §.quidam l.Gallus de lib.& poſth.declaratur nu.19.li.10.c.11.
Ruſticus non ſoluens per biennium canonem Emphyteuti eum, uel conficiens inuentarium excuſatur, nu.15.libro 10.c.22.
Ruſticum ſagacem non excuſari ſub prætextu ruſticitatis, nu.13.li.10.c.22.
Ruſticum uel ſimplicem non excuſari in ijs quæ ſunt inducta ad formam ſeu ſolennitatem actus, n.14.li.10.cap.22.
ruſticum non excuſari in ijs quæ ſunt inducta ad formam ſeu ſolenitatem actus, nu.16.li.10.c.21.
Ruſticus qui potuit conſulere peritiores non eſt excuſatione dignus, nu.17.li.10.c.22.
Ruſticis ſuccurri in caſibus a iure expreſſis tantum, n.18 lib.10.c.22.
Ruſticus præſumitur innocens, & quetius, nu.623.lib.5. cap.18.
Ruſticus ſi promiſerit plantare uineam, & dare quartũ partem fructuum domino, et plantauerit alias arbores fructiferas, tenebitur de illis dare quartam domino, nu.3.lib.6.c.21.
ruſtici quando excuſatione ſunt digni iudex arbitratur, nu.331.li.5.c.20.
Ruſticitatem perſonæ ac ſimplicitatem operari, ut non omnino qui peccet excuſetur, aut puniatur, nu.1.li.10 cap.22.

S

SAcerdotalia duo cum quis ex diſpoſitione obtinet, & per collegas aliquid utrobique tractetur aduocandus eſt, numero 3. lib.6. capitu.18.
Sacerdotem qui in ſacri lauacri myſterio dixerit baptizo te in nomine patria, filia, ſpirita ſancta rectè Chriſtianam baptizare, credi, nu.17.li.3.c.9.
Sacerdotem miſſam celabrantem poſſe aggreſſorẽ occidere, & miſſam perficere, num.33.li.10.c.33.
Sacri Chriſmatis fronti inunctio alijs præterquam Epiſcopis in caſu neceſſitatis permittitur, nu.44.lib.10. cap.32
Sacrificia ex cauſa neceſſitatis, etiam ſuper re non conſecrata poſſe miniſtrari, nu.43.li.10.c.32.
Sacrilegia plerunque iudicis arbitrio puniri, nu.363.li.5 cap.20.
Sacros canones & leges iuſtiſſimas ab eodem fonte profectas eſſe, nu.19.li.10.c.34.
Sacroſanctę Romanę catholicę eccleſię iudicium ſemper intelligi ab auctore in eius reſolutionibus reſeruatum num.29.li.7.c.24.
Salarium quomodo pro diminuto labore ſit pariter diminuendum in iudicis eſt arbitrio, num.351.lib.5.capitulo 20.
Salarium delegatis conſtitutum in §. fin. in nouis conſtit. non deberi in cauſa ſtatus delegata, num.9.lib.1.capitulo 11.
Salarium cauſa rei inæſtimabilis deberi quando aliquid habet annexum æſtimabile, num.10.lib.1.c.11.
Sanguinolentos, uerbum quid inferat in l.ſecunda, C.de patri.qui fil.diſtrax.ſecundum D.Alcia. nu.13.li.7. cap.8.
Sanguinolentam quoque dici literam, num.17.lib.7.capitulo 8.
Sapiam dici parum ſapere a Riminaldo, num.24.lib.8. cap.12.
Satis dici peccatum ab eo qui negligens fuerit in præuidendo, nu.45.li.9.c.4.
Scholaſticos bonæ ſpei atque optimæ indolis imperitis doctoribus eſſe præferendos, num.17.li.10.c.12.
Niſi ſimus in ijs quæ doctoratus ordinem reſpiciunt, num.18.
Et propoſitis exemplis declaratur, nu.eo.
Scholaſticus uagus & a ſtudijs deſes non potitur priuilegio ſcholaſticorum, nu.26.li.10.c.29.
Quod etiam in doctore procedit, nu.27.
Sholaſticos qui publicè profitentur facultatem interpretandi non habere, ſed tantum exercitationis gratia id muneris illis demandari, num.25.li.10.c.35.
Scholaſticus qui in ſuo Gymnaſio iuraſſet lauream aſſumere ſi in alio id fecerit non cenſetur periurus, n.9.li.9. cap.27.
Scholaſticus uel doct.quando fabrum prope illius domum malleantem poſſit expellere, iudex pro arbitrio ſtatuit, nume.353.li.5.c.20.
Scientia ſuperioris quomodo probetur in iudicis eſt arbitrio, nu.547.lib.5.c.20.
Scientia non præſumitur cum ſit quid facti, nu.20.li.40. cap.31.
Scientia præſumitur ob propinquitatem, ac uicinitatem concurrente diuturnitate temporis, num.644.lib.5. cap.18.
Scientiam habere unum quenque præſumi eius in quo uerſatur, nu.28.lib.4.c.15.
Scientia non præſumitur niſi probetur, num.219.lib.5. cap.19.
Scientia præſumitur in ijs de quibus eſt fama, nu.671.libro 5.c.18.
Scientia præſumitur quando tale eſt factum quod uerisimiliter potuit in notitiam deuenire, nu.677.lib.5.capitulo 18.
Scientia præſumitur in hærede de facto defuncti, nu.673 lib.5.c.18.
Scientia præſumitur inter ſocios ratione conuerſationis, nu.674.li.5.c.17.

Scien-

Scientia ſtatutorum loci præſumitur inforenſe habitante in loco,nu.675.li.5.c.18.
Scientia præſumitur ex uicinitate, num.676. lib.5.capitulo 18.
Scientia præſumitur ex iis qui communiter fieri ſolent, num.677.
Scientia contentorum in inſtrumento præſumitur ex productione inſtrumenti. nu.678.
Scientia præſumitur ex communi habitatione,nu.679.libro 5.c.18.
Scipionem indignatum fuiſſe Maſſiniſſę, quod ſe inſcio Sophonisbæ patrocinium ſuſcepiſſet, num.7. lib.10.capitulo 21.
Et quid eius indignationis nuncio accepto Sophoniſba commiſſerit,ibi.
Scipionis animaduerſio in Albij Galeni, & Atrij Vmbrij perſonas ſeditionis Auctorum cum remiſſione reli qui exercitus, nu.20.li.10.c.19.
Scipionis tres tantum ſeditionis principes quandoque ſupplicio affecit, aliis remiſit,num.15.li.10.c.19.
Scire quilibet de prouincia pręſumitur factum ad totam prouinciam pertinent,nu.664.li.5.cap.18.
Scire quis præſumitur teſtamentum alterius, ex eo quod poſſidet bona eius hereditaria,num.665.
Scire quilibet de bonis communiter poſſeſſis præſumitur, quomodo ac qualiter ea obuenerint, num.666. lib.5. cap.18.
Scire quis præſumitur quæ fiunt in loco quem ſolitus eſt frequentare,nu.667.
Scire quis pręſumitur conuerſationis ratione, num.668. lib. 10.c.13.
Scire præſumitur inſtrumentum qui de illo fecit mentionem,nu.669.
Scire præſumitur uxor qualitatem bonorum mariti, nume.665.li.5.c.18.
Scribens aliqua in papyro, uel carta pręſumitur habere ſcientiam omnium quæ in illa continentur,n.670 lib.5.c.18.
Scriptores materiæ impenſarum qui ſint, num.14. lib.1. cap.23.
Scriptum non ualet ubi uerba ſunt obſcura, ut nullum intellectum habeant,nu.2.li.1.c.14.
Scriptum cui alij ſint inſcripti characteres quam ſigni crucis reijcitur,idemque ſi laborat aliqua alia uanitate quę ad diuinam reuerentiam non attinent, num .n. lib.15.cap. 5.
Scriptum continens aliquid ſuperſtitioſum,uel ad inuentionem cacodemonum ſpectans omnino improbatur, nu.11.li.1.c.15.
Idem ſi contineat aliqua ignota nomina,uel aliquid falſitatis,ibi.
Sedes Apoſtolica,an poſſit delegare cauſam alicui monacho.qui ſit canonicus eccleſiæ cathedralis, nu.9.li.6. cap.31.
Cuiuſmodi eccleſiæ,ac religioſæ perſonæ ſint in regno ſiciliæ,in monte regali,ac Mediolani,nu.6.
Senatus Mediolani reſcripſiſſe notariis laudenſibus dubitantibus conficere inſtrumenta inter Chriſtianos & Iudeos ſuper uſuris,ut facerent, nu.61.li.10.c.33.
Hodie ſtrigere in ſtatu noſtro diſpenſationem ſuper uſuris num.62.
Senatus Excellentiſſ.Mediolani quid ſeruarit quandoque, nu.5.lib.7.c.21.
Qui rationem non habuit in contingenti caſu ſtatuti Mediolanenſis de bannitis impune occidendis propter effectum quem in laicis tale ſtatutum pot eſt habere,nume.6.li.7 cap.21.
Senex qui dicatur iudicis arbitrio relinquitur, nu.341.libro 5.cap.20.
Senſus & ratio naturalis præſumitur in quolibet homine nu.634.lib.5.cap.10.
Sententia quæ non poteſt ſecundum proprium uerborum ſenſum ſuſtineri,ſuſtinetur ex improprio,nu.18.li.1. capit.9.
Sententiam contra Archidiaconum uideri ueriorem, nume.1.li.9.cap.32.
Archidiaconi opinionem & humaniorem & in puncto iuris eſſe veriorem,nu.8.li.9.c.32.
Sententiam alternatiuam non ſuſtineri, num.26.lib.3. cap.16.
Sententia uerba ita ſemper exaudienda eſſe ut ualeant nu.8.lib.3.c.7.
ſententiam quæ eſt ſtricti iuris extendi ad omnia quæ ſunt ex anteccedenti uel conſequenti neceſſ. nu.4.li.6. cap.19.
Sententiam poſſe de nocte ferri cauſarum multitudine, nu.2.li.10.cap:20.
Quatuor tamen circumſtantiis concurrentibus, num.3.
Sententia lata contra abſentem, præſumitur lata potius eſſe ratione contumaciæ quam defectu iuris, nu.635. lib.5.c.18.
Sententiæ acquieuiſſe præſumitur, qui in multis caſibus fecit quod in ſententia continetur, nu.641.li.3.c.18.
Sententiam patris approbare pręſumitur filius, qui ab heredibus aliquid emit,nu.642.li.5.c.18.
Sententia præſumitur eſſe lata ex cauſa, quę minus grauat,nu.943.li.5.c.18.
Sententia præſumitur eſſe lata ex cauſis quę apparent in actis,nu.646.li.5.c.18.
Sententia iuſtè lata eſſe pręſumitur, num. 647. lib.5. cap.18.
Sententia in dubio pręſumitur lata ex cauſa ex qua ferri debuit,nu 680.li.5.c.18.
Sententia approbata eſſe pręſumitur ex eo quod quis non appellanit,nu.681.
Sententia vel laudum habet pręſumptionem pro ſe,num. 681.lib.5.c.18.
Sententię verba interpretanda eſſe ſtricte,& ad literam nu.13.li.5.c.6.
Secundumque ius commune,nu.14.
Et ſecundum improprietatem quando aliter ſententia ſuſtineri non poteſt,nu.15.
Sententiam iudicis ſtrictiſſimi eſſe iuris,num.27.li.10. cap.23.
Sententia in dubio pręſumitur eſſe conformis petitioni, nu.630.li.5.c.18.

Sen-

Sententia lata minorem ex falſa cauſa,ut nulla eſt,ſic & contra eccleſiam,nu.3.li.7.c.2.
Niſi eccleſia habeat prælatum uel rectorem a quo fuerit indefenſa relicta,nu.4.li.7.capit.2.
ſententia pœnalis per quam iudicatur quis indignus inferiore dignitate, extenditur ad maiorem, num.3.lib.7.capitulo 23.
ſententias uerbis dilucidis,perſpicuis, & claris concipiendas eſſe,nu.27.li.1.c.17.
ſententias libellis debere eſſe conformes,num.24.lib.1.capitulo 3.
Quod magni eſt effectus ob ſtatuta,nouaſque conſtitutiones qui us prohibetur appellatio a duabus ſententijs conformibus,nu.26.
ſententiam illam Deo dici fauorabiliorem quæ maioribus roboratur auctoritatibus,nu.14.lib.5.c.9.
ſententia lata ſuper uno trahitur ad aliud, ſine quo illud ſuper quo lata eſſe non poteſt,nu.6.li.6.c.19.
ſententiam iudicis qui in iudicio petitorio condemnat reum ad rei reſtitutionem intelligitur antecedens neceſſarium illum declarare dominum,nu.7.li.6.c.19.
ſententias contra rebelles tempore belli latas,pacis tempore cenſeri reuocatas,nu.1.li.10.c.29.
Niſi ex alijs cauſis ſententiæ latæ fuerint, ueluti contra eos qui uertere ſolum,nu.2.
ſententiæ diuerſæ ſabinianorum,& proculianorum unde profectæ ſint,nu.8.lib.5.c.3.
Et opinionum diuerſitates quæ anſam dederunt quinquaginta illis deciſionibus Iuſtiniani,nu.9.
ſententiæ interpretationem qui putent ad iudicem ſpectare, nu.53.li.10.c.37.
Qui contra opinentur,nu.54.
Quid ſentiat Auctor,nu.55.56.57.58.& 59. ubi latè diſtinguit.
ſententiam contra communem opinionem latam mero iure tenere,nu.13.lib.3.c.12.
Si tamen opinio contra communem ſententiam ſit ualidis firmata fundamentis, nu.14.
ſententias aliorum in re ardua prius proponendas eſſe, deinde propriam depromendam eſſe ſententiam, nu.32. lib.8.c.2.
ſententia ſi ſit lata in fauorem, in ea non præſumitur ignorantia,aut error iudicis,nu.212.li.5.c.19.
ſententia quæ ſtricti eſt iuris, intelligitur ſecundum terminos iuris communis,nu.3.li.10.c.11.
ſententiæ uerba intelligenda eſſe ſecundum iuris naturam, nu.16.li.3.c.4.
ſepelientibus uſurarios in cæmeterijs pœnas perduci a fortiori contra ſepelientes in eccleſiis,nu.15.lib.7.c.9.
ſepeliri in eccleſia maiorem honorem eſſe quàm in cæmeterijs,nu.16.lib.7.c.9.
ſereniſſimum Philippum Regem noſtrum, perraro concedere plenas facultates legitimandi,num.28.lib.9.ca.33.
ſermonem nobis fore datum ut præſto forent mutuæ uoluntatis indicia,nu.10.li.1.c.4.
ſermo qui ſanè exaudiri non poteſt non ualet, neque attenditur,nu.7.li.2.c.14.
ſermo homini cur datus ſit ex Ariſtotile, nu.17.li.1.c.4.
ſermones uerificari debere ſecundum communem opinionem hominum habentium intellectum,nu.7.li.1.c.1.
ſermone utendum eſſe qui intelligi ab eo ad quem literæ dantur poſſit,nu.7.lib.3.cap.10.
ſeruus iudicis arbitrio caſtigatur cum alicui iniuriam facit nu.360.li.5.c.20.
ſeruus cum ſibi poſſidere licere ſtipulatur,intelligi de ſimplici detentatione,nu.13.li.3.c.7.
ſeruum communem uerberans præſumitur non iniuriæ cauſa,id facere,li.5.c.18.
ſeruus quando fugiendo dominum priuet ſua poſſeſſione, iudex pro arbitrio uidet,nu.354.li.5.c.20.
ſeruum in caſibus in quibus habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio poſſe opponere aduerſus teſtes illos eſſe ſeruos,nu.12.li.10.c.18.
ſeruitus uiæ,quæ ut uia ſuſtineri non poteſt,ſuſtineri ut iter nu.36.li.9.c.36.
ſeueritatem nimiam præceptoris a iure reprobari,nu.30.li.10.cap.15.
ſeueritatem nimiam reprehendi ac puniri in epiſcopo,nu.32 lib.10.c.15.
ſæuitiam mariti contra uxorem probandam eſſe per uxorem quæ illam allegat,nu.27.li.10.c.15.
ſæuitia magna quæ dicatur in iudicis arbitrio eſt, nu.345.libro 5.c.20
ſexus imbecillitate mitius agi in pœnis infligendis.de iure cõmuni cum mulieribus,quam cum uiris, num.1.lib.10.cap.21.
ſigillum ut probet quæ concurrere debeant iudex arbitratur,nu.343.li.5.c.20.
ſignificandi uerbo, Veronenſ.conſtituere quatuor concluſiones,ut ſcilicet ſignificare nihil aliud ſit,quam propriè, & uere exprimere, notificare,uel deſignare,num.13.lib.1 cap.19.
ſignificatio eſt qualitas uocis propriè rem exprimens,nu.14 lib.1.c.19.
ſignificare eſſe ſecundum uulgus accipere,nu.15.
Inſuperque ſignificationem omnium uocis proprietatem eſſe. num.16.
ſignificationem tacitam dici quando interpretationis medio ad caſum improprium progredimur,nu.5.li.2.c.12.
ſignificatio quæ eſt per extenſionem impropria eſt, nu.13. lib 4.c.4.
ſignificare ſecundum Odoffred.eſſe rem demonſtrare,nu.18. lib.1.c.16.
ſignificationem ſecundum Auctorem,eſſe rei mente intellectæque concepta per uerba affirmatiuæ,uel negatiuæ orationis factam demonſtrationem ac notationem,num.16 lib.1.c.19.
ſignificationem latam eſſe per quam uox amplitudine ſua, per æquiuocum,uel aliter abſque alicuius extrinſecæ interpretationis adminiculo continet plura, num.5.lib.2. cap.4.
ſignificatio generalis a quatunque diſpoſitione nunquam cenſetur excluſa, num 4 li.5.c.14.
ſignificatio rerum,& uerborum cum unum & eundem habeat finem eadem dicatur eſſe,nu.15.li.1.c.23.
ſignificatio generalis eſt propria,& nunquam cenſetur excluſa,nu.7 li.6.c.11.
Significationem propriam ſecundum Bal.eſſe aperte loqui, ſecundum propriam & ſubiectam materiam, nu.3 lib.2. cap.1.

Signi-

I N D E X.

ſignificationem prouenientem à declaratiua interpretatione eſſe expreſſam, num. 1 li. 2. c. 4.

ſignificatio interpretatiua, quid ſit, & ut differat ab alijs ſignificationum ſpeciebus, nu. 8 li. 2. c. 20.

ſum no quaſi indice prædictorum ſignificationum naturas demonſtratas fuiſſe, de quibus tamen plenius ſuis locis diſſerendum eſt, nu 9 li. 2. c. 20.

ſignificatio generalis lataue in ſtatutaria materia, aliàue ſtricte interpretanda nunquam cenſetur eſſe excluſa, nu. 5. lib. 2. c. 6.

ſignificationem in hac materia non eſſe neque uerborum tantum, neque rerum tantum, ſed coniunctim, nu. 4 lib. 1 cap. 22.

Ideoque unam, eandemque ſignificationem rerum & uerborum eſſe in eadem materia, nu. 5.

ſignificationem non poſſe fieri niſi connexim uerba & res concurrant, nu. 6 li. 1. c. 23.

ſignificationes quæ ex genere uel æquiuoco, aut ex comprehenſione rationis aliouè lato ſignificandi modo proficiſcuntur eſſe proprias primo modo, num. 3. libro 2. cap. 6.

Alias uero eſſe proprias ſecundo & tertio modo, ibi.

Tertium ſignificandi modum priori ſignificationi non poſſe applicari, nu. 4.

Significare ſecundum Azo. nihil aliud eſſe, quam rem demonſtrare, proprio illi tributo nomine, nume. 1 libro 1. capitulo 19.

ſignificare uerbum, latius accipi in hac materia eum non ſolum proprijs ſed etiam improprijs abuſiuis, & translatitijs conueniat, nu. 1. li. 1. c. 19.

ſignificationem uerborum reſpectu eorum, quæ ius ciuile a iure naturali ac gentium deſumpſit ab eiuſdem iuris originem habuiſſe dici, nu. 9. li. 1. c. 24.

ſignificationem verborum eorum gratia quæ a iure Ciuili introducta ſunt iuris ciuilis eſſe, num. 10.

ſignificationes proprias deſumi a definitione, & deſcriptione ab ethimologia, & ab auctoritate, num. 1. li. 2. c. 7.

Veteres conſideraſſe tantum definitionem, auctoritatem, ac ethimologiam, nu. 2.

ſignificationis uerbum quam uarie accipiatur in iure noſtro ex Dom. Alciato nu. 3 li. 1. c. 19.

ſignificationes per quas cauſas natæ ſunt, per eaſdem mutari, minui ac augeri, nu. 6 li. 2 c. 1.

ſignificatio quid ſit ſecundum Bal. nu. 4 lib. 1. c. 19.

ſed Baldi ſignificationis definitionem non deſeruire in hac materia, quia funditus ſeparat uerbi ſignificationem, a re ipſa, nu. 5.

ſignificationem aliter definiri ab Aurelio Dauide, nu. 6 li. 1 cap. 19.

ſignificationis uerbum deffiniri quoque aliter a Io. Bracheo. nu. 7. ibid.

ſignificare eſſe rem de qua quæſtio eſt repreſentare, nu. 8 libro 1. c. 19.

ſignificationis uerbo de propria apud iuriſconſultos intelligi, num. 9.

ſignificare quoque eſſe indicare, & prædicare aliquid uenturum, nu. 10.

ſignificare quoque præter ſummum principis ſignificationis caput eſſe aliquid demonſtrare, ac repreſentare, nu. 11 libro 1. c. 9.

ſignificari proprie dici quando uox certè determinate atque præciſe ſignificat, nu. 9 li. 2. c. 3. 12

ſignificari quoque proprie dici, quando regulariter, & ſecundum diſpoſitionem iuris communis, & non priuilegiarie, neque de iure ſpeciali ſignificatur, num. 10 lib. 2. cap. 3.

ſignificationes tres eſſe potiſſimum, in quibus propria uerſatur locutio, generalem, latam, & ſtrictam, num. 1 li. 2. cap. 4.

Generalemque eſſe per quam vox in genere enunciata proprie continet ſuas ſpecies, nu. 2. ibi.

ſignificationem fieri ex coniunctione nominum ac uerborũ, aliarumque orationis partium ad aliquid affirmatiuè uel negatiue pronuntiandum, num. 1. & 2 li. 1. c. 20.

ſignificationem uerborum duplicem eſſe, unam uerborum ſimplicium, alteram orationum, nu. 2 li. 1. c. 20.

ſignificationi inducendæ, neceſſarium fore ut coniuncta ſint nomina uerbis, nu. 2. lib. 1. c. 20.

ſignificationis finem nihil eſſe aliud quam uerbis exprimere rem a nobis mente conceptam, nu. 1 lib. 1. c. 21.

ſignificationes uerborum etiam reſpectu eorum quæ ius ciuile deſumpſit a iure naturali gentium, & ciuili, capiendo ius ciuile in pleniore ſignificatione dici a iure ciuili fuiſſe inuentas, nu. 9 li. 1. c. 24.

ſignificationem in genere conſideratam hactenus fuiſſe, & quomodo genus accipiatur, nu. 1 lib. 2. c. 1.

ſignificationis quatuor eſſe ſpecies, propriam ſcilicet, impropriam, conſuetudinariam, & interpretatiuam, nu. 2. lib. 2. c. 1.

propriam ſignificationem ſecundum Bal eſſe aperte loqui, ſecundum propriam ſubiectam materiam, nu. 3.

ſignificationes uocabulorum inuentas, introductaſque fuiſſe aut iure naturali uel gentium, uel ciuili, aut ex conſuetudine, nu. 1 li. 2. c. 20.

Declaratur quod dictum eſt de iure ciuili uel conſuetudine uerborum ſignificationem oriri, nu. 2. li. 1. c. 24.

ſignificationem uerborum inuentam eſſe auctoritate inuentoris, nu. 3.

ſignificationem verborum poſſe a uulgari ſermone eſſe inuentam, iuxta illud, quod ignoramus, iuxta uulgare ponamus, nu. 4 lib. 1. c. 24.

ſignificationem uerborum uſui adſcribi poſſe, nu. 5 li. 1. c. 24.

Cepolam non uideri ſatis figere pedes in reſolutione huius dificultatis, aut minus uere, nu. 6.

ſignificationem propriam ſecundum Cepol. eſſe ipſam definitionem, nu 8. li. 2. c. 1.

ſignificationis uerbum prout refertur ad uerba ſtare actiuè, prout ad res paſſiuè, nu. 5 li. 1. c. 2.

ſignificationis uocem capi in actiua paſſiuaque ſignificatione, nu. 3 li. 1. c. 2.

ſignificatio communis uſus loquendi propria ne an impropria ſit, nu. 1. li. 4. c. 2.

ſignum competere illi, cui competit ſignatum, nu. 4 lib. 1. cap. 2.

ſillabas uerborum debere operari, nu. 16 li. 1. c. 9.

ſymbolum inter ſubſtitutiones quoddam eſſe ex communi eorum natura, num. 21 lib. 9. c. 7.

ſimilia & æquipolentia nunquam dictione taxatiua intelligi eſſe excluſa, nu. 15 li. 7. c. 7.

Nec ea quæ de conſuetudine fieri ſolent, num. 16 lib. 7. capitu. 7.

Simi-

ſimilitudo caſuum in conditionibus neceſſarijs potius dicitur comprehenſiuè quam extenſiuè venire, num. 13 li. 9. cap. 8.

ſimilitudinem et maioritatem, in §. porro capitulo 1. quæ fuit prima cauſ. benef. amitt. eſſe prolatam comparatiuè, ad alia exempla ac ſpecies, nu. 12 li. 7. cap. 12.

ſimplicitatem non excuſare peccantem contra ius naturale, nu. 4 li. 10 c. 22.

Nec peccatum contra ius gentium, nu. 5.

Aut errantem in iure ciuili notorio ac indubitato, numero 6.

Aut labentem in ea quæ ſunt contra ſpetiem honeſtatis, numero 7.

Vel in his quæ clam fiunt, nu. 8.

Seu quando delicto ineſſet contrarietas, nu. 9.

Quamuis pleriſque aliud placeat, nu. 10.

Plerique relinquant cogitandum, nu. 11.

ſimplicitas quæ ſit excuſatione digna, iudex pro arbitrio uidet, nu. 349 li. 5 c. 20.

ſimulatio regulariter non præſumitur niſi probetur, nu. 207 lib 5. c. 19.

ſimulatio præſumitur ex eo quod uenditor ſemper remanet in poſſ. nu. 683 lib. 5. cap. 18.

Et quibus alijs ex cauſis ſimulatio præſumatur, ibi.

ſine dolo occidens aliquem, iudicis arbitrio pœnam luit, nume. 359. li. 5. c. 20.

ſingula uerba legis ac priuilegij non debere eſſe ſine operatione, nu. 20 li. 1 c. 8.

ſiniſtrum aliquid non præſumitur de ijs, quæ in epiſcopali ſunt poſita dignitate. nu. 205. lib. 5. c. 19.

ſi agatur de aliqua ex pluribus pœnis imponenda, mitiorem eſſe deligendam, nu 2. li. 7. c. 18.

ſi agatur de pœna ſanguinis mitiorem fieri interpretationem ſi de pecuniaria non item, nu. 25 li. 7. c. 17.

ſi caſus contigerit, quem ſi partes præuidiſſent aliud ſtatuiſſent quid dicendum ſit, numero primo, libro nono, capitulo 37.

ſi conceſſa fuerit facultas legitimandi aliquem de iure diuino incapacem an in ea facultate comprehendatur caſus mixtus, nu. 19. & 20 li. 9. c. 35.

Ex Bologneto, qui affirmatiuè reſoluit.

ſed Auctorem putare quantum ad præſentem inſtitutionem fruſtraneam eſſe hanc dubitationem, nu. 20.

ſi in correctorijs pœnalibus & exorbitantibus admittitur extenſio, multo magis in materia indifferente, nu. 5 li. 7 cap. 33.

ſi ex tacita legis mente quando vnica tantum ratio aſſignari poteſt, licet arguere, multo magis ab expreſſa, nu. 26. & 27. li 8. c 21.

ſi in idem ſubiectum unum concurrit magis principaliter, quàm alterum non inducit diuerſitatem ſubſtantiæ, nu. 6 lib. 9. c. 26.

ſi Titio relinquatur, ſi hæres ſine filijs legitimè natis deceſſerit legitimatus per ſubſequens matrimonium non facit deficere conditionem ſecundum Dom. Alciat. nu. 8 lib. 9 cap. 7.

ſi laico concedatur per ſtatutum, ut poſſit ſummam ſolitam donare laico in duplum id quoque conceſſum fore eccleſiæ intelligitur, nu. 3 li. 7. c. 24.

ſi incertum eſt delictum, uel incerta delicti qualitas ſequitur quod eſt minimum, num. 27 lib. 7. c. 17.

Idemque eſſe quando incertus eſt animus delinquentis etiã ſi certum ſit delictum & certa delicti qualitas, nume. 28.

Nec aliud dicendum eſt quando incerta eſt perſona, nume 29.

ſi in ſupplicatione principi porrecta exprimatur unus tantum natalium defectus, & ſint duo legitimationem reddi nullam, nu. 34 li. 9. c. 33.

ſi iudex declarat quem prodigum intelligitur eum interdicere quoque adminiſtratione bonorum, num. 5. lib. 6. cap. 19.

ſi iudex dicat in ſententia, condemno te ad ſummam quæ cõtinetur in teſtamento, certa dicitur eius ſentẽtia, ſi certa ſumma ibi expreſſa ſit, nu. 1 li. 2. c. 17.

ſi quis ob tutelam ſui corporis aliquem occiderit non comprehenditur ſtatuto quo cauetur, ut qui aliquem quoquo modo occiderit occidatur, nu. 7 lib. 10. c. 5.

ſi lex noua corrigens ueteri ſponſalia intelligitur quoque prohibere matrimonium, nu. 18 li. 6. c. 10.

ſi lege municipali munus aliquod introducatur leges omnes de muneribus loquentes ad illud producuntur, nu. 6 li. 6 cap. 5.

ſi lege aliqua indictionis munus de extraordinario fiat ordinarium leges omnes de muneribus ordinarijs loquentes ad illud traherentur, nu. 13.

ſi pater filio tutorem dederit iſque improbus factus fuerit non confirmatur a prætore, nu. 2 li. 9 c. 37.

ſi pecuniæ ſolutio eſt in conditione non poſſe fieri depoſitum nu. 11. li. 9 c. 67.

ſi probetur communem uſum loquendi a decem annis tantũ citra obtinuiſſe ante illos decem annos non obtinuiſſe neceſſario ſupponitur, nu 12. li. 4 c. 9.

ſi quis hodie poſſideat & ante decennium poſſederit, medio tempore præſumitur poſſediſſe, numero 11 libro nono, cap. 25.

ſi quis excuſatus eſt ab onere tutelæ uel curæ ob numerum liberorum etiam ſi aliquis poſtea deceſſerit, excuſatio durat, nu. 17. li. 10. c. 6.

ſi quis ſe inceſtuoſum uel ſpurium dixerit in libello ſuplici, & alternatiua fuerit conceſſa facultas legitimandi qui promiſcua labe laborat, poterit nihilominus legitimari, nu. 18. li. 9 c. 35.

ſi quis faciat uotum de dando ſingulo anno frumentum certa eccleſiæ nulla expreſſa quantitate eam uerificari debere iudicis arbitrio, nu. 6. l. 3. c. 15.

Idem ſi alij promiſit ſimpliciter dare frumentum, nu. 7. ibidem.

ſi quis fuerit accuſatus quod extraxerit frumentum contra formam iuris communis, uerificatur id quoque in ſtatu. nu. 12. li 8. c. 1.

ſi quis fuerit condemnatus diuerſis ſententijs pœna furcarum & pœna amputationis capitis, nec ſciatur pro quo delicto imponetur pœna amputationis capitis, nu. 17. lib. 7. cap. 23.

ſi quis aliquod opus in ſuo faciat, præſumitur animo nocendi non facere, nu. 636. li. 5. c. 18

ſi ſtatutum de bannitis occidendis comprehenderet bannitos religioſos eſſet contra eccleſiaſticam libertatem, n. 7 lib. 7. cap. 71.

Et quamuis habeat publicæ utilitatis rationem in ſecularibus, tamen in eccleſiaſticis eſſet pœnale ac odioſum, numero 8.

Poſſeſſoreſque qui huiuſmodi bannitos offendunt ſub tutela talis ſtatuti pro miniſtris iuſtitiæ haberi, nu. 9.

Si ſtatuto prohibeatur probatio per teſtes aduerſus instrumentum publicum an cenſeatur prohibita probatio promiſcua per teſtes ac inſtrumenta, nu. 1 li. 9. c. 27.

Inferriq; ue ad ſtatutum Ticinenſ. in ciuilibus ſub nu. 1 59.

Bolognetum concludere negatiue duplici ratione, numero 2. & 3.

Suſpicio redemptionis teſtium videtur fuiſſe ſola ratio antedicti ſtatuti. ibi.

Auctorem ſentire cum Bologneto, quod poſſit talis probatio fieri non obſtante ſtatuto, nu. 4.

ſi ſtatuto caueatur, vt nõ poſſit aliquis effici ciuis, niſi prius a conſilio generali ciuitatis recipiatur, ſic receptus a reformatione ſimpliciter loquente de ciue comprehenderetur, nu. 6. & 7. li. 3. c. 24.

ſi ſtatutum dicit, quòd quicunque eſt uel fuit perſonaliter obligatus per publicum inſtrumentum poſſit perſonaliter capi, habet locum in quocunq;, qui tam ante, quàm ſtatutum ſic fuit obligatus, nu. 4. lib. 8. c. 19.

ſi ſtatuto frater defuncti excludat matrem excludet etiam auiam maternam, nu. 8. li. 6. c. 20.

ſi ſtatutum diſponat ut filiusfamilias poſſit facere teſtamentum leges omnes loquentes de teſtamentis trahuntur ad illud ſtatutum, nu. 5. li. 6. c. 5.

ſi ſtatuto imponatur pœna pecuniaria pro homicidio, non ſit extenſio ad minora delicta in quibus de iure imponatur pœna corporalis, quia maioritas rationis non eſt ex reg. cui licet, de reg. iur. lib. 6. nu. 5. lib. 7. c. 3.

ſi ſtatuto uel conſuetudine imponatur aliqua magna pœna pro aliquo delicto in eo non proceditur extenſiue, num. 15. lib. 7. cap. 23.

ſi ſtatuto maritus prohibetur relinquere uxori, & illa prohibetur accipere, nu. 10. & 11. li. 7. c. 29.

Secus in diuerſis actibus, nu. 11.

ſi in ſtatuto adeſſent dictiones, donec, & quamdiu, aliaue ſimiles, nu. 10. lib. 10. c. 11.

Aut adeſſent uerba habentia tractum de futuro, numero 11.

Auctorem tamen habere caſum prædictum pro ualde ſuſpecto, num. 12.

ſi ſtatuto caueatur, ut percutiens cum armis, puniatur in decem, manu, in quinque, & quis dente percuſſerit, quid ſit ſtatuendum, ſtante ſtatuto ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia, nu. 14. li. 7. c. 25.

ſi ſtatuto prohibeantur portari uniones, intelligi de ueris, et non de fictis, nu. 13. li. 3. c. 19.

ſi teſtator inſtituerit uentrem uxoris ſi maſculum pareret, eique Seiam ſubſtituerit, & ſi fœminam uel neminem pareret ſubſtituerit hoſpitale, & uxor in puerperio deceſſerit, infanſque ceſo uentre extractus ſit ac deceſſerit, Seio ne, an hoſitali debeatur hæreditas, numero 1. & 2. lib. 9. cap. 12.

Seio deberi hæreditatem ex receptiore ſententia, numero 3.

Contrariam ſententiam qui defenderint, & quibus rationibus, nu. 6. 7. 8.

Sed a communi ſententia recedendum non eſſe ex auctoris uoto, & quibus rationibus, nu. 9. & ſeq.

ſi ſtatutum permittat impunè occidi bannitum poterit quoque impune uulnerari, nu. 4. li. 7. c. 3.

ſi teſtator hæredem inſtituat ſub infraſcriptis conditionibus, etiam ſi non adjecerit, nihilominus ualet inſtitutio, nu. 49. lib. 9. c. 36.

Societate uſque ad certum tempus inter ſocios contracta ut capitale non debeat minui, ſic nec lucrum, nume. 21. li. 7. cap. 25.

Societatem ſic reſolui morte ciuili, ut naturali, numero 15. lib. 3. cap. 22.

Societas non præſumitur contracta cum pupillo, num. 213. lib. 5. cap. 19.

ſocietas non præſumitur ex communi uictu, numero 214. lib. 5. cap. 19.

ſocietatem ita publicatione bonorum, ut morte finiri, num. 31 lib. 3. cap. 20.

Et ita deportatum ut mortuum non impedire in ſucceſſionibus ſequentem in gradu. ibi.

ſocietas præſumi ur inter habitantes uiuenteſque una ac tractante omnia communibus expenſis, nume. 648. lib. 5. capit. 18.

ſocius emens communi nomine præſumitur de ſuo ſoluiſſe, num. 649. li. 5. c. 18.

ſocius præſumitur reliquis partibus uti, iure familiaritatis, nume. 650. li. 4. cap. 18.

ſocius acquirere præſumitur de pecunijs proprijs. nu. 684. lib. 5. cap. 18.

ſocij unius induſtria quando correſpondeat pecunijs alterius iudicis arbitrio relinquitur, numero 344. libro 5. capit. 70.

ſolennitas teſtamentorum remittitur ei, qui teſtamentum ruri condidit, nu. 1. li. 10. c. 26.

Et an priuilegium iſtud ſit tributum loco uel perſonis in loco, nume. 2.

Et Iaſ. perſonis in loco putare eſſe tributum. ibid.

ſed Ripam contrarium ſenſiſſe, nu. 3.

ſolennitas non præſumitur in præiudicium tertij, niſi poſt triginta annos, nu. 215. li. 5. c. 19.

ſolennitas extrinſeca non præſumitur in actibus extraiudicialibus, nu. 216. li. 5. c. 16.

ſolennitas citationis, ac ſcientia non præſumitur, cum producuntur alia ex quibus appareat ſententiam eſſe nullam, nu. 217. lib. 5. c. 19.

ſolennitas intrinſeca naturalis non præſumitur, num. 218. lib. 5. cap. 19.

ſolennitas extrinſeca præſumitur ob antiquitatem temporis, num. 643. li. 5. c. 18.

ſolennitas extrinſeca non præſumitur niſi probetur. nume. 204. lib. 5. cap. 19.

ſolennitas decreti extrinſeca, regulariter non præſumitur, nu. 1. lib. 10. cap. 27.

ſolennitatem qui aſſerit, probare non debet, numero 7. lib. 10. cap. 27.

ſolennitas præſumitur ratione antiquitatis, quando tanta eſt, ut eius improbatio fieri nequeat, numero 651. libr. 5. capit. 18.

ſolennitas intrinſeca non etiam extrinſecus præſumitur, nume. 652. lib. 5. c. 18.

Solennitas præſumitur ob diuturnitatem temporis, nume. 653 lib.5 c.18.
Solennitas extrinſeca præſumitur ex longo tempore, nume. 654. lib.5.c.18.
Solennitas præſumitur ex patientia & lapſu 30. annorum etiam in præiudicium tertij, num.657.li.5.c.18.
Solennitas & licentia præſumitur excesſu longi temporis, num.658.li.5.c.18.
Solennitas actorum præſumitur in ſententia de antiquo lata, nu.659 lib.5.c.18.
Solennitas teſtamentorum remiſſa intelligitur tempore peſtis, num.3 lib.10.c.27.
Solennitatis leuis quæ ſunt omiſſæ non vitiant, nume.1 lib.10.cap.25.
Solere ſemper inſpici quod actum eſt, numero 12. libro 9. capit.36.
Solita non fieri mandatô non comprehenduntur niſi eſſet mandatum cum libera, nu 38.lib.9.c.3.
Vel niſi comprehenſio illius caſus domino eſſet vtilis, num. 39.lib.9.c.3.
Soluta præſumitur pecunia pro re minoris vendita, & minor ex ea locupletior factus, ſi debitæ ſolennitates interuenerint, nu.633 lib.5.c.18.
Solutio pecuniæ ſi eſt in conditione non poſſe fieri depoſitum, num.10.lib.9.c.7.
Solutio non præſumitur ſi reperitur inſtrumentum cancellatum per tertium, nu.219 li.5.c.19.
Solutio præſumitur eſſe facta vigore inſtrumenti præcedentis, quando de alio debito non conſtat, numero 685. lib.5.cap.18.
Solutio præſumitur eſſe facta de pecunijs cõmunibus, quando id facile fieri potuit, nu.686.lib.5.c.18.
Solutio in dubio præſumitur eſſe facta de pecunijs proprijs ſoluentis, num.687 li.5.c.18.
Soluere iurans non poteſt compenſare etiam ſi compenſatio ſit ſolutio, nu.13.li.8.c.22.
Sophonisbam hauſto veneno ſibi voluntariam mortem conſciuiſſe, ne a Romanis captiua in triumphum duceretur. nu.8.lib.10.c.11.
Sophonisbæ ac Cleopatræ Reginarum comparatio, nu.12. lib.10.cap.21.
Sororem vterinam propriè ſororem eſſe, ſecundum receptiorem ſententiam, nu.13.lib.3.c.1.
Sororis nomen comprehendere vtrinque coniunctam, conſanguineam tantum, & uterinam tantum, num.24.lib.2.cap.1.
Sortilegi clerici iudicis arbitrio puniuntur, num.592.lib.5.cap.20.
Specialia plura ubi ex diuerſis fontibus procedunt, vnà concurrere poſſunt, neque extenſionem impediunt, nume.30.lib.9.c.3.
Et quando vnum uenit ad conſequentiam alterius, nu.31.
Vel ubi multiplicatio ſpecialium procederet de iure communi, num.32.
Specialis mentio ubi requiritur poſſe per æquipollens ſatisfieri, nu.13.lib.7.c.15.
Specialiter enunciandum ab omni generalitate debet eſſe abſtractum, nu.10.lib.2.c.15.
Species ex modica differentia in iure conſtitui, numero 10. lib.9.capit.21.
Species qualitatiuas ſub ſuo genere comprehendi, num.33. lib.7.cap.25.
Speciem non prædicare de pluribus ut genus, nume.46 lib. 9.capit.33.
Speciem mixtam non ſecus ac ſimplicem ſub genere comprehendi, nu.5 lib.9.c.34.
Speciem non prædicari de ſuo genere, nu.14.lib.5.c.2.
Speciem generi derogare, non autem illius ſubſtantiam aperire, nu.15.li.5.c.2.
Species præmiſſas genus reſtringere, numero 16. libro 5. capitulo 2.
Species ut una ſit altera, homines fingere non poſſe, nec facere, nu.4 lib.2.c.10.
Sponſalia non poterit contrahere, qui non poteſt coniungi matrimonio de iure canonico ob gradus prærogatiuam, nu.19.lib.6.c.19.
Idemque eſſe in ordinibus ſeſſionum quia uno mutato cenſeri quoque alterationem, num.20.
Sponſalia cum adulterio inducere impedimentum matrimonij, num.18.lib.7.c.26.
Sponſalia ac matrimonia uerbis abſoluenda eſſe ab ijs qui loqui poſſunt. nu.9.lib.1.c.17.
Spontanea uoluntate quid factum eſſe præſumitur, niſi aliud probetur, nu.638.lib.5.c.18.
Spuriorum uox quomodo in ſpecie accipiatur, numero 11. lib.9.cap.33.
Spuriorum uocem accipi potius in ſpecie quam in genere, num.14.lib.9.cap.33.
Spurium & inceſtuoſum ſimul ex generali ſignificatione comprehendi ſub inceſtuoſo, num.18.lib.9.c.34.
Spurius licet dari poſſit qui non ſit inceſtuoſus, non tamen datur inceſtuoſus qui non ſit ſpurius, numero 8. libro 9. capit.34.
Spuriorum uocem poſſe capi in genere, & in ſpecie, num.8. lib.9 cap.33.
Spurij & alij non idonei neceſſitatis gratia ad decurionatum poſſunt promoueri, nu.31 li.10.c.32.
Spuriorum uocem tanquam genericam omnes ſpuriorum ſpecies comprehendere, nu.4 lib.9.c.34.
Spurius in dubio non præſumitur filius, ſed naturalis, nume. 208 lib.5.c.19.
Stante ſtatuto quod in cuiuſque ſucceſſione agnati præferantur cognatis, poſtea facto ſtatuto quod moriente fratre ſine aſcendentibus frater ſuccedat & ſoror excludatur, argumentum a contrario ſenſu non aſſumitur., ut ſoror ſuccedat, ſi is deceſſerit cum matre uel auia, numero 11. lib.8.cap.12.
Stante ſtatuto reijciente interpretationem, & uolente ut ad literam intelligãtur ſtatuta, ſub expreſſa uulgari non continetur tacita pupillaris ex Baldo, numero 12. lib. 8.cap.30.
Bartholomæi Socini in materia ſtatuti reijcientis interpretationem egere declaratione, num.14.
Vtque declaretur a D. Alciato qui rem ad quatuor caſus deducit.ibid.
Stante ſtatuto quod ſtatuta non recipiant aliquam interpretationem uel gloſſationem, an nihilominus admittant iuſtam interpretationem, nu.1.li.8.c.30.
Friuolasque ſolum interpretationes cenſeri reiectas a ſtatutis reijcientibus interpretationem, num.7.

Stante ſtatuto reijciente interpretationem & volente, vt ad literam intelligantur ſtatuta, ſub expreſſa vulgari non continetur tacita pupillaris, nu. 25. lib. 8. c. 30.
Quomodo intelligatur ſub expreſſa vulgari non contineri pupillarem, num. 16.
Quid opinetur Auctor in materia ſtatuti reijcientis interpretationem, nu. 1. lib. 8. c. 31.
Stante ſtatuto vt in caſibus non deciſis recurratur ad ius commune intelligi debet de ſtatutis vrbis dominantis nu. 9. lib. 8. c. 1.
Statutum quod præualet in loco dicitur ius commune. numero 10. ibid.
Stante ſtatuto, quòd extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, nepos ex filio præmortuo excludit filiam, num. 2. lib. 8. cap. 22.
Veriorem ac receptiorem opinionem eſſe vt tale ſtatutum fœminarum excluſiuum ſit fauorabile. nu. 3.
Statum coniecturalem in ſubſtitutionibus directis qui locum habere affirmarunt nu. 9. lib. 6. c. 18.
Status præſumitur qui fuit perſeueratus. nume. 660. lib. 5. capit. 18.
Statum coniecturalem qui putarunt in directis ſubſtitutionibus locum non habere, nu. 11. li. 9. c. 18.
Qui mediam ſententiam amplexi fuerint diſtinguendo, nume. 12. & 13.
Auctorem putare licitam eſſe extenſionem etiam in directis, nedum in fideicommiſſarijs ſubſtitutionibus, nu. 14. lib. 9. cap. 18.
Modo conſtet de voluntate diſponentis expreſſe vel tacitè, num. 15.
Statum coniecturalem eſſe fallacem, & propterea magno iudicio in illo vtendum eſſe, nu. 4. lib. 9. c. 18.
Status præſens quando eſt deformis a ſtatu qui neceſſario aliter fuit in præterito, a præſenti in præteritum non præſumi, nu. 11. li. 4. c. 9.
Statutum ſi proponat præmium primo intranti caſtrum, vel capienti vexillum ab hoſte, protrahi ad plures eodem tempore idem facientes, nu. 9. lib. 7. c. 27.
Statutum æditum ratione perſonæ, quæ virtutum ſuarum gratia meretur priuilegium dicitur factum fauore publico. nu. 6. lib. 8. c. 23.
Quia per illud datur cauſa augendi numerum ſtudioſorum, numero 7.
Statutum ſingularis perſonæ gratia fieri poſſe ex cauſa legitima, nu. 8. li. 8. c. 23.
Veluti ſi exemplaris aliqua pœna ob inſignem aliquem latronem nuncupatim conceſſa fuerit. nu. 9.
Statuta interpretanda eſſe vt intelligantur ſecundum ius commune, nu. 6. li. 5. c. 7.
Et recipiant interpretationem ſecundũ ius commune etiam lege interpretationem prohibente, nu. 7.
Et quantum ad caſum de quo quæritur, numero 8. libro 5. capit. 7.
Statutum vnum ſi in eodem volumine ſtatutorum imponat pœnam mille pro vno delicto, & alterum imponat pœnam quingentorum tantum, per hoc poſterius priori non derogari, nu. 18. lib. 7. c. 28.
Etiam ſi verba prioris eſſent geminata nu. 19.
Difficileque fore aliud in praxi obtinere, nu. 20.
Nec Iaſoni credendum eſſe qui contra ſenſit. nu. 21.
Statuta omnis Italiæ excludentia fœminas a ſucceſſionibus propter mares fundata eſſe ſuper media iuris prudentia fœminarum excluſiua, nu. 25. li. 8. c. 12.
Statuta propter maſculos fœminas a ſucceſſionibus excludentia ſecundum communes doctorum ſententias eſſe fauorabilia, nu. 26. li. 8. c. 12.
Statuta facere non poſſe quominus leges in eis habeant locum. nu. 4. lib. 8. c. 30.
Alias ex generali prohibitione ſequeretur abſurdum. nu. 5.
Statuta ſimpliciter ac generaliter loquentia interpretationem recipere a iure communi. nu. 2. li. 8. c. 9.
Etiam ſi ſint iuris communis derogatoria. nu. 3.
Quod declaratur, num. 4. & 5.
Aliàs nec ex maioritate rationis excluduntur. nu. 6.
Statutũ de capiendis ſuſpectis de fuga eſſe intelligendum eſſe ſecundum ius commune, nu. 7. li. 8. c. 9.
Tutiùſque eſſe probari fugam per ſummarias informationes, nume. 8.
Statutum ſi permittat impunè occidi banitũ, poterit quoque vulnerari, nu. 4. li. 7. c. 3.
Statuto ſi imponatur pœna pecuniaria pro homicidio non fit extenſio ad minora delicta, in quibus de iure imponitur pœna corporalis quia maioritas rationis non eſt ex regula licet, de regul. iur. lib. 6. nu. 5. lib. 7. c. 19.
Statutum de lucro dotis non ſolum habere locum in dote vera, ſed etiam in præſumpta, numero 29. libro 7. capitulo 32.
Sed contra ſentire Cumæ. nu. 7.
Statuta omnium poſſint neque recipere interpretationem quomodo dicatur, num. 1. li. 8. c. 3.
Statuta ad omnes illos caſus extendi ſine quibus non poſſet ſtatutum effectum habere. numero 2. libro 8. capitulo 3.
Statuta vbi in ſenſu directo non poſſunt operari a contrario ſenſu etiam intelligi ad correctionem iuris communis, nu. 15. & 18. li. 8. c. 12.
Statutum volens indiſtinctè debere de facto reſcindere alienationes factas per minores intelligitur etiam de alienationibus factis poſt ingreſſum officij, numero 7. lib. 8. capite 29.
Statuta remittentia pœnas vel inducentia indulgentiam delicti, quomodo ſint intelligenda, numero 8. libro 8. capit. 29.
In ſtatutis quæ ſub præſenti ac præterito tempore regulariter continentur. nu. 9.
Niſi ſequeretur aliquod abſurdum, num. 19. ibid.
Statuta debere a iure communi interpretationem recipere præter quam in eo in quo corrigunt ius commune, nu. 4. lib. 8. cap. 8.
Statutum loquens in caſu vero locum non habet in ficto, nu. 5. lib. 8. cap. 8.
Rationem Alexan. vel ſophyſticam conſutatum fuiſſe a moder. Pariſ. nu. 6.
Et rectè propter abſurdum quod ex ea ſequeretur, quamuis ſit in ſe vera, nu. ſtatim 8.
Statuto reijciente interpretationem intelligi reiectam gloſſam hominis, non etiam legis, numero 7. libro 8. capitulo 30.
Interpretationem etiam extrinſecam non etiam intrinſecam, num. 8. ex Bald.

Et qui illius ſententiæ accedant,nu.9.

Quiue contra ſentiant,nu.10.& 11.

Statuto prohibente,ne vir leget uxori ultra centum, cenſetur,quoque prohibere ne uxor capiat ultra centum, nu. 17.li.6.c.15.

Sed multo plures eſſe.qui contra ſentiant in materia dicti ſtatuti quam qui ſecundum prædictam ſententiam opinētur,nu.18.& 19.

Auctorem putare dictum ſtatutum procedere tam in uxore,quam in marito,& qua ratione,nu.20.

Statutum prohibens portari frumentum extra territorium multo magis intelligitur prohibere ablationem farinæ nu.3.lib.8.c.4.

ſtatutum Ticin.in ciuilibus ſub nu.18.de fatigato indebite, exonerando,declaratur,nu.11.li.8.c.7,

ſtatutum Ticinen.in ciuil.36.quod.vbi captum eſt indicium,&c.quomodo ſit intelligendum, nume.12.lib.8. cap.7.

ſtat.omne quod attinet ad damnum uitandum,eſſe fauorabile,nu.38.lib.8.c.1.

ſtatuta indifferentia quæ dicantur,nu.39.

Statuta promiſcua ſeu mixta quæ ſint,nu.40.

ſtatuto ſi caueatur ut pater teneatur ſoluere condemnationem pro filio non progredi in nepote,nu.4.li.7.c.15.

Et intelligitur tale ſtatutum in filio qui delictum commiſiſſe conuictus fuerit per ueras probationes,nu.5.

Quia in ſtatutis in quibus unus tenetur pro alio, ſemper ea ſit interpretatio ſi uere conſtet de delicto,nu.6.

Id tamen intelligendum eſſe ubi uerba ſtatuti delictum & non condemnationem reſpiciunt,nu.7.

Vt communi doctorum ſententia receptum eſt,nu.8.

Statutum puniens mulieres quæ portauerint uniones ,uel ut uulgo uocant,perlas,non trahi ad eas que iſtiuſmodi ornamenta ficta portauerint,num.7.li.8.c.17.

Et quomodo declarandum id ſit.ibi.

ſtatutum loquens in caſu uero non produci, quando in eo ceſſat æquitas caſus ueri , numero 8. libro 8. capitulo 17.

Statutum proponens præmium ei,qui uexillum hoſti abſtulerit uexillatus dignitatem,habebit locum etiam in illo qui ab eo officio depoſitus fuerit,num.9.lib.8.c.7.

Quia non habilitas , uel inhabilitas arripientis conſideratur,ſed factum arreptionis,nu.10.

ſtatutum prohibens portare bladum extra territorium cū aſinis,multo magis intelligi prohibere ablationem cum equis,nu.2.li.8.c.4.

Statuta de bannitis impunè occidendis tanquam odioſa reſtringenda eſſe,nu.11.li.7.c.17.

ſed omnem reſolutionem difficultatis pendere a reſolutione illius propoſitæ quæſtionis,an materia puniendorum delictorum ſit fauorabilis uel odioſa,nu.12,

Statuto prohibitum ante 25.annum legare uel fideicommittere ſine certa ſolennitate, intelligi quoque prohibitum eſſe teſtari,nu.4.lib.7.c.7.

ſtatutum excludens fœminas dotatas propter maſculos habere quoque locum in ea, cui dos a patre fuerit aſſignata,nu 6 li 6.c.9.

Quæ fuerit reſolutio Ripæ in hoc negocio, num.6.lib.9.capitulo 9.

Quid ſenſerit Pariſius,nu.7.

Quid Marianus iunior,nu.8.

Cæteros cum Salyceto in eam conuenire ſententiam , ut plures in dubio ſint præſumendæ rationes,nu.9.libro 6. cap.9.

ſtatutum continens ius ſingulare non extenditur,n.24.li.8 cap.2.

Statuto ſi caueatur ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia, nō intelliguntur ſtatuta eſſe ſtricti iuris , num.25.libro 8. cap.3.

ſtatutum quando eſt lege generali armatum,& ratio eſt ſcripta in lege,ſtatur rationi,ſecus ubi ſcripta non eſt, etiam ſi appareat de mente , num. 27.& 28.libro 8. capitulo 4.

ſtatutum nullo modo poſſe fieri credi pro commodo priuato nu.4.li.8.c.23.

Quid tamen ſentiat ea in re Crotus,nu.5.

ſtatutum ad caſum fictum extendi,quando alias redderetur eluſorium,nu.17.lib.8.c.21,

ſtatuta iuri communi conformia extendenda eſſe,repugnantia non item,nu.18.li.8.c.4.

ſtatutum reiiciens nouas probationes in cauſa nullitatis appellationis non trahitur ad eas probationes , quæ de nouo ſuperuenerint, numero 41. libro 10. capitulo 23.

ſtat.contra ius commune eſſe quando dicantur, nu.19.li.8. cap.1.

ſtatutum iubens mulierem amittere dotem ob adulterium ſi plene atque euidenter conuicta fuerit de adulterio,ex audiendum erit ſecundum ſubiectam materiam adulterij , nu.27.li.3.c.4.

Statutum loquens de hærede an locum habeat in fideicommiſſario,nu.11.li.8.c.20.

ſtatuto requirente certam formam in contractibus minorū quid e conuerſo inferatur,nu.5.lib.7,c.12.

ſtatutum extendi a ſtricta ſignificatione ad latam,nu.3.li.8 cap.6.

ſtatutum diſponens in uno correlatiuorum extendi ad alterum,nu.4.lib.8.c.6.

Statutum diſponens in uno parificatorum trahi ad alterum, nu.5.& 9.

Et quando unum ſe habet conſecutiuè ad alterum,nu.7.

Vel commenſuratur ad alterum,nu.8.

Aut ſe inuicem habent gradatim,nu.9.

ſiue ut præambula, nu.10.

Statutum extendi quando alias nullum ſortiretur effectum num.11.

ſtatutum extendi quoque in ſubrogatis,num.12. libro 8. cap.6.

Ac in omnibus caſibus legis interpretatæ,numero 13.li.8. cap.6.

ſtatutum extendendo ad caſum fictum ubi rediremus , ad ius commune permittitur extenſio, num.9. lib.8. capitulo 21.

Idemque eſſe quando extenſio fieret reſpectu eiuſdem perſonæ,nu.10.

ſtatutaria diſpoſitio facilius extenditur de caſu ad caſum reſpectu eiuſdem perſonæ quam diuerſarum,nu.11.li.8 cap.21.

Eadem præſertim mediante ratione,numero 12.lib.8. capitulo 22.

Statutum de probatione ſolutionis facienda per inſtrumentum recipere omnes interpretationes quas recipit l.ceſtium. C.de teſt.lib.nu.3 lib.8.c.7.

Quid ſtatuendum quando.

Statutum loquitur in materia promiſcua vel indifferenti. numero 1.

Quid ſentiat Auctor in ſtatutis quæ ſunt contra ius commune.nu.1.lib.7.c.8.

Statuti mens quando eſt rem afficere non debet haberi ratio perſonarum.nu.27.li.10 c.34.

Statuto confirmante teſtamentum aliquod inualidum omnes leges de faleidia & ſenatusconſulto Trebel. loquentes ad illud trahuntur,nu.6.li.8.c.3

Statuta omnis generis quantumuis ſtrictè interpretanda, an recipiant interpretationem a communi vſu loquendi,nu.1.lib.4.c.5.

Qui ſint affirmatiuæ ſententiæ aſſertores,nu.2.

Quibusque medijs illa probetur,nu.3.

Quæ tamen intelligitur procedere a Recentio. Bonon. vel quando communis vſus loquendi concurrit cum proprietate verborum, vel quando res verſetur in bonorum diſpoſitionibus.num.4.

Nullamque eſſe legem quæ a doctoribus adducatur,quæ loquatur de verbis ſtatuti.nu.5.

Statutum quo maior ætate legitima probiberetur teſtari non admitteret pronunciatum maiorem. numero 9. lib. 8.cap.18.

Statutum loquens in caſu vero, an trahatur ad caſum fictum, & quo methodo eam concluſionem explicaturus ſit Auctor,nu.1.lib.8.c.7.

Statutum loquens in caſu vero regulariter non eſſe trahendum ad caſum fictum,nu.2.lib.8.c.17.

Statutum an ualeat per quod inducitur uituperabilis ceſſio bonorum contra decoctores ac fallitos,num. 14.libro 7.cap.32.

Tales conſuetudines ac ſtatuta eſſe contra l.fin. C.qui bon. ced.poſſ.nu.14.

Sed huiuſmodi conſuetudines ac ſtatuta de facto ſeruari.nu. 16.lib.7.c.72.

Statuta putendarum ceſſionum habere rationem publicæ utilitatis.nu.17.lib.7.c.32.

Statutum ſi prohibeat mulierem contrahere ſine conſenſu duorum proximorum, & unus ſit furioſus, non ualebit contractus etiam ſi alter adhibitus ſit qui ſanæ mentis reperiatur.nu.6.li.9.c.30.

Licet aliud ſit in pluribus tutoribus.ibid.

Statutum Ticin.in ciuilibus ſub nume.134.quod inuentarium & beneficium inuentarij de cætero locum non habeat,declaratur.nu.22.lib.8.c.1.

Statuta præter ius commune quæ dicantur.nume.23.lib. 8.capit.1.

Statuta omniū ferè ciuitatum & urbis Ticini eſſe pro maiore parte præter ius commune.nu.24.li.8.c.1.

Statui idem de caſu uero, quod de ficto quando conueniunt nomine & effectu,nu.15.lib.3.c.20.

Statutum admittens ad decurionatum ſolos ciues originarios ad alienigenas trahi qui ius ciuilitatis impetrauerint.nu.16.lib.3.c.20.

Statutum loquens de domino, non habet locum in filiofamiliâs qui fictè eſt dominus.nu.17.li 7 c.29.

Statututum prohibens uniones uel geminas mulierib. non intelligi de adulterinis,nu.18.li.3.c.20.

Statuto ſi permittantur opponi aliquæ exceptiones tantum,ſimiles non cenſebuntur excluſæ, numero 28.libro 7.capit.7.

Quicquid contra ſenſerit Baldus.nu.29.

Statutum etiam exorbitans ac correctorium extendi ad omnes caſus qui ratione comprehenduntur, numero 8. lib.5.cap.11.

Sed in prædictis caſibus potius agi de cōprehenſione quàm de extenſione.nu.9.

Statutum remouens interpretationem,de qua ſit intelligendum.nu.27 lib 5.c.5.

Statutum prædictum non intelligi de literali interpretatione.num.29.

Statutum de lucranda dote in uero matrimonio, non habet locum in matrimonio putatiuo, numero 7.libro 7.capitulo 31.

Id non eſſe in pacto de lucranda dote,nu.3.

Statuta quibus condere permiſſum eſt, eiſdem datum eſt illa interpretari,& qui ſint remiſſiue.numero 13.lib.10. capit.36.

Iuxta perpetuam & temporariam eorum poteſtatem. numero 14.

Statutum diſponens in certo caſu non trahitur ad alios niſi æquitas motiua ſcripta ſit in corpore iuris, numero 9. lib.8.cap.4.

Statutum concedens immunitatem maioribus 25.annis,& minoribus 30.multo magis intelligitur concedere minoribus 25.annis,nu.10.li.8.c.4.

Statutum ſi repellat maiorem 25.annis a conſilio & minorem 40 multo magis intelligitur id facere in minore 25. annis,num.11.lib.8.c.4.

Statutum Gabellæ quod creditor uel alius non dominus habens ius in re poſſit eam uendere ſine gabella non trahitur ad dominum,nu.12.lib.8.c.4.

Statutum permittens domino uendere frumentum ſine gabella non extenditur ad uinum,nu.13.lib.8 c.4.

Statuto ciuitatis ſi puniatur delictum mille libris, deinde alio ſtatuto puniatur quingentis tantum non cenſeri per hoc priori derogatum,nu.33.lib.7.c.7.

Difficileque eſſe dicitur in actu practico a Bal.ſententia recedere,cum non habeat contradicentem.nu.34.

Contra tamen ſentire Iaſ.num.35.quia ſtatutum ſecundum nihil operatur ſibi.

Statutum quod in ſenſu directo operari non poteſt intelligi in ſenſu contrario, nu.36.lib.7.c.7.tum quia.

Dictiones Taxatiuas nunquam excludere, quando reſultat prauus uel abſurdus intellectus.nu 37.

Sed a Bar.ſententia non eſſe recedendum.nu.38.

Quis per ſtatuta prædicta intelligitur datum eſſe arbitrium iudici imponendi maiorem,uel minorem pœnam pro uariarum circumſtantiarum qualitate.nu.39.

Et tacitè uidentur ſtatuentes habuiſſe rationem perſonarum.nume.40.

Statuta interpretari ſtatuentium munus eſſe, num.1.& 2. lib.10.cap.36.

Statuto in interpretatione ad populum ſtatuentem recurri,uel ab eo deputatos non ad electos qui condidere ſtatuta & functi ſunt eorum munere,nu.3.li.10.c.36.

Poſſe

Poſſe illos tamen declarare ſecundum Bal.nu.4.
Sed è contra ſentire Io. Andream.nu.5. & 6.
Auctor vt diſtinguendo putet conciliari inter ſe poſſe præ dictos patres,num 7.
Statuta prohibentia interpretationem potiſſime procedere in correctorijs, & exorbitantibus a iure communi, nu.8.lib.8.cap.31.
Et quando quis vellet vti interpretatione restrictiua ceſſante ratione.nu.9.
Vel quando id quod virtualiter dicitur comprehendi ſub litera neceſſario non concludit,nu.10 lib.8.c.31.
Secus ſi neceſſario concludat, quia tunc dicitur poſſe legi. num.11.
Statuta refragantia interpretationi intelligi de extrinſeca non autem de intrinſeca.nu.12.li.8.c.31.
Aut neceſſaria.nu.13.
Quia alias diſpoſitio ſtatuti eſſet impoſſibilis.nu.14.
Statuta remouentia gloſſas ac interpretationes intelligi de gloſſa vel interpretatione hominis, non autem bene.nume.15.lib.8.c.31.
Item de cauilloſa interpretatione, non autem de legitima. numero 16.
Vel quæ literaliter fieret.nu.17.
Aut cum ratio in ſtatuto expreſſa eſt, vel vnica tantum aſſignari poteſt.nu.18.
Statutum excludens filias ab hæreditate defuncti intelligitur quoad bona tantum quæ ſunt in territorio ſtatuentium.nu.8.lib.8.c.8.
Statuta & conſuetudines non egredi loco ſtatuentium. nume.9.lib.8.cap.8.
Statutum excluſiuum fœminarum tanquam contra ius commune eſſe reſtringendum nu.10.lib.8.c.8.
Statutum Florentiæ quod pater ſciens filium mercatorem exercere teneatur pro contractibus filij qualiter ſit intelligendum.nu.11.lib.8.c.8.
Neque extra territorium Florentiæ illud extendi. nu.12.
Statutum volens filiumfamilias artificem vel mercatorem poſſe obligari, intelligitur occaſione artis vel mercaturæ.nu 13 lib.8 c.8.
Statutum excludens fœminas dotatas intelligitur ab hæreditate dotantis, nu.14.lib.8.c.
Niſi ſtatutum procedat exprimendo perſonas,nu.15.
Statutaria diſpoſitio limitata ad certum effectum non trahi vltra effectum ſuum.nu.11.li.8.c.18.
Statuta laicorum an iuramentum tollere poſſint, num.37. lib.10.cap.34.
Statutum Mediolanenſe & Ticinenſe quo tollitur auth. ſacramenta puber. quomodo valeat, numero 38. & 39. lib.10.capit.24.
Statuentes quamuis facere non poſſint quominus iurans teneatur reddere iuramentum Deo, poſſunt tamen tollere uires obligationis, quæ ex iuramēto proficiſcuntur, quantum ad ciuiles effectus faciendo contractum nullum, nume.38. & 39.lib.10.c.34.
Idemque eſt quantum ad impediendam præſtationem iuramenti.num 40.
Et quando doli vel fraudis præſumptio ſubeſt.nu.41.
Siue ea ratio ſit expreſſa, ſiue vnica tantum afferri poſſit numero 42.
Statutum Ticinenſe in ciuilibus ſub nume.65. Quòd mulieres maritatæ non ueniant ad ſucceſſionem cum fratribus non habere locum in fratribus adoptiuis, nume.6.lib.8. cap.18.
Ex communi Doctorum ſententia, quicquid e contra ſenſerit Berous,nu.7.
Et ita in praxi obtentum ac iudicatum fuiſſe,ibi.
ſtatuta fauorabilia quæ dicantur,nu.31.li.8.c.1.& nu.32. exemplis declaratur.
ſtatuta odioſa quæ ſint,nu.33.
ſtatutum ſi moueatur odio ſexus fœminarum eſſe odioſum, ſi fauore maſculorum eſſe fauorabile ,nu.34.lib. 8.c.1.
ſtatutum Ticinenſe nouaſque conſtitutiones in titu.de offi. Abbat §.quicunque,declarari, n.19.& 20.li.7.c.32.
ſed ſtatutum contra eos qui fortuitò deficiunt, nouam conſtitutionem contra illos qui data opera fidem frangunt prouidere,eod.nu.
Eos qui dol ſe dixerint ſe uelle uti remedio ceſſionis bonorũ non admitti,nu.21.li.7 c.32
ſtatutum puniens tantum aliqua particularia delicta, deinde adijciens clauſulam, ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia patitur extenſionem,nu.16.li.7.c.27
ſtat.dans præmium 1.auferenti brauiũ habere locum, & in plurib.eodem tempore auferentib.nu.11.li.7.c.27.
Statutum Mediolanenſe diſponēs ſententiam latam in actione reali mittendam eſſe executioni contra quamcunque perſonam locum habet in petitione hæreditatis, num.1. lib.9.c.24.
In eaque dubitatione Signorol.de Homod.negatiuè arguere quia petitio hæreditatis mixta eſt,nu.2.
ſed affirmatiuè concludere quia petitio hæreditatis licet participet de natura utriuſque actionis non tamen conſtituit tertiam ſpeciem,nu.4.
Illationemque factam a Doctor. de ſtatuto Mediolanenſe loquente in actione reali non eſſe ad propoſitum noſtrum nu.5.lib.9.c.24.
ſtatutum a iure communi in caſu uero trahi ad fictum quando eadem eſt ratio, nu.2.li.3. c.21.
Statutum exorbitans a iure communi de caſu uero loquens non trahitur ad caſum fictum, ſecus ſi eſt ſecundum, uel præter ius commune, eademque militet ratio, nu.3.li.3. cap.21.
ſtatutum præferens in officijs & honoribus ciuem originarium alijs, non habet locum in ficto originario,n.22.li.8. cap.8.
ſtatutum non poſſe immutare accidentia ueritatis ac naturæ,nu.23.
Niſi adeſſet clauſula, ut in omnibus & per omnia ciues ficti originarij ex priuilegio haberentur pro ciuibus uere originarijs,nu.24.
ſtatutum ſeu contra a conſuetudine non differre, niſi ut expreſſum a tacito,nu 9.li.10.c 35.
ſtatutum contra ius diuinum propter publicam uel aliam rationabilem cauſam ualere,nu.10.
ſtatutum uel lex quando loquitur indefinite ac generaliter, & ponit rationem ſpecialem dictum generale reſtringitur,nu 27.li.5 c.14.
ſicque intelligi debere quod dicitur rationem reſtringere ipſum dictum,nu.28.
ſtatutum de non admittendis in collegia uel ordines, niſi certis perſonis eſſe benignè interpreatãda,n.35.li.10 c.27.

Statutum prohibens alienationem in forenſes ſi vtatur dictione vniuerſali videtur comprehendere etiam filiam nuptam extra territorium, nu. 10.
Sed nihil decernitur, quia cauſa decidenda pendet earam auctore. nu. 11. lib. 2. c. 19.
Statuto ſi caueatur ut percutiens cum armis puniatur in decem, manu in quinque, & quis dente percuſſerit quid ſit ſtatuendum ſtante ſtatuto, vt procedatur de ſimilibus ad ſimilia, nu. 14 lib. 7. c. 25.
Statuti diſpoſitio quando habet vim exceptionis a regula, non fit extenſio ubi lex redderetur inutilis, nu. 25. li. 8. cap. 5.
Vel vbi fundatur in ſolo motu concedentis, nu. 25.
Statuto ſi caueatur ut obligatio ex ſtipulatione expreſſa in inſtrumento dotali præferatur omnibus anterioribus habebit locum etiam in obligatione progrediente ex ſtipulatione ficta, nu. 15. lib. 8. c. 20.
Idemque eſſe in ſtatuto loquente de hypotheca, nu. 16. lib. 8 cap. 20.
Statutum de bannitis impunè occidendis, ſecundum multorum ſententiam eſſe fauorabile, nu. 1. lib. 7. c. 21.
Non intelligi que in bannitis qui mutarunt conditionem, num. 2.
Statutum ut de quolibet contractu uectigal ſoluatur non habet locum in contractu de re inæſtimabili, uel quæ non aſcendat ad ualorem libræ, nu. 2 lib. 1. c. 11.
Statutum corrigens ius commune in caſu expreſſo, ad non expreſſum trahi, nu. 28. li. 8. c. 2.
Nec ex identitate, nec ex maioritate rationis, nu. 29 lib. 8. cap. 2.
Statutum in uno caſu expreſſum ad alios trahi, num 3. lib. 8. cap. 2.
Quod de ferijs Apoſtolorum dicitur, trahi ad Beatiſſimam Virginem Mariam, & quod de datore ſcribitur ad acceptorem trahi, nu. 3. & 4.
Et quod de uiro cauetur ad ſocerum deducitur, num 5. ibi.
Statutum præferens in hæreditate paterna maſculos fœminis quando intelligatur, nu. 21. lib. 8. c. 30.
Statutum in materia fauorabili etiam cum dictione taxatiua prolatum extendi, nu. 17. li. 8 c. 6.
Statutum loquens in materia odioſa per dictionem taxatiuã non protrahitur, nu. 8 c. 6.
Statutum exorbitans in materia fauorabili extenditur, nume. 19. li. 8. c. 6.
Statutum in materia odioſa, odio priuatarum perſonarum ex identitate rationis extendi, numero 20. lib. 8. capitulo 6.
Statutum exorbitans odioſum odio publico ex identitate rationis non extendi, nu. 21.
Statutum quantumcumque ſtricti iuris extendi ex identitate rationis, num. 22.
Quid ſentiat ſanctoſeuerinas in materia extenſiuæ interpretationis ſtatutorum, nu. 23.
Statutum extendi ad caſus ſine quibus commodè ſortiri effectum non poteſt, nu. 24.
Vel quando adeſt ſtatutum ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia, nu 25.
Aut ubi eadem militat ratio, nu. 26.
Seu eodem modo ſunt deciſi caſus de iure communi, nu. 27. lib. 8. c. 6.
Aut ſi aliter omnimoda militat ratio, num 28.
Quæ etiam in correctorijs facit locum extenſioni, numero 29.
Vel includitur caſus ſub maioritate rationis, numero 30.
Fieret ve extenſio ſecundum latiſſimam ſignificationem, nume. 31.
Vel diſpoſitio eſſet ſuper vno ex relatiuorum. n. 32.
Aut caſus eſſet comparatus a iure antiquo per modum regulæ. num. 33.
Seu quando vnum ad alterum conſecutiuè venit. nu. 34.
Vel vnum commenſuratur ad alterum. nu. 35.
Aut ſe habent tanquam præambula. nu. 36.
Statuta omnia de damno vitando & lucro non captando cum alterius iactura quomodo intelligenda. numero 14. lib. 3. cap. 7.
Statuta in quibus agitur de priuando aliquo iure ſuo, vel de lucro captando cum alterius iactura vti odioſa non eſſe extendenda nu. 15. & 16. lib. 8. cap. 7.
Statutum excludens ſororem a ſucceſſione fratris intelligi, vt non excludat ſororem a ſucceſſione alterius ſororis. num. 17 lib. 8. c. 7. ſecundum Caſtr. ibi.
Sed Curtium contra ſentire. nu. 18.
Et Curtij ſententiam adiuuari a ſtatuto Ticinenſi de reg. poteſtatis quod maſculinum concipiat fœmininum. nu. 19.
Statutum ſi excludat matrem a ſucceſſione filij non excludit a ſucceſſione filiæ, nu. 20. li. 8. c. 7.
Statutum quod ſtetur iuramento eius, qui damnum paſſus eſt eſſe odioſum, quia facit iudicem in cauſa propria. nume 21. lib. 8. c. 7.
Nec trahitur ad eum qui furtum fecerit. num. 27. ex communi.
Neque ad damnum quod ex rei euidentia percipi poteſt. numero 23.
Minuſque ad alios plurimos caſus remiſſiuè relatos. nu. 24.
Statutum quod extenuatio vel ſolutio non poſſit probari niſi per aliud inſtrumentum, quod habetur in ciuilibus Ticini ſub nu. 151. declaratur. nu. 25. lib. 8 c. 7.
Præſertimque non habere locum, niſi debitum ſit verum ac reale. num. 26.
Neque in ijs inſtrumentis in quibus renunciatum fuerit probationibus. num. 27.
Nec in teſtibus legaliſſimis ac multum ſpectatæ fidei. nu. 28.
Quod tamen ſcrupulo non caret, quia Doctor. loquuntur de æquitate canonica. nu. 29.
Statutum quando ita leniter delicta punit, vt potius detur anſa delinquendi ſit extenſio in pœnalibus. nume. 1. lib. 7. cap. 19.
Statutum quoties agit de conſeruando iure ſuo alicui vel de ſubleuando aliquo ab indebito ad omnes caſus trahetur ad quos produci poterit ius commune. numero 7. lib 8 capit. 7.
Statuto ſi imponatur in præmium capienti bannitum, caſtrum, inhabilem ad feudum poſſe ad illud admitti. nu. 4. lib. 8. c. 8.
Quia cenſetur iſtiuſmodi perſonas aliàs inhabiles ratione publicæ vtilitatis habilitaſſe. nu 5.
Non debere in ſtatutis præmia concedentibus diſtinctionem fieri inter habiles ac inhabiles, numero 6. libro 8. capit. 7.

Sta-

Statutum permittens bannitum occidere fauorabile eſſe, nu. 4. li. 7. c. 17.

Bar. Doct. in l. ſed & ſi unius, §. ſeruus, nu. 2. de iniur. ſeruari in materia dicti ſtatuti, nu. 5.

Communiterque receptam eſſe, nu. 6.

Statuta vbi recipiunt certam interpretationem a conſuetudine, minimè eſſe mutanda, nu. 8. lib. 7. c. 17.

Statutum de bannitis occidendis habere in ſe cauſam publica utilitatis, ſed non carere quoque odio, nu. 9. li. 7. cap. 17.

Statutum loquens in caſu uero non trahitur ad fictum in materia præſertim correctoria ac exorbitanti, nu. 1. lib. 8. c. 18.

Statuto ſi eccleſia admittatur ad ſucceſſionem ab inteſtato non admitti ad ſucceſſionem eius, qui condito teſtamento & poſtea rupto deceſſerit inteſtatus, nu. 2. li. 8 cap. 18.

Statuto ſi caueatur ut ſtatuta non recipiant interpretationem arg. a contrario ſenſu locum non uendicare ſibi nu. 15. li. 8. c. 10.

Statutum de bannitis occidendis ſi comprehenderet bannitos religioſos, eſſet contra eccleſiaſticam libertatem nu. 7. li. 7. c. 21.

Et quamuis habeat publicæ utilitatis rationem in ſecularibus tamen in eccleſiaſticis eſſet pœnale ac odioſum, num. 8.

Percuſſoresque qui huiuſmodi bannitos offendunt ſub tutela talis ſtatuti pro miniſtris iuſtitiæ haberi, num. 9. ibidem.

Statutum admittens aliquas exceptiones non præſumitur alias excludere, nu. 209. li. 5. c. 19.

Statutum non diſponens præter uel contra ius commune intelligitur ſecundum ius commune, num. 11. lib. 3. cap. 20.

Statuto concedente facultatem occidendi bannitos intelligitur quoque data poteſtas vulnerandi, n. 17. li. 6 capit. 17.

D. Alciatum contra prædictam limitationem ſentire, nec diſſentire Ripam & quibus rationibus, nu. 18. lib. 6. cap. 17.

Statutum criminale Ticini, ſub nu. 66. quo arctantur cõmunia locorum ad reſarcienda damna in eorum terris data declaratur. num. 36. li. 10. c. 26.

Statutum loquens de actibus uoluntariis comprehendit quoque caſum qui factus eſt uoluntarius per expreſſionem eius quod tacite ineſt, num. 14. li. 1. c. 10.

Statuto ſi excluderentur hæredes, qui intra annum à die mortis teſtatoris non adiiſſent hæreditatem procederet etiam in hærede qui a die factæ profeſſionis in monaſterio per teſtatorem hæreditatem non adiuiſſet intra annum, nu. 6. & 7. li. 8. c. 21.

Statuta intelligenda eſse ſecundum iuris communis diſpoſpoſitionem. nu. 8. li. 10. c. 8.

Niſi citra cauillationem reſtringi non poſſint, nu. 9.

Vel ſi lex municipalis poſita ſuper re a iure communi iam conceſſa, nu. 10.

Aut quando ius commune reſpicit non tam effectum quã formulam uerborum, nu. 11.

Seu quando ſtatutum eſt ſuper eo quod maximè controtrouerſi iuris eſt, nu. 12

Ex D. Alciati traditione quamuis in ſe uera, non remanere difficultatem reſolutam, nu. 14.

Statutum generaliter loquens generaliter eſse intelligendum, nu. 3. li. 10. c. 2.

Statuta duo ticinenſ. reiicientia interpretationem, numero 55. De regimine poteſtatis alterum ultimum in criminalibus plenius eſse concepta, num. 2. lib. 8. cap. 31.

Statuendum regulariter eſse in ſtatutis excludentibus interpretationem non dari progreſsum de caſu ad caſum, nu. 2. li. 8. c. 31.

Statuta ſterilia eſse tanquam mulas, num. 3.

Statuta ſemper intelligenda eſse, ut aliquid addant iuri communi. nu. 4.

Statuta reiicientia interpretationem potiſſimè intelligi de friuola, nu. 5.

Statuti mentem ac rationem differre inſpecta ſtrictiori ſignificatione ſecus ſecundum latiorem, nu. 45. li. 8. capit. 21.

Statuta contra ius commune ex maioritate rationis non extendi, nu. 24. li. 8. c. 2.

Statuta non poſse tollere defenſiones quę reſpiciunt negocium principale, nu. 11. li. 10. c. 5.

Statuti forma ſi aliquis permittatur ſe uindicare licet hoc ius alteri cedere nequeat, poterit tamen amicos conuocare, nu. 5. li. 7. c. 29.

Statutum nouum quando nos reducit ad ius antiquum, etiam ſi ius medium corrigat dicitur fauorabile, nu. 23. lib. 8. c. 11.

Statutorum quædam eſse contra ius commune, quedam ſecundum, & quędam præter ius commune, nu. 2. li. 8 cap. 1.

Statuta quæ dicantur eſse ſecundum ius commune, numero 3.

Statutum Brixiæ diſponens poteſtatem poſse committere cauſam appellationis interpoſitæ a ſententia definitiua tantum, habere locum etiam in appellatione ab interlocutoria, nu. 21. li. 7. c. 7.

Statutum ſi imponat pęnam producenti falſos teſtes protrahetur & ad producentem unum tantum, n. 8. li. 7 cap. 27.

Statutum quando poteſt citra extenſionem operari nõ extenditur, nu. 29. li. 7. c. 27.

Saly. locus declaratur, nu. 30. ibi.

Statutum quo cauetur ut qui aliquem quoquo modo occiderit, occidatur, reiicere diſtinctionem doli ac culpæ, nu. 2. lib. 10. c. 3.

Secundum Saly.

Saly. opinionem ueram non eſse quæ in præfato ſtatuto de homicidio impedit diſtinctionem doli ac culpę, numero 5.

Ex Dom. Alcia.

Auctorem credere opinionem D. Alciati contra Saly. eſſe ueriorem, nu. 7.

Statutum dans executionem paratam inſtrumentis habere locum et in iis quę tacitè proficiſcuntur ex ipſo inſtrumento

mento ſecundum Bal.nu.20.li.2.c.8.

ſtatutum memoratum prout loquitur de inſtrumento & executione conſiderare factum inſtrumenti, & factū extenſionis,nu.21.li.2.c.18.

Statutum excludens fœminas ob filios maſculos ea ratione quia intendebat fauere agnatis, & bona in agnatis conſeruare, non trahitur ad fratres defuncti uel ad filios fratris,nu.22.li.5.c.14.

Statuentes non intelligi per eam rationem uoluiſſe diſponere ultra caſum expreſſum in filiabus proponerentur, agnati uſque ad decimum gradum, numero 33. libro 5.cap.14.

Auctorem non habere prædictum opinionum pro tuta, numero 34.

Nouoque ſenſu explicari glo.in clem.auditor de reſcrip. numero 25.

ſtatuta omnia interpretationem extenſiuam recipientia fundata eſſe debere in æquitate,nu 2.li.6.c.3.

ſtatuendum quid ſit circa interpretationem faciendam quando aliquid prohibetur lege ſpeciali, ſed non generali,nu.19.& 20.li.8.c.2.

ſtatutum reijciens interpretationem, intelligi de gloſſa & interpretatione hominis,nu.15.li.8.c.13.

ſtatutum cuiuſcunq; ciuitatis dici ius commune eiuſdem, nu.4.li.10.c.9.

Idemque eſſe in conſuetudine, ſeum illo quod in loco frequentatur,nu.5.

Et quibus rationibus id conuincatur,nu.6.

Sed pleraque dictam concluſionem turbare videris, numero 7.

ſtatutum concedens alicui iudici iuriſdictionem ac merum imperium uidetur concedere mixtum,numero 1. lib.9.cap.25.

ſtatutum ſi dicat quod minor quindecim annis non contrahat ſine certa ſolemnitate, non propterea uidetur habilitare maiorem.15.annis,ut poſſit abſq; illa ſolemnitate contrahere,nu.3.li.8.c.14.

ſtatutum laicorum loquens in rem, & prohibens alienationem in non ſubditos quoque comprehendere,nu.26. lib.10.cap.34.

ſtatutum Ticinenſe remouens interpretationem, & omnem extrinſecum intellectum, quomodo ſit exaudiendum,nu.5.li.8.c.13.

ſtatutum diſponens ut teſtamentum poſſit fieri coram duobus teſtibus recipit ſubſtantialem a iure communi traditam,nu.23.li.6.c.5.

ſtatuto puniente delictum præſumptum mitius puniri fœminas quam maſculos,nu.3.li.10.c.21.

ſtatutum debere intelligi ſecundum ius commune,nu.18. lib.8.c.3.

ſtatuti mens quando eſt certa ſemper debet ſeruari praeciſe,nu.19.li.8.c.3.

ſtatutum ad alium caſum extendi ob identitatem rationis,nu.14.li.8.c.2.

ſtatuto ſi mulier prohibeatur contrahere ſine conſenſu propinquorum intelligitur quoque prohibita donare cauſa mortis,nu.14.li.9.c.22.

ſtatutum quòd filio præmoriente matri maritus lucretur dimidium dotis quomodo ſit intelligendum, num. 14. lib.8.cap.9.

ſtatuti mens quæ eſſe dicatur,nu.43.li.8.c.1.

ſtatuto ſi caueatur ne pro mutuo qui ultra quinque accipiat non cenſentur permiſſæ fore quincunces uſuræ, numero 34.lib.8.capit.10.

ſtatutum corrigens ius commune in caſu expreſſo non corrigit in caſu non expreſſo,nu.4.li.8.c.16.

ſtatutum quod minorum contractus non ualeant ſine conſenſu propinquorum quomodo ſit intelligendum,nu.2. li.8.cap.22.

ſtatutum prohibens maritum ultra quartam partem legare uxori, non intelligitur e conuerſo vxorem prohibuiſſe ultra eam ſummam legare uiro, numero 16.libro 6.cap.15.

ſtatutum quod habet rationem expreſſam poteſt ad alterum caſum vltra expreſſum extendi, numero 6. libro 5.cap.13.

ſtatutum in dubio ſemper extendi ubi naturalis ratio uel æquitas ſuadet,nu.13.li.8.c.3.

ſtatuentes poſſe recedere a ſtatuto confirmato a ſuperiore & redire ad ius priſtinum, numero 2.libro 6. capitulo 15.

ſtatuto ſi caueretur ut quicunque ſanguinem emitteret in palatio tali lucro priuaretur, chirurgum quoque lucro priuari, qui ſecta uena ſanguinem in palatio emiſerit, ex Bar.nu.14.li.10.c.4.

Sed contra ſentire Euerardum,nu.15.

ſtatutum de aſportatione vini ac frumenti extra territorium quomodo debeat intelligi, numero 19.libro 7. capitulo 26.

ſtatuta eſſe ius ciuile,& in ijs procedi de ſimilibus ad ſimilia,nu.19.li.8.c.2.

ſtatuenses præſumuntur uelle conſeruare id quod ab eis conſtitutum eſt,nu.10.li.8.c.12.

ſtatuto ſi caueatur ut non exiſtentibus maſculis fœminæ ſuccedant a contrario ſenſu maſculis exiſtentibus fœminæ excluduntur, nu.37.li.8.c.10.

ſtatuto ſi minor 15.annis prohibeatur ſine certa ſolennitate obligari non cenſebitur permittere ut poſt illud tempus ualeat ſine ſolennitate obligari, numero 33. libro 8.cap.10.

ſtatutum loquens in ſingulari trahitur ad pluralem numerum,nu.37.li.8.c.6.

Et ad ſubrogata,nu.38.

Ac quando eſt ratio expreſſa,nu.39.

Vel quando caſus ad quem fit extenſio, pro parte eſt idem cum expreſſè diſpoſito,nu.40.

Aut quando caſus eſt ſimiliter deciſus a lege interpretatiua, nu. 4.

ſtatutum non trahitur ad ea quæ ſtatuentes in mente non gerunt,nu.14.li.8.c.24.

ſtatutum nulla lege armatum dici quando eſt improbatum a iure,nu.21.li.8.c.4.

ſtatutum quando lege eſt communi armatum idem de illo ſeruatur quod de iure communi, numero 22. lib.8. capitulo 4.

ſtatutum caſum fictum extenſiue comprehendere quando

u lte-

vlterius procedit diſtribuendo eandem vim tâſui ficto, quam habet uerus, nu.19.li.8.cap.21.

Statuto ſi caueatur ne quis in collegium recipèretur niſi eſſe ciuis originarius, etiam ad eum protenditur quis eſſet ciuis creacus cum clauſula, ut in omnibus ac per omnia haberetur pro ciue originario, n.20. li.8.c.21.

Limitationem prædictam eſſe ueram non tamen ad controuerſiam noſtram applicabilem, nu. 21.

§.Quicunque in tit.de Pœn. in nouis conſtitutionibus declarari, nu.22.

§.Collegijs in no. conſtitutio.in tit.de Pœn. quomodo ſit intelligendus, nu.23.& 24.

Statuti mens vbi eſt ambigua ſemper recurritur ad granum ſalis, ideſt ad ius cõe, ne marceſcat, u.70.l.8.c.3.

Statutum quod qui occiderit occidatur, intelligitur ſi dolo id factum ſit, non etiam ſi caſu fortuito, nume.21. lib.8.cap. 3.

Statutum loquens in certa perſona an poſſit trahi ad alteram, nu.1.lib.8.cap.23.

Qua in difficultate referuntur Bar.ac Bal.ſententię contrariæ, nu.2.lib.8.c.23.

Statutum Ticinēſe in criminalibus ſub nu. 37.& nouā conſtitutionem in tit.de pęn. §.ſi quis falſum teſtimonium declarari, nu.3.lib.7.c.27.

Statuto ſi caueatur ut omnia lauda mittantur executioni intelligendum eſſe de ijs, quæ iure ſubſiſtunt; nume. 9.lib.10.c.2.

Statutum quod vſurarius non poſſit capere niſi duos denarios pro libra, non infert propterea ut licite illos capiat à ſenſu contrario, nu.8.lib.8.c.13.

Statuto ſi requiratur in contractu conſanguineorum conſenſus, illorum abſentiam iudicis decretum ſupplebit; nu.1.lib.10.c.15.

Idemque eſſe in ſtatuto mariti conſenſum in contractibus mulieris requirente. nu.3.

Statuentes poſſe reuocare ſtatutum, quod irreuocabile eſſe ſtatuerant niſi illud iurauerint; n.18. li. 9.c. 37.

Niſi iuſta cauſa ſuperueniat: ibi d.

Statuto ſi puniatur offendens poteſtatem, non intelligitur eodem puniri eſſe qui offendunt illius filios; nu.2.lib. 8.cap.25.ex Bald.

Nec vxorem; nu.3.ex Io. Andr. ſententia, & 4.

Sed contra eundem Baldum alibi ſentire. nu.5.

Statutum ſine cauſa rationabili in præiudicium alicuius tenet; nu.11.lib.8.c.23.

Quomodo patet Auctor reſoluendam eſſe difficultatem an ſtatuta recipiant interpretationem extenſiuam, n. 24.li.8.c.9.

Statutum quando loquitur ſpecificè & ponitur ratio generalis ſtatutum debere attendi in exorbitantibus; nu.2.lib.2.c.14.

Statutum quod requirit in actu duos notarios non habet locum in caſu neceſſitatis, quia vnus ſufficit, num.39. lib.10.cap.32.

Statuto ſi caueatur ut non poſſit aliquis effici ciuis, niſi prius a conſilio generali ciuitatis recipiatur, ſic receptus à reformatione ſimpliciter loquente de ciue comprehenderetur: nu.6.& 7.lib.8.cap.24.

Statutum ſimpliciter loquēs de filia ob rationem expreſſam extenditur ad nepotem, nu.12.lib.5.cap.13.

Quid in ſtatuto excludente matrem à ſucceſſione filij ſtā tibus agnatis an excludere intelligatur auum maternum remiſſiue, nu.13.ibid.

Statutorum quædam eſſe fauorabilia, quædam odioſa, n. 30.lib.8.cap.1.

Statuto prohibēte vinum extra territorium efferri comprehendit etiam illum qui guſtus gratia uini amphoram tulerit, nu.7.li.7.c.26.

Statutum excludens à collegij ingreſſu eum qui exercuerit artem vilem intelligitur de eo qui proprijs manibus exercuerit artem uilem, nu.23.li.3.c. 20.

Statutis Ticinenſibus conceſſa fuiſſe priuilegia numero duodecim liberorum, nu.17.li.10.c.20.

Statuta interpretanda eſſe vt quantominus fieri poſſit offendatur ius commune, nu.5.lib.5.c.7.

Statutum quod de qualibet lite debeat ærario communis refundi triceſima habet locum in æſtimatione fundi in litem deducti, qui ex ſui natura non poteſt pati triceſſimam, nu.6.lib.1.c.11.

ſtatuta eſſe ſtricti iuris, nu.27.lib.8.c.2.

ſtatutum vt bannitus poſſit impune occidi ualere; nu.36. lib.10.cap.33.

ſtatutum non verificari in tacitis, quæ pro expreſſis habentur, nu.17.lib.2.c.18.

ſtatutum prædictum debere intelligi de his quę immediatè ab ipſo inſtrumento proficiſcuntur, n.18.li.2.c.18.

ſtatuto ſi prohibeatur reformatio in fauorem bannitorū intelligitur quoque prohibita propoſitio, nu.12.libr. 7.capit.26.

ſtatutumq́ Florentię quo omnis Guelfus prohibetur contrahere matrimonium ſub certa pœna cum aliqua muliere ex commutatibus ſte Baptiſtis nō perduci ad contrahentem ſponſalia, nu.13.li.7.c.26.

ſtatutum puniens ſyndicos vel conſules villarum non denunciantes delicta locum non habet contra ignorantes. nu.14.lib.10.c.31.

ſtatutum diſponens de vero actu hominis non comprehendit actum ratificantis qui operatur ficte, numero 9. lib.3.cap.19.

ſtatuto ſi propter maſculos excludantur fœminę, inſtitutis filijs nō cenſentur comprehenſæ filię, n.8.li.10.c.9.

ſtatuto ſi caueatur ut pater teneatur aſſignare legitimā filio delinquenti non procedere id in nepote, numero 1.li.7.cap.15.

ſtatutum loci ius commune appellari in loco, nume.29. lib.10.capit.11.

ſtatutum puniens perſonam, non ligare vniuerſitatē quæ ficta eſt perſona, nu.14.lib.3.c.16.

ſtatutum imponens pro atroci delicto leuem pœnam, ut turpe ac ignominioſum non tenet, nu.2.li.7.c.10.

ſtatutum non habet locum contra proponentem collectā in caſu neceſſitatis, nu.51.li.10.cap.31.

ſtatutum loquens in caſu uero non trahitur ad fictum, nu. 10.lib.3.cap.19.

ſtatuto vel conſuetudine, vbi caſus non reperitur determinatus, ſed à iure cōi illi ſtatur, nu. 22. li.7.c.27.

I N D E X.

Statuentes ſi expreſsè voluiſſent facere ut ſignificatio quæ inducta fuiſſet, per communem loquendi propria eſſet potuiſſe id facere, nu. 2. lib. 4. c. 7.
Statuta maſculos fœminis præferentia in omnibus ferè ciuitatibus Italiæ haberi. nu. 4. lib. 4. c. 7.
Statuta ex uerbis latioribus in pręmijs poſitis recipere extenſionem, nu. 10. li. 5. c. 14.
Statuta quæ ſine extenſione effectum non habent debere extendi, nu. 4. li. 6. c. 4.
Statutum requirens conſenſum intelligi de uero, nume. 12. lib. 3. c. 19.
Statuto ſi prohibeantur portari vniones, intelligi de ueris, & non de fictis, nu. 15. li. 3. c. 19.
Statutum vbi aliàs fieret aluſorium trahitur ad caſum fictum, nu. 13. li. 3. c. 20.
D. Alciatus qualiter diſtinxerit ĩ hac cõtrouerſia, n. 14.
Statutum quòd inſtrumenta habeant executionem paratam intelligi de illis expreſſis tunc in inſtrumento, nu. 13. lib. 2. cap. 18.
Statuta & priuilegia nuncupatim alicuius peculiaris perſonę gratia facta, eius nomine expreſſo ad alias pſonas non trahi, nu. 1. lib. 8. c. 24.
Statuta & reſcripta intelligenda eſſe ſecundum æquitatem, nu. 4. lib. 6. c. 3.
Statutum imponens pœnam mille ducatorum uel aliam arbitrio Iudicis intelligendum eſſe de æquali, nu. 17. lib. 3. cap. 16.
Statutum Ticinenſe 98. in ciuilibus quomodo intelligendum, nu. 14. li. 9. c. 22.
Statuta & conſtitutiones ex probabili ignorãtia aliquos non ligant. nu. 30. li. 10. c. 31.
Statuti verbis inſeruiendum eſſe, nu. 30. li. 8. c. 4.
Statutum diſponens vt aliquis citetur perſonaliter, vel ad domum habitationis intelligitur ita ut ſufficiat alterutrum non ſeruato ordine iuris communis, nu. 15. lib. 1. cap. 13.
Statuto vbi cauetur ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia ſemper ſit extenſio, nu. 12. lib. 8. c. 3.
Statutum Ticinenſe in ciuilibus ſub nu. 2. de ordine mittendi in poſſeſſionem tædialem declaratur, num. 17. lib. 10. cap. 30.
Statutum ſi diſponat ut filiusfam. poſſit facere teſtamentum, leges omnes loquentes de teſtamentis trahuntur ad illud ſtatutum. nu. 5. li. 6. c. 5.
Statutaria materia interpretationis in tradenda doctrina Dynum defeciſſe, nu: 17. lib. 8. c. 4.
Statutum Ticinen. in Ciuil. 97. declarari, n. 3. li. 6. c. 20.
Statuto ſi caueatur ut nullus ex magnatibus poſſit ingredi palatium non exaudictur de medico & chirugo.
Statuto puniente eum qui ſanguinem fecerit in palatio non comprehendi tonſorem qui venam ſecuerit.
Statuam alicuius honoris gratia poſitam deiiciens iudicis arbitrio punitur. nu. 356. li. 5. c. 10.
Stellionatus in crimine pœna iudicitur iudicis arbitrio nu. 36. lib. 5. c. 20.
Sterilis annus quando dicatur maximè uariatum fuiſſe ſententijs à Doctor. nu. 35. lib. 10. c. 25.
Sterilem dici annum cum dimidiam penſionis conductor ſoluere nõ poteſt, deductis impenſis, n. 39. li. 10. c. 25.
Sterilem rem eccleſiaſticã poſſe ſine ſolemnitatibus alienari, nu. 38. lib. 10. c. 25.
Aliud tamen eſſe in fundo minoris ſterili, nu. 39.
Et qua ratione, numero 40.
Sterilitate ipſius rei à generalibus iuris concluſionibus ſæpius recedi, nu. 34. lib. 10. c. 25.
Sterilitas grauis quæ dicatur in iudicis eſt arbitrio, nu. 342. lib. 5. c. 20.
Stylum Curiæ induci per lapſum decennij, numero 9. libro 9. capit. 12.
Stylum ac conſuetudinem plurimum poſſe in interpretatione facienda, nu. 1. lib. 6. c. 16.
Stylum curiæ facere ius, & pro lege haberi, numero 2. lib. 6. capit. 16.
Interpretariq́; pacta ac vltimas voluntates, nu. 3. ibi.
Stipulatio pœnalis ita committitur aduerſus eum qui procuratorem meum prohibet, quemadmodum contra eũ qui me prohibet, nu. 8. lib. 8. c. 19.
Stipulationem triplici munitã eſſe funiculo, conſenſu, ſolennitate uerborũ, & pręſentia partium, n. 3. li. c. 17.
Stipulationem eſſe magis ſolennem contractum omnibus contractibus nihilq́; illi addi poſſe præter id quod a lege ſtatutum eſt, nu. 4. li. 1. c. 17.
Stipulationem reſpectu facti interrogationis præcedentis & reſponſionis ſubſequentis non niſi impropriè ac fictè à iure induci, nu. 2. lib. 3. cap. 24.
Idemq́; in ſententia ob ſolennitates quæ requirunt factũ ibi quas non niſi impropriè ac ficte lex inducit. nu. 4.
Quod verum eſt quando factum ad actum neceſſarium non adeſt ſecus ſi adſit, quia tunc ob adminiculum iuris ad veritatem recurrimus, nu. 5.
Stipulationem generis non expreſſa qualitate nec quantitate, nec ſub intellecta nullam eſſe, nu. 2. li. 3. c. 15.
Veluti ſi triticum ſimpliciter ſtipularetur, nu. 3.
Idemq́; eſſe in legato generis, nu. 4.
De æquitate Canonica poſſe agi ex omni promiſſione incerta. numero 5.
Stipulationem pœnalem de non offendendo non trahi ad amicos adhęrentes, ac eos qui ſunt factionis ipſius ſtipulatoris, nu. 19. lib. 8. c. 19.
Stipulationes prætoriæ ambiguitatem habentes quomodo intelligenda ſint, nu. 15. lib. 3. c. 18.
Stipulationem firmiſſimum omnium eſſe contractum cum interrogationeq́; pręcedente ac reſponſione ſubſequente fieri ad oſtendendum magis deliberatum animum promiſſoris uolentis ſe obligarę ad nutum arbitriumq́; interrogatoris. nu. 7. lib. 1. c. 17.
Stipulationem proprie contractum non dici vulgò, quia non habet vltro citroque obligationem, numero. 17. lib. 3. cap. 1.
Stipulationem etiam extendi, nu. 20. li. 8. c. 2.
Strages multorum quando facienda eſſet, vel graue aliquod ſcandalum immineret ſi multitudo puniretur, illi parcendum eſt, nu. 39. li. 10. c. 19.
Strictam ſignificationem eſſe vocis generalis coangustationem ut vnum vel aliqua tantum ex pluribus contineat, nu. 13. lib. 7. c. 4.

Strictè

Strictę ſignificationis diſputationem verſari in iis caſibus, in quibus verbum generale ſuas ſpecies habet proprio nomine deſtitutas uel aliquas ex his. numero 1. libro 2. cap. 5.

Studioſorum vtilitatis gratia Auctorem nullum ſubterfugere laborem, n. 12. lib. 9. c. 23.

Stuprans propriam ancillam pœna arbitraria afficitur, nu. 357. lib. 5. cap. 20.

Stuprans virgineme nondum viripotentem iudicis arbitrio punitur nu. 358. lib. 5. c. 20.

Stuprandi animus non præſumitur in iis quæ ſcientibus domeſticis de curru deſcendunt, n. 210. lib. 5. c. 19.

Subdis iunctiuam eſſe quādo ſenſus coniungitur licet uerba diſiungantur. nu. 71. li. 3. c. 10.

Subdiſiunctiuæ aſſertiones quæ dicantur, nume. 4. li. 3. capit. 16.

Subditus honeſtus alicuius domini non poſſe ab eo compelli vt ſe conferat in illius domum tripudii gratia. n. 8. lib. 7. cap. 37.

Subditus præſumitur qui paret mandatis, & agit ea quę ſunt ſubditi, nu. 632. lib. 5. cap. 18.

Subditum teneri adiuuare dominum etiam contra proprium patrem uel filium, nu. 14. lib. 70. c. 16.

Subditi habent præſumptionem pro ipſis contra dominos, nu. 688. lib. 5. c. 18.

Subditi vt diuites præſeruentur publice intercęſſe, nu. 4. lib. 9. c. 26.

Subiectam materiam multum operari & facere vt verba improprientur, nu. 22. lib. 4. c. 4.

Subiecta talia eſſe præſumūtur, qualia prædicata demonſtrant, numero 689. libro 5. capit. 18. & numero 3. lib. 1. cap. 4.

Subiecta materia latiſſimum eſſe campum in interpretatione facienda, n. 4. li. 6. cap. 16.

Sublata agnationis & cognationis differentia in ſucceſſionibus cenſeri quoque ſublatam eſſe in tutelis, num. 12. lib. 10. c. 3.

Subreptionis exceptio non præſumitur ſublata quamuis reſcripto tollantur omnes exceptiones, nu. 211. libro 5. cap. 19.

Subrogatio vbi facta non eſt in caſibus à vero caſu ad fictum ſubrogatum non progredimur, n. 7. lib. 8. c. 20.

Subſcribens præſumitur habere notitiam omnium quæ ſupraſcripta ſunt, nu. 661. lib. 5. c. 18.

Subſidio pro charitatiuo quantum exigi debeat iudicis arbitrio decernitur. n. 348. li. 5. c. 20.

Sub ſtatuto de bonis ad cridas ponendis, non comprehendi hereditatem iacentem, nu. 28. li. 5. c. 20.

Subſtitutio vulgaris ſi facta fuerit cum dictione taxatiua tantū excludit ſubſtitutionem pupillarem tacitā, nu. 3. lib. 9. c. 15.

D. Alciat. contra ſentire nullo habito reſpectu virium dictionis taxatiuæ ac geminationis.

Quomodo putet Auctor conciliandas eſſe contrariantes interpretum ſententias reſpectu extenſionis faciendę, vel non faciendæ in ſubſtitutionibus, n. 7. 8. & 9.

Subſtitutionem, quæ eſt conditionalis inſtitutio, verificari quoq; in tacita ſubſtitutione, n. 14. li. 9. c. 16.

Subſtitutio vt poſſit de caſu ad caſum trahi communem eſſe opinionem, n. 19. li. 9. c. 4.

Niſi teſtatoris mens ſtaret pro excluſione, nu. 20.

Vel ſubſtitutio eſſet facta in pœnam ſubſtituti, n. 71.

Aut ageretur de extenſione facienda de perſona ad perſonam, nu. 22.

Subſtituto vocato in caſum mortis non cenſetur factus eſſe locus, quando uxor eſſet iuuenis, per trāſitum ad 2. vota, n. 14. li. 9. c. 23.

Vix, tamen eſſe vt huic limitationi poſſit eſſe locus numero 15.

Subſtitutum filio maſculo naſcituro ſi moriētur in pupillari ætate admitti quoq; vbi mortua matre excecto vētre filius extractus ſit & moriatur in pupillari ætate, nu. 16. lib. 9. c. 6.

Subſtitutum poſt mortem vxoris cui prędium a marito relictum fuerat donec vidua permaneret, illa ad ſecundas nuptias tranſeunte habiturum eſſe prędium; n. 8. lib. 9. c. 4.

Subſtitutionem fideicommiſſariam verificari etiam ſi verba omnino deficiant, nu. 6. li. 1. c. 22.

Auctoremq; conciliare communem cæterorum ſententiam cum opinione Tornielli, nu. 7.

Subſtitutionem compendioſam in ſe habere caſus omniū ſubſtitutionum, n. 30. li. 9. c. 7.

Sufficiens cautio quæ dicatur index arbitratur, numero 346. li. 5. c. 20.

Magnos ſæpè viros, & magna exempla daturos, veruecum in patria craſſoq; ſub aere naſci, numero 19. lib. 10. c. 26.

Summa quanta eſſe debeat, ut ea accepta mulier ex ſua interceſſione obligetur iudicis arbitrio dimittitur, nu. 352. li. 5. c. 20.

Summa vna quando non dicatur ab altera diuerſa ob tēporis interuallum index arbitratur, numero 390. li. 5. cap. 20.

Summus pontifex quibus cauſis habeat facultatem priuandi Imperat. ac Reges & transferendi imperium, nu. 28. li. 10. c. 17.

Sum. Pont. poſſe Imperatorem ac Regem inutilem priuare imperio ac Regno, n. 26. lib. 10. c. 17.

Sum. Pont. vbi diſpenſat ut quis poſſit habere duo beneficia curata intelligi quoq; diſpenſaſſe ſuper reſidētia, nu. 8. lib. 6. c. 18.

Sumi præſumitur contentio ex perſona alicuius bona fide, n. 63. lib. 5. c. 18.

Suorum appellatione filios intelligi, vt in ſubſtitione quæ facta foret de Titio & ſuis, n. 1. lib. 3. c. 6.

Idq; etiam procedere in fœmina quæ liberos in poteſtate non habet, nu. 3.

Suppellectilis vel fundi legatum ad certas tantum ſpecies ex teſtatoris voluntate perſtringi, n. 14. li. 7. c. 4.

ſuperfluum dici non poteſt quod aliquos effectus & declaratorios operatur, n. 30. li. 10. c. 23.

ſuperiorum ordines ex cauſa neceſſitatis inferiores tranſgredi poſſunt, n. 58. li. 10. c. 32.

ſuperioris auctoritas ſemper cenſetur excepta, nu. 663. lib. 5. ca. 18.

ſuppoſita

Suppoſita non præſumitur quæ ad parentibus chara habita fuiſſe filia dicitur.nu.206.li.5.c.19.

Suſpectus de adulterio quando innocentiam ſuam purgauerit iudicis arbitrio ſtatuitur,n.355.li.5.c.20.

Suſpectus quibus ex cauſis quis præſumatur,nume.690. lib.5.cap.18.

Suſpectus eſſe præſumitur qui pro inuito vult procurationis officio fungi,nu.640.lib.5.c.18.

ſuſpecta ſcriptura qui vtitur, vt illi in iudicio fidem imponat,falſarius eſſe præſumitur,n.639.li.5.c.18.

T

TAbellas pictas in diuorum templis ſuſpenſas ſignificare,numero 11. lib.1.cap.3.

Tabellio creatus tempore peſtis ſed non matriculatus poterit nihilominus conficere inſtrumenta, & rogari de illis.n.53.li.10.c.27.

Tabelliones ab inopibus nõ exigere ſcripturarum mercedem & alios pleroſq; n.29.lib.10.c.14.

Tabellio quando præſumatur rogatus, numero 721. lib. 5.cap.18.

Tacens in iudicio præſumitur conſentire, ac ius ſibi competens remittere, n.706.li.5.c.18.

Tacens non præſumitur conſentire in ijs quæ illi præiudicialia ſunt.n.222.lib.5.c.19.

Tacitum populi cõſenſum legem expreſſam in totum ac pro parte poſſe abrogare, n.6.li.2.c.13.

Tacitum non haberi pro expreſſo prçter nimiam incertitudinem,nu.7.li.2.c.18.

Tacitum non habetur pro expreſſo, quando ex una tantum parte agitur,vt habeatur pro expreſſo, numero 8.li.2.cap.18.

Tacitum eſſe quod colligitur per ſolam rationem intellectus.nu.2.lib.2.c.8.

Tacitum conſiſtere in interpretatione iuris expreſſum non,n.5.li.2.c.8.

Tacitum quando habeatur pro expreſſo & è contra.nu. 25.lib.9.c.36.

Tacita diſpoſitione in ijs caſibus in quibus pro expreſſa habeatur an ſit ex legis vel hominis diſpoſitione.nu. 27.lib.9.c.37.

Tacitum quando ex diſpoſitione hominis eſſe dicatur,n. 29.lib.9.c.367.

Tacitum illud dici quod inducitur ex interpretatione Iuris.n.6.li.2.c.12.

Tacita ratio quę dicatur,nu.24.li.7.cap.23.

Tacitam voluntatem quæ ex coniecturis ſumitur idem operari ac expreſſam.nu.53.lib.9.cap.36.

Etiam ſi ſequatur annullatio actus,ibid.

Tacitum quid ſit,nu.1.li.9.cap.38.

Tacitè actum dici quod ex mente atq; intentione contrahentium uenit,n.6.li.5.c.12.

Tacitum illud dici quod colligitur ſolum per rationem intellectus,n.37.li.6.c.1.

Tacitum conſiſtere in interpretatione iuris, expreſſum non.n.38.lib.6.c.1.

Tacitum an ex legis vel hominis diſpoſitione dicatur ea in quæſtione quomodo putet Auctor diſtinguendum, n.2.li.9.c.38.

Ex diſpoſitione legis & non hominis eſſe facere, ut tacitum habeatur pro expreſſo,nu.3.li.9.c.32.

Quia præſtari talis operatio non poteſt niſi per fictionẽ, numero 4.

Tacitum ne habeatur pro expreſſo quando & in quibus poſſint diſponentes inducere, numero 13. 14. & 14. lib.9.cap.38.

Tacita ratio quid ſit,n.4.lib.5.c.12.

Tacitę atq; actualis expreſſionis eundem ſemper eſſe effectum,n.1.li.2.c.2.

Taciturnitas longa facit præſumi contra ipſum tacentẽ, nu.767.li.5.c.18.

Talis quit eſſe præſumitur,qualia verba profert,numero 2.li.1.c.4.

Talia ſunt ſubiecta,qualia prædicata demonſtrant,num. 3.lib.1.n.4.

Tam licitum eſſe argumentum a ratione legis quam ab ipſa lege,nu.5.li.5.c.13.

Tarditatem temporis inducere iuris communis reſtrictionem,nu.29.li.10.c.29.

Vt in eo qui debito tempore non petijt petitorium ſuſpendi ibidem.

Taxatiuam dictionem eſſe excluſiuam omnium quæ non reperiuntur incluſa,n.11.li.7.c.7.

Taxatiuam dictionem dici extenſionis excluſiuam, nu. 15.lib.8.c.18.

Taxatiua verba habere in ſe implicitam negatiuam, vt aliter fieri non poſſit.n.16.lib.8.c.18.

Adeoq; extenſionem non ferre ut etiam reſtringant actũ fauorabilem.nu.17.

Taxatiua dictione nunquam ſimilia & æquipollentia intelligi eſſe excluſa,n.15.li.7.c.7.

Nec ea quæ de conſuetudine fieri ſolent,n.16.ibi.

Taxatiua dictione non intelligi factam eſſe correctionẽ quando a lege facta eſt extenſio,nu.13.li.7.c.7.

Taxatiuæ dictionis naturam eſſe ſic penitus extranea includere,ut tamen omnia ad rem pertinẽtia includat, nu.14.li.7.c.7.

Taxatiua verba ſemper habere implicitam negatiuam, nu.4.li.6.c.23.

Taxatiua verba adeo extenſionem non facere, ut etiam actum fauorabilem reſtringant.n.5.li.6.c.23.

Taxatiuam dictionem in natura fauorabili excludere tãtum caſus rationis diſſimilitudinem habentes, nume. 8.lib.7.c.8.

Niſi agatur de extenſione facienda quò ad alias pſonas. nume.9.

Quòd tamen non eſt verum quando perſona ad quam fieret extenſio veniret ſub lata ſignificatione,n.10.

Vel quando ſumus in fauorabilibus,n.11.

Aut verſamur in communiter vel generaliter æquiparatis.nu.12.

Quam diuerſa methodo in hac materia explicanda vſi fuerint Iaſ.Rip.Alciat.& Gammar.nu.13.

Taxatiuam

Taxatiuam dictionem non excludere caſus ſimiles. nu. 6.lib.6.c.13.

Sed in pleriſq; quoq; caſibus admittere extenſionem ve lati cum eſt circa id quod aliâs non erat diſpoſitum, numero 7.

Vel quando verſaremur in alia materia quam correctoria,num.8.

Aut in ijs quæ ſunt de natura actus,nu.9.

Reſultaretuè abſonus intellectus,nu.10.

In ijsq; quibus derogatum non cenſetur per dictionem taxatiuam,nu.11.

Et vbi materia eſſet fauorabilis,nu.12.

Seu acceſſoria tractaremus, nu.13.

Vel quando aliter de mente diſponentis conſtaret,n.14.

Aut in ijs quæ ſunt magni præiudicij quæ non cenſentur excluſa per dictionem taxatiuam,nu.15.

Vel maiora expreſſis,nu.16.

Et quando agitur de eo quod cenſetur vnum & idem per repreſentationem.nu.17.

Summusq; in æquipollentibus.nu.18.

Ac in ijs quæ excludi expreſſe non potuerunt,nu.19.

Et in caſu l.1.§.1.de hæred.inſtit.nu. 20.

Habere tamen hunc caſum multas difficultates quæ reſolui poſſunt ex dictis Cranetæ,nu.21.& 22.

Taxatiuam dictionem negationem inducere, numero 2. lib.6.c.13.

Tadialis poſſeſſio quid ſit,n.18.lib.10.c. 30.

Tranſlationem metaphoram eſſe apud græcos, differreq; ab abuſione quam ipſi κατάχρησιν vocant, nume.15. lib.1.capit.5.

Tranmiſſionis ratione infirmiores eſſe vltimas voluntates contractibus,nu.10.li.9.c.39.

Tempus in priuatorum ſubhaſtationibus fiendis iudicis eſt arbitrarium.nu. 414. lib.3.c.20.

Temporis antiquitate plenaq; tributa priuilegia multis exemplis declarari remiſſiue,n.35.li.10.c.29.

Tempore peſtis poſſe è turri uel aliquo eminenti loco poſſeſſionem alicuius rei quæ in conſpectu ſit aprehendi, vbi non liceat ad rem ipſam accedere,numero 36.li. 10.capit.27.

Tempore peſtis quis baptizari poteſt in priuata domo,n. 37.lib.10.c.27.

Temporis tarditatem inducere iuris communis reſtrictionem,nu.29.lib.10.c.29.ut in eo qui debito tempore non petijt petitorium ſuſpendi,ibi.

Tempus vnum an alterum concipiat in ſtatutis, numero 2.lib.8.ca.29.

Et quid Bar.ſentiat,nu.2. & 3.

Tempus ſiſtendi aliquem in iudicio iudicis arbitrio temperatur,nu.393.li.5.c.20.

Tempus ceſſionis in ſolutione publicarum functionum,ut ceſſantis bona ſubhaſtentur iudicis eſt arbitrarium, nu.376.li.5.c.20.

Tempus intra quod quis tacite religionem profeſſus eſſe dicatur,iudicis arbitrio relinquitur.numero 397. li. 5.capit.20.

Tempus octo dierum quod retrahendi gratia conceditur iudicis arbitrio intelligitur,nu.398.lib.5.c.20.

Tempore peſtis multo magis locum habent quę in remiſſione teſtamentaria dicta ſunt,quando locus peſte infectus tunc temporis eſt quadragena perficienda addictus,n.11.lib.10.c.27.

Tempus excedens hominum memoriam coniungi alteri antiquo tempori ratione vicinitatis, & ratione ſymboli,n.16.lib.4.c.9.

Tempus præteritum quando coniungitur antiquo procedit regula,quod de præſente in præteritum præſumitur,n.17.& 18.lib.4.c.9.

Tempus longum non facit præſumi bonam fidem,numero 223.lib.5.c.19.

Tempus longum non ſufficit in præſumenda ſolennitate, nu.224.lib.5.c.19.

Tempore peſtis clericus abſq; veniæ impetratione poterit coram Iudice laico teſtimonium dicere,nu.47.li.10.

Tempore peſtis poteſt laicus abſoluere excommunicatũ, ac audire confeſſionem,nu.48.lib.10.c.27.

Tẽpus intra quod præſumitur quis legem latam ſciuiſſe iudex arbitratur, nu.420.li.5.c.20.

Tempus architecto præſtituitur iudicis arbitrio,numero 421.lib.5.c.20.

Temporis antiquitate rerum alienarum dominia acquiri,nu.30.li.10.c.29.

Tempus quod dicatur modicum in conductione ſuperficiei iudicis arbitrio decernitur.n.384.li.5.c.20.

Tempus intra quod dominus ratam habẽs ſolutionem falſi procuratoris debitorem liberet iudicis arbitrio relinquitur,n.345.li.5.c.20.

Tempus intra quod legatur ſe præparet ut cenſeatur eſſe in legatione iudicis arbitrio ſtatuitur,numero 386. lib.5.c.20.

Tempus agendi & excipiendi iudicis arbitrio ſtatuitur, nu.387.lib.5.c.20.

Tempus electionis à teſtatore non definitum à Iudice decernitur,nu.388.li.5.c.20.

Tempus intra quod moroſus interpellatus expectetur iudicis arbitrio diſcernitur,n.389.li.5.c.20.

Tempus intra quod is emat qui emere debet ne alteri uędatur in iudicis eſt arbitrio,n.390.li.5.c.20.

Tempus intra quod delinquens confeſſionem factam in tormentis ratificet iudicis arbitrio committitur, nu. 391.lib.5.c.20.

Tempus intra quod venditor poſſedit venditione facta, ut arguatur contractus ſimulatus cum perpenditur iudicis arbitrio remittitur,nu.392.li.5.c.20.

Tempus ad perquirendũ abſentem cum neſciatur in quo loco ſit iudicis arbitrio aſſignatur,n.394. li.5.c.20.

Tempore peſtis maritus non tenetur reddere debitum vxori contagioſæ.nu. 38.li.10.c.27.

Tempus peſtis excuſat eum qui citatus ſit ad locum infectum.39.li.10.c.27.

Tempus peſtis facit dormire inſtantiã.n. 40.li.10.c.27.

Impedit curſum fatalium, nu. 41.

Delegatum excuſat qui alio loco loco quam debuerat ſententiam tulit.nu.42.

Et iudicẽ q durãte eo t pe i aliena diœceſi ius dicit,n.43.

Tpe peſtis omiſſo medio appellari pot,nu. 44.li.10.c.27

Tempus deliberandi in iudicis arbitrio eſt poſitum, nu. 364.lib.5.c.20.

Tem-

Tempus accedendi ad locum ſolutionis eſt iudici arbitrarium, nu. 365. li. 5. c. 20.

Tempus quod antiquum dicatur iudex arbitratur, numero 366,

Et quod antiquum dicatur in ſententia iudicis, nu. 367. lib. 5. c. 20.

Tempus longum quod dicatur in locationib. bonorum eccleſiæ, nu. 968.

Tempus deueniendi ad ſecundum decretum, iudici eſt arbitrarium, nu. 359.

Tempus intra quod mora purgari poſſit iudicis arbitrio relinquitur, nu. 370.

Tempus illud modicum quod datur condemnato ex laudo eſt iudici arbitrarium, nu. 372. li. 5. c. 20.

Tempus incontinenti quod dicatur in probationib. eſt iudici arbitrarium, nu. 372.

Tempus hæredi ſtatuitur arbitrio iudicis ad probandum fideicommiſſum a teſtatore factum non eſſe, nu. 373. lib. 5. c. 20.

Tempus quod ſtatim dicatur in probanda exceptione iudex arbitratur, nu. 374.

Tempus incontinenti intra quod tertius de iure ſuo probet eſt iudici arbitrarium, nu. 375.

Tempus quod conceditur debitori acceptanti literas, ne videatur fateri indebitum eſt iudicis arbit. relinquendum, nu. 376. li. 5. c. 20.

Tempus deſtinati uſus in mutuo iudicis arbitrio eſt commiſſum, nu. 377.

Tempus intra quod conceſſum precarium reuocari poteſt iudici eſt arbitrarium, nu. 378.

Tempus quod mulieri conceditur ad reſpectū rei mariti a ſe commodato datæ iudicis arbitrio ſtatuitur, numero 379.

Tempus intra quod oblinio iudicatur iudicis arbitrio relinquitur, nu. 389.

Tempus quod conceditur debitori ut ſolutionem præparet iudicis arbitrio relinquitur, nu. 381.

Tempus condemnato ad ſoluendum iudicis arbitrio ſtatuitur, nu. 382.

Temporis circumſtantiam multum ad interpretationem conferre nu. 27. li. 4. c. 10.

tempus intra quod ſtipulatio de bonis conferendis committitur in iudicis eſt arbitrio, num. 383. lib. 5. c. 20.

tempus peſtis excuſare a periurio, nu. 20. li. 10. c. 27.

A pęna, nu. 21.

Præbere iuſtam cauſam diſcedendi a cultura, nu. 22.

Excuſat a reſidentia, nu. 23.

Et a curſu præſcriptionis, nu. 24.

A non petita feudi inueſtitura intra annum, nu. 25.

Ab electione facta loco non ſolito, nu. 26.

A conuiuatione in eccleſia, nu. 27.

A pęna ſtatuti imponentis pęnam facienti propoſitionē de imponendis collectis, nu. 28.

A datijs & a Gabellis, nu. 29.

A repreſalijs, nu. 30.

A ſolennitate per ſtatutum requiſita, nu. 31.

Ab interritu pecudum, nu. 32.

A coronatione imperatoris alibi facta quam in loco ſolito.

Tempore pacis ab ijs diſcedi quæ tempore belli conſtituta fuerunt. nu. 1. li. 10. c. 29.

terminos naturę ac intellectus uerborum Cępolā confundere cum inſtrumentis quorum ope peruenimus ad intellectum & cognitionem naturæ uerborum, n. 3. li. 1 cap. 8.

termini ſunt iudicis arbitrio diſtinguendi. nu. 394. li. 5. cap. 20.

terminorum motores iudicis arbitrio pœnas patiuntur, nu. 428. li. 5. c. 10.

tertius qui conſecutus fuerit bona ablata tempore belli in executione ſententiæ quæ tempore pacis reſcindatur tenetur ea reſtituere, nu. 12. li. 10. c. 29.

teſtamenti factionē accipi in actiua paſſiuaque ſignificatione, nu. 4. li. 4. c. 2.

teſtamentum factum a peregrino in caſu neceſſitatis coram tribus teſtibus ualet, nu. 78. li. 10. c. 32

teſtamenti annullationem quandam eſſe pœnam, nu. 28. lib. 9. c. 4.

teſtamentum inter liberos præſumitur habere clauſulam omni meliore modo, nu. 222. li. 5. c. 18.

teſtamentorum pluralitas non præſumitur niſi probetur nu. 225. li. 5. c. 19.

teſtamentorum ſolēnitas remiſſa intelligitur tempore peſtis, nu. 3. lib. 10. c. 27.

teſtamenti uocem ſtrictè accipi ut definitur, in l. j. de teſtam. nu. 18. lib. 2. c. 4.

teſtamentum primum per ſecundum præſumitur teſtator uelle reuocare, nu. 703. lib. 5. c. 18.

teſtamenti ſolennitas remittitur ei qui teſtamentum ruri condidit, nu. 1. li. 10. c. 26.

Et an priuilegium iſtud ſit tributum loco, uel perſonis in loco, nu. 2.

Et Iaſ. perſonis in loco putare eſſe tributum. ibi.

Sed Ripam contrarium ſentire, nu. 3.

teſtamenti approbatio uel improbatio facta per tutorem illi non nocet, neque prodeſt quando uenit ex perſona propria, nu. 3. li. 10. c. 32.

teſtamenti interpretatio ad quos pectet ſecundum Bar. nume. 11. li. 10. c. 7.

Quidque alij ſentiant, nu. 12.

teſtamentum tempore peſtis cum quinque teſtibus perfici communiter teneri, nu. 5. lib. 10. c. 27.

Quidque illa in me cæteris præciſius affirmat Tortius, nume. 6.

Qui ſenſerint ut remiſſa non cenſeatur teſtamentaria obſeruatio illo tempore, num. 7.

Ripa quando ſenſerit diſtinguendum eſſe in iſta materia, nu. 8.

Cuius ſententiæ accedit Auctor, & qua ratione, numero 9.

teſtari qui de iure non poſſunt, eos non impropriè dici inteſtatos, nu. 3. li. 6. c. 20.

Non ſolumque habere locum in ijs qui cum teſtari potuiſſent uoluerunt inteſtati decedere; ſed etiam in eorum hæreditatibus qui teſtamentum facere nequiuerunt, nu. 5.

teſtari qui non poteſt etiam codicillari, num. 2. lib. 6. capitulo 16.

Teſtator in dubio non præſumitur facere uelle diſpoſitionem inanem,n.226.li.5.c.19.

Teſtator cum facit mentionem tranſitus ad ſecundas nuptias cenſeri exeludere caſum mortis, n.9.li.9.c.14.

Teſtatoris diſpoſitio quando cum iure communi ſymbolum habet ſemper iuris communis diſpoſitioni conformatur,n.1.& 2.li.10.c.9.

Teſtator ſi hęredem inſtituat ſub infraſcriptis conditionibus, etiam ſi eas non adijecerit, nihilominus ualet inſtitutio,n.49.li.9.c.36.

Teſtator ſi iuſſit picturas ab hærede fieri ſub certa pœna in quadam eccleſia,& reperiantur facta hęres excuſatur a pęna,n.22.lib.9.c. 5.

Idq́; procedere iu pœna excõicationis quæ ab epiſcopo imponitur cõtra non implẽtes uoluntatẽ defuncti.n.22.

Teſtator præſumitur magis diligere nepotes quam filias, nu.723.li. 5.c.18.

Teſtator iubens ſeruũ alteri ſeruire quã hęredi, pręſumitur legare operã et non proprietatẽ,n.724.li.5.c.18

Teſtator relinquens ſeruo libertatẽ ſub conditione impoſſibili,præſumitur nolle relinquere,n. 725. li. 5.c.18.

Teſtator relinquens ſeruo militiã præſumitur non fuiſſe relicturus ſi ſeruum ſciuiſſet,n.726.li.5.c.18.

Teſtator diuidens patrimonium, ac plura conferens filio quàm filiæ præſumitur quoq; collocationem dotis uoluiſſe ceſſare,n.727.li.5.c.18.

Teſtator præſumitur uoluiſſe ſeruare iura inteſtatæ ſucceſſionis inter ſibi ſuccedentes ab inteſtato, nu. 729. lib.5.c.18.

Teſtator præſumitur inter fratres æqualitatem ſeruare voluiſſe,n.730.li.5.c.18.

Teſtator magis præſumitur diligere eos qui ſunt in rerum natura & inter illos qui maius habent iudicium, & qui magis illi ſunt coniuncti,n.731.li.5.c.18.

Teſtator pręſumitur conſeruare ius legitimarum ſucceſſionum,ut lex interpretatur,nu.732.li.5.c.18.

Teſtator magis præſumitur diligere eos qui ſunt de agnatione ſua quam extraneos,nu.733.li.5.c.18.

Teſtator magis præſumitur diligere animam ſuam quam alterius utilitatem,n.734.li. 5.c.18.

Teſtator præſumitur memor omnium contentorum in teſtamento prius a ſe condito,n.735.li.5.c.18.

Teſtator præſumitur ſcire rẽ eſſe alienam et uelle æſtimationẽ dari legatario quẽ grauat ipsũ.n.735.li.5.c.18

Teſtatoris diſpoſitio quando debeat eſſe conformis iuri cõi,et ab illa interpretationem recipere,n. 1.li.10.c.9

Teſtatorem cenſere conformare diſpoſitionem ſuam cum iure communi.n.7.li.10.c.9.

Quia teſtator ſcire leges præſumitur,n.3.

Teſtator quando unum tantum caſum expreſſit in alio quoq; prouiſionem facturus ſi euenturum crediſſet facit locum extenſioni,n.21.li.9.c.8.

Teſtator inſtituens eos hæredes quos ſcripſit in ſchedula relicta penes priorem fratrum prædicatorum dicitur impleuiſſe formam expreſſionis nominum hæredum in teſtamento facienda, quia ſatis eſt conſtare per relationem ad dictam ſcripturam,n.1.& 2.li.2.c.17.

Teſtator quando expreſſit qualitatem ueluti quia legauit vinum uetus etiam in qualitatibus intrinſecis conſideratur conſuetudo teſtatoris.n.12.li.2.c.22.

Teſtator legans vinum exiſtens in uaſis præſumitur vinum velle tantum legare.n.704.li.5.c.18.

Teſtator in dubio præſumitur per uerba dubia & ad fideicommiſſum apta libertatẽ ſeruo uelle relinquere, nu.705.li.5.c.18.

Teſtator cum uocat ſubſtitutum legati uxoris poſt eius mortem pro abſoluto habet illam non eſſe facturam tranſitum ad ſecundas nuptias.n.10.li.9.c.13.

Teſtatorem in ambiguis cenſeri ſe conformare uoluiſſe cum iure communi.n.13.li.10.c.11.

Teſtator cum in fundo inſtitutus iubetur quicquã aliud non petere cenſetur inſtituiſſe ius accreſcendi, nu.5. li.9.c.37.

Teſtatoris uoluntatem ſeruandam eſſe quando de illa cõſtat,nu.14.li.5.c.14.

Teſtator loquens de filijs maſculis in una parte teſtamenti & in alia ſimpliciter loquens de filijs,non intelligi de filijs maſculis loqui uoluiſſe.n.5.li.9.ca.17.

Teſtator ſi vſumfructum uxori reliquerit, ſi uidua permanſerit & poſt eius mortem Titio ſi illa ſecundo nubat cui debeatur vſusfructus,n.1.li.9.c.13.

Cõem eſſe ſententiã ut mulier cui legatus ſit uſusfructus ſi uidua permanſerit,& poſt eius mortem Titio, ſi ad ſecundas nuptias tranſiuerit legatum Titio dẽri.n.3.

Sed contra ſentire Dominum Alciatum,n.4.

Teſtator non præſumitur repetere id, quod facit legatũ ab eo relictum inutile.n.220.li.5.c.19.

Teſtator non præſumitur uelle compenſare quamuis rem obligatam relinquat creditori.n.22.li.5.c.19.

Teſtator diſponens ut poſt obitum hæredum ſuorum bona ſemper deferãtur ad maiorem de familia intelligitur de illo maiore loqui qui uerè & naturaliter eſt maior omni de familia,nu.2.li.8.c.20.

Teſtatoris nepotes etiam ab illo non nominati in conditione poſiti eſſe cenſentur ad excluſionem extraneorum. nu.24.li.10.c.13.

Teſtator non præſumitur ſubſtitutionem inutilem facere uelle.n.230.li.5.c.19.

Teſtator non præſumitur id uelle quod non loquitur, nu. 231.lib.5.c.19.

Teſtator præſumitur peculium legare ſeruo quamuis hoc non dicat,n.699.li.5.c.18.

Teſtator præſumitur libertatem reliquiſſe debitori ſuo, a quo dicit debitũ exigere nequiuiſſe.n.700.li.5.c.18

Teſtator quando condens 2.teſtamentum præſumatur primum uelle ratum habere,n.701.li.5.c.18.

Teſtatoris error præſumitur in finibus.numero 702.lib. 5.cap.18.

Teſtator an in ijs quæ non deferuntur iure hęreditario cẽſeatur ſe uelle conformare cum iure communi.nume. 5.li.10.c.12.

Teſtator præſumitur uelle quod ius diſponit, & conformare uoluntatem ſuã cum iure cõi.n.708.li. 5.c. 18.

Teſtator in dubio præſumitur uelle minus grauare hæredem quàm ſit poſſibile.n.709.li.5.c.18.

Teſtator conſiderans uſusfructus extinctionem eum uelle caſus omnes quibus vſusfructus extinguitur contineri.nu.24.li.9.c.4.

Teſtator ſi legat lectum vxori vidua intelligi ſecundum vidualem conditionem,n.19.li.3.c.7.
Teſtator ſi dixerit,ſi nullus ex vxore mea mihi naſcatur filius maſculus,tunc & eo caſu talem ſubſtituo, nato maſculo ſi is in pupillari ætate decedat non ſit locus ſubſtitutioni, n.2.li.9.c.15.
Teſtatorē intelligi ſe uoluiſſe conformare nō in eo qđ eſt, ſed quod putauit eſſe de iure cōmuni,n. 1.li.10.c.12
Sed Auctorem de hoc dubitare,nu.2.
Teſtatorem debere expreſsè ideſt ſpecialiter prohibere falcidiam,n.10.li.6.c.19.
Sed contra communiter teneri quod ubi tacite colligitur mens teſtatoris volentis prohibere falcidiam ut cenſeatur prohibita,nu.11.
Idemq; eſſe quãdo vſus eſt uerbis vniuerſalibus uel æquipollentibus,num.12.
Teſtator ſi filiū naſciturum inſtituerit eiq; ſi in pupillari ætate vel poſtea quandocunq; deceſſerit aliquē ſubſtituerit,etiam non natò filio ſubſtitutus nō admittetur, nu.19.li.9.c.4.
Teſtatorem cum facit mentionem mortis cenſeri non cogitaſſe de ſecundis nuptijs,n.14.li.9.c.14.
Teſtatoris voluntatē nō attendi in ijs qua lex præter aut contra voluntatem teſtōris inducit, n. 4.li.10.c.10.
Teſtatoris diſpoſitionem intelligi ſecundum communem vſum loquendi qui nōn conueniat cum diſpoſitione iuris communis,n.17.li.10.c.11.
Caſum tamen prædictum quamuis ſit in ſe uerus non deſeruire in materia noſtra.n.18.
Teſtatoris mentem non attendi quæ non habeat, uel propriã uel largã verborum ſignificationē.n.10.li.9.c.4
Teſtatoris mentem non attendi quæ non tranſeat in diſpoſitionem,n.11.li.9.c.4.
Teſtator quando aliquid reliquit in eccleſia pro miſſis celebrandis quę interdicta eſt, in aliud honeſte deprecationis genus conuertendum eſſe,n.22.li.9.c. 17.
Teſtator donans rem quam legauerat præſumitur ademiſſe,n.695.li.5.c.18.
Teſtatoris uoluntas in dubio præſumitur ſolemnis,& alia pleraq; in teſtatore præſumi,n.696.li.5.c.18.
Teſtator præſumitur ius uel portionem quam habet in re legata legare,n.997.li.5.c.18.
Teſtator qui primum legauit centum,& deinde quinquaginta,non centum quinquagita, ſed quinquaginta tantum præſumitur legaſſe,n.668.li.5.c.18.
Teſtatoris liberam impediens uoluntatem iudicis arbitrio pœna afficitur,n.429.li.5.c.10.
Teſtatoris obſcuram diſpoſitionem pro non ſcripta haberi,n.17.li.3.c.12.
In contractibusq; n.18.Idē obtinere,et in iudicijs, n.19.
Teſtatorem cenſeri voluiſſe conformare diſpoſitioni iuris communis quando res uerſatur prorſus in ambiguo,n. 13.li.10.c.10.
Secundum communem ſcribentium ſententiam,ibi.
Et quo intelligēda ſint iura quę pro cōi inducuntur,n.14.
Teſtatorem intelligi ſe uelle conformare iuri communi etiam impropriando uerba,n.1.li.10.c.11.
Quando agitur de actus validitate,nu.2.
Teſtator ſi inſtituerit uentrem vxoris ſi maſculum pareret, eiq; Seium ſubſtituerit,et ſi fœminam uel neminē pareret ſubſtituerit hoſpitale,et vxor in puerperio deceſſerit, infansq; caſo utero matris extractus ſit ac deceſſerit, Seio ne an hoſpitali debeatur hæreditas,n. 1.& 2.li.9.c.12.
Seio deberi hæreditatem ex receptiore ſententia,n.5.
Contrariam ſententiam qui defenderint,& quibus rationibus,n.6.7.& 8.
Sed a communi ſententia recedendum non eſſe,ex auctoris uoto,& quibus rationibus,n.9.& ſeq.
Teſtatorem non ſufficit ita uoluiſſe, niſi ita diſpoſuerit, nu.10.li.2.c.28.
Teſtator non præſumitur legare niſi ius quod habet, nu. 227.li.5.cap.19.
Teſtamentorum obſeruatio libelli tempore remiſſa eſſe militibus in expeditione degentibus, & etiam ijs qui in hoſtico deceſſerint,n.1.li.10.c.28.
Teſtatoris mentem ex qualitate perſonæ cui relictum fuerit legatum cognoſci,n.7.li.9.c.29.
Teſtatoris voluntatem intelligendam eſſe ſecundum id quod teſtator opinabatur,n.75.li.9.c.4.
Teſtoris uoluntatē conformandã eſſe non ſolū ſtatutis propria patriæ,ſed ēt Ciuitatis dominãtis,n.8.li.10.c.11.
Teſtatorem quando non apparet habuiſſe animum conſeruandæ agnationis filiorum appellatione fœmina nō comprahenduntur,n.14.li.10.c.9.
Teſtator cum iubet integrè uel ſine diminutione legata præſtari tunc cenſetur prohibita falcidiæ detractio, n.7.li.2.c.9.
Teſtator præſumitur legata relicta ab inſtituto uoluiſſe repetere a ſubſtituto,n.720.li.5.c.18.
Teſtimonium compatris an fidem faciat in iudicis arbitrio eſt poſitum,n.402.li.5.c.20.
teſtimonium cecere probibitus in caſu neceſſitatis admittitur,n.45.li.10.c.32.
teſtimonio nutritoris pro illius alumno ex arbitrio iudicis creditur,n.404.li.5.c.20.
teſtimonio parentum pro filia iudicis arbitrio fides adhibetur ſi maſculus & fœmina habent ſe ut excedentia & exceſſa,n.405.li.5.c.20.
teſtimonio coniugis in cauſa matrimonij quatenus ſit credendum iudex arbitratur,n.406.li.5.c.20.
teſtimonium fratris quando ſit ſuſpectum,iudicis arbitrio decernitur,n.407.li.5.c.20.
teſtimonia domeſtica in caſu neceſſitatis admittuntur,n. 52.li.20.c.32.
teſtimonio illius qui in extremis laborat iudicis arbitrio creditur,n.400.li.5.c.20.
teſtimonio illius iudicis qui pro ſua ſentētia deponit, pro arbitrio iudicis fides adhibetur,n.409.li.5.c.20.
teſtet ſuper eiſdē articulis ex noua cauſa poſt concluſionem in cauſa poſſe admitti,n.30.li.10.c.23.
Idque etiam procedere in probationibus,& allegationibus facti,nu.40.
teſt ſi crimen obijciatur poſſe illum ſe oſtendere innocentem,nu.18.li.10.c.28.
teſtium dicta ut concordentur, impropriationi locum fieri,numero 7.li.3.c.6.
Idq; non ſolū ut euitetur pœna falſi,ſed ēt ut probēt,n.8.

Teſtis

Teſtis uerba in dubio ita intelligenda eſſe, ut euitetur falſitas, n.3. li.3.c.6.

Teſtes ex cauſa neceſſitatis coram iudice incompetente examinati faciunt fidem coram competente, nu. 47. lib. 10.c.32.

Idq; ſi ſuper articulis ratione forma reprobatis ſunt examinati, nu.48.

Teſtem debere concludere in probando cõi uſu ab omnibus ea de re loquentibus ſic audiuiſſe dici, aliàs ſi diceret, quia ita communiter dicitur nihil concludere, nu.2.li.4.c.13.

Teſtẽ criminoſum aut excõmunicatũ nõ poſſe cõtra aliũ deponere ſimili crimine innodatũ n.74.lib.10.ca.18.

Teſtis dictum aſſerẽtis ſe neſcire a quibus dici audiuerit in materia cõis uſus loquẽdi nihil ꝓbare.n.1.li.4.c.14.

Teſtis unius defectum, probatione atq; integritate alterius tolli, n.9.li.9.c.27.

Teſtium effrenatam multitudinem uariè eſſe iudicandã ſecundum uarias circumſtantias, n.7.li.10.c.20.

Bar. ſententia in materia refrenanda multitudinis teſtium quando locum habeat, nu.8.ibi.

Teſtibus ne actoris uel rei magis ſit credendum Iudicis arbitrio relinquitur, n.401.li.5.c.20.

Teſtium legalitas præſumptionem ſubornationis tollit, n. 7.li.9.c.27.

Teſtis deponens aliquem eſſe bonum ac legalem uirum cum reditione rationis, quia uictnus concludenter probat, n.40.li.10.c.26.

Teſtes legaliſſimos poſſe recipi contra inſtrumentum nõ obſtante ſtatuto uel pacto prohibente probationem fieri per teſtes contra inſtrumentum, num. 5.li.9.c.27.

Teſtes in ijs quæ per ſenſum corporis non percipiuntur, etiam non interrogatos debere eorum dicti cauſam afferre ut probent, n.22.li.1.c.17.

Teſtium fidem in iudicis arbitrio eſſe poſitam, n.399.li. 5.capit.20.

Teſtis dictum non uitiari ob nominationem aliquarum perſonarum non neceſſariam, n.12.li.4.c.14.

Teſtis præſumitur ſe gratia uel odio ſubtraxiſſe qui teſtimonium recuſat dicere, nu.991.li.5. c.18.

Teſtes præſumuntur ſubornati qui per eundem præmeditatumq; ſermonem deponunt, n.692.li.5.c. 18.

Teſtes de credulitate deponentes in materia non certitudinaliter ut uocant cognoſcibili ꝓbare, n.25.li.3.c.4.

Teſtes de credulitate ſecundum ſubiectam materiã probare, n.26.li.3.c.4.

Teſtem qui dicat ſe ita cõiter dici audiuiſſe non repetito loco neq; tempore probare, nu.11.li.4.c.13.

Secus tamen eſſe quando capitula ſimpliciter eſſent concepta ſine illis qualitatibus, quod a decem annis citra in tali loco, nu.20.

Teſtes ante litem conteſtatam ad æternam rei memoriã tempore peſtis examinari poſſunt, n.46.li.10.c. 27.

Teſtes in teſtamentis eorum quibus eſt remiſſa ſolemnitas iuris poſitiui mulieres eſſe poſſe, n.16.li.10.c.27.

Quod tamen credit Auctor uerum eſſe ſi mares potentia & habitu haberi non poſſint, nu.17.

Teſtes repetere quando iudici licitum ſit pro declaratione eorum dicti, n.42.li.10.c.37.

Teſtes de auditu, & aliàs inualidi probant contra producentem, n.46.li.20.c.37.

Teſtis dicens ſcio quia ita communiter dicitur nihil probat, n.9.li.4.c.11.

Niſi per relationem ad capitula in quibus expreſſa ſint exprimenda ſeruetur, ibi. & nu.10.

Teſtes oportere concludere de tempore decem annorum & q cõis vſus loquẽdi ſint in dicto loco, n.8.li.4.c.11.

Teſtium dicta ambigua contra producentem interpretari, n.16.li.3.c.14.

Teſtium numerus quis effrenatus dicatur, ſtatur iudicis arbitrio.nu.422.li.5.c.20.

Teſtes non præſumuntur eſſe rogati.n.153.li.5.c.19.

Teſtes deponentes per uerba æquipollentia, nihil agunt ubi formalitas uerborũ eſt probanda, n.16.li.8.c.22.

Teſtis dictum examinati in articulo mortis ſine cõmiſſione iudicis, ex cauſa neceſſitatis ualet, n.76.li.10.c.32

Teſtes omnes a cõiter contingentibus non eſſe ſingulatim de unoquoq; articulo informatos, n.10.li.10.c.20.

Teſtis qui præmium accepit, ut deponeret, iudicis arbitrio punitur, n.426.li.5.c.20.

Teſtes qui vnum in iuditio deponunt, et aliud extra iudicium, arbitrio iudicis puniuntur, nu.427.li.5.e.20.

Teſtes ad æternam rei memoriam in cauſa neceſſitatis examinari poſſunt, n.38.li.10.c.32.

Teſti qui de a ſe geſtis deponit iudicis arbitrio creditur, nu.403.li.5.c.20.

Teſtes vniuerſitatis quomodo probent plenè, iudex pro arbitrio æſtimat, n.408.li.5.c.18.

Teſtem deponentem de fama ſi dicat, quia publicè dici audiuit, nihil concludere.nu.3.li.4.c.13.ex cõmuni. Baldum contrariam ſententiam ueriorẽ opinari, quã diſputando putat Curt. poſſe defendi, quamuis neget a communi opinione recedendum eſſe, numero 4. & 5.li.4.c.13.

Qualiter credat Auctor in propoſita quæſtione diſtinguendum eſſe, nu.7.

Teſtis dictum qui depoſuerit ſe ab omnibus uel a maiore parte audiuiſſe etiam ſi dicat interrogatus ſe neſcire a quibus cõcludens eſſe, nec uitiari, n.19.li.4.c.14.

Teſtes inter alios examinati, quando fidem faciant, iudicis arbitrio ſtatur, nu.413.li.5.c.20.

teſtis quando unum extraiudicialiter affirmat alterũ iudicialiter creditur iudicis arbitrio, n.410.li.5.c. 20.

teſtis an iterato poſſit cogi reſpondere iudicis arbitrio cognoſcitur, n.411.li.5.e.20.

teſtem quę inimicitia repellat iudex arbitratur, numero 402.li.5.c.20.

teſtes tametſi poſt publicatas atteſtationes non admittantur ob timorẽ ſubornationis, attamen ob magnã legalitatem, uitæq; exemplaritatem, morumq; probitatẽ, etiam poſt publicatas atteſtationes admitti, nume. 4. & 5.li.10.c.12,

teſtis conſanguineus ob uitæ probitatẽ pro conſanguineo admittitur, n.7.li.10. c.12.

Idemq; eſſe in coniuncto ſanguine, qui impetratus fuerit in iudicem, n.8.

teſtium multitudinem refrenandam eſſe iudicis arbitrio. numero 5.libro 10.capitulo 20.

Et quale debeat eſſe hoc iudicis arbitrium, & quàm ueſtatum ſententijs ea in re fuerit per Doctores, nu. 6.
Triium dicta quis interpretatur, nu. 33. 34. & 36. lib. 10. cap. 37.
Secundum uarias ueterum ſententias.
Auctor quid putet reſoluendum eſſe ea in controuerſia, numero 37.
Teſtium dicta ad concordiam reducenda eſſe, numero 38. lib. 10. c. 37.
Teſtium ambigua dicta contra producentem interpretari, nu. 99. lib. 10. c. 37.
Teſtes qui producit poſſe eum probare illos eſſe honeſtæ famæ, quamuis aduerſarius infames eſſe dicat, nume. 19. li. 10. cap. 18.
Quamuis Petr. Anchar. aliquando caſus non fuerit decidere hanc controuerſiam, ſed cogitandum reliquerit, numero 20.
Quid ſentiat Bar. in hoc negocio. nu. 21.
Teſtis præſumitur ſuſpectus dum deponit de ijs quæ ſunt iuris, n. 717. li. 5. c. 18.
Teſtes in dubio debent præſumi conteſtes, etiam ſi in conteſtes ſe non nominent, nu. 718. li. 5. c. 18.
Teſtis præſumitur ſuſpectus qui poſt depoſitionem dictum ſuum corrigit niſi id faciat incontinenti, nu. 719. lib. 5. capit. 18.
Teſtis præſumitur eſſe ſuſpectus, quando dicit ſe non recordari, n. 710. li. 5. c. 18.
Teſtis dictum præſumitur eſſe uerum, ſicut inſtrumentū. n. 711. lib. 5. c. 18.
Teſtis ueriſimilia nõ deponens præſumitur eſſe ſuſpectus de falſo, n. 712. li. 5. c. 18.
Teſtis ratione affectionis præſumitur ſuſpectus, numero 713. li. 5. c. 18.
Teſtis nimium animoſus præſumitur ſuſpectus, numero 714. li. 5. c. 18.
Teſtis in uno falſus, ac periurus præſumitur in omnibus eſſe falſus ac periurus, n. 715. li. 5. c. 18.
Teſtis ab aliquo ſe uerberatum eſſe dicēs præſumitur eſſe illius inimicus, nu. 716. lib. 5. c. 18.
Teſtes qui de numero eorum qui fuerunt actui præſentes deponunt, licet neſciant eos nominare nihilominus probant, nu. 3. li. 4. c. 14.
Teſtis qui deponit à multis vidiſſe fieri ſed interrogatus de omnibus dicat non recordari probat, n. 4. li. 4. c. 14.
Teſtis interrogatus per quos uiderit ſeruare id de quo ipſe deponit dicat neſcire, nihil probat, n. 5. li. 4. ca. 14.
Quinimo vult Bar. debere illum perſonas aliquas nominare, vt in materia famæ communiter uolunt Doct. n. 6.
Sed contra ſentire Curt. quia fama debet habere originem ab honeſtis perſonis, n. 17.
Auctorem Curtio accedere quia ſatis eſt teſtem deponere ab omnibus, vel à maiore parte eorum qui de ea re locuti ſunt dici audiuiſſe in tali loco, etiam ſi perſonas non recordetur, nu. 9.
Teſtes non præſumuntur eſſe rogati, n. 228. lib. 5. c. 19.
Teſtes deponētes de poſſeſſione intelligi de naturali quæ per vſum corporis percipi poteſt, nu. 14. li. 3. cap. 7.
Teſtis qui iuramento affirmauit ſe certo rem ſcire tam certus habetur quam ſi diſtincta expreſſione eam rem pronuntiaſſet. nu. 27. lib. 5. c. 15.
Textum habere dicimur ubi uerba diſpoſitionis ſunt clara, numero 3. lib. 3. capi. 4.
Tex. in l. his ſolis C. de renoc. donati. declaratio & commendatio, nu. 3. li. 7. c. 4.
Tex. in l. libertum §. ſenatusconſulto de ritu nuptia. intellectus, n. 4. lib. 7. c. 4.
Tex. in c. 1. §. porrò iuncto §. ſed quia, quæ fuit 5. cau. beneſi. amitt. declarari. n. 5. li. 7. c. 4.
Tex. in §. aliud quoq; capitulum in auth. ut cum de appellati. cognos. n. li. 7. c. 4. declarari.
Tex. in l. 3. §. ſed ſi quid de neg. geſt. n. 7. li. 7. cap. 4.
Tex. quoq; in c. poſt translationem de renuntia. declarari. nu. 8. li. 7. c. 4.
Tex. in l. ſi quis locuples de manu. teſta. quomodo ſit intelligendus, n. 5. li. 8. c. 10.
Tex. in c. cum Apoſtolica de ijs quæ fiunt à prælat. quomodo ſit intelligendus, nu. 16. li. 8. c. 11.
Tex. in can. Marchion & Baſilides. 1. q. 1. commendatur, nu. 6. lib. 1. c. 11.
Tex. in c. inſtitutio cum gl. de elect. lib. 6. declaratur, n. 1. li. 5. c. 14.
Tex in §. tertia uero in Auth. de fil. ante dotal. inſtrum. nat. declaratur. n. 8. li. 7. c. 30.
Tex. in l. qui teſtamento §. mulier de teſtam. ut debeat intelligi. n. 8. li. 8. c. 10.
Tex. in l. fi. §. fi. mand. uariè intellectus, n. 2. 3. 4. 5. & 6 lib. 9. cap. 5.
Vbi præter cæteros inducitur pro Bar.
Et quid ſentiat Garci. de eius intellectu. n. 11.
Auctor uerò quid ſentiat circa communem intellectum dicta l. fi. §. fi. n. 13. & 14.
Tex. in l. Diuo Marco C. de quæſti. quomodo ſit intelligēdus, n. 4. li. 8. c. 27.
Tex. in l. ſi quis in fundi uocabulo de leg. 1. declaratur. n. 7. li. 1. c. 5.
Tex. in c. adycimus 16. q. 1. in fine perpenditur, num. 5. li. 9. c. 32.
Tex. in l. ſi ſocer a genero in prin. ſolut. matrimo. perpendi. nu. 12. li. 2. c. 7.
Tex. in l. ſi unus §. pactus ne peteret de pactis declarari, n. 13. li. 2. c. 7.
Text. in l. ſecunda, C. de conditio. inſer. eſſe difficilis ac ſalebroſæ inductionis, ualdeq; elegantē, n. 11. li. 8. c. 13.
Tex. in l. qui teſtamenta, §. mulier, & in l. ex eo de teſt. declarari, nu. 1. li. 8. c. 14.
Text. in l. ſi ita ſcriptum de legatis ſecundo, quomodo ſit intelligendus, numero vndecimo, libro octauo, capit. 29.
Tex. in l. ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam, declarari, num. 12.
Text. in capitulo primo, §. ſub ea forma de poſtul. prælato. libro ſexto intellectus, n. 44. libro nono, ca. 36.
Tex. in l. 1. in fin. de bono. poſſ. ſecund. tab. declarari, nu. 14. lib. 8. c. 11.
Text. in l. unum ex familia, §. ſi omiſſa de legatis 2. eiusq; Auctor Papinianus commendatur, nu. 7. li. 1. c. 21.
Text. in l. tertia, C. de inofficio. teſtamento, quomodo ſit intelligendus, nume. 41. & 42. libro nono, ca. 4.

Text.

Text.in cap.venerabilem de elect.quomodo ſit intelligẽdus,nu.99.lib. 10.c.37.

Text.ubi ſublatus eſt circa quem interpretatio facienda erat,incerpretatio locum nõ habet,u.18.li.5.c.4.

Theoricam Imol.pro declaratione modorum quibus inuebitur intrinſcca interpretatio notandam eſſe,nu.6.li.6.cap.22.

Sed pleniorem ex Baldo fuiſſe relatam ac declaratam, uum.7.

Teologiſne,an iuris canoinci doctoribus ſtari debeat in interpretando paſſu dubio iuris diuini,num.32.lib.1.cap.35.

Et diſtinguitur inter attinentia ad mores & orthodoxam fidem,ut in priore caſu ſtetur canoniſtis, in poſteriore Theologis,nu.32.li.10.c.35.

Ubi dicitur quibus de contractibus.

Auctor quid ſentiat,nu.36.& 37.

Theologi quæ habent circa uirtutes & uitia a nobis habent, nu.33.& ſeq.lib.10.c.35.

Theſaurarium ciuitatis qui ammoneat nummum ciuitatis incidere in pœnam ſtatuti punientis ammonentem pecuniam ciuitatis, numero 12. libro decimo, cap.25.

Timeri magis ſolet quod ſpecialiter iniungitur, quàm quod generaliter percipitur, numero 14. lib.primo, cap.13.

Timorem ſubornationis poſt publicatas atteſtationes in teſtibus militare, num. 40.lib. decimo,capi.37.

Tirocinij cauſam ob iuſtam ignorantiam excuſat a pœna nu.31.li.10.cap.31.

Titi dicterium refertur,num.18.lib.19.

Titum puniendæ multitudinis ſententiam reuocaſſe,nu.18.lib.10.c.16.

Titulus præſumitur ſeu obligatio pręceſſiſſe,ubi longo tẽpore præſtatio habita eſt,num.694.libro quinto,c.18.

Tituli ſubſtantia non pręſumitur ex diuturnitate temporis,nu.219.lib.5.c.19.

Titulum de excuſ.tut.in pandec.& auth.conſtitutiones greca lingua fuiſſe ſcriptas poſtea interpretatas fuiſſe,neque in ijs arguendum eſſe a proprietate ſermonis nu.7.li.b.1.c.5.

Titulus facit bonam fidem præſumi, num.737.libro 5. cap.18.

Tolli non poſſe differentiam inter errorem nominis proprij & appellatiui,nu.5.li.2.c.16.

Tormelli ſententia cum communi conciliatur,nu.19.li.9.cap.3.

Tortura non poſſe affici Doctores,num.27.lib.10.c.12.

Torturæ non ſubijci perſonam in dignitate poſitam:nu.25,li.10.c.12.

torturæ qualitas ac modus in iudicis arbitrio ponitur,nume.423.lib.5.c.20.

Et an ſit repetenda,nu.424.

Et quæ indicia dicantur per torturam purgata,nu.425 lib.5.c.20.

tractatio quæ ſpectat ad hominum diſpoſitiones cur lib.9. reſeruata fuerit,nu.3.li.9.c.1.

tractatio reſtrictiuæ interpretationis cur poſtremo lib. reſeruata fuerit,num.1.li.10.c.1.

Et qua imitatione,nu.2.

traditione clauium poſſeſſionem prout eſt ius inſiſtendi uere acquiri,nu.23.lib.3.c.23.

traditione clauium res omnes quæ ſunt intus traditas uideri,nu.21.lib.cap.22.

tradito inſtrumento uidentur quoque ea tradita in inſtrumento continentur,nu.23.li.3.c.22.

tranſmiſſio quæ in deſcendentes fit ex l.1. C.de ijs qui ante apert.tab. protrahitur etiam ad aſcendentes,nu.19 lib.8.cap.2.

tranſactio approbari præſumitur, ubi illius uirtute aliud ſoluitur,nu.80.li.5.c.18.

tranſactionis uirtus eſt maior,quam concluſionis in cauſa,numero 34.lib.10.cap.23.

tranſactio alimentorum iudicis arbitrio gubernatur, numero 24. lib.5.c.20.

Tranſgreſſio quid ſit,nu.17.li.3.c.13.

tranſgreſſorem fidei ac iuramenti æquè puniri,num.23. lib.7.cap.24.

tranſitus cum fit a fictione declaratiua ad inductiuam non uerſari in æquiuoco, nu.7.li.2.c.16.

tranſitus a continentibus ad contenta in aliquibus ſpeciebus unita eſt fallax.nu.7.li.9.c.13.

tranſitus ubi fit de perſona ad perſonam ibi uериſimili mẽte non fieri extenſionem,nu.46.li.9.c.4.

Niſi concurrat filij fauor & iuſtum impedimentum,numero 48.

Uel quando qualitas perſonæ expreſſe reperiretur in caſu omiſſo,nu.49.

Aut eſſemus illis caſibus in quibus conditio in perſona hæredis impleretur in hęrede hæredis,nu.50.

Seu diſpoſitio aliter non habeat effectum,nu.51.

Pluresque alios caſus alibi refert remiſſiuè,nu.52.

tranſlata uerba ea eſſe,quæ ab alia re per ſimilitudinem ſuauitatis uel pię gratia transferuntur.n.13.li.1.c.5.

Item quæ quaſi alieno in loco collocatur, & quæ alium natura habent intellectum alium loco præbent, num.14.li.1.c.5.

Tranſlationem dici non poſſe interpretationem extenſiuam.nu.21.lib.6.c.1.

Tranſumptiones amphibologias & cætera id genus ſub æquiuoco contineri,n.3.li.3.c.14.

Tranſmiſſionis fidei commiſſi cõditionalis coniectura in iudicis arbitrio eſt poſita,n.46.li.5.c.20.

Trebellianicæ detractionis prohibitionem poſſe fieri uerbis uniuerſalibus quibus tacitè illa colligatur, nume.4.li.2.c.9.

Trebellianica & falcidia quibus ex rebus detrahenda ſit iudex arbitratur.n.417.li.5.c.20.

Tropum eſſe uerbi uel ſermonis à propria ſignificatione in aliam cum uirtute factam mutationem,numero 9. li.3.cap.3.

Tropi ſignificationem non procedere ab aliqua eorũ partium quibus diximus propriam proficiſci ſignificationem,nu.10.li.3.c.3.

Tubæ uox præſumitur ab omnibus audiri, numero 693. lib.5.cap.18.

Tuberonis libros parum gratos fuiſſe quod ſermone antiquo uerſus affectauerit ſcribere n.12.li.3.c.10.

Tutor quando dicatur nimis diſtuliſſe inuentarij confectionem iudicis arbitrio relinquitur,n.416.li.5.c.20.

Tutor præſumitur ſcire ętatem pupilli,n.738.li.5.c.18.

Tutor quidquid agit pręſumitur agere ut tutor, non etiam nomine priuato,n.739.li.5.c.12.

Tutor eſſe non poteſt infamis pupilli poſiti in dignate, nu. 5.li.10.c.17.

Tutor ex cauſa neceſſitatis non confecto inuentario poteſt adminiſtrare bona pupilli,n.73.lib.10.c.32.

Tutor pro pupillo aduerſus conſanguineum non cogitur ſuſcipere iudicium,n.2.li.10.c.13.

Tutor petitus dari filio à matre quæ ſecundo nubit iudicis arbitrio confirmatur,n.415.li.5.c.20.

Tutor ut prohibetur pupillam ducere in uxorem ſic et illius hęres,nu.9.lib.6.c.22.

Tutor putatiuus & minus legitimus ſic punitur in non reddenda ratione ut tutor verus, nu.8.li.7.c.31.

Tutoris nomen pro curatore accipi,veluti cum teſtator dicit ſe relinquere Titium filijs ſuis tutorem vſque ad 25. annum.nu.10.li.3.c.5.

Tutor quas impẽſas feciſſe dicatur in cauſam pupilli iudicis arbitrio dirimitur,n.418.li.5.c.20.

V

VAlere argumẽtũ,Celſus Vlpianus,Paulus Sceuola,ita locuti ,ergo proprie locuti ſunt,nu.11.li.2.c.7.

Valetudinarius quis dicatur iudicis arbitrio decernitur,n.430.li.5.c.20.

Vaſallus poteſt facere ſubſtitutionem ut feudo etiã in induſtrialibus quãdo per ſubſtitutũ eadẽ reſurgit utilitas,n.14.li.10.c.17.

Vel quando eſſet inhabilis aut ex uerbis inueſtituræ non appareret electam fuiſſe induſtriam perſonarum.n.15.

Vaſallus domino teneri ad antidora, nu.14.li.7.c.33.

Vaſallum ſuum ſibi ipſi legans intelligitur remittere ius uaſallitij,nu.12.lib.3.c.9.

Vaſallus quando ex coniecturis iudicandus ſit uaſallus ſub infeudantis & non Regis, eſt in iudicis arbitrio, nu. 434.lib.5.c.20.

Vaſallum non poſſe impunè offendere dominum ſuum, nu. 7.lib.10.c.16.

Varie diſtinctum fuiſſe à doctoribus in ea quæſtione an cõmunis vſus loquendi ſignificatio locum habeat in ſtatutis,nu.1.li.4.c.7.

Variè conſtituendum eſſe,prout ſtatuta vel contra ius cõmune, aut ſecundum ius cõmune vel preter ius commune ſunt euulgata,n.2.li.8.c.7.

varias a maioribus noſtris traditas fuiſſe theoricas in materia extenſionis pęnalium diſpoſitionum.n.10.li.7.c.9.

Varonem in ethimologijs luſiſſe ac fuiſſe luſum,numero 14. li.2.c.2.

Vbertatem quæ cæli clementia omnibus contingat , differte ab ea quæ acciderit aliquibus cœli inclementia,num. 48.li.10.c.25.

vbertus de Bobio magnæ auctoritatis inter antiquos, nu.13.lib.10.c.18.

vbi eadem eſt ratio,& eadem mens,dicitur eſſe idem caſus. nu.21.li.6.c.8.

vbi ſummus Pont. diſpenſat ut quis poſſit habere duo beneficia curata,intelligitur quoque diſpenſaſſe ſuper reſidentia,n.8.li.6.c.18.

vbi aliquid omittitur quod ſit de ſubſtantia uel de forma id pro expreſſo non haberi.nu.6.li.7.c.18.

Vbi uerba diſpenſationis teſtatoris ſuadent et in legatis plenius, & in teſtamentis ſtrictius interpretamur, nume.7.lib.10.c.10.

Vbi eſt fictio,ibi non eſt ueritas extremorum,cum fictio ſit contraria ueritati,n.11.li.3.c.19.

vbi de mente legis non conſtat a uerbis legis quanquam duris non receditur,n.9.li.2.c.23.

vbi tractatur de pœna euitanda fieri extenſionem de perſona ad perſonam quia non refert a quo fiat, nume.18. lib.9.cap.5.

vbi ex cauſa antiqui odij oſtenditur uxor , liberiue illius cui facta eſt promiſſio de non offendendo, ſemper ſtipulatio committitur,perinde ac ſi offenderetur eius perſona ſecus ſi ex cauſa de nouo ſuperuenienti , numero 22. lib.8.c.19.

vbi Doctores atteſtantur de conſuetudine de qua probabiliter non poſſint eſſe informati illi, non extenditur, nu. 30.lib.4.c.15.

vbi in ſpecie reperitur prouiſum eſſe ſuper mixto & ſuper ſimplicibus tunc in ſimplicibus non dicitur eſſe comprehenſus caſus mixtus,nu.10.lib.9.c.30.

vbi contingat de legis interpretatione controuerti ſemper recurri ad leges in eadem materia loquentes, nu. 12.lib. 7.cap.28.

vbi alias fieret extenſio ibi ceſſat propter uerba taxatiua, nu.3.lib.6.c.3.

vbi non apparet de mente diſponentis quod uoluerit recedere à iure communi,non reputatur abſurdum quod eius verba nihil operentur,ſed intelligantur ſecundum iuris communis diſpoſitionem,nu 22.li.7.c.28.

vbi duplex odium concurrit non fit extenſio, numero 15. lib.7.c.30.

vbi ex aliquibus coniecturis conſtat de mente ipſius ſubſtituentis illam ſeruandam eſſe,n.13.lib.9.c.29.

vbi aliquid requiritur eſſe certum & expreſſum ſola certitudo non ſufficit,nu.31.lib.2.c.18.

vbi fit ſpecialis relatio ad eam partem actorum quæ continet cauſam grauaminis ibi concurrere & certitudinem & expreſſionem,nu.32.li.2.c.18.

vbi quis alterum excludit à ſucceſſione excludit quoque à tutela,nu.14.li.10.c.13.

Et ita in facto contingenti obtentum fuiſſe Ticini.nu. 15.

vbi diſpenſatio vel remiſſio locum habere poteſt ibi multitudini parcitur, n.37.li.10.c.19.

Secus ubi à ſeueritate recedi non poteſt,n.34.li.10.c.19.

vbi eſt omnimoda ratio in uno caſu quæ eſt in altero non dicitur extenſio ſed diſpenſatio,n.6.li.6.c.8.

vbi non capiatur interpretio pro expoſitione quæ fit in ſpecta potius ratione,quã uerborum cortice,n.5.li.5.c.3.

vbi ęquitas ſuggerit actionem uel exceptionem dari, licet directa non competat,n.11.li.5.c.4.

vbi lex prouidens in uno caſu producitur ad alterum dicitur tractio,nu.20.li.6.c.1.

vbi per tropum ornatus gratia res dicitur non ex neceſſitate,ſed copiæ atq; elegantię gratia fit,n,11.li.3.c.3.

vbi

Vbi denegaretur extenſio materiæ fauorabilis in odium diceretur fieri,n.30.li.7.c.20.

vbi eadem eſt ratio ibi & idem ius conſtituendum eſſe, nu.4.li.7.c.33.

vbi ſunt coniecturæ mentis defuncti, ibi impropriſſimæ quoque uerborum ſignificationi locum eſſe,numero 5. lib. 3.c.9.

Vbi ſpecies habet relationem ad genus comprahenſiuè & non extenſiuè dicitur venire,numero 28. libro 7. capitolo 11.

Vbi per omnia facta eſt adæquatio ergo etiam quo ad fu tura,nu.18.li.6.c.16.

Qui concludant ſecundum prædictam theoricam, numero 19.

vbi lex aliquid pro forma ſeruari iubet certa ex ratione etiam ceſſante ratione nihilominus formam ſeruari, nu.16.li.10.c.5.

Vbi non adeſt veritas ibi non eſt eſſentia, & vbi non eſt eſſentia non poteſt eſſe proprietas, numero 4. libro 3. capitulo 19.

vbi ab exemplis expreſſis ad exempla non expreſſa fit tranſitus non dicitur fieri extenſio, numero 7. libro 7.capit.12.

vectigalia non ſoluuntur a portum ſubeuntibus ex cauſa neceſſitatis,nu.56.lib.10.c.3.

Vel exponitur pro ideſt.n.20.li.3.c.11.

Venditor poteſt in uniuerſum rem vẽditam retinere ſi de ſit unus nũmus ad ſolutionem pretij, n.17.li.10.c.25.

venditio quæ pupillum lædit, præſumitur ficte compoſita,nu.741.li.5.c.18.

Vendens rem alienam præſumitur nullo iure munitus id agere,nu.749.li.5.c.18.

Venditio præſumitur fraudulenta ac uſuraria, ſi emptor promiſit retrouẽdere longe maiore pretio,quam emit, nu.771.li.5.c.18.

Vendens vinum, præſumitur ea conditione uendere, vt ante uindemias euacuet dolium,num.746.li.5.c.18.

venditionis in contractu clauſula illa, & quod plus eſt donauit, arbitrio iudicis intelligitur,numero 432.libro 5.cap.20.

Venditionis in contractu quis dicatur magnus exceſſus iudicis arbitrio decernitur, numero 435. libro 5.capitulo 20.

vendito equo intelligi venditam eſſe ſellam, ſi tamen ſit præſens,n.15.li.4.c.11.

Secus ſi oſtendatur equus ſine ſella.nu.16.

vendendi conceſſa facultate executori, cenſetur data eſſe facultas & aliter diſtrahendi,numero 6.libro 9. capitulo 6.

Vendens venenum morte non ſecuta Iudicis arbitrio pœnas luit.n.440.li.5.c.20.

Venditionem plerunq; in contractu innominato aſſumi, nu.18.li.2.c.2.

Vendi conſueta non tenetur quis uendere ſi egeat pro uſu ſuo,nu.12.li.10.c.32.

Venditor vbi fundum dari ſtipulatur intelligi ſecundum naturam contractus.n.6.li.3.c.4.

Venditor circumuentus non præſumitur probata venden di neceſſitate,n.25.li.5.c.19.

Venditores annonæ ex cauſa neceſſitatis maiorem eius copiam coguntur vendere, numero 54. libro 10. capitulo 32.

venetijs decedens debet teſtari ſecundum conſuetudinem venetorum,n.14.li.10.c.26.

veniæ ætatis impetratio non per omnia facit haberi ac ſi quis eſſet legitimæ ætatis, numero 7. libro 3. capitulo 21.

Quid reſoluat Franciſcus Aretinus in eadem controuerſia,numero 8.

Verba ſecundum Platonem quæ ſint, nume. 10.libro 1. capitulo 1.

Verbis ad rem demonſtrandam vti oportere ac textorem radio & pectine in texendis telis, numero 11.libro 1.c.1.

Eaque in re Ariſtotilem cum Platone conuenire.

verba diſpoſitionis teſtatoris vbi ſuadent, & in legatis plenius,& in teſtamentis ſtrictius interpretamur,nu. 7.lib.10.c.10.

Verba non operari vbi iuri communi penitus conformia ſunt,ſecus vbi aliquid addunt vel præter ius commune operari poſſunt, numero 16. libro 1. capitulo 13.

Verba nullius eſſe operationis,quando continent impoſſibilitatem vel repugnantiam, numero 1. libro 1. capitulo 14.

verba non ſecundum fictionem,ſed uerè ac proprie accipienda eſſe,nu.1.li.3.c.19.

Verba naturaliter & verè intelligi debere, non autem fictè ac impropriè,n.2.li.3.c.19.

verba tranſlata ea eſſe quæ ab alia re ſimilitudinem ſuauitatis vel inopiæ gratia transferuntur, numero 14. lib.1.c.5.

Item quæ quaſi alieno in loco collocantur, & quæ alium natura habent intellectum, alium loco præbent, ibidem.

verba quæ demonſtrationis gratia proferuntur præter demonſtrationem nihil operari,numero 8.libro 1.capitulo 14.

Verba ſatis eſt vt in in aliquo etiam minimo operentur ne inducatur correctio pactorum præcedentium, nu. 6.li.1.c.14.

Verborum generalitatem, quantum ad tranſlationem, tantum operari quantum ſpecificationem,numero 13. lib.6.c.34.

Verba legum vltimarum voluntatum, contractuum, ac priuilegiorum recipere interpretationem à conſuetudine loquendi,nu.2.li.4.c.10.

verba illa ſi hæres non erit in ſubſtitutionibus ferè ſemper intelligi,& quem ſenſum habeant,numero 28. li. 9.capit.7.

Verba illa, ſi ſine liberis deceſſerit,quem ſenſum habeãt, nu.29.li.9.c.7.

Verba noſtratia,ſeu latina quæ ſint, eaque diuidi in vſitata, inuſitata ſeu priſca, ambigua, uel obſcura, ficta,tranſlata,propriaq; ac impropria, numero 8. li. 1.capitulo 5.

Verba vſitata eſſe, quæ verſantur in ſermone & conſuetudine quotidiana, numero 9. libro 1. capit. 5.

Verba impropriari quando facilè poſſet reddi diſpoſitio eluſoria;nu.1.lib.3.c.7.

Verba libelli ſupplicis,reſcripti obſcuri verba declarare,nu.30.li.5.c.13.

Verba intelliguntur & creduntur ſolere importare fictionem,nu.5.lib.3.c.23.

Verba regulariter non eſſe ſecundum impropriam ſignificationem accipienda,n.1.li.3.c.4.

Aliquos eſſe caſus in quibus aſſertio illa officium ſuum amittit,n.2.

Verbum Emphyteuſis pro contractu cenſuali, & verbũ penſionis pro cenſu,ex ſubiecta materia accipi, num. 5.li.3.c.4.

Verba generaliter in omnibus contractibus dilucidè ac clare concipienda eſſe alioqui contra pronuntiantem interpretari,nu.3.lib.1.c.17.

Verba eſſe neceſſaria ad ſtabiliendum conſtituendumq́; omnem contractum, quàm ſoli verborum obligationi nomen dederunt,n.14.lib.1.c.17.

Verba ligare homines,nu.15.li.1.c.17.

Verba reſcriptorum intelligenda eſſe ſecundum iuris intellectum,n.22.li.5.c.7.

Verba non debere eſſe illuſoriè ac fruſtatoriè poſita,n.19.lib.1.c.9.

Verba propriè ſignificare cùm ita ſignificant ut rei eſſẽtia requirit.

Verba impropriari ut abſurdum euitetur, numero 1.libro 3.cap.8.

Verbis idoneis ac vſitatis vſum fuiſſe loquentem,in dubio præſumi,n.26.lib.3.c.20.

Verba impropriari propter perplexitatem vitandam, nu.14.lib.2.c.23.

Verba impropriari ut fiat reductio ad ius commune, & à uerborum proprietate recedi, propter vtilitatem publicam,nu.19.li.2.c.22.

Verbum venderes aſſumi pro vendere velles, numero 16.lib.2.c.12.

Verba ad improprium, & extraneum intellectum trahenda eſſe,ut aliquid operentur,n.18.li.1.c.9.

Verborum impropriationi interdum locum fieri ob facta in inſtrumento appoſita,nu.11.lib.5.c.25.

Verba non operantur ubi fit expreſſio eorum quæ tacitè inſunt,nu.1.li.1.c.16.

Verba effectum habent quando id quod exprimunt non eſt in totum de iure communi, numero 14. libro 2.capit.19.

Verba ſignificare,res ſignificari.nu.2.li.1.c.2.

Verba in libellis improprianda eſſe ut actus ſuſtineatur, nu.4.li.3.c.6.

Verborum interpretatio quando manifeſtus eſt ſenſus, tunc nunquam tantum valet,ut melior ſenſu exiſtat, nu.23.lib.9.c.3.

Verba generalia omnia includere,n.5.li.10.c.2.

Verba generalia de tempore,de quocunq́; tempore intelligi,nu.6.lib.10.c.2.

Verba ambigua ſecundum D.Alcia.ab obſcuris differre,ſed & eam ſententiam à recentio.impugnari, nu. 2.lib.3.c.11.

Verborum improprietatem non recipi ob euitationem mali exempli,num.1.libro.2.cap.24.

Verba diſpoſitionis ubi ſunt clara dicitur habere textum,nu.3.lib.5.c.4.

Verba libelli ſupplicis contra proferentem probare,nu. 21.lib.1.c.7.

Verbum perſonaliter omnia includere quibus offendatur perſona,nu.15.lib.8.c.19.

Verbum realiter omnia concipere,quibus oſtendi poſſint res ſeu patrimonium,nu.15.li.8.c.19.

Verba taxatiua habent in ſe implicitam negatiuam ut aliter fieri non poſſit,numero 16.li.8.c.18.

Adeoq́; extenſionem non ferre ut etiam reſtringant actũ fauorabilem,nu.17.

Verba innouata a communi vſu loquendi,ea eſſe quæ cõmuni hominum conſenſu inducuntur,numero 12.lib. 1.capitu.6.

Verbum ſanguinolentos quod inferat in l.2.C. de patri qui fil.diſtr.ſecundum D.Alciã.numero 13.libro 7. capitu.8.

Verba impropria eſſe quæ rem ſuo quanque nomine non appellant,nu.18.li.1.c.5.

Verba narratiua in multis caſibus probare,numero 33. lib.6.c.1.

Verba ſignificare actiuè,res paſſiuè ſignificari, ideoq́; ſi vnam ſignificationem ab altera ſeparari contingat diuerſas eſſe,nu.1.li.1.c.23.

Verbum omne fere ambiguum Chryſippum credidiſſe, nu.5.lib.3.c.11.

Diodorum cui Chrono cognomentum fuit, è contra ſenſiſſe nullum verbum eſſe ambiguum,nu.6.

Verborum intellectus, & multiplex eius acceptio, quo loci tractatur per auctorem in hoc uolumine,numero 1.lib.1.c.18.

Verbum vendidit accipi pro uerbo permutauit ex contrahentium mente,n.6.li.3.c.5.

Verbum reſtitutionis accipi pro inſtitutione ex mente teſtatoris qui dixit ſe filio relinquere iure reſtitutionis, nu.9.li.4.c.5.

Verbum abſoletum obſcurum,ambiguum ſictum in diſpoſitione prolatum eſſe expreſſum,ſed improprium,nu. 7.li.7.c.12.

Verba innouata diuidi in ea quæ ab Auctoribus,in quaque ſcientia,uel arte innouantur,& ea quæ a communi vſu loquendi inducuntur,nu.2.li.2.c.6.

Verba inuenta eſſe ratione humanarum meditationum explicandarum humanæq; ſocietatis conciliandæ, & humanorum commerciorum abſoluendorum cauſa rerumque in hominum vſum progenitarum recognoſcendarum gratia,nu.16.li.1.c.4.

Verba illa tam maſculis quàm fœminis continere mares & fœminas uſque in infinitum, numero 21.libro 8. capitul.26.

Verba ſemper recipere interpretationem a iure communi,nu.9.lib.7.c.3.

Verba ipſo ſenſu,atque intellectu nunquam cenſenda eſſe potentiora,nu.8.li.1.c.4.

Verba quomodo in ſtrictiore ſignificatione accipiantur nu.6.li.5.c.1.

Verbũ in latiore ſignificatiõe ut aſſumatur,n.7.li.1.c.1.

Verba

Verba ſemper debere aliquid operari etiam argumento a contrario ſenſu ad correctionem iuris communis, ſyllabas quoque uerborum debere operari, numero 25. li. 1. capit. 3.

Verbo alienationis omnem actum comprehendi, per quem dominium transfertur, nu. 12 li. 5. c. 5.

Verba quæ ob perſonæ conditionem proprie accipi nequeunt, improprie capi, numero 10. libro 3. capitulo 7.

Verba illa ſi ſine filijs deceſſerit ad perſonam relatam quæ inhabilis ſit ad nuptias, de naturalibus tantum accipi, num. 11. li. 3. c. 7.

Verbum præciſe quid ſignificet, num. 22 lib. 8. c. 30. & nume. 23. & 24. & 25.

Et quomodo accipiatur in ſtatutis; ibidem, & ſub numero 26.

Verbis illis quorumcunque hæredum ac ſucceſſorum, bonorum quoque poſſeſſores ſignificari, numero 16. libro 2. capit. 25.

Verbum generaliter prolatum vel ſpecialiter, vel ſingulariter improprie tamen, ſemper eſt expreſſum. numero 4. lib. 2. cap. 12.

Verborum ſignificatione ſtricta & propria, generaliſque lata & impropria continetur, numero 13. libro 1. capitulo 2.

Verba intelligenda eſſe prout vulgus illa accipit, nume. 4. lib. 4. cap 3.

Quidque ſentiat auctor in hac controuerſia, numero 1. lib. 4. cap. 4.

Communis vſus loquendi propriam eſſe ſignificationem, quando cum verborum proprietate concurrit, num. 2. lib 4. cap. 4.

Verborum myſterium ponit myſterium intellectus, num. 2. lib. 1. cap. 9.

Verba ſententiæ interpretanda eſſe ſtrictè & ad literam, num. 15 lib. 5. cap. 7.

Secundumq; e ius commune. nu. 14.

Et ſecundum improprietatem quando aliter ſententia ſuſtineri non poteſt, nu. 15.

Verbis priſcis utendum non eſſe quando obſcurum, aut non intelligibilem faciunt ſermonem, numero 23 libro 3. capitulo 10.

Verba ſi contineant uoluntatem probroſam, vel turpem, aut legibus interdictam nihil operari, numero 3. libro 1. cap. 14.

Verba potius debent nihil operari, quàm vt iniquitas aliqua vel illicitum inducatur. numero 10. libro 1. capit. 14.

Verba non habere effectum contra mentem diſponentis. nume. 11 lib. 1. cap. 14.

Verba ſententiæ intelligenda eſſe ſecundum iudicij naturam, nu. 16. li. 3. c. 4.

Verbum quod in generali & ſpeciali ſignificatione accipi poteſt utroque modo capi. nu. 23 li. 7. c. 1.

Verba epiſtolæ quam tranſmiſit Grammaticus qui vtebatur verbis priſcis ac obſoletis ad ueterinarium, num. 5. lib. 4. cap. 10.

Verbum aſſignari licet de propria ſui ſignificatione non importet dominij tranſlationem, tamen ubi ſubiecta id ſuadeat materia etiam dominij tranſlationem importat, nume. 9. lib. 3. cap. 4.

Verba debere ſemper menti atque intentioni deſeruire, nume. 7. li. 3. cap. 5.

Verbum præſentes verificari in eis qui verè & naturaliter ſunt præſentes, nu. 14 li. 8. c. 18.

Verborum natura & intellectus in quibus conſiſtat, nu. 1. lib. 1. cap. 8.

Et ex Capola quinque enumerari, videlicet rationem ſermonis, cauſam & mentem verborum, vt ſemper intelligantur ſecundum ſtrictiorem ſignificationem, ut nunquam exorbitent a natura actus, ſed illi adaptentur, & vt quæ pluribus accommodari poſſunt temporibus omnibus adaptentur, ſecundum ſtrictiorem ſignificationem, ut nunquam exorbitent a natura actus, ſed illi adaptentur, & ut quæ pluribus accommodari poſſunt temporib. omnibus adaptentur ſecundum naturam temporis. num. 3.

Verba quando repugnant caſus expreſſus non trahitur ad omiſſum, nu. 10 li. 9. c. 3.

Verba potius in dubio accipienda eſſe in ſpecie quàm in genere, num 12. li. 9. c. 33.

Verba diſpoſitionis ubi locum non habent, neque diſpoſitionem ipſam locum habere. num. 3 li. 1. c. 11.

Verba quæ ſe habent ut genus & ſpecies operari, niſi in contrarium ſit diſponentis uoluntas, cuiuſque materiæ pleniorem tractationem haberi per Bart. in d. §. ſi quis fundum, nu. 7 li. 1. c. 13.

Verba non ſortiri effectum quando ius commune diſponit, ut non operentur. nu. 8 li. 1. c. 13.

Verba enunciatiua non diſponere, numero 8. libro 5. capitulo 14.

Verba in dubio interpretanda eſſe contra eum qui ſenſit commodum ex contractu quando ſunt ambigua, num. 9. li. 10. cap. 38.

Verba vbi generaliter concepta ſunt non ſunt reſtringenda, nec a lege regulatur intentio, numero 6. libro 10. capitulo 8.

Verba vſitata eſſe quæ verſantur in ſermone & conſuetudine quotidiana, nu. 1. li 3 c. 10.

Verba illa ſi hæres non erit pleruuque intelligi aliter quàm proprius eorum ſenſus patitur, numero 4. libro 2. capitulo 23.

Verba illa exhæredes ſunto, non ſemper propriam ſignificationem accipi, nu. 5 li. 2. c. 23.

Verba deſeruiunt intentioni, numero 7. libro 1. capitulo 9.

Verba legis ubi locum habent, locum habet & diſpoſitio, num. 8 li. 1. c. 9.

Verba generaliter prolata non extenduntur ad incogitata, nu. 3 lib. 1. c. 9.

Verba trahuntur ad limitationem iuris communis, numero 10. li. 1. cap. 9.

Verba debent ſemper aliquid operari, numero 11 libro 1. capitulo 9.

Verborum interpretationem ſenſu meliorem eſſe non oportere, nu. 13 li. 8. c. 24.

Verba priuilegiorum quamuis debeant operari, eſſe tamen intelligenda quanto ſtrictius fieri poterit, num. 32. lib. 1. cap. 17.

Verba illa, dantes ſibi auctoritatem, &c. in collatione gra-

I N D E X.

gradus doctoratus quid importent, numero 27. libro 10.capit.35.
Verborum non tam habenda eſt ratio, quam mentis. nu.7. li.1.cap.4.
Præſertim in ſupremis hominum mandatis, nu.8.
Verba largè & impropriè accipienda eſſe in materia fauorabili.num.27.li.8.c.20.
Verba priuilegiorum quæ pleniorem ſenſum haberent extendi poſſe, num.15.li.8 c.24.
Verba illa cum legitimæ ætatis erit non verificari in eo qui veniam ætatis impetrarit, numero 20. libro 9.capitulo 17.
Verbum ſignificans & res ſignificata quomodo accipiantur apud iuris auctores, numero 3. libro primo, capitulo 1.
Accurſij reſolutio quæ ſit.nu.4.
Accurſij reſolutio declaratur.nu.5.
Verbis priſcis vel ornatus gratia, vel parcè utendum eſſe, nu.17.li.3.c 10.
Verba ab antiquitate repetita non ſolum magnos aſſertores habere, ſed etiam orationi maieſtatem afferre. nume. num.18.li.3.c 10.
Verbum expoſitionis ad omnes interpretationum ſpecies loco generis eſſe, nu.21.li.5.c.2.
Verborum duo eſſe genera, poſita ſcilicet & innouata; poſita quæ ab alijs formata ſunt, innouata quæ a nobis fiunt, uel gignuntur, numero 1. libro primo, capitulo 5.
Verba legis ubi ad abſurdum trahi poſſunt, partes iudicis eſſe decretorem temperare, & reſtringere ad id quod eſt rationis, nu.15.& 16.li.3.c.8.
Verbum exprimere in titulo de bon. ad cridas ponendis accipi pro nominatim enuntiare, vel vti ea demonſtratione quæ nominis vice fungitur, numero 21. libro 2 capit.15.
Verba geminata maiorem uim atque efficatiam habere, nu. 4.lib.9.cap.15.
Verba renuntiationis ſtrictè accipi debere, numero 16.lib. 8.cap.1.
Verba accipi in ſpecie in materia odioſa & ſtrictè interpretanda, nu.9.li.2.c.5.
Verbum inteſtabilis, & verbum frater ac ſoror plerumque reſtringi ad unam ſpeciem tantum ex comprehenſis. num.1.li.2.cap.5.
Verbum ubi ex proprietate plura ſignificat, & teſtator de uno ſentit ibi oritur ambiguitas, numero 17. libro 3. capit.11.
Verba in hac materia accipi pro uocibus quibus utimur in enuntiandis rebus animo noſtro conceptis per orationes affirmatiuas uel negatiuas, numero 27. libro 1. capitulo 1.
Verba ubi conſiderantur extra orationem eſſe quidem ſignificatiua ipſarum dictionum non autem alicuius affirmatiuæ uel negatiuæ diſpoſitionis indicatiua, nume.28. lib.1.cap.1.
Verba extra orationem accepta non attinere ad hanc materiam, nu.29.li.4.c.1.
Verba peregrina recipere omnes illas partitiones quas recipiunt noſtratia, ſed id curandum non eſſe cum omnis eorum uis reducatur ad ſenſum ueri interpretis, numero 4.lib.1.capit.5.
Verba taxatiua ſemper habere implicitam negatiuam, nu. 4.lib.6.cap.13.
Verba taxatiua adeo extenſionem non facere, vt etiam actum fauorabilem reſtringant, numero 5. libro 6.capitulo 13.
Verba debere menti deſeruire, & cum manifeſtus eſt legis ſenſus uerborum interpretatio nunquam tantum ualet, ut melior ſenſu exiſtat, numero 17. libro ſexto, capitulo 3.
Verba legis generaliter loquentis generaliter eſſe intelligenda, nu.2.li.10.c.2.
Verba illa de iure ſimpliciter prolata de iure communi intelligi.nu.13.li.8.c.1.
Quod ex mente ſtatuentium ex communi uſu loquendi uidetur confirmari, nu 14.
Nec diſentire uidetur communis uſus loquendi contrahentium.nu.15.
Verbum fuerit ubi ex ui ſubiectæ materiæ non poteſt in præterito uerificari adaptatur futuro tantum ex ſtricta ſignificatione, numero 6. libro ſecundo, capitulo 5.
Verba Ioannis Chryſoſtomi contra portantes uerba Euangelij collo ſuſpenſa, numero 3. libro primo, capitulo 15.
Verba Euangelij conſiſtere in ſenſu, ac medua, & in radicerationis.nu.4.li.1.c.15.
Verba Euangelij uel ſacrarum literarum quæ præferuntur in infirmos pro illis ſanandis, uel eorum collo ſuſpenduntur, raro uel nunquam proferri, ſcribi, aut deferri, abſque aliqua ſuperſtitione, numero 5. libro primo, capitulo 15.
Verbis ſtandum eſſe quando alius caſus ſaluatione recti ſermonis comprehendi non poteſt, numero 16. libro 3. capitulo 9.
Verba in dubio præſumuntur prolata eſſe demonſtratiuè, nu.760.lib.5 c.8.
verba obſcura contra quem debeant interpretari, nume.1. li.3.cap.18.
verba patiuntur omnem interpretationem ut libellus ſuſtineatur.nu.16.li.1.c.17.
verba non operantur quando idem diſponerent quod ius commune.nu.9.li.1.c.13.
verba non operari quando ſubiecta materia impedimento eſt quominus operentur, numero 1. libro primo, capitulo 11.
verbum plenariè in reſtitutione prolatum importare ampliorem reſtitutionem, numero 14. libro decimo, capitulo 29.
verba ambigua et obſcura eadem eſſe ſecundum Sauium, n. 4.li.3.cap.11.
verba illa dum nupta erit primas tantum nuptias ſignificare, nu.7.li.2.c.25.
Verba inuenta eſſe ad hominis uoluntatem exprimendam, nu.4.li.1.cap.21.
verba Fabij circa uitia in oratione fugienda.nume.18.li.3. capit.13.
Verbis male euenire ubi rem non ſequantur, numero 2.lib. 1.cap.21.
Verba directa ad obliqua trahi ex teſtatoris mente, nu-

me-

mero 3.libro 3.capitulo 9.

Verba uarronis in materia ethimologiæ ſignificationis, nu. 13.lib.10.c.2.

verbum inuaudituum atque inſolens tanquam ſcopulum fugiendum eſſe, nu.11.li.3.c.10.

verba obſcura uel ambigua in conſtitutionibus pontifis eminus ablegari, nu.16.li.3.c.12.

uerba quando ſunt perſpicua, ibi cauillationes aduocatorum non recipiuntur, numero 4. libro quinto, capitulo quarto.

uerba illa quorumcunque & cuiuſlibet eſſe uniuerſalia, & eorum adiectione facere ut uerborum proprietas plerunque alteretur, numero 18. libro ſecundo, capitulo 25.

uerba diſponentium ſemper ad iuris communis diſpoſitionem referenda eſſe, nume.3.lib. 10.c.8.

uerbum fuerit, & uerbum habuerit, ex generali ſignificatione comprehendere tempus præteritum, & futurum, nu.4.li.2.c.5.

uerba petitionis extra propriam ſignificationem accipi, ut eius qui petitionem porrexit mens ſuſtineatur, nume.2. li.3.cap.5.

uerbum ſignificare latius accipi in hac materia, cum non ſolum proprijs ſed etiam improprijs abuſiuis, & tranſlatitijs conueniat, nu.2.li.1.c.19.

uerbalem differentiam non attendi, numero 72.libro 9.capitulo 36.

uerbi natura ac ius plura ſignificat & plura inducuntur in diſpoſitione ibi oritur obſcuritas, numero 16.libro 3.capitulo 11.

uerba perſpicua ac clara eſſe oportere in legibus communibus ac municipalibus, numero 25. libro tertio capitulo 11.

uerba quæ ponuntur exempli gratia non diſponere, nu.22. lib.6.cap.1.

uerba formæ adeo eſſe præciſa, ut nec augeri, nec minui, nec immutari ualeant.nu.33.li.1.c.17.

uerborum proprietatem tripliciter aſſumi ſecundum Alciatum ex Fabio.nu.14.li.2.c.1.

uerba non eſſe iudaicè intelligenda, numero 13.libro 6.capitulo 2.

uerba renuntiationum ad non expreſſa, neque futura, neque incogitata trahi, numero 34.libro primo, capitulo 17.

uerba ficta eſſe quæ ſonis, aut effectibus quibuſdam ſunt coaptata ſed aliter illa accipi apud noſtrates, nume.13. lib.1.cap.5.

uerbum inſtrumentum non poteſt rei eſſe ſignificatiuum, quin & animi paſſio ſignificetur, numero 18.libro 1.capitulo 1.

uerba non operantur quando eo modo quo fit expreſſio intellecta contra ius uel iuris communis intellectum eſſent.nu.1.lib.1.c.13.

Niſi ſecundum ius commune operari non poſſent, quia contra ius commune operarentur.nu.2.

uerba ſententiæ ita ſemper exaudienda eſſe ut ualeant, nu. 8.lib.3.cap.7.

uerbis uti nimis obſoletis, exculcatiſque aut inſolentibus, nouitatiſque duræ, par eſſe delictum, numero 9. libro tertio, capitulo 10.

uerbis nouis perrarò utendum ac magno cum iudicio ex Cicer.Fab ac Cæſaris auctoritate probari, numero 9.libro 1.cap 6.

uerba noua ſeu innouata eſſe ea quæ nos ipſi facimus uel a nobis ipſis gignuntur, numero 2.libro tertio, capitulo 10.

uerba priſca ſunt uetuſta & ab uſu quotidiani ſermonis intermiſſa, nu.3.li.3.c.10.

uerba ſecundum perſonæ qualitatem ad quam referuntur accipienda eſſe, num.15.li.3.c.7.

uerba priuilegij Principis intelligenda eſſe ſecundum conditionem perſonæ eius cui conceditur, numero 16. libro 3.cap.7.

uerba ambigua contractus iudicem declarare, nume.1.lib. 10.cap.38.

Secundum tamen uarietatem contractuum, uariè quoq; interpretari debere, nu.2.lib 10.c.38.

Quandoque etiam ex mente contrahentium fit interpretatio, num.3.

uerba menti cedere ubi de mente ex impropria ſaltem uerborum ſignificatione conſtat, numero 1.libro primo, capitulo 22

uerba ambigua eſſe quæ in plures ſententias trahi poſſunt, nu.11.li.2.c.22.

uerborum ordo denotat ordinem intellectus, numero 6.lib. 1.cap.9.

uerbum ſignificationis quàm uariè accipiantur in iure noſtro, a Domino Alciato, numero 3.libro primo, capitulo 19.

uerba & dictiones non conſiderari per ſe in materia uerborum ſignificationis, numero 21.libro tertio, capitulo 11.

uerba clara contractus nullam recipere interpretationem, nu.10.li.10.c.38.

uerba ſecundum ſubiectam materiam ut accipiantur impropriandа eſſe, nu.3.li.3.c.4.

uerba illa omnes liberos ultra trinepotes extendi, num.6. li.8.cap.27.

uerba innouata eſſe quæ a nobis fiunt, aut gignuntur, num. 1.lib.1.c.6.

uerborum poſitorum quædam eſſe noſtratia ſiue latina, quædam externa ſiue peregrina, numero 2.libro primo, capitulo 5.

uerba proprie accipienda eſſe in legibus prætorum ac principum conſtitutionibus, numero quinto, libro 10. capitulo 1.

Et in ſtatutis, nu.6.

Ac in contractibus, nu.7.

In ultimiſque uoluntatibus, nu.8.

Et in libellis, num.9.

Ac in iudicijs, num.10.

Sententijs uè, nu.11.

Et in reſcriptis, nu.12.

Ac in priuilegijs, num.13.

Nec non & in quacunque materia ac diſpoſitione, numero 14.

uerba intelligenda eſſe ſecundum ſubiectam materiam, ne ſermo reddatur inutilis, nu.11.lib.3.c.4.

Ver-

Verba vniuerſaliter prolata ad particularia materiæ oportere reſtringi, numero 12. libro tertio, capitulo quarto.

Verba nunquam exorbitare a natura contractus ubi poſſint apte illi applicari, numero 13. libro tertio, capitulo 4.

Verba quæ poſſunt adaptari pluribus temporibus, adaptari cuilibet ſecundum naturam temporis, num. 14 li. 3. capit. 4.

verba aliquando propter ſubiectam materiam id quod non eſt de natura eorum importare, numero 15 libro tertio, cap. 4.

verba teſtis in dubio ita intelligenda eſſe, ut falſitas euitetur, numero nono, libro tertio, capitulo 6.

Verba ſemper ita intelligenda eſſe ut actus ſuſtineatur, numero 10.

Quod locum habet in quacunque diſpoſitione, nu. 11 lib. 3. cap. 6.

Verba quando ex proprio neque ex largo ſignificatu caſum de quo controuerſia eſt comprehendunt diſpoſitio efficitur inefficax atque inualida, num. 12. libro 3. cap. 6.

verba ut operentur ſit locus argumento a contrario ſenſu, etiam cum iuris communis correctione, num. 3 lib. 1. capitulo 13.

Verba ubi ſe habent ut genus, & ſpecies reſpectu generis nihil operantur ſi tamen declaratiue ſpecies appoſita eſt vel ex communi hominum vſu ſi ita exauditur ibi, uel res uerſetur in alijs caſibus de quibus per Barto. in l. quæ ſitum §. ſi quis fundum de fund. inſtrum. num. 4 lib primo cap. 13.

Verbum uidetur quando prolatum eſt in ijs quæ ſunt facti improprietatem denotare, numero 6 libro octauo, capitulo 11.

Verbum progrediendo in definitione interpretationis extenſiuæ inſtar generis cuiuſdam ſe habere, numero 6 lib. 6. capit. 1.

verborum diſpoſitioni ubi lex reſiſtit nullus producitur effectus, nu. 4 li. 1. c, 14.

Verba uim habere ut efficatia ſunt, ſecundum ſanum intellectum, nu. 5 lib. 1. c. 14.

Verba impropriãda eſſe ut actus ſuſtineatur illiusque nullitas euitetur, numero primo, libro tertio, capitulo ſexto.

Verborum narratiuorum naturam eſſe non ut probent, ſed ut probentur, numero 31. libro ſexto, capitulo primo.

Verba propria & certa ea eſſe quæ earum rerum ſunt aut eſſe poſſunt de quibus loquimur quaſi uocabula rerum, & pene una cum rebus ipſis nata uel quæ id ſignificant in quod primo denominata ſunt, numero 16 libro primo cap. 3.

Verba inuenta eſſe non ut per ea ſe homines fallant, ſed ut eis in alterius notitiam quis cogitationes ſuas proferat, nu. 1 li. 1. c. 3.

verba ad terminos habiles ſemper eſſe reſtringenda, nu. 8. lib. 10. c. 2.

verba quantumuis generalia in legis diſpoſitione recipiunt interpretationem de habilitate, non ſic in diſpoſitione hominis, num. 9b. li. 9 cap. 5.

verbis innouatis in definitionibus utendum non eſſe, ab Ariſtotileque ideo reprehenſum fuiſſe Platonem, nu. 4. lib. 1. c. 6.

Verba inuenta ſunt ut dicentis ſententiam exprimant, nu. 4 lib. 1. c. 4.

Verba menti ut plurimum conuenire debere, nu. 5 lib. 1. capitulo 4.

Verba illa in ordinibus ciuitatis Papiæ, cur addita ſint. Non habitant minores, abſentes, habent niſi medicum, uel alia ſimilia, numero 17 libro decimo, capitulo ſecundo.

Verba generalia reſtringi quando ratio legis ſuaderet reſtrictionem, numero primo, libro decimo, capitulo tertio.

Verba contractuum qualiter intelligenda ſint, nu. 18 lib. 5. cap. 7.

Verba contractuum ex prælocutionibus interpretationem recipere, numero decimonono, libro quinto, capitulo ſeptimo.

Niſi quando ſenſus clarus eſſet ex uerbo, nume. 20. lib. 5. capit. 7.

Verba contractuum eſſe ſtricti iuris, nume. 21. libro 5. capitulo 7.

Verba contractuum interpretationem extenſiuam recipere quando aliter effectum haberi non poſſent, nu. 22 lib. 5. capit. 7.

Verba ſingula legis ac priuilegij non debere eſſe ſine operatione, nnmero vigeſimo, libro primo, capitulo nono.

Verba debere operari non ſolum de iure ſed etiam de facto num. 21.

Verba debere uim ſuam habere in teſtamendis & ultimis uoluntatibus in ſtipulationibus, in priuilegijs, in ſupplici libello, in omni diſpoſitione contrahentium, inter uiuos, ueluti in tranſactionibns, conuentionibus donationibus, mutuis, pignoribus locationibus, conductionibus, emptionibus, uenditionibus, depoſitis, renunciationibus, contractibusque cęteris nominatis in iuramentis, in ſententijs alijſque eiuſmodi generis actibus, numero 22. libro 1. c. 9.

Verba an ſecundum propriam ſignificationem accipi debeãt quam difficile ſit aliquid certi conſtituere, nu. 1. & 2 li. 2 cap. 21.

Verba proprie accipienda eſſe, & ſeptem caſus in primo libro referri quibus reſtringitur firmata regula, quæ habet uerba in dubio proprie accipienda eſſe, num. 3. lib. 2. cap. 21.

Verba eſſe impropriãda ſecundum ſubiectam materiam, nu. 4 lib. 2. c. 21.

verborum proprietate reiecta diſponentis mentem attendendam eſſe, numero quinto, libro ſecundo, capitulo 21.

verborum propriam ſignificationem ſecundum communem uſum loquendi intelligenda eſſe, numero ſexto, lib. 2 cap. 21.

Tres ſupra relatas poſteriores regulas procedere in claris, & diſputationem uerſari in ambiguo, nume. 7 lib. 2. capitulo 21.

Verba

Verba illa Euangelij Crucifixus eſt Chriſtus, & alij duo latrones quomodo exaudienda ſint.
uerba prolata in ultimis uoluntatibus intelligenda eſſe in caſu uero, & non in caſu ficto, numero 1. libro octauo, capitulo 20.
uerba in iudicijs intelligi ſecundum declarationem proferentis, nu. 3. li. 3. c. 18.
uerisſimilem teſtatoris mentem attendi, quæ ſaltem ex aliqua eius diſpoſitionis parte adiuuetur, numero 17. libro 9. cap. 4.
uerisſimilitudinem interpretationi faciendæ plurimum poſſe. nu. 34. li. 5. c. 10.
uerisſimilem diſponentis mentem uarijs ex cauſis conijci, n. 2. lib 3. cap. 9.
Verisſimilia quæ dicantur iudex arbitratur, nume. 431. lib. 5. cap. 20.
Veritas vbi non adeſt ibi non eſt eſſentia, & vbi non eſt eſſentia non poteſt eſſe proprietas, numero 4. lib. tertio, capit. 19.
Veritatem inueſtigare volentibus bene eſſe præ opere dubitare, nu. 6. li. 6. c. 2.
Veteres dasimon uocis filiarum non filiabus ſed filijs dixiſſe, num. 16. li. 3. c. 15.
Vi vna uel remota oppida & ciuitates iudex arbitratur, nu. 435. li. 5. c. 20.
Vicinorum furta a uicinis facta præſumi, numero 33. libro 10. cap. 26.
Vicinitate rei perſtringi interdum generalis iuris regulas, quod per multa exempla ex Lud. Rom. declaratur, num. 57. li. 10. cap. 25.
Quæ tamen maiore cum iudicio ab Alciato adſcribuntur loci circumſtantia & quibus rationibus, numero 58.
Vicinus ob loci vicinitatem præſumitur ſcire facta vicini, num. 38. li. 10. c. 26.
Vicinus præſumitur ſcire bonitatem ac legalitatem hominis. num. 39. li. 10. c. 26.
Vicinitate loci recedi in multis a regulis iuris, nu. 30. li. 10. capit. 26.
Victoriam cauſa promittens iudicis arbitrio pœna afficitur, num. 439. li. 5. c. 20.
Vidua fornicatrix præſumitur idem feciſſe viuente, nume. 752. li. 5. c. 18.
Vidua mulier fingitur adhuc perſeuerare in primo matrimonio, nu. 17. li. 8. c. 16.
Viglius Zuichemus laudatur, numero 11. libro ſeptimo, capitulo 8.
Vim legis potius conſiſtere in ratione quàm in verbis, nu. 3. li. 5. cap. 14.
Vim naturalem a qua primum uocabula inuecta ſunt primum interpretandi inſtrumentum eſſe, numero 3. lib. 5. capit. 10.
Vim publicam atque priuatam puniri iudicis arbitrio, nu. 43. li. 5. cap. 20.
Vinum uetus legatum accipiendum eſſe ſecundum uſum ipſius teſtatoris, nu. 5. li. 2. c. 2.
Violentia in iudicio inferri non præſumitur, nu. 115. libro 5. cap. 19.
Virgilij locus declaratus, numero 29. lib. 8. cap. 01.
Vir præſumitur conſtantior eſſe muliere, num. 750. libro 5. capit. 18.
Virgo præſumitur fuiſſe mulier ſtuprata ſi illa uirginitatem contra ſtupratorem allegat, numero 762. libro 5. capit. 18.
Virginem in habitu incedentem qui compellat iniuriarum non tenetur, nu. 7. li. 10. c. 31.
vir caput uxoris eſſe dicitur, numero 4. libro octauo, capitulo 19.
Viros tanto grauius eſſe puniendos, quanto magis ad eos pertinet uirtute uincere, ut exemplo fœminas corrigere, nu. 2. lib. 1. c. 21.
Vir qui intra decennium non oppoſuit exceptionem non numeratæ dotis præſumitur velle hæredes ſuos de proprio eam reſtituere, numero 770. libro quinto, capitulo 18.
Vir præſumitur acceptam uxorem repulſurus, ſi uidet indotatam, num. 742. li. 5. c. 10.
Vir nobilis ac diues præſumitur donare uxori, nu. 747. lib. 5. capit. 18.
Vir concedens aliquid ad luendum ornamentum uxoris, præſumitur ei donare, numero 748. libro quinto, capitulo 18.
Virum minoris nobilitatis natum in nobiliſſima ciuitate præferendum eſſe nobiliori uiro, numero 21. libro 10. capitulo 26.
Vir præſumitur eſſe conſtantior muliere in bono propoſito nu. 768. li. 5. c. 18.
Vir turpiter deoſculans mulierem iudicis arbitrio punitur. nu. 430. li. 5. cap. 20.
Viro ita datur iniuriarum actio pro iniuria illata uxori, ſicuti pro iniuria illata ſibi, numero 9. libro octauo capitulo 19.
Virum bonum conſiderari in iure noſtro cum qualitate indicandi, num 9. li. 5. c. 20.
Vis regularis communisque concluſionis eſt ut in dubio in uoluntaria condisione de caſu ad caſum non detur progreſſus, nu. 19. li. 9. c. 16.
Viuere quiſque præſumitur vſque ad centum annos, nume. 43. li. 9. c. 4.
Viuendum moribus præteritis, & utendum eſſe uerbis præſentibus num. 10. li. 3. c. 10.
Viuere quilibet præſumitur vſque ad centum annos nume. 751. lib. 5. c. 18.
Vitij euitandi cauſa faciendam interpretationem, num. 11. li. 5. cap. 9.
Vltimas uoluntates tranſmiſſionis ratione infirmiores eſſe contractibus, nu. 10. li. 9. c. 39.
Vltimas uoluntates promptius mitti executioni quàm contractus, nu. 6. li. 9. c. 39.
vltimas uoluntates a ſolius defuncti arbitrio pendere, contractus uero a plurium conſenſu, numero 7. libro 9. capitulo 39.
vltimis in uoluntatibus pœnitentiæ locum eſſe, in contractibus non item, num 8. li. 9. c. 39.
vltimas uoluntates ex legis indulgentia effectum habere, contractus ex iuris rigore, numero 9. libro nono, capitulo 39.
vnde poſſint alia legum & humanarum diſpoſitionum differen-

rentiæ deſumi.nu.20.li.9.c.1.

Vnde legis ratio deſumatur, numero 3. libro quinto, capitulo 11.

Vnde profectæ ſint Sabinianorum, & Proculianorum ſententiæ diuerſæ, num.8.li.5.c.3.

Et opinionum diuerſitates quæ cauſam dederunt quinquaginta illis deciſionibus Iuſtiniani.nu.9.

Vniones ſi ſtatuto probibeantur portari intelligi de veris, & non de fictis, nu.13.li.3.c.19.

Vnionis ſolennitas quanto tempore præſumatur, nu.754. lib.5 c.18.

vnitas corporis præſumitur, niſi pluralitas probetur, num. 755.li.5.c.18.

vnicuique experto in ſua arte, atque ſcientia credendum eſſe, num.17.li.2.c.7.

vniuerſitas maiorem habet præſumptionem pro ſe, quàm particulares, nu.763.li.5.c.18.

vniuerſitas præſumitur ſcire ea, quæ fiunt in iudicio ipſius loci, nu.764.lib.5.c.18.

vnius & eiuſdem perſonæ conditio ad plures caſus relata, haberi loco generis cuiuſdam, numero 13. libro octauo, capit.21.

vno contrariorum cognito, alterius quoque cognitionem haberi, nu.1.li.3.c.1.

vno probibito cenſeri & illa omnia probibita per quę peruenitur ad illud, nu.3.lib.7.c.26.

Etiam in odioſis ac ſtrictiſſime interpretandis, nume.4.lib. 7.capit.26.

vnum tempus comprehendi ſub alio in ſtatutis ex ui non propriæ, ſed interpretatitiæ ſignificationis, num.13.lib. 8.cap.29.

vnumquenque præſumi eius in quo verſatur ſcientiam habere, num.28.li.4.c.15.

vnum & idem non poſſe verum eſſe & ſimulatum, num.8. li.1.cap.10.

vocabula cum propria deficiunt, noua nos petita venia formare, num.2.li.3.c.3.

vocabuli intellectus cum extenditur vel reſtringitur ſtrictiore modo, non dicitur ſignificatio, ſed interpretatio, nu.43.lib.6.c.

vocans in ius ſine venia parentes ultra patrem iudicis arbitrio punitur, nu.437.li.5.c.20.

voces ſecundum Ariſtotilem ſunt earum quæ ſunt in animo paſſionum notæ, num.13.li.1.c.1.

voces ſecundum Cicer. ſunt animi paſſionum ſymbolum, nu. 14.li.1.cap.1.

voces plures eſſe, quàm nuces vulgo iactari, nume.8.lib.1. capit.2.

vocum a naturali ſignificatione deceſſionem ab imperitis factam magni faciendam non eſſe, numero 18.libro 4.capitulo 2.

voluntatem mente retentam nihil operari, numero 35.lib. 9.capit.4.

voluntatem teſtatoris, quæ non tranſit in diſpoſitionem non curari, nu.36.lib.9.c.4.

voluntatem diſponentium magis cōſiſtere in ratione, quam in uerbis, nu.12.lib.5.c.14.

voluntatem defuncti poſſe impleri per æquipollens, num.5. lib.9.cap.16.

voluntas talis præceſſiſſe præſumitur, qualis colligitur ex facto quod ſequitur, numero 765.libro quinto, capitulo 18.

voluntatem probroſam, vel turpem, aut legibus interdictam ſi uerba continent nihil operari, num.3.libro tertio, cap.14.

voluntatem defuncti in ultimis uoluntatibus prædominari, nu.8.li.9.cap.14.

voluntatem ſuam habere eſſentiam in diſpoſitione, non in conditione, numero 22.libro nono, capitulo decimoſexto.

voluntas defuncti talis præſumitur, qualem uerba oſtendunt, num.22.li.10.c.38.

Niſi tales reſurgerent coniecturę ex teſtamento quæ reuocarent in dubium propriam uerborum ſignificationem, num 23.

Alias nunquam receditur a propria verborum ſignificatione, num.24.

voluntas hominis non præſumitur eſſe aliena a verbis, nume.232.lib.5.c.19.

voluntatem defuncti ambiguam a iudice declarandam eſſe, nu.13.lib.10.c.38.

voluntatem in mente retentam non accommodari actibus hominum, libro nono, libro ſecundo, capitulo decimooctauo.

voluntas teſtatoris quomodocumque in fideicommiſſis habeatur attenditur, numero 15.libro primo, capitulo vigeſimoprimo.

volens aliquid præſumitur illud omne velle ſine quo id quod vult eſſe non poteſt, numero 767.libro quinto, capitulo 18.

volens in cauſa probare, præſumitur meliores probationes quas habet inducere, numero 745.libro quinto, capitulo 18.

voluntatem teſtatoris ſeruandam eſſe quando de illa conſtat, numero 19.libro 5.c.14.

voluntatem teſtatoris intelligendam eſſe ſecundum id quod teſtator opinabatur, num 25.libro nono, capitulo quarto.

votum ſi quis faciat de dando ſingulo anno frumentum certa eccleſiæ nulla expreſſa quantitate, eam uerificari debere arbitrio iudicis, numero ſexto, libro tertio, capitulo primo.

Idem ſi aly promiſi ſimpliciter dare frumentum, numero ibid.

votum proferre inter uarias antiquorum procerum ſententias quàm ſit difficillimum in ardua difficultate, num.1. lib.8.cap.7.

vrbanitatis legem qui contemnit, arbitraria pœna afficitur, nu.442.li.5.c.20.

vrbem Venetiarum in terris ſibi ſubiectis recentioris Romæ prærogatiua lætari, numero 10.li.10.c.11.

vſitata uerba eſſe, quæ verſantur in ſermone, & conſuetudine quotidiana, num.9.li.1.c.5.

vſuram actiuè agens punitur, & non faciens illam paſſiuè, nu.14.li.7.c.29.

vſuræ præſumuntur promiſſæ, quæ longo tempore fuerunt præſtita, nu.761.li.5.c.18.

vſura præſumitur ex qualitate debitoris cui mutuum da-

tur

tur,nume.766.lib.5.cap.18.
Vſuram ob reprobationem de illa factam de iure canonico intelligi quoque reprobatam eſſe de iure ciuili, ſecundum communes doctor.ſententias, numero 18.libro 1. capit.16.
Vſuram in fructu non eſſe, nec eſſe poſſe per communem vſum loquendi,niſi impropriè, numero 14.libro 4.capitulo 4.
Vſura non præſumitur ex pacto de retronendendo appoſito, nu.233.li.5.c.19.
Vſura non præſumitur in foro contentioſo,numero 234.libro 5.cap.19.
Vſura non præſumitur quando quis ſe refert ad ſolitum patriæ,nu.235.li.5.c.19.
Vſurarius in dubio non præſumitur contractus, ſed licitus & permiſſus,nu.277.li.5.c.19.
Vſurarium nullam habere querelam inofficioſi teſtamenti contra teſtamentum fratris qui perſonam turpem inſtitueret,nu.5.li.10.c.18.
Vſurarius iudicis arbitrio punitur,numero 444.libro 5.capitulo 20.
Vſurarij manifeſti qui dicantur in iudicis eſt arbitrio poſitum,nu.436.lib.5.c.20.
Vſum communem loquendi ex communi locum habere in omni ſtatutorum genere,nu.5.lib.8.c.18.
Vſum verborum priſcorum reijci, & contra ea proferentem interpretari,num.24.li.3.c.10.
Vſus uiro conceſſus,intelligitur quoq; conceſſurus eſſe uxori,nu.5.li.8.c.19.
Vſus communis loquendi ſignificationem propriæ præferri,num.14.li 7.c.27.
Vſus communis loquendi ac intelligendi dicitur eſſe proprius uſus ideſt propria paſſio,numero 17.libro octauo, capitulo 3.
vſum non introductorem, ſed cenſorem atque arbitrum eſſe uocabulorum, nu.8.li.1.c.24.
vſum communem loquendi in quacunque materia locum ſibi uendicare,nu.13.li.7.c.27.
vſusfructus quid ſi Titio fuerit relictus tranſeunte uxore legataria ad ſecundas nuptias & illa mortua fuerit, an Titio debeatur nu.1.lib.9.c.14.D.Alci putare Titio non deberi uſumfructum ſed remanere apud hæredem, nu.2. li.9.cap.14.
Ridereque Socinum qui futilioribus,ut ait, rationibus contra diſſeruit,nu.3.
vſus communis loquendi ac conſuetudinis idem eſſe iudicium,nu.6.li.4.c.15.
vſusfructus filio relictus potius patris quam filij contemplatione relictus eſſe præſumitur, numero 769.libro 5. capitulo 18.
vſusfructus conditionem poſitam in tranſitu ſecundarum nuptiarum per caſum mortis impleri, numero 21.lib.9. capit.14.
vſumfructum finiri uxore dotem repetente, ſed tamen non fieri locum ſubſtituto in caſu ſecundarum nuptiarum, num.10.lib.9.c.14.
vſusfructus extinctionem tanquam genus comprehendere omnes modos quibus uſusfructus extinguitur, num.18. lib.9.cap.14.
vſusfructus qui fingitur a lege, in ijs quæ uſu conſumuntur, non ſecundum ueritatem, ſed ſecundum fictionem eſſe, nu.13.lib.3.c.33.
vtilitas rei,uel perſonæ, uel uolũtas tacita in materia apta ubi habet ſe ad formam æquiualentem non curari de ſpecifico implemento,nu.15.li.9.c.16.
vtilitas tractationis an ſignificatio tacita ſit, uel expreſſa quæ ſit,nu.4.lib.2.c.18.
vt in opere materiali differunt operis fundamenta ab inſtrumentis quibus opus efficitur, ſic in intellectuali differre inſtrumenta interpretationis ab ipſis inſtrumentis,nu.22.li.6.c.3.
vt in fauorabilibus ſimplex adæquatio non patitur extenſionem ſic etiam in correctorijs ac multo magis,nu.15. lib.6.cap.16.
vt plurimum non niſi peritos ac nobiles aſſumi ad canonicatus cathedralis eccleſiæ,numero 12.libro nono,capitulo 31.
vt ob geminationem a uerborum generalitate recedimus, ſic ob duplex odium,num.10.li.6.c.11.
vt caſus omnes in ſuo genere proprie comprehenduntur, ſic & in eiuſdem perſonæ uirtute,numero 15.libro 8. capitulo 21.
vt in paribus terminis æquitas rigori præfertur, ſic potius caſus omiſſus æquitate limitationis potius debet comprehendi,quam regulæ rigore contineri,numero 10.lib. 7.capit.4.
vulgarem ſubſtitutionem reciprocã induci ſi teſtator dicat Titium, & Seium uel alterum eorum hæredem inſtituo, nu.10.lib.9.c.18.
uulneratus qui deceſſit intra annũ, ex uulnere præſumitur mortuus,nu.744.li.5.c.18.
uulnerans inſultãtem præſumitur feciſſe ad ſui defenſionem, num.756.lib.5.c.18.
uulnera plura lethalia inferentes, quæ tamen mortis cauſam ſimul intulerunt iudicis arbitrio plectuntur, nume. 441.li.5.c.20.
uxor quicquid quæſiuit conſtante matrimonio præſumitur quæſiuiſſe de bonis mariti,numero 753.libro quinto,capitulo 18.
uxor præſumitur eſſe prægnans uiro cum quo habitabat, nu.767.li.5.c.18.
uxor præſumitur bona ſua uiro dediſſe in dotem, quando uiri conditio ea promerebatur,numero 758.libro quinto, capit.18.
Vxor præſumitur primo loco mortua, quę deceſſit eodem infortunio cum viro,nu.859.li.5.c.18.
Vxor præſumitur eſſe niſi probetur contrarium,num.740. lib.5.c.18.
Vxor uera cur puniatur de adulterio,numero 3.libro 7.capitulo 31.
Vxore dotem repetente vſumfructum finiri, ſed tamen non fieri locum ſubſtituto in caſu ſecundarum nuptiarum, n. 10.lib.9.c.14.
Vxorem qui negligit infirmam non debet lucrari dotem,n. 23.lib.10.c.5.
Vxor ſcire præſumitur,quod ſit maritus,numero 743.libr. 5.capit.18.
Vxorem poſſe repetere dotem ſuam citra periculum amiſſionis

Teſtator ſi legat lectum vxori viduæ intelligi ſecundum vidualem conditionem, n.19.li.3.c.7.

Teſtator ſi dixerit, ſi nullus ex vxore mea mihi naſcatur filius maſculus, tunc & eo caſu talem ſubſtituo, nato maſculo ſi is in pupillari ætate decedat non ſit locus ſubſtitutioni, n.2.li.9.c.15.

Teſtatorē intelligi ſe uoluiſſe conformare nō in eo qđ eſt, ſed quod putauit eſſe de iure cōmuni, n. 1.li.10.c.12

Sed Auctorem de hoc dubitare, nu.2.

Teſtatorem debere expreſſè ideſt ſpecialiter prohibere falcidiam, n.10.li.6.c.19.

Sed contra communiter teneri quod ubi tacite colligitur mens teſtatoris volentis prohibere falcidiam ut cenſeatur prohibita, nu.11.

Idemq; eſſe quãdo vſus eſt uerbis vniuerſalibus uel æqui pollentibus, num.12.

Teſtator ſe filiū naſciturum inſtituerit eiq; ſi in pupillari ætate vel poſtea quandocumq; deceſſerit aliquē ſubſti tuerit, etiam non nato filio ſubſtitutus nō admittetur, nu.19.li.9.c.4.

Teſtatorem eum facit mentionem mortis cenſeri non co gitaſſe de ſecundis nuptijs, n.14.li.9.c.14.

Teſtatoris voluntatē nē attendi in ijs quæ lex præter aut contra voluntatem teſtōris inducit, n. 4.li.10.c.10.

Teſtatoris diſpoſitionem intelligi ſecundum communem vſum loquendi qui non conueniat cum diſpoſitione iu ris communis, n.17.li.10.c.11.

Caſum tamen prædictum quamuis ſit in ſe uerus non deſeruire in materia noſtra.n.18.

Teſtatoris mentem non attendi quæ non habeat, uel pro priã uel largã verborum ſignificationē.n.10.li.9.c.4

Teſtatoris mentem non attendi quæ non tranſeat in diſpo ſitionem, n.11.li.9.c.4.

Teſtator quando aliquid reliquit in eccleſia pro miſſis ce lebrandis quæ interdicta eſt, in aliud honeſte deprecationis genus conuertendum eſſe, n.12.li.9.c.17.

Teſtator donans rem quam legauerat præſumitur ademiſ ſe, n.695.li.5.c.18.

Teſtatoris uoluntas in dubio præſumitur ſolennis, & alia pleraq; in teſtatore præſumi, n.696.li.5.c.18.

Teſtator præſumitur ius uel portionem quam habet in re legata legare, n.997.li.5.c.18.

Teſtator qui primum legauit centum, & deinde quinqua ginta, non centum quinquagita, ſed quinquaginta tan tum præſumitur legaſſe, n.668.li.5.c.18.

Teſtatoris liberam impediens uoluntatem iudicis arbitrio pœna afficitur, n.429.li.5.c.10.

Teſtatoris obſcuram diſpoſitionem pro non ſcripta haberi, n.17.li.3.c.12.

In contractibusq; n.18. Idē obtinere, et in iudicijs, n.19.

Teſtatorem cenſeri voluiſſe conformare diſpoſitioni iuris communis quando res uerſatur prorſus in ambiguo, n. 13.li.10.c.10.

Secundum communem ſcribentium ſententiam, ibi.

Et quo intelligēda ſint iura quæ pro cōi inducuntur, n.14.

Teſtatorem intelligi ſe uelle conformare iuri communi etiam impropriando uerba, n.1.li.10.c.11.

Quando agitur de actus validitate, nu.2.

Teſtator ſi inſtituerit uentrem vxoris ſi maſculum pare ret, eiq; Seium ſubſtituerit, et ſi fœminam uel neminē pareret ſubſtituerit hoſpitalo, et vxor in puerperio de ceſſerit, infansq; caſo uentre matris extractus ſit ac deceſſerit, Seio ne an hoſpitali debeatur hæreditas, n. 1.& 2.li.9.c.12.

Seio deberi hæreditatem ex receptiore ſententia, n.3.

Contrariam ſententiam qui defenderint, & quibus ratio nibus, n.6.7.& 8.

Sed a communi ſententia recedendum non eſſe, ex aucto ris uoto, & quibus rationibus, n.9.& ſeq.

Teſtatorem non ſufficit ita uoluiſſe, niſi ita diſpoſuerit, nu.10.li.2.c.18.

Teſtator non præſumitur legare niſi ius quod habet, nu. 227.li.5.cap.19.

Teſtamentorum obſeruatio libelli tempore remiſſa eſſe militibus in expeditione degentibus, & etiam ijs qui in hoſtico deceſſerint, n.1.li.10.c.28.

Teſtatoris mentem ex qualitate perſonæ cui relictum fue rit legatum cognoſci, n.7.li.9.c.19.

Teſtatoris voluntatem intelligendam eſſe ſecundum id quod teſtator opinabatur, n.75.li.9.c.4.

Teſtoris uoluntatē conformandã eſſe non ſolū ſtatutis pro pria patriæ, ſed et Ciuitatis dominãtis, n.8.li.10.c.11.

Teſtatorem quando non apparet habuiſſe animum con ſeruandæ agnationis filiorum appellatione fœminæ nō comprahenduntur, n.14.li.10.c.9.

Teſtator cum iubet integrè uel ſine diminutione legata præſtari tunc cenſetur prohibita falcidiæ detractio, n.7.li.2.c.9.

Teſtator præſumitur legãta relicta ab inſtituto uoluiſſe repetere a ſubſtituto, n.720.li.5.c.18.

Teſtimonium compatris an fidem faciat in iudicis arbitrio eſt poſitum, n.402.li.5.c.20.

teſtimonium ctcere prohibitus in caſu neceſſitatis admittitur, n.45.li.10.c.32.

teſtimonio nutritoris pro illius alumno ex arbitrio iudicis creditur, n.404.li.5.c.20.

teſtimonio parentum pro filia iudicis arbitrio fides adhibetur ſi maſculus & fœmina habent ſe ut excedentia & exceſſa, n.405.li.5.c.20.

teſtimonio coniugis in cauſa matrimonij quatenus ſit cre dendum iudex arbitratur, n.406 li.5.c.20.

teſtimonium fratris quando ſit ſuſpectum, iudicis arbitrio decernitur, n.407.li.5.c.10.

teſtimonia domeſtica in caſu neceſſitatis admittuntur, n. 52.li.20.c.32.

teſtimonio illius qui in extremis laborat iudicis arbitrio creditur, n.400.li.5.c.20.

teſtimonio illius iudicis qui pro ſua ſentētia deponit, pro arbitrio iudicis fides adhibetur, n.409.li.5.c.20.

teſtes ſuper eiſdē articulis ex noua cauſa poſt concluſionem in cauſa poſſe admitti, n.30.li.10.c.23.

Idque etiam procedere in probationibus, & allegationibus facti, nu.40.

teſt ſi crimen obijciatur poſſe illum ſe oſtendere innocen tem, nu.18.li.10.c.18.

teſtium dicta ut concordentur, impropriationi locum fie ri, numero 7.li.3.c.6.

Idq; non ſolū ut euitetur pœna falſi, ſed et ut probēt, n.8.

Teſtis uerba in dubio ita intelligenda eſſe, ut euitetur falſitas, n. 3. li. 3. c. 6.

Teſtes ex cauſa neceſſitatis coram iudice incompetente examinati faciunt fidem coram competente, nu. 47. lib. 10. c. 32.

Idq; ſi ſuper articulis ratione forma reprobatis ſunt examinati, nu. 48.

Teſtem debere concludere in probando cōi uſu ab omnibus ea de re loquentibus ſic audiuiſſe dici, aliàs ſi diceret, quia ita communiter dicitur nihil concludere, nu. 2. li. 4. c. 13.

Teſtē criminoſum aut excōmunicatū nō poſſe cōtra aliū deponere ſimili crimine innodatū, n. 74. lib. 10. ca. 18.

Teſtis dictum aſſerētis ſe neſcire a quibus dici audiuerit in materia cōis uſus loquēdi nihil ꝓbare, n. 1. li. 4. c. 14

Teſtis unius defectum, probatione atq; integritate alterius tolli, n. 9. li. 9. c. 27.

Teſtium effrenatam multitudinem uariè eſſe iudicandā ſecundum uarias circunſtantias, n. 7. li. 10. c. 20.

Bar. ſententia in materia refrenandæ multitudinis teſtium quando locum habeat, nu. 8. ibi.

Teſtibus ne actoris uel rei magis ſit credendum Iudicis arbitrio relinquitur, n. 401. li. 5. c. 20.

Teſtium legalitas præſumptionem ſubornationis tollit, n. 7. li. 9. c. 27.

Teſtis deponens aliquem eſſe bonum ac legalem uirum cum reditione rationis, quia vicinus concludenter probat, n. 40. li. 10. c. 26.

Teſtes legaliſſimos poſſe recipi contra inſtrumentum nō obſtante ſtatuto uel pacto prohibente probationem fieri per teſtes contra inſtrumentum, num. 5. li. 9. c. 27.

Teſtes in ijs quæ per ſenſum corporis non percipiuntur, etiam non interrogatos debere eorum dicti cauſam afferre ut probent, n. 22. li. 1. c. 17.

Teſtium fidem in iudicis arbitrio eſſe poſitam, n. 399. li. 5. capit. 20.

Teſtis dictum non uitiari ob nominationem aliquarum perſonarum non neceſſariam, n. 12. li. 4. c. 14.

Teſtis præſumitur ſe gratia uel odio ſubtraxiſſe qui teſtimonium recuſat dicere, nu. 991. li. 5. c. 18.

Teſtes præſumuntur ſubornati qui per eundem præmeditatumq; ſermonem deponunt, n. 692. li. 5. c. 18.

Teſtes de credulitate deponentes in materia non certitudinaliter ut noeant cognoſcibili ꝓbare, n. 25. li. 3. c. 4.

Teſtes de credulitate ſecundum ſubiectam materiā probare, n. 26. li. 3. c. 4.

Teſtem qui dicat ſe ita cōiter dici audiniſſe non repetito loco neq; tempore probare, nu. 11. li. 4. c. 13.

Secus tamen eſſe quando capitula ſimpliciter eſſent concepta ſine illis qualitatibus, quod a decem annis citra in tali loco, nu. 20.

Teſtes ante litem conteſtatam ad æternam rei memoriā tempore peſtis examinari poſſunt, n. 46. li. 10. c. 27.

Teſtes in teſtamentis eorum quibus eſt remiſſa ſolennitas iuris poſitiui mulieres eſſe poſſe, n. 16. li. 10. c. 27.

Quod tamen credit Auctor uerum eſſe ſi mares potentia & habitu haberi non poſſint, nu. 17.

Teſtes repetere quando iudici licitum ſit pro declaratione eorum dicti, n. 42. li. 10. c. 37.

Teſtes de auditu, & aliàs inualidi probant contra producentem, n. 46. li. 20. c. 37.

Teſtis dicens ſcio quia ita communiter dicitur nihil probat, n. 9. li. 4. c. 11.

Niſi per relationem ad capitula in quibus expreſſa ſint exprimenda ſeruetur, ibi. & nu. 10.

Teſtes oportere concludere de tempore decem annorum & ꝗ cōis vſus loquēdi fuit in dicto loco, n. 8. li. 4. c. 11.

Teſtium dicta ambigua contra producentem interpretari, n. 16. li. 3. c. 14.

Teſtium numerus quis effrenatus dicatur, ſtatur iudicis arbitrio. nu. 422. li. 5. c. 20.

Teſtes non præſumuntur eſſe rogati. n. 153. li. 5. c. 19.

Teſtes deponentes per uerba æquipollentia, nihil agunt ubi formalitas uerborū eſt probanda, n. 16. li. 8. c. 22.

Teſtis dictum examinati in articulo mortis ſine cōmiſſione iudicis, ex cauſa neceſſitatis ualet, n. 76. li. 10. c. 32

Teſtes omnes a cōiter contingentibus non eſſe ſingulatim de unoquoq; articulo informatos, n. 10. li. 10. c. 20.

Teſtis qui præmium accepit, ut deponeret, iudicis arbitrio punitur, n. 426. li. 5. c. 20.

Teſtes qui vnum in iudicio deponunt, et aliud extra iudicium, arbitrio iudicis puniuntur, nu. 427. li. 5. c. 20.

Teſtes ad æternam rei memoriam in cauſa neceſſitatis examinari poſſunt, n. 38. li. 10. c. 32.

Teſti qui de a ſe geſtis deponit iudicis arbitrio creditur, nu. 403. li. 5. c. 20.

Teſtēs vniuerſitatis quomodo probent plenè, index pro arbitrio æſtimat, n. 408. li. 5. c. 18.

Teſtem deponentem de fama ſi dicat, quis publicè dici audiuit, nihil concludere. nu. 3. li. 4. c. 13. ex cōmuni. Baldum contrariam ſententiam ueriorē opinari, quā diſputando putat Curt. poſſe defendi, quamuis neget a communi opinione recedendum eſſe, numero 4. & 5. li. 4. c. 13.

Qualiter credat Auctor in propoſita quæſtione diſtinguendum eſſe, nu. 7.

Teſtis dictum qui depoſuerit ſe ab omnibus uel a maiore parte audiuiſſe etiam ſi dicat interrogatus ſe neſcire a quibus cōcludens eſſe, nec uitiari, n. 19. li. 4. c. 14.

Teſtes inter alios examinati, quando fidem faciant, iudicis arbitrio ſtatur, nu. 413. li. 5. c. 20.

teſtis quando unum extraiudicialiter affirmat alterū iudicialiter creditur iudicis arbitrio, n. 410. li. 5. c. 20.

teſtis an iterato poſſit cogi reſpondere iudicis arbitrio cognoſcitur, n. 411. li. 5. c. 20.

teſtem quę inimicitia repellat iudex arbitratur, numero 402. li. 5. c. 20.

teſtes tametſi poſt publicatas atteſtationes non admittantur ob timorē ſubornationis, attamen ob magnā legalitatem, uitaq; exemplaritatem, morumq; probitatē, etiam poſt publicatas atteſtationes admitti, nume. 4. & 5. li 10. c. 12.

teſtis conſanguineus ob uita probitatē pro conſanguineo admittitur, n. 7. li. 10. c. 12.

Idemq; eſſe in coniuncto ſanguine, qui impetratus fuerit in iudicem, n. 8.

teſtium multitudinem refrenandam eſſe iudicis arbitrio. numero 5. libro 10. capitulo 20.

Et quale debeat eſſe hoc iudicis arbitrium, & quàm uaeſtatum ſententijs ea in re fuerit per Doctores, nu. 6.

Trium dicta quis interpretatur, nu. 33. 34. & 36. lib. 10. cap. 37.

Secundum varias ueterum ſententias.

Auctor quid putet reſoluendum eſſe ea in controuerſia, numero 37.

Teſtium dicta ad concordiam reducenda eſſe, numero 38. lib. 10. c. 37.

Teſtium ambigua dicta contra producentem interpretari, nu. 99. lib. 10. c. 37.

Teſtes qui producit poſſe eum probare illos eſſe honeſtæ famæ, quamuis aduerſarius infames eſſe dicat, nume. 19. li. 10. cap. 18.

Quamuis Petr. Anchar. aliquando caſus non fuerit decidere hanc controuerſiam, ſed cogitandum reliquerit, numero 20.

Quid ſentiat Bar. in hoc negocio. nu. 21.

Teſtis præſumitur ſuſpectus dum deponit de ijs quæ ſunt iuris. n. 717. li. 5. c. 18.

Teſtes in dubio debent præſumi conteſtes, etiam ſi in conteſtes ſe non nominent, nu. 718. li. 5. c. 18.

Teſtis præſumitur ſuſpectus qui poſt depoſitionem dictum ſuum corrigit niſi id faciat incontinenti, nu. 719. lib. 5. capit. 18.

Teſtis præſumitur eſſe ſuſpectus, quando dicit ſe non recordari, n. 710. li. 5. c. 18.

Teſtis dictum præſumitur eſſe uerum, ſicut inſtrumentū. n. 711. lib. 5. c. 18.

Teſtis uériſimilia nō deponens præſumitur eſſe ſuſpectus de falſo, n. 712. li. 5. c. 18.

Teſtis ratione affectionis præſumitur ſuſpectus, numero 713. li. 5. c. 18.

Teſtis nimium animoſus præſumitur ſuſpectus, numero 714. li. 5. c. 18.

Teſtis in uno falſus, ac periurus præſumitur in omnibus eſſe falſus ac periurus, n. 715. li. 5. c. 18.

Teſtis ab aliquo ſe uerberatum eſſe dicēs præſumitur eſſe illius inimicus, nu. 716. lib. 5. c. 18.

Teſtes qui de numero eorum qui fuerunt actui præſentes deponunt, licet neſciant eos nominare nihilominus probant, nu. 3. li. 4. c. 14.

Teſtis qui deponit à multis vidiſſe fieri ſed interrogatus de omnibus dicat non recordari probat, n. 4. li. 4. c. 14.

Teſtis interrogatus per quos uiderit ſeruare id de quo ipſe deponit dicat neſcire, nihil probat, n. 5. li. 4. ca. 14.

Quinimo vult Bar. debere illum perſonas aliquas nominare, vt in materia famæ communiter uolunt Doct. n. 6.

Sed contra ſentire Curt. quia fama debet habere originem ab honeſtis perſonis, n. 17.

Auctorem Curtio accedere quia ſatis eſt teſtem deponere ab omnibus, vel à maiore parte eorum qui de ea re locuti ſunt dici audiuiſſe in tali loco, etiam ſi perſonas non recordetur, nu. 9.

Teſtes non præſumuntur eſſe rogati, n. 228. lib. 5. c. 19.

Teſtes deponētes de poſſeſſione intelligi de naturali quæ per vſum corporis percipi poteſt, nu. 14. li. 3. cap. 7.

Teſtis qui iuramento affirmauit ſe certo rem ſcire tam certus habetur quam ſi diſtincta expreſſione eam rem pronuntiaſſet. nu. 27. lib. 3. c. 15.

Textum habere dicimur ubi uerba diſpoſitionis ſunt clara, numero 3. lib. 3. capi. 4.

Tex. in l. his ſolis C. de reuoc. donati. declaratio & commendatio, nu. 3. li. 7. c. 4.

Tex. in l. libertum §. ſenatusconſulto de ritu nuptia. intellectus, n. 4. lib. 7. c. 4.

Tex. in c. 1. §. porrò iuncto §. ſed quia, quæ fuit 5. cau. beneſi. amitt. declarari. n. 5. li. 7. c. 4.

Tex. in §. aliud quoq; capitulum in auth. ut cum de appellati. cognos. n. li. 7. c. 4. declarari.

Tex. in l. 3. §. ſed ſi quid de neg. geſt. n. 7. li. 7. cap. 4.

Tex. quoq; in c. poſt translationem de renuntia. declarari. nu. 8. li. 7. c. 4.

Tex. in l. ſi quis locuples de manu. teſta. quomodo ſit intelligendus, n. 5. li. 8. c. 10.

Tex. in c. cum Apoſtolica de ijs quæ fiunt à prælat. quomodo ſit intelligendus, nu. 16. li. 8. c. 11.

Tex. in can. Marchion & Baſilides. 1. q. 1. commendatur, nu. 6. lib. 1. c. 21.

Tex. in c. inſtitutio cum gl. de elect. lib. 6. declaratur, n. 1. li. 5. c. 14.

Tex in §. tertia uero in Auth. de fil. ante dotal. inſtrum. nat. declaratur. n. 8. li. 7. c. 30.

Tex. in l. qui teſtamento §. mulier de teſtam. ut debeat intelligi. n. 8. li. 8. c. 10.

Tex. in l. ſi. §. ſi. mand. uariè intellectus, n. 2. 3. 4. 5. & 6 lib. 9. cap. 5.

Vbi præter cæteros inducitur pro Bar.

Et quid ſentiat Garci. de eius intellectu. n. 11.

Auctor uerò quid ſentiat circa communem intellectum dictæ l. ſi. §. ſi. n. 13. & 14.

Tex. in l. Diuo Marco C. de quæſti. quomodo ſit intelligēdus, n. 4. li. 8. c. 27.

Tex. in l. ſi quis in fundi uocabulo de leg. 1. declaratur. n. 7. li. 1. c. 5.

Tex. in c. adijcimus 16. q. 1. in fine perpenditur, num. 5. li. 9. c. 32.

Tex. in l. ſi ſocer a genero in prin. ſolut. matrimo. perpendi. nu. 12. li. 2. c. 7.

Tex. in l. ſi unus §. pactus ne peteret de pactis declarari, n. 13. li. 2. c. 7.

Text. in l. ſecunda, C. de conditio. inſer. eſſe difficilis ac ſalebroſæ inductionis, ualdeq; elegantē, n. 11. li. 8. c. 13.

Tex. in l. qui teſtamenta, §. mulier, & in l. ex eo de teſt. declarari, nu. 1. li. 8. c. 14.

Text. in l. ſi ita ſcriptum de legatis ſecundo, quomodo ſit intelligendus, numero vndecimo, libro octauo, capit. 29.

Tex. in l. ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam, declarari, num. 12.

Text. in capitulo primo, §. ſub ea forma de poſtul. prælato. libro ſexto intellectus, n. 44. libro nono, ca. 36.

Tex. in l. 1. in fin. de bono. poſſ. ſecund. tab. declarari, nu. 14. lib. 8. c. 11.

Text. in l. unum ex familia, §. ſi omiſſa de legatis 2. eiusq; Auctor Papinianus commendatur, nu. 7. li. 1. c. 21.

Text. in l. tertia, C. de inofficio. teſtamento, quomodo ſit intelligendus, nume. 41. & 42. libro nono, ca. 4.

Text.

Text.in cap.venerabilem de elect.quomodo ſit intelligẽdus,nu.99.lib. 10.c.37.

Text.ubi ſublatus eſt circa quem interpretatio facienda erat,interpretatio locum nõ habet,n.18.li.5.c.4.

Theoricam Imol.pro declaratione modorum quibus inuehitur intrinſeca interpretatio notandam eſſe,nu.6.li. 6.cap.22.

Sed pleniorem ex Baldo fuiſſe relatam ac declaratam, num.7.

Teologiſne,an iuris canoinci doctoribus ſtari debeat in interpretando paſſu dubio iuris diuini,num.32.lib.1. cap.35.

Et diſtinguitur inter attinentia ad mores & orthodoxam fidem,ut in priore caſu ſtetur canoniſtis, in poſteriore Theologis,nu.32.li.10.c.35.

Ubi dicitur quibus de contractibus.

Auctor quid ſentiat,nu.36.& 37.

Theologi quæ habent circa uirtutes & uitia a nobis habent, nu.33.& ſeq.lib.10.c.35.

Theſaurarium ciuitatis qui ammoneat nummum ciuitatis incidere in pœnam ſtatuti punientis ammouentem pecuniam ciuitatis, numero 12. libro decimo, cap.15.

Timeri magis ſolet quod ſpecialiter iniungitur, quàm quod generaliter percipitur, numero 14. lib.primo, cap.13.

Timorem ſubornationis poſt publicatas atteſtationes in teſtibus militare, num. 40.lib. decimo,capi.37.

Tirocinij cauſam ob iuſtam ignorantiam excuſat a pœna nu.31.li.10.cap.31.

Titi diſcrium refertur,num.18.lib.19.

Titum puniendæ multitudinis ſententiam reuocaſſe,nu. 18.lib.10.c.16.

Titulus præſumitur ſeu obligatio præceſſiſſe,ubi longo tẽpore præſtatio habita eſt,num.694.libro quinto,c.18.

Tituli ſubſtantia non præſumitur ex diuturnitate temporis,nu.219.lib.5.c.19.

Titulum de excuſ.tut.in pandec.& auth.conſtitutiones græca lingua fuiſſe ſcriptas poſtea interpretatas fuiſſe,neque in ijs arguendum eſſe a proprietate ſermonis nu.7.li.b.1.c.5.

Titulus facit bonam fidem præſumi, num.737.libro 5. cap.18.

Tolli non poſſe differentiam inter errorem nominis proprij & appellatiui,nu.5.li.2.c.16.

Tornielli ſententia cum communi conciliatur,nu.19.li. 9.cap.3.

Tortura non poſſe affici Doctores,num.27.lib. 10.c.12.

Torturæ non ſubijci perſonam in dignitate poſitam:nu. 25.li.10.c.12.

torturæ qualitas ac modus in iudicis arbitrio ponitur,nume.423.lib.5.c.20.

Et an ſit repetenda,nu.424.

Et quæ indicia dicantur per torturam purgata,nu.425 lib.5.c.20.

tractatio quæ ſpectat ad hominum diſpoſitiones cur lib.9. reſeruata fuerit,nu.3.li.9.c.1.

tractatio reſtrictiuæ interpretationis cur poſtremo lib. reſeruata fuerit,num.1.li.10.c.1.

Et qua imitatione,nu.1.

traditione clauium poſſeſſionem prout eſt ius iuſiſtendi uere acquiri,nu.23.lib.3.c.23.

traditione clauium res omnes quæ ſunt intus traditas uĩderi,nu.22.lib.cap.22.

tradito inſtrumento uidentur quoque ea tradita in inſtrumento continentur,nu.23.li.3.c.22.

tranſmiſſio quæ in deſcendentes fit ex l.1. C.de ijs qui ante apert.tab. protrahitur etiam ad aſcendentes,nu.19 lib.8.cap.2.

tranſactio approbari præſumitur, ubi illius uirtute aliud ſoluitur,nu.80.li.5.c.18.

tranſactionis uirtus eſt maior,quam conclusionis in cauſa,numero 34.lib.10.cap.23.

tranſactio alimentorum iudicis arbitrio gubernatur, numero 24. lib.5.c.10.

Tranſgreſſio quid ſit,nu.17.li.3.c.13.

tranſgreſſorem fidei ac iuramenti æquè puniri,num.23. lib.7.cap.24.

tranſitus cum fit a fictione declaratiua ad inductiuam non uerſari in æquiuoco, nu.7.li.2.c.16.

tranſitus a continentibus ad contenta in aliquibus ſpeciebus unita eſt fallax.nu.7.li.9.c.23.

tranſitus ubi fit de perſona ad perſonam ibi ueriſimili mẽte non fieri extenſionem,nu.46.li.9.c.4.

Niſi concurrat filij fauor & iuſtum impedimentum,numero 48.

Uel quando qualitas perſonæ expreſſe reperiretur in caſu omiſſo,nu.49.

Aut eſſemus illis caſibus in quibus conditio in perſona hæredis impleretur in hærede hæredis,nu.50.

Seu diſpoſitio aliter non habeat effectum,nu.51.

Pluresque alios caſus alibi refert remiſſiuè,nu.52.

tranſlata uerba ea eſſe,quæ ab alia re per ſimilitudinem ſuauitatis uel pię gratiã transferuntur.n.13.li.1.c.5.

Item quæ quaſi alieno in loco collocatur, & quæ alium natura habent intellectum alium loco præbent, num. 14.li.1.c.5.

Tranſlationem dici non poſſe interpretationem extenſiuam.nu.21.lib.6.c.1.

Tranſumptiones amphibologias & cætera id genus ſub æquiuoco contineri,n.3. li.3.c.14.

Tranſmiſſionis fidei commiſſi cõditionalis coniectura in iudicis arbitrio eſt poſita,n.4 6.li.5.c.20.

Trebellianicæ detractionis prohibitionem poſſe fieri uerbis uniuerſalibus quibus tacitè illa colligatur, nume. 4.li.2.c.9.

Trebellianica & falcidia quibus ex rebus detrahenda ſit iudex arbitratur.n.417.li.5.c.20.

Tropum eſſe uerbi uel ſermonis à propria ſignificatione in aliam cum uirtute factam mutationem,numero 9. li.3.cap.3.

Tropi ſignificationem non procedere ab aliqua eorũ partium quibus diximus propriam proficiſci ſignificationem,nu.10.li.3.c.3.

Tubæ uox præſumitur ab omnibus audiri, numero 693. lib.5.cap.18.

Tuberonis libros parum gratos fuiſſe quod ſermone antiquo uerſus affectauerit ſcribere n.12.li.3.c.10.

Tutor quando dicatur nimis diſtuliſſe inuentarij confectionem iudicis arbitrio relinquitur, n.416.li.5.c.20.

Tutor præſumitur ſcire ętatem pupilli, n.738.li.5.c.18.

Tutor quidquid agit pręſumitur agere ut tutor, non etiam nomine priuato, n.739.li.5.c.12.

Tutor eſſe non poteſt inſamis pupilli poſiti in dignate, nu.5.li.10.c.17.

Tutor ex cauſa neceſſitatis non confecto inuentario poteſt adminiſtrare bona pupilli, n.73.lib.10.c.32.

Tutor pro pupillo aduerſus conſanguineum non cogitur ſuſcipere iudicium, n.2.li.10.c.13.

Tutor petitus dari filio à matre quæ ſecundo nubit iudicis arbitrio confirmatur, n.415.li.5.c.20.

Tutor ut prohibetur pupillam ducere in uxorem ſic et illius hęres, nu.9.lib.6.c.22.

Tutor putatiuus & minus legitimus ſic punitur in non reddenda ratione ut tutor verus, nu.8.li.7.c.31.

Tutoris nomen pro curatore accipi, veluti cum teſtator dicit ſe relinquere Titium filijs ſuis tutorem vſque ad 25. annum, nu.10.li.3.c.5.

Tutor quas impẽſas feciſſe dicatur in cauſam pupilli iudicis arbitrio dirimitur, n.418.li.5.c.20.

V

Valere argumẽtũ, Celſus Vlpianus, Paulus Sceuola, Ita locuti, ergo proprie locuti ſunt, nu.11.li.2.c.7.

Valetudinarius quis dicatur iudicis arbitrio decernitur, n.430.li.5.c.20.

Vaſallus poteſt facere ſubſtitutionem in feudo etiã in induſtrialibus quãdo per ſubſtitutũ eadẽ reſurgit utilitas, n.14.li.10.c.17.

Vel quando eſſet inhabilis aut ex verbis inueſtituræ non appareret electam fuiſſe induſtriam perſonarum, n.15.

Vaſallus domino teneri ad antidora, nu.14.li.7.c.33.

Vaſallum ſuum ſibi ipſi legans intelligitur remittere ius uaſalitij, nu.12.lib.3.c.9.

Vaſallus quando ex coniecturis iudicandus ſit uaſallus ſub infeudantis & non Regis, eſt in iudicis arbitrio, nu.434.lib.5.c.20.

Vaſallum non poſſe impunè offendere dominum ſuum, nu.7.lib.10.c.16.

Variè diſtinctum fuiſſe à doctoribus in ea quæſtione an cõmunis vſus loquendi ſignificatio locum habeat in ſtatutis, nu.1.li.4.c.7.

Variè conſtituendum eſſe, prout ſtatuta vel contra ius cõmune, aut ſecundum ius cõmune vel preter ius commune ſunt euulgata, n.2.li.8.c.7.

Varias a maioribus noſtris traditas fuiſſe theoricas in materia extenſionis pęnalium diſpoſitionum, n.10.li.7.c.9.

Varonem in ethimologijs luſiſſe ac fuiſſe luſum, numero 14.li.2.c.2.

Vbertatem quæ cæli clementia omnibus contingat, differre ab ea quæ acciderit aliquibus cæli inclementia, num.48.li.10.c.25.

Vbertus de Bobio magnæ auctoritatis inter antiquos, nu.13.lib.10.c.18.

Vbi eadem eſt ratio, & eadem mens, dicitur eſſe idem caſus. nu.21.li.6.c.8.

Vbi ſummus Pont. diſpenſat ut quis poſſit habere duo beneficia curata, intelligitur quoque diſpenſaſſe ſuper reſidentia, n.8.li.6.c.18.

Vbi aliquid omittitur quod ſit de ſubſtantia uel de forma id pro expreſſo non haberi, nu.6.li.7.c.18.

Vbi uerba diſpenſationis teſtatoris ſuadent et in legatis plenius, & in teſtamentis ſtrictius interpretamur, nume.7.lib.10.c.10.

Vbi eſt fictio, ibi non eſt ueritas extremorum, cum fictio ſit contraria ueritati, n.11.li.3.c.19.

Vbi de mente legis non conſtat a uerbis legis quamquam duris non receditur, n.9.li.2.c.23.

Vbi tractatur de pœna euitanda fieri extenſionem de perſona ad perſonam quia non refert a quo fiat, nume.18.lib.9.cap.5.

Vbi ex cauſa antiqui odij oſtenditur uxor, liberiue illius cui facta eſt promiſſio de non offendendo, ſemper ſtipulatio committitur, perinde ac ſi offenderetur eius perſona ſecus ſi ex cauſa de nouo ſuperuenienti, numero 22.lib.8.c.19.

Vbi Doctores atteſtantur de conſuetudine de qua probabiliter non poſſint eſſe informati illi, non extenditur, nu.30.lib.4.c.15.

Vbi in ſpecie reperitur prouiſum eſſe ſuper mixto & ſuper ſimplicibus tunc in ſimplicibus non dicitur eſſe comprehenſus caſus mixtus, nu.10.lib.9.c.30.

Vbi contingat de legis interpretatione controuerti ſemper recurri ad leges in eadem materia loquentes, nu.12.lib.7.cap.28.

Vbi alias fieret extenſio ibi ceſſat propter uerba taxatiua, nu.3.lib.6.c.3.

Vbi non apparet de mente diſponentis quod uoluerit recedere à iure communi, non reputatur abſurdum quod eius verba nihil operentur, ſed intelligantur ſecundum iuris communis diſpoſitionem, nu.22.li.7.c.28.

Vbi duplex odium concurrit non fit extenſio, numero 15.lib.7.c.30.

Vbi ex aliquibus coniecturis conſtat de mente ipſius ſubſtituentis illam ſeruandam eſſe, n.13.lib.9.c.29.

Vbi aliquid requiritur eſſe certum & expreſſum ſola certitudo non ſufficit, nu.31.lib.2.c.18.

Vbi fit ſpecialis relatio ad eam partem actorum quæ continet cauſam grauaminis ibi concurrere & certitudinem & expreſſionem, nu.32.li.2.c.18.

Vbi quis alterum excludit à ſucceſſione excludit quoque à tutela, nu.14.li.10.c.13.

Et ita in facto contingenti obtentum fuiſſe Ticini, nu.15.

Vbi diſpenſatio vel remiſſio locum habere poteſt ibi multitudini parcitur, n.37.li.10.c.19.

Secus ubi à ſeueritate recedi non poteſt, n.34.li.10.c.19.

Vbi eſt omnimoda ratio in uno caſu quæ eſt in altero non dicitur extenſio ſed diſpenſatio, n.6.li.6.c.8.

Vbi non capiatur interpretatio pro expoſitione quæ fit inſpecta potius ratione, quã uerborum cortice, n.5.li.5.c.3.

Vbi æquitas ſuggerit actionem uel exceptionem dari, licet directa non competat, n.11.li.5.c.4.

Vbi lex prouidens in uno caſu producitur ad alterum dicitur tractio, nu.20.li.6.c.1.

Vbi per tropum ornatus gratia res dicitur non ex neceſſitate, ſed copiæ atq; elegantiæ gratia fit, n.11.li.3.c.3.

vbi

Vbi denegaretur extenſio materiæ fauorabilis in odium diceretur fieri.n.30.li.7.c.20.

vbi eadem eſt ratio ibi & idem ius conſtituendum eſſe, nu.4.li.7.c.33.

vbi ſunt coniecturæ mentis defuncti, ibi improprijſſima quoque uerborum ſignificationi locum eſſe, numero 5. lib. 3.c.9.

Vbi ſpecies habet relationem ad genus comprahenſiuè & non extenſiuè dicitur venire, numero 28. libro 7. capitolo 11.

Vbi per omnia facta eſt adæquatio ergo etiam quo ad ſu tura, nu.18.li.6.c.16.

Qui concludant ſecundum prædictam theoricam, numero 19.

vbi lex aliquid pro forma ſeruari iubet certa ex ratione etiam ceſſante ratione nihilominus formam ſeruari, nu.16.li.10.c.5.

Vbi non adeſt veritas ibi non eſt eſſentia, & vbi non eſt eſſentia non poteſt eſſe proprietas, numero 4. libro 3. capitulo 19.

vbi ab exemplis expreſſis ad exempla non expreſſa fit tranſitus non dicitur fieri extenſio, numero 7. libro 7.capit.12.

vectigalia non ſoluuntur a portum ſubeuntibus ex cauſa neceſſitatis, nu.56.lib.10.c.3.

Vel exponitur pro ideſt.n.20.li.3.c.11.

Venditor poteſt in uniuerſum rem vēditam retinere ſi deſit unus nūmus ad ſolutionem pretij, n.17.li.10.c.25.

venditio quæ pupillum lædit, præſumitur ficte compoſita, nu.741.li.5.c.18.

Vendens rem alienam præſumitur nullo iure munitus id agere, nu.749.li.5.c.18.

Venditio præſumitur fraudulenta ac uſuraria, ſi emptor promiſit retrouēdere longe maiore pretio, quam emit, nu.771.li.5.c.18.

Vendens vinum, præſumitur ea conditione uendere, vt ante uindemias euacuet dolium, num.746.li.5.c.18.

venditionis in contractu clauſula illa, & quod plus eſt donauit, arbitrio iudicis intelligitur, numero 432.libro 5.cap.20.

Venditionis in contractu quis dicatur magnus exceſſus iudicis arbitrio decernitur, numero 435. libro 5.capitulo 20.

vendito equo intelligi venditam eſſe ſellam, ſi tamen ſit præſens, n.15.li.4.c.11.

Secus ſi oſtendatur equus ſine ſella.nu.16.

vendendi conceſſa facultate executori, cenſetur data eſſe facultas & aliter diſtrahendi, numero 6.libro 9. capitulo 6.

Vendens venenum morte non ſecuta Iudicis arbitrio pœnas luit.n.440.li.5.c.20.

Venditionem plerunq; in contractu innominato aſſumi, nu.18.li.2.c.2.

Vendi conſueta non tenetur quis uendere ſi egeat pro uſu ſuo, nu.12.li.10.c.32.

Venditor vbi fundum dari ſtipulatur intelligi ſecundum naturam contractus.n.6.li.3.c.4.

Venditor circumuentus non præſumitur probata vendendi neceſſitate, n.25.li.5.c.19.

Venditores annonæ ex cauſa neceſſitatis maiorem eius copiam coguntur vendere, numero 54. libro 10. capitulo 32.

venetijs decedens debet teſtari ſecundum conſuetudinem venetorum, n.14.li.10.c.26.

veniæ ætatis impetratio non per omnia facit haberi ac ſi quis eſſet legitimæ ætatis, numero 7. libro 3. capitulo 21.

Quid reſoluat Franciſcus Aretinus in eadem controuerſia, numero 8.

Verba ſecundum Platonem quæ ſint, nume. 10.libro 1. capitulo 1.

Verbis ad rem demonſtrandam vti oportere ac textorem radio & pectine in texendis telis, numero 11.libro 1.c.1.

Eaque in re Ariſtotilem cum Platone conuenire.

verba diſpoſitionis teſtatoris vbi ſuadent, & in legatis plenius, & in teſtamentis ſtrictius interpretamur, nu. 7.lib.10.c.10.

Verba non operari vbi iuri communi penitus conformia ſunt, ſecus vbi aliquid addunt vel præter ius commune operari poſſunt, numero 16. libro 1. capitulo 13.

Verba nullius eſſe operationis, quando continent impoſſibilitatem vel repugnantiam, numero 1. libro 1. capitulo 14.

verba non ſecundum fictionem, ſed uerè ac proprie accipienda eſſe, nu.1.li.3.c.19.

Verba naturaliter & verè intelligi debere, non autem fictè ac impropriè, n.2.li.3.c.19.

verba tranſlata ea eſſe quæ ab alia re ſimilitudinem ſuauitatis vel inopiæ gratia transferuntur, numero 14. lib.1.c.5.

Item quæ quaſi alieno in loco collocantur, & quæ aliam natura habent intellectum, alium loco præbent, ibidem.

verba quæ demonſtrationis gratia proferuntur præter demonſtrationem nihil operari, numero 8.libro 1.capitulo 14.

Verba ſatis eſt vt in in aliquo etiam minimo operentur ne inducatur correctio pactorum præcedentium, nu. 6.li.1.c.14.

Verborum generalitatem, quantum ad tranſlationem, tantum operari quantum ſpecificationem, numero 13. lib.6.c.34.

Verba legum vltimarum voluntatum, contractuum, ac priuilegiorum recipere interpretationem à conſuetudine loquendi, nu.2.li.4.c.10.

verba illa ſi hæres non erit in ſubſtitutionibus ferè ſemper intelligi, & quem ſenſum habeant, numero 28. li. 9.capit.7.

Verba illa, ſi ſine liberis deceſſerit, quem ſenſum habeāt, nu.29.li.9.c.7.

Verba noſtratia, ſeu latina quæ ſint, eaque diuidi in vſitata, inuſitata ſeu priſca, ambigua, uel obſcura, ficta, tranſlata, propriaq; ac impropria, numero 8. li. 1.capitulo 5.

Verba vſitata eſſe, quæ verſantur in ſermone & conſuetudine quotidiana, numero 9. libro 1. capit. 5.

Verba impropriari quando facilè poſſet reddi diſpoſitio cluſoria, nu. 1. lib. 3. c. 7.
Verba libelli ſupplicis, reſcripti obſcuri, verba declarare, nu. 30. li. 5. c. 13.
Verba intelliguntur & creduntur ſolere importare fictionem, nu. 5. lib. 3. c. 23.
Verba regulariter non eſſe ſecundum impropriam ſignificationem accipienda, n. 1. li. 3. c. 4.
Aliquos eſſe caſus in quibus aſſertio illa officium ſuum amittit, n. 2.
Verbum Emphyteuſis pro contractu cenſuali, & verbũ penſionis pro cenſu, ex ſubiect. materia accipi, num. 5. li. 3. c. 4.
Verba generaliter in omnibus contractibus dilucidè ac clare concipienda eſſe alioqui contra pronunciantem interpretari, nu. 3. lib. 1. c. 17.
Verba eſſe neceſſaria ad ſtabiliendum conſtituendumq; omnem contractum, quàm ſoli verborum obligationi nomen dederunt, n. 14. lib. 1. c. 17.
Verba ligare homines, nu. 15. li. 1. c. 17.
Verba reſcriptorum intelligenda eſſe ſecundum iuris intellectum, n. 22. li. 5. c. 7.
Verba non debere eſſe illuſoriè ac fruſtatoriè poſita, n. 19. lib. 1. c. 9.
Verba propriè ſignificare, cùm ita ſignificant ut rei eſſẽtia requirit.
Verba impropriari ut abſurdum euitetur, numero 1. libro 3. cap. 8.
Verbis idoneis ac vſitatis vſum fuiſſe loquentem, in dubio præſumi, n. 26. lib. 3. c. 10.
Verba impropriari propter perplexitatem vitandam, nu. 14. lib. 2. c. 23.
Verba impropriari ut fiat reductio ad ius commune, & à uerborum proprietate recedi, propter vtilitatem publicam, nu. 19. li. 2. c. 22.
Verbum venderes aſſumi pro vendere velles, numero 16. lib. 2. c. 12.
Verba ad improprium, & extraneum intellectum trahenda eſſe, ut aliquid operentur, n. 18. li. 1. c. 9.
Verborum impropriationi interdum locum fieri ob facta in inſtrumento appoſita, nu. 11. lib. 5. c. 25.
Verba non operantur ubi fit expreſſio eorum quæ tacitè inſunt, nu. 1. li. 1. c. 16.
Verba effectum habent quando id quod exprimunt non eſt in totum de iure communi, numero 14. libro 2. capit. 19.
Verba ſignificare, res ſignificari. nu. 1. li. 1. c. 2.
Verba in libellis improprianda eſſe ut actus ſuſtineatur, nu. 4. li. 3. c. 6.
Verborum interpretatio quando manifeſtus eſt ſenſus, tunc nunquam tantum valet, ut melior ſenſu exiſtat, nu. 23. lib. 9. c. 3.
Verba generalia omnia includere, n. 5. li. 10. c. 2.
Verba generalia de tempore, de quocunq; tempore intelligi, nu. 6. lib. 10. c. 2.
Verba ambigua ſecundum D. Alcia. ab obſcuris differre, ſed & eam ſententiam à recentio. impugnari, nu. 2. lib. 3. c. 11.
Verborum improprietatem non recipi ob euitationem mali exempli, num. 1. libro. 2. cap. 24.
Verba diſpoſitionis ubi ſunt clara dicitur habere textum, nu. 3. lib. 5. c. 4.
Verba libelli ſupplicis contra proferentem probare, nu. 21. lib. 1. c. 7.
Verbum perſonaliter omnia includere quibus offendatur perſona, nu. 15. lib. 8. c. 19.
Verbum realiter omnia concipere, quibus oſtendi poſſint res ſeu patrimonium, nu. 15. li. 8. c. 19.
Verba taxatiua habent in ſe implicitam negatiuam ut aliter fieri non poſſit, numero 16. li. 8. c. 18.
Adeoq; extenſionem non ferre ut etiam reſtringant actũ fauorabilem, nu. 17.
Verba innouata a communi vſu loquendi, ea eſſe quæ cõmuni hominum conſenſu inducuntur, numero 12. lib. 1. capitu. 6.
Verbum ſanguinolentos quod inferat in l. 2. C. de patri qui fil. diſtr. ſecundum D. Alcia. numero 13. libro 7. capitu. 8.
Verba impropria eſſe quæ rem ſuo quanque nomine non appellant, nu. 18. li. 1. c. 5.
Verba narratiua in multis caſibus probare, numero 33. lib. 6. c. 1.
Verba ſignificare actiuè, res paſſiuè ſignificari, ideoq; ſi vnam ſignificationem ab altera ſeparari contingat diuerſas eſſe, nu. 1. li. 1. c. 23.
Verbum omne fere ambiguum Chryſippum credidiſſe, nu. 5. lib. 3. c. 11.
Diodorum cui Chrono cognomentum fuit, è contra ſenſiſſe nullum uerbum eſſe ambiguum, nu. 6.
Verborum intellectus, & multiplex eius acceptio, quo loci tractatur per auctorem in hoc uolumine, numero 1. lib. 1. c. 18.
Verbum vendidit accipi pro uerbo permutauit ex contrahentium mente, n. 6. li. 3. c. 5.
Verbum reſtitutionis accipi pro inſtitutione ex mente teſtatoris qui dixit ſe filio relinquere iure reſtitutionis, nu. 9. li. 4. c. 5.
Verbum abſoletum obſcurum, ambiguum fictum in diſpoſitione prolatum eſſe expreſſum, ſed improprium, nu. 7. li. 7. c. 12.
Verba innouata diuidi in ea quæ ab Auctoribus, in quaque ſcientia, uel arte innouantur, & ea quæ a communi vſu loquendi inducuntur, nu. 2. li. 2. c. 6.
Verba inuenta eſſe ratione humanarum meditationum explicandarum humaneq; ſocietatis conciliandæ, & humanorum commerciorum abſoluendorum cauſa rerumque in hominum vſum progenitarum recognoſcendarum gratia, nu. 16. li. 1. c. 4.
Verba illa tam maſculis quàm fœminis continere mares & fœminas uſque in infinitum, numero 21. libro 8. capitul. 26.
Verba ſemper recipere interpretationem a iure communi, nu. 9. lib. 7. c. 3.
Verba ipſo ſenſu, atque intellectu nunquam cenſenda eſſe potentiora, nu. 8. li. 1. c. 4.
Verba quomodo in ſtrictiore ſignificatione accipiantur nu. 6. li. 5. c. 1.
Verbũ in latiore ſignificatiõe ut aſſumatur, n. 7. li. 1. c. 1.

Verba

INDEX.

Verba ſemper debere aliquid operari etiam argumento a contrario ſenſu ad correctionem iuris communis, ſyllabas quoque uerborum debere operari, numero 25. li. 1. capit. 3.

Verbo alienationis omnem actum comprehendi, per quem dominium tranſfertur, nu. 12 li. 5. c. 5.

Verba quæ ob perſonæ conditionem proprie accipi nequeunt, impropriè capi, numero 10. libro 3. capitulo 7.

Verba illa ſi ſine filijs deceſſerit ad perſonam relatam quæ inhabilis ſit ad nuptias, de naturalibus tantum accipi, num. 11 li. 3. c. 7.

Verbum præciſe quid ſignificet, num. 22 lib. 8. c. 30. & nume. 23. & 24 & 25.

Et quomodo accipiatur in ſtatutis, ibidem, & ſub numero 26.

Verbis illis quorumcunque hæredum ac ſucceſſorum, bonorum quoque poſſeſſores ſignificari, numero 16. libro 2. capit. 25.

Verbum generaliter prolatum vel ſpecialiter, vel ſingulariter improprie tamen, ſemper eſt expreſſum. numero 4. lib. 2. cap. 12.

Verborum ſignificatione ſtricta & propria, generaliſque lata & impropria continetur, numero 13. libro 1. capitulo 2.

Verba intelligenda eſſe prout vulgus illa accipit, nume. 4. lib. 4. cap 3.

Quidque ſentiat auctor in hac controuerſia, numero 1. lib. 4. cap. 4.

Communis vſus loquendi propriam eſſe ſignificationem, quando cum verborum proprietate concurrit, num. 2. lib 4. cap. 4.

Verborum myſterium ponit myſterium intellectus, num. 2. lib. 1. cap. 9.

Verba ſententiæ interpretanda eſſe ſtrictè & ad literam, num. 13. lib. 5. cap. 7.

Secundumque ius commune. nu. 14.

Et ſecundum improprietatem quando aliter ſententia ſuſtineri non poteſt, nu. 15.

Verbis priſcis utendum non eſſe quando obſcurum, aut non intelligibilem faciunt ſermonem, numero 23 libro 3. capitulo 10.

Verba ſi contineant uoluntatem probroſam, vel turpem, aut legibus interdictam nihil operari, numero 3. libro 1. cap. 14.

Verba potius debent nihil operari, quàm vt iniquitas aliqua vel illicitum inducatur. numero 10. libro 1. capit. 14.

Verba non habere effectum contra mentem diſponentis. nume. 11 lib. 1. cap. 14.

Verba ſententiæ intelligenda eſſe ſecundum iudicij naturam, nu. 16 li. 3. c. 4.

Verbum quod in generali & ſpeciali ſignificatione accipi poteſt utroque modo capi. nu. 23 li. 7. c. 1.

Verba epiſtolæ quam tranſmiſit Grammaticus qui vtebatur verbis priſcis ac obſoletis ad ueterinarium, num. 5. lib. 4. cap. 10.

Verbum aſſignari licet de propria ſui ſignificatione non importet dominij tranſlationem, tamen ubi ſubiecta id ſuadeat materia etiam dominij tranſlationem importat, nume. 9 lib. 3. cap. 4.

Verba debere ſemper menti atque intentioni deſeruire, nume. 7. li. 3. cap. 5.

Verbum præſentes verificari in eis qui verè & naturaliter ſunt præſentes. nu. 14 li. 8. c. 18.

Verborum natura & intellectus in quibus conſiſtat, nu. 1. lib. 1. cap. 8.

Et ex Capola quinque enumerari, videlicet rationem ſermonis, cauſam & mentem verborum, vt ſemper intelligantur ſecundum ſtrictiorem ſignificationem, ut nunquam exorbitent a natura actus, ſed illi adaptentur, & vt quæ pluribus accommodari poſſunt temporibus omnibus adaptentur, ſecundum ſtrictiorem ſignificationem, ut nunquam exorbitent a natura actus, ſed illi adaptentur, & ut quæ pluribus accommodari poſſunt temporib. omnibus adaptentur ſecundum naturam temporis. num. 3.

Verba quando repugnant caſus expreſſus non trahitur ad omiſſum, nu. 10 li. 9. c. 3.

Verba potius in dubio accipienda eſſe in ſpecie quàm in genere, num 12 li. 9 c. 33.

Verba diſpoſitionis ubi locum non habent, neque diſpoſitionem ipſam locum habere. num. 3 li. 1. c. 11.

Verba quæ ſe habent ut genus & ſpecies operari, niſi in contrarium ſit diſponentis uoluntas, cuiuſque materiæ pleniorem tractationem haberi per Bart. in l. § ſi quis fundum, nu. 7 li. 1 c. 13.

Verba non ſortiri effectum quando ius commune diſponit, ut non operentur. nu. 8 li. 1. c. 13.

Verba enunciatiua non diſponere, numero 8. libro 5. capitulo 14.

Verba indubio interpretanda eſſe contra eum qui ſentit commodum ex contractu quando ſunt ambigua, nume. 9. li. 10. cap. 38.

Verba vbi generaliter concepta ſunt non fit reſtrictio, nec a lege regulatur intentio, numero 6. libro 10. capitulo 8.

Verba vſitata eſſe quæ verſantur in ſermone & conſuetudine quotidiana, no. 1. li. 3 c. 10.

Verba illa li hæres non erit plerunque intelligi aliter quàm proprius eorum ſenſus patitur, numero 4. libro 2. capitulo 23.

Verba illa et hæredes ſunto, non ſemper propriam ſignificationem accipi, nu. 5 li. 2. c. 23.

Verba deſeruiunt intentioni, numero 7. libro 1. capitulo 9.

Verba legis ubi locum habent, locum habet & diſpoſitio, num. 8 li. 1. c. 9.

Verba generaliter prolata non extenduntur ad incogitata, nu. 3 lib. 1. c. 9.

Verba trahuntur ad limitationem iuris communis, numero 10. li. 1. cap. 9.

Verba debent ſemper aliquid operari, numero 12. libro 1. capitulo 9.

Verborum interpretationem ſenſu meliorem eſſe non oportere, nu. 13 li. 8. c. 24.

Verba priuilegiorum quamuis debeant operari, eſſe tamen intelligenda quanto ſtrictius fieri poterit, num. 32. lib. 1. cap. 17.

Verba illa, dantes ſibi auctoritatem, &c. in collatione gra-

gradus doctoratus quid importent, numero 27. libro 10.capit.35.
Verborum non tam habenda eſt ratio, quam mentis. nu.7. li.1.cap.4.
Præſertim in ſupremis hominum mandatis, nu.8.
Verba largè & impropriè accipienda eſſe in materia fauorabili.num.27.li.8.c.20.
Verba priuilegiorum quæ pleniorem ſenſum haberent extendi poſſe, num.15.li.8 c.24.
Verba illa cum legitimæ ætatis erit non verificari in eo qui veniam ætatis impetrarit, numero 20. libro 9. capitulo 17.
Verbum ſignificans & res ſignificata quomodo accipiantur apud iuris auctores, numero 3. libro primo, capitulo 1.
Accurſij reſolutio quæ ſit.nu.4.
Accurſij reſolutio declaratur.nu.5.
Verbis priſcis vel ornatus gratia, vel parcè utendum eſſe, nu.17.li.3.c 10.
Verba ab antiquitate repetita non ſolum magn s aſſertores habere, ſed etiam orationi maieſtatem afferre. nume. num.18.li.3.c.10.
Verbum expoſitionis ad omnes interpretationum ſpecies loco generis eſſe, nu.21.li.5.c.2.
Verborum duo eſſe genera, poſita ſcilicet & innouata; poſita quæ ab alijs formata ſunt, innouata quæ a nobis fiunt, uel gignuntur, numero 1. libro primo, capitulo 5.
Verba legis ubi ad abſurdum trahi poſſunt, partes indicis eſſe decretorem temperare, & reſtringere ad id quod eſt rationis, nu.15.& 16.li.3.c.8.
Verbum exprimere in titulo de bon. ad cridas ponendis accipi pro nominatim enuntiare, vel vti ea demonſtratione quæ nominis vice fungitur, numero 21. libro 2 capit.15.
Verba geminata maiorem uim atque efficatiam habere, nu. 4.lib.9.cap.15.
Verba renuntiationis ſtrictè accipi debere, numero 16.lib. 8.cap.1.
Verba accipi in ſpecie in materia odioſa & ſtrictè interpretanda, nu 9.li.2.c.5.
Verbum inteſtabilis, & verbum frater ac ſoror plerunque reſtringi ad unam ſpeciem tantum ex comprehenſis. num.1.li.2.cap.5.
Verbum ubi ex proprietate plura ſignificat, & teſtator de uno ſentit ibi oritur ambiguitas, numero 17. libro 3. capit.11.
Verba in hac materia accipi pro uocibus quibus utimur in enuntiandis rebus animo noſtro conceptis per orationes affirmatiuas uel negatiuas, numero 27. libro 1. capitulo 1.
Verba ubi conſiderantur extra orationem eſſe quidem ſignificatiua ipſarum dictionum non autem alicuius affirmatiuæ uel negatiuæ diſpoſitionis indicatiua, nume.28. lib.1.cap.1.
Verba extra orationem accepta non attinere ad hanc materiam, nu.29.li.4.c.1.
Verba peregrina recipere omnes illas partitiones quas recipiunt noſtratia, ſed id curandum non eſſe cum omnis eorum uis reducatur ad ſenſum ueri interpretis, numero 4.lib.1.capit.5.
Verba taxatiua ſemper habere implicitam negatiuam, nu. 4 lib.6.cap.13.
Verba taxatiua adeo extenſionem non facere, vt etiam actum fauorabilem reſtringant, numero 5. libro 6. capitulo 13.
Verba debere menti deſeruire, & cum manifeſtus eſt legis ſenſus uerborum interpretatio nunquam tantum ualet, ut melior ſenſu exiſtat, numero 17. libro ſexto, capitulo 3.
Verba legis generaliter loquentis generaliter eſſe intelligenda, nu.2 li.10.c.2.
Verba illa de iure ſimpliciter prolata de iure communi intelligi.nu.13.li.8.c.1.
Quod ex mente ſtatuentium ex communi uſu loquendi uidetur confirmari, nu.14.
Nec diſentire uidetur communis uſus loquendi contrahentium.nu.15.
Verbum fuerit ubi ex ui ſubiectæ materiæ non poteſt in præterito uerificari adaptatur futuro tantum ex ſtricta ſignificatione, numero 6. libro ſecundo, capitulo 5.
Verba Ioannis Chryſoſtomi contra portantes uerba Euangelij collo ſuſpenſa, numero 3. libro primo, capitulo 15.
Verba Euangelij conſiſtere in ſenſu, ac medua, & in radice rationis.nu.4.li.1.c.15.
Verba Euangelij uel ſacrarum literarum quæ praferuntur in infirmos pro illis ſanandis, uel eorum collo ſuſpenduntur, rarò uel nunquam proferri, ſcribi, aut deferri, abſque aliqua ſuperſtitione, numero 5. libro primo, capitulo 15.
Verbis ſtandum eſſe quando alius caſus ſalua ratione recti ſermonis comprehendi non poteſt, numero 16. libro 3. capitulo 9.
Verba in dubio præſumuntur prolata eſſe demonſtratiuè, nu.760.lib.5 c.8.
verba obſcura contra quem debeant interpretari, nume.1. li.3.cap.18.
verba patiuntur omnem interpretationem ut libellus ſuſtineatur.nu.16.li.1.c.17.
verba non operantur quando idem diſponerent quod ius commune.nu.9.li.1.c.13.
verba non operari quando ſubiecta materia impedimento eſt quominus operentur, numero 1. libro primo, capitulo 11.
verbum plenariè in reſtitutione prolatum importare ampliorem reſtitutionem, numero 14. libro decimo, capitulo 29.
verba ambigua et obſcura eadem eſſe ſecundum Sauium, n. 4.li.3.cap.11.
verba illa dum nupta erit primas tantum nuptias ſignificare, nu.7.li.2.c.25.
Verba inuenta eſſe ad hominis uoluntatem exprimendam, nu.4.li.1.cap.21.
verba Fabij circa uitia in oratione fugienda.nume.18.li.3. capit.13.
Verbis male euenire ubi rem non ſequantur, numero 2 lib. 1.cap.21.
Verba directa ad obliqua trahi ex teſtatoris mente, nume-

I N D E X.

mero 3 libro 3 capitulo 9.

Verba uarronis in materia ethimologiæ ſignificationis, nu. 13 lib. 10. c. 2.

verbum inuſuditum atque inſolens tanquam ſcopulum fugiendum eſſe, nu. 11. li. 3. c. 10.

verba obſcura uel ambigua in conſtitutionibus pontifis eminus ablegari, nu. 16. li. 3. c. 12.

uerba quando ſunt perſpicua, ibi canillationes aduocatorum non recipiuntur, numero 4. libro quinto, capitulo quarto.

uerba illa quorumcunque & cuiuſlibet eſſe uniuerſalia, & eorum adiectione facere ut uerborum proprietas plerunque alteretur, numero 18. libro ſecundo, capitulo 25.

uerba diſponentium ſemper ad iuris communis diſpoſitionem referenda eſſe, nume. 3 lib. 10. c. 8.

uerbum fuerit, & uerbum habuerit, ex generali ſignificatione comprehendere tempus præteritum, & futurum, nu. 4 li. 2. c. 5.

uerba petitionis extra propriam ſignificationem accipi, ut eius qui petitionem porrexit mens ſuſtineatur, nume. 2. li. 3. cap. 5.

uerbum ſignificare latius accipi in hac materia, cum non ſolum proprijs ſed etiam improprijs abuſiuis, & translatitijs conueniat, nu. 2 li. 1. c. 19.

uerbalem differentiam non attendi, numero 72 libro 9. capitulo 36.

uerbi natura ac ius plura ſignificat & plura inducuntur in diſpoſitione ibi oritur obſcuritas, numero 16. libro 3. capitulo 11.

uerba perſpicua ac clara eſſe oportere in legibus communibus ac municipalibus, numero 25. libro tertio capitulo 11.

uerba quæ ponuntur exempli gratia non diſponere, nu. 22. lib. 6. cap. 1.

uerba formæ adeo eſſe præciſa, ut nec augeri, nec minui, nec immutari ualeant. nu. 33 li. 1. c. 17.

uerborum proprietatem tripliciter aſſumi ſecundum Alciatum ex Fabio. nu. 14 li. 2. c. 1.

uerba non eſſe iudaicè intelligenda, numero 13. libro 6. capitulo 2.

uerba renuntiationum ad non expreſſa, neque futura, neque incogitata trahi, numero 34. libro primo, capitulo 17.

uerba ficta eſſe quæ ſonis, aut effectibus quibuſdam ſunt coaptata ſed aliter illa accipi apud noſtrates, nume. 13. lib. 1. cap. 5.

uerbum inſtrumentum non poteſt rei eſſe ſignificatiuum, quin & animi paſſio ſignificetur, numero 18. libro 1. capitulo 1.

uerba non operantur quando eo modo quo fit expreſſio intellecta contra ius uel iuris communis intellectum eſſent. nu. 1. lib. 1. c. 13.

Niſi ſecundum ius commune operari non poſſent, quia contra ius commune operarentur. nu. 2.

uerba ſententiæ ita ſemper exaudienda eſſe ut ualeant, nu. 8. lib. 3. cap. 7.

uerbis uti nimis obſoletis, exculcatiſque aut inſolentibus, nouitatiſque duræ, par eſſe delictum, numero 9. libro tertio, capitulo 10.

uerbis nouis perraro utendum ac magno cum iudicio ex Cicer. Fab ac Cæſaris auctoritate probari, numero 9 libro 1 cap 6.

uerba noua ſeu innouata eſſe ea quæ nos ipſi facimus uel a nobis ipſis gignuntur, numero 2. libro tertio, capitulo 10.

uerba priſca ſunt uetuſta & ab uſu quotidiani ſermonis intermiſſa, nu. 3 li. 3. c. 10.

uerba ſecundum perſonæ qualitatem ad quam referuntur accipienda eſſe, num. 15 li. 3. c. 7.

uerba priuilegij Principis intelligenda eſſe ſecundum conditionem perſonæ eius cui conceditur, numero 16. libro 3. cap. 7.

uerba ambigua contractus iudicem declarare, nume. 1 lib. 10. cap. 38.

Secundum tamen uarietatem contractuum, uariè quoq; interpretari debere, nu. 2 lib. 10. c. 38.

Quandoque etiam ex mente contrahentium fit interpretatio, num. 3.

uerba menti cedere ubi de mente ex impropria ſaltem uerborum ſignificatione conſtat, numero 1 libro primo, capitula 22

uerba ambigua eſſe quæ in plures ſententias trahi poſſunt, nu. 11 li. 2. c. 22.

uerborum ordo denotat ordinem intellectus, numero 6. lib. 1. cap. 9.

uerbum ſignificationis quàm uariè accipiantur in iure noſtro, a Domino Alciato, numero 3. libro primo, capitulo 19.

uerba & dictiones non conſiderari per ſe in materia uerborum ſignificationis, numero 21. libro tertio, capitulo 11.

uerba clara contractus nullam recipere interpretationem, nu. 10. li. 10. c. 38.

uerba ſecundum ſubiectam materiam ut accipiantur impropriandа eſſe, nu. 3 li. 3. c. 4.

uerba illa omnes liberos ultra trinepotes extendi, num. 6. li. 8. cap. 27.

uerba innouata eſſe quæ a nobis fiunt, aut gignuntur, num. 1 lib. 1. c. 6.

uerborum poſitorum quædam eſſe noſtratia ſiue latina, quędam externa ſiue peregrina, numera 2. libro primo, capitula 5.

uerba proprie accipienda eſſe in legibus prætorum ac principum conſtitutionibus, numero quinto, libro 10. capitulo 1.

Et in ſtatutis, nu. 6.

Ac in contractibus, nu. 7.

In ultimiſque uoluntatibus, nu. 8.

Et in libellis, num. 9.

Ac in iudicijs, num. 10.

Sententijs uè, nu. 11.

Et in reſcriptis, nu. 12.

Ac in priuilegijs, num. 13.

Nec non & in quacunque materia ac diſpoſitione, numero 14.

uerba intelligenda eſſe ſecundum ſubiectam materiam, ne ſermo reddatur inutilis, nu. 11. lib. 3. c. 4.

Ver-

Verba vniuerſaliter prolata ad particularia materie oportere reſtringi, numero 12. libro tertio, capitulo quarto.

Verba nunquam exorbitare a natura contractus ubi poſſint apte illi applicari, numero 13. libro tertio, capitulo 4.

Verba quæ poſſunt adaptari pluribus temporibus, adaptari cuilibet ſecundum naturam temporis, num. 14 li. 3. capit. 4.

verba aliquando propter ſubiectam materiam id quod non eſt de natura eorum importare, numero 15 libro tertio, cap. 4.

verba teſtis in dubio ita intelligenda eſſe, ut falſitas euitetur, numero nono, libro tertio, capitulo 6.

Verba ſemper ita intelligenda eſſe ut actus ſuſtineatur, numero 10.

Quod locum habet in quacunque diſpoſitione, nu. 11 lib. 3. cap. 6.

Verba quando ex proprio neque ex largo ſignificatu caſum de quo controuerſia eſt comprehendunt diſpoſitio efficitur inefficax atque inualida, num. 12. libro 3. cap. 6.

verba ut operentur ſit locus argumento a contrario ſenſu, etiam cum iuris communis correctione, num. 3 lib. 1 capitulo 13.

Verba ubi ſe habent ut genus, & ſpecies reſpectu generis nihil operantur ſi tamen declaratiue ſpecies appoſita eſt vel ex communi hominum vſu ſi ita exauditur ibi, nel res uerſetur in alijs caſibus de quibus per Barto. in l. quæ ſitum §. ſi quis fundum de fund. inſtrum. num. 4. lib primo cap. 13.

Verbum uidetur quando prolatum eſt in ijs quæ ſunt facti improprietatem denotare, numero 6. libro octauo, capitulo 11.

Verbum progrediendo in definitione interpretationis extenſiuæ inſtar generis cuiuſdam ſe habere, numero 6. lib. 6. capit. 1.

verborum diſpoſitioni ubi lex reſiſtit nullus producitur effectus, nu. 4 li. 1. c, 14.

Verba uim habere ut efficatia ſunt, ſecundum ſanum intellectum, nu. 5 lib. 1. c. 14.

Verba impropriandа eſſe ut actus ſuſtineatur illiusque nullitas euitetur, numero primo, libro tertio, capitulo ſexto.

Verborum narratiuorum naturam eſſe non ut probent, ſed ut probentur, numero 31. libro ſexto, capitulo primo.

Verba propria & certa ea eſſe quæ earum rerum ſunt aut eſſe poſſunt de quibus loquimur quaſi uocabula rerum, & pene una cum rebus ipſis nata uel quæ id ſignificant in quod primo denominata ſunt, numero 16. libro primo cap. 3.

Verba inuenta eſſe non ut per ea ſe homines fallant, ſed ut eis in alterius notitiam quis cogitationes ſuas proferat, nu. 1 li. 1. c. 3.

verba ad terminos habiles ſemper eſſe reſtringenda, nu. 8. lib. 10. c. 2.

verba quantumuis generalia in legis diſpoſitione recipiunt interpretationem de habilitate, non ſic in diſpoſitione hominis, num. 9b. li. 9 cap. 5.

verbis innouatis in definitionibus utendum non eſſe, ab Ariſtotileque ideo reprehenſum fuiſſe Platonem, nu. 4. lib. 1. c. 6.

Verba inuenta ſunt ut dicentis ſententiam exprimant, nu. 4 lib. 1. c. 4.

Verba menti ut plurimum conuenire debere, nu. 5 lib. 1. capitulo 4.

Verba illa in ordinibus ciuitatis Papiæ, cur addita ſint. Non habitant minores, abſentes, habent niſi medicum, uel alia ſimilia, numero 17 libro decimo, capitulo ſecundo.

Verba generalia reſtringi quando ratio legis ſuaderet reſtrictionem, numero primo, libro decimo, capitulo tertio.

Verba contractuum qualiter intelligenda ſint, nu. 18 lib. 5. cap. 7.

Verba contractuum ex prælocutionibus interpretationem recipere, numero decimonono, libro quinto, capitulo ſeptimo.

Niſi quando ſenſus clarus eſſet ex uerba, nume. 20. lib. 5. capit. 7.

Verba contractuum eſſe ſtricti iuris, nume. 21. libro 5. capitulo 7.

Verba contractuum interpretationem extenſiuam recipere quando aliter effectum haberi non poſſent, nu. 22 lib. 5. capit. 7.

Verba ſingula legis ac priuilegij non debere eſſe ſine operatione, numero vigeſimo, libro primo, capitulo nono.

Verba debere operari non ſolum de iure ſed etiam de facto num. 21.

Verba debere uim ſuam habere in teſtamentis & ultimis uoluntatibus in ſtipulationibus, in priuilegijs, in ſupplici libello, in omni diſpoſitione contrahentium, inter uiuos, ueluti in tranſactionibus, conuentionibus donationibus, mutuis, pignoribus locationibus, conductionibus, emptionibus, uenditionibus, depoſitis, renuntiationibus, contractibusque cęteris nominatis in iuramentis, in ſententijs alijſque eiuſmodi generis actibus, numero 22. libro 1. c. 9.

Verba an ſecundum propriam ſignificationem accipi debeãt quam difficile ſit aliquid certi conſtituere, nu. 1. & 2. li. 2 cap. 21.

Verba proprie accipienda eſſe, & ſeptem caſus in primo libro referri quibus reſtringitur firmata regula, quæ habet uerba in dubio proprie accipienda eſſe, num. 3. lib. 2. cap. 21.

Verba eſſe improprianda ſecundum ſubiectam materiam, nu. 4 lib. 2. c. 21.

verborum proprietate reiecta diſponentis mentem attendendam eſſe, numero quinto, libro ſecundo, capitulo 21.

verborum propriam ſignificationem ſecundum communem uſum loquendi intelligenda eſſe, numero ſexto, lib. 2 cap. 21.

Tres ſupra relatas poſteriores regulas procedere in claris, & diſputationem uerſari in ambiguo, nume. 7 lib. 2. capitulo 21.

Verba illa Euangelij Crucifixus eſt Chriſtus, & alij duo latrones quomodo exaudienda ſint.

uerba prolata in ultimis uoluntatibus intelligenda eſſe in caſu uero, & non in caſu ficto, numero 1. libro octauo, capitulo 20.

uerba in iudicijs intelligi ſecundum declarationem proferentis, nu. 3. li. 3. c. 18.

ueriſimilem teſtatoris mentem attendi, quæ ſaltem ex aliqua eius diſpoſitionis parte adiuuetur, numero 17. libro 9. cap. 4.

ueriſimilitudinem interpretationi faciendæ plurimum poſſe. nu. 34. li. 5. c. 10.

ueriſimilem diſponentis mentem uarijs ex cauſis conijci, n. 2. lib. 3. cap. 9.

Veriſimilia quæ dicantur iudex arbitratur, nume. 431. lib. 5. cap. 20.

Veritas vbi non adeſt ibi non eſt eſſentia, & vbi non eſt eſſentia non poteſt eſſe proprietas, numero 4. lib. tertio, capit. 19.

Veritatem inueſtigare volentibus bene eſſe præ opere dubitare, nu. 6. li. 6. c. 2.

Veteres datiuum uocis filiarum non filiabus ſed filijs dixiſſe, num. 16. li. 3. c. 15.

Vi vna uel remota oppida & ciuitates iudex arbitratur, nu. 435. li. 5. c. 20.

Vicinorum furta a uicinis facta præſumi, numero 33. libro 10. cap. 26.

Vicinitate rei perſtringi interdum generalis iuris regulas, quod per multa exempla ex Lud. Rom. declaratur, num. 57. li. 10. cap. 25.

Quæ tamen maiore cum iudicio ab Alciato adſcribuntur loci circumſtantiæ & quibus rationibus, numero 58.

Vicinus ob loci vicinitatem præſumitur ſcire facta vicini, num. 38. li. 10. c. 26.

Vicinus præſumitur ſcire bonitatem ac legalitatem hominis. num. 39. li. 10. c. 26.

Vicinitate loci receditur in multis a regulis iuris, nu. 30. li. 10. capit. 26.

Victoriam cauſæ promittens iudicis arbitrio pœna afficitur, num. 439. li. 5. c. 20.

Vidua fornicatrix præſumitur idem feciſſe viuente, nume. 752. li. 5. c. 18.

Vidua mulier fingitur adhuc perſeuerare in primo matrimonio, nu. 17. li. 8. c. 16.

Viglius Zuichemus laudatur, numero 11. libro ſeptimo, capitulo 8.

Vim legis potius conſiſtere in ratione quàm in verbis, nu. 3. li. 5. cap. 14.

Vim naturalem a qua primum uocabula inuecta ſunt primum interpretandi inſtrumentum eſſe, numero 3. lib. 5. capit. 10.

Vim publicam atque priuatam puniri iudicis arbitrio, nu. 43. li. 5. cap. 20.

Vinum uetus legatum accipiendum eſſe ſecundum uſum ipſius teſtatoris, nu. 5. li. 2. c. 2.

Violentia in iudicio inferri non præſumitur, nu. 115. libro 5. cap. 19.

Virgilij locus declaratus, numero 29. lib. 8. cap. 01.

Vir præſumitur conſtantior eſſe muliere, num. 750. libro 5. capit. 18.

Virgo præſumitur fuiſſe mulier ſtuprata ſi illa uirginitatem contra ſtupratorem allegat, numero 762. libro 5. capit. 18.

Virginem in habitu incedentem qui compellat iniuriarum non tenetur, nu. 7. li. 10. c. 31.

vir caput uxoris eſſe dicitur, numero 4. libro octauo, capitulo 19.

Viros tanto grauius eſſe puniendos, quanto magis ad eos pertinet uirtute uincere, ut exemplo fœminas corrigere, nu. 2. lib. 1. c. 21.

Vir qui intra decennium non oppoſuit exceptionem non numeratæ dotis præſumitur velle hæredes ſuos de proprio eam reſtituere, numero 770. libro quinto, capitulo 18.

Vir præſumitur acceptam uxorem repulſurus, ſi uidet indotatam, num. 742. li. 5. c. 10.

Vir nobilis ac diues præſumitur donare uxori, nu. 747. lib. 5. capit. 18.

Vir concedens aliquid ad luendum ornamentum uxoris, præſumitur ei donare, numero 748. libro quinto, capitulo 18.

Virum minoris nobilitatis natum in nobiliſſima ciuitate præferendum eſſe nobiliori uiro, numero 21. libro 10. capitulo 26.

Vir præſumitur eſſe conſtantior muliere in bono propoſito nu. 768. li. 5. c. 18.

Vir turpiter deoſculans mulierem iudicis arbitrio punitur. nu. 430. li. 5. cap. 20.

Viro ita datur iniuriarum actio pro iniuria illata uxori, ſicuti pro iniuria illata ſibi, numero 9. libro octauo capitulo 19.

Virum bonum conſiderari in iure noſtro cum qualitate iudicandi, num 9. li. 5. c. 20.

Vis regularis communisque concluſionis eſt ut in dubio in uoluntaria conditione de caſu ad caſum non detur progreſſus, nu. 19. li. 9. c. 16.

Viuere quiſque præſumitur vſque ad centum annos, nume. 43. li. 9. c. 4.

Viuendum moribus præteritis, & utendum eſſe uerbis præſentibus num. 10. li. 3. c. 10.

Viuere quilibet præſumitur vſque ad centum annos nume. 751. lib. 5. c. 18.

Vitij euitandi cauſa faciendam interpretationem, num. 11. li. 5. cap. 9.

Vltimas uoluntates tranſmiſſionis ratione infirmiores eſſe contractibus, nu. 10. li. 9. c. 39.

Vltimas uoluntates promptius mitti executioni quàm contractus, nu. 6. li. 9. c. 39.

vltimas uoluntates a ſolius defuncti arbitrio pendere, contractus uero a plurium conſenſu, numero 7. libro 9. capitulo 39.

vltimis in uoluntatibus pœnitentiæ locum eſſe, in contractibus non item, num. 8. li. 9. c. 39.

vltimas uoluntates ex legis indulgentia effectum habere, contractus ex iuris rigore, numero 9. libro nono, capitulo 39.

vnde poſſint aliæ legum & humanarum diſpoſitionum differen-

rentiæ deſumi.nu.20.li.9.c.1.
Vnde legis ratio deſumatur, numero 3. libro quinto, capitulo 11.
Vnde profectæ ſint Sabinianorum, & Proculianorum ſententiæ diuerſa, num.8.li.5.c.3.
Et opinionum diuerſitates quæ cauſam dederunt quinquaginta illis deciſionibus Iuſtiniani.nu.9.
Vniones ſi ſtatuto prohibeantur portari intelligi de veris, & non de fictis, nu.13.li.3.c.19.
Vnionis ſolennitas quanto tempore præſumatur, nu.754. lib.5.c.18.
vnitas corporis præſumitur, niſi pluralitas probetur, num. 755.li.5.c.18.
vnicuique experto in ſua arte, atque ſcientia credendum eſſe, num.17.li.2.c.7.
vniuerſitas maiorem habet præſumptionem pro ſe, quàm particulares, nu.763.li.5.c.18.
vniuerſitas præſumitur ſcire ea, quæ fiunt in iudicio ipſius loci, nu.764.lib.5.c.18.
vnius & eiuſdem perſonæ conditio ad plures caſus relata, haberi loco generis cuiuſdam, numero 13. libro octauo, capit.21.
vno contrariorum cognito, alterius quoque cognitionem haberi, nu.1.li.3.c.1.
vno prohibito cenſeri & illa omnia prohibita per quę peruenitur ad illud, nu.3.lib.7.c.26.
Etiam in odioſis ac ſtrictiſſime interpretandis, nume.4.lib. 7.capit.26.
vnum tempus comprehendi ſub alio in ſtatutis ex ui non propriæ, ſed interpretatitiæ ſignificationis, num.13.lib. 8.cap.29.
vnumquenque præſumi eius in quo verſatur ſcientiam habere, num.28.li.4.c.15.
vnum & idem non poſſe verum eſſe & ſimulatum, num.8. li.1.cap.10.
vocabula cum propria deficiunt, noua nos petita venia formare, num.2.li.3.c.3.
vocabuli intellectus cum extenditur vel reſtringitur ſtrictiore modo, non dicitur ſignificatio, ſed interpretatio, nu.43.lib.6.c.
vocans in ius ſine venia parentes ultra patrem iudicis arbitrio punitur, nu.437.li.5.c.20.
voces ſecundum Ariſtotilem ſunt earum quæ ſunt in animo paſſionum notæ, num.13.li.1.c.1.
voces ſecundum Cicer. ſunt animi paſſionum ſymbolum, nu. 14.li.1.cap.1.
voces plures eſſe, quàm nuces vulgo iactari, nume.8.lib.1. capit.2.
vocum a naturali ſignificatione deceſſionem ab imperitis factam magni faciendam non eſſe, numero 18.libro 4.capitulo 2.
voluntatem mente retentam nihil operari, numero 35.lib. 9.capit.4.
voluntatem teſtatoris, quæ non tranſit in diſpoſitionem non curari, nu.36.lib.9.c.4.
voluntatem diſponentium magis cõſiſtere in ratione, quam in uerbis, nu.12.lib.5.c.14.
voluntatem defuncti poſſe impleri per æquipollens, num.5. lib.9.cap.16.
voluntas talis præceſſiſſe præſumitur, qualis colligitur ex facto quod ſequitur, numero 765.libro quinto, capitulo 18.
voluntatem probroſam, vel turpem, aut legibus interdictam ſi uerba continent nihil operari, num.3.libro tertio, cap.14.
voluntatem defuncti in ultimis uoluntatibus prædominari, nu.8.li.9.cap.14.
voluntatem ſuam habere eſſentiam in diſpoſitione, non in conditione, numero 22.libro nono, capitulo decimoſexto.
voluntas defuncti talis præſumitur, qualem uerba oſtendunt, num.22.li.10.c.38.
Niſi tales reſurgerent coniecturę ex teſtamento quæ reuocarent in dubium propriam uerborum ſignificationem, num 23.
Alias nunquam receditur a propria verborum ſignificatione, num.24.
voluntas hominis non præſumitur eſſe aliena a verbis, nume.232.lib.5.c.19.
voluntatem defuncti ambiguam a iudice declarandam eſſe, nu.13.lib.10.c.38.
voluntatem in mente retentam non accommodari actui hominum, libro nono, libro ſecundo, capitulo decimooctauo.
voluntas teſtatoris quomodocunque in fideicommiſſis habeatur attenditur, numero 15.libro primo, capitulo vigeſimoprimo.
volens aliquid præſumitur illud omne velle ſine quo id quod vult eſſe non poteſt, numero 767.libro quinto, capitulo 18.
volens in cauſa probare, præſumitur meliores probationes quas habet inducere, numero 745.libro quinto, capitulo 18.
voluntatem teſtatoris ſeruandam eſſe quando de illa conſtat, numero 19.libro 5.c.14.
voluntatem teſtatoris intelligendam eſſe ſecundum id quod teſtator opinabatur, num 25.libro nono, capitulo quarto.
votum ſi quis faciat de dando ſingulo anno frumentum certæ eccleſiæ nulla expreſſa quantitate, eam uerificari debere arbitrio iudicis, numero ſexto, libro tertio, capitulo primo.
Idem ſi alij promiſi ſimpliciter dare frumentum, numero ibid.
votum proferre inter uarias antiquorum procerum ſententias quàm ſit difficillimum in ardua difficultate, num.1. lib.8.cap.7.
vrbanitatis legem qui contemnit, arbitraria pœna afficitur, nu.442.li.5.c.20.
vrbem Venetiarum in terris ſibi ſubiectis recentioris Romæ prærogatiua lætari, numero 10 li.10.c.11.
vſitata uerba eſſe, quæ verſantur in ſermone, & conſuetudine quotidiana, num.9.li.1.c.5.
vſuram actiuè agens punitur, & non faciens illam paſſiuè, nu.14.li.7.c.29.
vſuræ præſumuntur promiſſæ, quæ longo tempore fuerunt præſtitæ, nu.761.li.5.c.18.
vſura præſumitur ex qualitate debitoris cui mutuum datur

tur

tur,nume.766.lib.5.cap.18.

Vſuram ob reprobationem de illa factam de iure canonico intelligi quoque reprobatam eſſe de iure ciuili, ſecundum communes doctor.ſententias, numero 18.libro 1. capit.16.

Vſuram in fructu non eſſe, nec eſſe poſſe per communem vſum loquendi,niſi impropriè, numero 14.libro 4.capitulo 4.

Vſura non præſumitur ex pacto de retrouendendo appoſito, nu.233.li.5.c.19.

Vſura non præſumitur in foro contentioſo,numero 234.libro 5.cap.19.

Vſura non præſumitur quando quis ſe refert ad ſolitum patriæ,nu.235.li.5.c.19.

Vſurarius in dubio non præſumitur contractus, ſed licitus & permiſſus,nu.277.li.5.c.19.

Vſurarium nullam habere querelam inoſſicioſi teſtamenti contra teſtamentum fratris qui perſonam turpem inſtitueret,nu.5.li.10.c.18.

Vſurarius iudicis arbitrio punitur,numero 444.libro 5.capitulo 20.

Vſurarij manifeſti qui dicantur in iudicis eſt arbitrio poſitum,nu.436.lib.5.c.20.

Vſum communem loqnendi ex communi locum habere in omni ſtatutorum genere,nu.5.lib.8.c.18.

Vſum verborum priſcorum reyci, & contra ea proferentem interpretari,num.24.li.3.c.10.

Vſus uiro conceſſus,intelligitur quoq; conceſſurus eſſe uxori,nu.5.li.8.c.19.

Vſus communis loquendi ſignificationem propriæ præferri,num.14.li 7.c.27.

Vſus communis loquendi ac intelligendi dicitur eſſe proprius uſus ideſt propria paſſio,numero 17.libro octauo, capitulo 3.

vſum non introductorem, ſed cenſorem atque arbitrum eſſe uocabulorum, nu.8.li.1.c.24.

vſum communem loquendi in quacunque materia locum ſibi uendicare,nu.13.l.7.c.27.

vſusfructus quid ſi Titio fuerit relictus tranſeunte uxore legataria ad ſecundas nuptias & illa mortua fuerit, an Titio debeatur nu.1.lib.9.c.14.D.Alci putare Titio non deberi uſumfructum ſed remanere apud hæredem, nu.2. li.9.cap.14.

Ridereque Socinum qui futilioribus,ut ait, rationibus contra diſſeruit,nu.3.

vſus communis loquendi ac conſuetudinis idem eſſe indicium,nu.6.li.4.c.15.

vſusfructus filio relictus potius patris quam filij contemplatione relictus eſſe præſumitur, numero 769.libro 5. capitulo 18.

vſusfructus conditionem poſitam in tranſitu ſecundarum nuptiarum per caſum mortis impleri, numero 21.lib.9. capit.14.

vſumfructum finiri uxore dotem repetente , ſed tamen non fieri locum ſubſtituto in caſu ſecundarum nuptiarum, num.10 lib.9.c.14.

vſusfructus extinctionem tanquam genus comprehendere omnes modos quibus uſusfructus extinguitur, num.18. lib.9.cap.14.

vſusfructus qui fingitur a lege,in iis quæ uſu conſumuntur, non ſecundum veritatem ,ſed ſecundum fictionem eſſe, nu.13.lib.3.c.33.

vtilitas rei,uel perſonæ, uel uoluntas tacita in materia apta ubi habet ſe ad formam æquiualentem non curari de ſpecifico implemento, nu.15.li.9.c.16.

vtilitas tractationis an ſignificatio tacita ſit, uel expreſſa quæ ſit.nu.4.lib.2.c.18.

vt in opere materiali differunt operis fundamenta ab inſtrumentis quibus opus efficitur, ſic in intellectuali differre inſtrumenta interpretationis ab ipſis inſtrumentis,nu.22.li.6.c.3.

vt in fauorabilibus ſimplex adæquatio non patitur extenſionem ſic etiam in correctorijs ac multo magis,nu.15. lib.6.cap.16.

vt plurimum non niſi peritos ac nobiles aſſumi ad canonicatus cathedralis eccleſiæ,numero 12.libro nono, capitulo 31.

vt ob geminationem a uerborum generalitate recedimus , ſic ob duplex odium,num.10.li.6.c.11.

vt caſus omnes in ſuo genere proprie comprehenduntur, ſic & in eiuſdem perſonæ virtute,numero 15. libro 8. capitulo 21.

vt in paribus terminis æquitas rigori præfertur , ſic potius caſus omiſſus æquitate limitationis potius debet comprehendi,quam regulæ rigore contineri,numero 10.lib. 7.capit.4.

vulgarem ſubſtitutionem reciprocã induci ſi teſtator dicat Titium,& Seium uel alterum eorum hæredem inſtituo, nu.10.lib.9.c.18.

uulneratus qui deceſſit intra annuũ,ex uulnere præſumitur mortuus, nu.744.li.5.c.18.

uulnerans inſultãtem præſumitur feciſſe ad ſui defenſionem, num.756.lib.5.c.18.

uulnera plura lethalia inferentes , quæ tamen mortis cauſam ſimul intulerint iudicis arbitrio plectuntur, nume. 441.li.5.c.20.

uxor quicquid quæſiuit conſtante matrimonio præſumitur quæſiuiſſe de bonis mariti.numero 753.libro quinto,capitulo 18.

uxor præſumitur eſſe prægnans uiro cum quo habitabat , nu.767.li5.c.18.

uxor præſumitur bona ſua uiro dediſſe in dotem, quando uiri conditio ea promerebatur,numero 758.libro quinto, capit.18.

Vxor præſumitur primo loco mortua, quę deceſſit eodem infortunio cum viro.nu.859.li.5.c.18.

Vxor præſumitur eſſe,niſi probetur contrarium,num.740. lib.5.c.18.

Vxor uera cur puniatur de adulterio,numero 3.libro 7.capitulo 31.

Vxore dotem repetente vſumfructum finiri, ſed tamen non fieri locum ſubſtituto in caſu ſecundarum nuptiarum, n. 10.lib.9.c.14.

Vxorem qui negligit infirmam non debet lucrari dotem,n. 23.lib.10.c.5.

Vxor ſcire præſumitur,quod ſit maritus,numero 743.libr. 5.capit.18.

Vxorem poſſe repetere dotem ſuam citra periculum amiſſionis

I N D E X.

ſionit vſufructus,nu.27.lib.9.c.14.
Vxori ſubuenire de alimentis,medicinis,ac omnibus neceſſarijs,maritum teneri.nu.14 li.10.cap.15.
Vxor ob nimiam mariti ſeuitiam ab eodem ſeparatur,num. 19 lib.10.c.15.
Nec illi reſtituendam eſſe,nu.20.
Vxor ubi habet a marito filios etiam ſi iuuenis ſit non facile credit maritus illam ad ſecundas nuptias tranſituram eſſe,nu 16.li.9.c.13.
Vxor putatiua melioris conditionis eſſe,quàm uera, nu.6. lib.7.c.31.
Vxor putatiua per adulterium perdit dotem, ut uxor uera,nu.7.li.7.c.31.
Ex communi.num.9.
Vxori relictum poſt nuptias comprehendere quoq; caſum mortis,nu.25.li.9.c.14.

Z

ZENOBIAM Palmyrenorum Reginam, militib. cũ poſt triumſdem captiuitatem ad ſupplicium poſcentib. quod illi imperium uſurparat,ab Aureliano Imperatore denegatam fuiſſe, quòd indignum exiſtimaret fœminam interimere,nu.5.lib.10.cap.21.

§.

§. Illud inſti.de ſociet.ut intelligatur a Fortunio Garcia. nu.5.li.9.c.4.
§.Sed quoties inſtit.de iur.nat.gen.& ciuil.declaratur, nu. 20.21.lib.cap 11.
§.Quicunque in tit.de pęn.in nouis conſtit.declarari, num. 22.li.8.c.21.
§.Collegijs in nou.conſtit.in tit.de pœn. quomodo ſit intelligendus,nu.23.& 24.li.8.21.
§.1.In auc.de hered.ab inceſt.uen.declaratur,n.5.li.6.c.10.
§.Cauſas in auct.ut cum de appell.cogno.inducitur,num.7. lib.7.cap.22.
§.Cum ita d.hæredes mei ad trebellia.perpendi, nume.10. lib.10.cap.9.

F I N I S.

CAMILLI GALLINII
TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.
AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Primus.

SVMMARIVM.

1 *Diſciplinam omnem, ac ſcientiam incipere a cognitione verborum.*
2 *Generalioribus a traditionibus incipiendum eſt.*
3 *Verbum ſignificans, & res ſignificata quomodo accipiantur apud iuris Auctores.*
4 *Accurſij reſolutio quæ ſit.*
5 *Accurſij reſolutio declaratur.*
6 *Verbum quomodo in ſtrictiore ſignificatione accipiatur.*
7 *Verbum in latiore ſignificatione vt aſſumatur.*
8 *Iuriſconſulti in pandectis in tit. de verborum, & rerum ſignificatione, quis ſit ſcopus.*
9 *Platonem conuenire cum Accurſio in ſupra relata traditione ab illo poſita in rubr. de uer. ſign.*
10 *Verba ſecundum Platonem quæ ſint.*
11 *Verbis ad rem demonſtrandam vti oportere, ac textorem radio, & pectine in texendis telis.*
12 *Ariſtotelem cum Platone conuenire.*
13 *Voces ſecundum Ariſt. ſunt earum quæ ſunt in animo paſſionum notæ.*
14 *Voces ſecundum Ciceronem ſunt animi paſſionum ſymbolum.*
15 *Ariſtotelem animi paſiones à rebus non ſeiungere quarum ſignificandarum inſtrumenta verba voluit eſſe Plato.*
16. *Animi paſſio, ideſt rei intellectus animo concepta vix voce deſignatur, quin & res ſignificatur.*
17 *Non entis nullas eſſe qualitates.*
18 *Non poteſt verbum inſtrumentum rei eſſe ſignificatiuum, quin & animi paſſio ſignificetur.*
19 *Connexorum idem eſſe iudicium.*
20 *Rem primam repræſentari per ſenſum intellectui ſicque repræſentatam poſtea vocis opificio declarari.*
21 *Rem, intellectum, vocem, literam, quatuor eſſe quorum res ab intellectu concipitur, intellectus a voce deſignatur, voxque a litera ſignificatur.*
22 *Virgilium prædictis conſentire in epigram. litera rem geſtam loquitur.*
23 *Rei appellatione animi paſſiones, & intellectus continere ſub tertio rerum principio, ideſt prædicamento qualitatis.*
24 *Plato Ariſtoteli, & Ciceroni conciliatur amoto obice cuius gratia diſſidere videntur.*
25 *Nomen, & verbum ſi ſtrictius accipiatur differre, ſi fuſius accipiatur non multum diſcriminis inter ſe habere.*
26 *Nomen, verbum, dictio, locutio, ex Fabij auctoritate & omnium interpretum iuris mente, ac ex ſententia Iuriſconſultorum in titulo de verbo. ac re. ſignificat. promiſcuè accipi.*
27 *Verba in materia accipi pro vocibus quibus vtimur in enuntiandis rebus animo noſtro conceptis per orationes affirmatiuas, vel negatiuas.*
28 *Verba vbi conſiderantur extra orationem eſſe quidem ſignificatiua ipſarum dictionum non autem alicuius affirmatiuæ, vel negatiuæ diſpoſitionis inductiuæ.*
29 *Verba extra orationem accepta non attinere ad hanc materiam.*

Quomodo capiatur verbum in hac materia verborum ſignificationis.

CAP. PRIMVM.

Chr. Ser. Opt. Max. Diuino præſidio ex animo implorato.

DE Verborum ſignifica-
tione acturo mihi deque
ampliſsima, ſubtiliſsima,
ac vtiliſsima materia ſer-
monem inſtituo (cum
omnis ſcientia, omniſque
1 † diſciplina incipiat a co-
gnitione verborum, vt di-
cit Bald. in l. liberti liber-
tæque, columna 2. ſub num. 5. C. de oper. liber. &
Bart. Cæpol. in rubr. huius tit. ſub num. 1 3.) non
2 erit ab re a generalioribus † quibuſdam incipere
iuriſc. exemplo in l. j. de iuſt. & iur. & in l. j. ſi cer. pe.
vbi Bart. Bald. alijque omnes notant, & declarat
Cagn. in rub. de reg. iur. ſub num. 14. cum quatnor
3 ſequen. Ante omnia que † inueſtigare, quomodò
iſtæ duæ voces, verbum ſignificans, & res ſignifica-
ta, ex quibus verborum ſignificatio conſtituitur,
accipiantur apud iuris Auctores in hac tractatio-
ne; Dico igitur Accurſ. in gloſ. rubr. huius tit. re-
4 ſoluere † primam partem iſtius articuli hunc in
modum; quòd aut conſideramus verbum ſtrictè,
& tunc capitur pro vna tantum parte orationis;
aut largè, & tunc aſſumitur pro qualibet parte ora-
tionis; & ita accipitur in hac materia; vult autem
5 † dicere Accurſ. vt declarat Bar. Cæpol. in rubr. de
verb. ſignific. ſub num. 9. & ſeq. poſt Bald. in §. his
ita, col. 1. l. vnica. C. de cad. toll. ſub num. 20. ex ſtri-
6 ctiore vocis ſignificatione verbum † eſſe eam par-
tem orationis declinabilem, quę cum modis & tem
poribus eſt ſignificatiua agendi vel patiendi, cuius
rei petenda ſunt a Grammaticis exempla vulgatiſ-
ſima vt do, lego, relinquo, conuenior, accuſor, &
7 cætera id genus, ex latiore autem † aſſumptione,
verbum accipi debere pro quacunq; voce partem
orationis conſtituente, ſiue ea declinabilis ſit, vt no
men, verbum, participium, pronomen, ſiue inde-
clinabilis, vt præpoſitio, aduerbium, interiectio, &
coniunctio, & hoc modo verbum hic exaudiri,
8 quaſi per diſcurſum illius tituli † in pandectis, nihil
aliud ſatagat Iuriſconſultus, quàm nuncupatim
verba omnia exponere, prout ab hominibus profe-
runtur in conſtituendis orationibus, quæ illorum
mentis cóceptionem enuncient, iux. tex. in l. Labeo
de ſupellect. leg. it. & ita ſentit Bal. in rub. C. eo. ſub
nu. 1. vbi & Odofr. & idem Odofr. in rub. infra eo.
9 Huic autem traditioni † Accurſianæ ſic declaratæ
adſtipulari plurimum videtur, quod ſcripſit Pla-
to in Cratylo, vt refert Aurel. Dau. c. 1. in prin. eius
10 tract. huius tit. verba enim † definit ille, eſſe inſtru-
menta, quibus res ſignificantur ſiue quib. res nomi
natas ab alijs diſcernimus, qua ſanè definitione pro
compertū remanet eum qui rem monſtrare vellet,
11 ac diſcernere, æquè verbis † vti oportere, vt textorē
qui in texendis conſuendiſq; teſtis radio & pecti-
12 ne vtitur. Nec multum † à prædictis recedere vi-
detur Ariſtoteles, qui lib. 1. de enuntiat. c. 1. voces
13 eſſe ait, † earum quæ ſunt in animo paſsionum, no-
tas, ideſt ſigna, quem refert ac ſequitur Curt. ſen. in
14 conſ. 49. ſub nu. 29. & ideo Cicero in Topicis † vo-
ces paſsionum animi ſymbolum vocitat; non quod
15 ſeiungat Ariſt. animi paſsiones a rebus † quarum
ſignificandarum inſtrumenta verba uoluit eſſe Pla
16 to, vix eſt enim vt animi paſsionem † ideſt rei intel-
lectum cuius ſimilitud. nem quis animo concipit,
voce deſignet, quin & rem ipſam ſignificet quam
animo concepit, quia eius rei cuius ſimilitudinem
ac formam quis animo non patitur nullus eſt intel
17 lectus, & nulla ſignificatio quia non entis † aliquę
eſſe non poſſunt qualitates. l. 1. de her. vel act. vend.
l. iiij. de actio. empt. & vendit. l. eius qui in prouin-
cia, §. 1. ſi cert. pet. vbi omnes notant. vt è conuerſo
18 † non poteſt verbum rei inſtrumentum eſſe ſigni-
ficatiuum, quin & animi paſsio, ideſt ille actus con
ceptus per quem rem ipſam intelligimus explice-
19 tur, quandoquidem connexa † ita ſe habent, vt co-
rum ſemper idem ſit indicium & determinatio ea-
demque poſitio, l. cum actum, vbi not. Bar. de neg.
geſt. & ibi Alc. ad Bar. Doct. in c. translato de con-
ſtit. Iaſ. in l. ſed ſi plures, §. filio in 3. no. de vul. & pu.
Dec. in c. quanto, col. 2. de iud. Repreſentatur enim
20 † primum res per ſenſum intellectui, ſicque repre-
ſentata, poſtea vocis opificio declaratur, quam rem
luculentiſsime declarat Boethius in cap. illud pri-
mum Ariſt. de enunt. his verbis; cum igitur hęc ſint
21 quatuor † res, intellectus, vox, litera; Rem concipit
intellectus, intellectum verò voces deſignant, ipſas
verò voces literæ ſignificant. Intellectus verò ani-
mæ quædam paſsio eſt, niſi enim quandam ſimili-
tudinem rei, quam quis intelligit, in animæ ratione
patiatur, nullus eſt intellectus. Cum enim uideo
orbem, vel quadratum, figuram eius mente conci-
pio, & eius mihi ſimilitudo in animæ ratione firma
tur, patiturque anima rei intellectę ſimilitudinem;
vnde fit, vt intellectus, & ſimilitudo ſit rei, & animę
22 paſsio. Quibus † uerbis accedit Virg. in Epigram.
his verſibus,

Litera rem geſtam loquitur, res ipſa medullam.
Verbi, quam viuax mens uidet, intus habet.

Vnde conſtitutiſsima remanet ea declaratio,
quam proximè attulimus ad ſupra relatam Plato-
nis Ariſtotelisque ſententiam in confirmationem
Accurſianæ aſſertionis. Quæ & ex illo conſtantior
fit, quod vt eleganter promouit Aurel. Dauid d. cap. 1.
23 ſub num. 4. & rei appellatione † animi paſsiones &
intellectus contineri ſub tertio rerum principio, i.
ſub prædicamento qualitatis nemini dubium eſt,
quam rem plenius docuit gl. in uer. rei, in c. intelli-
gentiam de ver. ſig. ita vt ſi verba ſint rerum ſigni-
ficandarum inſtrumenta, vt placuit Platoni, ſint
quoque & neceſſariò animi paſsionum notæ, vt
24 ſcriptum relinquit Ariſt. nec quenquam † moueat
quod Plato in Cratyl. non uerbum, ſed nomen definiat;
Ariſt.

Ariſt. autem d. lib. 1. Periermen. & Cic. in Topicis
voces non etiam verba proſequantur. Quia vt in-
25 ficias iri non poteſt. † Quin nomen, & verbũ pro-
ut duæ ſunt orationis partes ſeparatæ longo inter-
ſtitio inter ſe diſtent, vt apud Priſc. li. 1. & apud Ari
ſtot. d. li. 1. de enũtiat. ſic iſtiuſmodi acceptio nihil
nobiſcum commune habet, ſed Grammaticis, &
Dialecticis relinquenda eſt. Quod ſi fuſius nomen,
& verbũ, accipiantur, prout nomine quicquid no-
minamus dignoſcitur; & uerbo aere intra palatum
linguæ medio uerberato omnis oratio profertur
tum inter hæc duo plurimum diſcriminis eſſe non
poteſt, cum ſecũdum hunc ſenſum, omne quod lo-
quimur, i. omnes orationis partes & nomina & ver
ba dicere liceat, & promiſcuè indiferenterq; ſumi
26 videãtur. † Nomen, uerbum, uox, dictio, locutio, ut
ſcribit Aurel. d. c. 1. ad fin. ex auctoritate Fab. lib. 1.
orat. inſtit. & Priſc. li. 1. & eſt de mente omnium Iu
ris interpretum in hac materia loquentium qui paſ
ſim confundunt iſtas uoces inter ſe, illiſq; promi-
ſcuè utuntur, ut in rub. huius tit. in pandectis & C.
in l. ſi quis in fundi uocabulo, de leg. 1. in rub. de ope
ri. no. nunt. in l. omnes populi, poſt Bart. de inſt. &
iure, in l. ſi conſtante, in l. ſi vero, §. de uiro ubi late
Rom. ſol. matr. in auth. quas actiones. C. de ſacroſ.
eccleſ. & alibi ſæpe; & ex ſententia Iuriſconſultorũ
in hoc tractatu qui cõfundunt uerbum, nomen, di-
ctionem, & appellationem illiſq; promiſcuè utun-
tur ut ex uarijs iſtius tituli reſponſis in Digeſtis fa
cilè unicuiq; obſeruare licet, in l. 1. in l. verbo victus
in l. verbum amplius & in l. uerbum exactę pecunię
cum ſim. eo. tit. quib. in locis verbi uoce comprehẽ
ditur quod nominis uel dictionis appellatione cõ-
cipiendum fuiſſet. merito igitur in confirmationẽ
Accurſianæ ſententiæ Platonis, Ariſtotelis, & Cice
ronis placita uti conuenientia inducta ſunt. colligẽ
do itaq; ex hactenus deductis conſtat uerba in præ
27 ſenti tractatione accipi † pro illis vocibus, quib. in
enuntiandis eorum mentis conceptionibus, ſignifi
candiſq; rebus animo conceptis, per orationes af-
firmatiuas, uel negatiuas, utuntur homines. uelnti
ſi quis dixerit, ſupellectilem meam Titio do, lego;
omne argentum quod Romæ habeo Sempronius
hæres meus dato. Fundum illum uti inſtructus eſt
Titio relinquo. & dubitetur quid ſupellectilis, ar-
genti, & fundi inſtructi appellatione veniat, cũ infi
nitis ſimilib. exemplis quæ unuſquiſque ſuo Marte
effingere poterit, non ſolum in materia ultimarum
uoluntatum, ſed & contractuum, ac iudiciorum;
28 aliarumq; humanarum actionum. Cęterum † vbi
uoces ipſę, extra orationem conſiderentur; ut ſim-
plices dictiones, ſignificatiuæ quidem ſunt ipſarũ
dictionum; non autem alicuius affirmatiuæ, uel ne
gatiuæ diſpoſitionis indicatiuæ, ut proſequitur
Ariſt. d. lib. 1. de enunt. in cap. de nomine, de uerbo
& de oratione, & elegantiſsimè Boeth. declarans
29 in comentarijs ad illum. & ideo † non attinent ad
hanc uerborum ſignificationis materiã, in qua ver-
ba accipiuntur prout oratione coniuncta, aliquid
affirmatiue, uel negatiuè ponũt, vt iam dictum eſt,
& probatur apertiſsimè in l. ſæpe, in l. ſi calũnietur
in l. ſi cum fundum in l. nepos Proculo. l. pronuntia
tio, l. liberorum. & l. uerbis, de uerb. ſig. cum multis
ſimil. quibus in locis fit uerborum interpretatio,
ſeu traditur eorum ſignificatio, non prout dictio-
num ſimplicium, ſed ut uerborum in oratione affir
matiuè, uel negatiuè ſignificante poſitorum.

SVMMARIVM.

1 *Rei verbum quomodo accipiatur in præſenti materia.*
2 *Verba ſignificare, res ſignificari.*
3 *Significationis vocem capi in actiua, paſsiuaque ſigni-
ficatione.*
4 *Teſtamenti factionem accipi in actiua paſsiuaque ſigni-
ficatione.*
5 *Significationis verbum prout refertur ad verbum ſtare
actiuè, prout ad res paſsiuè.*
6 *Rei verbum ex communi dialecticorum conſenſu philo-
ſophorumque ac iuriſconſultorum ſententia, adeo latè
patere et ſub eo generaliſsima omnia cõprehendantur.*
7 *Plura eſſe negocia quàm vocabula.*
8 *Plures eſſe voces quàm nuces, vulgo iactari.*
9 *Declaratur tex. in l. natura de præſcrip. verbis.*
10 *Nomen proprium & elegans quando deficit, debere ne-
gocium alio generaliore, & pluribus communi nomi-
ne enuntiari.*
11 *Nomina finita eſſe, & Res infinitas, ex Ariſt. & ideo
neceſſe eſſe vt vna oratione, vnoque nomine plura
ſignificentur.*
12 *Negocium, cui generis nomen inditum ſit, poſſe dici in
nominatum, ſi negocio quod ſpeciale nomen habeat,
comparetur; ſecus ſi genericè compellata reſpician-
tur; vel etiam figuratè enuntiata intueamur. ibid.*
13 *Verborum ſignificatione, ſtricta, & propria, genera-
liſque, lata, & impropria continetur.*

Quæ ſit vocis rei acceptio in eadem materia verborum & rerum ſignificationis.

CAP. II.

REs autem, in præſenti materia,
1 † accipitur pro ſubiecto omni corporeo, uel incorporeo,
ſeu promiſcuo, mente prius cõ
cepto, & deinde per verba ſigni
ficato, ut ſupra dictum eſt, iux-
ta ea quæ habẽtur inſti. de reb.
corpor. & incorp. per totum & in l. 1. §. quædam de
re. diuiſio. & eſt de mente Bal. in rubr. C. de uer. ſig.
ſub nu. 2. & Veron. ſub nu. 10. poſt gl. rub. in ea. rub.
2 huius tit. ita ut uerba ipſa ſignificent, † Res aũt ſi-
gnificentur, ut declarat D. Alciat. in rub. huius tit.
3 ſub nu. 27. ſicq; verbũ ſignificatiũ, † capiatur in acti
ua ac paſsiua ſignificatione, ut in ſimili dicitur de
teſtamẽti factione, quæ actiuè ac paſsiuè accipitur
4 diuerſis reſpectib. † prout refertur ad eum qui in te
ſtamento diſponit, & ad eum in quem diſponitur,
§. teſtamenti aũt factionem inſti. de hær. qual. & dif
fer. gl. in §. teſtes aũt inſti. de teſtam. ubi plenius hac
de re diſſeruimus, & l. filiusfamilias de teſta. reſpe-
5 ctu enim † verborum, ſignificatio actiuè ſtat, ſed ra

 tione

tione rerum paſsiuè, cuius ſententiæ fuit Accurſ.in
d.gl.rubr.& Azo in ſum. C. de verb. ſign. Nec qui-
dem mirum eſt verbum,rei,in hac aſſumendum eſ
6 ſe ſignificatione, quandoquidem † communis ſit
conſenſus Dialecticorum ac Philoſopborum,ac Iu
riſconſultorum noſtrorum, ita illud latè patere, ut
ſub eo generaliſsima omnia, ſiue rerum principia
contineâtur; quę decem ſunt,ſubſtantia,quantitas,
qualitas,ad aliquid,actio,paſsio,ubi,quando,ſitus,
habitus; ut fuſius legitur apud Ariſt. lib.catego.&
3.Merapb.& Azo refert circa princip.ſum.& Sani.
d.c.1.ſub nu.4. & in ſumma omnes omnino res, vt
notant interpretes in l.1.ad fin.per illum tex.ſi cer.
pe. & habetur infra in l.rei, per illnm tex.vbi latius
diſſeremus.hoc tit. ſed videntur hactenus deducta
7 † aliqualem pati difficultatem, dum conſtitutum
fuit,res verbis ſignificari,eum dicat iuriſcon.in l.na
tura de præſcr. verb. Natura enim rerum inductú
eſt,vt plura ſint negocia,quã vocabula; quaſi iſtius
modi res, proprijs vocabulis carentes, ſignificari
non poſsint,neque a cęteris diſcerni, ſi,ut modo di
ximus, verba ſunt inſtrumenta res ſignificantia, &
8 propterea dicit Alberi.† in d.l.natura illum tex. fa-
cere contra illud vulgare; ꝙ plures ſint uoces quá
9 nuces, ſed facili poterit † hic obex amoueri, ſi dixe-
rimus illum tex.non negare,quin ea quoque nego-
tia quæ propria & ſpecifica non habét nomina,poſ
ſint tamen uerbis enuntiari,atq; indicari,quia Bar.
Bal.Odofr.Fulg.& Albe.in l.1.eo.tit.intelligunt eã
10 legem,vt uelit inferre,ꝙ quando † proprium & ele-
gans nomen deficit, debeat negocium illud alio
generaliore & pluribus communi nomine enuntia-
ri,vt dicit tex.in d.l.1. de præſer.ver. & probat.l.1.
in ſi.de pact.nec diſſentit Ariſt.elen. li.1.c.2.cuius
11 verba ſunt; nam nomina † quidem finita ſunt; &
orationum multitudo, res uerò numero infinitæ
ſunt, neceſſe eſt igitur, eandem orationem, & no-
men vnum plura ſignificare. Quæ generalis nimi-
rũ ſignificatio ſatis eſt vt omnia conſonent. Quam-
12 uis igitur ſi comparetur † negocium illud alijs, qui-
bus nuncupatim ſit nomen impoſitum, dici poſsit
innominatum, quia nomen ſpeciale atque elegans
non habet vt reliqua negocia quibus comparatur;
non tamen deſinet nominatnm dici reſpectu nomi
nis generici,quo poterit eius ſuſcepta mente conce
ptio enuntiari, vel nouæ appellationis cauſa, quæ
illius ſignificandi gratia poterit induci, uel meta-
phoræ, translationisuè aut alterius tropi ergò cu-
ius vſu perfacile ualeamus negocium illud, vel rẽ
nomine proprio carentem exprimere,ac verbis de-
ſignare. Nullum igitur faciet negocinm ſcrupulus
d.l.natura huic materię quam verſamus,qñquidem
13 nulla ſubſit hęſitatio, quin verborũ ſigñatio † non
ſolum ſtrictam,& propriam, ſed ẽt generalem, latá
& impropriam contineat, vt infra ſuo loco como-
dius diſſeremus,& luculenter tradit D.Alc. in rub.
huius tit. in prin.& latius lib.1.trac.huius tit.verba
igitur iure merito dicta ſunt inſtrã, quibus res aío
conceptas, notamus ac ſigñamus cũ per ea uel ſpe-
ciatim, vel generaliter, vel propriè, vel impropriè
vnumquodque negocium enuncietur.

SVMMARIVM.

*1 Res poſſe aliquid præter verba extra ſe ſignificare acti-
uè, vt Hyeroglyphica, & emblemata.*
*2 Patibuli erectionem vbi ſontes pęnas luant iuriſdictio-
nem ſignificare, meriumque imperium cum gladij po-
teſtate.*
3 Patibuli erectionem nobilitatem ſignificare.
4 Signum competere illi cui competit ſignatum.
*5 Patibuli erectione iuriſdictionem meriumque imperium
cum gladij poteſtate ſignificari, etiam ſi per centum
annos non fuerit ibidem aliquis pœna affectus, quia
non requiritur actus, ſed aptitudo, ibi.*
*6 Patibuli furcarumq; erectione acquiri & retineri quaſi
poſſeßionem iuriſdictionis.*
7 Futurum ignem indicare.
8 Fumum patriæ luculentiorem homini videri.
In prouerbiumque abire de re admodum optata, ibid.
9 Fumum in ſacris literis ignem ſignificare.
*10 Fumum ex praxi Romanæ curiæ requiri antequam re-
miſſoriæ concedantur.*
*11 Tabellas pictas in diuorum templis ſuſpenſas ſignifi-
ficare.*
12 Horatij locus declaratus.
*13 Rerum ſignificationem in hac materia perpendi, quæ
verbis expreſſa eſt.*
*14 Verba accipi pro vocibus exprimentibus meditationes
noſtras, res autem pro ſubiectis omnibus, quorum ſi-
militudines animo menteque concipimus.*

Poſſe res præter 1 verba ẽtiam aliquid
actiuè per ſe ſignificare.

CAP. III.

POſſunt autem & res,præter uer
ba, uel circũſcripto verborum
miniſterio,extra ſe aliquid acti
uè ſignificare, vt hieroglyphi-
1 ca apud † Horum, Chæremo-
nem,ac Pierium Valerianum,
& apud D.Alciat.noſtrum em
blemata, cuius tituli lepidiſsimum ille perſcripſit
libellum, uarijs metrorum generibus extrinſecas
illas rerum ſignificationes complectens; ſic patibu
2 li † erectionem ubi ſontes, & noxij fures iuſtas fla-
gitiorum pœnas luunt, iuriſdictionem ſignificare,
merumq; imperium cum gladij poteſtate ſcripſit
Bal. in l. à procuratore poſt prin. uerſ. item pone,
C.mandati. item ſentit Bald.in c.1.col.3.ſub nu.7.
verſic. quæſiuit Oldrad. quid ſit inueſti. Franciſ.
de Marc. deciſ.636. ſub num.1. Caſſan. in conſue-
tud.Burgund.in tit des iuſtices,§.8.in gloſ.quant le
ſigne, col.1.2.3.& 4.& per totam illam gloſ. ubi in
3.colum. uaria refert patibulorum ſigna, tam eius
temporis, quàm antiquioris & in fin. ſub num.21.
recenſet uaria eorum genera, quæ in Francia ſunt
in uſu, & dicit præter iuriſdictionem, iſtius modi
3 quoque ſigna nobilitatem ſignificare † is igitur lo
cus vt pleniſsimus huius rei adeundus erit, & ratio

eſt

4 eſt† ut inquit Bal.in d cap.1. quia cui competit ſi-
gnatum competit & ſignum.l.ſtigmata.C.de fabri.
li.11.& l.ſed ſi accepto uſu togæ de iur. fiſc. Quod
verum eſſe ait Bal.in l.arboribus.§. nam & ſi agrũ
5 ſub nu.1.de uſufruct.ubi & Floria.etiam ſi†per cen-
tum annos ſteterit, quod non euenerit caſus, quo
quis fuerit ſuſpenſus, quia non requiritur actus ſed
aptitudo, & ſufficit ſignum quamuis deficiat ſi-
gnatum, arg.l.in filijs. C. de decur.l.x.ubi Bart. &
nota.a gl.in cap. cum eccleſia de cauſ. poſſ. & pro-
priè & Innocen.in cap.cum dilectus de capell.mo-
nac.& ita probat Flor. in l.ſeruitutes magna de ſer-
6 uit. & per talem furcarum erectionem † acquiri ac
retineri quaſi poſſeſsionem iuriſdictionis ac meri
imperij obſeruauit Alberic. in l.foramen ad fin.
de ſeruit.urban.prædio. & Rip.in d cap. cũ eccleſia
Sutrina,ſub nu.63. D.Alciat.li.9.par.c.24. Didac.
Couaruui.uar.lectio. lib.4.cap.5.ad fin. ſed Chaſ-
ſan.loco ſupra citato.ver.huius ſub nu.19.vult hu-
iuſmodi ſigna depreſſa ſine principis licentiam re-
parari non poſſe.
7 Sic etiam fumus ignem indicat † quamobrem,
apud probatiſsimos Auctores fumus quantum ad
rem noſtram attinet duobus modis capitur & pro
re quæ proxima eſt illi de qua ſermo habetur, &
pro re demonſtratiua ipſius ignis, ſeu alterius rei
nondum apparentis. vnde apud Lucianum in en-
8 comio patriæ, fumus † patriæ dicitur luculentior ho
mini videre, quàm ignis alibi. ita vt fumus patriæ
in prouerbium abierit de re admodum optata, vt
apud Tiraq. de leg.connub. gloſ.2.poſt leg.16.ſub
num. 60. & ideo Vlyſſes apud Homerum in Odiſſ.
primo, Herculis terræ fumum ſurgentem mirè vi-
dere cupiebat, vnde Ouid.li.1. de Pont. Eleg.4. ad
Ruff. Non dubia eſt, inquit, Ithaci prudentia, ſed ta
men optat, fumum de patrijs poſſe videre focis.
Quaſi qui fumum patriæ in cõſpectu habet, is iam
9 patriam ipſam attigiſſe videatur. In ſacris † quoq;
literis fumum ignem ſupponere, uel demonſtrare
videmus, vt Iudi.cap.20 ſignum autem dederunt
filij Iſrael ijs, quos in inſidijs collocauerãt, vt poſt-
quam vrbem cępiſſent, ignem accenderent, ut aſcẽ
dente in altum fumo captam urbem demonſtra-
rent. & Ioſue 8. Viri autem ciuitatis qui perſeque-
bantur Ioſue, reſpicientes, & videntes fumum ur-
bis ad cœlum uſq; conſcendere, non potuerunt ul-
tra huc illucque diffugere. & 1. Macabe. 4 & uidit
Gorgias ꝙ in fugam conuerſi ſunt ſui & ſuccenſa
ſunt caſtra, fumus enim qui uidebatur declarabat
quod factum eſt. Apud Ariſ. pariter idem habetur
qui lib.2. Poſterio. Themiſtio interprete, fumare
inquit ſemper ignibus ineſt, & lacteſcere mulieri
quæ peperit. Hinc metaphorice ſumpta eſt praxis
10 curiæ Romanæ † & ineuitabilis ille Rotæ ſtylus ut
refert Quintilia. Mandoſ.in comiſſ. pro remiſſ. in
uer. remiſſoria, in eius praxi comiſsionum a Papa,
ut antequam remiſſorias concedat, fumum requi-
rat, nihil enim aliud infert, niſi ꝙ ante præcedere de
beat aliquod inditium probationis faciendæ, ſeu
aliquod ſignum, vel præſumptio, unde animus iu-
dicis concipere poſsit huiuſmodi remiſsionales li-
teras, non temerè neque calumnioſè peti quo caſu
denegandæ venirent.
11 Similiter tabellæ pictæ † in Diuorum templis ſu-
ſpenſæ oſtendunt uota facta ac ſoluta ab ijs qui il-
lorum ope uarios caſus, permultaque rerum diſcri
mina effugerint. Vnde Cicero lib.2. de Nat.Deo.
Nonne, inquit, animaduertis ex tot tabellis pictis,
quàm multi votis uim tempeſtatis effugerint?
12 vnde † Horat.lib.1. carminum;

Me inquit, tabula ſacer
Votiua paries indicat vuida.
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta Maris Deo.

Poſſent & aliæ plures iſtiuſmodi rerum ſignifica-
tiones huc afferri, ſed quia ad præſens inſtitutum
13 non attinent, eò quia nos agimus de illa † rerum ſi-
gnificatione, quę uerbis expreſſa eſt, ideo ab ulte-
riore ſimilium rerum ſignificationum relatione ſu
perſedebimus.

Quæ uerò hactenus adducta fuere ad declara-
14 tionem, uerborum, & rerum, ſatis ſuperque † pate-
faciant verba hic accipi, pro illis uocibus, quæ in
oratione affirmatiua, uel negatiua, conceptam in-
tellectu noſtro meditationem, exprimunt. Res au-
tem eſſe ſubiecta omnia, quorũ ſimilitudines ani-
mis noſtris hauſtæ, atque conceptæ, prædictarum
orationum uocibus exprimuntur. ut in l.labeo de
ſuppellect.legat.in cap.intelligentia, de uerb.ſign.
& in l.iij. C.de libe.præter.& per diſcurſum uniuer
ſi tit.de uerbo.ſignificatio. & præſertim in legibus
ſupra citatis.

SVMMARIVM.

1 *Verba inuenta eſſe, non vt per ea ſe homines fallant, ſed vt eis in alterius notitiam quis cogitationes ſuas proferat.*
2 *Talis quis eſſe præſumitur, qualia verba profert.*
3 *Talia ſunt ſubiecta, qualia prædicata demonſtrant.*
4 *Verba inuenta ſunt vt dicentis ſententiam exprimant.*
5 *Verba menti vt plurimum conuenire debere.*
6 *Mens ipſa non verborum ratio attendi debet.*
7 *Verborum non tam habenda eſt ratio quàm mentis.*
Præſertim in ſupremis hominum mandatis.
8 *Verba ipſo ſenſu atque intellectu nunquam cenſenda eſſe potentiora.*
Primum nominum impoſitorem ſapientem eſſe oportuiſſe, vt qui res, quibus nomina imponebat, debuerit noviſſe.
10 *Sermonem nobis fore datum vt præſto forent mutuæ voluntatis indicia.*
11 *Principi illi Deo qui omnem hunc mundum regit, nihil eſſe acceptius quàm concilia cœtusque hominum quorum conciliatrix eſt oratio.*
Cicer. Virgilij Liuijque loci declarati ibidem.
12 *Hominem natura eſſe animal prouidum ſagax, acutum multiplex, plenum rationis & conſilio.*
Non potuiſſe ſine oratione rationis vires oſtendere.
13 *Hominum commertia ſine verbis eſſe non potuiſſe.*
14 *Homines primi ſeculi, non potuiſſe abſque verbis nomina rebus imponere.*

15 *Ea quæ gignuntur, conſulto nobis donata, non fortuito nata videri.*
16 *Verba inuenta eſſe ratione humanarum meditationum explicandarum, humanæque ſocietatis conciliandæ, & humanorum comerciorum abſoluendorum cauſa, rerumque in hominum vſum progenitarum recognoſcendarum gratia.*
17 *Sermo homini cur datus ſit ex Ariſtotele.*
18 *Diſcreptationem de cauſa cur verba inuenta ſint differre ab ea in qua de fine verborum diſquiritur, quòd illa magis officium verborum, quàm finem concernat; hæc eſt contra.*

Quam ob cauſam verba inuenta fuerint.

CAP. IIII.

SEd videamus cur verba ſint in-
1 uenta? Bartol. Cæpol. † in ru-
bri. huius tit. ſub num. 14. in-
quit reperta fuiſſe. Non ut per
ea ſe homines fallant, ſed ut
eis quiſque in alterius notitiã
cogitationes ſuas proferat, ſe-
cundum Auguſtinum in Enchyridio; cuius verba
habentur cap. is autem 22. quæſt. 2. & argum. cap.
2 humanæ aures 22. q. 5. talis enim † cuiuſque animus
præſumitur qualia verba profert ut per Bal. in l. ſi
non cõuicij, C. de iniur. cui poteſt addi tex. in l. pe.
de condit. inſtit. & quod dici ſolet talia eſſe ſubiecta,
3 † qualia prædicata demonſtrant. l. iij. de fund. inſtr.
l. fin. §. cui dulcia de vin. triti. oleoque legat. l. ſi de-
fenſor de inter. actio. l. iij. vbi Bart. de fund. inſtruc.
Crau. in conſil. 9. ſub num. 23. eiuſdem ſententiæ vi
detur fuiſſe & Alciat. de verbo. ſignificat. lib. 1. qui
4 inquit cum inuenta ſint verba † vt dicentis ſenten-
tiam exprimant per tex. in l. Labeo de ſupell. legat.
vbi quorſum inquit l. C. ſunt nomina niſi vt demon
ſtrent uoluntatem dicentis? hancque eandem pro
bat ſententiam Io. Brechæ. Turon. in comen. ſuis
in rubr. huius tit. ſub nu. 2. ſecutus Bal. in d. l. ſi non
5 conuitij. C. de iniur. Qua ratione † inquit habent
vt plurimum menti conuenire & ad eius intentio-
nem adæquari d. l. Labeo. §. idem Tibero de ſupell.
lega. l. librorum. §. quod tamen Caſsius, de leg. 3. c.
ſi requiras, in prin. de appellat. no. Bal. in rub. ſi cer.
6 pet. col. 1. poſt prin. quapropter † non verborum ra
tio tantum attendi debet, ſed mens ipſa animique
voluntas. l. ſcire oportet. §. ſi aliud de excuſat. tuto.
& no. in l. venditione. C. commu. præd. ſed nec tam
7 verborum † habenda erit ratio quàm mentis, cum
nunquam tanta ſit verborum, quàm ſenſus ac men
tis ipſius facultas, potiſsimum autem in ſupremis
homini mandatis, & ultimis uoluntatibus, in qui-
bus cum dubia ancepsque fuerit verborum ſignifi-
catio mens magis, uoluntasque teſtatoris conſide-
randa eſt quàm verba. l. cum virum. C. de fideicom.
8 in quem locum † ſcribit Alber. verba nunquam ip-
ſo ſenſu atque intellectu potentiora cenſeri ſecun-
dum l. iij. C. de liber. præter. & Ang. in conſil. 27. in
fin. Cœpol. in rubr. de uerb. ſignif. in 5. q. 2. princ.
diffícul. ver. & conſiſtit, unde omnia tacito Aucto-
re ſumpſit Brechæus, qua de re plenius in hoc age-
mus eodem lib. dum diſſeremus de fine uerborum
ſignificationis. ſed & huius voti fuit Aurel. Dauid
cap. 4. huius tit. ſub nu. 20. ubi luculenter admodũ
declarat ut uerba ad explicandas exprimendasque
mentis noſtræ meditationes atque conceptiones
inuenta fuerint, idque ex multorum auctoritatib.
9 Oſtenditque etiam † ſub num. 2. oportuiſſe, vt pri-
mus nominum impoſitor, quiſquis ille fuerit, ma-
ximè ſapiens eſſe debuerit, cum opus fuerit, ut res,
quibus nomina accommodabat, prænoſſet, in-
quam ſententiam faciunt illa quoque quæ ſcripta
ſunt ab eo. Aurel. huius tit. cap. 1. & quæ nos latius
ſupra recenſuimus in principio huius libri, dum,
quid verbum eſſet proſecuti fuimus: habetque il-
10 la, ab eius partibus, quod ſcripſit Plato † in Timæ.
cum propter hoc inquit nobis datus eſt ſermo, ut
præſto forent mutuæ uoluntatis indicia; nam cum
(ſecundum Ciceronem in ſomnium Scipionis) Ni-
11 hil ſit † Principi illi Deo, qui omnem hunc mun-
dum regit, quod in terris fiat acceptius, quàm con-
cilia cætusque hominum iure ſociati, humanæque
ſocietatis conciliatrix maxima ſit uis orationis, ut
idem lib. 1. de legibus ſcripſit, & li. 1. de inuentione.
Et docet Liuius li. 2. in perſona Menenij Agrippæ
orantis ad plebem quæ a patribus in montem ſa-
crum ſe aſſerat ventiſque oportunè Apologo illo
membrorum corporis humani in ventre diſſentien
tium. & Virg. Aen. lib. 1. Dum inquit, Tum pietate
grauem, ac meritis ſi forte virum quem, conſpexe
re ſilent arrectiſq; auribus aſtant; ille regit animos
dictis, & pecto mulcet. hacque potiſsima ratione
verborum uſum, vimque datam fuiſſe hominibus
12 credere eſt. Nam cum natura † animal hoc proui-
dum, ſagax, multiplex, acutum, memor, plenum ra
tionis & conſilij quem vocamus Hominem præclà
ra quadam conditione generarit, non ſolumque ce
leritate mentis ornauerit, ſed etiam ſenſus, tanquã
ſatellites atribuerit, ac nuntios, & rerum plurima-
rum obſcurarum neceſſarias intelligentias enoda-
uerit, quaſi fundamenta quædam ſcientiæ figuram-
que corporis habilem, & aptum humano ingenio
dederit; qui potuiſſet ille rationis vires oſtendere,
qua vna præſtamus belluis, per quam coniectura
valemus, argumentamur, refellimus, diſſerimus,
conficimus, concludimus, niſi verborum oratio-
niſque facultatem elargita quoque homini fuiſſet
13 natura. Quomodo † rurſus potuiſſet tanta rerum
vbertas, quam ad hominum commoditates & vſus
in hunc terrarum orbem innexit natura, in cõmu-
ni hominum commertio eſſe, niſi verba eſſent, qui-
bus mutuæ voluntatis indicia exprimemus. & qui-
14 bus † primi illius ſæculi homines rebus ipſis nomi-
na impoſuiſſent, earum ſignificandarũ gratia, iuxta
ta tradita in l. ſi quis in fundi uocabulo de leg. 1. &
in l. ad recognoſcendas. C. de ingen. manum. cum
15 præſertim ea quæ gignuntur. † conſulto nobis do-
nata, non fortuitò nata uideantur? Nec ſolum ea,
quę frugibus atque baccis terræ profunduntur: ſed
etiam pecudes, quod perſpicuum ſit, partita eſſe ad
vſum

vſum hominum, partim ad fructuum, & partim ad
neſcendum procreatas. Reſoluendo igitur ex præ-
16 dictis, concludendum eſt † verba inuenta eſſe ra-
tione humanarum meditationũ, ac conceptionum
explicandarum, humanæque ſocietatis concilian-
dę, atque humanorum comerciorum abſoluendo-
rum cauſa, & rerum a natura in hominum vſus pro
genitarum recognoſcendarum gratia; & in ſum-
ma, vt ſecundum Ariſt. lib. Politic. 1. cap. 2. ſermo-
17 nem † homini omnium animantium ſoli datum eſ
ſe dicamus, vt oſtendamus vtilitatem & damnum,
iuſtumque, & iniuſtum, hoc enim præter cætera
animalia hominibus proprium eſt, vt boni & mali,
ac iuſti & iniuſti; ac aliorum huiuſmodi, ſenſum ha
18 beant ſoli. Nec † fortè obijciat quis, quòd eadem
ſit hæc tractatio, cũ illa quã infra abſoluemus de fi-
ne verborum ſignificationis, quoniam hæc pars
magis officium verborum, quàm finẽ ſignificatio-
nis attingit, quamuis ob earum connexitatem al-
terum ſine altero difficile poſsit abſolui iuxta ea
quæ luculenter ac grauiter diſſerit Cic. de inuent.
lib. primo, dum agit de officio fineque oratoriæ
facultatis.

SVMMARIVM.

1 *Verborum quatuor eſſe genera, poſita. ſ. innouata, poſita quæ ab alijs formata ſunt, innouata quæ a nobis fiunt, vel gignuntur.*
2 *Poſitorum verborum quædam eſſe noſtratia ſiue latina quædam externa ſiue peregrina.*
3 *Actus tam inter viuos quàm in vltima voluntate poſſe in quacunque lingua explicari, modo intelligatur per ſe vel per verum interpretem.*
4 *Verba peregrina recipere omnes illas partitiones quas recipiunt noſtratia, ſed id curandum non eſſe cum omnis eorum vis reducatur ad ſenſum veri interpretis.*
5 *Interpretationibus Græcorum verborum ſtandum eſſe in pandectis.*
6 *Interpretis fides vbi eſt ſuſpecta in pandectis, recurrendum eſſe ad Archetypum qui habetur Piſis.*
7 *Titulum de excuſat. tuto. in pandectis, & Authenticas conſtitutiones Græca lingua fuiſſe ſcriptas poſtea interpretatas fuiſſe, neque in ijs arguendum eſſe à proprietate ſermonis.*
8 *Noſtratia ſeu latina verba quæ ſint, eaque diuidi in vſitata, inuſitata ſeu priſca, ambigua, vel obſcura, ficta, translata, propriaque ac impropria.*
9 *Vſitata eſſe quæ verſantur in ſermone & conſuetudine quotidiana.*
10 *Inuſita verba ſunt ab vſu ſermonis quotidiani intermiſſa.*
11 *Ambigua eſſe quæ in plures ſententias trahi poſſunt.*
12 *Ambiguum ab obſcuro differre, ſed eam differentiam plerumque in iure noſtro confundi.*
13 *Ficta verba eſſe quæ ſonis, aut affectibus quibuſdam ſunt coaptata.*
Sed aliter illa accipi apud noſtrates, ibid.
14 *Trãslata verba ea eſſe quæ ab alia re per ſimilitudinem, ſuauitatis vel inopiæ gratia transferuntur.*
Item quæ quaſi aliena in loco collocantur, & quæ alium natura habent intellectum alium loco præbent, ibid.
15 *Translationem, Metaphoram eſſe apud Græcos, differreque ab abuſione quam ipſi κατάχρησιν vocant.*
16 *Propria & certa verba ea eſſe, quæ earum rerum ſunt, aut eſſe poſſunt, de quibus loquimur quaſi vocabula rerum, & pene vnà cum rebus ipſis nata.*
Vel quæ id ſignificant in quod primo denominata ſunt.
17 *Lex in l. ſi quis in fundi vocabulo de leg. 1. declaratur.*
18 *Impropria verba eſſe, quæ rem ſuo quenque nomine non appellant.*
19 *Ciceronis locus declaratus.*

Quàm varia ſint verborum genera, & quæ ſunt verba poſita, ac eorum ſpecies.

CAP. V.

1 VErborum autem varia † ſunt ge-
nera, quædam enim ſunt poſi-
ta, quædam innouata; Poſita
verba ſunt vt ſcribit Aurel. Da
uid cap. 5. huius tit. ex Cic. li. 3.
de Orat. quæ non ipſi induxi-
mus, ſed ab alijs Auctoribus
formata, vel inducta accepimus. Innouata autem
verba ſunt quæ nos ipſi facimus, ſeu quæ a nobis
2 fiunt, vel gignuntur. Rurſus † poſitorum verborum
quædam noſtrata ſiue Latina ſunt; quædam ſunt
externa, ſeu peregrina. Peregrina reputantur ex
quacunque alia gente, quàm Romana vel Latina,
Hæbrea, Græca, Caldea, Germanica, Francica,
Hiſpanica, Affricana, & id genus cęteris, quibus
3 † ſtipulationes, fideiuſsiones, teſtamenta, & reliquæ
huius generis humanæ actiones modo per inter-
pretem vel aliter intelligantur verba, perfici atq;
abſolui poſſunt. l. j. §. vlt. de ver. oblig. l. Græcè, de
fideiuſ. §. in hac re, verſ. vtrum, inſtit. de verb. oblig.
l. hac conſultiſsima in fin. C. de teſt. l. blanditus. C.
4 de fideiuſſo. cum ſimil. in his enim † verbis tametſi
illæ omnes partitiones quas infra ſubijciemus in
verbis noſtratibus, & latinis fieri poſsint, nihilomi-
nus quia eorum omnium vis reducitur ad ſenſum
veri interpretis, vt notant ſcribentes omnes per il-
lum tex. in d. §. vlt. l. j. de verb. oblig. ideo non erit in
ijs elaborandum ſed in Latinis quibus ij iuris Cen-
tones euulgati ſunt. & ideo dicit D. Alciat. in d. §.
vlt. de verb. obligat. in 1. no. verſic. tu dic quicquid
ſenſerit Azo in ſum. C. quod cum eo qui in alien.
5 poteſt. in 4. col. verſ. quid ſi pater; ſtandum eſſe † in-
terpretationibus gręcorum verborum quæ haben-
tur in pandectis 1 ex quo iam longa conſuetudine
ſunt approbata ſicut dicimus de feudis, arg. l. mini-
6 mè, de leg. & vbi † dubitatur nunquid interpres ue-
rè tranſtulerit, recurrendum eſſe ad archetypum
pandectarum qui habetur Piſis tanquam ad origi-
7 nale arg. cap. veterum 9. diſtin. idque † vtile eſſe di-
cit propter tit. de excuſat. tuto. in quo leges omnes
illius tit. græcè ſcriptæ per Modeſtinum, latinè in-
terpretatæ leguntur, & propter authenticas con-
ſtitutiones, quæ grecè ſcriptę in latinum verſę ſunt,
in quibus ait non eſſe arguendum a proprietate vo

8 cabuli. Noſtratia verò † ſeu latina verba ſunt quæ
ex vrbe, ſeu Romano eloquio originem traxerit',
ea porrò in alias ſpecies deducũtur, videlicet in uſi
tata, inuſitata, ſeu priſca, in ambigua, vel obſcura,
ficta, translata, propriaque, ac impropria, uſitata
9 ſunt † vt ſcribit Cic. lib. 4. Rhetoric. ad Herenn. ac
Aurel. Dauid lo. iam relato ſub num. 8. quæ ver-
ſantur in ſermone & conſuetudine quotidiana, inu-
ſitata, & priſca dicuntur uetuſta, & ab vſu ſermo-
10 nis quotidiani intermiſſa. Ambigua † vel obſcura
vocantur quæ in plures ſententias trahi poſſunt.
At D. Alciat. in l. nepos Proculo de verbo. ſignifi-
11 cat. inter † ambiguum & obſcurum illud diſcrimi-
nis annotaſſe ſcribit, quod ambiguum dicatur cũ
in ambas partes agi poteſt, obſcurum, quod in q̃.
plures, licet huiuſmodi differentia plerunque con-
fundatur; quod & verius eſt, inquit enim Paul. in
12 l. iij. de reb. du. in † ambiguo ſermone non vtrunq;
dicimus, ſed id dumtaxat quod volumus; itaq; qui
aliud dicit quàm vult, neque id dicit, quod vox ſi-
gnificat, quia non vult, neque id quod vult quia nõ
loquitur: ſed hac de re plenius infra loco tertio age
mus dum ſermo erit de illa ſignificatione, quæ pro
ficiſcitur ab ambiguitate obſcuritateq; verborum
13 ficta verba † appellant ea, quæ ſonis aut affecti-
bus quibuſdam ſunt coaptata, vt ſibilus, mugitus,
murmur, balatus, reliquaque huiuſcemodi. vnde
onomatopęia, i. nominis fictio rhetoribus, quaſi
hoc quoque pro alijs ponatur, quibus vteremur, ſi
illud non fingeremus, ſed apud noſtrates aliterquã
apud rhetores capiuntur, vt per Doc. in l. j. in prin.
de uerb. oblig. poſt Bar. dum verba faciunt de ficta
ſtipulatione per illum tex. & nos plenius dicemus
infra lib. 3. dum agemus de ficta verborum ſignifi.
14 translata verba, † Cic. d. li. 3. de oratore appellat ea
verba, quæ per ſimilitudinem ab alia re, aut ſuaui-
tatis, vel inopiæ cauſa transferuntur, ſic luxuriam
in herbis eſſe, & lætas ſegetes per ſimilitudinem di-
cimus, cum propriè luxuria de re venerea ſit, & læ-
titia de gaudio animi, atque exultatione, & eadem
Cicerone auctore refert Aurel. Dauid loco iam re
lato, translata verba eſſe, quæ quaſi alieno in loco
collocantur. & rurſus ex Quintiliano lib. 1. transla-
ta vocari verba, quæ alium natura habent intelle-
ctum, alium loco præbent. Translationemq; ſe-
cundum Græcos metaphoram dici differreque
15 † ab abuſione quam Græci κατάχρησιν vocant, quod
illa, vt iam patet, fit cum verbum in quampiã rem
transfertur ex alia re, quod propter ſimilitudinem
videtur recte poſſe transferri. Hæc autem dicatur,
quæ verbo ſimili, & propinquo, pro certo, & pro-
prio abutitur. qua de re plura ſcripſit Do. Alciat.
lib. 4. huius tit. in prin. ſub num. 2. & 3. & nos lib. 3.
latius dicemus, ſufficit enim hoc loco, illæc omnia,
ſummo quaſi indice tetigiſſe, vt inquit Imperat. de
16 public. iudic. §. vlt. in inſtit. Propria † autem & cer-
ta verba, vt inquit Aurel. Dauid d. c. 5. ex Cicero-
ne in rhetor. & d. lib. 3. de oratore, ea appellantur,
quæ earum rerum verba ſunt, aut eſſe poſſunt de
quibus loquimur, quaſi vocabula rerum, & penè
una cum reb. ipſis nata, vel ut ex Fabio refert cum
id ſignificant in quod primo denominata ſunt, a
quibus traditionibus non abhorret D. Alcia. lib. 1.
huius tit. in princ. quamuis aliquanto latius verbo-
rum proprietatem accipiat, prout ſequenti libro
mox dicemus ubi illius & aliorum ſententias hac
de re proferemus, quodq; erit noſtrum ea in re iu-
17 dicium, pronuntiabimus. Poteſt † autem de horum
uerborum ſenſu accipi tex. in d. l. ſi quis in fundi uo
cabulo de leg. 1. dum loquitur de rerum vocabulis
18 immutabilibus. Impropria verò, † verba, ut tradit
D. Alc. lib. 2. huius tit. ſunt', quæ rem ſuo quamq;
nomine non appellant, quo vitio Tyronem ſuum
19 M. Cicero epiſt. lib. 16. † arguit qui valetudini fi-
deliter inſeruiendo ſcripſerat, quod aduerbium
quaſi alieno loco poſitum, ut impropriè dictum ip
ſe non probat. ſed de ijs plura lib. 3. vbi ſuus eſt
locus pertractabimus.

SVMMARIVM.

1 *Innouata autem verba eſſe, quæ à nobis fiunt, aut gi-
gnuntur!*
2 *Innouata verba diuidi in ea quæ ab Auctoribus in qua-
que ſcientia, vel arte innouantur, & ea quæ a com-
muni vſu loquendi inducuntur.*
3 *Horatij locus explicatur.*
4 *Innouatis verbis in definitionibus vtendum non eſſe ab
Ariſtoteleque ideo reprahenſam fuiſſe Platonem.*
5 *Plauti locos varios declarari, in quibus verbis innoua-
tus eſt vſus.*
6 *Plautum excluſandum eſſe qui facetiarum riſusque gra-
tia verba plurima innouauit.*
7 *Ciceronis locum declarari.*
8 *Quintiliani locus explicatur.*
Et Philelphi, ibidem.
9 *Nouis verbis perrarò vtendum ac magno cum iudicio
ex Cic. Fabij, ac Cæſaris auctoritate probari.*
10 *Ioannis Matthæi Phriſiemij in ſcholijs ad Rodulphum
Agricolam, ſententia an & quatenus verbis nouis
vtendum ſit.*
11 *Iuris interpretibus liberiorem eſſe facultatem circa in-
nouationem verborum vt planius pro ſubiecta na-
tura dicant.*
12 *Verba innouata a communi vſu loquendi, ea eſſe quæ
communi hominum conſenſu inducuntur.*
13 *Innouatorum verborum a communi vſu loquendi præ-
ſcripto vim propriæ verborum ſignificationi præ-
ferri.*

De verbis innouatis, & varijs eorum generibus.

CAP. VI.

1 INnouata autem † verba ſunt, vt
vult M. Cicero d. lib. 3. de orato-
re, quę nos ipſi facimus, ſeu quę
a nobis fiunt, uel gignuntur. quã
traditionem amplectitur quoq;
Aur. Dauid d. cap. 5. ſub num. 1.
2 illa † autem diuiduntur in ea quę
à peculiaribus auctoribus in vnaquaq; ſcientia vel

arte

arte innouantur, tamſupra res naturales quarum
mentionem contingit fieri, ea ipſa in ſcientia, uel
arte; quàm circa eandem ſcientiam vel artem; &
in ea quæ a communi vſu loquendi innouantur iux
3 ta ea quæ ſcripſit Horat. in arte poęt. †

Vt ſilua folijs prunos mutantur in annos.
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata, vigentque

Et panlò poſt

Multa renaſcentur quæ iam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus.
Quam penes arbitrium eſt, & vis, et norma loquendi.

Primi generis ea ſunt, quorum cauſa arguebat
Ariſt. lib. 1. topico, Fab. ſtap. interprete, Platonem,
4 dum monebat ne in diffinitionibus † uerba noua
immiſcerentur, vtpotè qui innouatis vtebatur voca
bulis, & cilimbre oculum; Araneum patri mordax,
medullam oſsigeninm dicebat, & qualia ſunt quæ
5 apud Plautum leguntur ſepicnlę † ueluti in capti-
uis pro uerberone plagiripadem, quod plagas fre-
quenter patiatur; & in muſtella. Pro Gulone hidu-
rocopinam, nam quod nidoreculinę trahatur, pro
compedito, territribracem, quod compeditorum
eorum crura ferro atterantur, & alia id genus non
6 panca, excuſandus tamen † is eſt, quod facetiarum,
& riſus gratia talia comicus innouauerit confinxe-
ritóue, ſimilia ſunt quæ apud M. Ciceronem epiſt.
famil. lib. 3. in epiſt. quadam ad Appium habentur
7 quęſo enim inquit † etiam ne tu has nuptias, homo
mea ſententia, ſumma prudentia; multa etiam do-
ctrina, plurimo rerum uſu, addo urbanitatem, aut
lentulitatem, ualere plus apud me, quàm ornamen
8 ta virtutis exiſtimas? & apud Quintilianum † li. 8.
Qui & in 7. Liuio, inquit, mira facundiæ viro, putat
ineſſe Pollio Aſinius, quandam Patauinitatem. &
apud Franciſ. Philelphum de re literaria haud ma-
le maritæ, qui in quadam epiſtola dixit, Fabium
Quintilianum ſonare neſcio quam Hiſpanitatem.
& quamuis Cic. lib. 4. Rhetoric. de uerbis nouis lo-
9 quens; † Hoc genere, dicat, uerborum raro vten-
dum ne noui uerbi aſsiduitas tedium pariat, &
Tab. lib. 8. Noua non ſine quodam periculo nos
affingere, nam ſi recepta ſunt modicam laudem af-
ferant, repudiata etiam in iocos exeunt. & Cæſar
nouum atque inſolens uerbum uitandum eſſe dixe
rit, ut ſcopuli nautis. Abſtinendumque ab huiuſce-
modi eſſe uerbis ſcripſerit Ariſt. lib. 6. topicorum,
10 Nihilominus † mihi placet Ioannis Matthei Phriſ-
ſemij ſententia in ſcholijs ad 7. cap. lib. 2. de inuen.
Rodulphi Agricolæ; qui quemadmodum, inquit
meritò illic ridendi ſunt qui ubiuis etiam citra ne-
ceſsitatem, noua ac inaudita quędam verborũ por-
tenta ipſi ſibi comminiſcuntur, ita rurſum laudan-
di illi qui ubi res poſcit, vbi cogit neceſsitas, ibi in-
terim nouis, interim parum uſitatis uti uerbis non
reformidant. & Rodulphus in epiſt. quadam ad
Alexandrum Negium de analogia, inquit, deriuan
dorum componendorumque nominum, uix mihi
permiſſerim quicquam fingere, quod non apud
Auctores inuenerim; varia multiplexque res eſt de
qua nihil pręcipi perpetuum poteſt, & in qua nihil
audeam, niſi ſit fortaſſe, ut inquit Horatius, neceſſe
indicijs monſtrare recentibus, abdita rerum. Ta-
mẽ ego & Socraticas, & Platonicas, & enticas fortè
dixerim, quamuis repugnet Vallenſis noſter. Quid
in tam liberè cum neceſſe ſit, quàm Cicero nulla
neceſsitate appietatem, & lentulitatem, & Pollio
Patauinitatem quandam dixit ſonare Liuium?
11 Hęcque † facultas aliquanto liberius permittenda
eſt interpretibus, quibus, modo planius dicã, pro
ſubiecta materia licere debet, ubi deſtituantur po-
litionibus ac poſitis, uel ea ſubobſcuriora ſint
etiam innouatis, ac propria auctoritate effictis no-
minibus vti.
12 Quę autem † a communi vſu loquendi innouan-
tur, ea ſunt quæ communi vſu hominum conſenſu
introducuntur, qui conſenſus ſi decem annorum
uſu fuerit pręſcriptus, tantę eſt efficacię, ac roboris
ut inquit Bart. in l. Labeo de ſupell. legat. ac præfe-
13 ratur † etiam cuique proprię uerborum ſignifica-
tioni, prout communi conſenſu ſcribunt interpre-
tes in rubr. de oper. no. nuntiatio. & plenius dice-
mus infra lib. 4. huius operis, ubi affatim pertracta
bimus de ui ſignificationis uerborum, quę deſcen-
dit ex communi uſu loquendi, ſiue is uſus peritorũ
ſit, ſiue imperitorum, ſiue etiam mediocrium, de-
bitè tamen referendo, prout ibi latius diſſeremus.

SVMMARIVM.

1 *Quatuor in verbis conſideranda eſſe ſecundum Cæpol.*
naturam, aptitudinem, conſuetudinem, & actum na-
turæ ſeu figuram dictionis.
2 *Multo plura in verbis conſideranda eſſe quàm faciat*
Cæpola.
3 *Naturalem propriamque vocis ſignificationem, vinci*
a conſuetudinaria, conſuetudinariam, a ſubiecta ma-
teria, cui ſi coniuncta fuerit figurata vis dictionis,
cæteras ſuperari, ſed omnibus conuenientibus natu-
ralem præ cæteris attendi.

Quæ in verbis conſideranda ſint.

CAP. VII.

IN verbis autem ſic uti in ſua
genera diductis, inquit Barto.
Cępol. in d. rubr. huius tit. ſub
num. 15. Quatuor eſſe conſi-
1 deranda. † Primum ſcilicet na
turam, quando certa & pręci-
ſa vocabuli ſignificatio eſt, ut
in l. quicquid adſtringendę, de uerborum obliga-
tionibus. Secundo loco aptitudinem, quando uer-
bum, uel nomen eſt ęquiuocum, ut aptior rei de
qua agitur ſummatur interpretatio. l. quoties in ſti
pulationibus cum ibi notat. de uerborum obligat.
Tertio conſuetudinem. l. Labeo vbi Bar. de ſupell.
legat. Poſtremò actum naturę, ſeu figuram dictio-
nis iuxta tradita per gloſ. in l. ij. §. j. an uerſi. ſpeciem
2 in fin. ſi certum petatur. Vos dicite, † quòd quam-
uis quatuor hæc ſupra relata, multę magnę q̃ ſint
conſi-

conſiderationis interpretatione uerborum, nihilominus multo plura in ucrbis excipiendis perpēdenda eſſe, ut docet luculēter atq; egregiè Lndo. Roma in. l. ſi vero. §. de viro ſolut. matrimo. per diſcurſum vniuerſæ illius repetitionis; & multa nos quoque conſiderabimus. 7. lib. ſecundo ad fi. dum recenſebimus caſus in quibus receditur a propria verborum ſignificatione, & rurſus lib. 3. dum enumerabimus caſus in quibus impropria ſignificatio primas tenet. Prætereaq; lib. 5. cum referemus ea inſtumēta, quibus in facienda verborum interpretatione vtimur, & demum lib. vlt. huius operis, dum agemus de cauſis quibus progredimur in reſtrictiua interpretatione introducenda. Erit tamen hoc vnū
3 animaduertendum † circa quatuor illas circumſtātias a Cæpol. Veron. annumeratas, eo quia ita ſe habent, vt vna alteram ſuperet, certa enim ac præciſa propriaq; vocis ſignificatio vincitur a conſuetudine, ſeu communi uſu loquendi qui ſit in contrarium, d. l. Labeo vbi Bar. de ſupellect. lega. l. librorū §. quod tamē Caſs. de leg. 3. vbi gloſ. & doctr. ſcrib. in rubri. de oper. no. nunciatio. Naturalem verò & conſuetudinem verborum ſignificationem vincit ſubiecta materia. l. ſi vno locat. l. inſulam de præſcript. verb. & plenius dicemus in lib. 3. cui ſi coniūcta fuerit figurata ſignificandi vis ipſius dictionis, ab eo figurato ſignificandi modo, cætera ſuperantur. l. ij. in prin. iuncta ibi gloſ. in ver. ſpeciem ſi cert. pet. cum ſupra relata declaratione Cæpol. quod ſi cum propria ac naturali ſignificatione reliquæ cōueniunt, ſola naturalis attenditur cœteris reiectis, arg. l. qui habent de tutel. cū ibi not. a Bar. ſed quia ha de re latius agemus lib. 2. & 3. quibus in locis commodius diſcutitur hæc tractatio, ideò ſatis ſuperq; erit hactenus admonuiſſe.

SVMMARIVM.

1 *Natura & intellectus verborum in quibus conſiſtat.*
2 *Ibique ex Cæpol. quinque enumerari rationem ſermonis, cauſam & mentem verborum, vt ſemper intelligantur ſecundum ſtrictiorem ſignificationem, vt nunquàm exorbitet a natura actus ſed illi adaptentur & vt quæ pluribus accommodari poßunt temporibus omnibus adaptentur, ſecundum naturam temporis.*
3 *Cæpolam confundere terminos naturæ & intellectus uerborum, cum inſtrumentis, quorū ope peruenimus ad intellectum, & cognitionem naturæ verborum.*
4 *Cæpolam parum ſui memorem alibi verborum naturam & intellectum appellaſſe ipſam verborum ſignificationis.*
5 *Intellectus cap. intelligentia de verb. ſignificatio.*
6 *Intelligentia verbum commune eße tam ad verborum ſignificationem, quàm ad verborū interpretationem.*
7 *Intelligentiā dici quoque cognitionem quæ in præceptoris memoria conſiſtit.*
8 *Intellectum & naturam verborum differre ab ijs inſtrumentis per quæ ad ipſum intellectum ac naturam peruenimus.*
9 *Producens & productum inter ſe differre, vel id quod producitur ab eo per quod producitur.*
10 *Cæpolam alibi melius collocaſſe ea in quibus voluit conſiſtere naturam verborum inter inſtrumenta verborum ſignificationis.*

In quo conſiſtat natura & Intellectus verborum.

CAP. VIII.

1 SEd quia non ab re poſſet dubitari in quo conſiſtat natura ac intellectus verborum † non importunum erit ha de re aliqua preferri. Cæpol. in d. rubr. de verborum ſignificat. ſub nume. 16. cum 2. ſequen. in 5. quæſt. 2. principalis dubitationis, dicit, in quinque conſiſtere hanc naturam (vt ipſe vocat) ac intellectum iſtum verborum in ratione ſermonis quia verba debent appropriata eſſe menti, ſignificatione vel uſu, d. l. Labeo ad ſuppell. legat. l. librorum. §. quod tamen Caſſius de leg. 3. & l. vt Alphenus hoc ti. Bal. in rub. ſi cer. petat. Rurſus in cauſa uerborum & mente quia cauſa uerborum & mens ſunt reſpicienda. l. ſcire oportet. §. ſi aliud in fin. ut ſemper intelligantur ſecūdum ſtrictiorem ſignificationem. l. iij. ubi Bal. not. C. ad leg. iuli. de adult. l. quicquid adſtringendæ de uerbo. obligat. præterea, ut nunquàm, exorbitent a natura contractus ubi fieri poſsit, ſed ad aliùs naturam ſemper adaptentur, ut per Bal. in l. ſed & ſiquis. §. quæſitum col. penul. uer. iuxta prædicta tamen. per tex. nota. in l. damni infecti uer. & quod in ſtipulatione de damn. infect. in. l. ſi ſtipulatus. §. rerum de uſur. in. l. in lege locationis cum ibi nota. locat. & in l.; & puto. §. fam. erciſ. Poſtremo in eo ut uerbum quod adaptari poteſt pluribus temporibus, adaptetur cuilibet, ſecundum materiam temporis, ut not. Ang. in. l. precibus de impub. & al. ſubſtituti.

2 Verum ego † animaduertendum eſſe arbitror, quia Veron. in hac ſua theorica, videtur confundere terminos intellectus ac naturæ uerborum, quos habet pro ſynonimis cum terminis inſtrumentorum, quorum medio atque ope peruenimus ad intellectum ac cognitionem naturæ verborum; Nā intelligentia uel intellectus, ſeu natura uerborum, ut ipſe uocat; nihil eſt aliud quàm ipſa uerborum ſignificatio atque expreſsio meditationis, ſeu conceptionis, quam in mente habuit Auctor, qui diſpoſuit, uel qui locutus eſt, ſeu interpretatio,
3 ut parum ſui memor † dixit & idē Cæpol. in rubr. de uerbor. ſignificat. in quin. princip. quæſt. ſub num. 114. & ſeq. dū inquit, ſed ego credo quòd intelligentia uerborum ſit nihil aliud, quàm uerborum & rerum ſignificatio ac interpretatio, ut pro-
4 batur in cap. intelligentia de uerb. ſignificat. † Nā ibi apparet quòd intelligentia eſt ſignificatio uerborum quia illud capit. eſt in tit. de uerbo. ſignificat. unde debet ei tit. congruere. §. quibus in prima cōſiſtit. C. & l. Imperatores de in diem addict.

item

item eſt interpretatio, quia intelligentia etiam
ſumitur ex cauſis dictorum, vt dicit tex. in d. cap. in
telligentia, ergo eſt in hoc interpretatio & nõ ſigni
ficatio, vt patet ex ijs quę ſ. dixi in 3. q. & ſic ver-
5 bum intelligentia † eſt verbum cõmune ad ſignifi-
cationem & interpretationem; & ſtat paſsiuè &
non actiuè, qualiter ipſa verba intelligantur; ſed
ſignificatio reſpecta verborum ſtat actiuè, vt di-
cit gloſ. hic & ſ. dixi in 6. quæſt. item intelli-
6 gentia † alio modo dicitur cognitio, quæ in præ-
ceptoris memoria conſiſtit; quæ etiam appella-
tur prudentia, vt not. Bar. in tract. ſuo de teſte ver.
prudentia & iſto modo non capitur hic nec in d.
cap. intelligentia; eandemq; ſententiam confirmat
ſub num. 116. dum quærit quid ſit intellectus, & ſe
remittit ad ea quæ proximè dixerat de intelligentia
7 verborum, & ſic apparet † intelligentiam ſeu natu-
ram vt vocat vel intellectum verborum non conſi-
ſtere in illis inſtrumentis, quæ ſupra retulit Capol.
ſed per ea inſtrumenta excipi atque in lucem ma-
nifeſtumq; perduci, vt igitur id quod producitur &
8 id per quod producitur ſint † inter ſe diuerſa quam-
uis tendant ad eundem finem, non tamen produ-
ctum poterit dici in altero conſiſtere, vt nec in ſpõ-
ſalibus conſiſtere matrimoniũ videmus, quamuis
per ſponſalia perueniamus ad matrimonium. l. j. 2.
& ſeq. de ſpons. & propterea melius idem Veron.
9 ſub num. 148. bonam † partem eorum in quibus
hic voluit conſiſtere. Naturam & intellectum ver-
borum enumerat inter inſtrumẽta quibus facimus
interpretationes verborum, quorum inſtrumẽto-
rum numeris & illa addi poſſunt, quæ nos infra la-
tius proſequemur lib. 5. in diſcurſu inſtrumento-
rum quibus vtimur in facienda tam progreſsiua;
quàm arctatiua interpretatione.

S V M M A R I V M.

1 *Qui ſint verborum effectus? & ex Capol. duodecim re-
ferri quorum primus eſt quòd per verba quiſq; cogi-
tationes ſuas in alterius notitiam profert.*
2 *Secundus eſt quia myſterium verborum ponit myſte-
rium intellectus.*
3 *Tertius quia ex verbis in ſententia appoſitis declaratur
mens iudicis.*
4 *Quartus quia ordo verborum denotat ordinem intellẽ-
ctus.*
5 *Quintus quia verba deſeruiunt intentioni.*
6 *Sextus quia vbi locum habent verba legis, locum habet
& diſpoſitio, & è contra ibi.*
7 *Septimus quia verba generaliter prolata non extendun-
tur ad incogitata.*
8 *Octauus eſt quia verba trahuntur ad limitationes iuris
communis.*
9 *Nonus eſt effectus quia per verba de quibus in cap. Mar
tha de celebrat. miſſarum conficitur ſanctiſſimum ſa-
cramentum altaris ſed eius diſputationem relinquen
dam eſſe Theologis.*
10 *Decimus eſt relinquendus eiuſdem quoq; profeſſionis ho
minibus, quia tractat de tranſubſtantatione.*
11 *Vndecimus eſt quia verba debẽt ſemper aliquid operari.*
12 *Duodecimus eſt, an per verba orationis Dominicæ, vel
ſymboli; vel ſacrarum ſcripturarum vel etiam præ-
cantatoria licitum ſit recuperare ſanitatem, qui effe-
ctus licet videatur extra inſtitutum ſermonem tamen
propter eius frequentiam diligenter pertractatur.*
13 *Circa quos verborũ effectus verſetur præſens inſtitutio.*
14 *Auctorem publicæ vtilitatis gratia nullos ſubterfugere
labores.*
15 *Verba ſemper debere aliquid operari pulchrè ac latè
etiam argumento a contrario ſenſu ad correctionem
iuris communis.*
16 *Syllabas quoque verborum debere operari.*
17 *Verba ad improprium, & extraneum intellectum tra-
henda eſſe vt aliquid operentur.*
18 *Sententia quæ non poteſt ſecundum proprium verbo-
rum ſenſum ſuſtineri, ſuſtinetur ex improprio.*
19 *Verba non debere eſſe illuſoriè ac fruſtatoriè poſita.*
20 *Singula verba legis ac priuilegij non debere eſſe ſine ope
ratione.*
21 *Verba debere operari non ſolum de iure ſed etiam de
facto.*
22 *Verba debere vim ſuam habere in teſtamentis, vltimis
voluntatibus, in ſtipulationibus, in priuilegijs, in ſup
plici libello, in omni diſpoſitione contrahentium in-
ter viuos, velut in tranſactionibus, conuentioni-
bus, conductionibus, emptionibus, venditionibus, de
poſitis, renuntiationibus, contractibusq; cæteris, no-
minatis, ac innominatis, in iuramentis, in ſententijs,
alijsque eiuſcemodi generis actibus.*

Qui ſint uerborum effectus duodecimq; ab Antiquioribus conſideratos referri illumq; præ cæteris exeminari, quo recipitur uerba ita ſemper intelligenda eſſe ut aliquid operentur.

C A P. IX.

1 NVnc opere pretium † erit videre
qui ſint verborum effectus, ad
quos, omnis ferè iſta generalis
de uerbis inſtitutio refertur.
Qua ĩ quęſtione reperiu Capol.
Veron. in d. rubr. de verb. ſigni-
ficat. ſtrenuè admodum ac va-
lenter elaboraſſe; Duodecimq; præ cęteris effectus
fuiſſe proſequutum, quos ſuccinctè referam, vt qui
bus in locis eorum a nobis ſermo habitus, vel habẽ
dus ſit intelligatis, & quós nobis tractandos cæte-
ris omiſsis deſumere voluerimus percipiatis, quoſ-
que addendos eſſe cenſuerimus commodius per-
noſcatis. Hi autem ferè ſunt; Primus quòd per ver
ba quiſq; cogitationes ſuas in alterius notitiam
profert cap. is autem 22. q. 2. in princ. l. Labeo §.
quod Tucro de ſupel. legat. qua de re ſ. diſſerui-
mus in eo capite in quo diſputatũ eſt, quam ob rem
2 uerba inuenta fuerint. Secundus quòd † miſterium
verborum ponit miſterium intellectus, vt not. Bal.
in l. generalis de adoptio. qui effectus in eundem
finem cum ſuperiore deſinit, & multis in locis hu-

ius

ins operis attingitur, pront eius cum multis com-
3 munis natura patitur, tertius † a prædictis non mul
tum recedit, niſi quatenus magis ad indiuiduũ de-
ſcendit, & vult ex verbis in ſententia appoſitis, de-
clarari mentem per l.ſi prætor.§. Marcellus de iu-
4 di. quartus quia † ordo verborum denotat ordinẽ
intellectus. l.quoties in prin. de vſufru. gloſ. in cap.
quorundã de elect. in 6. gloſ. in c. fin. de appellatio.
5 quintus quia verba deſeruiunt † intentioni, cap. ſe-
cundo requiris de appellat. & 1.q.1.c. Marchion &
Baſilides, qna de re. j. plenius pertractabimus dũ
de fine verborum ſignificationis verba faciemus
6 ſextus eſt † quia vbi locum habent verba legis, ibi
ſemper locum habet, & ipſius legis diſpoſitio. l.ita
autem in prin. de adminiſtrat. tut. l.iiij.§. toties de
damn. infect. & l. conſtitutionibus ad municip. &
de incol. cum ſocijs, ſicut è contra vbi verba legis
non conueniunt nec legis diſpoſitio adaptatur d.§.
toties vbi Bart. Ang. & Caſtr. l.hos accuſare.§. om-
nibus de accuſat. l.ſi vtero.§. de viro ſolut. mat. cu-
ius effectus ſedem oportuniore loco ponemus in-
fra lib. vlt. huius operis vbi agemus de reſtrictiua
verborum interprætatione; tametſi non ſemel con-
tingat in diſcurſu aliorum librorum huius effectus
7 meuſionem fieri. Septimus eſt, † quia verba gene
raliter prolata extenduntur ad ea quæ veriſimile
eſt cogitata fuiſſe, non autem ad incogitata. l.om-
nia.§. cum ita vbi not. Alberic. de leg. 1. l.cũ aquilia-
na. l.qui cum ſororibus de tranſact. l. tres fratres de
pact. ſed hic quoq; effectus, ad eam partem, quæ
attinet ad reſtrictiuam verborum interpretationẽ,
pertinet. propterea de illo pariter poſtremo illo li-
8 bro agemus. Octauus eſt † quia verba trahũtur ad
limitationem iuris communis, & non è conuerſo.
Ang. in conſi. 9. ſed de hoc effectu plura nos dice-
mus. j. lib. 5. 6. & 7. in materia extenſinæ interpreta
tionis, dum ſermo erit de diſpoſitione correctoria,
limitatoria ac pænali. interprætanda, ideòq; hic
latius circa illum non erit uerſandum. Nonus eſt
9 † effectus quia per verba illa quæ habentur in cap.
Marth. de celebr. Miſſa. conficitur in Sacramento
altaris corpus & ſanguis glorioſiſſimi Dñi N. Ieſu
Chriſti Ser. O. M. d.cap. cum Marthæ, & de con-
ſecrat. diſtinct. 2. cap. quid ſit ſanguis. gloſ. in clem.
1. de reliq. & vene. ſanct. quæ admirabilem effectũ
ponit iſtorum verborum quod facit & not. Andr.
in d.cap. cum Marthæ.§. quæſiniſti. Sed hæc relin-
quenda ſunt ſacroſanctis Thæologis, quorum mu-
nus eſt, hæc alta atq; diuina Miſteria pertractare,
quæ præſentis non ſunt ſpeculationis, ne videamus
10 ſacra prophanis commiſcere. Decimus eſt † eiuſ-
dem profeſſionis hominibus relinquendus, qui tra
ctat de tranſubſtantione panis & vini oblati in ſa-
cramento altaris, in corpus Domini Noſtri San-
ctiſſimi Ieſu Chriſti ſacramentaliter. peculiares
enim poſtulant iſta ſibi inſtitutiones nõ promiſcuũ
effectuũ humanorum verborum tractationem. in
Duodecimum vſq; numerum duo alij ſuperſunt
effectus in quibns aliquantiſper immorandũ erit,
quòd maximè attineant ad hanc ſcenam; Quorum
11 alter eſt † quòd verba ſemper debent aliquid ope-
12 rari, Alter eſt per verba † orationis Dominicæ, vel
ſymboli, vel alia ſimilia verba ſacra, ſuper malè va-
lente prolata, vel delata, poſſe illum ſanari? Quini
mò etiã per verba præcãtatoria hunc effectum cõ-
tingere, & an licitè id fiat? Qui poſtremus effe-
ctus, eorum qui hic referuntur per Veron. tamet-
ſi longe recedat ab iſtituto noſtro, quod tantũ ver-
ſatur circa effectus verborum prolatorum in legi-
bus, ſtatutis, reſcriptis, ſententijs, libellis, teſta-
mentis, codicillis, vltimis voluntatibus, contracti-
bus, indicijs, alijsq; id generis humanis actioni-
bus, nihilominus qnia frequentiſſima eſt in foro,
præſertim eccleſiaſtico diſputatio iſtius effectus,
circa licitum ac illicitum ob pœnas inflingendas
vel remittendas, ideo in illius tractatione haud
13 quaquàm calamo parcere volui, ne data † occaſio-
ne aliquos vnquam ſubterfugiſſe labores dici poſ-
ſim, quibus publicè prodeſſe valeam. Reuertar
itaque ad vndecimum illum effectum qui habet.
14 Verba ſemper aliquid operari debere † probatur
hæc pronuntiatio per tex. in l. ſi quando de leg. j.
vbi Bar. Alberi. de Roſat. ac alij Doct. ſic notant
in l.j. vbi gloſ. & Bar. in fin. ad municp. & de incol.
in l. Dinus in principio de vſu & habit. l. ſi ſtipula-
tus in prin. vbi Alberi. de vſur. gloſ. in l. locationis
locat. l.qui ſic vbi Alberic. de vſur. auct. ex teſtamen
to vbi Fulg. & Roma. ac Recent. iuncta l.j. C. de col
latio. vbi vt verba aliquid operentur aſſumitur ar-
gumentum a contrario ſenſu, etiam ad correctio-
nem iuris communis, Doct. in l.iij.§.j. in ver. fru-
ſtra de iureiur. & in l. ſed ſi adijciatur pro ſoc. Ar-
chidiach. in cap. ſi romanorum diſtin. 19. & in cap.
ſic enim 18.q.1. ac in cap. ſi propter tua, in vltima
gloſ. in ver. generetur de reſcript. lib. 6. Bal. in Rub.
C. de contr. empt. ſub qnæſt. 5. Io Andr. & doct. in
cap. ex ore de priuileg. & in cap. in his eo tit. Gemi-
nius in cap. ſi papa per illum tex. de priuileg. lib. 6.
& in d.cap. ſi Romanorum 19. diſtinct. eſt etiam
tex. in cap. ad audientiam de decim. & in cap. paſto
ralis de donat. Abb. in conſi. 31. Alex in conſi. 195.
col. 1. lib. 6. Dec. conſi. 292. ſub num. 2. & 3. & cõſ.
414. ſub num. 2. conſ. 508. ſub num. 6. & conſ. 627.
ad fin. Corn. conſ. 127. ſub num. 6. lib. 1. Dec. in cõſ.
48. col. 2. & conſ. 49. col. 3. Caſtr. in conſ. 57. Primo
Videndũ eſt de intellectu col. 1. lib. 1. Crau. in conſ.
84. ſub num. 12. in conſ. 20. ſub num. 9. conſil. 92.
ſub num. 5. in conſi. 118. ſub num. 19. & plenius in
conſ. 175. ſub num. 240. in conſ. 105. ſub num. 7. &
conſ. 294. col. 5. ver. & vbi talia. Cur. Iun. conſ. 85.
ſub nu. 40. Rol. a Vall. conſ. 1. ſub nu. 123. & conſ.
61. ſub num. 18. lib 3. Oſac. deciſ. 141. ſub nu. 40.
Bec. conſi. 24. ſub num. 29. & ſeq. conſi. 39. ſub nu.
30. & conſ. 108. ſub num. 32. & alibi ſæpe, Riminal.
iun. in conſil. 52. ſub nume. 70. Andr. Tiraq. de re
tract. conuent.§. 1. gloſ. ſecunda ſub num. 24. &
ſub num. 45.
15 Hæc autem concluſio † ſic conſtituta, extendi-
tur primum, vt vſque adeo vera ſit, vt non ſolum
verba, ſed neque etiam ſyllabæ verborum debeant
eſſe ſine virtute operandi, gl. eſt notab. in l.j. quod
me. cau. Bal. in d. rub. C. de contr. emp. q. 9. And.

Tiraq.

Tiraq. Crauet. & alij in locis proximè citat Cæpol.
in d.rub.huius tit.ſub nu.6 o.ver.in tantum.
16 Extenditur ſecundo loco,† ut procedat in tantũ,
ut ad extraneum, & improprium quoque intelle-
ctum verba trahi debeant, ad hoc ut aliquid operẽ-
tur.l.Titio.§.1.& ibi Bal.de leg.2.l.& puto. §.1.ubi
eſt tex.cum gl.ſing.fam.erciſ.ut dicit Bal.in c.fin.de
translat.epiſc.Ang.in §.1.col.8.de actio.& Cæpol.
17 loco iam relato, quæ quidem glo.vult† quòd ſi non
poſsit ſententia ſuſtineri ſecundum propriam ver-
borum ſignificationem, debent ad improprium
ſenſum uerba conuerti, aliàs enim ſi verba quę non
poſſunt vno modo operari, alio non operẽtur, cen-
18 ſerẽtur† fruſtratoriè atque illuſoriè fore appoſita,
quod eſſe non debet. l.fin.§.non autem filio. C. de
bon. quæ lib. l.eum in alijs in fi. C. de curat. furio.
cap.commiſſa,§ porrò de electio.lib.6. & dicit Bal.
in conſ.51.generali ſtatuto in fi.li.5. quòd ſingula uer
19 ba legis† & ſingula verba priuilegij, debent habere
aliquid ponderis, & ad aliquem effectum trahi, &
plura congerit Crau.in d.conſ.135. ſub nu.24. nos
autem huius extenſionis naturam plenius tractabi
mus in lib. 2. ad fi. & 3. cum diſſeremus de caſibus
in quibus à propria verborum ſignificatione re-
ceditur.
20 Extenditur tertio loco,† ut debeant uerba ope-
rari quod poſſunt non ſolum de iure, ſed etiam de
facto, ſic extendit Cępol.in d.rub.ſub num.61.poſt
Bal.in addit.ad Specul.in tit.de emp.& uend. cuius
auctoritatem mihi non licuit inuenire.
21 Extenditur quarto locum habere† non ſolum in
verbis legis ut in l.iij.§.1.ubi Bal.& Caſtr.de iure-
iur. & d.l.j.in fi.ad municip. & de incol.cum ſocijs,
ſed etiam in teſtamentis & vltimis uoluntatib. ut
eſt tex.in d.l.ſi quando de le.j.ubi cõmuniter Doc.
omnes notant, & in l.diuus de vſu & habit. cum ſi-
mil.in ſtipulationibus, vt eſt tex. in d.l.ſi ſtipulatus
de uſur.in l.qui ſic. ubi Alberic. eo.tit. & idem Alb.
in d.l.ſi quando in princ.In priuilegijs, ut in cap.ex
ore de priuilegijs & in c.ſi papa de priuileg.lib.6.in
ſupplici libello, quia alias fruſtra precibus implora
tur, quod iure communi cõceditur l.j.C.de theſau.
lib.10. & ibi gl.in uer. lege, adducit iura concor.iu-
ribus ad di poteſt.l.Imperatores de priuileg.credit.
in omni diſpoſitione contrahentium inter viuos,
d.l.ſi ſtipulatus de uſur.not.Angel.in d.l.ſi quando
in princ.de leg.j.ueluti in tranſactionibus, conuen-
tionibus, donationibus, mutuis, pignoribus, loca-
tionibus, conductionibus, emptionibus, uenditio-
nibus, depoſitis, renuntiationibus, contractibus in-
nominatis, & reliquis eius generis, de quib. loquũ-
tur iura & auctoritates ſupra relatæ, in iuramentis,
ut in l.ſed etſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero, in libel
lis, ut tradit Iaſ.in d.§.item ſi iurauero, & in l.quo-
ties, ſecunda de verb.oblig. gloſ. & doct. in l.ſi quis
intentione ambigua de iudi. in ſententijs, vt in d.l.
& magis puto. §.j.iuncta ibi gl. in ver.communica-
re fam.erciſ.& ut plenius in lib.3.dicemus in tertio
caſu, quo dicemus recipi impropriam uerborum ſi
gnificationem gratia nullitatis actus euitandæ, &
in ſumma in quocunque alio diſpoſitionis genere
locum ſibi uendicat hæc concluſio. ut ex iuribus &
auctoritatibus ſupra recitatis perſpicere eſt.

SVMMARIVM.

1 Expreſſio eorum quæ tacitè inſunt vbi ſit, verba non operantur.
2 Fruſtratorium eſſe prouidere vbi non expedit.
3 Expreſsionem eius quod non ex neceſſitate ineſt ſed ex voluntate operari.
4 Expreſſionem eius quod tacitè ineſt, alio modo factam quam inerat efficacem eſſe.
5 Expreſſionem eius quod tacitè ineſt in fauorem eius cuius gratia inerat factam, plurimum operari.
6 Expreſſionem eius quod tacitè inſit operari quantum ad hoc vt non dicatur amplius tacitè.
7 Intellectus l. talis ſcriptura, de leg. 1.
8 Vnum & idem non poſſe verum eſſe & ſimulatum.
9 Expreſſionis eius quòd tacitè ineſt in materia varias fuiſſe traditas theoricas ab interpretibus.
10 Bal. doctrinam in materia expreſſionis eius quod tacitè ineſt, vt cæteris breuiorem, ſic omnibus imperfectiorem eſſe.
11 Ioannes Bolognetus laudatur & remiſſiue refertur eius theorica in materia eius quod tacitè ineſt.
12 Expreſſionem eius quod tacitè ineſt quantum ad inducendam voluntatem exprimentis in eo quod tacite inerat operari.
13 Lex Falcidia poteſt impediri in certis rebus & fieri vt detrahatur in alijs.
14 Statutum loquens de actibus voluntarijs comprehendit quoque caſum qui factus eſt voluntarius per expreſſionem eius quod tacitè ineſt.

An verba operentur, & quomodo, & quando ſit earum expreſsio, quæ tacitè inſunt.

CAP. X.

OPinantur modo interpretes re-
primendam eſſe memoratam
cõcluſionem ut locum habeat
quando fieret expreſsio eorum
1 quæ tacitè inſunt, quia tunc ta
lis expreſsio nihil † operatur. l.
iij. vbi Bar.& omnes notant de
legat.1.l.non rectè.C.de fideiuſſo.l.ſi arrogator de
adoptio, l.vnum ex familia, §.1.de leg.2. l.quæſitũ,
§.fin.de diſtract.pign.l.iam dubitari, & l.Cornelius
2 de hær.inſtit. Ratio autem eſſe poteſt,† quia fruſtra
torium eſt prouidere vbi non expedit l. ſi plures de
teſtam. tut. Sed hæc limitatio ſecundum Ripam
in d.l.iij. ſub num.36.cum quinque ſequen. non ha
bet locum in quatuor caſibus, quorum primus eſt
3 †quando exprimitur illud quod non ex neceſsitate
ſed ex voluntate ineſt. l. talis ſcriptura de legat.1.l.
precibus de impub. & al. ſubſtit. quas ita intelligit
Bar. in d.l.iij. in l.centurio, columna 2. de vulg. &
pupil. & in l. re coniuncti, columna 3. de legat. 3.
&

& Cæpol.in d.rubr.ſub num.81.uer.item illa regu
la quod Ripa ibidem intelligit in uerſ. ego aliter, ſi
expreſsio eius quod tacitè ineſt coadiuuetur ex alia
ſpeciali diſpoſitione exprimentis, & ita loquatur
tex.in d.l.talis ſcriptura, ſecus ſi res permanet in ter
minis ſolius expreſsionis, quia tunc expreſsio per ſe
ſola nihil operatur; & ita procedat tex.in d.l.nō re-
4 ctè, C. de fideiuſſ. Secundus eſt, † quando res ex-
primitur alio modo q̄ per eum qui inſit tacitè ac di
ſpoſitiuè.l.Titia ad leg.Falc.& l.1.ſi penden.appel.
mors interue.quæ iura ita intelligit Bart. in d.l.iij.
& ibi Rip.ſub num.38. & poteſt exemplum poni,
vt facit Cępol.in d.rub.ſub nu.79.vt ſi fieret expreſ
ſio ad finem, vt actus qui eſſet purus efficeretur cō
ditionalis tūc enim illa expreſsio aliquid operetur
& ita procedit gl. in c.2. de elect.lib.6. & in c.1. de
deſponſ.impub.eo.lib. vt intelligit Gemi. in d.c.ſi
papa, de priuil.lib.6.& in c.ei cui de præbend.lib.6.
per tex.in l.iij.de lib.& poſth. iuncta l.filium. §.ſed
cum ex hæreditate de bo. poſſ. contratab. pulchrū
quoque exemplum ponit Io. Sadolet. in d.l.iij. ſub
nu.46.per l.proculus iūct.ibi expoſitione 1.gl. quā
dicit communiter eſſe approbatam Bar. & Doc.in
d. l.iij. & in d. l. j. ſi pendent. appellat. mors inter.
5 Tertius caſus eſt, † quando expreſsio fieret non in
præiudicium eius in cuius fauorem ex iuris diſpo-
ſitione tacitè inerat, ſed in eiuſdem commodum, fa
uorem, atque vtilitatem, ita intelligit Bar.tex.in d.
l. Titia ad l. Falcid. & in l. ſi arrogator de adoptio.
6 quem ſeq.alij ſcrib.ibi. Quartus eſt † quantum ad
hoc vt expreſſum non dicatur amplius tacitum, &
quantum ad illum effectum vt faciat ceſſare tacitū
iux.l.cum ex filio de vulg.& pup.& in iſtis terminis
7 ait loqui tex.† in d.l.talis ſcriptura de leg.1.Nā dies
præſens expreſſa nō amplius dicitur tacita, & ideo
clauſula dilatoria legatorum, quibus dies non fuit
appoſita, non porrigitur ad legata quę præſenti die
deberi iuſſa ſunt, quia ob illam expreſsionem dici-
tur illis dies fuiſſe appoſita, nec obſtat q̄ dies taci-
tè ſubintelligatur quia cum expreſſa fuerit non po
teſt dici amplius tacita, & hunc dicit eſſe verum ac
proprium intellectum prædictę legis, quem confir
8 mat Aret.illo arg.quòd ſicut vnum, & idem † nō po
teſt eſſe verum ac ſimulatum. l.filio quem pater de
lib.& poſthu.ita non poteſt eſſe tacitum ac expreſ-
ſum, cum duo repugnantia non poſsint vna ſta-
re.l.vbi repugnantia de reg. iur. ſicq; limitatio iſta
cum prę relatis reſtrictionibus videtur paſsim rece
pta eſſe per Doct.in d.l.iij.de leg.1.alium caſum ad
dit Guliel. Poſun. in d.l.iij.ſub nu.3. aliter videtur
9 † diſtinguere Benedic.Capr. in ſuo tract.regul.Re-
gu.49. aliquanto latius videtur in hoc diſſerere
Par.englember.in l.expreſſa de reg. iur. ubi quinq;
10 enumerat caſus, ſed † breuiſsime omnium Bal.viſus
fuit hanc cōem materiā, ad duo capita reducere, in
c.cum ordinem col.6.de reſcrip.volens & ſi loqua-
mur de expreſsione relatiua illa nihil operetur, vt
in d.l.iij.de leg.1. ſed ſi loquamur in expreſsione di
ſpoſitiua, potius illa ſit ad operationem. ſed hæc do-
ctrina vt cæteris eſt breuior, ſic etiam omnib. etiā
eſt imperfectior vt dicit Iaſ. in d.l.iij. ſub nu.50. &
facilè cognoſcitur ex aſſertionib. Bar. ibidem ea in
materia traditis, & ex his quæ proximè retulimus.
Rurſus ex his, quæ pleniſsimè atque accuratiſsimè
11 omnium † attigit in d.l.iij. Io.Bologne. dum in hu-
manis ageret, poſtremaq; illius in ſenecta, collega
mihi peruenerandus atque obſeruan. pro uberiore
huius materiæ reſolutione conſideremus quatuor
caſus vt ibi per eum & num.183.uſque ad nu.194.
ex cuius ampliſsimè dictis, quæ tamen ipſe poſtea
ſub nu.193.reducit ad tres limitationes mihi libet
12 excipere quintum † notandum caſum quem adij-
ciam quatuor illis ſupra ex Ripa relatis; is autē eſt,
vt non ſit locus ſupradictæ limitationi, quantum
ad inducendam voluntatem ipſius exprimentis, in
eo quòd tacitè inerat diſpoſitioni, vel contra volū-
tatem exprimentis, ex diſpoſitione legis, nam facta
expreſsione id omne quod fuerit neceſſarium effi-
citur voluntarium, aſſumitque omnia priuilegia,
quibus pollent diſpoſitiones, quæ ex mera ac libe-
ra proficiſcitur uoluntate præ illis quæ ſunt contra
13 uoluntatem. idcirco † lex falcidia poteſt impediri
in certis rebus, & fieri ut detrahatur de alijs pro-
pter voluntatem, quod non operaretur ſi duraret
contra voluntatem, ut l. Titia in fin. ad leg. Falcid.
& nullos alios ſimiles effectus poterit inducere,
dummodo non inducat diminutionem, unde eius
expreſsio non poteſt facere, ut diminuat Falcidiam
de iure antiquo, l.quod de bonis, §.1. & §.fin. in fi.
ad leg. Falcid. quamuis aliud ſit de iure nouiſsimo
Authenticorum. §. ſi uero expreſsim in authent.
de hær.& falcid. Bar. & alij in l.in quartam ad leg.
Falcid. ſed quidem ut magis de re una detrahatur
14 quàm de altera. Præterea † iſtiuſmodi expreſsio,
ut ſtatutum loquens de actibus uoluntarijs com-
prehendat quoque hunc caſum, qui per expreſsio-
nem factus eſt uoluntarius, ſic limitat & iudicio
meo ualdè appoſitè atque utiliter Bologne. in d. l.
iij. ſub num.189. uerſ.tertio limitatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba non operari quando ſubiecta materia impedimen to eſt quominus operentur.*
2 *Statutum vt de quolibet contractu vectigal ſoluatur non habet locum in contractu de re inæſtimabili, vel quæ non aſcendat ad valorem libræ.*
3 *Diſpoſitionis verba vbi locum non habeant neque diſpoſitionem ipſam locum habere.*
4 *Declaratur l.ſi procurator, §.ſi quis à procuratore, rem rat.habe.*
5 *Falcidiam deduci ab æſtimatione.*
6 *Statutum quòd de qualibet lite debeat ærario communis refundi triceſima, habet locum in æſtimatione fundi in litem deducti, qui ex ſui natura non poteſt pati triceſimam.*
7 *Falcidiam ex legato libertatis non deduci.*
8 *Intellectus ad §. fi. in tit.de ſportulis in nouis conſtit.*
9 *Salarium de legatis conſtitutum in § fin.in nouis conſtit. non deberi in cauſa ſtatus delegata.*
10 *Salarium in cauſa rei inæſtimabilis deberi quando aliquid habet annexum inæſtimabile.*

Quid

Quid iuris quando ſubiecta materia refragatur verborum operationi.

CAP. XI.

Coarctandus ſecundo loco venit
principaliter ſupra relatus effe-
1 ctus† vt nō progrediatur, quan
do ſubiecta materia impedi-
mento eſſet, quominus poſſent
aliquo modo operari, veluti
quia non poſſet verbis accom-
modari; exempli gratia vt dicit Bar. in l. iiij. §. toties
de damn. infect. quem legit ſub §. prætor ait, ad fin.
2 ſub num. 26. ſi ſtatuto caueretur, † vt de quolibet
contractu de, quo fieret inſtrumētum, ſoluerentur
pro vectigali denarij ſex pro ſingula quaque libra,
& fiat contractus de re inæſtimabili, ueluti ſuper
libertate, aut ſuper cauſa ſtatus tunc nihil ſol-
uetur. Idemque eſt ſi rei æſtimatio non aſcende-
ret ad libram, vt idem Bart. affirmat per illum tex.
in l. ita autem, in princ. de adminiſt. tutor. cum quo
ſentit Cæpol. in d. rub. de verbor. ſignificat. ſub nu.
71. & Ang. Imol. ac Paul. Caſtr. in d. §. toties. & in-
nituntur illi rationi, quia vbi diſpoſitionis verba
3 † non conueniunt ibi nec diſpoſitio ipſa locum ha-
bet d. l. iiij. §. toties, de dam. infect. l. hos accuſare §.
omnibus, de accuſ. Ludo. tamen Rom. in d. §. prętor
ait, ſub nu. 24. in contrarium adducit text. in l. pro-
4 curator. §. ſi quis a procuratore † rem rat. habe. vbi
ſi dubitatur de mandato debet caueri de rato, vt ſi
non habuerit dominus ratum, ſoluat procurator in
tereſſe; & ſi talis ſit ſuper cauſa libertatis, vel alia
cauſa ſtatus inæſtimabili, debet æſtimari quanti in-
terfuerit eius qui in iudicium vocatur non fuiſſe ve
xatum illo iudicio vnà cum impendijs litis, & tanti
debebit cautio præſtari, ideo inquit ille idem faten
dum erit in caſu noſtro. Addit inſuper, quòd fal-
5 cidia † quæ debet de legatis detrahi deducitur ab
æſtimatione l. in l. falcidia, & l. ſi is cui, ad leg. fal-
cidiam, & quod ſcribit Bald. in auth. generaliter. C.
6 de epiſ. & cleric. † vbi de fundo ex quo non poteſt
repugnante eius natura deduci triceſima, facta
æſtimatione deducitur ſi vigore ſtatuti de qualibet
lite conteſtata debeat ærario communis refundi tri
7 ceſima. Non eſt tamen † recedendum ab opinio-
ne Bart. vt inquit Alex. in d. § ait prætor, ſub nu. 25.
ver. ſed verior duplici modo reſpondens ad text. d. l.
procurator §. ſi quis a procuratore. rem rat. videli-
cet tex. illum in contrarium facere, quia ſupponit
nullam potuiſſe committi ſtipulationem, niſi præ-
ciſè fuiſſet expreſſa quantitas illa tempore contra-
ctus, quia cauſa ſtatus non habet præfinitam cer-
tam quantitatem, idemq; dicendum erit in caſu no
ſtro; præterea inquit illum text. procedere in taxa-
tione pœnæ, non autem in æſtimatione intereſſe,
vt ſcribit Bart. in l. fin. de prætor. ſtipulationi. Ad
reliquas auctoritates quamuis non reſpondeat A-
lex. poteſt vno verbo dici, illas procedere in caſibus
rerum ſui natura æſtimabilium, quales ſunt fundi
domus, & reliqua huius generis, ſecus in ijs quæ ſui
natura non ſunt æſtimabiles, qualis eſt libertas, &
8 ideo † ex legato libertatis vel ſerui, vt manumitte-
retur, non deducitur falcidia. l. ſi ſeruus 2. ll. ſe-
quen. & l. ſed ſi non ſeruus ad leg. falci. ſed tanquàm
æs alienum tale legatum deducitur. d. l. ſed ſi non
9 ſeruus. Hinc poteſt valde notanter † in vſu foren-
ſi inferri ad declarationem nouarum conſtitutio-
num, in tit. de ſpertulis. §. fin. quo cauetur; vt iudi-
ces delegati, ad quos aliàs de legatarum cauſarum
cognitio non ſpectaret, poſsint accipere ſalarium
ſententiarum a partibus ad rationem vnius pro ſin
gulo centenario a qualibet partium, ita tamen, vt
quantacunq; fuerit cauſæ æſtimatio, ſumma ducen
torum aureorum excedi non poſsit, computatis
ſemper pecunijs pro ſcripturis; & pro motiuis da-
tis, nam ſi cauſa aliqua ſtatus delegata fuiſſet iuxta
exempla tradita per Doct. in §. præiudiciales, inſtit.
de act. præſertimque per Fabr. Ang. & Iaſ. ibi, non
10 poſſet delegatus † ad formam dicti §. vltimi ſala-
rium accipere iuxta illam Bart. ſententiam commu
niter receptam; quæ tamen eſt intelligenda, proce-
dere, vbi cauſa illa ſtatus vel inæſtimabilis nihil ha-
beret annexum vnde poſſet ſalarij pręſtandi ęſtima
11 tio fieri, ſecus vbi aliquid ſupereſt † quia tunc iux-
ta illius rei æſtimabilis æſtimationem, fieret ſalarij
ſuppotatio, argō eius qđ de falcidia quæ de liberta-
tis legato detrahi non pōt, vt dictū eſt, deciditur in
l. Iulianus, in l. planè, & in l. ſed ſi ſeruus, ad l. falcid.

SVMMARIVM.

1 *Expreſſio in ijs quæ dependent ex voluntate diſponen-
tis & fiunt ex abundanti nihil operatur.*
2 *Ea quæ cauſa dubitationis tollendæ in contractibus in-
ſeruntur, ius commune non lædere.*
3 *Legata & hæredum inſtitutiones quomodocunque fiant
ſeruantur, & expreſſio in ijs facta de eo quòd a vo-
luntate diſponentis pendet nihil operatur.*
4 *Mutuum ſemper debet reſtitui in eadem bonitate &
qualitate etiam ſi non exprimatur, & ideo eius rei
expreſſio facta nihil operatur.*
5 *Naturalia contractuum ſemper inſunt, & eorum ex-
preſſio nullius eſt effectus.*
6 *Ea quę dubitationis tollendæ gratia proferuntur, quam-
uis non diſponant, declarant tamen.*

Quis ſit effectus verborum quando aliquid exprimitur ex abundante, vel ſe habent verba vt genus & ſpecies.

CAP. XII.

REſtringendus quoque tertio lo-
1 co eſt iſte effectus, † vt non ven
dicet ſibi locum, quando ali-
quid exprimitur in ijs quæ de-
pendent a voluntate, & ſic fit
expreſsio ex abundanti; tunc
enim ſecundum Cæpol. in d.
rubr. ſub nu. 80. talis expreſsio nihil operatur, quia
2 quæ † cauſa dubitationis tollendæ in contractibus
inſeruntur iura commune nō lædunt. l qui mutuam
manda.

manda. & l. quæ dubitationis de reg. iur. exempli
gratia quando lex non diſponit quid ſeruandum ſit
mandat obſeruari voluntatem diſponentis iuxta
l.j. §.ſi conuenerit, depoſ. & l.j. C. de iur. emphyt.
Sed diſpoſitio illo modo quo ſit approbatur a lege
veluti in legatis in quibus lex non adſtringit teſta-
torem legare purè, in diem, vel ſub conditione, vel
etiam in contractibus quibuſcunque, ſi igitur lege-
3 tur † quomodocunque legatum cum ſua qualitate
erit ſecundum voluntatem diſponentis, & opera-
bitur vt debeat ſeruari; idem erit in inſtitutione hę-
redis. §. pen. inſtit. de hæred. inſtit. & §. omnis inſtit.
de verbor. obligat. & in multis exemplis in tit. de
inut. ſtipulat. in iſtiuſmodi igitur caſibus ſi quis ex-
primat quod a voluntate ſua dependet, verbi cau-
ſa, quia dicat lego purè Titio centum, nam illud
verbum purè nihil operatur; quia eodem modo de-
betur, quo deberetur, ſi non eſſet facta expreſsio il-
4 lius vocis purè. Idem poteſt dici, vt inquit † Bolog.
in d.l. 3. ſub nu. 192. de leg. 1. de mutuo facto, nam
ſicut per legem tenetur reſtituere in eadem quali-
tate, & bonitate eodem modo ex præſumpta volun
tate tenetur reſtituere, in eadem bonitate, & quali-
tate, per l. cum de indebito de probatio. iuncta l.
5 cum quid ſi cert. petat. idem eſt † in cæteris natura-
libus contractuum, quæ videntur ineſſe ex tacita
voluntate, propter quam tacitam voluntatem lex
mandat ita ſeruari, ita quòd æquè principaliter vi-
dentur ineſſe ex voluntate diſponentis; etſi expri-
matur eo modo quo ex voluntate inſunt nihil ope-
ratur expreſsio quia videtur facta gratia dubitatio
nis tollendæ, vt dicebat Bar. in d.l. iij. & ibi poſt il-
lum Bologn. ſub d. num. 192.

6 Sed tamen † eſt animaduertendum, quia licet ſit
verum quòd ea quæ dubitationis tollendæ gratia
exprimuntur nihil operantur, hoc tamē eſt verum
quantum ad inducendam nouam diſpoſitionem,
vltra id, qđ ſine dicta expreſsione, per ipſam diſpo-
ſitionem fuiſſet inductum; ſecus eſt quantum ad
vim ipſam declaratiuam. l. ij. §. ſi quid in tanta C. de
vet. iur. enucl. & l. hæredes palàm. §. ſed & ſi notam
de teſtam. & quantum ad alios effectus expreſsio-
nis quos ſupra attigimus in prima limitatione ad
7 hunc effectum. Sed & putant † noſtrates vt ocioſus
eſſe debeat effectus iam relatus quando verba ſe ha
bent vt genus & ſpecies, quia tunc inquit Veron.
ſub nu. 78. in d. rub. de uerb. ſignificat. verba gene-
ralia reſpectu generis nihil operari, vt dicit eſſe tex.
in l. ſed & ſi adijciatur, pro ſoc. vbi hoc notat Bart.
nam lucrum eſt genus, & quæſtus eſt ſpecies, & ni-
hilominus ibi reſtringitur ſignificatio lucri vt intel
8 ligatur de lucro ex quæſtu, & eſt ratio † ſecundum
eum, quia vbi ſtatim poſt genus apponitur ſpecies
ipſi generi ponitur expoſitiuè ſeu declaratiuè, vt no
tat Bar. in l. quæſitum. §. ſi quis fundum in 2. colnm.
in fin. de fund. inſtruc. Vel quia ita communiter ea
verba intelligi ſolent, cum ita etiam communiter
fieri ſoleat, vt dicit Bart. in d. l. ſed & ſi adijciatur
9 pro ſoci. Sed aduertendum eſt † ad hanc limitatio-
nem, quia non eſt ſimpliciter vera, tum ex ijs quæ
dicit Bar. in d. l. ſed & ſi adijciatur, dum reſtringit il-
lam legem ad duos caſus, quando ſcilicet declara-
tiuè, ſeu expoſitiuè appoſita eſt ſpecies ad genus,
& quando ex communi hominum vſu ita exaudi-
10 tur. Tum etiam † ex dictis per eundem Bart. in d.
l. quæſitum §. ſi quis fundum in 3. quæſt. a num. 15.
vſque in finem, vbi duos caſus diſtinguendo per-
pendit quando ſcilicet ad vnum & idem refer-
tur genus & ſpecies, & quando ad diuerſos; & ni-
hilominus in vno quoque eorum caſuum plures
enumerat caſus in quibus generalis diſpoſitio cum
ſpeciali concurrens, ſuos operatur effectus, vt inter
11 cęteros eſt caſus in l. hoc legatum † §. fin. cum leg.
ſeq. de leg. 3. in l. qui vinum §. cui dulcia de vin. ole.
trit. leg. in l. cum ex filio. §. filio, de vulg. & pup. in l.
doli clauſula in l. ſtipulationes commodiſsimum
de verb. obl. & in l. ſanctio legum de pęn. in quibus
locis apparet verba generalia reſpectu generis etiā
in eadem diſpoſitione habere ſuas operationes,
quamuis reſpectu ſpecificatorum reſtringatur, vn-
de potius conſtituendam eſſe crederem concluſio-
12 nem † in contrarium, & reſtringendam, quando in
oppoſitum adeſſet expreſſa, vel tacita, aut præſum-
pta diſponentis voluntas, vt in caſu d. l. ſed & ſi adij-
ciatur cum ſocijs. Qui autem iſtius materiæ tra-
ctationem maluerit adire poterit Bart. in d. l. quæ-
ſitum. §. ſi quis fundum, qui diffuſius cæteris hanc
materiam omnem complectitur ac reſoluit, & Iaſ.
in d. l. doli clauſula de verb. oblig.

SVMMARIVM.

1 *Verba non operantur quando eo modo quo ſit expreſsio intellecta, contra ius vel iuris communis intellectum eſſent.*
2 *Niſi ſecundum ius commune operari non poſsent, quia contra ius commune operarentur.*
3 *Verba vt operentur ſit locus argumento a contrario ſen ſu etiam cum iuris communis correctione.*
4 *Verba non ſortiri effectum quando ius commune diſponit vt non operentur.*
5 *Intellectus ad cap. ſi duo cum gloſ. de procurator.*
6 *Verba ſemper recipere interpretationem a iure communi.*
7 *Lex vbi contrarium conſtituit eius quod quis exprimit dicimur verſari in claris.*
8 *Facere quis non poteſt vt leges in teſtamento ſuo locum non habeant.*
9 *Verba non operantur quando idem diſponerent quod ius commune.*
10 *Intellectus capit. quia in cauſis de procurato. capit. etſi Chriſtus in fin. de iureiur. cum ſuis gloſ. finalibus.*
11 *Intellectus ad text. in l. 1. C. de theſaur. lib. 10. & in l. clarum. C. de aucto. præſtan.*
12 *Timeri magis ſolet quod ſpecialiter iniungitur quàm quod generaliter præcipitur.*
13 *Verba effectum habent quando id quod exprimunt non eſt in totum de iure communi.*
14 *Eccleſia vbi conceditur vt ſit ſubiecta Papæ intelligitur vt ſit exempta ab ordinario.*
15 *Statutum diſponens vt aliquis citetur perſonaliter vel ad domum habitationis; intelligitur ita ut ſufficiat alterum.*

alterutrum non ſeruato iuris communis ordine:
16 *Verba non operari vbi iuri communi penitus confor-*
mia ſint, ſecus vbi aliquid addunt, vel præter ius com
mune operari poſſunt.

Vtrum effectum habeant verba quando prout exprimuntur intellecta ſunt contra intellectum iuris communis, vel quando ius commune diſponit, vt eorum expreſsio nihil operetur, vel quando id quod exprimitur erat ex diſpoſitione iuris communis iam introductum.

CAP. XIII.

COnuenit pariter ſcriptores no-
ſtri, vt ceſſet memoratus effe-
ctus, quando verba quæ expri-
muntur ſi intelligerentur & ope
rarentur eo modo quo fit ex-
1 preſsio reſultarent † contra ius,
atque intellectum iuris commu
nis. Nam tunc talis verborum expreſsio nihil ope-
ratur, ſed debet reduci ad ordinem diſpoſitum a
iure communi, hoc limitat Cæpo. in d. rub. de ver-
bo. ſignific. ſub num. 73. qui dicit eſſe caſum in c.
cauſam quę, de reſcript. ſecundum Gemin. in d. c.
ſi papa, in fin. de priuileg. li. 6. & probari hanc limi-
tationem per nota. in l. vlt. §. in computatione. C.
de iur. delib. & in l. ij. C. de noxal. actio. Sed hanc
2 † reſtrictionem ita debemus exaudire, vt locum ſi-
bi vendicet, quando verba poſſent aliquid operari
ſecundum ius commune, ſecus vbi ſecundū ius cō-
mune intellecta nullum producerent effectū, quia
tunc eo modo quo expreſſa ſunt debent intelligi,
& contra ius commune effectum quoque produ-
cere, per ea quæ ſcribit Iaſ. in auth. quas actiones
ſub num. 26. C. de ſacroſ. eccl. Rip. in l. ſi conſtante,
ſub num. 73. ſol. matr. & Crauet. de antiquit. tem.
par. 4. ſectio. 1. ſub num. 139. ad fin. qui omnes vo-
lunt in materia iuris communis correctoria, licitā
eſſe extenſionem de caſu ad caſum cum iuris com-
munis correctione, quando verba diſpoſitionis red
deretur ſuperflua, aut aliàs diſpoſitio efficeretur
eluſoria, & prout plenius dicemus infra lib. 6. in 6.
3 limitat. materiæ corectoriæ. Si enim † pro tribuen-
da verbis operatione, fit locus etiam argumento
a contrario ſenſu, cum iuris communis correctio-
ne, auth. ex teſtamento vbi notat Rom. & alij Ro-
centior. de collat. Bald. in l. obſeruare §. proficiſci.
q. 7. de officio proconſ. ergo idem dicendum erit
in caſu iſto: at faciunt ad hæc quæ dicemus infra
lib. 7. huius operis in quarta limit. materiæ pœna-
lis, & quæ ſcribit Crau. in ſupra citato conſil. 135.
ſub num. 24.

Conſentiunt inſuper Doctores noſtri prænara-
4 tum effectum non procedere † qn̄ ius commune
diſponit vt expreſsio non operetur, vel non opere-
tur in totum; quod verbum ipſum ſonat, ſic limitat
Cæp. in d. rubr. de verb. ſig. ſub num. 74. & dicit eſſe
5 caſum † in c. ſi duo cum gl. de procur. li. 6. vbi licet
inſtituantur duo inſolidum cum clauſula, quòd nō
ſit melior conditio occupantis nihilominus eſt me
lior conditio, & ſic illa clauſula, non operatur, aut
certè non in totum, vt ibi, idque etiam probat Ge-
minian. in d. c. ſi papa ad fi. de priuil. li. 6. Quæ limi
tatio non habet difficultatem duplici ratione, tum
6 quia in dubio † ſemper recipiunt verba interpreta-
tionem a iure communi. l. ij. C. de noxal. c. cum dile
ctus, de conſue. l. vlt. §. in computatione. C. de iu. de
lib. cui in dubio videatur ſemper diſponens ſe con-
formare velle. l. hæredes mei. §. cum ita vbi omnes
notant ad ſenat. Trebel. l. quęro. §. inter locatorem
7 locat. cum ſi. Tum etiam † quia vbi lex contrarium
uel diuerſum eius quod quis exprimit, conſtituit,
tunc dicemur verſari in claro atque aperto caſu le-
gis, in quo debent faceſſere coniecturæ omnes ac
præſumptiones, cum res verſetur in liquidis & cla-
ris l. ille, aut ille. §. 1. de leg. 3. l. continuus. §. cum ita,
8 de ver. obli. cum ſi. cum non poſſit quis facere † vt le
ges non habeant locum in eius diſpoſitione, l. ne-
mo poteſt, de leg. 1. l. iiij. de teſt. l. teſtandi. C. eod.
Dec. in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. Bal. Iaſ.
& alij in l. non dubium. C. de legi. cum ſocijs, & fa-
ciunt quæ dicemus infra lib. 7. in limitacione 22.
materiæ pœnalis.

9 Addunt prædictis † Gemi. & Franc. in d. c. ſi papa
de priuileg. li. 6. hic col 2. poſt princ. verſ. ſed limita
primò, ille, col. 2. ad fi. verſ. fallit ſecundo, & Cæp.
in d. rub. de ver. ſig. ſub nu. 75. vt ſileat prædictus ef
fectus, & illius concluſio, quando id omne quod cō
ceditur, erat ex diſpoſitione iuris cōis, nam tunc ta-
10 lis conceſsio nihil operatur, vt eſt caſus † in c. quia
in cauſis de proc. & in c. etſi Chriſtus, in fi. de iurei.
iunctis ibi gl. fi. nam in prin. tex. dum dr̄ de iure cōi
procuratorem uos conſtituere valeatis, tn̄ eius con
ſtituendi auctoritatem per pręſentes concedimus,
inquit, i. conceſſum declaramus, in 2. aūt dr̄, vt uos,
& cōuerſi veſtri in cauſis ueſtri monaſterij, deficiē-
tib. alijs teſtibus, vt teſtes eſſe valeatis, indulgemus;
& gl. in ver. indulgemus exponit, i. indultū eſſe oſtē-
11 dimus. ad idem † eſt tex. in l. j. C. de theſau. li. 2. & in
l. clarum. C. de aucto. pręſtan. ubi dr̄ fruſtra precib.
implorari qđ iure conceditur, & quāuis tales cōceſ
ſiones nihil operētur, nihilominus inquiunt p̄dicti
12 Doct. ſolere eas a ſuperiorib. fieri, q̄a magis † ſolet
timeri quod ſpecialiter iniūgitur, q̄ quod gn̄aliter
concluditur. c. q̄q̄, 23. diſ. c. ſi aduerſus debere, l. iīc
13 apud Labeonem. §. hoc edictū, de iniu. Si aūt † id qđ
concederetur, non eſſet in totum de iure cōi, ſed in
parte, tunc oportet ſecundū eos, vt aliquid operēt
talis conceſsio, & ita intelligunt tex. in d. c. ſi papa,
14 de priuile. li. 6. nam † quælibet eccleſia eſt ſubiecta,
de iure cōi eccleſ. Ro. & ordinario, ſed dum conce-
ditur, ut ſit ſubiecta Papæ, & uerba illa aliquid ope
rentur, intelligitur exēpta ab ordinario, & in totū
adiecta pontificię ditioni, ut dicit ibi tex. & decla.
15 Gemi. & Franc. in d. c. ſi papa. faciunt † ad confirma
tionem iſtius limitationis, no. d. Bar. in l. iiij. §. præ-
tor ait ſub nu. 15. de dam. inf. quē ibi ſequit Alex.
& Abb. in conſil. 42. ſub num. 2. lib. 2. qui ait quod

ſi ſtatuto caueatur, vt quis citetur perſonaliter, vel
ad domum habitationis non debet intelligi ſecun-
dum ius commune, vt ſit alternatiua ordinis, vt .ſ.
perſonaliter, & deinde ad domum habitationis ci-
tetur in defectum perſonalis citationis; ſed debet
intelligi propriè vt iacet, vt ſcilicet ſatis ſit alteru-
trum non ſeruato ordine iuris communis, vel cita-
re ad domum, vel perſonaliter, quia aliquid ſic in-
telligendo addit iuri cõmuni, & conſequenter aliàs
intelligendo prorſus ſecũdum terminos iuris com-
munis nihil operetur arg eius quod notat in l. non
ſolum de re. vendicat. in l. iij. §. ſi rem, de legat. 3.
& in l. ſi quando, de legatis primo. Quæ Bartol.
16 † aſſertio facit, vt huic limitationi tunc demum lo
cum fore credam quando conceſsio, quæ fieret iu-
ri communi conformis ita in omnibus iuri com-
muni conueniret, vt nihil omnino adderet, ſecus
vbi intelligendo, vel interpretando aliquid addere
poſſet, quia tunc ſemper conceſsio, vel diſpoſitio
iuri conformis operetur, & ita arbitror intelligen-
dum eſſe quod memorati doctor. dixerunt tempe-
rando hanc limitationem quando conceſsio non
in totum eſſet de iure communi.

SVMMARIVM.

1 *Verba nullius eſſe operationis, quando continent impoſſibilitatem vel repugnantiam.*
2 *Scriptura non valet vbi verba ſunt ita obſcura vt nullum intellectum habeant.*
3 *Voluntatem probroſam, vel turpem, aut legibus interdictam ſi verba contineant nihil operari.*
4 *Lex vbi reſiſtit verborum diſpoſitioni nullus producitur effectus.*
5 *Verba vim habere, vbi efficacia ſunt ſecundum ſanum intellectum.*
6 *Intellectus bonus, vel malus qui dicatur.*
7 *Sermo qui ſanè exaudiri non poteſt non valet neque attenditur.*
8 *Verba quæ demonſtrationis gratia proferuntur præter demonſtrationem nihil operari.*
9 *Verba ſatis eſt, vt in aliquo etiam minimo operentur ne inducatur correctio paſtorum præcedentium.*
10 *Verba potius debent nihil operari, quàm vt iniquitas aliqua, vel illicitum inducatur.*
11 *Verba non habere effectum contra mentem diſponentis.*

Alios pleroſque caſus referri in quibus verborum expreſſio inanes habet effectus.

CAP. XIIII.

1 Limitatur octauo loco ſupra re-
latus effectus † vt .ſ. vacet quan-
do verba propter impoſsibili-
tatem operari nõ poſſunt, quia
impoſsibilium nulla eſt obliga
tio. l. impoſsibilium, de reg iu-
ris, vel propter repugnantiam,
quia vbi verborum repugnantia inuenitur neutrũ
valet. l. vbi repugnantia, de regu. iur. & notat gloſſ.
mag. in fi. in l. per ſeruum, de vſ. & habit. Nam vt
2 † inquit Cæpol. in d. rubr. ſub num. 72. ſi verba ita
ſunt obſcura, vt nullum intellectum valeant ſuſti-
nere, nõ valet ſcriptura, l. quo tutela. §. quæ in teſta-
mento, de reg. iur. vbi dicitur, ea, quæ in teſtamen-
to ſcripta ſunt, vt intelligi non poſsint, proinde
ſunt, ac ſi ſcripta non eſſent; idq́; notat etiam Bal.
in l. voluntatis, circa princip. C. de fideicommiſ. vel
3 propter † voluntatem probroſam, vel turpem, vel
ineptam, aut aliàs iure vel legibus interdictam, vt
eſt tex. inſtit. de legat. §. fin. in l. ſeruo alieno. §. fi. de
leg. 1. & in l. turpia, in princ. eo. tit. & not. gloſ. in §.
noſtra autem, inſtit. de legat. & hanc limitationem
4 ego puto † non habere aliquam difficultatem, quia
vbi lex reſiſtit verborum diſpoſitioni illa nullum
producit effectum, nec principaliter, nec conſe-
quenter, nec acceſsorie. l. non dubium. C. de le-
gi. vbi omnes notant. l. ſi non ſortem in princi-
pio, ubi Bartolus de condictio. indebiti. plenius
idem Barto. in l. cum lex, de fideiuſſ. & faciunt tra-
dita a Doctor. in l. 1. §. ſi quis ita per illum text. de
verborum oblig.
5 Nona eſt limitatio † ad prædictum effectum,
vt procedat quando verba dando illis ſanum intel-
lectum poſſunt operari; ſecus ſi ſecundum ſanum
intellectum aliquid non poſſent operari, quia tunc
nihil operatur, ſecundum gloſſam, & Bartolum in
l. prima, ad finem, ad municipa. & de incol. quan-
6 do autem † dicendus ſit bonus, vel malus intelle-
ctus videndus eſt Veronen. in dicta rubr. in quar-
ta quæſt. quintę. quæſtio. princip. per totam illam
quæſtionem a numero 118. vſque ad finem nume-
ri 122. & nos infra dicemus oportuniore loco.
7 Cæterum limitatio eſt vera, † quia intellectus il-
le, ac ſermo qui ſanè exaudiri non poteſt non va-
let, nec attenditur, Baldus in l. fin. columna pri-
ma, ad finem. C. de hæred. inſtituendis. facit l. qui
plures, de vſufruct. leg. & d. §. quæ in teſtamento,
infra de regulis iuris, & quod ſcribit gloſ. nota. in
l. cum patrem. C. de condictio. fur. in gloſ. vltima,
ibiq́ue Alberic. & gloſſ. fin. in l. fin. C. de fideicom-
miſ. libert.
8 Decima eſt limitatio † in verbis, quæ demon-
ſtrationis tantum gratia opponerentur, quia præ-
ter demonſtrationem illam nihil prætereà operan-
tur, Bartol. in l. cum præter. §. menſæ, de legat. ſe-
cundo. l. Centurio, columna ſecunda, verſiculo
ſed quid ſi dixi, de vulgari, & pupillari. Crauetta
conſilio 86. ſub num. 11. Bec. in ſupra citato con-
ſilio 34. ſub num. 30.
9 Vndecimo loco † limitatur antedictus effe-
ctus, vt ſatis illi dicatur eſſe factum, ſi aliquid
etiam minimum operetur potius quàm inducatur
correctio præcedentium pactorum. Crauetta in
conſilio 70. ſub numero vigeſimonono. & conſi-
lio 127. ſub numero octano, cui accedit Bec. in
dicto conſilio trigeſimoquarto, ſub numero trige-
ſimoprimo.
10 XII. loco † reſtringitur, vt ſerietur quando ex ope
ratione verborũ induceret aliqua iniquitas, vel illi

citum,

citum, Caſtr. in conſ. 258. viſo puncto ſupraſcripto, colum. 1. lib. 2. & Corn. in conſil. 119. colum. 2. ad fin. lib. 2. Crau. in d. conſil. 70. ſub dicto num. 29. verſ. ſecundo reſpondeo, quia in illis caſibus potius toleratur, vt verba nihil operentur.

11 Decimotertio loco † coarctatur, vt ſileat recitatus effectus, quando verborum operatio eſſet contra mentem diſponentis, quia tunc potius patitur lex vt verba nullius ſint operationis quàm quod ad uerſus mentem diſponentis aliquid inuehant, l. verbis ciuilibus ibique in ſecundo nota. Alexand. de vulg. & pup. Aret. in l. a Titio, col. fin. de ver. oblig. Dec. in conſil. 362. ad fin. quibus accedit Crauet. in dicto conſil. 70. ſub dicto num. 29. verſicu. tertio reſpondetur.

S V M M A R I V M.

1 *An ſit licitus effectus bonæ valetudini qui producitur ex verbis orationis Dominicæ vel ſymboli, vel ſacrarum literarum, prolatis in infirmum, vel ſuſpenſis ad collum infirmi.*

2 *Quidque de illo effectu bonę valetudinis qui reſultat ex precantationibus quibuſdam prophanis.*

3 *Verba Ioannis Chriſoſtomi contra portantes verba euangelij collo ſuſpenſa.*

4 *Verba Euangelij conſiſtere in ſenſu, ac medulla, & in radice rationis.*

5 *Verba Euangelij vel ſacrarum literarum quę proferuntur in infirmos pro illis ſanandis, vel eorum collo ſuſpenduntur raro vel nunquam proferri, ſcribi aut inferri abſque aliqua ſuperſtitione.*

6 *Fidem maiorem pręberi ab ijs qui deferunt vel proferunt verba Euangeliorum, vel ſacrarum ſcripturarum pro recuperanda vel reſtituenda bon. valetudine, obſeruationibusque, quæ in ijs ferendis, ſcribendis, vel proferendis fiunt, quàm Deo.*

7 *Herbarum collectionem cum oratione Dominicali, vel ſymbolo permitti, ad rehabendum ſanitatem.*

8 *Omnia quæcunque facimus, facere nos debere in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti gratias agentes Deo.*

9 *Intellectus ad cap. qui ſine 26. quæſt. ſecunda.*

10 *Scriptum continens aliquid ſuperſtitioſum, velut inuentionem cacodæmonum ſpectans omnino improbatur.*

Idem ſi contineat aliqua ignota nomina, vel aliquid falſitatis, ibid.

11 *Scriptum cui alij ſint inſcripti characteres quàm ſigno crucis reijcitur.*

Idemque ſi laboret aliqua alia vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam non attineant, ibid.

12 *Reliquias diuorum quæ ab aliquibus collo ſuſpenſæ feruntur vbi ſincera in D. O. M. fide ac veneratione in illos diuos feratur licitè ferri ſecus vbi vanum ſuperſtioſumuè aliquod concurrat.*

13 *Diui Thomæ ſententiam in materia delationis ſcriptorum ac reliquiarum ab omnibus communi conſenſu eſſe receptam.*

14 *Omnes qui ſcribunt, portant, donant, aut portanda docent iſtiuſmodi ſcripta ſuperſtitione, aut vanitate laborantia peccare mortaliter, niſi tanta ſit eorum ſimplicitas, vt ignorantia illos excuſet, vel moniti reſipiſcant.*

15 *Omnem prolationem, ſcriptionem, ac delationem verborum diuinorum pro recuperanda ſanitate innixam alicui ſuperſtitioni aut vanitati reprobatam eſſe.*

16 *Omnes precationes quæ fiunt in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſimpliciter, ad ſeruanda corpora, eſſe licitas.*

17 *Omnes incantationes quæ fiunt cum oratione Dominica vel ſymbolo ſine ſuperſtitione, ac variatione ſunt licitæ.*

18 *Omnes incantationes quæ fiunt ex verbis diuinarum ſcripturarum, & ſanctorum modo fiant in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſub ſpe ac fide aduocationis eorundem diuorum ſine ſuperſtitione ac vanitate permiſſas eſſe.*

19 *Duobus capitibus omnem hanc materiam concludi.*

20 *Vt vbi ex fide ſint ac ſine ſuperſtitione, & vanitate iſtiuſmodi actiones ſemper ſint licitæ ac probatæ, vbi verò vanitatis ac ſuperſtitionis vitio laborent ſint illicitæ ac reprobatæ.*

Duodecimum verborum effectum non minus vtiliter quàm accuratè diſcuti, an licitum ſit incantamentis ex ſacris verbis prolatis, uel præſcriptis reſtitutionem bonæ valetudinis procurare.

C A P. XV.

QVantum ad poſtremum illum ef-
1 fectum † diducitur omnis illius diſputatio in duo capita, quorum altero tractabimus, an ſit licitus ille effectus bonæ valetudinis, qui inducitur ex verbis orationis Dominicæ, vel ſymboli, vel ex alijs verbis ſacrarum literarum, ſiue illa proferantur ſiue deferantur ſuper infirmos, vel male ſe habentes? Altero diſſeremus,
2 quid cenſendum ſit † de iſtiuſmodi effectibus qui proficiſcuntur a profanis quibuſdam precantationibus, quibus in dies magno cum animi ſtupore videmus, læthalia vulnera, dolores incurabiles, venenoſos ſerpentium morſus ictusque, ac ſexcentas alias infirmitates nulla medicorum ope ſanabiles curari, atque reſolui?

Quod attinet ad primum caput videtur non le-
3 uem inijcere ſcrupulum, quod ſcribit † Ioannes Chryſoſtomus ſuper Matheum, quem refert Veronen. in dicta rubrica de verborum ſignificatione, ſub numero 95. Quidam vnam partem Euangelij ad collum portant, ſed nonne Euangelia in eccleſia, in auribus poſita nihil proſunt? Quomodo ergo poſſunt circa collum poſita ſanare? Deinde vbi eſt virtus Euangelij, in figuris literarum, an in intellectu, & ſenſu? non in figuris circa collum ſuſpenſis, ſed in intellectu, ideo

melius in corde poſita ſunt, quàm circa col-
4 lum ſuſpenſa. Sed Ioannis Chryſoſtomi † dicto
non eſt inferius quod relatum eſt ex diuo Hyeroni-
mo in cap. Marchion & Baſilides 1. q. 1. vbi nec
putamus, inquit ille, eſſe in verbis ſcripturarum
Euangelium ſed in ſenſu, non in ſuperficie, ſed in
medulla, non in ſermonum folijs, ſed in radice ra-
tionis. ſi enim Euangelium neque in verbis, neque
in ſcripturis conſiſtit, ſic nec Dominicalis oratio,
nec ſymbolum: ergo ex eorum verbis non videtur
5 aliquis licitus effectus poſſe produci. Rurſus † ac-
cedit quòd nunquam, vel per rarò iſtæ prolatio-
nes verborum diuinarum ſcripturarum videntur
proferri, ſcribivè, ſeu deferri, abſque aliqua ſuper-
ſtitione, quia vel dicuntur in aurem infirmi, vel cũ
certis ligaturis, vel quia ſuſpenduntúr breuia ad
collum per puerum virginem vel ieiunum, vel cer-
ta hora, vel certo loco, vel cum aliqua alia ſuperſti-
tione, vel obſeruatione improbata, quo caſu abſo-
lutè remanet illicitus, ac deteſtabilis, quicunque ef
fectus reſultans ex tali prolatione, vel delatione,
vel ſcriptione, per ea, quæ ſcribit Archidiac. in cap.
non liceat 26. qõ. 5. ibique Aegid. Bellam. ex aſ-
ſertione diui Thomæ, & cap. in d. rubr. ſub num. 97.
& in terminis incantationis, quæ fit in ſerpentes, &
reliqua animalia ſic reſoluit ſum. Angel. in ver. ſu-
perſtitio. ſub nu. 8. ver. ſed quia & Alber. in l. eorum
ſub num. 3. ver. ſed quia plerunque. C. de maleſi. &
mathema. quia ex talibus obſeruationibus magis
6 videtur † in eis poni ſpes, quàm in Deo, vel verbis
diuinis; cui ſententiæ accedit quoque Paul. Ghir-
lan. de ſortil. q. 11. ſub nu. 28. vbi in eandem ſenten-
tiam citat Io. Lac. in ſum. confeſſ. q. 15.
7 Pro contraria ſententia videtur adeſſe tex. in d.
capitu. non liceat 26. q. 5. vbi permittitur collectio
herbarum medicinalium tantum cum ſymbolo di-
uino, aut oratione Dominica, vt tãtum Deus crea-
tor omnium, & Dominus honoretur. & in cap. non
obſeruetis ea. cauſ. q. 7. in illis verbis, preter ſymbo-
8 lum, & orationem Dominicam; accedit † quod ſi
omnia quæcunque agimus in verbo, aut opere, om
nia in nomine D. N. Ieſu Chriſti facere debemus,
in quo viuimus, mouemur, & ſumus, gratias agen-
tes Deo; vt habetur in dicto cap. non liceat in pri-
mo reſpon & in cap. non obſeruetis ad fin. 26. q. 7.
& habetur ad Corinth. 1. cap. 10. ad Coloſſ. cap. 3.
& Actu. cap 17. & tradunt communi conſenſu Do
ctor. in rubr. de oper. no. nunt. in illa q. an in inſtru-
mentis facienda ſit inuocatio diuini nominis; certe
in procuranda recuperatione bonæ valetudinis,
verbis diuinis vti poterimus in nomine D. N. Ieſu
Chriſti, & optimus omnis effectus inde reſultans
9 licitus erit. Rurſus † habetur in eandem ſententiam
tex. in cap. qui ſine 26. quæſt. 2. vbi reprobatur tan-
tum illa procuratio ſanitatis, quę ſine ſaluatore fit;
ergo a conſequenti neceſſario, illa, quæ cum ſalua-
tore procurabitur, & medio eius diuinorum ver-
borum impetrabitur, licita erit, ac permiſſa. Quam-
obrem Archidiac. in dicto cap. non liceat, & Ae-
gid. Bellem. ibi poſt diuum Thomam in 2. 2. quæ-
ſtio. 96. in huiuſmodi probationibus, ac ſcriptio-
nibus diuinorum uerborum, eorumque ad collum
10 ſuſpenſionibus duo pręcipuè † conſideranda eſſe aſ
ſerunt; quorum alterum eſt, vt videatur quid ſit
id, quod ſcribitur, vel profertur; quia ſi eſt aliquid
ad inuentiones cacodæmonum pertinens, mani fe-
ſtæ eſt ſuperſtitionis, & ideo omnino reijciendum.
ſimiliterque ait eſſe cauendum; ſi obtineat aliqua
ignota nomina, ne ſub illis aliquid illicitum lateat,
quia vt Chryſoſtomus inquit, multi confingunt he
braicè aliqua nomina Angelorum, & ſcribunt, &
alligant, quę non intelligentibus metuenda uiden-
tur. Prætereaque aduertendum eſſe, ne aliquid fal-
ſitatis in talibus ſcriptis adhibeatur, quia ſic nullus
bonus effectus expectari poſſet a Deo, qui non eſt
11 teſtis falſitatis. Alterum † quod præcipuè per-
pendendum eſſe ait, eſt ne aliqui characteres præ-
ter ſignum crucis inſcribantur, nevè ſpes habeatur
in modo ſcribendi, aut ligandi, vel in quacunque
alia vanitate, quæ ad diuinam reuerentiam nõ per-
tineat: quia hoc uideretur ſuperſtitioſum, vt vide-
tur probari in d. cap. non liceat, proptereaque om-
12 nino repellendum eſſet. idemque in ijs † eſſe ait,
qui collo ſuſpenſas ferunt reliquias ſanctorum.
nam ſi portantur reliquiæ tales ex fide, quam in
Deum habeat, & illos diuos, quorũ reliquiæ ſunt,
is qui illas ferat, non erit actus illius delationis illi-
citus. Quid ſi circa hoc attenderetur aliquod va-
num puta ut vaſculum quo exceptæ conderentur
magis trigonali, vel tetragonali, quàm ſphęrica for
ma elaboratum, vel econtra foret; aut aliquid aliud
quod ad Dei reuerentiam non attineret, aut ſan-
ctorum ut ſuperſtitioſa atque illicita illa reliquia-
rum delatio ac bonæ valetudinis, ſeu vitæ pręſer-
uationis procuratio eſſet omnino abominanda, &
13 hanc † diui Thomę ſententiam recipiunt Bar. & Al-
ber. in d. l. eorum. C, de maleſi. & methema. a qui-
bus non videtur ibi diſſentire Salycet. & plenius ſe-
quitur Cæpol. in dicta rubr. de uerborum ſignifi-
catione. Paul. Ghirl. de ſortileg. quæſtione 11. ad
finem ſub numero 28. ſumm. Angel. in uerſic. ſu-
perſtitio, ſub numero 70. quæ hanc traditionem
diui Thomæ in quinque requiſita partitur, ubi, &
Vngarel. in additio. ad dictam ſummam qui atte-
ſtatur ſub litera F, ad finem. quaſi omnes ſummas
hanc ſententiam ſequi. & quicunque ſcribunt, aut
portant, aut donant, aut uendunt, aut portanda
14 docent, peccant mortaliter, niſi adeo † fuerint ſim
plices atque ignari, ut ignorantia illos excuſet, qui
tamen ſi moniti hac in re inſtructi uè non reſipue-
rint, non excuſantur, vt refert idem Vngarel. loco
iam relato ex ver. & Archi. florent. in ſecunda par-
te, titu. 23. in fine primi capitu. ex qua reſolutio-
ne. Cæpol. in dicta rubrica, ſub numero 97. cum
quatuor ſequent. conſtituit quatuor concluſiones
quibus omnem complectitur hanc materiam.
15 Quarum † prima eſt, quòd omnis prolatio, ſcri-
ptio, & delatio verborum diuinorum, quæ fiat etiã
ad pręſeruandam, uel recuperandam ſanitatem
corporis humani vbi innexa ſit alicui ſuperſtitioni
non eſt licita, ſed prorſus prohibita.
16 Secunda eſt, † quòd omnes incantationes, quæ
fiunt

ſiunt ſub nomine D. N. Ieſu Chriſti etiam ad ſa-
nandum corpora ſunt licitæ, quia omnia quæ faci-
mus &c. dicto cap. non liceat & dicto cap. non ob-
17 ſeruetis. Tertia eſt † quod omnes incantationes
quæ fiunt cum oratione Dominica, vel cum ſym-
bolo ſunt permiſſæ vbi aliquid ſuperſtitioſum non
interueniat iur. proximè citatis.
18 Vltima eſt, † quod omnes incantationes quæ
fiunt cum quacunque alia oratione vel verbis diui
nis, vel ſanctorum, ſunt permiſſæ, ac licitę, dummo
do fiant ſub nomine Domini N. Ieſu Chriſti, &
ſub ſpe ac fide illorum ſanctorũ, quorum ſunt ver-
ba, ac orationes, non immiſcendo aliquam falſita-
tẽ, vel characteres, aut nomina incognita, dubitat
tamen de hac poſtrema concluſione ſe remittendo
determinationi ſacroſanctæ matris Eccleſiæ.
19 Ego autem † non recedendo a traditionibus ſa-
crorum canonum Theologorum, atque antiquo-
rum Patrum iuris pontificij interpretum, refero
ſummam iſtius omnis diſputationis ad dua capita;
aut enim ſumus in ijs probationibus, ſcriptionib.
& delationibus diuinorum verborum, quæ ſolæ
ſunt innexæ illi fidei quæ in trinum & vnum Deũ,
Chriſtique Ser. noſtri Opt. Max. glorioſiſsimam
Virginem matrem, eiusque diuos debitè. ferẽdo,
habenda eſt ſine aliquo cultus diuini vitio; aut
quæ aliqua ſuperſtitionis labe affectæ ſunt, quale-
20 cunque vitium illud ſit. Priore caſu † ſemper ſunt
licitæ ſemper permiſſæ & nulla ex parte improba-
biles erunt, & ſic procedant ea quæ pro parte affir-
matiua ſupra conſiderata ſunt. Poſteriore ſemper
abominabiles erunt, ſicque exaudienda ſunt quæ ſu
pra adduximus pro parte negatiua & hæc in ſum-
ma vera eſt ac germana reſolutio quam medulli-
tus tradit diuus Thom. lo. iam relato & ſequuntur
Theologi omnes, ac iuris Pontificij interpretes
alijque proximè citati.

SVMMARIVM.

1 *An precationes profanæ quæ pariunt mirabiles effectus curationum infirmorum ſint permiſſæ.*
2 *Incantationes prophanas videri de iure ciuili eſſe receptas modo fiant ad curanda mala.*
3 *Incantationes pro colligendis herbis medicinalibus non videri eſſe prohibitas, etiam de iure canon.*
4 *Reprobatio nulla, illicitumve nullum conſideratur in ijs in quibus certa eſt cauſa.*
5 *Herbis, verbis, & lapidibus ineſſe virtutes ad huiuſmodi effectus producendos.*
6 *Rerum magiſtro vſu percipi, incantationes prophanas prodeſſe ad inducendas ſanitates, in male ſe habentes homines, medicorum ope deſtitutos.*
7 *Matres infideles male agere quæ pro ſanandis filiorum languoribus ad huiuſmodi prophanas incantationes recurrunt.*
8 *Magicas artes, incantationesque infirmitatibus hominum nihil poſſe remedij conferre.*
9 *Omnem inquiſitionem & peruestigationem, quæ fiat magorum dæmonumvè opera ad vitæ valetudinem procurandam, non ſalutem eſſe, ſed mortem.*
10 *Communem Doctorum reſolutionem eſſe, vt de iure ciuili incantationes prophanæ poſsint fieri ad recuperandam ſanitatem, de iure vero pontificio non.*
11 *Auctorem verò opinari quòd non ſit ea nota inurenda iuri Cæſareo, quo non credit ille permiſſas eſſe huiuſcemodi præcantationes prophanas.*
12 *Conſtantinum Imperatorem fuiſſe Chriſtianum, deque Romana, ac catholica eccleſia benemeritum.*
13 *Intellectus ad legem eorum. C. de maleficis, & mathemat.*
14 *Incantationes prophanas tam de iure ciuili, quàm pontificio eſſe prohibitas.*
15 *Ius ciuile in materia peccati ac ſpirituali deferre cedereque iuri canon.*
16 *Artem illam per quam ad incantationes profanas proceditur, iure ciuili eſſe reprobatam.*
17 *Argumentum per locum a coniugatis eſſe concludens.*
18 *Vſuram ob reprobationem de illa factam de iure canonico intelligi quoque improbatam eſſe de iure ciuili ſecundum communes doctorum ſententias.*
19 *Ius ciuile attendendum non eſſe in materia peccati, ſed iuri canonico ſtandum eſſe.*
20 *Intellectum ad capit. non obſeruetis, & cap. non liceat 26. queſt. 5.*
21 *Inuocatio dæmonum quando expreſsè vel tacitè accedit operationi, non poteſt dici operatio proficiſci ex ratione naturali.*
22 *Experientiam operationum dæmonum non eſſe concludentem, quia ex permiſſu Dei fiunt.*
23 *Incantationes prophanas eſſe prohibitas abominabiles ac punibiles.*
24 *De iure ciuili pœna concremationis.*
25 *De iure canonico pęna fuſtigationis.*
26 *Quam dicit Dominus Clar. receptam eſſe de conſuetudine.*
27 *Neque in ijs confiſcationis bonorum pœnam locum habere.*
28 *Incantationes ad furta detegenda non facere indicium ad torturam.*

Incantationibus profanis fas ne ſit priſtinæ valetudinis reſtitutionem implorare.

CAP. XVII.

1 QVantum ad ſecundum caput † qđ
ſpectat ad precantationes illas
prophanas ex quibus profici-
ſcuntur admirabiles illi effectus
curationum vulnerum, ac mor-
borum, medicorumq; ope non
ſanabilium. Primo obtutu ſiue
ius ciuile inſpiciamus, ſiue pontificium, vtroque
caſu concludendum videtur illas permiſſas eſſe, ac
2 licitas, ac ad ſalutem toleratas. De iure † enim ciuili
eſt tex. in l. eorum. §. nullis. C. de malefi. ac math. in
hæc verba. Nullis verò criminationibus impli-
canda ſunt remedia humanis quæſita corpori-
bus, aut in agreſtib. locis innocenter adhibita ſuf-

fragia, ne maturis vindemijs metuerenturimbres,
aut uentis, grandinisque lapidatione quaterentur,
quibus non cuiuſquam ſalus, aut æſtimatio læ-
deretur, ſed quorum proficerent actus, ne diuina
munera,& labores hominum ſternerentur. ibique
Bal.notat ex d.l quam legit cum l.1.ad fin.incanta-
tiones quæ fiunt ad remedia eſſe licitas & poſſe fie-
ri,idemque faciunt Bar. Alberi.& Saly. Ad idem vi-
3 dentur † eſſe tex. in d.c.non liceat & in d.c.non ob-
ſeruetis, in quibus permitti videntur iſtæ incanta-
tiones in colligendis herbis medicinalibus pro re-
cuperanda procurandaque bona valetudine. Ac-
4 cedit † quòd in ijs in quibus certa rationis eſt cau-
ſa, nulla conſiderabilis eſt reprobatio vllumvè illi-
citum d.c.non liceat in fin. 26. q. 5. vbi notant Ar-
5 chidiac.& Bellem. Sed † in herbis,verbis,& lapidi-
bus dicuntur ineſſe virtutes ad huiuſmodi effectus
producendos, vt tradunt ſupra relati Doct. in d.c.
non liceat, & de verbis habetur in cap.nec mirum,
26.q.5. de herbis habetur in d.c.non liceat, & in c.
6 fi. ead.q.& de lapidibus traditur in d.c.fi. facit † in-
ſuper quia rerum magiſter vſus docet innumeras
ęgritudines incurabiles, & læthales vulnerationes
Medicorum ope deſtitutas, iſtis præcantaminibus
curari,ergo ab experientia arguendo. §.quę omnia
inſtit.de ſatiſ.& c.quam ſit de elec.lib.6. dicendum
erit illa eſſe licita ac permiſſa. Contrariam tamen
7 † ſententiam vti veriorem ac probabiliorem plura
videtur adſtruere,atque imprimis tex. in cap.quo-
niam non cognoui 88.diſtin. vbi dicitur peccatum
eſſe habere filios, & quòd vbi capitis afficiantur
grauedine, matres infideles quęrunt eis ligaturas
ſacrilegas,& incantationes,omniaque iſta eſſe pec-
8 cata hominum & non rerum.ad idem eſt † tex. in c.
admoneat 32.q.7. qui ex diui Auguſtini auctorita-
te ait; admoneant fideles ſacerdotes populos, vt
nouĕrint magicas artes, incantationesque quibuſ-
libet infirmitatibus hominum, nihil poſſe remedij
conferre,non animalibus languentibus,claudican-
tibus, vel moribundis quidquam mederi, ſed hos
eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille
perfidus genus humanũ decipere nititur, & ſi quis
hoc executerit clericus, degradetur, laicus anathe-
9 matizetur. in eundem † ſenſum adducitur tex.in c.
qui ſine ſaluatore, vbi ex diuo Auguſt. in libris de
ciuita.Dei.26.q 2.omnem inquiſitionem ac perue
ſtigationem, quæ fit magorum dæmonumvè ope-
ra,ad vitæ valetudinem procurandam non ſalutem
eſſe ſed mortem, & eum qui talia procuret non ſa-
num fieri ſed ęgrum perpetuaq; ægritudine illum
10 laborare. Rurſus perpenduntur † tex. in cap. non
liceat,& in cap.non obſeruetis,vbi omnia quæcun-
que facimus, in nomine D. N. Ieſu Chriſti facere
debemus gratias agentes Deo. Communis reſo-
11 lutio Doctorum † in hac controuerſia eſt, vt ſi lo-
quamur de iure ciuili, procedat opinio affirmati-
ua; ſi verò iuris pontificij diſpoſitionem perpenda-
mus,progrediatur negatiua ſententia; ſic enim re-
ſoluunt Bar.& Salv.in d.l.eorum & Cæpol.in d.ru-
bri.ſub num.91.& ſeq.qui ſub nu.93.reſpondet ad
ea quæ in oppoſitum fuere deducta. ego in hac re
12 † nunquam adduci potui, vt conſentirem memo-
ratis patribus, qui hanc notam inuſſerunt iuri Cæ-
ſareo, quaſi permitteret iſtiuſmodi ſacrilegas atq;
abominabiles incantationes, dæmonumque inuo-
cationes, præſertim cum illius. l.eorum, conſtitu-
13 tio fuerit Conſtantin. † Imperat.qui fuit Chriſtia-
nus, tanquam de Eccleſia Dei benemeritus, capit.
Conſtantinus 88.diſtinct.vnde mihi videtur verio-
rem,ac probabiliorem ſententiam fuiſſe amplexus
Ang.in d.l.eorum,qui cum ex illo textu hunc in mo
dum annotaſſet; Nota poſſe incantari grandines,vt
14 non noceant,ſtatim ſubijcit,& intellige † in virtute
diuina,& non per inuocationem demonum,quia il
lud eſt prohibitum omni iure. Reſoluo igitur con-
ſtituendam eſſe hunc in modum concluſionem,
15 † vt non ſolum de iure pontificio, ſed etiam ciuili
interdictę,reprobatæ,atque vndequaque abomina
biles ſint omnes incantationes, quæ fiunt tacitè,
vel expreſsè dęmonum ope implorata, vel in quib.
aliquid interuenerit ſuperſtitioſum, atq; vero Dei
cultu alienum, & ratio quę me in hanc ſententiam
16 mouet,illa eſt,† quod in ijs,in quibus agitur de ma
teria ſpirituali ac peccati ius ciuile ſemper defert,
acceditque iuri canonico. l.placet.ubi Barto. C.de
ſacroſ.eccleſ. §.hactenus,inſtit.de gradi.vbi Ang.&
alij poſt gl.Abb.& cæteri in c.1.de ope.no. nuntia.
17 Altera eſt, † quòd ars illa, per quam ad huiuſmo-
di incantationes proceditur, etiam iure ciuili in to-
tum eſt prohibita, interdicta atque damnata. l. ij.
& iij. l.nemo,& l.multa.C.eod.tit.de malefi.& ma-
thema.ergo & omnes effectus ex illa reſultantes ar
18 guendo per locum a coniugatis.† l.damnato. C.de
hær. & mani. l. j.de iuſti. & iur. cum ſocijs citatis a
19 Doctor. topicis in hoc loco. Tertia eſt, † quia re-
probata vſura de iure canonico,vt in decr.& clem.
in tit. de vſur. conueniunt doctor. vt illa quoque ſit
reprobata de iure ciuili,quamuis multa conſtituāt
leges ciuiles ſuper uſuris, vt per Alc.no.l.ſi non ſor-
tem in prin.de condic.indeb.in conſ.80.ad fi.lib.3.
in conſ.49.in prin.vol.4.in conſ.141.colum.1. li.5.
& in conſ.1.& 2.lib.1. Bar.Soc. in conſ.2.col.pen.
ſub nu.15.lib.1. Rui.in conſ.45.col.3. ſub num.9.
lib.4. Pariſ.in conſ.54.ſub nu. 60.lib.1. Didac.li.3.
varia.reſol.cap.1.ſub num. 5.& 6. vbi teſtatur com
munem. Rolan.a Val.in conſil.35. ſub num.26. &
in conſ.75.ſub num.40.lib.1. & conſil.55. ſub nu-
me.11. lib.2.vbi & ipſe frequentiore ita receptum
fore calculo docet, ergo idem erit in caſu noſtro,
vt cum ſacrorum canonum iure prorſus deteſtabi-
les ac punibiles ſint factę iſtiuſmodi dæmoniacę ac
ſuperſtitioſæ incatationes,quibus antiquus huma-
nis generis hoſtis tentat aſsiduè ſubuertere parum
fidelium mortalium animas, vt habetur in d. cap.
admoneant,idem ſit dicendum de iure ciuili, quan-
do nuncupatim non eſſent reprobatæ, vt ſupra
20 damnatas eſſe oſtendimus. Neque mouent † ea
quæ ſupra pro parte affirmatiua adducta ſunt, nā
ad tex.in d.l.eorum.§.nullis,ſatis reſpondet Ang.ibi
& ſ.d.c.f,vt.ſ. debeat intelligi in vim inuocationis,
atq; implorationis nominis diuini,& nō dæmonū;
quo intellectu ſic ſe habēte omnis ceſſat hęſitatio;

cum

cum præſertim remaneat confirmatus ex ijs rationibus, quas proximè conſiderauimus, & quando
21 etiam daretur † ita iure ciuili fuiſſe receptum ante introductionem iuris Pontificij, nihilominus haud deberet iuris ciuilis ea in parte conſtitutio attendi, ſed in illa qua proditum eſt ius ciuile ſacros canones imitari in materia ſpirituali, & peccati, vt p Abb. & alios in d. c. 1. de ope. no. nun. Bar. q; accept.
22 in d. l. placet. C. de ſacr. ec. cum ſi. Nil quoq; † proficit illi parti tex. in d. c. non liceat, & c. non obſeruetis. quia illa iura loquuntur in materia diuinæ inuocationis, non dæmonicæ, vt ſupra declaratum fuit in proximo præcedenti capite. Non obſtat ſimili-
23 ter quod † vbi certa eſt rõnis cauſa &c. & ꝙ in verbis ſint virtutes; quia reſpondetur, quod qñ tacita, vel expreſſa accedit inuocatio dæmonum non põt ille effectus dici procedere ex ratione naturali, ſed ex operatione dæmonum; qui in hiſce inferiorib. partibus multa poſſunt ex permiſſu Dei. & ideo nõ deſeruiunt nota. per Archid. & Bellem. in d. c. non
24 liceat. Non prodeſt † etiam ꝙ eam partem adiuuet experientia, quia reſpondet D. Aug. in c. nec mirũ ante finem 26. q. 5. non propterea credendum eſſe iſtis operationibus, quæ non ex propria virtute, ſed permiſſu Dei fiunt, vt qui illas audiunt, vel videant probentur & appareant quali in fide ſunt ac deuotione erga Deum. & ideo nihil ex tali experientia
25 inferri poteſt, conſtituendum igitur eſt † abſolutè, tales incantationes eſſe prohibitas; abominabiles, deteſtabiles, ac punibiles; & propterea inquit Boſſ. in tit. de homicid. ſub nu. 18. in l. nullus. C. de maleſi. & mathema. quæ eſt tertia huius tituli, impoſi-
26 tam eſſe pœnam † concremationis. De iure tñ canonico eſſe conſtitutam pœnam fuſtigationis, ſi reus ſit vilis conditionis, aliàs perpetui carceris, c. cõtra idolorum 26. q. 5. quem tex. non eſſe alibi dicit Roma. ſing. 667. incip. Tu ſcis, Blanc. de indic. in verſi. incantationes ſub nu. 402. quamuis Exodi c. 22. dicatur mathematicos non patieris ſuper terram viuere. & D. Clar. in §. hæreſis ſub nu. 25. ver. pœnam
27 autem ad finem d. §. ait de conſuetudine † non ſeruari pœnam iuris cõis, ſed imponi pœnam fuſtigationis ſecundum Non. de Coſ. coregidores fo. 259. ſub nu. 2. vel ſecundum aliquos illos duci in publicum cum mitra in capite depicta, & deinde eijci extra vrbem; vt atteſtatur Berb. in Viatorio iuris in
28 rubr. de ſortileg. circa finem. & ideo † inquit quòd cum ſuperioribus annis in cauſa cuiuſdam Angelæ Cornetanæ imputatæ de ſortilegijs, maleficijs, & incantationibus dubitatum fuiſſet, an eſſet imponenda pœna confiſcationis bonorum. Senatum cenſuiſſe non eſſe imponendam die 26. Augu-
29 ſti 1563. P. N. Secretario, & adeo † leuis ſunt conſiderationis in præiudicium tertij incantationes iſtæ, quæ fiunt ad inuenienda furta, vt nec faciant indicium ad torturam, vt per Boſſ. in d. tit. de homicid. ſub num. 19. poſt Ang. in l. verbum. C. de infam. & Brun. in tract. de tortur. colum. 12. verſi. quæro an diuinatio Blanc. de indicijs, in verſic. incantationes, ſub numero 397. ver. aduerte quod prędicta.

SVMMARIVM.

1 *Effectus alios quindecim verborum ab Auctore adijci præter conſideratos a Cæpol. cum plurib. ſeq.*
2 *Stipulationem firmiſſimum omnium eſſe contractuum cum interrogationeque præcedente, ac reſponſione ſubſequente fieri ad oſtendendum magis deliberatum animum promiſſionis volentis ſe obligare ad nutum arbitriumque interrogatoris.*
3 *Stipulationem triplici munitam eſſe funiculo, contenta ſolennitate verborum, & præſentia perſonæ.*
4 *Stipulationem eſſe magis ſolemnem contractum omnibus contractibus nihilque illi addi poſſe præter id quod a lege ſtatutum eſt.*
5 *Acceptilationis illam eſſe virtutem vt tollat omnis generis obligationes in aquilianam ſtipulationem, & verborum obligationem prius deductas.*
6 *Acceptilationem verbis ſolemnibus concipiendam eſſe.*
7 *Nouatione tolli omnem priorem obligationem, atque in poſteriorem transfundi.*
8 *Delegatione à priore debitore in delegatum transfundi omnem obligationem.*
9 *Sponſalia ac matrimonia verbis abſoluenda eſſe ab ijs qui loqui poſſunt.*
10 *Hæredum nomina ore proprio à teſtatoribus pronuntianda eſſe enuntiatiuè, vel relatiuè.*
11 *Exhæreditationem liberorum verbis expreſſis in parentum teſtamentis concipiendam eſſe.*
12 *Liberos vlterioris gradus quàm primi poſſe nanciſci primum gradum in poteſtate teſtatoris, & ideo vel hæredes inſtituendos eſſe vel exhæredandos verbis expreſſis.*
13 *Verba generaliter in omnibus contractibus dilucidè ac clarè concipienda eſſe, alioquin contra pronuntiantem interpretari.*
14 *Verba eſſe neceſſaria ad ſtabiliendum, conſtituendumq; omnem contractum, quæ ſoli verborum obligationi nomen dederint.*
15 *Verba ligare homines.*
16 *Libellus vt ſuſtineatur verba patiuntur omnem interpretationem.*
17 *Res in libellis deſcribi oportere.*
18 *Actiones verbis expreſſis proponendas eſſe in libellis quamuis non nominatim.*
19 *Clauſulas ſalutares exprimendas apponendasque eſſe in libellis.*
20 *Poſitionibus reſpondendum eſſe clarè purè ac ſimpliciter aliàs fieri interpretationem contra reſpondentem.*
21 *Inferrique ad ſtatuta Ticinenſia, & nouas conſtitutiones ſtatus in materia poſitionum.*
22 *Teſtes in ijs quæ per ſenſum corporis non percipiuntur etiam non interrogatos debere eorum dicti cauſam afferre vt probent.*
23 *Proteſtationibus in faciendis, productionibusque, ac accept. inſtrumentorum iudiciarijs magnam eſſe verborum vim.*
24 *Sententias verbis dilucidis, perſpicuis, & claris concipiendas eſſe.*
25 *Sententias libellis debere eſſe conformes.*
26 *Magni eſt effectus ob ſtatuta nouasq; conſtitutiones quibus prohibetur appellatio a duob. ſententijs cõformib.*

27 *Intellectus, §.lata in nouis conſtit. in tit. de appellat.*
28 *Proteſtationum quoque extraiudiciariarum verbis, nobis iura conſeruari.*
29 *Reſcriptorum in diſpoſitionibus attendi tantũ, quod verbis expreſſum eſt, non etiam quod fuit ſupplicatum.*
30 *Libelli ſupplicis verba, reſcripti obſcuri verba declarare.*
31 *Libelli ſupplicis verba contra proferentem probare.*
32 *Priuilegiorum verba quamuis debeant operari, eſſe tamen intelligenda quanto ſtrictius fieri poterit.*
33 *Formæ verba adeo eſſe præciſa, vt nec augeri, nec minui, nec immutari valeant.*
34 *Renuntiationum verba ad non expreſſa, neque futura, neque incogitata trahi.*
35 *Materiæ per alios diligenter elaboratæ aliqua non contemnenda addere ſatis eſſe.*

Quindecim alios effectus verborum ceteris antiquioribus conſideratis præter cæteros addi.

CAP. XVII.

POſſent alij quoq; verborum effectus colligi tam ex ijs quæ ſupra quàm quæ infra dicemus
varijs in locis, ſed ne videamur velle hanc omnem materiam ad hoc vnum caput redigere a
proprijsq; locis ad improprios illam transferre hactenus de effectibus verborum
1 dixiſſe ſufficiat, illo interim non omiſſo † Decimũ
tertium maximè verborum effectum perpendi poſ
ſe in obligationibus verborum, quæ proficiſcitur
ex ſtipulationibus quę firmiſsimę ſunt omnium hu
manarum conuentionum & ſcribunt Cyn. & Bal.
in.l.ſi ex pretio C.ſi cer. petat. & tradũt communi-
2 ter ſcribentes in rubr. de verb. obligat. & † quę cum
illa arctiſsima ſolemnitate verborum precedentis
interrogationis, & ſubſequentis reſponſionis inuē-
tæ ſunt, ut eo pacto magis exprimeretur promit-
tētis cõſenſus, illiusq; animi deliberatio ac certitu
do ad ſe obligandum nunc arbitrioq; creditoris fu-
turi, vt per Caſtr. & Alex. in d. rubr. in penul. q. Soci.
num. 16. magisque communi ſcripturarum con-
ſenſu eſt receptum ut ibi teſtatur Ver. ſub nu. 130.
Nig. ſub num. 121. Galial. ſub num. 106. & Soci.
den. ſub num. 247. iuncta declaratione per nos ibi
3 tradita, tripliciq; funiculo, † ut inquit Rip. in d. ru
br. ſub num. 130. ſunt alligatæ, videlicet conſenſu,
ſolennitate uerborum, & præſentia partium. l. v. in
prin. & §. qui præſens de uerb. obligatio. & proptе-
rea ſunt omnibus contractibus ſolemniores; quia
4 eis nihil addi poteſt † præter id quod a lege ſtatu-
tum eſt, ut per Bal. in d. l. j. & facit tex. in. l. j. §. opus
nouum de oper. no. nunt. Decimusquartus effectus
5 † eſt acceptilationum in quibus ea eſt uerborum
uirtus, ut omni obligationi cuiusque generis ea ſit
in ſtipulationem deducta quæ aquiliana uocatur,
poſtea ea omnis obligatio uerborum acceptilatio-
ne ſubiecta tollatur; quæ tamen verbis ſolemnibus
6 † cõcipienda eſt. l. & uno. §. eius rei de acceptilat. §.
item per acceptilationem, & §. eſt autem inſtit. qui-
bus modis tollit. obligat. Decimusquintus eſt
7 † effectus uerborum in nouationibus ut in. l. ult. C.
de nouat. & in. l. j. & 2. & per tot. illum tit. ff. de no-
uatio. in quibus ea eſt uerborum uis, ut accedente
partium conſenſu tollatur prorſus omnis illa prior
obligatio, atque in poſteriorem transfundatur, d.
l. j. & 2. de nouatio. & ibi notat. per gloſ. & Do-
ctor. cuiuſque generationis ſit illa obligatio, ut ibi
dicitur & probatur in §. præterea inſtit. quib. mod.
8 tollit. obligat. Decimusſextus eſt effectus † in de-
legationibus debitorum pręſentium ac conſentien
tium delegari in quibus illa eſt uerborum efficacia,
ut a priore debitore in delegatum transferatur om
ne obligationis onus; ab illoq; exigi poſsit, quod a
priore debitore debebatur. l. j. & 3. C. de nouat. &
delegat. l. delegere. ff. eo tit. Decimusſeptimus eſt
9 effectus † in ſponſalibus & matrimonijs, in quibus
ſecũdum eccleſiam uerba ſunt neceſſaria, in ijs qui
loqui poſſunt ad contrahendam illam diuini hu-
manique iuris coniunctionem ac indiuiduam vitæ
conſuetudinem cap. tuæ ubi gloſ. & omnes notant
de ſponſal. iuncto §. 1. inſtit. de patr. poteſt. & l. j. de
rit. nupt. cum utrobique notat. tradunt. Doctor in
d. l. j. de uerb. obligat. in prin. dũ de muto ille tex. lo
quitur arguuntque contra illum text. in d. cap. tuæ
10 de ſponſal. Decimusoctauus eſt effectus † in teſta
mentis, propter expreſsionem nominis hæredum a
teſtatoribus faciendam, ore illorum proprio enun-
tiatiuè uel relatiuè, alioqui teſtamenta non ualent,
l. iubemus. C. de teſtam. cum ibi notat. per gloſ. &
Doct. in l. hæredes palàm in prin. ff. eo. tit. ubi pari
ter Doctor notant. Decimusnonus eſt effectus
11 in eiſdem teſtamentis ratione præteritionis uel
exhæredationis, quæ neceſſario uerbis exprimen-
da eſt, uel in perſona liberorum primi gradus, quæ
ſunt uel futuri eſſent in poteſtate teſtatoris ſi nati
eſſent iuxta. l. inter cætera de lib. & poſthum. inſti.
de exhæred. lib. in prin. §. j. & §. poſthumi, ut. l. poſt-
humus & l. poſthumi eo tit. uel etiam eorum qui li
12 cet ulterioris † ſint gradus poſſunt tamen nanciſci
primum gradum in poteſtate teſtatoris, uel quia in
defunctorum locum ſuccedendo iam nacti ſunt. l.
Gallus in prin. & §§. ſeq. uſque ad. §. nunc de lege
uelleia, & ab eo. §. uſque in fin. legis & l. poſthumo-
rum eo. tit. de lib. & poſthum. & §. poſthumorum
13 inſtit. de exhæred. liber. Vigeſimus eſt † generalis
ad omnes contractus, in quibus uerba debent pu-
rè, plenè, dilucide, ac latè concipi alioqui, patiun-
tur interpretationem contra eum qui illa protulit.
l. ueteribus de pact. cum ibi nota. a gloſ. & a Doct.
l. labeo de contrah. emptio. l. quidquid adſtringen
14 dæ de uerbor. obligatio. cum ſocijs, & ſunt † uerba
ad ſtabiliendum conſtituendumq; omnem contra-
ctum neceſſaria, quamuis ſoli obligationi quæ pro
greditur ex ſtipulatione nomen dederint, ut per Do
ctor. in rubr. de uerb. obligat. inſtit. de uerb. obliga.
in prin. & l. j. §. uerbis & l. obligamur de actio. &
15 obligatio. Vt enim ille ait, uerba † ligant ho-
mines taurorum cornua funes; cornu bos capitur,
uoce ligatur homo, ſecũdum gloſ. inſtit. de obligat.

in

in prin.ubi id not.communiter Doctor. & præſer-
tim Bello.ibi ſub num.27.ubi,& nos quandoq; di-
ximus,ſpec.in tit. de aduoc.§. utriuſque ſub nu.21.
16 Vigeſimusprimus † eſt effectus in iudicijs, reſpe-
ctu libellorum quia illorum ſuſtinendorum gra-
tia omnem patiuntur interpretationem.l. ſi quis in
tentione de iudic.l. ſed etſi poſſeſſori.§.item ſi iura-
uero,ubi inter cæteros Iaſ. de iureiur. idemq; Iaſ.in
l.quoties de uer.obligat.& ſupra diximus pleniusq;
17 dicemus infra lib.2.item † ratione rerum deſcribē-
darum in ipſis libellis.l. ſi in rem cū ibi nota. de rei
18 uendicat.cauſa actionum † in eiſdem proponenda
rum ut per gloſ.Ang.Iaſ. & alios inſtit. de actio. in
princ.quàmuis non ſit opus actionis non en. nun-
cupatim exprimere in libello ſecundum commu-
nem,de qua teſtatur Iaſ.in.§. omnium ſub nu. 165.
& in.§. ſed iſta ſub num.69. de actio. in not. Abb.
Fely.& alios in cap.examinata de iud.per omnes in
19 l.edita C.de eden.& in d.§. omniū,& gratia † clau-
ſularum in illis quoque apponendarum de quibus
per Ias.& alios in §.1.de actio.Doct. in cap. exami-
nata de iudic.& per Maran.de ord iudic.in tit. de li-
20 bell. oblat.ſub nu.9.cum plur.ſeq.Rurſus † in eiſdē
iudicijs occaſione poſitionum tranſmittendarum,
& reſponſionum illis faciendarum, quæ ubi puræ,
claræ dilucidæ ac ſimplices non fuerint interpreta
tionem patiuntur contra reſpondentes,ut per Bar.
& alios in.l.j.§. ſi quis ſimpliciter de uerb. obliga-
tio.& per practicum noſtrum Papiens.in forma ex-
cipiendi cōtra poſitiones, & nuncupatim deciſum
21 in foro noſtro habetur tam ex diſpoſitione † ſta-
tutorum Ticinenſium quàm nouarum conſtitutio
num in tit.de iudic.in.§.poſitionibus. Teſtium quo
22 que gratia † in iudicijs examinandorum quia in ijs
quæ per ſenſum corporis non percipiuntur etiam
nō interrogati niſi uerbis expreſſerint concludentē
cauſam eorum depoſitiones nihil concludunt,ſi ex-
preſſerint concludunt.l. qui teſtamento.§. ult. ubi
Bar.id docet de teſtam.l. ſolam.l. teſtium ubi Bal.
C.de teſt. & fuit doctrina ordinaria Innoc. in cap.
cum cauſam de teſti. Item reſpectu proteſtationū
23 † in iudicijs faciendarum in productionibus & ac-
ceptationibus inſtrumentorum quæ in iudicio pro
ducuntur de quibus per Fely.in cap. imputari col.
fin.de fid.inſtrumentorum & in cap.cum uenerabi
lis col.2.de exceptio. & per Ripam in cap. cum M.
24 Ferrarienſis ſub num.79. de cōſtit. Præterea † ſen-
tentiarum cauſa quæ in iudicijs proferuntur, quæ
uerbis certis,liquidis, ac claris expreſſę prolatæque
eſſe debent ut ualeant.§.curare inſtit.de actio.l hęc
ſententia quæ bona.C. de ſent.quæ ſin. cert.quātit.
proferunt.cap.licet cum gloſ.ſuper uerb.poſsideris
poſt princ.de probat.& cap. iuuenis cum gloſ.2.
poſt prin.de ſponſali. Inſuperq; conformes libello
25 † uerbis conuenientibus cum expreſſa petitione in
libello porrecta.l. ut fundus communi diuid. cap.
26 licet Hely. de ſim. Qui effectus eſt † magnus pro-
pter ſtatuta, quæ uolunt à duabus ſententijs con-
formibus licitum non eſſe appellare, uel de nullita
27 te dicere,ut hic Ticini & in nouis † conſtit.in.§. la-
ta de appellat. quæ licet præciſè non utantur uerbo
confirmibus, ſimilibus tamē in ſenſu utuntur quia
dicit quatenus prima ſententia confirmata fuerit.
28 Vigeſimus ſecundus effectus † verborū eſt in pro-
teſtationibus extraiudicialibus, in quibus per ver-
ba a nobis expreſſa conſeruamus nobis iura noſtra.
l.qui in aliena.§.ult. ubi gloſ. Bar. & alij de acqui.
hæredi. Bar.plenè in.l.non ſolum.§.morte de oper.
nou.nuntiat.Abb.Fely.Dec.Rip. & alij in cap.cum
M.Ferrar.de conſt. D. Alcia.plenè infra de uer. ſi-
gnifi. in.l.deteſtatio, pleniſsime omnium Anton.
Rub.in cumulatiſsima eius Repetit.d.§.morte, nos
diffuſe tractabimus in d.l.deteſtatio. Vigeſimuster
29 tius † effectus uerborū eſt in reſcriptis quia faciunt
uerba quibus concepta ſunt vt debeat attendi ſo-
lum,quod in illis expreſſum eſt, quicquid ſupplica-
tum fuerit. Abb.in cap.fin.de treug.& pac. in cap.
inter dilectos de fid.inſtr. Iaſ.in l.j. col.2. C. de di-
uerſ.reſcr.Fely.in cap.ſuper literis col.6. de reſcrip.
cū ſimil.quando tamen certa, preciſa,ac clara ſunt.
30 Vigeſimus quartus effectus eſt † in ſupplici libello
cuius uerba illam uim habent, ut ſi contingat dubi
tari ſuper diſpoſitione reſcripti faciant ut illud reci
piat interpretationem ab ijs, quæ in precibus ex-
preſſa ſunt Bal.in cap. inter dilectos in uer. cæterū
per illum tex.col.pen.de fid. inſtrum. Alex.in conſ.
84. col.3.ſub num.70.lib.1.Iaſ. in.l. iuſtitia col.2.
ſub num.10.de iuſt.& iur. Dec.in conſ.33. ubi plu-
31 ra citat in prin.cum ſim. Rurſusque † operentur ut
quæ in precibus expreſſa ſunt contra proferentem
irrefragabiliter probent l.cum precum ubi gloſ.1.
not.C.de lib.cauſ.ibiq; Bal.Saly. & alij notant Bal.
in.l.confeſſor col.pen. ſub num.44. de confeſſ. ubi
poſt Innoc.firmat talem confeſsionē probare con-
tra ſupplicantem abſente parte, adducitq; in hanc
ſententiam tex.in cap. cū uenerabilis de except.&
32 l.poſtquàm liti.C.de pact. Vigeſimusquintus † eſt
effectus in priuilegijs, in quibus tametſi ita uerba
intelligi debeant ut operentur, nihilominus quan-
to ſtrictius fieri poteſt, & ut minus quàm poſsibile
ſit offendant ius cōmune, intelligi debent.l.ſi quan
do.C.de inoff.teſtam.ubi Bal. & alij & dict. cap.ſi
Papa de priuileg.lib.6. cum ſocijs. Vigeſimusſex-
33 tus eſt effectus † in formalibus,ſeu ijs quæ formam
alicuius actus concernunt, quia adeo præciſi ſunt
effectus uerba, ut neq; alterari neque minui, ne-
que immutari poſsint,ſed diligenter obſeruari om
nino debeant ita ut nec per æquipollens impleri ua
leant.l.qui per ſalutem de iureiur.l. per hanc.C.de
numer. & actuar. lib. 12.l j.§. ſi quis ita de uerb.
obligat.l.i.§. ſi quis opus nouum de oper.no.nun-
tiat. Bal. in l.quoties,colum.1. C. de ſum. & legit.
hæred.l.diligenter mandat.cap.cum dilecta de re-
ſcrip.ubi latiſsime omnium Fely. Vigeſimusſepti-
34 mus † eſt in renuntiationibus in quibus is eſt uer-
borū effectus,ut non expreſſa neque futura ex eius
actus natura concipiāt.l.mater decedens de inoff.
teſtam.l.qui cum tutoribus &.l. cum aquiliana de
tranſact. Dec.in conſi.419.ſub num.9.& conſ.452.
ſub num.21.& conſ.460. ſub nume.3. alibique ſæ-
pius Cur.iun.cōſ.16.ſub nu.11. & Gozadi. in conſ.
35 42.ſub nu.20.ſed de ijs hactenus † qui plura enim
circa

circa hoc aliũdè quęrat.ſatis enim mibi ac ſuper eſt præter diligenter excuſſam ac pertractatam materiam illorum duorum poſtremorum caſuum Bart. Cæpol. plenius, ac copioſius, atque etiam vtilius quàm ipſe fecerit quindecim alios addidiſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Intellectus verborum & multiplex eius acceptio quo loci tractetur per Auctorem in hoc volumine.*

De intellectu verborum multipliciq; illius acceptione remiſsiuè.

C A P. XVIII.

1 VIderetur quoque † hic locus expoſcere vt aliquadiceremus circa verborum intellectom, multiplicemque intellectus acceptionem, & qui nã intellectus ſit recipiendus, & qui reijciendus, & quomodo verba intelligi deberent, verum quia commodius atque opportunius hæc omnia tractabuntur in lib. 5. in materia generalis interpretationis, ideo ijſce loco ſuo reſeruatis ab vlteriore eorum inueſtigatione hic abſtinebo.

S V M M A R I V M.

1 *Significare ſecundum Azon. nibil aliud eſſe quàm rem dem.nſtrare proprio illi t.ibuto nomine.*
2 *Significare verbum, latius accipi in hac materia cum non ſolum proprys, ſed etiam improprys abuſiuis & translatys conueniat.*
3 *Significationis verbum, quàm variè accipiatur in iure noſtro ex D. Alciato.*
4 *Significatio quid ſit ſecundum Bald.*
5 *Sed Baldi ſignificationis definitionem non deſeruire in hac materia quia funditus ſeparat verbi ſignificationem a re ipſa.*
6 *Significationem aliter definiri ab aurelio Dauide.*
7 *Significationis verbum finiri quoque aliter a Ioanne Brechæo.*
8 *Significare eſſe rem de qua quæſtio eſt repreſentare.*
9 *Significationis verbo de propria apud iuriſconſultos intelligi.*
10 *Significare quoque eſſe indicare, & prædicere aliquid venturum.*
11 *Significare quoque præter ſummum principis ſignificationis caput eſſe aliquid demonſtrare ac repræſentare.*
12 *Cõſignificare, eſſe cõfirmationis gratia cũ alio ſignificare.*
13 *Significandi verbo Veron. conſtituere quatuor concluſiones, vt. ſ. ſignificare nihil aliud ſit quàm propriè ac verè exprimere, notificare, vel deſignare, item.*
14 *Significatio ſit qualitas vocis propriè rem exprimens, & rurſus.*
15 *Significare eſſe ſecundum vulgus accipere, inſuperq;*
16 *Significationem, omnem vocis proprietatem eſſe.*
17 *Opinionum quæ in ſcriptis proferuntur vltima cenſentur approbata.*
18 *Significare ſecundum Odofred. eſſe rem demonſtrare*
19 *Significationem ſecundum Auctorem, eſſe rei mente, intellectuq; conceptæ, per verba affirmatiuæ vel negatiuæ orationis factam demonſtrationem ac notationẽ.*
20 *Iuriſconſultos ſex alias orationis partes præter nomen & verbum ſignificare intelligere.*
21 *Intellectus l. meorum l. pupillus. §. verbum l. vrbana §. pernoctare & l. inter illum de verb. ſignificat. l. alienationis §. fin. cum l. ſeq. & l. ſæpe ita l. cæterorum l. Marcellus & l. iudicaſſe eo ſit. & clem. 1. § nec ſuper de pæn.*

Quid ſit verborum ſignificatio.

C A P. XIX.

NVnc autem proprius ad materiã accedendo de tribus ſucceſsiuè diſſerendum eſt; quorum primum eſt, Quid ſit ſignificatio. Alterum, quomodo fiat. Poſtremum quis ſit eius finis, Quan-
1 tum ad primum, quid ſit ſigni-
ficatio; Azo in ſumma C. eo. & Accurſ hic ad fin. gloſ. in rubr. huius tit. ſignificare inquiunt, nihil aliud eſſe quàm rem demonſtrare proprio illi attri-
2 buto nomine. Verum † vt ijdem definitores rectè perpendunt verbum ſignificare & illius coniugatũ ſignificatio, latius, fuſiusque in præſenti materia accipitur quia non ſolum proprijs vocabulis, ſed etiam abuſiuis, improprijs, generalibus, & tranſlatitijs plerumque ntamnr: vt docet D. Alcia. de verb. ſignificat. lib. 1. poſt prin. & in rubr. buius tit. in prin. & ſupra diximus, & infra dicemus ſuis locis, & probat Aurel. de verb. ſignif. cap. 2. poſt
3 prin. & ideo inquit † D. Alcia in rubr. huius tit. ſub fin. ſuper uerbo ſignificatione; varijs modis aſſumi in iure noſtro ſignificationem. Nunc babito reſpectu ad proferentem, vt ſi uir. imperitus ſit craſſa minerua verba accipiantur. Nunc conſiderata perſona eius ad quem verba diriguntur: plerunque & ſecundum naturam eius rei, de qua ſermo babetur vel quæ in contractu deducitur, accipiturq; huiuſmodi declaratio etiamſi præciſa, indefinita, generaliaq; uerba ſint, quoniam nihil impedit quin ad habilem ueriſimilemq; caſum retrahantur, & boni uiri arbitratu intelligantur, qui conſuetudini loquentis multum tribuit, ex proximis clauſulis mentem coniectabit, quandoq; & diſtantium rationem ducet, interpretabimurque ut cum effectu prolata ſint, vt ſecundum dubium, ordinem impartent, ut actus potius ſuſtineatur, quàm pereat, ut non ſuperuacua ſint; ſed aliquid operentur, vt in potiorẽ ſenſum diſponant, ut ad ampliationem, inducta nõ diminuant, ad liberationem non obligent, ad fauorem non noceant, ut naturalẽ ſenſum potius, quàm ciuilem admittant, ut ſimpliciter prolata, propria vice officio ſuo fungantur, vt ad id quod principaliter

ter geſtum eſt, potius referantur, quàm ad acceſſo-
ria, vel demonſtratiua; vt captioſa non proſint, vt
clara non ofuſcentur, vt ſuperflua non noceant, vt
mitiora, velint odioſa abhorreant, poſsibilia indu-
cant, & ad maiora expreſsis non trahantur. Bal. ve-
4 rò † in rubr. C. de verb. ſignificat. in prin. ſignifica-
tio eſt, inquit, proprius ſenſus dictionis, ab intelle-
ctu vel ſtatuto legislatoris attributus. Auctoritas
enim inuentoris, vel legislatoris, dedit vera & pro-
pria ſignificata vocabulis. ut ff. eo. l. liberorum, non
tamen ſemper ad ſtrictam ſignificationem recur-
rendum eſt, nam quandoque dilatatur ſeu extendi-
tur, quandoque coarctatur ſeu reſtringitur, & iſta
non dicitur ſignificatio, ſed interpretatio, ut ff. de
leg. iij. l. non aliter. §. 1. & de excuſat. tut. l. ſcire opor
tet. §. ſed & ſi maximè. Sed † hanc Bald. definitio-
5 nem minus adhuc ſignificationi accedere, ut hic
de ſignificatione agitur, & in prædictis rubricis ait
Aurel. hic cap. 2. poſt prin. ſiquidem Bald. inter fi-
niendum funditus a re abſtrahat verbi ſignificatio-
nem, cum tamen iuriſc. conſideret ſignificationem,
ducta ad res relatione, vt ex rubr. hic & in. c. inſcri-
ptione facile deſcerni poteſt, & ſupra in præcedenti
capite latius oſtendimus. Eſt inſuper aduertẽdum
Bal. reſtringere in eius definitione veras & proprias
vocum ſignificationes ad ſolam. I. C. auctoritatem
cum tamen & alijs modis propria verborum ſigni-
ficatio habeatur ut apud Bar. in. l. omnes populi in
4. quæſt. 6. princip. q. ſub num. 59. & D. Alcia. de
verb. ſignificat. lib. 1. in princ. & nos infra latè doce
binus cap. 4. Quamobrem † idem Aurel. d. cap. 2.
6 eius tracta. de verb. ſignificat. ſub nu. 2. aliter ſigni-
ficationem definit hunc in modum. Significatio
eſt, inquit, rei cuiuſpiam, extra ipſum quod ſignifi-
cat demonſtratio, ſiue repreſentatio; & verbi ſigni-
ficatio, ait, eſt rei alicuius præter ipſum uerbum ſi-
gnificans repræſentatio, ſeu demonſtratio, quippe
verbum non modum ſe oſtendit, quin inſuper rem
quampiam demonſtrat, exempli cauſa vox homo
ſemet vocem edit; & ipſam rem exprimit, quæ ho-
mo eſt, quamobrem rectè ſignificare dicitur, hoc
eſt rei ſignum facere, ſignum enim & rem ſignatam
diſtingui nemo eſt qui neſciat l. ſed ſi accepto de iu-
re fiſci auct dos data. C. de donat. ante nupt Io. au-
7 tem Brechæ. Turon. † in rubr. huius tit. ſub nu. 24.
ſic decernit. Quia verba ipſis rebus inquit ſignifi-
candis inuenta ſunt, oportet ipſum ſignificare, id
eſſe, quod rei ipſius eſſentiam veluti picta quadam
in tabella ακριβῶς exprimit ac ponit ob oculos;
8 ſignificare igitur eſt † rem de qua quæſtio eſt repræ
ſentare ſed id quidem uarijs modis, modo ſtrictius,
modo latius, nunc propriè, nunc autem impropriè
καταχρηστικῶς ſignificatur ac ſecundũ ſubiectam ma
teriam vt in. l. certum ſi cert. petat. Fely. in cap. 1.
9 de ſum. trin. Alcia. in d. l. certum. Iam verò † quan-
doque de uerbi ſignificatione inter iuriſconſultos
agitur, de propria ſolet intelligi niſi aliter teſtatorẽ
ſenſiſſe deprehendamus, vt ſi Titius veſtẽ legauerit
de ueſte nundum texta ſenſiſſe non putandum eſt,
niſi quoque non textam nuncupatis, & expreſsis ver
bis adiecerit, ſic qui libros ſuos alicui ſtudioſo le-
gauit, chartas puras legaſſe non cenſebitur. Qui &
chartas puras, & libros ſcriptos aut typis excuſſos
ſimul in ſcrinijs haberet reconditos, hoc eſt in. l. li-
brorum. §. quod tamen Caſsius de leg. 3. eſt etiam
10 ſignificare † aliquando iudicare & prædicare ali-
quid uenturum, vt cum dicimus de ſignis pluuiam
vel uentos vel quid aliud ſignificantibus, Cicer. in
orat. pro ſex. Roſ. Ameri. Anſeribus inquit cibaria
publicè locantur, & canes aluntur in capitolio, vt ſi
gnificent ſi fures venerint & fures internoſcere non
11 poſſunt, ſignificant tamen &c. Sed † & ſignifica-
re præter ſummum principis ſignificationis caput,
eſt aliquid demonſtrare ac repræſentare qua ratio-
ne dicuntur verba conſignificare, quando preter ip
ſorum uerborum naturam & actum tempus etiam
verbi indicant. l. in dilectis. §. ſi extraneus 1 de noxal.
12 actio. dicitur etiam † conſignificare uerbũ quan-
do confirmationis gratia cum alio ſignificat ut l.
Aurelius. §. teſtamento de liberat. legat. Quatuor
alias addit definitiones Bar. Veron. in rubr. huius
13 tit. ſub nu. 105. cum ſeq. quarũ prima eſt, † quod
ſignificare nihil aliud ſit, quàm propriè & uerè ex-
primere, notificare, uel deſignare, quia impropria
locutio non dicitur ſignificatio, Bald. in d. l. liberti
libertæque col. 2. ad fin. C. de oper. libert. Altera
14 eſt † quod ſignificatio nihil eſt aliud, quàm quali-
tas uocis propriè rem exprimens Bal. in. l. non ſine
15 C. de bon. quæ liber. Tertia eſt † quod ſignificare
eſt etiam vt vulgus accipit & nota. in l. librorum
§. quod tamen Caſsius de leg. 3. & l. Labeo de ſupel
lect. legat. ſed hanc inſpecto iure communi dicit
abuſiuam & improprium; reſpectu verò commu-
nis vſus loquendi aſſerit eſſe propriam, d. l. Labeo
16 & d. §. quod tamen Caſsius. Poſtrema eſt † vt om-
nis proprietas uocis ſit ſignificatio, vt dicit Bald. in
d. l. liberti libertæq;. qui ſubdit dictam proprieta-
tem naſci ex auctoritate iuriſprudentium, vel le-
gislatoris, vel ex rationabili intellectu, ut d. §. quod
tamen Caſsius. d. l. Labeo, & l. non aliter de leg. 3.
ac l. liberorum in fin. infra eo. tit. & cum hac ſenten
17 tia videtur ille tranſire, quia † in opinionibus ſcri-
ptis ultima cenſetur eſſe approbata gloſ. in l. qui fi-
lium. §. Sabinus in ver. & alia ad ſenat. trebell. Iaſ. in
l. pacta nouiſsima ſub nu. 8. C. de pact. & in l. pla-
18 cuit ſub num. 6. C. de iud. Odofred. autem † in
rubr. huius tit. cæteris generalius ac ſimplicius ait
ſignificare propriè eſſe rem demonſtrare. Sed va-
ga nimis atque incerta fallaxq; eſt huiuſmodi fini-
tio, quandoquidem, & digito poſſet fieri demõſtra
tio, ut per Doct. in l. certum ſi cert. pet. quę eſt om-
ni alia certior, quæ tamen uerbi non eſſet ſignifica-
tio, & ideo ut definitio quæ cum ſuo definito non
conuertatur eminus ablegand a eſt l. j §. 1. de dol.
Bar. & alij in. l. j. de teſtam. & alibi ſæpè. Quamobrẽ
19 ſic ego opinarer conſtituendam eſſe in hoc nego-
cio, vt ſignificatio, de qua in preſentia agimus re-
tentis terminis ſuppoſitis in proximè præcedenti-
bus, ſit rei mente, intellectuq; conceptæ, per verba
affirmatiuæ, vel negatiuæ orationis facta de-
monſtratio, ac notatio. Cum enim ſupra docueri-
mus, verba non conſiderari in præſenti materia
prout

prout per ſe ſunt, ſimplices dictiones, ac uoces ſed prout in oratione affirmatiua vel negatiua enunciantur ad ſignificandum mentis noſtræ conceptũ vel meditationem, ſic & ſignificatio in uerbis conſiderari non aliter debet, quàm prout in oratione
10 poſita ſunt. & hinc eſt † q́p iuriſconſulti ſex alias orationis partes præter nomen & verbum, ſignificare intelligunt vt voluit Bal. in d. l. liberti libertæq; col. 2. C. de oper. libert. quia & ipſa in oratione poſita circa res demonſtrandas atq; exprimendas cum verbis & nominibus officio ſuo funguntur. Hominum & verborum ſignificationes vel ampliando, vel reſtringendo, vel moderando, aut aliquando pro earum natura temperando nullo conſtituto diſcrimine quantum ad generalem ſignificationem, inter nomina adiectiua, ac ſubſtantiua, ac modis verborum ſed prorſus relictis iſtius modi ſubtilioribus differentijs, Dialecticis, ac Grammaticis vt obſeruauit Aurel. de verb. ſignificat. cap. 2. ſub nu. 6. quamuis non ita extricet hanc difficultatem vt nos fecimus ſed ita inuoluatur ſubtilitatibus Dialecticorum ut non ſatis commodi pro rei utilitate ſe
11 expediat, & ita † intelligendum eſt quod de pronomine meorum & tuorum in. l. meorum, & pronomine ſuum in. l. pupillus. §. verba ſuum, de participio in. l. mouentium, de præpoſitione in. l. vrbana. §. pernoctare. de aduerbio in. l. inter illũ inſ. eo. habetur de interiectione in clem. j. §. nec ſuper, de pœnis de comunctione in l. alienationis. §. fin. cum. l. ſeq. & l. ſæpe ita in eo. de adiectiuis in l. poteſt, & in l. cœterorum eo. tit. & de alijs modis præter indicatiuum in. l. Marcellus, & in. l. iudicaſſe eo tit.

S V M M A R I V M.

1 *Significationem fieri ex coniunctione nominum, ac uerborum, aliarumque orationis partium ad aliquid affirmatiue, vel negatiuè pronuntiandum, & num. 3.*
2 *Significationem verborum duplicem eſſe, vnam verborum ſimplicium, alteram orationum.*
4 *Significationi inducendæ neceſſarium fore, vt coniuncta ſint nomina verbis.*

Quomodo fiat ſignificatio verborum.

C A P. XX.

QVantum ad ſecundum membrũ quomodo ſignificario fiat, di-
1 cendum eſt † illam fieri, quantum ad præſentem materiam ſpectat ex coniunctione nominum & verborum, aliarumque orationis partium, prout res poſtulat, id affirmatiuè, uel negatiuè enuntiandam rei quam exprimimus mente, animoq́; conceptam
2 imaginem, vel ſimilitudinem. Tametſi † enim duplex ſit verborum ſignificatio, una verborum ſimplicium, altera orationum, vt ex Ariſtote. lib. 1. de enuntiat. habetur, & utraq; ex coniunctione fiat vt declarat Sauido. ſupra citato cap. 3. ex Plato. in lib. de ſcientia, & in lib. de ente, vocabulorum, ſ. ex compactione literarum, & ſyllabarum, & orationum, ex coniunctione verborum, & nominũ prout ſupradictum eſt, & colligitur ex Priſcia. lib. 17. circa prin. & Fab. lib. 1. cap. quo differit. Quemadmodum prima elementa tradenda ſint, ex Boetio ad Ariſto. d. lib. 1. de enuntiatione. Nihilominus
3 † quantum ad rem noſtram attinet, ſola attendenda eſt ſignificatio, quæ ex copulatione nominum, & verborum ſit, aliarũque orationis partium prout res poſcit. Dixi autem nominum, & verborum
4 † quia ex ſola nominum adiunctione; vel verborum tantũ connexione, vel aliarum orationis partium coactione ſolum, non poteſt reſultare iſta verborum ſignificatio, ſed oportet vt permixta ſint nomina uerbis. Nam ſi dixero tantũ Lucio, Sempronio, Mæuio, vel lego, ſubſtituo, relinquo vel domum pupillariter fundum, per fideicomiſſum, nihil ago, nec aliquid ſignifico, quia nulla poteſt ex eiuſmodi dictionum conductione, conceptus mentis meæ reſultare expreſsio, vel demonſtratio; ſed ſi dixero; Lucio lego domũ, Sempronio ſubſtituo pupillariter, Mæuio fundum relinquo per fideicommiſſum, clara reſurget conceptæ animo meo meditationis expreſsio, ac demonſtratio tam ex verbis diſponentibus, quàm ex reipſa diſpoſita, vt per Bal. in rubr. C. eo. & per Veron. in rubr. huius tit. ſub num. 13. & docet utraque huius tituli inſcriptio tam hic, quàm in codice & ſupra diximus in præcedentibus, dum declarauimus quomodo verba, & res in hoc tractatu capiantur.

S V M M A R I V M.

1 *Significationis finem nihil eſſe aliud quàm verbis exprimere rem a nobis mente conceptam.*
2 *Verbis malè euenire ubi rem non ſequatur.*
3 *Res cum animum occupant verba pariter ambire.*
4 *Verba inuenta eſſe ad hominis voluntatem exprimendam.*
5 *Mentem prædominari verbis, latè & appoſitè.*
6 *Comendatur tex in can. Marchion & Baſilides. 1. q. 1.*
7 *In contractibus ſtrictam fieri interpretationem.*
8 *In contractibus mentem prædominari verbis.*
9 *In vltimus voluntatibus mentem verbis præferri.*
10 *Mentem tacitam equè ac expreſſam ſeruari.*
11 *Mentem teſtatoris magis attendi, quam vnitatem ſermonis.*
12 *Mentem teſtatoris in fideicomiſsis quibuſque uerbis expreſſam attendi plenè ac vtiliter.*
13 *Fideicomiſſum uerbis enuntiatiuis induci.*
14 *Fideicomiſſum importari etiam per tacitam uoluntatem ex coniecturis collectam ex communi opinione.*
15 *Voluntas teſtatoris quomodocunque in fideicomiſsis habeatur attenditur.*
16 *Generale eſſe ut in quaque diſpoſitione uerba ancillentur menti.*
17 *Etiam ſi ſequatur annullatio actus.*
18 *Mentem eſſe uerborum radicem & eius ſubſtantiam primam.*
19 *Linguã cedere cordi ac ſub iugo mentis verba conſiſtere.*

Cice-

20 *Ciceronis uerba ad oſtendendum uerba debere ſenſui cedere.*
21 *Eſopi mithologi locus in uerbi cauillo.*
22 *Eiuſdem Ciceronis in eandem ſententiam uerba.*

Quis ſit uerborum ſignificationis finis.

CAP. XXI.

TErtiæ uerò partis, quæ continet
qui ſit uerborum ſignificationis
finis, ſic facienda eſt reſolutio.
1 † ut finis ſignificationis nihil aliud ſit quã uerbis exprimere rem
à nobis mente conceptam, animoq; & intellectu hauſtã, quod
ſenſiſſe uidetur Bal. in l. non, ſine C. de bon. quę liber. dum dixit ſignificationem eſſe qualitatem uo
cis propriè rem exprimentem, & finem ſignificatio
nis eſſe rem exprimere, idem Bal. in l. ſi non conui-
tij. C. de iniur. cum uerba ideo recepta eſſe ait ut cõ
ceptum animi homines aperirent proferrentq; quã
Bal. aſſertionem refert Veron. in rubr. huius tit. ſub
num. 106. ſeq. D. Alcia. & Brech. in rub. huius tit.
in prin. & Aurel. in eius tract. huius tit. cep. 4. poſt
princ. & propterea dicere ſolitũ fuiſſe legimus Pol-
2 lionem; malè uerbis † euenire ubi rem non ſequan-
tur. Albutiuum uerò declamatorẽ illud familiare
3 habuiſſe; cum † res animum occupãt, uerba pariter
ambiunt, & ideo apud iuris Auctores proditum eſt
4 uerba inuenta eſſe † ad uoluntatem exprimendam
qua & ipſa res eſt, ut ſupra diximus in primo capite
& propterea inquit Ariſtotel. libr. polit. capitul.
ij. Iacob. Fabr. interprete, ſermo ad hoc nobis datus
eſt ut oſtendamus utilitatem ac damnum, & Cicer.
pro Cæcinna, cuius auctoritatem paulo infra latius
deducemus, uerba reperta inquit ſunt non quę im-
pedirent, ſed quæ uoluntatem indicarent, & D. Au
guſtinus in enchiridio, utique uerba, ait, propterea
inſtituta ſunt, non ut per ea ſe inuicem homines fal
lant, ſed ut eis quiſque in alterius notitiam cogita-
tiones ſuas proferat, at iuriſcon. in l. Labeo de ſupel.
legat. Quorſum inquit ſunt nomina niſi aut demon
ſtrant uoluntatem dicentis; & in l. iij. de reb. dub.
itaq; ait quo aliud dicit quã uult neq; dicit quod
uox ſignificat quia non uult; neque id quod vult,
quia non loquitur. Innoc. autem in cap. ueniens de,
uerb. ſignificat. Anima, inquit, organo uocis ſuam
exprimit uoluntatem. Accurſ. uerò in l. nam & ip-
ſum de iuſt. & iur. uoce, inquit, exprimitur cordis in
tentio. Quamobrem debent ſemper uerba menti
ac uolũtati deſeruire & ancillari cap. intelligẽtia de
uerb. ſignifi. cap. is autem 22. q. 2. cap. humanæ au-
res 22. q. 5 cap. ſedulo 38. diſtinc. ubi dicitur ita pręponendas eſſe uerbis ſententias, ut præfertur ani-
mus corpori, cũ ſim. ad hoc per Cur. ſen. in conſi.
4. col. 2. ſub num. j. & à Iaſ. in d. l. iij. C. de liber. præ-
ter. uetuſq; † eſt iuriſprudentiũ aſſertio, mentẽ præ
5 dominari debere uerbis l. cũ proponebatur de leg.
2. l. Pamphilo in prin. de leg. 3. l. unum ex familia. §.
fin. de leg. 3. quem tex. multum commendat Soc. in
conſ. 42. col. 7. uol. 1. l. iij. C. de lib. præter. ubi habe-
tur nunquam proprietatem ita attendendam eſſe
ut melior ſit ſenſu, l. hęredes mei. §. cum ita ubi om
nes notant ad ſenat. Treb. & latiſsimè omniũ Zanc.
ibi qui per 3. col. inſiſtit à num. 133. uſque ad num.
140. qui addit pulcherimum tex. in l. cum de lanio
nis. §. aſinam, ibi optimum ergo eſſe Pædius ait, de
fun. inſtruc. & inſtrum. legat. ad oſtendendũ quod
mens principem locum teneat ut etiam dicitur in
l. in conditionibus primum locum de condi. & de
6 mon. ſed illo non eſt † inferior tex. in can. Marchion
& Baſilides. 1. q. 1. ubi D. Hieronimus: Nec pu-
tamus, inquit, eſſe in uerbis ſcripturarum euange-
lium ſed in ſenſu, non in ſuperficie ſed in medulla,
non in ſermonum folijs ſed in radice rationis & plu
ra in hanc rem congerit Soci. iun. in conſ. 85. col. 2.
ſub num. 6. conſil. 98. ſub num. 7. uol. 1. & latius in
conſi. 167. ſub num. 5. & 6. uol. 2. Iaſ. in con. 41. col.
2. ſub nu. 1. Cur. iun. in conſ. 121. ante nu. 12. ideo-
7 que † in contractibus quamuis regulariter ſtricta
fiat interpretatio, & niſi quid uerbis exprimatur cẽ
ſeatur omiſſum l. quicquid adſtringendæ de uerb.
obliga. & l. ueteribus de pact. nihilominus etiam in
8 contractibus mens † prædominatur l. ſi in uenditio-
ne com. prædio. l. ita ſtipulatus. §. item ſi quis ita de
uerb. obligat. in uer. ex ſententia contrahentium l.
ſemper in ſtipulationibus de reg. iur. Iaſ. in l. in con
uentionalibus de uerb. obligatio. 2. not. & plenius
in l. ſi tibi pecuniã in primo notab. & pulchrè Soci.
in 3. Cagnol. in l. minum ad fin. ſi cer. pet. Dec. in cõſ.
407. col. 3. ad fin. & 4. in princ. ſub num. 7. glo. in l.
Blanditus C. de fideiuſ. & eſt tex. in l. ſed Celſus. §. 1.
de contrah. emp. & in l. Diuus. §. itẽ ſenatus. uerſ.
9 & quanti de falſ. In ultimis autem uolũtatibus † res
non habet difficultatem quia mens teſtantis totum
facit, & omnium eſt regina l. ex facto. §. rerum ubi
Bar. & alij de hæred. inſtit. & primum locum obti-
net l. in conditionibus de conditio. & demonſtr. &
10 ita obſeruatur tacita uoluntas ut expreſſa † l. cũ res
ubi Iaſ. in 6. notab. de leg. 1. & magis attenditur uo-
11 luntas † teſtatoris quam unitas ſermonis, & quàm
natura collectiuæ l. in teſtamento C. de teſtam. mil.
d. l. cum auus ubi Soci. ſub num. 54 & hoc maximè
12 obtinet in materia fideicommiſſorum † quæ adeo
fundata eſt in uoluntate defuncti, ut quibuſq; uer-
bis, coniecturis ſeu præſumptionibus poſsit appare
re ſufficiat Alex. in conſ. 100. ſub num. 5. col. 4. Iaſo.
in conſ. 154. col. pen. lib. 4. ſequitur Zanc. in d. l. hæ-
redes mei. §. cum ita ſub. num. 153. ad Trebell. qui
addit tres ualde not. tex. in hanc ſententiã in l. fidei-
commiſſa. §. hæc uerba de leg. 3. in l. pen. §. fin. de le.
2. in l. ſi ſponſus §. ſi quis rogatus de donat. inter ui.
& uxor. Marzar. in conſi. 5. pag. 44. uer. hinc etiam
& in conſi. 6. pag. 53. uer. hinc etiam Alex. quibus in
13 locis alios in hanc ſententiam citat, & ideo † uerbis
enuntiatiuis fideicomiſſaria uoluntas inducitur l.
Pamphilo. §. hæc uerba ubi Bar. per illum tex. de le.
3. & d. l. fideicomiſſa. §. hæc uerba cod. titu. & alijs
quibuſcunque l. etiam hoc modo & l. eo modo de
leg. 1. & non ſolum expreſſa ſed etiam tacita uolun
14 tate † quæ ex coniecturis colligitur l. cum propone
retur

retur de legat.2. l. qui ſolidum. §.1.cod.tit. Barto.
in l. Imperator de lega. 2. & eſt communis opinio
ut per Pariſ.in conſil.92.ſub nume.15.lib.2.Socin.
iun.in conſ.181.nume.20.lib.2. & alibi ſæpe Rimi.
in conſil.135.ſub num.30.lib.2. Iaſo.in d.l.cum res
in 6.not.ſub nume.6. de legat. 1.ita ut quomodo-
15 cunque in fideicommiſsis uoluntas † diſponentis
habeatur illa ſit attendenda potius quàm uerba, d.
l.iij.§.conditio de adimi.leg.l. cum uirum ubi Bald.
C.de fideicomiſ. Dec.in conſil.227.num. 8. & 9. &
455.ſub num.14.Bero. conſ.84.ſub nume.16.libr.
2.& præſertim quando ſequitur ex eo quod eſt ex-
preſſum Dec.in conſ.465. ſub num. 15. & genera-
16 le † eſt in quacunque diſpoſitione ut uerba ancil-
lentur menti ac uoluntati propter quam exprimen
da ſunt inducta latè D. Alcia.in 2.& 3.lib.de uer.
ſignificat.Andr. Tiraq.in l.ſi unquam C.de reuoca.
donat. in uer. libertis ſub numer. 5. cum ſeq. Ca-
gnol.in l.ſemper in obſcuris ſub num.5. de reg.iur.
17 etiam ſi ſequatur annullatio † actus Craue.in conſ.
296.colum.4. ſub num.2.uer. quarto per illam &
Ripa in d.l. hæredes mei.§.cum ita ſub numer.32.
ad ſenat.Trebell.ut enim ſcripſit Bald.in cap.man-
18 datum col.1.de reſcrip. mens eſt † radix uerborum
& eius ſubſtantia prima, cotq; eſt imperator lin-
guæ, & tanquam mancipium illam habet ſub ſua
19 iuriſdictione † & ideo lingua cedit cordi, ac ſub in-
go mentis uerba conſiſtunt, tanquam ſub ſuo pro-
prio originali. Verum quia Andr. Tiraqu. in d. l. ſi
unquam in uer.libertis ſub num. 49. & Cagnol.in
l.quoties nihil de reg.iu. ac Zanc.in d.§.cum ita ſub
d. numero 133. referunt nonnulla uerba Cicero-
nis in Oratio.pro Aul.Cecinna, quæ multum faciũt
ad reſolutionem iſtius ultimæ partis, ideo tantorũ
patrum ueſtigia imitatus, illa retuliſſe non grana-
bor, cum mihi ex profeſſo diſſerendum ſit ea dare,
20 quam ipſi aliter attigerũt. Dubium nõ eſt † inquit,
quin neque uerborum tanta copia ſit, nõ modo in
noſtra lingua, quæ dicitur eſſe inopis, ſed ne in aliis
quidem ullas res, ut omnes ſuis, ac proprijs uoca-
bulis nominentur, neque uero quicquam opus ſit
uerbis, cum ea res, cuius cauſa uerba quæſita ſint
intelligantur. Quæ lex, quod ſenatuſconſultũ, quod
magiſtratus edictum, quod fœdus, aut pactio, quod
ut ad priuatas res redeam, teſtamentum, quæ iudi-
cia, quæ ſtipulationes, aut pacti & conuenti formu
lam non infirmari, aut conuelli poteſt ſi ad uerba
rem deflectere uelimus, conſilium autem eorum,
qui ſcripſerunt, & rationem & auctoritatem relin-
quemus? ſermo herculè familiaris & quotidianus
non cohærebit, ſi uerba inter nos aucupabimur: de-
nique imperium domeſticum nullum erit, ſi ſeruu-
lis hoc noſtris conceſſerimus, ut ad uerba nobis o-
bediant, & non ad id quod ex uerbis intelligi poſ-
21 ſit obtemperent, hæc ille. Quod † ultimum in men
tem reuocat Aeſopi illius Michologi Phrigij iocũ
quem refert D. Alcia.li.4. huius tit. de ſeruo qui ſi-
mulans dominis iuſſis parere unicam lentem emit,
cum dominus ſimpliciter lentem emi mandaſſet,
22 & Paulo inferius ſubdit Cicero, † quid eſt Piſo? pla
cet tibi pugnare uerbis? placet cauſam iuris & æqui
tatis, & non noſtræ poſſeſsionis, ſed omnino poſſeſ
ſionum omnium, conſtituere in uerbo? ego quod
mihi uideretur à maioribus factitatum, quod ho-
rum auctoritate quibus iudicandum eſt, dignum
eſſet oſtendi, id uerum, id æquum, id omnibus uti-
le eſſe ſpectari quo conſilio, & qua ſententia, non
quibus quidem uerbis eſſet actum. Tu me ad uer-
bum uocas; non ante uenio quàm recuſato, nego
oportere, nego obtinere poſſe, nego ullam rem eſ-
ſe, quæ aut comprehendi ſatis, aut caueri, aut exci-
pi poſsit, ſi aut præterito aliquo uerbo, aut ambi-
guè poſito, ſententia & re cognita non id quod in-
telligitur, ſed id qđ dicitur ualebit. Hactenus ille.

SVMMARIVM.

1 *Verba menti cedere, ubi de mente ex impropria ſaltem verborum ſignificatione conſtat.*
2 *Hieronimi Tornielli opinio refertur ac comendatur.*
3 *Fideicomiſſum importari ex ſola uoluntate teſtatoris etiam ſi uerba illud non importent.*
Ex eiuſdem Tornielli ſententia.
4 *Doctrinas Alex. & Iaſo.in l.iij.C.de lib.præter. appellari pernicioſas & ſine iuſtitia atque æquitate a Fortunio Garcia Hiſpano.*
5 *Pleroſque referri qui iam Torniello ac Garciæ ſentiant contra Iaſonem & Alex. ac cæteros.*
6 *Fideicomiſſariam ſubſtitutionem uerificari etiam ſi uerba omnino deficiant.*
7 *Auctorem conciliare communem cæterorum ſententiam cum opinione Tornielli.*
8 *Tex. in l. unum ex familia §. ſi omiſſa de leg.2. eiuſq; auctor Papinianus commendatur.*
9 *Coniecturã quæ elicitur ex eo quod eſt expreſſum ſtari oportere.*
10 *Non repugnare inter ſe ſupra relatas ſententias ubi quod de coniecturata uoluntate dicitur, intelligatur de ea quæ elicitur ab eo quod eſt expreſſum.*

Tacita uoluntas Defuncti ut producat effectum requirat ſaltem concurſum improprię ſignificationis uerborum.

CAP. XXII.

1 HAec tamen omnia † quæ hactenus dicta ſunt, intellexere maiores noſtri uera eſſe, ubi mens, uoluntas, ſeu ſentẽtia diſponẽtis ex impropria ſaltem uerborum ſignificatione percipitur, ſecus ubi neque propria, neque impropria ſignificatio ſuffragaretur quia tunc uerbis ſtãdum eſſet, neque mens primas teneret, Alex.& Iaſ.in d.l. iij.in 2.limitatione C.de liber.preter.Bal.& Imo.in l.quidam cum filium de hær.inſtit.Bar.in l.in ambiguo de reb.dub. dum reſpondet ad l.non aliter de leg.3.glo.in l.cum uirum ubi & Saly.in fin.C. de fideicom.quibus placuit, ſolam teſtatoris uoluntatẽ attendendam eſſe cui uerba deſeruiunt, & coniecturæ, ex quibus illa uoluntas elicitur, quæ ſint de-

ſumptæ

ſumpte ex uerbis expreſsis teſtamenti quod tradi-
dit & Gozad. in conſ. 89. ad fin. num. 5. poſt Bal. in
l. ſi pater q. 4. C. de inſtit. & ſubſtit. & Soci. in d. l.
hæredes mei §. cum ita, poteſt addi Cur. ſen. in conſ.
45. col. 11. poſt princ. ſub num. 20. ubi nuncupatim
hanc declarationem ad iſtam concluſionem ſupra
2 firmatam probat. Sed aduertendum eſt † quia D.
Torniel. aliàs uenerandæ memoriæ collega & com
pater meus obſeruandus in d. l. hæredes mei. §. cum
ita ſub num 22. ad ſenat. Trebell. uerſ. circa primũ,
affirmat, legem hoc induxiſſe ſpecialiter ut ſola uo-
3 luntas ſufficiat † in fideicomiſsis ad inducendum
fideicommiſſum, quamuis uerba illam nullo modo
ſignificent ut ibi per eu n qui ad hoc perpendit illũ
tex. cuius ſententiæ uidetur fuiſſe Fortu. Garci. in l.
Gallus. §. & quid ſi tantum ſub nume. 107. ubi ait,
4 doctrinas moderniorum † uidelicet Alex. & Iaſo.
in d. l. 3. C. de lib. preter. non uideri æquitatem, ne-
que iuſtitiam habere, pernicioſeque illas poni, dũ
uolunt, quòd quando uerba propriè, uel impropriè
non exprimunt uoluntatem, quam dicimus. fuiſſe
teſtatoris, non debeat illa attendi, ut per illum ibi
doctè ſanè & ſubtiliter, quæ ſententię nouiſsimè pla
5 cuit † Marzar. in conſi. 4. car. 35. uerſ. & ſecundum
præmiſſa in conſil. 5. car. 44. uerſ. bene etiam Alex.
& in conſi. 6. car. 53. pro eademque faciunt, quæ
ſcribit Benedict. in cap. Rainutius de teſtamen. in
glo. in uerſ. eidem impuberi ſub num. 18. & in q. de
matrimonio in princ. de attendenda uoluntate lo-
quentis & ſcribentis contra ſonum uerborum &
corticem ſcripturæ eiuſdem quoque opinionia ui-
detur fuiſſe idem Marzar. in conſi. 4. car. 33. uerſ. ſe-
cunda uerò ratio ſua, ubi ait contrariam opinionẽ
6 minus defendi poſſe, quia † licet uidere in infinitis
iuribus, ſubſtitutionem fideicommiſſariam uerifi-
cari etiam ſi uerba omnino deficiant; ut in l. unum
ex familia. §. fin. de legat. 2. & in d. l. hæredes mei. §.
cum ita ad ſenat. Trebell. cum multis ſimil. quę in
terminis congerit Soci. in conſil. 26. libr. 4. uerum
quia ſuperior illa Iaſonis & Alex. opinio in d. l. 3 C.
7 de lib. præter. eſt communiter recepta † ego opina-
rer cum illa poſſe poſteriorem hanc d. Tornielli &
aliorum ſupra relatorum conciliari, prout facit
idem Marz. in conſil. 6. car. 52. uerſ. & hæc intelli-
guntur, & ſcilice locum habeat quando uoluntas
teſtatoris eiusque mens colligitur ex alijs uerbis po
ſitis in teſtamento, licet uerba deficiant in caſu in
quo cõtenditur teſtatorem feciſſe fideicommiſſum
iux. tex. aureum in hac materia in l. unum ex fami-
lia. §. ſi omiſſa de lega. 2. ubi diuini ingenij iuriſcõ.
8 ille Papinianus ait, † quod ſi omiſſa fideicommiſ-
ſi uerba ſint, & cætera quæ leguntur, cum ijs quæ
ſcribi debuerãt, congruant, rectè datũ & minus ſcri
ptum eſſe intelligetur, & hanc ſententiam impera-
torem quoque ſecutum eſſe, & ita hunc text. in eo-
dem propoſito ualde ponderat Cur. iun. in conſil.
121. ſub num. 10. ubi ait ſtandum eſſe coniecturæ,
9 † quæ elicitur ex eo quod eſt expreſſum, & iſtud eſſe
quod dicit tex. in d. §. ſi omiſſa, cui magis creden-
dum eſſe ait quàm dictis Doctorum, additque illũ
tex. iudicio ſuo ſemper habendum eſſe ante oculos,
ſeque ſemper in materia fideicommiſsi ſolere inhę
rere teſtatoris uoluntati, quando uerba aliquo mo-
do adaptari poſſunt, & idem uidetur probare Mar-
zar. in d. conſ. 4. car. 35. & alibi ſæpe in conſilijs ubi
10 ſemper ſe ita declarat; qua declaratione ſtante † nõ
aduerſatur hæc opinio ſuperiori quam diximus fre
quentiore calculo eſſe receptam quæ procedit quã-
do in caſu de quo agitur neque alia in parte teſta-
menti uerba propriè uel impropriè importare poſ-
ſunt fideicommiſſum, quia tunc propter talem uo-
luntatem a uerbis non receditur, & ita loquuntur
Bal. Imol. Saly. Alex. Iaſ. Gozadi. & alij pro commu
ni opinione citati.

SVMMARIVM.

1 *Verba ſignificare actiuè, res paſſiuè ſignificari, ideoque ſi unam ſignificationem ab altera ſeparari contingat, diuerſas eſſe.*
2 *Agens & patiens debere eſſe diuerſa.*
3 *Rerum ſignificationem per ſe conſideratam nihil commune cum uerbis habere.*
4 *Significationem in hac materia non eſſe neque uerborum tantum neque rerum tantum ſed coniunctim.*
5 *Vnam eandemque ſignificationem rerum & uerborum eſſe in eadem materia.*
6 *Significationem non poſſe fieri niſi connexim uerba & res concurrant.*
7 *In conſtituendo homine diuerſa officia, & nihilominus eundem eſſe hominem & indiuiduum in iure reputari.*
8 *Domum ex diuerſis rebus conſtrui, factam autem diuerſo iure cenſeri non poſſe, ob eius formæ indiuiduitatẽ.*
9 *Exempla regulam declarare.*
10 *Differre tamen domum & hominem, in iſto diuerſarum rerum ad eorum formam conſtituendam concurſu.*
11 *Plura concurrentia ad faciendum corpus unius, ut uocant impreſſæ, non cenſeri iure diuerſo, prout corpus illud conſtituunt.*
12 *Lucas Contilis Senenſis laudatur.*
13 *Officia in unum eundemq; finem tendentia eundem non diuerſum effectum habere.*
14 *Scriptores, materiæ impreſſarum qui ſint.*
15 *Significatio rerum, & uerborum cum unum & eundem habeat finem eadem dicetur eſſe.*
16 *Rem a fine denominari.*
17 *Fine habito de origine non curari.*
18 *Ligas & confœderationes iudicari licitas, & illicitas ſecundum finem.*
19 *Rerum diuerſitatem propter diuerſos fines induci.*
20 *Conuenticula & congregationes ſecundum diuerſos fines, diuerſo modo puniri.*

Vna ne ſit an uero diuerſa uerborum & rerum ſignificatio. Cap. XXIII.

OPortunè autem eſſe offert ut uideamus hoc loco (plenius abſoluendo cœptã inſtitutionem) uerborum & rerum ſignificatio una an ne ſit, an uerò diuerſa, altera ſcilicet rerum, altera uerborũ? Qua in du
bitatione

1 bitatione† breuiter reſoluendum eſſe uidetur quod
cum verba actiuè ſignificent, res autem paſsiue ſi-
gnificentur, ut uoluit glo. Rubr. huius tit. & Azo.
in ſum. C. de uerb ſignificat. Quibus alij communi
conſenſu accedunt, tam hic quàm in d. Rub. C. eod.
qui & ſupra in primo capite relati fuerunt, ſi ſeiun
gamus uerba à rebus, non poterit ea quæ uerborũ
eſt ſignificatio, eſſe rerum, neque è contra, quia
2 agens† & patiens debent eſſe diuerſa l. Vranius de
fideicommiſſ. Accedit, quòd ubi cõſideremus eam
ſignificationem quàm per ſe ipſas & extra ſe ipſas
res faciunt, ut ſupra diximus de Hieroglyphicis, de
patibuli, fumi, & tabellarum uotiuarum ſignifica-
3 tione, nemini dubium eſt illam † nihil commune
habere cum uerbis, quia ſine uerbis ſemper eſſe ſo-
let, & ideo non poteſt eadem eſſe cum uerborum
ſignificatione. l. naturaliter. §. nihil commune de ac
quiren. poſſ. cum ſimil. verum quia ſignificatio in
hac materia non eſt uerborum tantum ſine rebus;
4 neque rerum tantũ ſine uerbis, ſed coniunctim † re
rum & uerborũ, ut docet iſtius tituli inſcriptio quæ
eſt de uerborum & rerum ſignificatione; & quæ ſi-
mili modo concepta habetur C. eo. tit. crederem cõ
5 ſtituendam eſſe † unam eandemque fore ſignifica-
tionem in hac materia, quæ reſurgit ex uerbis & re
bus, & quamuis diuerſo fungãtur officio in ea pro
6 ducenda res & uerba; quia cum † ſignificatio ſit re-
rum mente conceptarum uerbis facta expreſsio,
per orationem negatiuam uel affirmatiuam ut ſu-
pra docuimus in præcedenti capite iam non pote-
rit hæc ſignificatio dari ſupponiue niſi & res, & uer-
ba connexim concurrant, ut ſæpius diximus per di
curſum capitis primi, ergo una eademq; erit, quan
tum ad præſentem ſpeculationem, rerum, & uer-
7 borum ſignificatio, non autem diuerſa. Poteſt † au-
tem hæc reſolutio confirmari exemplo naturali,
nam in conſtituendo homine, corpus & anima cõ-
currunt, diuerſiſque funguntur officijs, ut ſenſu ip
ſo liquet, & tamen homo ſemper eſt idem in ſui eſ-
ſentia, quamuis ex diuerſis partibuus conſtet, &
quid indiuiduum eſt, & pro indiuiduo in iure no-
ſtro reputatur, ita ut partium diuerſarum conſide-
rationem non recipiat reſpectu eius præſtationis l.
ij. §. 1. & l. in executione. §. pro parte de verb. obliga.
8 Aliud melius † exemplum habetur in l. cum qui
ædes de uſucapio. ubi ex ſolo pariete, contignatio-
ne & tecto dicitur quæquæ domus conſtare, quæ
omnia in ſe conſiderata, diuerſa ſunt, & diuerſis ef
fectibus in iure cenſentur, diuerſiſque officijs in ip
ſis ædibus funguntur, & nihilominus ubi coniuncta
ad ipſam domum conſtituendam perpenduntur, eo
dem iure cenſentur d. l. cum qui ædes, unde Bar. alij-
que excipiunt, eandem rem non debere diuerſo iu
re cenſeri, & hæc exempla ſatis deſeruiunt ad con-
firmandam, & dilucidiorem faciendam ueritatem
prędictæ declarationis ac reſolutionis prout exem-
9 plorum † eſt natura l. iij. §. videamus de colla. bono.
& l. j. in princ. de dol. mal. & met. exceptio. quam-
uis quantum ad alios effectus iuris inter ſe differãt
10 quia † primum eſt de corporibus uno ſpiritu conſi-
ſtētibus; Alterum de corporibus ex pluribus adia-
centibus compactis, iuxta philoſophicam iu-
riſconſulti traditionem in l. rerum mixtura in prin.
11 de uſucapio. Aliud poteſt exemplum poni † in illis
mentis noſtræ conceptionum expreſsionibus, quæ
componuntur ex corpore aliquo naturali, uel arti-
ficiali, uel hiſtorico, aut fabuloſo cum dicto ali-
quo arguto, uel uerbis quibuſdam breuiter ac ſub-
obſcurè quidem, ſed ingenioſè tamẽ ſignificãtibus
laudabilem, honoratam, ac generoſam facientis in
tentionem, quas vulgus impreſas uocat, de quarum
proprietate luculentiſsimè diſſeruit nouiſsimè om-
12 nium Lucas Contilis † Senenſis compater meus ho
norandæ mihi memoriæ, de re literaria benemeri-
tus, in ijs enim quãuis aſſumptum corpus & uer-
13 ba adiecta diuerſa ineant munera nihilominus † q[uia]
in unum eundemque finem tendunt eorum officia
una eademque reſurgit ex propoſito corpore cum
dicto ſignificatio, atque expreſsio illius generoſæ,
ac magnanimæ intentionis, quam animo concepit
is qui præſtantem illam elaborauit compoſitionẽ;
& propterea una eademque dicitur & eſt dicti ope
ris ſignificatio, & non diuerſa, una ſcilicet corporis,
14 altera uerborum; cuius propoſiti exempla, † cum
multæ habeantur ſpecies apud Paulum Iouium,
Hieronimum Puiſcellium, Simeonem Admiratũ,
ac Contilẽ in eorũ libris quos ea de re inſcripſerũt
non elaborabo in proferendis nuncupatim aliqui-
15 bus earum formulis, ſic igitur † cum verborum,
rerumque in oratione poſitorum eundem habeat
finem ſignificatio vna eademque eſſe dicitur, quia
a fine res denominatur, finiſque ipſe & non initium
16 inſpicitur † l. ſi ſtipulatus eſſem abs te & l. inſulam
intra biennium de verbo. obligat. l. & ſi non ſint §.
perueniamus in fin. ubi pulcher eſt tex. de an. & ar-
gen. leg. cum ſocijs adduct. a gloſſ. in cap. dudum,
17 de elect. & in cap. ſcientes de cenſi. & ideo † habito
fine de origine non curatur l. cum ſeruus de uerbo.
obligat. cum ſit nobilior omnibus quę ſunt ad fi-
nem d. l. et ſi non ſint §. perueniamus & tradit Ariſt.
in 3. top. & Rodul. Agrico. omnino uidendus lib. 1.
de inuentio. cap. 15. hinc dicebat Bal. in l. j. col. 2. ad
fin. uer. iuxta hoc quæritur, quod cuiuſque uni-
18 uerſitatis † ligas, ut uocant, & confederatio-
nes iudicari licitas, & illicitas, ſecundum finem
licitum, uel illicitum quem habent, & ideo ſi fi-
ant ad illicitam defenſionem iudicantur illicitę,
per glo. in d. l. j. in princ. ſuper uerb. aliorum, & pro
batur in l. ſi a reo. §. fin. in fin. de fideiuſſo. ubi dicit
Euerar. in loco a uirtute finis, eſſe tex. ſing. idẽ vult
Bar. in extrauag. qui ſint Rebell. in uerbo occultè
Ang. in conſil. 376. philoſophicè & legaliter ſub
19 num. 1. ſic † etiam propter diuerſos fines inducitur
rerum diuerſitas, unde aſſerit Bal. in d. l. j. quod cu-
iuſque uniuerſit. nomi. quod pœnæ quæ imponun-
tur facientibus illicita conuenticula, & congrega-
tiones, ſunt diuerſæ ſecundum diuerſos fines, ad
20 quos iſtæ congregationes fiunt; Nam † ſi ad mono
polium peragendum coguntur, puniuntur congre
gantes, & congregati pœna exilij. l. j. C. de mono-
21 pol. ſi autem ad ſeditionem, † uel publici ſtatus per
turbationem, plectuntur pœna capitis l. j. & 2. C.

de

22 de ſeditio. Similiter oblatio† quæ pôt fieri ad multi
plicem finẽ operatur aliũ & alium effectũ ſecundũ
finem ad quem fit, ut grauiter admodum declerat
Henric. Boich. in cap. constitutus de in integr. reſtit.
23 & Doct. in l. acceptam C. de uſur. æſtimatio† pariter
quæ poteſt fieri ad diuerſos fines, alium, & alium
operatur effectum ſecundum fines ad quos fit, ut ma
giſtraliter declarat Bar. in l. ſi ut certo §. nunc uiden
dum col. 2. ſub num. 3. & 4. commoda. & Salic. in l. j.
24 C. eo. cum ſim. cum igitur† uerborum & rerum in
oratione coniunctorum, idem ad ſignificandum ſit
finis, una eademque dicetur eſſe ſignificatio & non
25 diuerſa. Cõfirmantur quoq́ue prædicta† ex eo, quod
tametſi ſeiunctim accipiendo nomina & uerba ſe-
cundum dialecticos, ac grammaticos, altera ſit no-
minum ſignificatio, & altera uerborum. Nihilomi
nus quantum ad præſentem materiam ſpectat, una
tantum eorum ſignificatio eſt, prout ſcilicet in ora-
tione poſita affirmatiuè uel negatiuè ſignificant,
ut ſupra docuimus in proximo præcedenti capite, ac
cipiendo tamen ſignificationem in ſimplici, ac gene
rali prolatione prout in ſuas poſtea partienda eſt ſpe
cies, qua de re ſequenti libro latius ac plenius mox
tractabimus.

SVMMARIVM.

1 *Significationes uocabulorum inuentas, introductasque fuiſſe aut iure naturali, uel gentium, uel ciuili, aut ex conſuetudine.*
2 *Declaratur quod dictum eſt iure ciuili, uel conſuetudine uerborum ſignificationem oriri.*
3 *Significationem uerborum inuentam eſſe auctoritate inuentoris.*
4 *Significationem uerborum poſſe à vulgari ſermone eſſe inuentam iuxta illud quod ignoramus iuxta vulgare ponamus.*
5 *Significationem uerborum uſui deſcribi poſſe.*
6 *Capolam non uideri ſatis figere pedes in reſolutione iſtius difficultatis.*
Aut minus uerè.
7 *Opinionem ultimam in opinionibus ſcriptis cenſeri approbatam.*
8 *Vſum non introductorem, ſed cenſorem atque arbitrum eſſe uocabulorum.*
9 *Significationem uerborum, reſpectu eorum, quæ ius ciuile a iure naturali, ac gentium deſumpſit, ab eiſdem iuribus originem habuiſſe dici.*
10 *Significationem uerborum, eorum gratia quæ a iure ciuili introducta ſunt, iuris ciuilis eſſe.*
11 *Conceſſa re aliqua, id omne conceſſum intelligi, ſine quo illud, quod eſt conceſſum abſolui non poteſt.*
12 *Ius ciuile conſiderari plenius prout conſtat quoque ex præceptis iuris naturalis, & gentium ab illo approbatis, & receptis.*
13 *Significationes uerborum etiam reſpectu eorum, quæ ius ciuile deſumpſit a iure naturali, gentium & ciuili, capiendo ius ciuile in pleniore ſignificatione, dici a iure ciuili fuiſſe inuenats.*

Quo iure inuenta, introductaque fuerin uerba.

CAP. XXIIII.

DVbitari nunc poſſet quo iure inuẽ-
ta, introductaq́ue fuerit uerborũ
ſignificatio; cui dubitationi ut ſa-
tisfaciat Cæpol. in rubr. de uerbo.
ſignificat. ſub num. 112. ſignifica
1 tiones inquit, †uocabulorum fuiſ-
ſe inuentas, aut de iure naturali,
uel gentium, uel ciuili, aut cõſuetudinario, ut de pri
mo habetur tex. in l. tutelas de capit. diminut. de ſe-
cundo eſt tex. in l. manumiſsiones de iuſt. & iur. de ter
tio habetur l. uerbis ciuilibus de vulgar. & pupill. de
quarto legitur in l. tugurij & in l. ut Alphenus de
uerbo. ſignificat. & not. Bal. in l. maximum uitium
2 col. 3. C. de liber. præter. quòd† uero dixit de iure ci-
uili, ſeu cõſuetudinario oriri uerborum ſignificatio-
nem intelligendum ſic eſſe ait ut auctoritate prudẽ-
tum uel legis aut ex communi, & rationabili intelle
ctu ea ſignificatio proficiſcatur, ut in l. librorum de
uerb. ſignificat. in l. nõ aliter de leg. 3. in l. libeorum.
§. quod tamen Caſsius eo tit. in l. labeo de ſuppell. le
gat. & not. Bal. in l. liberti liberteque in 3. col. C. de
3 oper. liber. rurſus inquit† ſignificationem uerborum
inuenta fuiſſe auctoritate inuentoris, uel legislatoris
quæ dedit uerba, & proprijs uerbis ſignificationes d.
l. liberorum de uerb. ſign. & trad. Bal. in d. rubr. C. eo.
4 poſſeq́ue à vulgo afferi fuiſſe adinuentam † cum di-
cant grammatici quod ignoramus, iuxta vulgare po
namus, cui ſententiæ uidetur accinere d. l. librorum.
§. quod tamen Caſsius, & Bal. in d. l. maximum uitiũ
5 C. de liber. præter. col. 3. inſuperq́ue uſui † adſcribi
poſſe hoc uerborum ſignificationis inuentum affir-
mat ex auctoritate Horatij in arte poetica qui de elo
cutione loquens ait.

Vt ſyluæ folijs pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita uerborum uetus interit ætas;
Et iuuenum ritu floret, modo nata uigentq́ue.

Et Paulo poſt ſubijcit.

Multa renaſcentur quæ iam cecidere cadentq́ue
Quæ nunc ſunt in honore uocabula ſi uolet uſus
Quem penes arbitrium eſt & ius, ac norma loquendi.

6 Sed, quia† ut facile ex iam relatis perſpicere licet, aut
non ſatis uidetur Bar. Cæp. figere pedes in reſolutio
ne iſtius quæſtionis, aut ſi ex multis ab eo relatis opi
nionibus dicendũ eſt, illũ unã amplecti concluden-
dum erit, ultimæ illũ adhæſiſſe, quia in opinionibus
ſcriptis illa cenſetur recepta quæ ultimo loco ab in-
terprete refertur, iuxta gloſſ. in l. qui filium. §. item
7 Sabinus ad ſenat Trebell. cum ſim. quo caſu† non ui
detur poſtea tuta eſſe reſolutio pro uniuerſa quæſtio-
ne; eo quia et iam relata auctoritate Horatij apparet
uſum non introductorẽ, & inuentorẽ fuiſſe uocabu-
lorũ, ſed potius cenſorẽ & arbitrũ, qui eſſe nõ poteſt
niſi de iam introductis, quia eorũ quæ adhuc nõ sũt,
nulla poteſt eſſe cenſura, neq; iudiciũ iur. vulg. ergo
cũ ſupponat uſus iam uerba earũq; ſignificationes
eſſe inuentas, & introductas, nimirum ſi ille haud
quaquam tribui poterit intentio aut introductio

ſignificationis verborum, quamobrem aliter reſoluẽ
dum eſſe hanc quæſtionem cenſerem, ut ſcilicet re-
8 ſpectu eorum † quæ ius ciuile deſumpſit in iuregen-
tium, ſeu naturali, quod ſcilicet natura inter omnes
homines conſtituit, & quod poſtea vſu exigente, hu
maniſque neceſsitatibus, auctum eſt l.j.§. iuſgentiũ
l.manumiſsiones l.ex hoc iure gentium de iuſt.& iu.
& inſt.de iure naturali §.quod uerò & §.ius autem gẽ
tium, dicatur quoque uocum ſignificatio, quibus e-
nuntiatur, proferunt utq; ue eius iuris inuentiones &
iura, eſſe de iure gentium uel naturali, hoc eſt natu-
9 rali ratione inter homines introductum eorum † ue-
rò ratione quæ a iure ciuili introducta ſunt, quorum
caſus aliquot enumerant glo.& Doct.in l.ex hoc iu-
re gentium tribui debeat ſignificationis inuentio iu
10 re ciuili. Nam † cum uerſetur diſputatio circa inuen-
tionem ſignificationis uerborum, quę ad ius ciuile
refertur, fateri quoque oportet eius ſignificationis
auſpicium, atq; inuentionem tribuẽdam eſſe iuris
ciuilis auctoribus ac cõditoribus, quia cum aliquid
11 conceditur, id omne † conceſſum quoque eſſe intelli
gitur, ſine quo iam conceſſum explicari non poteſt,
l.j.ubi omnes notant.Iaſ. que præſertim de iuriſdic.
om.iud.l.illud.de acq.hære. ubi Franc.Arct. & Lud.
Roma.quæ enim ſeparatim innexit, ius gentiũ a iu-
re ciuili, & è contra, iam non in uſu hominum, quo-
rum gratia inuenta fuerant, eſſe poterant niſi uerbo
rum quibus inuentiones illæ, pronuntiabantur, inuẽ
ta foret ſignificatio, ergo unicuique iuri iuxta nego-
tiorum, ac iurium introductiones, adſcribenda quo
12 que erit uerborum ſignificatio. Quod ſi nos ius ci-
uile accipiamus prout non diſtinguitur a iure gen-
tium, præceptis quæ illo iure recepta probataque
ſunt, prout ſcilicet ius ciuile conſideratur in l. ius ci-
uile cum l.ſeq.de iuſt.& iur.& comprehẽdit illa om-
nia iuris naturalis, ac gentium præcepta atq; inuen-
ta, quę ius ipſum ciuile cognouit, recepit, atque ap-
probauit, cuius exempla aliquot proſequitur gl. in
d.l. ius ciuile glo.in l. legitima de pact. Doct. in l.ex
hoc iure gentium eo.tit.de iuſt.& iur. & in l. inter dũ
de condict.indeb.cum alijs ſim. locis.Item prout ex
ſcripto conſtat, & non ſcripto, cõtinetq; omnes illas
iuris ſcripti partes.quæ enumerantur in leg. ſupra ci
tatis & inſtit.de iur.nat.gentium & ciuil.a §.conſtat
autem uſq; ad §.ſed naturalia. Nam tametſi uſu exi-
gente, ac humanis neceſsitatibus gentes humanæ
plura inuexerint, in ijsque iura quædam ſibi con-
ſtituerint, ut dicit tex. in §. ius autem gentium inſtit.
de iur.nat.gentium & ciuil. quæ poſtea a iure ciuili
fuerunt recepta, d.§.ius autem gentium, & d.l.ex hoc
13 iure gentium. Nihilominus † cum ea omnia prout
cũ aliqua additione, uel detractione a iure ciuili fue-
runt recepta dicantur eſſe iuris ciuilis d.l. ius ciuile
de iuſt.& iu.ſic earum uocum ſignificationes ijs mo
dis quibus reperiuntur per iuris conditores in iure
ciuili explicatæ intelligentur, ac dicentur eſſe iuris
ciuilis, & modo, qui ſupra relatus eſt, eorumque in-
troductio, & intentio iuris ciuilis auctoribus erit tri
buenda. In cuius reſolutionis confirmationem poſ-
ſunt adijci illa omnia, quæ infra depromemus lib.6.
dum diſſeremus de cauſa introductiua interpreta-
tionis extenſiuæ.

Lib. I. FINIS.

CAMILLI GALLINII
TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.
AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS
ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Secundus.

SVMMARIVM.

1 *Significationem in genere conſideratam hactenus fuiſſe, & quomodo genus accipiatur.*

2 *Significationis quatuor eſſe ſpecies, propriam, ſcilicet, impropriam, conſuetudinariam, & interpretatiuam.*

3 *Propriam ſignificationem ſecundum Bal. eſſe apertè loqui ſecundum propriam, & ſubiectam materiam.*

4 *Rebus, de quibus loquimur, proprios, & conſonantes eſſe debere ſermones.*

5 *Idque dupliciter accidere, vel quia vtimur vocabulis proprijs, aptisque ad ſignificandum, vel quia proferimus verba ſecundum communem intellectum gentium.*

6 *Significationes per quas cauſas natæ ſunt, per eaſdem mutari, minui ac augeri.*

7 *Sermones verificari debere ſecundum communem opinionem hominum habentium intellectum.*

8 *Propriam ſignificationem ſecundum Capol. eſſe ipſam definitionem.*

9 *Propriam ſignificationem aſſumi quoque ab ethimologia ſeu alluſione, ſed vbi ea repugnat definitioni, illam deſumi ex definitione.*

10 *Proprium ſenſum vocabuli eſſe illum quem lex ei dat, non quem vulgus imperitum illi aſsignat.*

11 *Propriè illud dici fieri, quod ſecundum modum ſignificandi fit.*

12 *Propriè quoque id aſſeritur fieri, quod fit ſimpliciter & non ſecundum quid.*

13 *Alciatum a Bal. Capoleque traditione de propria ſignificatione, recedere.*

14 *Proprietatem verborum tripliciter aſſumi ſecundum Alciatum ex Fabio.*

15 *Quæ ſuo loco & bene translata ſunt propria dici, proprietatemque non ad nomen ſed ad vim ſignificandi referendam eſſe.*

16 *Proprium ſecundo modo dici inter plura, quæ ſunt eiuſdem nominis.*

17 *Proprium tertio modo dici, cum res communis pluribus in vno aliquo nomen habet eximium.*

18 *Proprium illud rurſus eſſe quo nihil ſignificantius dici poteſt.*

19 *Propriè quoque ſignificari, quod generali nomine appellatur.*

20 *Inteſtabilem eſſe, qui nec teſtimonium dicit, & cui dici non poteſt.*

21 *Petitionis appellatione in lege municipali comprehendi repetitionem.*

22 *Diœceſis appellatione ciuitatis quoque procurationem excipi.*

23 *Verbum quod in generali, & ſpeciali ſignificatione accipi poteſt, vtroque modo capi.*

24 *Sororis nomen comprehendere vtrinque coniunctam, conſanguineam tantum, & vterinam tantum.*

25 *Dominium propriè de direto accipi.*

26 *Propriam ſignificationem deſumi a tribus medijs, definitione ſcilicet, ethimologia, & auctoritate.*

27 *Ethimologia proprietatem cognoſci, ſi definitioni non repugnet.*

28 *Definitionem eſſe propriam, & breuiter comprehenſam rerum ſubſtantiæ enarrationem, quæ genere ſpecie, proprio, & differentijs conſtat Quintil. teſte.*

29 *Quàm variè ſe geſſerint iuris Auctores in deſcribendis finiendiſque rebus.*

30 *Quaſdam traditas eſſe in iure noſtro definitiones, quæ non niſi impropriè acceptis uerbis ſuſtineri ualeant.*

Significationem in genere conſideratam in quatuor ſpecies diuidi, propriam, impropriam, conſuetudinariam, et interpretatiuã, quidq; ſit propria uerborum ſignificatio, et quomodo capiatur ſecundum Bald. Veronenſem et Alciatum. Cap. I.

NVnc de ipſius uerborum ſignifica-
tionis partitione agendum eſt,
1 †prout in genere cõſideratur, iux-
ta declarationem generis traditã,
a Bar. in l. legato generaliter de le.
1. quem cęteri ſequuntur, & doctè
ac eruditè declarat Zaſ. li. 1. ſing.
Reſponſ. ca. 1. ſub nu. 26. cum ſeq. illa igitur in qua-
2 tuor † ſpecies deducitur, uidelicet in propriam, impro
priam, eamq; quæ ex cõi uſu loquendi deſcendit, & il
lam quę ex interpretatione proficiſcitur, de quarum
ſingulis ut infra ſuis locis diſſerendum erit, ſic a pro-
pria ſignificatione iſtius libri exordium aſſumendũ
eſt diſſerendo quę nam illa ſit, & unde proficiſcatur.
3 Propria igitur † ſignificatio, ut inquit Bal. in l. ult. col.
5. uerſ. ecõtra uerò ſub nu. 35. in 14. quæſt. C. de hęr.
inſti. ſeu propria locutio (hiſce enim duabus uocibus
tãq; ſynominis utitur,) & apertè loqui ſecundũ pro
4 priã, & ſubiectam materiam, oportet enim † rebus de
quibus loquimur cognitos, familiares, & cõſonantes
eſſe ſermones, ut habetur primo ethi. & inſt. de don.
5 §. eſt & aliud, & hoc † dupliciciter accidere ait, uel
quia utimur uocabulis ſignificantibus, & aptis ad ſi-
gnificandum ut debent ſignificare, uel quia intelle-
ctus cõmunis gentium ſic intelligit, nam cõmunis in
tellectus uocabuli omnes ſignificationes præponde
rat, & quia per quas cauſas ſignificationes natę ſunt,
id eſt per cõmunem intellectum, per eaſdem mutari
6 minui & augeri poſſunt † l. librorũ. §. quod tamẽ Caſ-
ſius de legat. 3. & arg. l. de quibus de legi. §. nam cũ
ipſe, & eius quod no. in auth. hoc locũ in gl. C. ſi ſe-
cund. nup. mul. pro qua Bal. ſentẽtia ac reſolutione
addit Cæpol. in rub. de uer. ſig. ſub nu. 111. facere il-
7 lud, quod. ſ. † uerificari debent ſermones ſecundũ cõ-
munem opinionem hominũ habentium intellectũ
per tex. in l. ſi ita quis, ibi quod utiq; nemo ſanus pro
babit de euict. quã ad hoc adducit & perpendit Bal.
in l. j. C. de ſer. fug. col. 4. ſub n. 9. ſed idem Cep. paulo
8 ſuperius ſub nu. 110 tradidit † propriã ſignificatio-
nem eſſe definitionem, iux. gl. in l. non aliter de leg. 3.
in uer. ad definiendũ, uel eam eſſe propriã uerborum
ſignificationem, quã lex dat ipſi uoci, ut in l. propriè
& in l. ferri de uer. ſig. ſecundũ Bar. in l. omnes populi
3. q. 6. q. prin. de iuſt. & iur. ſub nu. 59. & eãdem aſſer
tionem repetit idemmet Cæp. in eadem rub. ſub nu.
9 39. & ſeq. additq; † etiã illam quæ aſſumitur ex deriua
tione, uel alluſione eſſe propriã, ſed quãdo alluſio re
pugnat definitioni, tunc propriã uerbi ſignificatio-
nem aſſumi ex definitione, ut no. Bar. per illũ tex. in l.
j. §. ex qua re de tutel. & in d. l. omnes populi in tertia
quæſt. ſex. quæſt. principal. & in l. liberorũ in 5. col.
& in l. j. de uer. ſig. & Bal. in l. non ſine C. de bon. quæ
lib. qui dicit ibi adeſſe textũ notandum de hoc in illis
uerbis; quamuis ergo &c. itẽ propriũ ſenſum uoca-
10 buli † eſſe eũ quem lex ei dat, nõ aũt quẽ vulgus igna
rum, atq; imperitum illi aſſignat, ut dicit Bald. in l.
maximũ uitium in 3. col. in prin. C. de lib. præt. & rur
11 ſus propriè dici † fieri, quod ſecundũ modũ ſignificã
di fit, ut tradit Bal. in d. l. ult. C. de hæred. inſt. in 11.
quæſt. ſub nu. 31. & q plenè demonſtrat intellectum
loquẽtis ſecundũ Bal. in d. l. non ſine C. de bon. quæ
12 lib. itẽ propriè illud † dici fieri, quod fit ſimpliciter &
non ſecundũ quid, id eſt, quod ſine aliqua adiectione
pronuntiatur abſolutè tale eſſe l. hoc legatũ de lega.
3. & docet idem Bal. in l. ſi non ſpeciali C. de teſtam.
in col. pen. & fin. quãuis aliter dixerint in l. j. in uerſi.
modo dubitatur in ſi. C. qui teſta. face. poſſ. Verum
13 huic Bald. ac Cep. traditioni, quamuis pereruditè
ac grauiter admodum conſideratæ, atque deductæ
non acquieſcit D. Alcia. lib. prim. de uerb. ſignificat.
ſub num. 4. & ſeq. qui aliter ſentiens tripliciter uerbo
14 rum proprietatẽ aſſumit † ex Fabij Quint. lib. 8. oſtẽ-
dit, primus rei intellectus eſt ſua uniuſcuiuſq; rei ap-
pellatio. Non tamen inquit Fabius quicquid non
erit proprium, protinus improprij uitio laborabit
cum multa ſint & grecè & latinè non denominata,
quæ per trãſlationem, uel per κατάχρησιν neceſſariò
dicimus ut iaculatus eſt ſudem, uel pilam, vnde quæ
15 † ſuo loco & bene trãſlata ſunt propria dici poſsũt,
proprietas igitur non ad nomen ſed ad uim ſignifi-
candi referenda nec auditu ſed intellectu perpendẽ-
16 da eſt, ſecundo modo dici ait proprium † inter plu-
ra, quæ ſunt eiuſdem nominis & unde cætera ſunt
deducta, ut uortex contorta in ſe aqua, uel quicquid
aliud ſimiliter uertitur, unde propter flexum capil-
lorum pars ſumma capitis, uortex dicitur, itemque
ſummi montes, propriè tamẽ ad aquam refertur, ſed
iſtũ caſum ſub priore cõprehendi inquit uideri, & ad
17 methaphoram ferè pertinere. Tertiũ eſſe uult † cum
res cõmunes pluribus in uno aliquo nomen habet
eximiũ, ut cũ tabernaculũ Ducis Auguſtale appella-
mus, & tabernaculũ principũ lex principia appellat
in l. officiũ de re mil. & uenales ac nouitios, p ſeruis,
ut in l. fi. de ædilit. edict. Hinc ẽt illud propriũ dici ar
18 bitratur quo nihil dici poſsit ſignificantius † ut cum
Celſus inumbratã quietem furioſi, in l. quod meo §.
1. de acq. poſſ. qui in conſpectu ſene mẽtis videbatur
& ad hanc ſpeciẽ pertinere ait cũ aliqua res ſpeciali
ſibi nomine & cũ alijs cõi appellari poteſt. Nã quod
peculiarius ſibi eſt, id illius eſt propriũ, ut cũ adulte-
riũ in l. iulia cum uxore aliena dicimus, propriè dici
mus, cũ ſtuprũ, qa etiã cũ uidua, uirgine, puero, meri
trice committitur κατάχρησιν loquimur l. inter §. j. de
19 adul. præter Fabij declarationẽ, † quartũ quoq; caſũ
adduci poſſe putat, cum res generali aliquo nomine
appellatur, nec enim dubitandũ eſt quia ſpecies ge-
neri ſuo propriè ineſſe cenſeatur Bal. in l. 2. C. de iur.
aureo. annul. eodẽ pertinet cum uoce utimur quæ la
ta ſignificatione multa continet, nã oĩa cõprehendi
arbitratur, ut cum lex inteſtabilem aliquẽ eſſe iubet,
20 † ueluti in l. cum lege de teſt. intelligitur. n. ut nõ ſo-
lum eius teſtimonium nõ recipiatur, ſed ne ipſi qui-
dem teſtimonium dici poſsit, ſic tum lex municipa-
21 lis petitionem † concederet, etiã repetitionẽ cõcedi,

reſponſum

reſponſum eſt ut pee Bar.in rub.ſol.mat. Quia generaliter dicimus,ſicut & dare,quod reddimus,eadem
22 atione appellatione diæceſis†ciuitatis quoq; ipſius,nedũ agri procurationem in legibus cõtineri cre
23 dit,nt in ca. t.de offi ordi.ſed etſi,quod uerbũ ſit†cuius ſpecialis,itemq́; generalis poſſit eſſe ſignificatio, utroq; modo accipietur,nec altera cẽſebitur impropria nt cum lex iuriſdictionẽ alicui concedit; non de ſpeciali tantũ cenſebitur actũ ſed de mero quoq; & mixto imperio,ut per Alex.in rub.de iur.om.iud.qđ & de adoptionis nomine dicendũ eſt,quod generali
24 annotatione etiã arrogationem cõtinet,idem†quoque dicẽdũ eſſe ait de ijs nominibus,quæ uariã ſignificationem alicuius ſpeciei habent,& nõ magis propriè uno,quã alio modo accipiuntur,ut ſoror, ſignificat enim utrinq; coniunctã,ſignificat conſanguineam tantũ ; itemq́; uterinã tantũ cum igitur ſororis mentio fiet,quæ quoquo modo ex ſupra ſcriptis caſibus coniuncta ſit continebitue idq́; propriè; Aliud
25 eſſe ait†cum in altera ſpecie improprietas eſt,uelnti cũ dicimus dominiũ , propriè de directo accipimus, ut dicit Soc.in conſ.ult.uol.2 nam qui utiliter domi nus eſt abuſiue ait uideri dominũ,meritò igitur ex vi uerbi potẽriorem ſignificationẽ accipiendã eſſe quę
26 ex proprietate deſcendit. Deſumi uerò† propriam ſignificationem ex crebiore ſentẽtia ait tribus modis Ab auctoritate , à definitione & ab ethimologia ut ſcribit Bar.in d.l.omnes populi de iuſt. & iur.in d.q. 3.non enim dubium eſt id prudentiũ auctoritati tributum r quo dicendi modo uſi ſunt;& nos uti poſſimus propriè que dicere uideamur à qua ſententia diſcedendum non eſſe ait,quã uis in multis locis M. Tulliũ non ita arbitratũ fuiſſe legamus. De ethimo-
27 logia proditum eſſe ait,& de alluſione ut inde tunc demum peoprietas cognoſcatur ſi definitioni nõ aduerſentur,qua de ee plenins a ſe teactatum eſſe ait in l. tabernę in fi.hoc tit.quod ad definitionem attinet ait,definitionem omnem in iuee periculoſam eſſe,ra
28 rũ eſt.n.nt ſubuerti nõ poſsit.Nã cũ definitio ſit†,propriè & breuiter comprehenſa eerũ ſubſtantiæ enaratio,quæ genere,ſpecie,proprio, & differentijs nt inquit Quintil.cõſtat, non fermè multæ huiuſmodi in iure reperiuntur,ſed haſce ſubtilitates iuriſconſulti dialecticis reliquerunt,ipſiq́; ſatis habuerunt ſi ſubſtantiã rei ex communi regula deſcriberent, ut in do
29 te,& iudicio fecerunt. Quandoq; ſatis duxerũt†ſi genus & differentias ſolũ apponerẽt,qnod in doli mali definitione cerneee eſt in l.j.de dol.mal. quãdoq; ex modo per quem res inteoducta eſt,eam deſcripſerũt ut in ſeruitute,& ſtipulatione appaeet,quandoq; ab ipſo effectu cũ appellatione definierunt eſſe peimæ ſententiæ q̃ in pendenti ſit reſciſsionẽ. Quandoq; &
30 tales†definitiones retulerũt,quæ non niſi impropriè acceptis uerbis đ fenidi poſſent,qđ Dec.adnot.in rubr.extra de probat.quod tamẽ ipſe uerũ eſſe fatetur in recentiorum definition bus, ſecus in ijs quas netees tradiderunt,ſic reſoluendam eſſe propoſitam difficultatem D. Alciatus opinatur.

SVMMARIVM.

1 *Propriam elocationem eſſe quæ ſecundum propriam et ſubiectam materiam ſit.*
2 *Propriam eſſe appellationem quæ conuenit ſpeciei.*
3 *Proprium eſſe naturã uocabuli uim quandã attributã dictioni ad exprimẽdũ aptè ac proprie conceptũ mentis.*
4 *Propriè tale eſſe quod lex tale appellat.*
5 *Verba propriè ſignificare cum ita ſignificant ut rei eſſentiam requirit.*
6 *Rerum eſſentias aſſequi perquam difficile eſſe ex communi philoſophorum conſenſu.*
7 *Propriam ſignificationem inde eſſe cum uerbum ſignificat ; ut rei paſsio expoſtulat.*
8 *Nomen quo rei proprietas aut eſſentia non oſtenditur rectè inditum non eſſe.*
9 *Propriam ſignificationem à definiptione ſumi.*
10 *Propriam ſignificationẽ a diſcriptione quoq; deſumi poſſe.*
11 *Propriã ſignificationẽ ab ethimologia pariter proficiſci.*
12 *Ethimologiam non inferre ad propriam ſignificationem.*
13 *Verba Varronis in materia ethmologiæ ſignificationis.*
14 *Varronem in ethimologijs luſiſſe ac fuiſſe luſum.*
15 *Propriã ſignificationẽ ab auctoritate no ſimpliciter deduci.*
16 *Primum nominum inſtitutorum rectè nominaſſe credi quatenus ſecundum rei proprietatem & eſſentiã nominarit.*
17 *Sed a primo ſequentes non potuiſſe propriam ſignificationem inducere.*
19 *Auctores cuiuſq; artis ac ſcientiæ in dubio preſumi propriè locutos fuiſſe num. 18. & num. 20.*
Dialecticos,Phiſicos,Geometras,Muſicos,Grammaticos, Rhetores,ſuo quodam ipſorum more uti.
21 *Propriam ſignificationem aſſumi ex legis auctoritate.*
22 *Proprietatem naſci ex auctoritate prudentum uel ex cõmuni & rationabili intellectu*
23 *Propria uerba eſſe quæ eius rei ſunt,uel eſſe poſſunt uerba.*

Quid rurſus ſentiant de propria verborũ ſignificatione Andreas Gãmarus , Aurelius Sauius,& Ludouicus Aluarus. Cap. II.

ANdrcas Gamm.lib.1.top.leg.in loco ab interpretatione ſeu ab ethimologia propriam dici putat elo-
1 cutionem†quę ſecundum propriã & ſubiectã materiã ſit. quia oporteat rebus de quibus loquimur conſonãtes habere ſermones 6. eſt
2 & aliud iuſtit.de don. Ariſt.in primo ethi.item † propriam eſſe appellationem quæ conuenit ſpeciei ut in l.j.de donat.Rurſus propriam eſſe materiam uoca
3 buli†uim quãdam attributam dictioni ab intellectu ad exprimendum aptè & peopriè conceptum mẽtis Bal.in l.j.col.3.in 3.oppoſ.cir.finẽ de iuſt.& inr. Prę
4 terea illud eſſe propriè†quod lex appellat propriè tale l.peopriè l.frugẽ.in hoc tit.Bar.in d.l.omnes populi d.3 q.6.q.prin.& Bal.in d.l.nõ ſine col.2.C. de bo. quæ liber. qui inſuper ait illã locutionẽ eſſe propriã quæ conſtat ex ſui definitione.Aue.Dauid Sauius in eius libello de ueeb.ſign.cap.6.ex Platonis ſententia
5 in Cratylo,tum uerba propriè ſignificare ait † cum ita ſignificant ut rei eſſentia eequirit , cum enim ex eiuſdem Platonis auctoritate ut ſupra retulimius uerba inſtrumenta ſint quibus res ſignificamus, ut peopria ſint talia eſſe oportet, qualia artis ipſius na

tura expoſuit,ei inſuper cũ res ipſę nõ pro opinione
noſtra,ſed pro ipſa natura ſua, in ipſo rerum ordine
tales aut tales exiſtant,æquè conuenit actiones,atq;
paſsiones ipſas ex noſtro arbitrio non pendere, ſed
naturales eſſe at ſignificare ut actio quædam eſt &
operatio,quare ut propria ſit,& recta nominatio ſi-
gnificatioq; aliter non fiet quàm rei ipſius eſſentia
6 exigat,uerum†cum ex communi phyloſophorum cõ
ſenſu per quam difficile ſit rerum eſſentias aſſequi,
& non rarò humani ingenij captum abfugiant imò
nonnullo eas noſci ac percipi poſſe ſimpliciter nega
uerint,ipſe putat veram propriamq; ſignificationem
7 inde eſſe†cum uerbum ita ſignificat ueluti rei paſsio
propria poſtulat,ſiquidem ut ex Ariſt.reliquisq; phi
loſofis liquere ait paſsio propria, ita immediatè ex
forma ſubſtantiali, quæ pars eſſentiæ rei eſt, fluit,
quo genita forma,mox paſsio ipſa ſuboriatur,& re-
mota eadem forma paſsio ipſa tollatur,indita igitur
ſpecie,qui rectè atq; propriè nominare uoluerit, ut
paſsio propria ſuadet nominabit,quę etiam cognita
eſſe poterit,uel ſi ſubſtantialis forma nominãtem ef
fugerit, quãdo paſsio ipſa ſenſibus peruia ſit,inq; ex
teriorem cognitionem cadit; forma autẽ a ſenſibus
abſtracta,atq; ſeiugata in penetrabilibus deliteſcẽs,
uix longo etiam animi diſcurſu, & ratiocinio notam
8 ſe præbeat. Quod ſi nomen†ſic inditum ſit, ut rei eſ
ſentia,aut proprietas eo oſtendi non poſsit, iam ma-
nifeſtum relinquitur rectè impoſitum non eſſe. Qui-
nimo ſecundum Platonem uerè & propriè nomẽ di
9 ci non poſſe,& propterea inquit†a Bar. recte traditũ
fuiſſe in d.l.omnes populi in 5.prin.q.de iuſt.& iu.&
in l.j.§.j.de tutel.& in l.j.de teſtam.propriam ſignifi-
cationem a definitione ſumi. nãq; ut ſupra oſtẽſum
fuit, propria rectaq; ſignificatio eſt, cum uerbum
ita ſignificat, ut rei eſſentia adhortatur, & definitio
rei eſſentiam ponit explicatq; ut per Bal.in l.j. de v-
ſufr.& docet idem Aurel.cap.j.eius operis, ergo &c.
10 Rurſus à deſcriptione†concludit propriam quoque
haberi ſignificationem, ea ratione quia cum uiſum
ſit uerbum rectè & propriè ſignificare, cum ita ſigni
ficat ut propria paſsio ſuadet, cõſequens eſt propriã
ſignificationem à deſcriptione ipſa, quæ paſsionem
11 propriam exprimit,accipi ab ethimologia† uocabu
li fatetur Bar.& doct. crebriore calculo admittere,
propriam deſumi ſignificationem, ſi conueniat ethi
mologia cũ definitione, & deſcriptione, ſecus ſi illi
aduerſetur ſed ipſe putat non eſſe magnifaciendum
hanc interpretationem, quandoquidẽ cum ethimo-
mologia cum definitione uel deſcriptione cõſpiret,
nihil tum prohibeat,quare promptius nõ dicamus à
definitione ipſa uel deſcriptione propriam ipſam ſi-
gnificationem duci,& ideo poſt longam diſputatio-
nem quam interponit an argumentum ab ethimolo
12 gia uocabuli ualeat, concludit ab ethimologia†non
poſſe deduci propriam ſignificationem,quia ut in-
quit ualla lib.3.elegan.parũ attinet de ethimologia
diſputare,quæ plerunq; fallax eſt, & in primis niſi fi-
deli fundamento innitatur,friuola,unde M.Cicer.in
topicis & Fab.li.7.orat.inſt.placuit cum intelligitur
quid ſignificatur, & rerum ipſarum manifeſta natu-
ra patet,de nominibus anxie diſceptandum nõ eſſe.

item quia ut inquit in 2. præmiſſo diſputationis ſuæ
ſub nu.38.non facile eſt ueram ethimologiam red-
13 dere,quod ex Varrone li.4.de lingua latina†in prin.
probat. Qui cum ita inquit priorem illam partem,
ubi cum & unde ſint uerba ſcrutantur (grecè uocant
ethimologiam) illæ, alteram anologiam, de quibus
duabus in his libris promiſcuè dicam, ſed exilius de
poſteriore,quæ ideo ſunt obſcuriora,quod neq; om-
nis impoſitio extet uerborũ, quia vetuſtas quaſdam
deleuit, nec quæ extat ſine menda omnis impoſita,
nec quæ rectè eſt impoſita cũ ita manet.multa enim
uerba literis commutatis ſunt interpoſita, neq; om-
nis origo eſt noſtræ linguæ,uernaculis uerbis,& mul
ta uerba aliud nunc oſtẽdunt,aliud ante ſignificabãt
14 & propterea inquit Valla li.6.elegant. † Varronẽ in
ethimologijs luſiſſe & fuiſſe luſum, quem grauẽ ce-
lebremq; Auctorem in re facili ludi non potuiſſe cre
. dẽdũ eſt.Addit inſuper maximas altercationes circa
ethimologias inter magni nominis viros fuiſſe ſu-
bortas,cũ eidem uocabulo quandoq; unã ethimolo-
giam,quanduq; aliam,& alij ſępius plures ſtatuerũt
ut p multa exẽpla ipſe proſequitur ſub nu.41.& ſeq.
& præſertim ethimologiæ ſequeſtri, de qua in l.ſe-
queſter inf.eo. & de qua p Aul.Gel.li.20.noct.Atti.
c.11.& ethimologiæ poſſeſsionis de qua ĩ l.j.de aeq.
15 poſſ. Ab auctoritate†tametſi dicat Bar.& Doct.cõi
ni conſenſu in d.l.omnes populi de iuſt & iur.conclu
dere propriã deſumi ſignificationem,in eamq; ſentẽ
tiam referat conceſsiſſe Alcia.li.1.& 2.de uer.ſig.pu
tat ille tamen nundũ primoribus labris eos rem de-
guſtaſſe neq; uerũ forſan ſenſiſſe; quod in hunc mo-
dũ ille oſtendit; aut enim quæſtiunem ad primũ no-
minũ Auctorem referri nolumus, aut ad alios poſt
primum,ſi ad primum ęgrè communis aſſertio pro-
16 cedit,quãdoquidem primus nominũ inſtitutor†pro
priã rectamq; ſignificationem ex ſe non acceperit,
ſed catenus ſolum rectè proprieq; nominaſſe creda-
tur,quatenus ſecundũ quod rerũ eſſentiæ & proprie
tates requirerẽt nominarit,qđ ſi ad cæteror a primo
ſubſequentes retulerimus, minus poterit crebriori
17 calculo eſſe locus,quoniã & ſequẽtibus†a primo,pro
prius ſit ut dicamus eos potuiſſe quidẽ & poſſe pro-
pria ſignificatione & iam impoſita,ſeu uerbis ꝓprijs
ac poſitis ritè quã quod ab ipſis,aut eorũ auctorita-
te propria ſignificatio ducatur. Non negat ille tamẽ
quin ea honoris prærogatiua præcedentibus Aucto-
18 ribus tribuenda ſit, † ut in dubijs eos proprijs &
poſitis uerbis loculos fuiſſe teneamus, ut qua ſigni-
ficatione uſi ipſi ſunt,ea quoque nos uti ualeamus,
quòd maximè uerum eſſe ait, cum de verbis agitur
quæ rerum naturalium non ſunt ſed artium. Quia
omnis ſcientia & una quæque ars ſua habet propria
uocabula, teſte Cicerone libr.3. de fin. bon. & mal.
19 circa initia. Qui itaque † inquit Dialectici & Phy-
ſici uerbis utuntur,quæ ipſi ſcientiæ nota ſunt.Geo-
metrę uerò,Muſici, Grammatici, etiam more quo-
dam loquuntur,item ipſę Rhetorum artes,quæ ſunt
totæ forenſes atque populares, uerbis tamen in di-
cendo quaſi priuatis utuntur ac ſuis, atque omiſſam
has artes elegantes & ingenuas,ne opificea quidem
tueri poſſunt ſua artificia, niſi uocabulis uterentur

nobis

nobis incognitis uſitatis ſibi, quin etiam. Agricultu-
ra quæ abhoret ab omni politiore elegantia, tamen
eas res, in quibus uerſatur nominibus notauit ſuis.
20 Vnde † cum aliud non apparet, credibilius eſſe ait,
eos qui artē aliquam exactè percalluerint, aut eius
ſummi uertices extiterint, & uerbis ad eam artem
accomodatis uſos fuiſſe, & in eadem propriè rectè-
que locutos fuiſſe, ideoque Bald. in d. l. omnes popu
21 li dixiſſe aſſerit, propriam ſignificationem † in iure
ſummi legis auctoritate, uel iuriſconſulti, uerbum
aliquod ita debere intelligi aſſerentis, eundemque
Bal. in l. 2. C. de oper. liber. idem ſenſiſſe per hæc ver-
ba, dum legiſtæ inquit omnem proprietatem uoca-
buli ſignificationem appellant, quæ proprietas na-
22 ſcitur † auctoritate prudentum, uel ex communi &
rationabili intellectu, quam Bald. ſententiam ſupra
quoque non uno in loco retulimus. Ludoui. Alua.
in rub. d. leg. primo. ſub num. 113. ſuccinctè admo-
dum & quam paucisſimis rem abſoluit propria igi-
23 tur † uerba inquiens (ut in rhetoricis ad Heren-
nium definita inuenio) ea uocantur quæ eius verbi
rei uerba ſunt aut eſſe poſſunt de qua loquuntur, ut
caput, brachium, pes, pro his corporis partibus, &
reliqua huiuſcemodi, a quibus non eſſe recedendum
Marcellus docuit in l. non aliter de leg. 3. & Celſus in
l. Labeo de ſuppellec. legat.

SVMMARIVM.

1 *Neruum tractationis de uerborum ſignificatione cōſiſtere in reſolutione conſtitutionis propriæ ſignificationis, in qua tam uariatum fuit a iuris interpretibus.*

2 *Omnem fruſtraneum eſſe conatum in qualibet ſcientia aut arte, niſi intellectis principijs, & in hac tractatione, niſi cognito quid ſit proprium.*

Propriumque eſſe in quadruplici acceptione ac primum quando indiuiduo ſoli, & non alteri conuenit, ibi.

3 *Proprium eſſe quod ſoli ſpeciei, & non omni de ſpecie conuenit.*

4 *Proprium rurſus dici, quod omni de ſpecie, ſed non ſoli conuenit.*

5 *Propriumque inſuper dici quod alicui ſpeciei ſoli & ſemper conuenit, conuerſim prædicatur, nec inducat quod eſt eſſe rei.*

6 *Conuerſim prædicari dici cum id importet prædicatum quod & ſubiectum.*

7 *Proprium cuiuſque uocis ſignificatum tripliciter in iure noſtro aſſumi. num. 2. & 1. quando uox principaliter, & æqualiter id ſignificat, de quo diſputatio eſt ibidem.*

8 *Aequaliter proprium ineſſe dici reſpectu generis etiam ſi una ſpecies minus ſit nobilis quam altera.*

9 *Propriè ſignificari dici, quando uox certè, & determinatè, atque preciſè ſignificat.*

10 *Significari quoque propriè dici quando regulariter & ſecundum diſpoſitionem iuris communis, & non priuilegiorum, neque de iure ſpeciali ſignificatur.*

Auctorem putare oportunum eſſe ac ne-
ceſſarium nōnulla præmittere, pro faciliore
reſolutione propoſitæ difficultatis, atque
imprimis proprium eſſe in quadrupluci acce
ptione, & proprium cuiuſque uocis ſignifi-
catum tripliciter aſſumi.

CAP. III.

Mihi tamen pro reſolutione iſtius
priore loco propoſitę difficulta-
1 tis † in qua conſiſtit neruus uni-
uerſæ huius tractationis & in qua
interpretes noſtri uaria tradide-
runt, nec ſibi ipſis prorſus conſti
terint, placet nōnulla pręmittere
ex quibus planior, dilucidior, ac certior habeatur
2 omnis dubitationis reſolutio Imprimis † igitur, cum
omnis fruſtraneus futurus ſit labor, in inueſtigatio-
ne proprię ſignificationis, niſi intelligamus quid ſit
proprium, cum iam ſupra diſſeruerimus quid ſit ſi-
gnificatio, quia ignoratis principijs nulla poteſt cō-
moda explicatio fieri, l. j de orig. iur. & l. j. ſi cert. pet.
præmitto apud noſtrates proprium in quadruplici
eſſe acceptione, prima eſt quando indiuiduo ſoli, &
non alteri cōuenit, vnde propriam dicimus alicuius
cauſam cū ad eum ſolum & non ad alterum pertinet
emolumentū, l. fęnerator de nautico fęnore l. j C. fin.
reg. l. propriū com. pd. l. j. §. in proprijs ubi tex. ſic nū-
cupatim decidit, quā appell. ſit l. j. §. ult. ibi, hoc pro-
priū eſt huius edicti l. 2. §. fi. & ibi Bar. de adoptio. Se
3 cunda eſt † ut proprium dicatur qđ ſoli ſpeciei & nō
omni de ſpecie cōuenit, ut eſſe iuriſc. qđ ſoli homini
cōuenit, nec tamē omni, ita ponitur ab imperat. inſt.
de pat. poteſt, dū dicit propriū eſſe ciuium Romano-
rū filios habere in ptāte, & in l. oēs populi de iuſt. &
iur. & in §. ius aūt ciu. de iur. nat. gen. & ciu. Tertia eſt
4 ut propriū dicatur qđ omni de ſpecie ſed non ſoli cō
uenit, cōſenſus in matr. l. nup. de reg. iu. cū ibi no. uel
quod omni de ſpecie cōuenit & ſoli ſed nō ſemper, ut
5 canicies in ſenectute. Quarta eſt † ut propriū dica-
tur quod alicui ſpeciei ſoli & ſemp cōuenit, conuer-
ſim pdicatur, nec inducat quod eſt eſſe rei, ut riſus
homini, & hæredis inſtitutio, conuerſim aūt prædica
6 ri † cū id importat prædicatū quod & ſubiectū ideſt
qđ unum de altero uerificatur, ut riſibile eſt homo,
homo eſt riſibile. Non indicare autē quid eſt eſſe, di
citur, ut a definitione quæ cōuerſim prædicatur quid
ditātē & proprietatē indicās, differāt, ſic enim ex Por
phirio in Iſagoge, ex Rodulpho Agri. li. 1. de inuen.
c, 8. ſic ex Gāma. top. legal. li. 1. c. de proprio ex Alua.
in rub. de leg. j. ſub nu. 113. cū ſeq. & alijs uarijs locis
conſtituendum eſſe, cenſemus, quamuis aliqui ex re
centioribus conati fuerint alias proprij acceptiones
inuehere quæ tamen hac in re parum deſeruiunt. Se-
7 cundo loco præmittendum eſt, † proprium cuiuſque
uocis ſignificatū tripliciter in iure noſtro aſſumi, ut
ſcribit Criſp. in rub. de le. j. ſub nu. 10. cū quatuor ſe.
Primo modo quando uox principaliter, & æqualiter
id ſignificat de quo diſputatio eſt, & nō cōparatiuè
ad aliud cum aliquo defectu, ut genus, ſpecies, l. j. §.
conuentionis de pact. l. iuriſgentium. §. ſed ſi frau-
dandi ubi Ang. eod. titul. Barto. in l. quod Nerua
de poſ. colum. 2. in prima oppoſi. verb. debetis ſcire
8 dicitur enim † in omnibus ſpeciebus æqualiter

ineſſe etiã ſi ſpecies una minus ſit nobilis quã altera l.naturalis de preſc.vet.l.iuriſgentium in principio de pactis.Bar. & Doct.in l.ſtipulationes non di uiduntur in 11.oppoſi. de verbo. obligat. ſecundo
9 modo, quando † uox certè determinatè atque præciſè ſignificat, ut de ſpecie diſſerit Bar.in l.j. col.2. de vulg. & pupill.& in l.ſi quis in princip.col. 3. de legat.3.ſic probat l.munus propriè vbi gloſſ. ſupra hoc titu. facit d.l. iuriſgentium in princip.ibi proprium nomen contractus exponendo ut facit gloſſ. in uer. in ſuo id eſt ſpeciale, Tertio modo quando
10 uerbum ſignificat † regulariter & ſecundum diſpoſitionem iuris communis, non etiam priuilegiariè uel de iure ſpeciali, quia poſterior hæc pars non comprehenditur ſub definitione, ut illa prior Bar. in d.l.omnes in 3.q.6.prin,9. Areti.in l.j. de teſtam, col.pen,qui ad hoc citat l.ſuus.§. puto de hæred. inſtit. Alex. in rubr.ſolut.matr. col.8.per l.omnis definitio cum glo.de reg.iur,

SVMMARIVM.

1 *Tres potiſſimum eſſe ſignificationes in quibus propria uerſatur locutio, generalem, latam, & ſtrictam*
2 *Generalem eſſe per quam uox in genere enunciata propriè continet ſuas ſpecies.*
3 *Genus ſecundum ordinem naturæ ineſſe ſpeciebus tanquã materiam, & differentias, tanquam formam.*
4 *Propriè genus de ſpeciebus prædicari, nec per legem poſitiuam immutari poſſe, quominus ſpeciebus inſit.*
5 *Propriè quoque uenire, ex generali ſignificatione quod ſub ratione in lege expreſſa uenit.*
6 *Ea quæ ſunt eiuſdem rationis includi ſub diſpoſitione ex ſignificatione, & propriè.*
7 *Rationem comprehendere omnes caſus ſuos ut propriè ut genus continet omnes ſpecies ſuas propriè.*
8 *Paria eſſe, quòd ratio ſit ſcripta in lege, uel quod unica afferri poſſit.*
9 *Latam ſignificationem eſſe per quam uox amplitudine ſua per æquiuocum uel aliter abſque alicuius extrinſecæ interpretationis adminiculo continet plura.*
10 *Inteſtabilem actiuè & paſſiuè dici, tam eum qui dicere quàm cui dici teſtimonium nequeat.*
11 *Fratris ſororiſque appellatione comprehendi, tam utrinque coniunctũ, quàm uterinos et conſanguineos tantũ.*
12 *Aliud eſſe propriè ſignificare, aliud ſtrictè.*
13 *Strictam ſignificationem eſſe uocis generalis coanguſtium ut unum uel aliqua tantum ex pluribus contineat.*
14 *Suppellectilis, uel fundi legatum, ad certas tantum ſpecies ex teſtatoris uoluntate perſtringi.*
15 *Donationis uocem ad ſolam donationem inter uiuos, ex ſtricta ſignificatione referri.*
16 *Dominium ſtrictè pro directo dominio tantum accipi.*
17 *Promittere uerbum ex anguſtiore ſignificatione ad ſtipulationem reſtringi.*
18 *Teſtamenti uocem ſtrictè ſumi ut diffinitur in l. prima de teſtamentis.*
19 *Ioannis Bolognetì honeſta commendatio.*
20 *Conuentionis, ſponſionis, pactionis, contractus promiſſionis, ac pollicitationis nomen in ſtrictiore, & ampliore ſignificatione accipi remiſſiuè.*

Tres potiſſimum eſſe ſignificationes in quibus uerſatur propria locutio, generalem ſcilicet, latam, & ſtrictam.

CAP. IIII.

1 TErtio loco præmitto tres potiſſimum, eſſe ſignificationes † in quibus propria verſatur locutio, ſeu uerbis expreſsè facta demonſtratio, generalem ſcilicet, latam, & ſtrictam. Generalis eſt per quam uox in genere enũ
2 tiata † propriè continet omnes ſuas ſpecies Bald. in l.ij.C.de iur.aur.annul. Bar.in d.l.quod Nerua col. 2.poſt medi.depoſ. Dec. in l. in toto & pars de reg. iur. tex.in l.ſi quis cum totum de excep rei iu. cum ſim. & ratio eſt quia ſecundum ordine naturæ † ge-
3 nus ineſt ſpeciebus tanquàm materia, & differentię ſũt quaſi forma, & impoſsibile eſt naturaliter quod forma ſit abſque materia, quia ipſę ſimul iunctæ ſunt cauſæ eſſendi, ut intrinſecæ, ut ſcribit Bald. in l.cunctos populos col.6.ver.nunc uenio ſub nume. 8.C.de ſum.trin.& fid. cathol. in l. patre furioſo in 2.lectura ad finem & in l. quæcunque poſt principium ſub num.2.C.de bon.quæ liber. & facit optimè tex.in §.ultimo eo amplius inſtit.de uſufruct.ibi vſumfructum extingui & ne areæ quidem uſumfructum deberi, cum igitur ſecundum ordinem naturæ genus inſit ſpeciei, ergo non ſolum † propriè præ-
4 dicabitur ſed nec per legem poſitiuam imutari poterit l.2.de uſufruc.ea.te.quæ vſu conſum.Areti. in l.ſi mutus col.2.de teſtam. ex generali rurſus ſignificatione uenit, & ſic propria † quod ſub ratione in
5 l.expreſſa comprehenditur, quia ut dicit Bal.in conſil.384. ſtatuto ciuitatis col.2. libr. 5. ea quæ ſunt eiuſdem rationis † includuntur ſub diſpoſitione, ex
6 ſignificatione, id eſt expreſsè, propriè, & non tacitè ſequitur Craue.in conſil.183.col.2. ſub nume.3.in conſil.186.ſub nume.11.& in conſi.227. col.2. ſub num.4.& ratio eſt quia ut genus comprehẽdit om-
7 nes ſpecies ſuas propriè, † ſic ratio tanquam genus propriè continet caſus illos omnes qui eadem ratione determinantur, Bal.in l.de quibus col.11.ſub nume.35. de legi. Caſt.conſi.441.pro declaratione ad fin.lib.1.& copioſius conſi.83.col.2.lib.2. Alex. in conſi.5.in fin.uol.5.Dec.in conſi.301.col.2.uer. tertio hoc idem, & plenius conſi.372.col.3.numer. 6.Iaſ.in conſ.141.col.5.uol.2. Craue. in loco ſupra citato Andr. Tiraqu.in l. ſi unquam C. de reuoca. donat.in uer.libertis ſub num.45.& 46 & Menoch. de arbitra.iud. lib. 2 cent.j. ſub nume.9. cap. 63.&
8 caſu 84.ſub nume.8.& ſeq. & prædicta uera ſunt ſiue ratio ſit expreſſa in lege, ſiue unica tantum aſsignari poſsit, quia tunc illa pro expreſſa habetur gl. in l.quamuis ibique Bal. Caſtr. & alii communiter. C.de fideicom.Bal.in l.maximum uitium col. 4.C. de liber.præter.Imol.in l.fin.de hær.inſtit.Caſtr. in conſi.251. uiſa quadam col.j. poſt medi.libr.primo Bal. in conſi. 434. Domina Ioannina col.2. in fin. lib.3.Dec.in conſi.15. Craue.in conſi.118.num.8,

& conſ.

& conſi.201.col.10.ſub nu.28.Doct. in auth. quas
actiones C.de ſacroſ.eccleſ.& in l.ſi conſtante in 5.
q.primæ par.Bar.Cur.ſen.in conſi.11.col.pen. ſub
num.11.Abb.in cap.fin.ſub numer.11.de reſcript.
ubi hoc declarat.

9 Lata ſignificatio eſt † per quam uox ſimpliciter
enuntiata, amplitudine ſua, per æquiuocum uel ali
ter citra alicuius extrinſecæ interpretationis admi-
niculum plura continet, ueluti cum lex aliquem in
teſtabilem eſſe iubet, nam ſub propria huius uocis
ſignificatione continebitur non ſolum actiua ſed
10 etiam† paſsiua ſignificatio, uidelicet ut non ſolum
eius qui inteſtabilis eſſe iubetur, teſtimonium non
recipiatur, ſed nec ei teſtimonium dicatur l. cum le
ge de teſtam.per quem text. ſic nuncupatiui docet
Fran.Aretin.col.2.poſt princ.uer.nos poſſumus di-
cere de teſtam.D.Alcia.lib.j.huius tit.num.6.& in
l.liberationis ad fin.inf.eo.Criſpus in rubr. de leg.j.
ſub num.24.Dec.in conſi.5.ad fin.& in conſi. 344.
ſub num.1.& in cap.inter cæteras ſub num.7.de re-
ſcr.& Niconi.in rubr.de oper.no.nunt.ſub nu.254.
ubi ad ambas uſque aures cumulat auctores, &
pro hac concluſione ego ſoleo, præter cæteros, per
pendere tex.in l.j. in illis uerbis inteſtatus non im-
propriè dicitur deceſsiſſe, de ſuis, & legit. hær. ubi
uult & eum non impropriè dici inteſtatum, cuius
factum teſtamentum ruptum irritumuè poſtea fa-
ctum eſt, ſic etiam ſororis & fratris appellatione
11 † continetur non ſolum frater & ſoror utrinque co
niuncti, ſed etiam uterini, & conſanguinei tantum,
ut conſuluit Bar.Soci.in conſi.ultimo col.2.ſub nu.
2.lib.2.per tex.in l.iuriſconſultus §. ſecundo gradu
de grad. cognatio. & in §. ſecundo gradu eod.tit.in
inſtit.tum etiã quia auctoritate, alluſione, & defini
tione tales propriè ſunt fratres & ſorores, & quali-
tates illę uterinitatis, & conſanguinitatis ſunt ad dif
ferentiam à iure adiectæ, non etiam ad impropric-
tatem, dicimus autem citra alicuius extrinſecæ in-
terpretationis adminiculum, quia & illa ſignifica-
tio quæ reſurgit ex interpretatione, lata eſt, ſed im-
propria, ut infra ſuo loco dicemus. Hinc etiam con-
12 ſequenter apparet, † aliud eſſe propriè ſignificare,
aliud ſtrictè; quia propriè ſignificare poteſt, quod
etiam latè ſignificat, unde licet ſtricta ſignificatio
propria ſemper ſit non tamẽ omnis propria ſignifi
catio ſtricta eſt, quia, ut diximus, poteſt eſſe lata.

13 Stricta ſignificatio eſt, † per quam reſtringitur uel
coanguſtatur ipſius uocis generalitas uel amplitu-
do, ut unum uel aliqua tantum ex pluribus conti-
neat, quæ generalitate uel amplitudine ſua potuiſ-
ſet concipere, ueluti cum ſupellectilis uel fundi in-
14 ſtruct. legatum † ad certas tantum ſpecies ex teſta-
toris uoluntate reſtringitur, quod aliàs multo plu-
res complecti ſub ſe potuiſſet, l.legata ſupellectili
de ſupel.legat. l. quæſitum §.pen. & fin. de fund.in-
15 ſtruct.uel cum uerbum donationis † ad ſolam dona
tionem quæ inter uiuos fit reducitur l.j.de donatio.
uel cum dominij uox ad dominium directum tan-
16 tum reſtringitur l.j.§. qui in perpetuum iuncta ibi
gloſſ.in uer.domini, ſi ag. uectig.uel emphyt. & l.ſi
domus §.ultimo cum ibi not. a ſcrib. de legat.j. aut
17 cum uerbum promiſsio † ad ſtipulationem tantũ
refertur l.ſciendum §.edictum de ædil.edict.l.ſcien-
dum ubi Bar.alijque notant de uerbor.obligat.uel
cum in materia prohibitæ alienationis, iuxta l.non
uſque adeo ſi quis à par.manum.fue. diſpoſitio lo
18 quens de teſtamento † intelligitur ſtrictè prout de
finitur teſtamentum in l.i. de teſtam. ut conſuluit
Ang.in conſ.7.ad fin.cui accedit Soci.in l.j.§.quam
quam ad ſenat Trebell & Iaſ.in rubr. de legat.j. &
19 poſſunt alia plura † deſumi exempla, ex ijs quæ no-
uiſsimè poſt cæteros ſcripſit Ioan. Bolognetus aliàs
collega meus uenerandæ memoriæ in rubr. de uer.
obligatio de conuentione, pacto, & contractu, &
rurſus de ſponſione, promiſsione, & pollicitatione
a num.139.uſque ad nume.153. in uer. quibus ſic
declaratis, quo loci magiſtraliter docet illas uoces
20 quæ ſui generalitate aptæ ſunt omnibus omnino
contractibus conuenire, plerunque tamen ſtricta ſi-
gnificatione ex ui ſubiectæ, materiæ accipi, ut ad
unam uel alteram tantum ſpeciem reſtringantur.

SVMMARIVM.

1 *Strictæ ſignificationis diſputationem uerſare in ijs caſi-bus in quibus uerbum generale ſuas ſpecies habet pro prio nomine diſtinctas, uel aliquas ex ijs.*
2 *Aequiuoca ſtrictam habẽt ſignificationem ubi ad unum uel aliqua ex pluribus comprehenſis coarctantur.*
3 *Nomina quoque eandem ſpeciem uariè ſignificantia ſtri-ctè ſignificare ubi ad certam ſolam ſignificationem reſtringuntur.*
4 *Verbum fuerit, & uerbum habuerit ex generali ſignifi-catione comprehendere tẽpus præteritum & futurum.*
5 *Legatum factum filiæ cum uidua fuerit comprehendere quoque filiam uiduam exiſtentem tempore conditi teſtamenti.*
6 *Verbum fuerit ubi ex ui ſubiectæ materia non poteſt in præterito uerificari, adaptatur futuro tantum ex ſtri-cta ſignificatione.*
7 *Bartolum declarari in l.omnes populi in 6. q. uer. iuxta prædicta de iuſt. & iur.*
8 *Adoptionem, manumiſsionem, & iuriſdictionem in ge-nere & ſpecie accipi.*
9 *Verba accipi in ſpecie in materia odioſa & ſtrictè inter-pretanda.*
10 *Verbum inteſtabilis, & uerbum frater ac ſoror plerun. que reſtringi ad unum tantum ex comprehenſis.*
11 *In nominibus ſpecialem ſignificationem habentibus ceſ-ſare diſputationem de ſtricta ſignificatione.*
12 *In uocibus generalem ſignificationem habentibus niſi ex cauſis non agi de ſtricta ſignificatione.*
13 *In genere ſpecies proprio nomine inſignitas habentibus, non niſi ex cauſis diſputari de ſtricta ſignificatione, ubi uerò proprium tunc ibi eſſe locum huius diſputationis.*
14 *Propriam ſignificationem non cadere in propria no-mina.*
15 *Rationem nullam reddi poſſe in his quæ ſunt facti.*
16 *Nomen proprium eſſe determinatum non effectus uel rei uel officij deſignatiuum.*
17 *Nomina ſpecierum ſignificant eſſe uerum.*
18 *Ideoque eſſe immutabilia.*

Gene-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

19 *Generaliaque eſſe nobis ſicut principia.*
20 *Nomina quæ non ſignificant propria non ſunt.*
21 *Nomina propria, quæ non ſignificant cur propria dicantur.*

Quibus in caſibus procedat iſta diſputatio de ſtricta ſignificatione; & nomina propria ſignificationem propriam non habere.

CAP. V.

EST tamen aduertendum, quia om-
nis iſta diſputatio de ſtricta ſigni
ficatione procedit, vt plurimum
in ijs caſibus in quib. verbum ge
1 nerale habet † ſpecies ſuas ſine ali-
quo proprio, & eleganti nomine,
ſed quæ ſolo generis nomine ſi-
gnificantur, vel ſi habeat ſpecies proprium, & ele-
gans nomen habentes, habet tamen vnam; vel ali-
quas quæ remanent in nomine generis, vel quando
2 † ſumus in nomine æquiuoco, quod ad vnum ex plu-
ribus a ſe comprehenſis reſtringendum eſt, vel in no
3 minibus eandem ſpeciem † variè ſignificantib. quæ
ad certam ſignificationem coarctanda ſunt. Primi
4 generis exempla poni poſſunt in verbo, † fuerit, &
in verbo habuerit, quorum vtrunque ex ſui generali
ſignificatione propriè importat præteritum & futu
rum, vt docet Bar. in l. omnes populi, in 6. princip. q.
de inſt. & iure. ſub num. eo. & Alexand. in l. cum ſti-
pulamur, de verb. oblig. vbi volunt quod ſi teſtator
5 cuilibet filiæ ſuæ, quæ vidua fuerit † cenſum legaue-
rit, comprehendatur etiam illa, quæ fuit vidua tem-
pore conditi teſtamenti, eo quia verbum fuerit tam
tempus præteritum, quàm futurum ex propria ſigni
ficatione comprehendit, & multa huius generis exē
pla colligit Iaſ. in l. j. §. hæc verba, colum 5. in 2. no-
tab. quod quiſque iur. ſed ſi huiuſmodi verbum fue-
6 rit † ex vi ſubiectæ materiæ non poſsit præteritum
concipere; verbi gratia quia proſtum ſit in l. cuius
natura eſt futuris dare formam negocijs. l. leges, C.
de legi. tunc ex ſtricta ſignificatione dicitur accipien
dum eſſe in futuro, Cuma. & Soc. in l. ſolemus, in 2.
not. de reb. dub. & iſta voluit Bart. in d. 6. q. verſicu.
iuxta prædicta, & Iaſ. in d. §. hęc verba ſub nu. 5. qui
in ſecunda limitat. ad hanc concluſionem ita intelli-
7 gendus eſt, dum vult ratione, † ſubiectę materiæ, vel
abſurditatis euitandæ iſtiuſmodi verba ſubiunctiui
temporis unum, vel alterum tantum tempus conci-
pere, quicquid voluerint Recent. Lucens. in rubr. de
leg. 1. ſub num. 23. ad fin.

8 Secundi generis exempla † poſſunt in adoptio-
ne, manumiſsione & iuriſdictione poni, per tex. in
l. ij. de adoptio. in l. 2. de off. proconſ. & in l. imperiū,
cum ibi no. a gloſ. & Doctor. de iuriſdict. om. iud. ſic
etiam procedit quod ſcribit Soc. in l. j. col. 2. de tut.
9 & pupill. Alex. in rub. ſol. matrimo. dum vult in ma
teria odioſa & ſtrictè intelligenda verba debere ac-
cipi in ſignificatione ſpeciei, quod voluit Abb. in c.
Rodolphus, de reſcrip. colum. 2. de verbo Diœceſis.
Tertij & quarti generis exempla poſſunt poni in
10 uerbo † inteſtabilis & in verbo frater, & ſoror, de
quibus ſupra egimus in declarat. latę ſignificationis
in ijs enim caſibus ſi aliqua ex cauſa generalis & la-
ta ſignificatio non poteſt in omni ſpecie, & in om-
nibus comprehenſis ſignificare, ad eas tantum ſpe-
cies, vel comprehenſa reſtringetur, quibus ſubiecta
materia locum faciet, & ſic dicetur agi de ſtricta
11 ſignificatione, cæterum vbi ſumus † in ſpeciebus
habentibus proprium & ſpeciale nomen, ſi diſpoſi-
tio in ſpecie aliqua nominatim loquatur, res ex-
tra omnem difficultatem eſt, quantum ad caput ſi-
gnificationis, & verſamur in interpretationis mate-
ria de qua infra ſuo loco dicemus, ſi verò loquatur
12 generaliter † cum genus propriè inſit ſemper in om
nibus ſpeciebus ſuis, l. ſemper generalibus, de reg.
iur. & ſupra dictum eſt, ceſſabit omnis diſputatio,
niſi fortè ſubiecta materia locum faciat ſtrictę ſi-
gnificationi in caſu alicuius tantum ex ſpeciebus
proprium nomen habentibus; quia ad illam tantū
fiet reſtrictio, & poterit diſputatio de ſtricta ſigni-
ficatione ea in re ſibi locum vendicare, vt declarat
Bologne. in d. rubr. de verborum obligat. ſub nume
ro ſupra citato, & præſertim ſub num. 147. de uer-
bo contractus, Reſolutio igitur eſt, † quod licet in
13 genere quoque proprias ſpecies cum proprio, &
eleganti nomine habente poſsit quandoque hæc
diſceptatio contingere, magis tamen proprium lo-
cū habet, in genere ſpecies omnes, vel aliquas inno
minatas habente, vel quod vnam tantum habeat
ſpeciem; quia ad illam ſemper reſtringitur. l. ij. vbi
no. Doct. de lib. & poſthum. l. ſi optio, & l. ſi vbi. §. 1.
de op. legat. Abb. in capitu. ex parte 1. poſt gloſ. fin.
ſub num. 6. de off. delegat. Aret. in l. ſecunda. §. & ha-
rum in pen. colum. de verborum obligat. Poſtre-
mò præmitto in nomina propria ſignificationem
14 propriam † non cadere, quoniam neque definian-
tur, neque deſcribantur, & nulla accedente ratione
ad placitum imponantur. l. ad recognoſcendos. C.
de inge. ma. l. j. C. de muta. nom. trad. Doc. poſt Bar.
in rubr. ſolut. matrimon. in q. de Peruſino; & cum
15 facti ſint † nulla iuris ratio in ijs reddi poſsit, ut di-
cit Bald. in proęm. Digeſtorum in princip. columna
16 ſecunda, eſt enim nomen determinatum non au-
tem effectus rei alicuius, vel officij deſignatiuum;
ſecus eſt in nominibus ſpecierum (loquendo de ſpe
17 cie dialectica) † quæ ſignificant eſſe verum, & pro-
pter ipſa datur definitio, & ſi deſit nomen deeſt res,
& ſi incipit nomen; incipit res; & ideo † ſunt immu-
18 tabilia, vt dicit tex. in l. ſi quis in fundi vocabulo,
19 de legat. 1. generalia enim nobis ſunt, † ſicut prima
principia, & elementa, nam nemo vocabit hominē
vel leonem, bouem, neque aſinum, vel equum, cer-
uum; & ideo nomina quæ non ſignificant, propriè
20 nomina † non ſunt; nec mouet, vt dicit Aur. Dauid
cap. quinto, de verborum ſignificatione, ſub nume-
21 ro 18. quod dentur † nomina propria, quæ ſignifi-
cationem non habeant, & tamen propria ſint, quia
illa propria dicantur, eo quia ſignificatiuè ſolis con-
ueniant licet voce de pluribus dicantur, & ſignifi-
22 catione † expertia ſunt, quia ad placitum ſunt, &
ideo mutabilia, dicta l. ſi quis in fundi vocabulo.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Actoris ſententia quæ ſit de propria ſignificatione.*
2 *Quibuſque argumentis ac rationibus confirmetur remiſſiue.*
3 *Significationes quæ ex genere vel æquiuoco aut ex comprehenſione rationis aliouè lato ſignificandi modo proficiſcuntur eſſe proprias primo modo.*
Alias verò eſſe proprias ſecundo & tertio modo, ibidem.
4 *Tertium ſignificandi modum priori ſignificationi non poſſe applicari.*
5 *Generalis latauè ſignificatio in ſtatutaria materia, aliauè ſtrictè interpretanda, nunquàm cenſetur eſſe excluſa.*

Quæ ſit reſolutio Auctoris in propoſita diſputatione de acceptione propriæ ſignificationis.

CAP. VI.

HIſce igitur ita propoſitis ac conſti-
tutis; dico illam omnem dici pro
1. priam † eſſe ſignificationem vo-
cis de qua erit controuerſia, quæ
vel ex generali demonſtratione,
vel ex æquiuoca, aliasvè ſuapte
natura, plurib. æqualiter applica
bili notatione, vel ex ſtricta acceptione, ſiue ea in ſpe
cie ſit, vel in indiuiduo, aut ex vi comprehenſiua ra-
tionis in diſpoſitione expræſſę, vel quæ pro expreſſa
habeatur, eo quod vnica tantum aſsignari poſsit,
proficiſcatur, aut indicationem vel demonſtrationē,
expreſsionem eſſentialem vel accidētalem deſumat,
aptam, conceptam mente animovè rei de qua agi-
tur ſimilitudinem oſtendere, prout rei eſſentia paſ-
2 ſiovè noſtra expoſtulat. Quæ aſſertio † cum ſatis ſu-
perque ex ijs quæ in tribus proximè præcedentibus
pręmiſsis diximus ita confirmata remaneant vt non
egeat vlteriore confirmatione, illud tantum admo-
nebo. Quòd tametſi omnis in te lata ſignificatio ſit
3 propria; Quæ tamen † ex genere vel æquiuoco, aut
ex comprehenſione rationis aliovè laſo ſignificandi
modo citra interpretationis extrinſecæ opem pro-
gredietur, eſſe tantum propriam primo modo; Alias
autem ſtrictiores eſſe proprias ſecundo modo decla
rando vt ſupra diximus in ſecundo præmiſſo, item
& tertio modo qui nouiſsimo loco ibi relatus eſt; &
4 qui priori † ſignificationi non conuenit reſpectu
eorum quæ de iure ſpeciali, ſub eodem generali, vel
lata ſignificatione comprehenſa ſunt, ut proſequitur
Criſpus in d. rubr. de leg. 1. ſub num. 25. poſt Bart. in
l. j. col. vlt. C. de ſacr. eccleſ. & Iaſ. in l. hac conſultiſsi-
ma. §. ex imperfecto. C. de teſtam. cum ſim. per illum
5 cit. & ideo in materia ſtatutaria, † & quaque alia ma
teria propriè intelligenda, nunquam excluſa intelli-
geretur generalis latavè interpretatio vel quæ ex vi
comprehenſiua rationis veniret, vt per Doc. in dicto
conſi. 5. ad fin. per not. in d. l. cum lege de teſtamen.
ſcrip. in d. rubr. de leg. j. ſub num. 18. & Bal. in d. con
ſi. 384. colum. 2. volumine 5. cum ſim. ſ. citat. niſi ali-
qua ſubiectæ materiæ ratio vrgeret nos ad ſtrictam
vocis ſignificationē aſſumendam per ea quæ ſcribit
Socin. in l. j. colum. 2. de vulg. Alex. in rubr. ſolut. ma
tri. colum. 6. verſi. cogitabam ſub num. 22. & Criſp.
loco ſupra citato ſub num. 17.

SVMMARIVM.

1 *Proprias ſignificationes deſumi à definitione, ab ethimologia, & ab auctoritate.*
2 *Veteres conſideraſſe tantum definitionem, auctoritatem ac ethimologiam.*
3 *Deſcriptionem multum diſerre a definitione.*
4 *Qua ratione fuerit à definitione ſeiuncta deſcriptio.*
5 *Definitionem inſtrumentum eſſe cuiuſque rei demonſtrans, eſſentiam, ac ſubſtantiam breui oratione.*
6 *Deſcriptionem gubernari eiſdem regulis quibus regitur definitio.*
7 *Auctorem in noua eſſe opinione in materia argumenti ab ethimologia vocabuli.*
8 *Argumentum ab ethimologia vocabuli valere adſtructiuè & deſtructiuè vbi ſumatur ſecundum limites ethimologiæ.*
9 *Propriam ſignificationem deduci ab ethimologia vocabuli.*
10 *Ab auctoritate prudentum proficiſci propriam ſignificationem.*
11 *Valere argumentum Celſus, Vlpianus, Paulus, Sceuola, ita locuti ſunt, ergo propriè locuti ſunt.*
12 *Perpendi text. in l. ſi ſocer à genero in principio ſolu. matri.*
13 *Declarari text. in l. ſi ſeruus § pactus ne peteret de pact.*
14 *Ab auctoritate legum quæ in corpore iuris clauduntur neceſſariam duci argumentationem.*
15 *Auctoritates legum in corpore iuris clauſarum habere apud nos virtutem principiorum, quæ ſi quis negauerit mutua non eſt diſputatione dignus.*
16 *Iudici non licere a diſpoſitione legis ſcriptæ recedere ſub prætextu cuiuſque aliter dictantis æquitatis.*
17 *Vnicuiq; experto in ſua arte, ſuaque ſcientia credendum eſſe.*

Propoſitas iſtas ſignificationes deſumi à quadripartito illo medio ſupra relato definitionis deſcriptionis, ethimologiæ ac auctoritatis.

CAP. VII.

DEſumuntur antem iſtæ ſignifica
tiones propriæ ex quadruplici il-
lo medio de quo poſt Bart. locu-
cutos fuiſſe communi conſenſu
1 Doct. ſupra retulimus † vel ſcili-
cet a definitione vel à deſcriptio
ne, vel ab ethimologia, vel ab au
ctoritate, tametſi qui Bar. ſecuti ſunt in d. l. omne.
populi in tertia quæſt. 6. princ. q. triplex tantum con-
ſtituerint

2 ſtituerint medium† definitionis ſcilicet ethimologię
atque auctoritatis, complectentes deſcriptionem
ſub definitione vt D. Alcia. ſupra relatus lib. j. de ver-
bo. ſignificat. ſub nu. 8. Veron. in rubr. huius titu. ſub
num. 39. & ſub nu. 111. & nouiſsimè Abb. in rub. de
3 verb. obligat. ſub nu. 140. & 141. nihilominus† quia
longè diſert deſcriptio a definitione, eo quia defini-
tio quid ſit res, deſcriptio qualis ſit ante oculos po-
nat, definitio per eſſentialia; deſcriptio per acciden
talia rem demonſtrat, definitio rei eſſentiam, deſcri-
ptio rei intelligentiam claudit; Ariſ. in 6. topi. Boet.
in ſecundo, Bart. in l. j de teſtam. Card. in cap. perpen
dimus de ſent. excommuni. Euerard. in loco a defi-
nit. per diſcurſum illius loci & ad fin. & Gam. ſimili-
ter in vtroq; loco à definitione & deſcriptione, ideo
4 libuit † mihi iſta duo media ſeiungere vt & per Bal.
in c. contingit cir. finem de reſtit' ſpolia. & Aure. Da-
uidem de verb. ſignificat. cap. 6. ſub nume. 14. & ſeq.
Quod enim attinet ad definitionem nullus eſt ſcri-
bentium qui diſcrepet, cum ſit inſtrumentum, quod
5 breuè oratione nobis cuiuſque rei definitæ † demon-
ſtrat eſſentiam ac ſubſtantiam iuxta not. in l. omnis
definitio de reg. iu. & per omnes topicos in a loco de
finitione.

Quantum ad deſcriptionem, non eſt etiam quòd
multum contendamus, tum quia eiſdem regulis gu
6 bernatur, † quibus regitur definitio, vt in locis ſupra
relatis; tum etiam quia, vt ait Aurel. Dauid d. cap. 6.
ſub num. 15. quem ſupra retulimus, cum verbum re-
ctè & propriè ſignificare dicatur, cum ita ſignificat
vt propria paſsio ſuadet, conſequens erit propriam
ſignificationem a deſcriptione quę propriam paſsio
7 nem exprimit accepi. Reſpectu ethimologię, †quia
ego ſum in noua ſententia præter cæteros, quod ab
ea, quocunque modo tradita ſit à iuris Auctoribus,
in iure noſtro, ſi modo deſumatur ſecundum eius li-
mites, & non confundatur cum loco à definitione,
pront hactenus imprudenter fecere Doctor. argu-
8 mentum † poſſit concludenter deduci, affirmatiuè
& negatiuè, ut latè docui inſtit. de teſtam. in princip.
& rubr. ſolut. mat. in q. de Peruſino, & infra plenè di-
cemus in l. malum. §. viduam hoc titu. ubi text. ille val
dè elegans in hac materia occaſionem præſtabit pro
mouendæ, confirmandæ, ac defendendæ iſtius ſenté
9 tiæ, & ideo † vt ualere argumentum ab ethimologia
vocabuli aſtructiuè ac deſtructiuè opinor, ſic & pro
priam vocis ſignificationem, ab ea deſumi poſſe
concludo.

Quantum ad auctoritatem antiquorum iuriſpru-
10 dentum ego tranſeo † cũ Bart. Bal. & cœteris ſupra
relatis, vt in dubio voce qua vſi fuerint ad rem aliquã
ſignificandam, rectè & propriè cenſeantur eſſe vſi.
cum enim tanquam legalis ſcientiæ periti, & appro-
bati ab antiquis. Romanorum imperatoribus, le-
gis condendę auctoritatem habuerint l. 2. §. poſt ori
ginem, & §. iuris ciuilis ſcientiam vbi Zaſ. & Cagnol.
de orig. iur. & §. reſponſa prudentium gloſſ. & doct.
omnes notant inſtit. de iure nat. gent. & ciuil. non eſt
dubium quod eorum auctoritas oportunum erit in
ſtrumentum, inuehendæ propriæ ſignificationis;
quandoquidem ab illorum dictis ſic valet argumen-
11 tatio † vel conſequentia Celſus iuriſconſ. vel Vlpia-
nus, Sceuola, Paulus ſic dicunt, ergo ita eſt; text. eſt
inſignis ac valde notandus in l. j. vbi Bart. Bal. Angel.
Caſtr. Alexand. Iaſ. & Doct. notant ſi cer. pet. quo lo
co Vlpianus. I. C. probat ſententiam ſuam auctorita
12 te Celſi iuriſconſulti, ſimilis † eſt etiam tex. in l. ſi ſo-
cer à genero in princ. ſolut. matri. vbi Paulus I. C. ſuã
opinionem firmat auctoritate Nerug, Catonis, Pom
13 ponij, & Ariſtonis; illis affinis etiam eſt text. † in l. ſi
vnus §. pactus ne peteret in fin. de pact. ubi Paul. iure
con. eius deciſionem confirmat auctoritate Scæuolæ
& vnicuique vel mediocriter in iuris libris verſato,
facile eſt, ſexcenta huiuſcemodi exempla inuenire.
idem probat Barto. in l. legata de ſupellect. legat. &
Bald. in l. conuenticula. C. de epiſ. & cler. Ab auctori
14 tate enim legum quæ in iuris corpore clauduntur,
ex antiquorum conſtitutionum & veterum iuriſpru
dentum libris exceptæ, ita neceſſaria ſit argumenta
tio, vt ab illis recedere minimè liceat, nec poſsint
ulterius diſputando negari, etiamſi nulla eorum quę
in ijs deciduntur ratio redderetur, l. non omnium de
legi. l. proſpexit qui & à quib. §. ſed & quod principi
15 inſtit. de iur. nat. habent .n. † ut ait Gammar. apud
nos virtutem principiorum in ſcientia, quę ſi quis ne
gauerit mutua nõ eſt diſputatione dignus, reſte philo
ſopho, & probat tex. in l. regula in fin. de iur. & fact.
ignor. & ita eſt neceſſaria iſtiuſmodi argumentatio,
vt non liceat iudici ſub prætextu cuiuſcunque dictã-
16 tis æquitatis non ſcriptæ a legis diſpoſitione † rece-
dere. §. oportet in auth. de iudi. d. l. proſpexit qui & à
quib. manu. lib. non fi. inde factus eſt locus antiquo
illi dicterio, vnicuique experto in ſua arte ſuauẽ ſcië
tia credendum eſſe l. ſi chorus ver. his uerbis de leg.
3. l. ſeptimo menſe de ſtat. homin. l. j. de nupt. l. anti-
qui ubi Odofr. & alii notant ſi pars hæred. pet. le. ſi
pater de ſolutio. cap. omnes principes ubi Ioan. An.
de maio. & obedi. cap. ſignificaſti ſecundo, vbi & pul
cher tex. quem ibi notat Ioã. Andr. de homicid. Car-
din. in cap. cum haberet per illum tex. de eo qui dux.
in mat. quam poll. per adult. & topici omnes in loco
ab auctoritate, unde nulla ſupereſt dubitatio, quin
à veterum iuriſprudentum auctoritate propria deſu
mi valeat ſignificatio.

S V M M A R I V M.

1 *Propriam ſignificationem quandoque deſumi ab ijs quæ nuncupatim in lege ſcripta ſunt; quandoque ex ijs quæ tacite, ex menteque legiſlatoris, vel diſponentis proficiſcuntur.*
2 *Expreſſum illud dici, quod dictum uel ſcriptum reperitur.*
4 *Expreſſum rurſus dici quod uoce profertur vel per ſcripturam ad oculum apparet.*
4 *Tacitum eſſe quod colligitur per ſolam rationem intellectus.*
6 *Expreſſum tribus modis dici ſecundum communem ſententiam interpretum iuris, generaliter ſpecialiter, & ſingulariter.*
7 *Expreſſi genera tredecim connumerari a Tiraquello.*
8 *Expreſſa dici quæ ſub uerbis generalibus comprehenduntur.*

Ceſalus

9 Ceſalus commendatur qui in fideicommiſſis vult expreſſũ dici, quod vi verborum d ſumitur.
10 Expreſſum dici id omne quod ſequitur ab expulſo.
11 Idque etiam procedere in ijs quæ pro forma requirerentur.

Quæ ſunt ea, quæ dicuntur ab expreſſis, & quæ à tacita ſignificatione proficiſci quidque ſit expreſſum, & tacitum.

CAP. VIII.

SEd cum ſupra viderimus propriã
1 ſignificationem † quandoq; deſumi ex ijs, quæ nuncupatim in
lege, vel alia diſpoſitione enunciata ſunt; quandoque tacitè ex
ijs, quæ mente legiſlatoris, vel diſponentis proficiſcuntur: Non
ab re erit, vt hoc loco pertractemus, quæ ſint ea quę
dicantur expreſſa, & à tacita ſignificatione proficiſci. Qua in re, dignoſcendum prius eſt, quid ſit expreſſum, & quod tacitum, & quot modis vtrunque
2 excipiatur. Bal. igitur in l. † ſed & ſi quis. §. quæſitũ
in 5. col. verſ. venio ad quæſtiones, in fi. ſi quis caut.
dicit, expreſſum illud dici quod ſcriptum, vel dictũ
reperitur per l. oratio, de ſponſ. ibi locuta eſt, vel rur
3 ſus expreſſum illud dici † quod voce profertur, vel
per ſcripturam apparet ad oculum. Tacitum vero
4 † quod colligitur ſolum per rationem intellectus, per l iam hoc iure, de vulg. & pup. l. non rectè.
C. de fideiuſſo. & l. j. de ijs quæ in teſtam. delent. &
ideo dixit idem Bal. in auth. niſi rogati, colum. 2. ad
5 Trebell. quòd tacitum conſiſtit † in interpretatione
iuris, expreſſum non, & vbi teſtator ſe ipſum gloſſat non eſt recurrendum ad glo. legis, argu. l. continuus, §. cum ita de verb. oblig. & l. ille, aut ille, §. 1. de
leg. 3. facit quod ſcribit Crauet. in conſ. 1. 1. ſub nume. 6. & Iaſ. in conſ. 50. colum. pen. lib. 3. & iſtud
6 expreſſum, † vt dicit Barto. in l. j. colum. 2. de vulg. &
pupil. quem Iaſ. Socin. Ripaque ibi, & alij ſequuntur communiter Doct. & trad. gloſ. & Docto. in l. ſi
mihi, & tibi, §. fin. in verſi. valebit de leg. 1. in l. ſi quis
in principio teſtamenti, de leg. 3. & in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtil. pub. poteſt eſſe tribus modis, hoc eſt
generaliter, ſpecialiter, & ſingulariter, in genere, vt
in l. fin. in fi. cum ibi not. C. quod cum eo, in ſpecie,
vt in l. j. §. inter filium ad leg. Cornel. de falſ. in l.
fin. C. quod cum eo, ſecundum alium intellectum:
& ita tradit etiam Bar. Cępol. de extenſ. d. cap. 1. ſub
num. 199. & Coraſ. in l. precibus, ſub num. 41. C. de
7 impub. & ali. ſubſtit. Andr. † verò Tiraq. de leg. connub. gloſ. 7. ſub num. 179. enumerat tredecim gene
8 ra expreſſi, & quod ea † quæ ſub verbis generalibus
comprehenduntur dicantur expreſſa, trad. Rip. in d.
l. 1. ſub num. 52. de vulg. & pupil. ex illa theorica
Bar. ibi relata, Bart. & Bal. in l. prætor, in princip. de
oper. no. nuntiat. & idem Bart. in col. 1. l. Centurio,
de vulg. & pupill. Bal. Aret. & Imol. in l. illud, de acquiren. hęred. Nat. in conſ. 474. num. 13. conſultiſſimus Ceſal. in reſponſoria iuris facultate, animi can-
9 dore nemini ſecundus, † pulchrè in conſ. 196. nu. 12.
qui loquitur in fideicommiſſo, & vult expreſſum id
dici quod ex ui verborum deſumitur, & plenius in
conſil. 74. ſub num. 20. Rimin. in conſil. 21. ſub nu-
10 me. 68. & in conſ. 38. ſub num. 8. & dici † expreſſum
id omne quod ſequitur ab expreſſo ſcribit Crauet.
conſ. 130. col. 3. & in conſ. 257. ſub num. 6. & latius
in l. cum filiofam in tertia par. ſub num. 9. de leg. 1.
cui accedit Zanc. in l. hæredes mei, §. cum ita, ſub nume. 249. ad ſenat. Trebell. qui vult hoc etiam pro-
11 cedere † in ijs, quæ pro forma requiruntur, poſt
Aret. in l. Gallus, in princip. colum. 3. poſt medium,
d. l. liber. & poſthum. & Rui. conſil. 122. colum. pen.
propè finem, volum. 2.

SVMMARIVM.

1 Expreſſim dicitur fieri quod verbis ſingularibus, vel ſpecialibus fit, quando lex mandat expreßè aliquid fieri certæ perſonæ gratia.
2 Idemque eſſe cum lex corrigens iubet expreßè aliquid fieri.
3 Sed contra ſentire Ang. qui putat per ſimplicia generaliaque verba ſatisfieri.
4 Intellectus. §. ſi verò expreßim in auth. de hæredi. & falcidia.
Prohibitionem detractionis Trebellianicæ poſſe fieri, verbis vniuerſalibus quibus tacitè illa colligatur, ibid.
5 Expreßim vbi lex mandat aliquid fieri, quia ſic ſibi placet non quia ſit contra diſpoſitionem iuris communis, expreſſe dici fieri, quod ex coniecturis colligitur.
6 Expreßè quando lex mandat aliquid fieri quod ſimpliciter factum eſt contra diſpoſitionem legis, tunc generalis expreſſio, vel per coniecturas non ſufficit.
7 Teſtator cum iubet integre, vel ſine diminutione legata præſtari, tunc cenſetur prohibita falcidiæ detractio.
8 Formam l. iubemus. C. de teſtam. & l. per hanc. C. de numer. & actuar. non poſſe verbis generalibus impleri.

Quomodo ſit expreſsio facienda, quando lex iubet reſpectu certæ perſonæ aliquid fieri, vel expreſsè iubet quid agi.

CAP. IX.

VErum ſi lex mandat reſpectu
1 † certæ perſonæ expreſsè aliqd
fieri, tunc expreſsè factum fuiſſe id intelligitur, quod fit verbis ſingularibus, uel ſpecialibus; non autem tacitè, vel per
coniecturas, vt eſt gloſ. in cap.
inquiſitores, in verſiculo expreſsè de hæret. lib. ſexto,
2 idemq; † eſt ubi lex corrigens aliquid iubet expreſſim fieri, quia tunc quoque illi ſatiſfaciẽdum eſt verbis ſingularibus aut ſpecialibus, nec ſufficit generaliter aut tacitè aliquid fieri per coniecturas, d. l. ſi quis
in princip. teſtamenti de leg. 3. verſ. ſed hoc ita, & l.
3 vlt. C. de indi. uidui. tollend. At vbi lex † uenit ad
corre-

correctionem alterius & mãdat aliquid expreſsè fie
ri, cenſetur ſatisfactum eſſe ſi fiat ſimpliciter, Ange.
in §. illud quoq; in anth. de trien. & ſemiſſ. per illum
tex. in §. ſi verò expreſsim in auth. de hęred. & falcid.
& eſt tex. in auth. ex teſtamento in fin. de collatio. &
4 propterea in materia d. §. ſi verò expreſsim † commu
niter aut ſaltem magis communiter concludunt Do
cto. prohibitionem detractionis Trebellianicæ poſ-
ſe fieri verbis vniuerſalibus, ex quibus tacitè id colli-
gi poſsit, vt per Alex. in conſil. 5. poſt num. 11. lib. 3.
quem refert ac ſequitur Cur. iun. in conſ. 16. poſt nu.
12. & Rip. in l. cum filiofam. ſub num. 69. de leg. j. &
in l. j. §. ſed & quoties ſub num. 5. ad Trebellia. & D.
Clar. in §. teſtamentum. q. 62. ſub num. 4. ver. contra
riam verò, vbi alios citat & paulo ſuperius diximus.
5 Si rurſus † lex aliquid fieri mandat expreſsè, non ex
eo quod ſit contra diſpoſitionem iuris communis,
ſed quia placeat legi tunc dicitur expreſsè id fieri ſi
modo ex coniecturis colligatur, l. licet imperator de
leg. j. ibi euidens teſtatoris voluntas, &c. ſi verò ex-
6 preſsim requiratur † aliquid fieri, quia ſimpliciter
factum eſſet contra diſpoſitionem iuris communis,
tunc nuncupatim deberet expreſsio fieri, non ge-
neraliter neq; per coniecturas, vt uult Ang. in d. §. ſi
vero expreſsim per illum text. colum. prima, in fin. &
ſeq. Bar. Cœpol. d. cap. j. ſub num. 113. ſed tamen eſt
aduertendum quia exemplum illud Angel. eſt com-
7 muniter † reprobatũ per ea quę proximè dicta ſunt,
quia cum teſtator iubet integrè & ſine diminutione
legata præſtari, cenſetur prohibita eſſe falcidiæ de-
tractio, vt per D. Clar. in d. quæſt. 62. ſub nu. 3. & 4.
& contra illum facit tex. in l. j. §. ſi quis ita, de verbo.
oblig. iuncto princip. eiuſdem legis, & §. præterea in
8 ſtit. de inutilit. ſtipul. melius poſſet † poni exemplũ
in l. iubemus. C. de teſta. & in l. per hanc. C. de nume.
& actua. lib. 12. quib. in locis, requiſita expreſsio de-
bet nuncupatim fieri, & in l. ſecunda, de liber. & poſt
hu. & in §. 1. inſtitu. de exhæred. liber. cum ibi not. &
aliter facta quam ibi dicitur punitur pœna falſi.

S V M M A R I V M.

1 Caſum qui comprehenditur ſub ratione vel mente legis dici expreſsè venire.

2 Ratio quando vna numero complectitur plures caſus, tunc dici omnes venire per comprehenſionem non per extenſionem.

3 Extenſionem dici tunc fieri, quando rationes ſunt tantum ſimiles, ſed ſpecie differentes, & progreſſus fit de termino ad terminum.

4 Caſum qui veniat ex ratione in lege ſcripta dici venire ex generali expreſsione.

5 Declarari quæ dicta ſunt in tertio præmiſſo ad propriam verborum ſignificationem.

6 Ratio quando vnica tantum afferri poteſt in lege, & pro expreſſa habetur, caſum qui ſub ea comprehenditur dici pro expreſſo haberi, & fictè venire. num. 7.

8 Expreſſa verbis generalibus dici ea quæ veniunt ex mente legis.

9 Quando ex ijs quæ dicta ſunt in lege colligitur mens legis, tunc lex ipſa, & mens legis dicuntur eſſe vnum idem.

10 Mentem legis ab ipſa lege non differre, vt nec ratio ab ipſa lege differt.

11 Ratione comprehenſa generaliter expreſſa dici.

12 Quicquid eſt ex mente legis neceſſario verbis incluſa, dici expreſsè generaliter venire, quod aliàs tacitè vocant Doct.

13 Et datur actio directa ſecus econtra. num. 14.

15 Intellectus l. ſciendum ad l. Pomp. de parrici.

16 Caſus ex mente intrinſeca comprehenſus, ſemper dicitur venire ex generali expreſsione.

17 Mens legis intrinſeca quæ ſit.

18 Genenerali ex expreſsione dici progredi, cum lex particularis ex pleniore ratione ad alios caſus producitur.

19 Extrinſeca mens legis quæ ſit.

An ea quæ comprehenduntur ſub ratione & mente legis dicantur expreſſe venire.

CAP. X.

Sed quid ſi caſus de quo agitur ra-
tione in lege expreſſa comprehen
1 datur an dicetur † eſſe expreſſus?
Et dicit Bal. in l. de quibus ſub nu
me. 35. de legi. poſt Pet. & Cyn. in
l. iura non in ſingulas co. tit. de le
gi. quòd quando pluribus caſibus
2 ineſt eadem ratio tunc una † & eadem ratio numero
decidit omnes caſus non per extenſionem, ſed per cõ
prehenſionem, eo modo quo genus ſpecies ſuas cõ-
prehendit. Sed quando ſunt rationes ſpecie diffe-
3 rentes ſed tamen ſimiles † tunc extenſio eſſe dicitur,
quia fit quædam progreſsio, de termino ad terminũ
per adequationem ſeu paritatem. quæ verba inquit
vera pulcherima & ſubtilia eſſe Bart. Cæpol. d. cap.
1. ſub num. 116. poſt Caſtr. quem citat omnino vidẽ
dum in conſi. 83. præſens caſus modicam hanc dubi-
tationem. colum. 2. li. 2. quaſi voluerint inferre Bal.
4 & qui illum ſecuti ſunt, quòd vbi † eadem ratio in
lege ſcripta caſum comprehendit, de quo agitur, fa-
tendum ſit eum dici uenire ex generali expreſsione,
ſecus eſſe quando plures poſſunt cõſiderari rationes,
quia tunc ex omnino tacita diſpoſitione is veniat, &
5 ita intelligenda ſunt † quæ ſupra hoc eo. lib. diximus
in tertio præmiſſo ad propriam ſignificationem, dũ
ea quæ ex ratione expreſſa veniunt diximus ex diſpo-
ſitione venire poſt Bal. in conſil. 384. ſtatuto ciuitatis
6 colum. 2. lib. 5. cum ſim. ibi citat. Quando verò † ra-
tio non eſt expreſſa in lege, ſed pro expreſſa habetur,
quia unica tantum afferri poteſt iux. trad. per gloſ.
Bal. Caſtr. & alios in l. quamuis. C. de fideicom. cum
ſim. ſupra citat. & latius infra citandis in 5. & 6. libro
tunc ego non crederem dici poſſe caſum expreſſum
7 ſed pro expreſſo habitum; neque ex vera, ſed ex † ficta
expreſsione procedere, & propterea illam tacitæ di-
ſpoſitioni eſſe annumerandam; vt tacita eſt ratio a
qua comprehenditur ille caſus, prout infra plenius
declarabimus.
8 Sic quoque illa † quæ veniunt ex mente legis dicũ
tur eſſe expreſſa verbis ſaltem generalibus; & ita in-
telligen-

telligendum eſt quod ſcribit Barto. Angel. & alij in
l. prætor ait poſt gloſſ. ibi in verb. expreſſum & Doct.
in l. prima, in princ. de oper. no. nunt. quod nota. in l.
vlt. C. quod cum eo & quod aſſerit idem Barto. in l.
prima, in principio, colum. vlt. vti poſsi. quando ſcili
9 cet mens legis † ex ijs quæ dicta ſunt in lege neceſſa-
rio colligitur, tūc enim mens legis & lex ipſa dicūtur
eſſe vnum & idem, l. nominis & rei §. verbum ex legi
bus vbi dicemus infra de verborum ſignificatione, l.
cum mulier, in fin. ſolut. matr. l. ſcire oportet. §. ſed &
ſi maximè de excuſat. tut. Cardin. in capitu. ſi quan-
10 do de arbitr. at enim ratio † legis ab ipſa lege non
differt, ſic nec mens legis, l. credendum circa princip.
qui pet. tut. Angel. in dicta l. prætor. §. primo, de
oper. nō. nunt. Bar. in l. curatoris columna ſecunda,
de neg. geſt. & l. tertia, §. ſi præſens de legi. tut. cum ſi
11 mil. & ideo vt quod ratione † comprehenditur dici-
tur ex generali expreſsione uenire, ſic & quod ex mē
te legis. Quocirca dicebat Angel. in dicta l. prætor
12 ait §. primo, quod quicquid eſt ex mente † legis ne-
ceſſario uerbis incluſa, dicitur eſſe ex verbis, & ſic ta
cite, ideſt generaliter expreſſum, ita vt pro eo danda
ſit actio directa & non vtilis nec ſubſidiaria ut ibi &
dicto §. verbum ex legibus & l. ſi quis locuples de ma
13 nu. teſtam. ſed vbi mens † non colligitur neceſſario
ſed coniecturatiuè, quod eſt ut inquit Bar. Cæpol.
loc. iam relat. ſub num. 127. vbi verba legis non com
prehendunt caſum nec ex vi rationis expreſſæ, vel
pro expreſſa habita, nec ex antecedenti vel conſequē
ti neceſſario, nec ex generali corū ſignificatione ſed
ad alium caſum interpretatiuè protrahuntur; tunc
14 † non dicitur expreſſum, nec datur actio directa ſed
vtilis & ſubſidiaria, ut per Angel. in l. ſed ſciendum
ad leg. Pom. de parri. cuius ſententia probatur ibi in
illis uerbis, ſententia tantum legis continetur; & quā
15 uis gloſſ. ibi dicat interpretatione, tamen intelligen-
dum eſt de interpretatione declaratiua & intelle-
ctiua, non autem extenſiua, Bald. in dicta l. quam-
uis. C. de fideicom. in dicta l. de quibus & in l. ſi
quis ſeruo C. de fur. & Cæpol. dicto capitu. primo,
ſub nume. 128.

Eſt rurſus animaduertendum quod vbicunque ca
ſus de quo agitur comprehenditur ex mēte intrinſe-
16 ca, † tunc ſemper dicitur eſſe comprehenſus ex ge-
nerali verborum ſignificatione, ſecus vbi venit ex
mente extrinſeca quia tūc dicitur tacitè venire Bal.
in l. Gallus §. etiam de liber. & poſth. Cyn. in l. ſcien
dum de verborum obligationib. Anton. Roſell. in l.
ſi vero § de viro ſoluto matrimonio. in ſexta fall. ubi
& Ioan. Imo. Cur. ſen. in conſil. 9. Ticinenſis ſub nu
mero 25. & Curt. iun. in conſil. ſexto, columna quar
ta, ad fin. & quinta, vbi atteſtatur de communi, eſt
17 enim mens intrinſeca, † quæ ex ui rationis expreſſe
vel ex generalitate verborum colligitur, aut ex ante
cedentibus vel conſequentibus neceſſarijs, ut ſupra
diximus de mente quę neceſſariò colligitur, & quan
do in diſpoſitione generali, ratio videtur quoque
plura cōprehendere quàm verba ipſius legis, ut in l.
cum pater §. dulciſsimis de leg. ſecundo, & in l. cum
ratio de bon. damnat. Dyn. in capitu. vlt. de reg. iur.
libro ſexto, Barto. in l. tertia, §. fina. de legat. tuto.
perillum textum, & l. prima eodem titulo, & Salyc.
in l. fin. Bald. in dicta l. Gallus §. nunc de lege Vel-
leia. in fin. per textum, in l. ſi ſeruitus de ſeruit. urba.
18 præd. eſtque idem dicendum, † quando legis diſpoſi-
tio eſſet particularis, ſed per rationem in illa expreſ-
ſam quæ plenior eſſet, extenderetur per ea quæ ſcri-
bit Caſtren. in dicta l. ſi vero §. de viro ſolut. matri.
monio. Dyn. in dicto cap. fin. de reg. iur. libro ſex
to, Bald. in rubr. C. de verbo. ſignificatione Cæpo.
loco ſupra citato ſub nu. 136. & ſeq. extrinſeca autē
19 † mens eſt, quando natura uerborum non eſt apta
comprehendere caſum de quo agitur, ſed venit ex ta
cita ratione dicit Bald. in dicto §. etiam, Cyn. in dicta
l. ſciendum & Roſel. in dicto §. de viro. uel aſſumitur
ex coniecturis vel præſumptionibus, vel per locum
à ſimili, vel per alios modos topicos, vel per alia
inſtrumenta quibus infra docebimus libro quin-
to, interpretationem fieri extenſiuè ac reſtri-
ctiuè.

SVMMARIVM.

1 *Breuis epilogus eorum quæ de expreſſo ac tacito de-
que expreſſa ac tacita ſignificatione dicta ſunt.*
2 *Ea quæ ſpecierum ac indiuiduorum ſunt, propriè, ſtrictè,
ac verè eſſe.*
3 *Ea quæ ex generali ſignificatione proficiſcuntur ſi genus
inſpiciamus, propriè expreſsè dicenda eſſe; ſi verò
cies, & indiuidua intueamur tacita eſſe ex Bart. aſſer-
tione communiter recepta.*
4 *Ea quæ ex coniecturis, & præſumptionibus & ex fictio-
ctione iuris progrediuntur neque genealiter, neque ſpe
cialiter, neque ſingulariter expreſſa eſſe, ſed pro ex-
preſſis haberi.*
5 *Idemque eſſe quando vnica tantum aſſignari po-
teſt.*
6 *An ea quæ ueniunt ex maioritate, uel identitate, vel pa-
ritate, aut ſimilitudine rationis expreſsè vel tacitè
veniant.*
7 *Ea quæ veniunt ex rationis expreſſæ maioritate genera
liter expreſſa dici.*
*Ratio ad ſimilitudinem generis caſus omnes ſuos comple-
ctitur, ibid.*
8 *Ea quæ ueniunt ex paritate, uel ſimilitudine ratio-
nis etiam expreſſæ tacite comprehendi dicuntur tam
reſpectu generis quàm ſpeciei.*
9 *Ea quæ comprehenduntur ſub maioritate, uel identita-
vel paritate rationis tacita, uel præſumpta, tacita ex
ſignificatione dici proficiſci.*
10 *In cauſato plus non poſſe eſſe virtutis, quàm in ſua
cauſa.*
11 *Ius omne potentius eſſe in ſua cauſa, quàm cau-
ſato.*
12 *Cauſatum & eius cauſam ad paria iudicari.*
13 *Cauſæ & cauſati idem eſſe iudicium.*

Epiloguntur quæ hactenus dicta ſunt de expreſſo ac tacito, & diſſeritur an ea quæ ueniunt ex coniecturis dicantur expreſſe, uel tacitè venire.

CAP.

CAP. XI.

1 EX ijs igitur in confeſſo† eſt quid ſit tacitum & quid expreſſum, quibuſque modis in iure noſtro capiatur, & quę ab expreſſa, & quæ ex tacita ſignificatione proficiſci dicantur nam ſi de ijs quæ uerbis ſingularibus aut ſpecificis enunciata fuerint agemus, ea dubio procul ſemper præciſæ atque expreſſæ ſignificationi enumeranda erunt; ac propriæ, & ſignificantiori, quia† ea quę
2 ſpecierum, & indiuiduorum ſunt, propria ſtrictè ac uerè ſunt, quia uni tantum & non omnibus conueniunt, iuxta l.ij.§.hoc autem de adopt.§.illud inſtitu. eo.tit.& l.proprium com.præd.cum ſim. & ſupra diximus, & ſignificantius rem ipſam denotãt, ut ſupra in præmiſsis ad propriam ſignificationem diſſeruimus, quę ex generaliter enuntiatis† proficiſcuntur, a
3 rationeque in lege expreſſa, ab antecedentibusque ac conſequentibus neceſſariis, ex reg. cap. cui quod plus eſt licet de reg. iur. libr.6. ſi genus inſpiciamus propriè expreſſa dicenda ſunt, ſi uerò ſpecies, & indiuidua intueamur, tacita ſunt ſecundum aſſertionem Bar. communiter receptam in d.l.j.col.2.de vulg. &
4 pupill. ut ſupra retulimus. Quod ſi reſpiciamus† ea que ex coniecturis ac præſumptioribus reſurgunt, diſtinguendo tamen, ut infra faciemus lib.5.in materia rationis tacitæ ac præſumptæ; ex fictioneque iuris, neque generaliter; neque ſpecialiter, neque ſingulariter expreſſa ſunt, ſed pro expreſsis habentur l. j. in princ. C. de re.vx.actio. Bar.& Doct.in l.j.in princ. de verb.obligat. idem Bart. in l.ſi maritus §. legis ad l.Iul.de adult.& pleuius in l.ſi is qui pro emptore de uſucap. D. Alcia. in l.mercis 2.de uerb. ſignific. quantum ſcilicet ad ea quæ ſuut facti, reſpectu uerò effectuum non differunt ut per Doct. in loco ſupra cita. & plenius uos proſequemur in lib. 3. dum tractabimus an ea quę fictè ſignificant, propria ſignificent,
5 & hæc omnia † intelligenda ſunt quoque procedere in illis caſibus in quibus unica ratio ad diſpoſitionem, de qua ſit controuerſia, poſsit aſsignari de quibus infra lib. 5. agemus in inſtrumento rationis, &
6 propterea ſi nos quæramus † an ea quæ ueniunt ex maioritate, uel identitate, uel ex paritate, aut ſimilitudine rationis dicantur expreſsè uel tacitè uenire; ego ſic reſoluendum eſſe negocium putarem, quod aut ſumus in ratione expreſſa uel in tacita. uel in pręſumpta. prout pleuius in dicto lib.5. trademus, nam
7 ſi† in expreſſa uerſabimur quæcunque comprehẽdentur à maioritate illius rationis expreſſæ, uel ex identitate dicentur eſſe expreſſa generaliter, quia ratio ad ſimilitudinem generis cõplectitur caſus qui ſub illa ueniunt per Bal. in l.de quibus de legi. ſub nu. 35.& in rubr. C. de naut.fęn. per text. in l.his ſolis in uer. tacitè cautũ putamus C. de reuoc. dona.& ſupra hoc lib. in materia propriæ ſignifi. aliqua diximus & plenius dicemus in d.lib.5.& 6. in limit. 1. ad reg. cõ-
8 ſtitutam in materia correctoria. Quæ uerò† per ſimilitudinem ac paritatem rationis etiam expreſsæ cõplectimur, cum id ſolum mediante interpretatione productiua faciamus, per locum a ſimili, l. non poſſunt de legi. cap. translato de conſti. cum ſim. neque cõprehendantur ſub illa ratione in lege expreſſa, dicitur uenire tacitè tantum abſolutè, tam reſpectu generalis q̃ ſpecialis & ſingularis expreſsionis, & idem
9 multo fortius† dicendum erit in ijs quę ueniunt a maioritate uel identitate, uel paritate, rationis tacitæ, uel præſumptæ, quia ſi ipſius principalis rationis gratia nulla poteſt dici facta eſſe expreſsio generaliter, nec ſpecialiter, nec ſingulariter, ut ſupra diximus, multo minus conſiderari poterit eorum cauſa, quæ arguendo ab ipſa ratione producta ſunt, l. quod per manus de iur. codicill. ubi glo.& Doct. de iur. codic.
10 quia in cauſato† plus eſſe uirtutis non poteſt, quàm in ſua cauſa cap. 1.§. hoc autem qui feud. dar. poſſ. cũ
11 omne† ius potentius ſit in cauſa, quàm in cauſato, l. digna uox C. de legi. Caſtr. in conſi. 129. uol. 1. ideo-
12 que ad paria iudicantur† l. maritus ubi Caſtr.& doc. C de procur. diciturque cauſę, & cauſati idem opor-
13 tere eſſe iudicium † l. quominus de flumi. l. & ſi amicis ad l. Iul. de adul.& l. manumiſsiones de iuſt.& iu.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ex impropria ſignificatione proficiſcuntur quandoque expreſsè, & quandoque tacitè uenire poſſe.*
2 *Verbum obſoletum, obſcurum, ambiguum, fictum in diſpoſitione prolatum, eſſe expreſſum ſed improprium.*
3 *Expreſſum id dici quod ſcriptum, uoceque prolatum fuiſſe reperitur.*
4 *Verbum generaliter prolatum, uel ſpecialiter, uel ſingulariter impropriè tamen ſemper eſt expreſſum.*
5 *Significationem tacitam dici, quando interpretationis medio ad caſum improprium progredimur.*
6 *Tacitũ illud dici quod inducitur ex interpretatione iuris.*
7 *Generalem theoricam de propria ſignificatione deſeruire, & illi de impropria.*
8 *Adulterinam monetam, & adulterinam ſcientiam iureconſultis dici.*
9 *Adulterinam hominis uoluntatem figuratè iuriſconſultis dici.*
Enucleatum ius dici, ac nudam conuentionem dici iuriſconſultis. num. 10. & 11.
12 *Dotem ac donationem propter nuptias æquis paſsibus ambulare.*
13 *Poſthumum figurate dici qui poſt conditum teſtamentum uiuo teſtatore natus eſt.*
14 *Inſulam quoque dici quæ amplius non eſt ſed fuit.*
15 *Dotem dici quæ uerè dos non fuit ſed animi deſtinatione tantum.*
16 *Verbum uenderes aſsumi pro uendere uelles.*
17 *Donationem pro remiſsione poni.*
18 *Venditionem plerumque pro contractu innominato aſſumi.*
19 *Manumittendi uerbum ad propriam & impropriam manumiſſionem referri.*
20 *Actionis uerbo ciuilem & criminalem actionem comprehendi.*
Plura exempla in quibus a propria ſignificatione verborum receditur, & ad impropriam fit tranſitus remiſsiuè.

Au

**An ea quæ ex impropria ſignificatio-
ne comprehenduntur dicantur expreſsim
concipi.**

C A P. XII.

SEd dubitari contingit, an ea, quę
ex impropria ſignificatione cō-
cipiuntur expreſsè pronuntiata
eſſe dicantur? Qua in difficul-
tate ego crederem ſic reſolui
1 † poſſe controuerſiam, ut dica-
mus quandoque expreſsè, & quandoque tacitè.
Quæ ad impropriam ſignificationem pertinent
uenire poſſe cum impropria ſignificatio ac locu-
tio uarijs modis inducatur, ut proſequitur Bal. in
l. ultima. C. de hæred. inſtit. ſub num. 35. D. Alciat.
de uerb. ſignificat. li. 2. in prin. Criſp. in rubr. de le-
gat. 1. ſub num. 10. & plenius proſequemur infra
loco tertio ubi proprium conſtituimus materiæ
2 locum, fingamus enim † a lege uel diſponente, ad
enuntiandam eius mentis meditationem, prolatū
fuiſſe aliquod verbum fictè vel figuratè, uel am-
biguè, uel obſcurè, aut inuſitatè abſoletèue, vel
pro eo, quod propriè ab eo non ſignificatur, non
eſt dubium vocem illam impropriè ſignificatam
dici expreſsè fore prolatam, cui expreſſum id dici-
3 tur † quod dictum, uel ſcriptum aut uoce prolatum
fuiſſe reperitur, ut ſupra retulimus ex Bar. in l. ſed
etſi quis. §. quæſitum in quinta colum. ver. uenio
ad quæſtiones, ſi quis caut. & ideo quandocunq; ali
4 quo ex tribus illis modis, † quos ſupra retulimus, ut
tradit Bar. communiter approbatus in dicta l. pri-
ma, de vulg. & pupill. reperitur impropria locutio
probata ſemper dicetur impropria ſignificatio ex-
5 preſſa, at quoties † non generali neque ſpeciali ne-
que ſingulari enuntiatione prolata reperiuntur ver
ba, ſed medio interpretationis ad caſum impropriū
progredimur, tunc impropria ſignificatio dicitur
6 tacitè inuehi, non autem expreſsè, quia tacitum † il-
lud dicitur quod inducitur ex interpretatione iu-
ris, ut ſcribit Bal. in auth. niſi rogati col. 2. C. ad ſe-
nat. Treb. & in ſumma eſt cōcludendum in omnib.
& per omnia prout ſupra diximus in propria ſigni-
7 ficatione, quia generalis † illa theorica quam ſu-
pra tradidimus, tum circa ea quę ab expreſſa quo-
que & tacita ſignificatione progrediuntur, deſer-
uiunt & reſolutioni iſtius difficultatis propoſitæ
8 circa impropriam ſignificationem. Vt autem † pro
poſito exemplo res clarior fiat, veluti cum iuriſcon
ſulti, vt ſcribit Dominus Alciat. de verb. ſignificat.
libro quarto, ſub numero ſecundo. Adulterinam
monetam, adulterinam ſcientiam uocant, quæ uera,
ac germana non ſit, vel adulterari rationes dicunt
pro falsò deſcribi, vt in l. prima, in fin. de ſer. corrup.
9 † vel ambulatoriam hominis voluntatem dicunt vſ
que ad extremum vitæ exitum. l. quarta, de adim. le
gat. & in l. cum poſt §. pœnitentiam de donatio. in-
10 ter ui. & uxo. vel enucleatum † ius dicunt in rub. in
l. prima, & ſecunda, C. de vet. iur. enucl. uel nudam
11 conuentionem † l. iuriſgentium §. igitur nuda de
pact. uel donationem propter nuptias & dotem
12 æquis paſsibus ambulare, † vt in l. fi. C. de donat.
ante nupt. & in alijs caſib. quos recenſet Dominus
Alciat. loco iam relato in quibus quod figuratum
& improprium eſt exprimitur, & proprium ſubin-
13 telligitur. idem eſt cum poſthumus † dicitur qui
viuo teſtatore poſt teſtamentum natus eſt l. tertia,
§. primo, de iniuſt. rupt. quia teſtator putabat poſt
eius mortem naſciturum eſſe. cui non abſimile eſt
14 cum inſulam appellamus † quę amplius non eſt ſed
fuit. l. inſula in fin. de acquirendo rerum dominio,
15 vel cum dotem dicimus quæ uerè dos non fuit † ſed
animi tantū deſtinatione, ut in l. ſi ſeruo de iur. dot.
16 & cum venderes † dicimus pro uendere velles: ut in
l. ſi rem. §. ſi cum mihi de præſcrip. uerb. idemque in
17 ſuper eſt, cum donationem † pro remiſsione di-
18 cimus ut in l. ſi uno locat. vel venditionem † pro cō
tractu innominato ut in l. inſulam de preſcr. verb.
& multa poterunt deſumi exempla ex his quę infra
dicemus libro tertio, in caſibus excipiendis a regu-
la quæ habet uerba non eſſe impropriè accipien-
19 da, exemplum rurſus impropriæ † ſignificationis nō
æquè expreſsè ac in ſuperioribus caſibus, ſed gene-
ralius proponi poteſt in l. ſecunda, iuncta ibi gloſ.
de offic. proconſulum. ubi verbum manumittere,
eà in diſpoſitione prolatum importat non ſolum
propriam manumiſsionem, & libertatis dationem
in ſeruis, ſed etiam impropriam, ideſt ingenuorum
hominū paterna in poteſtate exiſtētiū emancipatio
20 nem. Nec longè diſtat † quod legitur inſtitutio.
de actio. in principio iuncta ibi gloſſ. & in l. prima,
C. quand. crim. actio. ubi actionis nomen ſimplici-
ter enuntiatum intelligitur non ſolum de propria
ciuili actione ſed etiam de impropria, iudicis offi-
cio, ac criminali actione, quæ duo exempla ſi refe
rantur ad ſpecialiorem ſignificationem, poſſunt
etiam deſeruire pro exemplis tacitæ impropriæ ſi-
21 gnificationis. Alia † exempla poſſunt poni in
ijs caſibus, in quibus ſi verba expreſſa in propria
ſignificatione acciperentur, vel abſurdum induce-
rent, vel nullitatem actus, aut fruſtrationem,
vel repugnantiam mentis legislatoris aut diſpo-
nentis inducerent, iuxta ea quæ latius proſeque-
mur infra libro tertio, in limitationibus ad regul.
Quod uerba impropriè accipienda non ſunt, ubi
uideri poterunt quia eorum tractatio ibi tam-
quam opportuniore loco reſeruata eſt.

S V M M A R I V M.

1 *Communis uſus loquendi eſſe tacitam ſignificatio-
nem.*
2 *Cauſatum plus virtutis habere nonquam poſſe ab influ
xu ſuę cauſæ illud deſcendat.*
3 *Communis uſus loquendi, impropriam eſſe atque acciden
tariam ſignificationem.*
4 *Communis uſus loquendi ſignificationem omni ſignifica
tioni quantumuis propriæ præferri.*

D Com-

5 *Communis vſus loquendi vim tacito populi conſenſu inauctam eiuſdem eſſe valoris ac efficaciæ, atque ſignificationem expreſſam.*

6 *Tacitum populi conſenſum legem expreſſam in totum ac pro parte poſſe abrogare.*

An ſignificatio quę proficiſcitur a communi uſu loquendi dicatur eſſe tacita an uerò expreſſa.

CAP. XIII.

HActenus relatæ ac reſolutæ difficultatis altera eſt affinis, an ſcilicet ſignificatio, quæ proficiſcitur a comm ni uſu loquendi, dicatur eſſe expreſſa, an vero cēſenda ſit tacita? Qua in re ego
1 crederem † concludendum eſſe, communis uſus loquendi tacitam eſſe ſignificationem non autem expreſſam; ea ratione, quia eiuſcemodi ſermonis uſus a tacita populi conſuetudine inducitur, ut per Bar. In l. Labeo, de ſupellect. legat. D. Alcia. li. 2. de uerbo. ſignificat. ſub num. 30. uerſ. efficax autem, & Roch Cur. in cap. fin. de conſuet. ſectio. 8. ſub nu. 44. unde cum cauſa eius inductionis ſit tacita, & eius quoque ſignificatio erit ta-
2 cita, ne cauſatū † plus uirtutis in ſe habere dicatur, quàm ab influxu ſuæ cauſæ in illud perueniat, ut in c. 1. §. hæc autem qui feud. dar. poſſ. cum ius potentius in cauſa quàm in cauſato eſſe debeat l. digna uox. C. de legi. Caſtr. in conſi. 124. uolum. 1. confir-
3 matur † quia communis loquendi uſus eſt impropria, & accidentaria ſignificatio, & non admittitur niſi probetur decem annorum lapſu inualuiſſe atque obtinuiſſe, ut per Bart. Roch. & Alciat. in loco ſupra citato. & Fel. in proęm. Gregor. ſub nume. 14. & latius infra dicemus lib. 4. ubi proprium conſtituimus huius materiæ locum, ergo cum non ſit eius ſignificatio regularis propria, nec materialis, ſed irregularis impropria, & ex accidenti non poterit in prolatione uerbi, quod aliter ſignificat naturaliter, quàm ex communi uſu ſit inductum, dici communis loquendi uſus ſignificatio eſſe ex-
4 preſſa. Neque † monet quod in omni ſtatutorum genere communis uſus loquendi ſignificatio omni ſignificationi quamuis propriæ præferatur, ut ſcribit Bar. in l. librorum. § quod tamen Caſsius poſt gloſ. ibi, de leg. 3. & in l. Labeo, de ſupell. lega. ſub num. 5. Alex. Iaſ. Rui. Pariſ. Crot. & alij in rubr. de oper. no. nuntiatio. ut ibi atteſtatur Iaſ. ſub numero 7. uer. ego teneo, Rui. ſub nu. 32. & Pariſ. ſub num. 87. quia reſpondetur, quod tametſi ea ſit uis & poteſtas communis uſus loquendi, ut præferatur cuicunque etiam propriæ ſignificationi nihi-
5 lominus † hoc non procedit ex eo quod ſit expreſſa, ſed ex eo quod tacita uis eius cum ſit, tacito populi conſenſu inducta, eiuſdem eſt roboris cum expreſſa propria ac naturali legis diſpoſitione, atque efficacia. l. de quibus, in fin. de legib. §. ex non ſcripto, inſtit. de iui. nat. gent. & ciuil. cap. ultimo, de
6 conſuet. quæ ut † poteſt aliam expreſſam legem ac ſignificationem tollere in totum, & prò parte, l. derogatur, de uerborum ſignificatione, l. non eſt nouum cum ibi notat. de legi. ſic & conſuetudo, ut in locis ſupra relatis tradunt ſcribentes, & ſic uis illa non dat ei qualitatem expreſſæ ſignificationis ſed præſeruat eundem communem uſum loquendi in ſpecie tacitæ ſignificationis.

SVMMARIVM.

1 *Significationem prouenientem a declaratiua interpretatione eſſe expreſſam.*

2 *Declarans non dicitur aliquid noui inducere.*

3 *Expoſitiua interpretationis ſignificationem eſſe expreſſam.*

4 *Interpretationis reſtrictiua, correctiua ac extenſiua ſignificationem eſſe tacitam.*

5 *Excipitamen caſus qui deducuntur a ui rationis expreſſæ.*

Quid concludendum ſit gratia ſignificationis, quæ prouenit ab interpretatione.

CAP. XIIII.

QVod ſi quæratur quid iuris conſtituendum ſit reſpectu ſignificationis procedentis ab interpretatione? Ego opinarer
1 † excepta interpretatione declaratiua, quæ dicenda eſt expreſſa, eo quia declarans nihil noui
2 inducit, † l. hæredes palàm. §. ſed et ſi notam, de teſtam. argumento. §. cum ex aliena, inſtit. de re. diui. & l. adeo. §. cum quis, de acquiren. rer. dom. & ex-
3 poſitiua, † de qua in l. j. §. ultimo, de uerbo. obligat. quæ & ipſa poteſt ſub declaratione contineri, cæterarum reſpectu, id eſt extenſiuæ, reſtrictiuæ, & correctiuæ interpretationum gratia, ſemper ſignifica-
4 tionem inde † reſultantem dicendum eſſe tacitam, quia non ex ui uerborum expreſſorum procedit, ſed magis ex progreſſu, qui fit de ſimilibus ad ſimilia, alijsque ex fontibus topicis, prout infra latius
5 loco quarto diſſeremus, exceptis caſibus † illis, in quibus ſupra diximus ex ui rationis expreſſę, uel maioritatis eius rationis, & alijs ſimilibus ſupra relatos interpretationem fieri, & latius infra lib. 5. & ſeq. dicimus, quia tunc iſtiuſmodi ſignificatio poſſet generali expreſsioni adſcribi, prout etiam ſupra diximus.

SVMMARIVM.

1 *Expreſſum quomodo capiatur in ſtatuto reijciente omnem interpretationem præter expreſſam, vel iubente aliquid expreſſe fieri.*

intel-

Intellectus cap. ſi quem, de procur. lib 6.

Domino comparente in iudicio intelligi procuratorem eſſe reuocatum niſi expreßè dicat uelle illum in iudicio perſeuerare.

3 *Expreßè vbi aliquid fieri requiritur reſpectu certæ perſonæ verbis ſingularibus fieri oportere.*

4 *Sed contra generalem ſufficere expreßionem, niſi lex aliud vlterius procedendo diſponat.*

5 *Praxis clauſulæ illius adijciendæ, citra tamen reuocationem &c. in omnibus actibus in quibus dominus comparet.*

6 *Intellectus cap. 1. de procur. lib 6.*

7 *Declaratur noua conſtitutio. ſtat. Mediolan. in titu. de iud. in §. omnes iudicentes.*

8 *Iudices qui debent exprimere cauſam abſolutionis ab expenſis ſingulatim ac præciſam id facere debere, & cum iuramento.*

9 *Expreſſum generaliter, vel ex coniecturis non poſſe dici ſpecificè expreſſum.*

10 *Specialiter enuntiandum ab omni generalitate debet eſſe abſtractum.*

11 *Ea quæ ſpeciali ſunt deſignanda nota, in generali diſpoſitione non includuntur.*

12 *In generali poteſtate legitimandi conceßa nunquam intelligi datam facultatem legitimandi filios clariſſimarum perſonarum.*

13 *Specialis mentio vbi requiritur poße per æquipollens ſatisfieri.*

14 *Dictione uniuerſali quoſcunque includi etiam eos de quibus ſpecialis facienda eſſet mentio.*

Comitem Palatinum qui non habeat in ſpecie facultatem legitimandi infantes, poſſe eos legitimare ſi adſit dictio quoſcunque in priuilegio.

15 *Expreßionem per æquipollens operari in ijs quæ ſunt in libera poteſtate diſponentis.*

16 *Sed, & in alijs modo æquipollentis modus ſit ſpecificus.*

17 *Expreßionem quæ fiat per relationem ad aliud æquipollere ſpecificè.*

Iudex abſoluens ab expenſis partem victam in terminis dicti § omnes iudicentes in nouis conſtitutionibus qui de iuſtitia cauſæ abſolutionis ſe retulerit ad acta iudicij, vel ad allegationes aduocatorum, in quibus talis cauſa expreſſa ſit, dici ſatisfeciſſe dicti §. diſpoſitioni.

18 *Relatum verè & propriè eſſe cenſeri in referente cum omnibus qualitatibus ſuis.*

19 *Becius ſenator Caſalenſis laudatur.*

20 *Declaratur noua conſtitutio, in titu. de bonis ad cridas ponendis in princ.*

21 *Verbum exprimere in dicto titu. de bonis ad cridas ponendis accipi pro nominatim enuntiare, vel vti ea demonſtratione, quæ nominis vice fungitur.*

22 *Aequipollens quando non ſatisfacit expreſſioni faciendæ a lege requiſitæ, debet illa ſpecificatim, ac in indiuiduo fieri.*

23 *Gradus conſanguinitatis diſtinguere proprijs nominibus, vel certis demonſtrationibus paria ſunt*

24 *Inſtitutio hæredis dicitur nominatim facta, quando proprio nomine, vel indubitato ſigno ipſum hæredem expreßit.*

25 *Nominatim dici exhæredationem factam quæ ſub ea demonſtratione abſoluta eſt, quæ nominis vice fungitur.*

26 *Agrorum limites dicuntur certè deſignari, quando ipſorum agrorum fines deſignantur aliorum conterminorum agrorum deſignatione.*

27 *Teſtis qui iuramento affirmauit ſe certò rem ſcire tam certus habetur quàm ſi diſtincta expreſsione eam rem pronuntiaſſet.*

28 *Iura intelligunt affirmationem induci ex ea certitudine quæ ex ipſius rei natura haberi poteſt.*

Quomodo ſit interpretandum ſtatutum reijciens omnem interpretationem, vel ſenſum, aut intellectum præter expreſſum, uel conſtitutio aliqua iubens aliquid exprimi.

CAP. XV.

EX hactenus deductis igitur apparet, quomodo ſignificatio expreſſa, & quomodo tacita dicatur in iure noſtro, & quo ſenſu vtraque veniat excipienda, quę res maximè conferret in uſu

1 forenſi. Quando † lege aliqua municipali caueretur, vt ſtatuta nõ poſsint aliquẽ intellectũ, ſenſum, vel interpretationem recipere vltra id quod expreſſum eſt, vel aliquid expreſſe fieri mandaretur & non aliter, procederetque lex ulterius actũ annullando. cum ſimilibus quorum aliquot exempla ſupra retulimus, exemplum autem pulcherrimum, ac valde practicabile poni poteſt,

2 in cap. ſi quem de procu. li. 6. ubi dicitur, ſimpliciter conſtitutum procuratorem domino in iudicio comparente intelligi eſſe reuocatum, niſi inquit tex. dicas expreſſe quòd ipſum uis in officio procurationis remanere. iſta expreſsio debebit ne eſſe formiter ac nuncupatim facta, an uerò ſufficiet etiam generaliter fieri? Et videretur dicendũ preciſè ac uerbis ſingularibus eam fieri oportere per gloſ. in cap. inquiſitores in ver. expreſsè de hę-

3 reti li. 6. vbi ait † ꝙ quando aliquid expreſsè fieri requiritur reſpectu certæ perſonæ, debet illud ſingularibus verbis fieri, ſed ibi tex. reſoluit difficultatem vlterius procedendo, dum inquit, vel niſi, ꝙ non animo reuocandi hoc facias, ex aliquibus appareat coniecturis, vt ſi forſan aliquis immineat articulus, in quo tu melius noſti ueritatem, aut ſi ſit procurator ipſe infirmus, vel forſan ſe abſentet, ſeu quicquid aliud accidat propter quod ipſi cau-

4 ſę tua ſit præſentia opportuna, nam niſi tex † ita declarando procederet, concludendum eſſet, prout etiam ſupra admonuimus, vt ſufficeret generaliter ac ſimpliciter iſtiuſmodi expreſsionem eſſe factam, ita vt etiam coniecturæ legis ſufficerent, vt habetur in dicta l. licet imperator, de legat. primo

quia non agitur de aliqua offenſione iuris cõmunia
& ideo ſufficit,ut uel generaliter conſtet de expreſ
5 ſa uoluntate Domini. inoleuit tamen † in uſu fo-
renſi, ut in omnibus actibus iudiciarijs qui fiunt a
Domino, qui procuratorem conſtituerit, ſemper
adijciatur clauſula illa,citra tñ reuocationem &c,
prout ualde no.inquit Bar,in l.qui mutuam,§.non
6 ideo mandat,aliud eſſet in caſu†c.t. de procur.li.6,
in ſi.prin.dum dicitur cum regulariter qui expreſsè
non prohibetur ad procurõnia officium idoneus
debeat reputari,nam illa expreſsio cũ reg. genera-
lem iuris cõis habeat in contrarium , deberet eſſe
uerbis ſpecialib. aut ſingularib. facta , prout ſupra
declarauimus per l.iubemus, de teſta. & l.per hãc,
C.de nume.& actuar.li.12.
7 Hæc fortiua procederent in terminis†nouæ con-
ſtitutionia ſtatus Mediolani,in ti.de iud.l §.omnes
iuſdicentes, ubi loquens de iudice qui partẽ abſol-
uerit ab expenſis,quo caſu inquit ſi abſoluerint te-
neantur cum iuramento exprimere cauſam ſpecifi
cam in ſentẽtia, ſeu conſilio ſub pena duplicaturũ
impenſarum in quam incurrant ipſo iure, & facto,
8 in hoc enim†caſu, ſaluo ſemper iudicio excellẽtiſs.
ſenatus, oportet nuncupatim & indiuiduo ſingu-
latimque ac precisè exprimere cauſam abſolutio-
nia cum iuramento,nec ſufficeret ſuper generalib,
perſiſtere,aut ex coniecturis deducere iudicem ab-
ſolniſſe ob aliquam cauſam quæ formiter expreſſa
non legeretur, quia nõ eſſet formæ dictæ nouæ cõ
ſtitutionis ſatiafactum,quę cũ iuramento nult cau
9 ſam ſpecificam exprimi,quod enim†generaliter eſ-
ſet expreſſum,uel ex coniecturis colligeretur, non
poſſet dici ſpecificè fore expreſſum iuxta doctr.
10 Bar.in d.l.j.de vul.& pu.& quia qđ ſpecialiter†enũ
tiandum eſt ab omni generalitate debet eſſe ab-
ſtractum,l.item apud.§.hoc edictum de iniur.l.ſer
uua urbanus. §.ſi. de leg.3. Ale.conſ.44.uidebitur
11 col.1. uol.4. Quæ enim † ſpeciali ſunt deſignandi
nota , in generali diſpoſitione non includuntur, d.
§.hoc edictum c.quanto de præbend.in 6. Dec. in
conſ.272. ſuperiori anno, colnm.1.& ideo dicebat
Pet.Anch.in conſ.318. quòd in generali poteſta-
tis legitimandi conceſsione nunquam intelligitur
data facultaa legitimandi filioa clariſsimarum per-
ſonarum, quia illa in ſpecie danda eſt. Non tamẽ
videtur ꝙ in iſto caſu reijceretur expreſsio., quæ
fieret per æquipollens ueluti per expreſaiones ge-
nerales, vel uniuerſales.Quia ubi reqritur ſpecialis
13 mentio † poteſt ea fieri per æquipollena Bart.in l,
ſi quis in princ.de leg.3. Socin.in conſ.3. in cauſa,
col.pen.uerſ. præterea ex quo uol.3. ſub num.23,
14 ubi uult † per dictionem uniuerſalem quoſcunque
includi etiam ea de quibua ſpecialis facieuda eſſet
mentio per glo.in cle.1.de re iud. in l.cum pœnam
de arbit. & no.per Bal.in c.1. de prohib.feud.alie-
nat.per Federi. unde ait notanter conſuluiſſe Alc,
propter illam dictionem quoſcunque, ꝙ licet aliàs
comes,cui non eſſet ſpecialiter conceſſum, nõ poſ
ſet infantes legitimare , tñ hoc caſu poterit prout
dicit ſe habere Alex. conſ.non impreſſum, ſed hęc
poſſent procedere in ijs, quæ eſſent in libera facul
15 tate diſponentis†in quibus tamen operatur gene-
ralis enuntiatio quantum ad genus,quod ſpecialis
quãtũ ad ſpecies l.ſi duo,de admi.tut.l.ſi chorus,in
princ.de leg.3.cum ſim.not.in d.l.ſi duo, in gl.ulr.
ſecus eſt in caſu noſtro in quo agitur de ſpecificè
implendo legia mandato non negarem tñ , quòd
16 ſi in eodem † expreſsionis genere,ſpecifico ſcilicet
eſſet æquipollens,quo iudex uteretur, poſſet defen
di ſatisfactum eſſe,uelnti eo modo quo h betur in
l.certum,ſi cer.pet.in l.nominatim, de conditio. &
demon. & in l.nominatim,de lib.& poſthu.veluti
17 etiam ſi per relationem†ad aliud fieret iux. tex. in
l.aſſe toto, de hær.inſtitu. & in l.ſi ita ſcripſero, de
coud.& demonſtr.cum ibi nota.a Bart. & cæteris,
& ea,quæ ſcribit Rip.in l.ait prætor. §.ſi iudex, de
re iud.exempli gratia ſi per relationem ad acta in
quibus conſtaret de iuſta litigandi cauſa illius par
tia, quæ abſoluta foret ab expenſis , vel de aliqua
alia cauſa ſpecifica , quæ potuerit animum iudicis
mouere, aut quia iudex ſe referet ad allegationes
aduocati illiua partis , quæ abſolueretur ab expen-
ſis,quę reperiuntur in proceſſu, vel ad ſingtapham
partium in actia productum in qua inter ipſas par
tes conuentum legeretur, ne victa pars in eo iudi-
cio victrici ad expenſas teneretur, ſed utrinque ex
nunc prout ex tunc intelligeretur facta eſſe remiſ-
ſio, & ratio in iſtia caſibua eſſet , quia cauſa relata
18 † cenſeatur eſſe verè , & propriè in referente cum
omnibus qualitatibna ſuia,Cran.in conſ.45.col.2.
Soc.in conſ.27. ſub num.12.li.4. Pariſ. in conſ.22.
ſub num. 7.8.& ſeq.lib 9.idem Craue.in conſ.143,
19 cum ſim. Beci. ſenator † optimus Caſalenſis inter
noſtrę ætatia Iuriſconſultos ſcriptor eruditionia
non vulgaris,in conſ.101.ſub nu.11.& ſub nu. 77.
ubi declar. Menoch. noſter in conſ. 1.ſub num.93.
20 Rurſus†in nouis conſt.in tit.de bonis ad cridas po
nendis,in prin.in uer.& eo amplius,dum ibi dicitur
& eo amplius non ſolum exprimere tenetur, a qui-
bus datum de eia vel aliquo eorum habuerit , ſi id
intra annum factum ſit , ſed omnium eorum qui
eo anno realiter ea bona poſſederint , vel quaſi, &
ſi lapſus fuerit annus exprimere etiam tenetur no-
men eius a quo habuerit datum uſque ad decen-
nium,& paulò infra poſt formam iuramenti in po
ſitione ad cridas præſtandi:ſi uero, inquit, ſciuerit
exprimere tenetur , ut ſupra.
21 Nam omnibus iſtia locia † debet uerbum illud
exprimere,accipi pro nominatim enuntiare,vel uti
ea demonſtratione certa, quæ nominis vice fungi-
tur dicta l. certum,ſi certum petatur,& dicta l.no-
minatim, de conditio. & demonſtratio. cæterum
generalis expreſsio,uel quæ ex coniecturia collige-
retur non ſufficeret, quia nõ poſſet per tales expreſ
ſiones reſultare illa iurium certificatio , ac ſpecifi-
catio,quam requirit noua ipſa conſtitutio. & ideo
22 quando † æquipollens non ſatisfacit expreſsioni
faciendæ a lege requiſitæ debet illa ſpecificatim ac
in indiuiduo fieri, vel per aliud æquipollena quod
par ſit in eodem genere ſpecificæ expreſaionis ,
prout ſupra declarauimus , iuxta ea , quæ tra-
dunt Doctores in l.Gallus, §. & quid ſi tantum ,
de

de lib. & poſth. & in l. j. §. ſi quis ita de verb. oblig.
in fin. iuncto §. præterea inſtitu. de inut. ſtipulat. &
d. §. ſi quis ita in princ. vbi propter relationem ad
ſpecificam interrogationem generalis reſponſio
habet vim ſpecificæ expræſsionis.
23 Et ideo † in cap. tuam de conſang. & affin. &
apud Abb. in cap. licet ex quadam de teſt. paria eſ-
ſe dicuntur gradus conſanguinitatis diſtinguere
nominibus proprijs, & eoſdem gradus diſtingue-
re demonſtrationibus perſonarum, vel alijs exter-
nis, certis & æquipollentibus indicijs. ſic inſtitutio
24 hæredis † certa dicitur cũ teſtator nominatim, uel
indubitato ſigno, ipſum hæredem expreſsit, l. habe
mus, C. de teſtam. l. quoties. §. ſi quis nomen de hęr.
inſtit. ad quod facit quod habetur in cap. quanto,
& quod ibi not. Panor. ſub nu. 7. de ijs quæ ſi. a præ-
lat. ſin. conſen. cap. & idem Abb. in cap. in latera-
25 nenſi de præb. vnde † nominatim dixit Iuſtin. ex-
hæredari alium ſiue dicat pater Titius filius meus
exhęres eſto, ſiue dicat filius meus exhæres eſto nõ
adiecto proprio nomine, dummodo alius filius
non extet, ſimile exemplum habetur in l. iij. de lib.
26 & poſth. item agrorum limites dicuntur certi † de-
ſignati quando ipſorum fines diſtinguuntur ſpeci-
ficatione aliorum agrorum qui ipſis ſunt conter-
mini l. forma de cenſib. Bartol. in l. demonſtratio
queſtio. 7. de condit. & demonſtr. Mod. in enchy.
27 ſuo in ver. exprimere, qui inſuper addit. † & teſtem
qui iuramento affirmauit ſe certo, rem ſcire, tam
certum haberi poſſe quàm ſi diſtincta expreſsione
eam rem pronuntiaſſet, ipſiuſque ita affirmantis
28 probationem pręſumptiuam dici, quia iura † intel
ligunt eum affirmare per talem certitudinem quę
ex ipſius rei natura haberi poteſt l. filium de ijs quæ
ſunt ſui vel alie. iur.

SVMMARIVM.

1 *Demonſtrationem illam quæ fit per digitum certiorem haberi illa quæ a nomine ſumitur.*
2 *Ex communi doctorum ſententia.*
3 *Sed Dec. contra ſentire.*
4 *Homines fingere non poſſe nec facere vt ſpecies vna ſit altera.*
5 *Tolli non poſſe differentiam inter errorem nominis proprij & appellatiui.*
6 *Non referre quid ex æquipollentibus fiat, cum verſamur extra ea quæ ſunt de forma.*
Et propterea communem opinionem eſſe veram.
7 *Cum ſit tranſitus à fictione declaratiua ad inductiuam rem verſari in æquiuoco.*
8 *In appellatiuis nominib. requiri præciſam expreſſamque demonſtrationem vt error nominis non vitiet.*
9 *Nominis proprij error non vitiat.*
10 *Nomina ad hoc inuenta eſſe vt res demonſtretur.*
11 *Nihil opus eſt nomine cum de re ipſa nihil amplius eſt ambigendum.*
12 *Demonſtrationem quæ fit ad oculum debere eſſe potentiorem, vt efficacior eſt probatio quæ ſubijcitur oculis.*
13 *Errorem in nomine, agnomine, vel prænomine non vitiare, vbi conſtat de qua re ſenſerit diſponens.*
14 *Rei certitudo vbi habetur de nomine non eſt curandum.*
15 *Quicquid rei per ſe ſatis demonſtratæ adijcitur fruſtra.*
16 *Rei præſentiæ, & oculis factæ ſubiectionis potentiſſimum eſſe effectum.*
17 *Demonſtrationem factam per digitum non habere locum in caſibus expreſſionum requiſitarum a nouis conſtit. de quibus ſupra.*

Quid cenſendum ſit de illa demonſtratione quæ fit per digitum vel ad oculum corporis, an cenſenda ſit ęquipollere demonſtrationi verbis factæ.

CAP. XVI.

1 QVinimo & eam † demonſtratio-
nem quæ per digitum fit, certio
rem haberi debere, quam quæ à
nomine ſumitur l. quæ extrinſe-
cus de verb. obligat. ſiue id no-
men proprium ſit, ſiue appella-
tiuum, & hęc videtur eſſe inter-
pretum ſententia receptior cum glo. in l. iiij. de de-
leg. 1. & ibi per Iaſ. col. pen. & alios & per Alex. &
2 alios in d. l. certum. Dec. tamen ibi ſub nu. 5. † pro-
bat contrariam ſententiam ut error in nomine ap
pellatiuo vitiet, quia aliàs eſſet permittere vt ho-
3 mines † poſſent fingere ſpeciem vnam eſſe alteram
contra l. ſi forte vbi Bar. ff. de caſtr. pecul. in l. ſi is
qui pro emptore de vſuſcap. & quia eſſet tollere di
ferentiam inter errorem nominis proprii & appel
latiui cõtra tex. in d. l. 4. de le. 1. ſed nõ eſt recedẽdũ
4 a cõmuni † quia cum verſamur extra ea quæ ſunt
de forma non refert quid ex æquipollentibus fiat
l. Gallus. §. & quid ſi tantum vbi omnes not. de li.
& poſth. l. certum ſi cert. pet. l. nominatim de con-
dit. & demon. l. de quibus in fi. de legi. cum ſim. cũ
igitur talis ſit quæſtio noſtra ergo &c. Neque mo-
5 uet prima ratio † Decij, q̃a laborat in ęquiuoco, fa-
ciens tranſitum a fictione declaratiua ad inducti-
uam, de qua loquitur d. l. ſi forte, vt declarat Iaſ. in
d. l. 4. ſub nu. 53. non obſtat etiam quod obijcitur
6 † de differẽtia nominis proprij & appellatiui, quia
per hoc nõ tollitur eo quia in nomine appellatiuo
8 requiritur demonſtratio † expreſſa ac pręciſa ad
hoc vt error nominis non vitiet, in nomine pro-
prio ſufficit qualis qualis rei demonſtratio cum re
9 gulariter nominis proprii error † non vitiet l. ſi
Fortidianum. C. de leg. l. ſi in nomine. C. de teſta. §.
ſi quis in nomine inſtit. de legat. & d. l. 4. vbi gloſ.
& Doc. de leg. 1. & faciunt quæ ſcribit Iaſ. in l. à Ti
tio de verb. obligat. ſub nu 3. & quæ dicemus infra
10 lib. iij. in ſep. caſu. Quorſum † enim ſunt nomina ni
ſi vt res demonſtrẽtur aut nominatim indicẽt l. La
beo de ſuppellec. leg.

Quæ ſi per oculorũ ſenſum res demonſtrata ſit

11 & in notitiam veniat, nihil opus eſt nomine† cum
de re ipſa nihil ſit amplius ambigendum, teſte D.
Alciat. in d. l. certum ſub nu. 9. eſt communis opin.
12 ratio eſt † quia ita debet efficacior eſſe demonſtra
tio, quæ ad oculum fit, vt fortior eſt & probatio,
quæ oculis ſubijcitur, ut ſcribit Azo in ſum. C. de
leg. Aqui. Bal. in l. cōtra negantem, in fi. eo. tit. & in
rubr. C. de probat. col. fin. Ale. in l. j. ſub num. 8. C.
ut quæ des. Dec. in d. l. certum, ſub nu. 5. & eſt tex.
in §. fin. inſtit. de gradi. & in l. ſi irruptione. §. 1. fin.
reg. ubi Alber. Quare quamuis contingat aliquan
13 do error in nomine† uel cognomine, uel prænomi
ne, ſi tamen ex uerbis, uel circumlocutione uerbo-
rum de quo ſenſerit is qui locutus eſt nominis, uel
prænominis, aut cognominis error nihil veritati of
ficere, aut rem impedire poterit, l. ſi quis in nomi-
ne, de teſtam. ex quo enim certitudinem rei habe-
14 mus† de modo non eſt curandum Iaſ. in l. ij. ſub
num. 6. de lib. & poſthum. quicquid enim demon-
15 ſtratæ ſatis rei† adijcitur fruſtra eſt l. j. §. 1. ad fin. de
dot. prælegat. cum ſimilib. ibid. not. in gloſ. in verb.
demonſtratæ.

Eſt tamen aduertendum quatenus diximus de-
monſtrationem quæ digito fiat æquiparari ei de-
monſtrationi, quę nominatim fiat, quia illa locum
16 habet in ijs, quæ in præſentia fiunt, † & in reb. quæ
oculis ſubijciuntur, quia rei præſentiæ atque ocu-
lis factæ ſubiectionis potentiſſimus eſt effectus, l.
prima. §. ſi iuſſerim. l. quod meo. §. ſi uenditorem,
ad finem, de acquirenda poſſeſſione. l. clauibus, de
contrahenda emptione cum ſimilibus cęterum in
17 caſibus illis † nouarum conſtitutionum ſupra re-
latis, & alijs ſimilibus illa demonſtratio non dice-
retur æquipollere, neque ſatisfaceret qualitati ex-
preſſionis requiſitæ.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtator inſtituens hæredes quos ſcripſit in ſchedula re*
licta penes priorem fratrum prædicatorum dicitur
impleuiſſe formam expreßionis nominum hæredum
in teſtamento faciendæ, quia ſatis eſt conſtare per
relationem ad dictam ſcripturam.
2 *Si iudex dicat in ſententia condemno te ad ſummam,*
quæ continetur in teſtamento, certa dicitur eius ſen-
tentia, ſi certa ſumma ibi expreßa ſit.
3 *Certitudinem ſententiæ ſatis eſſe ſi colligatur ex rela-*
tione ad inſtrumentum.
4 *Certa tradi poſſeßio dicitur quæ per circumlocutiones*
deſignatur.
5 *Clauſulam pro expreßis habentes operari certitudinem*
per relationem ad aliud.
6 *Clauſula in ſignaturis, fiat ut petitur, quid operetur.*
7 *Clauſulam pro expreßis habentes non tollere defectum*
inhabilitatis perſonæ.
8 *Neque defectum intentionis.*
Neque inducere diſpenſationem.
9 *Eiuſdem Clauſulæ effectus plenius haberi in tertio to-*
mo auctoris huius tituli.

Quid iuris ſtatuendum ſit de expreſſio-
ne quæ fit per relationem ad aliud.

C A P. XVII.

SVpradictis quoque affine eſt,
1 quod † ſcribit Bald. Angel. &
Imol. in d. l. aſſe toto, de hæred.
inſt. qui volunt, quod ſi aliquis
teſtator inſtituiſſet eum hęre-
dem, cuius nomen ſcriptum eſ-
ſet in ſchedula, quā dedit Prio-
ri fratrum Prædicatorum, vel Guardiano fratrum
2 minorum, valet quidem illa inſtitutio † iuxta rela-
tionem ad ſchedulam illam datam, l. in teſtamen-
to, & ibi Bar. de condit. & demonſtr. Socin. in con-
ſil. 4. ſub num. 4. & conſil. 62. ſub num. 8. li. 4. & Pa-
riſ. in conſil. 97. ſub num. 46. in 1. par. quibus acce-
dit Domaud. iam relatus qui addit quod ſi iudex
dixerit in ſententia condemno te ad ſummam, quę
continetur in teſtamento, certa eſt, & plena dici-
3 tur eſſe eius ſententia, certitudo† enim eius per re-
lationem ad teſtamentum ipſum colligitur, dum-
modo ea ſumma certa in teſtamento exprimatur.
l. ait prætor. §. ſi iudex, de re iudic. & hinc eſt quòd
4 certa & † vera tradi poſſeſſio dicitur, quæ per circū-
locutiones deſignatur d. l. quod meo, in princ. & l.
interdum, de acq. poſſ. cum ſimil. idem quoque eſ-
ſet in illis caſibus in quibus princeps, quæ exprimē
5 da eſſent, pro expreſſis haberet† ita tradit Ang. per
tex. in l. omnes. C. de pręſcriptio. 30. uel 40. anno.
ubi ait meliorem eſſe tex. de corpore iuris ad hoc.
cum dicat ibi ꝙ imperator pręſcriptionem tot an-
norum obſtare omnib. actionibus ſiue illic expreſ-
ſę ſint ſiue nō ſint, quia quę non ſunt expreſſæ, vult
haberi pro expreſſis. unde quando petitum eſt ali-
6 quid pro expreſſo haberi; & quando† in ſignaturis
dr̄, fiat ut petit̄, uel ſimpliciter fiat, ualet gratia, nō
minus q̄ ſi clarioribus uerbis expreſſa fuiſſet, quia
per hoc verbum conſtat de mente Pontificis, ut la
tè Fel. in c. ſuper literis nu. 9. de reſcr. & Butr. in con
ſil. 2. & conſ. 41. quia per expreſſionem, nihil de no
uo datur, ſed iam datum & habitum refertur, non
7 tamen clauſula illa † pro expreſſis habentes, tollit
inhabilitatem perſonæ, ſed ſolum taciturnitatem,
& ſubreptionem remouet, Fel. in c. in noſtra, de re-
ſcrip. gl. in clemē. ſi Romanus, de præben. Anch. in
8 conſil. 20. ſic quoq; iſtiuſmodi † clauſula non tollit
defectum intentionis, nec ēt inducit diſpenſationē
ut teſtatur Io. And. in c. cū adeo, de reſcr. & Pariſ.
conſ. 1. ſub nu. 96. li. 1. Rui. in conſ. 128. cum ſi. ad-
ductis per Demaud. loco iam relato, in uer. pro ex-
preſſo, cuius clauſulę uirtutem poſtea plenius tra-
9 ctabimus† in tertio huius materię uolumine, quod
multa cura elaboramus, de peculiari vocum ac for
mularum iuris ſignificatione, ubi eiuſcemodi clau
ſularum ac formularum iuris naturam vires ac po
teſtatem proſequimur; quod, non multo poſt, Dija
benè fauentib. in publicam cōemq; ſtudioſorum
noſtrę profeſſionis hominum vtilitatem edetur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Tacitæ, atque actualis expreßionis eundem ſemper eſſe effectum.
2 Nominationem perdi, ſiue tacitè quis illi renuntiaueric ſiue expreßè.
3 Expreßionem eorum, quæ tacitè inſunt nihil operari.
4 Quæ ſit vtilitas tractationis, ac ſignificatio tacita ſit vel expreſſa.
5 Multos eſſe caſus In quibus regula l. cum quid ſi cer. pet. ocioſa remanet.
6 Vbi aliquid omittitur quod ſit de ſubſtantia, vel de forma id pro expreſſo non haberi.
7 Propter nimiam quoque incertitudinem tacitum non haberi pro expreſſo.
8 Tacitum non habetur pro expreſſo quando ex vna tantum parte agitur, vt habeatur pro expreſſo.
9 Voluntatem in mente retentam non accommodari actui hominum.
10 Teſtatorem non ſufficit ita voluiſſe niſi ita diſpoſuerit.
11 Hippolitus Reminaldus iunior comendatur.
12 In ſubſtitutionibus non ſufficere dicere teſtatorem ſic voluiſſe niſi illum ſic diſpoſuiſſe appareat, ex communi.
13 Statuta quòd inſtrumenta habeant executionem paratam intelligi de expreſſis tantum in inſtrumento.
14 In obligationibus facti in quibus ſuccedit obligatio ad intereſſe ſtatutum dans executionem paratam inſtrumentis locum non habere.
15 Inſtrumenta de iure communi non habere executionem paratam.
16 Intereſſe procedere ex legis diſpoſitione, & non ex conuentione partium.
17 Statutum præfatum debere intelligi de ijs, quæ immediatè ab ipſo inſtrumento proficiſcuntur.
19 Intereſſe proficiſci ex tacita voluntate contrahentium mediante diſpoſitione legis.
20 Baldum putare ſtatutum dans executionem paratam inſtrumentis, habere locum etiam in ijs quæ tacitè proficiſcuntur ex ipſo inſtrumento.
21 Statutum memoratum prout loquitur de inſtrumento, & executione conſiderare factum inſtrumenti & factum executionis.
22 Fictionem non operari in ijs, quæ ſunt facti.
23 Ea quæ ſunt de ſubſtantia contractus, ſed variant ex voluntate contrahentium, niſi exprimantur non prodeſſe.
24 Pretium in emptione niſi exprimatur nõ valet emptio.
25 Vtilem eſſe prædictam diſputationem propter eos caſus in quibus pro forma requiritur aliquid nominatim exprimi.
26 In appellatione ab interlocutoria, non ſufficere illam exprimere per relationem ad acta.
27 Quod Bal. putat verum eſſe ubi ſimpliciter fiat relatio ad acta ſecus ſi ad illam partem actorum facta eſt in quam cauſa eſt expreſſa.
28 Sed Bald. a Decio improbari.
29 Omnimoda certitudo, vbi pro forma expreßio requiritur, non ſufficit.
30 Vbi aliquid requiritur eſſe certum, & expreſſum, ſola certitudo non ſufficit.
31 Baldi ſententiam veriorem eſſe ac tenendam quicquid dicat Decius.
32 Vbi ſit ſpecialis relatio ad eam partem actorum, quæ continet cauſam grauaminis ibi concurrere & certitudinem & expreſſionem.
33 Certitudo per vim relationis ſpecificæ ad acta intelligi verè & propriè ineſſe.

Quis effectus ſit ſupra relatæ diceptationis de tacito, atque expreſſo, & an ſemper verum ſit tacitum æquipollere expreſſo.

CAP. XVIII.

SEd poſſet aliquis non fruſtranee
hoc loco dubitare, quis ſit iſtius
diſputationis atque inueſtiga-
1 tionis effectus† cum ſemper ta-
citæ, atque actualis expreſsionis
idem videatur eſſe effectus. l. cũ
quid ubi plenè notant Bal. An-
gel. Saly. Alex. Iaſ. Dec. Curt. & alij ſi cer. pet. cum
dicat ibi tex. aſsignando rationem, nam in contra-
hendo quod agitur pro cauto rehabendum eſt ſi
& nominatio perditur, ſiue quis expreſsè illi renun
tiauerit, ſiue tacitè. ut latè not. Rebuf. de nominat.
q. ult. ſub num. 18. ſequitur Demauol. lo. ſupra cit.
in uer. expreſsio tacita. Hincque videtur factus eſſe
3 locus illi regulæ, quòd expreſsio† eorum quæ ta-
citè inſunt nihil operatur, l. iij. de leg. 1. l. non rectè,
in fin. C. de fideiuſſor. quia tacita expreſsio ſufficit,
& pro expreſſa habenda videtur, l. conditiones ex-
trinſecus, de condi. & demon. cum a lege ſupleatur
l. triticum, cum ibi uot. de verb. obblg. & l. de qui-
bus, in fin. de leg.
4 Sed reſponderi poteſt, inutilem non eſſe† hacte
nus peractæ quæſtionis inueſtigationem, ac reſo-
lutionem, tum quia in multis caſibus ſupra relatis
apertiſsimè demonſtratum eſt, ea quæ requiruntur
exprrſsè fieri non poſſe tacitè atque etiam per ge-
neralia æquipollentia impleri, ſed neceſſe eſſe, vt nũ
cupatim impleantur, uel per expreſsionem in indi-
uiduo factam, vel per æquipollẽs ſpecificum, vt ſu
5 pra abunde fuit declaratum. tum etiam† quia mul
ti ſunt caſus in quibus regula illa dictæ l. cum quid
ocioſa remanet, quorum tres refert Iaſ. ibi ſub nu-
mero 18. ex doctr. Bartol. & primus eſt quando
6 omittitur aliquid de ſubſtantia, vel de forma† tunc
enim id non habetur pro expreſſo, idque locum ha
bet tam in legibus, quàm contractibus, & ultimis
uoluntatibus, vt de legibus eſt tex. in l. nõ dubium.
C. de legi. & in l. cum lex, ubi Bar. de fideiuſſ. de ul-
timis uoluntatibus eſt tex. in l. iubemus in l. hac cõ-
ſultiſsima. C. de teſta. in l. ſi quis & in l. ex ea, de te-
ſtam. de contractibus habetur in l. quicquid adſtrin
gendæ, ſecundum unum intellectum, l. ita ſtipula-
tus, & l. inſulam, de verb. obligat. & l. iij. §. ſi quis in-
7 ſulam, de eo quod cer. loc. Secundus† caſus, in quo
tacitum non habetur pro expreſſo, eſt propter ni-

miam incertitudinem, d.l.quicquid adſtringendæ
ſecundnm alium intellectum,idque locnm habet
etiam in vltimis voluntatibus, l. duo ſunt Titij, de
8 teſtam.tut. Tertius † caſus eſt, quando agitur ex
una parte tantum,ut tacitum habeatur pro expreſ
ſo, quia tunc non habetur l. ſi repetendi, de condi-
ctio.ob cauſam,& ideo dicebat Bald. in l.iuriſgen-
tium.§.pactorum de pact. voluntatem in mente re
9 tentam, non accommodari actui hominum † quod
dixit & Pariſ. in conſil.89. ſub num.27.uolum.2.&
Rol.a Vall.in conſ.42. ſub num 22.uolumine 4. &
procedit hoc etiam in ultimis voluntatibus,in qui-
10 bus non ſufficit teſtatorem † ita voluiſſe,niſi ita di-
ſponat,l.quidam cum filium,vbi Bal.Ang. & Imo.
de hæred.inſtit.Pariſ.in conſ.87.nu.17. & d.conſi-
lio 89. ſub num.15.vol.2.Soci.iun.conſ.3. ſub nu-
mero 8.volum.1. & alibi ſæpe, Crot. in conſil. 30.
ſub num.17.lib.1.Craue.in conſi.161. ſub nu.6.&
conſil.208. ſub num.30. Iaſo.conſil.29. ad finem,
col.pen.& conſil.30.colum.2.lib.3. D.Aleia. reſp.
564.ſub num.1. Rolan.a Val. d.conſil.42. ſub nu-
mero 18. & ſeq.d.lib.4. Zanch.in l.hæredes mei.§.
11 cum ita ſub num.11.ad ſenat.Trebel. Hippol.† Ri-
minal. inter rectior.celeberrimi nominis ob erudi-
tiſsimos & commentariorum & reſponſorũ eius
libros in conſ.80. ſub num.11.& quatuor ſeq. ubi
latiſsimè loquitur ac erudiſsimè multa adducens
ad rem facientia,Menoch. noſter valde appoſitè in
conſil.85.ſub num.37.& in conſil.105. ſub nume-
ro 29.& Burſat. in conſil.51.ſub num.33. quib.in
locis commnniter concludunt docto.non ſufficere
12 in ſubſtitutionibus † & fideicommiſsis aſſerere te-
ſtatorem probabiliter ac veriſimiliter uoluiſſe ſub-
ſtituere,niſi appareat de illius mente , & propterea
ad talem intentionem remouendam ſufficere ſubij
cere ſubſtitutionem de illa non loqui.

13 Vtilis eſt quoque hæc diſputatio † in eo ſtatuto
quo caueatur, ut inſtrumenta habeant executionẽ
paratam , nam intelligitur de ijs quæ ſunt expreſſa
in inſtrumento non etiam de ijs quæ tacitè veniũt
extra connentionem contrahẽtium , & ſcribit Dec.
14 in d.l.cum quid ſub nu.5.& 6.& ideo † dicebat An-
to.Butr.in cap.translato col.1.uer.ſimiliter ſi ſtatu
tum,ibique Imol.in vlt.notat.quod in obligationi-
bus facti,in quibus ſuccedit obligatio ad intereſſe,
non habebit locum prædictum ſtatutum, quia eſt
contra ius commune, cum de iure communi inſtru
15 menta † non habeant executionem paratam. l.mi-
nor uigintiquinque annis cui fideicommiſſum, de
mino. & ideo debet tale ſtatutum contra ius com-
mune ſtrictè interpretari.l.ait prætor. §.ſi iudex,de
re iud.l.iij.§.hæc verba,de neg.geſt.l.j. §.hoc interdictum,de fonte,addit Dec.quod cum ſtatutum lo
quatur de inſtrumento , intelligere ſe id ſolum da.
re,uelle executionem paratam ijs,quæ proueniunt
16 ex cõuentione partium, intereſſe autem † procedit,
ex diſpoſitione legis,ut per Bar.in l.cum ſtipulatus,
de verb. obligation. item quia ſtatutum non neri-
17 ficatnr in tacitis † quę pro expreſsis habentur ſecun
dum fictionem, ut per Bart.in l.j.in princip. de ijs,
quæ in teſtam.delent. & rurſus quia ſtatutum de-
18 bet intelligi † de ijs,quæ immediatè proficiſcuntur
ab ipſo inſtrumento,non autem de ijs , quæ media-
19 te,ut intereſſe,† quod prouenit ex tacita voluntate
contrahẽtium,mediante diſpoſitione legis;argum.
eius quod dicitur de iure accreſcendi , in l. ſi ex te-
ſtamẽto de vulg.& pup.ſed hoc nõ uidetur abſolu-
20 tè expeditum † quia in contraria ententia fuit Bal.
in l.ad probationem la 1.C. de probat. in l.prima ,
§.& vt plenius.C.de re.vxo.actio.cum ſim. de quib.
per Alex.in l.iuriſgentium.§.quod ferè in fi.de pac.
& Fely.in cap.translato de conſt. Non poteſt tamẽ
21 negari † quin ſtatutum prout loquitur de inſtrumẽ
to & executione, non videatur, magis conſideraſſe
factum executionis , & factum inſtrumenti, prout
ſcilicet eſt rogatum à notario,& propterea non vi-
detur poſſe extendi ad ea quæ non niſi fictè poſſunt
inſtrumento ineſſe , quia fictio non operatur in ijs
22 † quę ſunt facti l.denique l.nec vtilem ex quib.cauſ.
maio.l.in bello §.factæ res de capti. quod tamen in-
telligendum eſt, prout j̃.plenius declarabimus lib.
3.in materia eorum quæ procedunt ex ficta ſignifi
23 catione. Rurſus proponi poteſt † exemplum in ijs
quæ ſunt de ſubſtantiam contractus, ſed tamen nõ
habent uniformem materiam,ſed difformem ex vo
luntate cõtrahentium ueluti eſt pretium in emptio
ne & venditione.§.pretium inſtit.de emptio.& ven-
24 dit.nam niſi exprimatur pretium † emptio non ua-
let d.§.pretium, per quem ſic tenent Fulg. & Deci.
in d.l.cum quid.& Barto.in l.ſciendum colum.1.de
verb.obligat.

25 Vtilis eſt quoq; præmiſſa inneſtigatio † propter
eos caſus,in quibus pro forma requiritur vt aliquid
nominatim exprimatur,exempli gratia in appella-
tione ab interlocutoria , cauſa debet eſſe nomina-
26 tim expreſſa, clem.appellanti de appellatio. † ideo
non ſufficiet illam exprimere per relationẽ ad acta,
vt notant.dicit Alex.in l.1.de lib.& poſthum. Ang.
ibi & Alex.in l. ubi autem §. illud de verb. obligat.
& in l.prætor in princ.de oper.no.nunt.& idẽ Alex.
27 in conſi.80.colum.6.lib.j.Sed hoc eſſe verũ † inquit
Bald.in l.minoribus col.1. C.de ijs quibus vt indi-
gn.quando appellans ſimpliciter ſe refert ad acta ,
ſecus ſi ſpecialiter ſe referat ad illam partem acto-
rum,in qua eſt precisè grauatus , ſeq.Petr.Anchar.
in cap.conſuluit ſecundo,de appellatio.quod dictũ
maximè extollit Ang. Aret.in §.ſi minus colum.19.
uer.ad unum aduerte,inſtit.de actio. & faciunt quę
ſupra diximus per diſcurſum declarando iſtam ma
teriam expreſsionis ꝑ relationẽ ad aliud , ſed Dec.
28 † in d.l.certum ſub num.3.& in cap.conſuluit 2.de
appellatio.dicit illam aſſertionem Bald.ſupra rela-
tam ſibi non uideri ueram,quia ſpecialis illa relatio
non nidetur poſſe conſiderari ad alium finem niſi
ut habeamus omnimodam certitudinem,quæ non
29 ſufficit ubi forma requiritnr,† ur not.idem Bald.&
doct.in d.l.1.de liber.& poſthum .nam illa certitu-
do non facit,ut quod per relationem ad aliud habe
tur dicatur nominatim eſſe expreſſum,prout requi
ritur in dicta clementina appellanti,quia ubi requi
30 ritur aliquid eſſe certũ & expreſſum ,† ſola certitu-
do nõ ſufficit: ut dicit glo.notan.in ca.ſi epiſcopus
de

de pręben.in 6.& plenius proſequitur Dec.in d.ca.
conſuluit.uerum ego puto non eſſe recedendum à
31 ſupra relata declaratione Badl. † quicquid ſentiat
Dec.in d.conſuluit ſecundo, & in d.l. certum, & ra
tio eſt quia falsò aſſumit Dec.quòd ubi quis in ſcri
ptura ſuæ appellationis dicit appello à tali interlo-
32 cutoria, † quia ita interloquendo grauaſtis me,ut
apparet ex rationib. & cauſis per aduocatum meũ
adductis in tali parte actuũ, ibi dicatur haberi certi
tudo & non expreſsio. Nã habetur vtrunque quia
in appellatione fit expreſsio rationis grauaminis,
quæ poſtea certificatur per relationem ad ſpeciem
illam actorum; quæ certitudo cum per uim rela-
33 tionis cenſeatur uerè † & propriè ineſſe in referen-
te, vt ſupra diximus, & probat Bar.in l.j. de exce-
ptio.in l.j.circa finem ſi fam.fur.fec.dicatur, & in l.
ſi quis ſeruum § fin. verſ.ſed quęro teſtator de leg.
2.cauſa expreſſa & certa dicitur prolata eſſe in ip-
ſa appellatione.

SVMMARIVM.

1 *An per clauſulam non obſtantibus quibuſcunque verbis de rogatorijs de quibus etiam mentio fieri debuiſſet de verbo ad verbum, ſufficienter dicatur priuilegio ſpeciali derogatum.*
2 *Communemque opinionem eſſe pro parte affirmatiua.*
3 *Qui contrariam firmauit ſententiam.*
4 *Quomodo Ang. conciliarit inter ſe recitatas opiniones diſsidentes.*
5 *Auctorem non recedere a communi opinione.*
Clauſulam non obſtantibus vt ſupra conceptam, in ijs quæ dependent a voluntate ſummi Pont. uim ſpecialis derogationis habere, ibi.
6 *Dictio vniuerſalis omnia includit, & nihil excludit.*
7 *Dictio vniuerſalis omnia comprehendit quæ cogitari poſſunt.*
8 *Quando legantur omnia mobilia, veniunt pecuniæ, libri, pecudes, aurum, argentum fructus ſeparati à ſolo, omnia mobilia ac venalia.*
9 *Dictio uniuerſalis ab homine prolata complectitur etiam inhabiles.*
10 *Statutum probibens alienationem in forenſes ſi vtatur dictione vniuerſali videtur comprehendere etiam filiam nuptam extra territorium.*
11 *Sed nihil decernitur quia cauſa decidenda pendet coram Auctore.*
12 *Dictionem vniuerſalem continere etiam illos de quibus ſpecialis facienda eſſet mentio.*
13 *Per illa uerba de uerbo ad uerbum, de mente ſummi Pontifi.in clauſula non obſtantibus dici conſtare.*
14 *Communem opinionem Romanæ curiæ ſtylo eſſe confirmatam.*

An per clauſulam non obſtantibus, plenè ſed generaliter tantum conceptam, dicatur derogatum eſſe priuilegio ſpeciali, in quo adſit clauſula vt non cenſeatur illi fōre derogatum, niſi ſpecialiter facta fuerit mētio illius clauſulæ, ac de verbo ad verbũ.

CAP. XIX.

INfert quoque Dec. in d.cta l.
certum ſub num. 4. ad aliam
pulcherrimam quæſtionem in
1 praxi, videlicet an ponēte † ſum-
mo Pontifice eam clauſulam
in aliqua diſpoſitione. Non ob
ſtatibus quibuſcunque uerbis
derogatoriis, de quibus etiam mentio fieri debuiſ-
ſet de verbo ad verbum, ſufficienter dicatur eſſe pri
uilegio ſpeciali derogatum, in quo adſit clauſula
ſub hac forma, quòd illi non poſsit dici eſſe deroga
tum, niſi facta fuerit ſpecialiter mentio illius clauſu
læ, ac de uerbo ad uerbum? Et imprimis dicit com
2 munem opinionem eſſe pro parte affirmatiua † cũ
Federi.de Senis in conſ.47.habita ſuper caſu & An
to.Butri.in conſi.2.ad finem qui atteſtatur, ſic fo-
re de ſtylo Curiæ Romanæ. Pro parte negatiua
3 † ut non cenſeatur eſſe derogatum, ex quo non fuit
ſpecialiter facta mentio de illa clauſula ſpeciali, ci-
tat Cyn.in l.j.C.quan.Imper.int.pup & uid. Feder.
de Sen.ſibi contrarium in conſi.233. caſus talis eſt
Monaſterij, Calde.in conſi.11. de priuileg.Card. in
conſi.51.in præmiſſo dubio, & in conſi.136.pręmit
to.Roma. in conſi.327. iſtæ ſunt rationes col.pen.
& in conſi.436.quod indultum colum. tertia, & 4.
& in conſi.498.in caſu quo quæritur, & Caſt. in cō
ſi.52.paſſus iſte, & in conſi.312.adiectione non in-
diget col.3. in antiquis vbi dicit eum latè hunc paſ-
4 ſum examinare. Poſtmodum ait Ang.in l.ſed & ſi
quis.§.quæſitum in fin.ſi quis cautio.ſic diſtinguen
do conciliare iſtas duas opiniones, vt prior locum
habeat in diſpoſitione legis, poſterior autem in
priuilegio, vel reſcripto, cuius ſententia videtur,
fuiſſe & Calder.in dicto conſil.11. de priuileg. uel
5 aliter hoc pacto; † ſi conceſsio facta ſit motu pro-
prio, videatur derogatum priori ſpeciali priuilegio
ſecus autem ſi conceſsio fiat ad poſtulationem,
& ita diſting.Caſtr.in d.conſi.51.colum.3.& Rom.
in d.conſi.327.col.pen.& fin.ſed ipſe quia cauſa co
ram eo pendebat noluit aliquid ibi decidere.
Ego tamen † in iſto controuerſo articulo crede-
5 rem non eſſe recedendum a cōmuni opinione, quia
cum ſimus in ijs quæ à ſum.Pont.poteſtate abſolu-
te dependent, nō eſt dubium, quòd clauſula vniuer-
ſalis, non obſtantibus quibuſcunque uerbis deroga
torijs etiam ſi de illis ſpecialiter ac de verbo ad ver-
bũ facięda eſſet mentio, cōprehēdit ēt clauſulã, de
qua facięda ſpecialiter eſſet mētio, duplici rōne, tũ
6 ſcilicet quia † dictio vniuerſalis nihil excludit omnia
quę includit l.Iulianus de leg.3.ca. ſolitæ de maio.
& obedi.cap.ſi Romanorum 19.diſtinct. Deci.in l.
omnia ſub num.1.ſi cer.pet.Craue.conſi.29.ſub nu
me.3.conſi.294.num.1.Didac.loco j.varia.4.reſo-
lut.cap.13.ſub nu.2. plenè ac diſertè Bec. grauiſsi-
mus Caſal.ſenator.conſil.94. ſub num.31.& ſeq. &
7 omnia comprehendit, quæ excogitari poſſunt, Bal.
in l. cum uirum in ſecunda oppoſi. C.de fideicom.
Crauet.in conſi.105.ſub nume.3.& Rimin. iun.in
conſi.68.ſub nu.1.& ideo quamuis in legato mobi
lium

ſium non veniant pecuniæ, vt ſcribit Cor.cõſi.49.in
8 præſenti ſub num.2.& 3.uol.3.nihilominus †quan
do legantur omnia mobilia, veniunt pecuniæ, li-
bri, pecudes, aurum, argentum, fructus ſeparati a
ſolo, & omnia mobilia etiam venalia, Spec. in titu.
de fruct. & int.col.3.uerſi.3.quæritur, & col.2.uer.
ſed pone prælatus, Bar.in l.generali.§.uxori, de uſu-
fruc.legat. Alexan.in conſ.118.in caſu col.2.uol.5.
Dec.in conſil.472.per eo tamen, & in fin.in conſi-
lio 294.colum.2. in conſ.360. col.1. in fi. & conſi-
lio 666.colum.1. Rui.conſil.78.colum.pen. uol.1.
Crot.conſil.44.num.17. uol.1. Plot. in l.ſi quando
ſub num.15.C.unde ui.Rol.a Valle conſil. 82. col.
1.uolum. t.Hippol.Rimin.acutiſsimi uiri ingenij in
conſ.58. ſub nu.7.& in conſil.68. ſub num.1. facit
9 quia verbum uniuerſale† ab homine ad aliquã ſpe-
ciem redactum comprehendit omnes inhabiles,
qui aliàs ſub ea ſpecie non uenirent, & firmat Cur.
iun.conſ.1.ſub num.7.in fi.& in 3.par.q.vl. de feu.
cui accedit Burſat.in conſ.22.ſub num.20. & quod
ſcribit idem Riminal.ſupr citat. in conſil.15. ſub
10 num:53.ubi uult †ſtatutum prohibens alienationẽ
in forenſes, ſi vtatur dictione nullus, vel alia ſimili
uniuerſali, quale eſt ſtatutum Landę, quo cauetur,
vt nulla mulier extra territorium nupta ſuccedat,
omnem comprehendere forenſem, & neminem ex
cludere, ita vt etiam filiam comprehendat, vt apud
Socin.iun.in conſ.62. ſub num.11.uolu.3. & apud
11 Rui.in conſ.47.uol.3.quantum†tamen ad præſen-
tem articulum an filius comprehendatur ſub tali
ſtatuto, vel id minus, nihil decerno, quia cauſa deci
denda coram me pendet. tum etiam quia Bar.So-
cin.in conſ.3.colum.pen. uer. præterea ex quo uol.
tertio ſub nu. 23. in indiuiduo vult per dictionem
12 † uniuerſalem quoſcũq; includi etiam eos, de quib.
ſpecialiter facienda eſſet mentio, per glo.in clem.j.
de re iud.in uer.pęnam, in c.1.de probib.feud. alie-
nat. per Federic. tum denique quia appoſita ſunt
13 nuncupatim illa uerba, † de quibus etiam mentio
fieri debuiſſet de uerbo ad verbum, quo caſu dici-
tur conſtare de mente ſummi Põt.uolentis pręciſe
etiam ſpecialibus, derogare per ea, quæ ſcribit Fel.
in cap. ſuper literis ſub num.9.& ea quæ ſupra dixi
mus de clauſula, pro expreſsis habentes, & per has
14 rationes a communi Doctorum ſententia, †Roma-
næ curiæ ſtilo comprobata, haud quaquam rece-
dendum eſſe concludo.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo inter ſe differant ſignificationum genera ex iam deductis apparere infraque latius appariturum.*
2 *Propriam ſignificationem illam eſſe, quæ ipſi ſoli rei voce importatæ conuenit.*
3 *Propriæ ſignificationis proprium eſſe rem voce importatam a cæteris ſeparare genere, ſpecie, vel indiuiduo.*
4 *Ad propriæ ſignificationis ſupra relatam traditionem, poſſe referri omnia quæ de illa a recentioribus tradita fuiſſe propoſitum eſt.*
5 *Impropriam ſignificationem eſſe propriæ contrariam, et voce importatam expreßionem, alteri potentius eſſe communem, docere.*
6 *Ad prædictam notationem impropriæ ſignificationis trahi poſſe omnia quæ a ſcribentibus prodita ſunt de impropria ſignificatione.*
7 *Conſuetudinaria ſignificatio quid ſit.*
Et quid differat a ſupra relatis, ibid.
8 *Interpretatiua ſignificatio quid ſit et ut differat ab alijs ſignificationum ſpeciebus.*
9 *Summo quaſi indice præfatarum ſignificationum naturas demonſtratas fuiße, de quibus tamen plenius infra ſuis locis dißerendum eße.*

Quid differat ſignificatio propria ab impropria, conſuetudinaria, vel interpretatiua.

CAP. XX.

SVcceſsiuè videndum eſſet nũc,
quid differat ſignificatio pro-
pria ab impropria, conſuetu-
dinaria, & interpretatiua?
1 Sed quia † ex hactenus dedu-
ctis & ex plenius infra deducẽ-
dis magis in indiuiduo exami-
nabuntur ac diſcutientur ea, quæ differre inter ſe
faciunt iſtiuſmodi ſignificationes, ideo in præſen-
tia illud tantum admonuiſſe ſatis, ſuperque erit.
2 † Propriam ſignificationem, vt ex ijs, quæ ſupra re-
tulimus colligere licet, nihil eſſe aliud quàm rei, de
qua agitur, ſoli conuenienti uoce importatam de-
monſtratamque expreſsionem. Propriæ enim ſi-
3 gnificationis proprium eſt†ipſam rem deſignatam
per vocem ita exprimere ac demonſtrare, vt a cæ-
teris ſeparet, vel genere, vel ſpecie, uel indiuiduo,
iuxta ea quę ex Porphyrio, in prędicabilibus, Agri-
col.de inuentio.lib. 1. cap.8. Gammar.lib.3. topic.
leg.in cap.de proprio, & Aluar.in rubr.de leg.1. ſub
num 113.cum ſeq. ſupra retulimus in primo præ-
miſſo, ad declarationem proprię ſignificationis
4 hoc lib. & ad hanc † proprię ſignificationis defini-
tionem poſſunt reduci omnia quę ſupra variè tra-
dita fuiſſe a Bald. Alciat. Gammar. Criſp. Cæpol.
Dauide, atque alijs ſupra hoc loco recenſuimus.
5 Impropriam uerò †ſignificationem dicimus eſſe,
quæ propriæ contraria eſt, & quæ demonſtratam,
atque importatam voce expreſsionem, atque indi-
cationem, non rei tantum, de qua agitur, ſed & alte
ri efficacius ac potentius communem eſſe oſten-
6 dit; ad quam†notationem trahi poſſunt omnia quę
ſcripta ſunt a Bal.in l.ult.C.de hær.inſtit. ſub nume
ro 35.ab Alciat.lib.2.de verb.ſignificatio. Criſp. in
rubr.de leg. 1.ſub nu.4.& quæ nos latius infra diſſe
remus lib. 3. proximè ſubſecuturo in materia im-
proprię ſignificationis. Conſuetudinariam autem
7 † ſignificationem eſſe illam quæ contra, uel pręter,
aut ſecundum propriam ſignificationem ipſius uo
cis, & rei, de qua agitur, tacito populi conſenſu ex
communi ſermonis uſu inuecta eſt, uel confirma-
ta, eadem in voce expreſsio, ac demonſtratio, & ad

hanc

hanc conſuetudinariæ ſignificationis finitionem
referenda ſunt omnia, quæ infra dicemus lib. 4. de
communi vſu loquendi; & quæ ibi reſoluendo diſ-
ſeremus circa explicationem quæſtionum ad ean-
8 dem materiam ſpectantium. Interpretatiuam † ve
ro ſignificationem nihil eſſe aliud, quàm rei de
qua agitur, præter uerborum, ac mentis orationis
prima facie occurentium uim poteſtatemq́ue ex-
tendendo, ac reſtringendo pactum demonſtratio-
nem ad quam ſignificationis interpretatiuæ tradi-
tionem reduci poterunt omnia quæ lib. 5. & 6. tra-
ctabimus de interpretatione in genere, & illius ſpe
ciebus, ex quibus poſtea preſsius ac penitius appa-
rebit de diſcriminibus ac circunſtantijs, quibus di-
fert poſtrema hæc ſignificationis in genere acce-
ptæ ſpecies a propria, & ab alijs ſupra relatis. Ha-
9 ctenus igitur docuiſſe † ſummo quaſi indice ſuffi-
ciat, vt inter ſe differant quatuor iſtæ ſignificatio-
num ſpecies, cum plenius ac uberius ſuis locis de il
larum peculiaribus qualitatibus ſimus acturi.

SVMMARIVM.

1 *An verba ſecundum propriam ſignificationem accipi debeant quàm difficile ſit aliquid certi conſtituere. num. 2.*
3 *Verba propriè accipienda eſſe.*
4 *Verba eſſe impropriãda ſecundum ſubiectam materiam.*
5 *Verborum proprietate reiecta diſponentis mentem attendendam eſſe.*
6 *Verba contra propriam ſignificationem ſecundum communem vſum loquendi intelligenda eſſe.*
7 *Tres ſupra relatas poſteriores regulas procedere in claris, & diſputationem verſari in ambiguo.*
8 *Primam regulam quæ habet in dubio à verborum proprietate recedendum non eſſe procedere tam in legibus, quàm in ſtatutis.*
9 *Et in contractibus.*
Et in priuilegijs ac reſcriptis, ibid.
10 *Ac in vltimis voluntatibus.*
11 *In ſententijsque.*
12 *Et generaliter in omnibus diſpoſitionibus etiam odioſis, ac pœnalibus.*

An verba, ſecundum propriam ſignificationem ſemper accipi debeant.

CAP. XXI.

MOdo autem & abſoluamus ſuſce
ptam ſecundi huius libri inſtitu
tionem, non importunè traden-
da ſe ſe offert illa valde utilis, ac
frequens diſceptatio; an verba
1 † ſecundum propriam ſignifica-
tionem ſemper accipi debeant,
an verò id minus. Qua in quæſtione difficile vide-
2 tur eſſe, certi aliquid † conſtituere. Quandoquidẽ
uariè videantur hac in re conſtituiſſe iura noſtra,
quatuor enim proditæ videntur eſſe generales in-
3 uicem repugnãtes regulæ, quarum prima eſt † uer
ba propriè accipienda eſſe l. j. §. ſi is qui nauem, de
inſtit. actio. l. cum qui vectig. de verb. ſig. l. conſtitu
tionibus ad municip. & de incol. l. quod cõſtitutũ.
de mil. teſtam. l. j. §. hæc verba ubi Bar. de neg. geſt.
4 cum ſim. Altera eſt. † Quòd uerba impropriãda
ſunt, & accipienda ſecundum ſubiectam materiã.
l. ſi uno locat. l. inſulam, de pręſcript. verb. l. plenũ.
5 §. equitij. de uſ. & habit. cum ſocijs. Tertia eſt † ut
reiecta uerborum proprietate diſponentis mens
ſit attendenda, l. iij. C. de libe. pręter. l. non aliter.
de leg. 3. l. iiij. §. conditiones, de adim. legat. l. cum
proponebatur. de legat. 2. l. Pamphilo, in princip. l.
unum ex familia. §. ult. de leg. 3. cum ſimil. Quarta
6 eſt † contra propriam verborum ſignificationem
ſecundum communem uſum loquendi uerba in-
telligenda eſſe l. librorum. §. quod tamen Caſsius
de leg. 3. l. Labeo ubi Bar. de ſupell. legat. l. ſi ſeruis
legatis. § fin. eo. ti. l. ſi ita fuerit libertas de manum.
teſtamen. l. ut Alphenus, & l. Anniculus, de uerbo-
rum ſignificatione. l. cum de lanionis. §. optimum
7 ergo eſſe, de fundo inſtruct. legat. Verum quia † di-
ſputatio uerſatur in dubio, & tres poſteriores re-
gulę contra primam adductæ procedunt in claris,
quando ſcilicet conſtat de mente diſponentis, uel
ſubiecta materia refugatur propriæ uerborum
ſignificationi, vel in comperto eſt communẽ uſum
loquendi eſſe contra propriam uerborum ſignifi-
8 cationem, ideo conſtituemus in dubio † regulam
affirmatiuam ſecundum primam concluſionem,
uidelicet in dubio a uerborum proprietate non
eſſe recedendum, ſiue in legibus uerſemur, ut in d.
l. tertia. §. hęc uerba, de neg. geſt. d. l. conſtitutioni-
bus ad municip. & de incol. & dicta l. quod conſti-
tutum, de militari teſtamento. cum ſimilibus, ſiue
in ſtatutis, ut ſcribit Bartol. in l. omnes populi, in
quarta quæſtio. ſextę quæſtio. principal. Signo. de
Homod. in l. Cęſar, de publ. & vectigal. Bartol. &
alij in l. non dubium. C. de legatis. Alexand. in con-
ſilio 153. ſub numero quarto. lib. ſeptimo. & in
conſilio 190. ſub numero ſexto, lib. ſecundo. Bal.
in conſilio ſecundo ſub numero quarto, lib. primo.
& trad. Bartol. Alexander, & cęteri per illum tex-
tum in dic. l. tertia. §. hęc uerba, de negotijs geſtis,
9 & latius dicemus infra lib. octauo, ſiue † in contra-
ctibus l. quicquid adſtringendę, de uerborum obli
gationibus. l. ueteribus, de pactis, & capitulo cum
dilectus de donationibus, cum ſocijs, faciunt quæ
ſcribit Crauet. in conſilio 105. ſub numero ſecun-
do, ſiue in priuilegijs, & reſcriptis, capitulo ad au-
dientiam, ubi Abba. pulchrè, de decimis, capitulo
ſedes, de reſcript. Iaſon in l. beneficia, ſub nume-
ro 33. & 34. de reſcriptis. l. quod uero contra, de
legibus, cum ibi notatis, ſiue ultimis uoluntati-
10 bus † dicta l. non aliter in principio, de legatis ter-
tio, dicta l. Labeo, de ſupp. legat. l. quidam cum fi-
lio, de hæred. inſtituen. l. unica, §. ſin autem ad defi-
11 cientis, C. de cad. tollen. cum ſimilib. ſiue in † ſen-
tentijs. l. ſi expreſsim, ubi Bartol. columna ſecun-
da. de appellationibus. l. Iulianus, de condictio. in-
debiti.

deb. Dec.in conſil.607.ſub nume.7. & genetaliter
12 † in omnibus diſpoſitionibus,etiam odioſis & pęnam irrogantibus uerba accipi oportet,quatenus eorum proprietas patitur,ut ſcribit Aret. in l.cum lege per illum tex. de teſtam. Calder. in conſ. 1. de conſaug.& affinit Dec.in l.ſecunda,col.pen.de iur. om.iud.in cap.ſedes,de reſcrip.& in conſil.5.ad fi. & alibi ſæpe cum ſimil.ſupra citat.

S V M M A R I V M.

1 *Septem caſus infra ſeq.lib. referri quib reſtringitur ſupra firmata regula, verba in dubio proprie accipienda eſſe.*

2 *Proprietatem verborum non attendi, quando in contrarium ſtat communis vſus loquendi regionis.*

3 *Communem vſum loquendi præferri cuique propriæ verborum ſignificationi.*

4 *Communem vſum loquendi in quocunque ſtatutorum genere præferri cuicunque ſignificationi.*

5 *Peculiaris vſus loquendi teſtatoris ſi refragatur propriæ ſignificationi non poſſe proprietati eſſe locum.*

6 *Mens diſponentis de qua conſtat potiſſimè attenditur.*

7 *Peculiaris quoque conſuetudo vtendi teſtatoris facit, vt a propria ſignificatione recedatur.*

8 *Si obſcuritas contingit circa ſubſtantiam rei legatæ, tunc ex peculiari uſu loquendi teſtatoris & conſuetudine utendi declaratur.*

9 *In qualitatibus intrinſecis ſi contingat obſcuritas illa non declaratur ex conſuetudine loquendi, vel utendi teſtatoris.*

10 *Qualitates à natura immutari non poſſunt ex conſuetudine teſtatoris.*

11 *In qualitatibus extrinſecis inſpicitur conſuetudo patrisfamilias defuncti.*

12 *Quando teſtator expreſſit qualitatem, veluti, quia legauit vinum vetus etiam in qualitatibus intrinſecis conſideratur conſuetudo teſtatoris.*

13 *Conſuetudinem patrisfamilias præferri conſuetudini regionis.*

14 *Communem uſum loquendi præferri propriæ uerborum ſignificationi.*

15 *Et multo magis peculiarem patrisfam. conſuetudinem.*

16 *Peculiaris huius exceptionis caſum locum haberetam in contractibus, quàm ſtatutis, ac ultimis uoluntatibus, & alijs quibuſcunque diſpoſitionibus.*

17 *Quàm varia tradiderint Doct. circa communem vſum loquendi.*

18 *Quid ſentiat ipſe auctor in eadem materia, remiſſiue.*

19 *Verba impropriari, ut fiat reductio ad ius commune.*

20 *Propter publicam utilitatem à uerborum proprietate recedi.*

21 *Doti multa eſſe conceſſa priuilegia ob publicam utilitatem quæ in ea verſatur.*

22 *Ob priuatam vtilitatem à propria uerborum ſignificatione non recedi.*

Plures eſſe caſus in quibus propria uerborum ſignificatio non attenditur, præſertim cum communis uſus loquendi, uel ius commune læditur, aut publica utilitas eſt in contrarium.

C A P. XXII.

HAec tamen concluſio ſic, vt ſupra firmata, multis in caſibus reſtringenda eſt; quorum ſe-
1 ptem † cum ſimus infra in ſeq. libro relaturi ad regu. contrariam, quæ habet verba non eſſe impropriè accipienda, videlicet quando ſubiecta materia repugnat, mens diſponentis aliter ſuadet, actus nullitas euitanda eſt, diſpoſitio poſſet reddi eluſoria, conditio perſonæ non patitur, abſurdum ſequeretur, veriſimilis diſponentis mens refragatur, alios nonnullos hoc lo-
2 co retuliſſe contentus ero. Primus igitur † erit quando contra propriam verborum ſignificationē ſtaret communis uſus loquendi ipſius regionis, uel ciuitatis, unde eſſet auctor diſpoſitionis, de cuius intellectu controuerteretur, quia vt inquit Cæp. de uerb.ſignific.in rub.ſub num.7.uerſic. & ſic notā; in expoſitione uocabulorum attendendus eſt communis uſus, & conſuetudo loquendi l. anniculus, infra eo. Bald.in cap.primo, colum.6. de capita. qui curi.uendi. & talis communis vſus loquen-
3 di præfertur † cuicunque verborum ſignificationi, ut ſcribunt Bar.in d.l.Labeo, de ſupell. legat. & proximè diximus, & ita eſt communis Doctorum ſententia in rubr. de oper. no. nunt. ut ibi teſtatur Iaſ ſub num.7.uerſi.ego teneo. Ruin. ſub num.87. Socin. iun. ſub num.86. Alcia. ſub num.28. & alij doct. communi voto admittunt in quocunque ſta-
4 tutorum † genere, communis uſus loquendi ſignificationi præferri, & hic caſus probatur in l. ſi ſeruus plurium.§.ult.de leg.1.in l.cum de lanionis. §. aſinam, uer. optimum ergo eſſe de fund.inſtruc. & in alijs iuribus infra citandis, dum ibi dicitur in declaranda exponendaque uoluntate defuncti inſpi-
5 ciendam eſſe conſuetudinem regionis, idemq; † eſt quando refragaretur peculiaris loquendi uſus ipſius teſtatoris, de cuius diſpoſitione tractaretur l. nummis, de leg.3. l.cum alimenta, de adim.legat. & l.j.& l.cum certum de trit.uin. & ol. legat.& ratio eſt ſecundum Aurel. Dauid de verbo. ſignific. cap.7. ſub num. 4. quia huiuſmodi peculiaris vſus loquendi defuncti mentem euidenter oſtendit. l. Labeo, de ſupel.legat. unde ſi propter mentem verba extra propriam ſignificationem trahuntur. l. non aliter, de lega.3.& in ſuo loco oſtendemus, ſic & propter peculiarem uſum loquendi a proprietate verborum recedi poſſe dicendum eſt, ut enim
6 mens † de qua conſtat potiſsimè attenditur. l.in cōditionibus, & l.cum auus de condit.& demonſtra. ſic priuata teſtatoris conſuetudo, ſupra propriam ſignificationem attendenda erit, l. vel vniuerſorum,

rum de pignor. l. qui ſemiſſes de vſur. l. hæredes pa-
lam. §. ſi quid poſt de teſtam. refert Dec. in l. ſem-
7 per in ſtipulationibus, de reg. iur. idemque † eſſe
ait Bart. in d. l. cum certum de trit. vin. & ole. legat.
in peculiari conſuetudine vtendi ipſius teſtatoris,
quia propter illam receditur quoq; à propria ver-
borum ſignificatione iuxta pulcherrimam valde-
que notandam diſtinct. quam proponit Bart. in d.
l. cum certũ ſub nu. 1. quam recipiunt Ang. Caſtr.
& Iaſ. in l. ſi ſeruus plurium. §. vlt. de leg. 1. is enim
8 † vult nulla conſtituta differẽtia inter vſum loquen
di & conſuetudinem utendi l. 1. eod. tit. de trit. vin.
& ole. legat. quod ſi obſcuritas ſit circa ſubſtantiã
rei legatæ, veluti quia legatum ſit vinum & dubite
tur an voluerit intelligere de aceto, & acetum ſit
vinum in ſubſtantia, & tũc recurritur ad conſuetu
dinem defuncti, tam loquẽdi, quàm utendi, quam
vult præferri cuicũque ſignificationi d. l. j. eod. tit. ſi
9 vero ſit † circa aliquam qualitatem, tunc conſide-
randum eſſe ait an ſit illa qualitas intrinſeca vel ex
trinſeca, ſi enim intrinſeca eſt qualis eſt bonitas,
prauitas, dulcedo, amaritudo, & reliquæ eius gene
ris qualitates, tunc non conſideratur conſuetudo
10 defuncti tam vtendo, quàm loquendo, quia † talis
qualitas eſt à natura & immutari non potuit ex cõ
ſuetudine defuncti, & ita loquitur d. l. cũ certum
de tri. vin. & ole. legat. ſi vero qualitas eſt extrinſe-
11 ca, quę non eſt à natura, † vt in pretio, valore, & ali
mentis, & tunc inſpicitur conſuetudo teſtatoris,
vt d. l. ſi ſeruus plurium §. fin. & l. cum alimenta de
alim. & cib. legat. niſi teſtator qualitatem expreſſiſ
12 ſet † puta quia legaſſet vinum vetus tunc enim
in qualitate etiam intrinſeca inſpicitur conſuetu-
do teſtatoris l. ſi quis vinum cũ l. ſeq. de vin. tri. ole-
que legat. & tanti eſt momenti atque effectus iſte
peculiaris vſus teſtatoris vel diſponentis, vt etiam
præferatur cuicunque conſuetudini regionis tam
loquendi quàm vtendi, vt de hoc eſt tex. in d. l. ſi
ſeruus plurium vbi Iaſ. ſub nu. 2. in l. hæredes pa-
làm in d. §. ſi quid poſt in fin. in d. l. nummis de leg.
3. in l. cum de lanionis. §. aſinam ver. optimum er-
go eſſe Pedius ait, de fund. inſtruct. quibus in locis
13 † apparet conſuetudinem patrisfam. præferri cõ-
ſuetudini regionis priuſq;, quàm illam inſpici ac cõ
ſiderari. vnde ſuccedit ut ſi generalis cõmunis vſus
loquendi præfertur propriæ verborum ſignifica-
14 tioni, † vt ſupra diximus & probant gloſ. Bart. &
doc. in d. l. librorum. §. quod tamen Caſs. de le. 3. &
in d. l. Labeo de ſupell. lega. & plenius dicemus in-
fra lib. 4. quia in expoſitione vocabulorum attẽden
dus eſt vſus, & conſuetudo loquendi, d. l. annicu-
lus 1. in prin. de verb ſignifica. & notat Bal. in cap.
primo, de capit. Corrad. in vſib. feudo. multo ma-
15 gis hoc admittendum erit in peculiari † vſu loquen
di ipſius diſponentis; qui, vt diximus præfertur ipſi
generali conſuetudini & vſui loquendi, arg. auth.
multo magis. C. de ſacroſ. eccl. l. non debet de reg.
iur. & l. de acceſsionibus cum ibi nota. de diuer. &
16 temp præſcr. & iſtiuſmodi exceptionis caſus † ha-
bet locum tam in contractibus & ſtatutis, quàm
in vltimis volũtatibus, & quibuſcunque diſpoſitio
nibus, quia in omnibus, communi vſu loquẽdi ſua-
dente, à verborum proprietate receditur, vt ſcribit
Bar. in l. talis ſcriptura de lega. 1. & Alexan. in con-
ſil. 5. volum. 3. quibus accedit Aurel. Dauid lo.
iam relat. ſub nu. 5. & quamuis doctoribus viſum
17 fuerit † verba vernacula lingua proferri, quando-
que à rudibus & imperitis viris, & quandoque à li-
teratis & peritis, ita vt prioribus duobus caſibus
popularium virorum communem loquendi vſum
attendendum eſſe dixerint; poſtremo ad ipſorum
peritorum communem loquendi conſuetudinem
recurrendum eſſe velint, vt Bart. in l. j. de legit. hæ-
red. C. Roma. conſ. 4. Alexan. conſ. 85. lib. 4. & Dec.
conſi. 366. quorum ſententię ſimpliciter adſtipu-
18 latur Aurel. loc. iam relat. nihilominus † dicen-
dum eſt, prout infra præter cęteros reſoluemus,
in materia communis vſus loquendi lib. 4. vbi ple-
nius tamquã ſuo loco materiam hanc attingemus.
19 Secundus caſus † eſt, quando agimus de diſpoſi-
tione reducenda ad ius commune idque ſine ver-
borum impropriatione fieri non poſsit, nam tunc
verba impropriantur, vt diſpoſitionis reductio fiat
ad ius commune; vt in ſtatutis & legibus munici-
palibus cap. cum dilectus de conſuetud. cap. cum
dilectus de cler. non reſid. refert Roma. in conſil.
318. quæritur; & in conſi. 333. quoad primum vbi
videndum & ibi loquitur in reſcriptis per text. in
cap. ſuper eo, de offic. deleg. faciunt quæ tradunt
doct. in l. ij. C. de noxa. in l. fin. §. in computatione
C. de iur. deli. per tex. in l. cum antiquitas. C. de vſu
fruc. & in l. ſi cui de ſeruit. ſeq. Aurel. lo. iam relat.
ſub num. 13.
20 Tertius eſt † propter publicam vtilitatem, nam
vbi publica ſuadet vtilitas tunc a verborum pro-
prietate receditur, Bar. Cępol. in d. rubr. de verb.
ſignific. ſub nu. 33. Bar. Soci. in tractat. fallent. reg.
536. limit. 14. per tex. in l. vnica §. vlt. C. de caduc.
tol. in auth. res quę. C. com. de legat. & in l. vtilitas.
C de primipi. lib. 12. & cap. licet ante fin. de regu-
lar. facit quod ſcribunt. Bar. & alij doct. in l. j. ſolu.
21 mat. circa priuilegia dotis volentes † propter pu-
blicam vtilitatem quę in ea verſatur, multa contra
ſtrictam iuris rationem fuiſſe introducta, dicit tñ
22 idem Soc. hoc ita nõ eſſe in priuata vtilitate † quia
propter illam à propria verborum ſignificat. non
receditur l. proſpexit qui & a quib. l. ſcire oportet
§. & ſi maxime de excuſa. tut. cum ſi.

SVMMARIVM.

1 *Ratio diſpoſitionis vbi ſuadet impropriationem tunc non attenditur proprietas verborum.*
2 *Ratio dicitur eſſe anima ipſius legis ac diſpoſitionis.*
3 *Et ſi propter rationem recedatur a proprietate verborum caſus tamen quid ſub ratione comprehenditur dicitur proprie venire.*
4 *Quando lex verba intelligeret aliter quàm verborum proprietas pateretur, tunc à propria verborum ſignificatione recederetur.*
Verba illa, ſi hæres non erit, plerunque intelligi aliter quàm proprius eorum ſenſus patiatur, ibi.

Verba

5 *Verba illa exhæredes ſunto non ſemper ſecundum propriam ſignificationem accipi.*
6 *Propter ordinem ſcripturæ legem pleriunque aliter interpretari nomen quàm verborum proprietas patiatur.*
7 *In materia l.uoluntas. C. de fideicom. non ſtari propria verborum ſignificationi, quia lex aliter intelligit.*
8 *Vbi de mente legis non conſtat a uerbis legis quamquam duris non receditur.*
9 *In omnibus ſupradictis exemplis legem uideri aliter intelligere quàm proprietas patiatur ex ui ſubiectæ materiæ.*
10 *Honeſtatis ſeruandæ gratia a propria uerborum ſignificatione recedi.*
11 *Parentum vocem ex cauſis in infinitum accipi.*
12 *Contrarietatis euitandæ gratia a uerborum proprietate diſcedi.*
13 *In libello propter uerborum repugnantiam propriæ uerborum ſignificationi locum non eſſe.*
14 *Propter perplexitatem vitandam uerba quoque impropriari.*
15 *Ex perplexitate indiſſolubili actum vitiari.*
Secus ex diſſolubili, ibid.
15 *Et ſiue contingat ex propoſito, ſiue præter propoſitum diſponentis.*
17 *Regulas legiſtarum ita ſæpius fallere, ut regulas dialecticorum.*

Propriam quoque verborum ſignificationem non attendi contra rationem diſpoſitionis, contra legem, contra honeſtatem, contra euitationem contrarietatis, & quando induceretur perplexitas.

CAP. XXIII.

QVartus ſucceſsiuè nunc exoritus caſus quando ratio diſpoſitionis ſuadet impropriatio-
1 nem † qnia tunc quoque verba
proptiè non intelliguntur, eo quia vt dicit Soc.lo. iam relat. in decima limit. & Cæpol. in d.tubr. ſub nu.29. uerba ſemper ad rationem ſunt
2 referenda cum ratio ſit anima † ipſius diſpoſitionis
l.cum mulier.ſol.matrimo.ubi not.doct. l.cum tale.§.falſam, de condit.& demonſtratio. Dy. in cap. fin.de reg.iu.lib.6.Bal.in l.non dubium. C.de legi. & ita ſingulariter declarant Bal. & Paul. Caſtr. in l.ſi ſeruus. §.qnicunque, de leg.j Aurel. Dauid loc. iam relat.ſub nu.20. li.5. in inſtrumento rationis, & quæ ſupra diximus in ſignificatione, quæ deſu-
3 mitur ex ratione, quæ res facit, ut admoneam † quod
tametſi propter rationem recedatur a proprietate uerborum, caſus tamen qui ſub ratione comprehenditur dicitur propriè venire ſaltem ex generali ſignificatione, ut ſupra hoc eodem lib. declarauimus.

4 Quintus eſt † quando lex aliter uerba intelligeret, quàm proprietas ipſa uerborum pateretur, l.ſi paterſam.de hæred.inſtit.cum l.ſeq. & §.fin.Inſtit. de uulg.ubi lex aliter interpretatur verba illa ſi hæres non erit, quàm eorum proprietas patiatur, de qua in l.1.de vulg & pupill.& inſtit.eo.in princip. & in l.cum proponas. C.de hær.inſtit. ad idem eſt
5 † l.paterfamilias eo titu. ubi tex.interpretatur verba illa omnes exhæredes ſunto, aliter quàm eorum proprietas patitur, videlicet, ut importent ſingularitatem, cum importare deberent uniuerſalitatem omniaque comprehendere & nihil excludere, l.Iulianus, de leg.3.Bar.in l.generali. §.uxori, de uſufr.
6 legat.cum ſim.notat Bal.in l.quoties † de uſufruct.
ubi lex propter ordinem ſcripturæ aliter interpretatur nomen quam uerborum proprietas patitur
7 Bal.in l.uoluntas. C.de fideicom. † ubi accipiuntur
uerba ea in materia aliter quàm proprietas patitur, quia lex aliter intelligit & hanc partem amplectitur Soci.loco ſupra citato, in prima limit. & Cæpol.in dicta rub.de uerb.ſignif.ſub nu.21.ubi intelligit hunc caſum procedere quando legem habea
8 mus † quia tunc a uerbis legis quanquam duris nõ
receditur l. proſpexit qui & a quib. manumiſ.libe. non fiant, cum ſocijs ab eo. citat. ſed eſt aduertendum, quia iſte caſus uidetur in eundem finem deſumere cum ſubiectæ materiæ caſu, de quo in ſeq. lib.agemus, quia in omnibus prædictis exemplis,
9 † ex cauſis rei ſubiectæ lex aliter intelligit quàm
proprietas ferat, vel in aliquem ex ijs, quos infra proſequemur lib.prox.ſubſequenti.

10 Sextus eſt † quando ageremus de cauſa honeſtatis ſeruandæ, quia tunc ſi verba non ſufragantur, poteſt a propria verborũ ſignificatione recedi, ita pulchrè aſſerit Angel. in l.quique. §.parentes de in ius voc.poſt glo.ibi in ver.Parentes, ubi in materia in ius uocationis concludit contra propriam ſigni
11 ficationem † parentes in infinitum accipi cauſa ho
neſtatis, cum tamen ex propria ſignificatione non comprehendat maiores, niſi uſque ad tritanum, l. iuriſconſultus.§.parentes, de gradi.& affinit. & eodem modo poſſunt induci quatuor aliæ leges ſubſequentes & præſertim text. in l. parentes eodem titulo dum in ea dicitur, una enim ſeruanda eſt omnibus parentibus reuerentia, & ſic oſtendit illam uocabuli impropriationem fundatam eſſe ſuper cauſa honeſtatis, & ſuper reuerentia parentibus exhibenda, ſic concludit Cæpol. in dicta rubr.ſub num.24. uerſ.quinto fallit, ſic etiam Soc.lo.iam relat.uer.quinto fallit, Ale.& Iaſ.in d.l.iiij. §.parentẽ, & Aurel. Dauid loco ſupra citato ſub num.16. faciunt quæ ſcribit Craue. de antiquit.tempo.par.4. ſect.videamus ſub nu.39. & quæ nos plenius proſequemur infra lib. ſeptimo in materia pœnalium conſtitutionum limitat. 29. vbi multa ualde utilia in praxi ad hanc rem eleganter facientia referemus.

12 Septimus eſt caſus, † quando ageretur de contrarietate euitanda, tunc enim permiſſum eſt quoque a propria uerborum ſignificatione recedere, ratione contrarietatis euitandæ, l. ſi duo patroni.

§. item

§. item ſi iuranero, de iureiuran. ubi Barto. idem
Barto. in l. Titius. §. fin. de legat. 2. Doct. in l. prima.
C. ſi ſec. nupſ. mul. gloſ. in l. & puto famil. erciſcun.
& cap. cum tu de teſti. cum ſim. Aret. in conſil. 127.
ſub num. 1. ubi ait propter tollendam verborum
13 repugnantiam † in libello a propria uerborum ſi-
gnificatione recedendum eſſe, Barto. Soc. in conſi-
lio 57. ſub numero 12. & Aurel. loco ſupra citato
ſub num. 14.

14 Octauus eſt, † quando ex uerborum proprieta-
te ſequeretur perplexitas, tunc enim ut illa euite-
tur receditur a propria verborum ſignificatione,
Cæpol. in d. rub. ſub num. 36. per l. ſi Titius, de uer-
bo. obligat. ubi glo. & Doct. & in l. ſi Titius per il-
lum tex. de condit. inſtit. faciunt nota. per glo. in l. ſi
quis a filio, de leg. 1. ſub nume. 3. eſt tamen intelli-
15 gendus iſte caſus † in perplexitate diſſolubili, ſecus
in indiſſolubili, duplex eſt enim, ut declarat Eue-
rar. in lo. a tracta. ſub numero 3. hæc enim uitiat
actus ut habetur pulchrè per Caſtr. in d. l. ſi Titius,
de conditio. inſtit. & per Bar. in l. 1. colum. 3. eo. tit.
illa uerò non uitiat actum, ſed diſſoluitur receden-
do etiam a proprietate uerborũ, ut in d. l. ſi Titius,
de uerborum obligation. quæ pulchrè declara-
tur per Bar. in l. ita ſtipulatus, de uerborum oblig.
colum. 7. & Aretin. columna 22. & hoc ſiue contin
16 gat † ex propoſito diſponentis, ut in d. l. ſi Titius
ſiue præter eius propoſitum, ut in l. qui quadrin-
genta, in princ. ad leg. Falcid. in l. æquiſsimum. §. 1.
ad ſenat. Tertyll. in cap. cum contingat, & in capit.
capitulum ſanctæ Crucis, de reſcript. cum ſimilib.
adduc. per Euer. in d. lo. a tracta. in princ. & in hac
17 † materia, ut dicunt Bald. Ang. & Imol. in d. l. ſi Ti-
tius, de uerborum obligatio. Azo in ſumma. C. de
contrahen. emptio. & glo. in d. l. ita ſtipulatus, iſtę
regulæ legiſtarum, ut dialecticorum fallunt, ita ut
mirum non ſit, ſi & regulæ noſtræ locus non ſit, qui
autem plura uelit is Euerar. loco iam citato adire
poterit.

SVMMARIVM.

1 *Ob euitationem mali exempli, verborum pariter pro-
prietatem non recipi.*
2 *Exemplo ſeuerius punitorum deterreri plerunque ho-
mines a delinquendo.*
3 *Pulchrum refertur ex Craueta exemplum in quo pro-
pter euitandum malum exemplum, propria verbo-
rum ſignificatio non recipitur.*
4 *Quando propria uerborum ſignificationis finis non in-
uenitur, ab illa diſceditur.*
5 *Vinum uetus legatum accipiendum eſſe ſecundum uſum
ipſius teſtatoris.*
6 *Promiſſio ſimpliciter facta de dando calendis, intelligi-
tur de primis calendis.*
7 *Verba illa dum nupta erit, primas tantum nuptias ſi-
gnificare.*
8 *Cautio de danda, uel reſtituenda dote filiæ nupturæ, ad
primas nuptias reſtringi.*
9 *Promiſſionem dotis in primis tantum nuptijs deſtina-
re, neque alterius obligationem durare.*
10 *L. Matrimonij, qui & a quibus declarari.*
11 *Pactum de dotanda filia de communibus bonis, intel-
ligi de prima tantum dotatione.*
12 *Plura exempla actuum ac diſpoſitionum, quæ in prima
tantum vice verificantur.*
13 *Infinitatem eſſe vitandam.*
14 *Impropriationis caſum ob infinitatem vitandam in om-
ni diſpoſitione, ac in omni materia locum habere.*
15 *Impoſsibilitatis gratia a propria uerborum ſignifica-
tione recedi.*
16 *Declaratur l. impoſſibilium, de reg. iur.*
17 *Impoſsibilia facto, uel natura, aut ratione contrarieta-
tis, legis auctoritate uel principis poteſtate non cen-
ſeri.*
18 *Quinimo nec Dei poteſtatem ad ea extendi.*
19 *Legem ſecundam, de uſufructu earu. quæ uſu conſum. enu-
cleari.*
20 *Ad impropriationem progreſſum dari ratione omnis ge-
neris impoſsibilitatis.*
21 *Idque locum habere in omni genere diſpoſitionum tam
inter uiuos, quàm in ultima uoluntate.*

A propria rurſus ſignificatione rece-
di ob malum exemplum, quando non in-
ueniretur finis neque principium, & reſul-
taret impoſsibilitas.

CAP. XXIIII.

NVnc progrediamur ad nonum
caſum, quòd eſt quando ſi atten-
deretur uerborum proprietas
1 † reſultaret actus qui eſſet mali
exempli, ueluti ſi graſſerentur
hominus frequentiuſuè com-
mitterent in ſpeciem aliquam
delicti, cui certa eſſet pœna læuior impoſita, qua
potius inuitaretur ad delinquendum, quàm a de-
linquendo perterrerentur, tunc enim etiam uerba
impropriarentur, acriorq; contra uerborum pro-
2 prietatem pœna imponeretur; ut exemplo † ſeue-
rius punitorum abſtinerent homines a delinquen
do, Cæpol. in d. rub. ſub nu. 32. l. aut facta. §. ſi d. ca-
pitalium. §. ſolent, & §. famoſos & l. ſi quis aliquid.
§. abortionis, de pœ. facit tex. in l. quicunque. § quod
ſi fecerint. C. de hæret. & l. prima. C. ad leg. Iul. re-
pet. l. iij. §. ſed ex ſenatuſconſulto, ibi non malo ani-
mo, ſed malo exemplo & l. ſi mulierem, eod. titu. l.
exemplo. perniciosum eſt, ut ei ſcripturæ creda-
tur &c. l. obſeruare, de iudi. l. diuus, in fi. de re iud. l.
ij. ad Macedo. cum ſi. & pro hoc nouo caſu pulchrè
3 poſſet deſeruire † exemplum, quod refert Crauet.
de antiquit. temp. par. 4. ſectio. uideamus, ſub nu. 6.
de ſtatuto illo eorũ apud quos ipſe præturam gerebat
primo anno eius doctoratus, quo puniebatur fal-
ſum committens pœna viginti ſolidorum Turonen-
ſium, cuius ſtatuti pœnam cum caſus eueniſſet,
imponere noluit, ſed ſeueriorem, quaſi iuramento

de

de ſtatutis ſeruandis ab eo præſtito, non compre-
hendere tur ſtatutum illud tanquam inualidum ac
nullum, nt potè quod eius pœnę leuitate inuitaret
homines ad tam atrox delictum, quale falſi crimen
eſt, comittendum, qua de re infra plenius agemus
lib. 7. in 1. limitatione concluſionis conſtituendæ
in materia pœnalium conſtitutionum, & huius ca-
ſus limitationem amplectitur quoque idem Cran.
loco ſupra cita. ver. 13. fallit quamuis duobus ver-
bis ſe expediat.

4 Decimum autem caſum † excipere poſſumus,
ex dictis eiuſdem Soc. in 15. fal. & Cępol. in d. rubr.
ſub num. 34. uerſ. decimoquinto fallit, quando ſci-
licet verbis & eorum propriæ ſignificationi non in
ueniretur finis neque principium, tunc enim uult
a verborum proprietate recedi, adducit text. in l.
non aliter de uin. trit. & ole. legat. qui tex. probat,
iuncto tex. l. ex uſu & l. uetus eod. titu. ubi legatum
inquit iuriſconſ. intellige ex uſu teſtatoris, & ideo
5 † vinum uetus legatum accipiendum eſſe ſecundũ
ipſius teſtatoris vſum, quod ſi is non appareat acci-
pi oportere vinũ uetus illud quod prioris anni fue-
rit. Nam aliter inquit qui finis aut quod initium
6 ueteris vini ſummetur. ad idem † eſt tex. ſecundum
glo. in ver. finis in l. eum qui calendis, de uer. oblig.
ubi promiſſio per ſtipulationem facta de dãdo ſim
pliciter calendis, intelligitur de primis calendis; ne
alias non inueniatur ipſius ſtipulationis finis, ad idẽ
7 † eſt tex. in l. boues. §. hoc ſermone de verbo. ſignifi.
vbi nt infinitas euitetur. verba illa dum nupta erit
primas tantum nuptias ſignificant, quamuis ex pro
pria eorum ſignificatione, & ſecundas & tertias,
aliasque uſque in infinitum comprehendere poſ-
8 ſent. ad idem † eſt tex. in l. cum pater. §. pater certum
de leg. 2. ubi cautio de danda uel reſtituenda dote
filiæ nupturæ, ad primas tantum nuptias reſtringi-
9 tur, nec alias continet alius eſt † in l. dotis promiſſio
verſ. vlt. de iur. dot. ubi dicitur promiſſionem in pri
mis tantum nuptijs deſtinari, neque ulterius obli-
10 gationem durare. alius eſt † in l. matrimonij qui &
11 à quib. alius † in l. ſi ſocius pro filia, in princ. & ibi
Rapha. Fulgoſ. in 5. not pro ſoci. ubi pactum de do
tanda filia de communibus bonis, intelligitur tan-
tum de prima dotatione quamuis aliter uerborum
proprietas ſignificaret, & ita not. ibi Fulg. in 5. no.
12 & plura † huius generis exempla deſumi poſſunt
ea his quæ luculentiſsimè ſcripſit Andr. Tiraq. in
d. l. boues. §. hoc ſecmone, a princ. conſtitutionis re
gulę uſque ad nu. 141. ubi octuaginta nouem exem
pla affert confirmatoria illius regulæ, & ex ijs quæ
ſcripſit ante illum Felyn. in cap. 2. col. 1. 2. & ſeq. de
treg. & pac. & Iaſ. in l. in duobus §. ſi ei qui colum. j.
& 2. de iureiur. & in l. diuortio §. quod in anno col.
2. 3. & 4. ſol. matr. & plenius dicemus in d. §. hoc ſer
mone ſuo loco, & facit pro iſto decimo caſu uulga
13 ris illa concluſio, † infinitatem eſſe euitandam, l. fi.
& ibi glo. C. de ſacr. eccl. l. vnica. C. de ſent. quę pro
eo quod inter. profer. cum & iſte caſus habeat locũ
14 † in omni diſpoſitione, & omni materia, vt ſcribit
Alex. in cõſi. 16. col. 9. ſub nu. 9. lib. 4. Cur. iun. in cõ
ſi. 132. col. j. Iaſ. in conſi. 36. col. vlt. verſi. iſta reſpon
ſio li. 3. quibus accedit And. Tiraq. in d. §. hoc ſer
mone in princip.

15 Vndecimus eſt caſus † quando ſi propriè uerbo-
rum ſignificationi ſtaretur, actus impoſſibilibus re
ſultaret, tunc enim a propria verborum ſignifica-
tione receditur, vt uoluit Socin. iam citat. uer. 16.
fallit & Cœpol. in d. rubr. nu. 35. eorũ uterq; citat
tex. in l. j. §. ſi inſulã ibi quia impoſſibile eſt de fun.
16 (ſed corrupta eſt allegatio) † & l. impoſſibiliũ de re
gu. iur. quę iura ut arbitror ſic uoluit inducere, quia
cũ nulla proficiſcatur obligatio ea impoſſibili pro
miſſione, etiam ſi uerba illam ex propria eorum ſi
gnificatione importent, illam tamen non attendi fa
cit tex. in l. ea quæ & in l. quod nullius eo. tit. & in
l. inter ſtipulantem §. ſacrã de uer. oblig. & ratio eſt
17 † quia vt inquit Bald. in l. eam quam col. 9. C. de fi-
deic. ad ea quę ſunt impoſſibilia natura, vel facto,
uel ratione cõtrarietatis, nec principis nec legis au-
18 ctoritatem extendi clarũ eſt. Quinimò nec Dei, ſut
ex theologis refert Cagnol. in d. l. impoſſibilium,
ſub nu. t. reſpectu eorum quæ contradictionem im
plicant, addit tex. in §. quę rerum natura (ſed uoluit
citare l. ea quę de reg. iur.) quia dicit §. eo. & l. ubi re
pugnantia infra de reg. iur. cum l. a. de vſufr. ea. re-
quę vſu conſum. qui tex. melius deſeruit, ſic indu-
19 cendo; quod † uox vſusfructus in legis vel alia diſpo
ſitione probata, & relata ad eas res quę põdere nu-
mero menſuraque conſiſtunt & vſu conſumuntur,
ꝑꝑ impoſſibilitatẽ amittit propriã ſignificationẽ,
& impropriè accipitur, ut per totum illum tit. & de
20 bet iſte caſus accipi † non ſolum in triplici illa im-
poſſibilitate, iuris, facti, ac naturę, quã ualde notan
ter proſequitur gl. in c. nemo pōt, de reg. iu. li. 6. ſed
& iã in illa quam addit gl. in §. impoſſibilis inſti. de
hęred. inſti. de quib. omnib. loquitur Bal. iã citat.
in d. l. eã quã. C. de fideic. & Cagno. in d. l. impoſſibi
liũ poſt princ. qui addit nõnullas alias impoſſibili-
21 tatis ſpecies, vt ibi per eũ. Rurſus † intelligendus
eſt iſte caſus locũ habere in matrimonijs, vltimis
uolũtatibus, & cõtractibus, iudicijs, ſententijs, re-
ſcriptis, pręceptis, confeſsionibus, alijsq; cuiuſcun-
que generis diſpoſitionibus, prout ualdè grauiter
ac diſertè, pſequitur gl. in d. c. nemo pōt de reg. iur.
& ibi plenius declarant Dy. Anch. Io. And. & alij.

SVMMARIVM.

1 *Alimenti ratione plerunque a uerborum proprietate recedi.*
2 *Qui legauit decem quæ in arca habebat ſi quinque tantum habere reperiatur ea tantum uideri legaſſe.*
3 *L. primam, §. penul. de dot. prelegat. l. ſi certos de legatis primo, & l. ſi ita de uerborum oblig. declarari.*
4 *Adiectionem facere ut plurimum, ut uoces ſui natura ſimplices tranſeant ad ſecundum quid.*
5 *Fratris appellatione contineri eos qui in ſecundo gradu tantum, ſiue ſecus ſi aliquid adijciatur, ueluti frater patruelis.*
6 *Patrui appellatione non uenire patruum magnum.*
7 *Adiectionem oēm nõ facere uoces improprias & ſecundum quid ſed eam tantum quæ alterat ſubſtantiam.*

Omnem

8 *Omnem adiectionem inducere ſaltem qualitatiuas diffe-
rentias.*
9 *Conſanguinitatis ratione a uerborum proprietate poſſe
diſcendi.*
10 *Legatum certæ annuæ pecuniæ factum à filio matri non
referri ad eas annuas pecuniarum ſummas quas filius
matri ex obligatione debeat.*
11 *Ob pacta in inſtrumento appoſita verborum impropria
tioni interdum locum fieri.*
12 *Pacta conuentionesque contractus reformare, illiſque le
gem præſcribere.*
13 *Omnes contractus ex contrahentium uoluntate legem
accipere.*
14 *Ratione publicæ vindictæ impropriam ſignificationem
propriæ præferri.*
15 *Geminationis quoque verborum ui à propria ſignifica-
tione recedi.*
16 *Verbis illis, quorumcunque hæredum ac ſucceſſorum, bo-
norum quoque poſſeſſores ſignificari.*
17 *Appellatione omnis & cuiuſcunque contractus abuſi-
uos quoque contractus contineri.*
18 *Verba illa quorumcunque & cuiuslibet, eſſe uniuerſalia,
& eorum adiectione facere, vt verborum proprietas
plerunque alteretur.*
19 *Legatum mobilium cui adiecta ſit uniuerſalis illa dictio
omnium, ad ea extendi quæ aliàs ſub eo legato non
venirent.*
20 *Impropriationem recipi, quando ſeruata proprietate in
debitè quis damnum pateretur.*
21 *Omnem diſpoſitionem ſic ſemper intelligi, ut ſaluum ſit
ius tertij.*
22 *A proprietate tunc pariter diſcedi quando per eam quæ
cunque alia iniquitas induceretur.*

Non recipi propriam verborum ſignifi-
cationem quando adiuncti ratio aliud ſua-
det, vel conſanguinitas, vel pactio, vel pu-
blica vindicta, vel geminatio verborum,
vel indebita dicti illatio.

CAP. XXXV.

PRogrediamur nunc ad duodeci-
mum caſum qui eſt quando ad
1 iuncti ratio ſuaderet † à uerbo-
rum proprietate recedi ut in-
quit Cœpol. in dicta rubric. ſub
num. 23. per text. ubi not. Bald.
in l. ſi ſeruus §. quinque de leg.
1. ubi qui habebat quinque in arca, legauit decem
2 quæ in arca habebat, † unde propter adiectionem
arcæ intelligitur legatum quod erat de decē, in quin
que tantum valere; voxque illa decem ad quinque
reſtringitur, quaſique certum corpus pecuniarum
3 quod in arca habebat, legaſſe excipitur, ad idēq; † eſt
tex. in l. j. §. pe. de dot. prælega. in l. ſi certos de leg. j.
& in l. ſi ita de verb. obligat. quibus in locis apparet
ob adiectionem factā legato, vel ſtipulationi reſpe-
ctu rei in eis contentæ, à proprietate verborū diſce-
4 di; adiectio enim † facit, ut plurimum, uoces ſui na
tura ſimplices tranſire ad ſecundum quid, & conſe-
quenter a proprietate ad improprietatem, iuxta ea
quæ ſcribit Bar. in l. Lucius. §. quæſitum ſub num. 1.
5 de leg. 3. ubi uult propria fratris appellatione † con
tineri eos tantum qui in ſecundo gradu ſunt, l. iuriſ-
conſultus §. ſecundo gradu de gradi. affinir. quòd ſi
proferatur cum adiuncto, veluti frater patruelis,
impropriè inquit id fieri, & propter ſeruandos te-
ſtes à contrarietate à propria illa fratrum ſignifica-
6 tione recedi, & impropriæ adhæreri, hinc † etiam di
xit Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. &
& in l. 2. C. de ſucceſſo. edict. ſub patrui appellatio-
ne non uenire patruum magnum, quia adiuncta ra
tione a propria uerborum ſignificatione receditur
& plura huius generis exempla proſequitur Alex.
ad Bart. in dicta l. Lucius. §. quæſitum de leg. 3. non
7 tamen omnis adiectio † facit uoces improprias, &
ſecundum quid, ſed illa tantum quæ alterat ſubſtan
tiam, & ideo ſi ſuper accidente ſint, vel ratione dif
ferentiæ factæ adiectiones, non inducunt ſecundum
quid, nec improprietatem, gloſſ. in uerſi. anno in §.
quoties l. final. de publican. Maria. ſen. in conſil. 1.
colum. 3. uolum. j. cui accedit Gammar. lib. 3. top.
legal. in ca. de uitio ſecundum quid ad fin. in iſtis ta-
8 men caſibus † quamuis adiectiones illæ diſcrimen
aliquod ſubſtantificum inducerent, neque impro-
prietatem inueherent, tamen qualitatiuas differen-
tias iuxta pulcherrimam illam theoricam quam tra
dit Zaſ. in l. tertia, §. genera de acq. poſſeſſ. vbi omni
no videndum erit.
9 Decimustertius eſt caſus † quando conſanguini
tatis ratio urgeret a uerborū proprietate recedere
tunc enim impropriarentur uerba ratione conſan-
guinitatis l. Aurelius §. Titia teſtamento de liberat.
lega. ubi expreſſè iuriſconſ. ait legatum quo patrē
filius ab actione tutelę liberat, multo plura contine
re cauſa naturalis affectionis et charitatis quā filius
erga patrem habere præſumitur, per quem tex. ita
concludit Aurel. Danid. d. c. 7. ſub nu. 17. ibique in
eandem ſententiam addit. l. prętor. §. j. de excep. dol.
l. ſi ſeruus plurium de leg. j. l. cum auus de condit. &
dem. & l. cum acutiſsimi. C. de fideicom. cum ſimil.
ibi adduct. per doct. quibus adijcit Lud. Rom. conſ.
510. col. pen. multa iura pro hac ſentētia citat gl. in
ver. pſumptio in d. l. Aurelius §. Titia teſtō cuius tex.
10 † & gl. intuitu. reſpondi quandoq; multiſque alijs
rationibus, ob naturalem hāc charitatem, atq; affe
ctionem filij verſus matrem legatum certæ annuæ
ſummæ pecuniarum a filio matri factum, non eſſe
referendum ad eas annuas pecuniarum ſummas,
quas ex obligatione filius matri pręſtabat. ut legit̄
controuer. forens. li. 3. c. 3. poteſtq; in huius caſus il-
liuſq; tex. cōmendationem addi Rom. in ſing. 111.
vltimo ſi adulter, & quæ ſcribit D. Alciat. de præ-
ſumpt. reg. 1. præſum. 6. cum ſim.
11 Decimusquartus eſt † qn̄ pacta in inſtrumento
appoſita ſuaderent à verborū proprietate receden-
dū eſſe, ut ſcribit Socin. poſt alios quos ibi refert in
12 conſ. 161. li. 2. & rō eſt, quia pactū † conuētionesq;
cōtractus reformant, legēque illis pręſcribūt, l. j. §.
ſi conueniat depoſ. l. contractus de regul. iur. & l. iu-
riſgentium. §. prętor ait de pac. cum ſim. omniaque

13 ex contrahentium uoluntate † legem accipiunt l.
ſemper in ſtipulationibus de reg. iur. & l.in conuen
tionalibus de uerborum obligat.cum ſim. nec dubi
tandum eſt, de ueritate iſtius caſus cum deſinat in
caſum mentis diſponentis,cuius gratia in li.3.oſtē-
14 demus impropriam ſignificationem poſſe recipi.
Decimusquintus † eſt ratione publicæ uindicta,
cuius gratia etiam in pœnalibus ad caſum impro-
prium diſpoſitio extenditur, vt trad. Corne. in
conſi.192.lib.3.Craue.de antiq.temp.par.4.ſect.ui
deamus poſt prin.in prima limit.ad reg.quod in pę
nalibus non fit extentio, & plenius dicemus nos in
lib.7.limit. 1. concluſ. conſtitutæ in pœnalibus, &
faciunt quæ ſcribit Ludo.Roma.in l ſi uero. §.de ui-
ro ſub num.32.ſol.matr.& aliqua ſupra diximus in
3. caſu & plenius attingemus ad hunc caſum ſpe-
ctantia in lib.10.in materia reſtrictiuæ interpreta-
tionis propter publicam utilitatem faciendæ.
15 Decimusſextus † eſt caſus, quando geminatio
uerborum hortaretur diſceſſum a propria uerborū
ſignificatione, tunc enim inquit Aurel.Dauid d.c.
7.ſub nu.89.quod uerba extra ſermonis proprieta
tem acciperentur, ut per Modern. in l.j.§.enuncia-
16 tio de oper.nou.nuntiat. & propterea † illis uerbis
quorumcunque hæredum,& ſucceſſorum, Bonorū
poſſeſſores ſignificari,ut per Roma. in l. id tempus
17 de uſuſcapi.indeque etiam appellatione † omnis &
& cuiuſcunque contractus, abuſiuos quoque con
tractus uenire,ut per Gemini.in cap.1.de reb.eccl.
18 non alienand.lib.6.& ratio eſt, quia uerba illa † quo
cuncunque & cuiuslibet ſunt uniuerſalia,quæ ratio
ne eorum adiectionis faciunt ut propria uerborum
natura atque ſignificatio altoretur, ad omniaq; tra
hatur,ut in huiuſmodi dictionibus ſcribit gloſſ. in
clem.1.in uer. quibuſcunque de iudic. & gloſſ. ult.
in uer.per quæcunque in l.j. C. qui legit.perſon.cū
ſim.aductis copioſiſsimē per Andr.Tiraquel.de re
trac.conſang.§.1.gloſ.7.ſub num.23. & 24.& ideo
multæ locus hic affinitatem habet cum caſu ſu-
pra relato impropriationis quæ fit ratione adiun-
19 cti, & faciunt † quæ ſcribit Bar.in l.generali.§.uxo
ri de uſufru.leg.Alex.in conſi.118.col.2.lib.5.Cor.
in conſil.49.ſub nu.2.& 3.lib.3.Dec. in conſi.472.
dum omnes concludunt legatum mobilium,cui ad
iecta ſit uniuerſalis dictio omnia, contra propriam
eius ſignificationem trahi ad ea quæ alias non ue-
nirent de propria eius ſignificatione, cum ſim.quæ
ſupra adduximus in quæſtione illa,clauſulæ. Non
obſtantib. quibuſcunque &c. adiectæ à ſum. Pont.
in reſcripto.
20 Decimusſeptimus eſt † quando propriè uerba ac
cipiendo, quis indebitè damnum pateretur,uel ali-
cui ius ſuum iniuſtè auferretur,ut dicit Aurel. Da-
uid dicto cap.7.ſub num.18.per ea quæ ſcribit Ro-
ma.conſil.316.& Socin.conſil.122.uolum.1.cui ac
cedere ait nullis non obuiam propoſitionem qua
21 proditum eſt,quamcunque diſpoſitionem † ita ſem
per intelligi debere, ut ſaluū ſit ius tertij l.2.§.meri
to, & §.ſi quis a principe ne quid in loc. public. &
per Alex.in conſi.15.lib.4.ſed quia iſte caſus com-
prehenditur ſub caſu impropriationis,quæ fit ratio
ne abſurdi euitandi, de qua latius differendum eſt
in li.proximo,ideo ulterius circa hoc nō immoror.
22 idemque eſt † quando ſenſus proprius uerborum
contineret quamcunque aliam iniquitatem, quia
tunc quoq; recedimus a uerbis legis & locus fit im
propriæ ſignificationi,ut probatur in l. ſcire opor-
tet.§.ſi maximè de excuſat.tuto. Cœpol.in d.rubri.
de uerb.ſignif.ſub nu.30.poſt Bal.in l.non dubium
in 5.col.de legi.

Lib. II. FINIS.

CAMILLI GALLINII
TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.
AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS, ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE
Liber Tertius.

SVMMARIVM.

1 *VNO contrariorum cognito, alterius quoque cognitionem haberi.*
2 *Improprium locutionem eſſe eam, qua recedit a propria ſignificatione.*
3 *Item qua recedit a proprio effectu rei deſignandæ.*
4 *Rurſus quando vocabulum vnum ponitur pro altero.*
5 *Et quando ſubauditur dictio quaſi, vel ferè, & his ſimiles.*
6 *Aequa aliter ſignificet, quàm ſonet.*
7 *Necnon, & quando propria locutio concipit impropriam.*
8 *Inſuperque quando ſeruatur locutio per figuram.*
9 *Maſculinum concipere fœmininum verè, & propriè ſecundum rationem recti iudicij quod legiſtæ ponderant, ſi eadem ſit ratio.*
10 *Improprium eſſe cum quanque rem ſuo nomine non appellamus.*
11 *Improprium, & illud dici quod cum aliqua adiectione non etiam ſimpliciter profertur.*
12 *In lege municipali quæ vocet fratrem, vel patrem excluſa matre, non contineri fratrem patruelem, nec patruum magnum.*
13 *Sororem vterinam proprie ſororem eſſe ſecundum receptiorem ſententiam.*
14 *Dictiones illas ad improprietatem quoque trahi, quæ ex larga ſignificatione quidpiam denotant.*
15 *Emphyteuta, ſeu vectigalem fundum a municipibus habens ac ſe dominum vocans impropriè id facit.*
16 *Improprium ſignificatum bifariam in iure noſtro capi.*
17 *Stipulationem propriè contractum non dici vulgò, quia non habet vltrò citroque obligatorium.*
18 *Pactum impropriè dici contractum.*
19 *Improprium ſignificatum dici confuſum, & indeterminatum.*
20 *Quo ſenſu genus impropriè, & ſpecies propriè ſignificare dicitur.*
21 *Declaratur l. iuriſgentium, in princ. de pactis.*
22 *Improprium quoque dici, quando id quod ſignificatur non eſt ſecundum regulas iuris.*
23 *Impropriam vocis ſignificationē ſecundum Auctorem verè dici à qua remouentur omnes illæ qualitates, quæ faciunt propriam ſignificationem.*
24 *Contrariorum vno remoto poni alterum, & econtra.*

Quæ ſit impropria ſignificatio ſecundum Bal. Alcia. Criſpum, & alios, & quid ſecundum Auctorem.

CAP. PRIMVM.

NVnc locus quodammodo expoſtulat, vt ad impropriam verborum ſignificationem deſcendamus, cuius cognitio tametſi indicatur †eo ipſo quod de propriæ ſignificationis facultate aliunde tractatum eſt, ac cognitum, ita vt vnius contrariorum habita cognitione, & alterius quoque habita eſſe cenſeatur, in- 1

 ſti-

ſtitutio.de ijs qui ſunt ſu.uel alien. iur.in principio
l.prima,eodem titulo, l.Pomponius, §. ſed & is,in
principio, Doctor.in rubr. de acquiren. poſſeſſ. ni-
hilominus ut eius quoque plenior habeatur cogni-
tio de illa nuncupatim aliqua dicere libuit. Bal-
2 dus † igitur in dicta l.ultim.de hæred.inſtituen. ſub
numero 35. impropria inquit locutio illa eſt quę re
cedit à propria ſignificatione. ff. de legatis tertio, l.
non aliter.§. primo,in uerſicu.abuſiuè,item impro-
3 pria eſt locutio † illa quæ recedit a proprio effectu
rei deſignandæ per ipſam, ff.ſi certum petatur, l.ſi
tibi.item eſt impropria locutio, quando unum uo-
4 cabulum † ponitur pro alio,ut ff.locat.l.ſi uno.item
eſt impropria locutio ubicunque ſubauditur dictio
5 quaſi uel ferè, & his ſimiles † ut. ff.de iureiur. l.ſed
& ſi poſſeſſori. §.ſed & ſi rerum & l. ſecunda, ff.de
6 uſufru.ea.re.quæ uſ.conſum.item † eſt impropria lo
cutio illa quæ aliter ſignificet quàm ſoiet,ut in di-
7 cta l.ult.C.de hæred.inſtit.item † eſt impropria lo-
cutio quando propria locutio concipit impropriá
8 locutionem,ut.ff.de off.procnoſ.& leg.l.2.item † eſt
impropria locutio omnis quæ ſaluatur per figurá,
quæ multa ſunt, hinc eſt quòd maſcul.num conci-
pit fœmininũ ex impropria locutione l.j.infra eod.
ubi Dy.ſcilicet ſecundum rationem recti ſermonis,
ut.ff.de aur.& arg. leg.l.Plautius.ſed ſecundum rō-
9 nē † recti iudicij,quod legiſtę ponderant,uerè & pro
priè concipit,ſi ratio ſit eadē,arg. C. de ind. uidui.
tollen.l.fin. improprisſima locutionum eſt ironia,
C.de lega.l.cum quidam. & Bald.ferè ad literam ſe
quen. Gammat. lib.primo topic. legal.in loco ab
ethimologia,illo tamen non relato, D. Alciatus li.
2.de uerb.ſignificat.in prin. ſic inquit,improprium
10 d r † cum quanquã rem ſuam nomine proprio nõ ap
pellamus,quo uitio Tyronē ſuũ M.Cicero epiſtola
rũ lib. 16.arguit,q valetudini fideliter inſeruiendo
ſcripſerat, quod aduerbium loco alieno poſitum
ut impropriè dictum ipſe comprobat. illud etiam
11 improprium cenſeri † vulgò traditur,quod cum ali
qua adiectione, non etiam ſimpliciter profertur,
vt trad.Barto.in l.quæſitum.§.Lucius de legat. ter-
tio,veluti cum fratrem patruelem dicimus, etiam
patruum magnum, quapropter in l. municipali
12 † quæ fratrem vel patruum matri præferat, huiuſ-
modi uocari eſſe non cenſentur, vt per Doct. in l.
prima,de ſucceſſ.edict. Quamuis in ſorore uteri-
13 na receptius ſit † illam propriè ſororē eſſe, cum in
ſecundo gradu ſoror ſit. §.ſecundo gradu inſtit. de
grad.& qualitas illa uterinitatis ſit differentię & nō
improprietatis nota.vt per Soc.in conſil.25. in ter-
tio volumine & in conſilio vltim.ſupra cita.uolum.
14 ſecundo. Ad improprietatem † dictiones illas quo
que trahi ait, quæ ex larga quadam ſignificatione
quippiam denotant,cum enim proprium ſit quod
uni ſoli conuenit,non caret ab uſu qui latiori uoce
id deſignat,quod peculiari uoce dicendum erat, vt
cum lex Iulia quod adulterium eſt,ſtuprum dicit l.
inter liberas de adulter.vel cum lex manumittuntur
inquit apud proconſulem tam liberi, quàm ſerui,
quòd enim ad liberos attinet manumiſsio impro-
priè dicitur, dicta l. ſecunda, de off. proconſ.ſed &
15 cum emphyteuta † vel qui uectigalem fundum à
municipibus habet, ſe dominum appellat, impro-
priè loquitur, quoniam uerè dominium eſt, quod
directum vocamus l. prima,in fin.ſi ag.vectigal.vel
16 emphyteut.eſſe dicat.Criſpus verò † in rubri.de le-
gat.primo, ſub numero 10. improprium ſignifica-
tum quantum ad rem pertinet noſtram in iure bi-
fariam ſumi,uno modo; quando illud quod ſignifi
cat ad comparationem alterius patitur defectum
aliquem, & hoc poteſt eſſe multipliciter, vel quia
ſit prorſus inefficax vt l.ſecunda,§. primo, quemad-
mod.teſtamen.aperiant.l.tertia, §.condemnatum,
de re iud.l.acceſſeruus cum gloſſ. in uerb. abutimur
de pecul. uel quia habeat aliquam efficaciam ſed
non plenam, ut l. fideiuſſor.§. fideiuſſor de fide-
iuſſo. uel quia plenam habeat efficaciam, ſed
17 non ab omni parte ut ſtipulatio, † quæ non dici-
tur propriè contractus quia non eſt ultro citroque
obligatoria l.labeó 2.§.contractum de uerbo.ſigni
ficat.Bar.in l.ſi donationis C.quod met.cauſ.Iaſ.in
18 l. prima in 5.notab. de pact. & idem eſt † in pacto
nam licet ſit contractus per gloſſ.ſing.in l.prima in
gloſſ.magna in fin.de actio.& obligatio. Bald. in l.
lecta colum.tertia, ſi cer. petat.& licet quandoque
habeat plenam efficaciam ut plenè trad.Iaſ. in l. iu
riſgentium §.ſed cum nulla de pact.tamen non pro
priè dicitur contractus nominatus, quia non eſt ul-
tro citroque obligatorius Iaſ.plenè in d. §.ſed cum
19 nulla in ſecundo notab. Secundo modo † impro-
prium ſignificatum illud dicitur, quod eſt confu-
ſum & indeterminatũ, proprium uerò ut & ſupra-
dictum fuit, quod eſt certius & determinatius &.
quia genus ſignificat confuſius,& ſpecies determi-
natiua ac certius, vt per Bart. in l.prima colum.ſe-
cunda de uulg.& pupill.quam cęteri ibi ſequuntur
& in l.ſi quis in princ.colum.tertia,de leg.tertio,id
20 circo genus † impropriè, ſpecies propriè ſignifi-
care dicitur, in quam ſententiam facere ait text. in
l.munus propriè infra eod. ubi munus quod ha-
bet ſignificatum generis & ſpeciei, ut ibi colligitur
iuncta gloſſ. propriè dicitur ſignificare, quando in
21 ſpecie ſignificat, & ad idem † inducit l. iuriſgen-
tium in principio, ibi proprium nomen contractus
idest ſpeciale,de pact. ut ibi per gloſſ. in uer.in ſuo
& ſic tantum eſſe propriè quantum ſpecialiter, &
impropriè quantum generaliter.
22 Addit deinde tertium improprij genus † quod
eſt quando id quod ſignificatur, non eſt ſecundum
regulas iuris,ſed de iure ſpeciali, quod dicit pro-
bari ex eo quod non comprehenditur ſub definitio
ne, ea quæ ſunt de iure ſpeciali, ſecundum Barto.
in dicta l.omnes populi in ſexta quæſt. princ. de iu-
ſti.iur. Aretin.l.prima,& l.pen. de teſtamen. ego au
23 tem † quàm paucisſimis negocium reſoluens di-
co, illam eſſe uerè impropriam uocis ſignificatio-
nem,à qua remotæ eſſe reperiuntur illæ omnes qua
litates quas ſupra ſingulatim diximus facere pro-
priam uocis ſignificationem, quæ illa certisſima
eſt iuris concluſio in materia contrariorum (prout
ſunt iſta duo proprium & improprium) ut re-
24 moto uno ex contrarijs ponatur alterum † &
econ-

econtra l.hæc verba ille. in eod. vbi dicemus l.cum inter de exceptio.re.iud. Doctor.in rubr.de acquir. poſſeſ. Dec.& Cagnol.in l.vbi repugnantia de regu. iur. Bald. in l. ptima, per illum text. ubi eſt locus ordinarius de fur. & ſer. corrupto. cum ſimil. ſic igitur ubi uocis ſignificatio, neque ex genere, nec ex æquiuoco, nec ex ſpecie, nec ex ui legis rationis comprehenſiua deſcendir, neque definitionis, vel deſcriptionis, ethimologię vè, aut auctoritatis legis ſeu iuriſconſulti inſtrumento, inuenta non erit, ſemper impropria erit.

SVMMARIVM.

1 *An ea quę ueniunt ex latiore ſignificatione dicantur propriè uenire.*
Qua in quæſtione refertur D. Alciatus ſibi ipſi, contrarius ibid. & nu.3.
2 *An ea quæ per tropos ſunt enuntiata uel per figuratos dicendi modos dicantur propriè ſignificata.*
4 *Ea quæ proficiſcuntur à latiore ſignificatione dici propriè uenire.*
5 *D. Alciatus quatenus uiſus eſt contraria ſenſiſſe concilia tur num.6.& 7.*

An ea quæ veniunt ex latiore ſignificatione, dicantur venire propriè vel impropriè.

CAP. II.

1 SEd hic oriuntur duæ non prætermittendę difficultates, quarum prima eſt, quomodo defendemus ea, quæ ex latiore † ſignificatione ueniunt propria eſſe, ſi (ut paulo ſupra relatus Dom. Alciatus ait) negari non poſſit, quin latæ ſignificationi inſit abuſus, cum ſpeciei ſignificatio ſit illa quæ propriæ ſignificationis no-
2 men habet. Altera eſt, an † ea quæ per figuratos dicendi modos ſunt enunciata ac demonſtrata, dicantur propriæ ſignificationis medio pronuntiata eſ-
3 ſe? Quod ad priorem attinet † quamuis D. Alciatus variauerit qui lib. 1. de verb. ſignificar. & in l. liberationis infra hoc tit. putauit venire propriè, & deinde in ſupra relato principio lib. 2. cõtrariũ pro feſſus eſt cuius ſententia videtur fuiſſe Fely. ſæpius per diſcurſum eius comment. in ca. Rodulphus de reſcript. nihilominus quàm paucisſi mis rem abſol-
4 uendo † non eſſe recedendum ab illa opinione quã ſupra quoque defendimus, quòd ea quæ proficiſcũtur ex latiore ſignificatione, ſine adminiculo alicuius extrinſecæ interpretationis, rectè ac propriè dicuntur ſignificare, quia comprehenſiuè ad generis ſimilitudinem ſignificant. Neque mouet illa diuerſitas Dom. Alciati & contraria aſſertio Felyn. quia
5 Dom. Alciatus ſic conciliatur, quòd in dicta l. liberationis & dicto libro primo, conſiderauit propriũ ſignificatum primo modo, vt ſupra retulimus ex Criſp. in dicta rubri. de leg. primo, ſecundum quem genera, æquiuoca, & alię ſignificationes quæ comprehenſiuè ad plura referuntur cum ſine defectu & abſque comparatione de pluribus dicantur, propriè dicuntur ſignificare iuxta eã quæ ſcripſit Aretin. in dicta l. cum lege de teſtam. Dec. in dicto conſilio quinto, ad finem cum alijs ſupra relatis Bald. in d. l. de duobus ſub num. 35. de legi. in l. his ſolis in uer. tacitè cautum putamus C. de revoc. donatio. Bal. in d. l. 2. C. de iur. aure. annul. cum ſim. ſupra ci-
6 tat. Quod uerò † dixit in dicto lib. ſecundo, in principio, eod. tractat. de uerbo. ſignificatio. locum habeat, capiẽdo impropriũ ſignificatũ ſecũdo modo, prout ſcilicet genus, æquiuocum, & lata ſignificatio confuſius, incertius & indeterminatius ſignificant comparatiuè ad ſpeciem, quæ certius, determinatius ac præciſius rem mente conceptam exprimit. & ita excipiendã eſſe mentã D. Alci. docẽt eius
7 uerba; dũ inquit † non carebit ab vſu, q latiore uoce, deſignat id, quod peculiari uoce dicendum erat, nã liquidò apparet illum conſiderare latiorem ſignificationem comparatiuè ad peculiarem, quæ eſt ſpecifica, & ita intelligenda eſt quoque Felyn. ſententia in d. cap. Rodulphus, & aliorum qui eo loquendi genere utuntur, ſignificat ſcilicet latè & impropriè uel procedit ſecundum latam & impropriam ſignificationem, uel de lata & impropria ſignificatione, uel alijs ſim. modis.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ſuo loco, & benè tranſlata ſunt propria dici poſſe.*
2 *Cum propria deficiunt uocabula, noua nos, petita uenia, formare poſſe.*
3 *Proprijs vocibus ubi diſtituimur ad tranſlationes recurrimus.*
4 *Ciceronis verba in materia vſus verborum tranſlatitiorum.*
5 *Propriæ ſignificationi in tranſlatis non videri poſſe locum eſſe.*
6 *Circuitus verborum a iure non tolerari.*
7 *Quomodo poßit hæc quæſtio diſtinguendo reſolui.*
8 *Auctorem opinari, vt quæ figuratè dicuntur uix propriè ſignificari poßint.*
9 *Tropum eſſe verbi ſermonis à propria ſignificatione in aliam cum uirtute factam mutationem.*
10 *Tropi ſignificationem non procedere ab aliqua earum partium, quibus diximus propriam proficiſci ſignificationem.*
11 *Vbi per tropum ornatus gratia res dicitur non ex neceßitate, ſed copiæ, atque eloquentiæ gratia fit.*
12 *Figuræ non poſſe quoque propriam eſſe ſignificationem cum ſit conformatio orationis remota a communi ratione.*
13 *Quæ a communi ratione deuiant iuri priuilegiario ac ſingulari iuniti.*
14 *Figuratum dicendi modum ubi iuriſprudentum auctoritate ſit ſuſſultus propriam inducere ſignificationem.*
15 *Titij plantam in ſolum noſtrum tranſlatam ſi in eo radices egerit, noſtram fieri.*

An ea quæ pronunciata ſunt per tropos, & alios figuratos dicendi modos propriè dicantur ſignificare.

C A P. III.

QVantum ad alteram difficulta-
tem, an pronuntiata per tropos
dicantur propriè ſignificata?
Fab.lib.8. oratoria. inſtit. quem
refert D. Alciat. li.1. in princip.
1 de verb.ſignificat.† putat ea quę
ſuo loco & bene ſunt tranſlata, propria dici poſſe;
cui videtur aſentiri D. Alciat. quia proprietas non
ad nomen, ſed ad vim ſignificandi referenda eſt, &
non auditu ſolum, ſed etiam intellectu eſt perpen-
2 denda. ſed in aliam† nos trahere poſſe videntur ſen
tentiam, quæ ſcripſit Aurel. Dauid de verb.ſignifi-
cat.cap.5. ſub num.45. qui ſciendum eſt tamen in-
quit, ſupradicto corolario, quo dixerat verba pro-
priè accipienda eſſe, locum non eſſe, quando poſita
verba & vera, & propria deficiunt, & propterea ni-
hil obſtare. Quare noua ipſi, venia præcipuè impe
trata, formare non poſſumus, & cur externis pere-
grinisque non vtamur, quemadmodum frequen-
3 ter quia vbi res † appellationibus ſuis carent, &
propria vocabula non habent, ad tranſlationes, &
circuitus recurrimus; & neceſsitas excuſat, huiuſ-
modi rerum innominatarum, aut proprijs nomi-
nibus carentium ſignificandarum cauſa, Cic.lib.1.
4 Academi.quæſtio. Dabitis enim profectò † ut in
rebus inuſitatis quid Græci ipſi faciunt, a quib. hæc
tandiu tractantur, utamur interdum verbis non au
ditis. Nos verò inquit Atticus quin etiam Græcis
licebit, vtare cum voles ſi te latina fortè deficiant;
& paulò poſt; Aut enim noua ſunt facienda rerum
nouarum nomina, aut ex alijs tráſferenda; & idem
de oratore ad Brut. neque enim eſſe poſſunt rebus
ignotis nomina, ſed cum verba, aut ſuauitatis, aut
inopiæ cauſa transferre ſoleamus, in omnibus hoc
ſit artibus, at cum id appellandum ſit, quod pro-
pter rerum ignorationem ipſarum, nullum habue-
rit ante nomen, neceſsitas cogit, aut nouum facere,
aut a ſimili mutuari. & in 3. de oratore ſic ait. Nam
ſi res ſuum notum & proprium vocabulum non ha
bet, ut pes in naui, & nexum quod per libram agi-
tur, ut in uxore diuortiũ neceſsitas cogit, quod non
habeat aliunde ſumere, & in 4. Rhetoricorum; No
minatio prima eſt, quæ nos admonet, ut cui rei no-
men non ſit, aut ſatis idoneum non ſit, eam noſmet-
ipſi idoneo verbo nominemus, aut imitationis,
aut ſignificationis cauſa, Fab.lib.orato.inſt.ultimo.
His illa potentiora, quod res plurimæ carent appel
lationibus, & eas neceſſe ſit transferre, aut circuire,
etiam in ijs, quæ damnata ſunt. Ariſtot. quoque in
4.Meteor. cap.2. Digeſtionis inquit tres ſunt ſpe-
cies, maturatio, elixatio, & aſſatio, indigeſtionis
tres oppoſitæ cruditas, inelixatio, inaſſatio, & apta
non habemus nomina quibus ipſas nominare poſ-
ſimus, ſed quadam ſimilitudine hæc trahenda ſunt
ad omnes digeſtionum & indigeſtionum ſpecies,
5 Ex pluribus † euidenter liquere videtur propriæ ſi-
gnificationi in tranſlatis non poſſe eſſe locum; cũ
tropi & figuræ eiuſcemodique tranſlationes, &
circuitus non recipiantur, niſi cum propria deſtitui
mur ſignificatione, alioqui enim iſti verborum cir-
6 cuitus † in iure non tolerantur, l. dominus teſta-
mento, de condict.indeb. l. ueteres circuitus. C. de
adopt. l. ult. C. de donatio. in princip. & fine, ex Do.
Alciat.lib.4. de verb. ſignificat. in principio, vide-
mur hanc controuerſiam ſic diſtinguendo dirime-
7 re poſſe, quòd aut loquimur† de figuris, quæ perti-
nent ad ornatum orationis, aut de alijs, quę potius
inclinant in uitium orationis, & abuſu prodentiũ
auctoritatem ſumunt, ut earum pars maior eſt, uel
nihil ferè a verbis mutuantes, omnem ex interpre-
tatione uim accipiunt, quales ſunt parœmiæ, ut in
prioribus vera ſit talis ſententia, quod ſi loco ſuo,
& rectè ſint uerba tranſlata propria dici poſsint; in
poſterioribus verior ſit illorum opinio qui putát im-
proprietati adſcribendam eſſe illam uerborum ſi-
gnificationem, quæ ex figurata proficiſcatur ora-
8 tione. Mihi tamen † uix perſuaderi poteſt, ut quæ
figuratè dicuntur propriè ſignificẽt, oportet enim
ut uel per tropum, uel per figuram enuntiata ſint,
quorum vtriuſque genera proſequitur Fab. lib. 8.
cap.ult. & lib.9. cap.2. & D. Alciatus de uerborum
ſignificatione lib. quarto, ferè per dimidium illius
libri. Nam ſi ad tropum negocium referamus, cla-
rum eſt propriam illius medio non importari ſigni
9 ficationem. Quia † tropus, ut ait Fab. d. cap. ultimo
eſt uerbi uel ſermonis a propria ſignificatione in
aliam cum virtute facta mutatio, uel ut alijs pla-
cuit, ut idem refert lib. nono, cap. primo, eſt ſermo
a naturali, & principali ſignificatione tranſlatus
ad aliam ornandæ orationis gratia, uel ut plerique
Grammatici finiunt, eſt dictio ab eo loco in quo
propria eſt, tranſlata in eum locum in quo propria
non eſt, ex quibus definitionibus luce clarius appa-
ret, quod cum tropi qui figuras continent ornan-
dæ orationis gratia deſtituantur propria ſignifica-
tione, nec inuehi poſsint niſi cum impropria, uerũ
non erit ornatus gratia figuratè dicta poſſe pro-
10 pria ſignificare. Confirmatur † quia cum tropi ſi-
gnificatio non procedat ex aliqua earum partium,
quibus diximus proficiſci propriam ſignificatio-
nem, neceſſe erit ut ſit impropria; arguendo a par-
tibus ſufficienter enumeratis iuxta textum in l.
patre furioſo, de ijs qui ſunt ſui, uel alieni iuris,
ubi notat Iaſon, & §. omnium, ubi latè inter cæte-
ros Gomes. inſtitution. de action. Baldum in l.
conuenticula. C. de epiſcopis, & clericis. Gam. &
topici in loco a ſufficienti partium dinumeratio-
11 ne. Facit inſuper † quod vbi per tropum ornatus
gratia res dicitur, non ex neceſsitate, quia ſcilicet
uerba deficiant; id fit ſed copiæ atque eloquentiæ
cauſa; ergo uerba propria quibus res ſignificen-
tur, supereſſe oportet; ſi ſuperſunt, figurata pro-
priè ſignificare non poterunt, cum tranſlatitiè, &
non comprehenſiuè ſignificent; & certiſsimi iu-
ris ſit, cum propria ſignificatione aliam propriam

in

in idem ſubiectum concurrere non poſſe, niſi
generice vel æquiuoce, vel comprehenſiue ex vi
rationis concurrat, & tamen figurata ſignifica-
tio eo modo proſiciſci nequeat. ergo &c. ſi vero fi-
12 gurani † inſpiciamus, res quoque omni hæſitatio-
ne caret, inde non poſſe proficiſci propriam ſignifi
cationem; cum figura vt ait Fab. d. cap. j. lib. 9. ora-
to. inſtit. ſit conformatio quædam orationis, remo
ta à communi, & primũ ſe offerente ratione. Quod
13 enim à communi ratione † deuiat, iuri priuilegia
rio, ac ſingulari innititur. l. quod verò & l. ius ſingu-
lare cum ibi notat. de legi. & ſignificatio, quæ pri-
uilegiaria eſt, impropria eſt, vt ſupra vidimus ex
Criſpo in rubric. de leg. j. poſte. Areti. in l. j. colum.
pen. de teſtam. ergo figurata ſignificatio quæ talis
eſt, impropria erit. ſic igitur cum tropica omnis ſi-
gnificatio, quæ ornatum reſpicit, impropria ſit; &
quæ in vitium orationis inclinat, multo magis ſta-
bilienda erit concluſio vniuerſalis negatina, pro-
priam non eſſe ſignificationem, quæ progreditur
ab oratione figuratè pronuntiatam vel à verbis
14 tropicè prolatis. Quam tamen † ego reſtringe-
rem vt locum non haberet, quando figuratus ille
dicendi modus auctoritate iuriſprudentium eſſet
receptus, maioris demonſtrationis, uel ſignificatio
nis expreſſionis gratia; tunc enim auctoritatem
prudentium proprietatem ſignificationis illi dare
dicendum eſſet, per a quæ ſupra diſſeruimus in
tractatu propriæ ſignificationis, in capite auctori
tatis iuriſprudentium, vt enim dubitationem non
15 recipit † quin aliena planta quæ a Titij ſolo in no
ſtrum translata fuerit, ſi in ſolo noſtro radices ege-
rit noſtra fiat. §. ſi Titius inſtitutio. de re. diuiſio. ſic
verẽdum non eſt, quin ſi vſu recepta fuerit apud le-
giſlatores, ad aliquid enuntiandum figurata di-
cendi formula uel ad aliquid magis ſignificandum
vt ſupra dictum eſt, illa propriam habere ſignifica-
tionem dicenda ſit, tanquam radices egerit in ſolo
Romani eloqui iuriſconſultorum.

S V M M A R I V M.

1 *Verba regulariter non eſſe ſecundum impropriam ſignificationem accipienda.*
2 *Aliquos eſſe caſus in quibus aſſertio illa officium ſuum amittit.*
3 *Verba ſecundum ſubiectam materiam vt accipiantur impropriandą eſſe.*
4 *Eum qui dixit tibi vendere inſulam, vt aliam reficeres, in nominatim contraxiſſe intelligi.*
5 *Verbum emphyteuſis pro contractu cenſuali & verbum penſionis pro cenſu, ex ſubiecta materia accipi.*
6 *Venditor vbi fundum dari ſtipulatur intelligi ſecundum naturam contractus.*
7 *Fœnerator cum ablatas uſuras donare ſe debitori dixit non de donatione, ſed de reſtitutione loqui intelligitur.*
8 *Declarari l. Imperatores de in diem addict. cum plur. ſim. legibus.*
9 *Verbum, aßignare, licet de propria ſui ſignificatione non importet dominij translationem, tamen vbi ſubiecta id ſuadeat materia etiam dominij translationem importat.*
10 *Iudex qui in conſtitutione tutelæ dixerit talem legitimum agnatum proximiorem tutorem do, intelligitur dicere voluiße decerno.*
11 *Verba intelligenda eſſe ſecundum ſubiectam materiam ne ſermo reddatur inutilis.*
12 *Verba vniuerſaliter prolata ad particularia materiæ oportere reſtringi.*
13 *Verba nunquam exorbitare à natura contractus vbi poßint aptè illi applicari.*
14 *Verba quæ poßint adaptari pluribus temporibus adaptari cuilibet ſecundum materiam temporis.*
15 *Verba aliquando propter ſubiectam materiam, id quod non eſt de natura eorum importare.*
16 *Sententiæ verba intelligenda eße, ſecundum iudicij naturam.*
17 *Actorem exponi pro ſyndico & è conuerſo.*
18 *Procuratorem quandoque capi pro actore.*
19 *Fideicommißariam ſubſtitutionem propriè non eße ſubſtitutionem.*
20 *Neque comprehendi in ſtatutis de ſubſtitutionibus loquentibus.*
21 *Niſi ſubiecta materia aliud ſuadeat.*
22 *Subiectam materiam multum operari & facere vt uerba improprientur.*
23 *Statutum iubens mulierem amittere dotem ob adulterium, ſi plenè atque euidenter conuicta fuerit de adulterio, exaudiendum erit, ſecundum ſubiectam materiam adulterij.*
24 *Adulterium intelligi plenè atque euidenter probatum ſi fuerint probationes in ſtatu ſuo concludentes.*
25 *Teſtes de credulitate deponentes in materia non non certitudinaliter vt vocant cognoſcibili probare.*
26 *Teſtes de credulitate ſecundum ſubiectam materiam probare.*
27 *Doctores deponentes ac iurantes de ſufficientia ſcolaſtici de credulitate deponunt.*

Verba non eſſe ſecundum impropriam ſignificationem accipienda niſi ſubiecta materia id ſuadeat.

C A P. IIII.

REuertor modo vnde ſum degreſ
ſus, ad articulum ſcilicet im-
propriæ ſignificationis, & con-
ſtituo aſſertionem genera-
1 lem. Regulariter † verba non
eſſe ſecundnm hanc impro-
priam ſignificationem acci-
pienda, dict. l. non aliter vbi gloſſa, & doctor.
de legat. tertio, & argumento à contrario ſen-
ſu omnium iurium quibus ſupra conſtituimus
contrariam concluſionem, verba propriè exau-
dienda eſſe.

2 Sunt tamen aliqui caſus † in quib. aſſertio hęc of-
ficium ſuum amittis. Quorum omnium primus o-
ptimusq; ac maximus eſt; quando ſubiecta mate-
ria aliud ſuaderent tunc enim non ſecundũ propriã
3 ſignificationem, ſed impropriè † ſecundum ſubie-
ctam materiam accipiuntur, ſic probat tex. in l. ſi
vno locat. in princ. ubi notatur per gloſ. & Doct.
& maximè per Bal. & Albe. de Roſa, Odofre. que &
Fulg. ſub nu. 1. ubi qui colono ob ſterilitatem dona
uerat mercedem ſecundum ſubiectam materiam,
tranſigendo intelligitur remiſiſſe, non donaſſe, ita
& ſequente ulteriore anno poſſit remiſſum repete-
re, ſeq. D. Alcia. de ver. ſignifi. l. 2. ſub num. 4. ubi &
alia permulta inducit exempla poſt Veron. in rub.
huius tit. ſub nu. 25. & 128. Aurel. Dauid de uerbo.
4 ſignifi. cap. 7. ſub nu. 9. Nam † qui tibi uendere inſu
lã aſſeruit ut aliam reficeres, non uendidiſſe ſed in
nominatim contraxiſſe cenſendus erit, ideoq; præ-
ſcriptis verbis agendum erit, l. inſulam de præſcr.
5 ad idem induci poteſt text. in cap. conſtitutus † de
religio. Dom. ubi not. gloſ. & Doctor. uerbum em
phiteuſis pro contractu cenſuali, & uerbum pẽſio-
nis pro cenſu accipi, quia ſubiectu materia neq̃ue
emphiteuſim, neque penſionem admittebat; cum
de libera dominij tranſlatione ageretur, ſic etiam
6 emptor fundum dari à uenditore ſtipulatus † ſecun
dum contractus materiam intelligetur, ut ſi uendi
tor Dominus non ſit, ſufficiat tranſlata eſſe uſuca-
7 piendi facultas, l. ſi ſtipulatus de uſur. ſic eum fæne
rator ablaias vſuras donare ſe debitori dixiſſet non
donationem ſed reſtitutionem cenſeri. reſpondit
Bald. cum ſubiecta materia refragaretur donatio-
8 ni, ad idem habetur tex. in l. imperatores † de in diẽ
addictio. not. in l. ſi. de vſufruct. ea re. quę uſu con-
ſum. in l. damni infecti in l. quidam §. j. de damn. in-
fect. in l. legaui de liberat. legat. Deſeruit quod ſcri
9 bit Saly. in l. placet † col. j. ad fin. & 2. in princ. C. de
ſacroſ. eccl. ubi aſſerit, quod uerbum aſſignare de
propria ſui ſignificatione non importet dominij
trãſlationem de leg. 2. l. cum pater § pater pluribus
not. per Iaco. de Are. in l. aſſignare de uerb. ſignific.
hoc tit. tamen ſi cauſa aſſignationis ſit habilis ad
tranſlationem dominij idque colligatur uel ex ſu-
biectæ materia, ut in l. ſi uno locat. uel ex præceden
tibus & ſequentibus, ſecundum l. ſi ſeruus plurium
in fi. de leg. j. non attenta propria eius uerb. ſignifi-
catione dominij tranſlatio importatur per aſſigna
tionem, licet impropriè, de rei uendicat. l. item ſi
verberatum l. Lucius de euictio. & de aſſignat. li-
ber. l. j. §. aſſignare, ad hæc quoque attinet quod tra
dit idem Saly. in l. j. C. de neg. geſt. ſub nu. 2. ubi ait
qui ſi iudex in decreto legitimi tutoris dixerit, taẽ
proximiorem agnatum tutorem do; nihilominus
valeat quamuis dicere debuerit decerno, & nõ do;
10 quia † extantibus legitimis non peruenitur ad dati
uos, exponitur enim uerbum illud do, ideſt per legẽ
datum decerno, confirmo, uel declaro, quia ꝓpter
ſubiectam materiam verba impropriantur d. l. ſi ſti
pulatus de vſur. in hanc quoque ſententiam citan-
11 tur † Iaco. Butrig. in l. j. C. depoſ. & Oldrad. in conſ.
224. qui uolunt verba exaudienda eſſe ſecundum
ſubiectam materiam, ne ſermo reddatur inutilis,
& ideo uerba ampliari, ac reſtringi ſecundum natu
ram cauſę, cap. exhibita de iudic. ubi ꝑ illa uerba in
quiras ueritatem, non inquiſitio ſed iudicialis inda
gatio commiſſa intelligitur. Hinc eſt quod dicitur
12 verba uniuerſaliter prolata † ad particularia mate-
rię oportere reſtringi cap. vigilanti de præſcriptio.
& quod Bald. quandoque aſſeruit in l. ſed & ſi quis
13 §. quæſitum ſi quis cautio. uerba † nunque exorbi-
tare à natura contractus ubi per apertam verborũ
naturam poſſunt adaptari contractui, quodque ad
notauit Ang. in l. precibus C. de impub. & al. ſubſt.
14 verba quę poſſunt † adaptari pluribus temporibus,
adaptari cuilibet ſecundum naturã temporis, ideo-
que etiam dixit Cy. in l. 2. de offi. præſid. verba ali-
15 quando † propter ſubiectam materiam, id quod
non eſt de natura eorum importare; & cautum le-
gitur, aliam interpretationem fieri cum materia ex
orbitans, pœnalis, aut alioquin odioſa eſt, aliam
quando eſt fauorabilis cap. odia. de reg. iur. lib. 6. l.
eum quidam de lib. & poſthum. inde etiam Bald.
16 ſcribit in l. vltima C. comu. diuidund. ſentẽtiæ † ver-
ba intelligi debere ſecundum iudicij naturam, uel
ſi extra propriam ſignificationem trahantur. Hinc
quoque pertinet, cum uidemus actorẽ exponi pro
17 ſyndico, & econuerſo † Bar. in l. j. §. j. quod cuius. u-
niuer. curatorem pro tutore, cap. j. cum gl. de obli-
gat. ad ratio. & econtra l. ad protegendum C. de in
lit. dand. tut. cum ibi notat. & per Ang. in rubric. de
exceptio. in princip. procuratorem pro actore, cap.
18 petitio de procur. Reddere † pro dare ſecundũ Bal.
in l. cum etiam C. de reb. credit. & petere pro repe-
tere, uel econtra iuxta nota. per Bar. & alios in rub.
ſoluto matrim. Confine ſupradictis admodum eſt,
19 quod ſcriprum reliquit Bar. ſoci. in rubr. de vulg. et
pupill. ſub nu. 21. ubi poſt Paul. infert, quòd tamet
ſi fideicommiſſaria ſubſtitutio propriè non ſit ſub-
ſtitutio, ſed fideicommiſſum quoddam, per l. eam
quam cum gloſ. in uer. directis C. de fideicom. trad.
Bal. Saly. & Caſtr. in rubr. C. eo. ita ut in ſtatutis lo-
quentibus de ſubſtitutionibus non comprehenda-
tur fideicommiſſaria ſubſtitutio, quia propriè de-
bent intelligi l. j. §. ſi is qui nauẽ, de exercito. actio.
Bar. in l. oẽs populi de iuſti. & iur. in 6. q. prin. nihil-
hominus ſi ratio ſubiectæ materiæ aliud ſuadeat
21 † uerba intelligentur, & impropriabũtur ſecundũ
ſubiectam materiam d. l. inſulam de pręſcrip. uerb.
d. cap. conſtitutus de religio. domi. & ſub talium ſta
tutorum diſpoſitione compræhendetur etiam fi-
deicommiſſaria ſubſtitutio, cuius ſententię uidetur
fuiſſe gloſ. ibi & in §. qua ratione de vulg. & pupill.
quæ inter ſpecies ſubſtitutionum non enumerant
fideicommiſſariam; quamuis contrarium fecerit
gl. in cap. Raynutius de teſtam. Qua de re cum ple-
nius meum protulerim uotum in d. rubr. de vulga
& pupill. quàm ut hic repetendum ſit; ulterius non
22 immorabor. Confert etiam ualdè notanter † huic
negotio, quod legitur apud Ioan. Annibal. in l. poſt
contractum ſub nu. 7. de donat. Qui ait ſubiectam
materiam multũ operari & facere vt uerba impro-
prientur d. l. ſi uno cum ſim. & idcò ſi ſecundum ſu
bie-

bie&ctam materiam a communiter accedentib. ple-
23 na non poſsit fieri probatio, † ueluti in materia a-
dulterij,& lex municipalis, uel ſtatutū dictet mulie-
rem ob iniuſtum crimen adulterij tunc demum a-
mittere debere dotem, ſi plenè atque euidenter fue
rit probatum adulterium, impropriabuntur enim
uerba illa plenè & euidenter, & intelligentur ſecun
dum ſubiectam materiam adulterij, quæ non reci-
pit plenas probationes, cap. preterea & ibi Doct. in
l. quod ait lex ad leg. Iul. de adult. ut ſcilicet plenè &
euidenter dicatur adulterium probatum, ſi per con
24 iecturas † in ſtatu ſuo neceſſario cōcludentes pro-
batum fuerit, ueluti quia demonſtratum fuerit per
teſtes, mulierem nudam cum adultero nudo in le-
cto uiſa fuiſſe, eòdem ſpectat & illud, quod licet
25 teſtes de credulitate deponentes non probent † ne-
que faciant fidem ut per glo. & Doct. in l. teſtium
C. de teſti. & in l. 2. § idem labeo de aqu. plu. arcen.
ſpec. in tit. de teſte §. 1. uer. item quod depoſuit de
credulitate, nihilominus ſi uerſemur in materia cer
titudinaliter, ut uocant, non cognoſcibili, ueluti ſu-
per filiatione l. filium definimus de ijs qui ſunt ſui
26 uel alie. iu. teſtes de credulitate † deponentes ratio-
ne ſubiectæ materiæ dicentur probare. Bar. in d. l. 2.
§. idem labeo ſub num. 5. de aq. pluu. arcen. Bald. in
d. l. teſtium ſub num. 24. per tex. in cap. literas de præ
ſump. & in l. ſolam in 5. q. ſub num. 4. per text. in l. j.
de uentr. inſpici. & in cap. tertio loco de præſumpt.
ſed non loquitur Bald. ita explicite ut facit Bar. Io.
ſupra citat. Abb. in cap. quoties extra de teſti. & Io.
Andr. ad ſpecul. lo. ſupra cita. Alterum exemplum
27 poſset † poni in doctoribus deponentibus ac iuran
tibus de ſufficientia ſcolaſtici laureandi, nam & ip-
ſi de credulitate iurant, ut ſcribit Bar. in proc. ffrum
in princ. ſub num. 8. Abb. in cap. propoſuiſti ſub nu.
12. de probatio. Cagnol. in d. proœm. ſub nu. 84. qui
nuncupatim atteſtatur, & hic Ticini, & Taurini ita
ſeruari. Nam omnibus ſupradictis caſibus uis ſu-
biectæ materiæ faceret, ut uerba probationis im-
propriarentur.

SVMMARIVM.

1 Ob mentem diſponentis a uerborum proprietate recedi.
2 Petitionis uerba extra proprium ſignificatum accipi, ut eius qui petionem porrexit mens ſuſtineatur.
3 In ſtatutis quoque ob ſtatuentium mentem à propria uerborum ſignificatione recedi.
4 Abſurditas uel iniquitas cum reſurgit ex propria ſignificatione in ſtatutis, quaſi de mente ſtatuentium certiſſimus a uerborum proprietate recedimus.
5 Ratio ſtatuti mens eſt ſtatuti.
6 In ſtatutis, iuramentis, contractibus, & iudicijs ob diſponentis mentem proprietati uerborum non eſſe locum.
7 Verba debere ſemper menti atq; intentioni deſeruire.
8 Ex contrahentium mente uerbum uendidit accipi pro uerbo permutauit.
9 Verbum reſtitutionis accipi pro inſtitutione ex mente teſtatoris qui dixit ſe filio relinquere iure reſtitutionis.
10 Tutoris nomen pro curatore accipi, veluti cum teſtator dicit ſe relinquere Titium filijs ſuis tutorem vſque ad xxv. annum.

Impropriæ quoque ſignificationis locum eſſe ex mente diſponentis.

CAP. V.

ALter eſt caſus quando mens te-
ſtatoris, vel cōtrahentium ſua-
det, vt verba impropriè acci-
1 piantur; tunc † enim a uerborū
proprietate receditur d. l. non
aliter, de leg. 3. ubi omnes not.
l. quiſquis infra hoc tit. l. ſi ſibi,
2 ſi cert. pet. ubi latè Doct. referunt inde adnotantes
petitionis verba † extra proprium eorum ſignifica-
tum intelligi, vt eius qui petitionem porrexit mens
ſuſtineatur l. in conuentionibus infra eo. l. ſemper
in ſtipulationibus, de reg. iur. l. in conuentionalib.
3 ubi latè Iaſ. de uerb. obligatio. ſed & in legib. † mu-
nicipalibus, ſiue ſtatutis ob expreſſam ſtatuentium
mentem à propria uerborum ſignificatione rectè
receditur, Bar. in l. quod contra, de legi. Alex. in con
ſil. 52. ſub num. 2. uolu. 1. vbi ait tunc dici conſtare
de mente ſtatuentium, quando reſultaret abſurdi-
tas, vel iniquitas, ſi verba ſecundum propriam ſi-
gnificationem acciperentur, tunc enim quaſi certi
4 ſimus de mente ſtatuentium, † verba debent ſe-
cundum impropriam ſignificationem accipi, l. in
ambigua, de legi. l. ſcire oportet. §. oportet, de ex-
cuſat. tuto. uel quando ratio ſtatuti repugnaret,
5 quia ratio ſtatuti † eſt mens ſtatuti. l. cum mulier
ſol. matr. l. cum tale, §. falſum, de condit. & demon-
6 ſtrat. Dy. in cap. fin. de reg. iur. lib. 6. & quod † in ſta-
tutis, iuramentis, contractibus, & iudiciis debeant
ob manifeſtam diſponentium mentem verba im-
propriari, conſuluit Socin. conſil. 2. vol. 4. ſub nume
ro 8. ubi multum notanter loquitur. & ratio eſt,
7 quia † verba debent ſemper menti, atque intentioni
deſeruire, & ancillari cap. intelligentia, extra eod.
tit. cap. is autem 22. q. 2. cap. ſedulò. 38. diſtinct. Iaſ.
in l. iij. C. de lib. præterit. Curt. ſen. conſ. 45. ſub nu-
mero 1. cum ſim. ſupra citat. in 3. par. 2. cap. & ideo
8 † inquit D. Alciat. d. lib. 2. de verb. ſignifi. ex contra-
hentium mente uerbum uendidit, accipi pro per-
mutauit, & locationem pro conductione, & emere
redditus annuos pro eo quod eſt conducere; & uer
bum debere pro eo quod naturaliter tantum debe
tur l. quibus. §. dominus, de condit. & demonſtrat.
iuncta l. nec ſeruus, de pecul. & verbum reſtitutio-
nis pro inſtitutionis, ut cum teſtator dicit ſe filio re
9 linquere † iure reſtitutionis, cum dicere debuiſſet
inſtitutionis iuxta tex. in §. aliud quoque capitulum
in auth. ut cum de appellatio. cognoſc. & nomen tu
toris pro curatore, ut cum teſtator dixit ſe filium fi-
lijs ſuis tutorem conſtituere, uſque ad xxv. annum,
10 † nam ultra quartumdecimum annum quo in ma-
ribus tutela finitur inſtit. quibus mod. tuto. finit. in
prin.

princ.& l.qua ętate de teſtam,tutoris uox pro cura
tore accipitur,vt per Ang.in l.1. C.de confirm.tut.
Et poſſunt ad confirmationem huius caſus multa
uideri, quæ nos congeſsimus ſupra in ultima par-
te ſecundi capitis principalis, dum declarauimus
quomodo verba menti, & intentioni ac uoluntati
diſponentis,& an ſaltem cum propria ſignificatio-
ne an vero etiam ſine, vbi videndum omnino erit;
nec ſi rurſus per eum relata repetere, actum agere
videar.

SVMMARIVM.

1 *Verba impropriãda eſſe vt actus ſuſtineatur. illiusque nullitas euitetur.*
2 *Suorum appellatione filios intelligi,ut in ſubſtitutione, quæ facta foret Titio & ſuis.*
3 *Idq; etiam procedere in fęmina quæ liberos in poteſtate non habet.*
4 *In libellis uerba quoque improprianda eſſe,ut actus ſuſtineatur.*
5 *Is qui in libello dixit rei proprietatem ad ſe pertinere, ſi probauerit ſe emphyteutam obtinere debere.*
6 *In ſententijs impropriationi quoque locum fieri,ut ſententia ſuſtineatur.*
7 *Teſtium dicta ut concordentur, impropriationi locum fieri.*
8 *Idque non ſolum vt euitetur pœna falſi ſed etiam vt probent.*
9 *Teſtis verba in dubio ita intelligenda eſſe ut euitetur falſitas.*
10 *Verba ſemper ita intelligenda eſſe vt actus ſuſtineatur.*
11 *Quod locum habet in quacunque diſpoſitione.*
12 *Verba quando ex proprio neque ex largo ſignificatu, caſum de quo controuerſia eſt comprehendunt diſpoſitio efficitur inefficax atque inualida.*
13 *Quis ſit intellectus l. tutores §.1. de adminiſtr.tuto. nume.14.*
15 *Prouiſionem teſtatoris ultra illius metas non eſſe trahendam.*
16 *Impropriationi locum non eſſe quando impropriando uerba fieret contra mentem teſtantis.*
17 *Diſpoſitio debet potius eſſe nulla, quàm ut fiat contra mentem diſponentis.*
18 *Ex duabus limitationibus traditis à Iaſo. in l. quotiens de verbor.obligatiõ.ad hunc caſum vnam tantum eſſe veram.*

Admitti quoque impropriam ſignificationem vt actus nullitas euitatur.

CAP. VI.

Ertius eſt caſus, quando capien
do verba ſecundum propriam
ſignificationem, actus efficere
1 tur nullus, † tunc enim uerba
improprianda ſunt, vt actus ſu-
ſtineatur, ſecundum Ang.in l.
cum ante per illum text. C.de
donat. ante nupt. per Barto. in l. ſi tam anguſti de
ſeruit.tit.generali & in l.proculus de vſufru.quibus
accedit Cæpol.in rubr.de verb. ſignific. ſub nume.
24.ſic notat Bar.per illum text.in l. ſtipulatio iſta.
§.hi qui de verbo.oblig.vbi vult ſtipulationem quæ
verbis propriè acceptis ſuſtineri nequeat, impro-
2 priè accipiendam eſſe,vt ſuſtineatur. ſic † cum quis
Titium & ſuos hæredes inſtituiſſet,ſcripſit Guido
Papæ deciſ.548.talem ſubſtitutionem de filijs intel
ligendam eſſe etiã ſi nõ eſſent in poteſtate,ne actus
inſtitutionis eſſet nullus; quod dicit Do. Alciat. de
verb.ſignifi lib 2.ſub num.6. eſſe verum etiam quã-
do talis inſtitutio eſſet facta in fœmina quę liberos
in poteſtate non habet.§.fin. inſtit.de pat.pot. & §.
3 fęminæ inſtitu.de adopt.idem iuris † eſſe in iuramẽ
tis,pro quibus ſuſtinendis uerba impropriantur. l.
ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero de iureiur. ubi
4 omnes notant.in libellis † quoque uerba impro-
prianda ſunt ubi non poſſent ſecundum propriam
ſignificationem ſuſtineri, Bart.in l.ſcire debemus,
ad fin.de verb. obligat. Iaſ.in l. ſed & ſi poſſeſſori §.
item ſi iurauero ſub nu.15. cum plur. ſeq.ubi octo
deciſionibus multum notandis confirmat hanc cõ-
cluſionem in libellis, Bart. & alij in l. certi condi-
ctio.§.ſi numos ſi cert.petat.Felyn in cap.auditis co
lum.prima & ſecunda,de præſcript. Doct.in l.natu-
raliter. §. nihil commune de acq. poſſ. in illa quæſt.
an qui dixerit in libello rei proprietatem ad ſe ſpe-
ctare, & deinde probauerit ſe emphyteutam, de-
beat obtinere; quod Alex.& alij magis communi-
5 ter † admittunt,ut ibi diximus, & habet hæc ſenten
tia rationem,quia ſi in iudicijs ſolent libelli ex par-
tium intentione declarari, l.ſi quis intentione ambi
gua de iudic.multo magis improprianda erunt uer
6 ba ut ſuſtineatur libellus, idque & † in ſententijs re
ceptum eſt gloſſ.in l.& puto in princip.ſuper uerbo
non communicari, fam.er.ubi,ut ſententia ſine effe
7 ctu non maneat uult uerba impro. idem eſt † in te
ſtibus diſcordantibus,quorum dicta etiam cum im
propriatione uerborum ad concordiam ſunt redu-
cenda gloſſ.& Doctr.in cap.cum tu, & in ca.in præ
ſentia de teſti.Doct.in l.ſecunda,§.creditum ſi cert.
petat. & ibi latè inter cæteros Alex. & Iaſ.Curt. de
teſti.concl.60. non ſolum ut euitent pœnam falſita
tis & periurij, ut per Doctor.in dicto capitu. cum
tu,& per Alberic.Male.de teſti.part. ultim. ſub nu-
mero 31.& Bart.in l. inter ſtipulantem §.primo,de
8 uerbo.obligatio. ſed etiam ut probent, † ſi poſſibi
le eſt,ut ſcribunt Butri. Imol. & Abb. in dicto cap.
cum tu, Bart.in l.prima §.non tamen ad fi. de bon.
poſſeſſ.ſecund.tab. Bar. & alij in l.in inſulam.§.fru
ctus ſolut. matr.in l.ſtipulatio iſta §.itaque de uerb.
oblig.Bal.pulchrè in l. item uidendum in princip.
& in fin.de pet.hæred. ubi dixit ſanam interpreta-
tionem poſſe fieri in dictis teſtium, etiam ad pro-
bandum; Bald.in l.2.de bon.poſſ. ſecun.tab. Imol.
plenè in l.inter ſtipulantem.§.1. de uerb. oblig.ſub
nu.6.& ſeq.quibus accedit Curt.in d.tract. de teſti.
concluſio.61. Dom Clar.in §.falſum ſub nu.7.& 8.
9 ubi ait,† quòd in dubio uerba teſtis ſemper ita ſunt
intelligenda, ut euitetur falſitas quam incurreret
deponendo ſuper negatiua,per glo.in l.iuriſgentiũ

§.quod

§.quod ferè in verſic.contrarium præbatur de pact.
quam dicit eſſe cõmuniter approbatam poſt Cur.
iun.in l.vnica in princ.ſub nume. 9.ſi quis iuſdicen.
non obtẽpera.eſt enim fundata concluſio,quam in
hoc caſu conſtituunt Doct. ſuper illa vulgatiſsima
10 iam regula,qua proditum eſt;verba ita ſemper † in-
telligenda eſſe,vt actus ſuſtineatur d.l.quoties 2.de
verb.oblig.l.quoties de reb.dub.& l.quoties de re-
gulis iur.& cap. Abbate de verb.ſignificat.& generali
11 ter † quòd in quacunque diſpoſitione uerba impro
priè intelligi poſsint ac debeant, vt actus ſuſtinea-
tur, tradit Abb.in cap.olim de reſt. ſpoliat.& Alex.
in conſ.42.lib.40.Iſte tamen caſus duas habet nota
biles limitationes, quas refert Iaſ. in l.quoties 2. de
verb.obligat.earum prima eſt,vt locum nõ habeat,
12 quãdo † neque ex proprio,neque ex largo ſignifica
tu verba poſſunt comprehendere caſum in quo di-
ſpoſitio valeat, quia tunc efficitur inualida atque
inutilis & nulla, per tex.in l.tutores §.j. de admini-
ſtratio.tuto. vbi curator datus à teſtatore filio im-
puberi non poteſt tanquam tutor ſe immiſcere
adminiſtrationi rerum impuberis, quia verbo cu-
ratoris, neque ſtrictè neq; largè poteſt tutoris non
concipi, & ideo impropriatio fieri non poteſt, vt
actus ille ſuſtineatur, ſed ea ratione tanquàm nul
lus concidit, dicit tamẽ Iaſ.ſe valde dubitare de il-
13 lius tex. † deciſione, per tex.in §. j.in ver.ad curatio
nem, ibique gloſ.& Doct. in auth. vt ij qui obligat.
vbi ſub verbo curatoris, etiam tutelam concipi ap-
paret; quod videtur quoque dicendum eſſe arg.l.
pater Seuerinam §. conditionum verba. de condi-
tio. & demonſtrat. quamobrem poſtquàm Protei
more in varias ſe conuertit formas,tandem ſuper re
ſolutione dicti tex.cogitãdum relinquit. ſuper quo
tam multa quoq; dicunt interpretes in l.j. §.ſi quis
ita de verb.obligat.vt ſi quis vellet ſingulatim om-
nia recenſere longam eſſet iliada contexturus. ſed
14 quàm paucisſimis † rem expediendo, dico, illũ tex.
nihil facere ad rem, quia ibi actus ille curationis va
lebat in propria ſpecificaque illius forma, nec erat
opus cum valeret, vt fieret impropriatio pro illo ſu
ſtinendo; ſed difficultas in eo verſabatur, an cum te
ſtator de ſolo prouidiſſet curatore filio impuberi
poſt pupillarẽ ætatẽ poſſet per illam prouiſionem
intelligi, cauere quoque voluiſſe pupillari ætati, cõ-
ſtituendo eundem curatorem, in tutorem dicto im
puberi, & deciditur ibi cauere noluiſſe, ſed opor-
15 tere prætoreẽ de datiuo tutore prouidere, quia † pro-
uiſio teſtatoris non eſt vltra illius metas trahenda
in materia tutelari, l. quod ſi nepotes de teſtam.tu.
& propterea cum prouidere voluerit de curatore
tantum, & prouiſio illa ſecundum propriam ſigni-
ficationem in caſu ſuo valeat, non debeat verba
impropriari, vt contra teſtatoris mentem trahatur
ad caſum tutelæ, quem ipſe relinquere voluit ſub
diſpoſitione iuris communis, & ideo melius ſenſe-
runt Paul.de Caſt. & Alex.ibi à Iaſ. relati ſub num.
5.ver.& per illum tex.ex quorum dictis.

Secundã cõſtituit Iaſ.limitationẽ, videlicet vt lo-
16 cum non habeat † aſſertio firmata in iſto tertio ca
ſu quando impropriando verba fieret contra men-
tem teſtantis, vt idem Caſtr. & Alexã. firmant in l.
verbis ciuilibus de vulga. & pupil. in illis verbis, ne
contra voluntatem defuncti, quamuis ipſi non ita
intelligant text.in d.l.tutores, §. j.prout ſuprà à no-
17 bis declaratus fuit; ea ratione † quia potius patimur
diſpoſitionem eſſe nullam, quàm vt fiat contra vo-
luntatem diſponentis, d.l.verbis l. quoties §. ſi duo
de her.inſtit.& l.pen.de iniuſt.rupt. teſtam. vbi po-
tius toleratur, vt teſtamẽtum irritetur quàm vt fiat
contra voluntatẽ teſtatoris, qui prohibuit expreſsè
18 portionem cohæredi accreſcere. Reſoluendo † igi
tur concludendum erit ex duabus limitationibus
ſuprà relatis & per Iaſ.traditis in d.l.quoties, vlti-
mam tantum attendendam eſſe, ut nunquàm im-
propriatio ad actum ſuſtinendum fiat, quando re-
ſultaret inde impropriatio mẽtis ipſius diſponẽtis.

SUMMARIUM.

1 *Verba impropriari quando facile poſſet reddi diſpoſitio eluſoria.*
Declaratur que cap. ſi ciuitas de ſenten. excommu. lib. 6. ibid.
2 *Et l.Diuus de uſufr.*
3 *Interpretationem cuiuſque diſpoſitionis ita faciendam eſſe ne reddatur eluſoria.*
4 *Diſpoſitionem etiam ad non expreſſa trahi ne fiat eluſoria.*
5 *Quod & in materia pœnali procedit.*
6 *Diſpoſitionem nunquàm ita eſſe interpretandam vt ſuperuacue, & ludibrio facta eſſe cenſeatur.*
7 *Iacobi Menochij mentio, honeſtaque commendatio.*
8 *Sententiæ verba ita ſemper exaudienda eſſe vt valeant.*
9 *Perſonæ qualitatem facere, vt à proprio verborum ſignificatione ad impropriam tranſeatur.*
10 *Verba quæ ob perſonæ conditionem propriè accipi nequeunt, impropriè capi.*
11 *Verba illa ſi ſine filijs deceſſerit ad perſonam relata quæ inhabilis ſit ad nuptias, de naturalibus tantum intelligi.*
12 *Cum pater filio pro falcidia legat, intelligi de triente iure naturæ debito.*
13 *Seruus cum ſibi poſsidere licere ſtipulatur intelligi de ſimplici detentione.*
14 *Teſtes deponentes de poſſeſsione intelligi de naturali qua per uiſum corporis percipi poteſt.*
15 *Verba ſecundum perſonæ qualitatem ad quam referuntur accipienda eſſe.*
16 *Verba priuilegij principis intelligenda eſſe ſecundum cõditionem perſonæ eius cui conceditur.*
17 *Conductiones Aduocatorum & procuratorum qui ſolent patrocinari cum ſalario intelligi factas eſſe ſub ſpe ſalarij & non gratis.*
18 *Legatum factum mulieri maritatæ vt veſtiatur veſtibus nigris intelligi ſecundum conditionem mulierum maritatarum.*
19 *Teſtator ſi legat lectum vxori viduæ intelligi ſecundum vidualem conditionem.*
20 *Epiſcopo ſi conceditur vt tempore interdicti poſsit celebrare intelligatur in Pontificali.*

21 *In emphyteuſi pro ſe & filijs ab eccleſia ſuſcepta ſi fæmina uel ſpurius ſucceperit intelligitur de ſeminis quoque & naturalibus.*

Impropriç ſignificationi locum fieri quando poſſet facile reddi diſpoſitio eluſoria vel qualitas perſonæ ad quam uerba referuntur id ſuaderet.

CAP. VII.

QVartus eſt caſus, quando facile poſſet diſpoſitio reddi eluſoria tunc enim verba impropriantur
1 †ne efficiatur diſpoſitio inanis cap. ſi ciuitas de ſent. excomun. vbi ſi ſummus Pontifex alicui ciuitati ſacris interdixerit, tametſi ciuitatis appellatio muris finiatur, l. urbis appellatio hoc tit. nihilhominus, ne in ſuburbijs data facultate celebrandi eluſorium ac contemptibile fieret ſummi Pont. interdictum ſuburbia & continentia quoque ædificia tali interdicto continentur ex impropria ſignificatione ipſius vocis, idem
2 deciditur † in l. Diuus de vſufruc. vbi vſu ſylnę legato conſtituit Diuus Adrianus, ſyluę vſumfructum deberi, ne eluſorium foret legatum, in cuius caſus confirmationem facit communis illa iuris noſtri aſ-
3 ſertio, †quæ habet ita ſemper cuiuſque diſpoſitionis faciendam eſſe interpretationem ne reddatur eluſoria, l. ſi prætor de iud. l. fi. ne quid in loc. pub. l. 1. §. exceptiones qua. re. actio non det. Rui. in cõſ. 57. ſub nu. 6. li. 3. Crau. conſ. 135. ſub nu. 25. 175. ſub nu. 3.
4 & ideo videmus † diſpoſitionẽ etiam ad nõ expreſſa extendi ne fiat eluſoria. Rui. in conſi. 24. ſub num.
5 11. lib. 2. extendique item † in materia pęnali, Gozadin conſil. 5. ſub nu. 6. Craue. conſi. 248. col. pen.
6 verſic. igitur. Quamobrem † ſcripſit Alex. in conſi. 81. ſub nu. 6. diſpoſitionem nunquã ita eſſe interpretandam, vt ſuperuacuè & ludibrio facta eſſe cenſeatur, quod ſecutus eſt & Pariſ. in conſ. 83. ſub nu. 49. lib. 3. eſt tex. in l. ſi quando in princ. de leg. 1. Craue. in conſi. 25. ſub num. 7. & ſcripſit hac de re plenius
7 eruditiſsimus † Menoch. vir aliàs in primis Iuſtinianeis elementis publicè interpretandis in Ticinẽſi hoc noſtro Gymnaſio, humaniſ. collega meus, & mei verè amantiſsimus, in li. ſecundo eius luculẽtiſsimi operis de arbitra. iudic. caſu 199. vbi huius & ſuperioris caſus materiam aliaque perplura
8 ad rem facientia † diligenter pertractat. faciunt quę ſcribit Cæpol. in d. rub. de verbor. ſignificat. ſub nu. 28. de verbis ſententiæ ita excipiendis, vt valeat per gloſſ. in l. & puto §. 1. fam. erciſ. quam dicit ſingul. poſt Bal. in l. cũ virũ. C. de fid. cum ſim. ab eo citat.

Quintus eſt caſus, quando ob conditionem, ſeu
9 qualitatem perſonę ad quam verba referũtur † opporteret, omiſſa proprietate, ſignificationem impropriam recipere, tunc enim verbis impropriè acceptis inhærendum eſt, vt proditum eſt a Cępo. in d. rub. de verb. ſignifica. ſub nu. 37. per tex. in l. filiusfam. de donat. & no. Albe. de Roſa in l. j. de bon. poſſ. receptumque eſt à Soc. in l. in conditionibus. §. ſi patronus de condit. & demonſtrat. Paul. Caſtr. in l. ſeruus de peculi. vbi nuncupatim adnotauit ver-
10 ba quæ ob perſonę † conditionem ſeu qualitatem propriè accipi nequeunt impropriè accipienda eſſe facit tex. cum ibi notat. in l. ex facto. §. ſi quis roga-
11 tus ad Trebel. vbi conditio illa † ſi ſine filijs deceſſerit ex conditione perſonæ quæ inhabilis reputetur ad nuptias contrahendas etiam ſi in dignitate conſtituta ſit, impropriè in naturalib. tantum acci-
12 pitur, idem eſt cũ pater filio † pro Falcidia ſua legat intelligit enim de triẽte iure naturæ debito de quo habetur in §. 1. in auth. de trient. & ſemiſſ. vt ſcribit Bar. in l. 1. ad leg. Falc. ſub nu. 2. & tũ Falcidia pro legitima impropriè ponitur, auth. vnde ſi parens vbi gl. & Doct. C. de inoff. teſta. Rip. in l. in quartã col. 3. ſub nu. 6. ad leg. Falcid. uel cum ſeruus ſibi poſsi-
13 dere licere ſtipulatus eſt † nam intelligitur de ſimplici detentione non etiam de ciuili poſſeſsione ut per gloſ. in l. ſtipulatio iſta §. hi qui de uerbor. obligat. quam ibi ad hoc ſcrib. omnes notãt & trahunt etiam ad dicta teſtium qui ſi deponant de poſſeſsio-
14 ne † intelligi debent de naturali & quæ per uiſum corporis percipi poteſt, ut trad. D. Alcia. d. li. 2. ſub nu. 7. ad fi. & Nell. de Sancto Gemin. de teſti. par. 2. ſub nu. 133. fundatur aũt iſte caſus ſuper illa ſtrictiſ-
15 ſima, ſed ueriſsima regula † quod uerba ſecũdũ perſonę qualitatem ad quã referuntur ſunt accipienda l. plenum. §. equitij de uſu & habit. ubi Bart. & Doct. cap. ſolitę de maior. & obedient. c. requiſiſti, & ibi gloſſ. in uerbo præſumptione de teſtam. cum ſimil. citat. in rub. huius tit. à Veron. ſub nu. 129. & tradit Soci. in l. quibus diebus. §. dominus de condit. & demonſtrat. & ideo arg. illius reg. collectę tex. d. l. ple-
16 nũ. §. equitij dicit ibi Alberi. † uerba priuilegij principis intelligenda eſſe ſecundum conditionem eius cui conceditur, per l. ex facto de uulga. & pupil. &
17 conductiones † aduocatorum & procuratorum qui ſolent patrocinari cum ſalario, intelligi factas eſſe ſub ſpe ſalarij & non gratis. eiuſdemque reg. argu.
18 conſuluit Fulg. in conſi. 27. legatũ † factum alicui mulieri maritatæ ut ueſtiatur ueſtib. nigris debere intelligi iuxta conditionem maritatarum, non aũt de nigro ſecundum conditionem & qualitatem ui-
19 duarum. ſic etiam noluit Bal. in d. §. equitij † quod ſi legauerit teſtator uxori lectum, intelligitur de lecto ſecundum conditionem ipſius uxoris uiduę relictę, uiduali ſcilicet non etiam ſericeo ac coniugali, & idem Bal. in l. ex militari de teſta. milit. ſcriptum
20 reliquit † quòd ſi concedatur epiſcopo ut tempore interdictu poſsit celebrare, intelligetur in pontificali & non aliter. faciunt ad hoc quæ ſcribit Iaſ. in l. ſed ſi hac. §. liberos in 1. notab. de in ius uocan. ubi
21 uoluit † quòd licet in emphyteuſi pro ſe & filijs ab eccleſia ſuſcepta non ueniant fœminę, nec naturales; tamen ſi tãtum fęmina fuerit, uel ſpurius qui cõduxerit talem emphyteuſim, ex perſonarum conditione intelligentur & fœminæ, & naturales tantum etiam filiorum appellatione fore comprehenſi. eadem igitur ratione uel eiuſdem regulæ arg. dicendum

dum erit, ſi perſonarum qualitas & conditio patia
tur vel expoſcat verba ſecũdum impropriam ſigni-
ficationem excipienda eſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Impropriari verba vt abſurdum euitetur.*
2 *Legem omnem ac diſpoſitionem ſemper ita accipi ut abſur dum euitetur.*
3 *Eum qui ſuper furto gratuito paciſcitur ne damnetur infamia non notari.*
4 *Legem ſimpliciter loquentem reſtringi ne ſequatur abſurdum, impropriari enim eo ipſo quòd reſtringitur.*
5 *Dictionem pluris, ad multum referri ne ſequatur abſurdum, vt in ſtatuto, quod qui habet centum, & plus in bonis debeat tenere equum & arma ad vſum communis.*
6 *Si ſtatuto caueatur vt nullus ex magnatibus poſsit ingredi palatium, non exauditur de medico, ac chirurgo.*
7 *Statuto puniente eum qui ſanguinem fecerit in palatio non comprehendi tonſorem qui venam ſecuerit.*
8 *Abſurditatis euitandę gratia uerba generalia ſtatuti non concepiſſe caſum tonſoris ſecantis uenam.*
9 *Dictionem alius vt euitetur abſurdum non referre eandem qualitatem contra naturam ſuam.*
Verba illa euangelij crucifixus eſt Chriſtus & alij duo latrones, quomodo exaudienda ſint ibi.
10 *Sum. Pont. ſi in reſcripto compellarit cardinales fratres, &c. deinde dixerit & alios prælatos non intelligi ob dictionem appellaſſe prælatos fratres.*
11 *De ſignificatione dictionis alius remiſſiones.*
12 *Dictionem alius importare ſimilitudinem & relationem ſimilium qualitatum.*
13 *Filiorum appellatione. Nepotes contineri gratia abſurditatis euitandæ.*
14 *Parentum appellatione vt abſurditas euitetur in infinitum omnes aſcendentes contineri.*
15 *Verba legis ubi ad abſurdum trahi poſſunt partes iudicis eſſe decre to rem temperarę.*
16 *Et reſtringere ad id quod eſt rationis.*
17 *Abſurdi euitandi cauſa, extenſiones reſtrictioneſque fieri.*
18 *Diſpoſitionem ſemper ita intelligendam eſſe ne aliquid reſultet rationi contrarium.*

Propter abſurdum vitandum impropriam ſignificationem propriæ præferri.

C A P. VIII.

1 SExtus eſt caſus, quãdo diſpoſitio
ad abſurdum traheretur, niſi im
proprie verba acciperentur; eſt
autem † abſurdum, id, in quo
neque ratio neque æquitas mili-
tat; ſed ex quo omne malum ap-
tum natum eſt prouenire, ut de-
finit Euerar. in loc. ab abſur. ſub num 8. tunc enim
2 impropria ſignificatio accipienda erit † quia ſem-
per lex & quælibet alia diſpoſitio ſic exaudienda
eſt, ne abſurdum contineat, l. nam abſurdũ de bon.
liberto. l. 2. & ibi gloſ. C. de condit. inſer. ſic no. Bar.
3 in l. furti. §. pactus per illum tex. de infam. ubi † cum
lex decidat eum qui furti paciſceretur gratuito ne
damnaretur, non haberi pro infame, quamuis lex
generaliter dicat paciſcentem ſuper furto ne dam-
naretur infamia notari, quia id nimis inhumanum
eſſet, Bar. excipit legem ſimpliciter loquentem re-
4 ſtringi ne ſequatur abſurdum, l. impropriatur † enim
eo ipſo quòd reſtringitur, vt ſpeciem quæ propriè
in illa contineatur non comprehendat, ut declarat
D. Alcia. de verbo. ſignificat. lib. 1. & in lib. 2. ſub
nu. 10. & quantum ſit reſpectu ſpeciei non compre-
henſę; ſic etiam tradit idem Bar. in l. omnes populi
de iuſt. & iur. in 5. princ. q. dum agit de interpreta-
tione reſtrictiua. Bal. in l. conuenticula de epiſco. &
cler. col. 3. Iaſ. in l. diuortio in 5. nota. ſub nu. 12. ſo-
lut. matri. copioſiſsimè Euerar. in loco ab abſurdo
Cœpol. in d. rubr. de verb. ſignificat. ſub nu. 31. vbi
multa in hanc rem citat. Hinc refert Alber. de Roſa,
in tracta. ſtat. par. 1. q. 173. quòd ſi ſtatuto cauea-
5 tur † vt habens centum in bonis vel plus debeat te-
nere equum & arma ad commodum communis,
licet dictio plus referatur ad modicum l. hæc adie-
ctio pluriſuè infra hoc tit. tamen in antedicto ſta-
tuto non accipietur hoc pacto, ne ſcilicet ſequatur
abſurdum, vt ſi quis habet viginti millia in bonis
non vt obnoxius huiuſmodi obligationi contra
mentem ipſius legis municipalis. cum ratione di-
uitiarum & opulentioris cuiuſque cenſus fuerit
iſtiuſmodi onus impoſitum, vt ipſe latiua proſe-
quitur, & probat Iaſ. in l. & ſi poſt tres, in ſecunda
6 colum. ſi quis cautio. Hinc etiam † dixit Bald. in
authen. ingreſsi colum. ſecunda, C. de ſacr. eccl. ſi
lege municipali caueatur, vt nullus ex magnatibus
ingredi audeat Palatium, intrare tamen poterit
Medicus vel artifex neceſſarius etiam ſi ſit de Ma-
7 gnatibus. inde quoque factum eſt † vt tonſor il-
le qui Bononiæ venam ſecauerat emittendi ſangui
nis gratia cuidam officiali in prætorio eiuſdem vr-
bis non fuerit comprehenſus ſtatuto puniente eum
qui ſanguinem fecerit in palatio, vt ſcribit Bart. in
d. l. omnes populi de inſt. & iur. in 6. quæſt. princip.
ſub nume. 15. ver. pone vnam, quam quæſtionem
ſatis ocioſe diſputant cęteri, ob ſtatut. Bonon. quo
præcipiebatur, verba intelligi debere ad literam
8 prout iacent. † attamen ratio abſurditatis euitan-
dæ facit vt verba nõ cõciperent hunc caſum; & Bar.
ſequitur Abb. in cap. ſolitę de maior. & obedien. Al
ber. de Roſa. in l. quamuis de in ius vocan.: poſt Iac.
Bu. Iaſ. in l. nõ dubiũ. C. de leg. ſu b nu. 39. & plenius
9 Euerar. in loco ab abſurdo ſub. nu m. 4. ſic ẽt † dictio
alius contra ſuam naturam eandem qualitatem nõ
refert, quãdo ſi referret, aliquid abſurditatis reſulta
ret, vt ſcribit Cardi. in clemẽ. j. §. j. de iureiur. de illa
propoſitione euangeliſtæ, crucifixus eſt CHRI-
STVS & alij duo latrones, quem refert & ſeq. Au-
rel. Dauid de verbo. ſignific. cap. 7. ſub nu. 12. & idẽ
Cardi. in clem. j. in §. Vrbanus de reliq. & venera. ſan
10 cto, vbi inquit quod ſi † in reſcripto ſuo ſum. Pont.
vocet Cardinales fratres, inde ſubijciat & alios præ-
latos,

latos,verbis illis & alios prelatos non cẽſebitur fra-
tres vocaſſe alios prælatos, quia abſurda eſſet locu-
tio ob æquationem quam faceret de alijs prælatis
11 Cardinalibus,pro cuius † dictionis pleniore tracta
tione videndum erit quod ſcribit Fely. in cap.ſedes
de reſcrip.Iaſ.in l.quicunque C.qui admitt.ſub nu.
2.& 3. & Decãbi ſub nu. 15. abàs enim regulater
12 vox † illa alius cum ſocijs importat ſimilitudinẽ,
& ſeu relationem ſimilium qualitatum ſecundum
gloſ.in l.ſi fugitiui C.de ſer.fugitiu.glo.in l.quidam
relegatus de reb.dub.in d.l.quicunque C.qui admi.
gloſ.& Doct.in d.cap.ſedet de reſcrip.tex. in c.cum
non ab homine de iudi. gloſ.in auth.ſed neque C.
de epiſ.& cler.& in cap.ſacris de ſepul.& Doct. paſ
13 ſim in locis ſuprà citat. ſic etiam † ratione abſurdi
euitandi,voluit Bar. verba vltra propriam ſignifica
tionem trahi,& filiorum appellatione nepotes veni
re,ſic inquam uoluit Bart.in l. vxorem §.concubinæ
de leg.3.in l.liberorum intrà hoc tit. Alex.in conſi.
80.col.pe.lib.j.& conſ.93.col.3.lib.3.Socy.in conſ.
122.lib.1.qua de re infrà nos latius differemus in d.
14 l.liberorum inf.eod.ſed & in edicto † prætoris quo
in ius parentes vocari ſine venia nequeunt;parentes
non propriè tantum vſque ad tritauum, ſed omnes
in infinitum accipiemus.l. 4. §.j.de in ius vocan.ſic
15 pariter † vbicunque verba legis ad abſurdum trahi
poſſunt partes iudicis ſunt decreto rem temperare,
quia tali caſu non videtur hæc fuiſſe mens legis l.
16 ſcire §.aliud de excuſat. tuto. & reſtringere † ad id
quod eſt rationis l.2.ubi eſt tex.notab. C.de noxal.
actio.l.vt gradatim §.j.de muner.& honor.l.j.C.de
Sacr.eccl.l.in prouinciali §.vltimo iuncta l.de pupil
lo in prin.vbi omnes notant de op.no.nuntia. cum
17 paſsim † ratione abſurditatis fugiendæ extenſio re-
ſtrictioque fiant,quæ aliàs non fierent, ſecundum
gloſ.in clem.j de electio.declar.Imol. in l.ſi verò §.
de viro ſolut.matr.& Alex.refert conſi. 216.colũ.j.
Bart.in l.ex facto §.vltimo ad Treb. deſeruit à Soc.
iun. ſcriptum in conſi.102.ſub num.36.vol.3.& ab
Andr.Tiraq.de legi.connub.glo.5.ſub nu.124.ſem
18 per † enim ita eſt intelligenda diſpoſitio,ne aliquid
reſultet rationi contrarium l. vltima §.in computa
tione C.de iur.delib.& ne mereatur à ſapientibus
reprehendi l.Saluius de leg.præſtand.

S V M M A R I V M.

1 *Ex veriſimili diſponentis mente diſcedi à propria verborum ſignificatione.*
2 *Veriſimilẽ diſponentis mentem varijs ex cauſis conijci*
3 *Verba directa ad obliqua trahi ex teſtatoris mente.*
4 *In fideicommiſsis eliciendis locum eſſe veriſimilitudinibus,præſumptionibus ac coniecturis.*
5 *Vbi ſunt coniecturæ mentis defuncti ibi improprijſsimæ quoque verborum ſignificationi locum eſſe.*
6 *Conſtituens Titium aſinum ſuum ad agendum intelligitur conſtituere procuratorem.*
7 *L.ſi quis in fundi vocabulo quomodo intelligenda.*
8 *Dicens ſe conſtituere Titium dilapidatorem bonorũ ſuorum intelligitur conſtituere voluiſſe diſpenſatorem,& executorem.*
9 *Conſtituens Titium procuratorem ſuum ad diſsipandum, & perdendum rectè dici procuratorem conſtituiſſe.*
10 *In conſtitutione procuratoris vim non eſſe in nomine.*
11 *Relictum filio iure reſtitutionis intelligitur iure inſtitutionis pro legitima relictum.*
12 *Vaſallum ſuum ſibi ipſi legans intelligitur remittere res vaſallitij.*
13 *Legans Sempronio filium ſuum viuum & mortuum in vita tutorem illum ei poſt mortem ſubſtituere accipitur.*
14 *Paupertatem ſuam Titio relinquens de vniuerſis eius facultatibus egiſſe creditur.*
15 *Intellectus l.tutores §. 1. de admin.tuto. & l.quod in rerum §. 1.de leg.1.*
16 *Verbis ſtandum eſſe quando alius caſus ſalua ratione recti ſermonis comprehendi non poteſt.*
17 *Sacerdotem qui in ſacri lauacri myſterio dixerit baptizo te in nomine patria, filia,ſpirita ſancta rectè chriſtianum baptizaſſe credi.*

Veriſimilem Teſtatoris mentem plerunque operari,vt impropria ſignificatio propriæ præponatur.

C A P. IX.

SEptimus eſt caſus quando de ve-
1 riſimili mente diſponentis † cõ-
ſtat contra proprietatem verbo
rum vt pulchrè tradit Cæpol. in
d. rubr.de verb.ſigni.ſub nu. 22.
vbi multa notanda congerit quę
2 veriſimilis mens vel † ex conſue-
tudine patrisfamilias , vel loci,in quo verſatur po-
teſt deprehendi , itemque dignitate,charitate , ne-
ceſsitudine, ex his quæ præcedunt , vel deinde ſub-
ſequuntur, & alijs quàm plurimis l. ſi ſeruus plu-
rium de leg. j.& l.cum de lanionis §. aſinam verſicu.
Pædius ait l.licet imperator de leg. j.l. Publius.§.j.
de condit.& demonſtr.l.illud §.vlt.de iur. cod. Alc.
& Iaſ in l.3.C.de lib.præter.l.Scæuola ad Sena.Tre
bel.l.verbis ciuilibus & ibi Bart.ſub nu. 4.& alij de
vul.& pup.& in l.precibus C.de impu.& alis ſubſt.
3 dum volunt † directa uerba ad obliqua trahi,ſi per
coniecturas de veriſimili teſtatoris mẽte appareat,
quod non niſi ex impropriatione fieri poteſt,& de-
ſeruit iſte caſus potiſsimè in materia fideicomiſſo-
4 rum,in quibus eliciendis † eſt locus veriſimilitudi-
nibus,præſumptionibus , ac coniecturis , prout la-
tius ſuprà differuimus . conueniunt etiam quæ ſup.
diximus in 2.caſu de mente teſtatoris.Quinimò ubi
5 ad ſunt † coniecturę veriſimilitudinis mentis defun
cti, inquit D.Alcia. d. lib.2.de verbor. ſignific. ſub
num. 11.etiam improprijſsimæ fieri locus verborũ
ſignificationi,& ideo dixit Hoſtienſ.in cap. petitio
de procura.cuius dictum ad hoc millies allegatur,
6 ꝙ ſi † quis volens conſtituere procuratorẽ dixerit cõ
ſtituo Titium aſinum meum ad agẽdũ cãm meam,
quamuis non niſi improprijſsime verba illa poſſint
importare procuratorium mandatum , nihilomi-
nus valere talem procuratoris cõſtitutionem , quia
con-

conſtat de intẽtione talis ſicloquentis volẽtis pro-
curatorẽ conſtituere & cum Hoſt. ſentiunt Bald. &
Paul de Caſt. in l. teſtamentum non ideo C. de teſta.
idem Bal. in l. neque col. vlt. C. de procurat. & in l.
id quod pauperibus in princ. C. de epiſ. & Cle. Lud.
Ro. in l. ſi quis mihi bona §. quid ſi mãdauit ſub nu.
1. de aequ. hered. & ibidem quoque Aret. Iaſ. in l. à
Titio ſub nu. 3. & ſeq. de verb. oblig. & in l. ſi quis in
7 fundi vocabulo ſub nu. 19. cum ſeq. vbi † commu-
nem eſſe ſcribent. ſententiam affirmat; illamque ex
profeſſo aduerſus nonnullos defendit qui putabãt
per tex. in d. l. ſi quis in fundi vocabulo, quo decidi-
tur errorẽ nominis appellatiui vitiare diſpoſitionẽ,
talem procuratoris conſtitutionem ſuſtineri non
poſſe; cui ipſe notanter reſpondet in d. l. à Titio ſub
nu. 6. & in d. l. ſi quis in fundi vocabulo colum. 3. fa
8 cit † inſuper quod ſcripſit Bald. in d. l. id quod pau-
peribus q. j. ubi vult quòd ſi quis volens conſtituere
executorem & diſpenſatorem bonorum ſuorum di
xit, conſtituo illum dilapidatorem bonorum meo
rum, ex veriſimili eius mente cum impropriſsima
verborum ſignificatione, non obſtante illa inepti-
tudine expreſsionis, intelligitur ille datus, eſſe execu
9 tor, eiuſdem † eſt generis quod tradidit Bald. in l.
filiusfam. de donat. vbi ait conſtitutionem procura
toris valere quæ hoc modo facta ſit, conſtituo Ti-
tium procuratorem meum ad diſsipandum & per-
10 dendum, & ratio prædictorum eſt † quia in conſti-
tutione procuratoris uis non eſt in nomine d. cap.
petitio de procura t. l. j. §. quibus, quod cuiuſque v-
niuerſita. nomi. Abb. in cap. pertractandi colũ. 2. de
iuram. cal. Iaſ. in d. l. ſi quis in fundi vocabulo ſub
11 nu. 24. ad fin. cum ſeq. Hiſce affine eſt † quod pro-
ditum eſt à Bald. in l. cum ante. C. de donatio. an
te nupt. in caſu valdè notando, vbi aſſerit quòd li-
cet paternum teſtamentum, in quo aliquid relictũ
non eſſe reperiatur filio titu. inſtitutionis honora-
bili, ſit nullum, auth. nouiſsima vbi Bar. & alij no-
tant C. de inoff. teſtam. nihilominus ſi craſsioris Mi
neruæ Not. conficiens prædictum teſtamentum di
xerit, pàtrem filio relinquere iure reſtitutionis, non
tamen vitiabitur teſtamentum, ſed ex improprijſ-
ſima ſignificatione verbum reſtitutionis importa-
bit inſtitutionem, ſeq. Iaſ. in d. l. a Titio. colum. vlt.
ſub num. 4. vbi alia profert exempla, quòd & copio
ſius facit in d. l. ſi quis in fundi vocabulo. col. 2. & 3.
12 eiuſdem † rationis ſunt quæ proſequitur D. Alciat.
d. lib. 2. de verb. ſignif. ſub num 12. & ſequen. ueluti
cum quis clientelę ius vaſallo ſuo remittere uolens
uulgo uaſalitium vocant, clientulum, ſeu uaſallum
ſuum ſibi ipſi legat. l. cætera. §. qui ab hoſtibus cum
13 ibi not. de leg. 1. ſic & † qui filium ſuum viuum, &
mortuum Sempronio ſe legare proteſtatur ex illa
improprijſsima ſignificatione Sempronium filio
in uita tutorem conſtituere intelligitur, poſt mor-
tem uerò uoluiſſe illum ei ſubſtituere. Socin. in l.
14 qui duos, de reb. dub. ita † et uir locuples qui pau-
pertatem ſuam Titio relinquere ſe dixerit, de uni-
uerſis facultatibus in illum diſponere uoluiſſe exau
diendus erit l. Lucius. §. hæredum, ad Trebelliá. &
quamuis Aret. in d. l. a Titio, de uerbo. oblig. & Iaſ.
in d. l. quoties, eod. tit. putauerint huic improprijſ-
ſimæ ſignificationi ob veriſimilem diſponentis mẽ-
tem locum eſſe non poſſe per l. tutores. §. 1. de admi
niſtr. tut. & l. quod in rerum. §. 1. de leg. 1. Nihilo-
minus reſpondet D. Alciat. d. li. 2. de verb. ſignifica.
15 ſub num. 13. quod † in dictis iuribus non aderat cõ-
iectura uoluntatis defuncti, vel error in aperto erat
ut in d. l. iiij. de leg. 1. ut meritò aliud conſtituendũ
16 neceſſariò fuerit. Nam etſi uerbis utamur † quæ ſal
ua ratione recti ſermonis alium caſum non com-
prehendunt, dubium non eſt illis ſtandum eſſe. l.
Plautius, de aur. & argen. legat. quia credendũ non
eſt quemquã niſi ſalua ratione recti congruiq; ſer-
monis loqui voluiſſe, l. ult. ad Trebell. ſi tamen alia
mens appareat, ea præualere debet, præſertim cum
de ruſtici hominis bonarumq; artium imperiti in-
terpretanda voluntate agitur. Nam & ſacerdos qui
17 † in lauacri myſterio dixerat, Baptizo te in nomi-
ne patria, filia, & ſpiritua ſancta, Chriſtianum re-
ctè baptizaſſe exiſtimatus eſt, cap. retulerunt, de cõ
ſecrat. diſtinct. 4 quod tamen declarandum eſt ſic
per ſum. Ang. in uer. Baptiſmus 3. ſub num. 15. ut
procedat, quando, circunſcripta omni malitia, id
contingit, vel ex infirmitate, vel ex ignorantia lin-
guæ; quia tunc ſuſtinetur Baptiſmus, cum error ſyl-
labæ non vitiat l. qui habebat ſeruum de ma. teſta.
& ſequuntur hanc ſententiam Scot. diuus Bonauẽ.
& diuus Thomas in 3. diſtinct. 4. ſenten.

SVMMARIVM.

1 *Verba vſitata eſſe quæ verſantur in ſermone, & conſuetudine.*

2 *Noua, ſeu innouata uerba eſſe ea, quę nos ipſi facimus, vel a nobis ipſis gignuntur.*

3 *Priſca verba ſunt vetuſta, & ab vſu quotidiani ſermonis intermiſſa.*

4 *Pulchrum, & ridiculum exemplum allatum de quodam Grammatico qui utebatur uerbis priſcis, & abſoletis.*

5 *Epiſtolę quam tranſmiſit Grammaticus ad ueterinarium verba.*

6 *Literatorem condemnatum fuiſſe quod ignorabili ſermone vſus fuiſſet.*

7 *Sermone vtendum eſſe qui intelligi poſſit ab eo ad quem literæ dantur.*

8 *Romanum hominem qui ad græcum ſcribat, non latinè, ſed græcè conceptis literis vti debere.*

9 *Verbis vbi nimis abſoletis exculcatisque, aut inſolentibus, nouitatisque duræ par eſſe delictum.*

10 *Viuendum moribus præteritis, & vtendum eſſe verbis præſentibus.*

11 *Verbum inauditum, atque inſolens, tanquam ſcopulum fugiendum eſſe.*

12 *Tuberonis libros parum gratos fuiſſe quod ſermone antiquo verſus affectauerit ſcribere.*

13 *Qui inſectentur antiquarios qui priſca atque abſoleta uerba quaſi ab orco reuocant.*

14 *Declarari l. Plautius, de aur. & argen. legat. & l. ſi ita de teſtam. tute.*

Mundum

15 *Mundum neutro genere etiam apud antiquos dictum fuiſſe.*

16 *Veteres datiuum uocis filiarum non filiabus ſed filijs dixiſſe.*

17 *Verbis priſcis uel ornatus gratia vel parce vtendum eſſe.*

18 *Verba ab antiquitate repetita non ſolum magnos aſſectores habere, ſed etiam orationi maieſtatem afferre.*

19 *Angeli Politani ſententia de vſu verborum periſcorum.*

20 *Difficultatem naſci; ex auctorum contradictione circa uſum priſcorum verborum.*

21 *Quomodo concilianda ſint in hac controuerſia diſſidentes veterum ſententiæ.*

22 *Lucem ac claritatem appetendam eſſe in cuiuſque loquentis oratione.*

23 *Verbis priſcis vtendum non eſſe, quando obſcurum aut non intelligibilem faciunt ſermonem.*

24 *Vſum verborum periſcorum reijci, & contra proſerentem interpretari.*

25 *Intellectus tex. in l. ſecunda, §. poſt hos in fin. de origin. iur.*

26 *In dubio præſumi loquentem verbis idoneis ac vſitatis vſum fuiſſe.*

An verborum ſignificatio recipienda ſit quæ ex aula receſſerit uel abſoluta ſit.

CAP. X.

SEd oportunè hic quærendum
eſt, quid ſi aliquis uerbis uſus
eſt quę ex abſoleta antiquorum
obſeruatione ſuſtineri in pro-
pria ac ſignificante oratione
poſſint, an tunc ſermo ille pro
idoneo habēdus ſit? Pro cuius
quæſtionis pleniore cognitione in primis præmit-
tendum eſſe opinor, quæ ſint uerba uſitata quæ
noua, & quæ priſca, atq; abſoleta. Verba vſitata, vt
1 ſcribit Cic. li. 4. Rheto. † ſunt, quæ nerſantur in ſer
mone & conſuetudine quotidiana, Noua autem
vel innouata uerba ſecundum eundem Cicero. li-
2 bro tertio, de orato. † dicuntur quę nos ipſi facimus,
ſeu quæ à nobis ipſis fiunt uel gignuntur. priſca ve
3 ro † atque abſoleta uerba, ut idem Cice. loco ſupe-
rius adducto auctor eſt, dicuntur uetuſta & ab
vſu quotidiani ſermonis intermiſſa, & ita prædi-
ctis authoritatibus motus tradit Aurel. Dauid de
verbo. ſignificatio. cap. quinto, ſub numero primo
& ſecundo, ac ſeptimo & octauo. Hiſce ita prænun-
tiatis, dico modo pro iſtius quæſtionis reſolutio-
ne, proponi per pulchrum ac ridiculum Gramma
tici cuiuſpiam hac in re non poſtremum nominis
4 exemplum † à Dom. Alciat. dicto libro ſecundo, de
verborum ſignificatio. ſub nume 14. is fuit ni fallor
Baptiſta Egnatius, cuius qui extant commentarij,
docent, iſtis verborum fętoribus illum penitus fuſ-
ſe immerſum. is enim cum Mediolano Bononiam
eſſet iturus, equumque à veterinario certa indies
conſtituta mercede conduxiſſet, remiſſo equo per li
teras Veterinarium certiorem fecit, vt in tale diuer
ſorium iret, equum ſuum accepturus; Veterina-
rius non inerat quod chirografum non intellexiſſe
aſſereret, integramque lapſi temporis mercedem
5 petabat: eius epiſtole verba hæc erant, † Pegaſus
qui me tollutim ſuccuſſit, apud campanæ peluis
copam erit, inde petito, phoretrumque ex eo tem-
pore præcidito. cum verò quæſitum eſſet, uter æ-
quiorem cauſam haberet, refert idem Dom. Al-
ciat. earum conſenſu qui de re pecuniaria ius dice-
6 bant, † placuiſſe literatorem condennari, qui igno
rabili huiuſmodi ſermonę vti non debuit. cum tra
ditum ſit eum qui ad aliquem ſcribit, tali idiomate
7 uti eū oportere, † qđ intelligi ab eo ad quē lrę dātur
poſſit. §. alienationis in auth. de nō alie. alioq̄ huiuſ
modi teſtationes damnū ei nullū īferre. Propterea
8 que Romanum hominem † qui ad græcum ſcri-
bat, non latinè ſed græcè conceptis literis uti de-
bere, l. prima, de excuſatio. tuto. cuius ſententiam
9 ego reor. veriſsimam eſſe. Quia ut ſcripſit † Aul.
Gell. lib. nocti. Attica. 11. capitulo ſeptimo, verbis
uti aut nimis abſoletis exculcatiſque aut inſolen-
tibus, nouitatisque duræ, & illepidæ, par eſ-
10 ſe delictum videtur, & propterea † Phauorinus
Philoſophus, ut refert idem Gell. libr. nocti. Att.
primo, cap. 10. Adoloſcenti veterum uerborum cu
pidiſsimo & pleraſque uoces nimis priſcas & igno
tiſsimas in quotidianis, communibuſque ſermoni-
bus expromenti Curius inquit & Fabritius & Cor
rumcanus antiquiſsimi viri noſtri, & his antiquio-
res Horatij illi tergimini, planè ac dilucide cum
ſuis fabulati ſunt, neque aurumcorū, aut ſicanorū
aut pelaſgorum, qui primi incoluiſſe Italiam dicū-
tur, ſed ætatis ſuæ uerbis locuti ſunt; Tu autem
perinde quaſi cum matre euandri nunc loquare,
ſermone ab hinc multis annis iam deſito uteris;
quod ſcire atque intelligere neminem uis quæ di-
cas. Nonne homo inepte ut quod uis abundè conſe
quaris taceres? ſed antiquitatem tibi placere ais,
quod honeſta & ſobria ſit; uiue ergo moribus præ
teritis, loquere uerbis præſentibus: ideoque C. Cæ
11 ſar † excellentis ingenij atque prudentiæ vir, in pri-
mo de anologia libro ſcriptum reliquit, habe ſem-
per in memoria atque in pectore. ut tanquam ſco-
pulum ſic fugias inauditum atq; inſolens uerbum.
Pompon. iuriſconſul. in l. ſecunda, de origin. iur. an
12 te §. poſt hunc & Tubero, † inquit, doctiſsi-
mus quidem habitus eſt iuris publici ac priuati,
& complures utriuſque operis libros reliquit; ſer-
mone tamen antiquo uerſus affectauit ſcribere, &
ideo parum eius libri grati habentur, ex quo tex-
tu iſtius quoque ſententiæ confirmationem colli-
gunt Vdalricus Zaſ. & Hieron. Cagnol. qui multa
quoque in huiuſmodi ſententiam congerunt; fœ-
13 tenteſque † hoſce atque olentes antiquarios, qui
priſca illa & abſoleta nerba, quaſi ab orco reuo-
cant, inſectantur. Quod facit & Aurel. Dauid
de verborum ſignificatione, capitulo quinto, ſub
num.

nu.19. cum ſeq. Mihi tamen inter cætera videntur
hanc ſententiam maximè probare duo illa iura ad
14 hoc perpenſa à D.Alc.lo.ſ.relato†tex. ſcilicet in l.
Plautius de aur.& arg.leg. & tex. in l. ſi quis ita de
teſtam.tut. in quorum priore cum teſtator dixiſſet
quiſquis mihi hæres erit, Titiæ veſtem meam,mun
dū,ornamentaq; muliebria damnas eſto dare, Caſ-
ſius,inquit Paulus,ait omnem veſtē ſecundū verba
teſtamēti,legatā videri.idem Iabolenus ſcribit, qa
veriſimile eſt,inquit,teſtatorem tantum ornamēto
rū vniuerſitati derogaſſe,quibus ſignificationē mu-
liebrium accōmodaſſet.Accedere eo q̧ illa demon-
ſtratio muliebria neq; veſti neq; mundo applicari
15 ſalua ratione recti ſermonis poteſt.& tamē† ex No
nio Marcello conſtat mūdū ē neutro genere vete-
res dixiſſe, vt in illo Lucilij,legauit quidam vxori
mundum oē in poſteriore autem dubitat Vlpianus
an is qui filijs tutores dederit filiabus dediſſe uidea
tur,& concludit videri quia filiorum appellatione
16 ēt fœminæ continentur. & tamen†certum eſt vete-
teres datiuum filiæ caſum nōn filiabus, ſed filijs,di-
xiſſe,ut Neuij,Plautiq; exemplis Priſcianus oſtēdit,
vt appareat non ex eo quod maſculinum cōcipiat
fœmininum, ſed ex proprietate ſermonis Vlpiani
ſnīa,potuiſſe defendi niſi ille abſolerā veterum de-
clinationem neglexiſſet; vt & cæteri iuriſconſulti,
quibus affectatus is loquendi modus in libris Tu-
beronis nunquā probatus fuit, vt ſupra retulimus,
ex tex.in l.2.§.poſt hos ad fi. ante verſ.poſt hunc de
17 origin.iur. Eſt verum†q̧ aduerſus hactenus con
ſtitutā opinionem,videntur non leuiter refragari q̄
mox ſubijcientur; Cicero enim non prorſus reijcit
priſcorum verborum vſum, ſed vel ornatus gratia,
vel parcè illis vtendum eſſe ait;Nam de oratore,Ne
que tamen,inquit, vtendum eſt ijs verbis quibus iā
conſuetudo noſtra non vtitur,niſi quandoque orna
tus cā.& idē Cicero in Brut.inuſitata,inquit,& pri
ſca ſunt in proprijs,niſi quod rarò vtimur. Fab.au-
18 tem Quintil.lib.1.orato.inſti.†verba,inquit,à vetu
ſtate repetita, non ſolum magnos aſſertores habēt,
ſed etiā afferunt orationi maieſtatem,nam & aucto
ritatem antiquitatis habēt,& quia intermiſſa ſunt,
gratiam nouitati ſimilem parent; ſed opus eſt mo-
do.Refert etiam Cagn.in d.l.2. verſ.fuit eodem tē-
19 pore,ſub nu.154.†Angel.Politianum in quadā epi
ſtola ſcriptum reliquiſſe, præceptum illud Cæſa-
ris de euitando verbo inuſitato tanq̄ ſcopulo, ſ. re-
latū,magis illo ſeculo valuiſſe,quo latinè adhuc oēs
loquebantur, q̄ noſtro; iure enim tunc poterat ar-
gui qui parum contentus foret ætatis ſuæ vocabu-
lis,nunc autē vulgò latinus ſermo neſcitur,nec à nu
tricibus iam,ſed à magiſtris diſcitur, à quibus nulla
magis haberi verba & recepta, & vſitata debent q̄
quæ de veteribus illis magnorum auctorum theſau
20 ris proferuntur.Quamobrem†cum tot taleſq; lati-
næ linguæ proceres & improprijs eſſe,& ſi modera
to vſui ſint,ſplendorem ac maieſtatē orationi affer
re priſca & inuſitata verba teſtentur; non leuem pa
titur obicem,quam ſupra defendimus aſſertio, qua
propoſitū eſt priſcę atq; inuſitatæ,vel antiquæ ver-
borum ſignificationi locum eſſe non oportere.

21 Sed poſſunt hæc omnia vno verbo reſolui†vt ſci-
licet q̄ hactenus recenſuimus aduerſus ſ.relatā opi
nionē locū habent,qn̄ apertè ac liquido conſtat,lo-
quētē cū iudicio,& ꝓ orationis ornatu voluiſſe ali
quo priſco atq; inuſitato verbo vti,& ſic intelligen-
da eſt Ciceronis,Fabij,& Politiani aſſeueratio,quia
tūc,cū antiqua verba ac depoſita nō officiant intel-
lectui orationis ipſius loquētis,ſed maiorem afferāt
22 lucem ac claritate,†q̄ maximè appetenda eſt in cu-
iuſq; loquentis oratione l.ſed & ſi pupillus §.1.ver.
proſcribere de inſtit.actio.iuncta l.1.de ijs q̄ in teſt.
delent. §.legi.l.j.§.vlt.& ibi gl.& doct.de ver.obl.cū
ſim.infra citandis,non pōt illorū vſus dici reproba-
23 tus,cōtraria†verò opinio ſit vera,qn̄ vſus illorū ver
borū ac nō intellibibilem redderet loquētis ſermo-
nē,qualis ille fuit deridendi illius ſ.relati grāmatici
ac iuuenis à Phauorino philoſopho reprehēſo per
ea quæ habētur in l.j.§.vlt.de ver.obl. vbi gl.& doc.
notant per illum tex.in l. iudices, C. de ſen. & inter.
omn.iud.in §.j.inſtit.de ver.obl.in ver.vtrū, in l.de-
creta de re iu.& in d.l.ſed & ſi pupillus §.proſcribe-
24 re de inſtit. actio. † tunc enim vſus ille reijcitur &
cōtra proferentem interpretatur l.veterib. de pac.
vbi notant gl.& doc.l.quicquid adſtringēdę,de ver.
obl.l.ſtipulatio iſta §.in ſtipulationibus eo.tit. cum
ſim.faciunt trad.a Bar.ac Soc.& alijs in l. in ambi-
25 guo de reb.dub.& in iſtis†terminis procedit tex. in
d.l.2.§.poſt hos in fi.de orig.iur. vel quādo eſſemus
26 in dubio†tunc enim pręſumimus loquētem verbis
idoneis ac vſitatis uſum fuiſſe, & ita procedat d. l.
Plautius de au.& ar.leg.& d.l.ſi qs ita de teſt.tu.§.t.

SVMMARIVM.

1 *Ex his quæ dicta ſunt in verbis priſcis, depoſitis, atque inuſitatis,facile reſolui poſſe,quæ dici oporteat in verbis obſcuris & ambiguis.*
2 *Ambigua verba ſecundum D.Alciatum ab obſcuris differre,ſed eam ſententiam à Recentio impugnari.*
3 *Ciceronis loci in materia ambigui.*
4 *Ambigua & obſcura verba eadem eſſe ſecundū Sauium.*
5 *Chryſippum omne verbum fore ambiguum credidiſſe.*
6 *Diodorum cui chrono cognomentum fuit è contra ſenſiſſe nullum verbum eſſe ambiguum.*
7 *Accurſium ſentire obſcuritatem verſari circa dictionem ambiguitatem circa orationem.nu.8.*
9 *Ambiguitatem pro obſcuritate plerunq; poni,& è cōtra.*
10 *In generalitate atq; alternatione magis incertitudinē ineſſe,quàm obſcuritatem vel ambiguitatem.*
11 *Obſcuritatē dici poſſe quando non conſtat de ſignificato, ambiguitatē quādo multiplex eſt ſignificatū.ex Baldo.*
12 *Obſcuritatē eſſe ī dictione,ambiguitatē ī oratiōe ex Alberico.Et incertitudinē ī generalitate,uel alternatiōe ib.*
13 *Raphaelis Fulgoſii ſnīa de obſcuritate ac incertitudine.*
14 *Ambiguum ſermonem iura quandoque appellare ob generalem incertitudinem.*
15 *Rei incertitudine plerunque obſcuritatem oriri.*
16 *Verbi natura ac ius vbi plura ſignificat & plura inducuntur in diſpoſitione ibi oritur obſcuritas.*
17 *Verbum vbi ex proprietate plura ſignificat & teſtator denuo ſenſit ibi oritur ambiguitas.*
18 *Eorum eſſe veriorem opinionem, qui nullum putarunt*

F eſſe

eſſe diſcrimen inter ambiguum, obſcurum vel dubium.
Non dari obſcurum, quin detur ambiguum & dubiũ & è contra. Pluresque iuris locos ea in materia ꝑpẽdi ibi.
20 *Dictionem, vel, exponi pro id eſt.*
21 *In materia verborum ſignificationis verba & dictiones non conſiderari per ſe.*
22 *Obſcuritatẽ in dictionib. eſſe non poſſe ſine ambiguitate.*
23 *Eadem eſſe quæ eadem ſunt ſubſtantia.*
24 *Ab obſcuris vel ambiguis verbis in omni diſpoſitione abſtinendum eſſe.*
25 *In legibus communibus ac municipalibus oportere verba eſſe perſpicua ac clara.*
26 *Obſcuram legem, vel conſtitutionem ad cauſarum deciſionem adduci non poſſe.*
27 *Obſcuri iuris probabilem eſſe ignorantiam.*

Quid cenſendum ſit de illa verborum ſignificatione quæ proficiſcitur ex verbis obſcuris & ambiguis.

CAP. XI.

EX his quæ in proxima præcedẽ-
ti quæſtione reſoluimus de verbis priſcis, depoſitis atque inu-
1 ſitatis, † poteſt facile conſtitui
quid in obſcuris atq; ambiguis
ſit cenſendum, D. Alcia in l. ne
2 pos proculo infra eo. putat † am
bigua verba ab obſcuris differre; Quòd ambigua
dicantur, quæ in ambas partes agi poſſunt, obſcura
quæ in quamplures ſed hanc differẽtiã dicit Aurel.
Dauid de ver. ſig. c. 5. ſub nu. 10. confundi per tex.
in l. 3. de reb. dub. vbi Paulus ait in ambiguo ſermone non vtrunque dicimus, ſed id duntaxat quod vo-
lumus, itaque qui aliud dicit q̃ vult, neq; id dicit,
quod vox ſignificat, quia non vult, neque id quod
3 vult, quia non loquitur. item † ex illa auctoritate Ci-
cero. de oratore ad Brutum, in qua; Nam ſi quan-
do inquit aliud in ſnĩa videtur eſſe aliud in verbis,
genus eſt quoddã ambigui quod ex præterito ver-
bo fieri ſolet, in quo quod eſt ambiguorũ propriũ,
res duas ſignificari videmus, & in lib. 1. Rhetor. ad
Heren. vbi ambiguum ait eſt ſcriptũ, quod in duas
plures vè ſententias trahi poſsit. Vnde is reſedit in
4 ea ſententia, quam propoſuit ſub nu. 9. † vt obſcura
& ambigua verba eadem ſint, eaque eſſe dicantur q́
plura ſignificant, ſeu quæ in plures ſententias trahi
poſsint, ex Gellio lib. 11. noct. attica. cap. 12. qui re-
5 fert Chryſippum dixiſſe † omne verbum ſui natura
ambiguum eſſe, qđ ex eodẽ dicto, aut oratione plu-
ra accipi poſſunt. Diodorũ verò cui chrono cogno-
6 mentũ fuit, è contra ſenſiſſe † nullũ verbũ eſſe ambi-
guũ, nec quemq̃ ambiguũ dicere aut ſentire, & hu-
ius ſnĩæ fuiſſe Odoffr. in l. veterib. de pac. per diſcur
ſum. 1. col. & Bal. in vlt. nota. dũ inquit, itẽ notatur
aliquod eſſe obſcurum vel ambiguũ dici quinq; mo
dis. Sed Accurſius in d. l. veteribus in ver. obſcuram
7 aliter nodũ hũc reſoluit; Quidã † enim, inquit, dicũt
ꝙ obſcuritas & ambiguitas idem eſt; Tu dic ꝙ ver
ſatur obſcuritas circa dictionẽ aliquã ex eo ꝙ mul-
tipliciter intelligi põt, vt infra de iur. fiſci ĩ l. ita fidei
in fi. 1. reſpon. & ita ex generalitate fit. fit etiam ex
alternatione obſcuritas, vt infra de iniur. l. prætor. §.
8 quod autem. Sed † ambiguitas eſt circa orationem,
vt hic Aio & Aacida Romanos vincere poſſe, ſic
& infra de ijs q̃ not. infam. l. vxores, & infra de bon.
liber. l. ſi ex modica in fi. 1. reſpon. ſed è contra ple-
9 runq; vnum pro altero ponitur † nam in verbo vno
quandoq; reperitur ambiguitas vt ĩ. de petit. hær.
l. verũ & infra de reb. dub. l. vbi, & infra de verb. ſign.
l. nepos proculo. & hãc gl. traditionẽ ſequitur Bar.
ibi in prin. eo excepto ꝙ in generalitate & alterna-
tione non obſcuritatem, ſed magis incertitudinem
ineſſe credidit, cui ſententiæ accedit quoque Paul.
10 Caſt. † volens vt obſcuritas ſit in dictione, ambigui-
tas in oratione, incertitudo in obligatione generis
vel alternatiuę, nec diſſentit Bal. ſecundum aliquos
quamuis aliud diligẽtius intuenti velle videatur, vt
ſupra dictum eſt, qui in ſecunda lect. in princ. ait, ꝙ
11 † obſcuritas dici etiam poſsit, quãdo nõ conſtat de
ſignificato. Ambiguitas verò quando multiplex eſt
ſignificatum, eadem quoque gloſ. aſſertionem reci
12 pit ibi Alberic. de Roſat. † qui coniungẽdo dictum
glo. cum declaratione quam facit Bar. & quam ſen-
tit fuiſſe antiquorum ante Iac. de Rauen. ad euidẽ-
tiam ipſius l. præmittẽdum eſſe ait, ꝙ obſcuritas eſt
in dictione, & parit æquiuocationem; Ambiguitas
eſt in oratione & parit amphibologiã. incertitudo
eſt ex alternatione, & ex generalitate. Raphael autẽ
13 Fulgoſ. in † d. l. veteribus ſub nu. 2. ait quod ſcribunt
Bar. Caſtr. & Alberic. de incertitudine, modici eſſe
momenti quia parum differt incertitudo ob obſcu-
ritate, quandoquidem in generalibus orationibus
incertitudinem & obſcuritatem ineſſe nemo ſit qui
neſciat, vt l. cum Stichus infra de ſolutio. & maximè
in indicijs, ſi debuit clarè loqui & potuit certiſsimè
loqui, & locutus eſt ſub alternatione, & ita loquitur
l. prætor hic alleg. & ideo fit interpretatio pro reo
contra creditorem, quia electionem damus debito
ri, & non creditori, vt l. cum bis de cond. indeb. & l.
pleruuq; §. fi. de iur. dot. hactenus Raphael Fulgoſ.
Bar. verò Soc. in l. in ambiguo de reb. dub. ſub nu. 1.
14 & 2. ſic ait. † Aliquando iura appellant ſermonem
ambiguum quando cauſatur incertitudo generalis
veluti dicendo fundum, tunc enim I. C. dicit lega-
tum eſſe obſcurũ l. ita fidei in fi. de iur. fiſci. Aliquã-
15 do & ſecundo cauſatur ambiguitas † propter incer-
titudinẽ rei relictæ non à propria verbi ſignificatio
ne, puta quando dico lego Stichũ, quia tunc de uno
ſenſit, licet plures accipi poſsint, & ita loquitur tex.
in l. vbi de reb. dub. & eſt caſus in princ. d. l. in ambi
guo in prin. ſecundũ intellectum gl. ſed videtur at-
tenta auctoritate prædicta magis eſſe oratio obſcu
ra quã ambigua, differunt enim hæc inter ſe ambi
guum & obſcurũ, vt eſt caſus in l. veteribus de pac.
dũ dixit obſcuram vel ambiguam, cũ dictio, vel, ſo-
leat apponi inter diuerſa, iuxta nota. in rubr. de
16 iur. & fact. ignor. Aliquando † & tertio ambiguitas
cauſatur, quia de proprietate verbum plura ſignifi-
cat, & plura inducuntur in diſpoſitione, & propriũ
eſſe dicitur verbum ambiguum ſecundum prædi-
ctam

ctam auctoritatem, vt eſt bonus textus qui hoc pro:
bat in l. ſi ſeruitus de ſer. vrban. prædio. Aliquádo
17 † quarto & vltimo cauſatur hæc ambiguitas, quia
de proprietate verbum plura ſignificat, ſed tamen
teſtator de vno ſenſit, & tunc iura appellant verbú
ambiguum, vt eſt caſus in l. nepos Proculo. §. primo
infra de verb. ſign. & eſt tex. ſecundum intellectum
quem tibi declarabo in gloſ. ſed tamen attenta au-
ctoritate prædicta magis deberet dici obſcurum, &
hæc videntur magis procedere q̃ ea quæ dicit gl. in
d. l. veteribus ſuper quibus cogitabis hactenus Soc.
Ego tamen in hac difficultate, crederem veriorẽ
18 eſſe illorum opinionem † qui arbitrati ſunt, nullum
eſſe diſcrimen inter obſcurum & ambiguum vel du
bium, nec rurſus datur ambiguum & dubiú quod
non ſit obſcurum, vt de hoc videtur in indiuiduo
19 eſſe tex. in l. ſi legatario in fin. in illis verbis; † ne du-
bium & obſcurum eſſet cuius libertus foret, Preto-
rem pronuntiare debere, ſic etiam videtur probare
tex. in d. l. ita fidei ad ſi. de iur. fiſc. dú dicitur, cú di-
uerſitas rerum obſcurum faciat legatum, ibi enim
& obſcuritas ad vniuerſam legati diſpoſitionẽ re-
fertur, cum tamen gl. & alij ſupra relati dixerint ob
ſcuritatem ad ſolam dictionem referendam eſſe, &
clarior eſt etiam de hoc tex. in d. l. veteribus de pac.
in illis verbis pactionem obſcuram vel ambiguam
quorú vtrunq; cum eadem ſignificãdi poteſtate ad
pactionem refertur, vt per gl. & doct. in l. ad prote-
gendum. C. de in litem dan. tuto. & per Ang. in rub.
20 de except. poſt princ. inter iuris elementa & eſt † in
terminis illius dictionis vel gloſ. ſumme notab. in
rubr. ſi ag. vectig. vel emphyt. eſſe dicatur, quæ indu
ctio reſoluit ponderationem quam fecit Bar. Soci.
in d. l. in ambiguo col. 2. ſub num. 20. de reb. dub. põ
derãdo diuerſitatem importatam per dictionẽ illá
vel, quam nos dicimus reduci ad ſolam diuerſitatẽ
ſoni verborum per ſupradicta.
21 Præterea conſidero † quòd cum ſupra oſtenderi-
mus quátum ad materiá verborum ſignificationis,
verba & dictiones non conſiderari per ſe, verú put,
in oratione coniuncta copulataq; eſſent ad ipſam
orationem afficiendam, pro exprimenda mentis no
ſtræ meditatione, quapropter huc conſideremus di
ctiones in oratione, vel orationem cú dictionibus,
22 ſemper verum erit † obſcuritatem in dictionibus nõ
poſſe eſſe ſine ambiguitate in oratione, ſine obſcu-
ritate in dictionibus, & ſic ſemper eadem erunt cú
23 † eadem eorum ſit ſubſtantia Bal. in l. non poſſunt
de legi. Euerar. in lo. a ſimili ſub nu. 5. quibus ita ſe
habentibus vt in priſcis atq; abſolens verbis ſupra
24 fecimus conſtituenda erit † concluſio, ab obſcuris
vel ambiguis verbis in omni diſpoſitione abſtinen-
dum eſſe. Nam in legibus cõibus & municipalibus
25 pro reg. traditum eſt † verba oportere perſpicua eſ-
ſe ac clara, auct. de teſta. imperfec. §. nos oĩa igitur
& 4. diſt. cap. erit autem lex, & d. l. ſed & ſi pupillus.
§. proſcribere de inſti. actio. cum ſimil. ſupra deduc.
26 qua ratione nonnullis viſum eſt † obſcuram legem,
vel conſtitutionem, ad cauſarú deciſionem adduci
non poſſe, vt tradunt Bar. Imol. & Ro. in l. cum pro-
27 latis de re iudic. item obſcuri iuris † probabilẽ eſſe
ignorantiam, Cardi. in cle. fin. q. 4. de reg. & in cle.
1. §. ſanè oppo. 3. de vſur.

S V M M A R I V M.

1 *Opiniones Doctorum vbi ſunt ſuper aliquo paſſu tunc ſi iudex vnam ex ijs elegerit quamuis malam, ſententiã non eſſe nullam.*
Opiniones Doctorum facere rem ambiguam ibi.
2 *Bar. opinionem in §. duo fratres ſub num. 32. eſſe communiter approbatam.*
3 *Iudicem qui ex pluribus vnã eligat, quamuis malam vbi conflictus eſt opinionum nec ſententiam nullam dicere, nec litem ſuam facere.*
4 *Iudicem in materia l. dos à patre excuſari.*
5 *Et in articulo gloſ. in l. Lucius de hæred. inſtit.*
6 *Fallit vbi appareat de veritate communis opinionis.*
7 *De communi opinione vbi conſtat in dubio ab illa non eſſe recedendum.*
8 *Iudicem qui contra communem opinionem iudicat facere litem ſuam.*
9 *Pœnam iudicis contra communem ſententiam iudicantis arbitrariam eſſe ſyndicatori, vel iudici qui in illa cauſa iudicare debet.*
10 *Iudicem qui propter imperitiã, vel imprudentiã, iudicauerit condemnandum eſſe ad reſarcienda damna parti læſæ, quatenus is facere poſſit.*
11 *Iudicem qui dolo, vel culpa contra communem ſententiam iudicauerit inſolidum teneri.*
12 *A communi opinione recedendum non eſſe, etiam ſi non habeat caſum legis.*
13 *Sententiam contra communem opinionem latam mero iure tenere.*
14 *Si tamen opinio contra communem ſententiam ſit validis firmata fundamentis.*
15 *Opinioni contra communem poſſe iudicem inhærere quãdo bonis rationibus defendi poſſet.*
16 *In conſtitutionibus Pontificijs obſcura vel ambigua verba eminus ablegari.*
17 *Obſcuram teſtatoris diſpoſitionem pro nõ ſcripta haberi.*
18 *In contractibusque idem obtinere.*
19 *Et in iudicijs.*
20 *Obſcurè factæ poſitioni, non teneri interrogatum reſpondere.*
21 *In vſu forenſi obtinuiſſe, vt aduerſus poſitiones opponatur illas eſſe vagas, incertas, dubias ac generales.*
22 *Reſponſionem obſcurè factam poſitioni non releuare reſpondentem.*

Quando ſuper aliquo articulo ſunt opiniones Doctorum hincinde an iudex faciat litem ſuam qui ſecundum hanc vel illam opinionem iudicauit.

C A P. XII.

ET ideo Bar. in l. qui Romæ. §. duo
fratres col. 3. ſub num. 9. de verb.
1 obligat. ait, quòd † quando ſuper
aliquo paſſu ſunt opiniones Do
ctorum tunc ſi iudex eligat vná
ex prædictis opinionibus quam-
uis malam, non eſt ſentétia nul-

la d.l.cum prolatis de re iudi. Quia opiniones Do-
ctorum faciunt rem ambiguam, vt nota. ſupra de
legi.l.non poſſunt & C.de legi.l.cum nouo & nota.
in prima conſtit. C. in §. quibus in gloſ. ſuper ver.
certas, quam ſententiam Bartol. multi probant
quos refert Rip. in d. §. duo fratres ſub num. 32. &
2 eſt magis communiter approbata, vt teſtatur ibi
Soci. iun. ſub num.74. & abſque dubio in ſe eſt ve-
ra, quia vbi conflictus eſt opinionum iuris interpre
3 tum ſuper aliquo articulo, † tunc nec ſententia eſt
ipſo iure nulla, nec iudex qui ita iudicauit facit li-
tem ſuam, vt voluit Alexan. in conſi.66.col.fin.ſub
num.6. lib. 5. in ardua illa quæſtione compromiſ-
ſi quam diſputant Bartol. & docto. in d. §. duo fra-
tres. gloſ. in ver. certas, not. in cap. cum Bertoldus
de re iudi.Fely.in cap.1.de conſtit.Bart.in l in am-
biguo de reb.dub.& in l.1. C.de erro.aduocat.Bar.
in l.de eo.C.de pœn.iudi.qui mal.iudi. Bal.in l. ob-
ſeruare §.proficiſci in 30.q de offic. procon. Imol.
in l.j.ad fin.de appellatio.Bal.in cap.1.§.iudicis ſub
4 num.4. de pac. tenen. ad fin.volum.5. Aliud ponit
exemplum Soci. iun. ibi ſuper eo quod diſputant
gloſ.& Doct.in l.dos à patre. C. ſol.matr. vel etiam
5 † in illo articulo gloſ.l.Lucius ſecunda.de hæredib.
inſtit. an filij in conditione poſiti cenſeantur eſſe
vocati, de qua per Bartol. & doct. in l.centurio de
vulg.& pupil.in l.hæredes mei §. cum ita, ad Senat.
Trebell.& in l.j.C. de pact. & an eo ipſo quod ſunt
grauati dicantur eſſe vocati: cum multis ſimil.
Quod tamen intelligendum eſt verum eſſe, niſi ap-
6 pareret de veritate communis opinionis, † ideſt
quæ nam ex dictis pluribus opinionibus eſſet com-
munis: ita declarat in d.conſi.66.ſub num.6. Alex.
& nouiſsimè Menoc.de Arbitr. iudi.lib.2.ca. 349.
ſub num.19. vbi diſertè per capitis illius diſcurſum
materiam hanc explicat. & Ant. C. ad Angel. in
titu.de obligat. quæ ex quaſ. delic. in inſti. ſub nu-
mero 4.& eſt de mente aliorum ſupra citatorum,
in locis proximè allegatis. & habet hæc declaratio
7 rationem, quia vbi conſtat de communi opinione
non eſt in dubio ab illa recedendum l.1.§.ſanè cre-
brior, vbi Bald.not.de offic.quæſto. Felyn.in cap.1.
col.penult. verſic. nono fallit, de conſtit. vbi Abb.
& omnes tradunt. Dec. in conſil.131.reuocatur in
vltimis verbis, copioſe Catellia. cot. in memor. in
ver. opinio communis, omnes in cap. ne innitaris de
8 conſtitutio. & iudex † qui contra communem opi-
nionem iudicat facit litem ſuam, quia imperitè fa-
cit qui contra crebriorem interpretum ſententiam
iudicat Alex.in conſ.95.col.penul.lib.2.cum loc.ſu
9 pra citat. pœna tamen eſt † arbitraria ſyndicatori
vel iudici, qui illa in cauſa debet iudicare, vt not.
Ang. per illum tex. in ſtit. de oblig. quæ ex quaſ.
delic. vbi diffuſè hanc rem attingit. l.vlt. de vari. &
extraordina. cognitio. not. Bal. in cap. 1. §. iudices,
ſub num.1. de pace tenen. Menoch. d. conſilio 339.
ſub numero 4. vbi ex dictis ſcribentium in hac ma-
10 teria notanter concludit † quod ſi propter impe-
ritiam vel imprudentiam iudex pronunciauerit,
ſicque litem ſuam fecerit, iudicis arbitrium verſa-
ri debebit, in condemnando eum, qui ſic imperitè
iudicauerit ad reſarcienda damna parti læſæ, qua-
tenus is facere poterit ſecundum gloſ.in d.l.vlt.de
var.& extraordin.cognitio. Bart.in ſua quæſt.9.iu-
dex per imperitiam colum. vlt. Bald. in dict. cap. 1.
§. iudices ſub numero primo. & ibi Afflict. de pac.
11 tenen. ex text. l. ſi iudex de iudi. ſi autem † doloſè ſic
perperam iudicauerit, vel ex lata culpa quæ do-
lo comparatur, l. quod Nerua vbi Bartol. depo. &
l. latæ, de verborum ſignificat. inſolidum teneatur
ſecundum Alexan.in l.4.§.quando in fin.de damn.
infect. Deci. in l. tertia.§.hæc autem verba ſub nu-
mero tertio.quod quiſque iur. Boſſ. in titu.de offi-
ciali.corrupt. pecun.ſub num.23.

Quæ autem diximus de communi opinione, lo-
12 cum habent etiam ſi † communis opinio nullum
haberet caſum legis, vt declarat Antonius Caius
iam cita.ad Angel. ſub numero quarto. verſicu. &
hæc procedunt, qui dicit ita probare ſcrib. in l. 1.
13 ſi cert.pet. in mero tamen † iure ſententia lata contra
communem tenet, vt ſcribit Ripa poſt Imol.in d.§.
duo fratres ſub numero 33. & poſt Felyn. in dicto
cap.1.de conſtitutio. Qui inſuper cum Iaſ. in dict. l.
cum prolatis de re iudic. atteſtatur ita communi-
14 ter teneri. Sed hæc † in re ego facile manum darem
Bolognetto, in d.§. duo fratres qui ſub numero 94.
credit prædictam opinionem veram eſſe, quando
opinio contra communem eſſet multum valida;
vel clarè eſſet in iure recepta per tex. in §. pri. inſtit.
in illis verbis ſecundum Attilcini ſententiam cui
ſententiæ quadrant quod ſcripſit limitando Cott.
15 in d. ver. opinio communis in ſecunda limit. vide-
licet opinioni contra communem poſſe iudicem
inhærere, quando bonis rationibus defendi poſſet
vt per Iaſ.in authen. nouiſsima in quinta colum. C.
de inoffic. teſtamen. & in l. vt vim in penult. colum.
poſt med. de iuſt. & iur. vbi idem Iaſ. clarius ait
in authen. ſi qua mulier, ſub numero 15. quando
rationes opinionis contra communem præſtarent
numero, pondere, & menſura, alias ſupradicta ſem-
per locum haberent, nec poſſet iudex a communi,
vel magis communi opinione recedere, in conſti-
16 tutionibus quoque † Pontificum & reſcriptis ob-
ſcura vel ambigua verba cominus ablegantur, capi.
fina. de conſtitutio. capitu. Abbate de verborum ſi-
17 gnificatio. in teſtamentis † idem eſt quia teſtato-
ris obſcura diſpoſitio perinde habetur, ac ſi nun-
quam ſcripta fuiſſet l. ſecunda. de ijs quæ pro non
ſcript. haben. l. in tempus. §. primo. de hæred. inſtit.
ſi tamen declarari nequeat. l. hæredes palam de
teſtamen. §. 1. Nec veriſimile eſt in contractibus
18 d. l. veteribus † de pact. & l. Labeo ſcribit de contr.
19 emptio. ſimiliter in iuditijs † obſcuritas citationem
reddit inanem, atque inualidam Bald. in l. hac con-
ſultiſsima col.2. C. qui teſtam. fac. poſſ. & conſimili
ratione libellum ſpecul. de libell. concept. §. penult.
veratem non valet ſi obſcurus Practi. Papi. in for-
ma reſponſ. rei conuenti in gloſ. vagus & obſcurus.
ſic etiam obſcuritas, vel ambiguitas in cauſa eſt
20 vt quamuis ſtatuto † vel lege municipali caueatur,
vt poſitioni factæ debeat ſub pœna confeſſi ſimpli-
citer reſponderi, ſi obſcurè facta fuerit poſitio re-

ſpondere

ſpondere non tenebitur interrogatus, vt ſcribit
prac.Papien.in forma oppon.coutra poſitio,in ver.
21 obſcurę, & ideo inducit vſus forẽſis † vt aduerſus
poſitiones opponatur illas eſſe vagas,incertas, du-
bias,generales,& obſcuras, vt diſcurrit practi.Pap.
loco ſupra citat.in gloſ.in ver.vagæ,incertæ,genera
22 les,obſcuræ,& è conuerſo † reſponſio obſcurè facta
poſitioni nou releuabit reſpondentem, per ea quæ
tradit Bal.in l.precibus in prin. C.de impub.& alijs
ſubſtit.& Bar.& alij in l.j.§.ſi quis ſimpliciter inter
rogatus vbi diximus de verb.oblig.

SVMMARIVM.

1 *Obſcuritas,vel ambiguitas verborũ vnde proficiſcatur.*
2 *Ambiguitas quot modis fiat.*
3 *Aequiuocationem eſſe in dictione, vt cum vna vox plura æqualiter ſignificat.*
4 *Amphibologiã eſſe in oratione. & quomodo fiat.nu.4.*
5 *Ambiguum dici quinque modis ſecundum Baldum.*
6 *Sex eſſe numero ſecundum Sauium quæ pariant obſcuritatem.*
7 *Obſcuritatem ex æquiuocatione procedere.*
8 *Quid ſit Amphibologia.*
9 *Treſque eſſe modos quibus amphibologia vel obſcuritas producitur.*
10 *Quomodo ſingulis vocibus amphibologia, & æquiuocatio obſcuritatem producunt.*
11 *De æquiuocationis fallacia quò loci diſſeratur.*
12 *Orationem compoſitam, ac diuiſam non ſemper ſignificare.*
13 *Accentus quoque ratione obſcuritatem generari.*
14 *Figura dictionis quid ſit.*
15 *Metaphoram quoque ſeu translationem obſcuritatem parere.*
16 *Obſcuritatem fieri verbis ab vſu remotis.*
17 *Tranſgreſſio quid ſit.*
18 *Fabrj verba circa vitia in oratione fugienda.*
19 *Ex generalitate, alternationeque obſcuritatem fieri.*
20 *Incertum in ſtipulatione dici deduci cum alternatiuè decem vel hominem non reſeruata electione quis ſibi ſtipulatur.*
21 *An generalitas promiſſionem irritet vel legatum.*
22 *Generalitatem nullius efficacia reddere confeſſionem, reſcripta, atque articulos.*
23 *Idemque eſſe in citatione, libello, appellatione, ac iudicis decreto.*

Vnde proficiſcatur ambiguitas, vel obſcuritas verborum.

CAP. XIII.

SEd poſteaquã incidimus in mentionẽ
obſcurorum ac ambiguorum verbo-
rum, & non indiligenter attigimus
eorum materiam, non inconueniens
1 erit perueſtigare † ſucceſſiuè vnde ꝓ-
ficiſcatur ambiguitas vel obſcuritas verborũ? Quã
dubitationem attigit gloſ. in d. l. quoties, ſecunda,
de verbo.obligat.in ver. ambigua, illamque ſic re-
2 ſoluit; Ambiguitatem ſcilicet fieri, † vel propter
æquiuocationem, vel propter amphibologiam,
vel compoſitionem, vel diuiſionem, vel genera-
litatem, vel conſimilium, vel alternationem, æqui-
3 uocatio eſt in dictione, † vt cum vna dictio æqua-
liter ſignificat plura, vt in hac dictione, canis, quæ
ſignificat marinum, latrabile, & cœleſte ſydus.
4 Amphibologia fit in oratione, † vt in hac oratione
liber Ariſtotelis nam vno modo põt intelligi, ꝙ ſit
editus ab Ariſtotele, alio modo poteſt intelligi, ꝙ
ſit proprius ipſius, vel in hoc exemplo, littus aratur,
nã propriè ſignificat terrã ſcindi tranſumptiuè, ope-
ram perdi; in compoſitione, & diuiſione ponas
exemplum in hac oratione, duo & tria ſunt quinq;
ſecundum quòd eſt diuiſa, eſt falſa. Nam tunc in-
telligitur quod duo ſunt quinque, & tria ſunt quin-
que, quod eſt falſum. Aliter hanc rem abſoluit Bal.
5 in l.ueteribus de pact. ubi ait ambiguum dici † quin
que modis; Primo ratione æquiuocationis, quia
oratio uel uocabulum poteſt accipi pluribus mo-
dis; Secundo dicitur aliquid obſcurum uel ambi-
guum ratione generalitatis. Tertio ratione alterna
tionis. Quarto ratione non coarctatæ locutionis,
& iſta tria probantur de iniur. l. prętor. in princip. §.
quod autem & de dol. l. item exigit. Quinto & ul-
timo dicitur aliquid obſcurum ratione indefinita-
tis de ſeruit. vrban. prædio. l. ſi ſeruitus. l. autem uete
ribus loquitur de obſcuritate primo modo acce-
6 pta. Aurel. uerò Dauid † de uerbo. ſignificatio. ca-
pitulo quinto, ſub numero 23. & 24. ex Ariſtotel.
1. elench. Fabro interprete, ſex numero eſſe ait po-
tiſsimumque quæ in uerbis producunt obſcurita-
tem, videlicet æquiuocationem, amphibologiam,
compoſitionem, diuiſionem, accentum, figuram
dictionis, & quemadmodum idem Ariſt. lib. Cate-
go. oſtendit; æquiuoca, quæ & græce homonyma
dicuntur, ſunt quæ eadem appellatione plures res
ſubſtantia, & definitione inter ſe diuerſas ſignifi-
cant, ut canis, gallus, namque canis eodem nomi-
ne animal domeſticum, & aſtrum ſignificat; &
Gallus una communi uoce gentem, & auem:
7 & quòd obſcuritas † ex æquiuocatione proueniat
Ariſto. & ipſe, non minus apertè ſexto top. capitu.
ſecundo, eodem Fab. interprete oſtendit, cuius
verba ſunt, vnus autem locus eius quod obſcurè
eſt: ſi ſit æquiuocum alicui, quod dictum eſt, ut
quòd generatio ductio eſt ad ſubſtantiam, & quòd
ſanitas commenſuratio eſt calidorum & frigidorũ,
nam æquiuoca eſt ductio, & cõmenſuratio, imma-
nifeſtũ igitur vtrũ velit dicere, eorũ quæ ſignifican-
tur ab eo quod multipliciter dicitur, & in 5. etiam
topi. c. 2. cum inquit, quapropter non vtẽdũ nomi-
ne, quod multipliciter dr̃, neq; oratione quæ plura
ſignificat, quia qđ multipliciter dr̃ obſcurũ facit qđ
8 dictũ eſt, Amphibologia † ſiue amphibolia, ambi-
gua locutio, ſiue ambiguus ſermo latinè interpre-
tat̃, vt velle capere me pugnãtes, & eiuſdẽ Ariſtote-
9 lis teſtimonio, in d. j. elench. lib. Tres ſunt modi † q̃b.
ſecũdum ęquiuocationem, & amphibologiam ob-
ſcuritas prouenit, vnus quando idem nomen, vel

eadem oratio,plura ut ſupra dictum eſt inter ſe di-
uerſa ſignificat principaliter, vt Aquila Taurus.
Alius quando ſoliti ſumus ſic dicere, quo ſanè mo-
do inducit obſcuritatem æquiuocatio, cum hunc
in modum paralogiſmum inteximus, gemmæ ſunt
pretioſi lapilli,in palmite ſunt gemmæ, ſunt igitur
in palmite pretioſi lapilli, licet enim propriè gem-
mæ de pretioſis lapillis dicantur,ſolemus tamen &
arborum & fructuum oculos, hoc eſt id primum
quod germinando emittunt gemmas appellare.
Tertius verò quando compoſitum plura ſignificat,
ambo ſimul plura,verbi gratia, aut literas ipſas ſcië
10 tiam habere, ant alium de ipſis literis, & de† Am-
phibologia qualiter ſingulis vocibus, vel coniun-
iúctia accidat quomodo duo hæc,ęquiuocatio am-
phibologia,obſcuritatē inducat ſcripſit Fab.elegá-
tiſsimè lib.7. & 8. & in 6. quoque cum de riſu tra-
ctat. & diffusè apud iuriſconſ. noſtros habetur ſub
11 rub.de reb. dub. de æquiuocationis† quoque falla-
cia non indoctè differit Specul. titu. de diſputat.§.
poſthac,& nū quid propter æquiuocationem actus
reddatur inualidus tradit Abb. in ea. quia nonnulli
de reſcript.Propter compoſitionem, & diuiſionem
12 obſcuritas contingit,† quandoquidem oratio com
poſita & diuiſa non ſemper idem ſignificat, quin
plerunque compoſita falſa videtur, diuiſa vera,& è
conuerſo diuiſa falſa, compoſita vera, & cum dici-
tur poſsibile eſt ſedentem ambulare, in ſenſu com-
poſito ſignificat quempiam dum ſedet poſſe ambu
lare, & impoſsibile eſt, in ſenſu diuiſo ſignificat,
quòd quis cum ſedet poteſtatem babet,vt aliquan-
do deambulet, quod verum eſt, è contra buiuſmo-
di oratio, ego poſui te ſeruum exiſtentem liberum
compoſita vera eſt, ſignificatque, quòd ego eum
ſeruus eſſes te liberum poſui, quæ res vera eſt, ſup-
poſito quòd manumiſſus à me fueris, diuiſa autem
falſa,ſecundum quem ſenſum ſignificat, quòd ego
poſuerim te ſeruum exiſtentem liberum, quod eſſe
13 non poteſt. Accentus † quoque obſcuritatem parit,
vt ſi dicatur, omnis populus eſt arbor, omnis gens
eſt populus ergo omnis gens eſt arbor,maior enim
propoſitio buius parologiſmi duplicem ſenſum cō
tinet,quia prior ſyllaba vocis populus poteſt ꝓdu-
ci,& vera eſt propoſitio, ſed conclusio nō infertur,
aut corripitur, & falſa redditur ipſa maior propoſi
tio,& ſequitur cōcluſio,ſed apud poetas id crebrius
reperire continget. huic Seruius ſuper eo Virgilij,
& Buccolicis;Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab
vlmo. accentu forte hallucinatus pētini emoriam,
ſeu cæſurā ſemiquinariam,& turtur fęminini gene-
ris putauit, cum ſecundum Priſcianum maſculini
tantum generis ſit,& aeria ibi non ad turtur,ſed ve-
14 rius ad vlmo referri debeat. Figura dictionis† nihil
aliud eſt, quàm ſimilitudo dictionis cuiuſpiam in
parte cum alia dictione,idem tamen non ſignificā-
te,vel eundem ſignificandi modum non habente,
& obſcuritas prouenit, quandoquidem tali ſimili-
tudine dictionis, cum dictione inſpecta, facile
arbitrari contingit, quòd idem ſignificent, vel
eodem modo, & nihilominus in ſignificato, vel ſi-
gnificandi modo differunt, vt videre agere quoniā
ſimilem habent terminationem, & infinitiui ſunt
modi, putaret quia quòd ambo actionem ſignifi-
cent,& tamen ita non eſt, cum illud apud Philoſo-
phos paſsionem, hoc autem actionem ſignificare
exiſtimetur.Rurſus inquit Aurelius præter hos mo
dos de quibus diſſeruimus Ariſt. memorato lib.6.
15 cap.2.ex metaphora † etiam ſiue translatione, ob-
ſcuritatem ſuboriri adijcit, item propter verba in-
nouata Ariſtotelia Fabro interprete verba ſunt;
Alius ſi ſecundum metaphoram dixit, vt ſcientiam
indeciduam, terram nutricem aut temperantiam
conſonantiam, nam omne obſcurum, quod ſecun-
dum metaphoram dicitur. Amplius ſi non poſitis
nominibus vtitur, nam omne obſcurum eſt, quod
inſuetum eſt: & de Metaphora, ſiue translatione
atque verbis innouatis quid ſint abundè ſupra vi-
16 ſum eſt. Fab.autem† in octauo,addit obſcuritatem
fieri verbis ab vſu remotis. Item tranſiectione tar-
da, ſiue tranſgreſsione quadam verborum, ordinē
turbante,quæ græcè, Hyberbaton dicitur; item in-
teriectione,ſeu verborū interpoſitione, quam græ-
cè parentheſin vocant, vide ibi. & de tranſgreſsio-
ne in 4.Rhet. vbi ita ſcriptum legitur, tranſgreſsio
17 eſt† quæ verborum perturbat ordinem peruerſio-
ne,aut tranſiectione,amplius adhuc ſecundum eū-
dem Fabium iam d.lib.8.& fuſius in 4.nimiam bre
uitatem & periſſologiam, ideſt ſuperfluam oratio-
nem obſcuritas ſemper conſequitur Fabij verba
18 ſunt† in 4.Nos autem breuitatem in hoc ponimus,
vt non minus, ſed ne plus dicatur quàm oporteat;
Nam variationes quidem & tautologias,& periſſo
logias,quas in narratione vitandas, quidam ſcripto
res artium tradiderunt, tranſeo, ſunt enim hæc vi-
tia non tantum breuitatis gratia fugienda, non mi-
nus autem cauenda erant, quàm nimium corripien
tes,omnia enim hæc ſequitur obſcuritas. Addunt
19 inſuper iuriſconſulti noſtri,† ex genelitate & vt ipſi
loquuntur alternatione obſcuritatem afferri, ita
Accurſ.in l.quoties in ſtipulationibus de verb. obl.
quo fit,vt ſi quis generaliter fundum, nulla adiecta
propria appellatione, vel hominem, ſine proprio
nomine dari ſibi ſtipulatus ſit, incerta dicatur ſti-
pulatio. veluti incertum quoque in ſtipulationem
20 deducit,† qui alternatiuè decem,vel hominem,nul-
la expreſsim ſibi conſtituta electione, ſtipulatur,l.
vbi autem in prin.& §.qui illud de verb.oblig. & an
21 generalitas promiſsionem irritet vel legatum, † vi-
de Abb in cap.ex parte de cenſ. Pleniſsimè Alex. &
cæteros in l.ita ſtipulatus de verb. ob.in l.legato de
leg.1.de cōfeſsione,reſcriptia, articulis; an própter
22 generalitatem nullius efficaciæ reddātur † habetúr
in l.certum.§. 1.de confeſſ.in cap.ad hæc de reſcrip.
Doct.in l. 1.in prin.de edendo,& in l.2.§.quod ob-
ſeruari.C.de iuram. calum.& de alternatiua itidem
23 an vitiet† citationem,libellum, appellationem, iu-
dicis decretum,poſitiones,ſententiam & huiuſmo-
di actus tradit Io.And.in reg.in alternatiuis de reg.
iur.in mercurialibus. Roma.in conſi.360. in prinс.
Bal. in l. magis.§.ſi prætor de reb.eo. Alex. in conſ.
95.lib.4. vbi allegat tex. in l. prætor.§.quod autem
de iniur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Ad quatuor capita ex Auctoris ſententia reduci omnem diſputationem de obſcuritate, æquiuocum, generalitatem, alternatiuitatem, ac indefinitatem.*
2 *Aequiuocum quomodo in hac materia accipiatur.*
3 *Tranſumptiones, Amphibologias & cætera id genus ſub æquiuoco contineri.*
4 *Nouum, quàm æquiuocè ſignificet.*
5 *Aequiuoci exemplum nu. 6. 7. & 8.*
9 *Idem eſſe quando multiplex intellectus reſurgit ex modo punctuandi.*
At in exemplo Lamberti Scoti Placentiæ tiranni, qui ambiguo Dæmonum reſponſo ob punctuationem fuit eluſus. 161.
10 *Exemplum oraculi quo deluſus fuit Pyrrhus Epirotarum Rex.*
11 *Exemplum Reſponſionis cuiuſdam Vngari Epiſcopi.*
12 *Exemplum feſtiuum Chyrographi Catonis Sacci.*
13 *Exemplum lepidum de Roberto ſacerdote auaro atque inhoſpitali, qui ob mutationem puncti priuatus fuit opimo Aſelli ſacerdotio. num. 13.*
14 *Plurium eiuſmodi exemplorum loci.*

Quæ ſit Auctoris reſolutio in propoſita quæſtione vnde progrediatur ambiguitas vel obſcuritas verborum, præcipuèque quomodo proueniat ab æquiuoco.

CAP. XIIII.

1 VErum mihi placet † quantũ ad
præſentẽ materiã, omne iſtius
propoſitę difficultatis negociũ
ad quatuor capita eſſe redigendũ. Videlicet ad æquiuocũ, &
generalitatẽ, ad alternatiuitatẽ
(vt ſic dixerim) & ad indefinitatẽ, ex quib. quatuor capitibus tantũ, reliquis omiſſis, puto proficiſci omnem ambiguitatem, obſcuritatem, dubitationem, & incertitudinem, quæ ſit circa verba, vel orationem affirmatiuam & negatiuã,
de cuius verborum ſignificatione ac rerum agitur,
prout tamen res per verba ſignificantur, vt ſupra ſæpius diximus, ac declarauimus in alijs præce-
2 dentibus capitibus. Aequiuocum igitur hic † ego
voco ex mente Bal. & Gammar. illo in d. l. veteribus.
de pact. in vlt. not. hoc lib. 3. topi. legal. in cap. de vi
tio æquiuocationis, verbum, ſeu orationem, ex qui
3 bus multiplex poſsit intellectus haberi, & hoc † tranſumptiones, amphibologias, & his ſimilia complecti intelligo, licet propriè loquendo aliter definiri
poſsit vt ſupra ex Ariſt. retulimus. & exemplũ poni
4 poteſt in voce nouum † de qua per Bart. in rubr. de
oper. no. nunc. ad fin. & ibidem per alios, & in verbo iudicium, de quo per Abb. & alios in rub. de iud.
& inter cæteros Ripam ibi ſub num. 37. exemplum
5 autem ſic proponi poteſt, † quicunque habet mancipium illud tenetur exhibere l. fi. C. de ædili. actio.
At Titius habet ſeruum mortuum, qui eſt in cauſa
redhibitionis, ergo ſeruum tenetur exhibere. contra l. quod ſi nolit de ædilit. edic. Vitium enim eſt
in verbo exhibere, quod duplex eſt, cum modo probare ſignificet, vt in d. l. fin. modo ſui palpandi copiam facere d. l. quod ſi nolit. Aliud eſt exemplum,
6 † teſtator quatuor habebat pocula oleagina paria,
& Titio legauit duo pocula oleagina paria, Titius
verò ſubdola vtens argumentatione, quatuor ſibi
deberi contendebat, ſic arguens, legata ſunt mihi
duo pocula paria, ergo quatuor debentur. Sed repellitur, quia æquiuocatio eſt in verbo paria, vt in l.
qui concubinam. §. qui quatuor de leg. 3. item con-
7 tra † legẽ facit qui alligatos bouis triturantis, cap. cũ
ſecundum de præben. At ruſticus in meſſe alligat
os bouis triturantis, ergo ruſticus facit contra
legem. Prima propoſitio eſt ęquiuoca, quoniam in
d. cap. cum ſecundum tranſumitur ad denotandum
ei qui eccleſiæ ſeruiat nõ eſſe denegandum victum
in eccleſia, quia qui altari ſeruit, de altari viuere de
bet cap. extirpandæ, & d. ca. cum ſecundum de præ-
8 bend. eſt & aliud † exemplũ, Titius & Sempronius
furati ſunt trabem, ergo Titius furatus eſt trabem,
ſi enim ita arguatur, vt velit inferri eius furti gratia
ſolum Titium condemnandum eſſe, inanis eſt concluſio, per l. ita vulneratus ad leg. Aquil. Quod ſi nõ
inferatur: vt cum Sempronio Titius cõdemnetur,
bona erit illatio, vt per glo. ibi & poſſunt plura huiuſmodi exempla colligi a Doct. in locis ſupra citatis. Habet quoque locum iſte intellectus æquiuoca-
9 tionis, & amphibologiæ, quando † multiplex intellectus reſurgit ex modo punctuandi, l. nemo indecorum. C. de iud. vbi Alber. de Roſat. refert nonnulla
notanda exempla, & inter cætera illud, quod ſummæ perniciei facilique exitio fuit Lamberto Scoto
Placentiæ domino, is enim cum a cacodęmone, quẽ
familiarem habebam, ſciſcitaretur. Quid nam ſibi
fata portenderent de illius dominatu, reſpondit
ille, Domino ſtes ſecurus, inimici tui ſuauiter intrabunt terram tuam & ſubijcientur domui tuę. quod
reſponſum cum ille integris dictionibus interpretaretur, vt primo ſe ſe offerebat obtutu, in meliorẽ
ſui fortunam, contrarium habuit eius intentioni
res exitum, quia malignus ille ſpiritus, hunc in modum ſenſerat ſupra relata verba punctis eſſe diſtinguẽda, Domino ſtes ſecurus, inimici tui, ſua, ui, ter
intrabũt terram tuam, & ſubijcient, vr, ideſt ignem
domui tuæ. Prout ita refert Albericus illi miſerè
10 ſuccesſiſſe. Non diſsimili † deluſus eſſe fallacia, &
Pyrrhus ille Epirotarum rex ab Apollinis oraculo,
à quo cum de bello cum Romanis gerendo conſultum peteret, reſpoſum eiuſmodi tuliſſe fertur, Aio
& Aacida Romanos vincere poſſe, cuius ambigui
oracoli altero ſenſu promittebatur victoria, altero
portendabatur exitium cladeſque quibus afficiendus erat, ſi Romanis bellum mouiſſet, prout amiſſo
profligatoque exercitu, tandem affectus fuit, cum
11 Romã. populo bellum intuliſſet. Aliud † exemplum
de quodam Pannoniæ Archiepiſcopo recenſet
Odofr. in d. l. veteribus de pact. cum enim fuiſſet is
interpellatus à principibus viris illius prouinciæ,
vt ſententiam proferret eius literis, cum abeſſet à

prouincia de conſpiratione aduerſus illius regni Dominam,incunda, ſic ille & reſcripſiſſe proditur, Reginam interſicere nolite timere bonum eſt & ſi omnes conſentiant ego non contradico. Quod reſponſum cum illi ita excipiſſent, vt reginam interficere hortarentur, illorumque deſcitioni cõſentiret, ſic verba illa diſtinguendo, Reginam interficere nolite timere, bonum eſt etc.patratoque ſcelere, coram Sum.Pontif.reus eius facti argueretur. Accuſationem eluſiſſe traditur,punctis hunc in modũ ſuper relata verba ſeiungẽdo, Reginam interficere nolite,timere bonum eſt, & ſi omnes conſentiant,

12 ego non cõtradico. Feſtiuum eſt † exemplum illud, quo in hoc genere carmen Saccum Patritium noſtrum Ticinẽſem iuris vtriuſque cenſuræ prudentẽ facundiſsimum, ac omnium qui ætate ſua profitebantur, anteceſſorem famigeratiſsimum, ſe à Bononienſibus exemiſſe per manus quaſi traditum eſt, is enim cum de illo cõducendo ageretur, vt publicè in eo Gymnaſio primario loco iura interpretaretur, hunc in modum de transferendo ſe Bononiam ſcripſiſſe proditum eſt, Cato Saccus ſenex prodagroſus Bononiã veniet, verum cum Ducis Mediolani imperio, cuius ditioni ſuberat, hic Ticini profiteri cogeretur, nec commeatũ ab eo impetrare poſſet. Rurſusque à Bononienſibus conueniretur, vt Bononiam iuxta ea quæ per literas eius promiſſa fuiſſe contendebatur, concederet, in iudicium decli naſſe præter ſuperioris auctoritatem quę in quatũque promiſsione ſemper excepta eſſe creditur feſtiuo illo commento fertur. Aſſeruit enim verba illa, Cato Saccus ſenex podagroſus Bononiam veniet, quę ipſi legabant poſitiuè ſe ſcripſiſſe vt interrogatiue intelligerentur, hoc eſt Cato Saccus ſenex podagroſus Bononiam veniet? quaſi ſenſus eſſet cum ſenio confectus eſſet, podagraque inſuper laboraret, futurum facile non eſſe, vt Bononiam eius muneris implendi gratia cuius cauſa perquirebatur ſe

13 conferre valeret, longè feſtiuius eſt † exemplum illud, quod habetur apud Alcia. lib. 4. de verb. ſigni. ſub num. 4. ortum ex hiſtoria quam Alberi. de Roſate refert in eius Dictionar. in ver. punctus. vt citat D. Alcia. quamuis in meo codice nihil dicat, ſed attingit in d. l. nemo. C. de iude. Robertus enim quidam opulenti ſacerdotij, cui aſinus nomen (vt vocant) Abbas erat, cæterum auarus, & inhoſpitalis, quapropter carmen, quod pro foribus Monaſterij proſcriptum erat, cuius ſenſus, inuerſa punctatione, facile immutari poterat, commutato puncto inuertiſſe traditur. nã cũ antea ſic legeretur. Porta patẽs eſto, nulli claudaris honeſto. ille ſic inuertit. Porta patens eſto nulli, claudaris honeſto. Quod cum Romanus Pontifex reſciuiſſet, ſacerdotio hominem priuauit, vnde in fabulam vulgi tranſiuit, inuecto prouerbiali illo carmine, ob ſolum punctũ

14 caruit Robertus Aſello. traduntur alia † huiuſmodi exempla à gloſ. & à Doct. in cap. 1. de tempor. ordinatio. lib. 6. à gloſ. & Doct. in l. vxores de ijs qui not. infam. in l. fundum cuius, de euicto. in l. cum filius de inoffic. teſtam. & in l. librorum. §. penult. de legatis tertio.

S V M M A R I V M.

1 *Generalitatem parere obſcuritatem quando de vno tantum intelligitur.*
2 *Stipulationem generis non expreſſa qualitate nec quantitate, nec ſubintellecta nullam eſſe.*
3 *Veluti ſi triticum ſimpliciter ſtipuler.*
4 *Idemque eſſe in legato generis.*
5 *De æquitate canonica poſſe agi ex omni promiſſione incerta.*
6 *Si quis faciat votum de dando ſingulo anno frumentum certæ eccleſiæ, nulla expreſſa quantitate, eam verificari debere arbitrio iudicis.*
7 *Idem ſi alij promiſi ſimpliciter dare frumentum.*
8 *Promiſſionem incertam ac generalem dotis fauore non vitiari.*
9 *Quod & in legato facto ob refectionem viæ procedit.*

Quomodo ex generalitate uerborum fiat obſcuritas, uel ambiguitas.

CAP XV.

1 Generalitas autem parit obſcuritatem, quando † de vno tantum intelligitur, & generali enunciatione virtute generis plura comprehenduntur. l. in tradendis com. prædi. l. prætor edixit §. qđ aũt de iniur. l. cũ Stichus de ſolutio. & l. ita fidei in princip. de iur. fiſc. quinimo

2 ſtipulatio generis † non expreſſa qualitate nec quantitate, nec ab vtraque parte tacitè intellecta, adeò nulla eſt, ut ſcribit Iaſ. in l. triticum ſub nume. 3. de verb. oblig. & ante illum Alex. in l. ita ſtipulatus ſub nu. 3. eod. titul. ut nec in aliqua modica parte ualeat

3 veluti † quia dando quid modicum liberarer. l. triticum in princ. de uerb. obligatio. uel ſi ſtipuler res aliquas ex his quæ pondere, numero, ac menſura conſtant, ſine adiectione alicuius numeri, ponderis uel menſuræ dicta l. ita ſtipulatus in princ. de verb. obli

4 gat. idem eſt † in legato generis ueluti ſi animal legatum fuerit, quia dando muſcam, uel formicam, quis liberaretur l. legato generis ubi gl. Bar. & doct.

5 communiter notãt de leg. 1. intelligenda tamẽ † hęc omnia ſunt, procedere inſpecta diſpoſitione iuris ciuilis, ſecus autem de æquitate canonica, ſecundũ quam poteſt agi ex omni promiſsione incerta, & ex omni legato incerto, ſic limitat Iaſ. in d. l. triticum ſub num. 4. hanc concluſionem, ex dicto ualdè celebri Archidiac. in cap. ſunt nonnulli. 1. quæſt. j. quod refert ac ualdè commendat tanquam menti tenendum But. in cap. ex parte de cenſib. ibi que Abb. ſub num. 5. qui & ipſe ait, eſſe valde notandum ęquum ac menti tenendum, Alex. in d. l. ita ſtipulatus ſub num. 9. ubi ait hoc dictum eſſe legiſtis incognitum

6 voluit enim Archidiac. † quod ſi quis faciat uotum de dando frumentum eccleſiæ diui Iacobi ſingulo anno, non adiecta aliqua certa quantitate, nihilominus promiſsio valeat, & certificanda ſit ex arbi

trio

ctio iudicis, reprobata opinio. Gofred. qui contra-
rium ſenſerat in cap. ex parte de deci. quam Archi-
diac. aſſertionē Bal. probauit in l. qui mutuam. §. ſa-
larium mandas. Ioan. Anā. in cap. cum iuramento
colum. 2. de homicid. facit quod tradit Abb. in c. 1.
de deci. & in c. quādo de cenſi. ubi uult q si promiſi
7 † tibi dare frumentum ſimpliciter, de æquitate ca-
nonica talis promiſsio ualet ac tenet, ac ſolutio faciē
da eſt arbitrio boni uiri, iuxta qualitatem perſona-
rum, temporum, & cauſæ promiſsionis. habetq;
ſententiam iſta rationem, ut dicit Abb. in d. cap. ex
parte, ſub num. 5. de cenſi. nam ſi fauore dotis indu-
8 citur ut promiſsio incerta † ac generalis non uitie-
tur, ſed debet certa fieri ac ſuſtineri arbitrio boni
viri ſecundum dignitates conditiones ac facultates
perſonarum, d. l. cum poſt §. gener. de iur. dot. à
fortiore, aut ſaltem pari ratione idem debebit poſſe
operari æquitas canonica, per ea quæ ſcribunt doct.
in l. prima, ſolu. matr. arg. à dote ad cauſam piam &
è contra per text. in l. cum is §. ſi mulier. ibi pietatis
cauſa, ubi Bal. Aug. & Floria. docent de condic. in-
de. plenè Andr. Tiraq. in præfat. priuilegio. piæ cau-
9 ſæ car. 12. uerſ. item cum dos, & eodem † modo po
teſt argui ab incertitudine legati relicti in refectio-
nem uiæ, vt eſt tex. in l. quidam de leg. 2. in illis uer-
bis; tunc enim officio iudicis ſecundum ęſtimatio-
nem patrimonij legati quantitas definiri poteſt
quod ſenſit Bald. in l. uoluntatis num. 7. C. de fidei-
com. Menoch. refert ac probat de arbitra. iud. libro
2. caſu 188.

SVMMARIVM.

1 *Alternatiuas conceptiones inducere ambiguitatem.*
2 *Quæ ſint alternatiuæ enuntiationes.*
3 *Diſiunctiuæ orationes quæ ſint.*
4 *Subdiſiunctiuæ aſſertiones quæ dicantur.*
5 *Contrariæ prolationes quæ ſint.*
6 *Diuerſæ pronuntiationes quæ aſſerantur.*
7 *Subdiſiunctiuam aſſequendo ſenſus coniungitur licet uerba diſiungantur.*
8 *Ratio cur ex alternatiua producatur obſcuritas.*
9 *Quæ ſit alternatiuæ natura.*
10 *Altero alternatorum ſublato utrumque intelligi ſublatum.*
11 *Alternatiuæ naturam eſſe ut diuerſa alternet.*
12 *Alternatiuam implicare præcedentia in ſequentia.*
13 *Et cuilibet parti actum inſolidum tribuere.*
14 *In vnoque veram in totum facere orationem veram.*
15 *Si affirmatiuè fuerit concepta, ſed ſi negatiuè concipiatur ſufficere alterum factum non eſſe.*
16 *Alternatiuæ conditionem eſſe vt alternet æqualia.*
17 *Statutum imponens pœnam mille ducatorum uel aliam arbitrio iudicis intelligendum eſſe de æquali.*
18 *Alternatiuam illud habere proprium ut licet utrunque ſit promiſſum & in obligatione, alterum tamen ſit in ſolutione.*
19 *Eum qui alternatiuè ſtipulatur incertum dici ſtipulari.*
20 *Petens vnum ex alternatiuè promiſſis plus dici petere.*
21 *Alternatiuæ proprium eſſe vt faciat rem dubiam.*
22 *Alternatiuum libellum non admitti, quia cū ſit incertus is qui conuenitur non poteſt deliberare an cedere vel contendere debeat.*
23 *Niſi ex facto rei procederet incertitudo.*
24 *Vel alias incertitudo eſſet probabilis exceptionem alternatiuam non admitti.*
25 *Articulos alternatiuos non recipi.*
26 *Sententiam alternatiuam non ſuſtineri.*
27 *Alternatiuam electionem, præſentationem, ac collationem nullius eſſe effectus.*

Ex alternatione ut proueniat ambiguitas vel obſcuritas verborum.

CAP. VI.

ALternatiuæ conceptiones & ipſę
quoque obſcuritatem ſeu am-
1 biguitatem inducunt † ut uoluit
glo. & poſt illam Doct. in dicta
l. quoties de uerb. obligat. ſunt
autem alternatiuæ enuntiatio-
2 nes, † quæ communi Recentio-
rum uoce, quam non omnino barbaram putat Do.
Alciat. in l. hæc uerba ille aut ille ſub num. 2. ff. eo.
concipiunt ſub ſe tam in diſiunctiuas quàm ſubdi-
3 ſiunctiuas orationes, ſunt verò † diſiunctiuæ, ut idē
Alcia. docet loco ſupra relat. quæ inter contraria po
nantur, quorum vno poſito alterum tollitur, ſubla-
4 to verò ponitur ſubdiſiunctiuæ, † autem ſunt, quæ
diuerſa diuidunt, ſiue ea ſimul eſſe poſsint, ſiue non
5 poſsint, intelligenda verò hoc loco ſunt † contra-
ria, quæ nullo medio inuicem repugnant. Diuerſa
6 † quæ medium habent, vt ſedere & ambulare, quo-
rum medium eſt accumbere, & ſtare, idem ſi inui-
cem non repugnant, vt in homine actiua, & paſſi-
7 ua qualitas. ſed & quoties ſenſus coniungitur, † licet
verba diſiungantur, ſubdiſiunctiua eſt, vt Alex. ſiue
Pariſ. Bartol. in rubr. C. de naucul. lib. 11. idemque
ſi aurum vel argentum à te petam, non enim alte-
rum peto, vt alterum excludam, cum vtrumque
8 ſim paratus recipere. Ratio autem eſt † quia ex mul-
tiplici varioque ſtatu ipſius alternatiuæ, tam an-
ceps redditur eius natura, vt omnino ſit neceſſa-
rium illam producere obſcuritatem, cum eius
quod multipliciter exponitur veritas ignoretur.
Nam vt inquit Mari. Salomo. in l. Gallus. de lib. &
poſthum. in diuiſione ipſius legis ſub num. 8. Alter-
9 natiuę ſca eſt natura quod facit vt in eodem, vt ita di
xerim, cardine verſentur alternata, ideſt vt vbi
vnum ibi & alterum poſsit viciſsim conſiſtere alter-
natorum, ita quòd res quæ non eſt capax vnius, ſi-
militer nec ſit alterius, non eſſet enim oratio alter-
10 nata ſi alterum deſideretur, quo fit † vt ſublato alte-
ro alternatorum, vtrunque intelligatur eſſe ſubla-
tum, l. ſi vnus. §. ſi ſtipulatus ſim decem de pact. &
eodem modo, & pro eadem parte qua vnum æquè

&

11 & alterum tollitur.l.qui hominẽ de acceptilat.† rur
ſus alternatiuæ ea eſt naturam , ut diuerſa alternet
gloſſ.& Doct. in l.ubi pactum. C. de tranſactio. &
12 præcedentia in ſequentia implicet † §.occaſione in
authen.de nupt. Ang. in §. licet Inſtitut. quibus ex
13 cau.manu.non licet,& cuilibet parti actum inſoli-
dum tribuit.l.ſi Titio de leg.ſecundo,l.ſi ex toto §.j.
& §.fin.& ibi Iaſ.de leg. primo , & ideo in uno uera
14 † totam orationem ueram facit, l.ſi is qui ducenta
ubi Barto. & Socin. de reb.dub.Alciat.reſponſ.57.
ſub nume.9.ubi affirmatiuè concepta eſt , quod ſi
15 negatiuè concepta fuerit † ſufficit alterum factum
non eſſe , ut dicit Ripa, noſter in cap.inter cœte-
ras de reſcript.ſub nume.25.per text. in d.l. ſi is qui
ducenta .§ .vtrum de reb.dub. l. ſi is qui ſtipulatur,
& l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit in fin.de uerb.obliga
tio. quàmuis Abb.& Cardi.ibi putent requiri neu-
trum factum eſſe,quod reprehendit Socin.in dicta
l.ſi is qui ducenta.§. cum ita colum. penult.de reb.
16 dub.Præterea † & illa eſt alternatiuæ conditio , ut
alternet æqualia uel parum diſtantia,l.prima,de re-
bus dub.quam ad hoc ponderat Bald.in l. conuen-
ticula C.de epiſc. & Cler. colum. tertia , & in l.& ſi
poſt tres colum.9. ſi quis cautio. inferens quòd ſi
17 ſtatutum imponat † pœnam mille ducatorum uel
aliam arbitrio iudicis, iudex debebit arbitrari æqua
lem vel aliam parum diſtantem a pœna mille duca-
torum.Habet inſuper alternatiua & illud proprium
18 † quod licet utrunque alternatiue ſit promiſſum &
in obligatione,unum tamen eſt in ſolutione l.illud
de conſtitu.pecu.& ſic effectualiter unum tantum
debetur l. cum illud aut illud, quand.dies legat.ced.
19 hinc eſt quod qui alternatiue ſtipulatur † incertum
dicitur ſtipulari. l. ubi autem non apparet §. qui il-
lud aut illud , de uerborum obligationib. & ideo
20 † potens unum ex pluribus alternatiuè promiſsis,
dicitur plus petere . §. hinc inſtitutio. de actio. ubi
Fab.Ange. & Iaſ. luculentiſsimè declarant iſtam al
ternatiuorum materiam in uarias ſpecies illam par
tiendo,in perſonas , res, loca, & tempora & pro-
miſcuæ inter has circumſtantias cadit. ex quibus
omnibus cum tam varius,anceps, atque ambiguus
appareat iſte alternatiuæ orationis ſtatus, mirum
21 non eſt, ſi hoc alternatiuitatis proprium eſſe ſcri-
bant interpretes ut reddant rem dubiam , & ob-
ſcuram atque incertam l.prætor edixit.§.quod autẽ
de iniur.& ibi Barto. gloſ. in d.l. quoties de uerbo.
obligat.ubi & alij Doct .d.l. ueteribus de pact. d.l.
ubi autem §.qui illud de uerbo.obligat. & capit. ut
22 quis duas de electio.in 6.& ideo inquit † Ripa in d.
cap.inter cæteras ſub num.27.cum multis ſeq.hanc
eſſe rationem ; cur non admittatur regulariter li-
bellus alternatiuus , quia cum ſit incertus non poſ-
ſet is contra quem porrigeretur deliberare, an cede
re uel contendere deberet, iuxta text.ubi glo. Bart.
& doct.omnes tradunt in l.j.de edend. capit. 2. ubi
Abb.& alij de libel. oblatio. & plenè ſcribit Iaſo.in
in §.ſed iſtæ inſtitu.de actio.ſub num.71.& 72. col.
13.& 14.poſt Ang.& Fabr.in glo.magn.nec minus
plenè agit eadem de re Ludo. Gomes. ibidem ſub
23 nume.37.& 38,ubi limitant † quando incertitudo,
eſt probabilis uel proficiſcit ex facto l.j.§.quod aũt
24 quorum legato.ubi Barto.ſimiliter non † admitti-
tur exceptio alternatiuæ, quia alternatio reddit rẽ
obſcuram & obſcura exceptio reijcienda eſt l.Titiæ
textores de leg.1. quod cum limitandum eſt ut per
Fel.in cap.tertio loco , colum. 1. de probatio. idem
25 quoque dicitur de articulis † alternatiuis , ſecundũ
Innocen.in cap.ex parte.primo,de reſcript. Specul.
in tit.de teſtam. §.nũc uidendum uerſic.item articu
li . Nec diuerſum obtinet in ſententia alternatiua
26 ſecundum glo. in cap. latores de Cler. excommun.
miniſtr.niſi in caſu in quo reo datur electio à iure,
ut in capit.cum cauſa,de empt.& uendit.ubi Butr.
Bart.in l.j.C.de fur. Alex.in d.l. ubi autem. §. qui il-
lud de uerb. obligat.Rip.in d cap.inter cæteras ſub
27 num.71. de reſcript.ubi ſub num. ſeq. tradit † alia
exempla alternatiuæ electionis , præſentationis , &
collationis, quas uult non valere declarando tamẽ
reſpectu præſentationis ut per eum, & per plures
ſubſequentes numeros, poſtea multum appoſitè ac
diſertè tractat, quibus ex coniecturis alternatiua
quæ non poſsit in uim diſiunctiuæ ſtare aſſumat
naturam coniunctiuæ, uel expoſitiuæ, ibi omnino
apud illum uidendum erit.

SVMMARIVM.

1 *Indefinitatis ratione ratione rem dici obſcuram.*
*Indefinita prolatione non magis unum ſignificat quã alte
rum ibi,& plura apta illa eſt ſignificare.*
2 *Indefinita oratio quæ ſit.*
3 *In materia probationis indefinitam non æquipollere vni
uerſali*
4 *Probationem ambiguam non releuare probantem.*
5 *Indefinitum quandoque illa incertitudine pollere ut di-
ſpoſitionem uitiet.*
6 *Generaliter aliquid enuntiari ac indefinitè, idem eſ-
ſe.*
7 *Quando indefinita æquipolleat uniuerſali & an ex pro-
pria, vel impropria ſignificatione.*
8 *Quo loci tractentur caſus omnes in quibus indefinita æ-
quipolleat uniuerſali.*

Ex indefinitate quo pacto producatur ambiguitas , uel obſcuritas.

CAP. XVII.

INdefinitatis uero ratione res pa
riter obſcura eſſe dicitur,† ut de
1 hoc eſt tex. in l.ſi ſeruitus in illis
verbis,quia ambigua eſt ſcriptu
ra,de ſeruit.urb.pręd. quia cum
per indefinitatem non magis ſi-
gnificemus vnum quàm alte-
rum,& plura ſit oratio illa aptà ſignificare,vt decla
rat Cagno.in l.j.ſub nu.6.de reg.iur. neceſſe eſt, vt
per illam inuehatur obſcuritas,eſt enim indefinita
2 oratio † cum ter. communis ſine aliqua ſigno poni
tur

tur vt homo,fundus,aurum, argentum,Bart.in l.ſi
ita de leg.2.Cagnol.ſupra citat.& ſcholia.ad Dy.in
præfat.ad reg.61.car.4. Menoch.in conſil.97.ſub
3 nu.154.& ideo † dicit Craue.in conſil.33.ſub nu.
16.in materia probationis indefinitam non æqui-
pollere vniuerſali,ut dicit Innocen.in c.auditis,de
pręſcr.quia negari non poteſt, quin indefinita locu
4 tio,ſit obſcura,& dubia; & probatio ambigua † nō
releuat c.in pręſentia,ubi Dec. & alij de probatio.
& idem ſcribit Didac.uar.reſolutio.c.13.lib.1.ſub
num.9.colum. antepen. uerſicu. undecimo ex his.
5 Quinimmo † ut dicit Bart.in l.ſi pluribus, de leg.2.
colum.2. uer.ideo aliter, poteſt ea pollere incerti-
tudine indefinita,ut etiam diſpoſitionem uitiaret,
iuxta nota.in l.legato generaliter, de legat.1. & fa-
ciunt quę ſupra diximus de generalitate quæ pa-
rit obſcuritatem quando de uno tantum intelligi-
tur cum plura comprehenſione ſua complectatur,
& ideo multa, quę ibi diximus pro declaratione
illius capitis, deſeruire oportunè poſſunt ad expli-
6 cationem iſtius,quia generaliter † & indefinitè idē
eſt,ut colligitur in l.j. §. & generaliter, de leg. prę-
ſtan. Dec.probat in l.prima,ſub num.19. de regu.
iur.quando autem indefinita æquipolleat uniuer-
7 ſali, † & an ex propria ſignificatione,uel impropria
& an in ſtatutis alijsq; diſpoſitionibus, tradit Bar.
in d.l.ſi pluribus, de leg.2. Dy. in pręfat. ad reg.6.
ſub num.quinto,ſexto,& ſeptimo. Bald. Alexand.
& Iaſ.in l.ſecunda, de liber. & poſthum. Alber. de
Roſ t.in dicta l.ſi pluribus, & in dictionar. in uer.
indefinita ibique Ioan.Bapt.Caſtilio. Bar.Dec. &
Cagnol.in l.prima, de regu.iur. ibique cęteris ple-
nius Cagnol. qui a nume.7. uſque ad num.18. per
octo colum. in octauo diligentiſsimè proſequitur
hanc materiam. Abb. & Felyn. in cap. auditis, de
pręſcrip.Ioan.Andr. in cap.ut circa in gloſſ. in uer.
aliorum,de electio.lib.6 ubi & alij Docto. Bartol.
in l.omnes populi in 6.quęſt.princip. uer.quando-
que in ſtatuto ſub num.57.de iuſt. & iur. Scholia-
ſtes plenè ad Dy. in pręfat.ad reg.6. in char.4. ſub
litera A,& latè nouiſsimè Didac. lib. primo uaria.
reſolut.dicto cap.15.ſub num.quinto cum plurib.
8 ſequen. ubi diſertè † admodum ac grauiter uſque
in finem illius capitis caſus omnes proſequitur in
quibus indefinita ęquipollet uniuerſali.

SVMMARIVM.

1 *Verba obſcura contra quem debeant interpretari.*
2 *Albericum diſtinguere inter iudicia, contractus, vltimas uoluntates, leges, reſcripta, ac confeſſiones.*
3 *In iudicijs verba intelligi ſecundum declarationem proferentis.*
4 *In præparatorijs faueri actori in deciſorijs reo.*
5 *In contractibus quando ambiguitas verſatur in perſonis vitiatur contractus.*
6 *Quid iuris ſit quando ambiguitas in contractibus verſatur circa res.*
7 *Quando ambiguitas eſt circa verba contractuum quid ſeruandum ſit.*
8 *In vltimis uoluntatibus obſcuritatem circa perſonas niſi lex eam remoueant uitiare.*
9 *Quid dicendum ſit quando obſcuritas eſt circa res in eadem materia.*
10 *Et quid iuris ſit quando ambiguitas eſt circa verba in eiſdem vltimis uoluntatibus.*
11 *In verbis legis quando obſcuritas eſt quid ſeruetur.*
12 *Reſcripta beneficium continentia latiſsimè interpretari.*
Aliàs ſecus, ibid.
13 *Quando in confeſsionibus ineſt obſcuritas quid agendum ſit.*
14 *Quid ſeruetur in ſententijs obſcuris.*
15 *Pretoria ſtipulationes ambiguitatem habentes quomodo intelligenda ſint.*
16 *Dicta teſtium ambigua contra producentem interpretari.*

Contra quem obſcura uerba ſunt interpretanda.

CAP. XVIII.

VErum enim uerò cū uiderimus
hactenus unde uerborum ob-
ſcuritas, uel ambiguitas ꝓgre-
1 diatur,tractemus nunc † contra
quem uerba obſcura excipian-
tur. Qua in quęſtione reperio
Alber.de Roſate in d.l.ueterib.
de pact. ſub num.6. poſt alios antiquiores, vſq; ad
eius tempora valde notanter loquentem : is enim
2 reducit omne hoc negocium ad ſex capita, † quia
aut uerſantur in iudicijs, aut in contractibus, aut
in ultimis uoluntatibus, aut in legibus, aut in re-
ſcriptis, aut in confeſsionibus. Primo caſu quan-
do occurit ambiguitas ac l.obſcuritas in iudicijs,
3 tunc † aut illa reſurgit propter uerba prolata a liti-
gatoribus,aut propter aliud: prima in ſpecie intel
liguntur ſecundum declarationem proferentis, ſi-
ue is ſit actor, ſiue reus,l. ſed quis intentione ambi
gua,de iud.cum ibi no. ſi tamen interpretatio illa
poteſt conuenire uerbis prolatis. Altera autem in
4 ſpecie,quando propter aliud oritur ambiguitas † in
præparatorijs fauemus actori, in deciſorijs uerò
reo.l.de die qui ſatiſda.cogan.& l.Arrianus, de act.
& obligatio. Secundo uero principali caſu, quan-
do obſcuritas, uel ambiguitas uerſatur circa con-
5 tractus,tunc † aut in perſonis eſt,aut in rebus, aut
in uerbis,ſi in perſonis eſt, regulariter uitiatur con
tractus,l.ſed ſi tibi,de ſtipulat.ſeruo. ceſſat hoc ta-
men quando lex declarat, ac facit alterum haberi
pro adiecto,l.eum qui ita, de uerbo.obligationib.
uel quando conuertit diſiunctiuam in copulatiuā.
l.pen.C.de uerbo.ſignific.uel uni dat actionem di-
rectam & alteri utilem. l.Caius,ſolu.matrim. ſi cir-
6 ca † res eſt obſcuritas, aut eſt ex generalitate, &
tunc recurrendum eſt ad gl.in l. fideiuſſor mandat.
& Dy.in cap.in obſcuris,de reg.iur. li.6. ſi ex alter-
natione regulariter eſt electio debitoris. l. plerun-
que,de iur.dot.cap.in alternatiuis,de reg.iur.lib.6.

cum

7 cum ſim. ibi notat. per Dy. & alios, ſi circa † verba
eſt obſcuritas vel ambiguitas, tunc aut poteſt uale
re ſecundum intellectum unius tantum & tunc id
ſeruatur. l. cum qui calendis & l. quoties de ver. obli-
gat. ſi verò poteſt valere ſecundum intellectum vtri-
uſque, tunc ſeruandum eſt quod veriſimilius eſt, ſi
nec id apparet, quod eſt minimum, quòd ſi & id
ceſſet, uerba contra proferentem, qui clarius le-
gem dicere potuit, accipiemus. d. l. ueteribus de
pact. in dotibus tamen ſeu earum contractibus pro
dotibus reſpondendum erit. l. ambiguis de reg. iur.
8 Tertio principali † caſu quando uertitur ambigui-
tas uel obſcuritas in ultima uoluntate, tunc dicen-
dum eſt quod aut ambiguitas uerſatur circa perſo-
nas tantum, & tunc ſi lex remouet obſcuritatem,
vt in d. leg. pen. C. de uerbo. ſignific. ualet; Quod ſi
non remoueat, uitiatur, ut de legat. 2. l. ſi quis ſer-
uum. §. ſi inter duos, de teſtam. tut. & l. duo ſunt Ti-
tij de teſtam. tut. idem eſt ſi circa perſonas & res,
promiſcuè eſt obſcuritas. Si verò circa res tantum
9 eſt ambiguitas, † tunc ſi propter generalitatem ea
prouenit ſeruandum eſt quod habetur in l. legato
generaliter cum ſua gloſſ. de leg. 1. ſi propter alter-
natiuam attendendum eſt quod habetur in l. Lu-
10 cio de leg. ſecundo, ſi circa uerba, † ſi de mente ap-
paret ea ſequenda eſt, iur. uulg. ſi de illa non cōſtat
coniecturæ ſunt inſpiciendæ, l. ſi ſeruus plurium de
leg. 1. quæ determinationem recipient iudicis arbi-
trio l. uoluntatis. C. de fideicom. alias uitiatur. l. ſi
pluribus de leg. j. uel poteſt dici circa ultimas uolū-
tates ut per Dyn. in capitu. contra eum ad finem
libro 6.

11 Quarto verò principali caſu, † quando ambi-
guitas, uel obſcuritas uerſatur in uerbis legis, tunc
ſeruatur, qđ habetur in l. in ambigua de legi. Quin
to autem principali caſu, quando ambiguitas eſt
12 circa ſcripta, † ſi ſunt beneficia gratioſa; contra
concedentem ampliſſimè ac pleniſſimè ſunt intelli-
genda, l. beneficia de conſtitu. ubi de hoc plenè ha-
betur per doct. Si verò in alijs reſcriptis uerſemur,
ſi fieri poteſt debent certum intellectum recipere à
concedente, alioquí contra producentem intelligē
da ſunt, ubi aſſumi non poſsit interpretatio quæ vi
tio careat iuxt. tex. in d. l. in ambigua de legi. Sexto
13 principali † caſu quando in confeſsionibus adeſt am
biguitas, uel obſcuritas ſeruatur quod habetur in l.
certum de confeſſ. uiuente ipſo confitente, illo aūt
mortuo, quidam dicunt confeſsionem ex hæredis
declaratione intellectum recipere oportere, argu.
de leg. 1. l. legato. §. ſi de certis, uel dici poteſt ut re-
ſoluit Dy. in d. cap. contra eum de reg. iur. lib. ſexto,
14 in ſententijs † quando ineſt obſcuritas, obſeruatur
quod habetur in l. Paulus & in l. ab executione cum
vtrobique notat. de appellatio. Si circa prætorias
15 ſtipulationes ſit † obſcuritas, prætor is eſt, qui ob-
ſcuritatem declarando tollit, l. j. §. vlti. & l. in præto
rijs de prætor. ſtipulatio. Si uerò in dictis teſtium
16 diſcernatur ambiguitas † uel obſcuritas, contra pro
ducentem illorum dicta exaudiuntur, cap. in præſen
tia de probatio. ſed de obſcuris atque ambiguis in-
terpretandis hactenus dixiſſe ſufficiat, quia infra in
eo. capite in quo de interpretatione agemus hanc
partem oportuniore loco explanabimus.

SVMMARIVM.

1 *Verba non ſecundum fictionem, ſed uerè ac propriè acci-
piendà eſſe.*
2 *Verba naturaliter & verè intelligi debere, non autem fi-
ctè ac improprie.*
3 *Fictionem iuris eſſe contra ueritatem, ſemperque ſuppo
nere ueritatem in contrarium.*
4 *Vbi non adeſt ueritas ibi non eſt eſſentia, & ubi non eſt
eſſentia, non poteſt eſſe proprietas.*
5 *In contractibus & ſubſtitutionibus, in quibus ſtrictè
agendum eſt fictionem ſibi locum non vendicare.*
6 *Delictum attentatum, & non conſumatum quod ex di-
ſpoſitione ſtatuti habetur pro conſumato intelligi ſe-
cundum fictionem.*
7 *Fictionem eſſe quandam improprietatem, & verba ſtatu-
torum debere intelligi propriè, num. 8.*
9 *Statutum diſponens de uero actu hominis, non compre-
hendit actum ratificantis qui operatur fictè.*
10 *Statutum loquens in caſu vero non trahitur ad fi-
ctum.*
11 *Vbi eſt fictio ibi non eſt ueritas extremorum, cum fictio
ſit contraria ueritati.*
12 *Statutum requirens conſenſum intelligi de vero.*
13 *Si ſtatuto prohiberetur portari uniones intelligi de ue-
ris, & non de fictis.*
14 *Statutum puniens perſonam, non ligare vniuerſitatem,
quæ ficta eſt perſona.*

Nunquid verba ſecundum fictionem accipienda ſint?

CAP. XIX.

VIdendum modo eſt pro abſolutio
ne iſtius capitis impropriæ ſigni-
ficationis, Nunquid uerba acci
pi debeant ſecundum fictionem
1 qua in q. Bar. † in l. 3. §. hæc uerba
de negoc. geſt. concludit uerba
non ſecundum fictionem, ſed ve
rè & proprie intelligenda eſſe, idem Barto. in l. pri-
ma, §. hoc interdictum de font. & in l. omnes populi
de iuſt. & iur. in 6. q. princip. ſub num. 62. cui acce-
dit Bal. in l. ult. C. de ijs qui ueni. ætat. impetra. quo
2 loci inquit † uerba naturaliter, & uere intelligi de-
bere non autem fictè & impropriè Dec. in conſilio
541. ſub num. 6. & in conſil. 543. ſub num. 6. eſt tex.
in l. ex parte, in §. inſulam, de uerb. obligat. l. Statius.
§. Cornelio de iur. fiſc. not. 16. q. 1. cap. ſi cupis & in
cap. ſuſceptum de reſcr. lib. 6. Aurel. Dauid de uerb.
ſignifi. cap. 5. ſub num. 42. ſancto Seue. in l. omnes
populi de iuſt. & iur. ſub nume. 236. ubi ſub nume-
ris ſeq. poſtea infert ad plura in praxi, eſt & text. in l.
prætor ait de ſu. & leg. hæred. & in cap. in noſtra de
iniur. Are. in l. lege Cornelia ſub nu. 2. per illum tex.
3 de teſtam. & ratio eſt, quia † cum fictio iuris ſit con-
tra

tra ueritatem ſupponatque ſemper ueritatem in cō
trarium, ut patet in poſtliminio & lege Cornelia;
§.ſed ſi ab hoſtibus inſtit.quibus modis Ius patr. po
teſtat.ſoluit.§.fin.inſtit.quibus permiſſ. non eſt face
re teſtam.cap.2.de arbitr. cap. non dicatis. 12.q.1.
in quibus iuribus patet legem uel canonem finge-
re aliquem mortuum uel præſentem, qui uerè mor-
tuus uel præſens non eſt, & fingit captiuum non eſ-
ſe qui uerè fuerit captiuus. unde non poſſunt uide-
4 ri quæ ficte dicuntur propriè dici, quia † ubi non
adeſt ueritas ibi non eſt eſſentia, & ubi non eſt eſſen
tia ibi non poteſt dari proprietas; quia non entis,
nulla eſt qualitas l. nam & ſi de iniuſt. rupt. l.4. de
actio.empt. l.eius qui in prouincia ſi cert. pet.cum
5 ſim.unde † Andr.Tiraq.in l.ſi unquam.C.de reuoc.
donat.in uer. ſuſceperit liberos ſub numero 44.&
85.docet in contractibus, & ſubſtitutionibus, in
quibus ſtricta ſit interpretatio, fictionem locum ſi
bi non vendicare; & filiorū apellatione fictos filios
non contineri; & ideo ſcriptum reliquit Bal.in conſ.
6 394.ad euidentiā; verſ.ſic præmittendum eſt † quod
quando delictum attentatum & non conſumatum
habetur pro attentato & conſumato ex diſpoſitio-
ne ſtatuti; cum iſtud non ſit ſecundum naturam,
quia contra ſe habet veritatem, dicitur eſſe ſecun-
dum fictionem iuris quæ fictio locum non habet
in ſtatutis, vt notat. de neg. geſt. l.lij. §. hæc verba;
quia fictio eſt quædam improprietas; & verba ſta-
7 tutorum † debent intelligi propriè ſecundum quod
vulgus intelligit, & ſic naturaliter & non ſecundum
fictionem arg. l.fi.C.de ijs qui veni.ætat. impetra.l.
ex parte.§.inſulam de verb.oblig. l.tutelas de capit.
dimin. & l.Statius §. Cornelio de iur.fiſc.cuius ſen-
tentiæ fuit Abbas in cap. 1.colu.6. de eo qui mit.in
poſſeſſ.refert & ſeq.Feli.in c.inſinuatum ſub nume.
1 de limo. accedit Menoch.de arbitr.iud. caſ.360.
ſub nu.109. ubi & ipſe firmat fictionem quandam
eſſe improprietatem, & in ſtatuto non habere locū
8 † quo caueatur delictum non conſumatum, & attē
tatum pro conſumato haberi debere. ſic etiam ſta-
9 tutum, loquens ſeu diſponens de uero † actu homi
nis, non comprehendit actum ratificantis, qui ope-
ratur, ut ficte uideatur ratificans actum feciſſe, l.qd
ergo de infam.cap.cum quis de ſent.excom. l.ſi pu-
pilli §.ſed ſi ego de nego.geſt. gloſſ. in capit. ratum
de regu.iur.lib.ſexto, cum qua communiter tranſi-
re doctor: refert Benedic.capr. in reg.54. ſub nu.6.
22.& 24.pulchrè Andr.Tiraq.de retract.conſangui
ne.§.1.gloſſ 10.ſub num.72.Iaſ.in l.ſi is qui pro em
ptore de uſucap.ſub num. 129.

Hinc eſt ſimiliter, ut factus fuerit locus illi com-
muni Doctorum aſſertioni, quæ habet, ſtatutum di
10 ſponens in caſu uero, † non intelligi locum habere
in caſu ficto, de qua per Barto. & doct.in d. l.tertia,
§.hæc uerba de nego. geſt.& in d l.omnes populi,
in 6.q.princip.ſub num.62. & in l. ſi is qui pro em-
pto. quæſt.tertia, de uſucap. Andr. Tiraq.de retra-
ctat.conſangui.d.§.1.gloſſ. 10.ſub nu.93. Alexan. &
Io.Imol.in l.j.§.lex falcidia ad leg.falcidiam ibique
col. ult.poſt princip.remiſſiuè multas auctoritates
citat. Bal.in l.memminimus. C.de legit. hæred. ubi ad
intellectum. d.l.j.§. lex falcidia dixit ſtatutum non
11 pertinere ad fictionem, † quia ubi eſt fictio ibi non
eſt ueritas extremiorum, cum ſit fictio contraria ue-
ritati ut ſupra diximus, & tradit Andr.Tiraquel.in
tractat.le mort ſaiſit le uif.par.1.declar.2.ſub nu.1.
ad fin.& ſub num.4. ubi conſtituit cum Bald. & cæ-
teris, ſtatutum loquens de continuanda poſſeſsione
in heredem intelligi de herede uero & non ficto, ad
ducit illam potiſsimā rationem, quòd ſtatutorum
verba debent intelligi uerè & propriè, & nō debent
trahi ad caſum fictum. Hanc etiam concluſionem
firmat Barto. in l.2.§.uoluntatem ſol. matr.ubi ait
12 † quòd ſtatutum requirens conſenſum, intelligitur
de uerò & non de ficto, ita ut conſenſus per tacitur
nitatē elicitus tanquam fictus in tali caſu ſtatuto lo
cūm habere non poſsit.ſic etiam excipit Bald.in l.ſe
cunda, C.quor.appellatio.non recip.ubi ſi lege mu
13 nicipali prohibeantur † portari uniones, intelligi-
tur de ueris & non de fictis, inde quoque dixit Petr.
Anch.in ca.nouit de his quæ fiunt a prælat. ſtatutū
14 puniens perſonam non ligare uniuerſitatem † quæ
ficta eſt perſona. & aſſeruit Cardin.in cap.is qui fi-
dem de ſponſal. ſtatuto puniente uirū qui certū die
conſumauerit matrimonium, non comprehendi
ſponſum, qui eo die de facto cognouerit ſponſam.

SVMMARIVM.

1 *Multis iuribus videri receptum ut in ſtatuto caſus quoq;
fictus concipi debeat.*
2 *Quomodo reſoluerit Petr. Ancharan. hanc difficulta-
tem.*
3 *Quid alijs placuerit.*
4 *Dynus qualiter diſtinxerit.*
5 *Caſus fictus qui non operatur eundem effectum cum vero
illi non æquipollet.*
6 *Quid ſentias in eiuſdem dubitationis reſolutione Bal-
dus.*
7 *Caſus ſimilis vbi eiuſdem eſt effectus, diſpoſitio facta in
uno trahetur ad alterum.*
8 *Idemque eſt quando coniectura diſponentis uoluntas
concurrit.*
9 *Vel quando continetur ſub expreſſo.*
10 *Quæ ubi ceſſant, promiſſio in vno caſu facta ad alterum
non trahitur.*
11 *Statutum non diſponens præter, vel contra ius commune
intelligitur ſecundum ius commune.*
12 *Quando lex omnino comparat caſum fictum caſui uero,
diſpoſitio quæ in vno facta eſt ad alterum trahi-
tur.*
13 *Statutum vbi alias fieret eluſorium trahitur ad caſum fi-
ctum.*
14 *Dom. Alciatus qualiter diſtinxerit in hac controuer-
ſia.*
15 *Statui idem de caſu vero quod de ficto quando conue-
niunt nomine, & effectu.*
16 *Statutum admittens ad decurionatum ſolos ciues origi-
narios, ad alienigenas trahi qui ius ciuilitatis impe-
trauerint.*
17 *Statutum loquens de domino non habet locum in filiofa-
milias qui ficte eſt dominus.*

Statutum

18 *Statutum prohibens uniones uel gemmas mulieribus non intelligi de adulterinis.*

19 *Caſus fictus ubi ſolo effectu conuenit, cum eadem iuris diſpoſitione cenſetur.*

20 *Infamiæ notam q̄ lex verè condemnatis publico iudicio irrogat, inuri quoq; ijs qui pro confeſſis habentur.*
Sed communem opinionem eſſe in contrarium ibi.

21 *Caſus fictus quando diuerſa ratione diſtinguitur à uero, non comprehenditur ſub eadem diſpoſitione.*

22 *Quando veriſimile eſſet de alio caſu actum non fuiſſe quàm de uero, caſus fictus ſub diſpoſitione veri non contineretur.*

23 *Statutum excludens à collegij ingreſſu eum qui exercuerit artem uilem intelligitur de eo qui proprijs manibus exercuerit artem vilem.*

24 *Conditio ſi ſine liberis ex legitimo matrimonio conceptis non comprehendit filios legitimatos per ſubſequens matrimonium.*

25 *Franciſcus Burſatus commendatur qui de communiore opinione in contrarium atteſtatur.*

26 *Auctorem in quadam cauſa nobilium de Pirris conſulere noluiſſe contra filium legitimatum per ſubſequens matrimonium.*

27 *In materia ſtricta interpretanda, & ad literam intelligenda, caſum fictum non comprehendi ſub diſpoſitione caſus veri.*

28 *Sub ſtatuto de bonis ad cridas ponendis non comprehendentem hæreditatem iacentem.*

29 *In ſtatutis correctorijs ac limitatorijs non fieri extenſionem ad caſum fictum.*

30 *In pœnalibus & odioſis idem eſſe.*

31 *Et in diſpoſitione taxatiua.*

32 *Ac in diſpoſitione hominis, quando caſus fictus ſub verbis comprehendi non poteſt.*

33 *Mortis appellatione regulariter ciuilem non comprehendi.*

34 *Niſi omnes effectus cum illa omnino communes habeat.*

35 *Societatem ita publicatione bonorum ut morte finiri.*
Et ita deportatum ut mortuum non impedire in ſucceſſionibus ſequentem in gradu ibi.

36 *Pactum de lucrifacienda dote in caſum mortis vxoris, trahi ad caſum quo illa religionem ingrederetur.*

Quàm varie traditæ fuerint reſolutiones in materia fictæ huius ſignificationis, ob iurium rationumque contradictionem Præſertimque à Felyn. & D. Alciato.

CAP. XX.

1 SEd reuocari in dubium uidetur, aſſertio, † per tex. in l. cum ex oratione de excuſat. tuto. in l fin. de magis. conuenien. in l. liber homo, prima, §. ſi ſeruus ad leg. Aquil. in l. Gallus. §. & quid ſi tantū de liber. & poſthum. in l. Deo nobis. C. de epiſc. & Cler. in l. nihil ad ſenat. Macedoni. in l. mortuo de fideiuſſ. in l. aduerſus de arbitr. & in l. diuus ad leg. Cor. de falſ. quibus in locis habetur caſum fictum eodem iure cenſeri, quo caſus uerus determinatur, unde Petr. Antiq. iur. noſtri interpres hanc difficoltatem quàm breuiſsimè reſoluebat in l. deo nobis. C. de epiſc. & cleric. ſic dicendo aut quæritur an id quod ciuiliter contingit, æquipolleat naturali caſui, & tunc diſtinguit, Aut poſt ciuilem caſum poteſt naturaliter aliquid euenire effectum pariturum, aut non; Primo caſu non ſufficit ciuiliter fieri, vt in l. ex ea parte §. inſulam de verbo. obligat. ibi enim poteſt euenire mors naturalis poſt ciuilem ideo expectatur, aut nō poteſt poſt ciuilem caſum aliquid naturaliter euenire efficax, & tunc non expectatur naturalis caſus, ut in matrimonio diſoluto per ciuilem caſum, quo ſuperueniēte naturalis non poteſt aliquid operari, quia quod ſolutum ſemel eſt, amplius diſolui non poteſt. & ita intelligitur. §. diſtrahuntur in authen. de nupt. Alij
3 † uoluerunt diſtinguere; aut profertur diſpoſitio ab homine, & tunc non ſufficit quod prolatum eſt fieri ciuiliter. Aut profertur à lege, & tunc ſufficit, ſed hoc ſecundum eundem Petr. nihil eſt.

4 Dyn. † aliter ſoluit, aut ſcilicet ciuilis caſus operatur eundem effectum quem operatur naturalis, & tunc æquipollet, ut in d. l. Deo nobis, & l. ſi deceſſerit qui ſatis. cogan. & l. actione. §. publicatione
5 pro ſoci. aut non operatur eundem effectum † & tunc non æquipollet d. §. inſulam. l. cum pater. §. hæreditatem de leg. 2. & de iur. fiſc. l. Statius. §. fin. cum ſim. & ita ſcripſit in pluribus locis in d. §. inſulam in l. ſi cum dotem in princ. ſol. matr. in l. ſi quis. §. fin de teſtam. tut. & hanc reſolutionem dicit Cyn. in dicta l. Deo nobis col. 2. poſt princ. eandem eſſe cum prima
6 ma Petr. & cum illa tranſit. Sed planius † explicando Bal. in d. §. & quid ſi tantum l. Gallus de liber. & poſthum. ſub nu. 2. colu. 2. uer. item contra hoc, ſic
7 diſtinguit, aut eſt caſus ſimilis & eiuſdem effectus, & tunc prouiſio facta in unum caſum trahitur ad alium d. §. & quid ſi tantum, & de cond. cauſ. dat. l. ſi extraneus ſecundum vnam lecturam; aut non eſt idem effectus & tunc inquit referre an adſit coniecturata uoluntas defuncti interpretata per legem,
8 & tunc prouiſio † facta in vnum caſum trahitur ad alterum, quantumcunque non ſit eiuſdem effectus, l. iam hoc iure de uulg. & pupill & l. ſi ita ſupra eod. aut non eſt coniecturata uoluntas defuncti, & tunc aut de ſui natura caſus omiſſus continetur ſub ex-
9 preſſo, † & tunc prouiſio facta in unum caſum trahitur ad alium, ut inſtitu. pro ſocii. §. illud aut non
10 eſt ſimul † nec eiuſdem effectus, nec eſt coniecturata uoluntas, nec de ſui natura cōtinetur ſub expreſſo, & tunc prouiſio facta, in unum caſum non trahitur ad alium ut l. commodiſsimè de liber. & poſthum. ſed bene trahitur ad eundem caſum alio modo contingentem, ut eſt exemplum in l. Titius. §. fi. de liber. & poſthum. ex quibus apparet an ſubſtitutio facta in vnum caſum contineat alium caſum cōtingentem circa eandem ſpeciem, & hanc Bald. doctrinam ſequitur Socin. in conſi. 1. ſub num. 12. uol. primo, Felyn. uerò quantum ad materiam ſtatuti,

tantum

tantum in tribus, ualde notandis caſibus in d. ca.
inſinuatum de ſimo limitat memoratam concluſio
ſionem. Quorum primus eſt, niſi ſtatutum loquere
tur in materia iuris non diſponendo præter uel cō-
11 tra ius, † quia tunc interpretabitur ſecundum ius,
per tex. in cap. ad audientiam de clerie. non reſiden.
ubi not. Abb. & alij doct. Secundus eſt quando lex
omnino compararet caſum fictum caſui uero,
12 † quia tunc ſtatutum etiam ſi eſſet præter ius, nihi-
lominus extenderetur ad caſum fictum, quem per
omnia lex comparat uero. Roma. in l. prima, §. de il
lo ad Trebell. qui ſic intelligit tex. in d. cap. ad andiē
tiam, de qua tamen limitatione dubitat Felin. in d.
13 cap. inſinuatum ſub nume. 3. tertius eſt † quando
alias ſtatutum intelligeretur eluſorium, niſi intelli-
geretur in caſu ficto. ut latè notat Domini. in capi.
ut circa in princ. in vlt. colum. de electio. lib. 6. Do.
14 † Alcia. d. l. 2. de uer. ſignific. diſtinguit, quando ſci-
licet caſus fictus nomine & effectu conuenit cum
vero; item quando nomine tantum, & rurſus quan
do ſolo effectu eſt conformis, primo caſu credit re-
gu. non eſſe locum ſed quod ſtatuitur in caſu uero
15 locum habere † in caſu ficto, per ea quæ trad. Bart.
in dicta l. omnes populi ſub num. 62. de inſt. & iur.
per tex. in l. cum ex oratione. C. de excuſat. tuto. ubi
conſtituta in ingenuo locum habet in eo qui inge-
nuus eſt ficte, & ſic in liberto qui reſtitutus eſt nata
16 libus l. ſecunda, C. de iur. aure. anul. item in † caſu ſta
tuti admittentis ad decurionatū ſolos ciues origina
rios, quod etiam comprehendit alienigenas qui im
petrauerint ciues fieri cum ea clauſula, ut pro origi
narijs habeantur, quod plenius tradit ſancto Sene
ri. in d. l. omnes populi ſub num 236. item in ijs quę
tradit Bar. in d. l. ſi maritus ad leg. Iul. de adulte. Se
17 cundo uerò caſu † quando nomine tantum conue-
niunt, vult regulam procedere, veluti ſi loquatur,
ſtatutum de domino nō intelligetur in filiofamilias
qui uiuente patre factus eſt dominus, l. in ſuis de
lib. & poſthum. & §. ſui inſtitu. de hæred. qualitat. &
different. Bart. in l. ſciendum qui ſatiſd. cog. ita uult
18 quoque quod ſupradictum eſt de ſtatuto † prohi-
bente uniones uel gemmas in mundo muliebri ha-
beri, negat enim ſtatutum extendiri debere de adul
terinis & ſuprapoſitijs, & reſpondet ad text. in l. iij.
C. de ueſti. olob. & aurat. lib. 11. idem quoque eſſe
vult in caſu. l. ultim. C. de ijs qui ueni. ætat. imperr.
19 tertio verò principali † caſu negat rurſus regulæ eſ-
ſe locum, ſed idem ius conſtitui oportere in ficto,
atque in uero caſu, quia fictio imitatur ueritatem,
ut in l. fin. de magis. conueni. in l. liber homo 1. §. ſi
ſeruus ad leg. Aquil. Bar. in l. ictus fuſtiū de infamil.
20 ubi uult notam infamiæ quam irrogat † lex uerè cō
demnatis publico iudicio, habere quoque locum
ueluti in ijs qui pro confeſsis habentur. ponit quo
que exemplum in l nihil, ad Senat. Macedo. in l. mu
tuo de fideiuſſ. in l. diuus de falſ. & in l. aduerſus. de
arbitr. inducendo. vt per eum, ſed Viuius li. com. opi
nio. uer. infamia iuris, & Dom. Clar. in praxi. crimi.
q. 72. in fi. teſtatur de communi in contrarium. Hác
tamen concluſionem reſtringit, ut locum non ha
beat quando diuerſa ratio operaretur ut diuerſum
21 ius conſtitui deberet in uero, † quam in ficto, ut in l.
illud. de peti. hæreditat. in l. non abſtulit. C. de nou.
in l. 1. §. denique ad ſenat. Trebellia. in l. 3. §. hæc uer
22 ba de nego. geſt. item quando veriſimile eſſet † de
alio caſu actum nec fuiſſe quàm de uero, ut in eo q.
iurauit ſe ſoluturum, qui non poterit quod eo tem
pore debebat compenſare, licet aliud eſſet in eo qđ
ex noua cauſa incipiat deberi, ut per Bar. in l. am-
plius rem rat. habe. uel quando eſſemus in ſtatuto
23 † excludente ab ingreſſu collegij eum, qui exercue-
rit artem vilem, nam intelligetur de eo qui uerè
per ſe & manibus proprijs exercuerit, non etiam p
alium, argum. l. 3. §. ſi procurator quod quiſque iur.
iuncta clem. j. de inceſt. nupt. idem dicit eſſe † in con
ditione illa ſi ſine liberis ex legitimo matrimonio,
conceptis deceſſerit, quia non cenſentur comprehē
ſi etiam legitimati per ſubſequens matrimonium
quia ficti ſunt filij, ut per Alex. in conſi l. 6. lib. 7. &
per tex. in cap. innotuit de electio. Sed quantum ad
hoc ultimum eſt aduertendum, quia communior
opinio uidetur eſſe contra Alex. ut nouiſsime teſta-
24 tur Franciſcus Burſatus † non uulgaris eruditionis
iuriſconſultus in conſil. primo, ſub num. 28. in conſ.
17. ſub num. 3. & 4. & ſeq. & in conſil. 17. ſub nu. 3.
4. 5. & pluribus ſequen. ubi diligentiſsimè enumera
tis auctoritatibus oſtendit communiorem eſſe opi-
nionem, ut legitimati per ſubſequens matrimoniū
faciant deficere ſupra relatam conditionem, & cum
requiſitus fuiſſem à quibuſdam Nobilibus Nouo-
26 comenſibus de Pyrrhis † ut in quandam ſimili ſub-
ſtit. conſulerem contra legitimatum per ſubſequēs
matrimonium, nolui conſulere pro opinione Alex.
etiam id à me enixe contendente uſque ad aras tū
egregio iuriſconſulto Alexandro Locino Auditore
mihi ex animo addictiſsimo, dū in hoc Ticenenſi
gymnaſio inter ſcholaſticos fuit, ſed hæc obiter & à
me quaſi aliud agentem dicta ſint hac de re. plenius
dicturo. j. li. 9. materia conditionis uoluntarię. Pu
tat rurſus D. Alci. ſupra firmatæ concluſionis locū
27 non eſſe † in materia ſtricta, quæ ad literam debet
intelligi ut in cap. ſuſceptum de reſcript. in 6. in l. fi.
28 C. vnde ui, in l. municipali † mandante rem uenditā
publico preconio, præſcriptioneque certis in lo-
cis euulgari, uulgò dicunt ponere ad cridas, & niſi
intra ſex menſes contradictum eſſet, quamlibet per
ſonam, etiam ſi uniuerſitas eſſet, excludi; quia inq̃t,
hæreditatem iacentem nō comprehendi, ut per Iaſ.
poſt Rapha. quē citat d. l. ſi is qui pro emptore in 7.
notab. declat. ut per eum, idem vult eſſe in ſtatutis
29 † correctoriis & limitatoriis in quibus non eſt extē
ſioni locus, ut per Imol. in l. Gallus. §. & quid ſi tan-
30 tum de liber. & poſthu. quod & in pœnalibus † &
odioſis procedere uult, ut per Rom. in conſil. 436.
& in diſpoſitione taxatiua ueluti cum quis ſe pro
31 facto ſuo tantùm † obligauit, Bart. in l. ſi ſic de uer
bo. oblig. & in diſpoſitione hominis, quando caſus
32 fictus ſub uerbis † comprehendi non poteſt, l. ſi cū
dotem in princip. ſolut. matr. ex his quoque ait deci
di arduam illam quæſt. an mortis appellatione de
morte quoque ciuili accipiamus, in qua pro regu-
33 la traditum eſt, non accipi, † l. ex ea §. inſulam de
verb.

verbo.obligat.quia uis nerborum talem ſenſum nõ
34 patitur,in omuibus tamen caſibus † in quib. mors
ciuilis omniuo eiuſdem effectus erit, quo ad id de
quo agitur cum morte naturali,tuuc ex interpreta-
tione de illa quoque actum cenſebitur.ut docet ip-
35 ſe multis exemplis,& ideo † ut ſocietas morte fini-
tur,ſic etiam publicatione. l.actione. §. publicacio-
ne pro Soc.& ſicut mortuus uon impedit ni ſequens
in gradu agnatus ut proximus admittatur,ita & de
portatus.l.j.in fin.de coutratab.bou. poſſ. & pactũ
36 † de dote lucrifacienda in caſum uxoriæ mortis fa-
ctum quoque cenſetur in caſu quo illa religionem
ingrederetur.l. Deo nobis.C.de epiſc.& cler.decla-
rando ut per eum cum ſimil.exemplis ab illo ad-
ductis.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſentiat Io. Imol.in hactenus contrauerſata quæſtione,an d ſpoſita in caſu nero trahantur ad fictum.*
2 *Statutum a iure communi in caſu uero trahi ad fictum quando eadem eſt ratio.*
3 *Statutum exorbitans a iure communi, de caſu uero loquens non trahitur ad caſum fictum, ſecus ſi eſt ſecundum uel præter ius commune, eademque militat ratio.*
4 *In ſtatutis ſecundum uel præter ius commune locum habere arg. a contrario ſenſu,& à ſimili.*
5 *Reſcriptum in caſu uero non trahi ad fictum.*
6 *In diſpoſitione hominis ſi ex caſu ficto reſultat idem effectus qui ex caſu uero, fit progreſſus de uno caſu ad alterum.*
7 *Impetratio ueniæ ætatis,non per omnia facit haberi ac ſi quis eſſet legitimæ ætatis.*
8 *Quid reſoluat Franciſcus Areti. in eadem controuerſia.*
9 *In diſpoſitionibus præter ius commune ſi caſus fictus ſimpliciter habetur pro tali,comprehenditur ſub diſpoſitione ueri.*
10 *Quibus iuribus probetur Io.Andr.ſententia in materia extenſionis diſpoſitionis caſus ueri ad fictum.*
11 *Quid alibi ſenſerit Io.Imo.in eadem materia.*
12 *In teſtamentis & contractibus diſpoſita in caſu nero nõ trahi ad fictum,niſi omnino inſit idem effectus.*
13 *In reſcriptias caſu uero non procedi ad caſum fictum.*
14 *Et quæ ſit ratio.*
15 *Priuilegia non trahi ad caſum fictum niſi concedens reſpiceret caſum fictum.*
16 *Diſtributiones quotidianas inter præſentes tantum erogari, niſi quis admiſſus ſit in canonicum perinde ac ſi eſſet præſens.*
17 *In diſpoſitione iuris communis caſum fictum ex ui nerborum non comprehendi,ſed ex mente legis fieri progreſſum de vero ad fictum.*
18 *Idemque eſſe in ſtatutis quæ ſunt ſecundum ucl præter ius commune.*
19 *In ſtatutis contra ius commune caſum fictum, neque ex ui uerborum,neque ex mente comprehendi.*
20 *Niſi fictio poſt ſtatutum ſuperneuerit.*
21 *Quamuis aliud ſit ſi iure communi fuerit inducta.*
22 *In ſimilibus faciliorem dari limitationem.*
23 *Alexandrum accedere ſententiæ Imolæ in materia comprehenſionis caſus ficti ſub diſpoſitione caſus veri.*

Quam varie rurſus ſenſerint Ioan.Imola & Franciſc.Aretin.in hoc eodem articulo fictæ ſignificationis.

CAP. XXI.

IMola uerò in d.l.Gallus.§.& qđ
1 ſi tauũ ſub nu. 36. † omue hoc
negocium ſic concludit. Tu po
tes inquit dicere in hac materia
licet doctor. varient,quod aut
quæritur, id de quo agimus in
diſpoſitione iuris communis,
aut in diſpoſitione ſtatutaria, aut in diſpoſitione
hominis; Primo caſu ſtatutum in caſu uero trahi-
2 tur ad † caſum fictum,quando eſt eadem ratio etiam
ſi materia ſit exorbitans, ut uidetur probari in d.§.
& quid ſi tantum iuncto eo quod notatur in princ.
legis,pro hoc etiam quod habetur in l.prima, §.1.
ad leg.falcid.nec obſtat d.l.3.de neg. geſt. in §. hæc
uerba,quia facit pro hac parte, nam licet caſus fi-
ctus uon comprehendatur ſub uero ex ui uerborũ
tamen ex mente, & interpretatione comprehendi-
tur, quando eſt eadem ratio, hinc eſt quòd ibi idẽ
deciditur in caſu uero atque in caſu ficto. Secun
3 do caſu † aut ſtatutum eſt exorbitans a iure cõmuni
& tunc uidetur, quòd non fiat extenſio ad caſum fi
ctum argumen.l.præcipimus.C.de appellat.& ita in
telligatur dictum Bart.in d. l.omues populi in ſex-
ta,q.aut eſt præter ius ſecundum ius, & tunc trahi-
tur etiam ad caſum fictum in quo eſt eadem ratio,
ut uoluit Io.And.in ſimili conſuetudine, in cap.vlt.
de conſuetu.lib.6.pro qua concluſione facit, quòd
4 tunc quoque locum habet arg. † à contrario ſenſu,
& procedi poteſt ex meute de ſimilibus ad ſimilia,
ut not.Bart.in d.l.omnes populi. Tertio vero caſu
concludi inquit, quòd aut loquimur in reſcriptis,
5 † & tunc reſcriptum in caſu uero nou trahitur ad ca
ſum fictum,etiam ſi ſit eadem ratio,ut eſt caſus in
cap.ſuſceptum de reſcript. lib.6. Aut quærimus in
alia diſpoſitione hominis,& tunc ſi ex caſu ficto re
ſultat præciſe idem effectus qui reſultat ex caſu uero
6 quo ad id de quo agitur,† tunc trahitur ad caſum fi-
ctum: ut eſt caſus in dicto § & quid ſi tantum & in
§. ſequen.& in l. Deo nobis. C.de epiſcop. & cler.
aliàs ſecus, & ſic loquitur dicta l.ſiu.C.de ijs qui
ven. ætat. impetrar. nam impetratio ueniæ ætatis
7 † non per omnia facit haberi ac ſi quis eſſet legiti-
mæ ætatis,nam non poteſt alienare immobilia ſine
decreto ut ibi, facit etiam l. ex parte §. inſulam de
nerbo.obligat.cum ibi notat. & ex ijs poſtea infert
ad deciſionem illius quæſtionis an ſub ſtatuto pu-
niente facientem maleficium comprehendatur &
8 mandans.Franciſ.uerò Aretin.† in l.lege Cornelia,
ſub num.ſecundo,de teſta. tranſit cum reſolutione
Ioan.

Ioan. Andr. in dicto cap. final. de conſuet. in uerſi.
per alios ubi uidetur concludere, quòd diſpoſi-
tio contra jus in dubio non comprehendit caſum
fictum, aut diſpoſitio eſt præter ius & tunc ſi ca-
9 ſus † fictus ſimpliciter habetur pro tali, compre-
henditur, ſecus ſi quo ad aliquos tantum effe-
ctus. uerum ipſe primum membrum limitat lo-
cum non habere quando diſpoſitio exorbitans con
tineret fauorem publicum, uel aliàs eſſet fauorabi-
lis, & ex æquitate naturali approbata a iure ciuili,
ut uidetur probari in textu, & gloſſ. l. milites. ff.
ex quibus cauſ. maio. & in l. ſed ſi hac §. patronum
de in ius uocando, ibique per Bald. non tamen ab
ſolute firmat iſtas limitationes, & dicit pro ſecun-
10 do membro ſupra relatæ doctrinæ Ioannis † An-
dreæ, eſſe textum, in lege tertia, §. minorum de mi
nor. ubi fictio quod quis habeatur pro nato dum
eſt in utero, operatur ad excludendum ius reſtitu
tionis in integrum. pro tertio membro dicit opti-
mum eſſe textum in lege cum ex oratione de excu-
ſatio. tuto. ubi Baldus plenius hanc materiam
11 complexus fuit † Ioan. Imol. in dicta lege prima,
§. lex falcidia ad leg. falcidi. ſub numero octauo,
ſic diſtinguens, quod aut quæritur in teſtamentis,
aut in contractibus, aut in reſcriptis, aut in priui
legijs, aut in iure communi, aut in ſtatutis. ſi in te-
12 ſtamentis uel contractibus uidetur diſpoſitum in
caſu uero non habere locum in caſu ficto, niſi habe
ret omnino eundem effectum per nota. in l. ex par
te in §. inſulam, de verborum obligationib. in l.
Deo nobis C. de epiſcopis, & clericis, uel ſi conſta-
ret teſtatorem uel contrahentes habuiſſe reſpectũ
etiam ad caſum fictum ut in dicta lege prima, §. lex
falcidia ad l. falcidi. ſi uerò nos loquimur in reſcri-
13 ptis † tunc diſpoſitum in caſu uero, non habet lo-
cum in caſu ficto, quia illa ſunt ambitioſa, & re-
ſtringenda dicto capitulo ſuſceptum de reſcriptiſ.
libro ſexto, & eſt ratio huius dicti & præcedentis
14 † quia cum pari paſſu non procedat caſus uerus, &
caſus fictus, & teſtator uel contrahens ſeu reſcribẽs
reſpiciat caſum uerum, non uidetur uoluiſſe reſpi-
cere caſum fictum, argum. l. cum prætor de iudic.
non in teſtamentis, nec in contractibus, in caſu de
quo dixi, in quibus latior fit interpretatio, quàm
in reſcriptis facit l. in teſtamentis de regulis iuris, &
capitulo cum dilecti. de donatio. Si uerò nos lo-
15 quimur † in priuilegijs, idem uidetur per dictum ca
pitulum ſuſceptum, ſecus ſi priuilegium concedens
reſpiciat caſum fictum, ut quis concedit, quòd
habeat perinde ac ſi eſſet in beneficio, & intereſ-
ſet diuinis, nam tunc haberet priuilegiarius di-
ſtributiones quotidianas quæ dantur tantum præ-
16 ſentibus qui interſunt † diuinis, ut in capitulo pri-
mo de cleric. non reſident. in ſexto, & in capitulo vl
tim. de conſuetud. in 6.

Si autem nos loquimur in iure communi tunc
ex vi verborum diſponentium in caſu uero, non
17 † comprehenditur caſus fictus, dicta l. tertia, §. hęc
uerba de neg. geſt. tamen ex mente legis fingentis
trahitur diſpoſitum in uero ad caſum, fictum, ut
probatur in dicta l. j. §. lex falcidia. Si uerò loqui-
18 mur in ſtatutis, † ſi ſunt ſecundum ius communẽ
uel præter ius commune, tunc idem dicendum eſt,
quod in iure communi, tamen talia ſtatuta recipiẽt
interpretationẽ & extenſionem ſecundum ius com
mune, ut not. Barto. in dicta l. omnes populi in ma
teria interpretationis ſtatutorum.

19 Si verò eſſent contra ius commune, † tunc ſta-
tutum in caſu uero, ex ui uerborum non comprehẽ
det caſum fictum, & hoc eſt clarum, item nec ex mẽ
te ſi fictio præcedebat, quia tũc diſponendo ſuper
uero, uidetur diſponens præciſè fuiſſe ueritatem cõ
templatus, argumen. l. cum prætor de iudic. Secus
forte ſi poſt ſtatutum fictio fuerit inducta per ha-
20 bentem poteſtatem, † nam tunc trahetur ſtatutũ
ad caſum fictum ſaltem quando per eoſdem ſtatuẽ
tes ad ſucceſſores eſſet inducta fictio argument. d.
§. lex falcidia. Sed ſi induceretur per ius commune
21 eſſet tunc maius dubium & forte † tunc non trahe-
retur, argum. dicti capit. ſuſceptum de reſcript. lib.
ſexto, & l. quicquid adſtringendæ de uerborum ob-
ligationibus, cum ibi nota. nam ſatis eſſe videtur,
quòd lex ſuperueniens limitet diſpoſitionem iuris
communis ſibi ſimilem, cum in ſimilibus faciliter
22 fiat † imitatio l. fina. C. qui potio. in pigno. habe. &
in l. in rem. §. item quæcunque de rei uendicatio. in-
ſtitutio. de iur. natu. §. ſed naturalia & l. ſi unus. §. ſi
acceptilatio. de pact. Cum hac reſolutione Imo.
23 † tranſit quoque Alexand. in dicta l. prima, §. lex fal-
cidia columna penultima, & final. ſub numero no-
no, ibique columna ultim. poſt princip. dicit hanc
eſſe ſatis ſuſtentabilem, atque notandam doctri-
nam præterquam in eo dum facere uidetur diffe-
rentiam inter ius commune & ſtatutum, quia ipſe
putat idem in utroque caſu concludendum eſſe, de
clarando ut per eum.

SVMMARIVM.

1 *Diogenis exemplo alijs laborantibus ceſſandum non eſſe.*

2 *Auctorem reducere omnem hanc diſputationem ad tria capita, quòd aut uerſamur in ijs, quæ ſunt facti, vel in ijs, quæ ſunt iuris, aut quæ promiſcuo ſunt facti, & iuris.*

3 *Fictionem in triplici eſſe differentia.*

4 *Fictio inductiua ſecundum Barto. quid ſit.*

5 *Fictio priuatiua quid ſit.*

6 *Fictio translatiua quid ſit.*

7 *In omnibus fictionum generibus poſſe locum habere tria illa capita ſupra relata.*

8 *Exempla plura proponi fictionis inductiuæ, circa ea quæ ſunt facti, uerſantis numero 9. 10. 11. & ſequen.*

13 *Caſum fictum qui eiuſdem ſit effectus cum caſu vero, ſub diſpoſitione loquente de caſu vero concipi.*

Ex communi doctor. ſententia.

14 *Pactum de dote lucranda in caſu ſolutionis matrimonij per mortem naturalem uerificari quoque in ingreſſu religionis.*

15 *Societatem ſic reſolui morte ciuili, vt naturali.*

16 *Damnatos in metallum ac deportatos pro mortuis naturaliter haberi.*

17 *Conceptos & natos uerè, pro non natis neque conceptis haberi ex legis diſpoſitione.*

18 *Eos qui mortui naſcuntur legem fingere non natos eſſe.*

19 *Fictionem translatiuam uel extenſiuam eſſe vel de tempore ad tempus, uel de perſona ad perſonam, vel de re ad rem, aut de loco ad locum.*

20 *Legem plerumque effingere aliquem retromortuum, pecuniam retrofuiſſe ſolutam, aliquem retrofuiſſe in ciuitate retroue occiſum fuiſſe, retrodamnum datum.*

21 *Qui per alium facit per ſe ipſum facere videri.*

22 *Clauium traditione res omnes, quæ ſunt intus traditas videri.*

23 *Poſſeſſionem prout eſt ius inſiſtendi traditione clauium uere acquiri.*

Inſtrumento tradito, uideri quoque ea tradita, quæ in inſtrumento continentur. num. ſupra citat.

24 *Exempla cum lex de loco ad locum fingit unde petantur.*

25 *Caſus fictus quando dicatur eiuſdem effectus eſſe cum vero:*

26 *Caſum fictum dici habere eandem operationem, & eundem effectum cum uero quando illi à lege eſt comparatus.*

27 *Quando reperiuntur duo à lege antiqua comparata, noua diſpoſitio ſuperueniens in vno locum habet in altero, ex communi.*

28 *Diuerſi effectus eos caſus cenſeri quando ex legis uel hominis diſpoſitione nulla reperitur facta eſſe comparatio.*

29 *Caſus fictus vbi ex vi rationis comprehenditur ſemper includitur ſub diſpoſitione ueri, nu. 30.*

31 *Rationem in lege eſſe expreſſam, uel pro expreſſa haberi in iure comparari.*

32 *Modo tamen ratio ſit finalis & non impulſiua.*

33 *Rationem ut genus comprehendere caſus omnes qui ſub illa veniunt.*

34 *Caſum qui veniat ex ui rationis dici uenire per comprehenſionem, & non per extenſionem.*

35 *Caſum fictum ſub uero ex mente quoque diſponentis comprehendi.*

36 *Mentem legislatoris ac diſponentis cuiuſcunque etiam propriæ uerborum ſignficationi præferri.*

37 *In dubio diſpoſita in caſu vero non habere locum in caſu ficto.*

38 *Ex diuerſis illationem non fieri.*

39 *Caſum fictum ſub uero concipi, quando diſpoſitio redderetur eluſoria, vel ad abſurdum traheretur.*

Quid ſentiat Auctor in propoſita difficultate, reducens omne negocium ad tria capita, hoc eſt ad ea quæ ſunt facti, ad ea quæ ſunt iuris, & ad ea, quę promiſcuè attinent ad factum & ius, præmiſſaque triplici fictionis acceptione, uerſatur circa ea quæ ſunt facti, primum differens qualiter in ijs fictio uerſetur,

C A P. XXII.

IN hac difficultate, ne alijs tam ſtrenuè laborantibus, nos ipſi
1 nihil † agere uideamur, Diogenis exemplo, qui Corinthijs, de republica laborantibus, Gurgoreſtiolum & ipſe ſuum uerſabat, ne in aliorum laboribus ſolus ipſe ſim. ocioſus. Videretur mihi omnis hæc controuerſia ad tria eſſe capita reducen-
2 da, hunc ſcilicet in modum † quòd aut ſumus in diſpoſitionibus concernentibus ea quæ ſunt facti; aut reſpicientibus ea quæ ſunt iuris; aut pertinentibus promiſcuè ad ea quæ ſunt iuris & facti, prout tria iſta capita conſiderat Barto. in dicta l. ſi is qui pro emptore in tertia, quarta, & quinta quæſtione, in triplici illo genere fictionis. Sed ante omnia puto ad maiorem totius negocij perſpicuita-
3 tem, † præmittendum eſſe, fictionem in triplici eſſe differentia, quia alia eſt fictio inductiua, alia priuatiua, & alia translatiua, ſeu extenſi-
4 ua. fictio inductiua † ſecundum Bartolum in dicta l. ſi is qui pro emptore ſub numero uigeſimoſexto, eſt in re certa non exiſtente poſsibili, pro exiſtente a iure facta aſſumptio. fictio priuatiua,
5 † ut idem ibi ſcribit ſub numero 37. eſt in re certa exiſtenti, poſſibili non exiſtere, pro non exiſtente
6 facta aſſumptio. fictio autem translatiua, † ut ab eodem ibi traditum eſt, ſub numero 43. eſt in re certo modo exiſtenti, pro alio modo poſſibili, in iure facta aſſumptio. Declarando unamquamque definitionem ut per Bartolum in loco ſupra citat. quem mihi ſolum adduxiſſe ſatis eſſe putaui; quod cæteri Doctor. paucis additis uel immutatis ab illius traditionibus non recedat, in quibus
7 omnibus † fictionum generibus, cum locum habere poſsint tria illa capita, de quibus ſupra mentionem fecimus, ut per Bartolum, Crotum, Iaſon. Bolognetum, & alios in dicta lege ſi is, qui pro emptore, de uſucapion. quia in unoquoque earum genere, poteſt fictio uerſari, circa ea quæ ſunt facti, quæ iuris, & quæ promiſcuè iuris ſunt ac facti, ut multis propoſitis exemplis appoſitè admodum declarat Bartolus in locis ſupra relatis, de quorum ueritate poſtea alij diſputant; ideo omnem hanc controuerſiam ad tres illas partes reduxiſſe voluit.

Primo igitur caſu, quando uerſamur in ijs,
8 quæ ſunt facti, † uerbi gratia, quia tractemus an diſpoſitio quæ loquitur de iam natis habeat locum in ijs, qui pro iam natis habentur, iuxta l.
9 qui in utero de ſtat. hominum, fingere enim † quod

natum

natum non eſt eſſe natum facta eſt le. Arethu-
ſa. l. ultim. de ſtatu. homi. uel an diſpoſitio, quæ
10 loquitur † de uiuentibus locum habeat in ijs, qui
pro uiuentibus habentur, vt inſtitutio. de excuſat.
tutorum, §. ſed ſi in bello, lege bello de excuſatio.
tuto. & l. ultim. de uar. & extraordinar cognitio. ui-
11 uere enim eſt facti. Aut cum quærimus † an proui
ſio facta in caſu conditionis poteſtatiuæ impletæ,
protrahi poſsit ad caſum in quo pro impleta habea
tur, ut in l. iure ciuili de condition. & demonſtrat.
in l. à Diuo Pio. §. ſi pignora de re iudic. eſt enim hęc
12 materia meri † facti l. qui hæredi. in principio, & l.
Mæuius de condition. & demonſtrationibus, &
ego non conſtituo aliqnam differentiam inter di-
ſpoſitionem legis, vel ſtatuti, uel hominis, ſed
dico ſic eſſe diſtinguendum; aut caſus fictus de
quo agitur, vt concipiatur in diſpoſitione aliqua
loquente de caſu uero, einſdem effectus cuius eſt
13 caſus verus; aut diuerſi, Priore caſu † frequentior
eſt ſupra relatorum Patrum ſententia, vt quod di-
ſpoſitum eſt in caſu uero, cenſeatur quoque di-
ſpoſitum eſſe in ficto, ut eſt caſus quantum ad fi-
ctionem inductiuam in iuribus & exemplis ſupra
relatis, quantum uerò ad fictionem priuatiuam
habetur exemplum in l. Deo nobis. C. de epiſcopis
& clericis, ubi quod conſtituitur in caſu pacti de
14 dote lucranda † ſoluto matrimonio morte natu-
rali, cenſetur quoque deciſum quando reſolnitur
per ingreſſum religionis, & ſic euentu mortis ci-
uilis, & ſic ſocietas, quæ finitur morte naturali,
15 † finitur & ciuili deportationis, & publicationis
bonorum, propter identitatem effectus l. actione.
§. publicatione pro ſocio. Sic pariter in materia
conſilij Galli diſpoſita in morte naturali uendi-
cant ſibi locum in morte ciuili lege Gallus. §. &
quid ſi tantum de liberis & poſthumis, idem eſt
16 cum lex † in alijs caſibus fingit damnatos in me-
tallum, & deportatos, cum uerè niuant, nihilo-
minus eſſe mortuos, ut in lege prima, §. penultim.
de bon. poſſeſsio. contra tabul. & in alijs parti-
bus iuris, dum uerè uiuentes pro mortuis haben-
tur, l. antepenultima, & l. ſeruitutem de regulis iuris
17 item dum fingit eum qui conceptus † fuerit & na-
tus neque natum, neque conceptum eſſe l. Titius,
§. Lucius de liberis & poſthumis, cum ibi no-
18 tat. idemque de ijs, † qui mortui naſcuntur, quos
lex fingint non natos fuiſſe l. qui mortui infra eod.
l. ſi quis prægnantem infra de regulis iuris, & l. is
cui, quando dies legati uel fideicommiſſ. ced.
Quod autem attinet ad fictionem tranſlatiuam,
19 † ſeu extenſiuam, quia hæc recipit quatuor conſi-
derationes, ut docet Bartolus in dicta. l. ſi is qui
pro emptore ſub numero 43. ad finem, & poſt prin
cipium quintæ principalis quæſtionis; videlicet
quia uel fingit de tempore ad tempus, uel de perſo
na ad perſonam, uel de re ad rem, uel de loco ad lo
cum, ideo ſingulatim in uno quoque capite ſunt
20 ponenda exempla. Quando † igitur de tempore
ad tempus fingit, exemplum proponi poteſt, nt cū
aliquem retro mortuum fuiſſe effingit, ut in l. Cor

nelia, uel retro fuiſſe in ciuitate, ut in fictione poſt-
liminij retro, pecuniam fuiſſe ſolutam, ut l. ſolu-
tionem infra de ſolutio. retro occiſum qui hodie
moritur. l. huic ſcripturæ. §. penultimo, & l. ait lex
ad legem Aquili. Retro damnum datum quod ho-
die patitur l. damni. §. Sabini de damn. infect. cum
ſexcentis ſimi.
21 Quando uerò de † una perſona ad alteram fin-
git poteſt exemplum poni in eo qui per alium facit
qui iuris fictione per ſe ipſum facere uidetur, ut
in lege prima, §. deieciſſe, de ui. & vi arma. in l.
ita autem. §. geſsiſſe, de adminiſtratione tutorum.
per Dyn. in capitulo qui per alium facit, de regulis
iuris libro ſexto, in l. nemo de duo. re. & not. in l. ſi
pacto ſuper gloſſ. in uer. feciſſe de ijs, quæ in fraud.
22 credit. cum autem † de una re ad aliam fingit po
teſt exemplum poni in traditione clauium, per
quam aliæ res quæ ſunt intus uel ſunt inuectæ intel
liguntur eſſe traditæ, & hoc prout ad traditionem
quæ eſt facti, negocium referimus ipſa autem
23 † poſſeſsio prout eſt ius inſiſtendi, uerè acquiri-
tur, probatur in textu, l. clauibus de contraend.
emptio. facit. l. ſecunda, C. de pericul. & commo.
re. uendi. idem poteſt dici tradito inſtrumento,
argumento l. primæ, C. de donatio. & l. ſecundæ,
de pact. & l. ſeruum filij. §. eum qui chirographum;
de legatis primo. At ubi de loco ad locum fingit,
24 † effingi poteſt exemplum in l. quæſitum in prin-
cipio de legatis tertio, & in l. quęſitum, §. idem re-
ſpondit prædijs, & in l. Seiæ. §. Pamphilæ de fund.
inſtructo. & l. illud de captiu. & poſtliminio
reuerſis.
25 Eiuſdem autem effectus † appello caſum fi-
ctum cum uero, quando habent eandem operatio-
nem reſpectu implementi ipſius diſpoſitionis, ut in
omnibus caſibus ſupra relatis cernere eſt. ex qui-
bus unusquiſque per ſe facile poterit exempla de
ſumere ad confirmationem huius aſſertionis, ve
luti cum in excuſationibus tutorum uel curatorum
tantum excuſant filij in bello mortui, qui per
gloriam fictè uiuere dicuntur, quàm qui uerè ui-
uunt ut inſtitution. de excuſationibus tutorum, §.
ſed ſi in bello. uel cum agimus de diſſoluenda ſo-
cietate, uel matrimonio, tantum diſſoluit ficta
mors ciuilis, quantum naturalis, ut lege actione
§. publicatione, pro ſoci. & in lege Deo nobis, C.
de epiſcopis, & clericis, & ita de ſimilibus ſupra re
26 cenſitis. hanc † autem operationem reſpectu im-
plementi diſpoſitionis, huncque eundem effe-
ctum habent caſus ficti cum ueris, quando ex di-
ſpoſitione legis reperiuntur eſſe comparati uel per
omnia exequati, ut in lege prima, de legatis pri-
mo, notanter tradunt explicantque interpretes
noſtri poſt Bartolum, & in capitulo tranſlato de
conſtitutio. dicunt Abbas, Felynus, & Decius & alij
Doct. omnes in topicis in loco a ſimilibus, & ideo
27 † facta eſt communis illa doctorum concluſio,
quòd quando duo reperiuntur à lege antiqua
comparata, diſpoſitio noua ſuperueniens in uno
locum habet in altero, gloſſa in lege, quod uero
G 2 de

de legi.in l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. C. de furt. &
ſeru.corrupt. Doctor.dicta l. prima, de legaris pri-
mo, Abb.& alij in d.cap.translato, Bartolus & cæ-
teri in dicta l.prima, §.lex falcidia ad leg.falcidi. Ia-
ſon in lege Marcellus in principio ad Senatus.
Trebellia. cum ſimil. idemque eſt quan do com-
paratio uel exequatio illa eſſet facta in ſtatutis,
in ultimis uoluntatibus, & in diſpoſitionibus in-
ter uiuos; in ijs tamen, quæ ſunt ſub poteſtate
ipſorum diſponentium.

28 Quando uerò ſunt diuerſi effectus † quia ex
regula iuris, uel ex diſpoſitione expreſſa, uel iu-
ris, vel hominis in eo caſu de quo agitur non re-
peritur facta eſſe comparatio; tunc ego arbitror
29 ſic † eſſe diſtinguendum, quòd aut ex ui ratio-
nis, quæ expreſſa ſit uel pro expreſſa habeatur,
caſus fictus poteſt comprehendi, vel aliquibus
ex coniecturis apparere poteſt de legis mente, uel
ipſius diſponentis volentis ut ſub diſpoſitione ca
ſus ueri intelligatur quoque conceptus caſus
fictus; Aut verſamur prorſus in dubio.

30 Priore caſu † concludendum eſt, caſum ſictum
comprehendi, quia quæ ratione coniunguntur,
pro diuerſis non habetur lege à Titio. de verbo-
rum obligationib. l.illud ad leg. Aquil. & lege vl
tim. C. ad leg.falcid. Baldus in l.non poſſunt de legi
bus, maximè, quando ratio expreſſa eſt in lege,
uel pro expreſſa habetur, quia unica tantum affer-
31 ri poſſit, (duo enim † iſti caſus componantur,
gloſſa in l.quamuis ibique Baldus, Caſtrenſ. & alij
C. de fideicommiſſ. Baldus in l. maximum uitium,
columna quarta, C. de liberis præter. Imol. in lege
finali, de hæredibus inſtituen. Baldus in conſilio
434. Domina Ioauna columna ſecunda, in fine,
libro tertio, Decius in conſilio decimoquinto,
Crauet. in conſilio 118. ſub numero octauo, & con
ſilio 201. ſub numero 28. Curtius in conſilio vn-
decimo, columna penultima, ſub numero 11.
Abbas in capitulo finali, de reſcriptis. ubi hoc in-
32 telligit uerum eſſe † quando ratio eſt finalis, quod
non habet dubitationem, quia vbi vnica tantum
ratio aſſignari poteſt ea debet neceſſario eſſe fina
lis, quia impulſiua ſociam finalem admittit, &
ſic vnica eſſe non poteſt.) tunc enim cum ratio
33 tamquàm genus † complectatur omnes ſuos
ſpecificos caſus qui ſub ea comprehenduntur,
ut per Baldum in lege de quibus ſub numero 35.
de legibus. & in rubr. C. de naut. fœno. per textum
in l.his ſolis. C. de reuocan. donationibus, cum ſi-
milibus, ſupra latius traditis in ea parte quam ab-
ſoluimus circa propriā verborum ſignificationem,
caſus fictus, qui uenit ex ratione dicitur venire per
34 comprehenſionem † & ex diſpoſitione, ut per Bal-
dum in conſilio 384. libro quinto, & per Crauet.
in conſilio 183. ſub numero tertio, in conſilio
186. ſub numero 11. & 227. ſub numero quarto,
& ideo ſub diſpoſitione facta de caſu uero conti-
35 netur ſimiliter ubi conſtat de mente legis † uel di-
ſponentis ex aliquibus coniecturis, tunc quoque
dubium non eſt, diſpoſitum in caſu uero, cenſeri
quoque diſpoſitum in caſu ficto, quia mens legis
36 latoris, † & diſponentis, cuicunque etiam propriæ
verborum ſignificationi præfertur lege non aliter
de legatis tertio, l.ſi ſeruus plurium §.vltim. & l. li-
cet Imperator, de legatis primo, l.cum de lanionis,
§. Pædius ait de fund.inſtruct. l.tertia. C. de liberis
præteritis, l.in conuentionibus, infra eodem. l.
ſemper in ſtipulationibus de regul. iuris, & l.in con
uentionalibus, ubi latè Iaſ. de uerborum obligatio-
nibus cum ſimil. ſupra citatis in hoc libro, quando
agimus de recipienda impropria ſignificatione ex
mente diſponentis.

37 Quando uero eſſemus prorſus † in dubio ego nō
recederem a regula quæ habet diſpoſita in caſu ve
ro non cenſeri locum habere in caſu ficto iuxta
textum in l.tertia, §. hæc uerba de negocijs geſtis,
cum ſimilibus, ſupra citat. in principio iſtius quæ-
ſtionis, quia tunc cum remaneant in prorſus diuer
38 ſis terminis, † & ex diuerſis non fiat illatio. l. natu-
raliter. §.nihil commune, ubi omnes notant de ac-
quirend. poſſeſſio. cum ſimilibus, non poterit caſus
fictus ſub diſpoſitione de uero loquente contine-
39 ri. Reſtringerem ego tamen hoc caput † niſi di-
ſpoſitio ipſa redderetur eluſoria, aut nulla, aut alias
traheretur ad aliquod abſurdum, uel ad aliquod
inconueniens per ea, quæ ſcribit Felyn. dicto
capitulo inſinuatum in tertia limitatione, &
ſupra retulimus in tertio caſu eius theoricæ in cu
ius ſententiæ confirmationem poſſunt adduci
quæ ſupra diſſeruimus in tertio, quarto, & ſexto,
eorum caſuum, in quibus impropriæ fit locus ſi-
gnificationi.

SVMMARIVM.

1 *Legem non fingere in ijs quæ ſunt iuris ſed uere & pro-
prie diſponere.*
2 *Paria eſſe quem eſſe talem vel haberi pro ta-
li.*
3 *Ea quæ habentur pro talibus ficte ac improprie talia
eſſe.*
4 *Lex fingendo circa ea quæ ſunt eius poteſtatis dici uere
& proprie facere.*
5 *Verba intelliguntur, & credantur, ſolere importare fi-
ctionem.*
6 *Lex faciens eum qui ſit in poteſtate ſui iuris uel non
legitimum, legitimum, uel ſeruum liberum, ve-
re, & proprie id facere dici cum ſint iuris.*
7 *Et eos proprie ac uere dici ſui iuris liberos, & le-
gitimos.*
8 *Legitimatus an ſit vere legitimus magna in contro-
uerſia eſſe apud iuris interpretes.*
9 *Magis communem opinionem eſſe ut legitimatus ſit ve
re legitimus.*
10 *Auctorem nihil in præſentia decernere ob longio-
rem eius quæſtionis, & aliarum coniunctarum tra-
ctatum.*
11 *Quomodo intelligatur ratione contrarietatis ſupra
firmatam*

firmatam concluſionem procedere non poſſe.

12 *Legem quæ fingit in caſtrenſibus filiumfamilias haberi pro patreſamilias intelligi id facere ſecundum fictionem, & non ſecundum veritatem.*

13 *Vſufructus qui fingitur à lege in ijs quæ uſu conſumuntur, non ſecundum veritatem, ſed ſecundum fictionem.*

14 *Fictionem priuatiuam inducere ueritatem in ijs quæ iuris.*

15 *Acceptilatio ſi fiat ad tollendam aliam obligationem quàm uerbis contractam non operari ſecundum veritatem ipſo iure, ſed ſecundum fictionem.*

16 *Fictionem exteñſiuam dum fingit de tempore ad tempus nihil uerè ac propriè inducere poſſe.*

17 *Quod pluribus exemplis declaratur ſub numero 18. & 19. ac ſeq.*

20 *Dominium rei legatæ quod uerè eſt legatarij à die aditæ hæreditatis, fictè fingi retro fuiſſe a die mortis teſtatoris.*

21 *Quod iuris ſit, quando fingit de perſona ad perſonam.*

22 *Quod per nuncium uel per miniſtrum fit propriè à domino fieri dici.*

23 *Quid dicendum ſit de ijs quæ per procuratorem fiunt.*

24 *Quando actus principaliter fundatur in perſona procuratoris, non poteſt dominus niſi fictè ac impropriè dici facere.*

25 *Quando lex fingit de re ad rem in ijs quæ ſunt iuris dicitur facere.*

Vt in traditione clauium reſpectu poſſeſſionis prout eſt iuris, ibi.

26 *Clericos qui in ſua eccleſia pro reſidentibus habentur, quantum ad facultatem percipiendi fructus, pro uerè præſentibus habentur, licet reſpectu facti reſidentia talis diſpoſitio non niſi impropriè & fictè operetur. & nu. 27.*

Quid iuris ſit ſtatuendum quando agimus de ficta uerborum ſignificatione quę uer ſatur circa ea quæ ſunt iuris.

CAP. XXIII.

1 SEcundo principali caſu quando uerſamur in ijs quæ ſunt iuris, ſi agimus de fictione † inductiua Barto. in dicta l. ſi is qui pro emptore quæſtione tertia, ſub numero 29. Regulam eſſe ait, legem non fingere in ijs, quæ ſunt iuris, ſed uerè & proprie inducere, ac diſponere. præterquam in caſu contrarietatis ac repugnantiæ iuris, declarando ut per eum. Iaſ. tamen in d. l. ſi is qui pro emptore ſub numero 222. quàmuis probet hanc Barto. ſententiam, dicit tamen illum nihil ſuf-
ficiens allegare, unde ipſe ait poſſe ad hoc adduci eundem Barto. in l. ſi maritus, ſecunda, in §. legis ad l. Iul. de adult. ubi concludit paria eſſe † quem
2 eſſe talem uel haberi pro tali in ijs, quæ ſunt iuris. licet aliàs ea quæ habentur pro talibus, fi-
3 ctè & impropriè † ſunt talia, l. mercis, ſecunda, de
verborum ſignificationibus, hoc titulo. item quòd
lex fingendo in ijs, quæ pendent ab eius poteſta-
4 te, uel per uerba fictionis loquendo dicitur † uerè
facere, & non fictè, ut per Butr. in conſilio 20. &
licet Bartolus, & Doctor. pro iſta ſolenni doctri
na nihil allegent, ipſe adducit textum in l. prædijs,
ibi, tacitè pignori eſſe intelliguntur, & in l. eo iure
ibi pignori eſſe creduntur, ſupra, in quibus caſ.
pign. uel hypothe. tacit. contrahatur, quibus, in lo-
5 cis appoſita ſunt illa uerba † intelliguntur, & cre-
dantur, quæ ſolent importare fictionem, ut per
eundem Iaſo. in tertià oppoſitio. Bartoli, ad pri-
mam part. in dicta l. ſi is qui pro emptore, & tamen
in ſupra relatis iuribus non importani fictionem,
ſed cum ueritate bona illa fuiſſe obligata deſi-
gnant, eo quòd id de quo enuntiatur eſt iuris, &
6 ideo inquit † Bartolus, ſi lex uult facere filium,
qui ſit in poteſtate, eſſe ſui iuris, uel non legitimũ,
eſſe legitimum, uel ſeruum eſſe liberum, quia iſta
omnia ſunt iuris, §. primo, inſtitutio. de patri. po-
teſt. §. liceat in auth. qui mo. nat. lib. effic. legi. l. quar
ta, de ſtatu homi. intelligetur facere non ſecun-
dum fictionem ſed ſecundum puram ueritatem,
7 quia uere erit † ſui iuris, uel legitimus, uel liber. &
ita intelligit conſtitut. quę de dignita. per tot. in au-
then. & auth. poſitam ad l. ſacroſanctæ, C. de ſacro
ſanct. eccleſi. authen. quibus modis natular. effici.
legitim. quib. modi. effici. ſu. & l. prima, cum ibi no
tat. C. ſi mancip. ita ſue. alienat. additque ratio-
nem ut per eum, & quamuis id quod Bar. pro ab-
ſoluto habet, videlicet, legitimatum eſſe uerè legiti
8 mum, maxima ſit † in controuerſia apud iuris no-
ſtri interpretes, ut apud Iaſ. in d. l. ſi is q. pro empto
re à nu. 227. uſq; ad numerũ 277. qui ſub nu. 275.
tranſit cum opi. Bened. de Plumbino qui diſtingue
bat inter ueram originariam legitimationem, &
aliam quæ generaliter conſideretur, ut priore caſu
uera ſit opinio contra Bartolum, poſteriore ſit re-
cipienda opinio Bartoli, magis tamen commu-
9 nis opinio † illa eſſe uidetur, ut ſit uerè legitimus,
per ea quæ ſcribit Didac. in ſecunda part. epitom.
capitulo octauo, ſub numero tertio, ubi in uerſi. cæ-
terum ualdè commendat, opinionem prædictam,
Benedic. de Plumbino eandem quoque cum Bar-
tolo, ſententiam communiorem eſſe multis in hoc
congeſtis auctoritatibus nouiſsimè teſtatur Fran
ciſcus Burſatus in conſilio decimo, ſub numero ſe-
10 cundo, ſed ego † in præſentia nihil decerno, reſer-
uata deliberatione alio opportuniore loco, quia
propter longiorem huius quęſtionis & aliarum
coniunctarum tractatum amitteret præſens re-
11 ſolutio uim ſuam. Ratione autem † contrarieta-
tis dictum eſt ſupra, firmatam concluſionem pro-
cedere non poſſe; quia ſi fictioni legis qu omnus

plenam inducat diſpoſitionem in totum refraga-
tur ius, non poteſt etiam in ijs quæ ſunt iuris,
lex fingendo uarietatem inducere, quia veri-
tatem in contrarium habet. & ideo lex quæ
fingit filiumfamilias in caſtrenſibus haberi pro pa
trefamilias, non poteſt id facere ſecundum ue-
12 ritatem † ſed ſecundum fictionem, cum in re-
liquis obſter ueritas, ſecundum quam filius dici-
tur eſſe in poteſtate patris, & ita intelligitur text.
in l. pater militi. §. ſi ſeruus, de caſtrenſ. pecul. & in
l. ſecunda, ad ſenat. macedon. idem eſt in uſufru-
13 ctu † earum rerum quæ uſu conſumuntur, quem
lex fingit, qui licet ſit iuris, lege prima, de vſufruct.
non tamen poteſt ſecundum ueritatem eſſe uſufru
ctus, quia ueritas & natura repugnant, ut earum
rerum ſit vſufructus, quas vſus conſumit l. ſecun
da, §. vltim. de vſufruct. ear. re. quæ uſu conſum. &
& ita tradit Barto. in dicta l. ſi is qui pro em-
ptore ſub numero tertio, in fin. cum ſequen. de
vſucap.

Si autem agimus de fictione priuatiua, tunc quo
14 que Barto. concludit; fictionem regulariter indu
cere ueritatem in ijs, quæ ſunt iuris: ueluti in ſti-
pulatione in qua cum ius uerſatur, tollitur ipſo
iure, ſecundum ueritatem, per alteram ſtipulatio-
nem, l. ſi unus. §. pactus ne peteret de pact. l. vltim.
C. de nouatio. §. præterea inſtitution. quibus mod.
toll. oblig. uel per acceptilationem ut in §. item per
acceptilationem inſtitutio. quibus mod. tollit. obli
15 gatio, & l. penulti. de ſolutio. quæ tamen † accepti-
latio, ſi fiat ad tollendam aliam obligationem,
quam uerbis contractam, non poteſt operari ſecū
dum ueritatem ipſo iure, ſed ſecundum fictionem
& ope exceptionis, ut declarat Barto. in dicta l. ſi
is qui pro emptore ſub numero 40. cum legibus ſe-
quent. Quia cum acceptilatio inuenta ſit, ut uer-
borum obligationem extinguat, non ut eam exu-
ſcitet. non poteſt, cum ſit, contrarium effectum
eius finis, ad quem inuenta eſt, ſecundum ueri-
tem operari, l. cum tale, §. falſam de conditio. &
demonſtrationib. & l. legata inutiliter de legatis
primo.

Sin autem loquamur de fictione extenſiua,
tunc ſi fingit de tempore ad tempus in ijs, quæ
16 ſunt iuris; † non poteſt ueritatem inducere; ſed ſo-
lum fictionem & improprietatem operari, quia
ius non poteſt facere ut fuerit ſecundum ueritatem
quod non fuit, ut cum fingit aliquem retro in pote-
17 ſtate † fuiſſe qui non fuit. §. ſi ab hoſtibus quibus
mod. ius patriæ poteſt. ſoluit. item aliquem retro-
18 fuiſſe infamem qui non fuit, l. furti. §. primo, qui
not. infami. idem in omnibus iuribus hæreditariis,
19 quæ adita hæreditate † finguntur fuiſſe retro pe-
nes hæredem à die obitus defuncti, l. cum hæredes
de acquirend. poſſeſſ. l. hæres quandocunque de ac-
quirend. hæred. l. omnis hæreditas, & l. omnia fe-
20 rè de regulis iuris, idem eſt in dominio rei † pure
legatæ, quod uerè eſt legatarij a die aditæ hæ-
reditatis, fictè fingitur retro fuiſſe a die mortis
teſtatoris l. a Titio de fur. l. ſi tibi homo. §. cum ſer-
uus cum ibi notat. de legatis primo, & l. ſi quis ita
hæredi de conditio. inſtitutio. per quæ iura ſic con-
cludit Barto. in dicta l. ſi is qui pro emptore ſub
numero 45. de uſuſcapio. Quando autem fin-
21 git † de perſona ad perſonam, tunc inquit Barto.
in dicta l. ſi is qui pro emptore ſub numero 57. dif-
ferentia eſt quantum ad hoc propoſitum, an fictio
ſit reſpectu eius quod fit per nuntium, an uerò ra-
tione eius quod fit per procuratorem, quod enim
22 per nuntium † uel per miniſtrum fit, propriè a do-
mino dicitur fieri, ut eſt caſus in l. prima, §. omnia
enim. C. de uet. iur. enucl. & in l. pater in fine. C.
de manum. uindict. aliud exemplum habetur in l.
qui autem. §. fin. de conſtitut. pecuni. in l. prima,
in fin. de contra. emptio. & in l. multum cum ibi ple
nè notat. C. ſi quis ult. uel ſib. ſi uerò ſumus in eo
quod per procuratorem explicatum eſt, differunt
ea, quæ acquiruntur per actus naturales, ab ijs,
quæ acquiruntur per actus ciuiles; primo caſu idē
23 eſt in procuratore † atque in nuntio ueluti in acqui
ſitione dominij ac poſſeſsionis, cum enim ſem-
per in iſtis caſibus procurator exhibeat ſolum nu
dum miniſterium, nec differat à nuntio, pro-
priè ſemper domino acquiritur. l. quod meo. §. pro
curator de acquir. nd. poſſeſſ. l. certè. §. primo, ubi
eſt caſus in indiuiduo de precar. ſecundo caſu
cum actus principaliter fundetur in perſona pro-
24 curatoris, ipſeque is ſit, qui † uere faciat, non niſi
impropriè & fictè poterit Dominus dici facere.
ut not. in dicta l. multum intereſt. C. ſi quis alte.
uel ſib. & in l. ſi pater de ijs quę in fraud. cred. & fa
cit. l. ea quæ ciuiliter de acquirendo rerum domi-
nio.

Quando autem fingit de re ad rem, Bart. con-
clu dit in d. l. ſi is qui pro emptore ſub nume-
25 ro 65. † in ijs quæ ſunt iuris legem fingentem,
uere & propriè operari non autem per fictionem &
impropriè; ueluti eum fingit per traditionem cla
uium poſſeſsionem, prout eſt ius inſiſtendi, ut
per Barto. & alios communiter in l. j. in principio,
de acquirenda poſſeſsione, earum rerum, quæ
ſub clauibus ſunt uere & propriè acquiri. Idem-
que uidetur, eſſe de mente Bartolum loco ſupra
relat. ſub numero 66. quando lex fingit de loco
26 † ad locum, verbi gratia, quando fingit Clericos
non reſidentes ex cauſa ſtudiorum, uel ex alia pu-
blica ſeu iuſta cauſa cum licentia eorum epiſcopi
pro reſidentibus, & pro præſentibus haberi, iuxta
text. in capit. relatū de cleric. non reſid. & ea quæ
ſcribunt Iaco. de Arc. Dyn. & idem Barto. in l. quæ-
26 ſitum in principio de legatis tertio, nam prout † fi-
ctio reſpicit facultatem illam percipiendi, effectum
que iuris uere & propriè operatur, quatenus autem
factum reſidentiæ reſpicit impropriè & fictè opera
tur, quia non poteſt facere ut qui ſecundum ueri-
tatem non reſidet, uere dicatur reſidere. & in
iſtis duobus poſterioribus caſibus difficile po-
teſt ſeparari eorum de ijs quæ ſunt promiſcuè
iuris & facti, ab ijs, quæ ſunt meri iuris, ſi exem-
pla ſeparatim perquirantur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *In ijs quæ promiſcuè ſunt facti ac iuris, legem inductiuè fingentem, reſpectu iuris uerè, reſpectu facti fictè operari.*

2 *Stipulationem reſpectu facti interrogationis præcedentis & reſponſionis ſubſequentis non niſi impropriè ac fictè a iure induci.*

3 *Idemque eſſe in ſententia.*

4 *Ob ſolennitates quæ requirunt factum, ibi, quas non niſi impropriè ac fictè lex inducit.*

5 *Quod uerum eſt quando factum ad actum neceſſarium nō adeſt, ſecus ſi adſit, quia tunc ob adminiculum iuris ad veritatem reccurrimus.*

6 *Si ſtatuto caueatur, ut non poſsit aliquis effici ciuis niſi præſens à concilio generali ciuitatis recipiatur, ſic receptus à reformatione ſimpliciter loquente de ciue comprehendetur nu. 7.*

8 *In fictione priuatiua ad cuiuſque falſitatem uel deſtructionem inducendam ſufficit alteram partem non eſſe ueram.*

9 *Quia altero ſublato & alterum corruat neceſſe eſt.*

10 *Nullam cadere diſputationem ſuper non ente.*

11 *Fictionem extenſiuam in promiſcuis dum fingit de tempore ad tempus non niſi impropriè & fictè operari.*

12 *Quod declaratur.*

13 *Sed dum fingit de perſona ad perſonam dicendum eſſe pro ut ſupra dictum fuit in ijs quæ ſunt iuris.*

14 *Diſpoſitionem in caſu vero loquentem numquam trahi ad caſum fictum niſi in ijs quæ ad ius referri poſſunt.*

Quid ſit conſtituendum circa eas uerborum ſignificationes, in quibus fictio promiſcue uerſatur circa ius & factum.

CAP. XXIIII.

PRocedendum modo eſt ad ter-
tium & ultimum principalem ca
ſum, quando agimus de ijs quæ
ſunt promiſcuè iuris & facti, ſi
quæramus de fictione inductiua
1 inquit Barto. † in dicta l. ſi is qui
pro emptore ſub num. 32. Quòd
tametſi in ijs quæ ſunt meri iuris lex regulariter nō
fingat, tamen in ijs quæ habent mixturam facti
ſuadente æquitate ſtat in ueris & proprijs terminis
fictionis, quia factum illud quod habet actus in
quo lex fingit, non poteſt uere & propriè induci, ut
2 in ſtipulatione, quæ licet dicatur † eſſe iuris, in
l. ſi unus. §. pactus ne peteret, tamen propter fa-
ctum interrogationis præcedentis, & reſponſio-
nis ſubſequentis quod in ea eſt neceſſarium. l. obli
gamur. §. uerbis de action. & obligation. non po-
teſt a lege induci ſecundum ueritatem, ſed ſecun-
dum fictionem tantum l. prima, C. de re. uxor.
actio. in principio, l. his uerbis de adoptio. & plura
eiuſcemodi ſtipulationum exempla pro ſequitur
Barto. in l. prima, in principio, de verborum obli-
gationib. & alij poſt eum, ubi & nos poſt cæteros
3 de illorum ueritate diſſeruimus. idem eſt † in ſenten
tia, quæ licet ſit iuris, tamen habet quaſdam ſolem
nitates quæ requirunt factum, lege prima, C. de.
ſent. ex breui. recitan.
Quas tametſi lex ex æquitate plerunque fingat l.
cum quaſi §. ſi plures de fideicommiſ. libertat. non
4 tamen ſecundum ueritatem inducit; † ſed impro-
priè tantum & ſecundum fictionem, alia proſe-
quitur exempla Barto. in dicta l. ſi is qui pro empto
re ſub dicto numero 32. quæ apud illum uideri po
5 terunt. ſubijcit tamen prædicta eſſe uera, † quan-
do factum, quod eſt ad actum neceſſarium, in
ueritate non adeſt, ſecus ſi adſit, quia tunc ob
iuris adminiculum, ad ueritatem, recurrimus,
& non ad fictionem, ueluti ſi ſtatuto caueatur,
6 ut aliquis non poſsit effici ciuis alicuius ciuita-
tis, niſi præſens a conſilio generali fuerit rece-
ptus. Quòd ſi ita fuerit receptus habeatur pro
ciue, inquit enim Barto. (quàmuis multis uerbis
exempli hoc deducat & diſtinguat loco ſupra ci-
tato, ſub numero 33. & tribus ſequent.) quod
tametſi ſtatuta ſimpliciter loquentia debeant in-
telligi de ijs quæ ſunt uera ſecundum ueritatem,
7 & non ſecundum fictionem, nihilominus † refor-
matio ſimpliciter loquens de ciue uerificaretur in
tali ciue, quia facto illo interueniente cum admi-
niculo iuris ſecundum ueritatem efficitur ciuis
quia ubi uerba a lege apponuntur iuxta id, quod
poteſt eſſe uerum ſecundum veritatem & pro-
prietatem, nunquam trahitur ad fictionem, argu.
l. fructus ſoluto matrim. & l. ſed ſi unius. §. prætor
ait de tranſactio.
Vbi verò loquimur de fictione priuatiua, cum
8 ea ſit negatiua † ad cuiuſque falſitatem uel deſtru-
ctionem inducendam ſufficit alteram partem ue-
ram non eſſe, l. ſi is qui ducenta. §. utrum de reb.
dub. ubi notant Barto. & Socin. & alij. Siue per
fictionem remoueatur factum ſiue remoueatur ius
9 † cum ſemper actus corruat altero ſublato, non
eſt quod ulterius diſputetur de ueritate, uel de fi-
ctione, ſeu de proprietate, aut improprietate,
10 † quia ſuper non ente nulla cadit diſputatio l. eius
qui in prouincia ſi certum petatur, l. nam & ſi de
iniuſ. rupt. & l. quarta, de actionib. empti. cum ſi-
mil & hoc eſt quod multis uerbis uoluit dicere Bar
to. loco ſupra citat. ſub nu. 44.
Circa fictionem translatiuam ſeu extenſiuam,
11 vbi fingitur † de tempore ad tempus, ut in con-
tractibus celebratis ſub conditione, l. neceſſario.
§. quod ſi pendente de pericul. & com. re. uenditæ.
l. potior, §. primo, & l. qui balneum qui potio. in
pigno. habe. impropriè & fictè & non ſecundum
ueritatem lex retrotrahens conditionem proce-
dit; quia non eſt in illius facultate, eo quod non
poteſt facere ſecundum ueritatem, ut fuerit,
quod non fuit, declaranda eſt tamen hæc aſſer-
12 tio † ut per Barto. in dicta l. ſi is qui pro em-
ptore ſub numero 46. & 47. ut non procedat in
conditionibus poteſtatiuis, & in legatis, dicite

ut per illum. Vbi autem fingit de perſona ad
13 perſonam † dicendum eſt ut ſupra diximus in
ijs qui meri ſunt iuris, quia duos hoſce caſus comparat Bart. inter ſe in d.l.ſi is qui pro emptore ſub nume.57.& ſeq. quod facit, & ubi fingitur de re ad rem, & de loco ad locum, quia eodem modo concludendum eſt prout conſtitutum ſupra fuit in ijs quæ ſunt meri iuris, ita ut concludendo quàm pauciſſimis ea quæ uberiore ſtylo ad maiorem perſpicuitatem ſupra deducta atque explicata ſunt ſit dicen-
14 dum diſpoſitionem † in caſu uero loquentem nunquam trahi ad caſum fictum in quocunque fictionis genere, niſi ſimus in ijs quæ ad ius referri poſſunt, & in quibus lex ex ſui poteſtate ac facultate poteſt inducere ueritatem; uel in factis in quibus, uel effectus identitas, uel ratio, uel mens legis, aut defuncti uel diſponentis inter uiuos, aut euitatio, abſurdi uel ne actus nullus eluſoriusuè fiat, faciant ut caſus fictus ad diſpoſitionem de uero loquentem protrahatur. Sed hactenus de fictionis improprietate, deque impropriæ ſignificationis materia dixiſſe ſufficiat.

Lib. III. FINIS.

CAMILLI GALLINII TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.

AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Quartus.

SVMMARIVM.

1 *Diſputationem huius libri verſari circa illam ſignificationem quæ deſcendit ex communi vſu loquendi.*

2 *Difficile eſſe ob varias Doctorum traditiones conſtituere quid ſit communis vſus loquendi.*

3 *Quid ſentiat Fabius de communi vſu loquendi.*
Cui accedere videtur D. Alciatus.ibi.
Communem vſum loquendi, Niconitio teſte, nihil aliud eſſe, quam communem opinionem, ab omnibus vel à maiore parte approbatam ibi.

4 *Quid ſit communis vſus loquendi ſecundum Auctorem.*
Vndeque illius definitionem is deducat,ibidem.

5 *Conſuetudinem accipi pro omni iure non ſcripto frequenti vtentium vſu inducto.*

6 *Declaratur Auctoris definitio.*

7 *Conſuetudinem quandoque vocari communem vſum.*

8 *Eius conſuetudinis potiſsimum eſſe, vt peculiaris, & popularis eſſe poſsit.*

Quid ſit communis vſus loquendi.

CAP. PRIMVM.

NVnc operæpretium eſt, vt ad eam partem progrediamur;
1 in qua † de ſignificatione illa verborum agendum erit, quæ deſcendit ex communi vſu loquendi. Quæro igitur imprimis, quis ſit communis iſte
2 loquendi vſus? Qua in re † quamuis Docto. non ſatis ſe explicent, & difficile ſit quid certi conſtituere, cum non ſatis conueniant interpretes in eo, an Peritorum, vel Medicorum, vel Vulgarium loquēdi vſus ſit attendendus, & multi multa dixerint in rubr. de oper. nou. nunciatio. Felyn. in procem. decretal. ſub num. 13. & ſeq. D. Alcia. lib. 2. huius titu. verſ. ex vſu ſub num. 29. & Anrel. Dauid ca. 6. huius
3 titu. ſub num. 62. & plur. ſeq. vnde Fab. † Quintilian. lib. 1. orat. inſtitut. cap. 5. conſuetudinem inquit ſermonis vocabo conſenſum eruditorum, cui accedere videtur D. Alciat. loc. ſupra cita. ſub num. 29. & Franc. Niconi. in rubr. de oper. no. nun. ſub nu. 2 & 5. verſ. & ex ijs, ſcriptum reliquit communem vſum loquendi nihil eſſe aliud quàm communem opinionem ab omnibus, vel à maiore parte approbatam, nihilominus perſiſtendo in terminis generalibus iſtius propoſitæ quæſtionis prout ad vſum loquēdi omnium ſupra relatarum perſonarum referri po-
4 teſt, dico, † vſum communem loquendi, nihil eſſe aliud, quam conſuetudinem vtendi verbis, atque intelligendi in ſermonibus vel orationibus ſub certa ſignificatione, alicuius vniuerſitatis conſenſu, debito tempore receptam. Quam communis vſus loquendi notationem ego deduco ex l. Labeo de ſupellect. lega. in illis verbis; Non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu verba exaudiri debere, ex glo. in l. librorum. §. quod tamen Caſsius de leg. 3. Bart. in d. l. Labeo & ex alijs in locis proximè citatis, & ex ijs quæ tradunt Bar. & Doctor. in l. de quibus de legi. & in l. conſuetudinis. C. quæ ſit longa conſue. & Doctor. in cap. fin. de conſuet. ex quo-
5 rum traditionibus apparet conſuetudinem † in genere accipi pro omni iure nō ſcripto, quod morib.

fre-

frequentiſque vtentium aſſuetudine inductum eſt, cuius multæ ſunt ſpecies, vt proſequitur Petr. Rauen.in titu.de conſuet. cap.3. ſub num.43. Item ex valde notando tex.in cap.conſuetudõ,diſt.prima.in verſ.vocatur, vbi dicitur id omne quod in vſu eſt cõſuetudinem eſſe, & ex eo quod ſcribit Petr. Rebuf. in tract.de conſuetud.artic.2.glo.12. poſt princip. vbi ait poſt Bart.in l.Labeo & Bal.in l. diuturna de
6 legi. Conſuetudinem quandoque † vocari commu-
7 nem vſum. Conſuetudo enim in hac definitione locum generis tenet. Verba illa, vtendi, & intelligendi verba in ſermonibus vel orationibus ſub certa ſignificatione, differre faciunt hanc conſuetudinẽ
8 à cæteris. Poſteriora autem illa † alicuius vniuerſitatis conſenſu debitó tempore receptam, & proprij & differentiarum quoque locum ſubeunt, quia id potiſsimum huius conſuetudinis communis loquẽdi eſt, vt peculiaris, & popularis vniuerſitatis eſſe poſsit per ea quæ mox dicemus:

SVMMARIVM.

1 Communis vſus loquendi ſignificatio ſit ne propria an impropria.
2 Communem vſum loquendi quando eum propria conuenit ſignificatione eſſe propriè quoque cenſendum.
3 Quando aliter ſe habet, eſſe impropriam, & figuratam ſignificationem.
4 Figura & imago non eſt propriè id quod figuratur.
5 Populum facere non poſſe quòd vere alteretur propria ſignificatio rei.
6 Imperitæ multitudinis loquendi vſum improprium eſſe.
7 Sed peritorum præſtantiumque hominum proprium eſſe.
8 Peritorum vſum à Cicerone optimum magiſtrum appellari, & omnium magiſtrorum præcepta ſuperare dici.
9 Quid de hoc communi vſu ſentiat Horatius.
10 Qualem tribuat auctoritatem huic vſui Fabius.
11 Legum quoque ipſarum iuſſa tacito populi conſenſu mutari.
12 Naturalem rei ſignificationem poſſe immutari credidit D.Aleiatus.
13 Communiſque vſus loquendi ſermonem figuratum dici non poſſe.
14 Quid ſentiat ſauius in hac materia.
15 Ex imperitorum vſu propriam ſignificationem accipi non poſſe.
16 Pleraque verborum latinorum ex ea ſignificatione in qua nata ſunt deceſsiſſe, in aliamque ex conſuetudine & inſcientia temerè dicentium conceſsiſſe.
17 Facies, forma omnis, & modus eſt à faciendo dicta.
18 Vocum à naturali ſignificatione deceſsionem ab imperitis factam magnificendam non eſſe.
19 Declaratur l.ita vulneratus ad leg. Aquil.
20 Intellectus l.ſi dictum ff.de euictio.
21 Ex communi peritorum vſu propriam ſignificationem non aſſumi ſecundum Sauium nu.27.
22 Quibus rationibus Bar. & alij opinati ſunt ex communi vſu loquendi non proficiſci propriam ſignificationem.
23 Aegre defendi ſecundum Sauium D.Alciati ſententiam qui putauit naturalem ſignificationem populi auctoritate poſſe imminui.
24 Ex auctoritate excellentis Auctoris propriam ſignificationem accipi.
25 Non eſſe ſatis tutum eidem Sauio, quod vſus communis loquendi ſignificatio non ſit figurata.
26 Lege item ſi prætor de ſuis & legiti.hæred.ſenſus.
28 Ciceronem a pluribus verbis abſtinuiſſe quæ in vſu erãt apud doctos.
29 Indeque inſerri peritorum vſum propriam non facere ſignificationem.
30 Excellenti viro id tribui, vt cum aliud non appareat, proprie loqui putetur.
31 Conſuetudinis loquendi peritorum eam eſſe vim vt propriæ ſignificationi præualeat.
32 Multitudinis indoctæ vſum in conſideratione eſſe non debere.

An communis vſus loquendi ſignificatio ſit propria vel impropria.

CAP. II.

DVbitant modo iuris interpretes,
1 an communis vſus loquendi † ſignificatio ſit propria, an verò impropria. Bar. in d.l.Labeo de ſup pel.lega. ſub nu.4. Reſpõdet hũc in modum communem vſum lo-
2 quendi, poſſe eſſe † vnum & idẽ cum propria ſignificatione, & tunc cum nihil repugnat, illius propriam eſſe ſignificationem; Quod ſi aliud ſit communis vſus loquendi, & aliud propria ſignificatio, quod eſſe poteſt, eſtque ut plurimum,
3 tunc propria non erit ſignificatio † ſed figurata l.cũ de lanionis §. aſinam de fund. inſtr. & hoc uidetur aſſerere gloſ.in d.l.Labeo, quæ incipit, ſcilicet proprio &c. Et ex hoc inquit Bar. quod dicit figurata concluditur quòd non eſt propria; Nam figura &
4 † imago non eſt propriè id quod figuratur, l.2.C.de iure aure.annu.& l.imagiuaria de reg.iur. Præterea
5 populus † nõ poteſt facere quòd uerè alteretur propria ſignificatio rei.ut l.2.de vſufru.ea.rer. quæ uſu conſum.unde concludit poſt Iac. Butrigar.in quadam ſua diſputatione, communis uſus loquendi ſignificationem propriam non eſſe, ſed figuratiuã; & hanc Bar. ſentẽtiam recipiunt cæteri in d. ꝓœm. Decr.in d.rubr.de oper.no.nunc.& in l.1. de fid.ut teſtatur Aurel. Dauid de uer. ſig. cap.6.ſub nu.42. D.Alcia.lib.2.de uerb.ſign.ſub num.30.diſtinguit.
6 † nunquid communis loquendi uſus ex imperitæ multitudinis ſermone introductus ſit; & hac ſpecie procedat Bart. & ſequacium opinio; An uerò ex probatis atque excellentibus auctoribus origi-
7 nem ſumpſerit, & tunc ſecus, † quando quidem Cicero nonnunquam huiuſmodi peritorum uſum
8 optimum magiſtrum appellet, † interdum omniũ magiſtrorum præcepta ſuperare affirmet. Hora-
9 tius † autem in arte poetica, de hoc uſu loquens dicat.

Multa renaſcentur, quia iam cecidere cadentq́;
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus
Quem penes arbitrium, eſt, & ius, ac norma loquendi.

Rurſus

10 Rurſus Quintiliano teſte † lib. 1. cap. 5. orato. inſtit.
Auctoritatem ſermonis conſuetudo ſuperet, & ſe-
cundum Sulpitium apud Aul. Gell. in noct. atticis
non ſolum verborum communiorum veræ & pro-
11 priæ ſignificationes † mutentur, ſed legum quoque
ipſarum iuſſa tacito conſenſu obliterentur, frequen-
tioris autem ſententiæ cum Bar. rationibus occur-
12 rit D. Alciat. diffitendo † naturalem rei ſignificatio-
nem non poſſe populi auctoritate immutari, cum
propria verborum vis actius penes vſum ſit, vt ſupra
dictum eſt, negandoque figuratum ſermonem il-
13 lum dici, † qui ſecundum communem vſum pro-
feratur; cùm magis ſit vt per abuſum & κατάχρησιν
dici intelligatur, quod præter ſeu contra commu-
14 nem vſum dicitur, Aurel. Dauid d. cap. † 6. de verb.
ſignific. ſub num. 65. cum Domino Alciato ſentit
quatenus imperitæ multitudinis vſum à peritorum
conſuetudine diſtinguit. Contra verò ſentit, quate-
nus à communi vſu loquendi prudentum vult pro
priam proficiſci ſignificationem: Sed eius verba
lubens ſubijcio ob varias humaniorum auctorum
locos quibus utitur in eius reſolutione facienda;
quamuis de illius ueritate paulo infra ſuccinctè
tamen ſumus dicturi, antequam noſtram ea de
re ſimus prolaturi ſententiam. Ipſe, inquit, Alciato
15 aſſentior, † dum noluit ex imperitorũ uſu propriã
ſignificationem accipi, ſi quidem hoc uerum eſt, &
apertè Gellius uoluit, cuius uerba in 2. Noct. Atti.
lib. cap. 6. ſunt. Non igitur quia uulgo dici ſolet ne-
xatum eſſe, quem fumo, aut uento, aut puluere, pro
pterea debet uis uera, atque natura uerbi deperire,
quæ à ueteribus qui propriè atque ſignatè locuti ſunt,
ita ut decuit conſeruata eſt, nec aliud idem Gelli. in
9. cap. 1. ſenſit, cum inquit; Quod autem ait Quint.
Claud. è pinnis hoſtes defendebant, facillime
animaduertendum eſt, uſum eſſe eum uerbo defen
debant, non ex uulgari cõſuetudine, ſed admodum
propriè ac latinè. eodem pertinent eiuſdem ſcri-
ptoris uerba in 3. noct. attica. cap. 28. cum ait ani-
16 maduertere eſt † pleraque uerborum latinorum ex
ea ſignificatione, in qua nata ſunt, deceſsiſſe; uel in
aliam longè, uel in aliam proximam, eamque de-
ceſsionem factam eſſe conſuetudine, & inſcitia te-
merè dicentium, quæ cuiuſmodi ſint non didice-
rint, ſicuti quidam faciem hominis putant os tan-
tum, & oculos, & genas, quod græci πρόσωπον
17 dicunt, quando facies † ſit forma omnis & modus
a faciendo dicta, ut ab aſpectu ſpecies, & à fingen-
do figura, nec obijciatur eo loco uerius oſtendi cõ
trarium; namque etſi Gellius imperitorum con-
ſuetudine complura uocabula latina ex ſua pro-
priaque ſignificatione deceſſiſſe dixerit, mitus ta-
18 men & † in ente intelligendo, uoluit huiuſmodi
deceſsionem ab imperitis ſubortam, non adeo ma
gnifaciendam, quominus ea poſthabita, ipſarum
latinarum uocum propria ſignificatio retineri nõ
poſsit, ueluti ibi de ſignificatione uerbi facies do-
19 cuit. id ipſum quoque † in iure probari uidetur Iu-
liani teſtimonio, in l. ita uulneratus ad leg. Aquil. ſic
reſpondentis, occidiſſe dicitur uulgo, qui mortis
cauſam quolibet modo præbuit, licet lege Aquilia

is demum teneri uideatur qui adhibita ui, & quaſi
manu cauſam mortis tribuiſſet, tracta ſcilicet inter
pretatione uocis à cędendo, & à cęde. Rurſus in l. ſi
20 dictum de euictio. † ubi contra uulgi opinionem
ſcribitur, eum qui duplam repromiſerit, etiam ſatis
dare non debere ſed niſi aliter actum fuerit nudam
promiſsionem ſufficere. Cæterum cum Alciatus exi
ſtimet ex peritorum uſu propriam ſignificationẽ
21 aſſumi, † in eius ſententiam, inquit, non eo, nec
quicquam obſtant auctoritates per eum adductæ,
probant enim communem peritorum loquendi cõ
ſuetudinem contra ſermonis proprietatem attendi
poſſe, & id ingenuè profitemur; At inde non ſequi
tur ex uſu ipſo communi propriam ſignificationẽ
originem capere, ſed neque Andr. Alciat. obices
qui contra eum ſunt remouet, Bar. enim & Docto.
22 † quòd uſus communis propriam ſignificationem
non præbeat ut ſuperius dictum eſt, ita aſſerunt,
quia rerum uocabula ſunt immutabilia, item quia
propria ſignificatio populi auctoritate immutari
non poſsit; quorum rationum hæc Caij Iuris C.
fuit in d. l. 2. illa Vlpiani in d. l. ſi quis in fundi uoca-
23 bulo, Alciatus non putat † propriam ſignificatio-
nem populi auctoritate nõ poſſe imminui. Atqui
hoc non eſt contraria ſoluere, ſed contra iuriſconſ.
reſponſum loqui, extant igitur ob una parte Vlpia-
nus & Caius Iuriſconſ. expreſsim concordique aſ-
ſenſu dicentes, propriam ſignificationem populi
auctoritatem immutari non poſſe; Ab altera Alcia
tum uidemus contrarium credentem; qualis modo
24 ſententia ferenda ſit, alij iudicarint. Non dubitat
Alciatus † ab auctoritate excellentis auctoris pro-
priam ſignificationem accipi, pro comperto itidẽ
habet prudentium loquendi conſuetudine ſermo-
ni proprietatem tribui, & nihilominus quod ab Vl
piano & Caio conſtitutum eſt, manifeſtè diffitetur,
ſed fortè duos Iuriſconſultos in album imperitorũ
retulit. Inſuper quod Alciatus ait uerum non eſſe
25 † communem loquendi uſum figuratum dici, cum
potius figuratus is ſermo ſit, qui præter uſum acci-
pitur, unde etiam cathachriſis figura, quã abuſum
latinè dicimus, non ſatis tutum uidetur, cum ma-
gis chathachriſis ſeu abuſio tropus ſit, improprio
nomine utens prò uero & proprio, & non habenti-
bus ſuum nomen accommodans, quod ex Cicerone
lib. 4. Rhetor. prox. capite docuimus. Et Quintilia.
26 lib. 8. Orat. inſtit. oſtendit, & iuriſcõſ. † in l. item Præ
tor de ſu. & legit. quo loco apertius id probatur,
quàm ut referri debeat. Et idcirco rectius forſitan
fuerit opinari; Neque ex uſu communi peritorum
27 propriam † ſignificationem accipi: & hoc non ſolũ
Barto. & aliorum ſectatorum rationibus, ſed alijs
quoque quibus in ſuperioribus uiſum eſt, propriam
ſignificationem ab auctoritate originem non tra-
here; Nam cum ibi tradita appoſitiſsimè etiam lo-
cum ſibi uindicent, operæpretium non duxi illa ite-
28 rum referre. Addi tamen poterit † quod Gellius
lib. 10. cap. 21. tradidit, M. Cicero, pluribus uerbis,
quæ in uſu erant apud doctos abſtinuiſſe, quòd
propria & latina ſibi non uiderentur; Gellij uerba
ſunt; Non paucis uerbis, quorum frequens uſus eſt.
nunc,

nunc, & fuit, M.Ciceronem noluiſſe vti manifeſtū eſt, quod ea non probaret veluti eſt, nouiſſimè & nouiſſimus; Nam & eum M. Cato ad Saluſt. & alij quoque ætatis eiuſdem verbo iſto, promiſcuè uſitati ſint; Nulli non etiam non indocti viri, libris id ſuis ſcripſerint, abſtinuiſſe, eo tantum tanquam nō
29 latino videtur. Enimuerò ſi Cicero † nō pauca uerba tanquam non latina obſeruantiſſimè deuitauit, quorum frequens vſus apud doctos fuerat, etiam hinc manifeſtum ſit, aliundè quàm ex communi loquendi conſuetudine ſermonis proprietatem ſumi. Nec cauilletur aliquis ſecundum hæc parum referre an uſus Doctorum uirorum ſit, an imperitorū, non enim huiuſmodi conſecutio deducitur; ſi quidem, vt proximo articulo relatum eſt, excellenti vi-
30 ro id tribuitur, †, vt cum aliud non apparet propriè loqui putetur, multò magis id ipſum de conſuetudine prudentum credendum eſt, cum integrum ſit iudicium, quod plurimorum prudentum ſententijs comprobatur cap. prudentiam in princ. de off. dele. Diuerſum tantum eſt in vſu loquendi rudium &
31 imperitorum. Rurſus conſuetudinis † loquendi quę apud doctos uiget, tanta uis eſt atque efficacia, ut quemadmodum prædictum eſt, nonnunquam etiā ſi de propria ſignificatione conſtet, conſuetudo tamen ipſa ſermonis prævaleat, atqui de uſu rudium atque imperitorum hæc dici non poſſunt; imo ut rectè Alciatus meminit, huiuſmodi indoctæ multitudinis vſus in animaduerſione eſſe non debet, qua-
32 re &c. & huius opinionis videtur fuiſſe Alex. i rub. ſol. ma. ſub nu. 17. & Fel. in d. procœ. Gre. ſub nu. 13.

S V M M A R I V M.

1 *Iacobum Butrigarium & ſocios putare ex communi vſu loquendi indiſtinctè progredi propriam ſignificationem nu. 2.*
3 *Eum uerum, & proprium eſſe intellectum qui auribus vulgi conſonet ſecundum Baldum & alios.*
4 *Verba intelligenda eſſe, prout vulgus illa accipit.*

Qui putarunt communis vſus loquendi propriam eſſe ſignificationem indiſtinctè.

CAP. III.

1 SEd aduerſus haſce omnes hactenus relatas ſentētias ex profeſſo ſtare videntur † Iac. Butrig. in l. 1. de fid. inſtrum. in t. cōſtiſſorum. & in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. vēditio. Ant. in procœm. Gregor. Barb. in l. 1. §. ſi quis ita, in col. 5. ad fin. verſ. Quinimò de verb. obligat. & in l. qui ante col. 4. poſt princ. eod. titu. Ang. in §. ius ciuile col. 10. in fin. ſub num. 19. Inſtit. de iur. nat. qui omnes abſolute conſtituerunt
2 abſque aliqua diſtinctione, communem † vſum loquendi propriam verborum producere ſignificationem, quos omnes in hanc ſentētiam citat Nico. in rubr. de oper. no. nunciatio. ſub num. 252. implicare videtur maiorem contrarietatem, quòd ab aliquibus proditum eſt, qui opinati fuerunt, eum ſolū
3 eſſe verum & proprium † intellectum, qui auribus vulgi conſonaret, cæteros eſſe extraneos, Bald. in §. Opizoni in fi. verbis in tit. de pac. Conſtant. ſeq. Iaſ. in l. cum qui ita §. qui ita ſtipulatus 2. in 2. notab. de verbo. oblig. Barbat. in l. 5. §. ſatis accèptio col. 5. in med. verſ. item adduco eo. tit. Iaſ. in l. 1. §. hoc autem ſub num. 3. de oper. noui nuntiatio. Soc. in conſ. 89.
4 col. fin. in 4. vol. Hinc dicebat idem Bal. † in auth. ſed nouo iure in vlt. col. in princ. C. de ſer. fugit. uerba intelligenda eſſe, prout uulgus illa accipit, Cy. Bal. & alij in l. ſi cum ante. C. de donatio. ante nupt. & idem Bal. in additio. ad ſpeculato. in tit. de iniur. Veron. in rubr. huius tit. in 5. q. quin. prin. quæſtio. ſub num. 126.

S V M M A R I V M.

1 *Quid ſentiat Auctor in hac controuerſia.*
2 *Communis vſus loquendi propriam eſſe ſignificationem quando cum verborum proprietate concurrit.*
3 *Quando acceſſio communis vſus loquendi habet eundem finem ac rationem cum naturali ac propria ſignificatione, eodem iure cenſeri debere.*
4 *Communi vſu loquendi appellari teſtamenta eā omnia in quibus hæredes vniuerſales inſtituuntur.*
5 *Communem vſum loquendi propriè ſignificare quando concurrit cum ſignificatione generis.*
6 *Communis vſus loquendi impropriam eſſe ſignificationē quando præter vel contra propriam eſt ſignificationem.*
7 *Et quibus rationibus ita conſtituendum ſit.*
8 *Propriam ſignificationem vt naturalem neque legis neque hominis diſpoſitione mutari poſſe.*
9 *Fictio in ijs quæ ſunt facti, nihil poteſt vere ac proprie inducere.*
10 *Pupilli appellatione non contineri eum qui in vtero ſit, quod ſi contrarium communi vſu loquendi induceretur, non niſi improprie id fieri poſſe.*
11 *Abſentem eſſe qui extra continentia vrbis ædificia reperitur, non is qui intra ea eſt, quòd ſi aliud eſſet in dubium communi conſuetudine id improprie eſſet.*
12 *Pœna capitalis appellatione contineri pœnas quæ mortem vel ciuitatis amiſsionem infligunt, quod ſi communi vſu loquendi omnes in appellatione deſignarentur quo corpus afficerent, uel infamiam irrogarent improprie id eſſet.*
13 *Significatio quæ eſt per extenſionem impropria eſt.*
14 *Vſuram in fructu non eſſe, nec eſſe poſſe per communem vſum loquendi niſi improprie.*
15 *Communem vſum loquendi propriam habere ſignificationem quando reſpicimus perſonas eorum qui illam induxerunt num. 16.*
17 *In dubio peritorum vſum propriæ ſignificationis præſumptionem habere.*
Imperitorum vſum impropriam ibi.
18 *Bartoli ſententia & communis, quæ negat propriam eſſe communis vſus loquendi ſignificationem, procedere in ijs quæ præter, vel contra propriam ſignificationem ſunt inducta a communi vſu loquendi. nu. 19.*

Iacobi

20 *Iacobi Butrigac. ac Dom. Alciati ſententiam procedere quantum ad ipſos ſtatuentes, & in laris quo ad omnes, & in dubio reſpectu peritorum tantum. & ſeq.*
21 *Eodemque modo excipiendam eſſe Baldi opinionem de excipiendo intellectu qui auribus vulgi conſonat. num. 22.*

Quæ ſit Auctoris reſolutio in propoſita difficultate de propria vel impropria cõmunis vſus loquendi ſignificatione.

CAP. IIII.

EGo pro reſolutione iſtius propoſitæ difficultatis opinarer,
1 ſic diſtinguendum eſſe, †quod
aut communis vſus loquendi
conuenit cum propria vocis
ſignificatione; aut præter eam
eſt; vel contra illam; Primo
2 caſu, †res non habet difficultatem, quia Bar. in d. l.
Labeo. habet pro indebitato, eo in caſu communis
loquendi vſus propriam eſſe ſignificationem, & eſt
de mente omnium ſupra relatorum, qui communi
loquendi vſui impropriam tribuunt ſignificationẽ,
qui loquuntur in caſu, quo contra propriam naturalemque verbi ſignificationem ſermonis conſuetudo inuecta eſt, & ſic ab incluſione vnius oppoſitorum excludunt reliquum, l. ſi inter de excep. rei iud.
Doctor. in rub. de acquir. poſſ. habetque prima hęc
3 aſſertio rationem, †quòd cum acceſsio conſuetudinis loquendi habeat eandem rationem ac finem cũ
ipſa naturali ac propria ſignificatione, eodem iure
cenſeri debebit, cap. acceſſorium de reg. iur. lib. 6. l.
etſi non ſunt. §. perueniamus de aur. & arg. lega. Iaſ.
& alij poſt gloſ. in rubr. de leg. 1. l. quod per manus
de iure codil. Exemplum autem iſtius primi capi-
4 tis, poni poteſt †in communi omnium loquẽdi vſu,
qui teſtamenta appellant illas vltimas uoluntates,
in quibus hæredes inſtituuntur, quæ vocis ſignificatio eſt propria, cum definitione, ethimologia, & auctoritate, in iure ſit recepta l. 1. vbi Bart. & omnes
de teſtam. & inſtit. eod. in prin. vbi gloſ. & ſcrib. omnes & per diſcurſum illarum legum, quæ ſub illis titulis, tam in C. quam in pandect. poſitæ ſunt, iuncta
doctrina Bart. in d. l. omnes populi ſub num. 59. de
iuſti. & iur. de qua ſuo loco ſupra oportunè dictum
5 fuit. Alia poſſent †proponi exempla in omnibus illis caſibus in quibus communis loquendi vſus in aliquam ſpeciem concurreret cum ſignificatione generis, quia ſi generis ſignificatio ꝓpria eſt, vt ſupra
lib. 2. in quo actum eſt de propria ſignificatione
oſtendimus, ſic & conſuetudinis ſermonis, quæ in
eundem finem deſineret.

Secundo verò & tertio caſu rurſus ſic eſſe conſti-
6 tuendum crederem, †aut conſideramus propriam
ſignificationem reſpectu iuris communis, aut reſpectu ipſius vniuerſitatis more illo loquentis; Prioré
caſu ego ſentio cum Bart. ac cæteris ut communis
7 vſus loquendi ſignificatio ſit impropria. †tum quia
non deſcendit ex aliquibus illorum modorum, à
quibus ſupra diximus proficiſci propriam ſignificationem. Tunc etiam quia ſi repugnat propriæ ſignificationi illi eſt contraria, ſi contraria eſt ergo impropria, quia nihil eſt magis contrarium proprio,
quàm improprium. Tum denique quia propria ſi-
8 gnificatio† vt naturalis eſt immutabilis tam per legis quàm per hominis diſpoſitionem l. 2. de vſufr.
ea. rerum quæ vſu conſum. & l. ſi quis in fundi vocabulo de leg. 1. & contra eam non poteſt per communem vſum loquendi aliquid in contrarium in-
9 duci niſi fictè ergo impropriè quia fictio †in ijs quæ
ſunt facti, quales ſunt naturales rerum ſignificationes arg. l. legatum de capit. diminut. & l. nec ſeruus
de pecul. non poteſt aliquid verè nec propriè inducere; per ea quæ à nobis proximè diſputata fuerunt
in materia ſictitiæ ſignificationis. Huius autem capitis exempla poſſent innumera proponi, ſed vnum
vel alterum interim adduxiſſe contentus ero. Ver-
10 bi gratia; Pupilli †appellatione non venit qui in vtero eſt, l. non eſt pupillus infra eod. Quid ſi communi loquendi conſuetudine in ciuitate aliqua introduceretur, vt pupilli quoque dicerentur qui nundũ
nati forent, adhucque in vtero eſſent. Certe contra propriam ſignificationem hic vſus eſſet, nec
eius ſignificatio poſſet niſi ficta & impropria dici.
11 Rurſus †abſens is dr̃ qui extra cõtinentia vrbis ædificia reperitur, non is qui intra eſt, l. abſentem & l.
collegarum. §. 1. de verb. ſignificat. Atſi vſu receptũ
ſit, vt is dicatur abeſſe, qui intra vrbis murorum
ambitum non ſit, etiam ſi in continentibus vrbis
ædificijs reperiatur, planè impropriæ ſignificationis nota laboraret hic vſus. quòd aduerſus propriã
& naturalẽ verbi abeſſe ſignificationem inducta
eſſet. Quando verò præter propriam ſignificationẽ
loquendi conſuetudo introduceretur, verbi cauſa
12 pœna capitalis appellatio †eas tantum comprehendit pœnas, quæ mortem, vel ciuitatis amiſsionem
infligunt l. licet capitalis infra eod. Quid ſi communi ſermonis vſu probatum ſit, ut omnes pœnæ, quibus corporaliter quis afficeretur, uel infamiæ nota,
capitales dicerentur. Certe ſignificatio, quę progrederetur ex tali cõſuetudine loquendi, cum eſſet præ-
13 ter propriam ſignificationem, & ſic † per extenſionem, eſſet impropria, quia per tractum ad
diuerſa fieret, & ita impropriè Doct. in auth. quas
actiones. C. de ſacr. eccleſ. in l. ſi conſtante in princ.
& in l. ſi vero §. de uiro ſolut. matri. & infra latè dicemus in ſeq. lib. quo agetur de ſignificatione quę
14 proficiſcitur ex interpretatione. Prętereà †uſura in
fructu non eſt, l. uſura infra eod. Quid ſi communi
conſuetudine dicendi, & fructus appellatione uſura comprehenderetur; impropriè quidem ac extenſiuè id fieret. Poſteriore caſu, quando reſpicimus
15 †perſonas eorum qui communem uſum loquendi
induxerunt; Tunc ſi in claris & apertis caſibus ſimus, in quibus appareat, uel certi ſimus de mente
eorum qui communem illam conſuetudinem introduxerunt, ut in eam conſenſerint ad hunc finẽ,
ut propria inueheretur ſignificatio; hoc caſu puta-
16 rem †communis uſus loqũdi propriam cenſeri debere ſignificationem; ea ratione, quia ſi expreſſo
conſenſu

conſenſu & lege ſcripta potuiſſent quantum ad ſe ipſos, illius vocis quam communiter loquendo ac vtendo, certo modo intellexerunt propriam facere ſignificationem, prout ſupponunt Bar. & omnes in locis ſupra cita. ſic & tacito conſenſu. l. de quibus de legi. & alias rationes proferemus infra in ſeq. q.
17 ſi verò ſumus in dubio. Tunc rurſus crederem diſtinguendum eſſe inter peritorum, & imperitorum multitudinem, a qua introductus fuiſſet communis iſte vſus loquendi. Nam primo caſu præſumptionem propriæ ſignificationis aſſumerem, argu. cap. prudentiam de offic. deleg. & per ea quæ diximus ſupra in tractatu propriæ ſignificationis in materia auctoritatis prudentũ, circa inducendam propriam ſignificationem. Altero verò caſu impropriã ſignificationem præſumerem ex imperitia loquentium, vt tradit Aurelius Dauid, & ſupra retulimus, de verbor. ſig. cap. 6. ad finem. Et per hãc theoricam mea
18 quidem ſententia, † inuiolabili fœdere conciliantur omnes ſupra relatæ Doctorum traditiones quæ aliàs implacabiliter diſsidere videntur. Nam Bart. & communis cum illo cęterorum ſententia, qua ſolam tribuit impropriam ſignificationem conſuetu
19 dini loquendi, intelligenda erit † in communi vſu loquendi contra propriam vel præter propriam uerbórum ſignificationem, conſiderata proprietate inſpecto iure communi. Contraria Dom. Alciati, qua proditum eſt propriam ex tali conſuetudine in
20 duci ſignificationem, procedet † quantum ad ipſos ſtatuentes, & in claris quantum ad omnes, & in dubio quantum ad peritos; & hoc modo exaudienda quoque erit illa Iaco. Butriga. & aliorum eius adſtipulatorum ſententia, qui ſimpliciter atque in
21 diſtinctè crediderunt † propriam ſignificationem proficiſci a communi uſu loquendi. & rurſus illa Bal. & cæterorum opinio, qua receptum eſt, excipiẽdum illum ſolum eſſe intellectum, qui conſonat auribus vulgi, cæteros pro extraneis eſſe habendos; quatenus hanc ſententiam illum habet ſenſum, ut huiuſmodi conſonantia propriam inducat ſignifi
22 cationem. Cæterum † ſi alio ſenſu percipienda ſit, ut ſcilicet vulgi intellectus ſeu ſignificatio, quæ ex uulgi intellectu procedit, debeat cuicunque alij ſignificationi pręferri, reſoluenda poſtea erit dubitatio prout in ſequenti q.

SVMMARIVM.

1 *An omnis generis ſtatuta quantumuis ſtrictè interpretanda recipiant interpretationem à communi uſu loquendi.*
2 *Qui ſint affirmatiuæ ſententiæ aſſertores.*
3 *Quibuſque medijs illa probetur.*
4 *Quæ tamen intelliguntur procedere à Recentio. Bonon. vel quando communis vſus loquendi concurrit cum proprietate verborum, vel quando res verſatur in hominum diſpoſitionibus.*
5 *Nullam eſſe legem quæ à Doctor. adducatur quæ loquatur de verbis ſtatuti.*
6 *A communi recedẽdum non eſſe ſecundum Recentio. & quibus iuribus eam melius probari putant.*

An omnis generis ſtatuta ſtrictè & ad literam intelligenda admittant ſignificationem quæ ex communi vſu loquendi proficiſcitur.

CAP. V.

HInc fit ab interpretibus ad aliã non leuem diſceptationem in hac materia progreſſus; An ſcilicet omnis generis ſtatuta
1 † tam ſcilicet odioſa pœnalia exorbitantia correctoria, & alias quantumuis ſtrictè & ad literam intelligenda admittant ſignificationem, quę proficiſcitur ab iure communi: Qua in controuerſia Bart. in l. librorum. § quod tamen Caſsius de leg. 3. & in l. Labeo de ſuppel. lega. ſub num. 5. & in l. non dubium col. 2. C. de legi. affirmatiuè conclu
2 dit † in omni ſtatutorum genere tali ſignificationi eſſe locum per tex. in l. ut Alphenus, & in l. anniculus de uerb. ſiguificatio. cui accedit Bald. in l. ult. C. de uerb. ſignificatio. Alex. Iaſ. Rui. Pariſ. Crot. & alij communiter in rub. de oper. nou. nunc. ut ibi atteſtatur Iaſ. ſub num. 7. uerſ. ego teneo. Ruin. ſub numero 22. Pariſ. ſub nu. 87. qui multas congerit auctoritates, & ita firmare ait Canonici iuris interpretes in cap. quamuis per illum tex. de uerbo. ſignific. Soc. iunio. in d. rub. de oper. no nunc. ſub num. 86. qui adducit in hanc rem multa conſ. doctorũ, ibiq; D. Alcia. ſub num. 28. Niconi. ſub num. 204. qui cęteris copioſius ac cumulatius huius ſententiæ locos addit, Horma. Det. ſub num. 24. uerſ. ſed contra & nouiſsimè. Io. Bologne. aliàs collega meus ſub num. 111. & clarius ſub num. 113. In huius uerò
3 ſententiæ confirmationem † per plura perpenduntur à ſcribent. iura, præter ſupradicta à Bar. cita. ueluti l. librorum. § quod tamen Caſsius de leg. 3. l. ſi ſeruis legatis §. fin. eod. titu. l. ſi ita fuerit libertas de manu teſtam. l. cum de lanionis §. aſinam de fundo inſtruct. & inſtrum. legat. cum ſimil. adductis per Niconi. in d. rub. de oper. nou. nunc. Iaſ. ſub num. 7. uerſiculo tertia concluſio, & Soc. iun. ſub num. 86.
4 Quibus tamen † omnibus iuribus, reſpõdent nouiſsi. Bonon. à num. 112. uſque ad nu. 113. uolentes, poſt ſingulatim quoque allatas reſponſiones, omnia iura quæ pro communi adducuntur, uel loqui in caſibus in quibus uocis proprietas conuenit cum communi uſu loquendi, uel procedere in hominum diſpoſitionibus; quæ intelligantur prout ipſi erant ſoliti uerba proferre, ut in d. l. cum de lanionis. §. aſinã uerſ. optimum ergo eſſe, in d. l. librorum. §. quod tamen Caſsius, & in d. l. Labeo cum ſimil. & nullam
5 eſſe † legem quę à Doctor. adducatur, quæ loquatur uel probet de uerbis ſtatuti ſeu legis. Non tamen eſſe recedendum à communi opinione, quam me
6 lius † probari putant in l. 1. de ſui. & legit. hæredib. in §. alio quoque in inſtit. de leg. Aquil. inducendo ut per eos ſub num. 213.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Ludouicum Romanum, & ſocios credidiſſe communis vſus loquendi ſignificationem locum non habere in ſtatutis.*
2 *Romanum opinionem ſuam defendiſſe quatuor fundamentis.*
3 *Quibus occurritur per Alex. & alios.*
4 *Crotum addere in eandem ſententiam quatuor alia fundamenta præſertimque quòd communis vſus loquendi ſignificatio ſit impropria.*
5 *In ſtatutis ita uerba eſſe propriè intelligenda, vt in edictis prætorum.*
6 *Aliter quam faciat Roma. Crotum inducere tex. l. ita vulneratus ad leg. Aquil.*
7 *Sed omnibus iſtis conſiderationibus accuratè reſponderi per Pariſium.*

Qui putant communis vſus loquendi ſignificationem non habere locum in ſtatutis.

CAP. VI.

LVdouici. autem Roman. in d. rubr. de oper. no. nunciat. omnium primus auſus fuit con-
1 trariam † conſtituere opinionē
ſub num. 11. cum ſeq. quam dicit firmaſſe Bal. in l. 1. C. de ſuc
ceſ. ædict. & in cap. 1. de ſucceſ.
eud. & Auto. Butri. in procem. Decretal. & quam
inter recentio. amplexus eſt Io. Crot. ibi ſub nu. 42.
verſ. ſed aduerte. Romani quat. ſunt fundamenta
2 † tex. in l. ita vulneratus ad leg. Aquil. in l. ſi dictum
de euictio. in quibus vulgi opinio reprobatur, in l.
item ſi prætor de ſu. & legit. vbi improbatur con-
ſuetudo illa, qua nepotes appellantur, qui poſt mor
tem aui ſunt concepti. & gloſ. notanda in l. quod ſi
nepotes de teſtament. tut. quæ reprobat ſenſum
idiotarum in materia d. l. quod ſi nepotes, ſed iſtis
3 omnibus fundamentis copioſè reſpondent Alex.
Iaſ. Rui. Niconi. cæteris latius Soci. iun. Pariſ. & Bo
logn. in d. rub. de oper. no. nuntiat. ſub num. ſupra
4 cita. Addit verò † in hanc ſententiam Io. Crot. ſub
num. 42. Quatuor alia huiuſce opinio. argumenta
videlicet quòd ſignificatio communis vſus loquen
di eſt impropria. d. l. item prætor de ſui. & legit. l. fi-
deiuſſor obligari §. fideiuſſor de fideiuſſor. quæ in
ſtatutis locum non habet l. 1. §. ſi is qui nauem de
5 exercit. actio. Rurſus † quia ſi in edicto prætoris re-
iecto communi vſu loquendi verba capiantur pro-
priè d. l. item prætor, ergo idem erit in ſtatutis. item
inducit l. 1. §. 1. de flumi. vt per eum, poſtremo ali-
6 ter † quam faciat Roma. inducit tex. in d. l. ita vulne
7 ratus ad leg. Aquil. Quibus † omnibus conſideratio-
nibus accuratè reſpondet Pariſ. in d. rubr. de oper.
no. nunciat. ſub num. 89.

SVMMARIVM.

1 *Variè diſtinctum fuiſſe à Doctoribus in ea quæſtione an communis vſus loquendi ſignificatio locum habeat in ſtatutis.*
2 *Statuentes ſi expreſſe voluiſſent facere vt ſignificatio quæ inducta fuiſſet per communem vſum loquendi propria eſſet potuiſſe id facere.*
3 *Legis principis & legis ciuitatis, legis communis, & legis municipalis eandem virtutem, eandemque poteſtatem eſſe quantum ad eos qui ligantur.*
4 *Quod in lege expreſſa dicitur, dicendum quoque eſſe in communi vſu loquendi, qui tacita populi conſuetudine inducitur.*
5 *Quæ à lege expreſſa non differt.*
6 *Penes communem loquendi vſum eſſe vires ac poteſtatem vocum hominum quæ ſunt mutabiles.*
7 *Legis proprium eſſe ex ijs quæ frequentiſsime contingunt interpretationem recipere.*
8 *Communem loquendi vſum oportere frequentatum eſſe ea in prouincia in qua viget, per decem annos.*
9 *intellectus l. item prætor de ſuis & legiti. hæredib.*
10 *Opinio D. Alciati ſecundum repoſitam lectionem ad l. item prætor, eſſe contra communem.*
11 *Reſponſum venerandi Collegij Ticinenſis pro Illuſtr. Com. Io. Iacob. Triultio diſpoſitum fuiſſe ab auctore iuſſu eiuſdem venerandi collegij.*
12 *Inductio per locum a ſpeciali d. l. item prætor de ſuis & legiti. hæred.*
13 *Argumenta opinionis contra communem a quibus reſoluantur.*
14 *Noua conſideratione reſoluitur obiectio tex. in d. l. item prætor.*
15 *Communis vſus loquendi ſignificationem quantum ipſos ſtatuentes non eſſe impropriam.*
16 *Contrariorum eam eſſe naturam, vt uno poſito remoueatur alterum.*

Quid ſentiat auctor pro reſolutione iſtius difficultatis.

CAP VII.

PRo reſolutione igitur iſtius controuerſiæ, quamuis pleriq; di-
1 ſtinxerint in hac materia † inter
communem vſum peritorum,
& conſuetudinem imperitorū.
& alij aliter vt per Alex. loco
ſupra relat. & plenius ac proli-
xius per Niconi. in d. rub. de oper. non. nunciat. à nu
mero 224. vſque ad num. 250. & elegantiſsime ad-
modum ac grauiter loquatur Do. Alciat. in d. lib. 2.
de verb. ſignifi. ſub num. 30. Nihilominus ego opi-
2 nor communem † ſententiam poſſe defendi, atque
imprimis, quia nemo eſt eorum tam qui tuentur,
quàm qui impugnant communem opinionem, qui
neget neque iure medio inficias ire poſsit, quin ſi
ſtatuentes expreſſa municipali lege cauiſſent, ut ſi-
gnificatio illa quæ per communem vſum loquendi
inducta eſſet, antequam induceretur, eſſet propria,
non

non eſt dubium quòd eſſet propria, aut propria ha
beretur, omnique in diſpoſitione in qua propria ſi-
gnificatio procederet, & illa ſibi locum vendicaret;
3 quia † legis principis & legis ciuitatis, legis commu
nis & legis municipalis eadem virtus eademque po
teſtas eſt, quantum ad eos qui ligantur l. omnes po
puli de iuſti. & iur. l. fin. in fin. C. de fideiuſſo. & l. 2.
C. de noxal. actio. ergo idem dicendum erit in com
4 muni vſu loquendi, qui tacita populi † conſuetudi-
ne inducitur, vt per Bartol. in d. l. Labeo de ſuppel.
legat. D. Alciat. in d. lib. 2. de verb. ſignifi. ſub num.
30. ver. efficax autem, Roch. Cur. in cap. tanto de cō
5 ſuet. ſectio. 8. ſub num. 44. & quæ † a lege ſcripta
non differt. l. de quibus de legi. l. 1. & 2. C. quæ ſit
long. conſu. & cap. vlt. de conſued. Secūdo loco ego
conſidero, quòd cum penes loquendi vſum ſint ui-
6 res † ac poteſtates vocum hominum quæ ſunt muta
biles l. ſi quis in fundi vocabulo ad fin. prin. de leg. 3.
& refert glo. in d. l. librorum §. quod tamen Caſsius
de leg. 3. in ver. libros. & in ver. continebuntur ex au
ctoritate Priſciani & Horatij in arte poetica in illis
verbis. Si volet vſus quem penes arbitriū eſt & vis,
& norma loquendi, cum ſimil. ſupra cita. in præced.
arti. fateri oportebit, inductam ſignificationem ex
vi communis vſus loquendi in quacunque diſpoſi-
tione ſtatutaria, & quantumuis ſtrictè accipienda,
ſibi locum ſemper vendicare oportere. Tertio loco
7 † videtur mihi ex eo confirmatior reddi hęc opinio,
quòd ſi legis illud potiſsimè proprium eſt; ex ijs
quæ frequenter fiunt interpretationem recipere, &
ad illa accōmodari. l. nam ad ea de legi. & l. antiqui
ſi cert. peta. ex ea quoque ſignificatione, quæ ex cō-
muni loquendi vſu reſurgit, debet declarationem
8 recipere, cum oporteat vt per decem annos † fuerit
frequentatus in illa ciuitate, uel prouincia, vt per
Bar. Cur. Alcia. & alios in locis ſupra cita. & Felyn.
in proœm. Gregoria. ſub num. 14 & ſeq. poſtremo
9 hanc partem adiuuat † tex. in d. l. item prætor de
ſu. & legit. hæred. ſecundum veram lectionem quā
reſtituit D. Alcia. lib. 1. diſpunct. cap. 28. loquendo
hunc in modum, non propriè ſed per abuſionem
vel potius ἀναφορικῶς, id eſt per relationem declaran
do, vt per eum ibi loc. ſupra relato, quamuis opinio
10 † illa quam defendit D. Alcia. per illam lectionem
ſit contra communem cæterorum ſententiam vt à
nobis latius fuit deductum in reſponſo venerandi
collegij noſtri DD. Iuriſconſultorum vrbis Ticini,
quod eiſdem præſtantiſsimis patribus id muneris
11 de mandantibus digeſsimus † ac diſpoſuimus pro
Illuſtri Com. Io. Iacobo Triuultio ſub num. 55.
vt in impreſsis habetur, probatumq; fuit in tribus
antecedenti. num. Et propterea induci poteſt ille
12 tex. per locum à ſpeciali † hoc pacto; ſi enim ibi à
prætoris edicto eminus ablegatur illa conſuetudo,
quia ex eo admittebantur ſolum ij qui cognati eſ-
ſent tempore mortis, unde cum qualitas adiecta
verbo debeat intelligi ſecundum tempus verbi l. in
delictis §. ſi extraneus de noxal. actio. l. Titius ubi
Bar. de milit. teſtam. Conſuetudo illa quamuis fun-
data in generali ſignificatione, quam etiam propriā
eſſe ſupra oſtendimus latè atque exactè ſuo loco;
nihilominus admiſſa non fuit, eo quia qualitas à le
ge requiſita reſiſtebat, ergo apparet in alijs caſibus
in quibus ratio illa ceſſaret, cōſuetudo uel commu
nis ille loquendi uſus fuiſſet admiſſus. Ad argumē-
13 ta uerò † quę pro contraria parte ſupra relata fuere,
longè lateque occurrunt interpretes in d. rubr. de
no. oper. nunciatio. & præſertim Pariſ. ſub num. 89.
14 Sed dici quoque poteſt † præter eos; tex. in d. l. itē
prætor, ex proximè relato intellectu, facilem reci-
pere ſolutionem, & in oppoſitum prorſus reuolui;
quia illo caſu excepto, tex. ille in reliquis probat per
locum a ſpeciali communi loquendi conſuetudini
eſſe locum in diſpoſitionibus ſtrictè recipiendis, ar.
l. quod verò & l. ius ſingulare de legi. cum ſimil. Ad
15 rationem illam † quòd uſus communis loquendi
impropria ſit ſignificatio dici poteſt, non diſceden-
do à theorica ſupra relata, quantum ad ipſos ſta-
tuentes non eſſe impropriam, uel pro impropria
non haberi, quamuis inſpecto iure communi talis
ſit, & quamuis impropriam ſimpliciter illam eſſe
admitteremus, nihilominus tantę eſt potentiæ atq;
effectus, ut ubi contra propriam concurrat illi præ
feratur, & propriam eijciat contrariorum more,
16 † quorum uno poſito alterum remouetur l. hæc uer
ba ille, infra hoc titul. & Doctor. in rub. de acquir.
poſſeſſ. & ita firmat Petr. Ancar. in conſ. 383. apud
me iſta, & in conſ. 333. Lanfr. Oria. de teſti. cap. 1.
ſub num. 97. ad fin. & ibi Celſus in adno. ad eum,
Niconi. qui dicit communem in dicta rub. de oper.
nou. nunciatio. ſub num. 255. in reliquis autem ar-
gumentis confutandis non diſſentio à ſcribent. in d.
rub. de oper. nou. nunciatio. quæ omnia latè proſe-
quitur Bolognet. à num. 114. uſque ad num. 118.
colum. 8.

SVMMARIVM.

1 *Limitari ſupra firmatam concluſionem quando in volumine ſtatutorum eſſet ſtatutum, quod verba deberent ad literam intelligi.*
2 *Cuiuſmodi duo hic Ticini habentur.*
3 *Communis vſus loquendi ſignificationem non recipi in ſtatutis, vbi ab ijs reijcitur extraneus intellectus.*
4 *Communis vſus loquendi ſignificationem eſſe impropriā ex communi interpretum ſententia.*
5 *Do. Alciatum impugnare prædictam limitationem, Soci. iun. de illa dubitare, Bolognetum verò aſſerere audacter eſſe tenendam.*
6 *Quid ſentiat auctor in reſolutione antedictæ difficultatis.*
7 *Vbi communis vſus loquendi ſignificatio propriæ iuris communis refragatur, eam ſignificationem dici impropriam & extra iacentem literam, neque ſtatutis recipi.*
8 *Sicque intelligendam eſſe Bar. ac cæteros qui communis vſus loquendi impropriam dixerunt eſſe ſignificationem.*
9 *Quantum ad ipſos ſtatuentes communis vſus loquendi propriam eſſe ſignificationem.*
10 *Sicque intelligenda eſſe omnia argumenta, rationes & exempla quibus vtitur D. Alciatus.*
11 *In dubio propriam ſignificationem accipiendam eſſe*

potius

potius ex vſu ipſius ciuitatis, quàm ex iuris ſignificatione.

Quid decernendum ſit, quando ſtatutum iubet verba debere intelligi ſecundum propriam ſignificationem, & prout ſtatuti litera ſonat.

CAP. VIII.

REſtringunt modo interpretes
hanc concluſionem varijs modis,
& inter cæteros, quando in
volumi. ſtatu. adeſſet ſtatutum
quòd uerba intelligantur ſe-
1 cundum † propriam ſignifica-
tionem, vel deberent accipi ad
literam prout iacent, & prout in omnium ferè ſta-
tutorum ciuitatum uoluminibus legitur, & præſer-
2 tim hic Ticini † duplici ſtatuto altero de Regimi.
poteſtatis ſub numero 55. Altero in criminal. ulti-
mo, tunc enim uolunt Alexan. Iaſ. Crot. & alij com-
3 muniter † in d. rubr. de oper. noui nunciatio. ut ibi
teſtatur Socin. iun. ſub numero 96. & Bolognet.
ſub numero 117. communis uſus loquendi ſigni-
ficationem in ſtatutis non recipi; quam aſſertio-
4 nem firmauit † & Fely. in dicto procem. Gregoria.
ſub numero 14 innixus doctrinæ Bartol. in dicta l.
Labeo de ſupellect. legat. qui uoluit communis
uſus loquendi ſignificationem eſſe impropriam
quæ concluſio paſsim à doctor. eſt recepta, ut ſu-
pra oſtendimus, ut paſsim atteſtantur omnes in lo-
5 cis proxime relatis, ſed hanc † limitationem
plerique ueram eſſe non putant, quos inter eſt
dominus Alciat. de uerborum ſignificatio. ſub nu-
mero 27. uerſic. ſed in hanc ego ſententiam, Socin.
iunio. in dicta rubr. de oper. nou. nunciatio. ſub di-
cto numero 96. uerſicul. tu conſidera, quamuis ali-
qualiter dubitet more ſuo, ſed audacter ac firmiter
tenendum eſſe dicit Bolognet. ibi ſub dicto nume-
ro 117. uerſ. ſed tu audacter, quamuis Paciſ. ſub nu-
mero 90. illam abſolutè non firmet, ego tamen hac
6 in † difficultate diſtinguerem tres caſus; quòd aut ſci-
licet in claris ſumus ſtatutum dum uoluit uerba ac-
cipi ſecundum propriam ſignificationem, intellexiſ-
ſe de ſignificatione quæ propria eſt inſpecto iure
communi; Aut de ſignificatione propria quam ſta-
tuentium ciuitas tribuit ipſis uerbis iuxta notata
in l. ſi quis in fundi uocabulo de legat. primo. & in
l. omnes populi de iuſti. & iur. Aut ſumus in dubio;
primo caſu ego habeo communem opinionem pro
7 vera, quia † ubi communis uſus loquendi alicuius
ciuitatis refragatur propriæ ſignificationi, quam
uerbum habet de iure communi, dicitur impro-
priè ſignificare, atque extrinſecus & contra id quod
ex iacenti litera legi ac percipi poteſt, iuxta tex. in
l. 1. §. legi. de ijs quæ in teſtam. delent. & ea quæ ſcri-
bit Bartol. de ſupellect. legat. qui ita intelligendus
eſt cum cæteris Doctor. qui communiter illum ſe-
8 quentes conſtituunt † communis uſus loquendi
impropriam eſſe ſignificationem, ut apertè ex Bar.
uerbis colligitur in d. l. Labeo. qui dum agit de com-
muni loquendi uſu, ſemper ſupponit uſum loquen-
di alicuius ciuitatis uel prouinciæ, ut apparet ex for-
mulis capitulorum quibus utendum eſſe ait, in pro-
bando communi uſu loquendi aduerſus propriam
ſignificationem, de qua cum loquitur ſemper intel-
ligitur de propria illa ſignificatione, quam habet
uerbum a iure communi, quod & faciunt alij qui
referunt atque ſequuntur uerba Bartol. Secundo
9 caſu opinor † dubio procul ueriorem eſſe opinio-
nem contra communem, ut quantum ad ipſos ſta-
tuentes, communis loquendi uſus propriam ha-
beat ſignificationem; quia ut cuiuſque ciuitatis
proprium eſt ius, quo ciuitas ipſa utitur d. l. omnes
populi cum ſocijs de iuſti. & iure ſic & ſignificatio
illa, quæ in aliquod uerbum ex communi uſu lo-
quendi inducta fuerit, propria erit ipſius ciuitatis,
ita ut ſtatuentium gratia non poſsit aliquid impro-
priè extrinſecus, & contra literam dici aſſumi, & ita
10 intelligo omnia argumenta, rationes & exempla
quibus utitur Dom. Alciat. in dicto libro ſecundo,
de uerborum ſignificationibus. & rationes Bolo-
gnet. ſub dicto numero 117. Tertio uerò caſu in
11 dubio, ego pariter inclino † in eandem ſententiam
contra communem, quia propria ſignificatio acci-
pienda potius eſt ex uſu ipſius ciuitatis & ſtatuen-
tium, argum. l. talis ſcriptura §. fin. de legat. pri. &
dicta l. cum de lanionis §. Pedius ait, optimum ergo
eſſe Pædius ait, de fund. inſtru. cum ſimilib. quam
ex iuris ſignificatione, quia ita interpretando mi-
nus offendimus ius commune, quod habet ut in
omni diſpoſitione, quantumuis odioſa, pœnali, exor-
bitanti, correctoria & quantumuis ſtrictè interpre-
tanda, nunquam cenſeatur excluſa eſſe ea ſigni-
ficatio quæ reſurgit ex communi uſu loquendi.

SVMMARIVM.

1 *Communis vſus loquendi ſignificationem quam locum habet in ſtatutis reſtringi ad communem illum uſum loquendi qui obtinebat tempore conditi ſtatuti.*

2 *Qualis debeat eſſe iſte communis vſus loquendi.*

3 *Communem vſum loquendi debere eſſe an ſtatuentium tantum & ſufficere ſi probetur tempore diſputationis in ciuitate obtinere ſecundum Bolognetum.*

4 *Diſtinguere tamen eundem Bolognetum inter peritos & imperitos, & eos qui latina, vel materna vel alia extranea lingua locuti ſunt.*

5 *Dominum Alciatum diſſentire à Bologneto in utroque capite, & ſeq.*

7 *Quæ ſit auctoris ſententia in hac controuerſia, & numero 10.*

Ad probationem communis vſus loquendi ſufficere ſi probetur à decem annis citra homines ea in ciuitate ita fuiſſe locutos ibi.

8 *De præſenti in præteritum non præſumi.*

9 *Qualitas vbi eſt fundamentum intentionis alicuius fortiter debere illam probari.*

11 *A præſenti in præteritum non præſumi, quando præ-*

ſens ſtatus eſt difformis à ſtatu qui neceſſariò aliter ter fuit in præterito.

12 *Si probetur communem vſum loquendi a decem annis tantum citra obtinuiſſe, ante illos decem annos non obtinuiſſe neceſſariò ſupponitur.*

13 *Qualitas adiecta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi.*

14 *Probatio communis vſus loquendi à præſenti in præteritum infert quando per expreſſa in capitulis tempora cõtinuatur ad tempus excedens hominũ memoriã.*

15 *Quæ hominum memoriam excedunt, ita ab antiquo obtinuiſſe præſumũtur, vt vim tituli ac priuilegij habeãt.*

16 *Tempus excedens hominum memoriam coniungi alteri antiquo tempori ratione vicinitatis & ſymboli.*

17 *Quando tempus præteritum coniungitur antiquo procedit regula, quod de præſenti ad præteritum præſumitur, & num. 18.*

19 *Probationem incertam nihil concludere.*

20 *Circa diſtinctiones vſus peritorum, ac imperitorum coniungendas eſſe opiniones D. Alciat. ac Bologneti.*

An prænarrata concluſio procedat in omni communi vſu loquendi.

CAP. XII.

REſtringunt inſuper ſupra relati
Doctores memoratam conclu-
ſionem, ut locum non habeat in
omni communi uſu loquẽdi, ſed
1 tantum in eo † qui obtinebat
tempore conditi ſtatuti, ſic Bart.
in dicta l. Labeo de ſupel. legat.
Fely. in procœm. Gregoria. Soci. in l. Gallus. §. ſi eius
in fin. de liber. & poſthum. & domin. Alcia. in dicto
libro ſecundo, de uerborum ſignificationibus, ſub
2 numero 30. Sed punctus eſt uidere † an iſte com-
munis uſus loquendi debeat eſſe ſtatuentium tan-
tum, an uerò & aliorum. item an formiter proban-
dum ſit tempore conditi ſtatuti uiguiſſe in ciuitate
talem communem uſum loquendi, an uerò ſuffi-
ciat probare in præſentia uigere in ciuitate, ut de
præſenti in præteritum præſumatur. Bolognet. in
3 dicta rubr. de oper. nou. nunciat. ſub numero 119.
putat eſſe debere ſtatuentium tantum, & non alio-
rum, itemq; ſufficere ſi probaretur hodie in ciuita-
te eſſe communem uſum loquẽdi, in illis uerbis de
quibus diſputatio eſſet, quia præſumeretur etiam
retro fuiſſe tempóre, quo ſtatutum conditum fue-
rit, cum populi naturaliter loquantur, & præſuman
tur etiam retro fuiſſe, quod naturaliter iudicatur.
4 Eſt uerum † quòd primi capitis reſpectu idem Bo-
lognet. ſub numero 120. diſtinguit inter ſtatuen-
tes peritos, & imperitos; Ruſuſque inter peritos
qui materna lingua, uel alia extranea uſi fuiſſent,
& eos qui latina lingua locuti eſſent; ut primo &
ultimo caſu peritorum uſus inſpiciendus ſit; in cæ-
teris uulgarium conſuetudo ſit attendenda; ſed in
5 primo capite † domin. Alciat. dicto libro ſecundo,
ſub numero 30. verſ. quapropter diſſentit poſt Bar-
tolum a Bolognet. niſi eſſemus in communi vſu lo-
quendi adeo inueterato, qui hominum memoriam
excedere probaretur, vt per Bartol. in dicta l. Labeo
de ſupellect. legat. In ſecundo autem capite ſub
numero 29. & 30. varias refert opiniones, & tan-
6 dem ipſe † concludit diſtinguendo inter peritiſsi-
mos & imperitos ſimpliciter, vt priore caſu verba
accipi eo modo debeant quo peritiſsimi accipere
ſolent, poſteriore craſſa minerua, argumen. l. ſi cho
7 rus de legat. tertio. Ego † reſpectu primi capitis non
leuiter ſubſiſto; quia Bartolus in d. l. Labeo conclu-
dit ſufficere ad obtinendum in communi vſu lo-
quendi, ut probetur ita à decem annis citra commu
niter locutos fuiſſe homines in illa ciuitate, & cum
Bartolo tranſeunt communi conſenſu Doctor.
8 cita. item quia † de præſenti in præteritum non præ-
ſumimus, cap. ſi eo tempore de reſcript. & clem. 2. li-
teras eodem titu. Et rurſus, quia vbi qualitas eſt
9 fundamentũ intentionis alicuius, debet illa † formi
ter deduci ac probari, glo. in cap. ſi fortè in verſicu.
ſcientiæ de electio. libro ſext. l. ſecunda. §. doce-
re. vi bon. rapto. l. pri. §. ait prætor vbi Bartolus no-
quid in flumi. public. Iaſ. in l. ſi extraneus in fin. de
10 condic. cauſ. dat. Vnde exiſtimarem † ſic eſſe diſtin-
guendum; Aut probatum ſimpliciter eſt, quod de
præſenti in tali ciuitate communis eſt vſus loquen-
di, vt talis vox, quæ in ſtatuto comprehenſa ſit, ſub
tali accipiatur ſignificatione; Aut probatum eſt, à
decem annis citra eam ſignificationem vſu rece-
ptam fuiſſe. Aut probatum eſt, quòd à decem an-
nis, uiginti, triginta, quadraginta, & à tanto tempo
re citra, quod hominum memoria non extat in con
trarium, fuit in communi uſu loquendi dictæ ciui-
tatis, ut ſub tali vocis ſignificatione talis res com-
prehenderetur. Aut ſimpliciter probatum fuit
communem eum loquendi uſum fuiſſe in ciuitate.
11 Primo caſu † opinor Bologne. minus uera ſenſiſſe,
quia concluſio illa, quòd à præſenti in præteritum
præſumatur, ceſſat quando præſens ſtatus eſt dif-
formis à ſtatu qui neceſſario aliter fuit in præteri-
to argumen. l. 4 de probatio. & tradit domi. Alciat.
de præſumptio. reg. ſecunda præſumpt. 26. poſt
princi. poſt Iaſo. quem citat in l. ſi prius de oper.
nou. nunciat. & egregiè Stepha. Bertrand in conſi-
lio ſeptimo ex themate libro primo, quem refert
ac ſequitur Nicolaus Arelata. loco ſupra cita. in
adnotatio. ad Alciat. in caſu autem noſtro, vt fatea-
mur oportet, communem uſum loquendi, qui de
præſenti obtineat, cum repugnet propriæ uerbo-
rum ſignificationi, aliquando habuiſſe ſtatum dif-
formem ob propriam uerborum ſignificationem
quæ antea obtinuit. Ergo in præteritum non po-
12 tuit inferre. Secundo quoque † caſu res eſt clara,
quòd probatio non concludit neque præſumptiuè
infert in præteritum per reg. l. cum prætor de iudi.
& capit. nonne benedicimus de præſumptio. ſi
enim probatum eſt à decem annis citra tantum,
communem uſum loquendi ita ſe habuiſſe ergo an-
te illos decem annos oportet ut non fuerit in ob-
ſeruantia; præterea ſi qualitas hæc tempore ſtatuti
conditi formiter eſt probanda, ut ſupra dictum
13 fuit, eo quia qualitas † adiecta uerbo debet intel-

ligi

ligi ſecundnm tempns uerbi, l. Titius ubi Bartolns
de milit. teſtam. cum vulgarib. qnomodo proba-
tio communis nſus decem annorum, etiam præſum
ptiuè concludat pro antiquiori tempote promul-
gationis ſtatuti de quo interpretando agatur, ſtan
te præſertim difformi illo ſtatu communis uſus lo-
qnendi qui in antecedens neceſſarinm quandoque
fuiſſe ſnpponere opportnit, ut ſupra dictum fuit.
14 Tertio caſu † ſententiam domini Alciati ueram eſ-
ſe reor, quamuis Bartolus ab eo citat. in dicta l. La
beo de ſupellect. legat. id non dicat, & ratio eſt,
qnia probatio illa communis nſus loqnendi con-
tinuati per tempota illa in capitulis expreſſa, & à
tanto tempore citrà, cnius initij memoria non
habeatur in contrarium, triplici modo infert ad
15 tempus illud ſtatuti, primo quia † ea quæ homi-
num memoriam excedunt, ita ab antiquo obtinuiſ-
ſe præſumuntut, ut uim tituli habeant ac priuilegij.
l. boc iure §. ductus aqnæ ubi gloſ. & doctor. not.
de aqua pluuia. arcend. capit. ſupet quibuſdam §.
præterea de uerborum ſignificatione Ctauet. de
antiq. tempot. parte tertia, ſub numero 19. ſecun-
16 do, quia tempus † excedens hominum memoriam
duplici ratione ob antiquitatem coniugitut alteri
antiquo tempori, ratione ſcilicet uicinitatis, & ſim
boli, ſeu proportionis, & propterea facilius dè uno
ad altetum inferimns capit. quanto de præſum-
ptio. l. in rem. §. item qnæcunque de re. uendicatio.
Barto. in l. centurio in prima oppoſitio. de uulgar.
17 & pupillar. Tértio quia † in ptæſumptiua hac pro-
batione facienda concutrit non ſolum præſens
tempus, ſed etiam præteritum, ex quo urgenter
etiam retro infertur, ut dictum eſt, propterea con-
cluſio quod de præſenti in ptæteritum præſumatnt
18 uires habet † & ſibi locum in caſu iſto uendicat. ut
ſcribit Salyc. in l. ex perſona. C. de ptobatio. domi.
Alciat. de præſump. regu. ſecunda præſump. 26. ſub
numero ſecundo, in ſecund. limit. cum præſertim
in re adeo antiqna leuiores ſufficiant probationes
l. penultima de probatio. capit. cum cauſam eodem
titul. Crauet. de antiq. tempor. in principio, & alibi
ſæpe per diſcurſum illius tractatus. Quarto autem
19 & ultimo caſu puto † einſcemodi communis uſus
loquendi probationem nibil inferre, per ea quæ
ſcribit Bartol. in dicta l. Labeo de ſupellect. legat.
& quia probatio incerta, quæ ſe habet ad eſſe, &
non eſſe, nihil concludit, & contra ſic probantem
interptetationē patitut l. neq; natales. C. de ptob.
l. nō hoc. C. unde leg. & c. in præſentia de ptobatio.
20 Alterius autem † principalis capitis ratione ego
arbitror coniungendam eſſe opinionem domini
Alciati cum opinionē Bologne. ſupra relata. Qua
coniunctione facta conciliantur etiam omnes aliæ
opiniones ſupra telatæ per Dom. Alciat. loco ſupra
citato, tam ſcilicet Fab. Quintiliani, quàm Bald. &
aliorum, & facile diſcernitur quando peritorum &
qñ imperitorū cōis uſus loquendi ſit attendendus.
Limitat rurſus Bologne. hanc concluſionem ſu-
pra firmatam in quocunque ſtatntorum genere, ut
non progrediatur, quando de mente ſtatuentium
21 † appareret in contrarium. & ita intelligit in dicta
rubr. de nou. oper. nunciat. ſub numero 122. tex. in
l. item prætot, de ſuis & legit. hæredi. & in l. ita
uulneratns ad leg. Aqniliam, ſecnndum intellectum
quem ipſe dedit, additqne rationem, quia libernm
fuit ſtatuentibus atbitrinm determinate caſus quos
uoluerint, & capete uerba in ſtricta & larga ſignifi-
catione, prout neceſſarium fore animaduerterint.
22 Quam limitationem † ego ctedo ueriſsimam eſſe
& omnino recipiendam, quamuis illa iura poſsint
alios ſenſus recipere, ut per doctor. in dicta rubrica
de oper. noui nunciat. & ſupra attigimus reſpectu
textns dictę l. item ptætor de ſu. & legiti. quia in ſta-
23 tutis † mens conditorum omnibus præfertur, ut
teſtis eſt Bartol. in l. quod contrà de legi. Alexan. in
conſil. 52. ſub numero ſecundo uolum. 1. ubi uule
tunc dici conſtare de mente quando reſultaret ab-
ſurditas, uel iniqnitas ſi acciperentut uerba ſecun-
dum communem uſum loquendi, uel quando ratio
ſtatuti refragaretur, & ut latius ſupra tetulimns li.
3. de impropria ſignificatione in ſecundo caſu quo
à ꝓpria ſignificatione diſceditur ꝓpter impropriā.

S V M M A R I V M.

1 *Communis uſus loquendi ſignificationem locum habere in alijs diſpoſitionibus.*
2 *Verba legum, ultimarum voluntatum, contractuum ac priuilegiorum recipere interpretationem à conſuetudine loquendi.*
3 *Communem vſum loquendi in omni materia attendi.*
4 *Legitimatum non dici legitimum ſecundum communem vſum loquendi.*
5 *Communis vſus loquendi ſignificationi eſſe locum etiam in exorbitantibus & correctorijs.*
6 *Et in teſtium depoſitionibus.*
7 *Ac in alijs quoque probationibus.*
8 *In ſacris pariter literis recipi ſignificationem inuectam à communi vſu loquendi.*

An ſupra conſtitutæ cōcluſiones locum habeant non ſolum in ſtatutis ſed etiam in alijs diſpoſitionibus.

C A P. X.

QVę autem hactenus diximus de
communi uſu loquendi, ut eius
ſignificatio locū habeat in ſta-
1 tutis; intelligenda ſunt † etiam
locum habere in alijs diſpoſi-
tionibus, & ptopterea dixit In-
noc. in c. olim ad med. de uerb.
2 ſign. uerba † legum, ultimatum uoluntatum, contra-
ctuum, & priuilegiorum recipere interptetationē
a conſuetudine contra ptopriam uerb. ſignifi. citat
l. ſi de interpretatione, l. nam imperatot. l. minimè
3 & l. ergo de legi. & qnod † in omni materia commu-
nis uſus loquendi attenditur, & ad eum recurritut
probatur in cap. ex literis de ſponſali. in l. legatis
§. fina. de legatis tertio. in l. ſi ita fuerit libertas de
manu. teſtamen. Iaſ. in l. prima ſub numero 42. de

acquiren.poſſeſſ. & in l.filiusfam. §.diui ſub numero 108. in prima lectu. de legat. pri. & in l. qui antè calendas colum. ſecunda circa med. de verborum obligationibus, vbi loquitur in materia ſtipulationum, & in l.ſtipulatio iſta §.hæc quoque ſub numero octauo, eod. titu. vbi generaliter idem aſſerit in omni materia Socin. in l. prima, ſub numero 44.ſi cert. petat. & in rubrica. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt profer. ſub numero 15. Decius in conſilio 284.colum quarta in fine, verſicul.primo,
4 inferens † ad uerba teſtatoris quòd legitimatus non dicitur legitimus ſecundum vſum loquendi, & idem repetit Dec. in conſil.365. col. 1. ſub num.4. Angel.inſtit.de legiti.agnato.ſucceſſio. in fin.prin.
5 vbi ait communis loquendi vſus ſignificationi † locum eſſe etiam in exorbitantibus & correctorijs; & idem Ang.inſtit.de leg.Aquil.in princ. ſub num. 5. & innumeros propè citat in hanc rem auctores Franc. Nico.in rubr.de oper.nou.nuntia. ſub num.
6 mero 236. in teſtium quoque † depoſitionibus locus eſt communi loquendi conſuetudini, Innoc. in cap.cum clamor in fi.de teſti.& in cap.cum cauſam col. pen. verſ. videtur quòd ſi teſtis, vbi etiam Aret.col.6.ſub num.18. eod.titul. idem Areti. in d. cap.cum clamor col.pen.in fin.de teſti. Dec.in cap. tranſlato in 2. lectur. ſub num.8.de teſtib.Nico.in d.rub.de oper.nou.nunc.ſub num. 220. vbi alios ci-
7 tat in alijs quoque † probationibus locus eſt communi vſui loquendi, vſque adeo vt dicat Felyn. in cap. ſuper his col. 8. de accuſat. communem vſum loquendi excuſare probationes non concludentes, quem refert ac ſequitur ſcholiaſt.ad Iaſo.in l.ſtipulatio iſta §.hæc quoque ſtipulatio ſub litera B.ad fi.
8 de verb.obligatio. In ſacris † quoque literis recipitur ſignificatio, quę inuecta eſt communi vſu loquendi, ut eſt tex. in cap. maiores in ver. veterum quem ibi notat Abb. de Baptiſ. & eius effecti. cui accedit Iaſ.in d. l.ſtipulatio iſta §. hæc quoque ſub num.8.ad fi.de verb.obligat. & Niconi. in d.rubri. de oper.nou.nunciatio.ſub num.238.

SVMMARIVM.

1 *Communis vſus loquendi difficilem eſſe probationem.*
2 *Communis vſus tria eſſe genera, loquendi ſcilicet, vtendi, ac intelligendi.*
3 *Communis vſus vt dici poſſit, oportere, vt ſaltem durauerit per decem annos.*
4 *Gloſ.in l. Labeo de ſupel.leg.in ver.ex communi vſu, intellectus.*
5 *Bart. quid reſoluat circa probationem communis vſus loquendi.*
6 *Qualiter ſit formandus articulus in probatione communis vſus loquendi.*
7 *Appoſitum exemplum circa propoſitionem articuli communis vſus loquendi.*
8 *Teſtes oportere concludere de tempore decem annorum, & quod communis vſus loquendi fuit in dicto loco.*
9 *Teſtis dicens Scio quia ita communiter dicitur, nihil concludit.*
10 *Niſi per relationem ad capitula in quibus expreſſa ſint exprimenda ſeruetur, ibi.*
11 *Exemplum articuli communis vſus vtendi, qualiter proponendum ſit ſecundum Bar.*
12 *Qualiter ſit proponendus articulus in communi vſu intelligendi.*
13 *Conditionem illam ſi filius meus morietur, de iure communi comprehendere conditionem illam, ſi ſine liberis deceſſerit, & ex communi quoque vſu intelligendi concipere poſſe.*
14 *Alijs exemplis declarari communis vſus intelligendi articulum.*
15 *Vendito equo intelligi venditam eſſe ſellam, ſi tamen ſit præſens.*
16 *Secus ſi oſtendatur equus ſine ſella.*
17 *Ornamenta quæ haberent arma ipſius venditoris non intelligi comprehenſa eſſe in venditione.*
18 *Conſuetudo Angleriæ declarata de libris Ingillorum.*
19 *Conſuetudinem Ticinenſis patriæ eſſe, vt appellatione ducati intelligatur de ducato quatuor librarum non de ducato auri.*
20 *Secundum Rochum Curt. Bart. theoricam in hac materia communiter a doct. eſſe receptam.*

Quomodò probetur communis vſus loquendi.

CAP. XI.

QVærendum modo eſt, pro abſolutiore huius loci tractatione, quomodo probetur communis vſus loquendi? quia vt dicit Io.
1 † de Ana. in cap. 1. de ſagitta. eſt difficilis admodum probationis, quod affirmat & Rochus noſter Curt.in cap.cum tanto ſectio.8.in 7.q. princip. ſub numero 44.ad Celſus ad Oria. de teſtib. capi. 1. ſub dicto numero 97. in addit. incip. ſignificatione
2 ſub litera F.poſt princip. Propterea † ad euidentiam præmittendum eſt, Bartol. in dicta l. Labeo de ſupell.legat.& Doctor. in locis proximè citat. partiri hunc communem vſum in tria genera, loquēdi ſcilicet, vtendi, ac intelligendi. Rurſus & illud præſciēdum eſt, vt dicit Oria.ſub dicto numero 97. ad hoc vt poſsit communis vſus loquendi, utendique, ac
3 intelligēdi, appellari, oportere † ut talis uſus durauerit per decem annos, ſic voluit gloſ.in d.l.Labeo de
4 ſupellect. legat. † in ver. ex communi vſu in illis verbis, & ſic uſitatè dici poteſt. quam ita intelligit Bartolus in dicta l. Labeo de ſupellect.legat.ſub numero ſexto & probat Bald.in l.dies feſtos. C.de ferijs. Accedendo modo propius ad reſolutionem propo-
5 ſitæ difficultatis, dico, Bartolum valde grauiter ac notanter vt cætera illius omnia, in dicta l.Labeo de ſupellect. legat. ſic reſoluere, uult enim in communi uſu loquendi ſic poſſe poni exemplum; Teſtator quidam multos habens equos cuidam legauit palafrenos; dubitatur qui nam equi debeant contineri appellatione palafrenorum, is autem ait ex communi uſu loquendi poſſe hanc reſolui difficultatem,

6 difficultatem, & ad probandum hunc† commu-
nem uſum loquendi, ſic eſſe formandum articu-
lum. Quod ſcilicet à decem annis citra, & per ipſum
tempus cõis vſus loquendi fuit in hac ciuitate,
vnde teſtator eſt, & vbi conuerſabatur, quòd equus
talis conditionis appellaretur palafrenus, teſtis au-
tem deponat contenta in capitulo eſſe vera; inter-
rogatus quomodo ſit, dicit, quia per dictum tem-
pus in dicto loco audiuit equum talis conditionis
ab omnibus talia tractantibus palafrenum appel-
7 lari. Aliud poterit† proponi exemplum, videlicet, ſi
dubitetur an appellatione aduocatorũ veniant pro
curatores; tunc formandus erit articulus, quòd cõ
munis vſus loquendi fuit à decem annis & citra, &
per ipſum tempus in ciuitate vel loco vnde ſunt,
vel conuerſantur litigantes, vel de quo agitur, Ad-
uocatos appellari eos tantum, qui in voce vel ſcri-
ptis de iure allegant, illos autem qui ſimpliciter fa-
ctum proponunt ſine iurium allegationibus, procu
ratores vocari. Teſtes autem ſuper hoc interrogati,
deponent contenta in capitulis eſſe vera; de cauſis
verò ſcientiæ requiſiti reſpondebunt quia à decem
annis, & citra, & per illud tempus audiuerunt com
muniter ab omnibus ea de re loquentibus, in illo lo
co de quo agitur, puta hic Ticini ubi litigant con-
trahentes, Aduocatos appellari eos tantum qui in
8 iure allegant, &c. oportet enim† teſtes concludere
de tempore decem annorum, & quòd communis
modus loquendi eſt in dicto loco eo modo, qui ſu-
pra dictus eſt, vt in l. minus ſunt de leg. 3. & in l. ſi
ſeruus plurium §. fin. de leg. 1. ſi autem teſtis dice-
9 ret, † ſcio quia ita cõmuniter dicitur, tunc nihil pro-
bat, ſecundum Bart. veruntamen ſi teſtis in ratione
ſui dicti non replicet tempus x. annorum, nihilomi
nus valebit, quia tempus expreſſum in dicto intelli
gitur repetitum in ratione eiuſdem dicti, & ideo ſi
10 teſtis† dicat contenta in capitulis eſſe uera: addatq;
rationem quia audiuit ab omnibus communiter
loquentibus de hac materia ſic dici, uel etiam à ma
iore parte eius loci tametſi non dixerit à decem an
nis citra, nihilominus eius dictum valebit, quia tem
pus illud in eius ratione repetitum eſſe intelligitur;
& ita probat Oria. ſub d. nu. 97. ad fin. In communi
11 vero vſu vtendi, † ponit Bartol. exemplum. Quando
quis emeret telas in aliqua ciuitate, vel loco, quas
illi dimenſus fuiſſet venditor cubito minore, & ta-
men inter ementes & vendentes in communi vſu
eſſet in ciuitate, vt illę menſurarentur cubito maio-
re. Nam tunc effingendus eſſet articulus quod à de
cem annis & citra, & per ipſum tempus &c. Teſtes
autem qui examinarentur deberent deponere con-
tenta in capitulis eſſe uera, de rationeq; interrogati
dicere, quod à decem annis citra, & per ipſum tem-
pus viderunt communiter ementes & vendentes
telas in illis dimetiendis uti brachio maiore, &
poſſent ſexcenta huiuſmodi exempla effingi; & cũ
Bar. ſentit quoq; Roch. Cur. in d. 7. q. 8. ſectio. ſub d.
12 nu. 44. In communi autem uſu intelligendi ponit
exempla Bar. in ea propoſitione, quamuis ipſe uul-
gari ſermone illam enuntiet, ſi filius meus morie-
tur, uolo ut bona mea deueniant ad talem. Nam ſi
13 ex communi uſu intelligendi ea uerba † exaudiren-
tur, vt comprehenderent illam conditionem ſi ſine
liberis deceſſerit, quod eſt etiam de iure communi,
l. cum auus de conditio. & demonſtr. l. cum virum.
C. de fideicom. & l. generaliter. §. cum autem, C. de
inſtit. & ſubſtit. cum ſimil. Qui uellet probare hunc
communem uſum intelligendi deberet articulum
formare; Quòd à decem annis & citra, & per ipſũ
tempus in tali ciuitate, uel loco, unde eſſet teſtator
uel conuerſaretur, communis uſus intelligendi fuit,
ut uerba illa, ſi filius meus moreretur, intelligeren-
tur hoc pacto, id eſt ſi ſine filijs deceſſerit; Teſtis au-
tem productus interrogatus deberet deponere cõ-
tenta in capitulis eſſe uera; rogatique iudici ratio-
nem addere, quod à dicto tempore citra, & per ip-
ſum tempus ab omnibus hominibus loquentibus
de hoc audiuit dicta uerba ſic intelligi, prout ſupra
14 relatum eſt; Dicit † inſuper Roch. Cur. loco ſupra
relat. poſſe & altero exemplo hoc caput declarari
veluti in conſuetudine exiſtente in ciuitate uel lo-
co, ut quando uenditur equus, intelligatur etiam
uendita eſſe ſella, quam conſuetudinem refert Bar.
15 in lectur. circa fin. quamuis idem Curt. dicat † hoc
eſſe quoque ex diſpoſitione iuris communis per l.
ædiles in princ. iuncta ibi gloſ. in uer. ornamenta de
ædili. edict. & ita determinat Bar. in l. eum qui §. nõ
ſolum de furt. & in l. ſi vt certo. §. uſq; adeo. como.
Iaſ. in d. l. de quibus col. antepen. dicit tamen poſſe
ſeruari id quod ſenſit Bart. quando equus oſtendi-
16 tur emptori ſine ſella; quia † de iure communi illud
uenit in contractu quod tempore contractus oſtẽ-
ditur, ut inquit Bald. in l. 2. C. de ædili. actio. per
tex. in l. ædiles §. uendidi. de ædilit. ædict. item de iu-
17 re communi † non uenirent ornamenta quę habe-
rent arma, ut uulgo uocant ipſius uenditoris, ſic
Paul. de Caſtr. in d. §. uſque adeo. Alterum iſtius ul-
timi capitis exemplum proponit Lanfran. Oria. in
d. tracta. de teſtib. cap. 1. ſub num. 97. vbi dicit ſe de
18 facto habuiſſe quomodo intelligeretur † conſuetu-
do Anglerię, quæ intelligebat, libram, de libra tugil
lorum, ut uocant, non autem de libra imperialium
ibique ponit formam capitulorum & quomodo te-
ſtes ea in re debeant teſtimonium dicere, idem ait
19 Cur. † poſſe dici de conſuetud. quæ eſt in patria iſta
ut ducati appellatione intelligatur de ducato qua-
tuor librarum, non autem de ducato Auri. Et hanc
20 Bart. doctr. † probat Bal. in repet. l. de quibus col.
fin. de legi. & in l. dies feſtos. C. de ferijs, Lanfran.
de Oria. in d. tracta. de teſtib. uel in cap. quoniam
contra falſam cap. 1. ſub num. 97. & ibidem Celſus
de probatio. Rochus Cur. loco ſupra citato, Fely. in
d. procem. Gregoria. ſub num. 16. & Doctor. in d.
rubr. de oper. nou. nunc. Alex. in d. l. Labeo de ſup-
pel. leg. Bal. in l. 2. ſi aduerſ. rem indi.

SVMMARIVM.

1 *Multa obſtare aduerſus Bartoli theoricam.*
2 *Fulgo. putare quòd ſufficiat ſi teſtis dicat ſe audiuiſſe dici a maiore parte hominum eã de re loquentium, ad probandum communem vſum loquendi.*

3 *Roch. Cur. opinari Fulgoſum melius eſſe in hac materia locutum, quam fecerit Bar.*

4 *Butrium conuellere quoque eitii Bart. doctrinam dum credit tempus decem annorum continuatum eſſe debere.*

5 *Sed Curtium eos conciliare.*

6 *Quod ſit auctoris uotum hac in controuerſia.*

7 *Quando agitur de probando communi vſu loquendi, utendi, vel intelligendi in actu de præſenti ueram eſſe doctrinam Bartol. & ſufficere talem uſum eſſe conſtitutum per lapſum decem annorum, & nu. 8 ex communi ibi.*

9 *Stylum Curiæ induci per lapſum decennij.*

10 *Vbi agitur de probando communi vſu de actu præterito Bar. aſſertionem non eſſe tutam.*

11 *Communis vſus probatio debet ita fieri ut probetur tempore actus de quo eſt controuerſia viguiſſe.*

Qui contra Bartol. theoricam ſenſerit, cum reſolutione auctoris.

C A P. XII.

1 Aduerſus tamen hanc Bart. theoricam quam multum commendant † Roch. Cur. loco ſupra citato, & Raph. Fulgoſ. in conſil. 165. col. antepen. circa mediũ multa obſtare videntur, imprimis enim dum concludit Bart. teſtem debere in dicti ſui ratione aſſerere, quòd ab omnibus ea de re loquentibus &c. Putat Fulgoſ.
2 † in dicto conſ. 165. col. antepen. circa medium ſufficere ſi etiam dicat à maiore parte eorum ſe audiuiſſe. eſt uerum Fulgoſ. loco ſupra relato ad hoc allegare Bart. in d. l. Labeo qui nihil dicit de maiore parte in nullo ſupra ſcriptorum caſuum, eſt tamen ad hoc doctr. Abb. in cap. ex parte de cenſi. propter glo. ibi in ver. primo caſu, quam ſequitur Fely. in d. proœm. Gregoria. ſub num. 16. & Roch. Curt. in d.
3 q. 47. col. 3. ad fi. in 8. qui † ait ſe putare Fulgoſ. melius loqui quàm Bart. tum quia ita ſonant hæc verba communis vſus loquendi; tum quia in ſimili videmus in conſuetudine ſufficere maiorem partem populi. & hanc partem ſequitur Bal. in l. de quibus
4 in col. ult. de legi. Rurſus contra hanc † Bart. doctr. opponit Butr. in repetit. dicti cap. fina. de conſuet. quatenus Bartol. ſupponit communem uſum loquendi eſſe debere continuatum, uam ipſe contrarium putat eſſe uerius, quia vſus ſonat prout in facto, & ſic ſufficit ſecundum cum quod generet ha-
5 bitum, ſed Curt. † loco ſupra citato dicit, Bart. non refragari huic Butri. opinioni, ſed cum illa conuenire; quia dum putat ſufficere ſi teſtis dicat, quia audiuit omnes de ea re tractantes ſic loqui, oſtendit ſufficere ſi tempore quo talia tractantur ſic ſe habeat communis uſus loquendi; probatio enim ut ait communis uſus loquendi, debet concludere de ipſo communi uſu tempore quo fit actus, vt per Bartol. in d. l. Labeo, & Fulgoſ. in d. conſi. 165. col. antepenult. Quid conſtituemus in hac difficultate?

Ego arbitror ſic eſſe reſoluendum hoc negocium.
6 † Aut agimus de probando communi loquendi uſu reſpectu actus qui de præſenti fuerit factus, ſiue ſtatuentium, ſeu teſtatoris, uel contrahentium, aut iudiciorum fuerit; Aut tractamus de actu in præteritum abſoluto, cuiuſcunque generis ſupraſcripto-
7 rum ille ſit. Primo caſu uera † erit egregia, ac magiſtralis illa theorica Barto. quam commendant omnes ſupra relati interpretes communique etiam cõſenſu recipiunt, quia in actu qui fit de præſenti, ut interpretationem recipiat à communi uſu loquen-
8 di, utendi, uel intelligendi, ſufficiet † communem illum uſum eſſe conſtitutum per lapſum temporis decem annorum, per ea quæ ſcribunt de conſuetudine doctor. in d. l. de quibus de legi. in l. conſuetudinis C. quæ ſit long. conſuet. & in cap. fi. de conſuet. gl. Ang. & alij in §. ex non ſcripto inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Aegidi. Bellamer. in d. c. ult. de conſu. ſub nu. 21. ubi communem dicit, facit inſuper quod
9 tradit † Pet. Rebuf. in tract. de conſuetu. art. 2. gl. 13. ſub nu. 11. de ſtylo curiæ qui inducitur per lapſum decennij, ut ante illum aſſeruit Guid. Pap. in conſi-
10 lio 110. Altero uerò caſu † tunc non habeo doctrinam Bart. quamuis cõmuniter in ſuo caſu receptã pro uera, per ea quæ diximus ſupra in quæſtione proximè præcedenti in ſecunda limitatione, quia tunc ab illo tempore in præteritum non præſumeretur communis loquendi uſus, ad interpretationẽ actus, qui longo annorum curſu diſtaret ab illo de-
11 cennio. Eo quia, ut ſupra diximus † probatio communis uſus debet ita fieri, ut nũc patim probetur tempore quo gerebatur actus is uiguiſſe, ut per Fulgoſ. Oria. Curt. & alios in locis proximè relatus.

S V M M A R I V M.

1 *Duas propoui quæſtiones per Curtium valde appoſitè atque oportunè in hac materia.*

2 *Teſtem debere concludere in probando communi uſu ab omnibus ea de re loquentibus, ſic audiuiſſe dici, aliàs ſi diceret quia ita communiter dicitur nihil concluderet,*

3 *Teſtem deponentem de fama ſi dicat, quia publicè dici audiuit nihil concludere. ex communi, ibi.*

4 *Baldum contrariam ſententiam ueriorem opinari. quam diſputando putat Cur. defendi quamuis neget a communi opinione recedendum eſſe. & num. 5.*

6 *In dubio a communibus opinionibus recedendum non eſſe.*

7 *Qualiter credat auctor in propoſita quæſtione diſtinguendum eſſe.*

8 *Per relationem teſtis ad articulos omnia quæ in articulis continentur, vere & proprie eius diſpoſitioni intelligi ineſſe.*

9 *Perindeque haberi ac ſi præcisè a teſte fuiſſent pronuntiata.*

10 *Generaliter enuntiatum, quando in una tantum ſpecie verificari poteſt, perinde haberi ac ſi in ſpecie prolatum fuiſſet.*

11 *Teſtem qui dicat ſe ita communiter dici audiuiſſe, non repetito loco neque tempore, probare.*

12 *Secus tamen eſſe quando capitula ſimpliciter eſſent con-*

cepta

cepta ſine illis qualitatibus, quòd a decem annis citra in tali loco &c. num. 1 2.
13 *Paria fore, non eſſe, vel non apparere.*

Vtrum ratio teſtis deponentis ſuper communi vſu loquendi & dicentis ſe ſcire, quia ita communiter dicitur, concludat.

CAP. XIII.

PRo pleniore verò atque abſolutiore explicatione iſtius materiæ communis vſus loquendi,
1 quærit † Roch. Curt. multum oportunè atque appoſitè de duabus difficultatibus in d. 7. quæſt. princip. x. ſectio. ſub numero 47. Quarum altera eſt, quid ſi teſtis productus ad probandum communem vſum loquendi de ſcientiæ cauſa interrogatus, reſponderit ſe ſcire, quia ita communiter dicitur, concludenter depoſuiſſe defendi poſſit. Altera eſt, quid ſi interrogatus à quibus dici audiuerit, dicat ſe neſcire, aut ignorare eorum nomina, ſuſtineri valeat eius teſtimonium. Circa primum inquit ille, Bartol. reſoluere
2 in d. l. Labeo non ſufficere † quia debet teſtis concludere quòd ab omnibus ea de re loquentibus ſic dici audiuit; & quod niſi per ſenſum corporis deponat nihil agit, & ita ait recipere Anto. Butri. in d. cap. fin. Fely. in d. procem. decret. Lanfran. de Oria. in d. cap. quoniam contra in cap. 1. ſub numero 97. quibus poteſt addi Fulgoſ. in dicto conſil. 165. col.
3 antepenult. idemque velle † Bartol. in ſimili de teſte deponente ſuper fama, qui ſi deponit, ſic dici publicè, nihil probat, quia etiam verificari poteſt eius dictum in vno qui publicè id dixiſſet, prout conſiderat Fulgoſ. loco ſupra citato. vnde probatio non concluderet, prout debet, cap. in præſentia de probatio. cum ſimil. Bartolus in l. de minore §. tormenta de quæſtio. & in l. tertia. §. eiuſdem infra: de teſtib. Bal. in additio. ad ſpecul. in titu. de ſenten. Ang. in l. ſecunda ad Macedonia. Ioan. de Imol. in l. hæredes palam in principio de teſtam. ubi dicit ita communiter teneri; Alexan. in conſilio 17. & 20. & 25. in quarto volum. & conſil. 159. in fin. volum.
4 quinto. Contraria tamen placuit ſententia † Bald. in cap. per tuas de probatio. & in alijs locis per Iaſo. cógeſtis in l. nó hoc. C. de un. legit. & in l. de quibus. colum. vlti. de legi. vbi in terminis noſtris inquit, ſic
5 Dynú conſuluiſſe, illa ratione quia teſtis non † præſumitur vt fatuus vel vt mentecaptus loqui, ſed cum ratione, l. ſi filius ad Senatus Macedon. item quia vt addit Bald. teſtium dicta non ſunt calumnianda, ut per Bartol. & alios in l. 1. ſi cert. peta. & quamuis hanc Bald. opinionem putet Curt. diſputando facilè ſuſtineri poſſe, per ſupra dictas rationes, nihilominus haud opinatur ille à communi voto
6 eſſe recedendum, † quia in dubio non recedimus à communibus opinionibus, vt per Io. Andr. Abb. Fely. & alios in c. 1. de conſt. & Bar. in l. 1. in fi. C. de
7 pœn. iudic. qui mal. iudicau. Ego crederem † ſic diſtinguendum eſſe; Aut in articulis propoſitis ad probandum communem vſum loquendi fuit in indiuiduo expreſſa illa qualitas, quòd apud omnes de ciuitate illa de re loquentes, uel apud maiorem partem fuit à decem annis citra, & per ipſum tempus auditus communis uſus loquendi eſſe &c. Tunc teſtis qui deponit contenta in capitulis eſſe uera, quia communiter ſic dicitur in ciuitate; ob relationem quam faceret depoſitionis ſuæ ad capitula, neceſſario intelligendus eſſet dicere uoluiſſe, in illis uerbis communiter ſic dicitur, ab omnibus uel
8 à maiore parte, ſic dici audiuiſſe; quia † per relationem cenſerentur omnia quæ in uerſiculis dicta forent, uerè & propriæ ineſſe depoſitioni ipſius teſtis, l. aſſe toto de hæred. inſtit. l. ſi ita ſcripſero de cond. & demon. Ripa in l. ait prætor §. ſi iudex de re indic. col. 1. cum ſimil. neque poſſent uerba illa, quamuis ita ſimpliciter enuntiata, in alium ſenſum diſtor-
9 queri, & ideo perinde † habenda eſſent, ac ſi ita precisè fuiſſent à teſte pronunciata, prout in cap. habetur, arg. eius quod ſcribit Barto. in l. fundus qui tibi de fund. inſtr. & in l. ſi tibi optio. §. 1. de optio. legat. Abb. in cap. ex parte ſecundo ſub num. 6. de officio deleg. Doctor. in l. 2. de lib. & poſth. ubi quod ge-
10 neraliter † enunciatum eſt, quando in una tantum ſpecie uerificari poteſt, perinde habetur ac ſi in illa tantum ſpecie prolatum eſſet, & faciunt quæ in ſimili dicit Bart. de teſte qui dixit ita ſe communiter
11 dici audiuiſſe, in d. l. Labeo ſub nu. 8. † cum defendit id ſuſtineri poſſe, tametſi non repetierit locum neque tempus, aut capitula ſimpliciter fuerunt con
12 cepta ſine illis qualitatibus, uerbi gratia † quod à decem annis & citra, & per ipſum tempus fuit communis uſus loquendi in dicta ciuitate, uel loco &c. Nam tunc uerba illa à teſte in eius dicti ratione expreſſa, quia ſic communiter dicitur, ut dicit Bar. & communiter doctor. ſupra relati non inducerent ſenſum auditus, eo quia cum nec per relationem ad capitula neque per exceptionem depoſitionis teſtis ſubſtantia appareat, non poſſet etiam præſumi, quia
13 paria † ſunt, non eſſe, uel non apparere, l. in lege cum ibi nota. de contrahen. empt. & ſuper eo quod non eſt, præſumptioni non ſit locus, quia non entis &c. iur. uulg.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis dictum aſſerentis ſe neſcire, a quibus dici audiuerit in materia communis vſus loquendi nihil probare.*
2 *Paria ſunt reſpondere, aut ineptè reſpondere.*
3 *Teſtes qui de numero eorum qui fuerunt actui præſentes deponunt, licet neſciant eos nominare, nihilominus probant.*
4 *Teſtis qui deponat à multis vidiſſe fieri, ſed interrogatus de nominibus, dicat non recordari probat.*
5 *Teſtis interrogatus per quos viderit ſeruare id de quo ipſe deponit dicat neſcire nihil probat.*
6 *Quinimò voluit Bar. debere illum, perſonas aliquas nominare, ut in materia famæ communiter volunt Doctores.*
7 *Sed contra ſentire Curtium, quia fama debet habere ori-*

ginem ab honeſtis perſonis.
8 *Quando fama aliunde locum habet, quàm à perſonis, teſtem non debere perſonas aliquas nominare.*
9 *Auctorem Curtio accedere, quia ſatis eſt, teſtem deponere, ab omnibus, vel à maiore parte eorum qui de ea re locuti ſunt, dici audiuiſſe in tali loco, etiam ſi perſonas non recordetur.*
10 *Hominum memoriam eſſe labilem, omniumque habere memoriam diuinitatis eſſe potius quàm humanitatis.*
11 *Ea quæ ſecundum iuris diſpoſitionem fiunt rata haberi.*
12 *Nominatio aliquarum perſonarum cum non ſit neceſſaria illius omiſſionem non vitiare dictum teſtis.*
13 *Argumento à partibus ſufficienter ennumeratis oſtendi ſupra firmatam cum Curtio, ſententiam eſſe veram.*
14 *Genus eundem effectum operari in generali enuntiatione quem ſpecies in ſpeciali.*
15 *Omnium à quibus teſtes dici audiuerint denominationem non eſſe neceſſariam, aut vbi ſit aliquorum non ſufficere.*
16 *Nihil dici actum quamdiu aliquid ſupereſt agendum.*
17 *Argumentum à fama ad communem vſum loquendi non eſſe concludens in materia teſtium, & nu. 18.*
Argumentum à ſimili vbi diuerſa inducitur ratio non concludere. ibi.
19 *Teſtis dictum qui depoſuerit ſe ab omnibus, vel a maiore parte audiuiſſe, etiamſi dicat interrogatus ſe neſcire a quibus, concludens eſſe nec vitiari.*

An dictum teſtis interrogati à quibus dici audiuerit, & reſpondentis ſe neſcire, concludat.

CAP. XIIII.

QVantum ad ſecundam dubitationem Bart. in l. de quibus in in 4.q. de legibus (ut declarat Roch. Cur. loco ſupra cita. ſub num. 48.) ſupponit dictum te-
1 ſtis † aſſerentis, neſcire ſe nominare eos à quibus dici audiuerit, nullam fidem facere, dum inquit, teſtes deponẽtes talem eſſe conſuetudinem, probare, ſi ulterius non interrogentur, ergo ſi ulterius interrogati non
2 reſponderent, aut ineptè reſponderent, † quia duo hæc paria ſunt. l. quoties qui ſatiſd. cog. l. nulla de
3 auctor. tuto. eorum atteſtatio corrueret, idem † tamen ex alijs Bart. concludit, quod ſi teſtis deponat de numero perſonarum quæ tempore actus præſentes fuerunt ſufficit, quamuis dicat neminem cognouiſſe, quia hominum nomina probabiliter ignorari poſſunt. l. ſi quis in fundi uocabulo de legat. 1. & ita intelligit opinionem quorundam qui dicebant ſe neſcire quot præſentes uiderint aliquẽ actum fieri, confirmat Bar. in d. l. Labeo ſub nu. 10.
4 ad fin. ubi ait quod ſi teſtis † interrogatus a quot uiderit fieri, dicat a multis perſonis, ſed de nominibus non recordari concludenter deponit, Alex. in conſ. 45. in 2. uolum. qui inquit ſi teſtis fuerit inter-
5 rogatus † per quos uiderit ſeruatum id, de quo ipſe deponit, reſpondeat ſe neſcire, nihil probat quia oſtendit ſe non intelligere id quod deponit, debet ergo deponere, per quot id fuerit ſeruatum, utrum autem debeat aliquas perſonas nominare, & dicit
6 oportere, ut decidit † Bar. in teſtibus deponentibus de fama, in l. de minore in §. tormenta alias in §. plurimum in 5. col. de quæſtio. Innoc. in cap. qualiter ſecundo de accuſatio. Specul. in titu. de accuſatio. §. nunc tractemus Innocen. Butr. & Areti. plenè in cap. cum oporteat de accuſat. & ibidem ſubijcit ita ſe habere communem opinionem, eſt uerum quòd Roch. Cur. loco ſupra cita. ſub num. 49. dicit con-
7 trarium eſſe concludendum † quia in caſu famę cum illa debeat habere originem ab honeſtis perſonis d. cap. qualiter, rationabile eſt, ut aliquæ perſonæ nominentur ita dicunt doctor. præalleg. quæ ratio ceſſat in terminis noſtris & propterea dicit Areti.
8 in d. cap. cum oporteat quòd quando † fama aliunde locum habet quam a perſonis, non eſt neceſſe ut teſtes aliquem nominent & mouetur per doct. Bar. in d. §. tormenta in 3. q. & per dicta Bal. ac Sal. in locis per eum relat. Concludit igitur Rochus Curt. Dictum teſtis ſuſtineri qui dicat ab omnibus ea de re loquentibus, uel à maiore parte loci vel ciuitatis ita fieri, loqui, vel intelligi, uidiſſe aut audiuiſſe debite referendo, etiamſi interrogatus, a quibus dici audiuerit, dicat ſe neſcire uel eorum nomina ignorare. Et hanc partem ego puto eſſe ueram
9 † quia non eſt dubium, quod cum communis uſus loquendi ſit conſuetudo, ut ſupra abunde oſtendimus in principio huius partis quæ attinet ad ſignificationem ex communi uſu loquendi deſcendentẽ, in eoque inducendo neceſſarium non ſit ut unus uel alter uſus fuerit, ſed oporteat ut omnes qui ea de re locuti ſunt uel eorum maior pars eo modo uſi fuerint tempore ſtatuto, ut ſupra dictum ſæpius ac repetitum fuit, cum eorum omnium qui ſic uſi fuerint nominum relatio impoſsibilis ſit ob homi-
10 num memoriæ labilitatem † l. peregrè de acquiren. poſſeſ. & quia omnium habere memoriam diuinitatis eſt potius, quàm humanitatis l. ſecunda. §. cum que omnia. C. de ueter. iur. enucl. nec aliquorum nominum expreſsio ſufficeret, ergo ſi teſtis dixerit ſe neſcire, aut eorum nomina ignorare, non uitiabitur illius dictum, tum quia ratione omnium non eſt à iure improbata ignorantia, ſed etiam permiſ-
11 ſa ut ſupra dictum eſt, † ea quæ ſecundum iuris diſpoſitionem fiunt, rata habentur l. Graccus. C. ad leg. Iul. de adult. & arg. l. non dubium. C. de leg. & l. iuriſgentium. §. ait prætor de pact. Tum etiam quia expreſsio particularium aliquot nominum non eſt
12 inſtar omnium & ideo non eſt † neceſſaria, cum nõ releuet, igitur illius defectus dictum teſtis non uitiabit. l. 1. in princ. C. de re. uxor. actio. l. qui teſt. §. per contrarium de teſtamen. ubi Ang. Rurſus quia
13 † aut uolumus ad hoc ut iſtiuſmodi teſtium depoſitiones concludant, ſufficere ut generaliter teſtes dicant ab omnibus uel à maiore parte eorum qui illa de re locuti ſunt, audiuiſſe per dictum tempus & ab illo tempore citra dici &c. Aut uolumus ſingulatim omnium a quibus auditũ fuerit nomina exprimere

primere, Aut uolumus aliquibus in ſpecie nomina
tis ſufficere ſi poſtea geneneraliter dicatur ab oib.
uel à maiore parte auditú fuiſse, &c. Plures n. caſus
magiſtraliter hoc in negocio cóſiderari nó poſſunt.
primo igitur caſu res non habet aliquam difficul-
tatem, quia non eſt opus aliqua particulari enun-
14 tiatione † quandoquidem eundem effectum ope-
retur genus in generali enuntiatione quòd ſpecies
in ſpeciali l. ſi duo in fin. de excuſatio. tuto. l. ſi cho-
rus in principio de legatis tertio, & capitulo licet de
offic. uicar. libro ſexto.

Secundo caſu nulla pariter remanet hæſitatio,
15 tum quia doctor. pro abſoluto habent † omnium
denominationem non eſſe neceſſariam uti im-
poſsibilem, & humanæ memoriæ captu maiorem,
ut ſupra dictum eſt, Tum etiam, quia ſi omnium
eſſet neceſſaria enumeratio, aliquorú expreſsio nó
16 ſatisfaceret, quia nihil dicitur eſſe actum † quam-
diu aliquid ſupereſt agendum. l. penultima, C. de
ĩjs quibus ut indig. capitulo primo, in fi. cum glo.
ultim. cir. med. de renuntis. & capitulo nihil ſepti-
ma, quæſtione prima.

Vltimo uero caſu, in quo iacet punctus, & ad
quem uidentur reduci doctorum diſceptationes,
17 mihi uidetur ſimiliter eſſe concludendum † non
uitiari dictum teſtis quia obſeruaui doctor. in hoc
articulo moueri ad requirendam aliquorum nomi
num expreſsionem, argumento eius quod in teſte
de fama deponente ſcripſit Bartolus in locis ſu-
18 pra relatis inter quę duo † cum longa militet diffe
rentia, ut diſertè docuit Roch. Curtius in dicta ſe-
ptima princip. quæſtio. octaua ſectio. ſub nume-
ro 49. nó erit neceſſaria, neque concludens illatio.
iſta quæ ducitur per locum à ſimili, ut per Abbat.
Felyn. Deci. & alios in capitulo translato de con-
ſtitutio ut per Doctor. in l. prima, de legatis pri-
mo, adeo quod omni ex parte uidetur eſſe con-
19 cludendum, teſtis † dictum qui reſponderit ſe ne-
ſcire à quibus audiuerit, non propterea vitiari, mo
do depoſuerit ſe ab omnibus, uel a maiore parte
illorum qui ea de rè tractauerint audiuiſſe.

SVMMARIVM.

1 *An præſtantis excellentiſque alicuius Doctoris atteſtatio de communi uſu loquendi fundet intentionem illius qui iuri communi innititur.*
2 *Iaſonem opinari ut non debeat credi excellenti interpreti atteſtanti de communi uſu loquendi.*
3 *Facti ignorantiam prudentiſſimos fallere.*
4 *Curt. ſeniorem credere communem uſum loquendi non eſſe probandum, quando plures illuſtres doctores de illo atteſtantur.*
5 *Hanc controuerſiam ex Auctoris ſententia reſoluendam eſſe in deciſione illius controuerſiæ, an Doctori atteſtanti de conſuetudine ſit credendum.*
6 *Communis uſus loquendi ac conſuetudinis idem eſſe iudicium.*
7 *Qui putarunt Doctori atteſtanti de conſuetudine credendum.*
8 *Qui contra opinati ſunt non eſſe credendum.*
9 *Rotam Romanam ſecutam fuiſſe partem negatiuam tam quam communem.*
10 *Et maximè quando Doctores qui atteſtarentur de conſuetudine eſſent mortui.*
11 *Alios diſtinguere inter vnum & plures atteſtantes de conſuetudine, ut primo caſu negatiua, ſecundo affirmatiua ſit uerior opinio.*
12 *Alios ſic negocium diſſoluere, ut ſi atteſtatur, doctor de conſuetudine curiæ in qua uerſatus eſt, illi credatur, cæterum illius atteſtationi non ſtetur.*
13 *Pleroſque primam opinionem recipere ubi conſuetudo ſit multiplex, ſecundam ubi ſit unica.*
14 *Nonnullos opinatos eſſe negatiuam opinionem eſſe ueram quando agitur de plena probatione conſuetudinis affirmatiuam quando agitur de præſumptione tantum.*
15 *Quoſdam conſtituiſſe regulam affirmatiuam illamque uarijs modis limitaſſe.*
16 *Quis dicatur doctor excellens.*
17 *Quis mediocrem, & quis ſufficientem habere peritiam dicatur.*
18 *Excellentiæ qualitatem non niſi longis uigilijs ac multo labore comparari poſſe.*
19 *Quando excellens doctor uarijs in locis, uariè atteſtatur de conſuetudine illi non credi.*
20 *Idemque eſſe ubi diuerſi diuerſa atteſtarentur.*
21 *In atteſtationum uarietate maioris auctoritatis doctorem attendi, uel qui magis efficaci moueatur ratione.*
22 *Affirmatiuam opinionem procedere, quantum ad transferendum onus probandi in contrarium, non quantum ad plenam probationem.*
23 *Item quantum ad ea quæ ſunt de conſuetudine in iure.*
24 *Et rurſus quò ad ea quæ ſunt de conſuetudine uigente tempore uitæ ipſius Doctoris.*
25 *Inſuperque quando conſuetudo erat in eo loco in quo habitabat ipſe Doctor.*
26 *Quæ ſit Auctoris opinio in hoc negocio.*
27 *Quando plures Doctores faciunt fidem de conſuetudine, uel communi vſu loquendi de quo ueriſimiliter poſſunt eſſe informati, tunc plenam fidem eorum atteſtationibus eſſe adhibendam.*
28 *Vnumquemque præſumi eius in quo uerſatur ſcientiam habere.*
29 *Quando vnus tantum Doctor atteſtatur de communi vſu, uel conſuetudine eius patriæ, alij nihil dicunt, tunc locus eſt tantum præſumptioni quæ transfert onus probandi in partem aduerſam.*
30 *Vbi Doctores atteſtantur de conſuetudine de qua probabiliter non poſſunt eſſe informati, illis non creditur.*
31 *In dubio quando plures atteſtantur de communi vſu loquendi illis credi plenè, quando unus tantum, illi credi quantum ad præſumptionem faciendam.*

An doctori alicui præſtanti atteſtanti de communi vſu loquendi ſit credendum?

CAP.

CAP XV.

POſtremò videndum reſtat pro ab
ſolutione iſtius materiæ, an Do-
1 ctore aliquo præſtanti † ſeu excel
lenti de communi vſu loquendi
ita credatur ut dicatur eſſe funda
ta intentio eius qui innititur, com
muni vſui loquendi. Iaſon in
2 † l. de quibus de legib. ſub nume. 90. concludit non
credi, quia cum communis vſus loquendi ſit facti.
eius ignorantia præſumitur, capitulo primo, de con
3 ſtitutio. quia facti ignorantia † etiam prudentiſſi-
mos fallit. l. in omni parte de iur. & fact. ignorantia.
Contrarium uult Curtius Senior in conſilio 74. co
4 lumna 24. circa medium ubi ait † probandum non
eſſe communem vſum loquendi, quando plures Il-
luſtres Doctores de illo atteſtantur, cui accedit
Crauetta, in conſilio 325. columna ſecunda, in prin
cipio circa fin. uerſiculo nam reſpondetur.
5 Ego credo hanc difficultatẽ reſolui ex reſolutio-
ne illius concluſionis, ſeu quæſtionis, in qua Docto
res tam uarij fuerunt; An ſcilicet Doctori excellen
ti atteſtanti de conſuetudine ſit credendum, cum
6 & † communis vſus loquendi ſit conſuetudo, vt ſu-
pra diximus in principio huius partis, & ea quæ de
conſuetudine dicuntur locum habent in communi
vſu loquendi, vt dicit Hercula. de probatio. negati.
ſub numero 302. verſic. hæc tamen, qua in quæſtio-
ne duæ ſunt principales opiniones, Prima Bartoli
7 † in l. de quibus in repeti. in quarta principali quæ
ſtione, ut credi debeat; quam ſequitur Caſtrenſis
in conſilio 457. in fine, libro ſecundo, Socin. in con-
ſilio 250. columna ſeptima, verſiculo quarto, ean-
dem concluſio. in conſilio 275. columna ſecunda,
libro ſecundo, Guid. Pap. quæſtione 139. & 565. co
lumna quarta, uerſiculo, quibus conſuetudinib.
Iaſ. in conſilio 268. columna quinta, poſt med. libr.
ſecundo, & in conſilio decimoquinto, numero 13.
in fin. libro tertio, quam Dec. teſtatur communem
in conſilio 559. columna ſecunda, & in l. ſecunda,
in §. mutui datio, in ſecunda lectur. ſi certum peta-
tur, & alibi ſæpè in §. creditum in fin. eadem lege, in
conſilio 420. in fine, & in conſilio 538. & 540. co-
lumna ſecunda, & alibi ſæpe, Socin. Iunior in conſil.
60. nume. 90. in conſilio 131. numero 17. & in con-
ſi. 130. in principio libro ſecundo, & plerique quos
refert Anto. Gabri. libro primo concluſio. titulo de
probatio. concluſio. quarta, in principio & hanc par
tem probauit Andr. Sicul. in conſilio 85. columna
ſecunda, libro quarto, & Purpura. in l. certi condi-
ctio. §. ſi nummos ſub numero 34. ſi certum petatur
quibus accedere uidetur Menoch. conſilio 37. ſub
numero 95. eandem Natt. in conſilio 218. ſub nu.
quarto, dicit communem, quam quoque atteſtatur
Franciſcus Burſatus conſilio 16. ſub num. 37. com-
munem ex Iaſone in dicta l. de quibus ſub numero
89. Grat. in conſilio. 12. ſub numero 58. volumine
primo, & alijs nonnullis ex recentioribus quos citat
Herculan. de probation. negati. ſub numero 301.
8 Altera eſt opinio † ut non credatur, quæ fuit Bald.
in pleriſque locis quam ſequitur. Iaſ. in d. l. de qui
bus ſub numero 89. uer. Ego item teneo contra Bar
tolum, & Alexand. in l. poſt dotem ſub numero 29.
uerſiculo. Sed puto, & quam plurimi aſſerunt eſſe
communem quos refert Gabriel. dicta concluſione
quarta, verſiculo contrarium Baldus, & hanc dicit
magis communem Deci. in conſilio 402. Betran.
in conſilio 181. uolum. tertio, Grat. conſilio 12. vo-
lumine primo, Gozadin. in conſil. 59. ſub numero
18. quibus accedit Burſatus in dicto conſil. 16. ſub
9 dicto numero 37. in fi. qui inquit hanc partem † ne-
gatiuam amplexam fuiſſe Rotam Romanam tam-
quam communem in deciſi. Moedan. deciſi. 209.
qui deciſio. 276. affirmat hanc quoque partem eſſe
veriorem & idem Burſatus in conſi. 43. ſub numero
54. qui eandem recipit etiam quãdo Doctores qui
10 atteſtarentur de illa communi opinione † eſſent
mortui, ut uoluit deciſio. Pedemon. 141. ſub nume-
ro 16. communem quoque eſſe dicit Rochus Cur-
tius de conſuet. capitu. vltim. quæſtio. quinta, ſectio
octaua, ſub numero nono, columna ultim. Ca-
gnol. in l. un. in principio, ſub numero 20. ſi quis ius
dic. non obtemper. & alij plures qui referuntur a
Gabr. loco ſupra citato, Burſatus in dicto conſilio
16. ſub numero 37. in principio, & Herculan. de
probat. negati. ſub num. 302.
11 Alij † autem varijs modis diſtingunt, quidã enim
ſic; an ſcilicet unus tantum Doctor atteſtatur de
de conſuetudine, an vero plures, ut primo caſu ſe-
cunda opinio ſit uera, ſecundo uero caſu prima ſit
ſentẽtia recipienda, quamuis Alex. in l. poſt dotem
ſoluto matrimonio, & Afflict. deciſio. 176. in ſecun
do dubio ni nouis probent in vtroque caſu ſecun-
12 dam opinionem, Alij vero † aliter hoc eſt: an ſi-
mus in eadem curia uel in eodem foro, in quo Do-
ctor ille uerſatus ſit, qui fidem facit de conſuetu-
dine: an uero in alijs Curijs, ut primo caſu creda
tur, ſecundo non item, & ita diſtinguit Ioan. Lup.
in rubr. de donatio. inter vi. & uxor. §. hodie tamen
ſub num. primo, Menoch. de arbitr. iudic. libro ſe-
cundo caſ. 360. ſub numero 94. Guald. de ſubſtitu-
tio. caut. 35. quem refert & ſequi. Burſatus in dicto
conſilio quadrageſimotertio, ſub numero 54. De-
cius in conſilio ſexageſimoſeptimo, ſub numero 32.
ubi uidetur affirmare communem eſſe hanc ſent en
13 tiã. Quidã rurſus diſtinguũt † inter conſuetudinẽ uni-
cã, ac uniformem, & conſuetudinem multiformẽ, ut
primo caſu prior opinio ſit uera, ſecundo poſterior
concluſio ſit admittenda, ut per Brun. in conſilio
ſexageſimoſexto, uerſiculo ſecus ſi Doctor. Nonnul
14 lis placuit † diſcrimen conſtituere inter plenam pro
bationem, & præſumptionem quæ transferat onus
probandi in partem aduerſam, ut ſcilicet primo ca-
ſu credendum non ſit & uera ſit ſecunda opinio. ſe-
cundo uero caſu credi debeat & uera ſit prior opi-
nio Bartoli, quam ſententiam probauit Dec. in di
cta l. ſecunda, §. primo, ſi certum petatur, columna
finali, in conſilio 420. in fine, in conſilio 540. colum
na ſecunda, in fine, & in conſilio 559. columna ſepti
ma, Curtius Iun. in conſilio ſexto, columna quarta.
circa med. Goz. in conſilio quinquageſimonono,
colum.

columna quarta, in principio Crauetta conſil. 166.
columna penultima, numero nono, & in conſilio
325. columna ſecunda, Roland. à Valle conſilio ſe-
ptuageſimoprimo, & ſub num. 21. & 24. & conſilio
octuageſimoſeptimo, ſub numero duodecimo, vo-
lumine primo, ſequitur. Menochius in conſilio 92.
ſub numero 55. & conſilio quinquageſimoquarto,
ſub numero quinto, & ſexto, & conſilio primo, ſub
numero 164. & hoc uidetur quoque eſſe de mente
Nattæ in dicto conſilio 218. ſub numero quarto,
15 Hercula. de proba. negati. † ſub dicto numero
302. ob uarias interpretum hac in re ſententias, ut
ex hactenus relatis facile percipi poteſt, conſtituit
regulam affirmatiuam cum Bartolo in dicta l. de
quibus ſub numero 21. & alijs ſupra relatis, quam
limitat infraſcriptis modis: Primoque ut procedat
ita demũ ſi doctor qui ſit atteſtatus de cõſuetudine,
ſit excellens, & ita declarat Dec addens neceſſe eſſe
aſſerens ſic in ſcriptis, & in lecturis illum fidem face
re oportere.
16 Excellentem † autem Doctorem, uel eminentis
ſcientiæ appellauit Iaſ. in l. ſtipulationum quædam
ſub numero quarto, eum qui ſciat ſubtiles quæſtio-
nes diſcutere ac definire, & qui reſponſiones habet
in promptu, ut ſcribit Innocen. in capitu. cum in cũ-
ctis de electio. ubi declarat idem Innocen. qui me-
diocrem, & qui ſufficientem ſcientiam habere dica-
tur. Quamuis hæc omnia iudicis arbitrio dirimen
17 da eſſe dicat, quandoquidem qualitas † iſta, ut in-
quit Dominus Alciat. de præſumptio. regula tertia,
præſumptio. tertia, in fin. non niſi longis uigilijs,
& multo labore comparatur. Quod tamen uerum
18 eſſe ait niſi uarijs in locis uariè atteſtatus † fuerit
de iſta conſuetudine, illi enim tunc non ſtaretur. l.
qui falſò uel uariè de teſtibus Alexand. in l. inter ſti
pulantem §. ſi ſtichum de uerborum obligationib.
Doctor. in capitu. per tuas extra de probatio. Pariſ.
in conſili 152. columna tertia, libro quarto, idem
19 que eſſe ubi diuerſi diuerſa † teſtarentur de eadem
conſuetudine, quia data paritate nemini crederetur
ſed in ſpecie probanda eſſet, alias attenderetur ma-
20 ioris auctoritatis Doctor, † uel is qui meliorem ra
tionem redderet, enumerando caſus ex quibus,
inducta fuerit conſuetudo, argumento eorum quæ
ſcribit Alexander conſilio 189. columna finali, libro
primo. Secundo ut uera ſit quantum ad transfe-
21 rendum onus † probandi in aduerſarium non au-
tem quantum ad plenam probationem ita ſentit Pa
riſi. in conſilio centeſimoquinto, columna ſecunda
libro quarto, Crauetta in conſilio 166. columna
prima, & conſilio 325. columna prima, uerſiculo
nam reſpondetur, & ita intelligit nota. per Deci.
in conſilio 681. in fine, & Socin. iunior in conſilio
ſeptuageſimo, ſub numero decimo, libro primo.
22 Tertio ut progrediatur quò ad ea † quæ ſunt de cõ-
ſuetudine in iure iuxta l. cum de interpretatione de
legibus. quia Doctoribus iura interpretandi tribu-
ta eſt auctoritas, non autem de facto atteſtandi, §.
reſponſa prudentum inſtitutio. de iure naturali,
gentium, & ciui. & ita procedat opinio Alexand. &
ſcribentium. de quibus per Iaſonem in dicta l. de
quibus ſub numero 89. ad fin. & ſcripta per Ale-
xandrum in conſilio ſecundo, columna nona, libro
primo, Decius in conſilio 306. columna finali, in
conſilio 540. columna finali, & in conſilio 559. co-
23 lumna finali, in fine. Quarto in ijs † quæ ſunt de con
ſuetudine tempore uitæ ipſius Doctoris ita atteſtã-
tis, ſecus in ijs quæ ſunt ante uel poſt, & ita proce-
dant, alleg. per Alexandrum conſi. quinto, colum-
na, penultima, libro tertio, & per Decium conſilio
472. numero decimooctauo, & conſilio 286. in fi-
ne libro ſecundo. Quinto, ut procedat ſi Doctor
24 † de illa certitudine fidem faciat, quæ ſit in loco
ubi habitat, ſecus ſi de conſuetudine alterius loci at
teſtaretur, & ita procedant allegat. per Decium in
conſilio 372. ſub numero decimoſexto, libro quar-
to, tradita per Pariſium in conſilio ſeptuageſimoſe-
ptimo, columna ſecunda, libro tertio, & per Deci.
in conſilio 559. in fin. & conſilio 640. columna fin.
Hactenus Herculanus.
25 Ego autem † hac in quæſtione putarem, tres
eſſe caſus diſtinguendos, hoc eſt. Quod aut ſu-
mus in conſuetudine, uel communi uſu loquendi,
de cuius ſtatu poteſt probabiliter eſſe informa-
tus is, qui de conſuetudine vel communi uſu at-
teſtatur: Aut de illa conſuetudine uel uſu agitur,
de quo eius aſſertor non probabiliter cognitionem
habere poteſt, aut poſtremo in illa conſuetudine
uerſamur uel uſu de quo dubitatur an ſcientiam
habere ualuerit is, qui fidem de illa facit.
26 Primo caſu † ut doctores omnes, uel plures qui
de illa materia locuti ſunt, atteſtati fuerunt de tali
conſuetudine, uel communi vſu loquendi, uel unus
tantum, primo & ſecundo caſu ego crederem opi
nionem Bartoli, eſſe ueram ac recipiendam, ut
eis credi deberet etiam quantum ad plenam pro-
bationem, veluti cum de conſuetudine fidem fa-
ciunt, quæ in ea curia vel ciuitate, uel prouincia, in
27 qua uerſati ſunt, uiget, quia eius † in quo uerſaban
tur ſcientiam habere præſumuntur l. ſecunda, §. Ser-
uius autem, de origine iuris, & per rationes quibus
utitur Bartol. in repetitione, l. de quibus in 4. princ.
quæſt. arg. a fortiore.
Vltimo caſu iſtius primi capitis, quando unus
28 tantum aſſeuerator † eſt conſuetudinis, uel commu
nis uſus loquendi. Alij uero eandem materiam
tractantes nihil dicunt tunc crederem eſſe locum
tantum præſumptioni, quæ transferret onus pro-
bandi in contrarium, per ea quæ ſcribit idem Bar
tolus in dicta quarta quæſtione.
29 Secundo caſu principali ego prorſus † tranſirem
cum opinione contra Bartolum, quæ magis
communis eſt, ut apparet ex relatis auctoritati-
bus per Gabriel. locis ſupra citatis, & alios à nobis
ſupra recenſitos, quia tunc potiſsimè locum ha-
bet illa ratio, quæ deſumpta eſt ex capitulo pri-
mo, de conſtitutio. libro ſexto, & ex l. in omni de
iur. & fact. ignoran. quem ſupra conſiderauimus
pro opinione Iaſon. & Alexandri ac Baldi eorum
Auctoris.

Tertio

Tertio uerò & ultimo caſu principali † quando dubitatur, Ego diſtinguerem prout in primo caſu à me factum fuit. Et per hæc ni fallor remanent abſolutæ principales omnes difficultates, quæ ab interpretibus in hac materia communis uſus loquendi attinguntur unde parte hac ſatis exacte pertractata, conſentaneum eſt ut ad poſtremum huius quarti principalis capitis articulum deſcendamus.

Hoc eſt ad diſceptationem illius ſignificationis, quæ puriſi oſcitur ab ipſa interpretatione.

Lib. IIII. FINIS.

CAMILLI GALLINII TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.

AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Quintus.

SVMMARIVM.

1 *Qua methodo vſus fuerit Bart. in tradenda ſignificatione verborum quæ progreditur ex interpretatione, remiſsiuè.*
2 *Quid ſeruauerit Sig. Homodeus, remiſsiuè.*
3 *Qua ratione ratione proceſſerit Ludo. Roman. remiſsiuè.*
4 *Quo ordine progreſſus fuerit Barto. Cæpolla Veronenſis remiſsiuè.*
5 *Quam uarie ad alijs ſenſerit Dom. Alciatus.*
6 *Sed & alijs alia placuiſſe, remiſsiuè.*
7 *Ab interpretationis definitione exordiendum.*

Quam uaria vſi fuerint methodo iuris interpretes in tradenda materia ſignificationis quæ progreditur ab interpretatione.

CAP. PRIMVM.

Voniam tam uariè Docto. in definienda hac materia ſe geſſerunt, ut quot penè capita fuerint, tot & fuerint methodi, n. aliter † pertractauit hanc diſceptatio-
1 nem Bar. in l. omnes popu li, de iuſt. & iur. in 6. quæſtio. princip. ſub num. 53.
2 cum ſequen. aliter Signor. inter † com. Bar. in l. Cæſar. de public. & uectigal. ſub num. 15. cum multis
3 ſequen. diuerſo modo Ludo. Roman. † in l. ſi uero, §. de uiro, ſub num. 19. & deinde uſque in finem legis, nec eadem methodo complexus fuit Veronens.
4 † in rubric. de verbo. ſignificatione à numero 131. uſque in finem eius commenti, à cuius ueſtigijs receſsit & Alciat. d. lib. 2. de verb. ſignific. ſub numero 31. verſiculo ex interpretatione, alijq́ue aliter hanc
5 proſequuti ſunt. † in auth. quas actiones. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. in l. ſi conſtante ſolut. matrim. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum de lib. & poſth. & in tractatibus iſtius materiæ. Verum quia inter cæteros Veronen. in rub. huius tituli loco ſupra citato ab ipſius interpretationis definitione exorditur, putaui opor
6 tunius eſſe cum illo prius uidere † quid interpretatio ſit, & deinde ad alias quæſtiones huic tractatui neceſſarias progredi, quàm origine non repetita ipſius rei ſubſtantiam aggredi.

SVMMARIVM.

1 *Interpretatio quid ſit ex Cæpolla.*
2 *Caſus qui mente concipitur non dici per interpretationem venire.*
3 *Interpretationem eſſe cum fit extenſio non ex mente legis ſed ſimilitudine rationis.*
Quod ex mente legis eſt, ex lege eſſe non ex interpretatione, ibid.
4 *Confutari gloſſ. in l. nominis. §. uerbum ex legibus.*
5 *Et leg. primam in principio de orig. iur.*
6 *D. Alciatum aſſentiri Cæpollæ ac Bart. traditioni.*
7 *Interpretationem aliter quoque deſcribi a Veron. quam ſuprà relatum ſit.*
8 *Sed & aliter ab eodem diffiniri ſub num. 9.*

Cæpollam

10 *Cœpollam defeciſſe in perueſtiganda interpretationis natura ac eſſentia.*
11 *Quia non demonſtrauit naturam illius primariæ ac ſimplicioris interpretationis, ſub qua tanquam ſub genere concipiuntur aliæ ab eo relatæ interpretationis ſpecies.*
12 *Cauſatum in ſuam cauſam non influere ſed è contra.*
13 *Genus prædicari de qualibet eius ſpecie.*
14 *Speciem non prædicari de ſuo genere.*
15 *Speciem generi derogare non autem illius ſubſtantiam aperire.*
16 *Species præmiſſas genus reſtringere.*
17 *Expreſſum in genere non poſſe dici in ſpecie fuiſſe expreſſum.*
18 *Niſi quando in una tantum ſpecie uerificari poteſt, ibi, uel quando ſpecies omnes tendunt ad eundem effectum.*
19 *Interpretationis uocem latius patere, quam ut aliqua ſupra relatarum definitionum Cæpollæ concipi valeat.*
20 *Interpretatio quid ſit ſecundum auctorem.*
21 *Expoſitionis uerbum ad omnes interpretationum ſpecies loco generis eſſe.*
22 *Definitionis interpretationis ab auctore propoſitæ reliquas partes declarare num. 22. 23. 24. & 25.*

De interpretatione in genere, et quid ſit interpretatio.

CAP. II.

INterpretatio igitur ut trad. Barto. Cœpol. in Rub. huius tituli ſub nume. 131. in 6. & vltima
1 princip. quæſt. eſt proprie† cum caſus de quo quæritur non continetur in uerbis, nec in mente diſpoſitionis, ſed ſolũ propter identitatem rationis lex extendi poteſt ad caſum, de quo diſputatio quæritur, ut not. C. de leg. l. non
2 dubium. Si enim† mente conciperetur caſus non diceretur per interpretationem uenire ſic uoluit Angel. in l. ſed ſciendum ad l. Pomp. de Paricid. Idem ante illum uoluit Barto. in l. prima, poſt. princip. vti
3 poſsi. vbi ait interpretationem habere locum† quando fit extenſio non ex mente legis, quia illud quod fit ex mente legis, eſt ipſa lex, & non interpretatio. l. nominis & rei. §. uerbum ex legibus infra hoc tit. idem uoluit Veron. infra in l. prima, in 2. quæſt. primæ part. princ. uerſic. ſed quæro pro declaratione,
4 quicquid ibi ſenſerit † gloſſ. quæ putauit id quoque quod mente fuerit comprehenſum dici fore ex in-
5 terpretatione, quinimmo credit † gloſſ. in l. j. in principip. de origine iur. quę dicit interpretationem ponere apertam uerbi ſignificationem, non eſſe ueram, ſi intelligamus apertam, id eſt propriam, quod ſi intelligamus apertam, id eſt claram per extenſionem,
6 tunc illam eſſe ueram, & huius ſententiæ † uidetur quoque fuiſſe D. Alciat. lib. primo, huius tit. ſub nume. 31. uerſi ex interpretatione, dum inquit, ex interpretatione ſenſum legis accipi, cum uis uerborum id non ſignificat, ſed extenſio inducit. Sed nec in hoc ſibi prorſus ſatisfacit Veronenſis, qui aliter ſicque ſecundo modo putat interpretationem poſſe
7 deſcribi † ut ſit interpretatio, quando receditur à propria ſignificatione, & declaratur, ſeu extenditur uel coarctatur ſeu reſtringitur intellectus uocabuli ut l. non aliter. §. 1. de leg. 3. & l. ſcire oportet. §. & ſi maxime de excuſ. tut. & not. Bald. in rub. C. eod. tit. de uerb. ſig. & ita refert ſe tenuiſſe in rub. huius tit. in 3. quæſt. 3. part. prin. in quam ſententiam adducit gloſſ. in l. ij. in verb. interpretamur, de orig. iur. nec
8 in hac etiam quieſcit ſed tertio loco opinatur, † interpretationem nihil aliud eſſe, quam declarationẽ uoluntatis abſconditæ, cuius ſecretum non patet niſi Deo, ne diſſentit Angel. in l. ſi quis intentione ambigua de iud. Poſtremo dicit aliter quoque de-
9 monſtrari † poſſe interpretationem, ut nihil ſit aliud quam aperta verbi ſignificatio, & ita intelligatur l. fin. C. de leg l. 1. §. fin. de uerb. oblig. l. minime. ff. de leg. iuncta. l. ſi lenones. C. de epiſc. aud. l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. verſ. & ita interpretandum eſt de lib. & poſth. tradit Alberi. de Roſat. de interpretatio. ſtatuto. in 8. quæſt. primæ part. colum. penul. & hanc dicit fuiſſe opin. gl. 1. in dicta l. j. de origin. iur. quam dicit intelligendam eſſe prout ſupra relatum eſt.
10 Verum † tametſi eruditè ac ſubtiliter agat Veronens, ſtrenueque laboret in perueſtiganda eſſentia ac natura interpretationis non vr̃ mihi tñ adhuc punctum attigiſſe, propoſitamque difficultatem abſoluiſſe: ſed tantum aliquos interpretationis ſpecies, uel oſcitanter percurriſſe ex quib. qualiter qualiter delineatis non reſultat demonſtratio nec co-
11 gnitio † illius primariæ ac ſimplicioris interpretationis, ſub qua tamquam ſub genere ſuo concipiantur ſpecies omnes ſupra relatæ, quia per ſpecies non definitur genus, ſed è conuerſo. tum quia cauſa
12 † influit quidem in ſuum cauſatum, ſed non cauſatum in ſuam cauſam l. quod per manus de iur. codicil. & l. per ſeruum de acquir. hæred. Barto. Alber. & alij in d. l. quod per manus, tum ẽt q̃a genus prædi
13 catur † de qualibet eius ſpecie l. ſi quid earum. §. inter emptũ de leg. 3. l. j. §. conuentionis de pact. l. ſem per generalibus de reg. iur. non autem e contra ſpe-
14 cies prædicatur de genere † ſed de pluribus differentibus numero, ut latè Gam. lib. 1. topi. leg. a. in lo. a ſpecie ad genus l. hæres, §. duæ ſtatuæ de leg. 3. Bald. in cap. naturales ſub nume. 13. ſi de feud. fuerit contro. inter dom. & agn. uaſ. ubi ponit pulcherrimam deciſi. nec per definitionem ſpeciei intelligi poteſt definita eſſe generis ſubſtantia, quia ſpecies generi
15 derogat † non autem illius eſſentiam aperit, l. uxorem, §. Felicisſimo de leg. 3. cap. generi de reg. iur. in 6. Henric. Boch. in cap. ſtuduiſti de off. de legati, &
16 ſpecies præmiſſæ † reſtringunt genus, ut latè per Iaſ. in l. ſi de certa. C. de trans. nec unquã expreſſum
17 † in genere dicitur in ſpecie fuiſſe expreſſum, niſi quando genus in uno tantum uerificari poteſt. l. ſecunda, vbi omnes notant de lib. & poſth. & in capi-
18 tulo paſtoralis in fi de reſcrip. uel niſi quando † ſpecies

cies

ciet omnes tendunt ad eundem effectum, cap. pia.
§.ſi quis igitur ubi Philip.in 3. col.de except. lib.6.
quorum neutrum in caſu noſtro uerſatur. Quamo-
19 brem cum latius pateat interpretatio † unde pro-
greditur iſta ſiguificatio, de qua in præſentia agi-
mus, quam ut aliqua ſupra relatarum definitionū,
ſeu deſcriptionum, uel notationum concipi ualeat,
ut prob.tex.in l.prima, de orig.iur.ibi facturus legū
uetuſtarum interpretationem, & ibi interpretatio-
nem promittentibus, iunctis ibi traditis à gloſſ. in
uerſ.interpretationem, ab Azo.in princip.eius ſum.
ſub num.3 Bald.in l.tertia, C.de lib.præt. ſub num.
1.Signor. de Hom.in l.Cæſar ſub nu.22.de pub.&
uectig.& gloſſ.in l.j.§.qui operas in uer. interpreta-
tione ad ſenat.Tertyl.quibus in locis apparet inter-
pretationis uocem eſſe ſui amplitudine applicabilē
ampliationi, reſtrictioni, declarationi, & correctio-
ni.ut etiam proſequitur Veron.in rub.huius titu.in
prima.q.6. q.princ.& Aurel.Dauid de uerb.ſignifi.
cap. ultim.in prin.ſic ego interpretationem finiri
20 poſſe opinarer, † ut ſit interpretatio cuiuſque diſpo
ſitionis, citra eius mentis ac uerborum ſuapte natu
ra occurrentium uim, iuſtè atque artificioſè facta
expoſitio. Dictum enim fuit expoſitio, vt verbo iſto
tamquam genere communique ad omnes interpre
21 tationes † definitio iſta reluceret, per tex.quem ad
hoc a nemine ponderatum reperi, in l.prima, uerſi.
deinde in illis verbis, rem exponere, & paulò infe-
rius ibi naturam interpretationis tractare. de orig.
iur. ubi quod prius generalius dixerat rem expo-
nere, loquendo ſpecialius dixit materiam interpre-
tationis tractare, & ſic interpretatio accipitur & in
procem.ffo rum.in §. itaque, in illis tám ad ueſtram
expoſitionem, quam ad iuuentutis eruditionem &
in §. & ex his ibi & penè omni' eius expoſitione in
digeſtorum noſtrorum ordinatione præfulgente.
cum ſimil.quibus in locis aperte conſtat expoſitio-
nis uerbum ad omnes referri interpretationes.
22 Diximus uerò † Citra mentis ac uerborum
ſuapte natura occurrentium uim; quia ſignifica-
tio quæ eſt ex natura uerborum uel ex mente au-
ctoris in lege expreſſa, ueluti per rationem, pro
pria eſt & dicitur ex lege l.nominis & rei. §.uerbum
ex legibus de uerbo. ſig. & ſupra docuimus in hoc
capite ea in parte qua complexi ſumus propriæ ſi-
gnificationis tractationem, non autem ex interpre-
tatione, ut dicit Cœpol.de extenſ.ca.primo, ſub nu
mero 141.& ſeq.ideoque addita fuere illa uerba ut
& propriam interpretationis naturam, & a proprio
ſignificandi modo differentiam oſtenderemus. Iu-
23 ſtè † uerò dictum fuit arg. l. iuſta de uerbo. ſign. &
l.quia actionum de præſ.uerb.ſi enim non eſſet iu-
ſta expoſitio, non eſſet attendenda l.ſecunda.col.pe
nul ante fin.C.de uet.iur.enunc.faciunt quæ ſcribūt
glo.Bart.& omnes in l.prima, in uer.iuſta de teſt. &
Cœpol.de extenſio. cap.1.ſub numero 67.cum plu
ri. ſeq. Artificioſè autem facta, non ocioſè dictum
24 fuit, † quia ex uarijs modis Topicis legitimę ſcien-
tiæ artificio cognitis, diſpoſitiones tam hominum
priuatorum, quam legum, interpretationem recipe
re conſueuere, ut conſtat ex ijs quæ ſcripſit Bald. in
l.conuenticula.C.de epiſc.& Cler. And.Gam.trib.
libris Topicæ legalis, Mathæ.Gri. lib. primo, eius
Metho.cap.18.& latius cœteris Eueran.in eius lo-
corum centuria, Neuizan. in eius Sylua nupt. uer.
nō eſſe nubendū & nos paulò inferius dicemus, qui
bus in locis compertum eſt, modis topicis potiſſi-
mè demonſtrationes proficiſci quib. tā iuris utriuſ-
que prudentiæ, quàm ſingularium humanarū actio
num diſpoſitiones interpretamur, ut hac quoq; ad
iectione differret interpretatio, à naturalis ſignifica
tionis ui. Cum igitur dicimus, interpretatio † eſt cu
iuſque diſpoſitionis citra éius mentis ac uerborum
ſuapte natura occurrentium uim artificioſe facta
expoſitio, patet ſatis explicatam demonſtratamque
fore interpretationis in genere conſideratæ natu-
ram atque eſſentiam.

S V M M A R I V M.

1 *Quinq; modis accipi interpretationem auctore Capolla.*
2 *Interpretatio quibus in locis capiatur pro expoſitione uo*
cabuli.
3 *D. Alciatum prætermiſſorum libris locos iuris noſtri græ*
cè ſcriptos in latinum fœliciſſime conuertiſſe.
5 *Eamque interpretationem non debere ad uerbum fieri,*
ſed ſenſum ad uerborum, & ubi nam capiatur inter-
pretatio pro expoſitione, quæ ſit inſpecta potius ratio-
ne, quam uerborum cortice.
6 *Interpretatio quando capiatur pro adhæſione intellectus.*
7 *Quid ſit unumquenque abundare in ſenſu ſuo.*
8 *Vnde profecta ſint ſabinorum & proculianorum ſenten-*
tiæ diuerſæ.
9 *Et opinionum diuerſitates quæ anſam dederunt quinqua-*
ginta illis deciſionibus Iuſtiniani.
10 *Atticini ſententiam qui a cæteris antiquioribus diſſen*
tiebat a Iuſtiniano fuiſſe receptam.
11 *Communes ſententias in iudicando, & conſulendo ſaturni*
nis opinionibus præferendas eſſe.
12 *Nomina appellatiua, quibus ab intellectu hominum na-*
turaliter interpretante data eſt ſignificatio, dici ſigniſi
care ſecundum quartum modum ſignificandi.
13 *Aſſis nomine hæreditatem totam ſignificari, & illius par*
tium appellatione hæreditarias quotas.
14 *Friguſculum quid ſignificat.*
15 *Inſulas domus appellari undequaque liberas.*
16 *Interpretationis quintus modus quib. ſit, & quibus in lo*
cis probatur.
17 *Interpretationis nomen prout quinto modo accipitur*
comprehendere ſub ſe omnes alias interpretationis
ſpecies.

Quomodo accipiatur interpretatio apud iuris interpretes.

C A P. III.

1 ACcipitur † autem interpretatio ut ſcri-
bit Cœpol.in rub. de uerbo. ſign. ſub
num 135.& 136.quinque modis, pri-
mo pro expoſitione uocabuli, dum
redditur uerbū pro uerbo; Secundo ꝓ expoſitione
qua

quę ſit perpenſa potius ratione,quam corticeuoca bulorum. Tertiò pro adheſione intellectus; Quarto pro modo ſignificandi attributo diſtinctioni ab intellectu; Quinto modo pro diſputandi ſubtilitate quæ prudentum auctoritatem exigit. de mo
2 do primo † eſt text. in l. prima, §. vltimo, de verborum obligatio. & in hoc uerſantur interpretes, qui unius linguæ ſcripta uel dictata uertunt in alteram, ut de hæbrea in grecam,& græca in latinam, & latina in communem hanc italicam, ut fecere ſeptuaginta duo interpretes ueteris teſtamenti, Interpretes Homeri, Plutarchi,Ariſtotelis,Platonis,Galeni,& alij eiuſdem generis & quiſquis ille fuerit Grecè à Modeſtino Iuriſconſ. ſcripta, in tit. de excuſ.tut.ut is teſtatur in l.j. eiuſdem tit. In lati-
3 num ut cunque uertit.ut fecit D.Alciat.† lib.prætermis primo,qui locos iuris noſtri grecè ſcriptos in latinum fœliciſsimè conuertit, illis luculentiſsiſsimè caſtigatis,a pluribusque mendis, atque infinitis quibus ſcatebat erroribus perpurgatis, hancque
4 interpretationem † in l.3.in epitome illius tex. C. de lib.præter.non debere ad literam fieri.ſed ad ſenſum uerburum & eſt text. in c. præterea de ver. ſignific.ibi non uerbum ex uerbo ſed ſenſum ex ſenſu cui quadrat illud Horatij in arte poet. nec verbum reddere uerbo,cvrabit fiduſque interpres.De ſecū-
5 do modo † eſt tex.in l.ſi de interpretatione de leg. in l.pen.ad exhib.& In l.prima,de orig.iur.De ter-
6 tio intelligitur † tex.in l.iij.C.de lib.præter.Sed melior & elegantior eſt tex.in l.j.§.ſed non ex multitu-
7 dine.C.de uet.iur.enuc.ſic quoque † intelligitur qđ dicitur unumquemque abundare in ſenſu ſuo: & quod ſcribitur, tot eſſe ſententias quot capita,ſic intelligitur,quod habetur in ca.ne innitaris, & ibi trad.Doctor.de conſtitu.hinc profectæ ſunt
8 illę proculianorum,ſubinianorum & Caſsianorum diuerſæ ſententiæ de quibus in §. cum ex aliena inſtitur.de rerum diuiſ.in l.adeo.§ cum quis de acqui
9 ren.rerum domin. & diuerſitates (illæ ſententiarū quæ anſam dederunt illis quinquaginta deciſionib. Iuſtiniani,de quibus in l.prima,C.de emend.cod.iuſtin.& rep.eius prælectio.hinc factum eſt vt Attili-
10 cinus à cœteris antiquioribus diſſenſerit † illiuſque ſentētia recepta fuerit a Iuſtiniano inſt.de hæred. inſtitut.§.primo,hinc quoque factæ fuerunt commu
11 nes Doctorum † ſententiæ a quibus in indicando & conſulendo non recedimus propter ſingulares & ſaturninas aliorum opiniones ſecundum Bal in l.vlti. C.de pœn.iud.qui mal.iud.probat tex.in l.j.de ſenato,iuncto tex.in l.j ibi ſane crebrior de off. quæſto. ubi Bald not.ſcribunt interpretes in cap.1. de conſtitu.& in d.c.ne innitaris in l.qui Romæ.§.duo fratres poſt Bar.ibi de uer.oblig.& Carell. Cot. in eius memorial.in ver.opinio communis, & ſupra diximus,dum locuti fuimus de impropria ſignificatio-
12 ne reſurgente ex ambiguis. De quarto modo † poteſt poni exemplum in omnibus nominibus appellatiuis, quibus ab intellectu hominum naturaliter interpretante data eſt ſignificatio,iuxta tradita in l.ſi quis in fundi uocabulo de leg.1.& in l.vlt.C.de conſtitu.pec.ad fin.ubi per glo.& docto. in ſignificationibus datis a iure ciuili per intellectum antiquorum iuriſprudentum uocibus & terminis materiarum ipſius iuriſprudentiæ,ut in tit. Digeſt.& C. de
13 uerb.ſig ueluti quod nomen,as,† totam ſignificat hęreditatem,illius verò partes hęreditarias quotas, iuxta tex.in l.hæreditas,& in l.aſſe toto de hęredib. inſtitu.& in §.hæreditas de hæred. inſtit.
14 Item quod frigiuſculum † importet modicum illud tempus & leue iurgium, quo diuerterit uxor à uiro, quæ paulo poſt reuerſa fuerit iuxta text.in l. cū hic ſtatus.§.ſi diuortiū de don. inter uir.& uxor. l.quod ſi non diuortium de iur.dot. & l.ſi liberis de pact.dot.vel quòd inſulę appellentur domus, quæ
15 † undequaque liberæ ſunt ab alijs ædibus propter interiacentes vias,l. ſi inſulam ubi traduut ſcrib. & nos diximus poſt cœteros de verb.oblig.l.inſula de acquir.rerum do. Bud.in prio.annot.ad Pandec. in l.ſed addes.§.ſi inquilinus locat. De quinto modo
16 † eſt tex.in l.ſecunda,§. his legibus de orig.iur. ubi not.Bald.& Cagno.in l.cum quidam de lib.& poſthum.& in l.in ſubſtitutione de vulg.& pupil. Bal.in d.l.3.C.de libe.pręt.Cœpol de extenſio.cap.primo ſub num.19.& ille modus,ille eſt,qui nobis exhibet interpretationem illam de qua nobis inſtitutus eſt
17 ſermo,& quæ † complectitur ſub ſe quatuor illas ſpecies de quibus mox agemus, uidelicet extenſiuam, reſtrictiuam, declaratiuam & correctiuam.

S V M M A R I V M.

1 *Interpretationem potiſsimè locum habere cum uerſamur in ambiguis.*
2 *Ambiguitas ubi non eſt,ibi non cadit interpretatio.*
3 *Verba diſpoſitionis ubi ſunt clara dicimur habere textum.*
4 *Verba quando ſunt perſpicuae,ibi Cauillationes Aduocatorum non recipiuntur.*
5 *Dubium relinquitur interpretandum & non certum.*
Determinata non egere interpretatione, ſed indeterminata ibi.
6 *Rei per ſe demonſtratæ fruſtra demonſtrationem adijci.*
7 *Certa pro incertis relinquenda non eſſe.*
8 *Omittere certitudinem, & quærere indicia eſſe infirmitatem intellectus.*
9 *Aequitatem facere locum interpretationi.*
10 *Aequitatem potiſsimum eſſe inſtrumentum interpretandi leges ac omnes diſpoſitiones.*
11 *Aequitas ubi ſuggerit actionem uel exceptionem dari licet directa non competat.*
12 *Aequitas ut prodeſt agenti ſic exceptionem tuetur.*
13 *Aequitas ubi eadem eſt ibi idem quoque ius conſtituitur.*
14 *Interpretationem fieri vbi lex ut iacet intellecta iniquitatem ſaperet.*
15 *Plura vbi habeantur in materia æquitatis remiſſiuè.*
16 *Interpretationem inferioris locum non habere ubi Principis adeſt pręſentia.*
17 *Cauſas quæ ſunt in audiētia ſum. Pont. ſemper debere re-*
ferri

ferri ad ſedem Apoſtolicam quando oritur dubitatio iuris.

18 *Interpretatio locum non habet ubi ſublatus eſt tex. circa quem interpretatio facienda erat.*

Quando locum habeat interpretatio.

CAP. IIII.

HAec antem interpretatio potiſ-
ſimum locum habet, quando
1 verſamur in ambiguis † ut dicit
Cæpol. in d. rubr. de verb. ſign.
ſub num. 140. quia vbi non eſt
2 ambiguitas ibi non cadit. † interpretatio. l. ille aut ille. §. 1. de
leg. 1. l. continuus. §. cum ita de verbo. oblig. Innoc.
& doctor. in cap. cauſam quæ de reſcript. & dicit
Bald. in conſ. 143. examinanda ſunt col. 2. circa fin.
3 lib. 1. quòd vbi verba ſunt clara dici poteſt † nos ha-
bere textum ideoque gloſſa nos haud indigere, &
in conſ. 174. caſus eſt talis, quoddam foenile ad fin.
4 lib. 2. ubi ait, quòd quando uerba ſunt clara † cauil-
lationes aduocatorum non debent habere locum
etiam ſi lex ſit dura, refert & ſequitur Crauet. in
conſil. 11. ſub num. 6. facit tex. in cap. eſtote de reg.
iur. & l. pediculis. §. argento de aur. & arg. leg. per
quem tex. Bal. in l. voluntatis. C. de fideicom. in 1.
5 notab. inquit † quòd dubium relinquitur interpre-
tandum non id quod eſt certum, quia determinata
non egent determinatione, ſed indeterminata, ut
not. Bal. in l. certo generi. §. 1. per illum tex. de ſeruit.
6 ruſti. prædio. & omnis demonſtratio † fruſtra rei per
ſe ſatis demonſtratæ adijcitur l. 1. §. 1. in fin. de dot.
præleg. nec pro incertis eſt à certis recedendum,
7 ut habetur in capit. iudicantem 30. q. 5. & omitte-
8 re certitudinem & quærere indicia † eſt infirmitas
intellectus, ſecundum Bal. in l. continuus. §. cum ita
de uerb. oblig. per illum tex. ubi res igitur procedit
per interpretationem dicitur dubia. Locus etiam
9 fit interpretationi quando ſuadet æquitas. † ut dicit
idem Cæpol. in rubr. de uerb. ſig. ſub dicto nu. 140.
& plenius de extenſio. ſect. 6. æquitas enim potiſſi-
10 mum eſt inſtrumentum interpretandi † leges ac om
nes diſpoſitiones, ſecundum Bald. in l. ſi defunctus
ante finem. C. de ſuis & legit. hæred. & uidetur eſſe
tex. in l. ſi ſocius pro filia pro ſoc. & in l. in his. primo
reſp. de cond. & demon. in l. Diuus in princ. de reſt.
in integr. in l. & ſi nihil de reg. iur. & propterea ubi
11 æquitas † ſuggerit actionem vel exceptionem dari,
licet actio uel exceptio directa de iure non compe-
tat, tantum utilis danda eſt, glo. & doct. in l. ſi uero.
§. de uiro ſolut. matr. gloſ. in l. quoties de præſcript.
12 uer. & ſicut æquitas † prodeſt agenti ſic exceptionē
tuetur. l. tertia. & ibi Bal. C. de bon. auct. ind. poſ. &
13 ideo ubi eadem eſt æquitas † ibi dicitur idem ius
eſſe oportere l. fin. C. de conſt. pec. l. illud in fin. ad
leg. Aquil. Vnde ſi iniquitas ſurgeret, ſi legem uel
aliam diſpoſitionem intelligeremus, prout iacet,
14 † eſt adhibenda interpretatio ut ceſſet iniquitas, l.
ſcire oportet. §. & ſi maximè in fin. de excuſ. tutor. &
plura de iſtiuſmodi æquitate interpretationis effe-
15 ctrice aut auctrice † ſcribit Cæpol. d. ſect. 6. cart. 51.
& 52. à num. 1. uſque ad 14. & dicta ſect. 5. ſub nu-
mero 9. & aliqua etiam infra dicemus. Quando rur
ſus principis habetur præſentia non eſt recurrendū
16 ad interpretationem † inferioris, ſed ad ipſum Prin-
cipem qui eſt lex animata in terris, ut in autben. de
conſuli. & ideo inquit Cæpol. in dicta rub. ſub dicto
nume. 140. uerſ. & ideo, cauſas quæ ſunt in audien-
17 tia Domini Papæ † quando oritur dubitatio iuris,
ſemper debere referri ad ſedem Apoſtolicam, an-
tequam pronuntietur, Bald. in l. cum de nouo. C. de
leg. per illum tex. Silent pariter interpretationes,
18 † quando ſublatus eſt textus cui applicandæ erant
interpretationes, quia ſublato textu ocioſæ quoq;
remanent omnes gloſſæ, ut notat Bald. per illum
textum in l. ult. C. de edict. Diu. Adria. tollen. in 4.
col. uerſ. nota ſecundo, ubi allegat quoque notata
per Cyn. in l. tranſigere, ad fin. C. de tranſ.

SVMMARIVM.

1 *Interpretationem in genere conſideratam quatuor continere ſpecies, extenſiuam ſcilicet, reſtrictiuam, declaratiuam, ac correctiuam.*
2 *Interpretatio extenſiua quando dicatur fieri.*
3 *Interpretationem extenſiuam legibus communibus odioſam non eſſe.*
4 *Ratio vbi eadem eſt, idem quoque ius debet conſtitui.*
5 *Ex legibus eſſe non minus dicitur quod ex mente eſt, quam quòd ex verbis.*
6 *Extenſionem fieri ad caſus de quibus auctor ſi interrogatus fuiſſet ueriſimiliter reſpondiſſet ſe complecti diſpoſitione uoluiſſe.*
7 *Interpretatio reſtrictiua quid ſit.*
8 *Macedonianum S. C. non procedere quoties in neceſſariam cauſam mutuum fieret.*
9 *Lex generaliter loquens generaliter intelligitur.*
10 *Diſpoſitionem generalem comprehendere caſus omnes etiam priuilegiatos, tametſi maior ſit ratio in uno quam in altero.*
11 *Interpretatio declaratiua quæ ſit.*
12 *Alienationis uerbo omnem actum comprehendi per quem dominium transfertur.*
13 *Expoſitionem non admitti niſi congrua ſit.*
14 *In claris non eſſe opus coniecturis.*
15 *Dubium interpretari non quod clarum eſt.*
16 *Rei demonſtratæ non eſſe demonſtrationem adijciendam.*
17 *Rationem quærere vbi ſenſus fidem facit infirmitas eſt intellectus.*
18 *Manifeſta negare irreuerentiam eſſe.*
Negantem ea, quæ ſenſibus patent, non doctrina, ſed correctione egere, ibi.
19 *Interpretationem correctiuam tribus modis potiſſimè contingere.*
20 *Derogatione pro parte legem tolli.*
21 *Ampliatione legi ſemper aliquid adijci.*
22 *Correctiuam interpretationem ſummopere fugiendam eſſe.*
23 *Et præcipuè cum inducitur per ſubauditos intellectus.*

24 *Diſtinctionis ſædere concilianda eſſe iura ne correctio eorum inducatur.*
25 *Interpretationis correctoria ſpeciem ad Principem ſpectare.*
26 *Baldum partiri interpretationem in intrinſecam & extrinſecam.*
27 *Statutum remouens interpretationem de qua ſit intelligendum.*
28 *Interpretatio extrinſeca qualiter ſit intelligenda.*
29 *Statutum prædictum non intelligi de literali interpretatione.*
30 *Prædictas ſpecies interpretationis à Baldo conſideratas non eſſe ſubſtantificas ſed accidentarias.*
31 *Pulchramque referri theoricam ea in re ibidem.*
Superiorem interpretationis partitionem communiter eſſe receptam.
32 *Poſſeque in omni illius ſpecie ad hanc Baldi diuiſionem reduci.*
33 *Declaratiuam & correctiuam interpretationem non admodum latioris eſſe tractationis.*
34 *Extenſiuam ac reſtrictiuam interpretationem illas eſſe in quibus inſudant Doctores, & in quibus diffuſius hoc in volumine agetur.*

Quot ſint ſpecies interpretationis in genere conſideratæ.

CAP. V.

HAec autem interpretatio ſic in
genere accepta, quatuor potiſſi-
1 mè † concipit ſpecies, extenſiuam
ſcilicet; reſtrictiuam, declarati-
uam, ac correctiuam, vt ſcribit
Bartolo. Veron. in rubr. huius tit.
in prima quæſt. 6. q. princip. ſub
num. 139. poſt Bartol. Bald. & doctor. in l. omnes
populi de iuſt. & iur. in 6. princ. q. ipſius Bart. quem
cæteri ſequũtur Bal. in l. imperialis, & in l. ſi furioſi.
C. de nupt. & in l. 3. C. de lib. præter. & Saly. in l. hac
lege. C. de ſent. ex breuic. recit. quam partitionẽ ſe-
cutus fuit & nouiſſimè Aurel. Dauid cap. vlt. huius
tit. ſub num. 2. & ſeq. num. declarans vniuſcuiuſq;
ſpeciei naturam ac circunſtantias, & eſt de mente
gloſ. Azo. & aliorum ſupra in princ. huius partis re-
latorum, nec diſſentit Ludo. Roma. in d. l. ſi vero. §.
de uiro ſolut. matr. ſub num. 19 quamuis ibi ſe re-
ſtringat ad duas tantum ſpecies, interpretationem
2 extenſiuam † ſeu ampliatiuam fieri dicunt cum lex
uno caſu loquens, ad alium conſimilem producı-
tur, ut in l. Gallus. § & quid ſi tãtum de lib. & poſth.
ubi Galli Aquilij conſilium, quod de morte natura
li loquitur, ad emancipationem deportationemuè
extenditur, & Senatuſconſultum Macedonianum,
quod de filiofamilias ſcriptum erat ad nepotem pa
riter fuit extenſum, l. filium habeo. ad Sena. Maced.
l. ſi filius. C eod titu. & huiuſmodi extenſiua inter-
3 pretatio † in legibus communibus odioſa non eſt, l.
non poſſunt, & ſeq. de leg. l. illud ubi gloſ. C. de ſacr.
eccleſ. Accurſ. in l. j. de interdict. maximè quando ſi-
milis, aut eadem, uel maior ratio militat, per no-
4 tiſſimam regulam, quæ habet, ut ubi † eadem eſt
ratio ibi & idem ius conſtitui debeat l. illud ad l. Fal
cid. l. à Titio de uerb. oblig. & l. ult. C. ad leg. Aquil.
idemque eſt quando de legis mente conſtat, quia
5 non minus † ex legibus dicitur progredi quod ex
mente eſt, quàm quod ex uerbis. l. nominis & rei de
uerb. ſig. l. his ſolis. C. de reuoc. don. l. cum mulier ubi
Raph & Rom. ſol. matr. Iaſ. in d. l. Gallus. §. idem cre
dendum, intelligendo tantum, ut ſupra declaraui-
mus, ex mente enim arguimus ad extenſionem fa-
6 ciendam ad illos caſus † quos veriſimiliter reſpon-
ſurus fuiſſet ſe diſponere ſeu complecti uelle, ſi in-
terrogatus fuiſſet legiſlator, ut per gloſ. & doct. in l.
tale pactum de pact, Dec. conſil 394 & faciunt quæ
ſupra diximus libro ſecundo in parte ſpectante ad
impropriam ſignificationem, de impropria ſignifi-
catione recipienda ex mente defuncti, & latius in-
fra dicemus in diſcurſu huius ſpeciei. Interpreta-
7 tio reſtrictiua eſt, † ut eiſdem placuit, quoties lex
generaliter loquens certis caſibus minuitur, uel
coarctatur, ut in Senatuſconſ. Macedo pecunia mu-
tua dari filiofam. prohibita fuerat ſimpliciter ac in-
diſtinctè l. 1. ad Senat. Macedo. & id per ius Cæſareũ
reſtrictum eſt, ut non procedat, quoties in neceſſa-
8 riam † cauſam mutuum fieret l. Macedoniani. C ad
Macedoni. quæ interpretatio non niſi certis in caſi-
bus admittenda eſt, quia regulariter, lex generaliter
9 loquens † generaliter debet intelligi l. 1. § & genera-
liter de leg. præſt. l. 1. §. quod autem de aleæ lus &
aleat. l. de pretio de publ. l. in rem. & dẽt caſus om
10 nes etiam † priuilegiatos, & quamuis maior ratio
in uno militet quàm in altero, continere, l. in fraudẽ.
§ ultimo de milit. teſtam. d. l. 1 §. & generaliter de leg.
præſt. Dec. in conſil 5 col. penult. circa medium, ſub
numero 3. & alibi ſępe, quibus accedunt quæ ſupra
diximus de generali ſignificatione & copioſius di-
11 cemus infra libr. 10. Interpretatio declaratiua † eſt
quæ fit per congruam uerbi obſcuri expoſitionem;
ſic in lege Iulia quæ prohibebat fundi dotalis alie-
12 nationem; uerbum alienationis † exponitur, ut om-
nem actum comprehendat per quem dominium
transfertur. l. 1. C. de fund. dot. ubi Azo in princi-
pio, congruam diſpoſitionem, dictum eſt, quia ex-
13 poſitio † non admittitur niſi congrua ſit, ut tradit
Angel in l. item ueniunt § aptanda de re. uend. uerbi
14 autem obſcuri, additum fuit, quia in claris † non eſt
locus interpretationi l. continuus. § cum ita de uer.
oblig. & l. ille aut ille §. 1. de leg tertio. ubi Paulus ait
quoties in uerbis nulla ambiguitas reperitur, nul-
lam uoluntatis quæſtionem eſſe, refert Bart. in l. ab
executore de appel. l. pediculis. § argento de auro &
15 arg. leg. ubi † quod dubium eſt interpretandum eſſe
dicitur, non autem quod certum eſt, quod & trad.
Bal. in l. uoluntatis. C. de fideicom. & Alexan. in l. ſi
ſtipulatus de uerbor. oblig. facit lex 1. in fin. de dot.
16 præleg ubi ſuperuacaneum † fore dicitur, quicquid
demonſtratæ rei adijcitur, & l. ſi uero. § qui pro rei
eum ibi nota qui ſatiſd. cog. ubi enim ſenſus fidem
facit, ut ait Ariſt. libr. 8. de phyſic. audient. quærere
17 † rationem ingenij eſt infirmitas, & ideo idẽ Ariſt.

lib.

18 lib.Rhetorico.manifeſta negare†irreuerentiam eſ-
ſe,ait,& lib.primo Topico. qui ea inquit quæ ſenſi-
bus percipiuntur negat, doctrina non eget,ſed cor-
rectione; Quæ autem ſint verba obſcura,circa quæ
expoſitio voluntatisque coniectura cadere poteſt,
ſupra oſtendimus in materia obſcurorum ,atque
ambiguorum verborum.

19 Interpretatio correctiua † tribus maxime mo-
dis efficitur,per abrogationem cum lex penitus tol
litur, atque aboletur, ut C. & in inſtit. de lege fuſ.
canini.tol.in titu. C.de ædict.Diui Adria.toll.C.de
nud.iur.Quiri.toll. C.de impet. & formul. ſubl. C.
de annal.excep.itali.contr.tollen.C.de ſenatuſconſ.
Claud.toll.C.de uſucap.transfor.& de ſublat. diffe-
rent.rerum mancipi & nec mancipi, & in l.1. C. ut
actio.ab hered.& contra hæred.cum ſimil per dero
20 gationem†cum pro parte legi detrahitur l.deroga
tur infra hoc tit.ut in l.Bebius de pact. dot. in l. nec
21 mandante de tut.& cur.per ampliationem;†cum le
gi quippiam adijcitur §.per occaſionem in authen.
de nupt.Paul.Caſtr.in 1.conſtit. C. & ibi latius tra-
ditur per Curt. in addition. ad illum & hanc corre-
ctiuam interpretationem tamquam odioſam ſum-
22 mopere fugiendam eſſe aſſerunt interpretes per l.
præcipimus. C. de appel. l.ſancimus. C. de teſt.l.1.
C.de inoff.doti.cap.cum expediat de elect. in 6.ma
23 ximeque quando induceretur per † ſubauditos in-
tellectus, iuxta gloſ. celebrem in cap. cupientes de
elect.in 6.Iaſ. in l.Marcellus ad Senat. Trebellia. in
auth quas actiones.C de ſacroſan.eccleſ propterea-
24 que inquiunt,ne correctio†inducatur diſtinctionis
fœdere,quantum fieri poteſt iura concilianda eſſe,
cap.cum tu de teſt. & §. quibus in 1. conſtitutione.
C not.in l.ſcripturæ.C de fide inſtrum. & per Cy.in
l.in exercendis.C eod tit. Hæc tamen ſpecies inter-
25 pretationis † an ad ſolum Principem ſpectet, uel
etiam per legem aliam, uel per conſtitutionem mu
nicipalem, uel per non uſum, uel per priuatorum
pactionem effici poſsit,ſcribit glo.fin. ibique latius
doctor.in l.de quibus de legi. Bal.autem in d.l.3.
26 C de lib. preter. uidetur interpretationem †partiri
in duo genera,uidelicet in extrinſecam & in intrin-
ſecam, dum inquit ſcias tamen, quòd ſi ſtatutum
remouet omnem interpretationem intelligitur de
27 extrinſeca†quæ poteſt circumſcribi,non de intrin-
ſeca,ſine qua non poteſt ſcena duci,ut de conditio-
ni.& demonſtr.l.in his. Extrinſecam interpretatio-
28 nem intelligens Bal. † quæ uerſatur extra literam
& uerba;intrinſecam quæ uenit ex uerbis,mente,&
ratione in diſpoſitione expreſſa uel quæ pro expreſ-
ſa habeatur,iuxta gloſ.Bal.Caſtr.& alios in l.quam
uis.C.de fideicommiſ. ut eſt de mente Curt. iun. in
conſil.6. col.4. poſt medium, nec diſſentit Cæpol.
hic in rubr.ſub nu.139. uerſ.ſed quæro,qui ait nun-
29 quam iſtiuſmodi ſtatutum intelligi de literali † ex-
poſitione,ut etiam not.Bald.in fin. l.iubemus.C.ad
Trebellia.& in auth.ſi qua mulier.C.de ſacroſanct.
eccleſ. & Paul.Caſtr. in l.j.in fin. ſi cert.pet. Quini-
mò nec poſſe ſtatutum os claudere, quominus eius
nullitas allegari ualeat, ut notanter aſſerit Bald.in
l.pri. in tertia col.C.de his quæ pœn. nomi. rel. ſed
dici poteſt, duas iſtas ſpecies a Bal. conſideratas nõ
30 eſſe ſpecies †ſubſtantificas, ſed potius qualitatiuas
& accidentarias, quæ omnibus ſupra relatis inter-
pretationis ſpeciebus applicari poſſunt, iuxta pul-
cherrimam theoricam quam tradit Vdalri. Zaſ.in
l.3.§.genera de acqui. poſſ.& de qua plenius quan-
doque diſſeruimus in l. de pupillo in §. meminiſſe
de oper.noui nunc. propterea non eſt recedendum
31 à ſuperiore illa interpretationis †partitione, quam
frequentiore uoto recipiunt ſcrib. cuius unicuique
ſpeciei poterit addi poſterior iſta Bald.qualitatiua,
ſeu accidentaria. Quia & ampliatiua, & reſtrictiua,
32 & declaratiua, & correctiua interpretatio † poteſt
eſſe intrinſeca,& extrinſeca,prout de extenſione,re-
ſtrictione,declaratione, uel correctione mentis,uel
uerborum tantum,uel utriuſque capitis agitur, ea-
rum tamen ſpecierum quas ſupra retulimus decla-
33 ratiua,†& correctiua, non magnam habẽt contro
uerſiam; Extenſiua uerò & reſtrictiua,duæ illæ ſũt,
34 circa quarum explicationem,ſtrenuè laborant † at-
que inſudant omnes interpretes ſupra relati, & in
quarum diſceptatione noſtra uerſabitur oratio, in
hoc & ſequentibus libris,exponendo ea quæ exten-
ſiuæ interpretationis materiam concernunt, & ab-
ſoluendo quæſtiones illas quæ reſtrictiuæ interpre-
tationis tractationem reſoluunt; Quoniam ex duo-
bus iſtis interpretationum generibus,illa potiſsimè
progreditur ſignificatio de qua in præſentia ſumus
acturi,& de qua in omni profeſsionis noſtræ mune
re frequens eſt diſputatio.

SVMMARIVM.

1 *Interpretationem ad ſenſum fieri oportere & non ad literam.*
2 *Item ſine captione.*
3 *Rurſus ut careat uitio.*
4 *Neque ſequatur inhumanitas.*
5 *Et ut res magis valeat quam pereat.*
6 *In benigniorem que partem.*
7 *Ac ſecundum affectionem.*
8 *Et conſuetudinem.*
9 *Conditionemque perſonæ.*
Et qualitatem rei ibidem.
10 *Ex præcedentibus ac ſequentibus.*
11 *In ſcriptis.*
12 *An debeat pars citari ad interpretationem faciendam.*
13 *In interpretatione facienda ſemper ſaluam eſſe debere rationem recti ſermonis.*
14 *Nec niſi tota lege perſpecta fieri oportere.*
15 *Itaque ut nullum reſultet abſurdum.*
16 *Aut quis indebitè damnum patiatur.*
17 *Secundumque mentem diſponentis.*
18 *Et ne inducatur legum correctio.*
19 *Vel contrarietas aut repugnantia.*
20 *Et fiat ſecundum æquitatem.*
21 *Secundumque naturalem ac ciuilem rationem.*
22 *Nec ſit contra fauorem publicum.*
23 *Aut contra fauorem animæ,eccleſiæ, uel piæ cauſæ.*
24 *Neque tendat ad faciendam diſpoſitionem eluſoriam.*
25 *Aut detur materia fraudandi, uel circumſcribẽdi legem.*

26 *Vel ne durities aliqua inuehatur.*
27 *Seu operetur cum alterius pręiudicio.*
28 *Et ne quod in bonam partem accipi poteſt, accipiatur in malam.*
29 *Neu ve fiat contra veriſimilitudinem.*
30 *Nec contra propriam charitatem.*

Quomodo ac qualiter verba interpretanda ſint & præſertim in genere.

CAP. VI.

NOn inappoſitè dubitari quoq; hoc loco poſſe videtur, qnomodo & qualiter verba interpretanda ſint; cuius difficultatis propoſitio duplicem poteſt habere exitum, aut enim intelligimus quæſtionem hanc in genere, aut in ſpecie. Quantnm ad primnm caput, reſpondet Bar. Cæpol. in dicta rubrica infra de ver. ſign. ſub num. 149. debere fieri iſtis requiſitis con-
1 currentibus. †Primo vt fiat ad ſenſum & nō ad literam, ut in cap. propterea de verb. ſign. Secundo ſine
2 captione †ſecundum nota. ab Oldra. & Alber. Roſa. in l. ſi vxori de anr. & arg. lega. Tertio vt careat vi-
3 tio, † l. in ambigua voce. de legi. Quarto vt non ſe-
4 quatur inhumanitas, †l. furti. §. pactus de ijs qui no.
5 infam. Quinto vt res magis valeat † quàm pereat, l. quoties de reb. dub. de verb. oblig. & l. in contrahenda & l. quoties de reg. iur. Sexto in benigniorem par
6 tem ſemper in dubio, †l. benignius de legi. l. capienda infra de reg. inr. Septimo ſecūdum affectionem,
7 l. Gallus. §. quidam rectè de lib. & poſth. Octauo ſe-
8 cundum conſuetudinem loquētis †& locum, l. ſemper in ſtipulationibus vbi gloſ. de reg. iur. Nono ſe-
9 cuudum conditionem perſonæ, † & qualitatem rei, vt per gloſ. in d. l. ſemper in ſtipulationibus Deci-
10 mo ex præcedentibus† & ſequentibus l talis ſcriptura, & l. ſi ſeruus plurium. §. fin. de leg. 1. Vndecimo
11 in ſcriptis, † ſecundum gloſ. in l. ſi de interpretatio-
12 ne de legi. & an ſit pars citanda † vel non ſe remittit ad id quod ſcribit Angel. in l. ſi quis intentione ambigua de iudi. & Bal. in l. 1. C. de tempor. appellatio. Duodecimo ſecundum ordinem Iuris, vt per Io. Andream in cap. olim de verb. ſign. Hiſce autem per Cæpol. conſideratis addi poteſt. Decimotertio loco oportere interpretationem ita fieri nt ſalua
13 † ſemper ſit ratio recti ſermonis, l. Plantius in fin. de aur. & arg. leg. vbi Bart. Decimoquarto non niſi to
14 ta lege perſpecta, † l. inciuile eſt de legib. Decimo
15 quinto ne reſultet aliquid abſurdi, † l. abſurdum de bonis liber. Bal. in l. terminato in fin. C. de fruct. & lit. expenſ. Curt. ſen. in conſ. 79. col. 7. in princip. De
16 cimoſexto ne indebitè † quis damnum patiatur, l. vltima §. in compntatione. C. de iur. delib. cum ibi nota. & præſertim a Bal. conſil. 275. col. 2. poſt med. libro tertio. & in conſil. 191. col. 3. lib. 4. Dec. in con ſilio 37. col. 3. circa medium, uerſ. præterea etiam ſtatutum, Crauet. in conſ. 70. ſub num. 29. qui recitatorum patrum auctoritatibns accedit, & eſt tex. in l. 2. C. de noxal. & in l. fin. C. in quib. cauſ. reſt. in integ. non eſt neceſſ. Decimoſeptimo ſecundum
17 mentem diſponentis, † l. verbis ciuilibus de uulgar. & pupil. ibique Alex. in 2. notab. Areti. in l. à Titio col. fin. de uerb. oblig. Deci. in conſ. 362. ad fin. De-
18 cimooctauo ne inducat legum correctionem. † l. 1. de inoff. dot. l. ſi quando. C. de inoff. teſt. l. præcipimus in fin. de appel. l. ſancimus. C. de teſtamen. l. ſi vnus §. pactus ne peteret vbi gloſ. & Iaſ. ſub num. 5. de pact. Menoch. de arbit. indi. lib. 2. caſ. 199. ſub num. 21. Decimonono ne inducat contrarietatem,
19 vel repugnantiam, † l. 1. C. de pact. l. vbi repugnantia de reg. iur. l. ſcripturæ vbi Bal. C. de fid. inſtrum.
20 men. Vigeſimo ſecundum æquitatem, † l. ſi ſocius pro filia, pro ſoci. per quem ſic firmat Bal. in l. ſi defunctus. C. de ſu. & legiti. l. vnica quibus non comp. bon. poſſ. ibi ſed eſt æquum & c. l. ex facto ver. etenim vbi Bal. & alij not. de vulg. & pup. facit l. in his de cond. & demonſtr. Soci. in conſil. 159. col. 7. in fin. libr. 2. Bald. in l cum allegas in fin. C. de uſur. Menoch. d. caſ. 199. ſub num 4. in conſi. 68. ſub numero 10. & conſi. 70. ſub nnm. 13. Vigeſimoprimo
21 ſecundum naturalem & ciuilem rationem, † ut de naturali eſt tex. in l. non ſine circa med. C. de bon. quæ lib. & in l. 1. §. 1. C. de cadu. tollen. de ratiune ciuili notat. in cap. ego ſolis, diſtin. 9. in ca. decretales diſtin. 20. in prin. & in cap. Melchior & Baſilides 1. q. 1. vbi Diuus Hieron. in Epiſto. ad Galat. Non putetis, inquit, in uerbis ſcripturarum eſſe Euangeliū ſed in ſenſu, non in ſuperficie ſed in medulla, non in ſermonnm folijs, ſed in radice rationis, & plenius etiam ſupra libro ſecnndo retnlimus hanc auctoritatem ad aliud etiam propoſitnm. Vigeſimoſecun-
22 do, ne ſit contra fauorem publicum, † l. hoc modo in fin. ubi Bal. de cond. & demonſtr. ibique Bal. Vi-
23 geſimo tertio ne ſit contra fauorem animæ, † contra eccleſiam, contra piam cauſam, cap. ex tenore, vbi Abb. qui filij ſint legit. Archidiac. in cap. 1. in ver. quæcunque in fin. de ſtat. regul. auth. caſſa. C. de ſacroſan. eccleſ. l. ſunt perſonæ de relig. & ſum pt.
24 fun. Vigeſimoquarto ne tendat ad faciendam † diſpoſitionem eluſoriam, l. fin. in fin. ne quid in loc. pnb. l. ſi prætor in fin. de iud. vel inutilem, l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri, de uerb. obli. Bar. in l. non dubium. C. de leg. Crauet. in conſ. 25. ſub num. 7. & in conſil. 135. ſub num. 23. & conſ. 175. ſub num. 3. Menoch d. caſu 199. num. 19. & conſ. 37. ſub num. 120. conſi. 80. ſub nu. 37. Vigeſimoquinto, ne detur
25 materia circumſcribendi, † vel fraudandi legem, d. l. non dubium. C. de leg. l. cum hi §. ſed cum his cum ibi nota. per doctor. de tranſ. & l. magis puto §. ſi pupillus de reb. eor. Quot autē modis modis dicatur fieri fraus legi, ſcribit Bal. per illum tex. in l. fraus legi de leg. & plenè Bartol. per illum tex. in l. contra eo. titu. Io. Mona. in c. auaritiæ de elect. libro ſexto. Bald. & alij in l. non dubium. C. de legi. & hunc caſum ſeq. Menoch. d. conſil. 68. ſub num. 24. Vigeſi-
26 moſexto ne durities aliqua inueniatur, † l. illud de pet. hæred. ubi hoc not. Ang. Bal. in l. in teſtamento q. 1. C. de teſtam. milit. arg. l. cum tale uerſ. ſed diſpli

cuit

cuit de cond. & demon. Vigeſimoſeptimo ne ope-
27 retur cum alterius pręiudicio, † ſi poſſunt ſine in-
commodo alterius operationem producere, ut per
Abba. in conſil. 128. col 2. uerſi. nec obſtat lib. 2. &
Cranet. in d. conſil. 70. ſub num. 30. l. 2. §. merito &
§. ſi quis a principe ne quid in loco publ. Crauet. in
conſi. 245. num. 9. conſi. 269. num. 3. & conſi. 91.
ſub num. 12. Menoc. in d. caſ. 199. ſub num. 15. Vi-
28 geſimooctauo ne quod † in bonam partem accipi
poteſt, accipiatur in malam, l. merito pro ſocio, cap.
eſtote de reg. iur. in antiq. niſi ex cauſis aliter conſti-
tuendum ſit, ut per D. Alcia. de prȩſump. reg. 3. præ
ſump. 1. per totum. Vigeſimonono ne tendat con-
29 tra ueriſimilitudinem. † l. non eſt ueriſimile quod
met. cauſ. cap. quia ueriſimile de præſumptio. Bal.
in l. 1. col. 4. ſub num. 9. C. de ſer. fugiti. Aret. in con
ſilio 9. col. 2. in princ. Craue. in conſi. 155. ſub num.
33. Menoch. d. caſ. 199. ſub num. 10. & in conſi. 80.
ſub nume. 38. Trigeſimo & ultimo ne contra pro-
30 priam charitatem † fiat interpretatio. l. præſes. C. de
ſer. & aq. Soci. in conſ. 81. ſub num. 7. lib. primo. qui
eleganter admodum exornat reg. d. l. præſes, poſſem
& alia ex infra dicendis colligi ſed hæc in præſentia
ſufficiant.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſentiat Veron. circa interpretationem faciendam in particularibus diſpoſitionibus.*
2 *Interpretationem faciendam eſſe ſecundum conſuetudinem ciuitatis.*
3 *Secundumque naturalia.*
Et votum parentum.
4 *Et ea quæ adiecta ſunt per interpretationem.*
5 *Statuta interpretanda eſſe ut quanto minus fieri poſſit offendatur ius commune.*
6 *Vtque intelligatur ſecundum ius commune.*
7 *Et recipiat interpretationem ſecundum ius commune etiam lege interpretationem prohibente.*
8 *Et quantum ad caſum de quo quæritur.*
9 *Priuilegia recipere interpretationem potius a conſuetudine, quæ obtinent contra ius, quam a iure communi.*
10 *Interpretationemque ſuppletiuam correctiuam admittere a iure communi.*
11 *Et ut aliquid noui inducat.*
12 *Reſcriptorum verba intelligenda eſſe ſecundum iuris intellectum.*
13 *Sententiæ uerba interpretanda eſſe ſtrictè & ad literam.*
14 *Secundum ius commune.*
15 *Et ſecundum improprietatem, quando aliter ſententia ſuſtineri non poteſt.*
16 *Acta iudiciaria in dubio interpretanda eſſe ſecundum mentem proferentis.*
17 *Iuramentum interpretandum eſſe ſecundum mentem iurantis.*
18 *Contractuum verba qualiter intelligenda ſint.*
19 *Ex prælocutionibusque maximè interpretationem accipere.*
20 *Niſi quando ſenſus clarus eſſet ex uerbis.*
21 *Eſſeque ſtricti iuris.*
22 *Sed interpretationem extenſiuam recipere, quando aliter effectum habituri non eſſent.*
23 *In teſtamentis a proprietate verborum non recedi, niſi aliter conſtet de mente defuncti.*
14 *Plenioremque eſſe debere.*
25 *Teſtium dicta interpretanda eſſe vt à contrarietate, falſique labe, excuſentur, & cauillis careant. num. 26. & 27.*
28 *Mandatum ſummi Pont. intelligendum eſſe ne tertio præiudicet.*
29 *Quis fuerit auctoris ſcopus in præſenti capite.*

Quomodo verba interpretanda ſint ſecundum varias diſpoſitionum ſpecies.

CAP. VII.

SEcundo vero principali caſu
quando nuncupatim ad parti-
culares diſpoſitiones trahitur
iſtius queſtionis diſputatio tūc
1 inquit † Capol. loco ſupra cita-
to, ſub d. num. 149. uerſ. Quarto
ſecundo cum pluribus ſeq. aut
nos uerſari in verbis legis, aut in ſtatutis, aut in pri-
uilegijs, aut in reſcriptis; Aut in ſententijs, aut in iu-
ramentis, aut in contractibus; aut in teſtamentis;
aut in dictis teſtium; aut in mandato ſum. Pont. Pri-
2 mo caſu quando ſumus in uerbis legis † concludit
faciendam eſſe interpretationem ſecundum con-
ſuetudinem, qua fuerit antea uſa ciuitas, l. ſi de in-
terpretatione de legi. quæ uicem legis obtinet, l. nā
3 Imperator de legi. Item ſecundum naturalia, † l. con-
feſſionibus in princ. de inter. actio. not. Bal. in d. l. 1.
col. 4. C. de ſer. fugi. Cyn. in l. ſi dolo, ſi quis omiſ.
cauſ. teſtam. ubi inquit uerba debere interpretari
ſecundum naturalem curſum cauſæ, & ſecundum
4 uotum parentum, item ut ea quæ † adiecta ſunt per
interpretationem in illis in quibus interpretatis le-
gibus ſit locus, vt in auth. de filijs ante dot. inſtr. §.
5 tertia uerò, ſecundo caſu ait ſtatuta † interpretanda
ſemper ita eſſe, ut quanto minus poſsibile ſit offen-
dant ius commune, l. fin. §. in computatione. C. de
iur. delib. l. ſi ſerui ueſtri. C. de nox. actio. Item quod
6 intelligantur ſecundum ius † commune, l. ut gradatim.
§. ſed ſi lege de mun. & honor. not. Bal. in l. 1. an
7 te finem. C. de ſucceſſ. ædict. item quod licet † lex
prohibeat ſtatutū interpretari, nihilominus inter-
pretationem recipiet. Ruſuſque quod licet ſtatu-
8 tum † quantum ad ipſius ſubſtantiam non recipiat
interpretationem, recipit tantum quantum ad ca-
ſum de quo quȩritur, ſed an ille caſus intelligatur
diſpoſitus per ſtatutum, an uero id minus, trad.
Bar. in auth. ex teſtamento. C. de ſecun. nupt. & de
hac materia dicit plenè tractari per Bart. in l. om-
nes populi de iuſt. & iur. in l. ſi ſerui ueſtri. C. de nox.
action. Petr. Anchar. in cap. canonum ſtatuta de
conſtit. & Alberic. de Roſat. in tract. ſtatut. q. 8. ſed
9 eſt q. 9. Tertio caſu † inquit priuilegia recipere in-
terpretationem potius a conſuetudine quæ obti-
neat contra ius, quàm a iure communi, iuxta notat.

10 per Butr.& alios in c.certificari de ſepult.Item † ad-
mittere interpretationem ſuppletiuam & corre-
ctiuam à iure communi, iuxta notat. in cap. fin. de
11 præſcrip.& in l.ex facto de uulg.& pup.Item ui † alt.
quid inducat, cap.examinata de confir.util.uel inu-
til.& de hac materia inquit per Doctor. haberi in
l.beneficium de conſtit.Princip.& in cap.cum dile-
ctus de donat.& in cap. cauſam de reſcript.quarto
12 caſu dicit † uerba reſcripti intelligenda eſſe ſecun-
dum iuris intellectum, ut eſt gloſ. not.in l. ſed niſi
hoc de iur. dot. & probatur in l. curatores. §.fin.de
admi.tuto.& de hac materia dicit haberi per Inno.
& Doctor. in cap. cauſam. de reſcript. Quinto caſu
13 † concludit uerba ſententiæ debere interpretari
ſtrictè & ad literam prout iacent, l.1. C.ſi plur. una
ſent. l.diui de lib. cauſ.l. ſi à te de except. rei iudic.
Bart.in l.ſi expreſsim in ſecunda col. de appellatio.
14 Item ſecundum ius commune † Io. Andr.& Zabar.
in c.ex literis de conſtit. Bart.in l.miles. §.decem de
re iud. item ſecundum interpretationem quan-
15 do † aliter ſententia ualere non poteſt, gloſ. ſin-
gul. in l. puto §.1.fam. erciſ. quam ibi probat Flo.
qui dicit hoc tenere Cyn.& notari in l. ſed ſi poſſeſ-
ſori.§.ſed ſi rerum de iureiur.& de hac materia dicit
haberi apud Bar. in d.l.miles.§.decem de re iud.vbi
etiam Ang.& Doctor. in l. Paulus reſpondit eod.
titu.& in l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle
de ſolutio.uerſ.ſed quæro quid ſi in caſu legis.Quā-
16 rum ad acta † iudiciaria dicit in dubio debere inter-
pretari ſecundum mentem proferentis per d. l. ſi
quis intentione ambigua de iudic.ubi agitur de hac
materia. Sexto caſu quando agitur de uerbis iura-
17 menti, † reſoluit interpretanda eſſe ſecundum intē-
tionem iurantis, ut not. in cap. uenientes in uerb.
præſcripſi de iureiur. gloſ. in cap. magnæ de vot. &
vot. redempt. in cap. 1. §. item ſacramenta de pac.
iur. firm. & in auth. ſacramenta puberum. C. ſi ad-
18 uerſ.vend. Septimo caſu qui pertinet ad uerba † con
tractuum, aſſerit intelligenda in primis eſſe, ut de-
clarat gloſ. in l. ſemper in ſtipulationibus de regu.
19 iur. Rurſus quòd uerba contractus † ſunt propter
ambiguitatem trahibilia ad plures ſenſus, ſemper
trahi debent ad ſenſum, qui conſtare poteſt ex præ-
locutionibus contrahentium Angel.in l.1. col.3.in
fin.per gloſ.ibi de iudi.& per l.Tria.§.idem reſpon-
dit ſecundo de uerbo.obligat.niſi tamen ſenſus cla-
20 rus eſſet ex uerbis † ut dicunt ibidem Doctor. & in
l.pacta nouiſsima poſt Bart.C de pact. Item recipe
21 re † contractus interpretationem ſtricti iuris, l. fin.
22 in fin.de cond.ob cauſ.item interpretationem † ex-
tenſiuam quando aliter effectum habiturus non
eſſet contractus, vt tex.eſt in l.ſi ſtipulatus fuero de
uerb.oblig. Rurſus contra proferentem qui potuit
apertius legem dicere. l. ueteribus de pact. & ibi
per omnes doctor.qui declarant quomodo hæc aſ-
ſertio ſit intelligenda & poſt Curt.in l.ſæpe hoc tit.
& Angel.in l.inſulam, qui potior.in pig.hab. in di-
ctaque l.veteribus cano. in cap. cauſam quæ de re-
ſcript.in cap.contra eum de reg.iur.in 6. & in l.ſem
23 per in ſtipulationibus de reg.iur.Octauo caſu, † qui
pertinet ad teſtamenta, dicit interpretationem per
quam recedamus a proprietate uerborum facien-
dam non eſſe, niſi aliter conſtat de mente defuncti
24 l.non aliter de leg.3.Item pleniorem † faciendam
eſſe interpretationem quàm in contractibus, l. in
teſtamentis de reg.iur.cap. cum dilectus de dona-
25 tio.Nono caſu qui uerſatur in dictis † teſtium, ſe re
mittit ad dicta per Barto.in l.inter ſtipulantem.§.ſi
Stichum de verbo.oblig.& per Innoc. & doctor.in
ca. cauſam quæ de reſcript.Bar.& alios in l.1.ſi cer.
peta. vbi concludunt dicta teſtium ſemper ita in-
26 telligenda atque interpretanda † eſſe, vt a contra-
rietatis vitio, falſique labe excuſentur, item ut non
27 calumnijs neque cauillia † excipiantur, ut ibi per
Bar.Alex.Iaſ.& alios.Poſtremo caſu qui attinet ad
28 mandatum ſum. Pontif. aſſeuerat † verba ita eſſe ex
audienda, ut tertio non præiudicent, l. ſecunda.§.
merito & §.ſi quis à Principe ne quid in loco publ.
& in l.nec auus. C.de emancip. liber. cap. ſuper de
off.deleg.cum ſimil.

29 Sed quod attinet † ad ſecundum iſtum caſum in
quo diſpoſitionum ſpecies nuncupatim recenſen-
tur ac perueſtigantur; Ego opinarer ſatis ſuperque
eſſe quæ à Barto.Cæpol.tradita ſunt hactenus bre-
uiter ac dilucide retuliſſe, ac ſummo quaſi indice
demonſtraſſe, quæ antiquis ſingulatim in una qua-
que earum placuerint, reſeruata plena atque exacta
legis communis, ſtatutorum, atque humanarum
actionum tractatione, in quatuor ſequentibus li-
bris, in quibus omnia adamuſſim diſceptabuntur,
nullo eorum intentato, atque in inueſtigato reli-
cto, quæ ad extenſiuæ atque reſtrictiuæ interpreta-
tionis uberiorem cognitionem, planioremque de-
clarationem, oportunè facere videbuntur.

SVMMARIVM.

1 *Pro religione iudicandum eſſe.*
2 *Pro paupere contra diuitem.*
3 *Pro priuatis contra fiſcum.*
4 *Pro poſſeſſore.*
5 *Pro Reo.*
6 *Pro abſente contra fiſcum ne condemnetur.*
7 *Pro promiſſore contra ſtipulantem.*
8 *Niſi ex cauſa onerosa ſit facta promiſsio.*
9 *Pro proferente in Iudicijs.*
10 *Pro his quibus diſponens prodeſſe voluit.*
11 *Pro diſponente ut minus ligetur quam ſit poſſibile.*
12 *Pro collectatis aduerſus collectantes.*
13 *Pro accipiente cenſum.*
14 *Pro torquendo, ut indicia non ſufficiant ad torturam.*
15 *Pro faciente actum ne cenſeatur viam eligere per quam impugnet iudicium ſuum.*
16 *Pro eo qui agit de pœna vitanda.*
17 *Pro decepto contra decipientem.*
18 *Pro eo qui de damno uitando agit.*

Quæ

Quæ ſint perſonæ pro quibus verba interpretanda ſint.

CAP. VIII.

DVbitari quoq; ulterius poteſt
pro abſolutione iſtius tractationis
genericæ interpretationis, quam verſamus, quæ nam
ſint perſonæ pro quibus facienda ſit interpretatio, & quæ cauſæ in quarum fauorem in dubio ſit interpretandum? Quod ad primam ſpectat
quæſtionem Bartol. Cæpol. in d. rubr. de verb. ſign.
ſub num. 156. hoſce recenſet caſus. Primum, ut pro
1 religione † ſit iudicandum l. ſunt perſonæ de relig.
& ſumpt. fun. gl. in l. locum ibique Floria. de vſufr.
in cap. ex literis in uer. religioſis de dol. & contum.
in capit. ad noſtram audientiam de confir. util. uel
2 inutil. ſecundum pro paupere † contra diuitem, per
gloſ. notab, in l. non puto dum dicit quia diues eſt,
licet quandoque ſeruetur contrarium & malè. Ter-
3 tium pro priuatis † contra fiſcum, ut eſt tex. in d. l.
non puto de iur. fiſ. licet Patanij dicat ſtatutum eſſe
in cõtrarium quod nullam habet æquitatem. Quar-
4 tum pro poſſeſſore. † §. commodum inſtit. de inter-
dict. l. cum par de reg. iur. cap. inter dilectos de fid.
5 inſtrum. in fin. Quintum pro reo † l. fauorabiliores
de regul. iur. l. in eo eod. tit. l. inter pares de re iud. l.
Arianus de action. & oblig. gloſ. & doctor. in cap. ex
literis de probat. quem caſum dicit non habere locum
quando ſumus in dubio iuriſdictionis, per tex.
cum gloſ. in cap. cum contigat de reſcript. & ibi per
6 Innoc. & Doctor. Sextum pro abſente † contra fiſcum
ne condemnetur, quia melius eſt nocentem
abſoluere, quam innocentem condemnare l. abſentem
in principio de poe. tex. & gloſ. fin. in cap. ponderet
50. diſt. Ego autem prædictis addo. Septimum
7 pro promiſſore † contra ſtipulantem l. veteribus de
pact. l. Lubeo de contr. emptio. l. ſtipulatio. §. in ſtipulationibus
de uerb. oblig. ibique Alex. Bart. in l.
in conuentionalibus eod. tit. & cap. ex literis de ſpõſalib.
Quod verum eſt † niſi ex cauſa oneroſa ſit promiſſus
Stichus Titio, & dubitetur de quo Sticho ſit
8 facta promiſsio † nam ſi promiſſor ſit mortuus, qui
poterat declarare, ſtipulatio eſt nulla; ſecus ſi ex
cauſa lucratiua, Alex. ibi & Bart. in l. inter ſtipulantem
9 §. Stichum eod. tit. Sed & † octauus adijci poteſt
pro proferente ſcilicet in iudicijs. l. ſi quis intentione
ambigua de iud. cum ibi nota. facit tex. cum ibi
trad. a Iaſ. in l. ſedet ſi poſſeſſori §. item ſi iurauero
10 de iureiur. Item nonus † pro his quibus diſponens
prodeſſe noluit, non autem pro his quibus prodeſſe
noluit Caſtr. in conſil. 52. ſuper primo puncto
col. 1. libr. primo Crauet. in conſil. 5. ſub num. 15.
11 Rurſus decimus † pro diſponente, ut minus ligetur
quàm ſit poſsibile, argum. l. ſi quid venditor in fin.
de ædil. edict. & l. ſi peculium §. ſicut autem de pecul.
Crauet. in conſil. 135. ſub num. 33. ad fin. Menoch.
in conſil. 32. ſub num. 52. Inſuper vndecimus
12 pro collectatis † aduerſus collectantes, Barto. in l. ſi
pupillus ad leg. Falcid. per euius dictum ita arguit
Corn. in conſi. 194. col. 4. lib primo. & in conſi. 194.
col. 3. libr. 4. Crau. in conſi. 111. ſub num. 26. col. vlt.
13 in princ. Ad hęc duodecimus, pro accipiente conſum,
cap. conſtitutus de religio. domi. Imol. in cap.
ad audientiam eod. tit. Dec. in conſi. 13. ſub num. 5.
& conſil. 146. in princ. Burſ. in conſil. 26. ſub nu. 18.
14 Præterea decimustertius † pro torquendo, ut indicia
non ſufficiant ad torturam, l. 1. in fin. vbi Ange.
C. de quęſt. Abb. in cap. atſi clerici in fin. de iudi.
Boſſ. de indici. ſub num. 72. Item 14. pro faciente
15 † factum, ut non cenſeatur eligere uiam per quam
impugnet iudicium ſuum, l. 3. de milita. teſt. Dom.
Alciat. plenè de præſumpt. reg. 3. præſump. 35. per
16 totum. Et decimusquintus pro eo qui † agit de pœna
euitanda, Rui. in conſil. 170. ſub num. 7. lib. 4. facit
quod ſcribit Alex. in conſi. 169. ſub nu. 8. vol. 5.
quòd ea ſit facienda interpretatio per quam legatum
17 adimatur. Decimusſextus erit † pro decepto
contra decipientem, l. ſecunda & tertia. C. ſi minor
ſe maior. dix. l. ſi ſine. C. ad Velleian. l. ſecunda. §. hęc
verba ad Velleia. & l. & ſi decipiendi eod. titu. De-
18 cimusſeptimus pro eo † qui de damno vitando
agit, Bartol. in l. cum mulier de dam. infect. & Fely.
in cap. dilecti col. 3. de exceptio. quibus accedit Menoch.
conſi. 56. ſub num. 39.

SVMMARIVM.

1 *Pro cauſa matrimonij faciendam interpretationem.*
2 *Item in fauorem libertatis.*
3 *Rurſus fauore dotis.*
4 *Et pro teſtamento.*
5 *Gratiaque repetitionis.*
6 *Rei dubiæ cauſa.*
7 *Quod in leuibus procedit non etiam in grauibus.*
8 *Maioris quoque æquitatis gratia ſit interpretatio.*
9 *Pro maiore quoque pietate.*
10 *Et propter minimum.*
11 *Necnon & euitandi vitij cauſa.*
12 *Fauore pariter potioris & antiquioris auctoritatis.*
13 *Maioris auctoritatis quid eſſe dicatur.*
14 *Sententiam illam Deo dici fauorabiliorem, quæ maioribus roboratur auctoritatibus.*
15 *Pro multitudine ſemper præſumi.*
16 *Opinionem illam tenendam eſſe quæ a pluribus & melioribus comprobatur.*
17 *Fauore ſimiliter auctoritatis canonis interpretationem faciendam eſſe.*
18 *Illique magis deferri quam auctoritati ſanctorum Patrum, niſi illa ſit munita auctoritate noui ſeu veteris teſtamenti.*
19 *Ex ſubiectæ quoque materiæ ratione interpretandum eſſe.*
20 *Ratione concordiæ pariter interpretationem fieri.*
21 *Et quando aliter facta interpretatio a prudentibus meretur reprehendi.*
22 *Minoris quoque præiudicij cauſa idem fieri.*
23 *Interpretationem illam faciendam eſſe per quam culpa excluditur.*

24 *Et per quam fraus reijcitur.*
25 *Ac iniquitatem non admittit.*
26 *Actus pariter ſuſtinendi gratia fieri interpretationem.*
27 *Nullitas ſuper qua diſputatur ubi dubia reddi poteſt contra illam pronuntiatur.*
28 *Principem præſumi uti plenitudine poteſtatis ut actus valeat.*

Quæ ſint cauſę pro quibus interpretatio eſt facienda.

CAP. IX.

b.

Vuntum ad ſecundum caput ſupra relatæ dubitationis dico
Cæpol. in ult. quæſtio. in dicta
rubr. de uerb. ſignifi. ſub num.
157. referre nonnullos caſus,
in quibus cauſarum gratia fit
magis vno modo quàm altero
1 interpretatio; quorum primus eſt † fauore matrimo
nij, per tex. in cap. fin. de ſent. & re iud. gloſ. & doct.
in cap. ex literis de prob. & rationem adducit glo. in
autb. de nupt. in princip in ver. ampliori, & colligi-
tur ex his quæ ampliſsimè tradunt ſcrib. in l. 1. ſolu.
2 matr. Secundus eſt fauore † libertatis, ut eſt tex. in
d. cap. fin. & in d. cap. ex literis in l. inter pares de re
iud. & in l. in obſcura noluntate de reg. iur. & eſt
tex. nalde notan. in §. ulti. de donat. apud Iuſtin. ibi
cuius fauore multa per antiquos legumlatores con
tra ſtrictam iuris rõnẽ inducta ſunt. Tertius eſt fauo
3 re † dotis, l. in ambiguis de reg. iu. l. in ambiguis, de
iu. dot. d. c. fi. de ſent. & re iud. Dotis. n. cã ſemper &
ubiq; præcipua eſt, d. l. 1. ſol. mat. ubi Bar. & omnes
notant gloſ. & doctor. in cap. ex literis de probatio.
4 Quartus fauore † teſtamenti d cap. fin. dicto cap. ex
5 literis de probatio. Quintus eſt gratia † repetitio-
nis, cui magis faueri debet quam aduentitio lucro,
l. non debet actori. §. in re obſcura de reg. iur. Sextus
6 eſt rei dubiæ cauſa, per l. ea quæ § in re dubia de reg.
iur. & l. benignius de legi. & maxime in pœnalibus
l factum cuique ſuum §. in pœnalibus de regul. iur.
7 Quod tamen † de leuibus accipiendum eſt non etiá
de grauioribus, l. reſpiciẽdum in principio de pœn.
qua de re ampliſsime infra libro ſeptimo dicemus.
8 Septimus eſt maioris æquitatis † ergò l. in omnibus
quidem de reg. iur. & l. & ſi nihil eodem titu. l. pla-
9 cuit. C de iud. Octauus ratione maioris pietatis. † l.
maiorem de pact l. ult. cum ibi nota. C. qui bon. cęd.
poſſ. gloſ. in uer humanius in cap. ſi quis dederit 23.
10 q. 1. cum ſimi. Nonus propter minimum † l quoties
nihil de reg. iur. l. apud Iulianum § ſcio de leg. 1. l. nũ-
mis de lega. tertio. l. ſemper in ſtipulationibus de
11 reg iur. Decimus eſt gratia † euitandi uitij per dictá
12 l. in ambigua de legi. Vndecimus eſt fauore † potio-
ris & antiquioris auctoritatis, cap. Domino Sancto
in fin. 50. diſtinct Io. Andr poſt Hoſtien in cap. 1. de
ſacr. vnctio. Maioris autem auctoritatis eſſe dicitur,
13 † quod a pluribus recipitur, quàm quod à paucio-
ribus, ut not. gl in cap. in canonicis 29. diſtin. & pro-
14 pterea, † illa ſen tẽtia dicitur eſſe fauorabilior Deo,
quæ pluribus roboratur auctoritatibus, & quæ eui-
dentioris auctoritatis ratione fundatur, ut eſt in ca.
qui recedit a Chriſto §. uerum diſtinct. quarta & eſt
tex cum gloſ. in d. cap. in canonicis, & eſt ratio, quia
15 † præſumitur ſemper pro multitudine d. cap in cano
nicis iuncta ibi gloſ in uer. proponit, quæ allegatur
ad hoc idque dicit Cæpol. maximè notandum eſſe
propter dubitationes quæ quandoque occurrunt
circa opiniones tenendas, illa enim amplectenda
16 eſt, † quæ a pluribus & melioribus probatur iuxta
notata in l. ult. C. de pœn. iud. qui mal. iudi. Duode-
17 decimus eſt fanore auctoritatis canonis † cui ma-
gis defertur, quàm auctoritati Sanctorum Patrum
gloſ. not. in cap de libellis 20. diſtinct. glo. in cap de-
cretales 20. diſtinct gloſ. in l. 2. in uer. nec generalia
18 C. de leg. niſi auctoritas Sanctorum Patrum † eſſet
munita auctoritate ueteris uel noui teſtamenti, ut
per docto in cap ne innitaris de conſtitut. Prędictis
uero adijci poſſunt multę aliæ cauſæ, quæ faciunt
ut interpretatio magis fiat uno modo quam alte-
ro, & ideo decimotertio loco poteſt conſiderari ca-
19 ſus ſubiectæ materiæ, quæ ſolet in dubijs ad ſui fa-
uorem trahere interpretationem, gloſ. in l. eas cau-
ſas de cond. & demonſtr. Roma. in conſil. 376. col.
penult. Rui. conſi. 30. num. 20. libro primo. Cagnol.
in procem. dig. in princip. ſub num. 10. Menoch. de
arbitra. iudi. lib. 2. caſ. 199. ſub num. 2. ubi percur-
rit quæ obſeruari debeant a iudice in actus dubij
interpretatione, Decimoquarto, ratio concordiæ,
20 † ad quam poſsint iura reduci, ut per omnes in l. ubi
repugnantia de reg. iur. & in cap. inter dilectos de
fid. inſtrum. Menoch. loco ſupra citato. ſub nu. 23.
& faciunt quæ ſupra diximus de legum correctio-
ne euitanda, de euitandaque contrarietate l. non ad
ea de condit. & demonſt. trad. Doctor. in rubri. de
oper. nou. nunciat. poſt Bart. in materia editionis
ſtatuti & faciunt quæ trad. Bal. in l. ſcripturæ. C. de
21 fid. inſtru. Decimoquinto quando aliter facta † in-
terpretatio, a ſapientibus uel prudentibus poſſet re
prehendi, nam tunc illius reprehenſionis effugien-
dæ gratia fit, ea interpretatio quæ ſapientibus pro-
bari poteſt, l. Saluius Ariſto. de leg. præſt. Soci. Sen.
conſi. 21. col. 4. lib. tertio. & conſi. 27. num. 8. libr. 4.
Soc. iun. in conſ. j. ſub num. 128. lib. 1. & idem Soc.
iun. conſi. 76. ſub num. 11. lib. 2. Crau. in conſ. 3. ſub
num. 24. & 5. ſub num. 14. Menoch. in conſi. 55. ſub
num. 22. & in conſi. 41. ſub num. 14. d. caſ. 199. ſub
22 num. 8. & alibi ſæpe. 16. ratione minoris † præiudi-
cij, propter quod dicitur recipiendam eſſe illam
interpretationem, quæ minus ſit præiudicialis, Cra-
uet. conſi 33. ſub num. 24 & eſt tex. in l. tertia. de ſu-
ſpect. tutori. Hinc ut ait Menoch. loco iam relato
ſub num. 16. cum ſeq. dicimus illam faciendam eſſe
23 interpretationem, per quam † culpa excluditur, ut
per Crauet. in conſil. 151. ſub num. 18. & illam per
24 quam fraus † eijcitur, Dec. in conſil. 278. col. ult. &
25 quæ iniquitatem non admittit † ut per Crauet. in
conſil. 186. ſub num. 14. Menoch. in conſil. 41. num.
13. & in conſi. 68 ſub num. 21. & alibi ſæpe. decimo-
26 ſeptimo ſuſtinendi gratia. † l. quoties de reb. dub. &

de

de reg.iur.cap. Abbate de uerb.ſig. Dec.in cap.quo-
niam Abbas ſub num. 15.de officio deleg. & in l. ſi
donatione ſub num. 12. C. de collat. Menoch. loco
citato ſub num. 22 & conſi.37. ſub num. 121. Van-
tius de nullit.proceſſ.in tit.qui.mod.teſt. null repar.
poſt.ſub num. 127.uerſ. inſuper vbi conſulit eſſe ſtu
27 dendum quando diſputatio † eſt ſuper nullitate, ue
aliquo modo obiecta nullitas dubia reddi poſsit,
quia tunc iudex contra nullitatem pronuntiare de-
bet, ut actus ſuſtineatur, & potius valeat, quam
pereat, ſeq. Cæſal in conſilio 223. ſub numero 7.
qui ſub num 45 & 6. plura addit ad rem facientia
Cran.in conſil 52. ubi ait quod quando actus aliàs
38 non ualeret præſumitur Princeps † vti plenitudine
poteſtatis ut ſuſtineatur, vt per Caſtr. in l ex imper-
fecto in fin. C. de teſt. cum ſimil per eum cita. & ſub
num. 6. plura ſcribit, quibus oſtendit in quacunque
materia etiam odioſa debere interpretationem fie-
ri, per quam actus valeat, ibique omnino uiden-
dum erit.

SVMMARIVM.

1 *Imperfectè locutos fuiſſe antiquiores circa inſtrumenta quibus in interpretando vtimur.*
2 *Quid ſentiat auctor.*
3 *Vim naturalem a qua primum vocabula inuenta ſunt, primum interpretandi inſtrumentum eſſe.*
4 *Intellectum communem alicuius loci uel patriæ, optimum eſſe interpretandi inſtrumentum.*
5 *Intellectus legis ſeu uerborum optimè deſeruire interpretationi, eumque multiplicem eſſe.*
6 *Intellectus grammaticalis gratia ad quos ſit recurrendū.*
7 *Intellectus ciuilis gratia recurri ad mentem & ad rationem legis.*
8 *Intellectum literarum extranea egere interpretatione.*
9 *Intellectus tranſcendens quis ſit, eoque commendari Papinianum & Claudium.*
10 *Intellectus non omnes commendandos eſſe, ſed eos qui conſonant iuri communi.*
11 *Et qui conſonant auribus uulgi.*
12 *Intellectus ſubauditos omnino reijciendos eſſe.*
13 *Vt quando induceret peccandi occaſionem.*
14 *Vel quando legis, cuiuſuè diſpoſitionis correctio induceretur.*
15 *Intellectui diuinatiuo locum eſſe non debere.*
16 *Niſi contrarietatis vitandæ gratia.*
17 *Intellectum correctiuum ſimiliter non recipi. Dicique refugium miſerorum. ibi.*
18 *Idemque eſſe in intellectu conſtitutionis ſpecialitatis ſine ratione.*
19 *Intellectum qui caſus uerbaliter tantum diſtinguat, bonum non eſſe.*
20 *Non ſufficit dicere aliud hic, & aliud ibi, niſi ſpecialitatis ratio aſsignetur.*
21 *Et vbi huius intellectus materia habeatur.*
22 *Intellectum qui ſanè haud poteſt intelligi, eminus ab legandum eſſe.*
23 *Intellectus qui ſeparat caudam a capite non admitti.*
24 *Perſonæ qualitatem multum operari in interpretatione facienda.*
25 *Rei qualitatem quoque eo in negocio magni eſſe momenti.*
26 *Loci pariter qualitatem maximè deſeruire interpretationi faciendæ.*
27 *Temporis circumſtantiam multum pariter ad interpretationem conferre.*
28 *Iuſtam cauſam plurimum in abſoluenda interpretatione poſſe.*
29 *Ex negocij quoque qualitate plurimum adiuuari interpretationem.*
30 *Naturalem quoque claritatem multum ſuffragari interpretationi faciendæ.*
31 *Amicitiamque & affinitatem plurimum operari in eadem interpretationis materia.*
32 *Paulus Fuſcius laudatur.*
33 *Odij pariter qualitatem maximè conferre interpretationi facienda.*
34 *Sed & veriſimilitudinem plurimum poſſe.*
35 *Naturalemque rationem ac iuſtitiam maxime operari in interpretationis prouincia.*

Quibus inſtrumentis vtendum ſit in interpretatione facienda, deque illorum effectu, ſexdecimque inſtrumenta hoc capite enumerari.

CAP. X.

Sed cum poſt ſupra factam partitionem, hactenus diſcurrerimus
circa aliqua generalia attinentia ad materiam interpretationis,
operepretium quoque facturum me eſſe arbitratus ſum, ſi
antequam de iſtiuſmodi ſpeciebus nobis edifferendum aſſumpſerimus, viderimus,
quorum inſtrumentorum potiſsimus ſit uſus effe-
1 ctuſque in interpretatione facienda. Quæ † in diffi-
cultate nec Bal in l.vlt. C. de hær. inſtit. q 11 ſub nu-
mero 36. nec Veron in rubr. huius tit. ſub num 148.
nec Dom. Alciat. ibi ſub num 4 verſ ex uarijs cum
ſeq. ad unguem ſatisfacit, quamuis idem Dom. Al-
ciat. lib. primo de uerb. ſig. ſub num. 10. uerſic expli-
cato articulo. cum plur. ſeq latius & diffuſiùs per
diſcurſum ferè totius illius primi libri, eaſdem qua-
litates ſeu circumſtantias examinet. Mihi igitur
2 cùm ex † coniunctione eorum quæ ex illorum tradi-
tionibus colliguntur, tum ex aliquorum quę mihi
ſuccurrunt adiectione, putarem hiſce inſtrumentis
pręcipuè utendum eſſe in interpretatione extenſi-
ua, uel reſtrictiua facienda, unde ſignificatio de qua
agimus proficiſcatur.
3 Primum igitur inſtrumentum erit, † naturalis
vis, qua primum a natura uocabula ipſa a principio
nata ſunt, & accidentariæ quæ poſtea ex gentium
conſtitutionibus inuecta eſt, ſignificationis conſi-
deratio, in quibus inueſtigandis cum primas inſti-
tutiones neſciamus de ipſis, credendum eſt aucto-
ribus iuxta tex. in l. 1. cum ibi notat. ſi cert pet. Bal. in
d. l. vlt. q. 15. C. de hæred. inſtit. ſub num. 36. Secun-
dum

4 dum eſt intellectus communis † alicuius loci vel Pa
triæ, l. librorum.§.quod tamen Caſsius de leg.3.cui
deſeruiunt quæ ſcribit Bart.in l.Labeo de ſupellect.
legat. doctor.in rubr.de oper. nou.nunc. & nos latè
proſecuti fuimus ſupra lib. præcedenti. in materia
communis vſus loquendi & intelligendi, atque utē
5 di. Tertium eſt † intellectus legis ſeu uerborum, qui
multiplex eſt, ut docuit Veron. in rubr. huius titul.
ſub num. 115.in 3.q. quartæ q. prin. poſt Bal.in l.om
nes populi.col.7. ſub num.18. & ſeq. Multiplex eſt
6 cum alter ſit grammaticalis, † in quo recurritur ad
Feſtum Pompeium, Nonium Marcellum, Priſcia-
num, Aſconium, Prædianum, Seruium, Trebelliū,
Pollionem,& alios, ar.l.ſeptimo mēſe de ſtat. hom.
l. antiqui ſi pars hæred. pet. & l. ſi pater de ſolut.
7 Alter eſt † ciuilis in quo recurritur ad mentem & ra
tionem legis, qui intellectus vocatur ſenſus, ſeu vo-
luntas.l.3. C.de lib.præt. Bal. in l. omnes populi in
10.col.de iuſt.& iur.cum ſim.ſupra deductis.lib.1.
8 Tertius eſt intellectus † literarum, qui extranea indi
get interpretatione, ut in cap. exijt qui ſeminat, de
verb. ſignif. in fin. & l. ſed ſi pupillus. §.præſcribere
9 de inſtit.actio. Quartus eſt intellectus † tranſcendēs,
qui appellatur ſubtilis, cuius gratia commendatur
Papinianus & Claudius, ille in l.cum acutiſsimi, &
iſ in l.cum uirum. C.de fideic. & alibi ſæpè, hic in l.à
teſtatore de condit.& demonſtr. & ita colligitur ex
Bald.in d.l.omnes populi loco ſupra citato, quem
10 ſequitur Veron. loco ſupra relato. Non tamē † ſunt
paſsim intellectus omnes admittendi, ſed qui con-
ſonant iuri communi, l. ſi cum dotem in princ.ſol.
matr.l.vlt. §.licentia. C. de iur. delib.l.ſi ſerui. C.de
noxal.c.cum dilectus de conſue. l.quæro.§.inter lo-
catorem de locat.& conduct. Bart.in l.hæredes mei
§.cum ita ad Senat.Trebellia.vbi omnes notant, &
quos ordo uerborum deſignat, qui denotat ordi-
nem intellectus, l.quoties in princ.de uſufr. Bart. in
11 l.generalis de adopt. Item qui conſonat † auribus
vulgi, cap.ex literis de ſponſal. cum ſimil.ſupra rela
tis in materia communis vſus loquendi, cuius vulga
ris communiſque intellectus gratia dicebat Bal. in
cap.1.in prin.col.3.ad fin. Bartolum de Saxoferra-
to qui fuit homo legalis, magnum ſibi comparaſſe
honorem, quia tenebat ſemper opiniones placētes
12 laicis & populo, intellectus aūt ſubanditi † reijciunt
omnino & pro non adiectis habentur, gloſſ. penul.
& vltim.in l.cum patrem quæ eſt 2.C.de condit. in
ſert.& maximè quando uitioſus eſſet, velut quia in
13 duceret peccandi occaſionem † ut not. d.glo. ult.in
dicta l.cum patrem, & ibi poſt illam Albe. & gloſſ.
fin. in fin. C. de fideicomm.libertat. uel quando
14 † legis, cuiuſvè alterius diſpoſitionis correctio in-
duceretur, ut trad.gloſſ.notab. in cap.cupientes §.
quod ſi per uiginti in verſ. petere de elect. libro 6.
quam Roma.in auth.ex teſtamento.C.de collatio.
ait eſſe ſingula. eſt tamen ſimilis gloſſ. in uerſ. pri-
uatos, in d.§.quod ſi per uiginti, idemq; probat Iaſ.
in l. ſi ſtipulatus.§.Chirſogonus in notab.de uerbo.
oblig.& in l.ſi creditori, in quinto not.de leg.1.De
ci. in cap. ſecundo requiris col. ſecunda, in fi. ver.
quinta, de appellatio.Ioan.Mons.Archidia.& Fran
cus in d.§.quod ſi per uiginti, Dec. in conſi.14.ſub
num.6.& in conſi.77.ſub num.4.cum ſimil. idem
15 eſt † in intellectu diuinatiuo, qui non debet recipi
l.ſi putator ad leg.Aquil.l.ult.C.de contr. empt.gl.
ſecunda mag.in principio, quæ ſemper ad hoc alle
gatur in l filium quem C.fam. erciſ. ibique not.per
Doctor.Ioan.Andr.in cap.ex parte de teſti.& in ca
pit.1.de mut.petit.Butr. in cap. cum M.Ferrarien-
ſis col.12.uer.uenio ad tertium notabile, qui nolūt
intellectus illos, quibus aliquæ ummorum Pontif.
conſtitutiones intelligūtur, procedere de gratia, vt
uocant, tanquam diuinatiuos eſſe reijciendos, cap.
vt noſtrum extra, ut eccle.benefi. Corn. in conſilio
292.in prin.volum.3.& in conſi.235. nu.4. uolum.
16 4. Quod tamen uerum eſt † niſi diuinatione ute-
remur pro reſoluenda legum contrarietate, ut gra-
uiter admodum cenſuit Bar. in l. ita ſtipulatus col.
12.poſt princip.uerſi.& ſi tu opponis ſub nu.27.de
verbo.oblig.Iaſ.in l.2.§.prius ſub num.23.de vulg.
& pupil.& in l.huiuſmodi.§.ſi cui ad fi.de leg.1.Ma
ria.iun.in l.cum filiofam.ſub num.123.de leg.1.Ri
mi.iunior inſtit.per quas perſo.no.acquir. §. 1. ſub
17 nu.55 nec diuerſum eſt in intellectu † correctiuo,
qui ſimiliter dicitur refugium miſerorum ut dicit
Bal.in l.& ſi ſeuerior in princ. col. 3. de ijs qui not.
infam.quia legum correctio ſemper euitanda.l.præ
cipimus in fin.C.de appel.l. ſancimus. C.de teſta.
18 cum ſimil. Non differtq; † etiam ab hoc intellectus
ſpecialitatis cōſtitutious, vbi nō afferatur ſpeciali-
tatis ratio, ut dicit glo.ſupra cita. in dicta l. filium
quem habentem. C.famil.erciſ. Bal.in cap. primo,
in ſecunda colum. in tit. quid ſit inueſtitu. in uſib.
feud. Bart.in l.repeti in princ. circa med.de accuſa-
tio.Saly.in l.ult.colum.ſecunda circa fin. C.de accu
19 ſatio. cui eſt affinis † & ille intellectus qui caſus tan
tum uerbaliter diuerſos conſtituit nulla inſerta ra
tione, ut not.Floria. in l.locum in principio, de uſu-
fruct.glo.in l.ſi merces.§.uis maior in gloſſ.magna
ante med. loco citato, facit tex. in cap. cum Apo-
ſtolica ante fin.ibi cum aliud ſit alienare de ijs, quę
fin.a prælat.ubi notanter ait Io.Andr.non ſufficere
20 dicere aliud hic † & aliud ibi, niſi ratio diuerſita-
tis aſsignetur, cui accedit Bal in l.poſt ſententiam,
in princ. C.de ſent.& interloc.om.iud. uolens poſſe
aliquem eo intelligendum modo, aliud hic, &
aliud ibi, uti, quando adducitur ratio diuerſitaria,
cæterum illa non adducta non licere, quia erubeſci
mus cum ſine ratione, uel lege loquimur, l.illam,
C.de collatio. §. conſideremus in auth. de trien. &
& ſemiſ. qubus maxime adſtipulatur text in l.inter
ſeruitutes de ſerui. urb. prædio. ibi aliud & aliud
21 obſeruatur & ratio affertur, qui plura † malit
de hoc intellectu adire poterit Azo. in ſum. pro-
emp.poſt medium, Odoffr.in prima conſtitutio C.
in § quibus Bald. in eod.procem.in princip. vltima
col. eiuſdem princ. & in procem. Digeſtorum ſub
num.8.ubi eleganter ac diſertè admodum loquitur
circa methodum reſoluendi contrarietates, atque
argumentationes, & uult apertiſsimè eius intelle-
ctus quem proxime retulimus, per aliud & aliud,
nullum eſſe uſum niſi adiecta ratione: is quoque in

tellectus

22 tellectus † qui ſanè haud poteſt intelligi, eminus eſt ablegandus, vt dicit Bald. in l. vlt. in 1. col. in fin. C. de hæred. inſtit. ueluti cum ſuſtineri nequeat quod in conſtitutione ſit peccatum, ut in l. Plautius de au
23 ro & arg. leg. uel cum ſeperat † caudam a capite, ut uulgari fertur parœmia, vt not. gloſ. in capit. conſuetudinis 11. diſtinct. in uer. uincat circa medium probat tex. in c maiores de baptiſ. & eius effec. ibi ne ad alios prima ad alios ſecunda referatur. Quartum
24 eſt inſtrumentum † perſonæ qualitas quæ multum operatur in diſpoſitione interpretandi ſiue de illa extēdenda agamus ſiue de reſtringenda, ut per multa exempla docet Ludo. Roma. in d. l. ſi uero §. de viro ſolut. matrim. ueluti propter maiorem excellentiam num. 20. propter utilitatem ſub num. 22. propter gradum ſub num. 25. propter ſeueritatem ſub nume. 35. propter intellectus præſtantiam atque ſubtilitatem ſub num. 36. propter hoſtilitatem ſiue inimicitiam ſub num. 37. propter qualitatem perſonæ ſubſtituentis ſub nu. 38. propter perſonarum affinitatem ſub num. 39. propter perſonæ paupertatem & inopiam, ſub nume. 48. propter perſonæ abſentiam ſub numer. 53. propter magnam perſonarum affectionem ſub nu. 66. propter perſonarū multitudinem ſub num. 77. propterque demum perſonæ concedentis amplam dignitatem ſub nume. 82. proſequitur nonnullas perſonę qualitates & D. Alciat. huius tit. in rub. & latius d. lib. 1. de uerb. ſignificat. ſub nemero 72. cum plur. ſequent. Quintū
25 eſt † res ueluti cum propter rei paruitatem uel tenuitatem, aut ſterilitatem diſpoſitio aliqua reſtringitur uel extenditur, ut per eundem Roma. in dicto §. de uiro ſub num. 24 & 34 vel propter rei meliorationem ut idem tradit ſub num. 45. Aut ob rei notorietatem, vel uiciuitatem, aut nouam ſuperuenientiam ut ab eodem in d. §. de uiro diſſeritur, ſub nu. 55. 74. & 83. vel propter actuum geminationē, ut idem ibi ſcribit ſub nu. 56. vel nullitatē patentem, ſub nu. 63. vel ob eorum multitudinem, ſeu vicinitatem, ut ibidem habetur, ſub num. 73. Vel ob alias ſimiles circunſtantias ab hoc capite procedentes, vt explicat idem D. Alciat. ſub num 61. cum pluri-
26 bus ſequent. Sextum eſt † locus, vt per eundem Alciat. loco ſupra alleg. ſub numero 91. cum pluribus ſequen. veluti cum propter loci qualitatem, vel domicilium, aut originem, aliter atque aliter interpretamur, vt diſſerit Roma. in d. §. de uiro
27 ſub nu. 33. & 36. Septimum, tempus eſt † ut eidem placuit d. lib. 1. ſub nu. 95. cum reliquis ſubſequen-
28 tibus. Octauum eſt iuſta cauſa † quam idem Domi. Alciat. ibidem pluribus exemplis proſequitur à numero 112. verſ. ex iuſta cauſa vſque in fin. lib. & multa colligi poſſunt ex dictis Rom. in d. §. de viro veluti propter pacis inductionem ſub num. 27. ſcandali euitationem ſub num. 28. ſuſpitionem futuri mali ſub num. 30. inordinatam promotionem ſub num. 31. Reip. vtilitatem ſub num. 32. Paritatem affectionis ſub num. 40. Aequalem æquitatem ſeu bonitatem ſub num. 41. metus ſuſpicionem probabilem ſub num. 44. Variationem ſeu defectum qualitatis ſub num. 51. aduerſam corporis valetudinem ſub num. 76. criminis immanitatem ſub num. 29. Nimiam contumaciam ſub num. 80. Remunerationē ſub num. 81. iuſtam ſeu probabilem ignorantiam ſub num. 84. Affectionem ſub num. 67. Dentationē ſeu non perſeuerantiam ſub num. 65. Antiquitatē ſub num. 86. & præſumptionem ſeu qualem. qualē informationem ſub num. 89. Confirmationem priuilegiorum & eorum tranſitum in contractum ſub num. 45. & 46. Remotionem ab officio ſub nu. 69. fictionem ſub num. 73. & concluſionem in cauſa
29 ſub num. 85. Nonum eſt negocij qualitas † ut ſi neceſsitas ſuadeat l. 1. de off. conſ. Ludo. Roma. in d. §. de uiro ſub num. 68. & 88. uel periculum ſit in mora l. 1. de dam. infect. Ludo. Roma. in d. §. de uiro ſub num. 71. vel ſequatur abſurdum l. nam abſurdum de bon. libert. vel ad eum caſum deueniatur quem auctor maximè abominetur l. tertia. de milit. teſta. & ſi qua ſunt ſimilia uel aliqua alia neceſsitas contingat in perſona propris, vt per eundem Roma. lo
30 co ſupra citato ſub num. 70. Decimum eſt † quantitas; Vndecimum eſt euentus declarandō hæc omnia, ut facit I.C in l. aut facta de pœ. Duodecimum eſt naturalis charitas l. Gallus §. 1. de lib. & poſthu. l. nam & ſi parentibus de inoff. teſtam. l. ſcripto unde liber. l. ult. in princ. C. de cur. furio. l. iſti quidem quod met. cauſ. Domi. Alciat. de præſumpt. reg. 1. præſump. 1. 2. 3. Ludo. Roma. in d. § de uiro ſub nu-
31 mero 54. Decimumtertium eſt † amicitia, ut per Ludou. Roma. in d. §. de uiro ſub num. 49. & affinitas ſeu conſanguinitas quę duo coniunguntur a domino Alcia. de præſumpt. reg. 1. præſump. 28. ibiq; multa in adnotat. adijcit Nicolaus Arelcta: Cuius generis plurima quoque non integrata neque ſcitu
32 indigna adnotauit nouiſsimè Paulus Fuſcius † elegantioris doctrinæ uir in eius ſingularibus in uerſ amicitiæ ſuo nu. 60. & plura poſſunt deſumi exempla ex uarijs capitibus dictæ reg. 1. de præſumpt. quæ fundata eſt ſuper qualitate quæ naturaliter ineſt
33 homi. Decimumquartum eſt odium † cap. odia de reg. iur. lib. 6. l. cum quidam de lib. & poſthum. ubi Bart. & Iaſ. & alij cum ſimil. adduct. per Dyn. in d. cap. odia, ubi plura notanda affert exempla. Deci-
34 mumquintum † eſt uerisimilitudo l. non eſt uerisimile ubi gloſ. & doctor. quod met cauſ. cap. quia ueriſimile, ubi Abb. & alij. de præſumpt. Bald in l. 1. col. 4. C. de ſer. fug. plenius Euerar. in loco à uerisi-
35 mili. Decimumſextum eſt naturalis ratio † ſiue iuſtitia l ſcire oportet §. aliud de excuſ. tuto. l. cum ratio de bon. damnat.

S V M M A R I V M.

1 *Ratio legis vel diſputationis quantum operetur in interpretationis negotio.*
2 *Rationem legis animam eſſe legis.*
Et magis attendi, quam dictum ipſius legis. ibi.
3 *Vnde legis ratio deſumatur.*
4 *Rationem legis generalem ampliare diſpoſitionem ad limites rationis.*
5 *Rationem generalem facere dictum extendi ad caſum ad quem alids non extenderetur,*

Ratio

6 *Ratio quando eſt expreſſa in lege facit, vt omnes caſus in lege comprehendantur qui ſub ratione veniunt.*
7 *Legem extendi ad omnes caſus quibus adaptatur ratio.*
8 *Statutum etiam exorbitans & correctorium extendi ad omnes caſus qui ratione comprehenduntur.*
9 *Sed in prædictis caſibus potius agi de comprehenſione, quam de extenſione.*
10 *Reſtrictionem fieri vbi ratio finalis diſpoſitionis ſuadeat.*
11 *Plura de inſtrumento rationis remiſſiuè.*

De inſtrumento rationis ac multiplici eius effectu.

CAP. XI.

DEcimumſeptimum eſt ratio ipſius legis vel diſpoſitionis,† quod
1 potiſsimum & principalius eſt inſtrumentum ipſius interpretationis, quia ratio legis tanquàm
2 anima † legis l. frater a fratre de condic.indeb. & l. 1. § veteres de acquir.poſſ. Bal.in l.ult. ſub nu.39. C.de hære.inſti. magis attenditur, quam dictum ipſius legis, quia illa eſt, quæ regit ipſam legem, & quæ in ſumma rorum facit. atque utramque paginam abſoluit. l.cum pater §.dulciſsimis de leg.2. l.regula §.licet de iur.& fact.ignor. l.adigere. §.quamuis de iure patro. l.milites prohibētur. & l.milites agrum de re milit. l.nomen in fin.de leg.3. Bart.in l.2.§. uidendum ad Tertull. Bart.in l omnes populi in 7.q. princip.de iuſt. & iur.& in l.ſi conſtante col.5.q.7.& 9 Gemi.in ca. ubi periculum in ſecundo notab.de electio.lib.ſext. gloſ in clem.1.in uer.eligatur de elect.& glo.in cap.
3 conſuetudo 1.diſtinct.deſumiturque hæc ratio † ut ait Bald.in dicta l. ultima. C. de hær. inſtit. in 15.q, ſub num.36. quandoque à ſignis uniuerſalibus per l.1.§.nunciatio de oper. nou. nunc. & per trad.à Iac. Are.in l.ſi ſeruitus de ſeruit. urban. præd. quamuis in Codice Iac.Are.qui penes me eſt illa lect.deſide-
4 retur, ideoque dicunt Doctores † rationem legis generalem, ampliare ipſam diſpoſitionem ad limites rationis, l.hæc actio de calumniat. d. l regula. §. licet de iur.& fact ignor. ubi Bart. Alex.in conſi.59. col.2. libro tertio. Bart.in l. pater filium. § fundum in fin.
5 de lega.3. Et ratio † generalis facit dictum extendi ad caſum, ad quem alias non extenderetur, uerba etiam in materia ſtricta, Corn.in conſil.273. col.3. ſub num.30. lib.4 Paul. Caſtr. in l.ſi uero. § de uiro ſolu.matr. ubi ait quando ratio expreſſa eſt in lege
6 † eius diſpoſitionem locum habere in quocunque caſu in quo locum habeat ipſa ratio, etiam in materia ſtricta, & contra ius commune, & ita fieri extenſionem de caſu ad caſum, & de perſona ad perſonam, propter rationem expreſſam per glo. in dicta clem.1. in uer. eligatur de elect. quod dictum Paul. Caſtr.refert, ac ſeq Curt.ſen. in conſil 80. col.4 ante uerſic.& in propoſito noſtro, Geminia.in conſi.39. col.1 ubi ait legem † extendi ad omnes caſus, quib. adaptatur ratio legis, quamuis ſtrictius loquatur lex in parte diſpoſitiua, proptereaque uidemus ſta-
8 tutum exorbitans ac correctorium † extendi ad omnes caſus, qui ſub ratione expreſſa comprehenduntur, ut per Geminia. in conſi 60 col.2. poſt princip.
9 ſed uerius † in huiuſmodi caſibus dicitur comprehēſio fieri quàm extenſio, ut ſupra ſuis locis declarauimus & infra dicemus, ſic e contra ſi ratio finalis
10 diſpoſitionis ſuadeat reſtrictionem; ex ea † reſtringitur diſpoſitio generalis, Areti.in conſil.144. col.4. & 5. per d.l cum pater §. dulciſsimis de legat.2. ſeq. Dec.in conſi.379. col.4 uerſic ulterius, & ubi ratio legis non conuenit, ne ipſa lex d. l. nomen in fin.de
11 1.leg.3. & l. milites 1. & 2. de re milit.& multa † huius generis theoremata componit Crau in conſil. 207. ſub num.3. cum plur. ſeq. & in conſil.118. col. pen. ſub num.18. in conſi.183. ſub num.3. & conſil.186. ſub num.12. And. Tiraq. in l.ſi unquam in uer. libertis ſub num.45. & 45, C. de reuoc. donat. Menoch. de arbitr. iud. libr.2. caſ.63. & caſ.84. ſub num.8.& ſeq.& aliqua ſcribuntur à Iaſo. in l.à Titio col. ulti. de uerbor.obligat. & multa ſupra diximus dum locuti fuimus, de propria & impropria ſignificatione & quæ pertinent ad hanc partem late proſequitur D.Alc. libro primo huius titu. ſub nu.11. & ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Rationem quæ deſeruire habeat interpretationi finalem eſſe oportere.*
2 *Eamque in tres ſpecies diuidi, videlicet, expreſſam, tacitam, ac præſumptam.*
3 *Quid ſit expreſſa.*
4 *Quid ſit tacita.*
5 *Intellectus l.his ſolis. C. de reuoc. donatio. cum ſocijs ad probandam tacit. rationem. ibi.*
6 *Tacitè actum dici quod ex mente atque intentione contrahentium venit.*
7 *Præſumpta ratio quæ ſit.*
8 *Legem dupliciter ſub incerto præſumere.*
9 *Præſumptionem iuris & de iure non admittere probationes in contrarium.*
10 *Niſi probatio fieret in contrarium per confeſſionem partis, vel per Notarium.*
11 *Cur appelletur præſumptio iuris & de iure.*
12 *Legem quandoque ſuper incerto debiliter præſumere.*
13 *Eamque præſumptionem ab interpretibus appellari iuris tantum.*
14 *Præſumpta legis ratio quæ dicatur.*

De multiplici rationis ſpecie, quæ in interpretatione facienda eſt neceſſaria.

CAP. XII.

PRo pleniore tamen huius capitis declaratione, ſciendum eſt, rationem quæ deſeruire poſſit iſtiuſmodi interpretationi
1 faciendæ, & † quam finalem appellant doctor. noſtri ut latè per Andr. Tiraquel in cap.cum ceſſante in prima limit. & in præfat. ad d.cap in uer.

legis

legis ratione per totum de appellatio. Triplicem
2 eſſe poſſe, † hoc eſt, expreſſam, tacitam, & præſum-
ptam, vt conſiderat Cæpol. de extenſio. cap. vlt. ſub
3 num. 14. cum plur. ſeq. Expreſſa dicitur illa † quæ
verbis exprimitur. l. cum filio. §. j. vbi Bart. de vulg.
& pupil. probat tex. in l. 1. §. de ijs quæ in teſtamen-
to delent. & colligitur ex doctrina Bartol. commu-
niter recepta in l. 1. col. 2. de vulg. & pupil. accipien
do expreſſum prout opponitur tacito ac præſum-
4 pto, tacita autem eſt † quæ à lege ſubintelligitur &
pro expreſſa habetur de qua per gloſ. Bald. Caſtr. &
alios communiter in d. l. quamuis. C. de fideicom.
Bald. in l. maximum vitium col. 4. C. de lib. præter.
Imol. in l. fi. de hæred. inſtituen. Caſtr. in conſi. 251.
col. 1. poſt medium libr. 1. Dec. in conſi. 15. Crauet.
in conſi. 118. ſub num. 8. & de antiq. tempor. par. 4.
ſect. 1. ſub num. 83. & 92. Abb. in cap. fin. ſub nu. 11.
de reſcript. & idem Crau. in conſi. 201. col. 7. nu. 28.
5 cum ſocijs, & eſt tex. † quo alter non eſt melior in iu-
re, in l. his ſolis in ver. tacitè cautum putamus. C. de
reuoc. donat. ad idemque poteſt induci tex. in §. 1.
inſtit. qui teſt. tut. dar. ibi tacitè directam libertatē
accepiſſe videri, & per hoc rectè tutorem eſſe, in
cap. 1. §. 1. ibi tacitè omiſſum intelligitur ex men-
te & intentione partium, de iur. calum. lib. 6. & taci-
6 tè actum † dicitur quod ex mente atque intentione
contrahentium venit l. cum quid ſi cert. pet. & l. ſem
per in ſtipulationibus de regul. iur. & facit rubr. C.
quib. modis pig. vel hypothe. tac. contr. Præſumpta
7 autem † ratio eſt quæ ex ſignis, coniecturis, indicijs,
& præſumptionibus à lege uel à iudice elicitur, cū
incertum eſt qua nam ratione mota fuerit lex, à in-
dice. n. dictum eſt, arg. eorum quæ trad. Abb. in cap.
quanto de præſumpt. ac per nouiſsim. Albens. in
rub. de verb. oblig. ſub num. 20. arg. l in lege Aqui-
lia ad leg. Aquil. & l. ob carmen. § fin. de teſt. A lege
8 autem dictum eſt † quia lex dupliciter ſuper incer-
to ſolet præſumere, nam aliquando ita præſumit vt
ſtatuat omnino ita eſſe, ut in cap. is qui fidem de
ſponſal. & appellatur præſumptio iuris & de iure &
9 † non admittit probationes in contrarium, vt per
gloſ. in auth. de æqual. dot. §. aliud quoque quod cir
ca in uer. priuilegium, patet etiam exemplum in l.
10 omnes. §. Lucius, quæ in fraud. credit. niſi † probatio
fieret in contrarium vel per confeſsionem partis,
vel per notarium, vt per Fely. in d. cap. quanto de
præſumpt. & appellatur per Doctor. præſumptio
11 iuris † & de iure ea ratione vt inquiunt moderni
Alb. loco ſupra relat. quia eſt iuris ideſt legis & nō
hominis, de iure autem quia ius ſtatuit ſuper ea, &
habetur pro veritate. Aliquando autem lex ſuper
12 incerto præſumit † ſed debili modo, quia ſcilicet
non ſimpliciter atque abſolutè ſtatuit ita eſſe, ſed.
duntaxat quamdiu non probetur contrarium, ut in
l fin. in princ. quod met. cauſ. in l. Diuus cum gloſ. in
ver. æſtimari de in integr. reſtit. & in cap. præſumi-
tur ignorantia de reg. iur. libr. ſext. & in cap. quia ve
riſimile de prēſumpt. Et dicitur hæc præſumptio
13 † ab interpretibus eſſe iuris tantum, ut per Bal. in
rubr. de præſumpt. in decretal. Abba. & Fely. in di-
cto cap. quanto, de præſumpt. & pulchrè ac plenè
plenè per Dom. Alc. de præſumpt par. 2. & 3 per to-
tum ubi luculentiſsimè pro more declarat hanc ma
14 teriam; Præſumpta † igitur erit legis ratio, quæ alte-
ro ex ſupra relatis modis inuecta erit.

SVMMARIVM.

1 *In interpretatione facienda per expreſſam rationem con-
ſiderari an ratio ſit maior diſpoſitione.*
2 *Et tunc fieri extenſionem vltra caſum in lege diſpoſitum.*
3 *Intellectus l. 1. C. quæ ſit long. conſued.*
4 *Non differre an ratione vel ſcriptura aliquid conſiſtat,
quoniam & legem ratio ipſa commendat.*
5 *Tam licitum eſſe argumentum à ratione legis, quam ab
ipſa lege.*
6 *Statutum quod habet rationem expreſſam poteſt ad al-
terum caſum vltra expreſſum extendi.*
7 *Quando lex vel canon ſimpliciter ſtatuit & cauſam ex-
primit, ſi poteſt probari cauſam non extitiſſe in caſu
occurrenti, non ſeruatur illa conſtitutio, nec in foro
animæ nec in foro iudiciali.*
8 *Ex identitate vel maioritate rationis non fieri extenſio-
nem in correctorijs.*
9 *Niſi ſit ratio expreſſa in lege.*
10 *Si tantum ratio ſit ſpecialis.*
11 *Inferrique pulchrè ad ſtatutum fœminarum excluſiuum.*
12 *Statutum ſimpliciter loquens de filio ob rationem ex-
preſſam extenditur ad nepotem.*
13 *Quid in ſtatuto excludente matrem à ſucceſsione filij,
ſtantibus agnatis an excludere intelligitur auum ma-
ternum reniſsiuè.*

Quæ conſideranda ſint in interpretatione facienda per inſtrumentum rationis.

CAP. XIII.

IN interpretatione autem facien-
da per rationem expreſſam, cō
ſideratur, an ratio in ipſa diſpo-
1 ſitione † expreſſa ſit maior ipſa
diſpoſitione aut minor, anque
ſimilis, an uerò diſsimilis; ſi ma
ior eſt ratio, tunc inquit Cæpol.
2 loco iam citato, fit extēſio, † etiam ultra caſum aper
tè in verbis diſpoſitum, ad caſum qui ſub ratione
comprehenditur, quia ſtando rationi & eam ſequē
do, non per hoc receditur à verbis, cum ſit ratio in
lege vel ſtatuto ſcripta, vt probatur in l 1 C quæ ſit
3 long. conſued. & ita intelligit illum tex † Alber. de
Roſat. in tract. ſtatu. parte 1. q 9. col. 2. & probatur
in cap. conſuetudo, diſtinct. 1 vbi dicitur, non differ
4 re vel ratione aliquid conſiſtat, † quoniam legem
etiam & ipſa ratio commendat, facit cap. vbi pericu
lum de elect in 6. & quod ibi not. Gemi. dicens non
5 minus eſſe licitum arguere à ratione legis † quàm ab
ipſa lege, & ratio eſſe poteſt, quia ut ſupradiximus
plenius libro ſecundo. Ratio ipſa eſt lex & non uer-
ba cap. Melchior & Baſilides 1. q. 1. l cum mulier
ſolut. matr. ubi Raph. Fulg. infert per illum tex. ſta-
tutum,

6 tutum, quod habeat rationem expreſſam,†poſſe ad
alterum caſum, quam expreſſum in eo extendi, fa-
cit quod eleganter volnit Abb.in cap.quia plerique
in 13.q. de immun. eccleſ. vbi ait, quòd quando lex
vel canon loquitur & non inducit præſumptionem
7 iuris & de iure, ſed ſimpliciter ſtatuit† & cauſa eſt
expreſſa in lege,& poteſt probari illam cauſam non
extitiſſe in caſu occnrrenti, tunc non debet ſeruari
illa cōſtitutio,nec in foro animæ nec indiciali, quia
ratio legis eſt lex, non verba, vt dictum eſt. & ideo
licet regulariter ex identitate vel maioritate ratio-
8 nis non fiat extenſio in correctorijs, †vt per gloſ. &
doctor.in d.anth.qnas actiones. C. de ſacroſ.eccleſ.
& Bart. in l. ſi conſtante in princ. in 9.q. primæ par.
princ.vbi Alex. & alij communiter cum ſocijs infra
ſeq. libr. ſuo loco citandis, nihilominns hoc ceſſae
9 quando ipſa ratio eſt†expreſſa in lege, quia per illã
rationem lex extenderetur ad omnes caſus, in qni-
bus ipſa ratio locum ſibi nindicaret, ut eſt glo.not.
in clemen.1.in uer.eligatur de electio. quam ibi ſe-
quũtur doctor. in d. auth. quas actionea, & in d.l.ſi
vero §.de viro, ſolut.matr. & plenius dicemus infra
ſequen.lib in prima limit. regul. conſtitutæ in mate
10 ria correctoria. Intelligit†tamen prædicta Cæpol.
loco ſupra cit.ſub num.21.& ſeq.vt extenſio fieri de
beat à maioritate rationis in lege expreſſæ, ſi ratio
illa eſt ſpecialis, exempli gratia, ſtatntum dicit no-
lentes ſeruare bona in familia Agnatorum vſq; ad
quartum gradum, ſancimus vt extantibus maſculis
11 filiæ fœminæ non ſuccedant, certè†.ale ſtatutum,
licet loquatur de filijs & filiabua tantnm, nihilomi-
nus deberet extendi ad maſculoa & fœminas vſque
ad quartum gradnm, quia ibi quo ad fœminas vl-
teriores, puta neptes vel proneptes, & alios vlterio-
ris gradus maior eſt ratio excluſionia, quàm in filia-
bus, quia ſi filius excludit filias defuncti, quæ ſunt
cum illo in pari gradu multo magis debet exclude
re alias fœminas vlteriores, arg. l. ſi viua matre cir-
ca princip. ibi in hoc caſu deteriores &c. C. de bon.
mat. eiusque quod trad.Bart.in l. ſecunda §.videndũ
ante fin.1.col.ad Senat. Tertullia. & in l.liberorum
de ver.ſig Alberic.in 2. part. ſtat q.113. Bal. in l.fin.
in fin.C.de verb.ſig. & in l.a.§.ſi duo.de leg.tut.& in
auth.ſi quas ruinas.C.de ſacr.eccleſ. & l.maximum
vitium.C.de liber.præter.& l. qui in poteſtate in fi.
C.de in ius voc.& in l.quod verò contra de leg.& l.
ſi defunctus.C.de leg.hæred.& † ſimiliter quamuis
ſtatntum ſimpliciter loquatur de filio maſculo per
rationem prædictam haberet etiam locum in ne-
pote & pronepote, & alio agnato maſculo vſ-
que ad quartum gradum, à quo excluduntur fi-
liæ, & aliæ vlterioris gradus fœminæ prædictæ,
proponit etiam Cæpol. ſub numero 23. aliud
12 † exemplum de ſtatuto excludente matrem à ſnc-
ceſsione filij, ſtantibua agnatis vſque ad tertium
gradum, de quo circa excluſionem aui materni &
admiſsionem agnatorum ſe remittit ad tradita per
Bartol. in d. l. a.§. videndum, & in l. cum emanci-
pati.§. ſi duo de collatio. bon. cum ſimilibus per
eum cita.

SVMMARIVM.

1 *Tex.in cap.conſtitutio cum glo. de elect. libro ſexto declaratur.*

2 *Quando lex generaliter, vel indefinitè loquitur, & habet rationem expreſſam, cui obſtat alia ratio non expreſſa, numquam fit extenſio in exorbitantibus, ſecus ſi nulla obſtet.*

3 *Sed primum caput ſupra relatæ diſtinctionis confutatur, excepto caſu materiæ formalis.*

4 *Quia generalis ſignificatio a quacunque diſpoſitione nunquàm cenſetur excluſa.*

5 *Rationis in lege expreſſæ virtute ſemper fieri extenſionem, etiam ſi aliqua lex generaliter prohiberet.*

6 *Quid ſit cenſendum quando diſpoſitio eſt ſpecialis, & ratio in illa enunciata eſt ſpecialis.*

7 *Quando ratio expreſſa eſt maior dicto ſemper fit extẽſio.*

8 *Verba enunciatiua non diſponere.*

9 *Quando ius corrigens latius loquitur in verbis rationis, quàm diſpoſitionis ſtatutum extenditur ad id quod poteſt comprehendi ſub verbis rationis.*

10 *Statuta ex verbis latioribus in proæmijs poſitis recipere extenſionem.*

11 *Pater ſi filio probibuit alienationem bonorum illi relictorum, vſque ad 25. annos, & addit rationem quia volebat eius bona perpetuo remanere in familia, prohibitionem trahi ad vitam filiorum ac nepotum.*

12 *Voluntatem diſponentium magis conſiſtere in ratione, quam in verbis.*

13 *Rationem à patre in ſuperiore prohibitione adiectam oſtendere patrem non ſolum imbecillitati iudicij filiorum voluiſſe prouidere, ſed etiã conſeruationi bonorũ.*

14 *Voluntatem teſtatoris ſeruandam eſſe quando de illa conſtat.*

15 *Quando ratio eſt minor dicto, remanet dictum, nec reſtringitur per rationem.*

16 *In attendendis legum virtutibus, non attendi quæſitum ſed reſponſionem.*

17 *Dictum legis generale etiam per rationem reſtringi.*

18 *In quæſito non eſſe rationem vt in ipſa diſpoſitione.*

19 *Reſponſa à compilatoribus poſita eſſe vt ſint leges generales, quamuis quæſita ſint particularia.*

20 *Statutum quando loquitur ſpecificè, & ponitur ratio generalis, ſtatutum debere attendi in exorbitantibus.*

21 *Intellectus gloſ.in clem. auditor de reſcrip.*

22 *Statutum excludens fœminas ob filios maſculos, ea ratione, quia intendebat fauere agnatis, & bona in agnatis conſeruare, non trahi ad fratres defuncti, vel ad filios fratris.*

23 *Statuentes non intelligi per eam rationem voluiſſe diſponere vltra caſum expreſſum, ne filiabus præponerentur agnati vſque ad decimum gradum.*

14 *Auctorem non habere prædictam opinionem pro tuta.*

25 *Nono ſenſu explicari gloſ.in d.clem. auditor de reſcript.*

26 *Rationem generalem comprehendere propriè omnes caſus, vt genus ſuas ſpecies.*

27 *Quando lex vel ſtatutum loquitur indefinitè ac generaliter, & ponit rationem ſpecialem, dictum generale per rationem reſtritgitur.*

28 *Sicque intelligi debere quod dicitur rationem reſtringere ipſum dictum.*

Cauſam

29 Cauſam declarare ſuum cauſatum.
30 Vim legis potius conſiſtere in ratione quam in verbis.

Quatuor caſus conſiderari quibus conciliantur iura & opiniones interpretum ſuper interpretatione facienda, ex ui rationis expreſſæ in diſpoſitionibus ſtrictè interpretandis.

CAP. XIIII.

Sed quia contra prædicta videtur facere tex. in cap. cōſtitutio
de elect. lib. 6. vbi gloſ. expreſsè
vult ſecundum Gemi. conſtitu
1 tionem exorbitantem † à iure
communi non extendi ad illa
quæ poſſunt includi, ſub verbis
in l. expreſsis, quando alia ratio quàm expreſſa non
ſuadet conſtitutionem non intelligi generaliter vt
ſonat ratio in lege expreſſa. Pro clariore ac perfecta decisione iſtius negocij conſiderat Cæpol. iam
2 relatus quatnor caſus; quorum primus eſt † quando
lex vel alia diſpoſitio, indefinitè ſeu generaliter loquitur & ponit rationem generalem, & tunc aut
alia ratio quàm expreſſa ſuadet vt non extendatur
ad omnia comprehenſa ſub illa ratione, & non extenditur, vt vult gloſ. in d. cap. conſtitutio & facit
gloſ. in clemen. 1. de electio. aut nulla eſt ratio quæ
ſuadeat oppoſitum, & tunc extenditur ad comprehenſa ſub ratione, & ita intelligatur gl. in d. clem. 1.
in ver. eligatur, & ita tenent glo. & Gemi. in d. cap.
3 cōſtitutio, ſed quātum † ad primum caput iſtius diſtinctionis ego puto illud verum non eſſe excepto
caſu materiæ formalis; in reliquis vix poteſt dari caſus in quo ex ratione generali ſcripta in lege non
4 poſsit dari progreſſus, quia talis † ſignificatio nunquàm cenſetur in quacunque diſpoſitione eſſe excluſa; vt ſupra diximus, lib. 2. & plenius dicemus infra lib. ſeq. in prima limit. in cor rectorijs. Quinimo
5 † etiam quando eſſet diſpoſitio legis, quæ prohiberet extenſionem, adhuc virtute rationis in lege fieret producatio, vt infra dicemus in ſeq. lib. in ſecun
6 da ſublimita. primæ limit. ſecundus eſt † quando lex
vel aliqua diſpoſitio ſpecifice loquitur in aliquo caſu, & ponit rōnem ſpecialē, & tunc videndū eſſe ait,
an rō ſit maior vel minor dicto, aut illi æqualis, ſi eſt
7 maior † dicto extenditur ſecundum rationem argu.
l. cum pater § dulciſsimis de leg. 3. l. hæc actio. cum
ibi nota. de calum. l. Pamphilo in princ. l. pater § fundum vbi Bart. de leg. 3. qui ait dictum legis extendi
per rationem ampliorem, ſi verba proferantur per
8 modum rationis, ſecus ſi enunciatiuè † quia tunc
non diſponunt, d. § . fundum l. Iulianus § . ex his eod.
tit. l. generali in princ. de vſufr. leg. & ita inquit Cæpol. intelligenda eſſe duo illa exempla ſupra relatorum ſtatutorum cum ibidem dictis, in quam ſententiam addit Butr. & Imol. in d. cle. 1. de elect. col. 4.
qui dicunt per gloſ. ibi in ver. homines, quod quan-
9 doius corrigens † in verbis rationis latius loquitur,
quàm in verbis ſtatuti aut diſpoſitionis ſtatutum
extenditur ad id quod poteſt comprehendi ex verbis rationis. & ſic ſtatutū ex identitate rationis ſcriptæ extenditur modo non extendantur verba rationis quamuis extendantur verba ſtatuti aut diſpoſitionis. Quæ verba ſunt valde notāda ſecundum eos
10 propter ſtatuta quæ ponunt † verba latiora in proœmijs quam poſtea in ſtatuto l. regula § . & licet vbi
Bar. de iur. & fact. ignor. & per dictam doctrinam
Bar. in d § . fundum, & faciunt quę ſupra adduximus
de ratione generali in lege expreſſa iuxta cuius limites diximus ſemper fieri extenſionem, infert poſtea Cæpol. ibi ſub num. 29. ad illum caſum in quo
Fulgo. recuſauit conſulere, quamuis Cuma. conſuluerit. Quod ſi pater prohibuit filio ſuo alienatio-
11 nem † bonorum eidem relictorum vſque ad 25. annos, & huic prohibitioni ſubiecit talem rationem,
quia volebat bona ſua perpetuo remanere apud
eius filios & nepotes. Et vult ut propter illam rationem generaliorem antedicta prohibitione, vt
etiam poſt illos vigintiquinque annos, & durante
vita filiorum ac nepotum, non potuerint bona illa
alienari, quia conuenientius fuit, vt ipſa prohibitiua diſpoſitio potius per rationem extenderetur,
quam e contra ut ratio ipſa per diſpoſitionis ver-
12 ba reſtringeretur. Ex † quo voluntas diſponentis
magis conſiſtat in ratione quàm in verbis d. l. 1. C.
quæ ſit long. conſue. d. c. conſuetudo 1. diſtinct. cum
13 ſimil. ſupra allegatis, quæ reſolutio † videtur eſſe veriſsima cum ex ſupra relata ratione appareat non
ſolum teſtatorem voluiſſe prouidere imbecillitati
iudicij filij ſui intra illud tempus 25. annorum, ſed
etiam conſeruationi dictorum bonorum in perſonis filiorum, ac nepotum, & ideo quatenus teſtato-
14 ris voluntas † apparet ſeruanda eſt, l. in conditionibus de cond. & demonſt. l. 3. C. de lib. præter. l. ex facto § . rerum de hær. inſtit. cum ſimil. ſupra libr. 2. in
hac materia cita. Si verò minor ſit ratio quàm dictum, tunc remanet dictum, nec reſtringitur per ra
15 tionem † probatur in cap. quemadmodum § . circa
religioſos de elect. vbi not. Gemi. qui dicit per illam
gloſ. quòd licet ratio ſtatuti ſit ſtrictior quam diſpoſitio, non tamen debet fieri reſtrictio diſpoſitionis
ad limites rationis, facit quod ſcribunt idem Gemi.
& Io. Andr. in cap. ex eo in princ. ad fin. primæ col.
16 de elect. lib. 6. Vbi aiunt † in attendendis legum virtutibus, non attendi quæſitum ſed reſponſionem legiſlatoris, & ſi amplior eſt reſponſio quam quæſitum, attenditur lex ad contenta in reſponſione; ſed
17 hanc reſolutionem ego non credo veram, † quia dictum legis etiā generale reſtringitur per rationem
vt ſupra diximus, & paulo infra dicit idem Cæpol.
& verius; nec allegata de quæſito & reſponſione fa-
18 ciunt ad rem, quia in quæſito † non ineſt ratio, ut in
ipſa diſpoſitione, item quia licet quæſita ſint parti-
19 cularia, ſunt tantum † reſponſa à compilatoribus
poſita vt ſint leges generales, § . quibus ad fin. in prima conſt. cod. Si verò ratio eſt æqualis dicto, tunc
vtrique ſtandum eſt, nec vlterius eſt progrediendū.
Tertius caſus eſt, quando lex vel ſtatutum loquitur
in certo

in certo caſu ſpecificè, & ponit rationem genera-
20 lem & tunc debet † attendi dictum & non ratio ſi
diſpoſitio eſt exorbitans à iure communi, argum. co
rum quæ not. in auth. quas actiones. C. de ſacr. eccl.
& quæ tradit Gemi. in cap. conſtitutio. de elect. lib.
ſext. qui dicit hoc tertio caſu poſſe intelligi gloſ. in
21 clem. auditor † de reſcript. in ver. Romana curia quę
vult illam clem. vti exorbitantem non trahi ad audi
torem datum extra Roma. curiam. cum tamen ra-
tio ibi expreſſa fortius concludat extra curiam, quá
in curia, & ideo inquit Cæpol. d. vlt. ſect. ſub nu. 36.
22 Quod ſi ſtatutum diceret, quia intendimus † fauere
agnatis & bona in agnatis conſeruare, propterea
ſtatuimus, vt ſtantibus filijs maſculis fœminæ non
ſuccedant tale ſtatutum non extenderetur ad fra-
tres defuncti, vel filios fratris, licet ſint de familia
agnati defuncti, & poſsint comprehendi ſub illa ra
tione generali, quæ reſtringitur ad caſum tantum
diſpoſitum, nec extenditur alios ad agnatos, quia ſi
23 aliter diceremus, ſequeretur vt uoluiſſent † ſtatuen-
tes præferre agnatos fœminis vſque ad decimum
gradum, iuxta gl. fin. in §. vlt. inſtit. de ſucceſſ. cogna.
in auth. in ſucceſsione. C. de ſu. & leg. & in l. certum.
C. vnde cog. quod eſſet abſurdum, quia in omnibus
alijs induceret correctionem iuris communis, con-
tra l. vltim. §. in computatione. C. de iur. delib. gl. in
auth. de hæred. ab inteſt. veni. in princ. & in l. 2. C. de
24 noxali. cum ſimilibus, Ego tamen † nō habeo hanc
reſolutionem pro vera, vt dicam infra, in ſeq. lib. in
prima limit. conſtituenda ad reg. traditam in corre-
25 ctorijs, quia vt ibi dicemus, aut illa † gloſ. non eſt ve-
ra, aut ſi eſt vera diuerſam habet rationem in audi-
tore extra Romanam curiam, in quo circuitus non
eſt inutilis, per ea quæ ſcribit ibi Zab. in 14. q. & ra-
26 tio cur † putem traditionem hanc non eſſe veram,
eſt, quia ratio generalis ita propriè comprehendit
omnes caſus in quibus verificari poteſt, vt propriè
comprehēdit genus ſpecies ſuas. Bal. in l. de quibus
ſub num. 35. de leg. cum ſimil. quæ ſupra ſæpius ad-
duximus. Quartus & vltimus caſus eſt è contra quā
do lex vel conſtitutio loquitur indefinitè ac genera
27 liter & ponit rationem † ſpecialem; & tunc diſpoſitū
indefinitè inquit Cæpol. ſub num 37. reſtringi per
rationem, & iſto modo intelligi debere quod dici-
28 tur rationem dicti † reſtringere ipſum dictum l. cū
pater §. dulciſsimis de leg. 2. l. quod dictum de pact.
quæ allegatur quòd ratio limitat regulam, & dictū
29 ſimile dicitur † de cauſa quæ declarat ſuum cauſatū,
l. ita tamen in prin. vbi not. Bart. & alij de admini ſt.
tuto. & in l. 5. ſol. matr. cum ſimil. quæ ſupra adduxi
30 mus, & ratio eſt † quòd cum vt ſupra diximus, ius le-
gis dicatur magis conſiſtere in ratione, quàm in ver
bis d. cap. conſuetudo diſtin. 1. d. l. 1. C. quæ ſit long.
conſue. d. cap. Marchion & Baſilides 1. q. 1. d. l. cum
mulier ſupra ſolut. matr. cum ſocijs, quæ ratio oſten
dit minus ueram eſſe reſolutionem Cæpol. proxi-
mè relatam in præcedenti capite, prout ibi illam
quoque confutauimus.

SVMMARIVM.

1 *Quando vna tantum ratio poteſt in lege afferri, ex ea
fiunt extenſiones eiſdem modis & formis, quibus fieri
permittitur quando ratio eſt expreſſa.*
2 *In præſumptis non facile dari locum extenſioni ex vi ra-
tiones.*
3 *Rationes plures in dubio præſumi.*
4 *In dubio ab identitate rationis non poſſe deduci argu-
mentum ex identitate rationis, vbi ſumus extra ma-
teriam indifferentem ac fauorabilem.*
5 *Stylum ac conſuetudinem plurimum poſſe in interpreta-
tione facienda.*
6 *Stylum curiæ facere ius ac pro lege haberi.*
7 *Interpretarique pacta, ac vltimas voluntates.*
8 *Subiectæ materiæ latiſsimum eſſe campum in interpre-
tatione facienda.*

Quid ſeruandum ſit in interpretatione ex ratione legis tacita vel præſumpta, ac de inſtrumentis ſtyli ac conſuetudinis & ſubiectæ materiæ.

CAP. XV.

1 EX tacita autē † ratione legis, quæ
pro expreſſa haberi ſolet, cum
unica tantum poſsit afferri, iuxta
not. illam glo. communiter rece-
ptam in d. l. quamuis. C. de fidei-
commiſ. cum ſimilib. ſupra citat.
fieri interpretatio progrediendo
eiſdem formis & modis quibus ſupra relatum eſt
procedi oportere quando ratio in lege eſt expreſſa;
vt latiſſ. proſequitur Crau. poſt cæteros à ſe citatos,
inter alios quos ſupra retulimus in d. 4. part. de an-
tiq. tempo ſect. 5. ſub num 82. & 92. quia iſte caſus
non differt ab expreſſæ rationis caſu. Quando verò
2 verſamur in præſumpta † ratione, quomodocunque
res ſe habeat, ego non crederem facilè in præſum-
ptis dari interpretationi locum & ex vi rationis,
quia cum incertum ſit quæ nam fuerit ratio, & plu-
3 res in dubio † præſumendæ ſint, vt per Alex. in d. l. ſi
conſtante ſolu. matr. ſub num. 5. poſt Saly. in l. ſi ſer-
ui ueſtri. C. de nox. Alciat. de præſump. reg. 1. præſu.
24. Andr. Tiraq. in cap. cum ceſſante de appellatio.
limit. 12. ſub num. 11. cum ſimilib. & infr. dicemus
lib. ſeq. in prima limit. correctoriæ materiæ. & cum
plures aſsignari poſsint, ſciri non poſsit, quod eadē
militet ratio, ut arguit Bart. in l. liberorum ſub nu-
mero 12. ad fin. de verb. ſignif. & ſic nuncupatim ar-
guit Craue. d. ſect. 5. ſub nu. 38. ad fin. ergo non po-
4 terit † ab identitate rationis argumentum ſummi,
maxime vbi verſaremur extra fauorabilia, & in
differenti materia in odioſis correctorijs & poe-
nalibus de quibus infra ſequentib. libris agemus.
Decimumoctauum inſtrumentum eſt ſtylus, &
5 conſuetudo † iudiciorum, l. ſi de interpretatione
6 de legi. ſtylus enim curiæ facit † ius, cap. ex literis
de conſt. & pro lege obſeruatur, l. obſeruandum
de iud. & l. 3. in fin. de teſtib. Barto. in l. imperitos
de excuſ. tuto. Bald. in l. fin. C. quæ ſit longa conſue.
& in l. de quibus col. 3. q. 2. de legi. Petrus Rebuf.
de

de conſue. & ſtyl. Arc. gloſ. 13. ſub num. 22. & 23. & plura ad rem facientia ſcribit per diſcurſum illius gloſ. deſeruit tex. in cap. Abbate de verbo. ſign. l. cum de conſuetudine de legi. & not. gloſ. in capit. erit autem in ver. conſuetudine 4. diſtinct. Quinimò
7 interpretatur etiam pactum, † & vltimas voluntates, & contractus conſuetudo, Bald. in cap. 1. §. ſi mulier de capit. qui cur. vend. l. ſi ſeruus plurium §. vlt. de lega. 1. in l. cum de lanionis §. optimum ergo eiſe, de fund. inſtru. l. ſemper in ſtipulationibus de reg. iur. & l. in contractibus de verb. oblig.

8 Decimumnonum eſt † ſubiecta materia cuius latiſsimus eſt campus, & qui præ oculis potiſsime habetur in interpretatione facienda, l. ſi vno loca. l. ſi ſtipulatus de vſur. in princ. & vtrobique not. à glo. & à doctor. præſertim in d. l. ſi vno vbi Bald. & Alberi. l. imperatores de in diem addictio. l. legaui de lib. lega. cum ſimilib. ſupra adductis lib. 3. in ea parte in qua agimus de impropria ſignificatione recipienda ex vi ſubiectæ materiæ.

SVMMARIVM.

1 *Per locum à ſimili magnos fieri in iure progreſſus.*
2 *Similitudinem eſſe in diuerſis rebus vel cauſis vnam, & eandem rationem.*
3 *Similia eſſe quorum eadem eſt qualitas.*
Similitudinem ſemper ſumendam eſſe à pari, vel à maiore ratione, ibi.
4 *Caſus ſimiles dici quorum par eſt ratio.*
5 *Per locum à ſimili fit interpretando, vt diſpoſitio loquens in vno caſu locum habeat & in altero, ſicque ab vno caſu ad alterum progrediendo argumentamur. veluti.*
6 *Ab abſentia ad præſentiam ineſſicacem.*
7 *Ab abortu fœtus animati procurato ad homicidium.*
8 *Ab abſentia longa ad mortem.*
9 *Ab actione non competente ad inualidam vel repulſam.*
10 *Ab actione in factum ad actionem iudicati.*
11 *Ab actu puro ad purificatum.*
12 *Ab actu ad conſenſum ad actum.*
13 *Ab actu in eſſe ad in via ad actum.*
14 *Ab adeſſe ad contumaciter abeſſe.*
15 *Ab aduocatis & conſiliarijs ad milites.*
16 *Ad adulterium commiſſum a repertione in lecto.*
17 *Ab allegare & non probare, ad nihil allegare.*
18 *Ab alienatione ad venditionem.*
19 *Ab actore ad reum.*
20 *Ab actu coniugali ad poſſeſsionem.*
21 *Ab appellatione ad recuſationem.*
22 *Ab arbitratore ad procuratorem.*
23 *Ab arbitro ad iudicem.*
24 *Ab arrogatione ad legitimationem.*
25 *Ab adoptato ad legitimatum.*
26 *Ab augumento ad diminutionem.*
27 *Ab adminiſtratione ad vſumfructum.*
28 *Ab aduocatis ad medicos.*
29 *Ab alimentis ad dotem.*
30 *Ab alimentis ad piam cauſam.*
31 *Ab amicitia ad coniunctionem.*
32 *Ab amicis ad affines.*
33 *Ab amiſsione rei quæ facile recuperari poteſt, ad non amiſsionem.*
34 *Ab amore ad furorem & ebrietatem.*
35 *Ab appellatione ad ſententiæ recuſationem.*
36 *Ab appellatione fruſtranea ad non appellationem.*
37 *Ab appellationem non proſequente, ad non appellantẽ.*
38 *Ab appellatione ad tempora appellandi.*
39 *Ab approbatione ad non contradictionem.*
40 *Ab arbitrari fruſtaneè ad nulliter appellari.*
41 *A bancario ad argentarium, & cæteros.*
42 *A bannitis ad relegatos.*
43 *A beneficium non habente, ad habentem ſed minus ſufficiens.*
44 *A bonis pauperum pupillorum, & minorum ad bona eccleſiæ nu. 44.*
45 *A bonis ciuitatis ad bona eccleſiæ.*
46 *A bonorum ſuorum donatione ad pro modico venditionem.*
47 *A bonis damnati non cenſeri, & ſuper eo quæſtionem moueri.*
48 *A bonis immobilibus ad mobilia prætioſa.*
49 *A bonorum omnium lite ad cauſam maioris partis bonorum.*
50 *A bello Dei ad bellum hominum.*
51 *A bonæfidei iudicijs ad vltimas voluntates.*
52 *A beneficijs principum ſeu gratijs beneficialibus ad vltimas voluntates.*
53 *A bonorum poſſeßione ad hæreditatem.*
54 *A bonorum poſſeſſore ad hæredem.*
55 *A cancellatione facti ad cancellationem verborum.*
56 *A canonica epiſcopali & parochiali ad legitimam.*
57 *A capere reſtituendum ad non accipere.*
58 *A capitulo ad minorem.*
59 *A condemnatione perpetui carceris ad mortem.*
60 *A cauſa ciuili ardua ad cauſam criminalem.*
61 *A cauſa matrimoniali ad cauſam criminalem.*
62 *A cauſa criminali ad cauſam ciuilem.*
63 *A cauſa dotis ad cauſam ſtudiorum.*
64 *A cauſa ſtudiorum ad cauſam piam.*
65 *A cauſa teſtati ad cauſam inteſtati.*
66 *A ciuitate ad eccleſiam.*
67 *A conditione ad modum.*
68 *A confeſſione ad renunciationem.*
69 *A coniugato ad ſeruum.*
70 *A conſuetudine ad priuilegium.*
71 *A collatione ad computationem.*
72 *A contractibus ad delicta.*
73 *A contractibus ad iudicia.*
74 *A contractibus ad vltimas voluntates.*
75 *A contractibus ad quaſi contractus.*
76 *A quaſi contractibus ad contractus.*
77 *A contractu ad diſtractum.*
78 *A corporalibus ad incorporalia.*
79 *A contractu ſtricti iuris ad contractum bonæfidei.*
80 *A creditore ad procuratorem non valet.*
81 *A cauſa de nouo emergente ad cauſam de nouo ad notitiam deuenientem.*
82 *A cauſa nullius expreßione ad expreſsionem friuolæ.*
83 *A cauſa non exiſtentia ad cauſa finem vel extinctionẽ.*
84 *A cautione non præſtita ad vitioſè datam.*
85 *A ceſſione ad traditionem.*
86 *A certo per ſe ad certum per relationem.*

87 A certo ad facile certificandum.
88 ciue eſſe & haberi pro ciue.
89 A compulſione ad timorem compulſionis.
90 A conceſſione ad non negationem, vel ſtacitum conſenſum, vel de facto.
91 A concluſione in cauſa ad confeſſionem ſolemnem in iudicio factam, & ad ſententiam iudicis.
92 A conditione neceſſaria ad actum ad conditionem neceſſariam ad effectum actus.
93 A confeſſione ad ſententiam.
94 A confeſſione iterata ad confeſſionem iudicialem.
95 A confeſſione facta in tormentis ad extortam formidine pœna.
96 A confeſſione facta ſub ſpe futuræ cauſæ ad confeſſionẽ factam ſub ſpe futuræ numerationis.
97 A conſentiente iudicanti ad conſentientem ſententiæ.
98 A conſilium non requirente ad petentem ſed tempore incompetenti.
99 A conſilio ante tempus recedente ad eum qui ad illud non venerit.
100 A conſtare per partium ſubſcriptionem, ad conſtare per teſtium depoſitionem.
101 A conſtare directò ad conſtare per media.
102 A conſuetudine inueterata ſupra hominum memoriã, ad principis priuilegium.
103 A contractu puro ad purificatum.
104 A crimen ab initio ſciente ad poſtea cognitum non prodente.
105 A culpa lata ad dolum.
106 A curatoris auctoritate non adhibita ad minus legitime adhibitam.
107 A dante ad promittentem.
108 A diſpoſitione legis ad diſpoſitionem hominis.
109 A diſpoſitione legis ad vltimam voluntatem.
110 A diſpoſitione iudicis ad diſpoſitionem teſtatoris.
111 A dominio ad quaſi dominium.
112 A domino ad monaſterium.
113 A donato ciuitati ad donatum agnationi.
114 A donatione inter coniuges ad donationem inter patrem & filium.
115 A dormiente ad occupatum morbo comitiali.
116 A dote ad alimenta.
117 A dote ad legitimam.
118 A dubitante ad ignorantem.
119 A diminutione ad augumentum.
120 A datione ad ſolutionis legatorum promiſsionem.
121 A decreto iudicis ad ſententiam iudicis.
122 A defectu qui ab initio fuit ad defectum poſtea ſuperuenientem.
123 A defenſo nullo modo ad defenſum minus legitime.
124 A deportatis ad mortuos.
125 A depoſito ſponte ſuſcepto ad permiſſum in domo deponi.
126 A depoſitario ad commodatarium.
127 A dicere obſcure ad non dicere.
128 A difficili ad impoſsibile.
129 A diuortio ad ſeparationem thori.
130 A diuiſione iudicis ad diuiſionem patrisfam.
131 A doli expreſſi commiſſione ad locupletationem cum aliena iactura.
132 A dolo ex propoſito ad dolum re ipſa.
133 A domino inhabili ad non dominum.
134 A donatis ad legata.
135 A dote exigua ad nullam dotem.
136 A dote ad donationem propter nuptias.
137 A donatione mulieris ad donationem eccleſiæ ac ſanctimonialis.
138 Ab effectu ad cauſam.
139 Ab emphyteuſi ad feudum.
140 Ab excommunicatione ad interdictum.
141 Ab exhæredatione ad emancipationem.
142 Ab exhæredatione ad excluſionem.
143 Ab emancipatione ad legitimationem.
144 Ab eccleſia militante ad triumphantem, minores, loca pia, ciuitates, & reliqua.
145 Ab editione ad exhibitionem ac reſtitutionem.
146 Ab editione imperfecta ad non editionem.
147 Ab errore facti improbabili ad errorem iuris.
148 Ab errore dubio iuris ad errorem facti improbabilis.
149 Ab eſſe indebite ad non eſſe.
150 Ab eſſe non de iure ad non eſſe.
151 Ab eſſe & non poſſe diſponere ad non eſſe.
152 Ab eſſe inualidè ad non eſſe.
153 Ab eſſe nulliter ad non eſſe.
154 Ab eſſe ſine probatione ad non eſſe.
155 Ab eſſe certum ad eſſe debere certum.
156 Ab eſſe & non apparere ad non eſſe.
157 Ab eſſe euidenter ad id quod ab omnibus approbatur.
158 Ab eſſe impoſsibiliter poſſe ad non eſſe.
159 Ab exceptione non probata ad non factam.
160 Ab expreſſione facti ad expreſſionem verbalem.
161 Ab expreſsione circumlocutoria ad expreſsionem factam per nomen proprium.
162 Ab expreſsione uerbis facta ad expreſsionem factam per relationem ad aliud.
163 Ab expreſſione tacita ad expreſſam.
164 Ab expreſſo ad id quod pro expreſſo habetur.
165 A non extare ad extare, & non poſſe ſuccedere.
166 A Falcidia ad Trebellianicam.
167 A fauorabili ad minus fauorabile.
168 A feudo ad peculium.
169 A feudo ad emphyteuſim.
170 A fictione poſtliminij ad fictionem l. Corneliæ.
171 A fideiuſsione ad hypothecam.
172 A fideiuſſore ad quaſi fideiuſſorem.
173 A filiofamilias ad ſeruum.
174 A filiofamilias ad monachum.
175 A fructibus ad vſuras, & è contra.
176 A fure ad moroſum.
177 A furioſo ad ignorantem.
178 A facto inſufficienter &c. ad non factum.
179 A faciente ad fieri mandantem.
180 A factis per adminiſtratores & rectores ciuitatis ad facta per ciuitatem.
181 A facto reuocato ad non factum.
182 A fideiuſsione ad pignus.
183 A facto obliquo ad directum.
184 A facto ante litem conteſtatam ad factum poſt litem conteſtatam incontinenti.
185 A facto ſerò ad non factum.

A facto

186 A facto vetante prætore ad factum contra prætorem.
187 A facto per ſtipulationem, ad factum per litis conteſtationem.
188 A facto ſecundũ verba ad factũ ſecundum ſententiam.
189 A filio adoptiuo ad naturalem.
190 A fiſco ad eccleſiam imperium &c.
191 A foro conſcientiæ ad forũ boni & æqui ac veritatis.
192 A fori territorij ve alicuius eſſe, & legibus eiuſdem ligari.
193 A furto ad rapinam.
194 A furioſo ad mortuum, & ad alios.
195 A genere ad ſpeciem, & è contra.
196 A gradibus ſcalarum ad gradus cognationis.
197 A græca ad latinam aliaſque linguas.
198 A gratia papali ad vltimas voluntates.
199 Ab his, quæ nouiter emergunt ad ea quæ nouiter ad notitiam peruenerunt.
200 Ab hærede ad bonorum poſſeſſorem.
201 Ab hærede ſcripta ad eum qui ab inteſtato ſuccedit.
202 Ab hærede ad legatarium.
203 Ab honorato ad grauatum.
204 Ab habente actionem ad rem, ad habentem rem ipſam.
205 Ab habere ad habere poſſe.
206 Ab habere ad habere debere.
207 Ab habitu ad potentiam.
208 Ab hæreſis crimine ad crimen læſæ maieſtatis.
209 Ab honore ad vitam.
210 Ab honeſto ad neceſſarium.
211 Ab hoſpitalium priuilegijs ad priuilegia eccleſiarum.
212 Ab indefinita ad vniuerſalem.
213 Ab inſtitutione ad exhæredationem.
214 Ab inuito ad ignorantem.
215 Ab inſtitutione ad legatum.
216 Ab imperatore ad regem.
217 Ab imperatore ad alios principes.
218 Ab inuentario tutoris ad inuentarium hæredis.
219 Ab inferiore ad ſuum ſuperius.
220 Ab inſtrumento materiali ad intellectuale.
221 A iudicijs ad vltimas voluntates.
222 A iudicijs ad contractus.
223 A iudicijs ad arbitria.
224 A iudice ordinario ad delegatum.
225 A iuramento ad ſententiam.
226 A iure patronatus ad emphyteuſim.
227 Ab impoſſibilitate naturæ ad impoſſibilitatem iuris.
228 Ab in actu facto, ad id quod incontinenti fit poſt actum.
229 Ab infamia ad mortem.
230 Ab inſtrumento ad teſtes.
231 A iudice incompetente ad non iudicem.
232 A iuramento ad fidem.
233 Ab inuadente in domo ad inuadentem in veſtibulo domus.
234 A lege principis ad legem ciuitatis.
235 A lege communi ad legem municipalem.
236 A lege principis ad legem teſtatoris.
237 A lege ad conſuetudinem.
238 A lege ad ſententiam.
239 A lege ad pactum.
240 A lege ad rationem naturalem.
241 A lege mortua ad legem viuam.

242 A lege feudali ad non feudalem.
243 A legato ad donationem.
244 A legato ad mandatum.
245 A legato ad beneficium.
246 A legitima filiorum ad legitimam parentum.
247 A legitimato ad adoptatum.
248 A liberto ad legitimatum.
249 A liberto ad vaſallum.
250 A libertate ad piam cauſam.
251 A loco ad quantitatem.
252 A loco ad tempus.
253 A loco ad perſonas.
254 A lucro ad damnum.
255 A legato eccleſiæ ad legatum collegij eccleſiæ.
256 A legato pro dote ad legatum in compenſationem dotis.
257 A legatis ad fideicommiſſa.
258 A legati ratione ad rationem legis.
259 A legitimatis ad legitimè natos.
260 A lena ad meretricem.
261 A manumiſſione ad mortem.
262 A mandato particulari ad mandatum vniuerſale.
263 A mandato procuratoris ad mandatum iuriſdictionis.
264 A marito ad emptorem.
265 A matre ad auiam.
266 A matrimonio carnali ad ſpirituale.
267 A matrimonio ſpirituali ad carnale.
268 A milite ſeculari ad cæleſtem.
269 A milite ad eccleſiam vel piam cauſam.
270 A minus fauorabili ad magis fauorabile.
271 A minus potenti ac digno ad potentius, & dignius.
272 A morte naturali ad ciuilem.
273 A mandato Domini facto, ad factum per Dominum.
274 A mandato reuocato ad non mandatum.
275 A maritum non habente, ad habentem inutilem.
276 A matrimonio in faciem eccleſiæ contracto, ad matrimonium poſtea ab eccleſia comprobatum.
277 A medico imperito adhibito, ad medicum non adhibitum.
278 A medico ad obſtetricem.
279 A mercedibus magiſtrorum ad alimenta.
280 A mercibus in portum non aduectis, ad merces in eundem aduectas vi tempeſtatis.
281 A meo ad id quod mihi debetur.
282 A minitatione cædis gladio ſtricto in perſonam alicuius, ad illationem vulnerum.
283 A muliere ad malam herbam.
284 A notario ad teſtem.
285 A notario ad ſententiam.
286 A non nato ad ſtatim mortuum.
287 A negligentia craſſa ad dolum.
288 A nobilitate ad ſcientiam.
289 A nolle ad non poſſe.
290 A nunquam ad rarum.
291 A nutrice ad ſororem, matrem, ac auiam.
292 Ab officio tutoris ad officium executoris.
293 Ab odioſo ad fauorabile.
294 Ab obligatione ad promiſſionem.
295 Ab obligatione extincta per nouationem ad extinctam per acceptilationem.
296 Ab obligatione generali ad alternatiuam.

297 Ab occidere ad delictũ inducere per qđ quis occidatur.
298 A pacto ad conſuetudinem.
299 A pacto ad ſtatutum.
300 A patre ad monaſterium.
301 A patre ad fideiuſſorem.
302 A perſona ad tempus.
303 A peculio ad dotem.
304 A perſona ad locum.
305 A perſona ad rem.
306 A pia cauſa ad libertatem.
307 A pluralitate ad multas ſingularitates.
308 A populo ad principem.
309 A precepto teſtatoris ad preceptum iudicis.
310 A prædicatis ad ſubiecta.
311 A priuilegijs ad ſtatuta.
312 A priuatione ad habitum.
313 A probationibus ad ſententiam.
314 A procuratore ad lites ad delegatum.
315 A potentia propiaqua ad actum.
316 A pro non ſcriptis ad quaſi caduca.
317 A promiſſione ad traditionem.
318 A populo ad rempublicam.
319 A pupillo ad adultum ſub curatore.
320 A parum ad nihil.
321 A perſonæ conſeruatione ad famæ conſeruationem.
322 A peſte ad hoſtilitatem.
323 A poſſeſſione per ſe ad poſſeſſionem per alium.
324 A poſthumo nato mortuo ad poſthumum natum iam iam moriturum.
325 A prædicatione, ad ſacrificationem.
326 A prælato eccleſiæ ad vſufructuarium.
327 A præſente, qui difficile adiri poteſt, ad non præſentem.
328 A promiſſione ad datum in viro bono.
329 A pœna æſtimationis rei, ad quanti ea res eſt.
330 A proximè faciendis, ad iam facta.
331 A qualitate, quæ inſit alicui per naturam, ad qualitatem quæ ineſt per priuilegium.
332 A quietantia, vt vocant, per ſcripturam, ad cancellationem ipſius obligationis.
333 A qualitate ad ſubiectum.
334 A ratione ad ius, & è contra.
335 A re ad locum.
336 A re, ad perſonam.
337 A re ad tempus.
338 A rectore eccleſiæ ad tutorem.
339 A reſcripto ad vltimas voluntates.
340 A republica ad eccleſiam.
341 A republica ad pupillum.
342 A ratione legis ſtricta.
343 A ratione legis larga.
344 A ratihabitione ad mandatum.
345 A relicto poſt mortem ad relictum poſt vitam.
345 A remiſſione ad donationem.
347 A re deteriore reddita, ad non redditam.
348 A rubro ad nigrum.
349 A ſententia ad teſtamentum.
350 A ſententia ad tranſactionem.
351 A ſententia ad libellum.
352 A ſententia ad probationes.
353 A ſententia ad concluſionem in cauſa.
354 A ſententia legis ad ſententiam iudicis.
355 A ſeruo ad monachum.
356 A ſtatuto ad conſuetudinem.
357 A ſtatuto ad vltimam voluntatem.
358 A ſtatuto iurato ad teſtamentum iuratum.
359 A ſolutione ad promiſſionem.
360 A ſtipulatione ad legatum.
361 A ſtipulatione extraiudiciali ad iudicialem.
362 A ſubſtitutione pupillari ad exemplarem.
363 A ſubſtitutione compendioſa ad reciprocam.
364 A ſubſtitutione directa ad fideicommiſſariam.
365 A ſcire ad ſcire debere.
366 A ſcire ad ſcire poſſe.
367 A ſchedula tantum ſubſcripta manu alicuius, ad ſcriptam in vniuerſum de eiuſdem manu.
368 A ſenatu ſupremo ad principem.
369 A ſenectute ad ſterilitatem.
370 A ſententia definitiua ad interlocutoriam vim definitiuæ habentem.
371 A ſententia certa per ſe ad certam per relationem ad acta.
372 A ſpoliato omnibus bonis, ad perditum vel mortuum.
373 A ſtatuto expreſſè contentis ad virtualiter contenta.
374 A ſtipulatione ad iudicium.
375 A ſubhaſtatione ad præconizationem.
376 A ſubſcriptione propria ad factam per alium illius nomine.
377 A tempore ad quantitatem.
378 A tempore ad locum.
379 A tempore ad perſonas.
380 A tempore ad modum.
381 A tempore peſtis ad tempus belli.
382 A tempore ad tempus.
383 A tempore præterito ad tempus futurum.
384 A tempore ad rem.
385 A tempore ad qualitatem.
386 A teſtatore ad legem, vel ſtatutum.
388 A teſtatore ad iudicem.
789 A teſtamentis ad leges, & è contra.
390 A teſtamento in ſcriptis ad teſtamentum ſine ſcriptis.
391 A teſtibus ad inſtrumenta.
392 A teſte corrigente dictum ſuum ad partem.
393 A toto ad partem.
394 A toto ad totum.
395 A tranſactione ad ſententiam.
396 A tranſactione ad diuiſionem.
397 A tranſactione ad compromiſſum.
398 A tributis ad decimas.
399 A tutore ad magiſtratum.
400 A tutore ad prælatum.
401 A tutore ad ſyndicum.
402 A taciturnitate ad reſponſionem contra ſe.
403 A tali, ad habitum pro tali.
404 A tali ab initio ad tale poſt euentum rei.
405 A tempore prohibito factis, ad collata in tempus prohibitum.
406 A tempore habili peracto, ad collatũ in tempus habile.
407 A toto, ad omne.
408 A tutela indiuiſa, ad diuiſionem factam per tutores.
409 A teſtatoris morte dubia ad illius vitam.
410 A Vaſſallo ad libertum.
411 A vendere volente ad eum qui vult immodicè vẽdere.

A ve-

412 *A veniente ad iudicium, & non perſeuerante, ad non venientem.*
413 *A vero conſenſu, ad fictum.*
414 *A vinculis detento, ad eum qui ſub cuſtodia eſt datis fideiuſſoribus.*
415 *A verbis teſtatoris, ad verba iudicis.*
416 *A vidua ad coniugatam.*
417 *Ab vltima uoluntate ad iudicia.*
418 *Ab vltima voluntate ad iudicis ſententiam.*
419 *Ab vltima voluntate ad ſtatutum.*
420 *Ab vſucapione ad publicianam.*
421 *Ab vniuerſitate conſtante ex corporibus diſtantibus, ad eam quę conſtat ex corporibus coherentibus.*
422 *Ab vſurario ad ſcorpionem.*
423 *Ab vtētibus male eorū ſubſtantia, ad aliena poſsidētes.*
424 *Ab vxore mala ad diabolum.*
425 *Ab vxorato, ad eum qui in periculis nauigat.*

De inſtrumento loci à ſimili, quo vtimur in interpretatione facienda, qui locus in ſua exempla diſponitur.

CAP. XVI.

VIgeſimum inſtrumentum eſt lo
1 cus † a ſimili, per quem inter-
pretando procedimus de ſimi-
libus ad ſimilia, l. non poſſunt
de legib. l. ſi de ea de acquiren.
hæred. l. non ſolum. §. qui primi
pilum de excuſatio. tut. Signo.
Homod. in d. l. Cæſar de publi. & vectig. ſub nu. 22.
c. translato, vbi Abb. Dec. Fel. & alij de conſtit. ſimi
litudo enim, vt placuit Bal. in l. de quib. ſub nu. 35.
2 verſ. & nota de legi. eſt † in diuerſis rebus uel cauſis,
una & quaſi eadem ratio, quod probat, & Gamar.
in loc. à ſimili col. 2. ad fin. a. in paruis, & ſimilia ſunt
3 † quorum eadem eſt qualitas, teſte Euerardo, in eo
loco, ſub nu. 5. quæ ſententia fuit Bal. quamuis ipſe
non citet, in d. l. non poſſunt in a. lect. ad fin. Debet
enim ſimilitudo ſemper ſumi, à pari uel maiori ra-
tione, non autem à minori, ita notanter dicit Bald.
ad Specul. in tit. de diſput. & allegat poſt prin. idem
Bal. in l. illud in 2. col. C. de ſacroſ. eccl. & in l. ſi quis
non dicam rapere. C. de epiſ. & cler. Et caſus ſimi-
4 les † dicūtur, cum par ſubeſt ratio, vt dicit idem Bal.
in d. l. illud col. 2. C. de ſacr. eccleſ. Ruin. in conſi. 22.
ſub nu. 14. lib. 3. Dec. conſi. 526. ſub num. 11. Crau.
in conſi. vlt. nu. 8. cum 2. ſeq. vbi alios addit inferen-
doq; declar. per totumq; illud caput refert, quanta
fuerit ueterum varietas in tradenda huius rei theo
rica, Iaſ. in l. qui condemnare col. 2. de re iudi. pro-
ptereaque per hunc locum interpretamur diſpoſi-
tionem loquentem in uno caſu, ut locum habeat in
5 † altero eidem ſimili, quod plenè proſecuti ſunt to-
pici omnes, ueluti Bal. in l. conuenticula. C. de epiſ.
& cler. Neuiza. in eius ſylua nupt. lib. 1. ſub nu. 198.
Claud. Cātiuncula Gammar. & Enerar. in topicis,
Gribal. in eius methodo, ca. 18. in loco à ſimili, qui
ex omnibus colligens cæteris ſuccintius atq; ordi-
natius proceſsit, ideoq; interpretando huius loci
6 medio progredimur, ab abſentia † ad præſentiam
inefficacem, l. ſi quis ſub conditione de teſt. tute. l. ſi
quis in ſenatorio, ordine, & l. eos qui de ritu nuptia.
l. 1. §. cum autem pen. C. de cad. toll. Iaſ. in l. quoties
in quarto notab. de hæred. inſtit. Iodo. Demand. in
enchir. par. in ver. abeſſe, pulcher tex. in l. 1. §. &
quidem quod cuiuſq; vniuer. nomin.

7 Ab abortu † fetus animati procurato, ad homicidium, cap. homicidium de pœnit. diſtin. 1. cap. aliquando, & ſeq. & c. Moyſes 32. q. 2. Alber. in l. qui in vtero de ſtat. homi. Dem. loc. ſupra relato in ver. abortus & in praxi crimin. c. 74. de homicid. per remi.

8 Ab abſentia † longa ad mortem, l. mulcta de conditio. & dem. Bal. in l. mater tua, ſub nu. 8. C. de re. uend. Buer. deciſ. 88. ſub nu. 2. pulchrè declar. Dem. loc. iam relato in uer. abſentia longa.

9 Ab actione † non competente, ad inualidam, cap. ad aures, ubi Abb. ſub nu. 5. ad fin. de pręſcript. arg. cap. 2. de tranſ. epiſco. vel repulſam exceptione, l. nihil intereſt, l. non uidetur cœpiſſe de reg iur. & in l. ſi quis obligatione §. non poteſt, eod. tit. Dem. iam relatus in uer. actio inualida, & in uer. actio repulſa.

10 Ab actione † in factum ex ſententia, ad actionem iudicati, l. actori, & ibi Bal. in 2. nota. C. de reb. cred.

11 Ab actu † puro ad purificatum, l. cum teſtamento in fin. C. de mand. teſt. & ibi Bal. in fi. l. Titius de uulg. & pup. cum gl. in uer. duæ puræ, Alex in l. hoc iure de uer. obli. Rui. in conſ. 139. ſub nu. 7 lib. 2.

12 Ab actu † ad conſenſum ad actum, l. iubemus, ubi Bar. ſub nu. 6. & Albe. in l. fi. C. ad Sena. Velle. l. in ædibus §. quod filiofamilias de donatio. l. & ſic, ſolu. matr. Tiraq. de retract. conſang §. 1. gl. 9. ſub nu. 106. & num. 137.

13 De actu † in eſſe, ad id quod eſt in uia, deductionis ad actum, l. diuortio, §. non ſolum ſol. mat. Bald. in l. ſub prætextu. C. de ſacr. eccleſ. & l. ſi impuberi, & ibi Bar. ſub nu. 2. de tutor. & curator. dat. ab ijs l. pen. de milit. teſt. l. oratio de ſponſ. & faciunt ea, quę infra dicemus in loc. ab habit.

14 Ab adeſſe † ad contumaciter abeſſe, l. in cauſæ 1. de mino. 25. annis. & ibi Bar. & Bal.

15 Ab aduocatis † & conſiliarijs ad milites, l. aduocati. C. de aduoc. diuerſ. iudi. plura in hanc rem ſcribit Deman '. iam relatus in ver. aduocatus, & miles.

16 Ad † adulterium commiſſum, ab eo quod fœmina cum mare ſuſpecto reperta fuerit in eodē lecto concubere, Bal. in cap. 1. circa fin. qui. mo. feud. amitta. uerſi. quæro nunquid Alex in conſi. 77. ſub nu. 2. lib. 7. Cæpol. conſi. 4. ſub num. 10.

17 Ab allegare † & nō probare, ad nihil allegare, l. ſi manumiſſus. C. de lib. & eo lib. Ale. in cōſ 88. li. 5. l. ſi prius iuncta ibi glo. in uer. egiſſet. l. ſiue poſsidetis. C. de probatio. Pariſ. conſil. 10. ſub num. 55. & conſ. 112. in prima par. Euerar. in loc. ab auctor. Demau. in uer. allegare & allegatio.

18 Ab alienatione † ad uenditionem, l. ſtatu liberi. §. quintus de ſtat. lib. l. fi. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. l. litis æſtimatio de uſuc. pro empt. Fab. de emp. & uēd. q. 2. in prin. Zaſ. in l. apud Celſum. §. auctoris autem, ſub num. 7. de dol. mal. & met. exceptio.

19 Ab actore † ad reum, l. fina. C. de fructi. & lit. expenſ. Iaſ. in l. qui condemnare, ſub num. 5. col. 2. de re iudi. gloſ. in clem. ſæpe in ver. ſoluerit de verbor. ſignific. Petr. Anchar. in cap. 1. q. 14. de conſtit. & eſt pulcher. tex. iuncta ibi glo. in ver. abſurdum in l. ſi cum dies §. pen. de recept. arbitr. in l. ſi de meis eo. titu. & in l. in ſacris. C. de prox. ſacr. ſcrini. lib. 12. l. 1. de exceptio. & l in exceptionibus de probatio.

20 Ab actu † coniugali ad poſſeſsionem, cap. ſi virgo 34. q. 2. addit. Neuiza. in ſyl. nuptia. lib. 1. ſect. nō eſt nubere, ſub num. 98. cart. 94. Hadria. Florenti. qui poſtea fuit pontifex. in quæſtio. quodlibetica ſecunda col. par. 2.

21 Ab appellatione † ad recuſationem, Dec. in cap. poſtremo, in principio de appellatio. per c. ſuper eo eo. tit. vbi idem Dec. num. 15.

22 Ab arbitratore † ad procuratorem Burg. in cap. cum cauſam col. 10. de emptio. & venditio. per tex. in l ſi voluntate C de reſcind. venditio.

23 Ab arbitro † ad iudicem delegatum l itē ſi vnus. §. fin. cum l. ſeq. de arbitr. iuncto cap. prudentiam in princ. & cap. cum cauſa vbi not. doct. de offi. deleg. Fulg. in conſ. 143. ſyndicus col. 1. per d. §. fi. cū l. ſeq.

24 Ab arrogatione † ad legitimationem, Iaſ. in rub. de liber. & poſth. ſub num. 7. per l. iubemus C de natur. liber. & gl. in l. 1. ad fi. in ver. parentibus, ad municip. & de incol & Bal in l. 1. col fin. C. de iur. aur. annul ſed idem Iaſ. loco iam relato inijcit ſcrupulum, illum videto.

25 Ab adoptato † ad legitimatum, & e contrà, Sign. de Homod. in conſ. 220. Quidam Titius circa finē, per nota. in l. in adoptionibus. C. de adoptio. & in l. 1. ad municip. & de incol. ſed contra videtur probare Alex. in conſ. 2. col. 7. verſ. nec obſtat ſecundum argumentum, quod repetitū eſt, in 2. vol conſ. 107. poſt Bal. in l. ſi te patris de ſuis, & legit. Socin. in conſilio 296. col. 4. circa fin. lib. 2. quod poſſe procedere eſt dicendum, vbi non detur paritas terminorū, qua concurrente, ceſſat omnis difficultas, quia argumentum à ſimili ſufficit, vt concludat in eo, de quo agitur, quamuis in tribus non diſcernatur ſimilitudo, Fely. & Dec. in cap. tranſlato de conſtit. & ſupra diximus.

26 Ab augumento † ad diminutionem l. ſi ex toto de leg. 1. Alex. in l. ſerui electione §. fi. eo. tit. de leg. j. Iaſ. in l. ſerui electione §. cum fundus. col. 3. de leg. j.

27 Ab aduocatis † ad medicos, glo. in cap. cæterum de iur. cal. ibiq; Panor. Rip. in tract. de peſt. in c. de remed. ad curan. peſt. ſub num. 128.

28 Ab adminiſtratione † ad uſumfructum negatiue, Bero. conſi. 139. ſub num. 20 lib. 2.

29 Ab alimentis † ad dotem, Bal. & Cy. in l. mater. C. de iur. dot. Bal. in l fin. de ijs quib. ut indign. Alex. in conſi. 7. ſub nu. 2. lib. 2. Cur. ſen. conſil. 39. col. 1. Iaſ. in l. cum is §. ſi mulier de cond. indeb. Afflict. deciſ. 111. ſub num. 10. Doctor. in l. 1. ſolut. matri. plenè Euer. in centū locis. Ab alimentis ad dotem. loc. 70. per totum.

30 Ab alimentis † ad piam cauſam l. Mela ibi pietatis intuitu, vbi gl. Bar. & Doct. notant de alim. & cibar. leg. gl. in l. ſi cui de ann. leg. quę hoc arg. vtitur. Lud. Rom. in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falc. in 17. ſpeciali piæ cauſæ plenè Euer. in hoc loco per totum, And. Tiraq. in tract. de priuileg. piæ cauſ. car. 10. uerſ. itē legatum alimentorum.

31 Ab amicitia † ad coniunctionem, l. ſucceſſori de neg. geſt. Demaud. in ver. amicitia, qui citat glo. in verſ. non erat rectam artic 3. tertij tracta. Io. de terra rubea contra rebelles ſuorum Regum, & uult, ut idem operetur coniunctio amicitiæ, atque coniunctio ſanguinis.

32 Ab amicis † ad affines tex. not. in cap. Petrus in uer. cognati & amici, de homic. in c. ſubdiaconus in uer. cognati, & amici, eo. tit. gl. ī d. uer. nō erat rectā.

33 Ab † amiſsione conſpectus rei, qui de facili recuperari poteſt, ad non amiſsionem, l. 1. §. ſi iuſſerim, l. 3 §. Nerua filius de acq. poſ. § item ſi quis merces inſtit. de rer. diuiſ. l clauibus de contr. emptio. facit ūr tradita à Doctor. in §. ferę, in §. apium, inſtit. de rer. diuiſ. in l naturalē, & in l. Pōponius de acq. re. domi.

34 Ab amore † ad furorem, & ebrietatem § illud in auth. qui. mo nat. effi. legit. glo. in §. 1. in uer. debacata inſtit. de ſucceſsio. ſubla.

35 Ab appellatione † ad ſententię recuſationem, gl. in cap. 2. de conſuet. lib. 6. in uer. uideatur in fi. gloſ. in uer ſicut appellationi, in cap. ſuper eo 2. de appel.

36 Ab appellatione fruſtranea † ad non appellationem, cap. Romana de appell. Cardin. in clem. 1. de dol. & contum. in 6. notab. l. 2. quib pro noc non lic. Abb. in cap cum ueniſſent ſub nu. 10. de eo, qui mitti. in poſſeſsi. cauſa re. ſeruan.

37 Ab appellatione non proſequente † ad non appellantem, Rui. in conſi 4. ſub nu 38. l b 5 Euer in conſilio 32. ſub nu. 40 Rot. deciſ. 1. in nouis in tit de appellat. cap. ab eo de appellat. lib 6 & clem. 2. eo tit. auth ei qui. C. de tempor appellat. cap cum ſit Romana de appellatio. facit tex. in clem. ſi appellationem de appella. Alex in conſi 64. lib. 6. Anchar. conſilio 345. iam deſerta.

38 Ab appellatione † ad tempora appellandi Franc. in cap. 1. de teſta. lib. 6. ſub num 20. gloſ. in l. unica nil noua. appellatio. pend. cap. non ſolum in uer in nouata de appellatio. lib. 6. plenius Iodo. in Enchi. in uer. appellationis tempus.

39 Ab approbatione † ad non contradictionem. & è contra l. 2. §. uoluntate ſolut. matr. l. quo enim rem rat. haber. Bal. in l. ne in arbitris de recep. arbitr. Doctor. in cap. per tuas in uer. negare de condit. appoſ. Caguol. in l qui tacet de reg iur.

40 Ab arbitrari † fruſtraneè, ad nulliter arbitrari, l. nō putauit. § nō quæuis de bon. poſſ. contr. tab l 4. §. condēnatū de re iudic Rui. conſ 1, 2 nu. 4 in 4. uol.

41 A Bancario † ad argentarium, numularium, trapetizam, camporem, & è contra, Bud. in l. ſi hominem §. quoties dep. Demaud. in Enchir. in uer. argentarius, & in uer Bancarius.

42 A bannitis † ad relegatos, gloſ. in uer. bona ueneunt in l ad cognitionem quib. ex cauſ in poſſeſſ. eat. quam ibi ſequen Zaſ & quam alibi ad hoc not. Bartolus & Angelus in §. relegati inſtitut. quibus mod. ius pat. poteſt. ſol. plenè declarat Demaud. in d. enchir. in uerb bannitus.

Ab

43 A beneficium † non habente, ad habentem, ſed minus ſufficiens capit. cum ſuper quæſtione, & ibi Abb. num. 5. de conceſsio. præben. in cap. ſi cui de præben. lib. 6. & cap. cum adeo de reſcript.

44 A bonis pauperum pupillorum † ac minorum, ad eccleſiæ bona auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. eccleſ. iuncta l. vlt. eiuſdem titu. Crauet. in conſ. 325. Ioan. Andr. in cap. 2. de reſtitu. in integr. Cardi. in clem. 1. in decima q. de in integr. reſtit. plura addit Euerar. in loc. à minor. ad eccle. & Demau. in d. enchir. in ver. bona pupillorum.

45 A bonis † ciuitatum ad bona eccleſiarum l. vt inter vbi Iaſ. C. de ſacroſan. eccleſ. poſt gl. ibi in ver. priuata commoda, Euerar. in conſi. 71.

46. A bonorum ſuorum † donatione, ad pro modico venditionem, l. apud Celſum §. ſi quis autem de except. dol. Cyn. in l. 1. in vltim. q. C. de pact. faciunt nota. per Bal. in d. l. 1. & in rubr. de pact. ver. quæro, an venditio, & Tiraquel. de iudi. in reb. exig. feren. ver. 84.

47. A bonis damnati † non cenſeri, & ſuper eo quæſtionem moueri, l. ſi in cauſa, & ibi Raph. Fulgoſ. nu. 1. C. quãd. fiſc. vel priua. Demaude. in d. enchir. in ver. bona damnatorum.

48. A bonis immobilibus † ad bona mobilia precioſa quæ ſeruari poſsint, gl. in ver. tractatu in cap. tua nos. & ibi Abb. de ijs quæ fiunt à prælat. gloſ. in cap. 1. de reb. eccleſ. non alienan. lib. 6. & in cap. is cui de electio. lib. 6.

49 A bonorum omnium lite † ad cauſam maioris partis bonorum, Crauet. in conſil. 31. ſub num. 1. per tex. in l. propter litem de excuſ. tutor. cui poteſt alter addi in §. item propter litem iuncta ibi gl. niſi forte inſtit. eod. titulo, & in l. ſi vt allegas. C. eod. tit. de excuſ. tut.

50 A bello Dei † ad bellum hominum, Bart. in l. 1. de bon. poſſ. ex teſtam. milit. Alex. in l. vlt. C. de teſt. vbi & alij ſcrib. paſsim, Rip. in tracta. de peſte in princ. ſub num. 9.

51 A bonæ fidei iudicijs † ad vltimas voluntates l. ſi minorum. C. in quib. cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſaria, ſecundum Iacob. de Aren. quem refert Bartol. in l. centeſimis §. fin. de verbor. obligatio. de quo argumento loquitur Iaſ. in d. l. ſi is qui pro emptore ſub nu. 323. de vſucap. quamuis illud reſtringat ad duo. ut ibi per eum.

52 A beneficijs principum † ſeu à gratijs beneficialibus, ad ultimas uoluntates, ratione latioris interpretationis faciendæ, iungẽdo l. beneficia de conſti. princ. cum l. in teſtamentis de reg. iur. cum traditis a Iaſ. in d. l. beneficia, & à Doctor. in d. l. in teſtamẽtis, quia ultimæ uoluntates & teſtamenta habent cauſam non minus fauorabilẽ, quàm beneficia, l. uel negare, quead m. teſtam. aper. & eſt in terminis tex. in cap. 1. & in cap. auctoritate de præben. lib. 6. & idem eſt in omnibus alijs reſcriptis, & gratijs motu proprio conceſsis, ob pleniſsimæ earum interpretationis fauorem cap. ſi pluribus, & capit. ſi motu proprio de præben. lib. 6. & prout plenius habetur per Euerar. in loc. à diſpoſit. ultima. uolunt. per totũ, & multa appoſitè in hanc tradit Demaud. in dicto En. hir. in uer. beneficialis gratia.

53. A bonorum poſſeſsione † ad hæreditatem l. 1. de bon. poſſeſ. Dec. in l. emancip. ſub num. 6. & 25. per l. 2. de bono. poſſeſ. & l. 1. §. bonorum ad Trebel.

54 A bonorum poſſeſſore † ad hæredem, l. 2. de bon. poſſ. §. quos autem inſtit. de bono. poſſeſ. Bal. in l. 1. in 3. col. in fin. uerſi. ſeptimo contra hoc opponitur C. qui admitti l. 1. §. bonorum poſſeſſores ad Senat. Trebellia. ubi arguitur à bonorum poſſeſſoribus ad alios ſucceſſores, & è contrà, facit tex. in l. in conditionibus §. ſi patronus de conditio. & demonſtra. & in l. is qui in poteſtate §. fin. de leg. præſtan. & in l. 4. de conditio. & demonſtra. in quibus iuribus probatur, conditionem illam, ſi hæres erit, uerificari quoque in bonorum poſſeſſore.

55 A cancellatione † facta de facto ad cancellationem factam uerbo, l. nihil intereſt de adim. leg. l. 1. & 2. de ijs quæ in teſta. delen. l. emptor, §. Lucius de pact.

56. A canonica epiſcopali † & parochiali ad legitimam iure naturæ debitam, cap. officij de teſtam. cap. requiſiſti eod. titu. & clemen. dudum. §. uerò de ſepultu.

57 A capere reſtituendum † ad non accipere, l. non uidetur quiſquam de reg. iur. l. ſi pars §. fin de inoffi. teſtam. l. fin §. fin. C. de bon. quæ lib. l. ſi quis mandato, & ibi Bart. de neg. geſt. Deci. in d. l. non uidetur Demand. in uer. capere reſtituendum, ubi diſertè uerſatur.

58 A capitulo † ad minorem in materia in integr. reſtitutionis, cap. ſignificauit de appellatio. ubi gloſ. Abb. Franc. & alij, facit §. ult. inſtit. de aucto. tuto. & §. ult. inſtit. de curato. cum tradit. à glo. & à Fran. circa fin. in d. cap. ſignificauit.

59. A condemnatione perpetui carceris † ad mortem ciuilem, Innoc. in cap. qualiter ſecundo de accuſat. ad damnationem in metallum, Bar. in l. 2. de publi. iudi. Bal. in l. reos. C. de accuſatio. Imol. in cap. 1. de colluſ. detegen. ad pœnam capitalem uel mortis naturalis, l. capitalium de pœn. Bart. & Imol. in l. 2. de publi. iudi. Ioan. de Ana. in d. c. 1. de colluſ. deteg.

60 A cauſa ciuili † ardua, ad cauſam criminalem, Bartolus in l. admonendi ſub num. 52. ubi & Iaſ. ſub numero 100. de iureiur. Bal. in l. parentes. C. de teſtib. & in cap. ueniens de teſtib. Marſil. in l. 1. in §. ſeruum municipum, & in § præterea de quæſt. & in l. Diuus eod. titu. Petr. Anchar. in conſi. 25. ad fin. & in conſilio 64. ad fin. plura addit Iodoc. in Enchyr. in uer. cauſa ciuilis ardua.

61. A cauſa matrimoniali † ad cauſam criminalem Alex. in conſil. 143. quoniam abundè in princ. lib. 2. Zaſ. in conſi. 3. num. 28. & conſil. 19. num. 19. libr. 2. faciunt nota. per gloſ. Bart. & alios in cap. ueniens 1. de teſtib. Bar. & alios in l. ſi quis ex argentarijs §. 1. de eden. cum ſimil.

62. A cauſa criminali † ad cauſam ciuilem, l. 2 §. ſed & ſi mulier, ibi, nã & publico de li. homi. exhib. §. hi, qui. inſtit. de obliga. quæ ex delicto naſcunt. ubi ſic arguit Iuſtinianus, & ibi hoc notat Ang. & ibidem arguitur negatiuè ad quod facit l. lis nulla de iudi. ſed & affirmatiuè arguitur, ut in l. abſentẽ de pœn.

Alberi. de Roſat. in pulchro caſu in l. damni.§.ſabini de dam. infec. Iaſ.in rubr. C.de eden.vbi arguit à ciuilium cauſarum ordine, ad ordinem criminaliũ plenè Euer.in loc.à ciuilibus ad criminalia.

63 A cauſa dotis † ad cauſam ſtudiorum Bart. & alij in l.1.ſolut.matrim.l.aſsiduis.§.ſi quis enim. C. qui potio. in pignor.habean. Andr. Tiraq.de priuileg. piç cauſ.in prçfatio.car.14.verſ.item legatum. Et ad piam cauſam l.cum is §. ſi in ea opinione ſit mulier de condic.indebit.vbi Bal. & Ang.& alij Bar.in l.2. § fin. de dona. in prima oppoſit. Doctor. in l.1. in gloſ.in ver.cauſa ſolut.matrim. Andr. Tiraq. de priuileg.piæ cauſ.in præfario.car.13.

64 A cauſa ſtudiorum † ad cauſam piam l. quæ pater filio in ver.pietate famil. erciſ. Alex. ad Bartol. in l.Stichus liber eſto de leg.3. & in l.ſi cui annuum de annu. legat. And. Tiraquel.in d.præfatio.car.15. ver.& quòd etiam.

65 A cauſa teſtati † ad cauſam inteſtati, & è contra l.cauſa cognita de vulgar. vbi notant Ioan.de Imo. Franc.& Aret. Alex. licet ſit corruptus; bonus tex. in l.pater.§.ſi mortuo,vbi Zaſ.notat de capt.& poſtlimi. reuerſ. l.precibus, & ibi Bal. & Doctor. C.de inofficio.donatio.plenius traditur ab Euerar. in loco a cauſa inteſtati ad cauſam teſtati per totum.

66 A ciuitate ad eccleſiam † l.vltima, vbi notant omnes ſcrib.C.de ſacroſanct.eccleſ.glo.in l. rempublicam in fin. C.de iur.reipubl.lib.11. gloſ.in l.reſpublica.C.quib.ex cauſ. maio. & iſto argumēto vtitur gloſ.in l.imperatores de reindica.& Ioan.Andr.in pulchra quæſtione in reg. plus ſemper de regu. iur. libr.6. & hinc quoque poſt alios à ſe cita. ad multa infert Euerar. in loco à Repub. ad eccleſiam ſeu piã cauſam.

67 A conditione ad modum † l.1.& 2. C.de ijs quæ ſub mod.Iaſ.in l.ſi Titio col.2.ſub num.8. de leg.1. qui poſtea in ſeq. num. declar. quò ad omnia non procedere hanc ſimilitudinem, quod facit & gloſ. in l.1.C.de inſtit. & ſubſtit. & in d.l.1. & 2. C.de his quæ pœn. nomi. relinq. & excipit. ex ijs quę tradit Bart. in l. quibus diebus.§. Termilius.col.1. & ſeq. de conditio.& demonſtr.

68 A confeſsione † ad renunciationem, per l.tale pactum in principio de pact.Pic.in l.1.C.de pact.poſt Bartol. ibi per d. l.tale pactum facit tex. in l. qui cũ tutoribus in principio.& § fin.de tranſ.iuncta l.mater decedens de inoff. teſtam. quibus accedunt tradita per Bart. & alios in l.qui Romæ.§.duo fratres per illum tex.de ver.oblig.

69 A coniungato ad ſeruũ † l.2. de lib. homin.exhib. per quem tex.dicit Neuiz. d. ſectio. non eſt nubendũ ſub num.5. matrimonium eſſe ſpeciem ſeruitutis, Claud.in l.j.ad fin.princ. de uerbo.oblig. Deci. conſil.134. col.2.Io.Lup. in rubr.de donatio. inter vi.& vxor.col.8.ver.quo ad primam. nec habet maritus plenam ſui corporis poteſtatem, cap. diuerſis de cler. coniug. Maria.in cap. quoniam frequenter col.2.vt lit. non conteſtat. Abb.in cap. tenor de re iudicata.

70 A conſuetudine ad priuilegium, † cap.cum contingat de for.compet.vbi not. Abb.in vlt.notab.ſub nu.5. vbi vult eam pariſicationem procedere quantum ad tribuendum iuriſdictionem, ibique ſcholiaſt.protendit argumentum etiam ad præſcriptionem per tradita à Bar.in conſi.1. ver. queritur verũ iuriſdictio col.pen. à Bal.§.in l.vlt.ad fin. C.de long. tēpor.præſcript.à Floria. in l. ſi ſit conſtituta, quem. ſer.amitt. & Imol. in cap. cum dilectus.1. de capelmona.

71 A' collatione † ad computationem l. quoniam nouella iuncta gloſ.2. C.de inoffic.teſtam.in verbo imputari in verſicu. ſic accipe ſimilitudinem quem ibi ſeq.Bart.Caſtr.& Iaſ.

72 A contractibus ad delicta, † l.2. §.fin. de cuſtod. reor.l.omnem de iud.iuncta gloſ. in l.hæres abſens. §.1.eod.titu. auth.qua in prouincia.C.vbi de crim. agi oport.cap ult de for.compet. Gan.de pœn reor. colum quinta.qui vt in contractibus, ſic in delictis ait ſtatuta & conſuetudines fori, vbi actus ſecutus eſt, ſeruari oportere, qua de re plura tractat Euer. in loc à contractibus ad delicta, Iaſ.in l.vbi pactum. C. de tranſ. l. 5. de oper. noui nunc.col 6 in l.ciuitas colum.1.ſi cert.pet.& in l.1.col.1. C de ſer.fugi.

73 A contractibus † ad iudicia, d l.omnem de iudi. l.§.idem ſcribit de pecul. gloſ.notab. in auth. ſacramenta puberum. C.ſi aduerſ. venditio.quæ vult dictam auth. quæ loquitur in contractibus, procedere quoque in iudicijs, quam gloſ. Iaco de Are.Bart. Bal.Salyc & Iaſ.& communiter ſequũtur doctor.vt atteſtatur de communi Euerar.in eo.loco ſub nu. 2. vbi fuſius agit hac de re.

74 A contractibus † ad ultimas voluntates, & è contra, l. quæ de legato & l. ſeruum filij § eum qui chyrographum de leg.1.l.ſi ex ſtipulatu de verbo.oblig. l.fin.vbi notat Sal.C.de leg. & inſtit. de leg. fuſ.can. in princip.ubi gloſ.Ioan.Fab.Are.& Port. not.cum ſimil.& Euerar.in hoc loco qui diffuſius agit.

75 A contractibus † ad quaſi contractus, l.ſi pupilli. §.ſi quis ita de neg. geſt.l. apud Iulianum.§.fin.cum leg.ſeq.quibus ex cauſ.in poſſeſſ.eatur & ita arguãt Bar.Bal.Ang.Saly.& Iaſ.in dicta authen. ſacramenti puberum. C. ſi aduerſ. venditio. vbi nolunt eam diſpoſitionem nolentem minorum contractus firmari iuramento, procedere quoque in quaſi contractibus, qua de re ad ſaturitatem habetur per Euerar. in eod. loco, ſed Iaſ.videtur eſſe in contraria ſententia in d.l.ciuitas col.2.verſ.2. ſi cert.petat. & Dec.in cap. qua fronte col.2. de appellatio. Quibus accedit & Neuizan. d. uer. non eſt nubendum car.103.

76 A quaſi contractibus † ad contractus, gloſ.notab. in cap.decet in uer. proceſſu de immu.eccleſia.li.6. per locum a ſpeciali inducendo illum tex. prout elegantiſsime facit Euerar. omnino uidendus in hoc loco per totum.

77 A contractu ad diſtractum, l.nihil tam naturale de reg. iur. l.prout quiſq; de ſolutio.l.item ueniunt in princ.iuncto §.1.de peti.hæredit.glo.in l.3.§.contrarium iudicium, de contra. iudi. tute. Bal. in l.pactum in 16.q.de collatio.Bar.Bal. Salyc. & Iaſ.in d. auth. ſacramenta puberum, quam nolunt procedere quoque in diſtractu, Euerar.d. ad ambas

vſque

uſque aures in hoc loco.

78 A corporalibus † ad in corporalia l. ſi pater. §.1. de iur. doti. l. ſicut quib mod. pig. uel hipoth. ſol. iuncta l. ſi pater mulieris in ver nam vt corporis, uel pecuniæ eod. tit. de iur. doti. faciunt not. in l. traditionibus, C. de pact. iuncta ibi gloſſ. in uerſi. traditionib. dum exponit vel quaſi in l. traditio. de acquir. rer. domin. §. interdum, & §. per traditionem de rerum, diuiſio inſt.

79 A contractus ſtricti iuris † ad contractum bonæ fidei negatiuè Iaſ. in l. ſtipulatio. iſta §. fin. qui incipit ſi quis ita in 3. notab. de verbo. obligatio per illum textum.

80 De creditore ad † procuratorem non datur pro portio, Soc. in l. j §. per procuratorem col. pen. de acqui. poſſ. per l. ſi cum venderet de pignor. actio. iuncta l. j C. per quas perſo. nob. acq.

81 A cauſa † quæ de nuouo oritur, ad cauſam quæ de nouo ad notitiam peruenit, Bar. in l. quæſitum, de pignor. Bal. & alij in l. non poteſt uideri, de iudi. faciunt tradita à Doctor. in l. edita, C. de edend. à Bald. in l. fi. C. de ſponſal. & in cap. paſtoralis de ex cep. à Pariſi. in conſi. 99. num. 26. cum pluribus ſequenti. lib. 3.

82 A cauſæ nullius expreſsione † ad expreſsionem friuolæ, gloſſ. magna in ver. eatenus, circa princip. & ibi Bal. eam ad hoc notat, de oper. nou. nuntia. id que communiter uolunt alij ſcribentes, faciunt tradita à Io. Andr. in cap. cordi. de appel. in 6. & à Bal. in l. generaliter in 4. q. C. de non num. pecu. Iaſ. in l. quoties, qui ſatiſd. cogant.

83 A cauſæ non exiſtentia † ad cauſæ finem uel extinctionem, l. nihil intereſt de nauti. fœnor. & in l. prima, de condic. ſine cauſ. Tiraq. in com. cap. ceſſante cauſa par. 1. ſub num. 15.

84 A cautione non præſtita, † ad vitioſè datam, l. quoties ibique not. Iaſ. qui ſatiſd. cogan. l. j. & ibi idem Iaſ. ſi quis in ius uoca. non ier. pulchrè in hũc locum Demaud. in dicto Enchyr. in uerſi. cautum vitioſè.

85 A ceſsione † ad traditionem, Barto. in l. Labeo infr. de pact. Zaſ. qui declarat in l. ſi vir, ſub num. 7. & in l. poſsideri ſub num. 13. de acquir. poſſeſſ. per gloſſ. in l. prima, C. de actio. facit l. Seia in princip. de donatio.

86 A certo per ſe † ad certũ per relationem ad aliud l. certum ubi omnes notant, ſi cert. peta. l. ait præt. §. ſi iudex & ibi Iaſ. & in l. in ſumma de re iudica. l. ubi autem non apparet. §. illud dubitationem de uerbo. oblig. ſub num. 1. & 4. diffuſius in d. §. ſi iudex ſub nume. 33 & 35. & eleganter ibi quoque Ripa. Demaud. in uer. certum eſſe per relationem, & nos quoque ſupra lib. 2. plenius diſſeruimus.

87 A certo † ad facile certificandum, gloſſ. in l. locus de acquir. poſſeſsio. l. ſi quis extraneus. §. ſciendum eſt, de acquir. hæred. Auchar. & Gemin. in ca. fin. de electio. lib. 6. Alex. in conſi. 5. ſub nu. 3. & 4. libro 2. Rui. conſi. 42. ſub nu. 22. & conſi. 131. nu. 12. primo volum.

88 A ciue eſſe † & haberi pro ciue, l. ſed ſi h e lege, §. patronum ubi Zaſ. de in ius uocand. Demaud. in ver. ciuis habitus, faciunt tradita à Barto. in l. ſi ma ritus. §. legis ad leg. Iul. de adult. à D. Alcia. in l. mercis ſecunda, de verbo. ſignific. & à Doctor. in l prima, de leg. j.

89 A comparatione non facta † ad inſufficienter factam, cap. ſi quis iuſto, de electio. lib. 6. cap. Nicolao de appel vel non legitimè factam, Bald. in d. ca. Nicolao, faciunt nota. in d. l. ædiles. §. procuratoris de ædilit. edict. & à Iaſ. in dicta l. quoties qui ſatiſd. cognat.

90 A compulſione † ad timorem. compulſionis ex rationabili cauſa, Alex. in conſi. 100. uol. 3. Bar. in l. 1. §. quæ onerandæ, quar. rer. actio non detur, Abb. in cap. fin. qui cler. uel uouen. Felyn. in cap. eccleſia de conſtitu. Pariſi. conſilio 139. ſub nu. 14. & 21.

91 A conceſsione † ad non negationem, uel tacitũ conſenſum, vel de facto, l. generaliter in fin. princ. C. de ſecund. nupt. cap. qui tacet de reg. iur. libro 6. l. ij. §. uoluntate ſolut. matrim. Gemin. in cap. nunc de præſumptio. cap. cum dilecti ubi glo. de appellatio. l. de quibus de leg. l. quò enim, rem rat. hab. Demaud. in verbo cõſenſus. non negando, & in uer. conſentire de facto, & in ver. conſenſus tacitus.

92 A concluſione in cauſa † ad confeſsionem ſolemnem in iudicio factam: & ad ſententiã iudicis, Bal. in l. j. verſi. ſed hinc quæritur. C. ex delict. defunct. quemad. hæred. conue. Butri. in cap. cum ſpeciali §. 1. de appellatio. faciunt ea, quæ dicemus infra in loco à ſententia iudicis ad concluſionem in cauſa.

93 A conditione neceſſaria † ad actum, ad conditionem neceſſariam ad actus effectum, Bart. & alij in l. Gallus, §. & quid ſi tantum de lib. & poſthum. Ruin. in conſil. 123. ſub nume. 8. lib. 4. faciunt quæ infra plenius eloquemur, li. 9. huius operis ubi hanc materiam pertractabimus.

94 A confeſsione † ad ſententiam & ad rem iudicatam, l. certum. §. ſed an & ipſos ubi Bart. & in l. 1. & 3. de confeſſ. & l. prima, C. eod. faciunt quæ infra dicemus in loco a ſententia ad confeſsionem.

95 A confeſsione iterata † ad confeſsionem iudicialem, Bart. in l. cum ſcimus C. de agricol. & cenſit. libro 11. Curt. ſenior. conſilio 63. Zaſ. in l. quibus, iuncta l. ſi dari, ſub numero quinto, & 16. de verbo. oblig.

96 A confeſsione facta † in tormentis ad extortam formidine pœnę Bar. in l. j. §. diuus Seuerus de quæſtio. idem Bart. in l. nouiſsimè per illum tex. quod falſ. tutò. auctor. Brun. de indi. & tortu. q. ſecunda, ſecundæ par. num. 3. 4. & 5.

97 A confeſsione facta ſub ſpe futuræ cauſæ † ad confeſsionem factam ſub ſpe futurę numerationis, Bal. in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtul. faciunt notat. per Doctor. in l. generaliter, & in l. in contractib. C. de non numer. pecun.

98 A conſentiente indicanti, † ad conſentientẽ ſententiæ. l. tunc autem & ibi Iaſ. de re iudic. l. ab eo. C. quo. & quando iud. quibus accedunt ſupradicta in loco a conſenſu ad actum.

99 A conſilium non requirente † ad petentem ſed tempore incompetenti, Bal. in l. j. verſ. extra quæritur. C. qui admitt. ad bon. poſſeſsio. facit l. itrem. §. quæ-

§.quælibet de euictio.§.tutor.inſtit.de author.tuto. l.nulla,C.eod.titu.Bar.& Iaſ.in l.ſi quis mihi bona §.inſſum de acquit.hæred.Petr.Anch.in c.cum netari de electio.

100 A conſilio ante tempus recedente † ad eum qui ad illud non uenerit, ca.ſi quis antem ubi Præpoſi. not. 18.diſtinctio. Innocen. in cap. conſuluit de officio deleg. cap. certum 1.q prima,ca.ſin.de dol. & contum.lib.6.cle.prima, eodem titulo Bal. Boer. & alij in l.conſentaneum,C.quo.& quand.iud.

101 A conſtare per partium ſubſcriptionem,†ad conſtare per teſtium depoſitionem, in l. in exercendis C.de fid.inſtrumen.l. ſcripturas. C.qui potio.in pig. habe.l nuda ubi Bart.de donatio. cap. primo, de fide inſtrumen.cum ſocijs de quibus per Demaud.in ver.conſtare.

102 A conſtare directo † ad conſtare per media, quę ad id tendunt, l.ſi quis in fin.ibi quia enim intereſt, C. de natur.liber.l.ſi uerò non remunerandi.§.filio fam.manda. Zaſ.conſilio 2.libro 2. facit l. oratio de ſponſal.cum ſodalibus.

A conſuetudine inueterata ſupra hominum me-
103 moriam†ad principis priuilegium l. hoc iure.§.ductus aquæ, de aq. quoti.& æſti. l.j.§.deniq; de aqu. plu. arcen.capit. ſuper quibuſdam § præterea iuncta ibi gloſſ.in verſ. non extat memoria de uerbo. ſignificatio.l.uiros,C.de diuer. offici. & appar.iud. lib.12.Bar.& Caſtren.in l.Imperium in fine de iuriſdictione omnium iudicum,Crauet. qui plura citat.de antiquit.tempor.par.4.ſectio. abſolutis, ſub numero 9.

104 A contractu puro † ad purificatum l. fina. §.Titius ubi Ang.& alij notant de uulgar. l.ſi pupillus, in fine,de condit.inſtitut.Iaſ.in l.pro hærede §.Papinianus ſub numero 34.de acquirenda hæredit.Demand.in verſicu. contractus putus, ſupra diximus in loc.ab actu puro.

105 A crimen ab initio ſciente † ad poſtea cognitum non prodentem Bald.in l.cum ancillis numero primo,& ſecundo,C.de inceſt.nupt. & ibi gl.in uer.cognitum cœlauit,

106 A culpa lata † ad dolum,l.prima;§.primo,ſi menſ. falſ.mod.dix.l. quod Nerua depoſ.Doctor.in l.latæ infra eod.Demaud. in verſi.culpa lata niſi in materia inceſtus Bar.in l. ſi adulterium cum inceſtu in principio qui eſt communiter approbatus D.Clar. in §.inceſtus ſub nu.8.

107 A curatoris auctoritate†non adhibita ad minus legitime adhibitam, l. nulla de auctor. tuto.§. tutor.inſtitu.eod.Abb.in cap.conſultationibus,de iure patro.Bal. in l.falſus,C.de fur.& fac.t.l.qui teſtamento de excuſatio. Tutor.

108 A dante † ad promittentem,l.finali,C.ad leg.falcid.l.ſi patronus de donatio. l.tertia,§. hæc actio de calum.§.venditæ res inſtitut.de rerum diuiſ. ubi paria ſunt, uel ſolutum fuiſſe pretium, uel habitam fuiſſe fidem de pretio l. liberationis ubi Dominus Alciat.de verb.ſignifi.& l.5.§.ſtipulatio cum ſeq. de verbo.oblig.

109 A diſpoſitione legis ad diſpoſitionem † hominis l.non impoſſibile de pact glo.in l.dudum in vet.niſi lex,C.de contr.emptione,l.fin. cum ibi nota. C.de rebus alien.non alienan.Nat.in clemen.ſæpe columna quinta,de verborum ſignifi.Alex.in l.ſæpe col.2. de re iudi.

110 A diſpoſitione legis† ad vltimam uoluntatē, §.diſponat in auth.de nupt.l.verbis de ver.ſig.l.ſi ita fuerit ſeruus duobus in fin.vbi Vlpianus I.C.ſic arguit, & ibi notant Bart.Alberic.de Roſat.& Benedict.de Plumbi. Marcellus in l.ſi quis lægauerit Titio de legatis primo,& Imperat.Iuſtin.in l.cum quidam verſiculo quemadmodum enim, C.de verbo.ſignific. Iaſ.in auth.res quæ in 5. notab. C.commu. de leg. plenius Euerar.in eodem loco à lege ad teſtatorem Cuma.in conſilio 103.ſtatutum ad fin.Fulgoſ.conſilio 15.proponitur,columna ſecunda,Natta in clemen.ſæpe columna 5.de verbo.ſign.Bologn.conſi. 26.in fin.colum.2.

111 A diſpoſitione iudicis † ad diſpoſitionem teſtatoris, l. ſeruus hac lege de manumiſſio.Paul. de Caſt. in l.filiusfamil.§.diui de legatis primo, columna ſecunda,ver.in tex.ibi nudum.

A diuerſitate cauſarum ad diuerſitatem ſcripturarum,Iaſ.in l. re coniuncti,columna 17. per l.huiuſmodi,§.primo,cum ibi notat.de leg.j.

112 A dominio†ad quaſi dominium,l.cum qui §. primo,verſ.publicana iuncta ibi gloſſ.de publicia. Iaſ. in l.tertia,§.ex pluribus columna finali, de acquir. poſſeſſio.

113 A Domino † ad monaſterium, auth. ingreſſi. C. de ſacr.eccleſ.Angel. in conſilio 133 ſuper primo, columna prima per d.authen.ingreſſi iuncta l. quæ in alia §.interdum de acquirenda hæredit.

114 De donato † ciuitati ad donatū agnationi Bal. in conſilio 49.in primis circa finem, verb.optimum per l.primam, §.ſi quis ſeruum depoſi.& not.in l.de quibus de legib.

115 A donatione † inter coniuges ad donationem inter patrem,& filium, l.donationes quas parentes, C.de donatio.inter uir.& vxor.Cur.in l.pactum dotali,columna ſecunda,C.de collatio.

116 A dormiente ad † occupatum morbo comitiali, & ad furioſum,l.prima,in fin.de auctor.tutor.l.j. §. adipiſcimur de acquirend.poſſeſſ.

117 A dote † ad alimenta,& è contra,gloſſ.in l.ob es C.de prædi.minor.Bart.in auth.res quę C.commu. de lega.ſed contrarium tenet ibi Iaſ.columna quarta,Campeg.in tracta.dot.par.j.quæſt.17.Socin.conſilio 291.viſis literis colum.9.uerſic.præterea dico lib.2.& conſil.5.circa fi.lib.4. quæ ſententia poteſt procedere quòad aliqua tantum, quia non in omnibus uiget ſimilitudo; Sed id non facit quin ualeat arg. à ſimili iuxta tradita per Doctor. in capitulo translato de conſtitu.& faciunt quæ ſupra diximus in loc.ab alimentis ad dotem.

118 A dote † ad legitimam,l.Titio centum. §. Titio genero ubi Bart.& alij de conditio. & demonſtrat. Iaſ.in l.filiusfam.in §.diui,in ſecunda lectur. colu. 16.ſub num.3.& in conſil.105.ſub num. 7.Francſ. in capitu.quamuis,col.3.ad fin.de pact.lib. 6.And. Tiraq.in l.ſi unquam in verſi. ſuſceperit liberos ſub nu.112.C.de reuoc.donatio.

A dubi-

119 A dubitante † ad ignorantem l. manifeſtiſsimi, §. ſin autem neſcius, C. de fur. l. quamdiu ubi Iaſ. C. qui admitti l. fin. & ibi gloſſ in uerſ. pro dubietate, C. de condict. indeb. Bar. Bald. Caſtr. & alij declarant quomodo ſit accipiendum, & Zaſ. in l. ſi per errorem, de iur. omni. iud.

120 A diminutione † ad augmentum l. ult. §. fin. de legatis tertio, l. & ſi contra de uulg. & pupil. l. ſi ex toto in princ. de leg. 1. Iaſ. in l. ſerui electione, §. cum fundus columna quarta, eodem titulo, & faciunt quæ ſupra dicta ſunt in loc. ab augmento ad diminutionem.

121 A datione † ad ſolutionis legatorum promiſsionem, & ad acceptilationem, l. cum qui ita, §. penult. de uerbo. obligat. l. ſi fundum. §. Titio iuncta glo. in uerſ poteſt de legat. primo, Demau. in uerſ dare, ſoluere, & in uer. dare, & acceptum ferre. nos infra dicemus in loc. à promiſsione ad traditionem & in loc à ſolutione ad promiſsionem.

122 A decreto iudicis † ad ſententiam iudicis Bald. in l. prima, C. de contra. emptio. Bald. & Iaſ. & alij in l. nec quicquam, §. ubi decretum, de off. proconſ. & apud ſpeculato. de reſtitutio. in integr. §. 2. in fi.

123 A defectu qui ab initio fuit, ad defectum qui poſtea ſuperuenerit, Zaſ. in l. exiſtimo ſub numero. 17. de uerbo. oblig. l. quæſitum de acquir. rerum domi. Bart. in l. naturaliter ſub numero 6. de uſucapio. & facit l. ea quæ §. fin. C. de tempor. in integrum reſtitutio.

124 A defenſo nullo † modo ad defenſum minus legitimè, l. qui abſente, C. de procur. ibique Bal. Iaſ. & alij ſcribent.

125 A deportatis † ad mortuos, l. prima, §. qui habebat filium ibi, deportatos enim, de bon. poſſeſſ. contra tab. ibique Bar. l. actione, § publicatione pro ſoci. l. ſi necem domini, §. ſi deportatos ibi qui mortui loco habetur de bon. libert.

126 A depoſito † ſponte ſuſcepto, ad permiſſum in in domo deponi. l. prima, § ſin. de iur. dot. uerſ. quid enim intereſt, l. pecuniam de ſolutio. qualiter tamẽ hoc ſit intelligendum declarat Demaud. in uer. depoſitum.

127 A depoſitario † ad commodatarium, §. poſsidere inſtitu. de interd. l. quod meo de acquir poſſeſsio. l. licet. §. rei depoſ. & ibi gloſſ. in ver. poſſeſsio & l. rei comod.

128 A dicere obſcure † ad non dicere, leg. qui ex pluribus ubi Areti. de uerbo. obligatio. l. de ætate. §. nihil intereſt de interrog. actio. Neuiz. conſilio 8. nu. 65. Doctor. in l. prima, §. ſi quis ſimpliciter de uerb. obligatio.

129 A difficili † ad impoſsibile, l. nepos Proculo de de uerbo. ſignificat. l. ſi familiæ erciſcundæ famil. erciſ. l. ſi quis inquilinos de legat. primo, capit graui. depoſ. Bald. in cap. cum acceſsiſſent de conſtitu. declar. Doctor. in l. continuus, §. illud ubi Bar. & alij de uerbo. oblig.

A diſpoſitione perfecta in contextu limitato ad diſpoſitionem limitatam l Lucius §. quæ habebat ad ſenat. Trebel. l. ſi certarum de teſt. tutel. Demaud. in ver. diſponere.

130 A diuortio † ad ſeparationem thori, Iaſ. in l. prima, columna prima, uerſiculo quarto fallit. C. unde uir & uxor. Rip. in rub. ſolut. matrimo. ſub num. 16. facit tex. in capit primo, & ſecundo, de dot poſt diuor. reſtitu. quod intelligendum eſt, quando ſeparatio inducit reſolutionem uinculi ſacramenti ipſius matrimonij, ut ibi declarauimus poſt Syluestr. Prier. in eius ſumma in uer. diuortium.

131 A diuiſione iudicis † ad diuiſionem patrisfamilias uel teſtatoris, l. ſolent de alimen & cibar. legat. l. ſeruus hac lege de manumiſſio.

132 A doli expreſsi commiſsione † ad locupletationẽ cum aliena iactura, Laur. Calcan. conſilio 73. Zaſ. in conſi 5. num 22. libro 1. Demaud. in uerſi. dolus expreſſus.

133 A dolo ex propoſito † ad dolum re ipſa, l. ſi quis cum aliter de uerbo. obligatio. l. ſecunda, de dol. mal. & met. exceptio. Doctor. in authen. ſacramenta puberum C. ſi aduerſ. uenditio in l. ſecunda, C. de reſcind. uenditio. & in cap. quamuis de pact. lib. 6. Ancharan. conſil. 82. & conſi. 320. ac in capit canonum ſtatuta in 11. quæſtio. Boer. conſilio 34. ſub numero 4. Pariſi. conſi. 12. ſub numero 28. in prima par. & in conſilio 75. ſub numero 19 & 20. in 3. part.

134 A Domino inhabili ad non dominum, l. rem alienam de pigno. actio. l. cum res C. ſi aliena res pign. data ſit. faciunt nota in l qui balneum, §. Titia qui potior. pig. habea. l. ſi quis alienam de actio. empti. l. prima, & ſecunda, de exceptio. rei iudicat. l. ſi à Titio, de rei uendic. l. apud Celſum, §. ſi a Titio de dol. mal. exceptio l filiam, fratribus ad Senat. Trebell.

135 A donatis † ad legata, l. Marcellus, § Paulus & ibi Bart. iuncta ibi gloſſ. in uer reuocatæ ſunt de donatio. cauſ. mor. §. primo, inſtit de donatio. ſed utrobique a gloſſ. & à Doctor. annotantur differentiæ aliquot, & maxime a donatis cauſa mortis, uel in articulo mortis, l. illud generaliter de donatio. cauſa mort. §. primo, inſtitu de donatio. Zaſ. in l j §. ſi quis ſub num. 4. quær. legato.

136 A dote exigua ac modica ad nullam, Bal. Saly. & Iaſ. ac omnes in auth præterea, C. unde uir & ux. Andr. Tiraq de iudi. in reb. exiguis feren. uerſicu 5. & pulchrè ac plenè Demaud in uer. dos exigua.

137 A dote ad † donationem propter nuptias, l. ult. C. de donatio. ante nupt. & l. cum in multis. §. ſin autem, C. eodem, & in §. primo, in authen. de æqua li. dotis.

138 A dotatione † mulieris ad dotationem eccleſiæ, Roſſi ed. de iur. patron. uer. ſequitur de ſecunda cauſa. Cittadi. in eodem tract. ſub numero 9. cap. cum ſicut de conſecratio. eccleſ. & ad dotationem ſanctimonialis ingredientis monaſterium Barto. in l. prima §. ſi parens ſi quis a par. manu. ſuer Socin. in cõſi. 241 lib. 2. Dominus Alciat. in rubr. ſolut. matri. in uer. doſ.

139 Ab effectu † ad cauſam cap. at ſi clerici in princ. de iudic. cap. cum eſſantie de appellat io. l non codicillum, C. de teſta. l. adigere, §. quamuis de iur. patr. l generaliter ſecunda de epiſ. & cleri. Andr. Sicul. in d. cap. at ſi clerici col. 6.

140 Ab† emphiteuſi ad feudum ualet arg. l. 1. ſi ager uectig. uel emph. eſſe dicatur l. poſſeſſores in ſi. cum ibi nota. C. de fund. patrim. lib. 11. Bart. & doct. in l. quis ui. §. differentia de acquir. poſſeſſ. & per eundẽ Bar. in l. 1. §. hic titulus de publica. plenè Euerar. in loc. ab emphiteuſi ad feudum, faciẽt quæ dicemus, infra à feudo ad emphiteuſim.

Ab expreſſo ad tacitum l. cum quid ſi cert. peta. ubi not. omnes ſcrib. l. de quibus de legib. l. triticum de uerbo. oblig. Bal. in l. 3. de teſtam. tutę. plenè Euerar. in hoc loco.

141 Ab excommunicatione† ad interdictum, Docto. in cap. ad hæc il 5. in 3. notab. per illum tex. de appellatio.

142 Ab exhæredatione † ad emancipationem, l. quidam cum filium ubi Bar. & alij not. de uerb. obliga.

143 Ab exhæredatione † ad excluſionem ſtatuti, Soc. in conſi. 76. ſub nu. 10. lib. 3. per tex. in l. 1. §. ſciendũ, ubi Bar. de ſu. & legiti.

144 Ab emancipatione † ad legitimationem, Socin. conſ. 65. num. 6. lib. 3. per l. iubemus. C. de emancip. liber. Dec. in conſi. 150. in col. fin. ubi ſupponit ualere aliàs, quamuis in caſu, in quo conſulebat putauerit non ualere. Sed procedere hoc arg. noluit Dominicus de Sancto Gemi. in cap. 1. ad fin. de iudi. lib. 6. quem ibi citat Dec.

145 Ab eccleſia militanti, † ad triumphantem, capit. fundamenta de electio. lib. 6. late Demaud. in uer. eccleſia. Ad minores & pupillos, gloſ. notab. in uer. reſpub. in uer. ſolet. & ibi notant Bar. Bal. & alij. quibus ex cauſ. maio. cap. auditis in fin. & ibi gloſ. in uer. minoris de in integr. reſtit. ibiq; cæte. iur. cano. interpretes cap. 1. de in integr. reſtit. Doctor. in l. orphanotrophos. C. de epiſ. & cleri. Ad piam cauſam, l. fin. C. de ſacroſan. eccleſ. §. ſcimus in auth. de non alien. reb. eccleſiaſt. gloſ. ordina. in fin. in l. rempubl. C. de iur. reipub. lib. 11. ad loca ſacra, l. illud. C. de ſacroſ. eccleſ. & ad alia loca pia, l. omnia priuilegia, & ibi Bar. notat, C. de epiſcop. & cleri. §. pro temporalibus in auth. de eccleſiaſt. titul. Euerar. ab eccl. ad pia loca. Ad ſenatum, Io. Mona. in iuris defenſo. in uer. quomodo cõtra, ſub num. 1. Ad rempublicam, cap. quid ergo 23. q. 4. ubi eſt tex. cum glo. in uer. de republica d. l. reſpub. C. quib. ex cauſ. maio. d. l. ulti. C. de ſacroſ. eccleſ. Fel. in cap. nonnulli de reſcript. Ad cauſam publicam, uel fiſcum, l. ut inter. C. de ſacroſan. eccleſ. Specul. in titu. de fer. §. ſequitur Rom. in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falcid. l. ſi minori. C. de iur. fiſc. lib. 10. gl. in ca. clericum. 11. q. 1. hoc tamen eſt declarandum, ut per Iaſ. in d. l. ut inter diuinum, ſub num. 2. & Euerar. in loc. a fiſco ad eccleſiam. Ad filiumfa. cui eccleſia parochialis comparatur reſpectu uniuerſalis, ca. in præſentia de probatio. cap. ſi alia 14. q. 2. cap. fin. & ibi per gloſ. 15. q. 4. & monaſterium quoq; auth. ſi qua mulier, ubi Bal. Fulg. & Iaſ. §. ſed & hoc præſenti in auth de ſanctiſſ. epiſc. & infra dicemus in loc. à filiofam. ad monaſterium. Ad patronum quia ita eccleſia tã particularis quã catholica patrocinari debet ſuis ouibus, & patronus debet patrocinari ſuis quorum dicitur patronus, Demaud. in uer. eccleſia & patronus.

146 Ab editione† ad exhibitionem & reſtitutionem, l. & quæ à Diuo, & ibi Bal. ſub num. 5. uer. & ut clarius. C. de eden. l. 3. §. pen. ad exhib. l. diſſolutæ. C. de condictio. ex lege l. ſi chirographum de probatio. l. Labeo de pact.

147 Ab editione † imperfecta ad non editionem l. 1. §. penult. iuncta ibi gloſ. in uer. edere de eden. ibique Alber. de Roſat. ſub numero 1. Ludo. Roma. in rubr. de oper. nou. nunc. ſub numero 2. l. argentarius §. edi de edend. & l. inciuile de legib.

148 Ab errore facti improbabili† ad errorem iuris. l. regula de iur. & facti ignor. l. quamquam ad Senat. Velleia. gloſ. in cap. ult. §. ut autem in uer. ſcienter de offic. deleg. lib. 6. Andr. Tiraq. de pœn. mitig. cauſ. 13. ſub num. 22. cum ſeq.

149 Ab errore dubio iuris † ad errorem facti probabili, Butr. & Abb. in cap. de quarta de præſcriptio. ſub num. 12. cum ſimil. de quibus ibi per Fel. Ruin. conſi. 38. poſt numero 2. in 2. uolum. Butr. & Imol. in cap. ſi diligenti de præſcript.

150 Ab eſſe indebitè, ac illegitimè† ad non eſſe, cap. ei qui de præbend. in 6. facit cap. fin. de reſtitu. ſpoliato. & quod ſcribit Ioan. Mona. in cap. ea quæ de reg. iur. lib. 6. Neuiza. in conſ. 50. ſub num. 29.

151 Ab eſſe† non de iure ad non eſſe, l. quoties qui ſatiſd. cog. Rol. à Valle conſi. 9. ſub num. 7. & 14. ſub nu. 25. lib. 1. l. nulla de auctor. tutor. l. non dubium. C. de legi. l. 1. de ijs quæ in teſtam. delent. Pariſ. conſ. 69. num. 64. lib. 2.

152 Ab eſſe† & non poſſe diſponere, ad non eſſe, l. nec emere. C de contr. emptio. Pariſ. in conſil. 144. ſub num. 25. libr. 4. Ab eſſe inutiliter ad non eſſe, l. 1. §. quibus quod cuius. uniuer. nomi. gloſ. in l fin. C. ad leg. flau. de plagia. Iaſ. in d. l. quoties qui ſatiſd. cog. Alex. in l. filij. §. uidua ad municip. & de incol.

153 Ab eſſe† inualidè ad non eſſe, l. ſi autem nullum, & ibi Bal. not. C. de leg. hære. Iaſ. in d. l. quoties Caſſa. conſi 44. ſub nume. 15. Zaſ. in conſi. 7. ſub numero 26. per tot. lib. 1.

154 Ab eſſe† nulliter ad non eſſe, l. 1. §. qđ ſine quod cuiuſq; uniuerſ. nom. per quem ſic tenet Andr. Iſer. in capit. 1. §. præterea quæ fuit prima cauſ. beneſ. amitt. l. non putauit. §. non quæuis de bonor. poſſeſ. contratab.

155 Ab eſſe† ſine probatione, ad non eſſe, l. duo ſunt Titij de teſtam. tutel. l. in tempus § j. de hær. inſtit. l. ſi fuerit de reb. dub. l. idem pomponius. §. fina. de re. vend. Dec. conſ. 272. num. 5.

156 Ab eſſe† certum ad eſſe debere certum, l. ij. §. ſi a pupillo pro emptor. l. penul. ad ſenat. macedo. l. ſi Titius in ver. ætatis de fideiuſſor. l. iuris ignorantia ubi glo. & doctor. C. qui admitti, l. in bonorum poſſeſſionibus de bon. poſſeſ.

157 Ab eſſe† & non apparere, ad non eſſe, l. in lege de contr. empt. l. duo ſunt Titij de teſtam. tutel. & ſupra diximus.

158 Ab eſſe euidenter † ad id quod ab omnibus approbatur, l. ſi vero §. primo, qui ſatiſd. cogan. l. ſi arbitro eod. titul. ſpeculat. in tit. de teſte. §. primo, Iaſ. in d. l. ſi ab arbitro in princ. facit l. emptorem in princ. de actio. empt.

159 Ab eſſe † impoſsibiliter poſſe, ad non eſſe, l. multa in princ. de conditio. & demonſtratio. l. naturale in princ. de acqui. rer. domin. l. Gallus. §. uidendum de lib. & poſthum. Alex. in l. ſi conſtante. §. uxor. ſol. matrimo.

160 Ab exceptione non probata † ad non factam, ca. cum ſuper quæſtione & ibi Abb. num. 5. de conceſſio. præben. facit l. cum precibus, C. de exceptio l. in exceptionibus, & l. quinquaginta de probat. & l. j. de exceptio.

161 Ab expreſsione facti † ad expreſsionem uerborum, l. de quibus in fin. de legi. iuncta ibi glo. in uerſi. factis, l. quo enim. §. ult. re rat. haber. l. ſi quis prouocatione; C. de appellatio. l. Paulus rem rat. habe. l. coiri pro ſocio. l. ſecunda, §. ignominiæ de iis qui not. in fam.

162 Ab expreſsione circum locutoria † ad expreſsionem factam per nomen proprium, l. certum, ubi omnes not. ſi cert. petat. cap. tuam de conſang. & affini. Abb. in cap. licet ex quadam de teſtibus, Demand. in uerſi. exprimere per circumloc. & ſupra plenè diximus lib. 2.

153 Ab expreſsione uerbis facta † ad expreſsionem factam per relationem ad aliud, l. aſſe toto, de hæredi. inſtit. l. ſi ita ſcripſero de conditio. & demon. ubi Bart. & Socin in conſi. 4. nu. 4. & 62. num. 8. nolum. 4. Pariſi. in conſi. 97. num. 96. lib. 1. Bart. in l. in teſtamento de condit. & demon. Bald. Ang. & Imo. in d. l. aſſe toto.

164 Ab expreſsione tacita † ad expreſſum, l. cum quid vbi Bart. Bald. Ang. Saly. Alex. Iaſ. Dec. & alij ſi certum petat. l. conditiones extrinſecus de condit. & demonſtrat. & l. ultim. de pet. hæred. l. triticum cum ibi nota. de uerbo. obligat. l. de quibus in fin. de legi.

165 Ab expreſſo † ad id quod princeps haberi uult pro expreſſo, l. omnes. C. de præſcript. 30. vel 40. anno. Felyn. in cap. ſuper literis num. 9. de reſcrip. & ſupra diximus lib. 2.

166 A non † extare ad non poſſe ſuccedere, quamuis exter, §. ſi deportatus de bon. libert. l. ſine cauſa, § ſi deportatus de bon. liberto. l. tertia, de bon. poſſeſſ. contratab. in princ. l. ſecunda, §. ſed & ſi vbi. Bart. ad tertyl. Bal. in l. quicunque, C. de ſer. fugiti. Mon. & Prob. ad cap. ea quæ de reg. iur. lib. 6.

167 A falcidia † ad trebellianicam negatiuè, l. prima, cum ibi nota. de leg. 1. Iaſ. in l. Marcellus in princip. ad ſenat. Trebellia. Cuman. in conſi. 45. Franciſcus, col. 3. per l. ſeruum, filij, § eum qui ubi Dyn. facit hanc æquiparationem de leg. j. Bologn. conſi. 29. coſum. 2. verſ. ſexto, & ultim.

168 De fauorabili † ad minus fauorabile, Alexand. in l Marcellus colum. 6. poſt medium ad Trebellia. ni. vbi allegat Dyn. in d. l. ſeruum filij, §. cum qui de legat. 1.

169 De feudo ad peculium † ſeu precarium, Ang. in conſi. 110. ſanctiſsima col. 2. paulo poſt prin. arguit etiam ad uſumfructum & ad alias perſonaliſsimas ſeruitutes.

170 A feudo † ad emphyteuſim, l. prima, §. ultim. iuncta ibi rubr. ſi ager uectig. vel emphyteuti. eſſe dicatur, capit. primo, §. rei autem de inueſtit. de re alien fact. in uſu feudo, Bar. in l. ſi mihi & Titio ubi Iaſ. col. in pen. qui limitat. de uerb. oblig. & in l. prima, col. 61. cum ſeq. C. de iur. emphy. Socin. in conſi. 167. in fin. colum. penul. l. b. ſecundo, ubi ait, quod tametſi multæ ſint differentiæ, regulariter tamen ualet argumentum niſi probetur contrarium, latè Euerar. in loc. ab emphy. ad feud. per totum eum locum ubi pleniſsimè tractat. Romã. in conſi 27. viſo themate Cuma. conſi. 164 Platus, per totum Fulgoſ. conſi. 5. Religioſus columna ſecunda, in fin. Calcan. in conſi. 74. columna ſecunda, in medio, Curt. Iun. in trac. de feud. part. prima, in tertio quæſito principali ſub num. 6. 7. 9. & ſeq. & hanc opinionem communem appellat ac comprobat Mandoſ. ad conſil. Roman. 212. in ver. ualidum, ſed in contrarium uidetur eſſe Bar. ſententia in l. ut iuriſiurandi. §. ſi liberi poſthu. num. 5. de oper. liberto. cuius ſententiam dicit communem Curt. iun. in conſi. 64. ſub num. quinto, & in dicto tracta. in prima par. princip. q. tertia, Moderni Pariſi. in conſuetud. Pariſi. §. primo, glo ſecunda; ſub nu. 27. vbi dicunt hanc poſteriorem ſententiam eſſe ueriorem & receptiorem, ſed D. Clar. de feud. q. 3. uerſicu. dicit etiam, ſic conciliat, ut ubi feudalis diſpoſitio ſit contra ius commune non liceat protendere ius conſuetudinarium ſtrictiſsimè interpretandum, in conſequentiam, & ſic procedat poſterior opinio ſupra relata; Quòd ſi nihil contineat iuri cõi contrarium locus ſit priori ſnię quę admittit argumentationem quæ ſententia fuit ſpecul. in tit. de feud. §. quoniam uerſ. 40. quam dicit communiter eſſe approbatam Socin. conſi. 167. ſub num 24. lib. 2. idque etiam in dubio procedat ex communi, ſecundum Socin. Iunio. in conſilio 72. ſub numero 57. lib. 1.

171 A fictione † poſtliminij ad fictionem l. Corneliæ Iaſ. in l. ſi is qui pro emptore ſub nume. 25. de vſucapio.

172 De fideiuſſione † ad hypothecam l. ſi legati in fi. de pignor. per quem ſic tenet Iaſ. in l. prima, ad fin de leg. 1.

173 A fideiuſſore † ad quaſi fideiuſſorem non valet, gloſſ. in h. 3. §. ſi filius quod quiſque iur. Iaſ in l. ſi ſeruum. § nunc uideamus de verb. oblig.

174 A filiofam. † ad ſeruum, Corn. in conſi. 73. Dom. Thomeus per tex. in l. ſi filio de donatio. cau. mort. & in l. cum aliquis, C. de iur. delibec. l. ne tantum de ſer. corrup. l. apud antiquos. C. de fur. & ſer. corrup. ubi gloſ. & Doctor, omnes.

175 A filiofam. † ad monachum, auth. ingreſsi C. de Sacr. eccleſ. l. donationes quas parentes, C. de donatio. inter ui. & uxor. per quæ iura ſic firmat Ang. in conſi. 133. ſuper 1. col. j.

176 A fructibus † ad uſuras, & è contra, Socin. in l. lecta in pen. notab. per illum textum, ſi certum peta. idem Socin. in l. de diuiſione ubi & alij ſolut. matri. in conſi. 174. col. quarta, libro ſecundo, & in conſil. 109. columna tertia, libro primo, Caſtren. in l. Iulianus, §. ex vendito. de actio. empt. & uendit. Cagnol. late in l. curabit. C. de actio. empt. & uend. ſub numero 26 Craue. in conſi. 105 ſub numero 11. Didac. varia. reſolutio. lib. 3. cap. 4. ſub nu. 3. & ſeq per totum

illud

illud caput, quibus in locis cõcludunt omnes, quod pecuniæ ſeu uſuræ promiſſæ loco fructuum non debentur quando fructus per debitorem ſeu promiſſorem percepti non fuerunt.

177 A fure † ad moroſum l. inter ſtipulantem. §. penultimo, iuncta gloſſ. in uerſiculo facta, de verbo. obligatio.

A furioſo ad ignorantem. l. rogaſti. §. alias l. ſi à furioſo ubi Iaſ. col. 2. ſi cer. pet. & dormiẽtem, l. j. §. adipiſcimur ubi omnes notant de acquiren. poſſeſſ. & ad mentecaptum, & è contra Fulgo. in conſilio 80. quidam ſer, per l. ſi furioſi C. de nuptijs, l. humanitatis, C. de impub. & al. ſubſtit. iuncta l. ſi. §. primo, de fur. pulchrè Demaud. in uer. dormiens.

178 A facto † inſufficienter, indebitè, ineptè, ac impertinenter, ad non factum, l. nulla de auth. tutor. l. quãuis §. ſi conuenerit & ibi Bart. ad Vellei Bald. Salyc. & Alex in l. ſi auiæ. C. de ſucceſſor. edict. Afflict. deciſ. 182. numero quarto, l. prima, §. quod ait prætor ſecundo, quor. legato. cap. ſi quis iuſto iuncta gloſſ. in uer. admitti de electio. li. 6. Tiraq. de retract. conſangui. § 1. glo. 10. ſub nu. 90.

179 A faciente † ad fieri mandantem, l. j. §. prætor ait ne quid in loc. publ. l. j. §. quoties de ui & ui arma, l. ultim. C. ad ſenat. macedo. Felyn. in cap. nonnulli, §. ſunt aliqui de reſcript. l. mater. C. de re. uendic. capi. qui per alium de reg. iur. in ſexto, l. ſi procurator, §. j. de precar. cum ſimil.

180 A factis † per adminiſtratores & Rectores ciuitatis, ad facta per ipſam ciuitatem, Cag. in l. metum, §. animaduertendum quod met. cauſ. per l. j. de magiſtr. conuen. & l. Lucius. §. Imperator ad municip. l. ciuitas & ibi doctor. ſi cert. petat.

181 A facto reuocato † ad non factum. l. item eorum §. quod ſi, quod cuius. uniuerſ. nom. Grauet. in conſilio 80. ſub nu. 4. facit. l. alia & l. Polla. C. de ijs quib. ut indig.

182 A fideiuſſione † ad pignus, l. fideiuſſor §. ultim. de conſtit. pecun. ubi not. Angel. Tiraquel. de legi connub. gloſ. in uer. contracter numero 102. faciunt ſupra dicta in loco à fideiuſſione ad hypothecam.

183 A facto obliquo † ad directum, l. tertia. §. in rem de in rem uerſo. capitu. cum quid de regulis iuris, lib. 6.

A facto ante litem conteſtatam, ad factum poſt

184 litem conteſtatam † incontinenti, gloſſ. in ver. conteſtationem. in l. Pomponius, §. ratihabitionis de procur. l. petens, C. de pact. glo. in uerſi. incontinenti in l. ult. de lib. cauſſ. l. lecta uerſi. dicebam ſi cer. pet. gloſſ. in l. j. C. de oper. liber.

185 A facto ſerò † ad non factum, l. ſecunda, §. ſi mulier de adult. l. 2. de cuſto. & exhibit. reo. l. ſi ita quis promiſerit decem, §. Seia cauit de nerbo. obligatio. l. non omnes. §. à barbaris de re milita. l. ſi tenetur. §. ult. de priuil. credito. l. 3. C. de excuſatio. tuto. l. ſi diuiſio ubi notat. Alber. C. de diuid. tutel.

186 A facto † uetante prætore, ad factum contra prætorem, l. uetãte, & ibi Dec. de reg. iur. l. aduerſus de arbitr. faciunt nota. in l. ſi quis id quod de iur. omnium iudicum, & in l. prima, & ſecunda, ſi quis iuſdicent. non obtempora.

187 A facto per ſtipulationem † ad factum per litis conteſtationem, l. delegare de nouatio. Alberic. de Roſat. in l. ſolutionem ſub numero 4. de ſolutio. & liberatio.

188 A facto † ſecundum uerba, ad factum ſecundũ ſententiam, l. non dubium, C. de legib. capit. certum eſt de reg. iur. lib. 6. Alberi. in l. nominis & rei, §. uerbum ex legibus de uerbo. ſignifi.

189 A filio adoptiuo † ad naturalem ac legitimum, §. in plurimis inſtit. de adoptio. l. penultima, C. eod. titul. §. adoptiuus inſtit. de exhæred. libe. l. prima, de adoptio. quod tamen intelligendum eſt iuxta tex. in §. ſed hodie inſtitu. de adoptio. & in dicta l. penult. in §. minus autem inſtitutio. de hæredit. quæ ab inteſtat. defer.

190 A fiſco † ad eccleſiam, imperium, mulierem, pupillum, & rempub. gloſſ. ſing. in l. ſi procurator §. 6. in uerſi. ſoluto, de iur. fiſc. Iaſ. in §. ex maleficijs inſtitutio. de actio. gloſſ. in l. ſecunda, in uerſic. ceſſat, ubi Bart. Bald. Caſtr. & alij doctor. C. de priuileg. fiſc. l. dotis iure, C. de iur. fiſc. l. l. ultim. quib. ex cauſ. maior. l. 4. qui potio. in pign. habean. l. reſpublica, C. quibus ex cauſ. maio. & in l. rempublicam, C. de iur. Reipublic. lib. 12. & ſupra diximus, & infra dicemus.

191 A foro conſcientiæ † ad forum æqui ac boni ac ueritatis & iuſtitiæ, Bald in l. unica, C. de confeſſ. & in cap. 1. in titul. quæ ſint Regal. Iaſ. in rub. de acqui. hæredita. in fine.

192 A fori, territorijve † alicuius eſſe, ad regi illius legibus & ſtatutis, gloſſ. in c. quæ contra mores §. diſtin. & in cap. illud 12. diſtinct. doctor. in rub. de conſuet. Ruin. conſi. 49. num. 6. & 10. lib. 3. Doctor. in l. prima, C. de ſumm. Trinit. & in capit. fin. de foro competent.

193 A furto † ad rapinam, quantum ad priuationẽ poſſeſſionis, l. rem quæ nobis ubi Zaſ. ſub nu. 8. & 9. de acquir. poſſeſſ.

194 A furioſo ad mortuum † ad pupillum, ad abſentem, infantem, ac dormientem, Bald. in l. humanitatis. C. de impub. & al. ſubſtit. l. Diuus de offic. præſi. l. tam dementis. C. de epiſcop. audien. l. ex facto de uulg. & pupillar. l. Fulcinius, §. adeo ubi Alex. & Zaſ. notant quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. gloſ. in l. his qui §. diuus de tutor. & curator. dat. ab his l. qui neq;, & ibi gloſſ. & Bald. de reb. eor. qui ſub tutor. vel cur. ſunt. l. properandum ad fin. C. de iudi. l. prima, & l. ſecunda, ubi gloſ. C. de curat. furioſ. Abb. in c. cum liceat uerſic. ſecundo quæro de præſcript. l. j. §. ſi furioſus de acquir. poſſ. l. ij. §. furioſus de iur. codicillo. l. nec codicillos, C. eo. tit. de codic. l. diuus de off. præſid. l. infans de ſicar. cle. j. & ibi Pet. de Anch. de homicid. quod intelligendum eſt poſtremo loco dictũ ut per Bar. in l. penul. §. fin. de parricid. & Zaſ. in l. poſſeſſio §. adipiſcimur ſub nu. 8. & 9. de acquiren. poſſeſſio.

195 A genere † ad ſpeciem, & è contra, l. j. ſi cert. pet. l. ſi quid earum, §. inter emptum de leg. 3. ibiq; not. glo. Bar. & Doct. gl. Bar. Bald. Alber. & Doct. in l. iuriſgentium, §. ſed ſi fraudandi de pact. glo. Cyn. Barto. Bald. Paul. de Caſtr. & alij doctor, l. fin. C. de in integr. reſtitu. Iaſ. in l. j. in fin. 1. col. de acquir. poſſ.

Lancelo.

Lancelo. in l. ſecunda, colum. 2. de leg. j. Purpurat. in l. fin. ſub nu. 19. C. de edend. ubi ad poſitionem omnium ſpecierũ ſit quoque generis poſitio, prout remoto genere, omnis intelligitur remota ſpecies, l. j. §. quod autem & ibi Odoffr. not. in fi. cum ſua glo. de ſuis & leg. hæred. l. fi. circa prin. C. de uſur. rei iudi. l. ſi cauſa cognita iũct. gl. in ver. pretermiſti. C. de trãſa. ibiq; Bar. Bal. Caſt. & alij Doct. §. vulgo inſtitu. de ſucceſsio. cognato. de quo rationandi modo plenè diſſerit Neuiz. dicta ſectio. eſt nubendum ſub nume. 219. cum 3. ſeq. ſed plenius Euerar. in loco à genere ad ſpeciem, & in loco à ſpecie ad genus, & Andre. Gammar. lib. 1. topi. legal. in eiſdem locis.

196 A gradibus † ſcalarum ad gradus cognationis, & affinitatis l. iuriſconſultus §. gradus de gradi. affinita.

197 A græca † ad latinam linguam, l. j. §. ult. de uerb. oblig. §. in hac inſtit. de uerb. oblig. l. græce de fideiuſſo. & l. blanditus. C. eod. tit.

198 A gratia papali † ad vltimas voluntates, cap. auctoritate de præben. lib. 6. Euerar. in loc. à diſpoſitione vltimarum voluntatum ad beneficia principum, & nos ſupra diximus in loc. à beneficijs principum, & alibi.

199 Ab his † quæ nouiter emerſerunt, ad ea quæ nouiter ad notitiam peruenerunt, cap. vt circa verſic. alioquin de electio. libr. 6. cap. paſtoralis de except. Dec. in d. cap. paſtoralis, col. 8.

200 Ab hærede † ad bonorum poſſeſſorem, l. 1. § bonorum ad Trebel. l. 2. de bon. poſſeſſ. faciunt quæ ſupra ſcripta ſunt in loc. a bonorum poſſeſſore ad hæredem.

201 Ab hærede † ſcripto ad hæredem qui ab inteſtato ſuccedit. l. ſi quis, & l. conficiuntur in princ. de iur. codici.

202 Ab hærede † ad legatarium. l. id tempus de vſucapio. l. quoties. C. de hæred. inſtit.

203 Ab honorato † ad grauatum. l. ab eo. C. de fideic. l. ſedet ſi ſic in fin. de legat. 3.

204 Ab habente actionem † ad rem, ad habentem rẽ ipſam l. qui actionem de reg. iur. l. ſi filiofamilias ſecundo reſponſ. ſol. matrim. gloſ. in l. ſi tibi pecuniam in ver. meum ſi cert. peta. in l. ſine & Titium in verſ. pecunia & in l. eius qui in ver. defuncti, vbi Bar. eod. tit. ſi cert. peta. cum ſimilib. de quibus per gloſ. Dec. Cagnol & alios in d. l. qui actionem & in locis ſupra citatis.

205 Ab habere † ad habere poſſe, l. item veniunt. § petitum, ubi Ang. not per illum tex. de petit. hæredit.

206 Ab habere † ad habere debere, l. pen. §. cum ita, vbi Bar. de aur. & arg. legat.

207 Ab habitu † ad potentiam proximam ad habitũ, l. pen. de mili. teſtam. vbique Bar. & alij ibiq; præſertim Bal & idem Bal. in l. ſi impuberi in fin. princ. de tutor. & curato. dat. ab his, & in l. 1. col. penult. verſ. quid ſi filius ſol. matri. cuius generis plura exempla compoſuit Andr. Tiraq. in leg. connubia. poſt ipſas leges in gloſ. 2. & à numero ſecundo vſque ad numer. 18.

208 Ab hæreſis † crimine ad crimen læſæ maieſtatis, l. manicheos iuncta gloſ. in ver. ſubire. C. de hær. & Manichæ. l. vlt. in fin. C. ad leg. Iul. maieſtat. Doctor. in auth. bona damnatorum C. de bon. proſcrip. cap. vergentis. §. cum enim de hæreti. in antiq. Card. in clem. 1 § ſanè de uſur. q. 22. ibiq; Imol. in gloſ. fin. ibi quærit, Cyn. & Sal. glo. & Sal. in l. 2. C. ad l. Iul. maie. Zaſ. in conſi. 33. lib. 1. & omnes vno ore quotquot de hæreſi tractarunt.

209 Ab honore † ad uitam, l. etiam §. 1. de mann. vindict. l. iſti quidem §. vltimo, quod met. cauſ.

210 Ab honeſto † ad neceſſarium & poſsibile, l. nec non §. fin. quib. ex cauſ. maior. facit l. filius de condi. inſtit. & l. nepos proculo de uerb. ſignif.

211 Ab hoſpitalium † priuilegijs ad priuilegia eccleſiarum, Fel. in cap. de quarta de præſcript. Euerar. in loc. ab eccleſia ad pia loca, & nos ſupra diximus in eodem loco.

212 Ab indefinita † ad uniuerſalem, l. ſi pluribus, vbi latè Bar. de leg. 1. Dyn. in procem. reg. ſexti. faciunt quæ ſupra diximus lib. 3. in materia indefinitatis.

213 Ab inſtitutione † ad exhæredationem, l. 1. §. ſi incertum de uentr. in poſſeſ. mitten. l. cum poſthumus. de lib. & poſth. & ita arguit Guar. in l. ſi pater. C. de inſtit. & ſubſtit. nu. 227. & ſeq. l. inter cætera. & l. Gallus per totum de lib. & poſthu. dum paſsim traditur ſufficere ad hoc vt non rumpatur teſtamentum, filios uel hæredes inſtitutos eſſe vel exhæredatos.

214 Ab inuito † ad ignorantem, Cuma. conſi. 73. Dominus in fin. per cap. qui poteſt, de reg. iur. lib. 6. & l. qui poteſt ſecunda de reg. iur. in pandect. l. nec non inuito de tuto. & curat. dat. ab his, l. 4. §. 1. de fideic. liber. gl. in l. 1. in uer. ratum. C. qui admitti, vbi Alex. & Imol. in l. ſi quis mihi bona §. iuſſum de acquir. hæredita.

215 Ab inſtitutione † ad legatum non valet, Iaſ. in l. captatoriæ, num. 5 de leg. 1. per gloſ. fin. in l. ſi plures de condit. inſtit. idem Iaſ. in l. qui quartam col. 2. de leg. j quod poteſt procedere, pręterquam in caſibus, in quibus de legatario ad hæredem, & è contra arguitur, de quibus ſupra in loco à legatario ad hæredem.

216 Ab Imperatore † ad Regem, Maria. in ca. licet ex ſuſcepto, col. 13. de for. compet. qui allegat Hoſt. ibi per illum tex. & propterea Rex dicitur Imperator ac Monarcha in Regno ſuo, Bal. in l. exemplo. C. de probatio. & in l. ea lege. C. de cond. ob cauſ. Andr. Iſern. in cap. 5. col. 3. de uaſal. decrep. ætat. & habere Rempublicam Romanorum in ſuis regnis, prout Imperator habet vniuerſalem, ut trad. notab. Bal. in l. 3. C. ad Trebellia.

217 Ab Imperatore † ad alios principes, & ciuitates non recognoſcentes ſuperiores, Barto. in l. infamem de publi. iudi. in fi. Abb. in cap. quæ in eccleſiam, ſub num. 6. ubi & alij, de conſtit. Alex. conſi. ſecundo ſub num. 27. vol. 1. Soc. conſi. 67. num. 4. uolu. 1. & conſi. 3. num. 9. uolu. 3. Dec. in conſi. 271. ſub numero quarto. Curt. iunior in tract. de feud. in ſecunda quæſt. prin. ſub num. 6. & ſequen. Lancelo. Corrad. qui alios addit lib. 1. eius operis capitulo ſecundo §. tertio, ſub numero 2.

218 De inuentario † tutoris ad inuentarium hæredis

Caſtr.

Caſtr.conſi.210.ſuper primo,libro ſecundo,quamuis conſilio 36. eod. libro. dicat non ualere, quod ſcripſit,& Bald.in l.filium quem habentem.C.fam. ercиſ.& Rolan. à Valle de inuenta. cap.144.ſub numero ſecundo, & tertio, niſi factum eſſet cum eiſdem ſolennitatibus cum quibus fiunt inuentaria hæredum, ut per eundem à Vall.ibidem ſub nu.5.

219 De inferiori † ad ſuum ſuperius affirmatiuè, l.fi. in fin.C.de fideiuſſoribus,l.ultima,& iui glo. C.qui ætat.ſe excuſ.libr.10. ubi Ioan. de Plate.capit. cum in cunctis in principio, ubi gloſ. Ioan.Andr. Abb. Ioan. de Imol. & alij. Cano. notant de electio. l.ſi quando.C.de teſtibus,l.ſi non ſinguli. C.ſi cert.petat.cum ſimil. faciunt ea, quæ in loco à minore ad maius ſcribunt omnes topici.

220 Ab inſtrumento † materiali ad intellectuale,Iaſ. in l.nemo poteſt in prima lectura,columna ſecunda de leg.1.

221 A iudicijs † ad ultimas uoluntates, l. qui teſtamentó §.quęcunque verſicu.in omnibus,de teſtam. ubi Bar.Bald.Ang.Caſtr.& Io.de Imol.notant,Angel.in §.teſtes circa fin.inſtit. de teſta.Iaſ.in rubr. C. de rei uendic.Rom.conſi.186.in caſu, intelligendo tamen negatiuè non etiam affirmatiuè ut declat. Euerar.in hoc loco.

222 A iudicijs † ad contractus Fulg.in conſi.183.circa primum per l.tertiam,§.idem ſcribit de pœn.Iaſ. in rubr.C.de iudi.

223 De iudicijs † ad arbitria,l.prima,de recept.arbitri.ubi Odoffr.& Alberi.not.ſpecul.in titu. de arbr. § differt.l.penult.§.ſin autem,& §.licet, C.de arbitr. & l.rem non nouam.§.j. C.de iudi.niſi aliud ſpecialiter cautum reperiatur,glo.in dicta l. j. per l.j. C.de arbitr.latè Euerar.in hoc loco.

224 A iudice ordinario † ad delegatum, cap.1.de reſcript.lib 6.ſed contra ſentit Andr. Sicul.in cap. fin. in cart.penult. de reſcrip. ut refert Neuiz. loco iam relato.

225 A iuramento partis † ad ſententiam iudicis, l.actori,C.de reb.credi.& l.j.de iureiur.& l.2. eod.tit. cum glo.ibi, quæ docet in multis ea inter ſe haberi tanquam excedentia,& exceſſa.

226 A iure patronatus † ad emphyteuſim, l. ut iuriſiurandi.§.ſi liberi ubi eleganter Bar. de oper. liber. Corn. in conſil.24.libro 2.col.3.in litera q.faciunt & tradita Bald.in l. liberti liberteque, C.de oper. liber.Iaſon in l.ſi non ſortem. §. libertus de condic. indebi.& quæ ſcribit Euerard.copioſè in loc.à liberto ad uaſſalum.

227 Ab impoſsibilitate † naturę ad impoſsibilitatem iuris,l.ult.quæ ſent.ſin.appell.reſcin. l.filius & l.conditiones de conditio.inſtitu.

228 Ab in actu facto † ad id quod incontinenti fit poſt actum,l.Pomponius §.rati de procurato.Imo. in l. ex conſenſu,§ fin.de app.& in l.2.§.prius de uulgal.& pupilla. Marſ.in l.prima.§. Diuus Antonius de quæſtio.Barto.in l.ſi quis mihi bona.§.iuſum de acquir.hæred.cum ſimil.

229 Ab infamia † ad mortem, l.iuſta iuncta ibi gloſ. in uer infamia & in l.etiam de manum.uindict.in §.1.& in l.ſi quidem,§.fin.quod met.cauſ.

230 Ab inſtrumento † ad teſtes,l.in exercendis, C.de fid.inſtrum. ibique Caſtr. glo in cap. cum a nobis, ſuper uerbo teſtimonia circa princ.de teſti.

231 A iudice impertinente † vel incōpetente ad non iudicem,l.inteſtato de legiti.tuto.l.prima,C.ſi à nō compe.iudi.l.ſi duo de adminiſtr.tuto.Ioan.Mona. in cap.ea quæ de reg.iur lib.6.& in capit.priuilegiū num.7.de uerbo.ſignifi.lib.6.Prob.ad Mona.in c.ſi tibi num.22.de preben.& digni.libro 6.

232 A iuramento † ad fidem c. ad Aures de ijs quæ ui metuſuè cauſ. fi. faciunt notab. in cap. cum dilectus,de ijs quæ ui met. ue cau. fiunt & cap. ſi uero de iureiur.

233 Ab inuadente † in domo aliquem,ad inuadentē in veſtibulo domus,uel in domus hoſtio,uel pro foribus,cap.ſi quis contumax 17.q.4.Bar.Bal.& doct. in l.cętera,§ hoc ſenatuſconſ.de leg.1.arg.l.qui ędes in fi.de incend. rui. naufrag. pulchrè Bald in rub. ſol.matr.& doctor.in l.Gallus. §.ille caſus indifficilis de lib & poſth.

234 A lege Principis † ad legem ciuitatis,§ Ius autem inſtit.de iur.natur. gent.& ciuil. l. omnes populi de iuſt.& iur.

235 A lege communi † ad legem municipalem,l.fin. in fin.C.de fideiuſ.l.ij.C.de noxal.actio.cap. cum dilectus de conſuetu.l.ult.§.in computatione ubi doctor.omnes notant.C.de iur.delib.l.ut gradatim de muner.& hon.l.iij ubi Dy.& Floria ad leg.Aquil.

236 A lege principis † ad legem teſtatoris,§.diſponat in auth.de nupt.l.uerbis de uerb.ſig.faciunt quę ſupra diximus in loco a diſpoſitione legis.

237 A lege ad conſuetudinem,capit. clerici de iudic. l.de quibus de legib.Dec.in d.capit.clerici in 3.notab.per illum tex.ubi intelligit procedere negatiuè §.ex non ſcripto inſtit.de iur natur.gent..& ciuil.l.j. & 2 ubi glo.& Doctor.C.quæ ſit long.conſuet.

238 A lege † ad ſententiam,Bar.in l.prima, in prin.in antepen. col.C.de ſum Trini.& fid.Catho. arg. l.ſecundæ,§.poſt originem de origin.iur.& l.ſanctio legum de pœn.

139 A lege † ad pactū l.j.§.ſi conueniat depoſ.l.cōtractus,de reg.iur.c.contractus eo.tit.li.6.l.dudū.C.de contrahen.emptio.iuncta ibi gl.in ver.niſi lex.

240 A lege † ad rationem naturalem l.ſcire oportet §. ſufficit de excuſatio.tuto. l. cum naturalis ratio de port.quæ lib.damnat.

241 A lege mortua † ad legem uiuam,& è contra,l.ſi quis exhæredato in §.ergo de iniuſt.rupt.l.ij. de admi.rer.ad ciuit.pertin.l.nam & ipſum de iuſt.& iur. iuncta l.ius autem eodem tit.

242 A lege feudali † ad non feudalem quando non reperitur caſus deciſus eſſe de iur.communi& ius feudale fundatur in ratione naturali,Burgoſ.in c.ſi venditori, columna penultima, de emptio. & uenditio.l.pactum l.impoſsibile de pact.& Albe.in l.fi. C.de fideiuſſo.Fulgoſ.in conſi.325.quoniam col.j. faciūt quæ ſupra dicta ſunt in loco a feu. ad emph.

243 A legato † ad donationem,§.j.inſtit.de leg. l.legatum de leg.2.glo.in l.j.§.quia autem uerſ.ſi quis quor.legato.& §.j.inſtit.de donatio.

144 A legato † ad mandatum l.& ſi transferram de adim.

adim. legat. iunctis dictis per Archidiaco. in cap. licet de procur. lib.6.Io.Andr. in cap.ſi duo in eod. tit.de procur.lib.6.Soc.in conſi.172. colum.2.uerſ. 2.difficultas lib.3.per d l.& ſi transferam.

245 A legato † ad beneficium l.legatum de legat.2.c. quia diuerſitatem de conceſſio. præben. Oldr.conſil.58.nam ſecundum vtrunque dicitur donatio per iura ſupra citata.

246 De legitima filiorum † ad legitimam parentum, Iaſ. in l. cum antiquitas, C de teſtamen. ante fin. per tex.in §. & hęc quidem in auth.ut cum de appellatio.cogno.facit tex.in l.nam & ſi parentibus de inoffi.teſtam.trad.doctor.in auth.nouiſsima.C.de inoffic.teſtam.

247 A legitimato † ad adoptatum, l.adoptionem prima cum ibi nota. C de adoptio.& in l.j. ad municipa.& de incol.Signor. in conſil.220. quidam Titius circa finem faciunt quæ ſupra dicta ſunt in loco ab adoptiuo ad legitimatum.

248 A liberto † ad legitimatum, Iaſ.in l.ex facto col. 5.de vulg.& pupil.Gerar.in primo nota.& eſt tex in § ſi quis vero non habens in auth.quib.mod.natur. effi.legiti.

249 A liberto † ad vaſallum, & econtra gloſ.in l.ſolo, C.de liber.cauſ.Iſem. Aluaro. Præpoſ. & Afflict. in prælud.feudo. Iaſ.in l.filiusfamilias §.diui.in 2.lect. de leg.j.ſub num.31.Aluaro.in cap.fin.de alienatio. feud.pater.Bald.in l.liberti libertæque, C.de oper. liberto.circa fin.Iaſ.in l ſi non ſortem, §.libertus de condictio.indeb.diffuſè Euerar.in hoc loco.

250 A libertate † ad piam cauſam, l.j.§.pen ibi ratione pietatis, C.de com.ſer.manum. Aug.in § appellatur in fin.colu.4. inſtit de exceptio.Iaſ.in l.captatorias, C.de teſta.milit.in l.ſi vnus, C.de teſtam.idem Iaſ. in l. ſi fundum ſub conditione §. ſtichum de legat.j. vbi dicit valere de vno ad aliud & econtra, licet in l. quidam æſtimauerunt ſi cert.petat. colum.4. aliter dicat, ſed differētię aliquæ quę militant inter ea quę ſimilitudinis ratione iunguntur, modo non militēt caſu de quo agitur non faciunt deſinere procedere argumentum a ſimili in caſibus in quib.conueniunt ēt per omnes topicos in loc.a ſimili, & per doctor. in l.non poſſunt de leg.& in cap.translato de conſt. & ſæpius ſupra dictum eſt.

251 A loco † ad quantitatem, Iaſ.in l.fin.in primis verbis de iuriſ.omni.iudi.per illum text.in l. j.C de plus petitio.& in §.plus autem inſtit.de actio.

252 A loco † ad tempus, & econtra, l.vinum ſi cert.petat.l.ſi quis de aur.& arg.legat.Calcan.in conſil.14. colum.4.Andr.Sicul.in conſil.2.colum.4.lib.2.,

253 A loco † ad perſonas l.proculus de dam.infec.& l. 1.§. denique de aq.plu.arcen. Io. Andr.in reg. cum non ſtat, in pulchra quæſtione, & Euerar.in hoc loco vbi ad multa infert ualde notanter.

254 A lucro † ad damnum, & econtra, l.ſi non fuerint in fin. pro ſoci.l.cum duobus §. quidam in fin. & in l ſecundum naturam de regulis iuris, cap.qui ſentit de reg.iur.lib.6.l.pen.C.de ſolutio.l.ratas, C.de reſcind.venditio.Craue.in pulchro caſu in conſ.298. per totum, & præſertim ſub num.17.

255 A legato † alicui eccleſiæ relicto, ad legatum relictum eccleſiæ ipſius collegio, l.annua §.j.de annu. legat. Innoc. in cap.nouerit de ſentent. excommun. Bal.in rubrica C.de ſacroſ.eccleſ.& in auth.ingreſſi verſiculo iuxta hoc quæro eod.titulo, Ruin.in conſil.160.num.13.lib.3.

256 A legato † pro dote, ad legatum in compenſationem dotis, l vnica.§.primum.C.de rei vxor. acti. & ibi Bald.Alex.in l.huiuſmodi.§ cum pater de leg. 1. qui in hanc ſententiam citat l.Titia.§. qui in vita de leg 2.Ruin.conſil.146.ſub num.8.lib.3.

257 A legatis † ad fideicōmiſſa & econtra, l.j. de leg. 1.l.2.C.com.de legat. §.ſed non vſque inſtit. de leg. tradunt commum conſenſu ſcrib. in d.l.j de legat j. vbi etiam declarant.

258 A legati ratione † ad rationem legis, Bar.in l.demonſtratio.§.quod autem nume.18.de conditio. & demonſtratio.

259 A legitimatis † ad legitime natos, §.& quoniam varie §.reliqui, §.illud, & §.adoptionis in auth.quib. mod.natur.effi ſui, Dec.in conſil.258.Andr.Tiraq. copioſè in l.ſi vnquam. C.de reuoc.don ſub nu 85. qui addit multos auctores quibus cōtraria placuit ſententia ſub nu.9.

260 A læna † ad meretricem, l.palam quæſtum facere de ritu nuptiar.facit l Athletas §.j. de ijs qui no infa.

261 A manumiſſione † ad mortem l.ſi mihi alienum de ſolutio.

262 De mandato particulari † ad mandatum vniuerſale l.eius qui in prouincia §.quas vero vbi Iaſ.colu. 4 in vlt.notab.ſi cert pet.

263 A mandato procuratoris † ad mandatum iuriſdictionis c.vno delegatorum de offi.deleg per quem tex.ſic firmat And Sicul.in c.ſuper literis col.14. de reſcript.& mihi videtur probari egregiè ex coniunctione duorum iurium, hoc eſt l diligenter mand.& c.cū dilecta de reſcri.quib.addi poteſt l.j.§.qui mandatam de offi.eius cui manda. eſt iuriſd.

264 A marito † ad emptorem, Iaſ.in l.ſi ante nuptias col.2.per l.qui ex promiſſione §.de genero de actionibus, & obligationib.

265 De matre † ad auiam, l.matri & auiæ C.qn̄ mul. tut.officio fung poteſt, ſed Bal.conſ.113.ſtatuto cauetur verſ. ad hoc reſpondeo contrarium probat, §.poſtea inſtit.ad Tertul. ſenat. ibi matri non etiam auiæ, Socin.in conſ.19. in cauſa nu.10.lib.3.ſed poteſt reſponderi at ſæpius ſupra dictum eſt.

266 De matrimonio † carnali ad matrimonium ſpirituale, c.inter corporalia, & c.ſi.de translati. epiſ.Iaſ. in auth.ingreſ.ſub nu.14 & in auth.ſi qua mulier, C. de ſacr.eccl Cy.Sal.& doct.in auth.niſi rogati C.ad ſenat.trebell.& eſt tex.notan.in c.quoniam frequenter §.porrò vt lit.non conteſt.plenę Euera. in hoc loco per totum.

267 A matrimonio † ſpirituali ad carnale, vbi ſimiliter docet eorundem iurium diſpoſitione valere ecōuerſo hoc arg.quo uſus fuit & Io.Andr.in c.fine culpa de reg.iur.lib.6.in reg.quæ contra ius eo.ti. & in reg.actus legitimi eod.tit. & Calc. in conſ.11.col.2. conſ.30.col.4.conſ.119.col.2. in fi. & alibi ſæpe Socin.in conſ.92.col.3.circa med lib.j.

268 A milite ſeculari † ad militem cæleſtis militiæ,

Iaſ.in l.fin. colum. fin.in 5. notab. C.de iur.deliber. per gloſſ. & doctor.in l. miles. in princ de re iudic. ibique glo ualde notanda, Bar que & Ang.ac Doctor.l.ſacroſanctæ & auth. presbiteros, C.de Epiſ. & cleri.quod ad militem quoque iuſtitiæ, quales ſunt Doctores & aduocati, l prima, in princip.de iuſtit.& iur.protrahit Euerar.in hoc loco per tex. in l.fori & in l aduocati C de aduocat.diuer. iudi.Alexand.Iaſ.uterque Soci.Ripa, Alcia. & alij recentio. in l.prima, in princ.de acquir.poſſeſ.

269 A milite † ad eccleſiam, vel piam cauſam, gloſſ. in l.ſi ut proponis C.de re.vendicat.glo.in cap.inquirendum de pecu.cleri.glo.in cap. Apoſtolicos 12. q.2.Bal in l.fin.C.de pact.faciunt nota. in cap. relatum 1.de teſt.in l.Lucius de mili. teſt.in l.teſtamento iuncta auct ſimiliter, C.ad leg. Fal. copioſe Euerard.in hoc loco.

270 A minus fauorabili † ad magis fauorabile, affirmatiue ualere negatiuè non item, Iaſ.in l.ſtipulatio iſta babere licere §.fin.de uerb.obl. faciunt nota. in l.cum Auus de cond. & dem.in l.cum acutiſsimi, C. de fideicommiſſ. & in l generaliter. §.cũ autem. C. de inſtitutio.& ſubſtit.& in l.publius, § primo, de cõdit & demonſtr.quia arg.hoc eſt a minori ad maius & ideo affirmatiuè procedit.

271 De minus † potenti, & minus digno, ad magis potens & magis dignum l.ſed & milites de excuſ.tutor.l.quæritur de ſtat homin l.repetundarum de teſtibus Doctor.in l.ſecunda, in princ de uerbo.obligat. & nos plenè infra dicemus lib.9.ſic etiam ſacrũ trahit ad ſe nõ ſacrum l.in modicis de contrah. em. c.fabrica de conſecr.diſt.1.Archidiaco.in c.primo, de conſecratio.eccleſiæ uel altar.

272 A morte naturali † ad mortem ciuilem & è contra. l.Deo nobis § nam & maritis C.de epiſ. & cler. Alex.in l.in pupillari in principio.col.2. de uulg.& pupilla.per d.l.Deo nobis & §.illud uerò in auth.de mona.Doctor.in l.Gallus §.& quid ſit tantum de libe.& poſth.in auth.ingreſsi, C.de ſac.eccle.& cap.in præſentia de probatio.l.ſi quis ſic ſtipuletur. ſo.ma. & l.cum quærebatur de uerb. ſignifi.l.2. ubi Barto. de pub.iudi.Bal.in l.reos, C.de accuſatio.Imol.in c. 1.de collus.detegen.

273 A mandato † Domini facto ad factum per ipſum Dominum, § uenditæ ubi Ang. in primo notab. inſtit.de rer.diuiſ.ibique Nicaſ.Voer.qui idem dicit.

274 A mandato † reuocato ad non mandatum, l cũ pater §.meuio de leg.2. Alb.in l.cum.quis §. ſi debitori de ſolutio.& libera.

275 A Maritum non habente † ad babentem ſed inutilem, cap.ſecundo.de translat.Epiſco.l.1.§.& quidem quod cuiuſque uniuerſ.nomi.Abb.in cap.bonæ in tertio notab.de poſtulatio. prælato.l.fin.iun. glo. C ad leg Flau. de plagi. & ibi quoque Salycet. Roland.a Vall.in conſilio 9. ſub numero 33.lib.1.

276 A Matrimonio † in faciem eccleſiæ contracto, ad matrimonium poſtea ab Eccleſia approbatum, Pręposi.in cap. quod nobis nu. 1. qui fil. ſint legitimi.

277 A medico † imperito adhibito, ad medicum non adhibitum l.quod ſi nolit §.ſi mancipium ubi Bald. & Ang.& latè Cœpol.de ædili.edict. Alex.in l.ſi ab hoſtibus.ſolut.matri.qui putat illum textum eſſe ad hoc valde ſingularem.

278 A medico † ad obſtetricem, l.item ſi obſtetrix ad leg Aquil.cap.cauſam de probatio. Bartol. Ang. & Imo.in l.ſi ab arbitro qui ſatiſd.cogan. Barb. de præſtan.Cardin.ſub num 40.

279 A mercedibus † magiſtrorum ad alimenta, l.prima, C.de infant.expoſi. & ibi Bal & l.qui filium vbi pupil.educ.debe.

280 A mercibus † in portum non adductis, ad merces in eundem inuectis vi tempeſtatis, l Cæſar.l.interdum, § ſerui & § ſi propter de publica. & l pen.§.fin. ibiq; Bar.locat.facit tex.in l ij.de cond.& demonſt.

281 A meo † ad id quod mihi debetur, l.fraus iuncta ibi gl.de legi. Zaſ.in l ſi minor ſub nu.4.de verb.obl.

282 A minitatione † cædis, in perſonam alicuius ſtricto gladio, ad illationem vulnerum, l. j. §.diuus ad leg.Corn.de ſicar.l.iij.quibus ex cauſ.maio. & l.metum de bis quæ in fraud.credit.

283 A muliere † ad herbam malam, glo.& doctor.in l.qua ætate de teſtam.glo.in verſ.octauum in l.ij.C. de his qui veni.ætat.impetra. vbi & doctor.communiter, Franc.in cap.ſi pater de teſt.lib.6.

284 A nihilo † ad parum gloſ.in l.ſi pupillus, §.ſi ego, in ver.ex contrario ad leg.falcid.auth.præterea vbi Iaſ.poſt Dyn.Bald.& Alberi.in fin. prim. colum.C. vnde vir & vxor, cap.licet cauſam §.quanquàm ibi nulla, vel modica de probatio.inſtit.ad leg.falcid.in princ.in verſ.pro nullo aut minimo, Corn.in conſil. 63.lib.primo, & conſil.77.lib.1.& plura huiuſmodi exempla proſequitur Iodoc. in Enchir.parum, in verſ.parum.

285 A notario † ad teſtem, l.Domitius labeo, vbi Bar. & alij communiter de teſtam. per quem ſic probat Iaſ.in l.barbarius col.9.de offi.prætor. Fulgoſ.conſil.204.colum.1. uerſ.rurſum tabellio, doctor.omnes in l.hac conſultiſsima in fin.C.de teſtam.

286 A notario † ad ſententiam, l.ſi vero §.j qui ſatiſd. cog.l.emptorem & ibi gloſ.in verſ.quia de actio.empti. cap.fin. de cohabit. clerico. & mulier. Iaſ. in d. l ſi vero §.j.per illum tex.in pri.not.qui ſatiſd.cog. Bart.in l is cui bonis de verbor. obl.Bal.in l j. C.de cura.furioſ. & Bald.in l.ea quidem. C.de accuſatio.

287 A non nato † ad ſtatim mortuum, l.quod certatũ C de poſth.hęred.inſtit.§ dubitatum in auth.de inceſt.nupt. Andr.Tiraq. de Nobilit.quæſt.4. nume. 197 qui in ſeq. declarat quomodo id excipiẽdũ ſit.

288 A negligentia † craſſa ad dolum, & ad delictum, l quod Nerua. vbi Bar.& alij depoſ.cap. fi. iuncta ibi gloſ.in ver.ant perperam de ſuppl.neglig prælato.

289 A nobilitate † ad ſcientiam, quantum ad facultatem promotionum, Andr.ſicul.in cap.poſtulaſti de reſcript.& in c.accedens 2.ut lit. non conteſt.l.prouidendũ & ibi gl.in ver.nobiliſsimos, C.de poſtul.

290 A nolle † ad non poſſe, l mulier vbi Bar.ad trebel. & idem Bar.in l.j.in 2.q.de vulg & pup.practi.Papi. in forma libelli ſubſtit.in glo.in verſ.ſubſtituit vulgarem 4 l.cum proponas, C.de hæred.inſtit. Rum. in conſ.126.ſub num.5.lib.ſecundo.

291 A nunquam † ad rarum capit. coram de offic.dele. Dec. in l.ea quæ raro, de reg.iu. Auth.de conſul.

ſul. l.nam ad ea de leg.l. Antiqui ſi par. hęredit. peta.glo.in ca.literas de deſpo.impub.

292 A nutrice † ad ſororem, matrem, & auiam, l.prima, §.conſequens de ſuſpect.tutor. §.conſeqnens, ubi Ang.eo.titu.de ſuſp.tutor.

293 Ab officio † tutorio ad officinm executoris, Lancelo.in l.ſi quis a filio §. primo, in fin.de leg.j. per glo. in l.uxori, §.j. de falſ. & l. antepen de tutel.

294 Ab odioſo † ad fauorabile non ualet, Barba.in cap. nonnulli de reſcrip. per l. ſi præſes de pœn. niſi argueretur affirmatiuè a minore ad maius, iuxta ea quæ ſcribunt topici in loco a minori ad maius, uel odium haberet in ſe mixtam cauſam publicæ utilitatis, ut infra dicemus lib.ſeptimo, in materia pœnali.

295 Ab obligatione † ad promiſsionem de ſe obligando, l.ex parte de uer.oblig. Zaſ.in conſi. to.ſub nnm 36.lib.2.Io.Andr.ad Specul. in tit.de act. & oblig.in rubr.

296 Ab obligatione † extincta per nnmerationem ad extinctam per acceptilationem, uel ſatisfactionem, aut cancellationem, l.pen.de ſol.inſtit. quib. mod.tollitur oblig.in prin. l.nihil intereſt ubi Barto.de adim.leg.l.emptor, §.Lucius de pact.

297 Ab obligatione † generali ad alternatiuam, l.2. §.& harum de uerb.obligati.l.in executione §. pro parte & ibi Iac.Aret.eodem titul.

298 Ab occidere † ad delictum inducere per quod quis occidatur, Raf.Cuma. in l.quid ergo §.ſi hæres nu. t.de leg.1.

299 A pacto † ad conſuetudinem, l.non impoſsibile de pact.per qnam ſic tenuit Fulgoſ.conſi.39.quęritur in fin.& per glo.in rub. C.de decur. lib.10.l.ſi prius, §.1.de aqu.pluu.arcen.l.locationem C.de locat.l.ſi fundum de euictio.l.de quibus de legi. & l. ſemper in ſtipulationib.de reg.iur.& l.in conuentionalibus de uerb.obli.& hoc intelligitur affirmatiuè quia alias conſuetudo eſt potentior pacto, Gemin. in conſi.159.in cauſa Reuerendi, colum.3.

300 A pacto † ad ſtatutum l.fin in fin. C.de fideiuſſ. ubi Bar.Bal.Saly.& alij Doctor. gloſ. in l. non ſolũ §.fin.ſuper uerbo hæredis in princ.de oper. nou.nũtiatio.gl.plenior in rubr.C.de decret.decurio. libro 10.bona glo.in cap.2.ſuper uerbo officiali in fin.de conſuetu.lib.6.Iaſ.in lege iubemus, C.de iud.col.j. & latius in auth.præterea C. unde uir. & Neuizan. d.ſect.non eſt nubendum car. 117.in hoc loco ubi oſtendit procedere affirmatiuè, adducens in eam rem multa conſilia & auctoritates, qua de re uberrimè diſſerit Euerar.in hoc loco per totum, & ex eiſdem iuribus & auctoritatibus deducitur locus a pacto ad legem, qubus poteſt addi tex. in l. non eſt impoſsibile de pact.per quam ſic probat Fulg in conſ. 235.quoniam col.1.& per l.incinile de legi.

301 A patre † ad monaſterium, auth.ingreſsi C.de ſacr.eccleſ.l.qui in aliena §.interdum de aequi. hęr. Ang.in conſi.t33.ſuper primo col.1.in l.cum fundus §.ſeruum tuum col.fin.ſi cert.pet. ſed mihi uidetur quod licet quantum ad acquiſitiones per monachũ faciendas Monaſterium habeatur loco patris, quia quicquid acquirit Monachus acquirit Monaſterio, ut filiusfa.patri. § item nobis inſtit. per quas perſon.nob.acquir. Nihilominus in pluribus monaſterium habeatur loco filij, ut per Bald.in l.filius à patre de hær.inſtit.& in auth.ſi quà mulier ubi Fulgoſ.Iaſ.& alij recentio.C.de ſacr.eccleſi.cap.in præſentia ubi Abb Fely. & alij §.ſed & hoc præſenti in auth.de ſanctiſsi.Epiſco Andr.Tiraq.in l.ſi vnquam C.de reuocan.donatio.in uer.libertis ſub nu.68. & in uer. ſuſceperit liberos ſub num.41. cum plurib. ſeq.Iodo. in enchi. parium in uer. Eccleſia parrochialis.

302 A patre † ad fideiuſſorem, Soci.in l.cum filiusfamilias colum.1.de uerb.obligati. l.ſecunda, ad municip.& de incol.

303 A perſona † ad tempus l.qui plures §.2. in prin. de uulg.& pupil.ubi Bar.Paul.de Caſt.Io. de Imol. Franc.de Aret.& doctor.alij, meminit Bal.in l.conuenticula, C.de ſacr.eccle.& plenius Euerar. in hoc loco.

304 A peculio † ad dotem, Iaſ. in l.prima.colum fin. C.unde uir & uxor.per gloſſ.in l quod debet de pecul.

305 A perſona † ad locum, l.prima, §.Offilius cum lege ſeq.ne quis eum qni in ius nocat. eſt ui exim. iuncta l.ſecunda, eod.tit.& in cap.ſicut non alij de conſec.diſtin.t.pulcher tex.in cap.peruenit, iuncto tex. in cap. cum eccleſia de immunit. eccleſ. de quo ratiocinationis genere copioſè diſſerit Euerard. in hoc loco per totum.

306 A perſona † ad rem, l.miles ita de milit.teſtam.l. qui furere ubi Bal. & Alberi.notant de ſtat.hom.l. ſi quis inquilinos §.ſi ita legatum de leg. 1. & in l.ſi quis filio exhæredato in uerſ. ergo de iniuſt. rup.& irr.facto teſt.cum ſimilibus per Euer.in hoc loco.

307 De pia cauſa ad libertatem .Iaſ.in l.quidam eſtimauerunt col 4.ſi cer.peta.per l primam propè fin. C.de commun. ſer. manu. qnamuis non e contra, ſecnudum eum, pro quo Roma .in authent. ſimiliter C.ad leg.falcid.columna fin. in ultimis uolun. 39.ſpeciali.

308 A pluralitate † ad multas ſingularitates, l.falſa §.ſi quis de cond.& demon.ibiqne Bar.Soc.in col.2.l.fideicommiſſa, § ſtichus de leg 3.l.fi. C.de cõd. in ſer. Iaſ.in l.quid ſi is col.2.de lib.& poſth.facit tex.in l.ſi ita quis hæredes de hær.inſti. Rip.in l. re coniuncti ſub nu.120 de leg.3.declar. Zanc. in l.hæredes mei §.cum ita ſub nu.867.cumplur ſequen.ubi examinat hanc materiam per multas col. qnod faciunt & omnes ſcribent.ibidem.

A plurib.hæredib.ad plures principales, Iaſ.in l. 4.§ Cato, colũ.8.de uerb.oblig.per l.ſi duo, §. quod ſi lancem uer.ac ſi ipſi promiſiſſent depoſ glo.in l.j. §.ſi apud duos eod.titu.

309 A populo † ad principem, l Barbarius de offi.pręcor, l.1.C.de adoptio.in fin.glo.& Doctor.plene in d.l Barba l j.de conſtit.prin.& § ſed & quod principi placuit inſtit.de iur.nat.gent.& ciuil.

310 A præcepto † teſtatoris, ad præceptũ iudicis, Iaſ. in l.filiusfam.§.diui ad finẽ, in ſecunda lectu.de leg. 1.per l.non eſt mirum ubi Barto.de pignor. actio. Socin.in conſi.247.circa primum colum.fin.uerſic.

ſecundo de præcepto libro ſecundo,& conſi.126.vi ſa copia circa medium alleg. Innocen.in cap.quæ in eccleſiarum de conſtit.Iaſ.in l.iuſtitia,columna penult.de iuſt.& iur.

311 A prædicatis † ad ſubiecta,quia talia ſunt prædicata qualia ſubiecta demonſtrant, Dyn & Alberic. in l.hæredes palam de teſtam. cap. inter dilectos de fid.inſtrum.l.quibus diebus,§.dominus de condit. & demonſtra.ubi Socin.& è contra l. ſtipulatio iſta §.hi qui de uerb obligatio.ubi Iaſ. in primo notab. l.tertia,ubi Bar de fund.inſtr.l.ſi uno loc. l. ſi defenſor de interrog.actio.Crauet. in conſilio nono,ſub numero 32. Cæpol. in ruſticis de aquæduct. ſub numero 14

312 A priuilegijs † ad ſtatuta,l. ſecunda, C.de legat. iuncta ibi gloſſ in uer.ſtatuimus ubi Bald.Albert.& alij,Roma.in conſil.199.præſens colum.2. & conſi. 126.uiſa copia circa medium,alleg. Innoc.in capit. quæ in eccleſiarum de conſtit. Iaſ.in l.iuſtitia col.penul.de iuſt.& iur.

313 A priuatione † ad habitum,l.decem ubi Bart. & doctor.not de uerb. obligatio.l.manumiſsiones de de iuſti.& iur.cap.de infidelibus ubi Abb. not.per illum tex.de conſang.& affin. Iaſ.in l.ſi quis maior in 11.not.C.de tranſ.cap. ad diſſoluendum ubi elegãs eſt tex.de deſponſa. impub.cum ſimil.de quibus per Euerar.in hoc loco qui luculentiſsimè illius materiam declarat.

314 A probationibus † ad ſententiam & è contra,l.antepenulti.de manumiſsio.qui tex. incipit lege iulia, & papia,aliàs lege iulia petronia, quem tex. ad hoc ponderant, ac reputant valde ſingularem, Bald. & Præpoſ.in titul.hic finitur lex Corradi,& Ludo.Roma.in auth. ſimiliter, C. ad leg.Falcidi.in j.ſpeciali piæ cauſæ circa iudicia Felin.in capit. in noſtra colum.j.de teſtib.Euerar.in loc.a ſent.ad probationes per totum.

315 A procuratore † ad lites ad legatum, Iaſ.in l. ait prætor ſub num.4.de re iudi.pænl. & quia in fi.de iuriſ.om.iud.

316 A potentia propinqua † ad actum,l.pe. de mili.teſtam.plenè Andr.Tiraq.de leg.connub.gl.2. poſt ipſas leges à num.2.uſque ad 18. faciunt quæ ſupradicta ſunt,ab habitu ad potentiam proximam.

317 A pro † non ſcriptis ad quaſi caduca. Bart.in l. ſi duobus §.primo,ubi Iaſ. in 8 notab.de leg. primo,l. unica §. pro ſecundo in illis verbis ſimili modo iuncto §.in primo,C.de cad.toll.ubi ita nuncupatim argumentatur imperator.

318 A promiſsione † ad traditionem,l.fi.C.ad leg.Falcid.§.uendit e inſtit.de re.diuiſ.Rimin.in l. legem colum.2.C.de pact.

319 A populo † ad rempublicam,l.rempub.C.de iur. reipubl.lib.11.l.reſpublica,C.quibus ex cauſ.maio. ubi Bar.& alij l.nulli quod cuiuſque uniuerſ. nom, ubi Bar.facit quod ſcribit Crau.in conſi.292.ſub numer.9.Soci.conſi.57.colum.prima,libro 4.

320 A pupillo † ad adultum ſub curatore l.qui autem §.primo,iuncta gl. in uer.pertinere de reb.cor.

321 A parum † ad nihil cap. licet cauſam §.quamquam in uer.nulla uel modica de probat.inſtit.de leg.Falcid.in prin. Bald.& alij in auct. præterea, C.unde uir & uxor,& pluribus exemplis declar.Demaud.in uer.parum.

322 A perſonæ † conſeruatione ad famæ conſeruationem,l.iuſta de manu. uindict. facit l.Iulianus ſi quis omiſſa cauſ.teſtamen. & quod ſcribit Cyn.in l. prima,C.unde ui.

323 A peſte † ad hoſtilitatem,Butr.in cap.cum dilecti de dol & contuma.Bar. in l.naturaliter de uſucapio.Docto.in cap.ex traſmiſſa de præſcript.faciunt quæ ſupra diximus in loc.a bello Dei, multa tradit in hanc rem Demaud.in uer. peſtis.

324 A poſſeſsione † quam quis per ſe habet, ad eam quam per alium retinet,l.quod meo de acquir.poſſeſsio.l.qui uniuerſas,§.ſi conductor,eod.l.quædam mulier de rei uendicat.& l.j. & 2.C.de aquir.poſſ.

325 A poſthumo † nato mortuo ad poſthumum natum iam moriturum,Marſi conſ.10.ſub nu. 6 ſ 6. uol.1.Fel.in c.ſicut ex tua circa fin.de homicid.

326 A prædicatione † ad ſacrificationem, cap.presbiteros qui 50.diſtin.cap.idem teſtatur in 6.3.q.iuncto c.ſi quis uero non obediat 11.q.3.& cap.1.25. diſtinct.cum ibi not.

327 A prælato † eccleſiæ ad uſufructuarium Zaſ.in l.hoc edicto uſufructuarius ſub numero octauo,de oper.nou.nuntia. gloſſ.in cap. duo ſunt genera 12. q.1.gloſſ.in cap.cum eſſes de teſt.ibique Abb. gloſ. in c.præſenti de offic.ordi.

328 A præſente † qui cum difficultate poteſt adiri ad non præſentem,Bar.in l.in contractibus ſub nume. 14.C.de non num.pecun.

329 A promiſſo † ad datum in uiro bono ſunt paria, glo in l.iubemus nulli §.primo,in uer.acquirantur, C.de ſacr.eccleſ.plura oportuna addit Demaud.in in uer.promittere.

330 A pœna † æſtimationis rei ad quanti ea res eſt l. ſtipulatio iſta §.ſi quis dolum ubi Zaſ.nu 5. de uerbo,oblig.

331 A proxime † faciendis ad iam facta,l.ueſtimentũ de aur.& arg.legat. Doct.in l. ueſtis de uer. ſignifi. plura appoſitè addit Demau.in uer.proxima,faciũt quæ ſupra diximus in loc.ab habitu ad actum.

332 A qualitate † quæ inſit alicui per naturam,ad ea quæ ineſt per priuilegiũ,Bald.in l.cum ex oratione de excuſ.tutor,refert & ſeq.Zaſ.in conſi.1.ſub num. 10.lib.2.

333 A quietantia † ut uocant per ſcripturam, quæ apocha eſt, ad cancellationem ipſius obligationis l.nihil intereſt ubi Bar. de adim. legat.pulchrè Demaud.in Enchyr.Pariſi.in uer.cancellare in uer.Quitantia,& in uerbo ſcribere.

334 A qualitate † ad ſubiectum, l.j.de hær.uel actio. uendit.l.nam & ſi de actio.empt.& uend.l.nam & ſi de iniuſt.rupt.teſt.l.eius qui §.ult.ſi cert.pet. Cæpol. in d.tit.de aquæduct.ſub d.nu.14.

335 A Ratione † ad ius,& è contra Fortun. Gar.in l. Gallus,§.idem credendũ ſub nu.40.de li.& poſt.per c.erit aũt lex diſtin.4.& cap.conſuetudo diſtin.1.

A ratione reddenda,ad diuiſionem Socin.in conſilio 25.ſub nu.5.lib.4.

336 A re † ad locũ l.pe.de iuſt.& iu,Iaſ.in l.de pupilo,

§ ſi

§. ſi quis ipſi prætori columna ſeptima, de oper. nou. nuntia. faciunt quæ ſupra dicta ſunt de loco ad rem.

337 A re † ad perſonam, l. ſi quis in quilinos, §. ſi ita legatum de legatis primo, l. ſi quis exhæredato, § ergo de iniuſt. rup teſtam. ſed Iaſ. in l. ſi domns § in pecunia de leg. j in 8. notab. limitat quando ſubeſſet diuerſa ratio fauoris, nel affectionis, quæ limitatio communis eſt ad omnes locos qui cõcipinntur ſub loco a ſimili, ut per omnes in d. cap. translato de cõſtitu. in l non poſſunt de legib. & per omnes Topicos in loco a ſimili.

338 A re † ad tẽpus l. miles ita de milit. teſt. §. & quia diximus ibiq; Bal col. 3 per illum text. Ful. cõſ. 142. Nanes col. 3. circa medium Ang. in conſi. 123. uiſo libello Corn. in conſil 107. libro 2. in litera, a, cum ſeq. And. Sicul. col. 4. conſil. 21. præclare libro ſecundo, & quamuis Iaſ. in l. ſi fundum columna ſecunda ſol matr. diuerſa lentiat, nihilominus ad concordiã reduci, poteſt, ex his quætra. Doctor. in d. capit. translato & ſæpius ſupra diximus.

339 A rectore † eccleſiæ hoſpitalis, ad tutorem, Roma. conſi. 380. paucis agam, per l. omnia, C. de epiſ. & clericis.

A reſcripto ad ſtatutum, Innoc. in cap. quæ in eccleſiarum de conſtit. Iaſ. in l. iuſtitia, uerſic. tertlo & fortius de iuſt. & inr. Roma in conſ. 397. ut præſens col. prima, & faciunt quæ ſupra diximus in loco a priuilegijs ad ſtatuta.

340 A reſcripto † ad ultimas uoluntates, capitul. auctoritate Martini circa finem de conceſsio. præbend. lib. ſexto. Roman. in conſilio 388 in caſu propoſiti.

341 A republica † ad eccleſiam uel piam cauſam, l ſi. C. de ſacroſ. eccleſi. §. ſin amus in auth. de non alienan. aut permutan. reb. eccl. gl. in l. rempublicã, C. de iur. reipub. li. 11. & in l. reſpublica, C. ex quib. cau. maior. & ſupra diximus in loco a ciuitat. ad eccleſiam.

342 A republica † ad pupillum, l. qui fundum §. etiam & ibi Io. Imol. not. de legatis ſecundo, gloſ. in dicta l. Rempublicam Enerard. fuſius in hoc loco, De maud. in uer. Reſpnblica & ſupra diximus.

343 A ratione † legis ſtricta ſeu limitata ad reſtrictionem ipſius legis, l. cum patet, §. dnlciſsimis, ubi Bar. Io. de Imo. & alij not. de leg. 2. l. adigere, § quamuis & ibi Bar. de iur. patro gloſſ. Bar. Caſtren. & alij in l. ſi is qui animo de acquir. poſſeſſ. ad ſaturnitatem Euerard. in hoc loco.

344 A ratione † legis larga, ſeu ampla, ad extẽſionẽ ipſius legis, l. regula §. ultimo ubi Bar. & Bal. notãt de iur. & fact ignor. l. nomen debitoris. †. ſi. de leg. 3. Abb. in cap ſicut circa finem de teſtib. Cardi. in ele. j. de electio. plenſsime Euer. in hoc loco, & ad hoſce duos proximos locos faciunt maxime quæ ſupra dicta ſunt in inſtrumẽto rõnis & infra dicetur duobus proxime ſeq. libris de extenſione faciẽda in correctorijs & pœnalibus uirtute rationis.

345 A Ratihabitione † ad mandatũ l. j. C. qui admit. ubi omnes tradunt cap. rati habitionem de reg. iu. libro ſexto, vbi Dyn. Zaſ. in l. de acceſsionibus ſub num. 15 de diuerſ. & temp. præſcrip. & per exempla declarat Deman. in ner Ratihabitio.

346 A relicto † poſt mortem ad relictum poſt uitam l. Titia, § ſin & ibi Bar. de leg. 2. Ruin. in conſi. 3. ſub nn. 9. lib. 2.

347 A Remiſſione † ad donationem, Bar. in l. Aurel. §. Caius de li. leg. & idẽ Bar. in l. l. ſub prętextu in prin. C. de tranſact. ibique & Fulg. & eſt text. in l. ſi uno loc.

348 A Re † deteriore reddita ad non redditã l. 3. §. j. commod. l. iulianus § ſi quis ad exhib. l. j §. ſi res de ſolutio. cum ſim.

349 A Rubro † ad nigrum l j uerſ. quoniam ſi cert. petatur. ibique Alex. columna prima, & Dec. colum. 4. l. imperator. de in di. addict. & prima conſtit. C. §. quibus Iaſ. in l. duo iudices ſub nnm. 8 de re iudic. Maria. in cap. ſignificantibus col j. de libell. oblatio. ſicque etiam à Rubro ſtatnti ad nigrum infert Roma. in conſ. 32. uiſa municipali colum. 2. uer. 2. principaliter Calcan. in conſilio 70. quod dicit columna quinta, & Dec. in rub. de conſtitu.

350 A ſententia † ad teſtamentum, l. hac conſultiſsima, §. ut cum humana, C. qui teſtam. fac. poſſ. per quem tex. ſic arguit Oldra. in conſi. 119. l. prima, de teſtam. l. ſeruus hac lege de manum. titu. generali cum ſimilibus. de quibus latè agit Euerard. hoc loco.

351 A ſententia † ad tranſactionem, l. non minorem, C. de tranſ. l. j. de re indi. l. fratris, C. de tranſ. imperatores cum ibi notatis de re iudi. & l. ſub prætextu C. de tranſactio.

352 A ſententia † ad libellum, l. nt fundus com. diuid. cap. licet hæli de ſimoni. capitulo qualiter & quando il ſecundo, de accuſatio. Euerar d. in hoc loco.

353 A ſententia † ad probationes, l. Iulia & Papia de manumiſ. tit. gener. quem tex. ualde ſingularem ad hoc prædicant Bal. et præpoſ. in tit. hic ſinitur lex Corradi. §. primo, Fely. in cap. in noſtra, colum. 1. de teſti. Euera. in hoc loco, & ſupra diximus in loco ab actis ad ſententiam, Nat. in clem. ſæpe §. primo, col. 6. de uer. ſignifi. per d. l. lege Iulia.

354 A ſententia † ad concluſionem in cauſa, l. ſi rem j §. fin. de euic. cap. cum dilectus de fid. inſtrum. Marſi. in l. j §. ſi quis ultro colum. 6. de quæſtio.

A ſententia ad ſtatuti poteſtatem, l. Neſennius, §. ſi. de rei uendi. l. 1. C. ſi plur. una ſent. per quæ inra ſic probat Lud. Roma. in conſi. 399. ut præſens conſultatio colum. 2. & in conſi. 56. ſtatuto ciuitatis columna ſecundæ uer. ſexto.

355 A ſententia † legis ad ſententiam iudicis, quando ualeat argumentum, ſcribit Cro. in cap. 2. §. ſtatuto colu. 3. in 3 not. de conſtit. lib. 6. per illnm text. quem refert ac ſeq. Neuizan d. ſectio. non eſt nubendum, car. 123. in hoc loco.

356 A ſeruo † ad monachum. auth. ingreſsi, C. de ſacr. ecc. innexa l. qui in aliena § interdum de aeq. hær. Iaſ. in l. interpoſitas col. ſi. C. quod met. cau. in l. cũ fundus §. ſeruum col. ſi. Ang. in conſ. 133. ſuper primo col. j. Inn. in c. cũ olim de priuileg nbi latè ac magiſtraliter hoc declarat Bar. & Sal. in d §. ſeruum co

pioſè Euer. in hoc loco & faci nnt quæ ſupra diximus in loco a filiofamil. ad ſeruum & ad monachnm.

357 A ſtatuto † ad conſuetudmem l.de qnibus de legi.ſeq.Soc.in conſil.66.colum.4. lib. 3. faciunt quæ ſupra diximus in loco a lege ad conſuetu dinem.

358 A ſtatuto † ad ultimam uoluntatem, Bart.in l.1. ad fin.de reg.cato.Roma. in conſil.65.viſo,themate columna finali,& 319.vt præſens conſultatio colu. 2.deſeruiunt dicta ſupra, in loco a diſpoſitione legis,& in loco. A lege Principis ad legem teſtatoris.

359 A ſtatuto † inrato ad teſtamentum iuratum,Ful goſ.in conſi.210.pro euidentia col.3.in princ.qui ci tat Io.Andr.in cap.dilecto de præben

360 A ſolntione † ad promiſsionem, l.cum qui ita,§. pen.de uerb.obligatio.l.liberationis de uer.ſign.l.pe nul.de ſolutio.faciunt quæ ſupra dicta ſunt in loco a promiſsione ad traditionem, & in loco à dante ad promittentem.

361 A ſtipulatione † ad legatum, l.quæ de legato de legatis primo, Iaſ.in l.eum qui ita§. qui ita colum. 5.de uerbo.obligatio.Lancel. in l.cum ſeruus, §.fru ctus in 5.notabili de leg.j.l.ſi ex ſtipulatu de uerb. obligatio.In quibus autem differant ponit idem Iaſon in l.inter ſtipulantem, §.ſacram de uerborum, obligationib.

362 A ſtipulatione † extraiudiciali,ad iudicialem Iaſ. in l.ſi inſulam ſnb num.3.per illnm text.de uer.obligatio.niſi alia ſubſit diuerſitatis ratio qnando commune eſt reſolutioni omnium prædictorum locorũ a ſimili ut ſępins ſupra diximus.

363 A ſubſtitutione † pnpillari ad exemplarem,§.qua ratione inſtitu.de pupilla.l.humanitatis, C.de impnb.& al.ſubſtit.Iaſ.in l ex facto in 5. nota.per illũ tex.de vulg.& pnp.

364 A ſnbſtitutione † compendioſa ad reciprocam, Lancelo.Galiau.in repetitio.l.centurio ſub nu.257. de uulg.& pupil.glo.in §.& plures ibique notant doctor.in ſtit.de uulg.ſubſtit.

365 De ſubſtitutione directa † ad fideicommiſſariã non ualet argumentum,l.iubemus,C.de teſtam.iũcta,l.cum proponeretur de leg.2.Caſt.in l. pen.colu.1. C.de impub, & al.ſubſtitut.Socin.in conſi.51. ſub nu.34.lib.3.niſi aliud apparet de mente teſtatoris l.Sceuola ubi Bar.& alij ad ſenat. Trebell. l.uerbis ciuilibus ubi Bar.vterque Imo.Iaſ.& alij de uulgal.& pupilla.Bart.& omnes in l. centurio de uulg. & pupil.

366 A ſcire,† ad ſcire debere,l.quod te in fi.biq; gl. Alber.Bar.Bald.Ang.Sal.& alij ſi cert.pet.l. ſi duo ubi Alber.& Ang.de acquir.hæredit.

367 A ſcire † ad ſcire poſſe,l.pen ubi not.Bal. ad ſen. Maced.l.qui contrà ubi Bal.C.de inceſt.nup.c.2.cũ gl.de tem.ord li.6. Dec.in l. qui cum alio contrahit de reg.inr.l.quiſquis & ibi gl.ult.C.de reſcind.uend. l.qni fundum.§.ſeruus & ibi Dy.& Alberi. pro emptor.Ang.in d.l ſi duo acquir.hæred. Zaſ.in l. ſi per errorem de juriſ.omni.indic.num.3.

368 A ſchedula † ſubſcripta tantum manu unius ad ſcriptam in uniuerſum de eiuſdem manu.l.cum antiquitas C. de teſtam. l. ſcripturas nbi Rap. Fulg. C.qui potio.in pignor. hab.

369 A ſenata ſupremo † ad Principem, Angel.in §.cũ autem ſub num.4.inſtit.quib.mod.ius patr.pot.ſolui l.prima,§ ſciendum iuncta ibi glo. quib. appell. non lice.l.quod principis de acq.plu.arcen.l.quominus & ibi not.glo.in uerſ.non permittitur. de flumi.

370 A ſenectute † ad ſterilitatem quantum ad generationem l.ſed eſt quęſitum circa med. de li.& poſt. l.ſed ſterilis in princ.de actio. empt. plura congerit Demaud.in uerſic.ſenenctute.

371 A ſententia † definitiua ad interlocutoriam definitiua uim habentem, gl.in ca. finali in uerſ. inanes de electio.lib.6.Io.And.& Doct.in cap.peruenit de appella.Bald.in l.iunioribus.C.de ijs quib.ut indig. Ang.in l.ſtipulationum aliæ de uerbo. oblig. Alex. in conſi.132.num.4.lib.

372 A ſententia † certa per ſe ad certam per relationem ad acta,l.ait prætor §. ſi iudex de re iudi. ibiq; Bar.Iaſ.& Rip.plura addit Demand.in uer. ſententia cum quantitate.

373 A ſpoliato † omnibus bonis,ad perditnm uel & mortuum,Chaſſa.in conſu.Burgun.des manus mortes rub.de man morte ſub nu.2.ad medi.cui accedit Demaud.in uerſi.ſpoliatus.

374 A ſtatuto † expreſsè contentis, ad uirtualiter cõtenta,l.Iulianus de conditio.& demonſt.iuncta l.in cuius & l.ſui fundnm eod.tit.Caſtr.in conſil.44.ſub nume 4.uol.j.

375 A ſtipulatione † ad iudicium,Bar.in l licet. §.idẽ de pecul. Fulgoſ.in conſil.183. circa primum facit l.quoties de noxal.actio.gl.in d.§.licet.

376 A ſub haſtatione † ad præconizationem, l. ordo iuncta gloſſ.in uer. ſubhaſtatus C. de execut. rei iudica.l.edicto,C.ſi aduerſ.fiſc.reſtitutio poſtul. cum ſocijs.

377 A ſubſcriptione † propria ad factam per alium illius nomine l.uice donatricis.C.de don. & ibi Bal. & Sal & Fulg.in l.ſcripturas nu. 2. qui potio.in pig. habe.

378 A tempore † ad quantitatem, l.ſcimus.§.ſcimus C. de inoffi.teſtam. l.ſolidum de ſolutio.l.eius militia miſſus de milita.teſtam.Cor.in conſi. 107. in litera H.cum ſeq.lib.2.

379 A tempore † ad locum. l.ratio §. ſi peruenditorẽ ubi Bar.de act.Bar.Imol.Aret.& doct.in l. qui plures liberos de uulg.& pupil.Bar.in l.1.in fin.de trit. condic.& Bar.& omnes in l.uinum ubi Iaſ.in 1.notab.ſi cer.pet.qui arguit à tempore ſacro ad locum ſacrum,qui idem ponit in l. plerique columna tertia in 10.limit.de in ius uoc. in l. & ſi inutiliter in fi. C.de fideic.in l.ſed excipiuntur col.fi.de fer.Sign.in conſi.73.quæſtio talis in prin. & alibi ſæpe Fulgoſ. conſi.149.ſuper inquiſitione col.3.in princ.

380 De tẽpore † ad perſonas, Bar.in l.centurio col.8. de uulg.& pupil,Iaſ.in d.l.uinum. Bal.in d.l.conuenticula col.3.de epiſc.& cler.Soc.conſi.93.circa primum in prin.col.7.per l. qui plures de uulg.& pup. ubi notant Io.de Imo.Fran.Aret.& alij eſt & tex.in l.nonnunquam de iud. & in §. & quia de teſti. ac in c.ultra tertiam de teſtib.Enerar.in hoc loco.

De

381 De tempore ad † modum, Iaſ. in l. ut uim colu. ſecunda, de iuſti. & iur. per l. miles ita §. j. de teſtam. milit.

382 A tempore peſtis † ad tempus belli, Iaſ. in l. fin. C. de teſt. qui citat Barto. in l. naturaliter, eſt enim tunc bellum inter Deum & homines, Iaſ. in l. ſi ex toto col. 2. de leg. j. faciunt quæ ſupra dicta ſunt in loco a bello Dei ad bellum hominum.

383 A tempore † ad tempus, l. non omnes. §. à barbaris de re milit. l. non eſt neceſſe de probatio. l. perſona, C. eo. c. mandata & in cap. ſcribam ubi gl. & doctor. de præſumpt. & l. ſi cui §. eiſdem de accuſ. Euerar. plenè in hoc loco.

384 A tempore † præterito ad tempus futurum, in l. Celſus de ſenato, cap. ſemel de reg. iur. li. 6. ubi Dy. & alij Euer. in loc. prox. citato, in princ.

385 De tempore † ad rem, d. l. miles ita in prin. de teſtam. milit. quam citat Iaſ. in d. l. ſi ex toto §. fin. col. antepen. de leg. j. quod intellige ut per Iaſ. in l. ſi fundum columna ſecunda ſol. mat. & per Gerar. in l. ſi pater, C. de inſtit. & ſubſtit.

386 De tempore † ad qualitatem, l. ſcimus in princ. C. de inoffi. teſt. & l. eius militis, §. militia miſſus de milit. teſtam. per quæ iura ſic arguit Corn. in conſi. 107. in hac lib. 2.

387 A teſtatione falſi † ad ſupreſſionem ueritatis, Bal. in l. presbiteri, C. de epiſc. & cler. gl. & Ang. in auth. de teſtibus in princ. Bal. in l. ea quæ commẽdandi de contr. empt. in l. præſcriptione in ſi. C. ſi cõtra ius uel util. pub. faciunt tradi. à Doct. in l. Lucius de infami. per gl. ibi & Bal. in l. per emptorias circa fin. C. ſent. reſcind. non poſſ. & Curt. de teſtium. conconcluſ. 15.

388 A teſtatore † ad legem, uel ſtatutum, l. ſi quis legauerit, la ſecunda, ubi Bart. de leg. j. Iaſ. in l. nemo poteſt de leg. j. quantum ad interpretationem uerborum & mentis, Soc. conſi. 31. proſequendo col. 2. uerſi. ſecundo probatur per §. diſponat in auth. de nupt. & glo. in auth. hoc inter liberos, C. de teſt. Iaſ. in l. teſtandi columna prima, C. de teſtam. faciunt quæ ſupra dicta ſunt in loco a diſpoſitione legis ad diſpoſitionem teſtatoris.

389 A teſtatore † ad iudicem l. ſecunda, ubi Bal. C. de de diuid. tutel. pulchrè Iaſ. in l. filiusfam. §. Diuin ſecunda lect. ad fin. de leg. j.

390 A teſtamentis † ad leges, & è contra, & de teſtamentis ad reſcripta, Ful. cõſ. 155. proponitur col. 1. & conſi. 170. ſuper eo circa finem, cap. Auctoritate Martini de præben. lib. 6.

391 A teſtamento in ſcriptis † ad teſtamentum ſine Iaſ. in l. fi. col. 2. de teſtam. per l. iubemus uerſ. quem admodum ubi glo. C. de teſtamen.

392 A teſtibus † ad inſtrumenta, l. in exercendis, C. de de fid. inſtr. cap. cum Ioannes eod. tit. Calcan. conſil. 97. ſtante dicto columna tertia, circa finem.

393 A teſte † corrigente dictum ſuum ad partem corrigentem eius confeſſionem, Socin. in conſiliu 97. ſub nume. 14 lib. 4 per not. in cap. præterea de teſtib. cogen.

394 A toto † ad partem, l. iuriſgentium. §. adeo de pactis. l. a quæ de toto de rei uendi. Iaſ. per illum text. in l. qui ſine de condic ſin. cauſ. Bar. & Angel in l. qui uſumfructum de uerb. oblig. Petr. Dy. Bar. & alij interpretes in l. 1. de uſufru. legat. Dec. in cap. Apoſtolicæ col. 4. uerſ. ſecundo Abb. de exceptio. & hoc argumentationis genus quando ſumitur, prout debet non ſolum eſſe poſsibile, ſed etiam frequens ac neceſſarium docet Euer. in hoc loco ubi locupletisſimè ac appoſitiſsimè uerſatur circa illius declarationem, quod facit, ſed non ita fœliciter, Neuizan. in in dicta ſectio. non eſt nubendum car. 126. in eod. loco.

395 A toto † ad totum, & de parte ad partem, Fulg. conſi 26. ſtante, columna quinta, Socin. conſil. 86. in cauſa col. 2. lib. 1.

396 A tranſactione † ad ſententiam, l. non minorem, C. de tranſ. in l. Age ad fin. C. eod. tit.

397 A tranſactione † ad diuiſionem, l. prima, C. ſi aduerſ. tranſ. l. qui Romæ §. duo fratres de uerb. oblig. ibi quaſi de hoc quoque tranſactum eſſet, & l. tres fratres de pactis.

398 A tranſactione † ad compromiſſum Soci. conſi. 350. in cauſa col. 6. circa medium li. 2. per l. poſt rem de tranſ. cum ſimil.

399 A tributis † ad decimas, Bar. in l. 1. in 1. addit. C. de anno. & tribut. lib. 10.

400 A tutore † ad magiſtratum, l. j. de magiſtr. conuen. quod declarat procedere quantum ad actionẽ, Neuiz. loc. iam relato, per l. fi. in fin. eod. tit. de magiſtra. conuen.

401 A tutore † ad prælatum, l. non eſt ignotum iuncta ibi glo. C. de admi. tuto. per quem tex. ſic arguit Dec. in cap. reprehenſibilis columna tertia de appell.

A tutore ad ſyndicum, l. prima, in princ. & in §. defenſores de mun. & honor. per quem tex. ſic probat Dec. in conſi. 297. col. 1.

402 A taciturnitate † ad reſponſionem contra ſe, Fulgo. in l. quoties §. interrogationis num. ſecundo, de probatio.

403 A tali † ad habitum pro tali, l. apud labeonem, §. ſi quis uirgines ubi notat Bart. de iniur. gloſſ. in l. ſi ignorans in uer. cõtẽnit de locat. & conductio. c. audientia de ſent. excom. Dyn. in l. gerit de acquir. hær. per l. generaliter ſecunda, C. de epiſc. & cleri et hæc declarari debent, ut per Bar. in l. maritus §. legis ad leg. Iul. de adult. & in l. ſi is qui pro emptore deu ſit. cap. & Dominus Alciat. in l. mercis 2. de uerbo. ſignific.

404 A tali † ab initio ad tale poſt euentum rei, l. nihil refert, & ibi Bar. Ang. & Iaſ. de condic. indebi. & l. 1. ver. penult. & fina. de condictio. ſin. cauſ. l. iuriſgentium §. ſine autem de pact. l. ſi mihi de ſer. ruſti. prædio. & Alberi. in eius titu. rubr. ſub num. 4. l. fina. §. proinde ad Macedoni. & l. final. C. eod. titu.

A teſte ad iudicem, Crau. in conſi. 2. ſub num. 6. vbi propter animoſitatẽ vult ſuſpicionem in vtroq; præſumi.

405 A tempore † prohibito factis, ad collata in tempus prohibitum, l. quod ſpõſæ. C. de don. ante nupt. l. in tempus de hæred. inſtit. capit. de vxore, & ibi Abb. not. ſub num. 2. de ſepul. l. ſi ſponſus. §. ſi vxor,

deDonat.inter uir.& uxor.ibique Bart.& idem Barto.in l.ſi conſtante §.quoties ſolut.matri.

406 A tempore † habili peracto, ad collatum in tempus habile, Bart.in l.alia §.eleganter ſolut.matr.Fulgo.in l.uerum eſt §. Labeo autem num.4. pro ſoci. declar.Demaud in uer.tempore habili.

407 A toto † ad omne, gl.inſtit. de ſocieta. circa princip.Bar.in l.ſerui electione.§.primo, de leg.1.l.decem de fideicom.liber.

408 A tutela † indiuiſa, ad tutelam diuiſam per tutores, Bar.in l.prima,§.uſque adeo ſub num.primo de tutel.& ratio diſtrahen.l.prima,§.planè ſi,de tut.& ratio.diſtra.

409 A teſtatoris morte † dubia ad illius uitam, gloſſ. magn.in l.prima,C.de pact. l.ſed ſi mors de donat. inter ui. & uxor. l.nec nos præterit, C. de poſth.l. uxor quæ C.de repud.

410 A vaſſallo † ad libertum, gloſ.antepen. in cap.1. de milit.uaſal. qui cont.eſt, Alexan. & alij in l.generaliter in princ.de in ius uoc.gloſ.& Doctor.in l.bene à Zenone, C.de quadr.præſcrip. Bal. Aluar.Præpoſ. & omnes in d.cap. primo, de milit. vaſal. qui contumax eſt.

411 A vendere † nolente, ad eum qui pretio immodico uendere uelit, l.non dubium in fin. de leg. 3.iuncta ibi gloſſ.in uer.immodico,& ibi not.Bart. cui accedit Demand.in Enchyr.in uer. uendere.

412 A veniente † ad iudicium, & non perſeuerante, ad non uenientem cap.cum nobis & ibi Abb.ſub num. 10.de elect & cap.1.de iudi.

413 A vero † conſenſu ad fictum, quantum ad inducendam obligationem, not.in l.ſi filius ſi cert.peta. Bar.in l.licet,§.idem ſcribit num.12. in uer. & ſi tu dicis, de pecul.

414 A vinculis detento † ad eum qui ſub cuſtodia eſt, datis fideiuſſoribus, Luc. de Pen.in l.ſi gratiſis, C. de dignit.lib.12.& in l.ſeq.eod. titu. Iodoc.in praxi re.crimi.in tit.de priua.delic.fac. ſub nu.7. & in Enchyr.in uer.uincula carcerum.

415 A verbis teſtatoris † ad uerba iudicis, Iaſ.in ſecunda lect.§.diui l.filiusfam. de leg.primo, per l.ſi quis legauerit de leg j.

416 A vidua † ad coniugatum, l.fœminæ de ſenat. ca. inter corporalia, de tranſl.Epiſcop.

417 Ab ultima uoluntate, ad iudicia, l. non eſt mirũ de pigno.actio.Iaſ.in ſecunda lect.d.§ diui in fi.per l.qui teſtamento,§.nec furioſus, ubi Barto.de teſtamen.Roma.conſi.186. in caſu propoſito colum.j.

418 Ab ultima † uoluntate, ad iudicis ſententiam, Iaſ.in d.§.diui ad fin.Roma.conſi.72.circa primum in fin.

419 Ab vltima uoluntate † ad ſtatutum, Iaſ.in l.non ſolum §.morte, col.21.de oper.noui nuntia.l.ita ſtipulatus magna, de verbo.obligatio.Roma.in conſi. 399.ut præſens conſultatio, col.2.

420 Ab uſucapione † ad publicianam, l.ſed & ſi, alias cum qui §.in publiciana de publici. l.j.§. hæc quæ ſeruis in fin.de acqui.poſſeſsio.

421 Ab vniuerſitate † conſtante ex corporibus diſtantibus, ad eam quę diſtat ex corporib.coherentib.l.ſi grege ubi Iaſ.in 8.not.de leg.j.l.rerũ mixtura de vſucapio.l.eũ qui ædes eo.tit. l ſi peculiũ de pecul.leg. Bar.in rubr.ſol.mat.in col. pen. paulo ante finem.

422 Ab uſurario † ad ſcorpionem, Bal.in conſi.449. lib.3.& ad tineam ſeu uermiculum ligni, Iodo. in Enchyri. Pari.in uer.vſurarius.

423 Ab vtentibus malè † eorum ſubſtantia, ad aliena poſſidentes, cap.ius dictum, & ibi Petr. Anchar. de uerbo.ſignfi.& pro hoc facit cap.ſicut hi, 47.diſtinct. Quomodo tamen id ſit accipiendum, docet Demaud.in loc.iam relato in uer.uti malè.

424 Ab uxore mala † ad diabolum, glo. in cap.Ieſus 50.diſtinc.Demaud.in d.Enchyr.in uer. uxor mala.

425 Ab vxorato † ad eum qui in periculis nauigat, gloſſ in uer.nauigaſti in c.nos nouimus 13. quæſt. ſecunda, quem locum lepide ad modum declarat idem Demauder.in dicto Enchyr. in uer.vxoratus. Et de ijs hactenus dixiſſe ſufficiat cũ locus hic a ſimili ſatis honorata dote cohoneſtatus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Modos omnes Topicos contineri poſtremo interpretationis inſtrumento.*
2 *Confutatur D. Alciati opinio qui contra ſenſit.*
3 *Hoſce locos qui integris commentarijs explicarint.*
4 *Auctoris methodus in locis prædictis referendis.*
Omnesque locos prędictos plurimum conferre in facienda interpretatione, veluti locum.
5 *Ab abſurdi euitatione.*
6 *Ab adiectiuis.*
7 *Ab adiunctis.*
8 *Ab adæquatis.*
9 *Ab alluſione uocabuli ſeu ab Ethimologia uocis.*
10 *Ab aduerſatiuis.*
11 *Ab alternatiuis.*
12 *Ab abſtractis & concretis.*
13 *Ab antecedenti conceſſo vel remoto.*
14 *Ab aſſuetis.*
15 *Ab auctoritate.*
16 *Superioris auctoritatem in quocunque actu uel negocio ſemper exceptam eſſe cenſeri.*
17 *A cauſa & cauſato.*
18 *A combinatione duarum legum.*
19 *A communiter accidentibus.*
20 *A cohærentibus & contiguis.*
21 *A coniunctis.*
22 *A connexis.*
23 *A contrarijs.*
24 *A contrario ſenſu.*
25 *A contento & continente.*
26 *A copulatiuis.*
27 *A correlatiuis.*
28 *A correſpectiuis.*
29 *A conſecutiuis.*
30 *A concurſu plurium.*
31 *A conſequenti dato vel deſtructo.*
32 *A caſus omiſſione.*
33 *A caſu vel exemplo.*
34 *A cauſis tendentibus ad eundem finem.*
35 *A certis & ſpecificatis.*
36 *A coniugatis.*

A com-

37 *A communi patria conſuetudine.*
38 *A conſuetudine ſimilium perſonarum.*
39 *A conſequentia pernicioſi exempli.*
40 *A contradictorijs.*
41 *A diuerſitate temporum.*
42 *A diuiſione generis.*
43 *A dictis poetarum & aliorum auctorum.*
44 *A duobus propter vnum.*
45 *A differentibus.*
46 *A defectu formæ.*
47 *A diuerſis.*
48 *A deſtinatis.*
49 *A defi itione.*
50 *Ab e quipollentibus.*
51 *Ab euentu.*
52 *Ab extremis.*
53 *Ab experientia.*
54 *Ab exemplis.*
55 *Ab exceſſu.*
56 *Ab exceptione ad regulam.*
57 *Ab effectu.*
58 *Ab effectu eorum quæ ſimul requiruntur ad eſſe.*
59 *A fortiore.*
60 *A fato.*
61 *A fictione.*
62 *A fine.*
63 *A forma.*
64 *A generalitate.*
65 *A genere.*
66 *A geminatione.*
67 *Ab his quæ nouiter orta ſunt vel nouiter ad notitiam peruenerunt.*
68 *Ab habilitate.*
69 *Ab habitu & priuatione.*
70 *Ab identitate rationis.*
71 *Ab incidenti vel emergenti.*
72 *Ab incertis.*
73 *Ab incluſione vnius.*
74 *Ab indiuiduis.*
75 *Ab indifferentibus.*
76 *Ab impoſſibili.*
77 *Ab indefinitis.*
78 *A limitatis.*
79 *A loco & locato.*
80 *A maioritate rationis.*
81 *A materia.*
82 *A maiori ad minus.*
83 *A minori ad maius.*
84 *A minimis.*
85 *A medijs.*
86 *A mixtis.*
87 *A modo.*
88 *A natura, ab arte, & ab accidentibus.*
89 *A neceſſitate.*
90 *A nomine.*
91 *A numero.*
92 *A natura actus.*
93 *A nomine, nominis identitate & nomine officij.*
94 *A nomine appellatiuo vel dignitatis & officij.*
95 *Ab obliquis.*
96 *Ab oppoſitis.*
97 *Ab ordine.*
Ab ordine titulorum ſeu rubricarum ibi.
98 *Ab oppoſito conſequentis.*
99 *Ab ordinatione.*
100 *Ab oppoſitis relatiuè.*
101 *Ab oppoſitis priuatiuè.*
102 *A principio vel præambulo.*
103 *A parte & toto.*
104 *A præſuppoſito.*
105 *A propoſito.*
106 *A potentia.*
107 *A propinquis.*
108 *A prædicatis.*
109 *A perplexis.*
110 *A priore & poſteriore.*
111 *A puris & purificatis.*
112 *A plenitudine poteſtatis.*
113 *A præſumptione eiuſdem facti.*
114 *A præpoſteratione.*
115 *A proportionalibus.*
119 *A pluralitate rationum.*
117 *A primo ad vltimum.*
118 *A qualitate.*
119 *A quantitate.*
120 *A ratione coniecturata.*
121 *A raris.*
122 *A ratione ceſſante.*
123 *A remotis.*
A rubro ibidem.
124 *A ſeparatis.*
125 *A ſingularibus.*
126 *A ſimili.*
127 *A ſpecie.*
128 *A ſpeciali.*
129 *A ſufficienti partium enumeratione.*
130 *A ſubrogatis.*
131 *A ſuperfluis.*
132 *A ſtylo curiæ.*
133 *A ſigno vniuerſali.*
134 *A ſolitis.*
135 *A ſubiecta materia.*
136 *A ſubaudito intellectu.*
137 *A ſimplici prolatione.*
138 *A tali.*
139 *A tacitis.*
140 *A taxatiuis.*
141 *A tempore præſenti.*
142 *A tempore præterito.*
143 *A tempore futuro.*
144 *A tanquam.*
145 *A toleratione inconuenientis.*
146 *A toto generali.*
147 *A toto integrali.*
148 *A tranſumptione.*
149 *A veriſimili.*
150 *A variatione.*
151 *Ab vniuerſo*
152 *Ab vnitis.*
153 *Ab vltimis.*

De

De inſtrumentis aliorum modorum Topicorum quibus vtimur in propoſitis diſpoſitionibus interpretandis.

CAP. XVII.

Vigeſimo verò primo interpreta-
tionis inſtrumento continentur
1 modi omnes Topici † vnde argu-
menta deducimus, quibus rei ali
cuius dubiæ, quam aſſumpſimus
probandam, facimus fidē, quic-
2 quid in oppoſitum ſenſerit † Do.
Alciat de verb.ſig.lib 2.ſub num.74. qui putauit ſo-
lam rationem, & nihil præterea aliud iuriſconſ.con
ſiderandum eſſe, quæ res ſi vera eſſet, cur erat, vt ip-
ſe tantopere laboraret in explicanda verborum ſi-
gnificatione, in componendisque caſibus ac circū-
ſtantijs, in quibus præter rationis vim lex extende-
retur vel reſtringeretur, in correctorijs, pœnalibus,
ac limitatorijs diſpoſitionibus iuris communis, ac
legibus municipalibus, & in actibus bominum, per
totum quartum librum eiuſdem titu. & per totum
primum librum diſcurrere circa cauſas ac circum-
ſtantias quibus lex generalis ſeu verba generalia re-
3 ſtringerentur. Hoſce autem locos † integris com-
mentarijs explicarunt Ariſt. ac Cicero in Topicis
Boet. valde eleganter ac diſertè in topica Cicero-
nis, e noſtris Andreas Gammarus, Claudius Can-
tiuncula, Nicolaus Euerardus qui plenius cæteris
id munus obiuit, primus omnium hanc prouinciā
apud noſtros aſſumpſit Bal. in d.l.conuenticula. C,
de epiſ & cleri. ſatis copioſè tractauit quoque Ioan
nes Neuizan. in eius ſil.nuptia.lib.1. breuiter ac di-
lucidè Math.Gribal.eius Method cap.18.ego quan
4 tò ſuccinctius † ac clarius per me fieri poterit id ope
ris præſtare conabor, eis qui ampliora uelint, rele-
gatis ad eos qui ex profeſſo hoc negocium tracta-
runt, mihi enim ſatis ſuperque erit, in horum argu-
mentorum ſedum diſcurſu, ſatisfeciſſe noſtro prin-
cipali inſtituto; Quod eſt, docere, quomodo his lo-
cis iſtud uigeſimum primum inſtrumentum deſer
uiat cuicunque diſpoſitioni interpretandæ, ſine igi
tur de extendenda, ſine de reſtringenda diſpoſitio-
ne aliqua ſit diſputatio magnum conferat adiumen
tum interpretationi.
5 Locus ab abſurdi † euitatione, per quem proten
dimus vel contrahimus interpretando quamuis di
ſpoſitionem vel actum, l nam abſurdum de bon.
libert.l.vlt.in princ.C.de uſur. rei iudi.l diuortio in
princ.& ibi Iaſ.num.12. in 5.nota. ſolut. matrimo.
Deci.in cap. cum inter in ſeptimo notab.de except.
Iaſ.in l.exiſtimo in 3.nota. de verbo. oblig. vbi vult
hoc argumentum procedere etiam ſi non allegetur
auctoritas, quod uoluit etiam Abb. in cap. iuſtum
de rer.permu.Neniza.lib 1.ſyl. nuptia.ſub nu.192.
Euerar.in loc.ab abſurdo ante num.2.quibus in lo-
cis diſſerunt præfati Doctor. de uirtute ac effica-
cia buius argumenti quod uolunt in omni diſpoſi-
tione procedere.

6 Ab adiectiuis † per quem inferimus a ſequenti
adiectiuo ad plurium præcedentium ſubſtantiuorū
determinationem, l.extat, vbi Bart.quod met.cauſ.
quem inducit Neuiza.dicto lib.1.ſub num.197.vbi
vult hoc ita demum uerum eſſe ſi ſalua ratione re-
cti ſermonis id fieri poſsit, per l. Plautius de aur.&
arg.lega.idem firmat Io.Imol.in l.cum filio, ſub nu-
mero 8.in gloſ.in ver. relictis de leg. 1. vbi infert ad
pulchram quæſtionem in praxi de illo qui reliquit
fundum, & vineam fructibus plenam illum omnino
videto.
7 Ab adiunctis † quo loco vel interpretamur ali-
quid ratione adiuncti concedi, l. interdum de aqu.
plu.arcen.l.ſi communem quemad.ſerui.amitta.l.ſi
poſt mortem.§.vlt.de bono.poſſ.contr.tab. l.Ariſto
quæ res pig.oblig.poſſ. Vel arguimus improprieta-
tem, l.filiusfam.§.meminiſſe de donatio. Barto.in l.
Lucius.§.quæſitum de leg.3.
8 Ab adæquatis, † quo intendimus vel eandem iu-
ris diſpoſitionem, l.1.de leg.1.l.2.com.de leg. cap.
translato de conſtit.vel ſuperuenientem nouam di-
ſpoſitionem in vtroque locum babere, gl.in l.quod
verò de legi.gloſ.in l ſi quis ſeruo perſuaſerit. C.de
fur.& ſer.corrup.not. Abb.in d.cap.translato de cō-
ſtit.& dicemus infra libr.6. & 7. dum plenè tracta-
bimus, quomodo in materia correctoria exorbitan
ti ac pœnali virtute buius loci ab adæquatis fiat
extenſio.
Ab alluſione uocabuli, ſeu ab etimologia l ſecun
9 da † § appellata, vbi Bartol. ac latè Iaſ. & cæteri ſi-
cert.peta.Ang.& alij per illum tex.inſtit.de teſtam.
in princ.Alex.in l.1.per illum tex. de acquir. poſſeſ.
ibique Rip.Alcia.& alij qui videntur præter cæte-
ros iſtos terminos diſtinguere, qua de re ego aliàs
diffuſiſsimè tractaui in dicto princ.inſtit. de teſtam.
& dicam quæ mea ſit præter cæteros opinio, in l.
malum, §.viduam de uerbo.ſignifi.& cum etimolo-
gia ſit reſolutio vocis in proprium effectum rei quæ
demonſtratur, vt per Bal.in cap.1 §. ſi quis de man-
ſo, de contr.inueſtit. quem cæteri in locis ſup.relatis
ſequuntur, dicimus etimologiam dare uocibus pro-
prium ſignificatum, quando definitio non repu-
gnat.l.notionem.§.inſtrumentorum in ver. propriè,
l.quibus præcipua, l.vt Alphenus, l.tugurij, l.pupil-
lus, §.territorium de verb.ſigni.& paſsim in ijs lo-
cis gloſ.& doctor.& eſt vnus ex modis quibus pro-
priam agnoſcimus ſignificationem, ut ſupra latè di
ximus lib. primo huius operis poſt alios à nobis ci-
tatos, idem ab hoc loco negatiuè argumentamur,
ſecundum communes theoricas, hoc pacto, a quo
remouetur nomen remouetur vigor, titulus & effe-
ctus, l.à nullo & ibi Odofr. & Bald. not. C. de fer.l.
diurnos, & ibi gloſ.C.de frum. Alex.lib.11.l. vlt.vbi
Bald.& Saly.not. C de inoſ. teſta. formatur hinc ar-
gumentum, & affirmatiuè, ſed non procedit gene-
raliter, vt docet Euerar. in hoc loco, & pro clariore
intellectu dicēdum eſt, huius interpretationis duas
eſſe ſpecies; vnam quæ cum interpretato conuerti-
tur, & ab hac affirmando ac negando ducimus ar-
gumentum hoc pacto: quicquid dicitur de inter-
pretatione, idem dicitur de interpretatio, ca.cleros

21.diſtin.

21.diſtinct. Altera eſt, quæ cum interpretato non conuertitur, & tunc illa eſt diſtinct. utendum; Aut trahitur ab accidenti vel ab euentu, & nulla procedit arg. l.tabernæ de verb. ſign. Aut deducitur ab eſſentia & tunc ab interpretatione ad interpretatũ valet negatiuè d.l.2. §.appellata vbi omnes tradunt ſi cer.pet.a quocunque. l.remouetur interpretatio remouetur interpretatum, Ab interpræstato verò ad interpretationem affirmatiue ualet argum. inſt. de teſtam.in princ.

10 Ab † aduerſatiuis ſimplicib.quo facti & iuris diuerſitatẽ inferimus inter præcedentia, & ſequẽtia l. ſi hæredi de cond.inſtit. Bar.in l.tranſigere in j.col. ſub num.6.C.de tranſ. vel copulatis, quo non iuris ſed facti diuerſitatem oſtendimus, l. ſed & ſi lege vbi Bart.de petit.hæredi.

11 Ab alternatiuis, † quo pluriũ alternatorũ æqualitatem, l.1. de reb. dub. vel alterius partis implementum ſufficere docemus.d.l.ſi hæredi de condit. inſtit.& cap.in alternatiuis de reg.iur. lib.6. Aut alternatorum diuerſitatem adſtruimus ut in rub. de acquir.vel omi.hæred.in rub.de lib.& poſthu.hęre. inſtitutio.vel exhæred. & l.inter cętera in l Gallus eod.tit.per diuerſum illius l.inſtit.eod. tit.in princ. ibi hæredes inſtituere vel exhæredare, Bart. in l.ſupra iter §.officium deaqu.plu.arcen.Rebuf.in l.lege obuenire de uerbo.ſignific.verſic.accedit etiam, vel aliter deducimus argumentum a natura alternatiuarum dictionum, Ang.in rub.inſtit.de excep.colu. 1.poſt prin.Roma. in d. §.ſupra iter, Reb. in l. verbum pertinere verſi.vel hæc dictio, qui autem plura malit videre, adire poterit Euerar.in hoc loco a natura alternatiuarum dictionum, qui latiſsime diſſerit, ac alios Topicos.

12 Ab abſtractis † & concretis, quo verba legum in concreto & non in abſtracto accipi oportere conuincimus l.ſi in rem in princ.de rei vendi. l hoc legatum de leg.3. l.1. cum ibi nota. à gloſſ. & à doctor. de eodẽ.

13 Ab antecedenti † conceſſo vel remoto ꝑ quẽ locum, conſequens concedimus vel remouemus, l.2. de iuris.omn.iud.l.ad legatum. l.ad rem mobilem de procur.l.illud de acquir.hęredit.l.veteres de itin. actuque priua. l.oratio de ſponſal. Hunc locum latè examinat Euerar.per duo capita in ſua locorum cẽturia in loco a conceſsione Antecedentis & in loco à deſtructione Antecedentis, qui oſtendit quoque quàm varia ſenſerint Doctor. circa admiſsionem loci a deſtructione antecędentis, procedit tamen cõcludenter hæc argumentatio aſſertiuè ac negatiuè, quando utcunque coniungitur per identitatem rationis, ut trad. Cyn. Bart. Bal.Lamber.de Rampon. in dicta l. ſecunda, de iuriſ.om.iudi.ubi Iaſ.& alij interpretes & in l.ſecunda, §. inſpectio quemad.teſt. aper. ac in capit. præterea de offic. delegat.in l.qui procuratorem dat de procura. Vnde dicimus quod cui conceditur uel negatur aliquod, intelliguntur conceſſa uel negata omnia, quæ ſequuntur ex illo, l.fin.in fi.de offi.eius cui mand.eſt iuris.l.tertia, in fin.de pen.lega.& l.veteres cum ibi nota. per gloſſ. Bar.& Doctor.de itin.actuque priua.excipit tamen multos caſus in quibus hæc argumentatio non procedit Euerar.in d. loco a conceſsione antecedentis a nu.3.uſque in fin.in loco quoque a deſtructione antecedentis intelligit argumentationem locum habere quando antecedens ac conſequens ſunt conuertibilia, pro cuius argumentationis intellectu maximè facit diſtinctio Dyn.in cap.cum quid de reg. iur. cũ ijs quæ ibi addunt. Io.Andr.& Gemi.cum alijs quæ addit Euerard. ad fin.dicta l.a deſtructi. Antecedentis.

14 Ab aſſuetis † unde uel aſſueta fieri facilè p̃ſumimus, l.certi §.numos ſi cer.pet.l.qđ ſi nolit §.qa aſſidua de ædili.edict.l.ult.C.de fideiuſſo. uel aſſueta relinquere durum eſſe Putamus, l.præcipiunt de ædilit.edict.& iuxta illud, adeò in teneris aſſueſcere magnum eſt, cap.ſemel malus de reg.iur.lib.6. Vel non facile ab ijs recedendum eſſe credimus quæ certam interpretationem ſemper habuerunt, l. minimè de legi.l. Diuus Antoninus de reſti. in integr. & l. & ſi nihil de reg.iur. Hinc quoque clauſulas a Notarijs in inſtrumentis apponi ſolitas etiamſi omiſſæ fuerint pro appoſitis haberi, ab hoc loco defendimus Butr.Abb.Fely.Dec.& Rip.in ca. cum M. Ferrarienſis de conſtit.Bar.in l.centurio, & ibi poſt illum Ripa ſub num.80.de unlg.& pup.Bal. per illum text. in l.ult.C.de fideiuſſ. idemque in bullis Apoſtolicis aſſerimus cap.accepimus & ibi But.de ætat.& qualita.& dicemus infra cap.primo, in uerſic. clauſulæ ſolitæ.

15 Ab auctoritate, † unde uel peritis in eorum arte credendum eſſe aſſerimus, l.ſeptimo menſe de ſtat. homi.l. antiqui ſi pars hæred.peta.l.ſi pater de ſolutio l.ſi chorus in princ.de leg.3.vel ſuperioris auctoritatem in illicitis excuſare defendimus, l iuſtè de acquir.poſſeſ.l.Gracchus,C.de adult. cap.dixit ubi

16 gloſſ.14.q.2.Vel ſuperioris auctoritatem † in quocunque actu uel negocio exceptam eſſe dicimus, c. uenientes de iureiur.cap. conſtitutus de reſcrip. Federic.de Sen. conſi 61. Vel cum legis auctoritatem neceſſariam, Doctoris probabilem docere volumus, l.j.ubi glo.C.de legi.Doctor, in l.1.ſi cert.pet. Et dicit Neuizan.poſt Alber. & Dyn. quos citat in in dicto libro primo ſub nu. 198.& eſt communis Doctor.conſenſus in d.l.1.ſi cert.peta.per l. Labeo de ſupell.lega.leges enim quas in corpore iuris habemus ea dicuntur auctoritate neceſſaria pollere, ut ab illis recedere minimè liceat, neque ulterius diſputando negari, etiamſi nulla in eis ratio redderetur, l.nõ omnium de legi. & l. proſpexit qui & a quibus nam apud nos habent uim principiorum, quæ ſi qs negauerit mutua nõ eſt diſputatione dignus, teſte philoſopho, & probatur l.regula in fi.de iur.& fac. igno.& ita ut nec iudici liceat quacũq; ęquitate dictante non ſcripta a legis diſpoſitione recedere, d.l. proſpexit q. & a quib. niſi interpretãdo traheremus ad ſenſum magis congruum l.ſcire oportet, § aliud de excuſ.tuto.cętera uideri poterunt per Euerar. & alios Topicos in loco ab auctoritate.

17 A cauſa, † & cauſato, cum demonſtramus cauſam proximam magis attendendam eſſe remota, l. ligni in fine de leg.3.l.ſed ſi plures §.in arrogato de vulg.

Vel

Vel dignius eſſe ius in ſua cauſa, quàm in cauſato, l. digna vox. C. de legi. Caſtren. conſi. 129. vol. primo. Vel fauorabilius eſſe cauſatum propinquius quàm remotius. l. ſuus quoque de hæred. inſti. & l. publius §. 1. de conditio. & demonſtr. Vel cauſatum eſſe tanto dignius quanto à digniore cauſa procedit, l. reſtituendæ in fine cum gloſ. C. de aduoca. diuerſ. iudi. Vel cauſæ & cauſati idem eſſe iudicium, ad pariaq; iudicari. l. & ſi amicis ad leg. Iul. de adulte. l. quominus de flumi. l. maritus, ubi Caſtr. & Doctor. C. de procur. Vel cauſam magis influere in primum cauſatum, quàm in ſecundum, l. publius §. 1. de condit. & demonſtr. Vel cauſam ſuæ cauſę cauſatum eſſe non poſſe, l. quod per manus, vbi gloſ. & Bal. de iur. codicillo. Vel quicquid eſt cauſa cauſæ, eſſe quoq; cauſam cauſati, l. manumiſsiones de iuſti, & iur. Signo. de Homo. conſi. 97. Corn. in conſ. 119. Videtur in tertia par. Socin. in conſi. 156. pro fundamento uerſ. præterea colum. penult. ſub num. 19. libro ſecundo, facit tex. in cap. fin. de iniur. & in cap. ſtudeas 50. diſtin.

18 A combinatione, † duarum legum, cum uel quæſtionis deciſionem adſtruimus, l. Gallus §. ille caſus vbi omnes notant, de lib. & poſth. Vel cùm legem ſimpliciter loquentem per alteram ſpecialiorem in eadem materia diſtinguere volumus, l. ſciendum qui ſatid. cog. auth. offeratur. C. de lit. conteſt. l. vtrú de petit. hæred. vbi Bal. l. de pretio de publi in rem actio. & idem eſt, cum duas partes eiuſdem inſtrumenti, uel priuilegij alteriusvè diſpoſitionis coniungimus ad declarationem uel deciſionem alicuius ſubortæ quęſtionis, cap. inter dilectos uerſ. cęterum vbi iuris Pontificij interpretes notant, de fid. inſtr. l. qui filiabus in prin. ubi Iaſ. de leg. 1. Dec. in conſilio 442. ſub num. 11. col. 2. ad fin & 3. in principio, plura qui malit adeat Euerar. in hoc loco.

19 A communiter † accidentibus, quando præſumptionem ueritatis inferre uolumus, l. neque natales. C. de probatio. l. non hoc. C. unde leg. Vel legitimitate actus, d. l. certi condictio. § ſi nummos ſi cert. peta. Iaſ. in l. ſciendum col. 2. de verbo. obligat, Vel cum de legis adaptatione quærimus, l. non ad ea de leg. l. antiqui ſi pars hæred. peta. l. 1. C. de arbitr. Caſtr. in conſil 333. ſub num. 5. libr. 2. Corn. in conſilio 66. in fin libro tertio. Hinc dicebat Bal. debere nos cogitationes noſtras accommodare ad ea quæ frequentius accidunt, vt refert ac ſequitur Boſſ. in titu de delict. colum. 3. ſub num. 10. in fin. & valere iſtiusmodi argum concludit Crau. in conſi. 40. ſub num. 2. & conſi. 44. in fi. dicit quoque Boſſ. loc. iam allegato quod argumentatio hæc eſt concludens ac legalis Alexan. in conſ. 80. ſub num. 3. lib 4. vbi ait illud præſumi ſeruatum quod conſueuit communiter accidere, & in conſi. 132. ſub num. 17. libr. 5. vbi in hanc ſententiam citat l. fi. in fin. C. de fideiuſſo. & l. excepto. C. locat. Deci. in conſ. 278. ſub num. 7. & 279. ſub num. 3. & 696. col. fin. in fin. quæ tamen argumentatio intelligenda eſt procedere in materia præſumptiua, & in ſtatu coniecturali, Bal. in conſilio 7. Apparent col. 2. lib. 1. num. 2. & not. in cap. 1. de cleri. non reſid & Crauet. in d. conſi. 40. ſub nu. 2. & conſil. 287. ſub num. 3. Item quando non poteſt res niſi vniformiter intelligi, Iaſ. in l. certi condictio §. nummos ſi cert. peta. Cran in conſ. 95. ſub num. 5. quoniam ex his, quæ uario modo obſeruantur, argui non poteſt, Bart. in l. 2. in princ. ſolut. matrimo. Dec. in conſi. 11. col. 9. Cranet. in conſi. 96. col. pen. Qui tamen plura in huius argumenti materia videre voluerit poterit adire Iaſ. in l. non hoc. C. vnd. legit. & Marſil. in ſin 1. Neuiza. d. l. 1. ſub num. 209.

20 A cohærentibus & contiguis, † quando aliquorum ita ſe habentium idem volumus inferre eſſe iudicium, l. quę religioſis de re. vendic. cap. 1. de conſecra eccleſ vel altar. l. cùm de lanionis §. aſinam de fund. inſtruct. l continuus in princ. de uerbo. oblig. l. duos reos. §. duo rei de duob. reis l. cùm antiquitas. C de teſtamen.

21 A coniunctis, † per quem locum oſtendimus, nõ dari prius neque poſterius, inter ea quæ coniuncta ſunt, l. quidam de pe. leg. l. ſecunda. §. prius de vulg. & pupil. vbi Iaſ. vel ea vnum corpus reputari, l. ſed ſi plures. §. filio de vulg.

22 A connexis, † dum agimus de conſtituendo eodem iudicio inter ea quæ cõnexa ſunt, l. cum actum, ubi Bart. de neg. geſt. cap tranſlato de conſtit.

23 A contrarijs, † dum reſpectu doctrinæ & cognitionis intendimus docere, eandem eſſe contrariorú diſciplinam, inſtit. de ijs qui ſunt ſui uel alien. iur. in princ. l. 1. eod. glo. & Doctor. in rubri. de acquir. poſ. Vel etiam ratione deciſionis ſeruantis unicuique contrario ſuis extremis, l. ult. §. ult. de lega. 3. l. & ſi contra in fin. de uulg. & pup. & latè diximus in d. rubrica de acquir. poſſeſſ. Vel cùm aliqua ita ſe habere demonſtramus, ut uno poſito alterum ſit neceſſarium remouere, l. ſi inter de exceptio. rei iud. l. hęc uerba ille de uerb. ſign. hoc titu.

24 A contrario ſenſu, † unde intendimus eum qui de uno negat, de altero affirmare, cap. nonne benedicimus de præſumptio. l. ſit prætor §. ſed quod Papinianus de minor. l. cum prætor de iudi. cum ſimili. Vel cum diſpoſitum in ſenſu directo arguere uolumus oppoſitum diſponere in ſenſu contrario, l. 1. §. huius ubi Doctor. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. ubi Claud. Iaſ. Deci. & Nig. latè tradunt, & latiſsimè omnium Rimin. Iun. gloſ. & Doct. in l. apud antiquos. C. de furt. & hoc argumentum appellat Neuiza. d. lib. pri. ſub nu. 312. coniecturatiuum ex mente diſponentis, ſic intelligens gloſ. in d. l. apud antiquos, & nouem caſus enumerat in quibus argumentum hoc non procedit, & octo in quibus extenditur, pulchrè ac ualde notanter diſtinguit hanc omnem materiam iſtius argumenti a contrario ſenſu Dom. Alc de uerb ſign. lib. 2. ſub num. 68. ſed quia hac de re plenius ego tractaturus ſum infra libro 8. huius operis per plura capita, ideo ulterius non immorabor.

25 A contento & continente, cùm ſublato continẽte omnia intendimus corruere quæ in eo continentur, l. ſi nemo de teſtamen. tut. l. cum duobus. C. de inoff. teſtam. cap. cum Paulus 1. q. 1. cap. ueniens de presb. non baptiz. Crauet. in conſi. 6. ſub num. 36. & conſ. 203. ſub num. 18. quamuis loquatur prædicta

de

de fundamento ſublato, vel cum fruſtratoriam eſſe expreſsionem eius quod in diſpoſitione continetur indicare intendimus, l. 3. de leg. 1. l. non rectè. C. de fideiuſſo.

26 A copulatiuis, † unde copulatiuorum diuerſitatem arguimus, gl. in rubr. de iur. & fact. ignor. ibiq; Doctor. gloſ. in cap. querelam de ſimo. vel cum demonſtramus naturalem concurſum qualitatum parium & non difformium, l. quamuis. C. de impub. & alijs ſubſtit. l. iam hoc iure de uulgar. & pupil. vel cùm dicimus copulatiuas dictiones augere, ampliare ſeu adijcere ad præcedentia. l. ea tamen adiectio, vbi gloſ. & Bartol. tradunt de leg. 3. Bal. in l. 1. col. 6. quando non pet en. par. & in rubr. C. de contrahen. emptio. q. 9. & alibi, Euerar. qui pulchrum proponit exemplum in loc. a natu. copul. ſub nu. 1. Item cùm dicimus copulatiuas dictiones repetere qualitatem præcedentem, l. auia in princ. iuncta ibi gloſ. de condit. & demonſtr. l. Seia §. Caio de fund. inſtr. vbi locupletiſsimè Bart. Rurſus cùm dicimus copulatiuas voces coniungere, l. Titiæ textores §. nihil de leg. 1. l. triplici de uerbor. ſignific. eſt tamen differentia in uocibus iſtis copulatiuis, &, & cum, quia prior æquè principaliter coniungit, poſterior acceſſoriè. l. ſi cui & ibi Bart. de fund. inſtr. cap. cum Marthe. §. quæſiuiſti de celebratione miſſa. § ſi quis ancillas, vbi Io. Fab. de leg. gloſ. & Abb. in dicto cap. querelam de ſimo. Cætera copioſè tractat Euer. in loco à natura copulæ per totum ubi uideri poterit, Vel quando dicimus copulatiuam uocem poſitã inter plura idem ſignificantia in uim expoſitiuæ reſolui, gloſ. in rubr. C. de uindic. liber. & apud conſili. manumiſ. gloſ. in l. 1. de pact. Rip. in l. ſi conſtante ſolut. matri. ſub num. 27.

27 A correlatiuis, † vbi plurium quæ inuicem relationem ſubeant ita ſe habere contendimus, ut in vno diſpoſitum ad alterum trahatur. l. final. de accepul. l. fina. in princip. C. de indict. uidui. toll. l. 1. C. de cupr. ex luc. daph lib. 11. qua de re nos plenè diſſeremus lib. 6 & 7. dum de extenſione facienda in materia correctoria pœnali ac exorbitanti peragemus in correlatiuis, & ut dicit Neuiz dicto libro primo, ſub num. 214. ab hoc loco aſtructiuè & deſtructiuè argumentamur, quia in correlatiuis neceſſe eſt ex natura relationis quæ requirit duo extrema in actu, quod aut utrunque ſit uerum uel falſum, ut latè docet Iaſ. in d. l. fi. C. de indict uidui. toll. Fely. in proœ. Gregori. col. 1. & ſeq. Marſil. in l. ſi quis uiduam col. quinta, de quæſtio. Iaſ. in l. qui condemnare col. 2. & tertia de re iudica. idem Iaſ. Rip. & alij in rubr. de acquir. poſſ. ubi tractant quando de uno al alterum fiat extenſio. & propterea dicimus poſito uno correlatiuorum poni & alterum, clemen. 1. in uer. æternaliter de ſum. Trin. & fid. catho. Vel ſtatutum in uno ex correlatiuis locum habere & in altero d. l. fi. de acceptil. l. 1. C. de cupreſ. lib. 11. cum ſocijs, quod eſt adſtructiuè arguere, Vel ad remotionem unius ex correlatiuis ſequi remotionem alterius; Aut deſtructo uno correlatiuorum deſtrui & alterum, d. l. pri. C. de cupreſ. d. l. ult. de acceptil. Bald in auth. ſi quas ruinas. col. 2. C. de ſacroſ. eccl. Euerar. in hoc loco ſub num. 3. & 4. idcircò dicimus correlatiuorum eandem eſſe diſciplinam, & idem iudicium, l. ſi cum dies §. penul de recep. arbitr. l. veteres de actio. empt. & uendit. & l. cum emptio. de reſcind. uendit. & correlatiuorum regulam, eſſe regulam parium ſecundum Bal. in l. cum te in Gallia. C. ſi cert. peta. cætera uideri poſſunt apud Euerar. in loc. a correlati. per totum, Sanctoſeuer. in tracta. de correl. Gemi. & Franc. in cap. 1. de tempo. ordi. Iaſ. in d. l. fina. Marſil. in d. l ſi quis uiduam, & alios topicos qui hac de re ſcripſerunt.

28 A correſpectiuis, † quando etius quod præceſsit, & quod immediatè factum eſt correſpectionem habet, idem eſſe iudicium defendimus, l. ſi uentri § fin. de priui. credi. l. lecta verſ. dicebam ſi cert peta. l. petens ubi Bal. Dec. & alij C. de pact.

29 A conſecutiuis, † eum principalium non eorum quæ obiter, & in conſequentiam facta ſunt, rationẽ habendam eſſe contendimus, l. ſi tibi l. ſi quis nec cauſam ſi cert. peta. l. 1. de aucto. tuto. l. conditionibus pupillus de condi. & dem.

30 A concurſu plurium, † cum ex multitudine uel frequentia concurrentium effectum augeri intendimus, l. 1. ubi Bal C. de fideicom. cap. innotuit uerſi. multa enim de electio. Vel ut unita iuuent quæ ſingula nequeunt, l. ſpadonem §. qui iura de excuſ. tut. l. ſancimus. C. de teſt. in fin cap. præterea de teſtib. Bartol. in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. de eden.

31 A conſequenti dato † uel deſtructo, ſi antecedentis conſtitutionem uel deſtructionem aſſeueremus, d. l. illud de acq. hæredi. l. apud antiquos. C de furt. Et ideo dicimus, quòd cui conceditur conſequens conceditur illud omne per quod peruenitur ad illud, l. ad legatum, & l. ad rem mobilem, cum ibi nota. per gloſ. de procur. cap. quoniam de ſenten. excom. libro ſexto. §. idem iuris inſtit. ex quib. cauſ. manu. licet. Item conceſſo fine concedi omnia per quæ peruenitur ad finem cap. cum infirmitas, & ibi Abb. de pœnit. & remiſsio. Et rurſus qui petit conſequens uidetur petere omne antecedens, d. l. illud & ibi Bar. Caſtr. & Doctor. not. de acquir. heredit. cap. ex parte, & ibi Butri. Abb. Præpoſ. & alij, de ſponſal Inſuper conſequenti deſtructo deſtrui & antecedens, l. ſecunda. §. mutui datio cum gloſ. ibi ſi cert. peta. l. apud antiquos, ubi Cyn. & Alber. C. de furt. cap ſolitæ, ubi Cardi. & Imo. de maior. & obedi. cum ſocijs de quibus per Euerar. in loco a conſequen. deſtruct. ſub num. 1. & per tot. cui annecti poſſunt & tradita per eundem in loco a conceſsio. conſequentis.

32 A caſus omiſsione, † ueluti cũ dicimus caſum omiſſum relinqui diſpoſitioni iuris communis, l. commodiſsimè de lib. & poſthu. l. ſi eum dotem in princ. ſolut. matri. l. quicquid adſtringendæ de uer. obligatio. & ideo caſus contingens præter ordinationem teſtatoris non dicitur comprehendi ſub diſpoſitione, etiam quòd maior eſſet ratio diſponendi Cyn. in l. quod fauore. C. de legib. Deci. in conſilio 63. col. 2 poſt medi. uerſ. & quia caſus, & alibi ſæpè Crauet. in conſilio 166. ſub numero 10. Vel cùm dicimus caſum omiſſum non haberi pro omiſſo,

quando

quando militat eadem diſpoſitionis ratio, l. his ſolis. C de reuocan. donatio. Dyn. in cap. final. de reg. iur. Bart. in l. 1. vti poſſid. Crauet. in conſil. 62. ſub num. 14. vel ſubeſt eadem æquitas & omnimoda ſimilitudo Bal. in l. mater. C. de inſtit. & ſubſtit. Crauet. in conſi. 326. ſub num 9. cætera poſſunt haberi apud Gam. lib. 3. topi. lega. in hunc locum.

33 A caſu † uel exemplo non ualet, l 1. §. quod uulgo de ui & ui arma. & ante num. 209. Veluti cùm dicimus, conditiones caſu impletas non prodeſſe, neq; pro impletis haberi, l. 2. de condi. & demonſtr. vel exemplis iudicandum nõ eſſe, l. nemo. C. de ſenten. & inter. om. iud. aut exempla regulam non reſtringere, l damni infecti quidam de dam. infect. §. hactenus inſtit. de gradi. cum ſimil. ad cuius loci materiã pertinentia multa tractabimus libro ſexto & ſeptimo dum agemus an in materia correctoria, exorbitanti, ac pœnali liceat extenſionem facere in ijs quæ exempli gratia dicta ſunt.

34 A cauſis tendentibus † ad eundem finem ſeu effectum; dum dicimus quod de vna diſponitur, & de altera diſponendum eſſe, l. Papinianus, §. ſed nec impuberis de inoffic. teſtam. ibiq; Alberi. quem ſic inducit Neuiza. dicto libro primo ante num. 209. unde ſi una ceſſat, altera ſuſtinet, §. affinitatis inſtit. de nupt. Iaſ in l. dedi. 1. in pri. nota. de condic. cauſ. dat. faciunt quæ dicemus infra libro nono in materia ceſſantis rationis poſt Andr. T.raq. in locupletiſsimo eius commentario cap. cùm ceſſante, adſtipulantur & quæ ſcribit idem Neuiza. d. lib. 1. ſub num. 298.

35 A certis & ſpecificatis † veluti cùm aſſerimus, in certis, claris, ac ſpecificatis non eſſe opus coniecturis, l continuus, §. cùm ita de uerbo. obliga. l. ille aut ille §. 1. de leg. 3. ubi Bal Iaſ. in l. quicquid adſtringẽdæ col. 2. de uerbo. obligatio. & in conſi. 56. col. penult. circa medi. lib. 3. ubi pulchrè hunc locum exornat, Alex. in conſil. 1. lib. 5. Crauet. in conſil. 12. ſub num 6. Bero. in conſi. 225. libro primo.

36 A coniugatis † dum dicimus coniugatorum idẽ debere eſſe iudicium l. 1. in prin. & ibi Bal de iuſt. & iur. & quicquid de uno coniugatorum ſtatuitur & de altero ſtatui intelligendum eſſe. l. damnatos. C. de hæret. & manich. ubi doctor. Gam. libro primo top. lega in hunc locum.

37 A communi patria † conſuetudine, uel obſeruantia, cum dicimus, ita ſe habet patriæ obſeruantia, & ita cuſtodiendum eſt, l. de quibus de legi. l ſemper in ſtipulationibus de regu. iur. l. cùm de lanionis, §. optimum ergo de fundo inſtruc. Fulgoſ. conſil. 53. quoniam ſuperius, per l. certi iuris. C. de iudi. & l. minimè de legi. quia conſuetudo ac obſeruantia loci ius commune eſt in loco, Abb. in rubr. de conſue. & in cap. 1. ut lit. penden. Iaſ. in l. omnes populi col. 1. de iuſti. & iur.

38 A conſuetudine ſimilium perſonarum, † ueluti cùm dicimus, ita inter mercatores conſuetum eſſe fieri, & ita ſeruari inter alios eiuſdem aut ſimilis conditionis homines oportere, Socin. in conſil. 96. ſub num. 1. lib. 4. per l. uniuerſorum cum materia, de pig. actio. l. quod ſi nolit, §. quia aſsidua de ædil. edict. Vel cum arguimus a conſuetudine teſtatorum, ut per eundem conſi. 73. capiendo ſub nu. a 3. libr. 4. per l. ſi ſeruus plurium §. fin. de leg 1. & d. l. cùm de lanionis, §. optimum de fund. inſtruc. faciũt quæ ſupra diximus libro tertio de ueriſimili mente teſtatoris.

39 A conſequentia pernicioſi exempli, † ueluti cùm dicimus aliquid impunitum relinquendum non eſſe, quia exempli mali ac pernicioſi eſt, l. ſi quis aliquid §. qui abortionis de pœn. l. 3. §. ſed ex ſenatus conſulto ad leg Corne. de ſicar. & l. ſi mulierem eo. titu. l. conſeruare de iudi. l. exemplo, C. de probat. l. 1. ad Senat Macedoni. & l. diuus in fin. de re iudic.

40 A contradictorijs; † ueluti cùm ſic ratiocinamur, ſi contradictoriorum unum eſt uerum, alterum eſt falſum, quia duo contraria ſimul eſſe non poſſunt, l ſi ancillam pro ſuo, l. illud de acquir. hæredit. l. hæc uerba ille, de uerbo. ſignificat. l ſi inter de re iudica. Zaſ in rubrica de acquir. poſſeſ.

41 A diuerſitate temporum, † cùm affirmamus ex diuerſitate temporum in actu reiterabili ſequi diuerſitatem factorum, gloſ. in cap. nihilominus 3. q. 9. Bart. in l. denuntiaſſe, § quid tamen quam legit ſub l. qui uxori, ad leg. Iul. de adult. Caſtr. in l. cum te. C. de probatio. Abb. & alij in cap. cùm tu de teſtibus, Bal. in l. conuenticula C. de epiſ. & cleri l. nunquam plura de priuat. delict. In actu non reiterabili & unico inducere contrarietatem, l. 1. C qui accuſ. non poſſ. Veluti ſi Titium quis dicat occiſum fuiſſe de anno præterito, alter dicat de menſe præſenti, hoc tamen dicit eſſe uerum Neuiz in actu inſtanta neo ſecus in ſucceſsiuo, dicto libro primo car. 103. poſt Bal. in dicta l prima col. 1. plura addit Euerar. in hunc locum ſub num. 1. & 2. ac per totum.

42 A diuiſione generis, † ueluti cùm dicimus genus diuidi, cùm ſpecies enumerantur, genus minui cùm illi ſpecies obijciuntur, genus alterari, quandó qualitas ſpecifica alterat genus; genus declarari quando ſpecies inferuntur, prout ſunt de natura generis ſic Neuiza. loc. iam relato poſt Dyn. in l. j. de adoptio. & Bal. ibi col 4.

43 A dictis poetarum, † ac aliorum auctorum, dum dicimus dicta poetarum & aliorum auctorum licitè in cauſis allegari poſſe, ut dicit gloſ. fin. in l. in tantum de re. diuiſ. Innoc. in cap. cum uenerabilis de exceptio. Alber. in l. ſeptimo menſe col. pen de ſtat. homi. Iaſ. in l. j col 6. ſi cert. peta. ubi & alij Doctor. Afflict. in prælud. feud. ſub num. 104. qui dicit huic argumentationi locum eſſe, ubi dicta illa ſint rationabilia, quia rationabile dictum debet mouere ſicut lex, cap. conſuetudo 1. diſtinc. modo non ſit contra legem ſcriptum, & ad ornatum decoremq; orationis ac diſpoſitionis poſſunt allegari, ut idem affirmat poſt Andr. de Iſer.

44 A duobus propter unum, cum ſic inferimus; ſi duo propter unum ergo perinde ac ſi unum tantum eſſet, l. ſiue autem, § penult. de aqu. plu. arcen. ibique Alber. col. penul. Neuiza. per illum tex. dicto libro primo car. 104.

45 A differentibus; † dum arguimus differentium rerum idem non eſſe iudicium cap. nuptiarum 27.

q. 1. ſed hunc locum ferè ſuperfluũ eſſe dicit Gam. lib. 2. Topi. legal. quia per locum a ſimili, & per locũ à definitione, omnis ferè illius vtilitas explicata eſt, ſed melius dici poſſet, hunc locum eundem eſſe cũ loco à ſeparatis ſeu diuerſis, & propterea Euerard. hunc locum concepit a ſeparatis differentibus ſeu diuerſis, ſic etiam differentium rerum differentem eſſe debere rationem, l. permiſceri, & ibi Io. de Imo. de acquir. poſſeſſ. l. ſi maritus. 1. C. de donatio. inter vi. & vxor. l. Papinianus ait de mino. cum ſimil.

46 A defectu formæ, † cùm aſſerimus, deficiente forma actum corruere, ca. quia propter de electio. ibique Abb & alij, cap. ſine exceptione 12. q. 2. ca. 1. de reb. eccleſ. non alienan. lib. 6. l. cùm hi §. ſi prætor de tranſ. l. 1. §. ſi quis ita vbi omnes notant de verb. obligatio. l. non dubium. C. de legib. quia forma dat eſſe rei, l. Iulianus, §. ſed & ſi quis ad exhib. vbi Bal. not. l. mulieri & Titio, §. 1. ibique Dom. Alciat. ac alij de verb. ſigni. Vel cum dicimus, non eſſe formę fines tranſgrediendos, ca. cùm dilecta de reſcr. vbi latiſſimè omnium Fely. l. diligenter mandat. vbi Bart. & alij, vel cum adſtruimus, nihil eſſe ex ſolennibus omittendum, l. nam ita Diuus de in integr. reſtitutio. l. & ſi nihil de reg. iur. cætera proſequitur Euerar. in loco a defectu formæ.

47 A diuerſis, † quando ab uno ad alterum illationem ob diuerſitatem, quæ ſit in eo de quo agitur, fieri poſſe negamus, l. Papinianus libro ſexto reſp. de minor. l. naturaliter, § nihil commune, vbi Bart. & alij communi uoto id excipiunt de acquir. poſſ. Vel diuerſum eſſe iudicium contendimus, l. inter ſtipulantem, §. ſacram de uerbo. obligatio. Vel diuerſam rationem actum reformare dicimus, l. interpoſitas. C. de tranſ. Vel diuerſitatem iuris inducere, l. fin. de rit. nuptia. Vel cùm in actu iterabili diuerſitatem loci, uel temporis diuerſitatem actuum inducere inferimus, l. nunquam plura de priuat. delict. l. ſi communem de ſerui. vrba. prædio. vbi Paul. Caſtr. & in actu non reiterabili contrarietatem, l. 1. C. qui accuſ. poſſ. cap. cum tu de teſtib.

48 A deſtinatis, † veluti ſi in vltimis uoluntatibus arguamus deſtinatum ad tale haberi pro tali, l. ſeruos de liber. cauſ. In actibus viuentium dicamus ſolam deſtinationem non facere implementum, l. ſi nondum. C de furt.

49 A definitione, † cùm deſtructiuè uel aſtructiuè arguimus definitionem eſſe, uel non eſſe bonam, quia conuertatur, uel non conuertatur cum ſuo definito; Aut conueniat uel non conueniat definitum, quia definitio adaptari nequeat, l. 2. §. appellata ſi cert. pet. l. 1. §. 1. de dol. gloſ. in l. omnis definitio de reg. iur. Bar. & alij in l. 1. de teſtam.

Ab effectu, vnde cauſam dicimus ab effectu cognoſci, l. non codicillum. C. de teſtam. Vel cùm aſſerimus modum non curari; quando idem ſequitur effectus, l. 3. C. de inſtit. & ſubſtit. l. 2. C. commu. de leg. l. ſancimus l. quoniam indignum. C. de teſtam.

50 Ab æquipollentibus, † quando circumſcripta forma conſtituimus non referre quid ex æquipollentibus fiat, l. fideicommiſſa, §. ſi cui de leg. 3. l. Gallus, §. & quid ſi tantum de lib. & poſthu. l. de quibus in fin. de legib. aut in materia formali ad deſtructionẽ actus inferimus aſſerendo formam non poſſe per æquipollens impleri, l. qui per ſalutem de iureiur. l. iubemus. C. de teſtam. l. per hanc. C. de numer. & actuar. libr. 12. l. 1. § ſi quis ita de uerbo. obligatio.

51 Ab euentu, † quando dicimus, ſtatum rei dubiũ à futuro declarari euentu, l. iure noſtro, §. fin. de teſt. Vel exitum acta probare, l. ſi mater, vbi Bal. C. ne de ſtat. defunct. l. rem non nouam in fi. 1. C. de iudi. cap. quod autem 22. q. 2. vel fruſtrà illud expectari cuius euentus nihil operatur, l. cùm hæres §. 1. de acquir. hæredit. l. aliquando in fin. ad Senat. Velleia. l. ſi quis ita ſcripſerit de hæred. inſtit. vel dubium eſſe litis euentum, l. quod debetur de pecul.

52 Ab extremis, † vbi probatis extremis inferimus media præſumi oportere, l. ſicut, §. nõ videtur, quib. mod. pig. vel hypoth. ſolui. Do. Alcia. de præſumpt. reg. 2. præſump. 22. & infra in ſeq. cap. dicemus. Vel ob extremitatem vitium arguimus, l. ſolent, §. vlt. de offic. proconſ. Vel cùm dicimus mediano. ſapere naturam extremorum, l. arbor quę in confinio, commu. diuid. l. ſi uerò, §. quod ſi ex mediano. de ijs qui deic. uel effud. cum ſimil. de quibus per. Euerar. in hunc locum ab extremis, ubi ad multa infert in praxi, valde digna notatu. Vel cùm aſſerimus, medium inhabile impedire extrema coniungi, l. qui ſella, §. fin. & ibi Doctor. l. ſi ria prædia & l. ſi mihi, §. penult. de ſer. ruſti. prædio, l. Pomponius, §. quæſitum, & ibi Franc. Aretin. qui pulchrè declarat de acquir. poſſeſſ. & è contra, medium pertinens non impedire extrema coniungi, l. duos reos in fin. de duo. reis, l. cùm antiquitas. C. de teſtam l. continuus in princ. de uer. obligatio. Rip. in rubri. ſolut. matri. ſub num. 20. reliqua videri poſſunt apud Euerar. loco iam relato.

53 Ab experientia; † cùm aſſerimus, experientiam eſſe rerum magiſtram cap. quam ſit de electio. li. 6. §. ſæpe inſtit. de ſatidan. Vel cùm dicimus, experto credendum eſſe, l. ſi chorus, §. his verbis de leg. 3. l. ſemel de re mili. & ibi Alberic. col. 7. quæ iura citat Neuiza. can. 106. ante num. 16. dicto libro primo. Specul. in titu. de teſte §. 7. ver. hoc quoq;. Aut cùm experientiam literaturam ſupplere contendimus, Specul. de indi. deleg. §. 8. uerſ. item quòd eſt illiteratus, aut experientiam ad iuris & iuſtitiæ adminiſtrationem neceſſariam eſſe proferimus, Specul. in tit. de libel. concept. circa prin.

54 Ab exemplis, † ut cùm dicimus, exemplis ſupremi principis iudicandum eſſe, quia illius ſententia facit ius in omnibus cauſis ſimilibus, l fi. C. de legi. cap. in cauſis, ubi Felyn. & Doctor. de re iudi. Vel exemplis inferiorum non eſſe iudicandum, l. nemo. C. de ſenten. & interlocut. om. iudi. Euerar. in loco ab auctoritate, ſub num. 5. Vel exempla regulam non reſtringere, l. 1. §. quod uulgo, de ui & ui arma. l. 1. cum ibi nota. ut poſſi. cap. 1. ne cler. uel mona. ſed tantum declarare, l 1. de dol. mal. & met. excep. l. 3. §. uideamus de colla. bono.

55 Ab exceſſu † ueluti cùm dicimus, quędam ſe ut excedentia & exceſſa habere, ut in l. iam dubitari cum ibi nota. in gloſ. de hęred. inſtit. gloſ. 1. in l. naturaliter §. nihil commune ad fin. de acquir. poſſe.

Vel

Vel cùm dicimus, exceſſum hyperbolicum ad ſuos ordinarios terminos ſubiectæ materiæ eſſe reſtringendum, ut in l. 1. §. huius rei fortiſsimum eſt argumentum de offic. eius, l. in tempus, §. 1. de hæred. inſtit. ubi Bal. notat ad hoc illum tex. de hære. inſti. iuncta, l. ſi fuerit in principio de reb dub. & l. licet Imperator de lega. 1. & pulchrè facit, l. ſi pluribus de lega. 1. vbi Raph. Comen. Bart. & Doctor. communiter in l. ſi conſtante ſolut. matrimo. in prima q. primæ q. princip. Bart. in uer. euidentiſsimè, Vel cùm aſſerimus exceſſum uni ſoli conuenire, l. vbi autem in princ. de verbo. oblig. Vel quod excedit alia, non eſſe de numero eorum quæ excedit, l. ciuibus, & ibi Alber. de leg. 3. Vel quæ ſuperabundant non vitiare ſcripturas, l. non ſolent cum ſimil. ubi à gloſ. & Doctor. annota. de regul. iur. l. quæ extrinſecus de uer. oblig. Vel abundantem cautelam non nocere, l. teſtamentum non ideo, vbi Iaſ. C. de teſtam.

56 Ab exceptione † ad regulam; dum ſic arguimus, exceptio in caſibus exceptis vitiat regulam in caſibus non exceptis confirmat regulam, ut de primo eſt tex. in l. 1. de regul. iur. in l. in his, in l. quod verò, & in l. ius ſingulare, de legi. com vtrobique not. per gloſ. & Doctor. De ſecundo autem eſt textus notatu digniſsimus in l. nam quod liquidæ, §. final. 1. reſponſ. de pen. legat. l. quæſitum, § denique ubi notat Bart. de fund. inſtru. cum ſimil. congeſtis ab Euerar. in hoc loco ab exceptione ad regulam, & ab hoc loco in not. caſu arguunt in materia ſtatuti de lucro dotis, Dec. in conſi. 283. col. 2. uerſ. & quòd filij, Patiſ. in conſi. 91. ſub num. 28. & Menoch, conſi. 4. ſub num. 32. Item cùm dicimus exceptionem arctare, declarare, ac reſtringere regulam, & exceptionem eſſe de regula, ut declarat Euer. loco ſupra cita. ſub num 6. & 10. Dec. & Cagnol. in l. 1. de reg. iur. dum tractant materiam exceptionis, & Dyn. in pręfatione ad regulas ſexti. Cætera copioſè proſequitur Euerar. in dicto loco ab exceptione ad regulam.

57 Ab effectu, † dum dicimus, exitum acta probare, & effectum denotare cauſam, l. rem non nouam circa finem. C. de iudi. & §. quorum vtranque in inſtitutio. procemio. Euerar. in hoc loco ſub num. 2. & dicitur probatio ſenſitiua, & multum efficax quę deducitur ab hoc loco, quia quærere rationem, vbi habemus ſenſum ac effectum rei eſt infirmitas intellectus, Bal. in rubr. de rer. diuiſ. in vlt. col. & in l. 1. col. 2. C. qui accuſa. poſſ. cum ſimil. adduc. per Euer. loc. ſupra cita. ſub num. 1. qui ſub num. 7. docet quando illiusmodi argumentario procedat, & quando non.

58 Ab effectu † eorum quæ ſimul requiruntur ad eſſe ſic ratiocinamur, quando plura coniunctim requiruntur ad eſſe rei, uel probationis, non ſufficit alterum eſſe uel probari, l. ſulcinius, §. cum hoc, & ibi Bart quib. ex cauſ. in poſſeſ. eat. l ſi per alium, & ibi Caſtr. & Iaſ. not. ne quis eum qui in ius uoca. eſt, l. 2. §. quod diximus, ubi Bartol. & alij ſi quis cautio. eum ſocijs de quibus per Euerar. in hoc loco, ſub num. 1. apud quem videri poterunt, & reliqua quæ ad hunc locum ſpectant, & maxime ſingularem illam limitationem quam affert ad hanc argumentationem quando in diſpoſitione eſſet adiecta clauſula illa, ſuper præmiſsis omnibus & ſingulis &c. quæ ſolet de conſuetudine libellantium apponi in libellis.

59 A fortiore, † veluti cum dicimus ſi vinco vincentem te, a fortiore vinco te, l. de acceſsionibus de diuerſ. & tempor. præſ. quo argumento vtitur Pic. in materia ſtat. de lucr. matrimo. in auth. præterea ſub num 44. ad fin. C. vnde uir & uxor, & Menoch. conſilio 4. ſub num. 33. in materia eiuſdem, ubi poſt Areti in conſi. 27. ſub num 3. ait hoc argumentum procedere quando maior militat ratio, & hoc eodem argumento utitur Com. in conſil. 54. videtur libro ſecundo, & Neuiz. dicto libro primo car. 107. ſub num. 117. limitat non habere locum in pœnalibus poſt Abb. in cap at ſi clerici in princ. in antepen. col. de iudi. & in materia diſpenſatoria poſt eundem in §. de adulterijs eiuſdem capitul. at ſi clerici columna quarta.

60 A fato; † cum fatale implementum non releuare grauatum a conditione implenda dicimus, l. 2. in fi. de condit & demonſtr. Vel fati infelicitatem neminem excuſare, l. uerum, §. ſciendum de minor. Vel caſus fortuitos nemini imputari, l. 2. §. eo autem de admi. rer. ad ciuit. pertin l. quæ fortuitis cum ibi nota. C de pignor. actio.

61 A fictione: autem recipit † interpretatio adiumentum, cùm idem operari defendimus fictionem quod ueritas, l. 1. de adoptio. inſtit. eod. in princ. l. cùm ex oratione de excuſatio. tuto. Vel fictionem non niſi æquitate ſuadente induci proponitur. l. denique, & l. nec vtilem quib. ex cauſ. maior. aut voluptatis gratia non induci fictionem, l. 2. C. de capti.

62 A fine; † cum intendimus omnem actum a fine iudicari, l. rem non nouam. C. de iudi. uel inducta ad unum finem contrarium effectum non debere operari, l. legata inutiliter de leg. 1. & de reb. dub. l. quod fauore. C. de legib. & cap. quod fauore de reg. iur. in 6. Vel habito fine de medijs non curari, uel origine, l. ſi ſui natura quemad. teſta. aper. l. cùm ſeruus de uerbo. obligatio.

63 A forma; † ſi a forma eſſe rei deducamus, l. Iulianus, §. ſi quis ad exhib. l mulieri, §. 1. vbi dicemus infra eod. Vel eius omiſsione actum vitiari arguimus, l. cùm hi, § ſi prętor, de tranſ. l. non dubium. C. de legib. l. nemo poteſt de lega. 1. ubi trad. Doctor. l. 1. § ſi quis ita de uerbo. obligatio. Vel per æquipollens non admittere implementum, l. qui per ſalutē deſuerciuran dicto §. ſi quis ita cum ſimilibus ſupra cita. in loco ab æquipollentibus; Hinc locus eſt à cauſa formali, vbi agimus de habitudine ipſius cauſæ formalis ad ipſum effectum, à quo affirmatiuè ac negatiuè ducimus argumentum, affirmatiuè cùm dicimus poſita cauſa formali ponitur eius effectus, cap. cum apud, cap. cùm locum de ſponſal. l nuptias de reg. iur. Negatiuè cum ſic arguimus remota cauſa formali remouetur eius effectus, l. Iulianus §. ſed ſi quis ad exhib. l. Seia de aur. & argen. lega. ſic etiam è contra ab effectu ad ipſam cauſam utroque modo arguimus, ut docet Gammar. lib primo Topic. legal. in hoc loco.

A gene-

64 A generalitate,† veluti cum dicimus ubicunque generalitas per medium habile uerificatur in qualibet ſui ſpecie generalitas indiſtinctè operatur, l. emptor §. Lucius iuncta gloſſ. de pact. quando autem medium non eſt habile non operatur niſi ut poteſt operari, l. ſi de certa, C. de tranſac. quem text. dicit notandum Bald. in l. conuenticula in hoc loco, Neuizan. dicto lib. primo, ante nume. 218. & Euera. in hoc loco ſub numero primo, & cum diximus, uerba generaliter prolata, generaliter quoque debere intelligi, l. prima, §. quod autem de ale. luſ. & aleato. l. in fraudem §. ultimo, ubi Bald. de milita. teſtam. l. prima, §. & generaliter de legat. præſtan. l. de pretio de publicia. in rē actio. cum ſocijs. cætera uideri poterunt apud Euerar. hoc in loco qui ſub nume. undecimo, proſequitur modos quibus generalitas reſtringitur.

65 A genere interpretamur,† cum innuimus tantum genus in genere quantum ſpeciem in ſua ſpecie operari, l. ſi chorus in princip. de legat. tertio, l. ſi duo in fin. de adminiſtr. tutor. uel poſito genere poni quamlibet eius ſpeciem, l. prima, de aur. & argen. lega. l. item legato § primo, de legat. tertio, uel remoto genere omnem eius ſpeciem remoueri, l. iuriſgentium §. ſed ſi fraudandi ubi Bart. de pact.

66 A geminatione† quando uerba geminata efficatius diſponere teſtamur, l. baliſta ad ſenat. trebellia. uel actus geminatos plus operari contendimus, l. cum ſcimus ubi Bar. C. de agri. & cenſi lib. decimo, l. ſi mulier ſecunda, & in auth. ſiue a me C. ad ſenat. Velleia. & cap. eam te de reſcrip. ubi Bald. dicit, uerba geminata ſignificant præciſam intentionem cū ſimilibus, quæ longè lateque proſequitur Euerard. in loco a ui geminationis per totum, hinc etiam dicimus confeſſionem extraiudicialem geminatam habere uim unicæ confeſſionis iudicialis, Bar. in dicta l. cum ſcimus circa fin. quem ſequitur ac commendat Felyn. in cap. ſi cautio de fid. inſtrumen. Caſtren. in l. publia depoſi. & Roman. in l. nuda de donatio. Conſenſum geminatum tantum operari, quantum iuramentum, ut per gloſſ. Abb. & doctor. in cap. cum contingat de iureiu. uerba geminata impedire reſtrictionem de habilitate, l. promittendo in princip. iuncta ibi gloſſ. de iur. dot. qua de re amplè tradit Iaſ. in præludijs, de feud. colum. 19. uerſic. tertio limita geminationem reſcripti habere uim clauſulæ non obſtante & clauſulæ ex certa ſcientia, Bald. in l. nec damnoſa, C. de precibus impera. ubi dicit, quòd tantum operatur geminatio literarum principis, quantum motus proprius Butri. in capit. quæ in eccleſiarum de conſtitu. Iaſ. in dicta l. nec damnoſa, geminatam obligationem naturalem parere actionem, Cyn. Bald. Alberic. Angel. & Salyc. in l. fin. C. ad leg. Falcid. de prob. in l. prima, §. debitum iuncta l. qui autem §. fin. de conſtitut. pecun. in §. de conſtituta inſtitutio. de actio. & ibi plenè per Fabr. Angel. Iaſ. & Gomeſ. Geminatam moram non purgari, l. traiectitiæ §. de illo de actio. & obligatio. doctor. in l. ſi inſulam de uerborum obligationibus, cum ſimilibus, in reliquis adeundus erit Euerar. loco iam citato.

67 Ab his q̄ nouiter† orta ſunt, uel nouiter ad notitiā ꝑuenerūt, ueluti cū dicimus, ea q̄ de nouo emergūt, noua indigere ꝓuiſione, l. oratione de ſer. l. de ætate §. ex cauſa de interrogatio. actio. l. prima, in principio, de uentr. inſpicien. uel cum dicimus exceptiones quæ poſt litem conteſtatam nobis ortæ ſunt, uel ad notitiam noſtram peruenerunt a nobis quoque poſt litem conteſtatam opponi poſſe, Deci. in capitul. paſtoralis ſub numero decimoſeptimo, per text. in capitul. inſinuante de offic. delegat. & in capit. ut circa de electio. lib. 6. & dicto cap. paſtoralis quem ſequitur Neuizan. dicto libr primo, ſub nume. 222.

68 Ab habilitate,† ubi cum de uno diſputatur cætera habilia ſupponi proponimus l. ſciendum, ibi, ſi non modo in fraudem de manu. teſtamen. l. ſi quæramus, l. qui teſtamento de teſtamen. capit non debet de affini. & conſangui. uel cum generalem diſpoſitionem ad terminos habiles reſtringendam eſſe probamus, l. prima, C. de ſacroſanct. eccleſi. ubi gloſſ & doctores gloſſ. in l. de precio de pub. in rem act. l. in prouinciali, §. ult. iuncta l. de pupillo in prin. de oper. non. nuntia.

69 Ab habitu† & priuatione quando priuationem habitum ſupponere tuemur, l. decem de uerborum obligatio. l. manumiſſiones de inſti. & iur. aut a priuatione ad habitum non dari regreſſum, l. qui res §. aream de ſolutio. l. poſt diem de lege commiſſo. Bald. in l. ſecunda, C. de poſth. hær. inſtit.

70 Ab identitate rationis,† ueluti cum dicitur, ubi eadem eſt ratio, ibi idem ius conſtituendum eſt, l. illud ubi gloſſ. in uerſicul. æſtimari ad leg. Aquil. in tit. de legit. patro. tut. inſtitu. Iaſ. in l. prima, §. item acquirimus in 8. notab. de acquiren. poſſeſ. in l. a Titio de uerborum obligation. & in l. final. colum penult. de in ius uocan. Claud. in l. non poſſunt de legi. in l. ſecunda, §. ſecundo, colum. prima, de uerborum obligatio. Neuizan. dicto lib. primo, ſub nume. 22. ubi ſatis amplè agit ac declarat hunc locum. Item cum dicimus, ubi eadem eſt ratio, legem nō extendi ſed enucleari, l. ſi poſtulauerit §. ſed ſi negauit de adult. Oldra in conſilio 185. themata le eſt, Titius Canonicus in fin. Calde. in conſil. primo, ut lit. penden. uel cum aſſerimus eandem rationem pluribus caſibus conuenientem omnes decidere, Bald. in l. de quibus colum. 11. ſub numero 34. Caſtr. in conſilio 441. ad fin libr. primo, & conſilio 83. colum. ſecunda, lib. ſecundo, ubi copioſius agit Deci. in conſil. 372. ſub numero ſexto, & alibi ſæpe, vel cum defendimus caſum omiſſum non dici, qui ſub rationis identitate comprehenditur, Bald. in l. per diuerſas columna tertia., C. de mandat. Abb. in conſil. 75. colum. tertia, lib. primo, qui hoc admittit etiam in pœnali ac correctoria materia, qua de re plenius agemus infra libr. ſexto, & ſeptimo. Item cum aſſirmamus, ubi eadem eſt ratio, quod omiſſum eſt, omitti non debere a religione iudicantis, l. quæſitum §. ſcio de teſtibus, Oldra. conſilio 268. colum. ſecunda, cum ſimilibus, de quibus per Cranet. in conſil. 183. colum. ſecunda, numero tertio, 186. ſub numero undecimo, & alibi ſæpe, Tiraquel. in l. ſi

unqnam in uerſic.libertis ſnb numero 45.& 46. C. dereuocan donat. Menoc.de arbitr.iudi.caſ.63.ſub nume.9.& 84.ſub nume 8 & ſequent. Crauet.de antiqni.tempo.part.quarta,lect.prima,ſub nume.39. cum duobus ſequen.facinnt quæ ſupra diximus lib. primo, de propria ſignificatione collecta ex ratione,& ſupra hoc libro de inſtrumento rationis, & infra dicemus d.li.6.& 7. vbi declarabimus copioſius hanc materiam.

71 Ab incidenti,† vel emergenti,cum multa incidēter permitti credimus quæ principaliter denegantnr,l.quoties quæſtio.C.de iudi.l.j. de aucto.tuto.l. actus legitimi de regulis iuris,& in 6.cap.actus,vel emergens ante principale diſcuti debere inferimus, l.quoniam Alexandrum C.ad leg.Iul de adulter.aut de nouo emergentia,nouo quoque indigere auxilio l.de ætate §. quod autem de interrogat. actio. l. oratione de ſer.

72 Ab incertis, † ubi proponitnr ratione incertitudinis aliquid permitti, quod aliàs non permetteretur,l.j.C.de pact.l.ſi ea lege C. de vſur.cap.nauiganti eo.tit.aut certa pro incertis relinqui non oportere,l.cum Titio ad leg. Falcid.l.cogi §. ſi pater & ibi gloſ.ad ſenat.trebellia.

73 Ab incluſione vnius,† qnoties uno incluſo ad alterius excluſionem fit illatio, l cum prætor de iudi. l.ait prætor, §. ſed quod Papinianus de minor. vel per incluſionem unius negatur ea includi, quæ ſpeciali iure includnntur,glo in l.de crimine,& ibi not. Saly.C.qui accuſ.non poſſ.

74 Ab indiuiduis† quando dicimus qui partem indiuidui facit,nihil agere l.furioſum C.qui teſtam.fac. poſſ. l. ſi quis ubi Bald de teſtam.l. 2 § j. de verbor. obligatio l.continuus in princip.eod.tit.l.duos reos § j. de duob. reb. uel in indiuiduis uno ex pluribus promiſſorum committente omnes teneri,l 4.§.Cato de verbornm obligatio ubi trad.doctor. Dyn.in cap.vtile de regulis iuris,lib.6.l.pro parte de ſeruitu ti.dicta l.ſi quis de teſtam.l.j.C.de teſtam licèt aliud ſit in indiuiduis,ut tradunt doctor.in d.§.ſi ſtipulanti, probatur in l.j.§.item quæritur de aqu.quoti. & eſt. & l.Ped.de arbitr.

75 Ab indifferentibus, † quando ob indifferentiam contendimus actum in meliorem partem accipiendum eſſe,l.cum creditor de furt l.meritò pro ſocio, vel cum ſublata voluntate omnem actum pronunciamus indifferentem l.fœdiſsimam,ubi Bald. C.de adult.

76 Ab impoſsibili, † vbi impoſsibilium nullam eſſe obligationem affirmamus,l.ſi quis in graui,in princip.ad ſena.conſ.Sylla.l.impoſsibilium de regulis iuris, vel cum impoſsibilia difficilibus comparamus, l.apud Iulianum §.conſtat de leg.j.l 4.in prin.de fideicom.liberta.

77 Ab indefinitis † quando indefinitam orationem æquipollere uniuerſali oſtendimus,l.ſi ita relictum, & l ſi pluribus de legat.ſecundo, vel infinitatem uitandam eſſe proponimus,l.ul. C.de ſacroſanc.eccleſ.l.properandum, C. de iudi & cap.finem litibus de dol.& contum.vel finiti ad infinitum nullam eſſe proportionem promouemus,l.filiusfamil. §.ſecundum de legat.primo.

78 A limitatis, † ſi limitatam cauſam, limitatum producere effectum promouemus, l.in agris de acquir.rer.domi.l cancellauerat de ijs quæ in teſt.delent.uel cum in limitatorijs ex identitate rationis extenſionem licitam eſſe firmamus,capit.cum dilecta §.nos igitur ubi Abb.de confir.uti.uel inutil.capit.ad audientiam ubi Abb. in prim. not.de cler. non reſiden.qua de re infra latius ſuo loco dicemus.

79 A loco† & locato,ubi locatū ſuo loco proportionatum eſſe debere prætendimus,l.Titia §.ſi. de aur. & argen.legat.l.frumentum,C de ſuſcepto.libr.10. vel actum in eo loco eſſe factum in quem eius effectus confertur,l.contraxiſſe de actio.& oblig.

80 A maioritate rationis † veluti cum dicimus, cui quod plus eſt licet, debet utiq; quod maius eſt licere,cap.cui quod plus eſt de regulis iuris,libr.6.l.qui poteſt,de reg.iur.auth.multo magis.C.de ſacroſan. eccleſ.Nig.in l.fin.de offi. eius quem citat Neniza. dicto lib primo,car.113. qui dicit iſtud argumentationis genus non procedere in correctorijs poſt Corn.in conſil.188. in præſenti & Iaſ.in auth. quas actiones, ſed nos infra controuerſiam hanc plenè tractabimus ac decidemus lib.6.ubi de materia correctoria agemus.

81 A materia, † cū materiā ut & materia tā diuerſa interpretamur,ab unoq; ad alterū inferri negamus, l ſi conuenerit § pen de pig.actio materiamq; formam,ut matrem appetit femina,appetere tenemus ex Ariſto primo.phyſico.

82 A maiori ad minus, † quoties ei cui quod maius. eſt conceditur, id quoque quod minus eſt concedi uideri proponimus.l.ſi uſtam.§.fin.de donatio.capit.cui licet quod eſt plus, de regulis iuris, libr. 6. auth.multo magis C.de ſacroſan eccleſ.uel cum deducitur,ſi uinco vincentē te,debere me quoque uincere te,l de acceſsionibus de diuer.& temp.præſcri. vbi gloſ.plenè notat.

83 A minori ad maius † cum ſic infertur, ſi de quo minus uidetur ineſſe ineſt,& de quo magis l.qui teſtamentò in principio, ibi & frater de teſtament. dicta auchen. multo magis & l.prima, §. quòd ait de ſuperficie. uel cui denegatur quod eſt minus, denegatur quoque quod eſt maius, l qui indignus de ſenatò.

84 A minimis, † cum de minimis curandum non eſſe promouemus, l ſcio de in integrum reſtitutione,l. quarta, in fin. de ædil. edict.tradit plenè Deci.in cap.de appellationibus,de appellatio.

85 A medijs, † quoties dicimus mediam eligendam eſſe uiam. l.antiqui ſi pars hæredita.peta. §.fina.inſtitu quibus aliena. non licet, § cum ex alienis inſtit de rer.diuiſ.l.adeo § cum quis de acquiren rer. domi.l.cum filio,quando dies leg.ced. vel medium inhabile impedire extrema coniungi, l. qui ſella §. vltimo, de ſer. ruſticor. prædio. l. ultim de flumi. uel medium in dubio applicari extremis,l.quæritur de ſtatu.homi. l.repetundarum § ultimo, de teſti.uel medium inter potentiam & actum eſſe de genere actus,comment. quinto phyſic.uel medium uni extremorum comparatum habere rationem alterius

Ari-

Ariſtot. 5. phyſi.& 2. de anima. Vel cum dimidio plus toto dicimus, ex Heſiodo. vel iuxta illud inferimus, dimi dium facti qui benè cæpit habet.

86 A mixtis,† cum proponimus caſum mixtum ſub ſimplicibus contineri, l.ſi ita ſcriptum de lib.& poſthu. Bar.& alij in l.2.in princ. de verb.oblig. l. adeo §.voluntas de acquir.rer.domi.

87 A modo,† ſi firmemus, vbi modus conſideratur æquipollens non admitti, l.qui hæredi de condit.& demonſtr. l.qui per ſalutem de iureiur. vel in dubio potius præſumi modum quàm conditionem, l.quæro §.inter locatorem locat. Barto.in l.cum mota.C. de tranſac.

88 A natura† ab arte,& accidentibus, ſic deducimus naturalia iure ciuili non mutantur, §. ſed naturalia inſtit. de iur.nat.gent. & ciuil. §.vlt.inſtitu. de legit. agnato.ſucceſsio. vel ars naturam imitatur, §.minorem inſti.de adoptio. vel ars et natura nihil fruſtra operantur, l.qui bis idem de verbor.obligatio. vel cauſa naturalis præfertur accidentali, l.qui habent in fine, de tute. aut accidens non mutat naturã ſubiecti, l.naturalem §. apum de rer.domi. vel diuerſitatem accidentium non inducere ſpecificam differentiam, vel accidentia concreta ſecundum naturam ſubiecti regulari, Port.in §.quædam inſtitu. de rer.diuiſ. l.4.de fid.inſtrumen. l.2.de pecul.lega. vel accidentia plurimum conferre ad rerum cognitionem, l.iubemus, C.de teſtam. l.j.& l.quòd ſi nolit §. mancipia de ędil.edic. vel accidens ſine ſubiecto eſſe non poſſe, l.4.de actio.empt. ſed non miigrare de ſubiecto in ſubiectum, l. quis ergo & ibi gloſſ. de pecul.

89 A neceſsitate,† veluti cum neceſsitatem legi nõ ſubijci obijcimus, l.vt gradatim, §.j.de muner.& honor, cap.quanto in fin.de conſuet. l.j.de off.conſ. uel neceſſaria omiſſa actum vitiare, l.teſtamentum.C. de teſtam.

90 A nomine,† cum nomen debere conſequens eſſe rei proferimus, §.eſt & aliud inſtitu. de donatio. vel nominis diuerſitatem arguere diuerſitatem rei, l.ſi idem, C.de codicil. vel quod caret nomine carere quoque illius effectu, § ſi aduerſus inſtit.de nupt. auth.ex complexu, C.de inceſt.nupt. l.non dubium C.de legi. vel a nominis proprij ethimologia non poſſe argui, gloſ.in l.penul. ad fin. ad municipal. & de incol. l.ſi quis in fundi vocabulo de leg.j.ubi glo. & doctor. Bart.& alij in rubr.ſolut.matrimo. vel rerum nomina eſſe immutabilia, dict. l.ſi quis in fundi vocabulo, l.2. de vſufruct.ear.rer.quæ uſu conſum.

91 A numero† quando pluralitatem duorum numero contentam eſſe conuincimus, l. ubi numerus de teſtib. cap.pluralis locutio de regulis iuris, lib.6. vel in numeris non dari rationem, l.j.§.peritiam de poſtulan. vel numerum ſingularem accipi pro plurali, l.in uſu infrà hoc tit. vbi dicemus, vel pluralitatem in ſingularitates reſolui, l.qui concubinam §. ſi ſtichus de legat.3. vel omnem numerum vni ſubrogatum pro vno haberi, l.cui fundus in fin de conditio. & demonſtr. vel numerum ſingularem etiam in pluribus verificari, l.qui filiabus, §.j. de leg. j. l.ſi plures ubi Bar. de legat. tertio, uel ubi duo propter unum ibi unum tantum, l.quominus de flumi. vel in maiore numero minorem contineri, l. diem §. ſi plures de arbitr. l.j §.ſi ſtipulanti de verbor.obliga. uel numerum ſupplere defectum qualitatis, l.3 §.eiuſdem ubi gloſ. in uerſ. numerus de teſtibus, uel maiorem partem intelligi non numero ſed quantitate, l.maiorem de pact. inde inferunt doctor. in cap. j. de conſtit. communem opinionem non doctorum numero, ſed auctoritate conſtitui, non etiam numerum ſed difficultatem debere inſpici. l.ſi is qui tres. §.ult. de excuſat. tutor. uel unum non eſſe numerum ſed principium numeri, gloſ. in l. ſi quis antè de acquiren.poſſeſ.

92 A natura actus,† cum aſſerimus uerba ſecũdum naturam actus accipienda eſſe l.ſi uno locat.in princip. Iaſ.in l.ſi tibi pecuniam in primo notab. ſi cert. petat. Signo, Homo.conſil.10.num. 4.& 113. Calcan.conſil.24 uidetur colum.16 & conſil.16. colu. 4.& conſil.18.ad primum.colum.3. ut refert ac ſequitur Neuiz. dicto lib.primo, ſub nume.224 item cum dicimus, natura impoſsibile eſt, ergo impoſsibile omni ex parte, l.Arethuſa de ſtat.ho. & ibi Bal. ad hoc not.illum tex. quo argum genere refert Oldra. Laud. aduocatum conſiſtorialem conuiciſſe quoſdam teſtes de falſo qui depoſuerant ſe uidiſſe de nocte quoddam maleficium patrari, quod refert & Bald.in cap.j. §. porrò quæ fuit prima cauſ. beneſi.amitt.& plenius refert Euer.in loco a natura ſub num.j. unde cætera petenda erunt.

93 A nomine, ut† cum dicimus, nomen conuenire, uel non conuenire,& ideo non cõuenire diſpoſitionem, l.ſi idem C.de codicil. Raph.Com.in conſi.75. Titius colum.prima, poſt princ. ubi arguit commiſſarius eſt, ergo non eſt tutor, & conſil.169. uiſo teſtamento in principio, Ang.in conſil.51. urget colum. 3. Calcan. in conſil 55. in cauſa colum.6. quibus accedit Neuizan. dicto lib.primo, ſub numero 225. qui addit cap.Michael, cum glo de fil.presbyt. Sed hoc eſt uerum in nominib. appelatiuis iuxta tradita per gloſ.& doctor. in l.ſi quis in fundi uocabulo de leg.j. quibus adſtipulatur tex.in l.annua, § j.de annu.leg.& l. Lucius, §.j.de fideic.liber. ſecus eſt in nominibus proprijs, a quibus non deducitur argumentum, quia ad placitum impoſita ſunt, & ad recongoſcendas tantum res, l.ad recognoſcẽdas, C.de ingen.manu. ut per Bar. & alios communiter in rubri.de oper.noui nunciatio.& ideo uult gloſ. ibi cõmuniter approbata, quòd eorum diſputatio ſit relinquenda pertinacibus, ut & gloſ. ait in l.2. in uerſi. pecuniæ, C.de conſt.pecu. non negant tamen Bar.& cæteri quin nomina propria faciant aliqualem præſumptionem, ut per Io.And.in cap.grauis de depoſ. & per gloſ.in l.penul.ad municip.& de incol.& plenius diximus in prædicta rubrica ſolu matrim. poſt cæteros,& ideo Rip.in dicta rubr.nume.7 & 8. docet poſt alios a ſe citatos honeſta nomina imponenda eſſe filijs, arg. l.facta §.ſi in danda iuncta gloſſ. ibi ad ſenat.trebellia.

94 A nomine appellatiuo, † uel dignitatis, aut officij, cum ſic arguimus, unum quodque eſt tale, quale denominat ab appellatiuis, l annua §. j. de annu.

legat.l.Lucius.prim de fideicom. liber.& l.1.in fi.de offi.præfec.vrb.quos tex.ad hoc cirat Bald.in l.Leonuentiuncula. C.de epiſ. & cler.& plures alios textus addit Euerar.in hoc loco ſub nu.1. infertque ad plures caſus inter quos habetur ille caſus,cap quoniam Abbas cum ibi not.a glo.& a Doctor.de offi.deleg. vbi refert, an conceſsio ſit facta ſub nomine appellatiuo dignitatis,an verò ſub nomine proprio, quia priore caſu commiſsio tranſit in ſucceſſorem,poſteriore non item,& ſub num.ſecundo, uer.alium effectum ponit,quod ſcilicet priore caſu is, cui ſub nomine dignitatis facta eſt commiſsio depoſita dignitate, non poteſt amplius ſe de negocio commiſſo impedire, poſteriore caſu poteſt, quod ante illum tradiderunt Alberi.& Benedic.de Plnmbino in d.l. Lucius, quorum auctoritatum alias confirmationes addit idem Euerar. loco prædicto.

Item cùm ſic ratiocinamur, talia ſunt ſubiecta, qualia prædicata demonſtrant, l.tertia, in princ. de fund.inſtr.l.ſi defenſor. §.qui interrogatus de inter. actio.§.præterea,inſtit.de inutil.ſtipul.Craue.in conſil.9.ſub num. 3. quia a quocunque remouetur prædicatum,remouetur & ipſum ſubiectum,quia prædicatum qualificat ſubiectum, ut ſubiectum intelligatur ſecundum naturam prædicati, Anch.in conſil 67. & ideo ſi teſtis productus ſuper capitulo de ueritate,& ſuper capitulo de fama,interrogatus ſuper capitulo de ueritate dicit ſe nihil ſcire, non propterea intelligitur depoſuiſſe ſuper fama, quia reſponſio refertur ad interrogationem d. §. præterea inſtit.de inutil.ſtipul.& ideo ſpecialiter debet ſuper fama interrogari,Bald.poſt Mart.Syllima. in d.l.de ętate,§.qui interrogatus de interrog. actio. Cætera videnda ſunt apud eundem Euerar. loco iam cita.

95 Ab obliquis † & directis;quotieſcúque multa per obliquum cócedi aſſerimus quæ directo non conceduntur,l.1.de auto.tuto. l.Ariſto quæ res pig.oblig. poſſ l.actus,de reg iu.vel directum facilius obliquari,quàm econtra, l.ſcæuola ad ſenat. conſ. Trebell. l.uerbis ubi glo. l.cohæredi §.cum filiæ,de uulg.uel fauorabilius eſſe directum quàm obliquum.l.ſi.ubi Bald. C.qui manu.non poſſunt, uel non debere per obliquum induci, quod per directum commodius fieri poteſt, l.quia ratio,de cond.inſtit.

96 Ab oppoſitis † interpretamur cùm oppoſitorum eandem eſſe diſpoſitionem proponimus, per contrarium, id eſt ſeruatis unicuique contrario ſuis extremis.l & ſi contrà de uulg.l.pen. C.de ſolutio.uel idem operari propoſitum in propoſito, quod oppoſitum in oppoſito,l.ult.§.fi. de legat. tertio,uel oppoſitá iuxta ſe poſita magis eluceſcere, l.vnica. §. & cùm triplici.C.de cad.toll.

97 Ab ordine,† cum proteſtamur ordinis præpoſterationem actum uitiare; l.prolatam. C.de ſenten. l. 1.in princ. ubi Doctor. de uerbo. obligationib. uel dubiam diſpoſitionem ab ordine literæ declarari, l. quoties de uſufru.vel ubi non eſt ordo ibi confuſionem eſſe,§. inordinatum cũ gl.in auth.de hær.& fal. Ab ordine quoque rubricarum ſeu titulorum frequens & probabile ducitur argu.Bald.in l.ſecunda de ſtat. homi. Doct.in l prima, ſi cer.petat. Euerar. pulchrè,in hoc loco,qui ex iſtiuſmodi argumentatione infert ad deciſionem ualde utilem qui omnino uidendus erit.

98 Ab oppoſito conſequentis cum ſuo † antecedente, dum dicimus tunc nunquam tenere conſequentiam,l.non hoc C.unde legit. Lancelo. Dec. in l.filius a patre,col.tertia,de lib.& poſthu.quem refert, ac ſequitur Neuiza.dicto lib.primo.car.115.in hoc loco & huic loco poteſt deſeruire regu. neque natales; C.de probationib. & quæ ſupra diximus in loco ab oppoſitis,& quæ trad. Doctor. in rubr.de acquir.poſſeſ.cum ſodalibus.

99 Ab ordinatione, quando dicimus, ordinata ad unum finem contrarium effectum non debere operari, l.ex facto de hær.inſt. & ibi Bal. col. tertia qui dicit quòd excipiens non uidetur fateri intentioné agentis,ad idem eſt l.inutiliter, de lega.1.& l.quod fauore, C.de legi.cum ſimil. adduct. per Euerar. in hoc loco ſub nume. 1. ubi & in ſequentibus limit. hanc aſſertionem.

100 Ab oppoſitis † relatiuè, cùm dicimus ſi in ſubiecto ex correlatiuis ponatur unum remouetur alterum,cap fin.de inſtit. & cap.per noſtras de iure patrona. Gam.lib.2.topi.lega.in hoc loco, facit l.hæc uerba ille de verb.ſig. & l. ſi inter de excep.re.iudi.

101 Ab oppoſitis † priuatiuè, cùm aſſerimus priuationem habitum ſupponere, l.decem de uerbo.obligatio.ubi Iaſ.& alij l.manumiſsiones de iuſti.& iur. Iaſ.in rubr.de oper.no.nunt.ad fin.prin.faciunt quę ſupra diximus in loco ab habitu, & priuatione.

102 A Principio † vel præambulo ſic ducimus argumentum, principium cuiuſque rei potiſsimam eſſe partem, l.1.de orig.iur.unde dixit Auſonius Gallus poeta lepidiſsimus.

Incipe dimidium facti eſt cępiſſe, ſuperſit
Dimidium, rurſus hoc incipe & efficies.

Vel cùm dicimus, quod iuris eſt de aliquo, idem eſt de illius principio.l.non ideo. C.de hæred.inſtit. uel idem diſponi de præambulo quod de illius conſecutiuo, l.oratio de ſponſal.

103 A parte & † toto ſic ratiocinamur, idem iuris dé parte quantum ad pártem, quod de toto quantum ad totum,l.quæ de tota de rei uendi. uel uitiato toto,uiciatur & quælibet eius pars, l.ſi nemo de teſta. tute. vel qui totum dicit, nihil excludit, l.pœnales, §.fi.ad leg.Falcid.

104 A præſuppoſito † eſt locus,unde præſuppoſito deficiente diſpoſitionem deficere oſtendimus, l.generaliter.§.ſi quis tutorem de fideicom. liberta. l.neq; enim. §.1.de mili.teſta. uel uerba non diſponere circa illud quod pſupponunt, l.ex facto 1.de hær.inſti.

105 A propoſito,† quo inferimus,uoluntaté & propoſitum diſtinguere maleficia l. qui iniuriæ, l. uerú de fur.l.1.ad l.Cor.de ſic.ubi gl. & Doc.uel propoſitum in mente retentum nihil operari, l.ſi repetendi,de cond.ob cau.

106 A potentia,† cùm actum & potentiam ſimul eſſe non poſſe concludimus, §.ſic itaque diſcretis inſtit. de actio.Vel defectum potentiæ impedire actum, l. multum intereſt,C.ſi quis alteri vel ſibi,cap.cùm ſuper Abbatia de offic.& poteſt. iudi.delega. Vel potentiam

tentiam actul proximam haberi pro actu, l.penult. de milita.teſta.

107 A propinquis, † quando dicimus cauſam propinquam magis attendi quàm remotam, l.ſi plures §.in arrogato de vulga. & pupil. Vel cauſatum propinquum fauorabilius eſſe remoto, l. ſuus quoque de hær.inſtit.& l.publius, §.1. de condit. & demon.

108 A prædicatis, quando innuimus, talia eſſe ſubiecta qualia prædicata demonſtrant, l.3. de fund. inſtruct. vbi Bar. l.ſi defenſor de interrog. actio. Crauet.in conſi.11.ſub num.32.

109 A perplexis; † vbi mediam eſſe uiam eligendam proponimus, §.fin.inſtit.de vulg.l. & hoc Tiberius eo.tit.in pandectis, Vel regulas iuris in perplexis eſſe fallaces, l.ſi Titius de uerbo.obligatio. Vel indiſſolubilem perplexitatem actum uitiare, l.ſi Titius de condit.& demonſtr.

110 A priore † & poſteriore, dum intendimus eum qui prior eſt tempore, potiorem quoque iure eſſe debere, l.4. C. qui potio. in pignor. habe. l.1.l.qui balneum eodem titu.ff.& cap.qui prior de reg.iur. in 6. Vel poſteriora prioribus derogare, l.pacta nouiſsima. C. de pact. Vel in ijs quæ ſimul fluunt non dari prius neque poſterius, l.quidam de pecul.

111 A puris † & purificatis; veluti cùm puri, & purificati idem eſſe iudicium docemus, l.potior.qui potior.in pigno.habe.l.Titius, §.fin. vbi latè Iaſ.in ſecũdo nota.de vulgar.& pupill. Vel quod purè ualere non poteſt ad conditionem trahi, l.ſi hæreditas, §.ſi furioſus, & §.ſi nuus de teſtam.iure.

112 A plenitudine poteſtatis † veluti cùm dicimus, Principem non præſumi vti plenitudine poteſtatis, niſi quando actus non valet, Caſtr. in l.ex imperfecto in fin.de teſtam. Alexan. in l.quamquam.C.de teſtam.milit.Crauet.in conſil.177.ſub num.ſecundo.Vel cùm aſſerimus Principem poſſe vti plenitudine poteſtatis tam per ſuos uicarios, quàm per ſe ipſum, Bal.conſil.267.lib.1.& alibi ſæpe, Crauet.in conſil.135.ſub num.4.& dicemus infrà cap. ſeq. in ver.princeps.

113 A præſumptione eiuſdem facti † Dum dicimus idem factum præſumi, & non pluralitatem factorum, & ideo qui pluralitatem allegat, debere illam probare, cap. cum Ioannes de fid. inſtrum. & ibi per Fely.l.Pomponius ſcribit ſi frumentum, §.final. de rei vend.cum ſimi.locupletiſsimitatis per Euer.in hoc loco in principio, vbi per totum illud caput perbelle hanc materiá declarat, nos aliqua dicemus altero ab hinc capite in uerbo pluralitas factorũ.

114 A præpoſteratione, † locus eſt, cùm dicimus præpoſterationem uel neglectum ordinis actum vitiare ac nullum reddere, cap. cum dilecta de reſcript. cap.venerabili de officio delegat.& cap. piſanis de reſtit.ſpolia l.prolatam cum ibi nota. a gloſ. Bartol, Bal.& cæter.C.de ſent. & interlocut. om.iud. l.hac conſultiſsima in prin.C.qui teſtam.facer.poſſ. & l.à Diuo Pio, §. in uenditione de re iud.ca. cum ſimil. de quibus per Euerar.in loc.ab ordine, ſub num.6. quod procedit in ſubſtantialibus, uel in ordine neceſsitatis, uel in ordine formali, ſecus in cæteris, l.præpoſteri, & ibi doctor. trad. C. de teſtam. Bal. in l.ambiguitates. C.eod. tit. & ideo in præparatorijs iudiciorum præpoſteratio non uitiat, l.ſi mancipiũ, in fine.C.de euictio.Bal.in auth. contra rogatus. in fin.C.ad Trebellia.& in l.exceptionem col 3.uerſic. quædam opponuntur ratione formæ C.de probat. cum ſimil. Item cum dicimus præpoſterationẽ uerborum in contractibus ac ultimis uoluntatibus nõ uitiare, d.l.præpoſteri, & ibi Bal. C.de teſtam.Bart. in l.quidam de pecul. legato, l. qui duobus, & ibi Doctor.de conditio.& demon.

115 A proportionabilibus; † cùm dicimus ſicut ſe hét unum proportionabilium ad aliud, ita illud ad reliquum, l.ſufficit cum gloſ.de condic.indeb l.ſi filiusfamilias, & ibi gloſ.ac Bal. ſi cert.peta. l.de quibus, & ibi Ang. notat de legib. cum ſimil. copioſè adductis per Euerar. in loco a proportio. ſub nu.1. ubi ſub nume.2. docet in quo differat iſte locus à ſimili, & ſub num.4. oſtendit procedere hanc argumentationem quando per omnia eſt proportio, & quãdo proportionabilia ſunt eiuſdẽ conditionis & rationis, ſecus ſi diuerſæ poſt Bal.in l.ſi emancipati. C.de collatio.quia poſſunt aliqua conuenire & eſſe proportionabilia reſpectu effectus & finalis cauſæ, & tamen inter ea non erit proportio, & alia reſpectu initij obligationis uel actionis, ut eſt tex. in d.l. ſufficit, & ibi pulchrè declarant Bart.& Caſtr.

116 A pluralitate rationum, † cùm dicimus plures rationes unam uincere, § ſed hodie inſtit. de adoptio. l.cùm in adoptiuis. C eod tit. auth.itaque. C. com. de ſucceſ.cap.1.de treug. & pac. uel cum dicimus in dubio præſumi legem innixam eſſe pluribus rationibus, & non uni, Saly. in l.2.C.de noxal. Alex.in l.ſi conſtan.in prin.ſub nume.5. Gomeſ. in §.omnium, ſub nu.28.qua de re plenius dicemus infrà lib.6.c.9.

117 A primo † ad ultimum, ualidum ac frequens argumentum deducitur in iure, ut multis auctoritatibus docet Euerar.in hoc loco ſub num.1. niſi tamẽ intermedijs propoſitionibus uarientur termini, & præſertim ratione, ut dicit Gammar. lib.2. topi. legal.in hoc loco, Vel cum media quadrant, ut dicit Euerar.loco iam relato, Veluti cùm dicimus, Dominium directum acquiri ex præſcriptione tanti temporis cuius initij memoria non extet in contrarium, quia talis præſcriptio habet uim conſtituti, l. ſecunda, §.ductus aquę de aqu.plu.arcen. & uim tituli, cap.1. de præſcrip. libr.6. conſtitutum autem habet uim conſenſus, l.1.de conſtit.pecu.& conſenſus inducit directum dominium Bald. in auth. niſi tricẽnale. C. de bon.mater.ergo a primo ad ultimũ talis præſcriptio inducet acquiſitionem directi dominij, & ita arguit Bal.in l. traditionibus, col.2.C. pact. & Iaſ.in §. omnium inſtit. de actio. & plura iſtiusmodi exempla proſequitur Euerar. loco iam relat. ſub nu.1. & 2. Huc quoque referenda eſt regula illa, ſi uinco uincentem te, uinco te, l.de acceſſionibus de diuerſ.& tempor.præſcrip.quam Euer. loco ſupra cita. ſub nu.3. poſt antiquiores a ſe relatos, dicit habere locum in eodem caſu, & eadem ſubſiſtente ratione, ſecus ubi ſubſit diuerſa, ut de diuerſis caſibus eſt text. in authen. licet patri. C. de natural. liber. l. ſecunda, §. obijcitur,

& l.æquiſsimum, §. ſi ex filio, ad ſenat.conſ.Tertul. & § his conſequens de inæquali. dot. de diuerſa ratione eſt caſus, in l.Clandius fœlix qui potio in pig. babe. & in cap. auctoritate Martini de conceſsio præben.lib 6.

118 A qualitate † ſi non entis nullas eſſe qualitates diſputamus, vel ſine ſubiecto qualitatem eſſe non poſſe, l.1.de hæred.vel actio.vẽdi.l.4.de actio. empt. l.eius qui in prouincia ſi cert.peta l. nam & ſi de iniuſt. rup. Vel vbi aliquid qualificatum requiritur non ſufficere illud ſimpliciter interuenire, l.Fulcinius. §.1.ex quib. cauſ.in poſſ eat. Vel qualitatem verbo adiectam intelligendam eſſe ſecundum tempus verbi, l.Titius vbi Bar.de milit. teſta. l. in delictis §.ſi extraneus de noxal.actio.

119 A quantitate, † quoties proponimus ſolam quantitatem non facere differre ſpecie, l vlt. de fund. inſtru. Vel incertitudinem quantitatis actum uitiare, l.cùm poſt §.gener de iur.doti. & l. ita ſtipulates de verbo.oblig. Vel quantitatem ſecernere furem ab Abigeo, l.aut facta §.quantitas de pœn.

120 A ratione cõiecturata, † veluti cùm dicimus, unicam poſſe conijci legis uel diſpoſitionis rationem, & perinde haberi, ac ſi in lege uel diſpoſitione expreſſa fuiſſet, l.quamuis.ubi gloſ. Bal.Caſtr. & omnes. C de fideicom. Alex Iaſ. & alij in l.ſi conſtante in 9.q.primæ princ.q.Barto.Rip ibi ſub num.65. & Iaſ.in auth. quas actiones ſub num.22. & ideo dicimus quatenus talis ratio patitur progrediendum eſſe de caſu ad caſum, ut per ſupra relatos Doctor. in locis cita.faciunt quæ tradunt de ratione expreſſa, & tacita Corn.conſi.227.libro ſecundo incip. uidetur prima per totum Socin.conſil.28 nu.9. lib.4. & 36. ſub num.8.eod. lib. & conſil. 59. Viſo col. 1. uer.ad ſecundam dubitationem libro 1. & conſilio 165.Viſis col.11.uerſ. nono reſpondet, & quæ ſupra diximus libro ſecundo capitulo decimo & ſequen. & quæ dicemus infra libro ſexto in materia extenſionis faciendæ in correctorijs ex ui tacitæ ſeu coniecturatæ rationis cap.9.

121 A raris; † quãdo de raro contingentibus nullam conſiderationem habendam eſſe firmamus, l. nam ad ea de legi. l. antiqui ſi pars hæredi. peta. Vel ea quæ naturaliter licet rarò accidant a iure non contemni, l ſi maior de legiti. hæredi.§.inſula inſtit.de rer.diuiſ.l.adeo §.inſula de acquir.rer.domi.

122 A ratione † ceſſante; quando ſublatà legis ratione, legis quoque diſpoſitionem ceſſare defendimus, l.adigere.§.quamuis de iur patron.l.generaliter ſecunda de epiſ.& cleri.cap. cùm ceſſante de appellatio.ubi omnes not.& præſertim Andr. Tiraq.qui luculentiſsimè ac locupletiſsimè omnium hunc locum ibidem explicauit integro libello, qua de re infrà libro nono agemus.

123 A remotis; † quando aſſeueramus inter ea quæ remota ſunt nullam dari conſequentiam, l.non hoc. C.unde legit.& l.neque natales. C de probat.

A Rubro quoque ualidum frequens & probabile ducitur argu.ut eſt tex in l.1.ubi Bar.Bal.Ang. Saly Caſtr.Alex.Iaſ.& alij de quo argumentationis genere ſcribit ad ſaturitatem Euer. in hoc loco qui omnino uidendus erit qui docet ſub numero ſecundo & ſequen. iſtud argumentum ab hoc loco deſumptum formari quadrupliciter nuncupatim unumquenque modum declarans.

124 A ſeparatis, † quoties ſeparatorum ſeparatam eſſe naturam dicimus, l.ult.de calum.ubi Bart. uel ex ſeparatis non inferri, l. Papinianus libro ſexto de minor.l.naturaliter, § nihil commune, ubi Bart.& cæteri de acquir. poſſeſſ. Vel ſeparatarum cauſarum, ſeparatos eſſe effectus, l. ſi maritus 1. de donatio. inter uir.& uxor.

125 A ſingularibus, † cùm pronuntiatur, ex puris ſingularibus nihil ſequi cap.in geneſi extra de electio. Vel plura ſingularia cumulari non debere, l. 1. de dot. promiſ. Vel ſingulare ius ad conſequentiam trahi non debere, l. quod uerò de legib Vel ius ſingulare in oppoſitum ſupponere ius commune, l.ius ſingulare de legi.l 1.ad municip.& de incol.

126 A ſimili, † cùm dicitur nullum ſimile eſſe idem, l. quod Nerua, ubi glo.& Barto.depoſ.§.ſed inter eas inſtit.de nupt. Vel de ſimilibus ad ſimilia procedendum eſſe, l.non poſſunt de legib. Vel ſimilium idem eſſe iudicium, l.ulti.ubi not.Saly.C de conſtit.pecu. qua de re præced.cap.plenè egimus.

127 A ſpecie, † ubi in toto iure generi per ſpeciem derogari præfatur, l. in toto de reg.iur.cap. generi de reg.iur.in 6. Vel non permitti in genere, quod in ſpecie denegatur, l. ſpem præmiorum. C. quæ res pigno.oblig.poſſ.

128 A ſpeciali, † cùm ea quæ à iure ſpeciali procedunt conſideranda non eſſe cenſemus, l.4.de fideic. liber.in princ. Vel ſpeciale in uno denotare ius cõmune in reliquis, d. l.1. ad municip. l.1. de cenſib.

129 A ſufficienti partium enumeratione, † quoties quod inter enumeratas partes non inuenitur, alterius iuria cenſendum eſſe exiſtimamus, inſtit. de oblig.quæ ex quaſi contract.in princ.in § actionum ubi Doctor not. inſtit. de actio. l. patre furioſo ubi pleniſsimè Iaſ. de ijs qui ſunt ſui uel ali.iur.

130 A ſubrogatis, † quando ſubrogatum ponimus ſapere naturam eius in cuius locum ſubrogatur, l ſi quis eum, §. qui iniuriarum, ſi quis cautio.§.fuerat inſtit. de actio. l.1. § hæc actio. ubi Bart.ſi fam. fur. feciſ. dicatur, Vel in natura nihil perpetuum eſſe, niſi per ſubrogationem, l.cum debere de ſerui.urb. prædio.uerſ.non enim.

131 A ſuperfluis; † ſi conſtituamus, nihil in iure ſuperfluum eſſe debere, §. quibus in prima conſtitut. cod.l.1.& ſecunda C.de ueter.iur.enucl. Vel ſuperflua actum non uitiare, l.teſtamentum in fine. C.de teſtam. Vel legem non inducere ſuperflua remedia, l.hæc ſtipulatio, §.diuus, ut legato.ſeu fideicommiſ. nomi.caue.l qui bis idem de uerbo.obligatio.

132 A ſtylo curiæ, † ſeu more iudiciorum, dum dicimus, ſtylum curiæ ſeu morem iudiciorum qui hactenus obtinuit ſeruandum eſſe, l. ſecunda C.quem. teſtam aperiant. l.tertia, § final. cum ibi notatis de teſtibus capit.ex literis de conſtitu. vbi Abba. notat cum ſimilibus, plenè congeſtis per Euerar. in hunc locum ſub nume primo, qui in ſequent.uume pulchrè hunc locũ declarat variè inferendo ad praxim.

A ligno

133 A ſigno vniuerſali, † cum dicimus, qui omne dicit nihil excludit, l. Iulianus de legat. tertio, cap. ſolitæ de maior. & obedien. capit. ſi Romanorum. 19. diſtinct. l. in fraudem §. vltimo vbi Bald. de milit. teſtam Corn. in con ſil 49 num. ſecundo, & tertio, lib. tertio. Vel cum dicimus ſub diſpoſitione vniuerſali comprehendi ea, quæ aliàs non venirent, Bart. in l. generali, §. vxori de vſufruct. lega. Alexan. in conſil. 118. colum. ſecunda, volum. 5. Deci. conſil. 472. in fin. Paris. conſil. 67 ſub num e. 10. & 11. lib. ſecundo. Et cum dicimus vniuerſalem in vno falſam in totum reddi falſam, Bar. in l. ſi is qui ducenta §. verum de reb. dub.

134 A ſolitis; † cum aſſerimus quæ ſolita ſunt fieri facile præſumi, Iaſ. in l. ſciendum colum. prima, de verbor. obligatio. Signoro. de Homo. conſil. 95. colum. quarta, in princip. & conſil. 147. colum. ſecunda, ad fin. Angel conſil. 207. colum. ſecunda, Socin. conſil. 94. in fin. lib. primo, Corn. in conſil. 105. libro ſecundo, & alibi ſæpe, quibus accedit Neuiaa. dicto libro primo, ante nume. 232. qui poſt Anton. Burg. in cap. ad noſtram colum. 4. de emptio. & venditio. extendit id argumenti genus etiam ad probationes aliqua dicemus infra in loco ab vſitato.

135 A ſubiecta materia, † dum dicimus, verba accipienda eſſe ſecundum ſubiectam materia, cap. ſolitæ de maio. & obedien. vbi cano. not. l. ſi vno locat. vbi Bart. & Salyc. notant l. inſulam de præſcript. uer. cum ſimilibus, de quibus per Euer. in hoc loco ſub nume. primo, qui per totum illud caput late examinat vim iſtius loci, faciunt quæ ſupra diximus libro 3. dum oſtendimus ex vi ſubiectæ materiæ verba impropriari.

136 A ſubaudito intellectu, † dum dicimus, ſubauditos intellectus eſſe deuitandos l. final. C. de emptio. & venditio. l. final. de fideicom. liberta. l. ſi putator ad leg. aquil. & maximè cum per eos induceretur legum correctio ſecundum gloſſ. in cap. cupientes in §. quòd ſi per viginti in verſ. petere de electio. lib. 6. & ſupra plenius diximus hoc libro cap. 10.

137 A ſimplici prolatione, † veluti cum dicimus ſimpliciter prolatum ſimpliciter eſſe intelligendum, & ſic in ſua rudi, ac priore forma ac per prius, l. quæſitum, §. illud de leg. 3. l. hoc legatum vbi Bar. de le. 3. l. j. §. j. de al. luſ. & alea l. j. §. & generaliter de leg. præſtan. item in potiore ſignificatu, l. vlt. C. de iis qui ven. ætat. impetra. l. j. §. t. ſi ager vectig. vel emph. eſſe dica. Doctor. in l. Gallus §. & quid ſi tantùm de lib. & poſth. l. Quintus de aur. & ar. leg. item ſecundum iuris diſpoſitionem l. tam prior §. pro magiſtratu de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertin. vbi Alber. col. 6. in fin.

138 A tali † cum dicimus aliud eſſe tale, aliud haberi pro tali, gloſ. in l. mercis & ibi D. Alci. infra eod. vbi dicemus, Bartol. in l. ſi maritus §. legis ad leg. iul. de adulter. vel propter vnum quodq; tale, & illud magis auth. multo magis, C. de ſacroſ. eccl. l. qui poteſt de reg. iur.

139 A tacitis, † dum enunciamus, taciti atque expreſſi parem eſſe virtutem, l. cum quid ſi cert. petat. ſi de quibus in fin. de legi. l. quo enim. §. vlt. rem ratam haber. vel fruſtrà exprimi, quod tacitè ſubintelligitur, l. non rectè, C. de fideiuſ. l. tertia, de leg. primo, uel multa expreſſa nocere quæ tacita non obeſſent, l. nonnunquam, de cond. & demonſt.

140 A taxatiuis, † cum proponimus dictionem taxatiuam non excludere caſus ſimiles; l. ob æs ubi gloſſ. C. de præd. minor. vel non excludere caſus tacitè incluſos, l. precibus ibi primum caſum tantum, C. de impub & al. ſubſtit.

141 A tempore præſenti. † quando arguimus, charius eſſe modicum præſens, quàm multa futura, l. cum hi in prin. iuncta gl. de tranſ. vnde illud oua hodie preſtant, quos det lux craſtina pullis, ut ſcribit D. Alciat. de uerborum ſignificationib. lib. quarto car. ſecunda, fac 2. poſt prin. vel actum præſentem declarare intétioné præteritam, l. hi qui C. de adulte. l. ex perſona, C. de probatio. l. prima, §. ſi magiſtratus, de magiſtr. conueni. de ſeruit. abundè locus ille D. Alciat. de præſump. reg. ſecunda, præſumptio. 26. per totum.

142 A tempore † præterito, quando uerba præteriti temporis, abnegatiua præſentis eſſe dicimus, § fuerat, inſtitu. de actio. vel ex præterito præſumi in futurum, c. ſp. ſcribam, de præſumpt. & cap. ſemel malus, de reg. iur. in 6. vel ex præterito tempore inferri etiam ad præſens, ut diſcurrit D. Alciat. per multas præſumptiones in dicta reg. ſecunda, & præſertim præſumpt. 25. & 27. & 28. cum tribus ſeq.

143 A futuro, † quia omne futurum concludimus de ſpici, l. cum hi, de tranſac. in princ. uel de futuris contingentibus nullam determinatam haberi ueritatem, l. uentre, de acquis. hæredit.

144 A tanquam ſine à reſpectiuis; † cùm arguimus a qualitate perſonæ, rei, cauſæ, officij, uel dignitatis, aut loci, uel temporis, Bald. in l. ſi pater. §. qui duos, de adoptio. per illum text. & ibi gloſ. citat tex. concord. l. fin. de inſtit. actio. l. cùm quædam, de admin. tuto. §. ſi tutor, inſtitu. de inoffic. teſtam. l. aut facta, de pœn. l. prætor edixit. §. final. de iniur. & §. atrox, inſtit. eod. tit. Euerard in hoc loco ſub num. 1. 2. 3. & 4. hinc dici ſolet quotidie in actu practico, ſemper inſpiciendum eſſe quo nomine aliquid fiat, quo reſpectu & qua contemplatione, l. ſi quis mihi domum in fin. loca. l. debitor, §. fin. ad Trebellia. l. fideicommiſſa, § interdum, de leg. 3. l. fin. C. de uſufruct. cum ſimil. de quibus per Euerar. loc. ſupra cita. ſub numero 5.

145 A toleratione inconuenientis, † ueluti cùm dicimus plura ſpecialia circa idem concurrere non debere, l. prima cum ſua gloſ. C. de dot. promiſſ. l. cùm poſt, § gener. de iur. dot. l. mulieri & Titio de conditio. & demonſtra. l. denique quibus ex cauſ. in poſſeſ. ea. cùm ſimilibus de quibus per Euerar. in hoc loco ſub num. 1. qui ſub nu. 2. pulchrè ac magiſtraliter declarat quomodo aſſertio prænarrata ſit intelligenda.

146 A toto generali, uel toto uniuerſali, † cùm arguimus totam inferre quamlibet ſui partem de neceſſitate uereque ac propriè, l. in toto & pars ubi Dec. ſub nu. 2. de reg. iur. l. ſi quis cùm totum, de except. rei iud. ubi Socinus, & qui omne uel totum dicit nihil excludit l. Iulianus l. hæres meus §. primo, eo-

dem titul l.prima,de aur. & argen.legat. Item cum aſſerimus generalem vel vniuerſalem monitionem quoad omnia, quantum ſpecialem quo ad quædam, cap.licet de offic.vicar.in ſexto l.ſi duo in fin. de admi.iſtratio.tutor.l.ſi chorus in principio, de legat. tertio, quomodo autem ab hoc loco adſtructiuè & deſtructiuè arguamus elegantiſsimè docet Gamàr. in hoc loco lib.j. top.lega.qui breuitatis gratia adeúdus erit & ideo negatiuè dicimus a quocunque remoueatur genus & quælibet eius ſpecies,l.quantum,§.illud l.fundi de fund.inſtruct.l.fin. C.de reb.alie.non alien.l.ſi cauſa cognita vbi gloſſ. C.de tranſ. Affirmatiuè autem ſic arguimus,poſito toto vniuerſ. li ſeu genere ponitur quęlibet eius ſpecies,l.ſi quid earum §.inter emptũ de le.3. & c.j.§ j. in fin.per quos fi.inueſtit. Neuiz.tamen dicto lib.j. ſub nume. 233. egregiè hunc locum confundit, & ideo omnino videndus Gam.loco ſupra cita.

147 A toto integrali,† cum dicimus,poſito toto integrali ponitur quælibet eius pars,l.in toto de reg.iur. c.j.de arbitr.lib.6.Item quod diſponitur de toto,& de qualibet eius parte diſpoſitum intelligitur,l.quę de tota de rei uendi. & l.ſi quia cum totum de exceptio. rei indic. quod argumentum procedit niſi totius & partis ſit ratio diuerſa,l.Papinianus.§.ſed neque impuberis,de inoffi.teſta.& l.ex mille de euict. vel niſi lex aliter diſponat de parte quàm de toto,vt in cap.fin.de offi.deleg. lib.6. Sic etiam à parte integrali ad ſuum totum negatiuè inferimus; non eſt vel deficit pars integralis ergo & ſuum totum, l.cũ qui ædes de vſucapio.Bart.in l.qui vſumfructum de verbor.obligatio.ſi tamen ſit ex partibus principalibus,vt per Recentio.in rubr.de leg.j. in cæteris videndus erit Gam.lib.j.in hunc locum.

148 A tranſumptione;† Quando ab vno nomine magis noto inferimus ad minus notum, veluti cum dicimus, matrimonium non poteſt diſſolui ergo nec coniugium,& ideo reg.eſt, quicquid ſuper nomine magis noto conuenit alicui, conuenit & ſub nomine minus noto,gloſ.in § primo, inſtit.de patria poteſt.Gam.lib.2.in hoc loco qui dicit illum maxime conuenire cum loco ab interpretatione.

149 A veriſimili,† quotieſcunque quod veriſimile nõ eſt,haud attendendum eſſe aſſirmamus, l.fin. quod met.cauſ.in prin. ca.quia veriſimile de preſumptio. vel in obſcuris ſecundum magis veriſimile eſſe iudicandum,l.in obſcuris de reg.iuris,& propterea dicimus quod veriſimile non eſt attendi non debere, ſed quod eſt veriſimile,l.nõ eſt veriſimile quod met. can.l.3. ibi veriſimilia reſponderunt,& l.ob carmen §.fin.de teſti.cap.præterea de teſti.cap.licet cauſam de probatio.quia quod veriſimile non eſt falſitatis habet imaginem,Bal.in l.j.colum.4.ſub num.9. C. de ſer.fugit. Abb.& alij in c. quia veriſimile de præſump.l.ſi ita quis in fin.ibi quod nemo ſanus probauerit de euict.l.milites, §.oportet de quæſtio.Felyn. in cap. auditis ſub num.22.de præſcrip. Dec.in conſi.272.colum.pen.ſub num.10. veriſimilitudo enim habetur pro lege, Oldra.in conſil. 3. cum quæſtio in fin.& dicitur cognata naturæ,Bald.in conſi. 180. mortuo filio lib.3.unde illud dicitur veriſimilius eſſe quod magis conſonat iuri communi, Innocen.in cap.auditis ſub num.4.de præſcript.Io.Andr & Butri.in cap.in noſtra de teſti & in c.1.licet cauſam vbi Felyn.num.13.de probatio. Bald.in l. qui accuſare colum.fin.C.de eden.Curt.Iun. in conſil.150.colu. 5.ad fin.Andr.Tiraq.in præfat.l.ſi vnquam,C.de reuoc.donatio.ſub nume.60. Boſſ.tit.de oppoſit.contra teſtes ſub num.96. Ex hoc quoque loco ratiocinamur.cum non quod poſsibile eſt dicimus inſpiciendum eſſe, ſed quod eſt veriſsimile, ut per Bald in l. ſcripturæ, colum.2. C.de fid.inſtrum.& iudicem in indaganda veritate inſpicere debere quod eſt veriſimile ut per Areti.in conſil.9.colum.2.& plura his ſimilia peti poſſunt a Craue.in conſil.9. ſub num.35. in conſil.32.ſub nume.5.in conſil.61.ſub nume.9.in conſil.75 ſub num.24.& conſi.298.ſub num.16. cætera poſſunt apud Eueran.in hunc locum videri.
Hinc etiam progreditur quod dicere ſolemus magis credi duobus teſtibus veriſimilia deponentibus, quàm centum non veriſimilia aſſerentibus, ut per. Bald.in l.teſtium colum.pen. de teſtibus, quinimò illis non creditur cum ſint ſuſpecti de falſo, ut per doctor.in loc.ſupra citat.& Cur.ſen.de teſti.conclu. 32.ſub num.69.& poſſent hùc trahi quæ ſupra diximus lib.3.cap.9. de veriſimili teſtatoria mente propter quam recedimus a propria uerborũ ſignificatione, ex quibus autem circunſtantijs deſumatur veriſimile pulchre diſcurrit Andr. Gam. Top. leg. lib.j.in loco a veriſimili.

150 A variatione,† fit illatio, quando variatio & inconſtantia reprobatur, l. in cauſæ de procurat. vel quando circa diuerſa dicimus variationem admittendam eſſe,l de rebus,rer.amota.vel circa idem diuerſis reſpectibus licitum eſſe variare, l. Papinianus, §.ſed nec impuberis de inof.teſtam.

151 Ab vniuerſo,† quando ſic arguimus,quod ſumitur ab vniuerſo, ſi in vno deficiat in totum corruit, l.ſi is qui ducenta,§.vtrum de rebus dubijs,vel multa tranſeunt in uniuerſo quæ ſingulariter non tranſirent,l.quædam de acquir.rer domi.

152 Ab vnitis † cum unitorum idem eſſe iudicium dicimus,l.qui patri de acqui.hær.vel plura ſimul vnita pro vno reputari,l.ſed ſi plures, §.filio de uulgar. & pupill. vel vbi duo propter unum, ibi vnum tantum, l.quominus de flumi.vel virtutem vnitam fortiorem eſſe ſeparata, l.ſi autem in fi. de aq.plu.arc. l.qui patri de acquir.hæred,

153 Ab vltimis;† quoties ultima dicimus derogare primis l.ſi mihi §.in legatis de leg.j.vel vltimam opinionẽ in dubijs præualere,l.qui filium §.ſabinus vbi gloſ.ad ſen.con.trebel.

154 A vi, energia.†. ſeu efficacia iuramenti, veluti cum dicimus iuramentum facere minorem maiorem, auct. ſacramenta puberum, ubi omnes notant per illum textum, C.ſi aduerſ.uendi.& in l.prima, C. eod. ita ut non poſsit aduerſus actum iuratum beneficio in integrum reſtitutionis iuuari, vt per doct.in loc.ſupra cit.vel cum dicimus iuramentum facere,de obligatione inefficaci ac inualidã efficacem validam,c.ex reſcripto & ibi gl.de iureiur. vel cum dicimus iuramentum quod non ſit contra publi-

publicam vtilitatem aut bonos mores vel præiudicium tertij, & ſeruari poſsit ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruandum eſſe, cap. cùm contingat & cap. licet mulieres de iureiur. cap. quamuis de pact.li.6. Aut cùm dicimus iuramentum habere vim clauſulæ omni meliore modo, l.cùm pater, §.filius matrē, vbi Bar.& alij de leg.2 cap.quanto, vbi Abb.de iureiur.Bar.Iaſ.& alij omnes in l.1.§.ſi quis ita de uerba obligat.Vel impedire purgationem moræ, l.ſi quis maior, ubi not.Bar.Bal.Saly. & Alex. ac Iaſ.C. de tranſ.Bar.in l.ſi inſulam in quinta quæſt.vbi poſt illum cęteri tradunt de uerbo.obligatio. Vel habere uim clauſulæ, rato manente pacto, d.l.ſi quis maior, vbi Bar.Bal.Angel Saly. Alex. Iaſ. ac alij applicant illum tex.ad hoc propoſitum. Vel infertur per hunc locum ad alios effectus iuramenti quos longè lasèque proſequitur Euer.in loc.a ui ſeu ener.vel effica.iura.Anto.Petruc.in l.1.de iureiur. & nouiſſimè Anto.Gabri.lib.2.Com.concluſ.in tit.de iureiuran.conclu.1.& 2.ac 3.& ſeq.per totum illum tit.

155 A vi comparatiui, † dum dicimus comparatiuū ſupponere ſuum poſitiuum, l. vbi de uerb. obligat. l.2.C.de fur.vbi Alber.ſed non è contrà, ut dicit Neuiza. dicto libro 1. cart.127.per tex.in l.certū ſi cer. peta. plenius Euerar. in hunc locum ſub num.1.& per totum.

156 A vulgari † ſeu communi vſu loquendi dum dicimus illum attendendum eſſe, l. anniculus, l. ut Alphenus de uerbo.ſignific.l cùm de lanionis, §.aſinā vbi Albe.in verſ.optimum ergo de fund.inſtr.Bart. in l.Labeo de ſupel.lega. idem Bartol.& Doctor.in rubri.de oper. nou. nuncia. Nos plenius hac de re infrà agemus libro quarto.

157 A uulgari opinione † dum dicimus, uulgarem opinionem perpendēdam eſſe, l. ſi chorus de leg.3. leg.librorum, §.quod tamen Caſsius eod.tit.l.1.§.1. in uer. circumcolentium de flumi. Calcan. in conſilio 24. col. 4. & ideo in probanda paupertate, vel inopia alicuius, aut illius facultates non ſufficere dotis exactioni ac creditoribus attenditur vulgi opinio, ut uoluit gloſ.in l.ubi adhuc. C.de iur. dot. quam ibi ſeq.Cyn.& Iacob.Butr.alijque antiquiores.qui citantur à Bar.in l. ſi conſtante ſolut. matri. in prima & ſecunda q.primæ par. princip.quo tamē loci Bar.hoc procedere intelligit in ijs quæ ſunt modici præiudicij, & in caſibus maioris præiudicij, vbi non ſint determinati a iure, reſoluit ſtandum eſſe iudicis arbitrio circa paupertatem uel inopiam alicuius, quę ſententia & uera eſt ac communiter recepta, tàm à Doctor.ibi, quàm in auth.præterea. C.un de uir & uxor, & affirmat Andr. Tiraq. de nobili. cap.20. ſub num 156. Didac. libro ſecundo. Varia. reſolutio.cap.6. ſub num.8. & Menoch. de arbitra. iudi. caſ.65. ſub num.7. & 9. & infra dicemus cap. 20.in uer. pauper, hinc quoque dicebat gloſ. in l. licet. C. locat. in cognoſcendo an ſit ſterilitas recurrendum eſſe ad opinionem uulgi, quam gl. ſeq. ibi Petr.& Cyn.Ang. ac Saly. idemque ſenſit Bal.in l.2.C.de reſcind.uenditio.uerſ.& ſcias in æſtimatione rerum immobilium. Et gloſ.ſingul.(teſte Euer. in hoc loco) in clem. per literas de præben. quam ibi ſequuntur Butri. Imol.ac Petr. Anchar. ex opinione uulgi uult diiudicari quod principale ſit, & quod acceſſorium ſi de duobus connexis dubitetur utrum eorum principale ſit uel acceſſorium. Cætera quæ huc afferri poſſent uidenda ſunt per Euer. in hoc loco, à uulgi opinione, tametſi in prędictis cum non ſint determinata à iure plurimum poſsit iudicis arbitrium l.1.de iur. delib.cap. fin.de tranſ. & capit. de cauſis, ubi Deci.de offic.deleg. Sed hoc ſufficiat quantum ad huius capitis explicationem. Qui enim plura cupiet eos adire poterit qui ex profeſſo hanc materiam integris uoluminibus pertractarunt.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptionis inſtrumentum potentiſſimum eſſe in interpretatione facienda.*

2 *Præſumptionem capi plerumque pro ipſa interpretatione.*

3 *Præſumptionis ac præſumendi verbum eſſe æquiuocū.*

4 *Aequiuoca non rectè diffiniri.*

5 *Præſumptionis vox qualiter accipiatur ab auctore, & num.6.*

Vtq; definiatur ab Alberic.ibidem.

7 *Quotque ſint genera pręſumptionum ſecundum eundem, & quid ſit temeraria præſumptio.*

9 *Præſumptio probabilis quæ ſit.*

[1]0 *Et qui ſint eius effectus.*

[1]1 *Præſumptio violenta quæ ſit.*

11 *Præſumptiones ſupra relatæ quando ſumantur ab vno tempore ad aliud, num.12.13.& 14.*

15 *Ex natura quomodo ſumantur præſumptiones.*

16 *Opinionibus hominum qualiter præſumptiones accipiantur.*

17 *Præſumptio iuris & de iure quæ ſit.*

18 *Baldus quàm varia ſenſerit in partitione præſumptionum, num.19.& 20.*

21 *Dom.Alciatum ab alijs diuerſa tradidiſſe, reducendo negocium ad fictionem, ad præſumptionem iuris, & de iure, ac iuris tantum, & quid ſit fictio num.21.*

22 *Præſumptio iuris & de iure quid ſit.*

23 *Præſumptio iuris tantum quæ ſit.*

24 *Iacobus Mandellus vulgo Alba nuncupatus quid ſenſerit in partitione præſumptionum num.25.*

26 *Præſumptionem legis eſſe in triplici acceptione, & ibi vnamq; ſpeciem declarari num.27.28.& 29.*

30 *Auctori magis placere opinionem Mandelli, quæ fuit Abbat.ac Fely.in materia partitionum.*

31 *Et quibus rationibus num.31.32.& 33.*

34 *Præſumptione quibus ex cauſis procedantur.*

35 *Secundum varios auctores.*

36 *Auctoris ſcopus quis ſit in diſcurſu materiæ præſumptionis.*

37 *Abeſſe ex iuſta cauſa quis pręſumatur.*

38 *Accuſator præſumitur abeſſe potius ex iniuſta, quàm ex iuſta cauſa.*

39 *Abeſſe quis malitioſè præſumitur, ubi abeſt, nec facit id, ad quod agendum tenetur.*

40 *Actus iteratus interceſsiſſe præſumitur, ut teſtes à reatu periurij liberentur.*

Annulus

41 *Annulus & claues aſſignari præſumuntur cauſa cuſtodiæ.*
42 *Acquieuiſſe præſumitur ſententiæ, qui terminum petit ad ſoluendum.*
43 *Et qui ab ea non appellat.*
44 *Vel intra triginta dies à iudice a quo inſtanter non petijt ſibi apoſtolos dari.*
45 *Aliquid bonum & iuſtum præſumi, quod à bono & iuſtum factum ſit.*
46 *Alimentorum in materia citius præſumitur mori ſenex quam iuuenis*
47 *Affinis ſolus præſumitur affini ſuo velle donare.*
48 *Antiquior Doctor præſumitur melius ſcire veritatem, quàm doctor iuuenis.*
49 *Aßidua ac frequens conuerſatio præſumitur augere affectionem.*
50 *Auus dotans neptem filij ſui, præſumitur illius contemplation: illam dotare.*
51 *Alienantes bona præſumuntur reſeruare lucra matrimonialia filijs ſuis.*
52 *Aſcendens præſumitur velle relinquere hæreditatem ſuis deſcendentibus.*
53 *Et velle donare deſcendenti.*
54 *Affectio præſumitur in coniunctis.*
55 *Allodialis qualibet res præſumitur ac libera.*
56 *Actus ſequens præſumitur factus in executionem actus antecedentis.*
57 *Actus in dubio præſumitur potius ob cauſam neceſſariam, quàm voluntariam.*
58 *Actum in dubio præſumi ex cauſa magis principali.*
59 *Antiquum præſumitur in dubio feudum.*
60 *Agnationis præſumitur habita ratio, cum teſtator maſculos vocauit.*
61 *Affectio maior præſumitur verſus eum qui magis fuit honoratus.*
62 *Ab omni ſorde purgatus eſſe præſumitur, qui per triennium in honeſta conuerſatione permanſit.*
63 *Augeri præſumitur virtus in iuuenibus honeſte conuerſantibus.*
64 *Alienare præſumitur qui rem ſuam patitur vſucapi.*
65 *Affectio maior præſumitur ex priore nominatione.*
66 *Alienatione rei prohibita præſumitur quoque prohibita ceſſio actionum.*
67 *Aditio hæreditatis facile præſumitur in lucroſa hæreditate ſecus in damnoſa.*
68 *Aditio hæreditatis præſumitur in poſsidente bona, vltra cauſam non hæreditariam.*
69 *Adminiſtrator non valde diues præſumitur ſoluiſſe de pecunijs eius, cuius bona adminiſtrat.*
79 *Adminiſtrator creditor præſumitur ſibi ſatisfeciße in bonis adminiſtratis debitoris ſui.*
71 *Auarus nullus præſumitur quærere compoſſeſſorem, nec dominandi cupidus dominij conſortem.*
72 *Adminiſtratorum rationem exigens præſumitur adminiſtrata approbare.*
73 *Antecedens qui vult, præſumitur velle conſequens.*
74. *Accuſator, qui ſibi incumbentia non facit, præſumitur cauſæ ſuæ renunciare.*
75 *Abbas omnia præſumitur gerere de conſenſu cõuentus.*
76 *Arbiter cenſetur electus cum promittitur ſtari eius ſententiæ ſub pœna.*

77 *Appellatio præſumitur temeraria, ex eo quòd appellans fuit mulctatus.*
78 *Appellationi præſumitur renuntiare, qui promittit ſtare ſententiæ.*
79 *Approbare præſumitur epiſcopus acta iuris patronatus, inſtituendo præſentatum.*
80 *Approbari præſumitur tranſactio, vbi illius virtute aliquid ſoluitur.*
81 *Arma portans præſumitur malum animum habere.*
82 *Articuli præſumuntur eſſe admiſsi, eo ipſo quòd teſtes ſuper eis recipiuntur.*
83 *Banni ratione non præſumuntur bona fuiſſe publicata, niſi cum ſecuta eſt ſententia declaratoria.*
84 *Bonum præſumitur de vno quoque.*
85 *Bonus quilibet præſumitur, niſi malus probetur.*
86 *Bonus à natura quilibet præſumitur.*
87 *Bonæfidei quilibet præſumitur.*
88 *Bonafides præſumitur ex poſſeſsione longi temporis.*
89 *Et ex titulo & poſſeſsione.*
90 *Bonus præſumitur qui deſcendit ex bona progenie.*
91 *Bonum præſumi quod a bono factum eſt.*
92 *Bona fides præſumitur, niſi probetur mala.*
93 *Bonus iudex eſſe præſumitur, qui non ſecundum voluntatem, ſed ſecundum leges pronuntiat.*
94 *Bona fides præſumitur in eo qui poſsidet auctoritate iudicis.*
95 *Benè is agere præſumitur in ſenectute, qui bene agit in iuuentute.*
96 *Bonus quis præſumitur in minoribus, niſi probetur malus.*
97 *Bonum de ijs præſumitur quibus integræ ſunt facultates.*
98 *Bona fides præſumitur in eo, qui aliquid facit ſecundum ius naturale.*
99 *Bonafides præſumitur quidem ſed allegari debet.*
100 *Bona occupata per tertios, ante occupationem præſumuntur eſſe in nullius bonis.*
101 *Breuitas temporis arguit iniquitatem iudicis.*
102 *Breuitate temporis dolum argui in iudicante.*
103 *Bonafides præſumitur in poſsidente, etiamſi nullum titulum oſtendat.*
104 *Bonus & diligens qui alias fuit, nunc quoque eſſe præſumitur.*
105 *Bellum præſumitur iniuſtum, niſi conſtet de auctore.*
106 *Bonam fidem præſumi lapſu eius temporis, cuius initij memoria non eſt in contrarium.*
107 *Bona præſumuntur allodialia, niſi probentur feudalia.*
108 *Bona eccleſiæ præſumuntur potius eſſe data in emphyteuſim, vel affictum, quam in cenſum.*
109 *Bonam fidem in dubio præſumi in omni præſcriptione.*
110 *Bona præſumuntur non fuiſſe remiſſa bannito, per gratiam illi factam, niſi expreſsè id dicatur.*
111 *Bonus vir præſumitur, & eſſe debet iudex, non indiſcretus.*
112 *Bona præſumuntur eſſe illius Caſtri, in cuius territorio ſunt.*
113 *Bona priuati præſumuntur eſſe in emphyteuſim perpetuum conceſſa, bona eccleſiæ vſque in tertiam generationem.*
114 *Bona quæ ad manus adminiſtratoris peruenerunt* *præſu-*

præſumuntur quoque extare.

115 Bona quæ non reperiuntur a priuatis fuiſſe occupata, præſumuntur eſſe illius dominij ac vniuerſitatis, in cuius territorio ſunt poſita.

116 Bonam fidem præſumi ex curſu triginta annorum.

117 Bona viro tradita ab vxore quando præſumantur tradita fuiſſe in dotem.

118 Bona quæ vxor poſſidet, quando vxoris & quando mariti eſſe præſumantur.

119 Beneficium ad hoc vt ſacerdotale eſſe dicatur, quanta temporis diuturnitate conſenſus epiſcopi illi acceſſiſſe dicatur.

120 Beneficium principis, nunquam præſumitur alterius præiudicium comprehendere, niſi expreſſe dicatur.

121 Bono pro viro præſumendum eſſe.

122 Bona in dubio præſumuntur empta eſſe de pecunia propria.

123 Bona poſſeſſa per prælatum præſumuntur acquiſita eſſe de proprijs.

124 Bona emphiteutæ, quando omnia præſumantur emphyteutica.

125 Bona præſumuntur propria illius eſſe, qui illa acquiſiuit, quando non conſtat de ſocietate omnium bonorum.

126 Bona vxoris in dubio præſumuntur paraphernalia.

127 Contumacia ceſſare debere præſumitur in cauſis priuatorum, ſi in cauſis fiſcalibus remouetur.

128 Cancellatio in ſubſtantialibus facit præſumi ſcripturam ſuſpectam.

129 Cancellatio nominis Chriſti arguit ſuſpicionem.

130 Cancellationes in dubio factæ eſſe cenſentur de voluntate ac conſenſu teſtatoris.

131 Contractus præſumitur interueniſſe, ex quo quis debitum eſt confeſſus.

132 Citatus quis præſumitur, ex quo in iudicio inuenitur.

133 Confeſſio facta in ſcriptis præſumitur ex deliberatione mentis procedere.

134 Cognouiſſe præſumitur vxorem ſuam, qui diu cum illa cohabitauit.

135 Canonicus quis eſſe præſumitur, ex quo apparet in ſtallo inter alios, in præbendaque ac alijs.

136 Coniugata mulier præſumitur dotata.

137 Communem ſeruum liberans, præſumitur id potius iure dominij facere quam animo iniuriandi.

138 Cauſa præſumitur in principe, etiam ius alterius auferente. Quamuis alij diſſentiant.

139 Cauſa iuſta præſumitur in principe, etiamſi expreſſa non ſit.

140 Conſentire præſumitur, qui ad munera publica nominatus non appellat.

141 Condens teſtamentum, et legans ita legare præſumitur, vt hæres propter contractum cum defuncto initum non condemnetur.

142 Citatio in dubio præſumitur eſſe facta ad domum habitationis.

143 Clauſula inſolita arguunt in actibus maiorem præſumptionem ſimulationis.

144 Clauſulę inſolitæ apponi in bullis Apoſtolicis, præſumuntur fuiſſe appoſitæ.

145 Color in dubio præſumitur quæſitus in prohibito contrahere.

146 Clericus in dubio præſumitur qui clericalem defert habitum.

147 Conſentire præſumitur nominationi qui appellat ab ea.

148 Conductor qui remanet in poſſeſſione rei conductæ poſt impletum tempus conductionis præſumitur reconducere.

149 Conceſſio præſumitur in dubio eſſe facta ſecundum conſuetudinem concedentis.

150 Conceſſio emphyteuſis præſumitur eſſe facta ſecundū conſuetudinem eccleſiæ concedentis.

151 Conductio referendarij, vel alterius officialis, intelligitur eſſe facta ſalario conſueto dari in tali officio.

152 Confeſſio ſimulata præſumitur ex interuentu perſonę, quæ faciat præſumi fraudem.

153 Coniunctus præſumitur ſcire facta coniuncti.

154 Conſcius præſumitur eſſe furti is, apud quem reperitur res furtiua.

155 Conſilium in dubio præſumitur in bonum.

156 Contrahere in dubio præſumitur quis nomine proprio, & non nomine alieno.

157 Corrigere nemo ſe incontinenti præſumitur.

158 Curare quilibet præſumitur potius res proprias quàm alienas.

159 Citius mori præſumitur ſenex quàm iuuenis.

160 Charius eam ciuitatem quis diligere præſumitur, ex qua eſt oriundus.

161 Ciuitatis ſtatum magis diligere præſumuntur diuites.

162 Clericiq; & epiſcopi.

163 Diligens quilibet eſſe præſumitur, niſi probetur negligens.

164 De menſa res eſſe præſumitur quam epiſcopus poßidet.

165 Dominus præſumitur, qui re vtitur vt dominus.

166 Donare quis præſumitur cum res ſuas defendit eidem.

167 Data dilatione ad ſoluendum interim conueniri videtur ne pignus vendatur.

168 Damnum præſumitur illi ineſſe, qui cum vno contraxit, ſi in plures aduerſarius diſtinguatur.

169 Dei memoriam qui habent non præſumuntur libenter ad tutelas vel curas accedere.

170 Diligere magis ciuitatem præſumitur qui filios habet.

171 Diligere patriam ſuam ex qua eſt oriundus quilibet præſumitur.

172 Decretalis præſumitur eo ipſo, quod inter decretales inuenitur.

173 Dicitur & præſumitur impius in patriam ſuam qui illam conſilijs non adiuuat ac debita prouiſione.

174 Donare quis præſumitur ſi affectione paterna motus aliquid erogauerit.

175 Dos filiæ data eſſe præſumitur, penes quam eſt peculiū.

176 Dominus ſciens clericum ſuum ſeruum fieri præſumitur eum velle liberare.

177 Donaſſe præſumitur pater filio ſtudenti expenſas ſtudij.

178 Dictum plus a teſtatore præſumitur ac minus ſcriptū ſuadente æquitate.

179 Diuiſio præſumitur inter fratres, quando vnus ſtat ſeparatus ab alio per decem annos.

180 Donata vxori per conſanguineos mariti, præſumuntur donata contemplatione mariti.

181 Donatio facta a ſponſo ſponſæ, præſumitur facta eſſe contemplatione matrimonij.

182 Dominus accepto pretio præſumitur libenter eo ſeruo cariturus,

caritur us, quàm ori maluit, quàm ad dominum reuerti.

183 Domina domus non aliter præſumitur tuta eſſe poſſe, quàm ſi ſerui tam domeſtici, quàm extranei, eorum capitis periculo cuſtodiam debeant.

184 Dotaſſe filiam præſumitur pater de bonis proprijs non de bonis ipſius filiæ.

185 Deſcendens ex nobili genere præſumitur nobilis ac virtutis ſtudioſus, & è conuerſo.

186 Duobus ſimul mortuis, qui debilior erat, præſumitur prior deceſſiße.

187 Diminui libido præſumitur in ſenectute.

188 De illa ciuitate quis eſſe præſumitur, in qua reperitur, niſi probetur alienigena.

189 Durare quis præſumitur in ea voluntate, in qua fuit.

190 Dilectio maior eſſe præſumitur, vbi plus donatur.

191 De præſenti præſumitur in præteritum.

192 Diues olim præſumitur etiam hodie diues.

193 Dominus ſciens ſeruum ſuum militare, præſumitur eum velle liberare.

194 Delictum graue & leue, vbi actus importare poteſt, præſumitur in delictum leue.

195 Diſpoſitio qualibet præſumitur eſſe vera.

196 Delinquens non præſumitur deliquiſſe, ſub ſpe immunitatis eccleſiæ.

197 De duobus digladiantibus qui mortuus eſt præſumitur fuiſſe aggreſſor.

198 Duobus actibus eodem die factis ille præſumitur præceſſiſſe qui de iure præcedere debuit.

199 Decretum iudicis præſumitur ex cauſa vera ac iuſta & ſolenniter fuiſſe interpoſitum.

200 Delictum in dubio præſumitur factum fuiße in loco permiſſo.

201 Depoſitum potius in dubio præſumitur quàm mutuum.

202 Dolus præſumitur ex magna læſione.

203 Ex fuga.

204 Ex taciturnitate, quando quis tacet ad ſui commodū.

205 In eo qui promiſſa non ſeruat.

206 In eo qui ſcienter facit rem probibitam.

207 Quando quis ſcienter non facit, quod facere debet.

208 Contra adminiſtratorem, qui aliquid facit contra incōmodum eius cuius negocia adminiſtrat.

209 Contra eos qui non eunt per vias rectas.

210 Ex tractatu.

211 Ex falſa expreßione.

212 Contra eum qui leges tranſgreditur.

113 Contra non certiorantem aliquem de iuribus ſuis.

214 Ex qualitate perſonæ.

215 Quando aliquid agitur confusè ac ſub inuolucro.

216 Ex magnis perſuaſionibus.

217 Contra facientem aliquid aduerſus denunciationem iam factam.

218 Ex qualitate temporis nocturni.

219 Quando quis facit quod ſibi non prodeſt, ac alijs nocet.

220 Contra eum qui propoſita ac obiecta non probat.

221 Ex tarditate.

223 Contra eum qui rem alienam conſumit.

223 Contra iudicem in iure errantem.

224 Contra eum qui eodem inſtanti omnia fieri procurauit.

225 Contra eum qui lucrum quærit cum iactura alterius.

226 In tutore alienante bona pupilli.

227 Contra eum qui alienat bona ſubiecta reſtitutioni.

228 In arbitris qui faciunt ratificari laudum antequam legatur.

229 Contra eum qui contrahit in domo alterius, & cum perſona domeſtica.

230 Contra mulierem minorem, ac ruſticum qui aliquid occulte agunt.

231 Ex actu inſolito.

232 Emancipatio recte præſumitur fuiſſe facta, niſi contra probetur.

233 Emptori præſumitur tradita poſſeſſio eius rei, quam poſsidet ſciente venditore.

234 Eſſe mea præſumitur res quæ reperitur in domo mea.

235 Emens rem aliquam, ac poßidens præſumitur ex titulo præambulo poſſediſſe.

236 Eccleſia indotata præſumitur ſacro miniſterio defraudari.

237 Erraſſe & ignoraſſe gradum conſanguinitatis præſumitur, qui publicè matrimonium contraxit.

238 Electus præſumitur ei per quem electus eſt gratus fore.

239 Error iuris præſumitur in ruſtico.

240 Emptor rem tradens præſumitur in dubio habere fidē de pretio.

241 Etiam hæredi ſuo prouidere velle præſumitur, qui ſibi aliquid paciſcitur.

242 Epiſcopo relictum, præſumitur eccleſiæ contemplatione relictum.

243 Eccleſia omnis intra fines diœceſis ſuæ præſumitur ſubiecta eſſe epiſcopo.

244 Eccleſia præſumitur eccleſiæ fore ſubiecta ſi illi ſoluat cathedraticum.

245 Ex mutatione locorum præſumitur mutari mentis affectus.

246 Eligentium vbi maior eſt numerus, ibi etiam maior eſt Zelus.

247 Excommunicatus qui fuit præſumitur etiam hodie fore excommunicatus.

248 Extremis probatis media præſumuntur.

249 Epiſcopus mutans epiſcopatum, & de minore eccleſia tranſiens ad maiorem, præſumitur ex ambitione id facere.

250 Epiſcopus eccleſiaſtica officia committens ſanguine coniunctis, præſumitur potius id ratione ſanguinis, quàm aliam iuſtam ob cauſam facere.

251 Electus ad aliquod officium præſumptionem habet pro ſe.

252 Eligere nemo præſumitur viam per quam impugnet iudicium ſuum.

253 Emptio præſumitur eſſe facta titulo lucratiuo, quatenus rei valor precium excedit.

254 Emptor qui emit citra dimidiam iuſti precij præſumitur eſſe malæ fidei.

255 Error iuris in dubio in muliere præſumitur.

256 Error potius in dubio præſumitur, quàm error.

257 Exceſſus habet fraudis præſumptionem.

258 Exceptionis titulus ex longo tempore præſumitur.

259 Expenſæ factæ ab vno ſociorum in re communi, præſumuntur factæ eſſe de communi ac nomine communi.

260 Electa in dubio præſumitur via per quam ſatis fiat vtrique caſui.

Eluſorium

261 *Eluſorium actum quis facere nolle præſumitur.*

262 *Excuſsionis exceptio cenſetur reiecta per iudicem procedentem ad vlteriora in meritis cauſæ.*

263 *Exemptio caſtri præſumitur ex eo quod dominus caſtri non viſitat ſuperiorem.*

264 *Extenſio præſumitur prohibita de perſona ad perſonã.*

265 *Familia quicquid agit, præſumitur feciſſe de uoluntate domini.*

266 *Filius præſumitur eſſe in poteſtate patris, niſi probetur emancipatus.*

267 *Fideiuſſor ſoluens ſuo potius, quàm alieno nomine ſoluere præſumitur.*

268 *Factum ſuum ſiue iuſtum ſiue iniuſtum præſumitur quis eſſe tuiturus.*

269 *Finales termini ibi ſtare præſumuntur, vbi aliàs fuerũt.*

270 *Fieri mei contemplatione præſumitur, quod mei commodi gratia fit.*

271 *Filius qui naſcitur ex viro & vxore conſtante matrimonio, & ſcientibus vicinis, legitimus eſſe præſumitur.*

272 *Filius relinquens patri liberationem ab adminiſtratione tutelæ, præſumitur quoque reliquiſſe a redditione reliquorum.*

273 *Fratres præſumuntur ſe odio non proſequi.*

274 *Fratrum ſimul habitantium ab altero quæſita, præſumuntur de communi quæſita.*

275 *Fabricenſis præſumitur qui notam, vel ſtigmata fabricenſium gerit.*

276 *Fornicatio inter conſanguineos non præſumitur.*

277 *Filios habens magis præſumitur diligere patriam.*

278 *Filius ex legitimo matrimonio natus præſumitur eſſe in poteſtate patris.*

279 *Fraus præſumitur ex varietate reſponſionis.*

280 *Filiusfamilias præſumitur pecuniam mutuo acceptam in cauſam peculij quaſi caſtrenſis conuertiſſe.*

281 *Feudum in dubio præſumitur antiquum, & non nouum.*

282 *Fur vt is præſumatur penes quem res furtiua inuenta eſt; aliæ coniecturæ requiruntur.*

283 *Filius natus ex vxore, præſumitur natus ex marito.*

284 *Fiſcus in dubio habet præſumptionem contra ſe.*

285 *Filius cui pater legauit electionem nominum debitorum, præſumitur in dolo eſſe, ſi adminiſtrans bona patris vltra creditas pecunias alias credidit.*

286 *Facere quilibet præſumitur quod ſibi proſit.*

287 *Factum, debet præſumi factum, tempore quo euitatur delictum.*

288 *Factum à filio, concernens cauſam patris, præſumitur factum de voluntate patris.*

289 *Feudum in dubio præſumitur paternum.*

290 *Feudum in dubio præſumitur hæreditarium.*

291 *Feudum præſumitur antiquum niſi dominus reperiatur in poſſeſsione.*

292 *Fideiuſſio in dubio præſumitur, non delegatio.*

293 *Fides præſumitur habita de pretio, quando datus eſt terminus ad ſoluendum.*

294 *Fides bona præſumitur in præſcribente libertatem.*

295 *Filiusfam præſumitur hæreditatem ſibi delatam voluiſſe ſibi per patrem acquiri, ſi illo ſciente & patiente poſſedit.*

296 *Fides bona præſumitur, ſed allegari debet.*

297 *Filius in dubio præſumitur poſsidere vt hæres bona patris.*

298 *Filius longo tempore ſeorſum habitans à patre præſumitur emancipatus.*

299 *Filius præſumitur acquiſiuiſſe de bonis paternis, niſi quatenus coniecturæ ſunt in contrarium.*

300 *Fraus præſumitur ex alienatione omnium, uel maioris partis bonorum.*

301 *Fraus præſumitur facilius in contrahente, quàm in teſtante.*

302 *Fraus præſumitur facilius excogitata quando aliquid frequenter fit.*

303 *Furioſus præſumitur qui verba furioſis apta loquitur.*

304 *Furioſus ſemel ſemper præſumitur furioſus.*

305 *Furor perſeuerare præſumitur, & non eſſe momentaneus.*

306 *Facere nolle, quis in dubio præſumitur quod eſt prohibitum.*

307 *Facta incontinenti præſumuntur eſſe correſpectiue.*

308 *Factum ſubſequens præſumitur eſſe factum in executionem minarum præcedentium.*

309 *Falſitas præſumitur ex non veriſimili*

310 *Falſitas inſtrumenti præſumitur quando teſtes omnes in eo deſcripti ſunt mortui.*

311 *Fugiens præſumitur eſſe in dolo.*

312 *Fauorabili in materia præſumitur quis loqui potius de ſe ipſo, quàm de alijs.*

313 *Fideicommiſſo præſumitur eſſe renunciatum per diuiſionem, quando vnus in ea dat poteſtatem alteri alienandi.*

314 *Fideiuſſor quando ſimpliciter ſe obligat, præſumitur ſe obligare in omnem caſum & cauſam.*

315 *Forenſis præſumitur ſcire ſtatuta loci in quo contrahit, ex longa conuerſatione.*

316 *Fraudem præſumi varijs modis.*

317 *Gratus præſumitur quilibet, niſi probetur ingratus,*

318 *Generaliter præſumitur pro iudice in ijs quæ ſpectant ad officium ſuum.*

319 *Generali in ſermone præſumitur quis non loqui in damnum eorum qui de ſuo ſunt ſanguine.*

320 *Generaliter præſumitur quod olim fuit idem & hodie eſſe.*

321 *Generaliter præſumitur pro quolibet officiali.*

322 *Gerere quis in animo præſumitur, quod verbis profert.*

323 *Geſtũ aliquid fuiſſe tẽpore furoris quando præſumatur.*

224 *Grauati præſumuntur vocati, quando teſtator eſt digreſſus ad plures gradus ſubſtitutionum.*

325 *Hæredi quoque ſuo prouidere voluiſſe præſumitur, qui ſibi ipſi prouidet.*

326 *Hæredem inſtituens filiumfamilias, ſi emãcipetur, præſumitur patrem ad id faciendum rogare.*

327 *Habere quis in corde præſumitur quod ore expreſsit.*

328 *Hęredi onus quod iniungitur, præſumitur eſſe iniunctũ à tempore aditæ hæreditatis.*

329 *Hæredum vnus totum poſſidens, præſumitur poſsidere iure familiaritatis.*

330 *Hæres extraneus præſumitur habere notitiam teſtamenti.*

331 *Hæres adeundo hæreditatem, cuius cohæres repudiauit partem, præſumitur in totum velle ſe oneribus hæreditarijs obligare.*

332 Hæres teſtatoris in dubio præſumitur grauatus & non alius.
333 Hæres relictus eſſe quis præſumitur non ex eo tantum quod grauatus eſt.
334 Hæres ſcriptus aliquid agendo vt hæres, præſumitur eſſe hæres.
335 Homicidium in dubio præſumitur factũ ad defenſionẽ.
336 Ignorantia præſumitur, vbi ſcientia non probatur.
337 Ius præſumitur æquum.
338 Iudicantes præſumutur deſerre potius, quàm potentibus iuſtitiam miniſtrare.
339 Inter plebeios potius, quàm inter nobiles præſumitur emendi ac vendendi commercium.
340 Idoneus præſumitur eruditus in iure, habens cauſarum experientiam.
341 In cauſis priuatorum præſumitur abeſſe calumniã, ſi à fiſcalibus remouetur.
342 Inſtituere ac docere libentius præſumuntur profeſſores, quibus ſalaria conſtituta ſunt.
343 Iudex præſumitur remittere infamiam, cum pœnam ex cauſa remittit.
344 Iuſta cauſa præſumitur in eo, qui publico iure vtens aliquid exequitur.
345 Innocens præſumitur quærere vt abſoluatur, è contra nocens.
346 Iudicium ſubterfugiens præſumitur de cauſa ſua eſſe diffiſus.
347 Iniuriatus remittens iniuriam, præſumitur in totum remittere.
348 Inter homines imperitos, incerti certaminis ſi compotio facilius oritur.
349 Inſtrumentum, & ſtatus rei habent præſumptionem pro ſe.
350 Id quod contra ſe quis ſcribit, aut fatetur, præſumitur verum eſſe.
351 Incontinens prſumitur eſſe ille, cuius pater fuit incontinens.
352 Impubes præſumitur eſſe habilis tantum ad hiſtrionatum.
353 Induſtria perſona in dubio cenſetur electa.
354 Inimicus qui olim fuit præſumitur hodie quoque eſſe inimicus.
355 Innouare uolens præſumptionem habet contra ſe.
356 Iniuriam remittẽs præſumitur in perpetuum remittere.
357 Idoneus quilibet eſſe præſumitur.
358 Immemor nemo præſumitur ſalutis æternæ.
359 Innocens quilibet præſumitur à peccato.
360 Iuramentum habet præſumptionem pro ſe.
361 In dubio fit præſumptio vt actus potius valeat, quàm pereat.
362 In dubio præſumitur pro reo.
363 In dubio præſumitur in illam partem, per quam pœna euitatur.
364 Infans præſumitur ineptus ad operas.
365 Iubens aliquid ab hæredibus præſtari ſub menſura, intelligitur ſub ea quam ipſe ſolitus fuerat præſtare.
366 Iubens aliquid dari, præſumitur iubere dari de ſuo.
367 Indignus quis eſſe præſumitur officio, quod gerit niſi ordinatus fuerit inuitus.
368 Infans præſumitur primo loco mortuus, quando ipſe & mater eodem naufragio perierunt.
369 In fraudem creditorum facere præſumitur qui bona omnia ſua alienauit.
370 Incendium præſumitur factum culpa inhabitantium.
371 Ignorantia præſumitur in officiali ob multitudinem negociorum.
372 Ignorantia præſumitur iuſta ex quacunque cauſa.
373 Ignorantia præſumitur in facto alieno.
374 Ignorantia iuris præſumitur, & toleratur in milite.
375 Ignorantia præſumitur, data læſione vltra dimidiam iuſti precij.
376 Imperitia iuris potius præſumitur quàm dolus.
377 Inſtantia præſumitur perempta culpa iudicis vel rei.
378 Inſtrumentum præſumitur authenticum propter auctoritatem tabellionatus.
379 Iudex præſumitur per imperitiam iudicaſſe, qui adhæret ſingulari opinioni.
380 Inuentarium habet præſumptionem pro eo.
381 Iudex in dubio præſumitur aditus tanquam ordinarius.
382 Iuriſdictio in dubio præſumitur conceſſa perſonæ, & non territorio.
383 Ius poſtquam eſt conditum, ſtare non poſſe præſumitur, niſi aliquis adſit iuriſperitus, qui per interpretationem illud in melius producat.
384 Inimicitia præſumitur ex lite de vna tota hæreditate.
385 Inimicus præſumitur dediſſe damnum, vbi de malefactore non conſtat.
386 Inimicus eſſe præſumitur teſtis, qui teſtimonium contra aliquem deponit in cauſa criminali.
387 Inimicus præſumitur teſtis, dicens ab aliquo ſe verberatum fuiſſe.
388 Identitas contractus præſumitur, quando cauſa eadem exprimitur, licet ſumma ſit diuerſa.
389 Identitas delicti præſumitur ex identitate temporis ac loci.
390 Identitatem corporis præſumi ex identitate nominum.
391 Identitas rei præſumitur ex conuenientia confinium.
392 Iuris ignorantia præſumitur in minore, etiam quòd certaret de lucro perdendo.
393 Laicus quis eſſe prſumitur, niſi probetur clericus.
394 Legatum peculium filiæ, præſumitur ademptum, ſi teſtator debitorem exegit.
395 Longinquitate temporis præſumitur oblitio fieri.
395 Libentius præſumuntur inſtruere profeſſores, quibus conſtituta ſunt ſalaria.
396 Laudum habet præſumptionem pro ſe.
397 Ligatus qui potius in dubio eſſe præſumitur quàm ſolutus.
398 Licito modo quis præſumitur actũ facere, et nõ illicito.
399 Legatum factum rectori eccleſię affini, ratione affinitatis factum fuiſſe præſumitur.
400 Legitimatus a patre præſumitur filius eſſe naturalis, ſi in teſtamento ſimpliciter filius fuit appellatus.
401 Legatum tutori factum prſumitur ſub ea conditione factum, ſi adminiſtret, non autem ſi ſe excuſet.
402 Liberatio in teſtamento debitori relicta, potius ex cauſa fideicommiſſi, quàm alia relicta eſſe creditur.
403 Liber rationum quando pro parte inuenitur verus, in totum prſumitur verus.
404 Libera prſumitur eſſe res, niſi in ea probetur ſeruitus.
405 Libertas prſumitur vel probatur ex inſpectione regiſtri.

Legatum

406 *Legatum præſumitur ademptum, ſi inter teſtatorem ac legatarium graues inimicitiæ ortæ fuerint.*

407 *Legatum relictum ciuibus, non præſumitur eſſe relictum adminiſtratoribus.*

408 *Laborans terras pręſumitur habere notitiam communis earum æſtimationis.*

409 *Lex pręſumit ſuper ijs quæ ſunt facti.*

410 *Libelli & petitiones tot eſſe præſumuntur, quot ſunt articuli.*

411 *Literæ pręſumuntur eſſe conceſſæ ad petitionem partis.*

412 *Matricula habet præſumptionem pro ſe.*

413 *Magnus aliquis aut potens non pręſumitur eſſe compulſus.*

414 *Mulier quæ dotem ſibi reddi ſtipulata non eſt, pręſumitur ſtipulata eſſe.*

415 *Mulier pręſumitur quæcunque quæſiuit conſtante matrimonio, acquiſiuiſſe de bonis mariti.*

416 *Mandatum procuratorium interueniſſe pręſumitur, ſi cui inſtrumenta ad cauſam pertinentia conſignata ſunt.*

417 *Matrimonium præſumitur, vbi quis filios naturales ſuſceptos ſimpliciter filios appellat.*

418 *Maior quis eſſe pręſumitur, niſi probetur minor.*

419 *Minor facilè præſumitur circumſcribi.*

420 *Mulier pręſumitur facilè decipi.*

421 *Minor pręſumitur læſus mutuum contrahens cum fœneratore.*

422 *Mulier pręſumitur nupta, quę annulum fert digito.*

423 *Multos per dies quod publicè propoſitum fuit, pręſumitur plenè cognitum.*

424 *Monialis præſumitur, quę reperitur inter alias Moniales.*

425 *Mater dans dotem pro filia, pręſumitur velle donare.*

426 *Mulier coniugata pręſumitur eſſe dotata.*

427 *Mulier pręſumitur non poſſe nubere ſinè dote.*

428 *Mulier præſumitur ignorare legem.*

429 *Mulier quę non patitur filium, de quo eſt controuerſia, vulnerari, pręſumitur mater.*

430 *Militare quis præſumitur ex pecunijs patris.*

431 *Mater redimens filium ab hoſtibus, pręſumitur proximitatis gratia donare.*

Maritus ſtipulans ſibi alimenta pręſumitur uxorem quoque ſuę ſtipulari, ibid.

432 *Maritus cui uxor tradidit inſtrumenta, pręſumitur eſſe procurator uxoris.*

433 *Maritus pręſumitur ſic cum uxore ſua habitare, vt clericus in eccleſia ſua reſidere.*

434 *Mulier pręſumitur eſſe ſtipulata ſibi dotem reddi, quando extraneus dotat.*

435 *Mulier pręſumitur ex alio poſt mortem viri concepiſſe, ſi poſt undecim menſes pepèrit.*

436 *Maſculus pręſumitur primo natus, cum mulier maſculum & fœminam peperit.*

437 *Mater præſumitur primò mortua, ſi vnà cum filio deceſſit.*

438 *Mortuus quis eſſe pręſumitur in pupillari ętate.*

439 *Maſculus in dubio pręſumitur primùm naſci quàm fœmina.*

440 *Maſculorum uno partu editorum formoſior, & robuſtior prior natus eſſe pręſumitur.*

441 *Mortua prior præſumitur eſſe uxor quàm maritus, ſi eodem infortunio deceſſerint.*

442 *Mala fides potius in dubio plerunque pręſumitur quàm ignorantia.*

443 *Magis dilectus in inſtitutione, magis pręſumitur fuiſſe in ſubſtitutione.*

444 *Magis pręſumitur pro uniuerſitate, quàm pro particularibus.*

445 *Mala fides pręſumitur contra eum, qui contra iuris diſpoſitionem contendit.*

446 *Mala fides generaliter pręſumitur contra eum qui aliquid facit contra iuris diſpoſitionem.*

447 *Mercator pręſumitur habere pecuniam paratam.*

448 *Metus quibus ex cauſis præſumatur.*

449 *Mandatum durare pręſumitur durante præſumptione voluntatis.*

450 *Mandatum tacitum pręſumitur in exceſſu a procuratore facto, me ſciente ac patiente.*

451 *Metus pręſumitur non interceſſiſſe, amicis atque affinibus interuenientibus.*

452 *Nimis tepidus in petendo ſententiam de iure ſuo diffiſus eſſe pręſumitur.*

453 *Numeratio informis pręſumitur eſſe facta in cauſam mutui.*

454 *Nolle vendere præſumitur, qui immenſum pretium petit.*

455 *Non eſſe baptizatus quis pręſumitur, niſi probetur.*

456 *Nemo pręſumitur ſe ipſum incontinenti velle corrigere.*

457 *Nunquam in dubio capitur præſumptio delicti.*

458 *Nemo pręſumitur immemor ſalutis ęternę.*

459 *Notarius habet pręſumptionem pro ſe.*

460 *Non cõmittere dolum pręſumitur, qui fraudẽ excludit.*

461 *Notando ac diſputando, bene ac optima ratione, quod agendum eſt, fieri præſumitur.*

462 *Nemo pręſumitur eligere viam, per quam impugnet iudicium ſuum.*

463 *Natus ex uxore pręſumitur natus de marito, quamuis uxor ſit adultera.*

464 *Natus quis in dubio pręſumitur eſſe ex legitimo matrimonio.*

465 *Notarius pręſumitur eſſe rogatus eo ipſo, quòd facit inſtrumentum.*

466 *Numerus maior eligentium vbi eſt, ibi pręſumitur eſſe maior zelus.*

467 *Notarius quis eſſe pręſumitur ex confectione quatuor ſolennium inſtrumentorum.*

468 *Notarius propter antiquitatem temporis ultra centum annos præſumitur.*

469 *Notarius ſi ſe non ſubſcribat inſtrumento, nec officij mentionem faciat, ſi omnia adhibuerit ſolennia, pręſumitur tanquam notarius id feciſſe.*

470 *Notarius pręſumitur eſſe rogatus, vt concipiat verba teſtatoris eo modo, qui fieri poteſt.*

471 *Nuntius habet pręſumptionem pro ſe in ijs, quę concernunt officium ſuum.*

472 *Officialis pręſumitur cauiſſe fiſco de pecunijs fiſco inferendis.*

473 *Omnis retinens rem aliquam, pręſumitur poſſidere.*

Omne

474 Omne prędium pręſumitur liberum, niſi probetur ſeruum.

475 Omnia præſumuntur de iure licere niſi probentur non licere.

476 Omnis eccleſia ſita intra diœceſim præſumitur ſubiecta eſſe epiſcopo.

477 Obligationum diuerſitas ex diuerſitate perſonarum præſumitur.

478 Obliuio facile præſumitur ex lapſu temporis decem annorum.

479 Obſeruantia pręſumitur ſubſeeuta eſſe ex titulo præambulo.

480 Omni tempore bonus præſumitur, qui ſemel fuit bonus.

481 Omni tempore præſumi malus qui ſemper fuit malus.

482 Omnia promiſſa in inſtrumento præſumuntur ſolenniter fuiſſe acta.

483 Omni tempore periurus præſumitur, qui ſemel fuit periurus.

484 Olim ſubditus præſumitur, & hodie fore ſubditus.

485 Olim furioſus præſumitur hodie quoque eſſe furioſus.

486 Olim qui aliqua ægitudine laborauit præſumitur hodie quoque laborare.

487 Olim poſſeſſor præſumitur hodie quoque fore poſſeſſor.

488 Olim Dominus præſumitur hodie quoque fore dominus.

489 Olim diues præſumitur hodie quoque eſſe diues.

490 Omnia præſumuntur malè perfici quæ non bono ſunt inchoata initio.

491 Obliuio pręſumitur in facto proprio poſt lapsũ decẽnij.

492 Obliuio præſumitur ob multitudinem negociorum.

493 Odium remitti præſumitur ab eo, qui ſacerdoti confitetur peccata ſua.

494 Officialis ob multitudinem negociorum præſumitur facile obliuiſci.

495 Pro proceſſu in dubio præſumitur, ac pro ſententia vbi de ijs conſtat per legitima documenta.

496 Periculo ſe ſubijciens vita ſua renunciare præſumitur.

197 Periculum inſtare præſumitur, cum quis in manu hoſtium, vel prædonum eſt.

Et quibus alijs in caſibus periculum inſtare præſumatur. ibidem.

498 Pater pręſumitur donaſſe filio, quod ei degenti in ſtudio miniſtrauit.

499 Potior præſumitur qui potiore loco poſitus eſt.

500 Patronus libertæ nuptijs conſentiens, operarum ius præſumitur remittere.

501 Poſſe quis in aliquo negocio præſumitur, quod eius ſimiles potuerunt.

503 Pater præſumitur frequenter filium ſuum in ſtudijs viſitare.

503 Pater præſumitur nolle filium ſuum mori.

504 Pater præſumitur filium ſuum retinere ſine dolo ob paternam pietatem.

505 Procuratorem ſimpliciter conſtituens, & ante vel poſt litem conteſtatam in perſona ſua aliquid agens, præſumitur illum reuocare.

506 Procurator ad ſpecialem cauſam a domino conſtitutus, præſumitur eſſe inſtructus.

507 Promiſſa merces eſſe præſumitur, eo ipſo quòd mancipium naui impoſitum eſt.

508 Pecunia mutuo data in refectionem nauis, in talem refectionem conuerſa ſere præſumitur.

509 Præſentatio & eius procuratoris conſtitutio facta per Abbatem præſumitur eſſe facta de conſenſu conuentus.

510 Proxeneta præſumitur affectare complementum eius quod tractauit.

511 Priuilegium clerico conceſſum præſumi conceſſum cauſa eccleſiæ.

512 Pater vel mater præſumitur lucra quæſita ex primo matrimonio, velle ſeruare filijs primi matrimonij.

513 Poſsidere is præſumitur, qui ſub imagine alterius perſonæ poſsidet.

514 Poſteriore ex actu contra aliquem pręſumitur.

515 Potenti non præſumitur eſſe facta iniuria.

516 Patris iudiciũ agnoſcere præſumitur, qui legatũ petit.

517 Proſpicere ſibi voluiſſe præſumitur, qui dotem dedit, etiamſi nullum caſum expreſſit.

518 Præſens tempus cum à præterito colligitur, ab vno ad alterum rectè infertur.

519 Perpetua quis præſumitur eſſe furioſus, qui de præſenti reperitur eſſe furioſus.

520 Promiſſio in dubio præſumitur eſſe facta inter præſentes, non etiam inter abſentes.

521 Perſeuerantia voluntatis præſumitur, niſi mutatio probetur.

522 Præſenti a ſtatu in præteritum præſumitur, quando pręſens ſtatus non habet contra ſe veritatem ſtatus præteriti.

523 Patres præſumuntur amare filios ſuos.

524 Pater præſumitur capere ſalubrius conſilium pro filio.

525 Pater verberans filium, præſumitur facere gratia correctionis.

526 Pater offerens filium iudici, non pręſumitur ita offerre vt illum vltimo ſupplicio afficiat.

527 Pater liberatus a filio actione tutelę, præſumitur quoque eſſe liberatus a redditione reliquorum.

528 Patris res præſumitur eſſe filij hęredis.

529 Prodigus eſſe creditur, quem pater ſano conſilio prodigum in teſtamento appellauit.

530 Pater pręſumitur iniuſtè filium exhęredare.

531 Pater ſtipulando filio, pręſumitur ſtipulari vt hęredi non etiam vt filio.

532 Poſsidere quis pręſumitur ex titulo præambulo.

533 Princeps pręſumitur ex iuſta cauſa moueri.

534 Princeps pręſumitur reſcribere ſecundum iuſtitiam, nec velle auferre ius tertij.

535 Priuilegiarius, in dubio pręſumitur potius vti iure cõmuni, quam ſpeciali.

536 Poſſeſſor præſumitur potius litem eſſe redempturus, quàm aduerſus ſe in litem iurari paſſurus.

537 Promittens aliquid pręſumitur de ſuo id facere.

538 Papa ex quibus pręſumatur habere ſcientiam defectuum actus.

539 Pater pręſumitur prędeceſſiſſe, ſi cum filio ſuo eodem infortunio deceſſerit.

540 Percuſſus pręſumitur repercutere ad defenſionem.

541 Pluralitas perſonarum pręſumitur ad euitandũ falſum.

542 Pluralitas præſumitur in rebus, niſi vnitas probetur.

543 Poſſeſſio medij tẽporis pręſumitur probatis extremis.

544 Prior in titulo pręſumitur prior in poſſeſſione.

545 Poſſeſſio pręſumitur bonę fidei, niſi probetur antiquior.

546 Poſſeſſor qui ſemel poſſedit, pręſumitur perſeueraſſe in

poſſeſ-

poſſeſſione, vſque quo illam allegat.

547 *Poſſeſſio recentior præſumitur clandeſtina.*

548 *Poſſeſſio continuata præſumitur ſi allegetur.*

549 *Poſſidens ſine titulo præſumitur malæfidei maxime in ſpiritualibus.*

550 *Præſens & tacens præſumitur conſentire, ſi non agitur de magno eius præiudicio.*

551 *Promittens aliquid quod menſura continetur, præſumitur promiſiſſe ſecundum communem menſuram.*

552 *Pecunias deferens, ex ſola earum delatione præſumitur dominus.*

553 *Permiſſum præſumitur omne quod prohibitũ non eſt.*

554 *Pia cauſa ſemper præſumitur in quacunque diſpoſitione excepta.*

555 *Poſſeſſio in dubio præſumitur iuſta ac legitima.*

556 *Poſſeſſio præſumitur habita ex titulo præambulo.*

557 *Princeps præſumitur iuſtitiæ plenus, & cuius auctoritas ablegat omnem fraudis ſuſpicionem ab actu.*

558 *Princeps præſumitur ſcire ac conſentire, cum ex certa eius ſcientia municipes contra legem faciunt.*

559 *Princeps præſumitur vti plenitudine poteſtatis quando aliàs actus valiturus non eſſet.*

560 *Producens teſtes præſumitur eos approbare, etiam ſi de credulitate deponerent.*

561 *Quilibet præſumitur ſcire vires patrimonij ſui.*

562 *Quilibet præſumitur innocens a peccato.*

563 *Quilibet præſumitur innocens a dolo.*

564 *Quilibet præſumitur eſſe ſine vitio.*

565 *Qui aliquid agit quod ſuo & alieno nomine agere poteſt, potius ſuo quàm alieno agere præſumitur.*

566 *Quis præſumitur eſſe eius conditionis, in cuius habitu apparet.*

567 *Qui aliquid vtendum concedit alicui ſecundum eius cõditionem cui concedit conceſſiſſe intelligitur.*

568 *Qui ſimul eandem rem duobus obligat, vnicuique inſolidum præſumitur obligare.*

569 *Qui ſemel deierauit, præſumitur id aliàs feciſſe, & in futurum facturum eſſe.*

570 *Quilibet præſumitur potens ad coitum, & ad generandum niſi probetur impotens.*

571 *Quilibet præſumitur pauper niſi probetur diues.*

572 *Quod agit familia pſumitur de volũtate domini agere.*

573 *Qui aliquem ad hoſpicium ſuum recipit, præſumitur curialitatis gratia facere*

574 *Qui vtitur re communi, præſumitur potius vti iure proprio, quàm furti conſilium inire.*

575 *Qui ſpecialiter & generaliter obligata habet bona debitoris, ex ſpecialiter obligatis præſumitur iuſſiam poſſe conſequi.*

576 *Qui nihil in conceſſione ſibi reſeruauit, omnia præſumitur tranſtuliſſe.*

577 *Qui aliquid agit in ſuo, præſumitur magis iure ſuo uti, quàm aliquid nocendi animo facere.*

578 *Qui ducit eam in vxorem quam redemit ab hoſtibus, præſumitur ius pignoris velle remittere.*

579 *Quis ſcire præſumitur quod omnes ſciunt.*

580 *Qui legat iter ad fontem, præſumitur legare hauſtum.*

581 *Quod a pluribus quæritur præſumitur facilius inueniri.*

582 *Qui operas ſuas ingerit in inuitũ, ſuſpectus eẽ pſumitur.*

583 *Qui ſcienter ædificauit in fundo alieno præſumitur velle donare.*

584 *Quilibet præſumitur erga Deum eſſe religioſus.*

585 *Quilibet præſumitur viuere vſque ad centum annos.*

586 *Qui exhæredatur, præſumitur eſſe filius, quamuis pater eum in teſtamento dixerit non eſſe filium.*

587 *Qui in aliquo loco ſtat per decem annos, præſumitur ibi habere domicilium.*

588 *Qui habet aliquod inſtrumentum tempore litis conteſtatę præſumitur nunc quoque habere.*

589 *Quę ex curſu temporis mutantur, præſumuntur in eodẽ ſtatu non durare.*

590 *Qui conduxit fundum, ſi finito tempore perſeuerat in conductione, præſumitur reconduxiſſe.*

591 *Quis pſumitur militare ex pecunia patris, vel affinium.*

592 *Quilibet præſumitur ſcire iura.*

593 *Quilibet præſumitur accommodare voluntatem ſuam ſecundum leges*

594 *Quilibet præſumitur animo iniuriandi dixiſſe verba iniurioſa.*

595 *Quilibet pſumitur bonus qui natus eſt ex bona ꝓgenie.*

596 *Quilibet præſumitur pactus de pignore non petendo ſi de pecunia non petenda pactus eſt.*

597 *Quis præſumitur dignus ſi non probetur indignus.*

598 *Quis in dubio præſumitur eſſe filiusfamilias.*

599 *Quis in dubio præſumitur habere in ore, quod habet in corde.*

600 *Res quæ olim fuit patris præſumitur eſſe filij.*

601 *Res præſumitur eſſe poſſeſſoris.*

602 *Res præſumitur eſſe de menſa quam epiſcopus poſſidet.*

603 *Res quæ in domo mea reperitur pręſumitur mea fore.*

604 *Reus pręſumitur ob fiduciam defenſionis ingerere quęſtionem.*

605 *Renunciare præſumitur prioribus beneficijs, qui habitum probationis aſſumit.*

606 *Reſponſio videtur potius facta eſſe ad interrogata, quã ad alia.*

607 *Res habens in origine certum ſtatum, ſemper præſumitur illum habere.*

608 *Ratio naturalis ac ſenſus in quolibet eſſe præſumitur.*

609 *Res qualibet præſumitur eſſe allodialis ac libera.*

610 *Remittens iniuriam, pręſumitur in perpetuum remittere, & non ad tempus.*

611 *Res præſumitur primum tradita, priorem titulũ habẽti.*

612 *Ratificatio præſumitur ex præſtatione annua.*

613 *Requiſita omnia præſumuntur ex decreto iudicis.*

614 *Res præſumitur eſſe tradita per retentionem vſusfructus.*

615 *Rixæ præſumitur quis potius adfuiſſe gratia mediandi, quàm aliter.*

616 *Rei duo debendi præſumuntur ſe inſolidum obligaſſe.*

617 *Res quæ ſemel fuit apud aliquẽ præſumitur adhuc eſſe.*

618 *Res præſumitur eſſe acceptata ex cauſa magis vtili.*

619 *Repetita cenſentur in actu ſequenti, quæ dicta ſunt in præparatorio.*

620 *Res in dubio præſumitur æſtimari, vt faciat emptionẽ.*

621 *Remittere quis facilius præſumitur quod ſperat, quàm dare quod poſſidet.*

622 *Regulariter is prior mori præſumitur, qui prior natus eſt.*

623 *Ruſticus præſumitur innocens & quietus.*

624 *Renunciare præſumitur conſuetudini ipſo actu, aut facto, qui non vtitur conſuetudine.*

625 *Reſolutioni contractus quando quis præſumatur renunciare.*

626 *Renunciatio præſumitur eadem facilitate inducta, qua contractus.*

627 *Ratificatio tranſactionis ſyndici præſumitur eſſe per vniuerſitatem, quæ ſoluit iuxta formam tranſactionis.*

628 *Ratificatio vt præſumatur ex aliquo facto, oportet vt faciens ſciat illud de cuius ratificatione agitur.*

629 *Ratificare præſumitur frater venditionem rei communis factam a fratre, ſi petat partem precij.*

630 *Sententia in dubio præſumitur eſſe cõformis petitioni.*

631 *Summi p̃ſumitur contentio ex perſona alicuius bona fide.*

632 *Subditus præſumitur qui paret mandatis, & agit ea quę ſunt ſubditi.*

633 *Soluta præſumitur pecunia pro re minoris vendita, & minor ex ea locupletior factus, ſi debitæ ſolennitates interuenerint.*

534 *Sẽſus & ratio naturalis præſumitur in quolibet homine.*

635 *Sententia lata contra abſentem, præſumitur lata potius eſſe ratione contumaciæ quàm defectu iuris.*

636 *Si quis aliquod opus in ſuo faciat, præſumitur animo nocendi non facere.*

637 *Seruum communem verberans, pręſumitur non iniuriæ cauſa id facere.*

638 *Spontanea voluntate quid factum eſſe præſumitur, niſi aliud probetur.*

639 *Suſpecta ſcriptura qui vtitur, vt illi in iudicio fidem imponat, falſarius eſſe præſumitur.*

640 *Suſpectus eſſe præſumitur, qui pro inuito vult procurationis officio fungi.*

641 *Sententiæ acquieuiſſe præſumitur, qui in multis caſibus fecit quod in ſententia continetur.*

642 *Sententiam patris approbare præſumitur filius, qui ab hæredibus aliquid emit.*

643 *Solennitas extrinſeca pręſumitur ob antiquitatem temporis.*

644 *Scientia præſumitur ob propinquitatem ac vicinitatẽ, concurrente diuturnitate temporis.*

645 *Sententia pręſumitur eſſe lata ex cauſa, q̃ minus grauat.*

646 *Sententia præſumitur eſſe lata ex cauſis quæ apparent in actis.*

647 *Sententia iuſtè lata eſſe præſumitur.*

648 *Societas præſumitur inter habitantes viuenteſq; vnà ac tractantes omnia communibus expenſis.*

649 *Socius emens cõi nomine, præſumitur de ſuo ſoluiſſe.*

650 *Socius præſumitur reliquis partibus vti iure familiaritatis.*

651 *Solennitas præſumitur ratione antiquitatis, quando tanta eſt, vt eius in præterito probatio fieri nequeat.*

652 *Solennitas intrinſeca non etiam extrinſeca præſumitur.*

653 *Solennitas præſumitur ob diuturnitatem temporis.*

654 *Solennitas extrinſeca præſumitur ex longo tempore.*

657 *Solennitas præſumitur ex patientia, & lapſu 30. annorum etiam in pręiudicium tertij.*

658 *Solẽnitas, & licentia pręſumitur exceſſu lõgi tẽporis.*

659 *Solennitas actorum præſumitur in ſententia de antiquo lata.*

660 *Status pręſumitur qui fuit perſeueratus.*

661 *Subſcribens præſumitur habere notitiam omnium quæ ſupraſcripta ſunt.*

662 *Superioris auctoritas ſemper cenſetur excepta.*

663 *Scire pręſumitur vxor qualitatem bonorum mariti.*

664 *Scire quilibet de prouincia præſumitur factum ad totam prouinciam pertinens.*

665 *Scire quis præſumitur teſtamentum alterius, ex eo quod poſſidet bona eius hæreditaria.*

666 *Scire quilibet de bonis communiter poſſeſſis præſumitur, quomodo ac qualiter ea obuenerint.*

667 *Scire quis præſumitur ea quæ fiunt in loco quem ſolitus eſt frequentare.*

668 *Scire quis præſumitur conuerſationis ratione.*

669 *Scire pręſumitur inſtrumentum, qui de illo facit mentionem.*

670 *Scribens aliqua in papyro, vel carta pręſumitur habere ſcientiam omnium quę in illa continentur.*

671 *Scientia præſumitur in ijs, de quibus eſt fama.*

672 *Scientia præſumitur quando tale eſt factum, quod veriſimiliter potuit in notitiam deuenire.*

673 *Scientia præſumitur in hærede de facto defuncti.*

674 *Sciẽtia præſumitur inter ſocios ratione conuerſationis.*

675 *Scientia ſtatutorum loci præſumitur in forenſe habitãte in hoc loco.*

676 *Scientia præſumitur ex vicinitate.*

677 *Scientia præſumitur ex ijs quæ communiter fieri ſolẽt.*

678 *Scientia contentorum in inſtrumento præſumitur ex productione inſtrumenti.*

679 *Scientia pręſumitur ex communi habitatione.*

680 *Sententia in dubio præſumitur lata ex cauſa ex qua ferri debuit.*

681 *Sententia approbata eſſe præſumitur ex eo quòd quis non appellauit.*

682 *Sententia vel laudum habet præſumptionem pro ſe.*

683 *Simulatio pręſumitur ex eo quòd venditor ſemper remanet in poſſeſſione.*

Et quibus alijs ex cauſis ſimulatio pręſumatur. ibi.

684 *Socius acquirere pręſumitur de pecunijs proprijs.*

685 *Solutio pręſumitur eſſe facta vigore inſtrumenti pręcedentis, quando de alio debito non conſtat.*

686 *Solutio pręſumitur eſſe facta de pecunijs communibus, quando id facile fieri potuit.*

687 *Solutio in dubio præſumitur eſſe facta de pecunijs proprijs ſoluentis.*

688 *Subditi habent præſumptionẽ pro ipſis cõtra dominos.*

689 *Subiecta talia eſſe præſumuntur, qualia prędicata demonſtrant.*

690 *Suſpectus quibus ex cauſis quis pręſumatur.*

691 *Teſtis præſumitur ſe gratia vel odio ſubtraxiſſe, qui teſtimonium recuſat dicere.*

692 *Teſtes præſumuntur ſubornati, qui per eundem præmeditatumque ſermonem deponunt.*

693 *Tubę vox præſumitur ab omnibus audiri.*

694 *Titulus pręſumitur ſeu obligatio præceſſiſſe, vbi longo tempore præſtatio habita eſt.*

695 *Teſtator donans rem quam legauerat, pręſumitur ademiſſe.*

696 *Teſtatoris voluntas in dubio pręſumitur ſolennis, & alia pleraque in teſtatore præſumi.*

697 *Teſtator pręſumitur ius vel portionem quam habet in re legata legare.*

698 *Teſtator qui primum legauit centum, & deinde quinquaginta, non centum quinquaginta, ſed quinquaginta tantum pręſumitur legaſſe.*

Teſtator

699 *Teſtator pręſumitur velle peculium legare ſeruo, quamuis hoc non dicat.*

700 *Teſtator pręſumitur liberationem reliquiſſe debitori ſuo, a quo dicit debitum exigere nequiuiſſe.*

701 *Teſtator quando condens ſecundum teſtamentum, pręſumitur primum velle ratum habere.*

702 *Teſtatoris error pręſumitur in finibus.*

703 *Teſtamentum primum per ſecundum pręſumitur teſtator velle reuocare.*

704 *Teſtator legans vinum exiſtens in uaſis, pręſumitur vinum velle legare.*

705 *Teſtator in dubio pręſumitur, per verba dubia & ad fideicommiſſum apta, libertatem ſeruo velle relinquere.*

706 *Tacens in iudicio pręſumitur conſentire, ac ius ſibi competens remittere.*

707 *Taciturnitas longa facit præſumi contra ipſum tacētē.*

708 *Teſtator pręſumitur velle, quod ius diſponit, & confirmare voluntatem ſuam cum iure communi.*

709 *Teſtator in dubio pręſumitur velle minus grauare hæredem quàm ſit poſſibile.*

710 *Teſtis pręſumitur eſſe ſuſpectus, quando dicit ſe non recordari.*

711 *Teſtis dictum præſumitur eſſe verum ſicut in inſtrumentum.*

712 *Teſtis veriſimilia non deponens, pręſumitur eſſe ſuſpectus de falſo.*

713 *Teſtis ratione affectionis pręſumitur ſuſpectus.*

714 *Teſtis nimium animoſus præſumitur ſuſpectus.*

715 *Teſtis in vno falſus, ac periurus præſumitur in omnibus eſſe falſus ac periurus.*

716 *Teſtis ab aliquo ſe verberatum eſſe dicens, pręſumitur eſſe illius inimicus.*

717 *Teſtis pręſumitur ſuſpectus, dum deponit de iis quę ſunt iuris.*

718 *Teſtes in dubio debent præſumi conteſtes, etiamſi in cōteſtes ſe non nominent.*

719 *Teſtis pręſumitur ſuſpectus, qui poſt depoſitionem dictū ſuum corrigit, niſi id faciat incontinenti.*

720 *Teſtator pręſumitur legata relicta ab inſtituto voluiſſe repetere a ſubſtituto.*

721 *Tabellio quando pręſumatur rogatus.*

722 *Teſtamentum inter liberos pręſumitur habere clauſulam omni meliore modo.*

723 *Teſtator pręſumitur magis diligere neptes, quàm filias.*

724 *Teſtator iubens ſeruum alteri ſeruire, quàm hęredi, præſumitur legare operam, & non proprietatem.*

725 *Teſtator relinquens ſeruo libertatem ſub conditione impoſsibili, pręſumitur nolle relinquere.*

726 *Teſtator relinquens ſeruo militiam pręſumitur non fuiſſe relicturus ſi ſeruum ſciuiſſet.*

727 *Teſtator diuidens patrimonium, ac plura conferens filio quàm filię, pręſumitur quoque collationem dotis voluiſſe ceſſare.*

728 *Teſtator pręſumitur ſucceſſionem ſuam velle præferre cęteris.*

729 *Teſtator pręſumitur voluiſſe ſeruare iura inteſtatæ ſucceſsionis, inter ſibi ſuccedentes ab inteſtato.*

730 *Teſtator pręſumitur inter fratres ęqualitatem ſeruare voluiſſe.*

731 *Teſtator magis pręſumitur diligere eos qui ſunt in rerum natura, & inter illos qui maius habent iudicium, & qui magis illi ſunt coniuncti.*

732 *Teſtator pręſumitur conſeruare ius legitimarum ſucceſſionum, ut lex interpręratur.*

733 *Teſtator magis præſumitur diligere eos qui ſunt de agnatione ſua quàm extraneos.*

734 *Teſtator magis pręſumitur diligere animam ſuam quā alterius vtilitatem.*

735 *Teſtator præſumitur memor omnium contentorum in teſtamento prius a ſe condito.*

736 *Teſtator pręſumitur ſcire rem eſſe alienam, & velle æſtimationem dari legatario, quando grauat ipſum.*

737 *Titulus facit bonam fidem præſumi.*

738 *Tutor pręſumitur ſcire ętatem pupilli.*

739 *Tutor quicquid agit, pręſumitur agere vt tutor, non etiam nomine priuato.*

740 *Vxor præſumitur eſſe niſi probetur contrarium.*

741 *Vēditio quę pupillum ledit, præſumitur fictè cōpoſita.*

742 *Vir pręſumitur acceptam vxorem repulſurus, ſi videt indotatam.*

743 *Vxor ſcire pręſumitur quod ſcit maritus.*

744 *Vulneratus qui deceſſit intra annum, ex vulnere pręſumitur mortuus.*

745 *Volens in cauſa probare, pręſumitur meliores probationes quas habet inducere.*

746 *Vendens vinum, præſumitur ea conditione vendere, vt ante vindemias euacuet dolium.*

747 *Vir nobilis ac diues pręſumitur donare vxori.*

748 *Vir concedens aliquid ad lucendum ornamentum vxoris, præſumitur ei donare.*

749 *Vendens rem alienam præſumitur nullo iure munitus id agere.*

750 *Vir pręſumitur conſtantior eſſe muliere.*

751 *Viuere quilibet præſumitur vſque ad certum annos.*

752 *Vidua fornicatrix præſumitur idē feciſſe viuēte marito*

753 *Vxor quicquid quęſiuit conſtante matrimonio, præſumitur quęſiuiſſe de bonis mariti.*

754 *Vnionis ſolennitas quanto tempore præſumatur.*

755 *Vnitas corporis pręſumitur niſi pluralitas probetur.*

756 *Vulnerans inſultantem præſumitur feciſſe ad ſui defenſionem.*

757 *Vxor præſumitur eſſe pgnās viro, cū quo cohabitabat.*

758 *Vxor pręſumitur bona ſua viro dediſſe in dotem, quando viri conditio ea promerebatur.*

759 *Vxor pręſumitur primo loco mortua, quæ deceſſit eodē infortunio cum viro.*

760 *Verba in dubio pręſumūtur prolata eſſe demōſtratiuē.*

761 *Vſurę pręſumuntur promiſſæ, quæ longo tempore fuerūt pręſtitæ.*

762 *Virgo pręſumitur fuiſſe mulier ſtuprata, ſi illa virginitatem contra ſtupratorem allegat.*

763 *Vniuerſitas maiorem habet pręſumptionem pro ſe, quā particulares.*

764 *Vniuerſitas præſumitur ſcire ea, quę ſiunt in iudicio ipſius loci.*

765 *Voluntas talis pręceſſiſſe pręſumitur, qualis colligitur ex facto quod ſequitur.*

766 *Vſura pręſumitur ex qualitate debitoris, cui mutuum datur.*

767 *Volens aliquid, pręſumitur illud omne velle ſine quo id quod vult eſſe non poteſt.*

768 *Vir præſumitur eſſe conſtātior muliere in bono ꝓpoſito.*

769 *Vſusfructus filio relictus, potius patris quam filij contemplatione relictus eſſe præſumitur.*

770 *Vir qui intra decennium non oppoſuit exceptionem non numeratę dotis, pręſumitur velle hęredes ſuos de proprio eam reſtituere.*

771 *Venditio præſumitur fraudulenta ac uſuraria, ſi emptor promiſit retrouendere longe maiore precio, quā emit.*

De præſumptionis inſtrumento cuius frequens eſt uſus in interpretatione facienda, de multiplicią; illius ſpecie, & quibus in caſibus iura aliquid præſumant.

CAP. XVIII.

Vigeſimum ſecundum interprætatiuæ ſignificationis inſtrumē
1 tum eſt præſumptio† cuius, medio in re dubia cuiuſq; diſpoſitionia verba interpretando magis trahimus in unam ſignificationem, in unumq; ſenſum, quā in alteram uel alteram, ita ut plerunque præſum-
2 ptio † capiatur pro ipſa interpretatione, vt ſcribit Bal. in rub. de præſump. ſub num. 4. qui ad hoc citat tex. in l. 2. in l. cum pater in prin. in l inter ſocerum, §. uir dotem, & § cum inter de pact. dotalib. in l. ſi ſocius pro filia pro ſocio, & in l. ſi cum dotem in prin. §. inter ſol. mat. in quibus locis interpretatio q æ ſit à lege nihil eſt aliud quàm præſumptio, & ſic uerbū interpretari, & uerbum interpretatio capitur pro uerbo præſumere, & pro uerbo præſumptio, & quā
3 uis† uerbū præſumendi ac præſumptionis ſit æquiuocum, & ad plura diuerſi generis referatur, tam in bonam quàm in malam partem, ac etiam in indifferentem per ea quæ ſcripſit Fely. in rub. de præſ. & in cap. iudæi de teſtib. D. Alc. de præſ. par. 2. uerſic. ſed in inribna poſt prin. ita ut uideatur ſuccedere traditio, Abb. in rub. de iudi. cui ſubſcribit Rip. de peſte
4 c. pri. ſub nu. 1. ut† æquiuocum rectè non poſsit definitione explicari, nihilominus, quia nos in hoc præſumptionis inſtrumento non ſumus tractaturi de præſumptione, prout ita in ęquiuoco accipitur, ſed
5 prout † lex uel iudex, antequam aliter & abſq; alijs probationibus habet aliquid pro uero abſolutè ac mutabiliter ex prępoſitione, præ, & uerba ſumere,
6 quę ſignificatio, propria eſt ac elegans† iſtius uerbi ſecundum quam reperitur, & in digeſtis, & in alijs bonis auctoribus, teſte eodem D. Alc. in d. pat. 2. de præſumptio. co prout in hac ſignificatione accipitur reperio eam ſic diffiniri ab Alberi. in l ſiue poſsidetis. C. de probat. ſub nu. 5. ut pręſumptio nihil ſit aliud, quàm in re dubia unius partis, altera omiſſa, aſſumptio & quaſi pręalia ſumptio.
7 Hancq: poſtea† partitur Albericus eodem in loco in tres ſpecies, temerariā, ſ. probabilem, ac uiolē tam, ut temeraria ſit, quę ratione caret, ut ſi quis a crimine de quo accuſatur ſe excuſat, ex eo quod alius de eodem fuerit accuſatus, inde deducens ad ſui fauorem præſumptionem, erat enim temeraria talis pręſumptio, & potius erit aliqualis ſuſpicio, & de huiuſmodi pręſumptionibus ait loqui, l. ult. C. de accuſa. c. 1. 2. q. 1. ca. oues 6. q. 1. l. abſentem de pœn. & l. deniq; §. 1. de mino.
8 Probabilis † autem pręſumptio ſeu rationabilis ſit, quæ aliqua ratione concipitur, ſed tamen non ca netur, ut per eam iudicetur, quam aſſerit habere du
9 plicem effectum † alterum quia aggrauat interdum probationes, alterum quia plerunq; purgationem inducit, ubi aggrauat probationes, tunc neceſſe eſt apertius probare, l. non eſt uerisimile quod met. cau ſa cap. quia uerisimile de pręſum. Purgationem inducit, ut in l. iuſtiſsimos C. de offic. Rector. prouin. & l. pręſenti. §. ſic ubi. C. de his qui ad eccleſ. confugiunt, & extra de purgatio. cano. per totum, ibique
10 per Hoſt. ac Goffre. in eorum ſummis, & talis† præſumptio adiuuat probationes cum quibus concordat, ſicuti de fama dicitur, quę probationes ipſas adiuuat, l. 3. §. eiuſdem de teſtib.
Violenta verò † præſumptio ſit quādo ſecundum eius vigorem lex pronūtiari præcipit, & hæc aut eſt iuris, aut iuris & de iure. Præſumptio iuris ſit, quando lex præſumit pro vna parte tantum, & diſponit pro illa ferri debere ſententiam, non tamen diſponit vt contrarium probari nō poſsit, & has præſum
11 ptiones † ſumit quandoque ius ex facto præterito ad præſens, ut qui olim fuit bonus, uel malus hodie talis præſumatur, l. ſi cui, § iiſdem de accuſatio. reg. ſemel malus de reg. iur. libr. 6. ubi per Dyn. & alios.
12 Aliquando † è contra de præſenti in præteritum, l. ex perſona. C. eod. ibiq; idem Alber. aliquando ex
13 præſenti † circa præſens, ut ſi appellans petat dilationem ad ſoluendum, quia præſumitur, appellationi renunciaſſe, l. ad ſolutionem. C. de re iudica. quan
14 doque ex præſenti† circa futurum, quādoq; ex præterito circa præteritum, quandoq; ex præterito circa futurum, ut no. gl. in c. ſcribā de præſ. & in c. multis, vbi & Archid. 47. diſtin. aliquando ius præſumit
15 ex natura† ut natus ex bonis parentibus bonus eſſe præſumatur, & è contra, l. quiſquis. C. ad leg. Iul. Maieſta. l. fi. C. de cohor. li. 11. l. quod ſi nolit, §. mancipia de ædil. edic. Et filij præſumuntur grati niſi probentur ingrati, l. omnimodo. C. de inoff. teſt. & à natura pſumitur quis cōpos mētis, niſi probetur furioſus, l. nec codicillos. C. de codic. & qd mater alat filios ex pietate. l. alimenta. C. de neg. g eſt. Aliquando ex
16 † hominum opinionibus præſumit ius ueluti cum neminem præſumit ſoluere indebitum. l. cū de indebito de probatio. Item ſi inſtrumentum reperiatur cancellatum penes debitorem præſumit debitorem ſoluiſſe, l ſi chyrographū de proba. Et quod quis non incutiat metum potenti. l. non eſt veriſimile quod met. cauſ. Interdum præſumit ex ipſo ſolo iure, veluti, quòd qui olim fuit dominus, hodiè præſumitur eſſe dn̄s, d l. ſiue poſsidetis. C. de pb. Quòd ab vxore quæſita conſtante matrimonio pſumūtur quæſita eſſe de bonis viri. l. Quintus, & l. etiam de don. inter vir. & ux. Et filium eſſe qui natus ſit in domo vicinis ſcientibus, l. filium de iis qui ſunt ſui vel alien iur. & idem eſſe aſſerit in alijs pluribus ſimilibus cauſis, ex quibus eis præſumit, vt per eum.

Præ-

17 Præſumptio † autem iuris & de iure ſit ea contra
quã non recipitur probatio in cõtrariũ vt in l. vtiq;.
C. ad Sena. Velle. in l. fi. C. arbitr. tutel. & l. hi qui. C.
ad leg. Iul. de adult. excepta tamen aduerſarij con-
feſsione, l. ſi cõſtante, & l. ſed iam, C. de don. añ nup.
18 Baldus autem † in d. l. ſiue poſsidetis, ſub nu. 6. &
ſeq. & in ru. ſub nu. 4. C. de prob. poſt N:c, de Neap.
quamuis faciat mentionem de triplici illa probatio-
nis ſpecie de qua ſupra egimus cum Alber. nihilo-
minus videtur oẽ hoc negocium reducere ad duas
ſpecies videlicet ad præſumptionẽ legis & ad p̃ſum
ptionẽ hominis, vt præſumptio legis ſit duplex vna
ſubmiſſa per ſtatutum, ideſt quod lex præſumẽdo
ſtatuit, alia ſimplex ſioe ſtatuto; Prima ſic diffinitur.
Præſumptio legis per ſtatutum eſt, animi legiſla
toris applicatio ad veriſimile cõfirmata ſanctione.
Secunda aũt ſic definitur, præſumptio legis ſimplex
ſine ſtatuto eſt, animi legiſlatoris ad veriſimile appli
catio onus ꝓbãdi trãsferens, vt in d. l. ſiue poſsidetis.
19 Præſumptio autem † hominis ſimiliter ſit duplex
uehemens. i. ſiue maior, & nõ vehemens ſiuẽ minor,
& prima ſic definiatur; Præſumptio vehemens eſt
applicatio animi boni viri ad valde veriſimile, vt
extra de ſucceſsione ab inteſt. c. fi. Secunda ſic defi-
niatur, præſumptio minor eſt, ioclinatio animi bo-
ni viri, ad eliciendum alterum extremorum ab intel
lectu, proueniens ex coniectura nobili. Aliter tamẽ
20 videtur definiſſe † Bal. iſtas p̃ſumptiones in l. ea qui-
dem, ſub nu. 4. 5. & 6. C. de accuſa. ſed D. Alc. in d. 3.
par. de præſ. dicit illas Baldi traditiones, non eſſe de-
finitiones ſed deſcriptiones, & non eſſe recedendũ,
à definitionibus eiuſdem domini Alciati.
Proponit autem idem Bal. in d. l. ſiue poſsidetis,
ſub nu. 6. & 7. vtriuſq; generis dictarum præſumpt.
exempla, quod facit, & in rubri. de præſ. in decretal.
quamuis ibi addat, & alias quaſdam ſpecies præſum
ptionum, & ibi apud illud videri poterit.
21 D. autem Alci. † in dicto tracta. de præſum. viſus
eſt ſub præſumptione in præſenti coniecturali ſtatu
conſiderata, cõprehendiſſe tres tantum ſpecies, hoc
eſt fictionem, præſumptionẽ iuris, & de iure, & præ
ſumptionem iuris tantum, ita vt fictio ſit legis ad-
uerſus veritatem, in re poſsibili, ex iuſta cauſa diſpo
ſitio, quam definitionem conſtare ex genere & dif-
ferentijs, & bonam eſſe docet idem D. Alc. eo tract.
par. 1. ſub num. 3. & ſeq.
22 Præſumptio † autẽ iuris & de iure ſit diſpoſitio
legis aliquid præſumentis, & ſuper præſumpto, tan
quam ſibi comperto ſtatuentis, quam definitionẽ
late examinat idem Dom. Alciat. loc. ſupra cita. in
par. 2. ſub num. 3. 4. & ſeq.
23 Præſumptio † verò iuris ſit probabilis coniectura
ex certo ſigno proueniens quæ alio non adducto
pro veritate habetur, quam definitionem, vt bonã
eſſe doceat latè per partes examinat loc. iam relat.
in 3. par. per totum Iacob. Mandel. † in l. 1. in princ.
de ver. obl. quem ibi nos quoq; ſecuti fuimus qõq;,
putat, ꝙ quicquid dixerit gl. & doct. in l. non eſt ve-
riſimile quod met. cauſ. & in rubr. ſupra de prob. &
in l. ſiue poſsidetis. C. de prob. & in c. is qui fidem de
ſpõſal. qui omnes tractantes de præſum. iur. malè &
imperfectè locuti ſunt, melius fuiſſe locutos Abb. &
Fel. in c. quanto de præſumpt. qui duas diſtinxerunt
præſumptionum ſpecies, alteram iuris, alteram ho-
minis, ita vt præſumptio hominis nihil ſit aliud q̃
25 † opinio vel exiſtimatio iudicis, per quam moue-
tur, ut firmiter aliquid credat, quod non eſt omni-
no clarum per tex. in l. in lege Aquilia ad legẽ Aqui.
& l. ob carmen, §. fin. de teſtib.
26 Præſumptio autem † legis habeat ſub ſe tres ſpe-
cies; primam qñ vult omnino ut ita ſit, etiã ſi certũ
fuerit non ita eſſe, vt patet in ſtipulatione dotis re-
ſtituendæ, l. 1. C. de rei uxor. actio. in princ. & per to
d. legem, & §. fuerat inſtit. de actio. quæ ſpecies præ-
ſumptionis verius ac propriè loquendo dicitur fi-
27 ctio † vt trad. gl. in d. l. 1. §. accedit. C. de rei uxo. actio.
& tamen appellatur præſumptio ibi in tex. & illam
quoq; præſumptionem appellat gl. in d. ru. de prob.
& de hac ſpecie expeditum eſt, ꝙ habet uires ueræ
probationis, quæ non admittit probationem in cõ-
trarium, ut in d. l. 1. §. 1. C. de re. uxor. action.
28 Secundam quando lex † præſumit ſuper incerto,
ſed tamen ſtatuit omnino ꝙ ita ſit, ut in d. c. is qui
fidem, & appellatur præſumptio iuris & de iure, &
non admittit præſumptionem in contrarium, ut per
glo. in auth. de æquali. dot. §. aliud quoq; quod cir-
ca, in ver. priuilegium, patet etiam exemplum ex l.
omnes §. Lu. ius quæ in fraud. credito. niſi ſit proba
tio in contrarium, per confeſsionem partis, vel per
notarium. ut per Felyn. in d. c. quanto & appellatur
præſumptio iuris, & de iure per glo. & per docto. in
loc. ſup. cit. & ratione ut is putat, quia eſt iuris, ideſt
legis, & non hominis, de iure autem, quia ius ſtatuit
ſuper ea ac habet illam pro ueritate.
29 Tertiam † quando lex aliquid præſumit, ſed debi-
li modo, quia ſtatuit ita eſſe, non tamen ſimpliciter
& abſolutè, ſed duntaxat quandiu non probetur cõ
trarium, ut d. l. fi. in prin. quod met. cau. & in l. diuus
cum gl. in uer. æſtimari de in integ. reſtit. & in c. præ-
ſumitur ignorantia de regu. iur. libr. 6. & appellatur
hæc præſumptio per gl. & doctor. communiter præ
ſumptio iuris tantum, ut per Bal. in d. rubr. de præ-
ſumpt. & per Abba. & Fely. in d. cap. quanto.
30 Inter † hactenus igitur relatas doctor. traditio-
nes, quibus tam uarie negocium hoc reſolutũ fuiſſe
diſcernitur, ego puto recedendum nõ eſſe à poſtre-
ma hac recentio. Albens. aſſertione, quæ fuit Abb. &
Fely. in d. c. quanto de præſump. & quam aliàs ſecu-
tus ſum in d. l. 1. de uerbo. oblig. in princ. Tum quia
hæc complectitur reducitq; in apertam lucem om-
nem hãc controuerſiam per ſe ſatis arduam ac diffi
cilem; ut ex tanta uarietate ſcribent. ac gloſſarum in
locis ſupra cita. facilè percipi poteſt; Tum etiã quia
31 in tam multis traditionibus hæc uidetur eſſe † rece-
ptior, quia ab Abbate Fely. & Albenſe recepta eſt,
nec ab illa diſſentire uidetur Dom. Alcia. qui fictio-
nem & ipſe inter præſumptiones ponit, duaſque
illas alias præſumptionum ſpecies annectit iuris &
de iure, ac iuris tantum ſupra relatas quamuis de
hominis præſumptione nõ loquatur, Quinimò nec
32 † Albericus nec Baldus in locis iam relatis ab ea
prorſus abhorrere videntur, cum & ipſi omnes il-

las ſpecies enumerent, quamuis & alias nonnullas
addant, nec fictioné inter preſumptiones omittant,
quamquã & ab illis eandem diſtinguant, ſicque ad
hanc vnam omnes doctorum aſſertiones referri, &
per eandem conciliari poſsint, tum deniq; quia lu-
33 culenta† quadam breuitate omnes tam amplæ ma-
teriæ ſinus percutrit quod diſtinguẽtis aſſertionis,
proprium eſſe debere ſcribit Zanc.in l.hæredes mei
§.cum ita ſub nu.88 t. poſt Zaſ.ac Olden. ad Senat.
34 Treb. Præſumptiones autem † iſtæ quorum medio
vtimur in introducenda ſignificatione interpretati
na varijs ex cauſis procedunt, vt docet Spec.in ti.de
pręſ.§ j.ad quem ſe remittit Luc.de pen. in l.quicun
que. C.de apoch.col.2.ante med.verſ.& no. lib. 10.
quarum quinque proſequitur Bal.in d.l.ſiue poſside
tis.C.de prob.ſub nu.8.videlicet conſuetudiné, con
iunctionem, naturam, probabilitatem, ac formam
35 quibus cauſis† ſuas applicat Bal. præſumptionum
particularium locos quod & feciſſe Albe.in eius tra
ditione in d l.ſiue poſsideris ſupra retulimus D.Al-
ciatus tribus regulis in ſuas præſumptiones diſpoſi
36 tis omnia complexus eſt. Nos autem† quia tra-
ctatum non ordimur, ſed inſtrumentum propoſitę
inſtitutioni ualde oportunum explicamus, caſus ali
quot hoc & ſeq.c.attuliſſe contenti erimus quib.af-
firmatiuè, vel negatiuè pręſumendo aliquid in iure
ſignificetur, affirmatiuè veluti, cum.

37 Abeſſe †ex iniuſta cauſa quis præſumitur eo ip-
ſo ꝙ ex iuſta cauſa ſe abeſſe non probat, l. ſi cum
ſeruum, §.fi.de fideic.liber.in princ.Luc.de pen.in l.
quicunq;. C.de apoc li. 10.verſ.60.quo loci ſemper
intelligendus erit citari in omnibus ſequentibus ca
ſibus, in quibus omiſſa ſit eius auctoritas cum nul-
lus erit laudatus auctor à Bar. citra, ſed tãtum iura
& veterum auctoritates deducta.

38 Abeſſe quoq; † præſumitur accuſator potius ex
iniuſta, quàm ex iuſta cauſa ſi in termino ad quem
fecit reum citari non compareat, c.1. vbi Io.And.de
dol & contu.lib 6.Luc.loc.ſupra cita.verſ.59.

39 Abeſſe † quis malitioſe pręſumitur vbicunq; te-
netur ad aliquid agendum & abeſt, Inno.in c.ſi ad-
uerſarius de eo qui mitti.in poſſ.cauſ.rei ſer.Luc.in
d l quicunq;.

40 Actus† reiteratus intercesſiſſe præſumitur ne te-
ſtes periurij reatu notentur c cum tu filij de teſtib.
Spe.de teſte § iã de interrogatorijs ver.quid ſi vnus.

41 Annulus † & claues aſsignati præſumitur cauſa
cuſtodię aſsignari, l.dominus horreorum locat.l.cũ
pater §.pluribus de leg.2. cum ibi no. & c. oſtiarius
23.diſtin.Luc.d.l.quicunque verſ. 79.

42 Acquieuiſſe præſumitur ſententiæ qui petit ter-
minum ad ſoluendum, l.ad ſolutioné. C.de reiudi.
Luc.ibi verſ.113.

43 Acquieuiſſe† pręſumitur ſententiæ, qui ab ea nõ
appellauit, l.qui abſenti.C.de proc.Luc.ibi ver.114.

44 Acquieuiſſe præſumitur ſententiæ †qui appella-
uit ſed intra triginta dies coram iudice à quo nec in
ſtanter petit ſibi apoſtolos dari, cap. ab eo de ap-
pell lib.6.Luc.ſupra relatus verſ.115.

45 Aliquid bonũ & iuſtũ præſumitur quod à bono
& iuſto factum ſit, c.quod de menſa 37. diſt. c.Lug-
dunenſis 9.q.2.c.omnes, & ibi no.7.q.1.per quæ iu-
ſa ſic trad.Luc.loco ſupra relat.ver.27.

46 Alimentorum in materia præſumitur citius mo
rĩ ſenex q̃ iuuenis, l. hereditatum ad leg. Fal.l.ſi cui
de fideic.liber.ſecus in vſufructu d. l. hæreditatum,
& c.illud 13.q.2.cum ibi no. D. Alci.de præſ.reg. 1.
præſ.43.vbi diffusè hanc materiam explicat.

47 Affinis† ſolus præſumitur affini ſuo velle donare
iux no.in l. ſi ſeruus cõis de don. inter virũ & vxor.

48 Antiquior Doctor† melius veritatem ſcire præ-
ſumitur, q̃ Doctor iuuenis c.ieiunium 76. diſt. c.ſic
viue 16. q. 1. vbi notatur qua de re ſcripſit Luc. de
pen.in l.1. C.de conſul. lib 12. & Dominus Alc. de
præſ.reg. 1.præſum.45.vbi latè agit.

49 Aſsidua† & frequẽs cõuerſatio pręſumitur auge
re affectioné inter cõſanguineos vel cõiunctos l. cũ
allegas C.de caſtr.pec. D. Alc. de præſ.reg. 1. p̃ſ. 10.

50 Auus† dotans neptem filij ſui intelligitur eiuſdẽ
filij cõtemplatione illam dotare, l.dedit dotem. de
colla.bono. D. Alc.de præſ.reg 1 præſ. 17.& eſt com
munis opinio, vt dicit Crau.in conſ.219.num.1.

51 Alienantes bona† ſua præſumuntur reſeruaſſe lu
cra matrimonialia filijs ſuis auth.nunc autem. C. de
ſecun.nup. D. Alc.de pręſum, reg.1.pręſ.5.

52 Aſcendens pręſumitur † velle relinquere hęredi-
tatem deſcendentibus ſuis, l.cũ ratio de portio. quę
lib.dam.l.nam etſi parẽtibus de inoff. teſt. l.ſcripto
in fi.vnde lib. D. Alc.de præſ.reg. 1.præſ.8. Item prę
53 ſumitur † velle donare deſcendenti, l.Neſennius de
neg geſt.l alimenta. C.eod. Iaſ.in l.quę dotis col.5.
in fin.ſol.mat Crauet in conſi.39. ſub nu.9.

54 Affectio† pręſumitur in coniunctis, l.cum ſeruus
extero mandat.l.Aurelius. §.Titius ij. de lib.leg. ſe-
cus in extraneis, l.tutor petitus, §.j.de excuſatio.tut.
Luc.de pen.in l.principes verſ.61.C.de prin.agen.in
reb. D. Alc.de præſum.reg.1. de pręſum.20.

55 Allodialis† pręſumitur res quęlibet ac libera, l.al
tius. C.de ſeruit.& aq. D. Alc.de præſ.reg.2. pręſ.3.

56 Actus† ſequens pręſumitur factus in executioné
actus antecedentis, l. quędam mulier de rei vendic.
l.1.& 2.C.de acquir.poſſ. D. Alc.de pręſ.reg.2.prę-
ſump.24.Crauet.conſi.284.ſub num.6.

57 Actus † in dubio præſumitur factus potius ob
cauſam neceſſariam quàm voluntariam, l.fin.C.de
alimen.pupi.pręſtan.vbi Bart.Crauet. in conſi.106.
nu.8.in conſi.149.num.12.& conſil 272.nu.4.

58 Actum quid † in dubio pręſumi ex cauſa magis
principali, gl.& Bal.in l.nõ vero ex quib.cauſ.maio.
Dec.in c.dilecto 2.in 3.no. de appel. Cra.ĩ cõſ. 202.
ſub nu. 15. Actus qui importare põt delictũ graue
ea leue p̃ſumitur factus eſſe in vim minoris delicti
Bal.in l.fi.C.de ædil. edic. D. Alc.de p̃ſ.reg 3.pręſ.6.

59 Antiquum †pręſumitur in dubio feudum & non
nouũ c.1.§.1. de ſucceſ. fratr. D. Alci. reg.3. pręſ.2 &.

60 Agnationis† præſumitur habita ratio ex eo ꝙ te-
ſtator ſemper maſculos vocauit Deci. in conſi.372.
col.2.poſt med.& in conſi.516.col.4. Crane in con
ſilio113.ſub nu.2.& conſil.202.ſub nu.12.

61 Affectio† maior pręſumitur verſus eum qui ma-
gis fuit honoratus, l.publius. §.fi.de condi. & dem.
Crane.in conſi 147.ſub num.2.

62 Ab omni † ſorde purgatus eſſe præſumitur qui per triennium in honeſta conuerſatione permanſit §. ſi verò in auth. de monach. & † augeri virtus pręſu-

63 mitur in iuuenibus ſi cum honeſtis ſenioribus conuerſentur §. cogitandum in auth. eod. titu.

64 Alienare † præſumitur qui rem ſuam patitur vſucapi, l. alienationis de uerb. ſig. Luc. iam relatus ver. 70. Doctor. omnes in d. l. alienationis.

65 Affectio † maior præſumitur ex priore nominatione, l. Lucius vlt. de hæred. inſtit. Crau. in dicto cõſil. 147. ſub num. 2.

66 Alienatione rei prohibitæ † præſumitur prohibita ceſsio actionum, l. 1. & 2. C. ſi aduerſ. tranſ. Crau. in conſil. 97. ſub num. 8.

67 Aditio † hæreditatis facilè præſumitur in hæreditate lucroſa, ſecus in damnoſa Crauet. in conſil. 33. ſub num. 12.

68 Aditio hæreditatis † præſumitur, quando reperitur quis poſsidere bona hæreditaria in maiore quãtitate, quam ad illum pertineat, ex cauſa non hæreditaria idem Crauet. loc. iam relat. ſub num. 14.

69 Adminiſtrator non valde diues † præſumitur ſoluiſſe ex pecunijs eius cuius bona adminiſtrat, Corn. in conſi. 103. col. 2. verſ. ſi autem non apparet libro primo, pulchrè Crauet. in conſi. 129. ſub num. 3.

70 Adminiſtrator † creditor eius cuius bona adminiſtrat, pręſumitur creditum ſuum exegiſſe ac ſibi ſatisfeciſſe, Afflict. deciſ. 13. col. 7. Crau. d. conſ. 129. ſub num. 5.

71 Auarus † nullus præſumitur quęrere compoſſeſſorem, neminemq; dominandi cupiditate inflatum vel faſtu dominationis elatum, deſiderat habere conſortem 23. q. 7. cap. quòd autem quem text. ſic ad hoc inducit Luc. de pen. in l. principes. C. de princ. agen. in re. lib. 12. ver. vndecimo præſumitur.

72 Adminiſtratorum † rationem exigẽs pręſumitur geſta per eum qui adminiſtrauit approbare, Caſtr. in conſi. 1. lib. 1. Crauet. in conſi. 204. ſub nu. 14.

73 Antecedens † qui vult præſumitur velle conſequens, etiam in materia ſtricti iuris, & è contra, Socin. conſi. 134. col. 3. lib. 1. Cra. in conſi. 79. ſub nu. 4.

74 Accuſatus † qui requiſitus non comparet, neque implet ſolennia accuſationis præſumitur ſuæ cauſę renunciare l. ſi ea. C. qui accuſ. non poſ. & l. poſtquã. C. de pact.

75 Abbas † quæcunque agit pręſumitur agere de cõſenſu conuentus not. Innoc. in cap. ea noſcitur, de ijs quę fiunt à prę̨lat. Luc. de pen. in l. principes. C. de prin. agent. in reb. libr. 12. ver. 2.

76 Arbiter † cenſetur eſſe electus ſi promiſſum eſt ſtari eius ſententiæ ſub pœna, ſi abſque pœna, vt iudex, not. in l. 1. de iudi. Inn. in cap. innotuit de arbitr. Luc. loc. ſupra cita. verſ. 36.

77 Appellatio † pręſumitur temeraria ex eo quòd appellans fuit mulctatus, Crau. in conſi. 66. ſub nu. 2.

78 Appellationi † pręſumitur renũciare qui promittit ſtare ſententię Dec. conſi. 22. col. 1. Doctor. in c. ad hęc ſecundo de appell. per tex. in l. ad ſolutionẽ, C. de re iudic. Crau. in conſi. 103. ſub nu. 13.

79 Approbare † pręſumitur epiſcopus acta appoſita in iure patronatus, ſeu in illius fundatione, inſtituẽdo pręſentatum a patrono qui pacta appoſuerat Butri. in conſi. 4. Crau. in conſi. 159. ſub nu. 5. ad fin.

80 Approbari præſumitur tranſactio vbi illius virtute aliquid ſoluitur, Calcan. in conſi. 101. col. 2. in fine Crauet. in conſi. 148. ſub num. 3.

81 Arma † portans pręſumitur malum animum habere capit. 1. §. ſi quis ruſticus in ver. mercator de pac. ten. Crauet. in conſi. 314. ſub num. 3.

82 Articuli pręſumuntur † eſſe admiſsi eo ipſo quod teſtes ſuper eis recipiuntur, Craue. poſt Rotam quã citat in multis deciſionibus in conſ. 179. ſub nu. 12. arg. l. Paulus. rem rat. habe.

83 Banni ratione † non præſumuntur bona effectualiter eſſe publicata, niſi ſecuta ſententia declaratoria, Bero. conſi. 175. num. 90. lib. 1. & in pluri b. ſeq. declar. quomodo intelligenda ſit hęc præſumptio.

84 Bonum pręſumitur † de nno quoque niſi probetur contrarium c. dudum quod eſt vltimum, vbi gl. de pręb. faciunt no. in c. vnico de ſcruti. in ordi. f. ei.

85 Bonus † quilibet pręſumitur niſi malus probetur l. cum pater, § rogo de lega. 2. & iur. ſupra cita. Do. Alcia. vbi latè declar. de pręſumpt. reg. 3. præſum. 2. in prin. & per totum, Crau. in conſi. 60. ſub num. 7. non tamen in pręiudicium tertij, Dec. conſilio 445. ſub num 61. Alex. loc. iam relat. Franc. Bec. in conſilio 52. ſub nu. 123. & huc ſpectat quod dicitur bonam in partem ſemper pręſumi, l. meritò pro ſoci. Dom. Alciat. d. reg. 3. præſ. 1. Rimin. iun. in conſ. 30. ſub num. 26. vbi reg. ait bonum quemlibet pręſumi Corn. in conſi. 176. ſub num. 10. in 4. vol. in conſil. 28. ſub num. 4. in 3. conſil. 165. ſub nu. 60. volum. 2. & conſi. 121. ſub num. 5. eod. vol. Soci. iun. conſ. 83. num. 3. 89. num. 3. 189. num. 6. lib. 2. Rol. à Val. conſilio 96. ſub num. 8. lib. 2.

86 Bonus à natura † quilibet pręſumitur gloſ. in l. ſi. quod met. cauſ. Iacob. de Belui. in l. omnino. C. de inoff. teſtam. Angel. in l. ſciendum in fin. de verbo. obliga. Soc. in conſi. 15. libr. 1. Marſ. in l. 1. de ſicar. vbi citat concor.

87 Bonę fidei † quilibet pręſumitur, l. ſuper ſeruis. C. qui milit. nõ poſſ. li. 12. auth. cõtra qui propriã. C. de non num. pec. glo. in d. c. dudum de pręben.

88 Bona fides † præſumitur ex poſſeſsione longi tẽporis Innoc. in cap. 2. de reſtit. in integr. per l. 3. §. ſi ſeruus de acqui. poſſeſſ. Archid. in cap. 1. de reſcript. lib. 6. Alex. in conſil. 200. ſub nu. 7. lib. 2. vbi alios citat, Dec in conſi. 266. nu. 5. conſi. 272. nu. 9. & 410. num. 2. Bero. conſi. 113. num. 19. vol. 1. Item ex tit.

89 † & poſſeſsionę pręſumitur Soci. iun. conſil. 47. ſub num. 3. lib. 2. & in conſi. 50. ſub nu. 26. lib. 4. Rolan. à Val conſi. 3. ſub num. 94. lib. 1.

90 Bonus † præſumitur qui deſcendit a bona progenie, l. quod ſi nolit, §. qui mancipia de ædil. edict. vbi pulcher eſt tex. & ibi not. gloſ.

91 Bonum & iuſtum factũ eſſe † pręſumitur, quod à bono factum eſt, capit. qui dę menſa 27. diſtinct. cap. Lugdunenſis 9. q. 2. & cap. omnes 7. q. 1. vbi no.

92 Bona † fides pręſumitur, niſi probetur mala, l. pen. de euict. Soc. conſ. 38. ſub nu. 5. lib. 2. Corn. in conſi. 121. nu. 5. lib. 2. Rim. iun. in conſi. 23. ſub num. 194. Bero. conſi. 77. num. 7. in 3. niſi quis in illa ſe fundet

Bero.conſil.113.num.3.lib.j. & quando præſumatur ibi num.12.& 30 declaratur 114.numero 21.& 145.numero 86.volum.tertio, Pariſ.conſil.104.ſub num.110.lib j.conſil.48.nume.28.& conſil.93. nume.23.lib.3.& maxime in eo qui in ius alterius ſuccedit Rolan.a Vall.conſ.3.ſub num. 107.lib.primo, cuius præſumptionis requiſita ponit Archidia.in capit.nullus ultra j.quæſt.j.in cap.ſi uirgo 23. q. 2. & in c.j.de præſcrip.lib.6.& Innoc.in cap.2. de in integrum reſtit.

93 Bonus† iudex eſſe præſumitur qui nõ ſecundum arbitrium & uoluntatem ſuam, verum ſecundum leges & iura pronunciat capitu.iudicet, tertia, quæſtio ſeptima.

94 Bona†fides præſumitur in eo qui poſsidet auctoritate iudicis l.iuſtè poſsidet de acquir. poſſ. Archidia.in dict.cap.j de præſcrip.lib 6.Innocen.in capit. quoniam in gloſſ. quæ eſt de proprietate ut lit. non conteſtat.

95 Bene † is agere præſumitur in ſenectute qui bene egit in iuuentute cap. cum in iuuentute de præſumptio.

96 Bonus quis†prę ſumitur in minoribus niſi probetur malus cap.ultimo de præſum. Archidia.in capit. accuſator 6.q 5.

97 Bonum præſumitur† de iis quibus ſunt integræ facultates, & quibus maiorum hæreditates ſunt incolumes, l.ſecunda, in principio. C. de debit. ciuit. lib.vndecimo.

98 Bona fides † præſumitur in eo qui aliquid facit ſecundum ius naturale Alexand. in conſil. 142. colum.ſecunda, lib primo, Crauet.in conſil.ſexto, ſub numero 121.

99 Bona fides† præſumitur quidẽ, ſed tamẽ allegari debet Alexan.in conſil.94. colum.ſecunda, libr.ſecundo, Crauet.conſil.258.ſub nume 23 ſed Andr. Sic.in conſil.9. ſub num.8 & in conſil.41.ſub num. 8.lib primo, putat præſumi abſque allegatione & Socin.Iun.conſil.128.numero 19.lib.ſecundo, dicit probari eo ipſo quod contrarium non probetur.

100 Bona occupata † per tertios ante occupationem præſumuntur fuiſſe in nullius bonis Bart.in l.ſi duo in fin.uti poſsid. & præſumuntur pertinere ad ipſos poſſeſſores Areti.in conſil.15.colum.2. Cur.Iun.in tracta.feud.quæſt.6.cart.19. Crauet.in conſil.193. ſub num.1.

101 Breuitas temporis † arguit iniquitatem iudicis cap.primo, ubi Innocen.& doctor.de dilat.capit ad petitionem de accuſat. Crauet. in conſilio 103. ſub numero 10.

102 Breuitate†temporis dolum præſumi in iudicante uitiatique ſententiam, ac reddi actu nulla, neque principis ſententiam eo uitio laborantem ſuſtineri l.ſecunda, & ultima, C.de ſent.ex breui.recit.l.prolatam, C.de ſenten.& interlo.omni.iudi. Crauet. pulchrè in conſil.153.ſub nume.ſecundo, & in conſil.17.niſi potuiſſet eo tempore inſtrui vel mora periculum eſſet allatura idem Crauet. in conſil.179. ſub nume.j.

103 Bona fides † præſumitur in poſsidente, etiam ſi nullum titulum oſtendat, ſecundum communem Balb.in l.celſus de uſucap. ſub num.103.verſ.tertio habetur concluſio, Cur.Iun.in conſil.28. ſub nume. 4.Franc.Bec.in conſil.95. ſub num.9.Pariſ. in conſil.32.ſub num.15.lib.3.Socin Iun.conſ.76. ſub nume 60.& 77.ſub numer.156.lib j. Cep.conſil.253. ſub nume.47.

104 Bonus † & diligens qui aliàs fuit præſumitur nunc quoque eſſe, Bart.in l.quoties §.j.de hæred.inſtit.Dec.in conſil.175.ſub num.5. & in conſil.189. ſub numero 15.Dec.in conſil 44.ſub num.ſexto, vbi alios citat.

105 Bellum † præſumitur iniuſtum niſi conſtet de auctor.Imperato.Aretin.conſil.14 nume.7.Dec in conſil.691.numero tertio, & 4.Menoch. conſil.primo, ſub num.246. Andr. Sicul. in conſil.38.ſub nume.ſecundo, lib j

106 Bonam fidem præſumi† lapſu eius longi temporis cuius initij memoria non ſit in contrarium, Ripa in cap.cum eccleſia ſutrina ſub num.99.de cauſ.poſ. & propr.Curt.Iun.de feud.part.j.q.j.ſub nu.8. Menoc.in conſ.90 ſub nu.75.

107 Bona pręſumantur†allodialia, niſi probentur feudalia Brun. in conſil.j. colum.prima, Rimin Iuni.in conſil.90.ſub nume.20. & ſequent.in conſil.27.ſub num.69.& in conſi.6.ſub num.88.Burſa.conſil.10. num.12.ex communi & conſil. 46.ſub num.23.conſil.7.num.27.Dec.in conſi.413.ſub num.7.478. ſub num.6 & 588.ſub num 12.Bero.conſil.65.nu.157. Pariſ.conſil.20.nume j.& conſil 23.nume.9.Socini Iun.conſil.68. ſub num.5.& 13. uolum.j. & conſil. 76 ſub num.21.eo.lib. in conſil.116. ſub nume. 31. lib.ſecundo, & in conſil.91.ſub num.4 lib 4 Rolan. a Val.conſil.31.ſub num 4.lib.ſecundo, & in conſil. 31.ſub nume.32.& ſequent.lib.3. ubi atteſtatur de communi & in conſil.46.ſub nume.39. & conſilio 50.ſub num 35.eo.uolum.& conſil.98.num.11.eo. uolum.& conſil.j.ſub num.31.lib.4.& conſil.32.nume.19.eo.lib.& conſil.85.nu.20.eo.lib.Ceph.conſil.168.ſub num.64.& conſil.176.num.30. & 172. nume.ſeptimo.

108 Bona eccleſiæ potius† in dubio præſumuntur in emphyteuſim vel affictum conceſſa, quàm in cenſum, Bero.conſilio 14. per totum D.Clar.in §.emphyt.quæſtio.prima, Burſar.in conſilio 23.ſub numero 28.

109 Bonam † fidem in dubio præſumi in omni præſcriptione ex communi Didac.de ſponſ.part.ſecunda, §.j.ſub numero octauo, Burſat.in conſil.87.ſub nume.54.

110 Bona non† præſumũtur remiſſa bannito per gratiam illi factam niſi expreſsè id dicatur in gratia illi facta, Salyc.& alij in l.prima, & l ſecunda, ac per totum titu.C.de ſenten.paſſ.& reſtit.Iaſ in l.Gallus §. & quid ſi tantum ſub numero 78. & Socin. Iun.ſub numero 108.de liberis & poſthum. Natta conſilio 470 ſub numero 20. Burſar. conſilio 54.ſub numero decimo.

111 Bonus uir † præſumitur & eſſe debet iudex, non indiſcretus l uir bonus iudi.ſol.Corn.in conſi.181. ſub num.62 lib.2.

112 Bona præſumuntur † eſſe illius Caſtri in cuius

terri-

territorio ſunt ſita, Ang. in l. ſane inſulę de iniur. Alberi. Roſat. in 2. par. ſtatut. q. 87. Ruin. conſil. 53. ſub num. 4. volum. 4.

113 Bona † priuati præſumuntur eſſe in emphyteuſim perpetuam conceſſa, bona eccleſiæ vſque in tertiam generationem, ſi quis per triginta annos pro illis ſoluit vniformem penſionem Ruin. in conſilio 160. num. j. volum. j qui ita intelligit dictum Bal. & Ang. in l qui in aliena in princ. de acquir. hæred poſt Alexand.

114 Bona † quæ ad manus adminiſtratoris peruenerunt præſumuntur quoque extare apud eius hæredem l. prima. §. quod penes hæredem de fid. tuto. Ruin. in conſilio 69. ſub numero quarto, ad fin. libro ſecundo.

115 Bona † quæ non reperiuntur a priuatis fuiſſe occupata præſumuntur eſſe illius dominij ac vniuerſitatis in cuius territorio ſunt poſita, Caſtr. Aretin. & Socin. in l. prima, in princ. de acquir. poſſe. Ruin. conſil. 26. ſub num. 7. & conſil. 40. ſub num. 14. volum. 1. Bero. in conſil. 66. num. 20. lib. primo, Ceph. conſ. 205. num. 2.

116 Bonam fidem præſumi † ex curſu triginta annorum Ruin. conſil. 28. ſub num. 17. volum. 3. & quando ex curſu longi temporis arbitrio iudicis præſumatur, & quando longiſſimum requiratur Ruin. in conſilio 105. ſub numero 10. lib. primo, Pariſ. conſilio 93. ſub numero 26. volum. tertio, & conſilio 15. numero 22. & 23. eodem lib. Soci. conſilio 181. ſub numero tertio, lib. ſecundo, & præſumi ex longiſſima poſſeſſione Soc. conſ. 127. ſub nu. 7. lib. primo, & in præſcribente in errore iuris Socin. conſilio 33. ſub numero 8. volum. 4. & ex quibus præſumatur idem Ruin. in conſil. ſupra cita. 105. volum. primo, ſub numero ſeptimo, & 10. in conſilio 191. eodem volum ſub numero quinto, & 156. ſub numero 10. eod. conſil. 74. ſub numero 9. volum. ſecundo, & 353 ſub nume. 10. eo. uolum. ſecundo, conſilio 118. ſub numero ſecundo, & quarto, volum. 4. & 195. ſub numero ſexto, eo. uolum 4. conſil. 13 ſub num. 40. & 150. ſub numero 14 eo uolum. 4 conſil. 27. ſub nume. 27. uolum. 3. & conſil. 103. ſub numero 5. uolumine quinto.

117 Bona uiro tradita † ab uxore an cenſeantur tradita in dotem, an uero illi data tanquam paraferna-lia, plenè Dec. in conſil. 521. ſub num. 10.

118 Bona quæ † uxor poſſidet, quando vxoris & quando mariti eſſe præſumantur. Bero. conſil. 47. ſub numero primo, lib. j. Socin. in conſil. 249. ſub num. 30. lib. ſecundo.

119 Beneficium † ad hoc ut ſacerdotale eſſe dicatur quanta temporis diuturnitate conſenſus epiſcopi illi acceſsiſſe dicatur, Bero. in conſil. 5. ſub nume. 15. libro primo.

120 Beneficium principis † nunquam præſumitur alterius præiudicium comprehendere niſi ipſe expreſſe dicat l. ſecunda, §. ſi quis a principe & § merito ne quid in loc. pub. Bero. conſil. 76. uolum. primo, ſub numero 106.

121 Bona † pro uiro præſumendum eſſe Pariſ. 68. ſub num. 17. uolum. primo, Andr. Sicul. conſilio 42. ſub numero ſexto, uolum. tertio.

122 Bona † in dubio præſumuntur empta de pecunia propria, Rolan. a Vall. in conſil. 90. ſub numero ſeptimo, lib. ſecundo, niſi emptor eſſet in poteſtate patris, nec uir talis eſſet qui probabiliter potuiſſet acquirere aliunde quàm ex pecunijs paternis, quia omnia præſumitur acquirere ex pecunijs patris, Rolan. a Val. ibidem ſub numero 8. & in conſil. 9. num. 21. uolum. tertio.

123 Bona acquiſita & poſſeſſa † per prælatum præſumuntur acquiſita de proprijs pecunijs & non eccleſiæ niſi aliud probetur Rolan. a Val. conſilio 54. ſub numero ſecundo, lib. tertio, declara. ut per Cephal. conſilio 162. ſub numero ſexto, & 24. cum duobus ſequent.

124 Bona emphyteutæ † quando omnia præſumantur emphyteutica Cephal. conſilio 200. ſub numero decimoſexto.

125 Bona † præſumuntur propria illius qui ea acquiſiuit, quando non conſtat de ſocietate omnium bonorum Cephal. conſ. 247. ſub nu. 37.

126 Bona vxoris † in dubio præſumi paraphernalia, Bal. in conſil. 69. ſub num. 2. lib. 5. Cephal. in conſil. 122. ſub num. 17.

127 Calumnia † ceſſare debere præſumitur in cauſis priuatorum ſi in fiſcalibus remouetur l. iuſtas, C. de iur. fiſc. lib. 10. ubi gloſ. & doctor.

128 Cancellatio in † ſubſtantialibus facit præſumi ſcripturam ſuſpectam, cap. cum venerabilis de relig. domi. cap. inter dilectos cum gloſſ. in uerſ. indictionis de fid. inſtrumen. Alexan. in conſilio 41. lib. primo, 104. & 175. ſub numero ſecundo, lib. 7. Corn. conſil. 107. li 4. Iaſ. conſ. 47. lib. primo, Petr. Ferra. in form. oppo. contra inſtrumentum uerſ. tum quia eſt abraſum & in lib. quo pet. ex teſtamento verſ. non eſt abolitum.

129 Cancellatio † nominis Chriſti arguit ſuſpicionem Alexan. conſ. 133. nu. 6. lib. 6.

130 Cancellationes † in dubio factæ eſſe præſumuntur de uoluntate & conſenſu teſtatoris l. proximè in fin. de ijs quæ in teſtamen. delen. l. ſi unus ubi Bart. & Bald. C. de teſtamen. Alexand. in conſilio 14. ſub numero 16. lib. ſexto, & conſil. 104. lib. ſeptimo, ſub numero ſexto.

131 Contractus † præſumitur interueniſſe ex quo quis debitum eſt confeſſus not. Roffre. in lib. de actio. in fact. in § ex confeſsis Luc. de Pen. in l. quicunque, C. de apoch. publi. libro decimo, verſic. uigeſimo præſumitur.

132 Citatus † quis præſumitur ex quo in iudicio inuenitur cap. bonæ il ſecundo cum ibi nota. de electio. ſpec. in tit. de reo. Andr. Iſer. in conſ. de exor. ac præpar. cap. j. Luc. de Pen. in dicta l. quicunque uerſic. 40. præſumitur.

133 Confitetur quod † aliquis in ſcriptis præſumitur ex deliberatione mẽtis procedere cap. ſi quis iratus 2. quæſt. 3. facit quod not. Innocen. de cleri. per ſalt. promo. & quod not. in l. antiquæ C. ad ſenat. velle. & in l. ultima. C. arbitr. tut. Luca de Pen. in rubrica C. de ijs qui ſponte mune. ſub. & in l. quicunque verſic. 49.

Cogno-

134 Cognouiſſe † uxorem ſuam præſumitur qui diu cum illa cohabitauit capit. nec aliqua 27. q. 1. Innocen. in c. accepiſti, de frig & malef. Luc. in d. l. quicunque, uer. 52.

135 Canonicus † quis eſſe præſumitur ex quo apparet in ſtallo inter alios, in præbendaque & alijs, arg. cap. quem progenitores 20. q. 1. & in poſſeſsione ac perceptione vel quaſi aliorum iurium Archidiac. in cap. contra morem diſt. 100. dum tamen ipſe probet inſtitutionem ſuam Luc. in dicta l. quicunque, uerſicul. 55.

136 Coniugata † mulier præſumitur dotata l. ult. C. ad velleia. l. pure in fin. de exceptio. dol. & l. ult. quæ in fraud. credito. non enim præſumitur quod mulier nubat ſine dote l apud. §. ſi mulier & §. ſequen. & d. l. ult. quæ in fraudem credito. quod tamen exaudiendum eſt, ut per Luc. in dicta l. quicunque, uerſicul. 65.

137 Communem ſeruum † liberans præſumitur id iure dominij facere potius quàm animo iniuriandi. l. item apud. §. ſi communem de iniur. facit l. meritò pro ſocio, & quod ſcribit D. Alcia. de præſump. regu. 3. præſ. 1.

138 Cauſa præſumitur † in principe etiam ius alterius auferente Alex. in conſ. 2. ſub num. 20. lib. 1. & conſil. 1. ſub nu. 32. lib. 5. ſed contrà Alcia. de præſump. reg. 3. preſum. 8. ſub nu. 4 Mod. ad Alex. in d. conſi. 2. ſub litera B. vbi multos citat.

139 Cauſa iuſta † præſumitur in principe etiam non expreſſa Ale. in conſ. 155. poſt alios quos citat. li. 6. & in conſ. 1. ſub num. 32. li. 5. ſed contrà ſentit Moder. ad Ale. in d. conſ. ſub d. num. 32 poſt Mar. Laud. in tract. de prim. §. 87. & D. Alciat. de præſ. regu. 3. præſ. 8. & ſe remittit ad ea quæ dixit ad ſupra dictū conſ. Ale. 2. in 1. vol.

140 Codicillos † vicinos qui approbat præcedentes reprobare præſumitur l. conficiuntur in fin. de iur. codicillo. quem ad hoc inducit Luc. de Pen. in d. l. principes, C. de prin. agen. in re. lib. duodecimo. uerſic. 18.

141 Condens † teſtamentum & legans non ita legare præſumitur, vt hæres ex legato ipſo propter contractum cum defuncto initum non condemnetur, l. qui concubinam §. qui fundum, de leg. 3. l. dominus. §. teſtamento de pecul. leg. l. ſi quis ſeruos, de leg. 3. cum ſimi. de quibus per gloſ. in uer. damnaretur in dicto §. qui fundum.

142 Conſentire præſumitur, qui ad munera publica nominatus non appellat l. is qui de appell. Conſentire præſumitur pater decurionatui filij, qui præſens non contradixit, l. 2. ad municip. & de incol. l. j. C. de decurio. lib. 10. & l. filius de admin. rerum ad ciuita. pertinen.

143 Citatio † in dubio præſumitur eſſe facta ad domum habitationis, & non perſonaliter, Bal. in l. properandum. §. & ſi quidem C. de iudi. Alexan. in conſ. 219. ſub num. 8. & 9. li. 6 & conſilio 2. ſub nūme. 5. lib. tertio.

144 Clauſulæ † inſolitæ arguunt in actibus maiorem præſumptionem ſimulationis, Bald. in l. ſi quis ſub conditione per illum tex. cum glo. de condit. inſtit. Bald. in capit. quia veriſimile de præſumpt. & in l. etiam colum. 2. C. de excep. re. iudic. Caſtr. conſilio 337. colum. 3. lib. primo, Curt. ſen. conſil. 71. ſub nume. 23. Alexan. conſil. 28. ſub num. 8. & ibi Scholias. ad eū Cotta in memor. in verſ. clauſula inſolita vbi enim abundantior cautela ibi euidentior fraus. Bald. in cap. ex literis colum. ſecunda, in fin. de conſue. & in conſil. 487. apparet lib. primo, & idem arguit Deci. de diligentia inſolita conſil. 447 ſub nume. 23. & tanto magis ſi fiant inſtrumenta ſeparata Corn. conſilio 41. colum. ſecunda, lib. 3. & adhuc magis ſi negociū expediatur per interpoſitam perſonam, l. pupillus §. ſed & ſi per interpoſitam perſonam de auctor. tutor.

145 Clauſulæ † ſolitæ apponi in bullis apoſtolicis præſumuntur, intelliguntur que fuiſſe appoſitæ cap. accepimus & ibi not. Butr. de ætat. & qualita. & in ca. cum M. Ferrarienſis vbi Felyn. Dec. ac Ripa latè de conſtit. Iaſ. in l. certi condictio §. ſi nummos, ſub num. 7. ſi cert. pet. & alibi ſæpe, qui in d. §. ſi nummos per tres. colum. hoc exagitat, idem Ripa ſub numero 80. & in l. Centurio de vulgar. & pupil. qui loquitur de clauſulis conſuetis a notario apponi in inſtrumentis, Alexan. in conſil. 8. ſub numer. 6. lib. 6. & eſt tex. valde inſignis in l. vlti. C. de fideiuſſor. quem ad hoc notat ibi Bald. quæ tamen omnia intelligenda ſunt vt not. declarat Moder. ad conſil. Alexand. 28. lib. ſecundo, qui ad conſi. Alexan. 27. eo. lib. adducit multas auct. concor. cum ipſa preſumptione in uer. conſuetas. quæ debet declarari ut per Mar. ſing. 123.

146 Color † in dubio præſumitur eſſe quæſitus in prohibito contrahere, Alexand. in conſil. 67. ſub nume. j. lib. 4. & ideo datur fraudis exceptio l. ſed & Iulianus in princ. iuncto § primo, ad macedo. l. quamuis §. ſi tum rem ad Velle. not. glo. in l. contra de legib.

147 Clericus † in dubio præſumitur qui clericalem defert habitum & tonſuram cap. ſi iudex de ſent. excom. lib. 6. Luc. in d. l. principes. uerſ. 7.

148 Conſentire † præſumitur nominationi, qui non appellat ab ea. Luc. ibi verſic. 38. per l. ſecundam, C. de filiofam. melius probat l. ſecunda. §. j. ad muni. & de incol. iuncta ibi pulchra gloſ. in verſ. contradixit quæ citat textus concor. faciunt ſupra dicta in uer. conſentire.

149 Conductor † qui remanet in poſſeſsione rei conductæ impleto tempore conductionis cenſetur reconducere l. item quæritur §. qui impleto locat.

150 Conceſsio † præſumitur in dubio facta ſecundū conſuetudinem concedentis. l. licet C. locat. l. excepto cum ſimilibus, eodem tit. notant Bart. & Bal. in l. qui in aliena in princ. de acquiren. hæred. Alexan. in conſil. 107. ſub nume. 7. lib. primo, & pro eadem penſione facta eſſe præſumitur, pro qua apparet fuiſſe ſolutum Bald in l. ſi certis annis verſic. iſta ſunt multum notabilia, C. de pac. per dictam l. licet & l. cum de in rem verſo de vſur. Alexand. loc. prox. relato.

151 Confeſsio † emphyteuſis præſumitur eſſe facta ſecundum conſuetudinem eccleſiæ concedentis But. in cap. in præſentia colum. 4. de probat. Angel. in §. emphyteuſim in auth. de non alien. & in l. ſecunda,

ad

ad finem. C de iur. emphyt. Ale in conſ 123 ſub nume. 4. lib. 5 qui citat tex in l. quod ſi nolit. § quia aſſidua de ædil. edict l. ſi prius. §. rectè placuit, de aqua plu. arcen. l. fin. C. de fideiuſſo cum plurib. ſimilib.

152 Conductio † referendarij vel alterius officialis præſumitur intelligiturque facta cum ſalario conſueto dari alijs in eodem officio l. domini prædiorum. C. de agri. & cenſi. lib. 11. l. 1. §. ſed ſcimus, uet. conſueta ſalaria. C. de latin. liber. toll. c. ex parte de cenſi. Bar. in l. prima, in princ. de uar. & extraordina. cognit. & in l ſuper creandis per illum tex. C. de iur. fiſc. lib. 10. ubi uult præſumi eſſe conductum expenſis conducentis in eundo ac redeundo pulchrè Ale. in conſil. 706. ſub numero primo & ſecundo, libro ſecundo.

153 Confeſsio † ſimulata præſumitur ex interuentu perſonæ quæ faciat præſumi fraudem Specul. in tit. de confeſ. §. nunc uidendum, verſic ſed nunquid patris profeſsio Alex. in conſil. 57. ſub nu. quinto, libro quinto.

154 Coniunctus † præſumitur ſcire facta coniunctorum l. octaui unde cognat. l. de tutela ubi Barto. C. de in integ. reſt. poſt gl. ibi & in l de ætate in 2. q. prin. de interrog. actio. Alex. in conſil. 213. ſub nu. 12. lib. 2. qui declar. in conſil. 71. ſub nu. 6. lib. primo ubi admodum notanter loquitur, & in conſil. 138. num. 9. lib. 7. hac de re latè agit Anto. Gabr. com. concl. lib primo, concluſ. 6. per totum ubi latè examinat per ampliatio. ac limitationes.

155 Conſcius † præſumitur eſſe furti is, apud quem reperitur res furtiua, vt per glo. & Doctores in l. in ciuile. C. de fur. & maxime ſi frequentauit iſtiuſmodi emptiones Alex. in conſ. 50. col. 3. ſub num. 8. lib. primo Iaſ. in conſ. 2. col. 4. lib. 1. D. Alciat. de præſump. reg 3. præſump. 29.

156 Conſilium in dubio † præſumitur in bonum Bal. in l. prima. C. de ſerui. fugit. colum. 10. per gloſſ. in l. actor de re iudic. ſeq. Alex. in conſil. 128. ſub num. 3. lib. 4. Conteſtes in dubio præſumuntur teſtes Inno. in cap qualiter & quando, colum. 2. de accuſat. Bal. in l. de quibus de legib. in antepen. colum. Abb. in cap. cum Ioannes col. 2. de fid. inſtrum. Alex. in conſil. 147. ſub nu. 15. lib 2.

157 Contrahere præſumitur † quis in dubio nomine proprio non alieno l. & magis de ſolutio. l Papinianus ibique glo. mand. Bar. in l. prima. § nuntiatio de oper. no. nuntiatio. Alex. in conſil. 134. ſub num. 10. lib. ſecundo.

158 Corrigere nemo † ſe incontinenti præſumitur, l. non ad ea, de condit. & demonſtr. Io. de Imo. in cap. cum dilecti, de donatio. Alexan. in conſ. 167. ſub numero 15. lib. 7. D. Alciat. de præſump. regu. 7. præſumptio. 28.

159 Curare quilibet † præſumitur potius res proprias quàm alienas l. quæ ſeruandarum de præſcr. de pœnit. diſtinct. 3. cap. qui uult D. Alciat. de præſump. reg. 1. præſump. 52.

160 Citius mori † præſumitur ſenex quàm iuuenis, l. is qui ex cauſa in fin. de fideicom. liber. l. hęreditatum ad leg. falcid. D. Alciat. de præſump. regula 1. pręſump 42.

161 Charius † eam ciuitatem diligere quis præſumitur, ex qua eſt oriundus l. tertia, C. de om. agr. deſer. l. tertia, C de offi. præto & l. nemo C. de op. publi.

162 Ciuitatis † ſtatum magis diligere ditiores præſumuntur l. a. C. de præd. curia. lib. 10. ac nobiliores §. interim & §. fin. in auth de defenſo. ciui. quod Lucas de Pen in d. l. principes C. de prin. agen in reb. libr. 12. verſ 81. in nobilioribus virtute intelligit, qui idẽ

163 eſſe ait † in epiſcopis & clericis d. § fin. & § interim & §. ſi defenſioribus auth. de defenſ. ciuita. & l. iubemus C. de epiſ. aud.

164 Diligens quilibet † eſſe præſumitur l. cum de indebito ibique gloſſ. & doctor. de probatio. cap. niſi de præben. c. ad audientiam de pręſcri. Crau. in conſil. 77. ſub numero 13. hinc homo præſumitur quæ habet habere ex operibus ſuis l. ſi defunctus. C. arbitr. tutel. cui addi poſſunt quæ notat Archi. in cap. manifeſta 12. q. j.

Dilectus magis eſſe præſumitur a teſtatore qui prius ab illo fuit vocatus vel magis honoratus l. publius § fin. de cond. & dem. cum ſimil Crauc. in conſil. 62. ſub num. 3. et plenius conſil. 161. ſub nume. 5. Tiraq de iure primi. cap. 19. num. 3. colleg. Ticin. pro Triul. ſub num. 182. & ſeq. ver. 190.

165 De menſa res † eſſe præſumitur quam epiſcopus poſsidet cap. vt ſuper de reb. eccl. non alienan.

166 Dominus † præſumitur qui re vtitur ut dominus l. quædam de condit. l. Titia ſolut. matrimo. facit l. rito pro ſoci.

167 Donare † quis præſumitur cum res ſuas defendit ei dem in auth. ut eccleſ. Rom centum anno. gaude. priuileg. l. permiſceri §. j. de acquir. poſ.

168 Data dilatione † ad ſoluendum interim conueniri videtur ne pignus vendatur. l. quarta, de diſtractio. pignor.

169 Debitor † præſumitur liberatus qui inſtrumentum debiti cancellatum oſtendit l ſi chyrographum de probatio. nota. in capit. ſanè de renunt. niſi familiaritas debitoris cum creditore aliud ſuaderet l. prima. §. ſed ne furandi. C. de latin. liberta tollen.

170 Damnum ineſſe † præſumitur illi qui cum vno cõtraxit, ſi in plures aduerſarius diſtinguatur l. & ancillarum. §. vlt. de pecul. D. Alciat. de præſumpt. reg. 2. præſum. 33.

171 Dei memoriam † qui habent, præſumuntur non libenter ad tutelas vel curas accedere. § quoniam autem in auth. vt ij qui obligat. D. Alciat. regul. tertia, præſump. 18.

172 Diligere † magis ciuitatem præſumitur qui filios habet quàm qui non habet, l. in albo, C. de decur. lib. 10. l. j. de alb. ſcrib. D. Alcia. de præſ. regul. j. præſumpt. 36.

173 Diligere † patriam ſuam ex qua oriundus eſt quilibet præſumitur l. ueluti ubi not. de iuſti. & iur. D. Alci. de præſ. reg. j præſum. 37.

174 Decretalis præſumitur † eo ipſo quòd inter decretales inuenitur, not diſtinct. 12. in prin.

175 Dicitur & † præſumitur impius in patriam ſuam qui illam vitat, ne conſilijs iuuet, ac debita prouiſione, l. j. C. ſi curia. relic. ciuita. lib. 10.

176. Donare † quis præſumitur, ſi affectione paterna

motus

motus aliquid erogauerit in pupillum, l.j.C. de neg. geſt. in fine & in multis alijs caſibus donatio præſumitur l. ſi uerò non remunerandi §. inde Papinianus. manda.

177 Dos filio data eſſe†, præſumitur penes quem eſt peculium l. ſi cum dotem §. plane ſoluto matrimonio.

178 Dominus ſciens† ſeruum clericum fieri præſumitur illum velle libertate donare, authen. ſeruos C. de epiſ. & cler.

179 Donaſſe præſumitur† pater filio ſtudenti expenſas ſtudij, nec uelle à fratribus imputari in eius portionem tempore diuiſionis, l. quæ pater filio, fam. erciſ. Alexand. conſilio 102. volum tertio, dominus Alciat. de præſumptio. regul. prima, præſumptio. 7.

180 Dictum plus † a teſtatore præſumitur & minus ſcriptum ſuadente æquitate, ne pater videatur alienas ſucceſsiones ſuis prætuliſſe l. cum auus de condit. & demonſtr. l. cum acutiſsimi C. de fideic. & l. generaliter §. cum autem C. de inſti. & ſubſtit. D. Alci. de præſump. reg. j. præſum. 9.

181 Diuiſio † præſumitur inter fratres quando vnus ſtat ſeparatim ab altero per decem annos inter præſentes & per viginti inter abſentes gloſ. in l. penul. C. commu. diuid quam citat Bartol. de præſumpt. ad fin. Iaſ. in l ſi certis annis. C de pact. ubi plura.

182 Donata uxori † per conſanguineos mariti præſumuntur donata fore contemplatione mariti, l. ſed ſi plures §. in arrogato ubi Bart. Caſtr. Alexand & Iaſ. not. de nulg. & pupil. D. Alciat. de præſump. regul. j. præſum 18.

183 Donatio facta † a ſponſo ſponſæ, facta eſſe contemplatione matrimonij potius, quam ex mera liberalitate, præſumitur, l. cum ueterum C. de donatio. an. nupt. quem tex. ad hoc ponderat Luc. in dic. l. principes C. de prin. Agen. in reb lib. ſecundo, uerſ. 31.

184 Dominus † præſumitur accepto precio libenter eo ſeruo cariturus eſſe, qui potius mortem elegit, quàm ad dominum reuerti, l. prima. §. ſi quis ultro de quæſtio.

185 Domini † domus præſumitur non aliter tuta eſſe quàm ſi ſerui tam domeſtici quàm extranei, eorum capitis periculo cuſtodiam debeant, l. j. in prin. ad ſyllania.

186 Dotaſſe † filiam præſumitur pater de proprijs facultatibus, non de bonis ipſius filiæ, l. ſi. C. de dot. promiſ. D. Alci. d reg. j. præſump. 16.

187 Deſcendens† ex nobili genere, præſumitur nobilis & uirtutis ſtudioſus, & econuerſo, l. quod ſi nolit §. qui mancipia de ædil edict. idcoque ſi in ea ſe arte exerceat in qua maiores ſuos peritia præſtantes habuit, præſumitur & ipſe peritus, l. iubemus §. filios ubi gloſ. C de aduocat. diuerſ. iudi. quæ dicit notandum eſſe pro filijs doctorum, & de hoc eſt tex. in l. 2. uerſ. ſed anatolium C. de uete. iur. enucl. D. Alci. d. reg. j. præſ. 48.

188 Duobus† ſimul mortuis qui debilior erat præſumitur prior deceſsiſſe, Dyn. & Oldra. in l ſi hi qui de donat. cauſ. mor. l. ſi mulier de reb. dub l. ſi inter ſocerum in princ. de pact. dotalib. D. Alcia. d. regul. j. præſump. 49. vbi multa eius rei profert exempla lateque declarat.

189 Diminui libido† præſumitur in ſenectute Abb. in cap. cum in iuuentute de præſump. D. Alci. d. reg. j præſump vlt.

190 De illa† ciuitate quis eſſe præſumitur, in qua reperitur, niſi probetur alienigena, l. is poteſt, verſi. aliquando ille qui dixit de acquiren. hæred. dominus Alcia. qui pulchrè declarat in regul. ſecunda, præſump. 15.

191 Durare† quis præſumitur in ea voluntate in qua fuit l. cum hic ſtatus in ſui princip. de donatio. inter vir. & vxor. l. cum qui voluntatem de probatio. capitul. maiores de Baptiſ. & eius effect. dominus Alciat. dicta regula ſecunda, præſump. decimatertia, per totam.

192 Dilectio † maior eſſe præſumitur vbi plus donatur, de pœnit. diſtinct. tertia, cap. ſepties intrà, & plus donari ei qui magis diligitur, l. ſi ſeruus. §. vltimo de leg. primo, in d. l principes. verſ. 107.

193 Dominus† qui olim fuit etiam de præſenti præſumitur dominus, l. ſiue poſsidetis vbi notat. C. de probatio. capit. præterea vbi Abb. de tranſ. dominus Alciat. de præſ. regula ſecunda, præſ. 20. ibique ad eum ſcholiaſtes.

194 De præſenti † præſumi in præteritum l. ex perſona C. de probatio. l. prima, §. it magiſtratus de magiſtra. con. l. cū qui C. de adul. ſed nō eſt ſimpliciter vera hęc pręſumptio ſed declaranda ut per dominum Alciat. dicta reg. 2. præſump. 26.

195 Diues † olim præſumitur etiam hodie diues l. ſi verò §. qui pro rei qualitate ubi Alberi. de Roſa. qui ſatiſd. cogan. Hoſtien. Io. Andr. Butr & Imol. in cap. primo, de ſeruti. facit dict. l. ſiue poſsidetis C. de probatio. D. Alci d. reg 2. præſum. 27.

196 Dominus ſciens† ſeruum ſuum militare, pręſumitur eum velle liberum fieri, l. ſuper ſeruis C. qui milit. non poſſunt lib. 10.

197 Delictum graue† & leue, vbi actus importare poteſt, ſit præſumptio in leuiorem partem, Bald. in l. ſin. C. de ædilit. actio. arg. tex. in l. ſi præſes de pœn D. Alciat. reg. 2. præſ. 6.

198 Diſpoſitio† quælibet præſumitur eſſe vera, l. j. vbi Bald C. de falſ. cauſa. dict. D. Alcia dicta reg. 3 pręſump 21.

199 Delinquens† præſumitur non delinquere ſub ſpe immunitatis eccleſiæ, & propterea admittitur per eccleſiam cap. fin. de immu. vbi Hoſtienſ. & Cardin. dominus Alciat. qui diſertè tractat dicta reg. tertia, pręſump. 33.

200 De duobus† digladiantibus qui mortuus eſt, præſumitur aggreſſus fuiſſe, & propterea uiuus venit abſoluendus, l prima, §. cum arietes ſi quadr. pauper. fecisſ. dicatur Fab. in §. iure autem gentium de iur. nat. apud iuſtinia.

201 Duobus† actibus eodem die factis ille præſumitur præceſsiſſe, qui de iure præcedere debuit l. cum in teſtamento §. j. ubi Bald. Ang. & Imol. de teſtam. D. Alciat. de præſump. reg. 3. præſump. 42. ubi plene declarat.

202 Decretum† iudicis præſumitur ex cauſa uera, iuſta

ſta ac legitima & ſolemuiter fuiſſe interpoſitum, l. ab ea parte de probatio. l. manumiſsio per liberos de manum. vindict. Bald. in l. cum hi §. ſi prætor, de tranſactio. in l. quicunque §. final. de publ. in rem actio. Alexand. in conſi. octauo columna prima, libro quinto, 92. ſub nume. 14. eod. lib. & in conſilio 125. ſub numero quinto, libro primo, Iaſ. in l. pacta nouiſsima colum. ſecunda, Curſen. conſilio 44. columna quarta, latè Alex. in l. ſciendum de uerb. obligatio. & eſt communis opinio ut atteſtatur Do. Alcia. in d. reg. tertia præſum. 10. ubi perbelle declarat hauc materiam Fabia. de monr. de empt. & uenditio. q. 5. princip. Dec. in l. de alimentis ſub uu. 9. C. de tranſact. ſcholiaſt. ad Alex. in d. conſi. 125. ſub num. 5. lib. 1.

203 Delictum in dubio † præſumitur factum in loco permiſſo, Bar. & communiter alij in l. non ſolum §. ſed ut probari de oper. no. nuntiat. & de communi teſtatur Alexand. in conſilio 24. ſub uumero 23. libro 2.

204 Depoſitum potius † in dubio præſnmitur, quàm mutuum, gloſ. in l die ſpouſaliorum depoſ. Bal. in l. incendium in fi. C. ſi cert. peta. Caſtr. in l. Lucius depoſi. Alex. in conſilio 28. ſub numero quarto, & per totum libro ſeptimo, & conſi. 184. ſub numero 5. eod. libro Dom. Alciat. in l. cum quid ſi certum petatur.

205 Dolus † præſumitur ex magna læſione l. omnes §. Lucius quæ in fraud. credito. l. qui teſtamentum de probatio. Alex. in conſi. 42. ſub numero ſexto, libro primo, Dec. in l. fraudis de reg. iu. & in cap. ad hæc 1. ubi latè de appellatio. & in conſi. 349. ſub numero 4. D. Alcia. in l. pacta quæ ſub num. C. de pact. & plures auctoritates congerit ſcholiaſt. ad Alex in d. couſilio 42. ſub numero ſexto, libro primo, quibus poteſt addi Abb. in conſilio octauo, columna ſecunda, libro ſecundo, D. Alcia. reſponſ. 107. ſub nu. 12. & Nat. conſi. 631. ſub uumero 10. libro tertio, Craue. in conſi. 29. ſub numero quinto, & in conſi. 142. ſub uumero 21. & 22. & conſi. 192. numero tertio, & præfa. conſilio 142. à numero 13. uſq; ad numerum 25. plures caſus enumerat in quibus dolus præſumitur.

206 Dolus † ex fuga præſumitur l. impuberibus de ſuſpect. tutor. Bal. in conſi 432. columna prima, libro primo, & in conſilio 254. proponitur quòd uxor libro ſecundo, vbi ait fugam mariti uehementer adminiculari, quòd ipſe interfecerit uxorem, latè doctor. in l. admonendi de ireiuran. Craue. in conſil. 6. num. ſub num. 37.

207 Dolus † præſumitur ex taciturnitate qnando quis tacet ad ſui commodum, in damnum alterius Abb. in conſilio 68. columna prima, libro primo, Bal. in conſilio 306. proponitur, columna ſecunda poſt medium libro quinto, Alex. in conſilio 14. col. fina. & in couſilio 95. lib. quinto, Iaſ. in l. paciſci de pact. Craue. in conſilio 83. ſub numero tertio, in cõſi. 147. ſub numero 20. in conſilio 172. ſub numero quinto, & conſi. 292. ſub numero quarto. Vel etiam quando quis tacet aliqua quæ ſi alter contrahens ſciuiſſet, nou fuiſſet ita uerisimiliter coutracturus, Alexand. in conſi. 109. col. pen. uerſ. plus dico lib. 4. Craue. in conſi. 192. lib 4.

208 Dolus præſumitur † in eo qui promiſſa non ſeruat, quatenus debet ac poteſt, l. doluſ. maud. l. prima, §. eſt autem manda. Alexand. in conſilio 52. col. ſecunda, uerſ. præterea & col. tertia, circa fiuem lib. ſexto, Craue. in conſilid ſexto, ſub numero 96. & verſic. præterea & columna tertia, circa fiuem libro 6. Crauet. in conſilio ſexto, ſub numero 96. colum. 2. & conſi. 192. ſub num. 15.

209 Dolus uerus † præſumitur in eo qui ſcienter facit rem prohibitam. Alex. in conſil. 153. columna quinta, libro primo, Crauett. in conſilio 193. ſub num. 2.

Dolus præſumitur † ex ſcientia, & quaudo quis non facit illud, ad quod ſcit ſe teneri, l. ſi procuratorem §. dolo & l. dolus manda. l. dolo ad l. falc. Crau. in conſi. 215 ſub nu. 2.

210 Dolus præſumitur † contra adminiſtratorem aliquid facientem ad incommodum illius cuius bona adminiſtrat. d. l. dolo ad leg. Falci. & l. tutori ubi not. C. de uego. geſt. Crauet. in dicto conſilio 142. ſub num. 15.

211 Dolus præſumitnr † coutra eos qui non eunt per uias rectas, ſed per tràſuerſam l qui fiſcales ubi Barto. C de nauicul. lib. 11 l. cum proponas ubi Barto. Bal. Saly. C. de nauti. fœno. Craue. in conſi. 115. ſub uum. 5.

212 Dolus † ex tractatu præſumitur gloſſ ſecunda, in l. apud Celſum de exceptio. dol. Bal. in l. multum ante fin. C. ſi quis alter. uel ſibi Crauet. in dicto conſil. 115. ſub num. 6.

213 Dolus † pręſumitur non ſolum ex teciturnitate, ſed etiam ex falſa expreſsione, l ſi quis affirmauerit C. de dol. auth. poſſeſſor C. qui potio. in pigno. hab. Bart. in l procurator qui pro euictione, circa fiuem de procur. Craue. in conſi. 282. ſub num. 7.

214 Dolus † pręſumitur contra eum qui leges tranſgreditur, Bald. in conſi. 35. colum. prima, ad fin. lib. 2. & idem ſi tranſgreditur uoluntatem teſtatoris Craue in conſil. 193. ſub num. 3.

215 Dolus † arguitur contra non certiorantem aliquem de iuribus ſuis, l. quæritur, §. ſi uenditor de ædili. ædict. Inuoc. & Doctor in cap. cum dilecta de reſcript. Crauet. in dicto couſil. 142. ſub uumero ſecundo.

216 Dolus † arguitur ex qualitate perſonæ, ueluti vitrici qui priuignas odio proſequi præſumitur, l. 4. C. de inoffi. teſtam. l. prima, ibique gloſſ. ſecunda, C. ubi pupil. educ. deb. Crauet. in dicto conſi. 142. ſub num. 18.

217 Dolus † præſumitur quando agitnr aliquid conſusè ac ſub inuolucro, non expreſſa aliqua cauſa Crauet. in d. conſi. 142. ſub uu. 19.

218 Dolus † arguitut ex magnis perſuaſionibus l. cũ quis & ibi Bar. C. de dol. gloſ. ſecunda, in l. apud Celſum de dol. mal. excep. Craue. in d. conſi. 142. ſub nume. 12. cum 2. ſequen.

219 Dolus præſumitur † contra facientem aliqnid aduerſus denuntiationem iam factam, uel aduerſus futuram prohibitionem, quam ipſe ſciat, l. ait prę-

tor,

tor §.ſi quis particeps de ijs quę in fraud. credito.l. ſi fundum,C.de re uendi.c conſtitutus de reſcript. & cad.audita de reſtit.ſpolia.Crau.in d. conſi.6.ſub num.76.

220 Dolus præſumitur † ex qualitate temporis contra eum qui tempore nocturno aliquid agat,Abb. in capit.primo,de clandeſti deſponſ.Bald.in cap.2. de fide inſtrumen.Craue.in conſi.35.ſub num.21.

221 Dolus præſumitur † contra eum,qui aliquid facit quod ſibi non prodeſt,& alijs nocet Alex. in conſil.174.col.2.lib.2 & conſi.9.colum.j.lib.6.cui accedit Craue.d.conſil.35.ſub nume.10.

222 Dolus † præſumitur contra eum qui propoſita ac obiecta non probat,l.non probaſſe,C.de calum. l.prima,vbi plene nota.ad Turpilia.Soc.conſi.118. colum.4.lib.1.Craue.conſil.352.ſub num.7.

223 Dolus præſumitur † ex tarditate,quando quis diſtulit falſi accuſationem proponere,Bald.in conſil. 37.quidam Tabellio in fi.lib.1.Anch.in conſi.234. Craue.in conſil.75.ſub num.9.

224 Dolus † præſumitur contra eum qui rem alienã conſumit,l.Neſennius,§.fundum ſolut.matrim.quẽ text.ad hoc citat Cor.in conſi.128.col 2.lib.3.Crauet.in conſi.142.ſub num.16.& in conſi. 193. ſub numero 5.

225 Dolus præſumitur † contra Iudicem in iure errãtem,l.2.ubi doctor.quod quiſque iur.Craue.in conſil.18.ſub num.14.

226 Dolus præſumitur † contra eum qui eodem inſtanti omnia fieri procurauit Caſtr.in conſi.174.colum.ſecunda,in ſin.lib.j. Crauet. in conſilio 35. ſub numero 5.

227 Dolus † præſumitur contra eum qui lucrum quęrit cum iactura alterius l.prima,§.an in pupillum de poſ.quem text.citauit Calcan. ad hoc in conſi. 25. col.4 in princ.& alijs à Crauet.cita.in conſilio 142. ſub num.17.

228 Dolus præſumitur † in tutore alienante bona pupilli ſine cauſa,Ang.in conſi.175.circa fin. Crauet. in dicto conſil.142. ſub numero 19. & conſi. 193. ſub num 2.

229 Dolus præſumitur † contra eum,qui alienat bona ſubiecta reſtitutioni, Corne. in conſilio 140. in lir.D. lib.2.Crauet. in conſilio 193. ſub num.5.

230 Dolus præſumitur † in arbitris,qui faciunt ratificari laudum antequam legatur,& ſic taceant illius tenorem,Crane.in conſi.83.col. 3.in ſin latius in conſil.141 columna 5. circa medium & in conſi 192. poſt medium ac in conſi 291. ſub nume.10.

231 Dolus † præſumitur quando quis contrahit in domo alterius,& cum perſona domeſtica, Anchar. in conſi.365.licet pridie col.fin. Crauet.in d. conſi. 342.ſub num.18.

232 Dolus præſumitur † contra minorem,mulierem militem,ac ruſticum qui occultè aliquid agunt, licet tractent de damno uitãdo,l.prima, C.de inter. matrimo.l.fin de rit.nupt.Roma.in conſil.406.col. j.Craue.in d.conſi. 115.ſub nu.5.ad fi.& multa diceremus infr.lib.10.cum de reſtitutione facienda ex circumſtantia perſonæ agemus.

233 Dolus præſumitur † ex actu inſolito, glo. & Bal. in l.ſi quis ſub conditione de condit. inſtit. faciunt quæ ſupra diximus in uer. clauſulę inſolitæ Crauet. in conſi.321.ſub num.3.

234 Emancipatio † præſumitur rectè fuiſſe facta,niſi contra probetur l. ab eo §. 1.de probatio. Innoc. in cap.innotuit de cleri per ſal.pro mo.

235 Emptori † præſumitur tradita poſſeſſio eius.rei quam poſſedit ſciente uenditore l.minus de acqui. poſſeſ.

236 Eſſe mea † præſumitur res quæ reperitur in domo mea l.Clauibus de contra.emptio.trad Specul. in tit.de fur.

237 Emens rem † aliquam ac poſsidens præſumitur ex tit præambulo poſſediſſe,l.2.C.de acquiren.poſſeſſ.l.prima,§.final.de exceptio. re. iudic. l.quędam mulier de re. venditio. idemque eſt in legato, l. fin.tit. pro legat. ac in hereditate, l. ſi à te ſi ſer. vendice. l. tertia , verſiculo hæc ſiue poſtrema. C. de nat.liber. & l.prima. C.de repud.hæred. faciunt quæ ſcribit D.Alciat.de præſump reg.2 præſumpt. 24.& quæ ſupra diximus in uer. actus ſequens Luc. de Pen. in l.quicunque. C.de apoch. publi. lib. 12. col.4.ver.23. præſumitur.

238 Eccleſia † indotata præſumitur ſacro miniſterio defraudari,in authent.ut null.fabr.orato. Domi. in principio.

239 Electores † præſumuntur ſcire conditiones , & impedimenta electionis,Innoc.in cap.dudum 1. de electio.

240 Eum in cuius † arbitrium aliquid collatum eſt præſumi ita arbitraturum , ut ſpeciali iuris communis diſpoſitioni non repugnet, l.quamquam de ritu nuptia. l. prima, de uſur. & nota.in l. prima. ſi quis cautio.facit tex.nunquam memoria delendus in l.ſi libertus ita iurauerit de operib. libertorum, in ſui ratione .

241 Erraſſe † & ignoraſſe gradum conſanguinitatis præſumitur, qui publicè matrimonium contraxit , ſicque uenit excuſandus, l.vlt.de rit.nuptia.l.ſi adulterium cum inceſtu ubi Bar. in princip. ad leg. Iul. de adulte.cuius ſententia eſt communiter approbata D.Clar.in §. inceſtus ſub num.8.

242 Electus † pręſumitur, ei ,per quem electus eſt, gratus fore,l.ult.propè fin.C.de ſum.trin.& fid.catho. & cogente reuerentia eius nolentibus obedire,cap.illud 8.q 2.dom.Alciat.pręſump.reg.2.præſump.14.poſt prin.

243 Error † iuris pręſumitur in ruſtico, l.ſi. §.1.in fine & ibi not. de dol.except.

244 Emptor † rem tradens pręſumitur in dubio habere fidem de pretio, l.ſi ſoluturus, ad fin. de ſolu. And.de Iſer. in cap.primo.de nat.feud. facit §. uenditę inſtit.de rerum diuiſio

245 Etiam † heredi ſuo prouidere uelle præſumitur, qui ſibi aliquid paciſcitur, l.pactum de probatio. l. ſit tibi decem §.pactus de pact.cum ibi nota.l.diem proferre.§ primo,de recep.arbitr. & l.ſi neceſſarias de pignor.actio. ubi habentur tex.concordant.

246 Epiſcopo † relictum præſumitur fore eccleſiæ cõtemplatione relictum, cap.requiſiſti,de teſtam cap. pontifices 12.q.3.plenius declarat Cyn. in l.prima,

in

in 4.& 6.q. C.de ſacroſ eccleſ.facit l.Mæuia & l. annua.§.t.de annu.leg.l ſed ſi plures. §.in arrogato de uulg.ſubſt.l.qui proprio.§.ut in ceteris de procur. l. ſi autem.§.item ſi fundum & l liberto. § primo, de negocijs geſt.l.ſi procurator de dol. exceptio. cum ſocijs.

247 Eccleſia omnis † intra fines diœceſis ſita, præſumitur ſubiecta epiſcopo, cap conſtitutus de religio. domib.cap.omnes Baſilicæ 16.q.7. quamuis aliud ſit in alio prelato, cap.ult.cum ibi nota. in princ.de offic.archidiaco

248 Eccleſia † preſumitur eccleſiæ fore ſubiectæ, ſi illi ſoluat cathedraticum, cap illud, 10.q.3. idemq; ſi quartam ei præſtat cap.priſcis & cap.ſeq. ea.q.3. ſi pro uiſitatione eidem conuiuium præbet cap. illud magni. ea. q.uel ſi ei ſuos conſignat infantes, c. relatum ea.q.uel ſi eius ſententiam quandoque cōtra ſe latam obſeruauit cap olim 3.de reſtit. ſpoliato. Aut ſi illius mortuos ſepelluit cap. placuit 13. q.2.& nota in cap. ſecundo, de reſtitutio. ſpoliato. lib. ſexto.

249 Exmutatione † locorum præſumitur mutari mentis affectus, cap.ualet 8 t.diſtinctio. cap.ab iſto 35 q.6.& cap.fratrem 86.diſtinct. quamuis aduerſus hanc præſumptionem illud militet cœlum non animum mutant qui trans mare currunt, ſed gloſſ. in d.cap.ualet, uidetur reſoluere, intelligens præſumptionem in ijs mutationibus, quæ fiunt ad euitandos aſpectus eorum locorum, qui facile monere poſſent concupiſcentias ut uocant uel affectuum potentias.

250 Eligentium † ubi maior eſt numerus ibi etiam maior eſt zelus, cap.eccleſia ueſtra de electio. & c.ſi quando eo.tit lib.6.D.Alcia. de præſumptio. reg.1 præſump.51.

251 Excommunicatus † qui fuit, præſumitur etiam hodie fore excommunicatus, cap.ſicut nobis de ſenten.excommun.ibique no.Abb.& in cap.propoſuit. ubi gl.de cleri excommu. mi. dom. Alciat. de præſump.reg.2.preſump.6.

252 Extremis probatis † media præſumuntur, capit. inter dilectos ubi Butri. Abb. Fely. & alij de fid.inſtrum.cap.accedens ubi gloſ.de conuer. Bal.& Iaſ. per illum tex.in l.talis ſcriptura de leg.1. Do.Alcia. de præſum.reg 2.præſumpt.22.

253 Epiſcopus † mutans Epiſcopatum, & de minore eccleſia ad maiorem tranſiens præſumitur ex ambitione hoc facere, ac ex improbitate, c.ſi quis epiſcopus & ſeq 7.quæſt 1. D.Alciat.de præſumptio. reg.ſecunda, preſ.134.qui declar.hoc uerum eſſe niſi fiat cum licentia ſummi Pontif. quia tunc præſumitur ex cauſa legitima id fieri iuxta tradita per doctor.in cap.primo, de cleri.non reſidenti.

254 Epiſcopus † qui eccleſiaſtica officia committit ſanguine coniunctis, præſumitur potius fauore ſanguinis uel perſonæ id agere, quàm alia iuſta cauſa, cap.decenter 80.diſtin.quem tex. ad hoc citat Luc. in dicta l.principes uer.72.

255 Electus † ad aliquod officium præſumptionem habet pro ſe, cap.abſit 11.q.3.in auth.ut defun.ſeu ſun in principio in l.prima, C.de profeſſo. urb. conſtinti, l.prima, §.ideoque de iuſtinia. C.co nfirman. l.ſecunda, de ponder.& aur.illato.Abb.in cap. ſuper eo ad fin.de electio.D.Alcia.de præſump tio.reg.3. præſump.19.

256 Eligere nemo † præſumitur uiam per quam quis impugnet iudicium ſuum, l.tertia, de militia. teſta. D.Alcia.plenè d.reg.3.præſ.35.

257 Emptio præſumitur † tacitè eſſe titulo lucratiuo quatenus rei ualor pretium excedit, l. 1.§.ſi quis in fraudem uſque ad § ſi autem, ſi quid in fraud. patr. Bar.in l.non uſque ad 22 ſi quis a par.man. fuc.Bal. in l.j.C de inoffi.donatio. Alex. in conſi. 85. col.2. ſub num.2.lib. 1.

258 Emptor qui ſciens † emit citra dimidiam iuſti pretij, præſumitur eſſe malæ fidei, Imol.in cap. Apoſtolicæ ſuper glo.in uerſ.preſcriptione de donatio. ubi ad hoc inducit l.in cauſæ prima, de minor. in §. interdum cum ſeq. Alex. in conſi.54. ſub num. 10. libro 6.

259 Error iuris † in dubio in muliere præſumitur, gl. in uer.ſciens in princ.in auth.de inceſt. nupt.iuncto tex.& ibi Ang in fin.prine.Alexan.in conſi.214 ſub num.7 lib.ſexto, Craue.in conſilio 142. ſub nu.t 1. ubi dicit eſſe quoque uerum in maſculis minoribus.

260 Error † potius in dubio præſumitur, quàm dolus, Barto.& alij per illum tex.in l.quoties, §.primo, de hered.inſtitu.Bar.in l.fin.C.de cano.ſacra.largit. lib. 10.& l.prima, de dol. Alex.in conſi.70.ſub num. 8.& in conſil.74.ſub num 4.lib.1. Dec.in l.ſi librarius de reg.iur.& D.Alcia. de præſump. reg.3.præſumpt.13.

261 Exceſſus † habet fraudis præſumptionem, Bart. in l.ſi ſocietatem, §. arbitrorum pro ſoc. columna quinta, uerſ.quæro utrum poſsit renuntiari in l.fin. de prætor. ſtipulatio. Bald.in l.tertia, C.de dōt promiſſio. Alexand.in conſi.86.lib.ſecundo, ſub nume. 3.& maxime exceſſus ſit nimius Corn.in conſi.120. columna ſecunda, & conſi.113. columna ſecunda, libr.3.Crau.in conſil.43. ubi quod aliàs non ita de facili præſumitur fieri in fraudem futurorum creditorum.

262 Exemptionis † titulus ex longo tempore præſumitur, Alexand. in conſilio 135. ſub numero 14 volum.4.

263 Expenſæ factę † ab uno ſociorum in re communi præſumuntur factę fuiſſe de communi, & nomine communi l.poſt mortem, §.primo, & l.fin. quando. ex fact.tut.l.ſi is contra quem C.de ædific.priuat.l. ſi quis putans §.ſiue antem com.diuid. Alex.in conſ 168.ſub num.8.libro 2.

264 Electa † in dubio preſumitur uia per quam ſatis fiat utrique caſui. l.adoptiuus §. primo, in fin.ibi, ſed in re dubia, de rit. nup. Bald in l. bonorum in tertia queſt. C.qui admitti Crauet. in conſil. 149. ſub nu.13.

265 Eluſorium actum † quis facere nolle preſumitur, l.ſi prætor de iudi.l.fin.ne quid in loc.publ.l.prima, §.exceptiones quar.rer.actio nō det. l.cum alijs in fin.C.de curat.furio.l.ſi §.non aūt.C.de bon. quę lib.per quę iura ſic tradit Crau. in cōſi.113.ſub nu.3.

Excuſſio-

266 Excuſionis† exceptio cenſetur reiecta per iudicem procedentem ad vlteriora in meritis cauſæ, Corn.in conſil.85.col.2.& ſeq.libr.4. quod refert ac ſequitur Crauet.in conſil.77. ſub num.17.

267 Exemptio † caſtri præſumitur, ex eo quòd caſtri dominus non viſitat ſuperiorem, nec eius legatum nec illum vt talem recognoſcit, Anchar. conſi.310. col.2.ad finem verſ.vlterius ad præſumendum Crauet.in conſi.111.ſub num.17.

268 Extenſio † præſumitur prohibita de perſona ad perſonam quando non agitur de trahendo verbum ad ſenſum quem comprehendere poteſt Curt.iun. conſil.11.col 4 Crauet.in conſil.98.ſub num.13.

Familia quicquid agit præſumitur feciſſe de voluntate domini, cap.conſtitutus de teſtib. qui text. allegatur à Luc.in d.l.principes verſ.56.

269 Filius † præſumitur eſſe in poteſtate patris, niſi probetur emancipatus, l patre de ijs qui ſunt ſui vel alien.iur & inſtit. eo.in prin. niſi tamen filius reperiatur eſſe in quaſi poſſeſſione libertatis, l. Titia ſol. matrimonio.

270 Fideiuſſor † ſoluens ſuo potius quàm alieno nomine ſoluere præſumitur, l. Papinianus, aliàs inter cauſas mandat.

271 Factum ſuum iuſte † vel iniuſtè præſumitur quis eſſe tuiturus, not.Innoc.in cap.2.de arbitr.& in cap. cum diuerſis de cleri. non reſid. Luc. de pen. in d. l. principes ver.66.

272 Finales termini † ibi ſtare præſumuntur vbi aliàs fuerunt, l.in finalibus fini. regund.

273 Fieri mei † contemplatione præſumitur i quod mei commodi gratia fit, l. ſi pupilli 2.§.& ibi nota. de neg.geſt.

274 Filius qui naſcitur† ex viro & vxore conſtante matrimonio, ſcientibus vicinis, verus legitimus & naturalis filius eſſe præſumitur, l. filium de ijs qui ſunt ſui vel alien.iur.l.ſi vicinis de nupt.quod tamen declarandum eſt, vt per Innoc. in cap. Michael de fil. presbyt. & per Luc. de pen. in l. 1. C. de dignita. libro duodecimo.

275 Filius relinquens † patri liberationem ab adminiſtratione tutelæ præſumitur quoque relinquere à ſolutione reliquorum. l.Aurelius, §. Titius de lib. leg. quem tex.ſing.dicit Roma.ſing.110. quod intelligendum eſt, ut per Dom.Alcia.de præſump.reg.3. præſump.ſexta.

276 Fratres præſumuntur † ſe odio non proſequi, ſed diligere, cap.literas de præſump.in an tq. Do.Alcia. de præſump.reg.1.præſump.23.

277 Fratrum ſimul † habitantium ab altero quæſita, præſumi de communi quæſita, l. ſi fratres pro ſoc. Specul.in tit.de iudi. §. ſequitur videre de communibus iudicijs, qua de re, quia latius patet quàm vt breui hoc complecti valeat compendio uidendus erit Bar.in l.Titium, §.altero de admi.tuto. Bal in l. ſi patruus. C.com. vtri. iud. Iaſ.in l.1. C.qui teſtam. fac poſſ. Dom.Alcia.d.reg.1.præſump.25.

278 Fabricenſis† præſumitur qui notam, uel ſtigmata fabricenſium gerit, l. ſtigmata. C. de fabri. libro duodecimo.

279 Fornicatio † inter conſanguineos non præſumitur ex cohabitatione ca. cum in iuuentute de præſ. l eum qui.C.de epiſc.& cleri. Dom. Alcia. d. reg.1. præſumpt.34

280 Filios habens † magis præſumitur diligere patriā ſuam, & alijs in honoribus præfertur, l.in albo.C.de decur.libr.10. Luc. de pen. in l.nepotes in fin. C.qui num.liber. ſe excuſ. libr. 10. vbi auctoritatem Diui Auguſtini citat Dom. Alci. dicta reg.1.præſum.36. facit quod ſcribit Soc.iun. in l.1. ſub num 82. ſoluto matrimo.& ibi Doctor.in ver.ad ſobolem procreādam, & diximus ſupra quoque in ver.diligere.

281 Filius † ex legitimo matrimonio natus, præſumitur eſſe in poteſtate patris, l ſi filius de prob.l.ſi emācipati.C de collatio.Dom. Alc. qui declarat reg.2. præſumpt.2.

282 Fraus † præſumitur ex varietate reſponſionis c.1. vt benefi. eccleſi. not. in l. 1. § ſi quis ſimpliciter de verbo.obligat.& in cap.fi.de iureiur.libr.6. Do.Alc. d. reg. 1. præſump.31.

283 Filiusfamilias † præſumitur pecuniam mutuo acceptam in cauſam peculij caſtren. conuertere l.fin. C.ad Macedo. quem ad hoc adducit Luc. de pen.in d.l.principes verſ.78.

284 Feudum in dubio † præſumitur antiquum & non nouum, cap.1.§.1.de ſucceſ.fratr.ubi Bal.cap.1.ſi de feud.fuer.contr.inter dom. & agna. vaſ. vbi Aluar, poſt alios Dom.Alciat.reg.3.præſ.28. Dec. in conſilio 252.ſub num.6.& conſi.269.ſub num.5. Andr. Tiraq. de retract.§.32.ſub num.91. Zaſ.in conſi.13. ſub num.16.

285 Fur vt is † præſumatur penes quem res furtiua inuenta eſt, aliæ quoque coniecturæ concurrere debent l. ciuilem vbi gloſ.Bartol.Bal. & Caſtr C.de furt. Bal.& Imol.in l.fin.de hæred.inſtit. Saly. in l.ſi. C.de quæſtio. Dom. Alciat. d.reg.3. præſumpt.29. vbi latè declarat, Marſ.in l.qui falſam de falſ.in ſing. 392 aduertas, & conſil.52. miſericordia, & conſilio 72 munda.

286 Filius natus † ex vxore præſumitur natus ex marito, quamuis vxor cum alijs conſuetudinem habuerit, l miles, §.defuncto ad leg.Iul.de adult.quem tex. dicit ſingul.Bal.in rub. C.de probat. & in l.ſi matre. C.de ſu.& legiti. Caſtr.in l.3.de lib.& poſth. Ang in l.ſeptimo de ſtat.homin.Dom.Alciat.de præſump. reg.3.præſumpt.37.Alex.in conſil 88. ſub num 8.libro ſeptimo.& ibi ſcholiaſt.ſub litera.C.latè hac de re agit Anto. Gab. libro primo com. concluſ. tit.de præſumpt. concluſ.14. vbi varijs modis ampliat ac limitat.

287 Filius cui † pater legauit electionem nominum debitorum, fraudulenter præſumitur agere, ſi vltra pecunias à patre tempore conditi teſtamenti creditas, alias credidit, dum gereret negocium patris, l. l.nomen, §.filio de leg.3. quem ſic excipit Luc.in d. l.principes verſ.103.

288 Fiſcus in dubio habet præſumptionem † contra ſe, & contra illum eſt iudicandum, l.non puto de iure fiſc. Doctor.in l. 1. ſolut.matrimo. ibique Alex. Iaſ.Rip.Soc.Dom.Alciat.& alij, Dec. & Cagno.in l.in ambiguis de reg.iur. vbi varijs modis intelligūt illum tex.Dom.Alciat.& alij, Dec.& Cagnol, in l.in

ambiguis

ambiguis, de reg. iur. vbi varijs modis intelligunt il lum text. D. Alciat. d. reg. 3. præſump. 41. vbi fuſius declarat ſed malè ſeruatur in praxi ab ijs qui rerũ fiſcalium curam gerunt.

289 Facere quilibet præſumitur † quod ſibi prodeſt, & non quod alteri nocet. l. fluminum. §. final. & ibi Dyn. & l. Proculus, de dam. infec. Ale. in conſi. 194. ſub nu. 4 lib. 2.

290 Factum debet † potius præſumi peractum tempore quo euitatur delictum, quàm quo incurritur delictum, Bar. in l. libellorum in princip. in 4. col. de accuſ. Alex. in conſil. 114. ſub nu. 10. lib. 4. Bart. in l. non ſolum. §. ſed ut probari per illum tex. de ope. no ui nuntia. & per l. eum actum cum ibi nota. de neg. geſt. idem Alex. in conſ. 52. ſub nu. 1. li. 3. Fely. in c. auditis. de præſcrip. Dom. Alciat. de præſumptio. reg. tertia, præſ. prima. limitat Bal. in tract. ſtat. in uer. bannitus.

291 Pactum a filio † concernens cauſam patris, præſumitur factum de patris uoluntate, c. conſtitutus, & ibi notant Doct. de teſtib. Bar. in l. 1. §. ſi quod ui aut clam, & in d. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori in decima quæſt. de oper. nou. nuntia. Alex. in conſil. 69. ſub num. 5 lib. 2.

292 Feudum † in dubio præſumitur paternum, cap. 1. vbi Bal. & omnes ſi de feud. fuer. controuerſ. inter domi. & agna. vaſal. Alex. in conſil. 15. lib. quinto, ſub numero 7. Moder. Pariſ. in conſ. Pariſ. §. 5. ſub num. 89. Andr. Tiraq. de tetract. §. 32. ſub num. 91. cum ſequen.

293 Feudum in dubio † præſumitur hæreditarium, cap. 1. de duob. fratrib. a capit. inueſti. Iſer. in cap. 1. an agnat. uel filij & l. ſi pactum, de probat. Alex. in conſil. 84. quando ſcilicet eſt adiectum uerbum hæ redibus vt utraque qualitas in filio requiratur iux ta plenè tradita per Moder. Pariſ. ad conſ. Alexand. 44. ſub litera A, uolumine primo, & in conſil. 120 eod. uolum. ſub litera A, & nos infra plenius attingemus.

294 Feudum † præſumitur antiquum, niſi dominus reperiatur in poſſeſsione, Iacob. Belui. in cap. 1. de gradi. ſucceſſ. in feud. Ale. in conſil. 10. ſub num. 2. lib. tertio.

295 Fideiuſsio † in dubio præſumitur non delegatio Imol. in l. Valerianus, col. antepen. & pen. l. delegare de nouatio. Alex. in conſ. 159. ſub num. tertio, lib. ſecundo.

296 Fides † præſumitur habita de pretio, quando datus eſt terminus ad ſoluendum, § venditæ inſtit. de rerum diuiſ. l. quod uendidi de contr. emptio. l. in ciuile. C. de re. uend. Alex. in conſ. 92. li. 1. ſub nu. 2. vel quando poſt venditionem ſecuta eſt traditio, Alexander in conſilio 86. numero ſexto, libro ſexto.

297 Fides bona † præſumitur in libertatem præſcribente, non etiam ſeruitutem, l. altius. C. de ſeruit. & aq. Cyn. in l. 1. in 4. q. in fin. C. eod. tit. Alexand. in conſ. 142. ſub num. 3. lib. 1.

298 Filiusfam. † præſumitur hereditatem ſibi delatam voluiſſe ſibi acquiri per patrem, ſi pater eo ſciente, & permittente illam poſſedit. l. qui in aliena §. primo, de acquirenda hæreditate, & l. ſi filius cum ibi nota. C. de peti. hæredita. Lucas in dicta l. principes, verſiculo 52.

299 Fides bona † quamuis præſumatur debet allegari, l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem pollioni, ad leg. Iul. de adult. Ange. in l. eum qui. §. fin. de publi. Alexand. in conſilio 136. ſub numero uigeſimo libro ſecundo. Reliqua uidenda ſupra ſunt in uerſ. bona fides.

300 Filius præſumitur † in dubio poſsidere vt hæres bona patris, l. prima, cum glo. in ver. prolatum. C. de repud. hæred. ibique Bal. gloſ. & Doct. in l. prima. C. ſi minor ſe ab hæreditate abſtin. Bartolus plenè in l. gerit, de acquirenda hæreditate, pulchrè Alexander in conſilio 126 columna prima, ſub numero primo. & per totum libro ſeptimo, & in conſilio 171. ſub numero quinto, ubi aliqua dicit ad rem facientia.

301 Filius † longo tempore ſeorſum habitans a patre præſumitur emancipatus, Bald. in l. cum de in rem uerſo, de uſuris. Alexand. in conſilio 135. ſub numero duodecimo, ubi poſt Bald. concludit ſufficere quod allegetur ſeparata habitatio ac negociatio ſeorſum a patre cum lapſu viginti annorum per l. ſi filio. C. de patr. poteſt. quam ibi Bald. dicit notandam eſſe pro magnis mercatoribus, qui ſeparatim à patre negociantes per uiginti annos, ſeorſumque a patre habitantes patriam præſcribunt poteſtatem.

302 Filius † præſumitur acquiſiuiſſe de bonis paternis, niſi quatenus coniecturæ ſunt in contrarium, gloſſ. & Doctor. in l. cum oportet, in principio. C. de bon. quæ libe. & in l. quintus, de donatio. inter vir. & uxor. Alexand. in conſilio trigeſimoprimo. ſub numero ſexto, libro quarto, & in conſilio 133. ſub num. 6. lib. 7.

303 Fraus † præſumitur ex alienatione omnium, vel maioris partis bonorum, l. omnes. §. Lucius, quæ in fraud. credito. & nota. in l. qui teſtamentum, de probationibus. Barto. in l. nomen. § filiarum, de legatis tertio. Bald. in l. prima, in antepenultima quæſtione. C. qui bono. cede. poſſunt. Alexander in conſilio centeſimooctauo ſub numero tertio, libro quarto.

304 Fraus † præſumitur facilius in contrahente, quàm in teſtante, Alexander in conſilio decimooctauo, ſub numero primo, libro tertio, qui dicit gloſ. ſecundam in l. qui teſtamentum de probationibus, quæ contrarium uidebatur uoluiſſe, communiter reprobari, ut per Bartolum in dicta l. qui teſtamentum, & l. prima. C. de natur. liber. Guid. Pap. conſilio uigeſimoſeptimo. Iaſon in l. quæ de legato, in fine, de legatis primo. Dominus Alciatus de uerborum ſignificatione, lib. tertio, in principio.

305 Fraus † præſumitur facilius excogitata quando aliquid frequenter fit, Alexand. in dicto conſilio centeſimooctauo, ſub numero quarto, libro quarto.

306 Furioſus † præſumitur qui verba furioſis apta loquitur l. quidam de con. inſti. quem ſic intelligit

Luc.de Pen.in l.prin cipes. C.de prin. agen. in reb. lib.12.uerſ.15.

307 Furioſus† ſemel ſemper pręſumitur furioſus, niſi contrarium probetur, gloſſa quam communiter ſequuntur Innocentius, Ioannes Andreas, Butr.& Abb.in cap.fin.de ſucceſſ.ab inteſt. Salyc.in l.furioſum C.qui teſtam. fac.poſſu. Alex. in conſil. 92. ſub num. 16. lib.5. plenius in conſil. 147. ſub num.7.10.12. & 14 lib.7. & in conſil.141. colum. ſecunda, ſub numero quarto, lib.primo, vbi ſcholiaſtes ſub litera C, Luc.de Pen in dicta l.principes, verſic.16.

308 Furor perſeuerare præſumitur,† & non eſſe momentaneus, niſi contrarium probetur, Alexan. in d. conſil.141. ſub num.quarto. Iaſ.in l. patre furioſo, colum.2. de ijs qui ſunt ſu.uel alien. iur. D.Alciat. de præſump.reg.2.præſump.18. Alex.in conſ.141. ſub num.4.lib. primo. Moder.ibid.ad Alex.in verſi. perſeuerare.& conſil.85.ſub num.12.lib 2 ſed limitat Caſtr.conſ.120.lib.primo. & Iaſ. in conſil.178. lib.primo.

309 Facere † nolle in dubio quis præſumitur quod eſt prohibitum ac impoſsibile de iure, l.quamquã, de rit.nuptia.Bar. in l.ſi quis ſub conditione,in principio.de condit.inſtit.cap.a nobis de ſenten.excommun.Iaſ.in d.l filius a patre.§.fin.in ſecundo notab. de libe. & poſthum. Crauet. in conſil. 245. ſub numero 12.

310 Facta † incontinenti cenſentur correſpectiua, hoc eſt unum factum propter alterum, Bald. Dec. & alij in l.petens. C.de pact. Doctor. in l.lecta verſ. dicebam per illum tex. ſi cert.peta. Corn. in conſil. vlt.lib.quinto. Craue.in conſilio undecimo,ſub numero tertio.

311 Factum ſubſequens† præſumitur eſſe factum in executionem minarum præcedentium, Crauet. in conſil 35.ſub num. 16.arg. l.quædam mulier de rei uendica. & l. ſecunda, de acquiren. poſſeſsio. cum ſimilibus.

312 Falſitas præſumitur† ex non uериſimili, Bald. in l.prima,col.4.ſub nu.9.C de ſer.fugit. Doct.in cap. quia veriſimile,de præſump. Cur.Iun.in conſil.17. col.2.Craue conſ.28.col.2.& conſ.134. ſub nu.36. qui in prædicto conſil.28.ſub nu.5. ait quoque falſitatem præſumi contra notarium qui in regiſtratione inſtrumenti non ſeruauit ſolitum ſtylum.

313 Falſitas † inſtrumenti præſumitur,quando teſtes omnes in eo deſcripti ſunt mortui,not.gloſ.& doct. in l.prima.§.fin.quemadmo.teſtam.aper. Alexan.in conſil.62.uerſ.ſecundum concurrit li.3.Craue.in d. conſ.28.ſub num.7.

314 Fuga inducit† præſumptionem doli in fugiente l.impuberibus,de ſuſpect.tutor. Craue. in conſil. 6. ſub num.37. ubi alios citat.

315 Fauorabili † in materia præſumitur quis loqui de ſe ipſo potius,quàm de alijs,Socy. in conſil.149. col.5.uerſ.imò potius præſumi debet,lib.1. Craue. in conſil.174.ſub num.12.

316 Fideicommiſſo †præſumitur eſſe renuntiatum per diuiſionem, quando in ea unus dat alteri poteſtatem alienandi,Bar.in l.qui Romæ. §.duo fratres. in 8.q. ubi, & alij communiter, de verborum obligat. Ale.in conſilio octauo,lib.quinto.Socin. conſilio 43.lib.quarto, ubi late Dec. in conſilio 11. columna quinta,circa finem verſ.& diſcurrendo.Craue.in conſil.24. ſub num.8.

317 Fideiuſſor† quando ſimpliciter ſe obligat præſumitur ſe obligare in omnem caſum & cauſam, quę ex natura negotij procedit l.ſi ſeruum.§.nunc videamus,& l.mora rei,de verbo.oblig.quę duo iura ad hoc citat Craue.in conſil.27.ſub numero ſecundo, & quinto.

318 Forenſis † pręſumitur ſcire ſtatutum loci in quo contrahit ex longa conuerſatione,l.fin. cum ibi nota.de decret. ab ordin. faci. Caſtren. in conſil.424. colum.2. ante med.lib.2. Alex. conſ.165. columna prima,lib.ſexto. Crauet.in conſilio 249. ſub numero quinto.

319 Fraus † pręſumitur ex interpoſitione perſonę, Crauet. in conſilio 122.ſub numero decimo. Item ex uarietatę actuũ. c.ab Anaſtaſio.C.manda.Bal.in conſilio 125.tres fuerunt contractus,lib.1.Crauet. conſil.156. ſub num. 11. ad finem. Item ex uicinitate actuum.l.ſi neutri §.eorum. & ibi Bar.de priui leg.credi.Alex.in conſil.25. columna fin. lib ſecundo.Craue.in conſi.153.ſub num.9.item ratione coniunctionis ſanguinis l.data. C.de donat.Barto. in l. poſt contractum,de donatio.Craue. in conſ.82.ſub num.5. Rurſus ex minis præcedentibus. Alexan.in conſil.174.colum.ſecunda, uer. quęro circa hęc,libro ſecundo. & conſil.9. colum. prima, uerſ.tertio probatur, lib.6. Item ex ſolutione maioris pretij Abb.in conſil.76.columna ſecunda,lib.primo.Bal. in conſil.155. Queritur ecce, libro primo, quibus accedit Craue.in conſi.100.ſub nu.4 vbi plures addit modos pręſumendi fraudem, veluti ex ijs quę breui tempore fiunt ſub num. 8. Item quando repudians hęreditatem reperitur in illius bonorum poſſeſsione ibi ſub num.7.poſt Bar.in l.tertia per illum tex. C.de natur.liber. Bal.in l.ſecunda. C.de repud. hęred. Areti. in l ſi is qui bonis, de acq.hęred.

320 Gratus †quis pręſumitur niſi probetur ingratus l.omnimodo. C.de inoff.teſta. Alberi. in l.ſiue poſſidetis. C.de probationibus, numero quinto, qui ſupra,in principio huius cap.relatus eſt.

321 Generaliter† præſumitur pro iudice in ijs,quę ſpectant ad eius officium, Innoc. in cap. innotuit, de cler. per ſalt.promot.l.ſecunda. C. de offi. ciuil. iudi. Bal.in l.ult.C.ne quis in ſua cauſ.ſibi ius dicat Dom. Alciat. de pręſumpt. regula tertia, pręſumptio. nona.

322 Generali † in ſermone non pręſumitur quis loqui in damnum eorum qui de ſuo ſunt ſanguine.l. obligatione cum l. ſequen. de pignor. l.humanitatis. C. de excuſat. tuto. Dominus Alciatus de pręſumption. regula prima, pręſumptione vigeſimaſeptima.

323 Generaliter † pręſumitur quod olim fuit, idem & hodie eſſe l.teſtamentum. C. de teſtamentis: l.ſi quis ex argentarijs. §.fin.de edend.ubi Bar.& doct. Domin. Alciat. de pręſump. regu.tertia, præſumptione 25.

Gene-

324 Generaliter † pręſumitur pro quolibet officiali, l. prima. C. de ſuſcepto. libro decimo. Dominus Alciatus dicta regula tertia, præſumptio. decimaquinta.

325 Gerere quis † in animo pręſumitur quod uerbis expreſsit. l. Labeo, de ſupell. legat. Alexand. in conſilio 156. ſub numero ſeptimo, uolumine quinto.

326 Geſtum aliquid † fuiſſe tempore furoris quando præſumatur. Alexand. in conſilio 141. numero primo, libro primo. & in conſilio 147. ſub num. 5. li. 7. in quibus locis pulchre ac grauiter admodum diſtinguit.

337 Grauati † præſumuntur eſſe vocati, quando teſtator digreſſus eſt ad plures gradus ſubſtitutionum Craue. in conſilio 98. ſub numero tertio poſt Socin. in conſilio 250. in ſecundo dubio, libro ſecundo.

328 Hæredi quoque † ſuo prouideri uoluiſſe præſumitur, qui ſibi prouidit. l. pactum, de probatio. l. ſi tibi decem. §. ſi pactus, de pac. cum ibi notat. l. diem proferre. § primo, de recep. arbitr. l. neceſſarias cum ſimilibus ibi adduct. de pignorat. actione.

329 Hæredem † inſtituens filiumfamilias, vel illi aliquid legans ſub ea conditione, ſi emancipetur a patre, præſumitur etiam patrem rogare, ut illum emãcipet l. quamuis C. de fideicommiſſ.

330 Habere † quis præſumitur in corde quod ore expreſsit. l. Labeo. §. idem tubero, de ſupell. legat. capitu. humanæ aures 25. q. 2. capit. ſecundo requiris de appellatio. Corn. in conſ. 116. col. vlt. volumine tertio.

331 Hæredi † onus quod iniungitur, præſumitur iniunctum eſſe a die aditæ hæreditatis, Bald. in l. prima, in 3. colum. verſic. 12. quæritur teſtator. C. de ijs quæ pęn. nom. relinq. alleg. l. tali, de iure dot. & hoc dicit Alexand. in conſil. 36. ſub numero 11. lib. quarto, melius probari ex not. in l. Imperator. de iur. dot. Dec. in l. hęredem ad fin. de reg. iur. Imo. in l. prima. §. ſi quis ita, de hær. inſtit.

332 Hæredum † unus totum poſsidens præſumitur poſsidere iure familiaritatis, Alexand. in conſilio 167. ſub num. quarto. lib. 6. quod ampliat ibi ſcholiaſtes etiam ſi ille hæres ſe ſolum hæredem putabat.

333 Hæres † extraneus præſumitur habere notitiam teſtamenti, in quo heres eſt inſtitutus, l. cum hæres, de liber. legat. & in l. quidam ita. §. ſi quis filium ad Trebel. Bar. in l. qui Romæ. § duo fratres in 3. quæſtio. de uerbo. oblig. Dec. & alij in l. eius qui ſi cert. petat. Alexand. in conſil. 150. ſub numero ſeptimo, libro ſeptimo: Cagno. in l. qui in alterius, de reg. iur. Alexand. in conſilio 4. ſub numero ſecundo Iaſ. in d. l. eius qui. §. quòd ſi ſtipulatus, Curt. Iun. conſilio 8. Crauet. in conſil. 193. ſub numero ſexto, ubi pulchre agit.

334 Hæres † adeundo hęreditatem cuius partem cohæres repudiauerat, præſumitur ſe uelle in totum oneribus hæreditarijs obligare, l. ſi duo de acquirenda hæreditate, facit l. prima, & ſecunda, eodem titulo.

335 Hæres † teſtatoris in dubio præſumitur grauatus, & non alius l. ſeruus legatus. §. qui margaritam in fine, de legatis primo. l. ultima. §. etſi præfatam. C. de iure delib. Alexand. in conſilio 72. ſub num. 1. lib. 5.

336 Hæres † quis eſſe relictus præſumitur non ex eo tantum quod grauatus eſt l. hæreditas ad ſtatium, & ibi notat Bart. & l. cum quaſi. §. ſi plures de de fideicom. liberta. Alexand. in conſil. 24. ſub nu. 8. lib. tertio.

337 Hæres † ſcriptus aliquid agendo ut hæres, præſumitur uelle eſſe hæres dicta l. ſi duo, & l. pro hærede & l. gerit ubi plenè Bartolus, & alij, de acqui. hæredit.

338 Homicidium † in dubio præſumitur factum ad defenſionem Ang. in §. ius autem gentium, columna prima, de iuſt. & iur. Dec. in l. ut vim, columna 6. ad finem, eodem titulo, in pandect. & in conſilio 459. columna ſecunda, & conſilio 469. columna penultima. Crauet. in conſilio 151. ſub numero 18.

339 Ignorantia præſumitur † ubi ſcientia non probetur. l. uerius de prob. capitu. præſumitur, de reg. iur. lib. ſexto. Dom. Alciat. de præſump. reg. prima, præſump. 42. Indebitum ſcienter ſoluens præſumitur uelle donare. l. cãpanus, de oper. liber. l. cuius per errorem, de regulis iuris, cum ibi nota. qui tamen ſcienter recepit committit furtum l. quoniam, de condic. furt. & poſt ſententiam committit crimen ſtellionatus. l. fideiuſſor. §. in omnibus manda.

340 Ius præſumitur † æquum, l. prima, de iuſtitia, & iur. & dicit Philoſoph. quinto Ethico. determinata quidem a lege poſitiua legalia ſunt, & unum quodque ipſorum iuſtum eſſe dicimus, poſtquam enim leges factæ ſunt, non de illis, ſed ſecundum illas iudicandum eſt, capitulo in iſtis, diſtinctione quarta.

341 Iudicantes † præſumuntur potius deferre potentibus, quàm iuſtitiam petentibus miniſtrare, §. nec latet nos, in authentico, ut omnes obedian. princip.

242 Inter plebeios † facilius præſumitur quàm inter nobiliores, & honorum luce conſpicuos, ac patrimonio ditiores emendi ac uendendi comercium. l. 3. C. de commer. & mercatoribus.

343 Idoneus præſumitur † iudex eruditus in iure habens cauſatum experientiam, & ſcientiam rei, in authent. de iudi. poſt principium. & l. certi. C. de iudicijs.

344 In cauſis † priuatorum præſumitur abeſſe calumnia ſi a fiſcalibus remouetur l. iultas. C. de iure fiſc. lib. 10.

345 Inſtituere † ac docere libentius præſumitur profeſſores, quibus ſalaria exhibentur, l. medicos. C. de profeſſo. & medi. lib. 10.

346 Iudex præſumitur † remittere infamiam, cum pęnam ex cauſa remiſit. l. et ſi ſeuerior cum ibi not. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.

347 Iuſta cauſa † præſumitur in eo, qui publico iure utens aliquid exequitur. l. iniuriarum. §. 1. cum ibi not. de iniur.

348 Innocens † præſumitur quærere, ut abſoluatur, econtra uerò nocens ſubterfugere iudicium capit. nullus de preſump.

349 Iudicium diffugiens † preſumitur de cauſa ſua eſſe diffiſus capitu. chriſtianis, undecima queſtio, prima, & tanquam calumniator puniendus eſt. §. oportet autem uerſic. ſi tamen is quomodo oport. Epiſcop. faciunt notata in capitulo cum olim, de hære.lib.6. ubi Archidiac. & quod habetur in l. Liberto. §. fin. de negocijs geſtis, ubi fruſtrator is dicitur.

350 Iniuriatus † remittens iniuriam præumitur in totum remittere ac in perpetuum, ſi id faciat in extremis, alias non diceretur perfectè pœnitens, §. ultimo, inſtit. de inint. quem ſic inducit Luc. in d. l. principes, uerſic. 64.

351 Inter homines imperitos incerti certaminis cõpoſitio facilius oritur, l. ne in arbitris. §. ſi autem, C. de recep. arbitr.

352 Inſtrumentum † & ſtatus rei habent preſumptionem pro ſe l. iuriſgentium. §. quod ferè de pact. l. rationes de probatio. & §. item verborum inſt. de inutili. ſtipulat.

353 Interueniſſe † præſumitur in contractu quod conſuetum eſt. l. ſi prius §. primo, ver. illa de aq. plu. arcen. l. circa de locat. l. quod ſi nolit. § quia aſsidua de ædilit. ædict. l. certi condictio. §. quoniam, ſi cer. petat. faciunt ſupra dicta in uer. clauſula ſolita, & ſupra in loc. a communiter accidentibus, capitu. præcedenti.

354 Id quod contra † ſe quis ſcribit aut confitetur præſumitur verum eſſe l. cum ſcimus. §. ſi autem. C. de agricol. & cenſi l. ſi quis. C. de fabri. & l. non putauit. §. ſi quis ſua de bonorum poſſeſsione contratab.

355 Incontinens † præſumitur eſſe ille cuius patet fuit incontinens, cap. primo, & capit. ſi gens Anglorum 56. diſtinctio. Ioan. Andr. in capitulo ſemel malus de regulis iuris, libro ſexto declarat D. Alciat. de preſumptio. regu. prima. preſumptio. vigeſima quarta.

356 Impubes preſumitur † eſſe habilis tantum ad hiſtrionatum & ad nomen daturam. l. fina. de operis ſer. l. ultima, de lib. cauſ. Dom. Alciat. de præſump. reg. 1. preſump. 46.

357 Induſtria † perſonę in dubio cenſetur electa, l. inter artifices de ſolut. ubi glo. & Doctor. Bar. in l. continuus. §. ſi ab eo, de uerborum obligationib. Alexan. in conſil. 132. ſub numero ſeptimo, libro quarto.

358 Inimicus † qui olim fuit preſumitur eſſe inimicus etiam hodie l. in ipſius vbi Bal. notat C famil. erciſ. & in l. ex perſona. C. de probationibus. Bald. & Salyc. in dicta l. tertia. de teſtib. Innocen. in cap. cum oporteat de accuſ. dom. Alciat. de præſump. reg. 2. preſump. 11.

359 Innouare uolens † preſumptionem habet contra ſe cap quis neſciat 11. diſtinct. & cap. conſuetudinis ubi not. Doctor. de conſuetu. dom. Alciat. de preſump. reg. 2 preſump. 3.

360 Iniuriam remittens † preſumitur in perpetuum remittere, §. fin. ubi gloſ. de iniur. d om. Alciat. d. regu. 2. preſump. 36.

361 Idoneus quilibet † eſſe preſumitur cap. dudum de preſump. cap ſicut 1. q. 1. dom. Alciat. de preſumptio. reg 3. præſump. 3. ubi declarat.

362 Immemor nemo † preſumitur ſalutis ęternę l. ſancimus quę eſt ultima. C. ad legem Iuliam repet. cap. ſancimus, prima queſtio. ſeptima. domin. Alciat. d. reg 3. preſumpt. 4.

363 Innocens † quilibet preſumitur a peccato l. abſentem de pœn. l. qui accuſare. C. de edend. domi. Alciat. dicta preſumpt 4. & maxime is quem pauc. accuſant capit. cum in iuuentute de preſumptio. ad quod facit l. ſi adulterium. §. inceſtum ibi & ſi nemo cum reus poſtulauit ad leg. Iul. de adulter.

364 Iuramentum † habet præſumptionem pro ſe, d l. ult C. ad leg. Iu l. repet. dom. Alciat. dicta regu. 3. præſump. 161.

365 In dubio fit preſumptio † ut actus potius ualeat quàm pereat l. quoties 2. de uerbo. obligatio. l. quoties, de reb. dub. & l. quoties de reg. iur. cap. Abbate ſanè ubi gloſ. & Doctor. de uerborum ſignifica. dom. Alciat. dicta reg. 3. preſum. 34. Craue. in conſil. 52. ſub num. 2.

366 In dubio preſumitur † pro reo l. Arrianus de actio. & obligatio. l. fauorabiliores, de regu. iur. do. Alcia. d. reg 3. preſ. 44

367 In dubio † in illam partem ſemper preſumitur, per quam pœna euitatur l. ſemper in obſcuris, de reg. iur. l. proximè de ijs quæ in teſt. delen Cuma. in conſilio 134. dom. Alciat. dicta reg. tertia præſumptio. 45.

368 Infans † præſumitur ineptus ad operas l. arboribus §. de illo de uſufruc. quem ſic perpendit Luc de Pen in d. l. principes. C. de prin. agen. in reb. lib. 11. uerſic. 47.

369 Iubens aliquid † ab hæredibus ſuis præſtari ſub menſura, intelligitur ſub ea mẽſura quam ipſe præſtabat, Innoc. in cap. ex parte de cenſibus.

370 Iubens † aliquid dari præſumitur iubere dari de ſuo, uel de eo, quod in eius eſt adminiſtratione l. non uidebitur de ſtat. liber. & l. Stichum. §. ſi hæres, & l. ſi decem, eod. tit.

371 Indignus † quis eſſe præſumitur officio quod gerit niſi ordinatus fuerit inuitus l. ſi quemquam. C. de epiſcopis, & clericis. Bar. de præſump; ſub numero quarto.

372 Inuitus † præſumitur quis bona omnia ſua alienaſſe, niſi probetur uolens id feciſſe, l. Lucius. §. quæ omnia de ijs; quæ in fraud. credito. l. inuitum de ſeruitu. Bar. loco ſupra cita. ſub num. 8.

373 Infans præſumitur † primo loco mortuus, quando ipſe & mater eodem naufragio perierunt, l. ſi mulier de reb. dub. & l. inter ſocerum de pact. dotal. Bar. ibi ſub num. 11.

374 In fraudem † creditorum facere præſumitur qui bona omnia ſua alienauit, l. omnes. §. Lucius de ijs quæ in fraud. cred. Bar. ſub d. nu. 11.

375 Incendium præſumitur factum culpa inhabitantium, l. 3. de off. preſect. ui. Bar de præſumpt. ſub numero 12. Ex hac tamen preſumptione culpę

in-

inhabitantium, non eſt fundata intentio locatoris aduerſus conductorem; niſi aliter ea probetur, Bald. in conſil. 441. Quidam magiſter lib primo, & conſil. 442. Quidam nomine Rectorius li. 3. repetit. conſil. 491. lib. quinto. Roman. conſil. 401. Cæpoll. conſilio criminali 69. Cor. conſil. 242. lib. 1. Cur. Iun. in l. dominus horreorum columna 2. locat. Marſil. in l. prima, in princ. ſub num. 9. ad leg. Cor. de ſicar. Thom. Grammat. in conſil. 23. ſub num. 13. Ludo. Gozad. in conſil. 67. colum. 2. poſt medium & 3. & plenius dicemus infra in cap. ſeq. in uer. incendium non præſumitur.

376 Ignorantia † præſumitur in officiali ob multitudinem negociorum etiam in iis quæ per eum geſta ſunt, Bar. & alij in l. quod iuſſit in ult. q. de re iudic. cap. cum olim de re iud. Alexand. in conſ. 215. ſub nu. 5. lib. 2.

377 Ignorantia † præſumitur iuſta ex quacunq; cauſa, Alex. in conſ. 3. ſub num. 4. lib. 3. & ibi ſcholiaſtes ait ſub litera B. quod ferè omnes tenent hoc poſt Caſtr. & Fulgo. in l. ultima. §. ſed quia, C. commun. de legat.

378 Ignorantia † præſumitur in facto alieno l. ult. pro ſuo l. uerius de probatio. Alex. in conſ. 172. ſub num. 11. lib. 2. Crauc. in conſilio 203. ſub numero quinto.

379 Ignorantia † iuris præſumitur, & toleratur in milite l. regula de iur. & fact. ignor. Bal. in l. pen. C. de ijs qui lib. ad ſcrib. Ale. in conſil. 92. ſub num. 14. lib. primo.

380 Ignorantia † præſumitur data læſione ultra dimidiam iuſti precij, gl. nota. & ibi Bar. in l. quiſquis. C. de reſcind. uend. Bal. in l. ſecunda, in 6. q. C. de reſcin. uendit. Ioan. de Imol. in l. ſi quis cum aliter, de verb. oblig. Alexand. in conſil. primo, ſub num. primo. lib. ſexto. Crauet. in conſilio 192. ſub numero quinto.

381 Imperitia † iuris potius præſumitur, quàm dolus, Bal. in l. pen. per illum text. C. de ijs quib. ut indign. Alex. in conſil. 233. ſub nu. 18. lib. 6. per tex. in l. quoties §. qui dolo de probatio.

382 Inſtantia † præſumitur perempta culpa iudicis vel rei, l. properandum ad fin. princ. C. de iudi. Ale. in conſil. 42. ſub num 14. lib. 3. ſed ibi ſcholiaſtes putat culpam actoris in dubio præſumi ac præponderari.

383 Inſtrumentum præſumitur Authenticum propter auctoritatem tabellionis, l. cum precibus, C. de probatio. § ſi uerò mori tur in auth. de inſtrum. caut. & fid. cap. cum Ioannes, de fid. inſtrumen. Alexander in conſilio 33. ſub numero quarto, libro tertio.

384 Iudex † præſumitur per imperitiam iudicare, qui adhæret ſingulari opinioni, relicta cõmuni ſententia, Bal. in l. præterea per illum tex. de ſenato. Alexand. in conſilio 95. ſub numero ſexto, libro ſecundo.

385 Inuentarium † habet præſumptionem pro eo l. ſcimus. §. licentia. C. de iur. deliber. Bar. & doctor. Alex & Iaſ. in l. ſi conſtante ſol. matr. D. Alciat. d. regu. 3. præſumpt. 20.

386 Iudex † in dubio præſumitur aditus tanquam ordinarius de iure communi, gloſ. in l. prima in verſi. conſentientes de iudi. Cyn. in l. ſi qui ex conſenſu in fina. uerbis. C. de epiſ. & cleri. Alexand. in conſil 55. ſub numero quinto. & numero decimoquarto. lib. quinto.

387 Iuriſdictio † in dubio intelligitur conceſſa perſonæ & non territorio, Bar. in l. prima per illum textum, de conſtit. princip. Cyn & Bald. in l. ultima, eodem titul. de conſtitut. princ. nota. in l. quia tale ſoluto matrimo. Alexand. in conſil. 94. ſub numero undecimo.

388 Ius poſtquam † eſt conditum, ſtare non poſſe præſumitur, niſi adſit aliquis iuriſperitus qui per interpretationem illud in melius perducat, l. ſecunda. §. poſt originem de origin. iur. faciunt quæ ſupra diximus de cauſa inueniendæ interpretationis.

389 Inimicitia præſumitur † ex lite de una tota hæreditate Alexand. in conſilio 99. columna prima, libro primo. Roma. in l. ſecunda. §. hoc reſcriptum ad ſenat. ſylla. Crauc. in conſil. 75. ſub num. 11. ubi alios addit.

390 Inimicus † præſumitur dediſſe damnum ubi de malefactore non conſtat, Specul. in tit. de præſumptio. §. primo, columna tertia. Bar. in l. fin. de quæſt. Dec. conſil. 64 columna tertia poſt medi. Cranet. in conſilio 35 ſub num 3.

391 Inimicus † eſſe præſumitur teſtis, qui teſtimonium contra aliquem depoſuit in cauſa criminali, cap. meminimus ubi gl. de accuſa. Crauet. in conſil. 31. ſub num. 3.

392 Inimicus † præſumitur teſtis dicens ſe ab aliquo uerberatum, uel iniuriatum, Crauet. in conſil. 99. ſub numero tertio, & infra dicemus in uerſicu. teſtis dicens.

393 Identitas † contractus præſumitur quando eadem cauſa exprimitur; licet ſumma ſit diuerſa Alexand. in conſilio 84. libro ſeptimo, columna fina. Item quando eodem tempore, loco, & coram eiſdem teſtibus peragitur Alexand. in conſil. 105. columna ſecunda, circa medium libro ſecundo. Crauet. in conſil. 198 ſub num. 2.

394 Identitas † delicti præſumitur ex identitate temporis & loci, Alexand. in conſil. 30. columna ſecunda, ad finem, lib. ſeptimo. Crauet. dicto conſi. 198. ſub num. 2.

395 Identitatem corporis † præſumi ex identitate nominum, Crauet. poſt Bald iam relatum Anchar. in conſil. 194. circa fin. qui dicit facile præſumi corporis identitatem.

396 Identitas † rei præſumitur ex conuenientia confinium, quamuis confines ſint diuerſi Corn. in dicto conſil. 198. ſub numero ſecundo, ubi diſertè admodum verſatur in iſta præſumptione identitatis.

397 Iuris ignorantia † præſumitur in minore, etiam quod certaret de lucro perdendo, Alexand. in conſilio 126. ante finem, libro ſeptimo. Crauet. pulchrè in conſilio 192. ſub numero quinto qui ita intelligit l. regula in principio, de iur. & fact ignor. & l. 2. de iure fiſc.

fœmina, gloſ. 1 in l. idem erit de ſtat. homi. & in l. ſi fuerit, §. fin. de reb. dub.

447 Maſculorum † duorum vno partu ſimul editorum prior natus eſſe præſumitur, qui formoſior ac robuſtior eſt, l. ſi fuerit, §. ſina. de reb. dub. Bald. in §. ſed cum vos, col. 3. in proœ. ſtor. Diploua. ad Bar. de præſumpt. col. 4. circa medium vbi pariter ponit, quid iuris ſit quando ambo nati ſunt execto matris ventro.

448 Mortua prior præſumitur vxor, quàm maritus, ſi eodem infortunio deceſſerint, l. qui duos, §. maritus de reb. dub. Soci. latè in §. ſed & illo de reb. dub. in col. 3. Diplouat. loco iam relat. vbi remiſſiuè ponit, quid de alijs pluribus vnà morientibus cenſendum ſit.

449 Mala fides † in dubio potius plerunque præſumitur, quàm ignorantia, l. quemadmodum. C. de agri. & cenſit. libr. 11. & quomodo hoc procedat, ſcribit Corn. in conſil. 265. in 3. vol. in ult. col. Diplouat. d. col. 4. ad fi.

450 Magis dilectus † in inſtitutione præſumitur magis dilectus in ſubſtitutione, & è contrà, l. Lucius, §. Mæuia ad Trebell. l. cohæredi, §. qui diſcretas de vulg. Iaſ. inter conſil. Alexandrini conſi. 37. Crauet. in conſ. 47. ſub num. 3.

451 Magis † præſumitur pro uniuerſitate, quàm pro particularibus, Bal. in conſi. 52. ad fi. lib. 4. dum allegat Cyn. in l. ſi qua de ijs qui ſunt ſu. uel alien. iur. Crau. in conſi. 4. ſub nu. 27.

452 Mala † fides præſumitur contra eum, qui aduerſus iuris diſpoſitionem contrahit, cap. qui contra iura de reg. iur. lib. 6. l. fundus de reſcind. uendit. l. edicto. C. ſi aduerſ. fiſc. Crauet. qui alios cit. in conſi. 142. ſub num. 12.

453 Mala fides † generaliter præſumitur contra eũ, qui aliquid facit contra iuris diſpoſitionem, Craue. in conſi. 134. ſub num. 16. per d. cap. qui contrà. & l. leges ſacratiſsima. C. de legib.

454 Mercator † præſumitur habere pecuniam paratã, Bal. in l. ſingularia, & ibi Iaſ. ad fi. ſi cert. peta. pulchre Bal. in conſil. 318. practica ciuitatis, col. 2. lib. primo, notant gloſ. & Bar. ac doctor. in l. cum oportet in princ. C. de bon. quæ lib. Crauet. in conſi. 191. ſub num. 8.

455 Metus † præſumitur ex contrauentione ſtatim ſecuta, Oldra. in conſi. 35 factum tale eſt quidam Ioãnes, Alex. in conſi. 99. col 4. lib. 3. Craue. in conſi. 10. ſub nu. 18. Item ex minis habito reſpectu ad qualitatem minantis, qui ſolebat exequi minas, gloſ. no. in cap. pen. quod met. cauſ. Abb. in cap. 2. de off. deleg. Craue. in conſi. 49. ſub num. 1. item ex uultu terribili alicuius potentis, Bal. in ca. 1. §. iniuria de pac. iura. firma. Angel. in l. qui in aliena, §. fin de acquir. hære. Dec. in d. c. 1. col. 2. de off. deleg. Craue. loc. ſupra cita. num. 3. Item quando ſpoliatus renunciat ius ſuum, Ang in conſil. 218. uiſa narratione col. 2. uerſ. ſecundo probatur, Are. in conſi. 24. col. 2. uerſ. uideamus modo, Craue. ibi ſub num 4. Item quando is qui metum allegat, non erat in libertate faciẽdi actum pro animi ſui libito, Crau. ibi ſub num 6. arg. l. qui in carcerem quod met. cauſ & eius quod ſcribit Bal. in conſi. 117. præmittendum eſt ad euidentiam, quod quando in libello libro tertio, & in conſilio 364. quia quæſtio col. prima eo. Item ob periculum imminens amiſsionis honoris ac famæ, ut per eundem in dicto conſilio 49. ſub num. 7. argu. l. iuſta de manu. uindict. & l. iſti quidem quod met. cauſ. Item ex importunitate & perſuaſione quæ uim coactionis habet, Innoc. in cap. 1. de iureiur. Iaſ. in §. quadrupli, ſub num. 66. inſtit. de actio. Crauet. in conſ. 10. ſub num. 17. Item ex minis ac uerberibus metus reuerentialis præſumitur Franc. in ca. quamuis in tertio notab. de pact. libr. 6. Alex. in l. ſi cum dotem col. 3. in §. eo autem tempore ſolu. matrimo. Crauet. in dicto conſilio 49. ſub num. 3. faciant quæ ſcribit Alex. in conſ. 157. ſub num. 16. libro 1.

Minarum præcedentium in executionem, præſumitur quid factum fuiſſe, Crauet. in conſil. 35. ſub numero 16. argumento l. quædam mulier de rei uend. & quia a primordio tituli poſterior formatur euentus, l. ult. C. de impon. lucr deſcr. libro decimo, & quia talia præſumuntur fuiſſe facta, quæ ſubſecuta ſunt, qualia prædicata demonſtrant, l. tertia, ubi Bar. de fund. inſtruc. l. qui uinum de uin. trit. & ole. legat. l. ſi defenſor de inter. actio. l. ſi uno locat. & ca. inter dilectos uer. cæterum de fid. inſtrum.

456 Mandatum † durare præſumitur, duráte præſumptione uoluntatis, quæ extincta uel reuocata non creditur, niſi probetur, Alexan. in conſ. 159. ſub numero 19. libro ſeptimo. per l. ſi uerò non remunerãdi, §. ſi mandauero mandat. l. ſi pater de manu. uindi. & l. mandatum. C. mand. & quia mutatio uoluntatis non præſumitur etiam uſque ad extremum uitæ ſpiritum niſi probetur, l. cum hic ſtatus, §. 1. de don. inter ui. & uxor. l. cum tacitum de probatio. cap. majores ad finem cum ibi nota. de Baptiſ. & illi. effec. & arg. eorum quæ à fortiore habentur in cap. licet de procur. lib. 6.

357 Mandatum præſumitur † tacitum, ubi habens à me aliquale mandatum, excedit me ſciente ac patiẽte fines mandati, l. ult. quod cum eo cap. fin. de iureiur. & in cap. fin. ut lit. non conteſt. Alex. in conſ. 89. ſub num. 12. libro quarto, & ibi Moder. Pariſienſ. pulchrè accopioſè; Additque Alexan. ibi alios caſus ſub numero 10. & 11. in quibus tacitum mandatum præſumitur.

458 Moræ præſumptio ſut euiterur quid præſumendum ſit Alexan in conſi. 23. ſub num. 11. lib 7.

459 Metus † præſumitur non interueniſſe, amicis atq; affinibus interuenientibus, l. tranſactione quæ, ubi omnes not. C de tranſact.

460 Nimis tepidus † in petendo ſententiam de iure ſuo diffiſus eſſe præſumitur, cap. in mandatis 43. diſtinct. not. Specul. de petit. ſenten. uerſ. item nota, dicit tamen Luc. de pen. in d. l. quicunque. C. de apoc. lib. 10. in d. cap. Chriſtianis in fin. Lucas inquã in d. l. quicunq; col. antepen. uerſ. 135.

461 Numeratio † informis præſumitur eſſe facta in cauſam mutui, uel depoſiti, Inn. & Butr. in c. ſi cautio de fid. inſtr. Bar. in l. cũ quid ſi cer. peta. Bal. poſt Cyn. in l. incendium. C. ſi cert. peta. quibus accedit Alex. in conſi 37. ſub num. 5. lib 3.

Nolle

462 Nolle vendere † præſumitur qui immenſum pretium petit l. non dubium, §. final. de legat. 3.

463 Nemo † præſumitur de vento vixiſſe l. vlt. C. de alim. pupil. præſtan. D. Alcia. de præſump. reg. 1, præſumpt. 50.

464 Non eſſe baptizatus †, quis præſumitur, niſi probetur, cap. paruulos de conſecr. diſt. 4. D. Alciat. de præſump. reg. 2. præſ. 4.

465 Nemo præſumitur † ſeipſum incontinenti corrigere l. non ad ea de conditio. & demonſtr. D. Alc. d. reg. 2. præſumpt. 28. ubi latè agit.

466 Nunquam in dubio † capitur præſumptio delicti l. meritò pro ſocio. Dom. Alciat. regu. tertia, præſumpt. 1.

467 Nemo † præſumitur immemor ſalutis æternæ, l. ſancimus, C. ad leg. Iul. repet. Do. Alciat. de reg. j. præſumpt. 4.

468 Notarius † habet præſumptionem pro ſe, quòd rectè & legaliter exerceat officium ſuum, c. ad audientiam de præſcr. l. ſi quis decurio C. de falſ. Bald. in l. Imperator, verſ. ſed non poterit de ſtat. homi. Dom. Alcia. dicta regu. tertia, præſump. 13. ubi latè agit in tantum ut oporteat de falſitate contra illum conſtare per liquidiſſimas probationes, Doctor. in l. iuriſgentium, § quod ferè de pact. Craue. conſi. 75. ſub num. 8.

469 Non † committere dolum præſumitur qui fraudem excludit l. cum pater §. Titio in fin. de leg. 2. facit quod ſcribit Corn. in conſi. 52, lib. 2. D. Alcia. d. reg. 3. præſ. 27.

470 Notando † & diſputando bene ac optima ratione præſumitur: quod agendū eſt expediri l. munerum §. mixta de muner. quem tex. ſic ad hoc inducit Luc. de pen. in d. l. principes uer. 51.

471 Nemo † præſumitur eligere uiam per quam impugnet iudicium ſuum l. tertia, de milit. teſtam. D. Alcia. d. reg. 3. præſumpt. 35.

472 Natus † ex uxore, præſumitur natus de marito, quãuis uxor ſit adultera, l. mulier §. defuncto ad leg. Iul. de adult. D. Alcia. d. reg. 3. præſ. 37.

473 Natus † in dubio præſumitur ex legitimo matrimonio, Alexand. in conſi. 88, ſub nu. 14. lib. 7. qui ita intelligit l. miles ita §. defuncto ad leg. Iul. de adulter.

474 Notarius præſumitur † eſſe rogatus eo ipſo q. fecit inſtrumentum l. prima, C. de uſur. Alexan. in conſi. 73. ſub nu. 7. lib. primo, conſi. 48. lib. quinto, & in conſi. 105. ſub num. ſeptimo, lib. ſecundo, & conſilio 52. num. 12 lib. tertio, eſt uerum quòd Alex. in conſilio 153. ſub nu. 9. lib. 2. dicit communiter contrarium teneri, ſed Moder. Pariſ. ibi ad Alex. ſub litera A. dicunt ueritatem ſtare pro prima opinione Alex. quando Notarius ſcribit & ſe ſubſcribit, & ibi quã plurimas ad hoc adducunt auctoritates.

475 Numerus † maior eligentium ubi eſt, ibi præſumitur eſſe maior zelus c. eccleſia noſtra de electio. capitulo ſi quando eo. titul. libro ſexto, quæ iura ad hoc adducit Luc. de pen. in dicta l. principes uerſiculo 84.

476 Notarius † quis eſſe præſumitur ex confectione quatuor ſolennium inſtrumentorum, Io. And. & doctor. in cap. 1. de fid. inſtrum. ſpecul. in tit. de fid. inſtrum. § reſtat uer. ex præmiſſis Alex. in conſi. 73. ſub nu. 12. lib. 6.

477 Notariatus qualitas † propter antiquitatẽ temporis ultra centum annos præſumitur Innoc. in c. ueniens de uerbo. ſignificat. Dec. in cap. 1. colum. 6. in fin. uerſi. quicquid tamen ſit de fid. inſtrum. in cõſi. 36. col. 2. poſt med. & in conſi. 42. col. 2. Craue. in conſi. 274 ſub nu. 14.

478 Notarius † licet ſe nõ ſubſcribat in inſtrumẽto tã quam notarius, nec fecerit mentionem officij ſui, ſi tamen omnia ſolennia adhibuerit in inſtrumento præſumitur vt notarius id feciſſe Crauet. in conſil. 150. ſub nume. 3. arg. eorum quæ ſcribit Roma. in conſi. 105. col. j. ver. cœterum 2. & Bar. & doctor. in l. j. de eden.

479 Notarius † cenſetur eſſe rogatus à teſtatore, ut concipiat uerba diſpoſitionis eo modo, quo ſuſtineri poteſt, Craue. in conſi. 75. ſub num. 2. arg. l. tertię, de milita. teſtam. l. ſi prætor de iudic. & cap. Abbate de uerbo ſignifi.

480 Nuntius † habet præſumptionem pro ſe, in his, quæ concernunt officium ſuum, gloſſ. & doctor. in cap. cum parati de appella. D. Alciat. latè reg. 3. præſumpt. 14. & præſumitur pro eius commiſſione Alexand. in conſi. 103 ſub nu. 3. lib. 2.

481 Officialis præſumitur † cauiſſe de pecunijs fiſco inferendis, uel certis pecunijs aut dignitatibus, authen. ut nulli iudi. §. ſuper hoc autem, facit in ſimili l. his uerbis cum ibi nota. de adoptio. l. ſecunda, §. illud ſciendum ſi cui pluſquam per leg. falci. Doctor. in l. j. in prin. de verb. oblig.

482 Omnis † retinens rem aliquam præſumitur poſſidere, Innoc. & Hoſtien. in cap. cum olim ſecundo, de priuileg not. Archidiaco. 3. q. 2. c. audiuimus & c. 2. de eo qui mitti. in poſſeſſ. cauſ. rei ſeruan.

483 Omne prædium † præſumitur liberum, niſi probetur ſeruum, l. altius C. de ſeruit. & aqu. & arg. l. ſi eum ſeruum de fideicom. liber. D. Alcia. de præſ. regu. 2. præſ. 3.

484 Omnia † præſumuntur de iure licere, niſi probẽtur non licere, l. necnon, quib. ex cauſ. maio. l. ab ea parte de probatio.

485 Omnis † eccleſia ſita intra diœcæſim, præſumitur eſſe ſubiecta epiſcopo, c. conſtitutus de religio. domib. c. omnis baſilicæ 17. q. 7. & c. ult. cum ibi nota. in princ. de offic. archidiaco.

486 Obligationum † diuerſitas ex diuerſitate perſonarum præſumitur Bar. in l. ſtichum §. fin. de ſolnti. Iaſ. in conſi. 87 col. 1. poſt medi. lib. 3. Craue. in conſi. 282. ſub nu. 2.

487 Obliuio † facile præſumitur ex lapſu temporis decem annorum, Io. Andr. & Doctor. in cap. qualiter & quando de accuſatio. Corn. in conſil. 324 colum. quinta, libro 3. Craue. in conſi 65. ſub nu. 10. & in conſi. 75. ſub num. 25.

488 Obſeruantia † quæ ſubſecuta eſt, præſumitur ſubſecuta eſſe ex tit. ſententię præcedentis, Crau. in cõſ. 19. ſub nu. 9. arg. l. quædã mulier de rei uend. l. 2. de acqui. poſſ. l. ſi à te, ſi ſer. vend. l. prædia de acquiren. poſſeſſ. & quia à primordio tit. poſterior formatur euen-

euentus l.prima, circa finem.C.de impon.lucrati.de ſcriptio.lib.10.

489 Omni tempore † bonus præſumitur qui ſemel fuit bonus l. non omnes. §. a barbaris de re milita. Bart.de præſumpt.colum.prima, D.Alcia.de præſ. reg.2.præſ.8.

490 Omni tēpore † præſumitur malus qui ſemel fuit malus in eodem genere mali l.ſicut §.eiſdem de accuſatio.l.3.§.ſinautem de ſuſpect.tuto.Bart.loc.iam relat.cap.ſemel malus de reg.iur.lib.6.D.Alciat. de præſ.reg.2.præſ.7.

491 Omnia † promiſſa in instrumento præſumuntur ſolenniter fuiſſe acta §.ſi ſcriptum inſti. de inutil.ſti pul.l.ſciendum de verbor.obligat.Barr.de præſumptio.colum.2.

492 Omni tempore † periurus præſumitur in futurum, qui ſemel fuit periurus cap.paruuli 22.q.5.capit.literas de præſump. D.Alci.de præſump.reg.2. præſump.10.

493 Olim ſubditus† præſumitur & hodie fore ſubditus Bal.& Abb.in cap.præterea de tranſactio. D.Alcia.d.reg.2.præſump.12.

494 Olim furioſus†præſumitur hodie quoque eſſe furioſus cap.fin.& ibi gloſſ.& Abb.de ſucceſ. ab inteſta docto.in l.furioſum C.qui teſtam.facer.poſſ. D. Alci.d.reg 2.præſump.18.

495 Olim qui†aliqua ægritudine laborauit præſumitur hodie quoque laborare, glo.quam ibi ſeq.doct. in cap.cum inter canonicos de electio. D. Alcia. d. reg.2.præſum.19.

496 Olim poſſeſſor † præſumitur hodie quoque fore poſſeſſor, gloſ.Bart.& ſcrib. in l.ſine poſsidetis C.de probatio in l.non ignorauit C.ad exhib.Butr.Abb. & alij in c.cum ad ſedem de reſtit.ſpoliat. D.Alcia. d.reg.2.præſump.21.

397 Olim dominus † præſumitur hodie quoque fore dominus, gloſ.Bart.Bald.& alij in dicta l.ſiue poſsidetis C.de probatio cap.præterea ubi Abb.de tranſact. D.Alci d.reg.2.præſum.20.

498 Olim diues † præſumitur hodie quoque eſſe diues, Hoſtien.Ioan.Andr.Butr.& Imol.in cap.j.in fi. de ſeruti.gloſſ.& doctor.in dicta l ſine poſsidetis C. de probatio. Alberi in l.ſi verò §.qui pro rei qualitate, qui ſatiſdar.cogant. D.Alciat.dicta regul.2.præſumpt.27.

499 Omnia † præſumuntur malè perfici quę non bono initio ſunt incohoata cap.principatus 1. queſtio. prima cap. miramur 61.diſtrac.& in auth. quomodo opor.epiſco.in princ. D.Alciat. dicta reg.ſecunda pręſump.32.

500 Obliuio † pręſumitur in facto proprio per lapſum decennij Alexand.in conſilio 7. ſub numero 9.libro quarto.

501 Obliuio † pręſumitur ob multitudinem negotiorum capit.cum olim de re iudica.not.Barto.in l. quod iuſsit de re iudic.Alexand.in conſil.84 ſub nume 7.lib.7.

502 Odium remitti † pręſumitur ab eo qui ſacerdoti confitetur peccata ſua, ſi tamen probatum eſt de confeſsione & contritione, quę ſecuta fuerit poſt odium, Alexand.in conſilio 91.ſub numero ſexto, lib 7.non etiam iniurias, idem Alexand.in conſilio 189.ſub numero 9.lib.6.poſt Bart. & Ang.in l.ſi tibi §.quędam de pact.& Barto in l.non ſolum §.primo, de iniur.cum ſimilibus, ab eo cita, quibus addi poteſt Ang.in §.fi.inſtit.de iniur.deciſ.Tholoſ.234. Clarus.in verſ.iniuria §.70.

503 Officialis†ob multitudinem negociorum pręſumitur facile obliuiſci etiam ea quę ab illo geſta ſunt, cap.cum olim de re iudic. Bart.in dicta l.quod iuſsit in ulti.queſt.de re iudic.Alexan.in conſil.215. num.5.lib 2.

504 Pro proceſſu†in dubio pręſumitur ac pro ſententia, vbi de ipſis conſtat per legitima documenta, capit. in pręſentia de renuntiat l. ſeruo inuito §. cum pretor ad trebel. Innocen.in cap.innotuit de eo qui furti. ord.ſuſcep. & in cap.bonę de electio. ubi ponit an idem ſit in ſententia excommunicationis ac ſuſpentionis quod facit & in capit. quoniam de probatio.

505 Periculo†, ſe ſubijciens vitę ſuę renuntiare pręſumitur, & propriam ſaluté deſpicere, §.ſed & ſi quis in auth.in medio litis.

505 Periculum inſtare † pręſumitur cum quis in manu hoſtium, vel pędonum eſt, vel ſub credulitate potentis, vel cum nauigat, aut per inſidioſa loca iturus eſt, aut ętate eſt confectus l.3.4.5.& 6 de dona. cauſ.mor.Luc.de pen.in dicta l.principes C.de princip.agen.in reb.lib.12.verſic.primo, qui dicit idem eſſe quando quis ſolus peregrinatur l. ſi non fuerit. §.item ſi pro ſocio, vel cum quis rem a lege prohibitam facit l. ſortem in princip. de publica. uel quando quis uult multitudinem latronum capere abſque pręſidio militari l.ſecunda, §.ſinautem C.de iis qui latro.

507 Pater pręſumitur † donaſſe filio quod ei degenti in ſtudio miniſtrauit l. quę pater cum ſimilibus, ibi adduct.famil.ercif.D.Alciat.regula prima, pręſump.7.

508 Potior † pręſumitur, qui portiore loco poſitus eſt l.potioris C.de offi.recto.prouin.l.prima, de offic.pręfect urb.l.penult.C.de profeſ. & medi libro decimo, & l. prima, in fin. cum ibi nota. de alb. ſcriben.

509 Patronus † nuptijs libertę conſentiens, pręſumitur ius operarum remittere l. antepenult. de oper. libert.

510 Patronus†libertam vxorem appellans, vel concubinam ſus operarum remittere pręſumitur leg. libertę eod.tit.

511 Poſſe quis†in aliquo negocio præſumitur, quod eius ſimiles potuerūt, capitul.ad eius, propè finem diſtinct. quinta, capitul. denique, diſtinct. 4t. not. Archidiac. in capitul. cupientes de electio. libro ſexto.

512 Pater præſumitur† filium ſuum in ſtudijs frequēter viſitare l.2.C.de incol.lib.10.

513 Pater præſumitur † nolle filium ſuum mori, l.3. de patr.poteſt. l.iſti quidem quod met.cauſ.& l.milites §.fin.de re milita.

514 Pater præſumitur† filium ſuum retinere ſine dolo ob paternam pietatem l.tertia. §. ſi cum de lib. hom.

hom. exhib. dominus Alciat. hoc titulo reg. prima, præſump. 11.

515 Procuratorem † ſimpliciter conſtituens, & aliquid agens ante litem conteſtatam, vel poſt præſumitur illum velle reuocare, niſi proteſtetur ſe citrà reuocationem id facere lib. 6.

516 Procurator † ad ſpecialem cauſam a domino conſtitutus præſumitur fore inſtructus, not. in cap. dilectus, de procura. vbi & Innoc.

517 Promiſſa merces † eſſe præſumitur, eo ipſo quòd mancipium naui impoſitum eſt, l. ſi vehenda in prin. ad leg. Rhod. de iact.

518 Pecunia mutuo † data pro refectione nauis, in talem refectionem conuerſa eſſe præſumitur, ſi tunc nauis refectione egebat, l. j in princ. de exer. actio. quem tex. ſic inducit Luc. de pen. in dicta l. principes. verſ. quinto.

519 Præſentatio † & eius procuratoris conſtitutio factæ per abbatem præſumuntur eſſe factæ de conſenſu conuentus, niſi contradictor appareat, not. Archi. in cap. diaconi 93. diſtinct. faciunt quę ſupra diximus in uerſ. Abbas.

520 Proxeneta præſumitur † affectare complementum eius pro quo tractauit, ne videatur incautè ſe geſsiſſe, aut ſubeat periculum amiſsionis eius quod recepit, l. fi. C. de aſſeſſo. & not. in §. quoniam verò in auth. de triſtib. Luc. loco ſupra citato verſ. 65.

521 Priuilegium † clerico conceſſum præſumi cauſa eccleſiæ eſſe conceſſum, l. non plures. C. de ſacroſan. eccleſ.

522 Pater vel mater † præſumitur voluiſſe lucra quæſita ex primo matrimonio conſeruare filijs primi matrimonij, niſi ſpecialiter ea in alium transferat, auth. nunc autem. C. de ſecund. nupt. Bart. de præſumptio. colum. prima, D. Alciat. dicta reg. prima, præſump. 5.

523 Poſsidere is † pręſumitur, qui ſub imagine alterius perſonæ poſsidet quam ſuppoſuerit, l. qui ſub imagine C. de diſtract. pignor. Bart. in d. colum. j. de præſump.

524 Poſteriore † ex actu contra aliquem præſumitur l. ſi qui C. de adult. Bartol. loco citat. colum. 2, circa principium.

525 Poſcenti † non præſumitur eſſe facta iniuria, niſi probet liquidiſsimis probationibus, l. non eſt veriſimile quod met. cauſ. Bartol. dicta colum. ſecunda, poſt princ.

526 Patris iudicium † agnoſcere ac comprobare præſumitur qui legatum petit l. fin. de inoffi. teſta. Bar. in d. col. 2. circa medium.

527 Proſpicere † ubi voluiſſe pręſumitur qui dotem dedit etiam ſi nullum caſum expreſsit, niſi a muliebere contrarium probetur, l. ſi extraneus de condic. ob cauſ. Bartol. in dicta columna ſecunda, circa medium.

528 Præſens † tempus cum ex præterito colligitur, a præterito ad pręſens rectè infertur, l. ſicut §. ſuper uacuum in fin qui mod. pig. vel hypo. ſol.

529 Perpetuo † quis præſumitur eſſe furioſus, qui de præſenti reperitur eſſe furioſus, l. ambiguitatem C. de vſufruct. Bart. in dicta colum. ſecunda, poſt med. de præſum ſub numero 19.

530 Promiſsio † in dubio præſumitur facta eſſe inter præſentes, & non inter abſentes, gloſ. in l. prima, in verſ. inter præſentes C. de contr. ſtipulatio. Bart. d. col. 2. ſub num. 12.

531 Perſeuerantia † voluntatis præſumitur, niſi mutatio probetur. Diplouata. ad Bar. de præſum. col. ult. paulo ante fin.

532 Præſenti à ſtatu † in præteritũ præſumitur, quando præſens ſtatus non habet contra ſe veritatem ſtatus præteriti, Alexand. in conſi. 81. colum. ſecunda, lib. 7. Diplouata. ad Bar. de præſump. d. colum. fin. ad finem.

533 Patres † præſumuntur amare filios ſuos, l. iſti quidem de ijs quę ui metuſue cauſ. geſt. ſunt, l. pup. ſuorum §. ſi pater de reb. eo. l. nec ei de adop. Fely. in capit. afferte de præſump. D. Alcia. eod. tit. reg. prima, præſump. j.

534 Pater † præſumitur capere ſalubrius conſilium pro filio, l. nec in ea de adulter. D. Alciat. d. & 1 reg. j. præſump. 2.

535 Pater † verberans filium, præſumitur facere gratia correctionis; dummodo atrocitas pœnæ aliud non ſuadeat, l. j. C. de emenda propinq. l. ſed & ſi §. final. cum leg. ſequen. ad leg. aquil. facit l. ſi filius tuus C. de patr. poteſta. Dom. Alcia. dicta regula prima, præſump. 3.

536 Pater offerens † filium iudici, præſumitur ita offerre ut illum ultimo ſupplicio non afficiat, l. milites. §. penult. de re milita. Salyc. & Caſtren. in l. propter inſidias C. qui accuſ. non poſſunt D. Alciat. d. reg. j. præſump. 4. vbi poſt ſupra cita. infert ad pulchum caſum in vſu forenſi.

537 Pater liberatus † a filio ab actione tutelæ, præſumitur liberatus a ſolutione reliquorum, l. Aurelius, §. Titius de libe. lega. dominus Alciat. dicta regul. 1. præſump. 6.

538 Patris † res præſumitur eſſe filij hæredis, d. l. ſiue poſsidetis C. de proba. D. Alcia. de præſump. reg. j. præſump. 10.

539 Prodigus † eſſe pręſumitur quem pater teſtamento prodigum eſſe dixit, ſano tamen conſilio, l. penult. in fine de curato. furio. D. Alcia. dicta regula j. præſumpt. 15.

540 Pater † præſumitur filium iniuſtè exhæredare, ex quo naturaliter filij præſumuntur grati, l. fin. de ijs quæ ui metuſue cauſſ. D. Alciat. dicta regu. prima, præſump. 16.

541 Pater ſtipulando † filio intelligitur ſtipulari vt heredi, non ut filio, gloſſ. in l. ſi tibi §. ſi pactus de pact. quia veriſimile eſt, quòd crediderit eum ſibi futurum heredem l. ſi ſcripto in princ. und. liber. l. nam & ſi parentibus in princ. de inoff. teſtam. D. Alcia. d. reg. j præſup. 31.

542 Poſsidere † quis pręſumitur ex titulo pręambulo l. prima, §. j. de excep. re. iudi. l. quędam mulier de rei vendicat. l. ſecunda, C. de acquirend poſſeſſ. dominus Alciat. de pręſumptio. regula ſecunda, pręſumptio. 23.

543 Princeps † pręſumitur ex iuſta cauſa moueri, glo. in l. relegati in fin. de pœn. facit text. in clemen. j. de proba-

probatio. & in capitul. cum a nobis vbi doctor. in fine de teſtibus. Sed habet hæc præſumptio altiorem materiam de qua per dominum Alcia. de præſumptio. regula tertia, præſumptio. 8. & ſupra attigimus in verſi. cauſa, Crauet. in conſilio 253. ſub numero 6.

544 Princeps † præſumitur reſcribere ſecundum iuſtitiam, nec velle reſcribendo auferre eius tertij, l. ſecunda, § merito & §. ſi quis a principe, ne quid in loco publi. Iaſ. in l. prima, & fin de conſtit. princip. Felyn. in capit. cauſam in verſ interpretatio de reſcrip. D. Alc d. reg. 3 præſum. 17.

545 Priuilegiatus † in dubio potius præſumitur vti iure communi, quàm ſpeciali, l. quamquàm C. de teſtamen. milita. l. Centurio vbi Caſtren. & alij de vulgar. & pupillar. D. Alciat. dicta regula tertia, præſumptio. 36.

546 Poſſeſſor † præſumitur facilius rem eſſe redempturus, quàm contra ſe in litem iurari paſſurus, l. ſi poſſeſſor §. vltimo de peti. hæredi. quem ſic inducit Luc. de Pen. in dicta l. principes C. de princip. agen. in reb. lib. 12 verſ 86.

547 Promittens, † proferēs, vel pollicens aliquid præſumitur de ſuo id facere l. vltima. C. de dot. promiſ. ſic perpendit Luc. de Pen. loc. iam rela. verſ. 99.

548 Papa † ex quibus præſumuntur habere ſcientiam defectuum actus, quem confirmauit. Alexand. in conſil. 92. ſub numero 34. lib. ſexto, ex nota. per gloſſ. & doctor. in capit. paſtoralis §. primo, de offic. delegat. in capitul. venerabilis in capitul. porrecta, in capit. examinata de confir. vtil. uel inutil.

549 Pater præſumitur † prædeceſſiſſe, ſi cum filio ſuo ſimul deceſſerit, l. qui duos §. cum in bello de rebus dubijs, Alexand. in conſil. 39. ſub numero quarto, vbi conciliat dictū § cum in bello cum. § ſi quis autem l. ex facto in fine ad ſenat. trebellia. qui videntur repugnare Bartol. de præſumptio. ſub numero vndecimo.

550 Percuſſus † præſumitur repercutere ad defenſionem, ſi incontinenti id faciat & in eadem rixa, l. ſecunda, vbi hoc not. Bald. C. ad leg. Corn. de ſicar. Bartol in l. ſi ex plagis. §. tabernarius ad leg. aquil. Alexand. in conſilio 76. ſub numero quarto, lib. primo, & conſilio 119. column. ſecunda, eodem lib. & conſil. 13. numero decimo, lib. tertio, Iaſ. in conſilio 123. nume. 3. lib. primo, Moder. Pariſ. ad conſilium Alexan. 76. l. j. ſub litera A.

551 Pluralitas † perſonarum præſumitur ad euitandum falſum, Alexand. in conſilio 190. ſub numero 33. lib. ſexto, Iaſ. in conſil. decimotertio, colum. prima, lib. 3.

552 Pluralitas † præſumitur in rebus, niſi vnitas probetur, Iaco. Butri. & Bald. in l. ſecunda. C. de erro. aduo. Bart. in l. ſecunda, in fin. quemadmo. teſtam. aper. & in l. demonſtratio in princip. verſ. ſexto queſto de condit. & demonſtr. Alexan. in conſil. 134. ſub num. 3. lib. 2.

553 Poſſeſſio † medij temporis præſumitur probatis extremis Alexand. in conſil. 89. num. 41. & 15. per nota. in l. ſiue poſſidetis C. de probatio. cum ſimilibus, ab eo cita. lib. 5. & ſupra diximus in verſic. extremis.

554 Prior in ti. † præſumitur prior in poſſeſſione, Bal. in l. poſt ſententiam C de ſenten. & interlo. omni. iudi. Alexand. in conſil. 81. nume. 4. lib. 7. & conſil. 92. num. 12. lib. 5.

555. Poſſeſſor † præſumitur bonæ fidei, niſi probetur antiquior, gloſſ. & Innoc. in cap. ſi diligenti in verſ. bona fides in cap. vigilanti & in cap. fin. de præſcrip. Alexan. in conſil. 200. num. 4. vel vbi antiquior poſſeſſor in contrarium nihil allegat Bar. in l. celſus colum. pen. de uſucap. Ang. in l. ſuper longi circa vlt. colum. C. de præſcrip. long. tempor. Alex. in conſil. 112. ſub num 7. lib. 6.

556 Poſſeſſor qui † ſemel poſſedit, præſumitur perſeueraſſe in poſſeſſione vſque quo allegat ſe poſſediſſe, Alexan. in conſil. 133. ſub nu. 3. qui dicit ita communiter concludi in l. ſiue poſſidetis C. de probatio. & in l. non ignorabat C. ad exhib. idem Alex. in l. ſi quis ex argentarijs §. fin. de edon. D. Alci. de præſ. reg. 2. præſup. 22. Moder. Pariſ. ad d. conſ. Alex. 133. ſub litera B, vbi alios citant.

557 Poſſeſſio recentior † præſumitur clandeſtina, l. j. C. uti poſſide. Bart. in l. ſi duo in princ. eod. tit. Alex. in conſil. 110. ſub nume. j per cap licet cauſam de proba. & l. clam poſſidere de acquir. poſſeſ. in conſil. 76. ſub num. 8. lib. 2. in conſil. 33. in fin. & conſil. 45. in fin. lib. 3. & in conſil. 98. ſub num. 4. lib. 5. Moder. Pariſ. ad dictum conſil. Alex. 110. ſub litera A, vbi multas congerunt auctoritates, Menoch. de retinen. poſſeſ. remed. 3. ſub num. 715. & ſeq.

558 Poſſeſſio † continuata præſumitur ſi allegatur, Alex. in conſil. 54. ſub num. 11. lib. 5. per nota. in d. l. ſiue poſſidetis C. de probatio. & in d. l non ignorabit C. ad exhib. in conſil. 83. num. 10. lib. 6. & conſi. 88. num. 30. eod lib. 5. & conſ. 238. ſub num. 11. lib. 6. & conſil. 80. nu. j. lib. 2.

559 Poſſidens † ſine titulo præſumitur malefidei, maximè in ſpiritualibus vel quaſi, Bar. in l. j. C. vnde ui, & in l. celſus de vſucap. Archi. in c. j de præſcrip. lib. 6. Alex. in conſil. 75. ſub nu. 47. lib. 47. lib. 3.

560 Præſens † & tacens ſi non tractatur de magno eius præiudicio præſumitur cōſentire l. quam Tuberonis §. ſunt quædam de pecul. l. Sabinus commun. diuid. & l. labeo cum gloſ de aq. plu. arcen. Alex. in conſ. j. ſub num. 14. lib. 2. idemque eſt ſi tractatur de commodo ipſius tacentis l. ſi remunerandi. §. paſſus & l. qui patitur mand. quando verò agitur de magno præiudicio tunc quis non præſumitur conſentire ſi contradicendo non poterat illum actum impedire l. Caius ubi plenè nota. de pigno. action. l. Titia §. Lucia, de legat. 2. l. fideiuſſor § pater cum ſeq. & ibi nota. de pigno. Alex. in conſ. 131. ſub nu. 5 lib. 2. Cranc. in conſ. 226; ſub nu. 10.

561 Promittens † aliquid quod menſura continetur, intelligitur promiſiſſe ſecundum communem menſuram, Luc. de Pen. in d. l. principes ver. 96. poſt Innoc. in cap. ex parte de cenſibus.

562 Pecunias deferens † ex ſola earum delatione præſumitur dominus l. 2. pro ſocio C. vbi Bart. not. Crauet. conſil. 269. ſub nu. a.

Permiſ-

563 Permiſſum præſumitur † omne quod prohibitũ non reperitur in ijs, quæ ſunt de genere permiſſorum, l. j. in fin. de teſtib. l. j. de procur. l. nec non §. q̃d eis ex quib. cauſ. maio. Craue. conſ. 174. col. 5.

564 Pia cauſa † ſemper præſumitur in quacunque diſpoſitione excepta gloſ. in cap. 2. de reb. eccleſ. non alienan. quam dicit communiter approbatam Craue. in conſ. 3. ſub nu. 10. faciunt quę ſcribit And. Tiraq. de priuileg. pi. cauſ. priuileg. 78. car. 110. in princ. & priuil. 164. car. 188.

565 Poſſeſsio † in dubio præſumitur iuſta ac legitima, Alexan. in l. communi §. inter prædones com. diuid. & in conſil. 33. lib. 4. Corn. in conſil. 285. lib. 3. Craue. in conſ. 150. ſub nu. 5.

566 Poſſeſsio præſumitur † habita ex tit. præambulo Craue. in conſ. 255. ſub num. 3. & in conſil. 317. ſub num. 3. per l. 2. C. de acquir. poſſeſ. & l. quædam mulier de rei vend. cum ſim. ibidem cita.

567 Princeps præſumitur † iuſtitiæ plenus, & quando principis auctoritas in aliquo actu interuenit, tunc non poteſt allegari læſio, nec peti in integrum reſtitutio Bald. in conſ. 395. colum. 1. ad finem lib. 2. Io. Andr. in cap. 1. de pact. lib. 6. Alex. in conſil. 240. ad fin. lib. 6. Craue. in conſ. 5. ſub num. 3. & conſil. 253. ſub nume. 9.

568 Princeps præſumitur † ſcire & conſentire, cum ex certa eius ſcientia municipes contra legem faciunt, proptereaque puniendi non ſunt pœna violatæ legis not. in l. 2. in fin. magnæ gloſ. C. quæ ſit long. conſuetud. quam ad hoc conſiderat Luc. in d. l. principes verſ. 54.

569 Princeps † pręſumitur vti plenitudine poteſtatis, quando actus alio modo valiturus non eſſet, Caſtr. in l. ex imperfecto in fin. C. de teſtam. Alexand. in l. quamquam. C. de teſtam. milit. Craue. in conſil. 75. ſub nume. 3.

570 Producens teſtes † præſumitur eorum dicta approbare, etiam ſi deponerent de credulitate tãtum, Abb in cap. præſentium ſub nume. 8. de teſtib Roma. in conſ. 104. circa fi. Craue. in conſ. 201. ſub nu. 7. cum ſimil. a me ſcienter tranſmiſsis.

571 Quilibet † præſumitur ſcire uires patrimonij ſui l. quiſquis C. de reſcind. vend. not. in cap. excommunicato de reſcript. nec ignorare facultates ſuas auc. ſed cum teſtator C. ad leg. falcid.

572 Quilibet † præſumitur innocens a peccato l. qui accuſare C. de eden. l. abſentem de pœn. & l. vlt. C. de probatio.

573 Quilibet † præſumitur innocens a dolo & a culpa l. dolum C. de dol. l. creditor de pig. act.

574 Quilibet † pręſumitur eſſe ſine vitio l. j. & 3. C. de ædilit. actio. & l. cum probatio. ſed quia multa uidentur contra hanc præſumptionem ſtare ueluti, ut ille ait, quòd vitijs nemo ſine naſcitur, & rurſus nemo ſine crimine viuit, item quòd omnis ætas ab adoleſcentia prona eſt ad malum cap. omnis ætas 22. q. j. & natura inſtructrix eſt vitiorum ca. 2. 20. q. 3. & homo quilibet a natura malum operatur l. ſi conſtante, §. ſi maritus ſolut. matrim. & not. inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. §. ius natura. Luc. de Pen. in dicta l. quicunque C. de apoch. lib. 10. colum. 3. in fin. & 4. in princ. refert quandam diſtinct. Iacob. Bel uiſ. in l. omnimodo C. de inoffic. teſtam. per quam, poſſunt iſtiuſmodi contrarietates conciliari qui poterit uideri in uerſ. 19. præſumitur, quæ in ſumma ad hoc reducitur, quod aut agimus de pręſumenda bonitate in genere, aut in ſpecie, primo caſu ſemper quis præſumitur bonus, 2. non item, ſiue agamus de præterita ſiue futura bonitate; quando ex illius operibus apparet illum malè quoque fuiſſe operatum, ſin autem id non appareat, in dubio quilibet præſumitur bonus, deduc. ut per eum, ita ut præſumptio in dubio procedere ſit intelligenda, obiectio, quando ex operibus aliqua ſiniſtra reſurgit ſuſpicio.

575 Qui aliquid † agit, quod ſuo & alieno nomine quis agere poſsit, potius proprio quàm alieno nomine agere præſumitur, l. Iulianus § ſi ſeruum de acquir. hæredit. l. & magis de ſolutio. & l. cum ex pluribus uerſ. poſt hunc. Lucas de Pen. in d. l. principes verſ. 25. & ſeq.

576 Quis præſumitur † eſſe eius conditionis in cuius habitu apparet, l. item apud labeonem §. ſi quis virginem de iniur.

577 Qui aliquid † vtẽdum concedit alicui, ſecundum illius conditionem cui concedit concedere præſumitur, l. plenum §. equirij de uſu & habita. faciunt quæ ſupra diximus lib. 3. de impropriatione facienda ratione conditionis perſonæ.

578 Qui ſimul † eandem rem duobus obligat, vnicuique inſolidum præſumitur obligare, l. ſi fundus §. ſi duo de pignor.

579 Qui ſemel † deierauit præſumitur id aliàs feciſſe & in futurum acturum quoque eſſe illud idem, l. ſi cui §. ijsdem de accuſa. l. caſsius de ſenato. c. paruuli 22. quęſt. 5. cap. non poteſt 2. quęſt. 7. & cap. quicunque 6. quæſt. j. ideoque ad iuramentum de cætero non admittitur ut in dictis iuribus ac in cap. literas ad fin. de præſump.

580 Quilibet † pręſumitur potens ad coitum & ad generandum, niſi probetur impotens, cap. quia 50. diſtin. Inno. in cap. accepiſti de frigid. & maleficia. D. Alcia. de præſump. reg. j præſump. 44.

581 Quilibet † præſumitur pauper, niſi probetur diues, cum nudus naſcatur, Io. Andr. in cap. ſemel malus de reg. iur. lib. 6.

582 Quod † agit familia præſumitur de uoluntate domini agere, capit. conſtitutis de teſtib. & l. quarta, de iudi.

583 Qui aliquem ad † hoſpitium ſuum recipit præſumitur curialitatis gratia hoc facere, Innoc. in cap. ſi diligenti de præſcrip. & in cap. cum eccleſia de cauſ. poſſ. & propri.

584 Qui utitur † re communi præſumitur potius uti iure proprio, quàm furti conſilium inire, l. merito pro ſocio, aut ea mente vti vt ad pręſtationem alicuius penſionis teneatur ſocio, uel ut aliqua alia obligatione verſus ipſum ſocium obſtringatur, Bald. in c. j. §. pręterea ductus de prohib. aliena per Frideri. colum. 4. ver. ſed pone Titius ſub nu. 7. Calc. in conſil. 36. ſub nu. 18. & Dec. in rubr. C. qui teſtam. fac. poſſ. ſub num. 28. ac ſeq.

585 Qui ſpecialiter † aliqua bona obligata accepit a debitore, & omnia ſua bona generaliter, ex ſpecialiter obligatis præſumitur poſſe ſuum conſequi, l. ſecunda. C. de pignor. qua de re pulchrè ac plene agit Didac.lib.3.varia.reſolu.cap.18.

586 Qui nihil † in commiſsione, aut conceſsione ſibi reſeruauit, omnia quæ habet ac poteſt in ſolidum præſumitur tranſtuliſſe, cap. uenerabile. ad fin. de offic.deleg Hoſtien.in ſum.de conſtit.verſicu. quis poſsit ad fin.Luc.in d.l.principes, verſ.108.

587 Qui † aliquid agit in ſuo præſumitur magis iure ſuo vti, quàm nocendi animo facere, l. fluminum ubi not.gloſ.pen.de damn.infect. in §.fin. cui accedunt duæ leges ſequentes, quod tamen verum eſt, niſi prohibitus hoc faciat, capit.cum homo 14.q.5. facit l.prima.§.denique, de aq. plu.arcen. & ita declar.Luc.de Pen.in d.l quicunque. C. de apoch. colum 7.uerſ.84.præſumitur.

588 Qui ducit † eam uxorem, quam redemit ab hoſtibus, præſumitur remittere uelle ius pignoris, l. 2.C.de capti. & poſtlimi.reuerſ.

589 Quis ſcire † præſumitur quod omnes ſciunt, l. ſed & ſi pupillus §. certe, de inſti. actio. facit l. lata culpa de reg.iur. cum ibi tradit a Doctor.

590 Qui legat † iter ad fontem præſumitur legare hauſtum aquæ l.item ſi. §.fin. de ſeruit. ruſticorum prædio.

591 Quod à pluribus † quæritur præſumitur facilius inueniri l.fin.C.de fideicomm.

592 Qui operas ſuas † ingerit in inuitum ſuſpectus eſſe præſumitur l.quæ omnia.de procurator.

593 Qui ſcienter † ædificat in fundo alieno præſumitur velle donare.l.domum. C.de rei uendi.l.ſi is. C. de ædifi.priua. & §.e diuerſo inſtit. de rer.diuiſ.quibus in locis plenius id tractant Doctor.

594 Quilibet † præſumitur erga Deum eſſe religioſus l.fin. C.ad leg.Iul.repet. Ang.in l.ſciendum, de uerborum obligatio.D.Alciat.de præſump. reg.1. præſump.39.

595 Quilibet † præſumitur uiuere uſque ad centum annos, l.ult.C.de ſacroſanct eccleſ.glo.Bar. & Doctor. in l.ſecunda. §.ſi dubitetur quemadmo.teſta. aper.l.an uſusfructus, de uſufructu, in contrarium uidetur eſſe tex. in l.ſpadonem. §. qui abſolutus, de excuſa.tuto. & in l.hæreditatum, ad leg. falcid. dicendum eſt, vt per D. Alcia.de præſup. regu.prima præſump.44.

596 Qui exhæredatur † pręſumitur eſſe filius, quamuis pater in teſtamēto eum dixerit non eſſe filium, quia exhæredatio inepta eſt in extraneo, l. ſi inſtitutum cum ibi nota.de inoffic.teſtam.quam ſic intelligit Lucas in d.l.principes, verſ.110.

597 Qui in aliquo † loco ſtat per decem annos pręſumitur ibi habere domicilium, l.prima.C.de inco li. lib.10. Barto.in l.quęſitum, de leg.3.Maria.in c. licet de foro competen.

598 Qui habuit † inſtrumentum aliquod tempore litis conteſtatę, præſumitur illud nunc quoque habere, l.cum quidam iuncta ibi gloſ.in uer.quia pręſumitur. C.de fid.inſtrumen.

599 Quæ † ex curſu temporis mutantur præſumuntur non durare in eodem ſtatu, dicta l.ſpadonem. §.qui abſolutus ubi not.gl. & doct.de excuſa. tuto. D.Alcia. de præſump.reg.2.præſump.14.

600 Qui conduxit fundum ad certum tempus ſi finito tempore perſeuerat præſumitur reconduxiſſe, l. item quæritur.§.fi.& l.ſeq.locat.D.Alc.de præſum. reg 2.præſump.17. & ſupra diximus in verſic. conductor.

601 Quis † præſumitur militare ex pecunia patris, vel affinium.l.fin. C.de pignor. Do.Alciat.de præſump.reg.3.præſump.25.

602 Quilibet † præſumitur ſcire iura, l.leges ſacratiſſimæ. C.de legib. Dom.Alciat. de præſumptio. regu.3.præſumptio. 31.

603 Quilibet † præſumitur uoluntatem accommodare ſecundum leges, l.quæro. §. inter locatorem ubi Bart.locat. l.quidam cum filium, de uerborum obligatio. l.hæredes mei. §. cum ita, ad ſenat. Trebellia. D. Alcia.dicta reg.3.præſump.31.

604 Quis † præſumitur animo iniuriandi dixiſſe uerba iniurioſa niſi probetur contrarium l.ſi non conuitij. C.de iniur. Bar.de præſump. colum.ſecunda ſub numero 6.

605 Quis † pręſumitur bonus ſi natus eſt ex bona progenie, l.ſi ſeruus communis. §.qui mancipia, de redhibito. act. Bar. dicta columna ſecunda ſub numero 7.

606 Quis † præſumitur pactus eſſe de pignore non petendo, ſi de pecunia petenda pactus eſt, l.prima. quib.mod. pig. uel hypo.ſolui. Bar.loco iam relat. ſub numero 11.

607 Quis † præſumitur dignus, niſi probetur indignus, l. ſi unus de manu. teſta. Barto. ſub dicto numero 11.

608 Quis † in dubio præſumitur eſſe filiusfamilias, ex quo pater eius præſumitur uiuere uſque ad centum annos, l.fin. C. de ſacr.eccleſ. not. gloſ.in l.ſed etſi de ſua, de acq.hæred. Diploua.ad Bart.de præſump.col.3.poſt med.

609 Quis † præſumitur habere in corde quod profert ore, l.Labeo.§.idem in Tubero, de ſuppellect. lega.& ſupra diximus verſi. habere. & in uer.gerere.

610 Res † quæ olim fuit patris præſumitur filij illius hæredis eſſe, l.ſiue poſsidetis cū ibi no. C. de prob.

611 Res † præſumitur eſſe poſſeſſoris l. ſecunda. C. de probatio.l fin.de re.uendi.& §.commodum, inſtit.de interdict.

612 Res præſumitur † eſſe de menſa quam epiſcopus poſsidet, cap ut ſuper, de reb.eccl.non alienan.

613 Res † quæ in domo mea reperitur præſumitur mea fore, arg.l clauib. de contrah.emptio.

614 Reus † præſumitur ob fiduciam defenſionis ingerere quæſtionem. l.generali. C.de decurio.li.10.

615 Renuntiare † præſumitur priorib. beneficijs, qui habitum probationis aſſumit, Innoc.in c.ex tranſmiſſa, de renuntia. faciunt quæ ſcribit idem Innoc. in cap.poſtulaſti, de reg.& quæ no.in c.beneficium, de ſtat.regul.lib.6.

616 Reponſio † uidetur potius facta eſſe ad interrogata quàm ad alia l.poſt emācipationem in 2. reſp, de leg.3.§. præterea, inſtitu.de inutil.ſtipul.l.ſi ſine

§.qui

§.qui interrogatus,de inter.actio. reſpondere enim non videtur qui ad interrogata non reſpondet, l. de ętate.§.quod autem de interrogat.actio. faciunt nota in l.qualem.§.pen.in verſic.excuſat, de recept. arbitr.

617 Res † habens in origine certum ſtatum ſemper intelligitur illum habere Bar. & Doct. in l.ſi prius, in tertia oppoſ.3.par.princip. de oper. nou. nuntia. D.Alciat.de præſ. reg.2. præſump.1.

618 Ratio † naturalis & ſenſus in quolibet eſſe præſumitur niſi probetur contrarium. l. non codicillum. C.de teſtam.l.2.C.qui teſtam.fac.poſſ. D.Alcia.de præſump.reg.1. præſ.38.

619 Res † quælibet præſumitur eſſe allodialis & libera, non autem feudalis, vel emphyteutica, aut aliàs ſeruituti obnoxia. l.altius. C. de ſer.& aqu. D. Alcia.de præſump.reg.2.præſump.3. ubi latè declarat rationem Ale.in conſi.174.ſub nu.1.li.2.& con ſil.108.ſub nu.3.eo.lib.

620 Remittens † iniuriam præſumitur imperpetuū remittere & non ad tempus,§. fin. inſtit. de iniur. D.Alcia.d.reg.2.præſump.ult.

621 Res † præſumitur primum tradita priorem tit. habenti. Alex.in conſil. 81.col.vlt.li.7. Dip loua. ad Bar.de præſump.col.ult. ad fin.

622 Ratificatio † præſumitur ex præſtatione annua, Alex.in conſil. 92.ſub nu.13.li.6.per nota: in l.cum de in rem verſo cum materia, de vſur. l.ſi certis annis.C. de pactis,& in c.peruenit,de cenſi.

623 Requiſita † omnia præſumuntur ex decreto iudicis,Bal.in l.cum hi.§.ſi prætor,de tranſactio. in l. non aliter,de adoptio. Io.de Imol. in l.ſi quis cum aliter,ad finem,de ver.obl. Ale.in conſ.125.ſub nu. quinto.lib.1.

624 Res præſumitur † eſſe tradita per retentionem vſusfructus citatur Alex.in conſi.7.ſub num.2.li.4. ſed Ale.ibi de hoc non loquitur.

625 Rixæ † adfuiſſe quis præſumitur potius gratia mediandi ac ſeparandi rixantes quàm cauſa offendendi, Cæpol.conſil. 66. col.3. in crimi. Crauet.in conſil.155.ſub nu.18.ad finem.

626 Rei † duo debendi præſumuntur ſe inſolidum obligaſſe, quando eorum bona inſolidum obligarent, & inſolidum ea creditores retinere poſſunt uſque ad integram ſatisfactionem. Crauet.in conſil.77.ſub. nu.2.

627 Res quæ † ſemel fuit apud aliquem præſumitur adhuc eſſe niſi probetur amiſſa l. ſi quis ex argentarijs.§.fin.de edend.l.non ignorabit. C. ad exhiben.Crau.in conſi.112.ſub nu.17.

628 Res præſumitur † acceptata ex cauſa magis uti li. Alex. in conſil.8. col.4. uerſ.nec etiam probatur agnitio.lib.3.arg.l.1.de ſolutio.Crauet.in conſ.24. ſub num.13.

629 Repetita † præſumuntur in actu ſequenti, quæ dicta ſunt in actu præparatorio, Anchar. in conſil. 141.præmittendum eſt quòd in traditione. Alex. in conſil.94.col.1.ad fin.li.1. Craue.in conſil. 135. lib.1. & dicta in decreto confirmato repetita cenſentur in decreto confirmante Caſtr.in conſil.162. viſis & ponderatis omnibus, col.1.li.2. & in l.interpretata prolata, cenſentur repetita in interpretante.§.ſi uero,de ſil.ante dotal.inſtr. nat.l. nihil de cōiung. cum emancipa.lib.eius.Caſtr.in d.conſi.162. col.1.ad finem, enuntiata quę in diſpoſitione, præſumuntur repetita in declaratione diſpoſitionis, Oldrad.in conſil.263.Aegidius colum.2.in fi. Crauet.loc.iam relato.

630 Res in dubio † præſumitur æſtimari,ut faciat emptionem.l.cum fundus locat.& l.ſi inter,de iur.dot.

631 Remittere † quis facilius præſumitur quod ſperat,quàm dare quod poſſidet.l.unum ex familia.§. ſi rem,de leg.2.& l.fidei commiſſum.§.item ſi quis de leg.3.

632 Regulariter † prius mori pręſumitur qui prius natus eſt,l.hæreditatum ad leg.Fal.l.ſi qui ex cauſa de fide.liber.

633 Ruſticus præſumitur † innocens & quietus l.3. C.de defen.ciuita.Luc.in d.l.principes uerſ.39.niſi eſſemus in ijs caſibus in quibus contra ruſticos præſumitur de quibus per Iaſon. & alios in l.iuris ignorantia.C. qui admitti, & infra dicemus li. ult. in reſtrictione facienda ob ruſticitatem perſonæ.

634 Renuntiare † præſumitur cōſuetudini ipſo actu, aut facto,qui non utitur conſuetudine,ſed alio iure diuerſo,l.fi. C.de pact.dota. Oldrad. in conſil.101. quia cuiuslibet col.1.in fin.Crauet.in conſil 96.ſub numero 10.

635 Reſolutioni † contractus præſumitur uenditor renuntiare,qui poſt lapſum termini,quo pretio nō ſoluto reſoluebatur contractus uenditionis,proteſtatur ſe nolle obſeruare emptori,ſi emptor non obſeruat ipſi uenditori,vel ſi recipiat pretium Craue. in conſi. 106.ſub num.3.per l.noſtrum.C.de teſta. Clement.1. de procur.& l. filius ſecunda, ad ſenat. Macedon.

636 Renuntiatio † præſumitur inducta eadem facilitate, qua quis inductus fuit ad contrahendum Craue.in conſil.192.ſub nu.10. arg.l.doli §. diuerſum, de nouat.notat.à Bart. in l.fin.C.ad velleia.& in l.ſi ex cautione circa finem. C. de non numerata pecunia.

637 Ratificatio † tranſactionis ſyndici præſumitur facta eſſe per uniuerſitatem, ſoluendo iuxta formā dictæ tranſ.ctionis, Specul.in tit.de ſyndico, verſ. ſed pone, Alex.in conſ. 127.col.1.& in conſ.175.in fin. lib.5.Cranet. in conſ.55.ſub nu.5.

638 Ratificatio † ut præſumatur ex aliquo facto, oportet vt faciens ſciat illud de cuius ratificatione agitur, & qui adducit talem ratificationem ex facto, tenetur probare ſcientiam, Bar.in conſil.176. ad euidentiam quod agens lib. 2. Oldr. in conſilio 139.has allegationes, col.fin.Craue pulchrè in cō ſil.197. ſub num. 14. ubi vult quòd debeat conſtare totum tenorem inſtrumenti fuiſſe lectum.

639 Ratificare † præſumitur frater uenditionem rei communis factam à fratre, ſi petat partem pretij, Craue.in conſil.159.poſt Calcan. in conſil.27. col. 2.in fi.& col.ſeq.circa medi.& arg.l.pro hærede. §. Papinianus, de acq.hære. & per nonnullas deciſiones quas ibi in ſimili adducit,idemque eſſe in ſocio concludit,qui alienarit pluris ualentiam, ut ipſe appellat,

Luc.de Pen.in l. ptin cipes . C.de prin. agen. in reb. lib.12.nerſ.15.

307 Furioſus† ſemel ſe mper pręſumitur furioſus, niſi contrarium prob etur, gloſſa quam communiter ſequuntur Innocentius, Ioannes Andreas, Butr.& Abb.in cap.fin.de ſucceſſ.ab inteſt. Salyc.in l.furioſum C. qui teſtam. fac.poſſu. Alex. in conſil. 92. ſub num. 16. lib.5. plenius in conſil. 147. ſub num.7.10.12. & 14 lib.7. & in conſil.141. colum. ſecunda, ſub numero quarto, lib.primo, vbi ſcholiaſtes ſub litera C, Luc.de Pen in dicta l.principes, verſic.16.

308 Furor perſeuerare præſumitur,† & non eſſe momentaneus, niſi contrarium probetur, Alexan. in d. conſil.141. ſub num.quarto Iaſ.in l. patre furioſo, colum.2. de ijs qui ſunt ſu.uel alien. iut. D.Alciat. de præſump.reg.2.præſump.18. Alex.in conſ.141. ſub num.4.lib. primo. Moder.ibid.ad Alex.in verſi. perſeuerare.& conſil.85.ſub num. 12.lib 2 ſed limitat Caſtr.conſ.120.lib.primo. & Iaſ. in conſil.178. lib.primo.

309 Facere † nolle in dubio quis præſumitur quod eſt prohibitum ac impoſsibile de iure, l.quamquã, de rit.nuptia.Bar. in l.ſi quis ſub condirione, in principio.de condit.inſtit.cap.a nobis de ſenten.excommun.Iaſ.in d.l filius a patre.§.fin.in ſecundo notab. de libe. & poſthum. Crauet. in conſil. 245. ſub numero 12.

310 Facta † incontinenti cenſentur correſpectiua, hoc eſt unum factum propter alterum, Bald. Dec. & alij in l.petens. C.de pact. Doctor.in l.lecta verſ. dicebam per illum tex. ſi cett.peta. Corn. in conſil. vlt.lib.quinto. Craue.in conſilio undecimo, ſub numero tertio.

311 Factum ſubſequens† præſumitur eſſe factum in executionem minarum præcedentium, Crauet. in conſil.35.ſub num. 16.arg. l.quædam mulier de rei uendica. & l. ſecunda, de acquiren. poſſeſsio. cum ſimilibus.

312 Falſitas præſumitur † ex non uériſimili, Bald. in l.prima, col.4.ſub nu.9.C de ſer.fugit. Doct.in cap. quia veriſimile, de præſump. Cur.Iun.in conſil.17. col.2.Craue conſ.28.col.2.& conſ.134. ſub nu.36. qui in prædicto conſil.28.ſub nu.5. ait quoque falſitatem præſumi contra notarium qui in regiſtratione inſtrumenti non ſeruauit ſolitum ſtylum.

313 Falſitas † inſtrumenti præſumitur, quando teſtes omnes in eo deſcripti ſunt mortui, not.gloſ.& doct. in l.prima.§.fin. quemadmo.teſtam.aper. Alexan.in conſil.62.uerſ.ſecundum concurrit li.3. Craue.in d. conſ.28.ſub num.7.

314 Fuga inducit† præſumptionem doli in fugiente l.impuberibus, de ſuſpect.tutor. Craue. in conſil.6. ſub num.37. ubi alios citat.

315 Fauorabili † in materia præſumitur quis loqui de ſe ipſo potius, quàm de alijs, Socy. in conſil.149. col.5.uerſ.imò potius præſumi debet, lib.1. Craue. in conſil.174.ſub num.12.

316 Fideicommiſſo † præſumitur eſſe renuntiatum per diuiſionem, quando in ea unus dat alteri poteſtatem alienandi, Bar.in l.qui Romæ. §.duo fratres. in 8.q. ubi, & alij communiter, de verborum obligat.Ale.in conſilio octauo, lib.quinto.Socin. conſilio 43.lib. quarto, ubi latè Dec. in conſilio 11. columna quinta, circa finem verſ.& diſcurrendo.Crane.in conſil.24.ſub num.8.

317 Fideiuſſor† quando ſimpliciter ſe obligat præſumitur ſe obligare in omnem caſum & cauſam, quę ex natura negotij procedit l.ſi ſeruum.§.nunc videamus,& l.mora rei, de verbo.oblig.quę duo iura ad hoc citat Craue.in conſil.27.ſub numero ſecundo, & quinto.

318 Forenſis † pręſumitur ſcire ſtatutum loci in quo contrahit ex longa conuerſatione, l.fin. cum ibi nota.de decret. ab ordin. faci. Caſtren. in conſil.424. colum.2. ante med.lib.1. Alex. conſ.165. columna prima, lib.ſexto. Crauet.in conſilio 249. ſub numero quinto.

319 Fraus † pręſumitur ex interpoſitione perſonę, Crauet. in conſilio 122.ſub numero decimo. Item ex uarietate actuũ. c.ab Anaſtaſio.C.manda.Bal.in conſilio 125.tres fuerunt contractus, lib.1. Crauet. conſil.156. ſub num. 11. ad finem. Item ex uicinitate actuum.l.ſi uentri §.eorum. & ibi Bar.de priui leg.credi.Alex.in conſil.25. columna fin. lib.ſecundo. Craue.in conſi.153.ſub num.9.item ratione coniunctionis ſanguinis l.data. C.de donat.Barto. in l. poſt contractum, de donatio.Craue in conſ.82.ſub num.5. Rurſus ex minis præcedentibus. Alexan.in conſil.174.colum.ſecunda, uer. quęro circa hęc, libro ſecundo. & conſil.9. colum. prima, uerſ.tertio probatur, lib.6. Item ex ſolutione maioris pretij Abb.in conſil.76.columna ſecunda, lib.primo.Bal. in conſil.155. Queritur ecce, libro primo, quibus accedit Craue.in conſi.100.ſub nu.4 vbi plures addit modos pręſumendi fraudem, veluti ex ijs quę breui tempore fiunt ſub num. 8. Item quando repudians hęreditatem reperitur in illius bonorum poſſeſsione ibi ſub num.7.poſt Bar.in l.tertia per illum tex. C.de natur.liber. Bal.in l.ſecunda. C.de repud. hęred. Areti. in l ſi is qui bonis, de acq.hęred.

320 Gratus † quis pręſumitur niſi probetur ingratus l.omnimodo. C.de inoff.teſta. Alberi. in l.ſiue poſſidetis. C. de probationibus, numero quinto, qui ſupra, in principio huius cap.relatus eſt.

321 Generaliter† præſumitur pro iudice in ijs, quę ſpectant ad eius officium, Innoc. in cap. innotuit, de cler. per ſalt.promot.l.ſecunda. C. de offi. ciuil. iudi. Bal.in l.ult.C.ne quis in ſua cauſ.ſibi ius dicat Dom. Alciat. de pręſumpt. regula tertia, pręſumptio. nona.

322 Generali † in ſermone non pręſumitur quis loqui in damnum eorum qui de ſuo ſunt ſanguine.l. obligatione cum l. ſequen. de pignot. l.humanitatis. C. de excuſat. tuto. Dominus Alciatus de pręſumption. regula prima, pręſumptione vigeſimaſeptima.

323 Generaliter † pręſumitur quod olim fuit, idem & hodie eſſe l.teſtamentum. C. de teſtamentis. l.ſi quis ex argentarijs. §.fin.de edend.ubi Bar.& doct. Domin. Alciat. de pręſump. regu.tertia, præſumptione 25.

Gene-

324 Generaliter † prçſumitur pro quolibet officiali, l.prima. C. de ſuſcepto, libro decimo. Dominus Alciatua dicta regula tertia, præſumptio. decima-quinta.

325 Gerere quis † in animo prçſumitur quod nerbis expreſsit. l.Labeo, de ſupell. legat. Alexand. in conſilio 156. ſub numero ſeptimo, nolumine quinto.

326 Geſtum aliquid † fuiſſe tempore furoris quando præſumatur. Alexand.in conſilio 141. numero primo, libro primo. & in conſilio 147. ſub num. 5. li.7. in quibus locis pulchre ac graniter admodum diſtinguit.

337 Grauati † præſumuntur eſſe vocati, qnando teſtator digreſſus eſt ad plures gradus ſubſtitutionum Craue. in conſilio 98. ſub nnmero tertio poſt Socin. in conſilio 250. in ſecundo dubio, libro ſecundo.

328 Hæredi qnoque † ſno pronideri noluiſſe præſumitur, qui ſibi prouidit. l.pactum, de probatio. l.ſi tibi decem. §.ſi pactus, de pac. cum ibi norat. l.diem proferre. § primo, de recep. arbitr. l.neceſſarias cum ſimilibus ibi adduct. de pignorat. actione.

329 Hæredem † inſtitnens filiumfamilias, vel illi aliquid legans ſub ea conditione, ſi emancipetur a patre, præſumitur etiam patrem rogare, ut illum emãcipet l.quamuis C.de fideicommiſſ.

330 Habere † qnis præſumitnr in corde quod ore expreſsit. l.Labeo. §.idem tubero, de ſupell. legat. capitu. hnmanæ aures 25. q.a. capit. ſecundo requiris de appellatio. Corn. in conſ. 116. col. vlt. volumine tertio.

331 Hæredi † onus quod iniungitur, præſumitnr ininnctum eſſe a die aditæ hæreditatis, Bald. in l. prima, in 3. colum. verſic. 12. qnæritur teſtator. C. de ijs quæ pçn. nom. relinq. alleg. l.tali, de inre dot. & hoc dicit Alexand. in conſil. 36. ſub numero 11. lib. quarto, melius probari ex not. in l.Imperator. de iur. dot. Dec. in l.hçredem ad fin. de reg. inr. Imo. in l.prima. §.ſi quis ita, de hær. inſtit.

332 Hæredum † unus totum poſsidens præſumitur poſsidere iure familiaritatis, Alexand. in conſilio 167. ſub num. quarto. lib.6. qnod ampliat ibi ſcholiaſtes etiam ſi ille hæres ſe ſolum hæredem putabat.

333 Hæres † extranens præſnmitur habere notitiam teſtamenti, in quo heres eſt inſtitutus, l.cum hæres, de liber. legat. & in l.quidam ita. §.ſi quis filium ad Trebel. Bar. in l.qni Romæ. § duo fratres in 3. quæſtio. de uerbo. oblig. Dec. & alij in l.eius qui ſi cert. petat. Alexand. in conſil. 150. ſub numero ſeptimo, libro ſeptimo: Cagno. in l. qni in alterius, de reg. iur. Alexand. in conſilio 4. ſub nnmero ſecundo Iaſ. in d.l.eius qui. §.quòd ſi ſtipulatus, Curt. Iun. conſilio 8. Crauet. in conſil. 193. ſub nnmero ſexto, ubi pulchre agit.

334 Hæres † adeundo hçreditatem cuius partem cohæres repudiauerat, præſumitur ſe uelle in totum oneribus hæreditarijs obligare, l. ſi duo de acquirenda hæreditate, facit l.prima, & ſecunda, eodem titulo.

335 Hæres † teſtatoris in dubio præſumitur grauatus, & non alius l. ſeruus legatus. §. qui margaritam in fine, de legatis primo. l.ultima. §. etſi præfatam. C. de iure delib. Alexand. in conſilio 72. ſub num.1. lib.5.

336 Hæres † quis eſſe relictus præſumitur non ex eo tantum quod grauatus eſt l. hæreditas ad ſtatium, & ibi notat Bart. & l.cum quaſi. §.ſi plures. de de fideicom. liberta. Alexand. in conſil. 24. ſub nu.8. lib. tertio.

337 Hæres † ſcriptus aliquid agendo ut hæres, præſnmitur uelle eſſe hæres dicta l. ſi duo, & l.pro hærede & l.gerit ubi plenè Bartolus, & alij, de acqui. hæredit.

338 Homicidium † in dubio præſumitnr factum ad defenſionem Ang. in §. ius autem gentium, columna prima, de iuſt. & iur. Dec. in l.ut vim, columna 6. ad finem, eodem titulo, in pandect. & in conſilio 459. columna ſecunda, & conſilio 469. columna penultima. Crauet. in conſilio 151. ſub numero 18.

339 Ignorantia præſumitur † ubi ſcientia non probetur. l.uerius de prob. capitu. præſumitur, de reg. iur. lib. ſexto. Dom. Alciat. de præſump. reg. prima, præſump. 42. Indebitum ſcienter ſoluens præſumitur uelle donare. l.cãpanus, de oper. liber. l.cuius per errorem, de regulis iuris, cum ibi nota. qui tamen ſcienter recepit committit furtum l.qnoniam, de condic. furt. & poſt ſententiam committit crimen ſtellionatus. l.fideiuſſor. §.in omnibus manda.

340 Ius præſumitur † æquum, l. prima, de iuſtitia, & iur. & dicit Philoſoph. qninto Ethico. determinata quidem a lege poſitiua legalia ſunt, & unum qnodque ipſorum iuſtum eſſe dicimus, poſtquam enim leges factæ ſunt, non de illis, ſed ſecundum illas iudicandum eſt, capitulo in iſtis, diſtinctione quarta.

341 Iudicantes † præſnmuntur potius deferre potentibus, quàm iuſtitiam petentibus miniſtrare, §. nec latet nos, in authentico, ut omnes obedian. princip.

342 Inter plebeios † facilius præſumitur quàm inter nobiliores, & honorum luce conſpicuos, ac patrimonio ditiores emendi ac uendendi comercium. l. 3. C. de commer. & mercatoribus.

343 Idoneus præſumitur † iudex eruditus in iure habens cauſarum experientiam, & ſcientiam rei, in authent. de iudi. poſt principium. & l. certi. C. de iudicijs.

344 In cauſis † priuatorum præſumitnr abeſſe calumnia ſi a fiſcalibus remouetur l. iuſtas. C. de iure fiſc. lib.10.

345 Inſtituere † ac docere libentius præſumitur profeſſores, quibus ſalaria exhibentur, l. medicos. C. de profeſſo. & medi. lib.10.

346 Iudex præſumitur † remittere infamiam, cum pçnam ex cauſa remiſit. l.et ſi ſeuerior cum ibi not. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.

347 Iuſta cauſa † præſumitur in eo, qui publico iure utens aliquid exequitur. l. iniuriarum. §.1. cum ibi not. de iniur.

348 Innocens † præſumitur quærere, ut abſoluatur, econtrauerò nocens ſubterfugere iudicium capit. nullus de preſump.

349 Iudicium diffugiens † preſumitur de cauſa ſua eſſe diffiſus capitu. chriſtianis, undecima queſtio. prima, & tanquam calumniator puniendus eſt. §. oportet autem uerſic. ſi tamen is quomodo oport. Epiſcop. faciunt notata in capitulo cum olim, de hære. lib. 6. ubi Archidiac. & quod habetur in l. Liberto. §. fin. de negocijs geſtis, ubi fruſtrator is dicitur.

350 Iniuriatus † remittens iniuriam præumitur in totum remittere ac in perpetuum, ſi id faciat in extremis, alias non diceretur perfectè pœnitens, §. ultimo, inſtit. de iniur. quem ſic inducit Luc. in d. l. principes, uerſic. 64.

351 Inter homines imperitos incerti certaminis cōpoſitio facilius oritur, l. nec in arbitris. §. ſin autem, C. de recep. arbitr.

352 Inſtrumentum † & ſtatus rei habent preſumptionem pro ſe l. iuris gentium. §. quod ferè de pact. l. rationes de probatio. & §. item verborum inſt. de inutili. ſtipulat.

353 Interueniſſe † præſumitur in contractu quod conſuetum eſt, l. ſi prius §. primo, ver. illa de aq. plu. arcen. l. circa de locat. l. quod ſi nolit. § quia aſsidua de ædilit. ædict. l. certi condictio. §. quoniam, ſi cer. petat. faciunt ſupra dicta in uer. clauſula ſolita, & ſupra in loc. a communiter accidentibus, capitu. præcedenti,

354 Id quod contra † ſe quis ſcribit aut confitetur præſumitur verum eſſe l. cum ſcimus. §. ſi autem. C. de agricol. & cenſi l. ſi quis. C. de fabri. & l. non putauit. §. ſi quis ſua de bonorum poſſeſsione contra tab.

355 Incontinens † præſumitur eſſe ille cuius patet fuit incontinens, cap. primo, & capit. ſi gens Anglorum 56. diſtinctio. Ioan. Andr. in capitulo ſemel malus de regulis iuris, libro ſexto declarat D. Alciat. de preſumptio. regu. prima. preſumptio. vigeſima quarta.

356 Impubes preſumitur † eſſe habilis tantum ad hiſtrionatum & ad nomen daturam. l. fina. de operis ſer. l. ultima, de lib. cauſ. Dom. Alciat. de præſump. reg. 1. preſump. 46.

357 Induſtria † perſonę in dubio cenſetur electa, l. inter artifices de ſolut. ubi glo. & Doctor. Bar. in l. continuus. §. ſi ab eo, de uerborum obligationib. Alexan. in conſil. 132. ſub numero ſeptimo, libro quarto.

358 Inimicus † qui olim fuit preſumitur eſſe inimicus etiam hodie l. in ipſius vbi Bal. notat C famil. ercis. & in l. ex perſona. C. de probationibus. Bald. & Salyc. in dicta l. tertia. de teſtib. Innocen. in cap. cum oporteat de accuſ. dom. Alciat. de præſump. reg. 2. preſump. 11.

359 Innouare uolens † preſumptionem habet contra ſe cap quis neſciat 11 diſtinct. & cap. conſuetudinis ubi not. Doctor. de conſuetu. dom. Alciat. de preſump. reg. 2 preſump. 3.

360 Iniuriam remittens † preſumitur in perpetuum remittere. § fin. ubi gloſ. de iniur. dom. Alciat. d. regu. 2. preſump. 36.

361 Idoneus quilibet † eſſe preſumitur cap. dudum de preſump. cap ſicut 1. q. 1. dom. Alciat. de preſumptio. reg 3. præſump. 3. ubi declarat.

362 Immemor nemo † preſumitur ſalutis ęternę l. ſancimus quę eſt ultima. C. ad legem Iuliam repet. cap. ſancimus, prima queſtio. ſeptima. domin. Alciat. d. reg 3. preſumpt. 4.

363 Innocens † quilibet preſumitur a peccato l. abſentem de pœn. l. qui accuſare. C. de edend. domi. Alciat. dicta preſumpt 4. & maxime is quem pauc. accuſant capit. cum in iuuentute de preſumptio. ad quod facit l. ſi adulterium. §. inceſtum ibi & ſi nemo eum reus poſtulauit ad leg. Iul. de adulter.

364 Iuramentum † habet præſumptionem pro ſe, d l. ult C. ad leg. Iu l. repet. dom. Alciat. dicta regu. 3. præſump. 161.

365 In dubio fit preſumptio † ut actus potius ualeat quàm pereat l. quoties 2. de uerbo. obligatio. l. quoties, de reb. dub. & l. quoties de reg. iur. cap. Abbate ſanè ubi gloſ. & Doctor. de uerborum ſignifica. dom. Alciat. dicta reg. 3. preſum. 34. Craue. in conſil. 52. ſub num. 2.

366 In dubio preſumitur † pro reo l. Arrianus de actio. & obligatio. l. fauorabiliores, de regu. iur. do. Alcia. d. reg 3. preſ. 44

367 In dubio † in illam partem ſemper preſumitur per quam pœna euitatur l. ſemper in obſcuris, de reg. iur. l. proximè de ijs quæ in teſt. delen Cuma. in conſilio 134. dom. Alciat. dicta reg. tertia præſumptio. 45.

368 Infans † præſumitur ineptus ad operas l. arboribus §. de illo de uſufruc. quem ſic perpendit Luc de Pen in d. l. principes. C. de primagen. in reb. lib. 11. uerſic. 47.

369 Iubens aliquid † ab hæredibus ſuis præſtari ſub menſura, intelligitur ſub ea mēſura quam ipſe præſtabat, Innoc. in cap. ex parte de cenſibus.

370 Iubens † aliquid dari præſumitur iubere dari de ſuo, uel de eo, quod in eius eſt adminiſtratione l. non uidebitur de ſtat. liber. & l. Stichum. §. ſi hæres, & l. ſi decem, eod. tit.

371 Indignus † quis eſſe præſumitur officio quod gerit niſi ordinatus fuerit inuitus l. ſi quemquam. C. de epiſcopis, & clericis. Bar. de præſump. ſub numero quarto.

372 Inuitus † præſumitur quis bona omnia ſua alienaſſe, niſi probetur uolens id feciſſe, l. Lucius. §. quæ omnia de ijs, quæ in fraud. credito. l. inuitum de ſeruitu. Bar. loco ſupra cita. ſub num. 8.

373 Infans præſumitur † primo loco mortuus, quando ipſe & mater eodem naufragio perierunt, l. ſi mulier de reb. dub. & l. inter ſocerum de pact. dotal. Bar. ibi ſub num. 11.

374 In fraudem † creditorum facere præſumitur qui bona omnia ſua alienauit, l. omnes. §. Lucius de ijs quæ in fraud. cred. Bar. ſub d. nu. 11.

375 Incendium præſumitur factum culpa inhabitantium, l. 3. de off. præfect. ui. Bar de præſumpt. ſub numero 12. Ex hac tamen preſumptione culpę

in-

inhabitantium, non eſt fundata intentio locatoris aduerſus conductorem, niſi aliter ea probetur, Bald. in conſil. 441. Quidam magiſter lib primo, & conſil. 445. Quidam nomine Rectorius. li. 3. repetit. conſil. 491. lib. quarto. Roman. conſil. 401. Cæpoll. conſilio criminali 69. Cor. conſil. 242 lib. 1. Cur. Iun. in l. dominus horreorum columna 2. locat. Marſi. in l. prima, in princ. ſub num. 9. ad leg. Cor. de ſicar. Thom. Grammat. in conſil. 21. ſub num. 13. Ludo. Gozad. in conſil. 63. colum. 2. poſt medium & 3. & plenius dicemus infra in cap. ſeq. in uer. incendium non præſumitur.

376 Ignorantia † præſumitur in officiali ob multitudinem negociorum etiam in ijs quæ per eum geſta ſunt, Bar. & alij in l. quod iuſſit in ult. q. de re iudic. cap. cum olim de re iud. Alexand. in conſ. 215. ſub nu. 5. lib. 2.

377 Ignorantia † præſumitur iuſta ex quacunq; cauſa, Alex. in conſ. 3. ſub num. 4. lib. 3. & ibi ſcholiaſtes ait ſub litera B. quod ferè omnes tenent hoc poſt Caſtr. & Fulgo. in l. ultima. § ſed quia, C. commun. de legat.

378 Ignorantia † præſumitur in facto alieno l. uIt. pro ſuo l. uerius de probatio. Alex. in conſ. 172. ſub num. 11. lib. 2. Crauc. in conſilio 203. ſub numero quinto.

379 Ignorantia † iuris præſumitur, & toleratur in milite l. regula de iur. & fact. ignor. Bal. in l. pen. C. de ijs qui ſib. ad ſcrib. Ale. in conſil. 92. ſub num. 14. lib. primo.

380 Ignorantia † præſumitur data læſione vltra dimidiam iuſti precij, gl. nota. & ibi Bar. in l. quiſquis. C. de reſcind. uend Bal. in l. ſecunda, in 6. q C. de reſcin. uendit. Ioan. de Imol. in l. ſi quis eum aliter, de verb. oblig. Alexand. in conſil. primo, ſub num. primo. lib. ſexto. Crauet. in conſilio 192. ſub numero quinto.

381 Imperitia † iuris potius præſumitur, quàm dolus, Bal. in l. pen. per illum text. C. de ijs quib. ut indign. Alex. in conſil. 233. ſub nu. 18. lib. 6. per tex. in l. quoties §. qui dolo de probatio.

382 Inſtantia † præſumitur perempta culpa iudicis vel rei, l. properandum ad fin. princ. C. de iudi. Alex. in conſi. 42. ſub num 14. lib. 3. ſed ibi ſcholiaſtes putat culpam actoris in dubio præſumi ac præponderari.

383 Inſtrumentum præſumitur Authenticum propter auctoritatem tabellionis, l. cum precibus, C. de probatio. § ſi uerò mori. tur in auth. de inſtrum. caut. & fid. cap. cum Ioannes, de fid. inſtrumen. Alexander in conſilio 33. ſub numero quarto, libro tertio.

384 Iudex † præſumitur per imperitiam iudicare, qui adhæret ſingulari opinioni, relicta cómuni ſententia, Bal. in l. præterea per illum tex. de ſenato. Alexand. in conſilio 95. ſub numero ſexto, libro ſecundo.

385 Inuentarium † habet præſumptionem pro eo l. ſcimus. §. licentia. C. de iur. deliber. Bar. & doctor. Alex & Iaſ. in l. ſi conſtante ſol. matr. D. Alciat. d. regu. 3. præſumpt. 20.

386 Iudex † in dubio præſumitur aditus tanquàm ordinarius de iure communi, gloſ. in l. prima in verſi. conſentientes de iudi. Cyn. in l. ſi qui ex conſenſu in fina. uerbis. C. de epiſ. & cleri. Alexand. in conſil 55. ſub numero quinto. & numero decimoquarto. lib. quinto.

387 Iuriſdictio † in dubio intelligitur conceſſa perſonæ & non territorio, Bar. in l. prima per illum textum, de conſtit. princip. Cyn & Bald. in l. ultima, eodem titul. de conſtitut. princ. nota. in l. quia tale ſoluto matrimo Alexand. in conſil. 94. ſub numero undecimo.

388 Ius poſtquam † eſt conditum, ſtare non poſſe præſumitur, niſi adſit aliquis iuriſperitus qui per interpretationem illud in melius perducat, l. ſecunda. §. poſt originem de origin. iur. faciunt quæ ſupra diximus de cauſa inueniendæ interpretationis.

389 Inimicitia præſumitur † ex lite de una tota hæreditate Alexand. in conſilio 99. columna prima, libro primo. Roma. in l. ſecunda. §. hoc reſcriptum ad ſenat. ſylla. Craue. in conſil. 75. ſub num. 11. ubi alios addit.

390 Inimicus † præſumitur dediſſe damnum ubi de malefactore non conſtat, Speculat. tit. de præſumptio. §. primo, columna tertia. Bar. in l. fin. de quæſt. Dec. conſil. 64 columna tertia poſt medi. Crauet. in conſilio 35 ſub num. 3

391 Inimicus † eſſe præſumitur teſtis, qui teſtimonium contra aliquem depoſuit in cauſa criminali, cap. meminimus ubi gl. de accuſa. Crauet. in conſil. 31. ſub num. 3.

392 Inimicus † præſumitur teſtis dicens ſe ab aliquo uerberatum, uel iniuriatum, Crauet. in conſil. 99. ſub numero tertio, & infra dicemus in uerſicu. teſtis dicens.

393 Identitas † contractus præſumitur quando eadem cauſa exprimitur, licet ſumma ſit diuerſa Alexand. in conſilio 84. libro ſeptimo, columna fina. Item quando eodem tempore, loco, & coram eiſdem teſtibus peragitur Alexand. in conſil. 105. columna ſecunda, circa medium libro ſecundo. Crauet. in conſil. 198. ſub num. 2.

394 Identitas † delicti præſumitur ex identitate temporis & loci, Alexand. in conſil. 30. columna ſecunda, ad finem, lib. ſeptimo. Crauet. dicto conſi. 198. ſub num. 2.

395 Identitatem corporis † præſumi ex identitate nominum, Crauet. poſt Bald iam relatum Anchar. in conſil. 194. circa fin. qui dicit facile præſumi corporis identitatem.

396 Identitas † rei præſumitur ex conuenientia confinium, quamuis confines ſint diuerſi Corn. in dicto conſil. 198. ſub numero ſecundo, ubi diſertè admodum verſatur in iſta præſumptione identitatis.

397 Iuris ignorantia † præſumitur in minore, etiam quod certaret de lucro perdendo, Alexand. in conſilio 126. ante finem, libro ſeptimo. Crauet. pulchrè in conſilio 192. ſub numero quinto qui ita intelligit l. regula in principio, de iur. & fact ignor. & l. 2. de iure fiſc.

398 Laicus † quis eſſe præſumitur et quo naſcitur laicus niſi probetur clericus ordinatus capitu. legam 2.q.1, not.Ioan. Andr. in reg. ſcienti de reg. iur. libro ſexto.

399 Legatum peculium † filiæ præſumitur ademptum, ſi teſtator poſt teſtamentum factum debitorem exegit, l. filio in principio & in fin. de adim. legat. quem ita perpendit Luc. de pen. in d.l. principes uer. 46.

409 Longinquitate † temporis præſumitur obliuio fieri cap. longinquitate 12. q. ſecunda not. in §. illud in auth. de trien. & ſemiſſ. l. qui in prouincia, §. 1. de rit. nuptia. Dyn. in reg. præſumitur de reg. iur. libro ſexto, Bart. in l. ſi res obligata de leg. 1. Cyn. & Bal. in l. prædia. C. de fideicom. Bart. & Ang. in l. 1. C. de ſer. fugit. ibique Iaſ. ſub num. 48. faciunt nota. in l. ſi de eo, §. ſi forte, de acquir. poſſeſſ. probat tex. in l Celſus ſecundum vnam lecturam de uſucapio. & in l. peregrè de acquir. poſſ.

401 Libentius præſumitur † inſtruere & docere profeſſor cui conſtituta ſunt ſalaria, l. medicos in fine, C. de profeſſo. & medi. libro decimo.

402 Laudum habet † præſumptionem pro ſe cap. niſi eſſent de præben. l. 3. de leg. 2. D. Alcia. reg. 3. huius titu. præſumpt. 12.

403 Legatus † quis potius in dubio eſſe præſumitur quàm ſolutus, quando agitur de præiudicio animæ, cap. iuuenis de ſponſal. cap. conſilium de obſerua. ieiun. Gemi. in conſi. 26. col pen.

404 Licito † modo præſumitur quis actum facere, & non illicito, per quem actum ipſum irritet, l. 3. de milita. teſtam. arg. l. cum de in debito de probatio. Fulgo. in conſil. 5. Nauta quidam columna vltima Diplouat. ad Bartol. de præſumpt. col. 6.

405 Legatum † factum Rectori eccleſiæ affini ratione affinitatis, & non eccleſiæ factum fuiſſe præſumitur, & ideo poterit Rector de illo liberè diſponere, authen. licentiam. C. de ſacroſ. eccleſ. cap. requiſiſti de teſtam. Bar. & Doctor. præſertimque Soci. in l. ciuibus de re. dub. Dom. Alciat. de præſump. reg. 1. præſumpt. 28.

406 Legitimatus † à patre præſumitur eſſe filius naturalis, qui ab illo in teſtamento filius ſimpliciter fuit appellatus authen ſi quis. C. de natur. liber. Iaſ. in l. neque profeſsio, colum ſecunda C. de teſtam. Crauet. qui alios citat in conſil. 166. ſub numero duodecimo.

407 Legatum † tutori relictum præſumitur eſſe factũ ſub ea conditione ſi adminiſtret, non autem ſi excuſet, l. ſed hæc nimium de excuſat. tuto. quem ſic inducit Luc. de pen. in dicta l. principes verſicu. 77.

408 Liberatio † debitori in teſtamento relicta, præſumitur potius ex cauſa fideicommiſsi, quàm alia ratione relicta, l. ſi donatio. C. de dona. & l. 1. C. de falſ. cauſ. adiect. cum ibi nota.

409 Liber rationum † quando pro parte inuenitur verus, in totum uerus eſſe præſumitur, Caſtr. in conſilio 301. ad bene examinandum dubia, colum. prima, ad fin. libro ſecundo. Iaſ. in l. admonendi colum. 49. ad finem, de iureiurando, Crauet. in conſilio 198. ſub numero ſexto.

410 Libera præſumitur † res de iure communi niſi probetur ſeruitus, l. altius cum ibi nota. C. de ſeruit. & aq. Ioan. Andr. & Doctor. in cap. nimis de iureiur. & in capitu. fina. ſuper uer. reſpondere de iudi. Crauet. qui hanc aſſertionem exornat in conſ. 112. ſub num. 14.

411 Libertas † ab oneribus bonorum præſumitur, niſi probetur ſeruitus, Hoſtien. & Ioan. Andr. in capitu. nimis de iureiur. Alex. in conſi. 129. col. 1. libro primo, Curt. iunior conſilio 41. colum. 4. & conſi. 184. colum. ſecunda. Crauet. in conſilio 111. ſub nu. 9. & 152. ſub num. 10.

412 Libertas præſumitur † uel probatur ex inſpectione regiſtri, in quo non apparet de aliqua regiſtratione bonorum, nec de aliqua ſolutione onerum Curt. iunior conſilio 106. ad finem colum. prima. Crauet. in conſilio 111. ſub numero 17. uerſ. ſeptimo multum.

413 Legatum † præſumitur ademptum, ſi inter teſtatorem & legatarium graues inimicitiæ interuenerunt, ſecus ſi leues, l. 4. § fina. de adim. legat. cum ibi notat. & l. ex parte. Luc. de pen. in d.l. principes uer. 49. qui dicit aliud eſſe in hæreditate quæ non ita de facili adimittitur.

414 Legatum † relictum ciuibus, non præſumitur relictum eſſe adminiſtratoribus, ſed ipſi ciuitati, l. ciuibus cum ibi nota. de rebus dub. & l. ciuibus de legat. 1.

415 Laborans † terras præſumitur habere notitiam communis earum æſtimationis, & redditus illarũ, Bal. in l. 2. q. 6. C. de reſcind. uenditio. Alex. in conſil. primo ſub num. 19. lib. 6.

416 Lex præſumitur † ſuper ijs quæ ſunt facti, l. ſiue poſsidetis. C. de probatio. l. filium de ijs qui ſunt ſui uel alien. iur. & quandoque etiam fingit, l. qui in utero, & l. fin. de ſtat. homin. l. 1. C. de rei uxo. actio. Alexan. in conſil. 39. ſub numero tertio libro primo.

417 Libelli † & petitiones tot eſſe præſumuntur, quot ſunt articuli, Specul. in titu. de lit. conteſta. §. nunc dicimus in principio, & in titulo de petito. & poſſeſſo. §. 1. uerſicul. quid ſi epiſcopus, Angel. in l. ſcire debemus in principio de uerbo. obligatio. Bald. in l. 1. circa ulti. colum. C. de fideico. Alex. in conſi. 70. ſub num. 6. lib. 7.

418 Literæ præſumuntur † eſſe conceſſæ ad poſtulationem partis, & non motu proprio, ubi non adeſt clauſula illa motu proprio, capitu. ſi motu proprio de præben. libro ſexto. l. j. C. de petit. bono. ſublat. libro decimo, per quæ iura ſic ſcribit Alexan. in conſilio 161. ſub numero ſexto, libro ſeptimo. & idem dicit Bartol. de literis ſalui conductus in dicta l. prima. C. de pet. bon. ſubl. Bartol. & Doctor. in l. prima, in principio, quod quiſque iur. Alexand. in conſilio trigeſimooctauo, ſub numero quinto libro tertio.

419 Matricula habet † præſumptionem pro ſe, l. matriculam, ubi Bartol. de præpoſ. agen. in reb. libro duodecimo, Dominus Alciatus regula tertia præſump. 17.

Magnus

420 Magnus † aliquis ac potens non præſumitur eſſe cõpulſus in vrbe, l. nõ eſt veriſimile, quod met. cauſ.

421 Mulier † quæ dotem ſibi reddi ſtipulata non eſt, præſumitur ſtipulata eſſe, l. vnica. C. de re. vxor. actio. Doctor. in l. 1. in princ. de verbo oblig. poſt Bart. ibi qui nolunt hanc magis eſſe fictionem, quã præſumptionem, quod & aſſerit Luc. de pen. in l. qui cunque col. 2. ad fin. & 3. in princ. C. de apoch. publ. lib. 10. vbi & aliquot notandas differentias recenſet inter fictionem & præſumptionem, prout vterque iſtorum terminorum in ſtrictiore ſignificatione perpenditur, inter quas eſt illa ſumme notanda in materia iudiciaria, quòd ea quæ finguntur, in libello poni haud quaquam neceſſe eſt, quia poſito facto ſtatim qualitas fictionis accedit, l. ſi debitor de don. cau. mor. & in l. omnes, §. Lucius & ibi gloſ. in ver. fictitiæ, quæ autem præſumuntur quia in contrarium admittunt probationem, in libello ponenda ſunt ac in articulis, vt ipſe poſtea ibi plenius declarat.

422 Mulier præſumitur † quæcunque quæſiuit conſtãte matrimonio, acquiſiuiſſe de bonis mariti, l. Quintus, & l. etiam de donatio. inter vi. & vxor.

423 Mandatum † procuratorium interueniſſe præſumitur, ſi cui inſtrumenta ad cauſam pertinentia cõſignata ſunt, not. in l. fin. C. de pact. conuent. & cap. coram in princ. de offic. deleg. Specu. in tit. de ſatiſd. §. viſo verſ. ſed qualiter quòd intelligit Luc. de pen. in d. l. principes verſ. 3. quando is qui oſtendit inſtrumenta, eſt coniunctæ perſona, poſt Pet. & Cyn. in l. maritus. C. de procurato.

424 Matrimonium † præſumitur vbicunque quis filios naturales ſuſceptos ſimpliciter filios appellat ſuos, abſq; adiectione naturales, § ad hæc in auth. vt liceat matr. & aui. vbi Iacob. Belui. dicit hanc eſſe præſumptionem iuris auth. idem ſi quis. C. de natu. lib. Luc. de pen. in l. fin. in ver. ſucceſſores. C. de iis qui ſpont. mune. ſube. lib. 10.

425 Maior † quis eſſe præſumitur, niſi probetur minor, l. ab re. cum ibi notat. C. de recep. arbitr. & l. 1. C. ſi minor ſe maior. dixer. no. in l. de ætate de mino. cap. presbyter 78. diſti. cap. in præſentia de probat. Archidiac. in cap. ſi eo tempore de reſcript. Io. And. in reg. infamibus de reg. iur. lib. 6. Luc. de pen. in l. j. C de fid. inſtr. lib. 10.

426 Minor † facilè præſumitur circumſcribi, l. 1. de minorib.

427 Mulier † præſumitur facile decipi. §. plurium igitur in auth. de æqualit. dot. Luc. de pen. in l. quicunque. C. de apoch. lib. 10.

428 Minor † præſumitur læſus contrahens mutuum cum fœneratore, niſi probetur locupletior eſſe factus, l. 1. cum ibi nota. C. ſi aduer. credito.

429 Mulier † præſumitur nupta, quæ annulum fert digito, cap. noſtrates 30. q. 5. quem tex. ſic intelligit Luc. de pen. in d. l. principes ver. octauo. C. de prin. agen. in reb. lib. 12.

430 Multos † per dies quod publicè propoſitum fuit ab omnibus præſumitur plenè cognitum, §. omnem in authen. de litigio. facit, l. ſed ſi pupillus, §. proſcribere de inſtito. actio.

431 Monialis † præſumitur, quæ reperitur inter alias moniales, argu. cap. quem progenitores 20. q. 1. & nota. 19. diſtin. in prin.

432 Mater † dans dotem pro filia, præſumitur velle donare ſicuti quilibet extraneus, l. idemque §. Papinianus mand. & l. vnica, §. in præſenti. C. de re. vx actio.

433 Mulier † coniugata præſumitur eſſe dotata, l. vlt. C. ad Senat. Velle. l. purè in finè de excep. doli. & l. vlt. quæ in fraud. credito. Luc. de pen. in d. l. quicunque. C. de apoch. col 5. in fin. & 6. in princ. verſ. 65. præſumitur.

434 Mulier † præſumitur non poſſe nubere ſine dote, l. fin. quæ in fraud. credito. l. apud. §. ſi mulier, & ſeq. de dol. mal. & met. exceptiò.

435 Mulier † præſumitur ignorare legem, l. regula de iur. & fact. ignor. §. 1. in auth. de in coeſt. nupt.

436 Mulier † quæ non patitur filium de quo controuerſia eſt vulnerari, præſumitur mater eſſe, cap. afferte de præſumptio. Inno. de fil. presbyr. cap Michael.

437 Militare † quis præſumitur ex pecuniis patris, vel cognati ſui, l. vltima. C. de pignor.

438 Mater † redimens filium ab hoſtibus præſumitur proximitatis gratia donare, nec repetit precium à filio, l. liber captus de cap. & poſtlimi. reuer. Dom. Alciat. de præſup. reg. 1. præſ. 32. vbi proſequitur alios caſus in quibus ob proximitatem præſumitur donatio.

Maritus ſtipulans ſibi alimenta præſumitur quoque ratione vnitatis & affectionis eadem vxori quóque ſuæ ſtipulari Oldr. in conſi. 95. ex forma ſob numero 10 & ſeq. pulchrè declar. Crauet. in conſ. 51. ſub num. 3.

439 Maritus † cui vxor tradidit inſtrumenta, præſumitur eſſe procurator vxoris ſuæ l. ſi vbi gl. C. de pact. conuen. Dom. Alciat. d. reg. 1. præſump. 33.

440 Maritus † ſic præſumitur cum vxore ſua habitare, ut clericus præſumitur reſidere cum eccleſia ſua, cap. 1. qui matri. accuſ. poſſ & cap tuæ de cleri. non reſid. Dom. Alcia. dicta reg. 1. præſ. 35.

441 Mulier † præſumitur ſtipulata eſſe ſibi dotem reddi, quando extraneus dotat, niſi extraneus ſibi dotẽ reddi ſtipulatus fuerit, l. quoties ſol. mat. l. vnica, §. accedit. C. de re. vxor. actio. Bart. de præſumpt. col. 1.

442 Mulier † præſumitur ex alio poſt mortem viri cõcepiſſe, ſi poſt vndecim menſes peperit, §. mulier in auth. de reſtit. & ea quæ par. in 11. menſ. Bartol. de præſ. col. 2.

443 Maſculus † præſumitur primo natus, cum mulier maſculum & fœminam peperit vno ventre, l. ſi ita fuerit de reb. dub.

444 Mulier † præſumitur primum mortua ſi deceſsit vnà cum filio pubere, l. cum pubere de reb. dub. ſecus ſi cum pupillo, l. ſi mulier eod. tit. Bart. de præſ. col. 2. ad finem.

445 Mortuus † quis eſſe præſumitur in pupillari ætate & non in adulta fauore ſubſtitutionis caſus, eſt ſingularis in l. ex facto, §. pen. de vulg & pup. Sancto Seuer. in l precibus char. 9. col. 1. C. de impub. & al. ſubſtit. Thom. Diplouata ad Bar. de præſum. col 4. poſt princi.

446 Maſculus † in dubio præſumitur prior naſci, quã

fœmina, gloſ. 1. in l. idem erit de ſtat. homi. & in l. ſi fuerit, §. fin. de reb. dub.

447 Maſculorum † duorum vno partu ſimul editorum prior natus eſſe præſumitur, qui formoſior ac robuſtior eſt, l. ſi fuerit, §. fina. de reb. dub. Bald. in §. ſed cum vos, col. 3. in proœ. ffor. Diploua. ad Bar. de præſumpt. col. 4. circa medium vbi pariter ponit, quid iuris ſit quando ambo nati ſunt exeſto matris vtero.

448 Mortua prior præſumitur vxor, quàm maritus, ſi eodem infortunio deceſſerint, l. qui duos, §. maritus de reb. dub. Soci. latè in §. ſed & illo de reb. dub. in col. 3. Diplouat. loco iam relat. vbi remiſsiuè ponit, quid de alijs pluribus vnà morientibus cenſendum ſit.

449 Mala fides † in dubio potius plerunque præſumitur, quàm ignorantia, l. quemadmodum. C. de agri. & cenſit. libr. 11. & quomodo hoc procedat, ſcribit Corn. in conſil. 265. in 3. vol. in ult. col. Diplouat. d. col. 4. ad fi.

450 Magis dilectus † in inſtitutione præſumitur magis dilectus in ſubſtitutione, & è contrà, l. Lucius, §. Mæuia ad Trebell. l. cohæredi, §. qui diſcretas de vulg. Iaſ. inter conſil. Alexandrini conſi. 37. Crauet. in conſ. 47. ſub num. 3.

451 Magis † præſumitur pro uniuerſitate, quàm pro particularibus, Bal in conſi. 52. ad fi. lib. 4. dum allegat Cyn. in l. ſi qua de ijs qui ſunt ſui uel alien. iur. Crau. in conſi. 4. ſub nu. 27.

452 Mala † fides præſumitur contra eum, qui aduerſus iuris diſpoſitionem contrahit, cap. qui contra iura de reg. iur. lib. 6. l. fundus de reſcind. uendit. l. edicto. C. ſi aduerſ. fiſc. Crauet. qui alios cit. in conſi. 142. ſub num. 12.

453 Mala fides † generaliter præſumitur contra eũ, qui aliquid facit contra iuris diſpoſitionem, Crauc. in conſi. 134. ſub num. 16. per d. cap. qui contrà. & l. leges ſacratiſsimæ. C. de legib.

454 Mercator † præſumitur habere pecuniam paratã, Bal. in l. ſingularia, & ibi Iaſ. ad fi. ſi cert. peta. pulchre Bal. in conſil. 318. practica ciuitatis, col. 2. lib. primo, notant gloſ. & Bar. ac doctor. in l. cum oportet in princ. C. de bon. quæ lib. Crauet. in conſi. 192. ſub num. 8.

455 Metus † præſumitur ex contrauentione ſtatim ſecuta, Oldra. in conſi. 35 factum tale eſt quidam Ioãnes, Alex. in conſi. 99. col 4. lib. 3. Craue. in conſi. 10. ſub nu. 18. Item ex minis habito reſpectu ad qualitatem minantis, qui ſolebat exequi minas, gloſ. no. in cap. pen. quod met. cauſ. Abb. in cap. 1. de off. deleg. Craue. in conſi. 49. ſub num. 1. item ex uultu terribili alicuius potentis, Bal. in ca. 1. §. iniuria de pac. iura. firma. Angel. in l. qui in aliena, §. fin de acquir. hære. Dec. in d. c. 1. col. 2. de off. deleg. Craue. loc. ſupra cita. num. 3. Item quando ſpoliatus renunciat ius ſuum, Ang in conſil. 218. uiſa narratione col. 2. uerſ. ſecundo probatur, Arc. in conſi. 24. col. 2. uerſ. uideamus modo, Craue. ibi ſub num 4. Item quando is qui metum allegat, non erat in libertate faciẽdi actum pro animi ſui libito, Crau. ibi ſub num 6. arg. l. qui in carcerem quod met. cauſ. & eius quod ſcribit Bal. in conſi. 117. præmittendum eſt ad euidentiam, quod quando in libello libro tertio, & in conſilio 364. quia quæſtio col. prima uo. item ſub periculum imminens amiſsionis honoris ac famæ, ut per eundem in dicto conſilio 49. ſub num. 7. argu. l. iuſta de manu. uindict. & l. iſti quidem quod met. cauſ. Itẽ ex importunitate & perſuaſione quæ uim coactionis habet, Innoc. in cap. 1. de iureiur. Iaſ. in §. quadrupli, ſub num. 66. inſtit. de actio. Crauet. in conſi. 10. ſub num. 17. Item ex minis ac uerberibus metus reuerentialis præſumitur Franc. in ca. quamuis in tertio notab. de pact. libr. 6. Alex. in l. ſi cum dotem col. 3. in §. eo autem tempore ſolu. matrimo. Crauet. in dicto conſilio 49. ſub num. 3 faciant quæ ſcribit Alex. in conſ. 157. ſub num. 16. libro 1.

Minarum præcedentium in executionem, præſumitur quid factum fuiſſe, Crauet. in conſil. 35, ſub numero 16. argumento l. quædam mulier de re uend. & quia a primordio tituli poſterior formatur euentus, l. ult. C. de impon. lucr. deſcr. libro decimo, & quia talia præſumuntur fuiſſe facta, quæ ſubſecuta ſunt, qualia prædicata demonſtrant, l. tertia, ubi Bar. de fund. inſtruc. l. qui uinum de uin. trit. & ole. legat. l. ſi defenſor de inter. actio. l. ſi uno locat. & ca. inter dilectos uer. cæterum de fid. inſtrum.

456 Mandatum † durare præſumitur, durãte præſumptione uoluntatis, quæ extincta uel reuocata non creditur, niſi probetur, Alexan. in conſ. 159. ſub numero 19. libro ſeptimo. per l. ſi uerò non remunerãdi, §. ſi mandauero mandat. l. ſi pater de manu. uindi. & l. mandatum. C. mand. & quia mutatio uoluntatis non præſumitur etiam uſque ad extremum uitæ ſpiritum niſi probetur, l. cum hic ſtatus, §. 1. de don. inter ui. & uxor. l. cum tacitum de probatio. cap. maiores ad finem cum ibi nota. de Baptiſ. & illi. effec. & arg. eorum quæ à fortiore habentur in cap. licet de procur. lib. 6.

357 Mandatum præſumitur † tacitum, ubi habens à me aliquale mandatum, excedit me ſciente ac patiẽte fines mandati, l. ult. quod cum eo cap. fin. de iureiur. & in cap. fin. ut lit non conteſt. Alex. in conſ. 89. ſub num. 12. libro quarto, & ibi Moder. Pariſienſ. pulchrè ac copioſè; Additque Alexan. ibi alios caſus ſub numero 10. & 11. in quibus tacitum mandatum præſumitur.

458 Moræ præſumptio ſut euitetur quid præſumendum ſit Alexan in conſi. 23. ſub num. 11. lib 7.

459 Metus † præſumitur non interueniſſe, amicis atq; affinibus interuenientibus, l. tranſactione quæ, ubi omnes not. C de tranſact.

460 Nimis tepidus † in petendo ſententiam de iure ſuo diffiſus eſſe præſumitur, cap. in mandatis 43 diſtinct. not. Specul. de petit. ſenten. uerſ. item nota, dicit tamen Luc. de pen. in d. l. quicunque. C. de apoc. lib. 10, in d. cap. Chriſtianis in fin. Lucas inquã in d. l. quicunq; col. antepen. uerſ. 135.

461 Numeratio † informis præſumitur eſſe facta in cauſam mutui, uel depoſiti, Inn. & Butr. in c. ſi cautio de fid. inſtr. Bar. in l. cũ quid ſi cer. peta. Bal. poſt Cyn. in l. incendium. C. ſi cert. peta. quibus accedit Alex. in conſi 37. ſub num. 5. lib 3.

Nolle

462 Nolle vendere † præſumitur qui immenſum pretium petit l.non dubium, §.final.de legat.3.

463 Nemo † præſumitur de vento vixiſſe l. vlt. C. de alim.pupil.præſtan.D.Alcia.de præſump.reg.1.præſumpt.50.

464 Non eſſe baptizatus † quis præſumitur, niſi probetur, cap.paruulos de conſecr.diſt.4. D.Alciat.de præſump.reg.2.præſ.4.

465 Nemo præſumitur † ſeipſum incontinenti corrigere l.non ad ea de conditio.& demonſtr.D.Alc. d.reg.2.præſumpt.28.ubi latè agit.

466 Nunquam in dubio † capitur præſumptio delicti l.meritò pro ſocio. Dom. Alciat.regu. tertia, præſumpt.1.

467 Nemo † præſumitur immemor ſalutis æternæ, l.ſancimus, C.ad leg.Iul.repet. Do.Alciat. de reg.j. præſumpt.4.

468 Notarius † habet præſumptionem pro ſe, quòd rectè & legaliter exerceat officium ſuum, c. ad audientiam de præſcr. l.ſi quis decurio C.de falſ.Bald. in l Imperator, verſ.ſed non poterit de ſtat. homi. Dom.Alcia.dicta regu.tertia, præſump.13.ubi latè agit in tantum ut oporteat de falſitate contra illum conſtare per liquidiſsimas probationes, Doctor.in l.iuriſgentium, § quod ferè de pact.Craue.conſi.75. ſub num.8.

469 Non † committere dolum præſumitur qui fraudem excludit l.cum pater §. Titio in fin. de leg.2.facit quod ſcribit Corn.in conſi.52,lib.2. D. Alcia.d. reg.3.præſ.27.

470 Notando † & diſputando bene ac optima ratione præſumitur: quod agendũ eſt expediri l. munerum §.mixta de muner.quem tex ſic ad hoc inducit Luc.de pen.in d.l.principes uer.51.

471 Nemo † præſumitur eligere uiam per quam impugnet iudicium ſuum l.tertia, de milit. teſtam. D. Alcia.d.reg.3.præſumpt.35.

472 Natus † ex uxore, præſumitur natus de marito, quãuis uxor ſit adultera, l mulier §.defuncto ad leg. Iul.de adult. D.Alcia.d.reg.3.præſ.37.

473 Natus † in dubio præſumitur ex legitimo matrimonio, Alexand.in conſi.88, ſub nu.14.lib.7.qui ita intelligit l.miles ita §. defuncto ad leg. Iul. de adulter.

474 Notarius præſumitur † eſſe rogatus eo ipſo q̃ fecit inſtrumentum l prima, C.de uſur. Alexan.in conſi.73.ſub nu.7 lib. primo, conſi.48.lib.quinto, & in conſi.105.ſub num.ſeptimo, lib.ſecundo, & conſilio 52.num.12 lib.tertio, eſt uerum quòd Alex.in conſilio 153.ſub nu.9.lib.2. dicit communiter contrarium teneri, ſed Moder. Pariſ.ibi ad Alex. ſub litera A. dicunt ueritatem ſtare pro prima opinione Alex. quando Notarius ſcribit & ſe ſubſcribit, & ibi quã plurimas ad hoc adducunt auctoritates.

475 Numerus † maior eligentium ubi eſt, ibi præſumitur eſſe maior zelus c. eccleſia noſtra de electio. capitulo ſi quando eo.titul. libro ſexto, quæ iura ad hoc adducit Luc.de pen. in dicta l. principes uerſiculo 84.

476 Notarius † quis eſſe præſumitur ex confectione quatuor ſolennium inſtrumentorum, Io.And.& doctor.in cap.1.de fid.inſtrum. ſpecul.in tit. de fid.inſtrum.§ reſtat uer.ex præmiſsis Alex.in conſi.73.ſub nu.12.lib.6.

477 Notariatus qualitas † propter antiquitatẽ temporis ultra centum annos præſumitur Innoc. in c. ueniens de uerbo.ſignificat. Dec.in cap.1.colum.6. in fin.uerſi.quicquid tamen ſit de fid. inſtrum.in cõſi.36.col.2.poſt med.& in conſi.42.col.2.Craue. in conſi.274 ſub nu.14.

478 Notarius † licet ſe nõ ſubſcribat in inſtrumẽto tã quam notarius, nec fecerit mentionem officij ſui, ſi tamen omnia ſolennia adhibuerit in inſtrumento præſumitur vt notarius id feciſſe Crauet. in conſil. 150.ſub nume. 3.arg.eorum quæ ſcribit Roma. in conſi.105.col.j.ver.cœterum 2.& Bar. & doctor.in l.j.de eden.

479 Notarius † cenſetur eſſe rogatus à teſtatore, ut concipiat uerba diſpoſitionis eo modo, quo ſuſtineri poteſt, Craue.in conſi.75.ſub num.2. arg.l.tertię, de milita.teſtam.l.ſi prætor de iudic. & cap.Abbate de uerbo ſignifi.

480 Nuntius † habet præſumptionem pro ſe, in his, quæ concernunt officium ſuum, gloſſ.& doctor.in cap.cum parati de appella.D.Alciat.latè reg.3.præſumpt.14.& præſumitur pro eius commiſsione Alexand.in conſi.103 ſub nu.3.lib.2.

481 Officialis præſumitur † cauiſſe de pecunijs fiſco inferendis, uel certis pecunijs aut dignitatibus, authen.ut nulli iudi.§.ſuper hoc autem, facit in ſimili l.his uerbis cum ibi nota.de adoptio. l.ſecunda, §.illud ſciendum ſi cui pluſquam per leg.falci.Doctor. in l.j.in prin.de verb.oblig.

482 Omnis † retinens rem aliquam præſumitur poſſidere, Innoc.& Hoſtien.in cap.cum olim ſecundo, de priuileg not.Archidiaco. 3.q.2. c. audiuimus & c.1.de eo qui mitti.in poſſeſſ.cauſ.rei ſeruan.

483 Omne prædium † præſumitur liberum, niſi probetur ſeruum, l altius C.de ſeruit. & aqu. & arg. l.ſi eum ſeruum de fideicom.liber. D. Alcia.de præſ.regu.2.præſ.3.

484 Omnia † præſumuntur de iure licere, niſi probẽtur non licere, l.necnon, quib. ex cauſ.maio.l.ab ea parte de probatio.

485 Omnis † eccleſia ſita intra diœceſim, præſumitur eſſe ſubiecta epiſcopo, c.conſtitutus de religio. domib.c. omnis baſilicæ 17.q.7.& c.ult. cum ibi nota.in princ.de offic.archidiaco.

486 Obligationum † diuerſitas ex diuerſitate perſonarum præſumitur Bar. in l.ſtichum §.fin. de ſoluti. Iaſ.in conſi.87.col.1.poſt medi.lib.3. Craue.in conſi.282.ſub nu.2.

487 Obliuio † facile præſumitur ex lapſu temporis decem annorum, Io.Andr.& Doctor.in cap.qualiter & quando de accuſatio. Corn.in conſil. 324 colum.quinta, libro 3.Craue.in conſi 65.ſub nu.10.& in conſi.75.ſub num.25.

488 Obſeruantia † quæ ſubſecuta eſt, præſumitur ſubſecuta eſſe ex tit.ſententię præcedentis, Crau.in cõſ. 19 ſub nu.9.arg.l.quædã mulier de rei uend.l.2. de acqui.poſſ.l.ſi à te, ſi ſer.vend.l prædia de acquiren. poſſeſſ. & quia à primordio tit. poſterior formatur euen-

euentus l.prima,circa finem.C.de impon.lucrati.de ſcriptio.lib.10.

489 Omni tempore † bonus præſumitur qui ſemel fuit bonus l. non omnes.§. à barbaris de re milita. Bart.de præſumpt.colum.prima, D.Alcia.de præſ. reg.2.præſ.8.

490 Omni tẽpore † præſumitur malus qui ſemel fuit malus in eodem genere mali l.ſicut §.eiſdem de accuſatio.l.3.§.ſinautem de ſuſpect.tuto.Bart.loc.iam relat.cap.ſemel malus de reg.iur.lib.6.D.Alciat. de præſ.reg.2.pręſ.7.

491 Omnia † promiſſa in inſtrumento præſumuntur ſolenniter fuiſſe acta §.ſi ſcriptum inſti. de inutil.ſtipul.l.ſciendum de verbor.obligat.Bart.de præſumptio.colum.2.

492 Omni tempore † periurus præſumitur in futurum,qui ſemel fuit periurus cap.paruuli 22.q.5.capit.literas de præſump. D.Alci.de præſump.reg.2. præſump.10.

493 Olim ſubditus† præſumitur & hodie fore ſubditus Bal.& Abb.in cap.præterea de trauſactio. D.Alcia.d.reg.2.præſump.12.

494 Olim furioſus† præſumitur hodie quoque eſſe furioſus cap.fin.& ibi gloſſ.& Abb.de ſucceſ. ab inteſta docto.in l.furioſum C.qui teſtam.facer.poſſ.D. Alci.d.reg.2.præſump.18.

495 Olim qui† aliqua ægritudine laborauit præſumitur hodie quoque laborare,glo.quam ibi ſeq.doct. in cap.cum inter canonicos de electio. D. Alcia. d. reg.2.præſum.19.

496 Olim poſſeſſor † præſumitur hodie quoque fore poſſeſſor,gloſ.Bart.& ſcrib. in l.ſiue poſsidetis C.de probatio in l.non ignorauit C.ad exhib.Butr.Abb. & alij in c.cum ad ſedem de reſtit.ſpoliat. D.Alcia. d.reg.2.præſump.21.

397 Olim dominus † præſumitur hodie quoque fore dominus,gloſ.Bart.Bald.& alij in dicta l.ſiue poſsidetis C.de probatio.cap.præterea ubi Abb.de tranſact.D.Alci d.reg.2.præſum.20.

498 Olim diues † præſumitur hodie quoque eſſe diues,Hoſtien.Ioan.Andr.Butr.& Imol.in cap.j.in fi. de ſcruti.gloſſ.& doctor.in dicta l ſiue poſsidetis C. de probatio. Alberi in l.ſi verò §.qui pro rei qualitate,qui ſatiſdar.cogant. D.Alciat.dicta regul.2.præſumpt.27.

499 Omnia † præſumuntur malè perfici quę non bono initio ſunt in choata cap.principatus 1. quęſtio. prima cap. miramur 61.diſtrac.& in auth. quomo. opor.epiſco.in princ. D.Alciat. dicta reg.ſecunda pręſump.32.

500 Obliuio † pręſumitur in facto proprio per lapſum decennij Alexand.in conſilio 7. ſub numero 9.libro quarto.

501 Obliuio † pręſumitur ob multitudinem negotiorum capit.cum olim de re iudica.not.Barto.in l. quod inſsit de re iudic.Alexand.in conſil.84 ſub numero 7.lib.7.

502 Odium remitti † pręſumitur ab eo qui ſacerdoti confitetur peccata ſua, ſi tamen probatum eſt de confeſsione & contritione, quę ſecuta fuerit poſt odium, Alexand.in conſilio 91. ſub numero ſexto, lib 7.non etiam iniurias, idem Alexand.in conſilio 189.ſub numero 9.lib.6.poſt Bart. & Ang.in l.ſi tibi §.quędam de pact.& Barto in l.non ſolum §.primo,de iniur.cum ſimilibus, ab eo cita.quibus addi poteſt Ang.in §.fi.inſtit.de iniur.deciſ.Tholoſ.234. Clarus.in verſ.iniuria §.70.

503 Officialis† ob multitudinem negociorum pręſumitur facile obliuiſci etiam ea quę ab illo geſta ſunt,cap.cum olim de re iudic. Bart.in dicta l.quod iuſsit in ulti.quęſt.de re iudic.Alexan.in conſil.215. num.5.lib 2.

504 Pro proceſſu† in dubio pręſumitur ac pro ſententia,vbi de ipſis conſtat per legitima documenta,capit. in pręſentia de renuntiat l. ſeruo inuito §. cum pręror ad trebel. Innocen.in cap.innotuit de eo qui furti. ord.ſuſcep. & in cap.bonę de electio. ubi ponit an idem ſit in ſententia excommunicationis ac ſuſpenſionis quod facit & in capit. quoniam de probatio.

505 Periculo†,ſe ſubijciens vitę ſuę renuntiare pręſumitur, & propriam ſalutē deſpicere, §.ſed & ſi quis in auth.in medio litis.

505 Periculum inſtare † pręſumitur cum quis in manu hoſtium, vel prędonum eſt, vel ſub credulitate potentis,vel cum nauigat, aut per inſidioſa loca iturus eſt,aut ętate eſt confectus l.3.4.5.& 6. de dona. cauſ.mor.Luc.de pen.in dicta l.principes C.de princip.agen.in reb.lib.12.verſic.primo, qui dicit idem eſſe quando quis ſolus peregrinatur l. ſi non fuerit. §.item ſi pro ſocio,vel cum quis rem a lege prohibitam facit l. ſortem in princip. de publica. uel quando quis uult multitudinem latronum capere abſque pręſidio militari l.ſecunda, §.ſinautem C.de ijs qui latro.

507 Pater pręſumitur † donaſſe filio quod ei degenti in ſtudio miniſtrauit l. quę pater cum ſimilibus,ibi adduct.famil.ercis.D.Alciat.regula prima, pręſump.7.

508 Potior † pręſumitur, qui portiore loco poſitus eſt l.potioris C.de offi.recto.prouin.l.prima, de offic.pręfect. urb.l.penult.C.de profeſ. & medi libro decimo, & l. prima, in fin. cum ibi nota. de alb. ſcriben.

509 Patronus † nuptijs libertę conſentiens,pręſumitur ius operarum remittere l. antepenult. de oper. libert.

510 Patronus† libertam vxorem appellans,vel concubinam ius operarum remittere pręſumitur leg. libertę eod.tit.

511 Poſſe quis† in aliquo negocio præſumitur, quod eius ſimiles potuerūt,capitul.ad eius, propè finem diſtinct. quinta, capitul. denique, diſtinct. 41. not. Archidiac. in capitul. cupientes de electio. libro ſexto.

512 Pater præſumitur† filium ſuum in ſtudijs frequēter viſitare l.2.C.de incol.lib.10.

513 Pater præſumitur † nolle filium ſuum mori, l. 3. de patr.poteſt. l.iſti quidem quod met.cauſ.& l.milites §.fin.de re milita.

514 Pater præſumitur† filium ſuum retinere ſine dolo ob paternam pietatem l. tertia. §. ſi eum de lib. hom.

hom.exhib.dominus Alciat. hoc titulo reg.prima, præſump.11.

515 Procuratorem † ſimpliciter conſtituens, & aliquid agens ante litem conteſtatam, vel poſt præſumetur illum velle reuocare, niſi proteſtetur ſe citrà reuocationem id facere lib.6.

516 Procurator † ad ſpecialem cauſam a domino conſtitutus præſumitur fore inſtructus, not.in cap. dilectus, de procura. vbi & Innoc.

517 Promiſſa merces † eſſe præſumitur, eo ipſo quòd mancipium naui impoſitum eſt, l. ſi vehenda in prin. ad leg. Rhod de iact.

518 Pecunia mutuo † data pro refectione nauis, in talem refectionem conuerſa eſſe præſumitur, ſi tunc nauis refectione egebat, l.j in princ. de exer. actio. quem tex. ſic inducit Luc. de pen. in dicta l. principes. verſ. quinto.

519 Præſentatio † & eius procuratoris conſtitutio factæ per abbatem præſumuntur eſſe factæ de conſenſu conuentus, niſi contradictor appareat, not. Archi. in cap. diaconi 93. diſtinct. faciunt quę ſupra diximus in uerſ. Abbas.

520 Proxeneta præſumitur † affectare complementum eius pro quo tractauit, ne videatur incautè ſe geſsiſſe, aut ſubeat periculum amiſsionis eius quod recepit, l. ſi. C. de aſſeſſo. & not in §. quoniam verò in auth. de teſtib. Luc. loco ſupra citató verſ. 65.

521 Priuilegium † clerico conceſſum præſumi cauſa eccleſiæ eſſe conceſſum, l. non plures. C. de ſacroſan. eccleſ.

522 Pater vel mater † præſumitur voluiſſe lucra quæſita ex primo matrimonio conſeruare filijs primi matrimonij, niſi ſpecialiter ea in alium transferat, auth nunc autem. C. de ſecund. nupt. Bart. de præſumptio. colum. prima, D. Alciat. dicta reg. prima, præſump.5.

523 Poſsidere is † pręſumitur, qui ſub imagine alterius perſonæ poſsidet quam ſuppoſuerit, l. qui ſub imagine C. de diſtract. pignor. Bart. in d. colum. j. de præſumpt.

524 Poſterior † ex actu contra aliquem præſumitur l. ſi qui C. de adult. Bartol. loco citat. colum. 2. circa principium.

525 Potenti † non præſumitur eſſe facta iniuria, niſi probet liquidiſsimis probationibus, l. non eſt veriſimile quod met. cauſ. Bartol. dicta colum. ſecunda, poſt princ.

526 Patris iudicium † ignoſcere ac comprobare præſumitur qui legatum petit l. fin. de inoff. teſta. Bar. in d. col. 2. circa medium.

527 Proſpicere † ſibi voluiſſe pręſumitur qui dotem dedit etiam ſi nullum caſum expreſsit, niſi a muliere contrarium probetur, l. ſi extraneus de condic. ob cauſ. Bartol. in dicta columna ſecunda, circa medium.

528 Præſens † tempus cum ex præterito colligitur, a præterito ad pręſens rectè infertur, l. ſicut §. ſuper uacuum in fin qui mod. pig. vel hypo. ſol.

529 Perpetuo † quis præſumitur eſſe furioſus, qui de præſenti reperitur eſſe furioſus, l. ambiguitatem C. de vſufruct. Bart. in dicta colum. ſecunda, poſt mod. de præſum. ſub numero 10.

530 Promiſsio † in dubio præſumitur facta eſſe inter præſentes, & non inter abſentes, gloſ. in l prima, in verſ. inter præſentes C. de contr. ſtipulatio. Bart. d. col. 2. ſub num. 12.

531 Perſeuerantia † voluntatis præſumitur, niſi mutatio probetur. Diplouata. ad Bar. de præſum. col. ult. paulo ante fin.

532 Præſenti à ſtatu † in præteritū præſumitur, quando præſens ſtatus non habet contra ſe veritatem ſtatus præteriti, Alexand. in conſi. 81. colum. ſecunda, lib.7. Diplouata. ad Bar. de præſump. d. colum. fin. ad finem.

533 Patres † præſumuntur amare filios ſuos, l. iſti quidem de ijs quę ui metuſue cauſ. geſt. ſunt, l. pup. ſtorum §. ſi pater de reb. eo. l. nec ei de adop. Fely. in capit. afferte de præſump. D. Alcia. eod. tit. reg. prima, præſump. j.

534 Pater † præſumitur capere ſalûbrius conſilium pro filio, l. nec in ea de adulter. D. Alciat dicta reg. j. præſump. 2.

535 Pater † verberans filium, præſumitur facere gratia correctionis, dummodo atrocitas pœnæ aliud non ſuadeat, l. j. C. de emenda. propinq. l ſed & ſi §. final. cum leg. ſequen. ad leg. aquil. facit l. ſi filius tuus C. de patr. poteſta. Dom. Alcia. dicta regula prima, præſump.3.

536 Pater offerens † filium iudici, præſumitur ita offerre ut illum ultimo ſupplicio non afficiat, l. milites. §. penult. de re milita. Salyc. & Caſtren. in l. propter inſidias C. qui accuſ. non poſſunt D. Alciat. d. reg j. præſump. 4. vbi poſt ſupra cita. infert ad pulchum caſum in vſu forenſi.

537 Pater liberatus † a filio ab actione tutelæ, præſumitur liberatus a ſolutione reliquorum, l. Aurelius, §. Titius de libe. lega. dominus Alciat. dicta regul. 1. præſump. 6.

538 Patris † res præſumitur eſſe filij hæredis, d. l ſiue poſsidetis C. de proba. D. Alcia. de præſump. reg. j. præſump. 10.

539 Prodigus † eſſe pręſumitur quem pater teſtamento prodigum eſſe dixit, ſano tamen conſilio, l. penult. in fine de curato. furio. D. Alcia. dicta regula j. præſumpt. 15.

540 Pater † præſumitur filium iniuſtè exhæredare, ex quo naturaliter filij præſumuntur grati, l fin. de ijs quæ ui metuſue cauſ. D. Alciat. dicta regu. prima, præſump. 16.

541 Pater ſtipulando † filio intelligitur ſtipulari vt hęredi, non ut filio, gloſſ. in l. ſi tibi §. ſi pactus de pact. quia veriſimile eſt, quòd crediderit eum ſibi futurum heredem l. ſi ſcripto in princ. und. liber. l. nam & ſi parentibus in princ. de inoff. teſtam. D. Alcia. d. reg. j. pręſup. 31.

542 Poſsidere † quis pręſumitur ex titulo pręambulo l. prima. §. j. de excep. rei iudi. l. quędam mulier de rei vendicat. l. ſecunda. C. de acquirend poſſeſſ dominus Alciat. de pręſumptio. regula ſecunda, pręſumptio. 23.

543 Princeps † pręſumitur ex iuſta cauſa moueri, glo. in l. relegati in fin. de pœn. facit text. in clemen. j. de proba-

probatio. & in capitul. cum a nobis vbi doctor. in fine de teſtibus. Sed habet hæc præſumptio altiorem materiam de qua per dominum Alcia. de præſumptio. regula tertia, præſumptio. 8. & ſupra attigimus in verſi. cauſa, Crauet. in conſilio 253. ſub numero 6.

544 Princeps † preſumitur reſcribere ſecundum iuſtitiam, nec velle reſcribendo auferre ius tertij, l. ſecunda, § merito & §. ſi quis a principe, ne quid in loco publi. Iaſ. in l prima, & fin de conſti. princip. Felyn. in capit. cauſam in verſ interpretatio de reſcrip. D. Alc. d. reg. 3 præſum. 17.

545 Priuilegiatus † in dubio potius preſumitur vti iure communi, quàm ſpeciali, l. quamquam C. de teſtamen. milita. l. Centurio vbi Caſtren. & alij de vulgar. & pupillar. D. Alciat. dicta regula tertia, præſumptio. 36.

546 Poſſeſſor † preſumitur facilius rem eſſe redempturus, quàm contra ſe in litem iurari paſſurus, l. ſi poſſeſſor §. vltimo de peti. hæredi. quem ſic inducit Luc. de Pen. in dicta l. principes C. de princip. agen. in reb. lib. 12. verſ 86.

547 Promittens, † proferẽs, vel pollicens aliquid præſumitur de ſuo id facere l ultima. C. de dot. promiſ. ſic perpendit Luc. de Pen. loc. iam rela. verſ. 99.

548 Papa † ex quibus præſumuntur habere ſcientiam defectuum actus, quem confirmauit. Alexand. in conſil. 92. ſub numero 34. lib. ſexto, ex nota. per gloſſ. & doctor. in capit. paſtoralis §. primo, de offic delegat. in capitul. venerabilis in capitul. porrecta, in capit. examinata de confir. vtil. uel inutil.

549 Pater præſumitur † prædeceſsiſſe, ſi cum filio ſuo ſimul deceſſerit, l. qui duos §. cum in bello de rebus dubijs, Alexand. in conſil. 39. ſub numero quarto, vbi concilliat dictũ § cum in bello cum. § ſi quis autem l. ex facto in fine ad ſenat. trebellia. qui videntur repugnare Bartol. de præſumptio. ſub numero vndecimo.

550 Percuſſus † præſumitur repercutere ad defenſionem, ſi incontinenti id faciat & in eadem rixa, l. ſecunda, vbi hoc not. Bald. C. ad leg. Corn. de ſicar. Bartol. in l. ſi ex plagis. §. tabernarius ad leg. aquil. Alexand. in conſilio 76. ſub numero quarto, lib. primo, & conſilio 119. column. ſecunda, eodem lib. & conſil. 13. numero decimo, lib. tertio, Iaſ. in conſilio 123. nume. 3. lib. primo, Moder. Pariſ. ad conſilium Alexan. 76. l. j. ſub litera A.

551 Pluralitas † perſonarum præſumitur ad euitandum falſum, Alexand. in conſilio 190. ſub numero 33. lib. ſexto, Iaſ. in conſil. decimotertio, colum. prima, lib. 3.

552 Pluralitas † præſumitur in rebus, niſi vnitas probetur, Iaco. Butri. & Bald. in l. ſecunda. C. de erro. aduo. Bart. in l. ſecunda, in fin. quemadmo. teſtam. aper. & in l. demonſtratio in princip. verſ. ſexto queſto de condit. & demonſtr. Alexan. in conſil. 134. ſub num. 3. lib. 2.

553 Poſſeſsio † medij temporis præſumitur probatis extremis Alexand. in conſil. 89. num. 41. & 15. per nota. in l. ſiue poſsidetis C. de probatio. cum ſimilibus, ab eo cita. lib. 5. & ſupra diximus in verſic. extremis.

554 Prior in ti † præſumitur prior in poſſeſsione, Bal. in l. poſt ſententiam C de ſenten. & interlo. omni. iudi. Alexand. in conſil. 81. nume. 4. lib. 7. & conſil. 92. num. 12. lib. 5.

555 Poſſeſſor † præſumitur bonę fidei, niſi probetur antiquior, gloſſ. & Innoc. in cap. ſi diligenti in verſ. bona fides in cap. vigilanti & in cap. fin. de preſcrip. Alexan. in conſil. 200. num. 4. vel vbi antiquior poſſeſſor in contrarium nihil allegat Bar. in l. celſus colum. pen. de uſucap. Ang. in l. ſuper longi circa ulti. colum. C. de præſcrip. long. tempor. Alex. in conſil. 112. ſub num 7. lib. 6.

556 Poſſeſſor qui † ſemel poſſedit, præſumitur perſeueraſſe in poſſeſsione vſque quo allegat ſe poſſediſſe, Alexan. in conſil. 133. ſub nu. 3. qui dicit ita communiter concludi in l. ſiue poſsidetis C. de probatio. & in l. non ignorabat C. ad exhib. Idem Alex. in l. ſi quis ex argentarijs §. fin. de edon. D. Alci. de preſ. reg. 2. præſup. 22. Moder. Pariſ. ad d. conſ. Alex. 133. ſub litera B, vbi alios citant.

557 Poſſeſsio recentior † præſumitur clandeſtina, l. j. C. uti poſside. Bart. in l. ſi duo in princ. eod. tit. Alex. in conſil. 110. ſub nume. j per cap licet cauſam de proba. & l. clam poſsidere de acquir. poſſeſ. in conſil. 76. ſub num. 8. lib. 2. in conſil. 33. in fin. & conſil. 45. in fin. lib. 3. & in conſil. 98. ſub num. 4. lib. 5. Moder. Pariſ. ad dictum conſil. Alex. 110. ſub litera A, vbi multas congeruut auctoritates, Menoch. de retinen. poſſeſ. remed. 3. ſub num 725. & ſeq.

558 Poſſeſsio † continuata præſumitur ſi allegatur, Alex in conſil. 54. ſub num. 11. lib. 5. per nota. in d. l. ſiue poſsidetis C. de probatio. & in d. l non ignorabit C. ad exhib. in conſil. 83. num. 10. lib. 6. & conſi. 88. num. 30. eod. lib. 5. & conſ. 238. ſub num. 11. lib. 6. & conſil. 80. nu. j. lib. 2.

559 Poſsidens † ſine titulo præſumitur malefidei, maximè in ſpiritualibus vel quaſi, Bar. in l. j. C. unde ui, & in l. celſus de vſucap. Archi. in c. j de præſcrip. lib. 6. Alex. in conſil. 75. ſub nu. 47. lib. 47. lib. 3.

560 Præſens † & tacens ſi non tractatur de magno eius preiudicio preſumitur cõſentire l. quam Tuberonis §. ſunt quædam de pecul. l. Sabinus commun. diuid. & l. labeo cum gloſ de aq. plu. arcen. Alex. in conſ. j. ſub num. 14. lib. 2. idemque eſt ſi tractatur de commodo ipſius tacentis l. ſi remunerandi. §. paſſus & l. qui patitur mand. quando verò agitur de magno preiudicio tunc quis non preſumitur conſentire ſi contradicendo non poterat illum actum impedire l. Caius ubi plenè nota. de pigno. action. l. Titia §. Lucia, de legat. 2. l. fideiuſſor § pater cum ſeq. & ibi nota. de pigno. Alex. in conſ. 131. ſub nu. 5. lib. 2. Crauc. in conſ. 226. ſub nu. 10.

561 Promittens † aliquid quod menſura continetur, intelligitur promiſiſſe ſecundum communem menſuram, Luc. de Pen. in d. l. principes ver. 96. poſt Innoc. in cap. ex parte de cenſibus.

562 Pecunias deferens † ex ſola earum delatione præſumitur dominus l. 2. pro ſocio C. vbi Bart. not. Crauet. conſil. 269. ſub nu. 4.

Permiſ-

563 Permiſſum præſumitur † omne quod prohibitū non reperitur in ijs, quæ ſunt de genere permiſſorum, l. j. in fin. de teſtib. l. j. de procur. l. nec non §. qđ eis ex quib. cauſ. maio. Craue. conſ. 174. col. 5.

564 Pia cauſa † ſemper præſumitur in quacunque diſpoſitione excepta gloſ. in cap. 2. de reb. eccleſ. non alienan. quam dicit communiter approbatam Craue. in conſ. 3. ſub nu. 10. faciunt quę ſcribit And. Tiraq. de priuileg. pi. cauſ. priuileg. 78. car. 110. in princ. & priuil. 164. car. 188.

565 Poſſeſsio † in dubio præſumitur iuſta ac legitima, Alexan. in l. communi §. inter prædones com. di nid. & in conſil. 33. lib. 4. Corn. in conſil. 285. lib. 3. Craue. in conſ. 150. ſub nu. 5.

566 Poſſeſsio præſumitur † habita ex tit. præambulo Craue. in conſ. 255. ſub num. 3. & in conſil. 317. ſub num. 3. per l. 2. C. de acquir. poſſeſ. & l. quædam mulier de rei vend. cum ſim. ibidem cita.

567 Princeps præſumitur † iuſtitiæ plenus, & quando principis auctoritas in aliquo actu interuenit, tunc non poteſt allegari læſio, nec peti in integrum reſtitutio. Bald. in conſ. 395. colum. 1. ad finem lib. 2. Io. Andr. in cap. 1. de pact. lib. 6. Alex. in conſil. 240. ad fin. lib. 6. Craue. in conſ. 5. ſub num. 3. & conſil. 253. ſub nume. 9.

568 Princeps præſumitur † ſcire & conſentire, cum ex certa eius ſcientia municipes contra legem faciunt, propterea que puniendi non ſunt pœna violatæ legis not. in l. 2. in fin. magnæ gloſ. C. quæ ſit long. conſuetud. quam ad hoc conſiderat Luc. in d. l. principes verſ. 54.

569 Princeps † præſumitur vti plenitudine poteſtatis, quando actus alio modo valiturus non eſſet, Caſtr. in l. ex imperfecto in fin. C. de teſtam. Alexand. in l. quamquam. C. de teſtam. milit. Craue. in conſil. 75. ſub nume. 3.

570 Producens teſtes † præſumitur eorum dicta approbare, etiam ſi deponerent de credulitate tātum, Abb in cap. præſentium ſub nume. 8. de teſtib Roma. in conſ. 104. circa fi. Craue. in conſ. 201. ſub nu. 7. cum ſimilia me ſcienter tranſmiſsis.

571 Quilibet † præſumitur ſcire uires patrimonij ſui l. quiſquis C. de reſcind. vend. not. in cap. excommunicato de reſcript. nec ignorare facultates ſuas auc. ſed cum teſtator C. ad leg. falcid.

572 Quilibet † præſumitur innocens a peccato l. qui accuſare C. de eden. l. abſentem de pœn. & l. vlt. C. de probatio.

573 Quilibet † præſumitur innocens a dolo & a culpa l. dolum C. de dol. l. creditor de pig. act.

574 Quilibet † præſumitur eſſe ſine vitio l. j. & 3. C. de ædilit. actio. & l. cum probatio. ſed quia multa uidentur contra hanc præſumptionem ſtare ueluti, ut ille ait, quòd vitijs nemo ſine naſcitur, & rurſus nemo ſine crimine viuit, item quòd omnis ætas ab adoleſcentia prona eſt ad malum cap. omnia ætas 12. q. j. & natura inſtructrix eſt vitiorum ca. 2. 20. q. 3. & homo quilibet a natura malum operatur l. ſi conſtante, §. ſi maritus ſolut. matrim. & not. inſtit. de iur. nat gent. & ciuil. §. ius natura. Luc. de Pen. in dicta l. quicunque C. de apoch. lib. 10. colum. 3. in fin. & 4. in princ. refert quandam diſtinct. Iacob. Beluiſ. in l. omnimodo C. de inoffic. teſtam. per quam poſſunt iſtiuſmodi contrarietates conciliari qui poterit uideri in uerſ. 19. præſumitur, quæ in ſumma ad hoc reducitur, quod aut agimus de præſumenda bonitate in genere, aut in ſpecie, primo caſu ſemper quis præſumitur bonus, 2. non item, ſine agamus de præterita ſiue futura bonitate; quando ex illius operibus apparet illum malè quoque fuiſſe operatum, ſi autem id non appareat, in dubio quilibet præſumitur bonus, deduc. ut per eum, ita ut præſumptio in dubio procedere ſit intelligenda, obiectio, quando ex operibus àliqua ſiniſtra reſurgit ſuſpicio.

575 Qui aliquid † agit, quod ſuo & alieno nomine quis agere poſsit, potius proprio quàm alieno nomine agere præſumitur, l. Iulianus § ſi ſeruum de acquir. hæredit. l. & magis de ſolutio. & l. cum ex pluribus uerſ. poſt hunc. Lucas de Pen. in d. l. principes verſ. 25. & ſeq.

576 Quis præſumitur † eſſe eius conditionis in cuius habitu apparet, l. item apud labeonem §. ſi quis virginem de iniur.

577 Qui aliquid † vtēdum concedit alicui, ſecundum illius conditionem cui concedit concedere præſumitur, l. plenum §. equitij de uſu & habita. faciunt quæ ſupra diximus lib. 3. de impropriatione facienda ratione conditionis perſonæ.

578 Qui ſimul † eandem rem duobus obligat, vnicuique inſolidum præſumitur obligare, l. ſi fundus §. ſi duo de pignor.

579 Qui ſemel † deierauit præſumitur id aliàs feciſſe & in futurum acturum quoque eſſe illud idem, l. ſi cui §. ijsdem de accuſa. l. caſsius de ſenato. c. paruuli 22. quęſt. 5. cap. non poteſt 2. quęſt. 7. & cap. quicunque 6. quæſt. j. ideoque ad iuramentum de cætero non admittitur ut in dictis iuribus ac in cap. literas ad fin. de præſump.

580 Quilibet † pręſumitur potens ad coitum & ad generandum, niſi probetur impotens, cap. quia 50. diſtin. Inno. in cap. accepiſti de frigid. & maleficia. D. Alcia. de præſump. reg. j præſump. 44.

581 Quilibet † præſumitur pauper, niſi probetur diues, cum nudus naſcatur, Io. Andr. in cap. ſemel malus de reg. iur. lib. 6.

582 Quod † agit familia præſumitur de uoluntate domini agere, capit. conſtitutis de teſtib. & l. quarta, de iudi.

583 Qui aliquem ad † hoſpitium ſuum recipit præſumitur curialitatis gratia hoc facere, Innoc. in cap. ſi diligenti de præſcrip. & in cap. cum eccleſia de cauſ. poſſ. & propri.

584 Qui utitur † re communi præſumitur potiùs uti iure proprio, quàm furti conſilium inire, l. merito pro ſocio, aut ea mente vti vt ad pręſtationem alicuius penſionis teneatur ſocio, uel ut aliqua alia obligatione verſus ipſum ſocium obſtringatur, Bald. in c. j. §. pręterea ductus de prohib. aliena per Frideri. colum. 4. ver. ſed pone Titius ſub nu. 7. Calc. in conſil. 36. ſub nu. 18. & Dec. in rubr. C. qui teſtam. fac. poſſ. ſub num. 28. ac ſeq.

Qui

585 Qui ſpecialiter † aliqua bona obligata accepit a debitore, & omnia ſua bona generaliter, ex ſpecialiter obligatis præſumitur poſſe ſuum conſequi; l. ſecunda. C. de pignor. qua de re pulchrè ac plene agit Didac.lib.3.varia.reſolu.cap.18.

586 Qui nihil † in commiſsione, aut conceſsione ſibi reſeruauit, omnia quæ habet ac poteſt in ſolidum præſumitur tranſtuliſſe, cap. uenerabile. ad fin. de offic.deleg Hoſtien.in ſum.de conſtit.verſicu. quis poſsit ad fin.Luc.in d.l.principes, verſ.108.

587 Qui † aliquid agit in ſuo præſumitur magis iure ſuo vti, quàm nocendi animo facere, l. fluminum ubi not.gloſ.pen.de damn.infect. in §.fin. cui accedunt duæ leges ſequentes, quod tamen verum eſt, niſi prohibitus hoc faciat, capit.cum homò 14.q.5. facit l.prima.§.denique, de aq. plu.arcen. & ita declar.Luc.de Pen.in d.l quicunque. C.de apoch. colum 7.uerſ.84.præſumitur.

588 Qui ducit † eam uxorem, quam redemit ab hoſtibus, præſumitur remittere uelle ius pignoris, l. 2.C.de capti. & poſtlimi.reuerſ.

589 Quis ſcire † præſumitur quod omnes ſciunt, l. ſed & ſi pupillus §. certe, de inſti. actio. facit l. lata culpa de reg.iur. cum ibi tradit a Doctor.

590 Qui legat † iter ad fontem præſumitur legare hauſtum aquæ l.item ſi. §.fin. de ſeruit. ruſticorum prædio.

591 Quod à pluribus † quæritur præſumitur facilius inueniri l.fin.C.de fideicomm.

592 Qui operas ſuas † ingerit in inuitum ſuſpectus eſſe præſumitur l.quæ omnia.de procurator.

593 Qui ſcienter † ædificat in fundo alieno præſumitur velle donare.l.domum. C.de rei uendi.l.ſi is. C. de ædifi.priua. & §.e diuerſo inſtit. de rer.diuiſ.quibus in locis plenius id tractant Doctor.

594 Quilibet † præſumitur erga Deum eſſe religioſus l.fin. C.ad leg.Iul.repet. Ang.in l.ſciendum, de uerborum obligatio.D.Alciat.de præſump. reg.1. præſump.39.

595 Quilibet † præſumitur uiuere uſque ad centum annos, l.ult.C.de ſacroſanct eccleſ.glo.Bar. & Doctor. in l.ſecunda. §.ſi dubitetur quemadmo. teſta. aper.l.an uſusfructua, de uſufructu, in contrarium uidetur eſſe tex. in l.ſpadonem. §. qui abſolutus, de excuſa.tuto. & in l.hæreditatum, ad leg. falcid. dicendum eſt, vt per D.Alcia.de præſup. regu.prima præſump.44.

596 Qui exhæredatur † prȩſumitur eſſe filius, quamuis pater in teſtam ẽto cum dixerit non eſſe filium, quia exhæredatio inepta eſt in extraneo, l. ſi inſtitutum cum ibi nota.de inoffic.teſtam.quam ſic intelligit Lucas in d.l.principes, verſ.110.

597 Qui in aliquo † loco ſtat per decem annos prȩſumitur ibi habere domicilium, l.prima.C.de incoli. lib.10. Barto.in l.quȩſitum, de leg.3 Maria.in c. licet de foro competen.

598 Qui habuit † inſtrumentum aliquod tempore litis conteſtatȩ, præſumitur illud nunc quoque haſiere, l.cum quidam iuncta ibi gloſ.in uer.quia prȩſumitur. C.de fid.inſtrumen.

599 Quæ † ex curſu temporis mutantur præſumuntur non durare in eodem ſtatu, dicta l.ſpadonem. §.qui abſolutus ubi not.gl. & doct.de excuſa. tuto. D.Alcia. de præſump.reg.2.præſump.14.

600 Qui conduxit fundum ad certum tempus ſi finito tempore perſeuerat præſumitur reconduxiſſe, l. item quæritur.§.fi.& l.ſeq.locat.D.Alc.de præſum. reg.2.præſump.17. & ſupra diximus in verſic. conductor.

601 Quis † præſumitur militare ex pecunia patris, vel affinium.l.fin. C.de piguor. Do.Alciat.de præſump.reg.3.præſump.25.

602 Quilibet † præſumitur ſcire iura, l.leges ſacratiſſimæ. C.de legib. Dom.Alciat. de præſumptio. regu.3.præſumptio.31.

603 Quilibet † præſumitur uoluntatem accommodare ſecundum leges, l.quæro. §. Inter locatorem ubi Bart.locat. l.quidam cum filium, de uerborum obligatio. l.hæredes mei. §. cum ita, ad ſenat. Trebellia. D.Alcia.dicta reg.3.præſump.31.

604 Quis † præſumitur animo iniuriandi dixiſſe uerba iniurioſa niſi probetur contrarium l.ſi non conuitij. C.de iniur. Bar.de peæſump. colum.ſecunda ſub numero 6.

605 Quis † prȩſumitur bonus ſi natus eſt ex bona progenie, l.ſi ſeruus communis. §.qui mancipia, de redhibito. act. Bar. dicta columna ſecunda ſub numero 7.

606 Quis † præſumitur pactus eſſe de pignore non petendo, ſi de pecunia petenda pactus eſt, l.prima. quib.mod. pig. uel hypo. ſolui. Bar.loco iam relat. ſub numero 11.

607 Quis † præſumitur dignus, niſi probetur indignus, l. ſi unus de manu. teſta. Barto. ſub dicto numero 11.

608 Quis † in dubiò præſumitur eſſe filiusfamilias, ex quo pater eius præſumitur uiuere uſque ad centum annos, l.fin. C. de ſacr.eccleſ. not. gloſ.in l.ſed etſi de ſua, de acq.hæred. Diploua.ad Bart.de præſump.col.3.poſt med.

609 Quis † præſumitur habere in corde quod profert ore, l.Labeo.§.idem in Tubero, de ſuppellect. lega.& ſupra diximus verſi. habere, & in uer.gerere.

610 Res † quæ olim fuit patris præſumitur filij illius hæredis eſſe, l.ſiue poſsidetis cũ ibi no. C. de prob.

611 Res † præſumitur eſſe poſſeſſoris l. ſecunda. C. de probatio.l fin.de re.uendi.& §.commodum, inſtit.de interdict.

612 Res præſumitur † eſſe de menſa quam epiſcopus poſsidet; cap ut ſuper, de reb.eccl.non alienan.

613 Res † quæ in domo mea reperitur præſumitur mea fore, arg.l clauib. de contrah.emptio.

614 Reus † præſumitur ob fiduciam defenſionis ingerere quæſtionem. l.generali. C.de decurio.li.10.

615 Renuntiare † præſumitur priorib. beneficijs, qui habitum probationis aſſumit, Innoc.in c.ex tranſmiſſa, de renuntia. faciunt quæ ſcribit idem Innoc. in cap.poſtulaſti, de reg.& quæ no.in c.beneficium, de ſtat.regul.lib.6.

616 Reponſio † uidetur potius facta eſſe ad interrogata quàm ad alia l.poſt emãcipationem in 2. reſp. de leg.3.§. præterea, inſtitu.de inutil.ſtipul.l.ſi ſina

§.qui

§.qui interrogatus,de inter.actio. reſpondere enim non videtur qui ad interrogata nou reſpondet, l. de ętate.§.quod autem de interrogat.actio.faciunt nota in l.qualem.§.pen.in verſic.excuſat, de recept. arbitr.

617 Res † habens in origine certum ſtatum ſemper intelligitur illum habere Bàr. & Doct. in l.ſi prius, in tertia oppoſ.3.par.princip. de oper. nou. nuntia. D.Alciat.de præſ. reg.2. præſump.1.

618 Ratio † naturalis & ſenſus in quolibet eſſe præſumitur niſi probetur contrarium. l. non codicillum. C.de teſtam.l.2.C.qui teſtam.fac.poſſ. D.Alcia.de præſump.reg.1. præſ.38.

619 Res † quælibet præſumitur eſſe allodialis & libera, nou autem feudalis, vel emphyteutica, aut aliàs ſeruituti obnoxia. l.altius. C. de ſer.& aqu.D. Alcia.de præſump.reg.2.præſump.3. nbi latè declarat rationem Ale.in conſi.174.ſub nu.1.li.2.& conſil.108.ſub nu.3.eo.lib.

620 Remittens † iniuriam præſumitur imperpetuū remittere & non ad tempus,§. fin. inſtit. de iniur. D.Alcia.d.reg.2.præſump.ult.

621 Res † præſumitur primum tradita priorem tit. habenti.Alex.in conſil. 8r.col.vlt.li.7. Dip loua. ad Bar.de præſump.col.ult. ad fin.

622 Ratificatio † præſumitur ex præſtatione annua, Alex.in conſil.92.ſub nu.13.li.6.per nota: in l.cum de in rem verſo cum materia, de vſur. l.ſi certis annis.C. de pactis,& in c.peruenit,de cenſi.

623 Requiſita † omuia præſumuntur ex decreto iudicis,Bal.in l.cum hi.§.ſi prætor,de tranſactio. in l. non aliter,de adoprio. Io.de Imol. iu l.ſi quis cum aliter,ad finem,de ver.obl.Ale.in conſ.125.ſub nu. quinto.lib.1.

624 Res præſumitur † eſſe tradita per retentionem vſusfructus citatur Alex.in conſi.7.ſub num.2.li.4. ſed Ale.ibi de hoc nou loquitur.

625 Rixæ † adfuiſſe quis præſumitur potius gratia mediandi ac ſeparandi rixantes quàm cauſa offendendi, Cæpol.conſil. 66. col.3. in crimi. Crauet.in conſil.151.ſub nu.18.ad finem.

626 Rei † duo debendi præſumuntur ſe inſolidum obligaſſe, quando eorum bona inſolidum obligarent, & inſolidum ea creditores retinere poſſunt uſque ad integram ſatisfactionem. Crauet.in conſil.77.ſub. nu.2.

627 Res quæ † ſemel fuit apud aliquem præſumitur adhuc eſſe niſi probetur amiſſa l. ſi quis ex argentarijs.§.fin.de edend.l.non ignorabit. C. ad exhiben.Crau.in conſi.112.ſub nu.17.

628 Res præſumitur † acceptata ex cauſa magis uti li. Alex. iu conſil.8. col.4. uerſ.nec etiam probatur agnitio.lib.3.arg.l.1.de ſolutio.Crauet.in conſ.24. ſub num.13.

629 Repetita † præſumuntur in actu ſequenti, quæ dicta ſunt in actu præpararorio, Anchar. in conſil. 141.præmittendum eſt quòd in traditione. Alex. in conſil.94.col 1.ad fin.li.1. Craue.in conſil. 135. lib.1. & dicta in decreto confirmaro repetita cenſentur in decreto confirmante Caſtr.in conſil.162. viſis & ponderatis omnibus, col. 1.li.2. & in l.interpretata prolata, cenſentur repetita in interpretante.§.ſi uero,de fil.ante dotal.inſtr.nat.l.nihil de cōiung.cum emancipa.lib.eius.Caſtr.in d.conſi.162. col.1.ad finem, enunciata quem diſpoſitione, præſumuntur repetita in declaratione diſpoſitionis, Oldrad.in conſil.263.Aegidius colum.2.in fi. Crauet.loc.iam relato.

630 Res in dubio † præſumitur æſtimari,ut faciat emptionem.l.cum fundus locat.& l.ſi inter,de iur.dot.

631 Remittere † quis facilius præſumitur quod ſperat,quàm dare quod poſsidet.l.unum ex familia.§. ſi rem,de leg.2.& l.fideicommiſſum.§.item ſi quis, de leg.3.

632 Regulariter † prius mori pręſumitur qui prius natus eſt,l.hæreditatum ad leg.Fal.l.is qui ex cauſa de fide.liber.

633 Ruſticus præſumitur † innocens & quietus l.3. C.de defen.ciuita.Luc.in d.l.principes uerſ.39.niſi eſſemus in ijs caſibus in quibus contra ruſticos præſumitur de quibus per Iaſon. & alios in l.iuris ignorantia. C. qui admitti, & infra dicemus li. ult. in reſtrictione facienda ob ruſticitatem perſonæ.

634 Renuntiare † præſumitur cōſuetudini ipſo actu, aut facto,qui non utitur conſuetudine,ſed alio iure diuerſo,l.ſi. C.de pact.dota. Oldrad.in conſil.101. quia cuiuslibet col.1.in fin.Crauet.in conſil 96.ſub numero 10.

635 Reſolutioni † contractus præſumitur uenditor renuntiare,qui poſt lapſum termini,quo pretio nō ſoluto reſoluebatur contractus uenditionis,proteſtatur ſe nolle obſeruare emptori,ſi emptor non obſeruat ipſi uenditori,vel ſi recipiat pretium Craue. in conſi. 106.ſub num.3.per l.noſtrum.C.de reſta. Clement.1. de procur.& l. filius ſecunda, ad ſenat. Macedon.

636 Renuntiatio † præſumitur inducta eadem facilitate, qua quis inductus fuit ad contrahendum Craue.in conſil.192.ſub nu.10. arg.l.doli §. diuerſum, de nouat.notat.à Bart. in l.fin.C.ad velleia.& in l. ſi ex cautione circa finem. C. de non numerata pecunia.

637 Ratificatio † tranſactionis ſyndici præſumitur facta eſſe per uniuerſitatem, ſoluendo iuxta formā dictæ tranſactionis, Specul. in tit.de ſyndico, verſ. ſed pone,Alex.in conſ.127.col.1.& in conſ.175.in fin. lib.5.Crauet.in conſ.55.ſub nu.5.

638 Ratificatio † ut præſumatur ex aliquo facto, oportet vt faciens ſciat illud de cuius ratificatione agitur, & qui adducit talem ratificationem ex facto, tenetur probare ſcientiam, Bar.in conſil.176. ad euidentiam quod agens lib. 2. Oldr. in conſilio 139.has allegationes, col.ſin.Craue pulchrè in cōſil.197. ſub num. 14. ubi vult quòd debeat conſtare totum tenorem inſtrumenti fuiſſe lectum.

639 Ratificare † præſumitur frater uenditionem rei communis factam à fratre, ſi petat partem pretij, Craue.in conſil.159.poſt Calcan. in conſil.27.col. 2.in fi.& col.ſeq.circa medi.& arg.l.pro hærede.§. Papinianus, de acq.hære. & per nonnullas deciſiones quas ibi in ſimili adducit,idemque eſſe in ſocio concludit,qui alienarit pluris ualentiam, ut ipſe appellat,

pellat,rei alienatæ pretiumq́; recipiat, vel qui conſtituerit ſocinm,qui appellauerat, ad proſequendá appellationem, quia videtur ratiſicaſſe appellationem,poſt Oldra.in conſil.332.col.2.circa medinm uerſ potiſsime cnm poſt.

640 Sententia † præſumitur eſſe conformis petitioni in dubio, no.Inno.in c.cum inter,de re iudica.& facit quia factum fuiſſe præſumitur quod fieri debuit.l. pe.de iuſt.& iu.Crane.in rubr.de leg.1. poſt prin. & certum eſt ſententiam debere eſſe conformem libello.l. ut fundus com.diuid.

641 Sumi † præſumitur contentio ex perſona alicuius bona fide.l.qui ſtipendia.l.de procur.

642 Subditus † præſumitur qni paret mandatis, & agit ea quæ ſunt ſnbditi, c.quem progenitores 20. q.1.not.Innoc. in c.olim.3.de reſtit.ſpoliat.niſi tamen is proteſtaretur in contrarium,vt ibi no.Inno. ad fi.idem eſt ſi cui reuerentiam exhibet, quia ſimiliter ſubditus præſumitur, c.ex ore, de ijs quæ fi.a maio.par. c.ſed & ſi procurationem eidem exhibet cap.quieſcamus, 42.diſt. Item ſi munus conſecrationis ab aliquo accepit, c.hæc quippe 3.qõ.6. & c. presbyteri 24.diſt.uel ab aliquo ad pontificalia admiſſus fuerit,præſnmitur eidem eſſe ſubditns, cap. Pontifices 7.q.1.& hos caſns no. Goffredus in d.c. ex ore,& Lnc.de Pen.in d.l.qnicunq;. C. de apoch. lib.10.col.pen.poſt prin.

643 Soluta † præſnmitur eſſe pecunia pro re minoris uendita, & minor ex ea locupletior factus ſi

644 debitæ interuenerint ſolennitates in alienatione, l. ſi prædium . C. de pręd. l. mino. l. prędiorum. C.de apocb. lib.10. ſecundum unum intellectum per quæ iura ſic ſcribit Luc.de Pen. in d.l.quicunque col.vlt.ver.178.

645 Sẽſus † & ratio naturalis præſumitur in quolibet homine, niſi contrarium doceatur, l.2.C.qui teſta. fac.poſſ.D.Alc.de pręſump.reg.1.præſump.38.

646 Sententia † lata contra abſenté,præſumitur lata eſſe rõne contumaciæ potius, q̃ ex eo q malam cauſam habeat,l papinianus § meminiſſe ubi gl.Bar.& doct.not,de inoſ.teſta.l.& ideo,de euictio. D. Alc. de præſnmp.reg.3.præſumpt.22.

647 Si quis aliquod † opus in ſuo ſaciat præſumitur nou aio nocendi facere.l.fluminũ.§.fi.cum l.ſeq. de dam.infec.ſi tamen id opus facienti proſit,ut decl. D.Alciat.de præſump.reg.3.præſumpt.23.

648 Seruum † cõem uerberans præſumitnr id non facere cauſa iniuriæ, ſed potius ex inre qđ in eo habet. l.item apud Labeonem §.ſi communem,de iniur D.Alc.d.reg.3.præſump.24.nbi dicit idem eſſe in fructuario,& nudo proprietario.

649 Spontanea † voluntate factum præſumitur, niſi probetur voluntas coacta, l.1.quod met.cauſ. Bar. de præſump.col.1. ſub nu.4.

950 Suſpecta † ſcriptura qui vtitnr in iudicio, tit ei fidem imponat, falſarius eſt. l.iubemus. C. de proba.Bar.iã relatus ſub d.nu.4.in d.col.1.de præſum.

651 Suſpectus † eſſe præſumitur,qui pro inuito vult procurationis officio fungi,l.quę omnia. §.1.de procnrato.Bar.de pręſumpt.col.2.ſub nu.7.

652 Sententiæ † acquieuiſſe p̃ſnmitur, qui in multis caſib.fecit, qđ in ſentẽtia continetur,l.quædá fam. erc.nel ſi dilationem petit ad ſolnendum.l.ad ſolutionem,de reiud. Bar.ſub d.nu.7.

653 Sententiam † patris approbare præſumitur, qui ab hæredib.aliquid emit,vel conducit,l.ſi nt proponis.§.1.C.de inoſ.teſtam.

654 Solennitas † extrinſeca pręſumitur ob antiquitatem temporis,Bal.in l.ſciendũ ibiq; Ale.& Mod. de uer.obl.Cor.in conſ.144.col.2.vol 4.Diplouat. ad Bar.de pręſ.col.3.ad fi.Crau.de antiq tẽp.par.3. ſectio.uidimus in genere,ſub nu.12. cũ plurib. ſeq. & in prin einſdem 3.par.ſub num.22.& plurib.ſeq. ubi latè examinat .& in alijs plerisq; locis einſdem tract.qnos ſciẽs p̃tereo,idẽ Crau.cõſ.317.ſub nu.2.

655 Scientia † pręſumitur p̃p vicinitatẽ ac propinquitatẽ,concurrente pręſertim diuturno tpe, c. quoſdam,& c.quanto, de pręſ. c.cum dilectus, de purg. ca. & l.ſi ita,in fi.de fun.inſt. Ale.in cõſ.23.n.4.li.5.

656 Sententia † pręſumitur eſſe lata ex cauſa quę minus grauat,l.hæc n.& ibi no.gl.& doc.de ſuſpec.tu. l.ſi præſes,de pę.Alex.in conſ.190.ſub nu.35.lib.6.

657 Sententia præſumitur † eſſe lata ex cauſis quæ apparent in actis,no.in d.l.hæc enim, in prin.de ſuſp. tutor. in l.ſi quis ad exhiben. de except re iud. & in c.ſi confirmationem,de elec.lib.6.Alex.in conſ.49. ſub nu.9.li.7.in conſ.93.ſub nu.3.li.6.& in conſ.66 ſnb nu.2.li.5.& conſ.12.nu.3.lib.7.

658 Sententia † iuſtè lata præſumitur l.hærennius.§. caia,de euic.c.cum inter,& c.ſicut,de re iudic.c.bonæ,de elec. & facia lex iuſtè poſſidet,de acq.poſſeſ. Ale.in conſ.63.ſub nu.33 li.4 & conſ.164 ſub nu.5. li.7.cõſ.136.ſub num.13.cũ duob ſeq.li.2.ubi uult præſumi & pro rectitudine proceſſus, & pro iuſtitia ſnię,& conſ.21.nn.1.li.6.Item ſolenniter lata eſſe pręſumitur Ale.in conſ.219.ſub nu.20.li.6.faciũt quę ſupra diximus in ver Decretum iudicis,& qnæ ſcribit idem Ale.in conſ.80.ſub nu.5.6.& 8.li.5.cõſil.113.ſub nu.5.li.7. & conſ.22.ſub num.1.li.2. ac conſ.123.ſub nu.1 eod.lib.

659 Societas † præſumitur inter cohabitantes,ac uiuentes tractanteſq́ne omnia communib. expenſis, ita argu.l 1.cum l.ſeq.de ijs,qui deie.& c.1.cum ibi nota.per Bal.de benefi.fratr.firmat Alex.in conſil. 49.ſub num.5.lib.1.idem probat Roman. in conſilio 470.cum ſeq. Caſtr.conſil.349.lib.1. Iaſ.in conſil.2.& conſil.3.lib.3. Rube.conſ.95. D.Alciat.hoc tit.reg.1. præſumpt.25. quibus alios addit ſcholiaſtes ad Alexand.in d.conſ.49. ſnb litera A.

660 Socius † emens communi nomine, præſnmitur de ſuo ſoluiſſe, Alexand.conſil.77. ſub numero primo,lib.ſexto,per tex.in l.cum proponas, ubi no. Barto.C pro ſocio.& id quod ſcribit Bald. in l.penultima. C. ſi quis alter. uel ſibi, idem Alexand. in conſilio 134. libro quinto, & conſilio 88. libro ſecundo.

661 Socius † præſumitur reliquis partibus nti iure familiaritatis, l. qui iure familiaritatis vbi Bart. & alij de acqniren. poſſeſsio. l.ſi mulier quibus mod. vſufruc.amitta. l.& haber. §.hoſpes,de precar. Alexand in conſilio 213. ſub numero undecimo, libro ſecundo.

Solen-

662 Solennitas † præſumitur ratione antiquitatis, quando tanta eſt antiquitas ut eius ratione probari non poſsit l. ſi arbiter de probatio. capitu. veniens, & capitu. quid per nouale de uerbo. ſignific gloſſ & Angel. in l. at qui natura §. cum me abſente de nego. geſt. Alexand. in conſil. 17. ſub numero 9. lib. 4.

663 Solennitas † intrinſeca non autem extrinſeca præſumitur, Alex. in conſi. 142. lib. 6. ſub num. 7. ubi ita intelligit l. ſciendum de uerbo. obligatio.

664 Solennitas † præſumitur ob diuturnitatem temporis Alexand. in conſi. 79. num. 4. lib. primo, per l. ſi filius ubi Bald. & alij, C. de peti. hæred. cui accedit Dec. in conſi. 36. columna quarta, & Alex. conſi. 92. nume. 8. lib 6.

665 Solennitas † extrinſeca præſumitur ex longo tempore Alc. in conſi. 219. ſub nu. 15. 21. 22. 24. & trib. ſeq. lib. 6 Craue. in locis ſupra cita. in uer. ſolennitas extrinſeca.

666 Solennitas † præſumitur ex patientia 30. annorũ etiam in præiudicium tertij Alexand. in conſil. 79. ſub num 5. lib. primo, Dec conſi. 442. columna 5. in princ. uer. tertio illa præſumptio, idem Alex. in conſi. 129. col. 3 lib. 7 Cur. ſen. conſil. 77. colum. 2. poſt med. Craue. d. par. 3. in princ. ſub nume. 7. qui alios addit.

667 Solennitas † & licentia præſumitur ex vſu longi temporis Alexan. in conſi. 101. ſub nume. 5. libro 7. per ea quæ ſcribit Archid. in cap. nemo eccleſiam, de conſecr. diſtinct. 1. & per not. in l. ſi filius a patre C. de petit. hæredi. & in l. qui in aliena in prin. de acquir. hæred. cum ſimilib. ibi per illum copioſè cita:

668 Solennitas † actorum præſumitur in ſententia de antiquo lata Alexand. in conſi. 94. num. 7. lib. 7. ex auri. Hoſtien. in cap. cum inter de re iudic. & in cap. in præſentia de renuntia. plenè not. per doctor. in cap. quoniam contra de probat. & in cap. cum in iure penius de offi. delegat. & Doctor. in l. emancipatione C. de fide inſtrumen.

669 Status præſumitur † qui fuit perſeueratus Alex. in conſi. 74. ſub numero 15. lib. 4. per nota. in l. ſive poſsidetis. C. de probatio. & in cap. cum eccleſia ſutrina in glo. uerſi. ult. de cauſ. poſſ. & proprie.

670 Subſcribens † præſumitur habuiſſe notitiam eorum omnium quæ ſupra ſcripta ſunt, & illis conſentire, in tantum, vt ſi uelit ea impugnare & dicat ſe deceptum, oporteat illum probare, pulchrè Alex. in conſil. 147. col. 2. & 3 lib. 2. & conſi. 129. in fi. lib. 1. Alex. & Iaſ. in l. ſi ita ſtipulatus §. chryſogonus de uerbo obligatio. Iaſ. in l. emptor, §. Lucius de pact. & in l. antiquitas colu. fin. C. de teſtam. Dec. & idem Iaſ in auth. ſiquis in aliquo, C. de eden. Moderu. Pariſi. ad Alex. in d. conſi. 147. ſub litera B & in conſu. Pariſ. §. 5. ſub nume. 42. in fi. Craue. in conſi. 73. ſub num. 4. & in conſi. 26. ſub nu. 13.

671 Superioris auctoritas † ſemper excepta eſſe præſumitur, cap. uenientes in princ. de iureiur. l. fi. de admi. tuto. Alex. in conſi. 124. ſub nu. 3.

672 Scire præſumitur uxor † qualitatem bonorum mariti, ex communi conuerſatione & cohabitatione, an ſcilicet ſint emphyteŭtica uel libera Corn. in conſi. 165. columna quinta, ad fin. ſub nu. 14. lib. 2. Craue. in conſi. 151. ſub num. 24. ubi uult idem eſſe in genero qui cohabitaret cum ſocero, quia & is præſumitur ſoceri bonorum ſcire qualitates, & maximè ſi eorum culturæ operam det, poſt Ancharan. in cõſi. 170. col. ſi. Arer. conſi 29. col. 9. uer. maxime & Socin. conſi. 264 col. 6. lib. 2.

673 Scire quilibet † de prouincia præſumitur factũ in prouincia, quando illud factum pertinet ad totam ipſam prouinciam, Abb. & Dec. in cap. primo, de poſtul. prælato. Crauet. in conſilio 121. ſub numero 3.

674 Scire † quis præſumitur teſtamentum alterius, ex eo quod poſsidet bona eius hæreditaria, quæ alio titulo, quàm teſtamẽti uigore poſsidere non poteſt Corn. conſi. 250. col. fin. circa med. lib. 4. Crauet. in conſi. 123. ſub num. 4.

675 Scire quis † præſumitur de bonis cõmuniter poſſeſsis, quomodo & quando ea obuenerint, Bald. in conſi 312. ſi ita eſt libro 2. arg l. fin. C. arbit. tut. Crauet. d. conſi. 123. ſub num. 2.

676 Scire quis † præſumitur ea quæ fiunt in loco, quẽ ſolitus eſt frequentare l. final. de decret. ab ordi. fac. Caſtren. conſi. 424. col. 2. lib. 2. Alex. conſi. 81. col. 2. poſt med. lib. 4. Craue conſi. 169. ſub nu. 6. ubi uult ideoque conditionem ſui compatriutæ quemlibet ſcire præſumi poſt Bald. in conſi. 338. primo allegatur lib. 4.

677 Scire quis præſumitur † conuerſationis ratione, cap poſtquam cum ibi nota de electiõ. Dec. conſil. 583. col 1. ad fin. Craue. d. conſilio 168 ſub nu. 6.

678 Scire præſumitur † inſtrumentum, qui de illo facit mentionem, Ang in l. qui Romæ §. duo fratres in ſecunda, q. de verbo. obligatio. Alex. in conſilio 39. col. 2. ad fin. lib. 2. Craue. in conſi. 65. ſub num. 7.

679 Scribens † aliqua in charta uel papyro aliqua, præſumitur habere ſcientiam omnium quæ in eadem charta continentur, Barto. & Doctor. in l. qui Romæ, §. duo fratres de verbo. obligatio. Alexan. in conſilio quarto colum. 9. in conſi. 39. col. 2. lib. 2. Deci. in conſi. 217. col. 1. & conſilio 328. colum. tertia, Craue. in conſilio 73. ſub numero 39. ubi idem concludit in eo qui habuit penes ſe ſcripturam, ueluti atteſtationes teſtium, quia præſumitur teſtificata didiciſſe, per not. in auth. at qui ſemel, C. de probatio. & Aret. conſilio 170. columna 2. Caſtr. conſilio 94. columna ſecunda, lib. 2. & per l. non eſt ferendus cum ibi nota. de tranſactio.

680 Scientia † præſumitur in ijs de quibus eſt fama, l. regula de iur. & fact. ignor. capitulo primo, de poſtul. prælato. gloſſa in l. ſi tutor C. de pericul. tuto. Crauetta in conſilio 57. ſub numero 10.

681 Scientia † præſumitur, quando tale eſt factum, quod uerisimiliter potuit in notitiam deuenire, capitulo quanto de translatio. prælato. capitulo illũ de cleric. excommunica. Corne. in conſilio 268. columna ſecunda, ad fin. libro quarto, Craue in conſilio 123. ſub numero tertio, & in conſilio 168. ſub numero 5.

682 Scientia † præſumitur in hærede de facto defuncti arduo, capitulo quanto & cap. quoſdam de præſumptio. dicto capit. quanto de tranſ. prælato. cap.

illud de clerico excommuni. Crauet. conſilio 148. ſub nu. 5.

683 Scientia præſumitur † inter ſocios ratione conuerſationis, Craue. d. conſi. 168. ſub num. 6. & ſupra dictum eſt.

684 Scientia † ſtatutorum loci præſumitur in foreuſe habitante in loco, Alex. in conſi. 165. col. 1. li. 6. Craue. d. conſi. 151. ſub num. 24.

685 Scientia † præſumitur ex uicinitate d. cap. quoſdam de præſumpt. cum ſimil. ſupra cita. Alex. in conſi. 23. columna 2. & conſi. 94. col. 6. lib. 5. Craue. d. conſi. 148. ſub num. 5.

686 Scientia † præſumitur ex his quæ communiter fieri ſolent l. ſi tutor petitus cum ibi nota. C. de pericul. tuto. Dec. in conſi. 303. colum. 1. Craue. in d. conſi. 123. ſub num. 5.

687 Scientia † contentorum in inſtrumento præſumitur ex productione inſtrumenti, Craue. in conſi. 26. ſub nume. 3. & conſi. 123. ſub nu. 6. cum ſimil. ab eod. cita. & conſi. 201. ſub num. 31.

688 Scientia præſumitur † ex communi habitatione Craue. d. conſi. 26. ſub num.   & conſi. 123. ſub numero 1.

689 Sententia † in dubio præſumitur lata ex cauſa ex qua ferri debuit l. ſi quia ad exhib. cum ibi nota. de except. re iudi. Caſtr. in conſil. 136. col. fin. libro primo Craue. in conſi. 23. ſub num. 2. & deſeruiunt quæ ſupra deducta ſunt in uerbo ſententia.

690 Sententia † approbata eſſe præſumitur ex eo, quod quis non appellauit, l. j C. de poſtul. l. j. C. ſi ſæp. in integr. reſtit. poſtu. ſit c. quod ad conſultationem de re iudica. Craue. in conſil. 108. ſub num. 3. & in conſil. 54. num. 4.

691 Sententia † & laudum habet præſumptionem pro ipſis, Craue. in conſi. 202. ſub nume. 8. & 18. & ſupra dictum fuit.

692 Simulatio † arguitur ex eo quod venditor ſemper remanet in poſſeſsione, licet ex cauſa locationis Io. de Ana. in conſi. 58. Barto. in conſil. 61. per tex. in l. ſicut, §. ſuperuacuum quib. mod. pig. uel hipot. ſol. Craue. conſil. 166. num. 10. item arguitur ex eo, quod factus fuerit contractus per interpoſitam perſonā, l. vir vxori, §. fin. ad Velleya. l. pupillus, §. & ſi per interpoſitam de aucto. tutor. l. cum propria, C. ſi quis alt. uel ſi. Craue. dicto conſi. 157. ſub num. 11. Rurſus arguitur ſimulatio quando bona uendita fuerunt locata multo minore penſione quàm ualebāt Bald. conſi. 311. in quæſtione caluagnini col. 2. ad finem lib. 5. Crau. ibi ſub num. 12. Item ex magna neceſsitate venditoris præſumitur ſimulatio, Calcan. conſi. 26. colum. prima, in fi. Iaſ. in conſi. 152. col. 3. lib. 4. Craue. ſub nu. 13. loco iam relato, qui etiam ait præſumendum eſſe ex uarietate contractuum, ſub num. 11. Item quando uxoris nomine res emitur, ſed pretium de pecunia mariti perſoluitur, reſque marito traditur, Bald. & Saly. in l. multum intereſt, C. ſi quis alte. uel ſibi, Craue. in conſil loc. ſub nume. 6. Prætereaque quando breui tempore poſtea reſoluitur, Caſt. in cōſi. 74 col. 2. ad finem, li. 2. Crau. in conſ. 135. ſub nu. 13. Inſuperq; ex ſola confeſsione in materia ſuſpecta, quando aliter non conſtat de numeratione pretij per ea quæ habentur in l. per diuerſas C mand. per Alex. in conſi. 36. lib. ſecundo, Crauet. in conſil. 145. ſub numero 7.

693 Socius † acquirere præſumitur de pecunijs proprijs, niſi aliud probetur, quamuis acquirat nomine communi, & ideo non tenebitur communicare prędia empta niſi ſoluatur ei pars pretij, Bar. in l. Titiū aut Meuium, §. altero de adminiſtr. tuto. Bald. in l. ſi patruus C. com. utr. iudi. Dec. in conſi. 256. & alibi ſępe Craue. in conſi. 131. ſub num. 12.

694 Solutio præſumitur † facta uigore inſtrumenti præcedentis quando de alio debito uel alia cauſa non apparet, etiamſi aliqua diuerſitas ſummæ ſit inter ipſum inſtrumentum ſolutionis quæ factæ ſunt Caſtr. conſi. 128. ad finem & conſil. 405. lib. primo, Craue. in conſi. 158. ſub nu. 13.

695 Solutio † præſumitur facta ex pecunijs communibus quando id facile fieri potuit Corn. conſi. 167. col pen. verſ. quantum uero lib. j. Craue. conſi. 129. ſub num. 8.

696 Solutio † in dubio præſumitur facta de pecunijs proprijs ſoluentis, niſi aliud ex coniecturis ſuadeatur, l. & magis de ſolu. l. 2. ubi Bar. & Bald. C. pro ſoci. Bar. & Docto. in l. cum oportet, C. de bon. quæ liber. Alex. in conſi. 82. col. fi. ver. & regulariter lib. 2. Crau. in conſi. 129. ſub nu. 2. in conſi. 191. ſub nu. 8. ubi latius & in d. conſi. 129. reprobat Craue. conſil. 321. Roma. qui uoluerat extraneum pro alio ſoluētē pręſumi ſoluere de pecunijs eius pro quo ſoluit.

697 Subditi † habent pręſumptionem pro ipſis contra Dominos, Ang. in conſi. 377. col. 1. qui citat tex. in l. ſi quis procurationis, C. de his qui per met. Iudic. non appella. Craue. in conſi. 132. ſub nu. 19. ubi uult pro ſubditis pręſumi contra exactores collectarum atque onerum, ut ſcilicet per uim exigere intelligantur ſeu præſumantur poſt Specul. in tit. de reſtitu. ſpolia. ver. ſed & ſi quis & uer. pone ruſticus in §. nunc dicamus, Innoc. in c. bonæ 2. de reſtit. ſpolia. Fab. in §. æquè inſtit. de actio. ubi uult hoc maximè procedere quando dominus pignorat uel arreſtat ſubditos, quem ſeq. Guido Pap. q. 407. col. 2. & Gemi. cap. j. de præſump. lib. 6.

698 Subiecta † talia præſumuntur, qualia prædicata demonſtrant, l tertia, ubi Barto. de fund. inſtru. l. ſi defenſor de interrogato. actio. l. ſi uno loca. l. qui uinum de uin. triti. & oleo legat. capitulo inter dilectos verſiculo cæterum, de fid. inſtrument. Crauet. in conſilio nono ſub numero 32. & ſupra diximus.

699 Suſpectus † præſumitur qui ſe opponit monitorio, Crauet. in conſilio 134. ſub numero 19. ubi dicit ſuſpectam quoque præſumi mulierem, quæ opponit ſe ad ſequeſtrum ſui corporis faciendum, vel ne ſibi cuſtodes partus gratia apponantur, in tantū ut ſi pariat, maritus non teneatur partum agnoſcere, l. prima, §. ſi maritus de liber. agnoſc. Caſtr. conſilio 277. columna penultima, circa medium, libro decimo, idem Crauet. in conſil. 181. ſub numero ſexto. Item qui contra ſe opponit & recuſat aliquid facere, gloſſa, in capitulo ſtatutum in uerſiculo copia, de reſcript. libro ſexto.

Item

Item iudex qui parti ſe opponat, Cor. in conſi. 232. columna ſecunda, poſt med. lib. 3. Abb. in c. ſolicitudinem col. pen. de appel. Iaſ. in conſi. 53. col. fi. lib. 3. Item teſtis qui ſtetit in diſputatione cum parte Deci. in conſi. 256 columna ſecunda, circa medi. Crau. in conſi. 100. ſub num. 12. Item qui clandeſtinè facit l. prima, C. de inter. matrim. Bar. in l. Barbarius, col. j. de offi. queſtor. Craue. conſi. 205. ſub nu. 5. Itē particulares uniuerſitatis ſuſpecti preſumuntur, qui ſe opponunt ſtatuto quod fiat ad publicam utilitatem, Craue. in conſi. 195. ſub num. 9. Et rurſus qui nimis feſtinat aut ſollicitus eſt, Craue. conſil. 6. ſub nume 44. & conſi. 134. ſub num. 32. uel qui tractat de ſe exonerando l. deferre §. idem decreuerunt de iure fiſc. Alex. conſil. 44. columna tertia, lib. ſecundo, & conſi. 71. col. 2. lib. 7. Craue. in conſil. 132. ſub nu. 16. & iudex pariter præſumitur ſuſpectus, qui intra tempus nimis breue negocium abſoluit, Barto. in l. prolatam, C. de ſenten. & interlocu. om. iud. Crauet. in d. conſi. 132. ſub num. 17 & ſupra diximus in uerſi. iudex. Et tarditatis quoque ratione quis præſumitur ſuſpectus, Cyn. in l. j. C. ut quomodo deſ. ad uoc. Ancharan in conſi. 234. poſt prin. Caſtr. in conſi. 281. colum. 1. poſt medi. & 283. columna tertia, ante med. colum. 1. quibus accedit Craue. in conſi. 171. ſub nume. 7. colum. 3 ad fin.

700 Teſtis † preſumitur gratia uel odio ſe ſubtrahere qui recuſat teſtimonium dicere Specul. in tit de teſtibus, §. qualiter uer. ſed quomodo Andre. Iſer. in conſtit. reg. in l. j.

701 Teſtes † præſumuntur ſubornati, qui per eundē premeditatumq; ſermonem in cauſa deponunt, l. 3. §. ideoque de teſtib. Specul. in tit. de teſte §. j. uer. itē quòd idem dicunt Craue. in conſil. 78. ſub num. 11.

702 Tubæ † uox preſumitur ab omnibus audiri, cap. ita dominus diſtin. 19. ideoque tubas portant præcones hodie, quorum uox ſola paucis innoteſcit §. omnium in actu de litigio.

703 Titulus præſumitur † ſeu obligatio præceſſiſſe, ubi longo tempore præſtatio habita eſt, l. cùm de in rem uerſo de uſur. ubi plenè trad. Docto. in l. ſi certis annis C. de pact.

704 Teſtator † donans rem quam legauerat præſumitur ademiſſe l. rem legatam & l. cum ſeruus de adim. legat. in alienatione autem alia diſtinguitur.

An neceſsitate rei familiaris facta ſit, an uerò nō priore caſu debeatur legatum poſteriore non item l. fideicommiſſa, §. ſi rem de leg. 3. §. ſi rem inſtit. de legat.

705 Teſtatoris uoluntas † in dubio præſumitur ſolennis l. 1. cum ibi nota. C. de fideicom. item quod nolit aſſem excedere & ad dupundium tranſire l. cū quæſtio cum ibi not. C. de legat. item quòd ſit ſanæ mentis niſi probetur inſanæ l. ſecunda, C. qui teſtam. facer. poſſunt cum ibi notat. quæ iura ad hoc citat Luc. de pen. in dicta l. principes, C. de princ. agen. in reb. uerſ. 12. cum 2. ſequent.

706 Teſtatorius † habens uel portionem in re quam legat præſumitur ius ſuum tantum uel portionem legare, l. ſi dominus, §. fin. & l. ſi ex toto cum ibi not. de leg. j. & omnia præſumitur hæredi ſuo dare.

707 Teſtator † qui primo legauit centum, & deinde quinquaginta, non centum quinquaginta, ſed quinquaginta tantum præſumitur legaſſe, l. cum centū, cum ibi nota. de adim. legat. Secus ſi in alio teſtamēto quinquaginta legauit ut ibi per l. quinquaginta de probatio. facit lex ſi alij de uſufr. l. planè §. ſed ſi non corpus de leg. 1. l. 2. §. fin. de dot. præleg. cum ſocijs. Luc ubi ſupra.

708 Teſtator legans uinum exiſtens in uaſis, præſumitur quoque uaſa legare l. tertia, §. primo, de uin. leg. quamuis aliud ſit in uteribus, dolus, & culeis.

709 Teſtator † in dubio præſumitur per uerba dubia ad fideicommiſſum apta libertatem uelle ſeruo relinquere, l. generaliter §. ſi petitor in fi. de fideicom. liber.

710 Tacens † in dubio præſumitur conſentire ac ius ſibi competens remittere, cap. ſecundo, de accuſ. li. 6. Dec. in cap. quoniam contra de probatio. col. 19. & cantimaſti colum. 2. de appella Iaſ. in l. admonendi. colum. 8. poſt med. uerſicu. confirmantur prædicta de iureiur. Crauet. in conſilio primo, ſub numero 11.

711 Taciturnitas † longa facit preſumi contra ipſum tacentem, Crane. in conſil. 54. ſub nume. 4. per not. in l. quæ dotis ſolut. matrimo. ibi que uult arguere approbationem in ſubditis qui non contradixerunt in feudationibus, per nota. in cap. 1. quod ad conſultationem de appellat. in l. 1. C. de poſtul. & in l. . C. ſi ſæp. reſtit. in integr. poſtulata fuer.

712 Teſtator præſumitur uelle † quod ius diſponit, & conformare uoluntatem ſuam diſpoſitioni iuris cōmunis l. quæro §. inter locatorem ubi Bar. loca. l. hæredes mei, §. cum ita ubi omnes notant ad ſenat. Trebellia. l ſi duo ubi Bald. de acquir hæredit. Craue. in conſi. 75. ſub nu. 5. & in conſi. 225. ſub nume. 9. & ſupra diximus in uer. diſpoſitio. Alex. in conſi. 55. ſub nu. 2. lib. 4.

713 Teſtator præſumitur † uelle peculium legare ſeruo, quamuis hoc non exprimat in caſu, qui eſt in l. denique §. interdum de pecul. legat.

714 Teſtator præſumitur † liberationem reliquiſſe debitori ſuo, a quo dicit debitum exigere nequiuiſſe, l. fi. §. j. de dol. exceptio. l. emptor §. ancillam de re. uendi. l. fideicommiſſa §. hæc uerba de leg 3. l qui filium ad Trebel. cum ſocijs adduct. per glo. in d §. j. in uer. obſtaturam.

715 Teſtator † condēs ſecūdū teſtamentum non ſolenne in quo de fideicōmiſſo quod reliquit in primo teſtamēto ſolenne nullam fecit mētionē, uel aliud eidē legatario fideicōmiſſum dedit, præſumit uolle primū ratū habere l. ſi iure facto de le. 3. cōuenit gl. in ver. reuocare in c. licet Rom. Ponti. de conſt. li. 6.

316 Teſtatoris error † præſumitur in finibus l. patronus, §. ſempronio de leg. 3.

717 Teſtamentum primum † per ſecundum præſumitur teſtator velle reuocare, ſi ſecundum ſit ſolenne, d. l. ſi iure facto de leg. 3. Luc. loc. ſupra telat uer. 89.

718 Teſtator in dubio † præſumitur grauare hæredē minus q̄ ſit poſsibile, imò potius tolerat ꝙ legatū ſit inutile, q̄ ꝙ noluerit grauare hæredē l. ſi ſeruos §. qui margaritam de leg. primo, l. unum ex familia

§.ſi rem de leg.ſecundo,l.Meuius in princip.uerſ.ſanè conſtitutio principis de leg.2.Iaſ.in l.quod in rerum,§.1.in 1.notab.in l.ſi ita ſit aſcriptum in vlt.nota.& in l.ſi tibi homo colu.3.de leg.1.Craue.in conſi.32 ſub num.3.in conſi.149.ſub num.15.conſilio 167.ſub num.14 & conſi.187.ſub num.3.

719 Teſtis † præſumitur eſſe ſuſpectus,quando dicit ſe non recordari, Bald.in l. presbyteri columna prima,C.de epiſ & cleri.Iaſ.in l.præſcriptione,colum. ſecunda, ad fin C ſi contra ius uel utilita.publ.Dec. in conſil.105.columna quarta,Craue.in conſi.115. ſub numero 11.& conſi.134.ſub num.13.& conſil. 9.num.10.

720 Teſtis † dictum præſumitur uerum ſicut inſtrumentum Bald in conſi.273.colum.2. poſt medi.lib. 1,.& conſi 328.colum.prima,ad fin.lib.2. Craue.in conſi.31.ſub num.3.

721 Teſtis uerisimilia † non deponens, præſumitur ſuſpectus de falſo,Abb in c.quia uerisimile de præſump. Iaſ. in l.ſi extraneus in quarto, de condic. ob cauſ.Dec.in conſil.94.columna ſecunda,ver.ſecundo in dictis teſtium,& conſi.684.ad finem, Craue. in conſilio 28.ſub numero primo, & conſi.115.ſub num.12.& conſi.171.num.5.

722 Teſtis † ratione affectionis præſumitur ſuſpectus l.ſi.de teſtib.Abb.in c.videtur in ſi.qui matri.accuſ. poſſ.Craue.in conſi.281.ſub num 4.

723 Teſtis † nimium animoſus præſumitur ſuſpectus vt & Iudex.Ancharan.in conſi.23 colum.3. Alex.in conſi.25.col 1.lib.3.Craue.in conſi.2. ſub nume. 3. ubi alios addit,idem uolens eſſe in iudice nimis animosè procedente,per ea quæ ſcribit Præpoſi.in cap. poſtremò columna ſexta, verſ.quinquageſimaoctaua,de appella.

724 Teſtis in † uno falſus ac periurus, in omnibus falſus ac periurus eſſe præſumitur, Bald. in l. ſi ex falſis,C.de tranſ.Aretin.in conſi.7.colu.1.Dec.in conſi.105.col 4.Craue.in conſi.9.ſub num.10.& conſil. 6.ſub num.57.Alex.in conſi.184.num.2.lib.7.

725 Teſtis dicens † ab aliquo ſe uerberatum eſſe,præſumitur eſſe illius inimicus,Alexand.in conſi.99.li. 1 & conſi.152.col.3.uer. diminuitur etiam libro 7. Areti.in conſi.122.col.2.uer.& unus eſt inimicus inquiſiti Crauet.in conſi 99.ſub nu.7.

726 Teſtis præſumitur ſuſpectus † dum deponit de ijs, quæ ſunt iuris, Craue. in conſi. 75. ſub nu. 26.

727 Teſtes † in dubio debent præſumi conteſtes,quãuis in conteſtes ſe non nominent, ſi congrua interpretatione id fieri poteſt,Alex.in conſilio 47.col.2. poſt medi.uer.non omitto etiam lib.2. Aret. in conſi.36.col.2 poſt medium uer.nec poteſt dici,Craue. in conſi.78. ſub nu.9. ubi propterea uult teſtes qui non deponunt de loco uel tẽpore præſumendos eſſe conteſtes,per ea quæ ſcribit Innoc. in c. qualiter & quã vlt.col.2.de accuſ.Bal. in l.de quib.col.antepen. de legib.refert & ſequitur Alex.in cõſ.146.col.4.verſi.uiſo ergo lib.5. conſi.4.nu.7.lib.6. & conſi. 181, ſub num.2.lib.7.fallit in actib.iterabilib.aliqua ſubſiſtente diſcordia.Craue.conſi.151 ſub nu.14.& ſequen.itẽ in criminalib.fauore abſolutionis rei & quia probationes debent eſſe luce meridiana clariores l. ſciãt.C.de prob.Cor.in conſi.193.li.4.ſub nu.3. ubi nũcupatim loquitur in materia criminali Dominus Alci.de præſup.reg.3 præſump.44 gl.in c.clerici 81.diſtinct.qui docent multa concedi fauore abſolutionis rei quæ alias non concederentur.

728 Teſtis † præſumitur ſuſpectus,qui poſt depoſitionẽ dictũ ſuũ mutat ac corrigit, niſi incontinenti id faciat c.præterea de teſt.cogen.redditur.n.ſuſpectus tanquã ſubornatus à parte,vt ibi habetur, & §.quia uerò multi ubi gl. in uer.non ẽt in auth. de teſtib. & dr incontinenti id facere, ſi faciat antequã perficiat dictũ ſuum,uel dimittatur a iudice uel examinatore,Bal.in l.lecta ibique Iaſ.ſi cert. peta. D.Alcia.de præſump.reg.2.præſump.29.

729 Teſtator † præſumitur legata relicta ab inſtituto, voluiſſe repetere a ſubſtituto, l.licet imperator de leg.j.quia ſi magis dilectũ grauauit er.& minus dilectũ grauare voluiſſe cenſendus erit l.publius,§.ſi.de condit.& demonſt.D.Alci d.reg.2 præſump.35.

730 Tabellio † præſumitur rogatus ſecundũ glo.repu ſingul.in § nos aũt in auth.de Tabellio. ſed Alex. in conſi.48.ſub nu.6.lib.5.dicit quamplurimos tenere contra illam glo.& in conſ.154.ſub nu 9.lib.2.dicit quod magis communiter tenetur contrarium & ppea dicendum eſt prout dicũt moderni Pariſ.in d.conſ. 154.ſub litera A.& ſupra diximus in uer. Notarius.

731 Teſtamentum inter † liberos,præſumitur habere clauſulam quòd ualeat omni meliore modo quo valere poteſt,glo.in l.cohæredi §.cum filiæ de uulg.& pupilla.quam ibi commendat Io.de Imol. & Alex. in conſi.105.ſub nu.6.lib 7.

732 Teſtator † magis præſumitur diligere neptes quàm filias, quia per eas magis conſeruatur memoria & nomen ipſius,quàm per filias,Alex.in conſi.53 ſub nu.21.lib.4.arg. l.ſi ti quidem in fin. quod mei cauſ.

733 Teſtator † iubens alij quã hæredi ſeruum ſuũ ſeruire præſumitur legare non proprietatem ſed operam l.uel uxori ad ſi.de vſufru.leg.& l.cum hæres §. ſtichus de ſtatuliber,

734 Teſtator † relinquens ſeruo libertatem ſub conditione impoſsibili, uel poſt tempus quo uerisimile eſt ſeruũ uicturum,nõ eſſe præſumitur nolle relinquere d.l.cũ hæres §.1.Luc.in d.l.principes uer.93.

735 Teſtator † relinquens ſeruo militiam,non præſumitur fuiſſe relicturus,ſi ſeruũ fuiſſe nouiſſet,l.fideicommiſſa § ſeruo de leg.3.

736 Teſtator † qui patrimoniũ ſuũ diuidens,plura cõtulit filio,quàm filię,voluiſſe quoq; præſumitur collationem dotis ceſſare, l.ex parte §. inteſtato fam. erciſc. quem ſic inducit Luc.ſupra cita uer. 104.

737 Teſtator † præſumitur præferre velle ſucceſsionẽ ſuã cœteris,etiãq; eccleſiæ Alex in cõſi.92.ſub nu.j. poſt Bal.in l.cũ acutiſsimi ver. quæro quid ſi teſtator poſt mortẽ filij. C de fideicom. & not. in c. quicũq; 17.q.vlt.& in l. ſi qs ad declinandã.C.de epiſc.& cle.

738 Teſtator † præſumitur voluiſſe ſeruare iura inteſtatæ ſucceſsionis inter ſuccedẽtes ſibi ab inteſtato, l. q.duos in prin.de reb.dub.& l.q.duos de vulg. & pupil.Alex.in cõſ 92. ſub num. 10. videndus tñ ibi eſt ſcholiaſtes ſub litera B.q arguit Alex.paralogiſmi.

Teſtator

739 Teſtator † præſumitur inter fratres æqualitatem ſeruare uoluiſſe, niſi aliud ex coniecturis arguatur Alex.conſi.158.ſub num.15.

740 Teſtator † magis præſumitur diligere eos qui ſunt in rerum natura, & eos qui maius habent iudicium, & qui magis ſunt coniuncti, l.ſi quis cum nullum & l.conficiuntur in principio, de iure codicillo.l. ſi ſeruus plurium §.fi.de leg.1.l.in fideicommiſſi §.cum pollidius de uſur. Alex. in d.conſil. 15. ſub numero 11.& 12.lib.4.

741 Teſtator † præſumitur conſeruaſſe ius legitimarum ſucceſſionum, ut lex interpretatur l.fi.C.de im pub.& al.ſubſtitu.l.uel ſingulis de vulgar. & pupil. l.hæredes mei §.cum ita ad ſenat.Trebellia.Alex.in conſi.17.ſub num.3.lib.7.

742 Teſtator † præſumitur magis diligere eos qui ſunt de cognatione ſua, quàm extraneos, l.generaliter, §.cum aút, C.de inſti.& ſubſtit.l.cum auus de cõdit.& demonſtr.l.cum alienam, C.de lega. Alex. in conſi.120.ſub num.3.

743 Teſtator † magis præſumitur animam ſuam diligere, quàm alterius utilitatem, Alexan.in conſ.204. ſub numero decimo, & ſeq.lib.6.

744 Teſtator † præſumitur memor omnium contentorum in teſtamento prius à ſe condito, capit.ab excommunicato de reſcrip.l. quamquam, C.ad Velleyan.Barto.& Doctor. in l.ſi id §.ſi forte de acquir. poſſeſsio.Alexan.in conſi.134.ſub numero 8.lib.1.

745 Teſtator † præſumitur ſcire rem eſſe alienam, & uelle æſtimationem dari legatario, ut quando grauat legatarium, pulchrè Alexan. in conſil.9. ſub nu. 15.arg.l.ab eo C.de lega.& l.palam ac l.ſecundæ, de legat.primo.

746 Titulus † facit bonam fidem præſumi, l.penul.C. de euictio.not.in l.fin.C.unde ui, Cyn.& Bal.in l.ſuper longi C.de præſcript.long.tempor.Alex.in conſilio 83.ſub num.9.lib.6.

747 Tutor † præſumitur ſcire ætatem pupilli ſui, maximè coniunctus, l.de tutela de in integr. reſtit.C.

748 Tutor † præſumitur quicquid agit, agere ut tutor.ſecus in procuratore l procurator qui pro euictione cum utrobique nota.

749 Vxor † præſumitur eſſe, niſi probetur concubina l.in liberæ de rit.nuptia.nota.in l.in concubinatu de concubi.ſecus ſecundum canones, cap.illud de præſumpt.& cap.donationes de donatio. ſi tamen appellaretur vxor talis præſumitur, ita dicit Luc.de pen.in dicta l.quicunque C.de apoch.libro decimo, argum.capit.dicat aliquis 32.quæſtio.quarta, in fin. & cap.dominus poſt princ.93.diſtinct. cum ibidem nota.& eius quod plenius ſcribit Archidiac. de deſponſ.impuber.cap.primo, lib.6. & Barba. in cap.lator qui fil.ſint legiti.cum ſimil. ab eod.cita. colu.3. uerſi.13.præſumitur.

750 Venditio † quæ pupillum lædit præſumitur ſicte compoſita, & commento mendacio Luc. de pen.in dicta l.quicunque columna quinta, in princip.per nota.in l.fin.C.ſi aduerſ.uenditio.

751 Vir † poſt acceptionem vxoris, illam repulſurus eſſe præſumitur, ſi ni derit indotatam §.ſic itaq; matrimonia in auth. de nup.cap.per ueſtras in fi.de donatio.inter uirum & uxor, & ideo dicit Luc.de pen. columna 6.circa medi.dotis dationem eſſe de ſolennitate matrimonij 32.q.ſecunda, cap.lotharius, indiguiſsimumque eſſe ut conſtet matrimonium ſine dote, per l.cum pater de pact.dotal. & cap. aliter & c.noſtrates 35.quæſt.5. Quinimò etiam eum peccare cenſeri qui matrimonium contrahit ſine dote c. conſanguineorum 3. q.4.cum not. in cap. is qui 34. diſtinct.ſecundum gloſ.antiq.

752 Vxor † ſcire præſumitur quod ſcit maritus l.aut qui aliter §.ſed & Seruius quod ui aut clam ubi glo. tradit Craue.in conſi.271.colum.pen. uer. octauo, Ruin.in conſi.50.ſub num.17.lib.1.non tamen procedit hæc præſumptio in his quæ extra domum ſecreto fiunt, & in actibus momentaneis Alexand. in conſilio 71.colum penulti.ad fin. ſub num.6. uol.1. & Iaſ.in l.is poteſt ſub num.63.de acqui hæred.Ludo. Gomeſ.in §. rurſus in uerſ. reipublicę ſub num. 17.inſtitu.de actio. Socin.in conſi.301. ſub num.2. ad fin.lib 2.Item vult Luc.de pen.col.6. poſt mediũ in d.l.quicunque procedere hanc præſumptionem ueluti in ætate ualetudinis, & in ijs ſimilibus, quæ uxorem latere non poſſunt, ſecus in ijs, quæ latere probabiliter poſſunt, quia tunc uxoris ſcientia probanda eſt, per l.uerius de probatio l.hæc autem de adminiſtr.tuto.& ea quæ ſcribit Andr.de Iſer. in c.j. de natur.ſucceſ. feud.

753 Vulneratus † qui deceſsit intra annum ex vulnere præſumitur mortuus, l.huic ſcripturæ §.primo, & l.ita vulneratus ad leg. aquil.quæ iura ſic intelligit Luc.de pen.in d.l.quicunque columna ſeptima, in medio.

754 Volens † in cauſa probare, præſumitur meliores probationes quas habeat inducere Innoc.in cap.auditis de in integr.reſtit.& arg.cap.ſi forte de electio. lib.6.

755 Vendens † uinum in dubio præſumitur ea conditione uendere, ut ante uindemias euacuetur doliũ l.prima, §.fina. de peric. & commod. rei uendi.

756 Vir nobilis † & diues præſumitur donare uxori, l.uxori in fine de leg.3.

757 Vir † concedens aliquid ad luendum ornamentum vxoris pignori obligatum, præſumitur ei donare d l.uxori in fine de leg.3.

758 Vendens † rem alienam præſumitur nullo iure munitus id agere l.prima, C.de rebus alien.non alienand.

759 Vidua ultra † 11.menſes ex alio quàm ex marito peperiſſe præſumitur §.mulier. in authen. de reſtit. & ea quæ parit in 11.menſ.Dom.Alcia.de pręſump. reg.1.præſump.40.

760 Vir præſumitur † eſſe conſtantior muliere §.mater ubi gl.not.in auth.de nup.D. Alci. de præſump. regul. 1.præſumpt. 47. qui poſt Gandi. in titul. de quęſtio. data paritate indiciorum dicit torturam incipiendam eſſe à fœmina.

761 Viuere † quilibet pręſumitur uſque ad centum annos l.fin.C.de ſacr.ſanct.eccleſi.Dominus Alciat. dicta regula prima, præſumptiõ. 44. & ſupra diximus, & generaliter quis uiuus eſſe pręſumitur niſi probetur mortuus l.nec nos C.de cap.& poſtli.

reuerſ.& l.ſed ſi m ors.§.primo,de donatio. inter ui. & uxor.Luc.de pen.in d.l.principes, C. de princip. agen.in reb.libro 12.uer.75. ubi ponit quid de iur. longobardorum.

762 Vidua † fornicatrix præſumitur idem etiam marito uiuente feciſſe §.fina.in auth.de reſtit. & ea quę par.in 11.menſ.l.ſi hi qui C.de adul.quę opinio fuit Caſtren.in conſi. 147.qui propterea uult eam amittere debere dotem, quam opinio. dicit communẽ Boer.deciſ.338.ſub nume.primo,magis tamen cõmunis opinio eſt in contrarium, quantum ad amittendam dotem,ut atteſtatur Clar.in §. ſtuprum ſub numero quinto,uerſi.& certè negari eandemque ſequitur, D.Alcia.in præſ.9.reg.2.& Crane.in conſi. 205.ſub num.31.

763 Vxor † quicquid acquiſiuit conſtante matrimonio præſumitur ex bonis mariti acquiſiuiſſe l. quintus de donat.inter ui.& uxor.Dom.Alcia.d regu.2.præſ.16.Craue.in conſilio 81.ſub numero 4. ubi vult uxorem de rebus emptis nomine proprio cõſtante matrimonio teneri pretium reſtituere vel ipſi uiro uel eius hæredibus, Bar.de præſump. colu. ſecunda,ſub numero 7.& pulchrè declarat Craue.in conſi 61.ſub nu.6.

764 Vicinus † præſumitur ſcire facta uicini, niſi ſit abſens, uel infirmus l.Titius §.primo,de lib.& poſthum.l.filium definimus de ijs qui ſunt ſui uel alien. iur.Bal.in l.is colum.6.uer.uenio ad alias qualitates de acquir.hæred.Alexan.in conſil.82.ſub num.10. libro 3.

765 Vnionis † ſolennitas quanto tempore præſumatur.Alexan.in conſil.219.ſub nu. 13. & ibi pulchrè Moder.ad Alex qui improbat Ale.reſolutionem in facto ſuper quo ibi conſuluerat.

366 Vnitas † corporis præſumitur niſi pluralitas probetur cap.cum Ioannes de fid.inſtrum, l qui iuraſſe §.ſi pater de iureiur.Bar.in l.ſi in rem de re.uendic. & l.ſi quis ſeruum §.inter duos de leg.ſecundo, Alexand.in conſi.219.colum.3.libro primo ,& in conſi. 88.ſub num.23.libr.1.Areti.in l.ſi pater impuberes ſub numero quarto,de uulgar.& pupilla. Dec. in c. in pręſentia,colum.5.de probatio.Iaſ.in l.eum qui, §.in popularibus colum fin.de iure iuran.Moder.Pariſi.qui plures citant ad Alex.in conſil.88.d.nu. 17. ſub litera A.

767 Vulnerans † in ſultantem,præſumitur feciſſe ad ſui defenſionem,l.ſecunda,vbi hoc not. Bal. ad leg. Corn.de ſicar.qui adducit nota.in cap ſignificaſti 1 l ſecundo,de homi.Alex.in conſi.14.ſub num.10. li. 3.& in conſi.75.ſub num.4.libro primo, & ſupra diximus in uer.percutiens.

768 Vxor † præſumitur eſſe pregnans uiro cum quo cohabitabat l.filium definimus de ijs qui ſunt ſui vel alien.iur. l.ſi uicinus,& quod ibi nota. Cyn. C.de nup.etiamſi cũ alio probaretur rem habuiſſe quàm marito l.miles §.defuncto de adult. ſecundum Bal. in l.matre C.de ſuis & legi.Alex.in conſil. 157. ſub nu.2.lib.5.& ſupra diximus in uer.filius.

789 Vxor † cenſetur bona ſua dediſſe in dotem uiro quando ſaltem eius conditio ea promerebat, l.mulier bona in princip. de iur. dot. Barto. in l.ſi conſtante in princip.ſolut.matrimo. per quæ ſic probat Alexand. in conſil. 122. ſub nume. 2. & ſub num. 9. libro 7.

770 Vxor † præſumitur primo loco mortua quæ deceſſit eodem infortunio cum uiro l.qui duos in princip.de reb.dub.Bar.de præſump.columna 2.ſub nume. 12. Luc.de pen.in l.principes, C. de prin.agen. in reb.lib.12.uer.44.

771 Vſuræ † præſumuntur promiſſæ quæ longo tempore fuerunt pręſtitę l.cum de in rem uerſo de uſur. & l.ſi certis annis C.de pact.Bar. de præſum. col. 2. ſub num.7.

772 Verba † in dublo præſumuntur prolata eſſe demonſtratiuè,& non reſtrictiuè, l.fin. §.Titia de libe. legat.l.cum pater §.menſę uer.quęro quid ſi teſtator de leg.ſecundo,& in l.centurio col.11 uerſ. ſed quid ſi dixi, de uulg.& pupilla. Craue.in conſi. 301. ſub nume.5.

773 Virgo † præſumitur fuiſſe mulier ſtuprata, ſi illa uirginitatem contra ſtupratorem allegat, cap.1.de adulter.quod ita intelligit Crauc. in conſi. 166.ſub nu.1.quia iuris pręſumptione quis non iuuatur niſi eam alleg.l.ſi adulterium cum inceſtu §. idem pollioni de adulte.Bar.& doctor.in l.cum quid ſi cert. peta.

774 Vniuerſitas † maiorẽ habet pręſumptionem pro ſe quàm particulares, Craue.in conſi.132.per l.tertiam,§.primo, l.& ob carmen §.fin. de teſtibus qui inſuper ait, quod pro uniuerſitate pręſumitur contra dominos,arg.eius quod ſcribit Oldra. in conſil. 313.Thema tale eſt. Et ideo magis præſumi pro conſilio unius collegij,quàm unius particularis Deci in conſi.615.col.2.circa med. Iaſ.in conſi.43. col. 2.poſt medi.lib.3. poſt Abb. in cap.prudentiam in prin.in 3.not.de offic.delegat.

775 Vniuerſitas † pręſumitur ſcire ea quę fiunt in iudicio ipſius loci, uel ea quę frequenter fiunt in loco,Aretin.in conſilio 42.col.fi. Craue.in conſi.204. ſub num.5.

776 Voluntas † pręcedens talis præſumitur, qualis colligitur ex facto quod ſequitur l.ſi ſeruus pluriũ §.fin.de legatis primo, l.poſt contractum ubi Bart. de donatio.l.cum quis,C.de natur.lib.Craue.in conſilio 316.ſub nu.11.

777 Vſura pręſumitur † ex qualitate debitoris, cui mutuatur, ueluti ſi Chriſtiani dent mutuas pecunias iudeis, Crauetta in conſilio 73.ſub numero undecimo. Item ex modicitate pretij cum pacto de reuendendo niſi poſt certum tempus, Baldus in conſilio 114.ſecundum ea libro tertio, Crauetta in conſilio 456.ſub numero quinto,ubi uult in tali caſu illas duas tantum coniecturas ſufficere: Item ex inęqualitate pacti, cum ſocius uult in lucro tantum participare & non in damno. Bald. in l.prima, in nona quęſtio. pro ſocio, Decius in l. ſi paſcenda columna ſecunda,C.de pact.& in conſilio 116.columna prima,in fin.& in conſilio 123.columna ſecunda,circa med.Crauet.in conſilio 145. ſub numero decimotertio, & decimoſexto. Item ex taxatione intereſſe, ut ſcribit Crauetta in conſilio 189.ſub numero quinto,& ſexto,& octauo.

Volens

778 Volens aliquid † præſumitur id etiam uelle ſine quo illud quod uult eſſe non poteſt l. pro hærede §. Papinianus & ibi nota. de acquir. hæred. l. 3. §. final. rem rat. haber. facit l. ad rem mobilem l. ad legatum de procur. l ſecunda, ubi tradunt communiter Doctor. de iuriſd. omni. iudi. ibique late Iaſ.

779 Vir præſumitur † eſſe conſtantior muliere in bono propoſito §. mater in auth. de nupt. quem ad hoc citat Luc. de pen in d. l. principes C. de prin. Agen. in reb. ſub num. 74.

780 Vſusfructus † filio relictus potius patris, quam ſui contemplatione relictus eſſe præſumitur, l. ſi. in fin. cum ibi nota. de uſufruct.

781 Vir † qui intra decennium non oppoſuit exceptionem non numeratæ dotis, præſumitur uelle heredes ſuos illam de proprio reſtituere. § ſin autem in uerſ. ubi, in auth. de tempo. non ſolut. pe. ſuper dot. quem tex. ad hoc inducit Luc. de pen. in d. l. principes verſi. 100.

782 Venditio † præſumitur fraudulenta & uſuraria ſi emptor promiſit retrouendere longe maiore pretio, quàm in contractu emptionis deductum fuit, cap. ad noſtram de empt. & vend. & cap. illo de pigno. Sed de ijs hactenus.

SVMMARIVM.

1 *Multos caſus in quibus iura aliquid non præſumunt referri qui in præcedenti capite concipi oportunè non potuerunt.*
2 *Oppoſita iuxta ſe poſita magis innoteſcere.*
3 *Alienatio facta per prælatum in eius conſanguineos nõ præſumitur facta eſſe in vtilitatem eccleſiæ.*
4 *Actum approbare non præſumitur, qui ſolemnitatem in actu requiſitam non adhibet.*
5 *Aliquid ſiniſtrum non præſumitur de ijs, qui ſunt poſiti in epiſcopali dignitate.*
6 *A paruo non præſumitur in magnum fuiſſe metus illatus.*
7 *Agere inique non præſumitur is, qui coram iudice aliquid agit.*
8 *Aliquis non præſumitur animum occidendi habere niſi probetur.*
9 *Animus nocendi in dubio non præſumitur.*
10 *Abſentia canonici in dubio non præſumitur.*
11 *Actuum pluralitas in dubio non præſumitur.*
12 *Alienatio hæreditatis non præſumitur ex poſſeſſione bonorum hæreditariorum, quando poſſeſſionis alia docetur cauſa quam hæreditaria.*
13 *Aditio hæreditatis non præſumitur ex poſſeſſione bonorum hæreditariorum modici ualoris.*
14 *Bonum de illo non præſumitur, quem pater non idoneum reputauit.*
15 *Bene viuentis in iuuentute, non facile præſumitur malum in ſenectute.*
16 *Baptizatus quis eſſe non præſumitur.*
17 *Bonum de teſte non præſumitur, qui poſtquam locutus eſt cum parte accedit ad deponendum dictum ſuum.*
18 *Bonum de illo non præſumitur, qui ſemper aut crebrò de nummis loquitur,*
19 *Bonus uir cuius arbitrio aliquid ſit commiſſum non præſumitur morari in arbitrando.*
20 *Bonum non præſumitur de prælato, qui neglectis rebus eccleſiæ, proprium auxit patrimonium.*
21 *Bonum de patre non præſumitur, qui deprehenſum cum filia moechum occidit, filiam vero non item.*
22 *Bona fides non præſumitur in eo qui ſaluis rebus ſuis depoſitas amiſit.*
23 *Bono exitu non præſumuntur perfici, quæ malo ſunt inchoata prin.*
24 *Ciuitatis debito ſoluto actori, non præſumitur ciuitas locupletata, niſi probetur.*
25 *Circumuentus non præſumitur uenditor probata uendendi neceſſitate.*
26 *Colludere non præſumitur qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur.*
27 *Ceſſio quibus in caſibus non præſumitur ſimulata.*
28 *Certum tempus adiectum fuiſſe non præſumitur in ſtipulatione de re vendita defendenda, ideoque omni tempore denuntiari poteſt.*
29 *Conſentire non præſumitur is in cuius præiudicium inducitur conſuetudo.*
30 *Coacta non præſumitur mulier, quæ per annum ac dimidium morata eſt cum uiro.*
31 *Corrigere non præſumitur quis quod incontinenti fecerit.*
32 *Contraxiſſe non præſumitur per metum quæ præſentib. conſanguineis ſuis contraxit.*
33 *Conſanguinei non præſumuntur omiſiſſe defenſionem conſanguinei ſui.*
34 *Cauſa non præſumitur in inferiore à Principe.*
35 *Clericus & Rector non præſumitur immemor ſalutis æternæ.*
36 *Communicatione fructuum non præſumitur communicatio proprietatis.*
37 *Communio iniuncta eſſe filijs non præſumitur niſi gratia æqualitatis ſeruandæ.*
38 *Coniunctus non præſumitur habere notitiam teſtamenti coniuncti ſui.*
39 *Contractus in dubio non præſumitur uſurarius nec ſimulatus.*
40 *Cauſa non præſumitur in diſpenſante, quando conceditur ad importunitatem poſtulantium.*
41 *Cauſa non præſumitur in principe in ijs in quibus aliquid ſine cauſa facere poteſt.*
42 *Clericatus non præſumitur etiam quod probetur de ordinibus minoribus.*
43 *Compenſandi animus non præſumitur in debitore ex contractu vel quaſi.*
44 *Compenſatio non præſumitur facta cum debito voluntario.*
45 *Confeſſio receptæ dotis conſtante matrimonio non præſumitur facta eſſe in fraudem, quando maritus vxori, tanquam dotatæ præſtitit alimenta.*
46 *Coniunctus non præſumitur coniuncto velle iniuriari.*
47 *Culpa non autem dolus præſumitur ex omiſſione.*
48 *Culpa in dubio non præſumitur.*
49 *Diues uel idoneus facultatibus quis non præſumitur niſi probetur.*
50 *Donare quis non præſumitur, aut pecunias ſuas velle iactare.*

51 Donatio non præſumitur, niſi quando rei traditi, ſit ab eo qui donare præſumitur.
52 Donare non præſumitur vir vxori, neque è contra.
53 Dolum committere non præſumitur qui fraudem excludit.
54 De correctione diligentis malum non præſumitur.
55 Dolus non præſumitur in errante.
56 Neque in modica re.
57 Dominus non præſumitur ad eas ſpecies pecuniæ perſoluendas præpoſuiſſe quæ ſolui non debent.
58 Dolium ab emptore ſignatum non præſumitur illi traditum.
59 Diligens paterfamilias læſus fuiſſe non præſumitur.
60 Diligere non præſumitur litigatorem Iudex qui ab eo interpoſuit appellationem.
61 Dominus non præſumitur ſeruo in peculio concedere, quod ſibi debetur.
62 Derogatum non præſumitur ſtatuto antiquo per nouum.
63 Dilectus minus a teſtatore non præſumitur eſſe melioris conditionis.
64 Dolus non præſumitur & quibus in caſibus.
65 Donandi animus in aſcendente uerſus deſcendentem nō præſumitur niſi in ijs ad quæ tenetur, aut ubi de modicis agitur.
66 Donandi animus non præſumitur in fratre verſus fratrem.
67 Donandi animus in dubio non præſumitur.
68 Donatio in dubio non præſumitur in deſcendente uerſus aſcendentem.
69 Dubio in caſu præſumendum non eſt teſtatorem velle aliquid odioſum.
70 Debitor reſpectu creditoris non præſumitur ſatisfeciſſe niſi probet.
71 Decretum non facit præſumi ſolennitates, quæ tempore decreti interuenire non potuerunt.
72 Decretum ubi interuenit læſio non præſumitur.
73 De legatio Iudici non præſumitur niſi probetur.
74 Delictum in dubio non præſumitur.
75 Dicta in prima poſitione, non præſumuntur repetita in ſequentibus.
76 Diſpenſatione ſua non præſumitur princeps uelle promouere odioſos.
77 Diſpoſitio nunquam præſumitur ſuperflua aut illuſoria.
78 Dolus non præſumitur in re modica.
79 Donatio regulariter non præſumitur vbi poteſt capi alia coniectura.
80 Eligere quis non præſumitur uiam, per quam impugnet iudicium ſuum.
81 Eccleſia non præſumitur conſecrata niſi probetur.
82 Ex generalibus verbis quando legatum ademptum eſſe non præſumitur.
83 Ex debito per prælatum contracto non præſumitur eccleſia locupletata.
84 Error non præſumitur in maioribus.
85 Ex poſſeſſione præſenti quando non præſumatur in præteritum.
86 Exceptio nullitatis, nunquam præſumitur eſſe ſublata.
87 Eccleſia non præſumitur aliquem contra ſe priuilegiaſſe.
88 Facta non præſumuntur niſi probentur.
89 Fraus non præſumitur in ijs quæ palam fiunt.
90 Furtum non præſumitur in re communi commiſſi.
91 Frater non præſumitur fratrem ſuum odio habere.
92 Fraudandi cauſa non præſumitur latere, qui ſi in iudicio compareret abſolueretur.
93 Falſitas non præſumitur in literis ueram iuſtitiam continentibus.
94 Fides eius qui in ægritudine ſuſcipit baptiſmum, non præſumitur uoluntaria, ſed neceſſaria.
95 Fraus non præſumitur in ijs, quæ ſolita ſunt fieri.
96 Falſitas non præſumitur, & quibus concurrentibus.
97 Falſum non præſumitur committi quando damnum non infertur, aut agitur de re modica.
98 Fideicommiſſo renuntiatum fuiſſe non præſumitur ob clauſulas generales.
99 Fideiuſſor acceptus pro principali non præſumitur eſſe acceptus pro uſuris.
100 Filia per ſtatutum excluſa, non præſumitur eſſe excluſa niſi ab hæreditate dotantis.
101 Fides non præſumitur habita de pretio ob ſolam patientiam detinendi.
102 Filia non cenſetur renuntiare legitimæ etiamſi agnoſcat legatum paternum.
103 Finium mutatio non præſumitur.
104 Grauamen nominatim iniunctum, non præſumitur teſtator ad alios uoluiſſe extendere.
105 Generali fideicommiſſorum acceptatione non præſumitur acceptatum fideicommiſſum acceptanti odioſum.
106 Generalis impugnatio non præſumitur trahi ad ea, quæ ſunt impugnanti fauorabilia.
107 Generalis diſpoſitio nunquam præſumitur trahi ad ea quæ in ſpecie prohibentur.
108 Hæres adeundo hæreditatem, non præſumitur approbare ea quæ contra prohibitionem legis diſpoſuit teſtator.
109 Hodie non præſumitur poſſidere, qui olim poſſedit.
110 Honoratus quis eſſe non præſumitur eo ipſo quòd grauatur.
111 Ignorare quæ quis non præſumatur.
112 In inuentario non præſumitur quis aliquid apponere contra ſe.
113 Immemor ſalutis æternæ quis eſſe non præſumitur.
114 Id velle non præſumitur quiſquam quod agere non poteſt.
115 In iudicio non præſumitur uiolentia inferri.
116 Iudex non præſumitur audire nolle uolentem contra ſe litigare.
117 Inſolita non præſumuntur.
118 Inuito auditori non præſumitur quis libenter referre.

Inna-

119 *Inanibus laboribus non præſumitur quis ſe fatigare velle.*

120 *Iudex non præſumitur aliquid fraudulenter feciſſe.*

121 *Iudex non præſumitur aliquid facere ſine cauſa cognitione.*

122 *Ignorantia notarij facti permanentis non pręſumitur.*

123 *Impedimentum non præſumitur niſi probetur.*

124 *Implementum non præſumitur ſed probandum eſt.*

125 *Infirmitas corporis non præſumitur impedire vires animi.*

126 *Ignorantia non præſumitur in eo de quo eſt fama.*

127 *Inſtitutio facta de filijs & nepotibus, non intelligitur facta eſſe niſi ordine ſucceſſiuo.*

128 *Interpretatio vbi tollitur, nunquàm cenſetur ſublata niſi friuola.*

129 *Iuſtum non præſumitur ſed adulatorium, quod ab initio inualidum poſtea potentioris contemplatione confirmatur.*

130 *Læſus quis eſſe non præſumitur ex eo, quia minor, niſi probetur.*

131 *Læſus fuiſſe non præſumitur diligens paterfamilias.*

132 *Libri non præſumuntur a patre filio fuiſſe donati, quando erant magni precij.*

133 *Literæ ſaluiconductus & ſimiles non præſumuntur eſſe conceſſa motu proprio, ſed ad poſtulationẽ partis.*

134 *Locus non præſumitur eſſe repetitus in ſcriptura diuerſę data.*

135 *Legatum non præſumitur eſſe reuocatum, ex eo quod poſtea mulier omnia bona in dotem dederit marito.*

136 *Literis publici officialis vltra concernentia eius officium non creditur, neque pro eis pręſumitur.*

137 *Mala fides non præſumitur in eo qui rem a domino emit.*

138 *Matrimonium non præſumitur contractum cum ingenua redempta ab hoſtibus, quamuis eo animo retineatur, vt ea liberi ſuſcipiantur.*

139 *Mulier non præſumitur de facili donare.*

140 *Matrimonium non præſumitur, niſi probetur, ſed potius fornicatio.*

141 *Mala fides non præſumitur in eo qui factum alicuius ignorauit.*

142 *Mandatum non pręſumitur ex antiquitate temporis alijs non concurrentibus.*

143 Mentiri *contra ſe quis non præſumitur.*

144 *Motus proprius non præſumitur in literis principis niſi adſit clauſula motu proprio.*

145 *Mulier quę reperitur in inſtrumento fideiuſſiſſe non intelligitur renuntiaſſe beneficio Senat. Velleia.*

146 *Mutatio voluntatis non præſumitur.*

147 *Mater in dubio non præſumitur, qua filium non diligit.*

148 *Mala fides non præſumitur in eo qui pecuniam ſoluit.*

149 *Metus non præſumitur quando de metu quis proteſtatus non fuit.*

Idemque in alijs caſibus ibidem enumeratis.

150 *Metus regulariter non præſumitur niſi probetur.*

151 *Mutatio confinium non præſumitur.*

152 *Nouatio non præſumitur niſi probetur.*

153 *Notarius non præſumitur rogatus neque teſtes.*

154 *Notarius aliter ſcribens quàm partes ipſæ dixerint, non per dolum ſed per errorem pręſumitur feciſſe.*

155 *Nullitas quę reſultat ex inſpectione actorum, nunquã cenſetur eſſe ſublata.*

156 *Nemo pręſumitur ſibi velle pręiudicare etiam in minimo.*

157 *Nemo præſumitur ſe ipſum incontinenti velle corrigere.*

158 *Nemo præſumitur immemor ſalutis ęternæ.*

159 *Nemo pręſumitur velle iactare ſuum.*

160 *Nemo pręſumitur eam viam eligere, per quam impugnet iudicium ſuum.*

161 *Nemo pręſumitur de vento vixiſſe.*

162 *Oculum non pręſumitur quis ſponte velle amittere.*

163 *Obliuio non præſumitur in facto proprio, niſi per lapſũ longi temporis.*

164 *Obliuio non pręſumitur in officiali de ijs quæ a ſe geſta ſunt, niſi ob multitudinem negotiorum.*

165 *Officiales non præſumuntur habere ſcientiam omnium eorum quæ continentur in eorum codicibus.*

166 *Obliuio non pręſumitur in facto multum notando.*

167 *Odium non pręſumitur inter fratres.*

168 *Offendi non pręſumitur militaris diſciplina ſi miles negocijs ſuis ſupereſt.*

169 *Prælatus vel alius non pręſumitur ſimoniam committere qui illam prohibuit ne fieret.*

170 *Pro proceſſu vel ſententia non pręſumitur niſi quatenus conſtet de illis.*

171 *Pecunia ſoluta tutori ob venditionem rei pupillaris, non præſumitur pupillus fuiſſe locupletatus.*

172 *Proximus pubertati non præſumitur illectus.*

173 *Pontifex Max. ſeu Papa non præſumitur per reſcriptũ ſuum velle bene ſtatuta reſcindere.*

174 *Pręſcriptio centum annorum non pręſumitur poſſe probari.*

175 *Princeps non pręſumitur indulgere quod poſſit rationabiliter implorari.*

176 *Pater filium ſuum iudici offerens non pręſumitur ita offerre vt mori velit.*

177 *Pater non pręſumitur ancillam liberam velle facere, & velle filios in ſeruitute retinere.*

Nec filium dolo retinere. ibidem.

178 *Pater non pręſumitur velle diminuere hæreditatem filij per legata.*

179 *Pontifex maximus vel Papa non præſumitur velle derogare conſuetudinem.*

180 *Pluralitas nominum non præſumitur.*

181 *Præſens & tacens non præſumitur cõſentire in damnis.*

182 *Princeps in dubio non præſumitur velle præiudicare fiſco, niſi quatenus eſt expreſſum.*

183 *Princeps non præſumitur velle præiudicare iuri tertij, nec primę conceſſionis. num. 183.*

184 *Princeps non præſumitur velle derogare rei iudicatę.*

185 *Princeps non pręſumitur vti plenitudine poteſtatis ſed poteſtate ordinaria.*

186 *Princeps non præſumitur habere ſcientiam per eius officiales.*

187 *Principis mandatum non præſumitur niſi quatenus de illius inſpectione apparet.*

188 *Pater in dubio non cenſetur donare filio ſed potius in peculium concedere.*

189 *Pluralitas apocharum vel inſtrumentorum non præſumitur.*

190 Pluralitas cauſarum, vel deliEtorum non præſumitur.
191 Pręſcriptio de facili non præſumitur ſed probari debet.
192 Præſumptiones fieri non poſſunt de non veriſimilibus.
193 Quis non præſumitur dixiſſe quod mente non cogitauit.
194 Quis ordinatus non præſumitur niſi probetur.
195 Quis ſubtrahens aliquid ex hæreditate non pręſumitur malo animo ſubtrahere.
196 Quis diligere non præſumitur quod non optat, vel non eligit.
197 Quid metu agi non pręſumitur, niſi quando probatur metum aut verba præceßiſſe.
198 Quaſi poſſeßio matrimonij non inducit pręſumptionem veritatis.
199 Renunciare quis non pręſumitur, quod ignorat ſibi competere.
200 Renunciare quis etiam de facili non præſumitur iuri quod ſibi competere quoque non ignorat.
201 Renunciare non pręſumitur ſponte, qui renunciat ſpoliatus.
202 Res nō præſumitur effecta minoris precij niſi probetur.
203 Reuerentia vxoris in virum non præſumitur conſenſus ſed diſſenſus.
204 Solennitas extrinſeca non pręſumitur niſi probetur.
205 Siniſtrum aliquid non præſumitur de ijs qui in epiſcopali dignitate ſunt poſiti.
206 Suppoſita non præſumitur quæ à parentibus chara habita fuiſſe filia dicitur.
207 Simulatio regulariter non pręſumitur niſi probetur.
208 Spurius in dubio non præſumitur filius ſed naturalis.
209 Statutum admittens aliquas exceptiones tantum non præſumitur alias excludere.
210 Stuprandi animus non præſumitur in ijs, quæ ſcientibus domeſticis decurru deſcendunt.
211 Subreptionis exceptio non præſumitur ſublata, quamuis reſcripto tollantur omnes exceptiones.
212 Sententia ſi ſit lata in fauorem, in ea non pręſumitur ignorantia aut error iudicis.
213 Societas non pręſumitur contracta eſſe cum pupillo.
414 Societas non præſumitur ex communi victu.
215 Solennitas non pręſumitur in pręiudicium tertij niſi poſt triginta annos.
216 Solennitas extrinſeca non pręſumitur in actibus extraiudicialibus.
217 Solennitas citationis, ac ſententia, non præſumitur, cū producuntur acta ex quibus appareat ſententiam eſſe nullam.
218 Solennitas intrinſeca naturalis non præſumitur.
219 Solutio non præſumitur ſi reperitur inſtrumentum cancellatum penes tertium.
Scientia non pręſumitur niſi probetur ibid.
220 Teſtator non præſumitur repetere id quod facit legatum ab eo relictum inutile.
221 Teſtator non pręſumitur velle compenſare quamuis rem obligatam relinquat creditori.
222 Tacens non pręſumitur conſentire in ijs quæ illi præiudicialia ſunt.
223 Tempus longum non facit pręſumi bonam fidem.
224 Tempus longum non ſufficit in præſumenda ſolennitate.
225 Teſtamentorum pluralitas non præſumitur niſi probetur.
226 Teſtator in dubio non pręſumitur facere velle diſpoſitionem inanem.
227 Teſtator non pręſumitur legare niſi ius quod habet.
228 Teſtes non pręſumuntur eſſe rogati.
229 Tituli ſubſtantia non præſumitur ex diuturnitate temporis.
230 Teſtator non præſumitur ſubſtitutionem inutilem facere velle.
231 Teſtator non præſumitur id velle quod non loquitur.
232 Voluntas hominis non præſumitur eſſe aliena a verbis.
233 Vſura non pręſumitur ex pacto de retrouendendo apposito.
234 Vſura non præſumitur in foro contentioſo.
235 Vſura non pręſumitur ex taxatione alimentorum.
236 Vſura non præſumitur quando quis ſe refert ad ſolitum patriæ.
237 Vſurarius in dubio non pręſumitur contractus ſed licitus & permiſſus.
238 Quędam generalia annotanda eſſe in materia inſtrumenti pręſumptionis.
239 A iure vel ab homine id ſolum pręſumendum eſſe quod de iure licet.
240 Index vbi ex pręſumptionibus procedit, ſeruato iuris ordine, maximè temperare debere eius ſententiam.
241 Iudicem in concurſu pręſumptionum debere illam amplecti, quæ magis conſonat veritati.
242 Pręſumptionum vnam tolli per alteram.
243 Duas pręſumptiones iunctas facere vnam probationē; & dictum vnius teſtis integri atque omni exceptione maioris.
244 Plures pręſumptiones inducere plenam probationem reatus, quando non imponitur pœna capitalis.
245 Pręſumptiones iuris dici liquidiſſimas probationes.
246 Pręſumptiones aſſumendas eſſe ex ijs quæ apparent, non ex ijs quę non apparent.
247 Pręſumptiones deſumi oportere ex veriſimilibus, non autem ex non veriſimilibus.
248 Præſumi pro eo quod plus operatur, ac magis poteſt.

Aliquorum caſuum nomen elatoriè cōtrà recenſeri, in quibus iura aliquid non præſumunt.

CAP. XIX.

1 QVoniam verò † & multi ſunt caſus in quibus iura aliquid non præſumunt, qui ſuperiore capite cōcipi haud quaquam commodè potuerunt, ideo operæprecium facturum me eſſe opinatus ſum, ſi aliquos eodem or-
2 dine præſenti capite ſubiecero, ut poſsit † huius inſtrumenti virtus per oppoſitorum iuxta ſe poſitionem magis innoteſcere, l. vnica, § & cum triplici. C. de caduc. toll. & ſupra diximus cap. 17. in loco ab oppoſitis, hi autem ferè ſunt, quòd
3 Alienatio, † facta per prælatum in eius conſanguineos non præſumitur facta eſſe in vtilitatem eccleſiæ, ſed in vtilitatem ipſorum conſanguineorum auth.

anth.quibuſcunque modis.C.de ſacroſan.eccleſ.vbi Bart.Bal.& alij notanr, gloſ.in cap.peruenit.t.q.3. Dom.Alcia.qui pulchrè extendit ac declarat, de prę ſumpt.reg.1.præſump.29.

4 Actum † approbare non pręſumitur qui ſolennitatem in actu requiſitam non admittit, l. non codicillum.C.de teſta. l.fi. §.illud de repnd. Luc. de pen. in l.1. C. de quæſto. libro duodecimo, col.ſecunda poſt princip.

5 Aliquid † ſiniſtrum non præſumitur de ijs qui in epiſcopali dignitate ſunt poſiti cap.abſit 1.q.3.

6 A paruo † non præſumitur in magnum fuiſſe metus illatus not.in cap. lothatius 30. q 3. facit tex. in l.non eſt uetiſimile quod met. cauſ.cum ſocijs.

7 Agere † iniquè non præſumitur is, qui coram iudice, vel alio quolibet animo legali ac ciuili obſeruante aliquid exequitur, anth.ut defunc.ſeu fun.eo. in princip.

8 Aliquis † non præſumitur animum occidendi habere, niſi probetur contrarium, l. 1. C. de ſicar. & præcipuè ſi percutiat cum haſta quæ ferire poterat cum ferro, l. 1. §.dinus, vbi gloſ. Bart. & Doctor. ac plenè Marſil. ad leg. Cornel. de ſicar. Bart. de præſumpt.col.2.

9 Animus † nocendi in dubio non præſumitur glo. in l.fluminum de dam.infect. Alexan.in conſil.174. ſub num.5.libr.2.

10 Abſentia † canonici in dubio non præſumitur, quia eſſet præſumere delictum cum is reſidere teneatur, Oldr.in conſi.198. circa primum punctum col.fina. Crauet.in conſil. 88. ſub num. 18. vbi ait, ideoque clericum abſentem præſumi malitioſè abeſſe cum reſidere teneatur, Innocen. in cap.fina. de eo qui mittit.in poſſ. Io. de ſilu. de benefi. par.4. q.5.col.2.circa finem in magna impreſsione.

11 Actuum pluralitas † in dubio non præſumitur, Dec.in cap. in præſentia in 9. not.de probatio.& in conſi.146.col.5. Alex.in l.planè, § ſi eadem de leg.1. Iaſ.in l.ſcire debemus ad fin.prin. de verbo. obligat. Crauet.in conſi.223.ſub num.8.

12 Aditio hęreditatis † non præſumitur ex poſſeſsione bonorum hæreditariorum, quando quis ſe poſſediſſe docet ex alia cauſa quàm hæreditaria, per nota. in l.gerit de acquir.hæred. Alex. in conſil.32. libr.3. Corn.in conſi.147.lib.11 Crau.in conſil.197. qui idem firmat in actibus dubijs, ſub nu.4. in quibus vult ſtari non ſolum declarationi hęredis, ſed etiã hæredis hæredis, poſt Bart.in d.l.gerit col.6. & 7. de acquiren. hæred. & alios perplures quos citat idem Crauet.in conſi.33.ſub num.11. vbi vult ſtari iuramento poſſeſſoris ex qua cauſa poſſederit, & in dubio præſumendum eſſe, quòd poſſederit ex cauſa vtiliori ipſi poſſeſſori Caſtr.conſil.351.col.3. circa medium libro primo.

13 Aditio † hæreditatis non præſumitur quoque ex poſſeſsione rerum hæreditariarum modici valoris, Iaſ.in l.16.veteres col.9.de acquir.poſſeſſ. Marſ.in l. furem ſub num.22.ad leg. Corn.de ſicar. quia non eſt veriſimile quòd pro re modici valoris voluerit quis ſe obligare oneribus hæreditarijs Crauet. in d. conſ.33.ſub num.12.

14 Bonum † de illo non præſumitur quem pater non idoneum reputauit, l.pen.in fi.de curato.furio. quinimò videtur talis quodammodo infamis eſſe infamia facti, l.ea quæ de ijs qui notan. infam. quẽr ita intelligit Luc.de pen.in d.l.1. C.de quæſt.lib.12. colum.2.

15 Benè viuentis † in iuuentute non facile præſumitur malum in ſenectute. c.cum in iuuẽtute, de pręſ. c.fraternitatis 34.diſtin.quinimò de ſenectute multa bona præſumuntur, quæ ſcripſit Luc.de pen. in l.1.C.de conſul.lib.12.

16 Baptizatus † quis eſſe non præſumitur, cap.paruulos diſtin.4.quinimò præſumitur eſſe non baptizatus, vt ſupra diximus cap. præcedenti in ver. baptizatus non eſſe.

17 Bonum † de teſte non præſumitur, qui poſtquã locutus eſt cum partibus vadit ad iudicem vt declaret dictum ſuum, §.quoniam in auth.de teſtib.

18 Bonum † non præſumitur de eo qui ſemper aut crebro de nummis loquitur cap. ſi cupis 16.q.1.

19 Bonus vir † non præſumitur morari in arbitrando quotieſcunque aliquid in eius arbitrium collatum eſt, l.1.de leg.2.

20 Bonum † non præſumitur de prælato, qui neglectis rebus eccleſiæ induſtria ac laboribus proprium auxit patrimonium cap. quicunque 12.q.4.

21 Bonum † de patre non pręſumitur qui deprehenſum mæchum in adulterio cum filia occidit, filiam verò minimè, l. nihil intereſt in.princ. cum ibi nota. ad leg.Iuliam de adulter.

22 Bona fides † non præſumitur in eo qui ſaluis rebus ſuis depoſitas amiſit, c.bona fides depoſ.l.quod Nerua in fin.cum ibi nota. ff.eod.quod & in tutore procedit qui pecuniam ſuam benè collocauit, pupilli verò dicit ſe collocare nequiuiſſe, l.tutor ſecundum dignitatem, §.1.de adminiſtr.tuto.

23 Bono exitu † non præſumuntur perfici, quæ malo ſunt inchoata princip. authen. quomodo oporte. epiſcop.in princ. cap. principatus 1.q.1. & 61.diſt. cap.miramur D. Alciat.de præſ.reg.2.præſump.32.

24 Ciuitatis † debito ſoluto actori ciuitatis de quo etiam per apochas ipſius actoris conſtat, non præſumitur ciuitas locupletata niſi probetur nec ſufficit dicta apocha ad liberationem, l.1. C.de ſolutio. & liberatio.debit.ciuita.libr.10. faciunt nota.in l.ciuitas ſi cert.peta.& in l.j. C.ſi aduerſ.credito.

25 Circumuentus † non præſumitur inſidijs nec potẽtia comparatoris oppreſſus venditor, probata vendendi neceſsitate coram iudice competenti & ſub auctorum fide venditio facta eſt, l. 1. C. de præd. curi.libr.10.

26. Colludere † non præſumitur, qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur argu.l.2. C.de falſ. l.2. in fi.de carbon. edict.

27 Ceſsio non † præſumitur ſimulata in caſibus quos not.Innoc.in cap. ex parte de alien.iudi.mut. cauſ.fact.

28 Certum tempus † adiectum fuiſſe non præſumitur in ſtipulatione de re vendita defendenda, ideoq; omni tempore denuntiari poteſt, ut defendatur, l.ſi rem, de euictio.

Con-

29 Conſentire† non præſumitur is, in cuius præiudicium inducitur conſuetudo, niſi manifeſto indicio probetur veluti quia inde precium recepit, not. Innocen. in rubr. de conſuetud.

30 Coacta non† præſumitur mulier quæ per annum & dimidium morata eſt cum viro à quo cognita fuit cap ad id de ſponſal.

31 Corrigere † non præſumitur quis quod incontinenti fecerat, l. non ad ea, §. quod pure de condit. & demonſtr. D. Alciat. de præſ. reg. 2. præſ. 28. Alexan. in conſi. 167. ſub num. 15. lib. 7. & in conſil. 23. ſub num. 6. eod. libr.

32 Contraxiſſe non † præſumitur per metum, quæ præſentibus conſanguineis ſuis contraxit, l. tranſactionem quæ dominij C. de tranſ. vbi Doctor. Glo. & Bal. in l. Rutilia polla. C. de ijs quib. vt indig. Bar. in l. 1. C. de præd. decurio. libr. 10. Alex. in l. ſi cum dotem, §. eo autem tempore ſolut. matrimo Dec. in conſ. 219. & 232. vbi notanter agit Dom. Alciat. de præſumpt. reg. 2. præſump 21.

33 Conſanguinei † non præſumuntur omiſſuri defenſionem conſanguinei ſui l. hæc autem, §. 1. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. Luc. de pen. in l. principes. C. de prin. agen. in reb. verſ. 67. Dom. Alciat. de præſ. reg. 1. præſump. 22. qui ideo infert, quod non debet præſumi in dubio quis indefenſus quia veriſimile eſt quòd conſanguinei, affines, ac amici illum ſint defenſuri poſt Bal. in l. 3. §. ſi reus iudi. ſolui & in rubr. C. de ſucceſſo. edict.

34 Cauſa non † præſumitur in inferiore à principe, Bal. in l. ſi teſtamentum. C. de teſtam. Alexan in conſilio 44. ad fin. ſub num. 6. libr. 1. faciunt quæ ſcribit Bart. in l. ambitioſa per totũ de decret. ab ordi. faci.

35 Clericus † & rector non præſumitur immemor ſalutis ęternę, l. vlt. C. ad leg. Iul. repet. cap. ſancimus. 1. q. 4. Alexan. in conſi. 116. ſub num. 4. lib. 7.

36 Communicatione † fructuum non præſumitur communicatio proprietatis, Saly. in l. ſi patruus. C. commu. vtriuſ. iudi per cap. 1. de duob. fratr. de benefi. inueſti. Bal. in l. fin. C. de collatio. Alexan. in conſilio 152. ſub num 4. libr. 7. & conſil. 30. ſub num. 9. lib. 2. vbi idem firmat in cæteris.

37 Communio † a parentibus iniuncta filijs non præſumitur eſſe indicta niſi gratia æqualitatis ſeruandę, l. illam, l. vt liberis, & l. illud, §. 1. C. de collat. Alexan. in conſil. 77. ſub num. 25. libr. 7. ubi idem concludit inter alios inſtitutos.

38 Coniunctus † non præſumitur habere notitiam teſtamenti coniuncti ſui Bal. & Ang. in l. quoniam ſororem. C. de iur. deliber. Bartol. in l. qui duos ver. quæro dixi de reb. dub. Alex. in conſil. 24. ſub num. 12. libr. 3.

39 Contractus † in dubio nõ præſumitur vſurarius; nec ſimulatus, l. ſi ea pactione. C. de uſur. Bal. in l. rogaſti, §. ſi tibi ſi cer. peta circa finem Alexan. in conſilio 228. colum. 2. lib. 1. Crauet. in conſi. 145. Iaſ. in conſil. 73. col. 2. poſt med libr. 3. Bero. in conſi. 169. ſub num. 19. libr. 1. Burſ. in conſil. 117. ſub num. 4. ubi alios addit.

40 Cauſa non † præſumitur in diſpenſante quando conceditur ad importunitatem poſtulantium, l. 1. & ibi Bar. C. de petit. bono. ſublat. lib. 10. Dec. in cõſilio 576. circa fi. Curt. iun. in conſil. 170. ſub num. 25. Crauet. in conſil. 135. ſub num 44.

41 Cauſa iuſta † non prę̨ſumitur in principe in ijs, in quibus aliquid ſine cauſa facere non poteſt, Abb. in cap. 1. de cauſ. poſſeſſ. & proprie Deci. in conſil. 64. col fin. circa med Gozadi. in conſil. 76. col. pen. circa med. Crauet. in conſil. 5. ſub num. 5.

42 Clericatus † non prę̨ſumitur, etiam quod probetur de ordinibus minoribus, Bartol. in l. illud de acquiren. hæred. per tex. in cap. 2. de cleri. peregrinan. Bellamer. in conſil. 30. col. 2. circa finem, Crauet. in conſil. 134. ſub num. 45.

43 Compenſandi † animus non præſumitur in debitore ex contractu uel quaſi, l. creditorem de leg. 2. l. unica, §. 2. C. de rei uxor. actio. Crauet. in conſil. 86. ſub num. 1.

44 Compenſatio † non præſumitur facta cum debito voluntariè contracto Crauet. in conſil. 149. ſub numero ſecundo. Sed duæ præſumptiones proximè relatæ locum non habent quando ex coniecturis aliud apparet uidelicet animum relinquentis fuiſſe compenſare, Caſtr. in conſil 195. col. 3. in 2. dubio libr. 2. Abb. in conſil. 81. col 2. libr. 1. ueluti cum teſtator iubet legatarium eſſe contentum ſuo legato, uel filię legat pro omni & toto eo quod petere poſſit, uel cum teſtator legat pro euitandis diſcordijs inter hæredem ac legatarium Corn. in conſil. 115. col. pen. poſt medi. libr. 4. Crauet. in d. conſil. 149. ſub num. 3.

45 Confeſsio † mariti de dote recepta conſtante matrimonio non præſumitur facta eſſe in fraudem quando maritus uxori tanquam dotatæ alimenta præſtitit Bald. in l. 1. col. 3. uerſ. unde quęritur. C. de priuile. dot. Dec. in conſil. 536. col. 3. circa med. uer. & ad hoc etiam facit, Crauet. conſil. 40. ſub num. 4. & ſub num. 5. ubi ait idem eſſe quando adiuuatur ex alijs coniecturis.

46 Coniunctus † non præſumitur coniuncto uoluiſſe iniuriari, nec ſubditus principi aut domino ſuo, gloſ. in l. neſtem de iniur. Crauet. in conſilio 9. ſub num. 26.

47 Culpa non † autem dolus præſumitur ex omiſsione, Crauet in conſi. 6. ſub num. 75. poſt Bal. in conſilio 142. hęc quæſtio col. 2. libr. 4. ideoque quoties fit mentio de maleficio, intelligitur de maleficio quod committitur in faciendo, & non in omittendo Bar. in l. aut facta in princ. de pœn. Bal. ib. l. fin. C. de crimi. ſtellio. ſeq. Iaſ. in conſi. 48. col. pen. circa med. lib. 3.

48 Culpa in dubio † non præſumitur quinimò ad euitandam prę̨ſumptionem culpæ, præſumitur quis feciſſe, quod alius ueriſimiliter faceret, & probari debet culpa certa ac clara, gloſ. & doctor. in l. ſi creditor. C. de pignor. actio. idem Bartol in l. ſi cum uenderet. §. fin. de pignor. actio. Iaſ. in l. domos col. fin. de leg. 1. Crauet. in conſil. 8. ſub num. 20. conſilio 151. ſub numero 18. & ſequen. & conſi 319. ſub numero 15.

49 Diues uel idoneus † facultatibus quis non prę̨ſumitur niſi probetur, l. non eſt neceſſe de probatiõ a

faciunt

faciunt quæ ſcribit Archidiac. in cap. accuſator. 6. q. 5. & Luc. de pen. in l. vlt. C. de ijs qui num. liber. ſe excuſ.

50 Donare quis † non præſumitur aut pecunias ſuas velle iactare, l. cum de indebito de probatio. niſi in caſibus nota. in l. ſi verò non remunerandi, §. idem Papinianus manda. & in l. ſed ſi ego in fin. ad ſenat. conſul. Velleia.

51 Donatio † non præſumitur niſi quando rei traditio fit ab eo qui donare præſumitur, §. ſi minus inſt. de actio.

52 Donare † non præſumitur nir vxori, neque è contra, quia lex inhibet, l. ſi vxor de donatio. inter vir. & uxor.

53 Dolum † committere non præſumitur qui fraudem excludit, l. cum pater, §. Titio cum ſimilibus. ibi nota.

54 De correctione † diligentis malum non præſumitur, cap. 1. 23. q. 4.

55 Dolus † non præſumitur in eo qui errat in iure, l. ſed ſi lege, §. ſcire in fin. de petit. hæredit. §. 1. in auth. de nupt. Alex. in l. ſi quis id quod, de iuriſ. om. iud. Areti. in §. quia tamen, inſtit. vi bon. rapto. Dom. Alciat. præſumpt. 30. reg. 3. de præſumpt.

56 Dolus non † præſumitur in modica re committi, l. ſi oleum ad fin. de dol. cap. penul. de crimin. falſ. neque in certis perſonis quæ dolo agere non præſumuntur, ut in parentibus ac patronis, l. non debet de dol.

57 Dominus non † præſumitur ad eas ſpecies pecuniæ perſoluendas præpoſuiſſe quæ ſolui non debuerunt, l. ſi is cui ad fin. de ſolutio. cum ſimili. ibi nota.

58 Dolium † ab emptore ſignatum non præſumitur illi traditam, l. 1. §. ſi dolium de peric. & commod. rei uendi.

59 Diligens † paterfamilias qui in actibus publicis induſtrius fuiſſe docetur leſus eſſe non præſumitur, l. 1. C. qui & aduerſ. quos.

60 Diligere † non præſumitur litigatorem iudex qui ab eo appellauit, ita ut ſi in alia cauſa coram eo conueniatur, vt ſuſpectus recuſari poſſit de iure canonico cap. ad hæc 1. de appellatio. ſecus de iure ciuili, l. 1. ubi doctor. apud eum à quo appella.

61 Dominus † non præſumitur ſeruo in peculio concedere, quod ſibi debetur, l. ſed ſi damnum, §. peculium de pecul.

62 Derogatum † non cenſetur ſtatuto antiquo per nouum, quando per diſtinctionem conciliari poſſunt. Anchar. in cap. 1. in 14. q. princ. in primo membro de conſt. Corn. in conſil. 199. col. 22. ſub nu. 97. libr. 2. Crauet. in conſil. 70. ſub num. 15. ibique ſub num. 16 uult ut idem ſit in lege generali ſubſequente ſpeciali, quę tamen poſſit aliquo modo conciliari cum præcedenti, quia nunquam præſumitur illi derogare, Bar. in l. ſciendum in princ. qui ſatiſd. cog. & in l. omnes populi in 3. q. prin. circa finem de iuſt. & iur. Aret. in conſi. 143. col. 2. poſt medium, Corn. in conſil. 135. col. 1. & conſi. 172. col. 2. poſt mediũ, libro quarto. etiam ſi lex generalis haberet clauſulam derogatoriam Caſtr. in conſil. 21. col. 3. ante med. libr. 1. Crauet. ſub d. num. 16. & in conſil. 143. ſub num. 14. eademque ratione derogatum fore non præſumitur legi antiquę per legem nouam niſi quatenus expreſsè dictum eſt, Oldr. in conſil. 190. per l. alumnæ, §. qui filia de adimen. legat. l. ſancimus. C. de teſtam. l. pręcipimus. C. de appella. Crau. in d. conſil. 70. ſub num. 17.

63 Dilectus † minus à teſtatore non præſumitur eſſe melioris conditionis, quã magis dilectus, l. publius, §. fi. de condit. & demonſtra. gloſ. & Bar. in l. ſi mater, §. final. de uulgar. & pupil. Crauet. in conſi. 155. ſub num. 6.

64 Dolus † non præſumitur ex actu ex quo commodum quis non ſentit, l. quod ſi cum ſcires de dol. per quem ſic tenet Bal. in conſil. 250. col. 3. libr. primo. quod eſt repetitum in conſil. 182. libr. 5. Crauet. in conſil. 18. ſub num. 22. Item quando actus reſultat in ſui damnum Socin. in conſil. 277. col. 2. uerſ. non enim poſſumus lib. 2. pulchre Crauet. in conſ. 8. ſub num. 4. & in conſil. 75. ſub num. 18. & generaliter dolus in dubio non præſumitur, l. quoties, §. qui dolo de probatio. cap. 2. de renuncia. Crauet. in d. conſilio 8. ſub num. 1. & conſil. 319. ſub num. 1. Item ratione coniunctionis, l. ſi uxor, §. final. ubi gloſ. de adult. l. ſenatuſconſultum, §. eos ad Turpillia. Crau. in conſil. 18. ſub num 21. & conſil. 319. ſub num. 6. Rurſus ob præſentiam conſanguineorum uel coniunctorum gloſ. Bald. & Doctor. in l. Polla. C. de ijs quib. vt indign. l. tranſactionem. C de tranſactio. Crauet. in conſil. 282. ſub num. 9.

65 Donandi † animus non præſumitur in aſcendente erga deſcendentem, in eo ad quod non tenetur niſi expenſa ſit modica, Bar. in l. alimenta. C. de neg. geſt. Areti. in conſi. 159. col. 2. uerſ. pro iſta concluſione, Socin. in conſil. 4. libr. 4. ubi uult idem eſſe in alimentis, quando onus alimentandi ad alium pertinebat ſeq. Crauet. in conſi. 86. ſub num. 3.

66 Donandi † animus non præſumitur in fratre uerſus fratrem in pecunijs ſubminiſtratis, ſed creditur animo repetendi uel compenſandi ſubminiſtraſſe, niſi erogauerit in alimenta, l. ſi negocium. C. de neg. geſt. ubi Caſtr. poſt gloſ. in l. ſi paterno. C. eod. titu. Dec. in conſi. 21. col. pen. Crauet. in d. conſil. 86. ſub numero 12.

67 Donandi † animus in dubio non præſumitur, ſed potius fatuitas aut error in facto etiam proprio, l. ſi cum aurum de ſolutio. l. campanus de oper. libert. Crauet. in conſil. 142. 77. ſub num. 14. in conſi. 142. ſub num. 26. in conſil. 9. num. 9. & 192. ſub num. 5. Menoch. conſil. 88. per totum ubi pulchre uerſatur in hac materia de arbit. iudi.

68 Donatio † in dubio non præſumitur in deſcendẽte erga aſcendentem, quamuis aliud ſit è contra, l. quæ dotis ubi Alex. col. 6. ſolut. matri. Corn. in conſilio 199. in ſecundo dubio libro primo. Crauet. in conſil. 154. ſub num. 6.

69 Dubio † in caſu non eſt præſumendum teſtatorẽ noluiſſe aliquid odioſum, l. 3. in in fin. cum l. ſeq. de adim. lega. l. Lucius Titius, §. Lucius Titius de legat. ſecundo, Crauet. in conſil. 25. ſub num. 4. nec rem aliquam illicitam, aut prohibitã, l. 3. §. ſi is pro quo quod quiſque iur. l. ſi procurator de condic. indebit.

l. pater

l.pater de ijs quæ in fraud.credito.quæ iura in hunc ſenſum citat Crauet. in d.conſil.25. ſub nu.20.Nec etiam id velle intelligitur propter quod aliquis decipiatur, l. ſi procurator,cum ibi notat. de condict. indeb.l.1.C.de ijs qui ven.æta.impe.Crauet.in conſilio 186.ſub num.13.

70 Debitor † reſpectu creditoris non præſumitur ſatisfeciſſe,niſi probet,l.1.C.de probatio.Alex.in conſilio 76.lib.4.ſub num.2.Imol.in cap. ſuper his de accuſat.Bal.in l.inter debitores de pact.Rip.in l.fin. C.de reuocan.donatio.q.55.ſchol. ad Ad Alex.in d. conſil.79.ſub litera B.

71 Decretum † non facit præſumi ſolennitates, quæ tempore adhibitionis decreti non potuerunt interuenire,Bar.in l.1. C.de fid. inſtru. & iur. haſt.fiſcal. libro 10.Alexan.in conſil.179.ſub num.8.libr.7.

72 Decretum † vbi interuenit, læſio non præſumitur Bar.Bal.& Ange.in l.1.C.de præd.curi.lib.10.Alex. in conſil.92.ſub num.15.libr.6. in conſi.103.col.2. lib.2.& in conſi.8.col.1.libs.5.& conſil.125. libr.1. ſub nu.5.Iaſ.in l.pacta nouiſsima,col.2. C.de pact. Deci.in l.de alimentis, ſub num.9. C.de tranſ. Do. Alcia. ſupra in præceden.cap.cita. in ver.decretum.

73 Delegatio † iudicis non præſumitur, niſi probetur exercitium iuriſdictionis cum ſcientia eius qui delegare potuit, Bal.in l.ſi arbiter, ſub num 7. C.de ſent.& inter. om. iud. Felyn.in cap.cum in iure, ſub num.10.& 11.de offic. delegat. vbi & cæter. cit. & Alex.in conſil.71.ſub num.7.lib.5.ſed nihil dicit.

74 Delictum † in dubio non præſumitur, l. merito pro ſocio, Dom.Alcia.de præſumpt. reg.3.præſum. prima.Crauet.in conſil.186. ſub num.13.& multo pulchrius in conſilio 151.num. 18. vbi omnino videatur.

75 Dicta † in prima poſitione, non cenſentur repetita in ſequentibus,Bartol. & alij in l. 1. in princip. de public.Alex. in conſil.102.ſub num.5.lib.5.

76 Diſpenſatione † ſua non præſumitur Princeps velle promouere odioſos ac multipliciter criminoſos Bal.in l. Barbarius, col.6. arg. l.Lucius Titius,§. Lucius Titius Damam de leg.2. Alex.in conſi.195. ſub num.11.lib.2.

77 Diſpoſitio † nunquam præſumitur facta vt ſuperflua ſit, ac ludibrio, l.ſi quando de leg.1.l.ſi prætor de iudi.cap ſi papa de priui.libr.6.Alex.in conſi.81. ſub num.2. Crauet.in conſil.25. ſub num.3.

78 Dolus non præſumitur † in re modica, ut ſupra dictum eſt,niſi læſio eſſet in toto,uel quaſi toto,pulchrè Alex.in conſil.47.ſub nu.5.libr.1.conſi 42. ſub num.6. & 20. eod. libro, & conſilio 41. ſub num.7. libro tertio.

79 Donatio † regulariter non præſumitur, quando poteſt capi alia coniectura cap.ſuper hæc de renun. l.ſi cum aurum de ſolutio.l.cum de indebito de probatio.Alexan.in conſil.87.ſub num.15.libr.6.185. ſub num.8.libr.7.164.ſub num.6. libro 5. & 40.ſub num.4.lib.4.& 114.in fin.libr.3.Aret.conſi.14.ſub num.18.Iaſ.in conſi.113.libr.2.& conſi.160. col.2. lib.4. & l ſi procurator. col.3. & in l. ſi non ſortem, §.1.de condict. indebi. Andr. Tiraq. in l. ſi unquam in verſ.donatione largitus,ſub nu.169. C. de reuoc. donatio. Moder.Pariſ.ad Alexan.in conſil.115. ſub litera A.

80 Eligere † quis non præſumitur viam per quam impugnet iudicium ſuum, l.3. de milita.teſta.Nam ſtultus eſt qui omnino eo quod facile eſt tranſit ad illud quod eſt difficile. §. cæterum inſtit. quod cum eo,hanc regulam latè examinat Dom. Alcia.de præſumpt.reg.3.præſump.35.facit, l.qui autem 1.reſp. ſi quis omiſ.cauſ.teſtam. & l.claudius de milit.teſta. & ſupra diximus in cap.præceden.in uer non præſumitur eligere.

81 Eccleſia † non præſumitur conſecrata niſi probetur, c.ſolennitatem de conſecrat.diſt.1.

82 Ex generalibus uerbis directis in filium cui data eſt portio hæreditatis, ademptum legatum ei cui nihil aliud in teſtamento datum eſt non præſumitur, l.vxorem,§.Fœliciſsimo de leg.3.

83 Ex debito † contracto per prælatum eccleſiæ, non præſumitur eccleſia locupletata, aut pecunia in illius utilitatem eſſe conuerſa, quamuis prælatus id confiteatur, Archidiac.in cap. hocius 10.q.2.Inno. in cap.1.extra de pact Luc.de pen.in d.l.vnica C de quæſto. libr.12.col.3. uerſ.38. non præſumitur, faciunt quæ ſcribunt Doctor.in l. ciuitas ſi cert. peta. & quæ diximus ſupra in verſ.ciuitatis.

84 Error non † præſumitur in maioribus Crauet.in conſil.217.ſub num.11. qui adducit not.in l non fatetur de confeſſ.in l an inutilis in princip.de accept. in l.ſed & ſi lege,§.ſcire de petit.hæred. & in l.ſi adulterium de adulter.

85 Ex poſſeſsione † præſenti non præſumitur in præteritum, quando præſens ſtatus habet contra ſe veritatem alicuius præcedentis ſtatus Old. & Bal. in l.1.§.ſi magiſtratus de mag. conueni. Bal.& Saly.in l.ex perſona. C.de probat. Bal. in l. ſi qui adulterij: C.ad leg. Iul.de adulter.& in l.non ignorabit. C. ad exhiben.per quæ iura ſic declarat Alex.in conſi.81. ſub num.3.libro 7.

86 Exceptio † nullitatis nunquam præſumitur eſſe ſublata per ſtatutum remouens omnem exceptionem aduerſus ſententiam Bartol. in l.dinus de mili. teſtam.& in l.1.§.parui quod ui aut clam cano. in c. item cum quis de reſtit.ſpoliat. Alexan.in conſi.33. ſub num.1.lib.1.

87 Eccleſia non † præſumitur aliquem contra ſe priuilegiaſſe cap.cum inſtantia de cenſib. not. Inno.in cap.inter de immunit. eccleſ. Luc.de pen. in d.l.prima.C.de quæſtor.verſ.69.

88 Facta non præſumuntur † niſi probentur,l.in bello,§.factæ de cap.& poſtlimi.reuer.cap. cum in iure de offic. delegat. Deci. in cap.in præſentia in 9. notab.de prob.& in conſilio 11.col.6. Iaſ.in l.2. C.de bono.poſſeſſ.ſecun.tabu.Crauet. in conſil.198. ſub num.2.

89 Fraus † vel mala fides non præſumitur in ijs quæ palam aguntur, l. non intelligitur, §.ſi quis palam de iur.fiſc.l.cum ipſe de contr.emptio. l. ſi pupillus de adminiſtr. tuto.l.ſed Iulianus, §. item.ſi duos ad Senat.Velleia.l.fina.C.manda.cum ſocijs.

90 Furtum † non præſumitur in re communi committi, l. meritò pro ſocio,facit, l.Sabinus communi diuid.

dinid.& quæ ſcribit Deci.in rubr. C. qui teſtam.fac. poſſ.ad finem.

91 Frater non † præſumitur fratrem ſuum odio habere, nec aliquid iniuſtè contra illum peragere cap. literas de præſumpt.Dom.Alcia.de præſump.reg.j. præſump.23. quamuis obſtet ouidianum illud, fratrum quoque gratia rara eſt, & quod nouiſsimè ſcripſit Annibal Cruceius, vir, dum in humanis ageret, politioribus literis apprimè eruditus, & excellentiſsimo Mediolanenſi Senatui, cuius à ſecretis erat, maximè gratus acceptus ac charus, in elegantiſsima illa ad D.O.M. Elegia pro reſtitutione patriæ in priſtinam ſalutem à contagioſæ luis labe, qua tunc præcipue laborabat, in qua, Ouidium quem imitádum ſuſceperat, ingenioſiſsimè ſuperauit, dum hæc cecinit.

Rara olim fuerat, nunc nulla eſt gratia fratrum, ſed vterque poeticè locutus eſt, ut ſuſceptæ deſcriptionis temporum miſeriam maiore emphaſi deſignaret, ea temporum qualitate de qua vterque loquebatur, tacite per ἀντίφρασιν collata alteri benignioris temporis ſtatui, cæterum præſumptio hæc innixa eſt qualitati quæ ineſt homini à natura, & quę ſemper præſumitur, gl.in c. ſi forte de elect.li.6. & in cap.is qui fidem de ſponſal. Do.Alciat.de præſumpt.reg.1.in princ.

92 Fraudandi † cauſa latitare non præſumitur, qui ſi in iudicio compareret abſolui deberet, l. eo tempore in princ. de pecul. vt nec ſeruus fugiturús præſumitur, qui libertatem ſperat, l.ſi pecuniam, §.pen. in uer.carere de condic.ob cauſ.

93 Falſitas † non præſumitur in literis meram iuſtitiam continentibus, quæ de facili poſſunt impetrari, cap.pen.de crimi. falſ. & propterea dicit Luc. de pen. in d. l.vnica de quæſto. col.3. paulo ante medi. Papalem bullam tollere omnem ſuſpicionem ſecúdum Innocen.in cap.ex parte de fid.inſtrum.& contra poſitiones ſub bulla extra curiam tranſmiſſas, quia præſumuntur rectè fuiſſe examinatæ, nihil poſſe opponi, ut per Archidiac. in cap.præſentium de teſtib.lib.6.

94 Fides † non præſumitur voluntaria, ſed neceſſaria eius qui in ęgritudine ſuſcepit Baptiſmum cap.vnico 58.diſtin.Luc.de pen.d l.vnica. C.de quęſto.col. fin.poſt princ.per illum tex.

95 Fraus non † pręſumitur in ijs quę ſolita ſunt fieri, quando fit iuxta ſolitum, gloſ.in l. ſub conditione, de condit.inſtit. Iaſ.in l.teſtamentum. C. de teſtam. col.1.vbi latè, Crauet.in conſi 44. ſub num.5.& conſilio 100.ſub num.5. Item in his quę fiunt ex interuallo Bar.in l.pacta nouiſsima, col.1.ver.& per hoc dicebat.C.de pact Alex in conſil.28.col.2.verſ.nec ad hoc obſtat lib.5.Abb.in conſi.69. col 2.verſ.tertio me mouet, lib.2.Cranet.in d.conſi.44.ſub nu.2. Item in perſonis coniunctis, l.ſi vxor, §.fin.de adult. & l.in Senatusconſultum, §.eos ad Turpillia.Crau. in d.conſil.44.ſub num.4.

96 Falſitas † non pręſumitur in eo quod fit coram multitudine, l.hac conſultiſsima. C.qui teſtam.fac. poſsint Cranet.in conſil.75.ſub num.19.Item quando ex ea quis nullum commodum reportaret Marſ. in conſi. 77.col.2. Rube. Alex.in conſi.15. Crab.in d.conſil.75.ſub num.17.Rurſus ex numero, & multitudine teſtium qui depoſuerunt, Bald.in d. l. hac conſultiſsima in fin.C.qui teſtam. fac. poſſ. Iaſ.in l. licet Imperator col.4.de leg.1.Crauet.in conſil.65. ſub num.13. Item quando quis vigore teſtamenti, quod falſum allegatur longo tempore ſtetit in poſſeſsione Bald. in conſil. 37. quidam Tabellio libro primo Cranet.in d.conſil.65. ſub num.11. & quando concurrit qualitas legalis ac bona fama ipſorum teſtium inſtrumentariorum, Bald.in l.2. C.de falſ in l.quoties, §.ſed ſi non in corpore de hęr. inſtit. plura in hanc rem diſertè admodum congerit Crauet. in d.conſi.65.ſub num. 12.

97 Falſum † non pręſumitur committi, quando non infertur dánum, aut agitur de re modica, l.damus. C.ad leg.Corn.de falſ.Alex.in conſil.53. ſub nu.14. & in conſil.122.ſub num.5.cum ſeq. lib.7.

98 Fideicommiſſo † renunciatum fuiſſe non pręſumitur ob clauſulas generales diuiſionis Bar. in l.qui Romę, §.duo fratres in prima, & ſecunda q.de verb. obligatio.Alex.in conſ.40.ſub nu.3.& in conſi.308. lib.6.Iaſ.in conſil.183.col.7.lib.4.Corn.in conſ.42. col.fin.& conſi.102.lib.4. Bal.conſi.54. Caſus breuis libro primo.& conſi.191.lib.2.Rom.conſi.304. Dec.conſi.495.col.3.Bertr.conſi.76.dudum col.2, libr.1.& hanc dicunt eſſe veritatem Moderni Pariſ, in d.conſil.Alex.40.ſub num.3. libr.4.quicquid aliter tenere viſus eſt Alexan.in conſi.62.ſub num 4.& conſil.100.ſub num. 11.libr.7. quia contra Alex.in duobus illis conſilijs proximè relatis eſt communia opinio, ut atteſtatur Deci.in conſil.86.col.3. Rip.in d. §. duo fratres ſub num.44. Io.Crot. ſub num.86. & Maria.iuni.ſub num.87.ac Leon. ſub nu.315.vbi & nos diximus in d.2.q.Bar.

99 Fideiuſſor acceptus pro † principali non pręſumitur acceptus pro vſuris vel pro intereſſe, aut pro pœna, niſi expreſsè promiſerit, l.fideiuſſores magiſtratuum, § pro Aurelio de fideiuſſo.l.ſi fideiuſſor. C.de fideiuſſor. l.ſi in pignore de fideiuſſo. Alex.in conſil.34. ſub num.2. libr.2.

100 Filia per ſtatutum † a ſucceſsione excluſa, non præſumitur eſſe excluſa niſi ab hereditate dotantis, Bal. in l.1. C.de legit. hęred. poſt gloſ. ibi Ang.in conſi. 129.teſtamenti factio, Anchar.in conſi.80.retento ordine Alex.in con.151.ſub num.3.libr.2.Iaſ.in l.vt liberis col. 2. C. de collatio. & in conſil. 160. col.1. lib.4.Dec.in conſil.245.in conſil.379.col.2.& conſilio 559.Alex.in conſi 29.ſub nu.6.lib.1.& Moder. Pariſ. ad eum qui alios citant ſub litera B. in conſil. 169.num.1.lib.7. plenè Brun in tracta. ſtatu.fœmi. excluſ.arti.8.q.16.per totum.

101 Fides non præſumitur † habita de precio ob patientiam detinendi, niſi poſt venditionem interuenerit traditio, l.1.§.fin.cum ibi nota. de exceptio.re. iudi.Alex.in conſi.86. ſub num.6.lib.1.

102 Filia non cenſetur † renunciare legitimę, etiamſi agnoſcat legatum paternum factum illi ſub ea lege, ne plus petere poſsit, l.ſi quando, §.fi. vbi Bal. quem alij ſeq. C.de inoff. teſtamen.Alexan. in conſi.8.ſub num.21.lib.3.

Finium

103 Finium mutatio † non pręſumitur,l.in finalibus, & ibi not.Bal.fin.regund.l.2.& ibi gloſ. C.eod.titu. Alex.in conſi.57.ſub num.18.lib.7.Momi.fini.reg. cap.21.ſub num.1.& 2. vbi propterea concludit antiquos ſines eſſe attendendos ibique pulchrè hanc materiam declarat.

104 Grauamen † nominatim iniunctum non præſumitur teſtator ad alios voluiſſe extendere,Doctor. in l.coheredi,§.cum filio vbi doctor. omnes trad.de vulga. & pupillar.Crauet.in conſil.98.ſub num.7.& facit quia in odioſa &c. l. cum quidam ubi Iaſ. de lib.& poſth.& cap.odia de reg.iur.libr.6.

105 Generali fideicommiſſorum † acceptatione non præſumuntur acceptata fuiſſe illa fideicommiſſa quæ ſunt acceptanti odioſa,l.ſi peculium,§.ſicut autem de pecul. leg. l. ſi peculium, vbi latè Moder. de condict.indeb.Crauet.in conſil.33.ſub num.4.neq; inutilia Crauet.ibi ſub num.7.

106 Generalis † impugnatio non præſumitur trahi ad ea quæ ſunt impugnanti fauorabilia Saly. in l. cum precum.C.de lib cauſ.Alex in l. etiam,§.licet in dotalibus col.fin.ſolut.matri. Crau.in d.conſil.33.ſub num 5.

107 Generalis diſpoſitio † nunquam præſumitur referri ad ea quæ in ſpecie prohibentur, l quanquam de ritu nuptia.Bar.in l. ſi quis ſub conditione in fine de condit.inſtit. Bal.in l fina.§.in computatione. C. de iur.deliber. Crauet. in conſil.106.ſub num.6.& in conſil.200.ſub num 6.& 8. neque ad illicita, aut ad ea quæ veriſimile non eſt diſponentem incluſurum fuiſſe d.l ſi procurator,cum ibi nota. de condi. indebit.Oldr.in conſil.330.idem colum.2.ver.item quia generale,l.obligatione generali de pignor.Oldrad.in conſil.95. col.2.poſt medi.Crauet.in conſil. 160.ſub num.5. vbi idem nuncupatim firmat in trãſactione,ratificatione,& mãdato generalibus. Nec ad omnia quando non eſt par ratio omnium ſub eadem generalitate comprehenſorum ſed diuerſa, Bar.in l.ſi pluribus de leg.2.cano.in cap.ut circa de electio.lib.6 Crauet.in conſil.70.ſub nu.27.Nec ad ea quæ eſſent contra rationem etiam præſumptam vel coniecturatam, aut per quæ quis indebitè damnum pateretur, aut locupletior fierer cum aliena iactura,Bal.in auth.ingreſsi col.1. C. de ſacroſ.eccl. Deci.in cap.ſuggeſtum in ſecundo notab.de appel. Iaſ.in l.nõ dubium col.7.ver.adde etiam. C. de legi. Crauet.in conſil.3. ſub num 3. & conſil.33. num.9. Neque ad ea quæ ſunt in tertij aut ipſius diſponentis præiudicium,l.2. §.merito, & §.ſi quis à principe ne quid in loc publi.Bar.in l.toties de pollicita.& in l.ambitioſa de decret ab ordin.faci.Crauet.in d.conſilio 33.ſub num.8,vbi aſſerit nec ad ea trahi,in quibus aliqua eſt captio ſiue læſio generaliter liberantis per l.cum Aquiliana de tranſactio.& Alex.in conſilio 41.col.3. verſ. per hoc etiam libro primo. Nec etiam ad maiora expreſsis Socin. in conſil.123.ad finem libr.4 qui loquitur de clauſula generali, quod facit & Crauet.in conſi 95. ſub num.10. Neque ad ea per quæ quis cenſeatur ſe velle ligare, l. ſi miles de milit.teſtam.l.ſi peculium, §.ſicut de pecul. lega. Craue.in conſi.25.ſub num 5.Nec ad ea quæ in ſpecie prohibentur Dec.in cap.ex literis col.fi. de cõſti. Crauet.in conſi.200.ſub num.6.

108 Hęres † ad eundo hæreditatem non præſumitur approbare ea quæ teſtator diſpoſuit contra prohibitionem legis,veluti contra formam, l.hac ædictali.C.de ſecund.nupt.vel contra anth.licet. C. de natur.liber.Bald.in conſil.161.libr.5.Crauet.plenè in conſil.200. ſub num.5. & 6. Nec contra alia quæ in ſpecie prohibeantur, l. ſi pater de ijs quæ in fraud. credito.Bar.in l.ſi quis ſub conditione in fin.de conditio.Inſtit.Crauet.in d. conſil.200. ſub num.6. vbi alios citat.Nec præſumitur approbare ea de quibus pro animi libito diſponere non potuit teſtator, ut ibidem firmat Crauet.ſub num.7. poſt Paul. Caſtr. in conſil.197.niſis dubijs col.2.& in conſil.448.tria ſunt col. fin. uerſ. tertio facit libr. 2. Nec niſi pro ea parte pro qua eſt hæres, l. ſi vxor. C. de bon. auctor. iudi.poſsid.l.licet. C.ad leg.Falcid.glo. & doctor.in l.debitori.C.de pact.

109 Hodie † non pręſumitur poſsidere qui olim poſſedit ſecundum Ioan.Antiq. gloſ.in l. ſiue poſsidetis. C.probatio. & in l.4. ad exhib. quibus in locis contrarium probatur à Petr.& Cy.gloſſaque & doctor. communiter & maximè quando is qui poſsidet poſſeſsionem allegat, ut ſupra diximus in pręced. cap. in uer.olim poſſeſſor, & in uer. poſſeſſor qui ſemel, & plenius Dom. Alcia.de pręſump.reg.2. præſump. 21.in princip. & in prima limita. ubi atteſtatur de communi & reſpondet ad conſi.Alexan.133.in pri. qui putabat cõmunem opinionem procedere etiã quando non allegaretur poſſeſsio. nam inquit Do. Alciat.præſumptiones quę deſcendunt ex facto proprio non iuuare niſi allegentur, ſecundum Bart.in l.cum quid ſi cert.peta.& Alex. in l. qui in aliena de acquir.hæredit.Abb.& alios in c.afferte de præſum. ſed ſecundum eum dicit ſufficere, ſi allegatio fiat tantum in allegationibus iuris, quamuis non fiat in actis,uc per Butr. in cap. peruenit de emptio. & venditio. Alex.in l.1.C.ut quæ deſunt Aduocat.cum ſimilibus ab eodem citatis, qui tamen dicit, quòd hoc dictum altiore egeret indagatione quia videtur contra dicta Barto. in l. cum quid ſi cert.peta.& Alex.in conſil.94.in ſecundo, de quo, & per Iaſ.in l. ſi certis annis.C.de pact. quamobrem ad effugiendas omnes difficultates tutius erit & in actis, & in allegationibus iuris hoc deducere, & maxime quando allegationes iuris ſcribuntur in actis.

110 Honoratus † quis eſſe non præſumitur eo ipſo quòd grauatur, l. hæreditas ad ſtatium, & ibi not. Bartol.& l.cum quaſi, §.ſi plures de fideicom liber. Alexan.in conſi.24.ſub num.8. libro tertio, vbi plenius agit.

111 Ignorare † quis non pręſumitur quod publicè factum eſt cap. cum in tua qui matr. accuſ.non poſſ. Nec ea quæ publicè inter vicinos fiunt, cap.paratus 33.q 1.Nec ſententiam proprij ſacerdotis cap. qui ex humanis 12.q.1.nec uires proprij patrimonij,l. quiſquis.C.de reſcinden.vendit. Nec etiam factum proprium,l.fin.pro ſuo, etiam concurrente longinquitate temporis quando factum eſt not.Crauet.in conſi.6.ſub nu.26.vbi alios citat Alex.in conſi.118.

ſub

ſub num.9. lib. 2. niſi qui ignorantiam vel errorem allegaret in facto proprio tractaret de damno vitando, aduerſarius autem de lucro, l. ſed ſi me putem de condic indeb. Bart.in l.non fatetur, ſub nu.8. de confeſſ.Soci.conſi.25.col.3.ſub num.9.libr.4.Deci. conſil.63.col.3.poſt med. Nec ius aut leges, l.leges. C. de legi. & conſtit. quinimò præſumitur potius mala fides quàm ignorantia iuris, l.quemadmodū. C.de agricol.& cenſit. lib.11.Bar.& Ang.in l. ſed & ſi lege, §. ſcire de petit. hęred. vbi volunt malam fidem præſumi, niſi probetur ignorantia iuris quæ probari debuit gloſ.& doctor. in cap. ſi diligenti de for.compet.

112 In inuentario †non præſumitur quis aliquid contra ſe ſcribere, l.fin.C.arbitr.tut.

113 Immemor †ſalutis æternæ quis eſſe non pręſumitur, l.ſancimus. C.ad leg.Iul.repet.& ſupra diximus in præceden.cap.in verſ.nemo.

114 Id uelle †non præſumitur quiſquam quod agere non poteſt, l.4. de acquir.hęre. l.is qui hæres, & l.is poteſt eo.titu. facit l. eius eſt, & l.qui poteſt, §.quod quis de reg.iur.

115 In iudicio non †præſumitur violentia inferri, l. vlt.de ijs quæ vi met. cauſ. fi. l. cum ſcimus, §.ſin autem.C.de agri.& cenſ. libro 11.

116 Iudex †non præſumitur audire nolle volentem contra ſe litigare, l.1.C.de off.ciuil.iudi.quia pro iudice regulariter eſt præſumptio, ut ſupra diximus in præceden.cap.in uer.iudex, & per D.Alcia.reg.3. huius titu.præſump.9.

117 Inſolita †non præſumuntur, l.ſi quando.C.de inoffic.teſtam.l vlt. C.de conſul.lib.12. & cap 2. quid ſit inueſti. in vſi. feudo. vbi Andr. Iſer. & ideo dicit Luc.de pen.in d.l.1. C.de quæſto. col.pen. verſ.65. lib 12.ea per quę præſtatur impedimentū aliquod, difficilius pręſumi, ex ijs quæ notan.per Innoc.in c. ex parte de conuer. coniug. habent enim inſolita fraudis præſumptionem contra ſe, ut diximus ſupra in pręcedenti capite, in uer.clauſula inſolita, & ideo non pręſumuntur ne fiat delicti aſſumptio contra, l. merito pro ſocio, & eius facti quod fieri non debuit, l.pen.de iuſti.& iur.

118 Inuito, †auditori non præſumitur quis libenter referre cap.ex merito 6.q.1.

119 Inanibus †laboribus non pręſumitur quis ſe fatigare uelle cap. nonnulli ubi not. Innoc. de reſcript.

120 Iudex †non pręſumitur aliquid fraudulenter feciſſe, quamuis illius ſententia retractetur cap. cum olim ſecundo §.pen.de priuileg.

121 Iudex †non præſumitur aliquid facere ſine cauſę cognitione cap. Abbate de uerb.ſignifi. Dom.Alci. d.reg.3.præſump 9.& ſupra diximus in uer.iudex in cap.præceden.

122 Ignorantia †notorij facti permanentis non præſumitur, l.2.§.exactis verſ.roſtris de orig. iur.l.2.de fer. l.regula, §. ſed & facti de iur.& facti ignor. l.ſed & ſi pupillus, §.proſetibere de inſtit.actio.cap.illud de eleti.excommu. cap.euidentia.de accuſat. quinimò nec etiam in notorio facti tranſeuntis præſumitur ignorantia cap.quamuis de præſump.cap.quod dictis 42 diſt.quę duo iura citat Abb. in conſil.100. in fin.col.1. lib.1.cui accedit Crauet.in conſil.204. ſub num.6.

123 Impedimentum †non præſumitur niſi probetur, l.quæcunque, §.1.de publi. in rem actio. l. in bello, §.factæ res de capti.& poſtlimi. reuerſ. l.1. C.mand. cap.cum in iure peritus de offic. deleg quæ iura ad hoc propoſitum adducit Crauet. & per eadem ſic firmat in conſi.272.ſub num.10.& pars quæ impedimentum allegat debet illud probare, & quod in cauſa fuerit quare non fecerit ſibi incumbentia, Innocen.in cap.ex tranſmiſſa de pręſcrip. quem refert ac ſeq.Deci.in cap.ſi pro debilitate col 4. poſt med. verſ.ad prædicta quærunt de offic.deleg. & Crauet. in conſil.270. ſub num. 2. 279. ſub num.9. & 151. ſub num.22.

124 Implementum †non præſumitur, ſed probandū eſt, ab eo qui ſe impleuiſſe contendit, non ab eo cui implendum eſt, Bart.in l.in illa de uerbo. obligatio. Alexan in conſi.101. ante finem libr.2.in conſi.41. col.2.ad fin.lib.1.& alibi ſæpe, Corn in conſi.11 col. pen. lib.2. & ſæpius alibi in conſilijs Crau. in conſil. 192.ſub num.15.

125 Infirmitas †corporis non præſumitur impedire vires animi aut intellectus, quia licet corpus langueat non tamen impeditur animi iudicium, l.2.§. debilitas corporis de vacat.mune.cap.1. de tennnc. & ibi Bald.Crauet.in conſi. ſub num.57.qui propterea ait non impediri quominus quis faciat teſtamentum, l.quoniam & l.iubemus. C.de teſtam. vel matrimonium contrahat etiam in articulo mortis Alex.in l.ſi quis poſthumos de lib. & poſth. uel etiā teſtimonium dicat Bal. in cap.1. uerſ. Vaſalli ueſtri verſ.quæro uerum de pac. conſtan. & in l. hac conſultiſsima, col pen.& ibi Alex.col.3. Dec.in c.ſi pro debilitate col.1.de offic.delegar.

126 Ignorantia †non præſumitur in eo de quo eſt fama, gloſ. & doctor.in l ſi tutor petitus. C de peric. tuto.& in l.1.in fi.de iur.& fact.ignor. Bartol.in l.ſi cui.§ ijſdem de accuſatio. & plenius in l.is poteſt de acquir.hære.Alexan.in conſil.187.ſub num.7.lib.2

127 Inſtitutio facta †de filijs & nepotibus non intelligitur facta niſi ordine ſucceſsiuo, & per uulgarem tantum ſubſtitutionem non etiam per fideicommiſſum Alex in conſi.24.ſub num.5. libr.3. per tex. in l. Gallus, §. quidam rectè cum traditis ibi a gloſ. in uer.exprimat in uerſic.uel ſic, Bar.& Caſtr.& hāc opinionem dicit eſſe communem omnium ſcribentium in dicto §.quidam rectè, ſcholiaſt.& Alexan.in d.conſil.23. ſub litera A. quando ſunt ſubſtituti deſcendentes teſtatoris, & ubique Deci. in conſi.384. aliter ſe res habet quando non eſſemus in deſcendentibus teſtatoris, veluti quia teſtator inſtituiſſet fratrem & eius filios, ut per Alex. Areti. Soci.Iaſ.& Anto. Rub in d.§.quidam rectè ac alios ibidem cōmuniter quamuis communis illa ſententia non placeat Moder.Pariſi.ad d.conſi.Alex.24.ſub litera D. prędicta nihilominus exaudienda ſunt locum habere niſi ſubſtitutio haberet uerba tractus futuri temporis, quia tunc fideicommiſſaria quoque ſubſtitutio inuecta eſſe præſumitur, ut per Cuman.in d.§. quidam rectè & per omnes in d.l.Gallus, §.& quid ſi

tantum D.Alciat.in d.l.cum ita §. in fideicommiſſo de lega.2. in ver.ſpecialiter, & vniuerſalis omnium eſt ſententia tam legentium, quàm conſulentium, vbi ſubſunt verba tractum futuri temporis importantia.

128 Interpretatio † nunquam præſumitur ſublata niſi friuola, Bar.in l.omnes populi de iuſti.& iur. Bal.in l.ſi quis filium.C.de liber.præter. & in l. non dubiũ, col.3.C.de legib.Alex.in conſi 89. ſub nu.11.& 13. libr.6. & plenius dicemus in libro 8. in materia interpretatiue ſignificationis ſtatutariæ.

129 Iuſtum non † præſumitur, ſed adulatoriũ id quod à principio inualidum poſtea contemplatione potentioris confirmatur cap.ſanè 96.diſtin. in fin.

130 Læſus non † præſumitur eſſe quis ex eo tantum quia minor niſi probetur, l.nam & poſtea, l.quod ſi minor, § non ſemper de mino.

131 Læſus † fuiſſe non præſumitur diligens paterfamilias qui in actibus publicis induſtrius fuiſſe probatus fuerit, l.1.C qui & aduerſ. quos.

132 Libri non præſumuntur à patre filio fuiſſe donati, quando erat magni precij, & pater onuſtus erat numero liberorum ſatis amplo, Oldra. quem ſeq. ibi Bal.in auth. ex teſtamento in verſ. quid ergo de libris, arg.l.filio, famil.erciſ.& idem eſſe ait Alex. in conſil.149 ſub num.11. libr. 7. qua de re diſſeritur per Alex.in auth.quod locum col. fin.in l.ſi donatione.C.de collatio.Iaſ.in l.2.C.eod.titu. Deci.in d.l.ſi donatione col.final. Fabia.de Monte in repet. auth. noniſsima q.26.C.de inoff.teſt.& ſicul.conſ.37.li.2.

133 Litera † ſaluiconductus & ſimiles non præſumũtur eſſe conceſſę motu proprio, ſed ad poſtulationẽ partis cap ſi motu proprio de præb.libr.6.l.1. & ibi Bar C.de petit.bono.ſublat.lib.10.Bart.& Doctor. in l.1.in princ. quod quiſque iur. Alex.in conſil.38. ſub num.5.lib.3.& idem quoque eſſe in alijs gratioſis literis ſcripſit Alex.in conſil.161.ſub num.6.li.7.

134 Locus non † præſumitur eſſe repetitus in ſcriptura diuerſæ datæ Bal.in l.noſtram in 2.col. C. de teſt. Alexan.in conſi.59. ſub num.6.libr.2. vbi idem eſſe ait in teſtibus poſt Bar.in l.ſi quis ex argentarijs, § ſi initium in fin.de eden.

135 Legatum non † pręſumitur eſſe reuocatum ex eo, quod poſtea mulier nubens omnia eius bona in dotem dederit marito, Iaſ. in l qui poſt col.3. C.de legat.Crauet.in conſi.144. ſub num.11.

136 Literis publici † officialis non creditur, neque procis præſumitur, niſi quatenus ad eius officium ſpectat, Bal in rub. C.de fid.inſtrum.col.penul. Deci. in conſ.2.col.1.poſt medi & in conſ.70.col.2. & no. in cap. poſt ceſsionem de probatio. Quibus accedit Crauet in conſi.241. ſub num.1.

137 Mala fides † non præſumitur in eo qui rem à domino emit, niſi ſciret illi à lege vel a iudice bonis interdictum fuiſſe, l. ſi quis cum ſciret pro empto. vel. l. quod ſi minor, § ſi.& l.ſi uero non remunerãdi, § ſi adoleſcens mãdat. quæ duo iura ſic intelligit glo. in d.l.ſi quis cum ſciret in uer. luxurioſo nel niſi culluſori, l. 2. quar. rer. act. quam ita intelligit glo.ſupra cit. ſed ea de re plenius diximus de Ludo genc lib.4.

138. Matrimonium non † non præſumitur contractũ cum ingenua redempta ab hoſtibus, licet quis eo animo eam retinuerit, ut ex ea liberos ſuſciperet, l.ſi quis ingenuam in princ.ubi not. de cap.& poſtlimi. reuerſ.

139 Mulier non † præſumitur donare de facili, l. Neſennius in fin.de nego.geſt.ibiq; gloſ. in uer. ex contrario, & in l.ſed ſi lege, §.quod autem de petit. hæredita.vbi not.ac in l.ſed ſi ego, vbi gloſ.ult.ad Sena. Velleya.in l.vlt. C.eod.tit.in l. quæ dotis, vbi gloſ.1. & Bar.in prima oppoſit.ſolu.matri.in l.2.in ver.ętatis C.de ijs qui uen. ęta. impetr. in quibus locis glo. vult mulierem non præſumi donare, quia mulierũ genus auariſsimum eſt, & in l.ſi a ſponſo. C.de donatio. ante nupt. vbi Cyn. omnium ſolus reclamat Bal.uerò cum gloſ. ſentiens dicit vice miraculi eſſe, quando mulier donat, & plurima in hanc ſententiã congerit And.Tiraq.legum connubia.9. ſub nu 43. cum duob.ſeq.

140 Matrimonium † non præſumitur niſi probetur, ſed potius fornicatio, cap. aliter 30 q.5.cap. unico cum ibi nota de ſcruti.in ordi. faciend. Luc.de pen. in l.quicunque. C.de apoch.lib.10. verſ.13.in d l.1. C.de quæſto.libr.12.uerſ.82. & in l.ſi cohortalis.C. de cohor.lib.12.& plenius Dom.Alcia. de præſum. reg.2.pręſump.5.& ſupra diximus in cap.pręceden. verſ.fornicatio.

141 Mala fides non † pręſumitur in eo qui factum alterius ignorauit, l.qui balneum in fin. qui potior. in pignor. habean.

142 Mandatum non † præſumitur ex antiquitate temporis alijs non concurrentibus, l. qui in aliena, §.1. de acquir. hæredi. l fin. pro emp. l. qui cum alio de reg.iur. Bar.in l.cum uir in ult. col. de uſucap.& in l. qui fundum, § procurator pro empto. Bal in l.2.C. ſi ex falſ.inſtrum.& in l.1. C. de reb alien.non alien. Alexan.in d.l.qui in aliena in princ.& in l.ſciendũ de verbo.obligatio.in conſi.1.col.penult. ſub num.18. lib.4 in conſi.197.col.2.ſub num.4.lib.6. & in conſilio 35.ſub num 4.libr.7.Curt.Seni.conſi.76. col.1. Deci.in l.1.col.3.C.qui admitti & in conſi.220.Iaſ. in conſilio 140.ſub num.4.libr.4. Albert.Brun.conſilio 195.

Contrarium tamen aſſeuerant Cur.Sen.d.conſilio 76.col.2.Iaſ.in l 1.col.5.C.qui admitti, Dec.ſibi cõtrarius conſi.486.col fi.& conſi.638. Fran. Balb. de præſcri.par.1.3.par.princip. ſub nu.28. & Crau. de antiq.tempor par.2. ſectio. ult. ſub num.59.vbi per plures alias auctoritates citat, quamuis ſub numero 60 retenta ſuperiore opinione, ut non præſumatur mandatum, quam ſeq.ipſe idem Crau.in conſil.266.ſub num.9.quamuis dicat Doctor.hac in re valde uariaſſe, limitet eam nouem modis, ut ibi per eum uſque in fin. dictæ ſectionis, in quibus arbitratur contrariam opinionem quã ipſe ſequitur poſſe ſibi locum uendicare, ſchol.aites ad Alexan. in dicto conſilio 191. ſub litera B. credit illas opiniones poſſe conciliari ex ui ſubiectæ materiæ, ſecundum quam modo ualet, modo nequit præſumi mandatum, ſed magiſtralior ac certior eſt reſolutio Crauetæ loco iam relato, ad quam poteſt & hęc

reduci,

reduci. ſupponendo quod omnes illi limitationum caſus de quibus per Crauetam proficiſcuntur ex ſubiecta materia.

143 Mentiri † contra ſe quis non præſumitur, l. nullus de teſtib. l. omnibus. C. eo. titu. l. de ætate, §. 1. de interrog. actio. Alex. in conſil. 10. ſub nu. 9. libr. 7.

144 Motus proprius † non præſumitur in literis principis. niſi adſit clauſula motu proprio Alex. in conſilio 112. ſub num. 5. lib. 7. poſt Oldr. in conſi. 258. Innocentius ſeruus ſeruorum Dei.

145 Mulier quæ reperitur † in inſtrumento fideiuſsiſſe non intelligitur renunciaſſe beneficio Senat. Velle. Bartol. in l. ſciendum col. vlt. de uerbo. oblig. niſi appoſitum fuerit in contractu iuramentum Alexan. in conſil. 146. ſub nu. 2. & trib. ſeq. lib. 7. & in conſ. 119. ſub num. 5. eo. libr.

146 Mutatio uoluntatis † non præſumitur, l. eum qui, de probatio. l. fideicommiſſa, §. ſi rem de leg. 3. l. cũ hic ſtatus, §. 1. de dona. inter vir. & vxor. cap. maiores cum ibi nota. in gloſ. perdurare de Baptiſ. & illius effect. Alex. in conſi. 81. ſub nu. 4. lib. 5. in conſi. 100. ſub num. 9. lib 4. & in conſil. 43. ſub num. 6. ubi addit alia iura uol. 7. D. Alci. de præſum. reg. 2. in prin. ubi addit rationem, quia ſcilicet mutare eſt accidens, & accidentia non præſumuntur per gloſ. in l. ſi vero, §. qui pro rei qualitate qui ſatiſd. cogan. & per totam illam reg. declarat hoc enunciatum per varias ſpecies præſumptionum.

147 Mater in dubio † non præſumitur quæ filium nõ diligit cap. afferte de præſumpt. Do. Alciat. de præſ. reg. 1. præſump. 14.

148 Mala fides † non præſumitur in eo qui pecuniã ſoluit, l. nemo prædo de reg. iur. Craue. conſi. 21. ſub num. 7.

149 Metus non † præſumitur quando de metu quis proteſtatus non fuit, Bart. & doct. in l. qui in aliena, §. fin. per illum tex. de acquir. hæredit. l. de pupillo, §. ſi quis ipſi prætori de oper. noui nuncia. Alexan. in conſil. 99. col. 4. lib. 3. Crau. in conſil. 114. ſub nu. 6. Item quando adeſt iudicis præſentia, Bart. in l. j. C. de præd. decur. libr. 10. Moder. in l. tranſactionem. C. de tranſ. Iaſ. in l. pacta noniſsima in tertio notab. C. de pact. Crauet. in d. conſil. 114. ſub num. 2. ubi idem eſſe ait ſub num. 8. quando interuenit maritorum præſentia uel coniunctorum poſt Alex. in l. ſi cum dotem, §. eo autem tempore col. 3. ſolut. matrimo. Ang. in conſi. 215. col. fi. & Areti. in conſ. 24. col. 4. uel quando interuenit præſentia amicorum, ut per Ancha. conſi. 382. attento ordine in 6. dubio. Aut quando filia quæ adducebat metum reuerentialem ex perſona patris tempore actus celebrati ſeorſum habitabat à patre ut per Areti. in d. conſilio 24. col. 3. verſ. ſecunda dubitatio, & Anchara. in conſil. 433. poſtquã iſta domina, col. 2. & eundem Crauet. ibi ſub num. 4. Vel quando actus fuiſſet factus ex interuallo, ut per Bart. & doct. in l. nemo poteſt de leg. 1. in materia renunciationis, ſimulationis, & eundem ibi ſub num. 5. qui idem affirmat ſub num. 7. quando is qui allegaret metum reuerentialem tempore actus celebrati in ſua fuiſſet libertate poſt Bal. in conſi. 117. & 364. col. 1. lib. 1. & Veron. in conſil. 2. col. 2. verſ tertia coniectura, & ſub nu. 8. pulchrè docet eiuſdem metus præſumptionem ceſſare quando actus qui argueretur meticuloſus ſæpius fuiſſet reiteratus per tex. In clem. ut calumnijs de re iud. Oldr. in conſi. 253 in fin. & Caſtr. in conſilio 215. col. 2. circa medium lib. 1.

150 Metus † regulariter non præſumitur niſi probetur Bal. in conſil. 62. facta in pri. dub. libr. 1. Crau. in conſi. 115. ſub num. 13. ubi in hanc ſententiam adducit, l. merito pro ſoci. & l. quoties, §. qui dolo de dol.

Nec induci præſumitur ex mandato iudicis cui is qui metum allegat parere non cogetur Caſtr. in conſil. 282. col. 2. ad fi. lib. 2. per l. pen. de condict. ob turp. cauſ. & l. ſecundam. C. quod met. cauſ. cui accedit Crauet. in d. conſi. 115. ſub num. 14 qui fortius ait ſub num. 1. poſt Bal. in conſ. 458. quod dominus Arnaldus col. 1. lib. 2. ex mandato quoque principis metum non præſumi, & qui talem metum allegat non audiri.

151 Mutatio † confinium non præſumitur, l. in finalibus ubi Bal. & Floria. fini. reg. Felv. in cap. cum cauſam de probatio. D. Alcia. reg. 2. præſum. 13. & ſupra dixi in uerſ. finium.

152 Nouatio † non præſumitur niſi probetur, l. final. C. de nouatio. §. præterea inſtit. quib. mod. tolli. obligatio. ſecundum unam opinionem, ſi probetur, quòd a partibus expreſsè dictum fuerit, quod intendebant recedere a prima obligatione per ſequentem, & hanc eſſe communem ſcriben. opinionem atteſtatur Gozadi. in conſi. 38. in princ. quem ſequitur Soc. in l. certi condictio. §. ſi nummos ſi cert. pet. Caſtr. & Imol in l. pen. de prætor. ſtipulat. Alexan. in conſil. 173. ſub num. 6. volum. 7. Soci. in conſilio 21. ſub num. 9. l. j. & conſil. 89. col. 3. ad ſin. uolum. 3. & hanc re uera eſſe communem opinionem ſaltem poſt Alexan. affirmat Curt. iun. in l. lecta ſub nu. 21. ſi cert petat. Grat. in conſilio 89. col. 2. ſub num. 17. uol. 1. Rip. in l. 4. §. ſi ex conuentione, ſub num. 8 de re indic. dicit eſſe magis communem quibus accedit Rimin. iun. inſtit. quib. alien. lic. uel non in princ. ſub num 49.

Secundum alteram opinionem ſi ex coniecturata & tacita uoluntate ipſarum partium probetur fuiſſe factam nouationem, ita probant Cyn. Rayn. Salyc. & Bal. in dicta l. ſina. C. de nouatio. Alexan. in conſilio 13. ſub numero tertio. libro ſecundo, & conſilio 72. ſub numero 11. libro ſexto, Bertran. in conſilio 338. colum. prima, libro quinto, Deci. in conſilio 564. ſub numero 150. Pariſ. conſil. 107. ſub numero 27. libro tertio. Afflict. deciſ. 44. ſub num. 15. Curt. Sen. conſilio ſexto circa finem Riminal. conſilio 22. ſub num. 11. libro primo, & Alberi. in conſilio 68. num. 5.

153 Notarius † non præſumitur rogatus, neque teſtes Innoc. & alij in c. 1. de fid. inſtr. quã opinionem dicit eſſe communiter approbatã Alex in conſ. 153. ſub num 9. libr. 2. & in l. 1. col. 3. C. de liber. præter. Iaſ. in l. hac conſultiſsima col. 1. C de teſtam. & in conſi. 68. colum. ſecunda, lib. 1. Gul. Benedic. in cap. Raynutius verſ. teſtamentum 1. ſub nu. 9. de teſtam.

quam ſententiam ueram non eſſe credit ſcholiaſtes ad Alexan. in d. conſilio 153. ſub litera A, quando Notarius ſcriberet ac ſubſcriberet actum, quia tũc pręſumitur rogatus ſecundum aliam communem de qua ipſe teſtatur & probat multis in eam rem citatis auctoritatibus, & ſupra diximus cap. præced. in uer. notarius.

154 Notarius aliter † ſcribens, quàm partes ipſę dixerint, non præſumitur per dolum ſed per errorem id feciſſe Bar. in l. quoties, §. 1. de hæred. inſtit. per illũ tex. in l. 1. C. de cano. ſacr. largitio. & in l. 1. de dol. Alexan. in conſi. 70. ſub nu. 8. libr. 1. & conſi. 73. ſub num. 3. eod. lib. & D. Alciat. de præſ. reg. 3. præſ. 13. & ſupra diximus in præced. cap. in uer. error.

155 Nullitas † quæ reſultat ex inſpectione actorum nunquam cenſetur eſſe ſublata Bal. in l. 1. C. ne lic. ter. prouoc. Imol. in l. ſi expreſſim de appellatio. & in l. de pupillo, §. qui opus de oper. nou. nunc. Alex. in conſi. 186. ſub num. 11. lib. 2. & conſi. 77. ſub nu. 19. libr. 3. nec quando nullitas eſſet inducta per alia ſtatuta anteriora, l. pręcipimus in fine. C. de appell. l. ſed & poſteriores de legib. cum ſimilib. adduc. per Alex. in d. conſil. 87. ſub num. 19.

156 Nemo † præſumitur ſibi velle præiudicare etiam in minimo Rip. in l. 1. ſub num. 12. de pignor.

157 Nemo pręſumitur † ſe ipſum velle incontinenti corrigere, l. non ad ea de cond. & demonſtr. D. Alc. de pręſum. reg. 2. pręſ. 28.

158 Nemo pręſumitur † immemor ſalutis æternæ, l. vlt C. ad leg. Iul. repet. D. Alciat. reg. 3. præſum. 4.

159 Nemo præſumitur † velle iactare ſuum, l. cum de indebito iuncta ibi gloſ. de probatio.

160 Nemo pręſumitur † eam viam eligere per quam impugnet iudicium ſuum, l. 3. de milita. teſt. D. Alc. de præſumpt. reg. 3. præſ. 35. Rip. in l. 1. ſub nu. 20. de pigno. & hypo. poſt gloſ. in c. ex parte de conſtit.

161 Nemo præſumitur † de vento vixiſſe, l. ſi. de alim. pup. pręſt. D. Alciat. reg. 1. pręſ. 50.

162 Oculum † non pręſumitur quis ſponte uelle amittere c. ult. diſ. 55. quem tex. ad hoc citat Luc. de pen. in d. l. j. C. de quęſto. lib. 12. col. vlt. ſub num. 92.

163 Obliuio non † pręſumitur in facto proprio niſi per lapſum longi temporis, pulchrè Alex. in cõſt. 7. ſub num. 8. & 9. lib. 4. per nota. in l. licet in glo. vlt. C. de acquir. poſſ. in §. quod autem inſtit. de vſucap. & gloſ. Bar. & alios in l. ſi de eo, §. ſi fortè de acquiren. poſſeſſ. cum ſimil. per illum ibi adduct.

164 Obliuio † in officiali de geſtis a ſe non pręſumitur, niſi ob multitudinem negociorum, Alex. in conſilio 215. ſub num. 5. lib 5. & conſi. 84. ſub nu. 7. li. 7.

165 Officiales † principis non præſumuntur habere notitiam omnium eorum quę continentur in eorũ codicibus, ubi continentur multa negocia implicata, l. pen. vbi Bar. in l. pen. & in l non fatetur de cõfeſſ. quem refert, ac ſequitur Alex. in conſil. 85. ſub nu. 5. libro primo.

166 Obliuio non † præſumitur in facto multum notando, etiam ex antiquitate temporis, cap. cum illorum, §. circa de ſenten. excommu. cap. quod dicitur 16. diſtin. Crauet. in conſi. 134. ſub num. 31. qui vult in talibus factis non pręſumi neque tolerari errorem poſt Roma. in conſi. 391. colum. 2. poſt med & 481. col. 1. poſt medium.

167 Odium non † pręſumitur inter fratres ſed dilectio cap. literas de pręſumptio. Dom. Alciat. reg. 1. præſumpt. 23. ubi declarat.

168 Offendi † non pręſumitur militaria diſciplina ſi miles ſuis negocijs ſupereſt, l. qui ſtipendia. C. de procur. §. pen. inſtit. de excep. ubi nota.

169 Pręlatus † uel alius non præſumitur ſimoniam committere qui illam aperte prohibuit ne fieret cap. ſicut il ſecundo de ſimo. quem ad hoc cit. Luc. de pen. d. l. 1. C. de quęſto. lib. 12. col. 2. verſ. decimo.

170 Pro proceſſu vel ſententia iudicis non pręſumitur, niſi quatenus conſtat de illis per legitima documenta c. quoniam de probatio. & iuxta not. in c. in pręſentia de renunc. ſtatur tamen aſſertioni duorũ iudicum licet de eo per acta non conſtet, tradit Specul. de ſenten. §. iuxta uerſ. ſed pone, qua de reſcripſit Innocen in cap innotuit de eo qui furt. ordi. ſuſcep. & in cap. bonę 1. de electio. & Luc. de pen. in l. 1. C de decur. lib. 10.

171 Pecunia ſoluta † tutori ob uenditionem rei pupillaris, non pręſumitur ex ea locupletatus fuiſſe pupillus, niſi probetur per emptorem, l. pręдиorum. C. de præd mino. cum ibi notat. quem ſic inducit Lucas de pen in dicta l. 1. C. de quęſto. verſ. 37. libr. 12.

172 Proximus † pubertati non præſumitur illectus, & qui abſque probatione profeſſi ſunt ad hoc ex deliberatione mentis non præſumuntur proceſſiſſe, Innocen. in cap. ad noſtram de regular. Luc. de pen. loc. ſupra cir verſ. 52.

173 Pontifex Max. † ſeu Papa non præſumitur per ſuum reſcriptum velle benè ſtatuta reſcindere cap. eam de æta. & qualita. cap. audita de reſtit. ſpol. Nec iuri alterius derogare, cap. ex tuarum de aucto. & vſu pallij. & d. cap. audita de reſtit. ſpoliat. facit l. ſecunda, §. meritò, & §. ſi quis a principe ne quid in loco publi. cum ſocij. Nec dare priuilegium, vt eius mandatum contemnatur Innocen. in cap. 1. de reſcript. Nec etiam velle per eius reſcriptum priuilegij cauſam dare Innocen. in cap. literas de conceſſ. præb. Nec velle alicui ſuas defenſiones auferre cap. ex parte de offic. deleg.

174 Pręſcriptio † centum annorum non præſumitur poſſe probari cap. ſi diligenti in fin. de præſcript. quem ad hoc inducit Luc. de pen. in d. l. prima. C. de quæſt. verſ 83.

175 Princeps † non præſumitur indulgere quod poſſit rationabiliter implorari, l. denique in principio, de mino. l. 1. C. de petit. bono. ſublat. Hoſti. in ſum. de reſcript. §. quas vires in fin.

176 Pater filium ſuum † iudicio offerens, non præſumitur ita offerre vt mori velit, ſed corripi tantum, l. milites, §. pen. de re milita. per quem tex puchre inferunt Caſtr. & Saly. in l. propter inſidias. C. qui accuſ. non poſſ. Dom. Alciat. in reg. 1. præſump. 4. & ſupra diximur iu præceden. capit. in uerſ. pater præſumitur.

177 Pater non † præſumitur uelle ancillam liberam facere & filios in ſeruitute retinere, §. ſi quis liberã verſ. neq; enim in auth. ut liber. de cæter. D. Alciat.

de præ-

de præſumpt.reg.1.præſ.12. Neque præſumitur filium dolo retinere ſed ob paternam pietatem, l.3. §.ſi eum de lib. homi. exhib. quem ſic declarat Do. Alciat d.reg.1.præſump.11.

178 Pater non præſumitur velle diminuere hæreditatem filij per legata, l.pen.& ibi not.de iur.codi. Do. Alciat. d.reg.1. præſumpt.13. Luc. de pen. in d.l.j. C.de quæſto.verſ.28.

179 Pontifex Max.† vel Papa non præſumitur velle derogare conſuetudini cap. 1. de conſtit. in 6. facit cap.ſuper eo de offic. deleg. per quæ iura ſic firmat Alexan. in conſil.142.ſub num.13.libr.6.

180 Pluralitas†nominum nõ præſumitur, l. duo ſunt Titij cum ibi nota.de teſtam.tute.& in l.eum quem temerè de iudi.& l.qui habebat de reb.dub.Alex.in conſi.172.ſub num.6.conſi.30.ſub num.11.& conſilio 125.ſub num.7.libro 7.

181 Præſens & †.tacens non præſumitur conſentire in damnoſis vel ſibi præiudicialibus: circa obligationem perſonalem, l. ſi filiusfamilias, §.inuitus de procur.traditur a Bart.& cæteris in l. quæ dotis ſol. matrimo. Alexan.in conſi.299. ſub num.20. libr.7. Crauet.in conſil.226.ſub num.10.

182 Princeps in † dubio non præſumitur velle præiudicare fiſco, niſi quatenus eſt expreſſum arg. cap.ex parte de offi.deleg.Butr. in cap.ut debitus de appel. Alex.in conſi.86.ſub num.3.lib.1.

183 Princeps non † præſumitur velle derogare iuri tertij, nec primæ concesſionis, cap.bonæ de confirma.vtil.uel inutil. cap. ex literis de offic. deleg.gloſ. in l.decurionibus.C.de ſilentia.lib.12. Alex.in conſil.125.ſub num.6.lib.2.& eſt vulgaris tex. in l.2.§. merito, & §. ſi quis à principe, ne quid in loc. publi. & diximus ſupra in verſ.Pontifex. Alex.in conſi.23. ſub nu.8.li.3.vbi affirmat nunquã cenſeri derogare iuri alterius niſi expreſſam de illo faciat mentionẽ.

184 Princeps non † præſumitur velle derogare rei iudicatę cap. expoſita de arbitr. nec reſcriptum in cõtrarium factum tenet, niſi adſit clauſula illa non obſtante ſententia quæ tranſiuit in iudicatum, l. cauſas cum ibi nota.C de tranſactio.l.fin. C.ſent.reſcin. non poſſ.Alexan.in conſi.94.ſub num.2.lib.2.

185 Princeps † non pręſumitur vti plenitudine poteſtatis, ſed poteſtate ordinaria, niſi aliter conſtet de illius mente, Angel. in l. bene à Zenone. C.de quadr.pręſcrip Bal.in l.bonorum.C. qui admit. Innocen.in cap.innotuit de elect.Alexan. in conſi.60. ſub num.20.lib.2.in conſi.11.ſub num.6. lib.7.conſilio 84.ſub num.9.libr.3.& conſi.85. ſub nu.3.eod. libr.Iaſ in l.quamquam. C.de teſtam.mili. Cur.Sen. in conſil.65.col.8. Deci.in l. in teſtamento col.5. C. de milit.teſtam.in l.more, col.4. de iuriſ.om.iudi.& alibi ſæpe Do.Alcia.de præſ. reg.3.præſ.36.Moder. Pariſ.plene ad Alex.in d.conſil.60. ſub litera A.

186 Princeps † non præſumitur habere ſcientiam per eius officiales cap. cum ad ſedem cum gloſ. in cap. inter dictum unde vi de reſtit.ſpoliat.Alex. in conſilio 85.ſub num.5.lib.5.

187 Principia mandatum † non præſumitur niſi quatenus de illius inſpectione appareat cap.cum in iure peritus cum ibi nota.de offi.deleg.l.1.C.de mãd. prin.nota.in cap.præterea de dilatio. Alex.in conſilio ſexto ſub num.4.

188 Pater in dubio † nõ cenſetur donare filio, ſed potius in peculium concedere Deci. in auth. ex teſtamento col.2. poſt med. & in l ſi donatione, col.1.& col.7. poſt med. C.de collat. id tamen non eſſe ſine dubio docet Crauet. in conſil.39. ſub num.9.

189 Pluralitas † apocharum vel inſtrumentorum non præſumitur glo.in l.omnium in uer. comprobantur. C.de teſt.vbi Alex. & Moder. Bal.in l. neq; natales, col.2. C.de prob. Crau.in conſ.198. ſub num.1. vbi vult nec pluralitatem actuũ præſumi vel cõtractuũ etiam ex pluralitate inſtrumentorum quia eadẽ de re fieri poſſunt plura inſtrumenta poſt Bal.in conſi. 344.ad euidentiam lib. 2. & per id quod decidit idẽ Bal.in conſi.99.quidam Iannolus lib.1.

190 Pluralitas quoq; † cauſarum vel delictorũ nõ præſumitur, l.ſi diuortio, l.triticum de ver.obl.gl.& doctor.in l.omniũ. C.de teſt. Deci. in d.c.in præſentia in 9.not.C.de proba.Crauet.in conſi 73.ſub nu.18. etiam ſi delictum eſſet reiterabile, iuxta nota.in l.eũ qui §.in popularibus de iureiur.& in c.cum Ioannes, de fid.inſtr.Rom.in conſi.449.col.1. verſ.2.quia licet Crau in conſ 6.ſub nu.35.

191 Præſcriptio † de facili non pręſumitur ſed probari debet per allegantem, Abb.in conſi.82.col.3.li.j. Crau.in conſ.29. ſub nu.9. ubi pulchrè loquitur, faciunt quæ ſcribit idem Crau.in conſ.132. ſub num. 12.ex ratione quia præſumptionis materia eſt odioſa, eo quod abſorbet ius alterius, ca. poteſt 16 q.3. Abb.in conſi.71.col.5.lib.2.

192 Præſumptiones † fieri non poſſunt de non veriſimilibus Bal.in l.fi.in vlt.not. C.de hær.inſt.& l.ſine poſsidetis ad fi.C.de prob.Crau.in cõſ.75.ſub n.14.

193 Quis non † pręſumitur dixiſſe quod mente nõ cogitauit, l.3.de ſupel.lega.22.q.5.cap.humanę aures cap.ſecundo requiris de appella.& ſupra diximus e. præcedenti verſ.nemo præſumitur.

194 Quis ordinatus † non præſumitur niſi probetur, imò præſumitur non ordinatus, cap. presbyteri 68. diſtinc. vbi hos tres caſus notari dicit Luc. de pen.in d.l.vnica, col.2.verſ.25.

195 Quis ſubtrahens † aliquid ex hæreditate non præſumitur malo animo ſubtrahere Luc.de pen.loc.ſupra cit.verſ.33.per nota.in l.aduerſus.C.famil.ercil.

196 Quis diligere † non præſumitur quod non optat uel non eligit, imò pręſumitur contemnere quod non diligit cap.præſens 20.q.3. in med. & cap.fin.in fi.63.diſ.q. iura ad hoc citat idẽ Luc. de pen.uer.47.

197 Quid metu † agi non præſumitur, niſi quãdo probatur metum aut uerba præceſsiſſe not.Inn.in cap. cauſam matrimonij de off.deleg. & maximè quãdo amici uel conſanguinei interuenerunt, l.tranſactione q.C.de tranſ.& s.plenius diximus in uer.metus.

198 Quaſi poſſeſsio † matrimonij nõ inducit præſumptionem ueritatis, quia talis quaſi poſſeſsio non poteſt eſſe ſine uero titulo matrimonij c.ex tranſmiſſa de reſtit.ſpoliat. Innoc.in cap. ex parte eod.tit. Alex.in conſi 150.ſub num.11.lib.5.

199 Renunciare † quis non præſumitur iuri quod ignorat ſibi competere, l.qui cum tutoribus, §.fina.

de tranſ. l. tres fratres de pact. l. mater decedens de inoff.teſtam. auth. quomo. opor. epiſco. in §. igitur ordinandus Bartol.& alij communiter in l.qui Romæ,§.duo fratres de uerbo. obligatio. Bal. in l. 1. in vltimo notab.C.de edict. diui Adri.tollen. Deci. in conſil.379.col.ſecunda ſub num.3.in conſ.419.col. fina.ſub num.9.in conſi.453.col. pen. ſub num.21. in conſil.460.col.3.ſub num 3.& alibi ſępe Cur. iu. in conſil.16. ſub num.11. Gozadi. in conſil.42. ſub num.20,cum ſocijs a me ſcienter pręteritis.

200 Renunciare † quis etiam de facili non præſumitur iuri quod ſcit ſibi competere, cap.ſuper de renuncia.Innoc.in cap.poſt electionem de conceſsio. præben.faciunt tradita à Bal.Dec. & alijs in loc.ſupra cita. & ita firmat Luc.de pen. in d. l. vnica de quæſto. uerſ.42. ubi addit renunciantem nunquam præſumi certioratum,tum quia certioratio eſt facti l.ſtipulatio,§ ſtipulatio,de verbo.obligatio.& l.ubi autem,§.qui id quod eod.tit.quod non præſumitur vt ſupra vidimus in uerſ. facta, tum etiam quia certioratio eſt ſolennitas extrinſeca quæ pariter non præſumitur,l.quæcunque,§.qui à pupillo de publici.in rem actio.& l.1.C.de fid.inſtrum.lib.10.

201 Renunciare † non præſumitur ſponte qui renunciat ſpoliatus cap.2.de reſtit.ſpoliato.& not. in cap. ſuper de renuncia quæ iura ad hoc citat Luc.de pen. in d.l.1.C.de quæſtor. verſ.43.

202 Res non † præſumitur effecta minoris precij niſi probetur,Iac.de Arer.& Cyn. in auth. ſed quamuis in fin.C.de re.vxor.actio.Alexan. in conſilio 67.ſub num.3.lib.2.

203 Reuerentia † vxoris in virum non præſumitur cõſenſus,ſed diſſenſus Bar. in l.quæ dotis ad finem ſol. matrimo.l.j.§.quę onerandæ quar.rer. act. non det. Alexan.in conſil 42.ſub nu.3.lib.1.& maxime cum agitur de illius præiudicio quia præſumitur diſſenſus,l.1.de fur.l.filius,§ inuitus de procurator.

204 Solennitas † extrinſeca non præſumitur niſi probetur, l. quæcunque, § ſi à pupillo de publi. in rem actio.l.1.vbi Bartol.& alij poſt gloſ. C.de fid.inſtr. lib.10.Luc.de pen.in d.l.vnica C.de quæſto. verſ.1. & uerſ.42.Alex.Iaſ.& alij poſt Barto.in l. ſciendum de uerbo.obli.Fab.Ang.Por.& alij in §. ſi ſcriptum inſtit.de inutil.ſtipul.

205 Siniſtrum † aliquid non preſumitur de ijs qui in epiſcopali dignitate ſunt poſiti cap. abſit 11. q. 3. quem text. ad hoc perpendit Luc. de pen. loc. iam relat.44.

206 Suppoſita † non præſumitur quę à parentibus chara habita fuiſſe filia dicitur,l.1.§.ad quęſtionem de quæſtion.Luc.de pen. loc. ſupra cita.verſ.58.qui dicit ſe plenè ſcripſiſſe in l.1. C. de dignita. li.12.D. Alciat.reg.1.præſ.19.

207 Simulatio † regulariter non præſumitur niſi probetur Crauet.in conſi.145.ſub nu. 2. & 5. diximus in uerſ. contractus Alexan.conſil.21. ſub num.1. libro tertio,& maxime quando interuenit actuum geminatio Bal.in conſi.464. col.2. lib.1. Crauet.in conſil. .... ſub num.6.

208 Spurius † in dubio non præſumitur filius ſed naturalis, & qui obijcit ſpurietatem probare debet Bal.in conſil.448.colum.2.in tertio dub.lib.primo. Crauet.in conſil.166.ſub nu.1.arg. l.merito, pro ſocio,l.quoties,§.qui dolo de dol. & cap.fin.de pręſ.

209 Statutum † admittens aliquas exceptiones tantũ non præſumitur excludere alias ſimiles expreſsis. Bal.& Angel. in l. ita nobis pudor. C. de adult.Iaſ. in l.1.col.3 poſt medi. uerſ. quarto facit ſi quis ius dicen.non obtemp.Crauet.in conſi.201.ſub numerò 40.vbi hanc aſſertionem diſertè declarat.

210 Stuprandi † animus non præſumitur in ijs quæ ſcientibus domeſticis de curru recedunt Crauet. in conſil.205.ſub num.6.

211 Subreptionis † exceptio non præſumitur ſublata quamuis reſcripto tollantur omnes exceptiones Areti.in cap.ex parte ſecundo de offic.deleg. quem refert ac ſequitur Crauet.in conſil.68. ſub num.13. poſt Veron.in conſi.64.col.7. uerſ. plus etiam dico

212 Sententia † ſi ſit lata in fauorem in ea non præſumitur ignorantia aut error iudicis Alexan.in conſi. 69.ſub num.2.libr.3. per l.ſi ſeruus plurium, §.1.de leg.1.& quod ibi not. Bal.

213 Societas † non pręſumitur contracta fuiſſe cum pupillo, quia vt expreſſam contrahere non potuiſſet ſic nec tacitam Alex.in conſi.30. ſub num.6.lib. ſecundo poſt Bald. in l. cum duobus, §. papinianus pro ſoci. & in l. cum oportet in princ. circa tertiam vel quartam col. C.de bon.quæ lib. idem Alexan.in conſi 49 ſub num.1.lib.1.poſt Barto.in l.Titium,& Meuiũ,§.alterum de admini.tuto. & in l. ſi patruus, vbi etiam Bal.C.com.vtri.iudi. Angel. in conſil.60. morte dicti filij,& conſilio 112. Raynutius Corn.in conſil.123.lib 3. Deci.in conſi.556. quibus accedit ſcholiaſt.ad Alex.in locis ſupra cita.niſi tamen maior factus ratificet,ut per Alexan.in d.conſi.49. ſub num.2.& 9.

214 Societas non † præſumitur ex communi victu, Bartol.in d. §.alterum Alex. in conſil. 152. ſub numero 12.vbi atteſtatur Bar. opinionem communiter eſſe receptam.

215 Solennitas † non præſumitur in præiudicium tertij,niſi poſt triginta annos,cap.peruenit iuncta glo. mag.de empt.& uendi. quam ibi multum commendat Io.Imo.Alex.in conſ.176 ſub nu.6.li.6.179 ſub nu.9.li.7.& conſ.27.ſub nu.8.li.4.Moder.in conſue. Pariſ.§.5.ſub nu.22.Crauet.de antiq. tempor.par.3. ſec.1.ſub nu.7 & nu.13.vbi alios citat.

216 Solennitas † extrinſeca nõ præſumitur in actibus extraiudicialibus, Alex.in conſ.112. ſub nu.7.lib.7. Doctor.in d.l.ſciendum de uerb.obliga.faciunt quę ſupra diximus in uer.ſolennitas.

217 Solennitas † citationis & ſententiæ non præſumitur,ubi producuntur acta ex quibus apparet ſententiam eſſe nullam,Crau.de antiq.temp. par.3 ſect.5. ſub num.31.vbi impugnat Deci. contra ſentiẽtem, & malè intelligentem Paul.Caſtr.in conſi.341. col. ſexta poſt med & conſi.558.circa finem.

218 Solennitas † intrinſeca materialis nõ præſumitur Alex.in conſi.28.lib.2.poſt Bar.& alios in l ſciendũ de uerb.obl.Cyn.in l.j.C.de contr.& commit.ſtipul. & Butr.in cap.ſicut de re iudi.

219 Solutio † nõ præſumitur ſi repetitur inſtrumẽtũ cancel-

cancellatum penes tertium Angel.in l.ſi vnus. C.de teſtam. & quamuis Bart.in l.fullo, §. qui tabulas de fur.aliud voluerit per l. chyrographum de probat. conſiderando identitatem rationis inter ipſum debitorem ac tertium tamen illum reprobat Alex. in conſil.59.ſub num.11.lib.2.

Scientia non præſumitur .niſi probetur.l.verius, de probatio.cap.præſumitur. de reg.iur.lib.6.& diximus ſupra in cap. præcedenti in non ignorantia. eſt enim quid facti.

220 Teſtator† non pręſumitur repetere id quod facit legatum ab eo relictum inutile, l. ſeruo alieno, §.1.ſi ab impubere de leg.1.l.fin.in fin.de fideicom. liber. quæ iura inducit Luc.de pen.in d. l.1. C.de quæſto. lib.12.verſ.22.

221 Teſtator† non pręſumitur velle compenſare, quãuis rem obligatam relinquat creditori ſuo, l. creditorem de leg.2. quem ad hoc adducit Luc. de pen. loc.ſupra cita.verſ.77.

222 Tacens† non præſumitur conſentire in ijs quæ illi præiudicialia ſunt, l.filiusfamil. §.inuitus, vbi glo. & doctor.not.de procur.Dyn.in cap.is qui tacet de reg. iur. libr.6. Bal.in l.ſi ſine. C.ad Senat. Velleya. Sal.in l.inuitus.C.de procur.Alex.in conſi.152. ſub num.9.libr.7.in conſi.84. ad fi.eod.libr. & ibi Mod. Pariſ.& in conſi.180.ſub num.4.& 5.eod.lib.& conſilio 118.ſub num.8.lib.5.ac conſi.120. ſub num.5. eod. libro 1. & conſil.77.ſub num.9. lib.7. Caſtr.in conſil.216.in princ.lib.1. Zaſ.in epito. feudo.par.9. fall.7. Quinimò id etiam verum eſſe putat Alex. in d.conſil.152. ſub num.9. libr.7. quando eſſemus in actu qui partim eſſet vtilis, ac partim oneroſus.

223 Tempus longum non facit † pręſumi bonam fidem, Alex.in conſil.1.ſub num.22. lib.4.neque mandatum, idem Alex.ibi ſub num.19.eo.in conſi.191. libro 6. ubi & ſcholiaſtes, & ſupra diximus in uerſ. mandatum.

224 Tempus †longum non ſufficit in pręſumenda ſolennitate principaliter in damnum alterius, Alex.in d.conſil.9. ſub num.24. libr.4. in l. ſciendum col.4. de uerb.oblig.conſ.79.lib.1.conſ.12. ad fi.conſ.17. ſub num.8.conſi.113.lib.4 & conſ.218.libr.6.Cur. Sen.in conſi.76.Iaſ.in l.1.col.5. C. qui admitti in d. l.ſciendum, conſ.140.& 148.col fi.libr.4.Dec.in ca. pri.lect.1.col 3.de iudi. Fel.in c.Albericus de teſtib. in cap.ſicut de re iudi. & in cap. illud de præſumpt. ſcholiaſtes ad Alex. in d. conſi.1. qui dicit idem eſſe quando agitur de præſumenda ſubſtantia actus, ut per Alex.in conſi.50.col.2.lib.5.ſub nu.7.ſeq.Deci. in conſi.442. ſub num.22. & dicunt ibi Moder. Pariſ.ſe hoc allegaſſe in quadam graui cauſa, vbi apparebat donatio facta abſenti non ſtipulante notario, & poſt longum tempus a morte donantis donatarius allegabat quod ex lapſu temporis pręſumebatur tempore debito acceptaſſe, & malè, quia ad minus ipſa ſubſtantia, ut fundamentum intentionis debet probari, quibus accedunt notata per eundem in conſ.45.libr.3. & quæ ſupra diximus in uer. ſolennitas extrinſeca.

225 Teſtamentorum †pluralitas non præſumitur niſi probetur, l.fin. & ibi not.Bal.in fin. C.de reb.cred. l.omnium, vbi gloſ.Bart. & alij Doctor. C.de teſta. Alex.in conſi.4.ſub num.12.lib.7.

226 Teſtator† in dubio non præſumitur facere velle diſpoſitionem inanem, l. Meuius in princ.de leg.2. l.ſi quando de legat.1.Alexan.in conſil.171. ſub numero 3.lib.5.

227 Teſtator non † præſumitur legare niſi ius quod habet, quamuis eius morte finiturum ſit, l. vxor patrui.C.de lega. & l. quod in rerum, §.1.de leg.1.per quæ iura dicit ibi Bar.quòd ſi quis fundum habens in emphyteuſim quæ finitura erat illius morte, & legauerit fundum, intelligi dicitur de iure illo emphyteuſis morte finituro, idque firmant Bartol.in l.Sticho de uſufruct.legat. Bal.in l.habitatio. C. de uſufruct. Bal.& Angel.in l.dotalem de teſtam.milit. quibus accedit Alexan. conſilio 30. ſub num. 11. & duodecimo, libro primo, & conſi.109.ſub num.14. libro ſexto.

228 Teſtes† non pręſumuntur eſſe rogati, l.Diuus, & ibi Bat.& Bal.de milit. teſtam. Bartol. & omnes in d.l.ſciendum de uerbo.oblig.Luc.de pen.in d.l.principes.C de princ.agen.in reb.lib.12.verſ.68. vbi rationem diuerſitatis adducit inter teſtem & notarium, Alex.in conſilio 70. ſub num.20.libr.1. Iaſ. in l.hac conſultiſsima.col.1.in prin. C. de teſtam. ſufficit tamen quomodocunque appareat, Corn. conſilio 7. col.1.libr.4.cuius auctoritatem ſic probant Moder. Pariſ.ad conſil.ſupra cita.Alexand.

229 Tituli† ſubſtantia non præſumitur ex diuturnitate temporis, l. nullo. C de rei uendic. l.diuturno C. de præſcrip.long.temp.Alex.in conſ.179. ſub nu.5. lib.6.& conſil.50.col.2.libro quinto, ubi & Moderni Pariſ.

230 Teſtator †non pręſumitur ſubſtitutionem inutilem facere velle, l.apud Iulianum, §.ſi Titius verſ.ſi fundus, l. cum ſeruus cum ibi nota. per Bartol. de leg.1.l.qui cõcubinam, §.qui hortos, & l.patronus, §.codicillis de leg.3.quæ iura ad hoc perpendit Crauet.in conſil. 161.ſub num.3.

231 Teſtator † non pręſumitur velle id, quod non loquitur, l.ſi ſeruum, §. non dixit prętor de acquir.hęredita.l.vnica, §.ſin autem ad deficientis. C. de cad. tollen.Crauet.in conſil.300.ſub num.6.

232 Voluntas hominis † non præſumitur eſſe aliena a verbis, l.Labeo, §.idem tuber. de ſupel. lega.cap.fi. de uerb.ſignif.cap.2.requiris de appel. pulchrè Crauet.in conſil.200.ſub num.2.

233 Vſura non† pręſumitur ex pacto de retrouendendo ex interuallo appoſito, l.4.§.ſi ab ignoto de manumiſ.Bar.& doct. in l.pacta nouiſsima. C de pact. Alex.in conſil.28. col.2. verſ. & quamuis nonnulli, libro quinto, Crauet.in conſilio 156. ſub numero tertio.

234 Vſura† non pręſumitur in foro contentioſo, quinimò qui illam allegat debet illam probare, l. pri. ubi Purpura. ſub numero 33. C. de eden.Crauet. in conſilio 48. colum.fina. & conſil.145. col.ſecunda. Rolan.à Valle in conſil.98. ſub nume.8. & 9. vol.4. & in conſilio 95.ſub numero 11.& in conſi.40. ſub numero 4.libro ſecundo, & conſil.96. ſub num.11. eod.lib.vbi addit Marſil. in conſi.2. ſub numero 10.

& conſi.21. ſub num.2. faciunt quæ ſupra diximus in uer.contractus.

235 Vſura non † arguitur ex taxatione alimentorum Crauet.in conſil.189.ſub num.5.vbi adducit diuerſitatem rationis inter hunc caſum,& caſum taxationis intereſſa.

236 Vſura † non præſumitur quando quis ſe refert ad ſolitum patriæ,Crauet.in d.conſi.145.ſub num.14. Item ex iuſtitia precij ibi num.7. vel ratione dubij euentus,cap.in ciuitate de vſur.vbi doctor.Iaſ.in l.ſi pater puellæ.C.de inoffic.teſta.Crauet.in conſi.47. ſub num.7.

237 Vſurarius in † dubio non præſumitur cõtractus, ſed licitus & permiſſus in foro contentioſo,Crauet. in conſil.145.ſub num.2.& 5. diximus in verſ. contractus. Nec etiam eo ſolum quòd ſolitus quis ſit fęnerari. Abb.in conſil.113.col.2.lib.2. Caſtr.in conſilio 66.col 2.109.col.1.& 114 col.2.lib.2.Crauet. in conſil.73.ſub num.8.q.17.& ſeq. neque ex vnica coniectura ſed pluribus eſt opus. Crauet.in d.conſilio 145.ſub nume.10. & ex magis communi opin. requiruntur tres, hoc eſt pactum de retrouendendo,modicitas precij,& quòd is qui arguitur ſolitus ſit fœnerari. Bero. conſil.168. ſub num.3.libr.1. & conſil.166. ſub nu.18.& 22.cod.volum.plenè Burſ. in conſi.117.ſub num.12.Andr.Tiraquel. in præfa. retr.conuentio.ſub num.5.Oſaſc.deciſ.42.ſub nu.9.

238 Non omitto nunc † pro abſolutiore perfectione iſtius inſtrumenti Luc.de pen.in d.l.principes. C.de priu.agenti.in reb. lib.12. ſub fine quaſdam notandas animaduerſiones ſcriptas reliquiſſe, quas omittere non libuit,quas inter illæ potiſsimæ reaſſumendæ ſunt,hoc eſt,generaliter ſciendum eſſe, id ſolum

239 † a iure vel ab homine præſumendum eſſe, quod de iure licet,l.ſi procurator,§.Celſus de cond.indeb. l.Caius cum ibi nota. ſolut. matr. l.ſi vxor de dona. inter vi.& vxor.l.ſi vxor de pig.actio. l.ſi eius in fin. de liber.& poſth.facir,l.denique quib.ex cauſ.maio.

240 Rurſus † quod ubi iudex ex præſumptionibus procedit maximè debet temperare illius ſententiam,& maximè ne condemnet, niſi & raro & modicè ad pęnam nec pecuniariam nec corporalem, ut colligitur ex cap. afferte de pręſumpt. ubi quamuis Salomon filium ad iudicauerit ex præſumptione ,non tamen meretricem voluit punire,ut not.Inn. in ca. quia uериſimile eod.tit.de præſumptio. & hæc uera ſunt,ubi proceditur ordine iudiciario,nam tunc de facili non debet iudex ſequi præſumptiones, ſed vbi non ſeruatur ordo iuris magis poterit ſequi probabiles iuris præſumptiones, ar.l.1.C.vt in poſſ.lega. l.3.C.de edict.diui Adri. tollen. not. Innoc. in cap. poſt electionem de conceſsio. præben. Leui tamen præſumptioni iudicem ſtare non debere ita ut nec etiam iuramentum eius gratia præſtare debeat. l.3. §.idem reſpondit cum ibi nota. de mino.

241 Præterea † attendere debere iudicem, quòd vbi diuerſæ hinc inde concurrunt præſumptiones, illam ſequatur quæ magis congruit veritati cap.literas de præſumptio.l.fin.quod met. cauſa , Rationabiliter enim pręſumptio minus rationabilem præſumptionem tollit,l.3.§.ſi eũ de liber. homi. exhib.

242 Inſuper † ſciendum eſſe generaliter, in cõcurſum plurium præſumptionum vnam præſumptionem tolli per alteram , l. Diuus de In integr. reſtit.l.non ſolum de rit.nuptia. l.cum de indebito, vbi Bart.de probatio.Crauet.in conſil.8.ſub num.9.Ad hęc tollitur præſumptio per probationem, l vlt quod met. cauſ.ca.extraordinaria 35.q.3.l.ab ea parte de probatio. per contrariam conſtit.1.q.2.cap. paſtor. & per contrariam conſuetudinem , ut patet in eo qui ingreditur monaſterium addicens ſe illi cum ſuis bonis , nam cum Eccleſia Romana hoc permittat , eum intra monaſterium aliquid de bonis ſuis conferre, tollitur ſimoniæ præſumptio ob vſum Romanæ Eccleſiæ in contrarium vigentem , ſecundum Hugo.& Archidiaco.& alios in cap.ferrum 50.diſt.

243 Addi poteſt † prædictis obſeruari quoque in hac materia,ut duę pręſumptiones faciant vnam probationem gloſ.in l.3.§.eiuſdem de teſtib. in l.2. §.1.de excuſ.tuto.& in l inſtrumenta. C.de probatio. & in cap.cum dilectus de ſucceſſ. ab inteſta. refert ac ſequitur Calca.in conſi.8.col.5.circa medium Craue. in conſi.158.qui alios addit, ſub num.11. quod intelligit idem Crauet. procedere maximè in ijs quæ occultè fiunt in quibus admittuntur probationes poſsibiles per indicia ac coniecturas,cum aliter probatio fieri non poſsit, Crauet.inquam in conſi.144. ſub num.12.poſt Oldr.in conſi.324 col.3. circa medium qui allegat tex.in l. quis autem, §.non ſimpliciter ibi ſed modo nulla ſi quis omiſ cauſ. qui Crau. in conſ.178.ſub nu.1.5.ſcribit duas præſumptiones efficaces habere vim unius teſtis integri ac omni exceptione maioris poſt Calca.conſi 8.col.5.

244 Quinimò plures † præſumptiones inducere plenã probationem reatus , quando non agitur de imponenda pœna capitali,l.excipiuntur ad Senat Syllan. Bart.in l.fi.de quæſtio.Bal.in l quicunque.C.de ſer. fugiti. cum ſocijs quos addit Crauet. in conſil.178. ſub num.1. qui ita declar. poſt Oldra. in conſi.192. col.1.& Moder.in d.cap. afferte de præſump. & idẽ Crauet.in conſil.73.ſub num.19.poſt Roma.in conſilio 7.& Calcan.in conſil.77.col.1.in fi. & ſeq.ibiq; hoc maximè procedere declarat in ijs quæ ſunt difficilis probationis, quia tunc poteſt iudex condemnare ex pluribus præſumptionibus Soci. in conſilio 187.col.5.ad fin lib.2. per tex. in l. qui ſententiam. C.de pœn.& auctoritatem Bal.in cap. cum cauſam de probatio.Caſtr.in conſil.143.col.3. circa medi. libr.2.ubi pulchrè loquitur.

245 Eſtque † etiam aduertendum quòd præſumptiones iuris dicuntur liquidiſsimæ probationes gloſ.& doctor.in l. licet imperator de leg.1.& in l. ſi tutor. C.de peri.tutor.Iaſ.in l.1.col.3. C.de teſtam. mil & in l.manifeſtæ in ſecundo notab. de iureiur. & in l.ſi fundum in ſecundo not.ſolu.matr. Dec.late in rub. de probatio.col.15. Crauet. in conſil.6. num.42. in conſil.ſupra cita.73.ſub nu.19.ubi addit Caſtr.pulchrè loquentem, & ab alijs non citatum in conſilio 281.col.ſecunda.& in conſil.ſeq.col.3.& idem Crauet in conſilio 156.ſub num.15 vbi uult eas ſufficere actori,qui etiam tendat ad impugnandum, poſt Caſtr.in d.conſi.281.

Illudque

246 Illudque † præ oculis in hoc inſtrumento pro colligenda uerbotum ſignificatione interpretatiua, eſt habendum, ut præſumptiones aſſumantur ex his quæ apparent, non ex ijs quæ non apparent Ancharan. in conſilio 302. colu. fin. poſt medi. per l. quod Seruius de cond. ob cauſam & l. in lege de contr. emptio. cui accedit Craue. in conſi. 222. ſub nume. 9.

247 Item † ex uerisimilibus, & non ex non uerisimilibus Bald. in capitu. primo, §. ſi qua de feud. guard. & in l. fi. col. 2. in ult. not. C. de hered. inſtit. Corn. in conſi. 156. col. fin. circa medi. lib. 3. Craue. in conſi. 6. ſub num. 21. & in conſi. 75. ſub num. 14. ubi alios addit.

248 Et inſuper † ut præſumatur pro eo quod plus operatur, ac magis poteſt, Bald. in capitulo primo, de contro. int. maſcul. & fœm. arg. l. domos de contr. empt. Alex. in l. ſi ſeruus §. ſi numerus colum. 2. in fi. de leg. 1. Craue. in conſi. 318. ſub nume. 4.

Sed de ijs hactenus ſatiſque ac ſuper pro declaratione inſtrumenti præſumptionis ne uidear duobus hiſce præcedentibus capitulis omnem præſumptionum materiam uoluiſſe complecti atque abſoluere.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrij inſtrumentum cur hoc in tractatu omittendum non eſſe putauerit auctor.*
2 *Diſpoſitiones indeterminatas iudicis arbitrio committi.*
3 *Ea quæ lege non potuerunt comprehendi iudicis arbitrio neceſſe fuiſſe relinquere.*
4 *Iudicem legis auxilium appellari.*
5 *Inter iudicem, & virum bonum nullum eſſe diſcrimen ſecundum communem ſententiam.*
6 *Contra tamen ſentire Coraſium.*
7 *Sed qua ratione putet auctor communem opinionem veriorem eſſe.*
8 *L. continuus, §. cum ita de verbo. obligat. intellectus, num. 10.*
9 *Virum bonum conſiderari in iure noſtro cum qualitate iudicandi.*
11 *Alternatiua dictio poſita inter connexa reſoluitur in coniunctam.*
12 *L. ſed ſi vnius verſicu. prætor ait de iniur. declaratur.*
13 *Dictionem quaſi, plerunque ueritatis expreſsiuam eſſe.*
14 *Iudicem cuius arbitrio res aliqua committitur arbitrari debere vt iuri conuenit.*
15 *Arbitrium iudicis eſſe tanquam theriacam contra iniquitates.*
16 *Iudex in rebus alienis facere debet quod in ſuis ſibi facere vellet.*
17 *In arbitrijs debere iudicem ſecundum conſcientiam iudicare.*
18 *Quæ fuerit auctoris inſtitutio in hoc capite.*
19 *Arbitrandi facultati quanto tempore præſcribatur iudici arbitrarium eſſe.*
20 *Abſentia longa quæ ſit iudicis eſt arbitrio.*
21 *A quæ ducenda partitio in iure ubi partium facta non eſt expreſſio iudici reſeruata creditur.*
22 *Alimenta pupillo decernenda non eſſe iudicis arbitrio.*
23 *Et filio ſpurio.*
24 *Alimentorum tranſactio iudicis arbitrio gubernatur.*
25 *Allegationes iuris eduntur iudicis arbitrio.*
26 *Abſens quando mortis alicuius notitiam habuiſſe dicatur iudicis eſt in arbitrio.*
27 *Adminiſtrator iudicis arbitrio rationes reddere debet.*
28 *Architecto ad inſulam fabricandam iudicis arbitrio tempus ſtatuitur.*
29 *Appellatio quando commodè potuerit appellato denunciari iudex arbitratur.*
30 *Alienata a liberto quando poſsint reuocari, iudicis eſt arbitrium.*
31 *Aſſeſſor cuius peritiæ eſſe debeat iudicis arbitrio relinquitur.*
32 *Accuſator quam ob cauſam excuſetur a calumnia iudex ſuo arbitrio decernit.*
33 *Auxilium remotum præſtans iudicis arbitrio punitur.*
34 *Abortui foetus nondum animati dans cauſam iudicis arbitrio punitur.*
35 *Animo deliberato an quis deliquerit iudici arbitrarium eſt.*
36 *Aggreſſor quis dicatur iudicis arbitrio decernitur.*
37 *Aduocatus qui patrocinium præſtare recuſat iudicis arbitrio punitur.*
38 *Agens aliquid minus ciuiliter arbitrio iudicis punitur.*
39 *Annonam corruptam vendentes iudicis arbitrio puniuntur.*
40 *Aromatarius uendens corrupta aromata pœnam ſubit iudicis arbitrio.*
41 *Arma præſumuntur eſſe inuenti cum armis, ſed in hoc plurimum poteſt iudicis arbitrium.*
42 *Bonæ fidei præſumendæ gratia longum tempus iudicis arbitrio quod ſit committitur.*
43 *Bona communia quomodo diuidenda ſint iudicis arbitrio dimittitur.*
44 *Benemerita an rei donatæ æquiualeant iudicis arbitrio æſtimantur.*
45 *Et quibus coniecturis probetur eodem arbitrio decernitur.*
46 *Beneficia quæ dicantur magna & quæ parua eſt in iudicis arbitrio.*
47 *Bannitum occidens minus legitimè bannitum iudicis arbitrio punitur.*
48 *Blaſphemos hodie iudicis arbitrio plecti.*
49 *Cauſa magna quæ dicatur eſt in iudicis arbitrio.*
50 *Caſus inſolitus, uel ſolitus, quis dicatur iudex arbitratur.*
51 *Conſuetudinem qui & quot actus inducant iudex arbitratur.*
52 *Et quæ ſit conſuetudo rationabilis.*
53 *De quanto tempore firmetur.*
54 *Caſus qui dicantur ſimiles iudicis arbitrio relinquitur.*
55 *Connexa quæ dicantur in iudicis arbitrio eſt poſitum.*
56 *Comparationis literarum materia iudici eſt arbitraria.*

Cau-

57 Cautio quæ & qualis præſtanda ſit in iudicis eſt arbitrio.
58 Et quæ ſit cauſa iuſta præſtandi cautionem.
59 Cautio ab inimico præſtita quanto tempore durare debeat iudicis arbitrio dimittitur.
60 Curator bonis iacentibus datur iudicis arbitrio.
61 Cauſa iuſta litigandi quæ dicatur iudex arbitratur.
62 Cauſa quæ ſit iuſta ut iudex taleas imponere poſſit arbitrio iudicis diſcernitur.
63 Cauſa iuſta & rationabilis quæ ſit ceſſandi à diuinis in iudicis arbitrio eſſe.
64 Creditori vt ſatisfiat an debeat debitor domum magni valoris, & modici redditus alienare iudex arbitratur.
65 Cauſa quando celeritatem requirere dicatur iudicis arbitrio deciditur.
66 Clerici quæ bona iudicis arbitrio diuidantur.
67 Cauſæ iuſtæ non conſentiendi in conſanguineis, iudicis arbitrio dimittuntur.
68 Conſanguinei quando adeſſe non poſſe dicantur iudex arbitrio ſuo decernit.
69 Clericus quando dicatur in clericatu perſeuerare iudicis arbitrio ſtatur.
70 Clerici cauſa pecuniaria coram iudice laico quanto tempore finienda ſit iudex arbitratur.
71 Coniecturæ quibus contractus ſimulatus arguitur ſunt in iudicis arbitrio poſitæ.
72 Cauſa capitalis quæ dicatur eſt in iudicis arbitrio.
73 Confeſſioni rei, vel delinquentis quando animi iudicis motus adhæreat eſt in iudicis arbitrio.
74 Confeſſio facta in tormentis quam probationem faciat eſt iudici arbitrarium.
75 Contemnens reformationem ſtatuti punitur arbitrio iudicis.
76 Coniunctus per ſola indicia iudicis arbitrio punitur.
77 Cadauer quando iuſtis ex cauſis ſuſpendi uel ignominia affici debeat iudici eſt arbitrium.
78 Clericus ſtuprator iudicis arbitrio interdum punitur.
79 Cuſtos carceris qui meretricem carceratam carnaliter cognouit iudicis arbitrio punitur.
80 Commiſſo naufragio qui rem ſubtrahit iudicis arbitrio punitur.
81 Cuſtos punitur iudicis arbitrio cum carceratus aufugit.
82 Carceris qualitas iudicis arbitrio relinquitur cum carcerati præſtita fideiuſſione relaxantur.
83 Carceratus an ſit cathenis uel aliter detinendus in iudicis eſt arbitrio.
84 Cauſa quæ dicatur iuſta ut excuſet a calumnia iudex arbitratur.
85 Calumniator iudicis arbitrio punitur.
86 Conſultor quando non puniatur ea pœna qua principalis plerunque in iudicis eſt arbitrio.
87 Conſcius criminis non reuelans punitur iudicis arbitrio.
88 Conatus rapere uirginem pro modo conatus punitur.
89 Caſtigationem moderatam excedens iudicis arbitrio punitur.
90 Circulator iudicis arbitrio punitur ſi fera ab eo iocigratia exhibita aliquem offendit.
91 Cauſa continentiam diuidens iudicis arbitrio punitur.
92 Collectas exigentes a legiſtis, medicis, & grammaticis iudicis arbitrio puniri.
93 Curans aliquem citari in valle Ioſaphat iudicis arbitrio pœnas luit.
94 Clerici non incedentes in habitu iudicis arbitrio pœnas ſubeunt.
95 Dictio uel circa quod tempus ſignificet iudici eſt arbitrium.
96 Dictio et plus quod tempus ſignificet iudex arbitratur.
97 Dilationis tempus quod longum aut breue dicatur iudicis arbitrio remittitur.
98 Deterioratio quæ magna, & quę modica dicatur iudici arbitrarium eſt.
99 Domicilium contraxiſſe in loco quando præfectus Caſtri dicatur iudex arbitratur.
100 Debitor an ſit ſuſpectus de fuga iudicis arbitrio relinquitur.
101 Donare an mater præſumatur alimenta quæ filio præſtitit multum in iudicis arbitrio uerſatur.
102 Diues an pauper quis ſit iudicis arbitrio committitur.
103 Diuiſiones aquæductum ac paſcuorum iudex arbitrio ſuo conſtituit.
104 Donationis a matre filio factæ reuocandæ quæ ſit iuſta cauſa præter in iure expreſſas iudex arbitratur.
105 Donans cum dicit ſe donare ob benemerita, iudicis arbitrio relinquitur quæ ſint coniecturæ probabiles meritorum.
106 Debitor qua diligentia dicatur uſus ne per creditoris iniuriam exigatur iudicis arbitrio dimittitur.
107 Dictio & plus quid importet eſt iudici arbitrarium.
108 Dos congrua quæ dicatur in iudicis arbitrio eſt poſitum.
109 Dominus feudi quando & quantum poſſit exigere a ſubditis pro filia maritanda iudicis arbitrio committitur.
110 Debitum quod magnum & quod paruum dicatur iudex arbitratur.
111 Delatoribus quod premium ſtatuatur iudicis arbitrio decernitur.
112 Diſpoſitionis dubiæ interpretatio iudicis arbitrio committitur.
113 Dietæ quomodo computentur iudicis arbitrio diſcernitur.
114 Deformitas quæ impediat ad ſacros ordines promoueri iudicis arbitrio cognoſcitur.
115 Dubitationis punctum iudicis arbitrio formari.
116 Diuidi quomodo paſcua debeant inter incolas iudex arbitratur.
117 Diſpenſatus ad plura beneficia in quod tempus de diſpenſatione fidem facere debeat iudici eſt arbitrarium.
118 Delictum quod graue dicatur iudicis arbitrio perpenditur.
119 Deo dicata qui diſtrahit iudicis arbitrio punitur.
120 Dormiens qui dormiendo deliquit punitur iudicis arbitrio.
121 Dominus ſi pro facto ſerui puniendus ſit iudicis arbitrio punitur.
122 Delictum qui confitetur ſub ſpe impunitatis promiſſa iudicis arbitrio punitur.
123 Dies in uno inſtrumento appoſita quando in alio repetita

tita eſſe cenſeatur iudex pro arbitrio diſcernit.
Dictiones quæ relictæ ſunt iudicis arbitrio ibid.
124 *Exceptio quando altiorem indaginem requirere dicatur iudicis arbitrio dimittitur.*
125 *Aetas pubertati proxima quæ dicatur in iudicis eſt arbitrio.*
126 *Epiſtola quam fidem faciat in iudicis eſt in arbitrio.*
127 *Aemulationis gratia quando aliquid fieri dicatur iudex arbitratur.*
128 *Eccleſiæ bona non conſueta alienari, quæ ſit iuſta cauſa alienandi, iudicis arbitrio committitur.*
129 *Exceptiones & appellationes friuolæ quæ dicantur iudici eſt arbitrarium.*
130 *Eccleſia quatenus dotari debeat iudex arbitratur.*
131 *Euictionem allegantis dolus & fraus quibus coniecturis colligatur iudicis arbitrio excipitur.*
132 *Euictiones pro publicis functionibus iudicis arbitrio, concedi.*
133 *Exceptionibus dilatorijs deducendis, tempus arbitrio iudicis eſt ſtatuendum.*
134 *Epiſcopum arbitrio ſuo eligere alterum ex præſentatis.*
135 *Exceßiſſe limites defenſionis quando quis dicatur eſt iudici arbitrarium.*
136 *Excedens limites defenſionis punitur iudicis arbitrio.*
137 *Expilatores iudicis arbitrio puniri.*
Generaliterque eorum pœnam iudicis arbitrio relinqui.
138 *Effractor carceris punitur iudicis arbitrio.*
139 *Executores qui boues aratorios pignoris cauſa detinent iudicis arbitrio puniuntur.*
140 *Emptores annonę, qui illam ſupprimunt, ut charius uendant iudicis arbitrio puniuntur.*
141 *Falſitatis excep. quando ſtatim dicatur probari iudicis arbitrio relinquitur.*
142 *Fideiuſſor quando dicatur diu ſtetiſſe in obligatione iudex arbitratur.*
143 *Filiatio quibus coniecturis probetur iudicis arbitrio committitur.*
144 *Frater quis dicatur maior in diuiſione bonorum iudicis arbitrio decernitur.*
145 *Fratres quando magna dicantur cenſeri inæqualitate iudex arbitratur.*
146 *Filij in conditione poſiti quibus ex coniecturis dicantur diſpoſitiuè uocati iudex arbitratur.*
147 *Feudum ſi unus litigantium aſſerat antiquum, alter nouum cui ſit deferendum iuramentum, iudici arbitrarium eſt.*
148 *Fructus induſtriales qui dicantur iudicis arbitrio relinquitur.*
149 *Feudum quod modicum & tenue dicatur iudicis arbitrio relinquitur.*
150 *Frumentum unius alterius frumento admixtum iudicis arbitrio ſeparatur.*
151 *Fructus qui in quartam Trebellianicam imputantur iudici eſt arbitrarium.*
152 *Fama frequens ac vehemens quæ dicatur.*
153 *Fornicator iudicis arbitrio punitur de iure canonico.*
Facultates laicorum quando dicatur non ſufficere ut eccleſia contribuat oneribus ibid.
154 *Fures iudici arbitrio puniri.*
154 *Fideiuſſores iudicis arbitrio ſubire pœnas.*
155 *Falſum committens nemini nocibile iudicis arbitrio punitur.*
156 *Idemque eſſe ſi circa accidentalia falſum committatur.*
157 *Falſum an ſcienter vel ignoranter dixerit teſtis iudex arbitratur.*
158 *Falſitas ſine dolo commiſſa iudicis arbitrio eſt punibilis.*
159 *Falſarius iudicis officio punitur cum per inquiſitionem proceditur.*
160 *Tanquam falſarius puniendus iudicis arbitrio luit pœnas.*
161 *Falſam monetam qui cudit, ſed non perfectè abſoluit, iudicis arbitrio punitur.*
162 *Filius delinquens à patre præſentatus iudicis arbitrio punitur.*
163 *Furioſus delinquens iudicis arbitrio plectitur.*
164 *Geſta palam an a facti ignorantia excuſent, iudicis eſt arbitrarium.*
165 *Gabellam ſi non ſoluat forenſis, in iudicis arbitrio eſt, an in totum uel pro parte condemnetur.*
166 *Habitaſſe in loco ut quis dicatur iudicis arbitrio deciditur.*
167 *Hæreticus non manifeſtus quomodo abiuret in iudicis arbitrio eſt.*
168 *Hæreticus quando dicatur incontinenti rediſſe in iudicis eſt arbitrio.*
169 *Hæreſis ſuſpectus eam purgare debet iudicis arbitrio.*
170 *Hæreticorum pœnæ iudici ſunt arbitrariæ.*
171 *Hæreſis libri ſi penes aliquem reperiantur plurimum in iudicis arbitrio uerſari an illum arguant ſuſpectum de hæreſi.*
172 *Incontinenti quando dicatur fieri probatio iudicis arbitrio reſoluitur.*
173 *Incontinenti quando dicatur recuperata fuiße poſſeſſio iudicis eſt arbitrarium.*
174 *Incontinenti quando dicatur probari exceptio ad impediendam miſſionem in poſſeſſionem iudex arbitratur.*
175 *Incontinenti liquidatio quando dicatur fieri ad impediendam executionem crediti liquidi iudicis arbitrio decernitur.*
176 *Incontinenti moleſtia quando probari dicatur, ut appellans commodo appellationis priuetur iudicis arbitrio relinquitur.*
177 *Incontinenti quando dicatur probari exceptio oppoſita contra inſtrumenti executionem iudici eſt arbitrarium.*
178 *Et quando incontinenti dicatur exceptio probari ad impediendum litis ingreſſum.*
179 *Incontinenti quando aliquid dicatur fieri in caſu l. prima, §. item ſi ita ad leg. falcid. iudex arbitratur.*
180 *Inſtrumenti fides an uacillet cum unus uel duo teſtes contradicunt iudex arbitratur.*
181 *Inimicitia quæ teſtem repellat iudicis arbitrio perpenditur.*
182 *Inimicitia capitalis quæ dicatur iudici eſt arbitrarium.*
183 *Intereſſe quod venditor emptori præſtat iudicis arbitrio taxatur.*
184 *Intereſſe damnum paſſo præſtatur iudicis arbitrio.*

Impenſa

185 *Impenſa maior quæ dicatur iudicis arbitrio dirimitur.*
186 *Inæqualitas magna quando inter fratres dicatur iudicis arbitrio æſtimatur.*
187 *Iuſta cauſa quæ ſit recuſandi iudicem iudex arbitratur.*
188 *Iuſtum impedimentum quod dicatur iudicis arbitrio ſtatuitur.*
189 *Intra quod tempus præſumatur quis legem latam ſciuiſſe iudici eſt arbitrarium.*
190 *Inſtrumentum authenticum an ſit ſumendum ex ſcriptura imperfecta iudex arbitratur.*
191 *Iurare ſub qua uerborum formula is debeat cum iuramentum relatum eſt, iudici eſt arbitrarium.*
192 *Iuramenti neceſſarij in delatione multum poſſe iudicis arbitrium.*
193 *Iuramentum neceſſarium cui deferendum ſit an aſſerenti feudum eſſe nouum uel antiquum, iudicis arbitrio ſtatur.*
194 *Iuramentum quando ueriſimiliter deieraturo ſit remittendum iudicis arbitrio relinquitur.*
195 *Iuramenti in litem in delatione plura iudicis arbitrio tribuuntur.*
196 *Iuramentum in litem ueritatis cum defertur taxatio iudicis arbitrio dimittitur.*
197 *Impenſa modica quæ dicatur iudicis arbitrio eſt relictum.*
198 *Iocalia magni valoris quæ dicantur iudex arbitratur.*
199 *Impenſis cuius litigatoris interrogator de egregiam perſonam mittatur iudicis arbitrio conſtituitur.*
200 *Inſtrumentis de nouo repertis exhibendis terminus iudicis arbitrio relinquitur.*
201 *Iuſtè an abſit filia & patri recuſet conſentire iudex arbitratur.*
202 *Iniuria uni ex conſanguineis facta an alios afficiat iudicis arbitrio relinquitur.*
203 *Inferen. iniuriam magiſtratui ab officio ſuſpenſo iudicis arbitrio punitur.*
204 *Iniuria quæ grauis dicatur iudici eſt arbitrarium.*
205 *Iniuria quæ grauis dicatur vt filius exhæredetur iudicis arbitrio æſtimatur.*
206 *Indicia ad torturam ſufficientia quæ ſint iudex arbitratur.*
207 *Iudeus qui cum meretrice Chriſtiana rem habuerit punitur iudicis arbitrio.*
208 *Impulſus amore qui deliquit iudicis arbitrio ſubit pœnas.*
209 *Iudex corruptus punitur iudicis arbitrio.*
210 *Iudex qui ſine cauſa appellationem reijcit iudicis arbitrio punitur.*
211 *Imagines Dei uel ſanctorum qui fœdauit iudicis arbitrio luit pœnas.*
212 *Is qui aliquem fimo aut ſtercore corrupto fœdauit iudicis arbitrio punitur.*
213 *Incendium an ſit commiſſum culpa inhabitantium in dubio iudicis arbitrio relinquitur.*
214 *Læſio in laudo arbitri iudicis arbitrio conſideratur.*
215 *Læſa quando dicatur enormiter eccleſia ut reſtituatur iudex arbitratur.*
216 *Læſio quæ dicatur enormis ut minor reſtituatur iudicis arbitrio relinquitur.*
217 *Libris mercatorum & campſorum prouenientes probationes iudicis arbitrio committuntur.*
218 *Libri rationum inter ſocios quando credendum ſit, iudicis arbitrio relinquitur.*
219 *Libris rationum quando fides adhibeatur tam pro producente quam contra iudicis arbitrio ſtatuitur.*
220 *Lucri ceſſantis intereſſe quomodo probetur iudicis arbitrio committitur.*
221 *Lucri partes conſtituuntur arbitrio iudicis quando filius eſt negociatus cum pecunia paterna.*
222 *Lucrum quod ex bona fortuna obuenit iudicis arbitrio adiudicandum eſt.*
223 *Locus quis dicatur inſignis iudici eſt arbitrium.*
224 *Legitima quæ in re a fratre aſſignatur ſorori iudicis arbitrio diſcernitur.*
225 *Libelli mutatio & emendatio iudicis arbitrio conceditur.*
226 *Legati in refectionem quantitas iudicis arbitrio conſtituitur.*
227 *Laudo quando notabiliter dicatur contrauentum in iudicis eſt arbitrio.*
228 *Locus congruus dep. faciendo pro arbitrio iudicis conſtituitur.*
229 *Luſores præter lucri reſtitutionem iudicis arbitrio puniuntur.*
230 *Luſorum ſe inuicem oſtendentium pœnas plerunque iudicis arbitrio committi.*
231 *Menſis vtilis an ſit 30. vel 31. dierum iudici eſt arbitrarium.*
232 *Mortis in periculo an ſit iter faciens terra mariq; iudex arbitratur.*
233 *Miſerabilis perſona quæ dicatur iudicis arbitrio dimittitur.*
234 *Metus iuſtus quis dicatur iudicis arbitrio dimittitur.*
235 *Metus quibus coniecturis probari poſſit iudicis arbitrio relinquitur.*
236 *Matris ad 2. uota tranſeuntis iudicio electus tutor arbitrio iudicis confirmatur.*
237 *Minorum quæ res præter prædia poſſint alienari iudex arbitratur.*
238 *Mora quando commiſſa dicatur in iudicis eſt arbitrio.*
239 *Mala fides quibus coniecturis probatur in iudicis arbitrio eſt poſitum.*
240 *Matrimonij ſuper impedimento quando ſtatur iuramento conſanguineorum in iudicis eſt arbitrio.*
241 *Melioramenta reficiuntur iudicis arbitrio.*
242 *Mortuus quando quis ex uulnere dicatur iudicis arbitrio ſtatuitur.*
243 *Modica ſanguinis effuſio diſcernitur iudicis arbitrio.*
244 *Mulcta indicitur contumaci iudicis arbitrio.*
245 *Maſculorum libidinem attentantes iudicis arbitrio puniuntur.*
246 *Mulierem per vim deoſculans arbitraria pœna plectitur.*
247 *Meretricem rapiens pro iudicis arbitrio pœna afficitur.*
248 *Monetam falſam cudens ſed non perficiens arbitrariè punitur.*
249 *Idemque eſt in monetam falſam non expendibilem cudente.*
250 *Monetam ex uilione argento expendens iudicis arbitrio punitur.*

Mone-

251 *Monetam falſam expendens ſi oſtendat a quo habuit punitur arbitrariè.*
252 *Monetam falſam expendens quomodo bonam fidem ſuam probet in iudicis eſt arbitrio.*
253 *Monetas falſas in arca habens iudicis arbitrio relinquitur an illas expenditurus eſſet.*
254 *Monetam veterem reprobatam expendens punitur iudicis arbitrio.*
255 *Mandans delictum committi ſi mandatarius delicti fines exceſſit arbitraria pœna afficitur.*
256 *Mandans arbitrariè punitur cum mandatarius præter ius commune a ſtatuto pœna afficiatur.*
257 *Mandato & iuſſu alterius delinquens quandoque iudicis arbitrio punitur.*
258 *Mandatum principis contemnens iudicis arbitrio pœnas luit.*
259 *Maledicens principi ex propoſito punitur arbitrio iudicis.*
260 *Nobilis quis dicatur aut ignobilis eſt in iudicis arbitrio.*
261 *Nuntio publico an credatur de pertinentibus ad eius officium iudex arbitratur.*
262 *Notorium quod ſit in iudicis eſt arbitrio.*
263 *Neceſſitatis cauſa quæ iuſta dicatur in alienatione inalienabilium iudici arbitrarium eſt.*
264 *Negligens quando dicatur quis in præſentando reſcriptum arbitrio iudicis relinquitur.*
265 *Negocia quæ dicantur ardua in iudicis eſt arbitrio.*
266 *Naufragio commiſſo rem ſubtrahens iudicis arbitrio punitur.*
267 *Notarius an probabiliter poſſit ignorare ſe inſtrumentum recepiſſe iudex arbitratur.*
268 *Nomen alterius qui in fraudem aſſumunt iudicis arbitrio puniuntur.*
269 *Negligens iuſtitiam adminiſtrare punitur iudicis arbitrio.*
270 *Notarius non ſeruans penes ſe protocollum iudicis arbitrio pœnas ſubit.*
271 *Nili aggeres rumpens pœna arbitraria afficitur.*
272 *Obiectiones contra teſtes quando fieri poſſunt iudiis arbitrio diſcernitur.*
273 *Obtinens reſcriptum per obreptionem a iudice pro arbitrio punitur.*
274 *Obripiens aliquid per mendacium ſi criminaliter agatur punitur iudicis arbitrio.*
275 *Opem tuliſſe quando aſſiſtens armatus dicatur in iudicis eſt arbitrio.*
276 *Occidens aliquem ſine dolo pœna arbitraria punitur.*
277 *Pactum de retrouendendo quando arguat ſimulationem contractus iudici eſt arbitrarium.*
278 *Poſſediſſe diu quis dicatur in iudicis eſt arbitrio.*
279 *Potens ad coeundum an quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur.*
280 *Peregrinantes quando in mortis periculo uerſari dicantur iudicis eſt arbitrio.*
281 *Perſona illuſtris quæ dicatur iudicis arbitrio deciditur.*
282 *Perſona honeſta quæ ſit in iudicis arbitrio eſt poſitum.*
283 *Idem eſt in perſona egregia.*
284 *Et in perſona vulgari.*
285 *Paupertatem quæ fidem teſti minuat iudex pro arbitrio decernit.*
286 *Probationes quæ ſufficiant in antiquis in iudicis eſt arbitrio.*
Prouiſio quæ addibendum ſit partibus pacandis iudici eſſe arbitrarium.
287 *Plenam fidem quæ coniecturæ faciant in iudicis eſt arbitrio poſitum.*
288 *Probationis difficilis quæ dicantur index arbtiratur.*
289 *Probetur quomodo ætas ex aſpectu iudici arbitrarium eſt.*
290 *Probatur impedimentum iudicis arbitrio.*
291 *Probatio intereſſe lucri ceſſantis iudici arbitrarium eſt.*
292 *Præſtat quod uenditor emptori intereſſe arbitrio iudicis taxatur.*
293 *Partes lucri inter patrem & filium iudicis arbitrio conſtituuntur, quando filius negociatus eſt cum pecunia patris.*
294 *Pretium quod certum ſit in inſolutum datione iudicis arbitrio conſtituitur.*
295 *Perſona coniuncta quæ dicatur index arbitratur.*
296 *Perſonæ conditio mutata fore iudicis arbitrio diiudicatur.*
297 *Pupillus penes quem educari debeat iudicis arbitrio remittitur.*
298 *Pretium modicum quod dicatur iudex pro arbitrio æſtimat.*
299 *Pater an ſit turpis perſona vt filia illi agenti merito recuſet conſentire iudex pro arbitrio diſcernit.*
300 *Pretij tenuitas in ceſſionibus ut ſimulata dicantur iudicis arbitrio dimittitur.*
301 *Peremptoriæ citationes quot tranſmitti debeant in iudicis eſt arbitrio.*
302 *Pęna legalis iudicis arbitrio committitur.*
303 *Periurus qui ſedato animo per Deum peierauit iudicis arbitrio punitur.*
304 *Priuatus qui principis auctoritatem in leuioribus uſurpat principis arbitrio luit pęnas.*
305 *Præuaricator iudicis arbitrio punitur.*
306 *Puniendus dominus pro facto ſerui arbitrariè punitur.*
307 *Parricida iudicis arbitrio luit pœnas.*
308 *Poculum amatorium præbens quando iudicis arbitrio puniatur.*
309 *Puniendus ex præſumptionibus iudicis arbitrio punitur.*
310 *Pęnitentias ſacramentales arbitrarias hodie eſſe.*
311 *Parentes proprios partus non agnoſcentes iudicis arbitrio plectuntur.*
312 *Quæ ſit legitima coniectura qua filij in conditione poſiti uocati eſſe cenſeantur, in iudicis eſt arbitrio.*
313 *Quomodo ex unico actu quaſi poſſeſſio quæratur in iudicis eſt arbitrio.*
314 *Quota bonorum in teſtamento relicta iudicis arbitrio eligitur.*
315 *Quibus ex rebus ſit detrahenda legitima iudicis arbitrio ſtatur.*
316 *Quæ ſit cauſa qua ſuppreſſa reſcriptum ad lites ſubreptitium reddatur eſt in iudicis arbitrio.*
317 *Qualitas non expreſſa in reſcripto an ſit talis ut potuerit monere principem ad illud non concedendum iudex arbitratur.*

Quali-

318 Qualitates in priuilegiorum impetratione exprimendæ, ne ſubreptitia reddantur, iudicis arbitrio remittuntur.

319 Qui fatetur ad ſui defenſionem alterum occidiſſe iudicis arbitrio punitur.

320 Qui ſuo aduerſario probationes ſubtraxit iudicis arbitrio punitur.

321 Qui principis auctoritatem vſurpat in leuioribus arbitrariè punitur.

322 Qui Deo dicata diſtrahit iudicis arbitrio pœnas luit.

323 Quis nobilis, & quis ignobilis dicatur in iudicis eſt arbitrio.

324 Reus ad certam horam citatus actore non comparente in ſequentem horam iudicis arbitrio illum expectare debet.

325 Reſcriptum certam horam non habens, an cenſeatur eſſe conceſſum poſt alteram certam horam habens, iudex arbitratur.

326 Res quas debuerit hæres diſtrahere & non diſtraxerit, vt fideicommiſſo teneatur ſi perierint, iudicis arbitrio remittitur.

327 Recuſari an poſſit iudex in altera cauſa qui unam finiuit pro arbitrio iudex videt.

328 Res modica & leuis quæ dicatur, ad impediendum donationis reuocationem ob ſuperuenientiam liberorum iudicis arbitrio dimittitur.

329 Recuſandi iudicem quæ ſit iuſta cauſa, iudici eſt arbitrarium.

330 Reconuentio quando admittatur in Iudicis eſt arbitrio.

331 Ruſtici quando excuſatione ſint digni iudex arbitratur.

332 Rationes quo pacto reddi debeant pro arbitrio iudex ſtatuit.

333 Res quæ dicatur modico tempore duratura iudex ſuo arbitrio ſtatuit.

334 Remiſſiones ad examinandos teſtes iudicis arbitrio fiunt.

335 Reſponſio qualificata ad poſitiones iudicis arbitrio relinquitur.

336 Reus an debeat perſonaliter compare uel per procuratorem pro iudicis arbitrio ſtatuitur.

337 Reſcriptum per obreptionem obtinens iudicis arbitrio punitur.

338 Receptatores bannitorum iudicis arbitrio puniuntur.

339 Rem immobilem uitioſam latenti vitio alienans, iudicis arbitrio punitur.

340 Remiſſio penſionis quando per locatorem conductori fieri debeat iudici eſt arbitrarium.

341 Senex quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur.

342 Sterilitas grauis quæ dicatur in iudicis eſt arbitrio.

343 Sigillum ut probet quæ concurrere debeant iudex arbitratur.

344 Socij vnius induſtria quando correſpondeat pecunijs alterius iudicis arbitrio relinquitur.

345 Sæuitia magna quæ dicatur in iudicis arbitrio eſt.

346 Sufficiens cautio quæ dicatur iudex arbitratur.

347 Scientia ſuperioris quomodo probetur in iudicis eſt arbitrio.

348 Subſidio pro charitatiuo quantum exigi debeat iudicis arbitrio decernitur.

349 Simplicitas quæ ſit excuſatione digna iudex pro arbitrio uidet.

350 Summa una quando non dicatur ab altera diuerſa ob temporis interuallum iudex arbitratur.

351 Salarium quomodo pro diminuto labore ſit pariter diminuendum in iudicis eſt arbitrio.

352 Summa quanta eſſe debeat ut ea accepta mulier ex ſua interceſſione obligetur iudicis arbitrio dimittitur.

353 Scholaſticus uel Doctor quando fabrum prope illius domum maleantem poſſit expellere, iudex pro arbitrio ſtatuit.

354 Seruus quando fugiendo dominum priuet ſua poſſeſſione iudex pro arbitrio uidet.

355 Suſpectus de adulterio quando innocentiam ſuam purgauerit iudicis arbitrio ſtatuitur.

356 Statuam alicuius honoris gratia poſitam deijciens iudicis arbitrio punitur.

357 Stuprans propriam ancillam pœna arbitraria afficitur.

358 Stuprans virginem nondum uiripotentem iudicis arbitrio punitur.

359 Sine dolo occidens aliquem iudicis arbitrio pœnam luit.

360 Seruus iudicis arbitrio caſtigatur cum alicui iniuriam facit.

561 Stellionatus in crimine pœna indicitur iudicis arbitrio.

362 Sortilegi clerici iudicis arbitrio puniuntur.

363 Sacrilegia plerunque iudicis arbitrio puniri.

364 Tempus deliberandi in iudicis arbitrio eſt poſitum.

365 Tempus accedendi ad locum ſolutionis eſt iudici arbitrarium.

366 Tempus quod antiquum dicatur iudex arbitratur.

367 Et quod antiquam dicatur in ſententia iudicis.

368 Tempus longum quod dicatur in locationibus bonorum eccleſiæ.

369 Tempus deueniendi ad ſecundum decretum iudici eſt arbitrarium.

370 Tempus intra quod mora purgari poſſit iudicis arbitrio relinquitur.

371 Tempus illud modicum quod datur condemnato ex laudo eſt iudici arbitrarium.

372 Tempus incontinenti quod dicatur in probationibus eſt iudici arbitrarium.

373 Tempus hæredi ſtatuitur arbitrio iudicis ad probandum fideicommiſſum a teſtatore factum non eſſe.

374 Tempus quod ſtatim dicatur in probanda exceptione iudex arbitratur.

375 Tempus incontinenti intra quod tertius de iure ſuo probet eſt iudici arbitrarium.

376 Tempus quod conceditur debitori acceptanti literas ne uideatur fateri indebitum eſt iudicis arbitrio relictum.

377 Tempus deſtinati uſus in mutuo iudicis arbitrio eſt commiſſum.

378 Tempus intra quod conceſſum precarium reuocari poteſt iudici eſt arbitrarium.

379 Tempus quod mulieri conceditur ad repetitionem rei mariti a ſe commodato datæ iudicis arbitrio ſtatuitur.

Tem-

380 *Tempus intra quod obliuio inducatur iudicis arbitrio relinquitur.*

381 *Tempus quod conceditur debitori ut ſolutionem preparet iudicis arbitrio relinquitur.*

382 *Tempus condemnato ad ſoluendum iudicis arbitrio ſtatuitur.*

383 *Tempus intra quod ſtipulatio de bonis conferendis committitur in iudicis eſt arbitrio.*

384 *Tempus quod dicitur modicum in conductione ſuperficiei iudicis arbitrio decernitur.*

385 *Tempus intra quod dominus ratam habens ſolutionem falſi procuratoris debitorem liberet iudicis arbitrio relinquitur.*

386 *Tempus intra quod legatus ſe preparet ut cenſeatur eſſe in legatione iudicis arbitrio ſtatuitur.*

387 *Tempus agendi & excipiendi iudicis arbitrio ſtatuitur.*

388 *Tempus electionis a teſtatore non definitum a iudice decernitur.*

389 *Tempus intra quod moroſus interpellatus expectetur iudicis arbitrio diſcernitur.*

390 *Tempus intra quod is emat qui emere debet ne alteri vendatur in iudicis eſt arbitrio.*

391 *Tempus intra quod delinquens confeßionem factam in tormentis ratificet iudicis arbitrio committitur.*

392 *Tempus intra quod venditor poſſedit venditione facta ut arguatur contractus ſimulatus cum perpenditur iudicis arbitrio remittitur.*

393 *Tempus ad perquirendum abſentem cum neſciatur in quo loco ſit iudicis arbitrio aßignatur.*

394 *Termini ſunt iudicis arbitrio diſtinguendi.*

395 *Tempus ſiſtendi aliquem in iudicio iudicis arbitrio temperatur.*

396 *Tempus ceßationis in ſolutione publicarum functionum ut ceßantis bona ſubhaſtentur iudici eſt arbitrarium.*

397 *Tempus intra quod quis tacitè religionem profeſſus eſſe dicatur iudicis arbitrio relinquitur.*

398 *Tempus octo dierum quod retrahendi gratia conceditur iudicis arbitrio intelligitur.*

399 *Teſtium fidem in iudicis arbitrio eſſe poſitum.*

400 *Teſtimonio illius qui in extremis laborat iudicis arbitrio creditur.*

401 *Teſtibus ne actoris uel rei magis ſit credendum iudicis arbitrio relinquitur.*

402 *Teſtimonium compatris an fidem faciat in iudicis arbitrio eſt poſitum.*

403 *Teſti qui de a ſe geſtis deponit iudicis arbitrio creditur.*

404 *Teſtimonio nutritoris pro illius alumno ex arbitrio iudicis creditur.*

405 *Teſtimonio parentum pro filiis iudicis arbitrio fides adhibetur, ſi maſculus & fœmina habent ſe ut excedentia & exceſſa.*

406 *Teſtimonio coniugis in cauſa matrimonij quatenus ſit credendum iudex arbitratur.*

407 *Teſtimonium fratris quando ſit ſuſpectum iudicis arbitrio decernitur.*

408 *Teſtes uniuerſitatis quomodo probent plenè iudex pro arbitrio æſtimat.*

409 *Teſtimonio illius iudicis qui pro ſua ſententia deponit pro arbitrio iudicis fides adhibetur.*

410 *Teſti quando unum extraiudicialiter affirmat alterum iudicialiter creditur iudicis arbitrio.*

411 *Teſtis an iteratò poßit cogi reſpondere iudicis arbitrio cognoſcitur.*

412 *Teſtem quæ inimicitia repellat iudex arbitratur.*

413 *Teſtes inter alios examinati quando fidem faciant iudicis arbitrio ſtatur.*

414 *Tempus in priuatorum ſubhaſtationibus fiendis iudici eſt arbitrarium.*

415 *Tutor petitus dari filio a matre quæ ſecundo nubit iudicis arbitrio confirmatur.*

416 *Tranſmiſſionis fideicommiſſi conditionalis coniectura in iudicis arbitrio eſt poſita.*

417 *Trebellianica & falcidia quibus ex rebus detrahenda ſit iudex arbitratur.*

418 *Tutor quas impenſas feciſſe dicatur in cauſam pupilli iudicis arbitrio dirimitur.*

419 *Tutor quando dicatur nimis diſtuliſſe inuentarij confectionem iudicis arbitrio relinquitur.*

420 *Tempus intra quod præſumitur quis legem latam ſciuiſſe iudex arbitratur.*

431 *Tempus architecto præſtituitur iudicis arbitrio.*

422 *Teſtium numerus quis effrenatus dicatur ſtatur iudicis arbitrio.*

423 *Torturæ qualitas ac modus in iudicis arbitrio ponitur.*

424 *Et an ſit repetenda.*

425 *Et quæ iudicis dicantur per torturam purgata.*

426 *Teſtis qui premium accepit ut deponeret iudicis arbitrio punitur.*

427 *Teſtes qui unum in iudicio depoſuerint & aliud extra iudicium arbitrio iudicis punitur.*

428 *Terminorum motores iudicis arbitrio pęnas patiuntur.*

429 *Teſtatoris liberam impediens uoluntatem iudicis arbitrio pęna afficitur.*

430 *Valetudinarius quis dicatur iudicis arbitrio decernitur.*

431 *Veriſimilia quę dicantur iudex arbitratur.*

432 *Venditionis in contractu clauſula illa, & quod plus eſt donauit arbitrio iudicis intelligitur.*

433 *Venditionis in contractu quis dicatur magnus exceßus iudicis arbitrio deciditur.*

434 *Vaſallus quando ex coniecturis iudicandus ſit vaſſallus ſub in feudantis & non Regis eſt in iudicis arbitrio.*

435 *Vicina vel remota oppida & ciuitates iudex arbitratur.*

436 *Vſurarij manifeſti qui dicantur in iudicis eſt arbitrio poſitum.*

437 *Vocans in ius ſine uenia parentes ultra patrem iudicis arbitrio punitur.*

438 *Vir turpiter deoſculans mulierem iudicis arbitrio punitur.*

439 *Victoriam cauſæ promittens iudicis arbitrio afficitur.*

440 *Vendens uenenum morte non ſecuta iudicis arbitrio pœnas luit.*

441 *Vulnera plura lethalia inferentes, qui tamen mortis cauſam ſimul intulerunt iudicis arbitrio plectuntur.*

Vrba-

442 *Vrbanitatis legem qui contemnit arbitraria pœna afficitur.*
443 *Vim publicam atque priuatam puniri iudicis arbitrio.*
444 *Vſurarius iudicis arbitrio punitur.*

De arbitrij iudicis inſtrumento.

CAP. XX.

MEntio præſumptionis hominia
in quam incidimus altero ab
hinc capite dum de præſum-
ptionis inſtrumento uerba fa-
1 ciebamus, efficit † nunc baud
quaquam omittendum eſſe
duxerimus Arbitrij iudicis rela
tionem tanquam unius ex inſtrumentis neceſſarijs
ad interpretatiuam ſignificationem indetermina-
2 tarum diſpoſitionum † quę iudicis arbitrio dimittun
tur, l. prima, de iur. deliber. l prima, §. expilatores,
de effracto. Specul. de offi. omn. iud. § ſeptimo, ante
ver. hoc quoque Coru. in conſi. 19. par. 2. in litera, o
not. per Floria. in l. certo generi, §. fin. de ſeruit. ruſti.
prædi. Item earum diſpoſitionum, quæ ſunt obſcu-
ræ ſignificationis, nec poſſunt, per relationem ad
aliud certificari Bal. in auth. præterea colum. 2. ver
ſicu. quæro ergo quia dicatur, C. vnde vir, & ux. cum
enim ut inquit Iulianus in l. non poſſunt de legibus
omnia non potuerint lege comprehendi neceſſe
3 fuit ut † iudicis arbitrio ea relinquerentur, quæ ſub
certa regula claudi non potuerunt ut ex Baldo ac Ia
cobo Beluiſio ſcriptum reliquit Thom. Parpal. in l.
prima, ſub num. 45. ſolut. matrim. aut quæ ob ma-
gnam narietatē commode definiri haud quaquam
ualuerunt ut affirmat Duare. in l. in actionibus
de iuram. in lit. & tradit nouiſsimè Menoch. noſter
de arbitta. iudi cap. primo, ſub num 4. & 5. qui pro-
pterea ait ab Eguinar. Baro. de diuiduis ac indiui-
duia cap. 4. ſub num. 11. iure merito iudicem legis
4 † auxilium appellari, quem tamen virum bonum
eſſe ait oportere ut dicit iuriſconſul. in l. conti-
nuus, §. cum ita de verbo. obligatio. hoc eſt, ut in-
quit Horat. lib. 1. Epiſtolarum ad Quinctium.

Qui conſulta patrum, qui leges, iuraque ſeruat.
Quo multæ, magnæque ſecantur iudice lites.

Et qualem deſcribit Alex. ab Alexan. Genia. die.
5 libro ſexto capit. 1. inter quem † ac iudicem nullum
conſtituere diſcrimen Bar. & interpretes noſtri cre
briore conſenſu in d. §. cum ita & in l. uir bonus iud.
ſol. Signor Homo. conſi. 245. nume. 16. Alexan. con
ſi. 3. num. 8. lib. primo, Carol. Ruin. conſi. 63. num. j.
lib. 4. Pariſ. conſi. 168. nu. 8. lib. 4. Socin. iun. conſ. 7.
6 num. 23. & conſi. 121. num. 33. lib. 1. Quibus † & re
ceptæ omnium ſententiæ quamuis aduerſetur Co-
raſ. miſcellane. lib. 4 cap. 22. qui opinatus eſt uirum
bonum a iudice differre per d. §. cum ita quem ipſe
alternatiuè legit. & l. ſi unius, § prætor ait de iniur. ni
hilominus ſatis oportunè occurrit Menoch. d. cap.
primo ſub numero 11. neque eſt diſcedendum a
communi receptaque cæterorum opinione ea præ-
7 ter cæteros conſiderata ratione, quòd cum in omni
bus caſibus in quibus iura uiri boni arbitrio aliquid
decidendum eſſe dicant, ut in dicto §. cum ita in l. fi-
deicommiſſa, §. ſic fideicommiſſum de leg. 3. in l. in
propoſita pro ſoci. in l. cætera, § primo, famil. er-
ciſ. in l. prima, de leg. 2. in l. ſi libertus, de oper. liber.
l. in perſonam de reg. iur in l. ſi ſocietatem & in l. ue
luti cum duobus legibus ſeq. pro ſocio. & in dicta
l. ſed ſi unius, §. prætor ait de iniur. & in alijs per plu-
ribus iurib. ſemper ſupponant ob cōtentionem par
tiū iudicē adeundum eſſe, neq; extraiudicialiter eā
controuerſiam finiri poſſe coram priuatis qui iuriſ-
dictionem inter ipſas partes nō habeat, neceſſe erit
ut is uir bonus cuius arbitrio ac nutu controuerſia
eſt illa decidenda, ſit iudex, quia priuatus etiam uir
bonus ob defectum iuriſdictionis eius arbitrio ni-
8 hil decidere poſſet. Nec refragatur ille, § cum ita
etiam ſi alternatiue legatur, ut in meo codice ad iu
dicem aut ad uirum bonum, ut & Coraſij lectio ha
bebat, quia alternatiua illa inter uerba eiuſdem ſen
ſum habentia prolata reſoluitur in dictionem expo
ſitiuam i deſt glo. in l. ad protegendum, C. de in lit.
dan. tuto. Angel. in rubr. de exceptioni. inter elemen
ta iuris circa princ. gl. in rub. ſi ager uectiga. uel em
phyt. eſſe dicat.
9 Præterea dicitur † quod ubi etiā daremus bonū
virum poſſe conſiderari abſque illa qualitate iudi-
ciali & tanquam quid a iudice diuerſum & ſepara-
tum, nihilominus in iure noſtro utranque qualita-
tem ita coniunctam ac copulatam requiri ob ratio-
nem ſupra deductam, ut nec uir bonus qui non ſit
iudex, nec iudex qui non ſit uir bonus conſiderari
ualeat, ideoque dictio illa, aut, in dicto §. cum ita,
non poterit diuerſitatem ac alternatiuitatem, ut ſic
dixerim inducere, ſed coniunctionem operabitur,
10 ut ſenſus d. §. cum ita ſit, † ad iudicem, aut ad uirū
bonum recurrendum eſſe, ideſt ad iudicem eundē
que uirum bonum accedendum eſſe quia alterna-
11 tiua dictio poſita inter connexa reſoluitur † in con
iunctam iuxta gloſ. illam not. in capit. ſecundo, de
confeſſ. lib. 6. in uer. aut, quam ibi ſeq. paſsim Do-
ctor. cui altera eſt ſimilis in clemen ſæpe in uer. figu
ra de uerbo. ſignificat. & quam ſequitur probatque
Petr. Rebuf. in l. uerbum oportere de verborum ſi-
gnificationib. in ver. vel dictio. eademque ratione
12 reſoluitur ille text. † dictæ l. ſed ſi vnius uerſiculo
prętor ait in illis uerbis quaſi boni uiri, nā dictio illa
quaſi, ut ibi vult gloſſ. in verſicū. quaſi eſt expreſsi-
ua ueritatis, & non ſimilitudinis quia iudex idem-
que uir bonus eſt vt ſupra diximus prout in ſimili
13 talem † dictionem ueritatis expreſsiuam habemus
in l. prima, de tranſactio. in l. Lucius Titius & in l.
cum in hanc de rebus cred. & in l. ſi uero ante ſolut.
matrim.
14 Et propterea dicit Crauetta in conſilio 190.
ſub numero quinto, quòd † iudex cuius arbitrio
res aliqua committitur debet arbitrari quod iuri
conuenit Decius in capitulo ne innitaris colum-
na prima poſt medium de conſtitutio. quodque in
tali arbitrio etiam æquitas ſeruanda eſt etiam ſi
libero arbitrio alicuius res committeretur, Bald. in
conſi.

15 conſi. 177. colum. 2. poſt med. lib. 1 lex enim † com
mittens aliquid arbitrio iudicis id facit, ut per-
ſonis aduerſus iniquitates prouideat tanquam
theriaca contra uenenum, ut dicit Bald. in conſil.
145. colum. fin. lib. 3. ideoque intelligitur tale arbi
16 trium, ut debeat † iudex in rebus alienis facere,
qđ in ſuis faceret, uel quod uellet ſibi fieri Bar. in l.
j. ſolut. matrimo. Roma. in rubr. de arbitr. colum. 3.
refert ac ſequitur Dec. in l. in perſonam §. primo, in
fin. de reg. iur. Bald. in conſilio 211. illud malum li-
17 bro quarto, qui ait in arbitrijs † debere iudicem ſe
cundum conſcientiam ſuam iudicare, in quam
ſententiam facit l. rem non nouam, C. de iudic.
Hoc igitur inſtrumento Arbitrij quia frequentiſ-
ſimè iura utuntur in uarijs diſpoſitionibus inter-
pretandis prout nouiſſimè omnium docuit Iaco-
bus Menochius in eruditiſſimo illo eius opere de
arbitrarijs iudicum, in quo pleniore ſtyllo iſtos
arbitrarios caſus proſecutus eſt, ac quæſtiones
ad hanc materiam attinentes poſt Marſil. in l.
quæſtionis modum per diſcurſum illius legis,
de quæſtio. Afflictus in capitulo primo, ex qui-
bus cauſis feud. amitta. & Andreas Tiraquellus
in l. ſi unquam in uerſiculo omnia uel partem, C.
de reuocandis donationibus, & alios ex quorum
commentarijs multa uariaque eius lectione excer-
18 pſit. Mihi libuit † tantũ caſus aliquos alphabetario
ordine digeſtos proſequi, ne in tantæ frugis inſtru
mento nihil, candidoque Lectori deeſſe voluiſſe
videar, id tamen muneris quanto ſuccinctius fieri
poterit a me præſtabitur inſeruiendo ſcænæ, ne ſi
longiuſculè in ijs tractandis immoratus fuero a
propoſito inſtituto recedere velle affectare vi-
dear.
19 Arbitrandi igitur facultas † quanto tempore
præſcribatur iudicis arbitrio relinquitur... Bald. in
cap. primo. §. inter pares ſub num. 8. de leg. corra.
gloſ. in l item ſi unus. §. ſi multo, in uer. multo, de re
cept. arbitr. quam veram dicit ibi Bald. ea ratione
quia perpetuò poteſt adiri iudex ac arbiter ſi non
ſit ceptum iudicium. l. ſed et ſi compromiſſum,
eodem titulo de recept. arbitr. & hanc ſententiam uti
veriorem probat Menoch. de arbitr. indi. caſ. 44.
ſub num. [illegible]
20 Abſentia longa ac diuturna † quæ ſit, iudicis ar-
bitrio relinquitur ſecundum communem Docto.
ſententiam, de qua teſtatur Abb. in cap. quoniam
frequenter numero 17. ut lit. non conteſta. ibique
Maria. ſen. columna ſexta, verſic. tertio declaratur,
quibus accedit Menoch. caſ. 62. ſub numero tertio.
ubi declarat quomodo id ſit accipiendum in ma-
teria teſtis abfuturi, ſed & in materia locationis ac
conductionis iudicis arbitrio ſtatur, quæ dicatur
conductoris abſentia longa ac diuturna, ut ſcribit
Bal. in l. eadem, ſub numero tertio. C. locat. poſt Ni-
col. de Matarel. ita intelligens tex. in l. cum domini,
eodem tit. locat. in Pand. volens quod ibi dicitur
de biennio ad penſionem eſſe referendum non etiã
ad abſentiam quod tamen non concedit Menoch.
caſ. 71. ſub numero ſecundo, niſi ſubeſſet aliqua
ſuſpicio receſſus conductoris, quia tũc iudici pror-
ſus id arbitrarium eſſe opinatur.
21 Aquæducendæ ius † ubi multis eſt conceſſum a
principe, nec facta fuit expreſsio partium iudicis
arbitrio commiſſum fore partiti intelligitur. Bar-
tolus in l, ſi quis per diutinam. C. de aquæduct. lib.
undecimo per illum textum quem dicit ſingul.
Roman. ſingul. 804. in. ſcis, & Anton. Corſe. in
verſic. aqua incipit in pluribus Franc. Mar. quæſtio
ne 561. poſt Bald. in titu. de pac. conſtan. §. Nos
Romanorum, in fine. Quod arbitrium quale eſſe
debeat pulchrè declar. Menoch. caſ. 128. ſub nu-
mero 128. ubi uult debere uerſari circa conſide-
rationem numeri iugerorum terrarum quæ quiſ-
que habet.
22 Alimentorum pupillo † præſtandorum quali-
tas & quantitas remittitur iudicis arbitrio l. ſecun-
da ubi pupill. educa. debe. Alexander in conſil. 72.
ſub numero ſeptimo. lib. quinto. Crauc. in conſilio
189. ſub numero decimo. Menoch. de arbitr. iudi.
caſ. 169. ſub numero primo, vbi in ſequentib. nu-
meris, & per totum illud caput pulchrè declarat
quę ſint iudicis partes in conſtituendis memoratis
alimentis.
23 Alimenta pariter † quæ filio ſpurio debentur,
iudicis arbitrio præſtanda ſunt. Paleot. tract. de no.
& ſpur. cap. 45. ſub numero octauo poſt Bald. in l.
eam quam ſub numero quadrageſimoprimo, C. de
fideicommiſſ. quibus ibi accedit Menoch. ſub nu-
mero nono.
24 Alimentorum tranſactio † iudicis arbitrio gu-
bernatur, tam circa cauſas ac modum tranſigendi,
quàm circa perſonas tranſigentium l. cum hi, in
principio. & §. ult. de tranſ. Menoch. pulchrè ac latè
de arbitr. iudi. caſu ſeptuageſimo, ſub numero
ſexto.
25 Allegationes iuris † an ſint edendæ iudicis arbi-
trio perpendi, ſecundum Purpura in l. ſecunda ſub
numero 94. de edend. cui ſubſcribit Menoch. ca-
ſu 175. ſub numero 14. quamuis per diſcurſum il-
lius capitis diſcretè oſtendat quàm maximè uaria-
tum fuerit ſententijs in hoc a noſtris iuris inter-
pretibus.
26 Abſens quando † ueriſimilem notitiam mortis
alterius habuiſſe dicatur, iudicis arbitrio deciditur
& intra quod tempus Gomeſ. in commentar. ad re
gu. cancellariæ, in titu. de uериſimili notitia obitus,
qui dicit ita in Romana rota fuiſſe deciſum cui ac-
cedit Menochius, caſu ducenteſimoſexto, ſub nu-
mero quarto.
27 Adminiſtrator † quomodo rationes reddere.
debeat ex iudicis arbitrio decernitur. Baldus in l.
voluntatis numero ſecundo. C. de fideicommiſſis
Pariſ. in conſilio 82. ſub numero vigeſimoprimo,
conſilio 84. ſub numero decimoſeptimo, & conſi-
lio 87. ſub numero decimoſeptimo, libro primo.
ex l. Thais. §. ſorore, de fideicommiſſ. liber. Domin.
Alciat. reſponſ. 427. in fine, ubi uult quoque in iu-
dicis arbitrio poſitum eſſe quando rationes per-
fectæ redditæ fuiſſe dicantur. Menoch. caſu 209.
ſub num. 12. qui & in ſequentibus numeris recen-
ſet quædam a ſe obſeruata requiſita quæ a iudice

animaduerti debent in redditione rationum & ſub num. 26. nult patrem qui bona filij adminiſtrauit ac ab eo liberatus eſt, iudicia arbitrio cenſeri quoque a reliquatu liberatum eſſe per tex in l. Aurelius. §. Titius, de lib. legat.

28 Architecto † ad inſulam fabricandam ſtatui iudicis arbitrio tempus quando in contractu non eſt expreſſum. Afflic. in cap. primo, ſub nũ. 22. uerſicu. item breuitas temporis ex quibus cauſ. feud. amitt. Menochius caſu 221. ſub numero ſecundo, dicit adhibitis peritis, & architectis id faciendum eſſe.

29 Appellatio † quando commodè potuerit appellato denuntiari iudicis arbitrio relinquitur. gloſſ. in clemen. cauſam, de electio. ibique Cardi. quæſt. 10. Marſil. in l. quæſtionis ſub num. 51. de quæſtio. Menoch. caſ. 227. ſub num. 3.

30 Alienata † a liberto, quandu poſsint a patrono reuocari iudicis arbitrio relinqui. l. prima. § ſi ſeruo meo ſi quid in fraud. patro. Menoch. caſ. 230. ſub nume. 39. qui ſic probat per illum tex. qui hinc appoſitè refert ad ſubditos dominorum qui ſi deceſſerint ſine liberis tenentur domino relinquere tertiã partem bonorum, quorum ſubditorum uaria ſunt genera in ſubalpina Gallia.

31 Aſſeſſor † cuius peritiæ eſſe debeat iudicis arbitrio relinquitur, Afflict. in cap. primo. ſub num. 27. uerſ. item habet arbitrium eligendi ex quib. cauſ. feud. amitta poſt Bald. in l. ſi quid. § ſi uenditor, de edil. edict. cui accedit Menoch. caſ. 253. ſub num. 3. qui caſ. 254. ſub num ſecundo dicit eiuſdem quoque iudicis arbitrio relinqui quod ſalarium aſſeſſori præſtitui debeat. poſt Sanctoſeuer. in l. diem functo q. 30. de offi. aſſeſſo. confutatis rationibus Domini Alciati qui ſub numero 41. ibidem diſſenſerat.

32 Accuſator † quam ob cauſam excuſetur a calumnia arbitrio iudicis deciditur. l. prima. § ſed non utique ad Senatuſconſ. Turpilia declarat Menoch. caſu 321. ſub num. 3.

33 Auxilium remotum præſtans † iudicis arbitrio punitur. Bald. in l. prima. C. de nil. agger. non rum pen. omnes in cap. primo, de offi. deleg. ibiq; nũ. 7. Fely. num. 12. & Dec. num. 13. & alij plures quos addit Menoch. caſ. 349. ſub num. 9. ibique ſub nume. 22. idem eſſe ait in eo qui dedit auxilium poſt delictum quod & tradunt omnes in l. prima. C. de ijs qui latron. occulta. Curt. ſen. in conſil. 41. ſuper proceſſu in fi. Boer. quæſt. 167. ſub num. quarto, in fin. quibus adſtipulatur tex. in l. congruit, de offic. præſi. l. prima, & ſecunda, de recepta. & dicta l. prima. C. de ijs qui latron. occulta. ſcribit tamen Boſſ. in tit. de homic. num. 34. in ſtatu noſtro excellentiſſimum ſenatum ſolere pecuniariam, vel exilij pœnam indicere, hanc tamẽ aſſertionem declarat Menoch. loc iam relat. ſub numero 23. cum duobus ſequentibus.

34 Abortum † fœtus nondum animati dans cauſam iudicis arbitrio punitur, Felyn. in capit. ſi aliquis, de homicid. Marſil. in l. ſi mulierem ad leg. Corneliam de ſicar. Didac. in clement. prima, de homicid. parte ſecunda §. tertio, numero primo, ſic intelligentes tex. in l. Diuus, de extraordin. crimin. dicta l. ſi mulierem, ad leg. Cornel. de ſicar. & l. penultima. C. eod. ſed Menoch. caſ. 357. ſub numero quarto, verſicu. uerum, excipit ea iura tam in fœtu animato, quàm in inanimato, multiſque rationibus contendit pœna extraordinaria utrunque caſum puniendum eſſe, quia uterus homo non eſt, ſed fieri ſperatur. l. cum inter. C. de fideicommiſſ. liber. Ariſto. libro ſecundo de Gen. ani. capit. undecimo. Alber. in tertia par. ſtatu. q. 49. qui plura cupit, poterit illum, & ab eo relatos adire.

35 Animo deliberato † an quis deliquerit iudicis arbitrio relinqui. Anchar. conſil. 216. Nos Bartolomeus, cum quo conſ enerunt & Calderi. ac Saly. Menoch. qui latè examinat caſ. 361. & ſub numero primo dicit Doctor. in hoc conuenire ut coniecturæ animi deliberati relinquantur iudicis arbitrio: proſequiturque per totum illum caſum coniecturas, quibus arguitur animus deliberatus.

36 Aggreſſor quis † dicatur iudicis arbitrio dimittitur. dominus Alciat. de præſumptio. reg. tertia, præſump. 39. ſub numero quarto. Menoc. caſ. 363. qui per totum illud capue circa aggreſsionis coniecturas diſcurrit. & ſi aggreſſor ignoretur ait ambos rixantes iudicis arbitrio puniri. ſub numero decimonono.

37 Aduocatus qui patrocinium præſtare recuſat iudicis arbitrio punitur ſuſpenſione a munere aduocationis. l. prouidendum. §. primo. C. de poſtul. quẽ in hanc ſententiam trauit Didac. practi. q. capitulo 16. numero quarto. poſt Bald. in dicta l. prouidendum §. primo. C. de poſtulan. & Abba. in capit. primo. de offi. iudi. & idem Didac. lib. 13. uar. reſolut. cap. 14. numero primo, uerſ. quibus expreſsim. Menoch. qui alios addit caſ. 369 num. 4.

38 Agens aliquid † minus ciuiliter iudicis arbitrio punitur. Barto. in l. creditores ſub numero quarto. C. de pigno. latè examinat Menoch. caſ. 380. numero primo. & per totum illud caput.

39 Annonam corruptam † uendentes iudicis arbitrio puniuntur. l. annonam. de uar. & extraordi. crimi. quam in hunc ſenſum citat Boſſ. de extraordin. crimin. ſub numero quarto, quamuis Menoch. caſu 382. ſub numero tertio dicat illam l. ſe intelligere in alio caſu, & melius prædictam aſſertionem probari in l. prima. §. ſed & ſi quis merces, de crimi. ſtelliona. ibi, uel ſi corruperit, & in ſequen. num. infert ad plures caſus.

40 Aromotarius † uendens corrupta aromata iudicis arbitrio pœnam ſuſtinet. Rip. de peſt. titu. de remed. præſerua. ſub numero 148. poſt Io. de Plate. per text. in dicto §. ſed & ſi quis merces, ſequitur Menoch. loc. iam relato, ſub nu. 4.

41 Arma † quæ apud aliquem reperiuntur, quamuis illius eſſe præſumantur qui cum illis inuentus eſt, ut defendit Menoch. aduerſus Alberic. & Barbat. caſu 394. ſub numero 55. tamen ſub numero 57. dicit plurimum in hoc tribui iudicis arbitrio, qui ex qualitate perſonarum, & armorum uariè iudicabit, & ſub nu. ſeptuageſimoſeptimo ait, quòd

tametſi

tametſi omnes in l. armorum, de verbo. ſignificat. ſcribant quæ veniant armorum appellatione, nihilominus hoc eſſe quoque ex iudicis arbitrio, ue ſcripſit ante illum Barbat. de cardi. legat. a later. q. vlt. in fin.

42 Bonæ fidei † præſumendæ gratia, quod longum tempus dicatur arbitrio iudicis relinquitur. Abb. poſt Innoc. in capit. cum eccleſia ſutrina, de cauſ. poſſ. & proprieta. ibique. Rip. ſub nu. 99. Ruin. conſil. 195 ſub nu. 15. lib. 1. Menoch. qui alios addit caſu 43. ſub num. 9.

43 Bona communia † quomodo diuidenda ſint remitti arbitrio iudicis. Ruin. conſ. 149. nu. 1. lib. 4. Marſil. in l. quæſtionis, num. 25. de quæſtio. Boer. q. 36 nu. 1. & ita ex receptiore eſſe docto. ſententiá tradit Menoch. caſ. 123. poſt And. Tiraq. de iur. primigeni q. 50. ibique docet quæ ſeruanda ſint iudici in tali diuiſione ſienda.

44 Benemerita † rei donatæ æquiualentia iudicis officio æſtimari. l. etiam. § j de manumiſ. quem tex. ad hoc adducit Menoch. caſ. 132. ſub nu. 7. vbi præſcribit, quæ in hoc obſeruari debeant a iudice, quæ ſententia probata fuit a Socin. ſen. conſil. 295. col. 3. uerſ. circa ſecundum, li. 2. Iaſ. conſil. 154. ſub nu. 5. lib. 2. Curt. ſen. conſi. 126 nu. 11. nerſ. ſed circa hoc Purpura. in l cum quid ſub nu. 131. ſi cert. pet.

45 Benemeritis † probandis quæ coniecturæ ſufficiant iudicis arbitrio relinqui. D. Alciat. de præſ. reg. 1. præſumptio. 16. ſub nu. 3. & reſponſ 584 ſub nu. 5. per tex. in l. etiam. §. 1. ibi æſtimare debebit iudex, de manu. uindic. ſeq. Menoc. caſ. 134. ad finem poſt Tiraq. in l. ſi unquam ſub nu. 102. C. de reuoc. donat. in uer. donatione.

46 Beneficia † quæ dicantur magna, & quæ parua iudicis arbitrio relinqui. Rip. in c. ad aures ſub nume. 2. in fi. de reſcrip. Tiraq. in l. ſi vnquam, in verſ. omnia, vel partem, ſub nu. 31. C. de reuoc. donat. Menoch. caſ. 216. ſub nu. 12.

47. Bannitum † occidens minus legitimè bannitum iudicis arbitrio punitur, Iaſ. in l. tertia. §. ſi ſeruus, de acquir. poſſ. ſub num. 34. Alex. in conſil. 77. ſub num. 6 lib. tertio. Menoch. caſ. 283. ſub num. tertio, qui ſub numero quarto poſt Iaſo. in dicto §. ſi ſeruus ſub num. 36. & Alexand. in dicto conſil. 77. ſub numero decimo, uult iudicis quoque arbitrio puniri occidentem bannitum qui iam banno ſatisfecit.

48 Blaſphemos † hodie iudicis arbitrio puniri. Iaſ. in l. tertia. §. iurari ſub numero quarto, de iure. Fab. Monteleo. in praxi arbitr. quarta par. ſub numero 379. Boſſi. de inquiſit. ſub num. 131. qui ſcribit cum atrox eſt blaſphemia, iudicem poſſe arbitrari etiam pœnam mortis. Menoch qui plenius declarat caſ. 375. ſub nu. ſecundo, & tertio, & nos plenè diximus lib. quarto, de ludor. generibus eo capit. quo proſecuti fuimus luſorum blaſphemorum pœnas.

49 Cauſa magna † quæ dicatur iudicis arbitrio relinquitur, glo. in auth. niſi breuiores de C. de ſent. gloſſ. in capit ult. in ver. Illuſtrium, de re iudica. lib ſexto. Dec. in auth. præterea, ſub num. 15. C. unde vir & ux. in cap. de appellationibus, in fin de appellatio. & in capit. ſedes, ſub numero ſeptimo, de reſcript. & alibi ſæpe, Iaſ & Curt. in l. admonendi ille ſub numero 22. hic ſub numero 67. Andreas Tiraq in l. ſi unquam, in uerſicu. omnia, vel partem ſub num. 31. C de reuocan. donatio. ubi alios adducit quibus & alios nonnullos addit Menoch. caſu 72. ſub num. 19. ubi crebriorem eſſe ſententiam teſtatur.

50 Caſus inſolitus † uel ſolitus quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur. Rip. de peſte, in cap. de priuilegijs contractuum ſub numero 103. Tiraquel in dicta l. ſi unquam, in verſic. omnia, uel partem, ſub numero trigeſimoprimo, quibus accedit Menoch. caſ. 180. ſub nu. 8.

51 Conſuetudinem † qui & quot actus inducant iudici eſt arbitrarium. Barto. in rep. l. de quibus, ſub numero 12. Iaſ. ſub numero 51. Marſil. in l. quæſtionis modum ſub nu. 44. de quæſtio. Menoch caſu 81. ſub nu. 4.

52 Conſuetudo † quæ ſit rationabilis iudicis arbitrio relinquitur. Crauet. in conſilio 116. ſub numero quinto. Marſil. in dicta l. quæſtionis modum, ſub numero octauo. Menochius caſu 82. ſub numero ſecundo.

53 Conſuetudo † quanto tempore firmetur iudicis arbitrio relinquitur. Coraſ. in l. de quibus, ſub numero octauo. Menochius caſu 83. ſub numero ſexto.

54 Caſus † qui dicantur ſimiles iudicis arbitrio relinqui. Innoc. in cap. cauſam quę, de iudi. Cyn. in l. non poſſunt, de legi. Bald. in capitulo cum ſpeciali, columna tertia, de appellationib. Felyn. in capitulo translato ſub numero undecimo, de conſtit. Curt. ſen. conſil. 11. colum. penult. in fi. Menoch. caſ. 84. ſub numero 7.

55 Connexa † quæ dicantur iudicis arbitrio relinqui Imol. in conſilio 139. numero nono. Dom. Alciat. reſp. 167. ſub numero undecimo. auctoritate gloſ. in capit. ſi ciuitas, de ſenten excommunic. lib. ſexto quam tamen ſententiam non eſſe penitus aſpernandam opinatur Menoch. caſu 95. ſub numero quarto, qui ſub numero quinto, & ſequen. eandem declarat.

56 Comparationis † literarum materia cum peragitur iudicis arbitrio relinquitur, cui magis ſit credendum an literarum diſſimilitudini, vel teſtium ſubſcriptorũ atteſtationi. §. ſi uero tale quid in authen. de inſtrum. caut. & fid. quem ita intelligunt Imol. Saly. Ale. Iaſ. Purpur. & alij quos citat Meno. caſ. 144. ſub num. 16.

57 Cautio quæ † & qualis pręſtari debeat iudicis arbitrio relinquitur. §. pe. in auth. de fideiuſſo. Bar. in l. pretorię, la iij. ſub nu. 2. de pretor. ſtipul. quem ibi ſequitur Imo. ſub nu. 4 Mayne. in l nemo aliena ſub nu. 14. de reg. iur. Menoc. caſ. 149. ſub nu. 2.

58 Cauſa iuſta † præſtandi cautionem quæ ſit arbitrio iudicis committi gl. in l in omnib. de iudi. quã ſecutus eſt Bal. in c. ſignificauit, de teſtib. Tiraq. in tract. retract. conſangui. §. primo. gloſſ. 18. ſub nu. 45. ubi uult idem eſſe de iuſtitia cauſæ, & Menoch.

caſ.141.ſub nu 2.3. & 4.ubi poſt Bart. in l.hæc autem,in princ. ſi cui plus quam per leg. Falcid. affirmat iudicis arbitrio relinqui quæ ſit iuſta cauſa prę ſtandi cautionem,de non offendendo.

59 Cautio † ab inimico præſtita quantum durare debeat iudicis arbitrio relinquitur. Bar.in §.ne potentiores.l.illicitas, ſub nu.7.de offic. præſid. Alexan.in l.dies cautioni,ſub nu.5.de dam.infec. Fely. in rub.de treug. & pac.ſub num.10. Rip. in rubr.de dam.infec.ſub num.23. ſeq. Menoch. alijs adduc. caſ.142.ſub nu 3.qui ſub nu. 4. idem eſſe ait in ſaluaguardia quam & ipſam durare ait iudicis arbitrio,poſt Boer.q.297.& Neuiz.conſil.83.in fi.& in caſ.143.ſub nu.4.ait iudicis arbitrio decerni, quæ cautio ſit idonea quod & proſequitur ſub numero quinto.

60 Curator bonis † iacentibus datur iudicis arbitrio. Menoch.caſ.150. ſub num. 9. & per totum illud caput pereruditè diſcurrit circa dandos curatores bonis in uarijs caſibus.

61 Cauſam iuſtam † litigandi an quis habuerit iudicis arbitrio relinquitur. Ruin.in conſil.1.ſub numero 24. Ale.& Iaſ.in l.properandum. §. ſi autem alterutra.C.de iudi.ille ſub nu.17.hic ſub nu.8. Cagnol.in l.qui in alterius,in fi.de reg.iur. Menoch.caſu 177.ſub nu.2.

62 Cauſa quæ cenſeatur iuſta, ut poſsit Epiſcopus taleas imponere iudicis arbitrio ſtatur, glo.in cap. cum Apoſtolus.§.prohibemus,de cenſib. quam ſecutus eſt Cardin.in clem.1.§.primo, colum.tertia, verſic.tertio quæro,de exceſſ.plato.Marſ.in l.quæſtionis modum, ſub num. 6.de quæſtio. Menoch. caſ.178.ſub nu.2.

63 Cauſa iuſta † & rationabilis quæ ſit ceſſandi a diuinis,iudicis arbitrio decernitur. Archidiac.in c. ſi canonici,de offi.ordin.in 6. Andr.Sicul. in conſilio 21.col.pen.propè finem,lib.2. Menoc.caſ.180. ſub num. quinto. ubi in ſeq.num. recuſet aliquas cauſas.

64 Creditori † ut ſatisfiat, an debeat debitor domum magni ualoris & modici redditus alienare iudicis arbitrio relinqui,Bal.in l.vlt.ſub num.6.C. qui bon.ced.poſſ.Bello.de ſaluis conducti.ſub nume.46.Menoch. caſ 183.ſub num.28.

65 Cauſa quando † celeritatem requirere dicatur iudicis arbitrio relinquitur.Io.Andr.in c.2.de ordin. cognit.Maria.Sen.in cap.ex literis,col.13.uerſic.circa primum trado regulam de mutu. petit. Menoc, caſ.184.ſub nu.4.

66 Clerici acquiſitiones † qui patrimonialia bona, uel ex officio aut exercitio habuit, diuiduntur inter eccleſiæ ſucceſſorem, & clerici hæredem arbitrio iudicis. Inno.in cap.cum in officijs,de teſtam. Abb.in c.cum eſſes,ſub num.24.eod.tit.Menoc.caſu 195.ſub num.8.

67 Cauſæ iuſtæ † uel iniuſtæ examen, cum uolunt conſanguinei conſentire, quorum conſenſus a ſtatuto in contractibus mulierum requiritur, dimittitur arbitrio iudicis. Iaſ.poſt Bar.& Bald.quos citat in l.iuſiurandum & ad pecunias. §. qui iuſiurandum, ſub nu.6.de iureiur.And.Tiraq.de legib. connubia.gl.6.ſub num.25. ubi innumeras propè citat auctoritates Menoch.caſ.211.ſub nu.7. & ſeq.

68 Conſanguinei † quando adeſſe non poſſe dicantur iudicis arbitrio relinquitur. Corn.in conſ.131. col.ult.uerſ.& vtrum tempus,li.4. Menoc.caſ.112. ſub nu.4.ubi declar.& ſeq.

69 Clericus † quando diu dicatur in clericatu perſeuerare iudicis arbitrio ſtatur. Afflic.in cap.1.ſub num.10.de milit. vaſ. qui contum.eſt Menoch.caſu 231.ſub nu.14.

70 Clerici † cauſa pecuniaria ſi agatur coram iudice laico, intra quod tempus definienda ſit iudicis arbitrio relinquitur. Alber.in auth.clericus quoque, ſub num.1.C.de epiſc.& cler.Menoch.caſ.246.ſub num.quarto.

71 Coniecturæ † quibus contractus ſimulatus arguitur iudicis arbitrio relinquuntur. Corn. conſ.156. ſub num.4.Didac.lib.3.uar.reſol.c.7. nu.3.in fi. & c.8.ſub nu.4.Menoch.caſ.247.ſub nu.2.

72 Cauſa capitalis † quę dicatur iudicis arbitrio dimittitur.Bald.in l.eos.§.ſuper ijs,uerſ.extra quæro. C. de appellatio. Menoch. caſu 265. ſub numero ſecundo.

73 Confeſsioni † rei uel delinquentis quando animi iudicis motus conueniat iudicis arbitrio ſtatur.gl. in l.ſi prætor.§.marcellus,de iudi. Menoc. poſt Bal. quem citat caſ.268. ſub nu.6.

74 Confeſsio facta † in tormentis quam probationem faciat iudicis arbitrio relinquitur. Marſ.in l. quæſtionis modum,ſub nu.17.de quæſtio. Menoc. caſ.269. ſub nu.2.

75 Contemnens † reformationem ſtatuti iudicis arbitrio punitur.Bal.in l.ult. in 1.lect.in fi.de in ius uocan.per l.at ſi quis.§.diuus,de religio.& ſump.funer. & §.cum igitur, in auth. de non eligen. ſecun. nub. Dec.in rub.extra de iudi. col.1. & ibi Rip.ſub nu.18. Menoch. caſ.275.ſub numero ſecundo, & tertio.

76 Conuictus † per ſola indicia iudicis arbitrio punitur.Grammat.deciſ.42.in fi.Menoc.caſ.279. ſub numero quinto.poſt Gandi.in rub.de pręſumptio. in fine.

77 Cadauer an iuſtis ex cauſis ſuſpendi, vel ignominia affici poſsit, iudicis arbitrio relinquitur. Bal.in l.2.C.qui teſtam.fac.poſſ.nu.2.Iaſ.num.2.Dec.nume.8.Marſil.in l.quæſtionis modum, ſub nu.31.& in l.ult.ſub nu.29.de quæſtio. Dec.in l.imperium, ſub num.16.poſt Roma.ac Imol.de iuriſd.omn.iudi.Menoch.caſ.285. ſub nu.7. qui ſub num.12. ait iudicis quoque arbitrio relinqui quando iſtiuſmodi reorum cadauera ſcholaſticis pro anathomia facienda ſint tradenda, dicit tamen poſt Clar.in prax. crimin.q. ult.conſultius eſſe in hoc principis uoluntatem perſcrutari.

78 Clericus † ſtuprator iudicis arbitrio interdum punitur. glo. in capitulo ſecundo, in uerſiculo caſtigatas,de adulter.ubi latè Abb.Menoch.caſ.288. ſub num.6.

79 Cuſtos † carceris qui meretricem carceratam carnaliter cognouerit, iudicis arbitrio punitur. Menoch. caſu 292. ſub numero 3.idemque ſenſit.

Boer.

Boer.ſi cognouerit mulierem honeſtæ uitæ carceratam data illi fide quòd eam liberaſſet. Boer.q. 317.ſub num. 16.

80 Commiſſo † naufragio qui rem ſubtrahit iudicis arbitrio punitur. Bald. in l. de ſubmerſis. C.de nauicul.lib.11 per illum tex. Menoch caſ.295.ſub num.3.qui addit tex.in l.iiij.§.1. verſic.& omnino, de incen.rui.naufrag.

81 Cuſtos† puuitur iudicis arbitrio cum carceratus aufugit, etiam ſi debitam adhibuerit diligentiam. Boer.q.217.ſub num.quinto poſt Pute. de ſiudica. iu verſiculo carcer. Gramma. uo.29. ſub numero ſeptimo.

82 Carceris †qnalitas ac vinculorum iudicis arbitrio relinquitur, cum carcerati præſtita cautione, vel fideiuſsione ſunt relaxaudi. l. prima, de cuſtod. reo.ubi Bar.Iaſ.conſil.17.propè ſiu.lib.3. And.Tiraq.de nobil. cap.20 ſub uu.31. Menoch. caſ.303. ſub nu. 2. ibique per diſcurſum totius illius capitis proſequitur plures caſus in qnibns carcerati ueniuut fideiuſsionibus relaxandi.

83 Carceratus † an ſit catbenis,nel alijs vineulis ligandus,arbitrio iudicis committitnr.Put.de ſiudicat.in verſic carcer.uerſ.an ſi plures Andr.Tiraq.de pœn.leg.mitig.cauſ.31. ſub num.11. Menoch.caſ. 305.ſub nnm.6 ibique in ſeq.proſeqnitur quæ ſint a iudice couſideranda.

84 Cauſa † quæ dicatur iuſta, vt excuſet a calumnia iudicis arbitrio relinquitur.l.prima.§. ſed uon utique ad Senat.Turpillia. Menoch. caſ.321. ubi plenè agit ſub num.3.& ſeq.

85. Calumniator † iudicis arbitrio punitnr, ubi de crimine extraordinario falſa data eſſet accuſatio. l. & in priuatis ad Senatusconſ. Turpilia. Menocb. caſ.212.ſub uum.2. ibique iu ſeq. de eadem materia latè agit.

86 Conſultor† non punitur ea pœna qua principalis qui homicidium commiſit, quando delinquens etiam ſine couſilio bomicidium erat patraturus; ſed iudicis arbitrio pnuitur. Dec.in l.conſilij ſub numerò 4.de reg.iur.& capit.1.ſub num.9.de officio delegat.Boſſ.de manda.ſub num.59. Didac.clem. prima,par.2.§ ſecundo,ſub num.ſecuudo, de homicid.Clar.in praxi criminal.q 88. Menoch. caſ.351. ſub uum. 22.

87 Conſcius criminis † illud non reuelans punitur iudicis arbitrio Bero in cap.primo,ſub num.70. de offi.delegat.Menoch.caſ.355. ſub num.13.qui addit Cagnol.in l.culpa caret ſub nu.10.de regu.iur. poſt Fely.in c.primo,ſub nu.7.de offi.deleg. & iu c. quantæ, de ſentent. excommunic. quicquid ſentiat Bruu.in couſ.28.ſub nu.4.lib.1. quem ibi Menoch. declarat.

88 Conatus† rapere uirginem pro modo conatus punitur pœua iudici arbitraria.Menoch.caſ.360. numero 34.55 & 64. qui poſt Didac.infra citandum declarat procedere ſiue conatus ſit proximus, ſiue remotus,& ſub num.47.idem ſentit in eo qui emit uenenum.ut aliqnem uenenaret,poſtea pęnitentia ductus,vel impeditus conatui effectum nou dedit, poſt Bald in conſil.443.Cicchus confecit,lib.3.Angel.iu l.prima.§.ſit iniuria, de extraordin.crimin. Grammati.deciſ.2.ſub num.7.& conſil 36.ſub numero 19. Didac. qui alios addit in clemen.ſi furioſus,par.ſecuuda,in initio,ſub num. vndecimo, qui credit idem.

89 Caſtigatiouem †moderatam excedens iudicis arbitrio punitur, Signorol. de Homod. conſilio 63. ſub num.11.D.Alciat. de præſumptio. reg.prima, pręſump.3.ad fi. Meuoch. qui alios addit caſ.364. ſub numero 14.

90 Circulator †qui feram iu circum ioci gratia exhibnit, quæ tamen alicui nocuit iudicis arbitrio punitur Rip.de remed.præſerua.coutr.peſt.ſub numero 89.per l.ult. de extraord.crim. cui accedit Menoch. caſ.365.ſub num.2.

91 Cauſæ † contiuentiam qui diuidit iudicis arbitrio pnnitur,Iaſ.in l.nulli ſub uu 2.& 4. C. de iudi. poſt Bal.ibi in fi Menoch.caſ.371.ſub nu.2.& 3.& ſeq. ubi declarat.

92 Collectas † exigentes a legiſtis, medicis, & grámaticis iudicis arbitrio puniuntur.l.medicos.C.de profeſſor. & medic.lib.10. Menoch. conſ.379.qui tameu ait aliter eam legem in Co. Theodoſiano legi, ibique in num. ſeq. extendit ac declarat eam aſſertionem.

93 Curans † sliquem citari iu Valle Ioſaphat iudicis arbitrio punitur. Clar.in praxi crimi. q. 83.nerſ. puniuntur quem ſequitur Menoc.caſ.388.ſub uumero 17.

94 Clerici † uon incedentes iu babitu iudicis arbitrio puniuntur.clemen.ſecunda,de uit.& houeſta. cleri.glo.ibi in uer.ſanctioni.& Zabar.in fi.Menoc. caſ.392.ſub nu.19.& 20.

95. Dictio † uel circa, quod tempus ſignificet iudici eſt arbitrarium.gl.in c.primo. §.penul.in uer.circa, de offic.ordin. in ſexto. Alexand. in conſil. 88. ſub num.15. lib.6. Rebuff. in praxi beneficia. in tit. de diſpenſ.ratione ætatis,in uerſ.ſeu circa, ſub nnm.3. Menoc caſ.quadrageſimoſexto; ſub uumero quarto, & ſeq.

96 Dictio † & plus qnod tempus importet indicis arbitrio relinqui, Cy.in l ſi quis iu ſuo,in fin. C. de inoffi.teſtam.Bal.iu l ab hoſtib.§.primo. ſub un.3. qnibus ex cauſ.maio.Menoch. caſ.47.ſub num.10. qui caſu 126. & 127. addit nonnulla ad rem facientia.

97 Dilationis † tempns quod lougum vel breue ſit iudici arbitrarium eſt glo.iu cap.1. & ibi Abb.not. num.primo, de dilatio. Fely.in c. cum ſit Romaua, ſub num.primo, de appellatio. Rip. in l.2. ſub numero 31. de re iudi. Menocb. caſ.52. ſub numero 1. qui latè in hac materia circa hoc diſcurrit.

98 Deterioratio † quæ magna & quæ modica dicatur indicis arbitrio relinquitur. Bald. in l.æde, ſub numero decimoquarto. C. locat. & ante illum Cin.iu authent.qui rem. C. de ſacroſanct.eccleſijs. Tiraquel.iu l.ſi unquam, in uerſicu.omnia, ſub numero 31. C.de reuocandis douatiouibus. Modern. Pariſien.in conſuetud.Pariſienſ.tit.primo.§.primo. gloſſ.octaua,ſub numero 54.in fin. quibus accedit Menoch.caſ.78.ſub nu.7.

99 Domicilium in loco † contraxiſſe quando præfectus caſtri dicatur iudici eſt arbitrarium. Menoc. caſ.86. ſub num.29. aduerſus D.Alciat.reſpon.55. ſub num.9.

100 Debiror † an ſit ſuſpectus de fuga iudicis arbitrio decerni an ſolo creditoris iuramento probetur.l.ſi fideiuſſor.§.ultimo, qui ſatiſd.cog. Rip. in l. 2.in priu ſub uu.57.ſol.matr. Menoch. caſ.87. ſub uumero 6.

101 Donare † an præſumatur mater alimenta quæ filio præſtitit multum in iudicis arbitrio uerſari. l. ſi quis a liberis.§ ſi mater, de lib.agnoſcen. ibi iudices æſtimabunt. Menoch. caſ.88. ſub num. 21. qui ſub nume. 27. dicit pariter iudici eſſe arbitrarinm, quæ dicatur modica impenſa, ut mater filio donare uoluiſſe præſumatnr poſt Purpnra. iu l.cum quid, nume.124.ſi cert.petat.

102 Diues † an pauper quis ſit iudex arbitratur. Bar. iu l.ſi conſtante, ſol.matr.num.14. Alexand.numero 13. Iaſ.num.144.Rip.num.29. Dec.in authent. prætèrea. C. nnde vir & vx. Curt. Iun. numero 25. Menocb caſ.65. nu.7.ubi alios addit.

103 Diuiſiones † aquæductuum, ac paſcuorum iudex ſuo arbitrio conſtituit. Bar.in l.ſi quis per diuinam. C. de aquæduct.lib.11.per illum tex.quē ſingul dixit Roma.ſing.804. & alij perplures, qui citantur a Menoch. caſ.127. ſub num. primo, qui ſnb num.2. ualdè appoſitè declarat quæ iudici ſeruanda ſint in boc arbitrio proferendo.

104 Donationis † a matre filio factæ reuocandæ quę ſit iuſta cauſa præter enumeratas in auth. quod mater.C.de renoc.donatio.iudex arbitratur. Menoch. caſu 130 ſub num.6.per tex.in l.donationes. §. ſpecies, de donatio.& faciunt quæ idem ſcrib. caſ.285. ubi agit de cauſis ingratitudiuis quibus filius exhæredari poteſt a patre.

105 Douans † cum aſſerit ſe donare ob benemerita iudicis arbitrio dimittitur, quæ ſint cõiecturæ probabiles quibus creditur. Andr.Tiraquel. in l. ſi unquam, in uer.donatione ſub num.102.in fine. C. de reuocan.donationib.

106 Debitor † qua diligeuria debeat dici nſus eſſe, ne per creditoris iniuriam exigatur iudicis arbitrio relinqnitur. Dec.in conſil.25. col.3. verſ.ex quibus omnibus.Menoch.caſ.137. ſnb uum.15.

107 Dictio † & plns, quid importet iudicis arbitrio relinquitur.Menoch.caſ.145.ſub nu.4.poſt Saly. in l.2. C.de reſciu.uend.q.7. & Crem. ibi ſub nu.58. & Cagno.num.129.

108 Dos congrua † quæ dicatur iudici eſt arbitrarium. Rapb.Com. in conſ.46.iu fi. Ruin.in conſilio 52.ſub num.13.lib.2.Curt.Iun.in anth.res quæ, ſub uum.11.C. commu.de leg. Marſil.in l.quæſtionis modum, ſub nnm.28. de qnæſtio.Tiraqu. in l. ſi vnquam in uer.omnia vel partem, ſub num. 32. C. de reuoc.donatio.Menoc.caſ.149.ſub nu.34.

109 Dominus † feudi quando & quantum poſſit exigere a ſubditis pro filia matrimonio collocanda, iudex arbitratur. Sociu Iun.conſil.16.ſub numero ſecundo, lib.3.Tiraquel.de iure primigeni.q.69. Menoch.caſ.181.ſub num.5.ubi recenſet quæ a iudice in hoc veniant conſideranda.

110 Debitum † quod magnum, & quod paruum dicatur vt remoueatur debitor a tutela, vel cura creditoris iudicis arbitrio committitut; Bar.& Bal.in autb.minoris.C.qni tuto.dar.poſſ.Tiraq. in d.uerſi. omnia, vel partem, ſub nu.31.Menoch. caſ.196.ſub nnmero 2.

111 Delatoribus † quod præminm ſtatuatur iudicis arbitrio deciditur.Ang.in l.les Cornelia §.ſi quis liberum, in fine.de iniur. Marſil. in l. quæſtionis modum ſub num.31.de quæſtio. Menoch. caſ.198.ſub uumero 2.

112 Diſpoſitionis † dubiæ interpretatio indicis arbitrio dimittitur. Bald.in l noluntatis, num.1.uerſ. ſi uerò non ſit commiſſa. C. de fideicom. Romau. conſil.376. col. pen. quem ſecutus eſt Marſ. in d. l. quæſtionis, ſub num.52.de quæſtio. & Menoch.caſu 199.ſub num. 2. ubi in ſeq. proſequitur, quæ in hoc ſint a iudice couſideranda.

113 Diætæ † quomodo computentur iudicis in arbitrio verſatur. Abb. ſub num.6. poſt Hoſtien.in c. nonuulli, de reſcript. Andr.Sicul.conſil.21.col.pen. prope finem, lib. 2. Menoch. caſ.206. ſub nnmero tertio.

114 Deformitas † quæ impediat ad ſacros ordines promoueri, iudicis arbitrio decernitur. gloſ.in cap. ſecundo, de corpo.uitia. quam ibi probant Butrig. & Card. Menoch.caſ.226. ſub nu.7.

115 Dnbitationis † punctnm indicis arbitrio formari cum cauſa conſulenda committitur. Afflict.iu capitu.primo, ſub nu.21. uerſ.item ſi pares non concordant quib.ex cauſ.feud.amitta.Scal.de conſ.ſap. lib.tertio, capit.9.Menoch.caſ.236.ſub num.5. qui tamen volunt conſultius eſſe iutegra acta tranſmittere.

116 Diuidi † quomodo paſcua debeant inter incolas pro modo prædiorum ac pecudum ſtatur.iudicis arbitrio. Didac. practi.quæſt. cap.37.columna prima. Menoch. caſ.246.ſub uumero 14.qni alios citant.

217 Diſpenſatus † ad plura beneficia intra quod tempus de diſpenſatione fidem facere debeat, iudicis eſt arbitrium, capit.primo, de offic.ordin. lib.ſexto Concil.Triden.ſeſſ.7.cap.quinto.Menoch.caſ.259. ſub num.5.

118 Delictum graue † quod dicatur indicis arbitrio relinquitur. Marſil.in dicta l. quæſtionis modum, ſub numero tertio, de quæſtio.Ioan.Lup.in rubr.de donatio. inter uir. & vxo. §. ſecundo, ſub num. 13. Menuch. caſ. 266. ſub numero ſecundo, ubi alios addit.

119 Deo dicata † qui diſtrahit iudicis arbitrio punitur. Bald.in l.tertia ſub num.primo. C. de ſacroſ. eccleſ. Afflict.in dicto cap.primo, qui.ex cauſ.feud. amitta. numer.23. Meuoch. caſ. 282. ſub numero tertio.

120 Dormiens † qui dormiendo deliquit pœnam iudicis arbitrio patitur, c.ult. ubi gloſ.not. de ijs qui qui fil.occide. Menocb. cauſ.127. ſub nnm.primo, qui addit l.1. §.ſed & ſi & l.3. §.ex ſenatuſconſulto, ad leg.Corn.de ſicar.& alias auctoritates.

121 Dominus † ſi pro facto ſerui puniendus ſit; iudicis arbitrio puniri debet. Innocen. in cap. quia veſimile, de præſumpt. quem ibi Abb. & Felyn. ſecuti ſunt D. Alciat. de præſumptio. reg 3. præſumpt. 40. ſub nu. 3. Menoch. caſ. 345. ſub num. 13.

122 Delictum † qui confitetur ſub ſpe impunitatis promiſſæ iudicis arbitrio puniendus eſt. Angel. in conſil. 27. columna ſecunda. Quidam victor, Crauet. in conſil. ſecundo. ſub numero 20. Didac. lib. primo. uaria. reſolutio. c. ſecundo. propè fin. uerſ. quod ſi in ea confeſsione, Menoch. caſ. 387. ſub numero quarto.

123 Dies in uno inſtrumento † appoſita quando in alio repetita eſſe cenſeatur iudici eſt arbitrarium. Menoch. caſ. 64. ſub numero quarto. & plenè per totum illum caſum.

Dictiones parum, plus, minus, amplius, ultra, citra, & ſimiles a lege prolata cenſentur relictæ arbitrio iudicis, gloſ. in capit. ſtatutum. §. inſuper de reſcrip. libr 6. ſi uerò ponantur a partibus ab ipſis debere declarari. capit. literis, de dilat. capitu. cum inter, de uerbo. ſignific. Luc. de Pen. in l. ſecunda, columna ſecunda, C. de fund. patr. lib. ſecundo. Bart. in l. verba amplius, de verb ſignific. verſ. in ſumma.

124 Exceptio † altiorem indaginem dicitur requirere arbitrio iudicis. Roman. in rubr. de arbitr. ſub numero 30. Crauet. in conſil. 156. num. 17. ad fin. Tiraq. in d. l. ſi unquam in uerſi. omnia, uel partem, ſub num. 31. C. de reuoc. donatio. Menoch. caſ. 20. ſub num. 3. & 4.

125 Aetas pubertati † proxima quæ dicatur iudicis arbitrio conſtituitur in quacunque perſona. Fab. in §. pupillus, inſtit. de inuti. ſtipul. Dec. in l. pupillum. de regu. iur. Didac. in clem. ſi furioſus in initio tert. par. ſub nume. 5. de homicid. Menoch. caſ. 57. ſub numero 44.

126 Epiſtola † quam fidem faciat iudicis arbitrio dimitti. Menoch. caſ. 94. in princip. ibiq́ue multa peroportunè tradit in materia probationis epiſtolæ.

127 Emulationis † gratia quando aliquid fieri dicatur iudicis arbitrio diſcernitur. Cæpol. de ſeruit. vrba. prædio. capit. 62. de feneſtra in ſecunda fallen. Menoch. caſ. 156. ſub num 4. vbi proſequitur circumſtantias a iudice conſiderandas.

128 Eccleſiæ bona † mobilia non alienari conſueta, quæ ſit iuſta cauſa alienandi, iudicis arbitrio committitur. Bald. in l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccleſ. ſed diſſentit Abb. in cap. nulli ſub num. 8. de reb. eccleſ. non alienan. cui accedit Menoch. caſ. 172. ſub nu. quintò.

129 Exceptiones † & appellationes friuolæ quæ dicantur iudicis arbitrio relinqui. Marſil. in d. l. quæſtionis modum ſub num. 45. de quæſtio. Menoch. caſ. 197. ſub num. 7.

130 Eccleſia † quantum dotari debeat iudicem arbitrari oportet Anch. in cap. ſecundo, columna prima, de præben. lib. ſexto. Menoch. caſ. 216. ſub numero 15.

131 Euictionem † allegantis dolus & fraus quibus coniecturis excipiatur iudicis arbitrio declarandum eſt. Curt. Sen. in l. vnica, in fine. C. de ſequeſtr. poſſeſ. & fructu. Menoch. caſu 224. ſub num. 7.

132 Euictiones † pro publicis functionibus iudicis arbitrio concedi. l. iudicibus. C. de cur. publ. lib. 12. Menoch. caſ. 229. ſub nu. 2. & ſeq.

133 Exceptionibus † dilatorijs deducendis quod tempus præſtituatur iudicis arbitrio conſtituitur. Abb. in cap. paſtoralis, de exceptio. ſub num. 27. argum. l. primæ de iur. delib. & capitu. 2. de exceptio. quam ſententiam ibi probant Fely. num. 22. & Pariſ. nume. 42. & 43. Menoch. caſ. 240. ſub numero ſeptimo.

134 Epiſcopus † arbitrio ſuo eligit alterum ex præſentatis. Afflict. in cap. 1. ſub num. 21. in fi. ver. item habet arbitrium quib. ex cauſ. feud. amitta. Menoc. caſ. 215. ſub num. 1.

135 Exceſsiſſe limites defenſionis quando quis dicatur iudicis arbitrio deciditur. Hoſt. in cap. cum illorum, de ſenten. excommu. & ibi Fely. ſub num. 13. Tiraq. in d. l. ſi unquam, in verſ. omnia, uel partem, ſub num. 31.

136 Excedens limites † defenſionis pœna iudici arbitraria punitur. Bal. in l. ut uim verſ. cognoſcuntur autem, de iuſt. & iur. & ibi late Dec. ſub nu. 18. Tiraq. de legibus connubialib. l. prima. ſub numero 81. & de pœn. leg. initigan. cauſ. 1. ſub numero 6. Didac. in clem. ſi furioſus par. 3. §. 1. ſub num. 3. de homici. Menoch. caſ. 278. ſub num. ſecundo, ubi plures adducit.

137 Expilatores † hæreditatis iudicis arbitrio puniri. l. prima de crimi. expila. hær. ubi Bar. Rimi. ac Saly. in l. ult. C. de crimi. expila. hæred. ubi communem dicit Roma. in l gerit, de acquir. hæred. Menoch. caſ. 300. ſub num. 1.

138 Expilatorum † pœnam generaliter eſſe iudici arbitrariam. Cæpol. in auth. ſed nouo iure, ſub num. 101. in fin. C. de ſer. fugit. per tex. clarum in l. 1. §. expilatores de effracto. & expilato. Signo. Homo. conſil. 169. ſub num. 48. Menoch. caſ. 299. ſub numero tertio.

139 Effractor † carceris iudicis arbitrio punitur. Angel. in l. uerum, de fur. Alberi. in l. ſuccurritur ex quibus cauſ. maio. Didac. lib. primo varia. reſolutio. cap. ſecundo, ſub num. vndecimo, in fine. Menoch. caſ. 301. ſub num. primo, & per diſcurſum eius c. ubi plenè hanc materiam abſoluit.

140 Executores † qui boues aratorios pignoris cauſa detinent iudicis arbitrio puniri. l. executores. C. quæ res pig. oblig. poſſ. Menoch. caſ. 378. ſub nu. 5.

141 Emptores † annonæ, qui illam tantiſper ſuppriment, ut charius uendant iudicis arbitrio puniri. l. annonam ubi Bar. & Ang. de var. & extraord. cogni. Menoch. caſ. 384. ſub nu. 1.

142 Falſitatis † exceptio quando ſtatim poteſt probari iudicis arbitrio relinquitur Bald. in l. ſi ex falſis ſub nu. 11. C. de tranſ. uerſ. ſed ſi talis obiectus, Menoch. caſ. 15. ſub nu. 13.

143 Fideiuſſor † quando dicatur ſtetiſſe diu in obligatione iudex arbitratur. gl. in c. ult. ad fi. gl. j. de fideiuſſo. Iaſ. in l. ſi pœnam ſub nu. 7. de ver. obli. Rui. conſ. 187. in fi. li. j. Meno. caſ. 41. ſub nu. 3.

144 Filiatio † qnibus coniecturis probetur indicis arbitrio relinquitur. Bal. in l.non ignorat. C. de iia accuſ.non poſſ. Alex.in conſ 90. ſub nu.17.lib.6.D. Alcia.de præſump.reg.3. preſump.37.in fi. Meno. caſ.89.ſub num.2.ubi plura ſcribit in materia probationis filiationis.

145 Frater † quis maiot dicatur in diuiſione bonorum iudicis arbitrio decernitur. gl.in cap.ſedes, de reſcrip. Alex.in conſil.4.li 4. Gomes.in § quædam, in fin.inſtit. de actio. Marſil. in d. l.quæſtionis modum ſub nu.15.de quęſt.Meno.caſ.124.ſub nu.11. vbi alios refert diuerſa ſentientes.

146 Fratres † quando magna dieantur cenſeri inæqualitate, ob donara a patre alicui eorum iudicia arbitrio dirimitur. Tiraq. de iur. primigc.q.4. ſub nu.3 Meno. caſ.131.ſub nu.3.

147 Filij † in conditione poſiti, quibus ex coniecturis diſpoſitiuè vocati eſſe intelligantur iudicis in arbitrio poſitum eſt.Socin. ſen.in l.cum auus,col.ult. de condit.& demonſt. Cur Iun.conſil.43.ſub nu.3. conſi.96.ſub nu.2.& conſ.113.ſub nu.5. Zanc.in l. hæredes mei § cum ita ſub nu.729.ad Trebell. Meno.caſ.148.ſub nu.2.

148 Feudum † ſi unus litigantium aſſerat antiquum alter nouum, cui ſit deferendum iuramentum iudici arbitrarium eſt.Afflict.in c.1.§.ult.ſub num.8.de ſucceſsio.frart. vel gradu.ſucced.in feud. Zaſ.de feu. par.11.ſub nu.33.Meno.caſ.191.ſub nu.8.

149 Fructus † induſtriales qui dicantur iudicis arbitrio commiſſum eſt. Abb. & poſt eum Bero.in cap. nonnulli ſub nu.9 de reſtit.ſpol Didac.lib. 1. uar.reſolutio.c.3. ſub nu.6. Meno.caſ.210.ſub nu.20.

150 Feudum † quod modicum ac tenue dicatur indicis arbitrio relictum eſt. Iaco.Leon.inter conſil. Bruni conſ.117.ſub nu 178.Iſer.in c.1. §. ſed ſi feudum Epiſco vel Abb Meno.caſ.214.ſub nu.7.

151 Frumentum † unius alterius frumento admixtùm quomodo ſeparetnr iudicis arbitrio dimittitur.Afflict.in d.c.1.ſub num. 1.uerſi.item ſignificat quib ex cauſ.feud.amitra.gloſſ. in §.quod duorum, inſtit.de rer diuiſ.Meno.caſ.252.ſub nu. 1.

152 Fructus † qui in quartam Trebellianicam imputentur iudicis arbitrio relinquitur.Barto.in l.ita tamen §.hæres ex aſſe ad Trebellia. cum quo ibi ſentit Rap Com. Meno. tamen caſ.256. plenè ac diligenter hanc materiam pertractat.

153 Fama † frequens ac nehemens quæ dicatur indicis arbitrio decernitur. Marſ.in l.quæſtionis modū ſub num.29. & 47. de quæſtio. Plot.in l.ſi quando ſub nu.891.C. unde ui. Menoch.caſ.261. ſub nu.3.

Facultates laicorū quando dicātur non ſufficere ut eccleſia contribuere teneatur indicis arbitrio relinquitur. Per.Bell.de re mil par.ſexta, tit.ſecundo ſub nu.8. per tex in cap. non minus, de immu. eccl.

154 Fornicator † punitur iudicis arbitrio de iur. cano. Grilan.de pęn.omnifa.c ot. q 9. ſub num.tertio poſt Abb. in cap. ut clericorum ſub num. 7. de uit. & hon.cler.Menoch.caſ.289.ſub numero 2.contrà ſentit poſt Dec.in capit.at ſi clerici, in princip.ſub num.36.& ibi Bero. ſub num.165. de iudi.& Clar. in §.fornicatio in uerſ. ſed quæro quæ ſit pœna.

155 Fures † iudicis arbitrio puniri. gloſ.ult.in l.ſubtracto.C.de fur.quam ſic intelligit Cæpol. in auth. ſed nono iure. C. de ſer.fugit.ſub nu. 64. Didac.li. 2.uaria.reſolutio. cap.9. ſub nu.7. Menoc.caſ.195. ſub nu. 8. idque etiam obtinet in furibus balneatijs, vt docet idem Menoc.caſ.296.ſub nu.1.per l.1. de fur.balnear.

156 Fideiuſſor † iudicis arbitrio punitur, cum reus ſub eius fideiuſsione relaxatus aufugit. gloſ.in cap. cum homo 23.q.5. Ang.in l.j. C. de exhib.re. Saly. in l.ad commentarienſem, colum. prima. uerſ.ultimo gloſ.C.de custo.reo. Fely.in cap.ultimo, ſub numero 10.de accuſ.Meno.caſ.304.ſub nu.2.

157 Falſum † committens nemini nocibile iudicis arbitrio punitur. Socin.conſil 104.columna ſecunda, uerſ.quartus & ultimus caſus. Alber. tract. ſtat. par. ſecunda.quæſt.147. Menoch.caſ.306.ſub numero ſecundo.

158 Falſum † committens circa accidentalia indicis arbitrio puniendus eſt, Iacob.Butriga.quem Ang. ibi ſummè commendar de ijs qui not.infam. Bart. in l.ſi ex falſis in ſecunda lect & ibi Iaſ.ſub num.10. C.de tranſ.Meno.caſ.307.ſub nu.2.

159 Falſum † an ſcienter, uel ignoranter dixerit teſtis indici eſt arbitrarium. D. Alciat.in l.1.§. ſed ſi mihi ſub num.60.de uerbo.oblig.Menoc.caſ.308. ſub num 6.

160 Falſitas † ſine dolo commiſſa pro indicis arbitrio eſt punibilis. D.Alciat.in d.§.ſed ſi mihi, ad fin. cum quo ſentit Menoc. caſ.309. ſub nu.9.quicquid dixerit Corn. conſ.182 columna penult.uerſ.& maxime, lib.quarto, quem nonnulli ſecuti ſunt, ut ibi per Menoch.

161 Falſarius † iudicis arbitrio punitur cum per inquiſitionem ex officio contra illum proceditur, gl. in l.nullam.C.de teſti.Didac. in cap. quamuis par. prima.§.7.ſub num.5.de pact.lib.6.practi.Papien. in form.iura.teſti.in uer. falſitate, ſub num.4. Menoch caſ.313. ſub nu.1.

162 Tanquam falſarius † puniendus iudicis arbitrio luit pœnas.Bald.in cap.nonnulli gratia. de reſcrip. Fely.in cap.ſolitæ, de maio.& obe.num.3. Menoch. caſ.316.ſub num 8.& 317. nu.16. Iaſ.in l.transigere ſub nu.9. uerſ.pro prædictis.

163 Falſam † monetam qui cudit, ſed non adhuc perfectè abſoluit indicis arbitrio punitur. glo.in l.quicunque ad leg.Cornel.de fal.Bal.in l.tertia, de nauti.fœno.Marſil.in l.qui falſam, ſub nu.60. Gramm. deciſ.74. ſub num.4. Menoch. qui alios addit, caſu 317.ſub num.24.

164 Filius delinquens a patre præſentatus indicis arbitrio punitur, & econtrà.Marſ.in l prima.§ ad quæſtionem, num.16. de quæſtio. Tiraqu.de pœn. leg. mitig cauſ. 19. Menoch. caſ.347. ſub num. tertio. & quarto.qui ait Iul. Clar.in §.fin. quæſt.66.uerſic. ſolet & hodie, ſcriptum reliquiſſe iudices non ſolere hanc cautelam obſeruare.

165 Furioſus † delinquens indicis arbitrio punitur, Imol.in cap.Raynutius de teſtam. Marſ.in d.l.quæſtionis modum ſub nu.34.de quæſtio.Menoch.caſ. 325. ſub num.1.

Geſta

166 Geſta palam † an à facti ignorantia excuſent iudicis arbitrio relinquitur. Gab. Paleo. Iuriſconſ. eruditiſsimus, & Purpurati ordinis ſenator ampliſs. de nothis & ſpur. cap 9. ſub num. 13. cui accedit Menoch. caſ. 244. ſub nu. 19.

167 Gabellam † ſi non ſolnat forenſis in iudicis arbitrio eſt illum in totum, vel pro parte condemnare, Bertachi de Gabell. q. 5. ſub nu. 7. in fin. Bald. in l. 3. ſub num. ſecundo. in fin. C. de nauti. feno. Menoc. caſ. 397. ſub nu. 8.

168 Habitaſſe † in loco qnando quis dicatur iudicis arbitrio deciditur. Menoch. caſ. 86. ſub nume. 16. argum. eorum quæ ſcribit Abb. in cap. vltimo, ſub numero 8. de paroch Maria. in cap. vltimo, colum. 9. verſic. ſed in hac dubietate, de for. compet. Fely. in cap. dilectus filius, il ſecondo, ſub num. 12. verſ. primus caſus.

169 Hæreticus † non manifeſtus qnomodo abiuret iudicis arbitrio relinquitur. Menoch. caſ. 372. ſub num. 13. & ſub num. 14. ponit quid iudicis arbitriũ habeat in ſuſpecto de hæreſi.

170 Hæreticus † quando dicatur incontinenti redijſſe iudicis arbitrio diſcernitur. Gril. de hære. q. 5. ſub numero 12. Menoch. caſ. 373. ſub numero quinto faciunt quæ idem ſcribit caſ. 7. 9. 10. & 11. qui loco iam relato declarat, quæ a prudenti iudice conſideranda veniunt.

171 Hæreſis † ſuſpectus eam purgare debet iudicis arbitrio. cap. ad abolendam. §. qui uerò inuenti, & cap. excommunicamus, il primo, de hęreti. Menoc. caſ. 374. ſub nu. 9. qui ſub nu. 11. & ſeq. dicit in iudicis arbitrio poſitum eſſe quæ coniecturæ ſufficiant ad faciendum quem ſuſpectum de hæreſi.

172 Hæreticorum † pœnæ iudici ſunt arbitrariæ. c. ad abolendam. § præſenti, cap. excommunicamus. §. qui autem Calder. de hæret. conſ. ſecundo, etiam poſt ſententiam cum poſsint moderari, ac remitti, capit. ut commiſsi, de hæreti. lib. 6. in §. nec non faciendi ubi gloſ. & Doct. Vaſq. de controuer. Illuſt. cap. 31. ſub num. 3. Zaſ. in conſilio 23. ſub numero 14. & ſequen. uolum. primo. Burſat. in conſi. 24. ſub num 45. & 6.

173 Hæreſis libri † ſi penes aliquem reperiantur an is arguatur ex ea coniectura ſuſpectus de hæreſi? Menoch. d. caſ. 374. putauit hoc in iudicis arbitrio eſſe, ſub numero 11. & ſequen. quę opinio fuit Marſil. in l. qui falſam, ſub num. 106. de falſ. & in pract. crimi. in § diligenter, ſub numero 92.

Verum in hac re in qua multum fuit variatum ſententijs a Doctor videtur crebrius eſſe receptũ vt ea ſola coniectura non ſufficiat ad probationem niſi aliæ concurrant Felyn. in capit. ſi epiſcopus, de hære Gundiſ. de hęret. quæſt. 13. ſub nume. 19. & apoſtill. ad Roman. in ſing. 326. eo ipſo quam tandem uidetur amplecti Menoch. loc. iam rela. & Burſat. in conſilio 90. ſub numero 11. non negauerim tamen in hoc plurimum poſſe iudicis arbitrium, quia ratio quà eliditur ſuſpicio ex dicta coniectura reſurgens, eſt, quia is penes quem tales libri reperti fuerunt potuit eos apud ſe tenere vt hæreticorum errores confutaret, iuxta capitu. qui de menſa 37. diſtinct. unde cum perſonæ qualitas aliæque circumſtantiæ uidentur indeterminatę in hoc negocio iudicis arbitrio commiſſæ ſint, plurimum iudicis arbitrium in hoc verſari iure merito diximus.

174 Incontinenti † quando fieri dicatur probatio iudicis arbitrio relinquitur. gloſ. in l. is a quo, ut in poſſ. legato. vbi Bart. Bald. in l. tertia. §. ibidem ad exhiben. Rip. in l. quarta. §. condemnatum, ſub numero 32. de re iudic. Marſil. in l. quæſtionis ſub numero 35. de quæſtio. pract. Pap. in for. execut. ſenten. ad definit. ſub numero ſeptimo. Socin. Iun. in conſilio 67. ſub num. nono. lib. primo. Tiraq. in l. ſi unquam, in uerſicu. omnia, vel partem, ſub numero 31. & in uerſicu. donatione largitus, ſub numero 119. C. de reuocan. donatio. Dom. Alciat. reſp. 409. ſub numero quinto. Menoch. qui alios addit caſu 9. ſub numero quinto, & plenius agit de recu. poſſ. tomo primo. ſub numero 214. cum pluribus ſequen.

175 Incontinenti † quando dicatur recuperata eſſe poſſeſsio iudicis arbitrium eſſe, l. ſecunda §. confeſtim, ad ſen. Tertul. Bartol. in l. tertia. § cum igitur. de ui & ui arma. Alex. in l. ſi de eo. §. ſi forte, de acquirenda poſſeſſ. ſub numero 6. Marſil. in dicta l. quæſtionis, ſub numero 42. Tiraqu. in dicta l. ſi unquam in uerſic. omnia, uel partem ſub numero 31. C. de reuocan. donationib. Menoch. caſ. 11. ſub numero tertio. & de recuperan. poſſ. tomo primo. ſub num. 230. & ſeq.

176 Incontinenti † quando dicatur probari exceptio, ad impediẽdam miſsionem in poſſeſsionem ex edicto diui Adriani iudicis arbitrio eſt relictum, Bald. in l. ſecunda. C. de edict. diui Adr. tollen Curt Iun. in l. ult. C. eodem titu. ſub numero 46. & Zuccard. ſub numero 322. Socin. Iun. conſilio 67. ſub numero nono, li. primo, quibus accedit Menoch. caſ. 12. ſub num. 4.

177 Incontinenti † liquidatio quando dicatur fieri ad impediendum creditum iam liquidum. Bald. putauit iudici fore arbitrarium, in l. in ea. C. de cõpenſa. ſed Barto. in l. aufertur. §. qui compenſationem putauit duorum menſium terminum ſtatuendum eſſe, quem latè defendit Alexand. in conſilio 94. numero tertio, & quarto, & conſilio 95. numero ſecundo, & tertio, lib. quarto. & Neuiz. conſilio 56. ſub num. 9. a quibus non uidetur diſſentire Menoch. caſ. 14. ad fin.

178 Incontinenti † modeſtia quando probari dicatur, ut appellans commodo appellationis priuetur, arbitrio iudicis dimittitur. gloſ. in capitulo an ſit de appella. ſecundum unam opinionem ab eo relatam quam ſequ. ibi Dec. ſub numero tertio, nec ab ea recedere videtur Menoch. caſu 18. ad finem, quamuis & eo capite referat alios diuerſa ſentientes.

179 Incontinenti † dicatur in probanda exceptione oppoſita contra inſtrumenti executionem, iudici eſt arbitrarium. Roman. conſilio 76. Neuiz. dicto conſilio 56. ſub numero 9. Cranet. conſilio 156. ſub numero 17. in fine. Menoch. caſ. 17. ſub numero ſeptimo.

Incon-

180 Incontinenti † qnando dicatur probari exceptio, ad litis ingreſſum impediendum, eſt in arbitrio iudicis. Felyn. in cap. exceptionem de excep. ſub num. 36. Menoch. caſ. 19. ſub nu. 2.

181 Incontinenti † aliquid dicitur fieri in caſu, l. prima §. item ſi ita ad leg. falcid. iudex arbitratur. Alexand. in dicto §. item ſi ita ſub numero ſeptimo, verſic. & dicit Ang Barto. in l. cum quidam, in fine, de legatis ſecundo. Menoch. caſu 30. ſub numero tertio, & qnarto, qui addit text. in l. ſi domus. §. in pecunia, & ibi gl. de leg. 1.

182 Inſtrumenti fides † an vacillet, cum vnus, vel duo teſtes contradicunt, iudicis arbitrio dirimitur. Menoch. caſ. 105. ſub num. 19. qui ſub numero 42. ait idem eſſe, quando teſtes contradicentes non ſunt ex deſcripeia in inſtrumento poſt Bartol. in l. prima. §. ſi quis neget qnemadmo. teſtamen. apc. & alios quos refert Fely. in cap. cum Ioannes, de fide inſtrumen. & Didac. practi. quæſt. cap. quinto, ſub nnmero 6.

183 Inimicitia † quæ teſtem repellat iudicis arbitrio relinquitur. Afflict. in capit. primo, ſub numero 21. verſicu. item habet arbitrium declarandi quæ ſit, qui ex cauſ. feud. amitta. ex gloſ. in capit. cum opor teat; in ver. inimicos, de accuſ. quam ſequen. Marſil. in dicta l. quæſtionis, num. 2. de quæſtio. Menoc. caſu 110.

184 Inimicitia † capitalis quæ dicatur indici eſt arbitrarium. Gramma. conſil. 57. ſub num. 9. Menoc. dicto conſilio 110. ſub numero tertio vbi recenſet qnæ iudici ſint conſideranda in iudicanda inimicitia capitali ac graui.

185 Intereſſe † quod venditor emptori præſtar, iudicis officio taxari. l. ſi traditio. C. de actio. empt. ubi Bart. & Bal. Afflict. dicto cap. primo. ſub num. 21. verſic. item arbitrabitur qui. ex cauſ. ten. amitt. Menoc. caſ. 120. ſub num. ſecundo, & tertio.

186 Intereſſe † damnum paſſo reſtituitur iudicis arbitrio. capitu. primo, de his quæ ni met. nè cauſ. fiu. vbi Abb. & cæteri omnes l. ſi quando. C. unde ui Afflict. dict. cap. primo, ſub num. 21. verſicu. item habet arbitrium taxandi Menoch. caſ. 122. ſub numero ſeptimo.

187 Impenſa † maior qnæ ſit iudicis arbitrio dimittitnr. Bald. in conſil. 260. columna ſecunda, lib. primo. Petr. Vbal. de ſocie. quæſtio. 23. verſicu. ſi uerò ambo. Menoch. caſ. 127. ſub nnmero vndecimo, & ſub num. 12. ait maximè in hoc attendendum eſſe qualitatem perſonarnm.

188 Inæqualitas † magna quando dicatur inter fratrea oriri ad hoc, vt libri à patre filio ſtudenti empti donati eſſe cenſeantnr, iudicis arbitrio ſtatuitur. Tiraq. de iur. primige. quæſtio. quarta, ſnb numero 3. Menoch. caſ. 131. ſub nu. 5.

189 Iuſta † cauſa quæ ſit recuſandi iudicem indici eſt arbitrarinm. Abb. in capitu. cnm ſpeciali, ſub numero ſeptimo, de appellatio. Meno. caſ. 152. ſub numero 20.

190 Iuſtum impedimentum † quod dicatnr, ut à contumacia excuſet iudicis arbitrio decernitnr, Iaſon in l. ſancimus, columna tertia, verſ. ſecundo limita. C. de indi. Marſ. in l. quæſtionis modnm ſub numero 29. de quæſtio. Menoch. caſ. 153. ſub numero quinto.

191 Intra qnod † tempns præſumatur quis legem latam ſciuiſſe iudicis arbitrio relinquitur. Abb. in cap. cognoſcentes, ſub numero 8. de conſtit. ibique Bero. ſub numero 53. Menoch. caſu 186. in principio.

192 Inſtrumentnm † anthenticum an ſit ſumendum ex ſcriptura imperfecta iudex arbitratnr. Menoch. caſ. 187. ſub numero 30. poſt Caſtr. qui ſub numero 36. ait iudici quoque eſſe arbitrarium qnando aliquid ſuſpectum eſſe dicatnr, ſi ex dinerſo atramēto inſtrumento additum fuerit. poſt Abb. ac Fely. in cap. inter dilectos, de fid. inſtrum.

193 Iurare † ſub qua uerborum forma is debeat cui iuramentum relatum eſt, iudici eſt arbitrarium l. iſiurandum, & ad pecunias. §. ſi de qualitate, ubi Iaſ. numero quinto, & in §. ait prætor, de inreiurann. quæ iura annot. Crauet. in conſil. 203. ſub numero 6. cui accedit Menoch. caſ. 189. ſub numero tertio.

194 Iuramenti neceſſarij † in delatione mnltum poſſe iudicis arbitrium, & qnam multa requirantur, proſequitur Menoch. caſ. 190. per totum.

195 Iuramentum neceſſarium † cui deferendnm ſit an aſſerenti feudum eſſe nouum, an uero aſſerenti feudum eſſe antiquum, iudicis in arbitrio nerſari, cap. primo. §. ultimo. & ibi Afflict. numero ſeptimo de ſucceſſ. uel gradi. ſucced. in feu. cap. primo. §. ſacramentum, de conſuetu. recti feud. Zaſ. par. undecima. epit. feud. ſub num. 33. Menoch. caſ. 191. ſub numero 8.

196 Iuramentum † qnando veriſimiliter deieraturo ſit remitrendum iudicis arbitrio relinquitur. Bald. Caſtr. & Iaſ. in l. ſecunda. C. de indict. uiduita. toll. Marſil. in l. maritus ſub nnm. 51. de quæſtio. Meno. caſ. 192. ſub nu. 8.

197 Iuramenti in litem † in delatione plura tribui iudicis arbitrio. l. in actionibus & l. uideamus. §. iurare, de in lit. iuran. Menoch. qui plenè proſequitur caſ. 207. in prin. & per totum.

198 Iuramentum in litem † ueritatis cum defertur taxatio æſtimationis indicis arbitrio relinquitur. l. ſi quando ubi Iaſ. ſub num. 21. Pariſ. conſi. 75. in fi. libro primo. Menoch. caſ. 208. ſub numero tertio, & quarto.

199 Impenſa modica † quę dicatur iudicis arbitrio decernitur. glo. in l. omnino ubi Alberi. & Angel. de impen. in reb. dot. fact. Ang. in l. vlt. §. in computatione. C. de iur. delib. Marſ. in d. l. quæſtionis, ſub numero 43. de quæſt. Tiraq. in l. ſi unquam in uerſ. omnia nel partem, ſub numero 31. C. de reuocan. donatio. Menoch. caſ. 215. ſub nnm. 8.

200 Iocalia magni † valoris quæ dicantur iudicis arbitrio committitur. Imol. in l. penultima. C. de quæſtio. & in l. pen. §. primo, ſoluto matri. Lup. in repet. rub. de dona. inter ui. & vxor. §. 11. ſub num. undecimo. Roland. à Valle in conſilio decimo, ſub numero 17. lib. primo. Menoch. caſu 218. ſub numero quinto.

Impen-

201 Impenſis † cuius litigatorum interrogator ad egregiam perſonam tranſmittendus ſit iudici eſt arbitrarium, Iaſ. in l. ad egregias ſub num 4. Meno. caſ. 228. ſub num. 27.

202 Inſtrumenta † de nouo qui exhibere velit iudicis arbitrio terminum ad producendum habere debet. Purpura. in l. admonendi ſub num. 29. Menoch caſ. 241. ſub nu. 11.

203 Iuſtè † an abſit filia, & recuſet conſentire patri dotem recuperanti iudex arbitratur. l. ſi cum dotē. §. eo autem ſol. matr. Menoch. caſ. 242. ſub numero octano.

204 Iniuria † uni ex conſanguineis facta an alios efficiat iudicis arbitrio relinquitur. Barto. in l. tutor. § ſi tutor, in fi. de ſuſpect. tuto. Menoch. caſ. 262. ſub num. 9.

205 Inferens † iniuriam magiſtratui ſuſpenſo ab officio punitur iudicis arbitrio. l. iudici de iniur. & l. illud, de appella. & ibi clarè Bar. Menoch. caſ. 263. ſub num. 10. verſ. ego puto cum tribus ſequen.

206 Iniuria † quæ grauis dicatur iudicis arbitrio dimittitur. cap. 1. §. ſed quia quæ fuit prima cauſ. benefi. amitt. ibique in ſpecie annotauit Aluaro. ſcripſit Socin. ſen. conſilio 99. columna 11. uerſic. præterea ſi iudex, lib. 3. Menoch. caſ. 267. ſub numero ſecundo.

207 Iniuria † quæ grauis dicatur ad hoc vt filius a patre exhæredari poſsit iudex arbitratur. Iaſ. in auth. non licet, num. 7. C. de lib. præter. Felyn. in cap. paſtoralis in princip. de reſcrip. Dec. in cap. cum ſpeciali. num. 5. de appella. & alij quos refert ac ſequitur. Menoch. dicto cap. 267. ſub nu. 7.

208 Indicia † ad torturam ſufficientia quæ ſint iudicis arbitrio relinqui Bald. in l. vlt. ſub num. quinto, & ibi latius Marſ. ſub nu. quinto de quæſtio. Dec. in l. magiſtratibus de iuriſd. omn. iud. Marſ. in l. quæſtionis modum, ſub num. 38. de quæſtio. & in practi. crimi. §. diligenter ſub num. 25. Tiraq. in dicta l. ſi vnquam in uerſ. omnia, uel partem C. de reuoc. donat. Crauet conſil. 6. ſub num 12. & conſil. 13. in fin. Boſſ. de indic. ſub numero 30. cum ſimil. quos refert ac ſeq. Menoch. caſ. 270. ſub num. tertio, & quarto cum ſequen. ubi latè hunc caſum examinat.

209 Iudæus † qui cum meretrice Chriſtiana rem habuerit punitur iudicis arbitrio. Oldrad. conſil. vlt. Alexand. conſil. 99. ſub numero 11. lib. 6. Dec. in capitulo primo. lect. prima. ſub numero 17. de conſtit. ubi, & Bero. ſub num. 184. Boſſ. de coitu damnat. ſub num. 21. Tiraq. de iur. prim. q. 66. num. 20. Clar. in § fornicatio verſ. cum iudęis Didac. de ſpon. par. ſecunda. capit. 6. §. vndecimo ſub num. tertio. Dom. Alciat. capitu. 23. lib. 7. & reſp. 458. Menoch. 290. ſub num. 15.

210 Impulſus amore † qui deliquit iudicis arbitrio punitur. Oldrad. in conſil. 210. regularis, columna ſecunda, verſic. tertia conſideratio. Tiraq. de pœn. leg. mitig. cauſ. 4. ſub numero tertio. D. Clar. §. fin. q. 60. uer. eſt et amor, Menoch. caſ. 328. ſub numero ſecundo, qui plenè hunc caſum excutit in ſequ. numero.

211 Impuberem † in delictis mitiori pœna iudicis arbitrio puniri. l. auxilium §. in delictis, de mino. & plura delictorum exempla proſequitur Menoch. caſ. 329. per totum in quibus mitius agitur cum minore arbitrio iudicis.

212 Iudex † corruptus punitur iudicis arbitrio, Grāma. conſilio 35. ſub num. 9. & uot. 25. ſub num. 8. Boer. quæſt. 153. numero tertio. & nono. Boſſ. de officia. corrup. pecu. numero ſeptimo. Clar. in d. §. fin. quæſt. 73. in principio. Menoch. caſ. 342. ſub numero ſeptimo.

213 Iudex † qui ſine cauſa appellationem reijcit iudicis arbitrio punitur. Dec. in capit. de priore in ſi. de appellatio. Boer. quæſt. 153. ſub numero tertio. Menoch. caſ. 368. ſub num. 3.

214 Imagines Dei, † uel ſanctorum qui fœdauit, ac ſpurcauit iudicis arbitrio punitur. gloſ. in cap. ſi canonici, in §. ultimo, de offic. ordin. quam ſequitur Boer. q. 301. ſub num. 17. Dec. in l. ſi quis id quod de iuriſd. omn. iud. nume. 4. Menoch. caſ. 376. ſub num. quarto.

215 Is † qui fimo aut ſtercore corrupto aliquem fœdauerit, uel ſpurcauerit, aut aliter iudicis arbitrio punitur. l. prima. §. primo, de var. & extraord. cognitio. Menoch. caſ. 385. in principio. & per totum.

216 Incendium † an ſit commiſſum culpa inhabitantium in dubio iudicis arbitrio relinquitur. Bal. conſilio 443. in fine. Menoch. caſ. 390. ſub numero 17. & in ſequen. num. docet culpam arbitrio iudicis declarari, & ſub numero 21. incendiarium puniri eiuſdem iudicis arbitrio poſt Zaneti. de differ. iur. ciuil. & cano. numero 201. & ſub numero 27. & ſequen. tradit iudicis arbitrio relinqui electionem generis mortis incendiarij doloſi.

217 Læſionem † in laudo arbitri iudicis arbitrio cōſiderari. Bald. in l. cum antea. C. de arbitr. & conſilio 378. libro primo. Alexand. conſil. 131. ſub numero 15. lib. ſecundo. Dec. in authen. præterea ſub numero 16. C. unde uir & uxor. & conſil. 29. in fi. Tiraquel. in dicta l. ſi unquam in uerſicu. omnia, uel partem ſub numero 31. C. de reuocan. donationib. Didac. lib. primo. uaria. reſolutio. cap. tertio, ſub numero 11. Menoch. caſ. 73. ſub num. 5.

218 Læſa † quando dicatur eccleſia enormiter, ut reſtituatur iudicis arbitrio relinquitur, Abb. in capitu. quintauallis, ſub num. 33. in fin. de iur. Marſ. in dicta l. quæſtionis modum nume. 9. de quæſtio. Didac. lib. primo. uaria. reſolu. cap. 8. num. 11. uerſ. ego ſanè. Menoch. caſ. 74. ſub numero 4.

219 Læſio † quæ dicatur enormis, ut minor in integrum reſtituatur iudicis arbitrio relinquitur. Bald. in l. prima. C. ſi aduer. uenditio. pignor. Alexand. in conſil. 77. ſub numero ſecundo. lib. quinto. Dec. in conſil. 39. ſub numero ſeptimo. Didac. lib. primo uaria. reſolutio. capit. tertio ſub num. 11. Menoch. caſ. 75. ſub nu. 1.

220 Libris mercatorum † & campſorum prouenientes probationes iudicis arbitrio committuntur, Saly. in l. prima, columna tertia, uerſic. quæro ſecundo. C. de edendo. Menoch. caſ. 91. ſub num. primo. ubi plenius agit & in ſeq num.

221 Libris rationum † inter ſocios quando credendum

dum ſit dimittitur iudicis arbitrio. Bald. in rub. C. de fid instrumen. ſub num. 33. ut eum intelligit Pur pura. in l. admonendi, ſub num. 207. de iureiur. Socin. ſen. conſil. 240. columna penult. verſic. quarto, & vltimo reſpondeo, lib. 2. Menoch. caſ. 92. ſub numero ſecundo.

222 Libris † rationum quando fides adhibeatur tā pro producente, quàm contra producentem iudici eſt arbitrarium. Bald. in d. rub. C. de fid. inſtru. ſub num. 35. Curt. ſen. in dicta l. admonendi, ſub numero 125. de iureiuran. Dec. in l. prima. ſub numero quinto. in fi. & ibi. Io. Bolog. ſub num. 23 in fi. C. de eden. Menoch caſ. 93. ſub nu. 20.

223 Lucri † ceſſantis intereſſe quomodo probetur iudicis arbitrio committitur. Iaſ. in l. tertia. §. vlt. de eo quod cert. loc. ſub nume. 6. qui in hanc ſententiam affert tex. & ibi Barto. in l. prima. C. de colon. illyr lib. 11. quem prius perpendit Aret. in l. diuortio. §. ſi menſes ſolut. matri. accedit Menoch. caſu 119. ſub num. 6.

224 Lucri partes † conſtitui inter patrem & filium iudicis arbitrio, quando filius negociatus eſt cum pecunia paterna. Bald in auth. ex teſtamento. C. de collatio. & in l certum, columna prima, uerſ. quæro hic. C. famil erciſcun. Calca. conſil. 19. ſub num. 26. Crauet. conſil. 159 in fin. & conſil. 165. ſub num. 1. in fi Menoch. caſ. 126. ſub nu. 5.

225 Lucrum † quod ex bona, & inſperata fortuna obuenit iudicis arbitrio adiudicandū eſſe, Menoc. d caſ. 126. ſub nu. 7.

226 Locus † quis dicatur inſignis ex iudicis arbitrio pendet. Specu. in tit. de cita. §. primo, verſicu. item eui dens, Menoch. caſ. 158. ſub num. 4.

227 Legitimam † qua in re poſsit frater aſsignare ſorori iudicis arbitrio relinquitur. Rip. in l. in quartam, ſub num. 121. ubi & ante illum Pic. ſub numero 147. Iaſ. in l. non amplius. §. cum bonorum, ſub num. 9 de leg. 1. Dec. conſil. 81. ſub numero ſeptimo, vbi atteſtatur communem, quod facit, & Menoch. caſ. 163. ſub num. vigeſimoſexto. qui ſub numero 32. docet quomodo huic iudicis arbitrio ſit ſtandum.

228 Libelli † emendatio & mutatio quomodo concedatur iudicis arbitrio relinquitur. Bald in l. edita in prima lect. ſub num. 60. & 61. in fi. C. de edend. Menoch caſ. 176. ſub nu. 2.

229 Legatum † quando factum eſt in refectionem iudicis arbitrio relinquitur quantum debeatur. l. quidam, de leg. ſecundo. Bal. in l. voluntatis ſub nu. 7. C. de fideicom. Menoch. caſ. 188. ſub num. 5 & quæſtio, 11.

230 Laudo † quando notabiliter dicatur contrauentum iudicis eſt arbitrium. Sicul. conſil. 45. col. penult. lib. quarto. Menoch. caſ. 219. ſub numero ſecundo.

231 Locus congruus † depoſito faciendo quis dicatur iudicis arbitrio decernitur. Bald. in l. acceptam numero 2. C. de uſur. Afflict. in cap. 1. ſub num. 21. quib. ex cauſ. feud. amitta. Menoch. caſ. 232. ſub numero nono.

232 Luſores † præter lucri reſtitutionem iudicis arbitrio puniri. Clar. in §. Ludus, verſicu. ſed quæro Franc. Luca. de priuileg. fiſc. par. 2. ſub numero 39. qua in re alios diſſentientes refert Menoch. caſu 399. ſub num. 8. nos plenius ea de re egimus, lib 4 de ludo. gener. in cap. de pœnis luſorum.

233 Luſorum † alter ſi colluſorem occiderit ſine culpa, aut vulnerauerit in ludo partim permiſſo, iudicis arbitrio punitur. Coſta. de Lud. artic. 1. § 2. ſub numero 14. Menoch. caſ. 400. ſub nu. 13. nos lib. 1. de ludorum generi. cap. 24. plenius hac de re tractauimus.

234 Menſis utilis † an ſit triginta, uel triginta unius dierum iudicis arbitrio remittitur. Menoch. caſu 50. ſub num. 27. in fin. tametſi plures diſſentiant.

235 Mortis † in periculo an ſit qui iter faciat terra, marique iudicis in arbitrio uerſatur. Abb. in cap. quoniam frequenter, vt lit. non conteſta. Menoch. caſ. 61. ſub nu. 10.

236 Miſerabilis perſona † quæ dicatur in iudicis arbitrio eſt poſitum. Dec. in auth. præterea, ſub numero 16. C. unde uir & ux. poſt Bart. & Innocent. quos citat, Marſil. in dic. l. quæſtionis modum, ſub num. 11. de quæſtio. Rip. in dicta l ſi conſtante, ſub num. 30. ſolut. matr. D Alcia. in l. hæc adiectio, numero 78. de uerb. ſignific. Didac. pract. quæſt. c. 6. ſub nume. 3. in fine. Menoch. caſ. 66. ſub numero primo.

237 Metus iuſtus † qui dicatur iudex arbitratur. l. metus autem cauſa ex quibus cauſ. maio. gloſ. in l. interpoſitas in uer. cruciatum. C. de tranſ. Abb. in cap. cum uirum ſub num. 8. de regul. Marſ. in dicta l. quæſtionis modum, ſub nume 30. D. Alciat. reſp. 5. ſub nume. 5. Tiraquel. in dicta l. ſi unquam, ſub num. 31. propè finem. C. de reuocan. donatio. Menoch. caſ. 135. ſub numero tertio.

238 Metus † quibus coniecturis probari poſsit iudicis arbitrio relinquitur, d. l. metus autem, ex quib. cau. maio. quem tex. citat Dec. in l. in omnibus cauſis pro facto ſub num. 6. de reg. iur. Bal. in l. ſi quis hoc geuns. C. de epi. & cler. & in l. interpoſitas poſt glo. ibi. C. de tranſactio. ibique Iaſ. ſub num. 4. Menoch. caſ. 136. ſub nu. 2.

239 Mater quæ † uelit ad ſecunda uota tranſire, ſi petat tutorem dari pupillo, an is tutor dandus ſit iudicis arbitrio deciditur Bar. in l. ſi quis ſub conditione ſub num. 29. de legiti. tuto. Dec. in cap. ex parte ſecundo, colum. ult. de appellatio. Cur. Iun. in conſilio 94. num. 8. in fine. Menoch. caſ. 151. ſub numero ſecundo.

240 Minorum † quæ res præter prædia poſsint alienari iudicis arbitrio relinquitur. l. magis puto. §. nō paſsim in illis. uerbis, & ideo prætori arbitrium huius rei ſenatus dedit, & in l. prima, in principio, ibique Docto. de reb. eo. Rol. a Vall conſil. 33. numero 6 lib. 1. Afflict. deciſ. 249. ſub nu. 2. Menoch. caſu 171. ſub numero decimotertio, & decimoquarto.

241 Mora † quando commiſſa dicatur iudicis arbitrio relinquitur. Innocen. in cap. capitulum ſanctæ Crucis, & in cap. plerunque de reſcrip. Marſi. in d. l. quæſtionis modum, ſub nume. 13. de quæſtio. eſt

tex.

tex.in l.mora iu prin.in verſ.diuus,de vſur. Menoc. caſ.220.ſub num.3.

242 Mala fides † quibus coniecturis probetur Iudicis in arbitrio verſatur. Claud.Seyſel.in repet.l.Celſus ſub num.39.quem ibi ſecutus eſt Balb. ſub numero 128. quibus uidetur accedere Menoch. caſu 225. ſub num. 5. ubi in ſeq.plures caſus enumerat quibus mala fides retegitur.

243 Matrimonij † ſuper impedimento,an ſtetur iuramento conſanguineorum,fama non obſtante,iudicis arbitrio dimittitur.Menoch.caſ.243 poſt Innoc.& alios in capit. cum in tua de ſponſal.ſub numero quarto.

244 Melioramenta † quæ ſint reficienda iudicis arbitrio relinquitur.l.in fundo de rei vendicat.Menoc. caſ.258.ſub nu.1.

245 Mortuus † ex vulnere quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur.Cæpol.conſil.41.col.3.Marſil.conſil.7. ſub num 28. & in dicta l. quæſtionis modum, ſub num.31.de quæſtio.Gramma.conſil.49.columna tertia.Menoch.caſ.275. ſub nu. 1.

246 Modica † ſanguinis effuſio, quæ dicatur iudicis arbitrio dimittitur.gl in cap cum illorum.§.qui ſe clauſtrales in uer.effuſionem,& ibi Abb.ſub numero 11.& Fely.ſub num. 13.uerſic.in eadem de ſent. excomm.Menoch.caſ.277.ſub nu.8.

247 Molcta contumaci † quæ poſsit iudici iudicis arbitrio perpenditur. Curt.iun. iu l.prima, in princ. ſub num 4.& in §.vlt. ſub num.9. ſi quis iuſdic. non obtempe. Afflict.in cap.primo, ſub num.21. quib. ex cauſ.feud.amit.D.Alcia in l.ſi qua pœna,ſub numero 5.de uerbo.ſignificationib. Menoc.caſ.280. ſub nu.2.& 3.

248 Maſculorum † libidinem attentans iudicis arbitrio punitur.l.prima,§.ult.quem ſic intelligunt gl. & omnes,de extraordin.crimin. Pariſ. conſil. 163. num.2.& 3.lib.quarto. Clar.in §.ſodomia, uerſic. quæro nunquid Menoch.caſ.286.ſub nu. 16.

249 Mulierem † deoſculans per vim iudicis arbitrio luit pœnas. Afflict. deciſ.275. Menoch. dicto caſ. 286.ſub num.17.ibique refert Socin.Iun. conſil 7. ſub nu.1.lib.7. qui reſpondit eodem arbitrio puniri qui extra uas pollutionem extraordiuariam commiſit.

250 Meretricem † rapiens iudicis arbitrio pœnam ſubit.Bald.in l.pen.de re.diuiſ.Marſ.in l. prima. C. de rap.uirg.ſub num.26. Didac.lib.tertio, uari. reſolut.capit.14.ſub num 2. iu fin. Menoch.caſ.291. ſub num.3.

251 Monetam † falſam qui cudit ſed non perficit arbitrio iudicis punitur.gl.in l. quicunque ad l Corn. de falſ. Bald. in l.3. de naut.fœno. Marſ.in l.qui falſam,ſub num 60.de fal. Gram.deciſ.74.ſub nu.24. Menoc.caſ.316.ſub num.24.

252 Monetam † falſam non expendibilẽ cudens iudicis arbitrio punitur,Alex.in conſil. 121.ſub num. tertio,lib.7.Didac.de colla.numis cap.ult. ſub numero tertio,ad finem. Menoch.,dicto caſ.316. ſub numero 22.

253 Monetam † ex uiliore argento dependens iudicis arbitrio ſumitur Bar.in l.lege Cornelia, de falſ. Abb.in capitu. quanto de iureiur. quos ſecutus eſt Andr. Sicul conſil.51. columna ultima, lib.tertio, ſed Menoc d caſ.316.ſub num. 32. ait cæteros omnes aduerſari.Bar.& Abb.

254 Monetam † falſam expendens ſi oſtendat illum a quo habuit in iudicis arbitrio eſt an excuſetur tanquam ignorans. Menoch.dicto caſ.316.ſub numero 59.

255 Monetam † falſam expendens quomodo bonam ſuam fidem probet iudicis arbitrio relinquitur. Bald in conſilio 155. Reperitur in uolumine ſtatutorum.uerſ.iſta omnia pertinent,lib.tertio.Meno. d.caſ.316.nu. 6.

256 Monetas † falſas habens in arca,iudicis arbitrio relinquitur an illas expenditurus ſit.Bal. in d.conſil.155.quem ſequitur Pariſ.in conſil.169. ſub nume 30.lib.4 Menoch.d. caſ.316.ſub nu.95.

257 Monetam † veterem reprobatam expendens iudicis arbitrio punitur. Bald in conſil 494. ſciẽdum eſt quòd moneta,colum. prima. verſ. ſed expendẽs monetam,lib 1.quod eſt duplicatum iu conſ.376. lib.tertio.Menoch.loc.ſupra cita.ſub nu 68.

258 Mandans † delictum committi punitur arbitrio iudicis,ſi mandatarius mandati fines exceſsit. Bal. in l.cum mandati,in fin. C.manda. & iu l.non ideo, ſub num 29. C.de accuſ. Iaſ.in l.prima, ſub nu.31. C.de ſeru.fugit. Boſſ.in tit.de manda. ad homicid. ſub num. 10.Menoch.caſ.352.ſub nu.3. D.Clar. §. fin.quæſt 89.

259 Mandans † arbitrio iudicis punitur, cum mandatarius præter ius commune a ſtatuto puuitur, Saly.in dicto l.non ideo minus,quæſt.6.C.de accuſatio Ruin.conſi.83.ſub nu.2.lib.3. Cæpol. conſil. 35.Menoch.caſ.353. ſub nu.15.

260 Mandato † ac iuſſu alterius delinquens quandoque iudicis arbitrio punitur, gloſſ. in l.ij. C. de ſepul.uiolat. Bal in l.ſeruos. C. ad leg.Iul. de ui publie. Menoch.caſ.354.ſub numero primo, & decimoquinto.

261 Mandatum † Principis contemnens iudicis arbitrio punitur. Bald in auth.ſtatuimus,ſub num.2. C.de epiſ.& cleri.in conſil 159. colum. pen. verſic. ſecundo dicendum eſt lib.3. ex l.prima, in fi. C. de primicer.lib.12.Crauet.conſil.233.ſub numero 3. Menoch.caſ.365.ſub num.2.& 15.

262 Maledicens † princip ex propoſito iudicis arbitrio punitur,l unica.C.ſi quis imper.maled. Afflic. deciſ.265.ſub num 62.Craue.conſi.6.ſub num.71. Menoch.caſ.377.ſub nu.13.

263 Nobilis † quis dicatur aut ignobilis in iudicis arbitrio poſitum eſt Alexand.in annota.ad Bart.in l. 3.de teſtib.Bal.in l.Graechus. C.ad le.Iul. de adul. Rip.in l.ſi conſtante, ſub num.30. ſol. mat. Tiraq. de nobili.c.10.Menoch.caſ.67. ſub nu.3.

264 Nuntio publico † an credatur de pertinentibus ad eius officium iudex arbitratur.Hoſtien.Abb. & alij permulti in cap.cum parati, de appellatio. Tiraq.de retract.conſang §.8.gloſ.9.ſub nume.nono. Marſil. in dicta l.quæſtionis modum, ſub numero 26. de quæſtio. Menochius.caſu 112. ſub numero octauo.

Noto-

265 Notorium † quod ſit iudicis arbitrio relinquitur. Bar.in l.ſcriptus num. 2.uer. alij remittantur de religioſ.& ſumpt. funer. Menoch.caſ.166.ſub nu.7.

266 Neceſsitatis † cauſa quæ iuſta dicatur in alienatione inalienabilium & quando arbitrio iudicis committitur, pulchrè tradit. Menoch.caſ.181. per totum.

267 Negligens † quando dicatur quis in præſentando reſcriptum quod impetrauit, iudici arbitrarium eſt Alex. in conſi.19. ſub nu. 5. lib.1. Dec.in c. oblatæ colum.penul. uer.in gloſſa. in uer.de appellatio. Marſil.in d.l.quæſtionis modum ſub num.7. & nu. 23.de quæſtio. Menoch.caſ.204.ſub nu.4.

268 Negocia † quæ dicantur ardua iudicis arbitrio dimittitur. Io.Andr.in c.ult.de off.de leg. Imo.in c. ult.in col.penult.de donatio. Fely.in c.ſi pro debilitate ſub num.5. & Dec.nu.quarto, de offi. deleg. Menoch caſ.205.ſub num.3.

269 Naufragio † commiſſo rem ſubtrahens iudicis arbitrio punitur, l.de ſubmerſis, C.de naufr. lib.11. l.quarta, §.j. uerſi. & omnino de incen. rui. naufra. Menoc.297.ſub num. 2.

270 Notarius † an probabiliter poſsit ignorasse ſe inſtrumentum recepiſſe iudicis arbitrio committitur Purpura.in l.qui acuſare. ſub nume.18. C.de eden. ibique D.Alcia.ſub num.12. Boer.q.292.ſub num. 6 Menoch.caſ.311.ſub num.4.

271 Nomen alterius † qui in fraudem aſſumunt arbitrio puniuntur Alex.ad Bar.in l.eos §.qui ſe pro milit.de falſ. Tiraquel.de nobili. c.13.in fi. Menoc.caſ. 318.ſub num.21.

272 Negligens † iuſtitiam adminiſtrare iudicis arbitrio pœnas luit.glo.in l.argentarius in uer.iudice de eden.& in l.pen. C.de pact.& communem eſſe dicit Alex.in l.quarta, §.in eum ſub num.3-4. & 7.de dam. infect. Boſſ.in tit.de officia.corrup. ſub num. 24.cum ſequen. Menoch. caſ.341.ſub num.2.aliàs eſt 330.

273 Notarius † non ſeruans apud ſe prothocolum, iudicis arbitrio punitur Bal.in rub. C.de fid. inſtru. ſub num.28. Rui.conſi 1.ſub num.19.lib.3. Dida. practica.quæſtio.cap.19.ſub nu.2. in fin. Menoch. caſ.370.ſub numero 2.

274 Nihil aggeres † qui rumpunt iudicis arbitrio puniuntur, l.pen.de uar.& extraord.cogni. Meno.caſ. 368.num.primo, ſub num 4.declar.l.vnicam, C.de nil. agger.non rump.quæ videtur aduerſari, dicto §. penult.

275 Obiectiones † quando contra teſtes obijci poſſint iudicis arbitrio relinquitur Abb.in c.ex parte de teſtib. ſub num.8.& Fel.ſub num.12. Soc.regul. 129.fall.ult. Menoch.caſ.230.ſub num.9.

276 Obtinens † reſcriptum per obreptionem iudicis arbitrio punitur, l. & ſi legibus, C. ſi contr.ius, uel util.publ. Rebuff. To.2.tit.de reſcrip.artic.66.glo. ult. Menoc.caſ.314.ſub num.4.

277 Obripiens † aliquid per mendacium ſi agatur criminaliter extra ordinem iudicis arbitrio punitur. Bero.in c. ſuper literis in prima lect. ſub numero ſecundo, & ſecunda, ſub num.4.de reſcrip. Meno. loc.ſupra cita.ſub num.14.

278 Opem tuliſſe † quando aſsiſtens armatus dicatur iudicis arbitrio relinquitur, Marſil.in d. l. quæſtionis modum ſub nu.56.de quæſtio. Menoch.caſ. 350.ſub nume.2.

279 Occidens † aliquẽ ſine dolo pœna arbitraria punitur, Socin.ſeu.conſi.16.col. vlt. lib.1. Iaſ.conſilio 137.ſub num.2. libro 1. & plenius infra dicemus in uer.ſine dolo.

280 Pactum † de retrouendendo quando arguat ſimulationem contractus, poſitum eſt in iudicis arbitrio. Craue.in conſi.156.ſub num.17.uer.non obſtat tertium ex doct.Ang. in l.ſi ventri, §.ult.de ijs, quæ in fraudem, credito. Menoc.caſ.13.ſub nu.4.

281 Poſſediſſe † diu quando quis dicatur in iudicis arbitrio uerſatur. Bal.in l.cũ res, C.de proba. Pariſ. conſi.104.ſub num.90.lib.primo, Menoch.conſi. 42.ſub nume.4.

282 Potens † ad coeundum quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur. Io.Andr. Goffred. Butr.& Abb.in c.vlt.de ſponſal. Calca in conſi.121.ſub nu.19. Meno.caſ.55.ſub num.8.

283 Peregrinantes † quando in mortis periculo uerſari dicantur iudicis arbitrio dimittitur. Menoch. caſ.61.ſub nume.10. poſt Abb.in c. quoniam frequenter ut lit.non conteſta.

284 Perſona illuſtris † quæ dicatur iudici eſt arbitrarium, glo.in cap.ultimo in ver.illuſtrium de re iudi. lib.6. Menoch.caſ.68.ſub num.3.

285 Perſona † honeſta quæ dicatur iudicis arbitrio relinquitur, Bald.in c.ſi pro debilitate in fin. de off. deleg. Marſi.in l.quæſtionis modum ſub num.40. de quæſtio. Menoc.caſ.69.ſub num.4.

286 Perſona † egregia quæ dicatur iudicis in arbitrio eſt poſitum Menoch.caſ.70.ſub nu.11.

Prouiſio quæ adhibenda ſit circa pacationem partium inimicorũ iudicis arbitrio relinquitur per ea quæ ſcribit Caſtr. in l.j. qui bona, §. de illo de dam.infect. Dec.in l.fin. ſub nume.6. C.de edic. Diui Hadr. Tollen. & eſt text. in l. æquiſsimum, de uſufruct.

287 Perſona uulgaris † quæ dicatur iudici arbitrarium eſt, Marſil.in d.l.quæſtionis modum ſub num. 22.de queſt. Menoch.caſ.71.nume.1.

288 Paupertas † an minuat fidem teſtis iudicis arbitrio decernitur, l.tertia, in princ.de teſtib. Abb.in c. ſi qui teſtium in fi.de teſtibus Iaſ. in l.ſi conſtante ſub num.155. Rip.ſub nu.34. & Craue. conſi.249. ſub nu.13. Menoch.caſ.96.ſub nu.3.

289 Probationes † quæ ſufficiant in antiquis iudicis arbitrio deciditur, l.cenſus, & l.monumenta de probatio, l.qui ex liberis de bon.poſ.ſec.tab. c.cauſam, de probatio.cap.cum olim de cenſib. Craue. de antiq.tempor.ult.par. primæ par. princ.ſub num. 30. Meno.caſ.96.ſub num.2.

290 Plenam † fidem quæ coniecturæ faciant arbitrio iudicis remiſſum eſt. Meno.caſ.95.ſub num.9.

291 Probationis † difficilis quæ dicantur iudicis arbitrio relinqui Marſi.in dicta l.quæſtionis modum ſub nu.5.de quæſtio. Moder. Pariſi.tit.2.§.primo, ſub num.11. Menoch.caſu 97.ſub numero 2. aliàs eſt 116.

291 Probetur † quomodo ætas ex aſpectu iudex arbitratur.l. minor viginti quinque annis adito præſide,ibiq; ne clare Albert.nec diſſentiunt Bart.& alij, Bar.in l.de ætate,de minor. ſub num.8. Bal.in rub. de probatio.in fi.Gram.deciſ.48.ſub nu.18.Meno. caſ.97.alias 117. ſub num.2.

293 Probatur † impedimentum iudicis arbitrio. Io. Andr.in cap.1.de dol.& contuma.li.6. Cur.ſen.in l. admonendi ſub nu.280.Alexan.in l.2. §.quod diximus,& ibi Iaſ.ſi quis cautio. Menoch. caſ.98. alias 118. ſub nu.3.

294 Probatio intereſſe † lucri ceſſantis quomodo fiat iudicis arbitrio eſt.Iaſ.in l.iij.§.vlt.ſub num.6.de eo quod cer,loc. per text. & ibi Bart. in l.prima. C. de colo.illyri.lib. 11. Reb. in l.vnica, de ſent. quæ pro eo quod inter.profer.ſub num.526.Menoc.caſ.99. aliaa 119.

295 Præſtat † quod venditor emptori intereſſe iudicis arbitrio taxatur.l.ſi traditio,& ibi Bart. & Bald. annotarunt, de actio.empt. & vendit. Menoch caſu 120. alias 100 nu.1.& 2.

296 Partes lucri † inter patrem ac filium conſtitui iudicis arbitrio cum filius negociatus eſt cum pecunijs paternis. Bald.in auth. ex teſtamento. C.de collatio.Socin.ſen.conſil.162.col.1 & 2.lib.2.Crauet. conſil 159.in fin.& conſil.165.ſub num.1.in fi.Menoch.caſ.126.alias 106. ſub num.5.

297 Pretium † quod certum ſit in inſolutum datione iudicis arbitrio iudicatur Barto.in l creditores,ſub num.13.prope fin.C.de pignor.Bal.in l.prima,ſub num.2.C.de com.ſer.manu.Alexand.in conſi.139. in fi. lib.1.D.Alciat.reſpon.420.in fi. Crauet. conſil.202.nu.20. in fi. & latius conſil.218.ſub num.4. uerſic.non obſtat Menoch.caſ.143. ſub nu.5.

298 Perſona † coniuncta quæ dicatur, ut ſine ſpeciale mandato reſcriptum impetrare poſsit iudicis arbitrio relinquitur. Abb.in cap nonnulli. §. ſunt, & alij num.10. de reſcrip.ibiq; Fely. ſub num.59. & 60. idem quoque arbitratur iudex in legato rei alienæ Bar in l.cum alienam. C.de lega. & ibi Iaſo. ſub num.12.teſtatur communem Marſ.in d.l.quæſtionis,ſub num 27.de quæſtio. Pariſ. conſ.49. ſub num. 12.& 13.lib.2.Menoch.caſ. 146. num.quarto & quinto; & in ſeq. ubi eodem modo vult coniunctam perſonam diſcerni in recuſatione iudicis, at in accuſatione ſine mandato.

299 Perſonæ † conditio uel publici profeſſoris quando mutata eſſe dicatur iudicis arbitrio ſtatur. Menoch.caſ.159.ad fin.poſt Corſe.in ſing.in ver.ſalarium, incipit dum audirem.

300 Pupillus † penes quem educari debeat iudex arbitratur.l.pen.ubi pupill.educ.deb.l.1.& l.2. C.eo. tit. Cur iun.conſil.;conſil.54.col ult. Crauet.conſilio 190. ſub num.2. Menoch caſ.167.ſub numero primo.

301 Pretium † modicum quod dicatur in contractu emptionis iudicis arbitrio relinquitur. Socin. iun. conſ.104.ſub nu.4.& 6.lib.4.Tiraq. in dicta l.ſi unquam,in uer.omnia,uel partem,ſub num.31.C.de reuocan.donatio.Menoch.caſ.217.ſub nu.5.

302 Pater † an ſit turpis perſona,ut ei ad dotem agenti iuſtè filia recuſet conſentire iudex arbitratur.Menoch.caſ.242.ſub num 6.& idem an ſit probatæ uitæ dicit iudicis arbitrio relinqui.

303 Pretij † tenuitas in ceſsionibus,ut ſimulatæ præſumantur iudicis arbitrio relinquitur.Bald in l.per. diuerſos,ſub num.16.ibi Saly.colum.3. uerſ. ſimiliter tu habes Afflict.in cap. 1.ſub num.21. uerſic. item habet arbitrium ex quib.cauſ.feu.amitta.Menoch.caſ.248.ſub nu.2.

304 Peremptoriæ † citationes quot tranſmitti debeant antequam ſententia feratur iudicia arbitrio dimittitur.l.nonnunquam, de iudic. Afflict. d.c.1. ſub num.21.uer.item arbitratur.Menoch.caſ.257. ſub num.2.

305 Pœna † legalis iudicis arbitrio committitur cum per viam accuſationis agitur. Aret.in §.omnes, ſub num.2.uerſic ſi autem,inſtit.de actio. Menoch.caſu 260.ſub num.8.qui ſub nu.24.& 26. dicit idem eſſe in moderatione pœnæ conuentionalis, & in tranſactione poſitæ.

306 Periurus † qui ſedatò animo per Deum peierauit iudicis arbitrio punitur.Iaſ.in l.ſi duo.§.ult. numero primo, in fine, de iureiur. & in § item ſi quis poſtulante,ſub num.35.de actio.ubi & Gomes.ſub num.29.Curt.iun.in l.ſi quis maior,ſub num.35.in fin.C.de tranſ.ubi & Cagnol.ſub num.127.Didac. in capit.quamuis par.1.§.7.ſub num.4.de pact.li.6. Menoch.caſ.519.ſub nu.10.

307 Priuatus † qui principis auctoritatem in leuioribus uſurpat punitur arbitrio iudicis. l. probatorias. C. de diuerſ.offic.lib.12.ſed Menoch.caſ.320. dicit ſub num.4.melius facere l.in his. C.eo.tit.

308 Præuaricator † iudicis arbitrio punitur. l. 4.& 5.de præuarica. Menoch.caſ.323. ſub nu.12.

309 Puniendus dominus † pro facto ſerui,iudicis arbitrio punitur.Innoc.in cap. quia uerisimile quem ibi ſeq. Abb. & Felyn.de præſumptio. D. Alciat. de præſumpt.reg.3 præſump 40.num.5. Menoch.caſu 345.ſub nu.12.

310 Parricida † iudicis arbitrio punitur. Menoch.caſu 356.in fin. poſt Gome. lib.primo Epito. delic. ca 2.ſub nu.28.

311 Poculum amatorium † præbentem ex quo mors ſequatur ex aliquorum ſententia iudicis arbitrio puniri.Menoch.caſ.358.ſub num.6. ſed is ſub nume. 7.uidetur contra diſſerere ex diſtin. Barto.in l. tertia.§.ex ſenatuſconſ.ad l.Corn. de ſicar.

312 Puniendus † ex præſumptionibus iudicis arbitrio punitur.Menoch.caſ.270.ſub nu.6.

313 Pœnas † ſacramentales arbitrarias hodie eſſe ſacerdotibus,cap.de ijs 50.diſtin. cap. ſignificauit,& cap.Deus,de pœn.& remiſſ.Abb in capit.at ſi clerici §.de adulterijs,num.3. & ibi Dec.ſub nume. 106.& Dom.Alciat.num.3. de iudi. D.Clar. §.fin. quæſt.83.in fin. qui refert Cauaſium, & Bermondium Theologos eius ſententiæ.Menoch.caſ.391. ſub numero primo,qui ait omnes uno ore ita aſſerere,& alios in hanc ſententiam refert.

314 Parentes † proprios partus non agnoſcentes iudicis arbitrio puniri.l.2.§.pœna,de lib.agnoſce. Menoch.caſ.396.ſub num.6.

Quæ

315 Quæ ſit legitima † coniectura, qua filij in conditione poſiti cenſeantur vocati iudicis arbitrio eſt: Soci. in l. cum auus, col. vlt. de condit. & demonſtra. Curt. iun. conſ. 43. nu. 3. conſ. 96. num. 2. & conſil. 113. ſub num. quinto. Zanch. in l. hæredes mei. §. cum ita ſub num. 729. ad ſenatuſconſ. Trebel. Menoch. caſ. 148. ſub nu. 2.

316 Quomodo † ex vnico actu quaſi poſſeſſio acquiratur iudicis arbitrio diſcernitur. Menoch. caſ. 160. in fin. poſt Abb. & Afflict. ab eo relatos.

317 Quota † bonorum in teſtamento relicta iudicis arbitrio eligitur. l. poteſt, de leg. 1. Iaſ. in l. non amplius. §. bonorum. num. 9. de leg. primo. Menoch. caſ. 162. ſub nu. 2.

318 Quibus † ex rebus ſit detrahenda legitima iudici eſt arbitrarium. Areti. conſ. 155. ſub numero ſeptimo, in fi. Pic. in l. in quartam, ſub numero 130. & 131. Ruin. conſil. 131. ſub numero 15. li. primo. Menochius qui aliós addit caſu 164. ſub numero ſecundo.

319 Quæ † ſit qualitas quæ ſuppreſſa reſcriptum ad lites ſurreptitium redditur, iudicis arbitrio relinquitur. Felyn. in cap. cæterum ſub numero ſecundo. & quarto, de reſcrip. Dec. in cap. ſuper literis, ſub numero 9. eodem tit. Menoch. caſ. 201. ſub numero ſecundo.

320 Qualitas † non expreſſa in reſcripto an ſit talis quæ potuerit mouere principem ad non concedendum reſcriptum iudex arbitratur. Menoc. caſ. 201. ſub num. 3. poſt Abba. ac Dec. quos citat.

321 Qualitates † in priuilegiorum impetratione exprimendæ ne ſint ſubreptitia reddantur iudicis arbitrio relinqui. Socin. iun. conſil. 95. ſub num. 71. lib. tertio. Menoch. caſ. 203. ſub nu. 1.

322 Qui fatetur † ad ſui defenſionem alterum occidiſſe iudicis arbitrio punitur. Dec. in l. prima, in prima lectura ſub numero 16. in fi. ſi cert. petat. & conſil. 459. & 469. Boer. deciſ. 164. ſub nume. 10. & 11. Gram. deciſ. 42. in fi. & alibi ſæpe. Menoch. caſ. 279. ſub num. 7.

323 Qui † ſuo aduerſario probationes ſubtraxit iudicis arbitrio luit pœnas. Abb. & Fely. in cap. accepimus, de fide inſtrum. Boer. deciſ. 299. in fi. Menu. caſ. 311. ſub nu. 8.

324 Qui principis † auctoritatem uſurpat interdum iudicis arbitrio punitur. Menoch. caſ. 320. ubi latè verſatur.

325 Qui Deo † dicata diſtrahit iudicis arbitrio pœnam ſubit. Bal. in l. tertia, ſub num. primo. C. de ſacroſ. eccleſ. Afflict. in dicto cap. primo, ſub nu. 23. ex quib. cauſ. feud. amitta. Menoch. caſ. 282. ſub numero tertio.

326 Quis nobilis † & quis ignobilis dicatur iudicis arbitrio decernitur. Bald. in l. Gracchus. C. ad leg. Iul. de adulter. Alexand. ad Bart. in l. tertia. de teſti. in prin. Tiraq. de nobilita. capit. 10. ſub nu. 10. & in d. l. ſi unquam, in ver. omnia ad partem, ſub nu. 31. C. de reuocan. donatio. Menoch. caſ. 67. ſub numero tertio.

327 Reus ad certam horam citatus ſi actor non comparçat debet illum expectare in ſequentem horam iudicis arbitrio. Dec. in cap. conſuluit, ſub numero tertio, de offic. delegat. Bald. in l. cum non eo die uerſic. quæro ſi iudex. C. quomo. & quand iud. Menoch. caſ. 45. ſub nu. 9

328 Reſcriptum † unum. non habens certam horã, an cenſeatur conceſſum poſt uel ante reſcriptum habens certam horam, iudicis arbitrio relinquitur, Menoch. caſ. 48. ſub numero ſecundo. per text. in l. idem erit de ſtat. homi. & l. Seiæ, §. vltimo, de fundo inſtructo.

329 Res quas † debuerit hæres diſtrahere & non diſtraxit, vt fideicommiſſario teneatur ſi illę perierint iudici eſt arbitrarium. Menoch. caſ. 49. ſub numero quarto poſt Iacob. Concennat. lib. 1. quæſtio. iu. cap. tertio.

340 Recuſari † an poſsit iudex in altera cauſa qui unam finiuit, iudicis arbitrio diſcernitur. Butr. in cap primo, de iudi. quem ibi uidetur probare Dec. in prima lectura, ſub num. 6. in fi. Rip. ſub num. 17. D. Alcia. de præſump. reg. 2. præſumpt. 11. quibus accedit Menoch. caſ. 121. ſub nu. 7.

341 Res modica † & leuis quæ dicatur, ut donata non reuocentur ob filiorum ſuperuenientiam iudicis arbitrio relinquitur. Ang. in §. ſiue igitur column a quarta, in authen. ut cum de appella. cognoſ. & eſt communis Doctor. opinio ut ſcribit Andr. Tiraq. in dicta l. ſi vnquam, in uer. omnia, vel partem, C. de reuocan. donatio. ſub numero 28 & 29. & Ripa ſub num. 17. ac Curt. iun. coſ. 56. ſub nu. 1. & Menoch. caſ. 133. ſub nu. 2.

342 Recuſandi † iudicem quæ ſit iuſta cauſa iudicis arbitrio deciditur. Abb. in cap. cum ſpeciali, ſub numero ſeptimo, de appell. Menoch. caſ. 152. ſub numero ſecundo.

343 Reconuentio † quando admittatur iudicis arbitrio relinquitur. Socin. ſen. in cap. ex literis, columna 26. de mutu. petit. uer. quinto fallit. Menoch. caſu 184. ſub nu. 2.

344 Ruſtici † qua excuſatione digni ſint iudicis in arbitrio poſitum eſt. Plot. in l. ſi quando, ſub numero 443. C. unde ui. Menoch. caſ. 194. ſub numero ſecundo & quarto qui ex eorum qualitate perpendet an ſint uerſati, ſagaces ac ſquadrati, ut vulgo appellari ſolent qui nullam in iure merentur excuſationem iuxta tex. in l. athletæ. §. de ruſticis, de excuſ. tuto. Dec in l. ſi quis id quod de iuriſd. omn. iudi. ſub num. 34. & in cap. ſuper literis, ſub num. 7. in fine, de reſcript. & ibi Bero. ſub numero 66. Rip. de remed. præſeruat. contra peſtem, ſub numero 249. Tiraq. de pœn. leg. mitig. cauſa undecima, ſub numero 17. Abb. & Menoch. loc. iam relato, & infra dicemus latius, libr. 9. in reſtrictione facienda ob qualitatem perſonæ.

345 Rationes † quo pacto reddi debeant iudicis arbitrio dimittitur. Bald. in l. uoluntatis ſub nume. 2. C. de fideicom. Corn. conſi. 196. libro 3. Pariſ. conſ. 82. ſub nume. 21. conſi. 84. ſub num. 17. & conſi. 57. ſub nu. 16. lib. 1. ex l. thais, §. ſorore de fideicom. libert. Menoch. caſ. 209. ſub numero 12. qui poſt D. Alcia. reſp. 427. in fin. dicit in eiuſdem arbitrio uerſari an ſint perfectè redditę ſub num. 15.

Res

346 Res † quæ dicatur modico tempore duratura iudicis arbitrio relinquitur Andr.Sicul.conſi. 22. col. tertia, libro tertio, Menoch caſ 233.ſub nume.3.

347 Remiſsiones † quando ad examinãdos teſtes cõcedi debeant iudicis arbitrio ſecernitur, l.iudices & auth.apud eloquentiſsimum, C.de fid. inſtrumen. cap.cum cauſam & ibi late Felyn.ſub nu. 27. & 28. de teſtib.Menoch.caſ.250. numero 2. & plenius de recuper.poſſeſſ. reme.15.q.26.ſed D. Clar. §. ult. q. 26.ſcribit in ſtatu Mediolani non ſolere concedi in conſulto ſenatu.

348 Reſponſio † qualificata ad poſitiones quando admittatur iudicis arbitrio relinquitur. Roma.in l.ius iurandum, §.ait prætor & ibi uiſus eſt etiam ſentire Bald.de iureiur.Soc.ſen.in l.prima, ſub num.8. uer. tertio, & ultimo de uulg'a.& pupillar. Afflict. dicto cap.primo, ſub nume. 21. uerſ. item facit ex quib. cauſ.feud.amitta.Menoch.caſ.251.ſub nume.5.

349 Reus † an debeat perſonaliter comparere uel per procuratorem iudici arbitrarium eſt. Bar.in l.ſeruũ quoque §.publice ſub numero 6.de procur.Rui.conſi.118.ſub numero quinto, libro quinto, Cap.deciſ. 143.ſub nume.5.eMnoch.caſ.264.ſub num.7.

350 Reſcriptum † per obreptionem obtinens iudicis arbitrio punitur, ſi deſit ſpecificum nomẽ criminis. Bald.in l.& ſi legibus, C.ſi contr. ius uel util.publi. Meno.caſ.314.ſub num. 4.& 5.

351 Receptatores † bannitorum iudicis arbitrio puniuntur, l.prima, C.de ijs qui latron.occult.ubi Bal. Meno.caſ.347.ſub numero tertio, qui ſub num.19. idem eſſe ait in receptatoribus abigeorum.

352 Rem immobilem † uitioſam latenti uitio alienans iudicis arbitrio punitur. Menoch.caſ.382.ſub nu.9.& 10.

353 Remiſsio penſionis † quando per locatorem conductori facienda ſit iudici arbitrarium eſt, Fulgo.in l.ſi merces §.uis maior poſt Burrig. quem ibi citat locat.Boſſ.de remiſsio.merced.ſub numero 12.qui ſub numero 14.refert quæ ueniant a iudice conſideranda in hac remiſsione facienda.

354 Senex † quis dicatur iudicis arbitrio relinquitur. Io.Andr.in cap.quoniam frequenter ut lit. non conteſta.Maria.coli tertia, uerſ.ſecundo declaratur, Fel. columna ſexta uer.ad tertiam quæſtionem, Meno. caſ.59.ſub numero tertio, hoc intelligens in ijs caſibus in quibus nulla clara exiſtat iuris conſtitutio.

355 Sterilitas grauis † quæ dicatur iudicis arbitrio decernitur.Neuiz.conſi. 90. ſub num.15.Io.Lup.in rubri.de donatio.inter ui. & uxor.§ 11. ſub numero 12.uer.ex quo etiam Menoch. caſ.76. ſub nu.3.qui caſ.77.ſub num.tertio, dicit iudicis arbitrio relinqui quæ remiſsio fieri debeat ob ſterilitatem poſt And, Sicul.conſi.21.col.pen.in princip.lib.2.

356 Sigillum † ut probet quæ concurrere debeant iudicis arbitrio committitur. Abb.& Felyn.in cap inter dilectos de fid.inſtrumen.ille ſub num.4.hic ſub numero primo, Franc.de Mar.q.900. num.23. Menoch.caſ.113.ſub nu.13.

357 Socij † unius induſtriæ, quando correſpondeat pecunijs alterius iudicis arbitrio dimittitur. Petr. de Vbald.de ſocieta.par.4.columna prima, uer.ex quo inſertur Soc.iun.in conſi.74. ſub num 12, lib.2. Didac.li.2.uaria.reſolut. cap.2. ſub numero ſecundo, Meno.caſ.125.ſub num.3. qui per l. ſi ſocietatem, mecum pro ſocio uoluit quòd quando induſtria non correſpondet perſonæ tunc diuiſio fit iudicis arbitrio.

358 Sæuitia magna † quæ dicatur in iudicis arbitrio eſt poſitum Andr. Tiraquel.l.ſi unquam in uer.omnia uel partem ſub num 31.in fin.C.de reuocan.donat.Menoc.caſ.139.in fin.

359 Sufficiens † cautio quæ dicatur iudicis arbitrio diſcernitur.Bald.in l.uniuerſa C.de precib. impera. offer.ſub num.3. Marſ. in l.quæſtionis modum ſub num.46.de quæſtio.Meno.caſ.142.ſub num.1.

360 Scientia † ſuperioris quomodo probetur iudicis arbitrio.relinquitur. Abb.in cap. cum eccleſia ſutrina ſub nume.25.Dec. in conſi 85.ſub nume.2. Rui. conſi.ult ſub num. 10.lib 4.Craue.conſi.123. colu. 1.& conſi.271.columna penultim. quibus accedit Meno.caſ.161.ſub num.5.

361 Subſidio pro charitatiuo † quantum exigi debeat iudicis arbitrio relinquitur, Car.in cap.cum Apoſtolus q.7.de cenſi.& in cap.1.colum.1.de exceſſi. prælato.Socin. iun. conſi.16. ſub num.3, lib.3. Boer.q. 134.ſub nume 5.Meno.caſ.174.ſub nume.4.

362 Simplicitas † quæ ſit excuſatione digna iudicis arbitrio dimittitur And Sicul.in conſi.6.col.9.in fi. lib.4 Menoch.caſ.103.ſub num.9.

363 Summa una † quando non dicatur ab altera diuerſa ob temporis interuallum in iudicis arbitrio eſt poſitum. Alex.in conſi.4.ſub num.3.uerſ.accedit diuiſio lib 1.Iaſ.in l. planè, §.eadem ſub num.16. in fin de legi.Neuiz.conſi.96.ſub num.2. & D. Alcia. in l.triticum ad fin. de uerb. oblig.cum quib.ſentit Menoch.caſ.213.ſub nu.4.qui ſub nu.34.uult qualitatem perſonæ, ut ſumma duplicata præſumatur in iudicis arbitrio eſſe.

364 Salarium quomodo † pro diminuto labore ſit pariter diminuendum iudici eſt arbitrarium. Bart. in l.Seio in fi.prin.de annu. lega.Cap. deciſi.27. ſub nu.10.Meno.caſ.223.ſub nu.12.

365 Summa † quãta eſſe debeat, qua accepta mulier ex ſua interceſsione obliget iudex arbitratur Afflic. in d.c.j.ſub nu.21.ueratẽ habet arbitriũ declarandi ex quib.cauſ.feud.amitta.Meno.caſ.234.ad fin.

366 Scholaſticus uel Doctor † quũ fabrũ malleãtẽ prope ſcholas expellere poſsit, iudicis arbitrio relinquit Bar.in l.j.prope fi.ſol.mat.& clarius ibi Parpal.ſub nu.44 Rip.nu.130.D.Alci.nu.51. Viſitari nu. 185. Soc.iun.nu.272.& 273.Abb.in c.j.ad fi. de iud. Menoc caſ.238.ſub nu.3.ibiq; in ſeq. num.proſequitur quæ iudici in hoc negocio conſideranda ueniant.

367 Seruus † quãdo fugiẽdo dominũ priuet ſua poſſeſsione iudicis arbitrio dimittitur. Cyn.in l.j q.j. C. ubi cauſ.ſtat.Meno.caſ.230.ſub nu.5.Quamuis aliter ſenſerit de recuper.poſſeſſ.reme.10.q.ult.

368 Suſpectus † de adulterio quãdo innocentiam ſuã purgauerit iudicis arbitrio ſtatuitur. c.ſignificaſti, in fi.de adult.Meno.caſ.274 ſub nu.2.& 3. qui dicit hodie omnes purgationes canonicas iudici eſſe arbitrarias per tex.in c.j.iuncta ibi gl.de purgat.cano.

369 Statuam † alicuius honoris gratia poſitam, deijciens a iudice pœna arbitraria punitur. Menoc.caſ. 281.ſub num. 12.qui ſub num. 11.dicit idem eſſe in deijciente inſignia propoſita in proditoris contumeliam, quamuis Cur. & Gigas ab eo relati putauerint quinquaginta coronatorum pœnam imponendam eſſe.

370 Stuprans † propriam ancillam iudicis arbitrio punitur.Boer.q.316.ſub num.6 poſt Io. de Ana. in cap.ſignificauit colum.vlt. uerſ.& adde de adulter. Ang.in l.inter liberas in princip. de adulter. ibique Alexan.in additio.ad Bar.Menoch. caſ.293.num.2. qui ait ceſſare hanc pœnam, quando ancilla ab alio cognita fuiſſet ita intelligens Ang in l. uxor.de adulter.& Alex.in conſi.13 ſub num.6.lib.7. Qui affirmant carnaliter cognoſcentes ancillas ſuas non puniri quod & uoluit Gramma. deciſ.ult.ſub num.7.

371 Stuprans † uirginem non uiripotentem iudicis arbitrio punitur Signo.conſ 207.ſub nu.3. D.Clar. in §.ſtuprum in fin Menoch.caſ.294.ſub num.4.

372 Sine dolo † occidens aliquem iudicis arbitrio punitur. Aretin.in conſi.80.ex l.non omnes in princ.de re milita.Marſ in l.de minore in princ.ſub num 20. de quæſtio.Gramm.uot.21.ſub num.14. poſt Bal. in l.data opera ſub num.20. C qui accuſ. non poſſ. Rip.in l.ultim.ſub numero 21.C.de reuoc.donatio. Tiraquel.de pœn.leg mitig.cauſ.14.ſub numero 1. & 4.Meno.caſ.324 ſub numero 12.

373 Seruus † iudicis arbitrio caſtigatur cum iniuriam alicui facit l ſed ſi unius,§ ait prętor de iniur.Meno. caſ.346.in fin.

374 Stellionatus † in crimine pœna indicitur iudicis arbitrio l.2.& l.tertia de crimin.ſtellio. Boſſ.de cri. ſtellio.num.1.Menoch.caſ.381.ſub nume.4.

375 Sortilegos clericos † iudicis arbitrio puniri.cap. 2.& ibi gloſ. in uer.uiſum de ſorti. quod ibi ſentit Abb.ſub numero 4.Gril.de ſortileg q.11. ſub nu.3. & Menoc.caſ.384.ſub nu.9 qui ſub nu.11. ait clericum ſortilegum poſſe iudicis arbitrio carceri mancipari poſt Diz.in praxi cano. in tit. de ſortileg.& ſub nomero 14.ait ſacerdotes abutentes rebus ſacris in ſortilegijs iudicis arbitrio puniri poſt Gril. de ſortile.q.vlt.

376 Sacrilegia iudicis † arbitrio puniuntur plerunq; l.lege Iulia,§.mandatis & l ſacrilegij pœnam ad lege Iul.pecula.Menoch.caſ.389.in princ.

377 Tempus deliberandi † iudicis arbitrio hæredi datur.l.prima,§.vltimo,de iur. delib.Menoc.caſ.1.ſub nu.1.ubi plene circa hanc materiam diſcurrit.

378 Tempus accedendi † ad locum in quo ſolui debet iudicis arbitrio conſtituitur,l.continuus § cum ita de uerbo.oblig.Meno.caſ.2 & per totum.

379 Tempus antiquum † quod dicatur in materia probationis in iudicis arbitrio eſt poſitũ. But. & Hoſt. in cap.illud. de præſumpt.Alex.conſi.4. ſub nume. 12.& conſi.187.ſub num.4. libro ſecundo, ac alibi ſæpe Craue.de antiq.tempor. in prin.nume.tertio, & conſi.108.ſub numero ſecundo,Marſi.in d.l.quæſtionis modum ſub nume.49.& 58. Tiraq,d.l ſi unquam in uer.omnia uel partem ſub numero 31.Meno.caſ.3.numero ſecundo,qui dicit hanc unam opinionem crebriorem eſſe & multis congeſtis auctoritatibus id probat.

380 Tempus † quod antiquum dicatur in ſententia, iudicis arbitrio relinquitur.Craue.de antiq.tempo. in princ.ſub nume.37.Dec.in cap.cum ſit ſub num. 39.de appellatio.Bero. in cap. quoniam contra ſub num.251.Menoch.caſ.4.ſub num.5.

381 Tempus longum † quod dicatur in locationibus bonorum eccleſiæ iudici eſt arbitrarium.gloſſ.1.& ibi Barto.in l.prima,§.quod ait de ſuperfi.glo.in clemen.prima, de rebus eccleſ. non alien. & hanc eſſe communem ſententiam teſtatur Alexand. in l.ſi filiusfam.§.ſi uir ſub numero 25. ſolut. matrim.Did. autem lib.ſecundo,varia.reſolutio.cap.16.ſub num. 3. uer. quod uero dixi, eam ſententiam probat in Monachis & prælatis regularibus,in alijs autem Rectoribus ſecularibus decennium præfinitum eſſe opinatur cui uidetur Menoc.accedere caſ.5.in ad fi.

382 Tempus † deueniendi ad ſecundum decretum iudici quoque eſt arbitrarium gloſ. in l.penul.ubi Bald.C.de bon.auctor.iudi.poſſid. Bar.in l.ſi finita §.Iulianus ſub nu.39.de dam.infect.Bologni.ſub nume.23.& Vreur.ſub nume.189. qui communem eſſe teſtatur Marſi.in d. l.quæſtionis modum ſub nu. 12.de quæſtio.Didac.lib.3.uariar.reſolutio.cap.18. in fin.quibus accedit Menoch.caſ.5.ad fin.

383 Tempus intra † quod mora purgari poſſit iudici fore arbitrarium, gloſſ.in cap. potuit de locat. & ibi Bero.ſub numero 142.in fin.Rip. in l ſi inſulam ſub nume.35.de uerb.obligat. ibique Nig. ſub nu. 100.& D.Alcia.ſub nume.15.Iaſ.in §.in bonæ fidei ſub nume. 82. & alibi ſæpe, Dec. in auth. qui rem ſub numero 9.C.de ſacr.eccleſ. & in conſilijs ſæpius Tiraquel.in l.ſi unquam in uer. omnia uel partem, ſub nume.31.C.de reuoc.donatio.Marſil.in d.l.quæſtionis modum ſub num.39 de quæſtio. Meno. qui communem eſſe teſtatur Doctor. ſententiam caſ. 7.ſub num.13.

384 Tempus illud † modicum quod datur condemnato ex laudo iudicis eſſe arbitrio remiſſam,gloſ.in l.ſi cum dies.§.ultimo,de recept.arbit.Alex.in d.l.ſi inſulam nume.15.in fin.Nig. num.141. Io.Annib. numero 114.de uerbo. obligat. Menoch. caſ.8.ſub nume.10.

385 Tempus incontinenti † quod dicatur in probationib.iudicis arbitrio relinquitur.Rip.in l.4.§.condemnatum de re iudic.ſub nu.32. Marſ.in d.l.quæſtionis modum ſub num 55.de quæſtio. Tiraq.in d.l.ſi unquã in uer.omnia uel partem ſub nu.31.& in uer. donatione largitus ſub num. 119. D.Alcia.reſpon. 409. ſub num.5. Meno.caſ.9.ſub num.5. qui alios citat.

386 Tempus hæredi † ſtatuendum ut probet fideicõmiſſum a teſtatore factum non eſſe iudicis arbitrio conſtituitur,gloſſ.in l.ſi ita quo ut in poſſeſſio. legato. quam ſequitur ibi Bart. ſub numero tertio, Bald.in l.prima,C ut in poſſeſſ.legato. Marſil.in dicta l. quæſtionis modum ſub numero 52. Afflict.in in dicto capitulo primo,ſub numero 21. quibus ex cauſ. feudi amitta. Menoch. caſ.15.ſub numero tertio.

Tem-

387 Tempus † quod ſtatim & incontinenti dicatur in probanda exceptione oppoſita contra inſtrumẽti executionem iudex arbitratur Roma. conſi. 76. col.ultim.& conſi.244.iu fin. Crane.in conſi. 156. ſub num.17.Dec.in cap.cum ſit ſub nu me.3.de appellatio.Menoch.caſ.17. uum.7. & ſequen.

388 Tempus † incontinenti intra quod tertius de iure ſuo probet eſt iudici arbitrarium Dec.conſil. 429.ſub num.4. Rip.in l.4.§. condemnatum de re iudic.ſub numero 32.Menoch.caſ.18. ſub num.5.

389 Tempus † quod conceditur debitori acceptanti literas,ut deinde poſsit contrarium proteſtari, ne debitum fateri uideatur, iudicis arbitrio remittitur. D.Alcia in l.deteſtatio, ſub num.51. de verbo.ſignificat.Rub.in l. non ſolum,§.morte ſub nume.262.Meno.caſ.21.ad finem.

390 Tempus † deſtinati uſus in mutuo eſt iudici arbitrarium.Iaſ.poſt alios in l.ſi pœnam ſub num.7. de uerbo.oblig.Cap.deciſ.116.num.1. Tiraq.in d. l.ſi unquam in uer. omnia uel partem ſub numero 31.C.de reuoc. donatio. his accedit Menoch. caſ. 22.ſub numero quarto.

391 Tempus † intra quod conceſſum precarium recuſari poteſt iudicis eſt arbitrio dimiſſum. Iaſ. in d.l.ſi pœnam ſub numero ſeptimo,& alij prox. cita.Menoch.caſ.23.ad finem.

392 Tempus † quod mulieri concedatur ad repetitionem,rei marit ia ſe commodato datæ iudex arbitratur.gloſſ.in l.ſi conſtante, §.ſi uxor ſolut. matrimo.ibique Barto. numero tertio, & Alexand. ſequuntur, & Menoch.caſ.25. ſub uumero quinto.

393 Tempus † intra quod obliuio inducatur iudicis arbitrio relinquitur gloſſ.in l.furtum, §.ultimo,de uſucapi.Crauet.conſi.241.col.ultim.Tiraq.de preſcrip.§.primo,gloſſ.4.in fin.Socin. i un.in l naturaliter, §.nihil commune ſub uum. 231. de acquiren. poſſeſſ.Menoch.caſ.26.ſub numero ſecundo.

394 Tempus † quod conceditur debitori ut ſolutionem præparet iudicis arbitrio diſcernitur. Fab. in §.omnis iuſtit.de uerbo.obliga.Rip.in l.tertia,de legat.primo,ſub numero 36.& Dom.Alciat.ſub numero 15.Menoch.caſ.27.ſub numero quinto.

395 Tempus † condemnato ad ſoluendum iudicis arbitrio ſtatuitur Alexand.in l.debitoribus de re iud. numero 19.Iaſ numero 13. Boer.quæſt.45. numero quinto,& 9.Menoch.caſ. 28. ſub numero tertio.

396 Tempus † intra quod ſtipulatio de bonis conferendis committatur in iudicis eſt arbitrio l. ſi quis, §.ſtipulatio de collatio.bono. Menoch. caſ.29.ſub numero ſecundo.

397 Tempus † quod dicatur modicum in conductione ſuperficiei iudici arbitrarium eſſe gloſſ. in l. prima,§ quod autem de ſuperficie.& ibi Barto.Menoch.caſ.31.ad finem.

398 Tempus † intra quod Dominus ratam habens ſolutionem falſi procuratoris debitorem liberat iudicis arbitrio relinquitur. Afflịct.d.capitulo primo, ſub numero 21.ex quib.cauſ.feud.amitta.Menoch. caſ.22.ſub numero ſecundo.

399 Tempus † intra quod legatus ſe præparet ut cenſeatur eſſe in legatione,iudici arbitrandum dimittitur, Menoch. caſ.33.ad fin. ſic intelligens l.legato de legatio.

400 Tempus agendi & excipiendi iudicis arbitrio ſtatuitur tam in ciuilibus quam in criminalibus. Bart. in l.Papinianus,§.ſi quis poſt in fin.de inoff. teſtam. & latius in l. Titia.ſub num 8.de accuſa. Cagnol.in l.diffamari in primo notab.C.de ingen. manu.Menoch.caſ.34.ſub num.2.qui alios addit.

401 Tempus † electionis a teſtatore non definitum, iudicis arbitrio definiri,l.mancipiorum & ibi gloſſ. de optio.legat.Tiraquel.de retract.conſang.§ ſecundo.glo.prima,ſub numero 18.ad fin. Menoch.caſ. 35.ſub numero primo.

402 Tempus † iudicis arbitrio cõſtituitur intra quod moroſus interpellatus expectatur,Iaſ.in l. ſi ex legati cauſa ſub nume.6.de uerbo.obligatio.Tiraq.de retract. conſangui.§.primo, glo. 10 ſub num.23. & in dicta l.ſi unquam in uer. omnia uel partem ſub nu. 31.& alibi ſepius Menoch. caſ.36. ſub uumero 2.

403 Tempus † iudicis arbitrio præſtituitur intra quod is eam rem ,qui emere debet ne res alteri vendatur Com.in l.qui Romæ.§.cohæredes quem ibi refert Iaſ.ſub nu. quarto Menoch.caſ.37.circa finem.

404 Tempus † intra quod delinquens confeſsionem factam in tormentis confirmet iudicis arbitrio decernitur Marſi.in d.l.quæſtionis modum ſub nume. 55.qui poſt Barto.in l.prima ,§. diuus ſub nume.4. dicit iudicẽ debere de tanto tempore arbitrari intra quod uerifimile ſit dolorem ceſſaſſe, alioquin ſi ſtatim ad bancum perduceretur eadem formidine uideretur confirmaſſe,argumen.l.quod ait §.ult. idem Marſil.in d.§.diuus ſub numero ſexto ,qui ait iudicem debere concedere,ut is reus ſaltem per diẽ quieſcat ex Angel. Alexandrique ſextentia cui conſentit Meno.caſ.38.ad fin.

405 Tempus † intra quod venditor poſſedit non obſtante uenditione facta cum perpenditur, vt arguatur contractus ſimulatus iudicis arbitrio relinquitur. Bar.in l.ſicut,§.ſuperuacuum,ubi Barto.ſub nume.5.qui.mod.pig uel hypo. ſolui. & in l.poſt contractum ſub num.5.de donatio. Tiraq. de retract. conſang.§.primo,glo.14.ſub num.35.& in d.l.ſi vnquam in uer.omnia,uel partem ſub num.31. C.de reuoc.donat Menoch.caſ.39.ſub num.2.

406 Tempus † ad perquirendũ abſentem cum ignoratur iu quo loco ſit iudicis arbitrio relinquitur, Andr.Iſer.in comment.ad conſtit.regni ſub rub.de lit. cita. in glo.in uer.allegata probari colum. pen. uerſ.ſed quid ſi non adijcit locum. Menoch.caſ.40. ſub nu.6. & ſub nu.15.ad fin.

407 Termini † ſunt iudicis arbitrio diſtinguendi cũ quis tribus in terminis ſoluere promiſit. Iaſ.in l.eũ qui calendis ſub num.3.in fi.ubi & D. Alcia.ſub nume.5.& 6 Meno.caſ.53.ſub uum.quinto.

408 Tempus † ſiſtendi aliquem in iudicio temperatur iudicis arbitrio.l. continuus §. cum ita de uerb. oblig. Meno. caſ.54.ſub num.3.

409 Tempus † ceſſationis in ſolutione publicarum, functionum ut ceſſantis ſoluere bona ſubhaſtentur iudicij fore arbitrarium Bal.poſt Petr. & Cyn. in l.j. col j.C.ſi prop.publ.penſio.Meno.caſ.55 ſub nu.9.

410 Tempus intra † quod quis tacitè in religione profeſsionem emiſiſſe dicatur, iudicis arbitrio committitur, glo. in uer. ad Apoſtolicum in uer. anni de regulat. Menoch. caſ. 56. ſub num. 5. & 6. ubi hoc intelligit uerum eſſe ubi religio illa certum non habeat ordinem ac regulam.

411 Tempus † octo dierum quod retrahendi gratia agnatis conceditur qualiter dicatur iudici arbitrarium eſſe, pulchrè proſequitur Menoch. caſ. 63. ſub numero ſecundo, & ſeq. ubi declar. Andr. Tiraq. de retract. conſang. §. ſecundo, gloſſ. 1. ſub numero 11. & 18.

412 Teſtium fidem † in iudicis arbitrio eſſe poſitam, l. 3. §. eiuſdem rei de teſti. §. ſi uerò in auth. de inſtru. caut. & fid. Caſtren. conſi. 163. colum. 2. lib. primo, plenè Menoch. qui plures alios adducit caſ. 90. ſub num. 1. & plur. ſeq.

413 Teſtimonio † illius qui in extremis laborat an ſit credendum iudicis arbitrio decernitur, Marſil. in l. quæſtionis modum ſub nu. 33. de q. poſt Bal. in l. hac conſult. ſub nu. 8. C. qui teſt. fac. poſſ. Menoch. caſ. 97. ſub nu. 2.

414 Teſtibus † actoris uel rei, an magis ſit credendũ iudicis in arbitrio eſt poſitum Abb. in c. ex literis, de probatio. & ibi Dec. poſt alios ſub nu. tertio, D. Alcia. de præſumptio. reg. tertia, præſumpt. 44. ſub numero 3. Meno. caſ. 98. in princip. & per totum qui declarat quale debeat eſſe iſtud arbitrium.

415 Teſtimonium † compatris an fidem faciat pro filio ſpirituali iudici arbitrarium eſt Tiraq. in d. l. ſi unquã in ver. ſuſceperit liberos ſub nu. 39. & de pen. leg. mit. cauſ. 21. ſub num 8. Menoch. caſ. 110. ſub numero 4.

416 Teſti † qui de a ſe geſtis deponit iudicis arbitrio creditur, Zaſ. in conſil. ſecundo, ſub nu. 30. lib. 2. Tiraquel. de retract. conſang. §. primo, gloſ. 14. ſub nu. 37. Menoc. caſ 99. in princ. & per totum ubi plene agit qui ſub nume. 18. dicit iudici arbitraria eſſe indicia quæ concurrere debeant ad hoc ut teſtis ſingularis probet.

417 Teſtimonio † nutritoris pro eius alumno credẽdum an ſit iudicis arbitrio relinquitur, Io. de Plate. in §. in teſtibus inſti. de teſtam. quem ſecutus eſt Oliue. texto. de ſucceſſ. ab inteſt. in quarto neceſſ. ad cognoſcen. gra. cogna. uer. limita. 3. Menoch. caſ. 101. ſub num. 5.

418 Teſtimonio † parentum pro filia quando credatur, ſi maſculus & mulier habeant ſe ut excedentia, & exceſſa iudicis arbitrio ſtatur Abb. in ca. ſuper eo poſt Io. Andr. & Specul de teſtibus ſub nu. 9. Meno. car. 102. ſub nu. 10.

419 Teſtimonio † & confeſsioni coniugis in cauſa matrimonij quatenus ſit credendum plurimum in iudicis arbitrio uerſatur. Menoch. caſ. 103. in principio & per totum.

420 Teſtimonium fratris † ut ſit ſuſpectum iudicis arbitrio relinquitur quæ dicatur cauſa grauis Tiraq. in d l. ſi unquàm in uer. omnia uel partem ſub num. 31. C. de reuoc. donatio. Meno. caſ. 104. ſub nume. 5.

421 Teſtes † pro diuerſitate quomodo probent plenè ac perfectè iudici eſt arbitrarium, Deci. in capit. inſuper de teſtibus ſub num. 7. in fine, Crau. de antiqu. tempo. in 7. ſect. 1. par. princ. ſub nu. 18. Meno. caſ. 106. ſub num. 9.

422 Teſtimonio † illius iudicis qui pro ſua ſententia deponit quanta fides adhibenda ſit iudicis arbitrio remittitur, Blanc. de compromiſ. q 8. in prin. ſub nume. 25. poſt Innoc. in ca. 2. de in integ. reſti. & Butr. in cap. cum a nobis de teſtib. Meno. caſ. 107. ſub numero 2.

423 Teſtis † quando unum extra iudicium affirmat, & aliud in iudicio interrogatus deponit, an illi fides adbibenda ſit in iudicis arbitrio eſt poſitum. Bart. in l. eos ſub num. 3. de teſti. Didac. lib. 2. uaria. reſolutio. cap. 13. ſub num. 7. Menoc. caſ. 108. in princip.

424 Teſtis † an iterarò cogi poſsit reſpondere iudicis arbitrio relinquitur Caſtrenſ. conſi. 169. columna 2. uerſ. ſuper 2. dubio lib. j. Boer. q. 102. ſub num. 6. Menoch. caſ. 109. ſub nu. 3.

425 Teſtem † quæ inimicitia repellat iudex arbitratur Afflict. d. cap. primo, ſub nu. 21. uer. item habet arbitrium declarandi ex quib. cau. feud. amitta. Menoch. caſ. 110. ſub num. 2. qui addit multa conſilia Barbat.

426 Teſtes † inter alios examinati quam fidem faciãt iudicis arbitrio relinquitur. Abb. in cap. quamuis ſub num. 3. de te indi. Marſil. in dicta l. quæſtionis, modum ſub num. 6. de quæſt. D. Alcia. in l. ſecunda, ſub num. 29. C de eden. Tiraquel. in tracta. Res inter alios acta limit. 19. Menoch. caſ. 111. ſub numero 6.

427 Tempus † in priuatorum ſubhaſtationibus finiendis cum iure præfinitum non ſit iudicis arbitrio relinquitur. Bar. in l. licitatio ſub num 3. de public. Io. de Plat. in l. ſi tempora, C. de fid. inſtrum. & iur. haſt. fiſcal. lib. 10. Cap. deciſ. 36. ſub num. 4. Meno. caſ. 129. ſub nu. 2.

428 Tutor † peritus dari filio a matre quæ ſecundo uult nubere an ſit dãdus iudicis arbitrio decernitur Barto. in l. ſi quis ſub conditione num. 29 de legit. tuto. Bald. in l. precibus ſub nu 21. C. de impub. & al. ſubſtit. Dec. in cap. ex parte col. ult. de appellatio. Cur. iun. conſi. 94. ſub num. 8. in fi. Menoc. caſ. 151. ſub num. 2.

429 Tranſmiſsionis † fideicommiſsi conditionalia coniectura in iudicis arbitrio eſt poſita. Curt. iun. conſi. 90. ſub nu. 2. Soc. iun. conſi. 141 ſub num. 23. libro 2. Zanc. in l hæredes mei §. cum ita ſub nu. 233. Menoch. caſ. 165. ſub nu. 2.

430 Trebellianica † & falcidia quibus ex rebus detrahenda ſit pro iudicis arbitrio ſtatuitur, Pic. in l. in quartam ſub nu. 130. 131. & 142. ibique Socin. iun. ſub num. 98. ad leg. falci. Rui. conſi. 131. ſub nu. 15. lib j Meno. caſ. 164. qui alios addit nu. 2.

431 Tutor † quas impenſas feciſſe dicatur in cauſam pupilli iudicis arbitrio decernitur, l. ſecunda, ubi pupil. educ. debeat. Andre. Sicul. in conſilio 62. columna penultima libro ſecundo, Menoch. caſ. 173. ſub nu. j.

432 Tutor † quando dicatur nimis diſtuliſſe inuentarij confectionem eſt arbitrio iudicis relictum, Afflict.

ſlict.d.cap.j.ſub num.21.uer. item habet arbitrium ex quibus cauſ. feud. amitta. Menoch. caſ.174. ſub numero 2.

433 Tempus † intra quod præſumitur quis legem latam ſciuiſſe iudicis arbitrio relinquitur, Abb. in c. cognoſcentes de conſtit. ſub nu.8. & Bero. ibi ſub num 53. Meno.caſ.186.ſub num.primo,& per totũ illud caput opportunè diſcurrit circa iſtius caſus materiam.

434 Tempus † Architecto præſtituitur arbitrio iudicis ad inſulam faciendam ſi in promiſsione nullum eſt expreſſum, Afflict.in d.cap.1. ſub numero 21. ex quib.cau ſ.feud.amitta.uerſi.item breuitas temporis Menoc.cas.221.ſub nu.2. Doctor.in l ſi inſulam de uerbo.oblig.facit text.in l.continuus, §. item qui inſulam de uerbo.oblig.

435 Teſtium numerus † qui eſtrenatus eſſe dicatur iudicis arbitrio relinquitur, l.j.§.ultim. de teſtibus, Abb.in cap.cum cauſam de teſtib.Roma. in l. ſi uero §.de uiro ſub nume.241.Menoch.caſ.249.ſub nume.3.qui ſub numero quarto,proſequitur quę a iudice conſiderãda ueniant in hoc negocio.

436 Torturæ qualitas † ac modus iudicis arbitrio relinquitur.Bald.in l.unica ſub nume.9.C.de confeſſ. Gandi.ſub rubr. de quæſtio. ſub num.10. Marſil. in d.l.quæſtionis modum ſub num.1.C.de quæſt. Menoch.qui alios addit caſ.271.ſub num.2.

437 Tortura an ſit repetenda iudicis arbitrio dimittitur Marſ.in d.l.quæſtionis modum ſub nu.61.de q. Menoc.caſ.272.

438 Tortura quæ † indicia dicantur fore purgata iudex arbitratur. Marſil. d.l.quæſtionis modum ſub nume.57.de quæſt. Io.Andr.in cap.cum in contemplatione de reg.iur.Menoch.caſ.273 ſub num.2.

439 Teſtis † qui præmium accepit ut deponeret punitur iudicis arbitrio. Bald.in c.peruenit il 1. de teſtib. cog. Didac.in c.quamuis par.1 §.7.ſub nume. 1.de pact.in 6.Meno.caſ.310.ſub num.10. qui ſub num.13.idem eſſe ait in teſte qui pecuniam acceperit ne teſtimonium dicat poſt Bald.in d.cap.peruenit ubi & Felyn in fin.& in c. accepimus ſub nu. 12. in fin de fid inſtrumen.

440 Teſtes † qui unum in iudicio,& aliud extra iudicium depoſuerunt iudicis arbitrio puniuntur.Marſil.in l.eos ſub num.16.in fin.de falſ. Didac.in c.quãuis par.1.§.7.ſub num.5.de pact.lib.6.Menoch.caſ. 312.ſub num.3.qui ſub num 4.idem ait eſſe in teſte deponente extra capitula poſt Bal.in conſ.106.cum peteretur lib.1.& Bologn.conſi. cum ſimil.ab eo cita.

441 Terminorum † motores iudicis arbitrio puniuntur.Bald.in l.j C de accuſ.Dec.in cap.ex literis in fi. de probatio.Menoch.caſ.393.ſub num.2.& per totum illud caput hac de re diſſerit.

442 Teſtatoris † liberam impediens uoluntatem iudicis arbitrio pœnas ſubit.gloſſ.in l.prima, in uerſi. crimen, C. ſi quis aliquem teſtari prohibu. ibique Guliel de Cun.Bar.Alexan.& Iaco. a ſancto Geor. quos ſecutus eſt Menoch.caſ.395.ſub num.3.qui relata prædictorum patrum diſtinct.quam probaſſe uidentur Boſſ. de ijs qui prohib. aliq. teſta. ſub nu. 1.& D.Clar.§.fin.q.83. uer. compellens concludit hodie hanc pœnam eſſe arbitrariam.

443 Valetudinarius † quis cenſeatur iudicis arbitrio relinquitur. Bald.in auth. ſed ſi quis ab aliquo ſub num.13.C.de teſtib. Abb in c. quoniam frequenter ſub num.19.ut lit.non conteſta.Marſil.in l.quæſtionis modum ſub nume.19. de quæſtio. Menoch.caſ. 60.ſub nu.5.

444 Veriſimilia † quæ dicantur iudicis arbitrio deciditur,Cardin.in clemen. cauſam ver. uerum in primo not. de exceptio.Bald.in l.1.col.3.C.de confeſſ. Iaſ.in repeti l.admonendi ſub num.121.Rip.de priuileg.contract.cauſ.peſt.num.107.Tiraq.in l.ſi unquam ſub num 55.C.de reuoc.donatio.

445 Venditionis † in contractu clauſula illa, & quod plus eſt donauit,an ſit appoſita ex ſtylo Notariorũ iudicis arbitrio relinquitur. Tiraq. de retract. conſangui.§.1.gloſ.18.ſub num. 16 poſt Fabia.de monte de emptio.& uenditio.q.4 oct.par.princ. quamuis Menoch.diſſentiat caſ.144 ſub num.5.

Venditionis in contractu quis magnus dicatur exceſſus,iudicis arbitrio dimittitur.Bar.q.142. ſub nume 8.in fin poſt Bald.conſi.3.lib.5.

446 Vaſallus quando ex † coniecturis iudicandus ſit Vaſallus eſſe ſubinfeudantis, & non regis concedẽtis auctoritatem ſubinfeudandi, iudicis arbitrio relinquitur. Menoc.caſ.200.ſub num.11.poſt Marin. Frec.in comm feud.in tit.de Baronum origine cap. nidimus ſub nu.54.

447 Vicina † uel remota oppida & ciuitates quæ dicantur iudicis arbitrio relinquitur,Felyn. in c.quoſdam de præſumptio.ſub num.1.& 3. Bar.& ibi Alexan.ad finem in §.tam uicinum l.quarta, de dam. infect.Bald.in l ſi uicinis in fin.C.de nup.Tiraq.in d.l. ſi unquam in uer.omnia uel partem ſub num.31.C. de reuoc.donatio.Menoch. caſ.222. ſub nu.26. qui ſub nu.27.ait in iudicis quoque arbitrio eſſe quando domicilium dicatur uicinum, & quando remotum poſt Bald in l.acceptam,q.12.C.de uſur.& Afflict.d.cap.1.ſub nu.21.uerſ.ſic etiam habet ex quibus cauſ.feud.amitta.

448 Vſurarij † manifeſti qui dicantur iudicis arbitrio relinquitur.Bald.in additio. ad Specul.in tit. de appella.uerſ.Nota quòd priuilegium Menoc.caſ.235. ſub nu 2.ubi in ſeq.num.poſtea latè hanc materiam manifeſti uſurarij proſequitur.

449 Vocans † in ius ſine venia parentes vltra partem iudicis arbitrio punitur. Gomes in §.pœnales ſub nume.39. inſtitu.de actio. Menoch. caſ.275. ſub num.13.

450 Vir turpiter † deoſculans mulierem iudicis arbitrio punitur. Cyn. in l.ſi quis non dicam rapere in 6.oppoſ.& ibi Bald.ſub num.7.de epiſc.& cleri.Afflict.deciſ.275.D.Clar.q 88.uerſ. oſculum inferens in §.fin.Menoch.caſ.289.nu.2.

451 Victoriam † cauſæ promittens iudicis arbitrio pœnas luit Menoch.caſ.244.ſub num.7.poſt Dnare.quæſt.anniuerſa.cap.25.

452 Vendens † venenũ morte non ſecuta iudicis arbitrio punitur.coll.Bon. conſi.41.li.j.conſ.Crim. diuerſ.ſub nu.4.Menoch.caſ.259 ſub num.4.

453 Vulnera plura † lęthalia inferentes quæ tamen ſimul mortem intulerant iudicis arbitrio pęnas luere. Alex.in conſi.15.ſub num.4.uer.quinto moueor lib.1.poſt Oldra.Saly.& Anchara.quos citat Menoch.caſ.362 ſub num.15.qui ſub num.18. idem eſſe ait in pluribus uulnerantibus læthaliter ſi ignoretur quis primus eorum uulnus intulerit. poſt Gra. conſi.4.ſub num.1.

454 Vrbanitatis † legem qui contemnit iudicis arbitrio pœna afficitur. Bar.in l.creditores ſub nu.4. C. de pignib.& ibi Saly.col.3. uer. opponitur tertio ita intelligentes l.3.de legi.Bar.in l.hodie de pœn.Marant.ſua diſput.5. ſub num.19. in fin. Menoch. caſ. 380.ſub num.9.

455 Vim publicam † atque priuatam iudicis arbitrio puniri, Iodo.in prax.crim.c.100.ſub nu.9. D.Clar. §.fin.q.83.ver. vim publicam, Meno.caſ.294.ſub numero 1.

455 Vſurarius † indicis arbitrio punitur. Marā.d diſp. 5.ſub nu.19.& in praxi iudicia. par.6.tit.de inquiſit. nu.121.Menoc.caſ.398.ſub nu.23.caſ.365. & 350. Sed de ijs hactenus, ne videar uelle omnem arbitrariorum caſuum materiam huc uelle congerere, eorumque omnium ſyntheſim componere.

Lib. V. FINIS.

CAMILLI

CAMILLI GALLINII TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS. AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Sextus.

SVMMARIVM.

1 *Materiam interpretationis extenſiuæ eſſe valde diffuſam ac periculoſam.*
2 *Interpretatio extenſiua quid ſit remiſſiuè.*
3 *Et quid ſecundum Cepo.*
4 *Quidque ſecundum ipſum Auctorem num. 5.*
6 *Verbum progrediendo in definitione interpretationis extenſiuæ inſtar generis cuiuſdam ſe habere.*
7 *Ad ſimilitudinem propaginum in terra extenſarum extenſionem dici progreſſionem.*
8 *Interpretationem extenſiuam alijs ſynonimis nominib. appellari veluti tranſgreſſionem.*
9 *Item tractationem.*
10 *Et porrectionem.*
11 *Ac prorogationem.*
12 *Ampliationemque.*
13 *Nec non & ſuppletionem.*
14 *Atque repletionem.*
15 *Inſuperque adiectionem.*
16 *Rurſus adaptationem. num. 17.*
18 *Intellectus l. non ſolum, §. qui primipilum de excuſatio. tuto.*
Virtutemque legis eſſe in adaptatione. ibi.
19 *Quandoque appellari ſerptionem.*
20 *Vbi lex prouidens in uno caſu producitur ad alterum dicitur tractio.*
21 *Translationem dici non poſſe interpretationẽ extẽſiuã.*
22 *Verba quæ ponuntur exempli gratia non diſponere.*
23 *Extenſio proprie non dicitur fieri de eo quod in exemplo ponitur.*
24 *Extenſio non fit de genere ad ſpecies.*
25 *Exempli uerba ut narratiua non probant neque diſponunt.*
26 *Antonij Roſelli ſententia confutatur qui dixit extenſionem fieri poſſe quando lex loquitur gratia exempli.*
27 *Exempli gratia quando dicatur facta expreſſio.*
28 *Dictionem puta, ſtare exemplificatiuè.*
29 *Idemque eſſe in dictione ueluti.*
Et alijs ſimilibus ibid.
30 *A uerbis narratiuis non eſſe licitum deducere argumentum.*
31 *Narratiuorum uerborum naturam eſſe non ut probent ſed ut probentur.*
32 *Quando deciſio eſt generalior narratione tunc narratio dicitur cauſa impulſiua.*
33 *Multos eſſe caſus in quibus uerba narratiua probant remiſſiue.*
34 *Nomina propria non diſponere neque extenſioni materiam præbere.*
35 *Primum extenſionis extremum debere eſſe expreſſum.*
36 *Extremum a quo dicitur eſſe expreſſum, quando ſcriptum uel dictum reperitur.*
37 *Tacitum illud dici quod colligitur ſolum per rationem intellectus.*
38 *Tacitum conſiſtere in interpretationem iuris, expreſſum non.*
39 *Extremum ad quod fit extenſio, non debere eſſe expreſſum.*
40 *Interpretationi extenſiuæ locum eſſe ubi uerba deficiunt, ſed non deficit ratio.*

41 *Interpretationem extenſiuam proprie uerſari in ea.cum caſus de quo quaritur non continetur in uerbis, neque in mente.*

42 *Quando extremum ad quod eſt expreſſum uerbis, uel mente potius dicitur ſignificatio quam interpretatio.*

43 *Cum extenditur uel reſtringitur intellectus uocabuli ſtrictiore modo loquendo non dicitur ſignificatio, ſed interpretatio.*

De interpretatione extenſiua, & quid illa ſit.

CAP. PRIMVM.

HIC locus nos admonet ut
cum prior ſit nobis futu-
rus ſermo de interpretatio
1 ne extenſiua, quæ † eſt ual-
de diffuſa ac periculoſa, vt
dicit Alex. in d.l. ſi conſtan
te in princip. ſub nu.6. uer-
ſicu. reliqua & Gemi. in c.
primo, colum.3, poſt prin.
de tempo.ordinan. reſeruata reſtrictiuæ interpreta-
tionis tractatione libro huius operis poſtremo,
prius quoque ac ante omnia videamus, quid ſit iſta
interpretatio extenſiua? Cui quæſtioni, vt ſatisfaciã
2 dico, huius uocis † ſeu termini deſcriptionem ſeu la
tiorem quandam definitionem colligi poſſe ex ijs,
quæ ſupra diximus in præcedente libro in gene-
ricæ interpretationis partitione, Rurſusque aliam
ſpecialiorem ex Bart. Cępol. in eius libello de exten
ſio. cap.1. in princip. hunc in modum: ut interpre-
3 tatio † extenſiua nihil ſit aliud quàm progreſsio de
diſpoſitiuo expreſſo ab non expreſſum qui per di-
ſcurſum totius illius primi capitis declarat hanc
eius definitionem, ut oſtendat bonæ definitionis
4 partes illum complecti, mihi autem † non diſceden
do ab ea definitione quam ſupra tradidi ad inter-
pretationem in genere conſideratam placet ut hoc
5 pacto dicamus. Interpretatio extenſiua eſt † cuiuſ-
que diſpoſitionis citra uerborum ac mentis primo
aſpectu ſuapte natura occurrentium uim progre-
diendo a diſpoſitiuo caſu expreſſo ad nõ expreſſum
iuſtè atque artificioſè facta expoſitio. Qua in defi-
nitione ultra ea quæ diximus in genericæ interpre-
tationis definitione, dictum fuit progrediẽdo, quia
6 uerbum iſtud † inſtar generis cuiuſdam maximè ac
commodum eſt extenſiuę interpretationi, capitulo
primo, §. hoc autem, §. hoc quoque ſciendum ibi nõ
progreditur iuncto fine ibi in infinitum de ijs qui
feud. dar. poſſ. Cum enim per extenſionem de uno
caſu ad alterum ſimilem proficiſcamur debuit iſte
actus explicari per uerbum progredi, ut dicit idem
Veronens. loc. iam relat. argumen. capituli primi,
in princ. ibi ulterius progredi de alien. feud. & l. ne-
mo in uerſ. progreſſu, C. de acquiren. poſſeſſ. vnde
Bald. etiam in rub. C. qui admitt. ſub num.22. in 9.
7 ad ſimilitudinem † propaginum in terra extenſam,
extenſionem dici oſtendit progreſſionem. Sed &
alijs ſynominis uocitationibus appellatur iſta in-
8 terpretatio, nam † & tranſgreſſio dicitur ut eſt tex.
cum ſua gloſſ. in l.a Diuo Marco, C. de quæſtio. itẽ
productio. l. quod uerò contra de legi. l. nulla iuria
eod. tit. l.1. §. ueteres de acquiren. poſſeſſ. ibi longius
9 producenda. Item tractio † l. quæ propter neceſſi
tatẽ de reg. iur. l. non dubiũ, C. de leg. c. in argumẽtũ
de reg. Iur. li.6. ibi trahi nequeunt & in ſuperiore le
ge ibi trahi generaliter l. non eſt nouum cum lege
ſeq. eod. tit. de legi. & notat Ange. in l. ſi quis pecu-
niam §. quamquam ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. & eſt
gloſſ. in l. prima, & ſecunda, l. non omnium de legi.
10 Item dicitur porrectio † l. ſecunda, de liber. cauſ. &
eſt tex. cum gloſſ. 1. in auth. hoc ius porrectum in
princ. C. de ſacr. eccleſ. & hoc ſentit Barto. l. prima,
in princ. de uerb. ſig. dum allegat l. pronuntiatio eo-
11 dem tit. Item prorogatio † in capit. conſtitutionem
de regular. libro ſexto, & not. gloſſa ſecunda, in fin.
in l. prima, in princip. de orig. iur. & gloſſ. l. prima, §.
qui operas ad ſenat. Tertyll. & Io. Andr. in reg. pro
poſſeſſore in ſolut. §. princip. de regul iur. in mer-
12 cul. Item ampliatio † ut in cap. conſtitutionem de
legit. hæred. & not. Bald. in l. omnes populi de iuſt.
13 iur. Item ſuppletio † ut in l. oratio de ſponſal. & d.l.
quia actionum de preſcript. uerb. notat Bald. in l. 1.
C. ſi rector prouin. & in l. ex placito in ſexta, & ſeptĩ
ma, q. C. de rerum permut. & in l. omnes populi uer
ſicu. modo quęro unum de iuſt. & iur. & prubatur
in l. Gallus §. & quid ſi tantum de lib. & poſthu. ſe-
14 cund. Bald. ibi, item † repletio ut dicit Bald. in l. ſi
furioſi per illum text. C. de nupt. Item adiectio
15 † adijcere enim eſt, extendere ut dicit Bald. in con
ſi.173 quod incipit Caſus talis eſt ſtatuto ciuitatis
16 caſtelli lib. Item adaptatio † l. non ſolum §. qui pri-
mi pilum in fin. de excuſat. tuto. l. item ueniunt, §.
aptanda de petit hæred. & ita uult Bald. licet nihil
alleget in l prima, §. ne autem in ſecunda columna
17 in fin C. de cad. toll. ubi dicit nihil aliud † eſſe om-
nem interpretationem niſi quãdam adaptationem
& idem Bald. in dicto §. qui primipilum quod uir-
tus legis eſt in adaptatione legis de ſimilibus ad ſi-
milia, nec de hoc habemus alibi pulchriorem text.
18 quàm in d. §. qui primipilum qui poteſt † allegari ad
probandum ſcire leges nihil eſſe aliud quam ſcire in
ducere leges l. ſcire de legi. Item poteſt dici ſerptio
19 † ut eſt textua, in l. ſi quis pecuniam §. quamquam
ſi quis omiſſ. cauſ. teſtamen. ibique inquit Angel.
non meminiſſe alibi ſe legiſſe illud uerbum ſerpit
in iure ciuili quamuis de iure canonico dicat Vero-
nen dicto capitulo primo, ſub numero 35. eſſe ſimi
lem textum de pœnit. diſtinct. 1. capitulo miror in
fin. Quamobrem inquit ualde notanter Ange. loc.
20 proxime relato, ꝙ ubicũq; diſpoſitio † prouidẽs in
uno caſu producit ad alterũ illa productio appellat
tractio. ſeu ſnĩa ſerpentina, quæ cũ cauda ſe reuol
uens alium percutit præter eum, quem oculus eius
aſpiciat quod dicit eſſe notandum ac menti tenẽdũ,
21 tranſlatio uerò dici non poteſt † hæc interpretatio
extenſiua ut ait Idem Veron. ſub num 38. & 39. lo.
prox. alleg. quia tranſlatio ſupponit extremum a
quo tolli & transfundi in extremum ad quod ut
pro-

probatur in l.ſicut & in l.translatio cum duabus ſe
quen.leg.de adim.legat.& in l. & ſi transferam, & l.
legatum ſub conditione,eod.tit. De diſpoſitiuo ca-
22 ſu dictum fuit † ad differentiam illorum verborum
quæ ponuntur exempli gratia quæ non diſponunt
neque reſtringunt regulam nec eandem ampliant,
ſed tantum declarant,l.1.§. quod vulgo de ui & ui
arma. l. damni infecti ſecunda de dam infect.& l.3.
§. videamus de collat. bono. ac l. 1. de dol. mal. &
23 met.except.nec dicitur fieri † extenſio propriè de eo
quod in exemplo ponitur, ad alia quæ ſub exemplo
non ſunt,ſed ſub regula continentur , ſicut non fit
24 extenſio de genere † ad ſpecies ſub eo expreſſas
quia illa non eſt extenſio ſed comprehenſio , ut di-
cunt Pet.& Cyn. in l. iura non in ſingulos de legi. &
Bal.in l.de quibus de legi. & ſupra ſæpius diximus.
25 Item quia verba exempli ſunt narratiua, † & ideo
non probant neque diſponunt Innoc. in cap.fin. de
fide inſtrum. & in exemplis non dari extenſionem,
ſed comprehenſionem ſcripſit Cyn. in l. vnica. q.2.
C.uti poſsid. vnde apparet minus eſſe verum quod
ſcripſit Anto.Roſſel.in d.l ſi uerò,§.de uiro ſol.mat.
26 dum dixit † extenſionem fieri poſſe quando lex lo-
quitur gratia exempli , qua de re in ſuo loco dice-
mus, quem ſecuti ſunt Gemi.in cap. ſi Papa in prin.
de priuileg.in 6.per illum tex.& Ludo.Roma.in au-
then.ſimiliter col.22. verſ.ſecundo quia lex narran-
do.C.ad leg Falci.quia ut dicit Cæpol. d.cap.1. ſub
nu.84. & ſequen. talis interpretatio non eſt propriè
27 extenſiua ſed comprehenſiua, gratia autem † exem-
pli dicitur facta expreſsio quando dicitur exempli
gratia, ut in l.damni infecti, uel uerbi gratia,ut in l.
nauis onuſtæ § fin.uerſ. ſed diſtinctio ad leg. Rhod.
de iact. leg. ſi per emptorem de peric. & commod.
re vend.l.2.locat.l.Labeo in princ. de ſupel leg. & l.
ſecunda.C.ut dignit. ord.ſeruet.lib. 12. & cap.quo-
niam frequenter, §.porro ut lit. non conteſtat.cum
28 ſimil.& idem eſt † quando ponitur dictio putà,ut l.
ſed ſi per prætorem , §.quoties qui.ex cauſ.maio.l.ſi
ſeruos de pig action & l in his.§.imperator de ſolu-
29 tio.vel quando poneretur dictio veluti, † ut in l.ve-
luti de iuſt.& iur.l.2.§.creditum in prin. cum ſimil.
aut quando vteretur alio ſimili loquendi genere,ut
in d.l 1.de dol.mal.& met.except.in l 3.§.uideamus
de collat. bono. §. hactenus inſtit. de gradi. & alijs
ſimilib.quæ paſsim ab unoquoque vel mediocriter
erudito obſeruari poſſunt in iure noſtro , cuius ge-
neris exẽpla multa proſequitur Petr.Rebuf.in l im-
penſæ, §.vtiles uerſ. ſequitur in tex. ſicuti ſol. matr.
Dictum quoque fuit de diſpoſitiua ad differentiam
30 uerborum narratiuorum † a quibus non licet ar-
guere quia non faciunt ius ut eſt glo notab.in l.uni-
ca.C.quando non pet. par.ſecund. Lud. Roma.in d.
auth.ſimiliter.C.ad leg. Falcid.col.22.in prin.& no.
Io.Andr.in cap. dilecto de præb. cum ſimil. adduct.
per Cæpol.loco iam relato ſub num.87. propterea
dicunt Ioan.Andr.& Gemi. in cap. ſi Papa in princ.
de priuileg.lib.6.narratiuorum uerborum naturã
31 † eſſe non ut probent,ſed ut probentur, idem dicit
Bal.in l non epiſtolis circa princ. C.de probatio.de
uerbis narratiuis reſcripti, & maximè quando deci-
32 ſio generalior eſt † narratione tunc enim narratio
dicitur cauſa impulſiua, & deciſio finalis, ut per Io.
Andr.firmatur illius tex.arg.in cap quoniam per il-
lum tex.de immu eccleſia.quem ſeq. ibi Gemi.Hæc
33 tamen † uerborum enunciatiuorum aſſertio non
eſt perpetua , quia multis in caſibus probant ac di-
ſponunt, quos latè diſcutit atque examinat Craue.
de anti. tempo. par.1. ſectio. propoſitum, & ſectio.
ampliatur per diſcurſum utriuſque ſectionis & in
illis caſibus poſſet quoque interpretatio extenſiua
locum habere propterea cum ſit latior hæc mate-
ria quàm ut hic obiter poſsit explicari, ad locos ſu-
pra relatos recurrendum erit , item de diſpoſitiuo
34 † dictũ fuit ad excluſionem nominis proprij quod
non diſponit neque extenſioni materiam præbet,
quia poſitam eſſe cenſetur gratia exempli , ut dicit
Cyn. in l.unica. q.2. C. uti poſsid. uel quia de facto
ſic euenit quapropter non poteſt eſſe locus exten-
ſioni ut ſupra dictum eſt, ac ſæpius . Additum iniu-
35 per fuit expreſſo † ut oſtenderetur primum extenſio
nis extremum quod debet eſſe expreſſum ut ſupra
dictum fuit in prin.diffinitionis, l.oratio de ſponſal.
l.quia actionum de præſcript.uerb.& debet eſſe ha-
bile ſaltem potentia ut ſupra dictum eſt, dicitur au-
36 tem iſtud extremum a quo eſſe expreſſum † quando
ſcriptum uel dictum reperitur, d.l.oratio ibi uel lo-
cuta eſt , quod probat etiam Bal. in l. ſed & ſi quis,
§.quæſitum,col.5. uerſ.uenio ad quæſtiones in fin.
ſi quis cautio. ubi ſimiliter ait expreſſum illud dici
quod uoce profertur, uel per ſcripturam apparet
ad oculum.
37 Tacitum uerò dicitur illud † quod colligitur ſolũ
per rationem intellectus, allegat, l. iam hoc iure de
uulg.& pupill.& l.non rectè. C.de fideiuſſ. & l. 1. de
his quæ in teſtam.delentur , ideoq; dicit idem Bal.
in auth niſi rogati col.2. C. ad Senat.;Trebel.tacitũ
38 † conſiſtere in interpretatione iuris, expreſſum non
& ubi teſtator ſeipſum gloſſat non debere nos recur
rere ad gloſſas , leges uel aduocatos dicit Cranet.
in conſi. 1.1.ſub num.6.& probat arg.tex.in l.conti-
nuus,§ cum ita de uerb.oblig.& l ille aut ille,§ 1.de
leg.3.ſed de his hactenus cum ſupra lib. 2.tractaue-
rimus latius materiam expreſſorum ac tacitorum
uerborum.
39 Ad non expreſſum † uerò dictum fuit ut oſtende-
retur extremum ad quod fit extenſio, quod non de
bet eſſe expreſſum ſed omiſſum & ſuppleri per ex-
tenſionem d. l. oratio ibi uel locuta coniuncto fine:
ibi ſuppleatur quod deeſt , de ſponſ. & in d. l.quia
actionum ibi ſupplet prætor de præſcript. uerb. &
ita uult Bal.in l.1.col.ult.C.ſi rect.prouin.dicens de
principali ad antecedens fieri extenſionem per in-
terpretationem extenſiuam cum uerba deficiunt
per d. l.oratio, quia interpretatio extenſiua nihil
40 aliud eſt † niſi ubi uerba deficiunt ſed non deficit
ratio ut ibi patet , & idem tenet Bal. in l. ſi furioſi.
per illum tex. C. de nupt. ubi ait interpretationem
extenſiuam eſſe ubicunque deficientibus uerbis tra
hitur legis effectus ad aliud per ſimilitudinem ra-
tionis, ſubditque ita bonum ibi haberi textum ut
alibi reperiatur,idem probat Ange.in d.l.ſciendum
ad l.

ad l. Pom. de parri. qui dicit interpretationem extẽ-
41 ſiouẽ† proprie eſſe cum caſus de qua quæritur non
continetur in nerbis neque in mente & iſte caſus
omiſſus debet eſſe in extremo ad qnod fit extenſio,
ut patet ex prædictis, facit quod notat Bart. in l. omnes
populi in 8. q. 5. princip. de inſt. & iur. & Bal. in
l. ex placito in 6. & 7. qnæſt. C. de re. permnta. & l. verbum.
C. de fideicom. & l. cum non ſolum in princ.
C. de bon. quæ liber. ſed ſi extremnm ad quod eſſet
42 expreſſnm, † vel verbis, vel ex mente tunc diceretur
potius ſignificatio quàm interpretatio extenſina,
qnia ſignificatio eſt qnando non receditur a vero
& proprio intellectu vocabuli; ſed quando dilatatur,
vel extenditur, uel coarctatur ſiue reſtringitur
intellectus vocabuli, tunc iſta non videtur ſtrictio-
43 re modo loquendi ſignificatio, † ſed interpretatio
extenſiua uel reſtrictiua, ut latius ſupra libr. 2. explicauimus,
& probatur in l. ſcire oportet, §. ſed ſi maxime
de excuſat. tuto. ſecuudum Bal. qui ita notat in
rub. C. de nerbo. ſignificat. in prin. & per Ang. in l. 1.
de tributo. & Cæpol. in rub. de verb. ſignifi. in 3. q. 4.
princ. q.

SVMMARIVM.

1 *Cauſam introductiuam iſtius interpretationis extenſiuæ fuiſſe neceſſitatem ſecundum Veronen.*
2 *Intellectus l. 2. §. his legibus de origin. iur.*
3 *Qui vult vnum vult omnia quæ ſequuntur ex illo.*
4 *Interpretationis deſideratio oſtendit diſputationis neceſſitatem per quam peruenitur ad veritatem interpretationis.*
5 *Herennium Modeſtinum multa notando ac diſputando bene & optima ratione decreuiße.*
6 *Veritatem inueſtigare volentibus bene eſſe præ opere dubitare.*
7 *Non neceßitatem ſed naturale deſiderium diſpoſitionis intelligendæ fuiſſe cauſam introductiuam interpretationis extenſiuæ.*
8 *Naturale tamen illud hominum deſiderium comitem habuiſſe neceßitatem.*
9 *Neceſſariam fuiſſe hanc interpretationem quia caſus omnes ſingulatim non potuiſſe explicari, & plura ſunt negocia quàm vocabula.*
10 *Interpretationem ſemper ineſſe diſpoſitioni ex neceſſitate.*
11 *Interpretatio eſt ſpiritus ſcripturæ.*
12 *Interpretationem duplicem eſſe, vnam quæ fit per punctum rationis, alteram quæ fit per viam æquitatis.*
13 *Verba non eſſe iudaicè intelligenda.*
14 *Interpretationem ſic debere fieri, ut non mereatur à ſapientibus reprehendi.*
15 *Interpretationem hanc fuiſſe profectam a iuregentium.*
16 *A quo iure vſu exigente & humanis neceſsitatibus requirentibus plura introducta ſunt hominibus neceſſaria.*
17 *Sed poſtea iure ciuili talem interpretationem fuiße receptam ac comprobatam, ut de teſtamento dicitur.*
18 *Etiam ex iure municipali poſſe talem interpretationem procedere.*
19 *Et ex iure conſuetudinario.*
20 *Nec poſſe aliqua poſitiua lege tolli cum deſcendat à iure naturali.*

Quæ fuit cauſa introductiua, quæro modo iſtius interpretationis extenſiuæ.

CAP. II.

QVę fuit cauſa introductiua iſtius
interpretationis extenſiuæ; &
ſcio ſcripſiſſe Veronenſ. dicto
tracta. de extenſio. ſectio. 5. in
princip. cauſam introducendæ
iſtius interpretationis fuiſſe ne-
1 ceſsitatem † qnia quam primũ
lex vel aliqua diſpoſitio facta eſt naturaliter euenire
ſolet nt requiratur neceſſaria prudentum interpretatio,
per text. in l. 2. §. his legibus de orig. iur.
quod ante dixerat quoque Veronenſis loc. iam re-
2 lat. q. 4. in principio, ſed quamnis † ille tex. dicat cæptam
fuiſſe deſiderari prudentum anctoritatem
neceſſariamque fori diſputationem non tamen ni
fallor probat cauſam introducendæ iſtius interpretationis
fuiſſe neceſsitatem ſed potius naturale deſiderium
intelligendi ipſorum hominum, quod deſiderium
interpretationis per auctoritatem prudẽtum
poſtea fecit neceſſariam diſputationem, quia
3 qui vult vnum † vult & omnia quæ neceſſaria ſunt ut
perueniamus ad illud, l. oratio de ſponſ. l. ad legatum,
l. ad rem mobilem de procur. cum ſimi l. cum
enim interpretatio deſideraretur, † neceſſaria fuit
diſputatio per quam peruenitur ad neritatis interpretationem,
l. cum quidam, ubi Iaſ. in 6. notab. de
lib. & poſth. per tex. in l. fi. §. mixta de mun. & bonor.
5 vbi † Herennius Modeſtinus multa notando & diſputando
benè & optima ratione decreuit, ineſt. n.
6 inueſtigare † ueritatem uolentibus præ opere benè
dubitare ſecundum philoſophum tertio metaphyſ.
quem refert Cagno. in d. l. 2. §. his legibus, non igitur
neceſsitas, ſed naturale deſiderium diſputationis
intelligendę fuit cauſa introducendæ interpretationis
extenſiuæ ut cauſa fuit & declaratiuæ quoq;
7 non diffiterer. † tamen qnin ipſa interpretatio extenſiuæ
cauſæ naturali illo hominum deſiderio intelligendi
non haberet quoque comitem neceſsitatẽ
quia in contrarium habebat impoſsibilitatem, cũ
8 enim † impoſsibile eſſet per rerum naturam omnes
caſus ſingulatim explicare, nt ſcribit I. C. in l. non
poſſunt de legi. pluraqne etiam ſint negocia quàm
vocabula, l. natura de præſcript. uerb. neceſſe fuerit
hanc interpretationem extenſinam introdncere
per quam ad caſuum deciſionem de ſimilibus ad ſimilia
procederemns, d. l. non poſſunt de legi. & propterea
dicit Crauet. in conſi. 3. ſub num. 23. interpre-
10 tationem ſemper ineſſe diſpoſitioni † ex neceſsitate
uel ex neriſimilitudine uel ipſius rei natura ſecundum
Bal. in conſi. 343. examinanda ſunt in princip.
11 libr. 1. & eſt † interpretatio ſpiritus ſcripturæ, per
Bal in conſi. 275. qnod pro regula, col. 3. circa medium
libr. 2. ubi allegat Ariſt. 7. Secretorum, eſtque

duplex

12 duplex una neceſſaria† quæ ſit per punctum ratio-
nis, altera probabilis quæ ſit per uiam æquitatis
Bal. in conſil. 411. Quidam Mediolanenſis col. 1. cir
ca medium lib. 1. ſecundum quam poſteriorem in-
terpretationem, dicit verba non debere iudaice in-
13 telligi † ſecundum Bal. in conſil. 294. ad euidentiã
ad fin. col. 1. qui allegat tex. in l. quamuis de in ius
14 voc. ſed ita debere fieri ne mereatur † a ſapientibus
reprehendi, l. Saluius Ariſto de leg. præſtan. §. ex fa-
cto in princ. de uulg. & pupil. qua de re plenius ſu-
15 pra diximus. Hincque poteſt inferri iſtiuſmodi in-
terpretationem profectam fuiſſe à iure naturali
quod gentium appellant & ſolis hominibus com-
16 mune eſt, prout & cætera quæ uſu † exigente ac hu-
manis neceſſitatibus introducta inter homines ſũt
ab illo iuregentium progreſſa fuiſſe, §. ius autem
17 gentium inſtit. de iur. natur. ſed † & poſtea iure ciui-
li comprobbatum atque receptum fuiſſe prout de
teſtam. dicunt Bart. & doctor. in l. id quod decond.
indeb. Recent. in rub. & in prin. inſtit. de teſtam. vbi
diximus deque poſſeſſione dicunt Bar. & alij in l. j.
de acquir. poſſ. de fictione Bar. in l. ſi is qui pro em-
ptore de vſucap. nec diſſentit Cępol. de extenſio.
18 ſec. 4. ſub num. 4. & ſeq. vbi ait † etiam ex iure mu-
nicipali poſſe illam procedere quod traderet cer-
tam formam interpretationis faciendæ & ex iure cõ-
19 ſuetudinario † ex quadam conſueta interpretatione
vt eſt gloſ. notab. in l. pen. in ver. voluntas de leg. 2.
gloſ. in l. quid ergo, §. pęna grauior de ijs qui not.
20 infam. & ideo † cum a legendo deſcendat non pote-
rit aliqua poſitiua lege tolli, vt per Bal. & Cagnol.
in d. § his legibus, in totum ſcilicet quamuis pro par-
te ei poſſit derogari, §. ſed naturalia cum ibi nota.
inſtit. de iure nat. Abb. in cap. ex parte vbi & alij de
offic. deleg. Cæpol. in d. 4. ſect. ſub num. 10. cum ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ſint fundamenta interpretationis extenſiuæ ſecun-
dum Capolam.*
Aequitatiſque precipuum eſſe ibi.
2 *Omnia ſtatuta interpretationem extenſiuam recipien-
tia fundata eſſe debere in æquitate.*
3 *Aequitatem fundamentum eſſe interpretandi leges ac
pacta.*
4 *Statuta & reſcripta intelligenda eſſe ſecundum æqui-
tatem.*
5 *Interpretationem debere eſſe bonam & æquam.*
6 *Ineptiſſimum eſſe non fallere regulam ſi ita ex æquitate
faciendum eſſe videatur.*
7 *Legem rigoroſam a qua abſit æquitas non extendi.*
8 *Rationem naturalem unum eſſe fundamentum ipſius in-
terpretationis extenſiuæ.*
9 *Quoties legis intellectus eſt dubius ad naturalem ra-
tionem recurritur.*
10 *Naturalis ratio potentiſſima eſt, in qualibet ſtatutorũ
interpretatione.*
11 *Interpretationes legum conuenire debere rebus natu-
ralibus.*
12 *Deficiente iure ſcripto recurrere nos debere ad ratio-
nes naturales.*
13 *In dubio ſufficere allegare rationem naturalem.*
14 *Rationem legis ciuilis animam eſſe ipſius legis.*
15 *Mentem legis ex ratione legis colligi.*
16 *Mentem legis maximum eſſe fundamentum interpreta-
tionis faciendæ.*
17 *Verba debere menti deſeruire, & cum manifeſtus eſt le-
gis ſenſus, verborum interpretatio nunquam tantum
valet, ut melior ſenſus exiſtat.*
18 *Mentem ut animam verba ut corpus haberi in lege. nu-
mero 19.*
20 *Simplici quoque in voluntate fundari interpretationem
extenſiuam.*
21 *Sed & in reipublicæ fauore multum fundari eam in-
terpretationem.*
22 *Animæ quoque fauorem multum conferre.*
23 *Sed hæc omnia potius inſtrumenta eſſe facienda inter-
pretationis, ex ſcientia auctoris.*
24 *Confirmarique ex veterum auctoritate.*
25 *Vt in opere materiali differunt operis fundamenta, ab
inſtrumentis quibus opus efficitur, ſic in intellectua-
li differre inſtrumentum interpretationis ab ipſis in-
ſtrumentis.*

Quę ſint fundamenta præcipua interpretationis extenſiuæ.

CAP. III.

Refert autem idem Veronenſis
loco ſupra cit. ſex eſſe fundamẽ-
1 ta † præcipua iſtius interpreta-
tionis extenſiuæ; Quorum pri-
mum eſt æquitas, ſecundum ra-
tio naturalis, tertium mens di-
ſponentis; quartum ſimplex vo-
luntas hominis vel legis, quintum fauor Reipubli-
cæ, ſextum fauor animæ, de æquitate dicit eſſe text.
in cap. 1. §. ut autem æquitas in princip. de pac. iur.
firm. ibique per illum tex. aſſerit Bal. omnia ſtatuta
2 † interpretationem extenſiuam recipientia, debere
fundata eſſe in æquitate, probaturque item hoc in
l. unica quib. non compet. bono. poſſ. ibi reſpondi
hic caſus ſub edicto non continetur, ſed tamen
æquum eſt. Idem notat Bal. in l. ſi defunctus. C. de
3 ſu. & legi. heredi. vbi ſingulariter dixit † æquitatem
fundamentum eſſe interpretandi leges & pacta
per l. ſi ſocius pro filia pro ſoci. ad idemque eſt tex.
in l. ex facto in prin. verſ. etenim de vulg. & pup. vbi
4 Bal. & alij volunt ſtatuta & reſcripta † intelligenda
eſſe ſecundum æquitatem; ſic etiam legitur in l. in
his de condi. & demon. æquitatem fundamentum
eſſe iſtius interpretationis, ibi ex bono & æquo in-
terpretationem capere, quo loci inquit Bald. inter-
5 pretationem † debere eſſe bonam & æquam debe-
reque omnino habere iſtos duos comites bonum
ſcilicet & æquum, ut ibi, & l. penult. in princ. cum
gloſ. 1. & doc. ibi idem Bal. in cap. cum cauſam de re
ſcript. & glo. ſingul. in auth. vt ſine prohibit. matr.
credit. & debit. in princ. in verſ. ineptiſſimum exiſti-
mauimus, quæ inquit inde notandum eſſe ineptiſ-
ſimum

ſimum † fore non fallere regulam ſi ita ex æquitate
eſſe videatur, quibus multa ſimilia addit idem Cæ-
pol. d. ſect. 5 ſub num. 9. Raph. Cuma. in d. l. ſi vero,
9 §. de viro ſolu. matr. qui ait legem † rigoroſam a qua
abſit æquitas, & quæ non ſit fundata ratione, non
extendi per l. quod verò contra, & l. quod non ratio-
ne de legi. De ratione naturali dicit eſſe tex. in l. nõ
ſine. C. de bon. quæ lib. & l. 1. §. 1. C. de cadu. vbi lex
ambigua interpretatur ſecundum moderamen iu-
ris ſeu rationis naturalis pro hoc eſt Bald. in cap. 1.
de alien. feud. in 5. colum. in princ. vbi eleganter ait
10 † quòd quoties legis intellectus eſt dubius ad natu-
ralem rationem recurrendum eſſe, l. ſcire oportet,
§. & ſi maximè de excuſ. tuto. naturalis enim ratio
11 † eſt potentiſsima in qualibet ſtatutorum interpre-
tatione, ut dicit Cyn. in l. non dubium C. de legi. ad
fin. & probatur in l. cui pacto in fin. ibi naturalem
habet intellectum de ſer. export. & l. cum ratio de
portio. quæ lib. damna & multa ſimilia in hanc rem
proſequitur idem Cæpol. loco ſupra cita. d. ſect. 5.
ſub num. 59. cum plur. ſeq. ut enim Bal. ait in l. 1.
12 col. 4. C. de ſer. fugiti. † interpretationes legum de-
bent conuenire rebus naturalibus, ut de hoc eſt tex.
in l. is cuius, §. fin. de inter. actio. in l. vbi autem non
apparet, §. illud de uerbo. obligatio. & inſtit. eod. §.
13 conditiones in fin. Deficienteque iure † ſcripto de-
bemus recurrere ad rationes naturales, ut eſt text.
cum gloſ. diſtin. 1. cap. conſuetudo in gloſ. 1. & in l.
ſcire oportet, § ſufficit de excuſ. tuto. Abb. in c. cum
14 ſint homines de decim. & ideo † ſufficit in dubio al-
legare rationem naturalem licèt quis non alleget le-
gem, ſecund. Iac. de Rauen. Cyn. & Bal. in d. §. ſufficit
quod autem dictum eſt de ratione naturali vult idẽ
15 eſſe in ratione ciuili † quia ratio legis anima eſt ip-
ſius legis, l. cum ratio in princ. de portio. quæ lib.
damnat. l. cum mulier ſolu. matr. cũ ibi not. & mens
legis colligitur ex ratione legem ipſam animante, l.
cum pater, §. dulciſsimis de lega. 2. Caſtr. in d. l. cum
mulier in fin. & Bal. in l. ſuum in fin. C. de iur. delib.
cum ſim. per ipſum Cæpol. cita. d. ſect. 5. ſub nu. 100.
16 cum plur. ſeq. de mente ait eſſe tex. † in cap. intelli-
gentia de uerb. ſig. & in l. in conditionibus primum
locum cum plur. ſimil. de condit. & demonſtr. & in
l. pater Seuerinam, §. conditionum uerba eod. titu.
quibus in locis habetur verba debere menti deſer-
17 uire nã cum † manifeſtiſsimus eſt ſenſus diſponen-
tis, uerborum interpretatio nunquam tantum va-
let ut melior ſenſu exiſtat, l. 3. de lib. præter. l. ſcire le-
ges de legi. l. cætera, §. item & regulis ibi ſententiæ
mens. de leg. 1. ibique Bal. dicit legislatoris mentem
18 plenè ſeruandam. & ideo mens dicitur † ſicut anima,
verba ſicut corpus, & ſic magis debet attendi intel-
lectus, quàm uocabulum, ut dicit Bal. in l. ſi quis
ſeruo. C. de fur. Floria. in l. pen. ad fin. ad exhib. Bal.
in l. cum Aquiliana de tranſ. vbi dicit quòd uerba
19 ſunt † ſicut corpus mens ſicut anima & ſpiritus cum
ſimil. quę proſequitur idem Cæpol. ſub num. 124.
20 cum plur. ſeq. De ſimplici † voluntate legis uel di-
ſponentis, ſe remittit ad iura ſupra cita. in titu. 1. di-
cti tractatus & probat text. in l. ex facto, §. rerum da
hæredi. inſtit. & iura ſupra cit. in cap. de mente cum
ſimil. quæ puto voluiſſe citare Cæpol. quia leges ab
eo citatæ in d. capit. 1. prolatæ ſunt ad probandum
verbum extenſionis haberi in iure noſtro. De fauo-
21 re Reipub. † dicit haberi tex. in l. hoc modo in fin. &
ibi Bal. de condit. & demonſtr. ubi inquit ille, le-
gem Reipub. utilem interpretatione adiuuandam
& non minuendam eſſe, ſtatutaque terrarum reci-
pere interpretationem a publica vtilitate idque di-
xit Ang. in d. l. ſciant cuncti, ad fin. 1. col. C. de legit.
hæred. Butr. in d. cap. fina. de conſuet. col. 12. uerſ.
quarto reſtat & doctor. in d. l. hoc modo. De fauo-
22 re uerò animæ adducit Archid. in cap. 1. in uerſic.
quacunque re de ſtat. regul. Abb. in cap. ex tenore
qui fil. ſint legit. Butr. in cap. inter monaſterium in
23 fin. pen. col. de re iud. ſed de ijs † & multo pluribus
diximus ſupra in quo tractauimus de inſtrumentis
quibus potiſsimè vtimur in facienda interpretatio-
ne, quia videntur hæc potius cum alijs ibi latiſsimè
conſideratis inſtrumenta eſſe quibus progredimur
de caſu ad caſum, de perſona ad perſonam, vel di-
ſpoſitionem magis ad unum, quàm alterum caſum
reſtringimus, uel quibus interpretamur, declara-
mus, corrigimus, & in ſumma illa omnia facimus
quæ in interpretatione explicanda ſunt neceſſaria,
quibusque non aliter vtimur, quàm fabri artificesq;
ſuis inſtrumentis vtuntur, ad peragendum aliquod
corpus eorum artificij, vel opus eorum mechanica-
rum artium, ideo ulterius in ijs non immorandum
24 erit; & ſi † diligenter inſpiciantur iura & auctorita-
tes ſupra relatæ, luce clarius patebit Doctores lo-
qui de illis ſex enunciatis, ut de inſtrumentis, quibus
ordimur, producimus atque abſoluimus opus inter
pretationis, non ut de fundamentis, quia ut differũt
25 in opere naturali † fundamenta operis, ab inſtrumẽ
tis quibus opus ipſum abſoluitur per artifices; ſic
in opere hoc intellectuali interpretationis differẽt
iſti termini ſupra relati a fundamento interpreta-
tionis; illius enim fundamento ſunt extremum a
quo, & extremum ad quod, media autem quibus
ab uno ad alterum proficiſcimur ſunt inſtrumenta
ipſius intellectus interpretantis; qualia ſunt ſex illa
enunciata de quibus proximè locuti fuimus.

S V M M A R I V M.

1 *Ex ſupra relatis ſex fundamentis proficiſci cauſas fina-
les, ſeu effectiuas interpretationis extenſiuæ.*
2 *Eaſque octo eſſe.*
3 *Regulare eſſe ut fiat extenſio, ne diſpoſitio reddatur
inutilis.*
4 *Statuta quæ ſine extenſione effectum non habent debe-
re extendi.*
5 *Eluſionis quoque euitandæ cauſa fieri interpretatio-
nem.*
6 *Fraudationis quoque excludendę gratia locum fieri in-
terpretationi.*
7 *Quibus modis dicatur fieri fraus legi remiſsiuè.*
8 *Abſurditatis pariter euitandę gratia interpretationem
extenſiuam fieri.*
9 *Quod & vt iniquitas a diſpoſitione ablegetur reci-
pitur.*

Verum

10 *Verum & ut durities a lege ſit eminus permittitur.*
11 *Et nè indebitè quis damnum patiatur.*
12 *Vuiumve aliquod ſequatur.*

Quę cauſæ proficiſcantur ex ſupra relatis illis ſex medijs, ſeu fundamentis interpretationis extenſiuę.

CAP. IIII.

EXiſtis autem medijs ſeu inſtru-
mentis proficiſcuntur poſtea
1 †cauſæ illæ finales ſeu effectiuæ
ipſius extenſiuæ interpretstio-
nis, quas refert idem Cæpol. lo.
iam rel. in pen. ſectio. Quarum
2 primum † eſt omnis utilitas quę
progredi poteſt ex actu talis extenſionis; Secunda
eſt ne diſpoſitio ſit ludibrio uel efficiatur eluſoria;
Tertia eſt ne detur materia circumſcribendi legem
uel aliam diſpoſitionem; Quarta eſt ne ſequatur ab
ſurdum; Quinta eſt, ne ſequatur iniquitas; Sexta eſt
ne ſequatur duritia; Septima eſt ne quis indebitè
damnum patiatur; Octaua eſt ne uitium aliquod
ſequatur. Nam reſpectu primæ cauſæ utilitatis re-
3 gulare eſt † ut fiat extenſione diſpoſitio inutilis red-
datur, l ſi ſtipulatus fuero per te non fieri de uerbo.
obliga. Bar. in l. non dubium. C de legib. & in l. om-
nes populi de iuſt. & iur. Butr. in d. cap. fina. de con-
ſtitut in limit. 14. Gemi. in ca. 1. in 1 t. fall. de temp.
ordi. lib. 6. Floria. in l. pen. ſi quadru. paup. feciſ dica.
4 qui dicit quod ſi ſtatuta effectum † nō haberent niſi
extenderentur, debent extendi, iuxta not. in l. ſi ad-
uerſus de arbitr. & in l. fin. C de uſur. rei iud. De ſe-
5 cunda cauſa eluſionis † eſt tex. in l. fi. ne quid in loc.
pub. in l. ſi prætor de iud gloſ. not. in cap. quamquā
de uſur. lib. 6 & in cap. ſi ciuitas de ſent. excommun.
eod libr. in quibus locis teſtamentum ad codicillos,
& ciuitas ad ſuburbia trahitur, ne reddatur diſpoſi-
tio eluſoria, & multa poſſunt exempla ex ijs quæ ſu
pra dicta ſunt & infra dicemus aſſumi. De tertia
6 cauſa fraudationis legis cuitandæ † eſt tex. in l. cum
hi, §. ſed cum lis cum ibi notat. à Doctor. de tranſa-
ctio. in l. magis puto, §. ſi pupillus de reb. eo. l fraus
& ibi Bal. de legi. l. non dubium cum ibi notat. per
Doctor. C de legi. Alberi. de Roſat. in 1. part. ſtatu.
q 5. col. 4. l. cum aquiliana de tranſact. l. conuenire
de pact. dotal. cum ſimili. quæ ibi proſequitur Cæ-
pol. loc. ſupra cita. cum plurib. ſeq. ubi perpulchra
etiam exempla proponit; Quibus autem modis di
7 catur † fieri fraus legi trad. Bal. in d. l. fraus Bart. in l.
contra per illum text. C. de legi. Soci. in conſil. 66.
8 uol 1. ſub num 11. De quarta † cauſa abſurditatis
eſt regula, quòd abſurditas à quacunque diſpoſitio-
ne cenſetur excluſa, etiamſi non exprimatur, l. Pom
ponius de neg geſt. & l. aliud, §. abſurdum de reg iu.
l. nam abſurdum de oper. libert. l. diuortio ſol. matr.
l. ſcire oportet, § aliud de excuſat. tuto. l. conſulta di-
ualia. C de teſtam. cum ſimil. traditis per Cæpol. lo.
ſupra citat. ſub num. 16. cum plur. ſeq. & ſupra dixi-
mus infraque etiam dicemus. De quinta cauſa ini-
9 quitatis † eſt tex. in d. l. ſcire oportet, § & ſi maximè
de excuſat. tuto. docet Bal. in l. in teſtamento. q. 11.
10 C. de teſtam. milit. De ſexta cauſa † duritiei eſt text.
in l. cum tale uerſ. ſed diſplicuit de cond. & demon.
Bal. in d. l. in teſtamēto q. 10. Ang. in l. illud de petit.
11 hæred. De ſeptima † ne quis indebite damnum pa-
tiatur, eſt tex. in l. 2. & ibi notat. C. de noxal. & in l.
fina. C. in quibus cauſ. in integr. reſtit. non eſt neceſ-
ſaria, & in l. ultima, §. in computatione ubi doctor.
omnes. C. de iur. delib. cum ſimil. De octaua cauſa
12 ne uitium aliquod ſequatur eſt text. in l in ambigua
de legi. facit tex. in l. Plautius de aur. & arg. leg.

SVMMARIVM.

1 *Interpretationem extenſiuam diuidi in duas ſpecies in actiuam ſcilicet ac paſſiuam.*
2 *Actiua interpretatio quæ ſit.*
3 *Extenſio dicitur eſſe actiua quando ſtatutum ſi quis occiderit trahitur ad mandantem.*
4 *Paſſiua interpretatio quæ ſit.*
5 *Si ſtatutum diſponat ut filiusfam. poſſit facere teſtamentum, leges omnes loquentes de teſtamentis trahuntur ad illud ſtatutum.*
6 *Si lege municipali munus aliquod introducatur leges communes de muneribus loquentes ad illud producuntur.*
7 *Naturam interpretationis actiuæ eſſe influere alteri; At contra paſſiuæ eſſe ut influatur ſibi.*
8 *Actiua interpretatio quæ ſit ſecundum auctorem.*
9 *Et quatenus definitio conformis eſt definitioni in genere ſupra relata eaſdem recipit declarationes.*
10 *Extremum ad quod protenditur interpretatio extenſiua debere eſſe diuerſum ab extremo, a quo ſit interpretatio.*
11 *Diuerſum poſſe eſſe quid non ſolum in ſubſtantia, ſed etiam in qualitate, quantitate, ac alijs circumſtantijs.*
12 *Diuerſumque intelligendum eſſe diſſimile, non etiam contrarium.*
13 *De natura extenſionis actiuæ eſſe ſupplere id quod eſt omiſſum.*
14 *Extremum ad quod ſit extenſio, intrinſecè non expreſſe appellari, quia ſi tale eſſet non diceretur propriè extenſio.*
15 *Multos æquiuocare in iſta materia extenſionum, inter extenſionem & comprehenſionem, dum uolunt ad intrinſecè comprehenſa fieri extenſionem.*
16 *Paſſiua interpretatio quæ ſit ſecundum auctorem.*
17 *Caſum in diſpoſitione expreſſum paſſiuè informari a iure communi.*
18 *Quia informatur a diſpoſitione iuris communis, ut ſaccus a frumento, uel ab alia materia, quæ in illum infunditur.*
19 *Naturam interpretationis paſſiuæ eſſe ſuſcipere & ab alio informari.*
20 *Appellarique iſtam interpretationem extenſiuam, non ex eo, quod caſus in ea expreſſus ad alios trahatur, ut in actiua, ſed ex eo quòd alia iura ad illam trahuntur.*
21 *Triplicem eſſe formam ſubſtantialem, accidentalem, & naturalem.*

Formam

22 Formam ſubſtantialem dici quæ tendit ad eſſe rei.

23 Statutum diſponens ut teſtamentum poſsit fieri coram duobus teſtibus, recipit formam ſubſtantialem a iure communi traditam.

24 Quæ ſint perſonæ cum quibus dicitur eſſe teſtamenti factio. remiſſiuè.

25 Formam accidentalem eſſe quandam obſeruantiam ſuperuenientem poſt actum, quæ non dat ſubſtantiam ipſi rei.

26 Exemploque declaratur.

27 A forma materiali quomodo recipiat interpretationem. nu. 28.

29 Notarios, cum fiunt, iurare ſe conſcripturos eſſe inſtrumenta, non in papiro, ſed in membranis non abraſis.

30 Forma quam recipit diſpoſitiuum expreſſum, non dici extrinſecè expreſſam.

31 Interpretationem extenſiuam verſari vel in iuris communis, aut ſtatutarij, vel actionis diſpoſitione.

32 Rurſusque in iuris communis diſpoſitione verſari, vel in correctorijs, vel limitatorijs & exorbitantibus, aut in pœnalibus, ſeu in quarti generis conſtitutionibus.

In quot genera diuidatur interpretatio extenſiua ſicut ſupra definita eſt atque explicata.

CAP. V.

HActenus deducta interpretatio
extenſiua, eaque ratione quæ
ſupra a nobis obſeruata fuit,
definita atq; explicata, in duas
1 †diuiditur ſpecies, Quarum al-
tera eſt actiua, altera verò paſ-
ſiua, ut colligitur ex Bar. theori
ca in l. omnes populi de iuſt. & iur. in q. 6. quæſt.
princip. ſub num. 60. quem ſequuntur ibi cæteri &
præſertim Bal. col. 8. verſ. item nota quòd iſtud ius
quod trahit ſub num. 21. in 16. col. verſ. ſed quæ eſt
interpretatio actiua Bart. in l. 1. de mune. & honor.
vbi eleganter loquitur, & in l. ſi quis ſeruo in fin. C.
de furt. & in l. 1. §. lex Falcidia quem Alex. & alij ibi
communiter ſequuntur ad leg. Falcid. Abb. & alij in
cap. ad audientiam, & in cap. dilectus de cleri. non
reſiden. Cæpol. de extenſio. ſect. 2. in prin. Cur. in ca.
fin. de conſue. ſect. 4. ſub nu. 15. poſt Butri. ibi Euer.
in loco a ratione legis lata ſub num. 39. Rip. in d. l. ſi
conſtante ſub num 69. Io. Imol. in l. ſi uero, § de viro
2 ſub num. 16 ſol matr. Nam interpretatio actiua † di
citur quando diſpoſitio in caſu expreſſo protrahi-
tur ad caſus in diſpoſitione non expreſſos, ſecundũ
Bart. & alios doctor. in locis proximè citatis, & ex
ijs quæ tradit idem Veron. loco ſupra cita. ſectio. 1.
in pen. & ult. verbo definitionis ipſius interpreta-
tionis & poteſt poni exemplum, quamuis Bald. &
alij in loco ſupra relatis multa proponant in ſtatu-
to ſi quis occiderit; ſi enim trahatur ſtatutum ad
3 mandantem † interpretatio ſeu extenſio dicitur eſſe
actiua, quia ſtatutum informat ſimilem caſum &
ſic dat formam, & omne quod dat formam dicitur
agens ſecundum Bald. in d. l. omnes populi col. 16.
verſ. ſed quę eſt interpretatio actiua.
4 Paſsiua uero † interpretatio eſt quando leges ex-
tenduntur ad ſtatuta, quæ ideo dicuntur paſsiuam
interpretationem recipere, quia patiuntur ſtatuta
interpretationem ſeu intellectum legum loquen-
tium in materia ſtatutorum, eo quia regulæ omnes
ac leges iuris communis extenduntur ad dictas le-
ges municipales, ut per Bartol. in d. l. omnes populi
ſub dicto nu. 60. & alios ſupra relatos, exemplo au-
tem ſic declarari poteſt, fingamus, ſtatuto ſeu lege
5 municipali prouiſum fuiſſe, † vt filiusfam. poſsit fa-
cere teſtamentum; certè lex communis extenditur
ad hoc ſtatutum, ut ſcilicet legitimè ac ſecundum
iurium diſpoſitionem debeat fieri hoc teſtamentũ,
l. hac conſultiſsima in princ. C. de teſtamen. & quod
rurſus ex tali teſtamento adeatur hæreditas, l. eam
quam cum ibi nota. C. de fideicom & l. ſi nemo de
teſtam. tut. vt Falcidia ex illo detrahatur omnesq;
in ſumma teſtamentariæ leges in illo locum habeãt
l. 1. §. lex Falcidia ad leg. Falcid. Item ſi lege aliqua
6 municipali † iniungatur onus aliquod, lex commu-
nis ad illud protenditur, ut dicatur perſonale, uel
patrimoniale ſecundum diſtinctio. l. 1. de mune. &
hono. quam ibi notat Bart. & in conſil. ſuo 368. inc.
viſa quadam conſtitutione, ubi ponit alia exempla,
in ſumma breuius colligẽda quæ hactenus adducta
7 ſunt, † ſic eſt conſtituendum uidelicet. Naturam in-
terpretationis actiuæ eſſe influere alteri, At contra
paſsiuę eſſe ut ſibi influ atur, ab alioque ſuſcipere ac
informari, ut pulchrè dicit Bal. in d. l. omnes popu-
li col. 48. verſ. item nota quòd iſtud ius ſub num. 21.
& Petr. Anch. in repet. cap. canonum ſtatuta de con-
ſtitutio. col. 178. in fin. uerſic. ulterius etiam eſt ad-
dendum.
8 Qui uellet autem plenius † ac cumulatius iſtarũ
duarum interpretationum uim atque eſſentiam per
ſcrutari, omiſſa Veronen. definitione, quam ipſe la-
tè examinat loco ſupra cita. ſic definire poſſet, ut ſit
9 actiua interpretatio † extenſiua nihil aliud, quàm
cuiusque diſpoſitionis citra uerborum ac mentis
ſuapte natura primò occurrentium uim, progrediẽ
do de caſu diſpoſitiuo expreſſo, ad caſum diuerſum
intrinſecè non expreſſum iuſtè ac legitimè facta ex
poſitio; quæ definitio cum uſque ad uerba illa ad
diuerſum, conueniat cum definitione ſupra relata
ad interpretationem extenſiuam ſimpliciter conſi-
deratam in genere recipit quoque eaſdem declara-
tiones. Ad diuerſum autem dictum fuit, quia extre-
10 mum ad quod † protenditur interpretatio actiua
debet eſſe diuerſum ab extremo a quo fit interpre-
tatio, l. oratio de ſponſal. l. quia actionum de præ-
ſcripr. uerb. cum ſimili. ſupra alleg. per eundem Ve-
11 ron. in primo capite, & iſtud diuerſum † poteſt eſſe
non ſolum in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, &
qualitate, & in alijs quę proſequitur idem Veron. in
titu. in quibus caſibus poſsit fieri extenſio, ut proba-
tur in l. ſcripturæ diuerſæ iuncta glo C. de fide inſtr.
l. fin. de conſtit. pecun. l. ſi idem. C. de codicil l. 1. de
iur. aur. annul. l. diuerſo quorum leg. l. doli. §. diuer-
ſum de nouatio. cap. cum ſint homines de decim. &

cap.

cap ad apoſtolicæ circa fin.eod. & cap.cum apoſto-
lica de ijs quæ fiunt a prælat. Et intellige diuerſum
12 † eſſe extremum ad quod, ab extremo a quo, non
autem aduerſum, id eſt contrarium, ut dicitur in di-
cto. cap.cum apoſtolica, & notat gloſ.in uerſ.diuer-
ſa in d.cap.cum ſint homines, & Archidiac.in cap.
cum ſit iudex in uerſ.nequiuit de off. lega in 6. quia
extenſiua interpretatio non poteſt fieri ad extremū
ad quod non expreſſum, contrarium extremo ex-
preſſo per l.vbi repugnantia de reg. iur. & l.1. C.de
furt.cum ſimili. Ac etiam quia eſt de natura exten-
13 ſionis † actiuæ ſupplere id quod eſt omiſſum & nō
expreſſum, non autem ei contradicere, ut d. l.ora-
tio, & d. l.quia actionum & cap. cum a te ext. de ce-
lebrat.miſſa.& proſequitur idem Cæpol.loco ſupra
cita.cap.1. uerſ. ſeptimo & ultimo dixi, fuit quoq;
14 dictum † in definitione intrinſecè non expreſſum,
quia ſi eſſet intrinſecè expreſſum ſeu comprehen-
ſum, non diceretur propriè extenſio actiua; ut pro-
batur in l.in his de condit. & demonſtr. & l. condi-
tiones quæ extrinſecus eod. titu. Et propterea dixit
Rochus Curt.in cap.fin.de conſu.ſub num.23.uerſ.
15 & hæc doctrina attenta multos † Doctores decipi
in iſta materia extenſionum & æquiuocare, dum vo-
lunt quod intrinſecè uenit per vim eiuſdem ratio-
nis, dici per extenſionem fieri, ut inter cæteros aſſe-
rit feciſſe Bartol. in d. auth. quas actiones quod ta-
men uerum non eſt, ut ſupra ſæpius admonuimus;
Item ut differat a paſsiua interpretatione quæ tra-
hitur ad id quod intrinſecè ineſt. Paſsiua autem in-
16 terpretatio † eſt, omiſſa Veronēſis definitione loco
iam relato ſect.4. cuiuſque diſpoſitionis, progrediē-
do de caſu diſpoſitiuo expreſſo ad eius formam ex-
trinſecè non expreſſam, citra uim uerbū nomentis
ſua pre natura primò occurrentium iuſtè atque arti-
ficiosè facta expoſitio. Quæ uerba ad eius for-
mam &c. Ideo poſita fuere: quia extremum à quo
fit extenſio, quod quidem eſt caſus diſpoſitiuus in
17 in ipſa oratione expreſſus, informatur id eſt recipit
formam à iure antiquo commune, quod in ea ma-
teria loquitur, vel à legibus communibus ea in ma-
teria loquentibus, & formam actui diſpoſito danti-
bus, dum ad illum per hanc interpretationem tra-
huntur, quæ forma iuris communis fit ſic paſsiuè
interpretando ipſius diſpoſitiui caſus in l nouæ ſim.
18 pliciter † expreſsi naturam, atque ſicut culeus ſeu
ſaccus recipit formam a frumento, cum illo imple-
tur frumento, ut dicit gloſ. in l. iuriſgentium, in §.
quinimo de pact.in gloſ.1.magna in princ. & ea ſi-
militudine qua pactum incontinenti appoſitum
formam recipit a contractu cui accedit, ut ibi nota-
tur, & ideo natura interpretationis uel extenſionis
19 † paſsiuæ eſt ſuſcipere & ab alio informari, quia ius
illud quod alterum ad ſe trahit, dicitur ab eo recipe-
re interpretationem paſsiuam, cum ab illo informe-
tur, ut dicit Bal.iam citatus in d. l.omnes populi de
iuſti.& iur.in d.col.4.uerſ. item nota quòd illud ius
ſub num.22 & appellatur iſta interpretatio extenſi-
20 ua, † non ex eo quod diſpoſitiuum expreſſum exten
datur ad illud non expreſſum, ſicut fit in extenſione
actiua, ſed ex eo quòd aliæ leges uel alia iura quæ
loquuntur de forma diſpoſitiui caſus expreſsi, ex-
tenduntur ad illum, & ideo hæc interpretatio, uel
extenſio dicitur paſsiua, quia ſuſcipit & patitur for-
mam illorum iurium in materia caſus expreſsè di-
ſpoſiti loquentium. Ad eius formam, dictum eſt, ut
21 † intelligatur de triplici forma, ſubſtantiali, ſcilicet.
accidentali & materiali, ſubſtantialis enim eſt il-
la qua poſita actus ponitur, & qua depoſita actus
deficit, ut in l.Iulianus, §.ſi quis ad exhiben. & i l.mu
lieri, §.1. ubi diximus de uerb ſignifi. Butr. in ca.tua
nos per illum tex in ult notab. de ſponſal. Barto.in l.
prolatam in fin.1.col.C.de ſent.& interlocut.omn.
iud.ubi concludit illa dici de ſubſtantia, quibus ceſ-
ſantibus res ipſa eſſe non poteſt, l. pacta conuenta,
vbi hoc etiam notatur de contr.emptio. & dicitur
22 illa forma ſubſtantialis † quæ tendit ad eſſe rei, & ad
uenit rei exiſtenti in potentia, ut dicit Bal. ſecundū
Ariſtot.& Aueroem in l. vniuerſa col.2. C. de pre-
cibus imperat.offer.& in l.2. C. quando prouoc.ne-
ceſſ.non eſt, l.qui Romæ, §. Flauius de uerb. obliga.
Bal.in l.ad exactionem in fin. C.de dot promiſ. &
iſta forma ſubſtantialis dicitur vniformis, ut not.
Barto.in l ſciendum in princip. quarti contrarij, de
verbor.obligatio.ſecundum Cyn.in l.1. C.de contr.
& commit.ſtipul. exemplo uerò ſic perſpectior res
23 fieri poteſt, fingamus lege aliqua † municipali caue-
ri; teſtamentum fieri poſſe coram duobus teſtibus;
recipiet illa interpretationem ſeu extenſionem paſ-
ſiuam ut ſuſcipiat formam ſubſtantialem à iure cō-
muni traditam in teſtamentis, ut ſcilicet ſint maſcu
li, puberes, liberi, uno contextu adhibiti & reliqua
huiuſmodi de quibus in d.l.hac conſultiſsima. C.de
teſtam.cum ibi nota.in princ.& inſtit. quib. non li-
24 cet facer. teſtam. Item ut ſint perſonæ † quibus cum
ſit teſtamenti factio, §. teſtes autem de teſtam. ubi
diximus & de quibus per gloſ.ordin. in §.fin. inſtit.
quibus non licet fac.teſtam. in l. ſi quæramus de te-
ſtamen.& per Bal.plenè in l.1. C.de ſacroſ. eccleſ.&
plenius per Io de Imol.Anchar. & alios recentiores
in cap.2. de teſtam. Poteſt rurſus, ut dictum eſt, in-
25 telligi de forma accidentali † quæ eſt quædam ob-
ſeruantia ſuperueniens poſt actum, & quæ non dat
ſubſtantiam ipſi rei, quæ iam eſt ſed poſtea requiri-
tur ad confirmationem rei in eſſe productæ, vel ad
vtilitatem conſequendam, vt per Bald.& doctor.in
d.l.vniuerſa, & Bal.in d.l.2. quando prouoc.non eſt
neceſſ. vnde ſi lex requirit apertionem teſtamenti
26 † iuxta, l publicati, cum ibi notat. C.de teſtamen.&
l.2.& tot.tit.C.quemad.teſtam. aperiant. & ſtatuto
præcipiatur teſtamentum ualere coram duobus te-
ſtibus accipit eiuſmodi ſtatutum paſsiuam inter-
pretationem, ut informetur a legibus quæ loquun-
tur de forma & apertione teſtamenti, ſicque de for-
ma accidentali; Quinimò poteſt etiam ut diximus
27 intelligi de forma † materiali ut notat Cyn. in d. l. 1.
C.de contr. & commit. ſtipul.Bart.in d. l.ſciendum
de uerbo.obliga.ut in propoſito exemplo antedicti
ſtatuti, recipit enim illud interpretationem ſeu ex-
tenſionem paſsiuam quia leges iuris communis de
forma materiali teſtamenti loquentes ad tale ſtatu-
28 tum trahuntur, puta † ut poſsit ſcribi manu teſtato-
ris

ris vel notarij anth. quod ſine C. de teſtam. & in tabula lignea ſeu in quacunq; alia materia ſine chartæ ſiue membranæ ſint, ſiue in corio cuiuſcunque animalis l. 1. in princ. de bon. poſſ. ſecund. ta. tametſi
29 Notarij quando creantur iurent† ſcribere inſtrumēta publica & teſtamenta non in papyro ſed in cartis membranis non abraſis, ut dicit Veron. loco ſupra relat. ſectio 4 ſub num. 6. Qui rurſus ait in definitio-
30 ne fuiſſe dictum extrinſecè non expreſſę † quia iſta forma quam recipit diſpoſitiuum expreſſum non eſt extrinſecè expreſſa, licet intrinſecè poſsit dici comprehenſa, argu. l. in his, & l. conditiones quæ extrinſecus de cond. & demon. & in hoc differt à definitione actiuæ, quia extremum ad quod fit extenſio non eſt in ea comprehenſum intrinſecè, uel ex-
31 trinſecè, ut paulo ſuperius dictum eſt. Hiſce† igitur ſic peroratis. Dico diſtinguendos rurſus eſſe tres principales caſus circa hanc materiam extenſiuę interpretationis; Aut enim uerſamur in legis communis diſpoſitione; aut in diſpoſitione ſtatutaria; aut in diſpoſitione vel actione hominis, primo ca-
32 ſu ſunt tres aliæ partes† conſiderādæ, hoc eſt, quòd aut uerſamur in correctorijs, aut in limitatorijs & exorbitantibus; aut pœnalibus; aut in ijs quæ neq; correctoria, nec exorbitantia, vel limitatoria, neq; pœnalia ſunt, ſed quarti cuiuſdam generis.

S V M M A R I V M.

1 *Secundum Matheſilanum communem eſſe regulam vt correctoria non extendantur.*
2 *Sed limitari quando ratio finalis eſt expreſſa in lege.*
3 *Item quando ageretur de extenſione paſſiua.*
4 *Et in caſibus a iure antiquo comparatis.*
5 *Si tamen in omnibus & per omnia ſint comparati. numero 6.*
7 *Vel quando vnica tantum diſpoſitionis poſſet reddi ratio.*
8 *Aut tractatur de periculo animæ.*
9 *Agiturnè de puniendo delicto ad commodum reipublicæ.*
10 *Eandem regulam in correctorijs recipi ab Imol. qui illam reſtringit in ſex caſibus.*
11 *Quando reſultaret abſurdum.*
12 *Cum ratio eſt expreſſa in lege.*
13 *Vbi verſamur in correctoriis.*
14 *Aut agitur de extenſione paſſiua.*
15 *Vel tractamus de omnino purificatis.*
16 *Contenderetur vè de facienda extenſione ex mente intrinſeca.*
18 *Sed & D. Alciato placuiſſe predictam regul. negatiuā extenſionis in correctorijs præterquam in ſeptem caſibus.*
19 *Non diſenſiſſe etiam Euerardum à prædictis qui limitant dictam concluſionem in 14. caſibus. à nu. 19. vſq; ad 34*
34 *Andream Gammarum atteſtari dictam opinionem negatiuam eſſe communiter receptam firmarique ſex argumentis.*
35 *Sed à communi illum diſſentire multis rationibus ac iuribus. & nu. ſeq.*
37 *Occurrereque iuribus pro communi inductis.*
38 *Tandem cum communi ſentire.*
39 *Quam in ſeptem caſibus reſtringit.*

De extenſiua interpretatione facienda in materia correctoria iuris communis ſecundum Matheſilanum, Imolam, Alciatum Euerardum & Gammar.

CAP. VI.

CIrca materiam extenſiuæ interpretationis faciendæ in correctoria legis diſpoſitione Matheſil. in libello de extenſioni. ſub num. 1. concludit illam ſolere dari regulam † ut non de-
1 beant correctoria iura de caſu ad caſum trahi ex maioritate vel identitate rationis arg. l. præcipimus in fin. C. de appellatio. in l. ſancimus. C. de teſtam. textumque eſſe notand in auth. de adminiſtr. offi. § fina. & clarum in l. ſi furioſi. C. de nupt. & in l. ſi uero, §. de uiro ſolut. matr. in auth. quas actiones iuncta ibi gloſ. C. de ſacr. eccle. in cap. cum expediat de electio. libr. 6. & tradi. per Bart. in l. ſi conſtante ſolu. matr. q. 7. ſed eſt nona primæ par. princip. hanc concluſionem dicit eſſe reſtringendā ſeptē modis, primo quando ratio finalis eſt expreſ-
2 ſa † in tex. quia tunc ubi habet locum ratio, habet ſimiliter & legis diſpoſitio; nec dicitur iſta extenſio, quia hæc deciſio apparet ex materia comprehēſa ſub uerbis generalibus ipſius legis, quamuis non ex uerbis ſingularibus eiuſdem, ut per gloſ. in §. 1. in verſ. ad curationem. vt ij qui obligat. in auth. in l. 1. in princ. de leg. tuto. Bart. in l. cum mulier ſecunda ſolut. matr. glo. in l. 1. C. de his qui ante aper. tab. in l. 1. §. ſexum de poſtul. in cap. 1. de temp. ordi. lib. 6. in verb. Italia cum ſimil. Secundo quando ageretur
3 de † extenſione paſſiua arg. l. 1. §. 1. ad leg. Falcid. ubi Bartol. & in l. omnes populi in 4. q. 6. att. princip. & in l. 3. § erit vi bon. rapt. cum ſimil. per eum adduct. qui multa profert exempla Tertio quando eſſemus
4 † in caſibus a iure antiquo comparatis, l. fina. C de indict. viduit. toll. & in l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. C. de furt. l. marcellus. §. 1. & ibi Bart. ad Senat. Trebel. cum ſimuli. Hunc caſum intelligit procedere quan-
5 do caſus ſunt† æquiparati in omnibus, & per omnia circa materiam illā de qua agitur quamuis in alijs plures eſſent differentię, ut inter teſtamentum & codicillos, quorum tamen reſpectu perſonæ per modum leg. reperiuntur caſus eſſe comparati, l. 2. de leg. 1. ſecus vbi in materia de qua ageretur non eſ-
6 ſet omnimoda comparatio, † quia tunc non fieret extenſio, ꝓ d. auth. quas actiones iuncta, l. fina. C. de ſacroſ. eccle. latius declarando ut ibi per eum Quar-
7 to vbi diſpoſitionis vnica ratio reddi poteſt† l. his ſolis. C. de reuoc. donat. l. quamuis, & ibi gloſ. & Bald. C. de fideic. Quinto vbi tractatur de periculo ani-
8 mæ ſut per Imol. in cap. cum contingat de iur. iur. Sexto quando agitur de puniendo delicto † ad commodum

modum reipublicæ, l. 2. §. ignominiæ de ijs qui not.
infam. quamuis dicat illam non loqui in correcto-
rijs, ſed in odioſis, Imola verò in d. l. ſi uero §. de viro
col. 4. poſt princip. conſtituit regulam negatiuam,
10 † per iura ſupra cita. a Matheſ. & eandem limitat
in ſex caſibus ſub num. 14. & 15. Primo ſcilicet quan
11 do reſultaret abſurdum † per tex. in l. ſcire oportet,
§. illud. de excuſ. tuto. & ea quæ not. Bartol. in l. non
dubium. C. de legi. ſecundo quando ratio eſſet ex-
12 preſſa in lege † per tex. in clem. 1. in uer. eligatur de
electio. ſed hunc caſum excipit ille quando is caſus
ad quem fieret extenſio comprehenderetur ſub lar-
ga ſaltem uerborum ſignificatione, ſecus ſi nullo
modo poſſet comprehendi, ut ibi per eum, quia tūc
non fieret extenſio. Secundo quando ageretur de
13 facienda † extenſione in correlatiuis per dict. l. fin.
C. de indict. viduit. tollen. l. fi. C. de acceptil. quem ca
ſum ipſe intelligit quando eadem eſt ratio, per l. cu
ratorem. C. de interd. matri. Quarto quando agitur
14 de facienda † extenſione paſsiua per dictam gloſ. in
d. l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. C. de furt. iuncta l. ut tā
tum, C. de ſer. corrupt. cum ſimil. Quinto quando
15 ſumus in parificatis † ſed ipſe intelligit quando mi
litaret omnimoda ratio, & eſſemus inter eaſdem
perſonas & ita procedat gloſ. in cap. ſi poſtquam.
§. 1. & §. fine de elect. libr. 6. ſecus ubi eſſemus inter
alias perſonas, & ita intelligit tradita in dicta auth.
quas actiones iuncta dicta l. fin. Sexto quando age-
16 retur † de facienda extenſione ex mente intrinſeca,
& comprehenſiua, quia tunc diceretur declaratio,
17 ut ibi per eum, Dom. Alciat. † libro ſecundo, de uer.
ſignifi. & ipſe conſtituit regulam negatiuam quod
in correctorijs licita non ſit extenſio per iura ſupra
cita. ſub num. 34. & ſeq. ſed eam regulam reſtringit
18 in ſeptem caſibus, † Quarum primus eſt quando in
lege eſt expreſſa ratio ſub num. 36. Secundus eſt in
ijs quæ relatione quadam coniunguntur ſub nu. 37.
Tertius eſt quando fieret extenſio ex ul eius regulę,
cui licet quod eſt plus de reg. iur. libr. 6. ſub num. 41.
Quartus eſt quando per extenſionem ad antiquum
ius reuerteremur ſub num. 42. Quintus eſt quando
conſtaret de mente correctoriæ legis, ſub num. 44.
Sexto eſt quando exceptio eſſet in lege poſita, ſub
dicto num. 44. Septimus quando ageretur de ſalu-
te animæ, ut idem proſequitur ſub eodem nu. 44.
19 Euerar. quoque † in locis legalibus in loco a ratione
legis lata ſub num. 14. concluſionem & ipſe negati-
uam concipit., tum per iura ſupra cita. quàm per
alia multa quæ ipſe addit, quam concluſionem ſic
firmatam limitat. 14. modis, primo quando ratio
20 † eſt ſcripta in lege vel canone corrigente, ſub nu-
mero 18. cum quinque ſeq. quem primum modum
excipit quinque alijs limitationibus, quarum prima
eſt, quando lex eſt correctoria tantum, non etiam
pœnalis, ſecus ſi correctoria ſit & pœnalis ſimul,
ſub numero 24. Secunda eſt quando lex correctoria
non loquitur taxatiue ſub dicto numero 24. & ſeq.
Tertia eſt, quando ratio expreſſa in lege uel canone
corrigente eſt finalis ſub dicto num. 25. & 26. Quar-
ta eſt quando alia ratio ſcripta in lege uel canone
ſuaderet extenſionem non debere fieri, ſub dicto
numero 26. Quinta eſt quando caſus non expreſſus
eſt æquè fauorabilis ſub dicto nume. 26. verſ. Quin-
21 to intellige. Secundo principaliter limitat † quando
duo caſus æquiparati ſunt per legem antiquam, in
omnibus & per omnia in materia de qua agitur,
22 ſub numero 27. Tertio † quando ſumus in correla-
tiuis ſub numero 28. Quarto quando lex non cor-
23 gens † reduceret nos ad ius antiquum ſub numero
vigeſimonono. Quinto quando reſultaret abſurdi-
24 tas. † ſub numero 30. Sexto quando ageretur de ſa-
25 lute animæ. † ſub eodem numero verſicu. ſexto fal-
26 lit. Septimo quando lex uel conſtitutio aliàs † eſſet
illuſoria, ſub numero 31. Octauo quando uerba
27 conſtitutionis correctoriæ † ex lata ſignificatione
vocabuli trahi poſſent ad caſum in quem concur-
rit maioritas rationis, ſub num. 32. & ſequen. Nono
28 quando duo ſe habent ad inuicem gradatim † ita
ut unum menſuretur gradatim ab alio aliquo acci-
dentenam tunc facta mutatione uel correctione in
uno, cenſetur quoque eſſe facta in alio, ſub nume-
29 ro 34. Decimo quando ita ſe habent † duo inter
ſe vt unum ueniat acceſſoriè ad aliud uel menſure-
tur ad ſimilitudinem alterius; ſub numero 35. Vn-
30 decimo quando ita ſe habent † duo ut unum ue-
niat conſecutiuè ad alterum, ſub numero 36. Duo-
31 decimo quando caſus ad quem † fieret extenſio, &
ſic non expreſſus comprehenderetur ſub expreſſo
ſecundum communem uſum loquendi, ſub nume-
32 ro 37. Decimotertio † quando per eandem legem,
uel aliam aliquid fuiſſet enunciatum gratia exem-
33 pli, ſub numero 38. Decimoquarto † quando
agitur de extenſione paſsiua, ſub numero 39. &
ſequen.

Andreas Gammar. in tractat. extenſion. ſub nu-
mero 118. attingit hunc articulum & dicit com-
34 munem † eſſe opinionem, ut non debeat fieri ex-
tenſio quam dicit probari ab his qui frequentio-
tiore uoto illam recipiunt ſex fundamentis. Primo
per text. in dicta l. præcipimus. C. de appellationib.
& in §. fin. in authen. de adminiſtr. offic. Secundo
per text. in l. ſi furioſi. C. de nupt. Tertio per text. in
l. certa forma. C. de iur. fiſc. libro decimo. Quarto
quia in claris non procedimus ex coniecturis iur.
vulg. Ergo per interpretationem non corrigemus
legem ſcriptam quæ clara eſt. Quinto quia ex-
preſſum facit ceſſare tacitum, l. qui ad certum locat.
l. pactum inter hæredes de pactis. Ergo lex expreſ-
ſa contraria non abrogabitur interpretatione taci-
ta. Sexto per capitu. cum expediat de electio. Con-
35 trà tamen ipſe tenet † poſt Fulgoſ. in l. cum de no-
uo. C. de legi. & in l. de quibus. ff. eodem titu & Ioan.
Mona. in capit. indemnitatibus eodem titu. de ele-
ctionib. in ſexto, per text. in l. non ſine. C. de bonis
quæ lib. Item per l. legem Iuliam. C. de indict. vi-
duita. tollen. quem ipſe præter cæteros inducit.
Rurſus per textum in l. Gallus, §. & quid ſi tan-
tum de liberis & poſthumis. Inſuper quia diſpo-
ſitio correctoria eſt fauorabilis, correcta odio-
ſa, quia nunquam lex corrigitur niſi propter ſui
odioſitatem, vel quia incepit eſſe contraria fini
publici boni cuius gratia eſt inducta capit. non

debet de conſang capit. qualiter, §. ad corrigen-
dos, capit. ſicut de accuſat. cap. ſtatutum de reſcript.
lib. 6 inſtit. de leg. fuſ. cani. toll. per tot. ergo ampliá-
da correctoria reſtringenda correcta atgnm. cap.
odia de reg inr. lib. 6.

36 Poſtremò quia in dubio eligenda † eſt uia quæ
pluribus innixa eſt rationibus vt eſt pars iſta quæ
fauet extentioni in correctorijs, tum quia ubi eadē
eſt ratio, ibi debet idem ſtatui ius. iur. vulga. Tum
quia cui licet quod eſt plus &c. dicto cap. cui quod
plus eſt de reg. inr. in 6. Tum quia in boc militat fa-
nor publicus qui eſt ampliandus dicto cap. odia.
Tum quia de ſimilibus ad ſimilia &c. l. non poſſunt
de legi. tum etiam quia correcta lege intelligitur
correcta quoque eſſe legia ratio. Ergo caſus omnes
non capreſsi qui fundantur ſuper dicta ratione in-
telligentur eſſe correcti, argum. cap. cum ceſſante
de appel. Ad l. præcipimua † reſpondet procedere
37 quando non apparet aliqua ratione legem ulterius
uoluiſſe corrigere. Ad l. ſi furioſi, quod ibi additio
& expreſsio fuit facta ad dubitationem tollendam
non quia ille caſus ea mente non conciperetur in
conſtitutione Diui Msrel. Ad l. certa forma quòd
ibi erat propter irrationabilitatē odij, ut l. quiſquis.
C. ad l. Iul. ma. Ad quartum quòd incipit fieri du-
bia ob caſum correctionis ſuperuenientem. Ad
quintum quòd id quod ex mente venit expreſſum
eſt, l. nominis, §. 1. infra de uerb ſignifi. Ad ultimum
quòd procedit quando caſus ad quem fit correctio
nis extenſio poteſt aliqua ratione ſeruari. Tandem
38 quia videt graue † eſſe communis præiudicium dicit
à communi opinione baud eſſe recedendum & cū
cæteris negatiuè eſſe concludendum extenſionem
in correctorijs licitam non eſſe: quam & ipſe re-
39 ſtringit in ſeptem caſibus ex illis † qui & ab alijs ſu-
pra relati ſunt hoc eſt in correlatiuis quam limita-
tionem latè examinat ac variè declarat à num. 122.
vſque ad num. 137. Item quando lex correctoria re-
duceret nos ad ius commune numero ſupra citato.
Rurſus ratione abſurdi ſub num. 138. Ratione ſalu-
tis animæ ſub num. 139. inſuper quando fieret elu-
ſoria ſinè extenſione, ſub num. 140. Ad hæc quando
lex ſuperueniens potius eſſet interpretatiua quam
correctoria numero iam relato. Poſtremò quando
ratio eſſet capreſſa in lege corrigente, ſub nume-
ro 41. cum tribus ſequen. vbi latè illam limita. tra-
ctat, ac declarat.

S V M M A R I V M.

1 *Auctor putat a communi ſententia baud quaquam di-
ſcedendum eſſe; conſtituendamque eſſe regulam nega-
tiuam, quod in correctorijs non ſit licitum extendere
diſpoſitionem in caſu expreſſo loquentem ad non ex-
preſſum.*
2 *Iura ad probandam communem opinionem adducta
quicquid Iaſ ſentiat illam probare.*
3 *In correctorijs, neque ex paritate, neque ex ſimilitudi-
ne, nec etiam ex maioritate rationis extenſionem
poſſe fieri.*
4 *Euitandam eſſe legum correctionem.*
5 *Concordanda eſſe leges primo aſpectu contrariantes,
per diſtinctiones ac conciliationes*
6 *Licitum eſſe diuinari ut tollatur legum contrarietas.*
7 *Hincque reſurgere cur ſit quòd in diſpoſitionibus & pri
uilegijs licita non ſit extenſio.*

Quæ ſit auctoris ſententia in materia ex-tenſiua interpretationis faciendæ in correctoria diſpoſitione.

C A P. VII.

EGo in propoſita difficultate non
diſcedendo a communibus Do-
ctorum traditionibus ſic puto
conſtituendum eſſe, ut ſcilicet,
quando uerſamur in correcto-
1 rijs, tunc regula † communiſque
concluſio ſit firmanda, in corre-
ctorija non eſſe licitam extenſionem neque produ-
ctionem unius caſus ad alterum, authen. quas actio
nes. C. de ſacroſa ct. eccleſ. dicta l. præcipimua. C. de
2 teſtam. quæ iura † quamuis Iaſ. in dicta auten. quas
actiones ſub num. 21. in fin. dicat parum probare
ſub uerſ. ſit ergo, nihilominus probant quia in ijs
deciditur correctionem non trahi ad ea, quæ in in-
diuiduo non reperiuntur correcta. & ſic reijcit om-
nem extenſionem Bartol. & Doctor. in l. ſi conſtan-
te in prima part in q 9. ſoluto matrimo. addit Iaſon
text. loc. ſupra relato quem dicit meliorem eſſe de
corpore iuris in authen. de adminiſtr. offi. in ſacr.
appellationibus, ibique glo. expreſsè, in uerſicu. quo
niam in §. illud not. illum tex. ad hoc, quam conclu-
3 ſionem † ita recipiunt interpretes ut neque ex parita
te uel ſimilitudine, nec etiam ex maioriete rationis
licita ſit extenſio gloſ. in l. tam is de donatio. cauſ.
mort. in §. 1. Bartol. in l. præcipimus §. fina C. de ap-
pellatio per illum tex. Iaſ. in dicta auth. quas actio-
nes ſub num. 21. uerſ. ſit ergo, communiter notant
Doctor. in l. ſi uer 3, §. de uiro ſolu. matri ut atteſta-
tur Benedic. Capr. reg 90. ſub num 113. Iaſ. in l. de
quibus ſub num. 14. de legi. & in dicta anthen. quas
actionea, ſub dicto num. 21. Deci. in l non debet cui
quod plus de reg. iur. quicquid aliter uoluerit idem
Deci præcipitanter & ſibi contrarius in conſil. 323.
Rip. in dicta l. ſi conſtante ſolut. matri. ſub num. 57.
4 & 59. Euitanda † eſt enim legum correctio. l. 1. C. de
inoff. dot. cap. cum expediat de electio. libro ſexto,
concordandæque ſunt leges primo aſpectu contra-
5 riantes † per diſtinctiones ac conciliationes, l. ſecun-
da, § ſi quid in tanta. C. de ueter. iur. enucl. 1. conſtit.
C. §. quibua glo. in l. apud antiquos. C. de furt cap. ſi
6 peccauerit 2. q. 1. Licitumque eſt etiam † diuinare,
ut tollatur legum contrarietas Bartol. in l. ita ſtipu-
latua col. 12. poſt princ. uerſic. & ſi tu opponas ſub
num. 27. de uerb. oblig. Riminal inſtit. per quas per.
nob. acquir. ſub num. 55. Zanc. in l. hæredes mei, §.
cum ita ſub num. 167. ad Senat. Trebel. nec difficul-
tatem habet, quando lege aliqua diuinatio illa ad-
iuuaretur, ut opportunè declarat idem eruditiſsi-
mus

mus Riminal. in d. §.1. numero ſupra citato verſic. confirmaturque hoc. inſtit. per quas perſo. nob. acquiri. & per ſubauditos intellectus procedere permiſſum eſt, ut ſcribit Rip. loc. ſupra cita. ſub nu. 58. per gloſ. in cap. puer in uer. defenſionem 15. diſtin. qui & alia nonnulla bis ſimilia in hanc rem addit,
7 & ex hac concluſione apparere inquit † Rip. loc. ſupra relat. ſub num. 59. & 60. & Dom. Alciat. de uer. ſignifi. libro ſecundo ſub nu. 34. & 35. Cur ſit quod in diſpenſationibus & priuilegijs permiſſa non ſit extenſio; Quod ſcilicet quantum in eis ſit, ius commune corrigatur.

SVMMARIVM.

1 *Non procedere ſupra firmatam concluſionem quando ratio eſt expreſſa in lege corrigente.*
2 *Sed Ripam putare iura quę pro dicta opinione adducuntur non probare.*
3 *Rationem complecti omnes caſus ſuos comprehenſiuè.*
4 *Quando in pluribus caſibus eſt una eademque ratio, non extenſiuè ſed eo modo quo genus ſpecies ſua complecti tur, intelligitur comprehendere.*
5 *Fauor publicus, & fauor pius licet ſint ſimiles, ſunt tamen numero differentes.*
6 *Vbi eſt omnimoda ratio in uno caſu quę eſt in altero non dicitur extenſio ſed diſpoſitio.*
7 *Dominum Alciatum diſcedere à communi opinione.*
8 *Varijsque firmare illam argumentis. ſub nu. 8. 9. 10. 11, 12. & 13.*
14 *Rectè ſenſiſſe patres qui communem opinionem conſtituerunt, dum non tam materiam legum, pro communi opinione inductarum, quàm ipſam rationem in lege expreſſam perpenderunt.*
15 *Quando ratio eſt expreſſa in lege non dicitur diſpoſitio extendi, ſed intelligi, & comprehendi ſub expreſſo, ex ratione & mente.*
16 *Diſpoſitio dicitur magis enucleari quàm extendi quando eadem eſt ratio.*
17. *Et magis detegi quod in ratione in primo caſu includebatur, quàm nouus caſus induci.*
18 *Lex id omne dicitur quod in ratione conſiſtit.*
19 *Caſus non dicitur omiſſus vbi eadem eſt ratio.*
20 *Quando eadem eſt ratio, quod omiſſum eſt, ex uerbis legis ommitti non debet à religione iudicantis.*
21 *Vbi eadem eſt ratio, & eadem mens dicitur eſſe idem caſus.*
22 *Ea quę ſunt eiuſdem rationis includi ſub diſpoſitione ex ſignificatione ideſt expreſſe, propriè, ac non tacitè.*
23 *Communiorem, & veriorem eſſe opinionem quòd ex ſola legis ratione fiat extenſio etiamſi lata non concurrat ſignificatio.*
24 *Gloſ. in clemen. auditor de reſcript. intellectus declaratur. nu. 25.*
26 *Gloſ. in clemen. prima in uer. prælatum de elect. declaratur.*
27 *Domini lciati ratio diluitur.*
28 *Declaratur in l. liberorum, de uerborum ſignificationibus.*

An pręmiſſa concluſio ceſſet, quandò expreſſa eſt ratio in lege, lateque de veritate huius diſceptationis diſſeri.

CAP. VIII.

REſtringunt autem imprimis Doctores hanc concluſionem ut locum non habeat, quando ra-
1 tio † eſt expreſſa in ipſa lege corrigente quã reſtrictionem probat Bald. in dicta authen. quas actiones. C. de ſacroſ. eccleſ. per tex. in l. bis ſolis in uer. tacitè cautum putamus. C. de naut. fęno. eſſe meliorem de iure, Alex. in d. l. ſi conſtante in dicta quæſtio. nona Bartol. confirmat per text. cum gloſ. in clemen. prima. in uer. eligatur de electio. & Iaſ. in dicta authen. quas actiones per
2 tex. in l. cum mulier ſoluto matrimo. ſed Rip. † in dicta l. ſi conſtante, ſub numero 63. non probare ait quia prædicta iura loquuntur potius in limitatorijs & exorbitantibus, quàm in correctorijs, teneat tamen ſeruare Iaſ. quatenus ille videtur conſideraſſe non materiam, ſed rationem in lege expreſſam quam dicit inſtar generis ſub quo omnes eius ſpecies comprehenduntur, complecti caſus ſuos om-
3 nes † comprehenſiuè, & non extenſiuè per l. ſi quid caú, §. inter emptum de lega. tertio, & l. regula. §. ſi quis de iur. & facti. ignor. ideoque inducit Petr. & Cyn. in l. iura in ſingulos de legi. dicentes, quòd
4 † quando in pluribus caſibus eſt una eademque ratio numero illa decidit omnes caſus non pro extenſione, ſed eo modo quo genus prædicatur de omnibus ſuis ſpeciebus, ſed quando rationes ſunt differentes ſpecie, licet ſimiles numero, tunc iſta dicitur extenſio, quæ eſt quædam progreſsio de termino ad terminum per adęquationem ſeu qualitatem & hoc ultimo caſu uult loqui dictam authen. quas
5 actiones; Nam fauor publicus † & fauor pius licet ſint ſimiles ſunt tamen numero differentes ſecundum Bald. in l. de quibus de legi. & Alexan. in conſilio 75. colum. prima, libro ſexto. item addit quòd
6 ubi eſt omnimoda ratio † in uno caſu quæ eſt in altero non dicitur extenſio, ſed diſpoſitio, ſecundum gloſ. magiſtr. in cap. 1. in uer. Italiæ de tempor. ordinati. in ſexto, & Fely. in cap. tua nos colum. ſecunda de iureiur. & hanc quoque limitationem inquit fuiſſe de mente Bar. in l. liberorum colum. ſexta uer. his præmiſsis infra hoc titulo, hanc tamen ſententiam ſic communi conſenſu receptam ueram non
7 eſſe putat † Dom. Alciat. de uerb. ſignif. libro ſecundo ſub nu. 36. poſt Io. de Imo. in d l. ſi nero, § de uiro ſub nu. 14. & 15. & Gemi. in c. 1. de tempor. & quali. ordinan. col. 3. in prin. quibus in locis poſt Ant. But. in cap. fi. de conſuet. contrariam opinionem ueram
8 eſſe putauerunt per tex. † in clem. auditor iuncta ibi glo. in uerſ. Romana nam ibi exprimitur ratio in litera ſcilicet ut circuitus euitetur, quæ ratio ſibi fortius uendicat locum in auditore dato extra curiam per papam & tamen gloſ. dicit illam extendendam
9 non eſſe ad caſum prædictum. Ad idem † facit

clem. 1. de electio. iuncta ibi gloſ. in uerſicu. prælatum ubi ſimiliter gloſ. videtur uelle quod licet ratio
ibi fuerit expreſſa, nihilominus non fiat extenſio ad
10 caſum. Addit Dom. Alciat. quòd † cum hæc conclu-
ſio ſecundum ſcribentes procedat ſiue ratio ſit
expreſſa in lege, ſiue vnica tantum affirmari poſsit
ſecundum gloſ. in l. quamuis. C. de fideicommiſ. cõ-
ſequens eſſet vt regula nunquam procederet niſi
vbi lex ex plurimis rationibus ſancita eſſet qui ca-
ſus rariſsimus eſt, & ideo non etiam veriſimilis neq;
a legislatore animaduerſus fuiſſe cenſendus eſt,
l. nam ad ea de legi. Quinimò inquit quòd exceptio
inepta eſſet, cum tunc non quia tractaretur de cor-
rectione preciſa eſſet extenſio, ſed quia aliqua ex il-
11 lis rationibus ceſſaret. Nam & † ex eo confutatur
hæc opinio quod receptiſsimi iuris eſt, quoties ea-
dem ratio ſuadeat in correctorijs fieri extenſionem
de ſtricta vocabuli ſignificatione ad latam. gloſ. in
authen. vt hi qui oblig. ſe habe. perhib. res mino. in
ver. curationem, quam ſignificationem quid opus
eſſet reſpici ſi etiam citra uocis generalitatem fie-
12 ret extenſio, cum vnica in ratione † frequentiſsimã
ſit, legis cardinem verſari, perpendit & d. clemen. 1.
de electio in uer. prælatum & Bart. in l. liberorum
infr. eod. dum vult ſtatutum quòd ſtantibus maſcu-
lis fœminæ excludantur non extendatur ratione
agnationis conſeruandæ, unde Imol. & Gemi. con-
cludunt niſi concurrat lata ſeu impropria verbi ſi-
gnificatio cum ratione, non poſſe per ſolam ratio-
nem extenſionem fieri per multa iura & auctorita-
tes quibus vterque mouetur at Dom. Alciat. ex ſo-
la ratione expreſſa in lege noua corrigente non cre-
13 dit extenſionem fieri, † niſi ex illa appareat veteris
legis rationem prorſus fuiſſe abrogatam, ut in l. ma
ximum vitium. C. de lib. præter. & eandem ſenten-
tiam cum Imol. & alij ſupra citatis firmauit Alex.
in l. peregrè. §. 1. col. 2. verſ. non obſtat ſi pro opinio
ne Cyn. de acquir. poſſ. Barbat. inter conſi. Calcan.
conſil 190. Maturè col. 4. poſt medium uerſ. & la-
tius per And. Barbat. inter conſi Calcan. conſil. 28.
col. 9. Corn. in conſi. 198. col pen. libr. 4. Cur. Sen in
14 conſil. 12. col. 3. ante medi. Ego † in hac difficultate
opinor rectè ſupra relatos patres ſenſiſſe, qui dum
citatos locos perpenderunt ad confirmationem
iſtius limitationis non tam materiam illarum le-
gum quàm rationem in lege expreſſam conſidera-
runt, à qua voluerunt propter eius vim compreh é-
ſiuam, etiam in correctorijs poſſe dari progreſſum
& optima quidem ratione, quia quando ratio eſt
15 † expreſſa in lege non dicitur diſpoſitio extendi, ſed
intelligi & comprehendi ſub expreſſo ex ratione &
mente l. nominis & rei infra eod. & ſic interpreta-
tio quæ fit eſſe videtur potius intellectiua quàm
extenſiua Bal. in l. quamuis circa princ. C. de fideic.
Craue. de antiq. tempor. part. 4. ſect. 1. ſub num 89.
uerſic. rurſus pro hac, neque hoc caſu dicitur fieri
extenſio ſed intentio Iaſ in l. a Titio col. fin. de uerb.
oblig. & in l. cum quidam col. fin. de lib. & poſthu.
Deci. in cap ſecundo requiris col. 1. & 2. de appella.
16 magis enim dicitur † enucleari diſpoſitio quàm ex-
tendi quando eadem eſt ratio, l. ſi poſtulauerit, §. ſed
ſi negauit de adult. quem text. ad hoc citauit Oldr.
in conſil. 185. Thema tale eſt, Titius canonicus in
17 ſiu & magis de tege, † quod in ratione in primo caſu
includebatur, quàm nouus caſus induci, quia lex
18 † id omne dicitur quod in ratione conſiſtit cap cõ-
ſuetudo diſtinct. 1. & ita pulchrè tradit Calderi. in
conſilio primo in titu. vt lit. pendent. Nec dicitur
19 caſus omiſſus † ubi eadem eſt ratio, Ioan. Ana. in
conſil. 261. viſis & conſideratis his colum. 2. ad fin.
Bal. in l per diuerſas. C. mandat. pulchrè Abb in cõ-
ſilio 75. columna tertia, libro primo, vbi in indiui-
duo firmat hoc procedere in materia pœnali &
correctoria; dicens illum committere in legem,
qui verba legis amplectens, contra legis nititur vo
luntatem, alibi ſcribit Oldr. in conſilio 265. colum.
20 ſecunda circa fin. quando eadem † eſt ratio, quod
verbis legis omiſſum eſt, omitti non debet à religio
ne iudicantis per l. quæſitum ſcio de teſta. Quinimò
tradit Bal. in conſil. 314. dimiſsis opinionibus in fi.
21 libro quinto, quod vbi eadem eſt ratio † & eadem
mens dicitur eſſe idem caſus, & in conſi. 384. ſtatu-
to ciuitatis cauetur quod nullus colum. ſecunda li-
22 bro quinto, ea quæ ſunt eiuſdem rationis † includi
ſub diſpoſitione ex ſignificatione, ideſt expreſsè pro
priè & non tacite quam ſententiam ſecutus fuit Ri-
pa ſupra relatus in d l. ſi conſtante ſub num. 64. qui-
bus accedit Crauet in conſil. 183. colum. 2. ſub nu-
mero tertio, in conſil. 186. ſub num. 11. & in conſi-
lio 227. col. ſecunda ſub numero quarto cum ſeq. &
conſonant quæ ſcribit Andr. Tiraquel. in l ſi unquã
in verſ. libertis ſub num. 4. & 46. C. de reuocan. do-
natio. Menoch. de arbitr. iudi. libro ſecundo, col. 1.
caſ. 63. ſub num. 9. & caſ. 84. ſub num. 8. & ſequen. &
quæ ſcripſimus ſupra in parte ſpectante ad propriã
ſignificationem, dum differebatur de lata ſignifica-
23 tione, & hanc † partem vt ex ſolius rationis in diſpo-
ſitione expreſſæ uirtute poſsit fieri de caſu ad ca-
ſum extenſio, etiamſi non concurrat lata vocis ſi-
gnificatio, probauit Iaſ. in l. ſi ita ſtipulatus, §. chry-
ſogonus col. 12. uerſ. circa iſtud notabile de uerbo.
obligat. ubi ait contra Alexan. & alios ſupra cita. ue-
riorẽ & communiorem eſſe opinionem in l. marcel-
lus in princip col. 11. in fin. verſi quid tenendum ad
Trebel. in l. 1. col. 2. in fin. uerſ. ſexto facit de in ius
uocan. in d. auth. quas actiones col. 7. uerſ. ſed non
recedas a communi regula in l. de quibus col. 5. uer.
puto quod utrunque ſaluari poſsit in conſil. 112. in
fine libro primo in d l. quamuis col. 2. poſt medi.
C. de fideicom. & in §. ſequens colum. 3. nu. 9. inſtit.
de actionib. quibus in locis ſimpliciter hanc opinio
nem amplectitur Curt. Senio. in conſil. 81. col. 3. &
ſeq. Deci. in cap. translato in primo not. de conſtit.
Ripa in l. 1. § hoc autem ad Senat. Trebellia. Crot. in
l. omnes populi col. 37. de iuſtit. & iur. Alex in l. cum
mulier in quinto notab. ſolu. matrimo. cum ſimilib.
quibus accedit Crauet. d. 4. par. ſectio. 1. ſub nume-
ro 88. & 89. Nec mouent quæ in contrarium ſunt
pro parte aduerſa conſiderata.
24 Imprimiſq; glo. † in ver. Romana in clemen. au-
ditor de reſcriptis. nam primo loco reſpondetur
illam gloſ. reprobari ibi per Paul. de Leaz. & Boniſ.

de

de Vitali.in prima quæſtio.ſub numero 44.qui volunt a maioritate rationis quod ibi deciditur in auditore Roma. Curt. habere locum etiam in audito-
25 re dato extra Roman.curiam,deinde † quando citra
veri præiudicium gloſ.illa eſſet vera dicitur ibi non fieri extenſionem ex ratione ibi ſcripta in illa clem. ad auditorem datum extra Romanam curiam quia in eo circuitus non erat inutilis, ut in Auditore Romanæ Curiæ, per ea quę ſcribit ibi Card. Zabar. in 14. q. quibus apparet caſum illum auditoris extra Romanam curiam non fuiſſe ſub ratione in dicta clemen. expreſſa comprehenſum, ſicq́ue ceſſat om-
26 nis obiectio. Minus obſtat † gloſ in d.uerſ.prælatum
in dicta clemen. prima. de electio. quia ratio in illo tex.quæ militabat in prælato alterius religionis, nõ poterat applicari religioſo alterius regulæ, in quo diuerſitas habitus non poterat eſſe conſiderabilis, cum illi qui de una religione tranſiret ad aliam nõ quæreretur ius aliquod ante profeſsionem, & ſic non niſi facta mutatione prioris habitus, & poſt quam ſecuta fuit confirmatio, quod non eſt in prælato cui ſtatim facta electione quæſitum eſt ius ante profeſsionem & habitus mutationem, ut tradit ibi Imol.ſub numero 25.& Cardi.quæſt. 11.& Bonifa. Vitali. ſub numero 37.& 38. Non refragatur ratio
27 † Dom. Alciat. quia non eſt dubium quod regula
intelligitur in dubio, quando legis diſpoſitio pluribus præſumitur innixa rationibus, quę præſumptio fit propter qualitatem materiæ correctoriæ vt infra declarabitur & ideo prohibitio extenſionis correctoriæ materiæ tribuitur & non defectui alicu-
28 ius rationis Non officit † ſimiliter illa aſſertio Bart.
in dicta l liberorum ſub num. 12.ad finem, quia frequentior opinio eſt contra Bartol. quòd ratio agnationis conſeruandæ vnica aſsignari poſsit ad ſtatutum fœminarum excluſiuum, & quod idem operatur, ac ſi expreſſa eſſe in ſtatuto Rip. in rubr. ſoluto matrimo.in 10.quęſt ſub numer 61. & 62. Brun.in tracta.ſtat.fœminarum excluſiui in tertio & quarto arti.Gabriel.libr.6. commun. de ſtat. concluſ.6. in prima & ſecunda col.

S V M M A R I V M.

1 *Idem iuris extendendi eſſe, quando unica tantum ratio in diſpoſitione aſsignari poteſt.*
2. *Quid iuris ſtatuendum ſit quando in extenſione facienda vna partium dicit eam eſſe legis rationem, quæ aſsignari poſsit, altera dicit plures eſſe.*
3. *In dubio præſumendum non eſſe quòd vnica tantum ratio poſsit afferri.*
4 *Iudicis arbitrio relinquendum hoc eſſe qui variè ex circumſtantijs iudicabit.*
5 *Statutum excludens fœminas dotatas propter maſculos, habere quoque locum in ea cui dos à patre fuerit aſsignata.*
6 *Quę fuerit reſolutio Ripæ in hoc negocio.*
7 *Quid ſenſerit Pariſius.*
8 *Quid Marianus iunior.*
9 *Cęteros cum Salyceto in eam conuenire ſententiam vt plures in dubio ſint præſumendæ rationes.*

Anq́ue idem iuris ſit quando unica tantum ratio aſsignari poteſt in lege, & an plures in dubio ſint præſumendæ rationes, uel una tantùm.

C A P. IX.

Q Vinimò dicendum eſt etiam reſtrictionem hanc ſibi locum vẽdicare, non ſolum quando ratio expreſſa eſt in lege, ſed etiã
1 † quando unica tantum aſsigna
ri poteſt per ea quæ ſcribunt gloſ.Bal.Caſtr.& alij in d.l.quãuis. C.de fideicom. cum alijs auctoritatibus ibi deduct. & ita extendunt reſtrictionem prædictam Ale. & Iaſ.in d l ſi conſtante in d.q.9 vbi & Rip.ſub num.65 & Iaſ. in d. auth. quas actiones ſub nu. 22. idem probat Crauet. de antiq.tempo. d.par.3. ſect. prima, ſub num 92. verſ. amplius puto illam dubitationem, ſub num.23. Euerar. in loco à ratione legis larga ad legis extenſionem, ſub num. 22.ubi mouet inſuper ualde oportunam quæſtionem pro explicatione pleniore iſtius primæ limitationis. Quid
2 ſi in facienda † huiuſmodi interpretatione, atque ex-
tenſione altera partium dicat non poſſe aſsignari niſi unicam illam rationem, cuius medio dicat extendendam eſſe diſpoſitionem legis in correctorijs, contra uerò aſſeueret pars aduerſa dicens plures poſſe adduci rationes, cui erit credendum, aut cui incumbet onus probandi. Euerar.loco ſupra citat.
3 reſoluit in dubio † præſumendum non eſſe, quod
unica tantum ratio poſsit afferri; quodq́ue extenſio fieri ualeat ſed potius oppoſitum ut uoluit Sal. in l.2. C.de nox. actio.cuius ſententiam referunt ac amplectuntur Alexan. & Ioan. Imol. in d. l. ſi conſtante ſolut.matrimo. & Iaſ. in auth quas actiones.
4 C.de ſacroſ. eccleſ. arbitratur ille tamen † hoc ut
plurimum in iudicis arbitrio conſiſtere, qui ubi probabile eſſe animaduertet, ut unica tantum ſit ratio legis ita iudicabit, vbi uerò aliter appareat plures præſumendas eſſe pronuntiabit; & infert ad ſtatutum excludens fœminas dotatas propter ma-
5 ſculos, † ut habeat locum etiam in ea cui a patre dos
aſsignata fuerit, quia unica tantum ſit illius ſtatuti ratio, fauor ſcilicet agnationis præſeruandę, argum. §.cæterum inſtit.de leg.agnat.ſucceſsio. ut in terminis decidit Bartol. in l. Titio centum, §. Titio genero de conditio. & demonſtr. Bald.in l.non ſine.C.de bon. quæ lib. dicit tantum ſuper hoc latius uidendũ eſſe Georg. Nat.in cap.quamuis de pact. libro 6.in
6 colum. 26. Ripa † uerò in rub.ſol.matr.ſub nu.62.
in 10.q.uerſi.& ſi dixeris, ſic negocium explicat, aut ratio quam unicam quis dicit aſsignari poſſe, eſt dubia, aut eſt certa, primo caſu præſumitur contra allegantem, ſecundo non item, proponitq́ue & ipſe exemplum in dicto ſtatuto excludente dotatam mulierem cuius ſolam putat eſſe rationem fauorem agnationis, & cum hac quoque reſolutione tranſit idem Ripa in dicta l. ſi conſtante ſub num.65. Pariſ.

7 in conſi.41.vol.3. †diſtingoit inteeteſtatorem & le-
gem, ut in teſtatore vnica tantum præſumatur, in
lege autem plures Maria.iuo. io conſi.1.ſub nu.52.
8 vol.1. † probat abſolutè vnicam tantum in lege ra-
tionem præſumi, quia aliàs niſi ita eſſet ſequeretur
ut nunquam ab vnica ratione, tãquam ab expreſſa
poſſet argui, cuius ſententiæ videtur fuiſſe & Barto.
Chaſſan, in conſi.14. ad fin. Cæteri interpretes con
9 oeniunt † cum Salyc. in d.l. ſi ſerui ueſtri, quæ eſt ſe-
cuoda. C de noxal. action. ſic enim illius ſententiam
recipit Alex. in d l. ſi conſtaote ſolut. matr. in prioc.
ſub num.5. Gomeſ. in §. omnium ſub nume.28. de
action. D. Alciat. de præſumpt. reg.1. præſ.24. And.
Tiraq. in cap. cum ceſſante limit.12. ſub num.11. de
appell & hanc partem dicit eſſe communem nouiſ-
ſimè Anto. Gabri. libr.6. concluſ. tit. de ſtatutis con-
cluſ.6. ſub num.5. cum ſeq.

SVMMARIVM.

1 *A communi opinione recedendum non eſſe, quæ habet plures in dubio rationes præſumi, & non vnam tantũ.*
2 *In dubio faciendam non eſſe illam interpretationem per quam iura corrigantur.*
3 *Quando plures rationes præſumuntur, etiamſi vna pro-ſit diſpoſitioni extendendæ aliæ non deſeruiunt.*
4 *Argumentationi ab vnica ratione tunc eſſe locum, quã do ratio quæ aſsignatur eſt certa.*
5 *Declaratur, §.1. in auth. de hered. ab inteſtat. venient.*
6 *A ratione ſemel aſsignata in una lege in eadem materia, poſſe argui tanquam vnica alterius legis in eadem materia.*
7 *Leg. præpoſteri, l. quoniam indignum. C. de teſtam. §. ſed hac ſolennia inſtit. de verb. oblig. & l. vlt. C. qui admit. determinari a ratione. l. 1. & 2. C. de for. & impet. ſubla. num.8.*
9 *Aliud proponi exemplum de l. non eſt nouum de legi. & auth. offeratur. C. de lit. conteſt.*
10 *Quæ ſit auctoris ſententia in hac difficultate extra caſum materię correctorię.*
11 *In materia fauorabili vnicam pręſumendam eſſe rationem, vt ſub eius ductu ad omnes caſus procedamus qui ſub ratione comprehendi poſſunt.*
12 *In materia odioſa plures præſumendas eſſe, vt extenſio euitetur.*
13 *In materia indifferenti ſi fauor vel odium præponderet ſecundum prædicta concludendum, in dubio non erit a communi ſententia recedendum: vt plures rationes in dubio debeant pręſumi.*

Quid ſentiat auctor circa præſumptionem unius uel plurium rationum in dubio.

CAP. X.

Mihi hac in difficultate placet vt à com-
muni Doctotum ſententia non re-
cedamus, qoæ habet plures ratio-
nes in dubio præſumi, non aotem
vnicam tantum, in hac ſcilicet correctoria ma-
1 teria; tum ſcilicet, quia † in dubio non eſt rece-
dendum à commoni regula, quæ habet, non
eſſe licitam extenſionem in materia correctoria
quam ſupra retulimus in princ. iſtius partis, &
quam firmant omnes communi conſenſu in dicta
leg. ſi conſtante in princip. in dicta 9. quæſtio.
Bartol. & in l. ſi oero, §. de oiro ſoloto ma-
trimonio in dicta authen. qnas actiones. C. de
ſacroſanct. eccleſ. per ea quæ adnotaoit gloſ. in
l. omnis definitio Deci. & alij in l.1. de reg. iur. Tum
etiam quia in dubio non eſt facienda illa interpre-
2 tatio † per quam iura corrigantur, ſed potius diſtin
ctionis fœdere concilientur; per ea quæ ſupra dixi-
mus in conſtitutione principalis concluſionis in
hac materia quæ interpretatio fieret vbi vnicam tã-
tum rationem præſumeremus, quia per illam pro-
priè comprehenderentur caſus omnes, qui per illã
deciderentur. & ſic ultra expreſſa procederemus,
contra d. l. præcipimus in fin. de appellat. & l. ſanci-
3 mus. C. de teſtam. ſecus † vbi plures præſumuntur,
quia etiamſi una diſpoſitioni extendendæ conue-
niat non tamen poſſunt aliæ adaptari, quibus re-
fragantibus denegatur progreſſus arg. §. affinitatis
inſtit. de nupt. l. ſi non lex Elia ſentia de hær. inſtit.
& eorum quæ trad. Andr. Tiraq in cap. cum ceſſan-
te de appellatio. limit.21. & ſi dicatur prout dice-
bat Maria. iun. loco ſupra relato ergo nũquam erit
locus argumentationi ab vnica ratione, reſpondeo
4 quòd vtique erit † locus, nam in materia correctoria
tunc admittetur iſtiusmodi ratiocinatio, quando
ratio quæ vnica dicetur aſsignari poſſe erit certa, ut
dicit Ripa ſupra allegatus; quamuis non declaret,
ſed tantum propooat exemplum illud ſtatuti fœ-
minarum excluſorij, ſed aliud exemplum proponi
5 poterit † in § 1. io auth. de hæred. ab inteſtat. ven. in
verſ. nulla, dum deſcendentes omnes ad ſucceſsio-
nem aſcendentium admittit, nulla conſtituta diffe-
rentia inter maſculos & fœminas, & emancipatoa
eoſque qui ſunt in poteſtate ius antiquum corrigen
do, nulla tameo addita ratione. nam cum eius con
ſtitutionis nulla poſsit alia eſſe ratio, niſi ea, quia
naturæ accuſatores exiſtunt qui iſtiuſmodi diſcri-
mina inter mares & fœminas conſtituunt; quæ ra-
tio certa eſt, quia in l. maximum vitium. C. de liber.
6 præter. fuerat expreſſa; ideo ab illa argui † poterit
tanquam ab vnica ratione quæ poſsit in hoc nego-
cio aſsignari; per ea quæ notat gloſ. in l. de precio.
de public. in rem action. & Baldus per illum text.
in l. verum de petitio. hæredita. cum ſimilibus
7 poni poterit † aliud exemplum in l. præpoſteri,
in l. quoniam indignum. C. de teſtamen. in §.
ſed hæc ſolennia inſtit. de uerbor. obligatio. & in
8 l. ult. C. qui admitt. quæ omnes † leges correctoriæ
determinantor illa vnica ratione quę in l.1. & 2. C.
de impetrat. for. ſublat. oe per huioſmodi nimias
ſubtilitates actuum irritatio inducatur, & ſimplici-
tas legibus amica offendatur. §. ſed quia inſtitu.
de fideicommiſ. hęredit. quamuis in illis legibus
9 ratio iſta non exprimatur. Aliud quoqoe † pro-
poni poſſet exemplum in ijs quæ traduntur à Do-
ctor. in l. non eſt nouum, & in l. ſed & poſteriores

de

de legi.iuncta l.ſciendum qui ſatiſd. cog. cum auth.
10 oſteratur. C.de litis conteſt. Extra verò † caſus iſtius
materiæ correctoriæ generaliua ac plenius comple-
ctendo materiam præſumptionis vniua vel pluriũ
legia rationum; ego ſic diſtinguerem, quòd aut ſu-
mua in materia fauorabili, aut odioſa, aut indifferen
ti, quæ ſcilicet uon magis odio quàm fauori ſit ap-
plicabilis, ut primo caſu cum materia admittat
imò appetat ex ſui natura ampliationem, atque ex-
tenſionem, l. cum quidam de lib.& poſthu.& cap.
11 odia de reg.iur.libr.6.vnica ſit præſumenda † ratio,
ut ſub eius ductu protendamus ad omnes caſus qui
comprehendi ſub ea ratione poſsint, ipſum legis di-
ſpoſitionem; ut in materia dotis, uocationis filiorũ,
publicæ utilitatia, & cæteris eiua generia per ea quę
tradunt Bart.& alij communiter in l.1.ſolut.matri.
Bar.Alciat. & alij in l. liberorum infra hoc titulo &
habetur in l.cum ratio de port. quæ lib.damna.& in
l.2.ad fin. C.de indict. viduit.toll. Secundo verò ca-
12 ſu quando verſamur † in odioſia, veluti in exhereda
tionibus, priuationibus, pœnia, correctionibus, di-
ſpenſationibus & cęteria eius generis, in quibus re-
gulariter prohibitus eſt progreſſus vltra expreſſa,
non vnam tannum ſed plures præſumemua, per ea
quæ ſupra dicta ſunt in hoc capite correctoriorum,
& quia odia ſunt reſtringenda non autem amplifi-
canda d.cap.odia ubi Dyn. de reg.iur.in 6. & d.l.cũ
quidam de lib. & poſthum. ubi Iaſ. Poſtremo autẽ
13 † caſu, veluti in materia ſucceſsionum ab inteſta-
to, poſſeſsionum, acquiſitionum, bonorum poſſeſ-
ſionum, aditionum hæreditatum, & aliorum his ſi-
milium ubi fauor uel odium præponderaret; ſecun-
dum reſolutionem factam in ſimplicibus conſtituẽ
dum eſſet, l. quæritur de ſtatu hom. l.repetundarũ
in fin. de teſtamen.trad Doctor. in l.2.in princip.de
uerbo.obligatio. Vbi uerò æqua eſſet utriuſque ra-
tio à communiter doctorum ſententia non recede-
rem, ut pluribus rationibus in dubio legislatorem
motum fuiſſe ſit opinandum.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſionem non fieri ex vi rationis quando materia correctoria eſſet ac pœnalis.*

2 *Gloſ.in clem. ſecunda in ver. eiſdem de electio.declarari. num 2 & 5.*

3 *Sed Ripę ſuſpectam eſſe prædictam concluſionem.*

4 *Declaratur tex.in l.cum mulier ſolu.matri.*

6 *Auctorem in Ripa ſententiam concedere, noua ratione.*

7 *Generalis ſignificatio eſt propria, & nunquam cenſetur excluſa.*

8 *Ratio ad generis ſimilitudinem caſus omnes comprehendit.*

9 *Contrariam ſententiam quæ pro limitatione facit æquiorem eſſe ac humaniorem.*

10 *Vt ob geminationem a verborum generalitate recedimus, ſic ob duplex odium.*

11 *Ex vi rationis non fieri extenſionem, quando per aliã legem prohiberetur extenſio.*

12 *Literæ appellatione id ſolum venire quod oculis corporeis inſpici ac legi poteſt.*

13 *In generali ratione ſemper incluſum reperiri quemlibet caſum ſpecialem.*

14 *Declaratur lex iubemus & l. hac conſultiſsima. C.de teſtamen.*

15 *Formam per æquipollens non recipere implementum.*

16 *Cur neceſſaria fuerit introductio auth. & non obſeruato C.de teſtam.*

17 *Formalem materiam non recipere nec additionem, nec diminutionem.*

18 *Qua ratione doceatur non eſſe uerum quòd ubi lex prohibeat extenſionem, ex vi rationis non poſsit fieri.*

19 *Et propterea conuertendam eſſe concluſionem in contrarium.*

20 *Quæ veniunt ex vi rationis per intenſionem & comprehenſionem non etiam per extenſionem venire.*

Vtrum ſupra firmata concluſio vera ſit in materia correctoria tantum, an verò in correctoria & pœnali, quando per aliam legem prohiberetur extenſio.

C A P. XI.

SVblimitatur tantum iſta conclu
ſio ſeu reſtrictio ſic ſupra firma
ta de ratione in lege expreſſa
uel quæ pro expreſſa habeatur,
ut procedat ſolùm quando lex
eſſet correctoria tantum, ſecus
1 ſi eſſet † correctoria & pœnalia,
quia tunc extenſio non eſſet permiſſa ex ratione
quæ ſcripta eſſet in lege vel canone, gloſ. eſt ſingula-
ris, ut dicit Euerar.in loc. a ratione legis lat. ſub nu
mero 24.in clem.2.in uerb. eiſdem de ætat. & qua-
litat.ordinand.quam ad hoc ponderat Ludo.Rom.
in conſi.129.licet magna apud me fuerit dubitatio
Alex.in d. l.ſi conſtante in d.9. q. Bart. Geminia. &
Franc.in cap.1. de tempor. ordinat. libr.6. Iaſ. in d.
auth.quas actiones, ſub num.22. & in l.fin.de in ius
voc.& Butr.in repet. cap. fin. de conſuetu. in prima
2 fallen huncque dicit eſſe uerum intellectum † illius
gloſ. ſingul. Euerar. loco ſupra citat. quæ etiam ita
ſeipſam declarat circa finem, quamuis Io. Imol. in
d.l.ſi uero, §.de viro col.8. det alium intellectum ad
eam, qui etiam verus eſt in ſe, & prędictis accedit
Crauet. de antiq.temp.4.par. ſectio.1.ſub num.85.
qui plures alios addit iſtius ſententiæ aſſertores,
3 ſed Ripa † in d.l.ſi conſtante ſub num.66 ſuſpectam
habet hanc ſublimitationem quia vbi ſcripta eſt ra-
tio, ibi ſcripta eſſe dicitur diſpoſitio vt ſupra dictum
4 eſt, & text. † in d.l.cum mulier allegatus pro fallen-
tia confundit ſublimitationem, & eam expreſſe re-
prehendere Abbat. ait in cap. vltimo de reſcript. ad
5 gloſ. † in d.clem.2. de ætat. & qualita. reſpondet in
prælato non poſſe omnino militare rationem ibi
ſcriptam, quæ in canonico locum habet, nimirum
ſi in pœnalibus & correctorijs ibi non fiat extenſio.

6 Ego credo Ripam verà ſentire †in puncto iuris,
quia quemadmodum nemo eſt qui inficias eat,
quominus ſi ex generalitate uerborum in materia
correctoria, & pœnali comprehenderetur iſte ca-
ſus, deberet legis diſpoſitio ad illum protendi, hcū
lege vbi Fran. Aret.col.1.poſt princ.de teſtam. Dec.
7 in conſi.5.ad fin.quia talis propria †eſt ſignificatio
& nunquam cenſetur excluſa, ut per Doctor. ſupra
relatos.ergo idem erit in ratione quæ ad generis ſi-
militudinem omnes caſus qui per illam determinā
8 tur, comprehendit, † ut per Bald.in l.de quibus, ſub
num.35.de legi.cum ſimilib.ſupra rela.& tanto ma-
gis, quia ut Ripa ait, quod ex ratione eſt dicitur eſſe
ex diſpoſitione, quod ante illum uoluit Bald. ab eo
9 non citatus in conſil.384.col.2.libr.5. Scio†contra-
riam ſententiam quæ pro ſublimitatione eſt æqui-
orem eſſe ac benigniorem, maioríque inniti huma
nitati, quæ in pœnalibus maxime attendi ſolet cap.
in pœnis de regu. iur. in 6. quæ forte fortuna poſſet
etiam defendi illa ratione, quòd quemadmodum
10 † propter geminationem a uerborum generalitate
recedimus, ſignificationeque per eam importata,
ut ſcribit Ludo. Roman in l. ſi uero, §. de uiro ſolut.
matr. ſub nu.56. ſic & ob duplex odium correctio-
nis ſcilicet, & pœnæ, debebit uirtus cōprehēſiua ex-
preſſę rationis reſtringi, arg cap.1.de treug. & pac.
& auth itaque.C.com.de ſucceſsio. Sublimitat ſecū
do loco Rip. ſupra firmatam reſtrictionem, quando
11 † per aliam legem prohiberetur extenſio, ſecundū
Bal.in l.2.C.de patr.qui fil.diſtrax. inferens ad ſtatu
tum quo cauetur ut debeant ſtatuta ad literam in-
telligi, & prout ſtatuti litera ſonat, ut tunc cenſeatur
prohibita omnis interpretatio extenſiua, cum lite-
12 ræ appellatione † id ſolum ueniat quod oculis legi
atque inſpici poteſt, non autem quod intellectu per
cipitur, l.1.§.1.de his quæ in teſta. delent. & per ea
quæ ſcribit Alex in l.ex hoc iure de iuſt.& iur.& ita
ait recipere Fely.in cap.tranſlato, col.1. & col.5.de
conſtitu. Sed idem ait hanc ſublimitationem ſibi vi-
13 deri periculoſam, quia cum in generali ratione †re-
periatur incluſus eſſe quilibet caſus ſpecialis iuxta
l.ſemper generalibus de reg. iur. expreſſus dicetur
eſſe in diſpoſitione ſaltem uerbis generalibus; &
conſequenter legi poterit, ut dicitur de uulgari &
pupillari comprehenſa in reciproca & compendio
ſa iuxta trad.per Bart.in l.1.col 2.de uulg.& pupill.
ubi Soci. Iaſ. & alij communiter. Verum aduerſus
Ripam facere uidetur quòd exemplum hoc attinet
ad ſtatuta de quibus paulò infra agemus, nos autē
loquimur in materia iuris communis; Rurſus quia
conuinci uidetur parum tuta eſſe hæc Ripæ opin.
ſi de iure communi oportunius proponatur exem-
14 plum. ueluti †in l.iubemus.C.de teſtam.in l.hac con
ſultiſsima, C.qui teſtam. fac. poſſ. in quibus locis
correcto antiquo iure noua inducitur teſtamento-
rum forma obſeruanda, illi unicæ innixæ rationi, ut
actus ille teſtamenti tot oculis ſubiectus, tot mani-
bus pertractatus ob omnibus eximeretur fraudibus
atque fallacijs hominum quibus potiſsimè tunc tē-
poris ſubiecta eſt humanæ fragilitatis conditio d.l.
hac conſultiſsima, §. at cum humana fragilitas. C.
15 qui teſtamen. face. poſſ. quæ forma †non poterat re-
cipere abſolutionem per æquipollens, & ſic ad æqui
pollens non poterat extendi, propter alias leges in
materia formæ loquentes, ac prohibentes formalis
diſpoſitionis legem protrahi de caſu ad caſum, qui
etiam æquipolleat caſui expreſſo, l.qui per ſalutem,
de iureiu.& l.per hanc.C.de nume.& actuar.lib.11.
etiam ſi caſus æquipollens fuiſſet per rationem in
lege expreſſam comprehenſus. & ideo ad hoc ut ua-
leāt teſtamenta quę quæ condita forent, ea forma
16 nō obſeruata, ſed ſub alia methodo †neceſſaria fuit
inductio auth.& non obſeruato.C. de teſtam. ergo
minus uerè uidetur concludere Ripa contra hanc
ſublimitationem, vos tamen dicite hactenus addu-
cta procedere non ex ui prohibitæ extenſionis, ſed
17 ex natura formalis materiæ quæ †non recipit addi-
tamentum, neque diminutionem, l.1.§.opus nouū
de oper. noui nunc. Bal.in l.quoties col 1.C.de ſuis
& legit. hæred. Cæterum extra caſum iſtius materię
formalis correctoriæ, uix puto poſſe dari caſum
iſtius ſublimitationis, qui ſemper non confundatur
18 iſtiuſmodi ratiocinatione † prodita eſt communis
iuris regula, & frequentiore Doctorū concluſione
quòd in correctorijs non debeat fieri extenſio d. l.
præcipimus C.de appellatio.d l.ſancimus. C.de te-
ſtamen.cum ſimilibus ſupra citat.in principali pro-
poſitione iſtius partis. Quæ concluſio non eſt dubiū
quòd in omni lege corrigente prohibet extenſionē
fieri, & tamen ſupra vidimus rationibus concluden-
tibus ac irrefragabilibus extenſionem in lege corri-
gente fieri, quando ratio expreſſa eſt in ipſa lege cor
rigente. Ergo uera non erit hæc ſublimitatio; ſed
19 potius † è conuerſo conſtitui poſſet, memoratam
reſtrictionem procedere etiamſi per aliam legem
generaliter inhiberetur extenſio fieri, quia quæ ve-
20 niunt ex ui rationis non per extenſionem † ſed per
intenſionem & comprehenſionem dicuntur veni-
re, ut per Iaſ.in d.l.à Titio ad fin.de uerbo.obliga.&
per alios ſupra citatos in confirmatione antedictæ
reſtrictionis.

SVMMARIVM.

1 *Ex ratione in correctorijs fieri extenſionem quando ra
tio in l.ſcripta eſt finalis ſecus ſi impulſiua.*
2 *Matheſilanum ſolennem Doctorem appellari.*
3 *Rationem propriè illam eſſe quæ eſt finalis.*
4 *Cauſam ſeu rationem finalem eſſe cauſam aliarum cau-
ſarum.*
5 *Cauſam finalem eſſe fontem omnium cauſarum.*
6 *Cauſam finalem eſſe primum principium intenſionis
quamuis ſit ultimum executionis.*
7 *Cauſam impulſiuam non propriè cauſam eſſe, ſed quod-
dam motiuum ad diſponendum.*
8 *Rationem impulſiuam eſſe quando legis deciſio genera-
lior eſt ipſa ratione.*
9 *Rationem dici finalem quando eſt generalior lege, vel
ęque generalis ac lex.*
10 *Quæ Doctores ratiocinando dicunt de vi rationis, in-
telligendos eſſe de ratione finali.*
11 *Ex ratione quoque non fieri in correctorijs progreſſum,*
quando

quando alia ratio non ſcripta in lege, uel canone exten-
dendo contrarium ſuaderet.
12 *Et hanc ſublimitationem aut non eſſe ueram aut non eſ-*
ſe ad rem noſtram.
13 *Quia quod ex ratione expreſſa dicitur fieri, ex diſpoſitio-*
ne dicitur progredi.
14 *Cur ad noſtram non fieri dicatur num. 15.*

Quid iuris ſtatuendum ſit quando ratio in lege ſcripta non eſt finalis; uel quando alia ratio in lege non expreſſa ſuadet extenſionem.

CAP. XII.

TErtio loco ſublimitatur hæc re-
ſtrictio, ut locum habeat quan-
do ratio in lege ſcripta eſt fina-
1 lis, † ſecus ſi impulſiua ſit, quia
non licet tūc de caſu ad caſum
diſpoſitionem legis extendere,
Matheſil. in tract. extenſio. col.
2. quē Iaſ. ſequitur in d. auth. quas actiones ſub d.
num. 22. Ripa in d. l. ſi cōſtante ſub nu. 68. Euer. loc.
ſupra cita. ſub nu. 35. And. Tiraq. in d. c. cum ceſſan-
te limit. 1. ſub nu. 8, qui Matheſi. quem ſubtilem Do
2 ctorem † plerique appellant, ut refert idem Tiraq.
in loc. proximè allegato, ſic firmat per text. in auth.
hæc conſtitutio innouat conſtit. & per not. per Io.
Andr. & alios poſt glo. in cap. primo, in uer. Italiæ de
tempor. ordin. lib. 6. huius autem limitationis cau-
3 ſam aſſerūt noſtri, † quoniā propriè ratio eſt illa quæ
eſt finalis, & quam græci [illegible] αἰτίαν appellāt, nō
aūt impulſiua quam græci vocant, [illegible] αἰτίαν. p
tex in l. 2. §. ult. de donatio. & ibi notat gl. Bar. & alij
l. j. §. ſexum, & ibi etiam gl. Bar. & cæteri de poſt. l.
generali, §. diuus de uſu & uſufr. l. cum taie de cond.
& demonſtr. §. j. in auth. de non elig. 2. nub. cum quē
plurimis ſimil. congeſt. per And. Tiraq. d. limit. j. in
prin. eſt. n. impulſiua ratio abuſiua & impropria, ut
dicit Cy. in l. generaliter 3. in 1. oppoſ. C. de epiſco.
& cleri. & ibi quoq; Bal. col. 1. in 2. oppoſ. vbi & præ
terea dicit auctoritate Ariſt. quod cauſa ſeu ratio fi
4 nalis eſt † cauſa aliarum cauſarum, cuius locum non
deſignat ſed eſt ex lib. 2. Phyſico. & idem Bald. in ru
br. C. de inſtit. & ſubſtit. colu. 1, uerſ. cauſa uerò eſt,
per l. Titio centum in prin. de condit. & dem & l. de
monſtratio. eod. tit. & l. ſecundam, §. ult. de donat.
alibi idem Bald. in l. eam quam col. 1. uer. uenit ad
5 not. C. de fideicom. dicit † cauſam finalem eſſe for-
mam omnium cauſarum, & in cap. j. ad fin. an muli.
uel aliàs imperfec. aſſerit cauſam finalem ſubſtantiā
appellari. per glo. in l. iuriſgentium, §. quod fere de
pact. alibi autem formam uocat ut in §. item ſi quis
poſtulante inſtit. de actio. ſed & idem Bald. in l. auis
6 col. ult. C. de iur. dot. dicit cauſam finalem † eſſe pri-
mum principium intentionis, quamuis ſit ultimum
executionis, & conſi. 350. præmitto quod illud col.
1. lib. 3. dicit cauſam impulſiuam non propriè cau-
7 ſam † eſſe ſed quoddam motiuum ad diſponendum
vel contrahendum, dicitur autem cauſa uel ratio im
pulſiua plenius declarando quàm hactenus factum
8 ſit, quando deciſio † legis magis eſt generalis, quàm
ſit ratio, tunc enim, quia ratio generaliter non mili-
tat, patet rationem eſſe impulſiuam, & non finalem
exemplum patet in d. l. j §. ſexum de poſtulan. quan
9 do uerò ratio eſt generalior † deciſione, uel æquè ge
neralis tunc dicitur finalis & non impulſiua, ita no-
tabiliter declarat Bald. in d. l. generaliter in 3. col. C.
de epiſ. & cleri. & Bar. in extrauag. ad reprimendum
in uer. nec ex eorum abſentia & ſeq. Euer. loc. ſupra
cita. ſub num. 26. Nec puto ego in hac ſublimitatio
10 ne conſtituendam eſſe † aliquā difficultatem, quia
ea omnia quæ ratiocinando dicunt doctores à vi ra
tionis, ſemper intelliguntur de ratione finali gene
rica ad ipſam diſpoſitionem, vt ſupra dictū eſt, quę
qualitas impulſiuæ rationi non eſt applicabilis. Sub
lim. 4. loco quando alia ratio non ſcripta in lege uel
11 canone ſuaderet extenſionem fieri † non oportere,
tunc enim quia deprehenderetur q. in caſu non ex-
preſſo non militaret omnimodo eadem ratio quæ
in caſu expreſſo locum haberet. non poſſet ex ui ra-
tionis extenſio fieri tex. eſt cum ſua gl. ſingulari, ut
dicit Euer. in c. conſtitutio de electíon. li. 6. ubi no-
tant Io Imo. Philip. Fran. D. Gemin. & idē Imo. in
l. ſi uerò. §. de uiro ſol mat. Sal. in d. l. 2. C. de noxa. ſed
12 aut iſta ſublimitatio † non eſt vera, aut non eſt ad
rē noſtrā; nō uera quia etiāſi alia rōne generali pro
hiberetur extenſio; cū tantū illa quæ in indiuiduo eſ
ſet in diſpoſitione de qua ageretur aſsignata, exten
ſionem, vel magis intenſionem & comprehenſionē
admitteret, hæc ſpecialis admiſsiua intenſionis, reie
cta generali illa prohibitiua extenſionis eſſet atten
denda l. in toto de reg. iur. & cap. generi eo. tit. in 6,
13 tanto magis † quia quod fieret mediante ratione
expreſſa cum diceretur fieri ex diſpoſitione, ut ſu-
pra dictum eſt, nullam haberet repugnantiam cum
ratione prohibente extenſionem quæ eſſet quid di-
uerſum arg. l. fi. de cal. cum ſimil. & faciunt quæ ſu-
pra diximus in limitatione de altera diſpoſitione,
prohibente extenſionem.
14 Ad rem autem noſtram non erit † ſi uelimus illā
rationem prohibētem extenſionem ita ſpecialiter
ſibi locum vendicare poſſe in diſpoſitione correcto-
ria ut illam quæ in diſpoſitione eſt expreſſa, quia
tunc cum ſimus in diſpoſitione innixa pluribus ra-
tionibus quarum altera ſuaderet extenſionem, alte
ra prohiberet, qui caſus non eſt noſter uidetur tunc
15 attendenda eſſe regula prohibitiua † l. hoc genus
ubi gloſſ. de conditio. & demonſtrat. glo. & Doctor.
in cap. cum dilectus de conſuetud.

SVMMARIVM.

1 *Ex vi rationis productionem non fieri in correctorijs,*
quando lex taxatiuè loquitur.
2 *Dictionem taxatiuam negationem inducere.*
3 *Vbi alias fieret extenſio ibi ceſſat propter uerba taxa-*
tiua.
4 *Verba taxatiua ſemper habere implicatam negati-*
uam,

Verba

5 *Verba taxatiua adeo extenſionem non facere, ut etiam actum fauorabilem reſtringant.*
6 *Dictionem taxatiuam non excludere caſus ſimiles.*
7 *Sed in pleriſque quoque caſibus admittere extenſionem, veluti, cum eſt circa id quod aliàs iam erat diſpoſitum.*
8 *Vel quando uerſaremur in alia materia quàm correctoria,*
9 *Aut in ijs quæ ſunt de natura actus.*
10 *Reſultaretue abſonus intellectus.*
11 *In ijſque quibus derogatum non cenſetur per dictionem taxatiuam.*
12 *Et ubi materia eſſet fauorabilis.*
13 *Seu acceſſoria tractaremus.*
14 *Vel quando aliter de mente diſponentis conſtaret.*
15 *Aut in ijs quæ ſunt magni præiudicij, quæ non cenſentur excluſa per taxationem.*
16 *Vel maiora expreſſis.*
17 *Et quando agitur de eo quod cenſetur unum & idem per repreſentationem.*
18 *Simuſque in æquipollentibus,*
19 *Ac in ijs quæ excludi expreßè non potuerunt.*
20 *Vt in caſu l. primæ. §. 1. de hæred. inſtit.*
21 *Habere tamen hunc caſum multas difficultates, quæ reſolui poſſunt ex dictis Crauetæ, remißiuè.*

Quid dicendum ſit cum lex correctoria taxatiuè loquitur.

CAP. XIII.

Vblimitatur 5. loco quando lex
correctoria non loquitur taxati-
uè, uel per dictionem taxatinam,
ſecus ſi loqueretur taxatiuè, quia
1 tunc non fieret † extenſio etiamſi
haberet rationem expreſſam in
ea, ita notabiliter dicunt Bald. &
Iaſ. in auth quas actiones, C de ſacr. eccleſ. poſt Gu
liel. de Cun. & Cy. in additio. ibi, cuius ſententię uide
tur eſſe Craue. de antiq. temp. par. 4. ſect. 1. ſub num.
2 97. Dictio enim taxatina † negationem inducit,
quamobrem ubi illa ponitur in diſpoſitione corre-
ctoria, uel exorbitante odioſa, non fit extenſio, ſic
notanter ſcripſit Philipp. Franc. in c. conſtitutionem
de reg. lib 6. & multo fortius non fit extenſio quan-
do illa reperitur expreſsè fore prohibita, ut eſt tex.
ind. cap. conſtitutionem iuncto, c. non ſolum eo. tit.
& lib cum ibi not. per gl & doctor. Alex in conſilio
171. colum. 2. poſt medium, lib. 7. Iaſ. in auth non li
cet col. 2. C. de lib. præter. Euer. lo. ſupra cita. ſub nu
me. 24. & 25. Craue. de antiq. temp. d. par. 4. ſect. 1.
3 ſub numero 110. vbi enim † fieret aliàs extenſio,
illa ceſſat propter uerba taxatina; quæ extenſionia
dicuntur eſſe excluſiua, l. qui aliena, §. libertos de
neg geſt. l. qui ſella, §. qui actum l inter actum l. cer-
to generi, l Lucius in uerſi. digitum unum de ſer. ru-
ſtic. prædio. l. ſi ſic & l. ſi quis alia quemadmodum
ſeruit. amitt l. iij § cum Titio de adim. legat l. 3. C.
patr. qui fil. diſtr. l. fin. ubi Paul. de Caſtren. C. de le-
4 gi. glo. in l. rationes, C. de probatio. habent † enim
verba taxatiua ſemper implicitam negatiuam, quòd
aliter fieri non poſsit, cap. cum eccleſia ſutrina ubi
gloſſ. de cauſſ poſſeſ & pro. ibique glo. Io. And. poſt
Goffred. in uer. tantum, & adeo uerba taxatiua extē
5 ſionem non ferunt † ut reſtringant etiam actum fa
uorabilem l. pen C. de legat. Bal in conſi. 262. in fin.
li 1. quod eſt repetitum in conſi. 456. lib. 5. ſed hoc
dictum penes eundem Crauetam non caret dubita
tione, & recte iudicio meo, quia cum non excludat
6 † ſui natura caſus ſimiles, l. ob æa ubi gloſſ. & Doct.
C. de prædijs mino. multo magis non intelligitur
excludere ampliationem in materia fauorabili, &
per ea quæ ſcribit idem Craue. in d 4 par. ſectio. 1.
ſub num. 116. & 120. Iſta tamen ſublimitatio ad
huc reſtringitur tredecim modis per eundem Cra-
ue. loc. ſupra cit. Quorum primus eſt, quando taxati
7 ua eſt † appoſita circa id quod aliàs iam erat diſpo-
ſitum, quia tunc nihil operatur nec impedit exten-
ſionem l. ait prætor, §. interdum iuncta ibi gloſſ. de
neg. geſt. Craue. latè examinans ibi ſub nume. 112.
8 cum tribus ſeq. Secundus eſt † quando eſſemus in
alia materia, quàm correctoria l. j. ff. ſi mens. falſ.
mod. dix. d. l. ait prætor §. interdum Craue. ſub num.
9 116. Tertius eſt in ijs quæ ſunt † de natura actus
quæ nunquam cenſentur excluſa clem. exiui de para
diſo §. cum autem natura, de uerb. ſignific. Crauet.
10 ibi ſub num. 117. Quartus eſt quando † aliàs reſulta
ret abſonus intellectus uel contrarietas Bal. & Ang.
in l. cum notiſsimi per illum tex. in uer. ſolis, C. de
præſ. 30. uel 40. anno. Crau. lo. ſupra relat. ſub num.
11 118. Quintus eſt † in ijs quę non cenſentur ſublata
neque excluſa per dictionem taxatiuam l. uiros ubi
Bar. C. de diuer. offi. lib. 12. Rom. in l. 3. § iurari de in
reiur. Craue. ibi ſub num. 119. Sextus eſt in materia
12 fauorabili † in qua dictio taxatiua non impedit ex
tenſionem ad ſimilia ex identitate rationis, Bart.
in l. ſi conſtante in fin. primæ q. princ. ſol. mar. & ibi
Iaſ. col. 14. uer. in quantum Craue. loc. iam cita. ſub
13 num. 120. ſeptimus eſt in ijs † quæ ſunt de acceſſo-
rijs & de appendicibus Io. Andr conſi 36. Cur. ſen.
conſi. 76. colum. 10. circa medi. Craue ſupra cita. lo
14 co ſub nu. 21. Octauus eſt † quando in ijs quæ ſunt
magni præiudicij, quæ non cenſentur excluſa per
dictionem taxatiuam, Cęp conſi. 64. uerſ. plus etiā
dico colum 7. Craue. iam relatus ſub num. 123. De-
15 cimus eſt † in ijs, quæ eſſent maiora expreſsis quæ
nunquam cenſentur excluſa eſſe per dictionem ta-
xatiuam Dec. in conſi. 3. col. 2. poſt medi. uerſ & li-
cet iſta reſponſio. non eſt iſte caſus tamen ſine diffi
cultate ut per Craue. loc. iam dicto ſub nu. 124. uer.
16 ſed iſtud dictum 11. eſt † quando agitur de eo quod
cenſetur unum & idem per repreſentationem ut in
§. primo, in auth. de iureiur. a mor præſt. qui enim
promittit factum ſuum intelligitur promittere fa-
ctum hæredis, qui per repreſentationem eſt eadem
perſona cum defuncto, d. § j. & l. hæredem de reg.
iur. & qui permittit diſponendi facultatem inter
fratres tantum non cenſetur excludere filios fratrū,
Cur. ſen. d conſi. 76. colum. 10. uer. & ſi quiſpiam di
xerit, Craue. ubi ſupra ſub num. 125. cum duobus
ſeq.

18 ſeq.12.eſt † quando ſumus in æquipollentibus pu-
ta ſtatutum dicit, ut hic Ticini, quòd poſitionibus
debeat reſponderi per uerbum credit uel non cre-
dit, poterit etiam per uerbum fatetur uel negat Ca
ſtren. in conſi 157.col.1.in fi.li.2.Cranc.d.ſectio.1.
19 ſub num.128 13.† eſt quando uerſamur in ijs, quæ
expreſsè excludi non poterant, ueluti in caſu l.1.§ t.
de hæred. inſtit. ubi ſi quis inſtituat hæredem in
fundo tantum, & alium non faciat hæredem, non
prohibetur quominus per ius accreſcendi ille uni-
uerſam habeat hæreditatem, non obſtante illa di-
20 ctione taxatiua. ne † ſcilicet in facultate ipſius teſta-
toris eſſet ut pro parte decederet teſtatus & pro
parte inteſtatus, contra not. per Bald. & Dyn. in l. ſi
quis ita hæres inſtituatur ſi legitimus de hæred. in-
ſtit. cum ſimil. ibi per eum citat. Habet tamen iſte
21 caſus † multas difficultates ob contrariam Bar. ſen
tentiam in l. ſi quis priore in fin ad ſen. Trebell. &
in l. pater filium col. pen. de inoff. teſtam. & atteſta-
ſtationes uarias Docto. de communi. Nam Ripa in
l. re coniuncti colum. 31. dicit contra Bart. ſententiá
ſtare communem opinionem de leg. 3. Iaſ. in conſil.
8.col.9.& 11.li.3.dicit magis communem eſſe Bar.
ſententiam, & poſtea in l. ſi mora in 4. not. ſol. matr.
non prorſus ſtat cum Bar. ſed tunc demum quando
expreſſa fuiſſet facta ꝓhibitio iuris accreſcẽdi ſed
22 haſce † omnes difficultates reſecat, conciliatque
contrarietates diſtinguendo quatuor caſus ad quos
omnem hanc materiam reducit, diſertiſsimè admo
dum conſiderans, ut cætera eius omnia, idem Cra-
uet. d. ſect. 1.4. part. nu. 129. & 140. uer. puto diſtin-
guendos eſſe aliquot caſus, uſque ad num. 134. quẽ
conſulere poterit q ampliora uelit in hoc articulo
ſatis enim mihi fuit ſummo quaſi indice taxatiuæ di
ctionis materiam demonſtraſſe, quandoquidem ſi
ampliore illam proſequetur ſtilo nimis a propoſito
mihi inſtituto digrederet.

SVMMARIVM.

1. *Ex ui rationis non fieri progreſſum, quando caſus non expreſſus, non eſſet æquè fauorabilis ac expreſſus.*
2. *Sed ueriorem ſententiam eſſe in contrarium.*
3. *Genus ineſſe proprie in omnibus ſpeciebus.*
4. *Et propterea non poſſe concludenter dici caſum non expreſſum, qui non ſit æquè fauorabilis, non contineri ſub ratione generali expreſſa, quæ illam comprehendat.*
5. *Quia omnes caſus ſub ratione generali comprehendun- tur, etiam ſi maior in uno uiget ratio, quàm in alio.*
6. *Quando cum ratione legis expreſſa concurrit etiam la ta uocis ſignificatio, ſemper extenſionem fieri.*
7. *Imolæ opinio declaratur.*
8. *Glo. in uer. eligatur in clem. 1. de electio. declarari.*
9. *Permiſſamque maximè extenſionem eſſe, quando ex ra tione lege noua corrigente poſita, apparet antiquam fuiſſe correctam.*
10. *Auth. præterea, C. unde uir & uxor, ex ratione ibi ex- preſſa, procedere etiam in pluribus aſcendentibus.*
11. *Bar. ſententiam in l. liberorum de uerb. ſignificat. decla- rari.*
12. *Lege uetere cum ratione ſua prorſus abrogata, tunc ceſ- ſat impedimentum extenſionis.*

An facienda ſit extenſio in correctorijs cum caſus non expreſſus non eſt æquè fauorabilis ac expreſſus.

CAP. XIIII.

SExto loco ſublimitatur, ut lo-
cum tantum habeat quandò caſus
non expreſſus eſſet æquè fauo-
rabilis ac expreſſus, ſecus quan
do non eſſet æquè fauorabilis,
1 tunc enim non fit extenſio † li-
cet ratio ſit expreſſa in lege uel
canone, gloſſ. eſt ſingul. ſecundum Euerardum in d.
loco a ratione legis lata ſub nume. 26. uerſ. quinto
illud in cap. in fidei de hæret. lib. 6. Et uult Ioan. de
Imol. in d. l. ſi vero, §. de uiro ſol. matr. & Doctor ſæ
2 pe alibi. Sed ego ualde dubito † de iſtiuſmodi ſub
limitatione, quia cum ratio in lege expreſſa, tanquã
genus complectitur omnes ſpecies æqualiter quam
uis una ſpecies ſit potentior altera, ut ſupra latè de-
clarauimus in præmiſsis ad tractationem propriæ
ſignificationis, poſt Pet. Coriſp. in rub. de leg. j. quia
3 genus æqualiter ineſt † & proprie in omnibus ſpe-
ciebus ſuis, l. ſemper generalibus de reg. iur. Bal. in l.
ij. C. de iur. aur. anuul. Dec. in l. in toto & pars de re
gu. iur. non uideo quomodo concludenter dici poſ-
4 ſit † caſum non expreſſum non comprehendi ſub ra
tione expreſſa, etiamſi non ſit æquè fauorabilis, ut
expreſſus, quia ratio generalis ad ſimilitudinem di
ſpoſitionis generalis, quæ omnes caſus qui ſub ea
5 comprehendi poſſent, includit, † etiamſi maior ſit
rõ in vno quàm in altero debet caſus omnes ab ea
determinatos includere, quamuis unus ſit fauo-
rabilior altero; Bald. in l. in fraudem, §. ult de milit.
teſtam Dec. in conſi. 5. col pen. circa medium cum
& ſupra, non ſemel diximus, declarari modo iſta re
ſtrictio poteſt, ut multo magis locum habeat, quan
6 do cum ratione legis expreſſa concurreret † etiã
lata uocis ſignificatio; tunc enim omnis ceſſaret hę
ſitatio, quominus deberet extenſio fieri, l. filium ha
beo ubi glo. ad Macedo Gozad. conſi 90. col. 4. Cra
uet. de antiq tempo. ſect. 1. 4. par. ſub num. 81. ubi
uult legem correctoriam de filio loquentem, trahi
ad nepotem ex identitate rationis, quia ſub larga ſi-
gnificatione filij appellatione continetur nepos,
Bar. in l. liberorum per illum tex. infra eod. Roma.
in conſi. 120. cum alijs per eum citat. gl. in §. primo,
in uer. curationem in auth. ut ij. qui obligat. & ſic in
7 uim declarationis † poteſt intelligi ac ſuſtineri opi-
nio Imo. in d. l. ſi uero, §. de uiro ſub num. 15. ſol ma
tri. & Gemin. in d. c. 1. de temp. & qualita. ordinan.
lib. ſexto, & Alexand. in dicta l. peregre, §. primo, de
acquir. poſſ. ſub nu. 4. & aliorum qui ſupra, in prin.
fuerunt citati contra opinionem communem cum
quibus uidetur ſentire D. Alciat. in d. lib 2. de uerb.
ſigniſi. ſub num. 39. & ſic ſeruari poterit prædicto-

rum

rum Patrum intellectus ad dictam glo.in ner. eliga
tur in clemen. de electio. ſupponendo quod ibi ſub
8 lata electionis † ſignificatione poſſit etiam uenire
prouiſio, quaſi is qui prouideat alicui de beneficio
uideatur illum eligere; idque citra communis intel
lectus præiudicium, quod habetur in cap. querelam
de electio.& in c.relatum de præbend.quodque no-
ta.per glo & Doctor.in c.1.de re permuta. lib.6. &
in clemen.1.eo.ubi gl.& doctor. uidentur iſtiuſmo
di extenſionem admittere, & quod ſcribit Roch.
Curt.in d.c.fi.de conſuet.ſectio.4.ſub nu.12.& pro
ut declarat Craue.loc.ſupra,cita.ſub num.84.uerſi.
ex pręmiſſis apparet & plenius infra dicemusin 14.
limitat.iſtius reg.declaratur,2.ut multo fortius pro
cedat quoniam ex ratione in lege noua expreſſa † ap
paret penitus fuiſſe correctam legis ueteris ratio-
nem,per ea quæ ſcribit Alcia.in d.lib.2.per l. maxi
mum uitium,C.de lib.præter.per tradita a Socin.in
conſi.30.uol.1.& nota.à Docto. in auth. præterea,
C. unde uir & uxor.dum propter rationem inopiæ
19 in illa expreſſam ,uolunt eam quoque procedere,
quando non exiſtentibus filijs plures ſupereſſent
aſcendentes,nam tunc pariter iuxta formam d. au-
then.uxor inops cum aſcendentibus admitteretur
11 & Bart.ſententia † in d l. liberorum ſub d.nu.12.
in fin.infra eod.locum non eſſe,quando per alia ſta
tuta appareret paſſim maſculos præponi fœminis,
12 & ratio eſt quia lege uetere cum ratione ſua † pror-
ſus abrogata,omne tunc ceſſat impedimentum extẽ
ſionis prohibitiuum,per trad.a Doctor.in cap.1.de
conſt.& per ea quæ ſcripſimus inſtit.de teſt.in prin.
in materia legis correctionis & abrogationis impe-
dientis eiuſdem citationem.

SVMMARIVM.

1 *Extenſioni in correctorijs locum eſſe quando per eam reducimur ad ius commune.*
2 *Statuentes poſſe recedere a ſtatuto confirmato a ſuperiore, & redire ad ius priſtinum.*
3 *Intellectus ad capit. per uenerabilem qui fil. ſint legit.*
4 *Rem facile reuerti ad naturam ſuam.*
5 *Regreſſus ad ius commune materia cenſetur eſſe fauorabilis.*
6 *Declaratur quod dixit D.Alciatus licitam eſſe extenſionem dum reuertimur ad ius antiquum.*
7 *Fieri quoque progreſſum in correctorijs quando uerſamur in correlatiuis.*
8 *Diſpoſita corrigendo in uxore intelligi diſpoſita in marito.*
9 *Diſpoſita corrigendo in actore, locum quoque habere in reo.*
10 *Pœnam impoſitam ementi intelligi quoq; impoſitam uendenti.*
11 *Conſuetudo, quæ habet relictum uſusfructus factum à marito uxori, extantibus filijs reſtringatur ad alimẽta tantum, habet locum è contra in uſufructu legato ab uxore marito.*
12 *Conſuetudinem auth.quod locum, C.de collat.locum habere etiam in matre teſtatoris.*
13 *Idemque eſſe in cognata teſtatoris cui relictus fuerit uſusfructus.*
14 *Doctores intelligere hanc materiam correlatiuorum concurrente eadem ratione.*
15 *Secus in diuerſa.*
16 *Statutum prohibens maritum ultra quartam partem legare uxori, non intelligitur e conuerſo uxorem prohibuiſſe ultra eam ſummam legare uiro,*
17 *Statuto prohibente ne uir leget uxori ultra centum, cenſentur quoque prohibere ne uxor capiat ultra centum.*
18 *Sed multo plures eſſe qui contra ſentiant in materia dicti ſtatuti, quàm qui ſecundum prædictam ſententiam opinentur. nu.19.*
20 *Auctorem putare dictum ſtatutum procedere tam in uxore, quàm in marito, & qua ratione.*
21 *Quando lex ſororem arcet a ſucceſſione patris, non intelligitur è contra a ſororis hæreditate fratrem excludere.*
22 *Quia excluſio ſororis eſt fundata ſuper ſolo agnationis fauore, qui non eſt reciprocus.*
23 *Qui plura cupiat in materia correlatiuorum quos adire debeat.*

Reſtringi ſupra firmatam concluſionem
quando per extenſionem reducimur ad ius
commune, uel in correlatiuorum materia
uerſamur.

CAP. XV.

Imitatur modo ſecundo loco
principaliter ſupra firmata con
cluſio, ut non habeat locum
quando per talem extenſionem
1 † reducimur ad ius commune ſe
cundum glo. in cap ſtatutum,
in uer.numerandum de pręben.
libro ſexto,Butr.capitulo olim tibi per illum tex.de
verb. & re.ſign.Alexand.in d.l.ſi conſtante in dicta
9.q.Bart. ſub num.5. Iaſ.in d. auth. quas actiones,
ſub num.24.Fely.in c.cum acceſſiſſent colum.2. de
2 conſtit.ſub num.3.dum uult † ſtatuentes poſſe rece
dere a ſtatuto confirmato a ſuperiore,& ad ius pri-
ſtinum redire abſque alia licentia a ſuperiore impe-
trata,Soc.conſi.150.colum.23.lib.1. ſub num. 37.
Ripa in d.l.ſi conſtante in princ. ſub nu. 61. qui di-
cit eam forte poſſe eſſe rationem quæ deſumitur
3 † ex capitulo per uenerabilem qui fili. ſint legit. ex
Abbat. que ac alijs in cap. at ſi clerici §. de adulte-
rijs de iudic.Quòd ſcilicet legitimatus per legitima
tionem reducitur ad ius naturæ primeuæ,ſeu ad pri
mum ius naturale,§.ipſi uerò in auth quib.mod.no
ta.effi.legit.uel planius dici poteſt in iſtiuſmodi ca-
4 ſu † tolerari extenſionem quia res facile reuertitur
ad ſuam naturam ,l.ſi unus §.pactus ne peteret uer
ſicu.quoties de pact.& cap. ab exordio 35.diſtinct.
quod probatur in cap.1. iuncto cap. fin. de pact. in
6 glo.fin.in clement.ſæpe de verb.ſignif.& tradit Fe-
deri de Sen.in conſ.89.& quod iſtiuſ talis regreſſus
ſeu

5 ſeu reuerſionis materia † cenſetur eſſe fauorabilis,
uoluit gloſſ.in d.c.ſtatutum in uer.numerandum,&
Iaſ.in d.§.pactus ne peteret Euerar. in d.lo. a ratio.
leg.lat.ſub nu.29.& alij ſupra relati patres in locis
6 proximè allegat.& ita † intelligendum eſt quod de
reuerſione ad ius antiquum dicit D.Alci.de uerbo.
ſignifi lib.2.ſub num.42. & 43.per c. olim tibi de
uerb.ſignifi. dum uult quod dicitur in correctorija
licitam eſſe extenſionem dum reuertimur ad ius an
tiquum, non eſſe intelligendum de iure antiquo le
gis 12.tab.ſed de iure communi, quod & propoſi-
tis exemplis declarat, ut per eum.

Limitatur tertio loco, ut locum non habeat in
correlatiuis eo quia lex correctoria diſponens ali
7 quid ſuper uno † correlatiuorum, intelligitur idem
facere & in altero l.fin. C.de indict. uidui. toll. ubi
notant Bart. Ang. Iaſ.& alij. diſpoſita corrigendo
8 † in uxore, intelligi quoque diſpoſita eſſe in maritó
Bal.& Caſtr. in d.auth. quas actiones C.de ſacr.ec-
cleſ.Petr.Anchar.in repet. cap canonum ſtatuta de
conſtit.q.6.princ.Io.de Imol.in d.§.de uiro colum.
quinta, ſub num.15.uerſ.tertio fallit ſol. matr. ſan-
ctoSéu. in d.l.omnes populi de iuſt. & iur. in nona
fallen.Lanfran.in d.§.de uiro in tertia concluſ. inter
pretationia extenſiuæ Butri.in repet.d.c.fin.in 1.fal
len.& Roch.Cur.ſect.4.ſub num.11.per glo.in c.2.
de locat.& in l.1.C. ne ſid.& alia multa quæ allegat
9 ideo diſpoſita corrigendo † in actore locum habẽt
in reo, ut gloſ.in l.per interuallum de iudi.& in au-
thent.qui ſemel in uer.30.dierum, C. quo.& quan.
10 iudex & pœna impoſita ementi † intelligitur quo-
que impoſita uendenti l.ult. C.de cupr. ex Luc.dap.
uel perſei.li.11.l.ult.de acceptilat. D.Alciat. lib.2.
de uerb ſig. ſub num.39.Iaſ.in d. auth. quas actio-
nes ſub num.13.Alexan.in d.l.ſi conſtante ſub nu.
quinto, Rip. ſub nume.82.Euerar.d.lo.a ratio. leg.
lata ſub num.28.& plenius in loc.a correlatiuis D.
Crau.d.antiq temp.dicta par.4 ſect.1.ſub num.71
11 ubi ait † quòd ſi conſuetudine inductum ſit ut ſi
maritus relinquat uxorem ſuam dominam maſſa-
riam & vſufructuariam bonorum ſuorum exiſtenti
bus liberis cenſeatur tantum reliquiſſe alimenta,
iuxta nota.in auth hoc locum C.ſi ſec. nupſ. mulier
habet illa locum & extenditur è contra. ut ſi uxor
reliquerit maritum dominum maſſarium, & uſufru
ctuarium omnium bonorum ſuorum cenſeatur ei
tantum reliquiſſe alimenta Bal.in d.auth.hoc locũ
in fin.quod dictum pro ſingulari refert & ſeq. Iaſ in
l.fin.columna ſecunda, uerſi.ſexto facit, C.de indic.
uidui toll.& conſi.112.colum.pen.lib.primo, cum
ſimil.ibi per eum cit.confirmatur hoc dictum Bal.
ex eo quod ſcribit Ange.in conſi.109.Quidam pro
12 ximus Vannia ubi ait conſuetudinem † dictæ auth.
quod locum habere locum etiam in matre teſtato
ris, nam ſi filius matrem reliquerit dominam maſſa
riam, & uſufructuariam bonorum ſuorum exiſten
tibus liberis teſtatoria mater ſolum habebit alimen
ta, quod uoluerunt Bald.& Imol. in l.Titia §.fin.de
leg.2.Iaſ.in conſi.44 col.2.in fin.libro 4 ubi Iaſ.idẽ
13 uult in cognata teſtatoris, quibus accedit † Craue.
loc.proximè relato ſub nu.73.ubi aſſerere uidetur,

hoc dictum communiter receptum, quamuis ali-
qua in oppoſitum afferat, eſt uerum quod ipſe
loquitur in conſuetudine laudabili, quæ non eſſet
contra ius, & quæ eſſet reſpectu correlatiuorum
fandata ſuper eadem ratione: ſed idem dicendum
14 eſt † in materia noſtra, in qua doctores exaudiunt
hanc reſtrictionem, concurrente eadem ratione.
quæ uel in lege expreſſa ſit, uel quę unica poſſet aſ-
ſignari, quia tunc uirtute correlationis procedit cõ
cluſio a fortiore, & ita intelligenda ſunt ſupra di-
15 cta & infra dicenda, intelligitur † tamen hęc limi-
tatio locum habere, vt declarant Doctor. ſupra cit
ta.quando eadem militaret ratio inter ipſa correla-
tiua, aliàs ſecus, vt in l.curatorem cum ibi notat per
gloſſ.Cy.& Doctor.C.de inter. matri.& in l.fin.ubi
Saly.C.de reſciud.uendit & ideo inquit Alci. ſub d.
16 num.29. Quòd ſi † lege prohiberetur maritus ne
ultra quartam uxori legare poſſet non cenſeretur
uice uerſa prohibuiſſe, quia quantuncunque uelit
uxor marito relinquat, uidetur enim conditionem
uirorum meliorem feciſſe, & id cauiſſe, ne muliebri
bus blandirijs ſeducti, malè hæredibus ſuis conſule
rent, vt ſcripſit Soci.Seni.in conſi.94.lib.3. colum.
2.poſt medi.ubi reſpondet ad fundamentum corre
lationis, aitq; procedere reſpectu eiuſdẽ actus v.g.
17 ſtatutum probibet † maritum relinquere uxori
ultra centum, uxor prohibita quoque cenſetur ac
cipere ultra centum ſed dicere uxorem quoque cẽ
ſeri prohibitam relinquere ultra centum, non uide
tur poſſe concludenter inferri, quia ſunt diuerſa &
hanc reſponſionem non relato Socino probauit quo
que Curt. iuni. conſi.6.colum.6. poſt medi. ſed eſt
18 † animaduertendum, quòd tametſi Socin. Cur.Iu-
nior & Alci.iſtiuſmodi exemplo reſtringant ſupra
relatam limitationem, nihilominus multò plures
19 eſſe † qui eodemmet exemplo confirment di-
ctam limitationem, & putent idem hic dicendum
eſſe, atque in caſu dicti Baldi in d. auth. quod lo-
cum, uidelicet ut quod dicitur in marito uice uerſa
locum habeat in uxore, quos inter fuit Cur. ſeni. in
conſi.11.ſtatuto paruenſi, Iaſ.in conſi.112.lib.pri
mo.Crot.in l.omnes populi col.37 ſub nume.114.
nona concluſio de iuſt.& iur.Rip.in rubr. de acqui.
poſſeſſ.col.3.ſub numero 7.nec uidetur diſſentire
Craue.loc.ſupra cita.ſub nume.72 & hanc partem
20 ego puto eſſe ueram, † quia, ut dicit Bar. in l.cun-
ctos populos in 6.q.C.de ſum.trini.& fid.cathol.ra
tio dicti ſtatuti illa ſola fuit, eaq; unica poteſt afferri
ne coniuges ſeq; hęredesque ſuos ab inteſtato veniẽ
tes mutuo, amore ſpolient Dec.in conſi. 196.in
princip.& in l 2.ſub nu.6. C. de in ius uoc. Alba in
conſi 88.colum.ſecunda, in princ.quæ ratio non eſt
dubium quod militat tam in uxore. quàm in mari-
to & deſumpta eſt ex tex.l.ptima, de don. inter ui.&
21 uxor.Aliud proponit † exemplum D.Alciat.Quan
do lex ſororem a fratris ſucceſſione arceret.non n.
è contra fratremè ſucceſſione ſororis, ſecundum
id quod crebrius traditum eſt arcere intelligenda
eſſet & quamuis aliqui contrarium tenuerint quo-
rum rationes confutauimus in prima illatione Rip.
in rub.ſupra, de acqui. poſſ.nihilominus communis
eſt

eſt ſecundum ſupra relatam opinionem D. Alciat.
prout ibi teſtatur Iaſ.ſub num.21. qui ait a tali opi
nione in iudicando & conſulendo non eſſe receden
dum,& idem Iaſ.in l.inter ſtipulantem, §.ſacram de
uerb oblig.col.9.Horma. Dec. in d. rub. de acquir.
poſſeſſ.ſub nume.27.nam Alcia.ibi ſub num.12. &
Soc.iun.ſub nu. 47. Dec. & Cagnol. in l ſecundum
naturam de reg.iur.& ibi latè poſt cæteros hunc ar
ticulum excuſsimus, ſecundumque communem
concluſimus,inter cæteras conſiderationes ea ratio
22 ne,quod cum † excluſio ſororis fundata eſſet ſu-
per ea unica ratione fauoris agnationis conſeruan-
dæ,quæ non militabat e contra in fratre, ideo non
potuerit illius diſpoſitionis de ſorore loquentis ad
fratrem extenſio fieri,ſed de ijs hactenus ne omnẽ
correlatiuorũ materiam hunc inuexiſſe uideamur,
23 Qui plura † cupiet conſulere poterit Iaſ. & alios in
d.l.ult.C.de indict.uidui.tollen.Doctor.in d.rub.de
acquir.poſſ.preſertim recentior. Bart. & alios in l.
ult.de acceptil. ſcrib in l.ult. C. de cupreſſ. ex Luc.
Dalphn.uel perſi.lib.11.Euerar. & alios topicos in
in loco a correlatiuis & alios Doctor.in locis ſupra
relatis & ex profeſſo Io.Bapt.à S.Blaſio in pulcher-
rimo eius tractatu correlatiuorum ubi plenè ſequi-
tur hanc materiam.

SVMMARIVM.

1 *In correctorijs productionem permitti quando verſa*
mur in comparatis a lege antiqua.
Quia lex ſuperueniens in uno caſu locum habet & in al
tero.
2 *Qui non poteſt teſtari non poteſt etiam codicillari.*
3 *Declarat.gloſſ. in cap.ſi poſtquam,§.fin.de electio.libro*
ſexto.
4 *Doctores putare in comparatis licitam eſſe extenſionẽ,*
tum quia hæc ſit interpretatio legis, tum etiam quia
ſit interpretatio paſſiua.
6 *Contrariam ſententiam, ut etiam in comparatis a lege*
antiqua non ſit licita extenſio, pluribus placuiſſe.
7 *In pœnalibus non eſſe licitam extenſionem ab æquipa-*
ratis.
8 *Ripam tantum credere non eſſe recedendum a communi*
ut ab comparata poßit in correctorijs extendi.
9 *Qui etiam adductis in contrarium occurrit.*
10 *Auctorem opinari, quòd fœdere diſtinctionis ſint duæ*
iſtæ opiniones conciliandæ.
Diſtinguendo inter adæquationem ſimpliciter factam,
ac generaliter & reciproce factam.
11 *Hieronymus Torniellus compater Auctoris laudatur.*
12 *Adæquationem ſimpliciter factam non operari niſi*
reſpectu eorum quæ competebant tempore adæqua-
tions, non etiam trahi ad ea quæ in futurum tribuun-
tur rei ſeu perſonæ cui ſit adæquatio num.13.
14 *Intellectus cap. quia circa de priuilegijs.*
15 *Vt in fauorabilibus ſimplex adæquatio non patitur ex-*
tenſionem, ſic & in correctorijs ac multo magis.
16 *Intellectus ad l.non ſine,C.de bon.quæ lib.*
17 *Quando ſumus in adæquatione per modum reg.facta,*
veram eſſe communem opinionem, vt licita ſit in cor
rectorijs extenſio.
18 *Vbi per omnia facta eſt adæquatio, ergo etiam quo ad fu*
tura.
19 *Qui concludunt ſecundum prædictam theoricam.*
20 *In regularis omnimodæque aduocationis genere, nihil*
poße conſiderari quod ſit tributum uni, quin ſit quoq;
tributum alteri.
21 *Declaratur l.in tantum de ſer.corrupt.*
22 *Pleriſque placuiße ut extenſio quæ ſit reſpectu compara*
torum, non habeat locum perſonarum cauſa.
32 *Sed rectius Crau.ſenſiſſe, qui improbauit huiuſmodi limi*
tationem.
24 *Quamuis vbi lex taxatiuè loquitur non liceat compara-*
ta producere.
25 *Nec ultra ea in quibus facta eſt correctio.*

Locum non eſſe recitatæ concluſioni,
quando ſumus in comparatis à lege an-
tiqua.

CAP. XVI.

Limitatur quarto loco, ut nõ pro-
cedat memorata concluſio quã
do ſumus in comparatis a lege
antiqua, quia diſpoſitio noua
1 † correctoria ſuperueniens in
uno locum habet & in altero l.
in tantum de ſer.corr.iuncta l.ſi
quis ſeruo perſuaſerit, C.de furt.ubi glo.Bar.& Do
ctor.uolunt ea quæ diſpoſita ſunt per legem nouam
corrigentem in ſeruo, protrahenda quoque eſſe ad
2 filiumfamilias. Aliud exemplum † poni poteſt in
l.ſecunda,de leg.primo, ubi ex regula iuris antiqui
qui non poteſt teſtari non pôt ẽt codicillari, finga-
mus modo lege aliqua municipali inuectum fuiſſe,
ut minor uiginti annis non poſſit teſtari, quod eſſet
correctorium diſpoſitionis l.qua ętate de teſtamen.
ubi maiori 14. annis datur facultas teſtandi; certe
non poterit is quoque codicillos facere ita notan-
ter ſcribit Bar.cui accedunt cœteri in d.l.ſecunda.
de leg.2. Auto. Butr.in c.fi.in 3.fall.de conſuet. pro
quo eſt etiam glo.iuncto text.in c.ſi poſtquam,§.pri
mo,& §.fin.de electio.libro 6.& glo.iuncto text. in
dicta l.ſi quis ſeruo perſuaſerit ubi Bal. & Ang.no-
tant,glo.in l.quod uerò contra in fin.de legi.& quã-
3 uis † glo.in d.cap ſi poſtquam loquatur in pœnali-
bus,& aliæ duæ glo. loquantur in exorbitantibus,
nihilominus inquit Euerar.in d.loc.a ratio.ſub nu-
me 27.idem eſſe in correctorijs, prout firmant Bar
to.& alij in l.Marcellus in princ.ad ſenat.trebell.idẽ
Saly. & Doctor.in auth.ſed cum teſtator, C.ad leg.
falcid.& d.l 2.de leg.j.ibique plenè per Alexand.de
Imol.eandem limitationem firmat Iaſ.in d.authen.
quas actiones ſub nume.13.Ripa in d.l.ſi conſtante
ſub num.69.Iaſ.in l.ſi arrogator col.antepen.uerſi.
ſed redeundo ad princ.q.de adoptio in l.tranſigere,
colum.5 uerſi.ſecundo moueor, C. de tranſ.Dom.
Alcia.de uerb.ſign.lib.2. ſub num.38.& 39.Craue.
qui alios addit de antiqui.temp.par.4.ſect.1.ſub nu
4 me.68. ratio autem † illius limitationis duplex aſſi
gnatur

gnatur per Doctor. altera per Ripam in d. l. ſi conſtā
te ſub d. nu. 27. prima Ripæ eſt quòd ita fuerit rece
ptum quia interpretatio iſta, eſt interpretatio legis
& non hominis, ut per Bar. in d. l. ſi conſtante d. q. 9.
Imol. in d. l. ſi uerò, §. de uiro ſol. matri. & per Ge-
min. in d. capit. j. de tempor. & qualit. ordinand. Al-
5 tera Ener. eſt quòd hæc extenſio ſit † ex interpreta-
ne paſſiua quæ reſurgit ex reg. iur. antiqui, quæ ſem
per eſt licita Butr. in d. c. fin. in 2. fallen. ubi & Roch.
Cur. in d. 4. ſectio. ſub nu. 15. qui addit Alex. ad Bar.
in l. j. §. lex ſalcidia ad leg. falcid. Abb. in c. ad audien
tiam & in c. dilectus de cleri. non reſid Bar. in l. pri-
ma, §. lex falcidia ad leg. fal. & in l. omnes populi de
iuſt. & iur. ſub num. 6. & ibi Io. Bapt. S. Seuer. in 1. fal
len. Lanfranc. in repet. d. §. de uiro in quinta conclu-
ſio. quam ponit in materia interpretationis extenſi-
uæ ſeq. Alciat. de verb. ſignifi. lib. 2. ſub nu. 38. & 39.
6 Contra tamen hanc limitationem † apertè ſenſit
Areti. in d. l. ſi conſtante in 7. col. per ea quæ not. Bar
to. in l. eum qui §. prætor ait de publica. cui addit
Rip. ſub d. num. 69. glo. in §. ex maleficijs inſtit. de
7 act. in quæ uult in pœnalibus † non eſſe licitam ex-
tenſionem ab æquiparatis ergo multo minus conce
ditur in correctorijs in quib. difficilius conceditur
extenſio, quàm in pœnalibus ſecundum communi
ter ſcribentes in d. l. ſi conſtante in d. l. ſi uero, §. de
uiro ſol. matr. Alex. in auth. non licet, C. de lib. præ-
ter. quam ſententiam recepiſſe uidetur Iacob. de Ra
uen. Petr. & Cyn. in l. non ſine, C. de bon. quæ lib. per
illum tex. quód dictum pro ſingulari refert ac ſequi
tur Socin. iu. conſi. 150. col. 2 t. ver. bene facit ſub nu
me. 18. lib. j. idemque tenet Io. Ana. in conſi. 27. col.
2. per text. in l. fin. C. de ſacr. eccl. iuncta auth. quas
actiones nam in d. l. ult. ciuitas & eccleſia comparan
tur in materia præſcriptionis, & tamen ius nouum
dictæ auth. corrigens in uno non trahitur ad alterū;
ſecundum communem Docto. ſentētiam & quòd
hæc limitatio non procedat in correctorijs uoluit
Iaſ. in l. marcellus in princ. colum. 7. uer. ſecundum
principale ad ſenat. trebel. alleg. glo. in §. fin. in uer.
placuerit & iſti Ang. de Aret. inſt. quib. ex cauſ. ma-
nu. non licet & ſic patet Iaſ. fuiſſe ſibi ipſi contrariū
in iſta materia, ſed Ripa credit loc. ſupra relato non
8 eſſe recedendum a communi opinione † per tex. in
§. ex his in auth. de hære. ab inteſt. uenien. iuncta l. 1.
de leg. 3. per quem ita tenet Are. ſibi contrarius poſt
Bar. & alios in d. l. 2. de leg. 1. idemque placuit Bart.
& alijs in l. Marcellus in fi. princ. ad ſenat. trebell. dū
dicunt diſpoſitionem auth. ſed cum teſtator, C. ad l.
falc. extendi ad Trebellianum pp æquiparationem
legis antiquæ, & ita etiam firmat Roma. in conſilio
32. viſa municipali col. fin. Reſpondetque Ripa ſub
nume. 70. gl. in d. § ex maleficijs quam dicit ueram
9 non eſſe ut per Iaſ. ibi col. 5. quia etiam in † pœnali
bus propter æquiparationem fit extenſio ut in c. de
multa de præben. & in c. ſi poſtquam in glo. fi. de ele-
10 ctio. in 6 Ego opinor duas iſtas opiniones † diſtin-
ctionis fœdere hunc in modum conciliandas eſſe,
aut enim loquimur in adæquatione ſimpliciter ſeu
reciprocè facta, aut in adæquatione facta generali-
ter ac reciproce per modum regulæ, uel omnimodè

ac uniuerſaliter, iuxta pulcherrimam theoricam,
quam tradidit ſubtilis atque accerrimi iudicij uir
11 † Hieronym. Tornicl. quondam compater & colle
ga meus gratiſſimæ memoriæ in l. prima, colum. 2.
de leg. 1. ex mente Bar. & cœterorum ſcribentium
in dicta l. 1. vt primo caſu uera ſit opinio Pet. & Cy.
in d. l. non ſine, C. de bon. quæ lib. ut correctoria di-
ſpoſitio ſuperueniens in uno adæquatorum trahi
12 non debeat ad alterum. Ratio eſt † quia adæquatio
ſimpliciter facta tametſi operetur ut iura ſeu priui-
legia competentia rei ſeu perſonę cui fit adæquatio
tempore adæquationis competant rei ſeu perſonæ
adæquatę l. princeps de legi. l. maximum uitium, C.
de lib. præter. l. 2 C. com. de legat. §. noſtrs autem in
ſtit. eod. tit. cum ſimil. de quibus per Bar. in d. l. j. de
leg. 1. poſt prin. Attamen reſpectu ſuperuenientiū,
13 non trahitur ad ea † quæ in futurum poſt exequa-
tionem factam tribuuntur rei ſeu perſonæ cui fit
adæquatio, ita omnes doctor. in d. l. j. de leg. j per tex
tum in l. ſi ita & in l. medico de aur. & arg. leg. & quā
uis Rui. ibi obijciat, quód indefinita ad futura trahi
14 tur, in priuilegijs † c. quia circa, & quod ibi not Abb.
de priuileg. tamen abundè occurrit ibi idem Torn.
ſub nu. 3. & 4. oſtendendo conceſſionem illam im-
munitatis pro bonis ſuis trahi ad futura quia facta
fuit expreſsio bonorum ſuorum, ad demonſtratio-
nem bonorum eo modo quo inerat, quia immuni-
tas non conceditur pro alienis bonis, & propterea
non operatur ad bona præſentia reſtrictionem, l. 3.
de leg. j. l. nō recte. C. de fideiuſſor. ſecus in caſu d. l. ſi
ita quia facta fuit expreſſio bonorum ad eorum de
monſtrationem alio modo quàm inerat, & ideo ope
ratur reſtrictionē latius explicando ut ibi per eum
15 ut igitur † reſpectu eorum quæ fauorabiliter con-
ceſſa ſunt, ſimplex adæquatio non patitur extenſio-
nem, multo magis non patietur in correctoria di-
ſpoſitione in altero adæquatorum ſuperueniente,
arg. auth. multo magis C. de ſacr. eccleſ. & l. qui po-
16 teſt de regul. iur. & ita † intelligerem tex. in dicta l.
non ſine. C. de bon. quæ lib. ubi quæ diſpoſita
ſunt in uiro, intelliguntur diſpoſita eſſe in ſponſa,
ſic etiam extenderem diſpoſitionē dictę auth. quas
actiones iuncta, l. fin. C de ſacr. eccl. in cuius reſolu-
tione tam anxiè atque accuratè laborat Craue. in d.
4. par. ſectio. 1. ſub nu. 100. cum ſeptem ſeq. in ijs
enim locis agitur de ſimplici adæquatione non de
illa quæ generaliter per modum regulæ, uel omni-
mode facta eſt, ideoque &c.
Secundo vero caſu quando ſumus in adæquatio-
17 ne † reciproce facta, & per modum regulæ genera-
lis uel omnimodè aut uniuerſaliter, tunc uera ſit opi
nio glo. Bar. & aliorum in d. l. ſi quis ſeruo perſuaſe-
rit, C. de furt. vt diſpoſitio in uno caſu facta traha-
tur ad alterum etiam reſpectu futurorum, ita uolūt
Docto. omnes communiter in d. l. j. de leg. j. dum ap
probant poſt Alex. illam deciſi. Bal. & Guliel. de Cu
ne in l. omnia, C. de epiſcop. & cler. de priuilegijs ſtu
dij Pariſienſis per omnia conceſſis ſtudio Tholoſa-
18 no, & ratio eſt † quia ſi per omnia facta eſt æqui-
paratio & uniuerſaliter ergo etiam quò ad futura,
quia qui totum dicit nihil excludit l. Iulianus de leg.
3 cum

3.cum ſocijs & quia non poſsit dici per omnia eſſe
quo ad futura,§.1.inſtit.de donatio. & l. ius ciuile,
de iuſt. & iur. & quia attenta hæc omnimoda exæ-
quatione conceſsio facta rei cui fit adæquatio intel
ligitur facta utriq; & correctio facta in altero adę-
quatorum intelligitur facta in utroque.ut per gloſ.
Bar.& doctor.in d.l.ſi quis perſuaſerit,cum ſimil.ſu-
19 pra citat.ſe ſecundum † hanc theoricam concludũt
Alex.in l.Gallus,§.& quid ſi tantum col 4.ſuper gl.
in uer.emancipatus de lib.& poſth. Socin. conſilio
275.colum.5 poſt medium uerſi.confirmatur quia
licet ciuitas,libro ſecundo,Dec.in d.c.trãslato in 2.
not.de conſt. quibus accedit Craue. d.ſect.1.4.par.
ſub nu. 135. ideoque ſemper extenſio de uno caſu
ad alterum fieri poterit cum uirtute iſtiuſmodi ge-
neralis reciprocæ adæquationis uel paſsiuè,uel a le-
ge facta interpretatio extenſioque fuiſſe dicatur,vt
ſupra retulimus ex Ripa in d.l.ſi conſtante & Eue-
rar.in d.loc.a ratione legis lata &c.

20 Accedit inſuper quòd cum † in huiuſmodi adæ-
quationis genere ita unius adęquatorum natura ſit
tributa alteri,& alterius uni,ut nihil poſsit in unius
ſubſtantia fieri quod lex ſtatim non communicet
alteri d.l.2.C com.de leg.d.§.noſtra autem inſti.eo.
tit.& tradunt ſcrib.in d.l.1. de leg.1.per illa iura ne
ceſſe erit fateri, ut correctoria diſpoſitio ſuperue-
niens in uno,comprehẽdat utrunque cum propter
iſtiuſmodi coniunctionem fieri haud poſsit ſepara
tio. Nec mouet quod pungit Ripa in d.l.ſi conſtan
21 te ſub num.70.quod ſcilicet † in l. utrum non ſit fa-
cta æquiparatio per modum reg.& nihilominus gl.
& Doctor. in dicta l.ſi quis ſeruo perſuaſerit C.
de fur. & ſer. corrup. concludunt extenſionem fieri
oportere : Quia dici poteſt, quamuis Ripa cogi-
tandum relinquat, quòd tametſi ibi non ſit fa-
cta æquiparatio per modum regulæ explicitè, eſt
tamen facta implicitè, quia facta eſt per modum
rationis in illis uerbis, Quoniam intereſt no-
ſtra animum liberorum noſtrorum non corrumpi.
unde qua ratione in æquiparatis per modum regu-
læ explicatæ diſpoſitio noua ſuperueniens in uno
caſu locum habet in altero : per ea quæ ſupra dicta
ſunt,ſic & in ęquiparatis uirtute rationis,per ea quę
ſupra diſſeruimus in prima limitatione principalis
concluſionis iſtius materiæ in qua longe latèq; oſtẽ
dimus uires rationis in lege expreſſæ. Sublimitatur
22 modo iſta limitatio † ut ſileat reſpectu perſonarũ
æquiparatarum per legem antiquam quia lex noua
aut correctoria diſponens ſuper una perſona non ex
tenditur ad alteram,Io.de Imol.in d §.de uiro in 5.
limit.Alex.in conſi.131.col.2.lib.7.per doctr.Aret.
& Moder.in d l.Gallus,§.& quid ſi tantũ,col.5.de li
be & poſth. & hanc ſententiam amplectitur Euer.
23 loc ſupra cita ſub nu.27.ad fin.ſed rectius † iudicio
meo ſenſit Crau.in d.ſectio.1.ſub num.102.& 109.
qui reprobat hanc limitationem quia Bar. & alij in
d l ſiquis ſeruo C.de fur.uolunt dicta in ibi ſeruo ex
di ad filiũ, quia in illa materia ſeruus & filius erant
æquiparati per legem antiquam ideſt per d.l.ut tan
tum, & ſic admittunt extenſionem de perſona ad
perſonã,& non habet hæc res difficultatem intelli-
gendo communem ſententiam in memorata limi-
tatione prout ſupra fecimus. Secundo loco ſubli-
24 mitatur quando lex correctoria taxatiuè loquere-
tur in uno tantum ex æquiparatis, ut per Bald.Gu
liel.Cyn.& Iaſ.in d.auth.quas actiones ſeq. Crau.in
d.ſectio 1.ſub num.110.ubi latè eam firmat ac ſub-
limitat in numeris ſeq.prout ſupra retulimus in li-
mitatione de taxatiua,Aliaſq; duas addit ſublimita
tiones apud eum uidendas ſub nu.134.& 135.Rur-
25 ſus † ſublimitãda eſt hæc reſtrictio vt procedat extẽ
ſio eatenus tantum quatenus facta eſt correctio in
eo in quo facta eſt æquiparatio tantũ, unde quam-
uis rei uendicatio & publiciana paribus ambulent
paſsibus,lex noua requirens bonam fidem in rei uẽ
dicatione alioqnin uſucapionem impediens non in-
telligitur habere locum in publiciana,quia in eo nõ
eſt facta ęquiparatio Bart. in d. l eum qui §. prætor
ait de public.in rem actio D.Alcia.d.libro 2 de ver.
ſign.ſub d.nu.39. Quo autem in iſta materia ſit in
telligenda lex antiqua declarari poteſt,ut per Alci.
d.libro 2.de uerb.ſig.ſub nu.42.& ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Abſurdum ubi ſequeretur niſi lex correctoria protrahe retur ſit extenſio.*
2 *A proprietate uerborum recedi, vt fugiatur abſurdus ſenſus.*
3 *Copula mutat naturam ſuam, vt fugiatur abſurdum.*
4 *Largiſsimam fieri interpretationem, ut abſurdum tollatur.*
5 *Argum.ab euitatione abſurdi adeo eſſe efficax ut procedat in omni diſpoſitione.*
6 *Correctoriam diſpoſitionem extendi, quando legis diſpoſitio fieret eluſoria.*
7 *Argum.à contrario ſenſu locum eſſe,quando non poteſt in ſenſu directo operari.*
8 *Dubitabile eſſe dictum Alex. in l.fin. quod quiſque iuris.*
9 *Et Dec.contrà ſentire in c.dilecta colu.3. de confir.util. uel inutil.*
10 *Protrahi quoque correctoriam diſpoſitionem cum de fauore animæ tractatur.*
11 *Gloſſ.in uer. Apoſtolica in l.omnes, C.de ſer. declarari.*
12 *Legis quoq; pęnalis fieri productionem ubi agitur de fauore animarum.*
13 *Sed & corrigentem conſtitutionẽ extendi,quando identitas,uel maioritas rationis exurgit ex ui regulæ cui quod plus eſt licet.*
14 *Pater qui poteſt adulterum cum filia repertum occidere poterit multomagis contumelijs afficere.*
15 *Mulier profuga quæ ex ſtatuto poteſt occidi multo magis poterit adulterari.*
16 *Sed contrarium cum Bald. frequentius eſſe receptum.*
17 *Statuto concedente facultatem occidendi Bannitos, intelligitur quoque data poteſtas vulnerandi.*
18 *D.Alciatum contra prædictam limitationem ſentire, nec diſſentire Ripam, & quibus rationibus.*
19 *Quando id quod minus eſt comprehenditur in eo quod eſt maius non dici extenſionem.*

Qui

20 *Qui bannitum occidere poteſt non habet facultatem ſtu*
prandæ illius uxoris.
21 *Regul. capituli, cui quod plus eſt, de regulis iu-*
ris, ꝑ libro ſexto, non rocedere in materia correcto-
ria.
22 *Auctor putat extenſionem ab identitate uel maiorita-*
te rationis procedere ubi ratio expreſſa ſit in le-
ge.
Secus ubi non ſit expreſſa & eſſemus in diuerſis ſpecie-
bus, ibi.
23 *In ijs quæ eſſent eiuſdem ſpeciei poſſet defendi extenſio*
ex ui uerborum.
24 *In iſtis tamen caſibus non tam agi de extenſione, quàm*
de comprehenſione.

An ſit locus memoratæ concluſioni, quando ſequeretur abſurdum niſi lex correctoria extenderetur; uel fieret eluſoria, aut ageretur de fauore animæ; uel identitas, aut maioritas rationis reſurgeret ex regula, cui quod plus eſt licet.

CAP. XIX.

Limitatur quinto loco quando
ſequeretur abſurdum niſi lex
correctoria extenderetur nam
1 tunc ratione abſurditatis euit-
tandę † licita eſt extenſio ſecun
dum gloſſ. in clemen. fi. in glo.
prima, & ſecunda, iuncta glo.
fin. de reſcriptiſ. ubi gloſſ. uult quod licet diſpoſi-
tio dictæ clemen. ſit correctoria tamen extendatur
ad literas legati, ne ſequatur abſurdum quòd lite-
ræ legati ſint maioris roboris, quàm literæ Papæ ar
gumen. l. nam abſurdum de bon. liber. capitulo ſecú
2 do, de conceſſ. præb. in ſexto, recedimus enim † à pro
prietate uerborum, ut fugiamus abſurdum ſenſum
Abb. in capitulo primo, colum. penultim. de con-
3 ſtitutio. & copula mutat naturam † ſuam, ut fugia-
tur abſurdum Felyn. in cap. ſecundo, colum. prima.
de reſcriptis. ſic uoluit Imol. in dicta l. ſi uero §.
de uiro ſub numero decimoſeptimo, & cla-
rius ſub numero decimoquarto, per text. in l. ſcire
oportet in §. illud de excuſ. tuto. & in l. non dubium
C. de legi. Iaſ. in d. auth. quas actiones ſub numero
vigeſimoquarto, Rip. in dicta l. ſi conſtante ſub nu
mero 71. Euerard. in dicto loco à ratio. legiſlat. ſub
numero trigeſimo, Crauetta de antiqui. tempor. di
cta quarta part. ſectio. prima, ſub numero 137. fit
4 enim † largiſſima interpretatio ut abſurdum tolla
tur etiam in materia ſtricti iuris Abb. in cap. cum
dilectus colum. ſecunda, uerſiculo & ex hoc textu
nota unum de conſuetud. Alexand. in conſilio 80.
columna penultima, uerſiculo pro hoc etiam facit
libro primo, & in conſi. 217. colum. penulti. in fin.
uerſi. idem reſpondeo libro ſecundo, latè Corne. in
conſilio 158. libro ſecundo, Decius in capitu. cum
inter, in ſeptimo notab. de except & adeo eſt efficax
5 † iſtiuſmodi arg. ab euitatione abſurdi ut procedat
in contractibus, teſtamentis, judicijs & ſtatutis, ſiue
agatur de ampliatione ſiue de reſtrictione facien-
da, ut latè per Curtium conſilio quadrageſimoquin
to, ſtatuto ſeu conſuetudine columna ſecunda, &
conſilio quinto, ſuper teſtamentis columna ſecun-
da. quibus accedit Ripa in dicta l. ſi conſtante ſub
num. 71. ad finem, & faciunt quæ ſupra diximus,
in tractatu impropriæ ſignificationis in limitatione
ab abſurdo.

Limitatur ſexto loco ut ceſſa ſit prænarrata
concluſio quando aliàs legis diſpoſitio redderetur
6 eluſoria † tunc enim licita eſt extenſio ſecundum
gloſſam in clemen. prima, in uer. ſepelire de ſepul. &
in cap. quamquam in gloſſ. fin. de uſur. libro ſexto,
per quas duas gloſſ. Ioan. de Anan. ſic conſtituit
in rubr. de apoſtat. Quarum gloſſarum rationem
optime deſeruire quoque in correctorijs ſcribit
Euerard. in dicto loco, a ratio. leg. lata ſub numero
trigeſimoprimo, per illas quoque gloſſ. & Ana. au-
thoritatem ſic firmat Iaſ. in d. auth. quas actiones
ſub numero 26. Felyn. in capitulo tranſlato circa fi.
de conſtitutio. Franc. in capitulo primo, ſupra cit.
de tempo. & qualit. ordin. in 18. fallen. Lanfranc. in
dicto §. de uiro in materia interpretationis extenſi-
uæ Bartolus in l. non dubium, C. de legibus Caſtr.
in conſi. 175. caſus præſens columna quinta, in fin.
uerſiculo pro hoc etiam facit libro primo, ſeq. Cra
uetta dicta ſectio. prima, ſub numero 139. ad fin.
Rip. in dicta l. ſi conſtante ſub nume. 73. Dominus
Alciat. dicto libro ſecundo, ſub numero 44. uerſic.
7 nam & lex, hinc eſt † quod licet non ualeat argu-
mentum a contrario ſenſu quando induceretur cor
rectio ut ſupra dictum eſt, tamen quando lex non
poſſet in ſenſu directo aliquid operari, niſi aſſume-
retur argu. à contrario ſenſu, eidem ratiocinationi
locus fieret auth. ex teſtamento quam ibi ad hoc no
rat Ludouicus Roma. & Recentio. C. de collatio.
Bald. in l. obſeruare §. proficiſci. in tertia quæſtio.
de offic. proconſ. facit textus, in capitu. ſi ciuitas in
ſui ratione de ſent. excommun. libro ſexto, cap. com
miſſa, §. primo, de electio. eod. libro, hinc dicit Ripa
8 † ſub dicto num. ſeptuageſimotertio, ad fin. dubi-
tabile reddi dictum Alexand. in l. fin. quod quiſque
iur. Dum uult exceptionem non ampliare regu-
lam quando per talem ampliationem induceretur
legis correctio, etiamſi alias exceptio nihil opera-
9 retur non enim † uidetur hoc uerum per ſupradicta
& contrarium decidit Decius in capitulo cum di-
lecta columna tertia, de confirmatione utili uel in-
utili, & ad confirmationem iſtius limitationis de
ſeruiunt ea quæ ſupra diximus in materia impro-
priæ ſignificationis dum ibi concluſimus eam
recipi quando alias diſpoſitio efficeretur elu-
ſoria.

Limitatur ſeptimo loco, quando ageretur de
10 fauore animæ † tunc enim ratione peccati

euitandi legem correctoriam extendimus ob iden
titate rationis, ſecundum Bart. in authent. ſacra-
menta puberum, C.ſi aduerſ.uenditio.in penul.co
lum.uerſiculo, quæro utrum iſta auth.ſequitur Lu
do.Roma.in l.ſequitur, §.ſi uiam de uſucapio. Iaſ.
in d auth.quas actiones ſub num.25. Abb.in cap.ex
tenore qui fil.ſint legit.Felyn.in c. tranſlato de con-
ſtitu.Franc.in d.cap.1.de tempor.& qualit.ordi.uer
ſi.quarto limita & in c.ſciant de electio.eod.li.idem
Felyn.in cap.iurauit de probatio. & in cap.ſi. de præ
ſcriptio. Alex.in l.4.§.cato colum.6. de uerb. oblig.
gloſſ.notab in l.omnes in uer. Apoſtolica, C.de fe-
11 ri.quæ † ſingulariter uult ferias contra ius inductas
in feſtis Apoſtolorum ex maioritate rationis exten
di ad diem Beatæ Mariæ Virginis. idem uult Anto.
Butr.in d cap.fin.de conſue.in prima fallen.& domi
ni.Geminia.in d cap.j.de tempo.& qualita.ordinan.
in 1.fall.Ludo.Roma.in auth.ſimiliter in 19.ſpecia
li.C.ad leg falcid in quorum ſententiam it quoque
Euerar.in d.loc.a ratio.leg ſub nu. 30. qui alios ad-
dit & Rip in d.l.ſi conſtante ſub nume.72.qui addit
Io.Imol.conſi.1.col.3 & conſil.123. colum. penult.
Roma conſi.283.omnia ad deciſi.in fin.& Sicu.Bar
bat.in conſi.56.colum.12.lib.1. Et fuit hæc theori
ca.Io.Andr.in d.c.ex temore qui fil. ſint legit. quam
recipiunt ibi But.& Abb.ſupra relatus in dicto cap.
quæ fuit de diuor. Bute.in c.ad eminentiam in fi.de
ſent.excom. Gemi.in cap.pro humani. prima colu.
de homicid.lib.6.ſequen. Do.Alcia.d.l.2. ſub nu-
12 me.44.facit quia ubi agitur † de fauore animarum
debet legis pœnalis fieri extenſio ut notat glo.in c.
ſciant cuncti de electio.in 6.& in c.fina. eo.tit.Abb.
in conſi.113.in ſecundo,uol. incip in quæſtione mo
uenda inter Antonium ad fin.ſed hæc omnia intelli
genda ſunt prout dicemus infra in ſeq. loco in pœna
lib.in pœnalibus in ſexta limit.

Limitatur octauo loco ſupra dicta concluſio, ut
13 ceſſet quando identitas † uel maioritas rationis ſur
git ex ui reg.cui licet quod eſt plus de reg.iur.lib.6.
14 & l.non debet eod.tit & ideo pater † qui poteſt ad
ulterum cum filia repertum occidere l. nec in ea,§.
ius occidendi de adult.poterit multo magis contu-
melijs afficere. Dyn.in dicto capit. cui.uel pater po-
teſt filium patriæ hoſtem occidere, ergo & exhære
dare, l.in ſuis de lib.& poſth.

15 Hinc etiam † dicebat Nell. in tracta. Bannito. in
ſecunda par.ſecundi temp.quæſtio.46.quòd ſi mu
lier profuga uel bannita poteſt occidi multo magis
poterit adulterari, cum maius ſit homicidium, quã
adulterium 33.quæſtione ſecunda, cap.ſi quod ue
rius, ibi ſi enim facturus eſt quod non licet prius fa-
16 ciat adulterium, quam homicidium, ſed † Bald.in l.
fin.C.ſi contra ius uel utili.pub.contrarium conclu-
dit, quòd imò non poſſit adulterari etiamſi poſſit
occidi cuius ſententiam communiter eſſe receptã
dicit Dec.in c.quæ in eccleſiarum de conſtitu. ſub
numero decimoſexto, & in d.l non debet ſub num.
tertio, Exemplum proponit Ripa in dicta l. ſi con-
ſtante ſub num.74. ueluti ſi ſtatutum concedat fa-
17 cultatem † occidendi Bannitos, nam uult ut a ſu-
pra ſcripta regula poſſit argui poteſtatem quoque
uulnerari per idem ſtatutum datam eſſe, tametſi ta
le ſtatutum ſit correctorium iuris communis l.nec
in ea, uerſiculo qui occidere & ibi Bart. de adult.cũ
concord. adducti. per Alex. in l.in ſuis columna pri-
ma, de liber. & poſthum. Quinimmo dicit Bald. in
l.prima, C. de priuat. carcer.ad fin. quod etiam po-
terit impunè in priuato carcere detineri. ſed. Do.
18 † Alciat.dicto libro ſecundo, de uerborum ſignifi.
ſub numero 41.uidetur ſentire quòd huiuſmodi li-
mitatio nõ poſſit procedere nec uidetur abhorere
a mente Ripæ ſub d.numero 74.ea bicipiti ratione,
aut enim quod minus eſt, ſub eoque quod plus eſt
continetur, eiuſdem eſt ſpeciei, uel diuerſæ, primo
19 caſu non poteſt dici extenſio fieri, quia † tunc id
quod minus eſt comprehendatur in eo quod plus
eſt ex ui uerborum, l.prima, §.ſi ſtipulanti de uerbo.
obligationibus, cum.ſimil & in terminis ſupra dicti
ſtatuti uult Alexand.in conſi.24.colom.finali, ubi
infert ad ſtatutum admittens domeſticos teſtes ad
probãdum homicidium factum in domo, ut etiam
uideatur admittere ad probandum uulnus in do-
mo illatum, non dicitur fieri extenſio ſed compre
henſio ex diſpoſitione, hoc caſu non eſt uera limita-
20 tio, quia † qui exulem interficere poteſt, non ha-
bet facultatem ſtuprandæ illius uxoris, Card. in
clement. ne Romani in quarta oppoſitio. de
electio.

Confirmatur hæc obiectio, ex eo quod ſcribit De
21 ci.† in d.l.non debet ſub num.quarto, ubi ait regu.
illam non procedere in materia correctoria in qua
non ualet argumentum a maioritate rationis,
ſecundum gloſſam quæ approbatur communiter,
in d.auth. quas actiones, C.de ſacr. eccleſ.& glo.fi.
& ibi Bar.in l.ſancimus C.de teſtam. & in l.præcipi
mus, C.de appellatio.

22 go arbitror † iſtam limitationem accipere de-
bere reſolutionem ex ijs quæ ſupra diximus in pri-
ma limitatione ad præmiſſam quã uerſamus cõclu-
ſionẽ, uidelicet ut ſi ratio ſit ſcripta in lege, uel uni-
ca tantum poſſit afferri detur progreſſus in corre-
ctorijs de caſu ad caſum, & de perſona ad perſonam
prout ibi latè diximus uigore prædictæ regulæ,
Quod ſi non ſimus in prædictis caſibus, in diuerſis
ſpeciebus hæc limitatio non progrederetur per d.
gloſſ. in dicta autho. quas actiones quam Barto.&
alij probant in dicta l.ſi conſtante in principio, in
dicta noua quæſtione, Bartolus, & alij in dicta au-
then. quas actiones & in alijs locis ſupra relatis,
in ijs uerò quæ eiuſdem eſſent ſpeciei, poſſet li-
mitatio procedere, quia ex ui uerborum quod
23 minus † eſſet contineretur & proprie l.in toto &
para de regulis iuris ubi Decius, l.ſi quis cum to-
24 tum de exceptio.re.iudic.ubi Socin.ſed tam † in iſto
caſu, quàm in duobus ſuperioribus de ratione
in lege ſcripta & quæ unica tantum poſſit afferri
non propriè puto agi de extenſione, ſed potius de
comprehenſione, & ſignificatione ex diſpoſitio-
ne, prout ſupra declarauimus in dicta prima limi-
tatione.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Productionem fieri in correctorijs ad conſecutiua neceſſaria.*
2 *Præſcripto fundo cenſeri quoque præſcriptam ſeruitutem.*
3 *Cum ex diſpenſatione quis duo obtinet ſacerdotia, & per collegas aliquid utrobique tractatur aduocandus eſt.*
4 *Legitimam regi ſecundum naturam inteſtata ſucceſſionis.*
5 *Publicam honeſtatem mutatis gradibus publicæ honeſtatis ſimiliter mutari.*
6 *Correcta lege papia quæ matrimonium Senatoris cum liberta prohibebat cenſeri quoque correctum quod ad illius exemplum fuerat inductum, ne ſcilicet filia ſenatoris liberto nuberet.*
7 *Deſtructo principali per uiam perſcriptionis aut correctionis, intelligi quoque ſublatum acceſſorium.*
8 *Vbi Sum. Pontifi. diſpenſat, ut quis poßit habere duo beneficia curata, intelligitur quoque diſpenſaſſe ſuper reſidentia.*
9 *Epiſcopus tametſi in diebus ſolennibus intereſſe debeat in Diuinis in eccleſiis, ſi tamen diſpenſatus fuerit ut poßit habere plures epiſcopatus intelligitur quoque ſuper eo diſpenſatus.*
10 *Qui teneant hanc limitationem.*
11 *Diſpenſatus epiſcopus ſuper tempore conſecrationis, intelligitur quoque diſpenſatus ſuper uacatione Beneficiorum.*
12 *Siue diſpenſatio ſit facta motu proprio, ſiue ad inſtantiam electi.*
13 *Licet diſpenſatio ſit ſtricti iuris tamen trahitur ad conſecutiua.*
14 *Quæ addiderit Roch. Curtius huic limitationi de conſecutiuis.*
15 *In correctorijs quoque fieri extenſionem ad ea quæ ſunt de natura ipſius actus.*
16 *Illa enim nunquam cenſetur excluſa.*
17 *Procurator ſi habeat mandatum ad agendum tantum nihilominus poterit defendere.*
18 *Feudum ſi quis præſcripſerit, in eo ſuccedere eos qui ſecundum feudi naturam ſuccedere deberent.*
19 *Conſtitutione prolata quæ infringat præſcriptiones omnes feudales quantum ad materiam feudalem omnes etiam ad feuda inhabiles admittentur.*
20 *Emphyteuſim eccleſiaſticam præſcriptam, cenſeri quoq; præſcriptam in tertiam uſque generationem.*
21 *Emphyteuſim præſioni præſcriptam ſecundum id quod in regione ſeruatur.*
22 *Ea quæ de natura actus ſunt, etiamſi omittantur intelliguntur ineſſe.*

Ocioſam eſſe prædictam concluſionem in ijs quæ ſunt de conſecutiuis neceſſarijs, & de natura actus.

CAP. XVIII.

LImitatur nono loco, ut locum
non habeat in acceſſorijs & con
1 ſecutiuis neceſſarijs, † ad quę om
nia lex correctoria in uno lata
extēditur, & ideo inquit Bar. in
in d. l de quibus de legib. colum.
2 2. pręſcripto fundo cenſeri † quo
que præſcriptam ſeruit ntem fundo competentem
per l. ſi alſenas, § 1. de uſucap. tranſ. Bal. conſi. 459.
amplius col. pen. circa fin. uerſi. & ideo puto lib. 3,
& in conſuetudine tradit Iaſ. in conſi. 185. col. 3. in
fin. libr. 2. Craue. in d. ſectio. 1. 4 part. de antiq. tem-
3 po. ſub num. 67. ſic etiam † cum ex diſpenſatione
quia duo ſacerdotia obtinuit diuerſis in locis, cum
utrobiqne aliqnid per collegas tractatur aduocan-
dus eſt, id enim conſequens eſt conceſſi ſacerdotij
ſecundum gloſſ. in c. quia in tantum de præben. &
nota. in cap. licet canon de elect. lib. 6. & in c. cum
in cunctis de electio. in antiquis ita firmat Ripa
in d. l. ſi conſtante ſub num. 76. poſt Iaſ. in l. fin. col.
6. & ſeq. de conſtit. D. Alcia. d. l. 2. ſub nume. 4 ubi
4 dat † exemplum in legitima quæ regitur ſecundum
naturam inteſtatę ſucceſsionis, authen. nouiſsima,
C. de inoff. teſta. nam illa per legem nouam corri-
gentem immutata, legitima quoque ipſa immuta-
ta cenſetur auth. præterea, ubi traditur per ſcrib. C.
unde uir & ux. Gem. d. c. j. de temp. & qua ordi. Ri-
pa in d. l ſi conſtante ſub num. 77. facit gl. in cap. nō
debet de affin. & conſ. quæ ponit exemplū in publi-
5 ca honeſtate † quæ cum dependeat a gradibus ho-
neſtatis; illis mutatis & ipſa quoq; mutatur ſeq. ibi
Abb. & alij relati per Euerard. loco ſupra citato
ſub numero trigeſimoquinto, ſic etiam lege iulia
papia correcta quæ matrimonium ſenatoris cum li
6 berta prohibebat, † illud quoque correctum cenſe
tur, quod ad huiuſmodi exemplum traditum erat,
nec ſenatoris ſcilicet filiam liberto nubere poſſe,
cum utrunque ab eadem radice procedat l. finali,
C. de nupt. & facit ad materiam textus in l. ſecun-
da, de iuriſdictio. omni. iudicum, & in capitulo præ-
terea de off. deleg.
7 Sic etiam deſtructo † principali per uiam pręſcri
ptionis, uel correctionis intelligitur deſtructum,
quoque acceſſorium Bal. in l. eos in primo notab.
C. de uſur. Dec. in l. ſecunda, columna ſecunda, poſt
medium de iuriſd. om. iud.
8 Hinc quoque eſt, quòd ſi Papa diſpenſet † ut
quis poſſit habere & licitè retinere duo beneficia
curata, licet nihil dicat in diſpenſatione de reſiden-
tia, per talem tamen diſpenſationem uidetur conſe
cutiuè permiſſum, ut non teneatur in utroque reſi-
dere, ſed reſidendo in altero, uel uiciſſim in ambo
bus ſatisfaciet, ita dicit gloſſ. ſingularis in cap. non
poteſt, § illud ſuper uerbo retinere de pręben. lib. 6.
ibique latè per Gemin. Franc. & alios & per Abb.
in c. extirpandæ in §. qui uero de præben.
9 Sic pariter uidemus † quòd tametſi Epiſcopus
in ſolennibus diebus puta in Natiuitate Domni,
Epiphania, Paſchate, & Pentecoſtes debeat intereſ-

ſe diuinis in eccleſia cathedrali, ut eſt textum cum
gloſſa, in capitulo ſiquis in clero 7 quæſt. prima,
in uerſiculo ſolemnibus alias punitur, ut ibi, ta-
men ſi Papa illum diſpenſauit, ut poſſet plures
eccleſias habere, uel plures epiſcopatus, cenſe-
tur quoque illum diſpenſaſſe conſecutiue, ut
in diebus illis ſolennibus non in omnibus, ſed
in altera tantum, uel uiciſſim modo in hac, modo
in illa intereſſe cogatur, iuxta gloſſam in dicto uer.
ſolennibus & ibi notat Archid. & Egid. Bellamer,
10 Hanc † etiam limitatio. firmarunt Gemin. in dicto
capitulo primo, de temp. & quali. ordin. in quarta
fallen. Sanctoſeueri. in dicta l. omnes populi in 10,
fallen. Lanfranc. in dicto §. de uiro in ſexta conclu-
ſio. interpret. extenſiuæ, & Antonius Butr. in repet.
dicti capituli finalis, de conſuetud in quarta fallen,
& in dicto capitulo cum in cunctis in §. cum uero de
11 electio. ubi concludunt † quòd ſi electus in epiſco-
pum obtineat diſpenſationem a Papa, ut non tenea
tur, munus conſecrationis recipere intra annum,
uel biennium, tametſi de iure communi conſecrari
deberet intra tres menſes, in diſpenſatione autem
nihil dicatur de prioribus beneficijs retinendis,
quæ de iure communi uacant poſt lapſum dictorũ
trium menſium, ut eſt textus, cum gloſſ. in dicto §.
cum uero, nihilominus quia uacatio beneficiorum
electi uenit conſecutiue ad conſecrationem, diſpen
ſatio huiuſmodi extenditur, ut impediat etiam ua
cationem beneficiorum, ſiue huiuſmodi diſpenſa-
12 tio ſit facta † motu proprio, quo caſu non eſt du-
bium, ſiue etiam ſit facta ad inſtantiam electi, ſe-
cundum eos, quicquid ibi dixerit Ioan. Andr. & ra-
tio huius illationis eſt, quia licet diſpenſatio de ſe
ſit ſtricti iuris, vt habetur in capitulo quod dilectio
de conſang. & affini. & in capitulo primo, & ſecun-
13 do, de filijs presbit. libro ſexto, tamen ſe † extendit
ad conſecutiuum illius ſuper quo diſpenſatum eſt,
ſecundum gloſſam in dicto capitulo, quia in tantũ
de præbend. quam ibi ad hoc notant Abb. & Ioan.
de Imol. dicit tamen Euerard. in dicto loco à ratio.
legis lata ſub numero 36. uerſiculo neſcio tamen
neſcire ſe an curia hoc ſeruaret, quia agitur de com
modo burſali, & concludit ſe credere quod non,
14 quod eſt notandum, eandem limitationem † ſecu
tus fuit Roch Curt. in dicto capitulo finali, de con-
ſuetud. ſectio. quarta, ſub numero decimoſexto, ubi
addit textum in l. tutelas de capit. diminut. Bar-
tolus in l. de quibus columna ſecunda, tamquam
auctorem huius limitatio. quem ex teſtimonio Iaſ.
ibi columna ſeptima, dicit alios communiter ſequi
item addit textum in capitulo dilecti, cum ibi tra-
ditis ab Abbat. in ſeptimo notab. de arbitr. & alia
permulta, ut ibi per eum.

Limitatur decimo loco prænarrata concluſio, vt
15 ocioſa ſit in ijs quæ ueniunt de natura † ipſius actus
quia ad illa quoque ſuperuenientis diſpoſitionis fit
extenſio, illa enim numquam intelligitur excluſa
16 † clement. exiui de paradiſo §. cum autem natura
de uerborum ſignificationib. quem textum, repu-
tat aureum & ſingula. Ioannes Anan in conſilio tri-
geſimoſexto, utrum cophani, Iaſon in l. prima, co-
lumna tertia, ſi quis ius dic. non obtemperauerit,
uerſiculo finali, & in l. actionem columna ſecunda,
17 uerſiculo ego ſequor, C. de procurat. ubi ait † quod
ſi procurator habeat mandatum ad agendum tan-
tum, poterit nihilominus defendere, quia illud eſt
de natura iudicij, & tradit idem Iaſon in l. pri-
ma, columna tertia, in tertio notab. & ibi De-
cius columna tertia, C. de bonorum poſſeſſione
contr. tab quibus addit Crauetta Roma. in conſilio
456. poſt principium, Crauetta inquam in dicta ſe
ctio. prima, ſub numero 117. ubi hanc limitatio-
nem firmat in fortioribus terminis quando addita
eſt dictio taxatiua, vt ſupra retulimus in limitatio-
ne dictionis taxatiuæ. Aliud poteſt proponi exem
18 plum, ſi quis præſcripſit feudum, † in eo ſucce-
dunt illi, qui ſecundum naturam feudi ſuccedere
debent, Baldus in l. liberti, columna penultima, uer-
ſiculo quæritur de eo, de oper. liber. cum ſimilibus,
de quibus per Alexand. in conſilio decimoquin-
to, columna finali, libro quinto, Decius in conſilio
169. columna ſecunda, uerſiculo, & prædicta benè
19 procedunt, ſi igitur fingamus prolatam † fuiſſe cõ
ſtitutionem quę infringat feudales omnes præſcri-
nes, quantum ad naturam feudalem, certè ad feu-
dum non illi tantum qui in feudis ſuccedunt ad-
mittentur, ſed omnes quoque qui admittuntur
ad bona allodialia, per textum in capitulo primo,
cum ibi notat. de feud. non haben. propr. naturam
feud. Idem eſt quoque in eo quod ſcribit Iaſ. in l.
ſed & ſi poſſeſſori, §. item ſi iurauero de iniurand.
20 dum uult, emphyteuſim † eccleſiaſticam præſcri-
ptam cenſeri præſcriptam uſque in tertiam genera
tionem.

Emphyteuſim uero priuati in perpetuum ſecun
dum naturam ſuam, cui conſonat, quod ſcribit
Bald. in conſilio uigeſimoquarto, columna ſecun-
da, circa medium libro quarto, & ſequitur Cra-
uetta dicta ſectio. prima, ſub numero ſeptuage-
21 ſimo, emphiteuſim præſumi † præſcriptam ſecun-
dum id, quod in regione frequentatur per maio
rem partem, & ratio eſt, quia illa quæ ſunt de ip-
22 ſius rei uel actus natura † etiamſi omittantur,
ſemper dicuntur ineſſe, ut in emptione euictio, l.
pacta conuenta, & ibi tradit gloſſa, de contra. em-
ptio. Dominus Alciatus libro quinto parador. ca-
pitulo decimoſexto, ſub numero quarto, in mutuo
rei bonitas l. cum quid ubi omnes notent ſi certum
petatur.

SUMMARIUM.

1 *Extenſionem in correctorijs fieri ad ea quæ ex ante-
cedenti, ſeu ex conſequenti neceſſario ueniunt.*

2 *Diſpenſationem quæ eſt ſtricti iuris extendi ad om-
nia quæ ueniant ex antecedenti uel conſequenti neceſ-
ſario num. 3.*

4 *Sententiam quæ eſt ſtricti iuris extendi ad omnia
quæ ſunt ex antecedenti uel conſequenti neceſſa-
rio.*

5 Si iudex declarat quem prodigum intelligitur eum inter dicere quoque adminiſtratione bonorum.

6 Sententia lata ſuper uno trahitur ad aliud ſine quo illud ſuper quo lata eſt, eſſe non poteſt.

7 Sententiam iudicis qui in iudicio petitorio condemnat reum ad rei reſtitutionem intelligi in antecedens neceſſarium illum declarare dominum.

8 Illa quæ ueniunt per antecedens uel conſequens neceſſarium dici expreſſè uenire.

9 Quando ſumus in materia correctoria uerbum expreſsè debere intelligi, ideſt ſpecificè.

10 Teſtatorem debere expreſſe ideſt ſpecialiter prohibere falcidiam.

11 Sed communiter teneri quod ubi etiam tacitè colligitur mens teſtatoris uolentis prohibere falcidiam, ut cenſeatur prohibita.

13 Progreſſum in correctorijs admitti quando duo ſe inuicem gradatim habent.
Exemploque declarari.

14 Glo. in l. illud, C. de ſacr. eccleſ. declaratur.

15 Correctis gradibus conſanguinitatis cenſentur eſſe correcti gradus affinitatis qui illis commenſurantur.

16 Facta mutatione in uno ex ordinibus reſpectu temporis, cenſeri quoque in alijs ordinibus facta.

17 Correcto per l. nouam uno legis iuliæ capite, de maritandis ordinibus, cenſeri quoque correctum & alterum.

18 Si lex noua corrigens, uetet ſponſalia, intelligitur quoque prohibere matrimonium.

19 Qui non poteſt coniungi matrimonio de iure canonico ob gradus prærogatiuam, non poterit etiam ſponſalia contrahere.

20 Idemque eſſe in ordinibus ſeſſionum, quia uno mutato, cæteri quoque alterationem recipiunt.

Non eſſe locum ſupradictæ concluſioni in ijs quæ ueniunt ex antecedenti uel conſequenti neceſſario, uel quæ inuicem gradatim ſe habent.

CAP. XIX.

LImitatur modo vndecimo loco iſta concluſio, ut uera
1 non ſit in ijs, † quæ ueniunt per modum antecedentis neceſſarij, uel conſequentis neceſſarij, quia in materia quantumuis ſtrictiſsimè accipienda ſemper quod conſtituitur in actu principali, cenſetur conſtitutum eſſe in illius antecedenti uel conſequenti neceſſario, ut diſertiſsimè ac plenè docet Aymo Crauetta, in dicta quarta part. ſectio. prima, ſub num. ſexageſimotertio, cum tribus, ſeq.
2 Exemplum † poni poteſt in diſpenſatione quæ eſt ſtrictiſsimi iuris, ita ut in ea procedatur eatenus tantũ, quatenus in ea eſt expreſſum, capitulo primo, & ſecundo, de fili. presbit. libro ſexto, Abb. in conſilio trigeſimoſeptimo, columna penultima, libro primo, & tamen extenditur ad omnia quæ ueniunt
3 † per modum antecedentis neceſſarij, ut uidimus ex glo. in d. cap. quia in tantum de præben. Decius in capitulo quinto, columna tertia, uerſiculo ſed iſta reſponſio non ſatisfacit de iudic. & faciunt quæ in proxima limitatione dicta ſunt. Alterum exemplũ
4 poni poteſt † in ſententia, quæ & ipſa ſtrictiſsimi eſt iuris l. prima, & ſecunda. C. ſi plures una ſent. l. Iulianus nerum debitorem de condictio. indebit. cum ſimil. copioſè adduct. per eundem Crauettam loco ſupra citato ſub numero 64. & tamen extenditur ſententia ad ea quæ ueniunt per modum antecedentis uel conſequentis neceſſarij; & ideo ſi iudex decla-
5 rat † quem prodigum, intelligitur illum quoque interdicere bonorum adminiſtratione, Baldus in l. prima, de curat. furio. Aretin. in l. is cui bonis de ver-
6 borum obligationib. & ſententia † ſuper uno trahitur ad aliud ſine quo illud ſuper quo lata eſt, eſſet nullius effectus, Angel. in conſilio 257. columna penultima, ad finem, uerſiculo ſupereſt autem uidere per textum, in l. aduerſus, & in l. ſi duo de arbitr. l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit de uerborum obligatio. & l. finali, C. de vſur. rei iudicat. & quòd
7 ſententia † iudicis trahitur ad antecedens neceſſarium, ſcribit Bartolus in l. ex diuerſo §. primo, de rei uendicatio. ubi ſi in iudicio rei uendicationis iudex condemnat reum ad reſtituendum rem petitam in neceſſarium antecedens cenſetur declarare actoré dominum illius rei, ut per Caſtren. quoque recipitur in conſilio 132. in cauſa quæ uertitur Piſis, columna prima, poſt medi. libro primo, Aretin. in conſilio 155. Diligenter uiſis columna ſexta, in fine, uerſiculo ergo datur intelligi, Soc. in conſilio 124. columna tertia, libro primo, ergo idem erit dicen-
8 dum in materia correctoria, & ratio eſt † quia illa quæ ueniunt per antecedens uel conſequens neceſſarium dicuntur expreſsè uenire, ut per Ange. & Doctor. in l. prætor ait in principio de operis noui nuntiatio. & tradunt communiter ſcribentes in l. prima, in gloſſa, in uerſicu. hoc edicto eod. titu. de oper. noui. nuntiatio. & non habet difficultatem, quin dicantur expreſſe uenire, ſaltem ſub expreſſione generali per ea quæ ſcribunt Bartolus, Socinus, & alij in l. prima, in ſecunda quæſtione Bartoli, de vulgal. pupil.
9 Eſt uerum, quòd hanc † rationem uidetur turbare quod tradit Bartolo. Socinus in dicta l. prima, ſub dicto numero decimotertio, uerſiculo hanc tamen, ubi ait quòd quando ſumus in materia correctoria, uerbum expreſsè, debet intelligi, ideſt ſpecificè, & non generaliter, per ea quæ ſcribit Angel. per illum textum in §. ſi uerò expreſſim, in authen. de trien. & ſemiſ. ex quo infert,
10 quòd enim hodie liceat teſtatori † expreſsè prohibere falcidiam contra regulas iuris antiqui de qua in l. quod de bonis ad leg. falcidiam, debet ſpecialiter, & expreſsè talis prohibitio exprimi

per iota allegata per eum, quæ tamen hoc non pro
bant ut dicit Soci. verum quia magna eſt auctori-
tas Ang. & illum ſequitur Lud. Roman. in authent.
ſimiliter. C. ad leg. Falcid. in pen. colum. tranſit So-
11 cin. cum dicta opinione Angel. Sed non eſt † rece-
dendum a ſupra firmata concluſione, quia Doct.
cómmuniter concludunt quod ubi etiam tacitè
colligitur ex verbis ipſius teſtatoris illum uelle
prohibere detractionem Falcidiæ, uel Trebellia-
nicæ, perinde intelligitur facta prohibitio ac ſi nun
cupatim, & in indiuiduo fuiſſet facta prohibitio
Pariſ. in conſil. 21. ſub num. 35. lib. 3. Bello. in con-
ſilio 65. numero primo. Dom. Clar. in §. teſtamen-
tum q. 62. ſub numero tertio, qui etiam ſub nume-
ro quarto dicit veriorem eſſe, & communiorem
12 opinionem quod etiam † quando uſus eſt verbis
vniuerſalibus, vel æquipollentibus, quibus minui
poſsit talis prohibitio idem ſit, poſt alios à ſe cita-
tos, uerſic. ego ſemper hanc, ita ut cum dicta Ang.
auctoritas neque iure probetur, vt dicit Sociu. ne-
que etiam ſit a Docto. recepta, quia contraria opi-
nio frequentiore calculo eſt approbata prout ſu-
pra demonſtratum eſt, non ſit ullo pacto a confir-
mata deciſione recedendũ. Limitatur duodecimo
loco regula prædicta, quando duo ſe habent inui-
cem gradatim, ita quòd vnum menſuram capiat
13 ab altero per aliquod accidens, tunc † enim muta-
tio, vel correctio ſuperueniens in uno locum ha-
bet in altero. Exemplum uerò ſic proponitur, lici-
tum eſt maiorem quantitatem eccleſiæ donare,
quàm laico ſine iinſinuatione, ſi poſtea per ſtatu-
tum, uel legem nouam augmentetur quantitas
in laico, per legem nouam correctoriam legis an-
tiquæ cenſebitur quoque ampliata quantitas gra-
14 datim & proportionabiliter in ipſa eccleſia, † ita
dicit gloſ. notab. & poſt eam Guliel. Cyn. Barto. &
Doctor. in l. illud. C. de ſacr. eccleſ. & gloſſ. in l. ſanci
mus. C. de donatio. ſequitur Euerar. in dicto loc. a
rati. legis lat. nume. 34. qui addit in hanc ſenten-
tiam Gemin. in dicto capitu. primo, de tempor. &
qualit. ordinan. in ſeptima fallen. Lanfranc. in dicto
§. de uiro io octaua concluſ. interpretationis exten
ſiuæ, & Butri. in dicta cap. fin. de conſuetudi. in ſe-
ptima fallen.
15 Alterum exemplum † proponit Craue. in dicta
par prima, ſub numero 145. ubi hanc limitatio-
nem probat, puta gradus affinitatis menſurantur
inſtar graduum conſanguinitatis, ſi corrigatur gra
dus conſanguinitatis cenſebitur quoque corre-
ctus gradus affinitatis, capitu. non debet de con-
ſanguini & affinit. Butri. in dicto capitu finali. in
quinta fallent. Dec. in capit. ſedes, columna tertia,
verſicu tertio, ſecundùm Abbat. limitatur, de re-
ſcripi. Hinc etiam dixit gloſ. in clement. genera-
16 lem, de ætat. & qualitat. ordinand. † quod cum cer
tum determinatum ſit tempus ordini ſubdiacona-
tus, & diaconatus, & certum ordini presbiteratus,
facta mutatione reſpectu temporis in uno ex ordi-
nibus, cenſebitur facta eſſe mutatio in reliquis.
17 Poteſt aliud † quoque proponi exemplum in l. Iu-
lia Papia, quæ matrimonium ſenatoris cum liber-
ta prohibebat, & filiæ ſenatoris cum liberto, con-
tractumque diſſoluit, l. lege Iulia, de ritu nuptia-
rum, non correcto per l. nouam uno capite, intelli-
gitur quoque immutatum fuiſſe & reliquum, quia
utrunque uitium ab eadem radice proficiſcitur, l.
ult. C. de nupt. in fine, ſequitur D. Aleiat. dicto li-
bro ſecundo, nu. 40. & ſupra retulimus ad aliud pro
18 poſitum. Poteſt † rurſus poni exemplum in l. ora-
tio, de ſponſalib. lex probibens nuptias prohibet
ſponſalia, per quæ peruenitur ad nuptias, ſi lex no-
ua ſuperueniens alterum corrigat, intelligitur, &
reliquum correxiſſe. Verbi gratia inductum eſt,
ut in matrimonijs contrahendis non poſsint con-
19 iungi matrimonio perſonæ quæ intra † quartum
gradum ſunt de iure canonico, capitulo non de-
bet de conſangui. & affini. & hoc ſeruatur, de iure
ciuili gloſ. & doctor. in §. hactenus, inſtit. de gradi.
Abb. & alij in capitulo primo, de oper. noui nun-
tiat. Barto. & alij in l. placet. C. de ſacroſanct. eccleſ.
ergo idem erit & in ſponſalibus; idem eſt quoque
20 † in ordinibus ſeſsionum, & in materia præceden-
tiæ, ut dicit Euerard. ſub dicto numero 34. quia ſi
eccleſia, quæ prima, eſt efficiatur ſecunda, & ſecun
da tertia, idem erit gradatim de reliquis per tex. in
§. hinc datur intelligi 22. diſtinct.

SVMMARIVM

1 *In materia correctoria fieri extenſionem, quando ca-
ſus ad quem fit extenſio comprehenditur ſub expreſ-
ſo ex communi vſu loquendi.*
2 *A conſuetudine ad materiam correctoriam argui.*
3 *Statutum Ticin. in ciuilibus 97. declarari.*
*Eos qui de iure teſtari non poſſunt, non impropriè dici
inteſtatos, ibidem.*
4 *Statuta maſculos fœminis præferentia in omnibus ferè
ciuitatibus Italiæ haberi.*
5 *Non ſolumque habere locum in ijs qui cum teſtari po-
tuiſſent uoluerunt inteſtati decedere, ſed etiam in eo-
rum hæreditatibus qui teſtamentum facere nequi-
uerunt.*
6 *Fit etiam in correctorijs extenſio, quando caſus ad
quem fit progreſſus, uenit ſub lata uocis ſignifi-
catione.*
7 *Conſuetudo tribuens fratribus Sancti Antonij curam
animarum peregrinorum, comprehendit etiam cardi-
nales & eorum familiares.*
8 *Si ſtatuto frater defuncti excludat matrem, excludet
etiam auiam maternam.*
9 *Auctoritates quibus vtitur Curtius in comproban-
da ſupra relata concluſione, potius uideri illam con-
futare.*
10 *Quanta cum modeſtia loquatur Crauet. de Rocho Cur-
tio.*
11 *Lata ſignificatio de qua loquuntur Doctor. in præſenti
limitatione, eſt impropria.*
12 *In materia correctoria non eſſe extenſionem. per impro
priationes faciendam.*
13 *Ex aliqua ratione, ex pluribus quæ in dubio præſuman
tur*

tur, non induci extenſionem in materia correcto-
ria.
14 *Quando plures militant rationes, dici tantum poteſt*
quòd ſimilis, non autem quòd eadem militet ra-
tio.
15 *Limitationem procedere quando cum impropria ſignifi*
catione concurrit eadem ratio.

Eandem concluſionem ceſſare, quando ex communi uſu loquendi, uel ex lata ſignificatione caſus, ad quem fit extenſio comprehenderetur.

CAP. XX.

LImitatur decimotertio loco
quando caſus ad quem fieret
extenſio comprehenderetur ſub
expreſſo ſecundum commu-
1 nem uſum loquendi † licet non
ex propria ſignificatione uoca-
buli, ita notáter concludit Imo
la in dicto §. de niro ſub dicto numero decimoquin
to, Franc. in d. capitulo primo, de tempor. ordinan.
in 4. limit. per id quod legitur in l. librorum, §. quod
tamen Caſſius de leg. tertio, in l. Labeo de ſupell.
legat. Bart. in dicta l. omnes populi de iuſti. & iur.
Paul. de Caſtr. in l. ſcire leges de legi. Quibus acce-
dit Euerar. loco ſupra relat. ſub numero 37. & Cra
uet. in dicta ſect. prima, ſub numero 80. quamuis
2 loquatur in conſuetudine a qua † paſsim ad mate-
riam noſtram arguit & recte ratiocinamur l. de qui
bus de legi. cap. fin. de conſuet. & utrobique docto.
proponi pulchrum poteſt exemplum, ſtat commu
nis uſus loquendi ut ſub inteſtati appellatione com
prehendatur etiam pupillus, uel omnis qui de iure
3 teſtamentum facere non poteſt. ut hic Ticini † caue
tur in ſtat. 97. in ciuili, qui nec impropriè dicuntur
de iure communi inteſtati, ut dicit tex. in l. prima,
de ſu. & legitim. hæredi ſi ſuperueniat lex noua cor-
rectoria iuris communis quæ iubeat in ſucceſsioni
bus ab inteſtato maſculos fœminis præferri, prout
4 habetur ferè † in omnibus ciuitatibus Italiæ ut ſcri
bit Bald. in l. lege 12. tab. C. de legit. hæred. & Al-
ber. in tract. fœm. ſtat. excluſiui articulo ſecundo, ſub
numero ſexto, non ſolum habebit locum in eorum
ſucceſsionibus qui cum teſtamentum facere poſ-
ſent inteſtati decedere uoluerunt, ſed etiam in hære
5 ditatibus † eorum qui nullam de iure communi te
ſtandi facultatem habebant, faciunt quę habentur
in l. generaliter in princ. C. de inſtit. & ſubſtit. & quę
ſcribit Corn. conſilio 113. columna ſecunda, circa
medium libro primo, & in conſilio 106. colum. 1.
ad fin. lib. 4.
Limitatur decimoquarto loco dicta concluſio
quando caſus ad quem fit extenſio comprehendere
6 tur † ſub lata ſignificatione caſus expreſsi, quia ad
talē caſum extenditur lex quantumuis correctoria,
l. filium habeo ad Senat. Macedo. probat hanc limi
tationem Roch. Curt. in dicto capitulo fin. ſectio.
quarta, ſub numero duodecimo, limitatione
prima, verſiculo ſed aliter reſponderi poteſt, ubi ex-
preſsè firmat quòd etiam in correctorijs quando
caſus ad quem fit extenſio comprehenditur ſub lata
ſignificatione uocabuli per uulgatam illam gloſ. in
clemen. prima, in uer. eligatur de electio. & ea quæ
tradunt Doctor. in dicta l. ſi conſtante ſolu. matri.
& in loc. uulg. & ita intelligit Anto. Butr. in dicto
capitulo fin. & adducit in eam ſententiam Curt. ſe-
nio. in conſilio 80. recte prædictus egregius, & de-
7 ciſi. Oldra. in conſi. 206. † ubi conſuluit conſuetudi
nem tribuentem fratribus Sancti Antonij curam
animarum peregrinorum ſiue curialium, compre-
hendere quoque Cardinales & eorum familiares;
quia, ut ipſe inquit, uocabulum curialium ac ratio
nis identitas comprehendit etiam Cardinales; indu
cit quoque ad confirmationem permiſſæ limitatio
8 nis † quòd ſi ſtatutum uel conſuetudo diſponat uel
inducat ut frater defuncti excludat matrem, produ
cetur quoque ad auiam maternam, ut uoluit Bar.
poſt Ricar. in l. ſecunda, ad ſenat. Trebell. Ioan. An-
dre. in additio. ad Specul. in rub. de ſucceſsio ab inte
ſta. in ſecunda, & tertia, colum. Baldus in l. quicun-
cunque, in quarta columna, C. de ſer. fugit. & ple-
nius in l. ſi defunctus, C. de ſuis & legit. Alexan. poſt
Baldum in l. illam, C. de collatio. Iaſ. in dicta l. de qui
bus columna ſexta, de legib.
9 Sed iſtæ gloſ. & auctoritates quibus utitur Cur-
tius in confirmanda hac limitatione, non ſolum vi-
dentur eam probare. ſed potius confutare, quando-
quidem grauiſsimi illi patres in locis ſupra allega-
tis ſuper ſola comprehenſione caſus ſub larga ſigni
ficatione non faciant fundamentum, ſed etiam ſu-
10 per identitate rationis, & propterea inquit † Crau.
in dicta quarta par. princip. ſectio. 1. ſub nu. 84. par
cat mihi Reuerentia tanti iuri, quia ratio per il-
lum aſsignata non eſt ſufficiens niſi etiam concur-
rat ratio Iaſonis, uidelicet quòd ratio ſit expreſſa,
uel quòd habeatur pro expreſſa, ita quod militet ea
dem ratio, imo ſola identitas rationis ſufficeret, ut
infra dicam, & tamen non ſufficeret illud unum tā
tum quod unum ueniat appellatione alterius, &
11 hoc † ego puto uerum, quia lata illa ſignificatio
de qua loquuntur Doctor. hic, eſt impropria, ut ip
ſi uno ore omnes fatentur; & ideo niſi adſit ratio
uel quæ unica aſsignari poſſet, uel quæ ſcripta eſ-
ſet in lege, quia iſtius utriuſque caſus par eſt uir-
tus l. quamuis ubi gloſſa, Baldus, Caſtrenſis,
& alij, C. de fideicommiſſ. pleniſsimè Crauetta
loco ſupra citato, numero octuageſimotertio,
uerſiculo iſta decimatertia; quæ eius uirtute face-
ret caſum propriè comprehendi per ea quæ abun-
de ſupra dicta ſunt in prima limit. huius cōcluſionis
quam uerſamus, non poſſet limitatio iſta procede-
12 re, cum per impropriationes † non fit in mate-
ria correctoria extenſio facienda, cum ſtrictiſsimè
in illa procedatur dicta l. præcipimus, C. de appel.
& dicta l. pręcipimus, C. de appel. & d. l. ſancimus

C.de teſtam.& ſupra ſæpius diximus, idque in tantum eſt uerum, ut etiamſi aliqua concurreret ratio ex pluribus quæ in lege aſsignari poſſent, & prout
13 in dubio præſumitur, illa non ſufficeret † ad extenſionem faciendam, cum lata iila & impropria ſignificatione, quia ſi plures aſsignari potuerũt rationes quomodo ſciri poterit quod militat eadem ratio. prout arguit Bart.in d.l.liberorum ſub num.12.de
14 uerb.ſignifi. Quando enim † plures militant rationes ſolum, dici poteſt qui ſimilis militat ratio ſed non eadem, ut dicit Craue.ſub dicto nume.83.uer. ſicu.ſed dici poteſt, ideo dicendum erit concluden
15 do, hanc limitationem tunc progredi, quando † cũ lata illa & impropria ſignificatione concurrit identitas uel rationis in lege expreſsæ, uel quæ unica poſſet aſsignari, & prout ſupra diximus in prima declaratione ad primam limitatationem.

SVMMARIVM.

1 *In frequentioris uſus, uel exempli gratia prolatis, etiam ſi correctoria ſit materia fieri extenſionem.*
2 *Idque etiam locum habere in materia pœnali.*
3 *Ruſticus ſi promiſerit plantare uineam, & dare quartam partem fructuum domino, & plantauerit alias arbores fructiferas, tenebitur de iſtis dare quartam partem domino.*
4 *Ea quæ exempli gratia ponuntur non impedire extenſionem.*
5 *Ea quæ intellectus uel demonſtrationis gratia dicuntur non obligare.*
6 *Ea quæ frequentioris uſus gratia, ac exempli cauſa proferuntur, proprie non uerſari in materia extenſionis.*
7 *Extenſionem paſſiuam in materia correctoria ſemper locum habere.*
8 *Duplicem dari extenſionem, quarum altera eſt paſſiua, & altera actiua, num.9 & 10.*
11 *Paſſiuæ extenſionis exempla quibus in locis habeantur.*
12 *Intellectus extr.uag. execrabilis, §. qui uerò de præbend.*
13 *Si lege aliqua indictionis, munus de extraordinario fiat ordinarium, leges omnes de muneribus ordinarijs loquentes, ad illud traherentur.*
14 *Eccleſia quæ eſt immunis ab extraordinarijs oneribus, non excuſabitur ab ordinarijs.*
15 *Quotieſcunque per extenſionem aliarum legum antiquarum ad legem correctoriam, ultra caſum expreſſum in ea poterunt comprehendi alij caſus, nunquam ij cenſebuntur èxcluſi.*
16 *Paſſiua interpretatio legis eſt extenſio ac interpretatio.*

Quid cenſendum ſit de ijs quæ frequentioris uſus gratia proferuntur, uel per extenſionem paſſiuam ueniunt.

CAP. XXI.

Limitatur decimoquinto loco prę narrata concluſio, quando eſſemus in ijs quę frequentioris uſus gratia, uel exempli cauſa profe-
1 runtur, in iſtiuſmodi enim † caſibus quod in uno dictum eſt, non prohibetur ad alium trahi, ut de illo quod frequentioris uſus gratia enuntiatum eſt, notat glo.ſingularis in clemen.prima, ſuper uerbo præſidentes in fin.de reſcript. commendata ibidem per Cardi.& Ioannem de Imola, quæ notanter
2 vult † dictũ in uno in conſtitutione pœnali, non cenſeri denegatum in alio, quando ratione frequentioris uſus dictum fuit, non autem, ut notaretur diſcrimen aliquod inter expreſſum & tacitum, & illam gloſſam ualdè commẽdat quoque Iaſ.in l.ſecunda, ſub numero duodecimo, de uulga. pupill. ubi alia eſt pulchra & ualde notanda gloſſ.in uerſiculo præcedente in illis uerbis, ſed hoc frequentius contingit, alia eſt gl.quam ibi Iaſ. dicit meliorem eſſe de corpore iuris in l.prima, in gloſſa prima, C.de ijs qui ad eccleſ.confugi.eſt etiam gloſſ.in auth.caſſa, in uerſiculo per Italiam, C.de ſacr. eccleſi.& gloſſ. in l.unica, §.ſponſua in uer.ſponſam, C.de rap uirg. sed quod optimè facit quod ſcribit Io. And.in addi. ad ſpecul. in titu.de loca. uerſic. quid ſi colonus, ubi
3 uult † quod ſi ruſticus promiſit plantare uineam & dare quartã partẽ fructuũ domino, iſq; non uineam plantauerit, ſed alias arbores fructiferas, tenebitur de illis dare quartam partẽ domino, quia quod dictum fuit de uinea gratia frequentioris uſus, fuit expreſſum, cum a frequentius cõtingentibus uineæ ſoleant plantari, & hanc deciſionem probat Iaſ.loco ſupra relato, qui addit gloſſ. in auth. imò in uer. parentibus, C.de actio.& obligatio. & in l. ſi is qui §.quod dicitur de iur.doti.in l.aduerſus in gloſſ. ff. de acquir. uel omit.hæredit.& Bartolus in l.prima §.primo, in prima oppoſit.ad ſenat.Trebellian.ſeq. Ripa in rubr.ſolut.matr.ſub numero 33.& Sal.ſub 29.idem Ripa & Gam.de extenſio.ſub num.97.& ſeq & in dicta l.ſecunda, ſub nume.vndecimo quamuis aliqualiter uideatur dubitare de lect.illius text. in dicta l. ſecunda, §. ſed ſi extraneum de uulga. & pupil. & hanc quoq; limitationem ſecutus fuit Euerar.lo.ſupra cit.ſub nu.38.per ſolã illam glo. in uerbo præſidentes ſupra relatam in dicta cle.1.de reſc.
4 De illo uerò † quod exempli gratia profertur poteſt poni exemplum in §. hactenus inſtit. de gradi. in l. damni infecti ſecunda de dam. infect. in l.1. §.quod vulgo de vi & vi armat. quibus in locis habetur exẽpla reg.non reſtringere, pulchrè probat tex. in cap.j. ne cleri.vel mona.ibi ecce talia, & his ſimilia, & glo. in l.j.§.retinendæ, multis cauſis dum dicit ut pacti, rei iudicatę, iuriſiurandi; & alijs ſimilibus, eſt etiam valde notandus tex in l. obligationum ſubſtantia, in
5 fin. iuncta ibi gloſ. in uerſ. intellectus † ubi habetur quæ intellectus uel demonſtrationis gratia dicuntur non obligare, neque diſpoſitionem inducere, hunc quoque limit.ſeq.Franc.in d.cap.1.de tempor.

or-

ordinan. col.4. in 17.limit. per nota. in cap. ſi Papa
de priuileg. eod.lib.6. Sed ut ſupra admonuimus in
6 definitione interpretationis extenſiuæ, hæc quæ
concernunt exempla & quæ frequentioris uſus gra-
tia fiunt, non dicuntur propriè uerſari in materia
extenſionis, ſed potius comprehenſionis quia alij
omnes exemplorum caſus comprehenduntur ſub
regula, ut dictum eſt.

Limitatur decimoſexto loco iſta concluſio, ut nõ
7 procedat in extenſione paſsiua † ſecundum ſupra re-
latos auctores in locis ſupra cita. duplex enim eſt
8 † extenſio ut ſupra docuimus ſecundum Bar. in d l.j.
in § lex Falcidia. quem Alex. ibi & alij communiter
ſeq. & eundem in d.l.omnes populi ſub nu.60. uerſ.
Dic aut ſtatuta de iuſtit. & iur. cum quo & cæteri
tranſeunt Abb. & alij in cap. ad audientiam & in
cap. dilectus.1.de cleri. non reſid. Altera enim eſt
9 † actiua per quam diſpoſitio ipſa correctoria trahi-
10 tur ad alias leges, altera eſt paſsiua † per quam aliæ
leges antiquæ in materia illa in qua euulgata eſt il-
la lex noua corrigens, trahuntur ad ipſam legem
corrigentem, ut ſupra plenius diſſeruimus exempla
11 autem † plenè tradit Bartol. in d.l.omnes populi de
iuſti.& iur. ſub dicto num.60.& poſt eum alij docto
res & plenius cæteris Euerar. in d.loc. à ratio.leg.lat.
ſub num.39. quibus alia ſupra àddidimus ſed & per
plura & frequenter contingentia habentur in clem.
vnica de offic. vicar. iuncta gloſ. in ver. amittendis in
uer. promouendis; in uer. ſacerdotium, & inter cæte
ra illud quod pœna extrauag. execrabilis in §. qui ve
12 rò de præbend. quæ loquitur in rectoribus † eccleſia-
rum parochialium locum habet etiam in vicarijs
perpetuis eccleſiarum parochialium virtute prædi-
ctæ extenſionis paſsiuæ, ut per Butr. in d. cap. final.
col. 56. Aliud exemplum eſt quod habetur per Iac.
Butrig. in l. placet. C. de ſacroſ. eccleſ. quod quidem
13 † eſt, indictionis munus de extraordinario factum
eſt ordinarium, l.1.C.de indictio.libr.10.unde om-
nes leges loquentes de ordinario munere ad illud
14 ſunt extendendæ, quare conſequenter ſuccedit † ut
eccleſia, quæ non excuſatur à munere ordinario,
quamuis ſit immunis ab extraordinario d. l. placet,
non excuſabitur etiam hodie ab indictione, ut per
Butrig. & Butr. loc. ſupra cita. iam propoſito, igitur
15 quotieſcunque † per extenſionem aliarum legum
antiquarum ad d. l. correctoriam ultra caſum ex-
preſſum in ea poterunt alij comprehendi nunquam
illi cenſebuntur excluſi, ſed in omnibus lex noua
corrigens procedet, & ratio eſt, quia iſta inter-
16 pretatio appellatur legis interpretatio † & exten-
ſio, ut dicit Imol. in dicto §. de uiro, ſub nume-
ro 15. in quarta limita. per gloſ. in l. quod uerò de
de legib. & per tex. & gloſ. in d.l. ſi quis ſeruo perſua
ſerit. C. de furt. cum ſimil. quæ ſupra latè deduximus
in limit. à comparatis per l. antiquam, & ita quoque
concludit Roch. Cur. in d. cap. fi. de conſue. d. ſect.4.
ſub num.15. poſt Anto. Butr. ibi col.36. & Rip. in d.l.
ſi conſtante, ſub num.69.

S V M M A R I V M.

1 *In correctorijs fit extenſio, quando ex mente legis intrin*
ſeca productio fieret.
2 *Intrinſecam interpretationem nunquam cenſeri exclu-*
ſam in ſtatutis.
3 *Mentem intrinſecam legis triplici modo colligi, primoq́;*
ſi caſus omiſſus ſub expreſſo comprehendatur.
4 *Item quando per aliam legem declararetur caſum in cor*
rigente lege expreſſum fuiſſe. enunciatum gratia
exempli.
5 *Et quando aliàs reſultaret abſonus intellectus.*
6 *Notandam eſſe Imol. theoricam pro declaratione modo*
rum quibus inuehitur intrinſeca interpretatio.
7 *Sed pleniorem ex Baldo ſupra fuiſſe relatam ac decla-*
ratam.
8 *Ratione ſubrogatorum naturam correctoriam recipere*
extenſionem.
9 *Tutor vt prohibetur pupillam ducere in vxorem ſic &*
illius hæres.
10 *Conditio dandi quę implenda eſt in forma ſpecifica, im-*
pletur dando hæredi hæredis.
11 *Conſtitutio loquens in Vicario Epiſcopi, locum habet in*
Vicario capituli.
12 *Repreſentantes qui reputantur eſſe vnum, & idem cum*
repreſentato nunquam cenſentur eſſe excluſi in corre-
ctoria materia.
13 *Eiuſdem limitationis plura poſſe proponi exempla, re-*
miſsiuè.

Quid in extenſione quæ fieret ex mente legis intrinſecæ uel quando vnum ſubrogatum eſſet in locum alterius.

C A P. XXII.

LImitatur decimoſeptimo loco
ſecundum Imol. in d.§.de uiro
ſub num.16. verſ. ſexto fallit ut
1 † non habeat locum recenſita
concluſio, quando extenſio le-
gis corrigentis fieret ex mente
eius intrinſeca, quia tunc ſem-
per intelligitur eſſe permiſſa arg. l. nominis & rei,
§. uerbum inf. eod. poteſt etiam addi Curt. Sen. in
conſil.11. ſub num.25. & Curt. iun. in conſi.6. col.4.
2 ad fin. & ſupra, vbi dicit intrinſecam † interpretatio
nem nunquam cenſeri excluſam a ſtatutis, in quibus
etiam reijciatur omnis interpretatio, ut in noſtris
Ticinenſibus, quamuis Imol. nihil alleget, iſtiuſmo-
di uerò mentem dicit triplici modo colligi. Primo
ſi caſus omiſſus comprehendatur ſub expreſſo ſecũ
3 dum † communem uſum loquendi, per nota. in l. li-
brorum, §. quod tamen Caſsius de leg. 3. in l. cum
de lanionis, §. aſinam de fund. inſtr. & per Bartol. in
l. non dubium. C. de legi. & in d.l. omnes populi. Se-
4 cundo quando † per aliam legem declaratur caſum
expreſſum in l. corrigente fuiſſe dictum gratia exem
pli, l.1. §. quod vulgo de ui & ui arma. l. damni infe-
cti ſtipulatio pertinet de dam. infect. Tertio quan-
5 do reſultaret † aliàs abſonus intellectus, per l. ſcire
oportet, §. aliud de excuſ. tuto. Bart. in d.l. non dubiũ.
& in d. l. omnes populi de quibus omnibus cum nũ
cupatim ſupra ſuo loco fuerit dictum non eſt quòd
in ijs latius pertractandis ulterius immoremur.

So-

Solum erit hæc Imol. theorica ualde adnotanda
6 pro declaratione † modorum quibus inuehitur in-
trinſeca interpretatio, quamuis clariorem intrinſe-
cæ & intrinſecæ interpretationis doctrinam ſupra
retulerimus ex Bald. in l. 3. C. de liber. præter. quam
7 † etiã vberius ſupra declarauimus, quàm vt aliquid
ſit ulterius hic repetendum.

Decimooctauo loco reſtringitur antedicta con
cluſio, quando uerſamur in ijs quorum vnum ſub-
8 rogatur eſt in locum alterius; † quia diſpoſitum in
vno extenditur ad aliud quod in eius locum ſubro-
gatum eſt, l. libertum de ritu nuptia. ubi ſicut tutor
9 prohibetur † pupillam ducere in uxorem ſic & hæ-
res ipſius tutoris etiam ſi ſit extraneus, ad idem eſt
tex. in l. is qui in poteſtate, §. fin. de bon. poſſ. contra
10 tab. vbi conditio † dandi hæredi quæ debet impleri
in forma ſpecifica, l. qui hęredi, & l. meuius de cond.
& demonſtr. impletur dando hæredi hæredis, pro-
pter ſubrogationem, quæ iura ad hoc citat Iaſ. in
l. 1. in prin. col. 1. de vulgar. & in l. 1. §. bonorum col.
prima circa medium in ſecunda lectur. ad Trebell.
Soc. in d. l. 1. in prin. col. 2. ad fin. de vulgar. Crauc. in
d. 4. par. ſect. 1. ſub num. 138. Franc. in d. cap. primo
de tempor. ordinan. libro ſexto col. 4. in 16. limit. qui
11 inquit, hinc eſſe, quòd conſtitutio loquens † de vica-
rio Epiſcopi habet locum in uicario capituli ſede
vacante, quando ſubeſſet eadem ratio ſecundum
gloſ. in uer. epiſcopi in clem. 2. de reſcript. & faciunt
quæ ſcribit Crau. in d. ſect. 1. ſub nu. 125. de ijs qui
per repreſentationem unum & idem reputantur
12 cum repreſentato † qui nunquam cenſentur per di-
ſpoſitionem etiam taxatiuè loquentem eſſe excluſi,
ut ſupra diximus in ſublimitatione propter repre-
ſentationem quam attulimus ad limitationem di-
13 ctionis taxatiuæ. Poſſent autem † iſtiusmodi limita-
tionis plura proponi exempla quæ proſequuntur
Doctor. in locis iam relatis, & latiſsimè omnium
Euerar. qui trigintaquinque depromit exempla in
loc. à ui ſubrogationis à numero primo uer. & gra-
tia exempli, vſque ad numerum 20.

Lib. VI. FINIS.

CA-

CAMILLI GALLINII
TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.
AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE
Liber Septimus.

SVMMARIVM.

1 *Materiam limitatoriam & exorbitantem vnam & eandem eſſe.*
2 *Limitatorium dici quicquid intra certos limites communem regulam coerceat.*
3 *Exorbitare dici quod à communibus iuris regulis deuiat.*
4 *Quicquid contra communes iuris regulas inductum eſt, exorbitare dici.*
5 *Exorbitantem diſpoſitionem dici à Gammaro diſpoſitionem particularem quæ non faciat ius commune.*
6 *Exorbitantia dici, quę ſunt extra orbitam, ideſt ſemitam iuris communis.*
Intellectus cap. quę exorbitant de reg. iur. libro ſexto ibidem.
7 *Ex eo quod ius limitatorium vel correctorium eſt non dicitur exorbitare a iure communi.*
8 *Correctionem & limitationem non procedere niſi ſuadente æquitate.*
9 *Correctoria & limitatoria largo modo dici exorbitantia.*
10 *Singulas appoſitiones ſingulis rebus commodius eſſe tribuere.*
11 *Exorbitans & limitatorium ſynonimè vſurpari à Doctoribus in extenſionum materia.*
12 *Rationesque ac leges in contrarium citatas procedere quando diſtinctam habent nomine rationem.*
13 *Io exorbitantibus non eſſe licitam extenſionem ſed strictam fieri debere interpretationem.*
14 *Nec procedi poſſe niſi quatenus in eis exprimitur etiamſi eadem ſubſit ratio.*
15 *Exceptionē confirmare regulā in caſibus non exceptis.*
16 *In limitatorijs non ſolum de caſu ad caſum ſed etiam de perſona ad perſonam progreſſum admitti.*
17 *Exceptionem in vno caſu factam ad alios ſimiles extendi.*
18 *Inſtrumenta antiqua quòd poſſint renouari eſſe de iure communi.*
19 *Renouationem tamen non admitti niſi ex cauſa.*
20 *Inſtrumenta renouandi ius, quamuis eſſet regulare, tamen fuiſſe inductum exemplo cap. quoniam frequenter vt lit. non conteſtat.*
21 *Omnis legis vel principis concedentis actio noſtra debet eſſe inſtructio.*
22 *Par in parem non habet imperium.*

De extenſiua interpretatione quę fit in materia limitatoria ſeu exorbitanti: duaſq; reſolui difficultates à Doctor. eadem in materia eleuatas.

CAP. PRIMVM.

1 NVnc tranſeamus ad eam interpretationem extenſiuam quæ fieri ſolet in materia limitatoria ſeu exorbitanti, † vnum enim & idem ſonant duæ iſtæ voces, vt ſcribit Alciat. de uerb. ſig. lib. 2. ſub nu. 54. & Ripa in d l. ſi conſtante, ſub nu. 78. quicquid uoluerię Iaſ. in d. l. ſi conſtante.

Nos

2 Nos enim limitatorium dicimus † quicquid intra certos limites communem regulam coercet, arg. l.in agris de acquir. rer. domin. & eorum, quæ ſcribit idem Dom. Alciat. præter.libr.1.in ver. limitati
3 agri. Exorbitare vero dicimus † idem eſſe quod à communibus regulis deuiare, cap. quæ à iure communi de reg.iur.libr.6.vbi gloſ.& ita declarat quoque Imol.in d.l.ſi uero §. de uiro cum ſimil. adduct. per Rip.in d.l.ſi conſtante,cum enim per huiuſmodi extenſionem derogationes legibus augeantur, meritò ab orbita,ideſt communi & lata via diuertere dicuntur, vnde & Auguſti.de ciuita. Dei, lib.9. Nihil approbantes,inquit,quod exorbitet ab itine-
4 re ſapientiæ.Quicquid igitur præter † communes iuris regulas inductũ eſt id exorbitare dicimus, quod facere eadem quoque ratione dicitur quod limitatorium eſt,& intra certos limites regulam communem coercet, ſi enim limitando viam communem a ſe arcet ab illa exorbitat, ergo limitatorium & exorbitans unum atque idem erit. Sed hoc ita ſe habente duplex uidetur oriri difficultas quarum altera eſt quòd Petr.Gammar.in eius tracta.extenſionum ſub num.59. exorbitãtem diſpoſitionem uult
5 † non eſſe idem, quod eſt limitatoria,ſed eſſe diſpoſitionem particularem,quæ non faciat ius commune ut ſunt priuilegia uel pœnæ ſpecialiter alicui familiæ irrogatæ. ut in cap. 1. de ſciſmat. illa enim di
6 cuntur exorbitantia,† quia ſunt extra orbitam ideſt ſemitam iuris,cuius proprium eſt eſſe commune,l. pri.de legi.& ita intelligitur cap.quæ à iure communi de reg.iur. libro 6. & multa alia nam ex eo quòd
7 ius † limitatorium uel correctorium eſt,non dicitur exorbitans à iure communi; imò eſt ius commune,
8 & magis ius quàm reliqua, quia † correctio & limitatio non procedunt niſi propter æquitatem id ſuadentem,cuius æquitatis ius eſt ars.l.1.de iuſt. & iur.
9 poſſent fateor inquit correctoria † & limitatoria largo modo dici exorbitantia, quia ſunt extra orbitam communium regularum, ut forſan æquiuocan do capiunt Doctores,ſed commodius ita diſtingui-
10 tur in ſingulis † rebus præcipuas appellationes tribuamus.inſtit.de leg.§.ſed ne imprimis(melius probat tex.in §.ſed quia commodius.inſtit.quib. mod. teſtam.infir.)& hanc dicit propriam eſſe ueritatem iſtorum terminorum quicquid ſomnient Moderni in l.Gallus,§.1.in 6.col. de lib. & poſth. Verum eſt
11 animaduertendum † quòd in materia iuris communis, prout loquuntur iuris interpretes in iſta extenſionum materia,non ſunt iſtę uoces æquiuocè uſurpatæ à Doctoribus, ſed ſynonimè promiſcuè & in eodem ſenſu, quia nulla præter eas eſt differentia, ut ſupra docuimus, cum id quod limitatorium eſt ſit exorbitans, & è contrà, & iura ex aduerſo citata
12 † procedunt, quando diſtinctam habent nomina rationem; ex promiſcuo que uſu poſſet aliqua oriri confuſio; quod non eſt hic. Altera difficultas eſt quòd hiſce ita cõſtitutis uidetur aduerſus ea poſtea urgere concluſio quam ponit Iaſ.in d.l.ſi conſtante
13 ſub num 72. quæ habet † quòd in exorbitantibus à regulis iuris communis non eſt licita extenſio, ſed ſtricta fieri debet interpretatio, per tex.in d.ca.quæ à iure.de reg.iur.li.6. in l.ius ſingulare, & in l.quod uerò de legi.in l.ſi uero.§.de uiro ſolut.matrim. Nec
14 procedi poteſt niſi quatenus † in ijs exprimitur quà uis eadem ſubſit ratio,l.1.de conſtit.in princ.§.planè inſtit.de iur.nat.gent.& ciuil.l.3.in fin. C.de legi. & cap.ſanè de priuileg. cum ſimilib. Quibus accedit uulgar. reg. quòd exceptio confirmat regulam in
15 non exceptis † l.quæſitum §. denique de fund. inſtr. cap.2.de con. lep. quod ubi lex non diſtinguat nec nos diſtinguere debemus.l.de precio de publicia.in rem actio.ergo &c.d. l.præcipimus in fin. in ſui ratione,ſic l.Gallus in princip. de lib. & poſth.ubi diſpoſitio Galli de nepote poſt mortem naſcituro non trahebatur ad nepotem qui ante mortem naſceretur, cum tamen in limitatorijs coercentibus ad certos limites regulam communem,& ſic ponentibus exceptionem, permiſſa ſit progreſſio de uno caſu ad alterum ex identitate rationis, ut probant gloſ. & doctor. in d. l.ſi conſtante in princ.ubi non
16 † ſolum de caſu ad caſum in d. materia limitatoria iuris communis faciunt extenſionem ſed etiam de perſona ad perſonam quod regulariter eſt prohibitum iuxta tradita per Franc. Areti. & alios in l.Gallus,§.& quid ſi tantum de lib.& poſth.habetur text. in cap.poſt tranſlationem in §. quanquam in uer. ex conſimilibus cauſis de renunc. & ibi Bald. notat &
17 dicit eſſe ualde notandum ad hoc † quòd exceptio in uno caſu facta extenditur ad alios ſimiles. ad idẽ adducitur text.in cap. cum dilecta de confirma.util. uel inutil. quem ibi ad hoc ponderat Abb. & quem Alex. in pluribus locis ad hoc propoſitum adducit, quamuis in d.l.ſi conſtante dicat illum tex. nihil pro
18 bare quia † quod inſtrumenta antiqua poſsint renouari eſt de iure communi, & non ex diſpoſitione limitatoria illius tex. extenſa per cap.fin.de fid.inſtru. & l.cum rationes.C. eod. in cuius confirmationem addit ibi Iaſ.ſub num.74. quòd ubi etiam ueti præiu dicium ibi facta eſſet limitatorij iuris extenſio, nihilominus inferri non poſſet ad caſum noſtrum eo quia ibi facta eſſet per legem, hic agitur de illa extẽſione quæ fit ab homine; Reſponderi enim poteſt, ut per Ripam in d.l.ſi conſtante, ſub num.78. poſt Deci. in d. c.cum dilecta de confir.util.uel inutil. q
19 † tametſi renouatio permittatur in dictis iuribus, non tamen permittitur niſi ex cauſa, ergo non eſt uerum quòd regulariter ſit permiſſa illa renouatio, l.ſi quis ex argentarijs,§.fi.de eden. uel aliter quamnis ius renouandi inſtrumenta antiqua eſſet regula-
20 re, † tamen iſtud ſtatutum fuit exemplo c.quoniam frequenter,ut lit.non conteſtat. ut dicitur in d.cap. cum dilecta,ergo concludenter probatur a iuribus limitatorijs, ut eſt diſpoſitio d.c.quoniam frequenter,eſſe licitum arguere.Nec mouet quod ibi ur dicebat Iaſ. fiat extenſio per legem; quia omnis legis
21 uel principis legem condentis actio † noſtra debet eſſe inſtructio argu.cap.1. de ſepul. & conſequenter eo extendente debemus intelligere datam eſſe homini facultatem extendendi niſi lex uel princeps prohibeat; quia tunc homini prohibita fore intelligitur extenſio, non etiam ipſi principi uel legi,
22 quia par † in parem non habet imperium, l. nam magiſtratus

magiſtratus de recep.arbit.& cap.innotuit de elect. Addit pro hac opinione Iaſ.gloſ.in l.1. C.de cond. indeb.& in cap. quæ à iure communi exorbitant de reg.iur.libr.6. & in l. quæ propter neceſsitatem de reg.iur. Adducitur etiam tex.in cap. ad audientiam de cleri. non reſiden. in cap. poſt tranſlationem in ver. quamquam de renunciat. & in l.2. C. per quas perſon.nob.acquir.

S V M M A R I V M.

1 *Iura correctoria ubi poſſunt extendi, multo magis limitatiua extenduntur.*
2 *Iura limitatoria fauore minorum extenduntur ad eccleſias.*
3 *Sententia lata contra minorem ex falſa cauſa, ut nulla eſt ſic & contra eccleſiam.*
4 *Niſi eccleſia habeat prælatum uel rectorem a quo fuerit indefenſa relicta.*
5 *Iura limitatoria per maioritatem rationis poſſe extendi etiamſi ſint odioſa.*
6 *Iura limitatoria introducta fauore certarum perſonarum non extendi.*
7 *Priuilegium quod militibus armatæ militiæ conceditur ut poſt rem iudicatam poſſint opponere exceptiones peremptorias, non trahi ad milites cœleſtis militiæ.*
8 *Clericos uti priuilegio militum, ut non poſsint exigi niſi quatenus facere poſsint deducto ne egeant.*
9 *Priuilegium l.ſi infanti, non extendi ad matrem uel auū maternum.*
10 *Iura limitatoria introducta fauore certæ cauſæ honeſtæ, ac fauorabilis extendi poſſe.*
11 *Leges tribuentes fauorem libertatibus extendi ad omnia relicta pro anima.*
12 *L.1.C.de fideicom. extendi ad relictum cauſa dotis.*
13 *Dotis legatum ac alimentorum pari fauore cenſeri.*
14 *Iura limitatoria introducta propter rationabilem cauſam ſemper extendi ad alios caſus.*
15 *Iura limitatoria permittentia aliquid impium non extenduntur.*
16 *Siue adſit dictio taxatiua ſiue non.*
17 *Iura limitatoria quando ſunt uoluntaria in eis non fieri extenſionem.*
18 *Intellectus l.ſi uerò, §.de uiro ſol.matr. & l.hæc conditio de conditio.& demonſtr.ibi, & num.18.*
19 *Intellectus legis ſi quis filium & l.pen. C.de inoff.teſta.*
20 *Quod non extenditur ad ſupplementum legitimæ.*

Quàm uarias in hac materia tradiderint theoricas ob ſupra excitatas difficultates iuris interpretes & præſertim Matheſilanus.

CAP. II.

Iſte difficultates in cauſa fuerunt vt antiquiores iuris noſtri proceres varias hac in materia tradiderint theoricas; nam Matheſilanus in eius ſubtili atque pulcherrimo tractatu de extenſionibus, ſub num.25. ſic negociū
1 hoc reſoluit; Quòd ubicunque iura † correctoria poſſunt extendi multo magis iura limitatoria, quia multo minus ſunt odioſa, quàm correctoria. Hinc
2 deſcendit † quòd omnia iura & priuilegia ex quibus limitantur alia iura in fauorem perſonæ minoris extenduntur ad eccleſias, propter regulam quæ habet, quòd eccleſiæ funguntur iure minoris.l.orphanotrophos. C de epiſc.& cleri.& cap.auditis de in integr.reſtit.not glo.inſtit.de actio.§.item mixtæ & gloſ.16.q.3.cap. ſi re & cap.ex literis de mino.& in cap.placet de loc.ex quo ſequitur, ut ſicut ſenten
3 tia † lata contra minorem ex falſa cauſa eſt nulla ipſo iure, C.ſi ex falſ.allegatio. per totum & not.Bar. in l.ſi is ad quem de acquir.hæred. & l.pen. de iuſtit. & iur. ſic ſententia lata contra eccleſiam erit nulla ipſo iure, ut l.acta.§.contra, & l.contra pupillum de re iud. & l. cum & minores. C.ſi aduerſ. rem iud. &
4 ibi per Bar.& tamen † ſententia lata contra eccleſiā habentem prælatum uel rectorem indefenſam ab ipſo ualet, ſi ſit lata poſt litem conteſtatam, uel ubi non requiritur aliqua litis conteſtatio, ar.cap. prout & cap. fin. de dol. & contu. & cap. cum ex literis in fin.de in integ.reſtit. Si verò loquimur in alijs caſibus in quibus iura correctoria non poſſunt extendi, tunc concludendum eſt, quod aut quæritur an iura limitantia poſsint extendi per maioritatem ra
5 tionis, † & dicendum eſt poſſe, etiam ſi ſint odioſa.l. non debet de reg. iur. cap. cui quod plus eſt licet de reg.iur.libr.6. quibus ad ſtipulatur gloſ.in l.2. C.de patri.qui fili.diſtraxe.cap.ex reſcripto.de iureiur.& l.non poſſunt de legi. Aut quæritur an poſsint extendi propter eandem rationem, uel extenſionem quæ fit de ſimilibus ad ſimilia, & aut iura limitatiua ſunt introducta principaliter fauore ſeu priuilegio cer
6 tarum perſonarum; † & tunc nullo modo debent extendi ad alias perſonas l.1.de conſtit. princip. cap.ſanè de priuileg.& cap.conſtituimus de conceſ præb. ad quod facit quod not. Bar.in l.1. C. de iur.& fact. ignor.ubi dicit legem illam quæ concedit priuilegium militibus armatæ militiæ, ut poſsint exceptio
7 nes peremptorias opponere poſt rem iudicat. † non debere extendi ad milites cœleſtis militiæ, id eſt clericos ut ibi per Barto. facit cap.inter monaſterium, & cap.ſuborta de re iudi.& cap.auditis de in integr. reſtit.quamuis uideatur ſenſiſſe contrarium in l. miles ita de re iudi. & non bene per rationem prædi
8 ctam; & quod clerici gaudeant † priuilegio militū in hoc uidelicet, ut non poſsint exigi niſi quatenus facere poſſent, deducto ne egeant, probatur in cap. Odoardus de ſolut.ubi Hoſtien.& Ioan. Andr. hoc tenet, facit cap.peruenit de fideiuſſo. licet glo.Bart. & Ang.ſentiant contrarium in d.l.miles. & per præ
9 dicta inferri ait quod priuilegium, † l. ſi infanti. C. de iur. deliber. datum certis perſonis, ſcilicet patri auo, & proauo, ut ad illos tranſmittatur hæreditas non adita, non extenditur ad matrem uel auum maternum licet uideatur eſſe eadem ratio, & hoc ſentit Bar.in l.uentre de acquir.hæredi. & d.l.ſi infanti licet quidam ibi contrà teneant. Aut iura limitati
10 ua ſunt introducta principaliter fauore † certæ cauſæ honeſtæ & fauorabilis, & non fauore certarum perſonarum principaliter, ut quia ſunt introducta fauore

fauore relictorum pro anima, & tunc deberit exten
di per eandem rationem, uel per argu. de ſimilibus
ad ſimilia, argum. l.non poſſunt de legi.l.eum qui-
dam de lib.& poſth.& cap. odia de reg.iur.lib.6.&
facit glo.in l.illud.C.de ſacr. eccl. in uer: alia cauſa,
& l.ſi.in ver.captiuorum eo.tit. Hincque eſſe inquit
11 quòd leges tribuentes † fauorem libertatibus in
vltima voluntate relictis extenduntur ad omnia re-
licta pro anima. quia ſunt introducta fauore certæ
cauſæ piæ & honeſtæ, ut eſt relinquere libertatem,
& ita tenet Barto. in l.proximè de his quæ in teſta-
mento delent.& in l.ſi unus. C.de teſtam. Hincque
12 etiam † deſcendere, ut l.1. C.de fideicommiſſ. quæ
fauore certæ honeſtæ,& fauorabilis cauſæ & alimẽ-
torum inducitur, ut ex præſtatione triennali indu-
catur firma obligatio ad ſoluendum relictum in
non ſolenni uoluntate, extenditur ad relictum in
13 cauſam dotis, quia relictum dotis † eſt legatum pa-
ri fauore quo alimentorum arg.l.eum poſt, §.gener
de iure dot. & l. ſi cui de annu. legat. & ita etiam te-
net Bartol in l.cum de in rem uerſo in prima col.de
vſur. Quando iura limitatiua non ſunt introducta
fauore certæ perſonæ uel alicuius piæ & fauorabilis
14 cauſæ, ſed propter † rationabilem cauſam quæ ſua-
det alia iura generalia limitari, & tunc talia iura ſem
per poſſunt & debẽt extẽdi per idẽtitatẽ rõnis, vel ar
gumenti de ſimilibus ad ſimilia, ar.l.non poſſunt de
legi.cum l ſeq.& l.de quibus eo.titu. & no. per gloſ.
& Bar.in l. ſi conſtante ſolu. matr. & nota. per eun-
dem Bar.in l.ſi uerò, § de uiro ſolu.matr. Quandoq;
15 autem ait iura limitatiua permittunt aliquid † im-
pium & crudele propter neceſsitatem, ut eſt lex
quæ permittit patri poſſe uendere filium pro fa-
me; & tunc non debet extendi propter eandem ra-
tionem, uel argumentum de ſimilibus ad ſimilia.l.
quod uerò cum ſeq. de legi.l.ſi uerò §.de uiro ſolut.
matr.& cap. quæ à iure communi exorbitant de reg.
16 iur.libr.6. idque intelligit † ſiue in tali iure appoſita
ſit dictio taxatiua, ſiue non licet glo.uideatur ſenti-
re contra, in l.quæ propter neceſsitatem de reg. iur.
tametſi Bart. ſentiat contrarium in l. ſi conſtante in
princ.in 9.q.ſolu.matr. de quo ait ſe mirari quia ui-
detur contrarium ſenſiſſe, in d.l.ſi uero, §. de uiro,
& melius. Quandoquidem iura limitatiua ſunt uo-
luntaria, quia legiſlator ita inſtituit, ita quod non
17 poteſt reddi ratio urgens. & tunc † dicta iura non
debent extendi, ut d.§ de uiro, & ſic poteſt intelligi,
d.l.quod uerò contra de legi. & facit ca. conſtitutus
de reg.iur.in 6.& clem.dudum de ſepul.unde ſequi-
tur, ut l.hæc conditio, parua de condit.& demonſtr.
quæ ſtatuit cõditionem poteſtatiuam debere adim
pleri per legatarium, quamprimum poteſt, aliàs
poſſe pro defecta haberi, quæ lex multum carere
18 videtur ratione urgenti. non debet extendi † ad cõ-
tractum factum ſub conditione poteſtatiua etiamſi
ſit promiſsio facta ex cauſa lucratiua, maximè quia
ibi eſt efficacior obligatio propter conſenſum duo-
rum, quàm ſit in relicto in ultima uoluntate, & hoc
etiam tenuit Bartol.in d. l.hæc conditio qui allegat
ad hoc l.ita ſtipulatus de uerb.oblig.ex quo videtur
19 ſequi † ut lex quæ uoluit contra querelam inoffi-
cioſi teſtamenti præſcribi poſſe quinquennio, l.ſi
quis filium, & l.pen. C.de inoff. teſtam. non debeat
extendi ad ius agendi ad ſupplementum pro legiti-
ma, & ita tenuit Nicol.de Matarel.in d.l.ſi quis, licet
Bar.ibi contr. & non benè maximè quia ibi non eſt
20 eadem ratio, nã querela inofficioſi eſt odioſa † quia
reſcindit teſtamentum, l. omnino, & l.quoniam in
prioribus. C.de inoff. teſtam. ergo &c. Proque hoc
vltimo facit, l.cum in fundo, §.ſi fundus communis
de iur.dot.& quod notat Barto.in l.1.§.hac actione
ſi quis teſtamen.lib. eſſe ius. fuer. ex his etiam dici
poſſet regulam illam Catonianam quæ videtur lo-
qui multum uoluntariè & ſine urgenti ratione non
debere extendi per eandem rationem, uel per argu.
de ſimilibus ad ſimilia arg.l.fin.de reg.Caton.

SVMMARIVM.

1 *In omnibus caſibus poſſe fieri extenſionem in limitato-
rijs in quibus poteſt fieri in correctorijs à fortiore.*
2 *Extenſionem ſemper fieri in limitatorijs quando maio-
ritas rationis ſurgit ex reg. cui licet, quia extenſio eſt
paſſiua.*
3 *Declar.gloſ.in l.2.C.de patr.qui fili.diſtra.*
4 *Si ſtatutum permittat impunè occidi Bannitum, pote-
rit quoque impunè uulnerari.*
5. *Si ſtatuto imponatur pœna pecuniaria pro homicidio,
non fit extenſio ad minora delicta in quibus de iure
imponitur pœna corporalis, quia maioritas rationis
non eſt ex reg.cui licet.*
6 *Diſpoſitio limitatoria vbi eſt fauorabilis & ex huma-
nitate inducta extenditur.*
7 *Etiamſi adſit dictio taxatiua.*
8 *Dictionem taxatiuam in materia fauorabili excludere
tamen caſus rationis diſsimilitudinem habentes.*
9 *Niſi agatur de extenſione facienda quo ad alias per-
ſonas.*
10 *Quod tamen non eſt verum quando perſona ad quam
fieret extenſio veniret ſub lata ſignificatione.*
11 *Vel quando ſumus in fauorabilibus.*
12 *Aut uerſamur in communiter uel generaliter æquipa-
ratis.*
13 *Quàm diuerſa methodo in hac materia explicanda uſi
fuerint Iaſ.Rip.Alciat. & Gammar. remiſſiuè.*

Quam diuerſa ſenſerint Io.Imol.Euerar.
Iaſ.Rip.Gammar. & Dom. Alciatus in hoc
negocio.

CAP. III.

IMola vero in d.l. ſi uerò in §. de
uiro ſolu.matr. ſub num.17.uerſ.
ſecundo caſu & Euerar.in d.loco
a ration.legiſlat. ſub nu.42. uerſ.
concluſiuè dicas inſiſtẽs ueſtigijs
ipſius Imolæ ſic conſtituit iſtius
materiæ negocium. Aut uerſa-
mur in ijs caſibus in quibus ſupra dictum eſt fieri
poſſe extenſionem in correctorijs; Aut ſumus in
alijs caſibus. In prioribus concludunt à fortiore fie-
ri poſſe

1 ni paſſe extenſionem, † quia ſi licita eſt in correctorijs in quibus propter maius odium, & minor militabat ratio extendendi d. auth. quas actiones. C. de ſacroſ. eccleſ. & d. l. præcipimus de appellatio. cum ſimil. Ergo multo magis debebit in exorbitantibus limitatiuis, diſtinctiuis, & declaratiuis ipſius legis, in quibus minor militat odij ratio arg. auth. multo magis. C. de ſacroſ. eccleſ. & l. non debet de reg. iur. cum ſimili. In alijs uerò caſibus in quibus conſiſtit punctus negocij, ſic rem decernunt, aut agitur de extenſione facienda ex maioritate rationis, aut de extenſione facienda ex identitate rationis, primo caſu aut maioritas rationis ſurgit ex ui dictæ regu-
2 læ † cui licet de reg. iur. lib. 6. & hæc in effectu eſt extenſio paſsiua, quę ſecundum omnes eſt permiſſa, vt dictum eſt ſupra in proxime præcedenti articulo, & pro hoc eſt tex. cum ſua gl. no. in l. 1. C. de patr.
3 qui fili. diſtrax. quæ uult quòd † ſicut pater poteſt vendere filios quos in poteſtate habet propter neceſsitatem famis, & ſic facere de liberis ſeruos, ita etiam poteſt eos obligare, pro quo etiam facit tex. in l. nec in ea, §. ius occidendi cum ibi not. à Barto. ad l. Iul. de adult. & per tradi. à Cyn. in l. 1. C. quæ
4 ſit. long. conſue. quo loci ſcribit is quòd † ſi ſtatuto permiſſum eſt occidere Bannitum impunè debebit quoque impunè poſſe vulnerari; quamuis ſtatutum hoc non dicat, cum plus ſit occidere quàm vulnerare per d. reg. cui licet quod tamen eſt intelligendum prout ſupra in proximo articulo dictum
5 fuit; ſi autem † maioritas rationis ſurgit aliunde quàm ex vi prædictæ regulæ cui licet, tunc non videtur permiſſa eſſe extenſio. Vnde tametſi per ſtatutum imponatur pro homicidio pœna pecuniaria, non propterea ſequitur ut pro minore delicto pro quo pœna immineat à iure corporalis, ſit pena ſtatuti pecuniaria imponenda, ut dicit Cy. in d. l. 1. circa fin. C. quæ ſit long. conſuet. Secundo caſu quando quæritur, an fiat extenſio ex identitate rationis, tunc ſic diſtinguendum eſſe dicunt; Aut agitur de extenſione facienda inter eaſdem perſonas ad alium caſum ſimilem, aut de extenſione facienda ad alias perſonas. Primo caſu poteſt fieri ex
6 tenſio † ſi diſpoſitio in ſe eſt fauorabilis ex humanitate inducta, ut eſt tex. notandus cum ſua gloſ. C. de ijs qui ante apert. tab. vbi quod ibi ſpecialiter diſponitur ac limitatiuè, ſeu exorbitanter, hæreditatem aſcendentium ex teſtamento delatam deſcendentibus etiam non aditam tranſmitti, protenditur quoque ad hæreditatem deſcendentibus delatam ab inteſtato, quamuis maior ſit ratio in delata ex teſtamento, in qua habetur propter teſtamentum expreſſa voluntas, quàm in delata ab inteſtato, in qua habetur ſolum tacita, l. conficiuntur, §. 1. de iure codi. quæ fortior atque potentior eſt expreſſa, l. cum filio vbi Bartol. de vulg. & pupil. quod etiam procedere uolunt, ubi in diſpoſitione fauorabili ad
7 eſſet † quoque, dictio taxatiua, quia tunc pariter non obſtante illa dictione inter eaſdem perſonas ex identitate rationis volunt fieri poſſe extenſionē, per gloſ. ſuper uer. uoluerint in l. fin. C. de donatio. vbi Cy. & Saly. notant, & per gloſ. & Doctor. in l. illud. C. de ſacroſ. eccleſ. & per Bart. in d. l. ſi conſtante in nona q. ſolu. matr. & per eundem Bart. in l. ſeruí nomine de vſucap. Caſtr. in l. neque leges de legi. & Bal. in l. fin. C. de interd. matrim. Dictio enim ta-
8 xatiua † in materia fauorabili excludit tantum caſus diſsimilitudinem rationis habentes, non etiam illos in quibus eadem uel ſimilis ſecernitur, ſecus ſi materia ſit odioſa, quia tunc ob dictionem taxatiuam extenſio non permittitur, ut in l. ſecunda cum ſua gloſ. de patr. qui filios diſtrax. ſi uero agatur de extenſione facienda quantum ad alias perſonas, tunc
9 dicunt conſtituendam eſſe † regulam negatiuam, videlicet non eſſe faciendam extenſionem d. c. quæ à iure communi exorbitant, de reg. iur. lib. 6. d. cap. conſtitutionem de reg. cum ſua notab. gloſ. clemen. dudum de ſepult. d. §. de viro d. l. ult. C. de interd. matri. & in ijs locis paſsim gloſ. & Doctor. & Fran. in d. c. conſtitutionem, ſed hanc regulam limitant
10 in tribus caſibus. Quorum primus eſt † quando perſona ad quam fieret extenſio, ueniret ſub lata ſignificatione, uel appellatione perſonæ expreſſe, l. ſenatuſconſulto de ritu nup. l. filium habeo ad ſenat. Macedonia. iuncta, l. liberorum, §. ſed & papyrius infra de uerbo. ſignificatione, Secundus eſt quando
11 ſumus † in fauorabilibus, quibus iura fauent ueluti in caſibus concernentibus publicam utilitatem, ut eccleſiam, uel piam cauſam, aut aliam ſimilem cauſam, tunc enim ſemper fit extenſio, l. ſi conſtante ubi elegans eſt tex. iuncta ſua gloſ. ibique Bar. Alex. & cæteri ſolu. matri. gloſ. in l. illud. C. de ſacroſ. eccl. in uer. alia cauſa gloſ. in l. 2. § quod ſi patris in uer. ſui iuris ſolu. matr. cum ſimilib. per eos cita. Tertius
12 eſt † caſus quando ſumus in communiter uel generaliter æquiparatis uel purificatis; tunc enim extenſio permittitur de una perſona ad alteram, & de uno caſu ad alterum ex identitate rationis inter alias perſonas; per gloſ. in d. l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. C. de furt. & ſer. corrup. & in d. l. quod uerò contrà de legi cum ſimil. ab eis adductis, qui latius inſiſtunt & eoſdem caſus uarijs modis declarant.

13 Iaſ. in d. l. ſi conſtante † ſolu. matri. ſub d. num. 72. cum ſeq. & Rip. ſub d. num. 78. cum ſeq. Do. Alciat. d. lib. 2. de uerb. ſig. ſub nu. 54. cum ſeq. & Gammar. in d. extenſionum libell. ſub num. 95. cum ſeq. conſtituta regula illam uarijs modis declarant, extendunt, limitant, ac reſtringunt.

S V M M A R I V M.

1 *Auctori in hac limitatoria materia placere methodum ſeruatam in explicanda correctoria.*
2 *In limitatorijs extenſionem poſſe fieri ubi ſimilitudinis, uel identitatis, aut maioritatis ratio ſuadet. numero 12.*
3 *Tex. l. his ſolis. C. de reuocand. donatio. & commendatio.*
4 *Intellectus, l. libertum, §. ſenatuſconſulto de ritu nuptia.*
5 *Declar. text. in cap. 1. §. porro iuncto, §. ſed quia qua fuit prima cauſ. benefi. amitten.*
6 *Declarari quoque text. in §. aliud quoque capitulum in auth. ut cum de appell. cognoſci.*
7 *Et tex. in l. 3. §. ſed ſi quid de nego. geſt.*

Ac

8 *Ac in cap.poſt tranſlationem de renunciat.*
9 *Limitatorium nihil eſſe aliud, quam rationabilem quandam limitationem.*
10 *Vt in paribus terminis æquitas rigori præfertur, ſic caſus omiſſus ęquitate limitationis potius debet comprehendi, quam regulæ rigore contineri.*
11 *Extenſionem quæ fit in materia limitatoria ex ſententia legis fieri.*
13 *In limitatorijs quatenus ratio patitur extenſionem fieri.*
14 *Et cur progreſſus detur quando maior militat ratio. Quia ſcilicet in maiore ineſt minus.*
15 *Sed & ratione ſymboli dari in ſimilibus. In habentibus ſymbolum facilem tranſitum dari.ibi.*
16 *De ſimilibus ad ſimilia dari progreſſum.*
17 *Vt auctoritatibus firmetur concluſio quæ habet, in limitatorijs dari extenſionem.*

Auctori magis placere eam methodum, per quam propoſitæ regulæ, per extenſiones, limitationes, ac declarationes abſoluatur negocium, in primisque verſari circa confirmationem ipſius concluſionis.

CAP. IIII.

QVorum veſtigijs vt & nos inhæ
reamus, facit obſeruata metho-
di eiuſdem ratio in explicandá
interpretatione circa correcto-
1 ria † ſed antequam negocium
hoc conſtitutiuum aggrediar,
tollendæ imprimis ſunt illæ
obiectiones, quæ in principio iſtius concluſionis ſu
pra fuere ex ſcribentium dictis relatæ; quæ viden-
tur facere negocium in extendendis huiuſmodi di-
2 ſpoſitionibus; Quod vt faciam præmitto † concluſio
nem illam, quæ habet, in limitatorijs ſeu exorbitan
tibus poſſe extenſionem fieri, vbi ſimilitudinis, vel
identitatis, aut maioritatis ratio ſuadeat, ueriſsimũ
eſſe oſtendi, quod demonſtratur lege, ratione, atq;
3 auctoritate, lege † per tex.in l.his ſolis, in uer.tacitè
cautum putamus. C.de reuo. donat. dum ibi in ma-
teria illa limitatoria atque exorbitanti uult Impera
tor, ut quod fuerat conſtitutum circa matres quæ
tranſeuntes ad ſecunda uota prohibentur, reuocare
donationes in filios ingratos collatas, etiam ſic per
extenſionem à maioritate rationis procederet in
ijs matribus, quæ portentoſæ uilitatis, abiectæque
pudicitiæ eſſent; & hunc tex. dicit eſſe meliorem
de iure etiam in fortioribus terminis Bal. in rub.C.
de naut. fęno. & nos quoque non ſemel ſupra ad
aliud propoſitum retulimus. Rurſus pro hac ſenten
4 tia † eſt tex. ualde inſignis atque notatu dignus in l.
libertum in §. ſenatuſconſulto de ritu nupti. quem
tex. rotundum uocat; & cauillari non poſſe dicit
Gammar.loc.ſupra cita. ubi declarat I.C. Senatuſ-
conſ. diſpoſitionem prohibentem nuptias inter tu-
torem & pupillam, trahi quoq; ac extendi ad hære-
dem tutoris ob rationem utrique caſui communẽ,
quæ eſt, ne puellæ in re familiari circumſcribantur
ab ijs, qui rationes geſtæ tutelæ eis reddere compel
5 luntur. Ad idem eſt † tex.in cap.1.§.porrò, iuncto, §.
ſed quia, quæ fuit pri.cauſ. beneſi. amitten. ubi poſt
enumeratas nonnullas peculiares cauſas, quibus
uaſalli beneficia feudalia amittunt, ſubdit; ſed quia
natura, nouas deproperat edere formas, poteſt mul
tis modis contingere, ut aliæ emergant cauſæ, qui-
bus uideatur iuſtè adimi poſſe feudum, ideoque iu-
dex ſolers, ac diſcretus, atque ęquitati obſecundare
ſolicitus, cuncta ſubtiliter diſpenſans prouideat, ſi
qua fuerit antiquioribus cauſis ſimilis, aut maior
ratio, ut proinde ſciat, an beneficium ſit amitten-
6 dum, uel retinendum. Cuius tex. argumento † indu-
citur quoque text.in §. aliud quoque capitulum, in
auth.ut cum de appell.cognoſci. per Guliel. de Cu.
quem ſeq. Alex. in auth. non licet. C.de lib. præter.
quod ſcilicet, tametſi in illa diſpoſitione exorbitan-
ti enumerantur quatuordecim tantum cauſæ, qui-
bus filius à parente exhæredari poſsit, nihilominus
ſi aliæ reperiantur ſimiles, ex illis quoque poterit fi-
7 lius exhæredari, uel præteriri; Quibus accedit † etiã
text.in l.3.§. ſed ſi quid accedit, de neg. geſt. ubi in
materia illa iudiciaria, quæ ſtricti eſt iuris, conuen-
tionis ſcilicet in iudicio ob negociorum geſtionem,
quamuis complectatur edictum uerbis expreſsis ca
ſum negociorum, quæ cuius cũ is moritur fuerint,
ſed ſi quid acceſsit inquit I. Conſ. poſt mortem, ut
puta partus, fœtus, & fructus, uel ſi quid ſerui ac-
quiſierunt, & ſi his uerbis non continetur, pro adie-
8 cto tamen debet accipi. Adijcitur & tex. † in cap.
poſt tranſlationem de renuncia.in uer. quamquam
in illis uerbis in ijs & conſimilibus caſibus & in uer.
cum ergo, in illis uerbis ex premiſsis & conſimilibus
cauſis quem tex.ibi Bal. ad hoc notat & optimè pro
bat quia in materia illa exorbitanti ſeu limitatoria
regulæ quæ habet cum qui dimiſſa pontificali di-
gnitate ad monachatum ſe tranſtulerit, non poſſe
amplius aſſumi ad pontificalem dignitatem poſt
expreſſos aliquos ſpeciales caſus uult ſummus Põti.
ut de ſimilibus ad ſimilia poſsit procedi, ſed de his
9 hactenus. Ratione † autem probatur iſta concluſio.
Nihil eſt aliud limitatio quam quædam rationabi-
lis exceptio, ut inquit Gammar.loc.proximè relato,
quæ licet ſub generalitate regulæ comprehendatur
non tamen comprehenditur ex mente & ſententia
diſpoſitionis; & ideo, cum talis caſus per ſe ſtet cũ
ſua ratione eſt fauorabilis, cum exceptio nihil ſit
aliud quàm æquitas, l.placuit. C.de iudi. ergo caſus
limitatorius & fauorabilis erit extendendus, l. hoc
modo de conditio. & demonſtratio. cum uulgar.
10 Confirmatur, † quia ut in paribus terminis æquitas
rigori præfertur d. l. placuit. C. de iudi. ſic in caſu
omiſſo qui poſsit de rigore primariæ regulæ tacitè
ſub regula comprehendi, & qui etiam poſsit de ęqui
tate exceptionis eximi à regula, potius eximetur
ſecundum æquitatem per extenſionem limitatio-
nis ad eum, quàm comprehendatur ſub regula de
rigore cum præſertim tantum operetur uirtus ta-
citi in tacito, quantum expreſsi in expreſſo, l. cum
quid ſi cert pet. l. qui ad certum locat. cum ſimilib.

Accedit

11 Accedit quòd † extenſio quæ fit in iſtiuſmodi ma
teria, ex ſententia legis fit dicta l.libertum. §.Sene
natuſconſulto, de rit nupti. ibi puto tutoris quo-
que hæredem extraneum ſententia apprehendi,
ſed quod ex ſententia legis eſt, non minus ex lege
dicitur eſſe, quàm quod ex uerbis eſt, l. nomi-
nis & rei. § primo. infra de uerborum ſignifica-
tionibus. Ergo ubi uerba deſeruiunt fit pro-
greſſus de uno caſu ad alterum, ſic & ubi mens,
uel ſententia legis conuenit, quia nunquam de-
bet tantum poſſe interpretatio verborum, ut me-
lior ſenſu ac mentis interpretatione exiſtat. l. ter-
tia. C. de lib. præter. cum ſocijs ſupra relatis, facit
12 † inſuper quod cum omnis extenſio in limitato-
rijs atque exorbitantibus procedat ex aliquo iſto-
rum capitum, uel quia eadem, aut maior, vel ſi-
milis militet ratio, ut communis eſt omnium
ſcribentium conſenſus in locis ſupra relatis, nun-
quam negari poterit quin ſemper in quocunque
iſtorum caſuum licere debeat progreſſus de limi-
tato caſu ad alterum ei attinenti, ſi enim eadem
militat ratio, illud eſt. quia aut ratio in lege ex-
preſſa eſt, uel una tantum afferri poteſt iuxta ea
quæ ſupra diximus in proximè præcedenti arti-
13 culo, & ideo utroque caſu quatenus † ratio pa-
titur fit progreſſus l. ultima, de hæredib. inſtituen.
ubi Bartolus, Baldus, Imola, & alij in l. pater fi-
lium. §. fundum, de legatis tertio. l. regula. §. li-
cet, de iur. & facti ignor. vbi Bartolus & alij inn-
ctis ijs quæ traduntur a gloſſa, Bald. Caſtrenſ. &
alijs in dicta l. quamuis. C. de fideicommiſſ. cum
ſimilibus ſupra relatis. Si uero maior militat ra-
14 tio quam † ſit expreſſa, uel quæ pro expreſſa ha-
beatur, tunc cum in eo quod maius eſt inſit & id
quod eſt minus, quando ſunt eiuſdem generis, ut
declar. Dec. & Cagnol. in dicta l. non debet, de
regulis iuris. Dyn. & alij in dicto capitulo cui
quod plus eſt, licet, de regulis iuris, libro ſexto, &
ſupra diximus cum in caſu ad quem fit extenſio
in maioritate illa rationis militet quoque ratio
quæ ſit expreſſa vel pro expreſſa habeatur in limi-
tatoria, uel exorbitanti diſpoſitione non erit du-
bium per rationem proximè allegatam proten-
ſionem quoque fieri de caſu expreſſo ad t.citum.
15 Quando uerò caſus † tacitus non eadem, neque
maiore ratione, aliquid commune habebit cum
expreſſo, ſed uinculo tantum rationis quæ ex-
preſſæ, uel pro expreſſa habitæ ſit ſimilis, con-
iungetur, tunc quoque permittendus erit pro-
greſſus, quia in habentibus ſymbolum facilius
fit tranſitus. l. in rem. §. item quæcunque, de rei
uendicatio. Bartolus, & alij poſt eum in prima
eius oppoſitione, in lege Centurio, de vulgari,
& pupillari. Et ob qualitatum proportionem
16 † de ſimilibus ad ſimilia proceditur, l. non poſ-
ſunt ubi Bal. de legi. capitulo translato, de con-
ſtit. ubi Abbas, Decius, Felynus, & alij cum ſimi-
libus ſupra adduct. in uigeſimo interpretationis
inſtrumento, in principio. Ergo a partibus ſuf-
ficienter enumeratis dicendum erit in hac ma-
teria regulariter permiſſam eſſe extenſionem.
17 Auctoritate uerò eſſe neram † hactenus firma-
tam concluſionem probant ſupra relatæ gloſſa-
rum Bartoli, Baldi, Abbas, Alexandri, Ripæ,
Alciati atque aliorum auctoritates, ex quibus ap-
paret frequentiore calculo receptam eſſe hanc
concluſionem.

S V M M A R I V M.

1 *Intellectus cap. quæ exorbitant, de regulis iuris, li-
bro ſexto.*
2 *Quæ conueniunt maioritate, identitate & ſimilitu-
dine rationis non debent ſeparari.*
3 *Quid ſentiat D. Alciat. circa intellectum leg. ſi verò.
§. de viro ſolut. mat.*
4 *Donationem factam a viro vxori non valere, a ſo-
cero autem nurui valere.*
5 *Quam variè ſenſerint Doctor. circa intellectum d. §.
de viro, remiſſiuè.*
6 *Quid ſentiat Auctor circa intellectum dicti §. de
viro, ibique idem decidi in ſocero quod in viro
numero 7.*
8 *Morem peculiarem iuriſconſultis eſſe per ironiam
loqui.*
9 *Si pro omiſſo haberetur quod in d. §. de viro non eſt
expreſſum non daretur vtilis actio.*
10 *Declarat textum in l. prima, de conſtit. prin. & in §.
planè, inſtit. de iure nat. gent. & ciuil.*
11 *Intellectus cap. ſanè, de priuileg.*
12 *Exceptionem confirmare regulam in non exceptis
quomodo intelligatur, et ubi lex non diſtinguit, &c.
vel quod vnius incluſio.*
13 *Intelligi ut debeat l. præcipimus. Cod. de appellatio-
nibus.*
14 *Declaratio ad l. Gallus, in principio, de lib. & poſthu.
numero 15.*
16 *Qui ſpeciem ſub aliqua re comprehenſam retegit non
dicitur aliquam nouam ſpeciem facere.*

Quibus modis remoueantur obices qui obſtare uidentur communi concluſioni.

CAP. V.

NON mouent modo ea quæ
in oppoſitum fuere adducta
atque in primis regula capi-
1 tuli, quæ a iure † communi,
de regulis iuris in ſexto, cum
ſocijs ſupra relatis, quia re-
ſpondetur illa iura procede-
re quando diuerſa militat ratio inter caſum ex-
preſſum & eum ad quem vellet fieri extenſio, ſe-
cus vbi eadem, vel maior aut ſimilis conſiderari
poteſt ratio, quia tunc protendi poteſt diſpo-

ſitio, ut declarat Dynus in regula, in argumen-
tum de regulis iuris. libro ſexto, quia ea quæ con-
2 ueniunt † in identitate, vel maioritate aut ſimili-
tudine rationis, non debent ſeparari in conſtitu-
tione iuris, lege ſi domus. §. cum verò alicui, de
legatis primo. lege poſthumi, de iniuſto rupto
teſtamento, & quia punctus conſiſtit in aſsignan-
da ratione diuerſitatis in dicta lege ſi verò, in di-
cto §. de uiro, ſoluto matrimonio. Dominus
Alciatus de verborum ſignificationibus dicto li-
3 bro ſecundo, ſub numero ſexto. † dicit in ca-
ſui dicto §. de viro non eſſe æqualem inter ui-
rum ac ſocerum rationem ſi quidem mulier ma-
rito manumiſſori conſentiens, cum ob magnam
coniunctionem poſsit alia præſumptio capi non
facile creditur uoluiſſe donare.. Quod in ſoce-
ro eſt è contrà, ſicut videmus, & in extraneis,
quibus ſi permittamus rem noſtram poſside-
re, in poſſeſſorio nobis præiudicamus, quod
non ita eſt in viro atque uxore. lege qui iure fa-
miliaritatis, de acquirenda poſſeſsione, præſumi-
tur enim alter ab altero iure quodam familiari-
tatis habere, nec ideo deteriorem in aliquo cau-
ſam ſuam facere. quod maximè in caſu prædicto
dicendum fuit, cum regulariter donatio viro fa-
4 cta ab uxore prohibeatur † l. prima, de donatio-
nibus inter virum & uxorem, ſocero a nuru non
prohibeatur l. tertia. §. ſocru, eodem titulo, de
donationibus inter virum & uxorem. Tradun-
5 tur † & aliæ reſponſiones à Doctoribus tam in di-
cta l. ſi conſtante, in ſeptima quæſtio. Bartoli
quàm in dicto §. de viro, quas latius proſecuti fui-
mus in dicta lege ſi conſtante, in eadem ſeptima
6 quæſtione Bartol. ſed forte cum † vix ſibi ipſis ſa-
tisfaciant interpretes in eorum reſolutionibus
nec tam exquiſitè aliquid ab vno fuerit elabora-
tum quod ab altero non reprehendatur, dici po-
terit idem ibi decidi in ſocero quod in viro, ſi in-
7 telligamus † verba illa, in fine illius textus pro-
lata negatiuè, & aſſertiuè eſſe ab Vlpiano per
ironiam contra Labeonem prolata qui putabat
caſum ſoceri a uerbis omiſſum pro omiſſo ha-
bendum eſſe, qui mos eſt peculiaris Iuriſconſul-
8 tis antiquis † ut docet Dom. Alciatus de verbo-
rum ſignificationibus, libro quarto, ſub numero
decimoſeptimo, qui modus loquendi ſic ſe habet;
vt uerbis innuat oppoſitum eius quod re vera ſen
timus, quaſi uelit in dicto § de viro inferre Vl-
pianus; ſi verum eſſet quod labeo notat pro omiſ
9 ſo haberi quod in lege non eſt expreſſum † ſuc-
cederet, ut nec vtilis actio contra ſocerum dan-
da eſſet contra ſocerum ex æquitate & mente le-
gis, quod non eſt dicendum. l. ſecunda. §. item
Varus, de aqua pluuia arcenda. Quem ſenſum
ſi recipiant verba illa dicti §. de uiro, in quibus
igitur caſibus lex deficit non erit nec utilis actio
danda, ut germanè ad illum accedere videntur,
iam ceſſabit omnis controuerſia, omnis diffi-
cultas, & omnis obiectio. Non obſtat textus
10 † in dicta l. prima, de conſtitutio. principium, &
in dicto §. planè, inſtitut. de iur. nat. gentium, &
ciuil. quia procedunt in iuribus perſonalibus, &
priuatis, quæ non cenſentur generali iuris com-
munis diſpoſitione, quæ non poſſunt etiam per
identitatem rationis in illis expreſſam ad alios
trahi, cum ita fuerint a principe inducta, ut per-
ſonas quibus conceſſa eſſent non excederent, ut
apertè ac euidenter dicit uterque illorum tex-
tuum ſupra relatorum, & ideo non poterit ab il-
lis ad diſpoſitionem noſtram inferri, cum ut ſu-
pra declarauimus noſtra ſit oratio de limitato-
rijs, & exorbitantibus diſpoſitionibus, quæ ſunt
iuris communis & generales, & quæ ſunt in pu-
blicam omnium utilitatem introductæ. Et eo-
11 dem † modo reſpondendum eſt ad dictum capi-
tulum ſanè, de priuilegijs, quia & ibi ſummus
Pontifex loquitur de priuilegijs conceſsis certa
ratione ſingularibus perſonis, ut non egrederen-
tur illarum perſonas, & ideo vt nihil cum caſu
noſtro communi habente non erit inferendum.
lege naturaliter. §. nihil commune, de acquiren-
12 da poſſeſsione. Non refragatur etiam † quòd
exceptio confirmet regulam in caſibus non ex-
ceptis, quod ubi lex non diſtinguit, nec nos di-
ſtinguere debeamus, quòd unius incluſio, alte-
rius ſit excluſio & reliqua eius generis, quia re-
ſpondetur illa omnia procedere ubi identitas, vel
maioritas, aut ſimilitudo rationis in caſu excepto
conſideratæ aliud non ſuadeat, ut declarat Ab-
bas in dicto capitulo cum dilecta, de confirmatio.
vtili, uel inutili. & Gammar. in dicto tractatu
extenſio. ſub numero quadrageſimoſeptimo,
cum igitur in quæſtione noſtra loquamur nos
de extenſione quæ ſit ab identitate, vel maiorita-
te, vel ſimilitudine rationis, quæ in caſu exce-
pto reperiatur eſſe expreſſa, ut ſupra declara-
uimus, nulla erit uis illationis deſumptæ a memo
13 ratis iuribus. Nihil etiam † facit ratio dictæ le-
gis præcipimus, in fine. C. de appellationibus,
quia ceſſat, & ipſa cum ratione caſus excepti du-
ce atque auſpice progredimur ad ſimilia expreſ-
14 ſis. Minus obeſt † perpenſio dict. legæ Gallus,
in principio, de liberis & poſthumis, quia in op-
poſitum reuoluitur, quandoquidem certum ſit
conſilium Galli præuia ratione ab illa conſidera-
ta comprehendiſſe etiam caſum nepotis qui uiuo
auo naſceretur, tametſi vſque ad tempora Scæ-
uolæ qui poſtea Galli formulam interpretatus
eſt, non fuerit deducta, atque in lucem perue-
cta mens illa Galli; ideo dici non poteſt Galli
diſpoſitionem non potuiſſe extendi, quia imò po
tuit cum rationis identitas idem ſuaderet, lege
illud, ad legem Aquiliam. lege a Titio, de ver-
borum obligationibus. l. ultima, ad legem Fal-
15 cidiam. Quinimmo † ille caſus quem detexit
Scæuola venire ſub diſpoſitionem Galli non tam
veniebat per extenſionem quàm per comprehen
ſionem, propter vim rationis eiuſdem, prout ſu-
pra ſæpius declaratum fuit, nec potuit dici per
Scæuolam de nouo fuiſſe inductus, quia qui

declarat

declarat nihil de nouo inducit l. hæredes palam. §. ſed etſi notam, de teſtamentis, & inſtitu. de hæredibus inſtituendis. §. primo.

16 Et qui ſpeciem † prius ſub aliqua re comprehenſam retegit non dicitur aliquam nouam ſpeciem facere, §. cum ex aliena inſtit. de rerum diuiſione, & l. adeo. §. cum quis, de acquirend. rerum dominio.

Et ideo dicebat Fulgoſ. in conſilio 147. columna finali eum qui declarat ſimilem eſſe illi, qui excutit grana è ſpicis, qui non dicitur aliquid de nouo facere, ſed quod eſt detegere, ad idem eſt tex. in l. hæredes palàm. §. ſed etſi notam, de teſtamentis, in l. aſſe toto, de hæredibus inſtituendis, in l. ſi ita ſcripſero, de conditionib. & demonſtratio. in l. unum ex familia. §. ſi de falcidia, de legatis ſecundo, cum ſimilibus, unde factum eſt, ut qui declarat, nihil dicatur diſponere, ſed quod actum eſt in præteritum oſtendere, Baldus in l. cum teſtamentum, in fine, C. de manumiſſ. teſtamento. Dec. in l. edita, ſub numero quadrageſimotertio. C. de edendo, quo factum eſt, ut conſtitutio declaratoriæ non futuris, ut conſtitutionis natura eſt, ſed præteritis det formam negotijs, l. leges & conſtitutiones, C. de legibus. capitulo cognoſcentes, de conſtitutionibus. Felynus in capitulo finali de conſtitutio. per illum textum ubi Abbas, ex antiqua ait conſtitutione potius uideri uinculum inijci, quàm ex noua declaratoria, nec uidetur diſſentire Caſtrenſ. in dicta l. hæredes palam. §. finali, de teſtamentis ubi pulchrè inferet ad gratias ſummorum Pontificum, quod tamen intelligendum eſſe ait in vera, & propria declaratione, quæ uerſatur circa ambiguum, ſecus ſi declaratio fieret circa id quod eſſet clarum, quia tunc declaratio non haberet vim propriæ declarationis, ſed magis diſpoſitionis, Caſtrenſ. conſilio tricenteſimoquadrageſimo. libro primo. Dec. in capitulo paſtoralis, ad finem, de exceptio. in l. edita, ſub nume. quadrageſimonono. C. de edendo, & in capitulo cum uenissent ſub numero tertio de iudici. & latè Bet. Caſal. conſilio tertio, ſub numero quadrageſimo quarto cum ſequent. quia quod per ſe demonſtratæ rei adijcitur fruſtra eſt l. prima. §. ultimo, cum ſimilib. ibi not. in gl. in uer. demonſtratæ rei, de ſupel. legat.

Non igitur poterit ex dicta lege Gallus concludens aliquod deſumi argumentum aduerſus hanc noſtram diſputationem, ex qua ſic abſoluta apparet firmam, ſtabilem, atque inconcuſſam reſurgere concluſionem in iſta materia, quæ eſt, ut in diſpoſitionib. limitatorijs & exorbitantib. iuris communis, ex identitate, uel maioritate, uel ſimilitudine rationis in caſu limitante, uel exorbitante expreſſæ, uel pro expreſſa habitæ licita ſit ac permiſſa extenſio. per iura rationes, atque auctoritates quæ loco ſupra citato perpenſæ atque conſideratæ fuerunt.

S V M M A R I V M.

1 *A milite armata militia, ad cœleſtis militiæ pugilem cur arguamus.*
Ab eodemque ad ruſticum, & mulierem, ibi.
De libertateque ad piam cauſam, ibid.
De minoribus ad furioſos, ibid.
De furioſo ad abſentem, ibid.
De minore ad eccleſiam, ibid.
De alimentis ad dotem, ibi.

2 *Extenſionem in limitatorijs potiſſimè fieri quando præter maioritatem, vel identitatem, aut ſimilitudinem rationis larga etiam concurrit ſignificatio vocis.*

3 *In caſibus ſpecialibus argui de Falcidia ad Trebellianicam.*

4 *Falcidiæ appellatione contineri Trebellianicam.*

5 *In exorbitantibus procedi de poſſeſſione ad quaſi poſſeſſionem.*

6 *Extenſionem fieri in limitatorijs etiam ſi non militaret tanta ratio in caſu ad quem fieret extenſio.*

7 *Declarari l. primam. C. de ijs qui ante apertas tabulas.*

8 *Authent. res quæ C. comm. de legat. extendi ad fratres quoque, & ſorores quamuis in eis tanta non ſit ratio.*

9 *L. Si unquam materia. C. de reuocand. donationib. ut ſit intelligenda.*

10 *In limitatorijs ſemper fieri extenſionem in omnibus illis caſibus in quibus fit extenſio in correctorijs.*

11 *Confutari Bald. & Salyc. in l. ſecunda. C. de patribus qui fil. diſtrax.*

12 *Fine habito de alijs non curari.*

13 *Paritatem eſſe inter uenditionem, ac permutationem.*

14 *Patrem pro lytro, ſeu talea, vt uocant hoſtibus dum captiuus eſſet promiſſa, cogenda poſſe filiam uendere.*

15 *Gloſſ. in capitul. in fidei, de hær. lib. ſexto confutatur, numero 16.*

17 *Cauſam accuſationis fauorabiliorem eſſe, quàm cauſam inquiſitionis.*

18 *In comparatis per modum regulæ ſtatutum in uno trahi ad alterum.*

19 *Secus ſi in omnibus comparata non ſint.*

Ad multa ex ſupra firmata concluſione inferri, & illam nonnullis modis declarari.

C A P. VI.

HActenus firmata ex concluſione infertur, cur ſit ut de armato milite † ad cœleſtis legaliſque militiæ pugilem, 1 arguamus, vt per gloſ. & ſcribent. in dicta l. miles ita, de re iudic. & de eodem milite ad ruſticum & mulierem, ut per gloſſam, & Doctores

in dicta l. prima. C. de iure, & factum ignorari
de libertate ad piam cauſam, ut per Bartolum in
l. proximè. §. finali, de ijs quæ in teſtamen. delent.
& in lege ſi unus ubi latè Iaſon. C. de teſtamentis
de minoribus ad furioſos iuxta gloſſ. in l. ſecun-
da. C. de curato. fur. de furioſo ad abſentem, ut
in lege ſecunda. §. finali, ſoluto matrimonio, ubi
Rip. & alij de minore ad eccleſiam, ut in l. tertia,
C. quand. ex fact. tuto. Et de alimentis ad dotem,
ut per Ripam, & alios in l. prima, ſoluto matrimo-
nio. cum ſimilibus quæ latius proſecuti fuimus ſu-
pra in loco a ſimili ſecundo. inſtrumento. inter-
pretatio. faciendæ & ita inferunt Ripa, & Domi.
Alciatus in locis ſupra citatis, ille in dicta lege ſi
conſtante, ſub numero ſeptuageſimooctauo, ad
finem, ſic dicto libro ſecundo, de uerborum ſigni-
ficatione, ſub numero 55.

2 Declaratur autem † imprimis iſta concluſio, ut
maximè procedat quando præter maioritatem,
uel identitatem, uel ſimilitudinem rationis con-
curreret etiam larga ſignificatio dicta lege filium
habeo ad ſenatuſc. Macedonianum, lege ſecunda,
§. ſi mater, uerſiculo quod ſi curatores ad ſenatuſc.
Tertullianum.

3 Et hinc dicit † Ripa loco iam relat. apparet ſub
numero ſeptuageſimonono quare in caſibus ſpe-
cialibus arguamus de Falcidia ad Trebellianicam
ut per Bartolum, & alios in l. Marcellus ad ſena-
tuſc. Trebellianum, & per Alexandr. in l. prima. §.
hæres ad ſenatuſc. Trebellianum. & per Iaſo. eo-
dem titulo.

4 Nam † appellatione Falcidiæ continetur Tre-
bellianica l. Papinianus §. valde & ibi gloſſ. de inof-
ficioſo teſtamento. & cur iura exorbitantia exten-
5 dantur de poſſeſſione ad quaſi poſſeſſionem † re-
rum incorporalium quæ largè dicuntur poſſideri,
l. regulariter, de petitio. hæreditatis. Alexander in
lege ſi prius, columna ſexta, de operis noui nun-
ciatione.

6 Declaratur † rurſus, vt locum habeat etiam ſi
non militaret tanta ratio in caſu ad quem fieret ex-
tenſio atque in caſu expreſſo ut inducit Imol. in di
cto §. de viro tex. in l. prima. C. de ijs qui ante aper.
tab. ubi diſpoſitio illa loquens de tranſmiſſione
7 hæreditatis † aſcendentium in deſcendentes pro-
cedit ſecundum gloſſ. & Doct. e contrà quamuis
non ita ſit debita aſcendentibus hæreditas deſcen-
dentium l. nam etſi de inoff. teſtam.

8 Item † infertur per Iaſ. ad auth. res quæ C. com.
de leg. ut extendi debeat etiam ad fratres, & ſoro-
res quamuis non tanta ſit ratio, & ad matrem, ut
per Alexand. in l. filiusfamilias. §. diui, columna
quarta, de leg. 1. ubi diximus.

9 Item inferri poteſt † ad materiam, l. ſi unquam.
C. de reuocandis donationibus, ut in omni caſu
progrediatur in quo militat eadem ratio, ut ibi la-
tius per Ripam & Andr. Tiraq.

Declaratur inſuper iſta concluſio ſic firmata,
10 ut a fortiore procedat in omnibus illis † caſibus
in quibus ſupra dictum fuit diſpoſitionem corre-
ctoriam poſſe extendi, quia ſi in illis caſibus in qui-
bus militat maior odij ratio, dicta l. præcipimus.
C. de appellationibus, dicta l. ſancimus. C. de te-
ſtament. & dicta authent. quas actiones C. de ſa-
croſanctis eccleſijs cum ſimilibus, & in quibus po-
tius ex vi ſubiectæ materiæ facienda erit reſtrictio
capitulo odia, de regulis iuris in ſexto cum ſocijs
permittitur extenſio, multo magis debebit admit-
ti in caſu iſto, dicta authent. multo magis. C. de ſa-
croſanctis eccleſijs. l. non debet, de regulis iuris, &
capit. cui quod plus eſt licet, de regulis iuris in ſex
to, & ita communi omnium conſenſu nemine di-
ſcrepante declarant prænarratam concluſionem
Doctores omnes ſupra relati in locis ſupra ci-
tatis.

11 Ex quibus infertur ad multa † ut per Gammar.
de extenſio. ſub numero nonageſimono, & ſequen.
atque imprimis non rectè ſenſiſſe Bald. ac Salycet.
qui in dicta l. ſecunda. C. de patr. qui filios diſtrax.
dixerunt caſum illius legis loquentis in facultate
patri permiſſa uendendi filium non poſſe trahi ad
permutationem, nam certum eſt, quòd ſi ex actu
permutationis reſultaret idem effectus ueluti quia
permutando filium pater ea in permutatione reci
peret res cibarias, ac ueſtiarias quibus infœliciſ-
ſimam eius uitam toletare poſſet, deberet illius
legis diſpoſitio extendi, quia ſiue famis, ſiue pa-
triæ poteſtatis rationem intueamur, certum eſt da
ri poſſe progreſſum ab uno caſu ad alterum cum
præſertim poſſit immediatè permutationis medio
impleri mens ac finis legis & in quem lex ipſa dire-
12 cta eſt, unde habito † fine de alijs curare non debe
mus l. cum ſeruus, de uer. oblig.

Rurſus quia paritas inuecta iure fuiſſe reperi-
13 tur inter uenditionem † & permutationem l. pri-
ma. de rerum permut. Quinimò uidetur uenditio
ſubrogata fuiſſe in locum permutationis, l. prima,
de contrahenda emptione. Quinimò facilius con-
ceditur in materia prohibitæ alienationis permu-
tatio quàm uenditio, C. de præd. curial. libro de-
cimo.

Quibus omnib. conuincitur quòd cum in per-
mutatione eadem militet ratio, quæ in uenditio-
ne, & idem ex illa reſultat effectus atque ex ipſa
uenditione non poteſt defendi Bald. ac Salyceti
ſententia, cui poſſet eſſe locus quando pater uel-
let permutare filium cum ijs rebus, unde ſuccurri
eius neceſſitatibus non poſſet, ſed tunc res diffi-
cultatem non haberet, quia eſſemus extra caſum
illius legis.

Quæ rationes & aliæ conſideratæ per Gamma.
ſub numero 101. loco ſupra citato, uidentur
14 † inferire, ut idem conſtituendum ſit in caſu quo
ageretur de diſcrimine uitæ paternæ, exempli cau-
ſa quando parenti in bello iuſto ab hoſtibus ca-
pto, eſſet caput hoſtis imperio amputandum, niſi
intra tempus promiſſum Lytron, ſeu Solytron
quam uulgo taleam appellant, ut ſcribit Domi-
nus Alc. in l. prima, in prin. de acq. poſ. ubi diximus,
deberet licere illi filium uendere, ut inde redacta

pecunia

pecunia ſe redimere poſſet, ſed hæc omnia non
facilè, ſed magno cum animi iudicio conceden-
da ſunt omnibus exactè ac maturè conſideratis,
quæ perpendenda in huiuſcemodi negocij euen-
15 tu venirent. Hinc etiam infertur minus † re-
ctè ſenſiſſe gloſſam in capitulo in fidei, de hæret.
libro ſexto, quæ voluit diſpoſitionem illius textus
qua inductum eſt, vt teſtes inhabiles ſufficiant
fauore fidei in crimine hæreſis, quando procedi-
tur per inquiſitionem, non poſſe extendi ad ca-
ſum in quo proceditur per accuſationem, quia
talis diſpoſitio eſt contra regulas iuris, quibus
iſtius generis teſtes non admittuntur, quam gloſ-
ſam probat Angelus de maleficijs, in verſiculo
hæc eſt quædam inquiſitio, ſub numero ſecundo,
& ibi Doctor. Ariminen. ad eum. Ex ſupradictis
enim apparet contra illam gloſſam concluden-
16 dum eſſe † & ita illam reprobat ibi Archidiacon.
& Roman. in dicta authent. ſimiliter, columna
quinquageſimaſexta, quia in vtroque caſu mili-
tat idem fidei fauor, & dicit Archidiacon. contra
illam gloſſam eſſe text. in capitulo ſi hæreticus
ſecunda quæſtione ſeptima, & quamuis Ioannes
Andreas, & Geminian. uolentes ſeruare gloſſ. di-
cant illum textum fuiſſe correctum, nihilominus
dicit Gammar. loco citato ſub numero centeſi-
mo iſtud non eſſe uerum, quia non reperiuntur
iura in materia loquentia præter dict. capitulum
in fidei, quod fuit in fauorem fidei inductum, &
propterea non eſt contra fauorem fidei interpre-
tandum. l. quod fauore. C. de legibus, capitulo
quod fauore. de regulis iuris, libro ſexto, & hanc
illationem aduerſus illam gloſſam firmat nuncu-
patim Alexander in dicta l. ſi conſtante ſub nume-
17 ro quinto, ad finem, & ſexto, ubi addit in † confir-
mationem quòd cauſa accuſationis eſt fauorabi-
lior, quàm cauſa inquiſitionis, ut notant Bartol.
& omnes in l. ſecunda. §. ex publico, de adulterijs.
Bald. in l. ea quidem. C. de accuſationibus. Bartol.
in l. infantem, de publicis iudic. Baldus in l. finali.
C. de ſuſpect. tuto. cum ſocijs. Declarari quoque
18 poteſt iſta concluſio, ut multo magis procedat † in
ijs quæ generaliter fuiſſent in iure æquiparata,
vel purificata, quia tunc ſtatutum in uno exten-
ditur ad alterum, vt prob. textus in §. primo, uer-
ſiculo quia uerò, & §. colligentes, in authent. de
non eligendis ſecundo nuben. gloſſa in dicta l. ſi
quis ſeruo. C. de furtis, & in l. quod verò, de le-
gibus, cum ſimilibus in prox. præcedenti articulo
ſupra relat. ſecus ſi non in omnibus fuiſſent æqui-
parata, ſed in aliquibus tantum, quia tunc non fit
19 extenſio † ut in capitulo conſtitutionem, de regu-
lis in. lib. ſexto, & in clementina dudum, de ſepul-
turis, & non concurreret eadem ratio, ut per Eue-
rard. poſt alios a ſe citatos loco iam relato, ſub nu-
mero quingenteſimoſecundo, & quod dicitur de
identitate intellige quoque de maioritate, uel ſi-
militudine rationis declarando, ut ſupra feci-
mus.

SVMMARIVM.

1 *Maioritate rationis extenſionem procedere quando procedit ex regula cui quod plus eſt licet.*
2 *Auctorem putare, indiſtinctè progredi extenſionem quando maioritas eſt ex ratione in lege expreſſa, vel quæ pro expreſſa habeatur.*
3 *Quia tunc diſpoſitio dicitur comprehendere, non autem extendi.*
4 *Prohibitum ſtatuto ante vigintiquinque annum legare, vel fideicommittere ſine certa ſolennitate, intelligi quoque prohibitum eſſe teſtari.*
5 *Extenſionem fieri ex identitate rationis inter eaſdem perſonas.*
6 *Secus inter diuerſas.*
7 *Auctorem contra putare. numero octauo, & nono.*
10 *Extenſionem in limitatorijs non fieri, vbi ſit appoſita dictio taxatiua.*
11 *Dictionem taxatiuam eſſe excluſiuam omnium quæ non reperiuntur incluſa.*
12 *Iudicij accumine maximè diſcernendum eſſe cur dictio taxatiua appoſita ſit.*
13 *Dictione taxatiua non intelligi factam eſſe correctionem quando a lege facta eſt extenſio.*
14 *Dictionis taxatiuæ naturam eſſe ſic penitus extranea excludere, vt tamen omnia ad rem pertinentia includat.*
15 *Similia, & æquipollentia, nunquam dictione taxatiua intelligi eſſe excluſa.*
16 *Nec ea quæ de conſuetudine fieri ſolent.*
17 *Procurator ſi ſit conſtitutus ad accipiendum mutuo centum aureos tantum, & accipiat ſub vſuris intelligitur ad eas dominum obligaſſe.*
18 *Extenſio conſuetudinis dicitur extenſio legis.*
19 *Fauorem piæ cauſæ excluſioni taxatiuæ dictionis præferri.*
20 *Eiuſque gratia fieri quoque in priuilegijs progreſſum de perſona ad perſonam.*
21 *Statutum Brixiæ diſponens poteſtatem poſſe committere cauſam appellationis interpoſitæ a ſententia diffinitiua tantum, habere locum etiam in appellatione ab interlocutoria.*
22 *Extenſionem in taxatiuis permitti, ubi uerſamur in fauore principaliter publico.*
23 *Idemque eſſe in quocunque alio ſimili caſu.*
Veluti ſi ſtatutum eſſet, vt a ſententia definitiua tantum non liceret appellare ad ciuitatem Metropolitanam.
Nam idem eſſet in ſententia interlocutoria. ibidem.
24 *Immunem a collectis teneri ad eas quæ imponuntur ratione belli poſtea ſuperuenientis.*
25 *Ob fauorem publicum fieri tranſitum de ſimilibus ad ſimilia.*
Etiam in taxatiuis exorbitantibuſque.
26 *Immunitas conceſſa per viam contractus & tit. oneroſo eſt irreuocabilis.*

27 *Nec alicuius onris cauſæque euenientis prætextu poteſt reuocari.*
Quia is cui eſſet quæſita diceretur affici iniuria. ibidem.
28 *Statuto ſi permittantur opponi aliquæ exceptiones tantum, ſimiles non cenſebuntur excluſæ.*
29 *Quicquid ſenſerit Baldus.*
30 *L. ſecunda, C. de patr. qui fil. diſtrax. patimultas difficultates.*
31 *Officialis a ciuitate electus ea lege, vt poſsit, de furtis, & Baratarijs tantum ſyndicari, de alijs quoque delictis cenſuram poteſtati.*
32 *Imolam tamen, & Alexandrum contra ſentire.*
33 *Statuto Ciuitatis ſi puniatur delictum mille libris, deinde alio ſtatuto puniatur quingentis tantum, non cenſeri per hoc priori derogatum.*
34 *Difficileque eſſe aliter in actu practico ab ea Bartol. ſententia recedere, cum non habeat contradicentem.*
35 *Contra tantum ſentire Iaſ.*
Quia ſtatutum ſecundum nihil operaretur ibi, & quia.
36 *Statutum quod in ſenſu directo operari non poteſt, intelligi debet in ſenſu contrario.*
Tum quia.
37 *Dictiones taxatiuæ nunquam excludunt quando reſultat prauus, uel abſurdus intellectus.*
38 *Sed a Bartoli ſententia non eſſe recedendum.*
39 *Quia per ſtatuta prædicta intelligitur datum eſſe arbitrium iudici, imponendi maiorem, vel minorem pœnam pro uariarum circunſtantiarum qualitate.*
40 *Et tacitè videntur ſtatuentes habuiſſe rationem perſonarum.*
41 *Exemplum Cæpol. de ſtatuto puniente delictum in quinquaginta, vel in centum confutari à Domino Claro.*
42 *Sed contrà ſeruari poſſe.*
43 *In cauſis quibus filij poſſunt exhæredari poſſe fieri progreſſum quamuis ſint odioſæ.*
44 *Quia ratio generaliter in lege ſcripta comperitur.*

Quomodo procedat dicta concluſio, quando argumentum ducitur a maioritate, uel identitate rationis, & quando appoſita reperitur dictio taxatiua.

CAP. VII.

LImitatur modo primò loco iſta concluſio ſecundum Imolam, & Euerard. in locis ſuprà relatis, vt locum habeat extenſio quæ ducitur a maioritate ra-
1 tionis, quando reſurgit † iſta maioritas ex regu. cui quod plus eſt licet, de regulis iuris, in ſexto: ſecus ſi aliunde reſurgat, vt ſupra retulimus exempla ab Euerard. in dicto loco a ratione ſub numero qua-
2 drageſimotertio. Ego generaliter † conſtituendum eſſe arbitror quod vbicunque maioritas rationis quæ militat in caſu ad quem fit extenſio, comprehendit in maioritate ſua rationem, quæ eſt expreſſa in lege, vel quæ vnica afferri poteſt, tunc ſemper, & indiſtinctè permiſſa eſt extenſio;
3 quia caſus ad quem fit extenſio † propter vim, & exceſſum rationis quæ militat in caſu expreſſo dicitur potius comprehendi, quam ui extenſionis arripi per ea, quæ ſupra dicta ſunt. Exem-
4 plo res clarior fiet, fingamus † lege aliqua municipali fuiſſe receptum, ne quis antequam vigeſimumquintum annum impleuerit poſsit ob iudicij imbecillitatem cuique legata, vel fideicommiſſa relinquere, niſi cum interuentu maioris magiſtratus ipſius municipij, ſi velit is, ſine magiſtratus præſentia teſtari, uel hæredem uniuerſalem relinquere, non erit dubium ex maioritate rationis prohibitum quoque fore cenſeudum eſſe teſtari ex diſpoſitione ſtatuti ad hunc quoque caſum extenſa, uel hunc caſum ſimiliter compre-
5 hendente, quia maiore † prouiſione eget imbecillitas iudicij diſponentis de uniuerſo, quam de re particulari, §. ultimo, inſtitut. quibus ex cauſis manumittere non licet ubi gloſſ. Angel. & alij notant, ſic igitur extra caſum dicti capituli, cui quod plus eſt, apparet regulam quoque in hac materia ſupra firmatam poſſe procedere.

Limita ſecundo loco per eoſdem quando ſu-
6 mus in extenſione facienda † ex ui identitaris rationis, ne memorata concluſio inter eaſdem perſonas locum ſibi uendicet ubi materia ſit fauorabilis, vt in lege prima. C. de ijs qui ante apert.
7 tabulas. ſecus † quantum ad alias per textum in dicto capitulo conſtitutionem, de regularibus, libro ſexto. Clementina dudum, de ſepulturis. dicto §. de uiro, & dicta l. finali. C. de interdicto ma-
7 trimonio. Mihi non uidetur iuridica † iſta limitatio, quia cum ex identitate rationis non poſſe duci argumentum neque fieri progreſſum certum ſit, niſi ubi ratio expreſſa ſit in lege limitatoria, uel exorbitante, aut pro expreſſa habeatur, ut ſupra diximus in conſtitutione ipſius concluſionis principalis, non erit dubium quòd caſus ad
8 quem fiet protractio ipſius diſpoſitionis † ſiue ſit inter eaſdem perſonas, ſiue inter alias, ſemper ueniet ſub illa diſpoſitione limitante, tanquam ſpecies ſub genere ſuo, ut per Baldum in dicta l. de quibus, columna undecima, ſub numero trigeſimoquinto, cum ſimilibus ſupra citatis, & ſic propriè Baldus in dicta l. ſecunda. C. de iur. aur. annul. Decius in l. in toto, & parſ. de regulis iuris. ergo nunquam caſus talis ſiue inter eaſdem,
9 ſiue † inter diuerſas perſonas ſit, excluſus a diſpoſitione eſſe cenſebitur, & hæc ratio mihi adeo efficax uidetur, ut non ſit ulterius ſuper hoc laborandum.

Limitatur tertio loco iſta concluſio per Iaſon.

&

& Ripa in dicta l. ſi conſtante, Alciat. dicto libro
ſecundo, ſub numero quinquageſimoſeptimo,
& alios in locis ſupra recenſitis, quando fuiſſet ap-
poſita dictio taxatiua in diſpoſitione, tunc enim
10 † concludunt extenſionem fieri non oportere ſic
dicunt probari in l. ſecunda. C. de patribus qui
fil. diſtrax. iuncta ibi gloſſa, quæ vult legem illam
concedentem parentibus, vt ob neceſsitatem fa-
mis tantummodo liceat filios diſtrahere, non eſſe
producendã ad aliam cauſam propter illam dicti.
11 tantummodo, & ratio † eſt, quia taxatiua eſt exclu
ſiua omnium quæ non reperiuntur eſſe incluſa. l.
prima, & ibi Barto. ſi quis iuſdicen. non obtemp.
& capitu. cum eccleſia ubi not. Abb. de cauſ. poſſ.
& prop. l. qui aliena. §. liberis, de nego. geſt. ſed hoc
ego puto intelligendum. prout ſupra dixi ad finem
primæ declarationis ſupra recitatæ. Et ideo dicit
12 Domin. Alciat. † iudicij acumine maxime diſcer-
nendum eſſe quam ob cauſam taxatiua dictio adie
cta ſit, & ideo ſi a lege fuerit ad ſimilem caſum fa-
13 cta protenſio † non intelligetur ob illam taxati-
uam inducta fuiſſe correctio, l. ob æs cum ſua gloſ.
not. C. de præd. minor. l. ſerui nomine, & ibi gloſſa
notab. C. de præd. minor. l. ſerui nomine, & ibi glo.
de uſucap. & in l. contractus, in principio, de regul.
iur. & in l. ſi mora, ubi Caſtren. ſoluto matrimonio.
Iaſon in l. prima. §. per ſeruum corporaliter, de ac-
quirenda poſſeſsio. Alexand. in l. prima. C. de bo-
norum poſſeſsio. ſecund. tabu. l. ita nobis pudor
cum ibi nota. per gloſſ. Ang. & Cyn. ac alios. C. ad
legem Iuliam, de adulter. Barto. & Alexand. in di-
cta l. ſi conſtante, in dicta quæſtio. nona. Bartol. in
l. prima. §. & parui, quod ui aut clam, facit textus
in l. eum qui de publica. in l. fin. cum gloſſ. C. de le
gi. in §. item is, inſtitu. de uſu & habitat. Natura
14 enim † dictionis taxatiuæ eſt, ſic penitus extranea
excludere, vt tamen omnia ad rem pertinentia in-
cludat, ut eſt tex. ualde notandus in clement. exiui
de paradiſo in §. cum autem, de verb. ſignific. Hinc
15 † eſt, quod ſimilia, æquipollentia, vel expreſsè ali-
bi permiſſa nunquam excludit, ut plenè tradit Eue
rard. in loc. a natura dictionum taxatiuarum, Cra-
uet. in dicta quarta parte, de antiquit. temp. ſectio.
prima. ſub numero 112. cum plur. ſequen. & nos
aliqua ſuccinctè retulimus ſupra in proximè præce-
dente articulo, in limit. a dictione taxatiua, ſi pa-
16 riter † ſimus in ijs, quæ a conſuetudine fieri ſo-
lent non cenſentur illa fore excluſa, ut ſcripſit Ro-
manus in l. ait prætor. §. iurari ſub numero ſepti-
17 mo, de iureiurando. De procuratore † cui iniun-
ctum fuerat, ut centum aureos tantum accipe-
ret, is enim cum ſub uſuris eos accepiſſet, creditum
fuit dominum obligaſſe, neque per illam dictio-
nem tantum fuiſſe uſuras excluſas, quia non ſole-
rent pecuniæ, vt plurimum mutuo dari, niſi ſub uſu
ris, & ex conſuetudine domini ſic mandantis in fœ
nus ſolerent obligari, ut dicit Roman. loco ſupra
citato ſe in uſu forenſi obtinuiſſe, & ſequitur Ripa
18 hic ſub numero octuageſimoquinto. Quia † ex-
tenſio conſuetudinis dicitur extenſio legis. §. ex
non ſcripto, inſtitu. de iure nat. gentium, & ciuil.

19 Idemque in pia † & fauorabili cauſa, in qua fauor
eius taxatiuæ dictionis efficatiæ, præfertur, l. il-
lud, in fine, cum ibi notatis. C. de ſacroſanctis ec-
cleſijs. l. ſi conſtante, cum ſua gloſſ. ſoluto matri-
monio. ubi Bartol. Alexander, Iaſon, & Doctor.
in l. ſecunda. §. quod ſi patris, ſuper uerſiculo ſic
iuris, eodem titulo l. miles ita in principio, ubi glo.
& Doctor. de re iudic. l. cætera. §. ſed etſi quis, ubi
not. Imol. de legat. primo, cum ſimilib. adduct. per
Iaſon. in dicta l. ſi conſtante, ſub num. 84. ubi ad-
dit text. quem ualde commendat in l. prima. §. pri-
mo, ſi menſ. falſ. mod. dix. alias auctoritates addit
in dicta l. ſi conſtante. Rip. ſub numero 86. Quod
20 & in priuilegijs † obtinet, in quibus etiam tali fa-
uore extenſio fit de perſona ad perſonam, & per
Alexand. in l. miles ita, de re iudicata. Quamob-
rem dicit Iaſon ſub numero ſeptuageſimonono,
loco ſupra citato poſt Caſtrenſ. quem citat quòd
21 † ſtatutum Brixiæ diſponens poteſtatem poſſe
committere cauſam appellationis a ſententia defi-
nitiua tantum, fuit inductum ob publicam utili-
tatem, ne ciues Brixienſes cogerentur ire Vene-
tias pro impetrando iudice appellationis, & pro-
pterea extenditur ad appellationem interpoſitam
ab interlocutoria ſententia, & creditur in ſtatuto
fuiſſe factam mentionem, de ſententia definitiua,
propter probabilem dubitandi rationem, quæ in
ea uigebat, cæterum ratione publicæ utilitatis, ut
uocat, ſecundariæ, idem in utroque caſu ſumen-
22 dum eſſe, & multo † magis idem eſſe dicendum,
quando uerſaremur in vtilitate principaliter pu-
blica, per ea quæ ſcribit Bartolus in l. ſecunda. §.
exercitum, de infami. & in l. quemadmodum: cir-
ca medium. C. de agricol. & cenſit. Et idem in
23 quocunque † alio caſu putat dicendum eſſe Al-
cia. loco iam relato, quando aliàs in ciuitate ſtatu-
tum eſſet, ut a ſententia definitiua tantum ad ſe-
natum Metropolitanum appellare non liceret,
idem quoque Iuris conſtitutum cenſeri in inter-
locutoria uult accipiendum eſſe propter fauorem
publicum, ne quis extra patriam litium tricis implì
cetur, & definitiuæ mentionem cenſeri in lege fuiſ-
ſe factam, quia in ea probabilior erat dubitatio.
Hinc etiam poſt longam diſputationem conclu-
dit Alexander in l. ſi ex toto, in principio, de lega-
24 tis primo † factum immunem a collectis nihilo-
minus teneri ad eas quæ imponuntur ratione bel-
li ſuperuenientis ex ratione legis, iubemus nul-
lam. C. de ſacroſanctis eccleſijs, & extendendo
eam ad caſum ſuperuenientis belli propter fa-
25 uorem publicum ob quem de ſimilibus ad † ſi-
milia fit tranſitus, ex identitate rationis etiam in
exorbitantibus a iure communi, non obſtante ta-
xatiua dictione, & ita ſcribunt Baldus, Caſtrenſ.
& alij in dicta l. iubemus facit textus iuncta gloſ-
ſa in l. prima. C. ut nemi. lice. in empt. libro deci-
26 mo. Quæ tamen † illatio eſt uera niſi immuni-
tas eſſet conceſſa per uiam contractus, & titulo
oneroſo, quia tunc immunitas efficitur irreuo-
cabilis, neque permittit, ut ſic conſtitutus immu-
nis aliquo onere poſſit grauari etiam ex cauſa bel-

li.Bald.in conſil.499. verſ. quæritur, volum. quarto. Nat.in conſil.497.ſub numero nono. Io. Bapt. Sanctoſe.in dicta l.omnes populi, de iuſt. & iur cir ca 6.princip.q. Bat.colum.72. ſub num.18 t. Neuiza.in conſil. t t.colum.6.in fi.& in conſil.66. ſub num.44. D.Alciat.reſp.80. ſub num.5. & 168.ſub num.11. Boſſ.de princip. ſub nu.51. Rol.a Vall.in conſil.75.ſub num.23.lib 7.& conſi.13.ſub nu.51. lib.tertio, & alibi ſæpe, & ratio eſt euidentiſsima
27 † quia in ijs caſibus non poteſt alicuius oneris prætextu reuocari, quia is cui quæſita eſt dicatur affici iniuria, Nat.in conſil 66.ſub num.20. lib.1. Hinc
28 etiam † eſt vt dicit Iaſ. in dicta l. ſi conſtante ſub num.85.ſi lege municipali permittantur opponi aliquæ exceptiones tantum, quòd etiam ſimiles poterunt opponi Ang.in l.ſciendum, de euictio. & in l.ſi hominum. §. in ædilitijs per illum tex. aliàs eſt ſub l.ſi tamen, de ædilit.ædict. Angel. in dicta l.ita nobis pudor. C.de adult.& in l.Paulus.§.primo, de vſur. in l.ſi debitor qui pot. in pig. hab. cum ſimil.
29 quicquid † dixerit Bald. in dicta l. ita nobis pudor in ratione decidendi quamuis ſubdat quod ita obſeruat conſuetudo, quia vt inquit Iaſ.mouetur per
30 tex.cum † glo.in dicta l.ſecunda. C.do patri.qui fil. diſtr. qui loquitur in materia odioſa, nos in fauorabili, & qui patitur illas difficultates de quibus ſu
31 pra, inde quoque † infert Iaſ.loc.iam dicto, ſub numero 88.quod ſi electus fuerit aliquis rector, vel officialis alicuius ciuitatis ea lege, vt poſsit ſyndicari de furtis & baratarijs tantum, poterit etiam ſyndicari de alijs delictis culpa leuiſsima commiſſis, aliàs daretur materia delinquendi contra l. conuenire, de pact.dot. ſecundum Angel. in l. ſi mora per illum tex.in ver.duntaxat, ſolut.matr. Imol. ta
32 men ibi & Alexand.illam Ang.ſententiam † reprobant, & meritò, quia per exceptionem illam de furtis & baratarijs tantum, uidetur remiſſa fuiſſe ea, quæ leuiſsima culpa fuiſſent commiſſa, vt ibi per Alex.colum.prima, & ſecunda.in principio, ſub numero ſecundo, & ex illo quaſi contractu videtur tantum poſſe agi ad id quod eſt expreſſum l. quicquid aſtringendæ, de verb.oblig. & l.ueteribus, de
33 pact. Infert quoque † Iaſ.ad pulchram illam Bar. deciſionem in l.tertia.§.cum titio, de alimen.lega. Quod ſi ſtatutum alicuius ciuitatis pro maleficio, puta pro vulnere imponat pœnam mille librarum deinde aliud adſit ſtatutum per quod pro eodem delicto imponatur quingentarum librarum tantum, non intelligitur per dictionem illam tantũ derogatum priori ſtatuto quominus poſsit pœna illa mille librarum exigi, quod notandum Barto.dictum ſequi.ſimpliciter Ioan. de Imol.in dicto §.do utro, Anchar.in dicto capitu.canonum ſtatuta, do conſtitut.quæſtio.14. Alexand.in dicta l.ſi conſtan te, ſub numero ſexto, & in l prima. C. de bonorum
34 poſſeſſ.contra tabu. & aduerſus † hanc ſententiam dicit Iaſ.loc.iam relato ſub numero 89. quòd difficile eſſet in practica obtinere quia non habet contradicentem, ipſe tamen dicit ſemper ſe dubitaſſe de iſta deciſ. Barto. & putare ſe, illam non eſſe ue
35 ram, tum quia † ſtatutum ſecundum nihil operaretur fruſtratorium que eſſet, quod non eſt dicendum, Barto.in l.quarta. §. ait prætor, de dam.infe
36 cto, tum etiam quia ſtatutum quod † in ſenſu directo nihil operari poteſt, intelligitur in ſenſu contrario, ut aliquid operetur etiam correctiuè, ut per Alexand.in l.ſi cum dotem, in principio, ſoluto matrimonio. & per Iaſon. & alios in l.prima, in principio, de offic.eius cui mand.eſt iuriſd. Tum etiam
37 quia † dictiones taxatiuæ nunquam excludunt quando reſultat abſurdus intellectus. Bald. & Angel.per illum textum in l.cum notiſsimi, in verſicu.
38 ſolis.C de præſcriptio.triginta annorum. Vos † dicitu uno uerbo a Barto. ſententia non eſſe recedendum tàm in iudicando, quàm in conſulendo in dubio, quia per diuerſitatem iſtarum pœnarum in eodem ſtatutorum volumine inductarum gratia eiuſ
39 dem delicti intelligitur data † facultas ipſi iudici, ut habita ratione circunſtantiarum, de quibus in l. aut facta, de pen. imponat pro eodem delicto, uel maiorem, uel minorem pœnam, & ratione electionis iſtarum pęnarum, quæ arbitraria eſſe intelligetur ipſi iudici cum tacitè uideantur ſtatuentes
40 † habuiſſe rationem qualitatis, perſonarum & caſuum, per ea quæ ſcribit Clar.in eius prax.quæſtio. 85. ſub numero ſexto, ad fin. ſubloca eſſe intelligitur facultas eligendæ reo, aliàs electio ipſius rei eſſet cum pena ſit pecuniaria, per ea quæ ſcribit Cępola in l.ſi ſerui, ſub num.52. C. de ſer.fugit. ubi
41 † ponit exemplum de ſtatuto puniente idem delictum in quinquaginta, vel in centum, quod exemplum pro abſurdo habet Dom. Clar. loc.ſupra ci
42 tato, ſed intelligendo † ut per Bartolum in loco iam relato non erit abſurdum. Cæterum quando
43 ſumus in pęnis † alternatiuis cuius eſſe debeat electio, pulchre, copioſè atque ordinate tradit Dominus Clar. dicta quæſtio. 85. ſub numero ſexto, & nouiſsimè Menoch.de arbitr.iudi. l.prima. quæſtio.94.per totum, ſed de his hactenus. Idem eſt,
44 & in ijs cauſis receptum † quibus patri permiſſum eſt filium exhæredare. §. cauſas in auth. ut cum de appellatio.cognoſci.& in auth.non licet. C.de libe. præter. nam & in ijs de caſu ad caſum datur progreſſus, quamuis materia ſit odioſa, argumen. capitu.primi. §. porro, quæ fuit prima caul beneſic.
45 amitten.in uſib. feud. cuius ſententiæ † inquit Alciat. illam eſſe cardinem, quòd cum ratio in lege ſcripta generaliter ſit, cauſæ illæ tanquam exempla regulam coarctare non debent, iur.uulg.qua de re, cum ſatis ſupra dictum fuerit, non erit ulterius elaborandum.

SVMMARIVM.

1 *Extenſionem non fieri in perſonalibus, aut in ijs quæ certarum perſonarum gratia inducta ſunt.*
2 *Quia ad conſequentiam trahenda non ſunt.*
3 *Priuilegia dici quaſi de primis, ideſt, de ſingulis lata.*
4 *Priuilegium militum, ut poſt ſententiam poſsint omiſſas exceptiones peremptorias opponere, non trahi ad clericos.*

Aucto-

5 *Auctorem putare hanc limitationem non facere ad rem quamuis in ſe uera ſit.*
6 *Exceptionem debere eſſe de regula.*
7 *Clericis non dari priuilegia militum, quando ratio con ſiderata in armatis militibus clericis applicari non poteſt. num. 9.*
8 *Argumentum à milit. ad ſacris inititulatos, atque ad aduocatos & ruſticos valere.*
9 *Niſi copia peritiores conſulendi, eos ponat in diuerſam ſpeciem. num. 10.*
11 *Viglius Zuichemus laudatur.*
12 *Productionem diſpoſitionis in exorbitantibus non fieri quando lex aliquid odioſum ſtatuit.*
13 *Verbum ſanguinolentos quid inferat in l. ſecunda. C. de patri. qui fil. diſtraxe. ſecundum Dominum Alciatum.*
14 *Principi licere filium etiam inuitum obſidem hoſti dare.*
15 *Auctorem non probare lectionem D. Alc. ad d. l. ij. C. de patri. qui. fil. diſtrax.*
Sed potius legendum eſſe ſanguinolentus in caſu recti, vt epitheton ſit paternum quaſi idem ſignet quod ſanguine coinquinatus. ibid.
16 *Qualis eſſet in filios patria poteſtas.*
17 *Sanguinolentam quoque dici literam.*

Quid iuris ſit quando diſpoſitio ius aliquod perſonale inducit, uel quando aliquid odioſum, uel irrationabile inuehit.

CAP. VIII.

Limitatur quarto loco iſta con-
cluſio, vt non progrediatur in
ijs quæ perſonale iua inducunt,
1 † uel quæ fauore certarum per-
ſonarum conſtituuntur. l. prima
de conſtit prin. inſtit. de iur. nat.
gent. & ciuil. § ſed & quod, uer-
2 ſiculo planè, non enim † ad conſequentia a trahenda
da ſunt, quòd huiuſmodi cum iuris ſpecialis ſint a
iure communi proprie exorbitant, capitulo quæ
a iure, de reg. iur. in ſexto, ut ait Domin. Alciat. lo-
co ſupra memor. ſub numero 58. Meritoque pri-
3 uilegia † dicuntur quaſi de priuis, ideſt de ſingulis
lata, ad quam ſpeciem pertinent etiam, quæ certo
generi perſonarum indulgentur, unde priuilegium
4 militum † ut poſt ſententiam exceptione peremptoria,
adhuc tueri ſe poſsint, non producetur ad
cœleſtis militiæ pugilem, ut per Barto. in l. prima,
5 de iur. & fact ignor. cod. ſed uix † eſt, ut ego huic li-
mitationi dare manum poſsim, quamuis in ſe uera
ſit, ut enim ſupra diximus propoſita concluſio lo-
quitur de limitatoria illa; atque exorbitanti diſpo
ſitione quæ iuri a communi a eſt, non autem priua-
ti, uel ſingularia iuris, & ideo ſub generalitate re-
gulæ non comprehendatur. non poteſt quoque per
6 exceptionem ab illa eximi, cum exceptio † debeat
eſſe de regula, ut per Dec. & alios in l. prima, ſub
numero 22. de regulis iuris. & per Dyn. in præfa-
tio. ad reg. 6. ſub numero decimoquinto, & tradit
Bartol. in l. in his, de legib. Quantum ad exemplum
de priuilegio militibus armatæ militiæ conceſſo
7 dico etiam non deſeruire, quia † non datur cleri-
cis non quia priuilegia militibus conceſſa quæ ſint
adaptabilia propter identitatem rationis etiam
perſonis eccleſiaſticis non tribuuntur, quia ualidum
8 dum eſt argumentum à milite armatæ militiæ † ad
ſacris initiatum, per ea quæ ſcribunt Doctores in
l. miles ita, de re iudic. poſt gloſſ. ibi Dominus Al-
ciat. loco ſupra relato, ſub numero 55. Rip. in di-
cta l. ſi conſtante, ſub dicto numero 78. & gloſſa,
& Doctor. in dicta l. prima. C. de iur. & fact. ignor.
9 Item † a milite ad aduocatum, ad ruſticumque ſi-
militer ac mulierem, ut per interpretes in locis ſu-
pra relatis, & ſupra diximus, verum quia ratio illa
occupationis in caſtris, vel militaris expeditionis,
propter quam impediuntur milites conſulere pe-
ritiores, & ideo illis ſuccurritur, argument. l. in bo-
norum poſſeſsionibus, de bonorum poſſeſsionib.
& not. in l. iuris ignorantia. C. qui admitti, non mi-
10 litat in clericis † qui cum domi, & in urbibus re-
ſideant in quibus peritorum copia poteſt haberi,
non debent huiuſmodi priuilegio uti, ut poſt cæ-
teros cumulariſsimè ſcripſimus in l. Centurio, de
uulgari & pupillari, quia in eis ceſſat ratio illa ſim-
plicitatis, & ignorantiæ in expeditione bellica oc-
11 cupatæ, prout ſcribit quoque † Vigli. Zuiche. iu-
ris noſtri interpres diſertiſsimus atque acutiſsimus
in §. illis autem, inſtit. de milit. teſt. ubi poſt alios
& nos diximus.

Limitatur quinto loco, vt ceſſet memorata con
12 cluſio quando aliquid † valde odioſum atque ir-
rationabile inducitur, ut cum lex patri filios ſan-
guinolentos uictus gratia uendere permittit. dicta
l. ſecunda. C. de patr. qui fil. diſtrax. nam ſi non ſint
13 infantes, & iam iam nati, ut ex illo uerbo † ſangui-
nolentos inferri, inquit loco iam citato, ſub nu-
mero quinquageſimonono, Alciat. ex Theodoſia-
no Codice, quod uerbum ait ab Accurſ. ibi non
fuiſſe intellectum, non ualebit uenditio ratione
14 odij, & taxatiuæ ibi appoſitæ, tametſi principi † li-
ceat filium etiam inuitum hoſti obſidem dare, ſed
15 uix eſt, ut ego probem legi † eo in text. ſanguino-
lentos, ut legit Alciat. ut adiectiuum illud nomen
ad filios referatur; ſed potius ut uulgata commu-
niſque habet lectio, legatur ſanguinolentus, ut
epithetum ſit paternum, & idem ſignet quòd ſan-
guine coinquinatus ac fœdatus, quaſi proprij filij
ſanguine conſperſus madeat, cum illum famis a ſe
propellendæ gratia diſtraxerit, alioqui facultas il-
la patri conceſſa illuſoria quodammodo eſſet ne-
que omnibus parentibus prouidens, quoniam
qui filios extra infantiam haberent non poſſent
miſerando illius legis auxilio uti, cum tamen pa-
16 triæ † poteſtatis ius cui uidetur cum neceſsitate
paternæ famis innixa illius legis diſpoſitio reſpi-
ciendo ad ius antiquum, quo libera abſolutaque
poteſtas uitæ ac necis parentibus in liberos con-
ſtituta

ſtituta fuerat, l. in ſuis, de liberis & poſthumis, in fine al:ud ſuadeat, nec mirum uideri debet quod ob filij diſtractionem pater ſanguinolentus dica-
17 tur, † cum & litera ſanguinolenta vocetur quæ alterius nomini detrahat iuxta illud Ouidij in Ibin.

Nullaque quæ poſſit tot ſcriptis millibus extat.
Litera Naſonis ſanguinolenta legi.

Et huic ſenſui magis conueniunt ea, quæ ſupra circa illius l. 2. C. de patrib. qui filios diſtraxe. declarationem diximus.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalibus in iuris communis diſpoſitionibus quomodo extenſiuè procedatur.*
2 *Nullam videri in pœnalibus poſſe fieri productionem.*
3 *Caſus pœnales ſtricti eſſe iuris, & nullam admittere interpretationem.*
4 *Pœnalis diſpoſitio etiam ſi extendatur pena tamen non producitur.*
5 *Criminalibus in puniendis iudicem vti debere ſeueritate.*
6 *Iudici licitum eſſe in pœnis tranſgredi leges.*
7 *Ratio eadem, quando militat ac omnimoda ſimilitudo etiam in pœnalibus licitam eſſe extenſionem.*
8 *Legem ſi non conuitij. C. de iniurijs, & legem ſecundam. §. exercitum, de his qui notan. infamia declarari.*
9 *Plures quando deliquerunt, & ignoratur quis deliquerit, omnes deliquiſſe fingi.*
10 *Varias à maioribus noſtris traditas fuiſſe theoricas in materia extenſionis penalium diſpoſitionum.*
11 *Penalia extendi in ijs caſibus, in quibus & correctoria protenduntur.*
12 *Maioritas rationis ubi vigeat productionem fieri etiam ſi ius penam imponat ipſo iure.*
13 *Sed diuerſum videri conſtitutum in l. final. C. de inter. matrimonio.*
14 *Quamuis primam partem adiuuet d. l. ſecunda. C. de patrib. qui fil. diſtrax.*
15 *Pena quæ imponitur ſepelientibus vſurarios. in cimiterijs produci a fortiore contra ſepelientes in eccleſiis.*
17 *Maiorem honorem eſſe ſepeliri in eccleſia, quàm in cimiterijs.*
17 *Cemeterij appellatione eccleſiam non contineri.*
18 *Iura uolentia eum qui clericum percuſſerit poſſe ab alio abſolui quam a Sum. Pont. procedunt multo magis in clerico ſeipſum percutiente.*
19 *Penalia iura ex identitate, vel ſimilitudine rationis non extendi.*
20 *Niſi lex fieret eluſoria.*
21 *Magnam plagam dici legi fieri quando redditur illuſoria.*
22 *Intellectus capituli quamquam, de vſuris, libro ſexto.*
23 *Pena quando eſt per iudicis officium infligenda, ſi multum eſt irrationabilis, uel odioſa diſpoſitio non extenditur.*
24 *Pena rationabilis pro delicto affirmatiuo impoſitæ producitur.*
25 *Leg. ſi quis in tantam. C. vnde vi intellectus.*
26 *Penam rationabilem pro delicto negatiuo impoſitam non protendi.*
27 *Leniora eſſe delicta quæ fiunt omittendo, quàm quæ in committendo.*
28 *Lex imponens penam decem aureorum filio facienti citare parentem in ius ſine venia, non trahi ad generum, qui id faciat contrà ſocerum.*

An in pœnali iuris communis diſpoſitione licita ſit interpretatio extenſiua, quam uariatum fuerit in ijs a Doctoribus, & quid ea in controuerſia ſentiat Matheſilanus.

CAP. VIIII.

RES modo iam poſtulare uidetur, ut deſcendamus ad mate-
1 riam † pœnalium iuris communis diſpoſitionum, ac videamus quomodo in eis virtute iſtius extenſiuæ interpretationis de ſimilibus ad ſimilia procedere debeamus. Et videatur concludendum
2 † nullam poſſe in pœnalibus fieri extenſionem per textum in capitulo in pœnis. in capitulo odia, de regulis iuris, libro ſexto. l. interpretatione, de pœn. in l. cum quidam, de liberis & poſthumis. l. factum, de regulis iuris. §. finali. & l. in quorum, de pignorib. capitulo pœnæ, diſtinctione quinta, alibi ſcribit Baldus in l. cum proponas, columna
3 finali, de hæredib. inſtituendis, † caſus pœnales eſſe ſtricti iuris, & non recipere interpretationem extenſiuam per textum in l. ex teſtamento. prima, de conditio. & demonſtratio. ſequitur Dec. in dicta l. factum. §. finali, ſub numero tertio, de
4 regulis iuris. Quinimò in tantum † id verum eſſe uidetur, quod ubi principalis quoque diſpoſitio extendatur, pœna tamen, quia odioſa eſt, extendi non debet, vt notat Ioann. Andre. in capitu. diſpendia, in principio, de reſcript. in ſexto, ubi & Geminia. columna tertia, verſiculo & nota incidenter, Abbas in capitulo primo, de locato. columna vltima. Dec. ſupra relatus ſub numero ſeptimo, ex cuius dictis plura ſimilia colligi poſſent, ſed in contrarium facit l. Diuus, ibi ſeuerè
5 vindicet, de re iudicata, ubi habetur † in criminibus puniendis iudicem debere uti ſeueritate, & non benignitate, quod & tradit Baldus in l. ea quæ, in fine. C. de condict. indebiti, & eſt text. valde notandus in l. reſpiciendum. §. planè, de pœ.

Alo-

Alexander in additio. ad Bartol. in l.præſes, de pę-
nis. & idem voluit Innocentius in capitulo quin-
6 to, de conſtitutionib. vbi ait licitum † eſſe iudici
in pœnis tranſgredi leges, qua de re amplè Felyn.
in octaua limitatione. & Bartol. Baldus, & An-
gelus in l. quid ergo. §. pœna grauior, de ijs qui
notan. infami. & in l. etſi ſeuerior. C. quibus ex
can. infam. irroga. Bar. Veronenſis in conſilio tri-
geſimoquarto, ſub numeto ſexageſimo, in crimi-
nal. pro hoc uidetur etiam gloſſ. in capitulo pri-
mo, ſuper verbo Italię circa principium, de tempo
ribns ordinando. libro ſexto, quæ uidetur uelle
7 † quòd quando militat eadem ratio, & omnimo-
da ſimilitudo tunc etiam in pœnalibus licita ſit
extenſio, quia tunc non tam dicitur fieri extenſio,
quàm intenſio & comprehenſio, nt dicit illa gloſ-
ſa ſingularis quæ ad boc nulli non eſt in ore, facit
inſuper textus in lege ſi non couitij. C. de iniurijs,
& in l. ſecunda. §. exercitum, de his qui notan. in-
8 fam. † ubi fit interpretatio non in partem quæ re-
ſtringat, ſed in illam quæ ampliat. Ad idem eſt,
quòd ſi plures certum eſt fuiſſe in delinquendi a-
9 ctu † nec apparet quis eorum deliqnerit, non fit
interpretatio in partem benigniorem reſtringen-
tem, ſed in ampliatiuam per quam omnes deli-
qniſſe intelliguntur. l. item Mela. §. ſed ſi plures.
ad legem Aquiliam. l. ſi in rixa. C. ad legem Cor-
neliam de ſicarijs. l. quoniam mnlta. C. ad legem
Iuliam de vi publ. cum ſimilibus, probari qnoque
hæc pars in indiuiduo videtur per text. in capitulo
primo, in §. porrò in uſibus feudorum, qnæ fuit
10 prima cauſ. benef. amitt. Quamobrem † factum
eſt, ut maiores noſtri uarias tradiderint theoricas
in iſta materia. Nam Marbæſilanus omnium gra-
uiſsimè ac diſertiſsimè in eius libello, de extenſio.
ſic diſtinxit, aut ſumus in ijs caſibus in quibus di-
11 ctum † eſt iura correctoria extendi poſſe, & tunc
multo magis dicendum eſt, pęnalia extendi poſ-
ſe, quia minus ſunt odioſa, in alijs autem ca-
ſibus ſic inquit, aut qnæritur an poſſit fieri ex-
12 tenſio per maioritatem rationis † & dicendum eſt
poſſe etiam, ſi quis imponat pœnam ipſo iure. §.
ius occidendi l. nec in ea adulter. l. relegatorum.
§. interdicere cum ſequent. de interdict. & rele-
gat. & hoc uidetur ibi eſſe de mente Bartol. Sed
13 contrarium uidetur † in l. finali. C. de interdicto
matrimonio. iuncto capitulo primo, de eo qui pro
curat. in l. ſciendum, de paricid. in l. lex Iulia. §. hoc
14 capite, de rit. nupt. Verum pro prima parte † fa-
cit l. ſecunda. C. de patribus qui filios diſtrax. & ca-
pitnl. quanto, de iureiurando, & uidetur de men-
te Bartol. in l. non poſſunt, de legibus, facit etiam
quod notat Paul. in clementina prima, de ſepultu.
15 ubi tenet † pœnam excommunicationis, quæ im-
ponitur ipſo iure ſepelientibus uſurarios manife-
ſtos, uel excommunicatos in cæmiterijs habere
multo magis locum in ſepelientibus in eccleſijs,
quia hoc ſuadet maioritas rationis, nam maior
16 eſt honor ſepeliri † in eccleſia, quàm in cæmite-
rio, decimatertia quæſtione ſecunda, capitulo nul-
lus. Quòd autem cæmiterij appellatione non com
17 prehendatur eccleſia † eſt text. in capitulo primo
de conſecratione eccleſiæ, in ſexto, quibus acce-
dit capitulum contingit primum, de ſentent. ex-
commun. & capitulum primum, de uita, & honę-
ſtate clericorum. in ſexto, ubi iura uolentia eum
18 qui † percuſſerit clericum eſſe excommunicatnm
nec poſſe abſolui niſi a Papa locum habent in cle-
rico multo magis percutiente ſe ipſum, cum plus
deliquerit qnàm percutiens alium clericum, uige-
ſima ſecunda quæſtione quinta, capitulo ſed & l. ſi
qnis autem de bon. eo. Aut quæritur an poſſit
fieri extenſio per eandem rationem, uel de ſimili-
19 bus ad ſimilia † & tunc, aut iura imponunt pœ-
nam ipſo iure, & tunc dicuntur eſſe exorbitantia,
& odioſa multum quàm qnando realiter per ſen-
tentiam iudicis pœna eſt imponenda, & ideo non
extenduntur l. quod uerò, cum ſua gloſſa, de legi-
bus, & eſt textus in capitulo primo ne clerici, uel
monachi, in ſexto, & in capitulo ſtatutum, de ele-
ction. libro ſexto, & per Ioann. Andream in dicto
capitulo odia, de regulis iuris, eodem libro. Fal-
20 lit † niſi prouiſio legis redderetur quodammodo
eluſoria niſi fieret extenſio eius per eandem ratio-
nem ad caſum comprehenſum ſub uerbis leg s ſal-
tem ſub larga ſignificatione, quia tunc talis exten-
21 ſio toleratur ne legi † fiat magna plaga, ideſt ne
fiat illuſoria, argument. capitul. ſi ciuitas, de ſen-
tent. excommunicat. libro ſexto, & l. non dubium.
C. de legibns, facit capitul. comiſſæ. §. primo, de
electio. in ſexto attenta ratione, qnam ponit text.
in capitulo ſi poſtquam. §. 1. cum gloſſa, & capitu-
22 lo quanquam † de uſuris in ſexto, quam commu-
niter tenent Docto. in quæſtione nltima, nbi uo-
lunt illum textum qui imponit uſurarijs pœnam
ipſo iure, nt eorum teſtamenta ſint nulla niſi prius
ſatiſdederint, de uſuris reſtitnendis ſecundum for-
mam ibi impoſitam, extendi etiam ad codicillos,
& ad donationes cauſa mortis, ſi enim diceretur
contra, quaſi fieret eluſoria diſpoſitio illius legis,
ſicque parum timeretur ibi pœna, quia per codi-
cillos & donationes cauſa mortis ſemper diſpone-
rent uſurarij de illorum bonis lege deluſa quan-
docunque uellent euitare onus ſatiſdationis ac re-
ſtitutionis vſurarum, & iſtam doctrinam ponit
Antonius Butrius in diſputatione ſua, quæ inci-
pit, Bononiæ quidam uſurarius. Aut iura diſpę-
23 nunt † pœnam, qnæ uenit per ſententiam iudicis
infligenda, ut eſt regulariter, & tunc aut eſt odio-
ſa, quia irrationabilis, ueluti quod alins pro alio
puniatur, & tunc non debet extendi, ut l. quiſquis.
C. ad legem Iuliam maieſt. idem ſi eſſet odioſa,
quia imponeret nimis magnam pœnam attenta
qualitate facti, l. quod uero cum ſequen. de legib.
capitulo pœnam, de pœni. diſtinctione prima, fa-
cit quod nota. in l. prima, de uerborum ſignifica-
tionibus ubi dicemus, & Cynus in l. quicunque.
Cod. de ſeruis fugitiuis. Aut eſt pœna rationabi-
24 bilis † & tunc aut imponitur pro delicto affirma-
tiuo, quod committitur principaliter in faciendo

aliquid

aliquid illicitum, & tunc debet extendi per eandem rationem, vel de ſimilibus ad ſimilia, argumento. leg. non poſſunt, de legatis primo. & lege ſi quis id quod. §. primo, de iuriſdictio omnium iudicum, iuncta l. eum qui vectigal, de uerborum ſignificationibus. & facit quod nota. gloſſa quæ communiter teneretur in l. ſi quis in tantum. C.
25 vnde ui. quæ voluit † regulam illam extendi ad immiſsionem factam in res incorporales, & facit etiam quod nota. Cyn. in dicta l. quicunque. C. de ſeruis fugitiuis. & Bartolus in dicta l. prima, de verborum ſignificationibus. & in l. ita non in ſingulos, de legibus. Quandoque pœna impo-
26 nitur pro delicto negatiuo † ſcilicet quod committitur principaliter omittendo aliquid, ut non ſoluendo, vel non confitendo, uel non petendo veniam de in ius vocando, & tunc non debet fieri extenſio, vt eſt gloſſa ſingularis in § item mixtæ, inſtitu. de actio. & §. pœnales, eodem titulo
27 nec mirum, quia † leuiora ſunt delicta, quæ fiunt omittendo quàm quæ fiunt committendo, & faciendo actum illicitum. l. prima. §. impubes, & ibi notatur ad Senatuſc. Syllanianum. facit l. ſecunda. C. de libert. & eorum liber. iuncta l. ſolo. C. de liber. cauſ. & ex hoc ſequitur quod ſi lex im-
28 ponat pœnam decem aureorum omittenti † petere ueniam quando facit citari parentem in ius, non debet extendi ad generum qui fecerit citari parentem in ius, ſine uenia; tametſi negari non poſsit, quin gener delinquat, & poterit puniri pœna extraordinaria, argumento lege generaliter cum gloſſa de in ius vocando. Sed iſta pœna arbitraria erit maior, quàm ordinaria, quæ imponitur filio, uel liberto, ad quod faciunt notata per Doctor. poſt gloſſ. in capitulo inquiſitionis in princ. de accuſatio.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſentiat Imol. in propoſita difficultate extenſionis faciendæ in pœnalibus.*
2 *In pœnalibus vbi agitur de pœna euitanda progreſſum dari, vt iam factum excuſetur a pœna.*
3 *Ante factum ſæpius aliquid conſulimus, cuius contrarium poſt factum tenemus.*
4 *Licitam eſſe extenſionem ad euitandam pœnam in ſubrogatis.*
5 *Qualiter diſtinguatur in pœna incurrenda.*
6 *In ambiguis ex identitate rationis fieri extenſionem.*
7 *Niſi ſubſit cauſa reſtringendi.*
8 *In dubio orationem punctandam eſſe eo modo quo caſum decidat.*
9 *Maioritas rationis vbi ſurgit ex vi regulæ, cui quod plus eſt licet ſemper interpretationi extenſiuæ occaſionem præbere. num. 10.*
11 *Secus vbi aliunde prouenit.*
Quando diſpoſitio pœnalis reſpicit nullitatem actus extenſio ex identitate rationis non fit, vt pœna locum habeat, ſed tamen ut diſpoſitio alios caſus comprehendat.
12 *Niſi ex lata ſignificatione concipiatur caſus, in quem concurrit identitas rationis.*
13 *Vel agatur de fauore animæ.*
14 *Extenſionem quoque fieri ubi verſamur in non mera pœna veluti expenſarum.*
15 *Quando aliquid gratia frequentioris vſus exprimitur, id exempli gratia factum fuiſſe creditur.*
16 *In mera pœna ubi uerſamur conſtitutio pœnalis non producitur.*
17 *Sed reſtringitur hæc concluſio ſexdecim modis.*
18 *Quando fit extenſio non ad alias perſonas, ſed ad caſum omnino ſimilem.*
19 *Vel diſpoſitio de facili eluderetur.*
20 *Aut eſſemus in communiter æquiparatis.*
21 *In caſu ne qui ex lata ſignificatione conciperetur.*
22 *Pœnaliſque noua conſtitutio ſit interpretans.*
23 *Seu contineret fauorem eccleſiarum.*
24 *Vel in fauorem animæ.*
25 *Aut eſſet appoſita clauſula progreſſus de ſimilibus ad ſimilia.*
26 *Et quando ſumus in ſe habentibus, vt præambulum.*
27 *Loquiturque in certo caſu in plurali.*
28 *Ac eſſemus in caſu ſine quo diſpoſitio non ſortiretur effectum.*
29 *Lexuè pœnalis emanaſſet in fauorem reipublicæ.*
30 *Atque eſſet ſuper actu reiterabili.*
31 *Seu in caſibus conuerſis.*
32 *Siue extenſio fieret per aliam legem.*
33 *Aut ageretur de correlatiuis.*
34 *Decius quid eadem in materia ſentiat.*
Illumque conſtituere regulam negatiuam quòd licita non ſit extenſio in pœnalibus.
36 *Niſi quatenus verborum uis patitur.*
37 *Aut ageremus de remouenda fraude.*
38 *Ageretur que de vtilitate publica.*
39 *Eſſemuſve in comparatis à iure antiquo.*
40 *Aut ageretur de fauore eccleſiæ.*
41 *Vel ratio eſſet expreſſa in lege.*
42 *Eandemque ſententiam probare Dominum Alciatum.*
43 *Exceptis omnibus caſibus in quibus fit extenſio in correctorijs.*
44 *Et quando maior ratio eſt in caſu omiſſo.*
45 *Ac criminis uindicta peragitur.*
46 *Aut eadem ratio ſubeſt.*
47 *Vel ageremus de aliquo fauore.*
48 *Eſſemuſve in ſubrogatis.*
49 *Geminianum & Francum pariter conſtituere regulam negatiuam in materia pœnali, illamque varijs modis limitare.*
50 *Aliter proſequi hanc materiam Gammarum. remiſſiue.*
51 *Aimonem Crauettam omnium latiſſimè proſequi hanc materiam extenſiuæ interpretationis in pœnalibus.*
52 *Pleroſque opinatos fuiſſe nullam poſſe certam dari theo-*

theoricam in hac materia.
53 *Alios credidiſſe duobus tantum caſibus comprehendi*
illam omnem poſſe.

Quid ſentiat Ioannes Imola & Decius de interpretatione extenſiua facienda in pœnalibus.

CAP. X.

SEd copioſius ac diſtinctius re-
1 ſoluit † Imola propoſitam
difficultatem in dicto §. de vi-
ro, ſub numero vigeſimoquar
to, tertio caſu principali, cu-
ius dicta uberius proſequitur
Nicolaus Euerar. in dicto loc.
a ratione legis lat. ſub numero 55. & 56. cum plur.
ſequent.

Nam extra caſus illos in quibus ſupra diximus
in correctorijs poſſe extenſionem fieri in quibus
& ipſi dant manum, etiam in pœnalibus poſſe pro
greſſionem de uno caſu ad alterum dari, ſic in-
quiunt, in aliis eſſe concludendum, aut agitur,
de pœna euitanda, aut de pœna incurrenda, pri-
mo caſu cum agitur, ut euitetur pœna, tunc fie-
2 ri † poteſt extenſio ſaltem ut iam factum excuſetur
a pœna, licet ante factum tutius ſit abſtinere, per
id quod not. Ioan. Andr. in capitulo nihil eſt de ele
ctio. ſuper gloſſ. licet fines, facit quod not. per eun
dem in capitulo ſtatutum ſuper gloſſa prima, eo-
dem titulo, libro ſexto, & in capitulo ſignificauit
ſuper gloſſa prima, de iude. & nota. per gloſſam in
clement. prima, in uerſic. presbiteri de priuileg ſæ-
3 pe enim † ante factum aliquid conſulimus, cuius
contrarium poſt factum tenemus, ſecundum Io.
Andream, Abba. & alios in dicto capitulo, nihil, &
Ioannes Andreas in dicto capitulo cum quid pro-
hibetur alicui de regulis iuris libro ſexto, & ea-
dem ratione dicendum eſt, quod licita ſit exten-
4 ſio ad euitandam pœnam, quando illud ad quod
fit extenſio ſubrogatur loco illius de quo loqui-
tur diſpoſitio, gloſſa in uerſiculo epiſcopi in clem.
ſecunda, de reſcriptis. quam ibi ſequitur Cardin.
Gemin. & Franc.

5 Secundo caſu quando agitur de pœna incurren
da † rurſus diſtinguit, aut uerba ſunt ambigua &
dubia, & poſſunt ſe habere ad caſum de quo quæ-
ritur, & etiam ad alium, aut ſunt clara & certa.

6 Primo caſu ex identitate rationis † fit extenſio,
ita & taliter quod lex uel Canon generaliter intel
ligitur in utroque caſu dicto capitulo primo cum
gloſſa in uerſiculo clericum de tempor. ordin. niſi
7 ſubſit cauſa reſtringendi † argument. capituli ſi
compromiſſarius §. reſtringitur, de electio libro
ſexto, iuncto dicto capitulo cum in cunctis. in du-
8 bio. cum ſi punctando uno modo † non decidat
caſum dubium, punctando alio decidat, punctan-
dum erit eo modo per quem caſum dubium de-
cidat, ut dicit Euerard. loco ſupra citat. ſub nu-
mero 57. ad fin. cum ſequent. Ludoui. Rom. ſin-
gul. 748. dicit ſtatutum & conſilio. 509. & dicit
eſſe de mente gloſſ. in dicto capit. primo, in uerſi.
clericum.

9 Altero caſu rurſus ſubdiſtinguitur, † aut quæri-
tur an fiat extenſio ex maioritate rationis, aut ex
identitate, primo caſu aut maioritas rationis ſur-
10 git ex ui dictæ reg. cui licet † & tunc fieri poteſt ex
tenſio, quia illa eſt extenſio paſſiua quæ fit per aliā
legem ut ſupra dictum fuit in duobus præcedenti-
bus articulis. Aut maioritas rationis ſurgit aliun
11 de † & tunc dicendum ut in ſequenti caſu identi-
tatis rationis in quo rurſus eſt concludendum, quod
aut diſpoſitio pœnalis ſolum reſpicit nullitatem
actus, & non poterit fieri extenſio, ut pœna locū
habeat licet fiat quidem extenſio, ut diſpoſitio ad
alium caſum trahatur, ut per Ioan. Andr. in capit.
diſpendia de reſcript. libro ſexto, ſequitur Abb. in
dicto capitulo fin. de reſcript. & hoc memoriæ cō
mendandum eſſe & ipſam fore ueritatem dicit
Euerard. loc. iam relat. ſub num. 59. quicquid uo-
luerit Franc. in dicto capit. 1. in 11. fall. Limitat ta-
men in duobus caſibus.

12 † Quorum primus eſt, quando ex lata quoque
ſignificatione uerba poſſunt comprehēdere caſum
in quem concurrit identitas rationis, quia tunc fit
extenſio gloſſ. in capitulo fina. ſuper uerb. electio.
libro ſexto.

13 Alter eſt quando † agitur de fauore animæ Io.
Andr. Abb. & alij in capitulo ex tenore qui filij ſint
legit. Felyn. in cap. tranſlato circa finem de conſti.
Bar. & alij in auth. ſacramenta puberum, C. ſi ad-
uerſ. uenditio. & late circa hoc diſcurrit idem Euer.
dicto loc. ſub numero 61. & ſeq. ubi refert diſſen-
tientes ſententias circa id an actus annullatio
ſit pœna.

14 Quando uero agitur de † alia pœna iterum ſub
diſtinguitur. Aut ſumus in non mera pœna, qualis
eſt pœna expenſarum, quæ eſt pœna reſpectu ſol-
uentis, non etiam reſpectu recipientis, aut eſt me
ra pœna etiam reſpectu recipientis, primo caſu
poteſt fieri extenſio ex identitate rationis, ut eſt
glo. in dicta clemen. prima, in uer. præſidentes cir-
ca fin maxime quando caſus expreſſus, ideo fuit ex
preſſus, quia ſic communiter contingebat, ut po-
te ex glo. ſupra citat. quæ allegatur ad hoc, quod
15 quando † aliquid gratia frequentioris uſus expri-
mitur, id exempli gratia expreſſum fuiſſe creditur
& ideo nunquam cenſetur excluſus eſſe caſus ha-
bens eandem rationem, & ita firmant Card. & alij
ibidem ac Iaſ. in auth. ex teſtamento. C. de collat.
in §. ſolum, ubi allegat alias glo. uariis citatis, ut apud
illum uideri poterit.

Secundo caſu quando agitur de mera pœna,
16 † ut quia eſt pœna etiam reſpectu recipientis, ſic
dicunt faciendam eſſe reg. conſtitutionem pœna-
lem non debere extendi ad caſum non expreſſum
etiamſi eadem ratio ſit ac omnimoda ſimilitudo,
nec

nec etiam ex maioritate rationis quando maio-
ioritas rationis non ſurgit ex ui dictæ regu-
læ cui licet pec ea quæ not. Cyn. in dicta l. pri-
ma., circa fin. C. quæ ſit longa conſu. & Ioan.
Andr. in dicta reg. odia de reg. iur. in ſexto maxime
in prima ratione primæ part. iuncta ſolutione ip-
ſius quæſtio. & per tex in l. ſi præſes, & in l. interpre
tatione de pœn. cum ſimil. & ita firmant hanc re-
gul. Ioan. Andr. Gemini. Franc. & alii in dicto cap.
primo poſt glo. ibi in uer. Italiæ & alij ſupra relati.
17 Quam limitat † Euer. poſt Imol. loc. ſupra relato a
num. 63. uerſi. primo fallit uſque ad num. 76. ſexde
18 cim modis. Primo quando fit † extenſio non ad
alias perſonas, ſed ad caſum omnino ſimilem ex
identitate uel maioritate rationis inter eaſdē per-
ſonas clemen. 2. & ibi glo. in uer. lineum de uita &
19 honeſt. clerico. Secundo ubi diſpoſitio † de facili
redderetur eluſoria niſi fieret excluſio dicto capit.
quamquam cum ſua glo. de uſu. lib. 6.
20 Tertio quando agitur de facienda † extenſione
in communiter æquiparatis in materia de qua agi
tur dicto cap. ſi poſtquam cap. 1. & fin. ibique per
Ioan. And.
21 Quarto quando fieret † extenſio ad caſum qui
ſub lata ſignificatione comprehenderetur dicta l.
Libertum §. primo, iuncta l. penulti. C. de interd.
matrimo.
22 Quinto niſi pœnalia noua † conſtitutio ſit inter
pretans uel declarans nam tunc fit extenſio ad ca-
ſum ſuo lege interpretanda comprehenſum Ioan.
And. in dicto cap. diſpendia ſuper gloſſ. in uerſicu.
quæſtionem.
23 Sexto quando † conſtitutio pęnalis contineret
fauorem eccleſiarum quia tunc debet extendi glo.
in dicto capitulo ſciunt cuncti, & ibi Gemin. &
Francus.
24 Septimo quando conſtitutio emanauit † in fa-
uorem animæ, ut etiam in præcedentibus articulis
ſupra dictum fuit.
25 Octauo quando in ſtatuto † uel conſtitutione
pœnali eſt appoſita clauſula ut procedatur de ſi-
milibus ad ſimilia Bald. in l. 3. quam legit cum l. 2.
C. de legi.
26 Nono in habentibus † ſeut præambula, ad cer-
tum actum ut ſunt electio, poſtulatio, præſentatio
& collatio quæ omnia tendunt ad finem prouiden
di eccleſiæ uacanti, in his enim ex identitate ratio
nis ab uno proceditur ad alterum, ſecundum gloſ.
in cap. 1. in fin. de poſtul. prælat.
27 Decimo quando † loquitur certo caſu in plura-
li, nam extenditur, ut locum habeat in ſingulari.
Bar. in l. 3. §. negocia de nego. geſt. Gemin. & Fran.
in dicto cap. 1.
28 Vndecimo quando fieret † ad caſum ſine quo
diſpoſitio non ſortiretur effectum Bar. in dicta l.
non dubium, C. de legi.
Duodecimo quando lex pęnalis emanauit in fa-
29 uorē † reipublicæ nam tunc ex identitate rationis
poteſt extendi ad aliam perſonam Bat. in l. quem-
admodum, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. & l. 125.

exercitum de ijs qui not. infam.
Præterea dicebat Paul. Caſtr. in l. bona fides ſub
num. 4 depoſit. ſtatuta pęnalia late interpretanda
eſſe ſecundum mentem, non attento cortice uerbo
rum, quia pro utilitate publica contra ſtrictam di
ſputandi rationem & ſubtilitatem, uerborum mul
ta recepta ſunt, ut dicit text. not. in l. ita uulneratus
circa finem ad legem Aqui. quam rationem a mul
tis non bene conſideratam, in caſu eſſe, ait, ut ij cre
diderint ſtatuta pęnalia reſtringenda eſſe, quāuis
odioſa dici non poſſint poſtquam odium eſt ratio
nabile, & ſic ait limitari debere reg. odia, de reg. iu-
ris in ſexto, & Fel. in c. translato, colum. ulti. uerſic.
aliud eſt notandum, refert eundem Caſtr. in conſi.
23. incip. niſo puncto columna tertia, in antiquis,
dicentem, ſtatutum Brixiæ quo cauetur poteſtatē
poſſe committere appellationem a definitiua, ex-
tendi poſſe ad appellationem ab interlocutoria,
quia in hoc uerſatur publica utilitas, ne cogatur
ire Venetias pro impetratione commiſſionis, &
quamuis in tali ſtatuto fuerit facta expreſſio de
ſententia definitiua, illud factum fuiſſe, quia in il-
la uerſabatur maius dubium, & hanc ſententiam
ſecutus fuit Iaſ. in l. non dubium, ſub num. 44. C. de
legibus, & ante illum Ludouicus Roma. in conſil.
100. ſub num. tertio qui uult ob hanc publicæ uti-
litatis rationem, in ſtatuto puniente maleficia, con
tineri quoque mandantē fieri ob illam doctrinam
Bar. in dicta l. quemadmodum, C. de agricol. &
cenſi. libro undecimo, qui ſub nu. 4. ait quod quan
do extenſio tendit ad fauorem reipubl. ita debemus
ipſam l. pęnalem extendere, quemadmodum fauo
rabilem, & ideo cum pertineat ad fauorem Reipu-
bli. punire maleficia ad hoc ut prouincia in quiete
remaneat, l. congruit de officio præſidis. l. ſi lon-
gius, §. filiusfamilias de iudic. pœna ſtatuti pu-
nientis facientem maleficium, punietur etiam fie-
ri faciens, l. ſi quia id quod cum ſimilibus, de iuriſ
dict. omnium iudicum, in quam ſententiam con-
cedunt Abb. in capitulo mulieres ſub numero no-
no, de ſenten. ex commu. Salyc. in l. non ideo mi-
nus, C. de accuſ. Felyn. in capitulo quanto in prin.
de ſentent. excommu. Bal. in l. qua actione, §. Cel-
ſus uerſicu. quæro hic dicit ſtatutum ad leg. aquil.
prima, & probat text. in l. hoc modo de conditio. &
demonſtratio. ibi legem Reipub. utilem interpreta
tione adiuuandam eſſe.
30 Decimotertio quando pœnalis diſpoſitio † eſt
ſuper actu iterabili, nam ex identitate rationis
ad omnes actus iteratos extenditur gloſſa, in ca-
tulo electio ſuper uerſiculo aliam in principio
de electio. libro ſexto, iuncto capitulo ptos de-
fectu eodem titulo, in antiquiſ. Gemini. & Fran.
in dicto cap. primo.
31 Decimoquarto quando ſumus † in caſi-
bus conuerſis, & militat identitas rationis,
vel paritas, Hoſtienſis, & Abbas in dicto ca-
pitulo nihil Geminan. & Franc. in dicto capitulo
primo poſt gloſſam in verſiculo Italiæ. Decimo-
32 quinto † quando extenſio fieret per aliam legem

Lob æs ubi gloſſa. C. de præd. mino. dicta l. ita
nobis pudor, cum ibi nota. per gloſſ. Cynum,
& alios Doctores. Decimoſexto quando ſu-
33 mus † in correlatiuis, quia diſpoſita in uno ex-
tenditut ad alterum. Baldus in dicta l. finali. C.
de indicta uiduit. tollend. & in dicta l. ſinali, de
acceptil. Decius autem in dicta l. factum. §. in
34 pœnalibus, de regulis iuris è contrà conſtituit
regulam negatiuam in pœnalibus licitam non eſ-
ſe extenſionem, per illum textnm, & alia ſimilia
iura ſupra citata. & per multas ſimiles illationes
quas facit, ſub vndecim prioribus numeris, eam
verò poſtea limitat ſeptem modis, quorum pri-
35 mus eſt † quatenus nis verborum eorumque pro-
prietas patitut, tunc enim vult extenſionem fie-
ri, iuxta tradita per Aretin. in l. cum lege, de te-
ſtamen. & Calderin. conſilio primo. ſecus ſi age-
retur de lata impropria ſignificatione, qnia illa
non attenditur in materia pęnali, iuxta ea quę ille
idem tradidit in l. in obſcuris, eodem titulo, de
regulis iuris, dum locutus fuit de pœna capitali.
36 Secundus eſt † in pœna excommunicationis per
textum in capitulo pen. de ſent. excommunicatio.
Tertius eſt quando agitut de remonendo frau-
37 dem, † tunc enim fit extenſio ne reddatut eluſo-
ria ipſius legis diſpoſitio. vt in capitulo ſi ciuitas
& ibi Geminian. in ſecundo notabil. de ſententia
excommunicationis, libro ſexto, gloſſa notabil.
in capitnlo quamquam, de vſuris, eodem libro
dnm inquit aliàs facile eſſet hanc conſtitutio-
nem eludere, quam notat ibi Geminiau. colum-
na penultima verſiculo nota benè iſtam gloſſam,
gloſſa in clementina prima, in verſiculo ſepelire
de ſepulturis. facit textus in l. prima. §. finali, de
calumnia. & in l. ſed Iulianus. §. mutui dationem,
38 ad Senatuſc. macedonianum. Quartus eſt † ubi
agitur de utilitate publica, ne delictum rema-
neat impunitum. l. ſecunda. §. exercitum de ijs
qni notab. infamia. Bartol. in l. quemadmodum
in quinto notabil. C. de agricol. & cenſi. libro un-
decimo. Decius in conſilio ſexageſimoquinto.
39 Quintus eſt quando † duo ſunt æquiparata à iu-
re antiquo, quia pœna ſtatuta in vno locum ha-
bet & in altero, quia extenſio iſta dicitur fieri a
lege dicta l. ſi quis ſeruo perſuaſerit. C. de furtis
per gloſſ. ibi, & in l. ut tantum de ſeruo corrupt.
40 cnm ſimilibus. Sextus eſt vbi agitut † de fauore
eccleſiæ, ut nota. per gloſſ. in capitulo ſciant cun-
cti, & notat ibi Geminian. circa finem, verſiculo
nota primo ex hac gloſſ. de electione in ſexto, Ab-
bas in capitulo nihil, de electione, cum ſimilibus.
41 Septimus eſt † ſi ratio ſit expreſſa in lege, quia
tunc extenſio fieri poteſt in pœnalibus, Alexan-
der in l. cum muliet per illum textum in quinto
notabil. ſoluto matrimonio. & idem notat Ge-
minianus in capitulo ſi ciuitas. §. primo, de ſent.
excommunicatio. libro ſexto. Et hanc metho-
dum qnam ſecutus fuit Decius probauit quo-
que Dominus Alciatus, de verborum ſignifica-
tionibus, libro ſecundo vbi ſub numero quadra-
geſimoquinto, & quadrageſimoſexto firmat re-
42 gulam † in pœnalibus non eſſe licitam extenſio-
nem exemplisque declarat, deinde limitat ean-
43 dem ſex modis. Primo ſub numero † quadrage-
ſimoſeptimo in omnibus caſibus in quibus fit ex-
tenſio in correctorijs. Secundo quando maior
44 † eſſet ratio in caſu commiſſo, quàm in expreſſo,
vel quando etiam eſſet æqualis ſub numero qua-
drageſimooctauo. Tertio quando criminis uin-
45 dicta † peragitur, quia tunc publicè intereſt, ut
ſcribit ſub numero quadrageſimonono. Quarto
46 quando eadem ratio † ſubeſt & idem rei nomen
ſuadet ſub numero quinto. Quinto quando
propter aliquem fauorem pœnalis † diſpoſitionis
47 odium temperatur veluti fauore animæ ſub nu-
mero quinquageſimoprimo. Sexto quando ſu-
48 mus in ſubrogatis † vel aliqua ratione connexis,
ſub numero quinquageſimoſecundo. Geminian.
& Franc. in dicto capitulo primo, de tempo. or-
49 dinando. libro ſexto. † Et ipſi conſtituunt regu-
lam negatiuam quorum ille ſex modis regulam
ipſam reſtringit, hic autem uno, & viginti, quo-
rum maximam partem refert Crauetta infra ci-
tandus. Angelus in §. ius ciuile, inſtitut. de iur. na-
tu. reſoluit eo modo quo fecit Matheſ. ſupra re-
latus columna undecima, ſub numero vigeſimo-
tertio, nerſiculo tertio caſu principali. Aliter pro-
ſequitur iſtam materiam Gammat. in tractat.
Extenſ. ſub numero 181. cum pluribns ſequen-
50 tibus uſque in finem operis † ubi diſtinctis tribus
pœnarum generibus in vno quoque genere va-
rias accommodat conclusiones, earumque limi-
tationes ac declarationes. Sed latiſsimè atque
51 omnium pleniſsimè † examinat hanc materiam
Aymo Crauetta, de antiquitate temporis. parte
quarta. ſectione prima a numero 146. vſque in
fin. & rurſus ſectione ſecunda quæ incipit videa-
mus, per totam illam ſectionem quibus in locis
conſtituta regula negatiua illam limitat uiginti-
52 quinque modis ualde notandis. fuere & † aliqui
ex patribus noſtris qui opinati ſunt nullam poſſe
certam dari doctrinam in hac diſputatione. An
in pœnalibus fiat extenſio, ſed crediderunt ſtari
oportere, prout deciſum reperitur, quos inter
fuit Angelus in §. ius autem ciuile, columna duo-
decima, inſtitut. de iuſtitia, & iure. Quem ſecu-
tus fuit Decius in l. ſi quis id quod, de iuriſdictio.
omnium iudicum, columna penultima quamuis
Decius ſupra relatus in dicto §. in pœnalibus ali-
ter opinatus fuerit, ut ſupra dictum fuit. Non
53 defuere † & alij qui arbitrati ſunt complecti poſ-
ſe omnem hanc controuerſiam duobus caſibus,
ex mente Bartoli in l. prima, de uerborum ſigni-
ficationib. uidelicet aut odium eſt irrationabile,
aut eſt rationabile, ut primo caſu non fiat exten-
ſio, & procedat regula negatiua, & omnia argu-
menta citata ad confirmationem regulæ nega-
tiuæ. Secundo uerò caſu ſibi locum uendicet con
cluſio affirmatiua, vt ex identitate rationis poſſit
in pœnalibus fieri extenſio.

SVMMARIVM.

1 *Auctori quid placeat in hac materia.*
2 *Communes opiniones naues eſſe tutiſſimas quibus opinionum ſymplegadas ſuperamus.*
3 *Gloſſam, & Bartolum duas eſſe tutiſſimas naues quibus vaſtum iuris pelagus enauigamus.*
4 *In pœnalibus, negatiuè conſtitui debere licitam non eſſe extenſionem.*
5 *Pœnam priuationis locum non habere niſi lex expreſſè dicat.*
6 *Intellectus l. at ſi quis. §. diuus, de relig. & ſumpt. ſune.*
7 *Pœnam locum non habere niſi in caſibus a iure expreſſis.*
8 *Capitul. primum § porrò, quæ fuit prima cauſa beneſ. amitt. ualde urgere contra communem regulam negatiuam.*
9 *Varieque a Doctor. inecligi.*
10 *Alex. quę putare ibi proprie non eſſe materiam pœnalem quaſi agatur de priuatione vtilis dominij.*
11 *Rationem eſſe debilem quæ conſtituat ſolam differentiam verbalem.*
12 *Quid ſentiat Decius ad dictum paragraphum porrò.*
13 *Sed confutatur.*
14 *Non poſſent excuſari Doctores qui regulas extenſionis tradiderunt ſi materia pœnalis eas non pateretur.*
15 *Aliam intelligentiam a Decio tradi ad dictum §. porrò.*
16 *Quæ reijcitur.*
17 *Priuare aliquem ſuo iure pœna eſt.*
18 *Rochum Curtium diuerſo modo intelligere d. §. porrò. num. 20.*
19 *Sed reprobari, num. 21.*
22 *Crauetta qualiter putet intelligendum eſſe dictum §. porrò.*
23 *Diſpoſitionem generaliter loquentem eſſe generaliter intelligendam.*
24 *In dicto §. porrò apparere de mente legis quòd uoluit ſe reſtringere ad aliquas ſpecies priuationum.*
25 *Reijci quoque ſententiam Crauetæ.*
26 *Quamuis in ſe ſit uera.*
27 *Verba illa, §. porro, iniuſtitiam domino fecerit ſine uiolatione, non poſſe trahi ad ſenſum Crauettæ*
28 *Vbi ſpecies habet relationem ad genus comprehenſiuè, & non extenſiuè dicitur uenire.*
29 *Alia ratione conuinci, iniuſtitiæ verbum, non poſſe ad eum ſenſum trahi quem dicit Crauetta.*
30 *Quibus modis occurrat Euerardus ad dictum §. porro, remiſsiuè.*
31 *Et quibus Crotus, remiſsiuè.*

Quæ ſit auctoris ſententia de extenſiua interpretatione facienda in pœnalibus iuris communis diſpoſitionibus, quamque maxime controuertant Doctores circa intellectum, capituli primi. §. porrò quæ fuit prima cauſa beneſic. amittendi.

CAP. XI.

1 MIhi placet † in hac controuerſiſsima controuerſia inhærere communi interpretum ſententiæ, a qua in dubio non eſt recedendum, tanquam
2 a naui tutiſsima † qua opinionum ſymplegadas ſuperamus argument. eorum quæ dicit gloſſa de regula in lege omnis definitio, de regulis iuris, de communi opinione Baldus in l. prima, per illum textum, in verſiculo & ſanè crebrior, de officium quæſtor. Doctores in capitulo primo, & capitulo ne innitaris, de conſtitutionib. cum ſimilib. de quibus non ſemel ſupra meminimus, & argumento eius quod dicit Ripa in l. ſi vnquam. C. de reuocandis donationibus, ſub numero quadrageſimoquinto poſt Salycetum in l. prima. C. de pactis, & Curtius ſenior conſilio quadrageſimotertio, columna ſexta qui gloſſam, & Bartol. eſſe
3 † aſſerit tanquam duas tutiſsimas naues quibus immenſum ac vaſtum hoc iuris pelagus ſuperamus, in portumque veritatis ducimur, ſicque opinor conſtituendam eſſe regulam, vel concluſionem negatiuam. † Quòd in pœnalibus non
4 ſit licita extenſio, quam communem dicit eſſe Iaſon in dicta l. cum quidam, de liberis & poſthumis in ſeptimo notab. & ſub numero vigeſimoquarto, & in l. finali, de in ius vocando. & Crauet. de antiqui. temporis. parte quarta, ſectione prima, ſub numero 148. pro qua dicit eſſe text. in §. cum igitur, in authenti. de non eligendis ſe-
5 cundo nubent. ubi, † quòd pœna priuationis locum non habet niſi lex expreſſè dicat, nota. gloſſa in capitulo finali, ubi Abbas, de iure patronat. ad idem eſt textus in l. at ſi quis. §. Diuus autem Marcus, de religio. & ſumptib. fun. ubi li-
6 cet hæres † delinquat prohibendo teſtatorem funerari ab eo quem teſtator elegerat, ſeu per quem funerari uolebat, tamen non punitur, quia ut inquit ibi textus, pœna in hæredem conſtituta non eſt, & gloſſa ibi inquit, nota quod illicitum non punitur, & illum textum dicit eſſe notandum Baldus in l. tertia. C. de epiſcopis, & cleri-
7 cis, quòd pœna locum non † habet niſi in caſibus a iure expreſsis, licet lex aliquid fieri prohibeat; eandem concluſionem firmat Curtius Senior in conſilio decimotertio, columna finali, ante medium. & conſilio quadrageſimoquinto, columna octaua, circa medium. Decius in capitu. ex parte, primo, colum. 1. in fi. & in cap. ex tenore ſuper gloſ. finali, de reſcript. cum ſimilib. per Cra-

ueta

neta cita. ſub dicto numero 148. & hanc quoque
ſententiam dicit communem Rochus Curtios in
dicto capitulo finali, de conſue. ſectio. quarta, ſub
numero 20. in ſeptima limitatione. Sed inquiunt
8 Crauetta † & Rochus Curtius locis proximè rela-
tis, quod quamuis ita ſecundum communem Do-
ctorum ſententiam ſit conſtituenda concluſio,
punctum nihilominus conſiſtere in reſpondendo
inter cætera quæ pro aduerſa opinione adducun-
tur, ad tex. in dicto capitulo primo §. porrò quæ fuit
prima cauſa beneſi. amitten. ubi in materia pœnali
dicitur procedēdum eſſe de ſimilibus ad ſimilia, ad
9 quem † comperio Doctores uarias aſsignare ſo-
lutiones, prima eſt Alexandri in dicta l. cum mu-
lier ſoluto matrimonio, quòd ibi ſcilicet ità con-
10 ſtitutum ſit, quia agitur de pœna priuationis † utilia
dominij, quaſi velit inferre, illam non eſſe propriè
materiam pœnalem, verum ut dicit Roc. Cur. poſt
Iaſo. in dicta l. finali, de in ius vocan. ſub numero
quinto, iſta eſt multum debilis ſolutio; & quamuis
11 non dicant, illa eſt ratio, quia conſtituit † ſolam uer-
balem differentiam diuerſicando caſus contra, l. ſe-
cund. C. com. de leg. propterea Decius in dicta
l. ſi quis id quod columna penultima, & in dicto
§. in pœnalibus reſpondet, quod potius facit pro re-
12 gula negatiua, quia ibi ſit extenſio ex eo quod † lex
ulterius procedit prouidendo, & extendendo, ita
quòd abſque vlteriore prouiſione aliud dicendum
fuiſſet; ſed hanc reſponſionem dicit Crauet. non
ſatisfacere loco ſupra citato, ſub numero 51. Quia
13 † rurſus dubitari poſſet cur lex magis extendat il-
lam pœnam in illa materia, quàm in alia diſpoſitio-
ne pœnali, præterea attenta hac ratione ſequi vi-
deretur deſtructio totius materiæ extenſionis, quo-
14 modo enim excuſarentur † Docto. qui auſi fuiſſent
regulas extenſiuas tradere, cum cognoſcerent non
poſſe extenſionem fieri, niſi quatenus per legem ex-
preſſum eſſet. Aliam idcircò tradit reſponſionem
Decius in dicta l. ſi quis id quod columna penult.
15 † quòd ibi non agitur de mera pœna, ſed res reuer-
titur ad dominum, & ſic ad naturam ſuam argum. l.
ſi unus, §. pactus ne peteret ad fin. de pact. ſed illam
quoque non ſatisfacere concludit Crauet. Quia pri-
16 nare † uaſallum utili ſuo dominio pœna eſt, ideo-
que ſine culpa ſua priuari non poteſt. capit. primo.
in princ. de nat. feud. capit. primo. de feud. ſine culp.
non amitt. & quod priuare aliquem iure ſuo ſit pœ-
na probat text. in l. in criminali. C. de iuriſdict. omn.
17 iudic. ubi actor † trahendo reum coram iudice ueti-
to mulctatur priuatione actionis, & ſit iuris priua-
tio mulcta eſt ac pœna, & plura huius generis cu-
mulat Crauet. loco citato, ſub numero 152. cum tri
bus ſequ. Roch. autem Curt. quarto loco ait melius
18 dici poſſe † ut ille text. procedat, quia ratio eſt in
eo ſcripta, tunc enim ſit quoque extenſio in pœna-
libus dicta l. cum mulier, & ibi not. Alexan. ſoluto
matrimonio, unde diſpoſitio dicti §. porrò non po-
teſt applicari ad caſum in quo ratio non reperia-
tur eſſe ſcripta, ſed difficultatem facit, quòd Do-
ctor. qui firmant hanc communem ſententiam di-
19 cunt † eam procedere etiam quando identitas ra-
tionis aſsignari poteſt inter caſum expreſſum & non
expreſſum, quæ aſſertio non poteſt ſibi locum ar-
rogare, niſi quando uel ratio ſcripta eſt in lege, uel
vnica tantum aſsignari poteſt; quod idem per om-
nia eſt ut ſupra ſæpius diximus, unde non uidetur
poſſe iſta ſubſiſtere ſolutio; Vnde inquit aliter
20 quoque poſſe reſolui † obiectionem illius text. ut
ſcilicet procedat in pœna maleſicij, cuius odium
erat rationabile, & propterea ibi ſit extenſio, ſed
reſponderi poteſt quòd in quacunque legis pœna
regulariter odium eſt rationabile; quia lex debet
21 † eſſe rationabilis. capitu. erit autem, diſtinctio. pri.
& tamen communis ſententia procedit in quacun-
que legis diſpoſitione. Quamobrem Crauet. poſtre-
22 mo, loco iam relato ſub numero 155. † conſideraſ-
ſe ait ad tex. in d. §. porrò facilem eſſe reſponſionem;
eo quia text. ibi in principio ponit aliquos caſus ſpe
ciales priuationis, poſtea ponit unam cauſam gene-
ralem ex qua uaſallus feudo priuatur, uidelicet
quando iuſtitiam Domino facere denegauerit non
intelligendo iniuſtitiam prout gloſ. ibi intelligit,
ſed generaliter quando uaſallus qui agit contra
iuſtitiam ueritatis, & uaſalli, quia iniuſtè ſe habet
contra dominum, non implendo ea quæ expreſsè
aut uirtualiter continentur in iuramento fidelita-
tis. Poſtea text. incipit declarare illam generalita-
tem per exempla, quorum multa ponit, quibus
ne uideatur regulam reſtringere, ſubijcit, idem eſſe
in alijs ſimilibus cauſis. Quæ aſſertio non eſt ex ui
ſed uirtute cauſæ generalis ab initio propoſitæ,
quando iuſtitiam domino non facit, ideſt quando
id quod iuſtum eſt, ex forma fidelitatis non præ-
ſtat Domino, quo caſu etiam in materia pœnali
23 diſpoſitio generalis † generaliter debet intelligi
quatenus uerborum proprietas patitur, l. cum lege
ubi Areti. de teſtamen. capit. ſi quando de ſentent.
excommunicatio. cum ſimilibus, per illum ad doct.
Et id tradit etiam Decius in materia pœnali in di-
cto §. in pœnalibus in prima limitat. ut ſupra retu-
24 limus; Apparet enim † de mente legis in dicto §.
porrò quod noluit ſe reſtringere ad aliquas priua-
tiones, ſed generaliter uoluit uaſallos priuari, quo-
ties aliquid committeret iniuſtè contra dominum,
quod a fide uaſalli abhorreret, & hanc reſponſio-
nem dicit Crauet. eſſe ex ore mentis ipſius tex. Sed
hæc reſponſio quamuis multum ingenioſa, uidetur
25 † pati difficultatem illam quam excitauit idem
Crauet. aduerſus primam reſolutionem Decij,
nam hoc nihil eſt aliud, quàm aſſeuerare, quòd ibi
fiat extenſio, eo quia lex uoluit ut fieret, ergo ubi
eſſemus extra caſum legis expreſſum, temerariè
Doctores controuerterēt de facienda extenſione,
ut idem Crauet. ait contra Decium. Reſponſio ta-
26 men eſt in ſe uera, † quia ubi generalis eſt diſpoſi-
tio quæ apta ſit ſui generalitate plura exempla,
quàm expreſſa comprehendere, ſemper omnia
comprehendit, ſed in hoc æquiuocatio eſt, quòd
tunc idem Crauetta hoc putat per extenſionem fie-
ri progreſſum illum de ſimilibus ad ſimilia; cum
tamen non fiat id per extenſionem, ſed per com-
prehenſionem, ut ſupra ſæpius admonuimus.

27 Rurſus non † ſat uideo, qnomodo poſsint illa uer-
ba iniuſtitiam domino fecerit, abſque uiolatione
trahi ad ſenſum illum quem dicit Crauet. de iniu-
ſtitia illa generali, per quem concipiatur omnis
actus per quem vaſallus in præiudicium domini
commiſerit in iuramentum fidelitatis; Dnplici ra-
tione, Dum ſcilicet qnia fruſtra, aut ſaltem parum
appoſitè dixiſſet, ſi qua ſimilis ſeu maior cauſa oc-
curriſſet, diſcretum iudicem debere indicare an feu-
dum amittendum uel retinendum ſit, nam per illa
uerba oſtenditur extenſiuè procedere debere; quæ
res facit ut cauſæ illæ ibi expreſſæ in ſpecie conſide-
ratæ fuiſſe, & per ſe, & non prout in genere iniuſti-
tiæ illius à Crauetta perpenſæ continentur, quia ubi
28 ſpecies habent relationem ad genus † per compre-
henſionem, & non per extenſionem dicuntur ueni-
re, per ea quæ ſcribit Bal. in l. ſecunda. C. de iur. au-
reo. annulo. Deci. in l. in toto & pars de reg. iur. Bar-
tolus in l. quod uerna columna ſecunda poſt me-
dium depoſ. & facit text. in l. ſuper generalibus de
reg. iur. Rurſus etiam, quia ſi uerum eſſet quòd in
iuſtitiæ illius, de qua ibi agitur, cauſa acciperetur in
29 illa generali ſignificatione † quam dicit Crauet. ſe-
queretur ut quotieſcunque aduerſus ſacramentum
fidelitatis committeret uaſallus, ſemper deberet feu-
do priuari; cuius contrarium tamen decidit ibi
tex. in §. illud ad fin. vbi uult quod ſi alienando par-
tem feudi naſallus contrauenerit ſacramento, uel
aliter deierauerit, nihilominus non priuatur feudo.
Ergo uerus non erit ille ſenſus Crauetæ, & conſe-
quenter obiectio illius textus uidetur adhuc urge-
re. Sed alijs modis ad illum text. reſpondet Eue-
30 rar. † in loco ſupra citato, ſub nume. 464. poſt Imol.
in dicta l. ſi uerò, §. de uiro, ſed patiuntur omnes dif-
ficultatem ex prædictis. Alio modo reſpondet
31 † Crot. in dicta l. omnes populi colum. 33. in fi. uerſ.
ſecunda concluſio quem uidet Crauet. in d. ſectio.
uideamus ſub num. 16. uerſ. non omitto.

S V M M A R I V M.

1 *Quid faciendum ſit auctori in tanta opinionum uarie-
tate.*
2 *Diogenis exemplum imitari oportere.*
3 *Tex. in d. §. porrò ad rem noſtram non facere, quia loqui-
tur in materia comprehenſiua.*
Et quibus rationibus conuincatur, num. ſeq.
4 *Cauſam propter quam uaſallus priuatur feudo eſſe ingra-
titudinem.*
5 *Cauſas omnes tam expreſſas, quam non expreſſas in d.
§. porrò ſub ingratitudinis genere comprehendi.*
6 *Quos poſtea comperiſt Auctor cum eius ſententia con-
uenire.*
7 *Vbi ab exemplis expreſsis ad exempla non expreſſa fit
tranſitus non dicitur fieri extenſio.*
8 *Exempla regulam non reſtringere.*
9 *Eos confutari qui putarunt ab exemplis poſſe duci ex-
tenſionem.*
10 *Ex prædictis ceſſare obiectionem d. § porrò qui uniuer-
ſam hanc materiam turbauit.*
11 *Proprium extenſionis eſſe procedere de ſimilibus ad ſi-
milia ex paritate rationis.*
12 *Similitudinem & maioritatem cauſarum in dicto §.
porrò; eſſe prolatam comparatiuè ad alia exempla ac
ſpecies.*
13 *Plus & minus non inducere ſpecificam differen-
tiam.*
14 *Intellectus ad §. cauſas. ut cum de appellatio. cognoſc.
in auth.*
15 *Reſolutio perbreuis aliarum obiectionum.*

Quid opinetur auctor circa intellectum
cap. j. §. porrò, quæ fuit prima cauſ. benefi.
amittendi.

C A P. XII.

QVid igitur dicemus nos in cla-
riſsima tot eruditiſsimorum pa-
trum corona, qui iniectæ diffi-
cultatis modum proſpicientes
1 tam ſtrenuè † ac gnauiter labo-
rarunt, ut illum diſſoluerent? per
ſuadebimus ne ipſi nobis præ-
ſtare id nos poſſe quod exactiſsima eorum eruditio
abſoluere nequiuit? non id quidem, abſit enim ut
tantum mihi arrogem, uel tribuam, uerum Dioge-
2 nis † exemplo qui corinthijs de republica laboran-
tibus, Gurguſtiolum & ipſe ſuum uerſabat, ne alijs
agentibus ipſe ſolus ceſſare uideretur; dicam inge-
nuè, quæ mea illa de re ſit ſententia. Puto igitur il-
lum tex. non facere ad rem noſtram, quia loquitur
3 in materia comprehenſiua, † non autem in exten-
ſiua, inter quæ duo maxima eſt differentia, ſi pro-
priè loquamur; quia quòd comprehenditur uenit
ex diſpoſitione, & propria ſignificatione, ut ſupra
ſæpius declarauimus. Quod uerò per extenſionem
concipitur, ex interpretatione uenit ac impropriè,
ut ſupra ſuo loco dictum fuit. Quod autem ille text.
loquatur in comprehenſione, & non in extenſione
4 ſic oſtendo; Cauſa enim † qua vaſallus feudo priua-
tur eſt ingratitudo, ut probatur in dicto capit. 1. in
princip. ibi tanquam ingratus, & in §. 1. ibi eſt &
alia ingratitudo, & in §. prædictis modis, ibi iuſtas
ingratitudinis cauſas, quæ uero nuncupatim ibi ex
primuntur per diſcurſum totius illius capitis ſunt
exempla ingratitudinis, ueluti ſi dominum deſerue-
rit in prœlio, inſidias contra dominum non detexe-
rit, uxoris, filiæ & nurus domini pudicitiæ cor-
rumpendæ aſpirauerit, dominum aggreſſus fuerit,
uenenum illi parauerit, aut ſi quid aliud ad eorum
quæ ibi enumerantur fecerint, unde cum non ſolum
exempla illa, & ſpecies illas ingratitudinis ibi enu-
meratas, uelit ingratum oſtendere poſſe vaſallum,
ita ut feudo ueniat priuandus, ſed etiam alias quo-
que cauſas ingratitudinis, quæ iuſtæ fuerint anti-
quis legibus iudicatæ in exhæredationibus libero-
rum, & in libellis repudij tranſmittendis, uel quas
uariarum formarum productrix natura poſtea ediderit, non dicitur id facere extendendo, ſed compre-
hendendo

5 hendendo,cum oẽs illæ cauſæ ingratitudinis † tam
ibi expreſsæ, quàm non expreſſæ,ſub in gratitudi-
nis genere comprehenduntur, & ideo ut de genere
ad ſpecies non dicitur fieri extenſio,ſed comprehen
ſio,ut paulo ſuperius in confutatione rationis Cra-
uetæ diximus,ſic etiam in iſto exemplorum propo-
ſitorum,uel plurium ſpecierum enumeratarum ca-
ſu dicendum erit; prout declarat Bartol. Cæpol.in
dicto. tracta. extenſionum capit. 1. ſub numero 79.
cum quatuor ſequen.poſt Petr.& Cyn.in l.iura non
in ſingulos de legi. & Bald. in l. de quibus eod. titu.
de legi.ſupraque diximus non ſemel. Ab eademq;
6 ſententia reperi poſtea † non diſſentire Dom.Alci.
de uerborum ſignifica.libro ſecundo, ſub nume.48.
verſ.ſed tamen quamuis obiter, & Crauet. in dicta
quarta part.ſect. uideamus ſub numero 19.uerſicu.
ex hac ſeptima limitat. inferri poteſt, quamuis eo-
rum neuter ita declaret. & eſſe ueram hanc reſolu-
tionem docetur concludentiſsima ratione, ſi enim
7 ubi progreſſus fieret ab exemplis † expreſsis, ad
exempla non expreſſa,diceretur fieri extenſio,opor-
teret, ut exempla diſponerent, legemque ipſam ad
exempla expreſſa reſtringerent, quod falſum eſt
prorſus, ac ab omni ueritate alienum, l. 1.§. quod
uulgo de ui & ui armata, l. damni infecti ſecunda
8 cum ſimilib. de damn. infect. ubi † exempla non re-
ſtringunt nec ampliãt regulam, ſed declarant.ut &
in §. hactenus inſtit. de gradi. & in l. tertia.§ uidea-
mus de collatio. bono.habetur; ergo fateri neceſſe
erit illum tex.ad caſum noſtrum non facere, in quo
nos loquimur de facienda extenſione in materia
pœnali, quam ſententiam firmauit Cyn.ſecundum
Iacob. de Areti. in l. unica in ſecunda quæſt. C. uti
poſsidet.& Bartol.Cæpol.in dicto capi. primo, ſub
numero 84. vbi reprehendit Anto. Roſel. Gemi.&
9 Ludo.Roma.qui † putabant ab exemplis duci poſſe
extenſionem,qua de re ſupra etiam diximus, libro
ſexto in limitat. ad concluſ. in materia correctoria,
& eod.libro in definitione interpretationis extenſi-
uæ; quam ſententiam ſimiliter recipit Gammar. in
dicto tract. extenſio. ſub numero 89. Ex quibus ui-
detur memorata opinio ratione ſupra deducta non
ſolum eſſe uerior, ſed etiam receptior, & ſic patet
10 ceſſare obiectionem illius tex.d.§.porrò † qui uide-
tur uniuerſam hanc materiam turbaſſe. Neque mo-
uet ſi dicatur,quòd tex. ille uidetur loqui de exten-
ſione, dum dicit, ſi qua ſimilis, uel maior cauſa eo
11 quia proprium ſit extenſionis † procedere de ſimili-
bus ad ſimilia, ex paritate uel maioritate rationis,
ut ſupra diximus in diſcurſu libro tertio, & quarto,
nam reſpondetur & facili quidem negocio, illam ſi-
12 militudinem,& maioritatem eſſe † prolatam com-
paratione ad alias cauſas ſeu ſpecies, uel exempla
prolata in dicto tex.non ad oſtendendam extenſio-
nem, ſed comprehenſionem, ut ſenſus illius tex.eſ-
ſet, non ſolum ob cauſas ibi enumeratas, uaſallum
uti ingratum cenſendum eſſe, & feudo priuandum,
ſed etiam ſi quæ aliæ reperiantur, in quibus uel per
ſimilitudinem, uel per maioritatem ingratitudinis,
& ſic per æqualem uel maiorem ipſius generis in-
gratitudinis influxum vaſallus tanquam indignus
& ingratus, uel ingratitudinis vitio laborans feudo
13 eſſet priuandus, quia plus, & † minus non inducunt
ſpecificam differentiam, l. ult. de fund. inſtruct. l. 1.
§.conuentionis de pact. l. Labeo, §.contractum, ſe-
cundum uerum intellectum, de quo ibi agemus in-
fra de uerbo. ſignificatio. & iuxta plenè tradita per
Criſp.de legat. 1.in rub.in primo articulo, & ea quæ
ſupra libro ſecundo diximus de generali ſignifica-
14 tione, & eodem modo poteſt reſponderi † ad tex.
in dicto §.cauſas in auth.ut cum de appell.cognoſci.
qui iuncto tex.in d.§.porrò inducebatur per Guliel.
& Alex.in auth. non licet. C. de lib. præter. ad pro-
bandum quòd in materia quoque illa odioſa ac pœ-
nali priuationis ſcilicet legitimæ iure naturæ debi-
tæ poterat extenſio fieri de cauſis ingratitudinis
ibi expreſsis ad alias ſimiles, nam ex ſupradictis pa-
tet omnes difficultates reciſas eſſe, cum ab eodem
filo pendeant, arg. cap. cum paulus 1. q. 1. cum ſi-
15 milib. Ad alia uerò iura † & auctoritates in oppoſi-
tum allegatas uno uerbo reſpondetur, ea omnia
procedere in caſibus ſpecialem rationem habenti-
bus, prout infra uidebimus in diſcurſu limitatio-
num ad hanc concluſionem applicandarum.

S V M M A R I V M.

1 *Etiam ex identitate rationis licitam non eſſe exten-ſionem.*
Vt pleriſque placuit.
2 *Sed auctorem malè tutam putare hanc opinionem du-plicitatione.*
3 *Quod venit ex ratione dicitur venire ex diſpoſitione.*
4 *Quando ſumus extra caſum, in quo ratio eſt expreſſa in lege, uel unica tantum afferri poteſt, non poteſt ar-gui niſi à maioritate, uel paritate rationis præſum-pta.*
5 *Quomodo intelligendæ ſint auctoritates gloſſarum & doctorum quibus habetur extenſionem in pœnalibus non fieri, niſi lex expreſsè dicat.*
6 *Quod ſub ratione expreſſa, uel pro expreſſa habita com-prehendatur in genere expreſſum dici.*
7 *Rationem inſtar generis haberi quantum ad concipien-dos caſus qui ſub ea continentur.*
8 *Proprietatem generis nunquam cenſeri in quacunque materia quantumuis odioſa reiectam.*

An procedat iſta concluſio negatiua extenſionis in pœnalibus quando eadem militat ratio.

CAP. XIII.

HAnc communem ſententiam ſic
à Doctor.confirmatam Iaſ.Cra-
uet. & alij in locis ſupra citatis
intelligunt locum habere non
ſimpliciter prout ſupra à nobis
conſtituta fuit hæc concluſio,
& ſic in dubio, ſed etiam quan-
1 do † conſtaret in caſu, ad quem fieret ex-

tenſio , eandem militare rationem , & propte-
rea conſtituunt concluſionem hoc pacto , ut
etiam ex identitate rationis licita non ſit extenſio
2 in pœnalibus; qua in re ego valde † ſubſiſto, quia
ſi uolumus intelligere Doctor. propriè, ut ſcilicet
ſub extenſione noluerint intelligere de intenſione
ſeu comprehenſione, ego non dubito quin conclu-
ſio ſit uera , quia ubi militat eadem ratio , non di-
citur extenſio fieri , ſed comprehenſio, ut ſupra ſe-
pius diximus , ſed hoc non videtur poſtea eſſe de
mente doctorum, qui utrunque progreſſum viden-
tur noluiſſe concipere ſub nomine extenſionis .
Quod ſi nos intelligamus hanc opinionem etiam
reſpectu comprehenſionis, tunc ego non puto ue-
ram eſſe hanc opinionem duplici ratione; tum ſci-
licet , quia non probatur aliquo tex. quod ubi ea-
dem militat ratio in pœnalibus , caſus ille qui com-
prehenditur ſub ratione non ueniat ſub diſpoſitio-
3 ne; quia imò quod uenit ex ratione dicitur † ueni-
re ex diſpoſitione, ut ſupra diximus in prima limit.
materiæ correctoriæ , & ſæpius etiam ſupra in præ-
cedentibus poſt Bald. in conſilio 384 columna ſe-
cunda , libro quinto . & Ripa in dicta l.ſi conſtante
ſolu matrimonio, ſub numero 64. cum ſimilib. ibi-
dem citat. & conſequenter dicuntur expreſsè ueni-
re, ut latius mox dicemus Tum etiam quia progreſ-
4 ſus ex identitate rationis non poteſt dari, niſi quan-
do uel ratio eſt in lege † expreſſa vel vnica tantum
poteſt aſsignari ; aliàs progreſſus non eſt niſi
ex paritate , uel maioritate rationis præſumptæ ,
ut ſupra plenius ſuo loco declaranimus , qui
caſus non eſt dubium , quòd ſemper admittit ex-
tenſionem largo modo acceptam , uel intenſio-
nem ſeu comprehenſionem propriè & ſtrictè, ut ſu
pra probauimus in dicta prima limitatio. correcto
riæ materiæ, libro ſexto . ergo uera eſſe non poterit
5 hæc aſſertio doctorum . Neque mouet † quod ex
§. cum igitur in authen. de non eligend. ſecundo nu
bent . gloſ. in capit. final. de iure patro. ibiq; Abb.
tex. in l. at ſi quis, §. Diuus autem de relig. & ſumpt.
func. per quem ſic tenet Bald. in l. tertia. C. de epiſ.
& cleri. probetur diſpoſitionem legis pœnalem
non extendi niſi expreſsè lex dicat; quia reſponde-
tur , quod quando ratio eſt expreſſa in lege uel pro
expreſſa habetur, id quod ſub ratione tali compre-
6 henditur † expreſſum in genere dicitur, uel pro ex-
preſſo in genere habetur iuxta tradita per Bartol.
& alios in l. prima de vulgar. & pupillar. quia ratio
generis inſtar habetur quantum ad comprehen-
7 dendos caſus † qui ſub illa ueniunt illosque pro-
priè & expreſsè, ut ſcribit Bald. in dicta l. de quibus
de legi. ſub numero 35. cum ſimilibus ſupra ſuo lo-
8 co adductis, quæ proprietas † in materia quantum-
uis pœnali ac odioſa nunquam cenſetur eſſe exclu-
ſa, l. cum lege ubi Areti. not. de teſtamen. Calderin.
in conſilio primo de affin. & conſang. Decius in
conſilio quinto ad finem, cum ſimilibus Crauet. in
dicta part. quarta ſectio. prima , ſub numero 156.
Decius in dicto §. in pœnalibus in prima limi-
tatione.

SVMMARIVM.

1 *In pœnalibus non dari extenſionem quando uerſamur in materia odij irrationabilis.*
2 *In materia, l. quisquis. C. ad legem Iulia. maieſt. filiorum appellatione nepotes non contineri.*
3 *Sed hanc declarationem in materia d. l. quisquis non tranſire ſine difficultate.*
4 *Quamuis inuſitatum ſit , quod fœminæ committant crimen læſæ maieſtatis , quandoque tamen commiſiſſe.*
5 *Pœnam l. quisquis . C. ad legem Iulia. maieſta. locum habere non ſolum in filijs legitimis , & naturalibus , ſed etiam in naturalibus tantum.*
6 *Non ſolumque in preſenti condemnato , ſed etiam in abſente.*
7 *Nedum in filijs , ſed etiam in nepotibus ſecundum unicam opinionem.*
8 *Cur in dicta l. filiorum appellatione non ueniant fœminæ.*
9 *Et quare in patre non procedat committente filio tale delictum.*
10 *Cauſam influere in ſui cauſatum , ſed non è contra.*

An ſit vera illorum opinio qui uolunt dictam concluſionem extenſiuæ interpretationis negatiuam in pœnalibus locum habere quando uerſamur in materia odij irrationabilis.

CAP. XIIII.

RVrſus dicunt Doctor. prænar-
ratam concluſionem præcipuè
locum habere quando uerſa-
mur in materia odij irrationa-
1 bilis † prout in l. quisquis . C.
ad legem Iulia. maieſta. ubi in
materia criminis læſæ maieſta-
tis in quo filij puniuntur ob delictum ſub filio-
rum appellatione non continentur filiæ, ut ibi ha-
betur in §. ad filias , dicit Bartolus in l. prima infra
de uerborum ſignificatio. Angel. in l. quicunque. C.
de ſer. fugit. Iaſ. in dicta l. ſi quis id quod in quarta
columna in ſexta limitatio. de iuriſd. omn. iudi. ſimi-
2 liter † in caſu dict. l. quisquis quia continet odium
irrationabile appellatione filiorum non ueniunt
nepotes Bartolus in l. patri ad l. Iuli. de adult. ſimi-
liter non habet locum ſi è contra ſi filius cōmittat
crimen læſæ maieſtatis , quia propter eum non pu-
nitur pater, Salyc. in dicta l. quisquis, Deci. in conſi-
lio 64. col. prima & ſecunda. & ita firmat Crau. d. 4.
3 par. ſectio. 1. ſub nu. 157. Sed hæc quoq; † declaratio
quantum ad terminos dictæ l. quisquis , non eſt ſi-
ne difficultate , quia multa in caſibus & illa recipit
extenſionem , nam licet loquatur in patre tamen
extenditur etiam ad matrem, ut uult gloſ. multum
notanda in dicto §. ad filias in uer. minus auſuras ;

quam

quam dicit communiter eſſe à Doctoribus appro-
batam Angel. in §. interdum ſub numero 15. inſtit.
de hæred.quæ ab inteſta.defer.& idem Ange.in tra-
cta.maleſi in uerſi.che hai tradito la tua patria,ſub
numero duodecimo, dicit quod quamuis videatur
4 inuſitatum † quòd fœminæ committant huiuſmodi
delictum, nihilominus ipſe dicit ſe de facto ſemel
vidiſſe Bononiæ, & vti communem ſequitur hanc
quoque ſententiam Dom.Clar.in § læſæ maieſtatis
ſub num. 15. uerſic.quæro etiam.Inſuper dictę l.pœ
5 na non ſolum intelligitur in filijs † legitimis & na-
turalibus, qui ſunt in poteſtate patris, l. in ſuis de
hæred. inſtit. ſed etiam in naturalibus tantum qui
non ſunt in poteſtate patris,l.qui vulgo de ſtat. ho-
min. & hanc opinionem probauit Cyn. in dicta l.
quisquis.C.ad Iul.maieſtat.& ita tenent communi-
ter doctor. ut dicit Angel. dicto uerſ. che hai tradi-
to,ſub numero quinto. & magis communem affir-
mat Claud.in l.ex facto,§.ſi quis rogatus ſub nume-
ro 16.ad Senat.Trebellia.cui accedit Dom.Clar.in
dicto §.læſæ maieſtatis ſub numero 11. item locum
6 † habet non ſolum in præſente condemnato, ſed
etiam in abſente condemnato, ut ſcribit Angel. in
l.lege Cornelia,§.conſtitutum ad leg. Cornel. de ſi-
car.& in l.penult.columna ſecunda, §. ad crimen de
publi.iudi. Marſil.in d.§. conſtitutum ſub numero
quinto Capi.deciſ.143. ſub numero tertio. Villalo.
7 in eius commu.opin.abſens.Præterea † d.l.quisquis
puniens filios locum habet quoque in nepotibus
ſecundum communem opionem de qua teſtatur
Salyc.in d. l. quisquis ſub numero undecimo, quem
refert Didac.libro ſecundo varia.reſol.cap.octauo,
ſub numero tertio ad finem quem ſeq. Dom. Clar.
loco ſupra citato, ſub numero 13. per quam com-
munem oſtenditur uera non eſſe aſſertio Cranet.lo
co ſupra relato qui uolebat dictam l. quisquis non
habere locum in nepotibus; Neque mouet quòd
8 in illo tex. filiorum appellatione † non ueniant fœ-
minæ, quia duplici modo reſpondetur, primo re-
torquendo in oppoſitum hanc conſiderationem.
ſecundo oſtendendo diuerſam rationem in filiabus
reformare pactum, arg.l.interpoſitas.C.quod met.
cauſ. Retorqueri perpendendo quod niſi in dicto
§.ad filias fuiſſet exceptæ filiæ, fuiſſent comprehen-
ſæ, eo quia per exceptionem oſtendatur fuiſſe de
genere regulæ iuxta tradita per Deci.& alios in l.1.
de reg iur.& quia ratio conſiderata in filijs, milita-
bat in filiabus, etiamſi non æquè, ergo non poteſt
inde argumentum aliquod deduci. Ratio antem di
uerſa oſtenditur ex eo quod conſiderat ibi impera-
tor in d §.ad filias in uer.minus auſuras,ubi conſide
rat cum non ita auſuræ eſſe credantur fœminæ,ut
mares, paterni criminis exempla non ita in ijs, ut
in maribus perpetuari poſſe credũtur, §.1.eiuſdem,
9 l.quisquis quod autem de patre † ad quem non ſit
illius legis extenſio, ſi filius committat crimen læſæ
maieſtatis non probat prohibitionem progreſſus,
dicta.l.quisquis ex identitate rationis,quia in patre
diuerſa militat ratio filio patrante delictum, quàm
in filio patre delinquente,quia in patre non militat
ratio perpetuitatis exempli criminis ipſius filij,ut è
contrà dicto §. econtra. Quoniam cauſa in cauſa-
10 tum † influit, ſed non è conuerſo, cauſatum in
ſuam cauſam refluit l. quod per manus de iu-
re codicil. cum ſimili. ſi igitur extenſionem, pro-
ut intenſionem non complectitur, accipiamus,
uera erit declaratio & exemplum dictę l.quisquis,
quod ſi exaudiamus prout intenſionem compre-
hendit, res abſque difficultate in oppoſitum eſt re-
uoluenda, quia nunquam poteſt in lege communi
intelligi excluſus eſſe ille caſus, qui ſub identitate
rationis expreſſæ uel pro expreſſa habitæ, ut oppor
tet effingere caſum identitatis rationis, cenſetur eſ-
ſe comprehenſus, quæcunque illa ſit materia, ut ſu-
pra plenius declarauimus atque oſtendimus.

SVMMARIVM.

1 *Statuto ſi caueatur ut pater teneatur aſſignare le-
gitimam filio delinquenti, non procedere id in
nepote.*
2 *Filium uiuente patre nullum ius habe e in illius
bonis.*
3 *Legitimam poſt mortem patris non eſſe uerè debitam,
ſed quaſi debitam.*
4 *Statuto ſi caueatur, ut pater teneatur ſoluere condemna
tionem pro filio, non progredi in nepote.*
5 *Et intelligitur tale ſtatutum in filio qui delictum com-
miſiſſe conuictus fuerit per ueras probationes.*
6 *Quia in ſtatutis in quibus vnus tenetur pro alio, ſem-
per ea ſit interpretatio, ſi uerè conſtet de de-
licto.*
7 *Id tantum intelligendum eſſe ubi uerba ſtatuti delictum,
& non condemnationem reſpiciunt.*
8 *Vt communi Doctorum ſententia receptum eſt.*

Statutum diſponens quòd pater tenea-tur filio delinquenti legitimam aſsignare, an habeat locum in nepote.

CAP. XV.

PRoponit Cranet. ſecundo loco
alterum propoſitæ declaratio-
nis enemplum, quod quidem
1 eſt, ſi ſtatuto † caueatur patrem
teneri ad aſsignandam legiti-
mam pro filio delinquente, nõ
habeat id locum in nepote, de-
lictum aliquod patrante; quia ſtatutum illud con-
tinet odium irrationabile, Rayner. de Forli.in l.lege
Iulia.§.1. de rit. nuptia. Crot. in l omnes populi de
iuſti.& iur. colum.35. Ratio autem iſtius irrationa-
2 bilis odij eſt quia filius uiuente patre nullum ha-
bet ius in bonis paternis †, nec illi debetur aliqua le-
gitima, l. 1.§.ſi impuberi de collat. bono.l.ſecunda,
§. interdum de uulgar. & pupillar. l. lex Cornelia,
vbi Bald. eod.titu.l.final.vbi Bartol.& Bald. de lib.
agnoſc. Decius in conſilio 438. numero 13. cũm
ſimilibus, quæ latius congeſsi libro quarto de Lud.
gene.capit.16.vbi plenius hanc materiam tractaui,

3 in cuius † rei confirmationem facit, quòd nec poſt
mortem patris, verè eſt debita, ſed quaſi debita, ut
in l.fin.§.ſin autem perpetuus. C. de curat. furioſ. in
ver.quaſi debita, & in l.& quia, in uer. quaſi debita
pro ſoci.Iaſ.poſt gloſ.ibi ad hoc valde notan.in l.3.
ſub num.4. C.de iur. & fact.ignor. & idem dici poſ-
4 ſet † in ſtatuto quòd pater teneatur ſoluere condem
nationem pro filio uſque ad legitimam, quod ſta-
tutum ualet ſecundum communem opinionem,
ut atteſtatur Alexan.in l lex Cornelia, ſub num.8.de
uulgar.& pupil.ubi etiam ſubdit, quòd ita ſeruatur
in practica quem refert Iaſ. in auth. nouiſsima, ſub
num.8. C.de inoff. teſtam. Soci.in l.cum filiusfam.
ſub num.8.de uerb.obligatio.& ſeq.Domi.Clar.qui
alios citat de communi opinione atteſtantes in
5 prax.crimin.q.86.ſub num.8.Quod † ſtatutum quia
continet odium irrationabile, intelligitur in filio
qui delictum commiſiſſe conuictus fuerit per ueras
probationes non etiam in eo qui condemnatus fuiſ-
ſet in contumacia, ſtante ſtatuto, quod contumax
habeatur pro confeſſo, ita dicit Bartol. in d.l cum
filiusfam. ſub num.5. cum quo tranſeunt Doctor.
ut dicit ibidem Iaſ. ſub num.18. Nam ubicunque
6 † ex ſtatuto pater obligatur pro delicto filij, uel fi-
lius ex delicto patris, ita demum unus pro alio tene
tur ſi uerè conſtat de delicto, ſecundum Bartol.ibi
qui in hoc communiter approbatur, ut ait Soc.con
ſilio 57. poſt numerum 10. libro tertio.Hoc tamen
inquit Do Clar.loco iam relato, ſub num.9.uerum
7 eſſe quando uerba ſtatuti † ita ſunt concepta ut ap-
pareat ſtatuentes uoluiſſe patrem ex delicto filij te
neri, puta quia dicat, quòd ubicunq; filius aliquod
delictum commiſſerit, pater teneatur ad ſoluen-
dum &c.Nam eo caſu utique opus eſt, ut de ipſo
delicto uerè appareat, ſed ubi ſtatutum non deli-
ctum, ſed condemnationem tantum reſpiceret, pu-
ta quia diceret, quòd pater teneatur ſoluere quam-
cunque condemnationem factam contra filium, eo
caſu facta condemnatione, ſiue contra filium præ-
ſentem, ſiue in illius contumaciam, poteſt inquit il-
le pater cogi ad illam ſoluendam, ſic diſtinguit
Bartol.in d.l.cum filiusfam.ſub numero tertio. Et
8 hanc † diſtinctionem dicit eſſe communem Felyn.in
cap.cum Bertoldus ſub numero ſecundo, de re iu-
dicat. quem refert Boſſ. in titu' de carcer. fid. relax.
ſub numero 58. Cæterum ſi filius compareat, &
illius confeſsione, uel alijs probationibus conſtet
9 de maleficio † tunc utique pater tenebitur uirtute
huius ſtatuti etiamſi in eo iudicio citatus non fue-
rit, & eſt communis opinio, ut dicit Alexan.in d.l.
cum filiusfam in principio, ſub num.6. in fin.quem
refert Iaſ. ibi poſt num.14.

S V M M A R I V M.

1 Quando aliquid de facto fit conſtitutionem pœnalem non extendi.

2 Inquiſitor qui de facto diſtribuit aliquos libros fratrum minorum non incidit in pœnam clem.nolentes de hære. Intellectus clem.nolentes de hæret ibi.

3 Sed quod ſupra dictum eſt, intellige quando id quod de facto fit diuerſam habet rationem ab actu contrauentionis.

4 In re fiſco applicata maius eſſe periculum propter ſententiam confiſcationis.

5 Iudex ſiue bene ſiue malè iudicando ſemel, officio ſuo fungitur.

6 Inquiſitorem delegatum poſſe dici.

7 Quando eadem uel maior militat ratio in facto pœnalis conſtitutio producitur.

Conſtitutio pœnalis an extendatur ad ea quæ de facto fiunt.

C A P. XVI.

INtelligitur ſecundo iſta conclu
ſio procedere quando aliquid
1 de facto fit † quia ad illud non
extenditur conſtitutio pœnalis
proponit exemplum Crauet.
d.4.par.ſect.1.ad fi.ſub nu.161.
in eo quod conſuluit Calderi.in
conſilio 1.in tit.de hæreti.ubi ait. Quòd clem.nolen
2 tes † de hæreti.excommunicans inquiſitores confiſcan-
tes bona eccleſiarum, etiam fiſco eccleſiæ, non ha-
bet locum in inquiſitore, qui nulliter & de facto di-
ſtribuit aliquos libros quorundam fratrum mino-
rum, quos damnauit de hæreſi. ſed hæc declaratio
3 † non eſt ita ſimpliciter intelligenda, ſed cum pun-
cto rationis, uidelicet quando id quod de facto fie-
ret diuerſam haberet rationem ab actu illo contra-
uentionis propter quem pœna fuerat impoſit , pro-
ut in caſu Calderi. circunſtantijs multis concurren-
tibus apertiſsimè conſtabat de diuerſitate rationis
inter actum confiſcationis, cui pœna illa per clem.
nolentes fuerat impoſita, & actum illius diſtributio
nis librorum, quem de facto fecerat ille inquiſitor
prout ibi plenè conſiderat Calderi. in iam relat.
4 conſi.& inter cætera † quia in re fiſco applicata ma-
ius eſt periculum propter ſententiam confiſcatio-
nis quæ tribuit ius, quàm per applicationem ſimpli-
cem quæ de facto fiat, quia priore caſu inquiſitor
5 reuocare non poſſet ſententiam † quia ſemel ſiue be
nè ſiue malè officio ſuo functus eſt, cap. in literis, &
cap. uenerabili de offi. & poteſta. iudi. deleg.cap.ſi
compromiſſarius, §.ſi uerò de elect. libro ſexto.l.iu-
dex poſteà quam de re iudicat. potiſsimè ſi delega-
6 tus eſſe dicatur † ut uidetur uelle cap. per hoc de
hæt.lib.6. poſteriore uerò caſu per rei uendicatio-
nem poteſt auocari, §.1.inſtit. de actio. ubi gl.Ang.
Iaſ.Gomeſ & alij not. l.in rem de rei uendic. Cæte-
7 rum ſi eadem † uel maior militaret ratio in eo quod
de facto fieret non putarem tutam eſſe iſtiusmodi
intelligentiam, per ea quæ plenius à nobis ſupra di-
cuntur in limitationibus ad ſupra firmatam conclu
ſionem, & quæ etiam ſupra diximus libro ſexto in
materia correctoria ad limitationem primam con
ſtitutæ ibi principalis concluſionis.

S V M M A R I V M.

1 Pœnalem conſtitutionem extendi quando agitur de delictis

tecis puniendis & illicitis coercendis.

Et tunc dici agi de materia fauorabili, ac de publica vtilitate. ibid.

2 *Publicè intereſſe vt delicta puniantur.*

3 *Pœna ſtatuti delinquentem afficientis protendi ad fieri mandantem.*

4 *Statutum permittens bannitum occidere fauorabile eſſe.*

5 *Bartolus doctrina in l. ſed & ſi vnius, §. ſeruus ſub numero ſecundo de iniur. ſeruari in materia dicti ſtatuti.*

6 *Communiterque receptam eſſe.*

7 *Multos tamen ex antiquis contra tenuiſſe.*

8 *Statuta vbi recipiunt certam interpretationem à conſuetudine, minime eſſe mutanda.*

9 *Statutum de bannitis occidendis habere in ſe cauſam publicę vtilitatis, ſed non carere quoque odio.*

10 *Bannitos vel profugos de iure communi non poſſe offendi.*

11 *Statuta de bannitis impunè occidendis tanquàm odioſa reſtringenda eſſe.*

12 *Sed reſolutionem difficultatis pendere à reſolutione illius propoſitæ quæſtionis, an materia puniendorum delictorum ſit fauorabilis uel odioſa.*

13 *Dictum Bart. in l. quemadmodum. C. de agricol. & cenſi. eſſe mirabile ſecundum Corn.*

14 *In pęnalibus ſemper fieri interpretationem in benigniorem partem.*

15 *Pœna ubi pluribus modis excipi poteſt ſemper intellige de mitiore.*

16 *In dubio fieri interpretationem, ut pœna locum non habeat.*

17 *In dubio quem cenſeri condemnatum ex cauſa quæ non infamat.*

18 *In dubio cenſeri propoſitam actionem quæ non infamat.*

19 *Iaſ. reſponſionem ad iura quæ uolunt in dubio faciendam in pœnalibus mitiorem interpretationem confutari a Crauet num. 20.*

21 *Fruſtra quęri de pœna delicti, niſi ante omnia conſtet delictum eſſe commiſſum.*

22 *Ita ut nec coniecturæ ſufficiant.*

23 *Intellectus ad l. ſi pręſes.*

24 *Bartol. dictum in d. l. quemadmodum. C. de agric. & cenſi. quomodo intelligendum ſit ſecundum Crauet.*

25 *Si agatur de pœna ſanguinis mitiorem fieri interpretationem, ſi de pecuniaria non item.*

26 *Pœnas reſtringendas eſſe reſpectu ſui ipſius, non ut ſi certę ſint non poſſint aliis caſibus adaptari.*

27 *Si incertum eſt delictum, uel incerta delicti qualitas, ſequimur quod eſt minimum.*

28 *Idemque eſſe quando incertus eſt animus delinquentis, etiamſi certum ſit delictum, & certa delicti qualitas.*

29 *Nec aliud dicendum eſt, quando incerta eſt perſona.*

30 *Plures ubi delicto interfuerint, & neſcitur quis deliquerit omnes puniuntur.*

31 *Ratio publicę utilitatis quæ ſuadet delicta puniri, eſt contra eos qui priuatam defenſionem prætendunt.*

An materia puniendorum delictorum, ſit fauorabilis: Et an ſtatutum puniens homicidam trahatur ad mandantem: Et an ſtatutum de bannitis occidendis ſit fauorabile, vel odioſum.

CAP. XVII.

Limitatur modo iſta concluſio, ut locum non habeat † quan-
1 do agitur de puniendis aut illicitis coercendis, quia tunc dicitur agi materia fauorabilis, & vtilis reipublicæ, ut delicta puniantur, proptereaque fit extenſio, vt ſcribit Barto. in l. quemadmodum C. de agri. & cenſit. libro 11. quem ſequi. Roman. in conſilio 105. in ſecundo dub. Iaſ. poſt Alexan. in dicta l. cum quidam colum. penult. de lib. & poſthum. Deci in d. l. factum §. in pœnalibus de reg. iur. in quarta fall. ſupra relat. & in conſil. 65. colum. ſecunda Felyn. in cap. translato columna quinta de conſtit. & in cap. nonnulli colum. 21. de reſcrip. Dom. Alciat. dicto libro ſecundo de uerbo. ſignif. ſub num 49. Crauet. de antiq. temp. par. 4. ſectio. videamus ſub num. primo, cum quinque ſeq. Euerar. in d. loc. à ratio. leg. lat. ſub
2 num. 71. quia publicè intereſt † ut maleficia puniantur & pacata ſit malis hominibus prouincia. l. congruit de off. præſid. l. ita vulneratus ad leg. Aquil. & tuta ſit inter improbos innocentia, dicto cap. erit
3 autem lex. Et ideo pœna ſtatuti † committentem maleficium afficientis, habet etiam locum in fieri mandantem, Bartol in l. ſecunda §. exercitum de his qui not. infam. in dicta l. ſi conſtante q. 1. par. princip. ſolu. matr. & in l. ſi quis in graui, §. vtrum ad Senat. Sylla. & in dicta l. quemadmodum. C. de agric. & cenſi. libro vndecimo. Et alios pleroſque in hanc rem citat Euerar. ſub dicto numero 71. Aliud exemplum proponit Crauet. loco ſupra citato in ſtatuto
4 † permittente bannitum occidere, quod dicitur eſſe fauorabile, quia ob bonum publicum inductum eſt, l. ſecunda ubi Bartol. & alij. Quando liceat ſine iudice ſe uindi. in l. omnes populi in ſecunda quæſt. 3. quæſt. princip. de iuſt. & iur. Iaſ. in conſilio 133. colum. penult. in fin. libro primo. & in l. ubi pactum colum. quinta. C. de tranſact. Bald. in conſilio 491. uiſa petitione poſt medi. libro tertio. quibus addi poteſt Dec. in conſilio 327. col. ſecunda uerſic. ſed prædictis non obſtantibus, Gozad. in conſilio 61. ſub num. 20. Paſet. Ferrar. in conſi. 189. ſub num. 6. Verum quod attinet ad primum exemplum res non ita ſimpliciter eſt exaudienda; Quia in hac difficultate nunquid ſtatutum puniens facientem delictum habeat quoq; locum in mandan
5 te † fieri tale delictum; recepta eſt Bart. doctr in l. ſed & ſi unius, §. ſeruus num. 2. & ſeq. de iniur. & in l. aut qui aliter §. ultimo, quod ui aut clam, ſub numero tertio. Quòd aut ſtatutum loquitur in perſonam; puta, ſi quis occiderit, ſi quis uulnerauerit, aut alia ſimili formula, & tunc non comprehendatur mandans: Aut uerò conceptum eſt in rem, ſcilicet in ipſum maleficiũ, puta pro homicidio ſit pęna mortis, & hoc caſu utique comprehendat mandantem.

6 Quam Bar.aſſertionem † dicit communiter eſſe re-
ceptam Deci.in l. ſi quis id quod num.38. & ſeq. de
iuriſd.omni.iud.Cur.iun.in l.2. §.ſi procurator, ſub
num.4.quod quiſque iur. Alexan. in l.1.in princ.ſub
nnm.23. de uerbo.obligat.Iaſ.in d.l.ſi quis id quod
ſub num.36. & in l. ſi quis pro emptore ſub nume-
ro 361. de uſucap. Boſsi. in titu.de pœn. ſub nume-
ro 14.cum ſimili. quot copioſè addit Dom.Clar.in
praxi. criminal. q.89. ſub num. 2, Benè uerum eſt
7 † quòd ex antiquis multi tenuerunt contrarium, ui-
delicet, ut etiamſi ſtatutum loqueretur in perſonã
comprehendat nihilominus ipſum mandantem,
quam opin. dixit eſſe magis communem Gandi.in
titu. de tranſ. in fin. ubi etiam ſubdit ita communi-
ter obſeruari, quem refert Alberi. in tertia par. ſtat.
q.44.ſub num.15. ita etiam ſeruare iudices & aſſeſ-
ſores atteſtatur pract. Carrer. fol.305. ſnb nnm.60.
8 Dicit tamen Dom, Clar. † loc. iam relat. quòd ſi
ſtatuta talem recipiunt interpretationem à conſue-
tudine minimè ſunt mutanda, l. minimè de legi.
Quod ſi conſuetudinem circumſcribamus dubio
procul. Bartol.opinionem eſſe magis communem,
& ideo ab illa non eſſe in iudicando uel conſulendo
recedendum. Quantum ad ſecundum exemplum
9 non diffiteor huiuſmodi ſtatuta habere † in ſe cau-
ſam pnblicæ utilitatis & fauoris publici iam ſupra
relatam; nihilominus habent quoque odium non
leue in ſe, quia ſunt correctoria iuris communis,
10 de iure enim communi non poſſunt profugi † uel
banniti impunè offendi, ut ſcribunt Barto. & Iaſ. ac
cæteri in l. ut uim de iuſt. & iur. & propterea iſtius-
11 modi ſtatuta tãquam odioſa † reſtringenda eſſe di-
xit Barto.in l. neque enim in fin. de incen. rui. naufr.
ibique Alex. & nouiſsimè conſuluit Bero. in conſi-
lio 181. ſub num. 10. & 196. ſub num.9. libr.3. qui
addit Fely.in cap. quæ in eccleſiarum col.2. & in ca.
cum Bertoldus de re iudi. Bart. & Alex.in d.l. omnes
populi de iuſt. & iur. & ea quæ traduntur a Bartol.
in l. eum qui delatorem in princ. de iur. fiſc. & per
12 Roman.in ſingul.303. Verum quia † huius dubita-
tionis reſolutio pendet à deliberatione, quæ fier in
principali concluſione firmata in hac limitatione,
quam uidentur communi conſenſu ſupra relati do-
ctores firmare; ideo illam reuoco in dubium, tam
ex auctoritate Corn.in conſi.233.col.2. lib.4. ubi di-
xit dictum illud Bart. in d.l. quemadmodum. C.de
13 agricol. & cenſi. † ſuper quo fundatur iſta limitatio,
eſſe mirabile, & ualde pulchrum, ſi uerum ſit, quaſi
ut inquit Crauet. noluerint ridere de hoc dicto, &
illud pro falſo habere, quàm etiam ex regula illa
14 quæ habet in pœnalibus debere † ſemper fieri in-
terpretationem in benigniorem partem, l. inter-
pretatione, & l. præſes de pœn. & ibi pœna pluribus
15 modis intelligi poteſt, excipi debet † de mitiore,
Baldus in l. final. per illum text. cum gloſ. C. quæ
res uend. non poſſ. ſimiliter in dubio ſit interpre-
16 tatio, ut pœna † locum non habeat, ideo in dubio
17 cenſetur quis condemnatus ex cauſa quæ † non in-
famat, l. hæ enim de ſuſpect. tutor. Ioan. Andr. in
cap. qualiter, §. ad corrigendos columna quarta de
18 accuſatio. ſimiliter in dubio † cenſetur propoſita
actio quæ non infamat Alexan. in l. certi condictio
in principio ſi cert. petat. & in l Gallut, §. ſi eius qui
filium columna ſecunda de lib. & poſthum. Deci.in
capitu. ex literis columna quinta in fin. de conſtit.
cum ſimilib cita. à Crauet. loco iam relato ſub nu-
mero ſecundo, & quamuis Iaſ. in d.l. cum quidam
19 † colum. fin. de lib. & poſthum. reſpondeat adducta
in contrarium procedere, quando ſumus in dubio,
& non conſtat delictum eſſe commiſſum, uel quan-
do non conſtat de qualitate criminis, ut ſic abſolua
tur quit in dubio, quando non conſtat delictum
eſſe commiſſum, vel ſi conſtat, ſed non de illius
qualitate, mitior imponatur pœna, quæ reſponſio
fuit Dyn. in dicto cap. odia ad fin. de reg. iur. libro
ſexto. Ninilominus dicit ibi Crauet. ſub numero
20 tertio. hanc reſponſionem † illius animo non ſatiſfa
cere, quia Doctor. loquentes de materia extenſio-
nis in pœnalibus ſupponnnt delictum eſſe com-
miſſum & de illo non conſtare, ſimiliter in dicta l.
interpretatione, & in d. l. ſi præſes ſupponit l. Cli-
quere de maleficio atque illius qualitate, quia fru-
21 ſtra quæritur † de pœna delicti, niſi ante omnia de
ipſo delicto conſtet, l 1. §. item illud ad Syllania. l. ſi
quando in uer. patefacta, vbi Iaſ. poſt Bald. in quar-
to notab. C. unde ui, Angel. in l. certum de confeſſ.
Iaſ. in l. iusiurandum quod ex conuentione, §. final.
22 columna ſeptima de iureiur. ita ut † nec coniecturæ
ſufficiant Deci. poſt Abba. in cap. 1. in fin. de offic.
23 delegat. & urget multò magis ille text. † dicta l. ſi
præſes ubi dicitur iudicis ſententiam ſimpliciter
pronunciantis vim factam eſſe debere intelligi de
vi priuata, ſi intelligamus ibi factam fuiſſe proba-
tionem de ui publica, alioqui ſi nulla facta fuiſſet
probatio non propter benigniorem interpretatio-
nem, ſed quia probatum non eſſet intelligeretur
ſententia de ui priuata. Vnde ipſe putat aliter re-
24 ſponderi poſſe uidelicet, † quòd dictum Bartol. in
dicta l. quemadmodum intelligatur quando aliàs ſi
extenſio non fieret in pœnalibus, delictum remane-
ret impunitum, tunc enim dicitur agi de fauore pu
blico, & materia dicitur fauorabilis ob [illegible] extens-
ſio ne delictum remaneat impunitum; ſed ſi ceſſan-
te extenſione delictum non remaneret impunitum,
ſed puniretur quidem mitius tamen, tunc non fit
extenſio in pœnalibus, ſed procedunt illa iura, in l. ſi
præſes, & in l. interpretatione de pœn. ita notanter
declarat ac reſpondet Bartolus in dicta l. ſecunda.
§. exercitum de his qui not. infam. refert & ſequi.
Deci. in l. ſecunda ſub numero 109. de reg. iur. ad
quam declarationem inquit ille, ſi Corn. aduertiſ-
ſet, non dictum hoc pro tam mirabili habuiſſet, nec
25 illud in dubium reuocaſſet † D. Alc. lib.5. parad. c.9.
ad fi. uidetur hunc in modum prædictas opiniones
conciliare, ut ſi agatur de pœna ſanguinis ingerẽda,
locum habeant iura ex aduerſo citata quæ nolunt
benigniorem ac mitiorem faciendam eſſe interpre
tationem, ſi uerò non indicatur talis pœna. ſed alia
inferior, tunc ſit locus huic limitationi & dicto Bar
to. in dicta l. quemadmodum. Gammar. autem
26 † in d. tracta. de extenſio. ſub num. 53. iura ex ad-
uerſo citata intelligit, ut procedant quantum ad

hoc

hoc, ut pœnæ reſtringendæ ueniant reſpectu ſui
ipſius, ueluti cum eſt dubium an pœna debeatur
pro facto, uel non, uel eſt dubium an debeat dari
magna, uel minor pęna, ut patet in exemplis de re-
gul. iur. capitulo in pœnis, ſed quòd quando
pœna eſt certa, non poſſit talis conſtitutio ad-
aptari ad alios caſus per rationis identitatem,
iſtud ipſe negat, & ſic affirmat procedere commu-
27 nem doctorum ſententiam, Dyn. † autem in cap.
in obſcuris de reg. iur. lib. 6. tradit quandam plenio
rem diſtinctionem, hunc in modum; ſi incertum
eſt delictum, ideſt delictum eſſe commiſſum, regu-
la locum habet, ſequimur enim quod eſt minimum
quia non punimus ſed abſoluimus l. abſentem de
pœnis, idemque eſt ſi certum ſit delictum, ſed incer
ta delicti qualitas, ueluti conſtat aliquem commiſiſ
ſe nim, & ſic delictum eſt certum, ſed ignoratur
utrum cum armis uel ſine armis, & ſic qualitas eſt
incerta, nam ſequimur minimum, ideſt præſumi-
mus ſine armis factam eſſe uim, ut mitius punia-
tur d. l. ſi præſes & l. interpretatione de pœn. & l. hę
enim cauſæ, §. quid ergo de ſuſp. tutoribus.
28 Aut uerò † certum eſt delictum, & certa deli-
cti qualitas, incertus uerò animus delinquentis &
tunc non præſumimus minimum, ideſt non ad
fuiſſe animum, quia facti atrocitas remouet præ-
ſumptionem animi non præſumendi ex quo
perſona eſt habilis ad delinquendum l. prima,
C. de ſicar. & l. ſi non conuitij, C. de iniur.
29 Quod ſi certum ſit delictum † & ceta qualitas, ſed
incerta perſona. ut ſi nullus deprehenditur fuiſſe
in actu delinquendi. certum eſt neminem puniri,
l. abſentem de pœnis, ſed ſi plures deprehendantur
fuiſſe in actu delinquendi, & ignoretur quis de li-
30 querit. tunc † non ſequimur quod eſt minimum
quia omnes puniuntur, §. ſi plures l. item mela, ad le
leg. Aquil. & not. in l. ſi in rixa, ad leg. Corn. de ſi-
car. & ratio eſt quia omnes deprehenduntur in cul
pa, quia omnes fuerunt in actu delinquendi, Item
31 quia reſpublica quæ † ſuadet maleficia puniri l. lici
tatio. §. quod illicitè de publ. & uectigal. l. ſi a reo, §.
qđ uulgo de fid. i. d. l. ſi ita uulneratus ad leg. Aquil.
eſt contra eos qui priuatam defenſionem præten-
dunt, & ideo præferenda eſt publica l. actione §.
labeo pro ſocio, & in authen. de non eligend. §. quia
uero.

SUMMARIUM.

1 *Auctorem putare materiam delictorum puniendorum eſſe fauorabilē, quando delicta remanerent impunita.*
2 *Si agatur de aliqua ex pluribus pœnis imponenda mitiorem eſſe diligendam.*
3 *Publicæ utilitatis fauorem eſſe, ut quis grauioribus, & atrocionibus pęnis feriatur.*
4 *Multa in iure ciuili contra ſtrictam rationem pro communi utilitate recepta eſſe.*
5 *Pœnarum in electione rem ſemper temperandam eſſe ut mitior eligatur.*
6 *Opinionem illam amplectendam eſſe quæ ſedat difficultates, ac iura ad concordiam reducit num. 7.*
8 *Riminaldus laudatur.*
9 *Diuinationem permitti pro iurium contrarietatibus euitandis ac conciliandis.*

Quę ſit Auctoris ſententia in illa difficultate, an materia puniendorum delictorum ſit fauorabilis uel odioſa.

CAP. XVIII.

Vid dicemus in tanta tot grauiſſi
morum patrum uarietate. Ego
opinor. † Bart. in dicta l. ſecunda,
1 §. exercitum, de ijs qui nota. infa-
mi. quem ſecuti ſunt Decius, &
Crauetta, ſupra relati uerè tuliſſe
punctum iſtius difficultatis, ut li
mitatio procedat quando aliàs delictum rema-
neret impunitum, niſi interpretatione adiuuaretur
pęnalis conſtitutio, & in hoc uerſetur publicæ illius
utilitatis fauor, de quo loquitur l. ita uulneratus,
2 ad leg. Aquil. ſi uero † agatur de aliqua ex plurib. pœ-
nis imponenda, tunc ſemper in mitiorem & benig-
gniorem partem fiat interpretatio iuxta dictā l. in-
terpretatione & l. ſi præſes de pœn. quæ diſtinctio
fuit de mente Iacob. Butrig. quem refert Alberic.
de Roſat. in d. l. 2. §. exercitum, de his qui not. inf. &
ibid. ſeq. Raphael. Fulgoſ. ſub numero 3. uerſic. in
gloſ. ſed hoc, & ratio eſt, quia publicę utilitatis,
3 † fauor non eſt, ut grauioribus atque atrócionbus
pœnis quis afficiatur, ſed tantum uerſatur in eo,
ne maleficia remaneant impunita, ut apertè pro-
bat textus in dicta l. ita uulneratus in illis uerbis,
cum neque impunita maleficia eſſe oporteat, ijſce
additis, quę paulo inferius habentur, multa enim in
4 iure ciuili † contra ſtrictam rationem diſputandi
pro communi utilitate recepta eſſe innumerabili-
bus exemplis probari poteſt, & rurſus clare indi-
cat text. in l. locatio, uel ut alias legitur licitatio
§. quòd illicitè de publica. & uectigal. in illis uer-
bis. Alterum enim utilitas priuatorum, alterum ri-
gor publicæ diſciplinæ poſtulat, iunctis ijs quæ ſu-
pra dixerat de publicano per uim illicitè extorquē-
te, ſed hoc omnibus alijs clarius, atque apertius pro
bat text. in c. ut famæ de ſenten. excom. dum in
eo, dicitur, Et publicæ utilitatis intereſt ne crimina
remaneant impunita; & ob impunitatis audaciam
qui nequam fuerant fiant nequiores, cum igitur is
qui delictum commiſit ſi pœna aliqua ex ijs quæ
a iure ſtatutæ ſunt afficitur, dicatur ſatisfactum eſ-
ſe publicæ utilitati, in re merito dicendum eſt, quā
5 tum ad electionem † pœnarum rem ſemper eſſe tē
perandam, ut mitior, minuſque grauis eligatur, iux
ta d. l. ſi præſes & l. interpretatione de pœn. facit rur
6 ſus pro hac Bar. ſententia † quod enim per illam tol
luntur oēs difficultates & reducūtur ad concordiā
concilienturque omnia iura & diſſenſiones omnes
interpretum, neq; hæſitationis ulterius quid rema-
7 net reliqui, uidetur præ cęteris † eſſe recipienda l. ſe-
cunda,

cunda,§.ſi quid in tanta,C.de uet.iur. enucl.§. quib.
in j.conſt.glo.in l.apud antiquos,C.de furt.& per ea
quæ ſcribit Bar.in l. ita ſtipulatus col. 12.poſt prin.
ſub nu.27.de uerb.oblig.Iaſ.in l.2.§ prius ſub num.
23.de uulg.& pup.& l.huiuſmodi,§.ſi cui ad fi.de le
8 ga.1.Rim.iun.† eleganter ac pereruditè ut cętera il
lius omnia in § primo,ſub nu.55.inſtit.per quas per
ſon. nob.acquir.qui prudentisſimi patres uoluerũt
etiam diuinatiuæ opinioni locum fore in difficilib.
9 contrarijs, pro illis † euitandis, & hoc multo magis
recipiendũ eſt in iſta diſtinctione Bar.quæ ex mẽte
verbis ac ratione dictorum iurium procedit, quæ
in hoc ſubiecto uidentur primo obtutu implacabi
liter pugnare.

SVMMARIVM.

1 *Quando per ſtatutum delictum ita leuiter punitur,ut pò tius detur anſa delinquendi, fit extenſio in pœnalibus.*
2 *Occaſionem delinquendi omnino tollendam eſſe.*
3 *Legem non ualere per quam detur occaſio delinquendi.*
4 *Crauetæ quid obtigerit primo anno ſui Doctoratus.*
5 *Iuramentum de ſeruandis ſtatutis debere intelligi de ualidis ac firmis.*
Non de inualidis & iniquis.
6 *Crauetta laudatur.*
7 *Polyctonius Mediabarba auctoris præceptor, & poſtea Mediolanenſis ſenator perilluſtris, commendatur.*
8 *Eundemque auctorem fuiſſent publicè profitendi iuris prouinciam Auctor adhuc ſcholaſticus aſſumeret.*
9 *In cuius Doctoratu locum neceſſariæ promotionis reliquiſſe prudentisſimo Crauetta.*
10 *Pœnas a iure communi impoſitas non cenſeri ſublatas propter pœnas ac ſtatutis de nouo inuectas.*
11 *Falſi crimen grauisſimum eſſe,& propter eius frequentiam a legibus ac ſtatutis grauius ſolere puniri.*
12 *Falſi pęnam quæ de iure communi eſt deportationis, & publicationis omnium bonorum, hodie in uſu non eſſe.*
13 *Falſi pœnam tunc arbitrariam eſſe iudici,quando nihil in indiuiduo prouiſum eſt per ſtatutum.*
14 *Pęnam iuris communis ſtatutaria tolli ſecundum Baldum.*
Et fatuum eſſe iudicem qui aliam pœnam imponeret.
15 *Itaque in praxi totum mundum obſeruare ex teſtimonio Alberici.*
Et communi Doctorum uoto ſic receptum eſſe, & in prouincia iſta ſic obſeruari.
16 *Pœnam unam per alteram tolli cum utraque tendat ad uindictam.*

An quando pęna impoſita per ſtatutum
eſſet ita leuis, ut potius daret anſam deli-
cto;quàm illud puniret, debeat extenſio
fieri.

CAP. XIX.

DIcit tamen Crauetta in dicta 4.
part. ſectio. videamus ſub num.
ſexto,aduertendum eſſe ad hanc
1 reſolutionem, quòd † ſi delictũ
alio iure ita parcè ac leuiter pu-
niretur ut non pœna impoſita,
ſed potius delinquendi occaſio
data eſſe uideatur, ex ipſius pœnæ lenitate, l.ſi in
operis,C.de pœn.Dec.in l.prima,in princip.colum
na tertia,quod quiſque iur.& in capitu.cognoſcen-
tes columna prima,de conſtitutio.tunc eſſet exten
ſio facienda pœnalis legis aut conſuetudinis,
quia adhuc miliare cẽſenda eſſet ratio fauoris pu-
blici, ne delictum remaneat impunitum, non ſub
2 lata occaſione † delinquendi quæ omnino tolli de
bet l.prima,in principio.naut.caup.ſtabu.l.prima,
§.fin.cum ibi notab.quemad.ſeruit.amitt.& eo ma
3 gis quia lex non ualet per quam datur occaſio de-
linquendi,cap.erit autem lex, quarta diſtin. capit.
ex parte ubi Abb.in ſecundo not.de conſuet. capit.
fin.eod.tit.l.conuenire de pact.dotal.dicitque hunc
4 caſum contigiſſe ſibi primo anno ſui † doctoratus,
dum gereret præturam Cunei, falſique ageretur
quæſtio,cui crimini pœna erat impoſita ſatis leuis
ſolidorum ſcilicet uiginti tantum turonenſium,
nam cum requireretur ut a pœna ſtatuti non re-
cederet,quod cum reliquis eiuſdem loci ſtatutis iu
rarat in ingreſſu eius officij ſeruare, dixit ſtatutũ il-
lud inualidum fuiſſe, & generale iudicis iuramen-
5 tum † de obſeruandis ſtatutis intelligi de ſtatutis
ualidis ac firmis,non de inualidis & iniquis iuxta
tradita à Doctor.in l.prima, de ijs qui ſunt ſui uel
alien.iur.l.ſi procurator de cond. indebit, & c.1.de
iureiur.lib.6.
6 Et certè † alia animi deliberatio expectanda nõ
erat,ab eminentisſimæ ſpei tantæq; expectationis
iuuene, iuriſconſulto & iudice,ut eſſe is tunc tem-
poris debebat, quẽ poſtea ingraueſcente eius inæ-
tate iuriſconſultum virum tantæ integritatis, tam
probatæ uitæ,tam præſtantis animi candoris; tam
accerbisſimi in uitia odij, tamque præcipua men
tis grauitate pollentem,præter exactisſimam ac cõ
ſumatisſimam iuris utriuſque eruditionem, do-
ctrinam;promptamque ac paratam ſubtilisſimarũ
ac difficillimarum quarumque iuris partium reſo-
lutionem,cognouimus hic Ticini ſub nouisſimis
ſcholaſticarum noſtrorum ſtudiorum annis, cum
7 ad primarium ueſpertinæ lectionis ciuilis † locum
ab excellentisſimo Senatu in hoc noſtrum Gymna
ſium adſcitus fuiſſet honoratisſimis conditionibus
eoque in munere,collega illi datus fuiſſet veneran-
dæ mihique perpetuo colendæ memoriæ præce-
ptor ac Dominus Polictonius Mediabarba,qui cũ
poſtea illhinc ad duos annos,à potentisſimo ac ſe-
reniſſimo Philippo Hiſpaniarum Rege, Duceque
Mediola-

Mediolani in ampliſſimum atque excellẽtiſſimum Senatorium ordinem Mediolanẽſem fuiſſet cooptatus, procuraſſetque † ac effeciſſet, ut publico inſtitutionum interpretandarum muneri ſcholaſticus adhuc Excellentiſſimi ſenatus decreto præficerer, locũ neceſſariæ promotionis † reliquit eidẽ ſapientiſſimo Cranettę in Doctoratu noſtro, qui poſt annum ab eius diſceſſu mihi aſſumptus eſt, Quæ res effecit ut arctiore conſuetudinis uinculo adſtringerer tam profundiſſimæ ſapientiæ uiro, cui & ædium contiguitate, & longa conſuetudine iam multo ante coniunctiſſimus eram. Et adiuuatur iſta opinio Crauettę ex illorum ſententia qui putarunt pœnas a iure communi pro delictis impoſitas non cenſeri † ſublatas propter pœnas de nouo ex ſtatutorum diſpoſitionibus inuectas, cuius ſententię auctor fuit Bar. in l. prima, ſub numero primo, ui bon. rapto. poſt nonnullos antiquos ibi relatos ab illo, & hanc communiter teneri atteſtatur Cy. in l. qui ſepulchra C. de ſepul. uiolat. quem refert Anch. in c. generi de reg. iur. lib. 6. & Caccialup. in l omnes populi ſub nume. 90. de iuſt. & iur. idem probauit Bal. in l. non eſt nouum de legib. quem refert Auguſtin. ad Angel. de malefic. uerſi. & ibi caput ſub nume. 9. & hanc opinionem teneri per doctor. teſtatur Angel. in d. l. qui ſepulchra uerſic. in tex. ibi nihil enim, C. de ſepul. uiolat. eandemque dicit eſſe communem Abb. in cap. de cauſis ſub num. 14. de offic. deleg. & Sal. in d. l. qui ſepulchra poſt num. ſextum, uerſ. quæro nunc C. de ſepul. uiolat. prout illum refert Io. Andr. in capit. fin. ſub nu. 16. de colluſio. detegen. qui tamen hoc explicatè non atteſtatur, ut dicit D. Clar. in prax. crimin. quæſt. 84. ſub num. 5. poſt Bern. in d. cap. de cauſis ſub num. 75. unde cum crimen falſi ſit grauiſſimum † & propter eius frequentiam a legibus & ſtatutis grauiter ſoleat puniri, ut dicit D. Clar. in d. § falſum in princ. & Meno. in conſi. 306. in principio. & quamuis de iure communi pęna falſi eſſet deportationis cum publicatione omnium bonorum l. prima, § ultim. ad l. Corn. de falſ. hodie tamen † quia illa non eſt in uſu uidetur eſſe extra ordinem arbitraria iudici, ut ſcripſit Alexand. in conſilio quinto, lib. ſeptimo, & Gram. in uot. quinto, & & ſuper cõſtit Regn. fol. 116. colum. 3. D. Clar. in d. §. falſum ſub num. 5. & 31. ubi Gandi. & alios addit eiuſdem ſententiæ aſſertores, Menoch. de arbitr. iudi. caſ. 306. ſub nume. 9. & caſ. 343. ſub num. 3. & ſupra diximus lib. 5. cap. 20. ergo putauit iure meritò Crauett. ſeuiore pœna puniendum illum falſariũ cuius cauſa ſub eius prætura uertebatur. ſed † aduerſus eius ſententiam facere uidetur, primũ quod tunc demum pœna falſi arbitraria eſt iudici, quando per ſtatuta nihil in indiuiduo reperitur diſpoſitum eſſe circa huiuſmodi crimen, cæterum quando pœna per ſtatutum eſt impoſita ab ea non receditur, ut dicit Gandi. in tit. de falſa. ſub num. 3. quem refert & ſequitur, D. Clar. in d. § falſum ſub d. numero 31. Rurſus contra hanc ſententiam facit, quod ſcripſit Bal. in l. data opera ſub d. nu. 19. & ſeq. qui uult † pœnam iuris communis per pœnam ſtatutariam prorſus intelligi eſſe ſublatam, ſubdens quòd ſtatuus eſſet iudex qui aliam pœnam imponeret, quã ſtatutariam & dicit pract. Carre. fol. 519. ſub num. 14. quod hanc opinionem tenent omnes Doctores hanc etiam opinionem dicit eſſe communem Dec. capitulo de cauſis ſub numero 14. in fin. D. Alciat. in conſi. 453. ſub num. 5. uerſ. non obeſt igitur. Do. Clar. in d. q. 84. poſt num. 5. qui alios plures adducit de communi & magis communi fidem facientes, atteſtantes, quòd ita in practica ſeruari, ut Blanc in prax. crimin. fol. 72. ſub num. 61. & ſeq. & Alberi in prima par. ſtat. q. 8. ſub num. 10 in fin. † qui dicit totum mundum ita obſeruare, quamuis caſus egeret deciſio. imperatoria Rol. a Val in conſi. 35. ſub nu. 48. lib. 2. Rota ſenen. lib. 2. deciſi. poſt conſi. criminalia deciſi. 9. quæ ait hanc opinionem præualuiſſe approbatamq́; fore per uſum, dictq́; D. Clar. q. cũ hæc opinio ſit magis communis & in prouincia iſta conſuetudine etiam recepta, ab illa non eſſet in iudicando & conſulendo recedendum, & maximè quando iudex impoſuiſſet pœnam ſtatutariam, quia tũc non poſſet poſtea imponere pœnam iuris communis, etiam ſi eſſet maior, quia † cum utraque pœna tendat ad uindictam, una per alteram tollitur, quam ſententia concordare omnes aſſerit. Bar. in l. 1. in ult. uer. ui bon. rapto. quem refert Ana. in d. cap. fin. ſub nu. 16. de colluſ. deteg.

The margin numbers printed beside the lines of the running text above: 8 (tus, procuraſſetque), 9 (cũ neceſſariæ), 10 († ſublatas), 11 (ſit grauiſſimum), 12 (bonorum l. prima), 13 (cuius cauſa), 14 († pœnam iuris), 15 (prima par. ſtat.), 16 (nis, etiam ſi).

S V M M A R I V M.

1 *Pœnalem extendendam eſſe diſpoſitionem quando pœna a ſtatuto impoſita, nomen pęnæ non meretur.*

2 *Statutum imponens pro atroci delicto leuem pęnam, ut turpe atque ignominioſum non tenet.*

3 *Iuramenta de ſeruandis ſtatutis præſtita per officiales, non intelligi de huiuſmodi turpibus ſtatutis.*

4 *Ea quę contra bonos mores ſunt, impoſſibilia reputari.*

5 *Communem opinionem Doctorum de imponendis pœnis ſtatutarijs pro delictis intelligi quando per ſtatuta, uel conſuetudines locorum ſufficienter eſt prouiſum.*

6 *Falſi crimen ſeuere punitum eſſe per ſtatuta Ticinenſia, & nouas conſtitutiones ſtatus Mediolani.*

7 *Quando legitima non ſunt impoſita pęnæ per ſtatuta, & conſuetudines ueriorem eſſe Crauettæ opinionem de extenſione facienda.*

Quæ ſit Auctoris reſolutio in propoſita difficultatem.

C A P. XX.

1 SEd hæc omnia ego puto intelligenda eſſe, quando † pœna à ſtatuto eſſet legitimè impoſita, & nomen pœnę attenta qualitate delicti promeretur, cæterum quando pro tam atroci delicto pœna imponitur, quæ impunitum faciat delictum, & det materiam frequentius eo in genere delinquẽdi, ego do manũ Crauet. puto

que

que illnm grauiter ac prudenter cenſuiſſe, tum per
2 ea quæ ſupra ab illo conſiderata ſunt tum † quia
iſtiuſmodi ſtatutum, ut turpè, infame atque igno-
minioſum non tenet l. generaliter de uerbo. oblig.
l. turpia legata de leg. 1. l. iurisgentium. §. ait prætor
3 de pact. Et iuramentum † de iſtiuſmod. turpibus
ſtatutis ac diſpoſitionibus ſeruandis, tanquam con
tra bonos mores, non eſt obligatorium, cap. non eſt
obligatorium, de regul. iur. libro 6. Bar. in l. ſi quis
pro eo de fide. idem Bar. Bal. Caſtren. Alex. Iaſ. Alci.
& alij in l. ſtipulatio hoc modo concepta de uerb.
oblig. Dec. & alij in l. pactum dotali, C. de pact. ubi
Cyn. Bald. Caſtrenſ. Alex. Iaſ. & alij, eſt tex. in capit.
ubi, & in cap. quia ſæpe contingit de electio. & in c.
2. de reb. eccleſ. non alienan. & iuuatur ratione, quia
4 † quæ contra bonos mores ſunt. impoſſibilia repu-
tantur de iure l. filius. l. conditiones, & l. quidam de
condit. inſtit. & impoſſibilium nulla eſt obligatio,
c. nemo poteſt de reg. iur. in 6. l. impoſſibilium de
reg. iur. l. impoſſibilis de uerb. obligat. ergo. nec eo
rũ quæ ſunt contra bonos mores, & præſertim iſtiuſ
modi ſtatuti, quod cum immediatè ſit turpe, igno-
minioſum, ac infame, ut dictum eſt, propter impu-
nitatem, talis criminis ac materiam quam præſtat
in eo delinquendi, ut declarat Dyn. in d. reg. non eſt
obligatorium, & Doctor. in loco ſupra cita. Bal. &
Alexand. in l. pacta quæ contra. C. de pact. idem Bal
dus in l. non dubium, C. de legib. in 17. opposit.
& in l. prima, C. de condic. ob turp. cauſ. ſub num. 7.
Abb. & Imol. in cap. cum contingat de iureiuran.
5 Tum etiam quia communis † illa uel magis com-
munis opinio Doctor. quam ex multorum atteſta-
tionibus proximè diximus, conſuetudine quoque
receptam eſſe procedit quando per leges municipa-
les ciuitatum, uel conſtitutiones prouinciarum ſuf-
ficienter eſt prouiſum, reſpectu punitionis criminis
commiſſi, uel committendi, ueluti in hac ciuitate
in crimine falſi ſtat. 37. in criminal. & in nouis con-
ſtitutionibus, in tit. de pœn. in §. quicunque fecerit
6 & in §. ſi quis falſum in quibus † iuxta ualorem ac
qualitatem cauſarum in quibus falſum fuerit com
miſſum, imponitur pœna quadruplicum mitratio-
ne ac productione in publicum per tres dies, pœna
amiſſionis ſeu amputationis manus potentioris.
pœna ignis, pœna qua plectendus eſſet is, contra
quem teſtimonium dictũ eſſet, pœna amputationis
linguæ, & aliæ ſimiles ſecundum caſuum uarietatẽ
ac diuerſitatem, iuxta quã & D. Clar. in d. §. falſum
uer. teſtis qui falſum ſub num. quinto, & in uerſicu.
fabricans falſum inſtrumentum ſub num. 16. & ſæ-
pius per diſcurſum illius §. teſtatur uidiſſe obſerua-
ri ab Excellentiſſimo ſenatu Mediolanenſi. Cæte-
7 rum ubi † legitimæ non ſunt impoſitæ pœnæ, ac ta
les propter quas oderint peccare mali, non erit rece-
dendum ab opinione infra relata Crane. & ab illa ſu
periore opinione, quam & communem plerique
ſunt teſtati, ut per tales pœnas ſtatutarias non cen-
ſeantur ſublatæ pœnæ iuris communis, aut illis in-
telligatur aliquo modo derogatum, ſicque di-
ſtinguendo conciliari poterunt duæ illæ aduer-
ſantes opiniones, & declarari poterit prima
iſta limitatio concluſionis negatiuæ in materia
pœnali.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum de bannitis impunè occidendis ſecundum mul torum ſententiam eſſe fauorabile.*
2 *Non intelligique in bannitis qui mutarunt conditionem.*
3 *Bannitus de homicidio qui poſt patratum delictum effectus fuerit religioſus non comprehenditur ſub ſtatuto de bannitis occidendis.*
4 *Io. Baptiſta Martianeſius foroliuienſis iuriſconſultus*
5 *Quid ſeruarit quandoque Excellentiſſimus Mediolani ſenatus.*
6 *Qui rationem non habuit in contingenti caſu ſtatuti Mediolanenſis de Bannitis impunè occidendis, propter effectum, quem in laicis tale ſtatutum poteſt habere.*
7 *Si ſtatutum de bannitis occidendis comprehenderet bannitos effectos religioſos eſſet contra eccleſiaſticam libertatem.*
8 *Et quamuis habeat publicæ utilitatis rationem in ſecularibus, tamen in eccleſiaſticis eſſet pœnale ac odioſum.*
9 *Percuſſores qui huiuſmodi Bannitos offendunt, ſub tutela talis ſtatuti, pro miniſtris iuſtitiæ haberi.*

Statutum de Bannitis occidendis, intelligendum eſſe de bannitis, qui non mutarunt conditionem.

C A P. XXI.

HIne poteſt colligi declaratio ad
1 ſtatutum illud † quod bannitus
poſſit impunè offendi, de quo
ſupra mentionem fecimus, & in
quo ex multorum ſententia di-
ximus uerſari fauorem publicæ
utilitatis, nam ſatis eſt, ut tale
2 † ſtatutum operetur in ijs Bannitis, qui non muta-
runt conditionem, & ſic remanſerunt ſub foro ſecu
lari, cæterum ſi aſſumpto habitu monaſtico effecti
fuerint religioſi, & ſic fori eccleſiaſtici, tunc ſtatutũ
illud non poterit habere locum, nec ſub eius clypeo
defendendus eſſet qui iſtiuſmodi Bannitum occi-
3 diſſet, eſt enim † de hoc in terminis peregrina ad
admodumque ſingularis deciſio Guido. de ſuzar. in
conſi. 100. inter miſcellanea conſilia Baptiſtæ Mar-
4 tianeſij doctiſſimi iuriſconſ. Foroliuiens. quæ cum
paucis nota deliteſceret ſuperioribus menſibus re-
tecta atque in lucem peruecta fuit, quo quidem in
loco uir ille grauiſſimus ac magnæ inter antiquio
res auctoritatis conſuluit, Bannitum qui tractu tem
poris poſt commiſſum delictum effectus fuerat Mo
nachus non potuiſſe ex diſpoſitione talis ſtatuti im
5 punè offendi. Qua deciſione motus † potiſſimè
Excellentiſſimus Senatus Mediolani, quoſdam
qui in loco Mazuntæ Ducatus Mediolani interfe-

cerant

cerant nobilem quendam iuuenem, nomine Tybe-
rium Boiſium intra clauſtra monaſterij cœleſtino
rum, qui in contumaciam capitaliter fuerat damna
tus cũ bonorum confiſcatione ac Bannitus à ſtatu
Mediolani ob homicidium illi impictum & poſtea
ob emiſſum ante patratum delictum religionis
uotum, poſt publicatum exilium ac condemnatio-
nem in eodem loco Mazentæ in prædicto monaſte-
rio religionis cœleſtinorum monaſticum aſſump-
ſerat habitum, perpetua deportationis ad triremes
pœna damnauit de anno 1576. die Septembris or-
dinaria illos homicidij pœna damnaturus, ſi quali-
tas animi deliberati probata fuiſſet, prout non erat
quia pars offenſa quæ aduerſus illos qui ſponte ſe
conſtituerant, ac fatebantur homicidium a ſe ipſis
fuiſſe commiſſum, ſed ſe tuebantur ex diſpoſitio
ne ſtatuti Mediolanenſis quo permittebantur Ban
niti à Ducatu Mediolani impunè offendi fundabat:
ſe tamen ſuper eorum confeſſione quæ facta erat
de rixoſo, & inopinato homicidio, non autem deli-
6 berato. Nec habuit † Excellentiſſimus ſenatus ali-
quam rationem prædicti ſtatuti, propter eius effe-
ctum ac operationem, quam habebat in bannitis
ſecularibus, in quibus ſatisfactum erat ſtatuentium
rationi, quæ erat, ut malis hominibus purgata emu
dataque ac pacata remaneret prouincia, iuxta l. con-
gruit de officio præſid. & propterea non erat inter-
pretatione extenſiua producendũ ad caſum in quo
Banniti per mutationem ſtatus, aſſumptionemque
habitus religioſi effecti fuiſſent fori eccleſiaſtici, tũ
per ea quæ ſcripſerat Craue. ſupra relatus in mate-
ria iſtius ſtatuti in dicta ſectio. uideamus ſub num.
7 quinto, Tum quia fuiſſet comprehendendo † hunc
caſum, contra eccleſiaſticam libertatem, & ſic nul-
lum, per ea quæ ſcribunt Doctor. in authen. caſſa C.
de ſacr. eccleſ. & in c. quæ in eccleſiarum de conſtit.
& in c. eccleſia ſanctæ Mariæ eod. tit. Tum quia quã
uis huiuſmodi ſtatutum haberet illam publicæ uti-
litatis rationem, cui ut ſupra diximus erat ſatisfa-
8 ctum † in exulibus ſecularibus, in reliquis erat pœ-
nale, odioſum, ac iuris communis correctorium, ut
etiam ſupra diximus & propterea non extendendũ
ſed reſtringendum, ſecundum ea quæ ſupra retuli-
mus & trad. Bal. Iaſ. & alij in d. auth. quas actionis,
C. de ſacro. eccleſ. Imol. d. l. ſi uerò §. de uiro ſolu. ma
trim. Franc. & Gemin. in cap. 1. de tempor. ordin.
in 6. Andr. Tiraq. in l. ſi unquam in uerſ. libertis ſub
num. 37. C. de reuoc. donatio. Bero. in d. conſi. 181.
& 196. lib. 3. cum ſimil. ſupra citat.
9 Tum etiam quia iſti percuſſores † qui offendunt
eiuſcemodi Bannitos ſub tutela talis ſtatuti haben-
tur loco miniſtri iuſtitiæ, ut per Felyn. in d. cap. quæ
in eccleſiarum ſub nume. 10 de conſtit. Qui cum nõ
niſi facta degradatione a ſuperiorioribus eccleſia-
ſticis, & traditione talis delinquẽtis brachio ſæcula
ri, non poſſit executioni mittere in corpus talis Ban
niti ſententiam capitalem iudicis ſecularis, ut per
Ioan. Andr. in c. 1. de obligat. ad ratrocinia, nec diſ-
fitetur Barto. in l. prima, de pœnis. & aſſentit Guid.
ſuzar. in d. conſi. 10. Succedit ut nec tales interfe
ctores his non peractis uirtute prædicti ſtatuti poſ-
ſint impunè id ſibi arrogare Sed de his hactenus, cũ
res iam poſtulet, ut ad alias limitationes progredia-
mur, iamque ſatis ac ſuper opima dote ſit prima
hęc in ordine limitatio cohoneſtata.

SVMMARIVM.

1 *Ratio quando ſcripta eſt in lege pœnali ſemper fit ex-
tenſio.*
2 *§. Cauſas in auth. ut cum de appellat. cognoſci. induci-
tur.*
3 *Rationem oportere eſſe finalem ut fiat extenſio in pœna
libus.*
4 *Socinum tamen contra ſenſiſſe.*
5 *Sed eius ſententiam confutari.*
6 *Ex ratione mentem legis declarari.*
7 *Mentem & rationem legis unum & idem eſſe.*
8 *Quod ex ratione eſt, & ex mente eſſe.*
9 *Quod ex uerbis uenit nunquam in quacunque materia
etiam odioſa cenſeri reiectum.*
10 *Quæ dicuntur ex ratione in lege expreſſa, intelligi quo-
que de ratione quæ unica tantum poteſt aſſignari.*
11 *Quando in conſtitutione pœnali eſt expreſſa illa ratio,
ne delicta remaneant impunita, non fieri extenſio-
nem.*
12 *Quod uerum eſſe putat Auctor, quia in iſto caſu nulla
ſubeſt neceſſitas interpretationis faciendæ.*

Vtrum procedat ſupra firmata concluſio in materia pœnali quando ratio eſt ſcripta in lege.

CAP. XXII.

LImitatur ſecundo loco memora-
ta concluſio, ut locum non ha-
beat, quando in lege pœnali ſcri
1 pta eſſet ratio † quia tunc fit ex-
tẽſio ad alios in quibus uiget ea
dem ratio, l. cum mulier ubi Ale-
xand. ſolut. matrimo. Geminia in
cap. ſi ciuitas §. primo, in princ. de ſentent. excomm.
lib. ſexto, & conſi. 7. Dec. in d. §. in pœnalibus in ſep-
tima fal. Iaſ. in dicta l. cum quidam col. fi. in 5. fallen,
Craue. in d. ſect. uideamus ſub num. 18. in 7. limitat,
Franc. in capitulo primo, de tempor. ordin. in ſexta
limit. & eſt de hoc text. in capitulo primo, §. porrò
qui. mod. feud. amitt. ubi propter eandem cauſam
uel rationem ingratitudinis expreſſam eo in tex-
tu, inquit ibi eius legis Auctor, in alijs cauſis quæ ibi
expreſſæ non reperiuntur, procedendum per iudicẽ
eſſe de ſimilibus ad ſimilia, declarando, ut ſupra fe
cimus hoc eod. lib. in reſolutione principalis conclu
ſionis iſtius materiæ quam uerſamus, cui poſtea ac-
cedere reperi Crauet. in dicta ſeptima limit. ſub nu-
me. 19. uerſic. nam ultra præmiſſa, facit etiam text.
2 in † §. cauſas in auth. ut cum de appellatio cognoſci.
iuncta declarat. Alex. poſt Gulie. de Cun. in d. auth.

non

non licet, C. de liber. præter. ubi uolunt eum tex pro
tendendum eſſe ad alias ibi non expreſſas propter
cauſam ingratitudinis in eo expreſſam, quæ aliarũ
cauſarum exempla comprehendere poteſt; præter
ibi expreſſa, & hinc eſt quod iſte caſus proprie non
cadit ſub materia extenſionis cum ueniat ex men-
te legis, & ex ui comprehenſiua ipſius legis, ut poſt
Ancharan. in conſilio 304. in fin. uoluit Crauet.
loc. iam relato ſub numero 18. uer. & iſto caſu, & ſu
pra declarauimus abunde libro ſexto, in 1. limita-
tione propoſitæ conclusionis principal. in correcto
rijs quo loci plenè quoque proſecuti fuimus ea om
nia quæ hic adduci potuiſſent, & hanc rationem
3 † oportere eſſe finalem, & ſufficere quòd ex uerbis
proœmij ipſius legis colligatur dixit Franc. Curt. ſen.
4 in conſil. 5 c. colum. 19. in princ. contra iſtam † ſecun
dum limitationem tenet Socin. in l. ſerui electione
§. primo, colum. 3 poſt medium, uerſicu. ſed iſta ra-
tio ita deducta de leg. 1. ubi uoluit quòd in pœnali-
bus non fit extenſio ex identitate rationis expreſſæ
niſi caſus ad quem uolumus extendere comprehen
datur ſub uerbis legis latè ſumpto uocabulo, ſed
5 † hanc opinionem ego puto non eſſe ueram, per
ea quæ ſupra diximus in d. 1. limit. in correctorijs,
quia ubi finalis ratio in lege eſt expreſſa tunc in qua
cunque materia quantumuis odioſa & ſtrictiſſimè
interpretanda ſemper fit comprehenſio ad limites
rationis l. pater filium, §. fundum ubi Bar. de leg. 3. l.
ſi uerò, §. de uiro ubi Caſtr. ſol. matri. cum ſimil. iã
6 ſupra relatis, quia cum ex † ratione declaretur mẽs
legis d. l. cum mulier 1. ſol. matr. l. cum pater, §. dul-
ciſſimis de leg. 2. l. uxorem circa princip. ubi Bar. de
leg. 3. cum ſimil. quinimmo & mens & ratio legis
7 unum & idem ſint † ut dicit Dyn. in cap. ult. de reg.
iur. lib. 6. Bal. in conſilio 300. in cauſa iſta colum. 2.
lib. 3. & Caſtren. in conſi. 142 uiſo & examinato co-
lum. 2. lib. primo, Alexan. in conſi. 52. colum 2. uerſ.
8 ſecundo confirmo lib. 1. quòd ex ratione eſt † & ſic
ex mente eſt quoque ex lege l. nominis & rei §. pri-
mo, de legi. quamobrem, ut id quod ex uerbis uenit
etiam ſi generaliter, nunquam cenſetur excluſam
9 in quacunque materia † quantumuis odioſa & ſtri-
ctè interpretanda l. cum lege ubi Aretin. in ſecunda
columna de teſtam. cap. ſi quando de ſent. excom.
Dec. in indiuiduo in hac materia in d. §. in pœnalib.
in prima limit. Craue. in d. 4. par. ſect. prima, ſub nu.
156. Dec. in conſilio quinto, ad fin. & alibi ſæpe, ſic
nec etiam quod uenit ex ratione in lege expreſſa.
10 Et quæ dicta ſunt † de ratione in lege expreſſa ſunt
etiam accipienda de ratione, quæ unica aſſignari
poſſit ut ſupra dictum fuit in correctorijs in prima
limitat. & latiſſimè ſcribit Crauc. in dicta ſectio. pri
ma, ſub num. 72. cum ſeq. uer. amplius pro in d. 4. par
te, de antiqui. tempor. Declarat rurſus idem Craue.
in d. ſectio. uideamus ſub num. 20. eandem limitatio
11 nem, ut locum non habeat † quando in ſtatuto uel
lege pœnali expreſſa fuiſſet illa ratio ne delicta re-
maneant impunita, quæ ſola uidetur poſſe aſſigna-
ri d. l. ita uulneratus ad leg. Aquil. cum ſocijs, quia
tunc non credit poſſe extẽſionem fieri per illam ra-
tionem, niſi ut ſupra dictum eſt, quando ſcilicet deli
cta remanerent impunita, uel ita leui pœna plecte-
rentur, ut occaſionem delinquendi præbere uide-
rentur, cæterum ſi per aliud ius debito modo puni
rentur. non eſſet facienda extenſio, inducendaque iu
12 ris correctio. Quod † & ego uerisſimum eſſe pu-
to; quia cum ſupra libro ſexto docuerimus inductã
fuiſſe interpretationem extenſiuam ex cauſa neceſ-
ſaria, eandemque progredi æquitate ac neceſſitate
ſuadente d. l. ſecunda, §. deinde ex ijs de orig. iur. Bar.
Cæpol. de extenſio. ſect. antepenultim. ſub tit. quæ
fuit cauſ. inductiuæ extenſi. cum ſimil. ſuo loco cita.
in caſu q; declarationis Crauet. nulla ſubſit neceſſi-
tas neque æquitas, Ergo ceſſare debebit omnis tra-
ctatus de extenſione facienda.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalem conſtitutionem extendi quando maior militaret ratio in caſu omiſſo, quàm in caſu expreſſo.*
2 *Argumentum à maioritate rationis ualere in materia pœnali.*
3 *Sententia pœnalis per quam iudicatur quis indignus inferiore dignitate extenditur ad maiorem.*
4 *Pater qui poteſt mœchum in adulterio deprehenſum occidere, poterit iniuria afficere.*
5 *Iudex qui in cauſa capitali iudicere poteſt, & in ciuili poterit, quamuis aliud ſit in latrunculatore.*
6 *Bannitus qui ex lege municipali poteſt impunè occidi poterit etiam offendi.*
7 *Quando æqualis uel ſimilis ratio militaret poteſt pariter extenſio in pœnalibus fieri.*
8 *Filius qui ex cauſis expreſſis in §. cauſas poteſt exhæredari, poterit quoque ex ſimilibus ab hæreditate paterna remoueri.*
9 *Intellectus l. prime, quæ res pigo. oblig. poſſ.*
10 *Intellectus l. cum mulier ſolu. matrim.*
11 *Craue. opinio quòd a maioritate rationis non poſſit fieri extenſio in pœnalibus.*
12 *In correctorijs non eſſe licitam extenſionem a maioritate rationis.*
13 *Baldum credidiſſe in materia pœnali non poſſe fieri extenſionem.*
14 *Intellectus l. tranſigere, C. de tranſactio.*
15 *Si ſtatuto, uel conſuetudine imponatur aliqua magna pœna pro aliquo delicto, in eo non proceditur extenſiuè.*
16 *Pœnam furcarum maiorem eſſe, quàm pœnam amputationis capitis.*
17 *Si quis fuerit condemnatus diuerſis ſententijs, pœna furcarum, & pœna amputationis capitis, nec ſciatur pro quo delicto, imponetur pœna amputationis capitis.*
18 *Pro furto quod minus eſt delictum quam homicidium furcis ſuſpenditur.*
19 *Delicti grauitatem ex grauitate pœnæ perpendi ex Dec.*
20 *Tametſi alij contra ſentiant.*
21 *Quid ſentiat Auctor in hac difficultate.*
22 *Rationem triplici eſſe in conſideratione.*
23 *Expreſſa ratio quæ ſit.*
24 *Tacita ratio quæ dicatur.*
25 *Præſumpta ratio quæ appelletur.*

Pœna-

26 *Pœnalem conſtitutionem ſemper extendi à maioritate rationis quando ſumus in expreſſa & tacita ratione.*
27 *Idemque eſſe in materia correctoria.*
28 *Pœnali in diſpoſitione uenire caſus omnes qui ſub ratione comprehenduntur.*
29 *Quomodo ſunt intelligenda iura quæ probant ex maioritate rationis extenſionem oportere fieri in pœnalib.*
30 *Præſumptæ rationi ubi eſt locus non fieri extenſionem.*
31 *Plures in dubio præſumi rationes in quacunque conſtitutione.*
32 *Ideoque quod per unam plerunque aſtruitur per alteram ſæpiſſimè deſtruitur.*
33 *Neque in pluralitate præſumptarum rationum poſſe ab identitate uel maioritate arg. deduci.*

Quid iuris ſtatuendum ſit, quando maior ratio eſſet in caſu non expreſſo, ad quẽ fieret extenſio, quàm in caſu expreſſo.

CAP. XXIII.

LImitatur tertio loco iſta concluſio, quando maior eſſet ratio in
1 caſu † non expreſſo ad quem fieret extenſio, quàm in caſu expreſſo, quia in materia pœnali etiam fit extenſio ex maioritate rationis, Alexand. ad Bald. in l. mancipia in uerbo turbans, C. de ſer. fugit. ubi citat Io. Andr. in capit. odia de reg. iur. lib. 6. & Iaco. Belui. in l. ſi quis non dicam rupere, C. de epiſcop. &
2 cler. & valere argum. in materia pœnali † a maioritate rationis, trad. Bal. in l. tranſigere, in octaua oppoſitio. C. de tranſ. ubi vult, quod ſi non eſt permiſſum tranſigere ſuper adulterio multo magis licere non debeat ſuper raptu, & alios nonnullos pro hac parte adducit Cranet. in dicta ſectione uideamus in in 8. limitatio. ſub nu. 21. ubi pariter in eius confirmationem perpendit tex. in l. qui indignus de ſena.
3 ubi ſententia pœnalis per quam indignus † quis eſſe declaratur inferiore dignitate extenditur ad maiorẽ dignitatem, & ordinem per argum. a maio. item l. cui pacto de ſer. export. ubi pactum pœnale per qđ interdicitur alicui pomærio, uel ſuburbijs extendatur ad ciuitatem, ut a fortiore ad ciuitatem accedere non liceat. Rurſus tex. in l. relegatorum, §. poteſt de inter. & relegat. ubi prohibitus per ſententiam ab honore minori intelligitur a fortiore prohibitus eſſe à maiore. idem firmat D. Alciat. de uerb. ſignific. ſub num 47 & ſeq. per tex in l. nec in ea §. ſed qui occidere ad leg. Iuli. de adult. ubi qui mechum in ad
4 ulterio † deprehenſum occidere poteſt, multo magis iniuria afficere ualet, Attici *κερατίζειν* uocabant, item per tex. in l. ex eo C. de agent. in rebus li. 12. ubi qui contra aliquem in cauſa capitali ius dicere poteſt, eundem potis eſt ciuili iudicio condẽ
5 mnare licet † aliud ſit in latronculatore cuius iuriſdictio ex mandati principalis forma certos fines habet l. ſolemus in fi. de iudi. Item quia communi ſen
6 tentia † receptum eſt, ut profugus ſiue Bannitus qui ex lege municipali impune poteſt offendi, poſſit etiam occidi, ut dicit Iaſ. in l. in ſuis ſub numero 26. de liber. & poſth. Dom. Clar. in §. homicidium ſub num. 55. qui alios adducit atteſtantes de communi opinio. & de communi uſu, atque obſeruantia fori,
7 Quinimmò † ſentit idem eſſe quando æqualis uel ſimilis militaret ratio, tunc per communem Doct. ſententiam in d. auth. non licet, C. de lib. præter.
8 quatenus uolunt † filium non ſolum ex cauſis expreſſis in dicto §. cauſas, ſed etiam ex alijs ſimil. poſſe exhæredari, tum per text. in l. ſecunda, §. quid ſi curatores ad ſen. Tertyll. ubi delata ex ſenatuſc. Tertyl. hæreditate mater priuatur niſi curatores filio petierit, Quid ſi curatores? uerba inquit Vlpianus deſinunt, Quid ſi cum pregnans eſſet bonis curatorem dari? & his caſibus in ſententiam legis incidiſſe, tum per tex. in c. ſ. iuncta glo. fi. de poſtul. prælato. ubi cõſtitutio qua in pœnam temeritatis qui ultro indignum eligunt ipſo iure priuantur etiam ad eos qui a Rom. Pont. ſcienter indignum poſtulant protrahitur. tum etiam per tex. in l. prima, C. quæ res expor.
9 poſſ. ubi † lex ad barbaricum uini olei & liquaminis tranſlationem prohibens, ad arida quoque producitur, tum denique per dictam l. cum mulier ſol.
10 matri. ubi mulier cui † dotem repetenti à marito lenocinij reo, fruſtra adulterij exceptio opponitur, nec ex legis quidem ſententia accuſari poterit. Crauetta nihilominus ibidem ſub num. 24. opinatur à maioritate rationis non poſſe extenſionem fieri,
11 in pœnalibus, niſi † in caſu quo reſultaret abſurdũ. ſic intelligit exempla Dec. in cap. quia in tantum de præben. quibus probare contendit, in pœnalibus poſſe procedi per argum. a maiore, uel a fortiore, ſic exaudienda eſſe tradit exempla a Moder. congeſta in l. in ſuis de lib & poſth. utiturque ad probandam hanc ſententiam illo argumento, ſi in correctorijs
12 non eſt licita extenſio † a maioritate rationis ut ſcribit Iaſ. in d. auth. quas actiones, C de ſacr. eccleſ. in l. fratres columna tertia, uerſic. ſi uelis tenere oppoſitum, C. de inoff. teſtam. & in authen. non licet col. 2. C. de lib. præter. Cur. iun. in conſi. 6. colum. 6. Deci. in l. non debet cui quod plus eſt de reg. iur. cum ſimil. ab eodem Craue. citat. ſub num. 22. ergo uel a fortiore, uel a paritate rationis dicendum, inquit erit, non eſſe licitam extenſionem in pœnalibus, et
13 quod in materia pœnali non ſit licita extenſio † uoluit Bald. in auth. ex teſtamento colum. 3. C. de ſecund. nupti. quem ſequitur Curti. ſenio. in conſilio 45. colum. 8. uerſic. 11. quia materia. Rurſus confirmat ex eo quod ſcribunt Bar. & doctor. communi-
14 ter in l. tranſigere, C. de tranſ. ubi uolunt † illam legem prohibentem tranſigi ſuper adulterio, non extendi ad raptum licet raptus ſit grauior adulterio. Et ideo infert quòd ſi lege aliqua municipali uel
15 conſuetudine † imponatur aliqua magna pœna pro aliquo delicto, ratione aliqua, uerbi gratia ratione frequentiæ ipſius delicti, aut aliter, cum ſecundũ locorum diuerſitatem delictorum & qualitas uarietur, non licet in huiuſmodi conſtitutionib. extẽſiuè procedere ad maiora delicta, quia ceſſat abſurdũ ꝙ delictũ remaneat impunitũ; etiamſi nõ ita grauiter

uiter atque atrociter non ſit punitum,prout exten
tenſiuè procedendo per locum a maiore puniretur
16 propterea inquit quòd † quamuis pœna furcarum
ſit maior quam amputationis capitis,quia eſt igno
miniosior,ut per Bar,in l.capitaliũ.§.ſerui de pœn.
& in l.deſertorem in princ. de re milit.& Bald.in l.
omnes,C.de delato lib.10.quibus locis habetur q
17 ſiquis fuerit condemnatus † diuerſis ſententijs,pœ
na capitis & pœna furcarum , nec posſit conſtare ,
pro quo delicto prius fuerit condemnatus, punie-
tur pœna amputationis capitis, tanquam mitiore,
18 & minus ignominioſa, & tamen pro furto †, quod
minus eſt delictum,quam homicidium quis furcis
ſuſpenditur,& pro homicidio , quod eſt grauius ,
quis pœna amputationis capitis punitur, & quam
uis Dec.uelit in cap. at ſi ſi clerici in principio co-
lumna quinta,in ſeptimo notab. de iudi.& in conſi.
19 65.columna ſecunda,quod ubi † pro furto maior,
pœna imponitur, illud grauius ſit delictum , & ſic
ex grauitate pœnæ inferatur grauitas delicti ,
30 nihilominus † ipſe multis rationibus contendit,opi
nionem Dec.non eſſe ueram , & peculiaribus qui-
buſdam rationibus ibi pro Decio contra Socinum
qui in eodem caſu conſuluerunt fuiſſe iudicatum ,
non quia grauitas illa pœnæ faceret delictum furti
atrocius ac grauius,quam homicidium.ut ipſe idẽ
Craue.proſequitur ſub nume.28.uerſi.ſed aduerte.
31 Ego † in hac difficultate quam ſolus Crauet. in
hac materia mouet,ut etiam ipſemet fatetur, puto
repetendum eſſe quod ſupra præmiſſimus libro 5.
inter inſtrumenta quib. interpretationem diximus
in iure noſtro potisſimè introduci, inſtrumento ra-
tionis,& tradit Bar.Cæpol.in tracta.extenſio.ſecti.
vlt.ſub tit.unde dici posſit extenſio , num. 14.Quod
32 ſcilicet ratio † legis unde tam frequenter argu.
deducimus,& quam paſſim iura omnia, fora oĩa
concertationes omnes interpretum , omnis gene-
risque commentaria iuris ſonant triplici eſt in con-
ſideratione,ut etiam ſupra diximus , aut enim ex-
preſſa in lege eſt , aut tacita , & a lege ſubintellecta ,
aut præſumptiua , ideſt ex coniecturis præſumptio
33 nibus & argumẽtis elicita,expreſſa dicitur † quæ uer
bis expresſis ac præciſis legis enuntiatur, ita ut o-
culis corporeis ſubijci ac legi posſit l. 1. §. primo
de ijs quæ in teſtamento delent . & hæc uera pro-
pria potentiorque ac ſignificantior eſt ſignificatio
expresſi ut poſt Barto.in l.prima,columna ſecunda
poſt med.de uulg & pupil.ſubſtit.tradunt commu-
niter cæteri Doctor.& omnes in eorum tractat. in
24 cap.de uulg.Tacita eſt † quæ a lege ſubintelligitur
& pro expreſſa habetur.de qua per gl.Bald.Caſtr.&
alios communiter in d.l.quamuis , C.de fideicom-
miſſ.cum ſimilibus ſupra etiam ſæpius adductis ,
25 Præſumpta ratio eſt,quæ ex ſignis,coniecturis,in-
dicijs,ac præſumptionibus elicitur a iudice , cum
incertum eſt,qua nam ratione mota fuerit lex. per
ea quę trad. Abb. dum loquitur de præſumptione
hominis in cap.quanto,de præſumpt.& per nouisſi
mos Albens in rubr.de uerbo. obligatio. ſub num.
70.argum.l.in lege aquilia. ad leg aquil. & l.ob car
men §.fin.de teſti .

26 In prima † & ſecunda ſpecie rationis, Ego habeo
pro abſoluto,ueram eſſe limitationem , quia cum
in correctorijs tum licita ſit extenſio ab identitate
rationis ut ſupra oſtendimus in 1.limitatio ad reg.
conſtitutam in correctorijs in præcedenti lib. mul-
to magis debebit licita eſſe a maioritate eiuſdem ra
tionis expreſſæ,quia tunc ſit per uim deprehenſio-
nis,& per regu.cui quod plus eſt licet de regul. iur.
libro ſexto , quæ continet extenſionem pasſiuam ,
ut dicit Deci. in l.non debet de regul. iur. & ple-
nius ſupra declarauimus in materia limitatoria
ac exorbitanti in limitationibus allatis , ad re-
27 gul. ibi conſtitutam, & ita † firmant in materia
correctoria Bald. Caſtren. & alij in d.authen. quas
actiones & præcipuè Iaſ.ſub num.22. Cæpol.de ex-
tenſio.d.ultim. ſect.ſub num.21. Imol. & alij in d.l.
ſi uerò, §. de uiro ſolut.matrim. dum alijs ſuo loco
copiosè cita.quo ita ſe habente deſtruitur prorſus
atque inuertitur argum. Craue.Nam ſi in correcto-
rijs ubi expreſſa eſt ratio in lege,permiſſum eſt ab
identitate , uel maioritate rationis extenſiuè pro-
gredi,ergo a fortiore uel pari ratione idem admit-
tendum erit in pœnalibus,nec habet iſte caſus diffi-
28 cultatem, quin ſemper in diſpoſitione † pœnali ue-
niant omnes caſus , qui comprehenduntur ſub ra-
tione expreſſa a fortiore,quia comprehenſiuè & ex
diſpoſitione legis iſti caſus dicuntur uenire,vt ſupra
ſępius declaratum eſt.& ſcribit Cæpol. d.ſectio.ult.
ſub num.13. plenius in 1.ſectio. in declarat. uerbi
expreſſo ab eo in eius definitione poſito . Et hoc
29 † modo intelligenda ſunt omnia quæ adducta ſunt
ſupra ad conſtituendam ac firmandam hanc limita
tionẽ. Poſtrema uerò ſpecie rationis pręſumptæ
30 ego reor † locum eſſe poſſe opinioni Crauet. quia
tunc cum plures rationes in dubio pręſumantur in
lege ſecundum Alex.in d l.ſi conſtante ſub num.5.
ſol.mat.poſt Saly. in l.ſi ſerui ueſtri , C.de noxal.&
& eſt communia aut ſaltem magis communis opi-
31 nio,ut ſuperiore libro docuimus,non † deberet pœ-
na extendi ob unam uel alteram rationem, quæ opi
nione hominis in lege pręſumeretur,cum ob incer-
titudinem mentis legis ab una ratione pręſumpta,
uel coniecturata,non poſſet argui,eo quia cum plu
res pręſumantur fuiſſe legis rationes,quod arguen-
32 do † per unam aſtrueretur , per alteram poſſet de-
ſtrui , nec unquam neceſſariò concluderetur, arg.
l.neque natales de probatio.& l.non hoc C.unde le
33 git.cum ſimil. nec unquam † ueritas uel maioritas
rationis poſſet conſiderari ob pluralitatem ratio-
num , ſed magis ſimilitudo quędam, quę niſi ſit om
nimoda.ut dicit Franc.in d. c. 1 . colum.2. ad fin.de
tempor.ordin.in 6 non poteſt facere locum exten-
ſioni in materia pœnali,& ita hanc difficultatem re
ſoluendam eſſe cenſeo .

SVMMARIVM.

1 Progreſſum dari in pęnalibus , quando aliàs diſpoſitio eluſoria efficeretur.

2 Non ſolumque inter eaſdem perſonas , ſed etiam inter diuerſas.

Fauo-

3 *Fauoris publici eſſe ne delicta remanerent impunita.*
4 *Ob concurſum duplicis rationis a fortiore admitti extenſionem.*
5 *Extenſionem quoque fieri in pœnalibus, quando ſumus in duobus comparatis a lege antiqua.*
6 *Et quomodo id intelligi debeat.*
7 *Conſ. Fulgo. 23. declarari.*
Conductorem ad longum tempus comparari emphyteutæ cum habet ius in re, ibi.
8 *Vbi tamen militat eadem ratio.*
9 *Et eadem ſit materia, non autem diuerſa.*
10 *Alterata pœna in accuſato, uidetur quoque alterata eſſe in accuſante.*
11 *Extenſionem fieri tamen ubi militat eadem ratio.*
12 *Et quando æquiparatio eſt facta per modum regulæ.*
13 *Declarandam eſſe limitat. prædictam de extenſione facienda in pœnalibus in æquiparatis ut dictum eſt in correctorijs.*
14 *Interpretationem paſſiuam quæ fit à lege nunquam cẽſeri excluſam.*
15 *Productionem pariter in pœnalibus fieri quando de ſalute animæ agitur, & de peccato euitando.*
16 *Auth. ſacramenta puberum extendi ad omnes contractus quia agitur de ſalute animæ.*
17 *Feriæ inductæ in feſtiuis diebus Apoſtolorum a fortiore intelliguntur inductę eſſe in feſtis glorioſiſſimæ Virginis.*
18 *Pleriſque placere in pœnalibus & correctorijs etiam pro ſalute animæ non fiat extenſio.*
19 *Conſtitutionem inducentem pœnam pro ſalute animæ argumentoque ſcientiæ ac uirtutis extendi debere.*
20 *Pœna impoſita ei qui ex cauſa ſtudiorum diſpenſatus eſt, niſi finitis ſtudijs intra annum ſe faciat promouere ad ordinem ſacrum, trahitur etiam ad eum, qui diſpenſatus eſt ratione minoris ætatis.*
Intellectus, capitulo cum ex eo de electio. libro ſexto, ibid.
22 *Promiſſam fidem uolans debet beneficio priuari ut periurus, num. 22.*
23 *Tranſgreſſorem fidei ac iuramenti æquè puniri.*
24 *Fidei præſtationem ac iuramenti eſſe æquipollentia.*
25 *Extenſionem in pœnalibus faciendam eſſe, quando eadem uel maior fauore animæ militat ratio.*
26 *Doctorum aſſertiones intelligendas eſſe ſecundum iura allegata.*
27 *In correctorijs ubi fauore animæ fit extenſio, debere ſemper parem, uel maiorem ſubeſſe rationem.*
28 *Locum eſſe debere extenſioni fauore animæ quando is prorſus alias negligeretur, aut facile poſſit negligi.*
29 *Sacroſanctæ Romanæ catholicæ eccleſiæ iudicium ſemper intelligi ab auctore in eius reſolutionibus reſeruatum.*

Non procedere ſupra firmatam concluſionem, quando lex pœnalis fieret eluſoria, & quando eſſemus in comparatis a iure antiquo, ac quando ageretur de ſalute animæ.

CAP. XXIIII.

Limitatur quarto loco iſta concluſio, ut ſileat quando lex pœ-
1 nalis † aliàs fieret eluſoria, tũc enim ratione eluſionis euitandæ fieret extenſio. Dec. in dicto §. in pœnalibus Iaſ. in dicta l. cum quidam in fin. de liber. & poſthum. Socin. in conſilio 240. columna quarta, uerſiculo quinimmo dixit libro ſecundo, ubi refert Butr. in quadam diſputa. incip. Bononienſis in fi. tertij dubij, quibus addit Crane. qui idem ſequi. in dicta ſectio. uideamus ſub numero octauo. Corn. in conſi. 303. columna penultim. poſt medi. libro 3. & quæ ſcripſit in dicta quarta par. ſectio. prima, in 15. limita. Franc. in dicto capitulo primo, de tempor. ordinan. per text. in capitulo ſecundo, iuncta ibi gloſſ de uſur. in ſexto. & in cap. ſi ciuitas de ſent. excomm. eod. lib. Felyn. in cap. translato circa fin. de conſt. Euerar. in d. loc. à ration. leg. lat. ſub num. 65. gloſ. in uerſiculo ſepelire, in clemen. prima, de ſepult. quæ uult ratione ſupra dicta etiam inter alias
2 † perſonas faciendam eſſe extenſionem ne dum inter eaſdem, quam gloſſ. dicit Euerard. eſſe ualde notandam quicquid ibi dicat Cardi. & hanc quoque limitat. recipit Paul. de Leaz. in dicta clemen. prima, de ſepult. & Ang. in §. ius ciuile colum. 11. ſub uer. fallit hoc poſt medium ipſius colum. & non habet hæc limitatio difficultatem quia ubi conſtitutio pœnalis non extendendo eam, fieret eluſoria cõcurrit ibi ratio fauoris publici de qua ſupra in pri-
3 ma limit. quæ † eſt ne delicta remaneant impunita l. ita uulneratus ad leg. Aquil. l. locatio uel licitatio, §. quod illicitè de publi. & uectigal cap. ut famæ de ſent. excom. qua propter ob concurſum duplicis
4 rationis † à fortiore debet admitti extenſio, argum. auth. itaque C. com. de ſucceſſio. & cap. primo, de treug. & pac. cum ſimil. nec ulterius immoror, quia ea quæ hic perpendi poſſunt ſupra adducta ſunt in limitationibus materiæ correctoriæ in ſexta limitatio.

Limitatur quinto loco iſta concluſio quãdo duo
5 ſunt comparata † a lege antiqua, quia tunc lex ſeu conſuetudo pœnalia diſponens ſuper uno locum habet & in altero. Dec. in dicto §. in pœnalibus in 5. fallen. per notat. a gloſ. & Bar. in l. ſi quis ſeruo perſuaſerit, C. de furt. & in l. ut tantum de ſer. corrup. Iaſ. in l. ſi prius columna 19. uerſ. tertio pro concluſione Barto. de oper. nuntia. gloſ. in capitulo ſi poſtquam in gloſ. fin. de electio. libro ſexto, & in cap. de multa de præbend. ubi Abb. dicens æquiparationẽ
6 † debere eſſe factam per modum regulæ, ut poſt Matheſil. de extenſ. refert Angel. in §. ius autem ciuile cart. antepenultim. columna tertia, uerſiculo tertio fallit de iuſt. & iur. eſt mihi in columna 11. poſt

principium.in d. uerſiculo Soc.in l.Gallus §.uiden-
dum in fin.de lib. & poſthum. per text.in capit. ad
audientiam,& in capitulo cum dilectus de cleric.
non reſiden.& utrobique Abb.& Imol.ſeq. Craue.
dicta ſectio.uideamus,in tertia limitatio. qui dicit
6 hanc † limitationem eſſe intelligendam ſecundum
ea quæ latiſſimè dicta ab eodem fuerunt in dicta
quarta part.ſectio.prima, in 14.limitat.& ex hac
quoque inferri ad declarationem conſi. Fulgoſ.23.
7 quia † conductor ad longum tempus comparatur
emphyteutæ,cum habeat ius in re, cum hac quoq;
limitatione tranſit Franc. in dicto capitulo primo
de tempor. ordin.columna quarta, in principio in
decima limita.ubi intelligit eam quando eadem in
8 ter utrunque † caſum militaret ratio per gloſſ.in c.
præſenti de ſenten. excommu.item quando in om-
nibus eſſet facta æquiparatio aliàs ſecus per gloſſ.
in uer.non obſtante in capitulo dudum de electio.
in ſexto,& in capitulo, licet canon in uerſiculo pa-
rochialis eod.titulo Geminia.in dicto capitulo 1.
de tempor.ordinan.columna tertia. ad fin. uerſicu
9 culo fallit tertio, ubi intelligit eam procedere † in
eadem materia,non autem in diuerſa per trad.a gl.
& Barto.in l.quod uero contra de legibus. & in au
tentico ſed nouo iure, C. de adulterijs ubi altera-
10 ta † pœna in accuſato,uidetur eſſe quoque altera-
ta in accuſatore non probante, ſecus autem ſit ubi
materia ſit diuerſa,per gloſſ.in capitulo primo, in
uer.declaramus ne cleric.uel mon.libro ſexto, Eue-
rard.in loc.iam relato ſub numero 66.ubi intelligit
11 eandem reſtrictionem procedere quando † militat
prorſus eadem ratio,ſecus in diſſimilibus & addit
Abb.& Imol.in dicto capitulo de multa Butr.in di
cto capitulo fin.in 6.limitat.& Ioan.Baptiſta Cac-
cialup.in dicta l.omnes populi.in 11.limita.quæ au
ctoritas eſt mihi ſub numero 259.in decima,limit.
qui & ipſe intelligit ut Decius & alij. quando
12 † æquiparatio eſſet facta per modum regulæ alias
ſecus,ut per Bartolum in l. ſecunda, de leg. primo,
& tenenda eſt iſta limitatio declarando eam pro-
13 ut ſupra fecimus † in correctorijs in quarta limita
tio.ubi plenè tractauimus de ueritate iſtius aſſer-
tionis,nec fieri debet difficultas,quia Interpretatio
iſta quæ fit in tali caſu,fit a lege,& eſt interpretatio
14 † quæ nunquam cenſetur excluſa Bar.in d.l.prima,
§.lex falcidia ad leg.falcid.& in dicta l.omnes popu
li ſub numero 60.in l.prima,de legi. tuto. & in d.l.
ſecunda, quæſtione prima, de legatis primò, cum
ſimil.

15 Limitatur ſexto loco,quando agitur † de ſalute
animæ,& de peccato euitando,quia tunc fit etiam
extenſio in pœnalibus, & odioſis Ioann.Andre.ibi
que Abb.multum extollit in cap. ex tenore qui fil.
ſint legi. Abb.in cap.quæ fuit de diuor.Bar. & mo
der.in auth.ſacramenta puberum columna penul.
tima, & Iaſ.ibi columna 16. C.ſi aduerſ. uenditio.
16 ubi extẽdunt illam auth.ad alios contractus † quia
agitur de ſalute animæ ut iuramentum obſeruetur
quamuis illa diſpoſitio ſit odioſa & exorbitans a iu
re communi, Geminia.in dicto capitulo primo,de
tempor.ordinan.in prima limitat. columna tertia,
circa medium per gloſſ.in uerſiculo Apoſtolicæ, in
in l.omnes. C.de fer.ubi feriæ contra ius inductæ in
17 apoſtolis † propter fauorem animæ, intelligun-
tur etiam introductæ ex maioritate rationis pro-
pter ſanctiſſimam uirginem Mariam,argumento a
correctorijs ad pœnalia, ut ibi per eundem Franc.
ibi in columna tertia,in quarta limitatio. reſtringẽ
18 tes hanc limitatio. quando † diſpoſitio ſimul eſſet
pœnalis & correctoria,Ioan.Baptiſta Caccialup. in
d.l omnes populi ſub num. 258.in 5.limit. Dom.
Alciat.dicta l.ſecundo,de uerbo.ſignifi. ſub nume-
ro quinquageſimoprimo,Crauet.loc. iam adducto
ſub numero decimo,in 4.limit.ubi addit Petr. An-
charan.in conſilio 304. iſta allegata, ubi ait quòd
19 diſpoſitio introducens pœnam † pro ſalute anima-
rum & augmento ſcientiæ & uirtutis, id eſt ut per
timorem pœnæ incitetur quis ad bonum animæ,
ſcientiæ & uirtutis, pœnalis non dicitur,& propte-
rea infert diſpoſitionem cap.licet canon,& cap. cũ
ex eo de electio.libro ſexto, per quam diſpenſatus
20 † ob cauſam ſtudiorum, finito tempore ſtudij,te-
netur ſe promoueri facere intra annum ad ordinem
ſubdiaconatus, & diaconatus ſub pœna priuatio-
nis beneficij,extendi etiam quando eſſet aliquis diſ
penſatus ratione minoris ætatis,quòd niſi finito tẽ
pore minoris ætatis ſe faciat promouere intra an-
num pariter ſit priuatus beneficio, quia diſpoſitio
d.c.cum ex eo introducta fuit, pro ſalute animarũ,
& pro augumento ſcientiæ & uirtutis,& propterea
21 eſt fauorabilis, hanc quoque † reſtrictionem am-
plectitur Euerard.loco ſupra cita.ſub num.68.uer-
ſic.7. fallit ubi addit unum ijs quæ ſupra dixerat in
hac limitatione in materia correctoria, quod ſcili-
cet cum ſit conſtitutio fauorabilis & extendenda
quæ loquitur de obſeruatione iuramenti,quia edi-
ta fuiſſe creditur in fauorem animæ, ut iam dictũ
22 eſt, debeat promiſſam fidem uiolans † etiam priua
ri beneficio ſicut periurus ſecundum gl.ad hoc no-
tandam, in c.fi. ne prelat.uices ſuas. Aeque enim
23 † puniuntur transgreſſores fidei ac iuramẽti,ut di-
24 cit gl.in c.conſtitutus de tranſactio.& ſunt † æqui-
pollentia fidei preſtatio ac iuramentum ut dicit gl.
inſignis cap.2.de ſponſal. & probatur in c. ad aures
quod met.cauſ. & in c.1. de ſepult.lib.6.cum ſimil.
& ita poſt longam diſputationem firmat Abb.in c.
querelam de iureiur.hac de re tamen ſe remittit ad
plenius tradita per Anto.Corſe.ſicul.in rep.rubric.
de iureiuran.in 7.q.& per Alex. in l. ſiquis maior in
25 prin.C.de tranſact. Ego tamen † hanc limitationẽ
recipere, eo ſemper ſuppoſito,quod in caſu ad quẽ
fauore animæ fit extenſio, adſit eadem,uel maior,
aut par ratio,ut uidetur eſſe de mente Geminia.in
dicto capitulo primo, in prima, limitatio. colum-
na tertia,circa medium de tempor.ordinand.& cœ
terorum ſupra relatorum, dum utuntur hac in re
confirmanda exemplis iuribus & auctoritatibus,
quæ habent eandem parem uel maiorem ra-
26 tionem & † Doctorum aſſertiones intelligen-
dæ ſunt ſecundum allegata iuxta doctrin. illam
notiſſimam Bartoli in l.non ſolum §. ſi liberatio-
nis de liberatione legata. cum ſimilibus. Et ita

puto

27 puto quoque intelligeuda † quæ ſupra ſcripſimus in correctorijs in ſeptima limitatio. aliàs enim ubi eſſentus in caſibus prorſus diſſimilibus, & qui ſua deciſi eſſent legis conſtitutione, non uideo quomodo tutus eſſet iſte progreſſus, quia innumeræ iuris diſpoſitiones ſubuerterentur eo quia huic rationi ge-
28 nerali fauoris animæ in extendendo debet † eſſe locus quando uel prorſus neglectus remaneret ſine extēſione, uel facile poſſet negligi, iuxta ea quæ diximus poſt Craue. de fauore publicæ utilitatis, ne de-
29 licta remaneant impunita. Reſeruo tamen † in hoc ſacro ſanctæ Catholicæ Romanæ Eccleſiæ eiuſque ſacrorum Theologorum iudicium, cui cum ea quæ Chriſ. Ser. Opt. Max fidelem & catholicum hominem reuerentia, me & nunc & in poſterum ſemper ſubijcio; & ſubiectum eſſe uelle intelligo.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalia extendi quando agitur de fauore piæ cauſæ.*
2 *Et quando agitur de fauore fidei.*
3 *Concurrente tamen maioritate uel identitate rationis.*
4 *Extenſionem dari in pœnalibus quando unum uenit alterius appellatione ſub larga ſaltem ſignificatione,*
5 *De ſtricta ſignificatione ad latam poſſe fieri extenſionem.*
6 *Intellectus cap. auaritiæ de electio. lib. 6.*
Electus adminiſtrans ante confirmationem ut priuetur, ſic & preſentatus ante inſtitutionem, ibi.
Preſentationem uenire ſaltem ſub larga ſignificatione electionis.
7 *Electionem & poſtulationem ferè ſemper parificata reperiri.*
8 *Extenſionem ad latam ſignificationem non fieri quando ſubeſt ratio reſtringendi.*
9 *Poteſt tamen ſemper fieri quatenus uerborum proprietas patitur.*
10 *Largam ſignificationem quæ eſt ex propria nunquam cenſeri excluſam.*
11 *Diſpenſationis materia latè ſecundum uerborum proprietatem interpretatur.*
12 *Quando caſus ad quem fieret extenſio, ueniret ex larga ſignificatione impropria, niſi ratio ſubſit expreſſa in lege, uel pro expreſſa habeatur non poteſt dari progreſſio.*
13 *Extenſio fit quoque in pœnalibus quando in caſu omiſſo per aliam legem non reperitur pœna eſſe impoſita.*
14 *Si ſtatuto caueatur, ut percutiens cum armis puniatur in decem, manu in quinque, & quis dente percuſſerit, quid ſit ſtatuendum ſtante ſtatuto ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia.*
15 *In ſtatutis & conſuetudinibus etiam de de iure communi procedi de ſimilia.*
16 *Conſilium Bar. 106. ſtatuto Caſtri plebis in quibuſdam lecturi haberi relatum in l. no ſolum §. quamquam de iniur. ſed in codice Auctoris deſiderari.*
17 *Lex de quibus communis ſenſus qui ſit.*
18 *Quando conſuetudine nuncupatim deſtituimur etiamſi legem ſcriptam habeamus debere recurri ad ſimile conſuetudinis.*
19 *Pœnalem conſtitutionem in acceſſorijs extendi. nu. 20.*
21 *Societate uſque ad certum tempus inter ſocios cōtracta ut capitale non debet minui ſic nec lucrum.*
22 *Doctor loquens ſub dubia illa dictione fortè tamen intelligitur affirmatiue decidere.*
23 *Priuilegium Principalis non trahi ad acceſſoria in correctorijs.*
24 *Niſi acceſſorium determinetur eadem ratione.*
25 *Acceſſorium deſtrui deſtructo principali in materia actus annullatiua.*
26 *Actus annullationem pœnam eſſe agenti.*
27 *Extendi pœnalem conſtitutionem in ijs quæ frequentioris uſus gratia prolata ſunt.*
28 *L. unica C. de raptu uirginum intellectus.*
Conſtituta in ſponſo rapiente, habere locum & contra in ſponſa rapiente ſponſum. ibi.
29 *Frequentioris uſus gratia prolata exempli gratia dicta cenſentur.*
30 *Propriè quæ uenire dicuntur, nec unquam cenſeri excluſa.*
31 *Extenſionem fieri in pœnalibus quando conſtitutio eſt lata ſuper actu reitabili.*
32 *Concurrente tamen identitate rationis.*
33 *Species qualitatiuas ſub ſuo genere comprehendi.*

Ocioſam eſſe prædictam aſſertionem, quando agitur de fauore piæ cauſæ, quando unum ueniret appellatione alterius, ex larga ſignificatione, uel per aliam legem pœna non eſſet impoſita, vel eſſemus in acceſſorijs uel quę frequentioris uſus gratia prolata eſſent, aut uerſaremur in actu reiterabili.

C A P. XXV.

LImitatur ſeptimo loco prænarrata enuntiatio, quando ageretur
1 † de fauore piæ cauſæ, quia tunc fit quoque extenſio in pœnalibus, ueluti cum agimus de fauore eccleſiæ, uel hoſpitalis, aut monaſterij uel alterius ſimilis loci pij, per not. gloſſ. in capitulo ſciant cuncti. ubi not. pariter Gemin. circa fin. in uerſiculo nota primo ex hac gl. de electio. in ſexto. not. Abba. in capitulo. nihil columna antepenultim. de electio. uerſiculo ſecundo principaliter poteſt reſponderi Iaſ. in dicta l. cum quidam & dicta l. ſi prius columna 19. uerſiculo ſecundo moueor de oper. noui nuntia. in dicta auth. qnas actiones columna ſeptima, in quinta limit. Dominus Alciatus dicto libro ſecundo, de uerborum ſignificatio. ſub numero quinquageſimoprimo, Crauet loco ſupra citato ſub numero decimoſeptimo, uerſiculo ſexto datur, Franc. in dicto capitulo primo, columna tertia, in quinta limit. de tempor. ordinan. Euerard. in allegat. loco ſub numero 68.
2 Et idē eſt quoq; † ſi agereť de fauore fidei, ut no.

Abb. in capitnlo ſecundo, in fin. de diuort. Decius
in dicta ſexta limitatio. in dicto §.in pœnalibus, Do
minus Alciar.in dicto libro ſecundo, de uerb.ſigni-
cario.ſub nnmero quinquageſimoprimo, quæ pari-
3 ter limitatio intelligenda eſt † ut ſupra diximus
in præcedenti, concurrente ſcilicet identitate, uel
maioritate, uel paritate rationis & ita intelligir Eue
ra.iam loco ſupra cita.& eſt de intentione omninm
prarelatorum.

Limitatur octauo loco, ut non progrediatnr
4 iſta concluſio † quando unum uenit appellatione
alterius ſaltē de larga ſignificatione, quia ad illud
fit extenſio etiam in materia pœnali, Gemin.in di-
cto capitulo primo, de tempor. ordin. ad fin. primæ
limit. dum declarando glo. in uerſiculo eiſdem in
clem. ut hic de ætate & qualit. uult quidem de ſtri-
5 cta ſignificatione † ad latam poſſe fieri extenſionem
ſed non ad latiſſimam, Calder. in conſilio octauo,
de elect. ubi ait textum in capitulo ut auaritiæ de
electio. libro ſexto, quo priuatur electus † admini-
6 ſtrans ante confirmationem extendi ad præſentatū
adminiſtrantem ante inſtitutionem, quia præſenta
tio ſaltem largè uenit ſub appellatione electionis,
& quædam uidetur electio facta per patronos, &
hoc uidetur eſſe de mente Franciſ.in dicto capitulo
primo, de tempor. ordinat. in tertia limit.& ad fin.
quartæ limitat. ſeq. Craue. loc. iam relat. ſub nume-
ro trigeſimoquarto, uerſiculo decimo non proce-
dit, ubi ait extenſionem poſſe dici fieri in ijs caſib.
quia per iura ſexri ferè ſemper reperiuntur parifica
7 ta eſſe † electio, & poſtulatio, ad idem eſt text. in l. li
bertum, §. ſenatuſconſulti de rit. nup iuncta ead l. in
principio in l. libertinum iuncta l. penultima, C. de
inter. matrimo. ſequi. Euerard. loc. ſupra cita. ſub
numero ſexageſimoſexto, uerſiculo quarto fallit in-
8 telligens hanc limitationem † niſi ſubſit ratio re-
ſtringendi, uel niſi pœna ſit ualde odioſa per text.
in l. patri de adult.& per ea quæ ſcribit Imol, in di-
cta l. ſi uero §. de uiro ſolut. matri. Vos tamen intel
9 ligire † ut declarat in dicto §. in pœnalibus, quate-
nus ſcilicet uerborum proprietas patitur, quia tūc
in quacunque materia, larga ſignificatio, quæ eſt
ex propria ſignificatione nunquam cenſetur exclu
10 ſa † quantumuis illa odioſa ſit, ac pœnalis, Franciſ.
Aretin. in dicta l. cum lege de teſtam. in columna
ſecunda, Calderi. conſilio primo de conſang.& af-
11 fin. in materia diſpenſationis † quæ ſtrictè debet in
terpretari capitulo primo, de fil. preſbit. tamen la-
tè ſecūdum uerborum proprietatem interpretatur,
idem Deci. in l. ſemper in obſcuris, numero qninto,
uerſiculo tertio prædicta concluſio, de regul. iur.&
in conſilio quinto, ad fin.& alibi ſępe, & diximus
ſupra libro ſecundo in materia propriæ ſignifica-
tionis quæ ex geuere deſumitur, cæterum ſi nos in
12 telligeremus † de lata illa ſignificatione, quæ nō pro
greditur ex ui uerborū, ſed ex ſola interpretatione
& eſt impropria, ut ſupra diximus ſuo loco, quia tūc
niſi in diſpoſitione pœnali eſſet expreſſa rō uel pro
expreſſa haberetur, non fieret extentio ut ſupra dixi
mus lib. præced. in materia correctoria in 14. limit.

Limitatur nono loco ſupra relata propoſitio, aut
13 ocioſa ſit, quando † in eo caſu ad quem tractatur,
de facienda extenſione, non reperiretur per aliam
iuris diſpoſitionem pœna eſſe conſtituta, quia tunc
lex pœnalis ad illum extenditur. Bartolus in conſi
lio 109. ſtatuto caſtri plebis ad fin. argumen. l. de
quibus de legibus & per hoc conſil. Bartoli ita fir
mat Crau. in d. ſecti. uideamus ſub numero trigeſi
14 moquinto, uoluit etiam ibi Bar. † ſi ſtatuto caueţur
ubi aliquis alterum percuſſerit cum armis punia-
tur in decem, ſi cum manu tantum, in quinque, dein
de adfuerit alterum ſtatutum, ut procederetur in
caſibus in ſtatuto non expreſſis in maleficijs puniē
d. s. de ſimilibus ad ſimilia, & quidam dente alterū
percuſſiſſet, cum plectendum eſſe pœna ſtatuti pu
nientis in quinque percutientem manu tantum,
cum dentes armorum appellatione haud uenirent
tum propter ſtatutum illud ut procederetur de ſi-
milibus ad ſimilia; Tùm quia ubi etiam non ad
15 fuiſſet illud ſtatutum de iure communi † in con-
ſuetudinibus & ſtatutis proceditur de ſimilibus ad
ſimilia dicta l. de quibus. quod Bartoli dictum
tanquam ualde peregrinum nec paſſim omnibus
ob uium eſt ualde notandum, cum in ram ſolitario
loco ſit poſitum, & illud ibi ſequi. Thom. Diplo-
16 uat. in adnot. ad Bartolum, qui dicit † iſtiuſmodi cō
ſiliū in quibuſdam exemplaribus commētariorum
Bartoli ad literam haberi relatum in l. non ſolum
§. quamquam. de iniur. quamuis in Codice meo deſi
deretur, idem quoque conſilium Bar. ſimpliciter re
fert Alexan. ad Bar. in l. idem §. armis deiectum de
ui & ui arma. in addit. incipien. nō debet ue probat
in materia illius qui dentib. percuſſerit, & eſt uera
17 iſta † limitatio. quia ut ſcribit Iaſ in dicta l de qui-
bus ſub numero quarto communis ſenſus illius
legis eſt, quod quando in occurrenti caſu non repe
ritur lex ſcripta, nec conſuedo tunc ad ſimile con
ſuetudinis recurrere debeamus, Quinimmo plus di
cit ibi Raph Fulgoſ. ſub numero tertio, & quarto.
18 Quod etiam ſi legem ſcriptam habemus † quando
conſuetudine in aliquo caſu nuncupatim deſtitui-
mur, debeamus recurrere ad ſimile conſuetudinis,
a quo non uidetur ibi diſſentire Iaſ. ſub d. nume-
ro quarto.

19 Limitatur decimo loco, ut ſileat † in acceſſorijs
antedicta concluſio, quando ad ea quoque trahi-
tur conſtitutio pœnalis, l. ult. C. de frum. urb. conſtā
nop. ubi Bar.& Io. de Plat. Socin. in conſilio nonage
ſimotertio, columna vndecima, poſt medium uerſi
culo poſtremo hanc partem confirmo libro primo,
20 ubi illum textum ſic inducit, nam † ibi erat doputa
ta certa quantitas pecuniæ ad emptionem frumenti
tempore neceſſitatis, quam officiales non poterāt
minuere, uel in alium uſum conuertere ſub pœna
dupli, & tamen dicitur ibi in fin. lucrum proueniens
ex illa pecunia contineri ſub eadem diſpoſitione
pęnali, & ſic quod pœnaliter ibi conſtituitur in prin
cipali protenditur etiam ad acceſſorium. Hinc dixit
21 ſingulariter Bartolus, ꝙ ſi inter ſocios contracta ſit
ſocietas uſque ad certum tempus, ſicut non debet
minui capitale poſitum in ſocietate ſic nec lucrum
ex ſocietate ipſa conflatum, quia lucrum aſſumit
ſibi

ſibi naturam quam habet capitale,& quamnis Bar
22 to.ibi loquatur ſub dubio † forte tamen intelligi-
tur affirmatiuè decidere, per id quod ſcribit poſt
Bal.Iaſ.& Alex.in l.in ſubſtitutione de vulg.& pup.
ſub nu.5.Crau.in cõſi.91.ſub nu.4.& Bar.ſeq.Io.de
Plate & dicit Crau.loco ſupra cit.ſub nu.36.ex hoc
inferri non recte locutum fuiſſe Bald.nouel.in octa
ua par.priuileg.ſexto,poſt medi. nerſi. Nec obſtat.
quod priuilegium, ubi uoluit licet ſub dubio forte
23 priuilegium † principalis non trahi ad acceſſoria in
correctorijs & exorbitantibus,& contra illum etiã
facere quæ ſcribit ſupra in prima ſectio. quart. par.
eo.tract.de antiqui.temp.in 8.limit. & quod ad me
24 attinet, ego credo † limitationem hanc eſſe ueram
ubi determinetur acceſſorium eadem ratione, qua
principale per ea quæ ſupra diximus in materia cor
25 rectoria in nona, limit. ſi enim in † materia actus
annullatiua de ſtricto principali deſtruitur ex iden
titate rationis & acceſſorium,l.eam quam de fidei-
com.l.ſi nemo de teſtam.tutel.l.eos in principio,C.
de uſur. l. centum Capuæ, §.fin. de eo quod certo
loc.l.cum principalis de regul.iur.cum ſimil.Doct.
in rubr. de legatis primo, ergo & in caſu noſtro idẽ
26 dicendum erit † quia & actus annullatio pœna eſt
agenti.l.turpia.in principiõ de legatis primo,l.ſena
tus de contr.emptio.l.non dubium C.de legi.l.ult.
C.de poſthum. hæredibus inſtit.

Limitatur vndecimo loco quando eſſemus in ijs
quæ frequentioris uſus gratia eſſent prolata, nam
lex pœnalis in uno prolata in alijs quoque non ex-
preſſis eadem tamen ratione determinatis locum
haberet,ad ea que omnia producentur, ita firmat
Crauet.loco ſupra citato ſub numero quinquageſi-
moſeptimo,verſiculo decimotertio, non procedit,
per gl.in l.unica,in verſiculo ſponſam C.de rap.vir-
27 gin.ubi illa lex pœnalis † loquens in ſponſo ratione
frequentioris uſus habet locum etiam in ſponſa ra-
piente ſponſum, ut per Curt.Senio.adduc. in conſi.
vndecimo,columna 13.ſub numero 9.uerſic quar-
to multum facit, qui inſuper addit glo. ſing.in cle.
prima, in uerſiculo præſidentes, quam ibi notant
Butr.& Imol,de reſcript. glo.in auth. caſſa. in uer.
per Italiam, C.de ſacr.eccleſ. Iaſ.in l.ſecunda, ſub
numero duodecimo, poſt glo.ibi in uerſiculo præ-
cedente de uulgal. & pupil. cum ſimil. quæ addidi-
mus ſupra libro proxim. in materia correctoria in
15.limitat.

28 Et † ratio eſt, quia quæ frequentioris uſus gra-
tia prolata ſunt, exempli gratia enuntiata eſ-
ſe uidentur, & conſequenter non excludunt
ea, quæ ſub identitate rationis comprehendun-
tur, §. hactenus inſtitut. de gradi. cum ſimilibus
29 quia ſemper illa propriè uenire dicuntur † & nun-
quam cenſentur excluſa Bald. in dicta l. de quibus
de legibus columna 11. ſub numero 35. & in rub.
de naut. fœno. per l. his ſolis in uer. tacitè cautum
putamus, C.de reuocand. donatio. & ſæpius ſupra
diximus.

30 Limitatur duodecimo loco niſi pœnalis conſti-
tutio diſponat † ſuper certo actu reiterabili, quia
tunc ſi ſæpius actus ille reiteretur ſemper fiet pro-
greſſus de actu expreſſo, ad omnes actus reiteratos
Franc. in dicto capitulo primo, de tempor. ordin.
columna quarta, poſt princ. uerſiculo vndecimo li-
mita. per gloſſ. in uerſiculo aliam in capitulo ſi elo-
ctio de electio. cod. lib. idem probat Enerard. in di-
cto loco à ratione leg. lat. ſub numero ſeptuageſi-
moſecundo, ubi addit Butr. in dicto capitulo finali,
de conſuet. in nona fallen. & uult hanc limitatio. lo-
31 cum habere † concurrente identitate rationis: &
non habet illã difficultatem, quia reiterabilitate à,
ut ſic dixerim, illorum actuum tanquam ſpeciea
32 † qualitatiuæ, ſub illo actu in genere enuntiato
comprehenduntur argum. textus in l. tertia, §. ge-
nera de acquirenda poſſeſſio. cum ibi notat. à Zaſ.
& ideo comperhenſiuè dicuntur uenire, & non eſt
opus aliqua extenſione.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalem diſpoſitionem produci ad caſum ſine quo di-ſpoſitio non ſortiretur effectum.*
2 *Quod iuris eſt de aliquo idem eſſe de illius Principio.*
3 *Vno probibito cenſeri, & illa omnia probibita per quæ peruenitur ad illud.*
4 *Etiam in odioſis ac ſtrictiſſimè interpretandis.*
5 *Statuti forma ſi aliquis permittatur ſe vendicare, licet hoc ius alteri cedere nequeat, poterit tamen amicos conuocare.*
6 *Conceſſum alicui intelligitur ſemper conceſſum cum familiaribus & amicis.*
7 *Statuto probibente vinum extra territorium afferri comprehendit etiam illum qui guſtus gratia vini amphoram tulerit.*
8 *Probibitum in termino cenſeri etiam probibitum in uia ad terminum.*
9 *In pœnalibus non uideri eſſe locum illi regulæ, quòd idem cenſeatur de tendentibus ad actum, atque de ipſo actu.*
10 *Pœnam impoſitam contrahenti matrimonium perduci ad contrahentem ſponſalia.*
11 *L.oratio de ſponſal. procedere per extenſiuam inteepretationem.*
12 *Statuto ſi probibeatur reformatio in fauorem bannitorum intelligitur quoque probibita propoſitio.*
13 *Statuto Florentiæ quo omnis Guelfus probibetur contrahere matrimonium ſub certa pæna cum aliqua muliere ex comitibus de Baptiſtis non perduci ad contrahentem ſponſalia.*
14 *Probibitus facere molendinum in certo loco ſub certa pæna non cenſeri in pænam incidere ſi faciat aquæductum.*
15 *Plerosque intelligere limitationem de neceſſarijs ad actum quatenus uerba conſtitutionis paterentur.*
16 *Qaid ſentiat Auctor in difficultate extenſionis facienda, vel non facienda in materia neceſſaritrum ad actum.*
17 *Copula carnalis quando ſecuta eſt idem iudicatur de ſponſalibus quod de matrimonio.*

18 *Sponſalia cum adulterio inducere impedimentum matrimonij.*
19 *Statutum de aſportatione vini ac frumenti extra territorium quomodo debeat intelligi.*
20 *Cauendum eſſe ne detur anſa ſubditis machinandi aliquid contra præſeruationem uberioris annonæ.*
21 *Actus neceſſarij ad aliquem actum prohibitum cum expediuntur eodem tempore quo principalis actus continentur in diſpoſitione pœnali.*
22 *Niſi aliud ex iure ſpeciali inducatur.*
23 *Conatus quando punibilis eſt, pęna conſtituta in delictum committente locum habet & in conante delictum patrare, ut in atrociſsimis criminibus læſæ maieſtatis & ſimilibus.*
24 *Ratio diuerſa cum militat inter principale, & acceſſorium non infertur ab uno ad alterum.*
25 *Diuerſam rationem pactum reformare.*
26 *Ex diuerſis non inferri.*
27 *Actibus in præſidiarijs in mitiorem pęnam extra ordinem arbitrio iudicis imponi.*
28. *Conatus ubi punitur tunc pęna extenditur ſi actiones illæ omnes tendunt ad principalem actum.*
29. *Puniri non poſſe pęna ordinaria eum qui deuenit ad actum proximum delicto.*

An uera ſit concluſio quando fieret extenſio ad caſum ſine quo pœnalis conſtitutio non ſortiretur effectum.

CAP. XXVI.

Limitatur decimotertio loco quando fieret extenſio ad caſum quo
† diſpoſitio pœnalis non ſortire-
1 tur effectum, ita limit. Franciſ. in dicto capitulo primo, columna quarta, uerſiculo duodecimo limita. de tempor. ordin. per l. 2. de iuriſdictio. omni. iudic. in capitulo prætereà de offic. deleg. libro ſexto, per dicta Bart. in l. non dubium, C. de legib. & argum. cap. quoniam de ſenten. excom. Euerard. loco ſupra citat. ſub num. 69. ad fi. qui addit text. in l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri, & Butr. in dicto capitulo fin. de conſuet. in decima fall. & Lanfranc. de oris. in repet. dicti §. de uiro in decima concluſio. interpretatio. extenſi. & ratio
2 † iſtius limitationis eſt, quia quod iuris eſt de aliquo idem eſt & de illius principio, l. non ideo minus, C. de teſtam. ubi not. Bar. l. oratione de ſponſal. Rom.
3 in conſilio 299. in propoſita in fi. & prohibito † uno cenſentur eſſe omnia prohibita per quę peruenitur ad illud. capitulo conſtitutus & cap. ex tenore de conceſſi. præben. Bald. in l. fin in princip per illum text. C. ad leg. falcid ubi qui non poteſt alienare, non poterit etiam promittere de alienando, & quòd
4 † in huiuſmodi actibus ad alterius actus explicationem neceſſarijs ſit licita extenſio etiam in odioſis & ſtrictiſsime interpretãdis, facit quod ſcri. Bal. in capitulo fin. in ultim. colum. de iur. calumn. ubi
5 ſi aliquis ex forma ſtatuti † poteſt ſe proprîa auctoritate uindicare, quamuis hanc facultatem non poſſit alteri cedere, ut dicit gloſſ. repu(t)a. ſingul. in l. cui fundus de vi & vi arm. tamen poteſt ſibi adhibere ſocios, amicos, cognatos & uicinos ſine quibus non poſſet ueriſimiliter illud propriæ uindictæ factum
6 explicare. quia ubi quid alicui conceditur, † uidetur etiam cum familiaribus & amicis concedi, ut eſt text. in dicta l. ſi ſtipulatus fuero per te non fieri de uerb. oblig. & ſequitur Iaſ. in d. l. ſecunda, ſub numero quarto, ubi & alia perpulchra adducit exempla quæ ſaltem in argum. poſſunt deſeruire, argu. de diſpoſitione permiſſa ad prohibitam, ut ibi per doctor. per illum textum, iuncta l. oratio de ſponſal. magis in terminis facit deciſi. Bald. in l. prima, per illum text. C, quæ res expor. poſſu. in illis uerb. nec
7 guſtus quidem cauſa, ubi ait quòd ſi quis † prohibetur portare uinum extra diſtrictum ſub certa pœna & tulerit amphoram, uel phialam extra diſtrictum guſtus gratia intelligitur incidiſſe in pœnam illius ſtatuti, tanquam commiſſerit in præambulum uenditionis futuræ. Rurſus quod ſcribit
8 † idem Bald. in cap. nam concupiſcentiam in columna finali, de conſtitutio. ubi notat ex illo text. quod quando aliquid prohibetur in termino, intelligitur etiam eſſe prohibitum in uia ad terminum, & ideò ſecundum eum ſi ſub certa forma perferre frumentum extra territorium quis prohibeatur, repertus in uia poterit ea pœna puniri.
9 Sed contra hactenus firmata m † lim. facit quòd immo in pœnalibus non uidetur eſſe locus iſtiuſmodi reg. ſtat gloſſ. in clement. prima, in uerſiculo contrahere de conſang. & affinit. ubi uult, quòd quã-
10 uis diſpoſitio prohibens † matrimonium contrahi intelligatur etiam prohibere ſponſalia fieri tamen pœna impoſita contrahenti matrimonium cenſetur impoſita contrahenti ſponſalia confirmat Iaſ. hanc glo. ſententiam in dicta l. ſecunda, ſub numero 25. tribus medijs. Primo, per id quod uult Bald. in l. j. in ult. colu. & ibidem Sal. C ſi rector prouin.
11 poſt Cyn. & antiquos ubi dicunt † hanc regulam qua confirmatur ſupra relata limitatio procedere per extenſiuam interpretationem, ut prob. tex. in d. l. oratio in uerſi. ſuppleatur de ſponſal. ergo non habebit locum in ſtatutis pœnalibus quæ non recipiunt interpretationem extenſiuam. Et propte-
12 rea infert ibi Bald. quod ſi per ſtatuta † ciuitatis prohibitum eſt reformari aliquid in fauorem bannitorum ſub certa pœna, quòd ſi quis fecit ſolam propoſitionem reformationis, non incidit in pœnã ſecundo ex eo quod uult Bald. in l. penult. §. docere
13 in ultim. quæſtione nequis eum, ubi decidit † ſtante ſtatuto ciuitatis Florentiæ, quo cauetur, nullum Guelſum poſſe contrahere matrimonium cum aliqua muliere ex Comitibus de Baptiſtis ſub certa pœna, ſi quis contraxerit ſponſalia non puniri ea pœna, quia non ſufficit delictum eſſe inchoatum, quamuis actum ſit id per quod peruenitur ad illud, ſic decidit Baldus

per illum textum in dicto § docere. Tertio ex eo
quod conſuluit Alexand.in conſi.t 24. conſideratis
uerbis teſtamenti, in penultim. & ultim colum-
14 na ubi aſſeruit † eum qui prohibitus eſt face-
re molendinum in certo loco ſub certa pœna ab-
ſque licentia ſuperioris non incidere in pœnam,
etiamſi fecerit aquæductum pro molendino, &
per hactenus deducta & gloſ. ſupra relat. in dicta
clemen.prima, de conſang. & affinit.reprobat Iaſ.
duas illas deciſiones Bal. nouisſimo loco ſupra rela
tas pro opinione confirmatoria ipſius limitat. Et
propterea Euer. loc. iam rela. ſub num. ſeptnage-
ſimo, uerſiculo hoc tamen eſt limitandum, reſtrin-
15 git hanc limitatio.† ad caſum in quo uerba conſti-
tutionis pœnalis hoc paterentur, motus per ſolam
illam glo.in uerſiculo contrahere de conſan.& affi
16 nit. Mihi oportunius uidetur † duas iſtas ſententias
ſic repugnantes conciliare fœdere diſtinctionis hũc
in modum, Quòd aut inter ipſum principalem
actum,& eum qui ad illius explicationem eſt neceſ
ſarius, militat eadem.uel maior aut par ratio, uel
omnino diſsimilis, aut certè non omnimoda, uel
non tanta. primo caſu ex duobus ſequentibus ego
admitterem limitationem, uerbi gratia quãdo poſt
facta ſponſalia ſecuta eſt copula carnalis, tunc enim
17 † quia idem indicatur de ſponſalibus quod de ma-
trimonio, limitatio procederet & pœna conſtituta
contrahenti matrimonium intelligeretur quoque
conſtituta ſic contrahenti ſponſalia, ut expreſſe fir
mat gloſſ.in dicta clemen. prima, de conſanguin.&
affinit.in uerſiculo contrahere, quam ibi recipiunt
Guilel.Paul.Mat.Imol.Cardin.in decimanona, quę
ſtio. qui addit Stephan.einſdem ſententiæ cum glo.
per textum in capitulo ueniens, & capitulo, is qui
de ſponſali.idem uult Bonifacius Vitali. ſub nume-
ro quinto, cum ſeq. qui aſſerit quòd licet ſponſalia
non teneant in iſtis caſibus, nihilominus pœna ex-
communicationis impoſita in dicta clemen.prima,
18 locum habet, ſic etiam † ſponſalia cum adulterio
inducunt impedimentum matrimonij, quemad-
modum inducunt publicam honeſtatem, non ſecus
ac ſi contractum fuiſſet matrimonium; & ſic pœna
impedinenti in utroque caſu locum habet. capitu.
cum habxret de eo qui dux.in mattimo. quam pol-
lu.per adult. ſic etiam ſi in ſtatuto illo ſupra memo
19 rato † prohibitiuo ſub certa pœna translationis
uini ac bladorum extra diſtrictum appoſita eſſet ra
tio, quæ conueniret non ſolum ei qui exportaſſet,
ſed etiam illi qui tractaſſet exportare, uterque caſus
comprehenderetur ea diſpoſitione pœnali, argu-
men dictæ l.1.C.quæ res expor.non deb.ibi nec gu-
ſtus quidem cauſa aut uſus commerciorum cum
ibi nota a Bald uerbi gratia quia ſtatutum hanc ra
20 tionem haberet, Ne detur † anſa ſubditis machinan
di aliquid contra prę ſeruationem uberioris annonę
moiicadiq; aliquam inductionem caritatis eiuſdẽ
annonæ ipſius ciuitatis ſtatus uel prouinciæ, prohi
bemus, nequis audeat frumẽtum aut blada alicuius
generis exportare extra diſtrictum uel territorium
ipſius ciuitatis, ſtatus uel prouinciæ pœna decem
aureorum cuilibet contrafacienti infligenda pro

quolibet culeo uel facto frumenti uel bladorum to
ties quoties contrauenerit. nam ex ratione expreſſa
ita in lege municipali non ſolum punitur actus ex-
portationis, ſed etiam tractationis, & uſus commer
ciorum quia identitas rationis in utroque caſu ui-
21 geret. idem quoque eſſet † ubi actus iſti ſine qui
bus principalis actus expediri non poſſet abſolue-
rentur eodem tempore cum principali actu, uel
etiam poſt illum, quia annullato in pœnam ipſo
principali actũ, intelligerentur ipſi quoque actus an
nullati ex identitate, uel maioritate, uel paritatẽ ra
tionis d.l.non dubiũ cũ ibi no.a ſcri. C.de lib. pręt.
§.cauſas in auth. ut cum de appel.cognoſci.l. maxi-
mum uitium C.de legib.auc.nõ licet.C.de l.i.pt.niſi
22 † aliquid ex iure ſpeciali ſit inductum auth. ex cau-
ſa, C.de liber.præter.cum ibi nota per Doctores, fa-
cit textus in l.ptima, §. ſiquis ita de uerborum ob-
lig.in l.qui contra, in l.ſiquis inceſti in authent. ex
complexu. C.de inceſ.nupti.§. ſi aduerſus inſtit. de
nupti.cum ſimil. de quibus per Bartol.in l. cum lex
de fideiuſſor. qui ſumpta occaſione per illum text.
pulcherrimè atque utilisſimè diſſerit circa hanc
23 materiam. poſſent etiam † poni exempla in omni-
bus illis caſibus delictorum atrociſsimorum in qui
bus punit affectus licet non ſequatur effectus, quos
proſequitur Dominus Clarus dicta quæſtio 92.uer
ſiculo ſcias tamen ſub numero ſecundo, poſt Dida.
in clement.furioſus fol.276.ſub numero ſexto; uelu
ti in crimine læſæ maieſtatis, oppugnatæ patriæ, ſi-
moniæ, ueneni, & aliorum ſimilium, ſecundum cõ-
munem opinionem de qua teſtatur Ioan. igne.in l.
prima, §.occiſorum ſub numero quadrageſimopri-
mo, ad ſenat.Syllan.& Dominus Clarus loco ſupra
cita. quarto caſu, quando omnino diſſimilis eſt ra-
24 tio † tunc contraria opinio procedat quia a princi-
pali ad acceſſorium uel coniunctum, uel connexũ
uel conſecutiuum, uel præambulum, uel coniuga-
tum, uel aliquo modo attingens non infertur in
quacunque materia, quando adeſt diſsimilitudinis
uel diuerſitatis ratio, ut per Dyn in capitulo acceſſo
rium de regul. iur. libro ſexto. Deci.in l.cum princi
palis, de reg.iu.Iaſon & alios in rubric.de lega.pri-
mo, Bartolus in l.cum qui de negot. geſt. in l.non
poſſunt ubi & Bald. de legibus. Abb. Decius, Felyn.
25 & alij.in c.tranſlato de conſtitut. quia diuerſa † ra
tio pactum reformat l.interpoſitas. C. quod met.
cauſ.

26 Et ex diuerſis † non fit illatio quia nihil commu
ne inter ſe dicuntur habere l.naturaliter, §.nihil cõ-
mune ubi omnes notant de acquirenda poſſesſione
l. ultima. de calumniis. cum ſimilibus, ergo id
multo magis erit admittendum in materia pœnali
de ſui natura ſtrictisſimè intelligenda. Duobus ue-
rò poſterioribus caſibus ego crederem, non qui-
dem poſſe extendi pœnalem diſpoſitionem eum in
modum, ut pœna conſtituta in actu principali,
deberet omnino trahi ad iſtiuſmodi actus præ-
27 ſidiarios † ſed deberet mitior pœna extraordi-
naria iudicis arbitrio infligi, ut eſt de mente
Iaſon.in dicta l.ſecunda, ad finem, de iuriſdictio.
omnium iudicum, ſub numero vigeſimoſexto,

uerſiculo bene credo, & ſcribit Dominus Clar. in praxi crimin. quæſtio. 92. ante numero tertium, uerſiculo regulariter tamen, & in omnibus iſtis caſibus in quibus dictum eſt, iſtiuſmodi tractationes
28 † conatus & præambula puniri intelligendum eſt, quando ſcilicet actiones illæ omnes ad actum principalem proximè acceſſerunt, ut declarat ibi Dominus Clarus ſub numero nono, poſt Grammatic. in conſilio trigeſimoſexto, ſub numero decimonono, qui dicit ita ſe habere communem opinionem.

29 Et notandum † eſſe dicit in omnibus prædictis caſibus in quibus ille qui deuenit ad actum proximum puniri non poteſt pœna ordinaria debet tamen acrius puniri pro motu iudicis, quàm ille qui deuenit ad actum remotũ, ut tradit Bal. qui dicit ita ſe habere conſuetudinem in l. data opera ſub numero ſeptuageſimoſeptimo, C. qui accuſa. non poſſ. & ita debent intelligi ea omnia debitè referendo, quæ ſupra adducta fuerunt contra ipſam limitatio.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalis conſtitutio loquens in ſingulari numero extenditur ad pluralem.*
2 *Veluti ſi quis produxerit falſum teſtem nam intelligitur & in producente plures teſtes falſos ibidem.*
Statutum Ticinenſe in criminalibus.
3 *Et nouam conſtitutionem in tit. de pœn. §. ſi quis falſum teſtimonium, declarari.*
4 *Numerum ſingularem pro plurali uſurpari in uſu iuris frequentiſſimum eſſe.*
5 *Numerum ſingularem loco generis haberi.*
6 *A numero ſingulari ad pluralem progreſſum fieri ſi eadem ſubſit ratio.*
7 *Numerum pluralem è contra trahi ad ſingularem.*
8 *Statutum ſi imponat pœnam producenti falſos teſtes protrahetur & ad producentem unum.*
9 *Statutum ſi proponat præmium primo intranti caſtrum uel capienti uexillum ab hoſte, protrahi ad plures eodem tempore idem facientes.*
10 *Publicæ utilitatis rationem habere locum tam in ſtatutis præmiorum collatione ad uirtutem exercendam inuitatiuis, quàm in delictorum punitiuis.*
11 *Statutum dans præmium primo auferenti brauium habere locum & in pluribus eodem tempore auferentibus.*
12 *Conſtitutionem pœnalem extendi quando caſus ad quẽ fieret extenſio comprehenderetur ſub expreſſo ex communi uſu loquendi.*
13 *Communem uſum loquendi in quacunque materia locum ſibi uendicare.*
14 *Communis uſus loquendi ſignificationem præferri.*
15 *Extendi pœnalem diſpoſitionem quando in ea clauſula haberetur, ut deberet procedi de ſimilibus ad ſimilia.*
16 *Statutum puniens tantum aliqua peculiaria delicta, deinde adduciens clauſulam, ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia patitur extenſionem.*
17 *Euerardi locus animaduerſus.*
18 *De iure communi in ſtatutis fieri progreſſum de ſimilibus ad ſimilia, etiam ſi non ſit addita clauſula, ut de ſimilibus procedatur ad ſimilia.*
19 *Pœnalem diſpoſitionem trahi ad caſus ſurrogatos.*
20 *Vbi tamen eadem militet ratio expreſſa uel quæ pro expreſſa habetur.*
21 *Pœnalem extendi conſtitutionem ad caſus qui eodem modo eſſent de iure communi deciſi.*
22 *Statuto uel conſuetudine, ubi caſus non reperitur determinatus ſed à iure communi illi ſtatur.*
23 *Extenſiuæ interpretationi locum non eſſe, quando neceſſitas, uel æquitas id non expoſtulat.*
24 *Etiam ſi aliter ius commune decidat illos caſus quando faciat ſtatutum num. 25. ex Bar.*
26 *Quod intelligit Saly. tunc demum quando non omnimoda militat ratio.*
27 *Glo. in l. ſtatuis de donatio. declaratur.*
29 *Statutum quando poteſt citra extenſionem operari non extenditur.*
Saly. locus declaratur.

Vtrum pœnalis conſtitutio loquens in certo caſu ſingulari, trahatur ad pluralem uel ad caſum qui comprehenderetur ex cõmuni uſu loquendi, aut quando adeſſet clauſula ut procederetur, de ſimilibus ad ſimilia, ſeu uerſaremur in caſu ſubrogato, uel quando eſſemus in caſibus eodem modo deciſis de iure communi.

CAP. XXVII.

LImitatur decimoquarto loco recitata concluſio, quando con
1 ſtitutio pœnalis † legitur in certo caſu in ſingulari, veluti ſi quis produxerit falſum teſtem de tali pœna puniatur, nam tunc extenditur etiam ad pluralem numerum, & ſic ad eum qui produxerit plures teſtes falſos ut puniatur, & ipſe eadem pœna, & è contra, ut ſcribit Franciſ. in dicto capitulo primo, colum. 4. per tex. in l. ſi quis id quod, §. fin. de iuriſd. om. iudic. & in capitulo ſi compromiſſarius de elect. libro 6. in gloſſ. 2. & ibi notatur. ſic etiam Euerar. loco ſu
2 pra cita. † ſub nume. 70. uerſic. decimo fallit qui addit Bar. in l. 3. §. negocia de neg. geſt. ſeq. & Io. Bapt. Caccialup. in d. l. omnes populi ſub num. 261. de iuſti. & iur. ubi addit text in l. prima, §. dolum de dolo. & Anto. Butr. in cap. fin. de conſuet. in 9. fall. Et
3 propterea ſtatutum † noſtrum Ticinenſe in criminalibus ſub num. 37. & noua conſtitutio in tit. de pœn. in §. ſi quis falſum teſtimonium, quæ loquuntur in ſingulari numero, ſi quis falſum teſtimonium dixerit &c. & apponunt uarias pœnas ſecundum uarietatem caſuum, & prout quis ſæpius commiſerit tale delictum, ut latius in ijs

legitur

legitur non ſolum intelligentur in caſu ſingula-
4 ri, ſed etiam in plurali quia † in uſu iuris frequen-
tiſsimum eſt, ut ſingulare accipiatur pro plurali, l.
in uſu de uerbo. ſignifi. ubi omnes notant per illum
tex. & l. prima, §. item hoc ædictum quod falſ. tut.
aucto. & quia numerus ſingularis loco generis ha-
5 betur † ſub quo comprehenduntur omnes caſus
qui ſub eo venire poſſunt, quemadmodum ſub ge-
nere ſuæ ſpecies concipiuntur. gloſ. in rubr. inſtit. de
actio. Bartol. in l. ſi plures de leg. 3. & aliqua ſupra
diximus libr. 3. dum tractauimus de ſignificatione
quę proficiſcitur ex indefinita; facit inſuper quòd
cum tales caſus ex ui uocis & rationis ſub diſpoſitio
6 ne pœnali veniant, quia & hæc † limitatio, ut & cæ-
teræ ſupra relatæ intelligitur concurrente identita-
te uel maioritate, ſeu paritate rationis, nulla erit
difficultas, quia conſtitutio pœnalis prolatà in ſin-
gulari numero verificatur etiam in plurali, & qua-
tenus Doctor. ſupra relati intelligunt iſtam limi-
7 tationem † etiam è contra, quando conſtitutio pœ-
nalis eſſet concepta etiam in plurali numero; quia
tunc quoque uolunt pluralitatem reſolui in ſuas ſin-
gularitates; eſt de hoc pulchra doctrina Bartoli
per illum tex. in l. ſecunda, § ſed ſi unus ui bon. rapto.
8 ubi in terminis ait, quòd ſi ſtatutum imponat † pœ-
nam producenti falſos teſtes, & quis unum tantum
falſum teſtem produxerit, intelligitur incidiſſe in
pœnam ſtatuti, per tex. in §. ait prætor in eadem le-
ge, in l. tertia. de neg. geſt. in eo quod dicit negocia
idest negocium per l. 3. §. hæc uerba de lib. hom.
exhib. & l. qui concubinam, §. ſi ſtichus de leg. 3.
Ang. in dicto §. negocia, Bald. in l. 1. in prin. de pro-
cur. cum ſimil. adduct. per Alexan. ad Bart. in dicto
§. ſed ſi unus facit quod pulchrè ſcribit Ioan. Imo. in
clem. 2. de reſcript. ſub num. 8. & 9. ubi ait quod ſi
9 † ſtatutum conſtituat præmium primo intranti ali-
quod caſtrum, uel primo capienti uexillum inimi-
cæ gentis, & plures capiant eodem tempore debe-
bunt omnes ex diſpoſitione ſtatuti præmium ha-
bere, declarando ut per eum, nec miretur quis,
quòd inductum fuerit ſtatutum loquens de prę-
10 mio † ad confirmationem ſtatuti pęnalis, quia in
utroque caſu, tam puniendi delicta, quàm intrandi
caſtrum, uel arripiendi hoſtile uexillum militat pu-
blicę utilitatis fauor, declarando ut ſupra fecimus
in prima limitatione ad ſupra firmatam concluſio-
nem iſtius materiæ. Aliud tamen ſeruaretur in ſta-
tuto quo præmium conſtitueretur auferenti Bra-
11 uium, † quando plures eodem tempore illud abſtu
liſſent curſus enim iteratione res decidenda eſt, ut
dixi de Ludo. gener. cap. 23. ſub num. 21. & in l. La-
beo, §. rem de uerbo. ſignific.

Limitatur decimoquinto loco, quando caſus ad
12 quem fieret extenſio comprehenderetur † ſub caſu
expreſſo in conſtitutione pęnali ſecundum commu
nem uſum loquendi, tunc enim ſemper enim ſem
per fit extenſio, quamuis id ex propria ſignificatio-
ne non ueniat, ſic dicit Franc. in dicto c. 1. de tem-
por. ordinand. col. 4. uerſ. decimo quarto limita per
nota. in l. librorum, §. quod tamen Caſsius de leg. 3.
ibique Bartol. & in l. omnes populi de inſt. & iur. &
not. in cap. poſtquàm de electio. eo. lib. faciunt quæ
ſcribit Crauet. in d. 4. par. ſectio. 1. ſub num. 80. ubi
firmat hanc limitationem ad reg. conſuetudinis,
quæ habet ut non debeat extendi & tradit notan-
dum exemplum in actu practico. Deſeruiant quo-
13 que † ea quæ ſupra diximus in præcedenti lib. in ma
teria correctoria in 13. limitatio. & quæ ſupra ſcri-
pſimus libro 4. in ea concluſione qua defendimus
communis loquendi uſus ſignificationem in qua-
cunque materia ſtatutaria, odioſa, & pęnali nun-
quam cenſeri eſſe excluſam quantuncunque illa ue-
niat ſtrictè interpretando quia ut inquit Bartol. in
14 l. Labeo de ſuppellect. leg. & alij in loc. ibi cita. † ſi-
gnificatio ex communi uſu deſcendens non ſolum
concurrit cum propria ſignificatione, ſed etiam illi
præfertur, quod uno ore omnes admittunt in rubr.
de oper. nou. nunc & alibi dum uerſantur, circa ex-
plicationem iſtius materiæ.

Limitatur 16. loco, quando in conſtitutione pœ-
nali eſſet appoſita clauſula, ut procedi deberet de
15 † ſimilibus ad ſimilia ut uoluit Bal. in l. 3. C. de legi.
quam legit ſub l. 2. & ſequitur Franc. in d. cap. 1. in
penul. limit. & habetur pulchrum exemplum in di-
cto conſil. 106. quod incipit ſtatuto Caſtri plebis &
de quo ſupra in nona limitat. poſt Crauet. in d. ſect.
uideamus, ſub num. 35. ſeq. Caccialup. in d. l. omnes
populi, ſub num. 254. in ſecunda limit. ubi addit in
16 cap. 1. in 14. q. princ. de conſtit. ubi, quòd ſi † ſtatu-
tum non diſponeret generaliter, ſed tantum in qui-
buſdam maleficijs deinde adijceret clauſulam, ut in
maleficijs puniendis deberet procedi de ſimilibus
ad ſimilia, tunc ad ſimilitudinem caſuum deciſo-
rum procederetur in alijs maleficijs in quibus ali-
quid non reperiretur deciſum, prout erat in indiui-
duo in dicto conſil. Bar. 106. addit quoque Bartol.
in l. 1. ui bon. rapt. & recipit hanc quoque limitatio.
Euerar. in loc. iam relat. ſub num 69. uerſic. octauo
fallit, ubi uoluit addere tex. in cap. 1. § porrò uerſic.
ſed quia natura, qui. ex cauſ. feud. amitt. in uſibus
17 feud. ſed corruptus † eſt eius Codex nec habetur in-
tegra allegatio. Nullus eſt tamen eorum qui citet
dictum conſil. Barto. ubi caſus eſt in terminis iſtius
18 deciſionis & quod magis eſt, uult † ut etiam de iu-
re communi quando non adeſſet ſupradicta clauſu
la deberet fieri progreſſus de ſimilibus ad ſimilia,
tam in ſtatutis quàm in conſuetudine per d. l. de qui
bus de legi. ubi Iaſ. ſub num. 4. dicit ita communiter
intelligi illum tex. ut ſupra retulimus in dicta nona
limitatio.

Limit. 17. loco antedicta concluſio, ut locum nõ
19 habeat, quando extenſio fieret ad caſum † qui eſſet
ſubrogatus loco illius de quo loquitur conſtitutio,
& ideo eſt quòd conſtitutio loquens de uicario epi-
ſcopi locum habet etiam in uicario capituli ſede
uacante, ſecundum gloſ. in uerſ. epiſcopi in clemen.
ſecunda de reſcript. per quam ita limitat Franc. in
dicto cap. 1. col. 4. uerſ. decimoſexto fallit, ſequitur
Ioan. Baptiſt Caccialup. in dicta l. omnes populi de
iuſt. & iur. ſub num. 261. uerſ. decimoquinto fallit
qui addit Iaco. Butrig. in l. placet. C. de ſacroſ. eccle.
Butri. in d. cap. fin. in 11. fallen. & Anchara. omnino
uiden-

videndum in cap.1.ne ſed.uacant.ſeq. Dom.Alciat.
de uerbo.ſignifica.libr.2. ſub num.52. faciunt quæ
ſcribit Crauet.in d.4.part.ſectio.1.ſub num.125.&
quæ nos ſupra ſcripſimus in correctorijs lib. prox.
præced. in 17. limit. & certiſsima & in concuſſa re-
20 manet iſtius limitationis conſtitutio † quando ea-
dem militat ratio expreſſa, uel quæ pro expreſſa ha
beatur, aut induci ratio illa poteſt à maiori, uel à pa
ri per ea quæ ſcribit Bart. in l.1.§. hæc autem actio
ſi quis teſtam.lib.glo.& doctor.in l.ſi eum,§.qui in-
iuriarum ſi quis cautio.& in §.fuerat inſtit.de actio.

Limitatur 18. loco quando caſus ad quem per
extenſionem produceretur conſtitutio pœnalis, eſ-
21 ſent eo modo deciſi † per ius commune, quo deci-
derentur extendendo per ſtatutum, ſic limitat
Caecialup.in d.l.omnes populi, ſub num.255.uerſ.
quarto quòd ſi caſus, quamuis dicat ſecundum Sa-
lycet. in d. l.ſi ſerui ueſtri. C. de noxal. extenſionem
non eſſe neceſſariam & quod in hoc omnes conſen-
tirent, & re uera limitatio iſta ſecundum com-
munes Doctor. theoricas in d. l. de quibus de legi.
22 eſt fruſtranea † quia ubi per ſtatutum uel conſue-
tudinem caſus non eſt deciſus, ſed reperitur a iure
communi eſſe determinatus tunc ſtatur iuri com-
muni, ut dicit Iaſ. in d. l. de quibus ſub num.4. de
legi.& ſupra etiam diximus. Quod ſi aduerſus cæ-
teros reciperetur ſententia Fulgoſij qui putabat
tunc quoque procedendum eſſe de ſimilibus ad ſi-
milia ex diſpoſitione ſtatuti uel cõſuetudinis, poſſet
huic limitationi eſſe locus, ſed non eſt a communi
docto. ſententia recedendum, quia ut ſupra docui-
23 mus extenſiuæ † interpretationi non eſt locus, quan
do neceſsitas uel æquitas id non expoſtulat, ut ple-
nius declarauimus libro quinto huius operis, & tra-
dit Cæpol.de extenſio. ſub tit.quæ fuer.cauſ.introd.
24 extenſio.col.1.& ſecunda, ſed dubitatur quid ſi † ius
commune aliter decidat caſus in ſtatuto non ex-
preſſos, uel in contrarium, an ius commune atten-
dendum ſit; uel debeat extenſio fieri ex diſpoſitio-
ne ſtatuti; Bartol. in d. l. omnes populi in materia
25 extenſiuæ interpretationis ſtatutorum tenet relin-
quendos eſſe † illos caſus diſpoſitioni iuris commu-
nis, & idem firmat in l.non dubium. C.de legi. per
l.ſi uero,§.de uiro, ſolut.matri.cum ſimili.ibi alleg.
Saly. autem in d.l.ſi ſerui ueſtri. C. de noxal.action.
26 uult hoc non ſimpliciter procedere † ſed tunc de-
mum quando non omnimoda militat ratio, uel ſi-
militudo, uel quia alia ratio, uel cauſa repugnat, ar.
l præcipimus.C.de appell.in fin. & ita intelligit glo.
27 † in l.tam is de donatio.cauſ.mort. & cum hac ſen-
tentia uidetur tranſire Caecialup. in d. l.omnes po-
puli ſub num.256. Sed non recedendo à communi
28 bus, dicendum eſt † prout ſupra diximus in dicta
materia correctoria lib. præcedenti, & infra dice-
mus ſeq.libr.in materia interpretat. ſtat.cum enim
ſtatutum poſsit operari etiam citra illam extenſio-
nem, & ſit prouiſum de iure communi non facile in
ducenda eſt correctio, iur. uulg. Niſi aliquo modo
29 † colligi poſſet mentis ipſius ſtatuti eſſe uelle gene-
raliter corrigere ius commune in omnibus caſibus
ſimilibus expreſsis, quia tunc ut expreſſe ſtatutum
ſi uoluiſſet nuncupatim omnibus illis caſibus dero
gare potuiſſet per uerba expreſſa, ſic tacito eius con
ſenſu, & mente derogare potuit d. l.de quibus in fi.
de legi.& argu.l.cum quid ſi cert. peta. & ita poteſt
30 † intelligi Saly.in d.l.ſi ſerui ueſtri Bal.in l. quod ue-
rò de legi. & quod ſcribit idem Caccialup. loc. iam
relat.ſub num.257.vbi cogitandum relinquit.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalis conſtitutio producitur in caſibus in quibus vnum habetur conſecutiuè ad alterum.*
2 *Mutatione etiam pœnali reſpectu temporis facta in uno ex ordinibus in cęteris cum omnibus qualitatibus factam cenſeri.*
3 *Si laico concedatur per ſtatutum ut poſsit ultra ſummam ſolitam donare laico in duplum, id quoque conceſſum fore eccleſiæ intelligitur.*
4 *Donantem laicum etiam eccleſię poſſe ligari ſtatutis, ac conſuetudinibus prouincię.*
5 *Pœnalis diſpoſitio patitur extenſionem in ijs quę ſe habent ut pręambula.*
6 *Pœnalis conſtitutio patitur progreſſum in ijs quę commenſurantur unum ad ſimilitudinem alterius.*
7 *Locus Plinij declaratur de magiſtratibus.nu.8.*
9 *In ijs quę eadem ratione determinantur idem conſtituendum eſſe ius.*
10 *Pœnalem conſtitutionem extendi quando fit extenſio ad aliam legem.*
11 *Nouum non eſſe, quòd una lex per aliam extendatur.*
12 *Vbi contingit de legis interpretatione controuerti ſemper recurri ad leges in eadem materia loquentes.*
13 *L.ait pretor,§.interdum de negot.geſt.declarari.*
14 *Duo caſus ubi comparantur a lege antiqua diſpoſitionem nouam ſuperuenientem in uno caſu locum habere & in altero, etiam ſi lex noua taxatiuè loquatur, ex Calcaneo.*
15 *Sed hoc declarari quando lex noua diſponeret ſuper eo ſuper quo iam erat diſpoſitum à lege antiqua.*
16 *Arbitro ſi detur facultas in compromiſſo pronuntiandi de iure tantum, illa dictio taxatiua nihil operatur.*
17 *L.1.§.1.ſi menſ.falſ.modium dixe.declarari.*
18 *Statutum unum ſi in eodem uolumine ſtatutorum imponat pœnam mille pro uno delicto, & alterum imponat pœnam quingentorum tantum per hoc poſterius priori non derogari.*
19 *Etiam ſi uerba poſterioris eſſent geminata.*
20 *Difficilèque fore aliud in praxi obtinere.*
21 *Nec Iaſoni crèdendum eſſe qui contra ſenſit.*
22 *Vbi non apparet de mente diſponentis, quòd uoluerit recedere a iure communi, non reputatur abſurdum quòd eius uerba nihil operentur, ſed intelligantur ſecundum iuris communis diſpoſitionem.*
23 *In ſtatuto quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, cur deſumatur argumentum à contrario ſenſu.*
24 *Conſ.Caſtr.338.lib.primo declaratur.*

**Ceſſare pariter ſupra relatam concluſio-
nem in ijs quorum unum ſe conſecutiuè
ad alterum habet uelut præambulum, aut
commenſuratiuè, ſeu ubi extenſio fieret per
aliam legem.**

C A P. XXVIII.

LImitatur decimonono quando
plura ſe habent conſecutiuè
1 vnum ad alterum † nam tunc
conſtitutio in vno facta intelli-
gitur facta eſſe in reliquis uelu-
ti in certa ætate præſtituta in di
gnitatibus inferioribus haben-
tibus certum ordinem annexum, nam ſi ætas reſtrin
gitur cenſetur reſtrictus & ordo, ſic tradit Gemi. in
d.cap. 1. de tempor. ordinan. col. 4. uerſ. fallit quar-
to per text. in cap. cum in cunctis cum ibi notat. de
electio. & idem firmat Franc. ibi col. 3. poſt medi.
2 uerſ. ſeptimo fallit, aitque † exemplum in materia
temporis adiecti ordini ſubdiaconatus ut mutatio-
ne etiam pœnali facta in uno eadem quoque cen-
ſeatur cum omnibus qualitatibus facta in altero
per gloſ. in clem. generalem de ætat. & qualit. iun-
ctis ijs quæ tradunt Doctor. in l. illud. C. de ſacroſ.
eccleſ. & Doctor. in l. a. de leg. 1. ſequit. Caccialup.
in d. l. omnes populi, ſub num. 260. ubi addit tex. in
l. tutelas de capit. dimin. & Butr. in d. cap. fin. de con
ſue. in 4. fallent. ſequitur hanc quoque limitatio-
nem Crauet. in d. ſect. uideamus, ſub num. 38. ubi
addit prædict. Petr. Rebuf. in tracta. nominat. in 12.
quæſt. in prin. pagi. 69. & proponit pulchrum exem
3 plum † puta de iure antiquo licebat donare certam
quantitatem laico ſine inſinuatione, & duplum ec-
cleſiæ ſimiliter ſine inſinuatione, & ſic laicus & ec-
cleſia habebant hanc ſubordinationem inuicem, ut
eccleſia poſſet accipere duplum eius, quod poterat
accipere laicus ſine inſinuatione, poſtea ſuperuenit
ius nouum C. per quod quantitas quæ laico pote-
rat donari ſine inſinuatione aucta fuit uſque ad
quingentos aureos, certe duplicata quoque cenſe-
bitur ſumma quæ donari eo modo poterat eccle-
ſiæ, Crot. in dicta l. omnes populi in materia inter-
pretationis extenſiuæ concluſ. 13. ſed iſtud exem-
plum deſeruit intelligendo quod pœna nullitatis
actus ultra ſummam determinatam in iure in dona
tione quæ fieret uerſus laicum, uel ſi qua alia im-
poneretur a noua conſtitutione uel lege municipa-
li ipſi donanti, haberet etiam locum in eo qui ultra
duplum non ſeruata forma donaret eccleſiæ. quia
4 donans laicus † potuit ligari ſtatutis loci uel conſti-
tutionibus, aut conſuetudinibus ipſius prouinciæ,
l. 1. ubi Barto. & alij. C. de ſum. Trinit. l. omnes po-
puli, ubi idem Bartol. de inſt. & iur cap. quæ in eccle
ſiarum, & cap. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtit. pro
bat hanc limit. & Dom. in. Alciat. d. libro ſecundo de
uerb ſignifi. ſub num. 52. & eſt uera per ea quæ ſu-
pra diximus in materia correctoria libr. præcedenti
in 9. limit. & in 12.

Limitatur 20. loco prænunciata concluſio quan-
5 do eſſemus in ijs quæ ſe haberent ut præambula † ad
aliqua, quia tunc quoque à diſpoſitione pœnali lo-
quente in uno caſu fit tranſitus ad reliqua, ut in
materia electionis; poſtulationis, & collationis, in
qua diſpoſitum in uno trahitur ad reliquum, ita fir
mat Franc. in dicto cap. 1. col. 3. uerſ. octauo fallit
de tempor. ordinan. per gloſ. in cap. 1. de poſtulat.
prælato. in cap. quam ſit, & in cap. ſciant cuncti de
electio. libr. 6. & per ea quæ ſcribit Paul. de Leaz. in
clem. 1. de electio. Caccialup. in d. l. omnes populi
ſub num. 160. uerſ. 13. fallit. Euerar. loc. ſupra cita.
ſub num. 69. & eſt uera iſta limitatio per ea quæ ſu-
pra diximus in 13. limit. iſtius reg. ubi plenius ma-
teriam declarauimus attinentem ad hanc limita-
nem, per ea quæ ſcripſimus ſupra in materia corre-
ctoria in 12. limitat.

Limitatur 21. quando ſumus in ijs quæ ita ſe ha-
6 bent ut unum commenſuretur † ad ſimilitudinem
alterius, ut eſt affinitas & publica honeſtas, quæ
commenſurantur ad ſimilitudinem graduum con-
ſanguinitatis, nam diſpoſitio pœnalis uel correcto-
ria ſuperueniens in vno producitur ad alterum, ſe-
cundum gloſ. in cap. non debet de conſang. & affi-
nit. gloſ. in cap. quamuis de offic. ordinar. libr. 6. &
gloſ. in auth præterea. unde uir & uxor. per quas ita
concludit Franc. loco ſupra cita. col. 3. ad fin. in nona
limit. & Geminia. in eo. cap. 1. col. 4. poſt princip. in
5. limi. Caccialup. in d. l. omnes populi, ſub nu. 260.
in 12. limit. facit pulchrum exemplum quod propo
nitur à Dom. Alciat. d. libr. 2. de uerbo. ſignifi. a. ſub
num. 52. de reſcripto Traiani quod refert Plini. lib.
7 decimo. Epiſtol. lege pompeia cauebatur † ne quis
caperet magiſtratum, neue eſſet in magiſtratu mi-
nor triginta annis, item quicunque magiſtratum
cœpiſſet in ſenatu eſſe poſſet. Subſequutum eſt edi-
ctū Auguſti, quo permiſit maiores uiginti duobus
annis magiſtratum capere. Dubitabatur an ijdem
in Senatum eligi poſſent, & reſponſum eſt ſi iam
magiſtratum cœperant, poſſe; & hactenus noua-
tam fuiſſe legem Pompeiam, alioquin qui magiſtra
tum non cœperit tametſi 22. annis maior eſſet non
8 poſſe in Senatum eligi. † Quod ſi uice uerſa, inquit
Alciatus, edicto illo in ſenatum cooptari maiores
22. annis poſſe ſtatutum eſſet, utique & in magiſtra
tum potuiſſent eligi, quia & illud exceptum eſt cum
certa ætas dignitatibus certum ordinem annexum
habentibus conſtituta eſt, & certa ordini ſi aliquid
conſtituatur in dignitate reſpectu ætatis, reſpectu
quoque ordinis conſtitutum exiſtimari. cap. cum
in cunctis §. 3. de electio. faciunt quæ ſupra dixi
in materia correctoria in duodecima limitatione
9 ubi plenius locuti fuimus. Cum enim † & hæc limi-
tatio pendeat ab eodem identitatis filo, cum cæte-
ris ſuperius relatis idem quoque in hac atque in
ſuperioribus conſtituendum erit. l. a Titio de uerb.
oblig l. illud ad leg. Aquil. & l. fin. C. ad leg. Falcidi.
cum ſimilib.

Limitatur vigeſimo loco quando extenſio fieret
10 per aliam legem † quia tunc ſemper admittitur ex-
tenſio etiam ſi in lege appoſita eſſet dictio taxatiua,

vt probatur in d.l.ob ęs iuncta ibi gloſ.C.de præd.
minor.& in l.ita nobis pudor,ubi Cy.& alij Doct.
C.ad leg.Iul.de adulter.& ita firmat hanc limita-
tionem Euerar.loc.iam relat.per tradita à Barto.in
d.l.ſi conſtante in 9.q.1.part.principal.& in l.ſerui
nomine,& in l.1.§.1.quod ui aut clam,& per tradita
ab Imol.in d.l.ſi uerò,§.de uiro ſolut.matrimo.&
non eſt conſtituenda difficultas ſuper hoc quia no-
11 uum non eſt † quòd una lex alteram declaret diſtin
guat atque interpretetur,l.utrum,ubi Bal.de petit.
hæredit.gloſ.in l.de precio de publicia.in rem actio.
l.in prouinciali.§.ult.iuncta,l.de pupillo in princi.
de oper.noui nunciat.& arg.l.qui filiabus in prin-
cipio de legat.1.& cap.inter dilectos,§.cęterum de
fid.inſtrum.Quinimò ubi contingat de legis inter-
12 pretatione controuerti,† ſemper recurrimus ad le-
ges alias in eadem materia ſcriptas,& ubi illæ de-
ſint ad conſuetudinem,& deinde de ſimilibus ad ſi-
milia; ut probat tex.in l.de quibus de legi.ubi no-
tant communiter Doctor.ergo non erit hæſitan-
dum quin debeat diſpoſitionis pœnalis fieri exten-
ſio ſi per aliam legem reperiatur eſſe facta exten-
ſio;dicimur enim tunc habere caſum legis,& uerſa-
ri in liquidis & claris,ita ut nulla prorſus facienda
ſit controuerſia,l.ille aut ille §.1.de leg.3.ubi Bal.l.
continuus,§.cum ita de uerbo.obliga.cum ſimili.&
13 poteſt poni exemplum declarationis † gratia in l.ait
prætor,§ interdum de nego.geſt.iuncta gloſ.ubi ge
rens negocia alterius deſerta ac derelicta,quæ aliàs
geſturus non erat,tenetur de dolo tantum;addit
gloſ.& de lata culpa quæ dolo comparatur,l.quod
nerua depoſit.Nam licet ibi tex.loquatur taxatiuè
de dolo tantum,tamen extenditur ad latam culpā
quę dolo comparatur;& per illum tex.cum gloſ.
14 dixit Calcane.in conſi.26.col.2.in fin.† generaliter
eſſe uerum,quòd ubi duo caſus comparantur à lege
antiqua,diſpoſitio noua ſuperueniens in uno caſu
locum habet & in altero,etiamſi lex noua ſuperue
niens taxatiuè loquatur;quia nihilominus non im-
15 pedit extenſionem fieri. Sed dicit † Crauet.de antiq.
tempo.par.4.ſectio.1.ſub num.112.uerſ.ſed certè;
iſtud dictum Calcanei ſimpliciter intellectum pro
cedere non poſſe,ſed eſſe intelligendum,quando
lex noua diſponit ſuper eo ſuper quo iam erat per
legem ipſam diſpoſitum quia tunc illa adiectio di-
ctionis taxatiuæ nihil operatur,ut declar Bal.in con
lio 351.Ioannes,& Federicus ad fin.libr.5.propte-
16 rea infert † quòd ſi in compromiſſo detur arbitro
facultas pronunciandi de iure tantum,illa dictio ta
xatiua nihil operatur,ex quo de iure aliter pronun-
ciare non poterat,ad idem allegat Bal.tex.in l.1.§.
17 pri.ſi menſ.falſ.mod.dix.ubi text.ait † quòd minor
ſolum tenetur de dolo,poſtea ſubiungit,quòd lata
culpa dolo comparatur,& ſic tenetur etiam de lata
culpa; quia de iure hoc iam conſtitutum erat,ut
qui de dolo tenetur etiam latæ culpæ obnoxius fo-
ret d.l.quod nerua depoſit.& niſi fieret ad latam
culpam progreſſus,ſequeretur iuris correctio uel
exorbitantia a iure induceretur facit quod uoluit
18 Bar.in l.3.§.cū Titio de adim.legat.† ubi ſi in uolu-
mine ſtatutorū unū ſtatutū imponit pro maleficio
pœnam mille librarum,& in eodem uolumine al-
terum ſtatutum imponit pœnam quingentarum li-
brarum tantum,per hoc non cenſetur receſſum eſſe
à primo ſtatuto neq; illud cenſetur eſſe correctum
ut per Alex.in l.1.C.de bon.poſſ.contratab.Areti.
in conſi.27.col.penul.in fin.uerſiculo præterea per
tacitas Corn.in conſi.172.col.3.uerſicu.hinc aliàs
dubitatur lib.4.Deci.in l.1.col.18.circa prin.uerſi.
ultimo non obſtat dictum Bartoli,de offic.eius cui
mandat.eſt iuriſd.& in l.1.col.3.C.de bono.poſſeſſ.
19 contratabul.ubi,quòd † hoc procedit etiam ſi uerba
ſint geminata,quia adhuc per ea non inducitur le-
gum correctio,quod etiam uoluit Deci.in conſilio
181.in fin.ubi allegat Alex.in conſil.130.in cauſa
ſtrazolarum col.2.uerſi.nec obſtat ſtatutum libro
quarto.idque ſimiliter uoluit Roma.in conſil.456.
col.1.poſt medium,Deci.in conſi.87.col.fin.Iaſ.in
d.l.1.col.fin.C.de bono.poſſ.contr.tab.& dicit Iaſ.
20 † in d.l.ſi conſtante ſolu.matr.in d.9.q.primæ part.
princi.Bartol.ſub num.89.quòd cum Barto.in hoc
contradicentem non habeat difficile eſſet obtinere
contra illius ſententiam,& quamuis ipſe dicat Bar.
opinionem non eſſe ueram quibuſdam rationibus
quas ibi ipſe adducit,nihilominus ſupra hoc eodē
libro in tertia limitatione,materiæ limitatoriæ,uel
exorbitantis docuimus hanc Bartol.ſententiam in
materia memorati ſtatuti ueram eſſe;& operari iu
ris effectus poſſe,quicquid ibi ſenſerit Iaſ.quo loci
& alia permulta congeſſimus quę optime deſer-
uiunt confirmationi ipſius limitationis; in quam
rem & multa diximus ſuperiore lib.in 5.limit.pri-
mæ limitationis ad reg.conſtitutam in correctorijs.
Addit Crauet.in d.ſectio.1.ſub num.115.Quòd ſi
21 uera eſſet † Iaſo.opinio contra illam deciſio.Bart.
ſupra relatam ſequeretur ut ubi adeſſet dictio taxa-
tiua nunquam poſſet fieri extenſio; & tamen ſunt
multi caſus in quibus non obſtante dictione taxati-
ua nihilominus fit extenſio,quos ibi refert Crauet.
latè & nos ſupra compendiosè recenſuimus.Rurſus
quia ubi non apparet de mente diſponentis quòd
uoluerit recedere à iure communi,non reputatur
22 † abſurdum quòd eius uerba nihil operentur,ſed
intelliguntur ſecundum diſpoſitionem iuris com-
munis.prout uidemus in reſcriptis,quæ impetran-
tur ad diſpoſitionem iuris communis Abba.in cap.
cauſam quæ de reſcript.ſequitur Deci.in l.ſi quis
iniquam,§.ſi is pro quo col.2.quod quiſque iur.&
hoc eſſe quod uoluit Corn.in conſil.172.col.3.li-
bro quarto prout & in dicto caſu Bartol.in d.l.1.
§.cum Titio de adim.legat.ibi enim ſtatuentes non
intendebant derogare ſtatuto imponenti maiorem
pœnam,& præſtare occaſionem delinquendi pœ-
nam minuendo; ſed intendebant delictum punire;
ſecus in caſu & exemplo Iaſon.quando ſtatutum
dicit quod non extantibus maſculis fœmina ſucce-
23 dat; † nam ibi ſumitur argumentum à contrario
ſenſu,ut non ſuccedat extantibus maſculis,quia ap-
paret de mente ſtatuentium qui uoluerunt corrige
re ius commune,fauendo agnationi,& præferendo
agnatos cognatis,ſic quoque in caſu Paul.Caſtr.in
conſi.338.quia exceptiones col.2.circa med.lib.1.

cum

cum penſio deberet ſolui de redditibus prioratus,
24 & menſæ, ſi poſtea mandetur † ut ſoluatur de redditibus prioratus tantum, certè ex tali mandato menſa cenſetur exempta, ſeu ſublata eius obligatio, quia intentio mandantis erat menſam ſubleuare atque eximere.

S V M M A R I V M.

1 *Pęnalem iuris conſtitutionem in correlatiuis extendi.*
2 *Bar. in l. liberorum de his qui not. infam. declaratur.*
3 *Gloſ. in cap. 2. de confeſſ. declarari.*
4 *Correlatiua non extendi quando in ijs ſeparatim conſtitutæ ſunt pęnæ.*
5 *Extenſionem in correlatiuis fieri quando militat eadem ratio.*
6 *Legem pęnalem loquentem in marito in ijs quæ ab eo tranſeunt ad uxorem, ad illam extendi.*
7 *Libertus faciens uocari in ius uxorem patroni, ſic incidit in pœnam 50. aureorum quemadmodum ſi ipſum patronum uocaſſet.*
8 *Plerosque putaſſe in correlatiuis non dari productionem in materia pęnali.*
9 *Crauetta ut conciliet contradicentes opiniones in ea materia, an in correlatiuis pœnalibus fiat extenſio.*
10 *Si ſtatuto maritus prohibeatur relinquere uxori, & illa prohibetur accipere nu. 12.*
11 *Secus in diuerſis actibus.*
Marito prohibito relinquere uxori, non cenſetur uxor prohibita uiro relinquere. ibi.
13 *Actus principalis gratia in correlatiuis dari extēſionē. Sed non reſpectu pœnæ. ibi.*
14 *Vſuram actiuè agens punitur, at nō faciens illā paſſiuè.*
15 *Pœna appoſita conductori, quando non cenſeatur appoſita locatori.*
16 *Prohibitus acquirere ſub pœna ſolus punitur, non etiam is a quo acquirit.*
17 *Bal. conſi. 482. declarari.*
18 *Difficilius extendi hominis diſpoſitionem, quàm legis.*
19 *Crauettæ mens declarata.*
20 *Auctoris ſententia quę ſit circa id an in pęnalibus correlatiuis detur extenſio.*
21 *In correctorijs ubi expreſſa eſt ratio, uel pro expreſſa habetur extenſionem fieri.*
22 *Extenſionem fieri in pœnalibus ubi ſumus in conuerſis, quę paris ſunt rationis.*
23 *Contraria uel oppoſita, quando eadem ratione determinantur eodem iure cenſentur.*
24 *Contrariorum materia ubi ab auctore tractetur.*

Sit ne locus antedictæ concluſioni, quādo uerſamur in correlatiuis & in conuerſis in quibus militat eadem ratio.

CAP. XXIX.

1 Limitatur vigeſimotertio loco prænarrata concluſio quando † uerſamur in correlatiuis quia tunc conſtitutio pęnalis loquens in uno caſu protrahitur ad alterum; ſic conſtituit Gemini. in d. cap. 1. in 2. limit. Franc. ibi in prima limit. de tempor. ordin. in ſexto, ut in marito & uxore per text. in l. 2. C de indict. uiduit. tollen. ubi Bar. & alij notant, in emptore, uenditore, conductore locatore, & alijs ſimilibus de quibus per gloſ. in cap. 2. de locat. & in l. 1. C. ne fideiuſ. doti. dent. & Barto. in l. liberorum de ijs qui
2 not. infam. ubi † ſtatutum pœnale in uxore extenditur ad maritum ubi eadem eſt ratio, arg l. emptor. C. de reſcind. uendi. item per gloſ. in ca. 2. de confeſſ.
3 in uer. reus ubi tex. pœnalis † de reo loquens, extenditur ad actorem, cum ſint correlatiui quò ad caſum expreſſum & eadem ſit ratio. Ad quod adducitur, & gloſ. in uer. de uetere in cap. cupientes de ele-
4 ctio. lib. 6. reſtringit ille tamen limit. † quando ſeparatim in correlatiuis conſtitutæ eſſent pœnæ. ut in cap. 2. §. 1. eod. tit. idem facit & Franc. ibi in prima limit. qui inſuper ait eſſe intelligendam hanc limitationem, quando militaret eadem ratio; per nota. in l. curatorem. C. de interdic. matri. & ut per Bald. in l. omnia priuilegia. C. de epiſcop & cleri. ſequitur Euerar. loc. iam relat. ſub num. 53. addens quod lex quantumcunque pœnalis & per conſequens odioſa
5 ac reſtringenda † loquens in marito, in ijs quę ab eo tranſeunt ad uxorem extenditur ad uxorem per tex. notandum in l. 1. ubi Bald. & Paul. de Caſtr. notant.
6 C. de in ius uoc. ubi libertus uocari faciens † in ius uxorem patroni non impetrata uenia agendi incidit in pœnam 50. aureorum ſicut ipſum patronum in ius uocaſſet, hanc quoque limitationem probat ſimpliciter Caccialup. in d. l. omnes populi, ſub numero 258. qui addit tex. in l. ult. de acceptil. & in l. 1. C. de cupreſſ. ex luc. Daph. uel Perſei. per ægipt. non inciden. lib. 11. gloſ. in uer. omnino in c. ſi poſtquam de electio. lib. 6. Butr. in d. cap. fin. char. antepen. in ſecunda limit. Bald. omnino uidendus in l. omnia. C. de epiſco. & cleri. gloſ. in l. quamuis. C. de adulte. no. in l. curatorem. C. de interdi. matri. & Imol. in clemen. 1. de elect. Crauet. in d. ſectio. uideamus, ſub num. 29. qui addit gloſ. in l. per interuallum de iudi. & in cap. 1. de confeſſ lib. 6. Barto. in l. 1. quod met. cauſ. cum ſimil. ut Iaſ. ſcribit in l. non dubium, col. 3. poſt medium uerſic. ſingulariter limita. C. de legi. in l. ſicut bonis in ſecundo not. C. de in ius uoc. & in l. fin. col. 3. C. de indict. uidui. tollen.
8 Contrariam tamen ſententiam, † quòd imò in pęnalibus de uno correlatiuo ad alterum non inferatur, probat Abba in. cap. 1. de locat. Iaſ. ſibi contrarius in l. fin. in fin. de in ius uoc. Deci. in l. 1 col. 2. circa medium. C. de in ius uoc. Crauet. loco ſupra cit.
9 conciliat † hanc controuerſiam hunc in modum, ut ſcilicet hæc limitatio procedat reſpectu unius, & eiuſdem actus indiuidui, quando unum prohiberi non poteſt ſine alterò; tunc enim pœna impoſita uni ex correlatiuis cenſetur appoſita altera, puta per ſtatutum maritus prohibetur relinquere uxori
10 certè † etiam mulier cenſetur prohibita accipere, Rurſus per ſtatutum prohibetur quis uendere ſub pœna, certè etiam emptor cenſetur prohibitus emere ſub eadem pœna, quia non poteſt quis uendere ſine emptore, nec poteſt maritus uxori relinquere ſi
11 uxor non accipiat. Secus † in diuerſis actibus, puta

prohibetur

prohibetur maritus relinquere uxori, non per hoc
intelligetur uxor prohibita marito relinquere, quia
iſti actus ſunt diuerſi, & ſeparati, nec erit eluſoria
diſpoſitio ſtatuti prohibentis maritum relinquere
uxori, licet uxor poſsit relinquere marito, fieret au-
12 tem eluſoria reſpectu eiuſdem actus ſi marito † pro
hibito relinquere, non cenſeretur prohibita uxor ac
cipere, ita declar. Soci. in conſil. 74. col. 2. poſt me-
dium libro tertio. Cur. iun. in conſi. 6 col. 6. poſt me
dium, & ſeq. ubi uidetur ſibi aſcribere. Verum nu-
mero 32 inquit aduertendum eſſe circa huiuſmodi
declarationem, quia illa uidetur quidem procedere
13 reſpectu † actus principalis in quo unum non pōt
eſſe ſine altero, & ideo uno prohibito cenſetur quo
que alteri eſſe prohibitum, puta prohibetur quis
uendere, neceſſario prohibetur & alter emere, ſed
tamen non procedit reſpectu pœnæ; quia poteſt
unus puniri, & alter non; licet enim contractus nō
poſsit prohiberi uni quin prohibeatur alteri; pœna
14 tamen ſeparari poteſt; ſimile uidemus † quòd uſu
ram quis committere non poteſt niſi adſit alter
qui uſuram accipiat, & tamen pena quæ imponitur
uſurarijs non intelligetur impoſita ijs qui accipiūt
ſub uſuris, ut no. in cap. ſuper eo de uſur. & propte-
rea uult iſtiuſmodi declarationem reſpectu actus
principalis intelligendum eſſe, reſpectu autem pœ-
næ ſic exaudiendam eſſe, ut ſi eadem militat ratio
progrediatur, ſin minus uacet, prout dictum eſt in
uſuris in quibus non eſt æqualis ratio inter dantem
15 & accipientem. Sic pariter † ſi prohibeatur quis cō
ducere domum locatam, ante finem locationis, pœ-
na appoſita quæ ſit applicabilis conductori tātum,
non etiam locatori, tametſi conductio ſine locatore
fieri non poſsit, non tamen pœna uni tantum con-
ueniens alteri erit communis; ſecundum Abb. in d.
cap. 1. col. pen. in fin. de electio. & ita dicit reſolui
omnes contrarietates Doct. in materia pœnali cor
relatiuorum. Sed contra prædicta uidetur eſſe con
ſilium Bal. 482. Magnifici uiri col. 2. li. 1. ubi ſi quis
16 † prohibeatur acquirere, & acquirat contra prohi-
bitionem ipſe acquirens ſolùs conuenitur ad inter-
eſſe & non transferens quamuis acquirens non poſ-
ſit ſine transferente acquirere, nec diſtinguit Bald.
an eadem ſit ratio, uel id minus, ſed tantum conſide
rat uerba prohibitionis, non eſſe prolata in transfe-
17 rentem. Sed ipſe † reſoluit Bal. loqui in prohibitio-
ne facta per pactum, & ſic in prohibitione homi-
nis, nos autem loqui in prohibitione legis, conſta-
18 re uerò difficilius extendi † diſpoſitionem hominis,
quam diſpoſitionem legis. cap. ſuſceptum de reſcri.
libro ſext. cap. cum illis de præbend. eo. libr. per quæ
iura ita declar. Imol. in d. l. ſi uerò, §. de uiro ſoluto
matrimo. in ſecundo articul. principal. ſequitur Iaſ.
in d. l. tertia in principio col. 2. in fin. uerſic. tertio ad
ducitur de acquir. poſſ. poſt Areti. ubi & ita in ter-
minis correlatiuorum declar. Bal. in cap. 1. in prin.
qua. Domi. propriet. feud. priue. per tex. in l. ſed in-
terpretatur §. ſi ab altera de arbitr. quod dictum
pro ſingulari refert ac ſequi. Deci. in d. l. 1. col. 2. cir-
19 ca medi. C. de in ius uocand. ita ut † quàm paucisſi-
mis rem perſtringendo Dom. Crauet. mens ſit ut

limitatio reſpectu unius & eiuſdem actus quātum
ad principalem eius ſubſtātiā uera ſit, non ēt quātū
ad pœnam niſi eadem ratio militet, ſecus ſit in di-
uerſis actibus in quibus etiam ex maioritate ratio-
nis uult non poſſe fieri extenſionem. Quid dicemus.
20 Ego crediderim † quòd ſiue ſimus in eodem actu,
ſiue in diuerſis, quòd ubi militet eadem ratio quæ
ſit expreſſa in lege, uel pro expreſſa habeatur, uel ea
poſsit induci à maiori, uel a pari, ſemper in correla-
tiuis progrediendum eſſe de uno ad alterum, prout
ſupra diximus libro proximo in materia correcto-
ria limit. 3. ubi in exemplo illo de ſtatuto prohiben
te uxorem uiro relinquere diximus ſecundum uerio
rem, & magis communem opinionem, idem è con-
trà dicendum eſſe, prout conſuluit Curt. noſter ſe-
nior in conſi. 11. ſtatuto Parmenſi cum ſimil. ibi alle
gatis; quia crebrius obtentum fuit aduerſus Soci. in
dicto conſilio 74 libro tertio. nam quemadmodum
ſupra oſtendimus libro proximo in prima limit. ad
reg. conſtitutam in correctorijs & ſupra in tertia
limit huius concluſio. cum in correctorijs ubi ex-
21 preſſa † eſt ratio, uel pro expreſſa habetur licitum
ſit, producere correctoriam conſtitutionem quate-
nus identitas, uel maioritas, uel paritas rationis pa-
titur, ſic dicendum erit in pœnali.

Limitatur uigeſimoquarto loco in conuerſis, ſi
ſunt paris rationis, uerbigratia, ſi lex uel canon lo-
22 quitur † in ultramontano, curia exiſtente in Italia,
habebit è conuerſo locum in citramontano curia
exiſtente ultra montes eadem tamen ſubſiſtente ra-
tione; ita notanter uolunt Guil. & Garz. in cap.
auaritiæ de electio lib. 6. Hoſt. & Abb. in dicto ca.
in uer. Italiæ de electio. lib. 6. Butri. in d. cap. fina. de
conſuetu. in decimaquinta fallent. gloſ. in cap. ut
commiſsi in uer. procedendi de hæreti. lib. 6. per
quam ita probat Euer. loco ſupra cita. ſub num. 72.
in cuius limitationis confirmationem facit, quæ de
23 contrarijs uel oppoſitis dicuntur, ut quando † eadē
ratione determinantur idem ius ſit conſtituendum
ut tradit Barto. & alij in l. inter ſtipulantem, §. ſa-
cram de uerbo. obligat. gloſ. & doctor. communiter
in rubri. de acquir. poſſ. & eſt tex. in l. penult. C. de
ſolutio. & in l. totas. C. de reſcind. uendit. in l. ult. §.
ult. de leg. 3. l. & ſi contra in fin. de uulg. & pupillar.
cum ſimilib. & l. illud, ad leg. Aquil. & l. a Titio de
uerbo. oblig. cum ſimil. qua de re plenius egimus
24 † in dicta rub. de uerb. oblig. quàm ut hoc loco ul-
terius ſit elaborandum.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutio pœnalis interpretans trahitur ad extremū ſub lege interpretata comprehenſum.*
2 *Quinque adnotanda eſſe frequentiſſimè in uſu forenſi occurrentia in materia extenſionis facienda in conſtitutione pœnali interpretante.*
3 *Conſtitutio iuris antiqui declaratoria, locum non habet niſi in caſibus in quibus locum habet ius antiquum.*
4 *Statutum uel conſtitutio ſupplens, non progreditur niſi in caſibus in quibus ſtatutum ſuppletum locum habet.*
5 *Conſtitutio interpretans legem pœnalem, non cenſetur*
extendere

extendere pœnam legis interpretatæ niſi id exprimat.
6 *Pœnam impoſitam ſuper facto prohibito, trahi ad caſum à prohibitione exceptum.*
7 *Omnia quæ dicuntur in lege interpretata, repetita cenſentur in lege interpretante.*
8 *Tex. in §. tertia vero in auth. de fil. ante dot. inſtr. nat. declaratur.*
9 *L. nihil de coniung. cum emancip. lib. intellectus.*
10 *Conſtitutio quando non eſſet merè pœnalis, reſpectu expenſarum tantum extenditur.*
11 *Quia ſi in caſibus iam relatis fortioribus conſtitutio pœnalis extenditur, ergo & in hoc.*
12 *Niſi conſtitutio non ſolum eſſet pœnalis, ſed etiam exorbitans.*
13 *Ratio quando eſt expreſſa in lege de ſtricto iuris rigore poteſt fieri extenſio.*
14 *In pœnali diſpoſitione reſtringi ſignificationem uerborum quando ſubeſt aliqua ratio, uel æquitas.*
15 *Vbi duplex odium concurrit non fit extenſio.*
16 *Conſtitutio quando eſt correctoria & pœnalis ſimul non fit extenſio.*
Etiam ad caſum qui ex larga ſignificatione uenit. ibid.

An noua conſtitutio interpretans trahatur ad extremum ſub lege interpretata comprehenſum, & quando non eſſet merè pœnalis producatur ad alios caſus.

CAP. XXX.

Limitatur vigeſimoquinto loco
niſi noua conſtitutio ſit inter-
pretans, quia tunc extenditur
1 quoque ad extremum † ſub le-
ge interpretata comprehẽſum,
ſic limitat Franc. in d. cap. 1. de
temp. ordi. col. 4. circa med. uer.
decimoquinto fallit per gloſ. in cap. contra qui certam de electio. eo. libr. 6. & in clemen. ſtatutum in
uer. conſuetudinem de elect. & per Io. Andr. in cap.
diſpendia de reſcript. libr. 6. eandem limitationem
firmat Dom. Alcia. d. lib. 2. de uer. ſignifi. ſub nu. 57.
uerſ. idem cum lex noua, ſequitur Euerar. loc. iam
relat. qui addit bonam gloſ. in cap. quæ contra de
electio. lib. 6. ſub num. 66. uerſ. quinto fallit, & text.
notandum in §. ult. in auth. de filijs ante dot. inſtru.
nat. ubi Bart. notat & Bal. in auth. habita in 10 col.
C. ne fil. pro patr. poſt Butri. in d. cap. fin. in 14. fall.
Caccialup. in d. l. omnes populi in 18. fallen. ſub numero 262 & Lanfranc. de Oria. in d. §. de uiro in 13.
2 concluſ. interpretationis extenſiuæ, circa quam † materiam dicit quinque adnotanda eſſe frequentiſſimè in uſu forenſi occurrentia; quorum primum eſt,
quòd ſi in fine alicuius legis uel canonis aut conſtitutionis pœnalis fiat aliqua additio, tunc pœna appoſita in principio uidetur adiectione tali repetita,
ex quo enim adijcitur uidetur eſſe pars illius legis
uel conſtitutionis, ueluti cum appoſita eſt in fine
conſtitutionis clauſula, adijcientes &c. uel huic inſuper adijciamus ſanctioni, uel idem iudicium eſſe uolumus, gloſ. eſt notab. in cap. de multa ſuper uer. ecclesia de præben. quam ibi communi conſenſu recipiunt Abb. & alij, & idem uult Cardi. ac reputat notandum in clem. ſtatutum in tertia oppoſit. & ita dicit communiter teneri quicquid ſenſerit gloſ. in clemen. ſecunda in uer. ſanctioni de electio. Secundum
3 eſt † quòd conſtitutio antiqui iuris declaratoria nõ
habet locum niſi in caſibus in quibus habet locum
iura antiquum per gloſ. in capit. ſicut ubi Gemi. &
4 Franc. de electio. lib. 6. Tertium eſt † quòd ubi lex uel
ſtatutum emanat ad ſupplendam aliam legem uel
aliud ſtatutum non habet locum niſi in caſibus in
quibus loquitur ſtatutum ſuppletum; ſicut dicimus
de lege interpretata atque interpretante, Domi. in
cap. ut circa ſuper gloſ. in uer. appellari de elect. li. 6.
5 Quartum eſt † ubi lex ueniens ad interpretationem
alterius legis extendit ipſam diſpoſitionem uel legem per hoc tamen non uidetur extendere pœnam
legis interpretatæ niſi id exprimat, gloſ. eſt notan. in
l. fin. de in ius vocand. quam ad hoc not. Butri. in d.
6 cap. fin. de conſuet. col. 57. Quintum eſt, † quod ubi
lex imponit pœnam ſuper certo facto prohibito, &
poſtea ab illa prohibitione excipit unum caſum ſub
certa limitatione, pœna appoſita ſuper facto extenditur etiam ad caſum exceptum, ſi forma ſeu limitatio non ſeruatur ſecundum gloſ. ſingula. in capit.
primo ſuper uerbo. neceſſario, & ibi illam commendat Gemi. & Franc. de poſtul. prælat. libro 6.
7 Reſoluendo † igitur dico hanc limitationem recipiendam eſſe quia certiſsima illa eſt concluſio in
iureque noſtro paſsim recepta; Quòd omnia quæ
dicuntur in l interpretata cenſentur repetita in lege
interpretante per tex. in §. tertia uerò in auth. de fil.
ante dotal. inſtrum. nat. in illis uerbis. Cum omnib.
8 manifeſtum ſit oportere ea quæ † adiecta ſunt per
interpretationem in illis ualere in quibus interpretatis legibus ſit locus, ibique gloſ. in uer. locus, nota
inquit mirabile uerbum, & ita ibi etiam ad hoc no-
9 tant illum tex. Bart. & Ang. ad idem eſt † tex. quem
ibi ad hoc not. Bart. in l. nihil de coniung cum eman
cip. lib. eius, & hoc idem tradendo, notandam illam
ac grauiſsimam theoricam in materia repetit Bart.
in l. prætor, §. eritque ſub num. 2. ad fin. ui bon. rap.
Limitatur vigeſimoſexto loco quando conſtitu-
10 tio non eſſet merè pœnalis, † ſed ſolum reſpectu expenſarum uel nullitatis proceſſus, quia tunc fiet extenſio ex identitate rationis, ut per gloſ. in uer. præſidentes in clem. 1. de reſcript. & non habet difficultatem probabilem, quia ſi in meris pœnis, in caſibus
11 iam relatis † permiſſum eſt pœnalem conſtitutionẽ
perducere multo magis in caſu iſto, in quo non agitur de tanto rigore pœnali arg. auth. multo magis.
C. de ſacroſ. eccleſ. cap. cui licet de reg. iur. libr. 6. &
l. non debet de reg. iur. cum ſimil. ſed hoc dicit Fran.
in d. cap. 1. de tempor. ordinat. col. 4 in ult. limit. ue-
12 rum eſſe niſi conſtitutio eſſet † non ſolum pœnalis,
ſed etiam exorbitans. ut not. Io. Andr. in cap. diſpendia de reſcript. libr. 6. Verum quantum ad hoc ego
puto eodem modo concludendum eſſe, quo fuit
concluſum ſupra in materia correctoria, in 1. ſub limitatione. 1. limitatio. ad regulam conſtitutam in.

eadem

eadem materia, ut ſ. de ſtrictoiuris rigore, ſi nõ ſit
13 ſcripta in lege, poſsit fieri extẽſio: quia in † quacũq; materia quatenus ratio patitur ſemper fieri diſpoſitionis productio poteſt, ſi uerò æquitatem ac benignitatem inſpiciamus uerior ſit Franc. aſſertio,
14 quæ defendenda erit illa ratione, † quod quemadmodum in generali diſpoſitione pœnali fit interpretatio reſtrictiua, ne tam latè uerba ſumantur, quàm ſumi poſſent ex ſignificatione uerborum, quando ſubeſt aliqua ratio uel æquitas reſtringendi uerba, cap ſi compromiſſarius, §. reſtringitur de electio. in 6. Euerar. loc. ſupra cit. ſub num. 75. & infra plenius dicemus libr. 10. in materia interpreta-
15 tionis reſtrictiuæ; ſic etiam † dicendum ſit in caſu iſto, in quo duplex odium pœnalitatis ſcilicet & exorbitantię concurrit arg. auth. itaq;. C. commun. de ſucceſsio. & cap. 1. de treug. & pac. cum ſimilib.
16 tanto † magis quia receptior uidetur eſſe opinio, ut quando diſpoſitio eſſet correctoria & pœnalis ſimul; tunc non fiat etiam extenſio ad caſum, qui de larga ſignificatione uocabuli comprehendi poſſet ſub caſu expreſſo, etiam ex identitate rationis, ut per Deci. in cap. translato in fin. de conſtitu. Iaſ. in l. fin. col. 2. uerſ. tenendo illam regulam de in ius uoc. in l cum quid col. 4. uerſ. ſecundo principaliter de lib. & poſth. & in d. l. fin. col. 2. in fin. de in ius uocan. cum ſimilib. de quibus per Crauet. d. ſectio. prima 4. par. de antiq. tempor. ſub num. 85. uerſ. aduertendum tamen, & quæ per nos ſupra congeſta fuerunt in d. ſublimit. 1. in princ.

S V M M A R I V M.

1 *Pœnalem diſpoſitionem extendi quando eadem ratio ſubeſt, & idem quoque nomen hoc ſuadeat.*
2 *Statutum de lucranda dote in uero matrimonio, non habet locum in matrimonio putatiuo.*
3 *Idemque eſſe in pacto de lucranda dote.*
Vxor uera cur puniatur de adulterio. ibidem.
4 *Ratio publici fauori quæ uerſatur in eo, ne delicta remaneant impunita procedet quando delictum prorſus remaneret impunitum. nu. 5.*
6 *Melioris conditionis eſſe non debet uxor putatiua quam uera.*
7 *Vxor putatiua per adulterium perdit dotem, ut uxor uera. Ex communi num. 9.*
8 *Tutor putatiuus & minus legitimus ne puniatur in non reddenda ratione ut tutor uerus.*
10 *Curator uerus ut donationem accipere ab adulto non poteſt: ſic nec putatiuus.*
11 *Reſeruatio Sum. Pontif. de beneficijs, quæ Titius tenet, intelligitur etiam in ijs quę de facto is poſſidet.*
12 *Alexan. in l. ſi cum dotem ſolut. matr. declaratur.*
13 *Clem. uolentes de hęret. locum non habet in acquiſitoribus de facto bona quædam fratrum minorum inquiſitorum ac condemnatorum diſtribuentibus.*
14 *Clemen. prima de priuileg. puniens religioſos, non habet locum in religioſis de facto, quorum religio eſt reprobata.*
15 *Pœnam ob actum nullum imponi quando actus eſt illicitus.*
16 *ij hæreticorum tam legitimi quam illegitimi, non admittuntur ad aliquod officium nec beneficium.*
17 *Abſurdi euitandi gratia etiam in correctorijs fieri extenſionem.*
18 *Et in pœnalibus ex ſententia auctoris poſt Ripam.*
19 *Quam uaria tradiderint ſcriptores in materia putatiuorum, & uerorum.*
20 *Quatenus procedant iura comparantia putatiua ueris. num. 21.*
22 *Extenſionem paſsiuam ſemper fieri in pœnalibus.*
23 *Et quomodo fiat.*

Silere ſimiliter antedictam cõncluſionẽ quando in caſu non expreſſo eadem ſubeſſet ratio, et idem nomen, aut res uerſaretur in extenſione paſsiua.

C A P. XXXI.

Limitatur uigeſimoſeptimo loco iſta concluſio, ut locum non habeat quando eadem ratio ſubeſt
1 † & idem quoque nomen hoc ſuadet. ſic enim extenſio à nomine uero ad improprium, & quod tantummodo de facto dicitur, ut in lege ſi uxor, §. 1. de adulterijs, vbi lex Iulia de uxore uerba faciens habet locum in ea quoq; quæ de facto eſt uxor, & uult Dom. Alciat. d. libr. 2. de uerbo. ſignifica. hanc limitationem proficiſci ex ea extenſione quę fit de propria ſignificatione ad latam in quacunque materia quę limitatio habere uidetur non leuem difficultatem, quia ſi uera eſſet ſequeretur ut priuilegia uel competentia pro uero matrimonio, competerent etiam pro matrimonio putatiuo; quod tamen non eſt uerum, quia ſtatu-
2 tum de lucranda dote † in uero matrimonio non habet locum in matrimonio putatiuo, Bald. Angel. & Saly. in l. 1. C. de cond. ob cauſ. Ripa in rub. ſolu. matrimo. col. 16. poſt medi. Bal. in conſi. 184. ſi quã mulier. lib. 3. Caſtr. Roma. qui id declarat, & Alex. in l. ſi cum dotem, §. ult. ſolu. matri. & idem eſt in pacto
3 † prout eſt tex. in d. l. l. 1. vbi not. Bald. Ang & Saly. de cond. ob cauſ. Ang. in §. ſi uero ab initio, & in §. adſcriptitio. de nupt. Franc. Areti. in l. ſi ante coitum. tertia ſolu. matrimo. Andr. ſicul. in cap. ex literis col. ult. de pigno. & conſil. 46. libr. ſecundo. & de vtroque eſt aſſertio Bal. in cap. iurauit. col. 1. Sicul. col. 3. & Fely. col. ult. de probatio. Imol. Caſtr. Rom. in d. l. ſi ante ſolu. matri. Sicul. conſil. ult. col. penult. lib. 2. Marſ. ſing. 129. quamuis Dy. & Alberi. in d. l. ſi ante nuptias uideantur ſentire contrarium, ut eos inducit Andr. Tiraq. de leg. connub. gloſ. 8. ſub numero 264. ſimiliter ratio cur uxor non uera puniatur de adulterio ſecundum Iaſ. in d. l. cum quidam
4 de lib. & poſthum. † col. pen. uerſ. tertio fortius, eſt quia agitur de fauore publico, ut delictum puniatur, quæ reſponſio, ut inquit Crauet. in d. ſectio. uideamus ſub num. 11. non ſatisfacit, quia ratio talis, ut ſupra dictum fuit, non attenditur, niſi ubi uel de-
5 lictum † remaneret impunitum, uel ita leuiter puniretur,

retur, ut ex eius pœna præberetur occaſio, de-
linquendi, ſed licet vxor putatiua de adulterio
non puniretur non tamen propterea remane-
ret delictum impunitum: quia, ſcilicet de ſtu-
pro potuiſſet puniri; ſiue eſſet uirgo, ſiue eſſet ui-
dua: unde ipſe putat potius rationem eſſe ne ſequa
tur abſurdum, ut ſcilicet melioris conditionis ſit
6 vxor putatiua † & de facto quàm uera uxor, quod
eſſe non debet.l.3.§.1. de donat.inter ui.& uxor.ubi
etiam uxori putatiuæ donari non poteſt pro qua
ſententia facit glo.in cap.plerunque de dot.poſt di-
7 uor.reſtit.ubi uxor putatiua † ita perdit dotem pro-
pter adulterium, ut uera uxor ne plus tribuatur uxo
ri putatiuæ & de facto, quàm ueræ uxori refert, &
ſeq.Paul.de Caſtr. in conſi.147. reuocatur in dubiũ
& in conſi.154. pro iſta Domina col.2.poſt mediũ
8 lib.2.ubi in tutore † putatiuo & minus legitimo di-
citur quòd ita punitur in non reddenda ratione ad-
miniſtrationis, ſicut uerus tutor, tenendo in hoc cõ-
tra gloſ.in l.conſenſu in uer.ſibi.C.de repud.ubi uo-
luit gloſ.quòd talis uxor putatiua non perdit dotẽ,
ſed dicit Paul.de Caſtr.quòd Doctor.in d.cap.ple-
9 runque communiter tenent contrarium † conſiderã
tes intẽtionem mulieris, quæ fuit committere adul
terium, ut ibi per Innocen. in finalib. uerbis & per
Abb.qui dicit opinionem gloſ.eſſe communem, ſi-
militer curator putatiuus non debet eſſe melioris
10 conditionis quàm uerus, † proptereaque ſicut ue-
rus curator non poteſt donationẽ accipere ab adul-
to, ita nec putatiuus Paul. de Caſtr.in conſil.352.
Curator col.2.poſt medium lib.1. ſimiliter licet re-
ſeruatio beneficiorum ſit odioſa gloſ.in cap. fina.in
uer.ſimilibus de uerb.ſignifi.lib.6.tamen reſeruatio
11 Papæ † de beneficiis quæ Titius obtinet locum ha-
bet etiam in beneficio quod Titius de facto tenet
ne occupator ſit melioris conditionis, quàm uerus
poſſeſſor. Neque mouet quod Alex.in d.l.ſi cum do
12 tem §.fin.col.2.ſolu.matr.uideatur † ſimpliciter ſe-
qui gloſ.in d. l. conſenſu dicens eſſe ſimilem gloſ.in
d.cap.plerunque, quia fallitur, cum prorſus ſit diſ-
ſimilis; quia contrarium decidit ut ſupra retulimus
& habet contra ſe communem opinionem, ut ſupra
dictum eſt, & quamuis pro illa gloſ.uideatur facere
dictum Calderi.in conſi.1.de hær.quod clem.uolen
13 tes de hæreti.excommunicãs † inquiſitores confiſcã
tes bona eccleſiæ, non habeat locum in inquiſitore
de facto diſtribuente libros quorundam fratrum
minorum de hæreſi damnatorum, & aliud dictum
Cardi.poſt Lap.in clem.1.col.2.q.3.de priuileg.ubi
uult quòd clem. illa puniens religioſos non habet
14 locum † in religioſis de facto, quorum religio eſt
reprobata, quia illis non conuenit qualitas religio-
nis quod dictum ſequitur Fely. in c.accedẽtes col.3.
de præſcriptio.quia reſpondet Crauet.in d.ſectio.ui
deamus ſub num.13.& 14.adducens multas deciſio
nes contra dictum Cardi.& oſtendens in illis aucto
ritatibus in contrarium adductis non militare illud
abſurdum quòd melioris conditionis eſſet qui de fa
cto ageret, quàm qui de iure, in delicti impunitate
conſequenda; quia res non habet difficultatem, ꝗ
15 ob actum nullum † pœna imponitur, quando actus
ille ſui natura eſt illicitus, per l.nemo martyres.C.de
ſacr.eccl.iuncta glo.l.eum qui duas.C ad leg.Iul. de
adulte. Deci.in c.ex tenore col.3. circa fiu. de reſcri.
quamuis aliter ſentire uideatur Abb. eandemq; de-
clarationem, quòd ex actu nullo ſequatur pœnæ im-
poſitio, quando aliàs ſequeretur abſurdum, ut me-
lioris eſſet conditionis delinquens, quàm non delin
quens uoluit Ripa in l.1.col.4. de uulgar. & pupill.
ideo ex ſupradictis Crauet. iam relatus conſtituit li
mitationem non eo modo quod facit Dom. Alciat.
ſed aliter, uidelicet, ut ubi ſequeretur abſurdũ ſi non
fieret extenſio in pœnalibus, tunc ſemper licita ſit
extenſio, ut in exemplo iam relato uxoris putatiuæ,
ne ſcilicet melioris ea ſit conditionis quàm uera, &
pro illa adducit gloſ.in cap. ſtatutum in uer. uolu-
16 mus de hæret.lib.6. † ubi diſpoſitio illius cap.pœna-
lis, ut filij hæreticorum nõ admittantur ad aliquod
beneficium eccleſiaſticum nec officium publicum
uſque ad ſecundam generationem, extenditur etiã
ad filios hæreticorum illegitimos, ne aliàs ſequatur
abſurdum, quòd plus tribuatur luxuriæ quàm caſti-
tati, quam gloſ.refert ac ſequitur Deci.in cap.in præ
ſentia col.17. uerſ.tertia concluſio, & per hanc limi-
tationem dicit poſſe reſolui plures deciſiones, quæ
adducuntur contra hanc regulam negatiuam, in il-
lis enim fit extenſio ne ſequatur abſurdum, cuius
17 euitandi gratia † in materia quoque correctoria do
cuit fieri poſſe extenſionem in prima ſectio.4.part.
de antiq.tempo.in 16.limit. Ego quantum ſit reſpe-
18 ctu iſtius limitationis crederem potius † conſtituen-
dam illam eſſe, ut concepit Ripa ratione abſurdita-
tis euitandæ; tùm per ſupradicta, tum per ea quæ
diximus ſupra libro tertio de impropria ſignifica-
tione in limit. ab abſurdo & ſupra libr. præcedent.
in limit.ad reg.conſtitutam in materia correctoria;
tum etiam quia concipiendo limitationem eo mo-
do quo concipit Dom. Alciat. res non admodum
19 eſt tuta; quia Andr. Tiraquel. † de leg. connubia.
in gloſ.8.à numero 214. uſque ad num.253. plures
enumerat caſus in quibus iura diuerſo modo con-
ſtituunt, interpretesque aliter atque aliter reſol-
uunt in putatiuis, quàm in ueris, & hoc tam in ma-
teria matrimonij, dotis, mariti & uxoris, quàm in
alijs caſibus, & quamuis à dicto numero 253.uſque
ad numerũ 277.enumeret plures alios caſus in qui-
bus putatiuorum mariti, vxoris, matrimonij, dotis,
& aliorum oſtendit idem eſſe ac uerorum indi-
20 cium, nihilominus, † aut ea procedunt in fauorem
ipſius mulieris, ut ea quibuſcunque modis dotem
conſequatur, quò facilius nubere poſſit l. tertia.de
priuileg. credit.qui tex.loquitur in uxore putatiua,
ut declarat idem Tiraquel. loco ſupra cita. ſub nu-
mero 159. Aut quatenus ad uirum trahuntur reſpe
ctu beneficiorum ac priuilegiorum, & aliorum ea-
dem in materia conſtitutorum malè tuta ſunt, & in
21 † contrarium habent communiores & receptiores
Doctorum ſententias; ut etiam ex ipſiuſmet Ti-
raquel.teſtimonio percipere licet; Aut ſaltem ita ſe
habent ut eo modo conceptam limitationem non
ſatis ſecuram relinquant, prout conceperat domi-
nus Alciatus.

Limitatur uigeſimooctauo loco hæc regula ſu-
22 pra memorata, ut ſileat in extenſione †paſsiua, quia
illa locum habet in quibuſcunque diſpoſitionibus,
ut ſupra latè docuimus libro quinto in peculiari
tractatione iſtius paſsiuæ extenſionis & diximus
quoque libro proximo in decimaſexta declaratione
regulæ conſtitutę in materia correctoria, quibus
poſſunt addi quæ ſcribit Crauet. in dicta ſectio. ui-
deamus ſub numero 49. pœnalis enim conſtitutio
23 † inducta in materia alicuius criminis patitur ex-
tenſionem paſsiuam, ideſt productionem aliarum
legum & conſtitutionum iuris communis quæ in
materia illius criminis loquentur, ut per Bartol. in
dicta l. omnes populi, ſub numero 60. de iuſt. & iur.
& eundem Bartol. in d. l. t. §. lex Falcidia, ubi & alij
notant ad leg. Falcid. cum ſimil. in locis iam relatis
copioſè adductis.

SVMMARIVM.

1 *Pœnalem conſtitutionem extendi ob publicam hone-*
ſtatem.
2 *Parentum uocem in infinitum accipi pro omnibus*
aſcendentibus.
3 *Ea quæ publicæ honeſtatis gratia fiunt, coactè dici*
fieri.
4 *Iniuriam paſſus ſi recipiat iniuriantem ad oſculum pa-*
cis in eccleſia, non propterea cenſeri remiſiſſe iniu-
riam.
5 *Idemque eſſe ubi ad feſtum uel conuiuium cum inimico*
quis reciperetur.
6 *Honeſtatem connumerari inter iuris pręcepta.*
7 *Ius honeſtatis ab omni ſuperioritate cenſeri exce-*
ptum.
8 *Subditas honeſtas alicuius domini non poſſe ab eo com-*
pelli ut ſe conferant in illius domum tripudij gratia.
9 *Honeſtatis quę ſunt non eſſe neceſsitatis.*
10 *Quinimò meri conſilij uideri, ac nullo modo obligatoria*
eſſe.
11 *Quomodo concilianda ſint inter ſe ea contradicentia*
iura, quibus quę honeſtatis ſint, modo eſſe dicuntur
neceſsitatis, & modo non eſſe.
Honeſtum prout concernit iuris pręceptum eſſe neceſſa-
rium. ibidem.
12 *Honeſtum à iure ciuili ſimpliciter traditum non habere*
neceſsitatem.
13 *Deci. & Cagnol. in l. conſilij de reg. iur. declarantur.*
14 *An ualeat ſtatutum per quod inducitur uituperabilis*
ceſsio bonorum contra decoctores ac fallitos.
15 *Tales conſuetudines ac ſtatuta eſſe contra l. final. C. qui*
bon. ced. poſſ.
16 *Sed huiuſmodi conſuetudines ac ſtatuta de facto ſer-*
uari.
17 *Statuta pudendarum ceſsionum habere rationem publi-*
cæ utilitatis.
18 *Fraudum debitorum reprimendarum gratia multa in*
iure noſtro fuiſſe inducta.
19 *Statutum Ticinenſe, nouaſque conſtitutiones in titu. de*
offic. Abbat § quicunque, declarari. num. 20.
Sed ſtatutum contra eos qui fortuitò deficiunt proui-
dere; Nouam conſtitutionem contra illos qui data
opera fidem frangunt prouidere. ibi.
21 *Eos qui doloſè contraxerint etiam ſi uellent uti reme-*
dio ceſsionis bonorum non admitti.
22 *Decoctores uarijs affici pœnis.*
23 *Pœnalem diſpoſitionem extendi ad caſum in iure præ-*
ſumptum.
24 *Pręſumptiones iuris liquidiſsimas eſſe probationes.*
25 *Pręſertim quando ſunt iuris & de iure.*
26 *Statutum de lucro dotis, non ſolum habere locum in dote*
uera, ſed etiam in pręſumpta.
27 *Sed contrà ſentire Crauet. an.*
28 *In conſtitutione pœnali fieri progreſſum de caſu uero*
ad caſum fictum.
29 *Pœnales conſtitutiones in ijs tantum caſibus extendi,*
in quibus pœnæ ſunt ex iuſta & probabili cauſa in-
troductæ.
30 *Patri facultas conceſſa occidendi Mechum cum filia de*
prehenſum, non trahitur ad auum, uel proauum.
31 *Occidere aliquem propria auctoritate perquam crude-*
le eſſe.
32 *Conſtitutio pro crimine paterno filios afficiens non tra*
hi ad filias.
33 *Iudex ita ſe debet adaptare ad delictum, quando pœna*
non eſt expreſſa, ut non maiorem infligat ſed æqualem.

An ceſſet ſupra firmata concluſio quando pœna non eſt expreſſa, ut non maiorem infligat ſed æqualem.

CAP. XXXII.

Limitatur. vigeſimonono loco
iſta concluſio, ut ceſſet propter
1 publicam honeſtatem †ſic limi
tat Crau. in d. ſectio. uideamus
ſub num. 39. puta lex prohibet
ſub certa pœna parentes in ius
vocari. ſine uenia, ſi quæratur
quatenus illa parentum uox accipienda ſit, dicendũ
2 erit in infinitum †accipiendam eſſe, & ad omnes pa
rentes cuiuſcunque gradus referẽdam eſſe, tametſi
uſque ad tritauum propriè parẽtes accipiantur. l. 4.
§. prætor ait, uer. parentum, & ibi Ang. in pri. notab.
de in ius uocand. quam legem ſimul Iaſ. legit ſub l.
ſecunda eod. titu. & idem Iaſ. in §. pœnales col. 9. ſub
nu. 54. inſtit. de action. cum ſimil. Addit Crau. quòd
3 ea quæ publicæ honeſtatis †, gratia fiunt neceſſariò
ac coactè fieri dicuntur ita ut qui illa faciat non ui
deatur aliquo pacto iuri ſuo renunciare, per ea quę
ſcribũt Ang. & Fab. in §. ult. inſtit. de iniur. & Aufre.
in deciſ. Toloſa. q. 233. ubi ſi iniuriam paſſus reci-
4 piat iniuriantem †ad oſculum pacis in eccleſia quod
ſalua honeſtate recuſare non poterat per clem. fin.
de ſenten. excom. non cenſetur ex tali oſculo iniuriã
remiſiſſe, quia coactè & publica honeſtate propel-
5 lente id factum eſt, idemq; eſſe ubi †ad feſtum con-
uiuiũq; aliquod inuitati fuerint ſimul ad eandẽ mẽ-
ſam diſcubuerint, unaq; biberint ac biberint nõ pro-
pterea dicitur iniuriam remiſiſſe is, qui offenſus fue
rat quaſi publicæ cogente honeſtate ea oĩa ab illo
6 pacta fuerint, enumeratũ. n. honeſtas inter iuris præ 7
cepta

cepta l. 1. §. 1. de iuſt. & iur. §. iuris præcepta inſtit.
de inſt. & iur. & ideo ius honeſtatis intelligitur ſem
7 per eſſe exceptum † ab omni ſuperioritate, l. quod
ex liberta vbi Bald de oper. libert. ſequitur Decius
in capitu. primo, colum. quinta, ſuper gloſ. fina. de
8 conſtit. ſub numero duodecimo. qui uolunt † ſubdi-
tos alicui domino non debere compelli ab eo ut in
illius domum ſe conferant tripudiorum gratia, ſi ho
neſte id fieri non poſsit, idem probat Iacobi. à San-
cto Georgio in tracta. de homag. in fin. Cagno. per
illum text. in l. ſecunda, § & cum placuiſſet, ſub nu-
mero 373. de origin. iur. ſequit. Crauet. loco iam rel.
ſed aduerſus hactenus tradita facere uidetur, quòd
9 ea quæ ſunt honeſtatis † non ſunt neceſsitatis cap.
ad aures de ætat. & qualit. quinimò uidentur eſſe
10 meri conſilij & nullo † modo obligatoria, iuxta ea
quæ locupletiſsimè ſcribunt Deci. & Cagnol. in l.
conſilij de reg iur. Verum poteſt hic obex remoue
11 ri, prout illum remouet Fortun. † Garc. Hiſpan. in
l. prima, ſub numero ſexto de iuſti. & iure qui di-
cit, aut nos loquimur de iuſtitia uniuerſali, & de
præceptis iuris naturæ, & quodcunque honeſtum
eſt, uir bonus & iuſtus ut faciat oportet, nam ius eſt
bonum & æquum, ut in dicta l. prima de iuſti. &
iur. & iſto modo quod honeſtum eſt neceſſarium
eſt, & maximè ſi à iure ciuili receptum eſt, ut in l. fi.
C. de capt. & poſtlimin. reuerſ. ubi licet inquit text.
ut captiui pecunia redempti precium uel æſtima-
tionem redemptoribus ſoluant, & l. ultima. C. ne
fiſc. rem quam uendi. euinc. libr. 10. ubi honeſtatis
non eſſe dicitur ut fiſcus rem quam uendidit &
12 incat. Aut loquimur † de honeſto quòd à iure ci-
uili ut ſimpliciter honeſtum nobis traditur, & hoc
non habet neceſsitatem huius iuris, quia eo ipſo
quod ut honeſtum nobis traditur hoc ſignificatur
ut unusquisque debeat id obſeruare prout natura
obſeruandum eſt, non tamen habet compulſionem
& neceſsitatem iuris ciuilis, unde id appellatur ſim
pliciter honeſtum & non neceſſarium, & de hoc lo-
13 quuntur iura ex aduerſo cita. † & quæ habentur
per Dec & Cagnol. in dicta l. conſilij, & per gloſ. in
uer. conſilij, in dicto capitu. ad aures. primo autem
caſu procedunt dicta in limitatione iſta, & quæ ad-
dunt Syl. Brier. & Angel. de Clauas. in eorum ſum-
mis in uerſ. honeſtas, & Crauet. loco iam relato, qui
multa in hanc rem addit. & inter cætera ſub nume
ro 42. uerſ. hinc uidemus; quod ceſsio bonorum
14 quæ fit † per iſtiusmodi conturbatores ac decocto
res, quos uulgo fallitos appellant ex diſpoſitione
ſtatuti uel conſuetudinis uituperabili modo fieri
debet, iſtiusmodi ſtatutum quaſi contra publicam
honeſtatem introductum non ualet, ut per Cyn. &
Bald. in l. final. C. qui bon. ced. poſſ. poſt Iaſ. in l. cum
quoque columna final. ſub numero 28. inſtit. de
actio. cuius ſententiæ eſt Roland. à Valle poſt alios
à ſe cita. in conſilio ſeptimo ſub numero 13. cum
duobus ſequen. libro ſecundo, & Mathe. Brun. de
ceſsion. bono. ſub numero ſexto quæſt. 6. principa-
15 qui dicunt iſtas † conſuetudines & ſtatuta eſſe con-
tra dictam l. fi. C. qui bon. ceder. poſſ. & contra bo-
nos mores publicamque honeſtatem. Nihilomi-
16 nus † hæc opinio malè de facto ſeruatur in multis
ciuitatibus Italiæ ut aſſerunt prædicti Doctor. in
loco ſupra relato, & præſertim Brun. ſub numero
quinto qui refert uariarum ciuitatum multas con-
ſuetudines & ſtatuta obſeruationesque contra præ-
17 narratam aſſertionem. Quæ † conſuetudines & ſta
tuta, quamuis ita Doctor. paſsim admittant non
ualere, uidentur tamen in ſe habere rationem pu-
blicæ utilitatis, propter reprimendas fraudes debi-
torum in præiudicium creditorum; quarum re-
18 primendarum † gratia multa in iure noſtro contra
ſtrictam iuris rationem ſunt introducta, ut per to-
tum tit. de ijs quæ in fraud. credito. qui & à quibus
manu. lib. non fiant, & inſtit. quibus ex cauſis manu.
non lic. unde non ab re uidetur toleratum in ple-
19 risque locis Italiæ, † & hic Ticini ut duriuſculè at-
que acerbiuſculè tractentur iſtiusmodi decoctores,
ſed hæc de ijs qui fortuitò ſine culpa & dolo non ad
hibito, ſed ut plerunque ab hominibus fieri ſolent
plus de facultatibus ſuis ſperantes quàm in ijs ſit, l.
in fraudem qui & à quib. & §. in fraudem inſti. quib.
ex cauſis manumit. non licet, æs alienum contra-
hunt, ſecus in decoctoribus fide fragis, quos pœ-
nis acerbioribus nouę conſtitutiones ſtatus noſtri
20 † in §. Quicunque in titu. de offic. Abbat. & conſul.
Mercato. inſectantur, ſi illi mercatores fuerint, aut
negociatores uel artiſices mercatorum fuerint, aut
aliquo modo à mercatura dependētiam habuerint,
affici enim ultimo furcarum ſupplicio, uel perpe-
tua triremium pœna arbitrio ſenatus, item & alijs
plerisque pœnis uſque in finē dicti tituli. Quinimò
21 iſti tales † qui doloſè contraxerunt etiam ſi uellent
vti remedio ceſsionis bonorum, uel diſpoſitione de
creti ut non procedatur criminaliter quando res
habet originem a contractu ad euitandam pœnam
furcarum uel triremium non audirentur, Caſtr. in
l. etiam §. licet, ubi & alij ſolu. matr. Bartol. & Alex.
in l. alia cauſa, §. eleganter eod. titu. Ruin. conſil. 90.
ſub num. 13. uolum. 1. Dom. Alciat. in ca. cùm non
ab homine ſub num. 78. de iudi. Flot. in l. ſi quando,
ſub nume. 179. qui loquitur in terminis dictæ nouæ
conſtitutionis & uult ita debere intelligi quamuis
ſit ſtrictè interpretanda, ut per Deci. in conſil. 669.
22 afficiuntur † & alijs pœnis iſtiusmodi homines de
quibus agit doctè Menoc. noſter de arbitra. iudi. li-
bro primo. q. 90. ſub numero 13. cum ſex ſequ. poſt
alios à ſe ibi cita. ita ut in iſtis nullo modo accipien
da ſunt quæ dicunt ſupra relati de uituperabili ceſ-
ſione bonorum ad quod nec excuſsionis exceptio
nec alia ſimilia admittuntur, ut per docto. in locis
iam ſupra relatis, ſed de ijs hactenus ne alienas ma-
terias in tam ampliſsima tractatione perquirere
uidear.

Limitatur trigeſimo loco & ultimo iſta conclu-
23 ſio, ut locum non habeat, quando † ageremus
de protrahenda conſtitutione pœnali ad caſum à
iure præſumptum, uerbi gratia, ſi lege aliqua indu-
ceretur noua pœna contra eum qui inſtrumentum
teſtamenti falſum confeciſſet, non ſolum ple-
ctendus eſſet notarius ea conſtitutione qui re ip-
ſa falſum confeciſſet teſtamentum, ſed & is qui

præſumptione iuris & de iure falſum conſcripſiſſe
teſtamentum cenſeretur, ut in caſu, l. iubemus. C. de
teſtam. de quo per Alex. ibi & per Sicul. in conſ. 29.
col. 8. libro primo, quibus accedit Deci. in l. ſi libra-
rius ſub nu. 13. de reg. iur. & in caſu de quo per Fel.
in c. ex literis col 2. uerſ ſed, de fid. inſtru. ſub num. 4.
quando notarius omiſiſſet ſolennitatem iuris, quæ
interuenire debebat in ipſo teſtamento, & ratio eſt,
24 † quia præſumptiones iuris dicuntur liquidiſsimæ
probationes, l. ſi quis locuples in fin. cum gloſ. de
manu. teſtam. gloſ. in l. ſi tutor petitus. C. de pericul.
tuto. l. licet Imperator, vbi gloſ. & doctor. de leg. 1.
ideo perinde eſt, ac ſi uerè crimen iſtud fuiſſet com
25 miſſum & præſertim † cum ſit iuris & de iure, ut ſcri-
bit Alex in d. l iubemus ſub num. 2. C. de teſtam. &
faciunt quæ tradunt Abb. & Felyn. in cap. quanto de
præſumpt. Dom. Alcia. in 2. par. præſumpt. ſub nu-
mero tertio uerſ. his ſic præmiſsis, & Moderni Al-
benſ. in rub. de uerbo. oblig. ſub num. 71. & pariter
oportunè deſeruiunt quæ prodita ſunt à Crauet. in
d. ſection. uideamus, ſub num. 43. cum plut. ſeq. ubi
26 in materia exorbitanti uult † ut ſtatutum de lucro
dotis locum habeat non ſolum in dote uerè data,
ſed etiam præſumpta ubi hanc opinionem contra
Iaſ. & Corn. defendit de illisque miratur quòd in re
tanti momenti tam leuiter ſe geſſerint, reſpondetque
illorum argumentis & ad finem numeri 47. atte-
ſtatur ita ſe habere communem opinionem, quod
facit & Rol. à Vall. de lucr. dot. q. 75. ſub num. 20.
ubi poſt illam controuerſiam ex profeſſo in utranque
partem diſputatam affirmat hanc partem eſſe uerè
communem; & Menoch. noſter poſt rem diligen-
ter in utranque partem controuerſatam pleno con
ſilio quinto ſub num. 24. ſed hanc limitationem om
27 nino turbare uidetur † quod ſcribit idem Crauet. lo
co iam relato ſub num. 48. uer. Curtius tamen, ubi
ait Curt. ſenio. in conſil 79. quod eſt in meo Codice
conſil. 78. quod incipit Domina Franc. Cune. uo-
luiſſe prædictum exemplum ſtatuti de dote lucran-
da locum non habere, quando ſtatutum eſſet corre-
ctorium iuris communis, ueluti quòd maritus lucre
tur dotem non obſtante, l. hac ædictali. C. de ſecun.
nupt. nam tunc inquit non procederet quod dictũ
eſt de dote præſumpta. Ergo idem in pœnali ſtatu-
to, uel conſtitutione, arguendo à correctoria mate-
ria, ad pœnalem. Sed cum illud conſil. Curtij ſit ſu-
ſpectum per ea quæ ſcribit in eadem materia Pariſ.
in conſil. 92. libro 3. Curt. iun. in autb. præterea ſub
num. 14. & ſeq. C. unde uir. & uxor. Dom. Alciat. in
conſi. 88. & Menoch. in d. conſil. 5. per totum. non
erit recedendum ab iſta limitatione, quia talis exten
ſio uidetur eſſe paſsiua, quæ locum habet in diſpoſi-
tione quacunque ut ſupra diximus in 28. limit. hu-
ius concluſionis, & in 16. materiæ correctoriæ, &
plenius ſupra libro proxi. in peculiari tractatione
28 iſtius extenſiuæ interpretationis, & † ideo non ha-
bet res difficultatem, quin in huiuſmodi conſtitu-
tione pœnali ſit progrediendum à caſu uero ad
præſumptum ex rationis identitate, quam conſide-
rat Pariſ. in d conſil 91. ſub num. 51. lib. 3. & Meno.
d. conſil 5. per totum & ex productione paſsiua iu-
rium communium ad talem diſpoſitionem tanto
magis cum nulla inducatur iurium correctio.
29 Declarandi modo ſunt omnes iſti caſus † in qui-
bus diximus pœnalem conſtitutionem extendi, quã-
do pœnæ ex iuſta & probabili cauſa ſunt inductæ,
quòd ſi pœnæ ſuprà delictum eſſent, & per terro-
rem, concuſsionemque potius, quàm ex ratione in-
dictæ, tunc uerba nullo modo interpretatione adiu
uanda ſunt, ſed potius reſtringenda, ut ait Domi.
Alciat. de uerbo. ſignifi c. lib. 2. ſub num. 82. Gam. in
extenſio. tracta. ſub num. 186. & Crauet. in d. 4. part.
ſectio. 1. ſub num. 157. uerſic. memorata concluſio,
& ſupra etiam attigimus, quapropter lex Iulia quæ
patri ius occidendi mœchum deprehenſum cum fi- 2
30 lia concedit † in auo, proauo, cæteriſque maioribus
locum non tenet, l. patri ad leg. Iuliam de adult. oc-
31 cidere † enim aliquem propria auctoritate perquã
crudele eſt, ſic & conſtitutio pro crimine paterno
32 etiam filios pœna afficiens † ad filias non extendi-
tur, l. quiſquis, §. ad filias ad leg Iul. maieſta. quam-
uis enim in odioſis maſculinum concipiat femini-
num, in pœna tamen tam irrationabili non fit hu-
iuſmodi expoſitio, cum præſertim eadem non mili
tet ratio, mitiore enim inquit tex. in d. §. ad filias, cir-
ca ea debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſe-
xus minus auſuras eſſe confidimus, qua de re ſupra
latius diſſeruimus hac eadem in materia, poſt con-
ſtitutam concluſionem, uerſic. rurſus dicunt docto.
in ſecunda intelligentia, quamobrem non eſt ulte-
rius hic inſiſtendum, ſed tantum addenda erit illa
ratio, quam conſiderat Gammar. loco iam relato,
33 ſub numero 186. ut ſcilicet procedat † hæc declara- 3
tio ea ratione, quòd ubi pœna non eſt expreſſa de-
bet iudex ita ſe adaptare ad delictum, ut non maio-
rem pœnam ſed æquam infligat, l. hodie, l. reſpicien
dum in princip. de pœn. & propterea ſi pœna illa ſit
iniuſta atque irrationabilis non erit in conſequen-
tiam trahenda, l. quod uerò cum ibi nota. de legi.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſionem poſſe fieri in ijs quæ ad correctoria, exor-
bitantia, & pœnalia non attinent ex identitate ra-
tionis.*
2 *In dubio benigniorem intellectum eſſe eligendum.*
3 *Benignius eſſe ut de ſimilibus ad ſimilia uel per rationes
procedatur.*
4 *Vbi eadem eſt ratio, ibi & idem ius conſtituendum
eſſe.*
5 *Si in correctorijs pœnalibus & exorbitantibus ad-
mittitur extenſio multo magis in materia indiffe-
renti.*
6 *Caſus contingens qui poſsit per legis, ſtatuti vel con-
ſuetudinis ſimilitudinem decidi, per quam veniat de-
cidendus.*
7 *Dota in omnibus paritate ſimili conſuetudinis in ma-
teria conſuetudinaria, ſtatuti in ſtatutaria, & legis in
iure ſcripto utendum eſſe.*
8 *Alluuionis incrementum ſpectare fructuario.*
9 *Alluuionis augmentum non cedere uaſallo.*

Alluuionis

10 *Alluuionis acceſsionem cedere emphyteutæ.*
11 *Dominus Clarus quid ſentiat in materia acquiſitionis iſtarum alluuionum.*
12 *Monachi non ſuccedunt in ſeudis.*
13 *Deceptio ultra dimidiam iuſti precij quando contingit ad petitionem uenditoris, uel contractus reſcindi, uel iuſtum precium per emptorem ſuppleri debet.*
14 *Vaſallum Domino teneri ad antidora.*
15 *Exempla proponenda eatenus eſſe quatenus ſufficiat ad propoſitæ materię declarationem.*

Quid ſit reſoluendum ea in materia, in qua neque de correctorijs, neque de exorbitantibus, nec de pœnalibus agatur.

CAP. XXXIIII.

EXpoſtular modo res ut iam tranſeamus ad eam partem quæ complectitur ea quæ neque in correctorijs, neque in exorbitantibus, nec in pœnalibus commodè collocari poſſunt, ſed tertij cuiuſdã generis ſunt, & præter omnes ſupra relatos caſus in non prouiſis de nouo prouiderẽ, & hac parte inquit Matheſila. dicto tracta. de extenſio. ſub num. 58. quem ſequitur Ang. in d. §. ius ciuile colum. 12. uerſ. quarto principali caſu ſub nu-
1 mero 23. Dicendum eſt † poſſe fieri extenſionem ex identitate rationis, & progreſſum de ſimilibus ad ſimilia arg. l. non poſſunt de legi. l. à Titio de uer. oblig. & cap. inter cætera de reſcript. Quos modos extenſiuè interpretandi ait præualere illi modo, qui deduceretur per arg. à contrario ſenſu, quod poſſet colligi ex aliqua lege noua, tametſi enim tres prænarratæ argumentationum formæ, à iure ſunt rece-
2 ptæ atque approbatę, † tamen in dubio eligi debet benignior intellectus, l. benignius de legi. & ca. fin. de tranſactio. Sed benignius & rationabilius eſt di-
3 cere ut procedatur extendendo per rationes † uel de ſimilibus ad ſimilia arg. l. nam ut ait, & l ideo quia de legi. quàm dicere ut ualeat argum. a contrario ſenſu, quia reſultaret abſonus intellectus arg. l. 2. C. de conditio. inſertis uel quàm è conuerſo aliquid decidere per argumentum a ſenſu contrario, & dicere aliud hic aliud ibi, recipiunt hanc quoq; theoricam Ioan. Imol. in d. l. ſi uero, §. de uiro ſolu. matrimo. ſub num. 32. uerſi. quarto caſu, & Nicol. Euerar. in d. loc. a ratione legis lata ſub num. 76. uerſi. quarto caſu principali per d. l. non poſſunt, & Liura non in ſingulas de legi. & per tradita in cap. tranſlato de conſtitu. & in cap. 2. de tranſl. prælato.
4 vbicunque enim eadem eſt ratio † ibi & idem ius eſſe debet, uulg. l. illud ad leg. Aquil. l. fin. C. ad leg. Falcid & l. à Titio de uerb oblig. cum ſimil. & multo fortius fit extenſio hoc caſu, quando ratio eſt expreſſa in lege, & eſt generalior uel amplior dicto ſuo prout latè ſupra fuit demonſtratum lib. prox. in ea parte in qua egimus de inſtrumento rationis, uel quando ſumus in aliquo eorum caſuum in quibus ſupra hoc & præcedente libro diximus, uel in pœnalibus, uel in exorbitantibus uel in correctorijs licitum eſſe progreſſum de caſu ad caſum, & de perſo-
5 na ad perſonam; quia ſi † in illis materijs in quibus regulariter prohibita eſt extenſio admittitur diſpoſitionis productio multò magis admitti debebit hac in materia in qua regulariter eſt permiſſa, arg. l. non debet de reg. iur. & cap. cur quod plus eſt de reg. iur. in 6. cum ſimil. laborque huius negocij potius uerſatur in reſtrictiua interpretatione de qua infra ſuo loco agemus plenè atque exactè per totum librum decimum. Mouent poſtea Io. Imol. & Euerar. iam ſupra relati pro abſolutione huius partis illam quæſt. quam ante illos tractauit atque abſoluit grauiter admodum ac diſcretè Io. Andr. in d. cap. ult. de conſuet. col penult. & final. ſub uerſ quæ-
6 runt legiſtæ. Quid ſi † caſus aliquis decidendus euenerit, qui poſsit per legis & conſuetudinis, uel ſtatuti ſimilitudinem decidi, an debeat in dubio potius ſecundum legem communem quàm ſecundum conſuetudinem uel ſtatutum determinationem accipere, uel e contra. Qua in dubitatione tametſi Doctor. multa dixerint, tam in d. l. de quibus de legi. quàm in dicto cap. fin. de conſuetud. ea tamen ſententia frequentius obtinuiſſe uidetur, ut decis Io. Andr. in d. col. pen. Euerar. loc. iam relat. & Rochus Curt. noſter d. cap. fin. ſectio 4 ſub num. 5. car. 50. Iaſ. in d. l. de quibus col. 6. ſub num. 22 uerſi. breuiter con-
7 cludendo teneo † ut data in omnibus paritate in materia conſuetudinaria attendatur ſimile conſuetudinis uel ſtatuti, in materia iuris ſcripti attendatur potius ſimile legis, ita in effectu Bartol in repet. d. l. de quibus colum. 2. Alberi. col. 4. Angel. col. 6. & in effectu Cy. in l. 1. C. quæ ſit long. conſuet Io. Andr. in d. cap. fin. col. penult. Butr. in col. 30. ubi refert tres regulas quas poſuit Guliel. de Cune. in d. l de quibus, quæ re ipſa tendunt ad eundem finem. ſic poſtea & alij Doctor. paſsim probant in vtroque loco, exemplum poſterioris capitis proponi poteſt,
8 vt per eos hunc in modum, ſcripta eſt lex † ut incrementum alluuionis cedat fructuario, l. item ſi fundi §. huic vicinus tractatus eſt, & ſimile habetur in l. ſi neceſſarias, §. ſi nuda de pignor. actio. Habemus poſtea ius conſuetudinarium feudorum diſponens
9 id quod accreſcit † per alluuionem feudo non accreſcere vaſallo ſecundum diſtinctionem tex. in cap. primo. §. ſi quis de manſo de controuer. inueſtit. ſi occurrat caſus, qui non ſit deciſus, neque per ius ſcriptum, neque per conſuetudinem ueluti quia per alluuionem aliquid accedat rei emphyteuticæ, in qua nihil peculiariter deciſum reperitur quia attinet ad
10 † materiam iuris ſcripti debebit decidi ſecundum ius ſcriptum, uidelicet ut ad ſimilitudinem fructuarij debeat emphyteuta habere incrementum alluuionis ita uult gloſ. in l. de quibus quam ibi ſequitur Barto. in repet. col. 2. Iaſ in d. l. de quibus ſub nu. 26. ubi alios citat, Euerar. loco iam relat. paulo ante num. 78. verſ. item cape aliud exemplum quotidianum, ubi dicit communem ita ſe habere ſententiã, in practica ſeruandã eſſe D. Clar. in §. emphyteuſis q. 41. & in §. feudum. q. 88. uerſ. iam quæro ſub nu-

mero 3.non meminit horum locorum, ſed putat tã
11 †in feudo quàm in emphyteuſi incrementum latẽs alluuionis,& annexum rei emphyteuticæ principali quantum ad utile dominium cedere emphyteutæ,ac feudatario,quantum ad directum domino,in ſeparato uerò ac diſtincto incremento,ueluti in inſula quæ in flumine nata ſit iuxta ripam proprietatis emphyteuticæ aliter conſtituit,iuxta tex.in d.§.ſi quis de manſo, ut ſcilicet in totum acquiratur Domino directo,in quo tamen poſteriore caſu Doctores communiter diſſentiunt, quia uolunt ſemper in totum acquiri emphyteutæ per rationes ab eis conſideratas,& certè ſi D. Clarus uidiſſet memoratas auctoritates non ita dixiſſet. Exemplum prioris ſic ab
12 eiſdem effingitur. Monachi non ſuccedunt †in feudis cap.qui clericus ſi de feud.fuer.controuerſ.in patrimonialibus autem ſuccedunt, l.Deo nobis.C.de epiſc.& cleri.De canonicis autem regularibus nihil deciſum eſt.Quid ſi eueniat caſus in canonico regulari in cuius perſona tractetur an ualeat ſuccedere, certè ſi erimus in feudalibus obſeruabitur diſpoſitio conſuetudinum feudalium, & non ſuccedet; in patrimonialibus obſeruabitur ius ſcriptum & ſuccedet.Aliud eſt exemplum quod proponitur à præfa-
13 tis Doctor. ſi in uenditione †ſit deceptio ultra dimidiam iuſti precij ad petitionem uenditoris ſic decepti reſcinditur contractus, uel cogitur emptor ſupplere iuſtum precium,uulg. l.2. C.de reſcinden. uendit.& cap.cum dilecti, & cap.cum cauſa de emption.& uenditio.& hoc ius magnam in in ſe habet æquitatem,fingamus modo conſuetudinem contrariam diſponere in feudo, quando uaſallus uendit feudũ domino, ut ſcilicet propter deceptionẽ iuxta dimidiã iuſti precij, non fiat reſciſio contractus, uel ſuppletio iuſti precij, hoc etiam habet æquitatem,quia Dominus dedit uaſallo gratioſè feudum, unde uidetur, è contra fieri gratia domino per ua-
14 ſallum propter obligationem naturalem †quia tenebatur ad antidora, l. ſi uerò non remunerandi §. ſinde Papinianus manda. & l. ſed & ſi lege, §.conſuluit de petitione hæredita. finge rurſus aliquem locaſſe domum ſuam, & in locatione ultra dimidiam iuſti precij fuiſſe deceptum, quomodo iudicabitur hoc caſu? ſecundum ſimile legis, an uerò conſuetudinis? Et certè ſi locatio de re feudali facta fuerit domino, attendemus ius conſuetudinis; Quod ſi locauerit aliam rem allodialem attendetur ſimile le-
15 gis ſcriptæ. Qui plura exempla malit †adire poterit ſuprarelatos Doctores in locis iam citatis unde plenè illi poterit ſatisfieri. Mihi eatenus propoſuiſſe exempla liceat, quatenus ſufficiat pro declaratione eorum, quæ theoricè propoſuimus in hoc capite, arg. l.3.§. uideamus de collatio. bono. & l.1. in princ. de dol. mal. & metus exceptio. cum ſocijs.

Lib. VII. FINIS.

CAMILLI GALLINII
TICINEN. PATRITII,
AC IVRISCONS.
AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS
ET IN TICINENSI GYMNASIO
IN VESPERIS IVRIS CIVILIS
ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE
Liber Octauus.

SVMMARIVM.

1 *Explicatis partibus interpretationis quæ ad ius commune attinet ad ſtatutorum tranſeundum eſſe interpretationem.*

2 *Statutorum quædam eſse contra ius commune, quędam ſecundum, & quædam præter ius commune.*

3 *Statuta quę dicantur eſſe ſecundum ius commune.*

4 *Pacta, conuentiones, & ſtipulationes quæ ſunt facta dubitationis tollendę gratia valere.*

5 *Ea quæ dubitationis tollendæ gratia conduntur non lædere ius commune.*

6 *Vtiliaque eſſe quia nouam agendi ſpeciem inducunt.*

7 *Et quia ſi renunciatum fuerit iuri communi vel iuri ſimpliciter, non intelligitur renunciatum eſſe iuri municipali.*

8 *Iuris communis appellationem uideri uerificari debere in ſtatutis vrbis Metropolitanæ.*

9 *Stante ſtatuto, ut in caſibus non deciſis, recurratur ad ius commune, intelligi debet de ſtatutis vrbis dominantis.*

10 *Statutum quod præualet in loco dicitur eſſe ius commune.*

11 *Conſuetudo in loco dicitur eſse ius commune.*

12 *Si quis fuerit accuſatus quòd extraxerit frumentum contra formam iuris communis, uerificatur id quoque in ſtatuto.*

13 *Verba illa de iure ſimpliciter prolata de iure communi intelligi.*

14 *Quod ex mente ſtatuentium, & ex communi vſu loquendi videtur confirmari.*

15 *Non diſſentire videtur communis vſus loquendi, contrahentium.*

16 *Verba renunciationis ſtrictè accipi debere.*

17 *Renunciatio facta iuri intelligitur de iure communi.*

18 *Quomodo ſint intelligenda ea quibus probatur iuris appellationem in ſtatutario uerificari.*

19 *Statuta contra ius commune eſse quando dicantur.*

20 *Inferiorem ſuperioris legem tollere non poſse.*

21 *Epiſcopum cum capitulo non poſſe condere legem contrariam iuri canonico.*

22 *Statutum Ticinenſe in ciuilibus ſub numero 134. Quod inuentarium, & beneficium inuentarij decętero locum non habeant, declaratur.*

23 *Statuta præter ius commune quæ dicantur.*

24 *Statuta omnium ferè ciuitatum & vrbis Ticini eſſe pro maiore parte pręter ius commune.*

25 *Pręter ius commune dici quod nec priuatiuè, nec poſitiue aliquid commune habet cum iure communi.*

26 *Dictionem pręter ſtare excluſiuè iuris communis.*

27 *Poſſe tamen quandoque etiam ſtare incluſiuè.*

28 *Et plerunque dictioni contra comparari.*

29 *In materia tamen ſtatuti præter ius commune intelligi excluſiuè.*

30 *Statutorum quædam eſſe fauorabilia, quædam odioſa.*

31 *Statuta fauorabilia quę dicantur. nu. 32. Exemplis declaratur.*

33 *Statuta odioſa quę ſint.*

34 *Statutum ſi moneter odio ſexus fœminarum eſſe odio-*

ſtum, ſi fauore maſculorum eſſe fauorabile.

35 *Ex præfatione ſtatuti colligi fauorem uel odium eiuſdem.*

36 *Generaliter legem municipalem continẽtem pœnam eſſe odioſam.*

37 *Delictum ubi eſt cauſa excluſionis alicuius à beneficio eſt odioſa materia, ſi prærogatiua materia eſt fauorabilis.*

38 *Statutum omne quod attinet ad damnum uitandum eſſe fauorabile.*

39 *Indifferentia ſtatuta quę dicantur.*

40 *Statuta promiſcua ſeu mixta quę ſint.*

41 *In interpretatione facienda ad ſtatuta non ſolum conſiderari verba ſed etiam mentem.*

42 *Cauſa ratiocinatiua legis vel ſtatuti ut à grecis appellatur.*

43 *Mens ſtatuti quę eſſe dicatur.*

44 *Lanfranci Oriani aſſertio declaratur.*

45 *Mentem ſtatuti ac rationem differre inſpecta ſtrictiore ſignificatione, ſecus ſecundum latiorem.*

De extenſiua ſtatutorum interpretatione; & quòd ſtatutorum quædam ſunt ſecundum ius commune; quædam contra ius; & quædam præter ius, item quædam fauorabilia, quædam odioſa, quædam in differentia, non ſolum in ſtatutis interpretandis conſiderari verba, ſed etiam rationem & mentem.

CAP. PRIMVM.

1 PRogrediendo ulterius † in abſoluendis partibus illius diuiſionis, quam ultimo loco propoſuimus ſupra libro ſexto in materia extenſiuæ interpretationis poſteaquam iam ſatis copioſe explicauimus ea capita quæ ad ius commune attinent, tam in correctorijs & exorbitantibus, quàm in pęnalibus. Octauus nunc nobis exoritur articulus in quo de extenſiua ſtatutorum interpretatione eſt agendum, propterea ut faciliorem habeamus iſtius tractationis intellectum, præ-
2 mitto in primis ſtatutorum quædam eſſe † ſecundũ ius commune; quædam contra ius commune; & quædam præter ius commune. Statuta ſecundum
3 ius commune eſſe dicuntur quando continent † illud idem quod ius commune diſponit, quæ tamen ualent ſecundum Bart. in l. 1. in princ. ad leg. Falci. ſicuti uſu euenire uidemus in conuentionibus, pa-
4 ctis & ſtipulationibus, quæ † ualent cum ſint factæ dubitationis tollendæ gratia, l. qui mutuam in principio. mand. nec poſſunt dici ſuperflua eſſe
5 l. 2. C. de veter. iur. enucl nec lædere † dicuntur ius commune, l. quæ dubitationis de reg. iur. ſuntque inſuper vtilia ſecundum Barto. quia nouam agendi
6 † ſpeciem inducunt: nam edito ſtatuto conformi iuris communis diſpoſitioni, in poſterum data eſſe facultas agendi condictione ex lege intelligitur. Addit Lanfranc. Oria. de interpret. ſtatu. ſub num. 2. in
7 princip. fore † quoque utilia illa ratione, quia ſi renunciatum fuerit iuri communi, uel iuri ſimpliciter, intelligitur renũciatum iuri communi tantum, non etiam municipali. ut ſcribit Bald. in l. 2. §. & ſi poſt tres ſi quis cautio. & ſic poterit uti ſtatuto Sed quantum ad hoc ultimum res non caret ſuſpitione,
8 tum quia ius † commune uidetur verificari debere uel in ſtatutis urbis Metropolitanæ ipſius prouinciæ, §. ulc. inſtit de ſatiſd. & conſuluit Roma. in conſilio 218. præſens caſus, ubi pluribus medijs concludit, uerba illa, ius commune, intelligi debere de ſtatutis Florentiæ, & circa finem dicti conſi. ait, ſtante
9 ſtatuto † quo diſponatur, ut in caſibus non deciſis recurratur ad ius commune, debere intelligi ius commune de iure ciuitatis ſuperioris, quia illud dicitur ius commune in tali ſubiecto. Tum etiam quia ſta-
10 tutum † quod præualet in loco dicitur eſſe ius commune, ſecundum Abba. in rubri. de conſuetu. prout pariter conſuetudo in loco dicitur eſſe ius commu-
11 ne, † ut dicit Bal. in tit. de pac. Conſtan. colum. 7. in uer. ius Romanorum, uer. porrò etiam, & idem Bal. in l. conſtitutionis in fin. C de bon. quæ lib. Abb. in rubr. de conſue. in cap. 1. ut lit. pend. Iaſ. in l omnes populi colum. 1. de iuſt. & iur. & ideo ſi quis accuſa-
12 tur, † quòd extraxerit frumentum contra formam iuris communis, hoc etiam uerificatur in ſtatuto. ſed defendendo Bald. in d. l. & ſi poſt tres dicendum
13 eſt, uerba illa de iure † ſimpliciter, uel de iure communi debere intelligi de iure communi Romanorum, ut eſt tex in §. ſed quoties inſtit. de iure nat. gen. & ciuil. ubi iuris appellatione intelligitur per excellentiam de iure communi Romanorum; facit inſuper quia ex mente ſtatuentium, & ex communi uſu
14 loquendi non uidetur poſſe † illa interpretatio adaptari, ut ius commune uerificetur in iure ſtatutario; ut latè conſuluit Soci. in conſil. 271. in præſentia, lib. 2. Deci. in conſil. 685. ſub num. 4. 5. & ſeq. & in cap. licet cauſam, de probatio. col. 4. per totum
15 ſub num. 4. ſic etiam † ex communi uſu loquendi cõtrahentium non uidetur poſſe intelligi de iure ſtatutario, argumento à ſtatutis ad contractus. l. fin. in
16 fin C de fideiuſſ. Accedit quòd uerba † renunciationis debent ſtrictè accipi, l. qui cum tutoribus ad fin. de tranſ. l. mater decedens. C de inoff. teſtam. Doct. omnes in l. qui Romæ, §. duo fratres de uerbo. oblig. Deci. in conſil. 379. columna ſecunda, ſub num. tertio, ubi citat Cardinal. in conſilio 120. Ergo talis
17 renunciatio facta † iuri, intelligitur facta iuri communi non etiam ſtatutario, quod quantum ad actionem, & alia de quibus ſupra cenſentur eſſe quid diuerſum à remedio iuris communis.
18 Quæ autem in contrarium adducuntur † ſecundum Decium in dicto conſilio 685. & in d. cap. licet cauſam colum. quarta uerſ. ſed tamen prædictis, locum habent quando eſſemus in caſu in quo uerba

accepta

accepta ſecundum propriam ſignificationem nihil
operaretur, verbi gratia, quia ius commune in ali-
quo non ſuffragaretur renuntianti, ſed à ſtatuto no
ua fuiſſet introducta diſpoſitio, ſecus eſt in caſu
noſtro in quo iſte intellectus non poteſt applicari,
cum ſtatutum decidat idem quod ius commune.
19 Statuta uerò contra ius † commune ſunt quan-
do per ea diſponitur aliquid, cuius contrarium di-
ſponitur per ius commune, & iſtiuſmodi ſtatuta ua
lent, quoniam imperator dedit poteſtatem omnib.
populis condendi ſibi ſtatuta oportuna, nulla habi
ta ratione an contra ius commune uel aliter id fa-
ciant l. omnes populi de inſt. & iur. §. ius autem ner
ſicu. omnes populi inſtitu. de iur. nat. gent. & ciuil.
unde ſi imperator non dediſſet hanc facultatem, ſta
20 tutum contra ius commune non ualere t. quia † in-
ferior non poteſt tollere legem ſuperioris. capit. in
notuit de electio. cum ibi notat. capitulo inferior
25. diſtinct. & facit argum. text. in l. ille à quo §. tem
peſtiuum ad Trebellia. & in l. nam magiſtratus de
21 recep. arbitr. Hinc uidemus † Epiſcopum cum ca-
pitulo non poſſe condere conſtitutionem contra-
riam iuri canonico, ſecundum Ang. in quæſtione
ſua incipien. Aſtenſis miles, quia non habet talem
poteſtatem Epiſcopus a ſummo Pontifice, prout
ſcribit etiam Lanfranc. loco ſupra cita. ſub num. 3.
& poſſunt iſtiuſmodi generis exempla proponi in
22 ſtatutis noſtris Ticinenſibus † in ciuilibus ſub nu-
mero 134. Quòd inuentarium & beneficium inuen
tarij decœtero locum non habeant. per quod ſub-
latum eſt remedium l. fin. C. de iur. delib. Item ſub
numero 102. de uenditione non reuocanda ubi tol
litur remedium l. ſecundæ, C de reſcind. uendit. ubi
ſuccurritur ei, qui læſus fuerit ultra dimidiam iuſti
pretij, Item ſub num. 24. Quòd ſacramentum nõ
deferatur mino. 18. annis ubi tollitur remedium au
then. ſacramenta puberum C. ſi aduerſ. uendit poſ-
ſent & alia exempla inde colligi, ſed hæc pro decla
23 ratione ſufficiant † Statuta uerò præter † ius com-
mune ſunt, quæ nec ſecundum ius commune, nec
contra ius cõmune ſunt, qualia fere ſunt pro maio-
24 re parte ſtatuta omnium ciuitatum † & in urbe Ti
cini omnia ferè illa, quæ ſunt de regimine poteſtatis
& maior ferè pars ſtatutorum criminalium, & bo
na pars ſtatutorum ciuilium, quinimò maxima, pro
ut quiſque per ſe & ea & aliarum ciuitatum ſtatu-
ta percurrendò poterit facilè exempla recenſere,
25 Et dicuntur præter ius cõe, † quia nec poſitiuè nec
priuatiuè cum iure cõi aliq̃d cõmune habent, illa
26 enim dictio præter † ſtat excluſiuè ipſius iuris com-
munis l. Titiæ teſtamento de leg. primo, & de uſ. &
habita. l. plenum §. præter l. prima, in fin. & ibi gloſ.
de pignor. actio. l. ſed hæc. §. præter, & l. Pomponius
§. ſed & is, de procur. cum ſimil. & quamuis hæc di-
27 ctio etiam quandoque poſſit ſtare incluſiuè † ut
per Barto. in l. Seio §. uxori de annu. leg. in l. actio-
ne, C. de tranſ. in l. fundo de annu. legat. & in l. ſi
cum §. qui iniuriarum ſi quis cautio. & plenius per
Albetiu in eius libro de uerb. ſignif. in uerſi. præter,
28 & quandoque dictioni † contra comparatur, ut in
cap. paſtoralis de fid. inſtrum. & in l. omnibus C. ad
leg. iul. de ui public.

Nihilominus in tertio hoc partitionis capite in
29 qno loquimur de ſtatutis † præter ius commune,
ſtat excluſiuè iuris communis, prout eo iure nihil
deciſum neque tractatum fuit de principali illa di-
ſpoſitione de qua eanetur per ſtatutum.
30 Secundo loco præmittendum eſt, † quòd ſta-
tutorum, quædam ſunt fauorabilia, quædam
odioſa, & quædam indifferentia: ſtatuta fauo-
31 rabilia ſunt in quibus † perſonæ, uel rei fauor
principaliter habitus fuit in intentione l. qui ex
ceptionem de cond. indebit. capitulo ſecundo, poſt
princip. ibi cum non ſit dicendum, de decim. in ſex-
to, Bar. in l. ſed in hac §. fin. de in ius uocand. Bald.
in l. illud columna ſecunda, C. de ſacro. eccleſ. & in
l. fin. C. de interd. mat. Brun. in ſtat. fœmi. excluſ. art.
quarto, columna penultim. ſub nume. 7. uerbi gra-
32 tia ſi ſtatuto † cautum ſit, ut ſi quis cæperit Banni-
tum lucretur mille. Qui primus hoſtilis Caſtri ex
pugnandi mœnia conſcenderit, uel hoſtilis exer-
citus uexillum primus inuaſerit, abripueritque, ta-
le præmium conſequatur, cum cœteris id genus.
33 Odioſa uerò ſtatuta † ſunt in quibus principalis in
tentio ſtatuentium fuit in odium certarum perſo-
narum, uel certi generis hominum aliquid conſti-
tuere, ut tradunt memorati Patres in locis ſupra
citat. ueluti eum certum perſonarum genus ueluti
fœminas generaliter earum odio ac ſimpliciter ab
hæreditate agnatorum excludit, ut per Brun. loco
ſupra cita. col. fi. uerſiculo & ex hoc apparet, & fuit
doctrina Bal. in l. cunctos populos in 12. colum. C.
de ſumma trinita. & fid. catholi. ubi ait, quòd ſi mo
34 uetur odio ſexus † ſtatutum, uel odio fœminarum
dicitur odioſum, ſed ſi fauore maſculorum moue-
tur eſt fauorabile, & ibi declarat quando cenſeatur
habita ratio odij, & quando fauoris, & in l. in teſta
to de legitim. tuto. ubi inquit ex præfatione ſtatuti
35 colligi an ſit fauorabile uel odioſum † & dicit ſe
conſuluiſſe, quòd ſi ratio propter quam mouentur
ſtatuentes ſit fauor eſt fauorabile. Generaliter au-
tem ubi municipalis conſtitutio continet pœnam
36 † dicitur eſſe odioſum, text. eſt in §. quia uerò leo-
nis in auth. de non alien. reb. eccleſiaſt. ubi ita notat
Iacobus de belui. Bald. in l. fin. C. de in ius uocan. &
in l. illud C. de ſacr. eccl. & ideo inquit Baldus in l. 1.
C. de ſecund. nupt. Quòd ſi cauſa excluſionis alien-
37 ius a beneficio † eſt delictum, dicitur eſſe odioſum,
ſi prærogatiua eſt fauorabile, idem Bald. in d. l. qui
exceptionem de cond. indeb. dicit omne ſtatutum
38 quod pertinet ad damnum, uitandum † dicitur fa
uorabile, & omne ſtatutum quod tendit ad lucrũ
cum iactura alterius dicitur odioſum, ut ibi latè
per eum, & ponit etiam Pet. Anchar. in d. cap. cano
num ſtatuta de conſtitutio. quæſtio. 14. & Io. Bap.
Sanctoſeuer. in dicta l. omnes populi ſub nu. 253.
39 Indifferentia autem ſtatuta † & in quibus non ma
gis certarum perſonarum habita ſit ratio quàm
aliarum, iuxta ea quæ plenius declarabimus, in l. j.
de uerbo ſigni. in reſolutione illius articuli, quan-
do maſculinum concipiat fœmininum. Sunt &
40 quædam ſtatuta † promiſcua & mixta, in quibus
&

& fauoris & odij habita fuit ratio, qualia ſunt ea de quibus loquitur gloſſ. in l ſed ſi hac §. fin. de in ius uocan. & in l. uenta C. eo. tit. in l. maximum uitium C. de lib. præter. & in l. tertia, §. minorem de mino. & plenius per Baldum. & Alberic. in l. fin. C. interdict. matrimo.

41 Tertio loco præmittendum eſt † in interpretatione facienda ad ſtatuta, non ſolum conſiderari uerba ſed etiam rationem & mentem ipſius ſtatuti, verba, enim ſunt, quæ legi poſſunt l. prima §. primo, de ijs quæ in teſtamen. delent. Ratio quæ colligitur ex tenore ac forma uerborum contextuque ipſo eiuſdē ſtatuti, & propterea Græci λογικὴν αἰτίαν
42 appellare † conſueuerunt, ideſt cauſam Ratiocinatiuam, ut ſcripſit Andr. Tiraquel. in capitulo cum ceſſante de appell. limita. prima, in princip. quaſi ex ratiocinatione ipſa, ſermoniſque contextu collige
43 retur. Mens autem ſtatuti ſit † ratio ipſa, quæ tacitè colligitur citra ratiocinationem ipſius legis, uel quia unica tantum aſſignari poſſit, uel quia aliunde excipiatur ex præſumptione iuris & de iu-
44 re, ita intelligendus † eſt Lanfranc. de oria. loco ſupra cita. ſub numero quinto, dum dicit mentem legis colligi tacitè atq; extrinſecè, ſed hæc accipiēda ſunt quando ad ſtrictiorem ſignificationem ha-
45 rum uocum reſpicimus † ſecus ſi latiorem intueamur, quia mens legis & ratio legis unum & idem ſunt, Baldus in l. non dubium, C. de legi. cum ratio legis dicatur anima legis, Baldus, in l. ſi quis ſeruo, C. de furt. cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Ariculum, an ſtatuta recipiant interpretationem, eſſe ualde difficilis ac periculoſæ reſolutionis.*
2 *Et quia ratione.*
3 *Statutum in uno caſu expreſſum, ad alios trahi.*
4 *Quod de ferijs Apoſtolorum dicitur trahi ad Beatiſſimam Virginem Mariam, & quod de datore ſcribitur ad acceptatorem trahi. num. 3.*
5 *Et quod de uiro cauetur ad ſocerum deducitur.*
6 *Lex loquens de legitima filij, perducitur ad legitimam parentum.*
7 *Lex in ſingulari numero prolata. ad pluralem trahitur.*
8 *Lex uerba faciens de vicario Epiſcopi, locum habet in vicario capituli.*
9 *Lex interpretans trahitur ad caſum in quo non loquitur ſed lex interpretata.*
10 *Tranſmiſſio quæ in deſcendentes fit ex l prima, C. de ijs qui ante apert. tab. protrahitur etiam ad aſcendentes.*
11 *Iuris conſtitutio permittens alienare eccleſiæ res in redemptionem captiuorum, locum habet etiam in alienatione facta ob alimenta.*
12 *Dicta in milite armato, locum habere in milite cœleſtis militiæ.*
13 *Lex loquens taxatiuè in certo capite, extenditur etiam ad aliud.*
14 *Statutum ad alium caſum extendi ob identitatem rationis.*
15 *In materia ſtrictè interpretanda fieri extenſionem de ſtricta ſignificatione ad latam.*
16 *Lex prohibens filium tutoris contrahere nuptias cum pupilla, locum habet etiam in extraneo hærede tutoris.*
17 *Ea quæ ſunt ſtricti iuris recipere interpretationem.*
18 *Ea quæ ſunt contra ius etiam extendi.*
19 *Statuta eſſe ius ciuile, & in ijs procedi de ſimilibus ad ſimilia.*
20 *Stipulationem etiam extendi.*
21 *Ad ea quæ non ſunt expreſſa in ſtatuto non eſſe extenſionem faciendam.*
22 *Lex ſecunda, C de patr. qui fil. diſtrax. non producitur ad alium caſum.*
23 *Etiam ex maioritate rationis in ſtrictè interpretandis non dari extenſionem.*
24 *Statuta contra ius commune ex maioritate rationis non extendi.*
25 *Lex prohibens matrimonium inter pupillam & filium tutoris ad curatorem non extendi.*
26 *Lex permittens patri occidere adulterum cum filia deprehenſum, ad auum non extendi.*
27 *Statuta ſtricti eſſe iuris.*
28 *Statutum corrigens ius commune in caſu expreſſo, ad non expreſſum non trahi.*
29 *Nec ex identitate nec ex maioritate rationis.*
30 *Correctum quod non eſt antiquarum legum diſpoſitioni relictum cenſetur.*
31 *Ob iurium gloſſarumque contrarietates, Doctores appellaſſe materiam interpretationis extenſiuæ ſtatutorum difficillimam, ac periculoſiſſimam.*
32 *Indignum eſſe Doctore alicuius nominis, dicere, quòd in interpretatione extenſiua ſtatuti non poſſit dari certa doctrina.*
33 *Aliorum ſententias in re ardua prius proponendas eſſe, deinde propriam depromendam eſſe ſententiam.*

Vtrum ſtatuta recipiant interpretationem extenſiuam.

CAP. II.

HIſce hunc in modum præmiſſis quæro utrum ſtatuta recipiant interpretationem extenſiuam? Qua in quæſtione dico propo-
1 ſiti articuli eſſe ualde † difficilem ac periculoſam reſolutionem, tum propter iurium ac rationum contrarietatem primo obtutu ſe ſe offerentem, tum propter gloſſarum ac Doctorum uarietatem, ut infra recenſebimus, tùm etiam, quia ut inquit Lanfranc. de oria. de interpretatio. ſtatu. in 4. par. princ. ſub nu. 32. non uidentur ita ſibi ipſis Doctor. ſatisfeciſſe in iſta materia ut aliquis uideatur eam plenè atque perfectè attigiſſe. Quinimmo dicit Io. Bapti. Caccialup. in d. l. omnes populi ſub numero

mero 253. uerſi.iſtis præmiſsis, periculoſisſimum
2 † eſſe aliquid in hac materia firmare, cum audiuerit
a doctisſimis uiris non eſſe minus tutum adhærere
deciſionibus quæ reperirentur in indiuiduo, quàm
regulis propter ipſarum uarietatem. Quòd enim
3 † ſtatutum in uno caſu expreſſum trahatur ad alte
rum, probat gloſſ. in l. omnea in uerſiculo Apoſto-
licæ C. de fer. ubi quod ibi dicitur de Apoſtolis tra-
hitur ad Beatisſimam Virginem Mariam, idem uo
luit glo. in clement. prima, de re. permuta. quam ibi
probat Cardin. & gl. in auth. ut ij qui obliga. in uer.
curatorem glo. in l. prima, de caluu. ubi extendit
4 text. loquentem † in datore ad acceptorem, gloſ. in
§. primo, in authen. de trien. & ſemiſſ. in uerſiculo
ſcilicet gloſſ. in l. quod uerò de legi gloſſ. in l. ſi con-
ſtante in princ. ſol. matr. ubi extendit diſpoſitionem
5 loquentem de uiro † ad ſocerum, glo. in cap. non de
bet de conſang. & affinit. glo. & doctor. in auth. no-
uisſima, C. de inoffi. teſtam. ubi lex loquens de legi
6 tima filiorum † extenditur ad legitima parentum
gloſ. in capitulo ſi poſtquam in uer. promisſione de
elect. & elect. poteſt. in 6. gloſſ. in clem. fin de ętat &
qualit, in uerſiculo admitti, gloſ. in capitulo ordi-
narij, de offic. ordina. lib. 6. in uer. animarum cura,
gloſſ. in clemen. generalem de electio. glo. in capit.
1. de poſt prælat gloſſ. in cap. quam ſit, & in c. ſciant
de electio. in ſexto, gloſſ. in l. j. §. dolum de do. ubi
7 † lex loquen. in uno numero puta ſingulari exten-
ditur ad pluralem & è contra, gloſſ. in clemen. ſi
principalis in uerſicu. ad principalis de reſcrip. ubi
8 lex loquens de vicario † Epiſcopi habet locum in vi
cario capituli glo. in cap. ſciant cuncti de electio. li-
bro ſexto, gloſſ & doctor. in §. primo, in auth. de fil.
ant. dot. inſtrum. nat. ubi lex interpretans † trahitur
ad alium caſum in quo ipſa non loquitur, ſed lex tā
tum interpretata glo. in l. unica, C. de ijs qui ante
apert. tab quæ uult tranſmisſionem quæ fit in de-
10 ſcendentes trahi † quoque ad aſcendentes. gloſſ. in
l. quæ propter necesſitatem de reg. iur. ubi lex eccle
11 ſiæ res permittens alienare † in redemptionem ca-
ptiuorum ſecundum illam extenditur etiam ad alie
nationem factam ob alimenta, gloſſ. & Doctor. in
auth. præterea, C. unde uir. & vxor. gloſſ in l. prima
C de iur. & fact. ignor. gloſ. in l. miles de re iudi. ubi
12 dicta in milite armatæ † militiæ locum habent in
milite cœleſtis militiæ. gloſ. in l. ob æs C. de præd.
mino. glo. in l. ſi mora in uer. culpa ſolut. matr. ubi
lex loquens per dictionem taxatiuam in certo caſu
13 † extenditur ad alium gloſ. in l. illud, C. de ſacr. ec-
cleſ. gloſſ in l. 3. §. contrarium in uer. liberationem
de contra. iudic. glo. & doctor. in auth. ſacramenta
puberum, C. ſi aduerſ. uendit. Paul. de Leaz. in cle-
men. prima, de electio. Ioan. Andre. in cap diſpen-
dia in uer. quoties de reſcript. lib 6. Bar. in authen.
quas actiones, C. de ſacr. eccleſ. qui dicit ſtatutum
14 † extendi ad alium caſum propter identitatem ra-
tionis, ubi ratio eſt ſcripta in ſtatuto, quia ubi ea-
dem eſt ratio, non dicitur extenſio fieri ſecundum
eum, & ſæpius ſupra dictum fuit, & faciunt tradita
per doctor. in l. ſi quis ſeruo perſuaſerit, C. de furt. &
in l. ſecunda, C. de indict. uidui. toll. pro qua opinio
ne facit text in cap. tranſlato cum ibi notat. à Do-
ctor. de conſtitut. l. filium habeo cum ibi nota. ad
ſenat macedo & in l. ſi filius, C. eod. tit. ubi in mate
15 ria ſtricte † interpretanda ſit extenſio de ſtricta ſi-
gnificatione ad latam, quibus accedit optimus tex.
in l. ſecunda, C. per quas perſon. nob. acquir in l. ſe-
natus in l. libertum §. ſenatuſconſulti de ritu nupt.
16 ubi lex prohibens † filium tutoris contrahere cum
pupilla ipſius tutoris, extenditur ad hæredem extra
neum eiuſdem tutoris. Rurſus uidetur de hac ſen-
tentia caſus ſecundum Signo. de homo. in dicta l. cę
ſar ſub num. 26. de public. & uectig. in l ut gradatim
de muner. & honor. & in l 2. C. de noxali. in dicta l.
Cæſar in cap. cum dilectus de conſuet. cum ubique
notat. in l. in lege cenſoria de uerbo. ſignific. item
17 probatur ex eo quòd ea † quæ ſunt ſtricti iuris reci
piunt interpretationem, l. ſi ſtipulatus de uerbo. ob
lig. & l. ſemper de reg. iur. Et rurſus ex eo quia etiā
18 ea quæ ſunt contra ius † extenduntur, d. l. quæ pro-
pter necesſitatem de reg. iur. l. ciuitas cum ibi nota.
ſi cert. pet. l. 1. C. de interdict Addit Bar. quia ſtatu-
ta ſunt ius ciuile, ergo qua ratione de ſimilibus
19 † ad ſimilia procederetur in iure ciuili. l. non poſ-
ſunt ff. de legi. ſic procedetur quoque in ſtatuto,
gloſſ quæ loquitur de conſuetudine in dicta l. non
poſſunt, & eſt caſus in dicta l. de quibus in prin. &
20 l. j. C. quæ ſit long. conſue. facit rurſus † quia ſtipula
tio quæ ſtrictisſimè eſt interpretanda l. quicquid
aſtringendę, de uer. obligat. ultra in ea expreſſa extē
ditur, l. ſi ita ſtipulatus fuero per te non fieri eo-
dem titulo.
21 Pro contraria uerò ſententia † ut non debeat fie-
ri extenſio ad ea quæ non ſunt expreſſa in ſtatuto
imprimis ſtat gloſſ. in capitulo primo, de tempor.
ordinan. quam ibi ſequitur Archidiaco. glo. in cap.
quæ a iure communi de reg. iur. lib. 6. gloſſ. in cap. j.
ne cleri. uel mona. in uer. declarauimus lib. 6. glo. in
22 l. 2. C. de patri. qui filios diſtraxer. ubi lex † quæ pa-
tri permiſit filium uendere ex famis necesſitate nō
producitur ad alium caſum etiam eandem rationē
23 habentem, glo. in auth. quas actiones, quæ † non
uult fieri extenſionem etiam ex maioritate rationis,
hanc partem probauit quoque Io. Andr. in regul.
odia, & in reg. ignorantia de reg. iur. lib. 6. Archidiac.
in dicto capit. 1. de tempor. ordin. lib. 6. Cyn. in l. qui
cunque, C. de ſer. fugiti. Iacob. de Aren. in l. ſi quis
in tantam. C. unde ui Bald. in d. auth. quas actiones
24 qui dicit quod quando † ſtatutum eſt contra ius
commune non poteſt extendi etiam propter maio
ritatem rationis, ſi ratio non ſit expreſſa in ipſo ſta-
tuto, ſecus ſi expreſſa ſit, cum ſimili. adduc. per Lan-
franc. de oria. loco ſupra cita. ſub num. 33. & 34. pro
batur autem hæc pars per tex. in l. j. de legiti. tuto.
25 in l. fin. C. de interd. matri. ubi lex prohibens † ma-
trimonium inter pupillam & filium tutoris, non ex
tenditur ad curatorem etiamſi per omnia ſit eadē
ratio. Item per text. in l. patri de adulter. ubi lex
26 † permittit patri occidere adulterum repertum cū
filia, ſed tamen non extenditur ad auum quamuis
ſit eadem ratio. Ad idem uidetur eſſe l. lege §. hoc
27 capite de rit. nupt. Rurſus facit, quia †, ſtatuta ſunt
ſtricti

ſtricti iuris l conſtitutionibus ad municipa.& de in
col.in ijs autem quæ ſunt ſtricti iuris caſus omiſ-
ſus habetur pro omiſſo dicta l. quicqnid aſtrin-
gendæ de uerb. oblig. cenſeturque relictus eſſe di-
ſpoſitioni iuris communis,l.ſi cum dotem in princ.
ſolut.matr. l.commodiſſimè de lib.& poſthum. In-
28 ſuper quia ſequeretnr † ut ſi ſtatutum corrigeret
ius commune in caſu expreſſo, etiam in caſu non ex
preſſo poſſet extendendo fieri correctio. iuxta l.nõ
eſt nouum de legi.& l.conſuetudinis C.quæ ſit lon-
29 conſuet.& tamen clarum eſt † nec ex identitate,nec
ex maioritate rationis,poſſe correctionem ultra ca
ſum expreſſum induci. glo. & doct.in d.auth. quas
actiones,C.de ſacr.eccleſ.quicquid enim ſpecialiter
30 correctum non eſt † antiquarum legum diſpoſitio
ni ac deciſioni relictum eſſe cenſetur,l.præcipimus
C.de appel.l.ult.C.de ædiſi priuat.l.ſancimus C.de
teſtam.cum ſimil.

Quamobrem propter hactenus deducta,& ſimi
31 lia factum † eſt, ut Doctor. noſtri periculoſiſſi-
mam ac difficillimam compellantes ipſius propoſi
tæ quæſtionis materiam, alias atque alias tradide-
rint in reſolnenda huiuſcemodi difficultate theori
cas,ut infra patebit ex earum recenſitione ita ut An
g. l.dixerit in d.§.ius ciuile ſub num.23.ad finem nõ
poſſe in hoc negocio dari certam doctrinam, niſi
32 quòd prout reperitur deciſum † ita debet ſtari,quę
tamen aſſertio, ut indigna eſt tanti æruditionis ui
ro,ſic nullo modo recipienda eſt. Videamus,igitur
33 primum,quid in hac re ſentiant cœteri,deinde † om
nibus in medium prolatis dicemus quid noſtra fe-
rat ſententia.

SVMMARIVM.

1 *Statuta actiuam, paſſiuamque recipere interpretatio-
nem,quomodo dicatur.*
2 *Statuta ad omnes illos caſus extendi ſine quibus non po
ſet ſtatutum effectum habere.*
3 *Extenſionem in ſtatutis fieri ad caſus in quibus eadem
militat ratio.*
4 *Niſi ſint deciſi per ius commune.*
5 *Paſſiuam extenſionem ſemper in ſtatutis fieri.*
6 *Statuto confirmante teſtamentum aliquod inualidum,
omnes leges de falcidia & ſenatuſconſulto Trebellia-
no loquentes,ad illud trahuntur.*
7 *Extenſio in ſtatutis ubi ſit uirtute legis extendentis,
ſemper admittitur.*
8 *Et ubi Caſus eſt talis ut ſine illo non poſſit diſpoſitio ui
res habere.*
9 *Extenſionem in ſtatutis non admitti ad caſus ſimiles,
quando lex reperitur in caſu extendendo contra-
ria.*
10 *Secus ubi nihil diſponat.*
11 *Duplicem eſſe interpretationem,legis ſcilicet, uel homi-
nis.*
12 *Statuto ubi cauetur ut procedatur de ſimilibus ad ſimi
lia non ſit extenſio.*
13 *Statutum in dubio ſemper extendi ubi naturalis ratio
uel æquitas ſuadet.*
14 *Omne ius quod alterum trahit ad ſe, dicitur recipere in-
terpretationem paſſiuam ſi ab eo informetur.*
15 *Paſſiuam interpretationem eſſe ſuſcipere, actiuam in-
fluere.*
16 *Ius commune non influere ſtatuto, ſed rei ſtatu-
tæ.*
17 *Communis uſus loquendi ac intelligendi dicitur eſſe pro
prius ideſt uſus propria paſſio.*
18 *Statutum debere interpretari ſecundum ius commu-
ne.*
19 *Statuti mens quando eſt certa ſemper debet ſeruari
præciſe.*
20 *Statuti mens ubi eſt ambigua ſemper recurritur ad gra
num ſalis,ideſt ad ius commune, ne marceſcat.*
21 *Statutum quod qui occiderit occidatur, intelligitur ſi
dolo id factum ſit,non etiam ſi caſu fortuito.*
22 *Intellectum prauum non recipi in ſtatutis.*
23 *Beneficia legum capacibus ſcripta ſunt, non etiam
odioſis.*
24 *Statutum continens ius ſingulare non extenditur.*
25 *Statuto ſi caueatur,ut procedatur de ſimilibus ad ſimi-
lia,non intelliguntur ſtatuta eſſe ſtricti iuris.*

Bartolus & Baldus quid ſentiant in hac difficultate.

CAP. III.

BArto.in l.omnes populi de iuſti.
& iur. poſtquam promouit ſub
nu.60.in utranque partem diſ-
ficultates, reſoluit negocium
hunc in modum. Aut quæris,
1 † an ſtatuta recipiant interpre-
tionẽ extenſiuã actiuè, hoc eſt
utrũ extendantur ad caſus in ſtatuto non cõprehen
ſos,an paſſiuè,i.utrũ leges ſe extẽdãt ad ſtatuta. Pri
2 mo † caſu aut quæris de caſibus ſine quib. diſpoſita
per ſtatutum non poſſunt commode ſortiri effectũ
& ad illos extẽditur ſtatutum,l.ſi ita ſtipulatus fue
ro per te de uerb.obligat. & l.non diſtinguemus §.
de officio de recept.arbitr. l.ſecunda, de iuriſd.om-
ni.iudic.l.ad legatum l.ad rem mobilem de procu.
3 Aut quæritur de alijs caſibus † in quib. eadem eſt ra
tio & tunc aut caſus ille per ius commune non ſunt
deciſi,& ad illos extenditur,l.de quibus in prin. de
legi.& C.quæ ſit longa conſue.l prima,ita debet in
4 telligi glo.in l.non poſſunt de legi. Aut ſunt † deciſi
per ius commune, & tunc ad illos ſtatutum non
extenditur, ſed iuris communis deciſioni relin-
quuntur ita loquuntur, omnia iura per quæ
allegatur noſtrum non eſſe extendere legem, ut l.ſi
uerò §.de uiro ſolut.mat.l.quod uerò de legi.& l.in
his eod.titu.l.quod conſtitutum de milit. teſtam.l.
conſtitutionibus ad municipal.& de incol.

Secundo uerò caſu quando quæritur an paſſiuè
5 poſſit fieri extenſio, † tunc concludit omnino fa-
ciendam eſſe, Exemplum per ſtatutum alicuius ci
uitatis eſt inductum aliquod munus perſonale,cer
te omnes leges quę de muneribus perſonalibus ſub
eundis loquuntur ad illud extenduntur, l. prima,
§.pri-

§.primo,de muner.& hono. Rurſus ſtatutum cõfir
mat aliquod teſtamentum, quod de iure commu-
6 ni non ualet,† certe lex falcidia, ſenatuſconſ. Tre-
bellianum & aliæ leges teſtamentariæ ſe extendent
ad hoc teſtamentum,l.prima,§.lex falcidia infra ad
leg. faci.& hoc modo poteſt intelligi quod dicitur
leges priores declarari ſeu determinari per poſte-
res,l.non eſt nouum de legib. Bar.in l non dubium
C.de legi.ſub num.octauo,videtur aliter conclude
7 re,dum inquit,† aut uis extendere uigore alterius
legis extendentis & hoc poteſt fieri ſine dubio , ita
loquitur gloſſ.in d.l.non dubium. Aut uis extende
8 re a te ipſo, & tunc aut ad caſum talem † ſine quo
id quod diſpoſitum eſt per legem effectum habere
non poſſet,& tunc licet extendere,l.ſi ita ſtipulatus
fuero per te de uerb.oblig. & de iuriſdict.omni.iu-
9 dic.l.qui iuriſdictioni , aut ad alium caſum † ſimi-
lem,& tunc,aut in illo caſu reperitur legis diſpoſi-
tio contraria,& non licet extendere , iuxta nota.in
auth.quas actiones , C. de ſacr.eccleſ. & in l.ſi uero
§ de uiro ſolut.matr. & in l. quod conſtitutum de
m lit,teſtam. Si uerò non reperitur per legem di-
ſpoſitum contrarium. tunc licet extendere ad ſimi-
10 lia † l.non poſſunt de legi. idque procedere in ſta-
tutis , & conſuetudine iuxta l.de quibus in princip.
de legi.Bald.autem in d.l.omnes populi ſub nume
ro 21.uerſic.modo quæro , uidetur aliter reſolue-
re hanc cõtrouerſiam,nec prorſus ſentire cum Bar.
cuius ſententiæ uidetur accedere Angel. in §.ius ci
uile ſub num.23.de iuſt. & iur. dum inquit & ſi di-
catur ſtatuta non recipiunt interpretationem extẽ-
11 ſiuam,reſpondet duplex eſt interpretatio † ſcilicet
legis,& iſta eſt probabilis & neceſſaria, & ideo ad-
mittitur.Quædam eſt interpretatio hominis,& tūc
aut certum eſt, quod procedit ex mente legis lato-
12 ris, ut quia ſtatuto cauetur † quod procedatur de
ſimilibus ad ſimilia & tunc proceditur, inſtit.de le-
git.patro. tutel. Aut certum eſt non eſſe ex mente
legiſlatoris,& tunc procedit l.ſi uerò §. de uiro ſol.
matr. Aut eſt dubium,& tunc ſi eſt eadem natura-
13 lis ratio,† & æquitas,extenditur,aliàs non per l.ult.
C.de indict.uidu.tollend & per nota. in l.ſi quis ſer
uo,C.de fur & paulo poſt ait,item nota. quòd iſtud
14 ius † quod aliud trahit ad ſe,dicitur recipere inter-
pretationem paſſiuam,ſi ab eo informatur , ſed ſi
ab illo non informatur,dicitur interpretatio actiua
15 paſſiua † interpretatio eſt ſuſcipere , actiua uerò
eſt influere alteri,unde quæro an ius cõe interpre-
tetur ſtatuta, dicit Bart.ſtatuta recipere a iure com
munem interpretationem paſſiuam,l. prima, §. lex
16 falcidia ad leg.facidi. Sed tu dic , † quòd ius com-
mune non influit huic ſtatuto ſed rei ſtatutæ,ſtatu-
tum enim ipſum non recipit formam in ſe a iure cõ
muni,ſed diſpoſitum a ſtatuto bene trahitur ad ius
commune,& hæc non eſt interpretatio effectiua ex
proprio intellectu uocabuli,nam iſtud uocabulum
teſtamentum, in quo poſuit exemplum. Barto. ſic
ſupponit, eſt ergo proprius ſenſus ; dicitur enim
proprius ſenſus,i.ſuus,non contra regulam non ab
horrens a definitione, uel deſcriptione,quæ intelli
gentiam ſubiecti claudit.Sed & communis uſus lo-
17 quendi,atque intelligendi,† dicitur proprius uſus:
ideſt ipſius uocabuli propria paſſio l.librorum , §.
quod tamen caſſius de legat.3.l.Labeo de ſupell.leg.
ergo non eſt dubium , quod ius commune recipit
interpretationem paſſiuam a ſtatuto, & conſuetu-
dine poſteriori. Sed an è contra ſtatutum recipiat
interpretationem ſibi largiendam a iure commu-
ni , & uidetur recipere,cum uulgo dicatur, ſtatutũ
18 debere interpretari † ſecundum ius commune,ca-
pit.cum dilectus de conſuet.l.ult.§ in computatio-
ne de iur.delib.& contrarium uidetur facere quod.
ſeperatorum ſepatara debet eſſe ratio iur. uulgar.
unde cum ſtatutum ſit quid ſeparatum a iure com
muni non uidetur ut ab uno ad alterum poſſi: tr-
19 ferri. Solutio inquit Bald.eſt,quod aut † certiſſima
eſt mens ſtatuti,& qualitas eius mentis,& tunc præ
ciſe debet ſtari ipſi ſtatuto,aut certa non eſt quali
tas mentis eius dicti ſtatuti, & tunc recurritur ad
20 granum ſalis † ideſt ad ius commune ne marceſcat,
verbi gratia dicit ſtatutum,ſi quis occiderit occida
21 tur, intelligitur ſi dolo, non ſi caſu fortuito , † l.be
nignius & l.in ambigua de leg.iuncta leg.in lege ad
leg.Cornel.de ſicar. nec enim ſunt uerba ſtatuti ſic
22 iudaicè intelligenda,quia prauus † intellectus non
recipitur in ſtatutis,arg.l.ſecundæ,C.de legib.idem
que eſſe ſi ſtatutum iubet primigenitum ſuccede-
re,nam de habili intelligetur,quia beneficia legum
23 capacibus † ſcripta ſunt ,non autem odioſis. argu.
l.Lucius,§.Lucius Titius damam de leg.2.ſed idem
Bal.in dicta l non dubium,C.de legi.aliter uidetur
ſentire,inquit enim,tu poſſes vno ıerbo dicere,aut
24 † ſtatuta continent ius ſingulare & tunc non fit ex-
tenſio , aut continent ius generale , & tunc poteſt
fieri extenſio de ſimilibus ad ſimilia l. leges genera
les.C.de legib. Aliter ſcripſit idem Bald. in dicta l.
leges generales , C.de legibus,videlicet quod ſi in
25 uolumine ſtatutorum † reperitur cautum ut poſſit
procedi de ſimilibus ad ſimilia , ſtatuta non intelli-
guntur fore ſtricti iuris quantum ad eorum inter-
pretationem,ſed debent largè interpretari,ſuaden-
te tamen ratione,& uera ſimilitudine , dicta l. non
poſſunt de legibus , & dicta l.ſed & poſteriores de
legib.

SVMMARIVM.

1 *In ſtatutis fieri extenſionem abſurditatis euitandæ*
cauſa.
2 *Statutum prohibens portare bladum extra territo-*
rium, multo magis intelligi prohibere ablationem ,
cum equis.
3 *Statutum prohibens portari ſrumentum extra territo*
rium , multo magis intelligitur probibere ablatio-
nem farinæ .
4 *Intellectus leg. ut gradatim §. ſed & ſi, lege de mun.&*
honor.
5 *Occaſio circumſcribendi legem dari non debet .*
6 *Legem municipalem perſonaliter conceptam extendi*
non debere aſſaliam perſonam,etiam ſimilem rationem
habentem .
7 *Intellectus l.ſi ita ſtipulatus de uerbo.obligatio.*

Nec

8 *Nec procedere in ſtipulatione alterius rei in qua dura non adſit ſtipulatio.*

9 *Statutum diſponens in certo caſu non trahitur ad alios, niſi æquitas motiua ſcripta ſit in corpore iuris.*

10 *Statutum concedens immunitatem maioribus 25. annis & minoribus 30 multo magis intelligitur concedere minoribus 25. annis.*

11 *Statutum ſi repellat maiorem 25. annis a conſi. & minorem 40. multo magis intelligitur id facere in minore, 25. annis.*

12 *Statutum gabellæ quòd creditor uel alius non dominus habens ius in re poſſit eam uendere ſine gabella, non trahitur ad dominum.*

13 *Statutum permittens domino uendere frumentum ſine gabella non extenditur ad uinum.*

14 *Statutum non trahitur ad ea quæ ſtatuentes in mente non geſſerunt.*

15 *Intellectus l. iura de legi. cum ſocijs.*

16 *Legislator abhorret caſus remanere indeciſos.*

17 *Dynum defeciſſe in tradenda doctrina materia ſtatutaria interpretationis.*

18 *Statuta iuri communi conformia extendenda eſſe, repughantia non item.*

19 *Quid ſtatuendum ſit circa interpretationem faciendam quando aliquid prohibetur lege ſpeciali, ſed non generali. num. 20.*

21 *Statutum nulla lege armatum dici, quando eſt improbatum a iure.*

22 *Statutum quando lege eſt communi armatum idem de illo ſeruatur quod de iure communi.*

23 *Diſpoſitio ſtricti iuris ſi accumulatur largæ, uere ſapit illius naturam.*

24 *Diſpoſitio accumulata ſapit primam naturam.*

25 *Paria diſpoſitione debent eſſe paria in effectu.*

26 *Diſpoſitio una quando eſt alteri ſimilis debet regulari ſecundum eam.*

27 *Statutum quando eſt lege generali armatum, & ratio eſt ſcripta in lege ſtatur rationi, ſecus ubi ſcripta non eſt, etiamſi appareat de mente. num. 28.*

29 *Intellectus extrinſeci nunquam habendam eſſe rationem.*

30 *Statuti uerbis inſeruiendum eſſe.*

31 *Caſus uerbis non expreſſus pro omiſſo habetur.*

32 *Ea quæ ſpecialiter non ſunt remota, ueteribus legibus comprehenduntur.*

33 *Diſpoſitio extendenda non eſt ad ea de quibus cogitatum non eſt.*

34 *Cogitatum non uideri de eo quod legibus non eſt expreſſum.*

35 *Noſtrum non eſſe legem extendere.*

36 *Nec affirmare id quod lege municipali non eſt expreſſum.*

37 *In ſtatutis quæ ſunt contra ius, nullam permitti interpretationem extenſiuam.*

Quæ ſit Rayner. Foroliuienſis ſententia in eadem quæſtione & quæ Signo. de Homodeis.

CAP. IIII.

RAyner. Foroliuienſis in dicta l. om-
nes populi ſub numero tot. de
iuſt. & iur. Aut extenſio, inquit,
1 ad alium caſum fit ratione † euitan-
dæ abſurditatis, & poteſt extẽ-
ſio fieri, verbi gratia ſtatutum
prohibet ire de nocte cum lumi
ne multo fortius cenſebitur prohibuiſſe ire ſine lu-
mine.
Item ſi prohibet portari blada extra territoriũ
2 cum aſinis multo fortius cum plauſtris, & bo-
bus, uel cum iumentis maioribus ueluti equis &
mulis. Item ſi prohibet frumentum multò for-
3 tius farinam, † licet Dyn. dicat contrarium & malè
in l. quæſitum § illud de leg. 3. & in l. ſed & Iulianus
§. mutui ad ſenat Macedoni. cum ſemper abſurdi-
ditas in iure ciuili cenſeatur excluſa quamuis in ve
bis omiſſa l. Pomponius. 1. de neg. geſt. l. ſcire opo
tet § illud etiam de excuſatio. tuto. l. in ambigua de
legi. l. cum patrem C de condit. inſert. l. conſulta, C.
de teſtam. l. ſi quis a filio §. primo, de leg. primo, l. fi.
de fideicom. libert. l. aliud §. abſurdum de reg. iur. l.
4 Cæſar de public. & ita intelligit † l. ut gradatim §.
ſed & ſi lege, quicquid ibi uoluerit Dyn. ſic intelli-
git l. ſecundam, C. de nox. illud enim contingit gra-
tia abſurditatis euitandæ, uidelicet ne ex delicto al-
terius innocens puniatur inſolidum, contra l. ſanci-
mus, C. de pœn. & not. in rubr. C. de decret decurió.
ſuper immunit. lib. decimo, & ne detur occaſio cir-
5 cumſcribendi legem, † argum. l. cum hi, §. ſi cum lis
de tranſactio. & l. magis puto, §. ſi pupillus de re-
bus cor.
Aut ratione ſuadẽtis æquitatis, & tũc aut lex mu
6 nicipalis perſonaliter eſt concepta, † & non exten-
ditur ad aliam perſonam etiam ſimilem rationem
habentem, l. prima, in fin. de conſtitut. princip. l. pri-
uilegia & l. in omnibus de reg. iur. & §. ſed & quod
principi inſtit. de iure nat. gent. & ciuil. neque mo-
7 uet l. ſi ita † ſtipulatus fuero de uerb. oblig. quia il-
lud intelligitur propter duram ſeparationem l. cer
tum de uſu & habit l. poſſeſſionum, C. com. utr. iu-
8 di quod patet ex eo quia in ſtipulatione † alterius
rei illud ceſſaret l. ſtipulatio iſta §. alteri, & l. ſi ita ſti
pulatus §. Chryſogonus in fin. de uer. obligat. Aut
non perſonaliter tamen in certo caſu certo modo
9 diſponit, † & tunc aut æquitas huius motiua eſt ſcri
pta in corpore iuris, & ea ſeruabitur etiam in alio
caſu, in quo eadem æquitatis ratio compatietur.
Exemplum ſi ſtatutum concedit immunitatem a
10 muneribus perſonalibus † maioribus 25. annis, &
minoribus 30. multo magis intelligetur con-
cedere immunitatem minoribus uigintiquinque
annis, quia ſemper æquitas hoc dictat. l. prima, de
minor, l. prima, & ſecunda, C. qui ætat. ſe excuſ. lib.
decimo, idemque eſſet ſi ſtatutum maiorem uiginti
11 quinque † annis & minorem 40. a conſilio repellit
multo fortius intelligetur excludere minorem ui-
gintiquinque annis, l. ad rempublicam de muner.
& honor. ratio patet quia in eius oppoſitum ſeque-
retur abſurdum. Aut æquitas motiua non eſt ſcri-

pta

12 pta in corpore iuris, uerbi gratia † qnia ſtatutum
gabellæ eſt quod creditor uel alius non dominus,
habens ius in re poſſit eam uendere ſine gabel-
la, non extenditur ad dominum, licet in eo fortior
æquitas militare uideatur. Item ſi permittit uen-
13 di frumenta † a domino ſine gabella, non extende-
tur ad uinum, quamuis in eo ſimilis ſit æquitatis
ratio per l. non aliter de legatis primo, l. proſpexit,
qni & a quib. manum. li. non fiunt, & l. quod conſti
tutum de milit. teſtam. l. conſtitutionibus ad muni
cipal. & de incol. l. quicquid aſtringendę in ptincip.
de uerbo. obligat. l. prima, §. ſi is qui nauem de exer.
action. l. prima, in princ. C. de legib. & l. ſi uero §. de
14 viro ſolu. mat. ſtatuentes † non nidentur hoc in men
te geſiſſe argum. l. ex his de excuſatio. tutor. & l. La-
beo in fin. de ſuppell. leg. & §. ſin autem ad deficien
15 tis, l. unicæ, C. de cad. toll. Non obſtat † l. iura de
legi. l. prima, §. quod uulgò de ui & ui armat. l. quæ
propter neceſſitatem cum ibi notat. de regul. iur. &
traduntur a Dyn. in cap. argumentum de reg. iur. in
6. quia loquuntur de iure communi, hic autem
agitur de ſpeciali ac municipali argum. l. in omni-
bus de reg. iur. libro ſexto, & nota. a Dyn. in cap. pri
uileginm perſonale de reg. inr. lib. 6. & eadem ratio
ne occurrit ad not. in l. illud, C. de ſacr. eccleſ. dicit-
que eſſe rationem quia lex ipſa ciuilis uidetur ea
fuiſſe, quę conceſſit id de quo ibi agitur dicta l. non
poſſunt de legi. hic lex municipalis, idqne declarat
ex eo quòd ſi ceſſaret diſpoſitio iuris communis, il
16 le caſus remaneret indeciſus qnod abhorret † legis
lator argumen. l. prima, §. ex hoc reſcripto de uent.
inſpici. & l. prima, §. cum huius materia C. de ueter.
enucl. at in lege municipali ſecus, quia caſus per ip-
ſum indeciſus iuris communis deciſioni relinquitur
l. ſi extraneus de cond. ob cauſ. l. commodiſſimè,
de lib. & poſthum. & l. ſi cum dotem in princ. ſol. ma
tri. cum ibi notat. & per hęc inqnit patere Dyn. de
17 feciſſe † in hac materia, in l. qui duos & l. quęſitum
§. illud de leg. tertio, & de uerborum ſignificatio. l.
prima, Nicola de matarel. & Iacob. de Aren. minus
plene dixiſſe Gnido ut dixit de ſuzar. in l. j. C. quæ
ſit long. conſue. Nec obſtare prędictis l. tertia, §. hęc
uerba de negot. geſt. quia ibi in caſu a prętore o-
miſſo ceſſat ratio ſimilitudinis, quę in caſu expreſſo
uigebat propter diuerſitatem negociorum, perſo-
narum, ac temporum. ut nota. in l. curatoris, C. eo.
tit. de neg. geſt. idem autem. Rayner. in dicto loco
ſub numero 115. in multis uellicat doctrinam
Barto.

Signoro. de Homo. inter commentaria Bar. in l.
Cęſar de publica. & uectigal. ſub nume. 25. diſtin-
18 guit inter ſtatuta quę ſunt † ſecundum ius commu
ne & ea quę ſunt contra ius commune, nam in prio
ribus dicit idem eſſe concludendum atque in iure
communi, in poſterioribus negat fieri poſſe exten-
ſionem, deinde ſub nume. 6. dum reſoluit hanc ma-
teriam, ſciendum eſt inquit interdum aliquid ap-
19 probatum † lege generali, ſed reprobatum eſſe lege
ſpeciali, ut patet in l. paciſci de pac. Nam pactum in
in l. illa eſt contra diſpoſitionem edicti [illegible] l.
prima, ſupr. era de edili. edic. ſed approb. [illegible] a lege
generali ut in l. Iurisgentium §. prætor ait de pact.
ſimile habetur in l. prima, §. fin. cum leg. ſeq. de fer.
Nam illi caſus non habent legem ſpecialem in qua
20 diſponitur, quod non reddatur ius † tempore meſ-
ſium, ſed habent legem generalem ſcilicet l. omnes,
C. de feri. Interdum diſpoſitio habet generalem le
gem & ſpecialem ut in l. iuriſgentium §. dolo ſupra
de pact. & l. ſi plagij & l. ſtipnlatio de uerbo. oblig.
& l. non dubium, C. de legi. ſic ergo in propoſito,
21 aut ſtatutū nulla eſt lege armatum, † & hoc contin
git quando eſt reprobatum a iure, & tunc non ualet
in caſu expreſſo, quia eſt reprobatum a iure, l. eos.
C. de uſur. auth. caſſa C. de ſac. eccleſ. in auth. omnes
peregrini & aduenæ, C. com. de ſucceſſo. & in cor-
por. ut nulli iudi. collatio. 9. & 10. de ſtatu c. ontra
liberta. eccleſiaſt. Aut ſtatutum eſt communi lege
22 armatum, † & eſt omnino ſecundum diſpoſitionē
iuris, & tunc ſeruādum eſſe ait de ſtatuto, quod ſer
uaretur de iure communi, idque ſic probari, quādo
enim diſpoſitio ſtricti iuris accumulatur alteri, quę
23 eſt magis larga, uere illa ſapit materiam illius † &
quemadmodum per omnia interpretetur, & illi aſſi
milatur, poſito quòd ſit ſtrictiſſimæ naturæ, ita ha-
bes in l. triticum de uerbo. obligat. Præterea diſpo
24 ſitio † accumulata ſapit primam naturam l. prima,
§. ſi quis, ut legat. ſeu fideicom. nomi. caneat. Præte-
rea quando aliqua ſunt paria & parificantur in di
25 ſpoſitione illa debent eſſe paria † effectu l. iam hoc
iure de uulgar. & pupill. l. quamuis C. eod. tit. l. in te
ſtamento C. de teſtam. milit. & l. eandem de duob.
26 rei. item quando una diſpoſitio eſt alteræ † ſimi-
lis debet regulari ſecundum eam, l. ſecunda, ſi ſerui.
uendic. l. naturalis §. primo, de præſcrip. uerb. facit
quod notat Iacob. Butri. in l. generaliter de offic
præſid.
27 Aut ſtatutum eſt lege † generali armatum, ſci-
licet per l. omnes populi de iuſt. & iur. & inſtit. de iu
re nat. in princip. ſed non ſpeciali quia eſt contra iu
ris communis diſpoſitionem, ut in ſimili dicebatur
de leg. paſciſi de pact & tunc ait ſic dicendum eſſe.
Aut in ſtatuto eſt ſcripta ratio, & tunc ſto ra-
28 tioni, nec † per hoc a uerbis recedo, cum ſit ſcrip-
ta, & ita loquitur, l. prima, C. quæ ſit long. conſuet.
Si vero nō eſt ſcripta in ſtatuto, etiam ſi milies appa
reat de mente non recedam a uerbis, nec extendam
nec reſtringam ad mentem, quæ diſtinctio proba-
tur in l. non dubium. C. de legi. ſecundum eum & il-
29 la ratione. Nunquam † extrinſeci intellectus eſt ra
tio habenda l. ſciendum de uerbo. obligatio. l. ſecun
da, de ijs quæ in teſtam. delen. & l. ſed & ſi pupillus,
§. proſcribere de inſtit. action.
30 Rurſus a uerbis legis † non eſt recedendum, cum
ſtatuti uerbis ſit inſeruiendum l. quod conſtitutum
de milit. teſta. & uerbis edicti l. idemque, re. amot.
& l. uentri de tuto. & curato. da. ab his. ac formæ
ſtatuti l. certa forma, C. de inr. fiſ. lib. decimo, l. con-
ſtitutionibus, ad municip. & de incol. Item caſus
31 non expreſſus uerbis † pro omiſſo habendus eſt. l.
quicquid de uerb. oblig. & relictus cenſetur diſpo
ſitioni iuris communis l. commodiſſimè de liber. &
poſth. & l. ſi cum dotem ſecundum unam lecturam
ſolut.

ſolut.matrim.& l.ſi extraneus de condic.ob cauſ.in
32 ſuper quia quæ † ſpecialiter non ſunt remota uete
rib. legib. comprehenduntur. l.cum dubitatur de
ædifi.priua.l.præcipimus,C.de appellatio. l.ſanci-
mus de teſtam.l,ſi ſtipulatus de uſu. & l.tabernam
de fund.inſtruct.& inſtrum.legat.Præterea quia nō
33 † eſt extendenda diſpoſitio ad ea,de quibus cogita
tum fuiſſe non docetur,l.cum Aquiliana , & l.qui
cum tutoribus de tranſ.ſed cogitandum non uide-
34 tur † de eo quod uerbis non eſt expreſſum l.Labeo
de ſupellect.legat.ergo &c. Ad hæc noſtrum non
35 eſt † extendere legem , l.ſi uerò §.de uiro ſolut.ma-
36 trim.l.ult.cum ibi notat.C.de legi.Nec † affirmare
id quod lege municipali non eſt expreſſum l.illam,
C.de collatio.§.conſideremus in auth. de trien.&
ſemiſſ.cum præſertim difficile non fuiſſet ipſis ſta-
tuentibus addere caſum ſi uoluiſſent.l.unica §.fin.
C.de cad.tollen.Et ex ijs concludit Signorol.in ſta
37 tutis quæ ſunt contra ius † nullam permitti inter-
pretationem extenſiuam , quinimmo nec reſtricti
uam,& occurrit poſtea in col.ult.dict. l.Cæſar.uer
ſicu.non obſtant in contrarium allegata,quæ reſo-
lutiones cum pro maiore parte ſupra fuerint relatę
in diſcurſu ipſius diſtinctionis ideo ulterius non
referuntur.

SVMMARIVM.

1 *Bar.doctrinam in materia interpretationis extenſiuæ, quamuis uideatur demulcere aures non tamen eſſe perfectam.*
2 *Ad caſus qui non ſunt deciſi a iure communi fieri extenſionem, ubi eadem militat ratio.*
3 *Niſi alia ratio uel cauſa repugnet.*
4 *Gloſſa in l.tam is de donatio. cauſ. mot. declaratur.*
5 *Extenſio facienda eſt quando per omnia eſt eadem uel ſimilis ratio.*
6 *Dotem & donationem propter nuptias trahi ad alimenta.*
7 *Præſertim quando maior militat ratio.*
8 *In dubio faciendam non eſſe extenſionem quando imminet legum correctio.*
9 *Inter iura communia ac municipalia non eſſe faciendam differentiam.*
10 *Ratio eadem quando ſubeſt uel omnimoda ſimilitudo non dicitur fieri extenſio.*
11 *Quod eſt de mente ſtatuentium etiamſi uerbis non ſit expreſſum pro expreſſo haberi.*
12 *Iura tam communia quàm municipalia procedere ab auctoritate ac facultate eiuſdem Principis.*
13 *Quando de fauore tractatur ubi eadem eſt æquitas ibi idem ius conſtituitur.*
14 *Odioſa in materia ubi dictio taxatiua eſt appoſita,etiam ſi eadem ſit æquitas non fit extenſio.*
15 *Secus ubi non adſit , & per omnia ſit ſimilis atque eadem æquitas.*
16 *Quod ſi per omnia eadem non ſit æquitas nec idem ius conſtituendum eſt.*
17 *Quid iuris ſit quando in ſtatuto promiſcuè uerſatur fauor & odium.*
18 *Lex ubi permittit & eadem ſit æquitas ſemper fit extenſio.*
19 *Alberic.Roſat.ubi plenius tractet materiam extenſiuæ interpretationis ſtatutorum.*
20 *Caſus qui eadem comprehenditur ratione, eadem quoque comprehenditur diſpoſitione.*
21 *Per ſimilitudinem uel identitatem rationis non debet induci legum correctio.*
22 *Quando lex non eſt contra regulas iuris,& eadem militat ratio, uel ſimilis, ſemper fit extenſio.*
23 *Etiam ſi diſpoſitio legis extendenda eſſet pœnalis.*
24 *Conſtitutionem etiam pœnalem dici fauorabilem.*
25 *Quando diſpoſitio ſtatuti habet uim exceptionis a regula, non fit extenſio ubi lex redderetur inutilis.*
26 *Vel ubi fundatur in ſolo motu concedentis.*
27 *L.quod non ratione de legibus declaratur.*
28 *L.quod uerò de legi.dilucidatur.*
29 *Fauorabilis ubi eſt materia, & etiam ſi ratio non ſit expreſſa in lege, & adſit dictio taxatiua fit extenſio.*
30 *Contrà uerò ubi odioſa eſt materia.*

Quam diuerſa ſenſerint Saly. Alberi. & Paul.Caſtrenſ.in eodem negocio.

CAP. V.

Aly.in d.l.ſi ſerui,dicit doctrinam
Bar.circa extenſionem † actiuam
1 licet uideatur permulcere aures
audientium,tamen non eſſe omnino perfecta,& contra membra
diſtinctionis obijcit, tādē ſic ait.
Ego reaſſumo mēbra,illud qđ in
caſibus in quibus fit extenſio legis eadem eſt ratio,
2 Et diſtinguo , aut illi caſus non ſunt † a lege de-
ciſi, & fit extenſio,argum.l.primæ, C.quæ ſit long.
conſue.& l. de quibus de legi.Aut ſunt a lege deciſi
prius quàm deciderentur per extenſionem,& tunc
extenſio fieri poteſt licet non ſit neceſſaria, aut
per contrarium uel aliter ſunt deciſi,& tunc ſtat du
bium noſtrum in quo ſic diſtinguo, Aut licet in eis
uideatur eadem ratio non tamen eſt per omnia,
quia uel alia ratio uel cauſa repugnat,& tunc quia
3 per omnia † non eſt omnimoda ſimilitudo, dico
ad illum caſum, uel illam perſonam non oportere
fieri extenſionem argum. d.l.præcipimus, C.de ap
4 pellatio.& ita intelligo gloſ. † in l.tam is de dona-
tio. cauſ.mort. nam ibi illa ſola non erat ratio per
quam filiuſfamil. non prohibetur legare quia le
gata fierent in teſtamento, ſed etiam alia & melior
quia legata non debent pendere ex alieno arbitrio
l.ſenium.C.qui teſtam.facer.poſſ.ibique per Doct.
5 aut per omnia eſt eadem ratio † uel ſimilis, & tunc
faciēnda eſt extenſio , quantumcunque indicatur
legū correctio,ut patet in l.fi.C.de indict.uidui.tol-
len.& in l.cum emptor de reſcind.uend. & in l.fin.
C.de

C.de indict uidui.tollen.& in l. cum emptor de reſcind.uend. & in l.fin.de accep. not. in auth. præterea,C.unde uir & uxor. facit quod notatur in l.ſi pecuniam ſi cert.pet. ubi caſus in l.ſecunda, C.per quas perſo.nobis acqui doctores extendunt ad fideiuſſores licet de pignore tantum uel hypotheca loquatur, & tamẽ illa corrigit ius antiquum, quod hypothecã alteri quæri per liberã perſonam nõ permittebat,& ita etiam notat ibi Cyn. faciunt not. in auth.res quæ C.commun.de legat.ubi caſus dotis,
6 † & donationis ante nuptias doctores extendunt ad alimenta,& ad aliquos alios caſus, & etiam ad liberos,auth. rogati,& tamen in illis duobus caſib. illa auth.eſt correctiua iuris communis antiqui facit quod nota.in l.prima,§.hoc interdictum de fon. & in l.illud C.de ſacr.eccleſ.& quod not. gloſ. pen. in l.ſancimus eod.tit.& in l.tranſigere circa mediũ gl.2.C.de tranſ.& in l.ſi quis ſeruo.C.de furt.& in l. Gallus,§.& quid ſi tantum de lib.& poſthum. & in l.quæ propter neceſsitatem de reg.iur.& tanto for
7 tius quando eſſet maior ratio † in eo ad quod peteretur fieri extenſio. Aut dubitatur.cum ratio uel ſimilitudo ſit omnimodo caſus expreſsi, & eius ad
8 quem petitur fieri extenſio, & tunc in dubio† nõ eſt facienda extenſio ut euitetur legum correctio, dicta l.præcipimus & ex prædictis ait patere,quòd inter iura communia & municipalia non eſt faciẽ
9 da differentia † ſed utraque eo modo regulantur, uidelicet,ut ubi eſt eadem ratio per omnia & omnimoda ſimilitudo in utroque,ibi idem ius conſtituendum,& fiat extenſio etiamſi inducatur correctio iuris, non aliàs, et eſt ratio quia quando eſt
10 eadem ratio,†& omnimoda ſimilitudo, tunc non fit extenſio iuris, ſed terminorum tantum, quia in omni tali caſu etiamſi non exprimatur idem tamen intelligitur ſtatutum,unde gloſſ. in l. tale pactum,
11 § fin.de pact.dixit id quod eſt † in mente ſtatuentiũ etiãſi uerbis non ſit expreſſum pro expreſſo haberi, & ſic gloſſ dictam concluſionem ſentit,& eam probat Archidia.de pęnit.diſtinct.tertia, cap.penul.& quidam Vbert.de Cremo..

Et quod inter iura communia & municipalia nõ
12 ſit facienda differentia,†probat ea ratione,quia ab eadem auctoritate & poteſtate eiuſdem principis utrunque procedit,quia ex facultate a principe cõceſſa in d.l.omnes populi poteſt legem municipalem ſibi facere ergo &c. & pro hac ſententia dicit facere text.& gloſ.in l.uerba,C.de adult. & in l. ſi poſtulauerit §.haberi cum ſequen. de adulter.

Alberi.de Roſat.in l.ul.C.de interd.matri. uidetur controuerſiam hanc iſto modo decidere,ſic ait.
13 Aut tractatur de fauore tantum † & tunc ubi eadem eſt æquitas ibi idem eſt ius conſtituendum iurib.uulg.& ſępius ſupra alleg.etſi in lege forent uerba taxatiua ut C.de præd.minor. l.ob æs cũ ibi not.
14 Aut de odio tantum†& tunc ſi ſunt in l.appoſita verba taxatiua, uel ſimilia non debet eſſe idem ius, etiam ubi eadem eſt æquitas,ut C.de patr. qui fil. diſtraxe.l.prima,& C.de præd.curia.ſine decret. nõ
15 alien.l.fin.ſi uerò non ſunt talia uerba, tunc † ſi eſt eadem ratio æquitatis per omnia ſimile atque idẽ debet eſſe ius l.filium l.penul.ad ſenat. macedo.l.2. §.exercitum de ijs qui not.infam. Si uerò non eſt p
16 omnia eadem æquitas non debet eſſe idem ius l. quod non ratione de legi. & l. ſi quis non dicam rapere ubi dicit ſe dixiſſe C.de epiſc.& cleri.

Aut tractatur de odio & fauore ſimul † & tunc ſi quidẽ res prohibetur, & in re prohibita uerſatur odium immediate,& fauor mediatè, tunc non debet eſſe idem ius,licet poſsit eſſe eadem ratio, ut
17 hic. Si uero è contra † eſt ibi fauor immediate & odium mediatè,ſi quidem ratio participat de odio plus,quàm de fauore non debet eſſe idem ius,arg.l. cum quidam de liber.& poſthum. Si uero plus participat de fauore,quàm de odio debet conſtitui idẽ ius,l.à Titio cum ſimil.de uerbo.obligat. Si autem
18 lex permittit,tunc ſemper ubi eadem eſt æquitas idem ius debet conſtitui l.illud ad leg. Aquil.cum ſimil.& l.prima,cum glo.ibi C.de interdict.
19 Hanc quoq; reſolutionem plenius † tractat Alb. in 1.par.ſtat.in8.q.ſed quia ut plurimum conuenit cum reſolutionibus Ray.de Foliuio & Sign.de Homode.ſupra relat.ulterius non immoror, cum locũ deſignaſſe ſat ſit,Paul.Caſtr.in l.neque leges,& in l. non poſſunt,& l.quòd uerò quas ſimul legir. de le-
20 gi.inquit quòd ſi lex eſt clara † quantum ad uerba,& quantum ad ſenſum, loquitur tamen in uno caſu & accidit caſus diuerſus tamen habens eandẽ uel ſimilem rationem,aut caſus ille reperitur deciſus per aliam legem, ita quòd ſi fieret extenſio ſequeretur correctio,& tunc extenſio non fit, quia p
21 ſimilitudinem † uel identitatem rationis non inducitur legum correctio,ſecundum glo.in auth.quas actiones,C.de ſacr.eccleſ.quæ ſemper ad hoc allegatur. Aut ille caſus non reperitur ab alia lege deciſus, ita quòd per extenſionem non inducitur legum correctio,& tunc aut illa lex quam nolumus extendere non eſt contra rationes iuris, ideſt nõ eſt contra regulas aliarum legũ uel iurium,& tunc fit
22 extenſio ſiue†ſit eadẽ ratio ſiue ſimilis,per l.de quibus ſup. de legi.ubi hoc dicitur in conſuetudine, & iſto modo intelligit Bart.d.l.non poſſunt & d.l. de quibus,ſed ipſe intelligit eſſe uerum etiamſi diſpo-
23 ſitio legis extendenda † eſſet pœnalis, poſtequam non eſt contra alias leges,ut per glo.in cap.j.de tempor.ordinan. lib.6.in clemen.ut hi qui de ætat. & qualita.ſuper uerbo in eiſdem quia quando prohi-
24 bitio legis eſt fauorabilis†conſtitutio etiam pœnalis dicitur fauorabilis,ut not.Iaco. de Beluiſ.in authen.de non alienan.§.quia uerò Leonis. Aut illa lex quam uolumus extendere eſt contra rationem iuris,i.contra regulam aliorũ iurium, & ſic habet
25 uim exceptionis, † & tunc aut ille caſus ad quẽ uolumus diſpoſitionẽ extendere,faceret legem eſſe inutilem niſi fieret extenſio legis, & fit extenſio,arg. l.ſecundæ,de iuriſd.om.iud. Aut non eſſet inutilis.
26 † & tunc aut illa lex contra rationem conſtituta caret ratione,quia fundatur in ſolo motu condentis, iuxta not.in l.non omniũ de legi.& in hoc ait differ
27 re l.illã qđ nõ rõne†quę eſt antepe.illius tit.a l. qđ uero cõtra iuris eo.tit.q̃a illa loq̃tur de l.edita contra rõnem,& regulas iuris,quæ ex mera uoluntate

ſine ratione eſt fundata, & ideo his duobus concur-
28 rentibus non fit extenſio, † ſecundum intellectum Cyn. lex uero quę incipit ꝙ uero contra loquitur quando lex eſt condita contra rationem & regulas iuris tamen eſt fundata in ratione, & ideo quando lex aliqua eſt condita contra regulas iuris, tamen eſt fundata in ratione, tunc ſi quidem illa ratio eſt expreſſa in lege, dicit fieri oportere extenſionem ad omnem caſum eandem rationem habentem, per not. in l. prima, C. de ijs qui ante apart. tabu. Si uero non eſt expreſſa ratio
29 intellige tunc, aut † res eſt fauorabilis, & extenditur etiam ſi ad ſit dictio taxatiua in diſpoſitione, quæ ſit extendenda, ut l. illud in fin. C. de ſacr. eccl.
30 Aut eſt odioſa, & tunc non debeat fieri extenſio per cap. odia de reg. iur. libro 6. etiamſi ſit eadem uel maior ratio, ut not. in addit. in clemen. prima, de uita & honeſtate clerico. in glo. ſuper uerbo ma cellariorum, & per nota. per Bar. in l. ſi conſtante ſolut. matrim.

S V M M A R I V M.

1 *Lanfranc. de oria. ut ſe reſoluat in materia interpretationis extenſiuæ in ſtatutis.*
2 *Extenſionem poſſe fieri in ſtatuto quando ratio eſt expreſſa in lege.*
3 *Statutum extendi a ſtricta ſignificatione ad latam.*
4 *Statutum diſponens in uno correlatiuorum extendi ad alterum.*
5 *Statutum diſponens in uno perificatorum trahi ad alterum. num. 6.*
7 *Et quando unum ſe habet conſecutiuè ad alterum.*
8 *Vel commenſuratur ad alterum.*
9 *Aut ſe inuicem habet gradatim.*
10 *Siue ut præambula.*
11 *Statutū extendi quando aliàs nullū ſortiretur effectū.*
12 *Extendi quoque ſtatutum in ſubrogatus.*
13 *Ac in omnibus caſibus legis interpretata.*
14 *Legem nouam interpretantem ueteres extendi ad alias ex paritate.*
15 *Legem pœnalem municipij ex ratione in l. ſcripta produci. num. 16.*
17 *Statutum in materia fauorabili, & cum dictione taxatiua prolatum extendi.*
18 *Statutum loquens, in materia odioſa per dictionem taxatiuam non protrahitur.*
19 *Statutum exorbitans in materia fauorabili extenditur.*
20 *Statutum in materia odioſa odio priuatarum perſonarum ex identitate rationis extendi.*
21 *Statutum exorbitans odioſum odio publico ex identitate rationis non extendi.*
22 *Statutum quantumcunque ſtricti iuris extendi ex identitate rationis.*
23 *Quid ſentiat Sanctoſeuerinus in materia extenſiuæ interpretationis ſtatutorum.*
24 *Statutum extendi ad caſus ſine quib. eum modo ſortiri effectum non poteſt.*
25 *Vel quando adeſt ſtatutum ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia.*
26 *Aut ubi eadem militat ratio.*
27 *Seu eodem modo ſunt deciſi caſus de iure communi.*
28 *Aut ſi aliter omnimoda militat ratio.*
29 *Quæ etiam in correctorijs facit locum extenſioni.*
30 *Vel includitur caſus ſub maioritate rationis.*
31 *Fieretuè extenſio ſecundum latiſſimam ſignificationem*
32 *Vel diſpoſitio eſſet ſuper uno correlatiuorum.*
33 *Aut caſus eſſet comparatus a iure antiquo per modum regulæ.*
34 *Seu quando unum ad alterum conſecutiuè.*
35 *Vel unum commenſuratur ad alterum.*
36 *Aut ſe habent tanquam præambula.*
37 *Statutum loquens in ſingulari trahitur ad plurale.*
38 *Et ad ſubrogata.*
39 *Ac quando eſt ratio expreſſa.*
40 *Vel quando caſus ad quem fit extenſio, pro parte eſt idem cum expreſſe diſpoſito.*
41 *Aut quādo caſus eſt ſimiliter deciſus a lege interpretata.*

Alio ordine diſcuſſam fuiſſe præſentem quæſtionem a Lanfranco de oriano, & alio à Ioan. Baptiſta Sanctoſeuerinate.

CAP. VI.

1 LAnfranc. de oria. † loc. iam relat. de interpretat. uel ut alij citant in repetit. l. ſi uero, §. de uiro ſol. matrim. in quarta princip. par. ſub numero 35. cum plur. ſeq. & uſque in fin. illius commentarij partitur omnē hanc quæſtionem in uiginti concluſiones quarum conſtitutione putat omnem hanc materiam reſolui.
2 Quarum prima eſt ut poſſit † extenſio in materia ſtatutaria fieri quando ratio ſcripta eſt in ſtatuto, etiam ſi ſit contra ius commune, quia dicitur cōtinere odium rationabile. poſt Bald. in dicta auth. quas actiones ſecus ſi non ſit expreſſa. ponit exemplum in ſtatuto excluſiuo fœminarum, item in filio ſuccedente de iure ſpeciali qui non tranſmittet hæreditatem non aditam.
3 Secunda eſt † ut ſtatutum extendatur a ſtricta ſignificatione ad latam, propter identitatē uel maioritatē rationis, ut in d. ſtatuto excluſiuo filiarū, qđ extenditur ēt ad nepotes qui ueniunt ſub nomine filiarum ex larga ſignificatione l. ſi dotali ſolut. mat. Bal. in l. maximum uitium, C. de lib. præter.
4 Tertia eſt † ut ſtatutum diſponens in uno correlatiuorū extendatur ad alterū, ut in marito, & uxore. In datore. & acceptatore l. 2. C. de indict. uidur. toll. Bart. in l. libellorum de ijs qui not. infam. gloſſ. in l. j. de calum. glo. in l. ſi poſtquam in uerſ. omnino de electio. lib. 6.
5 Quarta concluſio † eſt quando ſtatutum diſponit in altero eorum quæ a iure antiquo parificata ſunt, tunc enim ad alterum extenditur. Bart. in l. quod uerò de legib. glo. Bart. & alij in l. ſi quis ſeruo. perſuaſerit C. de fur.
6 Quinta, concluſio † ad idem tendit per nota. a Barto. in l. marcellus §. quod autem ad ſenat. Trebell.
7 Sexta concluſio eſt, † ut idem ſit quando ſtatu-

tum

tum diſponit in ijs quorum unum ſe conſecutiuè habet ad alterum.

8 Septima quando † unum commenſuratur ad alterum, cantum enim in uno locum habet in altero quoque in ſtatuto non expreſſo, ut per Bar. in l.1. de legit.tuto.

9 Octaua eſt † ut idem ſit dicendum in ijs, quæ ſe innicem habent gradatim, iuxta not. per Guil. Cyn.& Bar.in l.illud, C.de ſacro.eccleſ.

10 Nona eſt † ut idem ſit in ijs, quæ ſe habent ut pręambula, glo.ſi.cap.primo, de poſtu.prælato. in cap. quàm ſit & in c.ſciant de electio.li.6. Pau.de Leaz. in clemen. 1.de electio.

11 Decima eſt † ut idem conſtitui oporteat quando ſtatutum nullum ſortitetur effectum, l.ſi ſtipulatus fuero per te de neib.oblig.

12 Vndecima † eſt quando ſumus in ſubrogatis. quia ſtatutum ab uno ad alterum extenditur gloſ. in uerſic.principalis in fin. clem.& ſi principalis de reſcript.Iac.Butrig.in l.placet C.de ſacr.eccle.

13 Duodecima eſt quia ſtatutum † interpretans locum habet in omnibus caſibus legis interpretatæ §. primo, de filijs ante dotal.inſtrumen. nat.in auth.

14 Decimatertia eſt ut lex † noua interpretans ueterem extendatur ad aliam ex paritate rationis, gl. penult.in capitulo qui contra de electio. lib.6.

15 Decimaquarta eſt † ut lex pœnalis in municipio poſita ex identitate rationis in ea ſcriptæ, ad caſus non expreſſos extendatur. gloſſ.in clemen.j. de electio.& idem ſit quando unica tantum ratio non expreſſa poteſt afferri.

16 Decima tendit † ad declarandum eandem materiam per duas concluſiones a Geminia.poſitam, in dicto cap.ſi poſtquam de electio.lib.6.

17 Decimaſexta eſt † ut ſtatutum in materia fauorabili etiam prolatum per dictionem taxatiuam extendatur ad caſum ſimilem, ut per glo. in l. ob æs, C.de pręd.mino.

18 Decimaſeptima eſt † ut ſi lex municipalis loquatur in materia odioſa per dictionem taxatiuam nõ fiat extenſio, gloſſa in l.2.C.de patr. qui fil.diſtrax.

19 Decimaoctaua eſt † ut ſtatutum exorbitans a iure communi, uel lex derogatiua loquens in uno caſu in materia fauorablli.ad alterum extendatur per glo.in l.ſecunda, C.de acquiren.poſſ.& glo.in auth. res quę.C.comm.d.ſucceſſio.cum ſimil. ab eo cita. ſub num.49.

20 Decimanona eſt † ut in materia exorbitanti odioſa odio priuatarum perſonarum, ex identitate rationis poſſit fieri extenſio l.filium habeo. ad macedo. & l.ſi filius C.eo. lim. tamen in caſu l.patri ad leg. iul.de adult.

21 Vigeſima eſt † quando ſtatutum exorbitans concernit odium publicum ut per indirectum etiam ex identitate rationis non poſſit extendi l.lege iulia §.hoc capite de rit.nupt.quem tex.ad hoc dicit ſingul.ex teſtimonio Roma.

22 Vltima eſt † ut ſtatutum quantumcunque ſtricti iuris extendatur propter publicam utilitatem. l. hoc modo de condit.& demonſtr. Bart. in l.quemadmodum.C.de agricol & cenſit.lib.11.cum ſimil. ibi per eundem Lanfran.cita.ſub num.51.& 52.Io.

23 Baptiſt.Sanctoſeuerin. † in d. l. omnes populi ſub numero 254.cum ſeq. conſiderat decem & octo caſus quorum diſtinctione omnem hanc controuerſiam reſolui exiſtimat.

24 Quorum primus eſt † quando extenſio ſtatuti fit ad caſus ſine quibus commode ſtatutum ipſum effectum ſortiri nõ poſſit, ut per Bal.in l.non dubiũ C.de leg. Caſt.in l.non poſſunt de legi.& Sali.in l.2. C.de nox.arg.l.2.de iuriſd.omni.iudi.

25 Secundus eſt † quando in uol. ſtatutorum adeſſet ſtatutum, quo caueretur, ut deberet procedi dę ſimilib.ad ſimilia, ſecundum Bal.in d.l.omnes populi & in l.leges C. de legi.& conſtit.

26 Tertius, † quando ſumus in caſib.in quib eadem militat ratio, & per ius commune nõ ſunt deciſi, fit enim extenſio, ut not.l.j.C.quæ ſit long.conſue.Barto.in d.l.oẽs populi, in l.de quib.de leg.Sal.in d.l.2. arg.not.in d.l.non poſſunt & d.l.de quibus.

27 Quartus eſt † quando eodem modo eſſent deciſi caſus de iure cõi, quo deciderentur extendendo ſtatutum, quamuis tunc extenſio non neceſſaria vt omnes conſentiunt.

28 Quintus eſt qñ † caſus ad quod ſit extenſio ſunt deciſi in cõtrariũ p ius cõe, uel aliter ꝙ decidit ius cõe, & in eis oĩmoda ſit ſimilitudo, uel eadẽ rõ per oĩa, Sal.in d.l.ſi ſerui ueſtri, ſecus ſi nõ ſit ut ibi p eũ.

29 Sextus eſt † ut etiam procedat in correctorijs, quando omnimoda eſt ratio & ſimilitudo, Bal.in l. quod uerò de legi.Saly.ubi ſupra.

30 Septimus eſt, † quando uerba ſtatuti poſſunt trahi ad caſum qui includetur.ſub maioritate uel paritate rationis.Pau.de Leaz.in cle. j. de electio. & ita intelligit Butr.in c.ſi.de conſue.gl in cle.j.de elect.

31 Octauus eſt, † qñ ageretur de faciendo extẽſionem ſecundũ latiſſimam uerbi ſignificationem fauore animę.Bar.in auth.ſacramenta puberum. C.ſi aduerſ.uendit.

32 Nonus eſt, † quando ſtatutũ diſponit ſuper uno correlatiuorum, nam extenditur ad reliquum, l.fin. de acceptil.l.ſi.C.de cupr.ex luc. daphn. cum ſimil. per eum cita.ſub nu.258.

33 Decimus † eſt, quando caſus ad quem fieret extenſio, eſſet comparatus per modum reg. caſui expreſſo Bar.in l.j.de legit.tuto.& in l.2.de leg. 1.cum ſimil.ab eo adduct.ſub nu.257.

34 Vndecimus eſt, qñ duo ſic ſe habent, ꝙ unũ ad alterũ ad alterũ uenit cõſecutiue diſpoſitũ n. p ſtatutum in uno trahitur ad alterum c.cum in cunctis de electio.l.tutelas de capit. diminut.

35 Doudecimus eſt, † quando duo ſic ſe haben- quòd unum commenſuretur ad ſimilitudinem alterius, fit.n.ſtatuti extenſio de expreſſo ad non expreſſum.gl.in cap.non debent de affin.& conſangui.

36 Decimustertius eſt, † quãdo duo inuicem ſe habent tamquã præambula, fit.n.& illo in caſu extenſio de caſu expreſſo in ſtatuto ad caſum nõ expreſſum, gl.ſi.in c.1.de poſtul.præla.& in cap.quam ſit de electio.libro ſexto.

37 Decimusquartus † eſt quando conſtitutio municipalis loqtur in caſu ſingulari, extẽditur.n.ad pluralẽ

l. ſi idem, §. fin. de iuriſdict. omni. iud. l. prima, §. dolum de dol.

38 Decimusquintus eſt. † quando ſumus in ſubrogatis, tunc quoque permiſſa eſt productio de uno caſu ad alterum, gloſſ. in uerſiculo principalis ad fin. in clemen & ſi principalis de reſcriptis.

39 Decimusſextus eſt, † quando in ſtatuto de quo protrahendo ageretur eſſet ratio expreſſa quia quatenus illa petitur etiam ad correctionem iuris antiqui ſit progreſſus ut in cap. gratia dei reſcriptis libro ſexto, & not. gloſſ. in clement. prima, de electi. gloſſ. in l. his ſolis, C. de reuocandis donatio. Bartolus Bald. & alij in dicta authen. quas actiones.

40 Decimusſeptimus, † quando is caſus ad quem fit extenſio ſaltem pro parte eſt idem cum expreſſe diſpoſito, quando eſt eadem ratio uel maior. gl. in ca. ſciant de electio.

41 Decimusoctauus eſt, † quãdo caſus a ſtatuto deciſus, & caſus ad quem agitur de facienda interpretatione eſt pariter deciſus a lege interpretata. nam tunc ſtatutum uel conſuetudo interpretans legem in vno ex illis habebit locum & in altero. ut in auth. de filijs ante dot. inſtrum. nat. §. primo, & nota. in c. diſpendia de reſcrip. lib. 6. Hactenus interpretes uſque ad hæc tempora.

SVMMARIVM.

1 *Quàm ſit difficillimum in ardua difficultate inter uarias antiquorum proecerum ſententias uotum proferre.*
2 *Variè conſtituendum eſſe, prout ſtatuta, uel contra ius commune, aut ſecundum ius commune uel præter ius commune ſint euulgata.*
3 *Statutum quoties agit de conſeruando iure ſuo alicui, uel de ſubleuando aliquo ab indebito, ad omnes caſus trahitur ad quos produci poterit ius commune.*
4 *Statuto ſi proponatur in prœmium capienti bannitum, Caſtrum, inhabilem ad feudum, poſſe ad illud admitti.*
5 *Quia cenſetur iſtiuſmodi perſonas alias inhabiles ratione publicæ utilitatis habilitaſſe.*
6 *In ſtatutis præmia concedentibus, non debere diſtinctionem fieri inter habiles ac inhabiles.*
7 *Forenſem qui uirtute ſtatuti præmium proponentis ei qui cœperit bannitum illum apprehenderit, debere præmium habere etiamſi ad illius acquiſitionem alias eſſet inhabilis.*
8 *Bannitus qui bannitum cœperit iuxta diſpoſitionem ſtatuti præmium proponentis debebit præmium habere.*
9 *Statutum proponens, in præmium ei qui uexillum hoſti abſtulerit uexillatus dignitatem, habebit locum etiam in illo qui ab eo officio depoſitus fuerit.*
10 *Quia non habilitas arripientis conſideratur, ſed factum arreptionis.*
11 *Statutum Ticin. in ciuili ſub nu. 14. De fatigato indebitè exonerando, declaratur. Statutum Ticienen. in ciuil. numero 36.*
12 *Quòd ubi coeptum eſt iudicium quomodo ſit intelligendum.*
13 *Noua conſtitut. ſtat. Medio. in tit. de uijs publicis munien. declaratur.*
14 *Statuta omnia de damnò uitando, & lucrò non captando cum alterius iactura, quomodo ſint intelligenda.*
15 *Statuta in quibus agitur de priuando aliquo iure ſuo, uel de lucro captando cum alterius iactura, uti odioſa non eſſe extendenda. num. 16.*
17 *Statutum excludens ſororem a ſucceſſione fratris intelligi ut non excludat ſororem a ſucceſſione alterius ſororis, ſecundum Caſtren.*
18 *Sed Curtium contra ſentire.*
19 *Et Curtij ſententiam adiuuari a ſtatuto Ticinenſi de re. poteſtatis quod maſculinum concipiat fœmininum.*
20 *Statutum ſi excludat matrem a ſucceſſione filij, non excludit a ſucceſſione filiæ.*
21 *Statutum quod ſtetur iuramento eius qui damnum paſſus eſt eſſe odioſum, quia facit iudicem in cauſa propria.*
22 *Nec trahitur ad eum qui furtum fecerit. ex communi.*
23 *Neque ad damnum quod ex rei euidentia percipi poteſt.*
24 *Minusque ad plurimos caſus remiſſiuè relatos.*
25 *Statutum quod extenuatio uel ſolutio non poſſit probari niſi per aliud inſtrumentum, quod habetur in ciuilibus Ticini ſub num. 151. declaratur.*
26 *Præſertimque non habere locum niſi debitum ſit uerum ac reale.*
27 *Neque in ijs inſtrumentis in quibus renuntiatum fuerit probationibus.*
28 *Nec in teſtibus legaliſſimis ac multum ſpectatæ fidei.*
29 *Quod tamen ſcrupulo non caret, quia doctor. loquuntur de æquitate canonica.*
30 *Statutum prædictum de probatione ſolutionis faciendæ inſtrumentum recipere omnes interpretationes, quas recipit l. teſtium. C. de teſti.*
31 *Quid ſit ſtatuendum quando ſtatutum loquitur in materia promiſcua uel indifferenti.*

Quod ſit auctoris votum in eadem controuerſia, & præſertim quando ſtatuta ſunt ſecundum ius commune.

CAP. VII.

1 EGo tametſi animaduertam † quã ſit difficillimum inter tantorũ, tamque grauiſſimorum patrũ ſententias aliquid pronuntiare tutè, & abſq; aliqua temeritatis nota, nihilominus quia hactenus obſeruatum eſt in controuerſis huiuſcemodi difficultatibus, ut & in alijs in quibus non ſatis cõuenerint noſtrates iuris diſceptatores, ut liberum cuique ſit cãdidè atq; ingenuè animi ſui uotum proferre, dicam pro more quæ mea ſit

ſit hac de re ſnīa, nō ut aliquid mihi pluris arrogē,
quàm præſtare potuerint profundiſſima eorum
eruditione, tot eminentiſſimi legum uertices ue-
rum ne ad laborioſiſſimam ac ingenioſiſſimam
tot prudentiſſimorum procerum cœnam, aſymbo
lus conceſſiſſe uidear, in quam unus quiſque pro-
uirib ingenij ac eruditionis qđ potuit cōtulit. Dico
pro reſolutione iſtius quæſtionis, repetendum eſſe
id, quod in fronte huius octaui libri priore loco
præmiſimus, uidelicet, quòd cum omne ſtatutorū
genus in tres ſpecies deducatur, hoc eſt vel in ea quę
ſunt ſecundum ius commune, aut in ea quæ ſunt
contra ius commune, uel in ea quæ ſunt præter ius
commune. Tunc rurſus diſtinguendum erit,
3 quod † materia uel eſt fauorabilis, aut odioſa, aut
promiſcua, uel indifferens, aut pœnalis; ſi mate-
ria eſt fauorabilis, ueluti ſi lege municipali conſti-
tuatur prœmium alicui, ut ſupra diximus, aut quia
agatur de conſeruando unicuique iure ſuo, uel de
ſubleuando aliquem ab indebito grauamine, tunc
ſtatutum ad omnes illos caſus trahitur ad quos
produci poterit ius commune, ut uoluit Albericus
in dicta l. ult. C. de interd. matri. Bald. in l. quod fauo
re inductum eſt, C. de legibus, & Dyn. in capitulo
quod fauore de regulis iuris, in ſexto, & ſemper po-
4 terit extendi. Quamobrem ſi ſtatutum † promulga
tum ſit, quod qui cœperit uel apprehendiderit ban
nitum uel profugum ſeu malefactorem aut facino-
roſum aliquem, is in prœmium habeat feudum ta-
lis caſtri, eueneritque ut mutus, uel cœcus ſeu fœ-
mina, aut perſona aliàs inhabilis ad feudum iuxta
text. in capitulo primo, an Mut. uel al. imperfect.
cum ſimil. ibi annotat. Bannitum cœperit, cum ſta-
tutum huiuſmodi ſit fauorabile & conforme iuri
communi ob publicam illam utilitatem quæ con-
ſiſtit in purgatione prouinciæ a malis hominibus,
l. tertia, in fin. l. congruit in principio de offic. præſi
di. & in auth. ut nulli iudic. in prin. interpretatione
adiuuabitur ut etiam cenſeatur iſtiuſmodi perſo-
5 nas ratione publicæ utilitatis † habilitaſſe, ut poſ-
ſint ad tale feudum in prœmium conſtitutum ad-
mitti, ſic primus omnium docuit Guiliel. de Cune.
in l. ſi filius familias ſi cert. petāt. quam ibi recipiūt
Bald. Roma. & Alexan. ibique Iaſ. ſub numero ter-
tio. cum ſequen. atteſtatur hanc Guiliel. aſſertionē
ab omnibus communiter eſſe receptam, quod fa-
cit & in l. prima, in ſecunda lectur. ſub numero de-
cimoquarto, C. de ſacr. eccleſ. & in l. prima, §. nuntia
tio. de oper. non. nuntiat. Alexander in conſilio 25.
ſub num. quinto, libro ſexto, Alberic. in prima part.
ſtatu. quæſtio. 181. Bald. in tracta. ſtatutorum in uer
ſiculo capere & in uer. caſtrum, pro qua ſententia
uidetur textus in l. tertia, § utrum uerſi. hic quo-
que in fin. ibi in commune utile eſt ad ſenat. Syllani.
quam ſententiam ibi ſequi. Io. Igne. ſub nume. 71. il
la ratione, quòd ubi ſumus in huiuſmodi ſtatuto
6 † concedenti præmium bannitum capienti non de-
bet fieri reſtrictio aliqua quantum ad capientem,
an ſit habilis, uel inhabilis l. Papinianus ait de mino
ribus & l. qui Romæ de uerbo. obligation. per quæ
duo iura, ſic ille concludit, ſed ſola captura inſpiciē-

da eſt, cuius facto tum publica uerſetur utilitas, om
nis etiam alias inhabilis reputatur habilis, cuius rei
confirmationem facit, quia ſi foret etiam captus ta-
7 lis bannitus a forenſe † qui ex alterius ſtatuti diſpo
ſitione non poſſet acquirere immobilia in territo-
rio ſtatuentiū, nihilominus admitteretur ad acquiſi
tionem talis caſtri, uel cuiuſcunque alterius rei im-
mobilis, ueluti domus vel prædii, aut cuiuſque alte-
rius rei, quæ in prœmium bannitum capienti pro-
poſita eſſet, ita trad Iaſon in dicta l. filiusfamilias,
ſub numero ſeptimo, ſi cert. pet. poſt Bald. in dicta
l. 3. § utrum ad ſenat. Syllania. & eundem Bal. ac Ful
goſ. in l. in fin. cum ſimi. ab eo cita. C. de precib. Im
perato. offer. Adſtipulatur & illud, quod ſi banni-
8 tus † quoque bannitum cœperit uel occiderit iux-
ta diſpoſitionem ſtatuti prœmium proponentis,
debebit prēmium illud habere, ſic decidit Ign. in di
cto §. utrum ſub numero 80. dicta l. 3. ad ſenat. Syla-
nia. per illum text. & in l. non omnes §. ult. de re mi-
lit. & ita notat Caſtren. in l. bona fides depoſ. motus
l. ita uulneratus §. fin. ad leg. aquili.

Hinc quoque poſſet inferri, quòd ſi ſtatuto præ
9 mium † conſtitutum eſſet cuicunque uirtute belli-
ca arripienti vexillum ab hoſte, ut is uexilliferi, aut
ut uulgo uocant, Alpherij gradum in ſtatuentium
exercitu cum debitis ſtipendijs adipiſceretur, eiuſ-
cemodique arreptio facta fuerit ab aliquo, qui ab
eo munere quod antea gerebat in ſtatuentium exer-
citu, ob delictum aliquod remotus fuiſſet, aut eo
gradu fuiſſet deiectus, uel interdictus l. tertia, §. pri-
mo, de re milit. nihilominus ad eum quoque debere-
mus ſtatuti fauorabilis diſpoſitionem protrahere,
per ea quæ ſupra dicta ſunt, quia ut dicebat Igne.
10 ſupra relatus, non habilitatem † uel inhabilitatem
arripientis, ſed factum arreptionis Reipub. fauora-
le inſpicere debemus. Exemplum quoque alterius
generis proponi poteſt in ſtatuto noſtro Ticinenſi
11 † in ciuilibus ſub numero decimooctauo, de fatiga
to indebitè exonerando, fauorabile eſt enim ac con
forme iuri communi in l. eum quem temere de iud.
ideo extenſiones omnes quas recipiet ius commu-
ne ea in materia, ut ibi per glo. & doctor. recipiet
12 quoque memoratum ſtatutum, idem † quoque ſta
tuto 39. ſub rubr. ubi cœptum eſt iudicium ibi finia
tur & finem accipere debeat, nam eſt fauorabile, &
hoc ipſum ſtatutum propter tollendas protelatio-
nes litium ac uexationes eſt conforme iuri commu
ni. l. ubi cœptum de iudicat. iuncta l. properandum
C. de iudic. & cap. finem litibus de dol. & contum.
clem prima, de re iudic. ſicque omnibus in caſibus
in quibus ius commune ea in re productionem pa-
tietur, de quibus per glo. ibi & doctor. ueluti ſi trāſ
miſſam primam citationem, eamque in actis di-
miſſam ac parti notificatam, ut apud nos in ciuil.
ſtatut. primo, & in no. conſtit. in titul. de iudi. in prin
cip. recipiet pariter ſtatutum extenſionem.

Sic etiam noua conſtitutio in tit. de uijs publicis
13 muniendis in principio † quæ conformis eſt l.
ædiles de uia public. & itine. publico reficiendo,
recipiet eaſdem interpretationes quas patitur ius
commune in ijs omnibus in quibus reperitur eſſe

14 conformis idemque dicendum erit † in omnibus
alijs ſimilibus ſtatutis, in quibus agatur de damno
uitando & lucro non captando cum alterius iactu-
ra, quia ea omnia fauorabilia ſunt, ut ſupra retuli-
mus ex Baldo in l. qui exceptionem de condic. in-
debit. cum ſimilibus, ſupra cita. & conformia iuri
communi l. nam hoc natura de condiction. indebit.
cum ſocijs.

Si uerò materia de qua ſuſcepta fuerit inſtitutio
15 erit odioſa, in qua agatur † de priuando aliquo iu-
re ſuo, uel de captando lucro cum alterius damno,
ut ſupra diximus in præmiſſis, uel de pœna alicui in
fligenda, iuxta ea quæ ſcribit Iaſon in dicta l. cum
quidam de liberis & poſthumis, ſub numero deci-
mo, cum plur. ſequen. & ea quæ ſupra tradidimus in
ſecundo præmiſſo. Aut de coarctando beneficio
alicui competenti de iure communi, Tunc regulari
16 ter conſtituendum eſt † ſtatuta odioſa ut nec ius,
commune ad conſequentiam eſſe trahenda, dicta l.
quod uero de legibus d. l. cum quidam de liberis,
& poſthumis, & dicto capitulo odia de reg. iuris li
bro ſexto. & ita ſunt intelligendæ pro maiori
parte illæ gloſſæ, & auctoritates, quibus ſupra di-
ctum fuit probari in ſtatutis non admitti extenſio-
nem, & maximè quando in odioſa lege municipali
additæ eſſent taxatiuè dictiones, uel aliqua ſimilia
uerba quæ diſpoſitionem ad caſus expreſſos reſtrin
gerent. l. prima, cum gloſ. C. de patr. qui fili. diſtrax.
l. ultima, C. de prædi. curi. ſine decret. non alien.
libro vndecimo, In omnibus tamen caſibus, in qui-
bus proximè præcedente libro diſeruimus poſſe in
pœnalibus in diſpoſitione communis iuris fieri
diſpoſitionis productionem ab uno caſu ad alte-
rum in eiſdem poterit quoque lex municipalis pro
greſſum admittere.

Exemplum autem poterit proponi in ſtatuto
17 excludente ſororem a ſucceſſione fratris, † nam cũ
ſtatutum ſit odioſum, auferens ipſi ſorori beneficiũ
ſucceſſionis de iure communi, ſi ut. uulgar. non inter
pretabitur extenſiuè ut cenſeatur quoque excluſa
ſoror a ſucceſſione alterius ſuæ ſororis, Caſtrenſis
in conſilio 119. uolumine primo incipien. hæredi-
tas prædicta Capr. in conſilio ſexageſimo ſecundo,
in quarto dub. Corneus in conſilio vndecimo uolu
mine primo, & in conſilio 94. columna ſecunda.
Iaſ. in rubric. de acquir. poſſ. ſub numero vigeſimo
ſecundo nec uidetur diſſentire ibidem Horm. Dec.
ſub numero 28. & Socin. iun. ſub numero 104.

Sed contra prędictam deciſionem Caſtrenſis
18 † conſuluit pleno conſilio Curt. noſter ſenior in cõ
ſilio nono, Ticinenſi ſtatuto columna quarta, uerſi-
culo ueritatem uſque in fin. conſilij quamuis cor-
ruptè citetur a Iaſon & cæter. loco ſupra cita. ſub
numero ſexto. Eſt uerum quòd pars, quam Curtius
19 defendebat † in materia ſtatuti noſtri Ticinenſ. ex-
cludentis mulieres dotatas a bonis paternis, mater
nis, auitis, & fraternis, adiuuabatur præciſa illa
ſtatuti noſtri diſpoſitione de regim. pot. ſub nume-
ro 53. Quòd in ſtatutis Papiæ maſculinum genus
concipiat fœmininum, quod non erat in caſu Ca-
ſtren. Addit inſuper Iaſ. ſub numero 28. ſi ſtatutum
20 excludat matrem a ſucceſſione † filij, non intelligi
excludere a ſucceſſione filiæ, ſecundum Archid. in
capitulo ſi quis ſuadente diabolo 17. quæſtione 4.
cui accedit Gemini. in capitulo generali columna
ſexta, ad fin. libro ſexto, & alij a Curt. cita. in dicto
conſilio nono, columna tertia, poſt princ. ſub num.
ſeptimo, & multa iſtiuſmodi generis exempla con-
nectemus in l. prima, de uerbo. ſignificationibus,
ubi tractabimus quomodo maſculinum concipiat
fœmininum in ſtatutis, uerſiculo quod uerò ad ſta-
tuta attinet.

Alterum exemplum poteſt poni in ſtatuto quòd
21 † de damno dato eius ſtatur iuramento qui damnũ
paſſus eſt, quod eſt odioſum, quia facit actorem iu-
dicem in cauſa propria, contra l. primam, & tot. tit.
ne quis in ſua cauſa ius ſibi dicat, C. cum damno ip-
ſius aduerſarij; tale enim ſtatutum non protraho-
22 tur ad eum cui furtum factum ſit, quamuis furto
dãnũ in ſit, ita uoluit eleganter Bal. in l. nauta § quæ
cũq;. ff. nau. caup. ſtabular. & in l. ait prætor. de iur.
iur. & in l. ſi ſeruus ſeruũ §. oliuã, ad leg. Aquil. Rom.
Alexand. in l. ſecunda. de dam. infect. Alber. in l. pri-
ma. § occiſorum. ad Syllan. Marſil. in l. de minore § 1.
tormenta. numero tertio, de quæſt. Plot. in l. ſi quã
do C. unde ui. ſub numero 323. circa fi. ubi ait hanc
opinionem eſſe communem, Rip. in dicta l. ſecun-
da, de damn. infect. ſub numero ſecundo quamuis
de illa non nihil dubitet multa in contrarium ad-
23 ducendo, nec extenditur ad † caſum in quo ex rei eui-
dentia contra iurantem appareret, Bald. in l. contra
negantem C. ad leg. Aquil. ubi & Salyc. & ita com-
muniter tenetur ac practicatur, ut ſcribit Curt. in l.
admonendi ſub num. 372. neque etiam comprehẽ
24 dit plurimos illos caſus uſque ad num. 61. quos
proſequitur Plot. in dicta l. ſi quando, C. unde vi.
Alterum poni poteſt exemplum in ſtatuto Tici-
nenſe in ciuilibus numero 151. ſub rubri. quòd.
25 † extenuatio, uel ſolutio non poſſit probari con-
tra inſtrumentum, ubi cauetur aduerſus inſtrumen
tum non poſſe probari ſolutionem, uel extenuatio-
nem niſi per aliud inſtrumentum, eſt enim tale ſta-
tum odioſum, quia reſtringit materiam probatio-
nis fauorabilem, & eſt conforme partim diſpoſitio
ni iuris communis in l. teſtium, C. de teſtibus, unde
non poterit trahi ad alia inſtrumenta publica, quã
ad ea quæ rogata ſunt per Notarium collegij ciui
tatis Papiæ, ut loquitur dictum ſtatutum, itemque
26 niſi ad inſtrumenta continentia uerum † & reale
debitum, ut declarat Paul. Caſtrenſis in dicta l. te-
ſtium ſub numero nono. Rurſusq; niſi ad ea inſtru-
27 menta in quibus renuntiatum fuerit † probationi-
nibus teſtium prout ex ipſius ſtatuti uerbis colligi-
tur. Præterea quo ceſſare in teſtibus legaliſſimis,
28 ac multum ſpectatæ fidei, † qui a parte produ-
ci & a Iudice recipi poſſent, per aſſertionem
Butrij in capitulo ſicut de probatio. ad finem,
quam recipit ibi Felynus columna quinta. uerſicu
lo quarto intellige.

Sequuntur & commendant Alex. & Iaſ. in auth.
iubemus, utrq; col. 2. C. de iud. Dec. in d. c. ſicut co.
antepe. verſ. 5, ſtatutum intelligitur cum ſimil. ab

Andr.

Andreas Tiraquellus, cita. de pen. leg. mitig. cauſ. 51. ſub num 117. & ſeq.

29 Sed cum loquantur † prædicti Doct. æquitate canonica inſpecta, iſtã reſtrictionẽ abſolutè nõ firmo.
30 in ceteris tamẽ in quib. eſt conforme † iuri cõi potes declarationes extrinſecas excipere quas excipit ibi d. l. teſtium, ubi extendendo non fiat contra uerba uel mentem ſtatuti.

31 Quando uerò ſtatutum diſponit † in materia promiſcua uel indifferenti tunc diſtinguendum eſt prout facit Alberi. ſupra relat. in dicta l. ult. C. de interdict. matri. ut ſi potentius ſit odium quàm fauor, uel e contra iudicetur ſecundum ea quæ diximus ſupra de fauorabili uel odioſa materia, quòd ſi æqua prorſus lance ſe habeant, ex identitate uel paritate rationis, de ſimilibus ad ſimilia procedendum erit potius fauori adhærendum quàm odio.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſentiat Auctor in ſtatutis quæ ſunt contra ius commune.*
Non eſſe permiſſam extenſionem in ſtatutis quæ ſunt contra ius commune, neque de caſu ad caſum, neque de perſona ad perſonam ibi.
2 *Rationem non extendendi duplicem eſſe in ſtatuto contra ius commune, tum quia regulariter ſtrictè interpretandum eſt tum quia iuris eſt correctorium.*
3 *In omnibus caſibus in quibus licita eſt extenſio in correctorijs pnalibus, & exorbitantibus, & in ſtatutis, contra ius commune permiſſa eſt.*
4 *Statuta debere a iure communi interpretationem recipere præterquam in eo in quo corrigunt ius commune.*
5 *Statutum loquens in caſu vero locum habet in ficto.*
6 *Rationem Alexan. uti ſophyſticam confutatam fuiſſe a Moder. Pariſ.*
7 *Et rectè propter abſurdum quod ex ea ſequeretur, quamuis ſit in ſe uera.*
8 *Statutum excludens filias ab hæreditate defuncti intelligitur, quo ad bona tantum quæ ſunt in territorio ſtatuentium.*
9 *Statuta & conſuetudines non egredi loca ſtatuentium.*
10 *Statutum excluſiuum fœminarum tanquam contra ius commune eſſe reſtringendum.*
11 *Statutum Florentiæ quod pater ſciens filium mercaturam exrcere teneatur pro contratibus filijs, qualiter ſit intelligendum.*
12 *Neque extra territorium Florentiæ illud extendi.*
13 *Statutum volens filiumfam. artificem uel mertatorem poſſe obligari, intelligitur occaſione artis uel mertaturæ.*
14 *Statutum excludens fœminas dotatas intelligitur ab hæreditate dotantis.*
15 *Niſi ſtatutum procedat exprimendo perſonas.*

Quid rurſus opinetur Auctor quando ſtatututa ſunt contra ius commune.

CAP. VIII.

1 Quando uerò agimus de ſtatutis quæ ſunt contra ius commune † tunc ſubdiſtinguendum eſt, quod aut ſumus in ſtatutis correctorijs iuris cõmunis, aut limitatorijs eiuſdem uel exorbitantibus ab eo, in omnibus iſtis caſibus cõſtituenda eſt generalis concluſio. Nõ permiſſam extenſionem in ſtatutis neque de caſu ad caſum, neque de perſona ad perſonam l. præcipimus in fin. ubi not. Barto. C. de appellatio. l. quod uero de legibus auth. quas actiones, cum ibi nota. C. de ſacr. eccleſ. capitulo quæ exorbitant a iure communi de regulis iuris, libro ſexto, cum ſimilib. ſuperiore lib. citat. Et ratiò extenſionis † non faciendæ eſt duplex in huiuſmodi ſtatuto iuris communis correctorio, uel limitatorio. Tum ſcilicet quia ſtatutum eſt ſui ordinaria natura ſtrictè intelligendũ. l constitutionib. ad municip. & de incol. l. quod conſtitutum de milit. teſtamen. l. tertia, §. hæc uerba ubi Bartolus de negot. geſt. Tum etiam quia corrigit ius commune uel ab eo exorbitat, dicta l. præcipimus l. ſancimus, C. de teſtamen. cum ſocijs, & dicto capitulo quæ exorbitant de regulis iuris libro ſexto, & ideo a fortiore ob duplex illud uniculum non debet in eo progreſſus dari, argumen. auth. itaque, C. commu. de ſucceſſio. & capitulo primo, de treug. & pac. cum ſimil.

3 In omnibus tamen caſibus † in quibus ſupra oſtẽdimus ſuperioribus libris & in correctorijs & in exorbitantibus uel limitatorijs diſpoſitionibus iuris communis licitam eſſe productionem de caſu ad caſum, & de perſona ad perſonam, idem quoque dicẽdum erit in materia ſtatutaria, debent enim ſtatuta
4 † a iure communi interpretationem recipere in reliquis præterquàm in eo, in quo ius commune correctum eſt a ſtatuto, Socin. conſilio quinquageſimo-ſecundo, ſub numero ſexto, uolumine tertio, & conſilio octuageſimonono, numero nono, & 10. uolumine quarto, cui accedit Dec. in prima lectur. ſub numero decimoquinto, & ſecunda, ſub num. 14. l. primæ, C. qui admitt.

5 Extra verò illos caſus † ſtatuta contra ius commune nũ patiuntur extenſionem, & ideo ſtatutum contra ius commune loquens in caſu uero non habet locum in ficto ſecundum Alexand. in conſilio 189. ſub numero decimo, libro ſeptimo. Eſt uerum, quòd ſcholiaſt ibi rationem illam Alexan-
6 dri eſſe ſophiſticam † affirmat per nota. ab Aretino in l. mutum, columna penultima, uerſiculo dico quòd etiam in materia ſtatuti, de acquirend. hæred. quam rem ulterius non proſequor quia ſupra lib. 3. in ultima part. in qua tractauimus de ijs

quæ ficte ſignificantur, ſatis fuit demonſtratum quæ noſtra ſit hac in materia ſententia, licet enim
7 ratio Alex. regulariter ſit inſe uera, † tamen propter abſurdum & inconueniens quod ſequeretur in eius facti ſpecie, ubi caſus fictus nõ cõprehẽderetur militante præſertim rationis identitate, puto non carere illam cauillo. Et propterea non poteſt eius caſus dici eſſe extra caſus limitationum.

Exemplum autem in materia huius capitis pro
8 poni poteſt in ſtatuto, † quo caueatur ut filiæ defuncti excludantur ab illius hæreditate ſtante patre uel fratribus defunctæ perſonæ nam tale ſtatutum tanquam iuri communi contrarium debet reſtringi ad bona tantum, quæ ſunt in territorio ſtatuentium Iaco. Rauen. Guiliel. de Cun. & Raphael in dicta l. cunctos populos de ſumm. trinit. & fide catholi. argu. l. pupillo de tutor. dat. ab his & l. Titium §. tutores de admi. tutor. & hanc ſententiam tamquam magis communem probat Alxxand. in conſilio decimoſexto, ſub numero primo, ſeq. ibi. recen-
9 tio. Pariſ. quia ſtatuta & † conſuetudines non egrediuntur loca ſeu territoria ſtatuentibus ſubiecta, l. fin. de iuriſdictio. omnium iudicum, & ita dicit practicari & ita probant Socin. conſilio 192. Viſis ſtatutis, columna penultima, libro ſecundo, Corn. conſilio 115. libro ſecundo, conſi. 702. columna quarta, libro ſecundo, & conſilio 162. conſtat. libro tertio. Alexander in conſilio 128. eod. libro primo, & conſilio decimonono, libro ſexto, Brun. in tract. ſtatut. fœmi. excluſiui. quæſtio 25. Ludo. Gozadi. conſilio 49. & eſſe ſupra memoratum ſtatutum reſtrin-
10 gendum, tanquam contra ius commune † & odioſum, ſcripſit quoque Bald. in l. ſecunda, C. qui ad liber. perue. non poſſ. in l. certum in princip. C. unde cogna. & in l. fin. in princip. C. de ſu. & legit. hæred,
11 ſic etiam ſtatutum florentinum † quo diſponitur patrem florentiæ habitantem, ac ſcientem filium mercaturam exercere in ipſa ciuitate teneri pro cõtractib. ipſius filij, niſi a dicta negociatione filium expreſſe prohibuerit, non adiuuatur interpretatione ut extendatur alios ad contractus præter eos qui facti ſunt ex cauſa mercationis, Alexander in conſilio 103. uolumine tertio, Crauett. in conſilio tertio ſub numero vigeſimoquinto, & in conſilio 171. nec
12 etiam ut protendatur † extra territorium Florentię hoc eſt ad ea prouincialia negocia, quæ filius exerceret extra territorium Florentinum, etiam ſciente & non prohibente patre, Dec. in conſil. 359. in cauſa Domini Marci, & ita refert Socin. in l. modeſtinus de exceptio. Genitorem ſuum & Franciſ. Are-
13 tinum conſuluiſſe, idem uidemus † alio ſimili ſtatuto diſponente quòd filius non poſſit ſe obligare vel mercari, nam ualet contractus uel obligatio facta a filiofam. artifice ſi fiat occaſione artis ſuæ uel negociationis, alias ſecus, ſecundum Bald. & Salycet. in l. fina. C. ad Senat. Macedoni. Baldus in l. tertia, §. ex hoc ædicto nau. caup. ſtab. Iaſ. in l. age. C. de tranſ. Dec. in cap. poſt ceſſionem de prob. & Marſi. in rubrica, de fideiuſſo. ſub numero 210.
14 Similiter ſtatutum excludens fœminas † dotatas a ſucceſſione, intelligitur excludere ſolum ab hæreditate dotantis ſecundum communem opinionem de qua teſtatur Cur. iunio. conſilio ſexageſimoquinto, numero primo, niſi ſtatutum procedat exprimẽ-
15 do perſonas † quia tunc ad illas omnes extenditur & dotata ab uno excluditur ab omnium nominatorum in ſtatuto ſucceſſione, ſecundum aliam communem de qua teſtatur idem Curtius iunio. in dicto conſilio ſexageſimoquinto, ſub numero ſecundo, & tertio, dicens hanc eſſe doctrin. Baldi in l. prima, C. de legit. hæred. ubi poſt gloſſ. ibi firmat utrunque dictum.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſentiat Auctor in ſtatutis quæ ſunt præter ius commune.*
2 *Statuta ſimpliciter ac generaliter loquentia, interpretationem recipere a iure communi.*
3 *Etiam ſi ſint iuris communis derogatoria.*
4 *Quod declaratur, & nu. 5.*
6 *Aliàs nec ex maioritate rationis extenduntur.*
7 *Statutum de capiendis ſuſpectis de fuga, intelligendum eſſe ſecundum ius commune.*
8 *Tutiuſque eſſe probari fugam per ſummarias informationes.*
9 *Conſtitutio permittens debitores carcerari intelligi de habilibus ad carcerationem.*
10 *Et an minores liget, & nu. 11.*
12 *Cum leges ſe extendunt ad ſtatuta, interpretationem eſſe de mente iuris communis & paſſiuam.*
13 *Interpretatio paſſiua ſemper intelligitur eſſe adiecta comes cuicunque ſtatuto.*
14 *Statutum quòd filio præmoriente matri, maritus lucretur dimidiam dotis, quomodo ſit intelligendum.*
15 *Quando mater cum filio impubere eodem infortunio perit, filius prior deceſſiſſe intelligitur.*
16 *Filius pubes qui cum matre naufragio, ruina uel incendio perierit poſt matrem deceſſiſſe præſumitur.*
17 *Fuſcius Epiſcopus Rauellenſis laudatur.*
18 *Conſtituendam non eſſe differentiam inter marem puberem, & fœminam quantum ad hoc ut in eodem caſu prius periſſe mater præſumenda ſit.*
19 *Caſus ruinæ notandæ, quæ obtigit de anno 1450.*
20 *Filium puberem præſumi matri ſuperuiuere, non ratione uoti parentum ſed maioris roboris gratia.*
21 *Mariani Socini ſententiam aduerſari tex. l. qui duos §. ult de reb. dub.*
22 *In materia ſtatutaria quando ratio eſt ſcripta in lege vel unica aſſerri poteſt, ſemper admitti extenſionem.*
23 *Idemque eſſe quando intrinſeca ſtatuti ratio ſuaderet.*
24 *Quomodo putat Auctor reſolutam eſſe difficultatem, an ſtatuta recipiant interpretationem extenſiuam.*

Quid denique conſtituendum arbitretur auctor in ſtatutis, quæ ſunt præter ius commune.

CAP. IX.

VBi nerò diſputatio ſit de ſtatutis
quæ ſunt præter ius commune,
1 † qualia ſunt ferè omnia ſtatuta,
ta,ut ſupra etiam diximus, quia
& illa poſſunt multiplicis eſſe
generis,hoc eſt uel fauorabilia,
uel odioſa,uel promiſcua,aut in
differentia, ideo in illis dicendum erit prout ſupra
diximus in primo capite, in ſingula quaque parte
iſtius diuiſionis. Generaliter autem conſtituendum
2 eſt † ſtatuta ſimpliciter ac generaliter loquentia in
terpretationem recipere a iure communi, nt eatenus
nus produci aut coarctari poſsint quatenus ius cõ-
mune patitur, l. ult. §. in computatione ubi gloſ. &
doctor. C. de iur. delib. l. ut gradatim, § ſed ſi lege, de
muner. & honor. l. 3. ad leg. Aquil. ibique Dyn. &
Floria. Bal. in repet. l. data opera colum. 3. ſub num.
ſeptimo, poſt gloſ. ibi. C. qui accuſa. non poſſunt l. 2.
vbi Salyc. & alij. C. de noxal. cap. cnm dilectus, nbi
Abb. & reliqui de conſue. Curt. Sen. in conſil. 37. ſub
num. 8. Curt. iun. in conſil. 2. ſub num. 8. ubi ex com
3 muni † Doctorum ſententia unlt, iſtud procedere
etiam in ſtatutis derogatorijs, quod tamen intelli-
gendum eſt nt ſupra diximus in ſecundo cap. huius
diſtinctionis, ut declar. Deci. in d. l. j. C. qui admitt.
in prima lect. ſub unm. 15. & in 2. ſub nu. 14. & pro-
4 pterea non extenduntur † etiam ex ſimili ratione cõ
tra ius commune, ſecundum gloſ. in cap. fidei, de hæ
reti. libro ſexto de cuius gloſ. intellectu ſuperiore li
bro ſuo loco egimus. Ceſal. in conſi. 59. ſub num. 5.
& eſt communis Doct. ſententia ut atteſtatur Iaſ.
in l. omnes populi ſub num. 11. de iuſt. & iur. nec ha
5 bet difficultatem, quia iſta † interpretatio dicitur
paſsiua, ut dicit Rui. in rub de oper. nou. nunciat. ſub
num. 16. Quinimo nec etiam ex maiore ratione ſe-
6 cundum gloſ. uulgar. in auth. qnas actiones. C. de
ſacroſ. eccleſ. Andr. Tiraquel. in gloſ. 1. ſub num. 24.
poſt leges connubia, & gloſ. fin. in §. in computatio-
ne, in gloſ. magna in fin. C. de iur. deliber. declaran.
tamen prout ſupra fecimus duobus præcedentibus
libris in materia correctoria, & pœnali, per quod
infert Paul. Caſtr. in conſil. 472. in cauſa capturæ
7 uol. 2. ſtatutum † de capiendis ſuſpectis de fuga, in-
telligendnm eſſe ſecundum ius commune; quod
ſcilicet ante capturam conſtare debeat iudici per iu
ramentum capiendum eſſe ſuſpectum ſuſpicionẽq;
eueniſſe poſt contractum, ut per Cagnol. & Bolog.
in l. vinum ſi cert. petat. Quibus accedit nouiſsimè
Fuſc. in eius ſingul. in lit. I. ſub nu. 63. ſtatutum inter
pretatnr, uel etiam per ſummarias teſtium informa
8 tiones † & tutius, ut ſcribit Iaſ. in princ. ſub num. 93.
inſtit de actio. facit quod ſcribit Mateſ. ſing. 59. Ro-
9 man. in conſi. 120. vbi loquitur † de conſtitutione
uolente debitores carcerari, ut non trahatur ad in-
habiles, ſed intelligatur de habilibus tantum ad car
cerationem de iure communi: propterea diſputat
an trahatur talis conſtitutio ad minores 25. annis
& propterea dicit Caſtr. in conſil. 452. ſub num. 3.
10 lib. 2. quod eſt † de iure communi eſſe de mente ip-
ſius ſtatuti; & quod eſt de mente eiuſdem ſtatuti
eſſe de ipſo ſtatuto. per l. cum mulier ſolu. matrim.
11 etiam † quod ius commune a materia ſtatuti diuer-
ſo modo loquatur, ut per Roma. in conſil. 104. ſub
num. 1. ad fin. circa princip. ſecnnda col. per gloſ. in
cap. fraternitatis, quam ſummè notandam eſſe ait
34. diſtinct. Crauet. in quæſtio. ſuper ſtatuto Ferrar.
de indemnitatibus mulier. ſub num. 25. ubi ait,
12 quod cnm in iſta interpretatione † leges. ſe exten-
dant ad ſtatuta, uel ad ea protrahantur, dicitur iſta
interpretatio paſsiua iuris communis, quæ in omni
diſpoſitione ſtatutaria locum habet, ut per Bartol.
in d. l. 1. § lex Falcidia. ad leg. Falcid. & in d. l. omnes
populi ſub num. 60. de iuſt. & iur. & ſæpius ſupra di-
13 ctum fuit, ideoq; ſemper † hæc interpretatio adie-
cta eſſe cenſebitur comes cuicunque ſtatuto in
quacunque materia quamuis ſtrictiſsimè intelligẽ
do loquenti. Sic etiam ſi ſtatuto caueatur ut mortẽ
14 te filio † ante matrem, maritus lucretur dimidiam
partem dotis, eueniatque caſus quo reperiantur
mortui eſſe mater & filius impubes, ignoretnrque
uter prior deceſſerit, & dubitetur quomodo ſit in-
terpretandum ſtatutum, non eſt dubium, quòd erit
interpretandum ſecundum ius commune; & exten
dendum iuxta iuris communis diſpoſitionem; ut
etiam locum habeat in dubio quoqne, & ſic in caſu
præſumpto; quia ubi mater cum filio impubere
15 † eodem infortunio pereat intelligitur filius prio-
re loco deceſsiſſe, l. ſi mulier de reb. dubi. l. inter in
princ. de pact. dotal. quia ob ætatis imbecillitatem
uerìſimile eſt impnberem priorem fati munus im-
pleuiſſe, ut dicit gloſ. in d. l. ſi mulier de reb. dub. &
propterea lucrabitur maritns illam portionem do-
tis de qna per ſtatutnm fuerit, d. l. inter ſocerum de
pact. dot. ubi de iure communi eſt caſus in pacto;
16 Quòd ſi filius † qui cum matre naufragio uel ruina
aut incendio perierit fuerit pubes adultiorisque
ætatis, iam non ipſe matrẽ prædeceſsiſſe præſume-
tur, ſed mater prior diem obiuiſſe extremum cenſe-
bitur. l. cum pubere, l. qui duos, §. cum in bello de
reb. dub. Quia tunc cum fuerit filius pubes, & ſic
iam robuſtæ ætatis, ſecundum ordinem naturæ ma
ter prior illi deceſsiſſe præſumitur, ut ſcilicet prior
mater, & poſterior filius in fata conceſſerit, iuxta l.
nam & ſi parentibus cum ibi nota. de inoff. teſtam.
& l. ſcripto in fin. und. lib. & ita tradit gloſ. in d. l. in-
ter ſocerum de pact. dotal. & Soci. in d. l. cum pube-
re in ſecundo notab. qui dicit hanc præſumptionẽ
17 eſſe fundatam in naturali parentum uoto † cui ac-
cedit elegantiſſ. Fuſc. in eius ſingula in lit. M. ſub nu-
mero 40. & in lit. S. ſub nu. 67. & maximè adſtipula
tur Tull. de amicit. hiſce uerbis, quem fuit æquius
ut qui prius introierat in uitam ſic prius exiret de
uita. Citatur & huius ſententiæ aſſertor ab eodem
Soci. in d. l. ſi mulier ſub num. 5. & 9. in conſil. 50. ele-
ganter & copioſè, qni uult idem dicendum eſſe in

fœmina

18 fœmina†atque in maſculo, quamuis dicat Soci.ibi-
dem ſub num. 10. ſe ſubdubitare ne genitor ſuus
conſuluerit iu eodem caſu contra Areti.quia cum
19 de anno 1450. † qui anuus erat Iubilæi confracto
atqne in ruinam labente Ponte Sancti Angeli, in-
terijſſent ferè quingenti homines & Inter cæteros
quidam pater cum filia tredecim annorum de inte
conſultus reſpondit, priorem filiam intelligi opor-
tere fuiſſe defunctam, quia nou tam in rõne huma-
20 nitatis † & uoti parentum ut ſentiebat Areti.quàm
in præſumptiono maioris reſiſtentiæ aduerſus mor-
tem fundata erat hæc materia, quæ reſiſtentia, cùm
in patre, qui erat filia robuſtior, uerisimiliter fuit
maior, ideo patrẽ filiæ ſuperuixiſſe credit. Sed hae in
21 re nihil in præſentia decerno, ſolùm admoneo, †ad-
uerſus Maria. Socin. uideri text. in indiuiduo iu d.l.
qui duos, §. ult. dum in filio eodem infortunio cum
patre moriente, conſiderat ſolum an pubes uel im-
pubes fuerit, ad hoc ut pater prior, uel poſterior
deceſsiſſe credatur, ut uideatur ex ſola pùbere ætate
hanc præſumptiouem robuſtioris habitudinis de-
ducere. Rurſus eſt adnertendum in materia iſta
22 ſtatutaria, † quòd in quocuuque caſu in quo ratio
reperitur eſſe ſcripta in lege municipali, uel unica
tantum afferri poteſt, tunc ſemper ab identitate uel
maioritate, aut paritate rationis progreſſus de caſu
ad caſum, & de perſona ad perſonam, fieri poteſt
iuxta ea quæ ſupra diximus lib.6.in inſtrumento ra-
tionis, & in prima limitatione ad reg conſtitutam
in materia correctoria.uel quando intrinſeca ſtatu-
23 ti†interpretatio ſuaderet, ut produci deberet ipſius
legis municipalis diſpoſitio; iuxta ea quæ tradit
Io.de Imol.in d.l.ſi uerò, §. de uiro ſub numero 16.
uerſ.ſexto fallit ſolnt.matrimo. Cur. Sen.in conſilio
21.Ticinenſi ſtatnto ſub nnm.25. & Curt. iun.con-
ſilio ſexto col.4.ad fin.& 5.iu princ.& ſupra diximus
lib.6.iu 16.limitat.regulæ conſtitutæ in materia cor
rectoria, qnibns maximè adſtipulantur, quæ ſcribit
Cæpol.de mente extrinſeca & intrinſeca, de exten-
24 ſio.tiru.primo ſub uum.133.& per hæc†puto reſo-
lutam atque abſolntam eſſe propoſitam difficulta-
tem; quando ſtatuta recipiant extenſiuam interpre
tatiouem; quam materiam ſi quis uellet prolixius
declarare, ac plenius, poſſet conſtituta reg.negati-
ua illam limitare iu 30. illis caſibus quos ſupra retu
limus in materia pœnali lib.7.& aliquos alios adde-
re ex ijs quæ diximus in materia exorbitanti & cor-
rectoria, lib 6.& 7.

SVMMARIVM.

1 *Argumentum a contrario ſenſu an habeat locum in ſtatutis.*
2 *Caſus ſi reperitur deciſus à iure communi, nunquam per contrarium ſenſum deciditur num.4.*
3 *Quòd ſi reperiatur non deciſus, arg.a contrario ſenſu potius eſſe ex mente ac interpretatione, quàm ex uerbis. num.6.*
5 *Tex.in l.ſi quis locuples de manum teſtam. quomodo ſit intelligendus.*
7 *Argumentum a contrario ſenſu ex Signor.Homod.ſententia locum non habere in ſtatutis.*
8 *L.qui teſtamento, §.mulier de teſtamen.ut debeat intelligi.*
9 *Quare in reſcriptis toleretur argumentum a contrario ſenſu.*
10 *Argumentum a contrario ſenſu quamuis uideatur eſſe ſenſus legis tamen potius coniecturam dici. num. 11. ex Baldo.*
12 *Quid ſentiat Euerar. in argumenti a contrario ſenſu materia.*
13 *Argumentum a contrario ſenſu locum habere quando ſtatutum diſponit in caſu a iure communi non prouiſo.*
14 *Argumentum a contrario ſenſu regulariter locum non habere in caſu a iure communi prouiſo.*
15 *Statuto ſi caueatur ut ſtatuta non recipiant interpretationem, argumentum a contrario ſenſu locum non uendicat ſibi.*
16 *Argumentum a contrario ſenſu non poße legi, ſed per coniecturam aſſumi.*
17 *Argumentum a contrario ſenſu ſumi in ſtatutis, quando in ſenſu directo ſtatutum operari non poſſet.*
18 *Niſi ſtatuentes incurrerent peccatum.num.19.*
20 *Argumenti a contrario ſenſu appellatione quatuor comprehendi argumentorum genera.Ex Dom.Alciat.ſententia.*
21 *A ſpeciali ut deducatur argumentum.*
22 *Ab incluſione ad excluſionem alterius quando argumentemur.*
23 *Vtque dicatur per coniecturam ſeoſim accipere.*
24 *Argumentum ab exceptione quomodo deducatur.*
25 *Quod ex ui uerbi uenit nunquàm in quacunque materia cenſetur excluſum.*
26 *Argumentum a contrario ſenſu in ſignificantiore acceptione quomodo fiat.*
27 *Auth caſſa. C.de ſacroſ.eccleſ.declaratur.*
28 *Locus Euangelij Mathei perpenſus.*
29 *Virgilij locus declaratus.*
30 *L.ſi conuenerit de iuriſd.omn.iud.enarratur.*
31 *Argumentum a contrario ſenſu non deſumi in cauſa impulſiua.*
32 *Nec quando pluribus rationibus, quas finales uocant, innixa eſt diſpoſitio.*
33 *Statuto ſi minor 18. annis prohibeatur ſine certa ſolennitate obligari non cenſebitur permittere ut poſt illud tempus ualeat ſine ſolennitate obligari.*
34 *Statuto ſi caueatur ne pro mutuo quis ultra quindecim accipiat, non cenſebuntur permiſſæ fore quincunces uſuræ.*
35 *Connexa à contrario ſenſu non cenſentur eſſe excluſa.*
36 *Argumentum a contrario ſenſu non ex uerbis, ſed ex coniectura oriri.*
37 *Statuto ſi caueatur, ut non exiſtentibus maſculis fœminæ ſuccedant, a contrario ſenſu maſculis exiſtentibus fœminæ excluduntur.*
38 *Argumentum a contrario ſenſu aſſumi quando ex uerbis adiuuatur.*
39 *Argumenti a contrario ſenſu materiam uariè fuiſſe tractatam à Doctor.*

An argumentum à contrario ſenſu locũ habeat in ſtatutis; Et quid in ſupra relata quæſtione ſenſerint antiquiores ac recentiores interpretes.

CAP. X.

SVcceſsiuè eſt uidendum an argumentum à contrario ſenſu locum habeat in ſtatutis. Quam quæ-
1 ſtio. † attingit Bart. in d. l. omnes populi de iuſti. & iur. ſub nu. 61. qui ait punctum iſtius quæſtionis reſidere in hoc, an ſcilicet
iſtiuſmodi generis argumentum ſit ex propria ſignificatione, an verò ex quadam interpretatione extenſiua, & refert Iacob. Butrig. ſic diſtinguentem, aut Caius qui uenit a contrario ſenſu, erat aliàs de-
2 ciſus, & tunc † per contrarium ſenſum non deciditur; ſed tanquam caſus omiſſus remanet ſub diſpoſitione iuris communis. l. ſi cum dotem in princip. ſolut. matri. aut non erat alias deciſus, & tunc argu.
3 † quod ſumitur a contrario ſenſu eſt magis ex mente, ſeu interpretatione, quàm ex uerbis. l. ſi pecuniã ſi cert. petat. ibi tanquàm ſub contraria conditione, ubi dictio tanquam denotat improprietatem, ad quod facit & l. aliquando in fin. de cond. & demon. quæ utitur uerbo intelligitur, quæ eſt nota intellectus taciti, non autem expreſſi, pro qua ſententia quam putat ueram, dicit eſſe caſum in l. quod antiquos cum gloſ. in uerb. coniecturam. C. de furt. & ſic concludit arg. a contrario ſenſu non ſumi in ſta-
4 tutis, † quando caſus, qui à contrario ſenſu deciditur eſt etiam deciſus de iure communi, nec dicit obſtare tex. in l. ſi quis locuples in fin. ibi aut apertiſſimè &c. de manu. teſtam. ubi argumentum a contra-
5 rio ſenſu appellatur ſenſus apertiſſimus, † quia inquit uerbum uidetur quod ibi ſequitur tollere difficultatem. Rurſusque ceſſare quod dici poſſet argumentum a contrario ſenſu eſſe ex mente ipſius
6 ſtatuti, † & quod ex mente eſt dici quoque eſſe ex lege. l. nominis & rei, §. 1. de uerb. ſignific. quia cum caſus ſit expreſſe à iure communi deciſus, non poteſt dici de mente ſtatuti eſſe, quia ab illo iure non receditur niſi exprimatur. Signor. autem de homode. in d. l. Cæſar. ſub num. 23. concludit non habere
7 locum in ſtatutis, arg. à contrario ſenſu, quia a uerbis ſtatuti non eſt recedendum, l. quod conſtitutum de milit. teſtam. & quia hoc uidetur tenere Spec. in titu. de iudi. de leg. §. reſtat uerſic. quid ſi in ſtatuto.
8 Nec mouere ait, † l. qui teſtamento, §. mulier de teſtam. & l. ex eo de teſti. quia in legibus uerum eſt ualere argumentum à contrario ſenſu, ne caſus indeciſus remaneat, ſed hoc in ſtatuto non contingere quia licet non ſit deciſus a ſtatuto, remanet tamen deciſus a iure communi. Minus etiam obeſſe quòd
9 in reſcriptis † ualeat argumentum a contrario ſenſu, l. generaliter de off. præſid. l. ſi procuratorem, §. ſi ignorantis mand. Quia reſcripta ſunt redacta ad ſimilitudinem iuris communis, & ideo quod dicitur de iure communi, idem dicendum eſt de reſcriptis, & hanc reſolutionem probat Alberi. de ſtatu. par. j. q. 8 col. 5. poſt medium. uerſic. his præmiſsis. Bald. autem in d. l. omnes populi ſub num. 24. arguit primùm, quòd in ſtatutis uideatur eſſe locus argumen-
10 to a contrario ſenſu, quia contrarius ſenſus † dicitur eſſe textus legis, l. qui teſtamento, §. mulier de teſtamen. & l. inter ſocerum, §. cum inter de pact. dotal. & de manu. teſtam. l. ſi quis locuples. Poſtea in contrarium ratiocinatur, quia potius dicatur eius gene-
11 ris argumentum † coniecturæ, quam lex. l. apud antiquos. C. de furt. tandem reſoluit quòd ſi ex tali argumentatione ſequitur abſurditas, uel legum correctio, tunc non ualet argumentum; aliàs ſic, ut dicit ſe plenè dixiſſe in l. conuenticula. C. de epiſc. & cler.
12 Nicolaus Euerar. in locis legalibus, † in loco a contrario ſenſu ſub num. 21. dicit quòd quamuis in iſto quotidiano articulo multæ ſint Doctor. contrarietates, nihilominus eius iudicio, ueram & communem concluſionem bimembrem eſſe; Quòd aut ſtatutum loquitur præter ius commune, hoc eſt diſponit in caſu non prouiſo à iure communi, & tunc ſi-
13 cut † in uerbis legis & canonis regulariter habet locum arg. a contrario ſenſu, ita etiam habebit locum in ſtatutis; & quando in uerbis legis uel canonis non habet locum, nec etiam in ſtatutis; ſi uerò ſtatutum diſponat circa caſum prouiſum a iure com-
14 muni, tunc regulariter † non habet locum argumentum à contrario ſenſu in tali ſtatuto, ad corrigendum ius commune, ita poſt multa uult Bartol. in d. l. omnes populi in penult. col. de iuſt. & iur. poſt Iaco. Butr. & eſt de mente Bal. in d. l. apud antiquos, & in l. 2. C. de cond. inſer. Petr. de Anchar. in capit. 1. de conſtit. in 5 q. prin. Alex. Iaſ. & Moder. in l. 1. §. huius autem de officio eius cui mand eſt iuriſd. Alber. de Roſa. in d. q. 8. & Fely. in cap. ſignificaſti de for. compet. Verum hanc concluſionem quantum ad
15 primum eius membrum, † dicit limitari à Doctor. duobus modis; primo niſi alio ſtatuto caueatur ut ſtatuta non recipiant extraneum uel ſubauditum intellectum; tunc enim ſummi non poteſt argu. a contrario ſenſu, cum ſit ſubauditus intellectus, & ita uult Bal. in d. l. 2. C. de cond. inſert. Abb. in c. cum Apoſtolica in uer. indirectè, de ijs quæ fi. a præla. Alex. in d. l. apud antiquos in apoſtill. Anchar. in d. cap. 1. in 14. quæſt. Ludo. Roma. in ſingul. 429. communis doctrina eſt. cum ſimilib.

Secundo ut procedat niſi in alio ſtatuto caueatur ut ſtatuta debeant intelligi ad literam, prout iacet, tunc cum argumentum a contrario ſenſu non poſ-
16 ſint legi † ſed per coniecturam haberetur, d. capit. cum Apoſtolica Bald. in d. l. 2. C. de patr. qui fil. diſtrax. Fely. in d. cap. ſignificaſti, non haberet locum. Reſpectu autem ſecundi membri dicit eandem concluſionem limitari, ut procedat quando ſtatutum poteſt aliquid operari in ſenſu directo, aliàs autem
17 ſumitur argumentum a contrario ſenſu in uerbis ſtatuti, etiam ad corrigendum ius commune; ne ſtatutum ſit ſuperfluum, ac inane, ut uolunt Doctor. in locis ſupra citat. & eſt text. in auth. ex teſtamento quem ad hoc ibi ponderant Roma. & Iaſ. C. de coll.

hoc

18 hoc tamen uerum eſſe dicit † niſi in caſu quando ſta
tuentes incurrerent peccatum, uel pœnam excom-
municationis, uel aliam, uel quando ſenſus contra-
rius eſſet contra ius diuinum, quia tunc etiam ſi ni-
hil in ſenſu directo operaretur ſtatutum, nihilomi-
nus argumentum a contrario ſenſu in illo haud qua
19 quam admitteretur, glo. † notanda ac valde ſingula-
ris ad tex. relata in clem. 1. in uerſi. facere de uſur. ab
omnibus commendata, tam in lo. ordinarijs, quàm
extraordinarijs à Ludo. Roma. in ſingul. 108. & ab
Alex. in l. ſi cũ §. qui iniuriatũ, ſi quis cautio. Bal. in
auth. ad hæc col. 2. C. de uſur. & per Anto. Corſe. in
ſingul. ſuo 5. & ſæpius alibi.
Dom. Alciat. lib. 2. de uerbo. ſignifi. ſub num. 68.
20 † inquit ſub hoc nomine argumenti a contrario ſen
ſu contineri quatuor argumentorum genera, quo-
rum primum eſt a ſpeciali; Secundum quod ab in-
cluſione unius dicitur. Tertium quod ab exceptio-
ne appellatur; Poſtremum eſt quod ἐμφατικωτέρως.
21 a contrario ſenſu uocatur. A ſpeciali † ſic inferimus
ſi enim lex aliquid ſpecialiter inducat, conſequens
eſt, ut ius commune in contrarium ſit, & hoc caſu ta
le argumentum dicitur non ex coniectura, ſed ex ip
ſo contextu ſumi, unde ex lege Iulia quæ prohibet
mulierem adulterij damnatam teſtimonium dice-
re, probatur regulariter mulieris teſtimonium reci-
pi, l. qui teſtamento, §. mulier de teſtam. tali igitur
caſu, putat is etiam in correctorijs huic argumen-
to locum eſſe; quia proprie ab extenſione non pro
uenit cum lex quæ ſpeciale eſſe dicat ex ui illius uer
bi negare in alijs cenſeatur, hacque in ſpecie eorum
ſententiam probat, qui illud quod per huiuſmodi
argumentum inducitur uerbis legis expreſſe com-
prehendi exiſtimarunt, ut Domi. in cap. 1. diſtin. 1.
22 Ab incluſione † autem unius dicitur fieri argumen-
tatio à contrario ſenſu, quia cum lex unum inclu-
dit, aliud a contrario ſenſu excludere uidetur, & ui-
ce uerſa, l. maritus. C. de de procurat. & l. cum præ-
tor de iudi. hocque caſu inquit uerius eſſe hanc ar-
23 gumentationem, tacite † & per coniecturam talem
ſenſum accipere, iuxta nota. in l. apud antiquos. C.
de furt. & ideo hac ſpecie haud uſuros nos eſſe ad
antiqui iuris correctionem, niſi excluſoria lex munici
palis redderetur, iuxta gloſ. in l. nullam, & auth. Dia
coniſſam. C. de epiſc. & cleri. Ab exceptione autem
ratiocinatio huiuſcemodi fit; cum dicimus factam
24 exceptionem † confirmare in oppoſitum regulam
in non exceptis, cap. cum dilecta de confir. util. uel
inutil. l. nam quod liquidæ, §. ult. de pen. legat. & hoc
caſu inquit, argumentum a proprietate ſermonis
deſcendere ex ui uerbi, unde uidetur in quacunque
25 materia, etiamſi correctoria † ſit, aſſumendum eſſe;
ut per Alex. in d. auth. ex teſtamento. C. de collatio.
nec mouet cap. ad audientiam de decimis ubi exce-
ptio facta de ijs qui in Romana Curia ab obſequijs
Sum. Pontif. ſunt, ne comprehendantur ſub reg. pri-
uante fructibus ſacerdotiorum eos qui non reſidẽt,
non confirmat regulam in ijs qui non reſidentes de
ſeruiunt Antiſtiti ſuo, cum & ij quoque excipiãtur
nam reſpondetur in ijs quoque eandem eſſe ratio-
nem cum non minor ſit eccleſiæ utilitas. A contra-
26 rio autem ſenſu † quado ἐμφατικωτέρως ea appella-
tione vtimur, ducitur argumentum ex diſpoſitione
generali, quæ certa ratione aliquid inducit, qua ceſ-
ſante, ipſius quoque legis mens ceſſare ac deficere
uidetur, & tale argumentum à coniectura uires ſu-
mit. d. cap. cum apoſtolica de ijs quæ fi. à prælat. non
autem directò ex ui uerborum accipitur; fortiſſi-
mumque eſſe dicit huius generis enthymema, dum
tamen non ſimpliciter a contrario ſenſu literæ, ſed
etiam rationis, ſeu mentis ipſius legis deſumatur.
27 Quapropter cum lex dicit † caſſa ſint omnia per Ita
liam aduerſus libertatem ſacerdotum conſtituta,
non ſequitur. Ergo extra Italiam obtinent. auth.
caſſa. C. de ſacroſ. eccleſ. cùm Italiæ mentio non ſit
facta ut prouinciæ excludantur, ſed quia frequen-
tius id mali in Italia contingebat, in qua plereque
Reſpub. nullius ſubiectæ principibus huiuſmodi ple
biſcita ſanciebant. Et ideo inquit Diuus Hierony-
mus, in cap. quod dicitur de uerbo. ſign. antequam
conuenirent, non ſequitur ut poſtea conuenerint,
28 ſed ſcriptura quod factum non ſit oſtendit; ſic † in
Euangelio Mathei etiam non cognouit eam, donec
peperiſſet, non ſequitur. Ergo poſtquam peperit co
gnouit, ſed quidam eſt loquendi modus qui ab affe
ctione dicitur, credebant enim fore, ut conueniret,
& ut eam cognoſceret, Galli inquit Vergilius per
29 † dumos aderant, arcemque tenebant, id eſt crede-
bant fore, ut iam iam tenerent, & pleráque huius
rei in myſticis eſſe libris exempla, quæ in libro ad-
uerſus Heluidium ἀντιρρητικῷ collegit, Hierony-
mus, ſicque & nos plerunque loqui, cum dicimus
iudices priusquam de cauſa cognoſcerent reum
condemnarunt, non ſequitur. Ergo deinde cogno-
uerunt, ſed ſumitur hic modus ex eo quod fieri de-
buit. Si conuenerit inquit Africanus in l. ſi conuene-
30 rit † de iuriſd. omni. iud. & alius prætor, quàm cuius
iuriſdictio eſſet, ius diceret, & priusquam adiretur
mutata uoluntas fuerit, nemo compellitur conuen
tioni ſtare; non enim ſequitur poſtquàm aditus ſit
non licere utrique parti ab eius iudicio recedere. ſic
cum teſtator iuſſiſſet fideicommiſſario caueri, ſi fi-
lia non diuerteret, reſcripſerunt Seuerus & Anto-
ninus, nõ uideri remiſſam cautionem in cauſa diuor
tij; quia non eſt ueriſimile teſtatorem ad turpem
hunc caſum attendiſſe; Imo potius credendum eſt,
illa ab eo adiecta fuiſſe uerba, quòd crederet filiam
aliquo modo non diuerſuram fuiſſe, l. ult. ubi Cyn.
C. de cond. inſer. ut conditio uim cauſæ impulſiuæ
reſpiciat. Ex qua ratione inquit deduci, eiusmodi ar
31 gumenta legitimè non † ſummi a contrario cauſæ
impulſiuæ ſenſu, ſicut nec uerborum, quæ narrati-
ua uocant, uel quæ modum non autem conditionẽ
inducunt. l. Titio centum in prin. de condi. & demon
ſtratio. Idemque quoties pluribus rationibus, quas
32 finales vocant † aliquid inductum ſit, §. affinitatis
inſtit. de nupt. aliqua enim deficiente non propter-
ea diſpoſitio, mensq; proferentis ceſſat. l. 1. §. ſexum
de poſtul. finge igitur inquit ille lex iubet quod mi-
33 nor 18. annis † non poſſit ſine certa ſolennitate obli
gari, non conſequitur, ut poſt illud tempus uelit eum
legitimè obligari, Bal. in l. 1. C. de inutil. ſtipul. ſed
tantum

tantum prohibitio illius legis deficit, & caſus cenſebitur omiſſus ex diſpoſitione iuris communis, limitabitur; talem enim eſſe mentem legiſlatoris credẽdum eſt, ne inducta ad prohibendum permittere videantur. l. legata inutiliter de leg. 1. Eodem modo
34 finge, lex ait. Nemo ex mutuo † ultra quincuncem accipiat, non ſequitur permiſſas eſſe quincunces uſuras, quas conſtat lege pontificum prohiberi, ſed ſimpliciter apparet ultra quincuncem nihil à lege municipij eſſe diſpoſitum, ex his quoque conſequẽs eſt, qui unum dicit, licet à contrario ſenſu uideatur
35 aliud excludere, † ut propter mentem præſumptam non cenſeatur excludere, quæ ei, quod dictum eſt, connexa, acceſſoria & ſimilia ſunt, Fely. in cap. nonne de præſumpt. cum ut argumentum ualeat non ſolum ex contrario uerborum ſenſu, ſed etiam mentis deſumptum eſſe debeat. Concludendum eſt igi-
36 tur † cùm hic locus non ex uerbis, ſed ex coniectura oriatur, regulariter in ſtatutis correctorijs non aſſumi, niſi his in caſibus, quibus ſupra in eis extenſioni locum eſſe docuimus, ueluti cum diſpoſitio ſuperflua redderetur, uel eluſoria, unde cum lex munici-
37 palis ſic ſcripta eſt. Non exiſtentibus maſculis † fœminæ ſuccedant, receptum eſt, eis exiſtentibus fœminas excludi. Alex. in l. 1. de offic. eius. Sic & lex quòd mulier filios non habens poſsit de dote teſtari, à contrario ſenſu intelligitur, ut ſi habeat non poſsit Anchar. conſi. 213. pro iſto principio ſuperflua enim eſſet.

Aſſumetur tamen quando non per extenſionẽ,
38 † ſed ex uerbis quoque aliquo modo comprehenditur, ut in eo caſu dictum eſt, qui a ſpeciale dicitur, ut per Bal. in l. obſeruare, §. proficiſci in tertia quęſt. de off. proconſ. Itemque in eo caſu, in quo regulam ab exceptione confirmari edoctum eſt. Sed & quoties correctio legis nulla induceretur, non eſt dubium tali argumento locum eſſe, nam tunc regulariter ſupra oſtenſum eſt, permitti extenſionem, niſi eſſet expreſsè prohibita; ut quia cautum eſſet, uerba ad literam intelligi debere; itemque niſi in pœnam legalem legiſlator incideret, uel niſi aliquid huiuſmodi odioſum, abſurdum uel ineptum conſequeretur, ut ſupra declaratũ eſt, Alex. Iaſ. Dec. Curt. Nig.
39 † & alij. in d. l. 1. de off. eius. §. 1. per concluſiones, & limitationes reſoluunt propoſitam quæſtionem, idemque faciunt Fely. in cap. ſignificaſti col. pen. de for compet. Ioan. Crot. in d. l. omnes populi ſub numero 197. uerſ. quæris Bart. cum pluribus ſeq. uſq; ad num. 209. ſed quia prædicti Doctor. uarias conſtituunt concluſiones, quas poſtea multis modis declarant, ac reſtringunt, non ſatis certa finitaque doctrina percipi poſſe uidetur.

S U M M A R I U M.

1 *Quid ſentiat Auctor in propoſita difficultate argumenti a contrario ſenſu.*
2 *In ſtatutis permiſſam eſſe argumentionem a contrario ſenſu.*
3 *Quibusque argumentis probetur ea concluſio, cum quatuor ſequen.*
5 *L. ſi quis locuples de manu teſta. perpendi.*
6 *Verbum uidetur quando prolatum eſt in ijs quæ ſunt facti impropriet atem denotare.*
7 *Argumentum a contrario ſenſu dici mentem legis uel ſtatuti.*
8 *Argumentum a contrario ſenſu non uenire ex coniectura, ſed ex ſenſu & mente legis.*
9 *Argumentum a contrario ſenſu propriè dici ex lege.*
10 *Riminaldus Iunior commendatur.*
11 *Argumentum a contrario ſenſu dici textum ipſius legis.*
12 *Renunciari non poſſe argumento a contrario ſenſu.*
13 *Gloſſ. in uer. coniectura in l. apud antiquos. C. de furt. declaratur.*
14 *Tex. in l. 1. in fin. de bon. poſſ. ſecundum tab. declarari.*
15 *Gloſſ. in l. ſecunda. C. de cond. inſert. differitur, quomodo ſit intelligenda.*
16 *Tex. in cap. cum Apoſtolica de ijs quæ ſunt à prælat. quomodo ſit intelligendus.*
17 *Gloſ. in l. iuriſgentium, §. dolo malo de pact. ut ueniat intelligenda.*
18 *L. pecuniam quam ſi cert. pet. ſenſus elucidatus.*

Quid reſoluendum credat Auctor in recitata controuerſia.

C A P. XI.

1 Mihi uidetur oportunitas, tutiuſque † ac ſincerius poſſe negociũ hoc explicari, unica conſtituta concluſione, ad quam poſtea reducantur in limitationes & declarationes omnes aliæ interpretum aſſertiones, concluſio
2 igitur erit; In ſtatutis † permiſſam eſſe argumentationem a contrario ſenſu; ita eſt de mente Barto. in d. l. omnes populi ſub num. 61. dum negat tantum illud procedere quando traheretur arg. a contrario ſenſu ad caſum à iure communi deciſum, idem Bar. in l. non impoſsibile de pact. & clarius in d. l. 1. ſub num. 16. ad fin. de offic. eius, in l. iuriſgentium in §. dolo malo de pact. & in l. apud antiquos ubi etiam Bal. & alij. C. de furt. Imol. & Bald. in l. Gallus, §. ille caſu a de lib. & poſthum. idem Bal. in l. ſi eum, §. qui iniuriarum ſi quis cautio. Felyn. in d. cap. ſignificaſti de for. competen. col. penult. & in cap. eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. Dec. in d. l. 1. ſub num. 59. verſ. ſed tamen eſt aduertendum de off. eius. ibique Cur. iun. ſub num. 58. atteſtatur ita communiter teneri; Euerar. in d. loc. à contrario ſenſu ſub nu. 21. Viui. lib. 1. com. opin. in uer. arg. à contrario ſenſu uerſic. item hoc argu. & Emanuel Soar. in theſaur. recept. ſent. in uer. argumentum à cõtrario ſenſu, probatur
3 † autem iſta communis opinio triplici ualde notando textu; & unica ualde concludenti ratione; primus tex. eſt in d. l. 1. §. huius rei de offic. eius ubi compellat I. C. hoc argumenti genus fortiſsimum, & ſic in ſuperlatiuo gradu ultra quem non datur gradus, l. ubi autem, §. fin. de uerb. obligat. Secundus eſt in
4 † l. iuriſgentium in §. dolo iuncto tex. §. ait prætor de pact.

pact.& hnnc tex.appellat Curt.ſub d.nume.85.eſſe
5 incuitabilem. Tertius eſt tex.† iu l.ſi quis locuples
de manu.teſtam.quem idem Cur.ſortiſsimum eſſe
ait,nec qnicquam facere in oppoſitum factam cõ-
ſiderationem de uerbo uidetur, quod denotat fi-
ctionem,ut perpendebat Bartol.iam ſnpra relatus
in d.l.omues populi ſub dicto nnm. 62. & in d.l.1.
ſub uum.16.poſt Iacob. Butrig. quia id locnm ha-
6 bet quádo uerbum uidetur† eſt prolatum in ijs quæ
ſunt facti, ut per Barto.in l.ſi is qui pro emptore in
17.col.ſub num.56.& traduut Franc.Areti.iu l. na-
turaliter iu princ.de acquir. poſſeſſ. ſecus eſt quan-
do ſumus iu ijs quæ ſunt iuris, quale eſt eſſe aliquid
de propria ſignificatione, quæ eſt iuris, quia tunc
importat ueritatem,ut per Doctor.ſupra relatos in
locis iam allegatis, nou euim differt iu ijs ueritas à
fictione,l.maritus, §.legis ubi Bartol. ad leg.Inl.de
adulter.Dom.Alciat. in l.mercis ſecunda de uerbo.
ſigni.& ſupra plenè tractauimus libro ſecundo hn-
ius operis iu ea parte in qua ediſſeruimus an ficta
ſignificatio propria eſſet,an uerò impropria,intel-
ligendo tamen & declarando prout ibi fecimus.Ra
tio autem qua confirmatur hæc commuuis Doct.
7 ſenteutia eſt quia argumeutum † a contrario ſenſu
dicitur mens legis,uel ſtatuti,ut eſt gloſ. ordin.in d.
l.qui teſtamento §.mulier de teſtam.quæ dicit ſen-
ſum contrarium pro lege accipi,ita quòd hoc quod
aſſumitur a contrario ſenſu,perinde eſt,ac ſi eſſet in
lege expreſſum quam glo.dicunt ſingularem,& ce-
lebrem, Bald.& Caſtr. in d.§.mulier Bal in d.l.con-
uenticula,& in cap.1.de conſtit. nec iſtud argnmen
8 tum a contrario ſenſu † uenit ex interpretatione ac
coniectura,ſed ex ſenſu & mente legis,ut dicit Bar.
iam relatus iu d.l.omnes populi, ſub num.61.& in
d.l.1.de off.eius ſub num.16.poſt Dyn. quod uolnit
& Deci.ibi ſub num.59.& ſeq.ſaltem quando ſumi
tur prout debet ad limites ſenſus directi, uel a cau-
ſa finali Cur.iun.ſub num.42. multa adducens & re
ſpondens ad contraria Nicol.Euerar.in d.loc.a cõtr.
ſenſ.poſt princi. & hanc opin.dicit eſſe communem
Sebaſt.ſapi.in d.l.1. ſub nume.99.cum ſeq.quædam
adducens pro utraque parte, & nume.102. dicens
9 † argumentum a contrario ſenſu proprie dici ex le
ge quantum ad mentem,ſed non quantum ad uer-
ba,& quod dicatur potius ex mente uenire & intel
lectu,quam ex uerbis,uoluit Paul.Oria.in d.l.1.ſub
num.99. in fi poſt Imol. per eum allegatum,eadem
opiuio placuit Iacob.Nigr.ſub num.44.in d.l.1. de
off.eius poſt quam ſub num.42. & ſeq. latè diſſeruit
de ueritate iſtius articuli quamuis labatur in eo ut
dicit Vinius loc. iam laudato, qni contrariam opi-
nionem ſupponit communem,& illam Bartol.pro-
bare,hanc quoqne partem poſt Petr.Caleſat.& Mo
dern. quoſdam Patauinos, ſeqnitur eruditiſsimus
10 † Riminal.iun.in conſil.110. ſub nume.52.& ſeq.&
in d.l.1.ſub nnm.124.qni addit Coraſ.ibi. Barto.in
d.l.ſi qnis locuples per illum tex.de manu. teſtam.
dicentem argumentum à contrario ſenſu eſſe ex
expreſſa ſignificatione,ideſt apertiſsima; Et Bal. in
couſil.8.uol.1.in antiq.incipit.Quidam Dom.Paſi-
11 nus,qui ait arg.à contrario ſenſn† dici textum ipſius
legis,& eundem Bal.in conſi.143.pnnctus quæſtio
nis uol.2. quem citat Curt. uoſter ſub nnm.42. qui
uoluit, ita non poſſe rennnciari argumento à con-
12 trario ſenſu † quemadmodum nec legi, qnia cou-
trarius ſenſus uidetur eſſe in textu, unde pactum
qnod loquitur contra contrarium ſeuſnm legis, lo-
quitnr etiam contra legem ipſam, ſcilicet contra
textnm, ita ut hæſitandum non ſit, quominus iſta
opinio ſit communis & per eam firmetur conſequē
ter communis concluſio iam ſupra relata. Ad ea ue-
rò quæ iu contrarium adducuntur,videlicet ad glo.
13 † in uer. coniectura, iu l.apud antiquos. C.de furt.
vbi hæc argumentio dicitur eſſe ex coniectura, &
quod uenit ex couiectura non dicitur propriè ueni
re, l.1.in 6.not. ſub num.43. quòd licet neniat per
coniecturam, & indirectè, nihilominus ea dicitur
couiectura legis & conſequenter probatio apertiſsi
ma d.l.ſi qnis locuples de manu.teſtam. l.licet impe
14 rator de leg.1. & ad tex.† in d. l.1. in fin. de bonor.
poſſ.ſecundum tab. loqui ait de coniectura homi-
nis; Ad gloſ.in d.l.2.C de condit. inſert.quæ appel-
lat hunc iutellectum ſubauditnm licet nihil reſpon
15 deat† poteſt dici qnòd ſubauditio iſta eſt à lege, &
cum uerſemur in ijs quæ ſuut iuris nulla debet con-
ſtitni differentia inter expreſſum, & ſubauditum
uel ſubintellectnm, l.1.in prin. C.de re.uxor. actio.
l.his nobis iuncta l.l.nec ei in fin. cum l. ſeq.de ado-
ptio. Barto.& alij in l.1.in priuc.de uerbo.obligatio.
Bartol.in d.l.ſi maritus §.legis ad leg.Iuli.de adult.
Dom.Alcia.in d. l.mercis ſecunda de uerbo. ſignifi.
& ſupra diximus libro ſecuudo, dum egimus de ſi-
16 gnificatione ficta. Ad text.† in d.cap. cnm apoſtoli-
ca de ljs quæ fiunt à prælat.ubi dicitnr hoc argumē
tum uenire per iudirectum, reſpondetur, & indire-
ctnm eſſe ex mente legis, cap.cum quid de reg. iur.
17 lib.6.Ad gloſſ.† in d.l.iuriſgentium,§.dolo malo quę
dicit hoc argumentum tacitè uenire, dicit Curt.in
d.l.1.ſub num.85.illam glo. loqui contra illum tex.
deinde eandem eſſe nirtutem taciti atque expreſsi,
l.cum quid ſi cert. petat. & præſertim addi poteſt
quando tacitum proficiſcitur à lege, ut ſupra dictū
eſt l.his ſolis.C.de reuocan.donatio.Ad l.pecuuiam
18 † quam ſi cert.peta.dicit Curt. in contrarinm poſſe
reuolui, dum ibi dicitur obligationem eſſe contra-
ctum tanquam ſub contraria conditione,quaſi ſen-
ſus ſit,quātum ad iuris effectum, perinde eſſe quod
uenit à contrario ſenſu,atque id, quod venit ex ſen-
ſu directo, & ſi dicatur id improprie uenire per tex.
inſti.de legit.patro.tutel. qnia licet ibi dicatur quod
uenit per interpretationem non uenire uominatim,
non propterea negatur, quin neniat propriè cum
interpretatoi ſit legis.

S V M M A R I V M.

1 *Argumentum a contrario ſenſu locum habere in ſtatu ſis quando deſumitur ad limites ſenſus directi.*
2 *Statutum quòd minorum contractus non ualeat ſine conſenſu propinquorum quomodo ſit intelligendum.*
3 *Arbiter coram quo centum petita ſunt ſi condemnaue-rit in quinquaginta tātū, quid ex eius laudo inferatur.*

Gloſ.

4 *Gloſ.in l.iuſiurandum ad pecunias interpretatio.*
5 *Statuto requirente certam formam in contractibus minorum, quidè conuerſo inferatur.*
6 *Argumentum a contrario ſenſu ualere quando ſumitur ex materia limitati temporis uel uerborum limitatorũ.*
7 *Bal.in l.1.C.de inutil.ſtipul.declaratur.*
8 *Bartol.aſſertio in l.3.§.a Titio elucidatur.*
9 *Argumentum a contrario ſenſu in materia correctoria locum non habere.*
10 *Statuentes præſumuntur uelle conſeruare id quod ab eis conſtitutum eſt.*
11 *Stante ſtatuto quòd in cuiuſcunque ſucceſsione agnati præferantur cognatis, poſtea facto ſtatuto, quòd moriente fratre ſine aſcendentibus, frater ſuccedat, & ſoror excludatur, argumentum a contrario ſenſu non aſſumitur, ut ſoror ſuccedat ſi is deceſſerit cum matre uel auia.*
12 *Argumentum a contrario ſenſu procedere in ſtatutis ad correctionem iuris communis ſecundum Orianum.*
13 *Oriani argumenta puerilia ac uana compellari à Riminaldo, ab eodemque confutari.num.14.*
15 *Statutum ubi in ſenſu directo non poteſt operari, a contrario ſenſu etiam intelligi ad correctionem iuris communis.num.16.*
16 *Cur a contrario ſenſu, in ſtatuto ut non extantibus maſculis fœminę ſuccedant, intelligatur, ut eis extantibus ſuccedant.*
17 *Prȩiudicium filiarum uideri obſtare, ut in ſtatuto, non extantibus maſculis, argumentum a contrario ſenſu non deſumatur.*
18 *Et an filię dicantur pati damnum in huiuſmodi ſtatuto.*
19 *Ryminaldum Decij reſponſionem confutare.*
Et quibus rationibus in materia dicti ſtatuti.
20 *Legitimam dici portionem eius quod ab inteſtato debetur.*
21 *Fœminæ ubi per ſtatutum excluduntur debent ſemper eſſe dotatę.*
22 *Dotem ſuccedere in locum legitimæ.*
23 *Statutum nouum quando nos reducit ad ius antiquum, etiamſi ius medium corrigat dicitur fauorabile.*
24 *Sapiam dici parum ſapere à Riminaldo.*
25 *Statuta omnia Italiæ excludentia fœminas a ſucceſsionibus propter mares, fundata eſſe ſuper media iuriſprudentia fœminarum excluſiua.*
26 *Statuta propter maſculos fœminas à ſucceſsionibus excludentia ſecundum communes aut magis communes Doctor.ſententias eſſe fauorabilia.*

Vtrum procedat ſupra firmata concluſio, quando in ſtatutis deſumitur argumentum ad limites ſenſus directi, & quando uerſamur in materia correctoria.

C A P. XII.

1 HAnc concluſionem ſic conſtitutam limitant ſeu declarant, primo loco † Doctores ut procedat quando in ſtatutis deſumitur argumentum ad limites ſenſus directi ac expreſsi, ut notat Anto. Butri. in dicto cap. cum apoſtolica in ult.notab.idem Dec.in conſi.38. col.3.uerſ.& ad hoc, Corn.in conſi.133. col.3.lib.2. quibus accedit Crauet. in conſil. 203. ſub num.11.
2 & clarius ſub num.9.putà ſtatutum dicit † quòd contractus minorum non ualeat ſine conſenſu propinquorum, ergo a contrario ſenſu ſi propinquorum conſenſus interueniat, non irritabitur contractus ex defectu interuentus; ſed non poteſt argui ulterius præter limites ſenſus directi; quòd ualeat contractus ex ſolo interuentu propinquorum licet aliæ ſolennitates requiſitæ in contractibus minorum non interuenerint, quia hoc ex ſenſu directo non infertur.ita declar. Anto. Butr. in d.c. cum apoſtolica de ijs quæ fiunt à prælat.in ult notab. Deci. in d.l.1.in ult.notab.in conſi.110.col.1.& in conſi.386.col.1.
3 ſimiliter † ſi arbiter coram quo centum petita ſunt condemnauit in quinquaginta tantum, bene ſequitur arguendo a contrario ſenſu, quòd in alijs quinquaginta non condemnauit, ſed non ſequitur ergo abſoluit, Corn.in conſi.49. col.2. lib.2. latius Dec.
4 in conſi.219.fin col. & propterea inferebat † Craue. in d.conſi.203.ſub num.10.quod licet ex gloſ.in l. iuſiurandum & ad pecunias in §. ait prætor in uerſ. datur, inferatur à contrario ſenſu, quòd regulariter is cui defertur iuramentum habet electionem, uel iurandi uel referendi, cum ſpeciale ſit in famoſo iudicio, ut ea electione priuetur, non ſequitur tamen inde, ut poſsit recuſari iuramentum quoties referri non poteſt, nam hoc omnino ſeparatum eſt ab eo quod dicit gloſ.in ſenſu directo, & ex ſeparatis non infertur iuribus uulgar. Similiter ponit exemplum
5 Dec.in d.l.1.ſub num.59.uerſ. & pono exemplum, in caſu in quo loquitur Bal.in l.1.C.de inutil ſtipul. Quòd ſi ſtatutum requirit certam formam in contractibus minorum a contrario ſenſu, in maioribus talis forma non erit neceſſaria, & hoc modo inquit argumentum a contrario ſenſu benè procedere in
6 ſtatutis. Et rurſus quando ſumitur † ex natura limitati temporis, & quando neceſſarium eſt argumentum ex natura uerborum limitatorum, ut not. Bal. in d.l.obſeruare §.proficiſci in 3.q.circa fin.de offic. proconſ. Neque obſtare ait aliqua, quæ in contrarium adducuntur; ueluti quòd argumentum a contrario ſenſu ſit ex interpretatione, quæ non habet locum in ſtatutis, quia ſupra demonſtratum fuit eſſe ex mente & verbis quando ſumitur ad limites uer
7 borum. Ad deciſio. † Bal.in d.l.1.C.de inutil.ſtipulatio.ait illam rectè procedere, quia non infertur a contrario ſenſu, quòd ille ſit habilitatus, a iure cõmuni ultra illam ætatem, ut ratio Baldi oſtendit, quia dũ ſtatuto dicitur, ut minor 18. annis non poſsit ſe obligare niſi ſeruata certa ſolennitate uel forma; a contrario ſenſu ſequitur quidem, ut maior non teneatur illam formam ſeruare, ut dictum eſt, ſed non ſequitur ut ea ætate maior poſsit efficacius ſe obligare, quàm ſit iure communi permiſſum hominibus intra 25. annum exiſtentibus, quia inducta ad infringendum non debent operari contrarium. Ad Bart.
8 aſſertionem † in l.3.§.cum Titio quem ſeq. Alexan.in l.1. C.de bon. poſſ. contr. tab. reſpondet per poſterius ſtatutum minorem pœnam imponentem non

cenſeri a contrario ſenſu derogatum primo, ne in-
ducatur iurium correctio, & quia utrunque ſtare
poteſt, ut ſupra diximus libro ſeptimo in materia
exorbitanti, dum uerba fecimus de iſtiusmodi ſtatu
to, & quia a contrario ſenſu id non infertur, ut do-
cet Dec. in d. l. 1. C de bon. poſſ. contr. tab. eandem
limitationem probat Cæſal. in conſi. 62. ſub nu. 46.
lib. 1. qui addit Deci. in conſi. 606.

Limitatur ſecundo loco iſta concluſio, ut non
9 progrediatur in correctorio ſtatuto quia † tunc ad
correctionem iuris communis non eſt licita argu-
mentatio à contrario ſenſu in ſtatutis, Roma. in con
ſilio 399. ut præſens conſultatio clarior reddatur,
& ſeq. Crot. in d. l. omnes populi ſub numer. 207.
10 de iuſt. & iur. quia præſumitur † ſtatuentes velle cō
ſeruare id quod ab ipſis conſtitutum eſt, arg. l. ſi ho-
minem mand. uerbi gratia, diſponit ſtatutum, quod
in cuiusque ſucceſsione agnati præferantur cogna-
11 tis † poſt fit ſtatutum quòd moriente fratre ſine
aſcendentibus, frater ſuccedat, & ſoror excludatur,
tale argumentum non ſumitur, ut ipſo moriente cū
aſcendentibus puta matre, uel auia materna ſoror
ſuccedere poſsit, prout diſponit ius cōmune auth.
de functo. C. ad tertul. quia ſumendo huiusmodi ar-
gumentum corrigeretur alterum ſtatutum, eandē
ſententiam ſequitur Crauet. in conſil. 39. ſub nu. 5.
poſt Bal. in l. obſeruare, §. proficiſci, in 3. q. de offici.
proconſ. & Caſtr. in conſil. 175. caſus præſens ualde
dubitabilis col. 3. ad fin. lib. 1. & in conſi. 83. præſens
caſus col. 3. circa medium libr. 2. & ita firmat Deci.
& communiter Doctor. in d. l. 1. §. 1. de offic. eius.

Sed Paul. Oria. in d. l. 1. ſub num. 45. putat tale ar-
12 gumentum procedere † etiam in ſtatutis ad corre-
ctionem iuris communis, per gloſ. in l. tale pactum,
§. fin. de pact. quæ uult ſtatuentes intelligi in caſu
omiſſo ſtatuiſſe in quod veriſimile eſt, ita ſtatutu-
ros fuiſſe, ſi interrogati eſſent; ſed argumentum a
contrario ſenſu nihil eſt aliud, quàm caſus omiſſus
ergo cenſetur ſtatutum. Rurſus quia ſtatuentes poſ-
ſunt corrigere ius commune in ſenſu directo, ut per
omnes in d. l. omnes populi de inſt. & iur. ergo & in
ſenſu contrario. Sed hæc argumenta puerilia eſſe ac
13 † vana dicit Hyppol. Riminal. in d. l. 1. de offic. eius.
ſub num. 514. nam gloſ. & Doctor. inquit ille in d. l.
tale pactum dicunt ſtatuentes idem uideri diſpo-
ſuiſſe in caſu omiſſo, de quo ita diſpoſuiſſent ueriſi-
militer ſi fuiſſet interrogati. At nos per argumentū
a contrario ſenſu intendimus facere quòd ſtatutum
cenſeatur diſpoſuiſſe contrarium in caſu omiſſo,
eius quod diſpoſuerat in expreſſo. Ergo non poteſt
deſeruire gloſ. illa cum ibi notatis. Ad ſecundum ait
14 † non parem virtutem taciti atque expreſsi eſſe
quātum ad emendandum actum; cum actus magis
inficiatur ex diſpoſitione expreſſa quàm ex tacita,
Bal. in l. eleganter, §. ſi quis poſt col. penult. ſup. de
condic. indeb. Deci. in l. expreſſa de reg. iur. Iaſ. in l.
cum quid ſub num. 6. limit. 3. ſi cert. peta. unde licet
ſtatuentes poſsint expreſsè ius commune tollere nō
tamen id inducendum eſt tacitè, & per arg. a contra
rio ſenſu.

Sed hactenus firmatam limitationem Doctores
15 communiter intelligunt, ut atteſtatur Deci. ſub
d. num. 59. in d. l. 1. uerſ. ſucceſsiuè Doctores de offi.
eius, ut locum habeat, quando ſtatutum in ſenſu di-
recto aliquid poſsit operari, ſed quando nihil poſ-
ſet operari, tunc etiam ad correctionem iuris com-
munis aſſumitur argumentum a contrario ſenſu;
exemplum, ſi ſtatuto caueatur ut non extantibus
16 maſculis fœminæ ſuccedant, † cum enim tale ſtatu-
tum nihil in ſenſu directo operetur, ex eo quia licet
hoc non diſpoſuiſſet, tamen filiæ, ubi maſculi non
adeſſent de iure communi ſucceſsiſſent, meritò de-
ducitur à contrario ſenſu argumentum, ut extanti-
bus maſculis fœminæ non ſuccedant, ita tradit Bal.
in l. conuenticula. col. prima. C. de epiſc. & cler. cum
simil. trad. ab Alex. hic col. 11. uerſic. fallit hæc con-
cluſio, & in l. ſi cum dotem in princ. ſol. matr. in col.
fin. ibique Ioan. Imol. & Claud. Aquenſ. Iaſ. in conſi-
lio 115. col. 3. col. 1. & conſi. 201. ſub num. 5. libr. 2.
Dec. conſi. 626. col. 2. Ruin. Sen. in conſilio 264. ſub
nu. 44. Rimi. in conſil. 89. num. 8. & conſil. 154. ſub
num. 11. uol. 1. Crauet. in conſi. 92. nu. 5. conſi. 105.
num. 7. & conſi. 118. ſub num. 19. Hippol. Riminal.
qui & ipſe teſtatur ita ſe habere communem ſentē-
tiam, in conſi. 3. ſub num. 1. quod facit & Viui. loco
iam relat. poſt Curt. iun. in citat d. l. 1. Felyn. in dicto
cap. ſignificaſti de foro compet. & Albert. Brun. in
1. quæſt. 7. arti. prin. Hippol. Riminal. in d. l. 1. ſub nu
mero 403. 451. & 516. cum ſimi. Sed aduerſus hanc
17 concluſionem † dicit Dec. obſtare quòd cum agatur
de præiudicio filiarum, ut priuentur hæreditate pa-
terna, potius tolerandum eſſe uidetur, ut uerba ſta-
tuti nihil operentur, quàm quod indebitè alteri dā-
num inferatur, ut nota. per gloſ. & Bart. ibi in fin. in
l. fin. §. in computatione. C. de iur. deliber. & maximè
18 per Iaſ. ibi, & quamuis Iaſ. ibi † dicat filiis non pati
damnum, ſed lucrum perdere, ut per gloſ. in l. 3. de
iur. & fact. ignor. Tamen replicat Deci. quòd imò re
ſpectu legitimæ hæreditas uidetur eſſe debita filiæ,
nam tolli non poteſt ſine cauſa, §. aliud quoque ca-
pitulum in auth. ut cum de appel. cognoſc. & ſicu-
ti ille qui perdit legatum dicitur pati damnum, glo.
in l. non amplius de leg. 1. ita & in hæreditate debi-
ta filio, prout hæc duo comparat Bart. in l. clodius
de acquir. hæredit. & ſe remittit Deci. ad dicta per
eum in l. iuris ignorantia. C. qui admitti. Sed hanc
19 reſponſionem Decij non eſſe bonā dicit Rim. ſupra
allega. in d. l. 1. quia idemmet Deci. in d. l. 1. C. qui
admitti probat in legato tractari de lucro; quod &
probatur in l. qui autem, §. ſed & illud, quæ in fraud.
credit. ubi ſi quis legatum repudiauit ceſſat illud
edictum, quod factum eſt aduerſus eos, qui minuūt
patrimonium ſuum, ut fraudent creditores, ut in
princ. legis dicitur, hic enim agit ne locupletetur, nō
autem ut perdat inquit tex. & Bartol. in d. l. clodius
uult agi de lucro tam in legato, quàm in hæreditate
filio delata, & ſicut illud repudiatione perditur; ita
etiam abſtenſione amitti poſſe filio delatam hære-
ditatem non autem iuris ignorantia; Et ad id quod
inquit Deci. de legitima debita filiæ, reſpondet id
non procedere ſuppoſito dicto ſtatuto eam exclu-
dente ab inteſtato, à contrario ſenſu ſtantibus ma-

ſculis

20 ſculis,cum enim † legitima pars ſit portionis ab in-
teſtato debitæ l. cum quæritur. C.de inoff. teſtam.l.
parentibus.ff.eod.tit. ſequitur ei nullam deberi legi-
timam quæ ab inteſtato non ſuccedit ex dicto ſta-
tuto, prout tradit Bal.in l. maximum vitium. C.de
lib.præter.& in l.ſi emancipati col.tertia oppoſ.6.&
ibi Alexan.nu.8.C.de collat. Dec.qui dicit eſſe com
munem,in couſil.296.col.1.ad fin.quibus plures ad
dit Crauet. in conſilio 11. ſub num.13. & Rube.in
conſil.122.cum ſimili. ab eo citat.qui hoc pacto ait
ceſſare obiectum. Quod ego quoque ſilere arbi-
21 tror,ex eo quod † ubi fęminæ per ſtatutum a ſucceſ-
ſione excluduntur, debent ſemper eſſe dotatę uel a
parentibus, uel ab ijs quorum fauore excluduntur,
Bal.in l.fin. col.ſecunda. uerſ.ſed pone ſtatutum. C.
de dot.promiſſ.Brun.in tracta.fœmi.excluſ.in uono
artic.princ.q.2.ſub uum.47. & per totam illam quæ
ſtionem,unde non uidentur damnum pati,cum dos
data uel quam conſequi poſſunt dicatur ſuccedere
22 loco legitimæ † l.Titio centum §. Titio genero, vbi
Bart.not.de condit.& demonſtr.Dec.in couſil.106.
ſub num.3.& in couſil.505.ſub num.3.Franc.in ca.
quamuis de pact.lib.6. col.4.ad fiu. Cur.noſter Sen.
couſil.5.Andr.Tiraq.in l.ſi unquam. C.de reuocan.
donatio.in uer.ſuſceperit liberos ſub uum.112.cum
ſimilibus.Sicque cum ante dicta limitatioue ad ſu-
pra firmatam regulam ſeu concluſionem reſidet
Iaſ.in d.l.1.& Sap.ſub num.76.& Curt.iun. loc.iam
relato qui illam confirmat ea ratione,quòd quando
23 ſtatutum † nouum nos reducit ad ius antiquum,li-
cet corrigat ius medium, dicitur fauorabile, & per
couſequens extendi debet, ſecundum gloſ. in cap.
ſtatutum in uer.emendari de præben. lib.6.Felyn.in
cap.cum acceſsiſſent col.2.de conſtit.Iaſ.in d.auth.
quas actiones. C.de ſacr. eccleſ. & ſupra diximus li-
bro ſexto in materia correctoria, ſed in lege Moſai-
ca fœminæ excludebantur ergo ſtatutum, quod
nos reducit ad tale ius, tanquam fauorabile exten-
dendum erit, & quamuis Sapia non recipiat hanc
rationem quia nunquam reperitur fuiſſe à iure com
muni recepta, nihilominus Rimiual. ſub num.510.
24 in d.l.j. dicit Sapiam parum † ſapere, quia ſatis eſt
ius commune illi fuiſſe contrarium, ad hoc ut ſtatu
tum tali lege conforme tanquam fauorabile debeat
extendi, ſed poteſt quoque dici de media iuriſpru-
dentia ſimilem prouiſionem fuiſſe in plerisque caſi
bus receptam, ut in l.lege 12.tab. C.de legi.hæredi.
ubi Bal.ait ſuper illa media iuris prudeutia excluſi
25 ua † fœminarum in illis caſibus fuiſſe fundata om-
nia ſtatuta Italiæ, per quæ fœminæ arcentur a ſuc-
ceſsione propter maſculos, quæ ſtatuta cum ſint
fundata in fauore agnationis, non eſt dubium ſe-
cundum communes Doctor. theoricas, aut ſaltem
26 magis † communes,ea fauorabilia cenſeri, ut ſupra
diximus; & ſcribit Brun.in ſtatuto fœminarum ex-
cluſiuo in quarto arti.princip.ſub num.6. cum ſimi.
ſupra relat. & ideo poterit extendi, & in illo argu-
mentum à coutrario ſenſu etiam ad correctionem
iuris communis aſſumi, cum præſertim illa quoq;
ratione adiuuetur quam conſiderant communiter
Doctor.tam in d.l.1.quàm alibi in locis ſupra alle-
gatis unde ne abſurdum illud ſequatur, ut inanis ac
fruſtratoria reddatur ſtatuti diſpoſitio, interpreta-
tione adiuuandũ erit, ut ſupra duubus præcedenti-
bus libris ſæpius diximus; & præſertim interpreta-
tione mentali, intrinſecaque ac neceſſaria iſtius ar-
gumentationis a coutrario ſenſu.

S V M M A R I V M.

1 *Argumentum a contrario ſenſu non habere locum in ſtatutis, quando aliquo ſtatuto cauetur ut ſtatutorum uerba non recipiant aliquem extraneum, uel ſubauditum intellectum.*
2 *Sed contra obſtare quod argumentum a contrario ſenſu dicitur eſſe ex mente legis. num.2. ex Decio,*
3 *Riminaldum uero contra ſentire ut ſit ſubauditus intellectus.*
4 *Auctorem tamen ſtare pro Decio & Curtio.*
5 *Statutum Ticinenſe remouens interpretationem & omnem extrinſecum intellectum, quomodo ſit extendendum.*
6 *Paſsiuam interpretationem nunquam cenſeri excluſam.*
7 *Argumentum a contrario ſenſu non habere locum quãdo ſtatuentes inciderent in pœnam.*
8 *Statutum quod uſurarius non poſsit capere niſi duos denarios pro libra, non infert propterea, ut licitè illos capiat a ſenſu contrario.*
9 *Argumentum a contrario ſenſu non habere locum in dictis teſtium, quando per id inciderent teſtes in crimen falſi.*
10 *Propter inanitates recedendum non eſſe a communibus opinionibus.*
11 *Tex.in l.2. C.de cond. inſer. eſſe difficilis ac ſalebroſę inductionis, ſed elegantem.*
12 *Argumentum a contrario ſenſu non procedere quando ſtatuta ad literam ſunt intelligenda. ex Iaſ. & Rimin.*
13 *Contra tamen ſentire Orianum. A quo ſub numero decimo quarto refertur Riminaldum conari ſeruare dictam limitationem.*
14 *Auctorem tamen contra putare, cùm tale argumentũ ſit ex mente legis ut ſupra dictum eſt.*
15 *Statutum reijciens interpretationem intelligi de gloſſa, & interpretatione hominis.*

Quid iuris ſit, quando alio ſtatuto caueatur, ne reliqua ſtatuta aliquam interpretationem recipiant, uel quando ſic arguendo ſtatuentes inciderent in pœnam; aut quando alia lege municipali caueretur, ut ſtatuta deberent intelligi ad literam.

C A P. XIII.

TErtio loco limitatur iſta concluſio, ut locum non habeat ſtante inter reliqua ſtatuta lege aliqua municipali, quòd uerba ſtatu-
1 torum † non recipiant aliquem
extraneũ uel ſubauditum intellectum, ita limitat Bald.in l.2. C. de cond.inſert. cum

 ſimil.

ſimil.de quibus per Iaſo.in 4.nota d.l.1. quia ſecun-
dum eum arg.a contrario ſenſu dicitur ſubauditus
intellectus, per quẽ non inducitur legum correctio,
ſecundum gloſ.in cap.cupientes §. quod ſi per vigin
ti de electio.lib.6.eandem limitationem recipit Ab
bas in cap. cum apoſtolica in ult. notab. de ijs quæ
fiunt à prælat.& Alex.in d.l.1.col.11. de offici.eius,
qui dicit idem eſſe ſi ſtatutum uelit quòd uerba in-
telligantur ad literam, per ea quæ ſcribit Bal.in l.2.
C.de patr.qui fili.diſtrax.

Sed tamen inquit Deci.in d.l.1.ſub num.60.præ
2 dictis † dubitationem facere, quòd contrarius ſen-
ſus uidetur ex mente legis, uel ſtatuti procedere, ut
ſupra dictum eſt, quod ſaltem difficultatem habere
non uidetur in argumento a contrario ſenſu, quod
ſumitur a cauſa finali uel ad limites uerborum, quę
ſunt in ſenſu directo, per ſupradicta, & quia expreſ-
ſum uidetur etiam illud quod indirectè ex inſtrumẽ
to colligitur, ut not. Abb.in cap.cum olim de cenſib.
in ult. not.cum ſimili. quæ habentur apud eundem
Dec.in cap.tranſlato de conſtit.& faciunt quæ ſcri-
bit idem Deci.in l.fin.C.de edict. Diui Adrian. tol.
in quam ſententiam inclinat & Cur.iun.in d.l.1.ſub
num.88.uerſ. ſed iſta limitatio, at contra ſentit Ri-
3 minal.† iun. in d.l.1.ſub nu.521.uer. ſed in limitatio
nem prædictam, quia argumentum a contrario ſen
ſu dicitur ſubauditus intellectus, cum per indirectũ
colligatur d.c.cum apoſtolica, ſi ergo dicat ſtatutũ,
ne ſtatuta recipiant ſubauditum ſenſum, non debe-
bit habere locum iſtud argumentum, quod nihil eſt
aliud quàm ſubauditus intellectus, hincque ceſſare
ſecundum argumentum Dec.quòd ſit ex mente, uel
expreſſum, quia utcunque ſit.

4 Sed ego † puto Dec.& Curt.rectè ſentire, ut uera
non ſit hæc limitatio quia ſtante illa communi opi-
nione, quòd argumentum a contrario ſenſu ſit ex
mente intrinſeca, & ex diſpoſitione ſaltem generali
ipſius legis uel ſtatuti, ut ſupra diximus nunquam
poteſt hęc ſignificatio dici eſſe excluſa a ſtatuto per
ea quæ ſcribit Areti.in l.cum lege de teſtam.& Dec.
in conſi.5.in fin cum ſimil.ſupra ſæpius citat.nec ex-
cluſa per tale ſtatutum quod loquitur de ſubaudi-
to intellectu extrinſeco atque extraneo, non autem
de illo qui uenit ex ui uerborum generali, & mente
legis, qui nunquam cenſetur excluſus, per illum no
tab. tex.in l. his ſolis uerſ. tacitè cautum putamus.
C.de reuoc. dona. & per ea quæ ſæpius ſupra dicta
ſunt ac ſcribit Alciat.de uerb.ſig.in l.liberationis, &
faciunt quæ tradit Curt.ſen.in conſi.6.Ticinenſi ſta
tuto ſub nu 27.& Cur.iu.in conſi 6.col 4. ad fi.& 5.
5 ſtatuto † noſtro Ticinenſi, quod remouet omnem in
terpretationem, & tamen non cenſetur reijcere in-
terpretationes illas quæ ueniunt ex mente intrinſe
ca ipſius ſtatuti; & quatenus aliqua poſsit ſubaudi-
tio conſiderari, illa eſt impropria, & talis ut de illa
non poſsit intelligi ſtatutum; quia eſſet ſubauditio
eiuſdem legis uel ſtatuti, quæ nunquam cenſetur ex-
cluſa, ut in ſimili dicunt doct. & ſupra latius retuli-
mus quàm ut hic repetendum ſit de interpreta-
6 tione paſsiua † quæ cùm fiat ab ipſa lege, ſemper in
quacunque materia, quantumuis odioſa, correcto-
ria ac pœnali, ut ſupra diximus, uarijs in locis 5.6.
& 7.libri, & tradit Bart.in d.l.omnes populi ſub nu
mero 60. & in l.1. ad leg. Falcid. & in l. quod uero
de legi.cum ſimilibus in dictis locis adductis atque
relatis, nunquam intelligitur eſſe reiecta.

Limitatur quarto loco iſta concluſio quando aſ-
ſumendo argumentum a contrario ſenſu incideret
7 ſtatuentes in penam, gloſ. notand.in clemen.1.de
uſur.in uer.facere.Bald.in authen. ad hæc colum.3.
C.de uſur.cum ſimilib.adduct.per Doctor.in d.l.1.
de officio.eius; & ideo, ſi fiat ſtatutum, quod uſurarius
8 non poſsit capere † ultra duos denarios pro libra, nõ
ſumitur argumentum a contrario ſenſu, quod poſ-
ſit capere licite illos duos denarios, quia hoc modo
inciderent in pœnam. Addit aliam rationem Iaſ.in
d.l.1. ſub numer.43. uidelicet quòd ſi aſſumeretur
huiuſmodi argumentum a contrario ſenſu in tali ſta
tuto, eſſet non ſolum contra ius canonum, ſed
etiam contra ius diuinum, & ideo non poſſet tale
argumentum procedere, ſed pro hac limitatione
melius dicit facere tex.in cap. quod dicitur de uer-
bo. ſignificati. per quem ibi colligunt Butri & Ab-
bas argum.a contrario ſenſu non habere locum in
9 dictis teſtium, † quando per tale argumentum in-
ciderent in crimen falſi; & ita probant poſt Iaſo.
Curt.& Oria.in d.l.1.de off.eius hanc limita.ille ſub
numero 90. hic ſub num. 105. qui dicit hanc limi-
tationem fuiſſe Hiero, Tort. quam tacito auctore
ſibi adſcripſit Iaſ. & ita ſe habere communem opi-
nionem, dicit idem Oria. quamuis dubitet aliquan
tulum, ex eo, quod uideatur contra ſtatuentes inter
pretandum, qui legem potuerunt apertius dicere,
arg.l.ueteribus de pact.cum uulg. ſed ego puto ob
10 huiuſmodi inanitates non eſſe dubitandum de cõ-
muni opinione, quæ fundata eſt in ea certiſsima at-
que irrefragabili concluſione, quæ habet, argum.a
contrario ſenſu nunquam eſſe locum, quando ali-
qua reſultaret abſurditas, ut ſcribunt omnes in d.l.j.
de off.eius in gloſ.in uer. fortiſsimum per tex.in l.2.
C.de cond.inſert.quem difficilis ac ſalebroſæ indu-
ctionis appellat Iaſ. & circa illum ualde laborant
11 interpretes ibi, & in d.l.1.& certè ille † tex.eſt ualde
elegans tam in textu, quàm in glo. in textu illis in
uerbis, quia patris uoluntati non obtemperauit, in
glo.in uerbo edicti, & in uerbo voluntatẽ, dicũt, pra
uum ſubauditũ ſubauditũ nõ eſſe admittendũ pro-
pter abſurditatem; & deſeruiunt ad hoc propoſi-
tum quæ ſupra diximus libro tertio, & quinto, ſexto
& ſeptimo, diuerſis in locis de abſurdi euitatione
cuius gratia docuimus multa in iure admitti quæ
aliàs non admitterentur.

Limitatur quinto loco ut ceſſet ſupra relata con
cluſio, quando adeſſet ſtatutum, ut ſtatuta debe-
12 rent intelligi ad literam, † quia tunc non admitti-
titur argumentum a contrario ſenſu, quod non re-
peritur eſſe ex litera, ſed eſt ſubauditus intellectus,
ut per glo.& doctor.in dicta l.ſecunda. C.de condit.
inſert. & ita firmat Iaſ.& Riminal. in d.l.1.de offic.
eius D.Alcia.in conſi.78. circa fi.quibus accedit Ri
minal.iun.in d. l.1. ſub nu.522. Contrariam tamen
13 † ſententiã in d.l.j.probat Oria.ſub nu 46.per doctr.
Bart.

Bart. in d. l. omnes populi de iuſt. & iur. ſub num. 65.
ubi ait iſtiusmodi ſtatuta parum operari, quia intel
liguntur reijcere ſolum friuolam interpretationem.
per l. 1. §. fin. & l. 2. §. pen. C. de uet. iur. enuc. ſecus in
legitima, quia illa nunquã cenſetur eſſe excluſa. l. 1.
cum ibi notat. C. de legi. & in l. ſi de interpretatione
de legi. & ita in reſcripto tradit Bal. in rub. de reſcri.
col. 2. & hanc quoque ſententiam firmat Cur. iu. in
d. l. 1. ſub num. 89. per ea quæ ſupra dixit in antecedẽ
14 ti limitatione, ſed Rim. iun. † in d. l. 1. ſub d. nu. 522.
dicit poſſe defendi prædictam limitationem, quia
quod ibi dicit Bart. procedit quando interpretatio
fit ſuper uerbis expreſsis in ſtatuto, ſed argumentũ
à contrario ſenſu ſupponit uerba contraria expreſ-
ſis, ergo &c. Sed ſtantibus ijs quæ ſupra diximus in
proximè præcedenti limitatione, quòd argumen-
tum à contrario ſenſu ſit ex mente legis ex interpre
tatione intrinſeca, & ex diſpoſitione & ex uerbis, ſal
tem ex generalitate uerborum, ut ſupra diximus, &
ex neceſſaria interpretatione, euitari nõ poterit quo
minus, nõ obſtante einſcemodi lege municipali, ad
huc in ſtatutis aſſumi poſsit prout proximè diximus
in ſuperiore limitatione, quibus accedit quod ſcri-
bit Bal. de iſtiusmodi ſtatuto in d. l. omnes populi,
ſub num. 22. uerſ. ſed quid ſi cauerit. ubi ait intelli-
15 gendum eſſe, ni † uelit reijcere gloſſam & interpre-
tationem hominum tantum non autem interpreta-
tionem legis, per l. quamuis. C. de adulter. quinimò
ait quod etiam quando ſtatuto præciperetur ut ſta
tuta deberẽt preciſè obſeruari, nihilominus adhuc
legitimam interpretationem reciperent, per tex. in
l. ſtipulatus ſum Damam de uerb. oblig. quibus ad
ſtipulantur quæ ſcribit in dicto conſil. 9. Ticinenſi
ſtatuto Curt. ſen. ſub num. 25. & Cur. iun. d. conſi. 6.
col. 4. ad fin. & 5.

SVMMARIVM.

1 *Argumento a contrario ſenſu tolli id quod ſen-
ſu directo diſponitur, ſed non induci nouam diſpoſi-
tionem.*
2 *Contrarium ſenſum non attendi ultra id quod in ſenſu
directo dicitur.*
3 *Statutum ſi dicat quod minor quindecim annis non con
trahat ſine certa ſolennitate, non propterea uidetur
habilitare maiorem 15. annis ut poſsit abſque illa ſo-
lennitate contrahere.*
4 *Puellas quæ coactæ parentum imperio habitum ſuſcepe
runt illum dimittere, ac nubere poſſe.*
5 *Tex. in l. qui teſtamento, §. mulier, & in l. ex eo de teſt.
declarari.*
6 *Cap. cum apoſtolica. §. fin. de ijs quę fiunt a pręlat. ut ex
cipiendum ſit.*
*Epiſcopi conſenſu a laicorum manu clericos poſſe deci-
mas accipere ibi.*
7 *Perſonatum non poſſe concedi minori 14. annis.*
Intellectus cap. indecorum de ętat. & qualit. ibi.
8 *Cap. qualis 25. diſt. quomodo ſit intelligendum.*
9 *L. cum prętor de iudi. declaratur.*
10 *Argumentum a contrario ſenſu nouam diſpoſitionem in-
ducere qui tenuerint, & quibus argumentis nume-
roſi.*
12 *Et quomodo contrarię partis ratiocinationibus oc-
currant.*

An ne per argumentum a contrario ſenſu ceſſet illud quod in ſenſu directo diſponitur.

CAP. XIIII.

Imitat modo ſexto loco Deci.
hanc concluſionem in d. l. j. in
ult. notab. ſub num. 38. præſer-
tim ſub uerſi. & hæc concluſio,
ut per argumentum quidem a
1 contrario ſenſu † ceſſet illud
quod à directo ſenſu diſponi-
tur, quia ſi lex permittit a contrario ſenſu ceſſat per
miſsio; ſi prohibet a contrario ſenſu ceſſat prohi-
bitio; ſed a contrario ſenſu non inducitur noua di-
ſpoſitio, contraria eius; quod in ſenſu directo conti-
netur; quia inducta ad unum finem operari non de
bent contrarium effectum, ut ſupra dictum eſt. &
per id quod no. Bal. in l. conuenticuls. in princ. C. de
epiſcop. & cler. poſt Petr. ubi inquit arg. a contrario
ſenſu procedere tanquam a ceſſante ratione, & pro-
2 pterea nihil noui inducere; mouetur autem † ad pro
bandam hanc concluſionem limitatoriam Dec. prę
ter ſupra dicta, & illa ratione, quia contrarius ſenſus
non extenditur ultra id, quod expreſſe a ſenſu dire-
cto dicitur, ut ſupra dictum eſt; item per doctr. Bal.
in l. c. in fin. C. de inutil. ſtipul. ubi inquit quòd ſi
3 † ſtatutum dicat, quòd minor quindecim annis non
poſsit obligari ſine certa ſolennitate, non tamen il-
lud tempus uidetur habilitare maiorem quindecim
annis, quia poſt eam ætatem ceſſat quidem prohi-
bitio ſtatuti, ſed caſus remanet in diſpoſitione iuris
communis, & idem in ſimili uult Paul. Caſtr. in con-
ſilio 106. incip. a ſecundo. col. 2. lib. 2. & idem Deci.
4 in conſi. 110. & ita intelligit tex. in c. puellæ † 20. q. 1.
ubi dicitur puellas, quæ non coactæ parentum im-
perio habitum ſuſceperunt, & ſic uolentes, non poſ-
ſunt recedere; unde uidetur inferri quod ſi coactæ
patris imperio habitum ſuſceperint, poſsint recede-
re ac habitum dimittere, & nubere, nam argumen-
tum a contrario ſenſu ſumitur ex communi regula,
quæ habet quòd factum per metum debet retracta-
ri, ut in tit. quod met. cauſ. prohibitio igitur fuit li-
mitata quòd non poſsint nubere, ſi non coactè à pa-
rentibus & ſic uolentes profeſſorium habitum ſu-
ſceperunt, ſi ergo coactæ hoc fecerunt prohibitio il
la ceſſat a contrario ſenſu & ſubintrat communis
regula, ut factum per metum reſcindatur, & ſic
non eſt dicendum diſpoſitionem illam prohibiti-
uam inducere diſpoſitionem permiſsiuam diſpo-
nendo, ſed ceſſat prohibitio nubendi metu inter-
ueniente per ſupra dicta. Secundum quoque præ-
5 dicta declarat text. † in l. qui teſtamento, §. mu-
lier de teſtam. & in l. ex eo eo. tit. nam ibi dicitur dã-

natum de adulterio non poſſe dicere teſtimonium,
ex qua ſpeciali prohibitione colligitur regulariter
mulierem poſſe teſtificari, aliàs opus non eſſet illã
in tali caſu prohibere, illa tamen regula, ut regula-
riter mulier admittatur ad perhibendum teſtimo-
nium non inducitur a contrario ſenſu ſed ſupponi-
tur per alia iura probari, quia ſi ſic arguatur de adul
terio tantum damnata prohibetur dicere teſtimo-
nium. Ergo non damnata non prohibetur hoc qui-
dem ſequitur & concludenter, ſed ſi uelit inferri er-
go a contrario diſponitur ut mulier teſtimonium di
cere ualeat hoc ex præmiſsis non inferetur neq; ex
illa prohibitione ſpeciali hoc poterit innui, quia in-
ducta ad vnum finem, non operantur contrarium
effectum l. legata inutiliter de leg. 1. cum vulga. &
quia contrarius ſenſus, ut dictum eſt, non poteſt ex-
tendi ultra ea quæ in ſenſu directo habentur. eodẽ
6 † modo intelligit text. in d. c. cum apoſtolica de ijs
quæ fiunt a prælat. §. fin. ubi dicitur inhibitum in cõ
ſilio Lateranenſi, ne religioſi accipiant decimas de
manu laicorum ſine conſenſu epiſcopi, ut licitè de-
cimæ poſsint de manibus laicorum accipi, quia tali
caſu interuenientẽ conſenſu epiſcopi prohibitio
ceſſat & ſubintrat regula permiſsiua ante illam pro-
hibitionem, quod de conſenſu epiſcopi poſsint lici-
te decimæ de manu laicorum accipi. & ſic uirtute
regulæ permiſsiuæ cum id liceat non eſt dicendum
quod inducatur à contrario ſenſu dictæ diſpoſitio-
nis prohibitiuæ particulari, quia in prohibitione fa
cta ſine cõſenſu epiſcopi, colligitur quidẽ argumen
tum a contrario ſenſu, quod accedente conſenſu epi
ſcopi non prohibetur, ſed non ſequitur quòd ex illa
prohibitione concedatur, ſed ceſſante prohibitione
conceſsio reſurgit ex priore regula affirmatiua, quæ
ſupponitur ex ſpeciali ac limitata prohibitione. Sic
7 etiam † exaudit cap. indecorum de æta. & qualit. ubi
prohibetur, ut non concedatur perſonatus minori
14. annis. in maiore 14. annis ceſſat illa prohibitio,
ſed non ſequitur ut id concedatur ex illa limitata
prohibitione quia ex prohibitione non ſequitur cõ-
ceſsio, cum inducta ad unum finem &c. d. l. legata
inutiliter, & d. l. cum tale §. fin. de cond. & demonſt.
8 Rurſus † ſic ait excipiendum ca. qualis 25. diſt. ubi ſi
de uno negatur de alijs intelligitur concedi, id enim
uerum eſt reſpectu eorum quę prius inducebantur,
9 ſic & in l. cum prætor † in prin. de iudi. ubi ſi prætor
iudicem aliquem iudicare uetat, alios intelligitur
ad iudicandum admittere, ſed id non reſurgit ex il-
la prohibitione ſpeciali, ſed ex priori permiſsione
cui non fuit derogatum; & ideo tex. utitur uerbo
uidetur, quod denotat impropriẽtatẽ. Sic etiam de
claratur lex fin. §. filijs autem. C. de bon. quæ liber.
ubi filiofam. duntaxat teſtari non permittitur quan
do in bonis quæritur uſusfructus patri. Ex hoc ta-
men tamen non conceditur ei ut poſsit teſtari ſi pa-
tri uſusfructus non quæritur ſed prohibitio ſola ceſ-
ſat & remanet caſus in diſpoſitione iuris communis
quo filiusf. abſolutè teſtari prohibetur, l. pen. C. qui
teſtam. face. poſſ. Contrariam tamen ſententiam ſe-
10 cuti † ſunt Petr. Calcſa. & Moder. Pataui. in d. l. 1. de
offeiut quibus accedit ibi Rimi. iun. ſub num. 172.

ad ſi. cum plur. ſeq. pro qua optime adducit decem
11 fundamenta, quorum primum eſt † quod argumen
tum a contrario ſenſu dicitur eſſe mens legis uel ſta
tuti, ut per glo. in l. qui teſtamento, §. mulier de teſt.
& ex ſignificatione expreſſa atq; apertiſsima, ut uo-
luit Bar. per illum tex. in l. ſi quis locuples de manu.
teſtam. cum ſimil. ab eo cita. & à Cur. iun. ibi ſub nu
mero 43 & a nobis ſupra & in conſtitutione cõclu-
ſionis, unde quemadmodum argumentum a contra
rio ſenſu facit ceſſare diſpoſitionem directam, ſic ẽt
debet poſſe nouam diſpoſitionem inducere directæ
contrariæ. Secundum eſt per tex. in l. iuriſgentium
§. pactorum ubi quod reſultabat a contrario ſenſu
uerborum edicti prætoris, ideſt pacta quæ dolo ini-
ta eſſent ſe non ſeruaturum, dicit I. C. prætorem di-
xiſſe. Tertium eſt ex tex. in d. l. 1. §. huius autem ibi
a contrario ſenſu eius quod diſponebatur directò
per legem Iuliam ſcilicet ut cauſæ meri & mixti Im
perij demandari non poſſent niſi eo proficiſcente
cui a lege uel à principe, inducit Papinianus a præ-
ſente non poſſe demandari. Quartum eſt ex eodem
tex. dum fortiſsimum appellat hoc argumẽtũ quod
ſic uocitat quoq; Alcia. conſi. 778. ſub nu. 3. Quintũ
aſſumit ex d. l. qui teſtamento, §. mulier & l. ex eo de
teſtam. dum a contrario ſenſu directæ diſpoſitionis
legis Iuliæ quæ prohibet adulterj damnatam mu-
lierem teſtimonium dicere inducitur, ut in alijs cau
ſis teſtimonium ferre poſsit. Sextum inuehit ex
tex. c. cum virum de regular. iuncto tex. in cap. puel-
læ 20. q. 1. ſupra cita. inducendo per argumentum
a contrario ſenſu directæ diſpoſitionis d. cap. puellæ
inductum fuiſſe nouam diſpoſitionem d. c. cum ui-
rum quod virgines quæ parentum iuſsibus coactæ
profeſſorium habitum aſſumpſerunt non præuari-
cantur ſi nuptias contraxerint, quicquid dicat Dec.
in oppoſitum quem ait malè loqui & contra tex. in
d. cap. cum uirum. Septimum eſt quod excipitur ex
d. cap. cum apoſtolica de ijs quæ fiunt à præla. ubi
ait a contrario ſenſu eius quod diſpoſitum fuerat
in conſilio Lateranenſi ne ſine conſenſu epiſcopi à
laicis licitè decimæ perciperentur fuiſſe introductũ
ut cum conſenſu epiſcopi licitè perciperentur. Octa
uum eſt quod conijcitur ex l. cũ prætor de iudi. ubi
diſpoſitio illa ut cum prætor aliquos iudicare uetat
cæteros permittere uidetur, eſt inducta a contrario
ſenſu ipſius directæ prohibitionis, & ſic non ſolum
ibi ceſſat prohibitio, ſed etiam noua inducitur di-
ſpoſitiõ Nonum perpenditur ex D. Alciato in dicto
conſi. 778. ſub num. 3. per tex. in l. pater in § quinde-
cim de leg. 3. ubi prohibitio ne liberti alteri uendãt
extraneo inducit permiſsionem ut inter eos impu-
nè inuicem uendere poſsint; inquit enim ibi I. C. ex
uoluntate teſtatoris id eſſe, eũq; ſic permiſiſſe, unde
infertur arg. a cõtrario ſenſu non ſolũ facere ceſſare
diſpoſitionem expreſſam ſed etiam inducere diſpo-
ſitionẽ contrariã expreſſæ. Poſtremò pro hac parte
adducitur definitio arg. a contrario ſenſu quã tradit
Card. Alexan. in c. ſacerdos 50. diſt. quæ eſt, quod arg. a
contrario ſenſu eſt aſſumptio probabilis rationis, ex
aliqua auctoritate ad dubiũ decidendũ facta, unde
ſecundũ eundem infertur, quod ſi argumentũ a con

trario ſenſu decidit, nouam diſpoſitionem expreſſę
contrariam inducere potens eſt.
12 Ad ea uerò † quæ pro Decio ſupra adducta ſunt,
quæ per eum confutata non remanſerunt in ponde
ratione ſupra relatorum decem argumẽtorum quæ
quidem, in ſumma tria ſunt, videlicet d. deciſ. Bal.
in d. l. 1. C. de inutil. ſtipul. l. final. §. filijs autem. C. de
bon. quæ lib. & cap. indecorum de ætat. & qualit.
unica reſponſ. occurrit uidelicet ea omnia locum ha
bere quando ſi induceretur noua diſpoſitio contra-
ria ſenſui directo per arg. a contrario ſenſu, reſurge-
ret correctio iuris communis ut ſupra plene diſſe-
ruimus in 2. limit. prin. reg.

S V M M A R I V M.

1 *Auctorem putare fœdere diſtinctionis conciliandas eſ-*
ſe ueterum opiniones in ea controuerſia, an per argu-
mentum à contrario ſenſu noua inducatur diſpoſitio.
2 *Quibus in caſibus procedat ea opinio quę habet per ar-*
gumentum à contrario ſenſu nouā induci diſpoſitionẽ.
3 *Et qua ratione id fiat.*
4 *Quibus item in caſibus excipienda ſit illa opinio qua*
recipitur argumento à contrario ſenſu non induci no-
uam diſpoſitionem.
5 *Et quo argumento id conuincatur.*
6 *Auctoritatem legiſtatoris facere ut inducatur noua*
diſpoſitio, non autem argumentum a contrario ſenſu.
7 *Auctoritatem iuris conſulti ceſſare, quando nec ex uer-*
bis, nec ex mente ipſius legis argumentum à contrario
ſenſu adiuuatur.

Quæ ſit auctoris reſolutio in præmiſſa diſputatione.

CAP. XV.

QVid conſtituendum erit pro reſo-
lutione iſtius propoſitæ difficul-
tatis. Ego crederem duas iſtas in
1 ter † ſe diſsidentes opiniones poſ-
ſe fœdere diſtinctionis conciliari
hunc in modum. Aut enim loqui
mur de illo argumento a contra-
rio ſenſu quod deſinit in argumentum a ſpeciali, vel
ab unius incluſione, & alterius excluſione, uel ab ex
ceptione in uno facta & confirmatione regulæ in
cæteris. Aut verſamur in eo argumento a contra-
rio ſenſu quod remanet in ſimplicibus terminis ar.
a contrario ſenſu iuxta pulcherrimam illam conſi-
derationem quam facit Dom. Alciat. de uerbo. ſign.
libr. 2. ſub num. 68. & quam ſupra retulimus inter
alias theoricas in materia principali iſtius argumẽ-
2 ti traditas. Priore † caſu ego opinarer ueriorem eſſe
illam opinionem quam Riminal. iun. & alij recen-
tio. ſupra relati aduerſus Dec. & communem defen
dunt, ut argumentum a contrario ſenſu inducere
poſsit non ſolum ceſſationem diſpoſitionis oppoſi-
tæ in ſenſu directo, in caſu oppoſito, ſed etiam nouā
diſpoſitionem & ita procedant iura ſupra pro hac
opinione citata, & quæ Dec. ita intelligere uoluit in
ſupra relata eius diſceptatione, ut non ex uirtute ar-
gumenti à contrario ſenſu, ſed ex alia ſuppoſita iu-
ris diſpoſitione probarent, poſſe ab oppoſito ſenſu
nouam induci iuris diſpoſitionem contrariam dire-
3 ctæ expreſſæ. Et ratio † eſt quia argumentum a con
trario ſenſu, in omnibus ſupra dictis caſibus concur
rit cum locis ſupponentibus aduerſus directam di-
ſpoſitionem in oppoſito caſu defectum directæ di-
ſpoſitionis. Sed aliam quoq; diſpoſitionem, eidem
cõtrariam, quæ cum ita arguendo ſeparari nequeat
à uirtute argumentationis à cõtrario ſenſu iure me
rito illi tribuitur, arg. l. eum actum ubi Bar. de neg.
4 geſt. cum ſim. poſteriore † caſu quando argumentũ
a contrario ſenſu remanet in ſimplicib. terminis con
trarij ſenſus, abſq; alia coniunctione alterius argu-
menti, tunc ego crederem, veram eſſe opinionẽ De
cij & cõem, ut argumentum a contrario ſenſu cum
ſummi debeat ſupra diximus ad limites ſenſus dire-
cti tantum, non inducat nouam aliquam diſpoſitio
nem, ſed ſolam ceſſationem diſpoſitionis factæ in
ſenſu directo, ut declar. Dec in d. l. 1. & D. Alc. d. l. 2.
de uer. ſign. ſub d. nu. 68. Eaq; potiſsima ratione ſic
5 concludendo, † q in omnibus illis caſibus conſidera
tis à Rim. in d. l. 1. & ſupra rel. ut in d. l. j. de off. eius
in d. l. qui teſtõ, §. mulier de teſtam. in d. c. cum uirũ
de regul. iuncto d. c. puellæ 20. q. 1. & in alijs ſimilib.
iuribus inducendo ea prout facit idem Rim non re
peritur quod argumentum a contrario ſenſu indu-
cat nouam diſpoſitionem ex vi ipſius arg. ſed ex di-
ſpoſitione ipſius legis uel iuris auctoris ita cõſtituẽ
do inferentis ex arg. a contrario ſenſu; ita ut in illis
caſibus ceſſante iuris auctoris ſic inferentis ac diſpo
nentis auctoritate, dubio procul concludendum eſ-
ſet ex ſola efficacia argumenti a contrario ſenſu nos
talem illationem nouæ diſpoſitionis inductiuam
6 facturos non eſſe. Si igitur † ſola iuriſconſ. auctoritas
locum facit iſtiusmodi diſpoſitionibus in illis caſib.
argumentorum a contrario ſenſu, non autem vis ip
ſius argumenti. Ergo ubi talis auctoritas legiſlato-
ris ceſſabit, non debebit licere nouam diſpoſitionẽ
arguendo a contrario ſenſu inducere, intelligendo
7 tamen iuriſconſulti auctoritatem ceſſare, † quando
nec ex uerbis, nec ex mente ipſius legis argumentũ
à contrario ſenſu adiuuatur ad inducendam in op-
poſitum directi ſenſus nouam diſpoſitionem arg. l.
nomẽ §. uerbum ex legibus de uer. ſig. cum ſim. quæ
ſupra latius adduximus libr. 2. huius tituli, & libr. 6.
in inſtrumento rationis.

S V M M A R I V M.

1 *Argumentum à maioritate rationis locum habere in*
ſtatutis, quando diſpoſitio eſt ſecundum ius commune.
2 *Secus ubi ſit contra ius commune. nu. 2. ex Alberico.*
3 *Quicquid in lege noua expreſſum non eſt, ueterum le-*
gum regulis relictum cenſetur.
4 *Statutum corrigens ius commune in caſu expreſſo non*
corrigit in caſu non expreſſo.
5 *Alberici theoricam in materia argumenti a maiorita-*
te rationis confuſam eſſe.
Et qua ratione ibidem.
6 *Quoq; loci explicarit auctor huius difficultatis reſolu-*
tionem. num. 7.

An ſtatutum producatur per argumenmentum à maiore ſeu a fortiore.

CAP. XVI.

Videamus modo an ſtatutum recipiat arg. à maiore ſeu à fortio
re. Alberi. in prima part. ſtatut.
quæſt. 9. col. 6. uerſ. item quæro
ſic reſoluit hanc difficultatem;
1 Aut ſtatutum eſt omnino † ſecundum diſpoſitionem iuris
communis & tunc regulariter ſapit eius naturam;
Aut eſt contra diſpoſitionem iuris cõmunis, & tunc
non habet locum prædicta argumentatio, ratio eſt,
quia ſi ſtatutum eſt contra ius commune, in caſu
2 in eo expreſſo corrigitur ius commune l. non eſt no
uum de legi. & in materia conſuetudinis, l. 2. C. quæ
ſit longa conſuetudo, ergo non corrigit in caſu ex-
preſſo in eo poſito niſi ſit ibi eadem uel maior ratio,
ut not. gloſ. in auth. quas actiones. C. de ſacroſ. eccl.
3 idq; ex eo patere expreſsim ait quia † quicquid in l.
noua expreſſum non eſt, ueterum legum regulis re
lictum eſt l. præcipimus. C. de appellar. l. ſancimus.
C. de teſtam. & in auth. de adminiſtr. offi. in fin. Con
cludendum igitur eſſe ait quod ſi ſtatutum corrigat
4 ius commune in caſu expreſſo non tamen † corrigit
in caſu non expreſſo ſed ille relinquitur diſpoſitioni
iuris communis antiqui l. tabernam de fund. inſtru.
& l. ſi ſtipulatus de uſur. & per conſequens ceſsat ar.
à maiori & a minori. Sed hæc Alberi. theorica non
5 eſt perfecta † nec certa, ſed confuſa & imperfecta
quia aut non loquitur de caſibus in quibus ratio eſt
expreſſa in ſtatuto, uel unica tantum afferri poteſt,
quos communi conſenſu ſcribunt interpretes reci-
pere extenſionem in materia correctoria, tàm in d.
auth. quas actiones, quam in l. ſi conſtante in princ.
in q. 9. Bartol. ſolut. matri. & alijs locis ſupra relatis
lib. 6. in prima limit. ad reg. conſtitutam in correcto
rijs, aut ſi in genere de ijs loqui intelligendus eſt, cõ
fundit hos caſus cum illis in quibus ratio non eſt ex-
preſſa à ſtatuto, nec una tantum afferri poteſt, quæ
maxima eſt confuſio ut conſtat in locis ſupra rela-
tis, & per ea quæ diximus ſupra lib. 5. in inſtrumen-
6 to rationis, propterea † dicẽdum eſt ut ibi diximus,
& in 8. limit. eiuſdem concluſionis, quibus in locis,
cùm explicata ad amuſsim fuerit omnis iſtius con-
trouerſiæ reſolutio; ne actum agere uideamur, non
eſt, ut in hoc ulterius laboremus; ſed in omnibus
& per omnia dicendum erit in hoc, atque ibi in ma
7 teria legum † correctoria diximus, & prout reſolui-
mus ſupra in principali q. iſtius lib. an ſtatuta reci-
piant interpretationem extenſiuam quibus addenda ſunt quæ ſupra diximus lib. 7. in 2. & 3. limit. pœ-
nalis materiæ.

SVMMARIVM.

1 *Statutum loquens in caſu uero, an trahatur ad caſum fictum & qua methodo eam concluſionem explicaturus ſit auctor.*

2 *Statutum loquens in caſu uero regulariter non eſſe trahendum ad caſum fictum.*

3 *Gloſ. in l. quid ergo de ijs qui not. infam. communiter recepta ac perpenſa.*

4 *In materia pœnali præcipuè, ſtatutum loquens in caſu uero ad fictum non trahi.*

L. ſi quis maior. C. de tranſ. pœnas non habere locum in ficte maiore. mox ſupra citat.

5 *Nec in eo qui impetrauit ueniam ætatis.*

6 *Neq; in illo qui pronunciatus fuit maior per diſpoſitionem ſtat. 23. Ticinenſe in ciuilibus.*

7 *Statutum puniens mulieres quæ portauerint uniones, uel ut uulgo uocant perlas, non trahi ad eas quæ iſtiuſmodi ornamenta ficta portauerint. num. 7. & quomodo declarandum id ſit. ibidem.*

8 *Statutum loquens in caſu uero non produci ad fictum, quando in eo ceſſat æquitas caſus ueri.*

9 *Facultas ſubſtituendi mentecaptis trahitur ad freneticos.*

10 *Et quomodo hæc aſſertio accipienda ſit.*

11 *Mentis captio tanquam genus ea quoque hominum genera comprehendit, in quibus ſi non eadem ſaltem par militat ratio.*

12 *In materia l. humanitatis. C. de impub. & alijs ſubſtitutionibus ubi ceſſet ratio, non permitti extenſionem.*

13 *Quomodo hæc declaratio confirmetur.*

14 *Supponere communem regulam in contrarium.*

15 *Ratio ubi uacat ipſa quoque diſpoſitio ocioſa eſt.*

16 *Cur ſit ut diſpoſitio noua humanitatis ratione à lege municipali inducta ſi ceſſet ratio ea locum non habeat.*

Quid ſi ſtatutum loquatur in caſu uero, an trahatur ad fictum.

CAP. XVII.

Videndum ſucceſsiuo ordine modo eſt; an ſtatutum loquens in ca
ſu uero locum habeat in caſu fi-
cto? Qua in difficultate ego
1 † tantum aſſertiuè procedam;
conſtituendo reg. illamque de-
clarando prout ſe ſe offerent ca-
ſus, in quibus recipitur, & in quibus reijcitur,
poſteaquam ſupra libro ſecundo. ego latius diſ-
ſerui circa hanc fictionis materiam, prout omnis
generis diſpoſitioni eſt applicabilis, relatis in utran
que partem contrarijs fundamentis, excuſsis anti-
quorum patrum theoricis, & noua reſoluendi me-
thodo difficultatibus omnibus reciſis, quàm ut præ-
ter ſupra relatam regulam cum ſuis declarationib.
aliquid ulterius ſit referendum. Stabit igitur regu-
2 laris concluſio † ſtatutum loquens in caſu uero non
eſſe protrahendum ad caſum fictum, Bartol. & Do
ctor. in d. l. 3. §. hæc uerba de nego. geſti. quem tex.
in illis uerbis de quo fuit neceſsarium dicere expen
dit Bart. in l. omnes populi de iuſt. & iur. ſub nu. 62.
& l. ſi is qui pro emptore de uſucap. ſic ẽt firmat Io.
Imo. & Alex. in l. 1. § lex Falcidia ad leg. Fal. & Fel. in
cap. inſinuatum de ſimo. ac Andr. Tiraq. de retract.
conſangui.

conſangu.§.1.gloſ.10.ſub num.73.& ita communi-
ter probant Doct. in loc. ſupra cit. poſt Bart.unde
eſt communi interpretum conſenſu recepta gl. in
3 †l. quid ergo de ijs qui not.infam.ut refert Benedic.
Capr.reg.54.ſub nu.6.quæ uoluit quòd ſtatutũ lo-
quens uel diſponens de uero actu hominis, non hẽt
locum in ratificante actum illius nomine geſtũ, cũ
non uerè ſed fictè is qui ratificat feciſſe dicatur.

Declaratur primo hæc concluſio ut præcipuè lo-
4 cum habeat in materia pœnali † ut ſcribit Io.Crot.
in d.l.omnes populi ſub nu.110.per doctr.Bart.in l.
ſi quis maior. C.de tranſ.ubi uult pœnas illius, l.lo-
quentis in uerè maiore 25.annis,non habere locum
in minore qui per iuramentum repreſentatus fuerit
maior iuxta diſpoſitionem auth. ſacramenta pube-
5 rum. C. ſi aduer.uenditio.idemq; dici poteſt†in eo
qui per impetrationem ueniæ ætatis pronunciatus
fuerit maior 20. annis de iure communi per tex. in
l.ult.ubi not. Bal.qui etiam in fortioribus terminis
loquitur.C.de ijs qui ueni.ętat.impetra.Quod trahi
6 poteſt & ad terminos ſtatut.noſtri Ticinen.†in ciui-
libus ſub nu.23. Quod pronunciatus maior decem
& octo annis &c. Quia ex hac ſupra relata doctri.
Bart.is pronunciatus maior, etiamſi contrauenerit
nihilominus non incidet in pœnas d.l.ſi quis maior,
quia non eſt uerè maior nec in facultate eſt princi-
pis legis illum facere uere maiorem & maturitatẽ
conſilij,quæ lapſu annorum deuenit ſupplere,ut per
Maria.Soc.cõſi.63.ſub nu.50.lib.3.deſeruit ad hęc,
quæ ſcripſit Bart.in l.1.§.hoc interdictum de font.
in l.ult. C.unde ui.de ſtatuto puniẽte mulieres quæ
7 †geſtauerint uniones, ſeu ut uulgo uocant, perlas
cuius pœnam uult trahi ad eas mulieres quæ geſta
uerint iſtiusmodi ornamenta ficta prout etiam ſu-
pradiximus lib.2. poſſet tamen iſta declaratio limi
tari ac reſtringi iuxta ea quæ diximus in limitatio-
nibus ad materiam pœnalem.

Declaratur ſecundo maximè procedere quando
8 in caſu ficto ceſſat†equitas propter quam ſtatuti di
ſpoſitio inducta eſt, in caſu uero Io.Andr. in c.2,ut
lit.pend.lib 6.ubi uoluit diſpoſitionem quæ introdu
cta fuerit ratione humanitatis,uel æquitatis;ad aliũ
caſum non extendi per tex.in c. ſuſceptum de reſcri.
libr.6.Crot.in d.l.omnes populi ſub nu.214.qui ad-
dit Bar.in l.illud de petit.hære. Sed poſſet quis nõ
9 leuiter † ſuſpectã habere iſtiusmodi declarationẽ p
ea quæ tradita ſunt a doct.in l.humanitatis intuitu.
C.de impub.& al.ſubſtit.& in l.ex facto de uulga.&
pup.& in §.qua ratione inſti.de pup. quatenus facul
tatem illam exemplariter ſubſtituendi mentecaptis
trahunt ad prodigos, freneticos, fatuos, & alias hu-
iusmodi perſonas,ad quas tamen non eſſet faciẽdus
progreſſus ſi uera eſſet hæc declaratio, cum & illa
introducta fuerit humanitatis intuitu, & in ijs neq;
uerum mente capti nomen,neq; illa humanitatis rõ
ita locum habeat ut in mente captis. Propterea di-
10 cendũ†eſt duplici ratione hanc obiectionem deui-
tari poſſe, ubi uelimus hãc declarationẽ defendere.
Videlicet ꝙ in illis caſibus memorata humanitatis
ratio prorſus non ceſſet,quia inficias iri non poteſt,
quin mentis captio, prout generaliter conſiderari
11 poteſt†ea quoq; hominum genera non comprehen
dat,in quibus ſi non eadem ſaltem par humanitatis
ratio militet,cum caſus omnino ſint ſimiles.Rurſus
dicitur ꝙ cùm materia illa ſit fauorabilis nõ eſt mi-
rum ſi a ſimilibus ad ſimilia detur proceſſus.l. non
poſſunt de legi.c.trãslato de conſt. iuncta l.cùm qui
dam de lib.& poſth.cum ſocijs ſupra cit.li.5.in loc.a
ſimil.cùm præſertim in illis caſibus non tàm dicatur
extenſio fieri quàm comprehenſio; prout ſupra dixi-
mus in materia correctoria, exorbitanti, ac pœnali
quando militat eadem ratio,fieri. Cæterum, quòd
12 quando ratio ceſſet † in illa materia d.l. humanita-
tis non permittatur extenſio, docetur ex eo,ꝙ facul
tas illa exemplariter ſubſtituendi permiſſa parenti-
bus in perſonis liberorum non extenditur è contrà
ad liberos in perſonis parentum; neq; ad fratres in
perſonis fratrum prout cõiter concludunt Doctor.
in d.l.humanitatis in d §. qua ratione & in d.l.ex fa-
cto,& omnes in eorum tracta.in c.de exemplari ſub
13 ſtitutio.Et eodem modo poſſet †ad confirmationẽ
recitatæ declarationis adduci tex. in §. idemq; iuris
ibi noua humanitatis rõne quib.ex cauſ. manu. non
lic. ubi quod deciditur noua humanitatis ratione in
eo qui ſeruum inſtituerit hæredem ſine libertate,ut
tacitè uideatur dediſſe libertatem; quia uериſimile
non eſt ꝙ uoluerit ſeruum ſine libertate hæredem
inſtituere;quia qui uult eum qui ſeruus ſit hæredem
eſſe,uult quoq; in antecedens neceſſarium illum eſ-
ſe liberum,& reg.l.illud de acquir.hæred.& probat
tex.in l.quidam. C.de neceſſa.hæred.inſtit. ne uidea-
tur illam uiam elegiſſe per quam impugnet iudiciũ
ſuum.Et ſic ubi ceſſet noua illa humanitatis ratio,
nunquam poterit illius neq; alterius ſimilis diſpoſi
tionis protractio dari, duplici ratione, quarum al-
14 tera eſt,quòd diſpoſitio†quæ humanitatis uel æqui
tatis ratione inducta eſt, uidetur ſupponere cõem
iuris regulam in contrarium,ut in iuribus ſupra cit.
apparet, & ideo uidetur eſſe correctoria, & conſe-
quenter ubi ratio ceſſet non extendenda, d. auth.
quas actiones. C. de ſacroſ.eccleſ. d.l. quod uero de
legi.cum ſimil.ſupra lib.6. ſuo loco adduct.
15 Altera eſt quòd ubi ratio†uacat ipſa quoq; diſpo
ſitio ocioſa eſt l.adigere, §. quamuis de iure patro.
l.generaliter 2.ubi Bal.C.de epiſ.& cleri.cum uulga.
16 Conſtat igitur cur ſit†ut diſpoſitio noua humani-
tatis ratione per l. municipalem inducta ad caſum
in quo humanitas illa locũ uendicare ſibi nequeat
extendi non poſſit & conſequenter apparet ipſam
declarationem ueram eſſe.

SVMMARIVM.

1 *Statutum loquens in caſu uero non trahitur ad fictum,*
in materia prȩſertim correctoria ac exorbitanti.
2 *Statuto ſi eccleſia admittatur ad ſucceſſionem ab inteſta*
to,non admittі ad ſucceſſionem eius, qui condito teſta
mento & poſtea rupto deceſſit inteſtatus.
3 *In materia correctoria non fieri extenſionem de caſu ad*
caſum,neque de perſona ad perſonam.
4 *Inteſtatum dici non illũ tantũ qui ſine teſtamento deceſ-*
ſit,ſed & illum cuius teſtamentum factum ruptum eſt.

5 *Communem uſum loquendi ex communi locum habere in omni ſtatutorum genere.*
6 *Statutum Ticinenſe in ciuilibus ſub num. 95. Quod mulieres maritatæ non ueniant ad ſucceſſionem cum fratribus, non habere locum in fratribus adoptiuis.*
7 *Ex communi Doctorum ſententia quicquid è contra ſenſerit Bero ius.*
Et ita in praxi obtentum ac iudicatum fuiſſe. ibi.
8 *Galeacius Drugora R. & P. Mediolanenſis Senator laudatur.*
9 *Statutum quo minor ætate legitima prohiberetur teſtari, non admitteret pronunciatum maiorem.*
Legitimam ætatem intelligi de uera ac naturali ibi.
10 *Ciuiliter non ſufficere aliquid fieri, niſi etiam naturaliter fiat.*
11 *Diſpoſitio ſtatutaria limitata ad certum effectum non trahitur ultra effectum ſuum.*
12 *Conſtitutione aliqua, ſi canonici tantum præſentes poſſint optare præbendam uacantem, alia conſtitutione abſentes cauſa ſtudiorum uel eccleſiæ habeantur pro præſentibus, quod ad perceptionem fructuum præbendarum ſuarum, non habebuntur pro præſentibus qua ad optionem.*
13 *Eãq; aſſertionem ab auctore confirmari duplici ratione.*
14 *Verbum præſentes uerificari in eis qui uere & naturaliter ſunt præſentes.*
15 *Taxatiuam dictionem dici extenſionis extenſiuam.*
16 *Taxatiua uerba habere in ſe implicitam negatiuam, ut aliter fieri non poſſit.*
17 *Adeoque extenſionem non ferre, ut etiam reſtringant actum fauorabilem.*
18 *Duplicem limitationem producere effectum magis limitatum.*
19 *Diſpoſitio loquens in caſu uero non trahitur ad fictum, ubi in ficto ceſſat ratio.*
20 *Lex permittens detractionem Falcidiæ, fauore teſtamenti conſeruandi, non trahi ad fideicommiſſarium.*
21 *Ex diuerſis non fieri illationem, ubi identitatis ratione coniungi non poſſunt.*
22 *Statutum præferens in officijs et honoribus ciuẽ originarium alijs, non habet locum in fictè originario. Quia.*
23 *Statuta non poſſunt immutare accidentia ueritatis ac naturæ.*
24 *Niſi adeſſet clauſula, ut in omnibus & per omnia ciues ficti originarij etiam ſe priuilegio haberentur pro ciuibus uerè originarijs.*

An procedat in quacunq; materia etiam correctoria, ac exorbitanti, et limitata ad certum effectum, et quando ratio caſus ueri ceſſaret in caſu ficto.

C A P. XVIII.

DEclaratur tertio loco memorata concluſio, ut ei locus potiſsimè ſit ac generaliter, in quacunque materia correctoria, uel exorbitanti, in qua lex munici-
1 palis uerſetur, †Crot. loc. iam relato adducit text. in
in d. l. 3. § hæc uerba de neg. geſt. & Bartol. in l. 1. in
fin. de ſu. & legit. hæret. ubi ait, Quòd ſi ſtatuto ca-
2 ueatur ut eccleſia ſuccedat decedenti †ab inteſtato
& aliquis fecerit teſtamentum, quòd poſtea ruptũ
ſit agnatione poſthumi, uel repudiatione hæreditatis
eccleſia non ſuccederet, quia tempore quo mortuus
eſt, teſtatus deceſsit, & licet poſtea teſtamentum
deſtituatur eo modo, qui ſupra dictus eſt, non
dicitur mori ſecundum propriam ſignificationem,
inteſtatus, ſed ſecundum quandam fictionem, quæ
in tali ſtatuto locum non habet. Hæc declaratio
3 in ſe eſt uera; quia regulariter ac generaliter †receptum
eſt in materia correctoria non fieri extenſionem
de caſu ad caſum, neque de perſona ad perſonam.
d. auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccleſ. d. l.
quod uerò de legi. tradunt Doctor. in d. l. ſi conſtante
ſolut. matrimo. in princ. in 9. q. Bart. & in l. ſi uerò
§. de uiro ſolu. matr. cum ſimil. ſupra cita. lib. 6. præterquam
in caſibus ibi enumeratis, quos inter non
recẽſetur iſte quia remanet in terminis regulæ. Quãtum
ad exemplum licet illud deſeruiat reſpectu de-
4 clarationis, quantum ad deciſionem †non eſt uerũ,
quia Bart. in d. l. 1. in princ. ſub nu. 3. de ſuis & legit.
hæred. ad fin. reſoluit quòd tametſi de propria uerborum
ſignificatione inteſtatus deceſsiſſe dici non
poſsit is, qui teſtamentum reliquit tempore illius
mortis, quod poſtea agnatione uel repudiatione ruptum
irritumvè factum eſt; nihilominus quantum
ad communem uſum loquẽdi, inteſtatus & ille etiã
deceſsiſſe dicitur. Vnde ſuccedit cõcluſio, ut in hoc
quoq; caſu eccleſia admitti debeat, quia ſupra li. 4.
in materia communis uſus loquendi oſtendimus ueriſsimam
ac receptiſsimam eſſe opinionem, quòd
5 uſus communis loquendi locum habet in omnibus
ſtatutis cuiuſcũq; generis ſiue correctoria, ſiue limitatoria,
ſiue pœnalia etiam ſint, ut cõmuniter cõcludunt
Doct. in ru. de oper. nou. nunc ſic atteſtantibus
ibi Iaſ. Rui. Alc. Soc. iu. & alijs recent. ut plenius loc.
iam relato diximus. Quamobrẽ poſſet oportunius,
atque elegantius proponi exemplum in ſtatuto no-
6 ſtro Ticinenſi †in ciuili ſub nu. 95. ſub ru. quòd mulieres
maritatæ non ueniant ad ſucceſsionem cum
fratribus &c. vbi ad excluſionem filiarũ dotaturũ,
fratrum appellatione nõ continentur adoptiui, qui
uerè non ſunt fratres, ſed fictè ut hanc partem conſulendo
probauit Bal. in conſil. 24. uol. 1. Io. Anan.
in conſi. 27. ibiq; Ludoui. Bologni. in addit. Rip. li. 1.
reſp. cap. 3. col. 2. poſt medium, ſub nu. 7. Dec. in c. in
præſentia ſub nu. 40. de præb. in conſ. 52. col. 1. & in
cõſ. 399. col. 2. in prin. Iaſ. in l. adoptiuum, quã legit
cũ § prætor, qui eſt ult. l. 2. de in ius uoc. ſub nu 13.
in l. generaliter, §. cum autem col. fin. C. de inſtit. &
ſubſtit. in 8. lim. & in l. cum filiofa. col. antepen. uerſ.
tertio quærit, de leg. 1. Bru. in tract. ſtat. excluſ. fœmi.
artic. 12. q. 1. Geor. Nat. in eo. tract. in 3. q. 3. q. prin.
ſub nu. 25. And. Tiraq. in l. ſi unquam. C. de reuoc.
don. in uer. ſuſceperit liberos, ſub nu. 21. ſcholiaſt. ad
Dec. in d. cõſ. 399. Cãpeg. in tract. eius ſtat. q. 40. ſub
nu. 178. Soc. iu. in cõſ. 32. ſub nu. 9. li. 1. vbi loquitur
in nepote ex fratre in conſ. 85. col. 1. lib. 3. Ex quarũ
auctoritatum recitatione apparet hanc partem eſſe
7 cõem, †quicquid uoluerit Bero. in cõſ. 13. 14. & 15.
uol. 2. qui diſtrinxit inter arrogatũ ab auo materno,

&

& extraneo, quia in facto obtinui contra nepotem
arrogatum ab auo materno, aduerſus illas tres al-
legationes Bero.cum in contradictorio iudicio di-
ligentisſimè diſcuſſa atque controuerſata fuiſſet
8 hic Ticini.coram multum illuſtriſ. Senatore † D.
Galeacio Drugora uiro literatisſimo, ac in rebus
forenſibus optime uerſato, eiuſdem urbis tunc tē-
poris prætore meritisſimo, cum primarijs huius
urbis aduocatis.

Alterum poſſet proponi exemplum in ſtatuto
9 † quo prohiberetur qui maior non eſſet ætate legi-
tima teſtamentum facere. Nam ſi quis ætatis ue-
niam impetraſſet, uel pronuntiatus fuiſſet maior,
non poſſet teſtamentum facere niſi aliud per ſtatu-
tum fuiſſet prouiſum, quia legitima ætas intellige-
retur de uera ac naturali, quæ impletur per nume-
rum ac lapſum uiginti quinque annorum, non de fi-
cta quæ per impetrationem ueniæ ætatis cenſetur eſ
ſe impleta, l.ult.C.de ijs qui ueni.ætat.impetra.l. ex
his, C.quando dies legat.uel fid.ced. l.cum filio de
legat.tertio, cum ſimil.cita.a glo.in dicta l. ult.quæ
10 ualde notanter diſſerit non ſufficere † aliquid fieri
ciuiliter, id eſt fictè fieri, niſi naturaliter etiam fiat.

Declaratur quarto loco iſta concluſio, ut præ-
ſertim progrediatur in diſpoſitione ſtatutaria, limi-
11 tata † ad certum effectum, quę non trahitur ultra
effectum ſuum ad caſum fictum, ſic concludit Cro.
in d.l.omnes populi ſub num.217.ubi uult quòd ſi
conſtitutione aliqua inter canonicos caueatur,
12 † ut præſentes tantum posſint optare præbendam
uacantem & alia conſtitutione prouiſum ſit, ut qui
ſtudiorum gratia uel ex cauſa utilitatis ipſius eccle
ſiæ ſint abſentes nihilominus admittentur tanquā
præſentes ad perceptionem fructuum præbendarū
ſuarum, illa conſtitutio quæ loquitur de optione
præbendæ uacantis inter præſentes faciendæ, non
habebit locum in ijs qui pro præſentibus habentur
reſpectu perceptionis fructuum ſuarum prębenda-
rum, qui dicit ſe ita conſuluiſſe, argum. l.in agris de
acquir.rerum dom.& eius quod ſcripſit Ioan. An-
dreas in capitulo fin. de conſuetudi. mihi tamen
13 † non licuit conſi.illud in tribus eius conſiliorum
uoluminibus reperire. eſſe enim facile potuit ut de-
perditum fuerit. Attamen ego credo declaratio-
nem hanc eſſe ueram, duplici ratione, tum ſcilicet
quia cum uelit conſtitutio de optando, ut pręſentes
tantum posſint præbendas uacantes optare, debent
14 illa uerba intelligi de ijs † qui uerè, & naturaliter
ſunt præſentes, non etiam de ijs qui fictè ſunt præ-
ſentes, iuxta nota.per glo. & Bald. in dicta l.ult C.
de ijs qui uen.ætat.impetr.& proxim. diximus. Tū
etiam eo magis, quia utraque hæc conſtitutio ſuā
habet limitatam diſpoſitionem, per quam egredi
non poteſt terminos ſuos, nam prior loquitur per
dictionem taxatiuam de præſentibus tantum, quæ
15 dictio † taxatiua dicitur extenſionis eſſe excluſiua,
l. qui aliena §.libertos de neg. geſt. l.qui ſella §. qui
actum l. inter actum, l.certo generi & l. Lucius in
uerſ.digitum unum de ſer.ruſt.præd. cum ſimil.ad-
duct.a Craue.de antiq.tempor.pag.4.lectio.prima
ſub num.110.habent enim uerba taxatiua implici-
16 citam † in ſe negatiuam, quod aliter fieri non poſ-
ſet, cap.cum eccleſia ſutrina, ubi gloſſ.de cauſ.poſſ.
& prop.ubi Io.Andr. poſt Goffr.in uer.tantum, &
17 adeo extenſionem non ferunt ut † etiam reſtringāt
actum fauorabilem.l.pen.C de leg.& ita uoluit Bal-
dus in conſi.162.Recolo in fin.lib.1.ſed aliter cen-
ſet Craue.loc.iam relato ſub num.64.& ſupra dixi-
mus libro ſexto in materia correctoria. Altera au
tem uult ratione perceptionis fructuum ipſarum
præbendarum ſolum pro præſentibus habeantur,
qui abſunt ſtudiorum, uel eccleſiæ cauſa, unde ſuc-
18 cedit ut ſi regulariter ſimplex limitata cauſa † limi
tatum producit effectum, multò magis duplex li-
mitatio effectum limitatum producere debeat, ar-
gu.auth.itaque C. comm.de ſucceſſio.cum ſimil.

Declaratur quinto loco ſupra relatæ concluſio-
ni locum fore, præſertim quando in caſu ficto ceſſa
19 ret † ratio propter quam lex municipalis diſpone-
ret in caſu uero, ſic firmat Crot.in d.l.omnes popu
li ſub nume. 221. per l. 1. §.denique, ad Senat.Tre-
bellianum ubi lex permittens detractionem falci-
20 diæ fauore teſtamenti † conſeruandi non com-
prehendit fideicommiſſarium, quia in eo ceſſat rō
teſtamenti conſeruandi, eo quod illo recuſante fi-
deicommiſſum ſubire, apud hęredem directum re
manet hęreditas ipſius teſtatoris cum omnibus one
ribus ſuis, nec uitiatur teſtamentum tam quò ad in
ſtitutionem, quàm quò ad legata, l.unica, §.primo,
& §.pro ſecundo, C.de cad.tollend. quod ſecus eſſet
in directo hærede nolente adire quia tunc omnia
corrunt.l.eam quam C.de fideicom. l.ſi nemo de re
gul.iur.& de teſtam.tut. l.ſi nemo.

Hanc declarationem ego opinor eſſe ueram illa
ratione, quòd cum uerum & fictum ſint contraria,
& conſequenter diuerſa, ceſſante ratione propter
quam ſtatutum diſpoſuerit in caſu uero, non pote-
rit diſpoſitio ad caſum fictū progresſiuè trahi, quia
21 ex † diuerſis non fit illatio ubi identitatis ratione
coniungi non poſſunt, uulg.l Papinianus ait de mi
nor.l.ult.de calumni.& l.naturaliter, §.nihil commu
ne de acquir.poſſ.iuncta l.illud ad leg.Aquil.l.a Ti
tio de uerb.obliga.l.ult. C ad leg.Falci.ubi inter di
uerſa idem ius conſtitui dicitur quando eadem ſu-
beſt ratio. Ergo ubi rationis identitas non ſuberit,
non poterit neq; eadem iuris conſtitutio, neque il-
latio aliqua fieri.

22 Ideoque ſi ſtatuto alicuius municipij † caueatur
ut ciues originarij, ob præſumptam in eis maiorē
erga patriam charitatem, in promotionibus hono-
rum, dignitatum ac officiorum ipſius Municipij
cæteris paribus alijs præferrentur ſi daretur con-
curſus ad aliquod munus inter ciuem non origina-
rium, ſed qui pro originario haberetur, ex priuile-
gio eius ciuilitatis, & ciuem ex incolatu, non poſ-
ſet is præferri ex diſpoſitione dicti ſtatuti, qui
pro originario haberetur, quia ratio in ſtatuto asſi
gnata, quæ militat ſolum in uero ac naturali origi-
nario, non habet locum in eo, qui pro originario
habetur qui fictè tantum eſt originarius, quia ſta-
23 tutum non poteſt † immutare accidentia ueritatis
ac naturæ, ut grauiter admodum ſcripſit Bald.in t.

conſtit.

conſtit.ffrum.ad fin.princip. nec uidetur diſſeutire
Fely.in c Rodulphus de reſcrip. ſub num.27. & ad
hoc facit tex.in l.2.C.de iur.aure.annul.l.prima, &
l.nec adoptio de adopt.l.in urbe de ſtat.hom.l.ædi-
ficia de uerb.ſign.& l.ſecunda,de uſufr. ea. rer.quæ
uſ.conſum. & propterea cum non ſit uere origina-
rius,non poteſt ratio illius ſtatuti quæ uidetur fun-
data in natiuitate ciuis originarij, ex qua uidetur
contrahi charitas illa in patriam maior deſeruire
ſicque non debebit poſſe is,qui pro originario habe
tur ciui ex incolatu præferri. Qnod tamen ego li-
24 mitandum eſſe † opinarer quando in priuilegio ta
li ciui conceſſo eſſet appoſita clanſula,ut in omnib.
& per omnia pro ciue originario haberetur, per ea
quæ ſcribunt Doctor.in l.1.de leg.1.ubi Iaſ.Rip.&
alij,tunc enim quamuis ſtatutum ita in hoc caſu,
prout nec in primo,non poſſit illum facere ciuem
origiuarium,nihilominus per eam clauſulam cenſe
tur illum habilitaſſe ad omnes honores ac præroga
tiuas quibus potiuntur ciues origiuarij, & conſe-
quenter ad hanc quoque,iu cuius rei confirmatio
nem faciunt quæ ſcribit Bar. in l.ſi maritus §.legis,
ad leg. iul. de adult. & in l. ſi is qui pro emptore de
uſucap.& D.Alciat.iu l.mercis ſecunda,de uerb.ſi-
gnific.& ſupra plene diximus in materia fictæ ſigni
ficationis, lib.2.

SVMMARIVM.

1 *Extenſio de caſu uero ad fictum non ſit tam in diſpoſitio ne hominis quàm ſtatuti.*
2 *Pactum pœnæ de non offendendo aliquo non procedere in eius uxore ſecundum Io. Andr.*
3 *Auctori tamen duram uideri hanc deciſionem, quia maritus & uxor dicuntur eſſe una caro.*
4 *Virque caput eſſe uxoris dicitur.*
Maritus & uxor communicant ſibi actus ſpeciales. ibidem.
5 *Vſus uiro conceſſus intelligitur quoque conceſſus eſſe uxori.*
6 *Extra id quod agitur plerunque naſcitur obligatio.*
7 *Procuratorem meum, qui me agere prohibet, non niſi fictè me dicitur prohibere.*
8 *Stipulatio pœnalis ita committitur aduerſus eum qui procuratorem meum prohibet, quemadmodum contra eum qui me prohibet.*
9 *Viro ita datur iniuriarum actio pro iniuria illata uxori ſicuti pro iniuria illata ſibi.*
10 *Diſpoſitiones hominum tam inter uiuos, quàm in ultima uoluntate recipiunt interpretationem a iure communi.*
11 *Diſpoſitionem legis municipalis loquens in marito habet locum & in uxore, cum eorum caſus ſint comparati a iure antiquo.*
12 *Extenſionem in caſibus comparatis fieri, tam in materia correctoria, quàm exorbitanti & pœnali.*
13 *Ratio offenſionis factæ uiro, tam reſpectu honoris quàm damni locum habet in uxore.*
14 *Facile eluderetur pactum de non offendendo maritum ſi eo relicto offenderetur uxor.*
15 *Verbum perſonaliter omnia includere quibus offendatur perſona.*
Verbum realiter omnia concipere quibus offendi poſſint res ſeu patrimonium ibidem.
16 *Contrahentium conuentiones ad id quod eſt uériſimile referri.*
17 *Perſonam extrinſecus non ſubintelligi in ſtipulationibus.*
18 *Regula l.ſi ita ſtypulatus, §.Chryſogonus quomodo ſit intelligenda.*
19 *Stipulationem pœnalem de non offendendo non trahi ad amicos adhærentes, ac eos qui ſunt factionis ipſius ſtipulatoris.*
20 *Dicta in uxore eius cui facta eſt promiſſio de non offendendo locum habet in liberis.*
21 *Reiecta diſtinct. Aretini in §.Cato l. quarta, de uer. obliga. recipi diſtinctionem Romani in materia factæ promiſſionis de non offendendo.*
22 *Vbi ex cauſa antiqui odij offenditur uxor liberiue illius cui facta eſt promiſſio de non offendendo ſemper ſtipulatio committitur perinde ac ſi offenderetur eius perſona, ſecus ſi ex cauſa de nouo ſuperuenienti.*

Quid iuris ſit in diſpoſitione hominis. An diſpoſitio loquens in caſu uero trahatur ad caſum caſum.

CAP. XIX.

DEclaratur ſexto loco, ut qua ra-
tione in ſtatuto regulariter di-
ſpoſitio loquẽs in caſu uero nõ
habet locum in caſu ficto in ſta
1 tuto, ſic etiam † non habet lo-
cum in diſpoſitione hominis ſi
ue inter uiuos, ſiue in ultima
uoluntate,ut ſcribit Crot.loc.iam relat ſub numero
223.& 224.adducit Io.Andream in cap. fruſtra de
reg.iur.libro ſexto, ubi refert fuiſſe determinatum
in publica diſputatioue,quòd pactum inter duos,
2 pluresuè factum † ut unus alterum non offendat,
nec alter alterum realiter nec perſonaliter, non in-
telligitur eſſe commiſſum,ſi unus alterius uxorem
offenderet,quia iniuria facta uxori cenſetur facta
eſſe marito per fictionem & non ſecundum uerita-
tem. & ad alium non extenditur tale pactum,ut di
cit tenere Areti.in l.4 §.Cato de uerb.oblig.
3 Sed uidetur dura † admodum eſſe iſta deciſio,
quia maritus & uxor dicuntur eſſe una caro, capit.
ſunt qui dicunt 27.q.2. cap. quomodo uirginibus
31.q.prima,& originaliter habetur Geneſ. capitu.
ſecundo,in fin.& ſunt unum corpus 27. q.ſecunda,
4 cap.Agathoſa,cuius corporis caput eſt uir,† capit.
cum caput in membris 33.quæſtione quinta, item
communicant ſibi actus ſpirituales 30. quæſtione
quarta,capitulo ſuſcitatur,& cap. ſi quis unus ca.
martinus de cog.ſpiritua.& tanta eſt inter eos con-
5 nexio † quòd uſus uiro conceſſus intelligitur quo-
que uxori competere,l. ſecunda,de uſ. & habit. nec
debent

debent aliquo modo ad imparia iudicari cap. gau-
deamus de diuor. neque mouet quod ſtipulatio ſit
6 ſtricti iuris, quia extra id quod agitur † plerunque
naſcitur obligatio. l.ſi is qui § ult. commod.c.j. de
deſponſ.impub.lib.6. & not.in l. non omnis per gl.
& doct.ſi cert.petat.

Rurſus uidetur contra hanc deciſio. non leuiter
facere, quia qui procuratorem meum ire agere pro
7 hibet, non niſi † ficte me ipſum prohibere uidetur,
arg.l.ita tamen §.geſiſſe de adminiſtr.tuto.& l.ter-
tia, §. deieciſſe de ui & ui armat. & nihilominus ita
8 aduerſus illum ſtipulatio pœnalis committitur † qui
procuratorem meũ prohibuit, quemadmodum ſi
me ipſum prohibuiſſet.l.oſſa, § fi.de religio.& ſum
ptib.fun. quem text. ad hoc perpendit Bal. in l. ſed
ſi hac § ult. de in ius uocan.præterea de iur.commu
ni ita datur in iuriarum actio uiro pro iniuria illata
9 uxori, quemadmodum † pro iniuria ſibi ipſi illata, l.
prima, in fin. de iniur. ſed hominum diſpoſitiones
10 inter uiuos & in ultima uoluntate † recipiunt inter
pretationem a iure communi ad quod referuntur
l.quæro § inter locatorem locat.l hæredes mei §.cũ
ita ad Senat.Trebelli.ergo.

Addendum eſt quòd cum caſus propriæ perſonę
11 mariti & vxoris † ſit comparati a iure communi, per
ea quę ſupra dicta ſunt, in primo huius partis funda
mento & proxime præcedenti, diſpoſitio municipa
lis legis ſuperueniens in uno caſu, locum habet in
altero ut ſcribit idem Crot.in dicta l.omnes populi,
ſub num.a 12.per tex.in cap. cum dilectus, & in c.
ad audientiam de cleri.non reſidend. & mox.dice-
mus. quibus adſtipulantur ea quæ ſupra diximus
lib.6.& 7.in materia correctoria & pœnali; dum cõ
12 cluſimus † extenſiuæ interpretationi locum eſſe in
in illis quoque materijs, quando uerſamur in caſib.
a iure communi comparatis.confirmatior redditur
hęc pars, ex eo quòd omnis ratio quę reſpectu offen
ſionis factæ in perſona uiri poteſt in iure conſidera
13 ri, † eadem locum habet in uxore tam reſpectu
honoris, quàm dãni, ac omnium iuris effectum.
ego idem ius erit conſtituendũ l.illud ad leg. Aqui-
li.a Titio.de uerb. oblig. Bar.in l.ſi maritus. §.legis
ad leg. Iul.de adult. Alex ad Bar. in dicta l.tertia, §.
hæc uerba de nego. geſt. & infra dicemus in limit.
ad ſupra firmatam regulam.facit inſuper quòd fa-
cilè eluderetur diſpoſitio contrahentium, & fœdus
14 † initum, ſi ſchcto marito offenderetur uxor, unde
progreſſus debet permitti.l ſi prætor de indic.cum
ſimil prout infra dicemus in limit.& ſupra diximus
libro 6. & 7.in materia correctoriæ ac pœnalis limi
tationis.

Ad hæcque uериſimile eſt etiã in illa uoce perſo-
naliter, quæ uox naturaliter enuntiata eſt includi id
15 omne propter quod ſtipulantis perſona † pateretur
offenſionem, prout realiter intelligitur omne id cõ-
prehẽſum, quo patrimonium uel res eius affici poſ-
ſent, ergo. erit attendendum, Bald in l. prima,
columna quarta, ſub numero nono, C.de ſer. fugit.
l.non eſt uериſimile quod met.cauſ.& cap.quia ueri
16 ſimile de præſumptio.& ad id † quod uериſimile eſt
inter eos actum fuiſſe contrahentium conuentio-
nes referuntur abſque interpretationem recipiũt
l.quoties in ſtipulationibus de reg.iur.l.in conuen-
tionalibus de uerb.oblig.

Neque refragatur quòd in ſtipulationibus perſo
17 na extrinſecus non ſubintelligitur, † l.ſi ita ſtipula-
tus §.Chryſogonus de uerb.oblig. ibi notant com-
muniter Doctor.quia reſpondetur illam regulam
ceſſare quando uel rei coniunctio uel rationis iden
titas aut aliqua alia urgens cõiectura aliud ſuadet
ut tradit Iaſon in dicto §.Cryſogonus ſub numero
42.per text.in l.prima, C de diuerſ.reſcri.quem no-
tandum eſſe dicit, ibique ſe dixiſſe.
18 Et ceſſat † in caſu iſto ratio illius reg. quam con-
ſiderat ibi Iaſ. ſub nu 41. quod ſi perſona ſubintel-
lecta inducat uitiũ ſtipulationis, quia alteri quis
ſtipulari non poſſit l. ſtipulatio iſta, §.alteri de uer.
obli.quia ſumus in caſibus in quibus ſtipulatio ua-
let, iuxta tradita a glo.in §.ſi quis alij inſtitu.de inu-
til.ſtipulat.& probatur in l.cum precario de precar.
in l.ſi ſtipulatus fuero per te non fieri de uerb.obli-
gat.& in l.2.& l.non ſolum de uſu & habit.& tradit
Bar. in l.illicitas.§.ne potentiores ſub numero quin
to, de off.præſid.Rip.in rubr.de dam. infect.ſub nu.
19 me. 12.ubi & nos diximus, & quamuis † ibi cum Ri
pa defenderimus talem ſtipulationem non trahi in
dubio ad amicos, adhærentesque ac familiares & q.
factionis ſunt ipſius ſtipulantis tamen aliud eſt in
uxore per ſupradicta.quibus puto Io.And.& Crot.
minus uera ſenſiſſe, & quod in uxore dico idem
20 † eſſe reor in liberis qui in poteſtate ſunt ipſius ſti-
pulatoris, quorum iniuria atque offenſio, patris pu
dorẽ uitam, atque animam non minus perſtringit
quàm proprię perſonę offenſio, l.j de iniur.l.iſti qui
21 dem in fin.quod met. cauſ.ideo reiecta † diſtinctio-
ne Aretin.in dicto §.cato ſub num.33.qui diſtingue
bat inter eum qui ficte repreſentaretur ex diſpoſi-
tione legis & ex uoluntate noſtra, puto adhibendã
ſolùm eſſe eam diſtinctionem, quam facit Roma.in
conſi.184.in tali propoſito dicendum eſt, per totũ
ſuppoſito tamen ſemper, ut tam per offenſionem
uxoris ac filiorum, quàm ipſius uiri dicatur eſſe cõ
miſſa ſtipulatio pœnalis de non offendendo, tam
22 perſonaliter, quàm realiter, quæ † quidem diſtin-
ctio eſt ut ſi ex cauſa antiqua ac præcedente offen-
ſio fuerit facta, ſiue ipſi ſtipulatori, ſiue uxori, ſiue
filijs in eius poteſtate exiſtentibus ſemper ſtipula-
tio pęnalis intelligitur eſſe commiſſa, ſi uero ex cau
ſa prouocatoria noua ac ſuperuenienti fuerit facta
offenſio, tunc non dicatur rupta fuiſſe pax, nec cõ-
miſſa ſtipulatio, per eas rationes, quibus utitur
Roma. in dicto conſilio 184.per diſcurſum illius,
conſilij.

SVMMARIVM.

1 *Verba prolata in ultimis voluntatibus intelligenda eſſe in caſu vero, & non in caſu ficto.*

2 *Teſtator diſponens, ut poſt obitum hæredum ſuorum bona ſemper deferantur ad maiorem de familia, intelligitur de illo maiore loqui, qui uerè ac naturaliter eſt maior omni de famila.*

Filij

3 *Filij maioris natu excluduntur, ab agnato maiore natu, in hæreditate eius qui uocauerit maiorem natu agnationis poſt primos hæredes quia non niſi fictè repreſentant eorum patrem, qui tanquam natu maior fuit admiſſus.*

4 *Eiuſdemque generis uult exempla peti poſſe a reſponſo uenerandi collegij Ticinenſis pro Triuultijs, quod ab auctore diſpoſitum.*

5 *Extenſionem de uero caſu ad fictum dari, quando lex omnino caſus iſtos compararet.*

6 *Eos qui ſunt abſentes in obſequijs Romani Pont. haberi pro præſentibus, quo ad perceptionem fructuum ſuorum beneficiorum.*

7 *Controuerſatiſſimam eſſe controuerſiam, an fieri poſſit extenſio de caſu uero ad fictum, quando lex omnino comparat iſtos caſus, & quid ſentiat auctor numero 8. & 9.*

10 *Extenſionem fieri de caſu uero ad fictum quando fictus caſus eſt ſubrogatus.*

11 *Stututum loquens de hærede an locum habeat in fideicommiſſario.*

12 *Dictionem quodammodo importare fictionem & improprietatem.*

13 *A caſu uero ad fictum ſubrogatum progreſſum dari, quando uel ratio eſt expreſſa in lege uel pro expreſſa habetur.*

14 *Vel quando per omnia facta eſt ſubrogatio.*

15 *Statuto ſi caueatur, ut obligatio ſtipulatione expreſſa in inſtrumento dotali præferatur omnibus anterioribus habebit o lcum in obligatione progrediente ex ſtipulatione ficta.*

16 *Idemque eſſe in ſtatuto loquente de hypotecha.*

17 *Subrogatio ubi facta non eſt, in omnibus a uero caſu ad fictum ſubrogatum non progredimur.*

18 *L.1.§.hoc interdictum de ſonte, quomodo intelligenda ſit.*

19 *A iudice dato ſuper reductione ad arbitrium boni uiri poſſe appallari.*

20 *In materia fauorabili dari progreſſum de caſu uero ad fictum.*

21 *Edictum prætoris ex quibus cauſ.maio.loquens in perſona procedit in ciuitate.*

22 *Diſpoſitio loquens de abſente, trahitur ad eum qui ficte reputatur abſens.*

23 *Verba largè & impropriè accipienda eſſe in materia fauorabili.*

24 *Lex permittens hæreditatem uerè iacentem perficere cœptam uſucapionem, trahitur ad caſum hæreditatis fictè iacentis.*

25 *Et quomodo id ſit intelligendum.*

26 *Quidque hac in difficultate ſentiat Auctor.*

27 *Diſpoſitio ſtatutaria fauorabilis in perſona habili trahitur ad inhabilem.*

28 *Fictum reſpectu generis habere ſymbolum cum uero, ideoque facilem in fauorabilibus dari tranſitum.*

29 *Materiam fauorabilem eſſe adeo extendibilem, ut omnis omnino caſus complectatur ad quos extendi poſſit.*

30 *Vbi denegaretur extenſio materiæ fauorabilis, in odium dice etur fieri.*

Quid cenſendum ſit in ultimis uoluntatibus, & præſertim quando lex omnino compararet caſum fictum caſui vero, uel ſubrogaret loco caſus veri, vel eſſemus in materia fauorabili.

CAP. XX.

QVantum ad ultimas uoluntates
.dicit Crot.loc.iam relat.uerba
prolata à teſtatore intelligi de-
1 bere in caſu uero, non autem in
caſu ficto per tex. in l.ult. C.de
ijs qui uen. ætat. impetrar. in l.
ſtatius, §.Cornelio de iure fiſc.
quibus addi poteſt tex. elegans in l. ex his C. quan-
do dies legat. uel fideicom. cedat. Mouetur inſuper
Crot. per auctor. Petr. de Ancharan. in cap. canonũ
ſtatuta de conſtit. char. ut ipſe citat 23. uerſiculo
conſuluit etiam Baldus. ubi ait quòd ſi teſtator
diſpoſuerit, ut bona ſua poſt obitum hæredum ſuo
2 rum ſemper deuoluerẽtur ad maiorem † de familia,
dẽnt intelligi illo in maiore, qui uerè & naturaliter
ſit maior ætate cęteris de familia, nõ aũt ciuiliter in
iore ratione ſcientiæ, uel dignitatis alicuius. Ad
idem quoque eſt, quòd ſi teſtator maiorem natu
poſt mortem hæredum, priore gradu inſtitutorum
uſque in infinitum ad hæreditatem ſuam uocaue-
3 rit in eius agnatione, † mortuiſque primis hæredib.
admiſſus fuerit is, qui tempore euentus conditionis
erat maior, qui poſtea deceſſerit relictis filijs qui re
periantur eſſe minores natu, altero agnato, qui ue-
lit admitti ex eo quod ætate ſit prouectior, tametſi
filij patrem admiſſum repræſentent, nihilominus
quia id tantum fictè eſt, & quantum ad gradus præ
rogatiuam, & ſic ciuiliter, ab eo qui uerè & natura
liter eſt maior ætatis ratione excluduntur, & ipſe ſo
lus admittitur Alexan. in conſilio quarto, per tot. il-
lud conſi. lib. quarto, & maxime ante numerum 12.
cum ſeq. cui accedit Bero. conſi. 71. maxime colum.
fin. uolumine primo, & Zanc. in reſpon. pro Triuul-
tijs ſub numero 25. & ſeq. ubi alios addit, quibus
addi poſſunt Andr. Tiraq. cum alijs ab eo citat. q.
40. de iur. primige. ſub numero 119. Aretin. in conſi.
164. columna ſecunda, in princip. & columna ter-
tia, circa medium Iaſ. in l. ſecunda, C. de ſucceſſi. æ-
dict. Dec. in conſi. 318. poſt nume. 6. & conſi. 453
colum. fin. ſub numero 20. & Rip. in l. in quar-
tam ſub nu. 199. ad leg. falcid. cuius generis multa
4 † poſſunt colligi ex reſponſ. uenerandi noſtri colle-
gij Ticinenſ. in eadem Triuultiorum cauſa, quod
a nobis diſpoſitum fuit, per diſcurſum illius re-
ſponſ.
5 Limitatur modo iſta concluſio, ut locum non
habeat, quando † lex compararet omnino caſum fi-
ctum caſui uero, quia tunc ſtatutum etiam u eſſet
contra ius, uel præter ius, nihilominus extẽderetur
ad caſum fictum, quem per omnia lex comparat ve-

ro,

ro, ut uoluit Roma.in l.prima, §.de illo ad Senat.
Trebellia.qui ita intelligit tex. in c.ad audientiá de
cler non reſid.de qua tamen limitatione, quamuis
dubitet Fely.in cap. inſinuatum de ſimo. ſub num.
tertio, Crot.tamen in dicta l.omnes populi ſub nu-
mero 212. tranſit cum hac limitatione, qui dicit
ita firmare Abb.ac Ioan.Imol.in d.cap.ad audien-
tiam & in cap.cum dilectus de cleric.non reſident.
ſicque proponit exemplum de iure communi,
6 † illi qui ſunt abſentes in obſequio Romani Pontif.
habentur pro præſentibus, ut percipiant fructus ſuo
rum beneficiorum, Si ſtatuto caueatur ut ſoli præ-
ſentes percipiant fructus præbendarum compre-
hendẽtur ea diſpoſitione illi quoque qui pro præſen
tibus habentur, adducitque in argumẽtum dictum
Barto.in auth.ſed cum teſtator, C.ad leg. falcid. &
gloſ.in l.ſi quis ſeruo perſuaſerit C.de furt.Quid re-
ſoluendum erit?
7 Ego ſcio hanc difficultatem † contrauerſatiſſi-
mam eſſe ut facilè percipi poteſt ex ijs, quæ alias la
te ſcripſi ſupra libro ſexto in correctorijs limitatio.
quarta, propterea reſoluendũ eſt ut ibi diximus, &
libro 7.in pœnalibus limitatio.quinta, ut ſcilicet lo
cum habeat quando ſumus in comparatis per mo-
dũ regulæ, & in quibus militat oĩmoda ſimilitudo.
Secus eſt in ſimpliciter cõparatis, q.a licet ſimplex
8 † illa cõparatio faciat ut priuilegia cõpetẽtia caſui,
cui fit adæquatio, t.pe adæquationis competant ca
ſui adæquato l.princeps de legi.l.maximum uitiũ,
C.de lib.præter.l.2. C.comm.de leg.Bar.in l.j.poſt
prin.de leg. 1.attamen reſpectu ſuperuenientium,
non trahitur ad ea quæ in futurum poſt exæqua-
tionem factam, tribuuntur caſui cui fit adæquatio.
dicta l.prima, de leg.1.
9 Secus eſt † ubi facta reperitur per modum regulę
& omnimoda concurrit ſimilitudo quia tunc etiam
reſpectu ſuperuenientium progreditur dicta adæ-
quatio, ut per omnes in d.l.j. & latius diſſeruimus,
in locis ſupra citatis.

Limitatur ſecundo, ut locum non habeat in ſub-
10 rogatis caſib.fictis † loco caſus ueri, ſic ſcribit Crot.
in dicta l.omnes populi de iuſti. & iur. ſub numero
215.per ea quæ trad.Bar.in l.poſtulante in princip.
ubi uult quod ſtatutum diſponens de debitore com
prehendit etiam illius hæredes, & quia ſubrogan-
tur loco defuncti, quod etiam tenet Abb.in capitu
lo primo, colum.prima, de arbitr.& ita ſeruari poſ-
ſe, quod tradidit Bar.in l. prima, §.de illo ad ſenat.
11 Trebellia. ubi † uoluit ſtatutum loquens de hærede
comprehendere etiam fideicommiſſarium, quem
ibi impugnat Alex. eo quia talis ficte dicitur hæres
l.ſi filius §.primo, uerſiculo quodammodo hęres eſt
12 quod cum eo, quæ dictio † quodammodo importa
ter fictionem & improprietatem l.ſi me in uacuã
de acquiren.poſſeſſ & in ſtatutis fictio locum non
habet, l.prima, §.hoc interdictum de font. nam cũ
fideicommiſſarius ſubrogetur loco hæredis. §.qui
quadraginta in princip. ad ſenat. Trebellia.ibi & te
ſuo loco conſtituat, meritò ſtatutum loquens de hæ
rede, poteſt extendi ad fideicommiſſarium.
13 Ego in hac limitatione ob difficultatem ſupra re
latam ſic conſtituendum eſſe opinarer. Quod ſi ra-
tio ſtatuti uel in eo expreſſa, uel quæ pro expreſſa ha
beatur per identitatem uel maioritatem aut paritа
tem deſeruiat, poſſitque accõmodari caſui fict. iux-
ta ea quæ ſcribunt Angel.Iaſ.Gomes.& alij in §.fue
rat inſtit.de actio.Bartolus in l.prima, §.hæc actio, ſi
quis teſtam.lib.eſſe iuſſ. fuer. glo.Bar.& doct.in l.ſi
eum §.qui iniuriarum ſi quis cautio.tunc diſpoſitio
ſtatutaria loquens in caſu uero locum habeat in ea
14 ficto, uel ubi per omnia † facta ſit inter caſum ue-
rum & fictum ſubrogatio, per ea quæ ſcribit Euer.
in loc.a ni ſubrogationis ſub numero 20. uerſiculo
ſecundo dicta reg.

Et ideo ſi lege municipali caueatur, ut obligatio
contracta inter maritum & uxorem ex ſtipulatione
15 † appoſita in inſtrumento dotali, iura prælationis
haberet aduerſus alios omnes anteriores obligatio
nes, non ſolum procederet iſtud ſtatutum in obliga
tiones, non ſolum ex ſtipulatione expreſſa ac uere
appoſita in inſtrumento dotali. ſed etiam in ficta,
quæ ſubrogata eſt per iuris diſpoſitionem in locum
ueræ ex l.prima, in principio ubi Saly.& alij notant
C.de rei ux.actio.

Aliudque exemplum poni poſſet in ſtatuto lo-
16 quente de hypotheca † in eadem materia per tex.
in §.& ut plenius ea.l.unica, C.de rei uxor.actio.in
iſtis enim omnibus caſibus per omnia facta eſt ſub
rogatio, & ideo ſtatutum ſuperueniens in uno locum
habet in altero quoque, per iura ſupra citata ſicq;
17 intelligenda eſt ipſa limitatio.ſecus eſt quando † nõ
in omnibus facta eſſet ſubrogatio, aut eadem uel
maior parue non eſſet ratio, quia tunc procederet
Alex.opinio quòd ſtatutum loquens in caſu uero
non haberet locum in caſu ficto ſubrogato, qui eã-
dem uel partem aut maiorem non haberet rationẽ
aut omnimodã non haberet ſubrogationem, & ita
18 poteſt procedere † text. in l.prima §. hoc interdi-
ctum de font.faciunt quæ ſcribunt Cuma.Caſtren.
Imol.& Alex.in l prima, de legatis ſecundo, Butr.
& Imo.in capit.quintauallis de iureiur. ubi uolunt
a iudice dato ſuper reductione ad arbitrium boni
19 uiri † poſſe appellari, quamuis non ab arbitrato-
re, quia licet talis iudex ſit ſubrogatus loco arbi-
tratoris non tamen omnib.facta eſt ſubrogatio.

Limitatur tertio loco memorata cõcluſio, quã-
20 do uerſatur diſceptatio in materia fauorabili, † tūc
ſtatutum loquens in caſu uero locum habet ſimili-
ter in caſu ficto, l.ait prætor in principio, iuncta l.
ergo § ſi ex quib. cauſ. maio.ubi edictum prætoris
21 loquens de perſona † procedit etiam in ciuitate,
quæ dicitur eſſe perſona ficta, l.mortuo de fideiuſſ.
in quam ſententiam adducitur & tex.in l.ab hoſti-
bus § fin.eod.titul quib.ex cauſ.maio.ubi diſpoſitio
22 loquens de abſente † trahitur ad eum qui fictè repu
tatur abſens, & rurſus textus in l.prima, §.bonorũ,
ad Senat.Trebellia.ubi lex illa permittens trebellia
nicæ detractionem in uero hærede, trahitur ad bo-
norum poſſeſſor. qui. fictè eſt hæres, l.ſecunda, de
bon.poſſeſſ.l.bonorum, C.de interdic.matri. inter
pupil.& uid.ſequitur Iaſ.in l.qui ſe patris ſub nume
23 ro 55.cum duobus ſeq. ubi uult, uerba † eſſe lar-

gè & impropriè accipienda in materia fauorabili,
idem Iaſ.in l. uenia columna ſecunda, de in ius uoc.
Alexand.ad Bar.in l.3.§ hæc uerba.de nego.geſt.ne
que mouet inquit Crot.in dicta l.omnes populi de
iuſt.iur.ſub numero 219.uerſiculo ſed contra cum
24 ſequen.tex.† in l.ſi is qui pro emptore in ncta l.cœ-
ptam de uſucap ubi lex permittens hæreditatem ve
rè iacentem perficere uſucapionem cœptam a de-
functo,non porrigitur ad caſum hæreditatis fictè ia
centis,ueluti capti ab hoſtibus apud coſdemque de
25 functi. Quia † Imol.in dicta l.ſi is qui pro empto
re columna 10.reſoluit modum, aſsignando ratio-
nem diuerſitatis inter utrunque caſum,oſtendendo
quę in primo caſu præſcriptionem non interrumpi
morte poſsidentis,quamuis interrumpatur poſſeſ-
ſio, neminique ius acquiri interea,& propterea pręſ
ſcriptionem perfici dicta l.iuſtè §.nondum de uſuca
pion.l.nunquam §.uacuam eod.tit.

Contrarium autem eſſe in ſecundo caſu,quia in-
terrumpitur præſcriptio,& domino acquiritur d.l.
ſi is qui pro emptore, latius declara ut per Crot.
loco iam citato. Hanc limitationem ego puto eſſe
26 † verisſimam per ea quæ ſcribit Alberic. in l. quod
fauore C. de legibus, & Dyn. in capitulo. quo
fauore de regulis iuris, libro ſexto, & per ea
quæ longè lateque tradidimus ſupra in reſo-
lutione primæ quæſtionis iſtius lib.in ea parte quæ
ſpectat materiam ſtatut.fauorabilium, Si enim fa
uoris gratia diſpoſitio ſtatutaria pronuntiata in per
27 ſona habili,† ꝓgredit̃ & in perſona inhabili,in qua
eadem fauoris ratio militat, ut inter cæteros loco
ſupra cita.iam relatos dicebat Io.igne.in l.tertia, §.
utrum ſub numero 80.ad ſenat.Syllani.quæ non tã
habilitatẽ uel inhabilitatẽ perſonæ inſpicimus quã
ipſam publici fauoris cauſam, ergo multo magis
admittendum hoc erit in caſu ficto, in quo adeſt
28 habilitas ſaltem propter † ſymbolum quod habet.
fictum cum uero reſpectu generis, quapropter ſuc
cedit,ut in habentibus ſymbolum facilior debeat
tranſitus admitti de unoque fieri in alterum pro-
greſſus l.in rem,§.item quæcunque de rei uend.Bar
to.in l.centurio in prima oppoſit.ubi concord. tex.
adducit de uulg.& pupilla.adeo enim fauoris ma-
29 teria † eſt extenſibilis,ut omnes omnino caſus cõ-
plectatur ad quos produci poſsit ex medio alicuius
eorum inſtrumentorum quæ ſupra lib.5. retulimus
l.cum quidam de lib.& poſthumis,ubi latè Iaſ.cap.
odia de regulis iuris li.6.l.1.ubi Bar.& ſcrib.omnes
ſol.matrim.l.beneficium ubi pleniſsimè Iaſ.de con-
30 ſtit.prin. alias enim ubi de negaretur † quod iure
medio ex fauorabilis ipſius materiæ natura fieri poſ
ſet in odium diceretur fauor retorqueri; l.quod fa-
uore,C.de legibus c.quod fauore de reg.iur.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Extenſionem a caſu uero ad fictum dari etiam in odio-ſis, quando ratio eſt expreſſa in lege uel pro expreſſa habetur.*
2 *In quacunque materia caſus qui comprehenditur ex ratione nunquam intelligitur omiſſus.*
3 *Ea quæ ueniunt ex ratione, uenire ex diſpoſitione.*
4 *Galli.Aquili prouiſionem factam circa inſtitutionem trahi ad exhæredationem.*
5 *Et de morte naturali ad ciuilem.*
6 *Statuto ſi excluderentur hæredes, qui intra annum a die mortis teſtatoris non adijſſent hæreditatem, procederet etiam in hærede qui a die facta profeſsionis in monaſterio per teſtatorem, hæreditatem non adiuiſſet intra annum. nu.7.*
8 *In facilioribus non eſſe multum laborandum in perquirendis.*
9 *Statutum extendendo ad caſum fictum ubi redimus ad ius commune, permittitur extenſio.*
10 *Idemque eſſe quando extenſio fieret reſpectu eiuſdem perſonæ, quia.*
11 *Statutaria diſpoſitio facilius extẽditur de caſu ad caſum reſpectu eiuſdem perſonæ, quam diuerſarum.*
12 *Eadem præſertim militante ratione.*
13 *Vnius & eiuſdem perſonæ conſiderationẽ ad plures caſus relatam, haberi loco generis cuiuſdam.*
14 *Ex veriſimili teſtatoris mente, qui ſi caſum omiſſum ſciuiſſet de illo diſpoſuiſſet, ab uno ad alterum fit extenſio.*
15 *Vt caſus omnes in ſuo genere propriè comprehendantur ſic & eiuſdem perſonæ uirtute.*
16 *A uera ſtipulatione ad fictam dari progreſſum in caſib. de quibus per Bar.doctor.in l.1.de uerb.oblig.*
17 *Statutum ad caſum fictum extendi, quando aliàs redderetur eluſorium.*
18 *Interpretatio fieri non debet per quam reddatur l. diſpoſitio eluſoria.*
19 *Statutum caſum fictum extenſiuè comprehendere, quando vlterius procedit tribuendo eandem uim caſui ficto quam habet verus.*
20 *Statuto ſi caueatur ne quis in collegium reciperetur niſi eſſet ciuis originarius, etiam ad eum protenderetur, qui eſſet creatus cum clauſula, ut in omnibus ac per omnia haberetur pro ciue originario.*
21 *Limit.prædictam eſſe ueram, non tamen ad controuerſiam noſtram applicabilem.*
22 *§.Quicunque in tit.de pœnis in nouis conſtitutio.declarari.*
23 *§.Collegijs in nouis conſtit.in tit.de pœnis quomodo ſit intelligendus. nu.24.*
25 *Eatenus quatenus lex loquitur procedendum eſſe etiam ſi lex dura ſit.*
26 *Si ex tacita legis mente quando unica tantum ratio aſsignari poteſt licet arguere, multo magis ab expreſſa. nume.27.*
28 *Procedendum ad extenſionem eſſe quando in ſtatuto adeſt clauſula, ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia.*

Quid ſit dicendum, quando ratio in lege eſt expreſſa; uel quando extenſio fieret reſpectu eiuſdem perſonæ, aut quando redderetur eluſoria, ſeu quando procederet tribuendo eandem uirtutem caſui ficto, quam haberet caſus uerus.

CAP.

CAP. XXI.

Imitatur quarto loco præꝑnarrata concluſio, ut ocioſa ſit etiam
1 in materia odioſa, † nedum fauorabili, quando ratio in lege
expreſſa in caſu uero, locú quoque habet in caſu ficto, l. nihil
ad ſenat. Macedoni. ubi diſpoſitio ſenatuſconſulti Macedoniani, quæ principaliter eſt odioſa, l. qui exceptionem de cond. indeb.
quamuis loquatur in perſona uera, extenditur nihilominus ad ciuitatem mutuantem, quæ eſt perſona ficta l. mortuo de fideiuſſo. quia eadem ratio inſidiandi uitæ parentum, quæ conſiderata fuit per
ſenatuſconſul. in perſona uera locum habet pariter
in perſona ficta l. filium habeo eo. tit. ad ſenat. Mace
2 doniā. Quæ limitatio † eſt ueriſſima, nec habet
difficultatem, quia in quacunque materia, ſiue correctoria, ſiue exorbitanti, ſiue etiam pœnali, ut ſupra oſtendimus libro ſexto, & ſeptimo, ubi pleniſſimè ſingulo quoque in capite hanc materiam pertractauimus, caſus qui comprehenditur ſub expreſſa legis ratione, ſiue etiam ſub tacita, quando
unica tantum ratio aſſignari poteſt, nunquam cen
3 ſetur eſſe a diſpoſitione excluſus, † quia quæ ueniũt
ex rône ueniũt diſpoſitione Bal. in conſ. 384. ſtatuto
ciuitatis, cauetur lib. 5. Cran. in conſi. 183. colum.
ſecunda, ſub num. 3. & plenè in tract. de antiq. tempor. par. quarta, ſectio. prima, ſub num. 89. cum ſeq.
& ſupra ſæpius diximus lib. 5. in inſtrumento rationis, & libro primo, dum de propria ſignificatione
uerba haberemus, & alibi ſæpe in ſuperioribus lib.
poſſet aliud exemplum poni in illa difficillima ma-
4 teria conſilij † Galli Aquilij de qua in l. Gallus de liberis & poſthum intelligendo prouiſſionem Galli
quæ loquitur de nepotum inſtitutione, progredi
quoq; in exhæredatione, tum ex natura tit. ſub quo
poſita eſt ea lex, cuius inſcriptio eſt concepta de hæred. inſtit. & exhæred. & cui reſpondere debent leges ibi poſitæ, §. quibus, prima conſtitut. C. & l. imperatores de iudiem addic. quàm ex forma inducta
circa prouiſionem faciendam in perſona eorum
qui in poteſtate noſtra ſunt, uel eſſe quandoque
poſſunt. l inter cœtera de lib. & poſthum. & inſtit.
eod tit. in princ. nec non & ex diſpoſitione tex. in d.
§. etiamſi parente. in fin. ibi dummodo hæres inſtitutus ſit uel exhæredatus in d. l. Gallus, quatenus
interpretes per illum text. in §. & quid ſi tantum in
5 eadem l. Gallus nolunt † prouiſionem Galli conceptam in caſu mortis ueræ, trahi ad caſum mortis
ciuilis, & ſic ad caſum fictum, ſi enim prouiſſionẽ
factam exhæredando fuiſſe fingamus, iam in odioſis uerſamur l. cum quidam de lib. & poſt. ideoque
cum fiat extenſio ad caſum fictum, optime declarata eſſe cenſebitur limitatio, quę fundata eſt in rationis identitate.

6 Aliud exemplum poni poſſet in ſtatuto † quo caueтur hæredes qui intra annum a die mortis teſtatoris, uel defuncti ab inteſtato decedentis non adijſſent defuncti hæreditatem ipſo iure & facto cenſeri debere eſſe excluſos a beneficio adeundi hæreditatem, ne diutius remaneant hæreditates ipſæ iacẽtes in damnum creditorum, uel aliorum qui ſcriptis uel primis hæredibus remotis, poſſent ad illas
7 admitti. Si enim aliquis † ingrederetur monaſterium, ibique tacitam uel expreſſam faceret profeſſionem, ita ut pro ciuiliter, uel fictè mortuo haberetur, iuxta ea quæ ſcribunt Doctor. in auth. ingreſſi C. de ſacr. eccleſ. in c. in præſentia ubi Abb. ſub numero 61. & Dec. ſub num. 68. de probatio. & in d §.
& quid ſi tantum dicta l. Gallus de lib. & poſth. & in
capitulo beneficium de reg. iur. lib. 6. quamuis materia illa excluſionis ab hęreditate ex teſtamento,
vel ab inteſtato debita ſit odioſa, rationis tamen
identitas, quæ in utroque caſu militat, faciet hũc
quoque caſum fictum comprehendi, l. illud ad leg.
Aquil. l. maximum uitium, C. de liber. præter. l. ult.
8 in fin C. ad leg. falcid. cum ſimil poſſent † facile per
plura alia exempla proferri pro uberiore declaratione iſtius limitationis; ſed quia uel cuique mediocriter erudito abique multo labore obuia eſſe poſſunt, ideo hactenus dixiſſe ſufficiat. Idemque eſſet
quando extendendo ſtatutariam diſpoſitionem ad
9 caſum † fictum rediremus ad ius commune quia
tunc materia etiam alias odioſa cenſetur eſſe fauorabilis, capitulo ſecundo, in principio de decim. libro ſexto, cap. ſtatutum in uerſicu. numerandum,
de præbend eod. lib. Crot. in dicta l. omnes populi ſub numero 213. ubi reprobat Baldum aliter ſentientem.

Limitatur quinto loco prænuntiatum axioma,
ut uacet quando extenſio fieret de caſu uero ad ca-
10 ſum fictum reſpectu eiuſdem perſonæ, † ſic firmat
Crot. in dicta l. omnes populi ſub numero 222. de
iuſt. & iur. per tex. in l. atqui natura, §. fin. de negoc.
geſt. ubi diſpoſitio illa loquens de gerente negocia
alterius, inducit quoque gerente negocia eius qui
captus fuerit ab hoſtibus, quia diſpoſitio ſtatuta-
11 ria † facilius extenditur de caſu ad caſum reſpectu
eiuſdem perſonæ, quàm gratia aduerſarum perſonarum, ut in l. ult. C. de poſth. hæred inſtit. iuncta l.
Gallus §. & quid ſi tantum de lib. & poſth.

Quæ reſtrictio poteſt defendi illa ratione, quòd
procedere intelligenda eſt, quando eadem militat
12 ratio, † quod cum faciat, ut in pœnalibus & correctorijs vt ſupra ſuis locis uidimus, non ſolum de caſu ad caſum, ſed etiam de perſona ad perſonam poſſit fieri extenſio multo magis operabitur ut de caſu
ad caſum in eadem perſona fieri ualeat porrectio.
argum. uulg. auth. multo magis, C. de ſacr. eccleſ. l.
non debet de reg. iur. & cap. cui quod plus eſt licet
eod titulo lib. 6. & eo magis, quia unius & eiuſdem
13 perſonæ conſideratio † ad plures caſus relata, reſpectu eorum comprehenſiuus videtur ad cuiuſdam
generis ſimilitudinem ſe habere, dicta l. ult. C. de
poſthum. hæred. inſtit. in illis verbis, ne pœnam patiatur præteritionis qui filios ſuos non præterijt, &c.
& d l. Lucius §. Titius de lib & poſt. quando conſide
14 rata † veriſimili teſtatoris mente qui idem in vtroq;
caſu diſpoſuiſſet, ſi omiſſi caſus ſcientiam habuiſſet, in uno caſu diſpoſitum porrigitur ad alterum,

quibus

quibus conuenit teat.in l.tertis,C.de inoffi.teſtam.
In illis verbis,repentini caſus iniquitas per coniectu
ram maternæ pietatis emendata eſt, & paulo infe-
rius, dum ibi dicitur perinde uirilem portionem tri
buendam eſſe cenſemus,ac ſi omnes filios hæredes
15 inſtituiſſet, unde ſuccedit,ut quemadmodum † in
genere caſus omnes compreheñſi ſemper eſſe & pro-
prie cenſentur .l. in toto & pars ubi Dec.de reg.iur.
Socin.in l.ſi quis cum totum de except. rei iud. ſic
& caſus fictus qui ſub eiuſdem perſonæ uirtute per
relationem ad eam factam comprehenditur, ut ſi-
milium idem ſit iudicium eademque determinatio
l.non poſſunt de legi. c.translato de conſtit. & d.l.
vlt.C.ad leg.falcid.
Poſſet quoque & aliud exemplum poni in caſib.
16 † enumeratis per Bar.& doctor.in l.prima,in prin.
de uerb.oblig.concernentibus materiam fictæ ſti-
pulationis, nam ſi ſtatutum diſponeret aliquid in
materia ueræ ſtipulationis reſpectu eiuſdem perſo
næ, fieret quoque productio ad caſum fictum.arg.
text.in l prima,in prin.ubi Saly.& alij notant C.de
rei uxor.action.
Limitatur ſexto loco, quando ſtatutum aliàs red
17 deretur eluſorium,niſi traheretur ad caſum fictum
ſic tradit Felyn. in cap. inſinuatum de ſimo. per ea
quæ ſcribit Gemi. in capitulo ut circa in princ.col.
ſecunda,ad fin.de electio libro ſexto, faciunt quæ
ſupra diximus in pœnalibus & correctorijs de ex-
tenſione facienda, quando legis diſpoſitio circum-
ſcripta extenſione efficeretur eluſoria, tunc enim
ut in illis materijs permittitur extenſio,ſic & in iſta
18 nunquam enim debet ea fieri † interpretatio per
quàm legis diſpoſitio efficiatur eluſoria,l.ſecunda
C.commu.de leg.ibi non enim uerbis,ſed de rebus
leges imponimus l.ſi prætor.de iudi. l.hæc ſtipula-
tio §.dinus ut legato.ſeu fideicomm.nomin.caueat.
cum ſocijs.
Limitatur ſeptimo loco, ut non procedat præ-
narrata concluſio, quando ſtatutum ulterius proce
19 deret † diſponendo eandemque uirtutem tribuen
do caſui ficto, quam contuliſſet caſui uero, quia
tunc diſpoſita in caſu uero locum ſibi uendicarent
in caſu ficto l.cum exceptione in principio de excu-
ſa.tutor.per quem tex ſic firmat Io. Crot. in dicta
l.omnes populi ſub num.225. qui proinde infert.
20 quod ſi ſtatuto † aliquo caueatur, ut non poſſet in
collegium recipi,niſi qui eſſet ciuis originarius, ali-
quiſque in ciuem eſſet a ciuitate receptus cum ea
clauſula, ut in omnibus & per omnia haberetur pro
ciue originario, poſſet ille ac deberet in collegium
recipi quia ex quo diſponitur,ut habeatur pro ciue
originario ſtatuiqúe eandem iuris in utroque caſu
cenſuram,non cenſetur fictionem reſpuere,per ea
quæ ſcribit Ancharan.in cap.canonum ſtatuta t5.
car.uerſiculo ſecundo pone ſtatuto caueatur, quod
nullus poſſit eſſe de prioribus, de conſtitut.
21 Sed aduertendum eſt † quòd. tametſi limitatio
ſit uera, neraq; rurſus illatio, per ea quæ communi
conſenſu introducta ſunt a docto. in l.prima,de le
gat.primo,& ſupra diximus libro ſecundo, in mate
ria ſignificationis quæ proficiſcitur ex fictione,non
rectè tamen remanet accommodata ad caſum no-
ſtrum,quia loquitur limitatio quando unum idem
que ſtatutum diſponeret in caſu uero, procederet-
que ulterius idem conſtituendo in caſu ficto, ideo
22 magis † appoſitè poſſet exemplum poni in §.qui-
cunque fecerit in tit. de pœn. in nou.conſtitut.ubi
diſponitur ulterius procedendo per nouam conſti-
tutionem ut pœna falſi ibi appoſita puniatur non
ſolum is qui re ipſa,ac uerè per ſe ipſum fecerit car
tam,ſed etiam qui per alium fieri mandauerit, idē
poteſt effingi in §. omnibus ciuibus eod. titu. dum
ibi prohibetur omnibus ciuibus incolis ciuitatum
& locorum dominij,ne per ſe uel per alium directè
uel per indirectum creari ſe faciant ciuem incolam
uel burgenſem, ſocium, confœderatum,aut ſub-
ditum aliarum ciuitatum, & terrarum huic domi-
23 nio non ſuppoſitarum. Nec diſſimile eſt † quod
habetur eod.tit.in §.collegijs dum ibi dicitur inter
dictum eſſe per ſe uel per interpoſitas perſonas di-
rectè nec per indirectum uendere nec alienare, nec
etiam per quacunque ultimam uoluntatem expreſ
ſam aliquam rem immobilem alicuius territorij;
huius dominij, mediate uel immediate ſubditi non
ſubdito alienare.
Sed & illud maxime ad rem facit quod legitur
eod.tit.de pœni.in §.prohibitum dum dicitur pro-
hibitum eſſe omnibus impedire uel impediri face
re executiones in cauſa criminali, ſub ea pœna cor-
porali qua imputatus detinendus puniendus erat,ſi
uera imputatio fuiſſet,in cauſa ciuili uel etiam pecu
niaria criminali,ſnò pœna ducentorum aureorum,
uel trium ictuum eculei, in omnibus enim ſupra di
24 ctis caſibus procedit noua conſtitutio † idem di-
ſponendo in caſu ficto, atque in caſu uero, & pro-
pterea hæſitandum non eſt,quin diſpoſita in ſupra
dictis locis, tam in caſu ficto progredi debeant,
25 quàm in uero, Tum quia eatenus † quatenus lex
loquitur procedēdum eſt ſemper etiam ſi dura ſit,
l.proſpexit qui & a quibus l.non aliter de legat.3.
l.1.§.ſi ius qui nauem de exercit. actio. tum etiam
26 quia ſi † ex tacita legis mente licitum eſt,de caſu ue
ro ad caſum fictum progredi, quando unica tantū
ratio poteſt aſſignari, ut ſupra uidimus & proba-
tur in l.quamuis C.de fideicom.ubi glo. Bar. Bal.
Caſtr.& alij,Crauc.de antiq.tempor.4.par. ſectio.
prima,ſub nu.92.uerſiculo amplius puto cum a.ſe
quen.& ſupra diximus in pœnalibus & in correcto-
rijs de extenſione in eis facienda ex ui rationis,ibi-
que plura adduximus lib.6.& 7.& multa plura lib.
5.in inſtrumento rationis. ſi igitur ex tacita mente
a caſu uero ad caſum fictum progredimur,multo
27 magis ubi uerba expreſſa legis id important, † quia
tunc res uerſatur in claris,& interpretationibus nō
eſt locus iur.uulg. cum ibi adſint, & mens & uerba
legis ergo omnis prorſus ceſſare debebit hæſitatio.
faciunt autem in huius limitationis confirmatio-
nem quæ ſupra ſcripſimus lib.7.in 16.limi.materiæ
pœnalis de extenſione facienda, quando in ſtatuto
28 adeſt clauſula ut procedatur de ſimilibus ad ſimilia
qua de re ſcripſit Bal.in l.3. C.de legib. quam legit
ſub l.2.eod.ut.Craue. de antiq.tempor.par.5.ſecti.
uidea-

uideamus ſub nu.35. & Sanctoſeuer. in d.l.omnes populi ſub num.254.

SVMMARIVM.

1 *Extenſio de caſu uero ad fictum fieri quoque poteſt in ſtatuto ſi materia partim ſit odioſa, & partim fauorabilis.*

2 *Stante ſtatuto quòd extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant nepos ex filio præmortuo excludet filiam.*

3 *Veriorem ac receptiorem opinionem eſſe ut tale ſtatutum fœminarum excluſiuum ſit fauorabile.*

4 *Materiam in ius uocationis pro parte eſſe odioſam, & pro parte fauorabilem.*

5 *Iura loquentia de liberto & patrono, trahi ad dominum ac vaſallum.*

6 *Idque tam in criminalibus, quam in ciuilibus.*

7 *Et vnde alia eius generis exempla peti poſſint.*

8 *Diſpoſitio quando pro parte eſt fauorabilis & pro parte odioſa in totum iudicatur fauorabilis.*

9 *Progreſſum de caſu uero ad fictum non dari in ijs quæ ſunt de forma.*

10 *Forma præcisè ſeruanda eſt nec poteſt per æquipollens impleri.*

11 *Formæ nihil addi poſſe neque minui.*

12 *Forma per æquipollens non impletur etiam in materia fauorabili.*

13 *Soluere iurans non poteſt compenſare, etiamſi compenſatio ſit ſolutio.*

14 *Iuramentum debet impleri in forma ſpecifica.*

15 *Clem. appellanti de appel. declaratur.*

16 *Formalitas verborum ubi probanda eſt, teſtes deponentes per uerba æquipollentia nihil probant.*

17 *Cauſa exprimenda in appellatione ab interlocutoria, non ſufficit ſi exprimatur per relationem ad acta.*

18 *Fictum conſenſum filiæ ſufficere patri, vt agere poſſit ad dotem.*

19 *Expreſſionem in ſpecie factam non dici factam ſingulariter neque in indiuiduo.*

20 *L. 2. §. uoluntatem ſolut. matri. declarari ut non requirat conſenſum pro forma.*

21 *Quomodo ſentiat Auctor reſoluendum eſſe negocium circa id, an caſus verus trahatur ad fictum in formalibus.*

22 *Lex municipalis tradens formam ſeruandam in caſu uero non trahi ad fictum.*

23 *Actus quando fingitur a lege etiamſi uitioſa adhibeatur forma, nihilominus lex ſupplet.*

24 *In actu ficto lex fingit omnia neceſſaria ad actum inueniſſe.*

25 *In omnibus caſibus in quibus de caſu uero ad fictum ſit productio in materia quoque formali, ſit.*

An idem cenſendum ſit in ſtatuto loquente in materia pro parte fauorabili, et pro parte odioſa, uel quando eſſemus in ijs quæ ſunt de forma.

CAP. XXII.

Imitatur octano loco prædictà
concluſio, quando eſſemus in
diſpoſitione ſtatutaria pro par
1 te odioſa, & pro parte fauora
bili † quia tunc ſtatutum lo-
quens in caſu uero, locum ha-
bet & in ficto, ita ſcribit Cro.
in dicta l.omnes populi ſub nu.227. de iuſt.& iur.
ex dictis Bart. in l. liberorum columna decima, de
uerborum ſignificationib. quatenus uult. quod ſtan
2 te ſtatuto † ut fœminæ non ſuccedant extantibus
maſculis, nepos ex filio premortuo excludat filiam
licet uere ſit in ſecundo gradu, ſupponendo quod
iſtiuſmodi ſtatutum ſit partim fauorabile & par-
tim odioſum, ſecundum Baldum, & Modern. in l. ſe
cunda, C. de in ius uocand. Sed eſt animaduerten-
3 dum quia uerior & receptior opinio eſt, † ut ſimpli
citer atque indiſtinctè ſit huiuſmodi ſtatutum fauo
rabile, non etiam mixtum, ut affirmat Brun in tra-
cta. eiuſdem ſtatuti in quarto artic. ſub num.6. &
alii quos nouiſſimè adducit Anto. Gabriel. libro
ſexto de ſtat. concluſ. ſexta, in princ. & alibi diximus
melius poſſet proponi exemplum in materia in ius
4 uocationis † ſine uenia, quæ ex parte earum perſo-
narum, quibus naturali ratione honos debetur
eſt fauorabile, ex parte eorum qui puniuntur dici-
tur eſſe odioſum, ut ſcribit glo. in uer. liberis uerſic.
ex parte proponi, C. de in ius uocan. quam ibi reci
piunt Bar. Bald. Saly. Alex. & Iaſ. nam iura loquen-
5 tia de liberto † & patrono trahuntur ad ſubditum
& dominum, qui ſimilitudine & quadam quaſi iu-
ris fictione comparantur libertis & patronis, ut per
Bald. in l. bene a Zenone per gloſſ. ibi. in uerſiculo,
iuſſione, C. de quadrien. præſcript. Alex. in l. genera
liter ſub numero ſeptimo, de in ius uocand. qui re-
probat Bal. qui contrarium aſſeuerat in capitulo
primo, de mil. in uaſal. qui contum. eſt in fin. a quo
ibidem quoque diſſentiunt, & cum glo. ac Bald. in
d.l. bene a Zenone conueniunt Aluaro. Præpoſ. Af-
flict. & Andr. Sicul. in addition. ad Bald. Iaſ. in §. pœ-
nales ſub num.71. & 72. inſtit. de actio. Cum ſimil.
6 Quæ ſententia locum habet † non ſolum in ciuili-
libus ſed etiam in criminalibus, ut uult glo. notatu
dignisſima quamuis paucis cognita in l. ult. in uer.
ſupplicio, C. de ijs qui accuſ. non poſſ. ibi & etiam
in crimine, quæ uult ut in caſu quo libertus contra
patronum ad accuſandum admittitur, proſequen-
do ſuã uel ſuorũ iniuriã, dẽat tamen id facere pe-
7 tita uenia, poſſent & alia exempla † deſumi ex ijs
quæ tradunt Baldus & Alberic. in l. fin. C. de inter-
dic. matrimonio, & pro hac limitatione maxime
cit illa ratio qua uſus fuit Crotus ſub numero
237. uerſiculo facit quia, quæ eſt, ut cum diſpo-
8 ſitio, quando eſt partim odioſa & partim † fauo-
rabilis, in totum dicetur fauorabilis, capitu. non du
bium. & ibi Abb. de ſent. excommu. illaq; debeat
de caſu uero ad caſum fictum fieri extenſio,
quemadmodum ſupra diximus fieri poſſe in mate-
ria fauorabili.

Limitatur 9. loco prænartata concluſio, vt nõ pro
9 grediatur in ijs quæ non ſunt de forma, † in quibus
non refert vtrum ex æquipollentibus fiat, dicta l.
Gallus §. & quid ſi tantum de lib. & poſthu. vbi do-
ctor. notant l. de quibus in fine. de legi. l. quo enim.
§. vlt. rem rat. haber. ſecus vbi eſſemus in formalibus,
10 in quibus præciſè forma ſeruanda eſt, † ita vt
non poſsit per æquipollens impleri, l. qui per ſa-
lutem de iureiuran. l. per hanc C. de numera. &
actua. libro 12. late Felyn. in capitulo cum dilecta
de reſcriptis. ſed ad vngem ſeruanda ſit l. qui hæ-
redi in principio & l. meuius de condit. & demon-
11 ſtrat. cum formæ † nihil addi poſsit neque minui,
l. prima. §. opus nouum de oper. noui nunciat.
Bald. in l. quoties columna prima C. de ſu. & legit.
ideo inſcrebat Cron. in dicta l. omnes populi de iu-
ſtit. & iur. ſub numero 226. quod qua ratione
forma per æquipollens implementum non reco-
12 pit, † etiam in materia fauorabili l. qui Romæ
§. flauius de verborum obligationib. l. ſi teſtamen-
tum C. de teſtamen. & l. inſtitorem ſi cert. petat.
ita non poſſet impleri in caſu ficto, capitulo ad
noſtram, il tertio, & ibi doctor. de iureiuran. vbi qui
13 iurauit ſoluere † non poteſt compenſare, tamet-
ſi compenſatio ſit ficta ſolutio l. Iulianus de con-
ditio. & demonſtratio. l. ſi peculium §. primo de
14 ſtatuliber. quia iuramentum debet impleri † in
forma ſpecifica, in quam rem adducit aſſertio-
nem Angeli in l. vbi autem non apparet §. illud.
de verborum obligationib. quia prodidit is in caſu
15 cle. appellanti † de appell. vbi dicitur in appellatio-
ne ab interlocutoria cauſam in indiuiduo expri-
mendam eſſe, non ſufficere ſi exprimeretur per
relationem ad acta, velnti ſi diceretur, appello
ex cauſa de qua in actis apparet, & tamen ex-
preſsio quæ fit per relationem dicitur eſſe facta ve-
rè l. Titia §. fin. in uerſic. perinde de verb. obliga-
tionibus.

Ruſſus perpendit ea, quæ docent Bntr. & Abb.
in capit. fin. in verſic. nihil obſtat de verbo. ſignific.
16 volentes vt ubi agitur de probanda † formalitate
verborum teſtes deponentes per uerba æquipollen
tia non dicantur concordes veluti ſi quis depoſue-
rit teſtatorem dixiſſe Titium hæredem inſtituo,
alius affirmet ab eo dict. Titium hæredem facio,
alius aſſerat ab eo prolata hæc verba fuiſſe, Titio
hæreditatem meam relinquo; & quamuis in contra-
rium nonnulla videantur obſtare, ueluti text. in l. ſi
ita ſcripſero de conditio. & demonſtratio. & l. aſſe
toto de hæred. inſtit. quibus in locis Barto. & alij,
excipiunt hæredis inſtitutionem quæ de forma eſt
teſtamenti §. ante hæredia inſtit. de leg. l. iubemus,
& l. hac conſultiſsima. C. de teſtam. poteſt per re-
lationem ad aliud in teſtamento exprimi, item
quod ſcribit Baldus in lege minoribus. C. de iis
quibus, vt indig. volens in caſu dicta clementina
17 appellanti † ſufficere cauſam exprimere per re-
lationem ad acta, & demum in l. ſecunda, §. volun-
tatem ſoluto matrimon. vbi dicitur non poſſe pa
trem aliter agere ad dotem, niſi filia conſentiat,
quæ verba videntur formam importare, vt per Bar.
in l. de iis de tranſacti. & in l. ſecunda C. de uenden.
rebus ciuit. libro vndecimo.
18 Et tamen † ſufficit fictus conſenſus, quia ſi filia
præſens ſit, & taceat, videtur conſentire hocque
ſufficit, Reſpondet ille in prioribus duabus obie-
ctionib. expreſsionem dici quidem in ſpecie fuiſſe
19 factam, † ſed non in indiuiduo uel ſingulariter vt
in l. pluribus de verbo. obligat. & argum l. ſecundę,
de lib. & poſthu. & eorum quæ ſcribit Bar. in l. prima
20 in princ. de vulg. & pupill. ad § volentem † ait ibi
conſenſum non requiri pro forma, quia etiam poſt
factum poteſt conſenſus qui in actu requiritur acce
dere ac præſtari capitulo quam ſit de elect. libro ſex
to. Imol. in capitulo cum uos, de iis quæ fiunt
à prelat. ſine conſ. capituli. Moder. in l. ſi quis mihi
bona, §. iuſſum de acquir. hæred. & Bartol. in capi-
tulo conſuetudinis de conſuet. nec eſſe verum,
vt verba illa, non aliter, importent formam, vt inſti.
21 de auct. tutor. in principio ego puto in hac † con-
trouerſia animaduertendum eſſe, quia aut volu-
mus limitationem intelligere hoc modo; inueſti-
gando ſcilicet, an diſpoſitio ſtatuti, quæ certam for
mam inducit in actu vere conficiendo veluti in ab-
ſoluenda ſtipulatione, translatione, aliove contra-
ctu, vel in teſto perficiendo vt in l. j. in prin. de verb.
oblig. in l. cum hi. in l. de his, de tranſ. in l. iubemus
l. hac conſultiſsima. C. de teſtam. debeat quoque ſer
uari in actu ficto, a lege ſubintellecto? Aut quæri-
mus an forma illa, quam lex municipalis ſeruari
vult in actu illo vero conficiendo, cenſeatur quo-
que tacitè inducta ac ſeruata in actu illo ficto a in-
re inducto? Aut denique diſputamus, an diſpoſi-
tio ſtatuti in actu formali vero loquentis ſibi lo-
cum vendicet in caſu ficto. Quantum ad primum
caſum penes me non habet res iſta aliquam diffi-
22 cultatem, vt non debeat † lex municipalis tradens
formam ſeruandam in caſu vero trahi ad caſum
fictum, cuius reſolutionis duplex eſt ratio, pri-
ma quia ſi forma ſeruanda in actu vero adhibere-
tur in actu ficto, iam non eſſet fictus ſed verus,
quia poſita forma cuiuſque rei ponitur eſſentia
& ſubſtantia eiuſdem rei. l. Iulianus §. ſi quis ad
exhiben. l. mulieri §. primo vbi doctor. notant de
verborum ſignificationib. Altera eſt quia vbi actus
23 fingitur † a lege, tunc etiam ſi forma vitioſe ad-
hibeatur nihilominus lex ſupplet, perindeque ha-
betur ac ſi omnia legitimè appoſita fuiſſet l. vni-
ca in principio C. de rei vxor. actio.

Quantum ad ſecundum caſum ego habeo pro
24 abſoluto † quod in actu ficto lex quoque fingat
omnia interueniſſe quæ neceſſaria ſunt ad actum
perficiendum; verbi gratia in ſtipulatione præ-
ceſsiſſe interrogationem, & ſubſecutam fuiſſe re-
ſponſionem ut per Bartol. & alios in l. prima in
principio de verborum obligationibus quia alias
lex intelligeretur de remedio imperfecto atque fru-
ſtaneo prouidiſſe, contra l. pen. C. de ijs quib. vt in-
dig. & l. hæc ſtipulatio §. Diuus vt leg. ſeu fideicom.
nom. cauea,
25 Quo uero ad tertium caſum † ego opinor in om
nibus caſibus in quibus iam diximus diſpoſitionem
loquen-

loquentem in caſu uero produci ad caſum fictum, locum quoque fieri huic limitationi, quæ loquitur de actu habente eſſentiam formalem quia ſimilis æquitatis ratio ſimilia quoque iura deſiderat, l. ult. C. ad leg. falcid. l. a Titio de uerbo. obligatio. cum ſimil.

Et ex his ſatis liquet quo ſenſu iſtiuſmodi limitatio excipienda ſit.

SVMMARIVM.

1 *Statutum loquens in certa perſona an poſſit trahi ad alteram.*
2 *Qua in difficultate referuntur Bar. ac Bal. ſententia neceſſaria.*
3 *Arbitrium à populo conceſſum ſtatuentibus, ſemper intelligi ſine præiudicio tertij.*
4 *Statutum nullo modo poſſe fieri credi pro commodo priuato.*
5 *Quid tamen ſentiat ea in re Crotus.*
6 *Capit. erit autem 4. diſtinctio. quomodo ſit intelligendum.*
Statutum æditum ratione perſonæ, quę uirtutum ſuarum gratia meretur priuilegium dicitur factum fauore publico. ibid.
7 *Quia per illud datur anſa augendi numerum ſtudioſorum.*
8 *Statutum ſingularis perſonæ gratia fieri poſſe ex cauſa legitima.*
9 *Veluti ſi exemplaris aliqua pęna ob inſignem aliquem latronem nuncupatim conſtituta fuerit.*
10 *Habito fine non curari de medijs.*
11 *Statutum ſine cauſa rationabili in præiudicium alicuius tenet.*
12 *Barto. in l. ambitioſa de decret. ab ordin. fac. declaratur.*

Quando ſtatutum loquitur in una perſona an extendatur ad alteram.

CAP. XXIII.

AN autem ſtatutum loquens in una perſona extendatur ad alteram. Bar. in d. l. omnes populi de inſt. & iur. ſub num 63. † in
1 primis arguit pro parte affirmatiua, ut uideatur extendendũ eſſe per tex. in l. iura de legib. & per tex. in prima conſtit. C. ad ſi. ibi nulla dubietate &c. & per Dyn. in cap. quod alicui gratioſè de regulis iuris, libro ſexto, deinde reſoluens ait, quod in legibus communibus, & in reſcriptis imperialibus dicendum eſt, ut ibi per Dyn. in ſtatutis uero & alijs diſpoſitionibus factis per nomina propria ad alias perſonas ea nunquam extendi. dicto cap. quod alicui, & de conſtit. princip. l. prima, in fin. inducitq́;
in eam ſententiam, l. ſi quis ita dixerit de teſtam. tute. in prima gloſſ. & quod not. Cyn. in l. quicunque in prima, q. C. de ſer. fugit. Qua in reſolutione ſentit
2 Bar. poſſe ſtatutum fieri reſpectu † certæ perſonæ, cuius rei contrarium uidetur firmare Bald. in l. tertia, ad ſin. C. de legib. ubi ait non poſſe fieri ſtatutũ de ſpeciali perſona ad compromiſſum compellẽda per tex. in l. ſi priuatus qui & a quib. & in l. toties de pollicita. ac nota. à Barto. in l. ambitioſa, de decreti. ab ord. faci. Rurſus facit quia arbitrium à populo
3 ſtatuentibus conceſſum ſemper intelligi † debet ſine præiudicio Tertij, l. ſecunda, §. merito, & §. ſi quis a principe, ne quid in loc. public. l. in fraudem de milit. teſtam. l. ex facto de uulg. & l nec auus, C de emãcip. liber. Præterea facit quòd ſtatutum nullo mo
4 do fieri poſſe creditur † pro commodo priuato, c. erit autem lex in uerſiculo commodo priuato quarta, diſtinct. & l. prima, de legib. ibi commune præceptum &c. Crot. in dicta l. omnes populi ſub num. 228. ſentit eſſe admittendum contrarium, quando ſtatutum particulare cum proprij nominis enuntia
5 tione fieret in illius † nuncupatim enuntiati præiudicium, ut loquuntur duo priora argumenta, quamuis ipſe nec præuiderit, nec retulerit eas obiectiones ſecus autem eſſe ubi ſtatutum ederetur in fauorem alicuius ſingularis perſonæ, per tex. in l. neque Dorotheum. C. de decur. libro decimo, quem ibi ad hoc notant Angelus & Ioan. de Platea, atque ea, quæ ſcribit Alberic. in prima par. ſtatut. quæſtione decimaſeptima, Baldus in l. leges generales, C. de legib. & Ancharanus in capitulo propter tua debita in decimo not. de reſcriptio. libro ſexto, & per tex. in dicta l. ambitioſa de decr. ab ordin. facie. ad
6 text. autem in dicto capitulo erit autem † reſpondet quod quamuis ſtatutum fiat ad fauorem alicuius peculiaris perſonæ, nihilominus dicitur ędĩtum fauore publico, ueluti, cum factum eſt ratione perſonæ quæ uirtutum ſuarum gratia meretur priuiegium l. Atrilius Regulus de donatio. l. prima, §. primo, de iuſt. & iur. quia hinc datur anſa augendi
7 † numeri ſtudioſorum hominum, ac præclarorum uirorum qui utiles erunt reipublicæ, Bald. in auth. habita. C. ne filius pro patr. & in l. 2. C. de ſtatut. & imagi. quibus poſſet addi Bart. in l. prima, ſolu. matrim. ſub num. 25. uerſiculo, Nam ſi nuberet ditiori uiro quid dicemus.

8 Ego opinarer † ſtatutum ſingularis perſonæ gratia fieri poſſe ex cauſa legitima, & rationabili, non ſolum quod eius fauorem concernat, ſed etiam odium, per rationem qua utitur text. in l. prima, ad fin. princip. de iuſt. & iur. in illis uerbis bonos non ſolum metu pœnarum, ſed etiam præmiorum exexhortatione efficere cupientes, ſi enim fauor rationabilis peculiaris perſonæ, qui deſinit in publicam utilitatẽ eo modo qui ſupra dictus eſt, operatur ut ſtatutum ſuſtineri poſſit, qđ peculiaris perſonę cauſa introductum eſt, ergo & odiũ rationabile perſonæ ſingularis, quod & ipſum in publicam deſinat utilitatem, debebit efficere, ut iſtiuſmodi ſtatu
9 tum fieri potuerit & ualere debeat † ueluti ſi exemplaris aliqua pœna ob inſignem aliquem

latronem lege municipali conſtituta fuerit arg.l.ſi barſarorum,C.de fideiuſſo. & mandat. & l. capitalium,§.famoſos latrones de pœn. & ratio eſt, quia cum in uno caſu idem ſit publicæ utilitatis finis ac
10 fauor,habito† fine non debemus curare de modis per quæ ad finem peruenitur l.cum ſeruus de uerbo.oblig neque mouent duæ illæ obiectiones priores ſupra relatæ, quia procedunt in ijs caſibus, in
11 † quibus ſine cauſa rationabili conſtitueretur aliquid in præiudicium alicuius, ueluti quia illi ius ſuum auferetur, hic enim procedit tex.in dicta l.ſecunda,§.marito,& §.ſi quid a principe,ne quid in loco public.cum ſocijs, ſic intelligenda ſunt nota.
12 † à Bart.in dicta l.ambitioſa de decret.ab ordin.facien.& tradi à Bald in dicta l. tertia,ad fin.C.de legib Secus eſt ubi cum cauſa legitima ac rationabili id fieret,ut ſupra dictum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Statuta & priuilegia nuncupatim alicuius peculiaris perſonæ gratia facta,eius nomine expreſſo ad alias perſonas non trahi.*
2 *Reſcriptum factum in beneficium alicuius perſonæ vel uniuerſitatis, ab alijs trahi non debere in exemplum.*
3 *Niſi reſcriberetur conſtituendo ius commune,quia tunc certæ perſonæ expresſio nihil operatur.*
4 *Materiam priuilegiorum frequentisſimam eſſe in caſu forenſi.*
5 *Priuilegium contra ius commune conceſſum alicui, ſub nomine proprio, ad aliam perſonam non trahi.*
6 *L.quia parentis ſolut.matr.declaratur.*
7 *Priuilegium perſonale marito conceſſum, vt inquantum facere poſſit tantum conueniatur ad ſuos hæredes, tranſmitti, non autem ad extraneos.*
8 *Prouiſionem legis contra ius commune non extendi ultra id quod lex exprimit.*
9 *Priuilegiorum materiam regulariter ſtricte intelligendam eſſe.*
10 *Correctoria materia arctisſimam recipit interpretationem.*
11 *Priuilegium etiam conceſſum ſub nomine dignitatis, quando ex mente concedentis apparet perſonale eſſe, perſonam cui conceſſa eſt non egreditur.*
12 *Et dignitatis nomen non diſpoſitiue ſed demonſtratiuè appoſitum cenſeri.*
13 *Verborum interpretationem ſenſu meliorem eſſe non oportere.*
14 *Priuilegia contra ius municipale conceſſa latius interpretari.*
15 *Priuilegiorum uerba,quæ pleniorem ſenſum haberent extendi poſſe.*

Statuta priuilegia atque alias eiuſmodi diſpoſitiones nuncupatim factas nomine alicuius ſingularis perſonæ gratia, an ad alias perſonas extendantur.

CAP. XXIIII.

1 SEd & altera reſurgit concluſio ex ſupra relata reſolutione Bart. quæ eſt, ſtatuta † priuilegia atq; alias eiuſcemodi diſpoſitiones, factas nuncupatim alicuius ſingularis perſonæ gratia, nomine etiam proprio expreſſo non debent ultra perſonas in eis enuntiatas ab alijs trahi in exemplum, dicta l.prima, de conſtitutio. §.plane, & inſtitutio.de iure naturali, gent. & ciuil.§.ſed & quod princip. verſiculo plane, & dicto capitulo quod alicui de regulis iuris libro ſexto, facit text.in dicta l.neque Dorotheum, C.de decur. libro decimo,& l.nullus eodem titulo,& l.quoniam,C.de epiſcopis & cleri. & ita reſoluit etiam Dyn.in dicto capitulo quod alicui, uolens quòd ſi reſcribatur ali-
2 cui † perſonæ uel uniuerſitati concedendo beneficium ſpeciale;tunc non debet trahi ab alijs in exemplum,& ita procedit regula ac leges ſuperius allegatæ & probatur,C.de legibus,l.leges, ut generales in fin.

Si verò reſcribatur conſtituendo ius commune
3 † & certæ perſonæ expresſio nihil operatur,quia iura non in ſingulas perſonas,ſed generaliter conſtituuntur,l.prima,§.nullaque,C.de non.codi facien.& l.iura de legib.& ſenatuſc.

Sed quia hæc concluſio frequentisſimè in forenſi
4 † uſu exercetur in materia priuilegiorum uidendũ erit, argumento,l.legaui ubi gloſſ.in uerſicu.cotidiana de lib.legat. de ueritate ſeptem concluſionũ quas in hac materia edidit Crotus,in dicta l.omnes populi,ſub num.229.

Quarum prima eſt,priuilegium contra ius com-
5 mune † conceſſum alicui ſub nomine proprio, non extendi ad aliam perſonam, adducit text. in l. quia parentis ſolut.matrimo. & in l. neratius de regulis iuris.

Sed quantum ad terminos dictæ l. quia parentis
6 eſt aduertendum,quia concluſio † uidetur pati duplicem difficultatem, Alteram quia ibi tex.admittit ea in materia priuilegij perſonalis priuilegium conceſſum tali, habere quoque locum in eo qui pro tali habetur, & ſic in ſocero qui loco parentis eſt, ut ibi dicit tex.
7 Altera eſt,quia priuilegium illud † perſonale,ut maritus conueniri non poſſit niſi quatenus facere poſſit,tametſi tranſibile non ſit in hæredem extraneum,l.quia tale, ſoluto matrimonio,nihilominus in ſuos hæredes eſt tranſmisſibile l.etiam in principio ſolut.matrim.ubi glo.& doct.communiter notant,unde melius potuiſſet adduci text. in l.ſi uero §. de uiro ſolut. matrim. vbi Bartolus notanter
8 excipit prouiſionem legis † contra ius commune non extendi ultra id quod lex exprimit,

mit, quamuis eadem ſit ratio, rurſus tex. in l. ſingula
re & in l. quod uero de legi. faciuntque inſuper quæ
ſupra adduximus libro ſeptimo, in quarta limitat.
exorbitantium, & quæ ſcribit Dom. Alciat. lib. 2. de
uerb. ſignific. ſub num. 58. & ratio iſtius primæ con
9 cluſionis eſt duplex† quòd ſcilicet priuilegiaria ſit
materia quæ regulariter ſtricte intelligitur iur. ſu-
pra cita. & l. ſi quando, C. de inoff. teſtam. Archid.
in cap. frater. 16. quæſtio. 1. gloſſ magiſtr. in cap. 1.
de conſt. nu. 6. Bal. in l. quæ ex relationibus in prin-
cip. C. de legib. quibus addi poteſt text. in l. cum pa-
tronus de leg 2. & rurſus quia cum ſit contra ius cõ
10 mune,† correctoria dicitur eſſe materia, quæ ar-
ctiſſimam recipit interpretationem, ut per doctor.
in auth. quas actiones, C. de ſacr. eccleſ. in l. ſi conſtã
te ſolut. matri. & in d. l. ſi uerò, §. de uiro eod. cum ſi-
mil. ſupra cita. libro ſexto, & probat tex. in l. præcipi
mus, C. de appellatio. & in l. ſancimus, C. de teſtam.
cum ſimil. ergo uera manebit ac firma concluſio.
hæc prima. Priuilegia quæ ſunt contra ius commu
ne non eſſe trahenda ad alias perſonas preterquam
in eis expreſſa, quiuimmo inquit Cror. loco iam re
11 lato procedere† hanc quoque concluſionem, etiam
ſi priuilegium ſit conceſſum ſub nomine dignitatis,
aliquid tamẽ ſit in eo expreſſum, ex quo de uolũtate
concedentis appareat, uolentis illud eſſe perſonale,
ueluti ſi dicatur, propter beneficia, uel benemerita
habita a tali comite, ut per Abbat. in cap. mandata
de præſumpt. & Aucharan. in capitulo priuilegium
de regulis iuris, libro ſexto quam ſentẽtiam ego opi
nor eſſe ueram, quia ubi ex adiectis in priuilegiaria
diſpoſitione apparet mentem fuiſſe ipſius concedẽ
tis ut conceſſum priuilegium noluerit perſonam
12 egredi,† dignitatis nomen non diſpoſitionis, ſed de
monſtrationis gratia adiectum eſſe cenſebitur, l. fi.
§. Titia de lib. legat. Bar. in l. cum pater, §. menſæ de
leg. ſecundo & in l centurio columna ſecunda, uer-
ſicu. ſed quid ſi dixi de uulg & pupil. Cranet. in con-
ſi. 301. ſub nũm. 5. nuſquam enim uerborum inter-
13 pretatio tantũ ualere debet vt melior ſenſu exiſtat,
l. 3. de lib. præter. Exaudienda eſt inſuper hæc con-
cluſio, ut locum habeat in priuilegijs quæ forent cõ
14 tra ius commune conceſſa,† ſecus ſi contra ius tan
tum municipale fierent, quod eſſet iuris communis
correctorium, quia tũc latius interpretanda eſſent
priuilegia cum nos reducerent ad ius commune, ut
ſcribit Anto. But. in cap. olim tibi in fin. per illum
tex. de uerb. ſignific. ſequitur Iaſ. in l. beneficium,
ſub num. 33. de conſtit. uerſic. ſecundo limit.
Præterea debet ſupra narrata concluſio intelligi
15 † quando ipſorum priuilegiorum uerba ſenſum il-
lum ſtrictiorem admitterẽt, ſecus ſi reijcerent quia
planiora clarioraq; eſſent, quã ut eo modo coarcta-
ri poſſent, nam tunc non admitterent illam angu-
ſtiorẽ interpretationem, ut poſt Ang. in d. l. benefi-
cium col. 3. ſentit ibi ſub d. nu. 23. in quam ſententiã
facit quod ſcribit Bald. in dicta l. 2. in 4. not. C. de
legi. nolens principum priuilegia non abſurde aut
obſcure interpretanda, ſed ſane proprie ac beni-
gnè.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium patri conceſſum non competere filijs, & iam patre uiuente.*

2 *Statuto ſi puniatur offendens poteſtatem, non intelliguntur eodem puniti eſſe qui offendunt illius filios. ex Baldo.*

3 *Nec uxorem.*

4 *Ex Io. Andr. ſententia.*

5 *Sed contra eundem Baldum alibi ſentire.*

6 *Priuilegium marito, uel patri conceſſum eo uiuente competere uxori uel filijs, ex Caſtren.*

7 *Priuilegium datum pauperibus Hoſpitalis, intelligi quoque datum Hoſpitalarijs ſeruientibus.*

8 *Priuilegium datum militi, intelligi quoque datum eius Comiti.*

9 *Aretinus ut conciliet duas illas contradicentes opiniones, quod priuilegium patri conceſſum competat, uel non competat filijs.*

10 *Et quomodo id faciat Caſtren.*

11 *Auctor uerò ut putat reſoluendam eſſe hanc materiam.*

12 *Priuilegia conceſſa ratione dignitatis parentibus competere filijs non ſolum in uita parentum, ſed etiam eis mortuis.*

Idemque in uxoribus ibidem.

13 *Priuilegia ratione officij conceſſa parentibus, intelligi quoque illis uiuentibus conceſſa filijs.*

Idemque in uxoribus ibidem.

14 *Priuilegia conceſſa neceſſitatis gratia parentibus, filijs non competere.*

15 *Baldi deciſionem quæ negat priuilegium patri poteſtati conceſſum, trahi ad filios, non eſſe ueram. nu. 16. remiſſiuè.*

17 *Priuilegium alicui conceſſum pro ſe & filijs non trahi ad nepotes.*

18 *In priuilegijs ſtrictiorem fieri interpretationem, quàm in contractibus.*

19 *Filiorum appellatio eo modo comprehendit nepotes, quo maſculinum concipit fœmininum.*

20 *Sed magno cum iudicio eſſe intelligendam dictam regulam.*

21 *Ratio priuilegij quando competit nepotibus eos quoq; priuilegio comprehendi.*

22 *Priuilegiaria in materia maſculinum concipere fœmininum.*

23 *Feudalibus in conceſſionibus filiorum appellatione nepotes comprehendi.*

24 *Filiorum quoque appellatione nepotes comprehendi, quando tacita uel expreſſa uoluntas defuncti ſuffragatur.*

Vel ſumus in materia præſtanda tam nepotibus quam filijs ibi.

25 *Regulariter filiorum appellatione nepotes non contineri, niſi ſi materia ſit fauorabilis, uel indifferens, aut eandem habeat rationem.*

Priuilegium patri conceſſum, an competat filijs etiam patre uiuente, et quid ſi conceſſum fuerit pro ſe et filijs.

CAP. XXV.

1 S Ecunda concluſio eſt quod priui
legium patri conceſſum non cō
petit † filijs etiam patre uiuente
per ea quæ ſcribit Ioan. Andr. in
capitulo ne aliqui de priuileg.
libro ſexto, ubi per illum text.
abſolutè firmat hāc cōcluſionē
uolens inde elici priuilegia patri conceſſa non com
petere filijs patre uiuente, quia in eo text. ut priuile
gia Regibus conceſſa, filijs quoque Regum compe
tant, ſit mentio filiorum ut oſtendatur aliàs in fi-
lijs locum habitura non fuiſſe, niſi eorum mentio
facta eſſet, hinc quoque placuit Bald. in l. prima, C.
2 de iniur. quòd ſi † ſtatuto aliquo caueatur, ut offen-
dens poteſtatem puniretur tali pœna non haberet
locum in eius filijs, in eandem rem poſſet perpendi
tex. in l. neque Dorotheum, C. de decurio. libro de-
3 cimo, ubi, ut priuilegia † parentibus conceſſa ad li-
beros tranſeant eorum fit mentio, cui ſententiæ ma
xime applaudet quod tradit Ioan. Andr. in capitu.
fruſtra de regulis iuris, libro ſexto, ubi concludit ꝙ
ſi unus alterum promiſerit non offendere, realiter,
4 nec perſonaliter † non tamen cenſetur hæc ſtipula
tio commiſſa eſſe ſi promiſſor ſtipulatoris uxorem
offenderit ac liberos, & probat idem Crot. in dicta
l. omnes populi ſub numero 213 & ſeq. ſed eius cō
trarium quod ſupra relatum eſt, noluiſſe Bald. in
5 dicta l. prima, † conſtituiſſe idem Reperitur in l. non
plures, C. de ſacr. eccleſ. ubi uidetur concludere ꝙ
priuilegium patris ſit priuilegium filij & hanc ſen-
tentiam recipit Caſtren. in d. l. maritum ſub nume.
ſexto, per tradita a Cyn. in l. fi. C. de iniur. & in l. pri-
ma, & ſecunda, C. de epiſc. & cleri. uolens priuilegiū
6 † marito uel patri conceſſum eo uiuente competere
uxori uel filijs, facit quod ſcripſit Oldra. in conſi. 11.
Thema tale eſt in quadam cauſa, ubi conſulunt pri-
uilegium datum pauperibus alicuius hoſpitalis
7 † intelligi quoque datum hoſpitalarijs eis ſeruien
tibus, quia ſine ipſis eſſe non poſſunt, per l. primā,
& ſecundam. C. de uxo. militat. & argumen l. primæ
de bon. poſſ. ex teſt. milit. & l. quæſitum, §. ſi inſtru-
ctum de fund. inſtruct. legat. ſic etiam uidemus pri
8 uilegium datum militi † intelligi quoque datum
eius comiti l. adminiſtrantes §. primo, de excuſatio.
tuto. & l. inter eos, §. ultim. qui. ex cauſ. maio. qua-
mobrem Aretin. in dicta l. maritum columna ult.
conciliat duas iſtas opiniones hunc in modum, in
9 uerſicu. ſed poſſumus † concordare, uidelicet, quòd
affirmatiua opinio procedat in materia fauorabili,
& iuri communi conformi, negatiua uerò ſenten-
tia in materia odioſa a que exorbitanti. Caſtren. au
tem in dicta l. maritum ſub numero ſexto, uidetur
10 diſtinguere † inter eos qui poſſunt eſſe participes
priuilegiorum, & qui non poſſunt, quamuis recipe
re affirmatiuam uideatur ſentētiam, ut ſcilicet prio-
re caſu uera ſit affirmatiua opinio, in l. ultim. C. de
iniur. poſteriore ſit uera negatiua, ſed cum ſupra
relatæ diſtinctiones non reſoluunt difficultatis pro
poſitæ nodos, Quid conſtituendum erit? Ego cre
11 derem eſſe † reſoluendam hanc controuerſiam, pro
ut diſtinguit Cyn. in l. ſecunda, ad fin. C. de epiſ. &
cler. cum quo ibi ſentiunt Bal. & Alberi. de Roſat.
quamuis ſubobſcure loquantur & Caſtren. in l. pri-
ma, ſub num. ſexto, eod. titu. qui nuncupatim illius
diſtinctionem refert ac ſequitur, uidelicet ut diſtin-
guamus hunc in modum, aut loquimur de priuile-
giis quæ ſunt conceſſa ratione iniunctæ dignitatis,
aut gratia officij publici, uel profeſſionis publicæ,
aut cauſa neceſſitatis, primo caſu priuilegia conceſ
12 ſa parentibus † competunt filijs non ſolum in uita
ſed etiam poſt mortem parentum, & etiam uxorib.
donec uiduæ remanſerint, l. fœminæ de ſenat. l. eos
qui, de excuſ. mune.
13 Secundo caſu filij eaſdem potiuntur † uiuentib.
parentibus tantum, & ita intelligitur tex. in d. l. ſecū
da, C. de epiſ. & cler. l. ſemper § negociatores de iu-
re immun. ubi eſt gloſſ. ord in. de hoc, & l. ultima,
C. de iniur.
14 Poſtremo caſu filijs non conceditur, † l. in filijs,
de decur. & l. ult. C. qui mor. ſe excuſ. lib. decimo, ſe-
cundum prædictam diſtinctionem poſſunt concilia
ri ea quæ utrinque fuerunt deducta affirmatiua af
15 firmatiuis, & negatiua negatiuis applicando † ſo-
lum eſt animaduertendum ad illam deciſionem Bal
di negatiuam de priuilegio poteſtatis, non offen-
dendi, ut ſcilicet locum non habeat in eius filijs, qa
ego puto illam non eſſe ueram, per ea quæ diximus
ſupra hoc eodem lib. in reſolutione proxime præce
dentis articuli in ſexta declaratione quibus reſoluo
iſtiuſmodi priuilegium durante officio commune
16 eſſe † & filijs & uxori ipſius poteſtatis, cū certo cer
tius ſit per offenſiones factas in perſonis filiorū, &
uxorum ipſorum poteſtatum, illos quoque offendi
ut multis rationibus ibi conuicimus, a quarum re-
latu ſuperſedendum eſſe duxi, ne actum agere
uidear.

Tertia eſt concluſio, quòd priuilegium cōceſſum
17 alicui pro ſe & filijs non extenditur † ad nepotes,
ſic firmat Bar. in l. liberorum uer. quæro utrum in re
ſcriptis ſub numero ſeptimo, de uerb. ſignificatio.
Crot. in d. l. omnes populi ſub num. 231. ubi confir
mat hanc concluſionem duobus medijs quorum
18 alterum eſt, quod in priuilegijs † ſtrictior fit inter-
pretatio quàm in contractibus, arg. cap. licet, de pri-
uileg. lib. ſexto iuncta l. inter ſocerum, §. cum inter
de pact. dot. l. pecuniam quam ſi cer. petat. ſed in cō
tractibus filiorum appellatione non continentur
nepotes Bar. in dicta l. liberorum. columna tertia,
de uerb. ſignifi. Rurſus quia filij appellatio compre
19 hendit † nepotes eo modo, quo maſculinum conci
pit fœmininum l. iuſta de uerb. ſignific. ſed in priui
legijs maſculinum non concipit fœmininum, ut per
Signo. de Homode. in conſilio 186. in quæſtione
uertente Præpoſ. in capitulo per uenerabilem qui
fil. ſint legitim. columna duodecima, ergo in priui-
legijs filiorum appellatione non comprehendentur
20 nepotes, ego crederem non ita ſimpliciter † uſ ere
cipiendam iſtam concluſionem, ſed nouo cum iudi
cio tametſi multū cōe habeat cū regulari natura ſi
gnificationis iſtius uocis filiorū, per ea quę ſcribit
Doctor

Doctor. per illum textum in l. liberorum de uerbo
rum ſignific. ubi D. Alciat. Bræc. & Reb. alijque qui
uolunt regulariter filij appellatione nepotem non
contineri niſi ex cauſis glo. in l. filij, de uerb. ſignifi.
Deci. in conſi. 95. q. 2. qui alios plures adducit hanc
ſententiam ſuſtinentes, ſi eſſemus enim in caſibus
21 † in quibus ratio priuilegij conueniret nepotibus,
eſſe quoque comprehenſos nepotes appellatione
filiorum cenſendum eſſet, uel ſi materia eſſet indif-
ferens, & communis, tam nepotibus quàm filijs, ut
in materia legis teſtis idoneus de teſtibus l. at ſiquis
§. plerique de religio. & ſumpt. fune. & l. ſecunda, §.
ſi mater ad ſenat. Tertul. ſi enim hoc in caſu materia
22 priuilegiaria maſculinum † concipit fœmininum
ut ſcribit Bald. communi uſu eſſe receptum in eum
ad audientiam in colum. ult. uerſic. quæro quid in
priuilegijs, Geminia. in cap. generali colum. tertia,
uerſiculo tertio caſu, de priuileg. libro ſexto Dec. in
l. fœminæ, in q. an maſculinum concipiat fœmininũ
ſub numero 18. Henric. Boich. in cap. mulieres de
ſent. excom. Andr. Tiraquel. de retract. conſangui. §.
primo, gloſ. prima, ſub numero 207. & plenius do-
cebimus in comment. ad l. primã, huius tituli de uer
bo. ſignifi. ergo idem erit in conceptione nepotis,
Idem quoque eſſet in beneficijs principium, uelu-
23 ti † in feudalibus conceſſionibus alicui factis, pro ſe
& filijs nam filiorum appellatione comprehenderẽ
tur etiam nepotes, ut trad. Doctor. in l. Gallus, §. in-
ſtituens, de lib. & poſth. & præſertim Iaſ. nume. 26.
uſque ad numerum 33. & Doc. in cap. 1. §. & ſi clien
tulus de alienat. feud. & in capitulo primo, §. hoc au
tem notandum, qui feud. dar. poſſ. Crot. in d. l. om-
nes populi ſub num. 232. Nec diſſimiliter ſtatuen-
24 dum eſſet ubi nepotibus ſuffragaretur † tacita uel
expreſſa defuncti uoluntas, ut per Dec. in dicto con
ſil. 95. & doctor. in d. l. liberorum, uel quando eſſe-
mus in priuilegijs ea in materia uerſantibus quæ
præſtanda eſſet a natura tam nepotibus quàm filijs
ut in l. prima, de iuſt. & iur. ad fi. cum l. ſeq. & in l. ſi-
quis a liberis de li. agno. idemq; dicendũ erit in alijs
ſimilibus caſibus, ita ut reſoluendo ſit dicendum,
29 regulariter, in dubioque † concluſioni eſſe locum
niſi materia ſit fauorabilis, uel indifferens, aut ean-
dem habeat rationẽ, ut ex ſupra dictis conſtat, ſuo
tamen loco dicemus plenius in d. l. liberorum.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium pro ſe, & poſteris non extendi ad deſcen-
dentes ex linea fœminina.*
2 *Fœmina quamuis deſcendat ex linea maſculina quia ta-
men ab ea initium ſumit linea fœminina de illa iudica-
mus ut de linea fœminea.*
3 *Emphyteuſis conceſſa pro ſe & deſcendentibus, per li-
neam maſculinam debet ſic intelligi, pro liberis maſcu-
lis deſcendentibus ex maſculis.*
4 *Neptis ex filio dicitur de deſcendentibus per uirilem ſe
xum, per lineam maſculinam, & admittitur ad emphy
teuſim, quæ ſit accepta pro ſe & deſcendentibus per
uirilem ſexum.*
Secundum Iaſ.
5 *Emphyteuſis ſi eſt accepta pro ſe & filijs, neque filiæ ne-
que neptis admittuntur.*
6 *Secus ſi accepta ſit pro ſe & liberis.*
7 *Conceſſionem priuilegij atque immunitatis tranſire ad
eos tantum, qui ſunt eiuſdem familiæ.*
8 *Deſcendentes ex fœminis quamuis excludantur, non ta-
men cenſentur eſſe excluſæ ipſæ fœminæ ex maſculis de
ſcendentes.*
9 *Priuilegium datum alicui legitimandi filios non intelli-
gi de filiabus ſecundum Signoro. Homode.*
*Communem tamen opinionem eſſe in contrarium, quia
& in priuilegijs maſculinum concipit fœmininum.
ibidem.*
10 *Poteſtatem legitimandi eſſe fauorabilem.*
11 *Poſterorum appellatio liberos continet, & liberorum
uox filiam.*
12 *Caſtren. & Croti illatio reprobata.*
13 *Priuilegium conceſſum pro ſe & deſcendentibus, tam
maſculis, quam fœminis an comprehendat ſolum filias
virgines an uero & nuptas.*
Et Crotum putare non contineri, ibidem.
14 *Sed contra ſentire Alex.*
15 *Filia etiam nupta dicitur de genere, & agnatione pa-
tris.*
16 *Et retinet domicilium patris in ijs in quibus non retra-
bitur a ſeruitijs mariti.*
17 *Vidua mulier fingitur adhuc perſeuerare in matrimo-
nio.*
18 *Filia maritata non liberatur a patria poteſtate.*
19 *Priuilegium datum maſculis & fœminis trahi ad mari-
tatas.*
20 *Auctorem putare triplici ratione fœminas nuptas com
prehendi in priuilegijs conceſſis pro ſe & filijs tam
maſculis, quàm fœminis.*
21 *Verba illa tam maſculis quàm fœminis continere mares
& fœminas uſque in infinitum.*
22 *Immo in materia priuilegiaria arcere tantũ deſcendentes
ex fœminis non etiam ipſas fœminas.*
23 *Filia maritata non deſinit eſſe in familia patris.*
24 *Et per matrimonium non mutat familiam, neque genus,
neque poteſtatem.*

Quid concludendum ſit, quando conceſſum fuit priuilegium pro ſe, & poſteris, vel pro ſe & deſcendentibus?

CAP. XXVI.

QVarta eſt concluſio, priuilegiũ
conceſſum pro ſe & poſteris,
1 † non extendi ad deſcendentes
ex linea fœminina. ita firmat,
Crot. in dicta l. omnes populi,
ſub num. 233. per l. primam,
§. finali, de iure immunitatis.
qui propterea infert, tale priuilegium compe-
titurum quoque non eſſe filiæ illius cui facta

 fuit

fuit conceſſio, quia licet ipſa deſcendat ex linea
2 maſculina nihilominus quia † ab ea initium ſumit
linea fœminina de illa iudicamus, ut de deſcendenti
bus ex illa ut in ſimili uult Caſtren. in l. maritus, C.
3 de procur. ubi uoluit, etiam ſi emphyteuſis † ſit con
ceſſa pro ſe & deſcendentibus per lineam maſculi-
nam debet ſic intelligi, prohiberis maſculis deſcen-
dentibus ex maſculis, quod dictum, ſequi ait,
Alexand. in conſil. 43. in tertio uolum. & Moder. in
d. l. maritus, eandem ſequitur aſſertionem in l. Gal-
lus §. nunc de lege velleia. de lib. & poſthum. idem
4 Alex. Sed Iaſon † in d. l. maritus colum. 1. ſub num. 3.
uerſi. iſtæ conſiderationes, ait ſibi non placere, & eſ
ſe contra rationem æquitatis quia ſi neptis ex filio
quamuis ſit fœmina & in ſecundo gradu tamen di-
citur de deſcendentibus per ſexum uirilem, ita vt ad
mittatur ad emphyteuſim quæ ſit accepta pro ſe &
deſcendentibus per uirilem ſexum, ut uult glo. in d.
l. Gallus, §. nunc de lege Velleia. in uer. nam & ſi ibi-
que Bal. & recentior. qua ratione debet a tali em-
phyteuſi illa excludi quæ eſt in primo gradu, & quę
ipſa quoque deſcendit a maſculo, ut ipſa neptis, &
quamuis obijceretur nepotem non eſſe initium li
neæ, ut ipſa filia eſt, ſed deſcendere ab ipſo filio ma-
ſculo qui fuit caput lineæ, nihilominus dicit hoc
non facere ad rem quia in utroque caſu tranſit em-
phyteuſis in fœminam, & poſtquam fœminæ ſit lo-
cus, potius debere filiam admitti, quàm neptem
5 unde ipſe reſoluit, quòd ſi † emphyteuſis accepta
eſt pro ſe ac filijs, neque filia neque neptis admittē
tur, per ea quæ ſcribit Ioan. Imol. in cap. potuit de
locat. colum. ultim. in l. ſi ita ſcriptum de leg. ſecun
do, & in l. cum uir. de cond. & demonſtr. Alex. in l.
ſed ſi hac §. liberos il primo, de in ius uocan. & in cō
ſi. 61. uolumine primo, cum ſimil ab eo citat.

Si uerò quis accepit emphyteuſim pro ſe & libe-
6 ris ſuis, ut, eſt quęſtio noſtra, tunc ueniant filiæ † ac
neptes ex filio, quia appellatio liberorum genera-
lior eſt quàm filiorum §. fin. inſtit. qui tutor. dar.
poſſ l. quod ſi nepotes de teſtam. tutel. & l. 1. C. de cō
dit. inſer. & ita in terminis concludunt Bald. & Alex.
in dicta l. ſed ſi hac §. liberos il primo, de in ius
uoc. idem Alexand. in conſi. 81. col pen. uolum. 1. &
Petr. Anch. in conſi. 117. uiſis & diligenter reaſſum
ptis, quid conſtituendum erit tam reſpectu conclu-
ſionis, quàm illationis, ego reſpectu concluſionis
7 † illam habeo pro uera atque indubitata, tam per
tex. in d. l. 1. quàm in l. iure immunitatis eo. tit. de iu
re immunit. & in l. uacatio de muner. & honor.
quibus in locis conſtat conceſſionem priuilegij im
munitatis tranſire ad eos tantum, qui eiuſdem ſunt
familiæ ac ex maſculis deſcendunt, & ita etiā conclu
dit Dec. in d. l. fœminæ in ea quæſt. an maſculinū
concipiat fœmininum ſub num. 18. ſed quantum
8 ad illationem † ego opinor illam non eſſe ueram,
quia ut dicit Dec. loc. prox. relato, licet in d. l. prima
excludantur deſcendentes ex fœminis, non tamen
excluduntur ipſæ fœminæ quæ dicuntur eſſe de fa-
milia l. uoluntas, C. de fideicom. & eodem modo lo-
quuntur alia iura per me ſupra proxime citata, un-
de tam ex rationibus per Iaſon. conſideratis in d. l.
maritus, quàm ex proximè deductis cōcludendum
erit, Crotum male ſenſiſſe, quamobrem dixit quo-
9 que Dec. loc. prox. citat. † dubitandum uideri de eo
quod ſcripſit Signo. de Homod. in conſi. 180. in quę
ſtione uertente, ubi inquit, quod priuilegium legiti
mandi filios datum alicui, nō intelligitur de filiab.
Nam opinio communis uidetur in cōtrarium, quia
etiam in priuilegijs maſculinum concipit fœmini-
num, ut proxime diximus, & contra Signor facit
10 quia poteſtas † legitimandi eſt fauorabilis, & latē
debet interpretari, ut not. Ioan. Andr. in cap. fin. de
ſimo. per illum text. & Abbas ibi poſt alios ſequitur
& idem dicit Oldra. in conſi. 152. factum tale eſt in
princip. & Geminia. in cap. quamuis de præben. cū
cum ſimul. quæ adducit Dec. loc. ſupra cita. uerſic. &
11 ad prædicta facit inſuper quod appellatio † poſte-
rorum liberos continet l. quod his uerbis §. ultimo
de leg tertio, ut igitur liberorum nomine filia conti
netur, ita & poſterorum quinimmo ſecundum ma
lignam illam a ligulæ interpretationem quę poſte
rorum nomen ad filios tantum coarctabat negana
ultra hunc caſum debere poſteros intelligi quemad
modum Sueton. in Caligu. ca. 38. ſcribit & filia quę
eſt de liberis primi gradus comprehenderetur. Ideo
12 non eſt dubitandum † quin aduerſus illationem Ca
ſtren. in d. l maritus, & Io. Crot. in d. l omnes populi
omnino ſit concludendum.

Quinta eſt concluſio, Priuilegium conceſſum
13 pro ſe & deſcendentibus † tam maſculis q̄ fęminis
comprehendere tantum filias quæ ſint uirgines, uel
uiduæ, ſecus ſi fuerint maritatæ, quia illę mutant
ſtatum & ſortiuntur forum uiri, ſic concluſionem
iſtam proponit Io. Cro. in dicta l. omnes populi ſub
numero 234. per l. fin. §. idem reſcripſerunt, & l. filij
§. uidua ad municipa & de incol. qui ita ait tenere
Car. Ang & Io. de Plate. in l. quoties, C. de priuileg.
ſcholar. lib. 12. per illum tex. & Roma. in l. cum quæ
dam puella de iuriſd. om. iudic. quibus addi poſſunt
Corſet. in ſing. incip. priuilegium ſecundo, Philip.
Peruſi. in cap. ſi pater ſub nu. 114. uer. 26. de teſtam.
lib. 6. & Petr. Rebuff. in l. liberorum in uerſi. deſcen-
dunt uerſi. notandum eſt de uerb. ſign. Ipſe tamē
cum Alex. in dicta l. cum quædam puella putat hāc
14 † concluſionem ueram non eſſe, tum quia tex. ille
non probat; ac etiam ubi probaret non debet uel
alios caſus extendi, quia in exorbitantibus non ſit
15 extenſio, tum quia filia etiam nupta dicitur † de
genere & de agnatione patris, & pro iniuria illata fi
lię nuptę datur actio patri, l. 1. in fin. de iniur. Tum
16 etiam † quia retinet domicilium patris in ijs in qui
bus non retrahitur a ſeruitio mariti. Barto. in l. fin.
§. pen. ad municip. tum quoq; quia ſi uera eſſet opi-
nio Bar. ſequeretur, ut filia uidua non deberet habe
17 re tale priuilegiū, quia fingitur ad huc perſeuerare
in primo matrimonio l. fin. C. de bon. mater. & in
domicilio quod ſortita fuit tempore uitę uiri; l.
l. finali, §. uidua ad municipali. cuius tamen con-
trarium dicunt memorati doctores.
18 Poſtremò quia filia maritata † non liberatur
à patria poteſtate etiam contracto matrimonio
l. ſi uxor C. de condition. inſert, Non uidetur
diſſen-

diſſentire ab hac opinione Fely.in cap.noult de iud.
ſub nu.2.poſt alios nonnullos quos ibi citat & præ-
ſertim Maria in quodam eius conſ. incipiente, Re-
uerendus D.B.Rouella, qui ait priuilegium datum
19 maſculis † & fœminis trahi ad maritatas, per tex.in
d.l.ultima.§.ijdem reſcripſerũt de muner.& honor.
in d.l.1.de iur. immunit.in cap. ubicunque de pœn.
lib.6.cum ſimil.ab eo citat. ego puto hanc poſterio
20 rem partem omnino eſſe recipiendam † triplici ra-
tione, atque imprimis, quia uerba ipſius diſpoſitio-
nis optimè conueniunt filiabus, tàm propter verbũ
deſcendentes, quod omnis generis perſonarum eſt
comprehenſiuum, ut tradit gloſ.in cap. ſtatutum el
ſecundo de hæret.lib 6. Alex.in conſi.160.ſub nu.3.
lib.2. & docet Petr. Rebuf.in l.liberorum de uerbo.
ſignifi.in uer.deſcendunt uerſ. notandum eſt, quam
propter verbum tàm maſculis quàm fœminis quæ
expreſſam docent concedentis voluntatem, & ſuſci-
21 pientis intentionem, & quæ ex † propria eorum ſi-
gnificatione tam fœminas, quàm mares concipiunt
uſque in infinitum niſi ſubiecta materia refragetur,
ut per Doctor. in loc.prox.cita. Præterea quia leges
in materia iſta priuilegiaria loquentes arcent tantũ
22 † deſcendentes ex fęminis a priuilegijs non etiã ip-
ſas filias fęminas, ut in d. l. 1. & in d.l.immunitates
cum gl.ibi de iure immunit.& in d.l.vacatio.de mu-
ner.& honor.cum ſim.ſupra in præced.concluſ.cit.
23 Poſtremò quia filia maritata † non deſinit eſſe in
familia patris, d.l.voluntas. C.de fideicom.neque in
illius poteſtate l.1.in fin.& l.ſeq.de lib.exhib.& l.2.
§. quod ſi in patris & l. quoties ſolut.matri. l.ſi uxor
ibiq; glo.Cy.Barto.Alberi.Bal & Salyc. C.de cond.
inſer.Cur.Sen.conſi.9. Ticinenſi ſtatuto, col.antep.
& conſi.64. col.16. uerſi. ad tertiam & copioſiſsimè
omnium Andr.Tiraq.de legi. connub. in prin.ergo
cum filia maritata, ſit filia de familia uel genere in
poteſtate patris, & non excluſa à materia priuilegia
ria cenſebitur in tali quoque conceſsione eſſe com
prehenſa.
24 Neque mouet † quòd mulier mutet ſtatum & ſor
tiatur forum uiri, quia non mutat familiam neque
poteſtatem per ea quæ ſupra dicta ſunt, & propter-
ea, non deſinet comprehendi cum in viri poteſtatẽ
non tranſeat, niſi reſpectu concubitus & operarum
ut ſcribit glo.in d l.ſi uxor, Franc. Curt. Sen.in dicto
conſi.9.ac plenius Andreas Tiraqu. in d.l.1.in prin-
cipio, ſub num. 2.de legib.connub.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium conceſſum pro ſe & liberis non extenditur ultra pronepotes.*
2 *Liberorum appellatione nepotes contineri.*
3 *Glo.in l.liberos de ſenato.non eſſe ueram.*
4 *Tex.in l.Diuo Marco.C.de quaeſtio. quomodo ſit intelligendus.*
5 *Ius ſpeciale in uno caſu arguere in contrarium ius commune.*
6 *Verba illa omnes liberos ultra trinepotes extendi.*
7 *Bart.reſtrictionem ad l.liberorum de uerbor.ſignific. eſſe nimiam & carere ratione.*

Quid rurſus ſit reſoluendum in priuile-
gio conceſſo pro ſe, & liberis.

CAP. XXVII.

SExta eſt concluſio, quòd priuile-
gium conceſſum pro ſe, & liberis
1 † non extenditur ultra pronepo-
tes, ſic firmare uidetur glo. quam
ibi Bar.notat in l.liberos de ſena-
tor.Sed Crot.in d.l.omnes popu
li ſub d.num.35.putat illam glo.
non eſſe ueram, quia liberorum appellatione conti-
2 nentur † nepotes & pronepotes cæterique qui ex il-
lis deſcendunt.d.l.liberorum in prin. de uerbo.ſign.
& in materia priuilegiaria nunquam reijcitur ille
caſus qui uenit ex propria ſignificatione, neque re-
ſtringũtur uerba magis, quàm patiatur eorum pro-
pria ſignificatio, cap. ex parte tertio, vbi Abb. de
priui.& l.cum lege ubi Areti. de teſtam. ego minus
3 uera † ſentire opinor d. gloſ.in d.l.liberos, & loqui
contra tex. in d.l.liberos, ubi dicitur liberos ſenato-
rum nos accipere debere, non tantum ſenatorum
filios, uerum etiam omnes, qui geniti ex ipſis, uel ex
liberis eorum dicantur: ſiue naturales, ſiue adopti
ui ſint liberi ſenatorum, ex quibus nati dicuntur;
vnde Odofr. Bar. Alberi. & Bal. ibi notant liberorũ
appellatione comprehendi omnes omnino liberos
uſque in infinitum, prout dicitur in d. l. liberorum
de uerbo.ſignifica. Neque mouet d l.a diuo Marco.
4 † C.de quæſtio. ubi dicitur priuilegia eminentiſsi-
morum & perfectiſsimorum virorum non durare
ultra trinepotes, quia reſpondetur illam legem in
oppoſitum reuolui, eo quod reſtrictio illius legis fa
cta uſque ad trinepotes oſtẽdit, quòd niſi ita reſtrin
gendo conſtitutum fuiſſet ea priuilegia etiam ad ul
terioris gradus liberos progreſſa fuiſſent, ergo non
eſt quod in eo caſu conſtitutum ad alios trahatur.
5 quia † ſpeciale illud ius in eo caſu arguit in contra-
rium ius commune, l.1. in fin.ad municip. & de in-
col.l. Ius ſingulare, & l. quod uero de legi. & hanc
partem maximè adiuuat tex. in d.l.moris, §.liberos
de pœn. dum inquit liberos accipere debemus non
tantum filios, uerumetiam omnes liberos. duabus
6 enim illis uocibus omnes, † & liberos, planiſsimè
oſtendit non ſolum trinepotes, ſed omnes omnino
liberos etiam ulterioris gradus contineri, quia di-
ctio illa omnes, eius eſt naturæ, ut omnia includat,
& nihil excludat, l.Iulianus de legat.3.cap. ſolita de
maior.& obedient & cap.ſi Romanorum diſtin.19.
& uox illa liberos omnium deſcendentium uſque
in infinitum eſt capax. Et quamuis Bar. ibi uelit d.l.
liberorum procedere ſolum in diſpoſitione iuris
communis, non autem in materia priuilegiaria ni-
7 hilominus ea reſtrictio † eſt nimia ad dictam l libe-
rum & caret ratione, eo quia cum ibi agatur de pro
pria eius uocis ſignificatione quæ nunquam exclu-
ditur à materia priuilegiatia & quãtumuis ſtrictiſ-
ſime interpretanda l.cum lege de teſtam. ubi Fran.
Areti.Dec.in conſi.5.ad fi.Nicomt.omnium pleniſ-
ſime

ſime in rub. de oper. nou. nunciat. ſub numero 264.
ideo non erit a ſupra relata Croti. opinione rece-
dendum.

S V M M A R I V M.

1 *Priuilegium quod ſolius concedentis tantum prçiudiciũ concernit, eius perſonę etiam nominatim concesſiam tranſire ad hęredes.*
2 *Conceſsionem a Venetis factam domino Iacobo de Verma tranſire ad eius hęredes.*
3 *Donationes a principe factas multo pleniores ac pinguiores eſſe, quàm factas a priuatis.*
4 *Feuda alicui conceſſa tranſire ad eius filios ac deſcendentes etiamſi nihil dictum ſit.*
5 *Reſcriptum ad lites reſtringendum eſſe quia continet derogationem iuris ordinarij.*
6 *Principum in beneficijs faciendam eſſe latiſsimam interpretationem.*
7 *Hęredem iuris fictione eandem eſſe perſonam cum defuncto.*
8 *Hominis proprij expreſsionem in principum beneficijs cenſeri demonſtrationis gratia factam.*

Beneficium alicui conceſſum, quod non præiudicat niſi concedenti, etiamſi per nomen proprium fuerit conceſſum ad eius hęredes tranſmittitur.

CAP XXVIII.

Eptima concluſio eſt, priuilegiũ
1 quod † nulli niſi concedenti præ
iudicat, quodque potius benefi
cium, quàm priuilegium appel
latur conceſſum in perſonam
unius per nomen proprium, ad
eius hæredes tranſmitti, ita con
cludit Crot. in d. l. omnes populi, ſub num. 236. per
conſi. Fulgoſ. 225. Sereniſsimum Ducale Dominiũ
2 ubi decidit conceſsionem à Venetis factam † Domi
no Iacobo de Verma propter eius benemerita po-
tuiſſe tranſmitti ad eius hæredes, quia beneficia
principum latiſsimè ſunt interpretanda, l. fi. de con-
ſtitut. princip. cap. cum dilecti extra de donatio. Tũ
quia donationes à principe factæ ſunt multo plenio.
3 res † ac ſingulares quàm factæ a priuatis perſonis. l.
cum multa. C. de bon. quæ liber. & l. bene a Zenone
in fin. C. de quadrien. prçſcript. & ideo cum donatio-
nes priuatorum etiam ob merita donatarij præce-
dentia, ita illi acquirantur, ut de illis liberè poſsit di-
ſponere, easque in hæredes ſuos tranſmittere, mul-
to magis ſit hoc dicendum in donatione principali,
pro qua dicitur adeſſe text. in l. vnica. C. ſi ſoci. liber.
imper. lib. 10. Tum etiam quia in feudis alicui con-
4 ceſsis uidemus † ea tranſire ad filios eius ac deſcen-
dentes cui conceſſa ſunt, tametſi eorum mentio
facta non fuerit cap. 1. §. cum verò Corradus qui.
feud. dar. poſſ. multo igitur magis in donatione quę
contiget translationem utilis ac directi dominij;
additq; etiam facere pro hac parte, tex. in cap. decet.
de reg. iur. libro ſexto, in §. illud in authen. conſtit.
quæ de dignit. & d. l. cum multa, ſicque firmare
Bal. in d. l. unica. C. ſi ſoc. liber. imperial. contraria
quæ inducebantur ex cap. P. & G. de off. delegat. ex
l. 1. §. permittitur de aqu. quottid. & æſti. & ex l. ne-
ratius, & l. priuilegia de reg. iur. ſic exaudienda eſſe
ait, ut primum procedat in reſcripto ad lites ideo
5 reſtringendo † quia continet derogationem iuriſdi-
ctionis ordinariæ, ſecundum in perſonali conſtitu-
tione ſeruitutis, quæ cum perſona extinguitur, l. ſi
cut §. morte quib. mod. finit. vſufruct. tertium in pri
uilegiis contra ius commune, propoſita uero quæ-
ſtio procedat in beneficijs principum, quæ latiſsi-
me ſunt interpretanda, cum nullius niſi conceden-
tis læſionem uel præiudicium concernant d. l. bene-
ficia cum ibi notat. Quam ſententiam ego puto ue
6 ram † quia cum uerſemur in principium benefi-
cijs, quæ ſolum ipſorum concedentium præiudi-
cium concernat dubium non eſt, quin fieri debeat
latiſsima interpretatio, l. nec auus, ubi Bald. C. de
emancip. liber. l. cum filius de teſtam. milit. l. impu-
bes de adminiſtr. tutor. cap. ſuper eo de offic. deleg.
cum ſimilibus adducit Iaſ. in d. l. beneficia, ſub nu-
mero 19. & plura eius rei exempla referuntur ab eo
dem Iaſ. in d. l. beneficia. col. ſecunda tertia & quar-
ta. Cum igitur iuris fictione hæres eadem perſona
7 † eſſe intelligatur cum defuncto, §. 1. in authen. de
iureiuran. a mori. præſtit. l. hæredem de regul. iur.
ideoque ne dum nobis ſolis, ſed etiam hæredibus
noſtris prouidere credamur l. ſi pactum de proba-
tio. & l. iuriſgentium §. pactorum de pactis. cum
nota. in dicto capit. 1. § 1. qui feud. dar. poſſ. & per
Bartol in d. §. 1. in authen. de iureiur. a morien. præ
ſtit. in tali beneficio a quo nunquam cenſetur latior
eſſe excluſa interpretatio & ſignificatio, hęredum
perſona nunquam cenſebitur eſſe reiecta, in quam
ſententiam faciunt ea quoque quæ ſupra diximus
libro tertio, de illa verborum ſignificatione quæ
proficiſcitur ex fictione, quæ non cenſetur eſſe ex-
cluſa ab iſtiusmodi diſpoſitionibus latiore modo
interpretandis, quibus addi poteſt, quod talis pro-
8 prij nominis expreſsio † uidetur in iſtis principum
beneficijs ac conceſsionib. potius facta eſſe demon
ſtrationis quàm reſtrictionis gratia iuxta ea quæ
ſcribit Bartol. in l. cum pater §. menſę de legat. ſecun-
do & in l. centurio col. 2. uerſicu, ſed quid ſi dixi de
vulgar & pupil. & Crauet. in conſil. 301. ſub nume-
ro 8. & prout in ſimili ſupra diximus in ſecunda
concluſio huius principalis articuli unde aliquo pa-
cto diſcedendum non erit à ſupra firmata cum Ful-
goſ. & Crot. concluſione.

S V M M A R I V M.

1 *In ſtatutis an unum tempus alterum concipiat.*
2 *Et quid ſentiat Bartolus: num. 3.*
4 *Si ſtatutum dicit, quòd quicunque eſt, uel fuit perſonaliter obligatus per publicum inſtrumentum poſsit perſonaliter capi, habet locum in quocunque, qui tam ante quàm poſt ſtatutum ſic fuerit obligatus.*

Eſt

5 *Eſt, verbum præſentis temporis porrigitur ad futura.*
6 *Aduerbium hodie verificari in omni die, & legem ſemper loqui.*
7 *Statutum volens iudicem debere de facto reſcindere alienationes factas per minore, intelligitur etiam de alienationibus factis poſt ingreſſum ſui officij.*
8 *Statuta remitentia pœnas, uel inducentia indulgentiã delicti quomodo ſint intelligenda.*
9 *In ſtatutis ſub præſente ac præterito tempore regulariter futurum contineri.*
10 *Niſi ſequeretur aliquod abſurdum.*
11 *Tex. in l. ſi ita ſcriptum de leg. 2. quomodo ſit intelligendus.*
12 *Tex. in l. ſi ita ſtipulatus fuero hanc ſummam declarari.*
13 *Vnum tempus comprehendi ſub alio in ſtatutis ex ui non propriæ, ſed interpretatiuæ ſignificationis.*

Tempus vnum in ſtatutis an comprehendat alterum.

CAP. XXIX.

NOn eſt quoque extra propoſitũ
inſtitutum quod diſputat Bart.
in d. l. omnes populi de iuſt. &
iur. ſub num. 64. in hac materia
1 quid iuris ſcilicet conſtituendũ
ſit de tempore in ſtatutis, an ſci
licet vnum concipiat alterum?
verbi cauſa, ſi propoſita ſit lex municipalis per uerba
præſentis, uel præteriti temporis, trahatur illa
per interpretationem, ut futurum quoque tempus
comprehendat? Qua in re Bart. primum arguit in
2 affirmatiuam partem, ut † futurum quoque conceptum
ſub præſenti uel præterito fore dicendum ſit,
per l. talis ſcriptura, in prin. & in fin. de leg. 1. & l. uerbum
oportebit de uerbo ſignificatio. deinde in oppoſitum
retorquet, l. ſi ita ſcripſiſſet de leg. 2. & l. ſi
ita ſtipulatus fuero de uerbo. obligatio. ubi habetur
præſens tempus ad futurũ nõ trahi, poſtea ſic diſtin-
3 guit, † aut lex ſiue ſtatutum continet delictorum indulgentiam,
ueluti quicunque eſt uel fuit bannitus
liberetur ſoluendo duos ſolidos pro libra, & ſic reſtituatur,
& tale non porrigitur ad futura, ut in l. cũ
lex. de legi. & l. 2. C. de genera. abolitio. & ratio eſt,
ne detur materia delinquendi, l. meminerint. C. unde
ui. ſi uerò continet aliquam diſpoſitionem, tunc
trahitur ad futura, ſi ſit eadem ratio, quia lex ſemper
loquitur. l. Arriani. C. de hæret. ibi ſemper in vi
4 rili &c. Vnde ſi ſtatutum dicat † quicunque eſt uel
fuit perſonaliter obligatus per publicum inſtrumentum
poſsit perſonaliter capi ac detineri, habet locum
in eo qui incidit in obligationem tàm poſt,
quàm ante ſtatutum, tunc enim lex, ſiue ſtatutum
loquitur ac dicit quicunque eſt uel fuit obligatus,
& ſic eum comprehendit, per tex. in l. 1. de condict.
ex leg. ibi quoties obligatio lege noua introducta
5 eſt, eſt enim uerbum præſentis temporis † & tamen
porrigitur ad futura, ideo in gloſ. ibi exponitur eſt
pro erit, per l. legis virtus de legib. ubi ſemper lex
imperat, uetat, punit ac permittit, per l. & ſuum §. ſi.
qui incipit hodie tamen de pact. & per omnes auth.
C. quæ incipiunt hodie tamen, nam omni die qua
6 talis lex loquitur poteſt, † dici illud hodie & ſic ſemper
loquitur, quam ſententiam probat idem Barto.
in d. l. cum lex de legi. & in l. illicitas in princ. de off.
præſid. ubi uult ſtatutum quo cautum ſit iudicem
debere de facto reſcindere omnes uenditiones fa-
7 ctas per minores, † comprehendet quoque uenditiones
factas poſt ingreſſum ſui officij, & Ioan. de
Imol. in l. cum tale §. pen. de condit. & demonſtrat.
ibique Odofr. & Bal. qui in primo exemplo ſupra a
Barto. propoſito non diſſentiunt ab illo, quamuis
Cyn. aliter ſenſiſſe uideatur in d. l. cum lex cum Bar.
quoque ſentit Geminia. in cap. ut animarum col. ſi.
in glo. ult. & doctor. in cap. ultimo per illum tex. de
conſtitu. & cumulatis in hanc ſententiam auctoritatibus
eandem amplectitur Iaſ. in l. 1. de condict.
ex leg. ſub num. 3. & 4 qui multum notanter limitat
8 dicta Bar & aliorum dum concludunt ſtatuta inducentia
remiſsionem pœnæ, uel indulgentiam delictorum
non trahi ad futura, ut procedant ſolum
quando materia præcedit ſtatutum ſecus ubi ſtatutum
præcedit materiam declarando ut per eum, ueluti
ſi dicat ſtatutum ut omnibus pacem habentibus
ab offenſis iudices dimidium pœnæ remittant,
nam de futuris quoque tale ſtatutum intelligitur,
quia noua forma nouæ materiæ adaptatur l. ab Anaſtaſio
in fin. C. mand.
9 Ego pro reſolutione † iſtius difficultatis puto cõſtituendam
eſſe regulam affirmatiuam in ſtatutis
ut ſub præſenti ac præterito tempore futurum tempus
concipiatur, quia legis materia eſt futuris dare
formam negocijs, l. leges. C. de legi. cap. ultim. de
conſtit. l. ſi uir cum ibi nota. de conditio. & demon.
Quam conſtitutionem poſtea reſtringendam eſſe
10 opinor ubi reſultaret † abſurdum aliquod, ueluti
quia daretur materia delinquendi, ut in exemplis
ſupra relatis, & generaliter ubi quocunque modo
locus fieret abſurditatibus iuxta l. nam abſurdum
de oper. liber. & nota a Iaſo. in l. diuortio ſolu. matr.
ſub num. 5. & ea quæ diximus ſupra tribus præcedentibus
libris in limitationibus, & inſtrumentis
ab abſurdo, uel quando ſubiecta materia reſtringeretur,
uel diuerſa ratio pactum reformaret, aut aliquo
modo in oppoſitum conſtaret de mente diſponentis,
uel eſſemus in aliqua ex cauſis quibus introducitur
reſtrictiua interpretatio, quas latè proſequemur
infra libro decimo, & quarum aliqua deſumi
poſſunt ex ijs quæ ſupra diximus ad fin. libri ſecun-
11 di, & ad principium tertij. Sic exaudiendus † eſt tex.
in d. l. ſi ita ſcripſiſſet de leg. 2. ubi ſubiecta materia
teſtamentariæ diſpoſitionis facit ut præſens tempus
non comprehendat, quia reſtringitur ad tempus
conditi teſtamenti l. ad teſtium §. 1. de teſta. & quia
non patitur interpretationem à propriis uerborum
ſignificatione diſſentientem, niſi quatenus teſtantis
12 mens ſuffragatur, l. non aliter de leg. 3. ſic quoque
intelligendus eſt tex. in d. l. ſi ſtipulatus fuero hanc
ſummam ubi mens contrahentium operatur ne uerba
ad præſens tempus relata concipiant futurum.

Et

Et ſic de ſingulis dicendum erit. Intelligenda
13 tamen erit hæc concluſio, ut procedatur † ex ui non propriæ, ſed interpretatiuæ ſignificationis, iuxta ea quę latius explicabimus infra in l. uerbum oportebit, de uerbo. ſignificat. ubi plenius hanc materiam pertractabimus.

S V M M A R I V M.

1 *Stante ſtatuto quod. ſtatuta non recipiant aliquam interpretationem, vel gloſſationem, an nihilominus admittant iuſtam interpretationem.*
2 *Friuolas ſolum interpretationes cenſeri reiectas a ſtatutis reijcientibus interpretationem.*
3 *Interpretationes legitimas naturaliter eſſe neceſſarias.*
4 *Statuta facere non poſſe, quominus leges in eis habeant locum.*
5 *Alias ex generali prohibitione ſequeretur abſurdum.*
6 *Cauſa ſi committitur appellatione remota ſemper intelligi de friuola.*
7 *Statuto reijciente interpretationem intelligi reiectam gloſſam hominis, non etiam legis.*
8 *Interpretationemque extrinſecam non etiam intrinſecam ex Baldo.*
9 *Et qui illius ſententiæ accedant.*
10 *Qui uè contra ſententiam. & 11.*
12 *In ſtatutis Ticinenſibus interpretationi extenſiuæ locum eſſe non poſſe, ex Curtio.*
13 *Literam dici, quæ oculis corporeis ſubijciatur ac legi poteſt.*
Stante prædicto ſtatuto reijciente interpretationem & nolente vt ad literam intelligantur ſtatuta ſub expreſſa vulgari, non contineretur tacita pupillaris ex Baldo. ibid.
14 *Bar. theoricam in materia ſtatuti reijcientis interpretationem egere declaratione.*
Vtque declaretur a D. Alciato qui rem ad quatuor caſus deducit. ibi.
15 *Lex ſi tollat interpretationem de extenſiua intelligendum eſſe.*
16 *Et quomodo intelligatur ſub expreſſa vulgari non contineri pupillarem.*
17 *Lex municipalis cum gloſſas fieri prohibet non intelligitur reijcere grammaticalem intellectum, vel expoſitionem.*
18 *Gloſſa quid ſignificet.*
19 *Lex municipalis cum dicit, ſtatuta ad literam intelligi debere, quomodo intelligi debent.*
20 *Mixtum ex ui ſermonis non venire, nec fœmininum ſub maſculino.*
21 *Statutum præferens in hæreditate paterna maſculos fœminis, quomodo intelligatur.*
22 *Lex municipalis dicens ſtatuta obſeruanda eſſe præciſe, vt ſit exaudienda.*
23 *Verbum preciſè quid ſignificet. & nu. 24. & 25.*
26 *Et quomodo accipiatur in ſtatutis. ibi.*
27 *D. Alciatum in materia ſtatuti reijcientis interpretationem, omnia ferè deſumpſiſſe a Sancto ſener.*
28 *Interpretationem quæ ſumitur pro congrua vocis expoſitione, nunquam cenſeri reiectam.*

Si ſtatuta prohibent interpretationem, vel extraneum intellectum afferri ſtatutis, an intelligatur, prohibere legitimam interpretationem.

C A P. XXX.

POſtremo uidendum eſt. Quid ſi in uolumine ſtatutorum adeſſet ſtatutum aliquod quo caueretur ne ſtatuta reciperent aliquam interpretationem, gloſſationem, uel extraneum intellectum.
1 Annihilominus † poſſent aliqua legitima iuſtáque interpretatione declarari? Bart. in d. l. omnes populi de iuſti. & iur. ſub nu. 65. putat iſtius modi ſtatutum parum aut nihil operari quaſi per dicta
2 uerba ſolum friuola interpretatio uideatur † eſſe remota, per l. 1. § fin. & l. ij. §. pen. C. de ueter. iur. enucl. ſecus ubi ſumus in iuſta ac legitima interpretatione, quia illa debet ac poteſt fieri l. j. cum ibi not. C. de legi. & l. ſi de interpretatione de legi.
3 Præterea † quia iſtę interpretationes ſunt neceſſariæ naturaliter, l. 2. § his de legibus de orig. iur. & illud quod eſt naturaliter neceſſarium per leges ciuiles tolli non poteſt §. ſed naturalia inſtit. de iur. natu. gent. & ciuil.
4 Rurſus quia omnes † interpretationes fiũt auctoritate legis, ſed ſtatuta non poſſunt facere ut leges circa ea locum non habeant l. nemo poteſt de leg. j.
5 Inſuper quia † ex iſta generali prohibitione multæ ſequerentur abſurditates. Ergo & c. l. ſed & ſi quis. §. quæſitum ſi quis cautio.
6 Accedit quod ſi † de iure canonico cauſa committitur appellatione remota, intelligitur reſcriptum de friuola, l. prima, §. fin. a quibus appellan. non licet ubi idem Bar. & in l. prima. §. final. quod ui aut clam, & hanc Bart. ſententiam probat quoque Bald. in d. l. omnes populi, col. 17. uerſicu. ſed
7 quid ſi caueatur † dicens uirtute talis ſtatuti intelligi reiectam eſſe hominis gloſſ. non etiam legis, Alexand in conſil. 50. in columna penult. uolumine primo, & in conſi. 83. circa quintam colum. ubi dicit hanc uideri communem, eodem uolum. prout refert Curt. iun. in conſil. 6. columna quarta poſt
8 medium uerſic. nec obſtat, & ideo † dixit Bald. in l. ſi quis filium. C. de libe. præter. & in l. ſecunda. C. de condit. inſer. & alibi ſæpe, quod tale ſtatutum ſolum impedit interpretationem extrinſecam, nõ autem intrinſecam, quæ uenit ex mente, & ratione, qua de re latè diſſerit Andr. Sicul. in repetio. l. cum uirum. C. de fideicom. ſub nu. 167. cum duo-
9 bus ſequent. ibique dicit pulchras † iſtas rationes quibus Barto. confirmat hanc eius ſententiam, fuiſſe Rayner. Forolivi. in quadam eius diſputatione, & Iacob de Belloviſu, ut ſcripſit Bald. in l. Gallus. §. quid ſi is, de libe. & poſthu. & illas referre ac probare Petr. Anchar. in rep. capit. canonum ſtatuta,
de

de conſtit. in final. verbis . Sed in contrarium facit
10 † quod not. Bald. per illum tex. in l. iubemus §. fi. C.
ad trebel. & in l maximum vitium colu. 4. C. de lib.
pręter. Franc. Aret. in conſi. 145. incipit. licet ſtatuta
circa fin. & in l. Gallus §. inſtituens in vlt. colu. de lib.
11 & poſth. qui † volunt vigore talis ſtatuti, non poſſe
fieri extenſionem de perſona ad perſonam, quibus
accedit Franc. Curt. in d conſi. 6. colu. 4 poſt princ.
12 vbi in terminis ſtatuti noſtri Ticin. † defendit inter
pretationi extenſiuæ locum eſſe non poſſe, quia ſta-
tutum noſtrum, nedum remouet omnem interpre-
tationem, ſed etiam ſubijcit, vt ſtatuta debeant ob-
ſeruari ac intelligi ad literam, & prout ſtatuti litera
ſonat, cuius ſtat. vigore tanto magis omnem ait re-
13 ijci interpretationem † quia litera dicitur, quæ ocu-
lis corporeis inſpici pōt, vt dicit Bald. in l. 2 poſt me
di. C. de patrib. qui fili. diſtrax. per tex. in l. 1. §. 1. de
ijs quæ in teſtam. delent. hinc dixit in l. precibus C.
de impub. & alijs ſubſtit, col. 4 verſic. & nota ſtante
tali ſtatuto ſub expreſſa vulgari contineri tacitam
pupillarem.

D. Alciat. de verbo. ſign. lib. 2. ſub nu. 65. Inquit
14 † hæc verba Bar. vera eſſe, crebrioreq́ue calculo ap-
probata, illa tamen indigere clariore expoſitione;
& deducit negocium ad quatuor capita, quorum
primum eſt quando lex tollit interpretationem; ſe-
cundum eſt quando prohibet fieri gloſſas. Tertium
eſt quando iubet ſtatuta ad literam intelligi debe-
re. Quartum eſt, quando ſtatuta preciſè intelligi
præcipit; & imprimis cum à verbis legis receden-
15 dum non ſit, † ſi lex tollat interpretationem, de ex-
tenſiua intelligendum eſſe ait, quatenus ui verbo-
rum comprehendi non poſsit, vnde quod à contra-
rio ſenſu deducitur excluſum videtur, vt ſenſit Bal.
in d. l. 2. § his legibus de origin. iur. qua ratione etiã
in ſubſtitutione expreſſa vulgari non continebitur
16 pupillaris † ex legis enim interpretatione, non ex
verborum figura ineſt, vt per Bal. in l. precib. C. de
impub. & alijs ſubſtitut. Cum verò gloſſas fieri pro-
hibet, reſtrictiones, vel augumentationem prohibe-
17 re intelligi ait, non autem eam expoſitionem, † qua
verbum aliquod obſcurum grammatico more in-
telligibilius declaramus, Quamuis Quintilia. lib. 1.
inſtit. interpretationem linguæ ſecretioris γλώσσας
18 dici † auctor ſit, Et Dioniſius gloſſematicam di
ctio. eſſe dicat priſcam obſcuriorem, & circumlocu-
tionibus conſtantem, Diomedesq; genera locutio
num quinque faciat, rationabile, artificiale, hiſtori-
cum, gloſſemmaticum, commune.

Si vero dicatur interpretationem ad literam fie-
19 ri debere † eodem modo inquit faciendam eſſe in-
terpretationem, ne abſurdum ineptumque aliquod
conſequatur, neuè extentione vltra verborum vim
vtamur, quapropter & tunc diſpoſitio in caſu ſim-
plici loquens ad mixtum non protrahitur, ſecun-
dum Ang. in l. ſi ita de lib. & poſth quod accipien-
20 dum eſſe ait, † cũ mixtum ex vi ſermonis non proue
nit, ſed nec tali in caſu vult maſculinum concipere
fœmininum niſi ratio in lege expreſſa fœmininum
quoque compræhenderet, quia tunc eo modo veni
ret, quo ſpecies ſub genere, nec vi extenſionis dicere
tur produci ſecus vbi ratio non eſſet expreſſa in le-
ge quia tunc ſtante ſupra relato ſtatuto aliud ipſe
cenſet conſtituendum, & ita ait in facti ſpecie diſpo
21 nente lege municipali † vt in hæreditate fraterna
agnati fœminis præferentur, ſi ratio agnationis ex-
preſſa foret, Curtium ſeniorem rectè reſpondiſſe
ait, qui voluit in hæreditate quoque ſororis fœ-
minis mares potiores eſſe, quod ſi ſcripta non ſit
cum Baldo in conſilio 460. in quinto. Corne. in
conſilio 14. in ſecundo, & cum Alexand in conſilio
45. in ſeptimo ſtandum è contra eſſe quibus & ipſe
accedit, quod ſi lex dicat ſtatutum intelligendum
22 obſeruandumque preciſe intelligendum eſſe † ſine
tectorio aliquo, ac ſermonis inuolucro, iuxta il-
lam Cicer. auctorit. ad Atticum. Nemini cuius cau
ſam non reciperē, tã humili tã ſordido, tam preciſe
negaui, quam hic mihi planè ſine aliqua exceptio-
23 ne præcedit metaphora, ſcilicet ab his ducta † qui-
bus imperatur, vt longis verborum ambagibus fi-
nē imponant, ſuperfluaque amputent, & quod vul-
go dicitur ad punctum veniant, unde & præciſè
24 quandoque dicitur † quod ob breuitatem obſcu-
rum eſt, Cic. de Nat. Deor. libro ſecundo id inquit
præciſè dicitur, ut ſi quis Athenienſium Rempu-
blicam conſilio regi, deſit illud Areopagi. Ad He-
renium quoque lib. quarto, præciſio eſt inquit cum
dictis quibuſdam, reliquum quod cæptum eſt di-
ci, relinquitur in audientium iudicium. ſed in
caſu noſtro inquit ille non ita dici, Docto. noſtros
25 ita accipere † ut uelit text. præcidi quæcunque
alia, quæ illi diſpoſitioni officiant, ambiguam-
que reddant, vt per Iaſo. in dicta l. omnes populi
ibique Bald. aſſerere huiuſmodi verbis quecun-
que gloſſemmata reijci, niſi quæ ex alijs legibus
26 aſſumantur. legem tamen correctoriam, † quæ
extantibus filijs fœminam excludat, tum ad nepo
tem non produci, quia nec preciſus hic intellectus
nec ex litera ſed ἐπιλατεῖ eſt ut poſt Baldum in l.
maximum vitium ipſe affirmat, Ioan. Bapt. San-
ctoſeuer. in dicta l. omnes populi de iuſt. & iur. à
27 quo D. Alc. omnia fere † deſumpſit quæ à me pro-
ximè relata ſunt, prout apud illum videre eſt, à
numero 276. vſq; ad numerum 278. in verſiculo col
ligitur etiam poſt Petr. de Anchar. in dicto capitu-
lo canonum ſtatuta videtur quaſi generaliter con-
ſtituere quòd ſtante ſtatuto, quo caueatur ſtatuta
debere intelligi ad litteram abſque gloſſatione,
ſubauditione, interpretatione, vel extrinſeco intel-
28 lectu, nihilominus † interpretatio quæ ſumitur
pro congrua verbi ſeu vocabuli expoſitione locum
habebit item interpretatio, quæ ſe. habet per mo-
dum extenſionis de vno caſu ad alium locum habe-
bit ratione abſurditatis euitandæ, vel etiam cir-
cumſcriptionis, abſurditas enim ſemper debet eſſe
ſeri excluſa, quamuis verbis ſit omiſſa l. ſcire opor-
tet §. aliud cum ibi nota. ſocijs de excuſ. tuto. ſimili
ter & circumſcriptio quæ ſub ſpecie legis ſæpe cri-
men inuoluit l. fraus & l. contraria de legibus cum
latius ibi tradit. quibus dicit maxime conuenire
quæ not. a gloſ. in clem. literis, & in clem. Auditor
de reſcript.

SVMMARIVM.

1 *Quid opinetur auctor in materia ſtatuti reijcientis interpretationem.*
2 *Statuta duo Ticinenſia, reijcientia interpretationem, alterum nu. 55. de regimine poteſtatis, alterum vltimum in criminalibus plenius eſſe concepta.*
Regulariter ſtatuendum eſſe in ſtatutis excludentibus interpretationem non dari progreſſum de caſu ad caſum ibidem.
3 *Statuta ſterilia eſſe tanquam mulas.*
4 *Statuta ſemper ita intelligenda eſſe, vt aliquid addant iuri communi.*
5 *Statuta reijcientia interpretationem potiſſimè intelligi de friuola.*
6 *Clauſula appellatione remota intelligi de fruſtratoria..*
7 *Neque unquam excludere caſum appellationis permiſſa à iure.*
8 *Statuta prohibentia interpretationem potiſſimè procedere in correctorijs & exorbitantibus a iure communi.*
9 *Et quando quis uellet uti interpretatione reſtrictiua ceſſante ratione.*
10 *Vel quando id quod uirtualiter dicitur comprehendi ſub litera, neceſſariò non concludit.*
11 *Secus ſi neceſſario concludat, quia tunc dicitur poſſe legi.*
12 *Statuta refragantia interpretationi intelligi de extrinſeca non autem de intrinſeca.*
13 *Aut neceſſaria.*
14 *Quia alias diſpoſitio ſtatuti eſſet impoſſibilis.*
15 *Statuta remouentia gloſſas ac interpretationes, intelligi de gloſſa uel interpretatione legis non autem hominis.*
16 *Item de cauilloſa interpretatione, non autem de legitima.*
17 *Vel quæ literaliter fieret.*
18 *Aut ratio in ſtatuto expreſſa eſt, uel unica tantum aſſignari poteſt.*

Quis ſit auctoris calculus in præſcripta diſputatione.

CAP. XXXI.

EGo in hac propoſita difficultate
opinor pro faciliore illius extricatione,
quia ut inquit Aretin. in dicto conſilio 144. licet ſtatuta
contineant difficilem, ac ſcripuloſum articulum, negocium
hunc in modum eſſe reſol-
1 uendum † vt conſtituenda ſit generalis regula ne-
gatiua. poſtea ſuis declarationibus explicanda, in
diſpoſitionibus iſtiuſmodi ſtatutorum maximè ſi
plenius concepta ſunt, qualia ſunt, duo ſtatuta no-
2 ſtra Ticinenſia † quorum alterum eſt. 55. de re-
gimin. poteſta. Alterum vltimum in criminal. &
quibus diſponitur ut ſtatuta Ticinenſia intelligan-
tur & intelligi debeant ſimpliciter, ſicut litera ia-
cet & ſonat, nullo extrinſeco habito intellectu, &
vt non poſsint nec debeant interpretari, ſed de-
beant intelligi ac obſeruari ad literam, & prout ſta
tuti litera ſonat. Et ſi qua ſunt ſimilia vt ſcilicet re
gulariter intelligatur ab huiuſmodi ſtatutis reie-
3 cta omnis interpretatio, † & ratio eſt quia ſtatuta
ſunt ſterilia tanquam mulæ, vt dicit Ripa lib. pri-
mo reſponſ. capit. tertio, ſub numero ſecundo, &
propterea regulariter non recipiunt interpretatio-
nem, neque ſubauditum intellectum ſed ſecundum
eorum verba ſtrictè & frigidè ſunt intelligenda, l.
prima, §. ſi is qui nauem, de exercit. actio. l. conſtitu-
tionibus ad municip. & de incol. l. quod conſtitu-
tum, de milit. teſtam. cum ſimilib.
Ergo, vt huiuſmodi ſtatutum aliquid operetur
4 omnis reiecta cenſebitur interpretatio, † quia ſta-
tuta ſemper ita debent intelligi, ut aliquid addant
iuri communi Barto. in l. quarta. §. prætor ait, ſub
numero decimoquinto, de damno infecto. quem
ibi ſequitur. Alexand. & Abbas conſilio 42. colum.
2. paulo poſt medium, libro ſecundo, cum ſimilib.
& ſupra plenius diximus & ita progreditur opinio
contra Bartol.
Declaratur modo in primis hæc concluſio, ut
5 potiſsimè procedat † quando interpretatio facien-
da eſſet friuola, ſecus ſi eſſet iuſta legitima ac gra-
uis, quia tunc per tale ſtatutum nunquam cenſetur
remota, ſic intelligendum eſt quod ſcribit Bart. in
dicta l. omnes populi, de iuſtit. & iur. ibique Iaſon
columna 11. & alij ſupra citati. Bal. in l. quamuis.
C. de impube & alijs ſubſtit. Alexand. in l. prima,
columna octaua ſi certum petatur, & conſilio 50.
columna ſecunda, & conſilio 80. columna quarta,
libro primo, Iaſ. in dicta l. quamuis. C. de impube.
& alijs ſubſtit in l. iam hoc iure, de uulgari & pu-
pill. & in l. ultima. C. de ſucceſ. edict. Ripa dicta li.
primo, reſponſ. cap. tertio ſub numero 14. qui per-
plures alias auctoritates addit, & ita trad. in termi-
nis l. cum auus. Socin. in eadem l. ſub num. 85. ubi
uult ſtatutum reijciens omnem interpretationem
non reiicere interpretationem dictæ l. cum auus.
Rol. a Val. de lucr. doc. quæſtio. 14. ſub numero ſe-
ptimo, poſt Cur. iunior conſilio 122. columna fin.
6 deſeruit huic declarationi † quod ſcribunt Doctor.
de clauſula, appellatione remota, quam uolunt in-
telligi de appellatione fruſtratoria. & friuola, non
de illa, quæ legitimam habet cauſam, Bartol. Ri-
pa, & alij in locis iam relatis. idem Bartol. in l. pri-
ma, §. interdum ſub numero 5. a quibus appella.
non lic. poſt gloſſ. in capitulo paſtoralis, in princi-
pio, de appellat. capit. ut debitus, eodem titulo, in
ſexto, Iaſon in l. tertia. §. ſi is pro quo ſub numero
quinto quod quiſque iur. Maran. de ordin. iudic.
par. ſexta, ſectio. ſecundus actus ſub numero 325.
Rebuff. tomo tertio in titulo de appellationib. ſub
numero 26. Vital. Camba. in tracta. clauſul. facit
gloſſ. ſecunda quam ibi commendat Abb. de offi-
cio deleg. in capit. ex parte, & quam probant Do-
cto. in loco ſupra citato. & Rui. in conſilio primo,
ſub numero 16. libro quarto, Andr. Sicul. in dicta.

Lcum acutiſsimi, ſub num. 168. poſt Petr. Anchar.
7 in conſilio 97. qui uult † ut quemadmodum clauſula prædicta nunquam excludit caſum permiſſæ appellationis expreſſum a iure dicto capitu. paſtoralis ubi Abbas, & omnes not. ſic nec tale ſtatutum excludit legitimam interpretationem.

Declaratur ſecundo loco iſta concluſio, ut præcipuè locum ſibi uindicet, quantum ad prohiben-
8 dum ſtatuta extendi, † quatenus corrigunt ius commune, uel ab eo exorbitant, tunc enim iſtius modi ſtatuta multum operantur Bald. in l. maximum uitium. C. de lib præter. & in l. ſecunda. C. de patribus qui filios diſtrax. & ita firmat nuncupatim. Franc. Aretin. in dicto conſilio 144. ad finem, qui dicit hoc eſſe, ſi rectè inſpiciatur, quod uoluit dicere textus in capit. exijt qui ſeminat, de uerborum ſignificationibus, in fine. cuius uerba refert Bald. & inducit ad ſtatuta, in authentica ſi qua mulier, in fine. C. de ſacroſanctis eccleſijs, & in l. iubemus, in fine. C. ad Trebellianum, & Petr. de Ancharan. in dicto capitulo primo, de conſtitutionib. in ulti-
9 ma car.

Idemque concludendum eſſe credit † idem Aretin. quando etiam quis vellet vti interpretatione reſtrictiua ratione ceſſante, ſicut dixit Iacob. de Bel. & Io. And. in reg. pro poſſeſſore, de reg. iur. li. 6. quod ipſe intelligit, quando aliqua cauſa ita ſtatuendi oſtenderetur in dubio autem non credit interpretationem reſtrictiuam poſſe impediri per ſtatutum, vbi aliàs ſi non eſſent iſta ſtatuta deberent admitti, quæ res non habet difficultatem cum ſit illa de natura ſtatutorum, vt ſupra diximus, & plenius dicemus infra libro decimo, ſequitur Curtius iunior in dicto conſilio ſexto, ſub num. 8. & 9. verſ. ſecundo principaliter.

Declaratur tertio loco memorata concluſio, vt vera ſit, quando illud quod virtualiter dicitur
10 † comprehendi ſub litera non deducitur taliter, vt de neceſsitate inferat, ſed perſuaſiue, vel argumentatiuè, quia tunc uerior illa eſt opinio literam non dici niſi illam, quæ oculis corporeis inſpici poteſt, ita vt vlterior licita non ſit extenſio, omniſque talis reiecta interpretatio, vbi autem quod dicitur
11 uirtualiter ſub litera † comprehendi ita deducitur, ut de neceſsitate inferat, tunc dicitur poſſe legi, nedum illud quod ex litera expreſsim percipitur, ſed etiam quod ex mente neceſſario uerbis incluſa colligitur, textus eſt, quem ibi nota. Abbas, & Butr. in capitulo cum olim, in fine, de cenſibus. Bald. in l. ubi adhuc, columna quinta, uerſiculo aduerte ubi ex aliquo expreſſo, C. de iur. dotium. Angel. clarius in l. prætor ait. §. interdictum, in gloſſa, in uerſiculo expreſſum, de oper. noui nunciatio. Felynus in capitulo tranſlato, columna ſecunda, ſub numero quinto, & ita ſe habere commu nem opinionem, dicit Curtius iunior in dicto conſilio ſexto, columna quarta, ad finem faciunt quæ ſupra diximus libro ſecundo de expreſſa uerborum ſignificat.

Declaratur quarto loco antedicta concluſio, ut
12 progrediatur † reſpectu interpretationis extrinſecæ, ſecus eſt quantum ad intrinſecam Baldus in dict. l. ſi quis filium. C. de liberis præter. per l. in his, de conditio. & demonſtratio. idem Bald. in l. commiſſoriæ. C. de pactis inter emptor. & uenditor. uult quòd ſi iudici impoſita ſit neceſſitas ſeruandi ſtatutum prout ad literam iacet, ſemper intelligitur ſaluo intellectu, quia litera occidit, ſpiritus uiuificat, ut dicit diuus Paulus ad Corinth. capitulo tertio, ſequitur Andr. Sicul. in d. l. cum acutiſſimi ſub nu. 167.
13 Declaratur quinto loco † ut ocioſa ſit iſtiuſmodi concluſio quantum ad omnem neceſſariam interpretationem, quaſi non poteſt. neque debet ſtatutum iſtiuſmodi intelligi prohibere, Baldus in dicta l. ſecunda. §. his legibus latis, ubi ait nullam conſtitutionem poſſe prohibere interpretationem, quæ ſit neceſſaria, utibi probatur, ergo ſequitur
14 ut eius contraria diſpoſitio ſit impoſsibilis † & impoſsibile ſtatutum non ualet, capitulo erit autem quarta diſtinctio. ergo quantum ad prohibendam hanc interpretationem nihil cenſebitur ſtatutum iſtud diſponere, & ita firmat Franc. Aretin. in dicto conſilio 144. licet ſtatuta. Curtius iunior in dicto conſilio ſexto. ſub numero octauo, & Andr. Sicu. in dicta l. cum acutiſsimi, ſub dicto num. 167. uerſic. accedat.

Declaratur ſexto loco, ut intelligenda ſit gloſſ.
15 hominis † ſecus quantum ad gloſſam legis Bald. in dicta l. omnes populi, ut ſupra retulimus Andr. Sic. in dicta l. cum acutiſsimi ſub num. 169. qui poſt Bald. adducit l. quamuis. C. de adulterijs, & in l. quamuis cum ibi nota. de in ius uocan. & multa in hanc rem more ſuo per duas columnas congerit Sicul. in dicta l. cum acutiſsimi, ſub numero 170. cum ſequent. plenè Roland. a Vall. de lucr. do. di. quæſt. 35. ſub ſecundo numero, & tertio ubi communem uidetur aſſerere ex congeſtis auctoritatibus.

Declaratur ſeptimo loco, ut procedat reſpectu
16 cauilloſæ † interpretationis non autem illius gratia ſine qua ſtatutum rectè intellige non poteſt, Ludouicus Romanus in l. Cæſar ſub numero tertio, de publi. & uectigal. per textum quem ipſe dicit eſſe ſingularem in dicta clement. exiui in uerſiculo, quia uero, de uerborum ſignificatione, quem in hanc ſententiam citat Baldus in authent. ſi qua mulier. C. de ſacroſanctis eccleſijs. cui addit tex. in capitu. ex parte de offic. deleg. & in l. prima, de muner. & honor ubi Barto. qui & in l. ut gradatim. §. ſed ſi lege eodem tit. ex ea lege notat.
17 Declaratur octauo loco † ut nunquam exaudienda ſit reſpectu interpretationis literalis atque grammaticalis, uel reſpectu interpretationis expoſitiuæ, quia illa ſemper cenſetur eſſe permiſſa, non obſtante tali ſtatuto, Bal. in capir. primo, de conſtit. Barbat. in dicto l. cum acutiſsimi, ſub numero 170. uerſiculo accedat, Ioan. Bapt. Sanctoſeue. in dicto l. omnes populi, ſub num. 277. uerſiculo colligitur etiam, Franc. Aretinus in dicto conſ. 144.

in

in princip. Curt.iun. in dicto conſilio ſexto, ſub numero nono.

Declaratur nono loco iſta concluſio, ut locum
18 non habeat † quando ratio eſſet expreſſa in ſtatuto, quia tunc eatenus, quatenus ratio pstitur, ſemper fieret interpretatio, ut ſcribit Petr. de Anthar. in dicto capitulo primo, de conſtit. in pen. & ultima columna & Curtius iunior in dicto conſilio ſexto, ſub numero decimo, cum ſimil. quæ ſupra a nobis deducta ſunt ſupra libro ſexto, & ſeptimo in materia correctoria, & pœnali in limit. ab identitate rationis, quam tamen declarationem debemus in-
19 telligere † ſiue ratio nuncupatim in ſtatuto ſit expreſſa, ſiue unica tantum poſsit afferri, ut ſupponit Curtius iunior ſub dicto numero decimo, & nos amplè diximus in locis proximè citatis, ad quos recurrendum erit ne ſæpius idem repetamus.

Lib. VIII. FINIS.

CAMILLI GALLINII TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS.

AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Nonus.

SVMMARIVM.

1 *CVr libro nono reſeruata fuerit tractatio quæ ſpectat ad hominum diſpoſitiones.*
2 *Ab hominis diſpoſitione ad legis diſpoſitionem & contra valere argumentum.*
3 *Non leues tamen inter eas relucere differentias.*
4 *Filiorum appellatione in legis diſpoſitione venire nepotes, non tamen in teſtamentariæ tutelæ diſpoſitione ſic permitti.*
5 *Indefinitam ſemper æquipollere uniuerſali in diſpoſitione legis non in diſpoſitione hominis.*
6 *Curatoris appellatione venit tutor in legis diſpoſitione non tamen ſic venit in teſtatoris diſpoſitione.*
7 *Diœceſis appellatione in legis diſpoſitione continetur Ciuitas, ſecus eſt in diſpoſitione hominis.*
8 *Actionis verbo etiam pœnalis actio continetur non ſic in diſpoſitione hominis.*
9 *Verba quantumuis generalia in legis diſpoſitione recipiunt interpretationem de habilitate, non ſic in diſpoſitione hominis.*
10 *Qui ſibi & hæredibus quibuſcunque feudum ſtipulatus eſt, etiam de extraneis & aliàs incapacibus egiſſe credendus eſt, ex receptiore ſententia.*
11 *Et quàm multi ſint eiuſdem ſententiæ adſertores.*
12 *Qui verò contrariam ſententiam probent.*
13 *Quibus neutra prædictarum opinionum placuerit.*
14 *In dubioque non eſſe a priore opinione quæ eſt receptior recedendum.*
15 *Inueſtituræ tenorem in materia feudali maxime attendendam eſſe.*
16 *Legis diſpoſitio ex ſola mente etiam verbis non expreſſa vnum quemque obligat, non ſic hominis diſpoſitio.*
17 *Pro conſtituto habendum eſſe id de quo ſi legiſlatores interrogati fuiſſent, veriſimiliter diſpoſuiſſent.*
18 *Rationes in humanis diſpoſitionibus difficile eſſe diſcernere in legibus autem facilius.*
19 *Regulariter cum lege benignius agi, quàm cum homine.*
20 *Vnde poſſint aliæ legum & humanarum diſpoſitionum differentiæ deſumi.*

Hominis diſpoſitio in quibus differat a diſpoſitionem legis.

CAP. PRIMVM.

1 NOn ab re hoc loco † diſceptationem illam reſeruauimus, quæ attinet ad hominum diſpoſitiones, Domin. Alciatum ſecuti qui libro tertio huius tit. illas à legum conſtitutionibus partitus eſt. Tametſi enim notiſsima ac tritiſsi-
2 ma iuris enunciatio ſit, à legis diſpoſitione † ad hominis diſpoſitionem, & è conuerſo licitum eſ-

ſe argumentationem, quando res in obſcuro non
eſt, l. verbis de uerb. ſignific. §. diſponat in auth. de
nupt. l. prima §. ſi conuenerit depoſ. & l. cōtractus de
reg. iur. cum ſimil. Nihilominus quando in ambi-
guis uerſamur, multæ non leues inter eas relucent
3 differentiæ, † prout proſequitur D. Alciat. dicta l. 3.
ſub nu. 1. & 2. & Euerar. in loc. à lege ad teſtat. ſub
numero quinto ueluti quia in legis diſpoſitione fi-
4 liorum appellatione ueniunt † nepotes l. filium ha-
beo ad maced. & l. ex ſenatusconſulto de ritu nupt.
& tamen in teſtamentariæ tutelæ prouiſione facta
à teſtatore, non ueniunt nepotes, l. quod ſi nepotes
de teſtam. tut. ubi Albe. de Roſa. §. fin. inſtit. qui te-
ſtam. tut. dar. poſſ. item indefinita in diſpoſitione le-
5 gis prolata † ſemper æquipollet uniuerſali l. ſi plu
ribus ubi Bartol de legat. ſecundo quamuis aliud ſit
in diſpoſitione hominis, ut ibidem ſcribit idem Bar.
gloſſ. in capi. ut circa, in principio de electio. & per
Dyn in rub. de reg. iur. libro ſexto & nos ſupra ple-
nius diximus libro tertio in materia obſcuritatis
quæ proficiſcitur ab indefinitate. Rurſus in diſpoſi-
6 tione † legis, curatoris appoſitione uenit tutor, glo.
in authent. minoris debitor. C. qui tut. dari poſſ. cum
tamen aliud ſit in diſpoſitione teſtatoris quia ſi te-
ſtator dixerit ſe impuberi curatorem dare, nihil
agit, nec per hæc uerba tutor datus eſſe intelligi-
tur l. tutores §. primo & ibi Bartol. de admin. tuto.
7 Præterea diœceſis † appellatione in legis diſpoſi-
tione continetur ciuitas, ſecus tamen eſt, in diſpo-
ſitione hominis, capitulo Rodulphus, de reſcript.
ubi notant doctor. Inſuper in legis diſpoſitione
8 actionis uoce omnis actio † etiam pœnalis compre-
henditur. l. prima. §. quod autem ubi gloſſ. de alea-
to. cum tamen aliter ſe res habeat in prouiſione ho-
minis, ut notanter decidit Bartol. in l. hoc legatum
de leg. tertio.

Ad hæc uerba quantumuis generalia in legis di-
ſpoſitione recipiunt interpretationem reſtrictiuam
9 de habilitate; † Attamen aliud eſt in ordinatione ho
minis, ita ſingulariter ſcribit Bal. in l. fi. C. ſine cenſ.
vel reliq. Iaſ. in l. 1. §. nunciatio Bart. ibi de oper. no.
nun. in 5. col. & in l. in prouinciali. §. ſi in loco. eo. ti.
gloſſ. & doctor. in l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. & ſupra
ſuo loco diximus. Et ideo qui ſibi & hæredibus
10 quibuſcunque feudum ſtipulatus eſt, † etiam de ex-
traneis, & alias incapacibus egiſſe creditur, idque re
ceptius eſſe teſtatur D. Alciat. loco iam relato ante
nu. tertium. Et uera eſt aſſertio D. Alciati, quamuis
ob uarietatem ſcriptorum negari haud poſsit quia
ardua ſit reſolutio difficultatis, quam is propoſuit,
quod tale feudum in quoſcunque extraneos & aliàs
11 incapaces ſit tranſitorium. Nam tametſi † multò
plures habeat eiuſdem & ſententiæ, & atteſtatio-
nis adſertores qui illius Auctorem laudant Bald.
in l. cum uirum poſt numer. 21. C. de fideicommiſ.
& in capitulo imperialem in princ. de prohib. alie-
nat. feud. ſub num. 19. quos recenſet D. Clar. in §. feu
dum uerſiculo hoc præmiſſo quæſtione 9. ubi poſt
Gig. Soc. ſen. Cur. iun. Rip. Crau. Pariſ. Soc. iun. om-
nes atteſtantes de communi magis communem, &
in practica obſeruari ait in feudo hanc partē quam
receptiorem eſſe dicit Domin. Alciat. idemque af-
firmat in emphyteuſi idem D. Clar. in §. emphyteu-
ſis q. 28. uerſic. ſecundus caſus, & in uerſic. ſed quæ-
ro quid ſi eccleſia poſt Didac. in cap. 17. poſt nu. 5.
in 4. concluſ. verſic. quin & ſi emphyteuſis libro 2.
uari. reſolut. Andr. Tiraq. de retract. conſang. §. 1.
gl. 7. ſub nu. 21. ubi congerit auctoritates eorum qui
probant hanc opinionem, & quatuor ſeq. cum mul-
tis ſimilibus eam probat, quam crebriorem quoq;
eſſe fatetur Franc. eccleſ. in conſil. 40. ſub nu. 7. in 2.
uol conſil. feud. Anto. cap. in eius inueſtit. feud. in ca-
pit. de clauſulis feudorum uerſ. & ſuis hæredibus,
& ſucceſſoribus quibuſcunque Moder. ad Alex. in
conſil. 30. ſub num. undecimo libro primo in ſchol.
incip. quibuſcunque, quamuis in princ. illius adnota
tionis dicat, quod quanto plura in hoc puncto le-
git, tanto minus diſcernere potuit, utra ſit crebrior
opinio, adeo (ut ait) in hoc doctores doctoribus &
ijdem ſibi ipſis contradicunt; in quam ſententiam
quod relata D. Alcia. reſolutio ſi receptior iuit quo-
que Burſat. in conſil. 76. ſub nu. 7. Attamen contra-
12 rium † multi ſunt qui probant, & qui receptius quo
que eſſe affirmant interpretum uotum, fuit enim
eiuſdem ſententiæ Bald. ſibi contrarius in capitulo
primo. §. donare uerſi. ſed dubitari poteſt, col. ſecun
da qual. ol. feud. alien. poter. ibique Marti. Lauden.
& Cardin. Alexandr. Alex. ſibi contrarius in d. conſi.
30. uerſic. quia uaſallus, Franc. Aret. & Bar. Socin. in
l. Gallus. §. etiam ſi parente de lib. & poſth Barb. ſibi
contrarius in rub. de feud. col. 2. & conſil. 63. ſub nu.
8. lib. 3. Iacob. a ſancto Geor in inueſti. feud in uerſ.
& quibuſcunque hæredibus ſub num. ſecundo. &
tertio ubi ait quòd cum caſus eueniſſet ſe pro iſta
parte conſuluiſſe; Cur. ſen. in conſilio 8. Deus Pius
columna quarta uerſiculo & ſi opponatur ſub nu-
mero 7. Dec. ſibi contrarius in conſilio 171. ſub nu-
mero quinto in conſi. 185. ſub nu. 4. & in conſi. 193.
col. fin. uerſic. Non obſtat fundamentum, & conſil.
208. col. fin. poſt prin. verſic. tertio. Baldus Lud. Go-
zadi. in conſi. tertio ſub numero 35. & conſi. 26. ſub
nu. 35. Ioan. Anto. Rube. in conſi. 110. ſub nume. 9.
Corn. in conſi. 199. ſub nu. 69. uerſi. licet etiam aliàs
lib. 2. Ceſal. in conſil. 2. ſub nu. 16. libro primo Zaſ.
de feud. in titulo de ſucceſsio. feud. ſub nu. 82. Ioan.
Thom. de Oener. & qual. feud. tit. 31. ſub nu. unde-
cimo libro primo ubi uidetur atteſtari communem
hanc eſſe ſententiam, quamuis cogitandum relin-
quat, propter illud uerbum ſucceſſoribus, commu-
nem quoque eſſe affirmat Menoch. poſt Dec. &
alios plures quos citat in conſilio 61. ſub nu. undeci
13 mo, ſunt & † aliqui, quibus neutra prædictarum
opinionum ſimpliciter placuit, ſed mediocritate
quadam earum contrarietatem componere ſunt ag
greſsi, & opinati ſunt ꝙ ubi ſit facta filiorū, uel libe-
rorū, uel deſcendentiū, uel maſculorū mentio, tunc
ſine dubio uerbum hæredes, & uox illa quoſcun-
que, referatur ad ſolos deſcendentes ipſius inueſtiti,
vt Soc. Iun. conſilio 72. ſub numero 27. libro primo
Rol. a uall. in conſilio 67. ſub numero 27. cum duo-
bus ſequent. libro primo Moder. Apo. ad Alexand.
in dicto conſil. 30. in d. ſchol. incipi. quibuſcunque
ad fin.

ad fin. idem Socin. Iuni. in conſilio 137. columna fi. ſub numero 13. lib. primo qui ait ita firmare Andr. Iſern. ſum. feudis. in capit. 1. §. & ſi libellus uerſ. quid ergo ſi dictum ſit & Dec. in conſi 385. colum. tertia & in conſil. 395. col. 2. & ita ait ſe ſolitum eſſe tenere. Quapropter reſoluendo, concludendum eſt, ſecundum Moder. loc. iam relat. ad fin Hoc eſt in du
14 bio † non eſſe a priore illa opi. quę crebrior, & uerior eſt recedendum; Si autem ex tenore inueſtituræ appareret, de mente concedentis & ſuſcipientis nolentium deſcendentibus tantum primi inueſtiti prouidere. Tunc per uerba illa uniuerſalia ac gemi nata non ſit credendum conceſſum fuiſſe feudum ſimpliciter ad extraneos tranſitorium, quia in
15 materia feudali inueſtituræ tenor † diligentiſsimè eſt attendendus capitulo primo ubi Bald. notat per illum tex. de duob. fratr. à capitaneo inueſtit. capitulo primo in fin. per quos fi. inueſtit. & in capitulo primo. §. denique quæ fu. prima cauſ. bene. amitt. Bald. & Caſtr. in l ad probationem 1. C. de probatio. Bald. in l. prima. §. ſed & ſi quis C. de latin. liber. toll. Cur. Seni. conſil. 47. ſub nu. 2. & 49. ſub nu. 36. & 40. Io. de Ana. in conſil. 7. uiſis Aflic. deciſ. 265. ſub nu. 102. & ſeq. Dec. in conſi. 208. ſub nu. 1. 269. ſub nu. 3. in fin. & 468. ſub nu. 9. & alibi ſæpe Soci. Iun in terminis in conſi. 112. col. fin ſub num. 14. libro. 2. cum ſimil. facit text. in l. non aliter de leg. tertio & in l. 1. §. ſi is qui nauem de exercit. actio. & in l fideiuſſores magiſtratuū. § pro Aurelio de fideiuſſo. cum ſocijs.
16 Eſtque † & illa haud contemnenda differentia, quòd legis diſpoſitio ex ſola mente unumquemque obligat, etiam ſi non ſit uerbis expreſſa, cum non minus committat in legem, eique fraudem faciat, qui uerbis obtemperans rationem negligit, quam qui utrunque negligit, capitulo fin. de regulis iur. in ſexto. l. non dubium C de legib. At in humanis actionibus ſola mens nihil proficit, niſi aliquo modo expreſſa proponatur, l. quidam cum filium ubi Bald. & Imol. de hæredib. inſtitu. l ſi repetendi. C. de condic ob cauſ. l. prima. § ſiu autem ad deficientis. C. de cad. tollen. Ad hæc rationem legis perſcrutari plerunque facile eſt, ex eaque argumentari conceſſum
17 eſt, cum proditum ſit id pro † ſtatuto babendum, quod legislatores ſi de eo caſu interrogati fuiſſent, uerisſimiliter conſtituiſſent l. tale in fin. ubi gloſſ. & doctor. de pactis quem ſenſum ex ἐπιεικείας, id eſt ex bono & æquo accipi auctor eſt Ariſtoteles libro quinto Moralium, ut refert Domin. Alciat. dicto libro tertio ſub numero ſecundo. Rationes autem
18 hominum † in ultimis uoluntatibus diſcernere difficile eſt, at in contractibus longe difficilius, cum ſemper debendi Reus negaturus ſit, ne productio fiat; l. an inutilis de acceptilatio. Creditor propter utilitatem ſit affirmaturus. ergo facilius admittuntur huiuſmodi interpretationes in legibus, quàm in humanis actionibus, & ideo iure merito hæc pars ſeparationem tractatus a ſuperiore recepit. Ad-
19 dendum eſt quòd † regulariter benignius agitur cum lege, quàm cum homine l. Celſus ubi gloſſ. notat in princ. de recept. arbitr. quod qualiter ſit intelligendum declarat Ripa in l. ſi inſulam ſub numero quinto de uerborum obligationib. cum tribus ſequent. & Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem columna ſecunda inſtitut. de actio. ex quibus locis poſſunt
20 aliæ † deſumi differentiæ, inter legia & hominis prouiſionem, quibus aliæ ex infra dicendis accedent, & poterit quiſque etiam mediocriter uerſatus in iure noſtro alias per plures peruеſtigare atque adiicere.

S V M M A R I V M.

1 Omnem materiam extenſiuæ interpretationis verſari circa duo in humanis actionibus, vel in ſuſtinendo acta in ea forma, in qua geſtus eſt, vel in alia.

2 In primo capite nos ſemper verſari aut in diſpoſitione pura, vel in conditionali, vel facta in caſu ſimplici.

Quid ſentiat Bartolus quando agimus de diſpoſitione pura nu. 3. cum ſeq. vſque ad ſeptimum.

Eiuſque ſententia accedere D. Alciat. ibi.

7 Prouiſionem qua pure aliquid diſpoſitum eſt, regulare, eſſe vt ab vno caſu ad alterum non extendatur.

9 Niſi caſus omiſſus ab expreſſo poſſit decidi.

10 Vel ex veriſimili teſtatoris mente poſſit comprehendi.

11 Aut quando non eſt omnino omiſſus.

12 Seu quando caſus omiſſus poteſt dici ſimilis expreſſo.

13 Alioſque inſuper haberi caſus, in quibus memorata regula locum non habet.

14 Quàm diuerſa methodus alijs placuerit in hac materia.

Auctorem magis accedere ad Iaſonis diſpoſitionem. nu. 15. & quibus rationibus.

16 Iaſonem & D. Alciatum dum breuiores fore curarunt, obſcuriores fuiſſe factos.

17 Quid ſeruauerit Auctor in eadem materia explicanda.

18 Caſum non expreſſum regulariter habendum eſſe pro omiſſo.

19 Prouiſionem ſpecialem ita arctari ad caſum expreſſum, vt trahi non poſſit ad caſum omiſſum.

20 Caſus contingens preter illius diſpoſitionem, non contineri teſtatoris diſpoſitione.

21 Quod & in quacunque alia diſpoſitione locum habet.

Materia extenſiuæ interpretationis circa actus humanos in quibus conſiſtit, & præſertim quid ſit conſtituendum quando negocium verſatur circa diſpoſitionem puram.

C A P. II.

SEd vt ad ulteriora progrediamur in ſuſcepta à nobis inſtitutione, dico omnem materiam extenſiuæ interpretationis circa humanas actiones ver-
1 ſari circa duo, † principalia capita, quorum alterum

eſt quo agimus de interpretando actu extenſiuè in
ea forma qua geſtus eſt ac ualet, & illum ad alium
caſum protrahimus. Alterum eſt, quo tractamus
de ſuſtinendo actu per iſtiuſmodi interpretatio-
nem in alia forma, quàm ea ſit in qua is actus geſtus
2 eſt. Quod attinet ad primum caput, † eſt illud in
tres alias partes diſtinguendum, prout uel agimus
de diſpoſitione pura uel conditionali, uel facta in
caſu ſimplici. Si uerſemur in diſpoſitione pura,
Bartol in l. Gallus. §. & quid ſi tantum ſub nu. 3. ſic
3 reſoluit † Aut ex uirtute expreſſi caſus omiſſus po-
teſt intelligi, & ad illum porrigitur; ut inſtit. pro ſo-
ci. §. illud & ſe dixiſſe ait in l. commodiſsime eo. tit.
de lib. & poſth. ſoluendo contrarium, Aut uirtute
4 expreſſi non † poteſt intelligi, & tunc aut is caſus
poteſt conſtare ex uoluntate diſponentis uolentis,
ut quod expreſſum eſt trahatur ad omiſſum, & ad il
lud porrigitur. ut l. Titius. §. 1. eo. ti. & l. fin. C. eo. tit.
de poſth. hær. inſtit. ſecundum intellectum quem re
fert ſe dediſſe in d. l. commodiſsime; Aut de mente
5 non poteſt † conſtare, & tunc aut caſus fuit penitus
omiſſus, aut fuerunt expreſſi duo caſus, qui obue-
nerunt coniunctim, primo caſu, aut caſus omiſſus ſi
milis eſt expreſſo, & habet eundem effectum, & ad
illum extenditur, ut l. fin. in fin. ſupra mandat. Secun
do caſu quando fuerũt expreſſi duo caſus coniun-
6 ctim, tunc aut loquimur † in materia in qua debet
fieri interpretatio plena, ut in teſtamentis, & ad il-
lum porrigitur, l. ſi ita in prin. ubi ſe dixiſſe ait de lib.
7 & poſth. Aut loquimur in materia non † fauorabili,
in qua non debet fieri plena interpretatio, & tunc
ad illum non porrigitur, ut in l. uim paſſam. §. præ-
ſcriptione de adult. & colligitur ex tex. d. l. ſi ita. ſed
ait reſtringi fauore uitandæ contrarietatis, ut dicit
ſe docuiſſe in l. 2. in princ. de uerb. obli. D. Alc. non
multum recedens a ueſtigijs Bart. & maximè acce-
dens ad methodum Iaſo. in d. §. & quid ſi tantum
ſub nu. 21. cum quatuor. ſeq. d. li 3. de uerb. ſignifi.
ſub nu. 3. & ſeptem ſeq. proponit imprimis regulã
negatiuam, uidelicet prouiſionem qua aliquid pu-
8 rè diſpoſitum eſt in uno caſu † non produci ad alte-
rum per text in l. ſi alij de uſufr. legat. in l. ſi quis ita
§ ſi quis cum de teſtam. tutel. & in l. ſi cum dotem
ſolut. matri. Deinde illam reſtringit in quatuor caſi-
bus, quorum primus eſt quando caſus omiſſus ab
9 expreſſo † poteſt decidi uel ex natura caſus, ut in l.
ſi non fuerit pro ſocio, uel ex antecedente & conſe-
quente neceſſario, ut in l. illud de acq. hær. uel pro-
pter connexitatem l. Lucius. § Paulus de adim. legat.
uel quia ſe inuicem recipiunt, uel quia per argu. a
contrario ſenſu id ſuadetur, l. aliquando de condit.
& demonſtrat. uel quia in ſimplicibus prouiſum eſ-
ſet, & de caſu mixto agatur, l. ſi ita de lib. & poſth.
uel quia teſtator plus expreſſerit, nam & de eo quod
eſt minus utique ueriſimile eſt prouiſum eſſe l. qui
10 quartã de leg. 1. ſecũdus caſus eſt, † quando ex ueriſi
mili mente teſtatoris idem poteſt conſtitui in caſu
omiſſo, ut in l. Titius. §. fin. de lib. & poſth. in l. fin.
C. de poſth hæred. inſtit. quem tamen intelligit lo-
cum habere quando ſumus in eadem perſona, ut di-
cta iura loquuntur, ſecus in diuerſa, per d. l. ſi quis
ita, §. ſi quis cum de teſta. tut. cum. n. teſtator de illa
non cogitauerit, nec diſpoſuerit, præſumpta illius
uoluntas nihil operatur, d. l. quidam cum filium de
hæred. inſtitut. cum ſimil. & reſpondet ad l. tertiam
C de inoff. teſta. quæ uidetur facere in contrarium,
illam procedere ob iuſtam impedimenti cauſam, &
ad l. tale. §. fin. de pact. dicit quod ibi mentio fratris
fuerat demonſtratiue facta, & non poterat dici ca-
ſus fuiſſe omiſſus cum ſtipulator cogitauerit fra-
trem futurum eſſe hæredem, & propterea filij po-
ſtea ſuſcepti, qui fuerunt hæredes non poſſunt di-
ci pacto fuiſſe excluſi, & conſequenter caſus non
poterit dici omnino omiſſus, & propterea repro-
bat abſolute eorum ſententiam qui putarunt in hu
manis actibus mentem teſtatoris, quæ ex uerbis
non colligeretur obſeruari oportere. Tertius eſt,
11 † quando caſus poteſt dici non omnino omiſſus
eſſe ab ipſo teſtatore, ueluti in caſu in quo con-
ſuluit Deci. conſilio 227. qui ſubſtitutionem ta-
ctam deficientibus, uoluit ad non natos trahi.
uel cùm ex impropria uerborum ſignificatione ca-
ſus uenire poteſt, ut in l. Diuus de uſu & habit. uel
quando gratia frequentioris uſus caſus fuiſſet ex-
preſſus, ut per gloſſ. in auth. caſſa. C. de ſacr.
eccleſ. uel quando eſſet id expreſſum, cui aliquid
de conſuetudine ſoleret accedere, nam id quoque
expreſſum dicendum eſſet l. cuicunque. §. pen. de
inſtit. facit quod ſcribit Roma. in l. tertia. §. iura-
12 ri de iureiur. Quartus eſt, † quando caſus omiſſus
poteſt dici ſimilis expreſſo, & eundem effectum ha-
bet, ut in l. fi. § fi. mand. Iaſ. in l. ſi procurator. C. de
procurat. & in l. iam tamen. §. pen. iudi. ſol. qui-
bus in locis, quod de mandato conſtitutum eſt,
protrahitur ad id quod eundem effectum cum
mandato habet. Hinc prohibita a teſtatore alie-
natione, omnis modus uetitus cenſetur, unde ali-
quo caſu dominium transferri poſſet, Bartol. in l.
in quorum de pignor. conceſſaque executori fa-
cultate uendendi, ut creditoribus ſatisfiat, poterit
& in ſolutum dari, & pignori opponi, cęteraque fie-
ri unde cauſa huiuſmodi ſatisfactionis obſeruetur,
Bartol. in l. alio de alimen. legat. & plura iſtius
modi exempla proſequitur idem D. Alciat. ſub nu-
13 me. 10. & 11. recenſens † quoque aliquos caſus in
quibus preſentis caſus regula locum non habet, ut
in caſu l. ſi pupillorum. §. ſi prętor de reb. eo. & in ca-
pit. ſuſceptum de reſcript. in 6 in l. apud Iulianum in
fin. de leg. primo, in l. fin. C. de ijs qui uen. ætat. impe-
tra. in l. fin. C ſi tut. non geſſe. in l. tertia. §. illud rem
pupill. ſal. for. in l. nam ſocij pro ſoc. cum ſimil. Alij
14 vero † in dicta l. Gallus. §. & quid ſi tantum uelu-
ti Ioan. Crot. Fortun. Garci. Lancelot. Galli. & idem
Dominus Alciatus alia methodo explicant hanc
materiam, conſtituti ſcilicet ſuis concluſionibus
in unoquoque membro diſtinc. Bart. illiſque poſtea
per extenſiones ac reſtrictiones ſuas, ut cuiuſque
15 fert natura, declaratis. Mihi tamen † magis pla-
cet modus, quo hanc materiam explicare ag-
greſſus eſt Iaſ. in dicto. §. & quid ſi tantum ſub
numero 21. & poſtea aliquanto plenius imitatus
eſt Dominus Alc. loco iam relato, tum quia ordina-

ſior eſt, tum etiam quia prorſus accedit ad ordinem
doctrinæ Barto illamque non ita diſcerpit, ut facit
illa ſeparata conſtitutio concluſionum, quam fa-
ciunt doctor. in dicto. §. & quid ſi tantum, nihilo-
16 minus † quia dum breuiores eſſe laborant, & Iaſ.
& D. Alciat. obſcuriores fiunt, iuxta illud Hora-
tii, nec plenè explicant materiam caſuum, quos
pro limitationibus adducunt ad prædictam reg.
17 principalem, ideo ego † latius ac fuſius pertra-
ctans hanc materiam, proponam cum illis prin-
cipalem concluſionem, deinde ſubiiciam ſucceſ-
ſiuo ordine quatuor illos caſus ſeu limitationes,
quibus reſtringunt ante dictam concluſionem
cum ſuis declarationibus, quæ ab illis omiſſæ ſunt,
& ſine quibus perfectè intelligi non poſſunt illi
caſus, mox oſtendam & alias adnecti, addique
poſſe declarationes pro maiore elucidatione præ-
narratæ concluſionis.

Ego itaque opinor concluſionem firmatam a
Domino Alciato poſt Bar. & alios in dicta l. Gallus
§. & quid ſi tantum de liber. & poſthum. eſſe ueriſ-
18 ſimam, quia regulariter caſus † non expreſſus ha-
bendus eſt pro omiſſo l. commodiſsime & ibi do-
ctor. de liber. & poſthum. l. Gallus. §. & quid ſi
tantum, ubi pariter notant interpretes eodem ti-
tulo, addit Iaſ. in l. commodiſsime text. in l. ſi ex-
traneus de condict. ob cauſ. quamuis gloſſ. fin. in
dicta l. commodiſsime & male (ut ipſe ait) illum
text. citet pro contraria parte, & text. in capitu-
lo ſuſceptum de reſcript. libro ſexto quibus accede-
re poteſt text. in l. ſi uero. § de uiro ſolut. matrim in
capitulo dilectus de temp. ord. & in capitu. 2. §. ſed
neq; de tranſlat. præl. Rationem uerò iſtius conclu
ſio. aſsignat Bald. in d l. commodiſsimè in ſum. dum
colligit prouiſionem ſpecialem ita arctari ad caſum
19 expreſſum, † ut non pertineat ad omiſſum. idquè
in ſubſtitutionib. maxime obtinere in quibus caſus
omiſſus pro omiſſo habetur, remanetque in di-
ſpoſitione iuris communis; ut ſcribit Ioan. Andr.
ad ſpeculato. in titulo de teſtament. §. primo uerſi-
culo nec occurrit ad fin. Oldra. in conſilio 21. The-
ma tale eſt, Abb. in conſilio 140. uolumine pri-
mo Socin. Iun. in conſilio 95. libro ſecundo Ceſal.
in conſilio 17. ſub numero 31. Riminald. Iun. in con
ſilio 110. ſub numero 21. & plur. ſequent. qui Re-
centiores alios referunt, quibus addi poteſt Cra-
uet. in conſilio 261. ſub numero 20. idque in tan-
tum procedit, ut caſus contingens preter ordinatio
20 nem teſtatoris, † non includatur in eius diſpoſi-
tione, etiam quod in eo maior eſſet ratio diſpo-
nendi. Cyn. in l. quod fauore. C. de legi. refert &
ſequitur Anchacan. in conſilio 357. ex ſerie teſta-
menti columna ſecunda ſub numero quinto Deci.
in conſilio 63. columna ſecunda poſt med. uerſicu-
lo & quis caſus; & alibi ſæpe, ut refert Crauet. in
conſilio 161. ſupra cita. ſub dicto numero 20. in
contractibus quoque eadem reg. locum habet, ut
in l. quicquid aſtingendæ de uerborum obligatio. in
dicta l. ſi cum dotem ſolut. matrim. Alexand. in con
ſilio 46. ponderatis ſub numero quarto libro ſe-
cundo pulchrè Bald. in conſilio 296. quæritur li-
21 bro ſecundo progreditur † & in quacunque alia di-
ſpoſitione, ut ſcribit Petr. Anch. d. conſil. 356. ſub
nu. 4. Gozadi in conſi. 84. ſub nu. 9. & latè Andr. Ti-
raq. de iure primigen. q. 40. ſub nu. 194.

S V M M A R I V M.

1 *Caſus omiſſus quando uirtute expreſſi poteſt com-
prehendi, ſemper venit in diſpoſitione pura teſta-
toris.*
2 *Siue id fiat ex natura contractus, vel antecedentis &
conſequentis neceſſarij virtute.*
3 *Siue ratione acceſſorij.*
4 *Vel ratione neceſſarij reſurgentis.*
5 *Aut connexitatis gratia.*
6 *Seu gratia correſpectiuitatis.*
7 *Porcedereque in omni materia, tam odioſa quàm fauo-
rabilis.*
8 *Etiam quando caſus omiſſus eſſet diſſimilis expreſſo, ſo-
litus tamen eſſet fieri.*
9 *Ea quæ a notarijs in inſtrumentis ſolita ſunt apponi,
pro appoſitis haberi.*
10 *Caſus expreſſus non trahitur ad omiſſum, quando verba
repugnant.*
11 *Mens teſtatoris non attenditur, niſi uerba propriè vel
improprie deſeruiant.*
*Contrà tamen differere Garciam Hiſpanum. nu. 12. quia
in vltimis voluntatibus primum locum obtinet mens
defuncti ibid.*
13 *Et quia communis traditio uidetur implicare contra-
rietatem.*
14 *Ac rurſus quia cum verba repugnant menti, nihil
agunt.*
15 *Item quia verba ſecundum ſacræ ſcripturæ expoſito-
res ſunt, quæ intra mentem concipiuntur, & animi ſi-
lentium retinentur.*
16 *L. ſi a'y de vſufr. & l. fideicommiſſa. §. ſi filio de leg. 3.
intellectus.*
17 *Fortunium non ſatis percepiſſe mentem interpretum
communem ſententiam conſtituentium.*
18 *Aretini reſtrictio declarata.*
19 *Tornielli ſententia cum communi conciliata.*
20 *Extenſionem de caſu expreſſo ad omiſſum non fieri quan
do diuerſa militat ratio inter vtrunque caſum.*
21 *Intellectus l. cuicunque §. non tamen de inſtit. actio.*
22 *Caſus expreſſus non trahitur ad omiſſum, quando aliter
conſtat de uoluntate diſponentis.*
23 *Quando manifeſtus eſt ſenſus, tunc verborum inter-
pretatio nunquam tantum valet, vt melior ſenſu
exiſtat.*
24 *Mentem diſponentis vbi de illa conſtet verbis præferri.*
25 *Extenſionem de caſu expreſſo ad omiſſum fieri quando
ſpecialium multiplicatio induceretur.*
26 *Reſcripta ſeu priuilegia inutilia cenſeri, quibus inſitum
eſt duplex ius ſpeciale.*
27 *Idq; obtinere quoque etiam ſi agatur de fauore eccleſiæ*
28 *Feudum acceptum pro ſe & hæredibus quibuſcunque
non poſſe vxori legari.*
29 *Extenſionem non fieri ubi duæ improprietates reſurgunt.*
30 *Specialia plura vbi ex diuerſis fontibus procedunt, unà
concurrere poſſe neque extenſionem impediunt.*

31 *Et quando vnum venit ad conſequentiam alterius.*
32 *Vel vbi multiplicatio ſpecialium procederet de iure communi.*
33 *Caſus etiam expreſſi ad non expreſſum in diſpoſitionibus puris non fit extenſio quando ſequeretur illicitum.*
34 *Ea quæ legibus permiſſa non ſunt ab humanis diſpoſitionibus eminus ablegata eſſe intelliguntur.*
35 *Diſpoſitionem nunquam trahendam eſſe ad abſurdum.*
36. *Extenſio non fit de caſu puro expreſſo ad omiſſum, quando mandans non eſſet ſolitus ita facere.*
37 *Renunciationem caſuum fortuitorum comprehendere tantum caſus contingere ſolitos, non etiam inſolitos.*
38 *Solita non fieri mandato non comprehenduntur, niſi eſſet mandatum cum libera.*
39 *Vel niſi comprehenſio illius caſus domino eſſet vtilis.*

Quando caſus omiſſus poteſt comprehendi virtute expreſſi in diſpoſitione pura, fit extenſio, & quibus in caſibus id non progrediatur.

CAP. III.

LImitatur modo imprimis antedicta concluſio, vt non progre
diatur, quando caſus omiſſus
poteſt comprehendi virtute ex
1 preſſi, † quia tunc ad illum fit
extenſio ſiue id ex materia
actus procedat, vt in ſocietate,
§. illud inſtit. de ſocieta. vbi quod de damno conuen
tum eſt in ſocietate, decidere intelligitur, quod de
lucro omiſſum eſt, & uetam ex natura contractus,
quàm iuris communis ratione communis maneat
2 vtriuſque fortuna, l. ſi non fuerit pro ſoci. ſiue † ra-
tione antecedentis & conſequentis neceſſarij, vt in
l. nec is §. 1. & l. illud de acquir. hære. l. 1. in prin. ubi
doctor. omnes poſt gloſſ. in verſi. edicto, & l. pretor
ait §. 1. poſt gloſſ. in uerſic. expreſſum de oper. nou.
nunciat. l. ad legatum l. ad rem mobilem de procur. §.
idemq; iuris inſt. q b. ex cau. ma. non licet. §. 1. inſt. de
hær. inſt. l. quidam. C. de neceſſ. ſer. hæred inſtit. ubi
datio libertatis intelligitur quoq; expreſſa à teſtato-
re per expreſsionem hæredis inſtitutionis. facit
quod not. Bal. per illum text. in l. actionem. C. de pro
cur. & quod notant omnes ibique latè inter cæteros
3 Iaſ. in l. 2. de iuriſd. omni. iudi. ſiue † ratione acceſſo-
rii tendentis ad eundem effectum, ut in l. cuicun-
que §. non tamen de inſti. actio. l. ſi nemo de teſtam.
tut. l. cam quam. C. de fideicommiſ. Iaſ. & alij poſt
gloſſ. ibi in rub. de leg. 1. l. cum principalis de reg.
tur ubi Dec. & alij, & c. acceſſorium de reg. iu. li. 6.
4 ubi Dyn. uel ratione neceſſarii inſurgentis † ex ea-
dem cauſa, l. non cogendum §. fin. de procur. de quo
tamen textu quatenus uidetur aduerſari Bar. doctri
næ in d. l. ſecunda de iuriſd. omn. iud. dicendum eſt
ut per doctor. in d. l. ſecunda. Vel connexitatis ra-
5 ratione † ut l. cum actum ubi Bar. de neg. geſt. l. Lu-
cius. §. Paulus de adim. leg. capit. quanto de iudic.
capit. translato de conſtit capit. tuam de ordin. co-
6 gni. uel gratia correſpectiuitatis † ac correlationis
l. alteri de adim legat. l. ult. de acceptil. l. ult. C. de in
dict. uiduit. tol. & l. ult. C de cupreſſ. ex luc. Daphn.
lib. 11. uel per argumentum a contrario ſenſu, l. ali-
quando de condi. & demonſtratio. & in ſumma per
locos omnes à ſimili & quos ſupra retulimus libro
quinto inter inſtrumenta interpretationis, & ita de-
clarant hanc limitationem Fortun. Crot. Gattaul.
Alciat. in dicto. §. & quid ſi tantum. Hanc limita-
tionem ſic conſtitutam extendit Fortun. Garci. in di
cto §. & quid ſi tantum ſub numero 106. ut locum
7 habeat † in omni materia tam odioſa, quàm fauo-
rabili per dictam l. alteri de conditio. & demonſtr.
quamuis dicat hoc intelligendum eſſe iuxta declara
tionem Imol. atque Alciat. in capitulo 1. de locat.
& conduct. faciunt quæ ſupra diximus in materia
correctoria in pœnali extenſione facienda per ſupra
dictos locos. Ampliat. rurſus D. Alciat. in dicto §.
& quid ſi tantum, ſub num. 28. præter cæteros ut
8 procedat etiam ſi caſus † omiſſus eſſet diſsimilis ex-
preſſo dummodo ſolitus eſſet fieri, ſecundum tex.
notan. in l. quod ſi nolit. §. reſtitui de ædil. ædict.
ubi quæ moris ſunt ac conſuetudinis in bonæ fidei
iudicijs dicuntur uenire, & ideo duplæ ſtipulatio
ob eius frequentiam, illa in contractuum materia
ſemper cenſetur eſſe appoſita, ſicque illum tex. cum
gloſſ. ibi in uerſic uenire cenſuit Bald. ualde eſſe no
tandum in hanc ſententiam. facit text. ille inſignis
quem ad hoc notat ibi Bald. in l. ult. C. de fideiuſſ.
9 ubi habetur. † ea quæ a notarijs ſolita ſunt apponi
in inſtrumentis etiam ſi omiſſa fuerint, pro appoſitis
haberi in quam ſententiam notant Abbas, Fel. Dec.
Rip. & alii text. in cap. cum M. Ferrarienſis in uerſic.
ſicut conſueuit expreſſum de conſtit.

Limitatio hæc poſtea reſtringitur per Franc. Are
ti. hic colum. 4. ut non habeat locum, quando uer-
10 ba † repugnant quia tunc caſus expreſſus non tra-
hitur ad omiſſum; etiam ſi adſit mens teſtatoris,
quia ubi uerba adaptari non poſſunt ad caſum omiſ
ſum, tunc mens teſtatoris in caſu omiſſo non atten-
ditur l. fideicommiſſa §. ſi filio de leg. 3. neceſſe enim
11 eſt, ad hoc ut teſtatoris mens attendatur † ut illi
uerba propriè uel impropriè deſeruiant, aliàs non
habita ratione uoluntatis teſtat. ſolis inhæremus
uerbis, ſecundum Bald. in l. cum uirum. C. de fi-
deicommiſ & Alexand. in l. tertia de liber. præterit.
Hanc tamen reſtrictionem multis rationibus impu-
gnat Fortun. Garci. in dicto. §. & quid ſi tantum ſub
numero 107. cum tribus ſequent. uolens ut uolun-
12 tati ipſius teſtatoris † etiam ſine uerbis ſit ſtan-
dum, uel etiam ubi uerba repugnant, Tum
quia in ultimis uoluntatibus primum locum ob-
tinet uoluntas l. in conditionibus primum locum
de condition. & demonſtratio. & magis men-
ti quàm uerbis ſumus adſtricti, l. cum uirum
C. de fideicommiſ. l. ubi § rogo, ad ſenat. Trebellia.

& uot

& ubi de uoluntate apparet qualiſcunque ſit ſigni-
ficatio ſtatur uoluntati l. pater. §. conditionum de
conditio, & demonſtratio. gloſſ. & omnes in dicta
l. cum uirum, Tùm quia iſta traditio implicat con-
13 trarietatem † nam ſi uerba repugnant, non poteſt
dici caſus omiſſus, quia ad uerba pertinet, quòd ſi
omiſſus ſit non poſſunt dici uerba repuguare, quia
ea quæ ſunt præter non ſunt contra l. non eſt ambi-
gendum de bonorum poſſeſ. l. iuriſgentium. §. ſi pa-
ciſcar, de pact. ubi gloſſ. in fin. & in l. ſtipulatio iſta
§. alteri de verborum obligationib. cum ſimilibus.
14 Tum quia cum uerba repugnant † menti uerba
nihil agunt, quia qui aliter loquitur, quam uult, nec
id dicit quod uerba ſignificant quia non uult, ne-
que id quod uult, quia non loquitur l. in ambiguo
de reb. dub. quinimo nec in contractibus, qui ſunt
ſtricti iuris, uerba quæ ſunt ſine mente, uel menti
contraria nullius ſunt momenti l. non omnis ſi cert.
petat. l. obligationum ſubſtantia de actio. & obligat.
unde dicere quòd uerbis ſit ſtandum quandò men-
ti refragantur, perinde eſt ac ſi diceretur inſano-
rum uerbis ſtandum eſſe uel mendacijs; quia men-
dacium nihil eſt aliud, quàm cum aliud dicitur,
aliud mente retinetur, capitulo iuramentum 22.
quæſt. quinta.
15 Tum etiam † quia uerbum ſecundum ſacræ ſcri-
pturæ expoſitores, eſt quod mente concipitur, &
intra animi ſilentium retinetur, uoce tamen pro-
fertur, unde dicebat Ioan. Fab. inſtitut. de obligat.
uerbum eſſe quod mente retinetur, uox uerò quæ
emittitur, quia tamen uoce proferimus quæ men
te retinemus, ideo ea uerba appellamus, ſine men-
te igitur uerba inania ſunt, & uocis tantum ſigni-
16 ficationem habent. Ad l. ſi alij †. de uſufruct. leg.
& l. fideicommiſſa. §. ſi filio de leg. tertio quibus ui
detur probari ſupradicta limitatio, ut ubi uerba ad-
uerſantur menti ſint uerba ipſa attendenda, quam-
uis multa dicat, tamen in ſumma uult inferre illa
iura locum habere in caſu quo mens incerta addu-
ceretur aduerſus eam uoluntatem quam uerba ſi-
gnificarent, & ita ait uelle Bal. in dict. l. cum uirum
& l. uoluntatis. C. de fideicommiſ. & Alexand. in di-
17 cta l. tertia. C. de liber. præter. Quæ res † luce cla-
rius oſtendit, Fortunium nõ percepiſſe in hac reſtri
ctione mentem doctor. & argum. rationeſque ab il-
lo adductas procedere in terminis longè diuerſis à
communi opinione, quia ut ſupra declarauimus lib.
1. ea in parte qua diſſeruimus quis ſit finis uerbo-
rum ſignificationis ex recentiorum mente in mul-
tis conſilijs, communis opinio quæ habet ut uerba
ſaltem improprie debeant ſuffragari menti defun-
cti, ad hoc ut illi ſit locus, intelligitur ex mente om-
nium, quando caſus qui in principali diſpoſitione
eſt omiſſus, ex mente defuncti in alia parte teſta-
menti ſaltem ex impropria ſignificatione importa-
ta diſtenditur eſſe incluſus, quia tunc menti uolun-
tatique defuncti ſit locus, ſecus ſi neque ex uerbis
principalis diſpoſitionis, alicuiuſue alterius partis
teſtamenti de mente quæ adduceretur ad includen-
dum caſum omiſſum conſtaret, quia tunc de tali
mente, tamquã uerbis refragante ſeu uoluntati, quę
per uerba principalis diſpoſitionis eſſet importata
18 aduerſante, non curraretur; & ita intelligenda † eſt
Are. reſtrictio quam probat Crot. in dicto. §. & quid
ſi tantum ſub nu. 48. D. Alciat. in d. lib. 3. de uerbor.
ſignificat. ſub nu. 6. ad fin. per rationes quas ſupra
adduxerat ſub nu. 2. eo. lib & eſt receptiſſima apud
omnes quamuis D. Torniel. in l. hæredes mei. §. cum
ita ad ſenat. trebell. ſub num. 22. conetur oſtendere
hoc ſpeciale eſſe in fideicommiſſis, ut ſola uoluntas
diſpoſitionem inducat ut ſupra docuimus d. lib. 1.
ſupra hoc opere in ea parte, in qua agitur qui ſit fi-
19 nis uerborum, cuius ſententiam † ibi quoque con-
ciliauimus cum communi; & prænarrato diſtinctio
nis fœdere reſoluuntur omnes conſiderationes fa-
ctæ per Garci. in dicto. §. & quid ſi tantum, qui om-
nes tendunt ad oſtendendum mentem, uolunta-
temque teſtatoris eſſe uerbis præferendam ſi ta-
men de illa conſtet aliquo modo, quod ſupponunt
omnes qui communem tuentur ſecus ſi nullo mo-
do de illa conſtet, quia tunc cum caſus qui defen-
ditur per illam mentem ſit prorſus omiſſus cum de
illa non conſtet, uelle tunc inducere deciſionem
caſus omiſſi per eam mẽtem, nihil eſſet aliud quàm
refragari uoluntati, quæ per uerba eſſet inducta.
Et ita accipiendo apparet omnes obiectiones pror-
ſus ceſſare, nec multum uidetur a ſupra dicta reſolu
tione recedere Maria. Iun. in dicto. §. & quid ſi tan-
tum ſub numero 34. uerſic. Crauet. tamen dum de-
fendi poſſe oſtendit. Areti. & Crot. ab impugnatio-
nibus fortunii Garciæ quem ſub nouiſſimorum no-
mine citat.

Reſtringitur quoque prædicta limitatio, ut lo-
20 cum non habeat † quando diuerſa militaret ratio
inter expreſſum, & omiſſum ut per Albert. in dicto.
§. & quid ſi tantum in ſecunda oppoſit. ſub num. ter
tio colum. ſecunda poſt med. quem ſequitur ibi D.
Alciat. & ratio eſt quòd cum tunc propter diuerſi-
tatem rationis caſus expreſſus & tacitus remaneant
diuerſi prorſus, non poterit ab uno ad alterum in-
ferri l. naturaliter §. nihil commune de acquiren.
poſſeſſ. ubi Bart. & omnes notant, l. ult. de calumn.
l. Papinianus ait de minor. & ita intelligitur text.
in l. ſi C. de prædi. Decur. li. 10. ubi prohibita uendi
tione, non prohibetur donatio, cum tamen appella
tione uenditionis ueniat donatio largè, ut eſt text. in
l. ſtatuliberi à cæteris. §. quintus de ſtatulib. ſic quo
21 que exaudiendus † eſt text. in dicta l. cuicunque
§. non tamen de inſtit. actio. ubi conſtitutus procu-
rator ad uendendum, non poteſt emere, & tamen
ueteres promiſcuè uſi ſunt uerbo emptionis & uen-
ditionis l. ueteres de actio. empt. & uendit. & poſſent
ad huius reſtrictionis confirmationem adduci ea
quæ ſcripſimus ſupra in inſtrumento rationis lib. 5.
22 Reſtringitur item ut locum non habeant † quan-
do aliter conſtaret de mente diſponentis per d. §. il-
lud. inſtitutio. de ſociet. iuncta l. ſi non fuerit. §. Ari-
ſto pro ſoci. iuncta l. ſequent. & ratio eſt, quia ubi
23 manifeſtus eſt ſenſus † diſponentis uerborum in-
terpretatio nuſquam tantum ualet ut melior ſen-
ſus exiſtat l. tertia. C. de liber. præterit. & faci-
unt quę ſupra diximus lib. primo in c. qui ſit uerbo-

rum finis; ubi multis iuribus atque auctoritatibus
24 oſtendimus tam in contractibus † quàm in ultimis
uoluntatibus, meutem, voluntatemq; diſponentis,
ubi de illa conſtet, uerbis præferri, ut etiam proximè
diximus in prima reſtrictioue ad hauc primam li-
mitationem.

Reſtringitur præterea ut illi non ſit locus, quan-
25 do ſpecialium multiplicatio daretur † l. 2. C. de pa-
trib. qui fil. diſtrax l. 1. C. de dot. promiſſ. ubi gloſſ.
Saly. & alii notant. l. cum poſt. §. gener. cum ibi nota.
de iur. dot. l. ius ſingulare l. quod uero de legi. l. de-
nique ex quibus cauſ. maior. l. mulieri & titio de
condit. & demonſtrat. l. ſi quis rem §. fin. de pollic.
iuxta l. fin. C. de ſacr. eccl l. ſi quando C. de iuoff. te-
ſtam. l. prima C. commu. de legat. capitulo non po-
teſt, §. fin de preben capit. 2. de fil. presbit. libro ſex-
to. Bal. in l. fin. ſub nnmero 4. & ibi Iaſ. colum. ſepti-
ma limit. 5. de couſtit. prin. Soci. conſ. 13. ſub nu. un
decimo. lib. 1. & conſil 40. ſub nu. 6. lib. 4. Andr. Ti-
raq de iur. conſtit. poſſ. ampliat. 26. ſub nu. 8. Cra-
uet. in conſil. 226. ſub num. 3. & conſil. 289. uerſic.
4. reſpoudetur Nat. in conſil. 298. ſub num. 7. Dec.
in conſil. 28. ſub nu. 13. Rimi. Iuni. in conſil 31. ſub
nu. 69 unde Bald. in l. 1. in fin. C. quando lic. ab em-
26 ptio. diſcede. & in d. l. 1. C. de dot. promiſſ. dixit † ea
priuilegia, ſeu reſcripta inutilia cenſeri debere,
quibus inſitum ius ſpeciale duplex inueniretur
haneque eonclusionem procedere ait Ripa in l. ſi
27 rem aliquam ſub nu. 33. de acquir. poſſeſ. † etiam ſi
agatur de fauore eccleſiæ ad quam facit notanda
Bald. deciſio in capit. 1. §. donare ſub num. 4. qual.
28 ol. feud. aliena. pot. ubi ait quod quamuis † aliàs
ubi feudum receptum eſt ſub illis uerbis uniuerſali
bus pro ſe & hæredibus quibuſcunque poſsit in te-
ſtamento relinqui ac legari quia legatarius quo-
dammodo eſt hæres l. id tempus. §. primo, de uſuc.
tamen uxori uon poteſt legari, ne duæ improprie-
tates ſimul concurrant, una quia fœmina, altera
quia uon agnata per dict. l. primam. C. de dot. pro-
miſ. quam decis. Bal. ſeq. Alexand. in conſil. 30. ſub
num. undecimo, libro primo. ibique dicit ita defen-
di ac limitari dicta per Bal. in l 1. q. 24. de re. diuiſ. &
in cap. imperialem iu princ. de prohib. feud. aliena.
per Fride. hoc eſt ut non procedant quando ſeque-
29 rentur duæ improprietates † ſupradictæ, eandem
recipiunt Laud in dict. §. donare ſub nume. 17. ea-
dem ratione Barb. couſi 63. ſub nu. 7. verſic. & addu
co Iaſ. couſi. 57. col. 2. uerſi. primo, lib. 1. Rui. conſ.
25. ſub nu. 5 lib. 2. & alibi ſæpe cum ſocijs adductis
per Dec. dicto conſi. 28. ſub nu. 14 quibus & ipſe ac-
cedit. Niſi tameu ſpecialia diuerſis è fontibus pro-
30 cederent, † ut docet Bart. in l. ſi is qui pro emptore
col. pen. uerſic. diſtingue, de uſucap probatur in §.
ſed ſi ab hoſtibus inſtit. quib. mod. ius patr. pot. ſol-
ui. l. ſingularia ſi cer. pet. tradit Cęſal. conſi. 245. ſub
num. 41. Bero conſi. 16. ſub num. 25. uol. 2. quibus
Rimin. in conſil 43. ſub nu. 49. accedit, poſſuntque
prædictis addi Bart. in l. ex facto ſub. nu. 24. de uulg.
& pupil. & Bal. in tract. ſubſtit. in cap. de recipro. ſub
nu. 11. Fely. in cap. cum M Ferrarienſis ſub nu. 10. de
31 conſtit. uel niſi uuum ueniret † ad couſequentiam
alterius, Bart. in d. l. 1. C. de dot. promiſ. Bald. in l. 1.
col. antepen. C. de fur. Gemi. in cap. non omnes 2.
q 7. Fely. loc. iam relat. ad fin. Port. inſtit. de ſtipul.
ſeru. per l. ſub conditione de ſolutio. Socin. Iun. poſt
Parpal. in l. 1. ſolut. matrim. ſub uum. 224. uel quan-
32 do multiplicatio ſpecialium † procederet de iure
communi ut ſcribit Fel. in d. cap. cum M. Ferrarien.
ſub nu. 10. uerſic uel ſecundo poſt Bald. in l. 1. in fin.
quan. lic. ab emptio. diſced. uel quando eſſemus in
materia in qua ex cauſa ius induceret multiplicita-
tem priuilegiorum ut ibi per eundem Fely.

Reſtringitur inſuper memorata limitatio, quan
33 do † ex tali caſu omiſſo ſi compræhenderetur, re-
ſultaret illicitum l. ſi procurator de condic indebit.
l. ſi pater quæ in fraud. credit. & ita per illa iura coar
ctat ſupra dictam limitationem D. Alciat. in d. §. &
quid ſi tantum ſub nu. 27 & ratio eſt, quia nunquam
facienda eſt illa interpretatio, per quam diſpoſitio
34 trahatur ad illicitum, quia † quæ legibus permiſſa
nou ſunt, ab humanis diſpoſitionibus eminus able-
gata eſſe cenſentur, l. iuris gentium §. ait pretor de
pact. l. generaliter de uerb. obligatio. l. turpia legata
de leg. 1. § pœnæ nomine inſtit de leg. l. nemo po-
teſt, de leg. 1. l. non dubium C. de legi. cum ſodali-
bus; & facit quod uulgo dici ſolet, nunquam trahen
35 dam † eſſe diſpoſitionem ad abſurdum l. nam abſur
dum de oper. liber. l. diuortio ibique Iaſ in 5. not. ſo-
lut. matr. cum ſimil. ſupra adductis lib. 5. in loco ab
abſurdo; neque in eum ſenſum, ut per illam inuliten
tur homines ad delinquendum l. conueniri de pact.
dotal. l. non eſt ſingulis de reg. iur. cum ſimil. faciunt
quæ ſupra diſſeruimus li. 7. in materia pœnal. in 1. li
mitatione, dum locuti fuimus de interpretatione fa
cienda ad illicita coercenda in pœnalibus etiam
extendendo.

Reſtringitur etiam, in caſu quando mandans eſ-
36 ſet † ſolitus ita facere, hoc eſt quando non eſſet mo-
ris ipſius domini mandantis demandatum negociũ
abſoluere per caſum omiſſum, qui poſſet compre-
hendi ſub expreſſo argu. l. uel uniuerſorum de pig.
actio. facit quod uult Barto. in l. Scio. §. 1. ad fin. de
37 ann. leg. ubi uult, quòd † renunciatio caſuum fortui
torum comprehendat ſolum caſus contingere ſoli-
tos, ſecus eſt in caſibus rarò contingentibus, ueluti
in eo qui in mille annor. ſpacio contingeret, per tex.
in l. fiſtulas in fin. de contrahen. emp, quæ enim ex
couſuetudine uel ſolito domini ordinario fiunt mã-
dato comprehenſa intelliguntur, l. ſin. ibi Bar. de ijs
quæ in fraud. credit. non autem ea quæ non ſolita
38 ſunt fieri, niſi eſſemus in mandato † generali cum li
bera, ut ſcribit Areti. in l. ſi procurator ad fin. C. de
procur. & D. Alciat. in l. tranſactionis. C de tranſa-
ctio. & in dicto §. & quid ſi tantum ſub numero 27.
39 uel niſi † comprehenſio illius caſus domino eſſet
utilis l. cum hi, §. eam de tranſ. l. non eo minus de
procur. Fely. in capitulo cauſam de iudic. & l. igno-
ratis domini de procurat. uel niſi de modico præiu-
dicio ageretur ut per Angel. in l. mandato generali
de procur. & D. Alciat. in dicta l. tranſactionis ſub
num. 10.

SVMMARIVM.

1 *Caſus omiſſus quando ex uериſimili mente teſtantis ſub expreſſo non continetur ad eum non fit extenſio.*

2 *Quid ſentiat Crot. de iuribus a Bar. deductis ad probandam prædictam aſſertionem.*

3 *Relatiuum, qui, iunctum verbo futuri temporis importare conditionem.*

4 *Fortunium Garciam putare ſecundam limitationẽ, Bar. in hac materia eſſe vnam & eandem cum prima.*

5 *§. Illud inſtit. de ſocie. vt intelligatur a Fortunio Garcia.*

6 *Fortunius Garcias reprobatur in intellectu Bartoli. numero 7.*

8 *Plura media quamuis habeant eundem finem colligendæ mentis defuncti, non poſſe dici eadem ſpecie legali.*

9 *Ex veriſimili diſponentis mente poſſe extenſionem fieri, etiamſi oporteat venire contra verba.*

10 *Mentem teſtatoris non attendi, quæ non habeat, vel propriam, uel largam uerborum ſignificationem.*

11 *Mentem teſtatoris non attendi, quæ non tranſeat in diſpoſitionem.*

12 *Caſus omiſſus pro emiſſo habetur, etiam ſi teſtator de illo veriſimiliter informatus idem reſpondiſſet.*

13 *L. Titius §. Lucius intellectus.*

14 *Quid pro reſolutione extenſionis ex veriſimili teſtatoris mente facienda ſentiat Lancel. Galiau.*

15 *Filiarum nomen quamuis comprehendat poſthumam, aliud tamen eſt quando teſtator non ſentit de poſthuma.*

16 *Quæ ſit Auctoris ſententia de reſolutione Galiaulæ.*

17 *Veriſimilem teſtatoris mentem attendi, quæ ſaltem ex aliqua eius diſpoſitionis parte adiuuetur.*

18 *Subſtitutum poſt mortem uxoris, cui prædium a marito relictum fuerat donec uidua permanſerit, illa ad ſecundas nuptias tranſeunte, habiturum eſſe prædium.*

19 *Teſtator ſi filium naſciturum inſtituerit, eique ſi in pupillari ætate uel poſtea quandocunque deceſſerit, aliquem ſubſtituerit, etiam non nato filio ſubſtitutus admittetur.*

Communem opinionem eſſe, ut ſubſtitutio posſit de caſu ad caſum trahi. ibid.

20 *Niſi teſtatoris mens ſtaret pro excluſione.*

21 *Vel ſubſtitutio eſſet facta in pœnam inſtituti.*

22 *Aut ageretur de extenſione facienda de perſona ad perſonam.*

23 *Extenſionem potisſimè admitti, quando digresſio non fieret ad aliam perſonam uirtute inſpecta.*

24 *Actus agentium non operari ultra eorum intentionem.*

25 *Teſtatoris uoluntatem intelligendam eſſe ſecundum id quod teſtator opinabitur.*

26 *Quibus placuerit faciendam eſſe extenſionem, etiam cum digreſſu ad alias perſonas.*

27 *Præſumendum eſſe quod ſi pater ſciuiſſet alium filium habere illum hæredem inſtituiſſet.*

28 *Teſtamenti annullationem, quandam eſſe pœnam.*

29 *In ijs quæ non conſiſtunt in ſolo animo magis attendi veritatem quam opinionem. num. 46.*

30 *L. ſi quis ita de teſtam. tute. intellectus.*

31 *L. non omnis ſi cert peta. declaratur.*

32 *L. quo loco §. primo, de hæred inſtit. perpenſio.*

33 *Auctoris uotum quale ſit, in extenſione facienda ad diuerſas perſonas, ex veriſimili mente defuncti.*

34 *Quæ ſit ratio differentiæ, inter caſum extenſionis faciendæ de caſu expreſſo ad omiſſum, & de perſona ad perſonam.*

35 *Voluntatem in mente retentam nihil operari.*

36 *Voluntatem teſtatoris quæ non tranſit in diſpoſitionem non curari.*

37 *Propter identitatem perſonæ ſymbolum ſeu proportionem induci inter caſus, ita ut facilior fiat progresſio. num. 38.*

39 *Perſonam nunquam extrinſecus aſſumi.*

40 *Formam teſtamentariam iuris eſſe publici.*

41 *Tex. in l. tertia, C. de inoffi. teſtam. quomodo ſit intelligendus, num. 42.*

43 *Quiſque præſumitur uiuere uſque ad centum annos.*

44 *Patrem qui potuit opinari ſe alios habere filios, & non prouidit inſtituendo uel exhæredando ſibi debere imputare.*

45 *Satis dici peccatum ab eo qui negligens fuerit in prouidendo.*

47 *Tranſitus ubi ſit de perſona ad perſonam, ibi ex ueriſimili mente non fieri extenſionem.*

48 *Niſi concurrat filij fauor, & iuſtum impedimentum.*

49 *Vel quando qualitas perſonæ expreſſe reperitur in caſu omiſſo.*

50 *Aut eſſemus in illis caſibus in quibus conditio in perſona hæredis impletur in hærede hæredis.*

51 *Seu diſpoſitio aliter non haberet effectum.*

52 *Pluresque alios caſus alibi referri remisſiuè.*

Quid iuris ſit, quando ex ueriſimili mente diſponentis caſus omiſſus ſub expreſſo concipitur maxime quando uerba repugnant, et fieret digresſio ad aliam perſonam.

CAP. IIII.

Limitatur ſecundo loco principaliter ſupra firmata concluſio, vt non proficiſcatur, quãdo † ex ue-
1 riſimili mente diſponẽtis caſus omiſſus ſub expreſſo cõcipi poſſet, quia tunc ad illum caſum fieret protenſio, per tex. in l. Titius, §. Lucius de lib. & poſthum. & in l. fin. C de poſthum. hæredib. inſtituend. ſecundum intellectum, quem tradidit Bar. in dicta l. commodisſimè de lib. & poſthum. ita illam firmat Bar. ſupra relatus in dicto §. & quid ſi tantum, ſed Crot. ibid. ſub num. 51
2 dicit † ex duobus iſtis iuribus a Bar. deductis melius

lins probare tex.in dict. §.Lucius ubi prouiſio facta
fuit per modum diſpoſitionis, & non per modum
conditionis, tex.uero in dicta l.fin.non probare hãc
limitationem, quia loquitur, quando fit diſpoſitio
per modum conditionis. nam ibi teſtator inſtituit
filium uel filiam qui intra decem menſes mortis ſuę
proximos naſceretur, relatiuum enim, qui, iunctum
3 † uerbo futuri temporis importat conditionem, l.
ſtichum qui meus erit de legatis primo, limitatio
uerò & concluſio noſtra loquitur de prouiſione,
quæ facta eſt per modum diſpoſitionis, & non per
modum conditionis, atque bene facere pro hac Bar
to.ſententia, textum in l. mulier §. primo, ad Senat.
Trebellia. ubi extenſio fit de caſu mortis ad caſum
emancipationis ex uериſimili mente diſponentis,
qui ſi de illo caſu fuiſſet interrogatus, uериſimiliter
ita reſpondiſſet.addit Lancilot.Galiaul.in dicto §.&
quid ſi tantum ſub numero 22. dict. l.tale pactum
§.fina. de pact Fortun autem Garci. in d. §. & quid
ſi tantum ſub numero 111. putat hanc ſecundam
4 limitationem † quæ colligitur ex dictis Bar.ſupra
relatis, eſſe unam & eandem cum ſupra relata prio
re loco limitatione. nam quamuis non ſubintelli-
gatur caſus alius ex ſignificatione verborum, ſub-
eſt tamen ſemper iuris intellectus, ſiue ex intentio-
ne partium, ſiue ex alia æquitate. ſic enim in §.illud
5 † inſtit.de ſociet.illud tacitum ibi uenit ex intentio
ne partium interpretata a iuris æquitate, & ut cla-
rius res percipiatur ſic deducit, nam ſocietas eſt
contractus bonæ fidei, & habet interpretationem
ab æquitate, l.tertia, in principio pro ſocio l. con-
ſenſu in fine de actio. & obligatio. ideo interpreta-
tur lex conuentionem factam de lucro intelligi
quoque factam eſſe de damno, & e contra, ut in §.
primo, inſtit.eod.tit.de ſociet.& quamuis poſſint lu
cri & damni partes eſſe diſpares, ex cõuentione par
tium, l.ſi non fuerint §. ſi uerò placuerit pro ſocio,
nihilominus quia in dubio, ubi nihil dictum eſt, in
terpretatur lex ſecundum æquitatem, ut uoluerint
contrahentes, partes in ſocietate eſſe æquales di-
cta l.ſi non fuerint in principio, & idcirco apparet
hunc caſum uериſimilis mentis ipſius diſponentis
non differre a ſuperiore, & in hoc reſidet ipſe For-
tunius, reiecta illa diſtinctione, quam facit Crot.in
ter tex.in dicto §.Lucius & in dicta l.final. quod ali-
ter loquatur in conditione, alter in diſpoſitione, qa
in hoc non conſiſtit uis iuris.

6 Sed animaduertendum eſt † quia perperam con
fundit ille terminos Doctor.Bar.& cæterorum, hu
iuſque ſecundæ limitationis cum ſuperiore. Nam
prioris limitationis caſus conſiſtit in eo, ut quod
omiſſum eſt, concipiatur ex ui expreſſi in ipſa prin
cipali diſpoſitione per aliquam neceſſariam illatio
nem, ueluti antecedentis, conſequentis, connexi, ac
ceſſorij, & aliorum ſimilium locorum. Secundæ
autem huius limitationis caſus conſiſtit in eo, quã
do non per aliquam neceſſariam illationem caſus
expreſſi, quod omiſſum eſt comprehendi poteſt, ſed
aliunde aſſumitur coniectura uoluntatis ipſius te-
ſtatoris, per locum ſcilicet a uериſimili, quia locus ſe
paratam habet naturam a caſu expreſſo, ita loquũ
tur iura per Bart.citata, & ita ſentiunt interpretes
omnes, qui illius ſententiam ſunt amplexi, in quo
caſu non poſſunt exaudiri iura illa ad confirmatio-
nem primæ limitationis adductæ, quæ per influxũ
caſus expreſſi in omiſſum, per locos ſupra relatos
negocium decidunt neque mouet quòd in illis iuri
7 bus, ut in dicto § illud & ſociis, † lex æquitate mo-
ta ita interpretetur ex intentione contrahentium eſ
ſe quia reſpondetur, quòd quamuis in interpretatio
ne illa facta a lege conueniat mens contrahentium
illa tamen eſt ex uirtute expreſſionis factæ a con-
trahentibus, quæ habet ſemper cum uerbis mentẽ
quoque diſponentium, quam uerba oſtendunt l.
Labeo de ſupellect.leg.ſecus eſt in caſu iſtius limita
tionis, in quo non ex uerbis, neque ab expreſſione
facta per contrahentes vel diſponentes, eorum uo-
luntas in caſu omiſſo colligitur, ſed tantum ex con
8 iectura uериſimilitudinis, quæ omnia † media licet
habeant eundem finem colligendæ uoluntatis di-
ſponentis, non tamen poſſunt dici eadem, cum
ſpecie legali differant, l. pri. C. com. de leg. l. cum
filius §.uarijs de leg.ſecundo, l.quod in hærede §.eli
gere de tribut.actio & l.ult.C.de codicil.cum ſimi
libus.

Extendi autem hanc limitationem Lancel. Ga-
liaul. in d.§. & quid ſi tantum ſub numero 22. ut
9 procedat etiamſi neceſſe eſſet uenire † contra id
quod uerba important, per l.heredes mei, §.cum ita
ad ſenat.Trebelli.l.publius §. fin.de conditio.& de-
monſtrat. & auctoritate Caſtren. in conſilio 58
part.primæ.

Aduerſus tamen hanc protenſionem opponit
ipſe præter cæteros, quòd uoluntas ac uериſimilis
mens ipſius teſtatoris non attenditur, ubi ex uerbis
10 non colligitur † uel proprie, uel ſaltem largo modo
gloſſ.in l.cum uirum ubi notat Sal.C. de fideicom.
Bar.in l.in ambiguo de reb.dub.dum reſpondet ad
leg non aliter de legatis tertio, cum ſimil.per illum
adductis.

Item quia mens teſtatoris non ſeruatur ubi in di
11 ſpoſitionem † non tranſierit, l.quidam cum filium
ubi Bal.& Imol.de hæred.inſtit.

Item quia caſus omiſſus pro omiſſo omnino ha-
12 betur, etiamſi teſtator † de illo interrogatus ueri-
ſimiliter diſpoſuiſſet. Bal.in l. unica col.ulti. C.de
ijs qui ant. apert.tab.ita ut caſus contingens præter
ordinationem diſponentis non comprehendatur
ſub diſpoſitione, etiamſi in caſu omiſſo maior eſſet
ratio diſponendi, ut per Cyn. in l. quod fauore C.
de legibus Ancharan.in conſi.356.colum.3. & ad
13 l.Titius † §.Lucius de lib.& poſth. reſpondet quòd
ibi teſtator erat in probabili errore, præterquàm
quòd diſpoſitio quę expreſſim fuerat facta in uno
caſu, facile ab expreſſo influebat in caſum omiſ-
ſum ad l.tale pactum §.fin.de pact.reſpondet ꝙ ibi
principaliter fuerat ſtipulatum hæredibus, & nomẽ
fratris fuerat adiectum demonſtrationis gratia, in-
ſuperque opponit de leg. ſi quis ita. §. ſi quis cum
ignoraret de teſtam.tutel.

Tandem pro reſolutione, inquit, admittendo
14 contrarium dicti §. ſi quis cum ignoraret, † quod
aut

aut diſpoſitio facta de una re uel perſona eſt tra-
henda ad aliam,& tunc non procedit limitatio, ſed
habet locum dict. §. ſi quia cum ignoraret.aut agi-
tur de diſpoſitione facta circa eandem perſonam,
trahenda de uno caſu ad alterum,& tunc ſi uerisimi
lis concurrat mens teſtatoris uel diſpenentis,ſit pro
tenſio iuxta formatam limitationem atque exten-
ſionem, confirmat hanc reſolutionem per id quod
uult Bar.in l.qui filiab. de legatis primo, ubi uult
15 † quòd ſignificatio huius uocis, filiarum, extenda-
tur ad poſthumam,tamen quando certum eſt,teſta
torem non ſenſiſſe de poſthuma, ut quia putabat,
uxorem eſſe ſterilem,non admittitur poſthuma in
diſpoſitione facta de filiabus,rationem autem hu-
ius reſolutionis eſſe dicit, quia ubi eſt alia perſona
uel res de qua teſtator non diſpoſuit, licet ueriſimi-
liter idem diſpoſuiſſet, ideo non fit extenſio, quia
nihil omnino circam illam perſonam uel rem repe-
ritur fuiſſe diſpoſitum, ſed ubi eſt eadem perſona
uel res, licet fiat extenſio de caſu ad caſum, tamen
fit circa ſubiectum de quo reperitur eſſe diſpoſitũ
& propterea cum non fiat tanta digresſio, nec poſ
ſit dici nihil omnino fuiſſe diſpoſitum toleratur in-
pretatio.
16 Sed quamuis † elegans ac ſubtilis ſit iſta perpen
ſio Lanceloti Galiaul.non tamen iudicio meo con
uellit propoſitam difficultatem de ueriſimili teſta
toris uel diſponentis mente non attendenda, quan
do ex uerbis diſpoſitionis non adiuuatur propterea
pro extenſione hac defendẽda Ego crederẽ repetẽ
da eſſe ea quæ in proximè præcedenti limitatione
17 diximus,uidelicet ut etiamſi uerba † principalis di-
ſpoſitionis refragantur,uel non deſeruiant,ſi modo
ex aliqua alia parte diſpoſitionis ueriſimilis diſpo-
nentis mens adiuuetur uel conijciatur,tunc quoq;
aduerſus illum repugnantem,aut certe non deſer-
uientem ſenſum uerborum principalis diſpoſitio-
nis, fiet comprehenſio caſus omiſſi coniectura-
ta illa ueriſimili mente diſponentis ideo uidemus
18 ſubſtitutum † poſt mortem uxoris, cui prædiũ re
lictum a marito fuerat donec uidua permaneret,
muliere ad ſecundas nuptias tranſeunte, habi-
turam eſſe prædium, ſecundum Ioannem An-
dream ad Specul.in rub. de ſecund.nupt. Bal.in au
then.quod locum,C de ſecund.nupt.Paul de Caſt.
in l.ſi mater,C.de inſtit.& ſubſtit.Alexan.in dicto §.
& quid ſi tantum in l.mulier ad Senat.Trebellia. &
in conſilio 100.uolum.4.
19 Hinc etiam poficiſcitur † ut ſi teſtator filium na
ſciturum inſtituerit,eique ſi in pupillari ætate, uel
poſtea quandocunque decederet, aliquem ſubſti-
tuerit,admittatur ſubſtitutus etiam non nato filio,
l.fin.C.de poſth.hæredib. inſtit, ſecundum Guliel.
de Cunc.quem poſt Barto, refert ac ſequitur Soci.
in l.prima,de ulg.& pupill quibus ad ſtipulantur
notata per eundem Socin in conſilio quinto,in prin
cipio,uolum.3. & per Deci.in conſi.227. & eſt cõ-
munis opinio,ut ſubſtitutio extendatur de caſu ad
caſum, ut per doctor. in dicto § & quid ſi tantum,
cum ijs quæ ſcribit Iaſ.conſil 203.uolum. ſecundo,
columna ſecunda,& tertia latisſime,quę concluſio
20 uera eſt † exceptis tribus potisſimè caſibus, quorũ
primus eſt, quando ueriſimilis mens teſtatoris ſta-
ret non pro comprehenſione,ſed pro excluſione ca
ſus,quia tunc extenſio non fieret,ſed reijceretur,ut
per Ancharan.in dicto conſilio 356. ex ſerie teſta-
menti,& per Fulgoſ.conſilio 49.ex facto proponi-
tur, de quo late diſputat Barbat.in capitulo Ray-
nutius, de teſtam. ſecundus eſt quando ſubſtitutio
21 † eſſet facta in pœnam inſtituti,ſecundum Barto.
in l.pater Seuerinam de cond.& demonſtr. & Dec.
in conſi.273 in conſil.290.& conſi.297. tertius eſt
22 quando ageretur † de extenſione facienda de perſo
na ad perſonam,quæ nunquam fit etiam ex ueriſi-
mili mente teſtatoris, l.Titius in principio de libe-
ris & poſthumis cum alijs relatis per Dec. conſil.
394.& Iaſ.conſi.220.lib.2.
Reſtringitur modo iſta concluſio ſupra relatæ ſe
cundæ limitationis, quando non fieret digresſio
23 † ad aliam perſonam uirtute inſpecta, ita loquun-
tur iura a Bar.& alijs,qui illum ſequuntur, citata.
Secus ſi fieret tranſitua ad aliam perſonam,quia tũc
etiam ſi caſus eſſet talis,de quo teſtator interroga-
tus ita ueriſimiliter diſpoſuiſſet nihilominus non da
tur extenſio per textum in l.ſi ita quis §. pen.de teſt.
tut. melius dicit Dom.Alcia.facere tex.in l ſi ita ſti
pulatus §.Chryſogonus de uerb.oblig.Dom.inquã
Alcia.in dicto § & quid ſi tantum ſub nu.29. ibiq;
Crot.ſub nume.53.dicit pro eadem facere gloſſ.cõ
muniter approbatam in l. Titius in principio de li-
beris,& poſthum. quam probant ibi Dyn Angel.
Nicol.de Neap.& Raph.cum.Cyn.in l ſi pater,C.de
hæred. inſtit. Dyn.& Bar.in dicta l. ſi quis ita de te-
ſtam.tut.pro qua conſiderat duas uulgatas regulas
quibus in diſcurſu poſtea reſpondet,cum opinionẽ
contrariam complectatur,ut infra dicemus,uideli
24 cet quòd actus † agentium non operentur ultra eo
rum intentionem l non omnis ſi cert. pet. item uo-
luntatem teſtatoris interpretandam eſſe ſecundum
25 id † quod teſtator opinabatur,l.quo loco,§.primo
de hæred.inſtit.
26 Contrariam ſententiam † firmat Crot. loco iam
relato contra gloſſ. in dicta l Titius in princ quam
dicit in puncto iuris ſibi uideri ueriorem, eamque
glo.ibi reprobari ab Imol.Caſtren.& Aret.eodem-
que Caſtr.in l. ſicut certi, C.de milit. teſtam.ſicque
impugnando glo. uidetur quoque uelle impugnare
hanc reſtrictionem Areti.primum per tex.in l. ter-
tia,C.de inoff.teſtam.ponderando rationem illius
tex.dum inquit repentini caſus iniquitas coniectu-
ra maternæ pietatis emendanda eſt. Rurſus quia
27 præſumendum eſt,quod ſi pater ſciuiſſet,ſe habere
alium filium illum inſtituiſſet quoque hæredem,ar
gum. l.illud in fin.C.de collatio.& l.ultim.C.com-
mu.utr. iudic. & l. qui iure militari de milit.te-
ſtamen.
28 Item † quia teſtamenti annullatio quædam pœ
na eſt,l.fin C.de poſth.hæred. inſtit. ibi ne pœnam
præteritionis patiatur, pœna niſi delinquenti im-
ponitur, l.abſentem de pœn.ignorans autem non
dicitur delinquere l. ſi quis ignorans locat. l. item
apud labeone,§.ſi quis virgines de iniur. ergo, &c.
Poſtre-

29 Poſtremò † quia in ijs quæ non conſiſtunt in ſo
lo animo, magis attenditur ueritas, quàm quod qs
opinatur, l.fin.de crim. expil. hæred.in fin.l.fin. § ſi
a pupillo de uſur.Barto.in l.ſi is qui putabat de ac-
quir.hæredit. maximè quando agitur de euitanda
pœna, Bart.in l.genero de ijs qui not.infam.& in l.
inter omnes, §.recte de furt. Sed hic agitur de an-
nullando teſtamento, non autem de faciendo ex-
tenſionem de perſona expreſſa ad omiſſam, d.l.fin.
30 C.de hæred.inſtitut.ergo &c. Ad tex.† in dicta l.ſi
quis reſpondet tripliciter, primum quòd loquitur
in datione tutelæ, quæ licet ſit fauorabilis pupillo,
eſt tamen odioſa tutori, & ideo ſit interpretatio, ut
filijs quos neſciebat ſe habere, non intelligatur eſſe
datus tutor. Ad hæc quia in datione tutelæ uerſa-
tur ſolius filij fauor in hæredis inſtitutione filij & te
ſtatoris. Præterea quia ibi non extendendo da-
tionem tutelæ non uitiabatur teſtamentum neque
tutela, hinc niſi fiat extenſio totum teſtamentum
uitiatur, vnde non debet ex tam diuerſis inferri. Ad
31 regu.† l.non omnis, reſpondet eam non procedere
in ijs, ſine quibus uoluntas ſuum ſortiri non poſſet
effectum, ut per Bar.in l. Barbarius in ſexta colum.
verſicu.ſecundo oppono: & quando adeſſet uolun
tas implicita, ut eorum utrunque adeſt hic. Ad
32 reg.verò l.quo loco, §.primo de hær.inſtit.† reſpon
det eam ceſſare quando agitur de ſuſtinenda uolū
tate defuncti, quia tūc potius inſpicitur, quod erat
in ueritate, quam quod erat in opinione, §.ſi quis
rem inſtit.de legat.

33 Quid dicendum erit in hoc negocio, † ego non
credo a communi Doctorum ſententia receden-
dum eſſe, præcipuè quia, ut dicebat Lancelor. Ga-
liaul.& ſupra retulimus ad aliud propoſitum in d.§.
& quid ſi tantum ſub num.24.apertiſſime diuerſi-
tatis ratio relucet inter caſum quo agitur de exten
ſione facienda ad diuerſas perſonas, ex uerisimili
mente teſtatoris, & caſum quo tractatur de exten-
ſione facienda de caſu expreſſo ad omiſſum in ea-
dem perſona.

34 Nam priore caſu † cum in diuerſa illa perſona
ad quam tentatur extenſio fieri, nihil reperiatur om
nino diſpoſitum ſed remaneat negocium ſolum in
terminis nudæ uerisimilis uoluntatis ipſius diſponē
tis, citra omnem opem alicuius diſpoſitionis, tunc
non poteſt illa uerisimilis uolūtas defuncti aliquē
35 effectum producere, tum quia † uoluntas in mente
retenta nihil operatur, l.ſi repetendi, C.de cond.ob
cauſ.etiam ſi maior diſponendi ratio militet in ca-
ſu in mente retento Cyn.in l.quod fauore, C.de le-
gib. Ancharan.in ſupra cita.conſi.356.colum.3.

36 Tum quia uoluntas teſtatoris † quæ non tranſit
in diſpoſitionem non attenditur, l.quidam cum fi-
lium ubi Bal.Imol.& Ang.de hæred. inſtit.ita ut ſi
uel a propria uel ab impropria verborum ſignifica-
tione non adiuuetur, nulla eius habeatur ratio, Bar
to.in l in ambiguo de rebus dub. l.tertia, ubi Alex.
& Iaſ.C.de lib.præter. cum ſimil. ſupra libro pri-
mo cita t

37 Poſteriore vero caſu,† quia illa uerisimilis mens
teſtatoris habet in alio caſu in eadem perſona di-
ſpoſitionem teſtatoris, propter ſymbolum ac pro-
portionē quæ inducitur de caſu ad caſum, propter
38 identitatem perſonæ, † facilior fit ad progreſſionē
ipſam tranſitus, l.in rem §.item quæcunque de rei
uendic.§.ſi tamen inſtit.de rerum diuiſ. l.iam hoc
iure de uulg.l.humanitatis.C.de impub.& alijs ſub
ſtitutio.l.in teſtat.C.de teſtam.milit.cum ſimilib.a
Bar.& Doctor.adduct.in l.centurio de uulg.& pu-
pill.in prima opposit.Bar. Quibus accedit, quòd
39 † nunquam perſona extrinſecus aſſumit, uel ſubin-
telligitur, l.ſi ita ſtipulatus §. Cryſogonus in fine,
cum ſimilib. ibi adduct. in gloſſ. in verſiculo nun-
quam.

Addendum eſt inſuper, quòd quatenus hæc di-
ſputatio attingit inſtitutionem, uel exhæredationē
40 reſpicit formam teſtamentariam, † quæ iuris eſt
publici, l.tertia, de teſtam. l.inter cœtera de lib. &
poſthum.quæ ubi offenſa eſt, actum prorſus nullū
facit.l prima, §.ſi quis ita de uerbo. oblig.dicta l.in-
ter cœtera, §.primo, inſtit.de liber.& poſthu. l non
dubium, C.de legib.neque priuatum aliquod inter
eſſe attenditur, l ius autem ubi Bar. & alij de pact.
l.nec ex prætorio de reg.iur.Dec.Iaſ.& alij in l.pen.
C.de pact.

41 Neque mouet † tex.in dicta l.tertia, C.de inoffi.
teſtam.quia ubi cum uerisimili teſtatoris mente
concurrebat duplex alia cauſa, uidelicet fauor filij,
& iuſtum impedimentum quas cauſas uult Aretin.
inducere limitationem communis concluſionis in
caſu dictæ l.tertiæ, quæ limitatio quamuis non pla
ceat ei, qui dicebat haſce eaſdem cauſas concurre-
re in dicto §.pen.d.l ſi quis ita de teſtam.tutel.nihil
ominus Dom.Alciat. in d.§.& quid ſi tantum, ſub
num.29.reſpondet non eſſe uerum, quia eſt modi-
cus fauor, quòd pupillo detur tutor teſtamētarius
cum poſſit habere datiuum uel legitimum, qui te-
nebitur ſatisdare teſtamentarius ſi non teneatur inſt.
de ſatisdat. tuto. in principio, & ſic erit filij fauor,
non habere teſtamentarium, qui etiam pro Aret.
dicit facere notat. per illum text. in l. cum auus de
42 condit.& demonſtr. Præterea dici poteſt † quòd in
caſu d.l.3. mater probabiliter ignorabat temporē
conditi teſtamenti an præter illos duos filios quos
habebat tertium poſthumum eſſet ſuſceptura, &
propterea ex cauſa probabilis ignorantiæ & iuſti
impedimenti, quod ſuperuenit, ne teſtamētum mu
tare ualeret, fit extenſio de perſona ad perſonam,
ſecus eſt in caſu glo.in d.l.Titius in princ. & Crot.
ac noſtro, quia filius iam natus erat, & quamuis te-
ſtator crederet illum eſſe mortuum, nihilominus
ſua credulitas non habebat iuſtam excuſationem,
eo quia habebat iuris præſumptionem contra ſe,
43 quæ eſt † quòd quis præſumitur uiuere uſque ad
centum annos, niſi mortuus probetur, l.ult.ubi gl.
& Doctor.C.de ſacr.ſanct.eccleſ.glo.Bar.& Doct.
in l.ſecunda, §.ſi dubitatur quemad.teſtam. aper D.
Alcia.de præſumpt regul.prima, præſump.44.

Nihil quoque releuat quòd ſi pater ſciuiſſet ſe ha
bere filium illum hæredem inſtituiſſet, quia reſpon
44 detur, quòd etiamſi pater ignoraret, † cum tamē
probabiliter potuerit etiam putare ſe filios habere
poſſe,

poſſe,& non prouiderit ea prouiſione qua potuit, uel exhęredando,uel inſtituendo,debuit ſibi ipſi imputare,ſi poſtea eius teſtamentum tanquam nullũ non ſeruata forma annulletur, dicta l. inter cœtera de lib.& poſthu. quia damnum quod quis ſua culpa.&c.iurib.uulgar.

Nec releuat quòd annullatio actus ſit pœna, & ubi non eſt peccatum ibi quoque non debeat eſſe
45 pœna, quia reſpondetur, † ſatis dici peccatum cum negligens fuerit in præſumendo eo quod cõtingere potuit l.qui occidit §. in hac ad leg Aquili.& ubi negligentia interc edit ius non excuſat a pęna dicto §.in hac & l.ult.C.de anna exceptio.
46 Non obſtat ultimum, quia † ſi in ijs quę non dependent a ſolo animo magis attenditur ueritas quã opinio, ueritas erat illum filium habere, & ueritas fuit illum non fuiſſe à patre inſtitutum hæredem, ergo ſecundum ueritatem debuit teſtamentum corruere.

Stat igitur ex prædictis firma reſolutio,ꝙ ubi ſit
47 tranſitus de perſona ad perſonam,†ibi non eſt licita extenſio ex uериſimili mente defuncti,uel diſponentis.Quam concluſionem limitat D.Alcia.locum nõ habere in quinque caſibus in d.§. & quid ſi tantum ſub num.29.
48 Quorum primus † eſt quando concurreret filij fauor & iuſtum impedimentum, per l.3.C.de in off. teſtam.
49 Secundus eſt quando † in caſu expreſſo eſſet appoſita aliqua qualitas quę poſtea reperitur in caſu permiſſo, per l.tale pactum §.fin.de pact. facit l.ſi totas,C.de inoff.donatio & quæ ſcribit Bar.in l.Titia,§.imperator de leg.2.
50 Tertius eſt†in caſibus in quibus conditio loquẽs in hęrede,completur in hærede hæredis, ſecundum l.ſub diuerſis,§.fin.& l.cum ita damus §.fin.de condi.& demon arg.a fortiore,quia ſi in ijs extenditur conditio,quæ difficilius extenditur quam diſpoſitio l.ſi penum, quando dies leg.ergo ex diſpoſitione.
51 Quartus eſt †.quando diſpoſitio aliter non haberet effectum,tunc enim permittitur extenſio,ut per Bar.in l.ſi ita ſtipulatus fuerim abſte de uerborum oblig.& Iaſ.in l.quæ de legato, uerſicu.decimo, de legat.primo.

Quintum addit ex ijs quæ dixit in tertia concluſione. Sed ego in ijs caſibus examinandis non inſi-
52 ſto,† neque alios addo,tum ne res nimis in immenſum creſcat, tum etiam quia ſupra in materia correctoria & pœnali proſecuti fuimus abundè omnes caſus,quibus poſſit proxime firmata concluſio limitari. ideoque qui plura uelit, inde illa petere poſſit.

S V M M A R I V M.

1 *Extenſionem in diſpoſitione pura admitti, quando caſus omiſſus eſt ſimilis expreſſo.*
2 *Tex.in l.ſi.§ ſi.mand.uarie intellectus, nume. 3.4.5.& 6.*
Vbi præter cæteros inducitur pro Bart.
7 *L.fin.C.reb.alien.non alien. perpenditur.*
8 *L.ſecunda,cum gloſ.C.de uſucap.pro emp.inducitur.*
9 *Prohibitionem, alienationis eſſe odioſam.*
10 *In eáque extenſionem admitti.*
11 *Quid ſentiat Garei.de intellectu l.fin.§.fin.mand.*
12 *Contractum mandati eſſe bonæ fidei.*
13 *Auctor quid ſentiat circa communem intellectum d.l. ſi § fin.num.14.*
15 *Quid ſi ob ſimilitudinem caſuum,tentaretur progreſſus ad alias perſonas.*
16 *Omnem diſputationem extenſionis faciendæ de perſona ad perſonam, quamuis materia ſit brocardica reduci ad tria capita.*
17 *Quando agitur de actione quærenda non fieri extenſionem de perſona ad perſonam.*
Quia refert a quo fiat.
18 *Vbi tractatur de pœna euitanda, fieri extenſionem de perſona ad perſonam, quia non refert a quo fiat.*
19 *Quomodo intelligenda ſit l. ſi puellam, quæ eſt ult. C.ſi manci.ita fuer.alie.ut manu.num 20.*
21 *Teſtator ſi iuſſit picturas ab hærede fieri ſub certa pęna in quadam eccleſia,& reperiantur factæ,hæres excuſatur a pęna.*
22 *Idque procedere in pœna excommunicationis, quæ ab epiſcopo imponitur contra non implentes uoluntatem defuncti.*
23 *Bartolum contrarietatis argui.*
24 *Et uarie ſeruari. num.25.*
26 *Et præter cæteros ab auctore num.27.*
28 *Extenſionem quoque fieri quando effectus omiſſus non omnino eſſet æquipollens.*
L.2 §.legatis de iudi.declaratio.ibi.
29 *Odofredi ac Dom.Alciati eadem in re ſententiæ contraria reſeruatur.*
30 *Sed conciliantur.num 31.& 32.*

Quid cenſendum ſit quando caſus omiſſus in diſpoſitione pura eſt ſimilis expreſſo, & ageretur de extenſione facienda ad aliam perſonam.& quando effectus non omnino eſſet æquipollens.

CAP. V.

Limitatur tertiò loco principaliter iſta concluſio, ut locum nõ habeat, quando caſus omiſſus
1 eſt † ſimilis expreſſo,atque habet eundem effectum, tunc.n. licet non appareat de mente diſponentis nihilominus fit extenſio de caſu ad caſum,Barto. ſupra cita. in dicto §.& quid ſi tantum,adducit tex in l.ſi §.ſi.mand ubi dicitur mandati tenere eum qui iuſſerat fideiuber. pro Meuio,ſi mandatarius non fideiuſſerit,ſed mãdauerit,& ſic actum diuerſum a forma mãdati egerit,quia tendebat is ad eundem finem cum actu in mandato expreſſo.eratque illi ſimilis quamuis non
2 fuiſſet expreſſus,ſed hunc † tex.dicit Areti.in dicto

§ & quid ſi tantum, non probare abſolute hanc cõ
cluſionem in omni diſpoſitione hominis, quia loqui
tur ſolum in mandato, quod fit gratia mandantis
3 ſed dicit † Crot. in dicto §. & quid ſi tantum ſub nu.
58. ſe mirari, ut Aretin. tantum errorem prædica-
uerit, quia ibi agitur de mandato ad fideiubendũ,
quinimmo Dom. Alciat. in dicto §. & quid ſi tantũ,
ſub num. 33. inquit, quod licet doctor. ita tranſeant
4 † nihilominus ille text. ſibi uidetur mirabilis, &
non modo probat concluſionem Bart. ſed etiam il
5 lam ampliat, hoc eſt ut procedat † etiamſi per il-
lud æquipollens præiudicaretur diſponenti, quod
fieret in caſu expreſſo, declarando ut ibidem per cũ
& re uera non poteſt inficias iri quin text. ille egre-
6 gie probet ſententiam Bar. † non ſolum in mandato
ſed & in quacunque alia diſpoſitione, in qua ſimili
tudo & identitas finis uel effectus caſus omiſſi cõ-
curreret cum caſu expreſſo, quia qua ratione, imo
etiam a fortiore tolleretur illa deciſio in actu man-
dati, cuius fines ſunt diligenter obſeruandi.
l. diligenter mand. capitulo cum dilecta de reſcri
pt. idem admittẽdum in quacunque alia diſpoſitio
ne humana in qua eadem uerſaretur caſus ſimilitu
do, & effectus identitas.

7 Adducitur quoque pro hac limitatione † tex. in
l. fin. C. de reb. alien. non alienan. ubi habetur in ulti
mis uoluntatibus & in contractibus alienationis
appellatione uenire etiã alienationem impropriã
per quam non transfertur dominium ut eſt conſti-
tutio pignoris, & uſuſfructus, iuxta tradita per Bar.
8 in l. in quorum de pignor. Rurſus adijcitur † textus,
in l. ſecunda, iuncta ibi glo. C. de uſucap. pro empt.
quam recipiunt Bar. & Doctor. in l. filiusfam, §. di-
ui. de legatis primo quæ uult, ut ſub prohibitione
de non alienando comprehendatur omnis actus,
per quem dominij trãslatio fieret, qua de re omniũ
pleniſſimè diſſeremus in l. alienationis de uerbo.
ſignific.

9 Hincque elicit Io. Crot. † ſecundam extenſionem
ad prædictam limitationem, ut locum habeat etiã
in materia odioſa, quia prohibitio alienationis eſt
odioſa, §. nos ergo in auth. de reſtit. cum auferat in
genuo homini liberam de rebus ſuis diſponendi fa
cultatem. l. non uſque adeo, ſi quis a par. manum.
10 fuer. Quibus accedit † quòd ſcribit Bar. in l. alio de
alim. & cibar. legat. ubi uult facultatem datam a
teſtatore executori de uendendo, progredi in quo-
cunque contractu, per quem impletur eadem cau-
ſa, cuius gratia fuit data illa facultas Fortu. Garci.
in dicto §. & quid ſi tantum ſub num. 112. verſic. At
tende diligenter impugnat hanc concluſionem &
11 † dicit ſine diuerſa ratione inuolui uerba, quia pu
tat ipſe in caſu dictæ legis fin. §. fin. mandat. eam de
ciſionem ibi non firmari ex eo, quòd adſit ſimilitu
do caſus, & identitas effectus, ſed ob ſolam uolun-
tatẽ diſponẽtis uel mãdantis, ut de mandato tenea
12 tur eſt. n. contractus † mandato bonæ fidei, cuius ea
dem eſt ratio quæ eſt in contractu ſocietatis, ut æ-
quitate debeant caſus omiſſi interpretari, l. con-
ſenſu de actio. & oblig. & inſti. de obligatio. quæ ex
conſenſu §. fin. nam ratio cur ibi iuriſconſ. decidat
me teneri mandati actione, eſt inquit, quia contra-
ctus mandati eſt bonæ fidei, & ideo in caſibus omiſ
ſis æquam habet interpretationem, licet enim man
datarius non fideiuſſerit, quia tamen propter lite-
ras mandantis, mandauit mandatarius quod eſt
idem quantum ad intentionem mandantis, atque
ſi fideiuſſerit, propterea deciditur ibi mandantem
mandati actione teneri.

13 Quid conſtituendum erit, † ego puto ueram eſſe
Bart. & aliorum opinionem, ut ibi ille caſus omiſ-
ſus ſit ob ſimilitudinem ac effectus identitatem
comprehenſus, quia ſi inſpiciatur perſona illius, cu
ius gratia factũ fuerat mãdatũ, non eſt dubiũ, ꝙ ſiue
mãdatarius fideiuſſerit, ſiue mãdauerit, idẽ reſultat
effectus, & ſic ſi intueamur principalem ſcopum
illius actus, qui ſemper inſpiciendus eſt, in interpre
tando actu, l. ſi tibi, l. ſi quis nec cauſam ſi cert. peta.
cum ſimil. illa comprehenſio actus omiſſi fiet ob ſi
militudinem, & effectus identitatem, neque mouet
quòd ex interpretata mente ipſius mandantis intro
14 ducatur illa comprehenſio, † quia reſpondetur licet
per medium ſimilitudinis ſupra relatæ, atque iden
titatis effectus conijciatur mens mandantis, non
tamen poſſe dici doctores uerba inuoluere ſine di
uerſitate rationis, quia manifeſtiſſima eſt rationis
diuerſitas inter hoc medium conijciendæ mentis
diſponentis, & alia ſupra relata.

Extenditur hæc limitatio primo loco ſecundum
D. Alciat. in dicto §. & quid tantum, ſub d. nu. 33 ut
15 procedat † etiam quando fieret extenſio ad aliam
perſonam, per l. cum ſeruus de uerbo. oblig. ubi ſer
uus qui pactus fuerat pecuniam, & reum dederat
ut manumitteretur, non refert an fuerit manumiſſus
ab eo cum quo pactus fuerat, an uero ab alio, quia
non refert à quo fiat quod faciendum eſt, modo
fiat, idque Dom. Alciat. intelligit, dummodo fiat
citra præiudicium tertij. Vos tamen dicite quod
16 quamuis hæc materia ſit Brocardica, † & tam latè
pateat, ut dicat Bar. in d. l. cum ſeruus quod per eã
poſſet totum corpus iuris perquiri, reducitur illa
tamen per Dyn. Bar. Alberi. de Roſat. Iaſ. & alios in
d. l. cum ſeruus de uerb. obligat. ad tria capita, quia
aut agimus de actione quærenda, aut de pœna eui-
tanda, uel de iure conſeruando.

Primo caſu concludunt Bar. & doctor. non pro-
17 cedere extenſionem † quia refert a quo fiat, iuxta
nota. in dicta l. cum ſeruus, ſecundum unum intel-
lectum glo. ibi; & l. ſecundam, de condi. & demon-
ſtratio. ac l. fin. de conditio. & inſtit.

Secundo caſu quando agitur de pœna euitanda
18 † reſoluunt protenſionem fieri, cum non referat a
quo fiat, per l. ſi puellam quæ eſt l. ult. C. ſi mancip.
ita fuer. alien. ut manumit. ſed Iaſ. in dicta l. cum ſer
19 uus inquit animaduertendum † eſſe, quia lex illa
nihil facit, eo quod loquitur in diſpoſitione legali
tribuente libertatem uigore promiſſionis, quæ ſuc
ceſſit in locum diſpoſitionis hominis, ideo facit ceſ-
ſare pœnam, non autem loquitur quando alius ter-
tius impleret ſimpliciter ſecundum Paul. de Caſtr.
Raph. cum. Alex. & Aret. ego tamen puto illam fa
20 cere, † quia ut ibi deciditur quãtum ad euitandam
pœnam

pœnam promiſſam, non refert an puella illa fue-
rit ab emptore manumiſſa, an uero ex diſpoſitione
legis fuerit libera facta, ſic idem dicẽdum eſſet quã
do & ab alio. Tertio fuiſſet manumiſſa, citra men
tem ipſius emptoris, quia quantum ad euitandam
pœnam non uideo differentiæ rationem inter utrũ
que caſum cum, & in illa liberatione legis actione
ſupponatur facta fuiſſe manumisſio contra uolun-
tatem emptoris, ut ſonant uerba illa, non ſeruata fi-
de, nihilominus eam raptam ex ueſtigio ſeruitutis
ad libertatem quæ præſtari potuit, conſtitit, propte
21 rea recte infert Barto. ad quæſtio. † quam dicit ſe ui
diſſe de facto, Quidam teſtator iuſſerat fieri quaſdã
picturas in aliqua eccleſia ab hærede ſuo ſub certa
pœna, reperiuntur illæ factæ eſſe, ſed neſcitur a quo
an ſufficiat eas factas reperiri, ad hoc ut hæres eui-
tet pœnam, & reſpondet ſufficere, iuxta notat. in
auth. hoc amplius, C. de fideicom. idemque ait eſſe
22 in pœna excommunicationis, † quæ imponitur ex
conſtitutione Epiſcopi contra non implentes uolũ
tates defunctorum, quod extrahitur ad caſum, quo
iuſiſſet ſibi capellam, ut uocant, ſeu ſacellum in
aliqua eccleſia ædificari, & haſce illationes firmant
quoque Bar. & Bald. in l. fi. C. de alim. pup. præſtan.
& Petr. Anchar. in cap. fundamenta, in ſexto notab.
de elect. lib. 6. Alexan. & alij in d. l. cum ſeruus.
23 Eſt uerum † quod Bar. in l. qui ſub conditione ra
tionum, quæ eſt lex antepen. de cond. & demonſtr.
uidetur probare contrarium eius quod hic dixit,
uidelicet non ſufficere expreſſum eſſe factum, niſi
qui eam facere tenebatur probet ſe feciſſe, per tex.
in l. excellentia, C. de erogat. milit. anno. lib. 12. In
illis uerbis flagitantibus eiſdem erogaſſe monſtra-
24 uerit. Sed Io. de Imol. in † dicta l. cum ſeruus, re-
ſpondet poſt conſideratam hanc Bar. contrarietatẽ
dicta Bar. in d. l. cum ſeruus locum habere quando
adeſſent aliquæ coniecturæ, quòd is ſumptus feciſſet
qui allegat eos feciſſe, alias ſecus. Aliter reſpondet
25 Alex. † in d. l. excellentia tua, uidelicet illum text.
nihil facere, quia ibi nõ negatur quin ſufficiat pro
bare milites tantam annonam habuiſſe, quanta illis
debebatur, tametſi ſuſceptor annonæ non probet
per ſeipſum dediſſe, & hæc reſponſio Alex. eſt con-
cludentior ad eleuatam difficultatem, ubi ſuppona
tur Barto. ſibi ipſi fuiſſe contrarius, ſed ego habeo
26 † pro abſoluto nullius contrarietatis argui poſſe
Bar. hac in re, quia is loquitur in materia redditio-
nis rationum, in qua non dicitur eſſe ſatisfactum
capitibus impenſarum niſi realiter probatum fue-
rit impenſum fuiſſe, quod in libro rationum ſcri-
ptum eſſe reperitur, & ideo præſumptionibus non
eſt locus, quantum ad probandam quantitatem im
penſarum, ſed ea probata non negat Bar. quin ſi cer
ta quantitas fuerit expenſa in utilitatem rerum quæ
adminiſtrabantur per illum ſeruum qui liber eſſe
iuſſus fuerat, quaſi ille adſcripſerit ſe feciſſe, etiam
ſi per alium factæ fuerint, quin præſumatur in du-
bio ipſe feciſſe, quantum ad euitandam pœnam ſer
uitutis, & adipiſcendum præmium libertatis, & ſic
nulla eſt contrarietas inter dicta Bart. Præterea
27 † ille tex. dicta l. qui ſub conditione loquitur in caſu
claro quando certum eſſet ſeruum adſcripſiſſe pro
expenſo rationibus, quod non impenderat, nos lo-
quimur in caſu dubio. Vnde ab uno ad alterum nõ
poteſt inferri, iur. uulgar.

Extenditur ſecundo, ut procedat etiam negatiuè
28 ubi ſcilicet effectus omiſſus non ſit omnino æqui-
pollens, per tex. in l. tutor §. fin. de iur. iur. iuncta gl.
in l. ſecunda, eod. tit. quibus poteſt addi text. in l.
ſecunda, §. legatis de iudici. ex quibus omnibus re-
ſultat quod etiam ſi in iure cautum eſſet ſolum, ut
legati, quamdiu in legatione eſſent, nõ poſſent Ro-
mæ conueniri, nihilque de iuramento dictum eſſet
nihilominus quadam rationis identitate, aut ſaltẽ
ſimilitudine poſſe dici ac decidi idem in iuramento
29 ſed Odofred. † ibi uidetur ſupponere alia ratione
id ibi decidi, uidelicet, ne ſi iureiurando uexari poſ-
ſet, alia uia legatus circumueniretur contra eius pri
uilegium quod eſſe non debet, l. ſcire de tutor. &
curat. dat. ab his, cum delinquendi occaſionibus
haud quaquam ſit aperienda uia l. conueniri, de
pact. dotal. l. non eſt ſingulis de reg. iur. cum ſimil.
Quæ conſideratio uidetur oſtendere aliter eſſe
concipiendam extenſionem quam faciat D. Alcia.
30 Verum poſſet dici † Odofre. ſententiam ſic ut ſu-
pra confirmatam coniungendam potius eſſe cum
aſſertione D. Alciati, vt hæc faciat extenſionem illã
rationem adijciat, quam ut ſeparatam inuehat pro
tenſionem.

Ratio enim cur ad caſum non omnino æquipol-
31 lentem fiat progreſſus, † eſt, ne diſpoſitio facile elu
datur, aut illa fraudandi uia aperiatur, contra l. non
dubium C. de legi. & l. ſi prætor de iudi. quæ ratio
haud facile ſeperari poteſt a dicto, & ideo unam
eandemque cum dicto conſtituit extenſionem, quã-
uis negari nõ poſſit, quòd ſiquis maioris diſtinctio
nis gratia plures noluerit conſtituere ampliationes
ex principalis aſſertione, & ſuis rationibus, uarie in
32 ducendo illum textum, commodè † quoque id face
re non poſſit, §. ſed quia ſane commodius inſtit. qui
bus mod. teſtam. infirment. prout in ſimili fecimus
ſupra in materia correctoria & pœnali, lib. 6. & 7.

SVMMARIVM.

1 *Progreſſum quoque in pœnis dari ob ſimilitudinem caſuum.*
2 *Propter commixtionem ſamiliarum, ac iure ſanguinis caſus ſimiles ſeparari haud quaquam poſſe.*
3 *Dominorum mors inulta eſſe non debet.*
4 *Ob publicæ utilitatis finem extenſionem in pœnalibus dari.*
5 *Idemque eſſe eiuſdem rationis gratia.*
6 *Conceſſa facultate uendendi executori cenſetur data eſſe facultas & realiter diſtrahendi.*
7 *Diſpoſitionem iudicis, uel prætoris non trahi ad caſum omiſſum.*
8 *Nec quando caſus omiſſus importaret eundem effectum, ſecundum fictionem, non etiam ſecundum ueritatem.*
9 *Et quando diſpoſitio eſſet falſa in caſu in quo ſtricta fieret interpretatio.*

Aut

10 *Aut diuerſa militaret ratio.*
11 *Qui caſus unicus omnes ſupradictos comprehendit.*
12 *Quando caſus non eſt omnino omiſſus ex mente diſponentis extenſionem fieri.*
13 *Fideicommiſſum iniunctum filijs ſine liberis decedentibus, intelligi quoque iniunctum eſſe filijs non natis.*
14 *Niſi teſtatoris deſcendentes excluderentur.*
15 *Inter caſum mortis, & non natiuitatis non eſſe aliquã conſtituendam differentiam.*
16 *Subſtitutum filio maſculo naſcituro ſi morietur in pupillari ętate, admitti quoq; ubi mortua matre execto utero filius extractus ſit, & moriatur in pupillari ætate.*
17 *Conditionem ſi inſtitutus efficiatur presbiter, locum habere etiamſi is ante presbiteratum moriatur.*
18 *Deficere non dici, quod nunquam incępit.*
19 *Sed id ſtricta inſpecta ſignificatione procedere non etiam larga. num. 20.*
21 *Teſtator quando unum tantum caſum expresſit, in alio quoque prouiſionem facturus, ſi eueniurum crediſſet, facit locum extenſioni.*
22 *Propter ſymbolum ſeu proportionem, caſum non dici omnino omiſſum.*
23 *Idemque eſſe quando ageretur de mixto comprehendendo ſub ſimplicibus.*
24 *Vel quando expreſſum eſſet id quod frequentius contingeret.*
25 *Aut in eo eſſemus cui aliquid ex conſuetudine accederet, unde.*
26 *Negociatur mandans Titio ut pecuniam mutuo accipiat intelligitur etiam ſub uſuris.*
27 *Sed hunc caſum fere cum ſupra relatis in idem incidere.*
28 *Breuis epilogus eorum omnium quæ dicta ſunt de extenſione facienda in diſpoſitione pura.*

An recipienda ſit prædicta limitatio in pœnis. Et quando caſus non eſt omnino omiſſus.

CAP. VI.

TErtiam addit ampliationem Domin. Alciat. in dicto §. & quid
ſi tantum, ut progrediatur
quoque dicta limitatio in pœ-
1 nis, † per text. in l. prima, §. ſi pa-
ter & §. ſequent. ad Syllanian.
ubi prouiſio loquens in ſeruis
ſuis, protrahitur etiam ad ſeruos uxoris, & ad
ſeruos filij emancipati etiam militis qui non dicun
tur proprie ſui, ſed in effectu ſunt idem, ideo exten-
ditur, & hanc dicit eſſe rationem ipſius legis, non n.
2 propter commiſtionem familiarũ ac iura † ſangui-
nis, ut dicit tex. in §. ſi vir in dicta l prima, & notant
Bar. & alii in dicto §. ſi pater pleniusq; ibi declarat
Io. Igne. colum. ſecunda, tertia, & quarta, quam cœ
teri faciant, poſſunt iſti caſus ſeparari, quin publicæ
illius dignitaris ſiue decidantur, † ne inultra do
minorum mors permaneat, cum alias ut inquit iu-
riſconſ. in dicta l. prima, in principio ad ſyllania. nul
la domus tuta eſſe poſſit, niſi periculo capitis ſui
Dominis cuſtodiam tam a domeſticis, quàm ab ex
traneis præſtare ſerui cogantur, quem pub. utilita-
tis finem ſupra docuimus libro ſeptimo, in materia
4 pœnali, inducere † extenſionem, qua in re, cum la-
tius ibi uerſati fuerimus, quàm ut aliquid hic repe-
tendum ſit, ulterius non immorabimur. Eſt uerum
quod Dom. Alcia. paulò inferius, nu. 34. in dicto §.
& quid ſi tantum, uidetur cõſtituere. Quartam am
pliationem ad dictã limit. ſuper uirtute rõnis, ꝓ
quam vult vt vbi poſſit fieri extẽſione debeat fie-
5 ri † ut in l. fin. C. de reb. alien. non alien. & nota. a
Bar. in l. in quorum de pignor. & in l. alio de alim.
& cibar. legat. cum ſimil. ſupra adductis ad aliud
propoſitum, ubi ſi executori teſtamentario datur fa
6 cultas † uendendi, intelligitur quoque data eſſe po
teſtas aliter diſtrahendi, & ſic patet, quod uel una
tantum ex omnibus uel etiam duæ ex ſupra dictis
conſtitui poſſunt ampliationes. Reprimitur mo-
do iam dicta limitat. ſecundum Crot. in dicto §. &
quid ſi tantum ſub nu. 60. & plur. ſeq. ut locum non
habeat tribus in caſibus.

7 Quorum primus eſt † in diſpoſitione iudicis uel
prætoris, quę non trahitur ad caſum omiſſum, etiã
eundem effectum importantem, ut dicit eſſe caſum
multum ſingularem in l. ſi pupillorum, §. ſi prætor
de rebus eorum ubi facultas uendendi permiſſa tu
tori a prætore, nõ trahitur ad pignoris nexum, quo
tamen ad eundem finem tenditur, uidelicet ad
æris alieni ſolutionem, ut in l. ob æs C. de præd.
minor.

8 Secundus eſt † quando caſus ad quem fit exten-
ſio, importat eundem effectum, non ſecundum ue-
ritatem, ſed ſecundum fictionem, per tex. in l. fin. C.
de ijs qui uen. ætat. impetra. ad quem tex. uarias af-
fert ſolutiones, & aliqua conſiderat aduerſus hunc
caſum.

9 Tertius eſt † quando diſpoſitio reperitur facta
fuiſſe in caſu in quo ſtricta ſit interpretatio, quia
tunc non trahitur ad alium caſum eundem effectũ
habentem, per text. in cap. ſuſceptum de reſcript. li-
bro 6. qui caſus ſatis latè in utrauque partem con-
trauerſatur a Crot.

10 Quartum addit † caſum D. Alcia. in dicto §. &
quid ſi tantum, quando ſcilicet diuerſa militaret
ratio, per tex. in l. fin. C. de præd. decur. lib. decimo,
prout ſupra diximus in prima limitatione.

Ego reducerem quatuor iſtos caſus ad unum,
11 † uidelicet, ut non uendicet memorata limitatio
ſibi locum, quando caſus ad quem ageretur de fa-
cienda extenſione, diuerſa reformaretur ratione, qa
tunc ab uno caſu ad alterum non daretur, progreſ-
ſus l. interpoſitas, C. quod met. cauſ. & ita intelligen
di ſunt caſus omnes per Crot. ſupra relati, tam in d.
l. ſi pupillorum §. ſi prætor de reb. eorum quam di-
ctæ l. fina. C. de ijs qui uen. ætat. impetr. & in dicto
capitulo ſuſceptum de reſcriptis. lib. ſexto, ut etiam
facile collig: poteſt ex ijs quæ tradit idem Crot. in
diſcurſu dictorum caſuum.

Limitatur quarto loco principali antedicta con
ciuſio,

12 cluſio, quando caſus † non eſt omnino omiſſus, tūc
enim ſecundum Do. Alciatum dicto lib. 3. de uer
ſignifi. ſub nu. octano, ex mente diſponentis fit extē
ſio de caſu ad caſum, exempli gratia ſi uerſemur in
13 fideicommiſſo † iniuncto filijs ſine liberis decedē
tibus, intelligetur quoque iſtud fideicommiſſum in
iunctum fuiſſe filijs non natis, prout conſuluit Soc.
in conſi. 52. ut ueram colum. ſexta, libro primo, De-
cius in conſilio 228. ſub num. 12. & uerum eſſe do-
cet Apoſt. ad Dec. in l. precibus ſub nume. 16. C. de
impub. & al. ſubſtit. præterquam in caſu quo teſta-
14 ris deſcendentes † excluderentur quam ſententiam
firmauit ad d. conſi. 228. Dec quamuis Ruin. con-
trarium conſuluerit in conſi. 92 lib. ſecundo & male
ſecundum eum. Ratio autem qua mouentur Soc.
Dec. & alij in ſupra dicti exempli ſententia conſti-
15 tuenda eſt † quia non eſt dare ſecundum eos ratio-
nem diuerſitatis inter caſum mortis, & nullius nati
uitatis, pro qua re adducunt quod ſcribit Sal. quem
ſequitur Alex. in l. fin. C. de poſth. hæred. inſtit. ubi
16 uolunt † ſubſtitutum filio maſculo naſcituro, ſi mo-
riatur in pupillari ætate, admitti ſi mortua matre
prægnante execto uentre matris naſcatur, & quod
tradidit Alex. in conſi. 100. lib. 4. ubi ex pluribus cō-
17 cludit conditionem in qua dicitur, ſi inſtitutus † effi
ciatur presbiter locum habere etiamſi inſtitutus
non efficiatur presbiter, ſed moriatur ſine liberis,
& in conſi. 130. attentis uerbis lib. 2. ubi in alio ſimi
li caſu idem conſuluit. Sed hanc ſententiam impu-
gnat D. Alciat. loc ſupra relat. ſub num. 8. qui dicit
uix ſibi ipſi perſuadere poſſe, ut uera ſit hæc opinio
18 † quia deficere non dicitur quod nunquam incępit
l. Titio uſusfructus de condit. & demonſtra. unde ip
ſe dicit ſe potius uerius eſſe arbitrari, ut nullo mo-
do ex uerbis, ſed potius ex coniectura mentis talis
caſus comprehenſio facta eſſe intelligatur. Nihilo-
19 nus hac in re crederem † ego potius utranque opi-
nionem coniungendam eſſe, ut & menti, & uerbis
caſus memorati comprehēſio ſit adſcribenda, quia
licet ſtricte & proprie uerbum deficere non poſſit
caſum qui nunquam cœpit eſſe, comprehendere, vt
ſcribit Pariſ. in conſi. 74. ſub num. 3. libro 3. nihilo-
20 minus inficias quoque iri non poteſt † quin largo
modo deficere quoq; dicatur, quod nunquam fuit,
vt ſcribit Socin. ſen. in conſi. 181. columna tertia, li-
bro 2. & Pariſ. in conſi. 19. ſub num. 185. lib. 2. quia
locus non eſt uoluntati quam ſaltem uerba impro-
prie non importent, ut per Alex. & Iaſ. in l. tertia, C.
de lib. præterit. & plenius ſupra lib. primo diximus.
21 Idem quoque † eſt quoties teſtator unicum caſum
expreſſiſſet ueriſimiliter credens alium euenturum
non eſſe, alioquin illum etiam expreſſurus, nam tūc
ille caſus pro omiſſo non haberetur, l. mulier in prin
cip. ad Senat. Trebellia. ubi caſus emancipationis in
telligitur eſſe comprehenſus ſub caſu mortis in cu-
ius diem dilata fuerat inſtitutio fideicommiſſi, quia
ueriſimile non erat matrem, in eam uſque diem dila
turam fuiſſe reſtitutionem fideicommiſſi a ſe reli-
cti ſi credidiſſet patrem ante illius matrē filios ſuos
emancipaturum fuiſſe.
22 Et ratio eſſe poteſt † quia propter ſymbolum
non dicitur caſus eſſe omnino omiſſus, nam eman
cipatio cum morte patris ſimilitudinē habet, quia
ita per emancipationem liberātur filij a patriæ pote
ſtatis ſacris queādmodū morte patris l. mater, C. de
inſtit & ſubſt. dicta l. Gallus, §. & quid ſi tantum de
lib. & poſth. ubi glo. in uer. emancipatus, quam ibi
ſeq. Bar. & doctor. §. præterea inſtit. quibus mod. ius
23 pat. pot. ſolui. Idem eſſet quando ageretur † de mix
to comprehendendo ſub ſimplicibus iuxta tradita
per Doctor. in l. ſecunda, in princip. de uerbo oblig.
cum ſimil. Sed quia hac de re plenius infra oportu
niore loco agemus ſatis eſt ſummo quaſi indice at-
tigiſſe, ne præſtitutum nobis ordinem confunda-
mus. Addit Dom. Alcia. loco iam relato idem eſſe
24 quando expreſſum fuiſſet † quod frequentius con-
tingeret, nam non cenſeretur caſus rarius eueniens
eſſe excluſus, in quo eadem ratio, idemque effectus
ſit, iuxta glo. in auth. caſſa, C. de ſacroſ. eccleſ. facit
glo. not. in l. ſecunda, ſed & ſi extraneum in uer. filio
præcedente de uulg. & pupil. cum ſimil. a me alias
ſupra non infugiſere congeſtis in materia correcto-
ria & pœnali in limitatio loquens de ijs quę frequē
tius contingunt, nec aliud ſtatuendum eſſe quando
25 † id expreſſum foret, cui aliquid ex conſuetudine ac
cederet, nam de eo quoq; quod ex ſequela eſt actū
fuiſſe interpretabimur l. cuicunque, §. pen. de inſtit.
& ideo docu iſſe Roma. in l. tertia, §. iurari de iureiu.
26 ſi negociator Titio † mandaſſet ut pecuniam mu-
tuo acciperet, intelligendum quoque eſſe mandatū
ut ſub uſuris accipi poſſet, quòd non ſoleant nego
ciatores inuenire, qui alia ratione pecuniam mutua
re uelint & poſſent hiſce exemplis plura ſimilia cō-
poni, ex ijs quæ longè latèque tradidimus ſupra lib.
6. & ſeptimo, in materia correctoria & pœnali in li-
mitationibus ad concluſiones ibi firmatas.
Sed iſtius limitationis caſus non ſatis uidetur per
27 ſe ipſum ſtare poſſe † quandoquidem certiſſimum
ſit illum quoquo uertatur, fere ſemper deſinere
in aliquem ex caſibus limitationum, ſupra relata-
rum, unde niſi uel maioris declarationis gratia
l. ſecunda, §. ſi quid in tanta, C. de uet. iur. enucl. uel
quia commodius ſit ſingulas cauſas ſingulis appel
lationibus diſtinguere, §. ſed quia commodius inſt.
quibus mod. teſtam. infir. dicamus D. Alciatum hūc
caſum a cœteris diſtinxiſſe, non poterit hæc ſepara
tio defendi.
28 Colligendo igitur † quàm pauciſſimis omnia
quæ longe ac late diſſeruimus in hoc negocio pri-
mæ propoſitæ concluſionis, ſic compreſſius loquen
do dicere poſſumus, videlicet in diſpoſitione pura
caſum omiſſum pro omiſſo habendum dicta lege
commodiſſimè de liberis & poſthum.
Sed limitari primo niſi uirtute expreſſi poſ-
ſet comprehendi, §. illud inſtitu. de ſocic. cum ſi-
milib. Quod extenditur in omni materia etiam
odioſa, Abb. & Imol in capitulo primo, de locatio.
Item etiamſi caſus omiſſus eſſet diſſimilis expreſ-
ſo, modo ſolitus eſſet fieri, l. quod ſi nolit §. reſtitui
de ædilit. ædict.
Reſtringitur uero 2. loco, quando uerba repu-
gnant, l. fideicommiſſa § ſi filio, de leg. 3.

Secundo quando diuerſa militaret ratio, Alberi. in §. & quid ſi tantum in 2. oppoſi.

Tertio quando aliter conſtaret de mente diſponentis l. ſi non fuerint. §. ſi ariſto pro ſocio.

Quarto quando ſpecialium multiplicatio daretur, l. ſecunda. C. de patri. qui fili. diſtrax. l. 1. de dot. promiſ.

Quinto quando reſultaret illicitum l. ſi procurator de condic. indeb.

Sexto quando mandans non eſſet ſolitus ita facere arg. l. uel uniuerſorum de pign. actio.

Secundo loco principaliter limitari dictam concluſionem quando ex ueriſimili diſponentis mente caſus omiſſus poſſet comprehēdi. l. Titius, §. Lucius de lib. & poſthum. & l. fin. C. de hæred. inſtitu. Sed reſtringi quando fieret digreſſio ad aliam perſonā per l. ſi ita quis §. pen de teſtamen. tutel. idque poſtea ſublimitari in quinque caſibus,

Quorum primus eſt quando concurrebat filij fauor, & iuſtum impedimentum, l. tertia, C de inoffic. teſtamen.

Secundus, quando qualitas expreſſi repetitur in caſu omiſſo, l. tale pactum, §. fin. de pact.

Tertius quando conditio poteſt impleri in hærede hæredis, l. cum ita damus §. finali, de condictio. & demon.

Quartus quando diſpoſitio aliter non haberet effectum, l. ſi ſtipulatus fuerim abs te, de uerbo. oblig. ubi Bart.

Quintus ex ijs quæ dixit Dom. Alcia. in in 3. concluſi. in dicto §. & quid ſi tantum. Tertio loco principaliter limitari, quando caſus omiſſus eſt ſimilis expreſſo, habetque eundem effectum l. fi. § fin. man. idque extendi quando extenſio fieret ad aliam perſonam, per l cum ſeruus de uerb. oblig. quod ex diſtinctione Bar. & aliorum declaratur, iterumque protendi etiamſi effectus non eſſet omnino æquipollens per l. tutor § fin. iuncta l. ſecunda, de iureiurand. Et rurſus quando eſſemus in pœnis, per l. primam, § ſi pater cum ſeq. ad ſyllan. Inſuperque quando rationis identitas ſuaderet extenſionem. ſed reſtringi tribus in caſibus, ac primo in diſpoſitione iudicis uel prætoris per l. ſi pupilorū, § ſi prætor de rebus eorum. ſecundo, quando idem effectus importaretur per fictionē per l. fi. C. de ijs qui uen. ætat. imper. 3. qn̄ uerſamur in diſpoſitione in qua ſtricta fieri debet interpretatio, quib. additur quartus, quando militat diuerſa ratio l. finali, C. de præd. decur. libro decimo, qui caſus omnes ſupra relatos comprehendit.

Poſtremò limitari principaliter, quando caſus ad quem ageretur de facienda extenſione non eſſet omnino omiſſus, iuxta tradita per Deci. in conſil. 228. ſub nu. 12. & Alcia. d. l. 3. ſub num. 9 ſed hunc caſum facile ad alios reduci, qui tribus ſupra recitatis limitationibus recenſiti ſunt.

S V M M A R I V M.

1 *Quid ſentiat Auctor circa faciendam extenſionem in diſpoſitione conditionali.*

2 *Prouiſionem conditionalem ad alterum expreſſo diſſimilem non trahi.*

3 *Conditio ſi ſine liberis, non intelligitur de adoptiuis ſed de naturalibus.*

4 *Quam multis argumentis in dubium reuocetur illa concluſio quòd diſpoſitio conditionalis ad caſum diſſimilem non trahatur num. 5. 6. 7. & 8.*

9 *Conditiones ſtrictiſſimi eſſe iuris.*

10 *Si pecuniæ ſolutio eſt in conditione, non poſſe fieri depoſitum.*

11 *Conditionem nihil ponere in eſſe.*

12 *Non entis nullas eſſe qualitates.*

13 *Caſus ſpeciales ius commune ſupponere in contrarium.*

14 *L. ſi extraneus de condictio. cauſ. da. quomodo ſit intelligenda.*

15 *Intellectum amicum tit. uel Rubr. cui ſubiacet lex, recipiendum eſſe.*

16 *Ex natura ſtipulationis dotis eſſe, vt caſum comprehendat illius conditionis, ſi nuptiæ ſecutæ fuerint.*

17 *L. iam hoc iure de uulg. intellectus.*

18 *Conditionem illam ſi filius hæres non erit, poſſe intelligi immutabiliter.*

19 *Maiore facilitate ſe parentum hæreditati impuberes immiſcere quam extraneorum.*

20 *Alius intellectus ad d. l. iam hoc iure affertur.*

21 *Inter ſubſtitutiones quoddam eſſe ſymbolum ex communi earum natura.*

22 *L. fi. C. de poſthum. hæredib. inſtit. exponitur.*

23 *Ex ſententia Auctoris num. 24. & 25.*

26 *L. fin. C. de inſtit. & ſubſtit. declarari.*

27 *Additque Auctor eius uotum ſub nu. 28.*

28 *In ſubſtitutionibus fere ſemper ſubintelligi ea uerba, ſi hæres non erit, & quem ſenſum habeant.*

29 *Verba illa, ſi ſine liberis deceſſerit, quem ſenſum habeant.*

30 *Compendioſam ſubſtitutionem in ſe comprehendere caſue omnium ſubſtitutionum.*

Quomodo reſoluendum ſit negocium, quando agitur de diſpoſitione conditionali, & præſertim de prouiſione ſimpliciter conditionali.

C A P. VII.

1 QVando autem agimus de diſpoſitione conditionali, tunc ego diuido hanc diſputationem in tria capita, † aut enim agimus de diſpoſitione ſimpliciter conditionali; aut de prouiſione conditionali conditione neceſſaria, aut de actu conditionali conditione ſpontanea.

Primo capite conſtituēda eſt illa cōcluſio prouiſionem cōditionalē in uno caſu factā, ad alteū expreſſo diſſimilē nō extēdi per text. in l. ſi cū dotē in prin. ſolut. matr. in l. commodiſſime de lib. & poſt. l. fideicommiſſum de cond. & dem. quib. in locis ſi

quis

quis ſtipulatur dotem reddi in caſu mortis non cēſe
tur prouidiſſe in caſu diuortij, neq; e contra ſi quis
prouideat filio qui ſe uiuo naſceretur, non cenſetur
prouidiſſe ſi eo mortuo ortus fuerit, ſi quis fideicō
miſſum reliquerit ab hærede ſi deceſſerit ſine libe-
3 ris † non intelligitur uoluiſſe de adoptiuis intelli-
gere, ſed tantum, de naturalibus, ne ſit in facultate
hæredis adoptionis commento eludere defuncti
uoluntatem l. nec ei §. primo, de adoptio.

Sed videtur iſta cōcluſio pati difficultatem mul-
tis exemplis, in primis per tex. in l. ſi extraneus de
4 cond. cauſ. dat. ubi interpoſita ſtipulatio † in caſu
matrimonij facti, comprehendit quoq; caſum ſi ma
trimonium ab initio non ualuerit & ſic caſum con-
ditionalem diſſimilem expreſſo. Rurſus per tex. in
5 l. iam hoc iure de vulgar. & pupil. ubi † expreſſa pu-
pillaris ſubſtitutio ad tacitam uulgarem trahitur,
& e contra uulgaris expreſſa ad tacitam pupillarem
quæ tamen differunt inter ſe, tum tempore, tum mo
do tum effectu l. ſed ſi plures, §. ad ſubſtitutos de
vulga.

Præterea obſtat tex. in l. fin. C. de poſth. hæred. in
6 ſtit. ubi † conditionalis illa diſpoſitio, ſi intra decem
menſes proximos morti meæ naſcetur, eſt diſſimilis
illi, ſi me uiuo naſcetur, & ad hanc producitur.

7 Ad hæc quia in ſubſtitutionibus conditio † illa ſi
hæres eſſe noluerit, intelligitur uel non potuerit, &
vniuerſa, d. l. Gallus § & quid ſi tantum de li. & poſt.
& l. fin C. de inſtit. & ſubſtit. & tamen in comperto
eſt perquam diſſimiles eſſe in ea conditione ſi nu-
bere noluerit, uel nō potuerit l. pater Seuerinam de
cond & demonſtr.

Poſtremo in oppoſitum adducitur communis il
la ſententia, qua receptum eſt, ut ſiquis impubere fi
8 lio hærede ſcripto, † pupillariter Titium ei ſubſti-
tuat & Titio quandocunque ſine liberis deceſſerit
Sempronium, Titiusque uiuente impubere decedat
Sempronius pupillo hęres eſſe debeat, ut ſcribit Bar
to. cui cæteri frequentius accedunt, in l. quamdiu ſe
cunda, de acquiren. hæred. & nihilominus apparet
ſubſtitutionem illam factam Titio, ſub conditione
deficientium liberorum ad caſum penitus diſſimilē
trahi, tum ratione perſonæ quia pupillo ipſi ſucce-
ditur, tum reſpectu conditionum, quia etiamſi Ti-
tius cum liberis deceſſerit, nihilominus erit ſubſti-
tutioni locus, ita conſuluit Paul. Caſtr. in conſi. 152.
preſens dubitatio. lib. 1.

Quid reſoluendum erit in iſto negocio? Ego cre
9 derem non eſſe recedendum a ſupra firmata † con-
cluſione, quam puto eſſe ueriſſimam, nō ſolum per
iura ſupra cita. ſed ēt ꝙ cōditiones dicuntur eſſe ſtri
ctiſſimi iuris, ut ſcribit Crauet. in conſil. 113. ſub
num. 1. & Gozadi. in conſi. 100. ſub nu. 23. eo quod
in forma ſpecifica conditiones impleri debent l. qui
hæredi & l. meuius, de condi. & demonſtr. ita ut ubi
10 pecuniæ ſolutio eſt † in conditione non poſſit fieri
depoſitum; ut ibi per ſupra cita Vnde tam conditio
nis natura, quàm caſuum diſſimilitudo, quæ ex di
uerſitate qualitatum & rationis inducitur per
ea quæ ſcribit Dec. in capitulo tranſlato ſub nu-
mero ſeptimo, in gloſſ. fina. de conſtitutio. facit,
ut de caſu expreſſo ad caſum omiſſum diſſimi-
lem non poſſit dari progreſſus in diſpoſitione
conditionali.

11 Accedit quòd conditio † nihil ponit in eſſe l. ce-
dere diem de uerb. ſignifi. l. ſi quis ſub conditione
dandorum decem ſiquis omiſſ. cauſ. teſt. cum ſocijs
vnde cum purificata non fuerit in caſu expreſſo diſ-
ſimili, non debet poſſe trahi ad omiſſum diſſimilē,
12 quia non † entis nullæ ſunt qualitates, l. nam & ſi de
iniuſt. rupto. l. prima, de hæreditate vendita. l.
quarta, de actio. empt. & vendit.

13 Poſtremò quia † caſus omnes qui inducuntur cō
tra prædictam concluſionem ſpeciali ſunt innixi ra
tioni, ut infra docebitur, ergo in oppoſitum ſtare
debebit communis concluſio, l. ius ſingulare de le-
gibus, l. prima, ad municip. & de incol. l. prima, ubi
Decius, & alii notant de regulis iuris. Quòd au-
tem ſpecialitatis nomen habeant antedicti caſus ſic
14 oſtenditur, † nam dicta l. ſi extraneus de condictio.
cauſ. dat. procedit, ut uult ibi glo. in verſic. in hunc
quoque in fin. non reſpectu ſtipulationis qua ſibi ex
traneus ille prouiderat, ſed tantum quantum ad
hoc an poſſet ſtipulator ille cum nuptiæ in quarum
gratiam dotem promiſerat, & quibus ſolutis dotem
ſibi reddi ſtipulatus fuerat, ſecutæ non eſſent, poſſet
agere ad dotis repetitionē, quaſi cauſa data, & cau-
ſa non ſecuta, deciditur poſſe, quia uériſimile erat
hoc quoque actum fuiſſe inter contrahentes, unde
potius ille tex. ſecundum hunc intellectum confir-
mat, quàm impugnat ſupra firmatam concluſionē,
15 qui intellectus maxime eſt amicus † rubricæ uel titu
li ſub quo poſita eſt illa lex ſi extraneus argumen. l.
imperator de in di. addi. & §. quibus in prima conſti
tutio. C. & illum ibi amplectitur Bartolus, Iaſon,
& alij.

Præterea quādo etiam admitteretur intellectus
ille, per quem uidetur obſtare dicta l. ſi extraneus
huic concluſioni noſtræ, quòd ibi quæſtio eſſet an
caſus ille non ſoluti matrimonij comprehendere-
tur ſub caſu expreſſo ſoluti matrimonij comprehē
ſi in ſtipulatione adhuc dicendum eſſet nihil obſta
16 re quia id eſt ex natura ſtipulationis dotis, † ut ſem-
per cōprehendat caſum illius conditionis ſi nuptiæ
ſecutæ non fuerint, quia nec alia cauſa contrahendi
fuit l. in rebus & l. ſtipulationum de iur. dot. Secus
eſt in quæſtione noſtra, quia præter caſum omiſſum
diſſimilem expreſſo aliam habet cauſam diſpoſi-
tio ipſa.

17 Non mouet etiam textus, † in dicta l. iam hoc iu
re, quia ut inquit Dominus Alciat. dicto libro ter-
tio, ſub numero 13. in hoc communiter deuentum
eſt, ut dicamus haſce ſubſtitutiones, natura ſui con
ditionem habere, non enim aliud eſt ſubſtitutio,
quàm conditionalis inſtitutio, expreſſio igitur
unius conditionis aliam non excludit, quia lex præ
ſumit ſi de illa cogitatum fuiſſet, eam quoque te-
ſtatorem æque expreſſurum fuiſſe.

Quod enim pupillaris uulgarem contineat teſta
toris fauor, ꝙ vero pupillaris vulgarem concipiat
eſt e re, æque utilitate ipſius pupilli, meritò igitur
utriuſque fauore, & propter paterni pupillariſque

teſtamenti coniunctiouem hæc interpretatio ad-
miſſa eſt.

Nam &ſi voluit teſtator tã ſuã, q̃ impuberis here
ditatẽ eo decedẽte ad ſubſtitutũ pertinere multo
magis ſuã uolniſſe illi deferre credẽdũ eſt, caſu quo
filius eam repudiaret. Addit etiam, quòd ut uulga-
ris pupillarem cõtineat aliquo modo ex ui uerborũ
18 inducitur, conditio † enim illa, ſi filius hæres non
erit, poteſt intelligi immutabiliter, l. ei qui de cond.
inſtit. & ideo adita hæreditate a pupillo non prorſus
ſus extinguitur ſpes ſubſtituti, quia quamuis hæ-
res ſit poteſt nuda uolnntateq; uſque ad pubertatem
abſtinere. ſententiamque mutare, quod Pilcua & ve
teres cenſuerũt, in l. impuberibus, & in l. neceſſarija
de acquir. hæred. & l. pen. de auctor. tuto. quamuis
Accurſ. & poſt eum abj manifeſto cauillo diſſenſe-
rint, quorum rationib. haud quaquam difficile eſt
19 reſpondere, † cum maiore facilitate ſe paternæ hæ-
reditati, quàm extraneorum impuberea immiſcãt.
ut ſcripſiſſe affirmat in l. ex contractu de re iudi. &
in l. ſi filius qui patri de uulg. & pupil. Vel clarius at-
20 que ſuccinctius dicere poſſumus † caſum d. l. iam
hoc iure de uulg. & pupillar. cui ſimilis eſt caſus l.
quamuis, C. de impub. & al. ſubſtit. eſſe fundatum
in productione facta a iure, a caſu expreſſo ad non
expreſſum ob præſumptam mentem defuncti, ut in
prædictis iuribus ſcribunt communi conſenſu Do-
ctor. qui caſus eſt extra limites diſputationis noſtrę
in qua tractamus an interpretando poſſit in condi-
tionali diſpoſitione fieri productio de caſu ad ca-
ſum diſsimilem per interpretationis extenſiuæ in-
ſtrumenta, non autem quando id fit a lege. Acce-
21 dit quod inſpecta † communi ſubſtitutionum na-
tura inter eas adeſt ſymbolum, & proportio l. pri-
ma, de uulg. & pupil. & ſecundum prodita à doct.
in rub. eiuſdem ti. vnde mirum non eſt ſi facilior ab
una ad alteram detur progreſſus iuxta tradita per
Bar. & communi Doctorum conſenſu in l. centurio
22 in prim. oppoſit. de uulg. & pupil. Ad d. l. ſi † C. de
poſth. hæred inſtit. dicit D. Alciat. d. l. 3. ſub nu. 15.
fieri banc extenſionem ibi, quia teſtator, ſe tunc mo
riturum credebat, unde ſi prærer ſpem ſuperuixit
non ideo rumpitur teſtamentum ut dicit Barto. in
23 l. Gallus in princ. de liber. & poſth. Sed ego † credo
poſſe etiam reſponderi quod ibi agimus de exten-
ſione facta à lege ex ueriſimili mente teſtatoris, ut
& in d. l. iam hoc iure de vulg. & in d. l. humanitatis
C. de impub & alijs ſubſti. quapropter ex ea ad ca-
ſum noſtrum non poſſe inferri, ut & ſupra diximus.
24 Nam ex diſpoſitione l. Iuliæ uelleiæ † fuerant duo
iſti caſus natiuitatis poſthumi & uiuo & mortuo
comparati, ut probatur in d. l. Gallus § nunc de le-
ge velleia. & glo in dicta l. Gallus in princip. in ver.
poſt mortem, de lib. & poſth. propterea in diſpoſi-
tione noua ſuperueniente in altero tantum ex caſi-
25 bus illis ſic comparatis, vt dictum eſt † debuit produ
ctio fieri ad caſum omiſſum, per reg. comparatorũ
vt factum fuit in dicta l. fin. per ea quæ trad gloſ. &
doctor. in l. apud antiquos, C. de fur. & in l. prima,
de legatis primo, ubi ſcribentes omnes pertractant
ideo ex d. l. ſi. non oppoſitio, ſed exceptio ad conclu
ſionem formari debuit, Ad cuius confirmationem
poſſunt adduci ea quæ ſupra ſcripſimus libro ſexto,
& ſeptimo, in limitationibus materiæ correctoriæ
ac pœnalis de caſibus a lege antiqua comparatis.
26 Non obſtat tex. † in l. fin. C. de inſtit. ſubſtitutio. &
in d. §. & quid ſi tantum ubi caſus ſi noluerit, com
prehendit caſum ſi non potuerit, & nihilominus
ſunt diſſimiles. Nam Dom. Alciatus loc. iam relat.
dicit in his iuribus hoſce caſus ex præſumpta teſta-
toris mente non eſſe abſimilea, cum enim de ſubſti
tutione uulgari agatur per quam ipſi teſtatori ſuc-
ceditur, & ſic de illius fauore tractatur, uериſimile
eſt, quod de altero expreſſit, ad alterum quoque
27 cum eadem ſubſit ratio trahi uoluiſſe. ego † crede-
rem addi poſſe quod in huiuſmodi ſubſtitutionib.
ſemper inſunt uel expreſsè uel tacite illa uerba ſi hę
res non erit, per ea quæ ſcribunt Bar. & alij Doctor.
in l. prima, de uulg. & pupilla per illum tex. Ang &
alii inſtit. de uulg. in princ. quæ uerba illum habent
28 ſenſum † ut ex eorum ſignificatione comprehendãt
utrunque caſum l. quarta, C. de hæred. inſti. & tra-
dũt interpretes in locia ſupra cit. nimirum igitur ſi
caſus d. l. fin. impedimentum non exhibet conclu-
cluſioni noſtræ cum ex vi verborum tacite, uel ex-
preſsè ueniat ſemper.
29. Ad vltimum argumentum reſpondet † Dom. Al
cia loc. iam relato ſub num. 16. verſic. ſed reſponden
dum eſt, caſum de quo opponitur non omnino eſſe
diſſimilem expreſſo, ea enim uerba quandocunq;
ſine liberis deceſſerit, uerborum compedio vulga-
rem quoque ſubſtitutionem continent unde ſubſti
tuto prędecedente, caput illud, ſi hæres non erit, di-
citur eueniſſe, merito ſubſtitutus ceu hoc caſu uo-
catus admittetur, ita ut ex perſona nulla reſurgat
diſſimilitudo. Ex conditione quoque ait diſſimili-
tudinem eſſe non poſſe, quia cum ſecundus gradus
morte ſubſtituti peremptus ſit, & conditiones in
eo adiectæ perierunt perindeque eſt, ac ſi ſubſtitu-
tum teſtator ſolum pupillo dediſſet, nec illa cõditio
nis ratio habetur, & ut ipſe latius declarat. Vel cla
rius dici poteſt, quòd in obiecta facti ſpecie, cum
30 facta eſſet compendioſa ſubſtitutio † quæ caſus om
miſſos ſubſtitutionum comprehendebat, iuxta ea
quæ ſcribunt Bar. & alij communiter in dicta l. cen
turio de vulg. & pup. & in l. precibus C. eod. tit. non
eſt dubium continuiſſe quoque uulgarem ſubſtitu-
tionem per quam ſecundus ſubſtitutus ſubrogatus
fuerat in locum primi ſubſtituti pupillaris, unde
qua ratione Titius primus ſubſtitutus decedẽte im
pubere in pupillari ætate admiſſus ad illius ſuc-
ceſſionem ex ea ſubſtitutione fuiſſet, ſic & Sem-
pronius in illius locum ſubrogatus, argumento
l. ſi cum §. qui iniuriarum, ſi quis cautionibus
cum ſocijs.

S V M M A R I V M.

1 *Promiſſione facta ſub aliqua ex conditionibus ne-
ceſſarijs ad actum, uel ad effectum actus, poſſe
extendi ab uno caſu ad alium ſimilem.*

Subſti-

2 *Subſtitutio filiorum a matre factâ ſub ea conditione, ſi a patre emancipati fuerint, locum habere etiam quan do pater deportatus fuit.*
3 *In neceſſarijs conditionibus non referre utrum ex æqui pollentibus fiat.*
4 *Quia in ijs teſtator cenſetur cogitaſſe de effectu, & non de modo.*
7 *Ex multis tamen in dubium reuocari antedictam con cluſionem nu. 6. & 7.*
8 *Sed auctorem ſentire cum communi opinione.*
9 *Expreſſionem mortis in caſu cōſilij Galli Aquilij, non fa cere quominus detur progreſſus ad alios caſus.*
10 *Exempla regulam non reſtringere.*
11 *Ea quæ frequentioris uſus gratia proferuntur non impe dire productionem.*
12 *Neceſſitas ad quam adſtringitur teſtator ex forma iuris debet facere, ut facilius debeat interpretatione adiuua ri eius diſpoſitio.*
13 *Similitudo caſuum in conditionibus neceſſarijs potius di citur comprehenſiuè quàm extenſiue uenire.*
14 *Ea quæ ueniunt ex comprehenſione, nunquam excluſa eſſe cenſeri.*

Quid conſtituendum ſit, quando agitur de prouiſione conditionali conditione neceſſaria.

CAP. VIII.

QVando autem agimus de proui-
ſione conditionali, conditione
neceſſaria, tūc conſtituitur per
Doct. in d. §. & quid ſi tantum
concluſio affirmatiua, uidelicet
1 prouiſionē factam † ſub aliqua
ex conditionibus neceſſariis ad
actum uel ad effectum actus, poſſe extendi ab uno
caſu ad alium ſimilem per l. mulier in princ. ad ſena.
Treb. ubi cum mater filiis ſuis legaſſet, ſi morte pa-
tris ſui iuris effecti fuiſſent, cum emancipati fuiſſent
pronuntiauit diuus Marcus legatum deberi, ad idē
2 eſt tex in l. ſi mater, C. de inſtit. & ſubſtit. ubi † inſtitu
tio filiorum a matre facta ſub conditione ſi a patre
emancipati fuiſſent, locum habet etiam quando pa
ter deportatus fuiſſet, eodem ſpectat & celeberri-
mus ille tex. §. & quid ſi tantum, l. fin. C. de don. quę
ſub modo l. Iulianus ait, de condit. & dem. l. fideicō-
miſſa, § ſi cui de leg. 3. l. ſeruo de con. indeb. l. ſi quid
de donat. quæ ſub mod. cum ſimil. à glo. adduct. in di
3 cta l. ſi mater, C. de inſtit. & ſubſtit. in quibus † lo-
cis apparet in iſtiuſmodi prouiſionibus conditioni-
bus, neceſſarijs conditionibus non referre quid ex
æquipollentibus fiat. Ratio autem iſtius concluſio-
nis eſt quia in iſtiuſmodi caſu teſtator cenſetur co-
4 gitaſſe de effectu † & non de modo. quocirca cum
per alium caſum idem ſequatur effectus, non uide-
tur curandum de modo, l. 2. C. comm. de leg. l. ſanci-
mus, C. de teſta. cum ſocijs, quia ſi teſtator cogitaſ-
ſet eundem effectum per alium caſum habiturum
eſſe illius diſpoſitionem, utique de illo probabili-
ter ac uteriſimiliter diſpoſiturus fuiſſet, ſic tradidit
Lancelot. Galiaul. in dicto §. & quid ſi tantum ſub
num. 37. & D. Alciat d. l. 3. de verb ſignifi. ſub num.
17. per ea quæ docuit Bar. in l. cum ſeruus de verb.
oblig. & per tex. in dicta l. mulier ad fin. princip. ad
ſenat. Treb.
5 Reuocatur tamen † in dubium iſta concluſio in-
primis per tex. in dicta l. commodiſſimè de liber. &
poſth. ubi cum inſtitutio de qua ibi duplicem condi
tionem habeat, uidelicet ſi ſe uiuo, vel ſe mortuo
naſcatur, unius eorum caſuum expreſſio ad alterū
non trahitur, nec cum Bar. ſentiendum eſſe uidetur
qui talem conditionem uoluntariam appellat, quia
ſimpliciter potuit inſtitui. Nam in dicta l. mulier
6 † in principio ad Treb. potuit mater ſimpliciter le
gare filiis ſuis, & in conſilio Galli Aquilij potuit te-
ſtator ſimpliciter inſtituere, & nihilominus caſus
mortis trahitur ad emancipationem, & ad deporta
tionem, ut ſupra uidimus.
Rurſus ualide obſtare uidetur quod legitur in d.
§. ſi cui ita l. fideicommiſſa de leg. 3. ubi ſi fideicō-
7 miſſum † alicui ſit relictum ſub ea conditione, ſi pa
tris morte ſui iuris effectus fuerit, & emancipatio-
ne ſui iuris factus ſit, inquit iuriſconſ. non uidebitur
defeciſſe conditio; ſed & cum mors patri contingat
quaſi exiſtente conditione, ad fideicommiſſum ad-
mittetur. quib. uerbis uidetur oſtendi non ſolum e-
mancipato ſtatim non deberi fideicommiſſum, ſed
etiam mortem patris expectandam eſſe.
8 Quid dicēdū erit in iſto caſu? Ego opinarer Bar.
cōemq; cū eo ſcrib. ſniam ueram eſſe, ut in iſtis con
ditionibus neceſſarijs, tam ad actum, q̄ ad effectū
actus, ad caſus ſimiles licita ſit progreſſio, inter cęte
ras illa ratione, quia ubi ſumus in iſtiuſmodi condi-
tionibus, ueluti in liberatione filii a patria poteſtate
ad hoc ut prouiſio inſtitutionis uel exhæredationis
ualeat effectumq; producat in perſona nepotis, étſi
unus tantum ſit expreſſus caſus, ueluti mortis filij,
verbi gratia, quia dixerat teſtator, ſi me uiuo filius
meus morietur, ut in formula conſilij Galli Aquili
9 illa expreſſio † mortis non impedit progreſſum fie
ri ad alios caſus ſimiles, quia uel exempli gratia, uel
frequentioris uſus cauſa facta eſſe intelligitur, cum
non ſolum illo, ſed & pluribus alijs modis poſſit il-
lius cōditionis implementū præſtari, & ideo expreſ
ſa conditio non inducit inextenſibilem diſpoſitio.
c. 1. ne cleri. uel mona. ibi ecce talia & his ſimilia gl.
in l. 1. § retinendæ in uerb. multis cauſis de inter. dū
inquit, ut pacti. rei iudicatę, iuris iurandi, & alijs ſi-
milibus, l. obligationum ſubſtantia in fin. de actio.
& oblig. ideoque ſuccedit duplex conditio quarum
10 altera eſt † exempla diſputationem non reſtringere,
l. damni infecti de dam. infect. l. 1. §. quod uulgo de-
11 tui & ui arm. cum ſimil. Altera eſt † ea quę frequentio
ris uſus gratia dicuntur, non impedire protractionē
diſpoſitionis ad alios ſimiles caſus, l. 2. § ſed ſi extra-
neum ubi Iaſ. de uulg. & pup. ſub nu. 12. & Rip. ſub
nu. 11. & in rub. ſol. matri. ſub nu. 33. gloſ. in uerſic.
præſidentes in clę. 1. de reſcript. quam ibi cōmēdant
Card. & alij & doct. proximè relati in locis ſ. cit. &

faciũt pro hac conſideratione quæ ſupra diximus in materia correctoria lib.6.lim.15 & in definitione interpretationis extenſiuæ lib.quinto, in uer.de diſpoſitiuo & in materia pœnali lib.7.limit.11.ergo iure merito Bar.& alij putarunt haſce neceſſarias concluſiones in aliquo caſu expreſſas poſſe ad alios ſi-
12 miles protrahi. Altera eſt † ratio, quia neceſsitas ad quam propter actum uel effectum actus adſtringitur teſtator ex forma iuris, iuxta l.nemo poteſt de leg.1.iuxt.l.Gallus & l.inter cætera de lib & poſth. debet facere ut facilius concedatur ut interpretatione extenſiua poſsit eiuſcemodi conditionalis diſpoſitio adiuuari, quàm ea quæ in nixa eſt uoluntariæ conditioni in qua durius agitur l. ſi fideiuſſor §. ultim qui ſatiſd.cogant, & paulo inferius dicetur.
13 Poſtrema eſt ratio † quia ſimilitudo caſuum in huiuſmodi cõditionibus neceſſarijs uidetur potius uenire ex comprehenſione, quàm ab extenſione, quandoquidem caſus omnes quibus quis patriam exit poteſtatem, ut interim a propoſito hoc exemplo non recedamus, comprehenduntur ſub illo effectu effectionis iuris uel exitionis patriæ poteſtatis qui conſideratus eſt à teſtatore, in ea conditione neceſſaria, toto tit.inſt.quib.mod.ius patr.pot.ſolui. & propterea quamuis eorum unus tantum ſit expreſſus, ad cæteros nihilominus fit productio, quia ueniunt comprehenſiuè ſub fine in quem directus eſt ille caſus. & ea quæ ueniunt comprehenſio-
14 ne † nunquam excluſa eſſe cenſentur arg.eorũ quæ de caſibus in ratione comprehenſis ſcribit Bal. in l. de quibus col.11.ſub num.35.de legi.Caſtr.conſil. 441.col.fi.li.j.& latius conſi.83.col.2.lib.2.Alex.in conſi.5.in fi uol.5.Crau.de antiq.temp.par.4.ſect. 1.ſub num.89.Andr.Tiraq.in l.ſi unquam C.de reuoc.don.in uer.libertis ſub nu.45.& 46.cum ſimil. ſupra cit lib.2.in propria ſignificatione quæ deſcendit ex ui comprehenſiua rationis, & lib.5.in inſtrumento rationle, ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Quantum inſudent Doctor.in intellectu l.commodiſsime de lib.& poſth.*
2 *Bar.& communiter Doctor.putare conditionem de qua in d.l.commodiſsimè non eſſe neceſſariam.*
3 *Et quid de illa ſentiat Bolognetus. & ſeq.*
4 *Conditionem voluntariam non extendi ad caſum ſimilem.*
5 *Conditionem illam ſi naſcatur, non eſſe neceſſariam quãtum ad poteſtatem inſtituendi.*
6 *Et nihilominus uideri poſſe extendi, per l.fin. C.de poſt. hæred.inſtit.*
7 *Et quomodo conciliari poſsint ea iura.*
8 *Conditionem neceſſariam extendi ad caſus ſimiles, quando eſt cogitatum de effectu.*
9 *Lancelotus Galiaul.quomodo indelligat d l.commodiſſime.nu.10.*
11 *Socinus iunior quam diuerſa ſentiat.circa dictæ l.commodiſsimè intellectum & quàm latè. numero 12 13. & 14.*
Multos ita cautos eſſe, ut omnia uelint exprimere.ibi.
15 *Decius quid ſentiat in excipiendo ſenſu d. l. commodiſſimè.*
16 *Quid opinetur auctor conſtituendum eſſe pro reſolutione.*
17 *L.commodiſsime loqui in conditione uoluntaria.*
18 *Oppoſitorum naturam eſſe, vt vno poſito alterum remoueatur.*
19 *In arbitrarijs nullam poſſe neceſsitatis rationem aſferri.*
20 *Ne ſub conditione quidem ſcriptus hæres intelligitur, qui in eum caſum naſcitur, qui teſtamento non eſt compræhenſus.*
21 *L.commodiſsimè de lib. & poſth. & l. ult. C. de hæred. inſtit.quomodo ſint conciliandæ ex Auctoris opinione.*

Quo pacto intelligendus ſit tex.in l.commodiſsime, qui vniuerſam uidetur turbare propoſitæ difficultatis materiam.

CAP. IX.

NOn obſtant modo ea quæ in oppoſitũ adducta fuere, cõtra veritatẽ iſtius concluſionis, atq; imprimis text. in d.l cõmodiſsimè
1 de lib.& poſt.† in cuius reſolutione cũ ualde inſudent ac laborẽt omnes interpretes, aliquanto preſsius erit agendum. Nam Bar.& doct.in dicto §.
2 & quid ſi tantum ſoluunt communiter † vt dicit ibi Io.Bolog.ſub nu.78.uerſi.huic tamen, illam conditionem de qua ibi loquitur, I.C. videlicet ſi naſcatur non eſſe neceſſariam ad actum, & ideo non extendi de caſu ad caſum, nihilominus inquit Bolog. Bartolum ibi non loqui de conditione ſi naſcatur poſt mortem, attamẽ ait illam quoque conditionẽ uideri neceſſariam, per l.uxoris abortu, C. de poſt. hæred.inſtit.l.1 §.pro ſecundo, C.de caduc.tollend. & l.uentre de acquiren. hæred. Vnde ipſe reſol-
3 uendo, † aut inquit loquimur tempore Galli & hæc conditio ſi naſcatur poſt mortem erat neceſſaria. Sed tunc ad contrarium debet dari ſolutio, quod ideo non fiebat extenſio, quia militabat diuerſa ratio, & dicebatur caſus eſſe diſsimilis, ut etiã dixit Bar.d.loco in ſolut. ſi vero nos loquimur tempore Scęuolę poſt legem Velleiam, & tunc hęc conditio ſi naſcetur poſt mortem, non erat neceſſaria, cum poſſet inſtitui etiam ſi naſceretur in uita, & tunc obſtat contrarium, ſed ſolutio eſt, quod eſt con-
4 ditio uoluntaria, & conditio uoluntaria † non extenditur ad caſum ſimilem, l.qui hæredi & l.Mæuius de cond.& demonſtr. Et eadem poſſumus dicere tempore Iuſtiniani. Nec obſtat quod illa conditio ſi
5 naſcatur ſit neceſſaria, quia negatur † quantũ ad poteſtatẽ inſtituendi illã eſſe neceſſaria; per l ſi q̃s poſthumos de lib & poſt.ubi non ſolũ ille q. nõ naſcitur ſed qui nec etiam generari poteſt, hæres inſtitui poteſt,

teſt, undè ſolum remanet neceſſaria, quantum ad ef
fectum conſequendi hæreditatem per aditionem,
quæ hic in caſu noſtro non attenditur. Et quam-
uis inſtetur, quòd eiuſcemodi conditio quamuis ſit
uoluntaria poſſit nihilominus adhuc extendi per l.
6 fin.† C. de poſth. hæred. inſtituen. ubi directo con-
tra dictam l. commodiſſime diſcernitur inſtitutio-
nem factam in caſu quo quis naſcetur poſt mortem
teſtatoris, intra decem menſes, uel intra decem men
ſes proximos morti trahi ad caſum quo quis naſca-
tur uiuente quoque teſtatore. Vnde ait reſolutio-
7 nem difficultatis pendere a concordia † dictorum
iurium in qua ueſtiganda doctor. utroque in loco
ualde laborant. Sed illam eſſe tutiorem dicit, quòd
teſtator in dicta l. fin. inſtituit certam perſonam, &
uidetur cogitaſſe de effectu conditionis, & non de
forma, ſed in d. l. commodiſſimè. inſtituit incertum
hominem & uidetur cogitaſſe de forma conditio-
nis dicta l. qui hæredi. Quare concludit conditionē
neceſſariam ad actum extendi ad caſus ſimiles quā
8 do † cogitatum eſt de effectu, ſed non extendi ad ca
ſus diſſimiles per dictū §. & quid ſi tantum iuncto
§. nunc de lege Velleia. eiuſdem l. Gallus & condi-
tionem uoluntariam extendi quoque ad caſus ſi-
miles ſi de eis fuerit cogitatum.

9 Lancelot. † Galiaul in dicto §. & quid ſi tantum
ſub num. 38. uer. unde melius, improbatis ueterum
ſolutionibus ad dictā l. commodiſſimè, melius poſ-
ſe dici inquit, dictā l. commodiſſimè procedere;
quia ueriſimiliter poterat teſtator cogitare, hæredē
inſtitutum ſic potuiſſe naſci in uita, ut poſt mortē
unde ſi tantum inſtituit ſub ea conditione ſi naſce-
retur poſt mortem, illi imputandum eſt, ſi naſcatur
in uita, & ſic rumpat teſtamentum. Hincque eſſe
quòd ſi ueriſimiliter cogitaſſet tantum eum non de
buiſſe naſci in uita, inſtitutio facta de naſcituro
poſt mortem, traheretur quoque ad eum qui naſce
retur in uita per dictam l. fin. C. de hæred. inſti. & ita
ait quoque procedere tex. in d. §. & quid ſi tantum
quia ueriſimiliter non habuit teſtator cogit re de
caſibus omiſſis de quibus. in text. ideo mirum eſſe
non debet ſi fiat extenſio ad tales caſus, hancque di
10 cit eſſe rationem quare † ſubſtitutio limitata cer-
to tempore non trahatur ad aliud tempus l. qui ita
de uulgar. & pupill. teſtator enim poterit ueriſimili-
ter cogitare caſum illum potuiſſe contingere ita
uno tempore ſicut altero, vnde ſi diſpoſuit vno tem
pore non trahitur ad alterum. Socin. uero iun. in
dicto §. & quid ſi tantum ſub numero 72. dicit ſolu
11 tionem † Bar. magis communiter approbatam eſ-
ſe in hunc modum, ut d. l. commodiſſimè ideo pro-
uiſio unius caſus non trahitur ad alterum, quia cū
ibi teſtator eſſet ſanus & ſperaret ſe poſſe uiuere uo
luit diſtinguere caſum quo quis naſceretur in uita
ipſius teſtatoris a caſu quo naſceretur poſt mortē,
& propterea ab uno ad alterum non potuit nec de
buit fieri extenſio, cōcluſio aūt ſupra firmata, & d.
l. fin. C. de poſth. hær. inſt. locum habet quando te-
ſtator erat in anguſtia mortis, & credebat ſe ſtatim
moriturum, ideoq; in caſu tantum quo filius poſt
mortē naſceretur, prouidit, & ueriſimiliter idē quo
que reſponſurus fuiſſet in naſcituris ſe viuo, ſi opina
12 tus fuiſſet, ſe ſuperuicturum eſſe. Sed hanc † ſolu-
tionem quamuis uideatur magis eſſe communis,
tenendam non eſſe ait, quia eſt diuinatiua ad utrun
que textum. Prætetea quia pone inquit, ſanum te
ſtatorem ita, ut diui ſperet uiuere, & poſthumum
inſtituat, ſi ſe uiuo naſcetur, ſi poſtea repentina mor
te pereat præter eius opinionem, & ſic poſthumus
naſcatur eo mortuo, deberet inſtitutio ualere, ex ve
riſimili mente teſtatoris, qui & eo caſu prouidiſſet,
ſi cogitaſſet & hoc attenta ratione Bar. ad d. l. fi. qđ
tamen non uidetur dicendum, quia eſſet contra ge-
neralitatem d. l. commodiſſimè, vnde reiectis mul-
tis alijs quę dici poſſent ait ſibi placere ſolutionem
13 † Chriſtophori Caſtiljo. quam in utraque duarū
legum refert Iaſ. uidelicet, vt pro regula dicatur, te
ſtamentum in caſu omiſſo uitiari, quia teſtator unū
tantum caſum exprimendo dicitur caſus illos di-
ſtinxiſſe & pro ſeparatis ac diuerſis habuiſſe, ideoq;
non poſſe inferri, iur. uulg. & de hac regula ſit caſus
in dicta l. commodiſſimè.

Hæc autem regula limitetur quando uerba ali-
qua ſunt prolata, ex quibus poſſet colligi teſtatorē
aliud ſenſiſſe quàm uoluiſſe caſus illos diſtinguere,
tunc enim fiet porrectio de caſu ad caſum, uel me-
lius tunc non dicetur prouiſio reſtricta ad unum ca
ſum, ſed in omnibus caſibus facta eſſe cenſebitur,
& ita procedat dicta l. fin. C. de poſth. hæred. inſtit.
ibi enim dictum fuit ſi intra decem menſium ſpaciū
poſt mortem &c. vel qui intra decem menſes proxi-
mos morti meæ &c.

Nam talia uerba uidentur potius appoſita fuiſſe
ut oſtenderet teſtator ſolum ſuū, & proprium poſt-
humum uoluiſſe illum inſtituere, quàm ut diſtin-
gueret caſus naſcituri ſe uiuo; & poſt mortem ſuam
& licet illud forte aliter intelligeretur ſunt tamen
14 quidam ita cauti † ut omnia uelint exprimere pro-
ut uidemus in conſilio & formula Galli de qua in
priu. d. l. Gallus, ſit expreſſio de illis decem menſib.
ſic ergo dicemus, uerba illa poſt mortem meam, vel
morti meæ infra decem proximos menſes reſpiciūt
ſpaciū decem menſium, vt. ſ. enumerentur a die
mortis, non aūt repiciant uerbū naſcētur vel editi
fuerint, vt ſic exponātur, quicūq; mihi naſcet in futu
rū. ſ. ab hac die vſq; ad decē mēſes poſt mortē meā
numerādos ſit hæres, negari. n. nō pōt, quin is qui ēt
ante illos decē menſes naſcetur, & ſic viuo teſtatore
dicatur naſci intra dictos illos decē menſes ſeu eorū
terminū, & ſic ſufficiat, quandocunq; naſcatur a die
cōditi teſtamēti intra illos decē menſes, modo non
oriatur poſt decē menſes a die mortis numerandos
& ꝙ hic ſit uerus ſenſus illius legis dicit probari ex
reſponſione ibidem poſita, dū ibidem dr ex neutra
huiuſmodi uerborum cōpoſitione &c. & licet quæ-
libet ex illis uerborum cōpoſitionibus, poſſet trahi
ad aliū ſenſum, ſ. vt teſtator videatur uoluiſſe caſus
diſtinguere & ſic vt verba poſt mortē uel ſimilia re
ſpiciāt natiuitatē, quo admiſſo nati in uita nō cōpre
hēderent, d. l. cōmodiſſimè, & ſup hoc ſtabat iurgiū
antiqs Interpretib. exortū, de quo ibi ſit mentio, cū
placuit ibi imperatori, ſenſum de quo ſupra fauore

conſeruandi teſtamenti, & uoluntatis teſtatoris ad iuuandæ enm ad hunc finem, & alias multas leges poſuerit ut ibi dicitur, item probari ait hunc intellectum ea ratione quæ ibi affertur ne pœnam patiatur præteritionis, qui ſuos filios non præterijt. oſtēditur enim ex tali ratione quòd generaliter, ac quolibet caſu dicitur uoluiſſe iuſtituere, quæ ratio ceſſaret quando uoluiſſet caſus diſtinguere. Et ſic diceremus unum caſum ſolum expreſſiſſe quia tunc in caſu omiſſo diceretur filius eſſe præteritus.

Ex hiſque ait clare reſurgere ſupra firmatam concluſionem debere intelligi ſecundum prædicta, ut ſcilicet procedat quando ex uerbis colligi poteſt, ꝙ aliud teſtator uoluerit, quàm caſus diſtinguere.

15 Dec. autem † in conſilio 15. ſub nu. 6. & ante illū Bald. in l. conuenticula ſub numero ſecundo, C. de epiſcop. & cleri. intelligunt text. in d. l. commodiſſimè locum habere quādo caſus penitus fuiſſet omiſſus, ſecus ſi ab expreſſis conijci poſſet, quia tūc pro expreſſo habetur, qualis uidetur eſſe caſus dictæ l. ultim. C. de poſthum hæred. inſtit. & ſic uidetur conuenire cum ſupra relata ſententia Maria. iunio.

Quid ſtabiliēdum erit pro amolitione iſtius obi-
16 cis. ego uideo † difficultatem reduci ad duo capita, quorum alterū eſt an tex. in dicta l. commodiſſimè loquatur in conditione neceſſaria; uel in uoluntaria. Alterum eſt quomodo ſeruetur ille tex. dictæ l. commodiſſimè a contrarietate d. l. ult. C. de poſth hæred inſti.

17 Quantum ad primum dico † dictam l. commodiſſimè non obſtare ſupra firmatæ concluſioni, q̄a loquitur in conditione uoluntaria non autem in neceſſaria, quòd autem ita ſe res habeat ſic induco. commodiſſimè inquit Pomponius, is qui nondum natus eſt ita hæres inſtituitur ſiue me uiuo, ſiue me mortuò natus ſit, hæres eſto, aut etiam purè neutrius temporis habita mentione, ſi enim uno uel altero caſu expreſſo, uel etiam neutro, teſtantis arbitrio poteſt fieri inſtitutio, ergo non poterit dici neceſſaria conditio quæ in arbitrium collata eſt; quia ea eſt oppoſitorum natura, ut alterò poſito
18 † neceſſarium ſit, alterum remoueri. l. hæc uerba ille aut ille de uerbo. ſignificat. l. ſi inter de exceptio. rei iud. Doctor. in rub. de acquiren. poſſ. Et quia
19 in arbitrarijs nulla poteſt † neceſſitatis ratio afferri, ſed pro ratione uoluntas perpenditur, l. prima, §. pueritiam iuncta ibi glo. in uer. ratus de poſtul. Iaſ. in rubr. de leg. primo, ad fin. Dec. in rub. C. de teſta. milit. & eſt tex. inſtit. de leg. can. in princip. & eſt uulgo iactatiſſimum dictarium. quibus ita ſe habentibus ſuccedit, ut cum res uerſetur in conditione uoluntaria in qua potuit teſtator pro animi debito caſum omiſſum exprimere, eius omiſſio habetur pro omiſſione, & cenſeatur eius cenſura relicta iuris cōmunis diſpoſitioni, quo iure merito diſponitur teſtamentum rumpi ſi eueniat conditio caſus omiſſi,
20 quia † ne ſub conditione quidem ſcriptus hæres intelligitur, qui in hunc caſum naſcitur qui teſtamento non eſt comprehenſus, ſecus in neceſſaria conditione per rationes quæ ſupra conſideratæ fuere in conſtituenda ſupra relata concluſione.

Quantum ad ſecundum caput circa difficultatē
21 cōtrarietatis † dictæ l. fin. C. de poſth. hær. inſtit. q̄ paucisſimis reſoluendo negocium, dicitur in dicta l fin. quamuis agatur de conditione uoluntaria, ut & in caſu dictæ l. commodiſſimè, nihilominus ibi progreſſionem fieri de caſu ad caſum, quia uerba illa ſi intra decem menſes poſt mortem meam naſcetur, poſſunt ex uerisimili teſtatoris mente comprehendere nō ſolum tempus natiuitatis poſt mortem teſtatoris expreſſum, ſed etiam tempus natiuitatis in uita teſtatoris tacitè comprehenſum, ut ſupra declarauimus, & ideo licet in conditione uoluntaria negocium geratur tamen admittitur productio de caſu ad caſum, ſeu magis comprehenſio, ex tacita teſtatoris uoluntate uerbis generalibus enun-
22 tiata. Quinimmo retento eo intellectu, quòd caſus natiuitatis qui poſtea ſubſecutus eſt uiuente teſtatore, ueniat comprehenſiuè, & non extenſiuè, ille dictæ l. fin. non ſolum obſtabit l. commodiſſimè ſed etiam per locum a ſpeciali cum illa conueniet, arg. l. ius ſingulare & l. quod uero de legib. & l. 1. ad municip. & de incol. Quod argumenti genus eundem quoque producit effectum, retento pariter intellectu, quòd ibi ex uerisimili teſtatoris mente fiat extenſio.

SVMMARIVM.

1 *Quantis obnoxia ſit difficultatibus reſolutio tex. in l. fideicommiſſa, §. ſi cui de leg. 3.*
2 *Quid ſentiat gloſſ.*
3 *Duæ aliæ referuntur ſolutiones. nu 4.*
5 *Quartam afferri ſolutionem ex Croto.*
6 *Quintam ex Io. Bologneto.*
7 *Sextam ex eodem. nu. 8. & 9.*
10 *Septimam ex Lanceloto Galiaula.*
11 *Beneficio emancipationis quod a patre profectum eſt, filium non debere uti contra patrem.*
12 *Difficultatem dicti §. ſi cui ab antiquis patribus reſolutam non fuiſſe.*
13 *Quis ſit dicti § ſi cui l. fideicommiſſa de leg. 3. ſenſus præter cæteros, cum ſeq. uſque in fin.*
14 *Mortem nihil eſſe aliud, quàm ſeparationem animæ a corpore.*
15 *Capitis diminutione omnia iura ciuilia reſolui, ut morte.*
16 *Germanum aperiri ſenſum d. §. ſi cui.*

Qualitèr ſit reſoluenda difficultas, l. fideicommiſſa. §. ſi cui, de leg. 3.

CAP. X.

1 QVantum ad tex. in dicta l. fideicōmiſſa, §. ſi cui de legatis tertio, † res non leuibus uidetur obnoxia eſſe difficultatibus, cum uideatur textum ille pugnare, & cùm ſupra firmata concluſione, & cum dicta l. ſi mater C. de inſtitu. & ſubſtitu. l. mulier ad ſenat. Trebellia. & l. ſi.

l.ſi. C.de donatio quæ ſub mod.propterea uariæ afferuntur ſolutiones ad d.§.ſi cui.

2 Quarum prima eſt ex glo. ibidem† quòd ille tex. concordat cum dictis iuribus & cum ſupra firmata concluſione.

3. Secunda eſt† ꝙ in d.§.ſi cui per emancipationem adimpleatur conditio, ut inſtitutus habeat utilem actionem & poſtea per mortem; adimpleatur per complementum.

4 Tertia eſt† quòd Bartol.concluſio non eſt vera, quodq; conditio mortis non adimpletur per emancipationem, per d. §. ſi cui; nec obſtant dicta iura, quaſi contineant caſum ſpecialem, videlicet quando pater erat indignus, uel ipſa mater ex aliqua cauſa erat indignata cum eo.

5 Quarta eſt† quam ponit Crotus in d.§.& quid ſi tantum, & quam uidetur ſenſiſſe Dec.in d.l.ſi mater C.de inſtit.& ſubſtit. Maria. Iunio.in l.cum filio in prima par.de leg.1.& in d. §.& quid ſi tantum, ſub nu.57.verſic.ego alias hoc eſt, ut d.§ ſi cui, loquatur in extraneo, cuius inſtitutio facta ſub conditione mortis, non habet effectum per emancipationem; & dicta tria iura ex aduerſo relata locum habeant in matre, quæ optat filios ſuos plenè habere totam hæreditatem, & propterea mater ipſa uidetur cogitaſſe de effectu ipſius conditionis; ut omnino filij habeant plenè hæreditatē, extraneus uero nō præſumitur habere tantum deſideriū, ut eis acquiratur, & uidetur cogitaſſe ſolùm de forma conditionis, & rationem dicit eſſe Socinus iunior iam relatus, quia propter uotum maternum, & naturalem affectionem in filium, credere eſt matrem eam conditionem appoſuiſſe, ſolùm conſiderando eo modo, ideſt per mortem patris, filium futurum eſſe ſui iuris & non aliter, quòd ſi crediſſet filium emancipatione exiturum eſſe patriam poteſtatem, uerisimile eſt illam, eo quoque caſu prouiſurá fuiſſe, ita mater ex charitate ſuadente quæ ſolum conſiderauit exiſtentiam ſui iuris, uidelicet ut filius ſui iuris efficiatur, ac liberetur a ſacris paternis, ut plenè habere poſsit. Quæ conſideratio ceſſat in extraneo, & ideo tunc expectatur mors, in cuius tempus dilatum erat fideicommiſſum, & hanc reſolutionem inquit Soc. iun.cum aliàs ueram putaret ſuo ſolum fretus iudicio, nunc uerisſimam eſſe credere ob auctoritatem Decii ac Croti; eamque dicit fuiſſe Paul.Caſtr.in d.l.ſi mater C.de inſtit. & ſubſtit.Lancello. Galiaul.in d.§.& quid ſi tantum ſub nu.38.ver.ult.cōtra iſtam, quamuis moderni hic col.11. ſibi adſcribant. ſed tamen ipſe Lancel.illam impugnat, quod facit & Io. Bologne.ſub nu.81.ad fin.

6 Quinta eſt† quam ponit idem Bologne. ſub nu. 82.quod in d. §. ſi cui teſtator ulterius proceſsit declarando modum quo deberent filij exire patriā poteſtatē, ſcilicet per mortem patris, unde uidetur enixam uoluntatem adhibuiſſe ad dictam conditionē, ut in forma ſpecifica adimpleatur, & in dictis iuribus erat dictum ſi pater morietur uel eos emancipauerit, quæ generalis conditio facilius extenditur, & hanc ſolutionem dicit ſatis arridere auribus, nihilominus eā turbari per tex.in d.l.mulier in 2.reſpon. ad Trebellia.ubi pronuntur eadem met uerba, ſi efficientur ſui iuris per mortem quæ ponuntur in dicto.§.ſi cui.

7 Sexta autem† ſolutio eſt quam ponit idem Bologne.coniungendo aliquas ex prædictis ſolutio.uidelicet quòd in dictis tribus iuribus ſupra in oppoſitum relatis erat mater quæ inſtituebat filios & propter affectionem deſiderabat, quòd plenè acquireretur filiis, tum propter charitatem naturalem, tum quia forſan erat indignata, uel quia maritus alios filios habebat ex alia vxore, & dubitabat ne hæreditatem illis participaret, uel quia erat indignus, v.g. luſor uel fornicariua, & uerebatur ne bona filijs relicta conſumeret; unde cauſa illius extenſionis uidetur fuiſſe longa conſuetudo mariti morum quos ſuſpectos habebat; qua mota noluit ut filijs plenè acquireretur, in d.uerò.§.ſi cui erat extraneus qui relinquebat, & non habebat tantam affectionem, neque tantum deſideriū quòd eis bona relicta plenè acquirerentur, unde præſumitur, cogitaſſe de forma conditionis, & quòd non poſsit adimpleri niſi in forma ſpecifica, ex quo diſcurſu dicit dari vnam magnam declarationem ad concluſionem ſupra firmatam; ut conditio neceſſaria ad effectum actus extendatur

8 ad caſus ſimiles, ut ſcilicet non† procedat ex propria natura conditionis, ſed propter ſubiectam materiā, uel quod ſaltem regula procedat præſumptiuè tantum, tamen ex alijs coniecturis poſsit probari contrarium; ut non debeant extendi, ſed adimpleri per æquipollens per d.§ ſi cui.

9 Sed hæc† ſolutio ſeu concordia, ut ipſe appellat, eadem eſt cum reſolutione Crot.Decij, & Soc.iuni. & ante illos Paul. Caſtr. in d. l. ſi mater quam idem Bolog.paulo ſuperius improbauit.

10 Septima eſt ſolutio† Lancelo.Galia. in d. §.& quid ſi tantum ſub nu.38.uerſi.aliàs dicebam, ut tex.in d. §. ſi cui loquatur quando pater erat grauatus dare propriis filiis, ſi efficerentur ſui iuris morte patris; nam ſi per emancipationem id ſuccedat non debent ſtatim filij habere à patre, ſed tunc demum cū mors

11 ſecuta fuerit, ne benificio† emancipationis quod à patre conſecuti ſunt utantur contra patrem, l. amiciſsimos. §.fin. de excuſat. tuto.l cum filio in fin. de leg 1.Sed hunc intellectum dicit idem Galiaul. eſſe diuinatiuum ut & diuinationis arguit Bologne.iam relator alios ſupra recenſitos.

12 Quid dicemus? Ego† opinor quòd quamuis grauiſsimi illi patres ſupra relati ſtrenue lauorauerint pro reſoluenda huiuſmodi d.ficultate, non tamen punctum tulerint, propterea præter cæteros ſentio tex.in d.§.ſi cui non impugnare concluſionem noſtram, ſed pro ea ſtare ac probare, quandoquidem dicit tex.Si cui Ita fuerit fideicommiſſum relictum; Si morte patris ſui iuris effectus fuerit & emancipatione ſui iuris factus ſit non uidebitur defeciſſe conditio; ſed & cum mors patri contingat quaſi exiſtente conditione ad fideicommiſſum admittetur. quibus uerbis mihi uidetur ita expreſſe demonſtrari fideicommiſſo fieri locum æque per emancipationem; ac per mortem, ut nihil poſſet clarius oſtendi.

13 Nam† ſenſus eius orationis eſt, ut eo in caſu cum fi-

liua

lius emãcipatione facta a patre ſui iuris fiat, non di-
catur deficere conditio, ſed quaſi exiſtente conditio
ne ad fideicommiſſum admittatur, cum & mors pa
tri contingat, quaſi dicat cum interueniente emanci
patione dicatur quodam modo mors patri contin-
gere, eo quia reſpectu patriæ poteſtatis mors patri
continget à filio, ideſt ſeparatio, quia mors nihil eſt
14 † aliud quam ſeparatio animæ à corpore, & ſic de-
ſtructio uitæ Cic. lib. 1. Tuſcul. quæſtio. auctore &
Gel. lib. 2. c. 6. Attica. noct. & omnium eſt reſolutio
§ deinceps in auth. de nupt. ſic emancipatio eſt ſepa
ratio filij a patre & deſtructio patriæ poteſtatis &
introductio ſui iuris. §. præterea inſt. quib. mod. ius
patr. pot, ſol. cum iure ciuil. facta emancipatione
perinde habeatur ac ſi nunquam filij in patria po-
teſtate fuiſſent. §. emancipatos inſtit. de exhæred. li-
ber. § emancipati inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. de-
15 fer. cum per capitis diminutionem † iura omnia iura ci
uilia inter eos eſſe deſierint ut morte. §. ult. inſtitu.
de leg. agnat. tutel. §. minima inſt. de cap. diminu. iun
16 cto d. §. deinceps in auth. de nupt. Verus igitur † ac
germanus ſenſus illius. § erit decernere, ut filijs ſui
iuris effectis per emãcipationẽ, quaſi morte patris in
teruenientе, & ſic quaſi exiſtente cõditione fideicõ-
miſſum ſub ea conditione relictum ſi morte patris
ſui iuris effecti fuerint debeatur, qui ſenſus multo
magis admittendus erit, quòd per illum reducitur il
le tex. in d. § ſi cui ad ueram concordiam, planamq;
conciliationem cum cæteris iuribus in oppoſitum
allegatis. Et adiuuatur illa ratione quòd cum in illa
conditione, ſi morte patris ſui iuris effectus fuerit,
uis facta fuerit in ſuitate iuris, quæ ita per eman-
cipationem, ut per mortem contingere poterat, ut
ſupra declaratum fuit; caſus mortis uidetur potius
fuiſſe exempli, uel frequentioris uſus gratia expræſ-
ſus, quàm aliter, & ideo non debuit impedire produ
ctionẽ illius caſus mortis ad caſum emancipationis.

SVMMARIVM.

1 *Extenſionem in conditionibus neceſſarijs non fieri, quan*
do in oppoſitum apparet de mente defuncti.
2 *De mente omnium.*
3 *In conditionibus primum locum obtinere mentem de-*
functi.
4 *Siue expreſſa ſiue tacita ſit.*
5 *Actus agentium ultra eorum intentionem non ope-*
rari.
6 *L. ſi pater filium & l. ſi ita quis de vulg. & pupill. intel-*
lectus nu. 7.

Quid reſoluendum ſit quando extenſio-
ni faciendæ ſecundum regulam obſtaret
mens ipſius diſponentis. Cap. XI.

Imitatur autem ſupra dicta concluſio
ſicut ſupra confirmata, ut locum non
1 habeat † quando in oppoſitum appa-
reret de mente ipſius diſponentis uel
expreſſe uel per alias coniecturas, ut tradit Bologn.
ſup. rel. in d. §. & quid ſi tantũ ſub nu. 82. ad fi. & eſt
2 de † mente omnium ſcriben. ibidem & ſatis conſtat,
ex ſupra relatis, nec mirum id quidem, cùm in cõndi-
3 tionibus primum locum obtineat uoluntas † de-
functi l. in conditionibus de condi. & dem. l. cum ui-
rum, C de fideic. l. cum auus ff. de cond. & demonſt.
cum ſimil. quę ſupra adduximus lib. 1. in ea parte in
qua tractauimus qui ſit uerborum finis, ubi oſten-
dimus uerborum uirtuti mentem diſponentis præ-
4 dominari. Siue illa † tacita ſit, ſiue expræſſa, ut ſcribit
Iaſ. in l. cum res in 6. notab. de le. 1. & in iſtis terminis
ſecundum aliquorum ſolutiones poſſunt intelligi iu
ra quę ſupra in oppoſitum fuere deducta. Non enim
5 † debent actus agentium operari ultra eorum inten
tionem l. non omnis ſi cert. pet. & l. obligationũ ſub-
ſtantia de actio. & obl. cum ſocijs, & in hunc quoque
6 ſenſum poteſt induci † tex. in l. ſi pater filium & in l. ſi
ita quis de uulg. & pup. ſubſt. prout perpẽdit. D. Alc.
d. li. 3. de uerb. ſig. ſub nu. 18. ibi in uerſ. igitur ut pu
7 gnantia, qui abſolute firmat † hanc limitationem ad
dictam concluſionem, & poſtea in uerſi. quod & in
ea, inducit ſupra dicta iura in eundem finem.

SVMMARIVM.

1 *Si teſtator inſtituerit uentrem uxoris ſi maſculum pare-*
ret, eique ſeium ſubſtituerit, & ſi fœminam, vel nemi-
nem pareret ſubſtituerit hoſpitale; & vxor in puerpe-
rio deceſſerit, infanſque caeſo ventre extractus ſit ac
deceſſerit, ſeio ne an hoſpitali debeatur hæreditas nu. 2.
3 *Seio deberi hæreditatem ex receptiore ſententia.*
4 *In practica durum eſſe recedere ab opinione Baldi ac Sa-*
lyceti. cum non habent contradicentem.
5 *Ex coniectura mentis interpretationem etiam ſi verba*
omnino non quadrent.
6 *Contrariam ſententiam qui defenderint & quibus ra-*
tionib. nu. 7. & 8.
9 *Sed a communi ſententia recedendum non eſſe ex aucto-*
ris voto, & quibus rationibus.
10 *Conditio illa ſi peperit quàm varios ſenſus habeat. nu. 11*
12 *Quomodo reſoluenda ſit obiectio Iaſon. de pluribus con*
ditionibus.
Ex vi uerborum tacite ſubintellectorum, quomodo ex-
tenſio fiat, & non ex vi conditionis.

Quid ſi teſtator uentrem uxoris inſtitue-
rit ſi maſculum pareret, eique ſeium ſubſti-
tuerit, & ſi fœminam uel neminem pareret
ſubſtituerit hoſpitale, & uxor in puerperio
deceſſerit, eique cæſo uentre infans extra-
ctus fuerit an ſeius, uel hoſpitale admitti
debeat.

CAP. XII.

Ex hactenus deductis infert D. Alc. d. li.
1 3. ſub nu 19. † ad deciſionem nonnulla
rum quæſtionum quæ frequenter in
praxi contingunt, & inter ceteras ꝙ ſi
2 teſtator uentrem uxoris inſtituerit † ſi maſculum pa
reret,

reret, eique ſeium ſubſtitnerit, & ſi fœminam uel
neminem pareret hoſpitale ſubſtitnerit, uxor autẽ
in puerperio deceſſerit, eiq; cæſo uentre infans extra
ctus fuerit, nihilominus ſeium ex præmiſſa ſubſtitu-
tione admittẽdum eſſe cũ maſculum peperiſſe dici
non poſsit mulier, ſi cæſo uentre fœtus extractus
eſt, l. anniculus de uerb. ſig. quia cum hæc conditio
ſi maſculum peperit neceſſaria ſit, propius eſt, ut ef-
fectum conſiderari ſubſtitutionique locum eſſe di-
3 cendum ſit, † ut crebriore calculo receptum eſſe con
ſtat ex Alex. in l. quod de lib. & poſth. ſub nu. 6. qui
dicit ita firmare Saly. in l. fin C. eod tit. aſſeuerantem
Bald. ſic conſuluiſſe per d. l. fi. & l. Titius. §. 1. & d. l.
quod dicitur de lib. & poſth. eſſeque de mente Bal.
in l. fin. C. de ſu. & legit. hæred. & Bart. in l. Arethuſa
de ſtat. hom. dum diſtinguit an mulieri in diſpoſitio
ne inductus ſit fauor, uel id minus, aliaſque nonnul-
las rationes conſiderat Iaſ. in d. l quod dicitur ſub
4 nu. 6. & duobus ſeq. aſſerens quòd in practica † du-
rum eſſet recedere a deciſ. Bal. ac Saly. cum non ha-
beant contradicentem, eandem quoque probat ſen
tentiam D. Alcia. in d. l. anniculus in fi. de uerb. ſign.
eo quòd non reſpexiſſe uidetur teſtator modũ quo
filius in lucem prodeat, ſed quomodocunque natus
5 ſit illi conſuluiſſe, & ideo ex coniectura † mentis ſit
interpretatio etiam ſi conditionis uerba omnino
non quadrent; Petr. Rebuff. in d. §. fin. d. l. anniculus
uerſi. quod tamen intelligerem.

6 Contrariam † tamen huic opinioni ſentẽtiam fir-
mat Iaſ in d. l. quod dicitur ſub nu. 9. verſ. tamen, per
tex. in d. l. anniculus. §. fin & in d. l. etiam ea mulier de
uerb. ſigni. in quorum altero dicitur falſum eſſe eam
peperiſſe, cui mortuæ filius extractus eſt, altero
ſcribitur etiam eam mulierem dici filiũ habere cui
exciſo uentre filius editus eſt, nec iſtis iuribus ſatisfa
cere ſolutiones Bal. & Saly. quia faciũt manifeſtam
uiolentiam, & reſtrictionem ad illum text.

7 Rurſus quia uidetur † hæc inſtitutio facta ſub plu
ribus conditionibus, uidelicet ſi grauida eſſet, & ſi
maſculum peperiſſet, quarum concurſus ad imple-
mentum diſpoſitionis eſt neceſſarius l. ſi hæredi plu
res de cond. inſtitutio. unde quamuis prima illa con
ditio ſi grauida eſſet impleta fuerit; non tamen ab-
ſoluta eſt altera ſi maſculum filium pepererit cum
peperiſſe dici non poſsit ea mulier cui mortuæ filius
exciſo uentre extractus ſit. d. l. anniculus. §. fi. & ideo
cum caſus iſte reperiatur omiſſus fuiſſe à teſtatore;
nimirum ſi ſubſtitutioni locus eſſe non poſsit. Præte
8 rea quia conditiones † illæ ſupra relatæ nihil diſpo-
nunt in utilitatem uentris ſed extranei ſubſtituti, &
tunc quia talis cõditio nullo caſu neceſſario inerat,
remanet prorſus uoluntaria atque ita immutabilis,
& propterea caſus omiſſus pro omiſſo prorſus ha-
bendus eſſe uidetur, iuxta ea quæ ſupra dicta ſunt, &
in fine plenius dicentur, & eiuſdem ſententiæ uide-
tur fuiſſe Ang. in d. l. quod dicitur de lib. & poſth. &
in conſ. 51. Simon notarius col. j. in legato facto mu-
lieri ſi filium pepererit, nec uidetur diſſentire Bar. in
d. l. aretuſa de ſtat. hom. ad fin. ſub nu. 4. ubi pro ab-
ſoluto habet eo in caſu conditionem non dici im-
pletam fore.

9 Quid dicemus? Ego † opinor ſententiam contra
Iaſonem ut receptior eſt, ſic quoque eſſe ueriorem
in puncto iuris, ad quod oſtendendum ea ratiocina
tione utor; nam conditio illa inſtitutioni adiecta, ſi
filium maſculum pepererit, prout ad diuerſa referri
poteſt diuerſos quoque habet ſenſus, in quibus exci
piendis promiſcuè confuſaneè locuti fuiſſe uiden-
tur interpretes noſtri, ita vt eorum uim penitus hau
ſiſſe non uideantur; ſi enim ad matrem referatur
ſtat in proprijs ſuis terminis, in propriaque eius
10 ſignificatione, & ideo † cum ſignificet mulieris eni-
tentis actum, ut ſcribit D. Alciat in d. §. fin. d. l. anni-
culus, & reſumit ibidem Petr. Rebuf. in prin. eius cõ-
mentariorum ad d. §. ſi execto uentre infans ei detra
hatur nõ poteſt dici peperiſſe; & ita procedit tex. in
d. l. anniculus ad fin de uerb. ſign & quod dicit Bart.
11 In d. l. Arethuſa ad finem, ſi uerò referamus † eam cõ
ditionem ad partum qui in utero eſt, clarum eſt, quod
alium ſenſum non habet quam, hunc uidelicet ſi na-
tus ſit uel fuerit filius maſculus, quia actus ille eni-
xionis qui conſideratur in matre, applicari aliquo
modo non poteſt filio, unde cùm ſemper filius na-
tus eſſe dicatur, ſiue mater illum perpererit, ſiue ex-
ciſo uentre extractus fuerit, d. l. quod dicitur de li. &
poſth. ubi Iaſ in t. not. qui infert ad multas quæſtio
nes in praxi, l. poſthumus § item natus de inoff. teſt.
cum ſimil. Neceſſe erit, ut quantum ad ſubſtitutio-
nem factam filio maſculo ſemper dicatur verificata
eſſe conditio ſubſtitutionis, ſiue mater peperit, ſiue
illi mortuæ fuerit exciſo uentre filius extractus. Ne-
12 que mouet † illa conſideratio Iaſonis ſecundo loco
facta de pluribus conditionibus; quia in caſu no-
ſtro non aderant plures conditiones, ut in caſu Iaſo
nis & Bal in quo erat appoſita illa quoque conditio
ſi grauida erit, quia in caſu iſto teſtator pro abſolu-
to habebat illam grauidam eſſe, unde ſola aderat cõ
ditio ſi maſculum peperiſſet, quæ cum filij naſcituri
utilitatem reſpiceret, ut ſupra dictum eſt, debuit in-
telligi. quę conſideratio reſoluit etiam tertiam obie
ctionem quæ erroneè opponebatur nõ agi in tali cõ
ditione de vtilitate filij naſcituri, ad quod etiam ad-
uertit Iaſ. unde ſtante ſ. d. declaratione ſ. facta, ap-
13 paret, & ex ui † uerborum tacitè ſubintellectorum,
hanc productionem in iſta facti ſpecie fieri, non ex
eo quod conditio ſit neceſſaria, quicquid uoluerit
D. Alciat. in d. l. 3. de uerb. ſignifi. & in d. l. anniculus
§. fin. eod tit.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator ſi uſumfructum vxori reliquerit ſi uidua per-
manſerit, & poſt eius mortem Titio, ſi illa ſecundo nu-
bat cui debeatur uſusfructus.*
2 *Dilatio in fauorem vxoris adiecta hæredi prodeſſe non
debet.*
3 *Communem eſſe ſententiam ut mulier cui legatus ſit uſus-
fructus ſi uidua permanſerit, & poſt eius mortem Ti-
tio, ſi ad ſecundas nuptias tranſiuerit legatum Titio
deberi.*
4 *Sed contrà ſentire D. Alciatum.*
5 *Teſtator loquens de filijs maſculis in una parte teſtamen
ti, &*

ti,& in alia ſimpliciter loquens de filijs, non intelligi de filijs maſculis loqui noluiſſe.

6 *Pœnam a teſtatore impoſitam ad hæredem potius, quàm ad eius cuius fauore impoſita eſt ſpectare debere.*

7 *Intellectus l. mulier ad ſenat. Trebellianum.*

8 *Communem opinionem eſſe ueram, ut per tranſitum ad ſecundas nuptias Titio legatum uſusfructus debeatur, ſed minus recte fuiſſe illatum a principali concluſione ad deciſionem huius quæſtionis.*

9 *Mortem principaliorem, ac frequentiorem eſſe modum finiendi uſumfructum.*

10 *Teſtator cum uocat ſubſtitutum legati uxoris poſt eius mortem pro abſoluto habet illam non eſſe facturam tranſitum ad ſecundas nuptias.*

11 *Caſum mortis frequentioris uſus gratia extendi.*

12 *Quando ex coniecturis apparet de uoluntate teſtatoris, tunc ceſſat obiectio quòd teſtator dicere potuiſſet.*

13 *Et maximè cum uerſamur in ijs quæ frequentioris uſus gratia uel exempli cauſa dicta eſſe comperiuntur.*

14 *Quando uxor eſſet iuuenis, per tranſitum ad ſecunda nota non cenſeretur factus eſſe locus ſubſtituto uocato in caſum mortis.*

15 *Vix tamen eſſe ut huic limitationi poſſit eſſe locus.*

16 *Vxor ubi habet à marito filios, etiam ſi iuuenis ſit non facile credit maritus illam ad ſecundas nuptias tranſituram eſſe.*

Teſtator ſi uſumf. reliquerit uxori ſi uidua permanſerit & poſt eius mortem Titio, uxor uerò ſecundo nupſerit utrius eſſe debeat uſusfructus.

CAP. XIII.

INfert quoq; D. Alc. ex conſtitut.
antedictæ concluſ. ad deciſionē
1 alterius q̃onis, uidelicet. †Quòd
ſi teſtator uxori uſumfructum re
liquerit ſi uidua permanſerit, &
poſt eius mortem Titio, uxor ſe
cundo nupſit, utrius uſusfructus
eſſe debeat, donec uxor morietur, & dicit frequen-
tiorem eſſe interpretum ſententiam in l. mulier ad
ſenat. Trebel. ut ſtatim Titius habere debeat uſum-
fructum, ut conditio mortis ad ſecundas quoque
2 nuptias porrigatur, cum huiuſmodi dilatio† in fa-
uorem uxoris adiecta hæredi prodeſſe non debeat,
l. a filia. §. alumno ad ſenat. Trebellia. unde ſi ad ſe-
cundas nuptias properauit legatario locum faciet,
& reuera hanc opinionem dixit Alex. in d. l. mulier
in fin. princi. probaſſe Ang. in quibuſdam lectur. in
auth. hoc locū. C. de ſecun. nupt. Caſtr. in l. ſi quis hæ
res ita de acq. hær. & in l. ſi mater. C de inſt. & ſubſti.
ſub cond. fact. quib. locis iam relat. accedit Alex. qui
eandem firmat ſententiam in d. l. ſi mater C. de inſti.
& ſubſti. & fuit origin. deciſ. Io. Andr. ad ſpeculato. in
ti t. de ſecun. nupt in rubr. quem refert ac amplecti-
tur Soc. in conſ. 5. lib. 3. & in conſ. 3. col. 2. ante medi.
co lib. & col. 3. in princ. ubi atteſtatur eam deciſio- 2
nem communiter eſſe a doctorib. approbatam.
Ipſe tamen D. Alcia. non putat hanc ſententiam
4 eſſe ueram † quia cum appoſuerit teſtator illam con
ditionem, ſi uidua permanſerit, uidetur conſideraſſe
quod ad ſecundas nuptias eius uxor tranſire facile
potuerit, unde cum non prouiderit niſi in caſu mor
tis uidetur uoluiſſe omittere caſum ſecundarum nu
ptiarum, & conſequenter eum relinquere diſpoſitio
ni iuris communis, quia aliàs ſi uoluiſſet prouidere
facile id potuiſſet, l. 1. §. ſin autem, C. de cad. toll. & ar
gu. eius quod ſcrib. Iaſ. in l. qui filiab. in prin. de leg.
5 pri. † ubi uult patrem qui ſemel de maſculis in teſt.
fecit mentionem, & poſtea ſimpliciter de filijs eſt lo
cutus non intelligi 2. loco uoluiſſe rurſus de filijs
maſculis intelligere. Item quia pœna priuationis
6 † a teſtatore impoſita ad hæredem potius, quàm ad
eum cuius fauore imponitur ſpectare debet l. uxori
7 uſumfructum nillæ de uſufr. leg. Ad l. uero † mulier
in princ. reſpondet ibi teſtatricem uerisimiliter non
cogitaſſe caſum emancipationis, ut caſum nuptia-
rum cogitauerat teſtator in facti ſpecie propoſita.
8 Quid conſtituendum erit? †Ego opinor commu-
nem ſententiam eſſe ueram, ſed non ſatis oportunè
fuiſſe ex principali concluſione noſtra ad eius quæ-
ſtionis deciſionē illatam, ueram eſſe reor, ex eo quia
teſtator dum legauit uxori uſumfructum ſi uidua
permanſerit, & poſt eius mortem Titio, uidetur cō
ſideraſſe extinctionem ac finem uſusfructus in uxo-
re cui relinquebat priore loco dictum uſumfructū
ad hoc ut faceret locum ipſi Titio ſubſtituto, quia
9 † mors fructuariæ principalior eſt ac frequentior
modus finiendi uſumfructum §. fin. inſti. de uſufruc.
l. corruptionem in princ. C de uſucap. cum ſocijs un
de quamuis uſusfructus fuerit extinctus, non per
mortem ſed per tranſitum ad ſecundas nuptias, &
ſic per ſublationem uiduitatis atque extinctionem
conditionis appoſitæ legato uxoris, nihilominus ſit
locus ſubſtitutioni, quia habito fine non curamus
de medijs quib. peruenimus ad finem l. cum ſeruus
10 de uerb. obligatio. cum ſimil. Rurſus† quia licet te-
ſtator adiecerit legato uſusfructus uxoris, ſi ui-
dua permanſerit nihilominus habuit pro abſoluto,
illam permanſuram eſſe uiduam, quia uacauit ſub-
ſtitutum ſolum poſt mortem uxoris, unde apparuit
eum appoſuiſſe caſum mortis quaſi nō dubitantem
de conditionis defectu per tranſitum ad ſecundas
nuptias; in eo quoque caſu idem diſpoſiturum quod
in caſu mortis. ergo illo conuenienter productio de caſu
mortis ad caſum tranſitus ad ſecundas nuptias fieri
debuit. d. l. mulier, ad Trebell. d. l. ſi. C. de poſthum.
hæred inſti. & arg. nota. in l. tale pactum de pactis.
11 Accedat† quòd ut & in ſuperioribus diximus uide
tur caſus ille mortis potius exempli ac frequētioris
accidentis gratia eſſe expreſſus; unde impedimento
eſſe non debet, quominus in ſimilib. idem ſit dicen
dum iur. uulg. Et per hęc ceſſant conſiderationes D.
Alciati, quòd ſi uoluiſſet teſtator facilè exprimere
12 potuiſſet, quia cum ex fine† in quem dirigebat te-
ſtator diſpoſitionem ſuam, apparet de illius uolun-
tate uolentis ut diſpoſitio etiam ad hunc caſum per
duceretur, ceſſat illa obiectio, & conſequenter illa
deci-

deciſio Iaſ. in d.l.qui filiabus & illa obiectio d l uxo
ri uſumfructnm uillæ, nam deciſio Iaſonis, præter
quam quod habet multos cõtradicentes, ceſſat pror
ſus qñ de caſu ad eſſum illatio fit ex cõiecturata uo
13 luntate defuncti, & maximè † cum uerſemur in ijs
quæ frequentioris uſus gratia vel cauſa exempli di-
cta ſunt, ut per Iaſ. in d.l.1. de leg.1. ſub nr. 14. uer.
contra tamen, vel quando ſub generalibus uerbis ca
ſus omiſſus comprehenderetur, ut per Alex. in conſi.
75. ſub nu. 13. vol. 5. prout in caſu noſtro, in caſu au-
tem d l. uxori uſumfructum, tempus præciſum fue-
rat adiectum, idq; non ſolum quoad translationem
uſusfructus, ſed etiam dominij & proprietatis, un-
de limitata cauſa terminos ſuos egredi non debebat
l. in agris cum ſodalibus de acquir. rerum dominio
cum præſertim a fine in quem directa fuit uoluntas
teſtatoris non comprehenderentur omnes illi caſus
ut in q. noſtra fore ſupra dictam fuit.

Quod autem nõ debuerit inferri ex concluſione
noſtra ad huius q. deciſionem ea ratione affirmo,
quòd cum in hac diſputatione non uerſemur in ali-
qua conditione neceſſaria, ſed potius uoluntaria ad
actum ac ad effectum actus, ſequitur ut ab uno ca-
ſu ad alterius deciſionem non potuerit inferri.

Limitat tamen D. Alci. loc. iam relat. antedictam
14 concluſionem, quando uxor eſſet iuuenis † & quam
teſtator ueriſimiliter credere poterat ſecundas nu-
ptias appetituram eſſe, tunc enim caſum hunc ueri-
ſimiliter cogitare potuerit, & non prouiderit dicen
dum inquit non eſſe ſubſtitutionem ad alium ſimi-
lem caſum perducendam, in quam ſententiam fa-
cit l. commodiſsime de lib. & poſth. cum inductio-
nibus ſupra relatis. ſed ſi rationibus per nos ſupra cõ
15 ſideratis hãc communem illationẽ defendamus † uix
eſt, ut huic limitationi poſsit eſſe locus; præſertim ſi
uſusfructus extinctionem præ oculis à teſtatore ha-
bitam fuiſſe defendamus. & caſum mortis exempli,
uel frequentioris uſus gratia expreſſum fuiſſe dica-
mus. ſed ſi ſolam illam conſideramus rationem. cui
Io. Andr & cęteri antiquiores videntur innixi fuiſſe,
quòd ſcilicet non uideretur teſtator conſideraſſe ca
ſum tranſitus ad ſecunda uota, res maiorem habe-
ret difficultatem, nihilominus ego tunc ſic conſti-
tuendum eſſe cenſerem, nã ſi uerſaremur in caſu in
quo loq. Io. An. & ſocij, videlicet qñ teſtator ab ipſa
uxore filios haberet, & eos hæredes inſtituiſſet, ego
16 crederem † huic limitationi non eſſe locum, quia
etiam ſi uxor eſſet iuuenis potuit tamen teſtator fa-
cile opinari eam non eſſe ob amorem filiorum fa-
cturam tranſitum ad ſecundas nuptias, & propte-
rea adhuc eſſemus in terminis iſtius concluſionis,
etiam prænarrata ratione inſpecta, quòd ſi ex illa fi-
lios aliquos non haberet, ego perfacile manum da-
rem D. Aleiato per tex. in § ſin autem in auth. de nõ
elig. 2. nub. mulier.

S V M M A R I V M.

1 *Quid ſi Titio fuerit relictus uſusfructus tranſeunte vxo-re legataria ad ſecundas nuptias, & illa mortua fuerit.*

2 *D. Alciatum putare Titio non deberi uſumfructum ſed remanere apud hæredem.*

3 *Ridereque Socinum, qui ſutilibus, ut ait, rationibus contra diſseruit.*

4 *Conditio ſi ad ſecundas tranſierit nuptias, eſſe multum diſsimilem conditioni mortis. nu. 5.*

6 *Eſſeque conditionem uoluntariam, in qua non datur progreſſus de uno caſu ad alterum.*

7 *Conditionem tranſitus ad ſecundas nuptias per mortem deficere.*

8 *In vltimis voluntatibus defuncti voluntatem prædominari.*

9 *Cum teſtator facit mentionem tranſitus ad ſecundas nuptias, cenſeri excludere caſum mortis.*

10 *Vxore dotem repetente vſumfructum finiri, ſed tamen non fieri locum ſubſtituto in caſum ſecundarum nuptiarum.*

11 *Oppoſitum in oppoſito operari debere quod propoſitum in propoſito, ideoque ſi caſus mortis trahitur ad ſecunda vota, ſic & ſecunda vota ad mortem perduci debent. nu. 12.*

13. *Legatum comparari donationi cauſa mortis.*

14 *Teſtatorem cum facit mentionem mortis cenſeri non cogitaſſe de ſecundis nuptijs.*

15 *Quem præſumi uiuere uſque ad centum annos, & caſum mortis qui breui tempore contingere poſſit, non eſſe in conſideratione.*

16 *Non eſſe recedendum ab illa opinione qua admittit progreſſum a ſecundis nuptijs ad caſum mortis.*

17 *Ea quæ ex ui comprahenſiua diſpoſitionis ueniunt nunquam omiſſa eſſe cenſentur.*

18 *Extinctionem uſusfructus tanquã genus comprehendere omnes modos quibus uſusfructu extinguitur.*

19 *L. commodiſſime de lib. & poſth. leg. eſſe locum, quando ex mente teſtatoris caſus poſset comprehendi.*

20 *Conditiones ſubſtitutionis in legato uſusfructus quodam modo neceſſarios eſſe.*

21 *Per caſum mortis impleri conditionem uſusfructus poſitam in tranſitu ſecundarum nuptiarum.*

22 *Caſus mortis cum dui incertitudinem contineat non poteſt dici contrarium legati ad emptionem continere.*

23 *Obiectionem laborantem in æquiuoco nullius eſſe conſiderationis.*

24 *Teſtator conſiderans vſusfructus extinctionem caſus omnes quibus uſusfructus extinguitur continere.*

25 *Relictum uxori poſt nuptias, comprehendere quoque caſum mortis.*

26 *Regula l. cum prætor de iudicijs quomodo ſit intelligenda.*

27 *Vxorem poſse repetere dotem ſuam citra periculum amiſſionis uſusfructus.*

Quid rurſus dicendum ſit ſi teſtator legauerit uſumfructum, ſi uidua permanſerit, & ſi ad ſecundas nuptias tranſiuerit eundem uſumfructum Titio reliquerit, an uxore ante nuptias ſecundas defuncta Titio debeatur uſufructus.

CAP.

CAP. XIIII.

1 SEd quid ſi è contra, teſtator uxo-
ri uſumfructum † reliquerit, ſi ui
dua permaneret, & ſi ad ſecun-
da tranſiuiſſet uota, Titio eun-
dem uſumfructum reliquiſſet,
uxore ante ſecundas nuptias de-
functa, debebitur ne Titio uſuf-
ructu s? D. Alc. d. l. tertio, ſub num. 20. ad fin. putat
ueriua eſſe, ut admitti non debeat Titius quaſi non
euenerit conditio.
2 Vnde meritò hæredi † remanebit iuxta d. l. uxori
uſumfr. uillæ de uſufruct. leg eo quòd diſsimilis eſt
3 nuptarum mortiſque caſus & ridet Soci. † qui futili
bus quibuſdam rationibus contra diſeruit in conſil.
30. uol. 3. cum idem diuerſum conſuluerit in conſ. 3.
eod. uol. cuius propoſitæ quæſtionis ut plenior ha-
beatur reſolutio ac certior, referam. quibus uam ra-
tionibus diuerſas conſulendo ſententias ſecutus fue
rit Socinus, deinde quid reſoluendo ſit tenendum.
4 Pro opinione igitur, † quam ſecutus fuit D. Alciat.
conſiderat Soci. quatuor rationes, quarum prima
eſt, quod illa conditio, ſi ad alia uota tranſierit, eſt
5 multum † diſsimilis conditioni mortis, per l. com-
modiſsime iuncta ſolutione quam dat Bar. ad illam
l. in d. §. & quid ſi tantum ubi ait, quod hæc ſunt mul
tum diſsimilia inter ſe, naſci in uita, & poſt mortem
igitur fortius hæc erunt differentia inter ſe, tranſire
ad ſecunda uota, & mori, cum mors omnia ſoluat. §.
deinceps in auth. de nupt. ſed diſpoſitio & prouiſio
facta in uno caſu per modum cõditionis non exten-
ditur ad alium caſum diſsimilem d. l. commodiſsi-
me, & l. ſi cum dotem in princ. ſolut. matri. & ſupra
diximus, ergo &c.
6 Secunda eſt, quia † conditio illa, ſi tranſiuerit ad
ſecundas nuptias eſt uoluntaria, ut de per ſe patet,
in conditione autem uoluntaria non datur progreſ-
ſus de uno caſu ad alterum, quia in forma ſpecifica
debet impleri, l. qui hæredi & l. Meuius, de condit.
& demon. Bar. in d. § & quid ſi tantum quem ibi do-
ctor communiter recipiunt, ergo &c.
7 Tertia eſt † quia in caſu contrario de quo ſupra
per tranſitum ad ſecunda uota conditio non deficit,
in iſto caſu deficit, quia per mortem deficit, quia ho
neſtè uixit & uitam uidualem ſeruauit, unde per
mortem non poteſt amplius conditio relicti uerifi-
cari, ac purificari & ita cum factum fuerit legatum,
ſi tranſiuerit ad ſecunda uota, ſi non tranſiuerit cen-
ſetur ademptum ſub contraria conditione, arg. l.
poſt mortem. §. pater de leg. 1. & l. ſi legatum de ad
emp. legat. illo ergo caſu quo cenſetur ademptum
non poteſt uideri datum iuxta tex. notandum & ſub
tilem in l. ſicut in annos quib. mod. uſusfruct. amit-
ta. in uerſi. neque enim ad quod propoſitum ait a Lu
do. Roma. citari tex. in d. l. uxori uſumfructum uil-
læ de uſufruct. legat.
8 Quarta eſt ratio † quia in ultimis uoluntatibus de
functi uoluntas prædominatur l. non aliter de leg. 3.
& in l. in conditionib. primum locum de condi. & de
monſt. defuncti autem voluntatem in iſto caſu huic
diſpoſitionis productioni repugnare oſtendit qua-
tuor conſiderationibus; prima, quia ſi uoluiſſet, ex-
preſsiſſet d. l. unica. § ſin autem. C. de cad. toll. 2. quia
in euentum conditionis tranſitus ad ſecundas nu-
ptias teſtator reliquerat quædam dictæ uxori fru-
ctuariæ, quod relictum cum non poſſet caſui euen-
tus conditionis mortis uxoris applicari oſtendebat
à teſtatore caſum mortis fuiſſe ultrò omiſſum, argu.
l. qui liberos. §. poſthumos de bon libert. & l. nec adie
cit pro ſoci. & l. qui filiabus in princ. de leg. 1.
9 Addi poteſt & quinta quia cum teſtator † dixerit
quamdiu ipſa honeſtè uixerit, & vitam uidualem ho
neſtamque ſeruauerit licet uideatur uoluiſſe uſum-
fructum finiri duobus caſibus uidelicet morte uel
tranſitu ad ſecundas nuptias, nihilominus cum fece
rit ſubſtitutionem in caſu tantum tranſitus ad ſe-
cundas nuptias, caſum mortis intelligitur uoluiſſe
excludere, arg. l. cum prætor de iud. & l. ſi ſine. §. ſed
quod Papinianus de mino.
10 Sexta quia † ipſa uxore dotem repetente finieba-
tur uſufructus & tamen nemo dixerit tunc fieri lo-
cum ſubſtituto, quia caſus omnino eſt diuerſus, arg.
d l. commodiſsimè, & hoc præſertim quia addiderat
teſtator illa uerba, & eo caſu, quibus oſtenderat ſe
reſtrinxiſſe ad euẽtum duarum conditionum, quan-
do ſcilicet aliam uitam elegiſſet ac ad ſecunda uota
tranſiuiſſet. ex quo patet alterius tantum conditio-
nis implementum non ſuffeciſſe, ſed utriuſque con-
curſum fuiſſe neceſſarium iuxta l. ſi heredi plures de
conditio. inſtitut. & l. ſi is qui ducenta. §. utrum de
reb. dub. ergo euentus conditionis mortis ſolus non
ſufficiet.
11 Pro aduerſante ſententia † adducit idem Soc. in d.
conſi. 30. duas principales rationes, quarum prima
eſt, ut ideo ſit idem conſtituendum in caſu iſto atq;
12 in altero contrario, quia † quod operatur propoſi-
tum in propoſito, operatur quoque oppoſitum in
oppoſito, l. & ſi contra de uulg. & pupil. l. ſi ut propo
nis. C. de nup. cum ſimil. Secunda eſt quia ex quo ca
ſus mortis, & tranſitus ad ſecunda uota æquiparan-
tur, ideo ſi caſus mortis extenditur ad tranſitum ad
2. uota ut ſupra uiſum eſt, & è contrà ratione ſupra
ſcripta dicẽdum eſt, quia caſus eſt ſimilis, prout pro
batur ex nota. per Bar. in d §. & quid ſi tantum. Col
liguntur poſtea ex illius dictis in reſolutione contra
riorum duæ aliæ rationes quarum altera eſt quòd
13 legatum comparatur † donationi cauſa mortis l. il-
lud de donat. cauſ. mort. inſtit. de donat. in princ. ut
igitur in donatione cauſa mortis is qui donat, ſe po
tius uult hr̃e, q̃ donatarium & donatariũ q̃ hæredẽ,
ſic & is qui legat, & in legato ſubſtituit habere uult
ſe potius quàm legatarium, legatarium quàm ſub-
ſtitutum, & ſubſtitutum quàm hæredem, ideo debe
bit de caſu ad caſum extenſio fieri in fauorem ſub-
ſtituti. Altera eſt ratio, quia dicunt doctores ſupra
14 relati, teſtatorem diſpoſuiſſe in caſu mortis † quia
cogitauit mulierem non eſſe tranſituram ad ſecun-
da uota, q̃ ſi cogitaſſet idẽ diſpoſuiſſet ergo idẽ di-
cẽdum erit in caſu noſtro, in quo cum ſubſtituerit,
uxore ad ſecunda uota tranſeunte, non cogitauit
uxorem debere mori antequam filiæ nuberent. ſi
enim

enim cogitaſſet idem ſtatuiſſet, arg. l. mulier in prin.
ad ſenat. Trebellia. & d. l. 3. C. de inſtit. & ſubſtit. po-
tuit enim cogitare quòd tranſierit ad ſecunda uota,
antequam filiæ nubant, quo caſu poſtquam nupſe-
rint, legatum eis non debebitur, ſed ſi antequam nu-
berent uxor tranſiret ad ſecunda uota; ſed ꝙ uxor
moreretur antequam filię nuberent, uerisimilius eſt
15 quòd † non cogitauerit, tum quia quis uiuere præ-
ſumitur uſque ad centum annos ut dicit gloſ. in l. ſi,
§. ſi debitor quem. teſtam. aperiant. tum quia non
eſt in conſideratione caſus mortis breui tempore,
cum adhuc homo ſuperuiuere poſsit, arg. l. inter ſti
pulantem. §. ſacram de uerborum obligat. multo
magis in propoſita ſpecie dici poteſt id eueniſſe in
qua teſtator non cogitauit, & ſi cogitaſſet uerisimi-
liter idem ſtatuiſſet arg. l. tale pactum cum ibi not.
in gloſſ. de pact.

16 Quid dicendum erit? † Ego puto non eſſe rece-
dendum ab ea opinione quæ admittit extenſionem
de caſu ſecundarum nuptiarum, ad caſum mortis.
Ratio quæ me mouet, illa eſt, quia quantum ad per-
ſonam ipſius ſubſtituti, eiuſque fauorem ac commo
dum nulla poteſt conſiderari diſsimilitudo inter ca
ſum ſecundarum nuptiarum, & caſum mortis; ita
enim per unum, ut per alterum, extinguitur uxoris
uſusfructus, in cuius extinctionis euẽtũ, uocatus eſt
ſubſtitutus, ut in proximè præcedẽti articulo cõſide
rauimus. quamobrẽ fit, ut nõ poſsit diſsimilitudo in
ter hoſce caſus conſiderari quia eodem rationis ge-
nere coniunguntur, nec defendi poſsit ut unius ca-
ſus expreſsio, alterius omiſsionem atque excluſio-
17 nem arguat, quia † quæ ex ui compræhenſiua diſpo
ſitionis ueniunt, nunquam omiſſa eſſe intelligun-
tur l. prætor ait. §. 1. de oper. no. nun. ubi Ang. & alij, l.
cum lege ubi Areti. de teſtam. cum ſimul. Extinctio
enim uſusfructus, tanquam genus compræhendit
18 † omnes modos quibus extinguitur uſusfructus
tanquam ſpecies ſuas, §. fin. inſtit. de uſufr. & l. corru-
ptionem, C. eod. tit. & ſi igitur unum uel alterum
modum uel caſum, quem teſtator cogitatione ſua
conceperat facilius euenturum expreſſerit, non pro-
pterea intelligitur alios noluiſſe excludere ex qui-
bus idem effectus uel finis reſurgeret, l. ſancimus l.
quoniam indignum C. de teſtam. l. 2. C. com. de leg.
cum ſodalibus.

Neque mouent ea quæ in oppoſitum per Soc. fue-
re conſiderata in d. conſi. 5. ad quæ ſe remittit D. Al-
19 cia. Quia reſpondetur primam illam † conſideratio-
nẽ diſsimilitudinis nõ adiuuari ex d. l. cõmodiſsimè,
tũ per ea quę in pręcedẽtib. dicta ſunt pro intellectu
d. l. cõmodiſsimè, & l. fi. C. de poſth. hær. inſtit. quib.
oſtendimus d. l. commodiſsime regulæ nõ eſſe locũ
quando ex mente teſtatoris poteſt caſus qui contro-
uertitur aut omiſſus in diſpoſitione comprehendi
prout poteſt is de quo uerba habemus ratione ſerua
ta & alijs in pręcedenti articulo deductis.

20 Eademq; ratione diluitur ſecunda † ratio, quę cõ
ſideratur antedictam conditionem non eſſe neceſſa-
riam ſed voluntariam, pręterquam quòd dici poſſet
attenta natura uſusfructus tales conditiones in ge-
nere ſaltẽ eſſe neceſſarias ad actum ſubſtitutionis
faciendæ in uſufructu & ad illius effectũ, quia nõ pôt
in uſufructu alteri relicto ſubſtitutio fieri, niſi aliquo ex legitimis modis in perſona primi honorati
uſusfructus fuerit extinctus, cum primo loco hono-
rati & ſubſtituti non detur concurſus l. quandiu de
acqui. hæred. ubi Bar. & Doct.

21 Non ob. tertia † ratio, quia licet non impleatur
conditio extinctionis uſusfructus per tranſitum ad
ſecunda uota, impletur tamen per caſum mortis, &
ideo ad illum fieri debet productio, nec eſt uerum
ꝙ caſus mortis cõtineat ademptionẽ legati, quia is
caſus cũ nõ pendet a uolũtate morientis, ſed à D. O.
22 M. uoluntate † cuius dies incertus eſt l. 1. de cond.
& demon. non poteſt dici, contrariam ademptionis
23 conditionem continere, & ideo cum laboret † in
æquiuoco facta obiectio non deſeruit l. non hoc C.
unde legit. l. neque natales, C. de prob. & cap. in præ
ſentia de proba.

Non refragatur quarta & ultima ratio, quia in-
24 uertitur, † eo quia de mente defuncti, ut ſupra dixi
mus, conſtat pro hac quam defendimus ſententia,
cum non caſum tranſitus ad ſecundas nuptias ex-
præſſum conſiderauerit tantum teſtator, ſed ipſum
uſusfructus extinctionem, ut ſupra declarauimus.
ob quam ſatis dicitur uoluiſſe & expreſsiſſe, & quam
uis certum quid uxori poſt mortem reliquiſſet te-
ſtator, non tamen propterea facit, quin diſpoſitio in
fauorem ſubſtituti debeat ad caſum omiſſum per-
25 duci. quia † relictum uxori poſt nuptias, non impe
dit quo minus ob identitatem rationis uſusfructus
extincti, & ob uerisimilem teſtatoris mentem qui
caſum ſecundarum nuptiarum tantum expreſsit,
quem facilius euenturum eſſe cogitabat, caſus
quoque mortis in fauorem ſubſtituti debeat ſub di-
cta diſpoſitione comprehendi prout ſupra di-
ctum eſt.

26 Non obſtat reg. † l. cum prætor de iud. quia ceſ-
ſat quando expreſsio facta eſt ratione frequentioris
contingentię gratia, ut ſcribit Iaſ. in l. j. ſub nu. 14. de
legi. prout factum fuiſſe in caſu noſtro ſupra oſten-
dimus, cum igitur utrunque caſum conſiderauerit
teſtator, & unum tantum quem facilius euenturum
ſperabat expreſſerit, non debet impediri diſpoſitio-
nis productio.

Non mouet etiam ult. ratio, quia non obſtante
27 legato uſusfructus † poteſt nihilominus uxor dotem
ſuam repetere citra periculum extinctionis uſusfru-
ctus, & ſi teſtator eo in caſu appoſuiſſet penam amiſ
ſionis uſusfructus, ea repetente dotem adhuc fieret
locus ſubſtituto, per ea quæ ſcribunt Bar. & Alberi.
in auth. quod locum C. ſi ſecun. nupſ. mulier. & Pię
in §. Titia cum nuberet l. Titia cum teſtamento ſub
numero 132. de legatis ſecundo, & per ea quæ ſu-
pra dicta ſunt.

S V M M A R I V M.

1 *In diſpoſitionibus conditionalibus neceſſarius ubi adeſt dictio limitatiua, tunc & eo caſu non fit extenſio.*

2 *Teſtator ſi dixerit, ſi nullus ex uxore mea mihi naſcatur filius maſculus, tunc & eo caſu talem ſubſtituo, nato ma-*

to maſtulo ſi is in pupillari ætate decedat, non ſit locus ſubſtitutioni.
3 *Subſtitutio uulgaris ſi facta fuerit cum dictione taxatiua tantum excludit ſubſtitutionem pupillarem tacitã.*
4 *Verba geminata maiorem uim atque efficaciam habere.*
5 *D. Alciatum contra ſentire nullo habito reſpectu uirium dictioins taxatiuæ ui geminationis.*
6 *Præſumptionem unam alteram tollere.*
7 *Quomodo putet Auctor conciliandas eſſe contradicentes interpretum ſententias reſpectu extenſionis faciendæ uel non faciendæ in ſubſtitutionibus. nu. 8. & 9.*

Quando in prædictis concluſionibus ſecundum communes ſententias firmatis adeſſent dictiones limitatiuæ ac reſtrictiuæ quid ſtatuendum ſit.

CAP. XV.

PVtant rurſus Soci. & D. Alcia. in
locis ſupra relatis locum non eſ-
ſe ſupra dictis concluſionibus,
ſecnudum communes Doct. ſen
1 tentias firmatis, † quando adeſ-
ſet dictio limitatiua & reſtricti-
ua in diſpoſitione ſubſtitutoria
à teſtatore adiecta, v.g. tunc & eo caſu, quia tũc ſunt
prædicti patres illa in ſententia ut de caſu ad caſum
progreſſus fieri non debeat, & ideo Dec. in conſil.
322. col 2 poſt Petr. Anchar. in conſi. 357. conſuluit
2 in ea ſubſtitutione † quia teſtator dixerat ſi mihi ex
legitima uxore mea nullus naſcetur filius maſculus,
tunc & eo caſu, nolo hæredes meos eſſe tales & ta-
les, nato filio maſculo, eoque in pupillari ætate de-
functo locum non eſſe ſubſtitutis, quia uerba illa,
tunc & eo caſu uidentur excludere omnes alios ca-
ſus & reſtringere ſubſtitutionem uulgarem ad ca-
ſum tantum expreſſum, idque cõfirmat ex eo, quòd
3 ſi facta fuerit uulgaris ſubſtitutio † cum dictione ta-
xatiua tantum, excluditur ſubſtitutio pupillaris taci
ta, ut notat Saly in l. precibus C. de impub. & al. ſub
ſtit. & idem tenet Paul. Caſtr. in l. iam hoc iure per
illum text. de uulg. & pupil. Fulgo. in l. quamuis. C.
de impub. & aliis ſubſtit. & Alex. in d. l. quamuis &
in l. poſt aditam, C. eod. tit. fereque receptius eſſe di
cit D. Alciat. loc. iam relat. ergo non minus debent
reſtringere prædicta uerba, tunc & eo caſu, quam di
4 ctio taxatiua tantum, quia cum ſint geminata † ma-
iorem uim atque efficaciam habent iuxta nota. per
Bar. in l. cum ſcimus, C. de agric. & cenſ. lib. 11. gloſ.
& doct. in l. baliſta ad ſena. Trebel. & per Roma. in
l. ſi uero §. de uiro ſol. matr. limit. 31.
5 Contraria tamen † ſententia magis placuit D. Al
ciat. reſpectu iſtius illationis in d. l. 3. ſub num. 19. eo
quia formulę Galli Aquilij uerba ſic concepta ſunt,
qui nepos me mortuo intra decem menſes naſca-
tur, tunc &c & tamen in eis fit extenſio ad ſimiles ca
ſus omiſſos, & ad tempora, item quia uulgaris ſub-
ſtit. hac formula concipitur, ſi Titius hæres nõ erit,
tunc Seius hæres eſto, & tamen tacitam pupillarem
in ſe habet d. l. iam hoc iure. de uulg. & pupil. Addit
idem D. Alciatus, nullam quoque eſſe geminatio-
nis conſiderationem propter adiectionem illorum
uerborum, eo caſu, quia cum teſtator dicit tunc, ui-
detur cæteros caſus uelle excludere a contrario ſen-
ſu quod argumentũ a coniectura aſſumitur, & ideo
6 potior coniectura † attendenda eſt, quia una præſum
ptio alteram tollit l. diuus de in integr. reſt. & l. non
ſolum. § 1. de rit. nuptia. & hanc quoque ſententiam
amplectuntur Modern. Pariſien. ad Alex in d. conſi.
322. ſub litera A. in addit. incip. eo caſu, & quia ma-
gis attendenda ſit mens diſponentis, quàm uer-
borum geminatio quæ plerunque imprudenter
adijcitur.
7 Ego in hoc negocio † ſic duas haſce repugnantes
ſententias conciliandas eſſe opinarer, ut Anchara.
Decij, & aliorum ſententia locum habeat quando
extra uerba prolata aliter colligi non poſſet mens
defuncti quę productionem ſuaderet, ar. l. nõ aliter
8 de leg. 3. quia † aliter ſenſiſſe in dubio non creditur
teſtator quam locutus ſit l. labeo de ſupel. leg. & ita
procedant omnia pro hac parte citata quia tunc
9 † propria uis ac natura reſtrictiuarum ac geminata-
rum dictionum attenditur argu. l. 1. § is qui nauem
de inſti. act. cum ſocijs, ſecus ubi poteſt quoquo mo
do aliunde conijci uel præſumi defuncti uoluntas,
10 quia tunc mẽs † defuncti pręponitur d. l. iam hoc iu
re d. l. quamuis cum ſimil. pro hac parte cita. & l. 3.
cum ibi nota. ab Alex. & Iaſo. de lib. & poſth. cum ijs
quæ abunde ſupra lib. primo congeſſimus in c. qui
ſit verborum ſignificationis finis.

SVMMARIVM.

1 *In conditione uoluntaria non dari progreſſum de caſu ad caſum ex communi.*
2 *Adiectæ conditionis actum eſſe indiuiduum.*
3 *Fortunium Garciam contra ſentire.*
4 *Ea quæ ſunt in conditione non eſſe in diſpoſitione determinata.*
5 *Voluntatem defuncti poſſe impleri per æquipollens.*
6 *Conditionem illam in conſilio Gallij, ſi poſt mortem meam &c. neceſſariam eſſe.*
7 *L. Meuius de conditio. & demonſtratio. ut a Bartol. intelligatur.*
8 *Iuramenti formam per æquipollens poſſe obſeruari.*
9 *Emancipatio. & deportatione filium exire ſacra, paterna, ne dum morte patris.*
10 *Clauſula illas ſi omnes intereſſe requiſieritis quomodo ſit intelligenda.*
11 *Conditionem de dando pupillo impleri in perſona tutoris.*
12 *Conditionem faciendi poſſe per alium impleri.*
13 *Conditionem ſi ſine liberis & impleri per profeſſionem ordinis fratrum minorum.*
14 *Subſtitutionem quæ eſt conditionalis inſtitutio, uerificari quoque in tacita ſubſtitutione.*
15 *Vtilitas rei uel perſonæ uel uoluntas tacita in materia apta ubi habet ſe ad formam æquiuolentem, non curari de ſpecifico implemento.*
16 *L. Qui hæredi de condit. & demon. intellectus.*

L. Me-

17. L. Meuius eod. tit. declaratur ſecundum Fortunium.
18. Fortunij conatus contra communem doctorum ſententiam inanis eſſe docetur.
19. Vis regularis communiſque concluſionis eſt, ut in dubio voluntaria conditione de caſu ad caſum non detur progreſſus.
20. In arbitrarijs uoluntatem pro ratione ſtare.
21. Procedendum eſſe eatenus quatenus uerba teſtatoris oſtendunt.
22. Voluntatem ſuam habere eſſentiam in diſpoſitione non in conditione.
23. Ex non ente ad ens non dari productionem.
24. Primordio tituli poſteriorem ſormari euentum.
25. In conſilio Galli conditio ſi poſt mortem &c. non eſt neceſſaria propter euitandam ruptionem teſtamenti.
26. Bar. declaratur in l. ſi ſeruus decem de ſolut.
28. Iuramenti formam ex cauſa legitima tantum per æquipollens poſſe impleri.
29. L. tertia, C. de inſtit. & ſubſtit. declaratio.
L. Mulier ad Trebell. intellectus ibidem.
30. Cap. præſentium de offi. deleg. ex auditio.
31. L. ſi ſeruus decem de ſolut. & l. ſi fundus de cond. & dem. declaratur.
32. L. Arethuſa de ſtat. homi. notata cum ſocijs quomodo excipienda ſint.

Quomodo reſoluẽda ſit diſputatio quantum ad diſpoſitionem quæ a uoluntaria ſeu ſpontanea conditione ſuſpendatur.

CAP. XVI.

QVantum ad uolũtariam ſeu ſpon
taneam conditionem commu-
nis cõcluſio doctorum eſt cum
Bart. in dicta l. Gallus. §. & quid
1 ſi tantum de lib. & poſth. † ut in
conditione uoluntaria non poſ-
ſit dari progreſſus de caſu ad ca
ſum ſed debeat illa impleri in forma ſpecifica per
text. in l. Meuius, & in l. qui hæredi de condit. & de-
monſtr. Eſt etiam text. in l. filiusfam. §. cum quis de
leg. primo. & illa uidetur huius concluſionis eſſe ra-
tio, ut dicit D. Alciat. dicta l. tertia, ſub nu. 21. quia
2 ex † adiectione conditionis actus indiuiduus reddi-
tur, l. cui fundus de condit. & demonſtr. & ideo non
poteſt aliter quàm in forma ſpecifica impleri. iur.
ſupra cita. ſed quamuis iſta opinio uagetur in ma-
3 teria cõditionum, & præualuerit, nihilominus † For
tun. Gar. in dicto. §. & quid ſi tantum ſub numero
172. cum plur. ſequent. putat hanc ſententiam non
eſſe ueram, neque iuſtam, ea præcipua conſidera-
tione, quia ratio cur conditio uoluntaria ſit implen
da in forma ſpecifica, eſt quia cum ſit actus uolunta
tis, ita eſt obſeruandus prout diſponens uoluit, ſed
in diſpoſitione quæ non eſt conditionalis, uoluntas
diſponentis æquè agit, imò magis quam in conditio
4 ne quia † eaque ſunt in conditione non ſunt in diſpo
ſitione determinata. l. ſi quis ſub conditione, ſi quis
omiſſ. cauſ. teſtam. at in diſpoſitione determinata
5 uoluntas defuncti poteſt impleri † per æquipollens
& datur progreſſus de caſu ad caſum, l. Titius. §. 1.
de lib. & poſth. l. fi. C. de poſth. hæred. inſti. ergo &c.
Tantò magis quia uerisimile non eſt teſtatorem
noluiſſe in caſu æquiualente impleri poſſe uolunta
tem ſuam, cum identitatis effectua ratio in eodem
militat, & præcipue quando conditio uoluntaria ef
ficitur neceſſaria ad effectum actus, quia ante illam
actus eſſe non poteſt l. cedere diem de uer. b. ſignific.
cap. 1. de ſponſal. lib. 6. ergo ut in neceſſaria produ-
ctio admittitur ſic & in uoluntaria quæ neceſſaria
efficitur admittenda erit.
6 Secundo loco principaliter † conſiderat conditio
nem illam in conſilio Galli ſi poſt mortem meam
uiuo me, filio mortuo, aliquis mihi nepos naſcetur
eſſe voluntariam, quia etiam uiuo filio poteſt nepos
poſthumus inſtitui. §. quidam relegatus, & l. uerum
in prin. de reb. dub. & in l. pen. de leg. 1. & tamen illa
conditio uoluntaria impletur per æquipollens d. §.
& quid ſi tantum.
7 Tertio † quia Bar. in l. ſi ſeruus decem de ſolut. in-
telligit l. Meuius procedere, quando aliter condi-
tio non poſſet habere effectum, ergo ubi aliter poſ-
ſit effectum habere non attendetur, cuius ſententiæ
uidetur fuiſſe in l. amplius non peti rem rat. haber.
ubi conditionem ſolutionis quam vult in forma ſpe
cifica ſeruandam eſſe per d. l. Meuius uult uerifica-
ri in compenſatione per l. ſi pecuniam. §. 1. de ſtat. lib.
8 Quarto quia in iura. † forma ſpecifica eſt obſer-
uanda c. ad noſtram 1. de iureiur. & tamen in æqui-
pollenti poteſt forma illius obſeruari. c. ex parte 2.
de cler. non reſiden. idemque eſt in voto quod in me
lius poteſt commutari c. 3. de iureiur. & c. non eſt vo
ti de uot. & uoti redempt.
Quinto quia conditio ſi filius per mortem patris
ab eius poteſtate, liberatus fuerit, eſt uoluntaria, &
9 non neceſſaria ad actum, quia † emancipatione, &
patris adoptione liberari poteſt à ſacris paternis,
uel etiam metalli pœna, dignitate, ac profeſſione l.
Deo nobis, C. de epiſ. & cleric. & in auth. ſed epiſco
palis cod. & nihilominus diſpoſitio in uno caſu ex-
preſſim facta ad alterum trahitur l. 3. C. de inſtit. &
ſubſtit. & l. mulier in prin. ad ſenat. Trebel. ergo &c.
& quamuis Bart. & alii intelligant leges illas in con-
ditione neceſſaria, nihilominus ex ſupraſcripta ratio-
ne apparet, illum non recte intelligere illos textus.
Sexto per tex. in cap. prudentiam. §. adijcimus de
10 offic. deleg. † ubi clauſula illa ſi omnes intereſſe ne-
quiueritis, unus ueſtrum uel duo procedatis, quæ
voluntaria eſt quantum ad effectum actus, quamuis
ibi agatur de mandati forma quæ diligenter eſt ob-
ſeruanda, nihilominus, in caſu æquiualente ad effe-
ctum id eſt ſi unus eorum nolit uerificatur.
Septimo per text. in l. ſi ſeruus decem de ſolut. in
l. ſi fundus de conditio. & demonſtr. & in l. Stichum
11 aut Pamphilum de ſolut. † quibus in locis, condi-
tio de dando pupillo impletur in perſona tutoris
ergo &c.
Octauo adducitur text. in l. Arethuſa cum ibi
notat. de ſtatu hominum & in l. fin. de conditio.
12 inſtit. † ubi apparet non ſolum conditionem dandi,
ſed etiam faciendi poſſe per aliũ adimpleri. Itẽ quia

13 conditio ſi ſine liberis deceſſerit, non uerificatur† in
profeſſo ordinem fratrum minorum & ſic in capaci
tatem uniuerſaliter quàm particulariter. l. filiusfam.
§. cum quis ubi Bartol. de leg. primo quibus accedit
text. in l. ex facto ad Trebellian. ubi filius qui adhuc
non eſt in rerum natura, ſed in uentre, facit defi-
cere conditionem ſi ſine liberis deceſſerit, quia
quantum ad iuris effectum, qui in utero ſunt, pro
14 iam natis habentur. Adijcitur quoque †. quòd ſub-
ſtitutio uulgaris, uel pupillaris, quæ eſt conditio-
nalis inſtitutio, l. in ratione. §. quod uulgò ad leg.
Falcid. uerificatur etiam in tacita ſubſtitutione, ul-
tra formam ſpecificam l. iam hoc iure de uulgari &
pupillari l. quamuis l. precibus. C. de impube.
15 & aliis ſubſtit. Ex quibus ait conſtare † quod ubi
utilitas rei uel perſonæ, uel uoluntatis tacita in mate
ria apta habeat ſe ad formam æquiualentem non
curamus de ſpecifica conditionis forma, ſed con-
ditionem prout diſpoſitionem regit ac gubernat
iuris ratio, inſpicimus atque protrahimus nec at-
tenditur illa rudis conditionis forma. Ad l. qui hæ-
16 redi in ſumma; reſpondet † caſum dationis do-
mini non æquiualere caſui dationis ſerui, quia
conditio eſt facti, & ea quæ ſunt facti non tran-
ſeunt ad dominum. §. ſed eum factum inſtitut. de
ſtipulat. ſeruorum. l. ſtipulatio iſta, §. hæc quo-
que de uerborum obligatio. non igitur in ea lege
impletur conditio in forma ſpecifica, quia ſit uo-
luntaria, uerùm quia repugnat natura conditio-
nis, quæ non admittit perſonam domini, ut
æquipollentem perſonæ ſerui, & ita ſentit Paul.
Caſtrenſ. in l. Iulianus in fin. de conditio. & de-
monſtratio.

17 Ad l. Mæuius †. dicit ibi non negari; quomi-
nus per æquipollens conditio poſsit, impleri, ſed
dicitur eam adimplendam eo modo, quo poteſt,
cum aliter non poſsit impleri, ut dicit Bart. in l. ſi
ſeruus decem de ſolutio.

Quid dicemus in hac difficultate? Ego arbitror,
18 † ſi penitius intueamur hunc omnem conatum For
tunij aduerſus frequentiorem cæterorum opi-
nionem, illum in ſumma nihil agere; dum nititur
proſternere communem regulam, quia ipſe ſub
numero 177. in fin. intelligit omnia ſupradicta
argumenta, rationes, atque conſiderationes,
quando utilitas rei, uel perſonæ, uel tacita di-
ſponentis uoluntas in materia apta ad formam
æquiualentem admittunt productionem unius ca-
ſus ad alterum, qui caſus ſunt limitatorij ad con-
cluſionem communem, ut infra dicemus, non au-
tem illius deſtructorij. ſtat enim uis concluſionis
19 regularis, & in dubio, † ut in conditione uolun-
taria licitus non ſit progreſſus de caſu ad caſum, per
iura ſupra citata quæ optimè probant, ex eo quòd
conditio quæ facti eſt ex uoluntate teſtatoris appli-
cata fuit uni perſonæ, & non debet ad alteram ex-
tendi, quam cum præ oculis ac mente haberet te-
ſtator utique ſciuiſſet exprimere ſi uoluiſſet, argu-
ment. l. unicæ. §. ſin autem ad deficientis. C. de cad.
20 toll. cum † enim in arbitrarijs ſtet pro ratione uo-
luntas, l. prima. § pueritiam ubi gloſſ. in uerſic. ra-
tus de poſthu. inſtitut. de leg. ſuſ. cam. toll. in princip.
Iaſ. in rub. de lega. primo ad fin. cum ſim. quatenus
uerba teſtatorem uoluiſſe oſtendunt, eatenus† tan-
21 tum procedendum erit. l. labeo de ſupel. lega. dicto
§. ſin autem & in l. non aliter de leg. tertio ideoque
ultra uerborum uim non erit ulterior danda produ
ctio. Neq; mouet q ſi in diſpoſitione in qua fortius
agit uoluntas defuncti, datur extenſio detur quoq; da
ri in côditione, in quam minus agit quia ar. laborat
22 uitio æquiuoci quando quidem † in diſpoſitione pura
uoluntas ſuam habeat eſſentiam ac perfectionem,
in conditionali non idem ſit, ideoque ex perfectiore
diſpoſitione facilior dabitur protractio, quam ex
imperfectiore. quinimo cum conditionalis diſpoſi-
23 tio non habeat eſſe, † ex non ente ad ens non poterit
dari productio argum. l. qui res. §. aream de ſolutio.
& l. ſecunda ubi Bald. C. de poſth. hæredib. inſtitu.
& quamuis tam ab uno, quàm ab altero caſu identi-
tas effectus reſurgere poſsit, non tamen niſi ex cau-
ſis infra dicendis attenditur, quia cum teſtator, qui
utrunque dicere poterat ad unum tantum caſum ſe
reſtrinxerit, alterum omittere uoluiſſe creden-
dum erit dicta l. commodiſsime de liber. & poſthu.
neque attenditur, quòd conditio uoluntaria efficia-
tur neceſſaria ad affectum actus, quia reſpondetur
24 illam † neceſsitatem conſecutiuam non attendi, l.
prima de aut. tuto. l. ſi tibi l. ſi quis nec cauſam ſi cert.
25 petat. quia à primordio † titulus poſterior formatur
euentus. l. unica. §. res uero, C. de impon. lucra de-
ſcrip. libro decimo l. procuratorem. in princ. mand.
cum ſimil adductis per gloſſ. in uerſic primordium
in dicta l. unica. Nec eſt uerum quòd illa conditio ſi
poſt mortem meam &c. in conſilio Galli eſſet
26 uoluntaria, † quia imò neceſſaria erat propter eui-
tandam ruptionem teſtamenti, l. iam et cætera & per
to. d. l. Gallus eod. titu. Nec quod poſthumus non pos
poſſet uiuo filio inſtitui facit ad rem, quia illud pro
cedebat quando filius in ſua legitima erat hæres in-
ſtitutus, uel per exheredationem ſubmotus, cæte-
rum in prouidendo caſui, quo filius uiuo patre fuiſ-
ſet defunctus, & nepos poſt mortem aui naſcere-
tur, conditio illa erat neceſſaria. Quod adducitur
27 † ex Bartol. in l. ſi ſeruus decem de ſolut. pertinet ad
limitationes concluſionis de quibus agetur. Idem
eſt in obiectione quæ fit de iuramento, quia illud
28 procedit † ex cauſa legitima ſubſiſtente ut in dicto
capitulo ex parte ſecundo de cleri. non reſid. quia
alias iuramentum regulariter non impletur per
æquipollens l. qui per ſalutem de iureiur. Quantum
29 † ad l. tertiam. C. de inſtitut. & ſubſtitut. & ad di-
ctam l. mulier in principio ad Trebellian. non eſt
quòd inſiſtamus, quia ex ſupradictis in proxime
præcedentibus articulis, iam patet illas leges ſi-
bi locum arrogare ubi de ueriſimili teſtatoris
mente apparet, qui caſus ad limitationes con-
30 cluſionis attinet. Ad † text. in capit. prudentiam de
offic. delegat. dici poteſt illam conditionem po-
tius eſſe neceſſariam, quàm uoluntariam ad effe-
ctum actus, & ideo non recte inferri iur. uulg. Dein-
de quando ad uoluntariam poſſet trahi, non conclu
dere illationem, quia ex ui uerborum non ueſi tan. u

ſed om-

ſed omnes caſus comprehendit, quibus unus uel alter impediri poſſet, unde caſus is eſt limitationis, non impugnationis.

31 Similiter † text. in l. ſi ſeruus decem de ſolut. & in l. ſi fundus de condit. & demonſtrat. qui loquuntur in conditione de dando pupillo attinent ad limitationem ut infra dicetur. Speciales quoque caſus re-
32 ſtrictionem continent nota. in † dicta l. Arethuſa de ſtat. homi. in dicta l. filiusfam. §. cum quis de leg. primo & in dicta l. iam hoc iure de uulg. & pupil. & in dicta l. precibus, C. eod. titu. cum ſimil. qui omnes ſunt fundati in præſumpta & coniecturata uoluntate defuncti uariis ex cauſis ac circumſtantijs ut mox dicemus.

SVMMARIVM.

1 *In voluntaria conditione diſpoſita non protrahi de caſu ad caſum communiter & verè.*
2 *Niſi caſus ad quem fieret extenſio eſſet per omnia exequatus ac ſubrogatus.*
3 *L. ſi fundus de cond. & demonſtr. intellectus.*
4 *Conditio ſi ſoluerit quomodo verificetur in compenſatione.*
5 *Debitorem qui compenſat poſſe dicere, ſi mihi perſoluiſſes & ego tibi ſoluiſſem.*
6 *Conditionem voluntariam recipere implementum per æquipollens in caſibus, qui iuris diſpoſitione ſunt eiuſdem effectus.*
7 *Niſi alia mens ſit teſtatoris.*
8 *Si Titio relinquatur ſi hæres ſine filijs legitime natis deceſſerit, legitimatus per ſubſequens matrimonium non facit deficere conditionem ſecundum D. Alc.*
9 *Feudum quod ſibi & filijs legitimè deſcendentibus quis ſuſcepit, non tranſire ad legitimatos per ſubſequens matrimonium, ex Alex.*
10 *Primogenitum per ſubſequens matrimonium non præiudicare ei qui poſtea natus ſit poſt legitime contractum matrimonium.*
11 *Contra pleroſque ſentire, quia qui per ſecutas nuptias legitime fiunt inſtar legitimorum habentur.*
12 *D. Alciatum ſibi parum uideri conſuluiſſe, dum conciliat duas ſupra relatas diſſidentes opiniones.*
13 *Qualitas adiecta uerbo quomodo intelligenda ſit debere interuenire tempore uerbi.*
14 *Disiuncta pro coniuncta, & è contra quomodo excipiatur.*
15 *In fideicommiſſis ab extraneo relictis legitimatum per ſubſequens matrimonium pro legitimato haberi.*
16 *Quomodo conciliari poſſit D. Alciatus in ijs, in quibus uidetur pugnantia fuiſſe locutus.*
17 *Filios legitimatos per ſubſequens matrimonium, ſecundum veriores ac communiores ſententias, pro legitime natis haberi.*
18 *Quantum ad iuris effectus legitimatum per ſubſequens matrimonium pro filio vere legitimo ac naturali haberi.*
19 *Idque procedere in feudis, emphyteuſibus, ſubſtitutionibus, legatis ac fideicommiſſis.*
20 *Verba illa, cum legitimæ ætatis erit, non uerificari in eo qui veniam ætatis impetrauit.*
21 *Filiæ furioſæ iniunctum a patre fideicommiſſum, ſi ſine filijs deceſſerit, intelligi de naturalibus tantum.*
Idemque cum talis conditio appoſita eſt filio ſacerdoti, ibidem.
22 *Teſtator quando aliquid reliquit in eccleſia, pro miſſis celebrandis, quæ interdictæ ſunt, in aliud honeſtæ deprecationis genus conuertendum eſſe.*
23 *Humanis in actibus, cum a mente diſponentis regantur, eatenus progrediendum eſſe, quatenus per verba vel per circumſtantias de ijs apparet.*

Vtrum communis concluſio quæ habet, in uoluntaria conditione non dari progreſſum, locum habeat, quando caſus ad quem fieret extenſio per omnia exæquaretur caſui per teſtatorem expeſſo.

CAP. XVII.

STat igitur firma atque abſoluta concluſio communi doctor.
1 conſenſu recepta, † in uoluntaria conditione non dari progreſſum de caſu ad caſum, iuribus, auctoritatibus, argumentis, & rationibus ſupra citatis.

Limitatur modo imprimis iſta concluſio, ut locum nō habeat, quādo actus ad quem fieret productio
2 per omnia exæquaretur † ſubrogareturq; illi quē teſtator expreſsit l. ita cōditionibus, §. patronus de cō dit. & demonſtr. l. is qui §. fin. de leg. preſtand. l. pater familias de uulgar. & pupillar. l. 3. § fin. de fideicommiſ. liber. quibus in locis conditio de hærede loquens habet locum in bonorum poſſeſſore, in eo cui pretor contra tabulas bon. poſ. conceſsit, in hære de hæredis, & in eo cui libertatis cauſa bona addicū-
3 tur, ſic conditio illa, ut pupillo detur † excipitur, tutoria perſona ei dando implere poſsit: quia tutius ei ſoluitur dicta l. ſi fundus de cond. & demonſt. & dicta l. ſi ſeruus decem de ſolutio. ubi quod magis eſt, dicitur, pupillo rectè non ſolui, quia non ea fuit mens defuncti, ut quoquo modo datum expleta uideatur conditio, quod ibi gl. & doctor. intelligunt, & in dicta l. ſi fundus, quando pecunia data pupillo uel furioſo conuerſa non eſſet in utilitatem pupilli uel furioſi, ſecus ſi conuerſa eſſet, per l. Stichum aut Pamphilum, §. uſumfructum de ſolu-
4 tio. ſic & conditio illa † quoque ſi ſoluerit, uerificatur & in compenſatione, quia & qui compenſat ſoluit. l. ſi peculium. §. primo & l. ſi ſtatuliberi. §. primo de ſtat. lib. is enim cui compenſatur non iuſtè contradicere poſſet, cum per eum ſtet quominus in pecunia numerata perſoluatur, dicet enim debi-
5 tor, ſi mihi perſoluiſſes † & ego tibi conditionem impleuiſſem l. tertia uerſiculo unde de ſtat lib. & in indiuiduo eſt text. in l. 4. qui potior. in pig. habeāt. ubi dicitur perinde haberi eū qui cōpēſauerit,

acſi ſoluerit, nihilque intereſſe an quis penſauerit
uel ſoluerit, per quem text. ſic tradidit Bart. in l. di-
uortio §. ob donationes ſub nu. 2 ſol. matr. & in l. au
fertur. §. qui compenſationem de iur. fiſci. ubi &
Alexand. Bald. in l. ex cauſa paulò poſt princip. C.
de compenſatio. & in l. idemque. § ſi ignorantes
mand. & in l. tam mandatori colum. tertia nerſic. ſed
hic dubitatur. C. de non numer. pecun. cum ſimil.
6 in omnibus enim iſtis † caſibus recipiet conditio uo
luntaria implementũ per æquipollens, cũ ex iuris di-
ſpoſitione quantum ad effectum actus ſubrogen-
tur & exequentur caſus illi ficti caſibus ueris, qua
in diſpoſitione plurimum deſeruirent quæ ſupra di-
ximus libro tertio de diſpoſitionibus loquentibus
de caſibus ueris, quando locum habeant in fictis, &
rurſus libro ſexto & ſeptimo de diſpoſitionibus cor-
rectorijs, limitatorijs & pœnalibus trahendis ad ca
ſus a iure comparatos, uel ſubrogatos nel omnino
exæquatos.
7 Hæc tamen omnia † intelligenda eſſe dicit D. Alcia.
dicta l. 3. ſub nu. 23. & ſequent. niſi alia mens ſit ip-
ſius teſtatoris, ueluti quia inter caſum expreſſum
& ſubrogatum a lege aliqua ſit differentia, quæ ueri
ſimiliter teſtatorem retrahat ne ad caſum ſubroga-
tum diſpoſitio caſus expreſsi protrahatur, ut in quæ
ſtione illa, cum Titio relinquitur, ſi hæres ſine filijs
8 legitimè † natis deceſſerit, non legitimatus per ſe-
quens matrimonium non admittitur, nec defectum
conditionis inducit, ratio eſt ſecundum eundem D.
Alcia. eod. lib. ſub nu. 12. quia iſte caſus uidetur diſsi
milis, cum teſtator tempore originis uoluerit legiti-
mos naſci. qualitas enim adiecta uerbo intelligitur
ſecundum tempus uerbi, l. in delictis. §. ſi extraneus
de noxal. l. ſi Titius ubi Bart. de milit. teſtam. qua ra
tione ſic Butr. decidit, & in quæſtione facti Baldus
in conſilio 366. in quinto & Alexand. in conſi. quin-
9 to libro ſeptimo quòd in feudis † quoque quæ ſibi
& filijs legitimè deſcendentib. quis ſtipulatus eſſet
legitimati per ſubſequens matrim. legitime deſcēde
re non dicuntur, quam ſententiam probauit & Bal.
in capitulo unico. §. naturales ſi de feudo fuerit
controuerſia. Accedit quòd ex conſuetudine, quæ
hæreditatem primogenito defert non admittitur
10 naturalis maior natu † in iuſti filij poſtea nati
damnum, quamuis deinde per ſubſequētes nuptias
legitima iura poſtea nactus fuiſſe proponatur, ut
per Ioan. Andr. in capitulo ſine culpa de regu. iur.
libro ſexto.

Sunt tamē qui in contrariam ſententiam tranſie
11 rint † ut Dec. in conſilio 155. & alij per eum relati
quia hi qui ſecutis nuptijs legitimi fiunt inſtar iu-
ſtorum filiorum habentur, lexque huiuſmodi pro
omnino ſimilibus habet, l. prima in fin. iuncta l.
fina. §. ex bonis de bon. damnat. nec uidetur cre-
briore calculo recepta ea ſententia, ut accepto
feudo pro ſe & legitime deſcendentibus, tales
reijciuntur, imo contraria receptior apud inter-
pretes in capitulo tanta qui filij ſint legitimi. Et
12 ideo D. Alciat. † paulo ſuperius loco iam relato ui
detur aliter ſenſiſſe, dum ipſe conciliat duas iſtas
pugnantes opiniones, hunc in modum. Aut enim lo

quimur in naturali, qui per ſubſequens matrimoniū
legitimatus eſt, & verius eſt nō deficere conditionē,
quia lex præſumit legitime natum, & ex actu enim
ſubſecuto præſumit lex uſque ad princ. concubinam
maritali affectione cognitam fuiſſe l. cum quis uerſ.
nec enim, C. de natur. liber. quæ præſumptio ueri-
tati innititur l. fi. de probatio. & in hoc a fictione di
ſtat, quia illa aduerſus ueritatem eſt, l. filio quem de
lib. & poſth. merito igitur ex illis uerbis non exiſti-
mabitur tanquam illegitime natus ſubmoueri. aut
loquimur in ſpurio, & ſi fideicommiſſum ab aſcen-
dente factum ſit, idem iuris putat eſſe, idque ex pa-
ternę pietatis coniectura per l. generaliter. §. cum au
tem C. de inſti. & ſubſtit. Nec mouet, quòd qualitas
13 adiecta uerbo &c. quia reſpondet ſatis eſſe † ſi ex in-
terpretatione legis ſuſtinentur, lex enim pro legiti-
me nato habet interpretatioque huiuſmodi fauore
filiorum capienda eſt, § ſed & hæc præſenti in auth.
de ſanctis. epiſcop. ſicut & illorum fauore quando-
14 que diſiuncta pro coniuncta accipitur † & uiceuer-
ſa aduerſus propriam ſermonis uim, arg. dictę l. ge-
neraliter in princip. C. de inſtit. & ſubſtit. nam licet
qualitas adiecta uerbo intelligatur ſecundum tem-
pus uerbi, fauore tamen deſcendentium aliquando
aliter obſeruatur. capitulo fin. § item opponitur 20.
quæſtio. ſecunda idque confirmat ex tex. in capitulo
Raynutius de teſtamen. iuncta doctri. Bartol. in l.
Centurio in quæſt. tertia 1. membr. prin. Aut loqui-
mur in fideicommiſſo, quod ab extraneo relictum
15 eſt, † & tunc ſit probabilior Alex. ſententia, quia tūc
filius ex ſola fictione legis legitime natus eſſe cenſe-
tur. d. capit. tanta qui fil. ſint legit. unde ad hunc ca-
ſum uoluntas teſtatoris produci non debet, a qua vt
recedamus nulla eſt cauſa l. fi. C. de ijs qui uen. ætat.
16 impetra. Aliud † tamen dicit eſſe in feudis propter
fauorabilem principalis beneficii naturam. l. benefi-
cia de conſtit. prin. nam tales admitterentur cap. 1.
§. pe. qui. mo feud. amitta. ſed dicendum eſt, quod
proxime relatum eſt, ex D. Alciato non pugnare
cum eo quod ſupra in principio eſt recenſitum, quia
ibi D. Alciat. loquitur in fideicommiſſo relicto ab
extraneo, in quo non uult talem filium facere defi-
cere conditionem, quod & admittit in ult. capi-
tulo dictæ eius ſupra relatæ diſtinctionis. Quan-
tum tamen ad negocii ueritatem, ego vereor ne
17 ſatis tuta non ſit † hæc Domini Alciati ſententia,
quia ſecundum communiores ac ueriores traditio-
nes filij naturales legitimati per ſubſequens matri-
monium, adeo legitimi efficiuntur, ut uerè in om-
nibus ac per omnia, tanquam alii legitimi & natu-
rales ſuccedant & à iure reputentur, l. cum quis &
l. ſequent. C de nat. lib. capitulo tanta ubi Abb. &
cæteri qui fil. ſint legiti. Deci. in dicto conſilio
155 & Curt. Iunior in conſilio 145. numero 10. &
255. ubi ex communi ait legitimatum etiam ſim-
pliciter uere legitimum dici, quod placuit, &
Nat. in conſilio 472. ſub numero 14. cum ſequen.
libro ſecundo ex magis communi Dominus Alcia.
conſilio 292. Bero. conſilio 127. uolumine pri-
mo & conſilio 177. ſub numero 47. cum ſequent.
libro ſecundo,

Quan-

18 Quantum enim † ad iuris effectus legitimatus
per ſubſequens matrimonium pro uero & iuſto fi-
lio legitimo & naturali habetur. Bero. in cap. in pręſentia ſub numer. 360. de prob. appellationeque le-
gitimè natorum uenit, ut per Crotum in dicto §. &
quid ſi tantum. col. 15. uerſic. ſecundus caſus. idque
19 † procedit in feudis, emphyteuſibus, ſubſtitutioni-
bus, legatis, & fideicommiſsis Didac. de ſponſal. ſe-
cunda par. capit. 8. §. ſecundo ſub numero 30 Neuiz.
conſil. 99. ſub numero 21. Rol. a uall. conſilio 96. ſub
numero 46. uolu. tertio D. Clar. in §. feudum quæſt.
82. in fin. & copioſe Burſat. in conſilio 17. & 18. &
ſupra diximus libro tertio in ea materia quando
diſpoſitio loquens in caſu uero protrahatur ad ca-
ſum fictum.

Idemque eſſe ait D. Alcia. d. li. 3 de uerb. ſign. ſub
nu. 23. quando in ea conditione eſſemus, ſi legitimæ
20 ætatis erit † ut qui ueniā ætatis impetrauerit, nihilo-
minus excludatur l. ult. C. de ijs qui ueni. æta. im-
petra. item quando conditio iure adimpleri non
poteſt, idque teſtatorem non latebat, ſufficit enim
ſi de facto ſeruetur. l. ex facto. §. ſi quis rogatus
ad ſenat. Trebellia. & rurſus quando filiæ furioſæ
pater fideicommiſſum iniunxerit, ſi ſine filijs deceſ-
21 ſerit. † de naturalibus enim intellexiſſe creditur,
cum furioſa mulier matrimonium contrahere ne-
queat, nec filios legitimos habere. l. hæredibus. §.
fin. ad ſenat. Trebellia. ſic qui hæreditarium ſeruum
iuſſus eſt manumittere, & deinde hæres eſſe, ſa-
tis eſt ſi de facto manumittat, l. mulier. §. 1. de cond.
inſtit. de iure enim quomodo poteſt, cum adhuc hæ
res non ſit, ſic etiam cum pater ſacerdotis illius fi-
deicommiſſerit, ſi deceſſerit, abſque filijs, de natu-
ralibus & legitimis intelligi non poterit, cum lege
pontificia uxores ducere ſacerdotes prohibeantur,
ideoque de adoptiuis intelligetur. l. ſi quis poſthu-
mos de lib. & poſthum. uel de eccleſia ſi is qui gra-
natus reperitur, monachus ſit. nec aliud ſtatuēdum
22 eſſe † dicit, cum teſtator aliquid pro miſsis cele-
brandis in aliqua eccleſia quæ ſacris interdicta ſit
reliquerit, nam in aliud honeſtæ deprecationis ge-
nus conuertendum erit, arg. l. legatum de uſusfruc.
legat. & poſſent plures his ſimiles caſus componi, in
quibus de diuerſa mente defuncti poſſet conſta-
re, uel ex diuerſitate rationis uel ex ui ſubiectę ma-
teriæ, uel ex aliqua alia ſimili circunſtantia, quarum
plures proſecuti fuimus ſupra libro primo ad fin. &
libro ſecundo in limitat. ad primam concluſionem.
in ultimoque capite eiuſdem libri, quo abſoluimus
quando diſpoſitio loquens in caſu uero poſsit habe-
re locum in caſu ficto quo loci plures ex ſupra rela-
tis caſibus D. Alciati, ampliore ſtylo proſecuti fui-
mus, nec penes me habet primæ rationis iam rela-
tæ limitationis declaratio difficultatem, quia cum
23 humani actus † a diſponentium mente regantur,
ac moderentur, eatenus tantum quatenus de illa
uel per uerba uel per circunſtantias apparet, progre
diendum erit. l. ex facto. §. rerum & l. quidam cum fi
lium de hæredib. inſtitu. l. prima. §. ſin autem, C. de
cad. toll. l. obligationum ſubſtantia, de actio. & obli-
gat. & l. non omnis ſi cert. petat. l. in conuentionali-
bus de uerb. obligat. l. ſemper in ſtipulationibus de
reg. iur. cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Quando teſtator non modum, ſed finem conſiderauit, etiam in ſpontanea conditione, datur progreſſus de caſu ad caſum.*
2 *A mente diſponentis omnia pendere.*
3 *Quam methodum ſeruet D. Alciatus in explicanda huius limitationis materia.*
4 *Statum coniecturalem eſſe fallacem, & propterea magno iudicio in illo utendum eſſe.*
Plerumque pernicioſe errari, dum nimis ſubtiliter teſtantis uoluntate ſpeculamur, ibidem, quia
Ignorantes ut longe diſtantes ſpeculentur. ibidem.
5 *Coniecturam mentis humanæ aliquando ad uerum peruenire, & aliquando falli.*
6 *Aduocatos & iudices in conijcienda uoluntate defuncti oportere prophetas agere, unde*
7 *Qui bene coniectat is uates optimus eſto.*
8 *Ex capite proprio non eſſe formandam opinionem, ſed ex tex. & gl. cui inhærendum eſt, ut Bononienſes inhærent carrotio.*
9 *Statum coniecturalem in ſubſtitutionibus directis, qui locum habere affirmarunt.*
10 *Vulgarem ſubſtitutionem reciprocam induci, ſi teſtator dicat Titiū & Seiū uel alterum eorū hæredem inſtituo.*
11 *Statum coniecturalem qui putarunt in directis ſubſtitutionibus locum non habere.*
12 *Qui mediam ſententiam amplexi fuerint diſtinguendo. num. 13.*
14 *Auctorem putare licitam eſſe extenſionem, etiam in directis, ut dum in fideicommiſſarijs ſubſtitutionibus.*
15 *Modo conſtet de uoluntate diſponentis expreſſe uel tacite.*
16 *Directas ſubſtitutiones interſt habere ſymbolum et proportionem, & propterea*
17 *Vnam directam in alteram directam facilius mutari.*
18 *Actus ubi in potentiore modo ſuſtineri, non trahitur ad inefficatiorem.*
19 *L. Iubemus C. de teſtam. quomodo ſit excipienda.*
20 *Diſſimilium nulla eſt communio.*
21 *Implementum per æquipollens diſſimile a genere forma, non poſſe in formalibus induci.*

Quid rurſus ſit dicendum quādo ex coniectura aliqua apparet non modum, ſed finem ab ipſo teſtatore fuiſſe conſideratum.

CAP. XVIII.

REſtringit rurſus D. Alciat. ſupra
firmatam concluſionem, dicto
lib. 3. ſub nu. 24. ut locum non
habeat, quando ex coniectura
1 aliqua depręhenddi poteſt † non
modum, ſed finem ipſum in te-
ſtatoris animaduerſione fuiſſe,
tunc. n. ſpontanea conditio a neceſſaria nō differet.

Vnde conditio ſi tutela per pubertatem uel qua-
tuordecim annos finiatur, etiam eueniſſe cenſebitur
ſi morte tutoris extincta fuerit, l. liberto. §. fin. de
annu. leg. ſic & conditio ſi centum arethuſæ dede-
ris, per alium adimpleri poteſt. l. arethuſa de ſtat.
homi. & illa ſi me mortuo poſthumus naſcetur, ue-
rificatur in illa, ſi me uiuo poſt conditum teſtamen
tum natus erit. l. fin. C. de poſth. hæredib. inſtitu.
pro qua limitatione faciunt rationes ſupra in alijs
caſibus conſideratæ, & propterea dicit D. Alciat.
diligenter animaduertendum eſſe, quæ nam fue-
rit teſtatoris ſententia, ut ex ea uel ad caſum omiſ-
ſum progrediamur, uel intra cancellos uerborum
2 permaneamus, quæ ſententia † non habet difficul-
tatem, cùm ſemper a diſponentis mente omnia
pendeant. l. in conditionibus de condit. & demonſt.
cum uulg. qua de re multis in locis ſupra p̄fati fui-
mus, & pręſertim lib. 1. in c. de fine uerborum, ubi
proſecuti fuimus pleniore ſtylo ea omnia quibus
poſſet hæc limitatio confirmari, ut autem difficul-
3 tatem oſtendat coniiciendæ mentis defuncti, † pro-
ponit octo quæſtiones a nu. 25. uſque ad num. 29. in
quarum deciſionibus cum uariatum fuerit ab anti-
quis patribus, oſtendit difficultatem coniectandæ
mentis defuncti, & ipſe ſuam proferens ſententiam.
Verũ q̄a ſi pergeremus huiuſmodi indiuiduorũ tra
ctationib. inſiſtere adeò res immenſum creſceret, ut
finem non eſſe habitura, ideo ſatis erit ipſam limi-
tationem generaliter conſtituiſſe, ut pro caſuum oc
currentium qualitate poſſit quis facile pro inge-
nio, & pro rei neceſſitate adaptare, magno tamen
4 erit utendum iudicio, † quia ſtatus coniecturalis eſt
fallax, & ideo dùm nimis ſubtiliter conijcimus uo-
luntatem, plerunque pernicioſe erramus, ut dicit
Bal. in l. precibus col. 6. ſub nu. 23. C. de impub. & al.
ſubſtit. ſubdens quòd ignorantes, ut longe diſtan-
tes ſpeculãtur, quam Bal. aſſertionem refert Dec. in
conſ. 89. col. 3. poſt princip. ante nu. ſecundum & D.
Alciat. dicta l. 3. de uerbo. ſignific. ſub nu. 24. ad fin.
nam ut inquit Diuus Auguſtin. de ciuit. Dei lib. 19.
5 cap. 52. coniectura mentis † humanæ, aliquando ad
uerum peruenit, aliquando fallitur, & ut ait Crauet.
in conſil. 155. in fin. in coniecturanda uoluntate te-
6 ſtatoris oportet iudices † & aduocatos prophetas
agere, & plerunque andabatarum more, qui clauſis
oculis pugnabant, decertamus, hinc dicitur, qui be-
7 ne coniectat is uates † optimus eſto, ut per Cicero-
nem in 2. lib. de diuinit. & habetur per Tiraquel. in l.
ſi unquam in uer. libertis, ſub nu. 23. C. de reuocan.
do. & Zanc. in l. hęredes mei § cùm ita ad ſenat. Tre
bel. ſub nu. 143. & propterea inquit Bal. in d. l. preci
bus ſub num. 23. ut tamen ex capite tuo non formes
8 opinionem, † ſed ex text. & gloſ. ordinaria quibus in
hæreas, ut Bononienſes inhærent carrotio, ut not.
in l. omnis diffinitio de regu. iur. & ſicut ducens na-
uem inhæret temoni.

Sed dubitatur, an iſti ſtatus coniecturalis ita lo-
cum habeat in ſubſtitutionibus directis, prout in fi
deicommiſſis? Qua in quæſtio. Bal. & Imo. in l. Titio
9 Seio, in §. Seia libertis, de leg. 2. affirmatiuam † proba
runt ſententiam, quibus accedunt Alex. in l. poteſt
de uulg. & pup. & idem Alex. in conſi. 91. in reſpon.
ad octauum arg. uol. 1. Cor. in conſ. 320. uol. 4. Dec.
in l. pen in 4. notab. C. de impub. & alijs ſubſtit. Iaſ.
in l. ſi pater impuberes prope fi. de uulg. & pup. & in
conſ. 41. col. pen. uol. 1. Soci. in l. qui duos per illum
text. in 4. notab. in fi. de reb. dub. D. Alc. aſſerens hãc
eſſe communem lib. 3. de uerb. ſign. ſub nu. 25. & in
l. uel ſingulis col. 2. in fi. de uulg. & pup. Herculan. in
l. pater filium, §. fi. ad leg. Falcid. col. 13. pro qua ſen-
tentia adducitur tex. in l. iã hoc iure de uulg. & pup.
cui dicit Zanc. in d. §. cum ita ſub nu. 146. non ſatiſ-
facere Caſtr. in conſ. 270. quamquam multa uol. 2.
nec Torniel. in d. §. cum ita poſt nu. 24. Rurſus per-
10 penditur doct. Bar. in l. Lucius de uulg. & pup. † ubi
ait uulgarem ſubſtitutionem reciprocam induci, ſi
teſtator dicit, Titium, & Seium, uel alterum eorum
hæredem inſtituo per l. ſi fundum per fideicommiſ
ſum. §. his uerbis de leg. primo, ſed dicit Zanc. lo-
co iam relato, meliorem eſſe text. in §. peto d. l. hæ-
redes mei.

Diuerſa tamen pleriſque placuit ſententia, ut in
directa ſubſtitutione non procedatur per coniectu-
11 ras, † ſic uoluit gloſ. magna in fin. l. cum proponeba
tur de legat. 2. dum opponit de l. iubemus, C. de te-
ſtam. quam ponderat Dyn. per Bald. relatus in l.
unica colum. ſecunda, C. de cad. toll. Caſtr. in d. l. uel
ſingulis de uulga. & pupill. & in l. pen. col. 1. C. de
impub. & alijs ſubſtit. & in conſil. 264. col. 3. lib. 2. &
conſil. 270. eod. uolum. & alibi ſæpe. Eandem ſen-
tentiam amplectitur Alexan. in conſi. 14. colum. fin.
uolum. quarto, Socin. in conſil. 140. colum. 1. uol. 1.
& in conſi 77. uol. 3. Deci. in conſil 211. col. ſecunda
& conſi. 371. in 5. argum. Ruin. in conſi. 90. col. ter-
tia uol. 2. per l. 1. ſi tab. teſt. nullæ extab. & in conſi.
156. colum. tertia in princip. eod. uolum. Socin. iun.
conſi. 102. colu. 4. in fin. uol. primo & in conſi. 108.
col. 4. in fin. eod. uolum. Socin. in d. §. cum ita col. 2.
ibique D. Torniel. ſub numero uigeſimoquarto, &
idem Soci. in l. cum auus columna penultima, cir-
ca medium ac Roma. in l. ſi cum dotem, in princip.
ſolutomatrim.

12 Tertiam conſtituit † opinionem Aretin. in d. l. po-
teſt col. 2. diſtinguendo, quod aut coniectura aſſu-
mitur ab expreſſis, & procedat prior opinio per d. l.
iam hoc iure, & alia ibidem per illum adducta. alias
procedat dicta gloſſ. in dicta l. cum proponebatur &
hanc ſententiam uidetur probaſſe Socin. iun. quam
uis de Aretino non faciat mentionem, in conſi. 103.
13 colum. tertia poſt medi. uolum. 1. † ubi dicit quòd
quando nulla eſt facta ſubſtitutio inter aliquos, ut
in terminis d. §. Seia libertis, & tunc nulla unquam
directa præſumitur, aut uero aliqua eſt facta ſub-
ſtitutio, & tunc alia quoque directa ex coniectu-
ris præſumi poſſit, dicta l. iam hoc iure, alias cor-
ruerent omnia notat. a doctor. de tacita uulgari &
de tacita pupillari, cui conciliatoriæ ſententiæ
accedit quoque Zanc. in dicto. §. cum ita ſub nu-
mero 146. ad finem, nec diſſentire uidetur Domi-
nus Alciatus dicta l. tertia, ſub numero uigeſimo-
quinto per text. in l. prima, §. ſin autem, de hæredib.
inſtituendis.

Quid dicemus in iſtiuſmodi difficultate, quæ ita
eſt controuerſa apud iuris interpretes? Ego opinor
14 conſtituendam eſſe concluſionem † cum communi
doctor. ſententia, uidelicet ut tam in directis quàm
in fideicommiſſarijs ſubſtitutionibus licita ſit exten
ſio, ut firmant Bal. Alex. Aret. & Iaſ in d. l. uel ſingu-
lis, de uulg. & pupil. quia iam in directis. quàm in fi
deicommiſſarijs ſubſtitutionibus uis omnis cuiuſq;
diſpoſitionis pendet à uoluntate diſponentis. l. ter-
tia, C. de lib. præter l. in conditionib. de condi & de-
monſtr. l. non aliter de leg. tertio. l. quamuis de im-
pub & alijs ſubſtit. l. ex facto §. rerum de hæred. in-
15 ſtitu cum ſimilib unde † modo conſtet de uolunta-
te diſponentis uel expreſſe uel tacitè, iuxta doctri.
Bart. in l. prima in princ. colum. ſecunda de uulgar.
& pupill. quam ibi ſequuntur communi conſenſu
doctor. & ſecundum ea quę diſſeruimus ſupra lib. 2.
huius operis, & lib. 1. ad finem non eſt hæſitandum,
quin eatenus, quatenus ſe protēdit uoluntas defun-
cti, ſit quoque progreſsio danda, ut ad finem dicti
libri. 1. diximus, facit inſuper in hanc ſententiam,
16 † quòd cum directa ſubſtitutiones inter ſe habeant
ſymbolum, proportionemque ac conuenientiam,
ſuccedit concluſio illa ut in habentibus ſymbolum
facilior debeat dari tranſitus, ac progreſſus de uno
caſu ad alterum, l. tertia. §. fin. cum leg. ſeq. de bon.
poſſ. & l. ſi acceptatotum de acceptil. & l. in rem. §.
item quæcunque de re uendic. per quæ iura ſic fir-
mat Bartol. in l. Centurio de uulga. & pupill. in pri-
ma opposit. ubi oſtendit in text dictę l. Centurio,
ſubſtitutionem, quæ & iure directo ac obliquo po
tuit produci, iure directo potius, quàm obliquo pro
17 trahendam eſſe, quia una directa † in alteram dire-
ctam facilius mutatur quàm in fideicommiſſariam,
quæ ſibi oppoſita eſt, ac ex diametro pugnat. &
cum Bartol. ibi tranſeunt ſimpliciter omnes anti-
quiores, quamuis ex recentioribus Ripa ibi & So-
cin. iun. diſſentiant, quantum ad terminos dictę l.
Centurio, ubi & nos diximus. ergo in caſu noſtro
debebit quoque protrahi poſſe ſubſtitutio ad alium
caſum directum, concurrente tacita uel expreſſa
mente defuncti.

Accedit quòd ubi actus in eodem genere quo ge
ritur, & in potentiore ſignificatione poteſt ſuſtine-
18 ri, † nunquam uel irritandus, uel ad inefficatiorem,
impotentioremque ſignificationem eſt trahendus
l. qui habent de tutel. li. t. §. 1. ſi ager uectig. l. quo-
ties ſecund. de uerbo. oblig. it. & l. quoties de tegu.
iur. cum ſimil. tradit. per doctr. in l. prima. §. ſi quis
ita de uerbo. obliga. & in ea materia an ſi quod ago
non ualet ut ago, ualet omni meliore modo, quo
ualere poteſt. de qua paulo infra agemus, & facit
tex. in l. hoc legatum de leg. tertio. & in l. 1. de donat.
ubicunque igitur & ſubſtitutionem ſuſtinere, & iu-
re directo defendere extendendo poterimus admit-
19 tendum erit, nec mouet d. l. iubemus † C. de teſtam.
quia reſpondetur, eo in caſu non dari progreſſum
in hæredis inſtitutione de caſu ad caſum, hoc eſt de
expreſsione uocis ad nutum, tùm quia caſus nutus
eſt prorſus diſsimilis a caſu uerborum, & uocis ex-
preſsionis, l. prima in princip. & §. ſi quis ita de uer-
20 bo. obligatio. tum quia † diſsimilium nulla eſt com-
munio l. naturaliter. §. nihil commune de acqui. poſ-
ſeſsio. cum ſimil. tum etiam quia in d. l. iubemus agi
tur de materia formali, in qua per æquipollens ge-
neris diſsimilis a genere, in quo inducta eſt forma,
21 non admittitur † implementum, d. l. 1. §. ſi quis ita de
uer. oblig. & prout alias ſupra declarauimus lib. 2. &
l. per hanc C. de nume. & actuar. lib. 12.

SVMMARIVM.

1 *An in caſu ſimplici comprehendatur caſus mixtus.*
2 *Gloſſam ponere regulam affirmatiuam.*
Et quibus argumentis probetur, ibidem.
3 *Bar. concipere regulam negatiuam, & quibus eam probet ratiocinationibus.*
4 *Sed excipitur tertius caſus.*
Cum Barto. quę theorica tranſire ſcribentes communiter, ibidem.
5 *Quibus rationibus alij impugnent negatiuam Barto. opinionem.*
6 *Propter uarium contrarietatem in hac materia, illam difficilem arduam, atque brocardicam fuiſſe compilatam, & multos multa dixiſſe, uarieque locutos fuiſſe in ea reſoluenda.*
Quidque ſenſerit Ludouicus Romanus ibidem.
7 *Et quid Franc. Aretin.*
8 *Cui accedit Maria. iunior.*
9 *Quæ ſit Bar. Socini in eadem materia ſententia. nu. 10.*
11 *Quod fuerit D. Alciati uotum, nu. 14.*
12 *Quid contra omnes opinatus ſit Fortunius Garcias.*
13 *Qualis fuerit Io. Croti ſententia.*
15 *Ioannes Bolognetus quomodo explicauerit iſtiuſmodi negocium, cum tribus ſeq.*

Cum uerſamur in prouiſione facta in caſu ſimplici, utrum illa trahatur ad caſum mixtum.

CAP. XIX.

NVnc tranſeamus ad tertiam partem primi principalis capitis
quando, ſ. agimus de diſpoſitione facta in caſu ſimplici qua in
materia frequentiſsimus eſt il-
1 lius diſceptationis articulus, † an
ſub prouiſione in caſu ſimplici
comprehendatur caſus mixtus. Qua in controuerſia
ampliſsima atque in utranque partem controuerſa-
tiſsima maxime uariatum fuit ſententijs à doctor.
Nam gloſſ. in l. ſecunda in principio de uerborum
2 obligatio. ponit regulam † affirmatiuam. ut conti-
neatur, & propterea dicit ibi Bartol. Socin. illum
text. cum ſua gloſſ. ad hoc ſemper allegari, ut ſub
ſimplicibus mixtum contineatur. quam regu-
lam poſuit pariter gloſſ in §. primo inſtitut. de
action. & ad illam probandam Bartolus adducit
ſex iura, text. in §. omnium iuncta ibi gloſſ. ubi
diuiſio actionum in reales & perſonales compre-

hendit etiam mixtas, In l. ſi ita de liberis & poſt-
humis ubi prouiſio ſimpliciter facta circa inſtitu-
tionem filij ac filiæ, trahitur ad caſum, in quo fi-
lius & filia nati ſunt, in l. ſi ita ſcriptum. §. primo
de hæred. inſtituen. ubi idem ferè caſus deciditur
in l. clemens eod. titu. ubi inſtitutio in ſimplicibus
caſibus facta, mixtum comprehendit, in l. gene-
raliter de fideiuſſ. ubi mixtum ſecundum poten-
tiorem caſum in eo concurrentem accedit ſim-
plici potentioris cauſæ, & in lege adulterium cum
inceſtu de adult. ubi pœna inceſtus comprehendit
etiam adulterium cum inceſtu commiſſum, Adijci-
tur & text. in l. ſi quis uinum de tritic. uin. & oleo le-
gat. Verum Barto. in d. l. ſecunda in princ. conſtituit
3 aſſertionem † negatiuam, ut non ueniat caſus mix-
tus ſub ſimplicibus, per textum in lege uim paſſa,
§ præſcriptione, iuncto. §. hoc quinquennium l.
mariti ad leg Iuliam de adult. ubi quinquennij præ
ſcriptio, quæ tollit omnia crimina ex lege Iulia
inuecta, non tollit crimen adulterij cum inceſtu
commiſsi, additque in eandem ſententiam text.
in l. tutorem de ijs quibus ut indign. ubi idem
non iudicatur de eo qui tutor, & legatarius eſt,
atque de eo legatarius qui ſimpliciter eſt, quibus
accedit text. in l. ſi ita ſcriptum de liber. & poſth. &
in l. hoc legatum de leg. tertio in capit. licet canon
4 de elect. in ſexto cum ſimil infra citandis, à qua † ta-
men Bartol. excipit tres caſus, materiæ ſcilicet fa-
uorabilis, contrarietatis euitandæ, ac expreſsio-
nis legis, & cum Bartol. tranſeunt communi con-
ſenſu Doctor. ut teſtatur Iaſ. in 4. col. ſub nu. 5. in d. l.
2. in princ. & in d. §. omnium ſub num. 18. inſtitu. de
5 actio. aduerſus tamen hanc ſic receptam † conclu-
ſionem negatiuam adducunt ibidem Raph. Cuma.
& Franc. Areti. tria iura, hoc eſt text. in l. ſi ita facta
de iniuſt. rupt. teſtam. ubi ſi filius & filia ſepara-
tim ac ſimpliciter ſint exhæredati, utroq; nato non
rumpitur teſtamentum & ſic per illum text. confir-
matur regula affirmatiua. Rurſus perpendunt text.
in l. quid ergo. §. quod ait pretor, de ijs qui notan.
infami. in fin. iuncto tex. l. primæ eo. tit in fin. ubi ſub
edicto puniente eum qui bina ſponſalia, uel bina
matrimonia contraxerat continetur is, qui cum una
ſpõſalia, cum altera nuptias inierit & ſic in pœnali-
bus continetur caſus mixtus, & l. ſi is qui in pu-
teum. §. hoc interdictum quod ui aut clam, ubi ſub
interdicto quod ui aut clam continetur quod & ui
& clam factum eſt, & ſic promiſcuè in quarum le-
gum caſibus agitur de materia odioſa, & nihilomi-
nus ſub ſimplicibus mixtum continetur, & quam-
uis Iaſ. in d. l. ſecunda in princ. afferat uarias reſpon-
6 ſiones ad iſta iura, † nihilominus inficias iri non po-
teſt, quin materiam hanc reddant admodum am-
biguam, ac in utranque partem diſputabilem. ita ut
pro reſolutione difficultatis multi multa dixerunt,
nec ab re plerique difficilem, diffuſam, brocardi-
camque appellauerint hanc materiam, propterea
Ludo. Roma. in d. l. ſecunda in princip primus
omnium qui inter antiquiores latiſsime hanc ma-
teriam pertractant, omnem illius tractationem re
ducit ad quinque quæſtiones.

Quarum prima eſt, an in pœnalibus, & odio-
ſis, ſeu ſtrictis, ſub ſimplicibus mixta comprehen-
dantur.

Secunda eſt, an cùm in eandem perſonam dua-
rum qualitatum mixtum concurrit, ſit de ea ut de
alijs ſimplicibus iudicandum, an uero ut de ter-
tia ſpecie.

Tertia eſt, an cum in eandem rem concurrit mix-
tura plurium perſonarum, actus ille ſit iudicandus
magis ſecundum unam perſonam, quàm ſecun-
dum aliam.

Quarta eſt, quando in eandem rem concurrit mix
tum qualitatum diuerſarum, ſecundum quam illa
ſit iudicanda.

Vltima, eſt an facultas diſponendi conceſſa in ca
ſibus ſimplicibus extendatur ad mixtos. Quibus in
dubitationibus ſuas tradit theoricas ac deinde ſecũ-
dum earum reſolutiones uariè infert ad praxim in
ſpecialibus quæſtionibus. Franciſcus uero Areti. in
l. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth. tradit breuiorem do
7 ctrinam quę eſt, ut quando eadem uel maior mili
tat ratio in mixto atq; in ſimplicibus, tũc caſus mix
tus ſemper comprehendatur ſub ſimplicibus; ſiue
materia fauorabilis ſit, ſiue odioſa, quam aſſertionẽ
uidetur ſecutus fuiſſe Maria. Iun. in d. l. Gallus. §. &
quid ſi tantum ſub nu. 55. uerſi. dico itaq; de lib. &
8 poſth. & per duas fere col. oſtendit † per illam tolli
obiectiones fere omnium iurium, quæ difficultatem
facere uidẽtur in hac materia ut uidere eſt apud eun
dem, cuius ſententiæ aſſertor eſt quoque Lancell.
Galiaul. in d. l. 2. in prin. ſub nu. 16.

Verum quia traditio hæc uidetur eſſe imperfe-
cta, eo quia non comprehendit caſum illum quãdo
ſumus in dubio ipſe addit in dubio amplectandam
eſſe Bar. & communem cęterorum doctrinam, cum
limitationibus & declarationibus de quibus ibi per
9 eum. Bartolom. uero Socin. † in d. l. 2. in prin. omnem
huius rei tractationem partitur in ſex concluſiones,
quas proſequitur ut ibi per eum, ſex caſus determi-
10 nando, † quem modum ſub nu. 26. ibi dicit eſſe im
perfectum Bolog. & aliquam regulam theoricalem
non ponit, & ſolos illos accidentales determinat, ita
ut nulla theorica ex ea percipi poſsit. Ac Socino
11 latius ac diffuſius D. Alc. rem proſequitur, † qui pri
mum ponit unam concluſionem, quòd mixtum ſe-
parabile non contineatur ſub ſimplicibus. Rurſus
aliam, quod mixtum inſeparabile, in quo præua-
leat una pars, contineatur ſub ſimplicibus. Mox ter-
tiam quòd ſi partes fuerint ęquè principales de rigo
re iuris non continetur mixtum, ſed ex benignitate,
ut in d l. ſi ita ſcriptũ de lib. & poſt. Aliter illam per
tractat Fortun. Garc. in d §. & quid ſi tãtum ſub nu.
12 132. cum plurib. ſeq. † deſtruens multas communes
doct. opiniones, ut dicit ibidem Socin. iun. ſub nu 55.
13 Eandem materiam diuidit Crot. † in d §. & quid ſi
tantum, ſub nu. 68. cũ trib. ſeq. col. in decẽ concluſio
14 nes, D. Alc. † d. l. 3. de uerb ſign. ſub nu. 29. rem per-
ſtringit ad tria genera mixtorum, quorum primum
eſt, quando mixtum eſt reſpectu qualitatis, quæ ca-
ſui ſimplici eſt adiecta, alterum quando ſumus in
mixto per concurſum ſimplicium inſeparabiliter.

Tertium

Tertium quando uerſamur in mixto per concur
ſum quidem ſimplicium, ſed ſeparabilem, & circa
unum quodque iſtorum generum diſcurendo re-
15 ſoluit negocium. Bologne. † autem in dicta l. ſe-
cunda, in princ. latisſime omnium per 58. columm.
tractat hauc materiam. Primum quærendo, quid
ſit mixtum. Secundo loco quot ſint genera mixto
rum cum proprijs ſpeciebus cuiuſcunque generis.
Tertio vtrum & quando ſub ſimplicibus continea
tur mixtum de proprietate ſermonis, vt posſit ap-
parere generaliter quando in qualibet diſpoſitione
comprehendi poſsit. deinde ijs præmisſis propius
ad materiam accedendo, format quatuor principa
les dubitationes. Quarum prima eſt, an in legib.
ſub ſimplicibus contineatur mixtum. Secunda quid
in ſtatutis. Tertio quid in priuilegijs & beneficijs
Principum. Quarto quid in contractibus teſtamẽ
tis, & alijs diſpoſitionibus: In ijsque omnibus di-
ſputat quid iuris ſit, quando de vtroque mixto, &
quando de altero tantum facta eſt mentio, traden-
do in uno quoque mixtorum genere ſuas doctri-
nas cum ſuis regulis, & fallentijs & illationibus ad
praxim in ſpecialibus quęſtionibus, ſed idem Bolo-
gne. negocium expediendo multo ſuccinctius, ac
perbreuius in d. cto §. & quid ſi tantum ſub nume.
16 tto. diſtinguit † inter mixtum habens ſimplicia al
terata, & mixtum ea non habens alterata.

Primo caſu concludit extenſionem non fieri de
ſimplicibus ad caſum mixtum, quia differt a ſuis
ſimplicibus, & facit nouam ſpeciem, unde non po-
teſt contineri ſub diſpoſitione ſimplicium, quia ver
ba non conueniunt l. non aliter de legatis tertio, &
ita intelligit tex. in dicto §. præſcriptione. Limitat
17 tamen in teſtamentis † fauore inſtitutionis dicta l.
l. ſi ita ſcriptum, item quando mixtum præualeret
in eo ſimplici, in quo facta eſſet diſpoſitio ut in l. re
petundarum, §. primo, de teſtib. & ruſus quando
diſponens cogitaſſet in ſimplicium prouiſione
de mixto.

Secundo vero caſu dicit conſtituendam eſſe re-
18 gulam † ſub ſimplicibus mixtum comprehendi, vt
in dicta lege ſi ita ſcriptum, & in dicta §. ſecun-
da, in princip. de uerborum obligat. quam reſtrin-
git locum non habere, quando propter intentionẽ
teſtatoris reputaretur caſus ille disſimilis; niſi mix-
tum præualeret in eo caſu, in quo facta eſſet diſpoſi
19 tio, quæ omnia † ipſemet Bologne. poſtea latisſime
proſequitur in d. l. 2. in princ. in tractatu huius ma-
teriæ & præſertim ſub num. 177. ubi agit de contra-
20 ctibus, & vltimis uoluntatibus Vlda. Zaſ. † in d. l. 2.
in princ. de uerb. oblig. reſtringit rem ad tria genera
mixtorum, vt primum ſit mixtorum ſpecificatione
ſecundum mixtorum participatione, tertium ſit
mixtorum concurſu, quæ ſingula à nu. 11. cum plur.
ſeq. concludendo ac reſoluendo diſcurrit.

S V M M A R I V M.

1 *Nonnulla præmittenda eſſe pro faciliore materiæ in-
troductione.*
2 *Mixtum quid ſit.*
3 *Interpretum neminem, Bologneto melius, mixtura in ſua
genera partitum fuiſſe.*
4 *Quot ſint mixtorum genera ſecundum Bolognetum.*
5 *Sub quib. mixtorum generibus quàm variæ ſpecies com
prehendantur ſed opus non eſſe eas proſequi. nu. 6.*
7 *Tria mixtorum genera eſſe, Auctorem quoque ipſum
opinari, ſpecificum, contentum & promiſcuum con-
curſu.*
8 *Quid ſit mixtum ſpecificum, & eius exempla. nu. 9. 10.
11. & 12.*
13 *Mixtum concurſu quid ſit illiusque exempla. nu. 14.*
15 *Mixtum contentum quid ſit eiuſque exempla, num 16.
17. & 18.*
19 *Tria illa mixtorum genera ad duo alia deduci.*

Tria eſſe mixtorum genera, quæ tamen ad duo alia reducuntur.

C A P. XX.

QVid igitur conſtituendum erit
pro reſolutione propoſitæ diffi
cultatis in hac re iã controuer-
ſa? Antequam ad reſolutio-
nem deueniam libet mihi pro
1 † faciliore materię introductio
ne nonnulla præmittere, atque
imprimis, Mixtum nihil eſſe aliud, quàm id vnum
2 † quod ex plurium ſimplicium ſeruantium vel al-
terantium in totum uel pro parte eorum naturam
concurſu efficitur l. rerum mixtura de uſucap. §.
quædam inſtit. de actio. l. adeo §. cum quia cum §§.
ſeq. de acquiren. re. domi. §. cum ex aliena cum §§.
ſimiliter ſubſequentibus inſtitu. de rerum diuiſi.
cum ſimil.
3 Præterea præmitto † quòd quamuis D. Alciat. &
Zaſ. in locis iam relatis tria fecerint Mixtorum ge-
nera, nihilominus eos uere illa non attigiſſe, cum
unam & eandem ſpeciem in duas diuiſerint, & ter-
tiam, quam referre debebant, omiſerint, illis pire
propterea uerius diſtinxiſſe Bologne. loc. iam relat.
ſub num. 26. Qui dicit Mixtorum tria eſſe gene
4 ra † quorum primum eſt ſubſtantiale, ſeu ſpecifi-
cum, quando ſecundum plura uniuntur ſimplicia
ad faciendam unam tertiam ſpeciem.

Alterum eſt, quando plura ſimplicia commiſcen
tur ratione continentiæ, uel comprehenſionis uelu
ti quia ſub uno toto uel ſub uno uniuerſo uel ſub
uno nomine continentur, & hoc appellatur mixtũ
de ſimplicibus continentis. Tertium eſt, quando
plures qualitates in idem ſubiectum concurrunt,
uel ſeparabiles, vel inſeparabiles, uel contrariæ, uel
ſe non compatientes, & iſtud dicit appellari mix-
tum qualitatum in uno ſubiecto, cum idem ſit ſub
iectum, & qualitates ipſæ tamquam ſimplicia
conſiderentur.
5 Hæc tamen genera † inquit continere ſub ſe mul
tas ſpecies mixtorum differentes, uſque ad numerũ
ſexdecim, ſuper quibus ait eſſe dandas determina-
tiones uarias ac diuerſas ad illum finem, ut cogno-
ſcatu:

ſcatur an ſub ſimplicibus mixtum contineatur, ſed
6 in hoc ego non puto † rectè illum ſentire cum ea
quæ ipſe appellat ſpecies, non tam ſint ſpecies, quã
exempla, ut facile diſcerni poteſt, quia per plus tan-
tum & minus differunt, quæ non faciunt differre ſpe
cie l. ſiu. de fun. inſtruc.

Vnde puto dicendum eſſe hoc pacto, tria quidẽ
7 eſſe † mixtorum genera, prout proximè retulimus,
videlicet ſubſtantiale uel ſpecificum, contentum &
promiſcuum concurſu, quæ poſtea uarijs exemplis
declarari poſſunt, non autem in uarias ſpecies de
ducuntur.

Primum enim † genus mixti, quod ſubſtantiale
dictum eſt uel ſpecificum, quia ipſa ſimplicia in ſub
ſtantia miſcẽtur per ſe ſine aliquo ſubiecto, uel abſ-
que eo quòd contineatur in vno toto, & tertiam
ſpeciem efficiant, multis exemplis poteſt decla-
rari, ueluti quando ex uino & melle fit mulſum,
uel ex pluribus ſimplicibus & rebus fit emplaſtrum
uel medicina, ut in d. l. adeo §. cum quis de acquir. re
rum dom. & in §. cum ex aliena inſtit. de rer. diuiſ. itẽ
domus conficitur ex lapidibus calce, cœmentis, ti
gnis, tegulis, & alijs eiuſcemodi generis rebus l. cũ
qui ædes de uſucapio Item cum arca, armarium cõ
ficiuntur ex aſſamentis, clauis, & aliis rebus neceſſa
rijs ad eorum abſolutionem, mixta enim ſunt hæc
9 corpora quamuis ad priorem † materiam reduci poſ
ſint, & in hoc a ſuperioribus differant, ut in l. qui res
§. aream, in l. inter ſtipulantem §. ſacram de ver. ob.
in dicta l. cum qui ædes, & in l. Senatus de leg. 1.

Rurſus cum aliquis partus utriuſque ſexus editur
vt in l. quæritur de ſtat. homi. & in l. repetundarum,
§. j. de teſti. ac in l. ſed & quæſitum § ſi de lib. & poſt.
uel cum aqua vino miſcetur, dicta l. ſi quis uinum
de uin. triti & ole. legat. poteſt etiam poni exemplũ
in unionibus diuerſorum collegiorum.

10 Hæc a prædictis recedit quando firmis manenti-
bus ſimplicibus, in eorũ natura plura corpora eiuſ-
dem ſpeciei commiſcentur, ueluti meum frumentũ
cum tuo, meum hordeum cum alieno, meum riſũ
cum riſio Titij, ut in § quod ſi frumentum inſtit. de
11 rer. diuiſ. ſimile prædictis eſt † & exemplum illud,
quando ex hominis diſpoſitione plura ſimplicia
uniuntur, in quibus ex ſuperueniente mixtura indu
citur alteratio in diſpoſitione, ut in d. l. ſi ita ſcriptũ
de lib. & poſth. & in dicta l. clemens. & l. ſi ita ſcri-
ptum de hæred. inſtit.

Item eſt etiam quando nulla inducitur alteratio
12 in ſimplicibus unitis † ex diſpoſitione hominis, ut in
dicta l. ſi ita facta de iniuſt. rup. teſtam. in l. is qui in
puteum §. interdictum, quod ui aut clam, & differt
hoc exemplum a ſuperiore, quòd ob mixturam hic
nulla contingit alteratio diſpoſitionis, in ſuperiore
accidit alteratio.

13 Secundum mixtorum genus, † quod fit concurſu
plurium qualitarum ſimplicium in idem ſubiectũ,
ſic poteſt exemplis patefieri, cum aliquis eſt pupil-
lus & furioſus l. qui habent de tutel uel miles eſt &
doctor, uel iuriſconſultus & philoſophus, poſſunt.
enim omnes iſtæ qualitates eſſe ſine alteratione, &
ſe inuicem compatientes, excepta illa militis, cuius
exemplo ſimile habetur in l. prima, §. interdictum
de interdict. in d. §. quædam inſtit. de actio. ſecun-
dum varios intellectus, in l. in tribus de iud. in l. ſer-
uis urbanis §. ſin. de leg. 3. & in l. Titiæ textores §. 1.
de leg 1. Aletrando tamen qualitates in iſtis poſte-
rioribus iuribus quia alias ſunt compatientes.
14 Aliud eſt † exemplum quando plures qualitates
inſeparabiles coniunguntur in eodem ſubiecto,
ut in l. uim paſſam § præſcriptione & in l. ſi adulte-
rium cum inceſtu in principio de adulte.
15 Tertium mixti genus, quod ea complectitur,
quæ coniuncta uno toto uel genere aut nomine cõ-
tinentur cum ſimplicibus, & uirtute continentis tã
tum coniuncta ſunt, uel mixta, poteſt exẽplo dotis
hæreditatis, uel peculij declarari, aut quolibet alio
ſimili, iuxta tradita per Bar. & communiter doctor.
in rubr. ſolut. mat idemque erit in grege & populo
tenendo eam opinionem, quod conſtituant corpus
uniuerſale l. 1. §. fin. & l. grege de rei uendic.
16 Idem † eſt in pluribus contentis ſub eodem gene
re prædicabili, l. ſi quid earum §. inter emptum l. Me
uio §. duorum de leg. 2. quod exemplum differt a ſu-
periore, quòd in hoc poſteriore genus ineſt ſpecie
bus, l. ſemper generalibus de reg iur. ſupra cita. prio
re uniuerſitas haud ineſt corporibus §. primo, inſt.
de reb. corpor. l hæreditas de pet. hæred. l. ſi peculi.
17 de pecul. legat. poteſt quoque † poni exemplum in ijs
quæ ſub uno nomine appellatiuo, non tanquam ge-
nere continentur, et in l. ſi chorus de leg. 3. & in qua
drigis & lecticarijs & alijs ſimilibus, & in pluribus
Agnatis & Cognatis & in l licet C. de iudi. Item in
negotijs geſtis, & ſimilibus quæ exempla a ſuperio
ribus differũt uarietate, effectuum iuxta tradita per
Doctor in l. ædita, C. de edend. ubi ponunt differen-
tias indicij uniuerſalis & generalis.
18 Aliud † afferri poteſt exemplum in ijs quæ unita
eadem conceptione continentur, & ſub ea depen-
dent quę poſſunt eſſe, eiuſdem ac diuerſę naturę, ut
in l. ſi ſeruus de condit. & dem. in l. liber homo §. fi.
& in l. ſcire debemus de uerbo. obligatio & in § om
nium iuncto §. quædam inſtit. de actio. & in d. l. a. in
prin. cum ibi trad. a doct. de uerb. oblig.
19 Tertio loco pręmittendum eſt, † hæc tria mixto-
rum genera, ad duo alia reduci. Quorum alterum
eſt, quod fit ex ſimplicibus alteratis conſtituentib.
nouam rem ſeu nouam ſpeciem in rerum natura, ut
in dicta l. adeò §. cum quis de acqui. rer. domi. & in
& in dicto §. cum ex aliena de rer. dui. cum ſimil.
ſupra cita. in pręcedenti præmiſſo in primo mixto-
rum genere, alterum eſt quod cum ex ſimplicibus
non alteratis, uel parum alteratis, non inducentib.
tamen nouam rem uel ſpeciem in rerum natura.

Quorum exempla deſumi poſſunt a poſteriori-
bus duobus generibus mixtorum quæ ſupra retu
limus in proximè præcedenti præmiſſo. Sed de his
ita prælibatis.

SVMMARIVM.

1 *Quomodo putet auctor reſoluendam eſſe difficultatem an mixtum comprehendatur ſub ſimplicibus.*

Ladeo

2 *L. adeo §. cum quis de acqui. rer. do. quomodo intelligenda ſit.*

3 *Quando mixtum ultra ſubſtantiam nomen quoque habet nomen, diſpoſitio loquens de ſimplicibus non trahitur ad mixtum.*

4 *Nomina denotare intentionem loquentis, & eſſe tanquam notas animi.*

5. *Nomina introducta eſſe ad diſtinguendas res.*

6. *Quando nomen expreſſum ſignificat ſimplicia, non poteſt uerificari in mixto habente & aliam ſubſtantiam & aliud nomen.*

7. *Niſi in contrarium conſtaret de voluntate diſponentis.*

8. *Vel quando mixtum magis accederet ad materiam unius ex ſimplicibus.*

9. *Quid dicendum ſit in mixto, quod participationem tantum eſt mixtum.*

10 *Species ex modica differentia in iure conſtitui.*

11 *Bartolus quomodo ſibi ipſi ſit conciliandus in materia mixtorum.*

12 *Caſtrenſis & Aretinus quomodo in eadem materia ad concordiam reducantur.*

13 *Vniuerſam diſputationem verſari circa ſecundum genus mixti, & quomodo in eo ſit diſtinguendum. numero 14.*

15 *Loqui eatenus quis intelligitur, quatenus verborum proprietas patitur.*

16 *L. 2. & l. veteris, C. de cont. & committen. ſtipul. quomodo ſint intelligenda.*

17 *Iacob. Butrig. & Bald. in §. omnium inſtitutio. de actio. declaratur.*

18 *Mixtum ſeparabile proprie ſub ſimplicibus comprehendi.*

19 *Caſus mixtus qui comprehenditur ſub uirtute rationis ſiue ex expreſſa ſiue pro expreſſa habeatur, proprie dicitur comprehendi nu. 20.*

21 *Ea quæ ſunt eiuſdem rationis, dicuntur includi in diſpoſitione ex ſignificatione.*

22 *Etiam in materia correctioria.*

23 *Ratio generalis ampliat diſpoſitionem ad limites rationis.*

24 *Franc. Aretinus declaratur in l. ſi ita ſcriptum.*

25 *L. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth. ut ſit excipienda.*

26 *Ratione ampliari diſpoſitionem in mixtis, quando non alteratur ratio propter mixtum uel augetur.*

27 *Secus ſi minuatur.*

28 *Quid iuris ſtatuendum ſit quando diſponentis mens elicitur interpretatione.*

29 *Interpretatio quàm varijs modis aſſumatur. numero 30. & 31.*

32 *Quomodo putet diſtinguendum Auctor in materia interpretationis extenſiuæ ſeu reſtrictiuæ, quantum ad comprehenſionem mixtorum.*

33 *Ea quæ ueniunt per argumentum a ſimili, aut per aliquem alium ſimilem locum, non dici proprie venire.*

34 *In materia odioſa, ac ſtricte interpretanda a propria verborum ſignificatione non eſſe recedendum.*

35 *In ſtatutis in quibus verba ad literam ſunt accipienda caſum mixtum ſub ſimplicibus non comprehendi.*

Quæ ſit Auctoris reſolutio circa eam quæſtionem, an mixtum comprehendatur ſub ſimplicibus, & præſertim in mixto primi generis.

CAP. XXI.

MIhi videtur ex omnium dictis ſic
1 poſſe diſtingui, cum enim diſpu
tatio eſt, an mixtum comprehē
datur ſub ſuis ſimplicibus. Aut
agimus de mixto primi gene-
ris, quod eſt mixtum ſpecifica-
tione, ſeu inſeparabili nexu, ut
uocat Zaſ. in dicta l. 2. in princip. & noua rei uel ſpe
ciei conſtitutione, quale eſt mixtum illud, de quo
agitur in dicto §. cum ex aliena, cum multis ſeq. inſt.
de rer. diuiſ. Et tunc remanet caſus iſte extra præſen
tis quæſtionis diſputationem, quia cum ſit ſpecies
diuerſa prorſus a ſimplici, non poteſt ſub ea com-
prehēdi. l. ſi quis eatum §. inter emptum de leg. 3. &
2 & in iſtis terminis † procedit text. in l. adeo, §. cum
quis de acqui. rerum dom. & in l. rerum mixtura cir
ca medium de uſucapio. in ver. quid ergo ibi utrun-
que remaneat integrum & ita loquitur Bar. in l. 1.
ſupra de interdic. in fin. & Bal. in rubr. extra de pro-
batio. quod ſequitur Dom. Alcia. in dicta l. ſecun-
da, in prin. ſub num. 7. Galiaul. nu. 16. & Zaſ. ſub nu-
mero 13. qui aliud ponit exemplum in l. ius ciuile
de iuſt. & iur.

Nam ut inquit Bologn. loco iam relato, cum ha-
3 beat ultra ſubſtantiam † etiam nouum nomen di-
ſpoſitio loquens de ſimplicibus non poteſt contine
re iſtud mixtum, ſicut nec loquens de fundo poteſt
continere domum, vel aliam rem, quoniam nomina
4 denotant intentionem loquentis, † & ſunt introdu-
cta tanquam notæ animi noſtri l. 1. ab eo in fin. de ſu
5 pell. leg. & nomina ſunt introducta † ad diſtinguen
das res, §. ſi quis in nomine inſtit. de leg. & l. ad reco-
gnoſcendas C. de ingen. manum. unde cum nomen
6 expreſſum ſignificet ſimplicia † non poteſt verifica-
ri in mixto habente aliam ſubſtantiam & aliud no-
men, l. cum lego ubi Arét. de teſtam. l. ſi quis de uin.
tritic. & ol. legat. ibi not. propric d. l. cum qui ædes
de uſucapio. ubi qui poſſidet ædes non poſſidet cor
pora ſimplicia, ex quibus ſunt conſtitutæ ædes. Re-
7 ſtringitur † tamen hæc concluſio duobus in caſibus,
quorum alter eſt, quando conſtat de uoluntate te
ſtatoris ac diſponentis uolentis tale mixtum com-
prehendere ſub ſimplicibus d. l. ſi quis uinum de
uin. trit. & oleo leg. vbi eſt text. notandus & inſignis,
8 alter eſt † quando mixtum magis in uno ex ſimplici
bus, quàm in altero præualeret dicta l. quæritur de
ſtatu. homin. & l. ſed & ſi quæſitum, §. primo, de
liber. & poſthum,

9 Aut loquimur † de mixto, quod participatione
tantum, ac plurium qualitatum concurſu eſt im-
mixtum, qualia ſunt ea exempla quæ ſupra retuli-
mus in ſecundo mixtorum genere, & quæ affert
idem Zaſ. lo. ſup. cita. ſub num. 11. & 12. & cętera iis
ſimilia

ſimilia quæ facile quiſque ſuoptè ingenio effingere
poteſt, ex iuribus quæ citantur in hac materia, qđ
quidem & ipſum tertiam conſtituit ſpeciem, non
quidem ſubſtantiſicam, ut primum illud mixtum,
ſed potius qualificatiuam & accidentariam, qua-
10 les † hæ ſunt quas ex modica differentia iura conſti
tuunt, ut in l tertia, §. genera de acquiren. poſſeſsio.
in l prima, in princip. de prætor. ſtipulatio. & docet
Dec. in rubr. qui admitt. in ſecunda lect. ſub nu. 85.
11 & ita declarando conciliatur ſibi ipſi Bar † in d. l. 2.
In princ. qui uidetur pugnantia loqui, dum modo
uult primum illud mixtum ſolum conſtituere ſpe-
ciem, modo uidetur uelle, ut etiam aliud mixtum
idem operetur, quatenus ait in terminis dictæ l. 2.
contrarietatis euitandæ gratia mixtum compreh ẽ-
di ſub ſimplicibus, nam niſi mixtum conſtitueret
tertiam ſpeciem nulla inſurgeret contrarietas ad-
uerſus tex. dictę l. ſecundæ, & ſuperflua eſſet ibi do-
ctri. Barto. vt etiam obſeruauit ibidem Lancclot.
12 Galiaul. ſub dicto nu. 16. huncque in modum † con-
ciliantur Caſtr. & Aretin. ibi, & Aret. in dicta rubr.
C. de prob. qui apertè ſenſerunt, ſecundum hoc mix
tum tertiam conſtituere ſpeciem a ſimplicibus di-
uerſam, quod ſatis probare uidetur tex. in l. veteris
C. de contr. & commit. ſtipul.

Cum igitur omnis uerſetur huius diſputationis
moles circa hoc ſecundum genus mixti, in eo eſt
13 rurſus † ſubdiſtinguendum, quòd aut conſtat de
mente diſponentis uolẽtis caſum quoque mixtum
ſub ſimplicibus comprehendi, aut de illa conſtat in
oppoſitum, aut ſumus in dubio.

Primo caſu, quando apparet de mente diſponen
tis uolentis caſum mixtum ſub ſimplicibus compre
hendere, alia inſuper utendum eſt diſtinctione,
14 † quod aut hoc apparet ex propria uerborum ſig.
aut ex comprehenſione rationis, aut per interpreta
tionem, iuxta declarationem Bar. ſeu Signor. de Ho
mod. in l. Cæſar. ſub num 22. de publican.

Quando enim ex propria uerborum ſignificatio-
ne conſtat de mente diſponentis, tunc res non ha-
bet difficultatem, quia eatenus quis loqui intelligi-
tur, quatenus uerborũ ſignificatio patitur, l. Labeo
15 † de ſupell. legat. in quacunque materia l. cum lege
ubi Aretin. de uerbo ſignific. Dom. Alcia. in lib. pri-
mo, in princ. de uerbo. ſignific & nos ſuprá diximus
lib. ſecundo, & tertio, & ita procedit tex. in l. prima,
§. interdictorum de interdict. ubi, I.C. triplici diui-
ſione interdictorum comprehendit etiam quartam
ſpeciem mixtam, & propríe, aliàs diuiſio, I.C. non eſ
16 ſet bona, ſic etiam † intelligendus eſt tex. in dicta l.
ſecunda, in prin. iuncta l. veteris, C. de contr. & com-
mitt. ſtipul. hiſce quoque in terminis exaudiendum
17 eſt, quod tradidit Iacob. Butr. & Bal. † in dicto §.
omnium inſtit. de actio. ubi uolunt etiam in ſtatu-
tis caſum mixtum comprehendi ſub ſimplicium ap
pellatione, & in ſumma id ſemper uerum eſt, quan-
do ſumus in mixto ſeparabili, in quo pars ſeparatim
conſiderata, proprie ſeruabit nomen ſimplicia, uel
etiam in inſeparabili, in quo unum conſideratur
18 principaliter, alterum, ſecundariò, nam † tunc caſus
mixtus ſub principalioris ſimplicis ſignificatione
ueniet, ſic proprie ut declarat D. Alcia. in dicta l. 2.
in princip. columna ſecunda ſub num. 6. uerſi. puto
diſtinguendum.

Quando uerò ex comprehenſione rationis appa-
19 ret de mente diſponentis, † tunc ſiue ratio ſit expreſ-
ſa in diſpoſitione, ſiue una tñ poſſit aſsignari, quia
paria ſunt, iuxta glo Bal. atque alios in l. quamuis,
C. de fideicom. Bald. in l. maximum uicium colum.
4. C. de lib. præter. Imol. in l. ult. C. de hæred. inſtitu.
cum ſimilibus, alibi ſupra ſæpius citat. Caſus mix-
20 tus † qui comprehenderetur uirtute rationis, dice-
tur propriè uenire ſub ſimplicium diſpoſitione,
Bal. in l. de quibus columna 1. poſt princ. de legi.
glo. in capitulo 1. in ver. Italiæ de tempor. ordin. lib.
ſexto, & in cap. ſi poſtquam in uer. mente de electio.
libro ſexto, quas gloſ. refert ac ſequitur Alexand. in
conſi. 5. ad fin. uolum. 5. cum ſociis alibi ſæpius ſu-
pra citatis, quia ut inquit Bal. in conſ. 384. ſtatuto ci
uitatis cauetur, & ſeq. Craue. in conſi. 183. ſub num.
21 tertio, quæ ſunt † eiuſdem rationis dicuntur inclu-
di in diſpoſitione ex ſignificatione & ita expreſſe nõ
autem tacitè, in iſtis igitur caſibus in quibus, uel ex
propria uerborum ſignificatione, uel ex vi compre,
henſiua rationis, mixtum poteſt comprehendi ſub
ſimplicibus, ego nõ diſtinguo inter materiam odio
ſam & fauorabilem, quia ſignificatio propria quæ
reſurgit etiam ex latiore ſignificatione, locum ha-
bet in quacunque materia quantumuis ſtricta, &
odioſa Franc. Aretin. in dicta l. cum lege de. teſtam.
Dec. in conſi. 5. ad fin. & in conſi. 344. in princip. ubi
Apoſt. in addit. & in cap. inter cœteras ſub nume. 7.
de reſcripti. D. Alcia. in l. liberationis de uerborum
ſignificatio.

22 Quinimmo etiam † in terminis materiæ correcto
riæ id expreſſe uoluit Bald. in auth. quas actiones
columna ſecunda, C. de ſacro. eccleſ. per tex. in l. his
ſolis in uer. tacite cautum putamus C. de reuocan.
donatio. & late id firmat Iaſ. ibidem ſub nume. 22.
per tex in l. cum mulier §. 1. ſolut. matr. & copioſe di
ximus ſupra lib. 6. in materia correctoria, & habet
hæc declaratio rationem. quia ubi diſpoſitionis ra-
23 tio † eſt generalis, ampliat diſpoſitionem ad limites
uſque rationis. l. hæc actio. de calumnia. l. regula §.
licet ubi Bar. de iur. & fact. ignor. & in l. pater, §. fun-
dum in fi. de leg. 3. & facit extendi ad caſum ad quẽ
aliàs uerba non extẽderentur, etiam in materia ſtri-
cta, Corn. in conſi. 273. col. 3. ſub nu 5. lib. 4. C: ſtr
in l. ſi uerò §. de uiro ſolut. matr. cum ſimil. alibi ſæ-
pius ſupra cita. uarijs in locis, & ita intelligendum
24 eſt † quod dicit Fran. Aret. in d. l. ſi ita ſcriptum de li.
& poſth. Maria. Socin. in d. §. & quid ſi tantum ſub
num. 55. & Galiaul. ſub num. 16. & in his terminis
25 † procedit tex. in d. l. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth.
l. clemens patronus de hæred. inſtit. & l. ſi is qui in
puteum, §. hoc interdictum quod ui aut clam, & d. l.
ſi ita facta de iniuſt rupt. teſtam & liquid ergo §. qđ
ait prætor de ijs qui not. infam. intelligendo uerba
illa, ex ſententia edicti, i. ex ui rationis edicti, cum. n.
& caſus ille contrahentis unum matrimonium, &
ſponſalia ſit ex comprehenſis ſub ratione edicti,
proprie ueniet, ijſce in omnibus iuribus identitas
uel

uel maioritas rationis, uel mentis ipſius diſponentis
facit ut caſus mixtus ſub ſimplicibus comprehen-
datur, & proprie, ut ſupra dictum eſt, ſunt tamen
26 hæc intelligenda, quando per mixturam † ſimpliciũ
non alteratur ratio uel augetur, quia tunc ſemper
per ea quæ ſupra dicta ſunt, caſus mixtus, uel ex idẽ
titate rationis expreſſæ, uel pro expreſſa habitæ con
tinetur, ſecus ſi induceretur diminutio rationis,
quia tunc ut declarat Bolog. & uere in d l.2 in prin.
27 de uerbo.oblig ſub nu.55.uerſi.& ideo † etiã ſi aliàs
caſus de proprietate ſermonis comprehenderetur
tamen propter illam alterationem diminutionis ra
tionis nõ comprehenderetur arg.l.adigere § quam
uis de iur.patro & cap.cum teſtante de appellatio.
Quando verò per interpretationem elicitur mẽs
28 diſponentis † animaduertendum eſt ut dicit Bar.
ſeu Signo de Honrod.in dicta l.Cæſar ſub nu.22.de
publican.& uectigal.& plenius declaranimus ſup.
libro quinto.
29 Interpretatio uarijs modis aſſumitur † nam quã
doque accipitur pro aperta uerbi ſignificatione
ut in l.fin.C.de legi.iuncta l.ſi lenones, C.de epiſc.
audien.in l.Gallus §.uidendum de lib. & poſth.& l.
iuſta de uerbo.ſignific. quandoque accipitur pro
mente diſponentis, ut l.3. in princip.de legi tutor.
& inſtit.de legit.tutel.in princ.quandoque ſumitur
30 pro ſententia † ex ui rationis ut in l. Gallus §.quid
ſi is de lib. & poſth.& in omnibus iſtis caſibus ue-
nit mixtum proprie ſub ſimplicium appellatione, l.
nominis & rei §.uerbum ex legibus, de uerb.ſignifi.
31 quandoque accipitur † interpretatio pro extenſio-
ne, reſtrictione, & arg.de ſimilibus ad ſimilia ut l.2.
§.eodem de origin.iur.l.3.de iureiur.l.I.C.§.paren-
tes de gradib.affi l.item ueniunt §.licet aũt, cõiungẽ
do §.aptanda §.præter, §.in priuatorum, §.petita, &
l.ſed & ſi lege §.ſed & fructus de petit. hæredit. &
32 in iſto caſu † putarem diſtinguendum eſſe inter ma
teriam fauorabilem & odioſam, prout diſtinguit,
Bar.in d l.ſecunda, in princ.cui communi conſenſu
cæteri accedunt, teſte ibidem D.Alciato ſub num.
2.uerſ.in fauorabili materia mixtũ ſub ſimplicib.cõ
cipiatur in odioſa uero non item, & ita procedat cõ
munis doctor.ſententia cum Bar in d.l 2. in princi.
quam probant Felin. columna ſecunda, ſub num.6.
uerſiculo tertia concluſio Socin Iuni. in conſi.103.
præſens conſultatio ſub num.3.lib.3.
33 Et ratio eſt quia cum talis interpretatio † non
ueniat ex vi verborum, neque rationis, ſed ex ſola
diſponentis ſententia, per argumen.a ſimili uel per
alias huiuſcemodi ratiocinationes, non niſi impro-
priè dicitur uenire ut uolunt Alex. & Franc. Aretin.
in d.l.2.in princ.per dictam l.quid ergo §. ait prætor
ſupra de ijs qui not.infam.& l ſi quis adulterium in
2.reſponſ.ad leg. Iul. de adulte. Alex.in dicta l.cum
mulier ſolut.matrim & trad. doctor. in l.prætor in
princ de oper. nou. nuntia. & propterea in materia
ſtricta atque odioſa in qua arctior debet fieri inter
34 pretatio, † l.cum quidam de lib.& poſth.& c.odioſa
de reg.iur libro 6.neque a propria uerborum ſignifi
catione eſt recedendum l.1.§.ſi is qui nauem de ex-
ercit.actio.l.3.§.hæc uerba de nego.geſt.& l.conſti-
tutionibus ad municip.& de incolis.
Caſus mixtus non comprehenderetur ſub ſim-
35 plicibus, & ideo † in ſtatutis in quibus cautum eſ-
ſet, ut uerba deberent intelligi ad literam, non poſ-
ſet caſus mixtus comprehendi ſub ſimplicibus,
Angel. in dicta l. ſi ita ſcriptum in princip. in uer-
ſicu. & hoc ſupra de liber. & poſthum. ſequent. Iaſ.
in l. prima, de offi. eius & D. Alcia. in d.l.2. in princ.
col.2.niſi facta eſſet diſpoſitio ſuper utroque ſimpli
cium quia tunc caſus miſtus.

SVMMARIVM.

1 *Quando mens diſponentis repugnat comprehenſioni, ca ſus mixtus non comprehenditur.*

L.nam paſſam §.præſcriptione de adult.quomodo intelligi debeat.

Et Bar.in l.cum avus de condit.& demonſtr.

2 *Cap cum olim in fin.de præben.cum ſocijs quomodo exaudiendum.*

3 *Quando ſumus in dubio an mixtum ſub ſimplicibus comprehendatur.*

4 *Qualitates extrinſecæ quæ dicantur.*

5 *Qualitates intrinſecæ quæ ſint.*

6 *Mixtum ſub ſimplicib. comprehendi, quando verſamur in qualitatibus extraneis.*

7 *Non eandem eſſe rationum priuandi aliquem eccleſia collegiata parochiali, ac ſimplici parochiali.*

8 *Quid iuris ſit quando uerſamur in mixto qualitatum intrinſecarum.*

9 *Quando diſpoſitio facta eſt ſuper utroque ſimplicium cum unum quoque iudicetur per ſe ſub ſimplicibus continetur mixtum & proprie.*

12 *Caſum mixtum in ſimplici non contineri, quando facta eſt diſpoſitio ſuper utroq; ſimplicium.*

13 *Niſi eadem militet ratio.*

14 *Statutum Ticinenſe 98. in ciuilibus quomodo intelligendum.*

15 *Iaſonem contra ſentire ſed a communi non eſſe recedendum.*

16 *Niſi repugnet mens diſponentis, uel præualeat mixtum in eo ſimplici de quo diſpoſitum non eſt.*

17 *Quid conſtituendum ſit quando mixtum conſtat ex qualitatibus inſeparabilibus.*

18 *In materia fauorabili mixtum in dubio comprehendi ſub ſimplicibus.*

19 *Duobus iudicibus ſi conceſſa ſit iuriſdictio, uni in perſonalibus, alteri in realibus utrunque de caſu mixto cognoſcere poſſe.*

20 *L.Titia textores in princip.de legatis primo, & Bald.in l.ſecunda, ſub num.6.C.com.de leg.quomodo exaudiri debeant.*

21 *In materia odioſa mixtum ſub ſimplicibus non comprehendi.*

22 *In Priuilegijs mixtum non comprehendi ſub ſimplicibus.*

23 *Contrariam tamen ſententiam placuiſſe Cumano.*

24 *Nihilominus fœdere diſtinctionis putat D. Alci.communem ſententiam cum Cumæ opinione conciliari poſſe diſtinguendo inter caſum, quo magis attenditur mens,*

mens, & caſum quo magis uerba attendenda ſunt. num. 25.

26 *Bar. & communem opinionem vt in materia odioſa ac ſtrictè interpretanda mixtum ſub ſimplicibus non comprehendatur, veriorem eſſe.*

27 *Quæ diuerſa ſint ſpecie, ſub eiuſdem ſpeciei ſignificatione comprehendi non poſſe.*

28 *L. ſi ita facta de iniuſt. rupt. teſtamen. ut ſit excipienda.*

29 *Qualitatem potentiorem in mixto attendi, & ſecundum eam iudicari.*

30 *Quibus modis qualitas potentior cognoſcatur, cum ſeq. vſque in fin. cap.*

31 *Dignitatis exceſſu quid eſſe potentius.*

32 *Item benignitate.*

33 *Rurſus iuris communis diſpoſitione, reſpectiuè ad ſpecialem diſpoſitionem.*

34 *Præterea antiquioritate, vt ſic dixerim.*

35 *Ad hæc naturalitate, reſpectu accidentis.*

36 *Inſuper prohibitione & permiſſione.*

37 *Poſtremo ratione generis & ſpeciei.*

38 *Omnia quæ de mixto ſub ſimplicibus comprehendendo dicta ſunt, intelligenda eſſe quando ſuper utroque ſimplicium facta eſt diſpoſitio, ſi ſimus in mixto ex ſimplicibus alteratis.*

39 *Secus ſi mixtum ſit ex ſimplicibus non alteratis.*

40 *In donatione ſi fiat mentio de rebus mobilibus, & immobilibus promiſcuas quoque res ſub ſuis ſimplicibus contineri.*

41 *Niſi induceretur diminutio rationis.*

42 *Secus quantum ad ſimplex de quo diſpoſitum non eſt, quia mixtum illi magis accedens etiam in fauorabilibus non continetur.*

43 *Niſi præualeret in eo ſimplici de quo diſpoſitum eſſet.*

Quid ſtatuendum ſit in mixto ſecundi generis ſecundum eundem auctorem.

CAP. XXII.

1 SEcundo uero principali caſu, † qn̄
conſtat de mente diſponentis in
in oppoſitum, ſiue quia uerba re-
fragentur, ſiue quia ratio non cō-
ueniat, ſiue etiam quia interpre-
tatione adiuuari non poſſit, nun-
quam ſub ſimplicibus mixtum,
comprehenditur, & in iſtis terminis procedit text.
in dicta l. uim paſſam, § præſcriptione ad leg. Iul. de
adult. ſic etiam intelligenda eſt doctrina Barto. in l.
cum auus de conditio. & demonſtr. quæ a quibuſdā
in hac materia citatur, ut eleganter declar. Lancelo.
Galiaul. in dicta l. a. in princip. ſub numero 22. ſic
2 etiam † exaudiendus uidetur tex. in c. cum olim in fi.
de præben. quamuis utrunque iſtorum iurium di-
cat Socin. iun. in d. l. Gallus in §. & quid ſi tantum
ſub num. 56. uerſicu. Caue tamen, eſſe extra propo
ſitam materiam, quia in illis caſibus prouiſio repe-
riebatur facta in uno tantum ſimplicium, declaran-
do, ut per eum. Sed quicquid ſit de opinione Soci
ni in eius caſu, iſta iura optime probant in terminis
huius ſecundi capitis, præſertim intelligendo text.
in dicto §. præſcriptione ea ratione procedere, quia
non eſſet ibi facta diſpoſitio in utroque ſimpliciū.
nam eo ipſo quod non reperitur niſi in uno tantum
ex ſimplicibus diſpoſitum, uerba & mens diſponen
tis uidentur repugnare, unde cum neque interpre-
tatione adiuuentur proprie dicuntur in iſto caſu iu
ra illa procedere.

Tertio verò caſu huius ſecundi generis mixti,
3 quando ſumus in dubio, † id eſt, quando neque pro
neque contra apparet de uoluntate, aut mente di-
ſponentis, tunc rurſus ego diſtinguerem, quod aut
ſumus in mixto per concurſum qualitatum extrin-
ſecarum, aut intrinſecarum. Sunt autem qualitates
4 extrinſecæ † vt decla. Pet. Rebufus in l. j. ſub nu. 157.
C. de ſent. quæ pro eo quod inter. quæ ex accident,
perſonis vel rebus, & extra eueniūt, ut ſcientia, docto
ratus, mercatura, canonicatus & cætera id genus
glo. ſingu. in cap. ſi forte de electio. libro 6. quam ibi
ſing. dicunt. Et Alexan. in conſil. 28. viſo, et præha
bito colum. 2. in ſecundo volum. & conſi. 79. uiſis in
quarto volum. Fel. in cap. fin. colum. 1. de præſumpt.
Iaſ. & alij in l. ſciendum de uerb. oblig. cum ſimil. ibi
per eum cita.

Qualitates autem intrinſecę dicuntur, cum quib.
perſona uel res naſcitur, ut ſobrietas, caſtitas, boni-
tas, ſapor, color, guſtus & reliqua eius generis, ut in
l. ſi uerò §. primo, in l. uinum & in l. cum quid ſi cert.
petatur.

Priore caſu cum agimus de qualitatibus extrin-
5 ſecis ſub ſimplicibus † comprehenditur, l per ado-
ptionem ubi Bald. de adoptio. l. ſenatoris filius in fi.
de ſenat. l. falſa §. primo, de condit. & demonſtratio.
Bar. in l. exceptores C. de num. & actua. li. 12. quod
6 locum habet † niſi accedens qualitas induceret va-
riationem diſponendi, ita Fran. Aret. in dicta l. 2. in
princ. col. 4. in 3. prin. caſu ſub num. 4. & D. Alcia. ibi
dem ſub num. 10. per tex. in cap. ſtatutum cum cap.
licet canon de electio. lib. 6. iuncto capitulo primo
7 de conſuet. lib. 6. per quæ † uolunt non eandem eſſe
rationem priuandi aliquē eccleſia collegiata, mix-
ta, ac ſimplici parochiali ob titulum prælaturæ qui
ineſt collegiatæ, & eſſe non concernitur in ſimplici
parrochiali, & facit tex. in l. cum ex oratione §. fin.
de excuſatio. tuto.

8 Quando verò ſumus in ſecundo caſu † qualitatū
intrinſecarum, tunc rurſus ſubdiſtinguendum eſt,
quia aut ſumus in mixto, qđ habet in ſe coniuncta
ſimplicia ſeparabilia. Aut in mixto habente in ſe
concurſum qualitatum inſeparabilium. Priore ca
ſu. Aut facta eſt diſpoſitio ſuper utroque ſimpliciū
aut ſuper uno tantum, quando facta eſt ſuper utro
9 que, tunc cum † unum quodque iudicetur per ſe, ſub
ſimplicibus uenit mixtum, l. Ariſt. de donatio. l. ſi vi-
ua matre in fi. C. de bon. mater. §. pen. in auth, de nō
eligēnd. ſecund. nub. cum ſimil. cita. per D. Alcia. in
dicta l. ſecunda, in princ. ſub num. 16. & ita probant
Angel. Roman. Alciat. & alii recentior. ibi & ita
10 intelligit Socin. ſeni. tex † in d. l. ſi ita de lib. & poſt-
hum. quamuis poſſit tex. ille & in alia claſſe collo-
cari,

cari, ut ſupra uidimus, & per illum probat hanc con
cluſioné procedere etiam in materia ſtricta, quod
& uoluit Cor. in conſi. 69. in tertia colum. in primo
11 colum. & facit quia tunc caſus † mixtus proprie ſub
ſimplicibus uenit, ut uidetur eſſe caſus in l. ſi ſtatu
liberum §. fin. ſupra de ſtat. lib. & ex hoc capite pri-
mo ad plura infert Dom. Alcia. in d. l. ſecunda, ſub
num. 16. 17. & ſeq.
Quando veró facta eſt diſpoſitio ſuper altero
12 tantum ſimplicium † tunc caſus mixtus in ſimplici
bus non poteſt contineri. cum enim non ſit in utro
que ſimplicium facta diſpoſitio, quomodo mixtum
ſequetur naturam ſimplicium. Exemplum poni po
teſt in l. ſi adulterium cum inceſtu de adulte. & in
l. hoc legatum de leg. 3. inducendo ut per Zaſ. in d. l. 1
2. in princ. ſub nu. 29. qui omnino uidendus erit, &
13 qui pariter ſub nu. 30. notanter limitat hanc † con-
cluſ. locum non habere quando eadem militaret
ratio, prout de hoc elegans habetur deciſio Petri
de Anch. in conſi 367. ut illum refert Iaſ. in dicta l.
ſecunda in princ. & ibidem Zaſ. & eorum uterque
probat ſed D. Alcia. citat eundem ſub num. diuerſo
in conſi. 85. apud me autem eſt in conſi. 386. du-
bium in iſta quæſtione. De muliere donante cauſa
14 mortis, † quæ lege municipali contrahere prohibi-
ta ſit, ſine conſenſu duorum eius Attinétium, ut hic
Ticini habetur in ciuilibus ſub numero 98. nam in
telligitur quoque prohibita eſſe donare cauſa mor-
tis, eo quia talis donatio in modo inſpiciendi, magis ac
cedit contractui, quam ultimæ uoluntati, ſecundú
gl. communiter adprobatam in l. prima, de dot præ
leg. quam recipit Alexan. in d. l. 2. in princip. & com
munem eſſe opinionem atteſtatur Iaſ. in dicta l. 2.
de leg. ſecundo, & quamuis Iaſ. in dicta l. 2. contra-
riam ſirmet opinionem dicatque quòd ita conſule-
ret ac iudicaret, eundemque ſequatur D. Alcia. in d.
l. 2. in prin. de uerbo. oblig. eiſdem ferè rationibus
quibus utitur Iaſ. inſuperque illa ratione, quòd qua
litas illa cauſæ mortis altereret rationem ſtatuti, quia
facit actum reuocabilem, quo ſit ut diſpoſitum in
caſu ſimplici non poſſit habere locum in caſu qua-
lificato per cap. ſtatutum de electio. lib. 6. d. l. hoc le
gatum de leg. 3. & l. cum ex oratione, §. ſi. de excuſa.
15 tutor nihilominus † non eſt recedendum a commu-
ni opinione, quam nouis rationibus præter cæte-
ros defendimus dicta l. ſecunda, de leg. 1. & ſecuti
quoque fuimus in dicta l ſecunda, in princ. de uerb.
oblig. ubi eandem quoque diſtinguendo ut hinc,
quamuis non ita copioſè ſecuti fuimus ſententiam
16 procedunt † niſi uel mens diſponentis repugnet, l.
ſi quis uinum de triti. uin. & oleo leg. uel præualeat
mixtum in eo ſimplicium de quo diſpoſitum non
eſt, ut ibidem habetur.
Quando uero ſumus in ſeparabilibus, tunc diſtin
17 guendum † eſt primum inter qualitates, quæ ſe inui
cem compatiuntur, & quę non, priore caſu, tunc rur
ſus eſt diſtinguendum inter materiam fauorabilem
18 & odioſam, nam in materia fauorabili † mixtum in
dubio comprehenditur ſub ſimplicibus. l. ſi ita ſcri-
ptum de lib. & poſthum. quem ita intelligit Bart. &
omnes interpretes dicit Bar. Soc. in d. l. ſecunda, ex-
ceptis Ang. & Romano quos dicit iure merito re-
probari a modernis, Socin. inquam colum. 2. in 5
concl. ſub num. 11. Idem probat D. Alcia. ibi in ter-
19 tia concluſ. ſub num. 18. qui † infert ad caſum de
duobus iudicibus quorum alteri conceſſa fuit iuriſ-
dictio in perſonalibus actionibus, alteri in realibus
de quo Alexan. in dicta l. Gallus. §. ille caſus de lib. &
poſth. in 6. colum. ut ſcilicet eorum quiſque poſſit
de mixta iuriſdictione cognoſcere, quando mate-
ria eſt fauorabilis ſecundum glo. in uer. proceſſina,
capitulo primo de reſcript. libro ſexto, circa finem,
ibi etiam iuriſdictio ordinaria, quæ tamen deciſio
intelligenda eſt ut per eundem D. Alcia. in dicta l.
2. in princip. in iſtis quoq; terminis intelligit, ibi Io.
20 Imol. procedere tex. † in l. Titiæ textores in prin. de
leg. 3. idem quoque cenſendum eſt de illa deciſione
Bal. in dicta l. fin. columna ſecunda, ſub nume. 6. C.
com. de leg. de patre qui legauerat libros filio, ſi in
legali, vel artium & Medicinæ profeſſione profeciſ-
ſet, ut ſi in utraque profecerit, fauorabilis legati gra
tia, cenſeantur in dubio legati utriuſque profeſſio-
nis libri.
21 Quando verò ſumus in materia † odioſa, tunc
ſub ſimplicibus dicendum eſt non contineri mix-
tum per text in dicta l ſi ita ſcriptum in uerſiculo li
cet enim ſubtilis iuris regulæ &c. & in illis uerbis,
in hanc ſententiam humanitate ſuggerente, & rur-
ſus per tex. in dicta l. cum paſſam. § præſcriptione de
adult. Item in l. ſpadonem §. qui accepit de excuſat.
22 tuto. ubi in priuilegijs † in quibus ſtricta fit inter-
pretatio mixtum ſub ſimplicibus non comprehen-
ditur, ita tenet Bart. in dicta l. ſecunda, & ſequun-
tur communiter doctor. ut teſtatur ibi Do. Alciat.
ſub num. 20.
23 Contraria † tamen placuit ſententia Raph. Cu-
ma. per text. in l. ſi ita facta de in iuſt. rup teſt. ubi
exhæredatio facta in ſimplicib. trahitur ad caſum
mixtum, & nihilominus ibi ſumus in odioſis, per l.
cum quidam de lib. & poſth. & per tex. in dicta l 2.
in princip. oſtendit Dom. Alcia. Cuma. opinionem
optimè defendi poſſe, qui etiam occurrit ſolutioni-
bus Doctor. qui tenent communem ſententiam ad
eundem tex. & reſpondet ad fundamenta quæ pro
communi opinione deducuntur, & tandem ſub nu-
24 me. 23. reſoluendo diſtinguit, † inter caſum in quo
magis attenditur uoluntas diſponentis quàm uerba
& caſum in quo magis attenduntur uerba quàm uo
luntas prouidentis, ut priore caſu procedat opinio
Cuma. per quinque inſtantias quibus ipſe utitur in
dicta l. ſecunda, in quibus quamuis ſtricta fiat inter-
pretatio. nihilominus caſus mixtus ſub ſimplicibus
comprehenditur ut in legatis. d. l. Titiæ Textores in
princip. de leg. 3. in priuilegiis ut in l. ſecunda, §. am-
plius, de excuſatio. tuto. in ædictis prætorum l. er
go §. ait prætor de ijs qui notan. infam, l. is qui in pu
teum §. interdum quod ui aut clam. in contractibus
bonæ fidei iuxta doctrinam Bar. in l. ſi extradens de
cond. ob cauſ. & in caſu dictæ l. ſi ita facta, Poſterio
25 re autem † locum habeat opinio Bar. & communis
veluti in contractibus ſtricti iuris in quibus nihil
extrinſecus aſſumitur, l. ſi ita ſtipulatus §. chryſogo.

de

de uerbo. oblig.& quicquid omiſſum eſt, pro omiſſo habetur, l. quicquid adſtringendæ eod. tit. de uerbo. oblig. & ita intelligit loco iam relato Ludo. Ro. qui regulam mixtorum limitabat in contractib. qđ latius explicat ibi Iaſ. colu. pen. ſub nu. 8. circa finē.

26 In hac † controuerſia quamuis ego habeam pro uera diſtinctionē D. Alciati in ſuis terminis, nihilo minus in dubio pro abſoluto habeo, opinionem Bart. ac communem eſſe uerißimam, ea ratione, quia cū in iſta mixtura conueniant qualitates quæ ſe inuicem compatiuntur, & ſunt inſeparabiles, certū eſt ꝙ tertia ſit ſpecies, quæ neq; ſub utroque ſimplici, neque ſub altero tantum poteſt comprehendi ex propria ſignificatione, non ſub utroque quia cum eius ſit qualitates inſeparabiles non poterunt diſcindi, ut ſub ſuis ſimplicib. comprehendantur ex ſignificatione propria, ergo neque ita mixtim comprehendi proprie poterunt, quia eſt quid diuerſum
27 ſpeciei ab ijs, proptereaque ſub eorum † ſignificatione comprehendi non poterit, l. hæret §. duæ ſtatuæ de leg. 3. non etiam ſub uno tantum ex ſimplicibus comprehenditur, quia cum paris ſint potentiæ qualitates inſeparabiles, propter hanc æqualitatem nunquam mixtum poterit magis uni, quàm alteri ſimplicium proprie applicari, l. generaliter de fideiuſſo. propter adiectionem annexam iuxta Doctor. Bar. communiter receptam in l. Lucius, §. quæſitum de leg. 3. cum igitur proprie nec ſub utroque neq; ſub altero ſimplicium uenire poſsit, ſuccedit ut nō niſi ex ſententia diſponentis ueniat dicta l. quid ergo § ait prætor, de ijs qui notan. infam. & ita improprie cum incerta ſit ſententia, ut declar. D. Alciat. in dicta l. ſecunda, in prin. ſub num. quinto. neceſſe igitur erit, ut ubi de mente diſponentis non conſtat & ita ſimus in dubio, ut caſus mixtus ſub ſimplicibus non comprehendatur, quia mens ceſſat, & uerborum proprietas non patitur, a qua non eſt recedendum, iur. uulg.

28 Nec mouet † dicta l. ſi ita facta, quia locum habet quando conſtaret de mente diſponentis prout uidetur uoluiſſe D. Alcia. in eius diſtinct. quamuis non ſe admodū explicet. Nā cum teſtator ſiue filiū, ſiue filiā naſciturā exhæredem eſſe omnino uoluiſſet, iam conſtabat tam maſculeum, quàm fœmineū ſexum naſciturum ab hæreditate ſua arcere uoluiſſe, ergo ex eadem illius mente utroque nato idem dicendum fuit.

Præterea dici poteſt ibi nos uerſari in mixto ſeparabili, in cuius ſimplicibus fuerat facta peculiaris diſpoſitio a teſtatore, unde cum ſub propria cuiuſque ſimplicis ſignificatione una quæque mixti pars comprehendi poſſet, non eſt mirum, ſi ibi caſus miſſus concipiatur. ſub ſimplicibus, ut ſupra declarauimus in princip huius tertij principalis capitis, in caſu autem noſtro res ſe aliter habet, quia agimus de mixto habente partes inſeparabiles, cuius rei gratia proprie ſub ſimplibus contineri non poteſt, ut ſupra dictum eſt, ergo &c.

Quando uerò ſumus in qualitatibus quæ ſe inuicem non compatiuntur, tunc Soc. Aret. & Alcia. in
29 dicta l. ſecunda, in principio concludunt † debere attendi qualitatem, quæ eſt potentior, & ſecundum illam debere mixtum iudicari, dicta l. quæritur de ſtatu. homi. l. generaliter de fideiuſſor. l. legatus §. ſeruus de legatis tertio, quod intelligit D. Alciat. locū habere, etiamſi qualitas illa potentior, ſit potentior in illo actu tantum, ut probatur in cap. per hoc de hær. libro 6. iuncta l. 1. C. de offic. uicar.

Sed quia uis ultima huius capitis conſiſtit in eo, ut uideamus quō cognoſcatur qualitas potentior ideo cum Dom. Alcia. in dicta l. 2. in princip. ſub nu
30 mero 32. cum pluri. ſequen. † ex omnium dictis ſeptem enumeret modos, quibus qualitas iſta potentior cognoſcitur, in ijsque diffuſe inſiſtat, eos ſub compendio retuliſſe contentus ero.

31 Primus igitur eſt, † quando una qualitas alterā excedit dignitate, nam quæ dignior eſt, potentior eſſe cēſetur, Bar. in l. præcipimus. §. obſeruando, C. de appellatio. per illum tex. in l. 1. cum ibi nota. C. ſi in com. eademq; cauſ. cum ſimil. de quibus per modern. in l. imperium de iuriſdict. om. iud.

32 Secundus eſt † quando unam altera excedit benignitate, nam quæ benignior eſt potentior eſſe iudicatur l. ſi pupillus ubi Bar. ad leg. falcid. quamuis in contrarium uideatur eſſe tex. in l. 2. in fin. ad leg. Aquil. & in l. fin. uerſic. ſed & ſi quis, naut. caupon. ſtabul. nihilominus reſponderi poteſt, ut per D. Alcia. loc. iam relat. ſub numero 34. per. text. in l. fin. § in computatione C. de iur. delib.

33 Tertius eſt, † quādo una eſt innixa iuri communi altera iur. ſpeciali, nam quæ iuri communi adhæret, potentior dicitur l. nam ſi miles de iniuſt. rup. teſtam. quem tex ſingul. eſſe dicit Aretin. in dicta l. 2. in princip. & menti tenendum, ad cuius confirmationem uidetur eſſe tex. in l. eius militi. §. militia miſſus de milit. teſt. & facit quod tradit Bald. in l. ſi quis decurio C. de falſ.

34 Quartus eſt † quando qualitas una reperitur nocentior eſſe altera, nam quæ nocentior eſt, potentior quoque eſſe exiſtimatur. l. ſi quis in graui §. fin. ad ſenat. Sillani. Bar. in l. ſi uir pro don. Bald. in proem. decretal. in tertia, colum. habet tamen iſte quartus modus aliqualem difficultatem, ut per eūdem Alci. ibidem ſub num. 37.

35 Quintus eſt † quando una qualitas reperitur naturalis, & altera accidentalis, nam quæ fomentū habet naturæ, potentior habetur, l. qui habet de tutel. ibique Bar. intelligēdo, ſecundum communem quando non ipſæ cauſæ ſed effectus ſunt contrarij, niſi accidentalis cauſa ob aliquem annexum fauorem naturalem excederet. ut in l. cum allegans C. de caſtren. pecul lib. 12.

36 Sextus eſt † quando una qualitas habet prohibitionem, altera permiſſionem, nam quæ prohibitionem habet, ſi cœtera paria concurrant, pro potentiore accipitur l. Sabinus communi diuidundo. l. 3. ubi Bar. de ſuſpect. tuto. ſi nō ſit in cęteris paritas, ut per Iaſ. in l. j §. ueteres in 3. notal. de acquir. poſſ. & in l. ſi ruffinus C. de teſtam. milit.

37 Septimus † & ultimus eſt, quando qualitas una generi inhæret, altera ſpeciei, nam quæ ſpeciem habet potentior iudicatur, l. ſeruis urbanis §. final. de leg.

deleg.3.Doctor.in l.Titiæ textores de leg.1.& facit
uulg.regul.l inter de reg. iur. & cap. generi eod. ti-
tu.in ſexto.
Hæc tamen omnia ſimiliter, quæ docendo ſeu
38 diſtinguendo hactenus diſſeruimus † locum habēt
quando de utroque ſimplicium facta eſt diſpoſitio
ſecus ubi de uno tantum, uel altero ſimplicium eſt
diſpoſitum, quia tunc ubi ſimus in mixto confecto
ex ſimplicibus alteratis, nulla poteſt fieri compre-
henſio, dicta l.ſi quis uinum, niſi mens diſponentis
aliud ſuaderet, ut ibi dicitur, quòd ſi non ſit ex ſim-
39 plicibus alteratis, † tunc reſpectu eius ſimplicis de
quo diſpoſitum eſt, continetur de proprietate ſer-
monis arg tex.in §.ſi uero ante §.illud in auth.de nō
40 eligen. ſecun.nub. ubi ſi in † donatione fieret men-
tio de rebus mobilibus, & in ea continerentur res
mobiles & immobiles, mixtum contineretur in ea
diſpoſitione ſub ſuis ſimplicibus, cum quibus con-
uenirent, reliqua diſpoſitioni iuris communis reli-
41 cta eſſe intelligerentur, † niſi per mixturam indu-
ceretur diminutio rationis, quia tunc non contine-
retur etiam illud ſimplex ex mente diſponentis,
ſaltem uirtute reſtrictionis, ſicut e conuerſo, ſi per
mixturam augeretur ratio diſpoſitionis, tunc totū
mixtum ſub uno ſimplici contineretur d.l.ſi quis ui
num, de uin.trit.& ole.legat.
Quantum uerò ad alterum ſimplex, de quo di-
ſpoſitum non eſt, tunc facienda eſt negatiua conclu
42 ſio † videlicet de proprietate ſermonis etiam in fa-
uorabilibus non contineri, l hoc legatum de leg. 3.
cap licet Canon iuncto cap. ſtatutum de electio. li-
43 bro 6. † niſi tamen mixtum illud præualeret in illo
ſimplici de quo diſpoſitum eſſet quia tunc alterum
non attenderetur dicta l. qui habent de tutel. cum
ſimilibus.

SVMMARIVM.

1 *Quid conſtituendum ſit in tertio mixtorum genere, quod toto quodam continetur.*
2 *Affirmatiueq; concludi ut ſub ſimplicibus contineatur.*
3 *Niſi ex mixtura alteretur diſpoſitio. quia tunc ex benignitate non ex proprietate comprenditur.*
4 *Solum Bolognetum introduxiſſe tertium genus mixtorum, ſed tamen parum ad terminos materia mixtorum facere.*
5 *Ratioque aſſignatur.*
6 *Bolognetum laborare in æquiuoco.*
7 *Tranſitus a continentibus ad contenta in aliquibus ſpeciebus mixta, eſt fallax.*
8 *Continens, totum, genus, & nomen plura complectens eſſe mixtum impropriè.*
9 *Cur tractatio mixti improprij non faciat ad terminos materiæ mixtorum.*
10 *In genere, toto, continente, vel nomine plura complectente, ſua comprehenſa propriè contineri.*
11 *Ex conſiſtentis aſſertionibus in materia mixtorum apparere quid in vna quaque materia ſit conſtituendum.*
12 *Studioſorum utilitatis gratia auctorem nullum ſubterfugere laborem.*

Reſoluendum quomodo ſit in tertio
Mixtorum genere?

CAP. XXIII.

POſtremò verò quando agimus
de tertio mixtorū genere quod
1 † uno toto, uel genere, uel no-
mine plura comprehendit con-
iuncta cum ſimplicibus, uirtute
continentiæ tātum, qualia ſunt
ea quæ proſecuti fuimus in ter-
tio capite ſecundi præmiſſi cum propter hoc unū
quòd contineantur dicantur mixta, quando ſe non
tangant, tunc ut dicit Bolognet. loc. iam relat. ſub
num.53. de proprietate ſermonis tale mixtum con-
2 tinetur ſub ſimplicibus † quia cum ſe non tangant,
& ſolùm uniantur propter uirtutem continentis, re-
manent uera ſimplicia. & ideo de proprietate ſer-
monis continentur ſub illis, ut in dicta l.a. in princ.
de uerbo.oblig.& in § omnium iuncto d.§.quædam
inſtit.de actio. in l.1. §.interdicto: nm de interd. in
quibus iuribus illa mixtura non facit nouam rem,
ſed tantum nouos modos agendi introducit, ut uere
ſunt remedia ſicut ſunt illa ſimplicia, dicit tamen
3 hoc reſtringendum eſſe, † quando propter mixtu-
ram alteraretur diſpoſitio, quia tunc nō ex proprie-
tate ſermonis, ſed ex benignitate tantum comprehē-
deretur, d.l.ſi ita ſcriptum de lib.& poſth.
4 Ego tamen † quamuis conſentiam aſſertioni
in hoc tertio genere. quod ab eo tantum introdu-
ctum eſt, & a nullis Doctoribus eſt conſideratum,
reſpectu propriæ comprehenſionis in terminis iu-
rium ab eo citatorum, non propterea puto ueram
eſſe in ſe, neque facere ad terminos noſtros, non eſt
uera in ſe quia mixtura quæ contingit in caſibus de
quibus loquitur tex.in l.a.in princ. de verbo.oblig.
cum alijs iuribus ſupra cita: non procedit ex eo quia
5 ſimplicia † continentur cum mixtis ſub eodem con
tinente, uel toto, vel genere, uel nomine, ſed quia
plures qualitates diuerſæ dictarum actionum, uel
ſtipulationum, uel rerum, aut ſpecierum contenta-
rum concurrunt in idem ſubiectum, uel eandem
rem, unde proficiſcuntur dictæ actiones. ita in in-
diuiduo loquuntur iura ſupra allegata & pro-
pterea prout ſupra diximus in principio noſtræ
huius reſolutionis, iſta mixta conſtituunt & ipſa
tertiam ſpeciem, non quidem ſubſtantificam ſed ac
cidentariam, quæ tamen comprehenditur ſub ſim-
plicibus, vt dictum eſt, & in iuribus ſupra citatis ha
betur, quia per talem mixturam nulla contingit
ſimplicium alteratio.
6 Præterea eſt animaduertendum † quia Bologne.
laborat in æquiuoco, dū in præmiſſis uult, corpora
mixta ratione continentiæ eſſe, hæreditatem, pecu-
liū, gregē, genus, & nomina appellatiua plura ſub
ſe comprehendentia, & aſſerit huiuſmodi mixta in
ſuis ſimplicib. atq; unitis contineri in tradēda uero
doctrina, an ſub ſimplicib. mixtū contineatur, tradit

a continentibus ad contenta, in aliquibus ſpecieb.
7 unita,† qui tranſitus eſt fallax.l.ea eſt natura de regul.iur.& l. natura eſt de uerb. ſignifi.pat etque illũ
8 neque uera neque ſecura tradere, quia † continens,
totum,genus,& nomen plura comprehendens eſt
quidem mixtum largo modo, prout pluribus reb.
partibus ſpecici & alijs ſub eo comprehenſis commune eſt, ſed ſpecies uel partes aut res plures promiſcue in idem ſubiectum concurrentes,non conſtituunt mixtum ratione continentiæ,ſed ratione promiſcuitatis,& concurſus, quæ duo genera inter ſe
differre,iam ſatis ſuperque ſupra demonſtratum
eſt,ideoque &c.Nõ facit etiam tractatio iſtius mix
9 ti improprij recte intellecti † ad terminos noſtros,
quia hic nos non diſputamus au totum uel genus
uel continens, uel nomen, a ſe complexas partes,
10 ſpecies,ac res contineat,quia hoc difficultatẽ † nõ
habet.l.in toto de reg.iur.l.ſi quis cum totum de except.re.iudi.ubi Soc.Bal.in l.ſecunda,C.de iur.aur.
annu.Bar.in l.quod nerua col.2.poſt mediũ depoſ.
nec ad diſputationem noſtram pertinet,ſed an ſimplicia contenta in ſuo toto,genere,uel nomine,ſi ex
eorum mixtura ac promiſcuitate ſit tertium quoddam compactum, illud ex ſua propria ſignificatione comprehendant,ut ſupra vidimus in ſecundo genere mixtorum, ideo non deſeruit iſtorum mixtorum generis tractatio ad ſpeculationem noſtram,
& ſic cum neque tertium hoc genus attineat ad ſpeculationem noſtram diſputatio hæc omnis reſoluta remanet,per ea quæ ſupra in d.2.genere & cũ cæteris,& præter cœteros tradidimus. Ex quibus ap
11 paret,† quid in materia legali.ſtatutaria,beneficiaria,reſcriptoria,contractuum,ultimarum uoluntatum,iudiciorum,& aliarum ſimilium eſt conſtituẽdum,cum ex ante dicta theorica poſſint contingentes omnes caſus decidi.
12 Ne tamen † uideamur ſubterfugiſſe laborem, in
omittenda peculiari tractatione earum quæſtionum, ad quas inferunt in uſu foreuſi interpretes in
locis ante dictis, diſſeram de ueritate nonnullarum particularium quæſtionũ, ualdè in iudiciarijs
forenſibuſque quæſtionibus controuerſatum.

S V M M A R I V M

1 *Statutum Mediolanenſe diſponens ſententiam latam in actione reali mittendam eſſe executioni contra quancunque perſonam,locum habeat in petitione hæreditatis.*
2 *In eaque dubitatione Signorolum de Homo.negatiuè arguere quia petitio hæreditatis mixta eſt.*
3 *Statutorum uerba accipi oportere ſecundam ueram & propriam ſignificationem.*
4 *Sed affirmatiue concludere,quia petitio hæreditatis licet participet de natura utriuſque actionis, non tamẽ conſtituit tertiam ſpeciem.*
5 *Illationem factam a Docto.de ſtatuto Mediolanenſe loquente in actione reali, non eſſe ad propoſitam materiam.*
6 *Petitionem hæreditatis eſſe actionem realem.*
7 *Et quare dicatur mere realis.*
8 *L.hæreditatis, C.de petitio.hæredit.quomodo ſit intelligenda.*
9 *Dubitandum non eſſe quin petitio hæreditatis comprehendantur prædicto ſtatuto Mediolanenſi, nu.10.*
11 *Quibus rationibus.num.12.*
In petitione hæreditatis realitatis ſimplex, potentius eſſe ſimplici perſonalitatis.ibi.

Statutum Medialenenſe diſponens ſententiam latam in actione reali mittendam eſſe executioni contra quemcunque an habeat locum in petitione hæreditatis.

CAP. XXIIII.

IN primis quæro de ueritate quæſtionis,quam ponit D.Alci.in d.
l.a.ſub nu.8.in prin.Nunquid ſtatuta Mediolanenſe diſponens
1 † ſententiam latam in actione
reali mittendam eſſe executioni
contra quãcunque perſonam, locum habeat in petitione hæreditatis? Quæ mixta
eſt §.quædam inſtit.de actio l.hæreditatis C.de pet.
hæred.l.ſin autem §.ſed in ijs de rei uend.l.Fulcinius
§.fi.quib.ex cau.in poſ.eat.l.cũ proponas C.de bon.
aucto. iud.poſſi.per quos tex. arguit Sign.de Hom
in conſi.48.incip.quæritur ſi petij declarari, illã nõ
2 poſſe † comprehendi, quaſi cum mixta ſit,tanquam
tertia ſpecies à ſimplicib. ſeparata non videatur in
materia ſtricta ſub ſimplicium appellatione poſſe
contineri,cũ ſtatutorũ uerba debeant accipi ſecun-
3 dum † verã & propriã ſignificatiunẽ, l.uerbis & l.q
liberis §.hæc uerba de vulg.& pupill.& l.hæc conditio de cond & demon.quæ non uidetur admittere cõprehẽſionem iſtius ſpeciei, reſolnit ille tñ ſub
tali ſtatuto petitionẽ hæreditatis cõtineri,licet multas adducat rões,per duas ferè columnas,ea potiſſima inter cęteras rõne,quia petitio hereditatis par
4 ticipet † de natura perſonalis ac realis actionis, nihilominus non conſtituere mixtũ ſpecificatione, i.nõ
facere tertiã ſpeciẽ ſeparatã a ſimplicib.per tex.in §.
j.inſt.de actio.in l.actionũ de act. & oblig. in gl.d.l.
2.in princ.de verb.oblig.in l.j.§.æſtima de aq. quot.
& ęſtiu.& l.Titię textores in 3.caſu de leg.j.per quã
rõnem reſpondet iuribus prc cõtraria parte in contrariũ adductis,cũ qua ſñia tranſit Alcia. ſub d.nu.
8 & Bologne.ibi ſub nu.87.qui dicit ſe ita tenuiſſe
in rub. ſi cert. peta.ubi dicit ſe latiſſimè defendiſſe
hanc ſententiam, & reſpondiſſe omnibus argumentis, quę pro aduerſa parte adducuntur. Ego credo
5 † iſtam illationem quam faciunt Doctor.ſupra citati ad ſtatutum Mediolanenſe de petitione hereditatis tanquam illa mixta ſit,non eſſe ad propoſitum,
ſi communes termini ſupponantur,quia Doctor.in
rub.ſi cer.pet.cõi conſenſu cõcludunt, petitionem
6 † hæreditatis eſſe actionem realẽ, & non mixtam,
ut atteſtatur ibi Iaſ.ſub nu.13 Nig.ſub nu.2.& Rip.
ſub nu.7.quãuis aliquas perſonales pręſtationes habeat,per tex. in l.ſed & ſi lege §.j. de petit. hęred.&
conclu-

concludit glo.in l.fi.in uer.præcluſiſſe ubi Iaſ. C.de
codicil,& idem Iaſ.in §.actionum colum.3.inſtit.de
actio.Aret.in §.ſed iſtæ col.3.eo.tit.poſt glo.fin.in §.
item ſeruiana eo.tit.idem Aret.& Io.Fab.in §.hæres
inſtit.de oblig. quæ ex qua. contract. dicitur enim
7 † merè realis reſpectu dominij, cuius cauſa ſequi-
tur poſſeſſorem, & agitur ad rem tradendam,& cõ
cluditur affirmatiuè, & declaratur ſicut in rei uendi
catione.l.licet de petit.hær.& agitur contra poſſeſ-
ſorem uel eum qui dolo deſijt poſſidere, l.ſin autẽ
§.ſed & is eo.tit.dicitur autem habere quaſdam per-
ſonales reſpectu eorum quæ ſunt a debitoribus ex
acta,& reſpectu pretiorum rerum uenditarum,d.§.
8 petitio,& hoc reſpectu † procedit tex. in d.l.hære-
ditatis C.de petit.hæredit.in illis uerbis,mixtæ per-
ſonalis actionis ratio,& ita uoluit Bar.in d.§.petitio
& ita poſſet quoque intelligi opinio Dyni,ꝙ ſit mix
ta actio petitio hærditatis,quam probat Alex. in d.
rub.ſi cert.petat.& eſt de mente glo. in §. quædam
inſtit.de actio.& Bar.in l.fin. C.de execu. rei iudic.
9 Quib.ita ſe habentibus,† ſuccedit, ut difficultatem
non habeat hæc controuerſia,quominus petitio hę
reditatis. ſub d.ſtatuto Mediolanenſi concipiatur
ſub appellatione actionis realis.

Quinimmo quando etiam citra ueri præiudiciũ
admitteretur pro uera illa Dyni atq; Alexandri opi
10 nio,† adhuc concludendum eſſet iuxta reſolutionẽ
factam per Sign.Homo.quem recipiunt D.Alci. &
Bologn.ſupra relati,non ſolum oblationes ab illis
conſideratas,ſed etiam illa potiſſima ratione, quia
11 etiam † ſi millies daremus petitionem hæreditatis
non ſimpliciter eſſe realem ſed mixtam, nihilomi-
nus adhuc ſub ante dicto ſtatuto deberet compre-
hendi.cum certiſſima illa ſit concluſio, mixtum in
quacunque materia quantumuis odioſa & ſtrictè in
terpretanda,ſemper ſub ſimplici illo contineri , in
quod potentius uergit, ut ſupra diximus, & probat
tex.in l cum in diuerſis de religio.& ſumpt. fune.in
l.legatis §.ſecundo,de leg.2. cum uulgar.ſed per ſu-
pra dicta conſtat in petitione hæreditatis ſimplex
12 realitatis † potentius eſſe , quàm perſonalitatis,er-
go ſub realis actionis appellatione dubio procul cõ
tinebitur,tanto magis , quia in tali mixto nulla con
tingit ſimplicium alteratio , quæ faciat quominus
mixtum in ea parte, in qua conuenit cum ſimplici,
de quo facta eſt diſpoſitio,ſub eo comprehendatur.
dicta l.2.in prin.d.§.quædam & dicta l. actionum ,
§.1.de actio. & oblig. & ſic quantum ad præſentis
diſputationis reſolutionem concludendum erit ſub
prænarrato ſtatuto Mediolanenſi contineri petitio
nem hæreditatis.

SVMMARIVM.

1 *Statutum concedens alicui iudici iuriſdictionem,ac me-
rum imperium an uideatur concedere mixtum.*
2 *Mixtum imperium conſtituere tertiam ſpeciem a iuriſ-
dictione & mero imperio ſeparatam.*
3 *Magis communem eſſe Docto. ſententiam , ut mixtum
quoque imperium uideatur eſſe conceſſum.*
4 *Merum & mixtum imperium non differre ſpecie.*
5 *Ea quæ ſubſtantia non differunt non differre ſpecie.*
6 *Si in idem ſubiectum unum concurrit, magis principa-
le,quàm alterum non inducit diuerſitatem ſubſtantiæ.*
7 *Cui datur iuriſdictio, & merum imperium , intelligitur
quoque datum mixtum.*
8 *Quomodo intelligendi ſunt Doctor. qui dicunt mixtum
imperium conſtituere tertiam ſpeciem.*
9 *Quando ſimplicia per concurſum nõ comprehenduntur,
mixtum ſub ſimplicibus uenit in diſpoſitione facta ſu
per utroque ſimplicium.*
10 *Extremis conceſſis,intelligi quoque media eſſe conceſſa.*
11 *Siquis hodie poſſideat, & ante decennium poſſederit,
medio tempore præſumitur poſſediſſe.*

Statutum concedens alicui iuriſdictionem,& merum imperium an uideatur concedere mixtum.

CAP. XXV.

QVæro ſecundo loco,quid ſi ſtatu
tum concedens alicui iudici iu-
riſdictionem, & imperium me-
1 rum,†uideatur quoque cõcede-
re mixtũ imperium?Qua in quę
ſtione difficultatem facere uide
tur cõis illa Doctor. concluſio,
quod mixtum imperium conſtituat tertiam ſpeciẽ
2 † a iuriſdictione & mero imperio,ut per Doctor.in
l.imperium de iuriſdic.omni.iud.quamobrem vide-
tur ſuccedere ſupra tradita aſſertio, ut ſcilicet mix-
tum conſtituens tertiam ſpeciem à ſimplicibus ſe-
paratam,non comprehendatur ſub ſimplicibus,ni-
hilominus inquit Bologner.ſub nu.85. in d. l. 2. in
3 prin.Doct.magis cõiter † cõcludere ex intentione
ſtatuentium mixtum quoque imperium cenſeatur
eſſe demandatum, quia ſi datum eſt merũ imperiũ
quod eſt plus,cenſetur quoq; datum mixtum impe-
rium,qđ eſt minus,arg.c.per venerabilẽ qui fil. ſint
leg confirmatur hæc opinio, quia merum imperiũ
4 † & mixtum,ut dicit Sebaſtia.ſap.in dicta l.imperiũ
ſub nu.49.non differunt ſpecie , quia illa dicuntur
differre ſpecie , quæ differunt ſubſtantia ſecundum
Bar.in l.1.col.3.de acqui.poſſ. Sed merum & mix-
tum imperium non differunt ſubſtantia , quia in
mixto imperio cõcurrit utilitas publica ſecunda-
5 rio,†arg.tex.in §.pen.inſt.de ijs qui ſunt ſui uel alie.
iur.cũ not.Bar.in l.1.§.pen.ſol matr.in mero aũt im
perio conſideratur publica utilitas principaliter,&
priuata ſecundario.l.interdũ §.qui furẽ de fur. & ibi
6 Bar.notat,ſed ꝙ † in idẽ ſubiectũ vnũ cõcurrat ma
gis principaliter,quàm alterum, non inducit diuer-
ſitatem ſubſtantiæ,l.in delictis §.ſi detracta de noxa
li.& plus & minus,vt in uulgata eſt iuris ſententia ,
non faciunt differre ſpecie l.ult.de fund.inſt.& inſt.
legat. & propterea cũ alicui conceſſa fuerit iuriſdi
7 ctio,datumq; & merũ imperiũ,intelligitur† quoq;
datum & mixtum,quia ea quæ comprehenſiuè ue-
niunt,nunquam cenſentur cum propriè ueniant eſ-

ſe excluſa, l. cum lege ubi Aretin. de teſtam. Dec. in conſi. 5. ad fin. D. Alcia. in l. liberationis de uerb. ſig. cum ſimil. ſupra cita. lib. 3. in eo articulo an ea quæ ueniunt ſub latiore ſignificatione, dicantur propriè
8 venire. Nec mouet † quòd uelint Doctor. in dicta l. imperium mixtum imperium conſtituere 3. ſpeciē a mero imperio & a iuriſdictione, quia reſpōdetur Doctores loqui de ſpecie non ſubſtantiſica, ſed accidentali, quas iura ex modica differentia conſtituunt, ut ſupra diximus in primo capite theoricæ in hac materia traditæ. Accedit quòd cum ſimpli-
9 cia † per concurſum in mixto non confundantur, tunc ſi diſpoſitio fiat ſuper utroque ſimplicium, intelligitur quoque mixtum comprehendi ſub diſpoſitione ſimplicium. d l. 2. in prin. de uerbo. obligat. d. l. actionum §. 1. de actio. & obligatio. & in l. primo, §. interdictorum de interdict. in §. quædam inſt.
10 de action. cum ſocijs. Præterea facit † quòd conceſſis extremis, media quoque conceſſa eſſe intelliguntur, Butr. Abb. & Fel. de fid. inſtrum. in cap. inter dilectos cap. accedens ubi glo. de conuerſ. coniugat. cap. ex parte cum glo. pen. ibique Io. Imol. de reſcript. Bald. & alij recentiores in l. talis ſcriptura per
11 illum tex de reſcrip. ideoque conceſſo † quòd hodie quis poſſideat & ante decennium poſſederit, præſumitur medio tempore poſſediſſe Bart. in l. ſicut C. quib. mod. pig. uel hypoth. ſolui. Anchar. in conſi. 5. pro parte, Alex. in conſi. 89. li. 5. & Cur. ſen. in conſi. 24. ſuper eo. quibus adſtipulantur, quæ ſcribit D. Alcia. de præſumptio. reg. 2. præſump. 22. & ibi Nicol. Arela. ad eum. ergo omni ex parte abſolutum manebit in caſu propoſitæ quæſtionis, in conceſſione facta meri imperij & iuriſdictionis intelligi quoq; factam eſſe conceſſionem mixti imperij.

SVMMARIVM.

1 *Conſtit. Neapolitani Regni, qua cauetur ne extra Regnum poſſit traduci aurum nec argentum, an habeat locum in auro mixto cum argento.*
2 *Bolognetum in vtranque arguere. ibid.*
3 *Sed concludere negatiuè.*
4 *Bologneti ſententiam confutari, quia conſtit. fundata eſt ſuper ea ratione, vt Regnum Neapolitanum eiuſque ſubditi efficiantur pauperiores traductionibus dictorum metallorum pretioſorum.*
Publicè intereſſe ut ſubditi præſeruentur diuites. ibi.
5 *Ratio in ſimplicibus conſiderata ubi militat in mixto, tunc mixtum ſub ſimplicibus comprehenditur.*
6 *Quia ad ſimilitudinem generis ſuas ſpecies comprehendit.*
8 *Nunquam faciendam eſſe interpretationem, per quam conſtitutio uel ſtatutum reddatur eluſorium.*
9 *Aurum & argentum in mixtura, cum ſeruent ſuam ſubſtantiam diſpoſitio ſuper utroque eorum facta comprehendet aurum arg. mixtum.*
10 *Quomodo intelligatur per mixturam tertiam ſpeciem effici.*
11 *Argentum ſub aliqua forma uel maſſa conflatum, comprehendi ſub dicta conſtitutione prohibente exactionem auri & argenti.*
12 *Secus ubi ſtatutum loqueretur de pecunia aurea vel argentea.*
13 *Et quibus rationibus tales ſpecies non comprehendantur ſub ſtatuto loquente de pecunia.*
14 *Eum qui cum ſuperiorum venia conuerterit pecuniam in uaſa, conflando, non puniri.*
Nec etiam ſi conuerterit emendo vaſa. ibidem.
15 *Pecunia res omnes functionem recipere.*
16 *Eum qui conflauerit pecuniam in uaſa ſine conſenſu ſuperiorum puniri quidem ſed ſi ſe redemerit, ab ea pœna non comprehendi dicta conſtit.*

Si ſtatuto prohibeatur aurum & argentum extrahi, an extendatur ad argentum mixtum cum auro.

CAP. XXVI.

Qværo tertio, quid ſi ſtatutum dicat, prout in Regno Neapolitano, ut neque aurū, neque argen-
1 tum poſſit trahi, † an argentum mixtum cum auro, uel auricalcū aut alia ſimilis mixtura extrahi poſſit? Bolog. d. l. 2. in princip. ſub nu. 88. arguit in utranq; partē. q. ſ. non videatur comprehendi, quia mixtū iſtud vr̃ facere tertiā ſpeciem ſeparatam a ſuis ſimplicib. per. reg. l. adeò §. cū quis de acquir. rer. domin. per tex. in l. locus §. ſi ex ære de acquit. rer. dom. & in l. Pomponius ſcribit ſi frumentum §. ſed ſi plumbum de rei vend. & rurſus
2 † e contra. quòd videatur comprehendi quia talis mixtura eſt reducibilis ad ſuam materiam, vt dr̃ in d. §. cum quis, in tm̃ ut neuter dominorum ea in mixtura priuetur dominio materiæ ſuæ, & illa mixtura vr̃ concepta ex partibus non alteratis, arg. mixturæ duorū aceruorum frumenti diuerſorum dominorū iuxta §. q ſi frumentum inſtit. de rer. diuiſ. & ſpecies inde reſultans uideatur eſſe communis.
3 Concludit tñ non videri † ſtatuto comprehendi mixturam illam auri atque argenti, quæ extracta foret è regno, quia ex illa confuſione tertia efficitur ſpecies quæ non eſt ſimpliciter aurum neque argentū, niſi id doloſè fieret, quia tūc putat ſtatutariæ diſpoſitioni, ac pœnæ locum eſſe, fatetur tamē paſſum
4 dubiū eſſe Ego in hac † difficultate uix eſt ut aquieſcere paſſim ſupra relatæ reſolutioni Bologneti q̄a prohibitio illa extractionis auri atq; argēti extra regnū, nō pōt alteri rōni adſcribi, q̄ illi, ne Regnū exinaniat̃ iſtiuſmodi pretioſorū metallorū traductionib. cū publicè interſit, ut regna opulentiora, eorūque ſubditi ditiores præſeruētur, §. ſed & maior verſi. expedit. n. de ijs qui ſunt ſu. uel alien. iur. & §. cōſideremus in auth. ut iud. ſin. quoquo ſuffra. ſed vbi rō
5 diſpoſitionis factæ in ſimplicibus † militat quoque in mixto non eſt dubiū, q mixtū ſub ſimplicib. cōprehēditur, eiuſdēq; diſpōnis iure cēſet, vt ſup. oſtēdimus in theorica tradita in ſecūdo genere mixtorū, quia rō ad ſimilitudinē generis ſpecies ſuas con
6 tinentis † propriè comprehendit omnes caſus, qui

per

per eam determinantur, ſecundum Bal.in l.de quibus de legi.ſub num.35.cum ſimil. ſupra adduct.libro 5.in inſtrumento rationis, & lib.6. & 7.in limitat. correctoriæ ac pœnalis materiæ, ergo negari non poterit, quin mixtura hæc quoque auri & argenti, contineatur ſub diſpoſitione prædicti ſtatuti, cum ſub ratione eiuſdem concipiatur.

7 Præterea † luce clarius apparet, quòd ubi tales argenti atque auri mixturæ, non continerentur præ-narrato ſtatuto facilè aperiretur uia eluſioni antedicti ſtatuti, quia tali confuſione per mixtum aurū atque argentum poſſet traduci, & eorum mettallorum prætioſorum iacturam Regnum pateretur,
8 † quod tamen non eſt admittendum l.ult. ne quid in loc.publ.l.fin.§ pen.C.de bon. quæ lib.& l.ſi prætor de iudi. cum ſimil. tanto magis, quia in dubio nulla eſſet capienda ſiniſtra ſuſpicio, neque doli neque fraudis.l.merito pro ſocio.

Accedit quòd ea in mixtura aurum ſemper rema-
9 net aurum †, & argentum argentum, Vnde cum diſpoſitio ſtatuti facta ſit ſuper utroque ſimplicium, auri ſubſtantia ſub auro & argenti ſub argento dicē da erit uenire arg. eorum quæ ſcribunt glo. & doct. in §.omnium inſtit.de actio.cum ſimil.ſupra cita.ne-
10 que mouet quòd ex illa mixtura, † tertia efficiatur ſpecies, quia eſt uerum, ſed illa efficitur potius reſpectu accidentis, quàm ſubſtantię, cum neque aurū neque argentum in ſua ſubſtantia alteretur, ſed remaneat ſemper reducibile ad ſuam materiam, d.l. adeò §.cum quis de acquir.rer.domin.& d.§.cum ex aliena inſtit. de rerum diuiſ. & ideo impedimento non erit talis ſpeciei forma, quominus ea ſub ſuis ſimplicibus comprehendatur, ut ex theorica ſupra
11 tradita facile percipi poteſt. Idem tamen † & multo fortius dicendum eſſet de argento facto in aliqua ſpecie, uel forma, uel etiamſi eſſet in maſſa l.ſi cum aurum de auro & arg.legat.iuncta l.quid tamen §. ſi maſſæ quib.mod. uſusfruct.amittat.

12 Secus autem † ubi ſtatutum loqueretur de pecunia aurea, uel argentea, tunc enim argentum uel aurum in ſpecie factum, & fortius mixtum cum argento, non contineretur ſtatuto, quia uaſa aurea, uel argentea ac huiuſmodi ſpecies non ueniunt ſub nomine pecuniæ, ex communi uſu loquendi, & etiam de iure, dicta l.ſi cum aurum l.quintus §.j.de aur.& argent.legat.l.2.C.de recep.pecun.l.j.de contr.emp. & l.fin.de condict.ob cauſ. ubi ſi uendatur res pro ſcyphis argenteis uel aureis, non contrahitur uenditio, ſed efficitur contractus innominatus, ideoq; in-
13 quit Bolognet.in dicta l.1.in princ. ſub nu.59. † ex duplici capite non poſſe tales ſpecies contineri ſtatuto, tum ſcilicet quia ſpecies non ueniunt ſub appellatione pecuniæ, tum etiam quia mixtum ex partibus alteratis non continetur ſub ſimplicibus, niſi animo fraudandi ſtatutum, pecuniam conuertiſſet in uaſa, quia tunc puniretur de dolo ſuo. Sed quantum ad hoc ultimum ego puto animaduertendum
14 eſſe, † quia aut uolumus eū qui redegerit pecuniam ad maſſam, id feciſſe ex ſuperiorum permiſſu, & tunc cum non poſſit aliqua ei aus ei impingi, iuxta tex.cum ibi notatus in l.prima, C.de aur.publ. perſecuto.lib.10.eius doctrina non deſeruiet, nec talis maſſa ſtatuto erit cōprehenſa, q̄ ſi auctoritate propria id fecerit, aut fecit emendo uaſa & alias ſpecies auri, uel etiam maſſam auri uel argenti, & tunc cum
15 hoc prohibitum non ſit, quia † per pecuniam res omnes recipiunt functionem cum illa ad res, & res ad illam poſſint reduci, l.2. C.de conſtitu.pecun. & dicemus in l.1.infr. eod.tit. iſte caſus ſtatuto non
16 comprehendetur. Quod ſi conflauerit, † erit quidem puniendus, quia id fecerit abſque permiſſu ſuperiorum, d.l.j.C.de aur. perſecut. ſed caſus ille non erit de comprehenſis in ſtatuto, quia ubi ſe redemiſſet a pœna iuris poſſet extra regnum uel locum prohibitionis maſſam illam ferre.

S V M M A R I V M.

1 *Si ſtatuto prohibeatur probatio per teſtes aduerſus inſtrumentum publicum, an cenſeatur prohibita probatio promiſcua per teſtes ac inſtrumenta.*
Inferrique de ſtat.Ticin.in ciuil.ſub nu.159.
2 *Bolognetum concludere negatiuè duplici ratione. numero 3.*
Suſpicio redemptionis teſtium uidetur fuiſſe ſola ratio antedicti ſtatuti. ibi.
4 *Auctorem ſentire cum Bolognetο, quòd poſſit talis probatio fieri non obſtante ſtatuto.*
5 *Teſtes legaliſſimos poſſe recipi contra inſtrumentum, non obſtante ſtatuto, uel pacto prohibente probationē fieri per teſtes contra inſtrumentum.*
6 *Ex qualitate perſonarum aliquem plerunque audiri, qui aliàs non audiretur.*
7 *Teſtium legalitas præſumptionem ſubornationis tollit.*
8 *Præſumptionem unam tollere alteram.*
9 *Defectum unius teſtis probitate, atque integritate alterius tolli.*
10 *Acceſſio inſtrumentorum quæ fit teſtibus propter mixturam facit ut diminuatur ratio conſiderata per ſtatutum.*

Statutum ſi prohibeat fieri probationem per teſtes, an cenſeatur prohibita probatio quæ fieret per teſtes & inſtrumenta.

C A P. XXVII.

Q Vero quarto loco, quid ſi ſtatutū prohibeat, fieri probationē per teſtes, vt hic Ticini, † in ciui
1 lib.ſub nu.159.quo prohibetur aduerſus inſtrumenta rogata & tradita p notarios collegij Ticinēſis fieri probatio p teſtes, tā in cā principali, q̄ in cā appellationis, phibita quoque cēſeatur eſſe probatio promiſcua, cōſtās ex teſtib.& inſtrumentis? Bolog.in d.l.2.ſub nu.321.poſt Bar.in l.certi cōdictio ſi cer.pe.cōcludit in terminis
2 ſimilis ſtatuti talē caſum nō cōtineri ſtatuto † duplici rōne, tū.ſ. q̄ mixtū vnitū nō cōtinet. ſub uno ſimplici, ut ſupra dictū eſt, tū ēt quia ſcriptura ſemiplenē probans tollit omnē ſuſpicionem redemptionis

 teſtium,

2 teſtium, quæ † ſola uidetur fuiſſe ratio prohibitio-
nis ſtatutariæ arg. l. teſtium cum ibi nota, C. de teſti
bus, quam ſententiam ego credo eſſe ueram, quia
3 in terminis † talis conuentionis vel ſtatuti, ego repe
rio Anto. Butr. in cap. ſicut ad fin. de prob. unum de
cidentem, quod maxime facit ad confirmationem
4 prænarratæ ſentẽtiæ, nam ibi inquit † quod & ſi ua-
leat pactum uel ſtatutum reſtringens facultatem
probandi ad unam ſpeciem probationis tantum,
verbi gratia, conuentum eſt, uel ſtatutum, ne debi-
tor poſſit ſolutionem probare per teſtes, ſed tantũ
inſtrumentum, uel altera partium renuntiauit in iu
dicio probationi teſtium, poterit tamen non obſtã-
te iſtiu ſmodi pacto, ſtatuto, uel renuntiatione, pro-
5 ducere, & iudex recipere teſtes † legaliſſimos, & mul
tum ſpectatæ fidei, idque de æquitate canonica, qđ
dictum ſequitur ibi Franc. Aret. Fely. in dicto capit.
ſicut colum. 5. uerſi. quarto intellige, ubi dicit poſt
ipſum Ant. hoc fuiſſe de mente Specul. in tit. de pro
batio. § ult. uer. ſed pone uer. quòd ſi inſtrumentum
6 debiti in fin. dum dicit, quòd ex † qualitate perſona
rum plerunque quis auditur, qui aliàs non audire-
tur per tex. in l. Diui de liber. cauſ. & in l. ulri. de act.
& obligatio. quod dictum retulit ibi Io. And. in ad
diti. placere quoque Galeoto. quib. accedunt Alex.
& Iaſ. in l. iubemus col. 2. C. de iud. Philipp. Dec. in
d. c. ſicut col. antepenul. uerſi. 5. ſtatutum intellige-
tur, Marſi. in rub. C. de probatio. col. 10. uer. 4. lim.
Sequitur quoque Andr. Tiraq. de pœn. temp. cauſ.
ſi ſub num. 117. & ſeq. ubi alios plures addit inter
cœteros Raph. Fulgoſ. conſi. a 8 proponitur. quod
7 quidam. in fine, ſi igitur illam ſubornationis † præ
ſumptionem, teſtium legalitas tollit, ac facit, ut nõ
obſtante pacto uel ſtatuto poſſit nihilominus per
teſtes probari, ergo idem dicendum erit, quando
inſtrumenta cum teſtibus iunguntur, ac producun-
tur ad probandum, quia duæ inſtrumenti præſum-
ptiones, ꝙ ſit uerum, & quòd ſit ſolẽne, de quib. per
Bal in cap. j. § inſtrumentum de no. feud. & Iaſ. in l.
iuriſgentium §. quod fere, ſub nu. 2. de pact. faciunt
ceſſare illam præſumptionem ſubornationis aduer
8 ſus teſtes, quam facit ſtatutum, quia ut † una præ-
ſumptio tollit aliam l. diuus de in integr. reſtit. l. nõ
ſolum, §. j. de ritu nuptiar. ſic a fortiore duæ illæ prę
ſumptiones pro inſtrumẽto concurrentes debebũt
uincere illam vnicam præſumptionem ſubornatio-
nis, cum duo vincula magis ligent quàm unum,
auth itaq; C. com. de ſucceſ. & c. j de treug. & pace.
9 Præterea ſi uidemus iura, probitate † integrita-
teque unius teſtis, in altero teſte fidei deploratæ, ac
ſuſpectæ opinionis, ſupplere quod illi deeſt, ut eſt
tex. ualde notandus in l. ſiquis ex argẽtarijs de eden.
ſtatim poſt prin. quẽ ſing facit Bal. in l. imperatores
de ſtat. homi. & in c. 3. loco & ibi Fely. poſt eum de
probatio. & quẽ multis communiuit auctoritatib.
And. Tiraq. loco proxime allegato ſub nu. 119. 120.
& 121. ergo dicendum erit, quòd & iſto caſu, quẽ
uerſamus, inſtrum. teſtib coniuncta debeant opera
ut probatio teſtiũ aliquẽ debeat producere effe-
ri n. Addendum eſt, ꝙ acceſſio inſtrumẽtorũ, quę
ctu. ſtib. † propter mixturam facit, ut diminua-
10 ſite.

tur ratio conſiderata per ſtatutum in ſimplici caſu
probationis faciẽdæ p teſtes, unde ſuccedit, quã ſu
pra tradidimus, aſſertio, ut ubi propter mixturam
diminuitur ratio in ſimplicibus conſiderata, tunc
nunquam mixtum ſub ſimplicib. contineatur, arg. l.
adigere, §. quamuis de iure patr. & c. cum ceſſante.
de appellatio. cum ſimil. inoleuit tamẽ praxis in ci-
uitate noſtra, quantum ad ſupra relatũ ſtatutum,
vt et contra tale inſtrumentum admittatur pro-
batio per teſtes, ſaltem duos, omni exceptione
maiores & pars probatura cõtra inſtrumẽtum, ido
nec ſatisdet, de reſtituendis impenſis in caſu ſuccũ-
bentiæ, & ideo cõtra tale ſtatutũ ad probandũ con
tra iſtrumẽtũ non admittetur patruus pro nepote
neque conſobrinus pro conſobrino, neque conſan-
guineus pro conſanguineo, quamuis aliàs ſecundũ
communes conclusiones admittantur, Albe. de te-
ſti. par. ſub nu. 5 t t. Viui. in eius communib. opinio
nibus, in uer. teſtes affines, in fi. & Gab. de teſt. con-
clu. 13. ſub nu. 11. quia patruus pro nepote & alij
coniũcti ſupra enumerati pro coniunctis non ſunt
teſtes omni exceptione maiores, Lanfr. de teſti. ſub
nu. 58. poſt Bar. & Albe. quos citat quamuis in duo
bus codicib. qui penes me ſunt, locus ille affirmati-
uè legat & corruptè quia auct. ab illo citatæ oſten-
dunt debere, legi negatiuè hoc eſt quod tales non
ſunt teſtes omni exceptione maiores, arg. doct. Bar.
in l. non ſolum §. liberationis de liberatio. lega. & ita
in facto obtinui.

SVMMARIVM.

1 *In contractu feudali caſum mixtum non comprehendi ſub ſimplici ſecundum Romanum.*

2 *Sed D. Alciatum contra ſentire.*

3 *Contractum feudalem ſapere naturam contractus bonæ fidei, quando eſt initus cum principe.*

4 *Contractus omnes cum Principe facti ſunt bonæ fidei.*

5 *Bolognetum aduerſari D. Alc. & cum Roma. ſentire, ut mixtum non comprehendatur ſub ſimplicibus in materia feudali, quia materia priuilegiaria, ſecundum eum, & non beneficiaria.*

6 *Feudum non eſſe contractum bonæ fidei, ex frequentiore interpretum ſententia.*

7 *Quia non potuit talis contractus connumerari in §. actionum inſt. de actio.*

8 *Auctorem in fidentium Academia, quæ Ticini erat, docuiſſe nouis conſiderationibus, Romanorum quoque Reipub. temporibus feuda fuiſſe cognita.*

9 *Contractus feudalis adeo strictam eſſe naturam; vt eatenus tantum, quatenus expreſſum ſit conceſſum eſſe intelligatur.*

10 *In contractibus feudalibus in dubio mixtum ſub ſimplicibus contineri.*

11 *Quomodo, diſtinctionis fœdere, prædictæ opiniones contradicentes in materia comprehenſionis mixti ſub ſimplicibus in contractu feudali conciliari poſſint.*

12 *Principum beneficia, non admittere eam interpretationem, per quam tertio inferatur præiudicium.*

Quomo-

13 *Quomodo intelligere oporteat, omnes Principis contractus eſſe bonæ fidei.*
14 *Eidem exuberantiorem requiri in Principe, quam in priuatis.*

In contranctu feudali an caſus mixtus concipiatur ſub ſimplicibus

C A P. XXVIII.

QVæro quinto loco an in contra-
ctu feudali caſus mixtus com-
præbendatur ſub ſimplicibus,
1 †Roma.in d.l.1.in princ.conclu
dit non contineri,& allegat Bu
tri. in procem. Greg. & quia in
iſtis contractibus ſtricta fit in-
2 terpretatio. Sed D. Alciat.in d.l.2.ſub nu. 24. dicit
hanc opinionē non eſſe ueram, ſed contrariā eſſe re
cipiendam,quia feuda ſunt beneficia,& latè ſunt in
terpretanda. c.1.§.& ſi clientulus de alien.feud.Bal.
in conſi.170.ad euidentiam lib.1.Iaſ.in d.l. Gallus
de lib.& poſth.in §.inſtituens,& in l. ſi extraneus de
3 cond.ob cauſ. Item quia† talis contractus ſapit na-
turam bon.fidei, ut per moderd.in procem.feud.&
Bal.in rub. C.de rerum permut præſertim ſi ſit ini-
tus cum principe,quia omnes contractus facti cum
4 principe † ſunt bonæ fidei,ſecundum Bald.in extra-
uag.de pac.conſtan. verſiculo ſi quam vero, ut per
eum loc.iam relat Quas tamen rationes dici non eſ-
5 ſe ueras,& non debere attendi Bologne.† in dicta l.
2.in.in princ.ſub num.17.quia materia feudalis cō-
tinet priuilegium, & non beneficium & ſtrictè ue-
nit interpretanda, & ideo inquit dirimendam eſſe
quæſtionem ſecundum illam theoricam,quia aut
agitur de mixto & partib.alteratis,& non contine-
bitur in dubio,niſi militent aliquæ rationes quæ fa
ciant ut recedamus a prędicta concluſione. Si ve-
rò agitur de mixto ex partibus non alteratis,regula
conſtituetur contraria, quòd tale mixtum contine-
bitur ſiue teneamus contractum eſſe ſtricti iuris,ſi-
ue bonæ fidei, & fortius quando militabunt ratio-
nes extenſiuæ,niſi propter mixturam diminueretur
ratio conceſſionis,quia tunc reſtringeretur, ac ſi eſ-
ſet facta mentio de uno ſimplici tantum, quo caſu
regulariter non comprehenderetur niſi militarent
rationes extenſiuæ,uel niſi ageretur de parte mixti
tantum.
6 Quid dicemus? † ego ſcio feudum non eſſe contra
ctum bonæ fidei,ſi frequentiori interpretum ſentē-
tiæ adhæreamus, ut atteſtatur Zaſ.de feud.in 1.par-
te circa fin.& D.Clar.in §.feudum q.6. quæ duplici
ratione eſt innixa, tum ſcilicet, quia non eſt ex enu-
meratis iſte contractus in §.actionum inſtit.de acti.
tum etiam quia fuit iſte cōtractus introductus a cō
ſuetudine,quæ eſt ſtricti iuris, & hāc rationem dicit
ſibi magis ſatisfacere D. Clar.loc.iam allegato, q[ua]
7 re uera talis contractus non potuit † connumerari
in d.§.actionum,cum tempore confecti illius,§.nō
dum eſſe inuentus contractus feudi, ſecundum eā
opinionem,quam poſt Iacob.Aluaro.dicit eſſe cō-
munem idem D.Clar.in d.§.feudum,q.1.Si tamen
eam.reciperemus opinio.quam nos defendimus in
prælectionib.quas habuimus in uſus feudorum,
hic Ticin. in fidentium Academia, in quibus do-
8 cuimus † Romanorum quoque Reipub.temporib.
fuiſſe feuda cognita & feudatarios,& fœderum fœ-
deratorumq́ue nomine non inſubtilibus, non im-
probabilibusq́ue rationibus,& prior quoque ratio
quam paſſim perpendunt Doctor. ex dicto §.actio
num de actio.non erit contemnenda. Adijci po-
teſt inſuper, adeo ſtricta eſſe iſtius contractus feu
9 dalis † naturam ut catenus tantum conceſſum eſſe
intelligatur,quatenus ſcriptum reperitur, & ab in-
ueſtituræ tenore nōn diſcedatur,capit,primo, in fi.
ubi Bald.ex illo tex.notat de duo.fratr.de no. bene
fic.inueſti.c.j.in fi.per quos fiat inueſtit.c.j.§.ideóq;
quæ fuit prima cauſ.benefi.amitten.Bal.& Caſt.in
l.ad probationem,de probatio.& idem Bal.in l.vni
ca §.ſed & quis C.de latin.liber.tol.Dec.plene in cō
ſi.185.col.3.uerſi.non obſtat, quod in alia poſterio
re,& alibi ſæpe,cum infinitis ſimil. quæ poſſent ad
hoc adduci.Quæ res facit,ut non tam lata videatur
eſſe iſtius contractus feudalis natura, ut paſſim ſub
ſimplicibus debeat mixtum contineri. Quamobrē
10 mihi uideretur † ſic eſſe pro reſolutione concludē-
dum; vt in eiuſcemodi contractib. non debeat re-
gulariter mixtum in dubio ſub ſimplicibus conti-
neri,niſi in aliquibus ex illis caſib. uerſemur.in qui-
bus a propria uerborum ſignificatione recedimus;
& impropriæ adhæremus, quos proſecuti fuimus
ſupra lib.2.ad fin.& 3.paulo poſt princ. & hac opi-
nione retenta facile poſſunt ex ſupra perpenſis, re-
ſolui conſiderationes D.Alciat.ſi quis tamen uellet
11 fœdere † diſtinctionis haſce duas pugnantes opi-
niones inter ſe conciliare, poſſet hunc in modum
negociū explicare,quòd aut quærimus an ſub ſim-
plicibus comprehendatur mixtum in contractibus
feudalibus in præiudicium tertij, v.g agnatorū vel
uocatorum in inueſtitura feudali, aut in præiudiciū
ipſius concedentis,priore caſu poſſet teneri Bolo-
gneti opinio, quā ſupra defendimus, quia ſemper
principum beneficia non admittunt eam interpre-
12 tationem † per quam inferatur tertio præiudiciū l.
2.§.merito,& §.ſiquis a principe ne quid in loco pu-
bl.,& l.nec auus C.de emancipa.lib. Si uerò agimus
de ſolius ipſius principis uel cōcedentis præiudicio
tūc progrediatur opin. Do Alc.quia beneficia prin
cipum contra eos latiſſimè ſunt interpretanda l.be
neficia principū ubi Iaſ.& alii de conſtit.& feudum
eſt beneficiū ac beneuola actio.c.j.§. beneficio qui-
bus ex cau feu.amit.& declar.Zaſ.in Epi.feud.par.j
13 ſub nu.3.& 4.ſic ēt † exaudiēdū eſt qđ dr̄ oēs princi
pis contractus eſſe bonæ fidei, vt per Bal in d.c.j.§.ſi
qua uerò de pac.conſt. quē ſequuntur Præpoſ.in c.
j.in tit.de natur.feu. Iaſ.in l.ciuitas col 4.ſi cer.peta.
uer.item ſi,adde in l.ſi inſulam colum.10. de uerb.
oblig.& in §.actionum colum. 1.de actio.inſti.cum
ſocus,quia exuberātior † fides requiritur in principe
quàm in priuatis,cum nihil magis reluceat in prin-
pe,quàm recta fides. epiſtola ſeu l.inter claras C.de

Hh 4 ſum.

ſum. Trinit. & Fid. Catholic. & pulchrè tradit Bald. in conſilio 190 libro ſecundo, cum multis ſimil. quæ poſſent adduci.

SVMMARIVM.

1 *Bar. in l. cum Auus de condit. & demonſtr. in ult. quæſtione & in propoſitione, & in deciſione eſſe corruptum.*
2 *Et quomodo ſit emendanda lectio, ex Iaſone & Bologneto.*
3 *Vtque putet Bar. reſoluendum eſſe negotium.*
4 *L. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth. materiam eſſe fauorabilem, quia agitur de ſuſtinendo teſtamento.*
5 *Et habere locum etiam in legatis, quæſtionem quã Bart. decidit per dictionem ſi uerò in ea poſitum. Ex Domino Alciato.*
6 *Sed contra ſentire Bolognetum.*
7 *Ex qualitate perſonæ cui relictum fuerit legatum, cognoſci mentem teſtatoris.*
8 *Auctori placere reſolutionem Bar. ac D. Alciati, cum in legatis facienda ſit interpretatio, per quam minus grauetur hæres.*
9 *Filiorum cauſam in ſucceſſione bonorum auitorum aduerſus extraneum audiendam.*
10 *Caſum mixtum in diſputatione Bart. in d. l. cum auus in ultim. quæſtione ſub uno tantum ſimplicium comprehendi non poſſe.*
11 *Diſpoſitionem nunquam ita intelligendam eſſe, ut implicet pugnantia.*
12 *L. Titiæ textores in princ. de leg. 2 declaratur.*
13 *Vbi ex aliquibus coniecturis conſtat de mente ipſius ſubſtituentis illam ſeruandam eſſe.*

Diſcutitur Bar. quæſtio in l. cum auus de cond. & demonſtra. in ultim. quæſtione.

CAP. XXIX.

QVæro ſexto loco de ueritate quæſtio. quã ponit Bar. in l. cũ auus in in ult. quæſtio. de conditio & de monſt † quamuis & in propoſitio
1 ne & deciſione quæſtionis ſit Codex Bart. corruptus, fuit tamen quæſtio ſecundum Iaſ. & Bolog. in d. l. ſecunda, hunc in modum, teſtator filio hærede uniuerſali inſtituto, illi ſubſtituerat hoc pacto, † ſi
2 filius meus deceſſerit ſine filijs maſculis, relictis fœminis, uolo ut reſtituat hæreditatẽ Titio, ſi uero maſculos reliquerit, uolo ut det illi centum, euenit caſus, ut iſte grauatus ſuperſtites reliquerit tempore illius obitus, & mares & fœminas, quærebatur an legatum illorum centum deberetur Titio, quaſi repetita cenſeretur eſſe conditio fœminarum, cum illa conditione ſi maſculos reliquerit? Bar. ibi argumentatur primũ in partem affirmatiuam, † quia ſub ſim
3 plicibus caſus mixtus comprehenditur d. l. ſi ita ſcriptũ de lib. & poſth. cum ſocijs, attamen idẽ Bar. poſtea decidit contrarium, quaſi conditio defecerit, uidelicet intelligendo ſi maſculos reliquerit, id eſt ſolos, & non cum fœminis, & ratio Bar. eſt, qa in d. l. ſi ita ſcriptum, materia eſt fauorabilis, cum tractetur
4 † de ſuſtinendo teſt. hac autem in quæſtione tractatur de fideicommiſſo, quod in ſe onus cõtinet, l. cohæredi §. cum filiæ de vulg. & pupil. D. Alciat. in d. l. 2. in princ. ſub num. 19. intelligit Bar. uelle, ut illa affirmatiua mixtorum regula locum habeat, quando verſamur in materia fauorabili, in qua agitur de magno fauore, uerbi gratia de ſuſtinendo teſtamento quod publicè intereſt, l. uel negare quemad. teſt. aperiant. ſecus autem ſit in legatis & fideicommiſſ.
5 Sed tamen ipſe reprehendit † quaſi dubium non ſit quin hæc quoque theorica procedat in legatis per tex. in dicta l. Titiæ textores, & quæſt. Bar. determinat per aduerſatiuam, Si verò, quæ oſtendit expreſſam mentis uolentis diſponere niſi in altero caſu,
6 quam declarat. dicit Bologne † non eſſe ueram, quoniam in d. l. ſi ita ſcriptum, etiam poterat eſſe illa dictio ſi uerò & in l. clemens & in l. ſi ita ſcriptum de hæred. inſtit. & ideo in quæſtione Bar. dicendum eſſe prout in dicta l. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth. ut de rigore iuris talis caſus mixtus non contineatur, eo quia licet is conſtet ex partibus ſimplicibus non alteratis in ſubſtantia, ineſt tamen alteratio in diſpoſitione, & ideo non continebitur de rigore, dicta l. ſi ita ſcriptum quamuis benignitate inſpecta aliud
7 dicendum eſſe affirmet, & † ideo diligenter inſpiciẽdum eſſe an teſtator habuerit eam mentem, quæ cognoſcatur per qualitatem perſonæ cui relicta fuere centum; uidelicet an fuerit perſona ualde dilecta à teſtatore, & admittatur ex mente; uel non fuerit dilecta quia ſit extranea, nam tunc credẽdum eſſe uit, ut propter extraneos noluerit diminuere dotes filiarum, quando concurrerent cum filijs maſculis, unde ait uniuerſam quæſtionem dependere a coniecturis traditis in dicta l. cum auus iuncta ratione poſita in dicta l. ſi ita ſcriptum.

Quid conſtituendum erit in hac controuerſia,
8 † mihi magis placet reſolutio Bar. ac Dom. Alciat. triplici ratione.

Quarum prima eſt, quod in legatis ſemper ſtrictior ſit interpretatio, per quam hæres intelligatur minus quàm poſſibile ſit fore grauatus l. apud Iulianum, § Scio, de legatis primo, l. nummis de leg. tertio, Dec. in l. in teſtamentis ſub num. 4 de reg. iuris, unde, cum ex ſtricta ſignificatione caſus mixtus in dubio non comprehendatur ſub ſimplicibus, maximè cum per illum inuehitur alteratio diſpoſitionis, dicta l. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth. ergo nec in hoc caſu comprehendetur. Altera eſt, quia filiorũ
9 † cauſa in ſucceſſione bonorũ auitorũ adiuuãda eſt aduerſus extraneum, ex coniectura pietatis defuncti, d. l. cum auus de condit. & demonſt. l. cum virum C. de fideic. cum ſocijs ergo dicendũ erit aduerſus Titium in hoc quoque caſu faciendam eſſe interpretationem, in fauorem filiorum, quia cum opponatur in facti ſpecie propoſita ille Titius filijs filij hæredis inſtituti, & ſic nepotib. teſtatoris, neceſſe eſt ut is fuerit extraneus, l. unica. § extraneum C. de rei uxor. actio.

Tertia

10 Tertia & † ultima eſt ratio, quia ſi mixtus caſus
deberet ſub ſimplicibus comprehendi, in præſenti di
ſputatione, oporteret ut is ſub uno tantum ſimplici
à. ſub illa conditione ſi maſculos reliquerit contine
retur, quod nullo pacto eſt dicendū. ut ſupra explica
uimus in theorica, hac in materia tradita, & probat
tex. in l. ſi quis vinū de uin. trit. & oleo legat. quia re
ſpectu cōditionis filiorum non poteſt diſpoſitio ad
legatum trahi, quæ uniuerſæ hæreditatis reſtituendæ
11 grauamen concernebat, & † ſic diſpoſitio quo-
dammodo implicaret repugnantiã contra text. in
l. 1. C. de fur. in l. ubi repugnantia de regu. iur. cum
ſocijs. Præterea ſi caſus mixtus deberet ſub ſimpli-
cibus comprehendi ex benignitate, iuxtà text. in d.
l. ſi ita ſcriptum de lib. & poſth. & in l. ſi ita ſcriptum
de hæred. inſtit. oporteret ut ex mediocritate determi
nationem reciperet, facta prius omnium caſuũ con
fuſione ac promiſcuitate, iuxta terminos d. l. ſi ita
ſcriptum, quę confuſio & promiſcuitas non po-
teſt aliquo pacto in terminis quæſtionis noſtræ lo-
cum habere, quia uerſant id unum tantum do-
ctores, an debeatur legatum tantum uel id minus.
12 Neque † nocet, quòd in legatis mixtum quoque
comprehendatur ſub ſimplicibus, ut in l. Titiæ tex-
tores in princip. de leg. primo, quia reſpondeo, ut per
Bart. in l. ſeruis urbanis §. fin. de leg. tertio & Aretin.
in l. Gallus, §. & quid ſi tantum de lib. & poſthum.
uerſic. tertio adde, & Dec. in dicta l. in teſtamentis
ſub num. 4. uerſic. uide tamen de reg. iur. ibi factam
fuiſſe diſpoſitionem in utroque ſimplici, quæ pro-
pter mixturam caſus mixti in utroque ſimplicium
diſpoſitionem non alterat, neque ad unum tantum
ſimplicium caſum mixtum trahit, ſed ſub ambobus
æqualiter comprehendit, quod non eſt in præſenti
quæſtione. Et ſic omni ex parte legatum Titio non
deberi, crederem tamen q̃ ſi in contrariũ ex aliquib.
13 coniecturis † conſtaret de mente ipſius ſubſtituen-
tis, illa eſſet ſeruanda l. non aliter de leg. 3. & l. 1. C.
de liber. præter. cum ſimil. copioſè adductis ſupra
lib. 1. ad fin. in ea parte in qua diſputatur quis ſit uer
borum finis & prout etiam firmauit in dicta l. ſecun
da in princip. de uerbor. obligationib. Bologne. ſu-
pra relatus.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſi mixtum ſit ex duabus perſonis ſimul iunctis, propter aliquam qualitatem, quomodo ſit conſtituendum ex Romano. nu. 2.*
3 *Quando una ex duabus perſonis quæ mixtum conſtituerent, eſſet excommunicata actum propter mixturam vitiari.*
4 *Diſtinct. Romani inter contractus & iudicia non eſſe recipiendam ex Bologneto.*
5 *Arbitri duo quando ſunt electi cum clauſula & ſi non omnes & cæt. unus tantum poteſt facere ſententiam validam.*
6 *Statutum ſi prohibeat mulierem contrahere ſine conſenſu duorum proximorum, & unus ſit furioſus, non valebit contractus etiam ſi alter adhibitus ſit qui ſanæ mentis reperiatur.*
Licet aliud ſit in pluribus tutoribus ibidem.
7 *Bolognetus quomodo putet diſtinguendum eſſe in materia mixti duarum perſonarum ob aliquam qualitatem,*
8 *Sed iſtam quæſtionem parum facere ad terminos diſputationis mixti.*
9 *Regulariter in eo genere mixti non comprehendi mixtum ſub ſimplicibus.*
10 *Ubi in ſpecie reperitur prouiſum eſſe ſuper mixto, & ſuper ſimplicibus tunc in ſimplicibus non dicitur eſſe comprehenſus caſus mixtus.*
11 *Compromiſſum ſi fuerit factum in clericum & in laicum, & petenda ſit reductio ad arbitrium boni viri, an ſit adeundus ſuperior clerici an uero laici.*
12 *Et quid ſentiat Bal.*
Et Bart. in appellatione à ſententia duorum ſimilium iudicum, ibidem.
13 *Auctor uero quomodo in utroque capite putet reſoluendum eſſe negocium. nu. 14.*

Quando mixtum eſt ex duabus perſonis propter aliquam qualitatem an ueniat ſub ſimplicibus.

CAP. XXX.

QVæro ſeptimo loco principaliter,
quid ſi mixtus ſit ex duabus per-
ſonis ſimul iunctis propter vnam
1 qualitatem, ut quia † duæ perſo-
næ habeant poteſtatem diſpo-
nendi de certis rebus, uel certum
actum faciendi, an actus ille de-
beat iudicari ſecundum unam perſonam uel ſecun-
2 dum alteram. Ludo. † Ro. in d. l. 2. in princ col. 7 ſub
nu. 42. diſtinguit hunc in modum. Aut concurrunt
perſonę plures, quarum vna facultatem habet actus
explicandi, altera uero non, & tunc aut ſumus in cō
tractibus, & attenditur perſona habens non autem
alia, & remanebit actus ualidus, ut in l. 1. §. quid ſi
duo ſupra quod falſ. tuto. niſi perſona non exiſtens
auctrix, ſit uitanda propter periculum communio-
3 nis, ueluti quia ſit excommunicata, † quia tunc pro-
pter mixturam actus nullus erit, ut in cap. fin. extra
de procur. aliàs non, niſi perſona eſſet inhabilis om-
nino, ueluti laicus in electione prælati eccleſiaſtici.
cap. meſſana de electio. quia tunc pro non interue-
mente habetur. Aut ſumus in ſententijs, & tunc,
cùm illę ſint indiuiduæ, ut in l. hoc iudicio famil. er-
ciſ. Aut concurrit mixtura perſonarum, quarum una
eſt in iudicando capax, alia uero incapax, & tunc ut
nulla ſit ſententia, attenditur incapacitas, cap. cum
ſuper de offic. deleg. capit. ad probandam de re iu-
dicat. & l. pedius. §. fin. de arbitr. Aut utraque eſt ca-
pax & tunc ſi una eſt dignior altera, attendimus di-
gniorem, adeo ut ſecundum conſiderationem illius
ab ea debeat appellari, l. præcipimus ad fin. C. de ap
pellat. cap. ſuper quæſtionum. §. ſi uerò duo de offic.
4 deleg. Bologne. tamen † in d. l. 2. ſub nu. 185. dicit
hanc diſtinctionem inter contractus & iudicia non
eſſe bonam, quia ratio differentiæ eſt, quòd in d. l. 1.
quod

quod falſ. tnto. aucto. unus ſolus non ſufficiebat ad
ualidandum actum, & hoc idem eſt in ſententijs,
quando unus ſolus iudex habet poteſtatem faciendi
actum, quia ſi uterque proferat, ſententia ualebit ex
perſona illius qui poterat pronuntiare d. l. pædius.
§. fin. cum leg. ſeq. ubi ſi duo arbitri ſunt electi cum
5 clauſula. † Quòd ſi non omnes, unus ſolus proferat,
tunc unus ſolus poteſt facere ſententiam ualidam,
& dicitur in l. ſed ſi ita quæ ſequitur iunctis tamen
declarationibus. Bart. in d. l. 1. quod falſ. tnto. aucto.
& d. l. pædius, & ſi in contractibus requiritur conſen
ſus plurium in communi, ueluti quòd mulier non
6 poſsit † contrahere ſine conſenſu duorum conſan-
guineorum, ſi unus reperiatur furioſus, & alterum
habeat ſanę mentis, atque idoneum, non valebit con
tractus, quia non poteſt facere actum, arg. d. l. ſi ita
& ſentit Bar. in d. l. 1. dicēs probari, vnius tutoris au
ctoritatem ſufficere, quia habent iuriſdictionem in
ſolidum, ergo ſi non habeant iuriſdictionem inſoli-
dum, ſed communem non ſufficiet auctoritas unius
ſi alter eſt furioſus l. 1. C. ſi ex plurib. tutor. l. fin. C.
7 de contra. & committ. ſtipulat. ideo dicit † ſolum ui
deri diſtinguendū eſſe. Aut uterq; habet poteſtatē fa
ciendi actum in communi pro indiuiſo, & tunc qua
litas quæ nocet attenditur ex eo quia alter non ha-
bet poteſtatem, ſi uero eam habet pro diuiſo, &
tunc ſufficiet, quod unus recte faciet, quia qualitas
quæ nocet non poteſt auferre ualiditatem actus per
alterum perfecti, & omnes quæſtiones ad quas ip-
ſe infert, inquit declarandas eſſe cum prædicta di-
ſtinctione, & quòd ipſe determinat in ſententijs, in-
telligendum quoque eſſe in contractibus atque in
alijs diſpoſitionibus.
8 Ego opinor iſtam † quæſtionem parum facere ad
terminos diſputationis noſtræ, quia punctus iſtius
tractationis conſiſtit in hoc, an mixtum compræ-
hendatur ſub ſimplicibus, de quibus ſeparatim fue-
rit diſpoſitum, non autem in eo, an mixtum de quo
eſt diſpoſitum compræhendatur ſub ſimplicibus de
quibus non eſt prouiſum, quapropter dicendum
9 eſt, † regulariter in iſto caſu mixtum non compræ-
hendi ſub ſimplicibus, quia ubi plurium concurſus
ad aliquem actum faciendum requiritur, tunc non
ſufficit unum uel alterum interuenire argum. l. ſi
hæredi plures de conditio. inſtitutio. ſed omnes
debent interuenire, l. ſi in tres & l. non diſtingue-
mus, § cum in plures de recept. arbitr. niſi aliter
prouiſum eſſe reperiatur. dicto §. cum in plures. & l.
ſi plures. §. quamuis ad finem cum ſequ. de admi.
tuto. & l. legitimos, §. in legitimis de legitim. tuto-
ribus ubi cum plures tutores, uel curatores dati fue-
rint, uel ex lege uocantur ad tutelam uel curam, om
nes unà debent adminiſtrare, niſi alicui uel a iudice,
uel communi aliorum conſenſu decreta fuerit tute-
læ uel curæ adminiſtratio, quod & in plurib. arbitris
electis obtinet. dic. §. cum in plures, ergo neceſſe erit
ut uerum ſit, quando aliud per diſponentem non
eſt prouiſum in ſimplicibus, ut mixtum ſub eis non
10 compræhendatur. Et ubi reperitur in ſpecie † proui
ſum eſſe ſuper mixto, & ſuper ſimplicibus, tunc in
ſimplicibus non dicitur eſſe conceptus caſus mix-
tus ex uirtute concluſionis, uel regulæ quam uerſa-
mus, ſed ex eo quia nuncupatum in utroque eſt pro-
uiſum, & ideo non eſt locus interpretationi ex hoc
loco, quia in claris &c. iur. uulgar. ſi uero extra id
11 quod expreſſum eſt, ac ſpecialiter prouiſum † ali-
quid ex mixta cauſa proceſſerit, de quo probabili-
ter dubitari poſsit; an ſub uno uel altero ſimpliciū
comprehendi debeat. Qualia ſunt exempla propoſi
ta à Roma. in d. l. 2. ſub nu. 43. uerbi cauſa, ſi in duos
compromiſſum fuerit, quorum unus ſit clericus,
alter ſit laicus, & petenda ſit reductio ab eorum lau
do ad arbitrium boni uiri, an ea ſit poſtulanda co-
ram iudice laico, uel coram iudice eccleſiaſtico
12 quamuis † Bald. in l. præcipimus. C. de appella. per
illum text. & per d. l. ſecundam in princ. de uerbor.
obligatio. concludat ad ſuperiorem clerici confu-
giendum eſſe, a qua ſententia non uidetur abhorre
re Bar. in l. 1. §. ſi quis in appellatione de appellatio.
qui idem. probat in appellationa interponenda a
ſentētia duorum iudicum, quorum alter ſit eccleſ. al
ter laicus, nec diſſentit Lud. Rom. ſub d. nu. 43.
13 Nihilominus † ego crederem diſtinguendum eſ-
ſe inter caſum, quo cætera concurrerent paria excē-
pta perſonarum qualitate, & caſum in quo eſſent
imparia, uerbi gratia quia partes litigantes eſſent ſe
culares ſubiectæ iuriſdictioni ſeculari, & controuer
ſia eſſet de re ſuppoſita iuriſdictioni laicorum, nam
primo caſu ego adhærerem ſententiæ Bald. Bart. &
Roma. Altero autem caſu ego potius contrariæ in-
hærerem opinioni, quia magis participaret cauſa il-
la appellationis, & reductionis ad arbitrium boni
uiri, de iudice ſeculari eiuſque iuriſdictione, quàm
de eccleſiaſtico, & ideo ſemper in huiuſmodi caſi-
bus attendenda eſſet qualitas potentior, prout ſu-
pra diximus in fine theoricæ traditæ in ſecundo mix
14 torum genere, ſic etiam † reſolui poteſt caſus illius
quæſtionis, quando clericus per uiam reconuentio-
nis conuenitur coram iudice laico, uel è contra, &
a lata ſententia appellandum ſit, uel per clericum
uel per laicum & dubitatur ad quem iudicem ap-
pellādū ſit clerici ne an laici, de qua q. ſcribit Archi-
diac. 2. q. 6. §. non ita, Butr. in cap. quod clericis, & in
capit. licet de for. compet. ad quam dicit Roma. ui-
dendum eſſe text. in cap. expoſito. §. peruenit de re-
cept. arbitr. eademque ratione recipiunt deciſio-
nem aliæ quæſtiones, ad quas per eundem Roman.
in praxi infertur.

S V M M A R I V M.

1 *Quid iuris ſit ſtatuendum quando mixtum ſit ex concur
ſu plurium qualitatum in eandem perſonam nu. 2. & 3.
Ex diſtinctione Ludoui. Romani.*
4 *Qui infert ex illa ad deciſionem uigintitrium quæ-
ſtionum.*
5 *Sedes apoſtolica an poſſit delegare cauſam alicui mona-
cho, qui ſit canonicus eccleſiæ cathedralis.*
6 *Cuiuſmodi eccleſiæ ac religioſæ perſonæ ſunt in regno Si
cilia, in monte Regali, ac Mediolani.*
7 *Monacho & canonico eccleſiæ cathedralis non poſſe
cauſam delegari ex Archidiacono.*

Niſi

Niſi ſum. Pont. ea qualitate non attenta cauſam committeret. nu. ſupra cita.
8 *Qualitatum quæ nocet in concurſu qualitatum proficuarum & noxarum attendi.*
9 *Ratio vna ex pluribus, quibus monachus arcetur à munere iudicandi, etiam ſi ceſſet, non tamen ceſſare diſpoſitionem.*
Et quæ ſint illæ rationes. ibidem.
10 *Monacho exiſtenti canonico eccleſiæ cathedralis poſſe cauſam delegari.*
Ex abbatis ſententia.
11 *Quanto quis eſt ſanctior, tanto habilior reputari debeat.*
12 *Vt plurimum non niſi peritos ac nobiles aſſumi ad canonicatus cathedralis eccleſiæ.*
13 *Abbatem Panormitanum, ſcholaſticum et ſubſtitutum doctoris ſui, tenuiſſe eam opinionem, quòd monacho cathedralis eccleſiæ canonico licitum ſit cauſas delegare.*
14 *Bolognetus quid reſoluendum putet in hoc negocio delegationis faciendæ monacho canonico cathedralis eccleſiæ.*
Reduceréque rem ad id, ut dependeat ab illa quæſtione, an qualitas quæ noceat attendenda ſit, an uerò quæ prodeſt, & quid ipſe ſentiat, ibid.
15 *Socinum uero aliter diſtinguere.*
16 *Sed Bolognetum illius diſtinctionem, ac Romani in eadem materia reprobare. nu. 17.*
18 *Cauſa quæ prodeſt, & eſt potentior attendenda eſt.*
19 *Si magis cohereat diſpoſitioni.*
20 *Qualitatem canonicatus potentiorem eſſe qualitate monachatus.*

Quid iuris ſit quando mixtum exoritur ex concurſu duarum qualitatum in eandem perſonam ſecundum alios.

CAP. XXXI.

QVæro octauo loco, quid è contra
ſtatuendum ſit, quando exori-
tur mixtura ex duarum qualita-
tum diuerſarum concurſu in eã-
1 dem perſonam. Et Ludo. † Ro-
ma. loc. iam relat. ſub nu. 16. in-
quit nos poſſe hoc pacto dice-
re. Quòd aut concurrit mixtura qualitatum, qua-
rum una a naturali, altera uero ex accidenti profi-
ſcitur, ueluti quia aliquis ſit pupillus, & furioſus, tūc
attendetur qualitas naturalis & dabitur tutor ut
pupillo, & non ut furioſo l. qui habent in prin. de tu-
tel. l cum procurator de iut. doti. & l. fina C. de dot.
promiſ. Aut concurrunt qualitates, quarum utraq;
2 eſt accidentalis, & ſi una † ab altera poſsit ſeparari,
tunc iudicabitur de tali mixto ut de quolibet ſimpli
ci per ſe ſeparato, cap. collatione de appells. lib. 6. &
in cap. poſtulaſti de conceſ. præben. Aut ſunt inſepa
rabiles, & tunc aut una eſt potentior altera, & iudi-
3 catur † de mixto ſecundum eius qualitatem poten-
tiorem. l. ſed & quæſitum, §. fin. de lib. & poſth. cum
ſimil. Aut ſunt potentiæ paris, & tunc mixti iudiciũ
fit ſecundum qualitatem magis aptam. l. ſi quis in
graui. §. ult. cum l. ſeq. ad Syllan. l 2. §. ſi à pupillo &
quod ibi not. Bart. de uſucap. pro empto. & l. ſi uir
pro uxore pro donat.
4 Ex qua doctrina † infert Roman. ad deciſionem vi
gintitrium quæſtionum, quas examinat per qua-
tuor colum. a num. 17. uſque ad num. 22. quibus ad
dit alias nõnullas Bolog. in d. l. 2. ſub nu. 127. cũ plur.
ſeq. ſed inter alias quas tractatione haud indignas
fore opinati ſunt Doct. illa eſt non ingrata relatu,
5 † An per Sedem Apoſtolicam, nec eius legatum poſ-
ſit cauſa committi monacho qui ſit canonicus in ali
qua eccleſia cathedrali, uerbi gratia, quia aliqua
eccleſia cathedralis ſit regularis, ita vt monachi
poſsint eſſe canonici in eadem, ut per gloſſ. in cap. 2.
6 58. diſtin. quales dicit eſſe † & eccleſias & religioſas
perſonas Bologn. iam relat. ſub num. 124. in regno
Siciliæ, in mõte regali, & in Archiepiſcopatu Medio
lani. Et Archidia. in d. cap. ſtatutum ſub num. 1. uer
ſiculo ſed quid ſi eccleſiis, eſſe eccleſias Syracuſis, per
7 tex. in cap. quarundam 74. diſtin Qua in † quæſtione
Archidiacon. in cap. ſtatutum de reſcript. lib 6. ample
xus eſt partem negatiuam, ea ratione quòd mona-
chus iudex eſſe prohibitus ſit, ut in cap. de præſen-
tium 16. q. 1. niſi ſummus Pontif. ea qualitate non
attenta, cauſam illi committat, ut eſt caſus in cap.
cum olim de priuileg. iuncta ibi gloſſ. in uerſic. mo-
nacho & in c. ex parte de poſtulan. ſecundum eun-
dem Archidia.
8 Rurſus quia in præſenti † controuerſia datur con
curſus duarum qualitatum æquè potentium, qua-
rum vna nocet, altera uero prodeſt, vnde videtur ſuc
cedere concluſio, vt qualitas quæ nocet ſit attenden
da. l. 3. §. ul. ubi Bar in 3. notab. ad ſenat. Syllan. l. 1. §.
pedius de recept. arbitr. l. 1. §. ſi a pupillo de uſucap.
& conſequenter ut non poſsit monachus iudicare.
9 Præterea conſiderabat † Ludo. Roma. loc. præcita.
qui & ipſe ſecutus fuit hanc opinionem Archidiac.
quòd quamuis per ſuperuenientiam ut ſic dixerim
qualitatis canonicalis ceſſet una ratio prohibitiua
in monacho, de qua in d. capit. ſtatutum non tamen
ceſſare alias quibus arcetur monachus a munere iu
dicandi, ueluti ut ſit a iudiciali ſtrepitu ſeparatus, ut
in capit. unico de ſindico & huic ſententiæ frequen
tius uidentur accedere Ioan. Andr. & alij in d. capit.
ſtatutum in prin. & Fel. c cauſam quæ, primo ſub nu.
4. de iudic.
In contrariam ſententiam iuiſſe refert Roman.
10 † quoſdam recentiores canon. uolens ut arbitror in
telligere de Abbate Panormitano, qui hanc ſenten
tiam defendit, in cap. cauſam primo de iud. per tex.
in d. capit. ſtatutum de reſcript. lib. 6. ubi deciditur,
cauſas nõ delegari niſi exiſtentibus in dignitate uel
canonicis eccleſiarum cathedralium. quemadmo-
dum ergo prima particula tex. loquens de exiſtenti
bus in dignitate comprehendit priorem cõuentua-
lem clem. & ſi principalis de reſcript. qui tamen mo
nachus eſt, ut in cap. fin. de ſim. ita & ſequens parti-
cula loquens de canonicis eccleſiarum cathedraliũ
comprehendit hunc monachum in cathedrali ec-
cleſiã canonicum. Hæc enim qualitas monachatus

non

11 non dẽt nocere ſecundũ eos, quia quantò quis † eſt
ſanctior, tanto habilior reputari debet. cap. doctos
cap. moderamen, & cap. in nonnullis 16. q. 1. Quæ
opinio ſecundum prædictos recentiores, duabus po
tiſsime rationibus eſt tenenda; tum quia reſcripta
faciliorẽ per eam habebunt executionem, tum etiá
quia in monacho cathedralis eccleſiæ ceſſat ratio
d. cap. ſtatutum, quod ideo prohibet cauſam inferio
12 ribus clericis delegari, † ne contingat aliquando ru
dibus, ac penitus imperitis delegationes fieri, cum
ut plurimum non niſi periti ac nobiles ad canonica-
tus aſſumantur, & cum hac opinione tranſit Abb. in
13 d. c. cauſam q. 1. de iudi. ſub nu. 9. ubi dicit ſe † ſcho
laſticum & ſubſtitutum ab eius doctore tenuiſſe
hanc opinionem per d. clem. de reſcript. & poſtea
cum doctor creatus eſſet, candem ſemper ſecutum
fuiſſe, per rationes relatas, & hanc quoque ſenten-
tiam ſequitur Abb. in cap. per inquiſitionem in 2.
notab. de electio.

14 Bologne. † in d. l. 2. in prin ſub nu. 125. hanc quæ-
ſtionem dependere ait ab alia, an ſcilicet debeat at-
tendi qualitas nocens, uel illa quę prodeſt. Quia in re
Bar. reperitur contrarias aſſertiones tradidiſſe. Qua
rum altera eſt quòd attendi debeat qualitas nocens,
& ideo prohibeatur talis monachus canonicus per
l. ſi quis in graui, §. fin. ad ſenat. Syllania. Altera eſt
eiuſdem Bar. in l. ſi pupillus ad leg. Falcid. ut attenda
tur cauſa ualidans tanquam benignior, ut per illum
ibi & ita ut talis monachus canonicus poſsit iudi-
care, per. l. tertiam, §. ſi quis palam de rit. nuptia. & l.
15 emancipati. §. final. de ſenator Soc. † autem in d. l. 2.
de uerbor. obligationi. uidetur diſtinguere hunc in
modum, aut qualitates ſunt inſeparabiles, ſe inui
cem non compatientes, & æquales ſunt, & tunc at-
tenditur qualitas illa, quæ nocet d. l. 3. §. fin. ad Sylla
nia. Aut uerò qualitates ſe inuicem compatiuntur,
& tunc attenditur qualitas quæ prodeſt ac beni-
16 gnior eſt, d. l. ſi pupillus. ſed hanc diſtinctionem † di-
cit Bologne. non eſſe ueram in d. l. 2. ſub num. 125.
quia in l. qui habent de tutel. illa qualitas prodeſt
quæ eſt naturalis, & attenditur & in d. l. ſi pupillus
ſunt qualitates incomparibiles, & inſeparabiles, &
ſic non eſt diuerſitas in caſu, & propterea non uide-
tur bene diſtingui. dicitque inſuper in hac quæſtio-
ne non eſſe recipiendam doctri. Roma. ſupra rela-
tam qui diſtinguebat inter naturalem & accidenta
lem, ut primo caſu ſemper naturalis pręferretur d. l.
qui habent cum ſocijs. Secundo caſu ſi ſunt ſepa-
rabiles attendatur qualitas quæ prodeſt cap. a col-
latione de appellatio. lib. 6. & cap. poſtulaſti de cen-
ſib. lib. 6. ſi uero ſunt inſeparabiles, ubi una ſit poten
tior altera, attenditur quæ potentior eſt, d. l. ſed &
quæſitum §. fin. de lib. & poſth. ubi autem ſint paris
potentiæ, tunc inſpicitur illa quæ eſt magis apta.
17 Nam aſſertionẽ † hãc bonam nõ eſſe aſſeuerat, quia
non debet fieri differentia an ſit ſeparabilis uel inſe-
parabilis, quia in d. l. qui habent & in d. l. ſi pupillus
ſunt qualitates inſeparabiles & compatiẽtes ſe unà,
& non eſt caſuum diuerſitas, propterea que inquit
aduertendum eſſe quia in iuribus in hac controuer-
ſia citatis uidentur caſus eſſe particulares, in d. eui.
tal. ſi quis in graui, ideo non habet excuſationem
propter aliud impedimẽtum, quoniam ceſſat cauſa
conceſſa a ſenatuſconſ. quod conceſsit excuſatio-
nem propter cauſam ſpecialem, unde remanet di
ſpoſitio iuris communis, quia ſenatuſ. uoluit ſubue-
nire hęredibus in caſibus, in quibus propter dictam
diſpoſitionem pateretur damnum ab eo, & in d. l. ſi
pupillus attenditur cauſa quæ prodeſt, quia uere pe
cunia eſt de hæreditate, cum debeatur a pupillis na-
turaliter, & non eſt proprie datum cauſa conditio-
nis implendæ, ſed ſolùm gratia ſoluendi debitum.
18 Vnde Bart. † in d. l. ſi quis in graui, §. fin. aſſerit quod
quando cauſa prodeſt, & eſt potentior, illa attendi-
tur l. 3. §. ſi quis palàm de iur. fiſc. item quando una
prodeſt & nulla nocet ſemper attenditur illa quæ
prodeſt, l. ſi emancipatum de ſenat. ubi dicitur ma-
gis prodeſſe dignitatem aui, q̃ caſũ patris, ideo in-
19 quit † in caſu propoſito ueriorem uideri illam opi-
nionem, ut potius attendenda ſit qualitas, quæ ma-
gis proficua eſt ac benignior, quàm illa quæ nocet,
quando qualitas attingit diſpoſitionem uel eius ra-
tionem, ſed ſi duarum prædictarum cauſarum una
diſpoſitioni coheret alia non æquè ſiue proſit ſiue
noceat ſemper attenditur, nec tamen eſſe dicendum
per hoc id procedere ex eo, quia qualitas ſit poten-
tior, cùm id ex accidenti, & non ex fortiore poten-
tia procedat, quamuis Arcti. contraria placuerit ſen
20 tentia, unde in propoſita quęſtione concludit, † qua
litatem canonicatus potẽtiorem eſſe qualitate mo
nachatus ex eo, quia in epiſcopali eccleſia canonici
ponuntur tanquam fratres epiſcopi, & reputantur
clerici, reſpectu gubernationis eccleſiæ, & ideo in-
quit ſibi placere quòd ipſi poſſent iudicare, ne ſine
iudicibus tota diœceſis permaneat. Sed ſi eſſet ca-
nonicatus merè regularis alterius eccleſiæ, uel mõ-
naſterii, tunc non contineretur, quia diminuitur ra-
tio diſpoſitionis. & reputantur uere monachi, quia
præualet qualitas monachalis, ſed in eccleſia cathe-
drali præualet qualitas clericalis, cùm habeant cu-
ram animarum, & interueniant in actibus attinen-
tibus ad ordinem epiſcopalem, unde ceſſant om-
nia contraria.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam contra Archidiaconum auctori uideri ve-
riorem.*
2 *Gloſ. in c. ſtatutum de reſcript. lib. 6. intellectus.*
3 *Qualitatem canonicatus, ſuperuenientem in monacho, re
mouere præſumptionem imperitiæ.*
4 *Monachus qui promouetur ad dignitatem clericorum ſe-
cularium, ea poſſe, quæ poſſunt clerici ſeculares.*
5 *Tex. in c. adijcimus 16. q. 1. in fin. perpenditur.*
6 *Qualitas clericatus adueniens religioſo, alterat priorem
religionis qualitatem.*
7 *Qualitas adueniens enti, illud qualificat ac reponit in di
uerſam naturam.*
8 *Archidiaconi opinionem & humaniorem, & in puncto
iuris eſſe ueriorem.*
9 *In curia Romana obſeruari, ut cum delegatur cauſa mo-
nacho qui ſit canonicus eccleſiæ cathedralis, expri-*

matur

matur. qualitas monachatus.
10 *Omiſſionem expreſſionis eorum quæ neceſſaria non ſunt non vitiare.*
11 *Archidiaconi ſententiam in ſtylo forenſi, uideri durum eſſe, non obtinere.*
12 *Auctorem putare Archidiaconi atque Abbatis opiniones fœdere diſtinctionis conciliandas eſſe.*
13 *Non eſſe differentiam, quantum ad cauſarum commiſſiones, inter monachos & canonicos regulares.*
14 *Quia omnes a cauſarum ſtrepitu debent eſſe remoti.*
15 *Nec eſſe forenſis negocij ſusceptores.*
16 *Monachatus vel canonicatus regularis quando per ſum. Pontif. in commiſſione ſit facienda mentio.*
17 *Monachum qui factus fuerit canonicus, non eximi prorſus a qualitate canonicatus.*
18 *Abbatis ſententia quibus in caſibus ſit recipienda.*
19 *Monachatus qualitas quando alterata remaneat, per qualitatem canonicatus.*
20 *Felyni ſententia contra Abbatem confutatur. num. 21. cum ſequen.*
21 *Monachum factum epiſcopum, remanere monachum.*
22 *Quantum ad ea quæ non repugnant epiſcopatui.*
23 *Habilitas ad delegationem eſt quoddam conſecutiuum qualitatis canonicalis.*
24 *Eccleſia cathedralis ſecularis non ita arctatur vt regularis.*

Quæ ſit auctoris ſententia circa mixtum duarum qualitatum in eandem perſonam.

CAP. XXXII.

QVid conſtituemus in hac uere inſigni, ſed ualde controuerſa quæ
1 ſtione? Ego † opinor ſententiam contra Archidiaconi eſſe ueriorem & omnino recipiendam, ratio autem quæ me in illam urget, eſt, quia monachos duplici ratione comperio a cauſarum cognitionibus arceri, tum ſcilicet ob præſumptam in eis imperitiam, ac negociorum ruditatem, & ignorantiam, d. cap. de præſentium 16. q. 1. tum etiam ut a ſtrepitu cauſarum ſint quieti, d. c. unico de ſindic. Quarum rationum utraque uacat, ubi qualitas canonicatus eccleſiæ cathedralis superuenit in monacho, nam per illam efficitur idoneus ad ſuſceptionem & cognitionem cauſarum. d. cap. ſtatutum, §. 1. de reſcript. lib. 6. unde ceſſante ratione prohibitionis, debet quoque ceſſare prohibitio, l. adigere, §. quamuis de iur. patro. cap. cum ceſſante de appel. cum ſocijs. & ſi dicatur hanc qualitatem non ſufficere ad faciendum, aliquem, qui aliàs ſit ineptis, idoneum ad ſuſceptio-
2 nem cauſarum, ut dicit † gloſſ. in uerſic. canonicis in d. capit. ſtatutum, ubi qualitatem canonicatus negat facere capacem ſuſceptionis ac cognitionis cauſarum minorem, excommunicatum inimicum, uel ſimilem, qui alia legitima exceptione repelli poſſit. Reſponderi poteſt, hanc qualitatem monachatus non eſſe talem, ut faciat mero iure, uereque ac realiter ipſum monachum inhabilem, ſed potiùs de quadam honeſtate ut uult gloſſ. mag. ad fin. in d. c. unico de Syndico, ac ex quadam præſumptione generali iuris, ut in d. cap. de præſentium, unde cum quali-
3 tas † illa canonicatus ſuperueniens remoueat præſumptionem illam imperitiæ, & inducat publicam honeſtatem ac habilitatem, in ſuſceptionibus cauſarum, earumque cognitionibus, d. c. ſtatutum, §. 1. & arg. c. doctos cum duobus ſeq. & cap. ex auctoritate cum ſeq. 16. q. 1. non poterit argui a qualitatibus impeditiuis, de quibus loquitur dicta glo. ad caſum noſtrum, quia illæ uere ac realiter, meroque iure impediunt canonicatus qualitatem producere tales effectus in perſonis, per illas exceptiones impeditis, quod impedimentū nō exhibet qualitas monachatus,
4 quia ubi monachus † promouet ad aliquē ordinē, dignitatem, uel gradum ad quos promouentur clerici ſeculares, ea omnia poteſt, quę conceſſa ſunt illorum clericorum ordinibus, gradibus ac dignitatibus. d. cap. doctos, & d. cap. ex auctoritate cum ſuis ſeq. c. 16 q. 1. & facit regula l. 2. cum ſocijs de iutiſd.
5 omni. iudi. Præterea † in hanc partem ego conſidero tex. in c. adijcimus ea. 16. q. 1. in fi. ubi Leonis ſum. Pont. de monachis loquens conſtitutio refertur, in hęc uerba, eccleſiaſticas verò atq; ſeculares actiones attrectare prohibētur, ut nō pſumāt ſibi patrocinia cauſarum, niſi ab epiſcopo commoniti fuerint, nec ſecularibus cauſis occupentur, ut reſideant cognitores dirimendarum litium, ſed ubi qui monachus eſt in canonicum cooptatus, ab epiſcopo dicitur moneri & uocari ad ea omnia ad quæ habiles ſunt canonici, & quę concomitantur eam qualitatem cap. ſi monachus ad clericatum 16. q. 1. & cap. moderamine eadem cauſa & q. ergo & iudicare poterit. d. c. ſtatutum, §. 1.
6 Poſtremo confirmat † hanc ſententiam, quòd qualitas canonicatus adueniens religioſo alterat priorem religionis qualitatem, eamque in diuerſam ſpeciem reponit. Abb. in cap. 1. de uit. & honeſta. clerico. ubi decidit, ſtatutum loquens in clerico non habere locum in clerico qui effectus fuerit canonicus, ergo idē erit in monacho qui effectus fuerit canonicus cathedralis eccleſiæ, quia diſpoſita in monacho, non habebunt locum in eo qui ſit mona-
7 chus & canonicus, & facit † in hanc ſententiam uulgaris illa ac notiſsima concluſio, quæ habet, quòd qualitas adueniens enti qualificat illud, reponitque in diuerſam ſpeciem, cap. licet canon iuncto cap. ſtatutum de electio. lib. 6. capit. in audientia de ſenten. excommun. cap. ſi iudex laicus de ſentent excommun. lib. 6. cap. fin. de ſimo. §. præterea inſtitut. de inutil. ſtipulatio, l. mariti lenocinium, §. final. de adult. l. quæſitum, § illud fortaſsis de leg. 3. cum ſimi. tam utiliter, quàm copioſè congeſtis ac perpenſis per Hippoli. Marſil. in eius ſingularibus, ſingul. 520. incip. Qualitas adueniens. ſi igitur qualitate prænarrata canonicatus ſuperueniente qualificatur ens & reponitur in ſpeciem diuerſam qualitatiuam, ergo dubitandum non erit, quin monachus factus canonicus ac eccleſiæ cathedralis, tanquam ſimplex canonicus eiuſdem eccleſiæ non debeat poſſe ſibi

com-

commiſſam cauſam tanquam canonico nulla habi-
ta qualitatis monachatus mentione, & ſuſcipere &
cognoſcere, iuxta formam dicti cap. ſtatutum, §. 1.
8 & hæc † ſententia præterquam quod demonſtrata
fuit in puncto iuris uerior ac ſuſtentabilior, tan-
quam benignior quoque, & humanior, ac fauorabi
lior, quàm altera cauſarum commiſsionibus omni-
no amplectanda uidetur.
9 Sed & in actu † practico, in quo dixit Lud. Rom.
iam relatus, curiam Romanam uel cancellariam
Apoſtolicam prædictas diſputationes Romæ habi-
tas inter ipſum Roman. & illos recentiores qui de-
fendebant illam opinionem, quam ſupra & uerio-
rem & humaniorem eſſe docuimus, poſtea obſer-
uari feciſſet, ut cum dabatur in iudicem monachus,
qui eſſet canonicus eccleſiæ cathedralis, ſemper ex-
primeretur a ſum. Pont. qualitas monachatus, per
text. in d. cap. cum olim de priuileg. arbitrarer quo-
que ab ante dicta ſententia haud quaquam receden
10 dum eſſe † duplici ratione, tũ ſcilicet quia omiſsio ex
pręſsionis eorum quæ neceſſaria non ſunt actum nõ
uitiat, l. 1. in prin. ubi Saly. & alij Doctor. notant, C.
de rei uxor. actio. prout nec expręſsiones eorum quę
neceſſaria non ſunt actui, illum uitiant, l. quæ extrin-
ſecus de uerbor. obligatio. l. non ſolent de regu. iur.
& l. teſtamentũ non ideo, C. de teſta. tum etiam quia
cum fiat expræſsio ſolius qualitatis canonicatus,
quæ ſufficit ad ſuſtinendum commiſsionem & co-
gnitionem cauſarum delegatarum d. capit. ſtatu-
tum, §. 1. & quæ alterat naturam dictæ qualitatis
monachatus, inducitque naturam alterius qualita-
tis d. cap. ſi monachus, & c. ex auctoritate iuncto c.
adijcimus 16. q. 1. non erit hæſitandum, quia com-
miſsio cauſę in actu practico, & ſi omiſſa fuerit men
tio qualitatis monachatus, ſuſtineatur per ſolam ex
præſsionem canonicalis qualitatis, & per ſupradi-
ctas conſiderationes remanent quoque ſublata ar-
gumenta omnia, quæ adducuntur a ſupra relatis pa
tribus pro opinione Archidiaconi.
11 Vereor tamen, † ne difficile eſſet contra opinio-
nem Archidiaco. in uſu forenſi obtinere, quia uide-
tur eſſe illius ſententia receptior, quàm illa Abbatis
quandoquidem cum Arch. in d. cap. ſtatutum ſen-
tit Calder. cuius non meminit Abba. & cum illo con
ueniunt ibidem Ioan. Andr. Franc. & Geminia. Rur-
ſuſque Aret. in d. capit. cauſam & ibi Fely. ſub nu. 4.
poſt Ioan. Andr. qui dicit Aretin. ibidem reſumpſiſ-
ſe omnia arg. Calderini illiſque reſpondiſſe, ac dein-
de Archidiaco. ſententiæ tandem adhæſiſſe, & idem
Ioan. Andr. in additio. ad ſpecul. in tit. de iudic. dele-
gat. §. excipi uerſic. nunquid ſub num. 4. in additio.
12 incip. committi. Quamobrem † exiſtimaui ego fa-
cile poſſe iſtiuſmodi opinionum diuerſitates ad con
cordiam reduci, ſi dixerimus hunc in modum, quòd
ſcilicet aut ſumus in monacho qui factus ſit canoni-
cus regularis ſimpliciter, aut in monacho qui ſit fa-
ctus canonicus eccleſiæ cathedralis regularis. Aut
in monacho qui ſit aſſumptus in canonicum eccle
ſiæ cathedralis ſecularis.
Primo caſu, locum habebit concluſio negatiua
13 quia non eſt differentia, quantum † ad iſtiuſmodi
commiſsiones cauſarum, inter monachos & canoni
cos regulares, in cap. 2. de poſtulan. & ratio eſt quia
14 † a cauſarum ſtrepitu debent eſſe remoti, cap. uni-
15 co de ſyndico & l. conſulta diualia, nec alicuius † fo-
renſis negocij debent eſſe ſuſceptores, niſi de Abba
tis imperio, & monaſterij utilitate ita ſuadente, cap.
monachi 16. q. 1. d. cap. 2. de poſtul. & l. repetita. C.
de epiſco. & cleri. & rurſus ne detur illis uagandi ma
teria. capit. quanto de offi. ordinar. & ideo, quotieſ-
cunque iſtis talibus fit per ſum. Pontifi. delegatio
alicuius cauſæ, debet fieri expreſſo nomine mona-
16 chatus † uel canonicatus regularis, ut in ſupra alleg.
cap. cum olim de priuileg. & arg. cap. cum ordinem
extra de reſcript. cap. porrecta de confirmat. util. uel
inutil. & dicti cap. de præſentium 16. q. 1. per quæ iu
ra ſic concludit ſpecul. in tit. de iudic. deleg. §. excipi
ſub num. 4.
Secundo uero caſu locus quoque erit eidem con
17 cluſioni. † quia non dicitur prorſus exemptus a mo-
nachatu, neque qualitas illa canonicatus uidetur in
ducere alterationem illam in qualitate monacha-
tus, quæ ſupra conſiderata fuit, cùm adhuc ec-
cleſia illa cathedralis habeat regularitatem, & ita in
telligi poſſunt Archidiaco. Calderi. Io. Andr. Aret.
Gem. Franc. & alii ſupra relati & præſertim Lud. Ro
ma. in d. l. 2. de uerbor. obligat. ubi proponit exem-
plum in eccleſia cathedrali regulari, & in iſtis termi-
nis procedere poſſunt rationes per Archidiacon. &
alios conſideratæ ac ſupra relatæ, ac quas perpendit
Felyn. in d. c. cauſam quæ, primo ſub nu. 4.
18 Tertio autem † & ultimo caſu dicendum erit
locum eſſe debere ſententiæ Abba. quam ſupra de-
fendimus, quia tunc militant concludenter omnes
illæ rationes ſupra conſideratæ, & inſuper illa ratio,
quòd uideatur ab obedientia Abbatis eſſe ſolutus,
ut dicit gloſ. in clem. in plerìſque de electio. & gloſſ.
penul. in fin in clem. 2. de celebr miſſa. & uidetur eſſe
tex. in cap. ne pro cuiuslibet. 16. q. 1. aut ſaltem ita
19 alterata qualitas illa monachatus remanet † per ac-
ceſsionem qualitatis canonicalis, ut ea omnia is poſ
ſe dicendus ſit, quæ poſſunt alij clerici canonici, ut
ſupra demonſtratum fuit, & hæc perpenſio uide-
tur fuiſſe de mente Rot. in tit. de reſcript. deciſ. 8. in-
cip. Nota quòd ubi cauſa committitur. in antiq. &
20 quamuis † Fely. in d. cap. cauſam quæ ſub nu. 5. uerſi.
contrarium tamen credo uerum, impugnet ultimũ
caput iſtius diſtinctionis, eo quia monachus non de
ſinit eſſe de ordine per aſſumptionem ad canonica-
tum, iuxta gloſſ. in uerſic. mendacium in ſin. in capit.
quorundam de electio. lib. 6. & per auctor. Diui
Thom. in ſecunda ſecundæ q. 185. art. ult. ubi con-
cludit in omnibus compatibilibus cum dignitate
21 epiſcopum monachum † remanere monachum,
& hinc eſſe, quòd nunquam deponit habitum capit.
de monachis 16. q. 1. in ijs uerbis non debent a pro-
poſito recedere. Rurſus quia ſi extra monaſterium
non debent a propoſito recedere, ergo non debent
etiam eſſe poſſe cauſarum delegati, prout non po-
terant in monaſterio. Præterea quia diſpenſatio illa,
per quam monachus ad canonicatum aſſumitur de
bet operari tantum quo ad habilitatem beneficij
cano-

canonicalis, cuius regulariter monachus eſt inca-
pax, non autem quantum ad habilitatem delegatio
nis cauſarum, quia diſpenſatio non extenditur niſi
ad conſecutiuè neceſſaria, cap. at ſi clerici, §. de adul
22 terijs de iudi. Nihilominus † facile inuertuntur om-
nia hæc argumena, ex rationibus pro hac opinione
ſupra conſideratis, quia licet in ordine remaneat
quantum ad compatibilia, non tamen remanet
quantum ad ea quæ alterantur ex acceſsione gradus
canonicalis, ut in hac quam uerſamus materiam, in
qua propter canonicatum efficitur habilis ad ſuſce-
ptionem delegationis cauſarum, d. cap. ſtatutum, §.
1. de reſcrip. lib. 6. quia habilitas illa ut delegari poſ-
23 ſit, qui canonicus eſt, † quoddam conſecutiuum ne
ceſſariũ eſt ad gradum canonicalẽ. d. c. ſtatutum, §. 1.
unde in diſpenſatione ad canonicatum cenſetur eſſe
comprehenſa l. illud de acquir. hæred. ubi Rom. &
Areti. l. prætor ait, §. hoc interdictum, ubi Bar. Ang.
& alij poſt gloſſ. in uerb. expreſſum de oper. nou.
nunciat. cum ſimilibus, quæ ſupra adduximus lib. j.
huius operis, dum tractauimus quæ dicantur ueni-
re ab expreſſa ſignificatione, quæ res poſtremam
partem argumentationis Felyni una prorſus inuer-
tit, ac omnem illius ſubſtantiam, & in hoc capite
debent ceſſare omnes difficultates quia eccleſia ca-
24 thedralis † ſecularis non eſt per ſtricta arctioribus
illis regularitatis limitibus, quibus eſt coarctata ec-
cleſia regularis, & ideo in hoc poſtremo capite Ab-
batis opinio tenenda eſt tanquam verior, probabi-
lior, humaniorque ac fauorabilior delegationibus
cauſarum in ipſa diœceſi.

SVMMARIVM.

1 *Comes Palatinus qui habet facultatem legitimandi ſpurios item inceſtuoſos an poſſit legitimare illum, qui ſit ſpurius & inceſtuoſus.*
2 *Pleriſque uiſum fuiſſe inepte a Bar. fuiſſe formatam quæſtionem in l. 2. de uerb. obl.*
3 *Spuriorum nomen eſſe generale.*
4 *Expreſſionem unius ſpeciei ultra genus, non impedire uirtutem generalis ſignificationis.*
5 *Quomodo Iaſ. nitatur cuit are contrarium obiectum contra q. Bart.*
6 *Sed à Bolognero confutari Iaſonis rationes.*
7 *Bartolum recte propoſuiſſe, formaſſeque queſtionem in facultate legitimandi conceſſa Comiti Palatino, quicquid e contra ſenſerint ueterum plerique.*
8 *Spuriorum uocem poſſe capi in genere, & in ſpecie.*
9 *Paleotus laudatur.*
10 *Reſcriptum, in quo quis ſpurium ſe dixerit, cum ex inceſtu natus eſſet, non eſſe ſubreptitium.*
11 *Spuriorum uox quomodo in ſpecie accipiatur.*
12 *Verba potius in dubio accipienda eſſe in ſpecie, quàm in genere.*
13 *Queſtionem a Bart. propoſitam recte ab illo fuiſſe conceptam.*
14 *Spuriorum uocem accipi potius in ſpecie quàm in genere.*
15 *Bart. reſoluere Comitem Palatinum poſſe legitimare ſpurium & inceſtuoſum ſimul, ſi habeat facultatem illos legitimandi ſingulatim.*
16 *Qui ſentiant cum opinione Bar.*
17 *Fundamenta Bar. an ſubſiſtant.*
18 *L. ſi ita ſcriptum, de lib. & poſth. quomodo ſit intelligenda.*
19 *Materia legitimationis an ſit fauorabilis vel odioſa. numero 20.*
21 *Legitimationem uideri odioſam, quia corrumpit mores hominum.*
22 *Omne agens agere propter finem.*
23 *Fauorem vel odium iudicari ab eo quod principaliter intenditur.*
24 *Conceſſionem rei recipere cenſuram ab eo quod conceditur.*
25 *Diſpenſationem contra ius diuinum eſſe odioſam.*
26 *Per poteſtatem legitimandi implicari legitimitatem in coitu illicito.*
27 *Occaſioni delinquendi iura ſemper quanto magis poſſunt occurrere.*
28 *Sereniſſ. Philippum regem noſtrum perraro concedere plenas facultates legitimandi.*
29 *Legitimandi poteſtatem ac legitimationes non eſſe de ordinaria poteſtate.*
30 *Legitimandi facultatem non poſſe concedi, niſi cum derogatione ac correctione iurium prohibentium ſpuriorum legitimationem.*
31 *Legitimandi facultate tertio præiudicari.*
32 *Conceſſionem legitimandi eſſe delegationem poteſtatis reſeruatæ Principi.*
33 *Legitimationis materiam parentum reſpectu eſſe odioſam.*
34 *Corrumpereque mores, & inuitare ad delinquendum, & inducere præmium ubi pœnæ locus eſſe deberet.*
35 *Pleroſque ex recentioribus credere, ſuppoſitum Bartol. quod legitimationis materia ſit fauorabilis eſſe falſum.*
36 *Facultatem legitimandi inceſtuoſos eſſe quid maius quàm legitimandi ſpurios.*
37 *In legatis ſemper uenire quod eſt minus.*
38 *Mixtum ex ſimplicibus non alteratis in quacunque diſpoſitione comprehendi ſub ſimplicibus. nu. 39.*
40 *Inceſtus crimen perraro uel nunquam repe *[illegible]* ſolum.*
41 *Qui putarunt Comitem Palatinum talem facultatem legitimandi habentem, non poſſe legitimare ſpurium & inceſtuoſum ſimul.*
42 *In facultate legitimandi cui conceditur quod eſt plus intelligi quoque conceſſum quod eſt minus.*
43 *Caſus aliqui quando ſunt expreſſi, nunquam in diſpoſitione comprahenditur caſus maior expreſſis.*
44 *L. Vim paſſam, §. præſcriptione de adulter. inducitur cum ſocijs.*
45 *Comes Palatinus qui poteſt legitimare certum genus ſpuriorum, non poſſe legitimare eos qui maiore nota ſunt affecti.*
46 *Speciem non prædicare de pluribus ut genus.*
47 *Legitimandi facultatem eſſe de ijs quæ difficilius conceduntur a principe.*
48 *Comes Palatinus habens facultatem legitimandi ſpurios, non poſſe legitimare ſpurios ſecund. Signo. Hom. *[illegible]*.*
49 *Argumenta omnia probantia facultatem legitimandi eſſe odioſam, facere pro opinione contra Bar.*

Et ma-

50 *Et maxime, quando caſus mixtus diminuit rationem concedendi.*
51 *Legitimatione induci laxiorem corruptionem morum, & homines inuitari ad delinquendum.*
52 *Caſum mixtum quando eſt maior expreſſis, non uideri conceſſum ſub ſimplicibus.*
53 *Reſeruata principi non concedi niſi exprimantur.*
54 *Si in ſupplicatione principi porrecta exprimatur unus tantum natalium defectus, & ſint duo, legitimationem reddi nullam.*

Comiti Palatino ſi conceſſa ſit facultas legitimandi ſpurios, item inceſtuoſos an poterit eum legitimare, qui promiſcue ſit ſpurius & inceſtuoſus.

CAP. XXXIII.

QVæro ultimo loco pro abſolutiore tractatione iſtius mixtorum materię, quid ſi† ſum. Pon-
1 ti. conceſsit alicui legato de latere facultateam legitimandi ſpurios, item inceſtuoſos, an poſſit legitimare eum qui promiſcuè ſit ſpurius & inceſtuoſus? Quam quæſtionem
2 formauit Bar. in d. l. 2. de uerbor. obligatio. Sed † inepte ut ibi animaduertere Roma. Iaſ. & alij receutio. quia cum nomen ſpuriorum ſit generale, aptum cō-
3 præhendere cuiuſcunque generis ſpurios, † ſiue gemina affecti ſint illegitimizatis labe, ut dicit glo. ult. in auth. quib. mod. nat. lib. efficiantur ſui, & declar. Bart. in l. ult. de ijs quib. ut indig non haberet quæſtio difficultatem, quia ſub nomine ſpuriorū, is qui & adulterinus, & inceſtuoſus eſſet, uel aliàs quacunque duplici labe affectus, ſemper contineretur, quia
4 † expreſsio unius ſpeciei ultra genus, non impedit uirtutem ſignificationis generalis, quamuis oſtendat enixiorem uoluntatem in ſimplici nominato, iuxta illud, dicite diſcipulis & Petro. & id quod habetur in rub. C. de ſer. & aq. & quamuis Iaſ. in d. l. 2.
5 conetur euitare † hoc contrarium duplici ratione, ꝙ ſcilicet adiectio inceſtuoſorum alteret generalitatem nominis ſpuriorum, & faciat ut in ſpecie capiatur, prout importat filios natos ex fornicario tantū coitu, iuxta tex. in §. quod uulgo inſtit. de ſucceſsio. cognato. & rurſus quod quamuis terminus ſit generalis nihilominus eos tantum compræhendat, qui unica illegitimitatis labe ſunt affecti. Nihilho-
6 minus † dicit Bolognet. in d. l. 2. ſub num. 145. poſt Decio cap. ſi clerici. §. de adulterijs de ind. primam reſponſionem non eſſe ueram, quia illa ſpecialis inceſtuoſorum connotiatio facit potius ut ſpuriorum uox in genere iudicatur fuiſſe prolata. l. 1. de rebus dub. & habetur per Bar. in l. quæſitum de fundo inſtruct. Nec etiam ſecundam, quia generalitas nominis ſpuriorum continet æqualiter omnes laborantes, tam uno defectu, quàm pluribus, quia omnes ſunt extra puritatem matrimonij, & ſine patre nati, iuxta tex. in §. ſi aduerſus inſtit. de nupt. & d. §. quod uulgo de ſucceſ. cognato. unde infert ueram quoque non eſſe D. Alciati reſponſionem pro defenſione Bat. dum dixit uerum non eſſe quòd uox illa ſpuriorum ita ſit generalis, prout ſupponit dicta gloſſ. fin. nam inquit ille, hoc eſſe aduerſus tex. in d. §. ſi ad
7 uerſus in inſtitu. de nupt. Sed ut cunque † ſe res habeat, ego neſcio uidere qua concludenti ratione antiquiores illi patres Bat. reprehenſione dignum opinati fuerint, in formanda ac proponenda prænarrata quæſtione. Eſto enim quòd uox illa ſpuriorum accipi poſsit in genere & in ſpecie, in genere prout
8 compræhendit † cuiuſcunque generis illegitimos, ut per Bar. in l. fin. de ijs quib. ut indigni. & per Caccialup. in l. ſi qua mulier. C. de ſena. conſ. & ſcribit
9 † grauiſsimus ac diſertiſsimus I. C Gabriel Paleotus ob illius ampliſsima in rempub. Chriſtianam merita; præclaramque iuris utriuſque prudentiam ac politiarum literarum bonarum diſciplinarum cognitionem, iure merito ad ſummam cardinalatus apicem prouectus, de noth. & ſpur. c. 16. ſub nu. 4. Dec. in conſi. 338. ſub nu. 7. uerſi. ult potest reſponderi & Iaſ. in conſi. 11. ſub num. 2. uol. 3. qui propterea uolunt, reſcriptum in quo quis ſe tantum ſpurium di-
10 xiſſet, † qui ex inceſtu natus eſſet, non eſſe ſubreptitium, cùm generaliter ſpurij ſint, qui ex inceſtu nati
11 ſunt, in ſpecie prout compræhendit eos † qui ex meretricio, uulgarique coitu ſunt concepti, ut d. §. ſi aduerſus inſtit. de nupt. in § quod uulgo inſtitu. de ſucceſsio. cognato. in l. uulgo ubi Bal. in 2. lect. de ſtatu homi. Fely. in capit. poſtulaſti de reſcrip. D. Alciar. in d. l. 2. de uerbor. obligatio. ſub nu. 45. Nihilomi-
12 nus ob hanc ambiguitatem, † & quia uerba in dubio debent potius accipi in ſpecie, quàm in genere l. hoc legatum de legat. 1. ubi Bart. qui uult quòd quando non apparet quæ actio in libello fuerit propoſita, ut in dubio intelligatur actio ſpecialis competens pro eo quod petitur intentata, & non generalis, per illum tex. in quam ſententiam facit & text. in l. quintus in princ. de fund. inſtruct. & inſtrum. legat. cum ſimilit. allegat. in dicta l. hoc legatum in
13 gl. in uerſic. quod uſu, non poteſt negari, quin † Bar. quæſtio fuerit rectè concepta ac propoſita per uocem illam ſpurios, quæ dubitationem faciebat probabilem, cum in dubio accipienda eſſet in ſpecie, an is qui & ſpurius & inceſtuoſus eſſet, poſſet per iſtiuſmodi legatum facultatem ſupra relatam habentem legitimari, neque mouet, quòd enunciatio ſpeciei alicuius oppoſitæ generi, non faciat quòminus genus accipi debeat in ſua generali ſignificatione, quia reſpondetur, illud uerum eſſe, quando ſumus in terminis alicuius uocis genericæ, quæ tantum poteſt eſſe genus, ſecus ubi uox cui ſpecies eſt oppoſita poteſt eſſe & genus & ſpecies, ut in caſu noſtro uox ſpurios, per ſupra dicta, quia potius
14 † accipitur in ſpecie, quàm in genere per regulam ſupra deductam & per tex. in l. 1. de adoptio. & in l. 1. & 2. §. mutui ſi cert. pet. & in §. quoties inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. & in l. pecuniæ. §. actionis uerba, ubi eſt tex. inſignis ac notandus de uerbo. ſignificat.

Præte-

Præterea ſuppoſita rectá formatione ac propoſi-
tione quæſtionis Bar. dico illum in propoſita diffi-
15 cultate reſoluere,† legatum qui prænarrata polleat
legitimandi facultate, poſſe eum qui ſpùrius unà ſit
atque inceſtuoſus, natalibus reſtituere, atque legiti
mum facere, eá potiſsima ratione, quòd ſimus in be
neficijs principū in quib. latiſsima fieri dēat interpre
tatio, l. fin. de conſtit. princip. unde cum ex benigni-
tate, licet non ſtricto Iuris rigore ſub ſimplicibus
contineatur mixtum, dicta l. ſi ſcriptum de liber. &
poſthum. dicendum quoque erit, ſub ſimplicibus in
huiuſmodi facultate conceſſa contineri caſum mix-
16 tum ſpurii atque inceſtuoſi. Et cum hac† opinio-
ne Bart. tranſeunt Bald. Angel. Imol. Roma. Cuma.
Alex. & alij in d. l. 2. de uerbor. obligatio. Abb. Fely.
& Deci. in d. cap. at ſi clerici, §. de adulterijs de iudi.
idem Abb. & Fely. in cap. fin. de ſimo. Bald. Ang. &
Alexand. in dicta l. ſi ſcriptum de lib. & poſth. Crot.
in d. §. & quid ſi tantum ſub numero 77. & eſt com-
munis teſte D. Alciat. in d. l. ſecunda de uerb. oblig.
ſub nu. 41. & de uerb. ſignific. lib. 3. ſub nu. 30. uerſi.
octauo Comes Palatinus, poſt alios quos citat, &
Lancelot. Galliaul. in d. l. 2. ſub nu. 34. dicit eſſe ma-
gis communem opinionem legiſtarum, quod facit
& Bolog. ſub nu. 164. in ead. l. 2.
17 Aduertendum† eſt tamen circa primum hoc fun-
damentum Bar. quia ut inquit Bologne. in d. l. 2. ſub
nu. 150. cum pluribus ſequen. Neque tex. in d. l. ſi ita
ſcriptum de lib. & poſth. neque ratio per Bar. conſi-
derata uidetur adiuuare illius opinionem. Non tex.
18 in d. l. ſi ita ſcriptum † quia ibi ideo ex benignitate
concipiebatur caſus mixtus ſub ſimplicibus, quia ua
riabatur diſpoſitio in caſu mixto, & inducebatur
quædam tertia ſpecies inſtitutionis & legati, quæ
uarietas diſpoſitionis non inducitur in caſu Bartol.
cum eadem eſſet conceſsio in caſu mixto atque in
ſimplicibus. Non etiam ratio quia ſupponit Bar. &
19 qui illam ſequuntur materiam† quam uerſamus eſ-
ſe fauorabilem, in quam ſententiam adducit Lancel.
Galiaul. in d. l. 2. ſub nu. 3. auctoritatem Bald. in l. 1.
de tutor. & curato. dat. ab ijs qui dixit poteſtatem
legitimandi quia neminem lędit, eſſe defenden-
dam, & ideo latiſsimam eſſe faciendam interpreta-
tionem. d. l. ult. de conſtit. princip. capit. quamuis de
priuileg. & cap. olim de uerbo. ſignific. ſed hanc ra-
20 tionem ueram non eſſe docet Areti,† duabus conſi-
derationibus, quarum prior eſt, quia Iuſtinianus
profitetur ſe nolle legitimare natos ex quocunque
coitu damnato, eo quia odibiles ſint, & ex tali legiti
matione corrumpantur mores hominum ſed natu-
rales tantum, & ex ordinaria poteſtate, ut in auth.
quib. mod. naturales effi. ſui & quib. mod. natur. effi.
legit. §. fi. ſi igitur niſi naturales poſſunt legitimari,
ut in dict. authenticis, ergo ſequitur ut limitatio ſit
21 odioſa† quia corrumpit mores hominū, & ipſi ſunt
odibiles, & ſic ratio Bar. nō eſt uera, ſed potius retor-
quetur, & quamuis Soci. in d. l. 2. dicat hāc cōſidera
tionem Areti. laborare in æquiuoco, quia confundit
poteſtatem quæ eſt fauorabilis cap. per uenerabilē,
qui fil. ſint legit. c. fi. de ſimo. & c. ſi cui nulla de præ-
bend. lib. 6. cum exercitio ipſius poteſtatis, quod eſt
odioſum, ut per Abb. in d. §. de adulteriis ibiq; Fely.
& in c. poſtulaſti de cōceſsio. pręb. Imol Ro. Alex. &
Soc. in d. l. 2 & in d. §. & quid ſi tātum Dec. conſi. 76.
col. 2. Cur. ſen. conſ. 49. co. 3. uerſi. coadiuuantur prę
miſſa cum ſimil. à D. Alci. in in d. l. 2. cita. Replicat
22 idem † Alci. non eſſe eam reſponſionem concluden
tem, quia legitimatio eſt finis poteſtatis legitiman-
di, & omne agens agit propter finem, & ideo ſi legi-
timatio eſt odioſa, non poteſt legitimandi poteſtas
23 eſſe fauorabilis, quia fauor† uel odium iudicatur ab
eo, quod principaliter intenditur l. 1. ubi doct. ſolu.
matrim. l. qui exceptionem de cond. indebit. l. 1. §. &
24 generaliter de uentr. inſpici. & † conceſsio recipit
cenſuram ab eo propter quod conceditur, Bart. in l.
conſtitutionibus ad municip. & de incol. & facit tex.
in l. argento de auro & argent. leg. Poſterior Areti-
ni ratio eſt, quia diſpenſatio contra ius diuinum eſt
25 odioſa, † & præſumitur conceſſa tantum eatenus,
quatenus loquitur l. filius a patre in gloſſ. penul. de
lib. & poſth. d. c. at ſi clerici de iudi. & d. cap. poſtula-
ſti de conceſsio. pręben. Et quamuis Soci. in d. l. 2. di
cat per legitimationem non fieri diſpenſationem in
matrimonio cōtra ius diuinum, quoniam nec ſum.
Pontif. poteſt diſpenſare, nec alteri concedere, cap.
literas de reſtit. ſpolia. iuncta gloſ. in uerſi. diſpenſa-
re, ſed per legitimationem diſpenſantur iura poſi-
tiua, quæ mandant illegitimum non poſſe ſuccede-
re, & habere honores, ideo legitimatio non dicitur
diſpenſatio contra ius diuinum, & ſic apparet ſecun
26 dam hanc rationem uerſari in æquiuoco, dicit† Bo-
log. loc. iam relat. ſub nu. 153. replicari poſſe, per il-
lam poteſtatem legitimandi, ac legitimationem, im
plicari legitimationem in illo coitu, quaſi ex permiſ
ſione iuris diuini legitime ſit natus, uel ſaltem offen
dit ius diuinum, cum impediatur habere effectum
& inducitur illius contemptus contra eius intentio-
nem, & ſic in effectu ſit diſpenſatio contra ius diui-
num, unde implicat odium oſtenditque abſtineri
debere a tali legitimatione, rurſus ad oſtendendum
materiam legitimationis & poteſtatis legitimandi
eſſe odioſam, dicitur, quòd per eam inuitantur ho-
mines ad delinquendum, nam ſi dicti filij perpetuo
remanerent excluſi a ſucceſsione, abſtinerent paren-
tes a procreatione iſtiuſmodi illegitimorum libe-
rorum. d. §. fin. quib. mod. nat. efficia. ſui. occaſio au-
27 tem delinquendi eſt odioſa, & quanto magis† iura
poſſunt illi occurrunt l. conuenire de pact. dotal. l.
non eſt ſingulis de reg. iur. cap. cum dilectus de do-
natio. c. deteſtanda, & c. nec captanda de conceſsio.
28 pręben. in 6. & ideo† inquit Bolog. loc. iam relat. ſub
nu. 154. Seneriſs. Regem noſtrum Philippum perra
ro cōcedere plenas illas facultates legitimandi, quia
ſunt odioſę, quamuis in terris ecleſię ſæpiſsime con
cedantur. Præterea ad oſtendendum odium, adiici-
29 tur quòd iſtiuſmodi poteſtates † legitimandi ac le-
gitimationes non ſunt de ordinaria, ſed de abſoluta
principis poteſtate, d. §. fi. in auth. quib. mod. nat. lib.
& ideo dicuntur odium continere l. quidam con-
ſulebant ubi Doctor. de re iudic. Caſtren. in l. ex
imperfecto, C. de teſtam. n. & in l. quanquam, C. de
teſtam. m. lit.

Ad hæc perpenditur prænarratæ materiæ odium
ineſſe, quia non poteſt concedi, niſi cum dero-
30 gatione † & correctione iurium prohibentium
ſpuriorum legitimationem, & omnis correctio le-
gis eſt odioſa l.ſi uero,§.de uiro ſolu.matrim. l.ſanci
mus.C.de teſtamen.& l.præcipimus, C.de appella-
tio.Item quia per tales facultates ac legitimationes
31 præiudicatur Tertio, † qui ſucceſſurus eſſet ab in
teſtato,ideo tanquam odioſa debet cenſeri, ac re-
ſtringi.l.2.§.merito & §.ſi quis a principe nequid.in
loc publi.Inſuper quia conceſsio iſtius facultatis eſt
32 delegatio † cuiuſdam poteſtatis reſeruatæ principi,
ut per Bar.& alios Doctor.in l.Imperium de iuriſd.
omni.iudic.in gradibus mixti Imperij,& Bal. in l.ſe
cunda in ſexta colum.C.de ſer fugit.cuius facultatis
conceſsio & exercitium ſunt odioſa, capit. gratum
ubi Bal.Imol.& Io.Andr.de offi. delegat. Poſtremò
33 quia † licet hæc materia reſpectu filiorum ſit fauo-
rabilis; ut potè qui miſericordia digni ſunt quòd
alieno morbo laborent. l.legem, C. de natu. lib. l.
ſpurij uerſic. non enim de decur.tamen reſpectu pa
rentum dicitur odioſa quia fauet delictis, corrum-
34 pit mores eorum,& inuitat † ad delinquendum,&
inducit præmium,ubi pœnæ locus eſſe deberet. l.fi.
C.de nat.liber.l.Gallus,§.primo ubi Bar. & Bald.de
lib.& poſth.ergo cùm fiant legitimationes ad peti-
tionem parentum,ſicque eorum intereſſe principa-
liter in eis uerſetur, odioſæ cenſendæ erunt dicta l.
qui exceptionem de condit. indeb. cum ſocijs. & ſic
35 ex prędictis dicunt † recentiores,conuinci materiam
hanc eſſe odioſam,& ſuppoſitum Docto. cum Bar.
quod ſit fauorabilis non eſſe uera & conſequenter
ceſſare aliud ſuppoſitum Bar.quod hic uerſemur in
materia beneficiorum principis,quia ex ſupradictis
conſtat potius eſſe priuilegium, quàm beneficium,
quia derogat legi ſit in præiudicium tertij, & indu-
36 cit alia de quibus ſupra ergo &c.Secundo loco † ad-
ducitur principaliter pro hac ſententia Bar. & com
muni per Alex.in d.l.2.quòd ſi legatus, uel is cui cõ
ceſſa fuerit talis facultas,poteſtatem habet legitimã
di inceſtuoſos, quod eſt quid maius, ergo cenſen-
dus quoq; erit hrē facultatē legitimandi ſpurios &
inceſtuoſos, quia caſus mixtus comprehenditur ſub
eo ſimplici,quod eſt potentius vel operatur validius
in mixto,l.quęritur de ſtat homin.l.repetundarum,
§ ult.de teſtib.l.legatis ſeruis, § ſi unus de leg.3.Ad-
37 ditur 3.† quòd in legatis ſemper uenit quod eſt mi-
nus l ſi fundum.§.Titio de leg.1.l.apud Iulianum, §.
ſcio cum ſimil.ibi cong eſtis de lega.1. l. nummis de
legat.3.tradit Dec.in l.in teſtamentis de regu.iur.&
tamen in legatis, ſi legata fuerint ſeparatim ſimpli-
cia,ueniunt ea quoque quæ ſunt vnita,l.Titiæ texto-
res in fin.princ.de leg.1.l.ſeruis urbanis,§.fin.de leg.
3.l.non aliter de leg.3. iuncta l.hoc legatum eod.tit.
ergo uel a fortiore, uel ex identitate rationis idem
38 quoque dicendum erit in caſu noſtro. Dicit † poſtre
mo Bolog.in d.l.2.ſub nu.164. poſſe probari iſtam
opinionem Bart. concludentiſsima ratione, quam-
uis Bartol.reſciuerit eam probare, ratio autem eſt,
quod in materia mixtorum illa eſt receptiſsima con
clulio, quam ſupra ſæpius firmauimus, uidelicet,

39 ut ubi mixtum ſit ex ſimplicibus † non alteratis
compoſitum, tunc in quibuſcunque diſpoſitioni-
bus quantumuis odioſiſsimis ſub ſimplicib.cõpræ-
hendatur, quia de proprietate ſermonis uenit, quæ
in quacunq; diſpoſitione attenditur l. cum lege ubi
Aretin.de teſtamen. l.prima, §. quod autem de aleę
luſ. & aleato.etiam comprehendendo caſus fauora-
biles l.in fraudem in fin.de milit.teſtamen & l. pri-
ma, C.de eden. & l.prima ſolut. matrim. & proba-
tur dicta theorica in dicta l.ſi ita facta de iniuſt.rup.
teſta.in l.is qui in puteum, §.hoc interdictum quod
ui aut clam.in l.quid ergo,§.ait prætor de ijs.qui no.
infam.in d.l. Titiæ textores de leg. primo in dicta l.
ſeruis urbanis in fin.iuncta l.non aliter de leg.3. ſed
in caſu quæſtionis noſtræ mixum eſt ex ſimplicibus
non alteratis, quia non deſinit eſſe uerum adulte-
rium, & uerus inceſtus, nec filij deſinunt eſſe uere
adulterini & uere inceſtuoſi. ergo &c. Additque
etiam, quòd cum perraro uel nunquam reperia-
40 tur crimen inceſtus † ſolum, ſed ferè ſemper cum
adulterio uel ſtupro, ſiue fiat cum uirgine conſan-
guinea, uel uidua, uel maritata, l. ſi adulterium
cum inceſtu, & l.ſtuprum,§.1.ad leg.Iul.de adult.
& haſce rationes inquit multo magis locum habe-
re,ſi nos adhereamus illi communi ſententiæ,quam
uis ſupra per eum impugnatæ, quòd uerſemur in
materia fauorabili & in beneficiis principum, quia
tunc licet doctorũ rationes non ſint neceſſariæ,ſunt
tamen perſuaſoriæ,inducuntq; iſtius opinionis con
firmationem & propterea iſtis potiſsimis rationib.
poſt D.Alc.conſtituit regulam affirmatiuam quam
poſtea limi.in ſex caſibus a nu.167.uſq; ad nu.173.
41 Contrariam ſententiam † diſputando probauit
Ioan. Calderi. cui accedit Ioan. Andr. in additio.ad
ſpecul.in tit. q̃ti fil. ſint legit. ſuper rubr. & in dicto
capitulo at ſi clerici, §. de adulteriis, de iudic. ubi
eandem probant Butr. Imol. & Franciſ. Aret.&
alii per plures quos citat Iaſ.ſub numero quarto co
lum.tertia in dicta l.ſecunda ad fin.d.3. colum. uer-
ſic.contrarium, eandem recipiunt idem Aretin.So-
cin. & Iaſ.in d.l. 2. qui dicit hanc eſſe communem
opinionem canoniſtarum, quod affirmat & Abb.
in dicto capit.fin.de ſimo.& in dicto §. de adulterijs
quamuis ipſe tueatur probetque opinionem Bart.
idemque teſtatur Dec.in d. §.de adulteriis.
42 Pro qua † opinione contra Bar.Iaſ.in d.l.2.col.4.
poſt prin.dicit duo fortiter urgere, quorum primũ
eſt, quia in materia legitimationis, ſeu in facultate
legitimandi conceſſa, cui conceditur quod eſt plus
debet utique intelligi conceſſum quod eſt minus, c.
per uenerabilem qui fil.ſint legit.ſed non ẽ contra l.
cui pacto de ſer.expor. & ubi concurrunt duo defe-
ctus, maiore eſt opus diſpenſatione, arg.auth. itaq;
43 C commu.de ſucceſsio.& quando † aliqui caſus ſunt
expreſsi,nunquã continetur maior expreſsis c. ſedes
de reſcri.cle.non põt de procu.& no.in l.ſed & ſiquis
§.quæſitũ ſi quis cautio.pręſertim in poteſtate legitĩ
mãdi; quę eſt de reſeruatis principi in ſignum ſupre
mæ poteſtatis.d.§.fi.in auth.quib.mod. natur. effi.
ſui,& talia reſeruata non ueniunt ſub generalitate
uerborum cap. conquerente de offic ordinar.

Secun-

44 Secũdo loco † affertur pro hac parte tex. in l. uim
paſſam, §. præſcriptione, iuncta l. mariti. §. hoc quin
quennium de adulter. ubi habetur quinquennalem
præſcriptionem tollere accuſationem adulterij uel
inceſtus, ſecundum aliquos, quòd ſi utrunque cri-
men coniunctum eſt, ea præſcriptione non tolli,
quod non alia ratione uidetur decidi, quàm ea;
quòd ubi inceſtus crimen adulteri coniunctum ſit,
ibi grauius ſit delictum, & conſequenter diſpoſi-
tio facta in caſu ſimplici non trahatur ad mixtum,
ergo idem erit dicendum in caſu noſtro.

45 Tertio adducit Iaſ. † pro hac opinione Bal. in c.
naturales nu. 13. in ult. q. ſi de feud. fuer. contro. in-
ter domin. & agnat. uaſal. ubi decidit Comitem Pa-
latinum qui habet facultatem legitimandi certum
genus ſpuriorum, non poſſe eos legitimare, qui
46 maiore uitio laborant, quia non ita † ſpecies præ-
dicatur de pluribus ut genus, l. hęres, §. duæ ſtatuæ
de leg. 3. Item quia cum hęc facultas ſit de ijs quæ
difficilius conceduntur à principe, non debent intel
47 ligi † in tali conceſsione uenire, ſecundum Io. Andr.
in cap. 1. de fil. presbiter.

Quarto addit auctoritatem Signo. Homod. in
conſi. 186. in q. vertente inter Durantem, ubi conſu
luit Comitem Palatinum habentem auctoritatem
48 legitimandi ſpurios, non † habere facultatem legiti
mandi ſpurias, quaſi in ſe contineant quid maius,
quàm id quod conceſſum fuerit ab Imperatore, uel
ſum. Pont. latius inducendo ut per eundem Iaſ. col.
4. uerſi. pro eadem parte in d. l. 2.

49 Quinto poſſunt † adduci ea omnia, quæ ſupra fue
re conſiderata ad oſtendendum hanc materiam fa-
cultatis legitimandi ac legitimationis eſſe odioſam,
& non fauorabilem quæ etiam proſequitur D. Alc.
in d. l. 2. ſub nu. 45. cum duobus ſeq.

50 Sexto dicit † Bologn. in d. l. 2. ſub nu. 165. ea ratio
ne præter cæteros poſſe oſtendi, hanc opinionem
eſſe veriorem contra Bar. & reliquos, quia licet iſte
caſus mixtus ex proprietate ſermonis poſsit contine
ri ſub ſimplicibus, nihilominus ex interpretatione
concedentis non uidetur poſſe contineri, quia caſus
mixtus diminuit rationem concedendi, & ideo re-
ſtringitur ſignificatio per text. in d. l. uim paſſam, §.
præſcriptione.

51 Septimo quia † inducitur laxior corruptio mo-
rum, & homines inuitantur ad delinquendum,
quod fieri non debet, arg. d. §. fin. & l. conueniri de
pacti. dotal.

52 Octauo quia caſus mixtus † maior eſt, & non ui-
detur eſſe conceſſus l. tutores, & cap. ſedes de reſcri.
& Clem. non poteſt de procur. cum ſimil.

53 Nono quia reſeruata † principi non conceduntur,
niſi exprimantur, per notata in d. l. Imperium de
iuriſdict. omni. iud. & in cap. quo ad translationem
de offic. deleg.

54 Decimo quia † ſi quis petat a principe ſe legiti-
mari, & exprimat unum defectum tantum, ſi ha-
beat duos defectus legitimatio redditur nulla, quia
fuit ſubreptitia petitio, & ſi expreſsiſſet, forſan prin
ceps non conceſsiſſet, uel cum maiore difficultate,
iuxta nota. in c. ſuper literis cum materia de reſcript.
ergo etiam in iſta conceſsione poteſtatis legitiman
di præſumendum eſt principem non conceſsiſſe, uel
reſtrictiuè conceſsiſſe, ideo niſi per uerba expreſſa
non uidebitur fuiſſe talis poteſtas conceſſa.

SVMMARIVM.

1 *Bar. opinionem in ſupra relata quæſtione tanquam rece ptiorem eſſe tenendam.*

2 *In caſu propoſitæ quæſtionis non diſcerni mixturam ſpecificationis, ſed tantum participationis & concurſus.*

3 *A ſeparatis ad coniuncta bene argui.*

4 *Spuriorum uocem tanquam genericam omnes ſpuriorum ſpecies comprehendere.*

5 *Speciem mixtam non ſecus ac ſimplicem ſub ſuo genere comprehendi.*

6 *Generalem ſignificationem propriam eſſe.*

7 *Quomodo intelligendum ſit, quod facta ſpeciali enunciatione unum ſub altero non comprehendatur.*

8 *Spurius licet dari poſſit qui non ſit inceſtuoſus, non tamen datur inceſtuoſus, qui non ſit ſpurius.*

9 *Inceſtuoſus quis ſit.*

10 *Quomodo intelligendum ſit, quod ei cui conceditur quod plus eſt, debet intelligi conceſſum, & id quod eſt minus. num. 11.*

12 *Materiam legitimationis ex communi doctorum ſententia eſſe fauorabilem.*

13 *Verborum generalitatem, quantum ad translationem tantum operari, quantum ſpecificationem.*

14 *L. Vim paſſam, §. præſcriptione de adulterijs declarari.*

15 *L. Mariti, §. hoc quinquennium de adulte. quomodo ſit intelligenda.*

16 *Conceſſa facultate legitimandi inceſtuoſos, dici conceſſum eſſe quod plus eſt. nu. 23.*

17 *Quibus modis conuellantur rationes, quæ oſtendunt materiam legitimationis eſſe odioſam.*

18 *Spurium & inceſtuoſum ſimul, ex generali ſignificatione comprahendi ſub inceſtuoſo.*

19 *Bal. in c. naturales ſub nu. 13. ſi de feud. fuer controuer. inter domi. & agna. vaſal. declarari.*

20 *Inceſtuoſi uocem, tanquam genus, comprehendere etiam inceſtuoſos qui habent admixtam aliam qualitatem.*

21 *In caſu Bal. in d. c. naturales propriam uerborum ſignificationem repugnare comprehenſioni.*

23 *A ſeparatis ad coniuncta inferri.*

24 *Caſus mixti qualitatem non diminuere rationem diſpoſitionis in propoſita quæſtione.*

25 *Id quod neceſſariò accedit, vel conſequitur, nunquam omiſſum eſſe cenſetur.*

26 *Rationem corruptionis morum in materia legitimationis non conſiderari filiorum reſpectu.*

27 *Filij fauorem plus operari debere, quàm patris odium in concurſu.*

28 *Caſum mixtum in propoſita materia non eſſe potentiorem expreſſo.*

29 *In ſupra relata diſputatione, principi reſeruata non tacite, ſed expreſſe dici eſſe conceſſa.*

30 *Non expreſſio labis quæ in conſequentiam uenit expreſſæ, non uitiare legitimationem.*

31 *Non expreſſio eius propter quod Princeps de leui non*
eſſet petita conceſſurus, vitiat reſcriptum tanquam
ſubreptitium.

Quæ ſit auctoris opinio in propoſita quæſtione facultatis conceſſæ Comiti Palatino.

C A P. XXXIIII.

QVid dicemus in tam controuerſa
ta ab antiquis patribus quæſtio
ne, quæ tot tantiſque ſuffulta
eſt utrinque rationib. atque au-
1 ctoritatibus? Mihi placet opi-
nio † Bar. quæ communi, aut ſal
tem magis communi Cęſarei iu
ris interpretum conſenſu eſt recepta, ut ſupra oſten
dimus, & à qua in praxi non recederetur, ut dicit D.
Alc. in d. l. 2. ſub nu. 48. Ratio autem quæ me præter
2 ſupra conſideratas mouet, illa eſt, quia cùm † in ca-
ſu quem uerſamus non diſcernatur mixtura ſpecifi-
cationis, ſed tantum participationis & concurſus
(prout declarat Zaſ. in d. l. 2. ſub nu. 11. cum tribus
ſeq. & ſupra abũde tradidimus in præmiſsis factis ad
theoricam iſtius materię) neceſſe eſt, ut aut velimus
iſtiuſmodi ſimplicium mixtura, unum uti poten-
tius altero, illud ſuperare, aut concedimus ęqua lan
ce ſe habere, priore caſu, qui quantum ad iuris effe-
ctus mixtum iudicatur tantum illud ſimplex, quod
potentius atque efficacius in mixtura operatur d. l.
quæritur de ſtat. homi. cum ſociis ibiq; Bart. & Bal.
in 1. lectu. aliique ſcrib. not. quibus multa addit Iaſ.
in l. 3. in 1. not. de iuriſd. om. iud. ubi elegans de hoc
habetur tex. non erit dubitandum, quin, cum is qui
unà ſpurius ſit, & inceſtuoſus, iudicetur tantum ut
inceſtuoſus (cum ea qualitas præualeat uti grauior)
ſub facultate legitimandi ſpurios item inceſtuoſos
comprehendatur. Poſteriore caſu, quando ęqualiter
utrunque ſimplex concurrit in mixto, tunc quoq; ſo
3 let omnis difficultas, quia † a ſeparatis ad coniuncta
bene arguitur l. miles, §. decem de re iudic. & ab uni
tate ad pluralitatem concludens innehitur ratioci-
natio. l. ſi finita, §. cum autem plures de dam. infect.
& optime deſeruit deciſio Bal. in l. ult. C. com. de le.
col. 2. ſub nu. 6 Me rurſus in Bar. ſententiam impel-
4 lit, quòd cum uox ſpuriorum † tanquam generica
ſpecies omnes ſpuriorum comprehendat, iuxta glo.
in d. § fi. in auth. quib. mod. nat. effici. ſui, & ſupra di
ximus, uox pariter inceſtuoſorum tanquam ſub
alternè generica complectatur omnes inceſtuoſo-
rum ſpecies, ut not. Doctor. in dicto, §. ſi aduerſus in-
ſtitut. de nupt. dicit gloſſ. in authen. de inceſt. & ne-
fat. nupt. in principio & docet Bartol. in l. ſi adulte-
rium cum inceſtu de adulter. qui inceſtuoſus & ſpu-
rius erit, ſub ſuis generibus non ſecus ac ſpecies
5 ſimplex comprehendatur, quia ita ſpecies † mixta
ut ſimplex, ſub ſuo genere comprehenditur l. ſe-
cunda, §. doli, ui bonor. rapto. & l. prima iun-
cta l. Ariſto. in principio de donat.

Quamuis igitur is qui ſpurium atque inceſtuo-
ſum reperit, ratione participationis atque concur-
ſus mixtæ dicatur eſſe ſpeciei, nihilominus ue-
niet ſub generali alterutrius ſimplicis ſignificatio-
6 ne, † quæ cum propria ſit, ut declarat Aretin. in l.
cum lege de teſtam. & probat text. in l. 1. in princ. de
ſui. & legit. hæred. cum ſocijs & à materia quantum
uis odioſa ac ſtrictè interpretanda nunquam cen-
ſeatur eſſe excluſa; Deci. in conſilio quinto ad fin.
cum simil. ibi ab eod. citat. faciet ut qui ſpurius at-
que inceſtuoſus erit, nunquam cenſeatur eſſe exclu-
ſus a tali poteſtate legitimandi.
7 Neque mouet ſi dicatur † quòd cùm facta fuerit
ſpecialis enuntiatio, non debeat unum ſub altero
comprehendi. l. doli clauſula ubi Bar. de uerb. oblig.
quia reſpondetur, illud procedere quantum ad hoc,
ut unam ex enumeratis, alteram ſimpliciter compre
hendat, ita loquitur dicta l. doli, & quod ibi tra-
dit Bartol. ſecus quando agitur, ut comprehendat
non ſimpliciter ſed promiſcuè, quia tunc compre-
hendet per ea quę proxime dicta ſunt, & quæ tradit
Bart. ad fi. d. l. doli clauſula per not. a Cyn. in l. cùm
quæſtio. C. de legat. quibus deſeruiunt tradita per
Bald. in eadem l. cum quæſtio ad fi. & alios doct. ibi
dem communiter, iuncta præſertim declaratio. Ia-
ſo. ibidem. Vel poteſt aliter quoque euitari difficul-
tas ut ſupra diximus in princ. iſtius concluſionis ad-
uerſus Bolog. Poſtremo in hanc partem adducor,
8 † quòd licet poſsit dari ſpurius, qui non ſit inceſtuo-
ſus, tamen dari non poteſt inceſtuoſus, qui etiam
non ſit ſpurius, quod ſic deducitur. Nam inceſtuo-
9 ſus cùm is ſit † qui ſuſceptus eſt ex fornicario coitu
affinium uel collateralium. d. §. ſi uduerſus inſtit. de
nupt. gloſ. in auth. de inceſt. & nephar. nupt. in prin.
ſiue cũ marito, ſiue ſine d. l. ſi adulterium cum ince-
ſtu in princ. de adulter. certum eſt, quòd habet eum
patrem, quem habere non licet, & cõſequenter erit
ſpurius. l. uulgo concepti de ſtat. homi. & eſt in indi-
uiduo text. in d. §. ſi aduerſus in primo reſpon. ubi di
citur quantum ad patriam poteſtatem iſtiuſmodi
inceſtuoſos eſſe tales quales ſunt ij, qui vulgo fuerint
quęſiti, ergo ſemper uerum erit eum qui inceſtuo-
ſus ſic ſpurium quoque eſſe. Cum igitur data ſit fa-
cultas legitimandi inceſtuoſos Comiti Palatino uel
legato ſuccedit ut illi quoque data eſſe intelligatur
poteſtas legitimandi eum qui ſit unà ſpurius & ince
ſtuoſus, quia diſpoſita in principalibus locũ habent
& in ijs quæ acceſſorie ueniunt l. & ſi non ſunt, §. per
ueniamus de aut. & arg. legat. cum uulgar. Non fa-
ciunt modo negocium ea quæ in contrarium per-
penſa ſunt; atq; imprimis illud argumentum, quod
10 cui cõceſſum † eſt quid minus nõ cẽſetur eſſe permiſ
ſum quod maius eſt, quia reſponderi poteſt ut per
D. Alciat. in dicta l. ſecunda ſub numero 55. & Lan-
cel. Galiaul. ſub numero 15. reiecta ſolut. Deci. in
dicto §. de adulterijs, negarique inſuper poteſt
hoc ſuppoſitum, per rationem ultimo loco per Bar
tol. conſideratam, quia ſcilicet dum conceditur le-
gitimari inceſtuoſos, quod plus eſt, conceditur
quoq; legitimari & ſpurios quod minus eſt & quod
venit acceſſoriè ad inceſtum ui delictorum mixturę.

Et ſi

Et ſi dicatur ſpurium non accipi in pręſenti quæſtione prout ſequitur ad poſitionem inceſtuoſi, ſed pro adulterino tãtum, Reſponderi poteſt imprimis hoc nihil eſſe quia cùm inceſtus committatur ſemper cum collaterali uel cum affine habente, uel non habente maritum d. l. ſi adulterium cum inceſtu ad leg. Iul. de adult. & ita adulterium, ut ſpurietas, dicatur eſſe acceſſorium inceſtus, cùm inceſtus principaliter conſideretur ergo eodem iure cenſebitur. l. 1. C. de poſth. hær. inſti. cum ſimi. Doct. in rub. de leg 1. deinde & 2. modo reſpõderi põt ex aliis rõnibus pro cõi ut ſupra conſideratis, ex quibus conſe

11 quẽter† tolluntur duæ illæ rationes, quas confirmationis gratia addiderat Iaſ. quòd ſcilicet hoc pacto tacite cõcederentur maiora expreſsis, contra c. ſedes de reſcript. & l. ſed & ſi quis, §. quæſitum ſiquis cautio. & quod ſub generalitate verborũ concederẽtur reſeruata principi, cõtra c. conquerente de offi. ord. nam prioia tollitur ex eo, quia tacite nõ uenit quod ex uerborum ſignificatione proficiſcitur, per ea quę ſupra diximus lib. 1. huius operis, in ſignificatione

12 expreſsi. Itẽ q̃a obiectio c. ſedes de reſcr. †ceſſat, ubi uerſamur in materia fauorabili, prout noſtra eſt ex communi doctorum ſentẽtia ſupra relata, quam firmant gloſ. & Doct. in c. fi. de ſimo. Abb. in cap. cum tibi de uerbo. ſignific. ſub nu. 3. ubi ſic limitat d. cap. ſedes & doctor. communi conſenſu poſt Bart. in dicta l. ſecunda de uerbor. obligatio. Poſtremo negari poteſt hanc mixturam iſtius caſus continere aliquid maius expreſsis, cum ſit facultas conceſſa legitimandi inceſtuoſum, cuius qualitas non recipit incrementum a ſpurietate cum ſit eius acceſſorium neceſſarium, ut ſupra diximus in 3. ratione. Secundę autem rationi reſpondetur, ſatis dici factam ſpecificationem eius facultatis in conceſsione facta per ſum. Pont. legato, ut per gloſ. in uerſic. ſpecificare in d. c. conquerente, & faciunt quę ſupra diximus lib. 1. in materia eorũ quæ ſpeciali egent expreſsione. Præterea dicitur ob fauorem beneficij principalis poſſe ac oportere latiorem fieri interpretationem, ut per Bart. & alios in d. l. 2. Poſtremo reſpondetur ratione diſpoſitionis factæ in utroque ſimplicium, ac præſertim in inceſtuoſo, ex ui & natura illius uerbi, intelligi in ſpecie ac præciſè factam eſſe huius caſus comprehenſionem, inducendo ut fecimus.

13 Nec† inconueniens eſt, ut uerborum generalitas idẽ operetur quod ſpecificatio, quantũ ad trãslationem, cum ad eundem finem proferantur, quia tantum operatur generalis oratio reſpectu generis quãtum ſpecialis reſpectu ſpeciei. l. ſi duo in fi. cum ſimi. ibi in glo. in ver. denegata citatis. de admi. tutor.

14 Non etiam mouet tex. † in l. uim paſſam, §. præſcriptione de adult. quia pręter reſponſionem quam affert Alex. in d. l. 2 col. 2. circa medium ſub nu. 6. dicitur illum text. nihil obeſſe, eo quia is non negat quominus caſus ille mixtus adulterii cum inceſtu ueniat ſub ſimplicibus, ſed non uult comprehendi ſub uno tantum ſimplicium, ſed ſub utroq;, quia cũ utrunque delictum æqualiter concurrat, attendi pariter utriuſque delicti diſpoſitio debuit, atq; ita non quinquennalis ſed decennalis præſcriptio inſpicienda fuit, ſed hoc nihil facit ad terminos quæſtionis noſtræ quia dum diſputant doctores, an ſpurius & inceſtuoſus ex tali facultate poſsint legitimari, ſupponũt hunc talem debere legitimari ex poteſtate legato, uel Comiti Palatino tributa, ſi æqualiter concurrat utraque macula, quòd ſi vna potentius altera ſe habeat, tunc ſufficiat ſecundum eam, quæ efficacius afficiat, legitimationẽ fieri, per ea qua ſupra di-

15 cta ſunt, & procedit iſta ſolutio, ſuppoſito † quod §. hoc quinquennium l. mariti de adult. procedat tam in inceſtu, quàm in adulterio, vt uidetur uoluiſſe Iaſ. in d. l. 2. col. 4. dum reprẽhendit Alex. Si uerò ſupponeremus illum, §. locum habere ſolum in adulterio, reſponſio Alex. quòd diſpoſitio ibi facta nõ eſſet in utroq; ſimplicium, vera eſſet cũ qua trãſit ibi Iaſ. ſub

16 nu. 29. quicquid ibidẽ dicat Iaſ. Ex hactenus† quoq; deductis tollitur auctoritas Signor. de Homod. & maioritas illa rationis per Iaſo. ibi pariter conſiderata inferendo ex illius dictis, quia facta conceſsione facultatis legitimandi inceſtuoſos dicitur conceſſum eſſe quod maius eſt, ut ſupra diximus, unde quod minus eſt uidetur quoq; eſſe conceſſum, hoc eſt facultas quidem tollendi ſpurietatis qualitatem acceſſorie quidem ſed indiuidue adiectam.

17 Non obſtant etiam † illæ rationes per D. Alci. & Bolognet. conſideratæ ac ſupra relatæ ad oſtendendum facultatem legitimandi eſſe odioſam, & propterea non eſſe faciendam extenſionem, quia reſpondetur dupliciter, imprimis eundem Alciatum in diſcurſu iſtius concluſionis diſtinguere inter parentes & liberos, ut ratione filiorum ſit fauorabilis, reſpectu parentum ſit odioſa, & in hoc capite procedunt eius rationes, unde cum quæſtionis uis uerſetur in perſona filiorum non erit earum rationum conſideratio habenda, præterea ex ſupra deductis demonſtratum eſt, quod etiam ſi materia eſſe odioſa nihilominus deberet poſſe legatus uel Comes Palatinus legitimare hunc promiſcue & ſpurium & inceſtuoſum, cum ſpurius & inceſtuoſus ſimul ex ge-

18 nerali † ſignificatione ſub inceſtuoſo comprehenderetur, dicta l. ſecunda, §. doli ui bonor. rapto. quæ etiam in materia odioſa locum habet, ut per Dec. in dicto conſilio quinto ad finem poſt Aretin. in dicta l. cum lege de teſtamen. & Ioan. Calderi. in tit. de affin. & conſangui. conſi primo in princ. eundem Dec. in conſil. 344. ſub nu. primo ubi late recentiores Pariſienſ. in ſcholiis ad eum, & in capitulo inter cæteras ſub nu. 7. de reſcript.

19 Non refragatur quoque † doctor. illa Bal. in c. naturales ſub nu. 13. quia pluribus modis reſpondetur, ac primò, q Bald. loquitur quando facultas illa legitimandi erat reſtricta ad certam ſpeciem, quæ ut genus complecti non poterat aliam ſpeciem ſpuriorũ maiorem maculam habentium, idq; aperte oſtendit Baldum dicit non poſſe ſpeciem per modũ generis ſpecificare, per l. hæres meus, §. duæ ſtatuæ de leg. 3. exempli gratia, ſi alicui Comiti Palatino conceſſa ſit facultas, ut poſsit legitimare ſpurios tantum, adulterinos non poterit legitimare cum, qui ex inceſtu, uel nephario coitu ſit conceptus, quoniam delicti qualitas eſt grauior, ſecus eſt in caſu noſtro, quia

cum inceſtuoſus ſemper annexam habeat adulte-
rinitatem uel ſpurietatem, ut ſic dixerim, prout
ſupra probatum fuit, eo ipſo quod conceditur
inceſtuoſus legitimari, intelligitur cum qualita-
tibus accedentibus, quæ non poſſunt eſſe quid
maius ſuo principali, l. quod per manus ubi gloſſ.
& Bald. de iur. codicil. cum ſimil.

Secundo loco dicitur, quòd per ea quæ dicta
ſunt in ſecunda ratione præter cæteros apparet
20 quòd inceſtuoſus poteſt † inſtar generis habere ſe
ad inceſtuoſum qui aliam qualitatem admixtam
habet facit quod notat Bald. per illum text. in l. per
adoptionem de adoptio. in l. falſa, §. primo de con-
ditio. & demonſtrat. Bart. in l. exceptores. C. de nu-
mer. & actuar. libro 12. per illum textum cum ſi-
mil. a D. Alciat. congeſtis in d. l. 2. col. 2. ad finem &
3. in princip.

21 Tertio reſpondetur in caſu Baldi uerborum † ſi-
gnificationem repugnaſſe conceptioni illius caſus,
de quo erat controuerſia, in caſu autem noſtro con-
uenire, eo quia aut iſte duplici macula pollutus fa-
cit tertiam ſpeciem mixtam. & tunc ex generali ſi-
gnificatione comprætenditur cum ſit ſpecies parti-
cipationis & concurſus, non etiam ſpecificationis,
quæ ſignificatio etiam in odioſis & penalibus non
reijcitur. dicta l. cùm lege ubi Aretin. de teſta. cum
ſimilib. ſupra cit. & ſæpius alibi diximus. Aut uolu-
mus nullam facere ſpeciem, & tunc quia utraque
qualitas ſub ſuo ſimplici cõprehenditur & propriè
l. in toto ubi Dec. de regu. iur. l. ſi quia cum totum
ubi Socin. de exceptio. re. iudica. res non habebit
22 difficultatem uel ſaltem per arg. † a ſeparatis ad con
iuncta. dicta l. miles, §. decem de re iudic. & per ar-
gumen. à pluralitate ad unitatem. l. ſi finita, §. cùm
autem de dam. infect. Poſtremo addi poteſt, illud
quod ſe habet in plus in caſu noſtro fuit conceſ-
23 ſum, quia fuit permiſſa facultas † legitimandi in-
ceſtuoſos, ergo inuertenda erit deciſio Bald. in di-
cto capitulo per uenerabilem qui fil. ſint legit. & l.
nec in ea ubi Bart de adult.

24 Non eſt etiam uerum † quòd qualitas caſus mix-
ti diminuat rationem conceſſionis, quia ut ſupra
oſtendimus nunquam poteſt dari caſus legitimatio
nis in inceſtuoſo, quin adſit mixtura fornicarij uel
adulterini aut aliàs nefarij coitus, ut ſupra oſtendi-
mus, ergo uerum non erit eam qualitatem induce-
re diminutionem rationis ipſius conceſſionis, quia
25 id quod neceſſariò accedit, † uel conſequitur, nun
quam in diſpoſitione omiſſum eſſe cenſetur l. illud
de acquiren. hæredit. §. 1. inſtitut. quibus ex cauſ. ma
num. non licet, & de hæredib. inſtitu. §. primo l. ſe-
cunda de iuriſdict. omnium iudicum cum ſimilibus
& ſupra diximus libro primo in materia expræſſæ
ſignificationis.

Non mouet quoque quòd laxior detur facultas
26 corruptionis morum, quia licet † reſpectu paren-
tum ea obiectio poſſet procedere, ratione tamen
ipſorum filiorum legitimandorum, quorum prin-
cipalior cauſa tractatur, & qui alieno laborant ui-
tio alienoque odio prægrauentur l. ultima, C. de na-
tur. liber. & l. ſpurij de decurio. non poteſt ea odij ra-
tio conſiderari, ut ſupra dictum eſt, cum fauore di-
gna ſit filiorum cauſa, l. non debet de reg. iur. c. non
debet eod tit. lib. 6.

27 Quinimò cum patris odium † & filij fauor con-
currunt, potentius operatur filij fauor patris quàm odiũ
l. ſi quis in ſuo, §. legis, C. de inoffic. teſtamen. & l.
mulier in principio ad ſenat. Trebellian. ideoque fa-
cere debemus in caſu noſtro filiorum fauore atten-
denda ſit ratio, in parentes odium inducens tanquam
eliſa potentia fauoris filiorum.

28 Non obſtat etiam quòd caſus † mixtus maior ſit
ſimplici expreſſo, quia ex ſupra perpenſis tam in fun
damentis pro opinione communi adductis, quàm
in ampliationib. obiectionum pro parte contraria
adductarum, contrarium uerius eſſe demonſtra-
tum eſt, & ideo non eſt ulterius inſiſtendum.

29 Non obſtat ſimiliter, quòd reſeruata † Principi
non conceduntur niſi expreſſum ſit, quia ſupra do-
30 cuimus in caſu expreſſo nos uerſari, minus obeſt † ul-
tima ratio quòd ubi duplici laborat illegitimitatis
labe, ſi una tantum expreſſa, petierit a principe le-
gitimari, non ualeat legitimatio ſi facta fuerit,
quaſi ſubreptitie obtenta ſit, quia reſpondetur id
locum habere, quando ita ſe habent illa illegitimi-
tatis vitia, vt unum ad alterius conſequentiam trahi
non poſsit, & unum expreſſum ſit, quia tunc omiſ-
ſio non expreſsi poteſt facere legitimationem ſur-
reptitiam & inualidam, cum tale quid ſubticitum
31 fuerit † quod de leui princeps conceſſurus non fuiſ-
ſet, ut per Iaſo. in l. prima ſub numero ſecundo, C. ſi
contr. ius uel util. publ. per text. in capitulo po-
ſtulaſti in uerſiculo de leui, ubi multum notat
Abb. de reſcriptis. ſecus eſt in caſu noſtro, in quo
utrunque uitium fuit expreſſum, & ſpurietatis, uel
adulterinitatis, quod in conſequentiam uel acceſ-
ſionem neceſſariam inceſtus uenire conſtat, ut ſupra
ſæpius dictum eſt. Firma itaque remanet com-
munis concluſio, ut a legato uel Com. te Palati-
no talem habente poteſtatem, poſsit is qui pro-
miſcuè ſit ſpurius uel adulterinus, & inceſtuoſus
legitimari.

SVMMARIVM.

1 *Pleroſque putare dicta in præcedenti quæſtione de ſpu-
rio & inceſtuoſo legitimando locum habere, quando
conceſſio legitimandi tributa eſſet a principe poſt mor-
tem parentum.*
2 *Sed ex auctoris ſententia nullum conſtituendum eſſe di-
ſcrimen inter prædictos caſus.*
3 *Diſpenſationem eſſe odioſam.*
4 *Comitem Palatinum qui habeat facultatem legitimandi
non poſſe diſpenſare.*
5 *Data parietate terminorum non eſſe differentiam an
quis habeat facultatem diſpenſandi, vel legitimandi
ſpurios & inceſtuoſos.*
6 *Propriam verborum ſignificationem à nulla diſpoſitio-
ne cenſeri excluſam.*
7 *Diſpenſatio ſuper priuilegijs trahitur ad acceſſoria.*
8 *Diſpenſatus ſuper pluralitate beneficiorum dicitur eſſe
diſpenſatus ſuper reſidentia.*

Vnius

9 *Vnius ſcilicet tantum beneficij non utriuſque.*
10 *Ripam in vulgatis exemplaribus non ſcripſiſſe ſuper l. ſecunda de uerb.oblig.*
11 *Diſpenſare & legitimare non eſſe diuerſa.*
Et quid ſit diſpenſare. ibidem.
12 *Legitimare quid ſit.*
13 *In materia ſtrictè interpretanda, a diſpenſatione ad legitimationem non argui.*
14 *Facultatem legitimandi certam perſonam particularem non comprehendere caſum mixtum.*
15 *Fely. non ſcribere in capitulo poſtulaſti de conceſſio. præbend.*
16 *Legitimandos laborare aliena culpa, diſpenſandos plerumque propria.*
17 *Legitimationem factam per reſcriptum, nihil eſſe aliud, quàm iuris communis relaxationem.*
18 *Si quis ſe inceſtuoſum uel ſpurium dixerit in libello ſupplici, & alternatiue fuerit conceſſa facultas legitimandi, qui promiſcua labe laborat, poterit nihilominus legitimari.*
19 *Si conceſſa fuerit facultas legitimandi aliquem, de iure diuino incapacem, an in ea facultate comprehendatur caſus mixtus. nu.20.*
Ex Bologneto qui affirmatiue reſoluit. nu.19.
20 *Sed auctorem putare quantum ad præſentem inſtitutionem fruſtraneam eſſe hanc dubitationem.*
21 *Fornicationem omnem poſſe dici mœchiam.*
23 *Concluſionem ſupra firmatam de ſpurio & inceſtuoſo legitimando, procedere etiam in præiudicium agnatorum. nu.24.*
25 *Cauſaque etiam non cognita modo ſuſtineatur conceſſio. num.26.*
27 *Quid ſi una tantum expreſſa foret labes.*
28 *Et ex Creto concludi legitimationem in caſu promiſcuo non valere.*
29 *Quia princeps non ita de facili fuiſſet legitimationem in promiſcuo caſu conceſſurus.*
30 *Baro vel princeps ſi petat filium legitimari, & non exprimat ſe Baronem eſſe uel principem legitimationem vitiari.*
31 *Grauius eſſe crimen incontinentiæ in homine eccleſiæ, quàm humilioris conditionis.*
32 *Clauſulam motus proprij non operari effectum præter intentionem concedentis.*
33 *Hanc tamen diſputationem ad materiam propoſitam non pertinere.*
34 *Actum non operari ultra intentionem agentis.*
35 *Limitationem eſſe debere de genere regulæ.*
36 *Odij qualitatem uel ſimilitudinem diſpenſationis non arcere propriam uerborum ſignificationem.*
37 *Non expreſſio labis per quam princeps non ita de facili eſſet conceſſurus legitimationem, facit eam nullam.*
38 *Etiam cum clauſula non obſtante quacunque illegitimatione.*
39 *Clauſula non obſtante nihil operatur, quando duo ſunt impedimenta, & unum tantum fuit expreſſum.*

Quomodo intelligenda ſit ſupra firmata concluſio quod poſſit promiſcue ſpurius & inceſtuoſus legitimari ab habente facultatem in ſimplicibus.

CAP. XXXV.

DEclarat tamen Bolognet. prænarratam concluſionem ut locum habeat præcipue, quando
1 † conceſſio legitimandi facta a principe eſſet tributa poſt mortem parentum, quia tunc ceſſaret odium parentum, ut ſcribit Butri. in dicto capitulo per uenerabilem qui fil. ſint legit. ſed hanc declarationem uidetur idem Bolognet. paulo ſupra reprobaſſe, dum dixit conceſſionem regulariter poſt mortem patris non ualere, iuxta notat. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum de liber. &
2 poſthum. Ego tamen nullam puto† conſtituendam eſſe differentiam inter iſtos caſus, quia ſiue parentes uiuant, ſiue mortui ſint, principaliter eſt attendendus filiorum fauor, in quos confertur talis legitimatio, ſecundum quem iudicanda eſt ipſa diſpoſitio dicta l. qui exceptionem de condic. indeb. cum ſociis, non attento paterno odio, quod conſecutiue conſideratur, l. ſi tibi l. ſi quis nec cauſam ſi cert. petat. l. 1. de auctor. tuto. cum ſimil.

Limitat modo idem Bolognet ſub numero 168.
3 hanc concluſionem † ut locum non habeat, quando princeps daret poteſtatem diſpenſandi, quia diſpenſatio eſt odioſa, & ſapit quid monſtruoſum, ut notatur in dicto capitulo per uenerabilem & declarat Bald. in l. eam quam colum. 9. C. de fideicom. Paul. de Caſtr. in l. prima, C. de iur. aur. annul. Corne. conſil. 9. colum. fin. in quarto Cu t Sen. conſilio 16. colum. final. Barbat. conſilio 38. libro ſecundo
4 ideo Comes Palatinus habens † facultatem legitimandi non poteſt diſpenſare, quia illud eſt magis odioſum: Socin. conſilio 246. colum. tertia libro ſecundo Curt ſen. conſilio 18. Alexand. conſilio ultimo libro quinto colum. ſecunda hocque ualde notandum dicit Ripa ut aſſerit Bolognet. in dicta l. ſecunda qui etiam concluſionem hanc confirmat ut per eum.

Sed ut ingenue fatear quod ſentio, non opinor
5 eſſe uetam † hanc limitationem in primo capite. quia ubi data eſt facultas diſpenſandi ſpurios item inceſtuoſos, ego non uideo cur diſpenſari quoque non poſsit a tali facultatem habente, is qui reperiatur eſſe, & ſpurius & inceſtuoſus, quia cum mixtura hæc ſit ex ſimplicibus non alteratis, & ex neceſſario comitantibus eum qui ex inceſtu conceptus ſit (quia non datur inceſtuoſus qui pariter non ſit ſpurius, ut ſupra abunde probauimus) non eſt dubium, quòd ex proprietate uerborum expræſſorum ipſa diſpoſitione comprehendatur, & conſequenter in facultate diſpenſandi conceſſa, & in quacunq; materia quantumuis odioſa & ſtricte interpretanda, ſub inceſtuoſo is qui inceſtuoſus & ſpurius ſit
6 continebitur, quia propria verb. ſignificatio † nunquã ab huiuſmodi diſpoſitionib. excluſa eſſe cẽſetur

ut ſæpius ſupra diximus & latius lib. 2. in materia propriæ ſignificationis, & rurſus quia diſpenſatio trahitur ad acceſſoria & neceſſario concomitantia ideoq; diſpẽſatus ſuper priuilegiis, uidetur quoque
7 † fuiſſe diſpenſatus ſuper acceſſorijs, ſecundum glo. in c. quia in tantum quam ibi multum notant Abb. de præben. & Butr. in c. cum in cunctis in 6. col. de electio. hinc dixit glo. in c. ſi quis clerico 7. q. 1. quòd
8 ex quo † diſpenſatur aliquis ſuper pluralitate beneficiorum, uidetur quoque diſpenſatus eſſe ſuper reſidentia, quam ſententiam probauit quoque gloſ. in c. non poteſt de prębend. lib. 6. intelligendo tamen
9 ut dicit Cardin. in clemen. 1. de præben. ut non † intelligatur ſuper reſidentia utriuſque, ſed alterutrius tantum, quod placuit & Iaſo. in l. beneficia de conſtit. prin. ſub nu. 45. ergo idem erit dicendum in caſu noſtro reſpectu ſecundi capitis, quo defenditur eum qui eo modo qui ſupra relatus eſt legitimare ualeat, diſpenſare tamen non poſſe, ego cum cæteris
10 a Bologne. relatis tranſeo (tametſi Ripa † ab eo cita. nihil ſcribat ſuper d. l. 2. in codice qui penes me eſt)
11 † Ratio autem eſt quia diſpenſare † & legitimare ſunt diuerſa, nam diſpenſare eſt aliquid de iure communis conſtitutione relaxare, unde ſum. Pontif. diſpenſationes ſunt relaxationes, c. de multa in ſin. de præben. de quibus multa ſcribit Rebuff. in concor. in forma mandat. in gloſ. in uerb. diſpenſationem & in praxi beneficiaria in 2. parte in tit. de diſpenſatio. in princip.
12 Legitimare uerò † eſt facere legitimum abſoluendo maculam ſpurietatis, & reducendo legitimatum ad iura legitimę natiuitatis, ut in auth. qui mo. nat. effi. ſui per tot. & in cap. per uenerabilem qui fil. ſint legitimi, & ideo in materia ſtrictè interpretan-
13 da † qualis eſt diſpenſatio, l. ex facto ubi Doct. omnes de uulg. & pupil. cano. in c. t. de fil presbit. lib. 6. & in c. quod dilectio. de conſang. & affini. cum ſimi. non debebit ab uno caſu ad alterum inferri. l. ſi uero, §. de uiro ſolut. matr. auth. quas actiones, C. de ſacroſan. eccleſ. cum ſociis.

Limitat 2. loco eandem concluſio. Bologne. poſt
14 alios a ſe citatos, quando conceſſa † eſſet facultas legitimandi certam perſonam particularem quia tūc ſtrictè interpretatur, prout fit in legitimatione principis, arg. c. ſi cui nulla de præben. in 6. & per Abba. & Fely. in d. c. fin. de ſimo. & Felyn. in c. poſtulaſti de
15 conceſſ. præben. (quamuis apud me Fely. † non ſcribat neque in illud caput neque in illum tit.) forte noluit citare Fely. in cap poſtulaſti de reſcript. ubi à nu. 9. cum pluribus ſequentibus tractat materiam diſpenſationis, & hanc quoq; opinionem probat Abb. in cap. at ſi clerici, §. de adulterijs de iudi. & Crot. in d. §. & quid ſi tantum ſub nu. 88. de lib. & poſth. ſed eſt aduertendum quia Fely. & Abb. loquuntur in diſpenſatione & non in legitimatione, quæ non habet
16 terminos pares, † cùm legitimandi ſemper laborent aliena culpa, diſpenſandi plerunque propria, ut ſupra diximus, niſi loquamur de legitimatione facta
17 per reſcriptum, quæ cum ſit nihil aliud † quàm iuris communis relaxatio, eiſdem paſſibus uidetur ambulare cum diſpenſatione, ut dicit Apoſtol. ad Alex. in conſi. 166. lib. 2. in ſurreptionis tamen materia nihilominus propter rationem ſupra conſideratam aliquod uidetur ineſſe diſcrimen inter hoſce duos terminos, & quando agitur de faciendo tranſitu a perſona nominata ad alteram, & non quando agitur de facienda eiuſdem perſonæ compræhenſione reſpectu diuerſarum qualitatum, quæ ſi inceſ-
18 tuoſam ſeu ſpuriam in ſupplici libello dixiſſet, † nā iſto caſu quamuis legitimatio ſolam expectet executionem, nihilominus cum qualitas inceſtuoſitatis proprie compræhendat & qualitatem ſpurietatis uel adulterinitatis, debebit per talem legitimationem is qui promiſcua labe laborat, poſſe legitimari.

Limitat tertio loco idem Bolognet. prædictam
19 concluſionem, quando † princeps concederet ut poſſet legitimari ad ſucceſſionem aliquis incapax de iure diuino, per c. niſi pridem circa medium de renuntia. in c. per uenerabilem in fin. & ita ait tenere Areti. & ſequi. D. Alci. in d. l. 2. de uerb. oblig. Sed ip-
20 ſe putat † hanc limitationem eſſe ueram ſi conceſſiſſet princeps ſolam facultatem legitimandi naturales, ſed ſi tribuit poteſtatem legitimandi adulterinos & inceſtuoſos, iam incœpit concedere contra ius diuinum, ergo etiam caſus iſte mixtus poterit
21 contineri. Verum ego † puto dictam limitationem non ſolum in caſu Bologne. non eſſe ueram, ſed ſimpliciter non eſſe ueram, quia cum omnis fornicatio à iure diuino ſit prohibita, ut in decalogo, non mæ-
22 chaberis, quia fornicatio † omnis poteſt dici mæchia, cap. omnis mæchia 33. diſtinct. & ſacra prohibet pagina, ne fornicarijs permiſceamur, Corinth. 1. cap. 5. & cap. multi 2. q. 1. & in cap. cum ergo & c. ad menſam 11. q. 3. cum ſimil. ſuccederet, nunquàm prędictę communi Doct. ſententię locus eſſe poſſet, quod nullo pacto eſt dicendum, ne inanem communem concluſionem ſic limitando conſtitueremus, contra iura uulgaria.
23 Quarto loco limitat memoratā concluſ. † quando tractatur de pręiudicio alicuius agnati, quia talis conceſſio uidetur eſſe odioſa ſecundum Caſtr. Cu. Areti. & alios recentiores in d. l. 2. de uerbo. obligat.
24 Sed ego non † uideo, quomodo poſſit huic limitationi eſſe locus, cum caſus iſte mixtus ex propria uerborum ſignificatione contineatur ſub diſpoſitione, ut ſupra ſæpius dictum eſt, quæ propria uerborum ſignificatio locum habet in quacunque quantumuis odioſa materia, d. l. cum lege de teſta. & per Dec. in d. conſi. 5. ad fin. cum ſimilib.
25 Limitat inſuper quinto loco, † quando princeps conceſſiſſet talem facultatem legitimandi cauſa non cognita, & non obſtante uitio ſubreptionis, & obreptionis, nam tunc, cùm talis conceſſio odioſa eſſet ac irrationabilis, & omnino reſtringenda, per text. in capit. per uenerabilem in uerſic. diuerſis cauſis inſpectis caſus mixtus non comprahenderetur. Quinimo inquit multos ſolennes Doctores dixiſſe, quòd talis conceſſio non ualet, & reſcriptum præſumatur ſubreptitium tanquam deuians a communi ſtylo, ut notat, in capitu. quàm graui de crimi. falſ. & Bald. in proœm. feud. cum ſimilibus.

Ego

26 Ego tamen † quantum ad hanc limitationem
attinet, ubi ſuſtineatur conceſsio facta a principe,
opinor illiſmet rationibus quibus ſupra defendi-
mus caſum mixtum ſub ſimplicibus comprehendi
in alijs caſibus ſupra relatis, defendendum quoque
eſſe contineri in caſu iſtius limitationis, quia a ver-
borum proprietate propter quam caſus iſte miatus
ſub diſpoſitione conceſsionis concipitur, non ſolet
ubi actus ualeat recedi, l. non aliter de leg. tis 3. l. La
beo de ſupell. leg. & l. 1. §. ſi is qui nauem de eaercit.
actio. nec penes me habet hoc difficultatem, quam
uis conceſsio ſit odioſa, & quandam ſapiat irratio-
nabilitatem, arg. l. proſpexit qui & a quib. manu. lib.
non fiant, unde apparet memoratas limitationes po
tius eſſe conuertendas in ampliationes per conſi-
derationes ſupra factas.

Limitat ſeatò loco Io. Crot. ſupra firmatam Bar.
concluſionem in dicta l Gallus §. & quid ſi tantum
27 ſub num. 87. de lib & poſthum. † quando legitima-
tus fuiſſet aliquis qui foret adulterinus & inceſtuo-
ſus, & expreſſa fuiſſet ſolum labes inceſtus, quia ta-
lis legitimatio tanquam ſubreptitia uitiaretur, cum
legitimatio tanquam ſubreptitia uitiaretur, cum le
gitimatio prout eius exercitiũ conſideratur ſit odio
ſa, ideo concepta in caſu ſimplici non extenderetur
ad caſum mixtum, verbi gratia, ſi princeps aliquem
28 legitimaret † & diceret non obſtante quòd ſit ince-
ſtuoſus, nam ſi talis legitimatus fuerit adulterinus
& inceſtuoſus uitiabitur legitimatio ſecundum Ol-
dra. in conſi. 204. factum tale eſt Bal. in l eam quam
col. 7. C. de fideicom. Alex. in conſi 62. aſſumam in
conſultatione, lib. 1. Et rationem dicit eſſe quia
29 † princeps non ita de facili legitimaſſet ſi utriuſq;
labis notitiam habuiſſet dict. l. vim paſſam §. præ-
ſcriptione de adulter. ideo tanquam ſubreptitia ui-
tiatur legitimatio cap. poſtulaſti de reſcript. & in ca
pit. primo, & ſecundo, de filiis presbiter. lib. 6. Ad-
que in huius ſententiæ confirmationem illud ſimile.
Quod ſi comes aliquis uel Baro petat a Princ pe
30 † filium legitimari, & non expreſſerit quòd ſit co-
mes uel Baro, uitiabitur legitimatio, ob hanc taci-
turnitatem, quia grauius reputatur crimen inconti-
nentiæ in homine excelſo, quã in illo qui eſt infimæ
31 † conditionis. cap homo Chriſtianus 40. diſtinct. l.
presbiter, C. de epiſ. & cler idque procedere uult et
32 ſi appoſita fuiſſet clauſula motus † proprii quia illa
non operatur effectum præter intentionem conce-
dentis Abb. in cap. ad aures de reſcript. & in c. quia
circa de conſang. & affinit. cum ſimil.

33 Sed hanc † limitationem quamuis ego putem eſ-
ſe ueram, ac communiter receptam in ſuis terminis
prout ego paulo infra demonſtrabo; nihilominus
quantum ad controuerſiam noſtram, non videtur
hæc limitatio eſſe applicabilis quia diſputatio eſt,
An ubi legatus uel Comes Palatinus habẽs faculta
tem legitimandi ſpurios item inceſtuoſos, uoluerit
ſciens legitimare eum qui fuerit unà ſpurius uel ad
ulterinus & inceſtuoſus, iſta autem limitatio lo-
quitur, quando ſurrepta fuit legitimatio a princi-
pe, non expreſſo uero negocij ſtatu, quo caſu cum
ab eo uitio quod expreſſum non fuit, abſit principis
conſenſus, l. ſi per errorem de iuriſdict. omn. iud. nõ
poteſt legitimatio principis, nec legati, vel Comitis
Palatini operari ultra eius intentionem, quia actus
34 non operatur vltra intentionem † agentis, l. non om
nis ſi cer. pet. & l. obligationum ſubſtantia in fin. de
actio. & oblig vnde cum limitatio non ſit de genere
eius concluſionis, quam tractamus, non erit ad rem
35 quia limitatio † eſſe debet de genere regulæ, iux-
ta tradita per Dyn. in præfatione ad reg. ſexti ad fin.
Bar. in l. in his de legi. & Dec. in l. 1. de regu. iur. ſub
num. 21. & 22. Cæterum ſi ſupponamus terminos
quæſtionis noſtræ, verbi gratia, quia expoſitum
fuerit Principi, uel legato de latere, uel Comiti Pa
latino, filium legitimandum eſſe adulterinum & in
ceſtuoſum, & princeps uel legatus aut Comes eum
legitimauerit, non obſtante quòd ſit inceſtuoſus, ad
huc legitimatio procederet, quia ſub uoce inceſtuo
ſi vtrunque uitium contineretur, ut late ſupra oſten
36 dimus, nec obſtaret † qualitas odij, uel ſimilitudo
diſpenſationis, quia iſta non arcent proprietatẽ ſer-
monis, ſub qua comprehenderetur, & in inceſtu ad
ulterij uitium d. §. ſi aduerſus inſtitutio. de nupt. &
in auth. de inceſt. & nefar. nupt. in prin.

Quòd autem in ſuo genere limitatio hæc ſit ue-
ra, oſtenditur illa ratione, quia cum legitimatio quę
fit per reſcriptum ſit mera gratia, & relaxatio iuris
communis, quælibet qualitas vel aliud tacitũ, quo
37 expreſſo non ita facile † Princeps petitam legitima
tionem eſſet conceſſurus, reddit illam nullam, ipſo
iure, ut uoluit Alber. in rubr. C. de natur. liber. Bal.
in d. l. eam quam C. de fideicom. Franc. in c. 1. ſuper
gl. 2. de fil. presbiter. lib 6. Alex. in conſi. 195. per to-
tum lib. 2. & in conſi. 129. lib. 2. Abb. in cap. per ve-
nerabilem col. 7. qui fil. ſint leg. Fely. in d. cap. poſtu
laſti col. 3. de reſcript. cum ſimil. longè lateq; addu
ctis per Recen Pariſ. ad d. conſi. Alex. cõſ 195. idem
38 quę eſſet † quando, dictum foret non obſtante qua
cunq; illegitimatione, ut uoluit Bal. in dicta l. eam
quam col. 7. C. de fideicom. cuius opinionem dicit
eſſe ueriorem Crot. in d. § , & quid ſi tantum ſub nu
me. 88. quia clauſula non obſtante, nihil operatur
39 † ubi duo ſunt impedimenta, & unum tantum ex-
preſſum eſt, ſecundum Bal. in l. 1. C. de fur col. 9. &
dicit Crot. ſe late tractaſſe in cap. primo, de conſt. li.
6. Alex. in conſi. 62. in 2. uol. Fely. in c nonnulli de re
ſcript. col. 24. verſic. quinta concluſio Dec. in conſil.
10. ad fin. Pariſi. in conſilio primo, ſub numero
95. ibique ſub nu. 90. & 91. concludit non trahi ad
ignorata, & ultra narrata.

S V M M A R I V M.

1 *An actus qui non ualet in ſui forma, ſuſtineatur per in-*
terpretationem extenſiuam in alia forma, & quid ſen-
tiat ea in re Bar. nu. 2.
3 *Et quando accedit iuramentum.*
4 *Quam varia uſi fuerint methodo Doctor. in explicanda*
Bar. theorica in ea materia, an actus, qui non ualet, ut
agitur &c.
Et quam alias ſecutus fuerit auctor. num. 6.
5 *Hieronymus Tornielius laudatur.*

Docto-

7 *Doctores maiorem confuſsionem induxiſſe quanto maiorem diligentiam adhibuerunt in explicanda hac materia.*

8 *Quomodo putet auctor diſtinguendum eſſe ea in materia, an actus qui non ualet ut agitur &c.*

9 *Reijci differentias a Bar. conſideratas in eius diſtinctione & ab alijs.*

10 *Actus qui non ualet ut agitur, quando apparet de uoluntate diſponentis ſeruari ſemper omni meliore modo quo fieri poſſet.*

In omni genere diſponentium. num. 5.

11 *Omnem actum operari ſecundum intentionem agentium.*

12 *Solere ſemper inſpici quod actum eſt.*

13 *In claris ceſſare omnem coniecturam.*

14 *In dependentibus ab animo uoluntatem totum facere.*

16 *Niſi uoluntas eſſet ut ualeret in ea forma, in qua reperiretur inualidus. num. 17.*

18 *Formam a iure introductam non eſſe in facultate priuati demere uel alterare.*

19 *Et qui contranititur incidere in reg. multum intereſt, C. ſi quis alte. uel ſib.*

20 *Diſpoſitio pugnantia continens ualere non poteſt.*

21 *Cap. 1. de poſtul. prælato inductio.*

22 *Clauſula omni meliore modo &c. quando eſt adiecta ad hoc, ut actus ſuſtineatur in alia forma, quàm in ea in qua inualide geſtus eſt, ſuum effectum operatur.*

23 *Quia tunc lex non reſiſtit.*

24 *Sicque procedere quod dicitur de clauſula codicillari.*

25 *Et quod ſcribit Bal. in l. quoties, C. de re. uendic. de clauſula omni meliore modo, quæ facit ualere filio relictum alio iure quàm inſtitutionis, & ſuſtineri teſtamentum in quo filius ſit præteritus, ac proceſſum iudicis delegati, qui proceſsit vt ordinarius. nume. 26. & 27.*

28 *Actus qui non ualet ut agitur, non ualere etiam alio modo quando apparet de intentione diſponentium, nolentium alio modo ualere, quam eo qui agitur.*

29 *Bar. & alios in l. quoties §. ſi duo de acquir. hæred. declarari.*

Inſtitutionem factam in re certa quandoque trahi ad uniuerſum, ibid.

30 *L. obligationum ſubſtantia in fin. de actio. & oblig. quomodo ſit intelligenda.*

31 *Proteſtatio quando adiecta tollit actum, non ſuſtineri alio meliore modo.*

32 *Et quando proteſtatio tendit ad tollendum vnum ex ſubſtantialibus actus.*

33 *Actus qui non ualet ut agitur, in dubio intelligitur ualere omni meliore modo.*

34 *Actum fruſtraneum, non præſumitur quis velle facere.*

35 *Acceptilatio in dubio intelligitur valere in vim pacti.*

36 *Seruitus uiæ, quæ ut uia ſuſtineri non poteſt, ſuſtineri ut iter.*

37 *L. Diuus de uſu & habit. quomodo intelligenda.*

38 *L. ſi ſtipuler §. fin. de verborum obligatio. cum ſocijs declaratur.*

39 *L. Multum intereſt de verborum obligatio. vt excipienda ſit.*

40 *L. 1. §. item ex fundo de hæred. inſtitut. cum ſocijs, ut ſit exaudienda.*

41 *Bal. in Rub. C. de conſtit. pecun. declaratur.*

42 *Iura omnia citata a Torniello, in 4. concluſionibus primæ regul. affirmatiuæ quomodo ſint intelligenda.*

43 *Actus qui non ualet ut agitur, non ualet etiam alio meliore modo, quando incerti ſumus quid agere uoluerint diſponentes.*

44 *Tex. in cap. 1. §. ſub ea forma de poſtul. prælato lib. 6. intellectus.*

45 *Priuilegiaria conceſsiones & collationes uitiari propter incertitudinem.*

46 *Actum qui non ualet ut agitur, non ualere quoque alio modo, quando incerti ſumus quid agere uoluerint contrahentes, etiamſi incerti ſumus quid agere potuerint.*

47 *Clauſula omni meliore modo nihil operari, ubi non apparet quid diſponentes gerere uoluerint.*

48 *Si tamen incertitudo ſit in ſubſtantia actus.*

49 *Si teſtator hæredem inſtituat ſub infraſcriptis conditionibus, etiamſi eas non adiecerit, nihilominus valet inſtitutio.*

50 *Incertitudinem vitiare in iudicialibus, ſi pars opponat.*

51 *Incertitudinem non vitiare, quando ex aliqua iuris parte declarationem recipere poteſt.*

52 *Actus ualet omni meliore modo, quando apparet ex coniecturis diſponentis uoluiſſe ſuſtinere actum omni meliore modo.*

53 *Tacitam voluntatem quæ ex coniecturis ſumetur idem operari ac expreſſam.*

Etiamſi ſequatur annullatio actus, ibi.

54 *Legis coniecturas liquidiſsimas eſſe probationes.*

55 *Plures eſſe coniecturas quibus arguitur diſponentem uoluiſſe facere actum illo modo quo potuit, vt cum ex adiectis apparet de uoluntate diſponentis.*

56 *Ardor liciti amoris operatur vim clauſulæ codicillaris.*

57 *Idemque eſſe ſi agatur de fauore militiæ uel piæ cauſæ, aut libertatis.*

58 *L. ſi ſeruus legatus §. ſi ſeruus alienus de leg. 1. cum ſimilib. declaratio.*

59 *Iuramenti coniecturam operari effectum clauſulæ omni meliore modo.*

60 *Demonſtratio a diſponentibus facta quæ actui, qui geri potuit conueniat licet expreſſo non conueniat, inducere coniecturam clauſulæ omni meliore modo.*

61 *Attendi magis quod actum, quàm quod nominatum fuerit.*

62 *Coniecturam quæ ſumitur ex operationibus fortiorem eſſe illa quæ ſumitur ex uerbis.*

63 *Præſumi potius pro ualiditate, quàm pro nullitate actus.*

64 *Quomodo ſit intelligendum quod dictum eſt ex coniecturis induci coniecturam clauſulæ, omni meliore modo.*

65 *Clauus, vt clauum trudit, ſic una præſumptio tollit aliam.*

66 *Actus qui non valet, ut geritur, non valet etiam ut geri potuit, quando coniecturæ ſunt in contrarium.*

67 *L. Non codicillum, C. de teſtam. cum ſimil. quomodo procedat.*

Qua

68 *Quæ ſint coniectura contrà ualiditatem actus.*
69 *Quæ ſint uerba ex quibus uidentur partes ſe reſtrinxiſ-
ſe ad actum qui geſtus eſt.*
70 *Bolognetum tain re a cæteris diſſentire.*
71 *Sed Auctorem omnes conciliare.*
72 *Differentiam uerbalem non attendi.*
73 *Modum non attendi ubi effectus id·ntitas reſurgit.*
74 *Coniectura quando ſunt pares, ſemper fieri interpreta-
tionem inualiditatem actus.*
75 *Medium viam in conflictu rationum deligendam
eſſe.*
76 *Mediocritatem amplectendam eſſe, quando per illam
actus principalis ſuſtinetur.*

Quæ interpretatio facienda ſit ut ſuſti-neantur humani actus in forma diuerſa ab ea in qua facti ſunt.

CAP. XXXVI.

NVnc expoſtulat res ut ad tertiam
illam partem ſupra propoſitæ
diſtinctionis huius noni libri
1 progrediamur, in qua; tractãdũ
eſt de interpretatione facienda.
per quam ſuſtineantur humani
actus in alia forma, diuerſa ab
ea in qua actus geſtus eſt. Qua in difficultate Bart.
in dicta l prima, §. ſi quis ita, hunc in modum nego-
2 cium abſoluit. † Aut conſtat diſponentem ualere vo
luiſſe eo modo quo poteſt, & ualet, vt ſupra de iure
codicil. l. prima, & l. fin. C. de codicil. & in gl. d. §. ſi
quia ita. Aut non apparet & tunc, aut inter id qđ
agitur, & id quod agi poteſt ſolum differentia eſt in
commodo, & non in conſtituendi modo. Aut eſt
differentia in conſtituendi modo.

Primo caſu, ualet ut ualere poteſt, ut l. ſi tam an-
guſti de ſeruitu. ruſti. prædio. Si uerò differentia eſt
in modo conſtituẽdi, tunc aut ſumus in ijs quę pen
dent à uoluntate unius, & tunc aut loquimur in di-
ſpoſitione totali, & non ualet ut ualere poteſt, l. nõ
codicillum, C. de teſtam. Aut de parte illius, & ualet
l. filius, §. ut quis hæredem de leg primo, & l. uerbis
ciuilibus de uulg. & pupill. & l. Scæuola ad Senat.
Trebellia. Aut in ijs qui dependent a uoluntate duo
rum & tũc aut tractatur de obligatione cõtrahẽda,
& ſi non ualet vt agitur nõ ualet ut ualere põt, ut in
d. l. j. §. ſi quia ita de uerbo. oblig. & l. 1 §. eum qui
de conſtit. pecun. ſi de obligatione diſſoluenda aga
tur, tunc aut eſt defectus in forma, & ſi non ualet ut
agitur, non ualet, etiam, ut ualere poteſt, l. an inuti-
lis de acceptil. ſecundũ unã lect. Aut eſt defectus in
materia, & ualet ut ualere poteſt, dicta l. an inutilis
ſecundum aliam lecturam, & l. ſi quis acceptum co-
git. de acceptilatio. (ſed puto l. ſi acceptolatum eod.
tit. uoluiſſe inducere, quia l. ſi quis non habetur eo.
in tit) quam legem ſi acceptolatum citat idem Bar.
in dicta l. an inutilis in princ. & l. ſi unus § acceptila-
tio. de pact. Aut defectus eſt in cauſa efficienti, hoc
eſt in perſona, & tunc idem, quia ualet ut ualere
poteſt, arg. eius quod notatur in l. inuitum, (ſed puto
eſſe l. multum intereſt) de verb. obligatio. & de pro
curat. l. quacunque ratione, & ſe dixiſſe ait in dicta l.
an inutilis. Hactenus Bar. qui ſucceſſiuè cõcludit
3 † quòd ubi ſuper tali ſtipulatione fuerit iuratum. vi
dentur partes dicere, ut actus ualeat omni meliori
modo quo ualere poteſt, ut l. cum pactum § ſi filius
de leg. 2. ubi notandus eſt tex. Ex qua Bart. theorica
4 Doctor. in dicto §. ſi quis ita, † uarias colligunt con-
cluſiones, de quarum ueritate diſputant, ijſque po-
ſtea firmatis, uarijs modis extendunt ac reſtringunt
& præſertim Ioan. Crotus, Bal. Nouell. Hier. Butri.
Iacob. Niger. Lancelo. Galiaul. D. Alcia. (qui aliter
poſtea hanc materiam explicat lib. 3. de uerb. ſigni.
ſub num. 32 uerſiculo. Nunc iſtam principalem)
5 † Hier. Torniel. compater & collega meus uenerand
dæ memoriæ, qui pro more ſubtilius atque acutius
cęteris hanc materiam diſcutit, Paul. Leoni. Recen-
tio. Bononien. ut plurimum ſequendo ordinem ca
6 ſuum a Bar. propoſitorum, quo loci † & nos quoq;
poſt cæteros ſequendo ueſtigia Bar. & aliorum no-
uem concluſionibus omnem hanc materiam com-
plexi fuimus, paſſim diſputando de ueritate ſingu-
li cuiuſque caſus a Bar. propoſiti, conferendoque
cum Bar. reſolutionibus, obiectiones factas per Do
ctor. amouendoque aut confirmando obices, prout
uel recipienda, uel confutanda mihi eſſe uidebatur
Bar. ſententia. Nunc autem quia animaduerto,
eam methodum rem nimis in prolixum trahere, &
ex ea plerunque ſuccedere quod dixit Bologn. in d.
§. ſi quia ita ſub num. 172. Quòd quanto maiorem
7 adhibuerunt diligentiam Doctor. tanto maiorem
confuſſionem inducere uideantur., ob magnam
prælongamque earum concluſionum molem at-
que iliada.

8 Ego in hac † materia, an actus qui non ualet ut
agitur interpretãdus ſit, vt ualeat omni meliore mo
do quo ualere poteſt, putarem aliter quàm Bar. &
Doctor faciunt qui ſeptem caſus conſiderant, ut ſu
pra vidimus, & in dicto §. ſi quis ita, excuſſimus, di-
cendum eſſe. Duoſq; principales primùm eſſe ca-
ſus diſtinguendos, quorum alter eſt, quando ſumus
in claris de uoluntate diſponẽtis uel diſponentium
alter eſt quando ſumus in dubio.

Primus caſus duos alios complectitur, primum
quando certi ſumus diſponentem uel diſponentes,
voluiſſe actũ non ſolũ eo modo quo geritur ualere,
ſed & omni meliore modo quo ſuſtineri poteſt. Al-
tarum quando perſpicuum eſt, diſponentes noluiſ-
ſe actum ſuſtineri, niſi ualeret eo modo quo ge-
ſtus eſſet.

Secundus quoque caſus principalis quinque
alios comprehendit.

Primum quando res ita in ambiguo uerſatur, ut
incerti ſimus, tam de actu quem principaliter ge-
rere uoluerint contrahentes, quàm de eo an uolue-
rint omni meliore modo ualere.

Secundum, quando incerti ſumus de eo actu tan
tum quem principaliter gerere uoluerunt, non
etiam de eo quo meliore modo ſuſtineretur.

Tertium quando plures eſſent coniecturæ qui-
bus

bus argueretur actum quem diſponentes geſſiſſent
uelle ualere omni meliore modo.

Quartum quando plures eſſent coniecturæ uel
efficatiores, quibus oſtenderetur diſponentes no-
luiſſe actum ualere niſi eo modo quo geſtus eſſet.

Quintum quando coniecturæ eſſent pares. Ne-
9 que hic ego † diſtinguo inter actus dependentes a
uoluntate unius uel plurium. Neque inter ulti-
mas uoluntates & contractus ac iudicia. Neque in
ter modum conſtituendi, & ſolum commodum uel
utilitatem. Neque inter totalem ac particularem
diſpoſitionem, Neque inter defectum cauſæ forma-
lis, materialis ac efficientis, prout facit ſupra relatus
Bar. quia in hac materia ego ſuppono omnes iſtos
terminos pares in omnibus caſibus ſupradictæ di-
ſtinctionis, ſed affirmatiuè, uel negatiuè concluden
dum eſſe, ſecundum regulas dictorum caſuum.

Quantum igitur ad primum principalem ca-
ſum, quando ſumus in claris, tunc conſtituenda eſt
10 regula affirmatiua, quòd actus qui non ualet † ut
agitur ualet omni meliore modo quo ualere poteſt
ſiue appoſita fuerit clauſula cũ nũcupatione actuũ
in quorum iura uoluerint ualere diſponentes actũ
qui gereretur, ut in l. 1. ſupra de iure codicil. ſiue ap
poſita fuerit generaliter ſine aliqua ſpecificatione,
ut per Iaſ. in §. omnium ſub nu. 150. de actio. & la-
tius dictum fuit a nobis in d. §. ſi quis ita in prima
11 concl. theori. Bart. & ratio eſt, quia omnis † actus
operatur ſecundum intentionem agentium. l. non
omnia ſi cert. petat. l obligationum ſubſtantia in fi.
12 de actio. & oblig. cum ſimil. ſolet enim † ſemper in-
ſpici quod actum eſt, l. non aliter de leg. 3. l. ſi ſer-
uus § ult. de legatis primo, l. cum de lanionia. §. aſinã
de fund. inſtruct. l. quoties hoc titu. & l. quoties de
reg. iur. l prima, §. ſi conueniat depoſi. l. contractus
13 infra de regulis iur. & ubi ſumus in claris † ceſſat
omnis hæſitatio. l continuus, §. cum ita de uerb. ob-
ligat. l. ille aut ille, §. primo, de leg. 3. Craue. in conſi.
11. ſub num. 6. cum igitur omnis hæc materia uerſe
tur in animo & uoluntate agentium, nimirum ſi uo
luerint actum omni meliore modo ualere ſuſtinea-
14 tur, quia in dependentibus ab animo † uoluntas
totum facit. l. ex facto §. rerum de hæred. inſtitu. l. in
conditionibus de condit. & demonſtr. cum ſimil. &
15 hæc regula generaliter procedit, † ſiue in ultimis
uoluntatibus, ut in dicta l. 1. de iur. codicil. & in l. fi.
C. eod. tit. ſiue in contractibus, ut communiter intel
ligunt doctor. tex. in d. §. ſi quis ita ac l. prima. §. cum
de conſtit. pecun. quando dictum fuit, & ſi non ua-
lebit ut ſtipulatio, ualeat omni meliore modo &c.
Rip. in d. §. ſi quis ita ſub numero 25. poſt Soc. con-
ſi. 66. colum. ſecunda, libro 3. & Dec. in conſilio 14.
Torniel. ibidem ante num 4. Bologne. ſub numero
124. Siue in iudicijs ut per Iaſ. in dicto §. omnium
& Maran. de ordin iudi. par. 6. verſicu. tertium mem
brum colum. 4. ſub num. 10. ac Doctor. in cap. exa-
minata de iudi. & in quacunque alia diſpoſitione ut
per Doct. in loc. ſupra cita.

16 Reſpectu primi articuli ſupradicti primi † & prin
cipalis caſus, quando ſcilicet apparet diſponentem
noluiſſe ualere actum omni meliore modo &c. eſt
animaduertendum, quia aut uolumus illam expreſ-
ſionem uoluntatis, & adiectionem clauſulæ, omni
meliore modo eſſe factam ad hunc finẽ, ut actus il
le qui geritur, eo modo quo geritur informis, & im
perfectus ſuſtineatur, ut formatus & perfectus in eo
dem genere diſpoſitionis, & tunc conſtituenda eſt
17 † regula negatiua, quòd actus qui non ualet ut agi-
tur non poteſt etiam alio modo ualere, ut agi pôt,
ratio eſt duplex, Tum ſcilicet, quia clauſula illa nõ
applicatur ad id quod non eſt in poteſtate diſponẽ-
tis, quia non eſt in facultate cuiuſquam priuati de-
18 mere, uel alterare formam † actus a iure inductam
& facere ut actus ille ſine forma ualeat, ut actus for
matus, l. tertia, de teſtam. l. teſtandi. C. eod. tit. l. ius
publicum de pact. l. nemo poteſt de leg. 1. l. non du
bium, C. de legi. cum ſimil. & ad illud quod eſſet in
facultate diſponentis ut alio modo ualeret, qui ge
19 ri potuit non refertur, unde † ſuccedit regula l. mul
tum intereſt C. ſi quis alt. uel ſib. & cap. cum ſuper
Abbatia de offic. deleg.

Tum etiam quia clauſula illa ad diſpoſitionem,
uel actum qui geſtus eſſet relata, implicaret pugnã-
tia, ſcilicet ut actus tanquam informis & imperfe-
ctus eo modo quo geritur non ualeret, & tanquam
formatus & perfectus ob clauſulam adiectam uale-
20 ret quapropter ut † diſpoſitio pugnantia continens
ualere non poteſt, l. 1. C. de furt. l ubi repugnantia
de reg. iur. & l. ſcripturæ ubi Bald. de fid. inſtrumen.

21 Et ſic poteſt intelligi tex. † in capitulo primo, de
poſtul. prælato. lib. 6. ubi clauſula omni meliore mo-
do, non poteſt operari ualiditatem electionis ut ele
ctionis, neque poſtulationis ut poſtulationis, cum
neutrius actus forma fuerit adhibita in certifican-
do actu, ut declarauimus in d. §. ſi quis ita in prima
concluſione primi caſus Bar.

22 Aut nolumus † clauſulam illam omni meliore
modo &c. eſſe adiectam ad hunc finẽ, ut actus qui
non ualet ut geritur, ſuſtineatur in diuerſa diſpoſi-
tione, cui requiſita per partes ſeruata applicari poſ-
ſint, & tunc conſtituenda eſt regula affirmatiua, quod
actus, qui ut agitur non ualet, omni alio meliore
modo ualeat, quo ualere poteſt, quia cum agatur
de eo quod pendet a uoluntate diſponentium, & cui
23 lex non reſiſtit, debebit ſeruari † quod a diſponen-
tibus actum eſt, dicta l. prima, §. ſi conueniat depoſ.
& l. contractus de reg. iur. ſic procedit quod dicitur
24 de clauſula codicillari † in l. prima, ubi Bar. & om-
nes de iur. codicil. in l. ultima, §. illud, C. de codicil.
ſic quoque exaudiendum eſt, quod ſcribit Bald. de
25 clauſula omni meliore modo, † in l. quoties colum.
ultim. C. de hæred. inſtit. Alex. in conſi. 112. libro 3.
Caſtr. in conſi. 323. lib. 1. Dec in conſi. 13. colum. 2.
& conſi 87. columna prima, idem Dec. Fel. & Abb.
in cap. cum ſuper de offi. deleg. quæ ſuſtinet relictũ
legitimæ filio factum alio tit. quàm inſtitu.

26 Item quæ † facit ualere teſtamentum in quo fi-
lius præteritus ſit, Bar. in l. prima, columna tertia,
de iur. codi. Alex. qui communem dicit in auth. ex
cauſa ſub num. 13. C. de lib. præter,

Item quod ſcribit Cardina. in capit. ex literis de
27 de officio deleg. de iudice † ord[illegible], qui proceſſit
ut de-

ut delegatus, cum iſta clauſula omni meliore mo-
do &c.& quæ traduntur a Fely.in c. cum ſuper ſub
num.11. de officio deleg. & a Iaſo.in §.omnium in-
ſtit.de actio.ſub num.149.& quæ nos latius explica
bimus lib.13. de pec. uerbo. ac clauſ. ius ſig. quod
opus multo labore multaque cura, ſuo loco & tem-
pore edetur. Et iſta concluſio, ut etiam dixi in di-
cto §.ſi quis ita, progreditur in omnibus diſpoſitio
nibus quæ ſunt in poteſtate diſponentium.
Circa ſecundum articulum primi principalis ca-
ſus, quando conſtat de mente diſponentium nolen-
28 tium actum ualere aliter, quàm geritur, Puto † pro-
ponendam eſſe regulam negatiuam, quòd actus
qui non ualet eo modo quo geritur, non ualeat
etiam alio meliore modo, ſic intelligit dictum
§.ſi quis ita, gl.in l.iuriſgentium §.igitur nuda de pa
ctis, quam probant in dicto §.ſi quis ita Imol.Caſtr.
& alij communi conſenſu, ut dicit Alexand.hic col.
prima, Iaſ.in quinto notab.Rip.in 3.num.3. Alcia.
in quarto, num.13.ſic etiam intelligitur tex.in l.j.in
§.eum qui de conſtit.pecun.tex.in l.ult.§.illud, C.de
codic.& in l.non codicillum, C.de teſtam.& in l. an
inutilis ſecundum unam lecturam de acceptil.ac in
l.illud §.tractari de iur. codi. cum ſimil. quia actus
non operatur ultra intentionem agentium dicta l.
non omnis ſi cer.peta.l.obligationum ſubſtantia in
fin.de actio.& oblig. Vel poteſt diſtingui e conuer-
ſo eius quod dictum eſt in præcedenti articulo.pōſt
29 antem huius capitis exemplum poni † in caſu deci-
ſio.Bar.& aliorum in l. quoties, §.ſi duo de acquir.
hered.ubi contendunt inſtit.factam in re certa quæ
non ualeret etiā ut geri potuit, & ſic in uniuerſum,
quando teſtator dixit nolle aliter ualere inſtitutio-
nem, quàm in re certa, non ualere quoque eo modo
quo geri potuit. Aliud exemplum poni poteſt in
30 dicta l.obligationum † ſubſtantia de actio.& oblig.
31 Aliud in omnibus caſibus, in quibus † proteſtatio
adiecta tollit actum, de quib. in l.non ſolum, §.mor
te ſupra de oper.noui nuntia ueluti, quando prote-
ſtatio tendit ad tollendum aliquod neceſſarium an
tecedens ſine quo ualere non poterat id quod age-
batur, ut in l.quia ratio de condit.inſtit.& in capit.
ſollicitudinem de appellatio.
32 Et † quando proteſtatio tendit ad tollendum
unum ex ſubſtantialib. actus, quo ſublato non poſ-
ſet eſſe ille actus ut in l.actus legitimi infra de reg.iu
ris in l.ſi filius de adoptio.& in cap.fin.de condit.ap
poſ.& ut declarat Torniellus in 2.concluſ.reg.nega
tiuę ſub num.13.in dicto §.ſi quis.
In ſecundo principali caſu quādo res uerſatur in
33 dubio, concipienda eſt regula affirmatiua † ut actus
qui non ualet ut agitur, ex præſumpta mente diſpo-
nentium, intelligi debeat ualere omni meliore mo-
do quo geri potuit, ſiue in eadem, ſiue in diuerſa
diſpoſitione, l.quoties, ſecunda infra hoc tit. l. quo-
ties de reg.iur.& in l.quoties de reb.dubi.Dec.in ca.
quoniam Abbas colum ſeptima, de officio deleg.
numero 13.& in conſi.77.& 140.columna ſecunda
qui uult ſub num.16. Hanc præſumptionem cæte-
ris eſſe fortiorem, quia non præſumitur quis face-
34 re † actum fruſtratorium, neque eligere eam uiā
per quam impugnet iudicium ſuum l. tertia de mi
lit.teſtam.l.hæc ſtipulatio, §.Diuus, ut leg.ſeu fidei.
nom. cauc. quinimmo impropriãda ſunt uerba ut
actus ſuſtineatur glo.in l.& puto §.primo, fam. erc.
Bar.in l.ſed & ſi poſſeſſori §.primo, ſupra de iur.iur.
l.ſi pecunia ubi Iaſ. ſi cert.peta. in d. l. quoties infr.
eod.& ſupra diximus lib.3.
35 Et ideo acceptilatio † in dubio quæ in uim acce-
ptilationis defendi non poteſt, in uim pacti nudi li-
beratorii ſuſtinetur, l.ſi unus, §.ſi acceptilatio de pa-
cti.dicta l.an inutilis ſecundum aliam lecturam de
acceptil.l.ſi acceptolatum eod.tit.in l. iuriſgentium
36 §.igitur nuda de pac.ſic uiæ ſeruitus † cōſtituta, quę
ut uia ſuſtineri non poteſt, ut iter defenditur, l.ſi tā
anguſti de ſeruit. tit.generali. l.uia de ſeruit.ruſtic.
37 prædio.ſic & † intelligi debet tex.in l. Diuus de uſ.
& habit in l.ſancimus, C.de donatio. quod adnotāt
Doctor.in l.ſtipulatio iſta, §.alteri infra eod. dum
uolunt ſtipulationem alteri factam quæ ciuilem, &
naturalem obligationem producere, ut agebatur
non potuit, ſaltem in uim naturalis obligationis
valere, ut in l.prima, de nouatio.cum ibi tradi. à Bar
to. de promiſſione facta a pupillo ſine tutoris au-
ctoritate per ſtipulationem, quæ ualet, ut poteſt
38 quantum ad naturalem obligationem, procedit † ēt
quod deciditur in l.ſi ſtipuler §.ſi .in l.ſi ſtipulatus §.
Chryſogonus de uerb. oblig. & in l.certi condictio
§.quoniam ſi cert.pet.de illa ſtipulatione quæ inter
ponitur ſuper aliquo contractu, ut tamen ualeat cō
tractus, quamuis non ualeat ſtipulatio, ſic intelligi-
39 † quoque l. multum intereſt infr.eod.in fine, ut ob-
ligatio ex illa ſtipulatione, quæ non poteſt diſſolui
per ſolutionem rei promiſſę propter incapacitatem
promiſſoris, poſſit diſſolui per æſtimationis ſolutio
40 nem, ſic exaudiendus eſt tex. † in l.1.§.item ſi ex fun
do, & in l.hæreditas ex die de hæred. inſtit.in capit.
Diaconus 28.diſtinc in c.cū M.Ferrarienſis in liber
tas ad tempus.& in l.& ideo de man. teſtam. in qui
bus locis actus qui non ualet, ut agitur, ualet eo
modo quo geri potuit; etiamſi plus contineatur
in actu qui geri potuit, ut declar. Torniel. in dicto
§.ſi quis ita ſub numero ſexto, in ſecunda regul.pri-
41 mæ reg. affirmatiuæ. ſic procedit deciſio † Bald. in
rub. C.de conſtitu.pecun. text. in l.ſi uno ſupra loc.
in l.inſulam de præſcript.uerb.in l. hactenus §.1.de
conſtit.pecun.l.ſcæuola ad ſenat.Trebel.l uerbis ci-
uilibus de uulgar.& pupil, l.filiusfam. §.ut quis hæ-
42 redem de leg.1.& ut ſummatim dicam, † iura om-
nia quæ a Torniel.citantur in quarta conclu.primæ
reg.affirmatiuæ, & a Bolngne. in quatuor illis ca-
ſibus a ſe conſideratis, a nu.119.uſque ad numerum
123.(quamuis uterque eorum multa ocioſè ac ſup
uacaneè tractet & citra neceſſitatem, atque utilita-
tem) huic caſui applicanda ſunt.
Ratione primi articuli huius ſecundi & principa
lis caſus. quando ſcilicet incerti ſumus quid princi-
paliter gerere uoluerint diſponentes, & an uolue-
rint omni meliore modo ualere &c.facienda eſt re-
43 gula † negatiua, quòd actus qui non ualet, ut princi
paliter a diſponentibus agitur, non ualet etiam alio
meliore modo: quia incertitudo quæ uitiat quod
prin-

principaliter actũ fuit, uitiat quoq; qđ geri potuit
l.duo ſunt Titij de teſtam.tutel. cum ſimil.ibi in gl.
copioſe annotat. & in l.ſi ita fuerit in princ.ubi plu
ra huius rei exempla cumulatè referuntur, de rebus
44 dub. huncque in modum intelligendus eſt † tex. in
in d.c.1.§.ſub ea etiam forma de poſtul.prælat.lib.
6.argum.a fortiori auth.multo magis ubi Bal.Caſt.
& Sal.C.de ſacr.eccleſ. ut enim ubi propter incerti-
tudinem eius quod geſtum fuerat, actus qui non
ualet ut agitur, non ualet etiam, ut ualere poteſt,
etiam ſi dictum fuerit omni meliore modo, multò
magis id dicendum eſt quando non eſſent adiecta
illa uerba. Poteſt etiam exemplum poni in omni
bus actibus legitimis, qui incertitudinem haberẽt,
qui ſi non ualent, ut aguntur, non ualent etiam ut
geri potuerunt, l. actus legitimi de reg. iur. & cap.
actus eod. titu.lib.6.glo. in uerſi. incerta in capit.2.
45 de elect.& elect.poteſta.eo.lib.ſic etiam † uitiantur
priuilegia, conceſſiones, & collationes propter in-
certitudinem ita ut neque eo modo quo geruntur,
neque quo geri potuerunt ſuſtineantur Crauet. in
conſi.104.colum.4.ſub num.11.

Circa ſecundum articulum huius princip. capi-
tis, quando incertum eſt, quid principaliter uolue-
rint agere diſponentes, tamen certum eſt, quid age
re potuerunt, & dixerunt ſe uelle actum ualere om
46 ni meliore modo, Ego † crederem in hoc quoque ca
ſu negatiuam regulam conſtituendam eſſe, ut actus
qui non ualet, ut agitur, non ualeat etiam eo melio-
re modo quo geri potuit, quia clauſula illa propter
incertitudinem nihil operari poteſt, & hic eſt pro-
prie caſus dicti cap.1.§.ſub ea etiam forma, de poſt.
prælato.lib.6.& eorum quæ ſcribit glo in dicto cap.
2.in uer.incerta de elect.& elect.poteſta.lib.6.cum
enim ſit clauſula illa acceſſoria principalis diſpoſi-
tionis, niſi præciſe conſtet, quid ſit illud quod diſpo
nentes gerere uoluerint, illa nihil poterit operari,
47 † cum non entis nullæ ſint qualitates, l.prima, de
hæred.uel actio.uend.l.4. de actio. empti.& uendi.
l.eius qui in prouincia.ſupra ſi cert peta.& l.nam &
ſi de iniuſt.rup & irrit. fact. teſtam.

Procedunt hæc tamen quæ de incertitudine di-
48 cuntur † quando illa eſt in ſubſtantia actus, ſecus ſi
in aliquibus qualitatibus, quia tunc actus nihilomi
nus ſuſtinetur l.ſi teſtamentum, C.de inſtit.& ſubſt.
ubi Recentio.quo loci habetur, ſi teſtator hæredem
49 inſtituerit ſub infraſcriptis conditionibus, † quòd
tametſi conditiones non adiecerit, nihilominus in-
ſtitutio ualet quia eſt certa, ſequitur Craue.in conſi.
147.num.ſexto, Item in iudicialibus procedunt,
50 parte opponente † Doctor.in l.prima, de edendo &
in l.edita, C eod.tit. Dec.in l.ſi per errorem colum.
ſecunda, uerſiculo quinto fallit de iuriſdict.omni.iu
di.Craue.in conſi.120 ſub nu.4.

51 Item ceſſant † ubi ex aliqua ueriſimilitudine uel
iuris diſpoſitione poſſet incertitudo recipere decla-
tionem, Crot.in l.ſi inſulam columna prima, de ver-
bo.oblig.per l.triticum eod.tit.ubi Iaſ.num.1.Cra-
ue.dicto conſi.21.num.1.& in conſi.162 nu.3. Sed
hæc magis ſpectant, ad articulos ſequentes ſtatus
coniecturalis.

Quantum ad tertium articulum, quando plures
apparent coniecturæ, quibus conſtat diſponentes
uoluiſſe facere actum omni meliore modo qui geri
52 potuit, † tunc proponenda eſt regula affirmatiua,
quòd actus qui non ualet ut agitur, ualet omni me-
liore modo qui geri ac ualere potuit, & ratio eſt,
quia ſi diſponentium uoluntas uerbis expreſſa ope
ratur, ut actus omni meliore modo ſemper ſuſtinea
53 tur, ſic etiam idem operari debebit † tacita uolun-
tas, quæ ex coniecturis colligitur, l.cum res ubi Iaſ.
in ſexto notab.de leg.1.Hieroni. Zanc. in l.hæredes
mei §.cum ita, in primo notab.ſub num.133.ad Se-
nat.Trebellia.qui uult hanc concluſionem procede
re in omnibus diſpoſitionibus poſt Alcia. latè in ſe-
cundo, & tertio lib.de uerbo.ſigniſi.Andr.Tiraq.in
l.ſi unquam in uer.libertis ſub numero quinto, cũ
54 ſeq.C.de reuocand.donatio. † etiam ſi ſequatur an-
nullatio actus, Craue.in conſi.296, colum.quarta,
Rip.in dicto §.cum ita ſub num.32. & multa ſupra
congeſſimus lib.2.ad fin.ergo multo magis ubi cõ-
iectura mentis concurrit cum ſuſtẽtatione actus fa-
cit reg.cum quid ſupra ſi cer.petat.cum ibi notat.&
54 quod dici ſolet legis coniecturas † liquidiſſimas eſ-
ſe probationes l. licet imperator de leg.primo, vbi
Doct.not.glo.in l.ſi tutor petitus, C.de pericu. tu-
to.& curato.ibique Doctor.Craue.in conſi.156.nu
55 me.15.ſunt autem plures coniecturæ, † quibus ar-
guitur diſponentes facere uoluiſſe actum eo modo
quo geri potuit, quamuis eo modo quo geſtus
fuerit ſuſtineri non ualeat.

Quarum prima eſt, quñ eſt aliqua cauſa actui adie
cta, per quam inducitur enixa uoluntas in diſponen
tibus, ueluti quia ſit ſtimulus naturalis ad perficiẽ
dum actum, tunc enim intelligitur actus ualere de-
bere omni meliore modo, gl.in l.cohæredi.§.cum fi
liæ de uulg.& pupil.ibique Alex. & plenius Iaſ. qui
ponunt exemplum teſtamenti inter liberos a patre
conditi, idem eſt quando inſtituta eſſet perſona val
56 de à teſtatore dilecta, quia † ardor liciti amoris
operatur uim clauſulæ codicillaris, Ludoui.Roma.
in conſi.179.ſub num.21. Iaſ.in l. exigendi ſub nu-
mero 6.C.de procur.cum ſim.quæ adduximus in d.
§.ſi quis ita in 3.caſu Bar.in prima limit. nec diſſi-
57 milis eſt † caſus quando agitur de fauore militiæ
ut in l.licet, C.de pact.& in l.tertia, de teſtam.milit.
uel tractatur de fauore piæ cauſæ, Bar.& alij in l.pri
ma, C.de ſacr.eccleſ.Aug.& Alexan.in l.miles ita de
milit.teſtamen. Alex.in conſi.82.colum.ſecunda li-
bro ſecundo uel de fauore libertatis, ut in l.genera
liter, §.ſi ſeruo pignorato ſupra de fideicom. liber-
ta.& in l.ſeruo tuo.C.de teſt.manu.

58 Et quamuis † uideantur obſtare text.in l.ſi ſeruus
legatus, §. ſi alienus de leg.primo & in l. ſticbus ſer-
uus in princip. de manu. teſtam. tamen ibi abunde
fuit reſponſum in diſcurſu quarti caſus Bar.

59 Eſt ẽt † eiuſdẽ effectus coniectura, quę ſumitur
ex iuramenti ab ipſis diſponentibus. eidem actui
adiecto.iuxta tex.in l.cum pater §.filius de leg. 2.&
prout ibidem uidimus in 7.caſu Bar.

Eodem ſpectat quoque operatio vel demon-
60 ſtratio a diſponentibus facta † quæ actui qui geri
potuit,

potuit, conueniat, actui autem nominato non ſit
applicabilis, ut in dicta l.ſi tam anguſti de ſeruit.tit.
gener.& in dicta l.uia de ſerui.ruſtico.prædio.l.inſu
lam de præſcript.uerb.§.primo,inſtit.de locat.& §.
61 fin.mandat.quia magis † attenditur quod actum
eſt, quàm quod nominatum fuerit ab ipſis partib.
l.ſi uno locat.l.inſulam de præſcrip.uerb.l.tertia,C.
de lib.præter.& cap.intelligentia de uerbo.obligat.
62 & fortior eſt coniectura quæ ſumitur ex † operatio
nibus, quàm quæ ſumitur ex uerbis,argu.gloſſ.in l.
quæ extrinſecus infra eod.in l.ſi quis in fundi uoca-
bulo de legatis primo,& l.certum ſi cer.peta.

Item hic quoque referenda eſt generalis illa cō
iectura, quod in dubio præſumptio ubi poteſt refer
63 ri ad ualiditatem,†& ad nullitatem actus,potius ad
ualiditatem,quàm ad nullitatem referenda eſt,ut ſu
pra diximus in primo capite huius ſecundi caſus
principalis,& quæ dicit Bologn.in dicto §.ſi quis ita
ſub num.174.

64 Et eſt † ſemper reſolutio iſtius capitis intelligen
da,quando uel coniecturæ uel præſumptiones affir
matiuæ,pro ualiditate actus, uel ſolæ concurrunt,
aut plures ſunt numero aut efficatiores,quia ut cla-
65 uus † clauum trudit,ſic præſumptio una tollit aliã
l.Diuus de in integr.reſtit.l.non ſolum § primo, de
rit.nuptia.cum ſimil uel quando termini ſunt pares
ut infra dicemus in ult. capitu. huius ſecundi caſus
principalis.

In quarto articulo huius ſecundi caſus principa-
lis,quando concurrunt coniecturæ plures,uel effica
tiores,quibus arguatur diſponentes uoluiſſe actum
66 ualere niſi eo modo quo geritur, tunc negatiua † cō
ſtituenda erit regula, quod actus qui non ualet eo
modo quo geſtus eſt, non pōt etiam ſuſtineri ut ge-
ritur,eadem ratione per oppoſitum, qua ſupra uſi
fuimus in præcedenti articulo,nam ſi in ſecundo ar
ticulo primi c. princ. concluſionis quando conſtat
de mente ipſorum diſponentium, nolentium actum
ualere alio modo quàm geſtus fuerit,ibi actum qui
non ualet ut agitur,non ualere etiam ut geri potuit
ſic quando tacite per coniecturas uel præſumptio-
nes hæc uoluntas elicitur,idem dicendum erit, per
ea iura & rationes quibus uſi fuimus in præcedenti
articulo,arguendo a contrarijs iur.uulg.& per glo.
& doctor.in rub.de acquir.poſſeſſ.

67 Et † in iſtis terminis poteſt procedere tex. in di-
cta l.non codicillum inducendo ut ſupra fecimus in
tertio caſu Bar. C.de teſtam. in l illud §. tractari ſu-
pra de iur. codi.& in l.ult.§.illud C.eod.tit.tex.in d.§.
ſi quis ita,& in dicta l.prima, §.cum qui de conſtit.
pecun.cum ſimil de quibus ſupra in ſecundo articu
lo primi capitis princip.coniecturæ autem huius ca
68 pitis ſunt † plures quas proſequitur Bolog.in dicto
§.ſi quis ita a nu. 182.uſque ad numerum 189.ſed il-
la inter cœteras potiſſima eſt, quando per aliqua
uerba partes ſe reſtrinxerunt ad illum actum tantũ
qui geſtus eſt,prout eſt geſtus,quamuis eo modo ſu
ſtineri non poſſit, tunc enim nec alio modo ſuſtine
tur ut hic ſecundum intellectum glo.communiter
approbatæ,ut ſupra diximus in § igitur nuda l.iuriſ-
gentium ſupra de pact.ſed punctus eſt uidere quæ

uerba ſufficiant ad hoc. Et communiter Doctor.
69 ut dicit Bologne.ſub dicto num. 182. concludunt
ſufficere uerba quædam demonſtratiua ipſius actus
ueluti promittis mihi ſtipulanti, uel uendenti &c.
& ita intelligunt dictum §.ſi quis ita. Alex. Soc.Ful.
& Alcia.addentes quòd hic & in dicta l.prima.§.cũ
qui.de conſtit.pecun fuerunt expreſſa illa uerba mi-
hi ſtipulanti &c.

70 Sed Bolognet. putat alia uerba † extrinſeca eſſe
neceſſaria quæ denotent hanc reſtrictio. ueluti quia
dictum ſit,uolentes dictæ partes facere contractum
efficaciſſimum deuenerunt ad hanc conuentionem
uel alijs ſimilibus uerbis ſint uſæ. Ego puto om-
71 nes rectè ſentire, † quia ſiue dictum fuerit mihi ſti-
pulanti,ſiue partes uolentes ſe per ſtipulationem
obligare,uel efficatius uolentes contrahere, deue-
nerunt ad hanc conuentionem præcedente interro-
gatione & ſubſequente reſpōſione abſolutam,quia
quantum in me ſit,habeo formulas iſtas loquendi,
& alias ſimiles pro ſynominis, cum idem importet
ſtipulari quod efficacius contrahere cum ſuis coniu
72 gatis,& ſola ſit uerbalis † differentia quæ non atten
ditur l.2. C com.de leg.l.2.C.de conſtit.pecun.§.pe
nul Doctor.poſt glo.in rub.ſupra ſolut.matrimo.ſi-
ue una igitur uel altera uſi fuerint formula contra-
hentes,uel ſimili,quæ eorum intentionem indicet,
73 ſatis erit,quia modus † non attenditur uni effectus
identitas habetur l. de quibus ſupra de legib. l quo
enim.§.ultimi.rem rat.hab.cum uulgar.

Eſt & alia coniectura,quando actus qui geritur,
& qui geri potuiſſet contineret odium, nam quod
non ualet ut agitur non ualet etiam ut geri potuit
ut in l.quod ſi nepotes, de teſtam.tut.& in §.ſi inſti.
qui teſtam.tut.dar.poſſ.

Circa ultimum articulum, quando coniecturæ
ſunt pares,non eſt quòd multum laboremus,quan-
doquidem res tunc reddatur prorſus ad ambiguũ,
74 unde conſtituenda † erit regula affirmatiua, prout
ſupra in ſecundo principali caſu fecimus, quod ſci-
licet actus qui non ualet ut agitur, debet interpreta
ri, ut ualeat omni meliore modo quo geri ac uale
re poteſt. & in iſtis terminis poteſt intelligi tex.in ca
pitulo primo,§.primo,de deſponſ.impub. libro 6.
Quamuis Doctor. alios atque alios afferant intelle
ctus ad illum tex & poſſunt etiam pro exemplis hu-
ius capitis deſeruire iura illa omnia quæ ſupra indu
cta fuerunt in dicto ſecundo capite, generaliter in
omni caſu quando res eſt dubia, quamuis hinc in
indiuiduo agamus de caſu dubio ob parem conie-
cturarum uim.

75 Scio hic † poſſe opponi ex ea regula quæ habet
quòd in conflictu rationum media uia eſt eligenda,
§.ult.inſtit.de uulg.& pupil.ſubſtitu.l. & hoc Titius
alias Tyberius ſupra de hæredib.inſtit.l.adeo §.cum
quis ſupra de acquir.rer.domi.cum ſimil.

Sed poteſt reſponderi mediocritatem amplectẽ
dam eſſe,quando per eam actus principalis qui geri
76 tur † ſuſtinetur,ut in iur.ſupra cita.uel quando mix
tura illa quæ per mediocritatem inducitur non ha
bet in ſe repugnantiam reſpectu actus principalis,
ſecus eſt caſu noſtro in quo mediocritas actum pro

parte

parte deſtrueret, & propterea cum in unam uel alteram partem inclinandum ſit in eam procliues eſſe debemus per quam actum ſuſtinemus d. l. quoties infra hoc tit. & de reg. iur. cum ſimil.

SVMMARIVM.

1 *Si caſus contigerit, quem ſi partes uidiſſent aliud ſtatuiſſent, quid dicendum.*

2 *Si pater filio tutorem dederit, iſque improbus factus fuerit, non confirmatur a prætor.*

3 *Procurator qui poſtea efficiatur prodigus aut negligens cenſetur reuocatus.*

4 *Legatum ex inimicitia poſtea contracta, uel per alienationem, reuocatur.*

5 *Teſtator cum in fundo inſtitutus iubeat quicquam aliud non petere non cenſetur ſuſtuliſſe ius accreſcendi.*

6 *Priuilegia Monachis conceſſa, propter exuberandem eorum numerum reuocantur.*

7 *In contractibus alterius uoluntatem immutatam quicquam non innouare.*

8 *Sed in multis caſibus eam concluſionem reſtringi.*

9 *Sholaſticus, qui in uno Gymnaſio iuraſſet lauream aſſumere, ſi in alio id fecerit non cenſetur periurus.*

10 *Conditiones tacitas quæ ex natura actus inſunt ſemper ſubintelligi.*

11 *Donatio reuocatur cum a Donante liberi ſuſcipiuntur.*

12 *D. Alciati alia diſtinctio ſuccintior eadem in materia relata.*

13 *Auctorem a Dom. Alciati ſententia diſſentire.*
Clauſulam rebus ſic ſtantibus in omni diſpoſitione ſemper ſubintelligi. ibid.

14 *Præſertimque in ultimis uoluntatibus.*

15 *Ac in contractibus.*

16 *Et in priuilegijs.*

17 *In promiſſionibusque.*

18 *Statuentes poſſe reuocare ſtatutum, quod irreuocabile eſſe ſtatuerent niſi illud iurauerint.*
Niſi iuſta cauſa ſuperueniat. ibi.

19 *In iuramento ſemper ſubintelligi clauſulam rebus ſic ſtantibus.*

20 *Nihil adeo eſſe præciſum firmum ac immobile, quod ſemper non recipiat intellectum a clauſula rebus ſic ſtantibus.*

21 *Siue ad uerum uel unius conſenſu dependeat.*

22 *Iuſta ex cauſa ſemper poſſe a conuentis recedi.*

23 *Differentiam a D. Alciato conſideratam.*

24 *Ab auctore non recipi.*

25 *Quando tacitum habeatur pro expreſſo & e contra nume. 26.*

27 *Tacita diſpoſitio in ijs caſibus in quibus pro expreſſa habetur, an ſit ex legis vel hominis diſpoſitione.*

28 *Ius accreſcendi magis eſſe ex diſpoſitione legis, quàm hominis.*

29 *Quando tacitum ex diſpoſitione hominis eſſe dicatur.*

30 *Id quod intereſt recte pœnam legalem apellari.*

Quid iuris ſtatuendum ſit, quando caſus aliquis eueniſſet, quem ſi partes euenturam eſſe crediſſent, aliud ſtatuiſſent.

CAP. XXXVII.

Sed hæc omnia procedunt, quando eſt controuerſia ſuper coniectura mentis, quæ tempore initi actus fuiſſe præſu-
1 mitur. † Quid autem dicẽdum erit, ſi caſus aliquis ſuperueniat quem ſi partes euenturum crediſſent aliud ſtatuiſſent, Dom. Alcia. d. li. 3. de uerbo. ſignific. ſub num. 35. cum quæritur, inquit, an uoluntas intelligenda ſit rebus ſic ſtantibus, ſic breuiter diſtinguendum eſt, aut in ijs loquimur quæ ex unius arbitrio pendent, & tunc ſi res incidat in eum caſum in quem ueriſimile ſit eum aliter diſpoſiturum mutata uoluntas intelligitur, l. paulo
2 §. 1. de legat. 3. qua † ratione ſi pater filio tutorem dederit iſque improbus factus fuerit, non ſequetur magiſtratus iudicium teſtatoris, l. Meuia §. fin. de annu. legat. quem ueriſimile eſt, ſi hoc præuidiſſet tutorem non fuiſſe daturum, l. in confirmando de con
3 fir. tuto. quo exemplo † & procurator conſtitutus, ſi prodigus, negligens, & ſtupidus fiat reuocatus eſſe cenſebitur. l. cum quis de ſolutio. Sic legatum ex
4 inimicitia contracta † uel per alienationem reuocatur. l. rem legatam de adim. legat. Sic teſtamentum natiuitate liberorum reſcinditur. auth. ex cauſa C. de lib. præter. Sic cum teſtator fauore pupilli alienationem prohibuiſſet, deindeque conſtitiſſet pupillo eam expedire, reſpondit Aretin. iudicis auctoritate eam concedendam eſſe, in conſilio 22. ſic cũ
5 teſtator † iuſſiſſet, ne in fundo inſtitutus eo amplius quicquam peteret, cenſuit ius accreſcendi ſublatum non uideri Bar. in l. quoties §. ſi duo in fin. de hæred.
6 inſtit. Sic priuilegia Monachis † conceſſa, propter poſtea exuberantem eorum numerum, reuocantur cap. ſuggeſtum de decim. Aut in contractibus loquimur, qui ex duorum uoluntate interpretationem
7 recipiunt, & tunc † non intelligitur rebus tantum ſic ſtantibus facta promiſſio, nec alterius uoluntas immutata quicquam innouabit, l. ſicut C. de actio. & obligatio. quam tamen concluſionem dicit
8 non eſſe ueram in multis caſibus † ueluti ſi ex errore proceſſit contractus, Bar. in l. fina. §. idem quæſiuit de condictio. indebiti. uel ex fiducia l. fin. C. de non numerata pecunia, uel ſi aliqua cauſa ſuaderet de qua a partibus cogitatum non fuiſſet, ut ſi promiſſerim tibi gladium reſtituere, quem furens pe-
9 tas, capitulo ne quis queſtione ſecunda, vel † ſcholaſticus qui iuraſſet in uno Gymnaſio lauream aſſumere, ad aliud tranſiret, ibique approbatus ad doctoratus gradum promoueretur, non enim cenſeretur fore periurus, ſecundum Imolam in capi-
10 tulo cum inter P. de renuntiatio. Sed & † conſiderationes tacitas, quæ ex natura contractus inſunt, ſemper intelligendas eſſe ait, & propterea ſi domum tibi locauero, & habere tibi licere promiſero,

ſero,intelligendam eſſe promiſsionem rebus ſic ſe habentibus,& penſione interim ſoluta,l.quæro §.
11 cat.ſic cum quis donat † & deinde liberos ſuſcipiat reuocatur donationis contractus l. ſi unquam, C. de reuocand. donatio. eandem theoricam multo ſuccinctius repetit idem D. Alcia. de præſumptio.
12 reg.† ſecunda,præſumptio.16.ſub numero quarto uerſi.cum quæritur diſtinguens pariter inter actus ab unius arbitrio dependentes,& actus proficiſcentes a uoluntate duorum,ut priore caſu ſubintelligatur clauſula, rebus ſic ſtantibus, poſteriore non item. Sed hunc poſteriorem caſum limitat quatuor modis.

Verum adduci ego non poſſum, ut conſentiam huic, quamuis pereruditæ diſtinctioni, quia ſcio vulgo proditũ eſſe,ut in omnib. actib. ac diſpoſitio
13 nibus,† verba ſemper intelligi debeant reb. ſic ſtantibus,ex tex.quem omnes & præſertim Bald. ad id ſolet allegare,in l.quod ſeruius de cond.cau.dat.ubi hoc notat glo. quæ etiam ad id citat. l. continuus §. cum quis de uer. oblig. quam concluſionem dicit Andr.Tiraquel.in præfat.ad l.ſi unquam, C.de donatio.ſub numero 167.probare tex.in l.quæro §.inter locatorem locat. quem omnes ad hoc allegant & in l.ex facto in princ.de uulgar. & pupilla. & in l. ult.C.de ſponſal.quas in id aduocat Alexan.in conſilio 84.niſo tbemate columna ſecunda , uerſicu. pro hoc etiam quia uerba,libro quinto, & tex.in l. cum quis in princip.de ſoluti.quem & ad hoc expendit Bald.& dicit notandum in rub.de procur.colum.4. uerſi.niſi dolus commiſſus,& in c.pœnul.& ibi Abb. in ſecundo notab.de cleri.non reſiden.& uoluit idẽ Bald.in rubr.de ſum.Trinit.& fid.cathol. colum.1. in fin.in decretal.qui addit text.in l.qui ſeruum de uer.oblig.

14 Quamobrem † Iaſ.planius loquens in dicta l.qđ ſeruius ſub numero 5.cum ſeq.inquit concluſionem hanc uendicare ſibi locum in ultimis uoluntatibus per d.l.Paulo callimacho de legatis 3. §.primo,& l. Meuia §.fi.de annu.legat.in l.in confirmando de cõfir. tuto.in dicta l.ex facto in princ.de uulgar.& pupil.& tradita a Bar. in l.quoties, §.ſi duo de hæred. inſtit.in ult.colum.

15 Item † in contractibus,per dict. l. quero §. interlocatorem locat.l.ſi fuerit in princip.pro ſoc. & l.cũ
16 quis in prin.de ſolutio.Item in priuilegiis † per e.ſuggeſtum de decim.Rurſus in iuramento,per l.ult.qui ſatiſdar.cogan.in c.breui de iureiur.glo.in cap.quẽadmodum eod.titu.de iureiur.l.ult.in princ.ad municipal.& de incol. ca.ſecundo,ubi glo.But.& Abb. ex hac concluſio.ad plura inferunt,pulchre Nicola. Boer.in deciſio.204.ſub num.24.cum plur.ſeq.Anto.Rub in conſi.147.columna prima,ad fi.& ſecunda,in princip. & plenius Andr. Tiraquel. in dicta præfatio.dicta l. ſi unquam ſub num. 166. Craue.in conſi 233.ſub dicto numero 3. uerſiculo ſimiliter.

17 Præterea † in promiſsione,Bal.in conſi.104.ſuper ſunt libro primo,& conſi 366. quidam habens vnã filiam,colum.2 lib.3.cum multis concord.adductis per Andr.ſic.in conſi.20.illud afferam colum.12.li. 2.& conſi.73.omnia quæ ſacitis colum.13.lib.3.qui

bus accedit And.Tiraq.loc.iam relat. ſub num.16. Craue.in conſi.95.ſub num.4.& dicit Bal. in l.clari,
18 C.de fideicom.ſtatuentes † poſſe mutare,aut reuocare ſtatutum quod ipſi irreuocabile fore ſtatuerãt niſi illud iurauerint nõmutaturos aut reuocaturos quia tunc id facere non poterunt per allegata ibi ab eo,quod tamen ait intelligendum eſſe niſi iuſta
19 cauſa interueniat,† quia ſemper in iuramento in eſt clauſula rebus ſic ſtantibus,l.ult.ubi idem Bald. C. de non numera.pecun.l.ſi.qui ſati ſdar.cogan.D.Alcia.in cap.cum contingat ſub numero 65.de iur.iu. quod poſtremum dicit procedere etiam ſi uerba ſtatuti dicerent,quòd ſtatutum ſit præciſum, atq; immobile,nam quæ de nouo emergunt, nouo ait indigere auxilio l.prima. poſt prin.de neutr.inſp.l.de ætate,§ ex cauſa de interrogat.actio.l.oratione de ſerijs,accedit Tiraquel.loc.iam relat.ſub nu.169 Dec. in conſi.335.in pulchro caſu Crau.in conſi.95.ſub
20 num.4.Ex quibus patet,nihil adeo eſſe † præciſum ac firmum & immobile,quin ſemper intelligatur,rebus ſic ſe habentibus,uel eodem rei ſtatu manente, ſic etiam in renuntiationibus factis ſubintelligi illam clauſulam,ut per Iaſ. in d.l. quod ſeruius col fi. & per Boer.in d.deciſi.204. ſub nu.27. Et ideo ſiue
21 ſimus in dependentib.† ab unius arbitrio, uel a voluntate duorũ ſemper in omnib. iſtis diſpoſitionib. ſubintelligetur clauſula illa reb.ſic ſtantib.omniſq; iuſta ac legitima cauſa ſuperueniẽs ſemper inducet
22 licitũ receſſum a diſpoſitis & conuentis,ſiue † ex errore iuſto id fiat,l.ſi.§.itẽ queſijt,prout ibi declarat Bar.de cond.indeb.ſiue ex eã procedit quæ ſubintelligatur ex natura contractus d.l.quæro §.inter locatorẽ lo.ſiue lex ex aliqua cã ſic interpretaretur uolũtatẽ contrahentis,l.ſi vnquã C.de reu.don.Soc.in cõ ſi.22.li.4.ſiue id procederet ex aliqua cã incõſiderata,de qua a partib.nihil uerifimiliter fuiſſet cogitatũ,glo.in c.ne quis 22.q.2.l.ſi.ubi Bal.Salv.& alii.C. de non num. pecu.l.qui cũ tutorib. §.ſi.de tranſact. l.tres fratres in ſi.de pact.& l qui Romæ §. duo fratres ubi Bar & omnes de ver.obli.Hiſce igitur ita ſe
23 habentibus,dico pariter diſcrimen illud,† quod ex eadem diſtinctione conſtituit D.Alcia.in ea contro uerſia,an & quando tacitum habeatur pro expreſſo inter actus qui ex vnius tantum dependent arbitrio & actus qui a duorum uoluntate proficiſcuntur, ut primo caſu tacitũ habeatur pro expreſſo, ſecundo non itẽ,niſi ab utriuſq; contrahentis uoluntate id tacitum progrediatur,non progredi Nã data paritate
24 terminorũ † quæ ſupponenda in reliquis eſt, dũ de uno dubitatur l.ſi quæramus de teſt.l.qui teſtamẽto eo.tit.& c.non dẽt de conſang.& affinit.non eſt dubiũ,ubi uel ex natura rei,uel ex conſuetudine,uel ex præſationib.uel ex præcedentib.& ſubſequẽtib.uel ex alijs legitimis coniecturis,de mente diſponentiũ
25 apparere põt,† tacitũ ſemper pro expreſſo haberi in quacũq; diſpoſitione l.cũ quid ſi cer.pet.l.quæro §.inter locatorẽ loc.l.quod ſi nolit §. quia aſſidua de ædilit.edic.l.ſi ſeruus pluriũ §.ſi de leg 1.cum ſimil.

Quemadmodũ e contra quando certis ex cauſis
26 nõ põt tacitũ † pro expreſſo haberi, nõ eſt d fferẽtia inter contractus & ultimas uolũtates,ut copioſe ac

Kk non

non contēnenda cum fruge proſecuti fuimus ſupra lib. 2. in ea parte in qua diſputauimus de utilitate illius inueſtigationis, an aliquid ueniret ex expreſſa ſignificatione. Sed probabilius uidetur dubitare idē
27 D. Alc. d. l. 3. ſub nu. 32. nunquid tacitā † diſpoſitio in illis caſib. in quib. pro expreſſa habetur, dicatur eſſe ex legis, an uero ex hominis diſpoſitione? Qua in re ipſe diſtingendos eſſe putat tres caſus.

Quorum primus eſt, quādo lex aliquid præſumit cui partes renuntiare non poſſunt, ut in l. ſi pater familias in princ. de adopt.

Secundus eſt quando lex aliquid præſumit cui partes renuntiare poſſunt, ut in l. cū quid ſi cer. pet.

Tertius eſt quando lex abſque partium reſpectu aliquid inducit, ut in l. iuriſgentium, §. quod fere de pact.

28 In primo caſu concludit diſpoſitionē † tacitā eſſe legalē & non hominis, unde ius accreſcendi magis eſſe att ex diſpōne legis, quàm hominis, l. ſi in teſtamento in fi. de uulg. & pup. dic̄ in actione tutelę, ut per Bar. in l. ita ſtipulatus in 1. q. de uerbo. oblig. quia ſi partes agerent, ut ante diem actio oriretur fruſtra id agerēt l. cerdonem de oper. liber. Defenſionē in conſtitutione procuratoris ad agēdū Bart. in l. non ſolū de proc. Tempus qđ datur iudicatis ēt ſi a iudice expreſſum ſit cum non habeat facultatē nūtiandi l. 4. §. condemnatū l. 2. de re. iud. oēm obligationē quę præter uerīſimilē contrahentiū uoluntatem inducitur quæ. n. ex pręſumpta eorū uoluntate eſt, hominis eſt, non legis. Barto. in l. ſtipulationes non diuiduntur quæſtio. 8.

29 In ſecundo caſu † concludit diſpoſitionem hominis eſſe, non legis, ueluti quod in mutuo æque bonū reddatur ut in l. cū quid ſi cert. pet. in promisſione dādi Cartagini tēpus quo cōmode quis ire Cartaginem poſſit l. continuus §. cum quis de uerb. obliga. cenſuiſſeque & hoc Bar. in l. que extrinſecus de condit. & dem. (puto uoluiſſe citare l. conditiones quæ extrinſecus eo. tit.) dū alias eſſe conditiones tacitas ſcripſit, quæ ex lege deſcēdūt alias quę ex natura rei & alias quę ex præſumpta uoluntate, & ideo in contractu depoſiti clauſulam dolum malū obeſſe, ex legis diſpoſitione ineſſe credi, quia partes illi renunciare nō poſſunt. l. iuriſgentiū. §. pen. de pact. Caſt & Arc. in l. 4. §. Cato in 5. oppoſi. de verbo oblig.

30 In tertio caſu † aſſerit diſpoſitionem eſſe legalem, ſecundum Bar. in l. ſtipulationes non diuiduntur in 8. quæſtio. & ideo id quod intereſt, recte pœnam legalem appellari, quia in obligationibus faciendi inducitur, ut debitor ſoluendo quanti ea res eſt liberetur, tametſi de hoc actum ſit. Et hæc dicit vtilia, dignaque ſcitu eſſe, tum quia mitius agitur cum lege quàm cum homine, tum etiam quia diſpoſitioni legis contrafaciens inſolidum condemnatur, diſpoſitioni uero hominis pro hæreditariis tantum l. in depoſiti, depoſiti.

SVMMARIVM.

1 *Tacitum quid ſit.*
2 *Auctor quomodo putet diſtinguendum in ea q. an tacitum ex legis uel hominis diſpoſitione dicatur.*
3 *Et diſpoſitione legis & non hominis eſſe facere ut tacitum habeatur pro expreſſo.*
4 *Quia præſtari talis operatio non poteſt niſi per fictionem.*
5 *Fictionem ab homine induci poſſe putarunt. D. Alciat. & Bolognetus.*
6 *Sed ueriorem & receptiorem opinionem eſſe in contrarium.*
7 *Legem quandoque ex præſumpta hominis uoluntate, quandoque ex aliis cauſis moueri, ad inducendam fictionem.*
8 *Legem nunquam niſi æquitate ſuadente fingere.*
9 *Legem quandoque fingere ut tacitum habeatur pro expreſſo, ex præſumpta hominis uoluntate.*
10 *Qu*andoque contra hominis uoluntatem.*
11 *Quandoque præter.*
12 *Quando & in quibus poſſint diſponentes inducere ne tacitum habeatur pro expreſſo, numero 13. 14. & 15.*

Quid opinetur conſtituendum eſſe auctor in controuerſia proxime propoſita.

CAP. XXXVIII.

EGo pro ſolutione iſtius quæſtionis præmitto † imprimis tacitum illud dici, quod neque in genere, neque in ſpecie, neque in indiuiduo eſt expreſſum, neque uoce prolatum, nec per ſcripturam apparet ad oculum, ſed tantum per intellectus rationem colligitur, ſic ex Bal. colligitur in l. ſed & ſi quis §. quæſitum in 3. col. ſi quis cautio. per tex in l. iam hoc iure de uulgar. in l non recte C. de fideiuſſo. & l. prima, C. de iis quæ in teſtam. delent. iuncta doctrina Bar. in l prima, col. 2. de uulg. & pupil. Deinde puto aliter quàm faciat
2 D. Alciat. eſſe diſtinguendum † uidelicet quod aut quærimus, an facere vt tacitum habeatur pro expreſſo ſit ex diſpoſitione legis, an uero ex diſpoſitione hominis, aut inueſtigamus, an lex dum facit ut tacitum habeatur pro expreſſo moueatur ex ſola hominis præſumpta uoluntate in actionibus humanis an uero & ex aliis cauſis præter uel contra hominū voluntatem. Aut tractamus, an in hominis facultate ſit facere in actibus a ſe celebratis, ut tacitum non habeatur pro expreſſo.

Quantum ad primū caſum attinet, tametſi per
3 erudite † ac grauiter admodum diſtinguat D. Alci. ut ſupra retulimus, ego tamen puto generaliter eſſe conſtituendum, ex diſpoſitione legis eſſe, & non hominis, facere ut tacitum habeatur pro expreſſo,
4 & ratio eſt, † quia hæc operatio præſtari nō pōt niſi per fictionē, fictio aūt ab homine quātū ad effectus iuris nō inducitur, ſed a lege, l. ſi fortè in fi. de caſtr. pecul. idē Bart. in l. ſi is qui pro emptore ſub nu. 24. de uſucapio. Iaſ. in l. ſi quis in fundi uocabulo ſub

num.

num.26.de leg.primo,& in dicta l.ſi is qui pro em-
ptore ſub num.175.ubi addit tex.in l.codicillis §.fi.
5 de leg 3.Quamuis † Dom. Alcia. & Bolognetus ibi
ſint in contraria opinione,ut fictio ab homine indu
ci poſſit,ut dicit Bologne.ſub num.205.per tot. &
pręſertim in uerſiculo contractus enim. Eandem
cum Bar.ſententiam probat Ludo.Roma.in d.l.ſi is
qui pro emptore ſub numero 6.Imol. ſub num. 6.
6 & in ſumma hæc † opinio cum Bar.eſt receptior in
dicta l.ſi is qui pro emptore,eandem ſequitur Caſt.
in conſi.81.uiſo quodam proceſſu in curia poteſta
tis Piſarum in fin.lib.1.Craue.in conſi.134.ſub nu.
33.unde cum fictio ſecúdum ueriorem ac receptio
rem opinionem quantum ad effectum iuris non ad
ſcribetur homini, non erit recipienda diſtinctio il-
la Dom.Alciati.quantum ad hunc primum articu-
7 lum,& quamuis † lex modo moueatur ex præſum-
pta hominis uoluntate, modo ex alijs cauſis ad fa-
ciendum ut tacitum habeatur pro expreſſo,tanquá
ex materia æquitatis præexiſtente,non tamen ope-
ratio illa debet adſcribi neque hominis uoluntati,
neque aliis cauſis præcedentibus, quibus tanquam
inſtrumentis utitur ipſa lex, ad inducendam illam
operationem & fictionem,ſed ipſi legi fingenti,quę
8 nunquam niſi æquitate † ſuadente fictionem indu-
cit,l.denique & l.nec utilem ex quibus cauſ. maio.
vnde quemadmodum æquitas,ex qua lex inducit fi-
ctionem,non facit quominus fictio dicatur eſſe ex
legis,& non ex hominis diſpoſitione, ut ſupra dictú
eſt ſic nec cauſæ, ex quibus inducitur ipſa æquitas,
quę materiam prębet inductionis, dicentur facere,
ut fictio iſta per quam lex inducit, ut tacitum ha-
beatur pro expreſſo,dicatur proficiſci ex diſpoſitio-
ne hominis.

Quantum ad ſecundum articulum breuiter con
9 cludendum eſſe puto † quòd lex quandoque fingat,
ut tacitum habetur pro expreſſo, ex pręſumpta ho
minis uoluntate,ut in l.iam hoc iure de uulg.& pu
pill.in l.quamuis C.de impub.& al.ſubſtit. in l.quę
ro §.inter locatorem loca. in l. cum quid, ſi certum
peta.in l.continuus § cum quis de uerbo.obligatio.
in l.cum acutiſsimi de fideicom.& in l.cum auus de
10 condit.& demonſtratio.Quandoque † contra homi
nis uoluntatem,ut in materia legis falcidiæ,l.prima
in priu.& §.lex falcidia ad leg.falcidi. & inſtit.de le-
ge falci.& arg.§.ſi uero expreſſim in auth.de hęred.
& falcid. & in materia legis nemo poteſt de leg.1.
cum ibi traditis a Doctor. in l.4. de reg.iur. & fere
in omnib. caſib.quos proſequitur D. Alci.in primo
eius diſtinctionis membro. Quandoque præter
11 hominis uoluntatem.† ut in l prima,in princ. C.de
rei uxor.actio.ubi inducitur ſtipulatio in contractu
dotali,etiamſi nihil a partibus de hoc fuerit actum
neque cogitatum, idemque eſt in multis caſibus fi-
ctarum ſtipulationum,quos poſt Bar.recenſent Do
ctor.in l.prima,in prin.de uerb.obligatio. & in clau
ſula illa depoſiti dolum malum abeſſe, de qua per
Caſtren.& Aretin.in dicta l.4.§.Cato in 5. oppoſit.
Bar.idem in ſubrogatione intereſſe in ſtipulationi-
bus faciendi,l.ſtipulationes nó diuiduntur in prin.
& in l.cum ſtipulatus ſim.a Proculo de ver.oblig.cú
alijs ſimilibus quę ſuopte ingenio, nec multo labo-
re quiſque perquirere poteſt.

12 Quantum ad tertium caput,ego † quàm pauciſ-
ſimis concluderem cum D.Alcia.ad fin.primi capi
tis ſuę diſtinctionis,quòd aut in ijs ſumus quę libe-
ro diſponentium ſunt relicta arbitrio, ueluti quòd
ęque bonum in mutuo reddatur,in dicta l.cum q.d
ſi cert.pet.item quòd intra certum tempus magis
ac minus commodi ad promiſſę ſolutioni deſtina-
tú locum perueniatur, ut in dicta l.continuus §. cú
quis de uerb.oblig.& ſi qua ſunt alia eius generis,&
13 in ijs conſtituendum erit † poſſe diſponentes impe
dire ne tacitum pro expreſſo habeatur, quia in con
tractibus illi a conuentione legem accipiunt, l.3.§.
ſi conueniat depoſit.l.contractus de regu.iur. cum
ſimilibus.

In ultimis uoluntatibus teſtatoris uoluntas at-
tenditur quę uniuerſum abſoluit negocium, l.in cõ
ditionibus de conditio.& demonſt.in l.ex facto.§.re
rum de hær.inſtit.& notant Doct.in l.hęredes mei,
§.cum ita ad Senat.Trebel.

14 Aut ſumus in ijs † quę præter aut contra uolun-
tatem agentium tacite ueniunt, & lex pro expreſ-
ſis habet,qualia ſunt exempla quę proximè adduxi-
mus in ſuperiore capite, in quibus cum omnino
facere intelligantur Agentes iuxta fictam illam
15 legis diſpoſitionem † nullum eorum uoluntás dici-
tur habere meritum atque arbitrium d.l.4. de reg.
iur.l.rem legatam de adim.legat.cum ſodalibus.

SVMMARIVM.

1 *Arg.a contractibus ad ultimas voluntates, & e contra quando ſit verum.*
2 *Iaſonem in hac materia conſtituere duas regulas, contra quas facit triginta tres oppoſitiones.*
3 *Ex quibus tot poſſint conſtitui differentiæ inter contractus & ultimas uoluntates.*
Quibus alibi idem Iaſ. & plerique addunt alias. ibid.
4 *Morientium mandata, uiuentiumq; contractus, eodem iure accipi niſi diuerſa ſubſit ratio.*
5 *In teſtamentis fauorabiliorem fieri interpretationem, quàm in contractibus.*
6 *Vltimas uoluntates promptius mitti executioni, quàm contractus.*
7 *Vltimas voluntates a ſolius defuncti arbitrio pendere, contractus vero a plurium conſenſu.*
8 *In vltimis uoluntatibus pænitentiæ locum eſſe, in contractibus non item.*
9 *Contractus ex iuris rigore effectum habere, vltimas uoluntates ex legis indulgentia.*
10 *Tranſmiſsionis ratione infirmiores eſſe ultimas volunta tes contractibus.*
11 *Quomodo putet Auctor diſtinguendum eſſe in materia argumentationis a contractibus ad ultimas uolunt.*
12 *Rationis identitate quando conueniunt, valet arg.a contractibus ad vltimas uoluntates.*
13 *Quando maior militat ratio in vltimis uoluntatibus, quàm in contractibus, quomodo ſit facienda ratiocinatio.*
14 *Et quid e contra.*

15 *In ultimis uoluntatibus regulariter fieri pleniorem in-*
terpretationem.
16 *Argumentum a contractibus ad vltimas uoluntates*
nunquam procedere ad derogationem legis vel cano-
nonis.
17 *Nec quando egredimur terminos colligendæ uolunta-*
tis, & verſamur in ijs quæ pendent a poteſtate defun-
cti. num. 18.
19 *Adultus qui non poteſt fundum ſine decreto alienare in*
ter viuos, in ultima uoluntate poſſe de uniuerſis bo-
nis, ſine decreto diſponere.
20 *Et quæ ſit ratio diuerſitatis.*
21 *Non ualet argumentum a contractibus ad vltimas uo-*
luntates, quando materiæ ſunt ſeparatæ.
22 *Deportatum capacem eſſe illorum quæ ſunt iuriſgen-*
tium. non autem eorum quæ ſunt iuris ciuilis.
23 *Reſpectu capacitatis perſonæ, non procedere arg. a con*
ctibus ad vltimas uoluntates.
24 *Et quæ ſit ratio.*
25 *Item quando manifeſta eſſet differentia, vt in caſibus*
omnibus conſideratis per Iaſonem ac Dominum Al
ciatum.

Quomodo excipiendum ſit argumentum a contractibus ad ultimas uoluntates & e contra.

CAP. XXXIX.

POſtremo dubitatur pro abſolu-
riore tractatione iſtius nuni li-
1 bri, an ratiocinatio † illa, quam
faciunt iura a contractibus ad
ultimas uoluntates, & e contra
ſit perpetua, an uerò inter huiuſ
modi diſpoſitiones aliquæ relu
ceat differentiæ. Iaſ in l. quæ de legato de legatis 1.
2 † duas conſtituit regulas. Vnam quòd ualeat argu-
mentum ab ultimis uoluntatibus ad contractus,
contra quam opponit per decem & octo inſtantias
a nu 2. uſque ad num. 27. Alteram quòd a contracti
bus ad ultimas uoluntates ualide ratiocinemur cō-
tra quam adducit quindecim oppoſitiones, ex qui-
3 bus † tribus & triginta oppoſitionibus, tot poſſunt
differentiæ inter contractus & ultimas uoluntates
colligi, ſed idem Iaſ. in l. pactum inter hæredem co-
lumna prima, ſeptem enumerat differentias inter
contractus & ultimas uoluntates, cum ibi illo text.
excepiſſet, bonum eſſe argumentum a contractib.
ad ultimas uoluntates, & e contra, a numero primo
uſque ad numerum 8. Nicol. Euerar. in loc. a con-
tractibus ad ultimas uoluutates. a numero 3. uſque
in fin. enumerat differentias quæ ſeligit ex dictis
per Iaſo. in locis ſupra citat. D. autem Alciat. di-
cta l. tertia, ſub num. 39. ait regulariter ſolere affir-
4 mari, eodem iure ultima, morientium † manda-
ta, uiuentiumque contractus accipienda eſſe, id-
que altero ad alterum ceu ſimilem rem proceden-
dum eſſe, per l. ita ſtipulatus de uerbo. obligatio. ni-
ſi diuerſa ratio in ijs afferatur, quam dicit quinque
cauſis potiſſimè conſiderari ad quas inducit omnes
illas Iaſonis oppoſitiones ac differentias una cum
ijs quas congeſſit Euerard. loc. iam relat.
5 Quarum prima, eſt quòd in † teſtamentis fauora
bilior ſit interpretatio, quàm in contractibus l. in te
ſtamentis de regul. iur. cum in inſtitutionibus filio
rum appellatione ueniant filiæ, non ſic in emphy-
teuſi ſit receptum, & idem ſit de nepotibus, l. prima
l. liberorum ubi Bar. de uerbo. ſign. Sal. in l. ſecunda
C. de iur. emph. ſic etiam procedit auth. niſi ad ſen.
Trebellia. quod ſcribit. Specul. in tit. de loc. §. nunc
aliqua uer. 120. Bald. in l. eum acutiſſimi in fine, C.
de fideicom. in l. ſi teſtatrix. ſi ſer. uend. iuncta l. in
uendendo de contr. emptio. in l. prima, de cond. con
iuncta l. impoſſibilis de uerb. oblig.
6 Secunda eſt, † quia ultimæ uolūtates promptius
executioni mittuntur cum pluribus actionibus ijs
ſuccurratur, quinimo & iudicis officio, quam perſe
cutionem uocant, ut in l. 1. C. com. de leg. & in l. fin.
eod. tit. in l. ult. C. de edict Diui Adria. tollen. l. fi. C.
quo. bono. cum aliud ſit in contractibus in quibus
nulla executio datur, l. minor cui fideicommiſſum
de minor. Ad idem eſt, l. receptum com. prædio. iun
cta l. ſi ex toto, §. primo de leg. primo. Et rurſus l. ſi
creditores, C. de pact. cum l. uel negare quemad. te-
ſtam. aper. item in l. fin. §. ſed & ſi quis, C. com. de le
gat. cum l. ſi quis arbitratu de uerbo. obligatio. in-
ſuperque in l. mutianæ cautioni de condit. & dem.
iuncta l. inter cum ſeq. qui ſatiſd. cog. & l. in omni-
bus de iud.
7 Tertia eſt, † quòd ultimæ uoluntates a ſolius de-
functi arbitrio pendent, ab eoque perfectionem ac
cipiunt, e contra contractus non niſi plurium acce-
dente conſenſu abſoluantur, proptereaq; illæ iſtis
facilius reſoluantur, & ideo ex cauſa dotis bona alie
nari prohibita, in ultimis uoluntatibus diſtrahi poſ-
ſunt, auth. res quæ, C. com. de legat. cum aliud ſit in
contractibus l. nulla, C. de iur. dot. in idem adduci
poteſt l. legatum ſub conditione, §. fin. de adim. leg.
iuncta l. prima, de nouatio. Et ſimiliter l. fin. de reb.
credit. & l. ſtichum §. 1. de uerb. obliga.
8 Quarta eſt † ſuperiori affinis quòd in ultimis uo-
luntatibus pœnitentiæ locus eſt, in contractibus ve
ro non item. l. quarta, de adim. legat. l. cum poſt §. pœ
nitentiā de iur. dot. iuncta l. in commodato, §. ſicut,
commod. & in l ſicut C. de verbo. oblig. ſimile ha-
tur in l. unius ſi quid in fraud. patro. iuncta l. prima,
§. primo, eod. tit. in l. ſi curatorem, C. de in integr. re
ſtit. cum l. Aurelio §. Caius de libera. legat. & l. ſed
interim, §. primo, de donatio. inter uir. & uxor. fa-
ciunt tradita a Iaſo. & a doctor. in l. ſecunda, de le-
gatis primo.
9 Quinta eſt, † quòd contractus ex ſummi iuris ri-
gore effectum habent cum quilibet ſit rei ſuæ mo-
derator & arbiter l. in re mandata, C. manda. cum
aliud ſit in ultimis uoluntatibus quæ ex indulgentia
robur habent l. illa inſtitutio ubi glo. & Doctor. de
hæred. inſtitu. & l. prima, C. de ſacro. eccleſ. & ideo
magis accedunt ultimæ uoluntates legum diſpoſi
tionibus §. diſponat in auth. de nupt. et reſpectu pœ
næ, glo. in l. prima, C. de his quib. ut indign. iuncta
d. cta

dicta l. ita ſtipulatus de uerb.obligat. & translatio
nis dominij in l. Marcellus §.res quę ad ſenat. Tre-
belli.iuncta l. ea lege, C. de condictio.ob cauſam.
10 Rationeque † tranſmisſionis infirmiorea ſint ulti-
mæ uoluntates cōtractibus,l.prima,§.ſin autem ſub
C.de cadu.tollend. cum §. ex conditionali inſtit. de
uerborum obligatio. eodem ſpectant differentiæ
in tranſactione alimentorum de qua in l. cum hi
§.planè de tranſ.& l.Lucio de legatis ſecundo,iun-
cta l plerunque in fi.de iur.dot. ratione differentiæ
electionis.

11 Nos autem pro clariore declaratione iſtius † ma-
teriæ putamus eſſe diſtinguendum,prout facit Saly.
in l.fin.C.de legat.ubi eſt tex.ualde notandus,Ioan.
de Imol.in l.ſeruum filij.§.cum qui chirographum
de legatis primo, Angel. Aretin. in titulo de lege
fuſ.cani.toll.Angel.Peruſi.in dicta l. quæ de legato,
de legatis primo, & Alexand.in conſil.61.ſuper eo
libro primo.

Quibus nouisſimè accesſit Euerar. in dicto loc a
contract.ad ulti. uoluntates ſub num. ſecundo, &
fuit diſtinctio Dyn.& Ray. Foroliui.in dicto §.cum
qui chirographum,quos ibi ſequitur Alberi.de Ro-
ſat.uidelicet quod aut contractus & ultima uolun-
tas conueniunt in rationis identitate,& tunc proce
12 dit concluſio † communiter recepta,quòd argumē
tum a contractibus ad ultimas uoluntates recipitur
dicta l.fin C.de leg.d.tit.de leg.fuſ.can.toll.Bal.in l.
prima,§.ſi quis ita de uerbo.oblig.& e contra,ut in
dicta l.ſeruum filij §.cum qui chyrographum ubi
Imol.& alij notant l. pactum inter hæredem ubi
Barto.& Iaſ.notant l.ita ſtipulatus l. ſi diuortio ubi
Ang.notat de uerb.oblig. Cyn.in l.prima,in fin.C.
quando non peten. par. l.prima,§.ueteres,ubi not.
Aret.de acquirend.poſſeſſ l.cum quidam in fin.C.
de uerbo.ſignific.& in l.ſi ſeruus legatus, §.ſi ei cui
de legatis primo,l.obligationum §.placet de actio.
& obligatio.& facit pro utraque reg.tex.in l. ſi ex le
gati cauſa de uer. oblig. in l.teſtamentum non ideo
C.de teſtam.io l.eandem in prin.de duo.re.gl.& do
ctor.inſtit.& in l prima,C.de leg.fuſ. can.toll Socin.
conſi.48.colum.3.uerſicu.3.probat lib.primo,& cō
ſi.173.colum.fina. lib.2.& conſi.25. nu. 7.libro 4.
cum ſocijs.

13 Aut non conueniunt in ratione † & tunc ſi maior
ſit ratio in ultim.uoluntate quàm in contractu ua-
lide argumentamur ab ultima uoluntate, ad
contractum negatiue per locum a maiore dicta
l.obligationum fere §. placet de actio. & obligatio.
Et è contra a contractu argumentamur concluden
ter ad ultimam uoluntatem affirmatiue,per locum
a minori & ſic proprie loquitur dicta l. final. Aut e
14 contra † maior eſt ratio in contractu,quàm in ulti-
ma uoluntate, & tunc procedit argumentum a con
ctu ad ultimam uoluntatem negatiue,& ab ultima
uoluntate ad contractum affirmatiue, & ita loqui-
tur dicta l. pactum inter hæredem cum ſimil. Aut
15 ſumus in dubio, & tunc † quia in ultimis uolunta-
tibus regulariter ſit plenior interpretatio, quàm in
contractibus,dicta l.in teſtamentis de reg iur.& c.
cum dilecti de donatio. cum ſimil.a contractu ad
ultimas uoluntates ualide argumentamur affirma-
tiuè & ab ultima uoluntate ad contractum negati-
16 uè. Sed hæc argumentatio † nunquam procedit
ad derogationē legis uel canonis,ubi aliud expreſſe
diſpoſitum eſt in uno quam alio,Cyn.in l.ea lege co
lumna tertia,de cond.indeb.Bald.in d.l.vnica,C.de
leg.fuſ. cani, tollen. & idem Bal. in cap. inter cæte-
ras de reſcrip.quibus adſtipulantur ea quæ ſcribit
Euerard.in loc.a ſimili in prima limitatio.

Ceſſat pariter iſtiuſmodi argumētationis genus,
17 † quando egredimur terminos colligendæ uolun-
tatis diſponentium & uerſamur in poteſtate faciē-
18 di, ſic grauisſime atque eruditisſime † ſcribit Vaſq.
de milit.teſta.lib.2. §.20.ſub num 45.

Nam adultus, qui uel minimum fundum, aut
19 domum ſine decreto alienare † non poteſt, ut tor.
tit.C.de præd.mino. & Dig. de reb. eorum qui ſub
tut. uel cur. ſunt & l. pupillus de acqui.rer.domi. &
l.poſſesſione de acquir.poſſeſſ & inſtit.quibus alien.
licet uel non §.nunc admonendi ubi glo. & doctor.
& nihilominus poteſt omnia bona ſine iudicis de-
creto,& curatoris interuentu teſtamento alienare.
l.Aurelius,§.idem quæſijt de liberat.leg.ubi Bar.&
alij & §.ult.inſtit.quibus ex cauſ.manu.non lic. ubi
Ang.et alij & l.qui ætate de teſtam. Et ratio diuer-
20 ſitatis eſt, † (quamuis Doctor.in locis ſupra cit.non
attingant) quia inter uiuos ſi permitteretur pupillo
alienare ob ſui facilitatem atque iudicij infirmita-
tem,facile poſſet ad egeſtatem atq; inopiam reduc.
argumen.l.primæ,de mino.non ſic eſt in ult. uolun-
te quæ non habet effectum niſi poſt mortem teſta-
toris,quo tempore certum eſt illum nihil humana-
rum rerum amplius egere.unde gratioſam conceſ-
ſionem & licitum quod iterum non redit arbitrium
lex noluit ei denegare,l.prima. C.de ſacroſan.eccle-
ſi. & l.illa inſtitutio de hæredibus inſtituend. cum
ſimilibus.

21 Non habet quoque † locum prædicta argumen-
tatio in omnibus caſibus, in quibus reperirentur
ſeparatæ materiæ iſtorum terminorum, quia tunc
argumentum non procederet,ut dicit Cyn in dicta
l ea lege columna tertia,ad fi.C de condict.ob cau.
& ſentiunt Doctor.omnes in locis ſupra allegatis,
ueluti cum diuerſa ratione aliquid conſtitutum eſ-
ſe reperitur in contractibus,quàm in ultimis uolun
tatibus,uel e contra tunc enim abſolute concludūt
Doctores in dicto §.cum qui chyrographum, di-
l.ſeruum filii, de legatis primo, non poſſe conclu-
denter inferri,&ita ſcribit Franciſ. Curt.in l. ſi cre-
ditores, C.de pact.ſub num.17.Lancelo.Galiaul.in
l.centurio,ſub num.213.

22 Aliam † notandam affert declarationem ad di-
ctam materiam Benedict.de Plumbi.in l.qui depor
tatur,C.de hæredi.inſtitutio.numero decimoſepti-
mo,verſiculo item non obſtat undecimum, ut pro-
cedat quantum ad ea quæ ſunt introducta de iur.
gentiū,ſecus in ijs quæ ſunt inducta de iure ciuili,tā
contractuum,quàm ultimarum uoluntatum. quan
tum ſit cauſa perſonæ ipſius deportati, quia priorū
ille eſt capax l.ſi mandauero §.is cuius, mand iti iun
cta l.ſtatus in fin.de iur.fiſc.

Ego puto hanc declarationem potius deſeruire.
23 † quantum ad oſtendendum quòd in hac materia,
non liceat arguere reſpectu capacitatis perſonæ ab
ijs quæ de iure gentium ſunt inducta in contractib.
ad ea quæ de iure ciuili ſunt inuecta in ultimis uo-
luntatibus, quia eorum quæ iuris ciuilis ſunt inca-
24 paces † reperiatur depottati, l.neque §.1.de milit.te
ſtam.& de pœnis l.quidam, & not.glo.& doctor. in
l.1.C.de hær.inſtit.illorum autem qui iuriſgentium
ſunt, partici peſeſſe cenſentur l.ſecunda, & tertia, C.
de ſent.poſſ.& reſtit.l.legatum de cap.dimin glo.&
doctor. in dicta l.prima, & in locis ſupra relatis, ſed
25 in omnibus caſibus † qui referuntur per Iaſ.D.Ab
cia.& Euera.in memoratis locis ocioſa erit iſtiuſ-
modi argumentatio, quia ob manifeſta diſcrimina
quæ a iure conſtituta ſunt, inter contractus & ul-
timas uoluntates, non poteſt fieri illatio conclu-
dens, l.naturaliter §.nihil commune, ubi Barto.
& omnes notant cum uulgaribus, de acquirenda
poſſeſſio.

Lib. IX. FINIS.

CA-

CAMILLI GALLINII TICINEN. PATRITII, AC IVRISCONS. AVLÆQ. IMPERIALIS COMITIS ET IN TICINENSI GYMNASIO IN VESPERIS IVRIS CIVILIS ORDINARII INTERPRETIS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE

Liber Decimus.

SVMMARIVM.

1 *CVR hoc poſtremo libro reſeruata fuerit reſtrictiua interpretationis tractatio.*
2 *Et qua imitatione.*
3 *Interpretatio reſtrictiua quæ ſit.*
4 *Et circa quæ uerſetur.*
5 *In legibus, prętorũ edictis, ac principum constitutionibus, uerba proprie accipienda eſſe.*
6 *Et in ſtatutis.*
7 *Ac in contractibus.*
8 *In ultimisque uoluntatibus.*
9 *Et in libellis.*
10 *Ac in iudicijs.*
11 *Sententijsve.*
12 *Et in reſcriptis.*
13 *Ac in priuilegijs.*
14 *Nec non & in quacunque materia ac diſpoſitione.*

Cur hoc poſtremo in libro reſeruata fuerit tractatio reſtrictiuæ interpretationis Quid ea ſit, & circa quæ uerſetur. Cap. I.

1 CVM præſenti libro poſtremum huiuſce operis articulum concluſuri ſimus, D.O.Max. auſpice, nõ ab re † hoc loco reſeruauimus reſtrictiuæ interpretationis tractationem, quandoquidem uſu euenire uideamus, ut periti nauigantes poſteaquá diutinæ illorum nauigationis portum ſunt ingreſſi uela comprimant, antennis ſubligent, rudentes ad malum perſtringant, expoſitasque nauigationis gratia nauium munitiones contrahant, ac componant.

2 Quorum † imitatione operæ pretium fuit nouiſſima hac in actione nos pariter poſteaquam ſuperioribus libris tam longe ac latè extenſiuæ interpretationis materiam proſecuti fuimus, de reſtrictiuę interpretationis ſignificatione differere, quaſi prioris illius tractationis abſolutione portum ingreſſi, poſterioris huius peractione, quæ diffuſius in illa tradidimus, coarctemus, componamus, ſubiectæque rei adaptemus, ac cępto operi manum extremam addamus.

Vt igitur ad id quod agendum reſtat progrediamur, dico reſtrictiuam interpretationem, de qua in
3 præſentia acturi ſumus, nihil eſſe aliud, † quàm diſpoſitionis generaliter loquentis certis in caſibus factam diminutionem uel coarctationem, ut colligere licet ex ijs quæ ſcribit Bartol. in l. omnes populi in eius 6 q. principali, & ſequuntur poſt illum Doct. Veron. in Rub. de uerbo. & re. ſignific. in 6. q. principali ſub nu. 139. Ludo. Roma. in l. ſi uerò §. de uiro ſub nu. 19. ſol. mat. Aurel. Dauid in capit. ult. euis iſagogici Tract. in titul. de uerbo. & re. ſignifi. & pleniore ſtylo ſupra explicauimus libro quinto
4 huius operis, eamque uerſari potiſſime circa leges, ſtatuta, contractus, ultimas uolũtates, libellos iudicia, ſententias, reſcripta, priuilegia, atq; alias ciuſcemodi

 modi

modi prouiſiones, prout in legibus, ac prætorum
edictis, Principum conſtitutionibus, ac alijs eiuſce-
modi diſpoſitionibus iuris. verba ad ſtrictam & pro-
priam ſignificationem ſunt perſtringenda l. tertia,
§. hæc uerba de nego. geſt. l. prima, §. ſi is qui nauem
de inſtit. actio. l. conſtitutionibus ad municipa. &
de incol. l. quòd conſtitutum de milit. teſtam. cum
ſimilib.
6 In ſtatutis † eſt Bar. doctrina per illum tex. quem
ibi cæteri ſequuntur in d. l. 3. §. hæc uerba de negot.
geſt. & in dicta l. omnes populi in quæſtione 6. quæ
ſtio. princ. Bal. in conſi. 2. ſub num. 4. lib. 1. Alexan. in
conſi. 190. ſub num. 68. lib. 2.
7 De contractibus † eſt text. in l. quicquid adſtrin-
gendæ, de uerbo obligat. & in l. ueteribus de pact.
cum ſocijs.
8 In ultimis uoluntatibus eſt † text. in l. non aliter,
de leg. tertio, in l. Labeo de ſupell. legat & in l. apud
Iulianum §. Seio, & l. nummis de leg. 3 in l. iubemus
C. de teſtam. iunctis ibi tradi. a glo. & doctor. quã-
uis comparatiuè ad contractus plenior fiat inter-
pretatio in teſtamentis l. in teſtamentis de reg. iur.
9 ubi Deci. & alij. In libellis † l. prima, de edend. &
l. edita, C. eod. tit. iunctis ibi tradit. a Doct. in l. in rē
de rei uendicat. quamuis ubi aliàs libellus non eſſet
ualiturus, plenior fiat interpretatio pro ſuſtinendo
Libello, l. ſi quis intentione ambigua de iud. in l. ſed
& ſi poſſeſſori §. itē ſi iurauero, de iur. iur. tradit Iaſ.
in l. quoties ſecunda, de verb. oblig. & plenius ſupra
diximus lib. 3.
10 De iudicijs † eſt text. in l. non poteſt & in l. non
quemadmodum, §. pen. in l. ubi acceptum de iudic.
11 De ſententij eſt tex. in l. ſi expreſſim ubi Barto. co-
lumna ſecunda, de appellatio. & in l. Iulianus de
condictio. indebit. Dec. conſilio 607 numero ſepti-
12 mo, de reſcriptis † eſt tex. in l. prima, ibique Iaſ. C. ſi
contra ius uel utilit. pub. Abb. in cap. poſtulaſti. de
elect. l. fin. de precib. imper. offer. l. ut reſponſum, C.
de tranſact. l. precib. C de impub. & al. ſubſt. cum ſi-
13 milib. De priuilegijs † eſt tex. in c. ſi Papa de priui
leg. lib. 6. in cap. ad audientiam ubi, Abb. pulchre
de decim. l. quòd uerò l. ius ſingulare de legib. l. 1. ad
municip. & de incol. & ſolenne eſt in quacunq; ma-
14 teria, † & quacunq; diſpoſitione ut uerba ſemper
propriè ac diſtinctè ubi fieri poſſit accipiantur, ut
plenius ſupra proſecuti fuimus libro ſecundo, hu-
ius operis.

SVMMARIVM.

1 *Quam methodum ſtructurus ſit Auctor in tradenda hac materia reſtrictiua interpretationis.*
2 *Verba legis generaliter loquentis generaliter eſſe intelligenda.*
3 *Statutum generaliter loquens generaliter eſſe intelligendum.*
4 *Generalem locutionem quantum ad uerba nihil intactum relinquere.*
5 *Verba generalia omnia includere.*
6 *Verba generalia de tempore, de quocunque tempore intelligi.*
7 *Neminem poſſe compelli facere liberationes generales.*
8 *Reſtringenda tamen ſemper eſſe uerba ad terminos habiles.*
9 *Statuto ſi caueatur ut omnia landa mittantur executioni intelligenda eſſe de ijs quæ iure ſubſiſtunt.*
10 *Nobiles oppidorum qui prætextu priuilegij conſuetudinis uel legis municipalis, inidoneos ad regimen oppidi promouent reprehenſione dignos eſſe.*
11 *Indeque inſerti ad declarationem ordinum conſilij generalis ciuitatis Papiæ.*
12 *Familiam Gallinianam Auctoris opera reſtitutam fuiſſe, cum omiſſa fuiſſet tempore dictorum nouorum ordinum, inter antiquas ac nobiles familias Ticinenſes, tanquam nobilis ac antiquiſſima eius urbis.*
Reportata de ſeptenni controuerſia per triplicem ſententiam uictoria.
13 *Indeque ſemper Auctorem eiuſque eius familia Gallinia potitum fuiſſe omnibus honoribus, officijs, prærogatiuis, ac priuilegijs nuncque etiam frui, quibus ciues aliarum antiquarum ac nobilium familiarum eiuſdem urbis fruuntur.*
14 *Vbi aliqua ex prædictis familijs uiros non haberet idoneos aut habiles morbo, uel ætate, aut qualiber alia cauſa non deberent illi per tempora ad reſpub. adminiſtrationem eligi.*
Nec propterea illæ familiæ paterentur aliquod eorum iurium detrimentum. eodem.
15 *Impeditis agere non currere aliquam præſcriptionem.*
16 *Quando impedimentum contingeret antequam eſſet incohata præſcriptio.*
17 *Cur ad multas familias in dictis ordinibus addita ſint illa uerba. Non habitant. minores, abſentes, habent niſi medicum, uel alia ſimilia.*

Verba legis generaliter loquentis generaliter intelligenda eſſe quomodo accipienda ſit.

CAP. II.

QVamobrem ut ſubiectæ mate-
riæ ſatisfaciamus exordium fa-
ciemus ab ea propoſitione,
1 † quæ ſui amplitudine omnes
diſpoſitiones complecti ualeat
circa quas uerſatur hæc reſtri-
ctiua interpretatio, eamque
poſtea ita declarando proſequemur, ut abſolutam
atque non infrugiferam abſolutionem receptura
ſit eius tractatio.

Quamuis igitur regulariter proditum ſit, uerba
2 legis generaliter † loquentis generaliter quoque
intelligenda eſſe, l. prima, §. quod autem de ale. luſ.
& alcato. l. prima, §. & generaliter de leg. præſtand.
l. in fraudem. §. fin. ubi Bal. notat de milit. teſtam ubi
3 uult, quòd ſtatutum generaliter loquens † generali-
ter debeat intelligi, ne priuilegium reſtringatur,
idemque

idemque probat copioſiſsimus Burſat. in conſi. 40.
ſub nu. 7. ubi dictum illud Bal. trahit etiam ad con-
ſuetudinem generalem alienandi feuda antiqua in
præiudicium agnatorum, l. 1. § nuntiatio uerſ. item
nuntiatio omnibus de oper. noui. nuntia. l. de pretio
de publi. in rem actio ubi omnes notant l. fin. C. de
dot. promiſ. l. prima, §. hæc uerba quæ in fraud. cred.
Deci. in conſi. 5. col. 2. circa medium conſil. 301. ſub
nu. 10. Rip. in l. 1. ſub nu. 14. ſolut. matri. Socin. iun.
conſi. 12 ſub nu. 12. lib. 2. Dec in conſi. 48. ſub nu. 3.
D. Alci. reſponſ. 147. incip. modicam ſub nu. 2. Bec.
Sena. Caſal. in conſ. 14. ſub nu. 13. Dec. in conſi. 277.
col. 2. uerſi. his præmiſsis Euerar. in loc a generalita
te ſub nu. 2. cum ſimil. aliàs ſupra citat. in ſuperiori-
4 bus libris, locutio † enim generalis quo ad uerba ni-
hil relinquit intactum, Bald. in conſil. 305. uerba
5 principis lib. primo & uerbo † generali omnia inclu-
duntur, Bal. in conſi. 191. in teſtamento libro primo.
6 Proptereaque uerba generalia de tempore, † de quo
cunque tempore intelliguntur l. in uenditione, §.
de tempore de bon. auctor. iud. poſsid. Bal. in conſil.
256. præmittenda Craue. in conſi. 84 ſub nu. 13. fa-
cit text. in l. 1. §. nuntiatio ubi Bar. & omnes notant
7 de oper. noui nunt. ideoque & hinc eſt † quòd nemo
poteſt compelli facere liberationes generales, quia
ſunt captioſæ, Bar. in l. cum aquiliana de tranſactio.
pro qua ſententia eſt tex. ualde inſignis in l. 3. §. per
contrariũ ubi Bal. notat, de cõtr. iud. tutel. idem Bal.
in l pactum in 16. q. C. de collatio. Salv. in l ſicut da-
tam in fin. C. de liber. cauſ. & Iaſ. in l. ſi de certa, C.
de tranſ. & neſcio clariorem tex. d. l. fin. C. de dot. pro
miſ. ibi nedum effuſo ſermone ſeſe iactet, in prom-
ptum incidat ſui periculum, quod poſtremum ut
quotidianum ualde eſt annotandum. faciunt quæ
ſcribit Craue. in conſ. 33. ſub nu. 8. & Rimin. iun. in
conſ. 33. ſub nu. 25. & conſi. 5. ſub nu. 116. ſic tamen
conſtituta concluſio, reſtringitur imprimis, ut lo-
8 cum non habeat, quando ageretur de generali † pro-
poſitione uel diſpoſitio. ad terminos habiles reſtrin
genda. Namque apud interpretes noſtros receptum
eſt uariis ex cauſis uerba legis quantumuis genera-
liter loquentis coarctari poſſe imprimiſque ad ter-
minos habiles eſſe reſtringenda, iuxta text. in l. 1. ubi
Iaſ. C. de ſacroſan. eccle. & in l. in prouinciali, §. ulti-
mo iuncta l. de pupillo in prin. de oper. noui nuntia.
ubi gloſ. Bar. idemque Iaſ. ac alij notant, Abb in cap.
a nobis de ſent. excommu. l. ut gradatim, §. & ſi lege
de muner. & honorib. qui textus ſemper allegatur
ad hoc, quòd omnis diſpoſitio quantumcunque ge-
neraliter loquens, ſemper recipit interpretationem
ac reſtrictionem de habilitate. & faciunt quæ ſingu-
lariter notat Bald. in l. ſecunda, § & filius qui ſatiſd.
9 cog. ubi ait quòd ſi † lege municipali caueatur ut om
nia lauda mittantur executioni, debet intelligi de ijs
quæ iure ſubſiſtunt. ſique rurſus iudicatur ut qua-
liſcunque probatio aduerſus potentiores ſufficiat,
debere intelligi de illa quæ non ſit eliſa per contra-
riam probationem, ſed quæ de iure ualeat, ſitque
idonea ac legitima, ut de hoc eſt gloſ & ibi quoque
Bal. in l. prima C. de fid. inſtrum. ſeq. Iaſ. in d §. nun-
tiatio ſub nu. 5. Euer. in loc. a ratione legis ſub nu. 7.

10 ubi inquit hoc facere † contra nobiles quorundam
oppidorum inidoneos ad regimen, qui tamen ſub
prætextu priuilegij, conſuetudinis, uel legis munici
palis diſponẽtis, ad regimen oppidi debere eligi ali
quos de progeniebus ſeu de familiis nobilium, Rem
pub. longo tempore detinuerunt lamentabiliter oc
11 cupatam. Quæ res facit † quoque mirum in modum
ad declarationem ordinum conſilij generalis vrbis
noſtræ Ticinenſis, quibus ad Reipub. adminiſtratio
nem, conſilia generalia, & ad prouiſiones ipſius ci-
uitatis admittuntur ij tantum, qui ſunt ex antiquis
ac nobilibus familijs & caſatis eiuſdem vrbis Ticini,
& quæ familiæ reperiuntur relatæ inter familias &
caſatas, ut uocant in prænarratis ordinibus deſcri-
12 ptas, quas inter & noſtra Gallinia † eiuſdem urbis
antiquiſsima reſtituta eſt, noſtra opera, qui de ſe-
ptenni controuerſia, tribus ſententijs conformibus
partam uictoriam non ſine laude ac honore omniũ
plauſu reportauimus obtinuimuſq; illã, paterna ab
urbe abſentia omiſſam, tempore quo edebantur me
morati ordines, reſtitui, reponique inter alias patri-
13 tias familias ordinis decurionum, quamobrem † ab
inde citra, omnib. honoribus, officiis, prærogatiuis,
& priuilegijs, quibus fruuntur ea in urbe omnes an-
tiqui ac nobiles Ciues, & nos potiti ſumus in præ-
ſentiaque potimur, quod faxit D. O. M. vt nobis,
omnibusque poſteris noſtris donec hic terrarum
orbis aura fruetur ætherea, fauſtum fœlixque ſit
pro animi uotis.

Nã ubi aliquę ex antedictis familijs reductę eſſẽt
13 ad gentilitios aliquos uiros † qui ual ętate, uel mor-
bo, vel ineptia, aut aliquo alio vitio, defectuvè eſſent
inhabiles ad publicæ huius adminiſtrationis mu-
nus, non deberent illi aliquo modo per tempora ele
gi ad eam prouinciam, per iura atque auctorita-
tes proximè relatas, ita ut durante ea inhabilitate,
eoque impedimento nulla earum iurium aduerſus
tales familias percurrere intelligenda ſit præſcri-
14 ptio, quia agere † petereuè impeditis nulla currit
præſcriptio. l. prima in fin. C. de annal. exceptio.
& in authent. niſi triennalis, C. de bon. matern.
ubi notat Bald. Felyn. in capitulo primo colum-
na penultima de præſcript. & Balb. de præſcriptio.
in prima par. ſex. par. princip. quæſtio. prima ſub nu-
mero 13 eſtque etiam text. in l. in rebus, C. de iur.
dot. & in l. prima de diuerſ. & tempor. præſcriptio.
& probat Andr. Tiraq. de præſcript. in ſeptima gloſ.
fol. 91. uerſic. contrarium tamen quid præſertim
15 † contingere ait, quando impedimentum ſuper-
uenit antequam eſſet inchoata præſcriptio, iuxta
16 † theoricam, quam ponit Bartol. in l. ſenatus de of-
fic. præſid. quem refert & Balb. loc. iam relato ſub
numero 17.

Et ideo qui prędictorum ordinum concipiendo-
17 rum curam † geſſerunt ad multas familias, quæ uel
earum Gentiles non habitantes, uel minores, aut
officiales aut abſentes, aut non idoneos, aut me-
dicos habebant, uel aliter accuſatos, appoſue-
runt eius cemodi notas, quamuis tales familias
in aliarum nobilium & antiquarum uocemque
habentium in conſilio generali, numerum re-
tulerint,

tulerint, quaſi potiſsime ſuprafirmatæ declarationis ſententiam præ oculis habnerint.

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia reſtringi quando ratio legis ſuaderet reſtrictionem.*

2 *Paria ſunt rationem eſſe in lege expreſſam, uel unam tantum poſſe aſſignari.*

3 *Vt in ſtatuto fœminarum propter maſculos excluſiuo.*

4 *Diſpoſitio vbi duabus innixa eſt rationibus, una ſublata per alteram ſuſtinetur diſpoſitio.*

5 *Duo vincula arctius ligare.*

6 *Dominum pro familia album corrumpente teneri, duplici ratione.*

7 *Diſpoſitionem quoque ſuſtineri, quando tanta ratio non ſubeſt.*

8 *Arbitrio iudicis committi an una uel plures ſint præſumendæ in lege rationes.*

9 *In ſtatuto fœminarum excluſiuo ſolam eſſe rationem fauorem agnationis.*

10 *Plures tamen in dubio præſumendas eſſe rationes, ex communi.*

11 *Ratio legis cum ceſſat ceſſare quoque legis diſpoſitionem.*

12 *Sublata agnationis & cognationis differentia, in ſucceſſionibus cenſeri quoque ſublatam eſſe in tutelis.*

13 *Paribus paſſibus ambulare delationes ſucceſſionum ac tutelarum.*

14 *Vbi quis alterum excludat a ſucceſſione excludit quoque à tutela.*

15 *Et ita in facti contingentia obtentum fuiſſe Ticini.*

16 *Ratione ſublata extingui diſpoſitionem, quando alteri eſt altera ita coniuncta, ut vna ab altera dependeat.*

17 *Secus ubi ſit ratio impulſiua tantum.*

18 *Vel etiam eſſet finalis, ſed ueniret interpretatiue.*

19 *Aut cum legis ratio generaliter non tollitur, ſed in aliquo caſu tantum.*

Quid ſit concludendum quando ratio legis ſuaderet ut uerba generaliter non accipiantur.

CAP. III.

1 REſtringitur inſuper ante dicta concluſio, ut locum non habeat, quando ratio † legis ſuaderet, vt generaliter prolata verba generaliter non intelligerentur, ſiue expreſſa ſit ratio in diſpoſitione, ſiue unica tantum poſsit afferri uel coniici, ut uolunt Petr. Cyn. Caſtr. & alii Doctor. in l. non dubium, C. de legi. Bald. in l. maximum uitium, C. de lib. præter. Abb. in capit. ad audientiam de decim. & in capit. nihil de electio. & & elect. pot. ubi decidit pulchram & quotidianam
2 quæſtionem, & ratio eſt † quia paria ſunt uel rationem eſſe in lege expreſſam vel unam tantum poſſe aſsignari, ut ſcribunt gloſſ. Bal. Caſtrenſ. & alij communiter in l. quamuis, C. de fideicommiſſ. & ita limitationem hanc conſtituunt D. Alc. de uerbor. ſignifica. lib. primo ſub nu. 11. & Euerar. in loc. a ratio. legis ſub num. 9. & faciunt quæ ſcribit Craue. de antiquit. tempor. par. 4. ſectio. 1. ſub nu. 42. & quæ ſupra diſſeruimus lib. 6. & 7. de extenſio. facienda ex ui rationis in materia correctoria, exorbitanti, ac pœnali, ubi diffusè omnia perpenſa fuerunt ad hûc locum facientia. & lib. 5. in inſtrumento rationis.
3 Quapropter inquit D. Alciat. † quòd ſi in municipio lege ſucceſsionis, exiſtentibus maſculis fœminæ excludantur, quoniam ex illa una ratione, ideſt ſolo agnatorum fauore id introductum eſſe aduerſus Bar. receptius eſt, in l. prima, C. de adulter. & latiſsimè docet Anto. Gabr. lib. 6. concl. in tit. de ſtatu. q. 6. & ſupra a nobis demonſtratum fuit lib. 8. huius operis, ab huiuſmodi ratione & lex extendetur ac reſtrin-
4 getur. Quòd ſi duabus rationibus † quid conſtitutum fuiſſe appareat, ſolet dici altera ſublata ſuſtineri nihilominus generalitatem legis, §. affinitatis de nupt. l. ſi non lex Elia ſentia & l. qui ſoluendo de hæred. inſtit. Quod utique admittendum eſſe ait, dùm ſingulæ rationes efficaces ſint, & ſufficiant, alioquin quod ex duabus cauſis introductum eſt, altera ceſ-
5 ſante extinguitur, cùm † duo uincula arctius ligent auth. itaque, C. com. de ſucceſsio. & cap. primo de treug. & pace, & l. ſpadonem, §. qui iure cum ſocijs de excuſat. tuto. quod exemplo manifeſtius fieri poteſt, ecce alicuius familia iniuriam prætori fecit, damnũ dedit, album corrupit, ſi is ius publicæ uin-
6 dictæ proſequitur, Dominus † pro omnibus tenebitur, l. ſi familia de iuriſdict. omn. iudic. duplex enim hic eſt ratio nempe, quia plura hic cenſeatur eſſe facta item quia de publica uindicta agitur, pono alteram ceſſare, ut quia unicum eſt factum, puta furtum, uel homicidium, uel de priuata ſolum uindicta agatur, certè his caſibus domino pro uno ſolidum ſoluens ceteros liberat. l. illud ad leg. Aquil. neceſſario igitur, ut legis diſpoſitio ſuſtineatur, oportet adhuc earum rationem uigere, quæ tali deciſioni ſuf-
7 ficiat, quo fit, ut † licet quandoque tanta ratio ſupereſſe non uideatur ſuſtinetur, tamen deciſ. ut ſcribit Soci. in l. 2. §. ex his de uerbo. obligat. per illum text. ubi, quamuis in uno ex plurib. hæredibus, qui ſolum tenentur pro portionibus hæreditarijs, non militet ea ratio, quę in defuncto principali locum habebat, nihilominus ne cõtingat in diuerſis hominibus uel rebus, quæ partitionem non admittunt, eandem fieri ſolutionem ſuſtinetur diſpoſitio, ut talis hæres ſoluendo partem non liberetur. d. §. ex his & l. in executione, §. pro parte cod. tit. de uerbor. obligation. cum ſimil. utrobique adnotat. Quòd ſi dubitetur an una uel pluribus rationibus mota fuerit lex, uelu ti quia pars unà dicat, non unam ſed plures eſſe rationes, altera uero unam tantum eſſe contendat,
8 quamuis D. Alciat. † d. li. primo de uerb. ſignific. ſub num. 12. dicat id plurimum in iudicis arbitrio eſſe, quod ſcripſit, & Euerard. in loco a ratio. leg. larg. proptereaque uelit ſi unam probabilem rationem iudex animaduertat, dijudicet illi potius, quàm

pluri-

pluribus adhæſiſſe legiſlatorem, idcircoque in ſta-
tuto fœminarum dotatarum excluſiuo aſſerat com
prehendi filiam cui dos a patre in teſtamento
ſit conſtituta. ut per Bartol. in l. Titio centum, §.
Titio genero de conditio. & demonſtratio. quia
9 † ſola eius ſtatuti ratio ſit fauor agnationis, quam
uidemus a iuriſconſultis plerunque habitam fuiſ-
ſe præ oculis, ut in §. ceterum inſtitut. de legit. agna-
to. ſucceſsio. nihilominus ego puto non eſſe rece-
dendum ab ea opinione, quam ſupra lib 6. probaui
mus cum communi cæterorum ſententia, cum qua
reſidere uidetur Andr. Tiraq. in com. capit. cum ceſ-
ſante limit. 21. ſub nu. 1 & ſequent. ut plures in du
10 bio præſumi† debeant rationes in lege, non autem
una tantum uel altera, maxime ubi ſumus in mate-
ria ſtrictè interpretanda, ut ibi diximus, ut quanto
magis fieri poſsit ambiguam materiam perſtringa-
11 mus. Quod† ſi ratio legis ceſſet dicendum erit ceſſa-
re quoque eiuſdem legis diſpoſitionem l. adigere, §.
quamuis de iur. patron. l. generaliter 2. C. de epiſc.
& cleric. capitulo cum ceſſante de appellatio. cum
ſimil. & propterea Accurſi. in l. prima de legiti. tuto
ri. exiſtimauit legalem correctam eſſe, ideoque cor-
12 recta † hodie ratione illa fauore agnationis, admiſ-
ſisq; ad ſucceſsionem cognatis unà cum agnatis, cen
ſeri quoque correctam diſpoſitionem legalem defe
rentem agnatis primùm legitimas tutelas, quia pa-
13 ribus paſsibus ambulant † delationes ſucceſsionum,
& tutelarum. d. l. prima de legiti. tuto. l. penult. eod.
§ ſi inſt. de legiti. patron. tutel. Bartol. communiter
receptus in d. l. prima de legiti. tuto. Dec in conſilio
16. col. pen. ſub num. 4. Brun in tracta. quòd ſtanti-
bus maſculis &c. q. 30. ſub nu. 216. & Cagnol. in l.
quo tutela redit de regul. iur. ſub num. ſecundo per
14 illum text. qui omnes † concludunt, quòd ubi ali-
quis alium excludit a ſucceſsione excludit ēt a tute
la, niſi fortè perſona quæ aliis præfertur in ſucceſsio
ne, eſſet fœmina, quia tunc ipſa obtineret hæredita
tem, & ſequens in gradu, qui poſt illam admitteere-
tur, ad hæreditatem Incederet in onus tutelæ. d. l.
prima, § interdum de tute. d. l. quo tutela, & per ſu-
pra relatos Doctor. aſſeritur in locis proximè alle-
15 gatis. Et † ita cum caſus contigiſſet in hac Ticinenſi
noſtra urbe, in praxi obtinuimus, quamuis ob partis
aduerſæ potentiam, non leuia uictoriæ reportandæ
iniecta fuiſſent impedimenta. Hanc tamen primam
declarationem ſic excipit D. Alciat. dicto libro ſe-
16 cundo ſub numero 13. ut uera ſit, quando ita † deci-
ſione ſit coniuncta, ut altera ab altera proximè de-
pendeat, alioquin ratione remota ueluti impulſiua
correcta, adhuc lex uiget. cap. miramur de ſer. or-
17 din. & l. prima in princ. Cod. de cadu. tollen. tunc † di
cimus uerſari in ratione neceſſaria, ut dicit gloſſ. no
tab. in l. ſi cum exceptione, §. poſt annum in uerſic,
& rei habet, quod not. cautè ita ut etiam ſi ratio fue
rit probabilis, nihilominus haud quaquam locus eſ
ſe poſsit dictæ concluſioni, ut uult alia glo. notab,
18 in l. non omnium de legib. Quinimò † etiam ſi eſſet
finalis non progrederetur dicta concluſio, ut ſcri-
bit Bald. in l. prima columna quinta uerſic. item an
ceſſatio ſolut. matri. per l. proſpexit qui & a quibus
cui accedit. Andr. Tiraquel. in capitulo cum ceſſan-
te limit. ſexta, loquitur tamen Bald. cum ratio non
eſt expræſſa, ſed uenit interpretatiuæ ex alia diſpoſi-
tione. Maria. tamen Socin. conſ. primo lib. primo co
lum. ult. ſimpliciter ſequitur hanc limitationem, ad
quam bene facit, quod ex Iaco. Bel. in l. ſecunda col.
ult. de donatio. affert Alber. in l. generaliter colum.
ſecunda, ibi ſi autem ceſſat culpa, C. de epiſc & cler.
a quibus non uidetur diſſentire Tiraquel. iam rela-
tus, idem eſt cùm legis ratio generaliter non reſtrin-
19 gitur, ſed aliquo caſu tantum, † nam illo quoque ca-
ſu ſeruanda eſt lex, donec contraria conſtitutione
abrogetur, ut trad. in l. ſecunda de uulg. & pupillar.
& habetur apud Doctor. in capitulo. à multis per il
lum text. de ætate & qualit ſed quoniam hoſce om-
nes caſus quibus reſtringi poſſet antedicta declara-
tio pleniore ſtylo proſecuti fuimus ſupra libro ſexto
in prima limitar. concluſionis in materia correcto-
ria conſtitutæ, ideo ulterius non immorabor, ne
actum agere uideat, cum etiam auido lectori quæ
ibi pertractata ſunt, ſufficere poſsint.

SVMMARIVM.

1 *Aliquos caſus referri a doctor. quibus limitatur concluſio propoſita de ceſſatione rationis.*
2 *Legem generalem reſtringi ut euitetur abſurdum etiam ſi in ea non adſit ratio, vel pro expreſſa habeatur.*
3 *Idemque eſſe ſi alicui tertio fieret præiudicium.*
4 *Vel per aliam legem reperiretur eſſe, facta reſtrictio.*
5 *Aut aliquis indebitè damnum pateretur.*
6 *Seu eſſemus in caſu uerisſimiliter non præuiſo.*
7 *Ageretur uè de comprehendendo caſu impoſsibili.*
8 *Generalem legis diſpoſitionem reſtringendam eſſe ad caſum conſtringibilem nu. 9.*
10 *Decemque & ſeptem alios caſus poſſe referri, in quibus generalis legis diſpoſitio reſtringitur remiſſiuè.*
11 *Aliquos eſſe caſus in quibus & ſi ratio ceſſet, nihilominus non receditur a uerborum generalitate.*
12 *Veluti quando quis indebitè lucrum perderet.*
L. proſpexit qui & a quib. induci. ibidem
13 *L. proſpexit diuitiæs qua ratione ſuſtineatur, ex Bartol. communique Doct. ſententia.*
14 *Statuto ſi caueretur ut quicunque ſanguinem emitteret in palatio tali lucro priuaretur, chirurgum quoque lucro priuari qui ſecta uena ſanguinem in palatio emiſerit, ex Bartolo.*
15 *Sed contra ſentire Euerardum.*
Varieque conſiderari ab eodem, & à D. Alciato, d. l. proſpexit intellectum.
17 *L. proſpexit Iaco. Aret. teſtimonio carere ſpiritu.*
Quamuis Cyno ſolita eſſet turbare ſpiritum ibidem.
18 *Diuerſum tamen ſentire Euerardum.*
19 *Circa l. proſpexit intellectum quam fuerit variatum a ſcribentibus.*
20 *Bart intellectum ad d. l. proſpexit communi Doctorum conſenſu eſſe receptum.*
21 *Nec improbatum fuiſſe D. Alciati ſenſum.*
22 *Auctorem uero putare duos illos intellectus coniungendos eſſe.*

Ratio-

23 *Rationem quam conſiderant .I.Conſ.in d.l.proſpexit habere in ſe publicæ vtilitatis , ac publicæ vindictæ cauſam .*
24 *Legis diſpoſitionem generalem, ob non omnimodam conuenientiam rationis, dūriuſculè comprehendere omnes ſpecies ſuas .*
25 *Becius ſenator Caſalenſis laudatur .*
26 *Genus æqualiter prædicare de ſuis ſpeciebus .*
27 *Limitari quod dictum eſt de lucro indebitè amittendo quando cum iactura alterius ad alterum indebitè perueniret .*

Quibus in caſibus amplient, & in quibus reſtringant interpretes ſupra concluſa in materia ceſſationis rationis .

C A P. IIII.

1 REperio † tamen Doctor. in locis proxime cita. aliquos referre caſus in quibus amplient, & in quibus reſtringant hanc materiam ceſſationis & correctionis rationis ipſius legis generalis . Quorum aliquos ſuccinctè retuliſſe cōtentus ero, ne pars hæc ſua careat dote, cum reliqua ad amuſsim excuſſa fuerint in dicto libro ſexto in materia correctoria .

2 Primus igitur erit † quando aliqua reſultaret abſurditas, tunc enim , etiam ſi ratio in lege non eſſet expreſſa , uel pro expreſſa non haberetur , nihilominus legis uel ſtatuti diſpoſitio generalis reſtringeretur, ut in l.ſcire oportet, §.aliud de excuſatio.tutor. & facit d l ut gradatim, §. ſed & ſi lege de munerib.& honor.& d.l. 1.iuncta gloſ.in uer. unuſquiſque de munerib.& honorib. l. Cæſar de publica. & l. fin. C. de militar. teſtament. cum ſimilibus ſupra citat.libro 5.6.& ſeptimo in loco a limitationibus ab abſurdo .

3 Secundus eſt, † quando ratione quoque legis non expreſſa uel pro expreſſa non habita per eam generalitatem alicui tertio fieret præiudicium , niſi fieret illius reſtrictio, quia tunc ſemper fit coarctatio. l.ſi quando in princ. C.de inoffi. teſtam. & ratio eſt quia condendo legem generalem , uel concedendo alicui priuilegium generale, non uidetur uelle reuocare leges ſpeciales uel præiudicare tertio.capit. eccleſia ueſtra il.2.de electio.l.2.§. ſi quis a principe & §. merito nequid in loco publico & capit. quamuis de reſcript.libro ſexto cum ſocijs ſupra cita. in proxim.relatis libris, & ideo in generali impoſitione collectæ perſonæ priuilegiatæ non includuntur.l.decurionibus, C.de ſilen.& decurio. lib. 12. neque cauſæ priuilegiatæ generali diſpoſitione includuntur.gloſ. fin.in l poſtquam l.ti. C.de pact.Ripa latiſsimè in l. 1.ſub nu.56.de uulg & pupill.

4 Tertius eſt † quando nulla habita certitudine rationis ipſius legalis per aliam legem reperitur eſſe facta reſtrictio , tunc enim reſtringitur quoque generalitas gloſſ. in lege de pretio de publi. in rem actio. ibique Bartol. & alij & in l. utrum de petitio. hæredit. Angel. in l. quamuis de in ius uocand. cum ſimil.

5 Quartus eſt † quando aliquis indebitè damnum pateretur, tunc enim etiam ſi non appareat de ratione nihilominus fit reſtrictio., d.l.2. C. de noxal. ubi Saly.& Docto.cap.cùm dilectus & cap. ad audientiam de clericis non reſident.gloſſ.ſing.in l. fin. §.in computatione, C.de iur.delib.ſuper uerbo. confundantur in fin.quæ multum ſingulariter inquit, ſtatutum diſponens quòd executio inſtrumenti debeat fieri contra hæredem, ut contra defunctum, debere reſtringi niſi hæres fecerit inuentarium . & hoc ne indebitè damnum patiatur , & gloſſ. illam ibi recipiunt, commendatque Bart. Bald. & alij & poſſent iſtiuſmodi plura exempla colligi ex ijs, quæ ſcripſit Euerar.in loc.ab abſurdo & ex ijs quæ in ſupra relatis libris diximus. Quinimò non ſolum in eiuſcemodi caſibus reſtringuntur uerba , ſed potius tolleretur ut nihil operentur , ut dixit pulchrè Crauet.in conſi.70.ſub nu.29.& ſeq.

6 Quintus † add. poteſt caſus quando eſſemus in caſu ueriſimiliter non præuiſo, l.ſi libertus de oper.liberto. Bart.in l.ſi ſocietatem, §.arbitrorum pro ſocio. facit l. tres fratres ubi gloſſ. in fin. de pact. l. qui cum tutoribus ad fin. de tranſ. l. qui Romæ , §. duo fratres de uerb oblig.

7 Sextus † eſt quando ageretur de comprehendendo caſu impoſsibili ſub generalitate, quia tunc quoque eius fit reſtrictio, l.Lucius, §.imperator ad municip.& de incol.cap.à nobis de ſent.excommun.cùm lex nunquam ad impoſsibilia trahatur. cap. erit autem 4.diſtin.l.impoſsibilium de regu.iur. ubi Deci. Cagnol.& alij capitulo nemo poteſt de reg. iur. lib. ſexto Bartol.& Imol.late in l.prima de conditio.inſtit. Ang. Areti.in §. impoſsibilis inſtit.de hæred.inſtit.cum ſimil.

8 Septimus eſt , † quia debet generalis legis diſpoſitio uel ſtatuti reſtringi ad caſum contingibilem, Ripa in l.ex facto, §.ſi quis ita ſub num.2.ad ſenat. Trebellia.per tex.in cap. coram dilecto, ibi quia raro uel nunquam contingeret de officio delegat. cui adda
9 † poſſunt duo illi , uulgares quidem , ſed ualde inſignes tex.in l.nam ad ea de legib.& in l.antiqui ſi pars hæredit. peta. & in l. iura ac l. ex ijs & in l quoniam eod.tit.de legi.dum Pomponius in d.l. iura, iura inquit conſtitui oportet , ut dicit Theopraſtus in ijs quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον , accidunt non quæ ἐκ παραλόγου, & Celſus in d.l.ex ijs . Ex ijs ait quæ fortuito aliquo caſu accidere poſſunt , iura non conſtituuntur, qui mox ſubijcit in l.nam ad ea, nam ad ea potius debet adaptari ius, quæ & frequenter & facile, quàm ad ea quæ perraro eueniunt , quibus addit Paulus in d. l. quoniam , quoniam inquit ut ait Theophraſtus τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς, παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται, ideſt quæ ſemel aut bis accidunt contemnunt legiſlatores, quæ uerba repetit idem Paulus in d. l. antiqui
10 ad fin.ſi pars hæredit.petat: poſſem † huc afferri decem & ſeptem illi caſus in quibus ſupra oſtendimus lib. primo ad finem a uerborum proprietate poſſe recedi, & ſeptem aliquos ſupra retulimus lib.2. qui

bus demonſtratum eſt, impropriam ſignificatio-
nem propriæ præferri; ad effingendas ex eorum
cauſis alias limitationes hic, ſed de his hactenus
ſufficiat, ne crambe toties repetita faſtidium mo-
11 llamur. ſunt tamen † & aliqui caſu in quibus ta-
men ſi ratio ceſſet non propterea recedimus a uer-
borum generalitate, quorum primus eſt, quando ni
ſi fieret reſtrictio aliquis indebitè lucrum perderet,
12 non enim eo in caſu generalitatis fit reſtrictio, † l.
proſpexit qui & a quib. manum. liber. non fi. ibi mu
lier, cum qua, ob adulterium, maritus diuortium fe-
cit, lege Iulia prohibetur ſeruos intra ſexageſimum
diem manumittere ne quæſtioni ſubducantur, pro-
hibetur pariter eos ſeruos manumittere, qui extra
mulieris miniſterium ſunt, ueluti in prouincia, quã-
uis in illis uideatur ratio legis ceſſare, quaſi non po-
tuerit illi adulterij conſcij eſſe, cum abfuerint, & ni
hilominus negat Vlpianus, eos manumitti debere,
quia tametſi id perquam durum ſit, nihilominus
ita lex ſcripta eſt quam deciſionem opinatur Bart.
in l. ex facto ſub nu. ſecundo de uulgar. & pupillar.
& in l. adigere, §. quamuis de iure patron. (cui alij
communi conſenſu accedunt, ut atteſtatur ſcho-
liaſt. ad eundem Bartol. in d. l. ex facto, & Euerar. in
loc. a ratio. leg. ad eius reſtrict. ſub nu. 7.) locum ha-
bere quando ex illa duriore generalitate aliquis lu-
crum amitteret, ſecus ſi damno afficeretur, in d. l.
ex facto, quam limitati. probauit Maria. ſenior in
conſ. primo col. ult. libro primo Andr. Tiraq. in cap.
cum ceſſante limit. 5. & in præfatio. eiuſdem operis
in ceſſante ratione legis ſub nu. 51.

14 Quamobrem † Bart. in d l. omnes populi de iuſti.
& iur. in 6. q. princip. dixit ſi lege aliqua municipali
caueretur, ut qui ſanguinem feciſſet in palatio præ-
torio, tali lucro priuaretur, ea quoque lege conclu-
retur chirurgus, qui ſecta uena, uel cucurbicula ali-
cui ſanguinem in palatio miſiſſet, quaſi is duriore
legis generalitate, cum de lucro certaret, ueniret
concipiendus, & idem dicit Bar. in d. l non dubium.
C. de legib. & alibi ſæpius cum quo conueniunt alij
15 crebriore calculo. Euer. tamen loco iam relato † ne-
gat hãc Bar. illationẽ eſſe veram, quia longe diuerſa
eſt ratio in caſu d. l. proſpexit, a ſpecie per eũ propo-
ſita in veniſeca, & contra Bar. tenere ait Sal. in d. l. ſe
cunda, uerſiculo tranſeo ad ſecundam interpretatio
nem, & Iaſ. in dicta l. non dubium uerſiculo ſecun-
dus articulus & Io. Baptiſta Caccialup. in dicta l.
omnes populi colum. 10. Felyn. in cap. ſi quando
in ſeptima, colum. & ſeq. de reſcript. quarum ſenten
tiam dicit ſe credere veriorem, quia non eſt uerіſi-
mile ſtatuentes uoluiſſe punire medicum uel chy-
rurgum, qui præmio afficiendus erat, ac inuitandus
cuius ſententiæ reperio quoque fuiſſe Dom. Alcia.
in dicto lib. primo, de uerbo. ſignificat. ſub numero
14 qui dicit non moueri exemplo l. Iulię, quoniam
16 in eo † ſeruo non omnino ceſſat ratio, l. Iuliæ, cum
licet abſens, potuerit aliquid ex conſeruis intellige-
re, ualde priore domini ulra atteſtari, deque eius
moribus & priſtina inſtitutione, quæ argumenta
quamuis paulo remotius a certæ rei cognitione ab
ſint, in hoc que legis uerſetur durities, tamen omni
no aliena dici non poſſunt, & maximè in ſeruis quo-
rum ingenia maiores noſtri ſuſpecta habuerunt,
præſertim cum nec dãnum libertatis eis inſeratur
ſed differatur potius, cum poſt ſexageſimum diem
17 nulla ſit prohibitio, & quamuis † Iacob. de Aret. di
xerit dictã l. proſpexit carere ſpiritu, ut refert Bald.
in l. non dubium columna tertia, C. de legi. & Cyn.
in l prima, C. quæ ſit longa conſuetu aſſeueret dict.
l. proſpexit vbicunque illi occurrit, ei turbare ſpiritũ
nihilominus dicit Euerard. iam relatus, ſi recte per
18 pendatur, dictã l. proſpexit † habere ſpiritum & ne-
minem turbare debere, per ea quæ ſcribit Iaſ. in di-
cta l. non dubium C. de legib & Lanfran in eius re-
petitio. in l. ſi uero §. de uiro ſolut. matrimo. in ma-
teria interpretationis reſtrictuæ. & Feliu. in d. cap.
ſi quando quibus in locis ſtrenue agitur de intelle-
ctu dictę l. proſpexit.

19 Ego quantum ad intellectum † dictę l. proſpexit
ſcio ualde fuiſſe uariatum ſententijs a ueteribus, vt
apud Io. Crotum uidere eſt in dicta l. omnes popu-
li ſub num. 164. Hier. Ver. in l. ex facto ſub numero
64. de uulgar. & pupil cum octo ſeq. Nihilominus
ſcio quoque duos præ cæteris receptiores eſſe in-
20 tellectus, † quorum prior ille fuit, quem ex
Bar. ſupra retulimus, & quem communi conſenſu re
ceptum fuiſſe diximus, cui accedit Alexan. in conſi.
101. colum. penul. ſub num. 17. lib. 3. & conſi. 111.
columna penul. lib. 7. & Crauett. conſilio 118. ſub
numero 18.

21 Poſterior eſt, † quem ſupra retulimus ex D. Alci.
qui uidetur fuiſſe Bal. in conſi. 419. ſub num. pri-
mo, lib. 5. ubi uult etiam per rationem uel æquitatẽ
non ſcriptam non poſſe recedi a legis duritie. Quã-
22 obrem ego crederem duos intellectus † coniungen
dos eſſe, vt ſcilicet dicamus in dicta l. proſpexit ca-
ſum illorum ſeruorum, qui tempore adulterij impi
cti dominæ, ab illa aberant, fuiſſe ex duriore illa uer-
borum generalitate comprehenſos, ut in diſpoſitio
ne legis iuliæ, tum quia in ijs ſeruis non ceſſabat ra
tio ipſius legis ut ſupra declaratum fuit a Do. Alcia
to, tum etiam quia non agebatur de damno inferen
do, ſed potius de libertatis eius lucro differendo, vn
de ex utraque ſupra narrata cauſa duriuſcula illa le-
gis diſpoſitio, caſum ſeruorum abſentium comple-
23 ctitur, cum præſertim ratio illa quam conſiderat
I. C in dict. l. proſpexit, ne ſcilicet mancipia quæſtio
ni ſubducantur, habeat in ſe publicæ utilitatis, pub-
licæque uindictæ cauſam, ne ſcilicet delicta rema-
neant occulta atque impunita. quæ duæ cauſæ, ſi fa-
ciunt ut a uerborum proprietate eorum gratia rece
datur, ut ſupra uidimus libro ſecundo ad fin. in ea
parte in qua recenſuimus caſus in quibus a propria
uerborum ſignificatione permiſſum eſt recedere, in
tertio & 15. caſu, & operatur ut in correctoriis exor-
bitantibus ac pœnalibus poſſit illarum uirtute fieri
extenſio, ut ſupra uidimus in limitationibus ad re-
gulas firmatas in materia pęnali exorbitanti, ac cor
rectoria, libro ſexto huius operis, multo magis effi-
24 cient, ut earum intuitu generalis † diſpoſitio, quã
uis duriuſcule ob non omnimodam conuenientiam
(ut ſic dixerim rationis ipſius diſpoſitionis) debeat
com-

cōprehendere oēs ſpecies ſuas, tametſi minor ſit ratio in uno, quàm in altero, & maior in altero, quàm in uno l. in fraudem, §. fin. ubi Bald. de milit. teſtam. Dec. in conſilio quinto columna ſecunda circa medium & in conſilio 301. ſub numero 10. Rip. in l. prima ſub numero 14. ſolut. matrim. & nouiſsime con-
25 ſultiſsimus† ſenator Bec. in conſilio 14. ſub numero 14. vbi vult hoc procedere etiam in materia odioſa & aliàs reſtringibili, poſt Ang. in l. fin. de conſtit. princ. Deci. in dicto conſilio quinto ad finem & in
26 conſilio 534. ſub nu. 5. genus enim †æqualiter prædicatur de ſuis ſpeciebus, quamuis una ſit impotentior altera & altera efficacior una, l. 1. de donatio. l. 1. §. conuentionis de pac. & plene explicat Criſp. in rub. de leg. 1. & nos ſupra diximus lib. 2. in materia propriæ ſignificationis.

Limitandus eſt tamen communis ille intellectus
27 †de lucro amittendo, quando id lucrum quod amitteretur cum iactura alterius, ad alterum indebite perueniret, quia tali in caſu uerba generalia reſtringerentur, ut trad. Angel. conſilio 291. columna prima Abb. conſilio primo columna ſecunda uolumine prim. pulchrius in conſilio 44. columna ſecunda & conſilio 64. columna ſecunda eo. uolumine quibus accedunt Crauet. in conſil. 3. ſub nu. 3. & Rimi. iuni. in conſi. 33. ſub nu. 25.

SVMMARIVM.

1 *Quando lex facta eſt, ſuper eo quod diſpoſitum eſt a iure communi, & uerbis generalibus & geminatis, etiam ſi ratio ceſſet in aliquibus caſibus, nihilominus indifferenter obſeruatur.*

2 *Statutum quo cauetur, ut qui aliquem quoquo modo occiderit occidatur reijcere diſtinctionem doli ac culpæ ſecundum Saly.*

3 *Nunciatio, quæ omnibus diebus fieri poteſt, etiam feriatis poſſe fieri.*

4 *Milites qui teſtamentum quoquo modo uelint poſſunt facere, non adſtringi ſolennitatibus iuris ciuilis.*

5 *Saly. opinionem ueram non eſſe, quæ in prædicto ſtatuto de homicidio impedit diſtinctionem doli ac culpæ ex D. Alcia.*

6 *Lex quæ dicit omnes cuiuſcunque ſexus ætatiſque ſint dotis promiſſione obligari intelligi modo aliàs ætate ſint idonei.*

7 *Siquis ob tutelam ſui corporis aliquem occiderit non comprehenditur prædicto ſtatuto.*

8 *Naturalem defenſionem a ſtatuentibus non poſſe tolli.*

9 *Auctorem credere opinionem D. Alciati contra Saly. eſſe veriorem.*

10 *Potentiorem eſſe expreſſionem, quæ fit per ſpeciem, quàm eam quæ fit per genus.*
Generi per ſpeciem derogari. nu. 10.

11 *Statuta non poſſe tollere defenſiones quæ reſpiciunt negocium principale.*

12 *Papam Imperatoremque non poſſe derogare naturali defenſioni.*

13 *Quæ ſunt in iuris ciuilis poteſtate, & per principes, & per ſtatuta tolli poſſe.*

14 *Quomodo conciliari poſſint Saly. D. Alciat. opiniones contrariæ, in materia ſtatuti uniuerſaliter punientes capitaliter omnes homicidas.*

15 *In ſtatu coniecturali poſſe ius ciuile uergere præſumptionem ſuam, in quam partem uelit.*

16 *Vbi lex aliquid pro forma ſeruari iubet certa ex ratione, etiam ceſſante ratione nihilominus formam ſeruari.*

17 *Minor ſi rem alienet abſque prætoris decreto, alienationem nullam eſſe.*
Idemque eſſe in eccleſia. nu. 17.

18 *Ea quæ inducta ſunt ad rigorem iuris conſeruandum, ad unguem ſeruari debere.*

19 *Regulæ generali adhærendum eſſe, vt ceſſante ratione ceſſet diſpoſitio, exceptis caſibus ſpecialibus.*

20 *Numerum caſuum a prędicta regula excipiendorum maiorem eſſe eo numero, quem refert D. Alciat.*

21 *Vt ex Andrea Tiraquello in c. cum ceſſante de appellatio. percipere licet, qui laudatur.*

22 *Quando ratio legis uerſatur in ſola præſumptione, ea ceſſante non ceſſat lex.*

23 *Ex homicidio poſtea patrato, præſumi colloquium quod ante præceſſerat inter accuſatum mali conſilij & delinquentem, fuiſſe ad malum conſilium.*

24 *D. Alciati præſumptionem tractatus laudatur.*

25 *Rationem fundatam in præſumptione non reſtringere diſpoſitionem.*

26 *Regulam ceſſantis rationis non habere locum in ratione tacita uel coniecturata.*

Quid dicendum ſit, cum legis ratio ceſſat & lex vtitur uerbis geminatis uel uniuerſalibus, aut quoties lex aliquid pro forma obſeruari conſtituit uel ratio legis uerſatur in ſola præſumptione.

CAP. V.

1 SEcundus caſus eſt †cum lex præter dictiones uniuerſales quib. eſt concepta vtitur quoque uerbis geminatis & eſt lata ſuper caſu de quo iam diſpoſitum eſt a iure communi, quia & ſi ratio legis ceſſet in aliquibus, nihilominus indiſtincte lex obſeruatur. exemplum
2 proponit Saly. in d. l. 2. C. de noxa. actio. †in ſtatuto quo caueatur, ut quicunque aliquem quoquo modo occiderit, occidatur, nam tunc non diſtinguitur an culpa, uel dolo occiderit, uel ob ſui tutelam uel aliter, per text. in l. prima, §. nuntiatio de oper. noui nuncia. ubi quod inductum eſt, ut nunciatio poſsit
3 omnib. †dieb. fieri intelligitur ut etiā diebus feriatis fieri poſsit, ut declarant ibi gloſſ. Bartol. Alexar. & Iaſ. ac omnes & per text. in l. diuus de milit. teſt. ubi quod ibi dicitur, ut milites poſsint quoquo mo-
4 do uelint ac poſsint teſtamentum facere, † non intelligitur ſecundum ſolennitates a iure communi requiſitas, quia illa uerba quoquo modo non patiuntur eam reſtrictionem, ſed etiam ſine ſolennitatibus iuris communis, ut in l. militis & in l. prima de mili. teſtam.

5 teſtam. Sed D. Alciat. † dicto libro primo de uerb.
ſignificatio. ſub numero 17. credit hanc Salv. opinio
nem ueram non eſſe, quia ſupra dicta concluſio lo-
cum non habet in impedimentis, quæ iure naturali
uel gentium prouenerunt, ſed tantùm in his quæ a
6 iure ciuili proficiſcũtur, & ideo lex quæ dicit, † quòd
omnes cuiuſcunque ſexus, ætatiſque ſint, promitten
do dotem obligantur, reſtringitur modo aliàs æta-
te ſint idonei, alioquin naturale impedimentum ob
ſtaret. l. promittẽdo de iur. doti. facit text. in l. apud
antiquos in fin. C. de furt. & in l. hos accuſare, §. om-
nibus de accuſatio. & in l. final. de milit. teſtam. ideo
7 † ſi quis ob tutelam ſui corporis aliquem occiderit,
quod omni iure naturali gentium & ciuili permiſ-
ſum eſt, l. ut uim de iuſt. & iur. ubi Bart. Iaſ. Deci &
alii communiter notant cum ſocijs, non debebit iſte
caſus aliquo modo eſſe comprehenſus ſtatuto: quia
obſtat illi impedimentum exceptionis naturalis de
8 fenſionis, quod † non potuit quantumuis generali,
ac geminata ſtatuti ſeu legis municipalis diſpoſitio
ne tolli, §. ſed naturalia inſtit. de iur. naturali, §. fin. in
ſtitut. de legiti. agnato. tutel. & l. iura ſanguinis de
regul. iur.

Quid dicemus in hac difficultate? Ego opinor
D. Alciati ſententiam eſſe uti ueriorem in puncto
9 iuris, † & etiam uti humaniorem ac benigniorem
omnino amplectendam, ratio autem quæ facit ut in
hanc ſententiam potiſsimè concedam, illa eſt, quia
nõ debet generalitas ac uerborum geminatio plus
operari, quã operatur ſpecifica atque præciſa diſpo
ſitio ipſius legis municipalis in caſu de quo contro-
10 uertitur, quia potentior eſt expreſsio † quæ fit per
ſpeciem, quàm illa quæ fit per genus, Bart. in l. pri-
ma colum. ſecunda cum quo omnes conueniunt de
uulgar. & pupill. faciunt quæ ſupra plenius lib. ſecun
do diſſeruimus de expreſſa ſignificatione, & quod
11 uulgo enuntiari ſolet in † iure noſtro in quacunque
materia generi per ſpeciem derogari. l. in toto de
reg. iur. cap. generi eo. tit. lib. ſexto cum ſimil unde
quemadmodum ſi nuncupatim per ſtatutum fuiſ-
ſet cautum, ut aduerſus uiolentum inuaſorem, uel
aggreſſorem, aut inſidiatorem municipi illius loci
permiſſa eſſe non deberet defenſio, ac uis repulſio,
ſtatutum ipſum tanquam irrationabile, & iniquum,
ac ad ea ſe protendens ad quæ manum ſtatuentes
apponere non potuerunt; eſſet nullius roboris at-
que momenti, ut nuncupatim ſcribit Bald. in dicta
l. ut uim de iuſti. & iur. columna ſecunda uerſiculo
ſed hic quæritur D. Clar. quamuis nõ faciat mentio
nem de Baldo in §. homicidium ſub numero 71. ad
fin Bar. in extrauag. qui ſint rebelles in gloſſ. in uer-
ſiculo mille librarum uerſiculo ſi uero ſub numero
ſecundo & in extrauag. ad reprimendam, in uerſicu
lo figura iudicij columna ſecunda poſt princ. gloſſ.
in uerſiculo defenſiones legitimæ in element. ſæpe
de uerbo. ſignificat. Felyn. in capit. ex parte 2. col. 2.
poſt princ. de offic. & pot. iudi delegat. & in cap. di-
lecti filij in quinta columna circa finem de excepti.
facit quod uult Alexan. ad Bartol. in l. cuſtodias de
pub. iudi in addit. incip. poteſt renuntiari, ſub lite-
ra C, uerſiculo pro quo optimè facit, ubi ait ſtatutũ
non poſſe tollere defenſiones quæ reſpiciunt nego-
cium principale, quamuis aliud ſit in ijs quæ apices
iuris reſpiciunt, & ideo dicit Bald in dicta l. ut uim
de iuſti. & iur. columna ſecunda poſt princ.
12 Neq; † Papam, neq; Imperatorem poſſe deroga-
re naturali defenſioni, & eſt de mente omnium ſcri-
bentium in dicta l. ut uim, dum cõcludunt uno ore,
neceſſariam defenſionem omni iure tam naturali
quàm ciuili, & tam diuino, quàm pontificio eſſe per
miſſam, neque poſſe tolli, ſic igitur & in caſu iſto,
ſiue generalis expreſsio ſtatuti quantum ad dictum
caſum minus operetur quàm ſpecialis expreſsio ip-
ſius ſtatuti, ſiue eundem effectum producat, dicen-
dum erit caſum homicidij patrati, ob neceſſariam
corporis defenſionem eius qui occiderit, non poſſe
tali ſtatuto comprehendi.
13 Neque mouent ea † quæ in oppoſitum per Saly.
adducta fuerunt, quia procedunt in ijs quæ ſunt in
poteſtate iuris ciuilis ueluti actuum ſolennitates, &
formulæ iudiciorum, & ita loquuntur iura in aduer
ſum citata, ſecus in ijs quæ à iure naturali profiſcun
tur, qualis eſt defenſio, & in culpata corporis pro-
prij tutela, quia non poſſunt iſta ex iuris ciuilis di-
ſpoſitione tolli, ut ſupra dictum eſt, & probant
quæ pro opinione D. Alciati ſupra adduximus. Si
14 quis †. tamen nellet duas iſtas inter ſe pugnantes
opiniones conciliare fœdere diſtinctionis, ſic dicere
poſſet, quod aut ſumus in claris, quòd is qui occidiſ
ſe arguitur, homicidium commiſit ob neceſſariam
corporis ſui defenſionem, aut res non plane liquet
priore caſu ego crederem ueram eſſe D. Alciati &
quam ſupra defendimus opinionem, quia talem de-
fenſionem uere ac germane in iure naturali funda-
tam, non potuit lex municipalis auferre, dicto §. ſed
naturalia inſtit. de iur. natur. cap. ex parte ſecundo
de offic. & poteſta. iud. deleg. & cle. paſtoralis de re
iudi cum ſimil. ſupra cita.

Poſteriore uerò caſu procedat opinio Saly. quia
15 cum res remaneat † in ſtatu coniecturali ac præſum
ptiuo potuit ius ciuile in eam partem præſumptio-
nem ac coniecturam ſuam uergere. l. non eſt ueriſi-
mile quod met. cauſ. cum ſocijs capitulo quanto de
præſumptio. l. iubemus, C. de teſtam faciunt quæ
ſcribunt Doctor. in l. prima in princ de uerbor. obli
gatio. & D. Alcia. in l. prima & ſecunda eius tracta.
de præſumptio. cum ſimil. & in iſtis terminis poteſt
defendi opinio Saly.
16 Tertius eſt caſus, † quoties lex aliquid pro forma
obſeruari conſtituit certa ex ratione, nam illa ceſ-
ſante adhuc obſeruanda eſt forma, aliàs perperam
agitur. unde ſi minor fundum ſterilem abſque præ-
toris auctoritate uendat, uenditio eſt nulla, quam-
uis ratio prohibitionis alienationis bonorum mino
ris uideatur ceſſare, l. ſi fundus de reb. eor. idemque
17 † eſt in eccleſia rem ſimilem alienante, niſi requiſitæ
ſolennitates ſeruentur, capit. primo de reb. eccl. non
alienan, cuius rei eam dicit eſſe rationem D. Alciat.
18 dicto libro primo ſub numero 19. quòd ea quæ † in-
ducta ſunt ad rigorem iuris conſeruandum, ad un-
guem obſeruari debent, nec aduerſus eorum omiſ-
ſionem cuiquam ſuccurritur, ex aſſertione Bald. in

l. ut s

l.inris ignorantia, C. qui admit. cui ſententiæ negat
eſſe locum, quando forma non publico ſed priua-
to iure foret introducta, uel quando correcta eſſet
ratio formæ, quia utroque caſu credit actum poſ-
ſe ſuſtineri, ut de primo ait eſſe text. in l. cum hi, §.
eam de tranſactio.

Secundum probari credit ex doctrina Bartol. in
l. Gallus, §. & quid ſi tantum de liber. & poſthum.
dum concludit hodie poſſe nepotem ex filio eman
cipato præteriri, qui olim omnino erat inſtituen-
dus uel exhæredandus. l. inter cætera de liber. & po-
ſthum. cum hodie ſublata ſit differentia emanci-
pationis, & patriæ poteſtatis, §. nullam in authen.
de hæredib. ab inteſtat. uenientibus. iſtiſque caſibus
19 exceptis adhærendum eſſe ait regulæ, † ut lex ge-
neralis ceſſante ratione reſtringi debeat, ut exem-
plum haberi ait in conſilio Decij 60. & notari in l.
prima, C. de ſacroſanct. eccleſ. in l. ea nobis, C. de a-
dulter. & in capitulo qui ad agendum de procura-
to. libro ſexto.

Sed ego arbitror, iſtiuſmodi caſuum nomencla-
20 turā† in quib. ēt ceſſante ratione, nihilominus diſpo
ſitioni generali eſt locus, non debere neque poſſe,
ita ut facit D. Alciat. ad caſus ſupra relatos reſtrin-
gi, ut qui ſciam cum numerum poſſe ad quadra-
geſimum uſque caſum produci, ſi quæ Bald. Saly.
ac alij ſcripſerunt in l. generaliter ſecunda de epi-
ſcop & cleric. Abb. Deci. Peruſi. & alij in titulo
de appellatio. in capitulo cum ceſſante de appel-
lationib. & topici in loco a ceſſante ratione, inter-
pretes iuris canonic. in capitulo poſt translatio-
nem de renuntiatio. & quæ nouiſsimo loco copio-
21 ſiſsime ac luculentiſsime † omnium prodidit An-
dre. Tiraquel. in eius commentario, cui fecit in-
ſcriptionem ceſſante cauſa &c. perpenderimus,
ſupradictis enim poſſunt adnecti infra ſubiiciendi
caſus, quos ex omnium ſupra relatorum patrum di-
ctis libuit ſuccincte excipere, atque referre.

22 Quartus igitur † caſus, in quo, etiam ceſſante
ratione legis nihilominus ab eius generalitate non
recedimus, eſt quando ratio ipſius legis uerſatur in
ſola præſumptione, ut in caſu l. ſi qui, C. de a-
dulte. ubi ex matrimonio quod poſtea ſecutum éſt
præſumitur accuſatio adulterij uera eſſe, & in caſu
Bald. in conſilio 250. in queſtione Domini Mila-
ni ſub numero quinto libro primo, ubi ex homici-
23 dio poſtea patrato, † præſumitur colloquium quod
ante præceſſerat inter accuſatum mali conſilij & de-
linquentem fuiſſe ad malum conſilium, & poſſunt
ſex centi huiuſmodi caſus colligi ex ijs quæ ſcripſit
24 D. Alciat. in luculentiſsimo † eius præſumptionum
libello, & nos ſupra retulimus inter inſtrumenta
præſumptionum in materia inſtrumenti præſum-
ptionis, huiuſmodi enim ratio non reſtringit di-
25 ſpoſitionem † ut uoluere Iaco. Aretin. Oldr. que in
l. prima ſolut. matrimo. quos refert Andr. Tiraquel.
ſequiturque in dicto tracta. ceſſant. cauſ. in præfatio.
numero 150. uerſiculo igitur ut repetamus, & in li-
mit. 29. quibus maxime adſtipulantur quæ ſcripſit
idem Andr. Tiraq. in limit. 21. ubi oſtendit regulam
26 ceſſantis rationis non habere locum in ratione † ta-
cita atq; coniecturata, & in mente tantum retenta,
per l. ſi maiores, C. de tranſactio. in l. ſi repetendi, C.
de condictio. ob cauſ. cum ſimilib. ab eo adductis in
quibus locis paſsim not. gloſ. & doct.

SVMMARIVM.

1 *Ceſſante ratione quæ non ſit generalis, non ceſſat di-
ſpoſitio.*
2 *Secus niſi ſit generalis.*
3 *Ceſſare ſi debet diſpoſitio, oportet ut ratio ceſſet ut nunc
non etiam ut tunc.*
4 *L. proſpexit qui & a quibus quomodo intelligenda ſit.*
5 *Quomodo accipiendum ſit diſpoſitionem generalem re-
ſtringi debere per rationem. nu. 6. & 7.*
8 *Quid ſentiat auctor.*
9 *Quando ante ceſſationem rationis eſt ius alicui ter-
tio quæſitum, non ceſſat diſpoſitio etiam ſi ceſſet
ratio.*
10 *Sed contra ſentire auctorem, quia licet ratio ceſſet in
particulari aliquo, non ceſſat reſpectu generis.
Et ratione tertij cui ius eſt quæſitum dicitur effectus
conſumatus. ibi.*
11 *Diſpoſitionem non deſinere ceſſante ratione, quando effe
ctus iam eſt conſumatus.*
12 *Vel pro conſumato habeatur.*
13 *Vel conſequentiam habeat ab effectu conſumato.*
14 *Reſpectu tamen temporis futuri non etiam præteriti.*
15 *Et quid conſtitui oporteat, quando ratio eſt ſpecifica.*
16 *Non ceſſare diſpoſitionem ob ceſſationem rationis, quan
do ſufficit aliquo tempore adfuiſſe.*
17 *Si quis excuſatus eſt ab onere tutelæ uel curæ ob nu-
merorum liberorum, etiam ſi aliquis poſtea deceſſerit
excuſatio durat.*
18 *Communi ab opinione in iudicando & conſulendo non
eſſe recedendum.*
19 *Diſpoſitionem non ceſſare, quando ob ceſſationem ratio
nis legis quando ratio naturalis repugnat.*
20 *Agnationis ratio, ob quam fœminæ cum maſculis ad ſuc-
ceſſionem admittuntur, ſi ceſſet, nihilominus naturali
rationi eiſdem ſit locus.*

Quomodo res ſe habeat quando ratio non eſt generalis quæ ceſſat, uel ante ceſſationem rationis ius tertio eſt quæſitum, aut effectus iam eſt conſumatus, ſeu ſufficit rationem adeſſe aliquo tempore, uel ratio naturalis repugnat.

CAP. VI.

QVintus eſt quando ratio non eſt
generalis, nec in ſui generalita-
1 te conſiderata † & ſic non ut in
generib. ſingulorum, ſed ut in
ſingulis generum, quia tunc ta
li ratio non habetur pro finali,
ſed pro impulſiua, ita uoluit
Bal. in l. de quibus col. 10. uerſ. quo ad ſextum, de le-
gi. Fely. in c. cum nuncius col. 1. de teſtib. Iaſ. in auth.

quas

quas actiones col.4.verſi.puto tamen gratia.Nicol.
Euerar.in loc.a ceſſante ratione in fi.Andr.Tiraq in
2 d.c.cum ceſſante limit.1.ſub nu.62. Secus autem † ſi
ratio ſit generalis, ac in ſui generalitate conſidere-
tur,& ut in generibus ſingulorum, non autem in ſin
gulis, quia tunc etiam ſi in uno uel altero ſingulo-
rum ceſſet, nihilominus ſuſtinetur adhuc diſpoſitio,
ut in pluribus, ut uoluit Bal.in l.1.col.1.verſic.in ea
gloſ.ibi ſed impulſiua de fer.per tex.in l.iura de legi.
cui accedit Andr.Tiraq.in d.c.cũ ceſſante de appell.
lim.7.8. & 9.& rurſus limita.30.31.& ſeq. ub uult
ad hoc ut ſit locus præſcriptæ concluſioni, oportere
3 ut † ratio ceſſet ut nunc, & ut tunc.item ut omnino
ceſſet,& ut generaliter ceſſet,nõ aũt in uno caſu.idẽ
Bal in l.nõ dubiũ.co.2.uer.ſeq̃tur uidere de interpre
tatio. C.de leg.ubi dicit ita eſſe intelligẽdã d.l.,pſpe
4 xit q & a q.b. quã ſeq.Pet.Anc.in c.1.char.9.verſ.cir
ca 2.art. de cõſti.& Ale.in conſ.32.col.2.uerſ.ad idẽ
5 bene facit.li.7.Sed hæc vĩr pugnare † cũ ijs q̃ alibi ſ.
dixi li.6.7.& q̃ ſcr.An.Tira.in d.c.cũ ceſſante in pręf.
in ceſſante rõne legis,ſub nu.144. ver.ppter q. diſpõ
& limit.j.ſub nu.63.ver.ſed aduerte, vbi cõcludit di
ſpoſitionẽ q̃tũcunq; gñalẽ reſtringi per rõnẽ l. cũm
pater,§.dulciſſimis de leg.2.ubi Bart.Bal.Alberi.&
Caſt.l.pater,§.fundũ ubi Bar.de le.3.cũ ſi. ibi & ſub
nu.5.ſeq.per eũ cit. põtq; addi Crau.in cõſ.227.ſub
nu.3.& trib.ſeq.tanto magis,q.a vt inq̃t Aug.in cõſ.
221.in vol.ver.nec obſtat huic deciſ.& in conſ.346.
6 Titius vt hęres, ubi † id dicit procedere in diſpõne le
gali teſtãria,& inter vinos per multa ex iurib.ibi all.
Quãobrẽ And.Tir.d.lim.1.ſub nu.63.ad tollendam
huiuſmodi cõtrarietatẽ,inq̃t debere nos dicere ea q̃
in oppoſitũ obiecta ſunt ,pcedere in rõne legis, vel
7 diſpõnis † propriè ſumpta, q̃ reſtringit ac limitat di-
ſpoſitionẽ legis, q̃ aũt ſ.d.ſunt in hoc 5. caſu intelli-
gẽda ſint de cã,q̃ differt a rõne propriè ſũpta ſm ea
q̃ ſcri. Bart.loquens de hac materia in l 2.§.vlt.col.2.
ver tertio ſumit,de donat. & in l demõſtratio. §.qđ
aũt,col.vlt.in 8.q.de cõd.& demõ.Sed mihi vĩ rñſio
iſta verbalis eſſe tñ atque ſubfrigida, quocirca ego
8 crederẽ potius dicendũ eſſe hoc pacto,vt .ſ. ſ.trad.
in hoc 5.caſu, locũ habeant in rõne q̃ particulariter
cõſiderata eſt, vt in l.j.§.caſũ de poſtul. q.a tũc, cùm
particularitas illa faciat rõnẽ impulſiuã & nõ finalẽ
nõ põt ea ceſſante reſtringi aut diminui diſpõ. Quæ
aũt poſteriore loco d.ſunt procedũt in rõne,q̃ licet
nõ ſit æquè gñalis ac diſpõ,eſt tñ in ſui eſſentia cõſi-
derata gñalis & ita loquũtur doct. qui volũt a rõne
nõ gñali uel reſtringi diſpõnẽ gñalem, qñ rõ eſt fin.
nõ.n.põt eſſe finalis niſi ſit gñalis,q̃uis magis & mi-
nus gñalis eſſe poſſit,q̃ ipſa diſpõ veluti q.a verba di
9 ſpõnis ampliora ſint ipſa rõne. Sextus caſus eſt † qñ
reperitur ante ceſſationẽ rõnis ius alicui tertio q̃ſi-
tũ q.a ſic ceſſante rõne non ceſſat diſpõ, q.nimò ius
illud iã per cauſę exiſtentiã q̃ſitũ, q̃uis cã uel rõ eſſe
deſinat retinetur,per tex in l.ſi poſt mortẽ.§.j.& in l
nõ putauit.§.ſed ſi poſt mortẽ, de bo.poſ.cõtratab.
& l cũ vxore C.qñ dies legato.ced.tũ ſi.adduct.per
And.Tiraq.in d.c cũ ceſſante,lim.11.quã aſſertionẽ
10 † ego puto eſſe verã duplici rõne, tũ.ſ.q.a licet rõ ceſ
ſat in vno vel in altero particulariũ,nõ ppter ea q̃tũ ad

ipſam gñalẽ diſpoſit. dĩ deſinere,quia ſatis eſt ut cõ
cludat in generib. ſingulorum, q̃uis non in ſingulis
generũ,ut proximè vidimus. tũ ẽt q.a rõne illius cui
ius eſt,q̃ſitũ,dĩ effectus rõnis fuiſſe conſumatus, vn
de ẽt ſi ad eũ caſũ deuenerit a quo incipere nõ põt,
non curatur,l plurib.§.etſi placeat de ver.obl.& ple
nius j.ſuo loco paulo poſt dicemus. Et ideo ſepti-
11 mus reſurgit † caſus effectus iã conſumati ac perfe-
cti, declarando qñ effectus ſit cõſumatus, vel perfe-
ctus ut p Franc.Are.in d.l.plurib.§.etſi placeat, col.
2.uerſ.attẽde q.a ad ſolã mentẽ,de ver.obl.ad quem
finem ubi peruenit diſpõ, tametſi vacet rõ, non tñ
ocioſa remanet diſpõ, ut ſcri.Cyn.in l.generaliter 2.
col.2.uer.in contrariũ,q.a lex dicit, C.de epi.& cl.&
ibi Bal.col.3. uer. itẽ exemplũ de cauſa, & Bar.in l.
ult.ad fi.de donat. & in l.plurib.§ & ſi placeat ad fi.
de ver.obl.& latiſſimè oĩum And.Tiraq.in d.c.cum
ceſſante limit.12.per totũ eſtq; tex.vulg. ſed inſignis
in l inter ſtipulantem. §.ſacrã de ver.obl.in illis uer-
bis,nec reuocantur in obligationẽ; ubi no.Iaſ in 4.no.
in l.qui res,§.aream de ſolutionib. & in l.tutelas, in
prin.de capit.dimi.Hunq; caſum intelligũt doct.,p-
12 cedere nõ ſolũ in effectu † verè conſumato,ſed ẽt in
incboato,qui pro perfecto habeatur,ut per Bart.in
l.cętera.§.ſed ſi ſeparauit, de le.1.per tex.in l.et ſi nõ
ſint.§.infecti,de au.& arg leg Cur.iu.in l.more,col.
2.ſub nu.12.de iuriſd om.iud. declarando tñ ut per
13 Tiraq.in d.limit.12.ſub nu.21.Et rurſus † in effectu
nondũ conſumato,qui tñ conſequentiam habeat ab
effectu cõſumato, vt decl.Io.Imo.in d.l.plurib.§.ſed
ſi placeat.uer circa tertiũ membrũ, de verb.obl.per
tex.in l.pręfurioſo ubi & Iaſ.de ijs q. ſunt ſui,uel ali.
14 iur.Reſtringitur q; iſte caſus † quantũ ad tp̃s futurũ,
ſecus quantũ ad tẽpus præteritum d. l.tutelas quod
eſt verũ qñ rõ reſpicit cauſam fiendi,ſecus ſi cauſam
eſſendi, quia tũc ceſſat tã pro præterito q̃ pro futu-
ro,ut per Bal.in c.etſi Chriſtus, col ult.uerſ.adde q
de iur.iur.& Io.Monach.in proę.li.6. Itẽ niſi ſuper-
ueniat cauſa retro contraria remouens effectũ iam
conſumatũ & perfectũ.Bal.in d c.cũ ceſſante, nu.4.
inſuper qñ is ad cuius cõmodũ effectus eſſet conſu-
matus,fuiſſet in mora,ut in l.quod tpe.C.de in intę.
reſt.Tol.in §.ſ dicta ſub nu.17.inſt de mil.teſta. Præ
15 terea † ubi rõ eſſet ſpecifica ut decla. Butri.in c.poſt
tranſlationẽ,col.4.ver.tu dic clarius de renuntiatio.
q̃uis aliter ibi ſentiat Imo.ſub nu.1.per l.vlt.unde li.
cui accedit Tiraq.lo.iã rel.ſub nu.27.Octauus eſt ca
16 ſus,qñ ſufficit † rõnem ipſam aliquo tpe adeſſe,nam
ſi eo tpe adfuit,ac poſtea ceſſet,nihilominus nõ ceſ-
ſat diſpoſitio,l.ſi quis hæredem. C.de inſtit. & ſub-
ſtit.l.quæcunq;.§.ult.de publi.in rẽ actio quas leges
adducit Bal.declarando dicta Pet.& Cy.in d.l.gene
raliter, ver.ſed ego dico C de epi.& cle.Fel.in d.c.cũ
ceſſante poſt prin.& ibi Dec.col.1.verſ.tertio fallit,
& pleniſs.And.Tiraquel.ibi in 4.limit. ubi per duas
chart.proſequitur uarias illationes in praxi ex deci-
ſione iſtius caſus,& inter cęteras reſoluit illã difficul
17 tatẽ,q ſi quis † a munere tutelæ uel curæ, aut ab ali-
quib. alijs onerib. fuerit excuſatus, numero libero-
rum,ẽt ſi poſtea aliquis eorum deceſſerit, nõ tñ pro
pterea deficit,aut cõpetere deſinit immunitatis pri-
LI uilegium,

18 uilegium, ſecundum com.opin.a qua ſin iudicando,
& conſulendo dicit non eſſe recedendum Bar. Soc.
in l.ſciendum.§.vlt.col.1.uer.ſecundo inducitur qui
ſatiſd cog.ubi & Iaſ.col.2. uer.nota ex iſto tex.Dec.
in auth.præterea ad fi. C.unde vir & vx.in l.ultima,
in princip ſi cert.peta.in l.in omnibus colum.ultima
de regul.iur.in dicto capitulo cum ceſſante colum.
prima Rip.in l.ex facto columna tertia uerſiculo pre
miſſa faciunt de uulgar & pupilla. declarando ta-
men ut per And.Tiraq.in d.lim.4.ſub nu.13.cum ſe.
19 Nonus caſus eſt † qñ ratio naturalis repugnaret ut
ceſſante ratione legis ceſſare deberet diſpoſitio Bu-
tri.in cap.cum Apoſtolica col.ultima & ibi quoque
Imol.col.5.uerſi.ſi autem cauſa ſit finalis, de ijs quæ
fiunt a prælat. ſine conſen.capit.Tiraq.loc.iam rela
to in 3.limitat. ſub nu.primo in cuius confirmatio
nem faciunt, quæ ſcribit idem Tiraq.in prima limi.
ſub nu 44. uerſic.hæc Bart. & iterum ſub nu.67.in-
cip.quintum quod ratio & multis ſeq. uſque ad nu.
77 & poteſt exemplum poni in l. cum ratio natural.
de portio.quæ lib. damnat.in l.ſcripto in fine. unde
lib.& in l.nam & ſi parentibus de inoffic.teſtament.
& in pulcherrimo caſu, in quo conſuluit Curt.Seni.
in conſilio 17. columna tertia ſub numero octauo
20 uerſi.præterea inquantum præfatus, uelut † ſi agna
tionis ratio ob quam fœminæ in certis caſibus ad
ſucceſsionem cum maſculis admittuntur, ut in l.le-
ge duodecim tabul. C. de legit.hæredib. & in §. cæ-
terum inſtitutio. de legit. agnato. ſucceſsió. cum ſi-
milibus, ſublata eſſet, nam ex naturali ratione
qua fœminæ non debent deterioris eſſe conditio-
nis quàm mares in ſucceſsionibus l. maximum ui-
tium, C. de liber. præterit. adhuc fœminæ debe-
bunt ad ſucceſsiones illas admitti. & ex ingenio poſ
ſet quiſque alia imaginari exempla.

SVMMARIVM.

1 *Ratio propter quam forma eſt introducta ſi ceſſet, non ceſſat diſpoſitio.*

2 *Quia forma eſt introducta ad rigorem iuris cõſeruandũ.*

3 *Formæ introductio videtur ex diametro tendere in annihilationem rationis propter quam introducitur.*

4 *Cauſam inducentem tantum, ſi ceſſet, facere ceſſare diſpoſitionem.*

5 *Rationem innixam cauſæ efficienti, ſi ceſſet, facere ceſſare diſpoſitionem, quantum ad effectus qui ſunt in fieri, non etiam præteritos.*

6 *Et quomodo plerisque putent procedere quantum ad vtrunque effectum.*

7 *Diſpoſitionem non ceſſare niſi ratio ceſſet, nunc et retro.*

8 *Cauſa quando prorſus non ceſſat, ſed aliquæ eius remanent reliquiæ non ceſſare diſpoſitionem.*

9 *L. Vltima vnde lib. quomodo ſit intelligenda.*

10 *Ceſſante ratione ceſſare diſpoſitionem, quamuis remaneant aliquæ iuris reliquiæ.*

Niſi vbi lex aliquid ſtatuit in memoriam priſtini ſtatus.

11 *Quid conſtituendum opinetur Auctor.*

12 *Ceſſante ratione actus annullatiua, non propterea ceſſat nullitas.*

13 *Et quæ ſit ratio.*

14 *Ratione ſuſpenſa, uel impleta non ceſſat diſpoſitio.*

15 *Ceſſante ratione tacita ac in mente retenta, non ceſſare diſpoſitionem.*

16 *Ceſſante vna ex pluribus legis rationibus non ceſſare diſpoſitionem.*

17 *Niſi eſſent diſtributiuæ.*

18 *Vel vtraque conſiderata ad effectum producendum.*

19 *Aut fuiſſet vtraque ratio expreſſa in lege.*

20 *Seu quando plures illæ rationes eſſent uniuerſales.*

21 *Non id quod in conſequentiam uenit ſed quod principaliter fit conſiderari.*

22 *Ceſſante ratione legis in qua ſit appoſita dictio fortè, non tolli diſpoſitionem.*

23 *Dictionem forte importare cauſam impulſiuam.*

24 *Dictionem fortè videri potius reſpicere factum, & facti accidentia, quàm diſpoſitionem.*

25 *Ceſſante alia ratione, quàm finali, & ratiocinatiua non ceſſare diſpoſitionem.*

Quid conſtituatur cum ceſſat ratio, propter quam forma eſt introducta, uel ratio inducens tantum, aut innixa efficienti tantùm, uel non affert impedimentum nunc & retro, ſeu non ceſſaret prorſus, uel eſſet annullatiua aut quæ tantum ſuſpenſa eſſet, uel in mente retenta, pluresue eſſent legis rationes, ſiue in ratione legis appoſita eſſet dictio forte, uel non eſſet ratio finalis.

CAP. VII.

DEcimus eſt in ceſſatione rationis
propter quam forma eſt intro-
1 ducta, † quia illa ceſſante, non
propterea ceſſat diſpoſitio l.
cum hi, §. ea autem ubi Bart. &
alij de tranſ.Franciſ. Aretin.in l.
ſecunda uerſiculo tu aduerte
columna quinta de uulgar. & pupillar. qui id dicit
probari in l. ſi fundus de rebus eor. & clarius in ca-
pitulo primo, §. præſertim de reb. eccleſ.non alien.
lib.6.cui accedit quoque Andr. Tiraquel.in loc.iam
2 relat.limitat 37. & ratio eſt, † quòd cum forma
ſit de ijs quæ ad rigorem iuris conſeruandum in-
troducta ſunt, etiam ſi illius ratio ceſſet, nihilomi
nus diſpoſitio formalis, ſeu formæ obſeruatio ceſ-
ſare non debet. iur. ſupra citat. & ut etiam ſupra di-
ximus cum D. Alciat. quibus addi poteſt, quòd ſa-
tis eſt ut uiguerit ratio eo tempore, quo introdu-
cta fuit forma, & ideo etiam ſi poſtea ceſſet, non de-
bet ocioſa eſſe forma, per ea quæ in antecedentibus
3 caſibus dicta ſunt, & rurſus quia † formæ inductio at
que obſeruatio uidetur ex diametro tendere in anni
hilationem ac confutationem rationis propter quã
inducitur arg. l hac cõſultiſsima, C q. teſt.facere poſ.
ubi ſtrictior illa obſeruatio formę in teſtam.cęci fa-
cit ut occurratur fraudum facilitati, ob quam fuit
illa forma inducta, idemque probatur in iuribus ſu
pra citatis, quamuis ad hoc non perpendatur a
Doctor.

Doctor.ideo ceſſatio rationis ob qnam forma indu-
citur, non debet eſſe annihilatio formæ, ſed eius
generatio confirmatioque ac productio, nt per cor
ruptionem nnius iuxta philoſophum generatio alte
rius inuehitur.

4 Vndecimus caſus eſt,† in cauſa uel rõne indncen-
te tantum, Bald.in l.1.§.1.in prima lect.in fin. de of-
ficio eius Andr.Tiraq.loc.ſupra cita.limitat.35.qni
petitis exemplis, tam a ſacris theologis qnàm a no-
ſtris pulchrè hunc caſum declarat tunc enim quan-
do ratio inducens tantum ceſſaret, non eſſet ocio-
ſa diſpoſitio.

5 Duodecimo † eſt in ratione innixa cauſa efficien-
ti ceſſante, qnæ quidem quantum ad effectus qui
ſunt in fieri, & futuros, facit ceſſare diſpoſitionem
quantum uero ad effectns præteritos non item, nt
uidetur eſſe de mente Saly. in dicta l.generaliter ſe-
cunda circa medium, C. de epiſcop. & cleric. Imol.
in capitulo poſt translationem de renuntiat.colum-
na quinta ſub numero 37. & Aegidi. Bellame. qni
clarius ac planius loquitur in dicto capitulo poſt
translationem quibus accedit Andr.Tiraq. loc.iam
relato limit.2.ſub nu.6. qui in principio dictæ limi-
tationis uult hunc caſum procedere quantum ad
6 utrunqne † effectum, quando cauſa ipſa nel ratio &
effectus ſunt in diuerſis ſnbiectis, quãdo effectus per
ſe ſtare poteſt, juxta ea qnæ ſcribunt Bart.& doctor.
in l.Gallus in princ.de lib.& poſth. Bal.in l.genera-
liter col.3.nerſ.ſed quandoqne reperitur, C.de epiſ.
& cleric. Bart. Iaſ. & alij in l.patre furioſo de ijs qui
ſunt ſui nel alien.iur.cum ſimil.

7 Decimustertius eſt caſus,† qnando ratio ceſſans
nõ affert impedimentum nunc & retro, vt per Saly.
in d. l. generaliter in 3. oppoſit. per l. pro parte de
ſeruit.legat.& l.3.§.adeo de lib.agnoſ. Tiraq.in d.c.
cum ceſſante limitat.34.ſub nu.24.& limitat.23.uer
ſic.ſecundo caſu & ſeq.

8 Decimusquartus eſt † qnando cauſa uel ratio nõ
ceſſaret prorſus ſed illius adhuc aliqnæ eſſent reli-
quiæ l.ſecunda & tertia ubi Dyn. re.amota.ubi con-
tra illam quæ deſijt eſſe vxor, non inſtituitur actio
turpis in honorem præteriti matrimonij, l. ex duo-
bns de uulgar. & pupillar.Bartol.in l.ſecunda,§.ult.
in fin.de donatio. Bald.in d. l patre furioſo in prima
lectur.poſt princ.& in ſecunda ad fin. Iaſ. in l.ſcien-
dum,§.ult.qui ſatiſd.cogant.colnm.3.uerſic.quarto
pro iſta parte Ripa in l.ex facto col. 3.ſub nu. 16. de
uulgar.& pupillar.& cumulatiſsimè Andr.Tiraq.lo
co ſupra cita.limitat.16.

9 Sed in † contrarium uidetur eſſe text.in l.ult.und.
lib.nbi ſi filius ſe arrogandum dederit, non poterit
amplius dicere contra tabulas, licet etiam poſt ar-
rogationem remaneant quædam reliquiæ filiatio-
nis naturalis. l. tutelas, de capitis dimin. ideo Imol.
& Ludo.Roman.in l.ſecunda, §.ulti.de donatio. ille
columna ſecunda nerſiculo item adde inquantum,
hic columna ultima nerſiculo item adde in qnan-
tum, dicunt ſic rem conciliari poſſe, ut è conuerſo
10 ſtatuamus † ceſſante ratione ceſſare qnoque diſpoſi
tionem, quamuis aliquæ remaneant rationis reli-
quiæ, niſi tamen in caſibus in quibus lex aliquid ſta-
tuit in memoriam priſtini ſtatns. iur. ſupra citat. &
l.unius, §.ſeruus de queſtio.l.ultima de decurio.& ca
pitulo primo ad fin. conſtit. D Lotar. tanquam ſcili
cet intelligant reliquias priſtinæ cauſæ non eſſe con
ſiderandas in hac materia, niſi in caſibus à iure ex-
preſsis; & hoc fortè uerius eſſe inquit Tiraq. ſupra
relat. niſi eadem ratio militaret in reliquijs qnæ in
principali ipſa ratione.

11 Ego autem ſic conſtitnerem, † quod aut rationis
reliquiæ ſufficientes ſunt ad ſuſtinendam diſpoſi-
tionem ipſam principalem, à qua ſublata eſt ratio,
aut non ſufficientes, ueluti quia ſnnt exuuiæ debiles
ac colliſæ, priore caſu, opinarer ueriorem eſſe illam
opinionem, quæ ſuſtinet caſum ſupra relatum cum
iuribus ſupra citatis in illius confirmationem. Poſte
riore uero, adhærerem contrariæ ſententiæ, per tex.
in dicta l.ult. unde lib.& quia inhabilis cauſa nullum
producit effectum. l. nulla de auctor.tutor. l. non du-
bium, C.de legib. & l. prima, §. ſi quis ita de uerbor.
obligat.cum ſimil.

12 Decimusquintus caſus eſt,† quando eſſemus in
ratione actus annullatiua, quia etiam ſi ceſſaret ea
ratio, non tamen propterea ceſſaret nullitas actus,
ut probatnr in §.primo inſtitut.de exhæreda.libero.
iuncta l. Papinianus in principio de inoffic. teſtam.
& in l. eius qui de teſtament. iuncto, §. præterea
inſtitut.quibus permiſ.non eſt facer. teſtament. pul-
cher eſt caſus in l filinm de ſenator.& in l. generali,
§.ultimo de ritu nuptia. declarando ut per Andr.Ti
raquel.limit. 19. in loco iam relato, eſtque etiam
text. non minus inſignis in l.inter ſtipnlantem, §.ſa
cram de uerborum obligatio. ubi iuris noſtri inter-
13 pretes notant, & habet iſte caſus † rationem eulden
tiſsimam, atque concludentiſsimam, quòd cùm
propter rationem annullatiuam iam effectus nullı-
tatis eſſet conſummatus, effectusque eſſet actus nul-
lus non debuit ceſſante ratione annullante, potuiſ-
ſe reconnaleſcere l. quod initio de regulis inris cum
ſocijs. qnibus adſtipulatur qnæ ſupra de actu iam
conſumato diximus.

14 Decimusſextus caſus eſt, † qnando eſſemus in
ratione, quæ tantum ſnſpenſa eſſet, l.ſi extraneus &
l.quod Seruius de condictio.nb cauſ.l. illa inſtitut.§.
primo de hæredib.inſtitu. ibi in ſuſpenſo retinetur,
non autem abrumpitur. Vel quando ceſſat ratio
quia implementum recipit. l.ſi iam facta & l.condi
tione, quę in futurum de conditio.& demonſtratio.
Andr.Tiraquell.in dicto capitulo cum ceſſante.17.
& 18.limitat.

15 Decimusſeptimus eſt, † quando eſſemus in ceſ-
ſatione rationis tacitæ in menteque retentæ, quia
illa non induceret inanitatem diſpoſitionis. l.ſi ma-
iores, C. de tranſact. & l. ſi repetendi, C. de con-
dictio. ob cauſ. ample Tiraquell. in dicto tractat.
ceſſant. cauſa limitatio. uigeſimaprima ubi ſub nu-
mero ſeptimo hanc aſſertionem reſtringit, quan-
do ratio quæ non foret expreſſa, ſed in men-
te retenta, ita ſe ad diſpoſitionem haberet,
ut unica tantum ad illam poſſet afferri qua de
ſatis plene ſupra diximus ita nt repetitione non
ſit opus.

16 Decimus octauus † eſt caſus quando plures eſſent
legis rationes, nam tunc altera earum ceſſante non
propterea ceſſaret diſpoſitio. l. ſi nō lex Aelia ſentia
de hæred. inſti. ubi Oldr. Bar. & Bal. alijque notant
§. affinitatis inſti. de nupt. unde Ang. & alij excipiūt
idem notā. l. aſsiduis, C. qui potio. in pign. habeant.
l. tutor petitus, §. quæ tutoribus de excuſat. tutor. cū
ſocijs de quibus per Andr. Tiraquel. loco iam rela-
to, limitat. 22. in principio & per totam, faciens ex
iſtiuſmodi aſſertione multas egregias ac perutī-
les illationes.

17 Intelligitur tamen iſte caſus, † quinque modis. Pri
mò quando duæ illæ, aut plures rationes ſunt diſtri
butiuæ ideſt quælibet earum ſufficiens ad producē
dum illum effectum, ſecus ſi omnes unà conſideren
tur, quia illarum ceſſante altera nō deſinit effectum
producere diſpoſitio. Bal. in d. l. generaliter 2. col. 2.
in 2. oppoſit. Abb. in d. c. cum ceſſante col. 1. ibique
Dec. in 4. lim. Rip. in d. l. ex facto col. 3. ſub nu. 14. de
uulg. & pupill. ubi id declarat Tiraq. qui alios addit
d. limit. 22. ſub nu. 12.

18 Secundo quando † utraque ratio conſideratur ad
effectum producendum, ſecus ſi altera tantum, quia
ea quæ non conſideratur ceſſante non ceſſaret effe-
ctus. Bal. in c. 1. §. his uerò de ſucceſsio. fratrum ſiue
de grad. ſuccede. in feud. quem ibi ſequitur Martin.
laud. col. 2. uerſ. quæro circa iſtam & Car. Ale. col. 3.
quæro circa iſtam, & Rip. in l. ſi uentri, §. in bonis
colum. ult. uerſiculo item intellige quando, de priui
leg. creditor.

19 Tertio quando † utraque ratio exprimitur in lege
ſecus ſi una tantum, nam licet altera poſsit cōſidera
ri, ſi tamen ceſſet non eſtocioſa diſpoſitio. Lancelo.
Dec in l. ſingularia col. 3. ſi cert. peta Rip. in d. §. in
bonis ſub nu. 26.

20 Quarto quando † illæ duæ rationes ſunt uniuerſa-
les, ſecus ſi una tantum ſingularis & altera ſpecialis,
quia a generali ſola non etiam a ſpeciali ducitur ar-
gumentum qua deſinente, non propterea per ſpecia
lem ſuſtineretur legis diſpoſitio. l. regula, §. ultimo
ubi Bar. & Bal. de iur. & fact. ignor. cū ſimil. a Tira-
quel. citat. in d. limit. 22. ſub nu 21. qui ſub nu. 21. ad
dit quintum modum quando rationum altera prin
cipalis eſſet, altera acceſſoria, quia tunc ceſſante
principali, non defenderetur diſpoſitio per acceſſo-
riam, Ripa in d. l. ex facto ſub nu. 14. de uulgar. & pu
21 pill. † quia non id quod in conſequentiam uenit, ſed
quod principaliter fit conſiderari ſolet. l. ſi quis nec
cauſam l. ſi tibi ſi cert. pet. l. 1. de aucto. tuto. cum ſi-
mil. ibi per eum citat.

22 Decimusnonus eſt, † quando in ratione legis ap-
poſita eſſet dictio forte, quia tunc ſublata ratione
tolleretur legis diſpoſitio. gloſſ. in clement. prima in
uerſiculo fortè, aut ut alij collocant in uerſiculo ap-
pellandum de appellatio. quam ibi ſequūtur Doct.
magna ex parte dicentes dictionem forte importa-
23 re cauſam impulſiuam & non finalem, ut cernere
eſt apud Cardin. Florentij. poſt antiqui. columna ſe
cunda quæſtione 12. & Imol. columna prima verſi-
culo gloſſ. forte quærit & alij quos recenſet Andre.
Tiraqu. in dicto capitulo cum ceſſante limit. 10. &
24 quia dictio forte potius uidetur † reſpicere factum
& facti accidentia, quàm iuris diſpoſitionem. Fel. in
capitulo ſecundo columna ultima uerſiculo primo
quod ubi lex ut lit. non cont. & Iaſ. in l. ſi pecuniam
columna ſexta uerſiculo item nota quòd ubicun-
que de condict. ob cauſ. in l. in ſubſtitutione colum
na ſecunda uerſiculo ultimo circa dictionem & in
l. ſi ex falſis columna ſecunda in quinto notab. C.
de tranſ. unde non uidetur poſſe rationem ne-
ceſſariam finalem, ac concludentem aliquo mo-
importare.

25 Vigeſimus eſt gñalior † proxime procedenti, qñ
uerſamur alia in ratione quàm in finali & ratio na-
tiua ipſius legis, quia tunc iſtiuſmodi rationibus ceſ
ſantibus, non ceſſat diſpoſitio, ut late proſequitur
And. Tiraq. in dict. tracta. ceſſante cauſa limit. 9. per
totam, ubi amplisſime diſcurrit circa hunc caſum,
& in præfatione eiuſdem operis, in uerſi. ceſſante ra
tione legis, & nos ſupra diximus libro quinto in in-
ſtrumento rationis, ſed de his hactenus. Nam qui
plura malit poterit interpretes in locis iam relatis
do conſulere.

SVMMARIVM.

1 *Quando ratio legis non omnino ceſſat, ſed ab alia offuſcatur quid dicendum ſit, circa ceſſationem diſpoſitionis.*
2 *Difficilemque eſſe huius tractationis reſolutionem.*
3 *Verba diſponentium ſemper ad iuris communis diſpoſitionem referenda eſſe.*
4 *Cum ex proprietate ſermonis uerba legis conueniunt, præferuntur mentis præſumptioni.*
5 *Idemque eſſe ſi ſermonis proprietas repugnet.*
6 *Verba vbi generaliter concepta ſunt, non fit reſtrictio nec a lege regulatur intentio.*
7 *Caſum omiſſum ad legis diſpoſitionem in dubio referri. Et ideò qui domum conducit ſecundum conſuetudinem patriæ conducere intelligendus eſt.*
8 *Statuta intelligenda eſſe ſecundum iuris communis diſpoſitionem.*
9 *Niſi citra cauillationem reſtringi non poſſint.*
10 *Vel ſi lex municipalis poſita ſit ſuper re a iure communi iam conceſſa.*
11 *Aut quando ius commune reſpicit, non tam effectum quàm formulam verborum.*
12 *Seu quando ſtatutum eſt ſuper eo quod maxime controuerſi iuris eſt.*
13 *Aut quando ratio cui inniteretur ſtatutum, non pateretur reſtrictionem.*
14 *Ex D. Alciati traditione, quamuis in ſe uera, non remanere difficultatem reſolutam.*
15 *Quando ratio legis vel diſpoſitionis ita ab altera confunditur, ut nullo caſu poſſit uires reſumere perinde haberi, ac ſi ratio ceſſaret.*
16 *Quia potentiori minus potens cedit.*
17 *Nullaque differentia conſtituenda eſt inter non ens, ac inutile.*
18 *Aquipollentium idem eſſe iudicium.*
19 *Et quibus exemplis poſſit ucrificari caſus rationis ab altera prorſus offuſcata.*

Quan-

20 *Quando ratio diſpoſitionis ab altera, in quibuſdam tantum uacans obumbratur non haberi perinde ac ſi ratio prorſus ceſſaret.*
21 *Argumentum a genere ad ſpeciem affirmatiuè non concludere.*
22 *Quibus exemplis declarari poſſit caſus rationis non prorſus offuſcatæ.*

An procedat argumentum a ceſſante ratione, quando non prorſus ceſſat ratio, ſed ab alia potentiore offuſcatur.

CAP. VIII.

ATtingendus nunc eſt ille caſus,
quid iuris ſtatuendum ſit, quando ratio legis non omnino ceſſat
1 †ſed alia efficatiore ratione prorſus offuſcatur aut vincitur? Qua
in quæſtione D. Alciat. dicto lib.
primo de uerborum ſignificatio.
ſub num. 23. quamuis dicat difficilem eſſe huius tra-
2 ctationis † explicationem, quia oporteret omnes
caſuum rationes ſeu in trutina ponere eiſque ſic poſitis perſcrutari, utra alteram uinceret, quod ipſe ſupra humanas uires fore arbitratur, dicit tamen aliquos inſigniores caſus excipi poſſe, de quibus diſſeratur diſcurrendo per hominum legumque diſpoſitiones. Imprimiſque in humanis diſpoſitionibus ſiue contractus, ſiue ultimas uoluntates diſpiciamus generalem illam conſtituendam eſſe regulam, ut uerba diſponentium ſemper ad iuris
3 communis diſpoſitionem † ſint referenda & ſecundum illam intelligi ac reſtringi debeant l. quidam de uerborum obliga. l. quæro, §. inter locatorem locat. & l. hæredes mei, §. cum ita ad ſenat. Trebellian. eamque in quatuor ſpecies partiendam eſſe.
Quarum j. eſt, cũ ex proprietate ſermonis verba le-
4 gis diſpoſitioni † conueniant, licèt alia præſumatur eſſe mens, tunc enim ſtamus uerbis, quia coniectura mentis uerborũ proprietati ſuccumbit, ideoq; in fidèicommiſ. in quibus aliàs fœmina ex præſumpta defuncti mẽte admitteretur. ſtante lege municipali quæ fœminæ ob maſculos a ſucceſsionibus arceantur, non fieret ei locus. Bart. in dic. l. hæredes mei, §. cum ita Bal. in l. tres fratres de pactis.
Secunda eſt quoties ſermonis proprietas repu-
5 gnat, † quia illam potius attendimus quàm ut imitatione quicquam factum fuiſſe credamus, ut in c. Raynutius de teſta. & per Caſtr. & Soc. in l. in his de condit. & demonſt.
6 Tertia eſt cum † uerba generaliter concepta ſunt, quia tunc non fit reſtrictio, nec intentio a lege regulatur l. 1. § nuntiatio. de oper. noui nuntia. & faciunt quæ ſupra diximus in materia uerborum generaliter accipiendorum.
7 Quarta eſt, † cum nec uerba, nec mens quicquam repugnant, ſed caſus eſt omiſſus, & tunc non eſt dubium ad diſpoſitionem legis referri, unde qui promitit ſoluere centum intelligitur de moneta a lege permiſſa, qui domum conducit, intelligitur ſecundum morem patriæ conduxiſſe, qui, quod uocant feudum, acquirit in ea omnia ſe obligaſſe iudicabitur quæ ex eius contractus lege domino ab huiuſmodi clientibus debentur, & generaliter ut inquit Bald. in l. ſi duo de acquir. hæredit. qui aliquam actionem orditur is legi de ea uerba facienti ſe adſtrixiſſe, uideri debet.
8 In ſtatutis † autem ſeu legibus municipalibus conſtituit regulam generalem, ſcilicet ea intelligenda eſſe ſecundum iuris communis diſpoſitionem, iuxta l. 2. C. de noxal. & l. ut gradatim de muner. & honor. a numeroque 32. uſque ad numerum 41. uariis exẽplis probat hanc concluſionem, quam poſtea re-
9 ſtringit quinque † in caſibus.
Primo, ut locum non habeat cum uerba legis municipalis tam ampla ſunt, ut citra manifeſtam cauillationem reſtringi non poſsint, ut per Rom. & Dec. in auth. præterea, C. unde uir & uxor.
10 Secundo quoties † lex municipalis poſita eſt ſuper re a iure communi iam conceſſa ut in d. l. 1 §. nũciatio de oper. noui nuntiat.
11 Tertio † quando ius commune reſpicit non tam effectum, quàm formulam uerborum iuxta tradita per Bal. in l. maximum uitium, C. de lib. præter. Iaſ. in l. omnes populi in fin. de iuſti. & iur.
12 Quarto † quando generalitas ſtatuti eſt ſuper eo, quod maxime controuerſi iuris ſit, ut per Deci. in conſilio 247.
13 Quinto † quando ratio cui inniteretur ſtatutum, haud pateretur reſtrictionem, ut per Curti. Seni. conſilio 78.
14 Ego tamen † in propoſita quæſtione, tametſi putem D. Alc. rectè ſentire in ſupra relatis ſpeciebus, quæ ſupra a nobis ſuis locis copioſè pertractatæ fuerunt, nihilominus per eas non uideo reſolutam eſſe difficultatem obiectam, quandoquidem punctus ſtat in hoc, ut uideatur quid iuris ſtatuendum ſit, quando uel in humanis diſpoſitionibus, uel in legibus datur concurſus rationum, quarum altera ita ab alterius potentia obruitur, ut uires in certamine amittant.
15 Quamobrem arbitrarer, ita cõſtitui poſſe, † q aut ita generaliter unius rationis uirtus alteram ſuperat, ut nullus detur locus quo tenebris offuſa ratio, poſsit uires reſumere. Aut non ita generaliter iſtud contingit, ſed in aliquibus caſibus tantum.
Primo capite puto ſiue in legib. uerſemur, ſiue in humanis diſpoſitionib. ſemper cõcludendum eſſe, ut nulla ſit conſtituẽda differentia inter caſum quo ratio abſolutè ceſſat, uel penitus ſublata eſt, & caſum in quo uirtute alterius rationis ſic obruitur, ut locus non relinquatur eius uitium productioni, ea
16 nempe & concludenti ni fallor ratione † quòd cùm in concurſu circa idem ſubiectum minus potens cedat potentiori, l. 1. in fin. ſi ager. uectigal. l. ſi ſeruus §. ult. de leg. 1. l. quæritur de ſtat. homin. l. repetundarum, §. ult. de teſtam. Doctor. in l. ſecunda in princ. de uerborum obligatio. & ſupra diximus in materia mixtorum, ſemper erit regula generalis, ut offuſcata ratione minus potentis diſpoſitionis,

offuſcata quoque eſſe cenſeatur ipſa diſpoſitio per
inde ac ſi prorſus ratio ipſa ceſſaret, cum nulla ſit
17 conſtituenda differentia, † inter non ens, & in uti-
le.l.nulla de auctoritat.tuto.l.quoties qui ſatiſd.co-
gant.l.quamnis, §.ſi conuenerit ad Velleia. & l.ſicut
nullum, C.de legit. hæredi. Quemadmodum igi-
tur ut ſupra uidimus cum finalis ratio ceſſat, non
habet aliquam difficultatem, quin ſemper diſpoſi-
tio ceſſare debeat, dicto capitulo cum ceſſante cum
ſocijs, ſic etiam cum ita alterius rationis uirtute eli-
ditur, ut nullo caſu ualeat effectum producere, eo-
dem quoque iure erit cenſenda diſpoſitio, cum æqui
18 pollentium † idem ſit iudicium, l. Gallus, §. & quid
ſi tantum de liber. & poſtum. ubi omnes notant,
& ſupra diximus lib. præcedenti. nec in modo aliqua
ſit introducenda differentia, quando idem ſequitur
effectus.l de quibus in fin.de legib.l.quo enim, §.ult.
rem rat.haberi, l.ſancimus, C. de teſtament.& l.ſe-
cunda, C.commu.de legat.cum ſimil.

Poterit autem huius primi capitis exemplum
19 proponi in l.non aliter de legat. tertio † quando
mens teſtatoris cognita, concurrit cum proprietate
uerborum, l.non aliter de legat.tertio l.tertia, C de
liber. præterit. uel cum uoluntas diſponentis repu-
gnat legis uoluntati. l. non dubium, C. de legib. l.
prima, §.ſi quisita de uerbor.obligatio. uel cùm pro
priæ uerborum ſignificationi communis uſus lo-
quendi refragatur. ut apud Barto. in l. Labeo, de ſu-
pellec. legat. & eundem ac Docto. in rubr. de oper.
noui nuntiatio.

20. Secundo † capite reor eſſe concludendum, quòd
exceptis caſibus illis, in quibus ratio minus potens
uincitur a potentiore, debeat è conuerſo conſtitui
non idem eſſe iudicium abſolutæ ceſſationis ratio-
nis & illius offuſcationis a ualidiore uirtute alte-
rius in quibuſdam caſibus inuectæ quia eſſet ar-
21 guere ad ſpeciem a genere affirmando, † quod im-
probatum eſt, ut per Doctor. in l. prima, de teſta-
ment. in l. ſecunda, §. appellata ſi certum petatur &
inſtitut. de teſtament. in principio & per topicas in
loco a genere ad ſpeciem, unde quemadmodum
ſupra uidimus ceſſationem rationis, quæ in aliqui-
bus caſibus contingat, non inducere effectum con
cluſionis, & ſic ceſſationem diſpoſitionis abſolu-
tam, ſed ad illos tantum caſus reſtrictum, ita etiam
erit in caſu iſtius offuſcationis, ut non poſsit indu-
cere abſolutam ocioſitatem diſpoſitionis, & ſic non
ualebit argumentum a generali ceſſatione ad par-
ticularem.

22 Exempla autem † iſtius ſecundi capitis peten-
da erunt ab ijs quæ ſupra diximus in prima limita-
tione ſupra relata, in qua proſecuti fuimus illos ca
ſus in quibus ratio inhabilitatis, uel inidoneitatis
(ut ſic dixerim) uincit rationem generalitatis uer-
borum quorum nō parum multos proſequitur D.
Alci.d.libro primo de uer. ſignificat. ſub numero
32. cum pluribus ſeq. tunc enim præterquam in caſi
bus illis, quos inhabilitatis qualitas reponit in di-
uerſam naturam inconcuſſa manet regula commu
niſque concluſio.

SVMMARIVM.

1 *Quando debeat eſſe teſtatoris diſpoſitio conf r nis iuri communi, & ab illa interpretationem recipere.*
2 *Teſtatorem cenſeri conformare diſpoſitionem ſuam cum iure communi.*
3 *Quia teſtator ſcire leges præſumitur.*
4 *Statutum cuiuſque ciuitatis dici ius commune eiuſdem.*
5 *Idemque eſſe in conſuetudine, ſeu in illo quod in loco frequentatur.*
6 *Ec quibus rationibus id conuincatur.*
7 *Sed pleraque illam concluſionem turbare uideri.*
8 *Statuto ſi propter maſculos excludantur fœminæ, inſtitutis filijs non cenſentur comprehenſæ filiæ.*
9 *Relictum vni ex cognatis, qui primus capitolium aſcenderit, ſi duo aſcenderunt eodem tempore neutri deberi.*
10 *§.Cum ita l.hæredes mei ad Trebellia. perpendi.*
11 *Quomodo putarit Alexand. conciliandas eſſe contradicentium interpretum opiniones in ea controuerſia, an teſtatoris uoluntas uel diſpoſitio ſit conformanda iuri communi.*
12 *Sed a Fabio Alex. diſtinct. impugnari.*
13 *Qui aliter opinatur diſtinguendum eſſe.*
14 *Quando non apparet teſtatorem habuiſſe animum conſeruandæ agnationis, filiorum appellatione fœminæ non comprehenduntur.*
15 *L.Quæro, §.inter locatorem locat. quomodo ſit intelligenda.*

Quando teſtator cenſeatur uelle diſpoſitionem ſuam conformare cum iure communi.

CAP. IX.

SEd poſteaquam ex theorica D.
1 Alcia. uenimus † in mentionem
eius diſputationis, quòd huma-
næ diſpoſitiones cenſentur ha-
bere in dubio relationem ad
conformitatem iuris commu-
nis, indeque recipere declaratio
nem atque reſtrictionem, non erit ab re hoc loco
de frequentiſsimæ concluſionis ueritate differere,
quæ quidem uerſatur circa illud, quando teſtator
cenſeatur uoluntatem ſuam legibus conformare ex
illarumque diſpoſitione interpretationem reſtricti-
uam ſuſcipere. Qua in re prædicta eſt illa decan
2 tatiſsima formula, teſtatorem cenſeri † uoluntatem
ſuam cum diſpoſitione iuris communis ſtatuto-
rumque ac decretorum conformare, indeque ad per
eum diſpoſita declarationem reſtrictiuam, atque in
terpretationem ſuſcipere, dicta l. hæredes mei, §.
cum ita ad ſen. Treb. ubi Bar. ſub nu. 4. omnesq; no-
tāt præſertimq; Alex. col. 5. qui late inſiſtit, Ripa ſub
nu. 75. qui multa per hāc rationem decidi poſſe ait,
Corn in cōſ 197. circa prin. ſub nu. 24 lib. 1. Fel. in c.
in generali col. 5. diſt. 1. & in c. cùm M Ferrarienſis
in ult. notab. de conſtit. Ruin. in conſ. 90. nu. ſecundo

& 3.

& 3.conſ.141.& 144.ſub nu.4.Soc.Iun.in conſ.57.
col.5.& in conſi.151.ſub nu.8.& 158.ſub nu 10.lib.
2.Neuiza.in conſil. 34.ſub numero 9.cum ſeq.ubi
copioſe agit in materia Alexand.& Socin.in l.Gal-
lus.§.quidam recte de lib.& poſthum,Bald.in l.pre
cibus colum.19. C.de impub. & alijs ſubſtitu.Petr.
Anchara.in l.tres fratres de pact.Iaſ.in l.prima,col.
9.de uulgar.& pupillar.in l.tertia colum 3.de lega.
primo.in l.cum filiofam.col.6.eod.tit. & in l.qui fi-
liabus col.3.eod.tit.de leg.1 & in conſi.54.lib.1.D.
Alci lib.5.paradox.cap.19.& de præſumptio.reg.3.
præſump.32.Dec.in conſil.397.ſub num.7.551.ſub
nu.2.& 545.ſub nu.3.Soci.in conſi.90.in princ.lib.
primo Bru.in tract.ſtat.excluſ.fœm. articulo quin-
to q.11.co tract.quæſt.19.ſecundæ quæſt.princ.ſub
numero 36.uerſiculo octauo facit. Alex. in conſilio
15.& 55.ſub numero ſecundo libro 4.ibique Iaſiſt.
m'e in ſcholijs recentio.Pariſi.Cur.iunior in conſilio
57.colum.quinta.& in conſi.171.col ſecunda.Zanc.
in dicta l.hæredes mei,§.cum ita ſub nu.1119.cum
ſeq.ad ſenat. Trebellian. ubi innumeras citat aucto-
ritates Craue.in conſi.70 ſub nu.12.& conſil.250.
colum.1.Rimin.Iuni.in conſi.47.ſub nu.20.Burſat.
in conſi.75.ſub nu.20. Dec in conſil.103.ſub num.
3 28. Et ratio eſt quòd teſtator † ſcire leges præſumi-
tur,l.leges ſacratiſsimæ,C.de legib.l.regula in prin.
de iur.& fact.ignor.nolleque aliquid contra ipſas le
ges facere Curti.iunior in conſilio 43.ſub numero
28.l.nemo poteſt de leg.primo cum ſimil.& eo ma-
4 gis quòd ſtatutum † dicitur ius commune ipſius ci-
uitatis, Bald.in l.unica, C de confeſ. Abb.in cap.fin.
colum. ſeptima uerſic.ſed circa hoc de for.compet.
Ripa in dicto §.cum ita ſub num.79.ibique Torniel.
ſub nu.153.& Zanc.ſub dicta num.1119.idemque
5 eſt in conſuetudine loci,† ſeu in eo quod in loco fre-
quentatur ut per Dec.in conſil.597.in princ.& pro-
batur in l.ſi ſeruus plurium,§ fi.de leg.1.& habetur
apud Iaſ.in d.conſi.84.ſub nu.2.Cepol. in l.quod ſi
nolit,§. quia aſsidua per illum text.de ædilit.edict.
Rimin.iun in conſi.85.ſub num.26.
6 Et hanc † ſententiam firmant memorati patres,
per text.in l ſi duo de acquir hæredit, ubi probatur
eum qui agit intelligi agere ſecundum iuris commu
nis diſpoſitionem,tametſi de illius incommodo aga
tur,rurſus inducitur tex.in dicto §. cum ita ubi pro-
pter præſumptam mentem elicitam ex eo quòd ſu-
perſtes non eſſet, quæ neptem excluderet, admitti-
tur neptis ad uniuerſam hæreditatem, & a propric-
tate uerborum receditur. ergo ſi nepos ſuperſtes eſ-
ſet qui uirtute ſtatuti neptem ipſam excluſiſſet, a
proprietate uerborum non recederetur. l.pen.C.de
impub.& alijs ſubſtitu. Adijcitur inſuper in hanc
partem text.in l.Gallus,§.quidam recte de l.b.& po
ſthum.in illis uerbis ut eo caſu ualeat &c.
Hanc tamen ſic firmatam concluſionem nonnul
7 la turbare uidentur,† atque imprimis text.in l.ex fa-
cto,§ ſi quis rogatus ad ſenat.Trebellian. ubi condi
tio illa ſi ſine liberis deceſſerit ex ueriſimili teſtato-
ris mente trahitur etiam ad naturales liberos, gra-
uati, & tamen ſi teſtator cenſeretur ſe conformare
te cum diſpoſitione iuris communis, uel ſtatuti non

cenſeretur de naturalibus intellexiſſe nec cogitaſſe,
qui de iure communi ab inteſtato non ſuccedunt,
tot.ti.ulo, C.de natur lib. & capitulo per uenerabi-
lem qui fil. ſint legiti. & qui proprie non dicuntur
filij l. filium definimus qui ſunt ſui uel alien. iur.&
8 per hoc † uidetur quoque confundi quod notant
Cyn.& Fulgoſ.in l. prima, C. de adulter. & Petr. de
Ancharan. poſt Bald. in dicta l. tres fratres de pact.
& Alexand.in dicta l.Gallus,§. quidam recte in fin.
de liber.& poſthum.cum ſimilib.a Iaſ.cita. in dicta
l.tres fratres & in l. ſi quis id quod de iuriſdi. omni.
iudic. dum uolunt ſtante lege municipali; ut extan-
tibus maſculis fœminæ non ſuccedant, ſi inſtituti
fuerint filij non cenſeri uocatas eſſe filias, propter
dictum ſtatutum & tamen oppoſitum uidetur eſſe
dicendum per antedictum, §. ſi quis rogatur, ubi
filij naturales de iure communi ab inteſtato non
ſuccedunt, & tamen ex ueriſimili teſtatoris mente
ſuccedunt grauato,excluſo ſubſtituto.
9 Adducitur inſuper † contra prædictam ſenten-
tiam text.in l.ſi fuerit in princip. de reb.dub. ibi re-
lictum uni ex cognatis, qui primus capitolium
aſcenderit, non debetur alicui,ſi duo ſimul aſcen-
derint: & tamen ſi cenſeretur teſtator ſe conforma-
re cum diſpoſitione iuris communis uel ſtatuti, de-
beretur proximiori in gradu, qui ab inteſtato ſuc-
cederet, ex quo poteſt dici primus qui capitolium
aſcenderit cum nemo illum anteceſſerit. l. qui duos
in fin.principij de reb. dubi.& l. ex duobus in prin-
cip.de uulga. & pupilla.& tamen ibi dicitur non de-
beri alicui,ergo.
10 Præterea aduerſus ſupra relatam opinionem,† in
ducitur text.in dicta l.hæredes mei, §. cum ita ad ſe-
nat. Trebellian. ubi neptis contra proprietatem &
cum uiolatione uerborũ admittitur ex mente teſta-
toris, & tamen ſi cenſeretur teſtator uoluiſſe cum
iuris communis diſpoſitione conuenire, aliud di-
cendum fuiſſet, & per hæc minus ueram ille pu-
tant memoratam opinionem Caſtr. & Imol. in d. §.
cum ita Fab ſub numero 44. & Ripa ac Torniel. ſu-
pra relati.
11 Quamobrem † Alex in d.§. cum ita ſub num. 11.
uerſic.ex prædictis putauit ſedere diſtinctionis, ſic
opiniones iſtas eſſe conciliandas, quod aut diſpoſi-
tio teſtatoris tendebat ad conſeruandum teſtamen-
tum, ne rumperetur, & præſumitur quod uoluerit
eam uoluntatem regulare ſecundum ſtatutum ſeu
legem ne rumperetur, d.cto §.quidam recte, aut nul
la ſuberat neceſsitas conſeruandi teſtamentum, &
tunc aut uiolarentur uerba teſtatoris ſi uellemus
eam regulare ſecundum diſpoſitionem legis aut ſta-
tuti & tunc non debent regulari ſecundum illam,
dicto capitulo Raynutius de teſta. & ita loquuntur
Doct. qui tenent contra Bartol. in dicto §. quidam
recte aut non uiolarentur, & tunc debet regulari ſe
cundũ uerba legis uel ſtatuti, quæ eſt lex municipa-
lis, & ita loquitur Bar. in dicto §. cum ita & alij qui
illum ſequuntur.
12 Sed † hanc diſtinctionem Alexandri impugnat
Fab. in dicto §. cum ita ſub numero quadrageſimo-
quarto,quia ſi teſtator præſumatur ſe conformare

cum diſpoſitione iuria communia, quando uerba non uiolantur, ſuccedit ut quando uiolarentur non deberet cenſeri cum diſpoſitione iuris communis ſe uoluiſſe conformare, ſed conſequens eſt falſum per text. in dicto §. cum ita ubi uerba uiolantur, neptis enim admittitur contra proprietatem ſermonia ac uerborum, quæ ſi non admitteretur teſtator cenſetur ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis, quia nepos ex primo filio prædefuncto fuiſſet exclusua. ergo ſiue uerba uiolentur ſiue non, interpretamur mentem teſtatoris, non ex diſpoſitione legia, uel ſtatuti, ſed aliunde ex alijs coniecturia, quæ poſſunt haberi, in eamque ſententiam adducit text in dicta l. ex facto, § ſi quis rogatus ad Trebellian. in l. ſi fuerit in principio de reb. dub. cum ſimili. ſupra cita. contra opinionem Bart.

13 ideoque † ipſe Fab. ſub numero 46. in dicto §. cum ita opinatur aliter diſtinguendum eſſe, uidelicet quòd aut aliquo modo apparet ex verbis teſtamenti teſtatorem habuiſſe reſpectum ad agnationem, exemplum ſi teſtator dixiſſet ſi uterque deceſſerit ſine liberis maſculis &c. tunc quia facit mentionem maſculorum apparet illum habere intentionem agnationis conſeruandæ, quæ per maſculos & non per fœminas conſeruatur, & tunc uera ſit deciſio Bar ideoque nepos in terminis dicti §. excluderet neptem.

14 Si uerò † ex uerbia teſtatoris nullo modo apparet illum habuiſſe mentem agnationia conſeruandæ, ut in terminia dicti §. quia dixit ſine liberis &c. nam tunc etiam filia fœmina quemcunque ſubſtitutum excluſiſſet. l. prima & ibi per ſcrib. C. de conditioni. inſer. ergo non habuit mentem ad agnationem conſeruandam, maximè quia poſtea ſubſtituit Claudiã neptem, unde ſatis colligitur noluiſſe teſtatorem agnationem conſeruare, precipuè ſi habeat teſtator alios fratres & alios propinquos maſculos, quos non ſubſtituendo, ſed neptem, uidetur non curaſſe agnationem, nec mouere ait dictum §. quidam rectè quia ibi uerſatur caſus in diſpoſitione teſtatoris neceſſaria propter formam legis ſeruandam, & ideo cenſetur ſe cum lege conformare, ſecus eſt in diſpoſitione teſtatoris uoluntaria, in qua uerſari uidetur diſpectatio noſtra, quæ non ſecundum legem, uerum ſecundum eius uoluntatem aliunde coniecturatam interpretari debet, ſic dicit non obeſſe text. in dicta l. ſi duo de acquiren. hæreditat. quia & ibi agitur de prouiſione legis neceſſaria, a qua teſtator etiam expreſſe recedere non poterat, ut etiam uidetur ibi uoluiſſe Alexander.

15 Quantum uero † ad l. quæro, §. inter locatorem locat. dicit ibi contrahentes intelligi ſe retuliſſe ad ius commune, quia aliàs locator indebite damnum paſſurus erat, quæ perpenſio in terminis huius diſputationis uidetur ceſſare.

SVMMARIVM.

1 *Quando teſtatoris diſpoſitio cum iure communi ſimbolum habet, ſemper iuris communis diſpoſitioni conformatur. nu. 2.*

3 *In his quæ pendent ab arbitrio teſtatoris, non conformari illius diſpoſitionem cum iure communi, quando uerba refragantur;*

4 *In ijs quæ lex præter aut contra voluntatem teſtatoris inducit non attendi teſtatoris uoluntatem.*

5 *Ius commune vbi reſiſtit, actus nullius efficitur momenti.*

6 *In his quæ pendent à libero teſtantis arbitrio, eius uoluntatem non legis diſpoſitionem attendi.*

7 *Vbi verba diſpoſitionis teſtatoris ſuadent, & in legatis plenius, & in teſtamentis ſtrictius interpretamur.*

8 *In legato mobilium ob dictionem, omnia, comprehendi ea quoque quæ aliàs in legato non venirent.*

9 *Quando verſamur in ambiguis, tunc omnem diſputationem ad eum punctum reduci.*

Et quomodò putet diſtinguendum eſſe auctor. ibidem.

10 *Illi adhærendum eſſe parti, pro qua potentiores confluunt rationes.*

11 *L. Ex facto, §. ſi quis rogatus ad Trebellian. intellectus.*

12 *Rationes quando ſint pares media uia eligitur.*

14 *Quando res verſatur prorſus in ambiguo, cenſeri teſtatorem voluiſſe conformare ſe, diſpoſitioni iuris communis.*

Secundum communem ſcrib. ſententiam. ibi.

15 *Et quomodo intelligenda ſint iura quæ pro communi inducuntur.*

Quomodo ſentiat auctor diſpoſitionem teſtatoris eſſe conformandam cum diſpoſitione iuris communis.

CAP. X.

1 QVid reſoluendo concludendum erit in hac controuerſia? Ego † in hac difficultate propoſita in qua ſic uideo uariatum fuiſſe ſententijs, ac laboratum ut conciliarent hæc diuerſitates contradicentium interpretum, putarem ſic conſtituendum eſſe, quòd aut uerba teſtatoris de quibus reſtringendis agitur per diſpoſitionem iuria communis, habent ſymbolum cum iuris communis conſtitutione, aut repugnantiam, aut res prorſus uerſatur in ambiguo.

2 Primo caſu † res omni anxietate uacat, quia in habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus, l. ſi in rem, § item quæcunque de rei uendic. Bartol. in l. centurio in prima oppoſitione de uulgari & pupillari cum ſimil.

3 Secundo caſu † quando refragãtur uerba teſtatoris diſpoſitioni iuris communis, tunc eſt aduertendum, quia aut uerſamur in ijs quæ pendent ab arbitrio teſtatoris, & tũc ſeruabitur uoluntas teſtatoris abſque aliqua relatione ad ius commune, quia in arbitrarijs uoluntas habetur pro ratione, inſtitu. de lege. fuſ. cani. toll. in princ. l. prima, §. pueritiam iuncta ibi gloſ. in uerb. rata de poſtul. Iaſ in rubr. de leg. 1. in fi. cum ſimil.

Aut

Aut in ijs quæ præter aut contra uoluntatem te-
4 ſtatoris lex inducit † & tunc uoluntas teſtatoris nõ
attendetur, quam uerba important, ſed quod iure
diſpoſitum eſt l. nemo poteſt, de legat. primo, cum
ibi nota. Quinimmo ſi ex reiecta actus ex diſpoſi-
tione iuris communis ualere poteſt, habita relatio-
ne ad ius commune ab eo reformationem ac tem-
peramentum recipit l. prima, ubi Bart. & omnes de
cond. inſtit. l. præpoſteri, C. de teſtam.

Quòd ſi ita reſtagentur uerba, ut a iure commu-
ni reformationẽ nequeant recipere, quia ius cõe reſi
5 ſtat annullando, actus † nullius efficietur momenti.
l. iubemus l. hac conſultiſſima, C. de teſt. l. hac con-
ſultiſſima, C. qui teſt. fac poſſ. l. inter cętera de lib. &
poſth. & §. primo, inſtit. de exhæred. lib. l. rem lega-
tam de adim. legat. & facit. l. 4. de reg. iur.

Aut uerſamur in ijs, quæ pendent ex arbitrio te-
6 ſtatoris, † verbi gratia in legando latè uel ſtricte, vt
in l. uerbis de uerbo. ſig. in §. deinceps in auth. de nu
pti. & in diſponendo libere de rebus ſuis l. prima,
C. de ſacr. eccleſ. & l. non uſque ſi quis a parent. ma-
nu. fuerit cum ſimil. tunc enim tametſi ius commu-
ne certas habeat formulas, ubi aliud de uoluntate
defuncti non appareat, ueluti quod legata ſtricte ac
cipi debeant, l. apud iulianum §. ſcio de leg. primo, l.
nummis, de leg. 3. ut in teſtam. plenius uoluntates
teſtantium debeamus interpretari. l. in teſtamentis
de reg. iur. nihilominus ſi uerba diſpoſitionis teſta-
7 toris aliud ſuadeant † & in legatis plenius, & in te-
ſtamẽtis ſtrictius interpretamur, vt per Dec. & alios
in dicta l. in teſtamentis, Bar. in l. generali §. uxori de
uſufr. legat. & ideo in legato mobilium, quamuis nõ
uenirent neque libri, neque pecudes, tamen ſi adie-
cta fuerit dictio omnis uel alia ſimilis uniuerſalis, cõ
8 tinebuntur eo legato † non ſolum ſupra dicta ſed &
aurum, argentum, fructus ſeparati a ſolo, & alia mo
bilia etiam uenalia, Alex in conſi. 118. colum. 2. uol.
5. Dec. in conſi. 472. per totum, & præſertim ſub fi.
Pariſ. in conſi. 67. columna penul. ſub num. 10. & 11.
libro 2. & idem eſt in alijs ſimilibus exemplis, quæ
quiſque marte ſuo effingere poteſt.

Tertio uero & vltimo caſu, quando res uerſatur
9 prorſus in ambiguo tunc † maior eſt difficultas re-
ſolutionis, eò quia uere in hoc capite conſiſtit pun-
ctus ac neruus difficultatis, & ad hoc unum reducũ
tur omnes controuerſiæ Doctorum, quamuis in ple
riſque confuderint iſtos terminos inter ſe.

Quamobrem ego crederem ſic eſſe diſtinguen-
dũ, quòd aut ambiguitas negocij oritur ex eo quia
concurſus rationum utrinque ingruentium uel con
iecturarum aut præſumptionum, facit, ut non faci-
lè ex uerbis poſſit elici mens defuncti, qualis fuerit.
Aut proficiſcitur ex eo, quod non poteſt ob incerti-
tudinem uerborum excipi an uoluerit teſtator con-
tra, præter, uel ſecundum ius commune diſponere.
Priore caſu, ſi uerſamur in materia de qua teſtator
liberam habeat diſpoſitionem, ſi rationes magis prę
ſtent in unum partem, quàm in alteram, tunc illi ad
hærebimus parti, pro qua potentiores confluunt
10 † rationes, arg. l. neſennius de neg. geſt. l. cum quæri-
tur de ſtatu homi. l. prima, in fin. ſi ager uectiga. uel
emphyt. eſſe dicatur, & eorum quæ ſupra diximus
in materia mixtorum, & in iſtis terminis procedit
tex. in dicta l. hæredes mei §. cum ita ad Trebellia.
ubi a uerborum proprietate receditur ob efficaciã
coniecturarum maiorem. quæ pro mente defuncti
contra uerba ac diſpoſitionem iuris communis con
11 currebant, ſic etiam † exaudiendus eſt tex. in dicta
l. ex facto §. ſi quis rogatus & omnes fere conſide-
rationes quæ fiunt pro opinio. contra Barto. &
communem.

12 Quod ſi pares ſint rationes, tunc media uia † eligi
tur, mediocritateque res deciditur l. cum filio, ut le-
to. ſeu fideicommiſ. nomine caueat. & l. & hoc titus
de hæred. inſtit. & in § fi. de uulgar. & pupil ac in §.
fin. ibi mediam uiam amplectendam eſſe duximus,
inſtit. quib. permiſſ non eſt fac. teſtam. cum ſocijs,
ſin autem verſemur in ijs, quæ ex neceſſaria iuris di-
13 ſpoſitione ſunt implenda † tunc ſemper communis
regulæ erit locus, ut cenſeatur ſe eum diſpoſitione
iuris communis uoluiſſe conformare, & ita progre
ditur Barto. communiſque interpretum opinio, &
tex. in dicta l. Gallus §. quidam recte de lib. & poſth.
in d. l. ſi duo de acquir. hæred. in d. l. quidam cum fi-
lium de uerb. obligatio. & alia iſs ſimilia iura quæ lo
quuntur in materia formali, aut alias neceſſario im
plenda. Qualia ſunt ea iura quæ ſupra adduximus,
in ſecundo, membro ſecundi caſus huius noſtræ di-
ſtinctionis.

Poſteriore uero caſu quando ob uerborum incer
titudinem, uel obſcuritatem, non poteſt certa cõij-
14 ci uoluntas defuncti, & ſic res † penitus poſita eſt
in ambiguo ſtatu, tunc ego nulla facta diſtinctione
inter ea quæ in libero eiuſdem teſtatoris diſpoſitio-
ne poſita ſunt, & ea quæ ex iuris conſtitutione ne-
ceſſario adimplenda ſunt, conciperem generaliter
concluſionem ſecundum communem ſententiam,
uidelicet, teſtatorem in dubio intelligẽdum eſſe vo-
luiſſe ſe conformare cum diſpoſitione iuris com-
munis, ex illaque eius uoluntatem recipere reſtri-
ctionem, declarationem ac moderationem, & ita
procedant iura pro communi opinione adducta,
quæ licet pro maiore parte loquantur in caſu neceſ
15 ſario † prout etiam perpendũt ſcribentes qui aduer
ſam tuentur ſententiam, tamen idem eſt, etiam in
caſu non neceſſario, per ea quæ conſiderat Cur. ſen.
in dicto conſi. 43. ſub num. 28.

Quia teſtator præſumitur ſcire leges, & nolle ali
quid contra earum diſpoſitionem, ſed cum illis con
uenire velle.

SVMMARIVM.

1 *Teſtatorem intelligi ſe velle conformare iuri communi etiam impropriando verba.*
2 *Quando agitur de actus validitate.*
3 *Sententia quæ ſtricti eſt iuris, intelligitur ſecundum terminos iuris communis.*
4 *Quid putet auctor conſtituendum eſſe circa difficultatem impropriationis verborum, pro confirmanda voluntate defuncti cum diſpoſitione iuris communis, nume. 5. 6. & 7.*

Con-

8 *Confirmandam eſſe uoluntatem teſtatoris non ſolum ſtatutis propriæ patriæ, ſed etiam ciuitatis dominantis.*

9 *Ius commune intelligi quoque pro iure ſtatutario ciuitatis dominantis, nu. 11.*

12 *In oppoſitum tamen communem Doctor. ſententiam eſſe ſecundum Dec. ſed contra ſecundum Zanchum.*

Vrbem Venetam in terris ſibi ſubiectis recentioris Romæ prærogatiua lætari. num. 10.

13 *Legitimationem factam a Comite Palatino in terris non ſubiectis imperio non valere.*

14 *Quid ſentiat Auctor in ea difficultate, an ius ciuitatis dominantis poſſit dici ius commune.*

Et quibus iuribus putet præter cæteros confirmari poſſe communem opinionem, nu. 10. cum trib. ſeq.

19 *Statutum loci, ius commune appellari in loco.*

20 *§. Sed quoties inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. declaratur. num. 21.*

An habeat locum ſupra dicta concluſio quando oporteret verba impropriare, eſſemuſque non ſolum in ſtatutis propriæ patriæ, ſed etiam ciuitatis dominantis.

CAP. XI.

1 AMpliatur modo iſta concluſio, vt locum habeat, etiam impropriando uerba † vt eſt de mente Alexand. in dicto §. quidam recte ubi & Galiaul. columna prima quibus accedit Zanc. in d. §. hæredes mei ſub nume. 1134. qui ait quòd aliàs niſi iſta communis opinio ita extenderetur eſſet ſuperflua, ſi enim proprietas uerborum ſtaret pro eo, qui ſe fundaret in hac regula, certe neceſſaria non eſſet illa interpretatio in eius fauorem, quia ſola uerborum proprietas a qua in dubio non receditur, l. non aliter, de legatis tertio, ſufficeret, hancque ampliationem Alex. & omnes probare aſſerit, qui quamuis intelligant eam procedere tantum ubi agitur de ſuſtinendo actu, uel de actus

2 ualiditate, † ſecus uero ſit ubi actus ualiditas non ſit in controuerſia, ut per Alex. in dicto §. cum ita col. 7. Socin. in conſi. 51. colum. 3. circa princ. uolum. 4. Ruin. in conſil. 159. in ſecundo dubio uolumine primo, & in conſi. 168. columna ſecunda, eod. uolumine & alibi ſæpe & Torn. in l. tertia, colum. fin. de legatis primo.

Nihilominus ipſe putat generaliter intelligendã eſſe iſtam ampliationem etiamſi non agatur de ua-

3 liditate actus ea ratione † quia ſi ſententia quæ ſtricti eſt iuris, dummodo uerba patiantur intelligitur ſecundum terminos iuris communis, ut per Caſtr. in l. prima, C. ſi aduerſ. libert. multo magis in alijs non ita ſtricte intelligendis idem dicendum erit, ut etiam uoluit Lancelo. Galiaul. ubi ſupra. & rurſus, quia præſumpta conformitas cum ſtatuto præfertur præſumptioni l. quæ de tota de rei uendicat. quę uincit proprietatem uerborum, ut in dicto §. cum ita, ergo &c. Item quia prædicta reg. ſeu concluſio locum habet, etiam quando verba repugnarent, vt proſequitur idem Zanch. in dicto § cum ita ſub nume. 1137. cum ſeq. ergo a fortiore idem dicendum erit quando uerba tantum eſſent improprianda.

4 Quid dicemus? Arbitror ueram † eſſe huiuſcemodi ampliationem, non ſolum per ſupradictas rationes, ſed etiam ex eo, quia in terminis huius ultimi capitis noſtræ theoricæ, nunquam poteſt dari caſus tantæ proprietatis uerborum, quin ſemper ſuperetur a præſumptione illa formitatis diſpoſitionis iuris communis, cum præcipue ex incertitudine uel obſcuritate uerborum non poſſit propria exurgere ſignificatio, ſed potius impropria, ut ſupra docuimus, lib. 3. huius operis, pro pleniore tamen huius

5 ampliationis † reſolutione, dici poſſet hunc in modum, quòd aut ſumus in ijs in quibus homini liberæ non eſt diſpoſitionis arbitrium, quæ ſupra receñſuimus, & tunc ſiue de actus ualiditate agamus ſiue non ſemper proprietas etiam aperta ſermonis cedat præſumptioni conformitatis iuris communis uel municipalis, & ita procedat ampliatio ſimpliciter formata, quia nullum ea in re diſponentis eſt arbitrium l. rem legatam de adim. legat. cum ſimilib. Aut ſumus in ijs de quibus homo diſponere poteſt & tunc aut agimus de actu ſuſtinẽdo, & uera ſit ampliatio procedatque quod dixit Alexand. ſupra relatus. Aut uerſamur in alia materia, & tunc ſi potentior erit præſumptio conformitatis, ueluti quia ex aliquibus coniecturis accedat illi mens defuncti,

6 conformitatis † præſumptioni cedat proprietas, ſi uero par ſit uirtus a uerborum proprietate non ſit recedendum, l. non aliter de leg. 3. cum ſociis, quia ex paritate iurium res fit dubia, & in dubiis id proprietatis eſt priuilegiũ, vt ab ea nõ debeat recedi d. l. non aliter & l. Labeo de ſupell. legat. Quòd ſi inferior ſit præſumptio conformitatis, proprietate, tũc

7 proprietati † ſit deferendum, attendendaque illa uoluntas, quam uerba important, quia non aliud quis uoluiſſe creditur quàm uerba deſignant, etiamſi aliam mentem habuerit l. ſi repetendi, C. de cond. c. ob cauſam l. ſi mater, C. de donat. ante nupt. & l. dedi §. ſiquis quaſi de cond. cauſ. dat.

Ampliatur ſecundo loco iſta concluſio, ut non ſolum procedat in ſtatutis propriæ patriæ ipſius te-

8 ſtatoris, ſed etiam † in ſtatutis ciuitatis dominantis, cum quibus ſe conformare prius teſtator intelligitur, quàm cum diſpoſitione iuris communis, ideſt Romanorum, iuxta §. ſed quoties inſtit. de iur. natu. gent. & ciuil. etiam ſi in volumine ſtatutorũ illius patriæ ad eſſet ſtatutum, quo caueretur, ut deficientibus ſtatutis patriæ ad ius commune deberet recurri. quia ius commune † intelligitur quoque pro iure

9 ſtatutario ciuitatis dominantis, ut probauit latè Roma. in conſi. 218. quem ſolum refert Carcialup. in dicta l. omnes populi. columna ſecunda, de inſt. iur. Rimin. in conſi. 72. in fin. & Socin. in conſi. 81. col. 2. uolum. 1. Dom. Alcia. in l. pupillus §. territorium de uerb. ſignifi. Craue. de antiq. tempo. par. 4 §. tranſeo nunc ſub num. 53. cum ſimil. a Zanch. adduct. in d. §. cum ita ſub nu. 144. qui inter cætera adducit Fulgoſ

10 goſ. in conſi.72. colum.2. in fin. ubi † loquitur de
conſuetudine vrbis Venetæ, quam in terris ſibi ſub-
iectis nouioris ait Romæ prærogatiua lætari, inq̃t
tamen idem Zanch. quòd contra hanc ampliationē
tenuit Socin. ſibi contrarius in conſi.27. uolum.2.
ſubdens, quòd licet aliàs contrarium conſuluerit, il-
lud fuit quia perſuaſum ſibi fuerat, ita ſeruari ſo-
litum eſſe, quam ſententiam firmat idem Socin.
in conſilio 14. uolum. quarto, Deci. in conſilio 46.
quæſtio. columna penul. & latius in conſi.685. & in
conſi 429. columna ſecunda, ubi ſortius dicit, hanc
11 † eſſe communem opinionem, quæ uidetur proba-
ri in §. ſed quoties inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. cui
non uidentur ſatisfacere quædam reſponſiones ab
aduerſantibus conſideratæ, quibus replicat Decius
in dicto conſi.685. pro qua ſententia uidetur quo-
que ſentire Claud. Aquenſ. in l. poſt dotem ſub nu
me.31. ſolut. matrimo. vbi primam opinionem re-
fert pro dubitabili, amplectitur tamen idem Zanc.
ſub nu.145. & ſeq. priorem opinionem, quam di-
12 cit † eſſe magis communiter receptam, quicquid di
cat Dec. in dicto conſilio 425. quem ait non fuiſſe
atteſtaturū de communi opinione in contrarium, ſi
uidiſſet illas auctoritates, quas pro prima opinione
idem Zanc. ſub illis duobus numeris præcedentib.
congeſſit, & quamuis nolit diſputare de ueritate re
plicationum Dec. ad reſponſiones datas ad dictum
§. ſed quoties, nihilominus in confirmationem ante
13 dictæ opinionis addit, quòd legitimatio † facta per
Comite Palatinum in terris non ſubiectis imperio
non ualet, ut in terris Ducatus Mediolani conſuluit
Cur. ſenior conſi.65. ſuper præmiſſo colum.13. & in
terris Etruriæ, ac Ducatus Veneti refert, pleroſque
dicentes ut latius ipſe per integram colum. proſe-
quitur. Quid erit conſtituendum in hac controuer
14 ſia? Mihi placet prior opinio, † quæ uidetur in indi
uiduo eſſe deciſſa per tex. in l. de quibus de legib. in
prin. dum ſic inquit iur. conſ.

De quibus ſcriptis legibus non utimur, id cuſto-
diri oportet quod moribus & conſuetudine intro-
ductum eſt. Et ſi qua in re hoc defecerit tunc qđ
proximum & conſequens ei eſt, ſi nec id quidem ap
pareat, tunc ius quo urbs Romana utitur ſeruari
oportet, quæ iuriſconſulti uerba oſtendunt, primas
partes in cauſarum deciſionibus cuiuſque loci eſſe
legum ſcriptarum in eodem loco, deinde conſue-
tudinis cuiuſque loci, & ſi quid ea in re defece-
rit quod proximum ac conſequens illi eſt. Poſtre-
mas uerò partes eſſe iuris communis Romanorum.

Quamobrem in illis uerbis, quod proximum
ac conſequens illi eſt uere probari opinor, ius
illius ciuitatis dominantis, cui immediate ſub-
ſit locus in quo ſit controuerſia decidenda, at-
tendendendum eſſe, quia illud uere proximum ac
que coniunctum eſt iuri proprio cuiuſque loci, &
medium inter illud ac ius ciuile Romanorum, cui
15 poſtremo loco eſt adhærendum, & cauſa † proxima
prior attenditur remota, l. ligni. in fin. de legatis 2. l.
l. ſed ſi plures §. in arrogato de uulgar. & pupilla ſic
igitur ille tex. inductus ni fallor concludenter pro-
bat communem illam priorem ſententiam quam ve
re communem eſſe reor. Adſtipulatur huic ſenten
tiæ tex. in l. ſi ſeruus §. fin. de legat. primo, dum inq̃t
I.C ſi numerus nummorum legatus ſit, neque ap-
pareat quales ſint legati, ante omnia ipſius patris-
familias cōſuetudo, deinde regionis in qua uerſatus
16 eſt, exquirenda eſt, arguendo enim † a patrisfami-
lias conſuetudine ad conſuetudinem ciuitatis, ut ab
eius diſpoſitione ad legis diſpoſitionē arguitur, iux-
ta legem uerbis de uerborum ſignificatione & §. di
ſponat in auth. de nupt. ut a peculiari patrisfamilias
conſuetudine ubi de illa non conſtet fit tranſitus ad
conſuetudinem regionis, & non continuo progredi
mur ad interpretationem iuris cōmunis, ſic a pecu
liari ciuitatis lege uel conſuetudine deficiente, fiet
tranſitus ad conſuetudinem uel legem regionis ſeu
prouinciæ uel ſtatus, quæ dicitur poſita eſſe in ciui-
tate dominante, & non continuo fiet progreſſus ad
ius ciuile Romanorum quod commune dicimus.
17 Idem mihi uidetur probare tex. in l. cum de lanio
nis §. optimum ergo eſſe. de fund. inſtruc. in illis ver
bis. Sed imprimis quid teſtator demonſtrare uo-
luerit, deinde in qua præſumptione ſint, qui in qua-
que regione commorantur.

Poſtremo ego conſidero, quod cum ciuitatis Do
18 minantis † iuriſdictio atque imperium, omni-
bus ciuitatibus illi ſubiectis ſit commune ſubal-
ternatim proximius, ac immediate, ea ratione qua
totum influit in ſuas partes, l. in toto, de regul. iur.
Et genus in ſuas ſpecies, l. ſemper generalibus de
reg. iu. ut partis uel ſpeciei peculiaritate ceſſante ad
uirtutem proximi uel ſubalterni totius uel generis
confugimus, & non continuo ad totum uel genus
generaliſſimum conſcendimus, ſic quoque dicendū
erit in caſu iſto, ut a deficiente peculiari cuiuſque
loci lege non e ueſtigio conſcendimus ad ius com-
mune Romanorum, ſed ad ius commune urbis do
minantis, quod proximius immediatius atque ſub
alternatim commune eſt.
19 Quinimmo ſi ſtatutum ipſum quod præualet † in
loco ius commune eius loci dicitur, ut per Abbat.
in rubr. de conſuetud. in capitulo primo, ut lit. pen-
dent. Iaſ. in l. omnes populi colum.1. de iuſti. & iur.
ſcholias. ad Dec. in conſi.485. ſub litera B. & in ca. li
cet cauſam de prob. ſub litera B, quicquid ibi uelit
Dec. multo magis debebit ius commune dici quod
ciuitatis dominantis eſt. Neque mouet tex. in d.
20 §. ſed quoties † inſtit. de iur. natur. gent. & ciuil. quia
loquitur in mentione iuris ciuilis facta a legiſlatore,
uel in iuris ciuilis libris, quæ ſemper intelligitur de
iure ciuili Romanorum, prout per excellētiam poe
tæ, ac oratoris mentio apud latinos ſimpliciter fa-
cta, intelligitur de Virgilio & de Cicerone, apud
Græcos de Homero ac Demoſthene, & inter Aca-
demicos Philoſophi nomen exauditur de Platone,
inter peripateticos de Ariſtotel.

Nos autem loquimur in hominis diſpoſitione, ſi-
ue illa inter uiuos, ſiue in ultima uoluntate. unde ex
ui ſubiectionis qua tenetur primum uerſus illius pa
triam, & deinde erga ciuitatem dominantem ſuc-
ceſſiuo ordine, intelligitur ſe ad ius ciuile patriæ ac
prouinciæ ſuæ ſe uoluiſſe referre, quia quod ſpecia-
lius

ſtius eſt, derogat generaliori, l. hoc legatum de legat.
21 tertio, l. in toto de regul. iur. Rurſus dicitur † dictum §. ſed quoties procedere in iuris ciuilis appellatione ſimpliciter prolata, nos in relatione ſimpliciter a partib. uel a teſtatore, facta ad ius commune, quæ debet intelligi de iure, quod ipſis magis commune eſt quàm alij, dicta l. hoc legatum in princ.

SVMMARIVM.

1 *Teſtatorem intelligi ſe uoluiſſe conformare non in eo, quod eſt, ſed quod putauit eſſe de iure communi.*
2 *Sed Auctorem de hoc dubitare.*
3 *Præſumptionem iuris eſſe debere ſuper eo, quod fieri debuit.*
4 *L. quo loco §. primo, de hæred. inſtit. quomodo ſit intelligi debeat.*
5 *An teſtator in ijs quæ non deferuntur iure hæreditario, cenſeatur ſe velle conformare cum iure communi.*
6 *Fœmina a ſtatuto excluſa, non cenſetur per teſtatorem fore excluſa, niſi ab hæreditate eius de quo ſtatutum loquitur.*
7 *Fœminam ſe habere ad maſculum, vt ſe habet nepos ad filium.*
8 *Vel tanquam ſubſtitutus ad inſtitutum.*
9 *Fœminam non ſemper dici excluſam, ſed quamdiu uiuit maſculus.*
10 *Si in ſtatuto adeſſent dictiones donec & quamdiu aliæue ſimiles.*
11 *Aut adeſſent uerba habentia tractum de futuro.*
12 *Auctorem tamen habere caſum prædictum vt valde ſuſpectum.*
13 *Teſtatorem in ambiguis cenſeri ſe conformare voluiſſe cum iure communi.*
14 *Perſonam idiotam non cenſeri velle ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.*
Sed cum ruſticana conſuetudine. ibid.
15 *Modo tamen conſtet de ruſticana illa conſuetudine.*
16 *Auctorem tamen putare, quòd tam ruſtici & idiotæ, quàm alij debeant intelligi conformare ſe velle cum diſpoſitione iuris communis.*
17 *Diſpoſitionem teſtatoris intelligi ſecundum communem vſum loquendi, qui non conueniat cum diſpoſitione iuris communis.*
18 *Caſum tamen prædictum, quamuis ſit in ſe verus, non deſeruire in materia noſtra.*
19 *Rubeus in §. quidam l. Gallus de liber. & poſthum. declaratur.*
20 *Qualitas perſonæ quando ſuperat eam præſumptionem, non cenſetur teſtator ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.*
21 *Præſumptionem conformitatis cum iure communi ceſſare, quando pars aduerſa uellet probare contrarium.*
22 *Plures alios caſus remiſsiue referri, in quibus ceſſat ratio præſumptionis conformitatis cum iure communi.*

Quibus in caſibus procedat illa concluſio, quòd teſtator cenſeatur uelle ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.

CAP. XII.

Imitanda modo eſt memorata concluſio nonnullis in caſibus, quos proſequitur Zanch. in d. §. cum ita a numero 1154. uſque ad num. 1174. per 4. col. Quorum aliquos retuliſſe, in illiſque mea quæ ſit ſententia dixiſſe contentus ero.

Primus igitur erit, ut intelligatur prædicta concluſio, quòd teſtator intelligatur ſeu magis præſumatur ſe uelle conformare cum diſ-
1 poſitione iuris communis, non † quòd cenſeatur ſe conformare uelle cum eo quod uere de iure erat ſed cum eo quod putabat ipſe teſtator de iure eſſe: ita limitat Socin. in l. cum auus colum. 10. in princ. de condit. & demonſtr. & in dicta l. Gallus §. quidã recte ante num. 8. de lib. & poſthum. & ante illum Caſtr. in l. quo loco §. primo, per illum text. de hær. inſtit. Dom. Alcia. de uerbo. ſig. libro tertio, verſicu. octaua erit forma, Pariſ. in conſi. 19. ſub num. 167. volum. ſecundo, per tex. in dicta l. quo loco §. primo de hæredib. inſtit. quibus addit Zanch. Caſtr. in conſi. 121. uiſa quadam columna ſecunda, libro 2. ſed in meo Codice nihil dicit Caſtr. neque in dicto conſil. 121. neque in conſi. eius exordij uiſa quadam in dicto lib. ſecundo.

2 Attamen ego in hoc ſubſiſto, † quia hæc iuris præſumptio non eſt ſuper eo quod uere opinabatur teſtator, nec eſſe poteſt, cum id incertum eſſe ſuppoſuimus in hoc poſtremo capite, in quo regulam conſtituimus, ſed ſuper eo quod opinari debuerat, quia cum iuris præſumptio ſit ſuper incerto, l. non eſt uoriſimile ubi glo. & doctor. quod met. cauſ. glo. Abb. & alii in cap. quarto de præſumptio. Dom. Alcia. eo. tracta. de præſumptio. par. prima, Recentio. in l. j. in princ. de uerbo. obligat. dum ſermonem inſtituunt poſt Bar. de præſumptio. ac ficta ſtipulatione, & ſupra diſſeruimus lib. 5. in inſtrumento rationis, dum egimus de præſumptiua ratione, nõ poteſt fieri fundamentum ſuper eo, quod opinabatur teſtator, ſed
3 quod opinari debuit, quia † præſumptio iuris eſt ad id quod fieri oportuit, arg. l. penult. de iuſt. iur. & eius quod ſcripſit Craue. in rub. de legat. primo, paulo poſt princ. quia ſi eſſet ſuper certo, non præſumptio foret, ſed fictio, vt per Bart. & alios in l. ſi is qui pro emptore de uſucap. Alciat in dicta prima part. de præſumptio & ſupra diximus libro tertio, in materia fictæ ſignificationis. Neque mouet text. in
4 † dicta l. quo loco §. primo, de hæred. inſtit. & auctoritates Doctorum ſuper eo fundatæ, quæ in oppoſitum citantur, quia loquuntur nõ in caſu ambiguo & incerto, prout nos uerba facimus, ſed in claro quũ ex uerbis conſtabat quid teſtator opinaretur, quia tunc illius ſentẽtiam ſeu opinionem ſequimur, nec

locus

locus eſt præſumptioni, quòd facere noluerit prout
de iure, quia in claris non eſt opus coniecturis ll.
uulgaribus.
5 Secundus caſus eſt, † quando eſſemus in ijs quæ
non deferuntur iure hæreditario, ſed alio iure, quia
tunc diſponens non cenſetur ſe conformare uelle
cum diſpoſitione iuris communis, uel ſtatuti ab in
teſtato loquentis, ita intelligit Zanch. loco iam re-
lato ſub num. 116. opinionem Doctorum tenentiũ
contra Bar. in dicto §. ſi liberi, uidelicet Bald. in l. li-
berti libertæque C. de bon. liber. Saly. in l. ſecunda,
quæſtio. 17. C. de iur. emphyt. Alexand. in apoſtillis
ad Bald. loco iam relato & in conſi. 9. columna 2.
uolumine quinto, ubi Scholiaſt. in princ. ita, diſtin-
guit & ad conſi. 15. colum. prima, uolum. quarto, &
ita hanc materiam diſtinguendo concordat etiam
Socin. iun. poſt Campeg. ab eo relatum in conſi. 71.
colum. 11. uolum. primo, & Pariſ. in conſi. 68. colu.
ſecunda, in fin. lib. ſecundo, pro qua concordia ad-
dit Zanc. præallegatus, quia ueriſimile quidem eſt,
quod teſtator, & contrahentes cenſeantur ſe confor
mare cum ſtatuentibus in ea materia in qua ſtatuen
tes loquuntur, ſed non in diuerſa. Item quia fœmina
6 excluſa † per ſtatutum non cenſetur eſſe excluſa per
teſtatorem, niſi ab hæreditate illius de quo ſtatutũ
loquitur ut per Soci. in conſi. 55. in fi. uolum. 3. ſub-
dentem quod tenẽtes contrarium ſibi uidentur pa-
ralogizare, Cur. iun. conſi. 49 colum. 4. Craue. conſi.
250. colum. tertia, & alij per eum relati. Rurſus quia
7 filia excluſa ita ſe habet ad maſculum, † ſicut ſe ha-
bet nepos quò ad filium, ut per Iaſ. in l. ſi quis poſt-
humos § primo, colum. 2. de lib. & poſth. Ruin. in cõ
8 ſi. 117. nume. 16. uolum. 2. uel ſe habet † tanquam
ſubſtitutus ad inſtitutum, ut per Iaſ. in conſi. 166.
clauſula codicillaris uolum. 2. & Ancharan. in con-
ſi. 221. hæc quæſtio. & Brun. in tractat ſtat. fœm. ex-
cluſi. articul. 10. quæſtio. 3. colum. fin. hincque eſſe
9 † quòd non ſemper dicitur excluſa, ſed quamdiu ui-
uit maſculus, cuius intuitu uel fauore eſt excluſa, ut
per Abba. in conſi. 92. columna fin. uolumine ſecun-
do, quod tamen intelligit Zanch. in conſi. 1167. quã
10 do in ſtatuto adeſſent † dictiones donec quamdiu
& ſimiles, ut latiſſime per Soc. iun. in conſi. primo,
columna 2. uolum. primo, Brun. loc. cita. articul. 10.
quæſt. 5. & per Zuccar. in l. fin. ſub nu. 16. C. de edic.
11 Diui Hadria. toll. uel quando † adeſſent uerba ha-
bentia tractum de futuro, ut exemplificat Ruin. in
dicto conſi. 117. columna antepen. uolum. ſecundo.
Quinimmo ad hæc requiri, ut in tali agnato ad
ſit ſpes ſobolis ſuſcipiendæ, aliàs ſecus eſſe dicendũ
ut in eo qui ſit conſtitutus in ſacris, ut per Socin. iu
nio. in dicto conſi. 1. ſub nu. 63. uolum. primo, cum
ſimil. ibi ab eodem citatis. Sed ego habeo hunc
12 † caſum pro ualde ſuſpecto & deciſiones ſupra alle
gatæ parum mihi uidentur deſeruire ad hoc propo
ſitum. Nam licet uerum ſit quod concluſio iſta in-
telligenda ſit in ijs rebus quæ ſubiacent diſpoſitio-
ni teſtatoris ac ſtatuti, ut loquuntur Paris. ac Socin.
iun. ſupra relati, nihilominus non eſt uerum illam
reſtringendam eſſe ad ea tantum quæ iure hæredi-
tario deferuntur, quia modo ſimus in ijs de qui-
bus teſtator libere diſponere poſſit, uel quæ ſub ia-
ceant diſpoſitioni teſtatoris uel hominis ſiue inſti
tuendo, ſiue legando: ſiue fideicommittendo, ſiue
inter uiuos contrahendo, illis de rebus uel circa eas
13 res diſponatur; ſemper † in ambiguis cenſendus
erit diſponens uoluiſſe uoluntatem ſuam conforma
re cum diſpoſitione ſtatutorum, decretorum, con-
ſuetudinum patriæ ac ciuitatis dominantis, & iuris
communis per iura, auctoritates, rationes & alia ſu-
pra allegata quia omnes hominum actiones in am-
biguis recipiunt interpretationem conformem iuri
communi l. cum auus de conditio. & demonſtr. l. cũ
acutiſſimi, C. de fideicommiſ. l. quoties idem & l.
ſemper in ſtipulationibus de reg. iur. cum notat. in
l. ult. §. in computatione, C. de iur. delib. in l. ſecunda
C de noxal. & in capit. cum dilectus de conſuetud.
& conſtat ex ijs quæ late diſſeruimus ſupra lib. pro-
xim. præcedent. non igitur iure modo poterit re-
ſtringi propoſita aſſertio ad ea ſolum quæ iure hæ
reditario deferũtur. excluderet enim hæc reſtrictio
alias omnes diſpoſitiones, quæ extra ius hæredita-
rium uerſarentur quo nihil dici poſſet abſurdius igi
tur uel aliter concipienda, aut minus uera erit ante
dicta reſtrictio, quamuis auctoritates pro illa cita-
tæ in terminis ſuis ſint ueræ. & ita ſe rẽ habere oſtẽ
dit ſupra relata Zanchi ratio, dum inquit ueriſimile
eſſe quòd ſtatuentes ſe conformare uoluerint cum
ſtatuentibus in ea materia in qua loquuntur non
autem in diuerſa.
14 Tertius caſus † eſt in diſpoſitione perſonæ idiotę
ut per Socin. in conſi. 37. columna quarta, uerſiculo
quinto, ſub num 8. uolum. 3. ubi ait quòd licet iu-
ris diſpoſitio ſit, ut quando familia uocatur uel pa-
rentela dicantur omnes uocati ordine ſucceſſiuo,
ita ut priores in gradu priore loco admittantur, iux
ta l. cum ita § in fideicommiſſo de leg. 2. ubi Doct.
not. & ibi eſt caſus & in d. §. quidam recte, tamẽ iſta
conſideratio non cadit in perſonam idiotam, quæ
non capit hanc iuris interpretationem, ſed craſſiore
minerua ſi de parentela uel familia loquitur, acci-
pit de tota, ut in ſimili dicit glo. in l. quod ſi nepotes
de teſtam. tutel. in l. quoties C. de famil. erciſc. & in
l. hæc ſtipulatio, §. hæc quoque de uerbo. obligatio.
cum ſimil. quę ibi adijciuntur a Soci. ſed eſt animad
uertendum, quia hæc reſtrictio non eſt ſimpliciter
uera, neque etiam ad caſum hunc noſtrum applica-
15 bilis, ſed tantum in caſu illo, quando eſſemus certi
de conſuetudine illa ruſticana diſponentis idiotæ,
uel ruſticorum regionis in qua is uerſaretur, iuxta
tex. in l. ſi chorus in princip de legatis tertio, in d. l.
ſi ſeruus §. ult. de leg. primo, & in l. cum de lanionis,
§. optimum cum ſimil. ſupra citat. quibus adſtipulã-
tur ea quæ ſcripſimus ſupra lib. 4. huius operis, cæ-
16 terum ubi uerſemur in ambiguo, † ego non uideo
cur ita non debeant intelligi ruſtici & idiotæ cõfor-
mare uoluntatem ſuam diſpoſitioni ſtatutorum ac
iuris communis, quemadmodum & cęteri, cum prę
ſertim non eximantur a communi iuris cenſura ta-
les perſonæ. niſi in caſibus a iure expreſſis, iuxta tra-
dita per gl. & doctor. in l. ult. C. de iur. & fact. ignor.
Bald. Iaſ. Dec. & alios in l. iuris ignorantia, C. qui ad
mitti.

mitti. Alex.in l.ſi quis id quod colum.4.in princ.de iur.omni.iudic.& in conſi.14.libro ſecundo cum ſimil.propterea intelligendus erit iſte caſus ut ualeat ſuſtineri ſolum, quando ſimus certi de conſuetudine ruſticana ſecus in dubio quia leges ſunt generales & ab omnibus debent, ſciri & obſeruari l. leges ſacratiſſimæ C.de legibus.

17 Quartus eſt † quando probatur ea in re communis uſus loquendi, qui non eſt ſecundum iuris communis diſpoſitionem ut per Socin.in conſi.37. col.4.uerſi.ad ſecundum uolumine tertio, licet ſit multum difficilis probationis ſed hanc limitationem dicit Zanc.ſub num.1193.loc.iam relato reprobari a Rub.Alex.in d §.quidam recte, ſe tamen nihil hac in re decernere quia non uacat, ſed uidendum eſſe Socin.in l Gallus, §.ille caſus de lib.& poſth.

Sed ego dico hunc caſum uerum quidem eſſe in
18 ſuis terminis, † ſed non deſeruire in materia noſtra, quæ procedit in prorſus ambiguis, quando nullo modo conſtat de uoluntate, niſi forte diceremus eſſe hunc caſum exaudiendum, quando ſtante incertitudine atque ambiguitate uoluntatis defuncti, contra præſumptionem quæ ſtaret pro conformitate iuris communis, adeſſet in eodem genere contraria uis communis uſus loquendi, quia facta eius probatione, iuxta tradita per Bar.in l.Labeo de ſupel.legat.& Roch.Cur.in cap.fi. de conſuetud. & ea quæ ſupra retulimus libro quarto, huius operis dubio procul conformitas iuris communis cederet communi loquendi uſui, ut late ſcripſimus dicta l. quarta, aliàs extra hunc ſenſum uix eſt ut poſſit eſſe
19 locus huic caſui, & in iſtis terminis † procedit quod ſcripſit Rub.Alexandr.in d § quidam, in primo not. ſub num.tertio ubi ait quod quando urgentior præſumptio eſt contra hanc præſumptionem conformitatis iuris communis, tunc illa attenditur, ut in l. cum ita §.in fideicommiſſo de leg ſecundo, ubi nominati cum familia teſtatoris, etiam ſi ſint de familia teſtatoris, non tamen cenſentur eo.ordine uocati quo illi qui ueniunt nomine collectiuo familiæ, quãuis & ipſi in gradu ſint diſpari ipſi teſtatori, quia nominatio illa arguit maiorem dilectionẽ in ijs quàm in comprehenſis ſub nomine collectiuo, & æqualitatem inter ipſos nominatos, iuxta tradita per illos in l.quoties & in l nonnunquam ad Senat.Trebel. &
20 † ad hoc quoque caput trahendus eſt caſus quando præſumptio qualitatis perſonę ſepararet hanc præſumptionem, ut in l.plenum § equitij de uſu & habita.in l.ex militari ubi pulchrè Bal.de milit.teſta.& per Alex.in l.impoſſibilis in tertia colum & in l continuus §.illud de uerbo.obligatio. ut per Fulgoſ.in pulchro caſu in conſi.27.& Dec.in cap. cauſamquæ in 3.col. de reſcript.

21 Quintus eſt caſus, quando contra † præſumptionem iſtam conformitatis cum diſpoſitione iuris cõmunis, is aduerſus quem illa induceretur uellet probare contrariam defuncti uoluntatem, ſic firmat Rube.Alexan.in dicto §.quidam rècte ſub num.4. per l.planè §.ſed ſi corpus de legat.primo, & probat text. in l. non eſt ueriſimile quod met. cauſ. docto. in cap.quanto de præſumptio.per illum tex. Dom. Alcia.de præſumptio.par.3.& in fortioribus terminis par.2.eiuſdem tract.ſub num.6.& ſeq & docto. in dicta l.ſi is qui pro emptore & recentior. in d l.j.
22 in prin.de uer.oblig.poſſent plures † quoque alij caſus perpendi ex ijs quæ ſupra tradidimus libro 2. ad fin.& tertio poſt prin ſed ne actum agamus, ſuperſedebimus a relatione. Alios nõnullos pertractat Zanc.loco iam relato, ſed quia illi magis deſeruiunt peculiaribus terminis illius allationis, quam faciunt ex generali concluſione, quàm ad generales terminos quæſtionis a nobis propoſitę, ideo &c.

SVMMARIVM.

1 *Perſonæ qualitas quando præponderat generalitati uerborum per illam reſtringuntur uerba generalia.*
2 *Laicus qui generaliter prohibetur in epiſcopum eligi tamen propter integritatem uitæ eligi poteſt.*
3 *Propter magnam perſonarum legalitatem recedi plerumque à regulis iuris communis.*
4 *Poſt publicatas atteſtationes tametſi non admittantur teſtes ob timorem ſubornationis, attamen ob magnam legalitatem, uitaque exemplaritatem, morumque probitatem etiam poſt publicatas atteſtationes teſtes admittei. num.5.*
6 *Eum qui probæ atque legalis uitæ ſit, poſſe teſtes poſt publicatas atteſtationes producere, & etiam dictum ſuum corrigere.*
7 *Teſtis conſanguineus ob uitæ probitatem pro conſanguineo admitti.*
8 *Idemque eſſe in coniuncto ſanguine, qui impetratus fuerit in iudicem.*
9 *Litigantem qui magnæ ſit uitæ probitatis, in expenſis non eſſe condemnandum.*
10 *Iudex qui integræ opinionis uirum de crimine capitali accuſatum, non miſerat in compedibus. ius dicere, ſed urbem illi pro carcere aſſignarat, in ſyndicatu fuiſſe liberatum ob integritatem opinionis illius.*
11 *Propter excellentem hominis ſcientiam excuſari ab onere tutelæ eum, qui extra patriam profitetur.*
12 *Quam ob cauſam & a damnatione beſtiarum quis eripitur.*
13 *Minor ob ſummam peritiam a generali beneficio reſtitutionis in integrum arcetur.*
14 *Impubes in quo malitia ſuppleat ætatem, non arceri a contrahendis matrimonijs.*
15 *Eos qui optimi ſunt ingenij, ad Doctoratus apicem promoueri poſſe etiamſi non multum profecerint.*
16 *L.magiſtros C.de profeſſor.& med.lib.12.limitari ac declarari.*
17 *Scholaſticos bonæ ſpei, atque optimæ indolis imperitis doctoribus eſſe præferendos.*
18 *Niſi ſimus in ijs quæ Doctoratus ordinem reſpiciunt.*
Et propoſitis exemplis declaratur.
19 *Arbitrum propter excellentiam perſonæ extra locum compromiſſi, poſſe ſententiam proferre.*
20 *Epiſcopum non comprehendi ſub generali edicto excommunicationem irrogante.*
21 *Cap.ubi periculum de electio.& elect. poteſta. lib.6. & cap.*

& cap. quia periculoſum de ſenten. excommuni. intellectus.
22 *Ad perſonas egregias tranſmitti interrogatorem, qui illas examinet.*
23 *Perſonas illuſt. in ſcriptis citandas eſſe.*
24 *Pœnam furcarum ad plebeios reſtringi, neque imponi illis qui in aliquo nobilitat, uel militia gradu ſint.*
25 *Perſonam in dignitate poſitam non poſſe torturæ ſubijci.*
26 *Feudatarios qui habent ſubditos, exercitiumque iuriſdictionis, habere dignitatem.*
Nec poſſe torturæ ſubijci, ibi.
27 *Doctores non poſſe tortura affici.*
28 *Eoſque in dignitate conſtitutos eſſe.*
29 *Nec poſſe carcerari cum denegatione alimentorum.*
30 *In facti tamen contingentia uiſos fuiſſe Doctores carceratos diuerſis criminibus.*
31 *Propter æs tamen alienum non poſſe carceri mancipari.*
32 *Plura alia Doctorum priuilegia remisſiuè referri.*
33 *Donationem factam in filio poteſtate propter Illuſt. dignitatem ualere.*
34 *Bald. in §. item ſacramenta de pace tenenda declar.*
35 *Regem catholicum & Sereniſs. Hiſpaniarum, ac Chriſtianisſimum Francorum Regem iura Imperij habere in eorum regnis.*
36 *Reſtrictiones quæ perſonæ gratia fiunt. an ipſo iure, uel ope exceptionis operentur.*
37 *Eaque in difficultate iura contradicentia referri ibi.*
38 *Seda D. Alciato ea iura conciliari.*
39 *Cuius aſſertio ab auctore declaratur.*
40 *Qualitas ubi eſt fundamentum alicuius intentionis debere illam formiter probari.*
41 *Notoria quamuis releuent ab onere probandi, non tamen ab onere deducendi.*

Perſonę qualitas ubi repugnat generalitati uerborum, uerba generaliter non intelligi.

C A P. XII.

REſtringitur tertio loco principaliter ſupra firmata concluſio generalitatis uerborum, ut locum non
1 habeat, quando perſonę † qualitas
ita præponderet generalitati uerborum, ut illam ſuperet, ab eaque
eximeretur, ut multis exemplis docet Lud. Roma in l. ſi uero, §. de viro ſolut. matrim.
ſub nu. 20. cum ſex ſequent. ſub nu. 35. cum quatuor
ſeq. & ſæpius per diſcurſum repetitionis eius §. & D.
Alcia. dicto lib primo, de uerborum ſignifi. a num.
48. uſque ad nu. 61. exempli gratia probibetur lai-
2 cus generaliter † in epiſcopum eligi, reſtringitur,
ubi ſumus in eo qui uitæ integritate, probitateque
ac morum caſtimonia ſplendet, ut contigit in diuo
Ambroſio, Nicolao, ac Seuero qui propter eorum
frugi uitæ ſingularia merita, a uita ſeculari ad epi-
ſcopatum aſſumpti fuerunt. cap. ſtatuimus §. his om-
nibus auctoritatibus 61. diſtinctio. & cap. nullus in
3 epiſcopum 60. diſtinctio. Sic etiam † propter ma-
gnam legalitatem, incomparabilemque perſonarũ
probitatem plerunque recedimus a regulis iuris
communis, & ideo quamuis poſt cognitas publica-
4 tasque atteſtationes non ſit locus ulteriori † produ-
ctioni teſtium ob timorem ſubornationis, clemen.
prima, de teſti. auth. at qui ſemel ubi glo. & doctor.
C. de probat. ſi tamen teſtes producendi adeo ſint
5 probæ † atque exemplaris uitæ, ut nullum cadat du-
bium ſubornationis in eorum teſtimonium, quam-
quam hæc ſit rara auis in terris nigroque ſimillima
Cygno, poterunt non obſtante regulæ generalita-
te produci atque examinari, Specul. in titu. de inſtr.
edit. §. fin. uerſi. ſed quid ſi debitor, ibique Io. Andr.
in additio. Butr. in capit. ſecundo, ad fin. de probat.
ſaltem de æquitate cano. ſequitur ac commendant
Alex. & Iaſ. in l. iubemus ſub num. ſeptimo, de iudi.
Dom. Alcia. dicto lib. primo, de uerbo. ſignificat.
ſub num. 52. cui deciſioni maxime applaudet, quod
ſcribit Bald. in cap. præterea de teſtibus cogend.
6 † eum qui probæ atque integræ ſit uitæ, poſſe poſt
publicatas atteſtationes teſtes producere, ac dictũ
ſuum corrigere, idem concludit Specul. in iudice cõ-
ſanguineo, in tit. de offi. iudic. deleg §. ſupereſt uer-
ſicu. quid ſi eſt conſanguineus, idemque in teſte con-
7 ſanguineo † affirmat Imo. in c. cũ R. Canonicus de of-
fic. delega Iaſ. in dicta l. iubemus ſub num. 11. per
bonum tex. ut uocat in ſimili in capitulo in literis
de teſtibus.
8 Nec differt quod de coniuncto † ſanguine impe-
trato in iudicem dicit Butr. in capit. poſtremo, de
appellatio. conſonat etiam quod tradidit Hoſtienſ.
in capitu. finem litibus colum. penul. de dol. & con-
9 tum. de litigante qui talis qualitatis † ſit, ut non
debeat condemnari in expenſis propter præ-
ſumptionem probitatis eius uitæ, etiamſi regulari-
ter uictus uictori condemnari debeat in expenſis,
quam ſententiam probarunt Ioan. Andr. Anchar.
Butri. in dicto capit. finem litibus, Alexand. in l. pro-
perandum §. ſin autem alterutra colum. 4. C de iud.
Iaſ. in dicta l. iubemus ſub numero 12. qui adducit
glo. in uer. ſcirent 12. quæſtio. ſecunda, quæ dicit ta-
les perſonas ſemper præſumi habere iuſtam cauſam
litigandi, indeque inferri poteſt ad declar. nou.
conſtit. in titu. de iudic. in §. omnes ius dicentes. A
10 prędictis non † recedit quod ſcribit Ang. in l. ſi a bo-
næ fidei in uerſic. integræ opinioni de rei uendicat.
qui ſe obtinuiſſe ait, ut iudex in ſindicatu liberare-
tur, qui magnæ exiſtimationis uirum criminis capi-
talis accuſatum, non in compedibus ius dicere iuſ-
ſerat, ſed urbem pro carcere illi aſſignarat, cum is
uiolato iureiurando ſolum uertiſſet. cuius ſenten-
tię ſe ſubſcribunt Iaſ. & Dom. Alcia. in loc. ſupra ci-
ta. & quorum dictis alia plura his ſimilia exempla
colligi poſſunt. Propter excellentem quoque ſcien-
11 tiam † a communibus iuris regulis recedimus, un-
de quamuis Doctor extra patriam ſuam profitens
ab onere tutelę non ſit immunis, ſi tamen præcellen-
tis ſit ſcientię, excuſatur l. ſed & reprobari §. amplius
de excuſatio. tuto. Propter ſingularem quoque ar-
tificij

12 tificij ſcientiam, ab beſtias damnatus, † ad preces
populi ex indulgentia Principis neniam conſequi
13 poteſt.l.ad beſtias de pœn. Sic minor † uiginti quin
quę annis ob ſummam peritiam, eiuſque induſtriá
a generali beneficio reſtitutionis in integrum arce-
tur l.prima, C. qui & aduerſus quos, notat glo.in l.
neque profeſſio C.de mun.patrim.libro 10.in l.mi
nor uiginti quinque annis omiſſum de minor. Bal.
in l.prima, §.interdum de excuſatio.tuto. & in l.ſed
14 milites §.iam autem, ad quod facit † quod habetur
in cap.puberem & capit.fin.de deſpouſ.impub.ubi
a generali impuberum prohibitione a contrahe-
dis matrimonijs excipitur is, in quo malitia ſupleat
15 ætatem, ſic etiam qui optimi ſunt † ingenij, ad Do
ctoratus apicem poſſunt promoueri, etiamſi non
multum profecerint, modo ſpes futuræ ſubſit dili-
gentiæ, ut ſcribit Inno.in c.cum in cunctis, de ele-
16 ctio.& elect. poteſt.qui ſic ait limitari † l.magiſtros
C.de profeſſo. & medi.& l.nemini, C.de aduocatis
diuerſo.iudi.quibus prohibetur quis ad eum gra-
dum niſi facto examine repertus fuerit exacta iu-
ris peritia inſtructus, cui accedit Roma. in di-
17 cto §. ſi verò ſub numero 26. Quamobrem † uo-
luit gloſſ. in l.prima, C.de mune. ciuil. libro
11.bonę ſpei atque optimæ indolis ſcholaſticos im
peritis Doctoribus eſſe præferendos. niſi ſimus
18 † in ijs quę ordinem ipſorum Doctorum reſpiciunt
quorum gratia intereſſet cœterorum doctorum,
ſcholaſticum nō pręferri etiam imperito, uerbi gra
tia ſi agatur de decedendo e uia, nam ſcholaſticus,
etiam peritior debebit Doctori inerudito locum ſu
periorem in uia cedere quia propter populi opinio
nem cæterorum intereſt Fel. in cap. clerici de iudi.
Dom. Alciat.dicto lib.1.de uerbo.ſignificat.ſub nu
mero 52.qui dicit idem eſſe in alijs priuilegijs, quæ
ad ordinem ſpectant, uel ex quorum denegatione
facta imperito Doctori, uniuerſo ordini ignominia
reſultaret, ueluti ne carceri mancipetur, uel ne quæ-
ſtioni ſubijciatur, de quibus per doctor.in l prima,
poſt Bar.C.de dignit lib.12. & in auth. habita, C.
19 ne fil.pro patr. Ad idem quoque eſt † quod dicitur
propter excellentiam perſonæ, arbitrum extra locũ
compromiſſi poſſe ferre ſententiam, quamuis aliàs
id generaliter probibeatur, l.ſi cum dies § ſi arbiter
de arbitr. Et iudicem qui aliàs per alterum legere
ſententiam ex breuiculo recitandam prohibetur,
propter uiri excellentiam id facere poſſe ut in l.ſe-
20 cunda, C.de ſenten.ex bre.recit. Eumque † qui pon
tificia uel epiſcopali polleat dignitate, edicto, uel cō
ſtitutione generaliter excommunicationis ſenten-
tiam irrogante non contineri, capit.ubi periculum
de electio.& elect.poteſta.lib.6.cap.quia periculo-
ſum de ſenten.excommun. ubi. Io. Andr. & Franc.
notant eod.lib.ſed illæ conſtitutione uidentur habe
21 re † peculiarem rationem, ibi in tex.expreſſam, quę
non ita uidetur ſibi locum uendicare in alia pœna-
li conſtitutione, qua propter inquit gloſ. in capitu-
lo ſciant, & in cap. cupientes §.cœterum de elect. eo
dem libro ſexto, conſtitutione pęnali generaliter lo
quente comprehendi quoque epiſcopos, & ita intel
ligenda eſt hæc pars, quamuis Ludou.Roma.& Do
minus Alci. ita ſimpliciter pertranſeant in locis ſu
22 pra citat. eadem ratione ad perſonas † egregias
tranſmittitur interrogator, quia illas earum domi
examinet, l.ad perſonas egregias de iureiur.ubi Bar
to.& alij, & gloſ.in cap.ſi qui teſtium ubi Abb. Fel.
& cœteri de teſt.Meno.de arbitr.iudic.libro ſecun-
do, caſ.70.ubi declarat quæ dicantur perſonæ egre-
giæ & in caſ.228. ſub nu. 26. Huc quoque ſpectant
quæ idem Roman.in d.§.ſi uero ſub num.25.de ex-
23 ceptione † quæ fit a diſpoſitione generali propter
perſonæ gradum, ueluti cum dicimus perſonas illu-
ſtres in ſcriptis citandas eſſe, a formulaque illa gene
ralis citationis excipiendas eſſe, ut in l.2.C.de digni
ta.libro 12.
24 Pœnam † furcarum ad plebeios reſtringī, neque
imponi poſſe ijs, qui in gradu alicuius militiæ uel
nobilitatis ſint. l.deſertorem §. pœna militis de re
milita.l.capitalium §.non omnes & §.11. de pœn.l.
more §.iſtæ feræ eod.tit.
25 Perſonam in dignitate poſitam † non poſſe ſubij-
ci torturæ, ut in l.milites C.de quæſtio.l.omnes iu-
dices, C.de decur.lib.10.ubi Luc.de Pen. & alij Gā
di.de quæſtio.ſub num.8.Boſſi.in tit.de indi.& con
ſiderat.ante tortu.& eſt communis opinio, ut di-
cit Boſſi.in tit.de tortu. teſt. ſub numero ſeptimo,
& ideo dicit Do. Clar. in praxi crimin. quæſtio.64.
ſub num. 17. Excellentiſſimum Mediolani Sena-
tum in quodam ſeudatario quem iuſſerat ſubijci
quæſtionibus poſtea decreuiſſe, ut ratione dignita-
tis feudalis a tortura abſtineretur, dicuntur enim
26 iſti feudatarij † qui habent ſubditos, exercitiumq;
iuriſdictionis in eos, habere dignitatē, quia omnis
qui præeſt cognitioni iuriſdictionis alicuius uillæ,
vel caſtri dicitur habere nobilitatem ac dignitatē
ſic nuncupatim ſcribit Bald.in capitulo primo, uer
ſic cæteri uero ſub nu.ſecundo, quis dicat. Dux vel
Marchi.idemque ibi firmat Mathe. de Afflict.colu.
3 ad fin.ſub num.7.uerſicu.igitur qui præeſt alicui
Caſtro, & Andr.Tiraquel. de nobilita. capit. 7. ſub
num.13.uerſicu.igitur inquit, ſic etiam Doctor nō
27 poteſt torqueri, † eximiturque a generali illa diſpo
ſitione torturæ contra reos, glo.& Cyn.in l.milites
C.de quæſtio.Bar.in l.prima, C.de aduoc.diuerſ.iu
di.Guido de Suzar.in tracta.tortur.colum penu.&
ita ſe habet communis opinio, itaque in hoc ſtatu
ſeruatur, ut ſcribit Boſſ.in tit.de indic. ſub nu.111.
& Dom.Clar.ſub num.16.quęſt.64.in Prax.crimin.
ubi refert alios qui dicunt iſtud de conſuetudine nō
ſeruari, quos non probat & meritò. quia doctores
28 ſunt † in dignitate conſtituti, ut dicit Bald. in pro-
œm.C.in ſecunda colum.in fin.cum ſeq.& in l.ex eo
de milit.teſtam.& in dicta l.omnes, C.de decurio.li.
decimo, Bald.in l.prima, in princ.de iuſti.& iur. Bar
to.& alij in dicta l.prima, C.de dignita.lib.12.Bolo
gni.in dicta auth.habita, C.ne filius pro patre ſub
num.57.ubi ample alios citat.
29 Quinimmo nec etiam † poſſunt carcerari cum
denegatione alimentorum, quia carcer eſt mala mā
ſio, & comparatur torturæ, ut uoluit Ang.in l.item
apud labeonem §.quæſtiones de iniur.Bolog.loc.ſu
pra cita.ſub nu.75.

Regu-

Regulariter autem in materia criminali diſtin-
gui ſolet inter leuia & grauia crimina, ut primo ca-
ſu nequeant carcerari, ſecundo valeant, ut dicit glo.
in l. medicos in uer. exhiberi. C. de profeſſo. & medi.
lib. 10 quamuis uideantur ſequi Doctor. ut dicit
Mara. deciſ. 81. ſub nume. 1. quamuis D. Clar. in pra
xi criminali. q 28. ſub num. 4. dicat in facti contingẽ
30 tia † ſe uidiſſe plures doctores incarceratos pro di-
31 uerſis criminibus, propter æs uero † alienum uel
munus aliquod in carcerem detrudi non poteſt do-
ctor, uel medicus, l. ne quis de aduoc. diuerſo. iudi-
cio. D. Alciat. d. lib. 1. de uerbor. ſignificat. ſub num.
50. & alia plura his ſimilia priuilegia doctoribus
32 † ob dignitatem competentia proſequitur Bolo-
gn. in d. auth. habita ſub nu. 60. cum pluribus ſeq.
per plures ac plures colum. nò uideat uelle facere
tranſitum ad materiam priuilegiorum doctorib.
competentium, quæ propriam ſeparatamque ha-
33 bet inſtitutionem, ſic ẽt † propter illuſtr. patris di-
gnitatem donatio facta filio in poteſtate ualet, quæ
aliàs non ualeret, ut ſcribit Bal. in capitulo primo,
§. item ſacramenta, ſub numero 19. de pac. iuram. fir
man per tex in arg. adduct. in l. donationes quas pa-
rentes de donatio. inter ui. & uxor. & fuit originaria
aſſertio Oldra. in conſi. 149. ut refert ac ſequitur Lu
douicus Romanus in dicto §. de uiro ſub numero
25. ad finem. Sed ego in meo codice non inueni,
Oldrad. aliquid dicentem in dicto conſil. nec etiam
in alijs, in quibus loquitur de materia donationis
inter patrem ac filium. Sed eſt animaduertendum
34 † quia Bald. in dicto §. item ſacramenta loquitur in
rege, non autem in omni perſona in illuſtr. dignita-
te poſita, & propterea inquit neceſſarium eſſe, ut in
ipſa donatione Rex atteſtetur ſe ipſam donationem
facere auctoritate regia, arg. l bonorum, C. qui ad-
mitti ad bonor. poſſ. poſſunt, propterea intelligen-
dum erit exemplum iſtuò in perſonis illis, ea digni
tate fulgentibus, quæ non recognoſcunt ſuperiorẽ
35 Itaque imperij habent † in eorum dominio, qualis
eſt ſereniſsimus Hiſpaniarum, Francorumque Rex
& ſi qui ſunt alij ſimiles.

Sed appoſitè dubitatur an iſtiuſmodi exceptio-
nes ac reſtrictiones quæ reſpectu perſonæ fiunt ad
36 diſpoſitiones generales, ipſo iure † operentur, an ve
ro ope exceptionis? Quà in re uidentur iura con-
tradicere, quia tex. in l. ſed & reprobari §. amplius,
de excuſatio. tuto. uidetur probare quòd ipſo iure
id fiat, idemque uidetur decidi in cap. quia pericu-
loſum de ſenten. excommu. libro ſexto, ubi ipſo iure
excipiuntur epiſcopi generali edicto, conſtitutione
quę irrogante pœnam excommunicationis.

37 In contrarium uidetur † adeſſe text. in capitulo
innotuit de electiò. ubi illegitimus in epiſcopum
eligi non poteſt, tametſi multa morum ac doctrinę
elegantia atque excellentia polleat, niſi prius obten
ta diſpenſatione à Sum. Pontific. idemque decidi-
tur in eo, qui duplex ſacerdotium ob doctrinæ ſum
mam peritiam poſtulat, ut in capitulo de multa in
ſi. de præben.

38 Quamobrem D. Alciat. † dicto libro primo, de
uerbo. ſignificat. ſub numero 51. uidetur uoluiſſe di
ſtinguere inter priuilegia inſerta in corpore iuris,
& non inſerta, ut priore caſu progrediatur diſpoſi-
tio text. in dicta l. ſed & reprobari §. amplius de ex-
cuſatio. tuto. & in dicto capitulo quia periculoſum
de ſenten. excommun. & ſi quæ ſunt alia ſimilia iu-
ra, in poſteriore uero caſu procedat dictum capitu.
innotuit, & qđ dici ſolet eas qualitates facilius mo
uere Principem ad indulgendum ſiue diſpenſandũ
quæ conſideratio fuit Roma. in dicto §. ſi uero ſub
numero vigeſimoprimo, ubi monet hanc diffi-
cultatem.

39 Sed † animaduertendum eſt, quia non ita ſimpli
ter eſt exaudienda hæc aſſertio, quandoquidem ita
illam debemus intelligere, ut ſcilicet operetur ipſo
iure, quantum ad hoc, ne ſcilicet opus ſit recurrere
ad principem pro diſpoſitione obtinenda a regula
uel conſtitutione generali, non autem quod ipſo
iure operetur, quia non ſit opus probatione quali-
tatis, ubi non ſit notoria, & ubi notoria ſit, non ſit
40 opus deductione & allegatione, quia cum † quali-
tas aliqua eſt fundamentum alicuius diſpoſitionis,
illa debet formiter probari, l. prima, §. ait prætor vbi
Bar. ne quid in flum. publi. Iaſ. in l. ſi extranea in fi.
de condict. cauſ. dat. Dec. in conſil. 524. colum. 1.
Curt. ſenio. in conſi. 59. ſub num. 7. & quamuis no-
41 toria releuent ab onere † probandi, non tamen exi-
munt ab onere deducendi atque allegandi clemen.
appellanti de appellatio. Bar. in l. cum quid ſub nu.
15. ſi cert. pet. Fely. in cap. 2. in 3. notab. de præſcrip.
Alex. in l. 1. ſub nu. 4. C. ut quæ deſunt Aduoc. cum
ſimil. & ſolet citari tex. in l. ſi adulterium cum ince-
ſtu, de adulte.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitionis generalis reſtrictionem fieri ob conſangui nitatem.*
2 *Tutor pro pupillo aduerſus conſanguineum non cogitur ſuſcipere iudicium.*
3 *Excommunicationis pęna irrogata contra participantes cum excommunicato non comprehendere affines ac coniunctos.*
4 *Lex pęna afficiens bannitorum receptatores, non concipere ſanguine coniunctos.*
5 *Niſi bannitus eſſet talis qui ex forma ſtatuti poſſet offendi.*
6 *Vel per ſtatutum non eſſet impoſita certa ac determinata pœna.*
7 *Iudicem in arbitrarijs poſſe cauſa cognita pœnam minuere.*
8 *L. fin. de receptatori. quomodo intelligatur ab Alber.*
9 *Pater & conſanguinei, qui eriperent a familiæ manibus delinquentem deprehenſum in flagranti crimine, mitius puniuntur.*
10 *Et ita communiter teneri.*
11 *Qui Bar. ſententiam ſecuti fuerint.*
12 *Laudari communis ſententiæ aſſertores, qui tenuerunt mitius puniendos eſſe conſanguineos receptatores bannitorum.*
Sed limitari in vxore, cui impune permittitur maritum bannitum receptare.

Et quando idem maritus feciſſet violentiam receptatori, ut receptaretur.

13 *Nouam conſtitutio. ſtat. Mediolani in tit. de Bannitis & eorum receptator. declarari. num. 14.*

15 *Reſcripta iuſtitiæ non ad terminos iuris communis reducere.*

Auctorem moliri multa cura ac labore tertium uolumen huius tit. ibi.

16 *Auctor quid ſentiat in conflictu opinionum ſupra relatarum, non puniendorum uel minus puniendorum conſanguineorum, receptantium bannitos conſanguineos.*

17 *L. fin. de receptat. & ſenſus. nu. 20.*

18 *Receptatorum Bannitorum eadem puniendum eſſe pœna cum delinquente.*

19 *Conſanguinitatis gratia, multa eſſe recepta contra ſtrictas iuris regulas.*

20 *Perſonarum magna affectione, recedi a regulis iuris communis.*

22 *Filiorum appellatione ob eam cauſam comprehendi nepotes.*

23 *Ardorem liciti amoris operari vim clauſulæ codicillaris.*

24 *Nepotes teſtatoris etiam ab illo nominati, in conditione poſiti eſſe cenſentur ad excluſionem extraneorum.*

25 *Pater non tenetur reddere rationem adminiſtrationis filio.*

26 *Quia quantum ad filium analogiſtes eſt, ac pares cum illo rationes habet.*

27 *Magiſtratus qui in prouincia emere prohibetur, non cenſetur prohibitus emere paterna bona, quæ a fiſco diſtrahuntur.*

28 *Doctoris filium, in publicæ aduocationis munere, patri ſuccedere extraneaque præferri.*

Si tamen debito legalibus ſtudijs tempore impenderit. num. eod.

29 *Poſitos in conditione fauore agnationis cenſeri uocatos.*

Multa ob perſonarum coniunctionem, ac conſanguitatem concedi.

CAP. XIII.

1 OB perſonarum coniunctionem ac conſanguinitatem † fit reſtrictio diſpoſitionis generaliter loquentis, ut in l. prima. §. fi. de in ius uocan. ubi ratione affinitatis ac cognationis cogitur quis recipere fideiuſſorem non idoneum, quamuis id ſit aliàs generaliter prohibitum, cui caſui alter eſt ſimilis in eo qui litigat cum affine uel coniuncto ſuo, l. ſecunda, § prætor ait qui
2 ſatiſd. cog.

Sic etiam tutor, qui † compellitur contra quoſcunque pro pupillo ſuſcipere iudicium, excuſatur ob conſanguinitatem quam habeat cum eo, qui ſit futurus aduerſarius pupilli. l. humanitatis C. de excuſat. tutor. iuncta l. fi. C. de adminiſtr. tuto. ſic quo-
3 que † a generali illa irrogatione pœnæ excommunicationis quæ inuecta eſt contra participantes cum
excommunicato eximuntur affines uel neceſſitudi
ne coniuncti, cap. inter alia, & cap. ſi uere, § præterea
de ſent. excommu. capitulo quoniam multos 11. q.
tertia facit ad ha c. l. ueſtem de iniu. cum ſua gloſ. &
l. prima, C. de ijs qui latron. cum ſimil. adduc. ab Al-
ber in l. ult. de recepta. qui nõ adducitur neque a Ro
mano, neque ab Alciat. in locis ſupra relat. qui ta-
men huic quoque exemplo ſubſcribunt, quibus ad-
di poteſt Marſ. in l. diuus Adrianus ſub num. 6. ad le
gem Pomp. de parricid.
4 Non † diſſimiliter quoque lex afficiens pena exu
lum uel bannitorum receptatores, non complecti-
tur affines, & ſanguine coniunctos ipſis exulibus,
l. fin. de recepta. quod tamen Bar. intelligit in dicta
5 l. fin. locum habere quando † bannitus non eſſet ta-
lis, ut ex forma ſtatuti poſſet impune occidi,
quia tunc cum ſit hoſtis ciuitatis, ut ciuitas perdit
eum, ſic illum etiam agnati & cognati, l. poſtlimi-
nium §. filius de capti. & poſtlimi. reuerſ. & rurſus.
6 Quando per ſtatutum non eſſet impoſita † certa
ac determinata pœna, quia tunc quoque pœna im-
ponenda eſſet, ſi ſtatutum certam imponeret ac de-
terminet, neque obſtare ait dicta l. fin. quia loquitur
de iure communi, quo non eſt determinata certa
pœna; ſed eſt relicta iudicis arbitrio quia ſi iudex
uellet uti arbitrio ſecundum legem ſibi conceſſo, ar
gum. l. quid ergo §. pœna grauior de ijs qui nota. in
7 fam. cauſa cognita † poſſet pœnam minuere. Alber.
uero in dicta l. ult. poſtquam in utranq; partem di-
ſputauit hunc caſum, reſoluit ſecundum determina
8 tionem † quam dicit eſſe Oldra. & communiter ab
alijs receptam, ut ſcilicet dicta l. fin. procedat non
quo ad totalem excuſationem a pœna, ſed ſolum
quantum ad hoc ut mitius puniatur. Qui idem di-
ci poſſe ait ſi aliquis captus fuerit a familia po-
teſtatis uel ab alio in flagranti crimine propter ma-
9 leficium, & pater uel alij eius conſanguinei † illum
abſtulerint, uel eripuerint a manibus familiæ, uel
illius qui talem delinquentem in caſu permiſſo ce-
perit, ut ſcilicet mitius debeant puniri, & quamuis
dicat hãc deciſionem uideri contra illud quod non
debuerat pater & conſanguinei delinquentem pu-
blicæ uindictæ ſubtrahere, ſeu potius illum offerre
per l. qui cum uno §. qui filium, & l. miles §. qui de-
10 ſertorem de re milit. nihilominus † inquit communi
ter teneri, quòd mitius puniantur per dicta l. ult. &
per nota. in l. prima, in prin. C. de ſer. fugiti. Bar. ta-
11 men ſententiam † ſecutus eſt Bald. in cap. 1. §. con
uenticula de pace iuram. firman. nec uidentur diſ-
ſentire Bar. & Alex. in d. l. fi. Bal. tamen & Cyn. in l.
j. C. de ijs qui latron. occulta. uidentur ſentire cum
opinione quã ſupra retulimus ab Albe. dicti cõiter
12 eſſe receptã. Marſ. vero † in l. diuus Hadria. ad leg.
Põpe. de parri. ſub nu. 7. vr̃ tranſire cũ Rom. atq; D.
Alex. opin. qui ſimpliciter d. l. fi. intelligũt. cuius ſniæ
qui ſunt, limitãtes antedictã cõcluſionẽ in vxore re
cipiẽte virũ bãnitũ, quã dicũt impune id facere poſ-
ſe per l. ſi cũ dote, §. ſi maſit in ſæuiſſimo ſol. mat. &
in l. j C. de diuor. & d. c. inter alia. de ſenten. excom &

per

per auctoritatem Specu.in tit.de donatio.inter uir.
& uxor.§.fi.Item quando talis bannitus feciſſet uio
lentiam receptatori, ut illum receptaret. ut tradit
Bal.in l.in delictis circa princ. de nox. ubi eandem
probat ſententiam Ludo.Roma.& in l.prima,§.in
eo.ad Senat.Syllan.ſequitur Alexan.ad Bat.in dicta
l.fin.Marſi.in l.prima,ſub nu.97.ad leg.Corn.de ſi-
car.in l.prima,§.præterea ſub num.17.de quæſtio.
& alibi ſæpe.

13 In ſtatu vero Mediolanenſi † conſtitutum eſt in
nonis conſtit.in titul.de bãnitis & eorum receptat.
§.non poſſint, ut non poſſint iudicentes procede-
re pro receptatione bannitorum vel auxilio,vel cõ
ſilio eis dato contra parentes pro filio, ſocerum &
ſocrum pro genero & nuru,& contra, uxorem pro
marito, aut e contra, nec contra fratrem pro fra-
tre in eadem habitatione communionem habente
Principe uel ſenatu inconſulto.

14 Quæ conſtitutio uidetur † facta fuiſſe ad tollen-
das omnes difficultates,atque diſputationes docto
rum,quia ſi conſulto Principe uel ſenatu excel.pro
cedendum erit,in iſtis caſibus quibus receptati fue-
rint banniti conſanguinei præſcripta erit delega-
tionis formula, a qua in procedendo uel referendo
non erit recedendum, c.cum dilecta de reſcriptis.
ubi ampliſſime omnium Felyn. l. diligenter mand.
cum ſimil.

15 Sed quia † plerunque conceduntur reſcripta iu-
ſtitiæ quæ rẽ in terminis iuris cõmunis relinquunt
ut per Iaſo.in l. iuſtitia de iuſtit. & iur. & quandoq;
D.O.Max.auſpice dicemus in tertio huius tit.uolu.
quod paulo poſt ab huius opus editione multa cũ
elaboratum uulgabitur in clauſula iuſtitiam facias
li.9.eius uoluminis,ideo nõ importunum erit reſol
uere quid ſentiamus inter tam diuerſas veterum
ſententias.

16 Opinor itaque † ab Alberici aliorumque com-
muniore uoto haud quaquam eſſe recedendum,ne
mitior tantum ſit pena imponenda, quia te ueta
tex.in dicta l. fi.non dicit tales non eſſe puniendos,
de receptatione, ſed neque abſoluendos eſſe ait,ne-
que admodum ſeuere puniendos, non enim par eſt
delictum eorum,& eorum qui nihil ad ſe attinentes
17 latrones recipiunt,quaſi ſenſus ſit † ut in iſtis caſi-
bus media quædam via eligenda ſit inter abſolu-
tionem & condemnationem ob concurſum qua-
litatis perſonæ conſanguineæ,cum uerbis ipſius ge-
neralis diſpoſitionis prohibentis, ut in ſimili habe-
tur in §.ult.inſtit.qui.ex cauſis manu.non lic.in §.cũ
ex aliena inſtit.de re dinif.& in §.fin.eod.lib.de uul-
ga. ſubſtit. cum ſimil. Dubium enim non eſt,rece-
18 ptatorem eadem pœna † puniendum eſſe, atque
ipſum delinquentem,l.prima,de recepta, l.eos,C.
de furt.ubi Bal ait quandam mulierem fuiſſe ſuſpẽ
ſam,quæ operam dabat receptationi furum ac re-
rum furatarum,& ita ſcribit D. Clar.in praxi crim.
quæſt.94.in fin.& Menoch libro 1.de arbi. iudic.q.
86.ſub num.23.

Quorum dictis addi poſſunt quæ tradit Marſil.
in l.is qui cũ telo ſub num.33.C.ad leg.Cornel.de ſi
car.in l.qui falſam in prin.ſub nu.113.ad leg.Corn,
de falſ.& in l.fi.ſub nu.45.& 46.ad leg.Corn.de ſic

19 Certum quoq; eſt † conſanguinitatis gratia mul-
ta eſſe recepta cõtra ſtrictus iuris regulas,l.4 §.fi.l.
milites prohibentur in prin.& l.milites agrum,§ pe
nul.de re milit. l. pen. C. de poſtul.l.lex Cornelia in
princ.C.de iniur.& in l.qui iuriſdictioni de iuriſdic.
omni. iudic. l.quamuis, C de adult. & l.1.C.ad leg.
Iul.repet.ac l.fin.§.penul.C.de codi.& multa ſimilia
proſequitur Ludo.Rom.in l.1.ſub num.9 per duas
col.in ius uocati ut eant,ubi omnino uidendũ erit,
quia locus eſt ualde elegans atque refertus huiuſce
materiæ exemplis, Fel.in cap. cum quidam colum.
pen.de iureiur.& Marſ.in l. Hadrianus ſub nu.6.cũ
plurib.ſeq.ad leg.Pomp.de parrici. Ludo. Roman.
in d §.de uiro ſub nu.56.Vnde in iſto rationum cõ-
flictu iure merito dixit iuriſconſ. in d.l.fin. neque
abſoluendos eſſe,neque ſeuere puniendos,& ſic mi
tius quàm eos qui extraneos latrones atque banni-
20 tos receperint,non .n. † ſimpliciter in eo textu lege
tur tales nõ eſſe puniendos,ſed dicitur nõ eſſe ſeue-
re puniendos ſic mitius,media ſcilicet uia electa,ut
ſupra diximus in iure fieri in conflictu rationũ d §.
fin.quibus ex cauſ.manu. non licet & l.adeo §.cum
quis de acquiren. rerum domino, cum ſimilibus
ſupra citat.

21 Ob magnam † quoque perſonarum affectionem
non minus receditur a regulis iuris communis, quã
ob conſanguinitatem ut proſequuntur per multa
exempla Ludo.Roma.in dicto §.de uiro ſub nu.57.
inter cæteraque illud maximè notandum eſt exem
plum,quod ex eo textu excipit Bar.in l.liberta,§.1.
de aliment.legat.iuncta l. quòd ſi nepotes de teſta.
tutel.§.ſi quis filiabus inſtit. qui teſt.tuto. dar. poſſ.
quo loci probatur ob magnam aui affectionem
uerſus eius nepotem,uel ob ſingularem eius in illũ
dilectionem,qua illum nominat ac tractat uti filiũ
22 filiorum † appellatione comprehendi ẽt nepotem,
ſicque recedi a reg.generali qua traditum eſt, nepo
tes filiorum appellatione non comprehendi cuius
ſingularis tex.in dicta l liberta §. 1. dicit imm emo-
rem fuiſſe Bar. in l. liberorum de uerbo. ſignifi.
quamuis in d §.1.illum uti ſingularem ad hoc no-
tauit,ſed quia hac de re plenius dicemus in dicta l.
liberorum de uerbo.ſignific.ideo ulterius non im-
morabimur.

23 Sic ẽt receptũ eſt Ardorẽ † liciti amoris operari
uim clauſulæ codicillaris,ita ut ſi in teſtamento mi-
nus ſolenni inſtituta fuerit perſona ualde a teſtatore
dilecta,illud ſuſtineatur in uim codicillarum. Bald.
in l.ſi iure C.de man.teſt.per text.ualde notandum
in l.fideicõmiſſo de fideic.lib.quã ſingularẽ ad hoc
dicit Rom.in conſi.179.ſub nu.21. Iaſ.in l.nõ dubiũ
in fi.C.de teſt.& in l.exigendi ſub nu.5.C.de procu
rator. Eam quoq; ob cauſam maioris affectionis ac
24 dilectionis,quam quiſq; habere erga ſuos deſcendẽ
ter,quam uerſus extraneos præſumitur, nepotes teſtato
ris etiam ab illo nominati cenſentur in conditione
poſiti eſſe,ad excluſionẽ ſubſtituti,l.cũ auus de cõd.
& dem.l.cum acutiſſimi.C.de fideic.l.generaliter §.
fin.C.de inſt.& ſubſtit.cum ſimil.

25 Ratione quoque magnæ † coniunctionis,quæ eſt

inter patrem ac filium factum eſt, ut quamuis lex uelit quemlibet adminiſtratorem rationes reddere debere, nihilominus pater bonorum filij adminiſtrator eximitur, l fin.§ illo procul.C.de bon.quę lib quia ut inquit Dom. Alcia.d. lib 1.ſub num.57.
26 quantum ad filium pater † ſemper Analogiſtes eſt, & pares cum illo ſemper rationes habet, propterea quaſi filio grauetur reſtituere hæreditatem integram nullam cautionem præſtabit l. Imperator ad ſenat. Trebellia. ſic magiſtratus aut miles, licet in pro
27 uincia emere prohibeatur. Paterna tamen † bona quæ a fiſco diſtrahuntur ſibi addici procurabit, nec legis laqueis tenebitur, l.qui officij de contr. empt.
28 Sic etiam Doctoris filius, † in publicæ aduocationis munere in patris demortui locum ſuccedet, excluſis extraneis, modo tamen debita legalibus ſtudijs tempora impenderit l.3.§.& filios, C de aduoc. diuerſ.iudi.& l.nemini §. filios, C.de aduocat.diuerſo.iudicio.
29 Eadem pariter ratione † ſi apparuerit teſtatorē motum fuiſſe ad faciendum fideicommiſſum fauore agnationis conſeruandæ, & ratione affectionis, quam ad ipſam agnationem habuerit, liberos in cōditione poſitos qui regulariter non cenſentur diſpoſitiue uocati, ſecundum gloſ. magis communiter approbatam in l.Lucius, 2.de hæred.inſtit.intelligitur uocaſſe, inuitaſſe atque honoraſſe, Ripa in l. centurio ſub num.164. & Albenſ. in conſi.87. ſub num.14.Cur.Senior in conſi.75.colum.4.uerſi.præmiſſis tamen, Dec.in conſil.371.uerſ.ſexto,& conſ. 516.colum.quarta, Cur.iuni.in conſil.11 t. ſub numero quinto,& Craue.in conſi.13. ſub num.5.poſſent alia quoque ad hoc caput induci exempla, ſed ea ſciens prætereo.

SVMMARIVM.

1 *In Albo decurionum potiores ſunt, qui priores in illum ordinem ſunt relati.*
2 *In ſacerdotijs prior præſumitur, cæteriſque præfertur, quem Sum.Pontifex delegerit.*
3 *Doctorem per Imperatorem ad lauream promotum prius laureato præferri.*
4 *Cęteris tamen paribus.*
5 *Et ad illum gradum ſit promotus cum examinis rigore, ſecus ſi uerbo ſimplici.*
6 *Item quando talis Doctoris creatio facta eſſet in terris Imperij.*
7 *Et quando fuiſſet Doctoratus in iure ciuili, ſecus in iure canonico & in ſacra theologia.*
8 *Sed aliter ſentit Auctor.*
9 *Imperatoris eſſe creare doctores in qualibet facultate.*
Et Comitiuam Palatinorum ab eodem creatorum. numero ibid.
Priuilegium ampliſſimum Palatinatus ab Auguſtiſſimo Romanorum Imperatore, motu proprio fuiſſe conceſſum Auctori, procurante Illuſtriß. eius procancellario Ioan.Bapt.Vueber, qui illud eidem donomiſit, in quo inter cętera ampliſſima ei tribuitur facultas doctorandi in omni facultate. & ſeq.
10 *Io.Baptiſta Vueber procancellarius Illuſt.Sereniſ.Rom. Imperatoris laudatur.*
Et Io.Baptiſta Vueber illius filius, auctoris ſcholaſticus gratiſſimus, ibi.
11 *Multorum eſſe opinionem, quod imperator, & legitimare & doctoratum gradum conferre in terris eccleſiæ poſſit.*
12 *Sed contra magis communiter teneri.*
13 *Et e conuerſo credi de ſummo Pontifice in terris Imperij.*
14 *Niſi alter in alterius ditione proprio ſubdito legitimationis uel doctoratus beneficium conferret.*
15 *Idemque eſſe in omnibus non recognoſcentibus ſuperiorem.*
16 *Qui propter inopiam proſequi non potuit appellationem intra tempus præfixum, non dici deſeruiſſe appellationem.*
17 *Pauperem quendam quandoque ereptum fuiſſe e furcis à Baldo, qui cum appellaſſet ob inopiam proſequi non potuit appellationem.*
18 *Adminiſtratorem Reipublicæ poſſe pauperi remittere collectam.*
19 *Sed id ſimpliciter non eſſe uerum.*
Quia a perſonalibus ſordidis non eſt immunis, numero eodem.
20 *Et quomodo in ciuilibus teneatur.*
21 *Antonius a Leyua pro Auguſtiſſimo Carolo V.Roma. Imperatore in Italia generalis militum exercituumve præfectus laudatur.*
22 *Antonij a Leyua Dicterium.*
23 *Conditionem perſonæ ſemper inſpiciendam eſſe.*
24 *Pauper quando affectat inhabilitatem non excuſatur.*
25 *Pauper quomodo excuſetur a muneribus patrimonialibus.*
26 *Bona ſemel pro oneribus hypothecata, etiamſi per mille manus ambulauerint, ſemper tranſeunt cum ſua obligatione.*
27 *Paupertatis ratione poſſe iudicem diſpenſare ſuper multa pecuniaria.*
28 *Abbatem propter inopiam poſſe tranſmittere Monachum ad aliud monaſterium, & uilius ſolito ueſtire monachos.*
29 *Ab inopibus tabelliones non exigere ſcripturarum mercedes, & alios pleroſque.*
30 *Pauperem a tutela excuſari.*
31 *Plures alij caſus in quibus paupertas excuſat referuntur remiſſiuè.*
32 *Pauperem quem dici iudicis arbitrio.*
33 *Nouas conſt.in titu.de aduocat. miſerab. perſona.in §. iudices, & in tit. de Notar.publicis in §. Notarij declarari.*
34 *Qui pauperes ac miſerabiles dicantur.*
35 *Nullum eſſe iudicis arbitrium circa declarationem paupertatis in nouis conſtitutionibus.*
36 *Formam eſſe adamuſſim ſeruandam, nec aliquid illi addi aut minui poſſe.*

Ob amplam concedentis dignitatem, ac propter perſonæ paupertatem multa aduerſus generales iuris cōceſſiones pmitti.

CAP.

CAP. XIIII.

PRopter amplam quoqne conce-
dctis dignitatem receditur ple-
runque a generalibus iuris regu
lis,uerbi gratia, in albo decu-
1 rionnm potentiores ſunt † qui
priores in illum ordinem ſunt
relati,atque ſi is qui potentio-
rem delegerit maiore dignitatis excellentia præ-
polleat is qui poſteriore loco ſcriptus eſt præfere-
tur l. ſecunda, de albo ſcrib. ſic etiam in ſacerdo-
2 tijs in ambiguo prior præſumitur † ijſque cæteris
præfertur quem Roma.Pontific.delegerit, ſeu deſi-
gnarit.cap.ſi a ſede de præbend.lib.6.idque inquit
Dom.Alciat.dict.l. prima,ſub num.50. procedere
quoqne aduerſus iam receptum in canonicum or-
dinem, is enim propter pontificis auctoritatem il-
li cedet, per capit.ſi qui auctoritate eod. tit. & hoc
quoque dicit Ludo.Roman.in dicto §.de uiro ſub
num.82.eſſe argumentum ad hoc, ut doctoratus
3 †per principem uel Imperatorem, quamuis poſte-
riore loco ad lauream promotus præferri debeat,
de qua re uidetur eſſe text.& gloſſ.in l.reſtituendæ,
C.de adnoc.diuerſo.indi.idem Ludo.Roman.in d.§.
de uiro in nona fal.ſub nu.31.ad fi.per tex.in §.ordi
nem in auth.de monach.& in § iubemus in auth.de
ſanctiſſi.Epiſcop.Gemini.in dicto capitulo hi qui
auctoritate de preben.libro ſexto,Petr.Leſnaud.de
Docto.par.tertia,quæſt.10.Paul.de Caſtr. in l.quo
ties,C.ubi de crimi.agi oport.Socin in reg.229.uer
ſic.fallit ratione promotionis Abb.Fel.in c.per tuas
per illum tex.de maio.& obed.Boer.de aucto.mag.
conſi.ſub num.92.

4 Quod tamen intelligitur † cœteris paribus, iux.
tex.in §.ordinationem de Monach. ubi notat Nic.
de Neap.quam in ſentētiam facit tex.in l.undecun-
que in princ.in uerſi.niſi forte, C.de prox.ſacr.ſcrin.
gl.in l.iubemus,§.& filios in uerſi.ſumptibus, & in
uerſic.& quod aliis.C.de aduoc.diuerſ.iudic.

5 Reſtringit † eandem concluſionem Fel.in d.cap.
per tuas ſub num. tertio,in tribus caſibus.

Quorum primus eſt, dummodo ille qui eſt do-
ctoratus a principe ſit ad eum gradum promotus
cum rigore examinis, ſecus ſi per ſimplex uerbum
creatus fuerit Doctor,ſecundum Marti.in c.quali-
ter 2.in 3.notab.de accuſ.quia,ut inquit Bart.in l.
profeſſores C.de profeſſo. & medi.libro 10.præſu-
muntur eſſe modicæ doctrinæ.

6 Secundus eſt † quando talis doctoris creatio eſ-
ſet facta in terris imperii,ſecus ſi eſſet in terris ec-
cleſiæ,in quib. cū non poſſit imperator iuriſdictionē
exercere, clem.prima,de iureiur.idem Fel.in c.pen.
ad fi.de offi.ordin.poſt Petr.Anchar.in conſi.316.
Primum dubium non eſt nouum, & ſic non po-
terit doctorare quod eſt iuriſdictionis uoluntariæ,
ut per Butr.in dicto capitulo per tuas,& in c.per ve
nerabilem,qui filii ſint legi.

7 Tertius eſt † quando imperator creaſſet Docto-
rem in iure canonico, vel in ſacra theologia,quia
de iſtis non uidetur illi data facultas,& uerba intel-
liguntur,ſecundum conditionem in quam uidetur
collata eſſe poteſtas, l.plenum §.equitij de uſu &
habita.Fely.in cap.cauſam de reſcript.quia cum ui-
deatur imperator ſubeſſe ante dictis ſcientiis,cap.
eccleſia de conſtit.non uidetur aliquam facultatē
conſerendæ dignitatis Doctoratus in ea habere.

8 Sed ego † hoc non credo tutum eſſe in terris im
perii,quia poteſtas doctorandi in qualibet ſcientia
ac facultate competit Imperatori, qui ſolo uerbo
poteſt facere creareque doctorem, ut poſt Marti.
Laud.in tractatu de principe.quæſt.107.Lancelo.
Corrad.in temp.om.Iudi.l.libru primo,c.j.de im-
per.§.tertio,uerſicu.dignitates confert,ſub num.1.
& ſic uidemus paſſim priuilegia quæ comitibus La
teranenſis Palatij,aulæque imperialis conceduntur
a Sereniſſimis imperatoribus,in quibus erogantur
illis facultates creandi Doctores ac magiſtros, non
ſolum in iure ciuili, alijſque ſecularibus ſcientijs,
ſed etiam in iure canonico,ſacraque theologia eam
9 poteſtatem concedi, quale † eſt ampliſſimum il-
lud Palatinatus priuilegium, quod motu proprio
mihi conceſſit Diuus Maximilianus ſecundus Ro-
manorum Imperator fęliciſſimus, procurante Illu
10 ſtriſſimo Io. Bapt. † Veber eius procancellario di
gniſſimo,uiro omnium gratiarum atque uirtutum
numeris abſoluto, (a quo & humaniſſime dono
miſſum mihi fuit) gratiſſimi aliàs ſcholaſtici mei in
pomeridianis ordinarijſque iuris ciuilis prælectio-
nibus, ac eximiæ indolis ſummæque expectationis
adoleſcentis Ioan.Bapt.Vueber iunioris,patre me-
ritiſſimo,ac a me nunquā ſatis laudato, quē Deus
Opt.Max. in multos maximosq; annos bene ſeruet
ac bene fortunet.

11 Quæ ſententia multo magis procederet † ſi nos
eā reciperemus opinionem,quā dixit eſſe multorū
Fel.in d.ca.per tuas ſub nu.3. quę habet Imperato
rem in terris ęccleſiæ & legitimare, & doctoreum
gradum conferre poſſe, ſed ego ſcio Alex. in conſil.
97.ſub nu.19.vol.j.conſuluiſſe abſolutè imperato-
rē non poſſe mittere falcē ſuā in terras eccleſiæ, ita
12 ut in eis poſſit aliquam † iuriſdictionem ſeu uolun-
tariam, ſeu cōtentioſam exercere per tex. in d.cle.j.
§.porrò de iur.iur.& ita ſe habere magis cōem opi-
nionē atteſtatur,a qua in iudicando non eſſet rece-
dendū,cuius ſnīæ fuit quoq; Cor.in conſi.j.ſub nu.
9.& 18.vol.3.& Dec.in conſi.55.col.j.conſi.150.&
207.col.j.eamq; communem eſſe dicit idem Dec.in
conſi.557.col.fi.& Iaſ.in conſi.70.col.2. & 3.vol.3.
13 qui illam intelligit quoque contra in ſummo Pō-
tifice,nec illam audet impugnare Soc.in conſi.47.li
cet ibi ſub num.31. putet legitimationem factā ab
Imperatore in terris eccleſiæ in uita patris, illo ui-
uente ac petente,uel ab eius Comite Palatino,va-
lere ac tenere,quia ex hoc non infertur alicui præiu
dicium cum bona ſua poſſit in mare quoq; proijce-
re,quod placuit quoque Dec.in d.conſi.207. & Lan
cilo.Corra.loc.iam relato §.4.li.1.c.1.ver. legitimos
etiam ſub num.4.ad finem,ubi quoq; alium caſum,
14 quando † in terris eccleſiæ legitimaretur ſubditus
Imperatoris,ex auctoritate Corn.in d.conſi.1.ſub
nu.18.volum.3.

Quamobrem quantum ad terris eccleſiæ ſubdi-
tos non poſſet antedicta legitimatio procedere, in
ſubiectis autem imperio ego ſimpliciter admit-
terem dictam reſtrictionem. Et quæ diximus de
imperatore in terris ſummi Pontifi. idem quo-
15 que dicendum eſſet in alijs non a recognoſcen-
tibus ſuperiorem, in quibus militat eadem ra-
tio, cum in eorum iuriſdictiones ac territoria non
poſſent Sum. Pontifex atque imperator manum
in ijcere.

Propter perſonæ quoque paupertatem a genera
16 li lege recedimus, ut in † §. alij uero in auth. de ijs
qui ingrediuntur ad appellationẽ ubi qui propter
inopiam proſequi non potuit appellationem intra
tempus inſtantiæ præfixum, non dicitur deſeruiſſe
appellationem, quicquid alias generaliter conſtitu-
tum ſit contra non proſequentes appellationem in-
tra fatalia, & ita illum tex ad hoc perpendunt Inno.
in cap. ex ratione de appella. Ludou. Rom. in dicto
§. de uiro ſub num. 48. ad finem, & D. Alcia. dicto li-
bro primo, ſub num. 58. Bar. in dicta auth de ijs qui
ingrediuntur ſub numero 3. glo. in l. eos in §. ſuper
his uero, in uer. inopia, C de appellatio. glo. ult. in l.
minoribus. C. de in ijs quibus ut indign. Bald. in
l. ſecunda. §. ſi quis in ult. quæſt. ſi quis cautio ubi ci-
tat Innoc. in capit. dilectionem de appellatio. & di
17 cit † ſe eripuiſſe quemdam pauperem a furcis, qui
cum appellaſſet propter paupertatem non potue-
rat proſequi appellationem, & in l. fin. C. de condit.
inſert. Alex. in dicto §. ſi quis & in l. ſi quis procura-
torem §. ſi ignorantes mandat. Abb. in dicto capit.
ex ratione in ſecunda colomna in princip. ibique Fe
lyn. & in cap ſi qui de teſtib & in cap. nihil in fine.
18 de præſcriptio. cum ſimil. ſic etiam propter † pau-
pertatem poteſt adminiſtrator reipubl. remittere
collectam ſeu tributum pauperi, quamuis aliàs
generaliter ſit prohibitus aliquid remittere quod
reipublicæ debeatur, glo. ſing. ut dicit Roma. loc.
relato in l. omnes la prima, C. de anno. & tribut. lib.
10. in quam ſententiam dicit quoque facere l ult. ſo
lut. matrim. & optime deſeruit. quod ſcribunt Bar.
in l. fin. C. qui num. liber ſe excuſ. Cardin in clem. 1.
19 de cenſibus quæſt. 16. Hac † tamen in re non eſt
ſimpliciter adhærendum ſupra relatæ aſſertioni, ſed
diſtinguendum eſt prout notanter facit Egid. Tho-
mat. de muner. in ſectio. pauperes chat. 401. colum-
na prima, ad fin & ſecunda, in princ. qui poſt re-
latas ueterum ac recentiorum ſententias hunc in
modum diſtinguit, aut pauper de quo agitur eſt in
ops nulla bona poſſidens, & tunc ex ipſa non habẽ-
di neceſſitate, onera matrimonii non agnoſcit, tex.
eſt expreſſus in l. cura §. inops de muneribus. Aut
tali paupertate & miſeria laborat, ut uix operæ ſui
corporis uictum & ueſtitum ſibi præſtent ex indu-
ſtria at labore corporis ita quod eſt habilis ad labo
randum, & tunc munera indicta corpori non ciuilia
nec municipalia, ſed ſordida ſuſtinet dicto §. inops.
Aut eius perſona eſt inhabilis ad laborem, nec ope-
ræ per eum fieri poſſunt, & tunc etiam perſonalia
ſordida munera non ſuſtinet eadem ratione, qua
utitur tex. in dicto §. inops nam ſicut ex neceſſitate
non habendi, quis habet immunitatem a munerib.
etiam ſi perſona illius nullas poſſet operas præſta-
re in utroque capite, ex impotentia tam patrimonii
quàm perſonæ, habendi uel non habendi, conſequi
tur immunitatem, quia non entis nullæ ſunt quali-
tates, neque obligationes, & habenti adſunt obli-
gationes & l. decurionib. de decurio. loquitur poſt
quam factus fuit decurio quia tunc ipſi decernun-
20 tur alimenta de publico. Aut loquimur † quò ad
munera ciuilia obeunda, & tunc procedit l. reſcri-
pto in princ. de muun. ubi ait, I.C. quod ſi aliqui ſint
ita tenues & diuitijs exhauſti, ut uix de ſuo ſuſtine-
ri poſſint nequaquam honeſtum eſt talibus manda
re magiſtratum nec debilitas corporis, aut mem-
brorum, dummodo adſit prudentia ac loquendi fa-
cultas quę percipi poſſit, non impedit ea debilitas
aſſumptionem munerũ, prout eius tẽporib. dicit ui
21 ſum fuiſſe in Magno Antonio a Leyua † in Italia pro
Auguſtiſſimo Carolo Quinto Roma. Imperatore
Generali militum præfecto, qui licet grauiore mor
bo haberet omnia membra oppreſſa, atque debili-
tata, excepta lingua, prudentiſſime tamen omnia
obiuit munera ſtrenuiſſimi exercitus Imperatoris
propterea, ut aiunt, illud lepide iactare ſolitum fuiſ
22 ſe † manu ne minimum quidem homuncionem ce-
dere, lingua maximos ac potẽtiſſimos quoſq; exer-
citus perdere poſſe. Concludit igitur Thomat. in
23 iſtis caſibus conditionem † perſonæ ſemper inſpi-
ciendam eſſe, l. prima, in princ. de pœn. & l. ſecunda,
§. corporis de uacatio. muner.

Quantum uero ad munera patrimonij, illius pari
ter conditionem inſpices, ſic igitur ut unde digreſſi
ſumus reuertamur, debite referendo, ſecundum
prædictam diſtinctionem adminiſtrator reipubli-
cæ ob paupertatem, uel cuiuſque inopiam poterit
muneris præſtationem remittere, quamuis id regu
lariter facere prohibeatur iur. ſupra cita. Reſpectu
24 † tamen muneris perſonalis eſt animaduertendum
quòd quando pauper affectaſſet illam inhabilita-
tem non excuſaretur, l fin. §. item reſcripſerunt ad
municip. & de incolis. l. prima, § qui in fraudem,
de uacatio. muner. l. omnes. §. Inciuis quæ in frau cre-
dito. & l cura in fin. de muner.

25 Ratione autem † munerum patrimonialium, ſi
pauper ob inopiam a præſtatione munerum excuſa
tus, ad pinguiorem peruenerit fortunam, & opu-
lentum patrimonium adeptus fuerit, non excuſa-
bitur, ut docet Thoma. loco iam relato ſub numero
ſecundo, uerſ. ſed in caſu noſtro, quia prædia pro col
lectis ſunt tacitè hypothecata.

Quinimmo expreſſa quoque tenentur hypothe-
cæ quando ſunt regiſtrata in cataſtro, eaque reſulta
26 tante ex ipſa regiſtratione & ideo † etiam ſi per mil
le manus uel per mille poſſeſſores deambulauerint
bona taliter obligata, obligatio ſemper ſequitur
fundum, l ſi C de exacto. tributo. libro 10. l. prima,
§. ſi hæres percepto fundo iuncta ibi gloſſa, ualde
notatu digna in uerbo ſequitur, uerſic. & nota cau-
te, & probat textus in l. prima, C. quo quis ordin.
conueniatur libro 11. & in l. ſecunda, C quæ res pi-
gnor. oblig. poſſ.

Pro-

27 Propter perſonæ quoque paupertatem † poteſt
iudex diſpenſare ſuper multa pecuniaria, Bal.in l.
certa ratione quãdo prouocare nõ eſt necc ſ.& facit
l.illicitas.§.fin.de offic.præſi.ubi ius exigendi mul-
tam alteri quæſitum propter inopiam remittitur,
quamuis aliud regulariter ſit receptum, l.ult.de pa-
ct.l.id quod noſtrum de reg.iur. ad idem eſt quod
ſcribit Bald.in l.prima,in uerſic.ſed & ſi quis, C.de
28 lati.liber.tol.ubi dicit Abbatem poſſe † cogere mo
nachum, ut tranſeat ad aliud monaſterium in quo
degit, & etiam ueſtire monachos ultius ſolito pro-
pter inopiam ipſius monaſterij.

Propter perſonæ quoque paupertatem, arcetur
29 tabellio a petitione † mercedis l tam dementis in fi
ne de epiſcop.audien.ibique glo.& cap.charitatem
12.quæſt.2. Idemque dicit Bal.in aduocato in l.fu
rioſi ad finem, C.de nupt. Alex. in l. argentarius in
princip.de eden. nec etiam procurationem tenetur
ſoluere uiſitatori.glo. & Abb.in c.cum inſtantia &
in cap. procurationem de cenſibus. Alimentandi
quoque pauperis gratia iudex curam gerere tene-
tur, quamuis alias quiſque ab ea cura in extraneo
ſit immunis, l.iudices, C. de epiſcop. audien. Item
30 † excuſatur quis a tutela propter paupertatem,
§.; ſed & propter paupertatem inſtitu. de ex-
cuſatio. tuto & l. paupertas eod. titul. in ſt. quod
intelligendum eſt reſpectu perſonæ tutoris prout
loquuntur dicta iura ſupra citata, ſecus eſt reſpectu
perſonæ pupilli, quia inopia pupilli non excuſat
tutorem ab onere tutelæ.l.tutores in fin.ubi Bar.C.
31 de excuſa.tut. Poſſent aliique † plures annecti ca-
ſus, in quibus ob paupertatem recedimus a regulis
iuris, & a generalibus eius diſpoſitionibus, nihilo-
minus quia omnia proſequi noſtri non eſt inſtituti,
hactenus de paupertate perſonæ dixiſſe ſufficiat.

Sciendum eſt tamen, in omnibus iſtis caſibus
32 pauperem † uel inopem aliquem dici iudicis arbi-
trio, ſecundum receptiorem ac ueriorem ſententiã,
quamuis maxime uariatum fuerit ſententiis apud
antiquos, qui ex perſonarum qualitate ac conditio-
ne iudicabit aliquem diuitem vel pauperem.ſecun
dum Bar.in in dicta l ſi conſtante ſolu.matrim. ſub
nu.14.Alex.ſub nu.13.Iaſ.ſub num. 144. & Ripam
ſub nu.26.ibique latè poſt cæteros diximus. Didac.
varia. reſoluti. c.6.ſub nu.8.Menoch.copioſè de ar-
bitra.iudi.cap.65.ſub nu.7.

33 Quamobrem † in nouis conſtitutionibus ad tol-
lendas iſtiuſmodi difficultates, in tit.de aduocatio.
miſerabil.perſona.in §.iudices & in tit.de notar.pu-
blic.in §.notarij in cauſis pauperum, cum fuerit cau
tum, ut tam iudices ac conſultores cauſarum quàm
notarii gratis cauſas pauperum ac miſerabiliũ per-
ſonarum ſub pœnis hiſce in locis contentis expe-
diant, actaque conſcribant.

34 Declaratum quoque fuit † eos intelligi pauperes
ac miſerabiles pro quibus ita atteſtatum fuerit, me
diante iuramento de credulitate, ſi id fiat in ciuita
te Mediolani per parochianum & duos ex deputatis
Hoſpitalis magni, illius tamen portæ habitationis
ipſius miſerabilis, in alijs uero ciuitatibus per paro-
chianũ, & duos deputatos Hoſpitalis principalis il
lius ciuitatis. Hac igitur forma ſeruata in atteſtatio
ne miſerabilitatis uel paupertatis alicuius in caſib.
35 prædictis nullum erit iudicis arbitrium † quia for-
ma ad amiſſim, ad unguemque ſeruanda eſt l. non
dubium C.de legib.l j.§.ſi quis ita de uerb oblig.c.
cum dilecta ubi ampliſſimè Fel. de reſcript. ita ut
36 nec aliquid † illi addi illis neq; minui poſſit, neque
aliquo pacto alterari l.prima, §.opus nouum de ope
ris nou.nuntia.& l.quoties ubi Bal. C.de legit.hær.
Quo circa ſuccedit, ut nullum neque uoluntatis, ne
que arbitrij iudicis poſſit eſſe meritum.

SVMMARIVM.

1 *Abſentia perſonæ plerunque a generalibus iuris regulis recedi.*
2 *Statuto ſi requiratur in contractu conſanguineorum conſenſus illorum abſentiam iudicis decretum ſupplebit.*
3 *Idemque eſſe in ſtatuto mariti conſenſum in contractibus mulieris requirente.*
4 *Io.Stephanus Lambertengus laudatur.*
5 *Rector quando in eccleſia eſt ſolus ſine capitulo, poteſt ſine capitulo.*
6 *Gloſ.in cap.potuit de locat.in uer.patuiſſet declaratur, ibi & commendatur a Fely.*
7 *Prælatus quando non habet capitulum in alienationib. rerum eccleſiæ, debet adhibere ſaltem duos honeſtos clericos.*
8 *Capitulum quando vellet alienare ex neceſſaria cauſa, & abeſt prælatus debet interuenire epiſcopus.*
9 *Si tamen prælatus diu ſit abſuturus.*
10 *L.ſi longius §.ſi filius de iudi.declaratur.*
11 *In matrimoniali materia attendenda eſſe quæ decreta ſunt a ſacroſancta tridentina ſynodo.*
12 *L.ſi infanti, C.de iur.de liber.quomodo ſit intelligenda.*
13 *L.profectitia uerſi.ſi proponas de iur. doti. quomodo ſit excipienda.*
14 *L.filiusfamilias uer.nam quod ad dominum de procur.declaratur.*
15 *Dominum inuitum poſſe ob nimiam ſeueritatem cogi ſeruos alienare bonis conditionibus.*
16 *Patrem cogi filios emancipare ſi nimium ſit durus & ſeuerus.*
17 *L.fin.ſi quis a par.manu.fuer. procedere quando pater volebat cogere filium ad turpem uitam.*
18 *Patriam poteſtatem in pietate conſiſtere.*
19 *Mariti ob nimiam ſæuitiam uxor ab eodem ſeparari.*
20 *Nec illi reſtituendam eſſe.*
21 *Iudicem poſſe præcipere marito, ne de cætero ſæuitiam in uxorem ſuam exerceat.*
22 *Dominum a dominio, & iudicem ab officio poſſe expelli ob nimiam ſæuitiam.*
23 *Maritus qui negligit uxorem infirmam, non debet lucrari dotem.*
24 *Maritum teneri ſubuenire uxori de alimentis, medicinis ac omnibus neceſſarijs.*
25 *Dominus qui non facit curare ſeruum in infirmitate, ſed illum eijcit e domo priuatur illius dominio.*

26 *Maritus ingratus erga vxorem non lucratur dotem.*
27 *Sæuitiam mariti contra vxorem probandam eſſe per uxorem quæ illam allegat.*
28 *Dominum ob nimiam eius ſæuitiam in uaſſallos poſſe cogi illos alienare.*
29 *Dominos inferiores qui male tractant ſubditos poſſe cogi per ſuperiores, ut uel deſiſtant a mala tractatione, uel illos alienet.*
30 *Præceptoris nimiam ſeueritatem a iure reprobari.*
31 *Præceptoris diſciplinam humilem eſſe debere in ſuos ſubditos.*
32 *Nimiam ſeueritatem reprehendi ac puniri in epiſcopo.*

Propter perſonæ abſentiam multas induci in iure noſtro reſtrictiones generalium diſpoſitionum, ac propter nimiam perſonæ ſeueritatem.

CAP. XV.

Ropter perſonæ quoq; abſentiã
1 † multæ inducuntur in iure no-
ſtro reſtrictiones ad generales
iuris diſpoſitiones, ut ſcribit Lu
doui. Roman. in dicto § de uiro
ſub num. 53. cuius dictis addi
poſſunt quæ ſcripſit idem Ro-
ma. in conſi. 462 uerſiculo tertio, & in dicto §. de ui-
ro fall. 43. Bald. in cap. cum uenerabilis de conſue-
tud. Ang in l. mulier quæ de condit. inſtit.
2 Sed † inter multa huius capitis exempla, illud eſt
ualde inſigne, de quo loquitur Bar. in l. ſi cum dotẽ.
§. eo tempore ſolut. matrimo. & Bald. in l. tranſactio
ne, C. de tranſactio in l. turpia, §. primo, de legatis
primo, & in l. in coniunctione. C. de nupti. quæſt. illa
quid ſi abſentes ſint conſanguinei, quorum conſen
ſus requiritur in contractu uel tranſactione, an ni-
hilominus poſſit actus abſolui iudicis decreto in-
teruueniente, & concludit poſſe, cuius ſententiæ ſunt
ibi quoque Paul Caſtr. & Dom. Alciat. arg. l. bono-
rum, C. qui admitti ad bono. poſſ. & §. ſi uero ab
ſunt de hæredib. & falci. per Anchar. in capitulo pri-
mo, de conſtit. quæſtio. 14. And. Tiraque. de leg. con
nub. gloſſ. octaua, ſub numero ſeptimu, & 20. ubi
alios addit ſequentibuſque numeris multa conge-
rit ſimilia optime adiuuantia hanc deciſionem, idẽ-
3 que eſt † in ſimili ſtatuto, quo cauetur, ut mulier cõ
trahere non poſſit abſque conſenſu uiri ſui, quia tũc
quoque abſente marito poterit mulier contrahere
ut tradidit Bald. in conſi. 488. libro primo, & con-
ſi. 394. libro quinto, cui accedit Andr. Tiraq. dicta
glo. 8. ſub num. 6. confirmans eandem ſententiam
a dicto num. uſque ad num. 29. uariis inſtantiis, iuri
bus, atque argumentis, ſed ex ijs omnibus, quæ lõ-
gè lateque deducit in ſumma colligitur, Doctores
in eam conuenire ſententiam, ut diſtinguendum ſit
inter caſum quo breui aliquis ſit abſfuturus, & quo
diu, ut priore caſu, ſit expectandus poſteriore non
item, ut poſt Bald. in duobus illis conſilijs ſupra ci-
tat. concludit idem Tiraquel. loc. iam relato, ſub
nu. 19. Alex. in l. cum antiquitas columna ſecunda,
uerſi. & ſimiliter facit iſte tex. C. de teſtamen. & Caſ
ſan. in conſuetud. Burgund. in rub. 4. §. j. in gl. in uer
ſicu contr iulz entre les uiſc columna 3. quib. acce
4 dit non uulgaris † ſcriptor ex recentioribus Io. Ste-
phanus Lambert. in eius commentarijs in ſtatutum
Mediolani prohibens mulieres contrahere ſine cer-
ta ſolennitate, in gl 9. in uer. non fuerit in ciuitate,
ſub nu. 1. qui addit etiam Feron. in conſuet. Burde-
gal. in tit. de ſtatu. & iur. perſona. §. 3. colu. 4. uerſi.
quod in abſente & uerſic. ſed tamen.
5 Aliud eſt exemplum † in eo quod notat glo. ſing.
in cap. potuit in uer. potuiſſet de locat. dum uult iu
ra dicentia Rectorem eccleſiæ nihil poſſe ſine capi-
tulo regulariter agere, nõ extendi ad caſum, in quo
eſt ſolus in eccleſia ſine capitulo, quia tunc ita ſolus
alienare poteſt, ut ſi capitulum adeſſet, quam gl ſe-
quuntur ac commendant Anto. Imol. Abb. in cap.
edoceri de reſcript. quamuis And. Tiraq. de legib.
connub. dicta gloſſ. octaua, ſub num. 22. uideatur
6 uelle illam gl. non bene dixiſſe. Sed tamen † eam gl.
uti notandam ualde commendat Fely. in dicto ca.
edoceri col. pen. uer. ẽt in aliis ubi multis auctorit.
illam confirmat ac exornat, limitat tamen illam, ut
locum non habeat quãtum ad alienationem rerum
7 eccleſiæ, quia † ſiue ſimus in cathedrali, ſiue in infe-
riore eccleſia, ſemper interdictus eſſe intelligitur
ſolus prælatus per ſe alienare, qui ſi non habebit ca
pitulum debebit ſaltem alios honeſtos clericos re-
quirere, qui præſtent conſenſum per nota. ab In-
noc. ac Abb. in cit. in fin de his quæ fiunt a prælat.
ſine conſen. c. qui addit idem dicendum eſſe in alijs
actibus æquè arduis, in alijs autem procedere dictã
glo. per quas limitationes poſſet facile conciliari
Tiraq. opinio loc. ſupra cita. cum communi doct.
ſententia, in iſtis tamen caſibus ſufficeret aſſenſus ſu
perioris, ut dicit Lud. Rom. in d §. de uiro ſub num.
53. uerſi. cuius ſententia confirmatur, qui idem quo
8 que eſſe uult, qñ capitulum, ex neceſſaria cauſa † uel
let alienare & abeſſet prælatus; quia tũc quoque au-
ctoritas epiſcopi ſuppleret per gloſ. ordinar. in c.
ſi qui de reb. 12. q. 2. ſequitur Andr. Tiraq. in d. gl.
octaua, ſub num. 22. qui addit aliam non minus no.
gloſ. capitu. 1. in uer. ne ſede uacante poſt princ. ne
ſede uacant.
9 Sed iſta omnia ſunt intelligenda ſemper cum ſu
pra relata diſtinct. an is cuius conſenſus requiritur,
ſit diu abſfuturus, an uero breui tempore, ut ſupra re
10 tulimus & eodem modo intelligenda eſt † l. ſi lon-
gius §. ſi filiusfam. uiaticum ſi cer. petat. quæ dat fa-
cultatem agendi filiofam. quando pater eſt abſens.
l. ſi nepos in fi. l. ſi ita pater, & l. ſi filius de rit. nupt.
& l. ſi furioſi, C. de nupt. ubi patre abſente permittu-
tur matrimonium contrahi ijs qui ſunt in aliena po
teſtate, quamuis quantum ad hanc partem ſint ſer-
11 uanda ea † quæ decreuit ſacroſancta Tridentina
ſynodus. ſeſſio. 23. capit. 1. de reformatione matri-
monij, a qua rata habentur filiorũfa. matrimonia
con-

contracta ſine conſenſu parentum modo ſit ſerua-
ta formula quæ præſcripta ibid. eſt, circa publicatio
nem matrimonij a parocho faciendam, uel niſi ea
remiſſa ſit ab ordinario loci, in quo matrimonium
12 eſt publicandum, ſic etiam † intelligendus eſt text.
in l. ſi infanti, C. de iur. deliber. ad fin. & in l. prima,
C. qui admitti ubi permittitur pupillo adire hære-
13 ditatem quando non adeſt tutor, ſic quoque † exau
diendus eſt text. in l. profectitia verſic. ſi proponas
de iur. dot. & in l. quoties de pact. dotal. ubi patre
abſente uel furioſo contra generalem iuris diſpoſi-
tionem permittitur per alium dos conſtitui de bo-
nis paternis.

14 Similiter † debet intelligi text. in l. filiusfamilias
uerſic. nam quòd ad dominum de procur. l. ſi cum
dotem, §. eo autem tempore & l. ſecunda, § uolunta
te ſolut. matrim. l. ſed ſi unus, §. ſi filio de iniur. cum
ſimil. citatis a Lud. Roman. & Andr. Tiraquel. in lo-
cis ſupra relatis.

15 Propter perſonæ quoque † nimiam ſeneritatem
in multis receditur a generalibus iuris commu-
nis diſpoſitionibus, quamobrem quamuis gene-
raliter ſit receptum, neminem inuitum cogendum
eſſe rem ſuam diſtrahere. l. nec emere. C. de iur.
deliber. & l. inuitus, C. de contrahenda emptio.
Dominorumque in ſeruos ſuos poteſtatem illiba-
tam eſſe oporteat, nihilominus propter eorum ſæui
tiam, maioremque aſperitatem cogantur eorum
ſeruos bonis conditionibus uendere, l. ſecunda, § pri
mo de ijs qui ſunt ſui uel alieni iur. & §. ſed & ma-
ior inſtitutio. eodem titulo de ijs qui ſunt ſui uel
alien. iur.

16 Sic etiam paterfamilias † quamuis regulariter fi-
lium emancipare non cogatur §. fin. inſtitut. quibus
mod. ius patri. pot. ſolui. gloſſ. & doctor. in l. ultima
ſi quis a parent. manu. fue. nihilominus ſi ita duro
cum filio parens quiſpiam ſe habuerit, ut paternum
in filios officium excedat, iudicis auctoritate eman-
cipare cogitur dicta l. fin. ſi quis a parent. manu ubi
17 not. Alber. Odoffr. & Gofre. qui intelligunt † illum
tex. quando pater cogebat filium ad turpem uitam,
ut in l. ſi lenones, C. de epiſcop. andient. quia patria
18 poteſtas † in pietate conſiſtere debet non autem in
atrocitate, l diuus in fi. ad l. Pom. p de parrici. quam
aſſertionem intelligit ibi Marſ. ſub numero 14. in
bonis filijs committentibus leuia crimina, ſecus in
filijs procedentibus continuè de malo in peius &
committentibus enormia delicta quia in talibus de
bet potius patria poteſtas in atrocitate quàm in pie
tate conſiſtere, cum pietas ſit punire ſcelus.

19 Sic etiam ob nimiam uiri moroſitatem † ac ſæui-
tiam uir ab uxore ſeparatur & econtra, capitulo lite
ras in fine de reſtitutio. ſpolia. per quem text. ſic pro
bat D. Alciat. dicto libro primo de uerbor. ſignific.
ſub numero 55 ſed ibi eſt gl. ual de not. quæ expreſ-
ſim ait ob ſæuitiam unum alterum dimittere poſſe,
per text. in §. ſi igitur tale quid in auth. de nupt.
ibique notat Ancharan. ad finem propter ſæuitiam
20 uiri † non eſſe mulierem eidem reſtituendam, quia
contra ſæuitiam cautionibus mederi non poteſt, qui
bus additur text in capitulo de beneficio 32. quæſt.
prima & capitulo accedens ſecundo ut lit. non con-
teſta. & capitulo ex tranſmiſſa de reſtitutio. ſpolia-
to. per quem dicit Aegi Bellamer. columna tertia in
dicto capitulo literas, quòd ſi maritus proſequitur
mulierem tam capitali odio, ut nulla cautione pro-
uideri poſſit, tunc reſtitutio eſt differenda, & mu-
lier ſequeſtranda, & cum prædictis conuenit Abb.
ibi in ultimo notabil. dicens uxorem non eſſe reſti-
tuendam marito ſi non poteſt ſecure cum eo mora-
ri abſque periculo perſonæ. nec remedio cautionis
poteſt ſufficienter prouideri, quinimo eſt ſufficiens
cauſa remouendi illam ab eo, & ſeparandi matrimo
21 nium quo ad thorum, & iudex poteſt præcipere † ma
rito ſub certa pœna & iuramento, ne de cætero ſæui
tiam ſuam in uxorem oſtendat. l. præſenti, § primo,
C. de ijs qui ad eccleſi confu. & capitulo primo, ut
lit. non conteſt. & ubi non deſiſtat ob tale præceptū
poteſt iudex illum priuare uſu uxoris, ut ſcilicet unà
habitare non debeant, argum. dict. l. ſecundę de ijs
qui ſunt ſui uel alie. iur. ibique Bar. in l fi. quem tex.
legit ſub lege prima ad fin. eodem titulo, ubi ait q
quemadmodum dominus repellitur à dominio ſer
22 ui, ſic iudex † repellitur ab officio ob nimiam ſæui-
tiam, in quam ſententiam optime facit bonus tex.
in l. unica, §. ſed ſcimus, C. de lati. libe. tol. & quod uo
luit ibi Bald. & idē Bal. in l. ab hoſtib. §. ſi uir. ſolut.
matrimo. ubi concludit quòd ſi uir negligit uxo-
23 rem infirmam, † non debet lucrari dotem, neque uir
tute pacti, neque etiam uirtute ſtatuti, poſt gloſſ.
ibi quam dicit eſſe communiter approbatam, Rol.
à Vall in tract. de lucr. dot. quæſtio. 64. ſub nu. 5. qui
cōfirmatione addit quod volūt Bal. ac alij in l. quod
pro in uxorem, C. de nego. geſt. ubi dicūt maritū te-
24 neri ſubuenire uxori † de alimentis ac medicinis ac
omnibus neceſſarijs, quia quandiu durat matrimo-
nium tenetur ſuſtinere onera eiuſdem, & ſi ea non
ſupportet non poteſt dotem lucrari, neque ex pa-
cto, neque ex ſtatuto, hoc idem aſſirmat Caſtren. in
dicto §. ſi uir, ubi dicit caſum iſtum tanquam quo-
tidianum menti tenendum eſſe, ſemelque ſe il-
lum habuiſſe de facto Florentiæ, eandem ſententiā
ſecutus fuit Aretin. in §. fuerat columna ſexta inſtit.
de actio. qui adducit ſimile de domino, qui non fe-
25 cit curare † ſeruum in infirmitate, eiecitque illum de
domo, nam priuatur illius dominio & ſeruus effici-
tur liber. dicta l. prima §. ſed ſcimus, C. de lat. l. bert.
tollen. & apparet hanc ſententiam eſſe receptiſsimā,
ex ijs quæ congerit idem Rol. a Valle loc. ſupra cita.
ſub numero 6. in quam ſententiam facit quoque,
quod dixit Ripa l. fin. columna ſecunda, C. de re-
26 uoc. donatio. dum inquit quòd maritus † ingratus
erga uxorem non lucratur dotem. in omnibus igi-
tur prædictis caſibus ob nimiam duritiem uel ſæ-
uitiam mariti receditur a generalibus iuris diſpoſi-
27 tionibus. Sunt tamen † omnia quæ hactenus dicta
ſunt de ſæuitia atque atrocitate uiri contra uxorem
probanda per ipſam uxorem quæ illam allegat, ut
ſcribit Ioan. Lup in cap. per ueſtras in 3. notab. in fi.
de donatio. inter uir. & uxor. cui accedit ac multas
addit auct. Riminal. iunior in tract. conſil. crimin. in
conſil. 81. ſub nu. 24. cum plurib. ſeq. qui eſt omni-
no ui-

no uidendus in hac materia .
28 Sic etiam dominus ob nimiam ſæuitiam† qua vta
tur in eius uaſallos poteſt cogi illos alienare, ita ui-
detur uelle Fab. in §. fin.inſtit. de ijs qui ſunt ſui uel
alien.iur.& Bart.in l. 1.eod tit.& plenius Bald.in l.ſi
dominus, §. licet dominorum cod.tit. de ijs qui ſunt
ſui uel alien.iur. Ang.in §. in poteſtate col. 3. uerſic.
in ea gloſſ. ibi, inſti. de ijs qui ſunt ſui uel alien. iur.
& ibi Port.in addit in 2.col.uerſic.adde quòd hodie
& ibi Iaſ. in additio. eiuſdem incip. nota ,& ita ait
ſeruari in forenſi uſu apud Delphinates Guid Pap.
deciſ.60.Bal.& poſt illum Aluar.in cap. 1. §.publici
latrones de pac iuramen.firm Cur.iun.in conſ. 174.
29 ſub nu.38.& ſeq.ubi uult† iſtos dominos inferiores
qui male tractant ſubditos ſuos poſſe cogi per ſupe-
riores dominos, ut uel ceſſent a mala illa tractatio-
30 ne,uel illos alienent. Præceptoris† quoque nimia ſæ
ueritas à iure improbatur, ac punitur ſi modum ex-
cedat in caſtigando , etiam ſi caſtigatio ſit permiſſa
impunè præceptori in diſcipulum l. ſed & ſi quem-
cunque, §. ult. ad leg. Aquil cum l. præceptoris & l.
ſeq.eod.ti.dicitque ibi gl. in uerſic dicenti idem eſſe
in marito,per text. in l. ſi conſtante § ſi maritus ſol.
matri.& in fructuario per l. locum, §. fi.de uſufruct.
& in creditore per text.in l.eleganter. § planè de pi-
gnor. action. idemque de patrefam. in eius filios ac
familiam dicit Butri. in cap. cùm contingat de for.
compet. Et quod de magiſtro ſeu præceptore di-
ctum eſt, firmant quoque Barto. & Alber. in dicto
§. ultimo ubi addit textum Alberic. in capitulo ſu-
per eo de ſent.excomm.& in cap.humilis de maior.
& obed.ubi apparet, humilem eſſe debere præcepto
31 ris† diſciplinam in diſcipulos ſuos, neque debere ex
cedere modicam caſtigationem, ſic etiam nimia ſæ-
32 ueritas reprehenditur ac punitur in epiſcopo,† per
tex.in cap.2.& ibi Abb.de cleri.percuſſo & facit tex.
in clem. 1. in §. quia nos de ſtat.monac. Sed & pro-
pter huiuſmodi cauſam poſſe ſocietatem diſſolui di
xit D.Alciat.d.lib. 1.de uerb.ſignifi.ſub d.nu.55.per
tex.in l.ſi conuenerit pro ſocio .

S V M M A R I V M.

1 *Maritus qui animi ſui hoſtilitatem oſtendit in vxorem ſuam, ſi petat eam ſibi reſtitui non auditur.*
2 *Nec cogenda eſt uxor ad uirum redire.*
3 *Filium a pœna parricidij excuſari propter hoſtilitatem patris.*
4 *Sed tamen laudandum non eſſe filium, qui tale ſcelus patrarit in perſonam patris.*
5 *Albericum vero diſtinguere inter bellum iuſtum ac iniuſtum.*
6 *D.Claro uideri opinionem crudelitatis plenam, quæ permittit filio patrem impunè occidere propter hoſtilitatem.*
7 *Vaſallum non poſſe impune offendere dominum ſuum.*
8 *Opinionem communem, quòd filio propter hoſtilitatem liceat patrem interficere, poſſe tolerari, quando pater eſſet uere hoſtis patriæ.*
9 *Eaque diſtinctione niti D.Clarum conciliare contrarias Bar. ac Dyni ſententias.*
10 *Auctor quomodo putet diſtinguendam ea in controuerſia, an filius patrem propter hoſtilitatem interficere ualeat. nu. 11.12.& 13.*
14 *Subditum teneri adiuuare dominum, etiam contra proprium patrem, uel filium.*
15 *Hoſti impunè ſeruandam non eſſe fidem.*
16 *Petrinus bellus Aſtenſis iuriſconſultus laudatur.*
Contra ſenſiſſe refertur. ibid.
17 *Ladislaum Imperatorem fuiſſe reprehenſum, quod ſine cauſa uiolaſſet pacem initam cum Amuratho Turca, eumque pœnas dediſſe.*
18 *Hoſtilitatem eſſe dare pecuniam ad uſuras.*
19 *Hoſtium bona ſtatim fieri capientium.*
20 *Hoſtium perſonas in iuſto bello fieri capientium.*
21 *In crimine læſæ Maieſtatis, hæreſis, alijsque ſimilibus admitti perſonas quæ alias non admitterentur in teſtimonium.*
22 *Hoſtes ac capitales inimicos non admitti in criminibus exceptis.*
23 *Dicta in iure de inimicitia, atque hoſtilitate ſemper intelligenda eſſe de capitali.*

Quàm multis in caſibus ceſſent generales iuris diſpoſitiones ob perſonæ hoſtilitatem.

C A P. XVI.

PRopter perſonæ quoque hoſtilita
tem ſeu inimicitiam, multa fue
re recepta contra generales iuris
diſpoſitiones, & ideo quando ma
1 ritus† hoſtilitatem animi ſui do-
cuit in uxorem, ueluti quia para-
uit ei inſidias ueneno, uel aliter, ſi
petat ſibi uxorem reſtitui, poteſt aduerſus eundem
excipi, de illius animi hoſtilitate, per ea quæ ſcribit
Abb.in capit. 1. de diuor. Fely.in cap.ſcribam col. 1.
de præſumpt. Petr.Gerar.in ſing.65.quem ſequitur
Neuiza.lib. 1.ſyl.nupt. non eſt nubendum ſub num.
42. quibus adſtipulatur quod ſcribit Bald.in conſil.
240. uol.3 uolens quòd quando de iſtiuſmodi hoſti
2 litate animi mariti in uxorem conſtat non eſt † co-
genda uxor ad uirum redire, quamuis maritus ca-
ueat, ac iuret de non offendendo, refert ac ſequitur
Craue.in conſi. 31. aſſerens quòd ubi odium eſt ca
pitale non tenetur, nec debet quis cõfidere fragili-
tati cautionis, cum tali caſu ſufficiens non ſit reme-
dium cautionis, capit.accedens 2.ubi gloſ.in uerſic.
inimicis ut lit.non conteſt.cum alijs per eum allega-
tis, & faciunt quæ paulo ſupra diximus de ſæuitia ma
riti, & ſcribit quoque Riminal.iun.in conſ.81.ſupra
cita. inter conſi.crimi.
Sic etiam propter hoſtilitatem excuſatur filius
3 † à pœna parricidij, qui patrem hoſtem patriæ fa-
ctum interemerit. l.minime de religio.& ſumpti.fu-
ner.per quem text. ſic probat Ludoui.Roman.in di-
cto §. de uiro ſub nu.37. ſol.mat. dicitque decidi il-
lam quæſtionem, quam Bartol. ac Dyn. tractarunt
in l ſi adulterium cum inceſtu, §. liberto.ad leg. Iul.
4 de adulter. attamen D. Alciat. † dicto lib.primo de
uerb.

uerbor.ſignific. ſub nu. 55. dicit quòd tametſi filio
impunè id contra patrem audere liceat, ob hoſtilita
tis cauſam nihilominus laudandum nō eſſe filium,
qui ita naturalia iura contempſerit, per text. in d. §.
liberto. glo. uero in d. l. minimè intelligit illum tex.
quando filius occideret patrem ſe defendendo, aliàs
ſentit ut ſemper filius incidat in pœnam parricidij
de qua in l. 1. ad leg. Pompe. de parricid. Alberi. ue-
5 rò in dicta l. minime † uidetur velle diſtinguere inter
caſum belli iuſti atque iniuſti, ut ſcilicet, priore ca-
ſu liceat, poſteriore non liceat. Communis tamen
opinio uidetur eſſe cum Bart. contra Dyn. tam in d.
§. liberto, quàm in d. l. minimè, etiam in caſu ſtatu-
ti quo impunè data fuerit facultas occidendi banni
tum, ut de communi atteſtatur Marſil. in l. 1. § præ-
terea ſub nu. 33. de quæſtio. Gomeſ. in §. rurſus ſub
nu. 22. inſtitu. de actio. Bero. in cap quæ in eccleſia-
rum ſub nu. 114. de conſtit. cum ſimil. adductis per
6 D. Clar. in § homicidium ſub nu. 59. Qui tamen † ait
quòd hæc opinio nunquam ſibi placuit, ſed ſemper
ei uiſa fuit crudelitatis atque impietatis plena, licet
enim pater ſit bannitus, non tamen deſinit eſſe pa-
ter neque iura naturalia amittit l. iura ſanguinis de
reg. iur. & l. legatum de capit. diminutio. propterea
inquit ſe credere quod tali filio patrem occidenti ea
put eſſet amputandum neque mouere, quòd uirtu-
te talis ſtatuti pater bannitus cenſeatur eſſe factus
hoſtis patriæ, id enim eſſe per fictionem, quæ in re
tam enormi non debet ueritatem patriæ poteſtatis
adumbrare, præterea quia ſecundum communem
7 Doctorum opinio. non poteſt uaſallus † impune of-
fendere dominum ſuum, ut per Alber. in 4. part. ſta-
tut. quæſt. 27. & Cœpol. conſi. crimina. 5. verſi. ſepti-
mo pro hoc, & tamen nemo ſani capitis negabit,
maiorem reuerentiam debere filium patri, quàm ua
ſallum Domino ſuo, ait tamen quòd forte poſſet to-
8 lerari communis opinio † ubi talis pater uerè eſſet
hoſtis patriæ, ideſt actualiter arma contra patriam
inferret, nam cum filius qui eo in actu patrem occi-
deret eſſet excuſandus & ita inquit loqui Claud. qui
ita communiter concludi atteſtatur in l. 1. § iuſgen-
tium ſub nu. m 13. de iuſt. & iur. ita ut in ſumma D.
9 Clar. uideatur duas iſtas opiniones † Dyni ac Barto-
li conciliare conſiderando duos caſus, quando ſcili-
cet pater uerè hoſtis eſt patriæ, in actuque hoſtilita
tis contra eam, & quando fictè eſt hoſtis, ut priore
caſu communis Doctorum ſententia locum habeat,
poſteriore Dyni opinio procedat.

10 Ego autem arbitrator † ſic conſtituendum eſſe, q
aut ſeruata patria potuit filius patrem ſeruare, &
tunc ſine ſcelere fore dici non poſsit qui pietatem
debitam à filijs in parentes, iuraq; naturalia ſangui-
nis tam ſcæleſtiſsimo auſu temerarit, & ita proce-
dit opinio Dyn. D. Alciati, ac D. Clari quam probat
quoque text. in dicta l. minime de religio. & ſumpt.
fun. arg. a contrario ſenſu illorum uerborum, quod
11 ſi filius patrem † aut pater filiū occidiſſet ſine ſcele-
re, & premio afficiendum eſſe conſtituerūt ergo ubi
eum ſcelere occidiſſet, neque præmio afficiendus,
neque laudandus erit filius, ſed pœna condigna ple
ctendus, aut ſine opera filij potuit ab alijs patria ſer-
12 uari, & tunc aut filius ſponte † in patrem irruit & nō
excuſatur, neq; dici pōt ſcelere carere, quia affecta
ta illa occaſio cōtra patrē prodeſſe non debet. l. tria
de excuſ. tutor. §. item tria inſtit. de excuſat. tuto. uel
curatorum ibique not. gloſſ. l. & qui data quibus ex
cauſ. maio. & l. 2. §. ſi tamen ſi quis cautio & l. uxori
§. 1. ad leg. Corn de falſ. Aut coactus ueluti principis
13 imperio, † & tunc ſi notorie eſſet iniuſta patriæ cau-
ſa contra patrem, debuit recuſare, & omnino abſti-
nere, quia in bello iniuſto nō cogitur ſubditus iuua
re Dominum, capit. domino guerram hic finitur lex
Corradi ubi notant communi conſenſu intepretes.

Cęterum ubi bellum eſſet iuſtum, uel dubitaret,
tunc ſemper filius excuſandus eſſet, ubi aliter patriā
ſeruare non poſſet, ut ſupra dictum eſt, quia ſubdi-
14 tus † tenetur adiuuare dominum ſuum etiam con-
tra proprium patrem, uel filium, ut eſt tex. in dicto
cap. domino guerram, §. fi. & eſt communis opinio,
ut dicit Zaſ. de feud. par 7. capit. 4. ſub nu. 10. quem
refert ac ſequitur D. Cla. in § feudum q 21. ſub nu.
4. & hoc pacto poſſunt ad concordiam reduci om-
nes uarietates opinionum ſupra relatarum.

15 Eadem quoque ratione † dicitur hoſti impune ſer
uandam non eſſe fidem, per text. in capit. Dominus
23. q. 2. cap. mandatis 13. diſt. & capit. utilem ſimu-
lationem ead. 22. q. 2. niſi ſpecialiter aliquid illi pro-
miſſum fuerit l. 1. § non facit de dol. mal. per quem
text. ſic cōcludit Ludo. Roma. in dicto §. de uiro ſub
nu. 37. & D. Aleiat. dict. li. 1. de uerbor. ſignific. ſub
dicto nu. 55. ad finem qui dicit M. Tullium elegan-
tiſsimè hanc quęſtionem explicare lib. 3. officiorum
quem omnino uidendū eſſe ait. Et propterea inquit
16 Petrinus † Bellus iuriſconſultus Aſtenſis elegantiſsi
mus de re milita. part. 2. tit. 14. Hoſti ſeruandam eſ-
ſe fidem per tex. in cap. nolo 22 q. 1. & auctoritatem
Diui Thomæ ſecunda ſecundæ q. 40. unde ait repre-
17 henſum fuiſſe Ladislaum † Imperatorem qui cum
Amurato Turca, malè perſuaſus, quod fidē, quam
inconſulto ſum. Pontifice dederat ſeruare non tene
retur, pacem uiolauit, quod tamen illi malè ceſsit,
acie enim uictus interiit. Sic etiam propter hoſtilita
18 tem † licitum eſt dare hoſti pecuniam fœneratiam,
cap. ab illo 14 q. 4. per quam ſic probant Roman. &
D. Alcia. ſupra cita. & uerè text. ille eſt ualde notan-
dus ad hoc, cum poſſunt illam abſolutam concluſio
nem, quòd ubi ius eſt belli ibi ius eſt uſuræ, & opti-
19 ma quidem ratione, ideo ſtatutum eſt quia † ii hoſti
bus ita licet eorum bona capere ut ſtatim fiant ca-
pientium, § item ea quæ ab hoſtibus de rer. diuiſio.
int. iur. elementa, §. ſi ab hoſtib. ubi Ang not. quib.
mod. ius. patr. poteſt. ſolui. l. 1. in prin. ubi omnes no
tant de acquir. poſſ. l. hoſtes l. ſi quid in bello de cap.
& poſtlimi. reuerſ. Andr. Tiraq. de legi. connub. l. 1.
ſub nu. 48. & 49. ubi peculiari eius more innumeras
citat auctoritates Philoſophorum, Hiſtoricorum
ac Theologorum in hanc ſententiam, & nouiſsimè
Didac. in reg. peccatum, §. 11. in princ. Petr. Bellus
de re milit. par. 2. cap. 12. Et nos ampliſsimè tradidi-
mus in dicta l. prima in princ. de acquiren. poſſeſſ.
poſt cæteros.

20 Quinimmò ſi etiam † in iuſto ac licito bello nōn ſo-
lum

lum res, ſed etiam ipſi hoſtes capti efficiuntur ſerui capientium, l.naturalem in fin.de acquir.rer. dominio, d l.hoſtes, & l. ſi quid in bello de capt.& poſtlimi.reuerſ.& d. §.item ea quæ ab hoſtibus, inſtit. de rer diuiſio.cum ſimil.cita. ab Andr. Tiraq.dicta l.1. ſub nu.49 & Dida.d.§.11.ſub nu.2.Claud.Cotæ.de iur.milita.c.24.quamuis Petrus Bellus de re milita. par.4 tit.1.contrarium dicat de conſuetudine obſeruari.ergo dicendum à fortiore erit quod ſi occupatio bonorum ac perſonarum ipſorum hoſtium licita eſt, ita ut transferat in ipſos capiētes dominium, multo magis debeat licere illis dare pecuniam fœ-
21 neratitiam. Facit † inſuper hoſtilitas perſonæ, ut quamuis in crimine læſæ Maieſtatis, hæreſis, ac ſimoniæ admittantur teſtes aliàs inhabiles ac minus legitimi cap.per tuas extra de ſimon.cap. in fidei de hæret.lib.6.quem doct communiter ita intelligunt, ut ſcribit poſt alios a ſe citat.D.Cla.in §.hæreſis ſub
22 nu.20.nihilominus non admittantur † hoſtes ſeu capitales inimici illius, qui accuſatus fuerit, ut ibi dicitur, quod notauit Bart. in l. in quæſtionibus ad leg. Iul.maieſtat.& Roman. ac D. Alc. in loc.ſupra cita. & poteſt addi Zanch.de hære.cap.13.ſub nu.3.qui pariter idem probat per text.in cap. cum oporteat, & in cap. repellantur de accuſati.& in §.ſi uerò dicatur odioſus in auth. de teſtib. quibus poteſt addi c. licet hely.de ſimo.ibiq; Abb.ſub nu.1.Fely.in d.c.per tuas ſub nu.4.& in cap.quoties de teſtib.ſub nu.4.& in dicto cap.cum oporteat ſub nu.3.circa finem ubi inquit, quæ dicuntur de inimicitia atque hoſtilitate repellente teſtem a teſtimonio dicendo in prædictis
23 caſibus, intelligenda eſſe de inimicitia † atque hoſtilitate capitali in quam ſententiam multa congerit Campeg.noſter Ticinenſis in ſcholijs ad prędictum locum Zanchini, & ita etiam atteſtatur nouiſſime communiter teneri per Doctor.D.Clar.in prax.crimin.q.29.ſub num.5.per illum text.in d. c. per tuas quem ait Doct. communiter appellare ſingularem in hac materia, teſte Marſil.in conſil.65.ſub nu.10.

SVMMARIVM.

1 *Infamem poſſe eſſe procuratorem ſed non epiſcopi.*
2 *Et quæ ſit ratio.*
3 *Infamem intelligendum eſſe de illo qui ſit infamis per ſententiam.*
4 *Infamem non promoueri ad officium procuratoris quod conferat honorem uel dignitatem.*
5 *Infamis non poteſt eſſe tutor pupilli poſiti in dignitate.*
6 *Perſonam capitularem, vel collegiatam non poſſe alios in ſui locum ſubſtituere, qui non ſint de capitulo uel collegio.*
7 *Doctores ac ſcholaſticos non poſſe ſubſtituere niſi eos qui ſunt de uniuerſitate uel collegio.*
8 *Promotores ubi ſunt abſuturi ab actibus Doctoratuum, ſubſtituere ſolere uel alios profeſſores, uel alios de collegio.*
9 *Electus quando a principio eſt abſens, etiam ſi electa ſit induſtria perſonæ, nihilominus poteſt alium ſubſtituere.*
10 *Et quæ ſit ratio.*
11 *Magiſtratus municipales qui aſſumuntur ad ſpectabilem dignitatem poſſe ſubſtituere.*
12 *Doctor conductus ad publice profitendum non poteſt per ſubſtitutum id muneris præſtare.*
Niſi ex cauſa neceſſaria. ibi.
13 *Neceſſitas facit probabile, quod aliàs eſſet improbabile.*
Idem eſſe quando ex conſuetudine poſſet legi per ſubſtitutum.
14 *Quando per ſubſtitutum eadem reſurgit utilitas, etiam in induſtrialibus poteſt fieri ſubſtitutio per uaſallum in feudo.*
15 *Vel quando eſſet inhabilis, aut ex verbis inueſtituræ non appareret electam fuiſſe induſtriam perſonæ.*
16 *Locator & emphyteuta ob nimiam negligentiam poſſunt a locatione & ab emphyteuſi expelli.*
17 *Fructuarius ob nimiam negligentiam poteſt priuari uſufructu.*
18 *Procurator ob eius negligentiam etiam poſt litem conteſtatam poteſt amoueri ab officio procurationis.*
19 *Iudex poteſt remouere procuratorem ab eius officio, ſi uideat eum negligentem.*
20 *L. Eum qui agit, C.de procur. intellectus.*
21 *Iudicem in caſu contumaciæ uictoriæ poſſe ex officio ſuo prouidere.*
22 *Iudex propter negligentiam atque ſocordiam poteſt remoueri ab officio.*
23 *Officialis ſi uidet aliquos rixantes, & ſe non interponit, poteſt ab officio remoueri.*
24 *Regem ob negligentiam regno priuari poſſe.*
25 *Imperatorem uel regem inutilem poſſe deponi*
26 *Sum. Pontif. poſſe Imperatorem ac Regem inutilem priuare imperio, ac regno.*
27 *Qui imperatores ac reges a ſum. Pontificibus depoſiti fuerint.*
28 *Sum. Pontifex ex quibus cauſis habeat facultatem priuandi Imperatores ac reges & transferendi imperium.*
29 *Prælatus eccleſiæ negligens poteſt a prælatura remoueri.*
Quando negligentia eſt magna ac craſſa. ibid.
30 *Qui diſtinguant inter prælatos ſeculares ac regulares, & ſequent.*
31 *Quomodo putet auctor reſoluendum eſſe negocium negligentiæ prælati, vt poſſit remoueri.*
33 *Negligentia quando tranſit in aliam ſpeciem delicti, prælatus remouetur, niſi reſipiſcat monitus. nu. 34.*
Intellectus c.ſi quis Abbas, 15.q.2.ibi.
35 *Gloſſ. in capitulo ea quæ de officio Archidiacon. declaratur.*
36 *Ab officio perpetuo quem non deponi propter negligentiam, niſi culpa inducat depoſitionem.*
37 *Innoc.in cap.cum in officijs declaratur.*
38 *Executor ad pias cauſas, quamuis duret per annum ſi tamen iuſto epiſcopi præcepto non pareat, poteſt remoueri.*

Perſonæ qualitatem in ſubſtitutionibus 12
faciendis maxime attendi, ac propter negligen-

gentiam ſocordiamque perſonæ generales
iuris diſpoſitiones reſtringi.

CAP. XVII.

PErſonarum quoque qualitas facit,
ut in ſubſtitutionibus faciendis
recedatur à regulis iuris commu
1 nis, & ideo quis infamis † poſsit
eſſe procurator non tamen eſſe
poterit, ſi is qui conſtituat procu
ratorem ſit in dignitate poſitus,
quia non poterit infamis illius eſſe procurator ob
conſtituentis qualitatem, cap. quia epiſcopus 2. q 3.
& ita dicit Ludoui. Roma. in d. §. de uiro ſub nu. 38.
cap. 1. & cap. infamis 3. q. 7. quod not. in cap Impera
torum de iuram. calum. & c. accedens 50. diſtinct.
Aegi. Belle. in cap. Imperatorum ubi addit tex. 3. q.
2 10. cap. fin & rationem quia † in alijs procuratoribus
non requiritur ſumma perfectio, ut in procuratore
epiſcopi, per text. in cap. legi. 16. q. 1. quæ aſſertio in
3 telligenda eſt in eo, qui ſit † infamis per ſententiam,
ut declarat gloſſ. in d. c. infamis, ſecus ſi aliter quis in
famis laboret, per text. in ult. § inſtitu. de exceptio.
pro declaratione ampliore cuius aſſertionis pote-
runt uideri Archi. & Aegid. Bellemer. in locis ſupra
citatis & præſertim Bellemer. in d capit. Imperato-
rum ſub nu. 8. de iur. cal. ubi ualde notanter loqui-
tur in hac materia, idemque ſimiliter dicendum eſ-
4 ſet, quando officium procuratoris † conferret digni-
tatem uel honorem publicum, ueluti officium pro-
curatoris Cæſaris, Imperatoris, regis, procuratoris
fiſcalis, ſummi Romani Pontificis, uel alterius per-
ſonę his ſimilis, quia infames a dignitatum aditibus
repelluntur, l 2. C. de digni. lib 12. & l. infamia, C. de
decur. libro 10. eademque ratione arcetur infamis
5 † a tutella pupilli poſiti in dignitate, ut ſcribit Bal. in
l. caſsius de ſenato. Quando etiam is qui ſubſtituere
uellet procuratorem in ſui locum eſſet perſona ca-
6 pitularis uel collegialis non poſſet † alium ſubſtitue
re in ſui locum ad exercitium eius officij, qui non eſ
ſet de capitulo, uel de collegio iuxta tex. in cap. quia
propter de electio & in cap. ſi quis iuſto ad fin. eod.
tit. lib. 6. quæ res ut ait Roman. iam relatus eſt argu-
mentum quòd ſi ſcholaſticus in uniuerſitate, uel
7 Doctor † aliquis in collegio uellet aliquem relin-
quere in ſui locum in ferendis ſuffragijs, non poſſet
relinquere niſi aliquem, qui eſſet de uniuerſitate uel
de collegio, quod ea ratione receptum fuiſſe opi-
nor, ne ſi locus ijs quoq; fieret, qui non eſſent de uni
uerſitate uel collegio, euulgarentur ijs qui de gre-
mio nõ eſſent ſecreta uniuerſitate vel collegio, quæ
non niſi matriculatis & de ordine illo exiſtentibus
8 nota eſſe debeat. & ideo quando † ab actibus docto
ratuum abfuturi ſunt promotores ſubſtituunt uel
alios Doctores publicè profitentes, uel alios de col-
legio Doctorum, ut conſuetudinis eſt in noſtro Ti-
cinenſi Gymnaſio, neque in re medio toleraretur ut
in alia perſona fieret ſubſtitutio ad eiuſcemodi a-
ctum & ita etiam puto ſeruari in alijs Gimnaſijs.
9 Sic etiam † quando eſt electa induſtria perſonæ,
quamuis regulariter is qui electus eſt non poſſet
alium ſubſtituere, nihilominus ſi a principio eſt ab
ſens, uel ex poſtfacto abeſſe coactus fuit, ex neceſſa
ria abſentia talis ſubſtituentis qualitas operatur, ut
poſsit ſubſtitutio de altero fieri, illaque teneat, per
tex. in l. de pollicitationibus de pollicita. & in l ſi ab-
ſenti de legatio. & notã. in l. inter artifices cum mul
tis ſimilib addictis per Roman ſub d. nu. 38. qui re-
fert einſdem ſententiæ fuiſſe Ioan. Andr. in Mercur.
10 in reg. qui facit per alium, & † ratio poteſt eſſe du-
plex. prout duplex eſt aſſertionis caput, nam quan-
do is qui eligitur abeſt, tunc non uidetur eſſe electa
induſtria perſonæ, ut dicunt glo. Bar. Albe. & Raph.
Cuma. in d. l. inter artifices de ſolutio. Quando ue-
ro poſt factum ex cauſa neceſſaria impellente abeſt,
tunc quoq; non uidetur obeſſe quia neceſsitas nul-
lis iuris regulis perſtringitur, l. 1. de offic. proconſ.
cum ſimil. ibi adnota. in gloſſ. in uerſ. expedire, & in
l prima, §. primo vbi doctor. de offic. eius cui mand.
eſt iuriſdict.
11 Sic etiam † propter abſentiam uel aſſumptionem
ad ſpectabilem dignitatem, magiſtratus municipa-
les qui prohibentur ſubſtituere, facultatem ſubſti-
tuendi habebunt, l. nullus qui nexu, C. de decur lib.
10. §. prohibemus in authen. de collato. & §. nulla in
auth. de defenſor. ciuita. & ita eſt de mente Bar. in l.
obſeruare ſub nu. 5. de officio proconſul. & ita uult
Ludoui. Ro. iam relatus qui addit ſic intelligendum
eſſe text. in l. ſuggerenti, C de officio eius qui uic.
alter. gerit, facit quod ualde notanter ſcripſit Bal. in
l. ult. de excuſatio. tuto. uolens, quòd tametſi non
12 poſsit Doct. † conductus ad publicè profitendum
id muneris præſtare per ſubſtitutum, quia opus in-
duſtriale non committitur, l. unica, §. ne autem, C de
cadu. tollen. Innoc. in cap. quoniam Abbas de offic.
delegat. nihilominus quando ſubeſt cauſa neceſſa-
ria illum id facere poſſe, l. Titius, §. fin. eod. tit de ex-
13 cuſat. tuto. quia neceſsitas facit † probabile quod
aliàs foret improbabile l. qui potuerunt de manumi
ſſam. idem Bal. in l. 1 §. ne autem, C. de cadu. tollen.
Ang. in d. l. fin. de excuſat. tuto. idemque eſt ſi ex con
ſuetudine poſſet legi per ſubſtitutum Bart & Alex.
in l. nemo de duob. ra. Abb. in cap. cum M col. 5. de
conſtit. item intelligenda eſt prædicta, quando mo-
dico tempore impedimentum eſſet duraturum, ſe-
cus ſi longo tempore; quia tunc non deberet facul-
tas ſubſtituendi, ſed deberet fieri remotio l. ſi lon-
gius in princ. de iudi. per quem tex. ſic ſentiat Roma.
ſub d. num. 38. in fin. ex huiuſcemodique cauſa uult
uaſallum quoque ſeruire poſſe per ſubſtitutum,
quamuis aliàs prohibeatur per d. l. 1. § 1. de officio
eius cui mand. eſt iuriſd. & d. §. nulla de defenſor. ci-
uita. in auth. idem Bald. in cap. 1. §. ſi quis deceſſerit
ſub num. 2. ſi de feud. fuer. contro. inter domi. &
agnat. uaſall.
14 Idemque † eſt quando per ſubſtitutum eadem re
ſurgit utilitas, ut per Franc. Cur. ſen. in conſilio 70.
colum. 1. uel quando is ad quem feudum eſt deuolu
tum eſt inhabilis. ut per Alex in conſil. 10. col. 3. in
primo uol. & per Egidi. in conſil. 48. & quando ex
15 uerbis inueſtituræ feudalis non appareret electam
fuiſſe

fuiſſe induſtriam perſonæ. Cyn. Bal. & alij in l. quiſ-
quis, C. de epiſc. & cleric. Felyn in cap. in præſentia
ſub num. 83. de probationi. conſultiſsimus Cæſal. in
conſil. 1. ſub nu. 32. & conſil. 151. ſub nu. 41. propter
ſocordiam quoque ac nimiam negligentiam, in ple-
riſque a regulis iuris communis receditur, uerbi gra
16 tia ſi ita negligenter uerſetur locator † in re condu-
cta, emphyteuta in re emphyteutica, uaſallus in
re feudali ut damno atque deterioratione afficia-
tur res conducta, emphyteutica, uel feudalis,
quamuis regulariter non poſsint illi priuari re con-
ducta, emphyteutica uel feudali, durante tempore
eorum contractuum, nihilominus ob cauſam il-
lius nimiæ negligentiæ, ſocordiæ, vel inertiæ pote-
runt priuari l. ædem. C. locat. auth. qui rem. C. de
ſacr. eccleſ. c. 1. §. quicunque de pac. ten. & eius uio-
lato. & ita not. Doct. paſſim in locis ſupra allegat.
Lud. Rom. in d. §. de uiro ſub nu. 35. D. Alcia. d. li. 1.
ſub nu. 55. & D. Clar. qui atteſtatur communem,
tam in emphyteuta eccleſiæ, quàm priuati in §. em
phyteuſis q. 26. & in §. feudum q. 47. & 51. And. Ti-
raq. de retract. conuentio. §. 3. gl. 1. ſub num. 22. Ar.
Pinel. in l prima, ſub num. 60. uerſ. idem in emphy-
teuta, par. ſecunda, qui pariter atteſtatur de com-
17 muni, & idem receptum eſſe † in fructuario tradit
Alexand. in l. diuortio. §. ſi fundum, ſol. matrim. Ca-
ſtrenſ. in auth. qui rem, ſub num. 3. Dec. ſub nume-
ro quinto. Io. Hannibal in l. nemo poteſt, ſub num.
168. de leg. primo. Tiraquel. & Pinel. in locis ſupra
citatis.

Eadem quoque ratione quamuis procurator
poſt litem conteſtatam regulariter nõ poſsit a pro-
18 curationis officio amoueri † ob eius tamen negli-
gentiam ac contumaciam in proſequenda lite po-
teſt remoueri. l. eum qui res agit. C. de procurator.
ubi notant doct. illum tex. pro ualde inſigni ad hoc
propoſitum ibiq; inter cæteros Iaſ. ſub num. ſecun-
do quem Bal. in l. mandatum, in 6. columna eſſe ſin
19 gularem ait ad hoc † quod iudex poteſt ex officio
remouere procuratorem abſentis ab officio, ſi vi-
deat illum negligentem & contumacem in proſe-
quendo iudicio, ne quandoque illius contumacia,
uel negligẽtia præiudicium aliquod pararet do-
mino, & quamuis Salv. & Paul. Caſt. in dicta l. eum
qui res agit, diſſentiant, uelintque illum tex. proce-
dere in tutore uel curatore aliove legitimo admini
ſtratore tantum, eá ratione ꝗ iſti tales a iudice de-
putentur, proptereaque ab eiſdem poſſent remo-
ueri, quod non eſt in procuratoribus qui a partib.
deputantur cuius rei gratia perpendens Bald. hunc
tex. in l. mancipia. ff. de ſer. fugit. dixit hunc tex. eſſe
mirabilem ad hoc, ꝗ a iudice poſsit remoueri pro-
curator, quod pro mirabili notat quoque in dict.
l. eum qui res in quarto notab. Nihilominus Iaſon
20 † in eadem l. eum qui res ſub numero ſecundo,
uerſic. puto ꝗ iſta, habet pro abſoluto, ut dict. lex
eum qui, non ſolum in tutore, & curatore locum
habeat, ſed etiam in procuratore, qui licet a parte
conſtituatur, & non a iudice, tamen poteſt remo-
ueri a iudice propter contumaciam iudicialem, in
iudicio contractam & commiſſam in proceſſu iu-
diciali, & circa ea quæ ſpectant ad ipſum iudicem,
l. ſed etſi prætorem. §. ſed etſi, dum decreto ex quib
cauſ. maior. Et ita ſentiunt Ang. Fulgoſ. & Bal. dicit
tamen aliud eſſe ob aliam cauſam, ſed ego genera-
21 liter † concludendum eſſe cum prædictis Doctor.
opinor, alia ratione, quia ſcilicet in caſu contuma-
ciæ tam notoriæ debet iudex ex officio ſuo ſuccur
rere, per ea quæ ſcribit Alexand. in l. vnica. ſub nu-
me. 7. cum duobus ſequen. & Rip. in l quarta. §. hoc
autem iudicium, de damno infect. ſub nume. 34. &
ſequen. ubi etiam ſine allegatione notorij conclu-
dit contra Alexand. loc. præalleg. ex ſolo officio poſ
ſe iudicem prouidere, item quia tenetur ſupplere
ex officio pro abſentibus ut per eundem Ripam in
dicto § hoc autem, ſub num. 74. cum præſertim lite
per procuratorem conteſtata poſſet iudex ad ſen-
tentiam diffinitiuam procedere, vt per Bartol. in
dicto §. hoc autem, & per Ripam ſub dicto nu. 74.
ad finem, quia per litis conteſtationem eſt effectus
procurator dominus litis, leg. procuratoribus & l.
nulla. C. de procura. ſimiliter idem concludendum
22 eſt in iudice † qui propter negligentiam atque ſo-
cordiam poteſt remoueri ab officio l. ſi quos, C. de
off. præfect. prętor. orien. uel illiri. per quem ſic con
cludit Iaſ in dicta l. eum qui res, ſub num. 3. quam-
uis dicat Bal. non recordatum illius text. aliter uide
ri concludere in dicta l. mancipia. C. de ſer fug. qui
tamen in l. prima, §. qui is, de offic. præfect. urb. in
fi. & in l. nullus in 2. not. C. de ſum. Trinit. & fi. cath.
allegando Petr. in l. ſi ſeruus. C. de nox. aſſerit quod
23 ſi officialis † uidet aliquos rixantes, & ſe non inter-
ponit poteſt ab officio remoueri. Sed & idem dicẽ
dum eſſe in rege concludit Iaſ. ibid. quem dicit ob
24 negligentiam † regno priuari poſſe, per glo. notan.
in uer. regis in cap. grandi, de ſupplen. neglig. præ-
lato. lib. 6. ibique Ioan. Andr. ac Gemin. qui dicunt
idem eſſe in alijs Ducibus, Comitibus, aliiſque di-
gnitatibus ſecularibus, Intelligendo tamen ut ibi
per eos, qua de re amplè ibi agit Anton. Corſet. in
eius repetit. & in tractat. de regib. quinimo inquit
Lancelot. Corrad. in templ. omn. iud. li. 1. cap. 1. de
Imperato. in titu. crimin. publi. infan. exceptio. ſub
25 num. 5. † etiam inutilem Regem uel Imperatorem
poſſe deponi per cap. alius 15. quæſt. 6. & propte-
rea dicebat Mart. Laud. de princ. q. 401. ſum. Pon-
tif. dare curatores Regibus inutilibus, quando ine-
pti ſunt ad ſe ipſos probè gerendos in regni admi-
niſtratione, & ſub ſequen. tit. idem Corrad. a quo,
& quib. cauſ. imperat. depon t. concludit poſt Bal.
ac Mart. Laudenſ. quos citat ſummum Pontificem
26 poſſe ſecundum ueritatem † eiuſcemodi Impera-
tores ac Reges priuare imperio ac regno, uel mi-
tius agendo & dare coadiutorem per cap. quamuis
& cap. petiſti 7. q. 1. & d. cap. grandi de ſupplend. ne
gligent. prælato. propterea Io. le Cirier. de primi-
genit. q. 7. lib. 3. enumerat poſt Alber. in eius dictio
nario Reges atque Imperatores depulſos † a ſum-
27 mis Pontificibus ſimiles ob cauſas, hoc eſt Ludo-
uicum Francorum Regem a Zacaria ſũm. Pontif.
Ottonem ab Innocentio, Fridericum ab Innocen-
tio IIII. Ludouicum Bauarum a Ioanne XII. eſt
de

de hoc tex in dicto cap. alius 15.q.6.ubi glo.inquit
28 Papam ex talibus cauſis † deponere Imperatorem
per tex.in cap.duo,& in cap.ſi Imperator 96.diſtin
ctio.quòdque habet facultatem transferendi Im-
perium per tex. in cap. venerabilem, qui fil.ſint le-
git.& ita probat etiam Aegid.Belle. in d.cap. alius
ubi de imperatoris depoſitione dicit eſſe caſum in
cap.Apoſtolicę de re iudic.li.6.& in clement.paſto
ralis eodem titu. & eiuſdem ſententiæ fuit Dec. in
conſil. 151. ſub num. quinto ad quæ maximè con-
fert quę ſcribit Do.Alciat. in cap. quod ſedem ſub
num. 35. de offic.ordinar. ubi ait principem de ne-
ceſſitate eſſe adſtrictum ius dicere uel per ſe uel per
magiſtratus ſuos,aliàs poſſe priuari regno.
29 Eodem modo prælatus eccleſiæ † negligens circa
res ipſius eccleſiæ,& poſſeſsiones,& earum iura po
teſt deponi a prælatura cap. dictum cum gloſ.2.81.
diſt.cap.cùm ad monaſterium,§.fi de ſtat.monach.
& ibi gloſſ. in uerſic. negligens quæ limitat eſſe ue-
rum quando negligentia eſt magna ac craſſa,& glo.
in cap.ſæpe in gloſſ.fin.in uerbo priuare 12. q.2. &
gloſ. notant in cap. ea quæ in uerſic.negligentia de
offic.Archidiacon.Ioan.Andr.& Gemi.in cap.1.de
ſupplen.neglig.prælato.lib.6.& Abb.in c.ea quæ in
not.5.ſub num.3.de ſtat. Monacho.quibus accedit
Iaſ.in d.l.eum qui res ſub nu.5.
30 Sunt tamen † qui hac in re diſtinguant inter præ-
lat.ſeculares ac regulares, ut priores ob negligen-
tiam ſolam remoueri non poſsint,niſi ſit annexa ali-
cui alteri delicto tunc enim poſſunt deponi. Poſte-
riores uero ob ſolam negligentiam remoueri ua-
31 leant,quia facilius † remouentur regulares,quàm ſæ
culares,cap.qualiter 3.de accuſat.c.ſi quis Abb.18.
q.2.& gloſſ. in uerſic.negligens in capit.cùm ad mo
naſterium de ſtat. Monach. quæ diſtinctio uidetur
eſſe de mente Abbat. in dicto capitulo ea quæ de
32 ſtat Monacho. Mihi placet reſolutio, † quam facit
Fely.in hac difficultate in cap.1.ſub nu.2. de treug.
& pac.quod regulariter propter negligentiam ſim-
plicem non ſit prælatus ab officio deponendus, ſed
ſi monitus non ſe emendet imponatur excommuni
catio duorum menſium,cap. quicquid & ibi gloſ.in
uerſic.excommunicationi, 1.q.1. & ſi cum negligen
tia concurrat timiditas, & animi remiſsio in com-
miſſa exercēdo,detur ei coadiutor.d.c.ea quę.§.cp ſi
Abbas de ſtat.Monacho.quòd ſi cum negligentia cō
currant alia delicta,tunc remoueatur a dignitate.&
33 ita propriè † loquatur text.in dicto cap. ſiquis Abb.
18.q.2.idemque ſit ubi negligentia tranſit in aliam
ſpeciem delicti, ueluti cùm negligit res eccleſiæ ac
poſſeſsiones,quia iſta non eſt mera negligentia,un-
de poteſt deponi ita intelligitur ſupra citat.cap. di-
ctum cum gloſ.2.81.diſtinct.& cap. cum ad mona-
ſterium §.fin.de ſtat.mona.& gloſſ.fin.in cap.ſæpe.
12.quæſt.ſecunda.
34 Idemq; pariter † quādo negligētia trāſit in negli-
gētiā magnam,quæ appellatur neglectus,ut quādo
monitus non deſiſtit,arg.c.placuit 12 q.3. nam pro
tali negligentia poteſt deponi ſecundum Io. Andr.
in d.c. 1. pro quo uidetur eſſe caſus in c. 1. de offic.
cuſtod.& gloſſ.in uerſic.negligens in d. cap. cùm ad
monaſterium, §. fin. de ſtat. regula. quæ dicit quòd
propter negligentiam prælatus deponitur, quando
35 eſt magna ac craſsa † eodemque modo exaudienda
eſt gloſſ.in dicto cap.ea quæ,de offic. Archidiacon.
quam Butri. ibi dicit eſſe ualde notandam, dùm lo-
quitur de negligentia craſſa per quam dixit Cardin.
in clem.1.in 2. notab.de celebra.miſſa.propter negli
gentiam nunquam uideri prælatum eſſe remouen-
dum, niſi ſit ualde perniciosus eccleſiæ, & monitus
non reſipiſcat,ſic etiam intelligendum eſt, quod di-
xit Abbas in d.cap.ea quæ de ſtat. monac. dum uo-
luit propter paruam negligentiam non eſſe præla-
tum remouendum ab eius officio,& Bal in l.manci-
pia uerſic. quæro an officiales, C. de ſer. fugiti ubi
36 † ait ab officio perpetuo quem non deponi propter
negligentiam niſi culpa inducat depoſitionem. ue-
luti quia deliquit in officio per l ſi aliquid, C. de ſu-
ſceptor.& Archar.lib.10.& gloſſ. in l.2.§.mulier de
37 ijs qui not. infam. ſic quoque † exaudiendum eſt,
quod ſcripſit Innoc. in cap.cum in officijs,dùm di-
cit prælatum puniendum eſſe de culpa non leui, &
quę nouiſsimè tradidit de punienda negligentia prę
latorum Rodoan.de reb.eccleſ.non alien.in ti.de re.
eccleſiaſtici.aliena.ſub nu.53.& plurib. ſequen.car.
52.dixit quoque Bal.in dicta l.eum qui res agit, C.
de tranſ.in 4.nota.cui accedit ibi Iaſ.ſub numero 9.
38 † quod licet officium executoris ad pias cauſas du-
ret per annum, ſi interim eſſet contumax in aliquo
præcepto iuſte ſibi facto per epiſcopum, poſſet ſta-
tim priuari officio commiſsionis, quam aſſertio-
nem repertit Bald. in l.unica in ult.col. C.de iis quæ
pœn.nomi. & in l.id quod pauperibus col. pen.q 23.
C.de epiſcop. & cleri.poſt ſpeculato.in tit.de inſtru.
editio.§.nunc uerò aliqua uerſic.quid ſi executor eſt
ſuſpectus.Nec mirum id uideri debet,cum teneatur
de leuiſs. culpa, tanquam pro dolo, Bartol. in l alio
de alimen.& cibar.legat.& Cardin.in clemen.prima
de teſtam.

S V M M A R I V M.

1 *Patrem ignominioſum non poſſe iniuriam filio illatam remittere.*
Nec agere ad dotem contradicente filia.
Nec filios uiliſſimam uitam degentes dignitatis paternæ prærogatiua potiri.
2 *Mulierem fornicariam non poſſe uti priuilegio mulieribus conceſſo,ne perſonaliter capi poſſint.*
3 *Lex alicui pœnam irrogans locum non habet in uiliſſimo homine,qui aliàs ſit infamis.*
4 *A patre infami non poſſe uiliſſimæ uitæ filium eam ob cauſam exhæredari.*
5 *Vſufructuarium nullam habere querelam inofficioſi teſtamenti contra teſtamentum fratris, qui perſonam turpem inſtituerit.*
6 *Filia quæ uitam infamem ducat, non poteſt petere, ut alatur à patre, nec ut ab illo dotetur.*
7 *Niſi ad meliorem frugem redierit.*
8 *Infamem non poſſe teſti contra ſe producto infamiam obijcere.*
9 *Exceptionem infamiæ quamuis non concludat quan-*

tum

tum ad partem, concludere quantum ad iudicem.

10 *A proſecutione iuris ſui, quem non repelli quamuis ſit criminoſus.*

11 *Actionem non dirigi contra teſtem, ſed contra aduerſarium.*

12 *Seruum in caſibus in quibus habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio, poſſe opponere aduerſus teſtes illos eſſe ſeruos.*

13 *Vbertus de Bobio magnæ auctoritatis inter antiquos.*

14 *L. Quoniam, C. de hær. qui dicunt ſpecialem caſum cõtinere ſpecialitatis rationem non inducunt.*

15 *Albericus Malleta antiquus Ticinenſis iuriſconſult. laudatur.*

16 *L. Quoniam, C. de hæreti. tempore, hæreticos non fuiſſe infames.*

17 *Sed ex diſpoſitione auct. Gazaros, C. de hæreti.*

18 *Teſti ſi crimen obyciatur, poſſe illum ſe oſtendere innocentem.*

19 *Eum qui producit teſtes poſſe probare illos eſſe honeſtæ famæ, quamuis aduerſarius infames eos dicat, quamuis.*

20 *Pet. Anchar. aliquando auſus non fuerit decidere hanc controuerſiam, ſed cogitandam reliquerit.*

21 *Quid ſentiat Bart. in hoc negocio.*

22 *Romanum a Siculo fuiſſe reprehenſum, quaſi, l. quoniam, C. de hæreti. loquatur de hæreti. qui non ſunt infames.*

23 *Quamuis hodie per dictam auth. Gazaros, omnibus legitimis actibus ſint interdicti.*

24 *Criminoſum aut excommunicatum teſtem non poſſe contra alium deponere ſimili crimine innodatum.*

25 *L. in arenam, C. de inoffi. teſtament. quomodo ſit intelligenda.*

26 *Probationem omnem faciendam eſſe iudici, & non parti.*

27 *Auctorem putare contradicentes antiquorum ſententias circa illud, an infamis contra teſtem infamem poſſit de infamia opponere, conciliari poſſe.*

28 *Reſeruationem nihil operari, ubi nihil reſeruandum inueniat.*

29 *Naturam reſeruationis eſſe conſeruare ius quod quis habet.*

30 *Matrem meretricem non poſſe exhæredare filiam meretricantem.*

31 *Niſi tempore teſtamenti ſit facta melioris uitæ.*

32 *Infamem admitti ad proſecutionem iuris ſui, tam iudicialiter, quàm extraiudicialiter.*

33 *Quomodo intelligenda ſint iura omnia, & gloſſa ac auctoritates, quibus defenditur infamem de infamia opponere poſſe.*

34 *Infamis infamia tam iuris, quàm facti, non admittitur in criminalibus ad dicendum teſtimonium.*

35 *Infamis tamen infamia facti admittitur in ſubſidium.*

36 *Cum tortura propter vilitatem, quamuis aliqui contradicant.*

37 *Sed receptior eſt, ut admittatur cum tortura.*

38 *Alijs tamen placet id relinquendum eſſe iudicis arb.*

39 *Quæ ſententia recipitur ab auctore.*

Infames qui deponunt de ijs quæ ab illis geſta ſunt, ita probant, vt aliæ perſonæ quæ non deponunt de ijs, ibidem.

40 *Fides quæ teſti diminuitur ob infamiam augetur ob depoſitionem eorum quæ ab ijs geſta ſunt.*

Ob vilitatem perſonæ quibus in caſibus recedatur a regulis generalibus.

CAP. XVIII.

PRopter uilitatem quoque perſonæ receditur a regulis iuris communis, generaleſque iuris diſpoſitiones reſtringũtur, quorum multa exempla proſequitur Roman. & D. Alcia. in locis ſupra citat. ille ſub num. 23. hic ſub nu. 57. ueluti cum pater ob illius uilitatem uitæ ac ignominiam priuatur iure patriæ poteſtatis, l. ſi
1 lenones, C. de epiſcopali audien. uel accetur † ne iniuriam filio illatam remittere ualeat, l. ſed ſi unus, §. ſilio de iniur. ne de dote actionem contradicente filia intentare poſſit, l. ſi cum dotem, §. eo autem tempore ſolut. matrim. l. ſi filiusfam. de procuratore ne liberi parentum dignitatis benef. potiantur, ſi uiliſſimam degunt uitam, l. ſenatoris filia de rit. nuptia.
2 ut mulier fornicaria † & quæ meretricandi uitam ducit, non potiatur priuilegio mulieribus conceſſo, ne perſonaliter capi poſſint, Bal. in l. cõſentaneum, C. quomo. & quando iud. quod tamen Ioan. And. in additio. ad ſpeculato. putat intelligendum eſſe, quando meretrix non eſſet coniugata, ſecus ſi matrimonio copulata fuiſſet, quia tunc vitæ vilitas obumbraretur honore matrimonij, cui accedit Roma. per l. ſi uxor, §. 1. ſecundum intellectum communem de adulter. iuncta l. ſi ea & l. quæ adulterium, C. de adulter. qui dicit hoc ualde notandum eſſe pro declaratione ad dictum Bald. in dicta l. conſentaneum.
3 Sic etiam lex iubens † alicui infamiæ pœnam irrogari, locum nõ habet in uiliſſimo homine, qui aliàs ſit infamis l. 2. uerſi. & ſi perſona, C. ut intra cert. tempus, iuncta l. hos accuſare, §. omnibus de accuſatio. ſed & addi poteſt uitæ uilitatem operari, ut a patre
4 infami † non poſſit uiliſſimæ uitæ filius, qui aliàs a ſucceſſione paterna iure merito poſſet repelli, §. cauſas uerſic. præter uoluntatem in auth. ut cum de appellatio. cognoſci. exhæredari, quia nihil infamis infami, neque doloſus doloſo obijcit l. in arenam, C. de inoffi. teſt. ubi gloſ. & doctor. communiter l. quoniam, C. de hæreti. & manich. ubi pariter differunt gloſ. & doctor. l. ſi duo de dol. & gloſſ. in cap. contra Chriſtianos de hæreti. lib. 6. unde dixit Bal. in l. improbum fœnus circa prin. C. de infami. Nullum fœ-
5 neratorem † habere querelam inoſficioſi teſtamenti contra teſtamentum fratris perſonam turpem inſtituentis cùm ipſe ſit turpis perſona, ſequitur Iaſ. in d. l. in arenam in fin. qui addit tex. in ſimili in c. quia fruſtra de uſur.

Propter uitæ quoque uilitatem & infamiam filia
6 quæ † peccauit in corpus ſuum, non poteſt petere ut alatur, neque ut dotetur a patre, quamuis generaliter

liter & ali & dotari filia iubeatur a patre,leg. qui li
beros de rit. nuptia.& l.ult. C.de do.promiſ.ubi ſic
reſtringit eam l. Bald. poſt ſpeculato. in tit.qui fil.
ſint legiti.§.pe.uer.quid ſi filia peccauit, quem ſeq.
Iaſ.in d.l.in arenam ſub nu.6.& tradunt Doc.com
7 muniter in l. 1.ſol. mat.niſi tamen † filia ad melio-
rem frugem redierit,ut dicunt But. & Abb.in cap.
quintauallis de iureiuran.hi col.2.ille 3.Iaſ.in d.l.in
arenam ſub num. 6. & plenè diximus poſt cæteros
in d.l.1.ſol.mat. in 1. limit. ad eam concluſionem,
quod pater legitimus, & naturalis teneatur filiam
8 dotare. Videmus quoque unius † infamiam opera-
ri,ut non poſsit teſti contra illum deponenti infa-
miam obijcere,ita tenet gl.in l.3 §.lege Iulia de te-
ſtib. iudex tamẽ ex officio ſuo poteſt talem teſtem
repellere per l.quos prohibet de poſtul.& ita refert
Bal.probare Gul.de Cuneo in d.l.in arenam. C.de
inoff. teſta. quamuis ipſe dicat, quòd licet infamiæ
exceptio non concludat quantum ad partem, pro-
pter æqualitatem infamiæ,concludit tamen quan-
9 tum † ad iudicem,cui debet fieri fides,Saly. tamen
ibi refert dictum Gul.& cum illo tranſit, Gl.tamen
in cap.teſtimonium de teſtibus contrariam firmat
ſententiam, ut imò poſsit infamis contra teſtem in
famem obijcere exceptionem infamiæ ,mota illa
10 ratione,quòd a proſecutione iuris ſui † quis non re
pellitur,licet ſit criminoſus,cap.omnibus 3.q.5 niſi
ſit excommunicatus uel talis cui forum ſit interdi-
ctum . Et rurſus illa ratione,quia in iudicijs contra
teſtem non agitur, ſed potius contra aduerſarium,
cùm aduerſus illum actio dirigatur, non contra te
ſtem,capit.cùm dilectus de ordin.iud.& ſic pari ra-
tione,ſicque ſecundum gloſ.illam non poterit in te
11 ſtem opponi infamiæ crimen, quia † actio non
monetur contra teſtem , ſed contra aduerſarium.
d.capit. cùm dilectus,quæ pariter utitur illo exem-
plo , quòd ſicut ſeruus in caſibus in quibus poteſt
12 ſtare in iudicio,& habet legitimam perſonam ſtan
di in iudicio, ut in c.1.& 2. de coniug.ſeruo. poteſt
opponere aduerſus alios teſtes examinatos illos eſ
ſe ſeruos ,l. hos accuſare de accuſatio. ſic & in caſu
iſto in quo infamis ad ſui iuris proſecutionẽ admit-
tatur, ſpecul. quoque in tit. de teſtib.uerſi.nunquid
excommunicatus ,tenet quòd criminoſus, excom-
municatus,uel infamis non admittatur contra inſa-
mem,ſicque amplectitur gloſ. ſententiam in d.c.te-
13 ſtimonium,quod facit,& antiquus † illæ magnæ au
ctoritatis interpres Vbertus de Bobio,qui ſubtili ſa-
nè ratione mouetur, hoc eſt, quòd ſi excipio con-
tra te criminoſum uel excommunicatum eſſe ,
tu non poteris contra me de excommunicatione re
plicare l.apud celſum,§.Marcellus de excep dol.cap.
dilecta,& capit. a nobis de accuſatio.ad dictã l.quo
niam, C. de hæreti. & Manichæ. reſpondet illam l.
quoniam procedere in ſpeciali caſu ſuo hæretico-
rum,idemque uult ſpeculat.iam relatus,ſed non de-
14 clarant iſti magnæ auctoritatis patres,† in quo ſpe-
cialitas hæc perſiſtat,unde clarius hoc negocium ex
15 plicat Albericus Malleta † Ticinenſis noſter iuris
conſultus,nec contemnendæ quidem eruditionis,at
que auctoritatis, de teſtib. capit.tertio ſub rit. quo-
modo teſtes repellantur ratione criminis uel infa-
miæ ſub nu.12. ad fin.tempore promulgationis di-
16 ctæ l.quoniam non fuiſſe prohibitos hæreticos dice
re teſtimonium,quia tunc non erant infames,hodie
17 uero † cum facti ſint infames ex diſpoſitione auth.
Gazaros,repelli a dicendo teſtimonio,& ſic l.illam
hodie fore correctam. Petr.autem Ancharan.in di-
cto capitulo teſtimonium dicit gloſſ.ibi ualde ſubti
liter loqui,& refert ad eam dictum Io.Andreæ dicẽ-
tis,quod ſi teſti crimen obijcitur, poteſt ſe oſtende-
18 re † innocentem , ne fama ipſius grauetur ſicut po-
teſt oſtendere inſtrumentum ſuæ manumiſsionis, ſi
illi obijciatur quòd ſit ſeruus ut in auth.de teſtib.§.
furioſi,& in authent.ſi dicatur,C.eod.titu.quinimò
19 quod eſt magis † poteſt is qui tales teſtes produxit,
probare ſuos teſtes eſſe honeſtos quos aduerſarius
aſſerit malæfamæ , iuxta tradit.in cap. ex tenore de
teſtib.& per ſpeculato.in titu.de teſte,§.primo.uerſ.
item opponitur quod eſt criminoſus , & Bartol. &
Bal.in dicta l.cum mulier ſolut.matrim. ſed in capit.
perſonas de teſtib.adducit dictã gloſſ. in dicto §.le-
ge Iulia & in dicta l.in arenam cõtrarium tenẽtem,
20 & non † eſt auſus tantus interpres aliquid decidere,
ſed cogitandum relinquit , Bartol. autem belliſsimè
21 †,determinare uidetur hanc quæſtionem , in l.cum
mulier ad fin.ſolut.matrim.grauiter diſtinguendo,
prout eſt illius moris , inter eos qui ſunt infames
eiuſdem ſectæ,& illos qui ſunt infames quidem, ſed
non ratione eiuſdem ſectæ,uerum diuerſæ,ut primo
caſu unus aduerſus aliũ in teſtẽ admittatur,ut dicit
Lud.Rom.in d.l.cũ mulier eſſe tex.in d.l.qm̃,C.hære
ti.& in d c.ſi hæreticus de hęreti.li.6.quãuis Andr.Si
cul.de teſtib.par.1.ſub nu.50.dicat quãtũ ad hęreti-
22 cos non recte loqui Rom.† quia d.l.qm̃ loquitur de
quibuſdã,qui ſecundũ iura antiqua nõ erãt infamis,
nũc aũt ſunt per d.auth.Gazaros,C.de hæret.& Ma
nicheis.ſicque in teſtes non poſſunt admitti.d.l.3.§.
23 lege,cum illis † interdicti ſint omnes actus legitimi,&
conſequenter facultas dicendi. teſtimonij,c. quicun
que de hæret. lib.6.& ideo dicit gloſ. in d.c.ſi hære-
ticus eod.tit.quod cùm hæreticus ſit excommunica
tus,& ſtatim debeat occidi.c.excommunicamus,&
c pen.de hæreti.non erit admittendus in teſtem.

Secundo uerò caſu, quando ſumus in infamibus
ſectæ diuerſæ,tunc ueritas eſt,ut infamis,uel crimi-
24 noſus teſtis,aut excommunicatus,† non poſsit depo
nere cõtra alium ſimili crimine inuolutum, per tex.
in c.perſonas de teſtib.cum ibi nota.ab Iano.& in c.
intelleximus de adulter.& dicit Sicul.iã relatus, mi-
rũ eſſe quod Bar.non allegauerit ſupradictam gl.in
d.c.teſtimonium quæ in terminis hoc dicit, & c.no-
tificamus 35.q.6.ad d.l.in arenam † reſpondet illam
25 loqui de actibus qui fiunt inter ipſos infames , ſed
in caſu glo.in d.c.teſtimonium res uerſatur circa te-
ſtamentum, quod facit fidem iudici de ueritate om
26 nis enim probatio † facienda eſt iudici,& nõ parti l.
quinquaginta de probatio. & ut dicit Io.Andr.in ru
bric. de probatio. in additio. ad ſpeculator. per l. ſi
quando & l.eos,C.de teſtibus, c.inter cęteras de re-
ſcript.c.ſtatutum,§ cum uero eo.ti.lib.6.cum ſimil.
a Sicul.citat.loco iam allegato ſub nu.51.

Quid dicemus in hac controuerſia? Ego crede-
27 rem † contradicentes memoratorũ patrum ſenten-
tias poſſe diſtinctionis fœdere hunc in modum con
ciliari, quòd ſcilicet aut loquimur de obiectu infa-
miæ qui fit ab obijciente ratione honoris uel digni-
tatis, conditionis uel ſtatus conſeruandi gratia, aut
de obiectu infamiæ qui fit contra aliquem ad ali-
quod aliud peculiare ius ſuum cõſeruandum, Prio-
re caſu ego arbitror opinionem glo.in d.l.3. §.lege
Iulia de teſtib.& in d.l.in arenam, C.de inoffi.teſta.
ueriorem eſſe, quia Hæbreus nihil Hæbreo, nec Cati
lina Cethego, uel elegantius ſcripſit D.Alc.lib.4.de
uerbor.ſignif.Clodius accuſat mæchos Catilina Ce
thegum. Non enim qui deploratæ famæ eſt, infamẽ,
aut ignominioſam uitam debet alteri obijcere, ad
eius illeſæ dignitatis ſtatum, quem non habet, præ-
ſeruandum, cum iſtiuſmodi exceptionis obiectio ſit
ad præſeruandum illeſæ conditionis gradum, qui cũ
nullus ſit in infami, non poteſt præſeruari, quia reſer
28 uatio † nihil operatur ubi aliquid reſeruandum non
inuenit, Ang. per illum text.in l. ſi quis legauerit de
leg.1. Bal.in conſi. 100. egregie lib. 1. aſſerens reſer-
uationes impoſsibiles nullius eſſe momenti. Natura
29 enim † reſeruationis eſt conſeruare ius, quod quis ha
bet, non autem tribuere ubi non competit, Dec. in
conſi.343. col.fin. uerſic.& illa uerba Crauc.conſil.
29.ſub nu.8. Pariſ.conſil.104. ſub nu. 10. lib.3. cum
non entis nullæ ſint qualitates, iur.uulgaribus & ita
procedunt quæ tradunt, Bald. & Fulgo. per illum
text. in dicta l. in arenam, C. de inoffic. teſtament.
30 videlicet matrem † meretricem non poſſe exhæreda
re filiam meretricantem. quam aſſertionem intelli-
git Iaſ. in d. l.in arenam ſub nu.5.poſt Bal.in l.ſi fi-
31 liam, C.eo.ti.de inoffic.teſtam.eſſe ueram, † niſi ma
ter fuerit tempore conditi teſtamẽti facta uitę emẽ-
datioris, ac frugi, per l.imperialis.C.de nup.ubi Bar.
& Bal.notant, Poſteriore caſu cõſentio glo.in d.c.te
ſtimoniũ, quæ uidetur crebriorib. patrũ calculis, re-
cepta, ea quoq; ratione pręter ſupra recitatas quod
32 cum infamis † admittatur ad proſecutionem iuris
ſui tam iudicialiter, quàm extraiudicialiter, debent
quoque intelligi conceſſa illi fore ea omnia, ſine qui
bus id quod illi permiſſum eſt, exerceri non poſſet. l.
2.ubi late Iaſ.præ ceteris de iuriſ.om. l. ad legatum
l.ad rem mobilem de procurat.l.illud.de acq. hære.
33 l.oratio de ſponſal.cum ſodalibus, † & ita intelligen
da ſunt omnia illa iura, gloſſæ, auctoritates ac ratio-
nes, quæ ſupra fuere pro hac parte deducta, quæ ſi
diligentius inſpiciantur, progrediuntur ſolùm in ca-
ſibus in quibus agit quis ad aliquod peculiare ſuum
intereſſe, citra alicuius exiſtimationis præſeruatio-
nem. Quòd ſi daretur aliquis caſus promiſcuus, tunc
eſſet negocium reſoluendum iuxta ea quæ ſupra di-
ximus in mixtorum tractatione, ſic etiam propter
34 infamiam tam iuris quàm facti quis † non admitti-
tur in criminalibus ad dicendum teſtimonium, ſe-
cundum communes opiniones de quib. teſtatur D.
Clar.in prac. crimi.quæſt. 24.ſub numero 13.qui ta
35 men limitat † in teſte infami infamia facti, in ſubſi-
dium, ut per Aret.in c. 1.ſub nu.43. de excuſat. quia
tunc admitteretur cum tortura propter utilitatem
36 uero † aliqui dicunt communem eſſe vt admittatur
ſine tortura in criminalibus ut Roll.in a Val.ſub nu.
37 64.in conſ.24.lib.1. Alij dicunt † communem eſſe
ut admittatur cum tortura, ut Igne.in l.1.§.ſerui ſub
nu.75.ad Syllan.D.autem Clar.q.25.ſub nu.8.dicit
38 hoc eſſe relinquendũ † arbitrio iudicis, in omnemq;
euentum nunquam eſſe tantam fidem iſtis teſtibus
40 adhibẽdam quantam alijs, quod ego credo † uerius,
quinimo & cum infames & uiles teſtes deponunt de
ijs quæ ab ipſis geſta ſunt, ita probant, ut aliæ hone-
ſtæ perſonæ quæ non deponunt de ijs. Andr. Tiraq.
de retract.conſang.§.1.gl.14.ſub nu.48.uer.& quod
præterea, Socin.Iun.conſ.61.nu.16.li.2.Menoch.de
arbitr.iudi.lib.2.caſ.99. ſub num.8. & ſeq.quia fides
41 † cui vilitas ſeu infamia derogat augetur ex eo quod
de geſtis a ſe ipſo teſtatur.l.quæro, §.ultimo de ædi-
lit. ædict.

SVMMARIVM.

1 *Iura generaliter mandantia delinquentes puniri locum non habent in multitudine delinquente.*
2 *Multitudine delinquentium, principem facilius remittere.*
3 *Qui diſtinguunt in hoc articulo*
4 *Auxiliatores & delinquentes eadem pœna puniri, niſi multitudo auxiliata ſit.*
5 *Caporales ac principes factionum & ſeditionum ciuitatis, aſperimè puniri, cum auxiliatoribus mitius agi.*
6 *Pęna corporalis cum multitudo punitur, in pecuniariam commutatur.*
7 *Monendo magis, quàm minando cum multitudine agendum eſſe.*
8 *Ob populum multum pertranſit crimen inultum.*
9 *L.pen.C.ad leg.Corn.de ſicar.induci.*
10 *Militare flagitium apud Romanos ſeueros militaris diſciplinæ uindices, a multis commiſſum, paucorum ſortitione fuiſſe punitum.*
11 *Legiones decimatas fuiſſe legi.*
12 *L.Apronij Ducis in Africa decimatio.*
13 *Quantum horroris ac ignominiæ incuteret antiquus ille mos decimandi apud Romanos.*
14 *Ibique M.Craſſi ac Iulij Cæſaris decimatio refertur.*
15 *Scipio tres tantum ſeditionis principes quandoque ſupplicio affecit, alijs remiſit.*
16 *Craſſi aliud exemplum in puniendis militaribus delictis.*
17 *Titi dicterium refertur.*
18 *Titum puniendæ multitudinis ſententiam reuocaſſe.*
19 *Athenienſium Alexandrique Magni exempla in puniendis militibus conſternatis.*
20 *Scipionis animaduerſio in Albij Galeni & Atrij Vmbri perſonas ſeditionis auctorum, cum remiſſione reliqui exercitus.*
21 *Ferdinandi Gonzagæ Siciliæ proregis ſeuera animaduerſio in milites Hiſpanos ad Randatium conſternatos.*
22 *Aluari Sandei inſidiæ in milites Hiſpanos conſternatos.*
23 *Hiſpanorum militum cadauera à Meſſana Tauronitanum & inde ad ſyracuſis atque Auguſtam littorib. ſcopuliſque illiſa, ac fluctibus fœde lacerata, proſpecta fuiſſe.*
24 *Hiſpani milites quàm grauiter tulerint eā ignominiam.*
25 *Cæſarem præclare Ferdinando Gonzaga ſuccenſuiſſe,*

quid

quòd indulgentius egiſſet cum cohortibus Hiſpanis, quod illas non decimaſſet.

26 *Quibus difficultatibus perſtringi uideatur ea ſententia, quòd delinquentium gratia pœna ſit remittenda.*

27 *Peccantium multitudinem non parere errori patrocinium.*

28 *Moyſem propter peccatum idolatriæ occidi præcepiſſe uiginti duo millia hominum.*

29 *In pœnis diuini iudicij, multitudinem non excuſari nec effugere pœnas.*

30 *Et ita exaudiendas eſſe omnes auctoritates & omnia iura, quæ dicunt multitudinem non excuſari a pœnis.*

31 *In pœnis humani decreti, multitudinem quæ errorem uel delictum ſuum defendat, non excuſari.*

32 *Ciuitates quæ deſciſcunt a regibus ſeu principibus ſuis, exque auctoritate etiam propria ac bellica ſe defendunt, graues plerunque luere pœnas.*

33 *Vbi diſpenſatio uel remiſſio locum habere poteſt, ibi multitudini parcitur.*

34 *Secus ubi a ſeueritate recedi non poteſt.*

35 *Multitudo religioſorũ ubi delinquit contra uotum aut obſeruantiam Monachalem, ei non parcitur.*

36 *In delictis militaribus, ſi appareat de facinoris auctoribus, illos ſolos puniendos eſſe, impunita relicta multitudine, ubi non conſtet decimationi locum eſſe.*

37 *In delictis paganicis, ubi conſtat de maleficij auctoribus, illos pœna afficiendos eſſe, impunita relicta multitudine.*

38 *Vbi tamen aliquid factum eſt, ut ſuſcitaretur multitudo.*

39 *Quando multorum ſtrages facienda eſſet, uel graue aliquod ſcandalum immineret ſi multitudo puniretur illi parcendum eſt.*

Propter perſonarum multitudinem, quo modo recedatur a generalibus iuris communis diſpoſitionibus.

CAP. XIX.

PRopter perſonarum quoq; multitudinem recedimus plerunque a generalibus iuris communis diſpoſitionibus, eaſque intra certos limites coarctamus ueluti cum iura generaliter mã-
1 dantia delinquentes † puniri, reſtringimus ut non procedant, aut ſaltem mitigentur quando delictum à multitudine foret commiſſum, ut in c. latores de cleric. excommu. c. 2. de tempor. ordin. in c. commeſſationes 47. diſt. in c. ordinationes 9. q. 1. in c. quoties 21. q. 7. non poteſt. & in c. ipſa pietas 23. q. 4. & in c. ut cõſtitueretur in fi. 40. diſt. ut enim in iuribus prædictis habetur, ubi non huius uel illius hominis, ſed plurimorum numero ſtrages quæritur, ſeueritati iuris eſt aliquid detrahẽdum, ut ſanãdis malis charitas ſyncera ſubueniat, & propterea inquit Boſsi. in tit. de remed. ex ſola cle.
2 princ. ſub nu. 52. Ob † multitudinem delinquentium principẽ facilius remittere, poſt Mart. Laud in tract. de princ. in tit. de princ. concl. 112. Sed D. Clar. in praxi crim. q. 60. ſub nu. 3. inquit in hoc articulo
3 † aliquos diſtinguere, quòd aut ſæuiendo in multitudinem delinquentium, ſcandalum generaretur & tunc indulgendum eſt, uel ſaltem mitius agendum cum multitudine, ne multorum ſtrages contingat, aut uerò ſcandalum futurum non eſt, & non parcitur multitudini, ita dicit gloſ. in c. latores in uer. multitudinem de clericis excommu. miniſtr. quam dicit communiter eſſe approbatam Igne. in l. 1. §. hoc reſcriptum ſub nu. 13. ad ſenat. Syllani. ipſe autem putat dicendum eſſe quòd ubi multorum ſtrages contingeret neceſſario ſæueritati eſt detrahendum; ut eſt text. in l. pen ad leg. Cor. de ſicar. & ideo licet regulariter axiliatores, & fauentes delinquenti ea-
4 dem ſint pœna puniendi, † ut per eundem D. Clar. in d. praxi crim. q. 90. ſi tamen ſit multitudo auxiliantium, non puniri eos eadem pœna. & ita uideri quò tidie obſeruari, propterea que dicere Ang. in l is qui opem ſub nu. 4. de fur. Principes & caporales factio-
5 num † ac ſeditionum ciuitatis puniri aſperrimè, reliquis autem auxiliantibus & fauentibus mitigari pœnas, & ita limit. quoque Imol. in c. 1. col. 4. uerſi. his autem de offi. deleg. Aug. Arimi. ad Ang. de maleſi. in uerſi. dicto maleficio ſemper aſtitit. col. 2. & ſequitur etiam pro notab. Marſ. in l. ſi in rixa col. 8. uerſic. ulterius adde ad leg. Corn. de ſicar. Andr. Tiraq. de pœn. mitig. cauſ. 47. Propterea dicit Innocent. in c. dilectus huius Initij 2. ad fin. de ſimo. & clarius in c.
6 grauem circa medium de ſenten excommun. † quòd pœna corporalis cum multitudo punitur, in pecuniariam commutanda eſt, de quo late per Bartol. in l. aut facta, §. ult. de pœn. & Lucam de Pen. in l. ſiue col. 3. uerſ. alij dicunt & multis ſeq. de execut. & exactor. li. 12. Abb. in c. dilectus de ſimo. bene facit c. denique & ibi glo. 4. diſt. & c. commeſſationes 44. diſt.
7 ubi magis † monendo quàm minando agendum eſt cum multitudine peccantium, ſeueritas autem exercenda in peccata paucorum, & in c. quoties a populis, 1. q. 7. & c. ſanè de temp. ord. ubi etc. glo. cum uul-
8 garem uerſum, ob populum multum pertranſit crimen inultum, & tex in c. ult. de tranſactio. in c. latores & ibi gloſ. de cleri. excommu. uel depo. miniſtr. ſicque etiam uoluit glo. iuris ciuilis in l. aut facta, §. ult. de pœn. per tex. in l. pen ad leg. Corn. de ſicar. quã tamen Andr. Tiraq. de pœn. mitig. cauſ. 47. ſub nu. 3.
9 ad fi. dicit, nihil facere, ſed tamen poteſt indici † ad hoc ex ui rationis, dum propter tumultum multitudinis uult aliquid concedi, quod aliàs non concederetur, ut in finalibus uerbis illius tex. dicitur, & ibi a quibuſdam recentiorib. annotatur, qui pro cõcord. adducunt c. de his uero 1. diſt. & c. placuit de conſecra. diſ. 1. quamobrem apud antiquos Romanos qui tanta caſtrenſi ſæueritate pollebant, militare flagi-
10 tium a multis † commiſſum, ſortitione tantũ in quoſdam facta, uindicabatur, ut ex uerbis Ciceronis pro Aulo Cluentio facilè percipi poteſt, ſtatuerũt enim, inquit, maiores noſtri, ut ſi a multis flagitium rei militaris foret admiſſum, ſortitione in quoſdam enim admitteretur, ut metus. ſ. ad omnes pœna ad paucos perueniret, quib. uerbis Cicero morẽ antiquum ſignificat, quo in decimum quenque militem, ſor-

titò, animaduertebāt capitaliter, unde decimatas le
11 giones legimus † ut ſcripſit Bude. in l. 2. de his qui
no. infami. in prior. annot. ad pandectas Liuius quo-
que li. 2. ſcriptum reliquit, Apium Conſulem exerci
tum ſuum omnem pro fœda fuga caſtigaſſe ſignife-
ros qui ſigna amiſerant, Centuriones, & duplicia-
rios, qui ordines reliquerant uirgis cęſos ſecuri per
cuſsi, cæteram multitudinem ſorte lectam, & deci-
mum quenque ſupplicio affeciſſe.
12 Sic † etiam ex Tacito refert Petrin. Bell. de re mili
ta. part. 8. ſub tit. de delict. militari. & eorum pœnis
nu. 8. L. Apronium Ducem in Africa contra Tacfari
natem perfugam, decimum quenque cohortis quæ
prior in acie fugam fecerat, ſorte electum fuſte neca
ri iuſsiſſe. Sed hæc omnia ac multo plura congerit
Andr. Tiraq. de pœn. mitigan. cauſ. 47. ſub nu. 4. cum
duobus ſequent. addit enim Dyoniſium Halycar-
naſſeum libro nono. & Iulium Frontinum ſtratage
maton lib. quarto. & Plutarchum in uita M. Craſsi
13 ubi tradit hunc † morem Romanorum peruetu-
ſtum fuiſſe, qui maiorem damno ignominiam con-
tinet, plurimumque aſpicientibus horrorem inijcit,
ſic quoque legimus apud Appianum Alexandri-
num lib. 1. Bellorum ciuilium, a M. Craſſo eandem
14 decimationem fuiſſe factam † a Iulio Cæſare non ſe
mel apud eundem Appianum lib. 2. eiuſdem operis
ab Auguſto apud illum ipſum in Illirico, & ab Anto
nio apud eundem in Parthico, & Plutarchum in
15 uita ipſius Antonij † at Scipio ex principibus factio-
nis, qui in obſidione urbis cui loces nomen erat; pa-
rere illi recuſarent, cùm eos in medium ſortitus eſ-
ſet, tres duntaxat mali auctores ſupplicio affecit, ut
tradit Appianus in lybico. Plutarchus quoque in Sci
pione Africano ſcribit, quòd Scipione ipſo ægrotan
te, cum eſſet orta inter milites magna ſeditio, rem
ipſam Scipio ad conſilium retulit, cuius maior pars
in eos a quib. initum tumultus ortum erat animad-
uertendum & reliquis ignoſcendum cenſuit, ſic
enim fieri poſſe ut pœna ad paucos, exemplum ad
multos perueniret, idem quoque in Craſſo auctor
16 eſt, Craſſum ipſum † dùm bellum aduerſus Sparta-
cum gereret, ex his qui fugam cœperant quingen-
tos fugæ auctores, in quinquaginta decurias parti-
tum fuiſſe, inde ex earum qualibet unum ſorte dele
giſſe, quem in totius exercitus oculis ultimo ſuppli-
cio affecit, peruetuſtam ſane (ut ille ſubdit) Romano
rum puniendi morem reuocans. Apud Agiſippum
quoque libro 5. capit. 5. Titius Imperator dicebat
17 animaduerſionem in ſingulos uſque ad factum pro
moueri debere, in multitudinem uerborenus, illam
uſque ad pœnam iſtam uſque ad corruptionem.
Neque diuerſum eſt, quod de eodem Tito retulit
Ioſeph de bello Iudaico libro ſexto cap. quarto in-
quiens. Namque unius hominis animaduerſionem
uſque ad factum promouendam putabat, multitu-
dinis uerò uſque ad ueniam.
18 Nec diſsimile eſt † quod idem Ageſippus libro
5. capit. 15. ſcribit, dum inquit, impediuit hoc uindi
ctæ ſeueritatem, qui innumeri reperti ſunt, tanto
furori obnoxij, ideoque Titus qui uallare circumfu
ſo exercitu Syros & Arabes propoſuerat, contempla
tione multitudinis reuocauit ſententiam, cuius
etiam rei meminit Ioſephus lib. 6. de bello Iudaic.
quem ſup. citauimus c. 18. ſed & Vegetius de re mi-
litari, idem tradit apud Thucididem quoque libro
19 belli Peloponneſiaci, 3. † cum Mytylenei quandoq;
ab Athenienſibus defeciſſent pręcipuos defectionis
auctores tantum Athenienſes morte mulctarunt, in
cæteros nihil eſt animaduerſum. Arrianus item lib.
7. de geſtis Alexandri ſcriptum reliquit, quòd cùm
Macedones aliquando ſeditionem feciſſent, ſeſe mi
litiæ ſacramento abſolui petentes Alexander ſeditio
nis tantum auctores numero tredecim, alijs impu-
nitis interfici iuſsit, quod & Curtius lib. 9. memoriæ
tradidit. Liuius quoque 4. decad. lib. 3 ſcribit M Aci
lium prætorem oppreſſa coniuratione ſeruorum
quæ infeſtam Hetruriam fecerat, princeps coniura-
tionis crucibus affixiſſe, alios Dominis reſtituiſſe; &
rurſus eiuſdem Deca. lib. 8. recenſet quòd cum mili
tum magna multitudo auctoribus Albio Galeno
20 & Atrio Vmbro ſeditionem feciſſent eos Scipio † lō
ga atque eleganti oratione coercuit, quam his uer-
bis tandem concluſit, itaque quod ad uos uniuerſos
attinet, ſi erroris pænitet ſatis ſuperque pœnarum
habeo, Albius Gabenus & Atrius Vmber, & cæteri
nefariæ ſeditionis auctores, ſanguine luēt quod ad
miſerunt, uobis ſupplicij eorum ſpectaculum, non
modo non acerbum, ſed lętum etiam ſi ſana mens
redijt debet eſſe.

Sic etiam ætate noſtra, ignominioſa illa in dedi-
tione Valentiæ oppidi facta Gallis per Cæſareos mi
lites, non in omnem illam militum multitudinem
capitaliter animaduerſum fuit, ſed in aliquos tan-
tum, quorum quinque ſecuri percuſsi, ſeptem ere-
ctis furcis ſuſpenſi: ad dextrum latus Circi Ticinen-
ſis arcis, aliqui ad triremes damnati, nonnulli ex au
ctorati fuère, aliquanto atrocius fuit quod de Hi-
panis in Sicilia ad Randatium conſternatis, ſumpſit
21 † Ferdinandus Gonzaga Siciliæ prorex, ſuppli-
cium, qui præter quam quòd uno die damnatos ad
furcas uiginti quatuor earum cohortium ſeditio-
nis auctores; qui fœdus reconciliationis prædictę
conſternationis, cum illo ad linguam groſſam ul-
cum percuſſerant, eorundem ſignorum legati, latro
num more laqueis ſuſpendi iuſſerit, toto coſicanio
littore erectis furcis, ut a præter nauigantibus ſpe-
ctari poſſent, dedit etiam operam ut quos maxime
facinoroſos extitiſſe didicerat, omnibus modis at-
que omnibus locis interciperet, qua in re præfecti
arcium & prætores vrbium, cum de ſcripto mone-
rentur, operam ſedulò præſtiterunt, uſque adeò ut
qui neque excipi, neque deduci meſſanam poterant,
cuſtoditos necarent & cadauera in ſubiectū mare
22 proijcerent, Abb. Aluaro. † autem ſandeo innumeri
qui Meſſanam ad forum rerum uenalium ſui exor-
nandi gratia ueniebant, uel cœnam inuitati, uel
alias per lenones, atque aleatores pellecti compre
henſique per ſeruos Ethiopes necati in mare proij-
cerentur, quod ſupplicij genus maturabatur, ſpy-
thamali quodam ligno ad ceruices laqueum intor-
quente, quod Hiſpani Garotum appellant, ita ut ad
multa Siciliæ littora, à Meſſana ad Taurominium,
&

& inde ad Syracuſas, atque Auguſtam, cadauera Hi
23 ſpanorum † illiſa ſcopulis, & fœdè fluctibus lacerata
ſpectarentur, ad extremumque, reliqua militũ pars,
quæ nouis multiplicatisque ſtipendijs exaturari nequiebat,
menſtruo præbito ſtipendio nauibus in Hiſpaniam
auehenda impoſita fuerit, quam ignomi-
24 niam † uſque adeo grauiter tulerunt, ut poſtquam
improbitatis, atque perfidiæ notati in patriam auehe-
rentur, animis contumeliam ferre non poſſent,
commilitonumque exemplo, ſi laquei pœna puniri
25 male prædicarent. Quod Ganzagæ † factum tantum
abfuit ut minus a Cæſare probaretur, ut præclare ei
ſuccenſuerit, quod indulgentius agendo cohortes
ſingulas nequaquam repetita ſeueritate decimaſſet.
Qui latiorem eiuſce rei ſeriem exoptat
adire poterit Iouium lib. 37. eius hiſtoriarum
ubi luculentiſsimè ut cætera illius omnia, deſumptæ
iſtius ſeditionis pœnæ ordinem proſequitur, poſſent
& alia pleraque huius generis exempla huc referri
tam ab antiquioribus, quàm ex recentioribus hiſtoricis,
ſed hactenus dixiſſe ſatis ſuperque erit.

Hactenus autem firmata aſſertio quòd ob perſonarum
multitudinem pœna uel remittatur, aut mi-
26 tigetur, uidetur pati nonnullas difficultates, † per
ea quę uoluerunt Vincent. Goffre. & Hoſti. c. ea quę
per illum tex. in uerſ. parcendo de ſtatu Monac. Archi.
in c. ut conſtitueretur 50. diſt. ubi peccante religioſorum
multitudine contra uotum, non remittitur
pœna, nec ſuperior diſpenſat contra obſeruantiam
religionis, c. cum ad monaſterium in fin. de ſtatu
Monach. Domi. in d. c. comeſſationes in fin. Feli.
in cap. dilectæ in Chriſto de exceptio. Abb. in c. dilectus
huius initij 2. col. 1. de ſimoni. poſt Bar. in l. aut
facta col. ult. de pœn. Luc. de Pen. in l. ſiue de exacto.
& executor. lib. 12. Gemi. in c. denique diſt. 4. per c.
flagitia 32. q. 7. & ad hoc referri poteſt illud Diui
27 Hieronimi ad Auſinum, peccãtium multitudo † nõ
parit errori patrocinium, & alibi ſcribens in quendam
iuuenem, qui uirginem corruperat, hæc tibi ait
de multitudine peccantium blandiaris, & dicas hoc
ſolus non egi, multos habeo ſocios; ſed recogita,
quod multitudo ſociorum impunitatem non facit
criminum, & in Sodoma, & Gomorrha, & in totis
quinque ciuitatibus, innumerabiles habitabant,
ſed ecce omnes pariter qui libidinosè corpora ſua
tractauerunt, imbribus igneis conflagrati ſunt, ſolus
autem Loth de illo ineuitabili incendio aufugit;
quia ab illa turpitudine ſe præſtiterat alienum. qua
de re loquitur & d. c. flagitium 32. q. 6 Hucq; etiam
28 ſpectat † quod Exodi 32. Moyſes propter peccatum
idolatrię occidi præcepit uiginti duo milia hominum,
quod uir ille iuſtiſsimus nequaquam præcepiſſet,
niſi iuſtum fuiſſet peccantem multitudinem
humano iudicio condemnari. Quid dicemus in hac
controuerſia?
29 Mihi placet † ut diſtinguamus hunc in modum
aut agimus de pœnis diuini iudicij, aut de pęnis humani
decreti. primo caſu multitudo non effugit pœnas
diuini iudicij, ut ſcribit Diuus Antoninus Flor.
in 2 part. 3. part. princ. tit. 30 ca. . pro quo eſt tex. elegans
in c. multi in fi. 2. q. 2. vbi dicitur, nec gaudeant,
quia plures conueniant ſibi ſimiles; nam propterea
non minus ardebunt, quia cum multis ardebunt, &
d. c. flagitia, in illis uerbis quæ ſi gentes omnes facerent,
eodem criminis reatu tenerentur, ubi notat gl.
quod ratione multitudinis peccantes non excuſantur
à culpa, quibus ſic conſtituit Andre. Tiraq. dicta
30 cauſ. 47. ſub nu. 11. & ita † exaudiri oportet, quæ ex
Diuo Hieronimo ſupra relata ſunt, & quæ de Sodomitis
Gomorreis & Iudeis idolatris in tanta multitudine
accerbiſsimè punitis ſupra dicta ſunt, cum
enim quantum ad D. O. Max. omnium in eodem delicti
genere, æqua ſit conditio, ſic etiam æqualis debet
eſſe pœna, niſi infinita eius miſericordia a promentis
pœnis eripiamur, uel niſi tantum illuceat
eius diuini numinis, ut erroris pœnitudine peracta,
illius iram placemus. Secundo uerò caſu, quando
loquimur de pœnis humani decreti, tunc eſt rurſus
31 ſubdiſtinguendum, quia † aut agimus de multitudine
illius errorem quaſi ex auctoritate etiam defendente,
aut non defendente, ſed ſubmittente ſe, primo
capite non eſt multitudini parcendum capit. 1.
ante finem & ibi gloſ. in uerſ. ſi tereti inde de pœnit.
diſt. 6. & etiam uoluit gloſ. in d. c. quoties uam cum
ſua nititur crimina auctoritate defendere non eſt aliqua
excuſatione digna, c. plurimos, & c. quia aliquanti
82. diſt. c. prædicator 16. q. 1. & c. inter dilectos de
exceſsib. prælato. ubi dicit ita uoluiſſe Inno. in c. niſi
cum pridem col. pen. in gloſ. diſtinguend. de renunt.
32 Et ideo † ſi ciuitates quæ deſciſcunt ab eorum regibus
ac principibus auctoritate etiam propria ac
bellica nequaquam reſipiſcentes, nituntur commiſſum
facinus defendere, graues plerunque earum
perfidiæ pęnas luunt, admotis exercitib. inflictiſq;
expugnationib. cum internecina deletione, ut olim
Carthago quæ tertio punico bello funditus euerſa
atque deleta eſt, undè cecinit Auſonius Gallus Poeta
lepidiſsimus, perfidiam uitare mouent ceria punica
bella. Secundo capite rurſus dicendum eſt; q aut
agimus de uniuerſa multitudine punięnda, aut de auctoribus
tantum delicti, uel aliquibus ex magis facinoroſis.
33 Primo caſu, aut ſumus in illis † caſibus in
quibus locum habet diſpenſationis uel remiſsionis
remedium, & tunc ſemper parcitur multitudini, ut
in exemplis ſupra relatis, aut uerſamur in caſibus in
quibus non poteſt locum habere, & tũc a ſeueritate
canonica nõ eſt aliquid detrahendum. propter multitudinẽ,
34 ut puta in matrimonio † ſecundũ tex. in c.
commeſſationẽ 44. diſt. & ſequitur Fel. in c. dilectæ
in Chriſto, col. 5. uerſ. quod autem in communica-
35 tione de exceptionibus. Idemque † eſt cum multitudo
religioſorum delinquit faciendo contra uotum
aut obſeruantiam monachalem, ut notanter uoluerunt
Hoſtien. & alij ſupra citati in dicto capitulo
ea quæ per illum tex. in uerſiculo parcendo de ſtatu
Monacho. Domini. in dicto capitulo commeſſationes,
& Felin. in dicto capitulo dilectæ in Chriſto.
Poſtremo caſu, quando agimus de puniendis
36 † præcipuis, primiſque facinoris auctoribus,
tunc eſt iterum diſtinguendum inter actus militares,
& pag inicos, nã ſi in militarib. ſumus, ſi appareat
de facinoris auctorib. illi ſoli puniantur relicta multi

tudine militum ſunt regulariter, iuxta qualitatem delicti, pœna afficiendi, ut in exemplis ex Thucidide, Arriano & Curtio ſupra relatis. ſi uerò non appareat tunc decantationi eſt locus, ut in alijs ueterum Romanorum militum Imperatorum ſupra recenſitis exemplis, multum in ijs tamen poteſt Imperatorum præfectorumque generalium exercituum arbitrium ut ex ijs quæ ſupra retulimus uidere eſt. In pa
37 ganicis † autem ſi conſtet de maleficij auctoribus ſunt illi, impunita relicta multitudine, puniendi l. 1. C. de ſeditio. ubi gloſ. & doct. not. Boer. de ſeditio. par. ult. ſub nu. 28. Menoch. de arbitra. iudic. lib. 2. caſ. 366. qui poſt Bal. in l. 1. §. huius ſtudij de iuſti. & iur. & Gramma. uot. 19. ſub nu. 2. hoc intelligit, cùm
38 † principaliter aliquid actum eſt ut multitudo ſuſcitaretur, ſecus ſi incidenter, ſi uero non conſtat de auctoribus maleficij tunc ſi multorum ſtrages facienda eſſet, uel graue aliquod ſcandalum immineret,
39 † non eſſet multitudo punienda, ſecundum gloſ. in c. deniq; ſacerdotes in uerſi. uenia, cui accedit And. Tiraq. d. caſ. 47. ſub num. 14 & ita puto intelligendum eſſe quod ſcribit Do. Clar. in praxi crim. d. q. 60. ſub nu. 30. coniungendo eius reſolutionem cum diſ. illa de ſcandalo. His ceſſantibus quamuis mitius cum multitudine ſit agendum, non tamen impunitum relinquendum eſſet delictum.

S V M M A R I V M.

1 *Cauſarum multitudine plerunque recedi a regulis iuris communis.*
2 *Sententiam poſſe de nocte ferri cauſarum multitudine.*
3 *Quatuor tamen circunſtantijs concurrentibus.*
4 *Ob effrenatam teſtium multitudinem recedi a generali diſpoſitione iuris communis.*
5 *Teſtium multitudinem refrenandam eſſe iudicis arbitrio.*
6 *Et quale debeat eſſe hoc iudicis arbitrium, & quàm uariatum ſententijs ea in re fuerit per doctores.*
7 *Effrenatam teſtium multitudinem, uarie eſſe iudicandam ſecundum uarias circumſtantias.*
8 *Bartoli ſententia in materia refrenandæ multitudinis teſtium quando locum habeat.*
9 *Conſtitutiones ac conſuetudines locorum, uariè loquentes in materia refrenandæ multitudinis teſtium, declarari, remiſſiue.*
10 *Teſtes omnes a communiter contingentibus non eſſe ſingulatim de uno quoque articulo informatos*
11 *Multitudine contrahentium matrimonium de facto in gradu prohibito, principem facilius moueri ad diſpenſandum.*
12 *Numero liberorum parentes excuſari ab onere tutelæ uel curæ.*
13 *Liberorum numero quem in honoribus præferri.*
14 *Doctorem lygurem ceteris paribus alteri liberos non habenti fuiſſe prælatum. ibid.*
15 *Numero duodecim liberorum quem excuſari a præſtatione munerum.*
16 *Nouis conſtitutionibus ampliatum fuiſſe fauorem numeri duodecim liberorum.*
17 *Statutis quoque Ticinenſibus conceſſa fuiſſe priuilegia numero 12. liberorum.*
18 *Nouas conſtitutiones ſeruari in uſu forenſi reiectis ſtatutis locorum, ubi repugnent nouis conſtitutionibus.*

Cauſarum, teſtium, ac liberorum multitudo, ut ocioſas faciat iuris communis generales conſtitutiones.

C A P. XX.

PRopter cauſarum quoque multitudinem receditur † a generali
1 bus iuris conſtitutionib. & ideo dicit Bal. in procem. ff. §. itaque ad finem iura dicentia ſententiam ferri non poſſe de nocte, vt in l more Romano de ferijs, & in l. non minorem, C. de tranſactio. c. conſuluit de offi. delegati cum ſocijs, non extendi ad caſum quo iudex nimia ſententiarum multitudine ſit occupatus, quia tunc etiam de nocte fieri poterit ſententiæ
2 probatio, quod tamen † intelligit Lud. Roma. in d. §. de tiro ſub nu. 77. uerſi. quarto ubi cauſæ inſtantia eius temporis lapſu quo ſententia ferretur expiratura eſſet, ſecus ſi adhuc duraret arg. l. ſi de meis, §. fi. de recept. arbitr. & l. ſi feriata eod. tit. ſed Bart. in d. l. 1. col. ult. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſd. uidetur ſimpliciter firmare hanc concluſionem, & Iaſ. in d. l. more Romano ſub nu. 12. de fer. Ego arbitror recitatam
3 aſſertionem † ueram eſſe, altero de quatuor concurrente, uel ſcilicet quòd inſtantia cauſæ ut inquit Roma. effluxura eſſet tempore quo ferretur ſententia, uel quòd ob multitudinem cauſarum ſoleret is iudex etiam de nocte ferre ſententias eo in loco in quo ius diceret, receptaque foret ea conſuetudo iudicis, ut dicunt Ang. & Paul. de Caſtr. in d. l. more poſt Io. Andr. in addit. ad ſpeculato. in tit. de ſenten. §. iuxta uerſi. nunquid. uel quod res tempore peritura eſſet, aut quod iuriſdictio iudicis expiratura eſſet, ut tradit Iaſ. in d. l. more Romano, & in d. l. non minorem, C. de tranſ. cæterum ſi adſit tantum ſimplex multitudo cauſarum, vereor ne non vera ſit iſta aſſertio Baldi.
4 Ob effrenatam quoq; teſtium multitudinem † receditur ab ea generali iuris regula quæ habet, probationum materiam coanguſtandam non eſſe, l. quoniam, C. de hæreti. & Manich. l. 1. §. quamquã de teſtib. ubi apparet tunc probandi facultatem reſtrin
5 gendam eſſe ad ſufficientem † numerum teſtium iudicis arbitrio ad quod eſt etiam tex. in cap. ſignificauerunt & c. cum cauſam §. ult. eo. ti. de teſtib. & cõſ. Oldra. 145. quæritur ſi teſtes, & ita probat Abb. in d. c. cum cauſam ſub num. 3. Practi. noſter Papien. in forma oppoſit. contra teſtes in glo. ſuntq; publicati ſub nu. 14. Rebuff. in l. unica, C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt ſub nu. 60. Menoch. qui alios addit lib. 2. de arbitr. iudic. caſ. 249. ſed dubitant ſupra citati Doct. Quomodo arbitrari debebit iudex hunc ſufficientem numerum teſtium, ad quem debebit reducere illam effrenatam teſtium multitudinem
6 † qua in re mihi uideor uidere doctores noſtros in

diuer-

diuerſas diſceſiſſe ſententias, nam aliqui putarunt
de iure ciuili ſufficientem numerum teſtium eſſe ter
narium, per text. quem dicit Roman. in d. §. de uiro
ſub nu. 77. paucos ſcire in l. quoties quem ibi multũ
ad hoc not. Bar. ad declarationem, d. l. 1. de teſtibus,
C. de naufrag. lib. 11. ſub nu. 3. ita ut in ſingulis arti-
culis probandis ſufficiant tres teſtes. Nonnulli cre-
diderunt per text. in d. c. cum cauſam, §. ult. ſufficien-
tem numerum teſtium arbitrandum eſſe uſque ad
quadragenarium, ultra uero incidere in effrenatam
multitudinem, qua in ſententia fuit Iaco. Egidi. in
tract. de reprobatio. teſti. ſub nu. 51. qui addit tex. in
c. licet de probatio. & in c. latores de clericis excom.
miniſtr. alij ue gloſ. in d. c. cum cauſam, §. ulti. cui ac-
cedit Menoch. iam relatus uidetur eſſe in ea ſenten-
tia, ut iudex iuxta perſonarum ac negociorum quali
tatem arbitrari debeat an quadragenarius ille nu-
merus uel etiam inferior ſit ſufficiens an uero effre-
natus. Poſtremi putarunt in uno quoq; articulo te-
ſtes quatuor ſufficere per quoddam c. Inno. quod in
cipit in multis iuris articulis, ut refert Iaco. Aegidi.
loc. ſupra cita. ad fi. d. nu. 51. quã opini. uidetur prio
re illa ſupra relata magis probare idem Aegid. cùm
illam ultimo loco referat, iuxta gloſſ. in l. qui filium,
§. item Sabinus ad ſenat. Trebellian. ſed mihi magis
7 † placet opinio gloſſ. in d. c. cum cauſam in uerſi. ef-
frenatam, quam probat Alex. in d. l. quoties, C. de
naufra. lib. 11. ad Bar. & Menoch ſupra memo. loco,
ut iudicis arbitrio id ſit prorſus relinquendum, qui
ex qualitate perſonarum, rerum, locorum, aliarumq́;
circunſtantiarum indicabit modo maiorem, modo
minorem numerum ſuffciẽtem, & modo effrenem,
cum teſtium materia uniuerſa poſita ſit in arbitrio
iudicis. l. 3. §. tu magis & d. l. 1. §. ult. qui tex. nuncupa
tim probat in terminis noſtris in illis uerbis, & iudi
ces moderentur, & eum ſolum teſtium numerum
quem neceſſarium eſſe putauerunt euocari patian-
tur, ne effrenata poteſtate ad uexandos homines ſu-
perflua multitudo teſtium protrahatur.
8 Non negarem † tamen illam Bart. ſententiam in
d. l. quoties & Iaco. Aegidi. in d. tracta. de reproba-
tio. teſti. poſſe ita cum ſuperiore quam probauimus
connecti, ut tametſi arbitrium ſit hoc iudici, nihi-
lominus in ordinario curſu cauſarum in ternario &
quaternario teſtium numero, ad ſingulos quoſque
articulos adhibendo perſiſtere debeat huiuſcemo-
di arbitrium, cum præſertim in ore duorum uel triũ
ſtet omne uerbum ca. in omni negocio de teſtib. &
c. & ſi Chriſtus de iureiur. & ubi teſtium numerus
expreſſus non ſit duorum numero contenta eſſe de-
beat diſpoſitio, l. ubi numerus de teſtib. ubi autem
qualitas cauſarum ac perſonarum ampliorem nu-
merum deſideret, tunc in ſingulos quoſque articu-
los eum numerum decernet, quem idoneum ac ſuf
ficientem eſſe arbitrabitur, ut declarat Menoc. in d.
9 caſu 249 qui intelligit † & conſtitutiones ac ſtatuta
uariarum prouinciarum ac vrbium quibus reſtricta
eſt facultas producendi teſtes ad certum numerum
& ante illum ſic etiam docuit Rebuff. in d. l. unica,
C. de ſent. quæ pro eo quod inter. ſub nu 60. reſpe-
ctu Regiæ cõſtit. quę in Gallia teſtium numerum te
ſtium numerum reſtringit ad decem, aliàs enim in
numera ſequerentur abſurda, ubi cauſa in qua exa-
minãdi eſſent teſtes, quam plurimos haberet articu
los, ſi uniuerſæ cauſæ reſpectu intelligeretur per ſtri
ctus eſſe ille teſtium numerus, nam non moderari
tales prouiſiones effrenatam teſtium numerum in-
telligerentur ſed potius anguſtare ac deſtruere ma-
teriam probationum, quod non eſt dicendum l. ge-
neraliter in princip. C de reb. credit. l. fin. §. licentia,
C. de iur. delib. l. quoniam in fi. ubi no. gloſ. & Doct.
10 C. de hæreti. & Manich. a communiter enim † contin
gentibus non ſunt teſtes omnes ſingulatim de uno
quoque articulo informati, ſed de uno uel altero, &
ideo niſi poſſent teſtes uſque ad eum numerum pro
duci ſuper uno quoque articulo imperfecta reſurge
ret probatio, aut certe tam debiliter concludens, ut
nihil proficeret, nec etiam coniugi poſſet.
11 Sic etiam & liberorum multitudine † ſuſcepta ex
matrimonio de facto cõtracto in gradu prohibito,
uel ex multitudine ſupplicãtium in eodem loco, qui
contraxerint matrimonium in gradu prohibito, fa-
cilius mouetur princeps ad diſpenſandum, quam-
uis aliàs difficilem ſe præbeat ad diſpenſationem in
eiuſcemodi gradibus faciendam, ut in c. quod dile-
ctio, & in c. quia circa de conſan. & affinita. ubi Abb.
ſub nu. 2. notat gloſ. not. in c. cùm haberet de eo qui
duxit in matri. quam pollu. per adulter. in uerſi. mul
tiplicitas in fin. & ibi Abb. ſub nu. 6. & Ludo. Rom.
in d. § de uiro uerſi. 10. probatur ubi & alia nonnul-
la exempla ad hoc caput attinentia inducit quę ta-
12 men ego non proſequor. Addo † ego numerum ac
multitudinem liberorum parentes excuſare ab one
re tutelæ uel curæ, ſi certum numerum habeant, ut
inſtit. de excuſatio. tuto. in princ. & per tot. tit. C. qui
13 nume. libero. ſe excuſ. item in honoribus † quoque
conferendis qui liberorum numero pollet, liberos
non habenti præferri ur. l in albo ubi Bart. & Bald C.
de decurio. lib. 10. & uidetur eſſe text. in l. ſpurij, §.
fin. de decurion. idemq́ue eſt in teſtimonijs prolatis
ac proferẽdis, ut ſcribit idem Bal. quæ omnia intelli
git Socin. iun. in l. 1. ſolut. matrimo. ſub nu. 81. data
in cæteris paritate, Hæcque dicit ſe aliàs uidiſſe
allegari a quodam doctore lygure, ut præferretur
alteri eadem die laureato, qua de re plenius dixi-
mus in d. l. 1. ſolut. matrim. in ultim. notab. ubi diſſe-
ruimus quoque de ueritate illius controuerſiæ, an
fauor ille qui militat attenditurque in multitudine
liberorum legitimorum locum quoque habeat in il
14 legitimis ac ſpurijs. Hinc etiam eſt † quòd quamuis
generaliter quiſquam non excuſetur a præſtatione
onerum, nihilominus ob numerum duodecim libe
rorum etiam ab illa excipitur, l. ſi quis decurio, C. de
decurio. lib. 10. ubi Bar. Andr. de Barul. Ang. Luc. de
Penn. Ioan. de Plat. & alij, Bar. in l ſemper, §. demon
ſtratur poſt glo. ibi de iur. immuni. Anchar. in c. licet
de cenſi. Io. Andr. in c. decet de reg. iur. lib. 6. quæ re-
ſtrictio generalis iuris communis diſpoſitionis fuit
15 etiã a † nouis conſtitutionib. in ſtatu noſtro recepta,
átq; ampliata, ut in ti. de immun. & iure duodecim
liberorum, & propterea dicit Plut. in interpretatio-
ne ad illud decretum, quòd cùm priuilegium iſtud

ſit inſertum in corpore iuris, non poteſt reuocari par aliquam communitatem, vel uniuerſitatem, per ea quæ ſcribit Ioan. Andr. in conſil. 105. & ibi Ludo. Bologni. in additio. ad illum & argum. l. nemo poteſt ubi Moder. de leg. primo, & l. formam. C. de offi. præfect. præto. quinimo quod etiam ſi princeps, ſtatutum uel decretum diſponeret, ut ad onera etiam exempti teneri deberent ac immunes & priuilegiarij, eorumque priuilegijs derogaret, non tamen ipſa derogatio trahetetur ad hoc priuilegium, clauſum in corpore iuris, per gloſ. in l. hæres abſens, ubi Bartol. & alij de iudic. ideoque decretum generale præcedens in rubr. de oneribus, uolens omnes teneri ad taxas equorum & hoſpitationem militum, non cenſetur derogare decreto ſpeciali ſubſequenti, uolenti, habentem duodecim liberos eſſe immunem per capitulum generi de regul. iur. libro ſexto iunctis ijs quæ tradunt Bartol. & Doctor. in l. hæres abſens in principio de iudc. & in tantum fa-
16 uetur † huic liberorum numero, ut etiam ſi uelit noua conſtitutio, talis immunitatis priuilegium tranſire quoque ad filios poſt mortem patris, ſi tamen in communione uiuant nihilominus non alie getur tale priuilegium, etiam ſi aliquis ex filijs uel filiabus ob matrimonium carnale uel ſpirituale ſeparatim uiueret ab alijs, tam uiuẽte, quàm mortuo patre, per ea quę ſcribit Ripa in l. ex facto ſub nu. 19. & 20. de uulg. & pup. arg. §. ſed hoc pręſenti in auth. de ſanctiſs. epiſc. & l. hæres meus, §. fin. de conditio. & demonſtratio. uel ſi ſtudiorum gratia, uel reipublicæ cauſa, aut mercationis uel alicuius artis addiſcendæ gratia a cęteris abeſſet ac ſeparatum uiueret, per ea quæ habentur in authent habita, C. ne fil. pro patre & in tot. tit. C. quibus ex cauſ. maio. modo tamen bona paterna inter eos non ſint diuiſa.

17 Statutum autem † noſtrum in ciuilibus ſub num. 145. eadem priuilegia concedit parentibus habentibus numerum decem liberorum, ab omnibus oneribus tam ordinarijs, quàm extraordinarijs, perſonalibus, realibus, ac mixtis & tam impoſitis, quàm imponendis per commune Papiæ, uel per rectores communis Papiæ, & uult ut parentib. etiam proſint, nepotes ac neptes ex filijs præmortuis. ſed cùm noua conſtitutio requirat numerum 12. libero-
18 rum, ſeruatur in uſu forenſi † diſpoſitio nouæ conſtitutionis quia per ſtatutum nunquam derogatum eſſe cenſetur decretis Domini & quia nouæ conſtitutiones derogant omnibus ſtatutis aliarum ciuitatum in ijs, in quibus contrariæ ſunt ipſis nouis conſtitutionibus uel ab eiſdem deuient ut in proœmio dictarum nouarum conſtitutionum ad finem.

SVMMARIVM.

1 *Sexus imbecillitate, mitius agi in pœnis infligendis de iure communi cum mulieribus, quàm cum uiris.*

2 *Viros tanto grauius eſſe puniendos, quãto magis ad eos pertinet uirtute vincere, & exemplo fœminas corrigere.*

3 *Statuto puniente delictum præſumptum, mitius puniri fœminas quam maſculos.*

4 *Fœminas magis laborare imbecillitate animi, mentis, ac ingenij, quam uiri.*

5 *Zenobiam Palmyrenorum reginam, militibus eam poſt triumfalem captiuitatem ad ſupplicium poſcentibus, quòd illi imperium uſurparat, ab Aureliano Imperatore denegatum fuiſſe, quod indignum exiſtimaret fœminam interimere.*

6 *Sophonisbæ Syphacis vxoris ac Cyrthenſium reginæ magnanimitas, ut in matrimonium Maſſiniſſa Numidarũ rege conuentio pro ſecundis nuptijs, ut Romanorum manus effugeret.*

7 *Scipionem indignatum fuiſſe Maſſiniſſæ, quòd ſe in ſtilo Sophonisbæ patrocinium ſuſcepiſſet.*

Et quid eius indignationis nuncio accepto Sophonisba commiſerit, ibid.

8 *Sophonisbam hauſto veneno, ſibi uoluntariam mortem conſciuiſſe, ne a Romanis captiua in triumphum duceretur.*

9 *Sophonisbæ ac Cleopatræ reginarum comparatio.*

10 *Mulieres in clandeſtinis factis non excuſari à pœnis.*

11 *Mulieres quæ contrahunt nuptias cum collateralibus, ſi palam id faciant excuſari, aut leuius puniri; ſi clam non item.*

12 *Clam aliquid fieri quãdo dicatur.*

13 *Auctor quibus rationibus putet mulieres in clandeſtinis haud eſſe excuſandas.*

14 *Mulieres in caſibus tantum à iure expreſſis excuſari.*

Ob ſexus imbecillitatem ut iuris communis ampliores diſpoſitiones coarctatæ fuerint.

CAP. XXI.

1 OB ſexus inſuper imbecillitatem receptum quoque in iure eſt, † ut mitius in pœnis infligendis cum mulieribus ſit agendum, quàm cum uiris ut de hoc pulcher eſt text. in atrociſsimo crimine læſæ Maieſtatis, in l. quiſquis, §. ad filias, C. ad leg. Iul. Maieſta. in illis uerbis, mitior enim circa eas debet eſſe ſententia, quam pro infirmitate ſexus &c. ad idem eſt tex. in cap. ſicut dignum in prin. de homicid. & in c. indignatur 32. q. 6. ubi text. eſt
2 elegans, tanto † grauius uiros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo fœminas corrigere, facit quod uoluit Bald. in l. quicunque col. 3. uerſic. & in ſumma, C. de ſer. fugit.
3 ubi ait quod ſi ſtatutum punit † delictum præſumptum minus punitur fœmina quàm maſculus, ad idem eſt tex. in l. ſacrilegij pœnam in princ. ad leg. Iuliam pecula. & in l. ſi adulterium, §. ſtuprum, & § fratres, & §. inceſtum ad leg. Iul. de adulter. & multa in hanc rem citat Andr. Tiraq. de pœn. temperand. aut remitt. cauſa nona per totum, quam tractationem explicat eiſdem fermè auctorit. idem Andr. Tiraq. de legi. connubia. l. 1. ſub nu. 86. referens hæc omnia
4 in illam rationem, quòd fœmina † imbecillitate animi, mentis & ingenij magis laborent, quàm uiri, & ideo

ideo maiores ſiut miſeratione dignæ, unde ſecundo
Aeneidos cecinit Virgilius.

Nullum memorabile nomen,
Fœminea in pœna, eſt.

Et tradit Vopicus in Aureliano imperatore, ꝙ
5 cum a militib. poſceretur ad penam † Zenobia Pal
mirenorum Regina quod illi imperiū uſurpaſſet,
eam interdonaſſe, ꝙ indignum exiſtimaret mulierē
intertimere, in quam ſententiam ſcripſit Euripides
in Hecuba [illegible]. Hoc eſt, quàm
inuidioſum eſt interficere fœminas, Sed hac ratio-
ne, aut animi generoſitatia in Zenobiam exercitæ
6 exemplo haud quaquam freta eſt † Sophonisbæ Re
gis Syphacis primum ac deinde Maſiniſſæ Regis,
Pop. Rom. amicitia coniunctisſimi, vxor, ac Numi-
darum Regina cum poſt captum, uictumq; Sypha-
cem in Maſiniſſæ regis manum conueniſſet, qui
Cyrrham caput Regni illius petens, eam in poteſta
tem redegerat, ac ſibi multis precibus blandientia
eiuſdem Sophonisbæ amore captus, ſidem ei dede-
rat ſe illam a Romanorum manibus uindicaturum
eſſe, eamque ob rem, ut commodius promiſſa
præſtare poſſet, nouis nuptijs ſibi deuinctam in
uxorem ducendam eſſe putarat, namq; nuncio acce
7 pto † quòd indignatus Scipio Maſiniſſæ illum grà
uiter obiurgarat, quòd ſe inconſulto ipſius Sopho
nisbæ patrocinium ſuſcepiſſet, quaſi & Ducis im-
perium, & populi Romani maieſtatem uiſus eſſet
contempſiſſe, ut ſentiret Numida moderatisſimo ſi
mul ac ſeuerisſimo imperatori eſſe parendum, ac
fidem Sophonisbæ datam nullo pacto ſeruare
8 poſſe, illa inuictisſimi animi † Regina, hauſto
veneno, eidem cum mandatis a marito Maſiniſſa
miſſo, uoluntariam mortem ſibi cōſciſcere maluit,
quàm captiua in triumphum duci, & rationem mi-
ſerationis ſexus muliebris, atque generoſitatis Pop.
Roma. aleam ſubire. cum triumphali iure, poſt pe-
ractum triumphum, captiui reges ſecuri percuti
ſolerent.

9 † Cuius ſors rametſi Cleopatræ Aegipti Reginæ
communis fuerit, ut apud Plutarchum in uita An-
tonij legitur, quæ & ipſa uoluntaria morte ſibi con
ſcita mori maluit, quàm captiua triumphari, ita ut
Auguſtus muliebris animi generoſitatem admira
tus fuerit, non tamen fuit æqua uirtutum atque ho
neſtatis conditio. Sed ut Cleopatra Regni am-
plitudine, Regio luxu, ac meretricijs artibus, illa
ſuperior erat, ita Sophonisbæ uitę probitate, animi
fortitudine, honeſtisſimis coniugalibus, amoribus
atque in rebus aduerſis inuicto animo, cæterarum-
que Regiarum virtutū numeris ea præſtatior fuit.
ſed de his hactenus, Reuertendo autem unde di-
greſſi fuimus, Dico Andr. Tiraq. in d. cauſ. nona ad
10 finem intelligere † hæc quæ dicta ſunt de reſtringē
dis pœnis in mulieribus non procedere in ijs quæ
clam facta ſunt, in quibus & ſi prætendatur ſimplici
tas, nihilominus ob præſumptionem doli non ex-
cuſatur, aliàs excuſandus, per tex. notan. in l. ult. de
rit. nuptia. ubi qui contrahunt nuptias prohibitas,
11 † cum collateralibus ſi palam id faciant, tanquam
errantes leuius puniuntur, ſi clam eas contrahan
tanquam contumaces durius plectantur, per quem
tex. ſic uoluit glo. in l. qui contra. C. de inſt. nupt. &
in l. 1. C. de interdict. matri. ubi inter cæteros Bal.
in 1. lectione, inde ait notandam haberi limitatio-
nem ad leges, quæ dicunt, ſexum, ac ruſticitatem
excuſari, quam uidetur annotaſſe & Bar. in l. ſi adul
terium cum inceſtu in princ. de adulter. colu penul.
& Alex. ad Bar. in l. penul. C. de iur. & fact. ignor. cū
ſimilibus adductis ab Andr. Tiraq. dicto tractat. de
pœnis temperandis aut remittend. cauſ. 11. ſub nu.
11. cum tribus ſequentibus, qui inter cætera addu-
cit tex. non minus inſignem dictæ l. ult. de rit. nupt.
in c. ult. §. ſi quis uero de clandeſti. deſponſatio. in il-
lis uerbis, cum illi clam contrahendo, non exper-
tes ſcientiæ, uel ſaltem affectatores ignorantiæ
uideantur.

12 Quando autem † dicatur aliquid clam fieri trad.
gl. in dicto cap. ult. de clandeſti. deſponſ. Bar. in l. pu
pillus, §. ultimo, de auctorita. tutor. latè Alex. & Iaſ.
in l. clam poſſidere, in princ. de acquir. poſſ. Tiraq.
in d. cauſ. 11. ſub nu. 14. & eſt tex. in l. 3. §. ult. & l. 4. ac
5. quod ui aut clām, ubi legitur eos clam facere qui
celandi aduerſarij gratia a quo ſciunt uel addubitāt
ſe prohibitos iri, aut cōtrouerſiam eius quod factu
ri ſunt pati poſſe, aliquid faciunt, aut contra denun-
13 tiationem eis factam, ego autem prædictam † de-
clarationem confirmo illa ratione, quòd iura in om
nibus caſibus in quibus mulieribus ſuccurrunt, ſub
ueniunt earum fragilitati, ac infirmitati ſexus, & nō
calliditati, ut dicit tex. in l. ſi ſine, C. ad Senat. Velleia.
& l. 1. & ſecunda, ff. eo. tit. in §. hæc uerba & in l. ſi de
cipiendi eo. tit. ac in l. ſi probaueris C. ſi alien. res pi-
gn. da. ſit, & facit in arg. tex. in l. 2. & 3. ac per totam
titulum C. ſi minor dixerit.

Eſt rurſus exaudienda concluſio ſupra facta, in
14 mulieribus in caſibus † tantum a iure expreſſis, ut
uoluit glo. in cap. ult. 1. quæſt. 4. quam glo. ſequitur
Andr. Tiraquel. cauſ. 9. ad finem, & in d. cauſ. 11. ſub
numero 23.

SVMMARIVM.

1 *Perſonæ ruſticitatem ac ſimplicitatem operari, ut non omnino qui peccet excuſetur aut puniatur.*
2 *Peccans per ſimplicitatem minus peccare, ac puniri.*
3 *Andr. Tiraquel. laudatur.*
4 *Simplicitatem non excuſare peccantem contra ius naturale.*
5 *Nec pecantem contra ius gentium.*
6 *Aut errantem in iure ciuili notorio ac indubitato.*
7 *Aut labentem in ea quæ ſunt contra ſpeciem honeſtatis.*
8 *Vel in ijs quæ clàm fiunt.*
9 *Seu quando delicto ineſſet contrarietas.*
10 *Quamuis plerìſque aliud placeat.*
11 *Plerique relinquant cogitandum.*
12 *Regula certa quæ comprehendi non poſſunt iudicis arbitrio relinquuntur.*
13 *Ruſticum ſagacem non excuſari ſub prætextu ruſticitatis.*
14 *Ruſticum uel ſimplicem non excuſari in ijs quæ tendunt*

ad

ad rigorem iuris conſeruandum.

15 *Ruſticus non ſoluens per biennium canonem emphiteuticum, uel non conficiens inuentarium non excuſatur.*

16 *Ruſticum non excuſari in ijs quæ ſunt inducta ad formam ſeu ſolennitatem actus.*

17. *Ruſticus qui potuit conſulere peritiores non eſt excuſatione dignus.*

18 *Ruſticis ſuccurri in caſibus a iure expreſſis tantum.*

19 *Priuilegiorum multiplicationem, non facile eſſe admittendam.*

20 *Impuberis perſonam facere plerunque ut a diſpoſitionibus generalibus diſcedatur.*

21 *Impubes delinquens in omittendo non punitur.*

22 *Delictum a puero commiſſum in faciendo pena ordinaria non puniri.*

23 *Prodigum in faciendo delinquentem, puniri etiam corporaliter, in omittendo, uel negligendo non item.*

24 *Mater prodiga quæ petijt tutorem filio debito tempore non priuatur illius ſucceſſione.*

25 *Minorem decem & octo annis in omittendo perrantem excuſari.*

Perſonæ ruſticitas quando exceptioni locum faciat in generalibus conſtitutionibus, & quomodo perſonæ impuberis uel minoris.

CAP. XXII.

1 PErſonæ pariter ruſticitas atq; ſimplicitas operatur, ut quamuis regulariter non † omnino excuſetur quin peccet, ac puniatur, l. 1. de leg. cum ſimil. ibi in gloſ. cita. & in c. qui ſecundum carnē 23. q 4. & c. ſi quis dederit 24. quæſt. 1. & cap. quemadmodum 32. q. 7. minus tamen peccat, ut ex omnium Theologorum ſententia dicit
2 eſſe Andr. Tiraq. d. cauſa 11. ſub nu. 2. & † ideo mitius cum illo agitur, quin & plerunque ei parcitur, ut in l. 2. ſi quis in ius nocat. non ier. in l. ſi quis id quod de iur. omni. iudi. §. primo, ubi recentio. multà in hàc rem adducunt in l. ſi quis in graui, § ſi quis ignorans, & ibi glo. iura concord. adducit ad Senat. Syllania. in l. ſenatuſconſulto, C. de ijs qui ſibi adſcrib. & in c. ſuper literis de reſcript. ubi gloſ. ſimiliter adducit tex. concord.

3 Quibus multas addit auctoritates ac ſimilia † peculiari eius more copioſiſſimè ac luculentiſſimè Andr. Tiraquel. in d. cauſ. 11. ſub nume. tertio, cum tribus ſeq. ubi a num. 7. uſque ad ſinem eius cauſę refert 11. modos, quibus reſtringitur antedicta aſſertio quos ſuccinte retuliſſe contentus ero, cum poſſet is qui multa plura cupiet illum adire.

4 Primus enim eſt quando eſſemus † in ijs quæ fierent contra ius naturale, l. 2. & ibi glo. & Doctor. C. de in ius uoc. l. ſi adulterium §. ſtuprum & ibi gloſſ. & Bar. in l. reſpiciendum, §. delinquunt de pen. cum ſimilibus.

5 Secundus eſt † quando committeretur cōtra ius gentium, ueluti occupando propria auctoritate, quæ ab alijs eſſent poſſeſſa, l. ſi quis in tantam, C. unde ui ibique Bald. colum. 3. verſi. 7. quæritur poſt gl. ibi quæ ualde eſt notanda.

6 Tertius eſt quando quis † erraret in iure ciuili indubitato ac notorio, Ange. in l. ex conſenſu §. ultim. de appellatio.

7 Quartus eſt † in ijs quæ ſunt contra ſpeciem honeſtatis ut pulchre uoluit Bald. in l. quicunque col. pen. uer. & nota quòd in ijs, C. de ſer. fugiti. referens ad id tex. in l. j. C. de interdic. matrim. ubi & hoc dictum ſequitur Alex. in additio. ad Bar.

8 Quintus eſt † in ijs quæ clam fiunt, & in quibus præſumitur dolus ut in l. ulti. de rit. nuptiæ, & in c. ultimo, §. ſi quis uero de clandeſti. deſponſatio. cum ſimilib. in præcedenti exemplo cita.

9 Sextus eſt † quando in delicto ineſſet contrietas, ueluti quia is qui ruſticitate ſe defenderet, contraria in teſtimonio depoſuiſſet, tunc enim nullo modo excuſatur, ut not. dicit Bal. in l. ſcripturæ ante finem, C. de fid. inſtrum. cui accedit Fel. in c. quoniam Dec. in c. ex parte 2. col. 5. uer. nono fallit de offi. deleg. in cap ſollicitudinem colum. 2. in 8. notab. de appellatio. & in cap. paſtoralis col. 6. in fin. primæ cō clusio. de exceptio. & in l. ubi repugnantia de reg. iuris.

10 Sed contrarium † malunt Ang. in §. licet col. 2. in auth. de teſtib. & Iaſ. in l. ſi quis id quod col. 8. in fin. uerſ. item ſi ruſticus iuncto uer. ſeptimo limit. Tira-
11 quel. autem † relinquit iudicis arbitrio quod & eſſe opinor ob qualitates quæ in hoc negocio ſunt conſiderandæ tam circa ruſtici perſonam, quàm circa qualitatem contrarietatis, quæ certa non poſſent re
12 gula † comprehendi, & ideo iudicis arbitrio ſunt relinquenda, l. non poſſunt de legib. l. in actionib. ubi Duarc. in uer. licuit Menoch. de arbit. iudic. c. 1. ſub nu. 4. & 5. præſertim cum uerſemur in materia teſtium l. 3. §. tu magis de teſtib.

13 Septimus eſt † quando is qui uellet ſe per ruſticitatem excuſare eſſet ruſticus ſagax, quia tunc non excuſatur, glo. notab. in l Athletæ §. de ruſticis de ex ſation. tutor. per quam dicit Bald. in l. 2. in 4. q. in fi. C. de reſcind. uendit. ei demum ruſtico ſubueniri, qui uere eſt ruſticus, opere & conuerſatione, Iaſ. ſequitur in l. 2. ſi quis in ius uocat. non ier. & in d. l. ſi quis id quod colum. 8. uerſi. limita prædictam regulam Cor. conſi. 165. circa primum colum. 8. uer. confert quia ſagax erat lib. 2.

14 Octauus eſt caſus † quando ſumus in ijs quæ tendunt ad rigorem iuris conſeruandum, quia in ijs ruſticitati non parcitur, l. cum quis ubi glo. Barto. Bal. Pau. & omnes ad fin. C. de iur. & facti ignoran. glo. in l. iuris 2. co. titu. quæ ponit exemplum in eo qui ceſſauit per triennium ſoluere canonem, & Bal. in l. ulti. in prin. in 3. q. C. de iur. deliber. qui eiuſdem concluſionis exemplum affert in ruſtico, qui non
15 † confecit inuentarium, cum quibus conueniunt Felyn. in capitu. quoniam colum. tertia, in 4. fallen. de ſimon.

ſimon. & Iaſ. in l. ult. colum. 39. uerſicu. 16. quæro, C. de iur. emphyteu.

16 Nonus caſus eſt † in ijs quæ ſunt introducta ad formam, ſeu ſolennitatem actus, quia in ijs quoque non excuſatur ruſticus. Bal. Sal. Alex. & alij in l. iuris ignorantia, C. qui admitti per l. ult. C. de teſt. iuncta gl. in l. ambiguitatem in ver. mente eo. tit. idem Bal. in l. ulti. col. 3. C. de iur. delib. Alex. in conſi. 166. lib. 6. & conſi. 7. col. ult. 7.

17 Decimus † eſt caſus, quando ruſticus potuit conſulere peritiores, ut per Bal. Saly. Roma. & alios recentior. in d. l. iuris, C. qui admitti Roma. in l. ſi duo de acq. hær. Butrius in c. 2. de conſti. quibus in locis uolunt prædicti interpretes, non ſolum non excuſari ruſticum quando peritiores habuit in propria ciuitate, ſed etiam in ciuitate vicina, per tex. in l. diuus de tutor. & curator. dat. ab his & in l. prima, §. ſi quando de magiſtrati. conueniend.

18 Poſtremus omnium eſt † vt ruſticis ſuccuratur in caſibus a iure expreſſis tantum, ut uoluit glo. in c. ulti. 1. q. 4. Alex. qui alios citat in l. ſi quis id quod colum. 3. uerſi. item nota quod ruſticitas de iuriſd. om. iudic. Dec. in conſi. 274. colum. 2. uer. ſed ſupra dictis, qui ad hoc dicit facere tex. in dicta l. ult. C. de iur. & fact. ignor qui caſus poteſt illa confirmari ra-
19 tione, quòd priuilegiorum † multiplicatio non facile eſt cócedenda, l. 1. C. de dot. promiſſio. l. ius ſingulare, & l. quod uerò de legi. nec facile ſunt extendendæ diſpoſitiones quæ ſunt contra ius commune l. ultima, §. in computatione C. de iur. deliber. l. 2. C. de noxali. cap. cum dilectus de conſuetud.

20 Perſona pariter impuberis † facit ut plerunque à generalibus iuris diſpoſitionibus recedamus, aut illas coarctemus. Nam ſi in omittendo deliquerit
21 non ſolum non eſt opus reſtitutione in integrũ † ſed mero iure non punitur, tex. eſt nota. in l. 1. §. impubes ad ſenat. ſyllania. ubi Dyn. Bar. & alii limitantes iura, quæ uolunt impuberem doli capacem teneri ex delicto, ut ſcilicet intelligantur, de delicto, quod in faciendo conſiſtit, ſecus in non faciendo, quod voluit quoque Cyn. in l. prima, & ibi Saly. in 15. nota. cum ſimil. adduc. per Marſ. in l. infans colum 2. ver. item ſcias quod de ſicar. & per And. Tiraq. de pœn. temper. aut remitten. cauſ. 44. ſub nu. 44.

22 Quinimmo † uult D. Alcia. lib. 1. diſpunctio. ca. 17. Delictum a puero commiſſum in faciendo non eſſe pœna ordinaria plectendum, & ideo, cum duo pueri ad aleam luderent, atque ut fieri ſolet, iurgio orto, quòd in regione adduci recte diſpoſitam tabellam, alter negaret, pauloque iracundior alter temperatorio cultro, quem ſecum de ludo litterario fortè tulerat colluſorem percuſſiſſet, ita ſupra pubem ut ſtatim & euestigio moreretur, quæſitumque eſſet qua pœna plectendus eſſet, ſe reſpondiſſe ait non ultra exilij ultionem coercendum eſſe.

23 In prodigo † pariter eſt receptum, ut etiamſi ex delicto quod in committendo eſt, puniatur etiam corporaliter, ut puta ſi hominem interemerit, aut alia id genus perpetrarit, ut decidit Bald. in l. furioſum ad fin. C. qui teſtam. fac. poſſ. & Ang. in l. fulcinius §. adeo ad finem, quib. ex cau. in poſſ. eatur ſi tamen delinquat in omittendo, uel negligendo, puta quia non uindicauit necem defuncti, uel mater prodiga non petiit tutorem filiis, non propterea priua-
24 bitur eorum ſucceſſione † quia in delictis in omittẽdo illis parcitur, dicta l. fulcinius §. adeoque, ibique notat Ang. & Bal. Ang. Imol. Iaſ. & alii in l. is cui bonis de uerbo. obligatio. quibus accedit Andr. Tiraquel in d. cauſa 44. ſub num. 46. ubi alios pleroſque addit. docetque multis exemplis, iuribus atque auctoritatibus in ſequentib. numeris leuius in iure noſtro puniri delicta quæ in omittendo commiſſa fuerint, quàm quæ in committendo.

25 Sic etiam minor † decem & octo annis nedum impubes, ut ſupra dictum eſt, non tenetur de delicto in omittendo, per tex. in auth. ſi captiui cum ſua gl. C. de epiſcop. & cleri. Sal. & alii fere omnes in l ſi quis in tantam C. vnde ui, Tiraq. qui alios addit in d. q. 44. ſub num. 35.

S V M M A R I V M.

1 *Rei circumſtantia generalis diſpoſitionis fieri reſtrictionem.*

2 *Præſertimque ob nouum rei aduentum, veluti ſi poſt concluſionem in cauſa nouiter reperta inſtrumenta producantur, ex communi.*

3 *Sed contra ſentire Romanum tribus fundamentis, numero 4. & 5.*

Paria eſſe concluſum fore in cauſa, vel latam fuiſſe ſententiam. ibid.

6 *Concluſionem fieri in cauſa renuntiando probationibus & allegationibus iuris.*

7 *Partes renuntiando productionibus iurium, & allegationum, dici inter ſe tranſigere.*

8 *Paulus Caſtr. quomodo putarit diſtinguendum eſſe in materia productionis inſtrumentorum de nouo repertorum, poſt concluſionem in cauſa.*

9 *Argumentum a concluſione in cauſa ad ſententiam latam ualere.*

10 *Inſtrumenta de nouo reperta poſſe recipi poſt concluſionem in cauſa ubi partis aduerſæ ius ſit ſaluum.*

11 *Cauſa vbi per appellationem eſt reparabilis, an poſſint inſtrumenta de nouo reperta produci poſt concluſionem in cauſa. nu. 12.*

13 *Ripa quomodo diſtinguat in materia inſtrumentorum de nouo repertorum poſt concluſionem in cauſa producendorum.*

14 *Et quomodo diſtinguat Alexander.*

15 *Quando plenius ſubuenitur per reſtitutionem in integrum, quàm per remedium ordinarium unum non tollit aliud.*

16 *Debitam qui non adhibuit diligentiam in perquirendis inſtrumentis, poſtea repertis, poſt concluſionem in cauſa ad ea producenda non debere admitti.*

17 *Concluſionem in cauſa pro reuocata haberi, ſi iudex poſt eam admittat partem ad producenda inſtrumenta.*

18 *Auctorem putare nulla facta diſtinctione poſt concluſionem in cauſa, Bar. ſententiam communiter receptam eſſe ueram, ut inſtrumenta nouiter reperta debeant admitti.*

Caſus

19 *Caſus de nouo ſuperuenientes in omni diſpoſitione tam legis quàm hominis ſemper exceptos eſſe intelligi.*
20 *Concluſionem in cauſa fieri ſemper aliquo ex tribus modis.*
21 *Concluſionis in cauſa ſpeciem primam fieri per renuntiationem mutuo a partibus factam probationibus.*
22 *Renuntiationem eſſe ſtricti iuris, neque trahi ultra expreſſa.*
23 *Ignorantiam iuris præſumi, tam in maribus, quàm in fœminis quando agitur de damno vitando.*
24 *Concluſionis in cauſa ſpeciem ſecundam fieri ex lapſu temporis a ſtatuto præfixi.*
25 *Fictio operatur tantum caſu ficto, quantum ueritas in caſu uero.*
26 *Concluſionis in cauſa tertiam eſſe ſpeciem quando iudex præfigit terminum, quo elapſo pronuntiat concluſum eſſe in cauſa.*
27 *Sententiam iudicis ſtrictiſſimi eſſe iuris.*
28 *L. Imperatores de re iudica. & l. ſi ſub ſpecie, C. eod. tit. quomodo ſint intelligendæ.*
29 *L. per hanc, C. de tempor. appell. quomodo ſit intelligenda.*
30 *Superfluum dici non poteſt quod aliquos effectus etiam declaratorios tantum operatur.*
31 *Diſpoſitio quæ neceſſaria non eſt non continuo poteſt dici ſuperflua.*
32 *Cap. dilectus de fide inſtrumen. diſtingui per alia iura.*
33 *Lex una generaliter loquens per alias ſpecialiter loquentes diſtinguitur.*
34 *Maior eſt virtus tranſactionis quàm concluſionis in cauſa.*
35 *Exceptio rei iudicatæ ceſſat ubi cauſa illius extinctiua ſuperuenit.*
36 *Inſtrumenta nouiter reperta poſſe poſt concluſionem in cauſa produci quando nulla poteſt impingi negligentia, ſecus ſi aliqua poſſit adſcribi negligentia.*
37 *Probationem poſt confeſſionem patris poſt concluſionem in cauſa admitti.*
28 *Probationem per rei euidentiam nunquam cenſeri excluſam, & quæ rei euidentia requiratur.*
39 *Teſtes ſuper eiſdem articulis ex noua cauſa poſt concluſionem in cauſa poſſe admitti.*
40 *Idque etiam procedere in probationibus & allegationibus facti.*
41 *Statutum reijciens nouas probationes in cauſa nullitatis & appellationis non trahitur ad eas probationes, quæ de nouo ſuperuenerint.*
22 *Iura quæ volunt declinatoriam exceptionem non poſſe opponi poſt litem conteſtatam non procedunt in ea, quæ ſuperuenit de nouo poſt litem conteſtatam.*
43 *Si tamen iuretur poſt id temporis ſuperueniſſe.*
44 *Iura dicentia cœptum iudicium finiendum eſſe ſilent ubi cauſa iudicij extinctiua de nouo ſuperuenit.*
45 *Procurator ex cauſa de nouo ſuperueniente poteſt deſiſtere a defenſione domini ſuſcepta.*
46 *Excuſſio poteſt peti a fideiuſſoribus de nouo fieri quando bona principali debitori ſuperuenerint.*

Propter rei circunſtantiam vt recedatur a uerborum generalitate.

CAP. XXIII.

QVarta principalis limitatio ad ante dictam concluſionem ſupra firmatam de uerborum generalitate non reſtringenda, ex ipſius rei circumſtantiis, ſeu conſideratione reſurgit, quia † ex
1 re quoque generalis diſpoſitionis fit reſtrictio, ut late diſcurrit Dom. Alci. de verbo. ſign. lib. 1. ſub nu. 61. cum 11. ſequent. & Lud. Roma. in d. l. ſi uero §. de uiro ſolut. matrimo. ſub num. 24. 42. 55. 74. & 83. inter cæteraque exempla, latiſſimum habet campum ad inducendam reſtrictionē in generalibus diſpoſitionibus, nouus rei aduentus
2 † ſeu noua rei ut uocant ſuperuenientia, unde nos uidemus quod quamuis poſt factam concluſionem in cauſa non admittatur inſtrumētorum productio nihilominus ſi poſt concluſionem in cauſa de nouo ſuperueniant, produci, cap. dilectus de fid. inſtrum. Bar. in l. admonendi in ſecunda lectura, 2. gl. ſub nu. ibi quo Alex. ſub num. 19. & ſeq. ubi plenè tractat hanc materiam ferè per duas colum. ante quo illum aſſenſere Bar. Bal. Sal. & Fulg. ibi, & Fel. in d. c. dilectus in tertia lim. ſub num. 18. & cum illo eſt communis Doctorum ſententia, ut dicit Ripa in dicta l. admonendi ſub num. 48. ad fin. quib. accedit quoq; Menoch. lib. 1. q. 25. ſub num. 18. de arbitra. iud. qui addit Lud. Rom. in conſi. 175. & in l. 1. §. unde quæri
3 tur de oper. noui nuntiatio. Sed Ludo. Rom. † in d. l. admonendi tribus fundamentis putat non eſſe ueram hanc Bar. ſententiam, crebriore calculo (vt diximus) receptam.

Quorum primum eſt, quòd paria ſunt concluſum fuiſſe in cauſa & latam eſſe ſententiam, l. ſi team, § ul. ff. de euiction. Bart. in l. ſi mater. §. eadem de except. rei iudi. ſed poſt latam ſententiam non poſſunt inſtrumenta de nouo reperta produci. l. Imperatores de re iud. & l. ſub ſpecie, C. eo. tit.

4 Secundum eſt † quia fruſtratoria uidetur reddi diſpoſitio, l. per hanc C. de tempor. appellat. & c. ex fraternitatis extra de teſtib. dum per illam inducitur quod productum non fuit in cauſa principali produci poſſe in cauſa appellationis, intelligendo dicta iura ut declarat Anto. Butr. in capit. ad audientiam, ſecundo, de reſcript. ut ſcilicet locum non habeat in ijs iuribus atque inſtrumentis, in quibus producendis quis fuit negligens in principali cauſa, ſed in il tantum quæ quis non potuit producere.

5 Tertium eſt † quia d. cap. dilectus uidetur generaliter atq; indiſtinctè prohibere, ut ſiue nouiter ſint reperta, ſiue non nouiter reperta poſt concluſum in cauſa, non poſſint produci.

6 Quartum addit † Ripa in d. l. admonendi, ſub nume. 38. verſ. ſed vnum, quod concluſio in cauſa ſit renuntiando probationibus & allegationibus iuris c. paſtoralis de cauſ. poſſ. & proprieta. ubi not. Abb. glo. in §. quoniam uerò in uen. concluſerunt, in auth.
7 de teſtibus, partes autem † renunciando productionibus iurium & allegationum dicuntur inter ſe tranſigere, ut iudicetur prout eſt probatum ſecundum

Felyn.

Felyn.in capit fin.col.4.uer.ſecundo limita.de con-
ſtitutio.unde ſicut non eſt licitum producere noua
inſtrumenta poſt tranſactionem,dicta l.ſub prætex-
tu, ita nec poſt factam concluſionem.

Quamobrem propter iſtas difficultates dicebat
8 † Pau.Caſt.in d.l.admonendi Bar.nimis generaliter
eſſe locutum, ideoque diſtinguendum eſſe, quòd
aut ſumus in caſu, quo etiam poſſunt produci talia
inſtrumenta,poſt ſententiam,& tunc poterunt pro-
9 duci poſt concluſionem in cauſa † quia ualet argu-
mentum a concluſione in cauſa ad ſententiam latã,
dicta l.ſi rem,§.de euictio.notant Cy.& Ray.in l alia
C.de ijs quibus ut indignis, aut erat caſus in quo
poſt ſententiam quæ in rem iudicatam tranſiuiſſet
talia inſtrumenta non reciperentur,& tunc uult, quod
aut a ſententia quæ erat ferenda,non poterat appel
lari, & eo in caſu ne ius partis pereat poterit ac de-
bebit iudex reuocare concluſionem in cauſa,& talia
inſtrumenta recipere, ſtante concluſione in cauſa,
10 dummodo † partis aduerſæ ius ſit ſ.luum, aliàs ſe-
cus,ut concludit Bar. in l.mancipiorum de optio.
legat.ſub num.5.in teſtib uel inſtrumentis recipien
dis poſt lapſum termini a iudice aſsignati,aut a ſen-
11 tentia ferenda in cauſa poterat appellari, † & tunc
talia inſtrumenta etiam de nouo reperta non debe
rent admitti,dicto capit.cum dilectus, ſed in cauſa
appellationis poſtea producenda erunt, ſicut dici-
mus in confeſsione facta per errorem,& non reuo-
cata ante cõcluſionem in cauſa, quia poterit poſtea
12 in cauſa † appellationis reuocari,ut nota.in l.non fa
tetur de confeſſ.& habetur in l.creditor §.iuſſus de
appellatio.Ripa uero ſub dicto numero 48. uerſic.
13 quare placet,aliter diſtinguit † uidelicet quod aut
loquimur in concluſione facta ex officio iudicis inui
ta parte, uel a ſtatuto, ut docet gl. in extrauag. ad
reprimendum in uer.concluſione,& non licebit no-
ua producere,ſicut iuramentum neceſſarium inui-
ta parte delatum,& ita procedat opin.Bar.& com-
munis, aut loquimur in concluſione facta mutuo
partium conſenſu,& tunc procedat opinio Lud Ro
ma.Alexand.autem in d. l. admonendi ſub nu.24.
14 uerſic.concluſiue puto † uidetur diſtinguere duos
alios caſus,uidelicet quando quis nullam culpam,
aut negligentiam commiſit circa perquiſitionem
inſtrumentorum poſt concluſionem in cauſa noui-
ter repertorum. Et quando nullam feciſſet dili-
gentiam circa inueſtigationẽ dictorum inſtrumen-
torum, ita ut culpa ac negligentia illi poſsit ad
ſcribi,qui poſt concluſionem in cauſa uellet inſtru-
menta de nouo reperta producere, ut primo caſu,
mediante in integrum reſtitutione liceat produce-
re,ex clauſula illa generali, ſi qua mihi iuſta cauſa,
ut not.Cy.in l. 1.C.de condiction.indebiti,Io.And.
poſt Specul.in tit de execut.ſenten.§.fi. uer.illud &
Bar.in l.prima, C.de ſenten.aduer fiſc.lat.quibus re
cte conſonare ait tex.in l.ſi mater in princ.& quod
ibi notat Bart. de except. rei iudica. & plene notat
Io.Imol.in l.imperatorem de re iudic.cum ſimilib.de
quibus ibi per eundem Alexan. qui putat hoc ue-
rum eſſe, etiãſi eſſemus in caſu,in quo ſi ferretur ſen
15 tentia poſſet appellari, quia quando pinguius † ſub
uenitur per reſtitutionem in integrum quàm per re
medium ordinarium, unum non tollit alterum l. fi.
C.ſi aduerſ. rem iudica. & tanto magis quia melius
eſt,iura intacta ſeruare,quàm poſt cauſam uulnera-
tam remedium quærere l.fin.C.in quib. cauſ.reſtit.
in integr.non eſt neceſſar. & per hæc inquit ueram
non eſſe opinionem Innoc.in cap.cùm ueniſſent de
teſtib & Caſt.in l.oratione de ſer.dum uolunt abſq;
reſtitutione in integrum ex ea ſola cauſa, quod de
nouo fuerint reperta inſtrumenta, poſſe illa admit-
ti poſt concluſionem in cauſa; dicitque iura ab eis
adducta non probare & contrarium,eius probare,
Anto. Butr.in cap.intimauit de teſtibus. conuinci-
que ex eo,quod ut ſupra dictum eſt, paria ſunt con
cluſum eſſe in cauſa, uel latam eſſe ſententiam, ubi
16 autem debitam † non adhibuiſſet diligentiam, tũc
non poſſet is producere poſt concluſionem in cau-
ſa,ſicut nec poſt ſententiam l.ſub ſpecie,C.de re iu:
iunctis notat.per Bar.in dicta l. ſi mater §. eadem
in fin.nec etiam ſibi placere ait,quod ſi iudex admit
teret probationes poſt concluſionem in cauſa, non
ualeret niſi prius reuocaret concluſionem in cauſa,
quia ſi iudex ſciat concluſum eſſe in cauſa,& admit-
tat probationes poſt concluſionem in cauſa,quæ re
gulariter non poterant admitti, pro reuocata habe
17 tur,concurrentibus ijs † quæ neceſſaria ſunt in re-
uocatione interlocutoriæ, poſt Anto. Butrium. &
Ioan. de Imol. in capitulo audiuis in fin. Abb. in
capitulo quoniam contra in 13. colum. de pro-
batio. & Bald. in l.peremptorias C.de ſentent. re-
ſcind. non poſſ.in 2.colum.uerſi. quæro ſi iudex &
alios quos citat.

18 Ego in hac propoſita quæſtione † non diſtinguẽ
do inter concluſionem in cauſa factam a iudice,uel
a ſtatuto,uel a parte,uel inter concluſionem in cau-
ſa factam in cauſa appellabili, uel inappellabili, Pu
tarem eſſe recipiendam Bar.concluſionem, quæ cõ
muni conſenſu a Doctoribus eſt recepta, illam ta-
men aliquibus modis declarando prout infra,& ra-
tiones quæ me mouent, ut in illum inclinem ſunt
iſtæ. Video enim ſemper a quacunque diſpoſitio-
19 ne tam legis quàm hominis iura † excipere caſus
de nouo ſuperuenientes,& incogitatos,ut de hoc eſt
caſus in l.oratione de fer.ubi dilatio quæ non niſi ſe
mel concedenda eſt,ex cauſa de nouo ſuperueniente
conceditur, ut elegantiſsime probatur in illis uer
bis & maxime ſi aliquid inopinatum emergat, in l.
de ætate,§.ex cauſa in illis uerbis, quod ea quæ po-
ſtea emergunt auxilio indigent & ibidem duo pul-
chra proponuntur, exempla,& in l.prima, in princ.
de uentr.inſpicien.quibus addi poteſt text. in l.tres
fratres de pact.in l.qui cum tutoribus in fin.de tran
ſactio.& in l.qui Romæ §.duo fratres de uerb.oblig.
cum ibi notatis a Doctoribus, ameſi igitur gene-
raliter ſit receptum; ut ſupra uidimus, poſt conclu
ſionem in cauſa non poſſe inſtrumenta uel te-
ſtes produci, ſemper tamen intelligitur eſſe ex-
ceptus caſus quo producerentur inſtrumenta de no-
uo reperta.

20 Accedit quod cum concluſio in cauſa, ut ſcribit
Menoch.de arbitra.iudi.lib.1.quæſt.35.poſt alios à

ſe

ſe citatos, fiat aliquo ſemper ex tribus modis, uel
partium conſenſu, uel legis municipalis diſpoſitio-
ne, uel iudicis officio, cum prima concluſionis in
21 cauſa ſpecies fiat, ex renunciatione † per partes mu-
tuo facta probationibus, ut tradit Felynus in
dicto cap. cum dilectus ſub numero 27. ſiue fiat ex-
preſſe ſiue tacitè declarando, ut per Fel. ibi ſub nu.
30. Iaſ. in repet. dictæ l. admonendi ſub nume. 66. &
Nat. conſi. 251. in fin. lib. ſecundo, clarum eſt caſum
probationis de nouo ſuperuenientis, non poſſe in-
telligi comprehenſum eſſe in dicta renuntiatione,
22 quia renuntiatio † eſt ſtricti iuris, neque trahitur
ultra expreſſa neque ad ignorata l. mater decedens
de inofficio. teſtam. l. qui cum tutoribus & l. cum
Aquiliana de tranſactio. Calder. in conſi. 5. de præ-
ben. Dec. in conſi. 379. ſub nu. 3. conſi. 452. ſub num.
21. & conſi. 460. ſub num. 3. & alibi ſæpe, Cur. Iuni.
conſi. 16. ſub numero 11. & Gozadi. in conſi. 42. ſub
numero 20.

Quinimmo cum in illa agatur de damno uitan-
23 do † ſiue in maribus ſiue in fœminis, ſemper igno-
rantia præſumitur, l. ſed ſi me putem de condicti. in
debit. Bar. in l. non fatetur col 3. ſub num. 8. de con
feſ. & ideo nũquam in iſtiuſmodi renuntiatione cẽ
ſebitur renuntiatum eſſe inſtrumentis de nouo re-
pertis, ſi uero uerſabimus in ſecundo genere con-
24 cluſionis in cauſa † quæ ſit ex lapſu termini a ſtatu-
to præfixi, ut dicit Felyn. in d. cap. cum dilectus ſub
nu. 28. qui alios citat, tunc quoque cum ex lapſu ter
mini lex fingat partes renuntiaſſe probationibus in
dicta cauſa, non debebit ficta renũtiatio latius pro-
25 trahi quàm uera, quia fictio † tantum operatur
in caſu ficto, quantum ueritas in caſu uero, & non
ultra, l. 1. de adoptio. l. cum ex oratione C. de excuſa
tio. tutor. & ſupra diximus libro 3. in materia fictio-
nis, quia ars imitatur naturam ac ueritatem, nec ul-
tra excedit, §. minorem inſtit. de adoptio.

Quod ſi tractetur res in tertio capito concluſio-
26 nis in cauſa, ueluti † cum iudex præfigit terminũ ad
probandum, & eo elapſo declarat eſſe in cauſa cõ
cluſum, ut per glo. clemen. ſæpe in uer. concluſione
de uerbo ſign. quam probat Fel. in d. c. cum dile-
ctus ſub num. 29. uel cum partes citat ad audiendã
ſententiam, ut per Rom. in conſi. 176. quem ſequi-
tur Ruin. in conſ. 6. in fi. lib. 4. in quo modo conclu-
dendi altera parte inuita concluditur, quæ etiam
cogi poteſt ad concludendum, ut per Iaſ. in dicta l.
admonendi in prima lectura ſub nu. 52. cum ſimus
27 in ſententia iudicis † & ipſa eſt ſtrictiſſimi iuris, l. 1.
C. ſi plur. una ſenten. glo. in l. Iulianus uerum debi-
torem de cond. indebit. & declaratoria, ſeu introdu-
ctoria tacitæ renuntiationis, quæ & ipſa ut iam di-
ctum eſt, ſtricti eſt iuris, ergo neque in hoc tertio ge
nere concluſionis in cauſa, caſus productionis inſtru
mentorum de nouo repertorũ intelligetur eſſe cõ-
prehenſus. Non mouent modo ea quæ in oppoſi-
tum pro opinione Ludo. Roma. fuere conſiderata,
28 atque imprimis † dicta l. imperatores & dicta ſub
ſpecie arguendo a ſententia ad concluſionem in
cauſa, quia reſpondetur, prout dicit Ripa in dicta l.
admonendi ſub dicto num. 48. verſicu. ego aliter re-
ſpondeo, quòd argumentum illud a concluſione in
cauſa ad rem iudicatam, cum ſit a ſimili, non proce
dit ubi diuerſitatis ratio inter caſus comparatos aſ-
ſignatur, Abb. Fely. Dec. & alij in c. translato. de con
ſtit. Topici omnes in loco a ſimili, & ſupra diximus.
lib. 5. in loco a ſimili, quæ diuerſitatis ratio optime
in caſu noſtro militat, quia poſt rem iudicatam par
ti irreuocabiliter ius eſt quæſitum l. fin. C. ſenten.
reſcind. non poſſ. cum faciat de albo nigrum ut dicit
Bal. in c. noſtra de electio. Cagnol. in l. res iudicata.
ſub num. 2. de reg. iur.
29 Non refragatur † quoq; ſecundum argumentum
quòd fruſtratoria eſſet diſpoſitio, l. per hanc C. de
tẽp. appel. & c fraternitatis extra de teſti. quib. caue
tur non producta in cauſa principali poſſe produci
in cauſa appellationis, quia reſpondetur, hoc non eſ
ſe uerum, quandoquidem etiamſi inſtrumenta de
nouo reperta fuerint producta ab altera poſt con-
cluſionem in cauſa, etiamſi per talia inſtrumenta
fuerit pro parte producente in cauſa principali iudi
catũ, nihilominus poterit pars condemnata appel-
lare, & non producta ac non deducta in cauſa appel
lationis deducere, ac producere, ita ut non ſit futu
ra ſuperflua diſpoſitio dictorum iurium, quæ etiam
ex alio oſtenditur non eſſe ſuperflua, quia in alijs quo-
que non deductis ac non probatis poſſet pars pro-
ducens etiam in cauſa appellationis ſe iuuare diſpo-
ſitione dictarum legum. Vnde ſuperfluum dici
30 † non poteſt quod effectus aliquos etiam declarato
rios tantum, nedum, ut hic operatur, l. 2. §. ſi quid
in tanta. C. de reuo. iur. ennel. l. ſtipulationes cõmo
diſſimum de uerb. oblig. l. quæ dubitationis tollen-
dæ de reg iur. Et tanto magis quia non continuo
31 ſequitur diſpoſitio aliqua † non eſt neceſſaria, er-
go eſt ſuperflua, ut declarat elegantiſſimè Mar. Salo
me. in l. Gallus §. quidam ſub num. 9. cum ſeq. de lib.
& poſthum.
32 Non releuat quoque obiectio c. dilectus † de fid.
inſtrum. quia reſpondetur quòd quamuis ille text.
non diſtinguat, tamen per alia priora iura, iſte ca-
ſus inſtrumentorum de nouo poſt concluſionem in
cauſa repertorum ab alijs, nec eſt nouum, ut poſte-
riora iura per anteriora in eadem materia loquen-
tia diſtinguantur, l. nõ eſt nouum, l. ideoque & l ſed
33 & poſteriores de legib. & regulare eſt † quòd lex in-
diſtinctè loquens per aliam legem ſpecialius in ea-
dem materia loquentem diſtinguatur, l. utrum ubi
Bald. de peti. hær. l. de pretio ubi gl. & doctor. de pu
blic. in rem actio. Iaſ. in l. qui filiabus in prin. de leg.
1. cum ſimil. & ex ſupra deductis ſatis demonſtratũ
eſt, a denegata inſtrumentorum productione poſt
concluſionem in cauſa, hunc caſum eſſe exceptum.
34 Ceſſat quoque argumentio Rip. † quia maior eſt
uirtus tranſactionis, quàm concluſionis in cauſa;
quis comparatur rei iudicatæ, l. trãſacta finitauè de
de uerb. ſignific. ubi Alcia. & alii, Iaſ. in d. l. ſub præ-
textu ſub nu. 3. glo. & Doct. in l. 1. de iureiur. & l. ſub
ſpecie ubi not. Doct. C. de re ind. quæ nihil aliud ex-
pectat poſt ſe, præter executionem, concluſio au-
tem in cauſa expectat ſententiam, & ideo ex noua
cauſa ut ſupra diximus poterunt inſtrumenta poſt
con-

concluſionem in cauſa, uſque ad ſententiam produ
ci, cum melius ſit iura illæſa ſeruare, quàm poſt cau-
ſam uulneratam remediú quærere, d. l. fi. C. in quib.
cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ. quamuis poſt
tranſactionem aliud ſit.
35 Preterea facit, † quia etiam in exceptione rei iudi
catæ, quam iura uolunt perpetuam eſſe, in fauorem
eius pro quo iudicatum eſt, ſi ſuperueniat de nouo
cauſa illius extinctiua deſinit eſſe perpetua, & ad ca
ſum illum non trahitur, l. ſi a te de exceptio. re. iudi.
l. fullo de condictiu. furt. quæ iura ad propoſitum
inducit Ludo. Roma, in dicta l. ſi uero, §. de uiro ſol.
mat. ſub num. 83. uer. quinto probatur, unde quo-
quo res uertatur. apparet, non obſtare hanc obie-
ctionem aduerſus concluſionem Barto. communi-
36 ter receptam. quæ tamen † intelligenda eſt prout
declarat Alexan. in dicta l. admonendi ſub num. 21.
& ſupra retulimus, quando ſcilicet nulla poſſet illi
impingi negligentia, qui inſtrumenta a ſe nouiter
reperta eſſe defenderet, illaque producere nollet, ut
per Cyn. in l. prima, C. de condic. indeb. Marſi. in l. 1.
§. ult. ſub nu. 38. de quæſtio. ſecus ſi diligentia adhi-
bita illa potuiſſet inuenire ac producere ante con
cluſionem in cauſa, quia culpa ſua non debet illi pa
trocinari, l. ſi duo in princ. ſi quis cautio. & l. ita de-
mum de recept. arbi. & l. quod quis de reg. iur & c.
damnum de reg. iur. lib. 6.
37 Prædicta autem † multo magis procederent quã-
do poſt concluſionẽ in cauſa ſuperueniſſet de nouo
cõfeſſio partis, quia ſemper poſt cõcluſionẽ in cã ad
mittit, pb. p cõfeſſione Bal. partis in rub. C. de pub.
col. 3. uer. ego aliter & ibi ẽt Pau. Caſt. & Mar. de or
di. iud. par. 6. le. quintusdecimus actus ſub nu. 5. qui
ſub nu. 6. ait idem eſſe in probatione quæ fieret per
euidentiam loci, quæ nunquã cenſetur eſſe reiecta
38 † poſt concluſionem in cauſa, & dicitur ſuperare
omne genus probationis, Bal. in l. contra negantem
in fin. ad leg. Aquil. & in l. ſi quia teſtibus in fin. C.
de teſt. Plot. in l. ſi quando ſub num. 808. C. unde ui,
oportet tamẽ ut talis euidentia loci ſit facti perma
nentis, ut dicit Abb. in c. euidentia de accuſ. & glo.
in l. manifeſtum de uerb ſignifi. & talis ut nulla ter-
giuerſatione poſſit celari, c. ult. de cohabit. cleric. &
mulie. & cap. ordinarij. §. cœterum de offic. ordi. lib.
6. faciunt in principalis concluſionis confirmatio-
nem quæ ſcribit Marſi. in l. 1. §. ſi quis ultro ſub nu.
38. & ſeq. de quæſtio. noui uult, poſt concluſionem in
39 cauſa † & forte etiam poſt publicatas atteſtationes
poſſe produci, & examinari teſtes ſuper eiſdem
capitulis, per doctrinam Innocen. in cap. cum ueniſ-
ſent de teſti. & Butr. in c. intimauit eod. tit & §. quia
uero in auth. de teſti. qui uolunt, ex iuſta cauſa, iudi-
cem poſſe admittere teſtes ſuper eiſdem articulis
per beneficium in integrum reſtitutionis ex genera
li illa clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa &c. idque ob-
40 tinere † quoque in allegationibus & exceptionibus
facti arg. c. paſtoralis de cauſ. poſſ. & proprie. & c. ad
petitionẽ de accuſatio. quam ſententiam, modo ali
qua impingi non poſſit negligentia probant Ioan.
Imol. in dicto capitulo cum ueniſſent de teſt. & l. im
peratores de re iudic. Caſtr. in l. oratione de ſen. &

Alexand. in dicta l. admonendi loco item cita.
41 Sic etiam ſi ſtatutum † uel ius commune uelit q
in cauſa nullitatis uel appellationis non recipiantur
nouæ probationes, nihilominus dicendum erit, eas
recipi oportere, ſi de nouo emerſerint, Dyn. in conſi
lio 20. ſuper quæſtione quæ quæritur Flor. in l. quæ
dam mulier colu. 3. circa medium famil. ercíſ. Marſ.
qui prædictis accedit in ſing. 295. quæ de nouo Bal.
in l. inuitus, C. de procur. Roma. in dicto § de uiro
ſub num. 83.
42 Sic etiam iura quæ uolunt † exceptionem dila-
toriam opponi non poſſe poſt litem conteſtatam lo
cum non habent ubi talis exceptio de nouo poſt li-
tem conteſtatam ſuperuenit cap. inſinuante de offi.
deleg. cap. nulli & cap. ut circa de elect. lib. 6. cap. pa
ſtoralis de exceptio l. non diſtinguemus, §. cum qui
dam de recep. arbit. l. 2. & ibi glo. C de conſort. eius.
lit. l. eleganter §. ſi quis poſt. de condict. indeb. quod
43 tamẽ intelligendum eſt, ſi iure tur † ſuperueniſſe poſt
litem conteſtatam & non poſſit ius illud per modũ
actionis deduci in ſeparato iudicio ita declar. Ludu.
Rom. in l. ſi mulier ſolut. mat. ſub num. 19. ubi po-
nit ualde notandum exemplum in materia ſpolij,
poſt Innocen. in cap. dilectus de ordin. cognit. qui
omnino erit uidendus, qui ſub num. 13. 17. & plur.
ſeq ponit multas ualde notandas limitationes ad
prædictam aſſertionẽ, de exceptione dilatoria quæ
poſt litis conteſtationẽ de reg. nõ poteſt opponi, ſic
pariter iura quæ uolunt iudicium ſemel cœptum fi
niendum eſſe, nec pœnitentia actoris poſſe, inuito
44 reo ab illo deſiſti, † non comprehendunt caſum in
quo poſt cœptum iudicium ſuperueniret cauſa ex-
tinctiua ipſius iudicij, l. ſi ſeruus de condict. fur. l. ſi.
rer. amot. §. quod ſi l. ſin autem ad exhib. l. uti frui §.
poſt litem ſi uſusfruct. peta. & cap. pen. de except. pre
lat ueluti ſi cum penderet lis ſuper reſtitutione do-
tis, diuortio ſolut. matrim. redintegratum fuerit ma
trimonium, non enim perficiendum erit iudicium
cum matrimonij redintegratio illud reſoluerit atq;
extinxerit.
Sic etiam nouæ cauſæ uel rei ſuperuenientis õpe
45 ratur † quod ſi ego procurator tuus qui te defende-
bam, pro te ſatisdedi de iudicio ſiſti, & de iudicato
ſoluendo, iuxta l. 1. C. de ſatiſdan. & ea quæ haben-
tur in l. non ſolum §. qui alieno de procura. & in l. 1.
C eo. cum ſimil. & tu poſtea efficiaris non ſoluendo
ut quia bona tua iam cœpta ſint poſſideri a credito
ribus non cogor ego ulterius te defendere, neque in
lite perſeuerare, nec per hoc committetur contra
me ſtipulatio ob rem non defenſam, quia ob talem
ſuperuenientem cauſam ego excuſor, ita egregie de
cidit Paul. Caſtr. in l. mutus §. qui non cogitur per
illum tex. de procur. quem refert ac ſequitur Marſil.
in d. ſing. 233. ad finem.
46 Sic ẽt uidemus † eã quoq; ob cãm, ꝙ licet except.
excuſſionis ſit dilatoria, ut habetur in l. peremptio-
nas C. ſenten. reſcind. non poſſ. c. inter monaſterium
de re iud. & in l. ita demum C. de procur. cum ſimil.
& ſic debeat opponi ante litem conteſtatam, ut in
dictis iuribus, attamen ſi prius facta fuerit excuſſio
contra principalem debitorem, & ipſo non repertũ
ſol-

ſoluẽdo, creditor uelit agere cõtra fideiuſſores uel cõtra extraneos poſſeſſores, & interim ſupueniãt bona principali debitori, poterit, fideiuſſor, uel tertius poſſeſſor, qui conuenitur, de hoc excipere, & petere quòd de nouo fiat excuſsio, ita notanter dicit Cyn. poſt Petr. in auth. præſente in pen. q. C. de fideiuſſo. Bal. & Caſtr. in *l.* fin. §. 1. ſi cert. petat. Alex. in conſil. 100. col. pen. lib. 5. Marſil. in ſing. 142. cautum eſt ad fin. ſed de ijs hactenus.

SVMMARIVM.

1 *Solennitatis leuis quæ ſunt omiſſa non uitiant.*

2 *Inuocatio diuini nominis omiſſa in inſtrumento non vitiat inſtrumentum.*

3 *Omiſsio ſigni crucis in inuentario non vitiat.*

4 *Etiamſi de conſuetudine ſolita eſſet apponi inuocatio diuini nominis non vitiat inſtrumentum.*

5 *Proceſſus factus & ſententia lata abſque ſolennitate illa propoſitionis libri euangeliorum, de qua in l. rem non nouam, C. de iud. non uitiat.*

6 *Minima non curari in extraordinarijs.*

7 *Minor non reſtituitur aduerſus ſententiam interlocutoriam in qua exceptio modici præiudicij permittitur.*

8 *Minima non conſiderari quando per eorum conſiderationem fieret præiuditium rebus maioribus.*

9 *Minimeque ratio habetur in ijs quæ ſunt ſecundum ius commune.*

10 *Dotatam dici mulierem quæ in minimo dotata ſit.*

11 *Præſcriptionem interrumpi etiam ſolutione vnius nummi.*

12 *Theſaurum ciuitatis qui amoueat uel minimum nummum pecuniæ ciuitatis, incidere in pœnam ſtatuti punientis emouentem pecuniam ciuitatis.*

13 *Furti pœnam habere locum contra ſubtrah. ntem ouum Gallinæ.*

14 *Pœna comburentis domum, locum habet contra comburentem domunculam.*

15 *Regula, quod qui non habet in ære luat in corpore locum habet etiam in minimo.*

16 *Reliquatorem unius oboli non audiri aduerſus ſpoliatum.*

17 *Venditor poteſt in uniuerſum rem uenditam retinere, ſi deſit unus nummus ad ſolutionem pretij.*

18 *Emphyteutam quandoque cadere a iure ſuo ſi deficiat unus nummus in ſolutione canonis.*

19 *Conductor male verſans in vna minima re cadit a iure conductionis.*

20 *Pœnam l. ſi quis maior. C. de tranſ. locum habere contra eum qui non obſeruauit tranſactionem etiam in minimo re.*

21 *Quatuor eſſe caſus præcipuos in quibus quod minimum eſt attenditur, quorum primus eſt quando diſpoſitio loquitur per verbum aliquid.*

22 *Diſpoſitio quando loquitur conditionaliter quod minimum eſt attenditur.*

23 *Conditio dicitur eſſe quid indiuiduum & formam inducit.*

24 *Minimum attenditur cum pro forma requiritur.*

Quia formæ nihil addi poteſt neque minui. ibid.

25 *Minimum attendi quando requiritur ad maiorem ſummam integrandam.*

26 *Minimum eſt in conſideratione habendum ubi in eo militat eadem ratio, quæ in magno.*

27 *L. decurio intellectus, C. de decur. lib. 10.*

28 *Et l. 2. §. quod ſi ad ſen. Tertyl.*

29 *Et l. quæſitum de re iudi. ac l. prima, §. proinde de ædil. edict.*

30 *Et l. plebiſcito cum ſocijs de offic. præſi.*

31 *Et l. ſi is qui tres de excuſ. tuto.*

32 *Minimi rationem eſſe habendam, quando abſurdum ſequeretur.*

33 *Iuriſconſulto qui propter doctrinæ excellentiam conſulas cum minimo labore, Reſponſi honorarium deberi.*

34 *Sterilitate ipſius rei a generalibus iuris concluſionibus, ſæpius recedi.*

35 *Annus quando dicatur ſterilis, maxime uariatum ſententiis a Doctor.*

36 *Annum dici ſterilem cum dimidiam penſionis conductor ſoluere non poteſt deductis impenſis.*

37 *Conductorem impune poſſe deſerere fundum qui effectus ſit ſterilis.*

38 *Rem eccleſiaſticam ſterilem poſſe ſine ſolennitatibus alienari.*

39 *Aliud tamen eſſe in fundo minoris ſterili.*

40 *Et qua ratione.*

41 *Rem ſubiectam reſtitutioni poſſe ob ſterilitatem alienari.*

42 *Conſuetudo generalis prohibens res eccleſiæ alienari non comprehendit rem ſterilem.*

43 *Augmentum fructuum contingens fortuito in re locata an faciat augeri penſionem domino.*

44 *Et quomodo ea in re diſtinguat Bartolus.*

45 *Caſtren. Saly. ac Fulg. ſentire contra gl. in l. ſi merces §. uis maior, locat.*

46 *Exemplum inſigne quo Bar. ad praxim reducit propoſitam difficultatem.*

47 *Quid ſentiat Auctor in propoſita controuerſia.*

48 *Vbertatem quæ cæli clementia omnibus contingit, differre ab ea quæ acciderit aliquibus cæli inclementia.*

49 *Meliorationum gratia clericum a beneficio amotum, poſſe retinere bona eccleſiaſtica.*

50 *Meliorationum cauſa poſſe prælatum ſolum bona eccleſiaſtica a laicis meliorata in emphyteuſim concedere.*

51 *Notorietate rei euidentiſsima, a generalibus iuris regulis plerunque recedi.*

Examen ad Doctoratus apicem non eſſe neceſſarium, in eo, qui fama notiſsima pro perito habeatur. ibidem.

52 *Aliquos tamen contra ſentire.*

53 *Quidque illa in re ſentiat Auctor.*

54 *In notorijs poſſe iudicem impartiri officium ſuum parte non petente.*

55 *In ſententia interlocutoriæ appellatione non eſſe cauſam inſerendam quæ eſt notoria.*

56 *Appellationem non dari in notorijs.*

57 *Vicinitate rei perſtringi interdum generales iuris regulas*

gulas, quod per multa exempla ex Ludo.Roma. decla
claratur.
58 *Quæ tamen maiore cum iudicio ab Alciato adſcribun-*
tur loci circumſtantiæ, & quibus rationibus.

Rei quoque circumſtantia plerunque receditur a generali iuris diſpoſitione.

CAP. XXV.

SEd & rei tenuitas ſeu paruitas in
terdum operatur ut perſtringa-
mus generalem iuris diſpoſitio-
nem, ut plurib. exemplis docet
Lud.Rom.in d.§.de uiro ſub nu
me.24.& D.Alcia. de uer.ſign.
uer.ex Re fit ſub num.60.61.&
1 ſeq.unde uidemus quod ea quæ † leuis ſunt ſolenni
tatis, excipiuntur ab illa generali concluſione quæ
habet, omisſionem ſolennitatis uitiare, l.1.§.fi.uer.
quale eſt enim de uentr.in ſpici. ubi ſi quid omit-
tatur ex ijs quæ leuius prætor obſeruanda edixit
actua misſionis in poſſesſionem nõ uitiatur, & ideo
2 uolunt † frequentius Doctores omiſſam ſolennita-
tem inuocationis diuini nominis non uitiare inſtru
mentum, Bald. in inſcriptione C. ſub num.1. & in
l.iuriſgentium §. quod fere de pact.ubi & Caſt.Ale
xand.ſub num.10.in rub.de oper.nou.nuntia.in ver.
teneo concluſiuè partem negatiuam, Abb.in c.1.de
fid.inſtru.Socin.in conſi.2.ſub num.4.lib.3.Nicon.
in d.rubr.ſub num.103 & 125.ubi communem di-
cit, & non eſſe in iudicando ac conſulendo ab ea cõ
muni recedendum, Soc.iun.ſub nu.3. & 23. & 24.
qui tanquam communem defendit Pariſ.ſub num.
47.uer.ex quibus ſatis patet D.Alcia. ſub num.7. &
Bologne.ſub nu.40.uerſi.& pro opinione negatiua
ubi eandem ſententiam dicit eſſe communem.
3 Sic etiam † omisſio ſigni crucis in inuentario tã-
quam leuis ſolennitatis creditur non uitiare, l.ult.§.
ſin autem dubius uer.quòd ſi ignarus ubi gl.& Do-
ctor.C.de iur.delibe.faciunt quæ ſcribit Bar. in l.ſi
quis ex argentarijs § ſi initiũ ſub nu.7.de eden.Fely.
in c.decernimus colum.2.de iudi.& Didac. practi-
ca.quæſtio.capit.20, ubi uult quòd etiam † ſi de cõ
4 ſuetudine innaluiſſet, ut inuocatio diuini nominis
apponeretur in inſtrumentis, ſi tamen a notario o-
mitteretur non uitiaret, quia leuis eſt ſolennitatis,
qua de re plenius diſſeruimus poſt cæteros in d. ru-
brica de oper.noui.nuntia.
Sic etiam uoluit glo.in l.rem non nouam C.de iu
5 di.in uer.prætereatur † ſententiam a iudice latam
& proceſſum factum abſque ſolennitate illa euan-
geliorum præpoſitorum, quam præſcribit iudicib.
obſeruandam illo textus in principio, medio, & fine
cuiuſcunque iudicij, nihilominus ualere, quam gl.
ibi ſequitur ac probat Saly.
6 Sic etiam propter rei paruitatem dici ſolet, † q̃ de
minimis non curat prætor, l.ſcio de in integr.reſtit.
quod Abb.& communiter Doct.in c.de appellatio.
ut ibi dicit Deci.ſub nu.7, intelligunt procedere in
extraordinarijs, quæ contra ius commune concedũ
tur, ex quo infert Io.Imol.c.1.§.coram de in integr.
7 reſtit.† quòd minor non reſtituitur aduerſus ſenten
tiam interlocutoriam, in qua exceptio dilatoria mo
dici præiudicij permittitur, quæ fuit Bald.ſententia
in l.peremptorias columna 3.C.ſenten.reſcind.non
poſſe, & in l.ſcio de in integr. reſtitut. & hanc decla
rationem probat quoque D.Alcia. d.lib.1.de verb.
ſignific.ſub nu.64.quam tamen intelligit Dec.in d.
cap.de appellationibus ſub num.7.quando per mi-
8 nimæ † rei conſiderationem fieret præiudiciũ ma-
iori, iuxta tex.in d.l.ſcio de in integr.reſtit.cæterum
ubi maiori rei non fiat præiudicium etiam de mini
mo minoris damno in beneficio reſtitutionis cura-
tur l.minoribus 25.annis de minor. in illis uerbis
cum de bonis eorum aliquid diminuitur, inducen-
do ut per Dec.quod uerbum aliquod etiam in mini
mo uerificatur, ut per Bar.in l.ſi ſeruũ, §. ait prætor
de acqui. hæred. & clem.1. in uer.pro parte de for.
compe. Secus in ordinarijs & in ijs quæ ſecundum
9 ius commune fiunt † quia in illis etiam minima at-
tenduntur, idque etiam regulariter ut probant Do
ctor.per tex.in d.cap.de appellationibus cui conſo-
nat tex.in cap.maioribus de præben.& in cap. non
poteſt eo.tit.lib.6.& tex.in l.ſi proprietarius in prin
cip.de dam.infect.in l.1.§.illud de con. cum eman-
10 cipa.liber.eius, & ideo dicit † Bal.in c.ſi proponen-
te de.reſcript.per illum tex.dotatam dici mulierem
quæ etiam in minimo dotata ſit, & idem Bal. in c.
11 illud col.fin.uerſi.ſed an per ſolutionem, per † ſolu-
tionem nummi præſcriptionem interrumpi, arg.l.j.
§.cæpiſſe de pollicita. Ang.in l.ſi ſeruum, §.prætor in
12 fi.de acquir.hær.qui ait † Theſaurarium ciuitatis q
amouerit uel unum minimum nummum pecuniæ
ciuitatis, incidere in pœnam ſtatuti punientis om-
mouentem pecunias ciuitatis, ſeq. Iaſ.in auth. qui
rem C.de ſacr.eccl.ſub nu.16.
13 Hinc uidemus † pœnam furti locum habere etiã
contra contrectantem rem minimam, ueluti ouum
alicuius gallinæ, ut glo.in uer. lucrandi in §.galli-
narum inſt.de rer.diuiſ.
14 Pœnam † comburẽus domum, protendi ad eum
qui cõbuſſerit domunculam, Bal.in l.j.§.de exercito
ribus per illum tex.naut.caup.ſtabula.& propterea
Dec.in d.c.de appellationib.ſub nu.2.ad fi.uult hãc
15 quoq; materiam procedere in pœnalib. Sic † quoq;
regula quod qui non habet in ære, luat in corpore,
l.pen.de in ius uõc.intelligitur ẽt ſi quis uniuerſam
pœnã præſtare poſſet in ære, excepto nummo, ut ibi
tradit Alex.ſeq.Iaſ.in auth.qui rẽ C.de ſac. eccl.ſub
16 nu.16.ubi uult quoq; † reliquatorẽ uel unius oboli
nõ audiri aduerſus ſpoliatũ in petitorio, donec oĩa
ad unguẽ reſtituerit, quæ fuit Bal ſñia in c.conquæ-
rente col.1.de reſtit.ſpoliãto.eiuſdem Iaſ.in l.ſanci-
mus uerſi.8.extende C.de iud.& in conſi.162.col.2.
in fin.lib.1.Cur.iun.in conſi.4.ad fin.& Rol.a Vall.
in conſi.53.ſub num.25.lib.1. Et venditorem poſſe
17 † in uniuerſum rem ipſam uenditam retinere ſi de-
ſit uel nummus ad ſolutionem pretij, poſt Bald.in
l.ſi C.cõmo.& in rubr C.de cont.empt.q.10.& glo.
in l.rea bona de contr.emptio.probat D.Alcia.d.li-

bro primo, huius tit.ſub num. 64. ubi uult quoque
propter unum nummum emphyteutici canonis
18 † non ſolutum quem decidere a iure emphyteuſis,
ſi ea lex dicta ſit inter contrahentes, alioqui id po-
tius debere intelligi benignius agendo per impru-
dentiam fuiſſe factum arg.l.quamuis de cond.& de-
mon. a qua ſentẽtia non uidetur abhorrere Iaſ.in di
cta auth. qui rem ſub dicto num.16. uer.intellige
ubi tamen non poſſet aſſumi præſumptio contem-
ptus,quæ in dubio aſſumenda non eſt, ut dicit Do.
Clar.in §.emphyteuſis q.4.ſub num.4.ad fi.ubi hãc
ſententiam amplectitur,& in praxi ab excel.Senatu
Mediolani approbatam fuiſſe refert in cauſa cu-
iuſdam Dominici Garenzani, & plura huius gene-
ris addit Iaſ.loc.loc.iam relat.& Dec. in d.c.de ap-
pellationibus colum.2.in 2. not. facit quod ſcribit
Andr. Sicul. in conſi.36. ad fin. uolum.1. ubi uult
19 † conductorem male uerſantem in una etiam mini
ma re cadere a iure conductionis omnium & Bal.
in l.pacta conuenta de contr.emptio.ubi uult pro-
pter unum quodque capitulum etiam minimũ nõ
obſeruatum repelli quem ab agendo.

Quinimmo dicunt Moder.Pariſi. ad Dec in d.c.
20 de appellationibus quod etiamſi † quis in aliqua
minima re non obſeruaret contenta in inſtrumen-
to tranſactionis iurato incideret in pœnam l.ſiquis
maior,C.de tranſ.quia in uno peccans factus eſt om
nium reus cap.defleat de reg.iur in antiq.cap.conſi-
deret de pœnit diſtin.5.& cap. quæ Epiſcopos 37.
diſtin.& tradit Sicul.in d.conſi.36.ad fin.lib.2 Dice
bat tamen Dec in d.cap.de appellationib. quatuor
21 eſſe caſus † præcipuos in quibus quod minimum
eſt attenditur.

Quorum primus eſt,quando diſpoſitio loquitur
per uerbum, aliquid, nam tunc uerificatur etiam
in minima re,uel parte, l.ſi ſeruum §. prætor ait ubi
Bar.& Ang.de acqui.hæred glo.in cle.1.in uer.par-
te de foro compet.

22 Secundus quando † diſpoſitio loquitur conditio
naliter, tunc enim etiamſi in aliquo minimo defi-
ciat conditio diſpoſitio non progreditur, gl.not.in
d.l.rea bona fide de contra.emp.Bal in d rubr.C.de
contra.empt.q.10.& in l.quamdiu C.de diſtract.pi
23 gno.quia conditio † indiuidua eſt,l.in executione §.
pen.de ver.obligat.& formam inducit,Bal in auth.
matri & auiæ columna 1.C quando muli.tut.offic.
quæ ad unguem debet impleri, aliàs actus eſt nul-
lus,l.qui hæredi, & l.Meuius de conditionibus &
demonſtrationibus.

Tertius eſt,quando illud minimum pro forma re
24 quiritur, quia formæ nihil addi poteſt,† neque mi-
nui, l.1.§.opus nouum de no.oper.nunt ia.Bal.in l.
fi. col.2.uer.ex hoc colligitur C.de ſu. & leg.hæred.
declarando tamen ut per eundem Dec.ſub nu. 5.

25 Quartus eſt,quando illud minimum † requirere
tur ad maiorem ſummam integrandam, quia illo
deficiẽte qualitas requiſita, uel numerus requiſitus
non uerificatur,d.l quamdiu ubi Bald. C.de diſtra.
pigno.faciunt quæ ſcribit Bal. in l.cum ſit in fin. C.
ſepul.uiola.in dicta l fina.C commu.in dicto capi-
tulo conquerente columna ſecunda,de reſtit.ſpo-
liat.cum à ſocijs Decio citat.

26 Quibus addi poteſt † quintus, qui colligitur ex
dictis Abb.& eiuſdem Decij in d.cap.de appellatio
nibus,quando ſcilicet in minimo proportionabili-
ter eadem ratio militat,quæ in magno,ſecus ubi ra
tio diſpoſitionis ceſſaret, quia tunc minimum non
attenderetur per tex.in cap.ſi quæſtiones de ſimo c.
ex parte de fid.inſtr.in l.1.§. fin.de uentr.inſpici.in l.
Marcellus §.ſenatus de leg.1.in l.1.§ ſciendum de
ædil.edict.in l 2.§. final.quod cum eo & in cap.ter-
tulas 12.q.2. quia in iſtis terminis parum & nihil
comparantur,ut in not.q.dicit Bal.in auth.præterea
ad fin.C.unde uir & ux cum ſimil.ſupra deduct.lib.
5.in loco a ſimili.

Hincque ad plures quæſt. in praxi infert Dec.in
27 d.c.de appellationibus,col fi.& in iſtis terminis † in
telligitur text.in l. decurio formam, C. de decur.li
bro 10.ubi decuriones qui ob ſenectutem ſunt im
munes non excuſantur,quando leue eſt munus, qđ
28 cito explicari ſolet,in l.2.† §. quod ſi penitus ege-
nis & §.retractari ad ſenat.tertul.ubi excuſatur mater
quæ non petierit tutorem filio, quando tenuiſſi-
mæ erant pupilli facultates, quæ aliàs excuſari non
29 ſolet,l.quæſitum † de re iudica.in l.1. §.proinde de
ædil.edict.ubi edictum de morbo loquens nõ trahi
tur ad leuem febriculã,in l.1.§.pen.ad Syllania.ubi
ſen. conſul. de uulnere loquens non progreditur in
uulnuſculo, quod & uoluit Bar.in ſtatuto,in l.præ-
30 diũ C.de ædil.act.in l.plebiſcito † de offic. præt.in l.
ſolent de offic.proconſ.& in c.ſtatutum de reſcript.
lib.6. ubi prohibitio facta ius dicenti de munerib.
non capiendis, non habet locũ in leuibus, eſculen
tiſq; ac poculẽtis, quæ facile conſumuntur, & quæ
minima & dici poſſunt, habita ratione loci tempo-
ris & perſonæ, ut in d. cap. & ſi quæſtionea de ſimo.
31 In l.ſi is qui tres † de excus. tuto. ubi ob tres tute
las non excuſatur quis a quarta, quæ leui negocio
explicari poſſit, & eodem modo intelligenda ſunt
iſs ſimilia,quæ congerit Lud.Roma.in d.§.de uiro in
3.lim.ſub nu.24.& D.Alci.d.libro 1.de uer.ſig.ſub
32 nu.61.& duobus ſeq. Poſſet † & ſextus addi caſus,
quando abſurdũ ſequeretur, ubi minimi ratio non
haberetur,per ea quæ ſupra diximus li.5.c.17 in lo-
co ab abſurdo & alibi ſupra ſæpius,& propterea nõ
33 eſt uera glo.in c.non licet 11.q.3.quæ † uoluit iuriſ-
conſulto, qui cum minimo labore ac ſine reuolutio-
ne chartarum conſuluerit in aliquo negocio,non eſ
ſe præſtãdũ ſalariũ uel honorarium eius uoti uel re
ſponſi,quia ex ane lati labores ac ærumnæ, quib.ars
iſta addiſcitur ſine præmio eſſe nõ debent, & quia
melioris cõditionis eſſet imperitus q̃ peritus quod
eſſe nõ debet,cũ ad peritiam præmiorũ hortatione
inuitemur,§.ult.in inſt proœ.§.ult.in proœ. pandeo.
& l.j.ad fi.prin.de iuſt.& iur.& ita nũcupatim repro-
bant illam gl.Io.And.ad Specu.in tit.de ſalar.in §.ſe
quitur circa fi.Lud Rom.in d.§.de uiro ſub d.nu.24.
circa fi.& D.Alcia.d.lib.2.ſub nu.63.

34 Propter rei quoque ſterilitatem † plerunque ge
nerales iuris diſpoſitiones reſtringuntur,& ideo pro
pter anni ſterilitatem colono fit remiſſio, quæ aliàs
non fieret,l.licet C.locat.& cap. propter ſterilitatẽ
eod.

eod.titu.extra Hic ergo dubitari contingit qui an-
nus dicatur ſterilitatis. Et quãuis ea in re ſex prodi
35 tæ fuerint † uarię interpretum ſententiæ, ut colligi-
tur ex ijs quæ tradunt Doctor. in d.cap.licet & in d.
cap.propter ſterilitatem ex Neuiz. in conſi.90. Di-
dac.cap.30.practi.quæſt.& Meno.caſ.77. per tot.
de arbitr.iud.ubi latè examinat iſtas opiniones. fre-
36 quentius tamen itum eſt in eam ſententiam, † ut tūc
dicatur annus ſterilis cum dimidium penſionis ſol
uere non poteſt conductor impenſis deductis, quã
ſententiam ſecutus eſt Butr.in dicto capit. propter
ſterilitatem, & ibi Abb.ſub num.12. Cyn.& Bar. in
dicta l.licet C. de locat.Caſtr.in l. ex conducto §. ſi
uis locat. Alex.in conſi.3.ſub num.6. & conſi.112.
ſub num.1.in fin.lib.1.& alibi ſæpe, Aretin. qui com
munem dicit conſi.52.columna prima, Goza.conſ.
74.colum.1. Pariſ.conſ.38.num.22.lib. 1. Rip. de
priuil.contr.cauſ.peſt.num.25.quos refert ac ſequi-
tur Didac.d.quæſt.30.num.1. & Menoch.d.caſ.76.
ſub nu.5.qui addit Capit.deciſi.88.num.1.& Neu.
dicto conſi.90. ſub num. 10. a quibus non uidetur
recedere Boſſ.de remiſſio.merce.ſub num.4. qui di
cit prædictam opinionem communiorem eſſe.

Hinc etiam inferunt Ludo.Roma.in d.l.ſi uero §.
de uiro ſub nu.34.ſolut.mat.& D.Alcia. dicto li.1.
37 de uerbo. ſignific. ſub nu.65. Legem † quæ arctat
colonum ad non deſeredam culturam fundi, non
habere locum in fundo qui effectus fuerit ſterilis,
per gloſ.ſingul.in l.2.C.de agrico, & cenſi.libro 11.
quam glo.Bar.ibi inducit ad ſtatuta ſic diſponentia
quod tamen Ludo.Roma.declarat ualde notanter
diſtinguendo inter colonum reipub. & colonum
priuati, ut ſcilicet colonus reipub. ſi habeat agros
alios fertiles cum eo qui effectus fuerit ſterilis non
poſſit is diſcedere a cultura agri ſterilis propter ſte
rilitatem, iuxta not.tex.in l.qui utilia, C.de om.agr.
deſer.lib.11. Colonus autem priuati poſſit hoc fa-
cere, ut eſt caſus notandus ſecundum nouum intelle
ctum in l.prima, §.uniuerſi C.de fund.patrimo.eo-
dem.libro.

38 Sic etiam † conſtitutio quæ generaliter prohibet
rei eccleſiaſticæ alienationem, reſtringitur ad res
quæ non ſint ſteriles ac infructuoſæ, ſecus ſi ſteriles
ſint, quia illæ poterunt per prælatum alienari ſine
ſolennitatibus ut in cap.terrulas 12.q.2. in auth.itē
prædium, C.de ſacr.eccleſ.& in cap. ut ſuper in fin.
de reb.eccleſ.non alien.& ita probat Lau.Rodulph.
in ſua repet.cap. ſine exceptione 12.q.2.q.15. ſed
Rebuf.ibi in uer.item domus dicit ex tex.in d.c.ter-
rulas tria requiri.

Primo quod res ſit exigua & modica, ut ibi
in uerbo terrulas.

Secundo quod non ſit eccleſiæ utilis, ibi eccle-
ſiæ minus utiles.

Tertio quod neceſſitas adſit quib. concurrenti-
bus poteſt prælatus ſolus etiam ſine conſenſu capi
tuli dictas res ſteriles alienare, ut firmat Redoa.de
rebus eccleſ.non alien.fol.252.ſub nu.4.& ſeq.poſt
Auguſti.Bero.in cap.nulli de reb.eccle.non alien.&
39 per deciſi.Guid.Pap deciſ.156. Aliud tñ † dicit Lud.
Rom.iam relatus eſſe in fundo minoris, qui licet ſit
ſterilis, ſaxoſus, uel peſtilens, nihilominus non pōt
alienari, per tex.in l.ſi fundus ſit ſterilis de reb.eo.&
dicit idē Rom. nunquã ſe potuiſſe uidere ueram rō-
nem diuerſitatis inter iſtos duos caſus, quãuis mul-
ti multa loquantur. Verũ frequētius in eam ſnĩam
40 itum eſt, ut ea poſſit diuerſitatis rō aſſignari † q̃ cū
eccleſia nunquã poſſit effici maior, lex facilius di-
ſpenſat ut in caſu ſibi utili poſſit diſtrahere, ſecus
uero in minore, qui pp ætatem breui effici maior
ſperatur & propterea difficilius cū illo agitur, quã
rōnem diuerſitatis cōſiderauit Albe.poſt Dyn.in d.
l.ſi fundus ſterilis, Bar.in l.ſi pupillorum in prin. eo.
tit.de reb.eo. & in l.iubemus ſub num.7. & in auth.
quas actiones ſub nu.1.C.de ſac.eccleſ.Bero. in cō
ſi.83.ſub nu.16.vol.1.Rimin.conſi.5.ſub nu.106.li.
1.Cap.deci.113.ſub nu.7.cum ſimil.adduct.nouiſ-
ſimè per Simon.de decret.mino.ſcriptorem inter re
centiores diſertiſſimum li.3.eius tract.tit.8.inſpect.
17.ſub num.127.qui ſatis concludentem putat eſſe
hanc diuerſitatis rationem inter eccleſiam ac mi-
norem, quicquid ex aduerſo ſenſerit, Lud.Rom.lo-
41 co iã cita. Sic ēt pp ſterilitatem † res ſubiecta reſti
tutioni pōt contra generalem prohibitionem alie-
nari, glo. Alex.& alij in l. marcellus §.res quæ ad ſen.
trebel.Red.loc.iam relat.car.252.ſub nu.7. Et a ge-
42 nerali conſuetudine † prohibente alienationem re-
rum eccleſiaſticarũ, cenſetur res ſterilis excepta, ca.
ceterum de don.& a generali diſpoſitione præſtatio
nis iuramenti fidelitatis eximitur vaſallus, qui de
feudo tenui ac ſterili ſit inueſtitus cap. de fidelitate
de cap.conrad.

43 Propter rei quoq; † meliorationē plerunq; recedi
tur a generali iuris diſpoſitione, ut eſt gl. ualde not.
in l.ſi merces §.uis maior loc.quæ uult ut tametſi lo
cator non poſſit ultra pēſionē de qua inter partes
cōuentũ eſt, petere, nihilominus ſi fortuito caſu, &
nō induſtria cōducētis ſuperuenerit magna rei ferti
litas, pōt peti augumentũ penſionis, quã gl.probat
Lud.Rom.in d.§.de uiro ſub nu.43.& D. Alci. d.li.
1.ſub nu.67.quia qua rōne pp ſterilitatē petit ſibi
colonariũ diminui, pp fertilitatē debet pēſionē au-
gere, ut eadē ſit cōmodi, atq; incōmodi determina-
tio, l.ſecundũ naturam de reg.iur.c.qui ſentit onus
de reg.iur.li.6.& l.& ſi cōtra de uulg.& pup.Doc.in
rub.de acqui.poſſ.alias perplures rōnes conſiderat
gl.in d.§.uis maior, eandē gl.ſeq.Bar.in d.§. uis ma-
44 ior ſub nu.8.diſtinguēdo inter lucrũ † quod colo-
nus ex augumēto pretij fructuũ pp eorumdem fru-
ctuũ caritatem, & fructuũ ipſoru abundantiã, ut 1.
caſu non ſit augenda penſio cōductori, poſteriore
ſit augenda, & uera ſit opinio gl.quã vr̃ aſſerere cōi
ter eſſe approbatã Ful.in d.§.uis maior ſub nu. 13.
45 quamuis ipſe ſentiat cōtrariũ eſſe uerius † quod ple
nius ac clarius probant Caſtr. & Sal.in d.§. uis ma-
ior ubi deducunt huius ſñiæ rōnes reſpondentq; ar
gumentis ac rōnib.per glo.deductis & quãuis nō fa
cile propoſito exēplo poſſit ea gl.declarari, pulchrũ
46 atq; inſigne exēplum † proponit Bar.loco ia relato,
ueluti ſi alicui molendinum ego meum locaue-
rim ſub certa penſione, & a quarum incremento
cætera uicina molendina fuerint impetu fluminis

Ablata, ita quod molendinum meum ſic locatum
duplum ac triplum eius quod conſueuerat locari,
fuerit lucratum, tunc enim debebit penſio augeri,
idem poſſet dici de hoſpitio, ſtabulo, uel naue loca-
tis, quibus alijs incendio, uel ruina, uel bello aut
aliquo alio fortuito caſu abſumptis, maximum ac-
ceſſiſſet conductori commodum.

Ego tamen in hac controuerſia Doctorũ diſtin-
47 guerem † duos principales caſus, quòd aut ea in lo
catione contingit ſterilitas, propter quam domi-
nus fuit coactus facere cõductori remiſſionem mer
cedis, aut nulla contingit ſterilitas digna remiſſio
ne mercedis. Priore caſu ego credo augmentum
illud compenſandum eſſe domino, cum remiſſione
mercedis facta ob ſterilitatem, iuxta ea quæ Doct.
in l. licet, C. de loc. & conduct. & in cap. propter ſte
rilitatem extra eod. tit. & quæ tradit Boſſ. in titu. de
remiſſ. merced. ſub num. 24. cum plur. ſeq.

48 Poſteriore caſu rurſus † diſtinguerem inter uber-
tem quæ contingit cœli clementia, & fuit commu-
nis omnibus, & ubertatem quæ contingit cœli cle
mentia, & aliorum infortunijs, ut in caſu Barto. &
aliis id genus.

In caſu ubertatis & cœli clementia, ego ſentirem
contra glo. cum Fulgoſ. & Caſtren. per eorum ratio
nes in dicto §. uis maior, In altero caſu ego ample
cterer glo. Bar. & aliorum ſententiam, quia ſi infor-
tunium quod contigit molendinis aut hoſpitijs,
uel ſtabulis uicinorum, contigiſſet molendino, ſta-
bulo, uel hoſpitio, aut naui ipſius locatoris, ceſſiſ-
ſet eius damno, dicto §. uis maior ubi Bar. & omnes
notant, ergo & commodum beneficio domini cede
re debet iur. uulgar. & in hoc procedere caſu poſ-
ſunt rationes gloſſ.

49 Sic etiam propter meliorationes † clericus, qui
amotus a beneficio non poteſt retinere res eccleſia
ſticas, poterit retinere poterit retinere ea bona, quæ
ab ipſo meliorata ſunt, ſecũdum intellectum Inno.
in cap. fin. de pecul. clerico. quem ſequitur Roma. &
Alcia. loco ſupra cita.

50 Et prælatus ſolus † poterit bona ſterilia meliora-
ta per laicos illis ſolus in emphyteuſim concedere
quamuis alias id facere ſit prohibitus Abb. & cœte-
ri in c. ad aures de reb. eccleſ. non alien. Bar. in l. qui-
cunq; C. de om. agr. li. 11 Rui. in conſi. 33. ſub num.
16. uol. 1. & deſeruiũt ad hoc multa quæ ſcribit idẽ
Roma in conſi. 22. in ult. dubio ſub nu. 5. & 6. & Ca-
ſtren. in conſi. 142. col. 2. ſub nu. 2. lib. 2. & eandem
ſententiam probat Roma. in l. etiam ſub nu. 14. ſo-
lu. matr.

51 Propter euidentiſſimam † quoque rei perſpicui-
tatem ſeu notorietatem plerumque generales iuris
diſpoſitiones reſtringuntur & ideo quamuis nõ poſ
ſit quis ad Doctoratus apicẽ promoueri niſi prius
facto de illo oportuno examine, & diligẽti morum
ac doctrinæ inquiſitione, & ſubſequẽte magiſtrorũ
eius artis uel ſcientiæ debito conſenſu, l. magiſtros
C. de profeſſor. & medi. lib. 11. & l. nemine C. de ad-
uoc. diuer. iudi. nihilominus ſi notoria ſit eius qui
ad gradũ promoueri petit ſcientia atque eruditio,
uel alias celebris tunc probatione atq; examine nõ
indiget, ita firmat Io. And. in c. conſtitutus il 2. de
appel. & Arch. in c. ſi quis presbiter 24. diſtin. p gl.
in c. de Petro 47. diſtin. in uer. ignota, & in c. qui epi
ſcopus in uer. examinetur 23. diſtin. eãdẽ ſnĩam ſeq.
Abb. in c. conſtitutis 2. ſub nu. 4. per illum tex. de ap
pel. qui addit tex. cũ gl. in c. nullus 24. diſt. ubi habe
tur loco examinis ſufficere teſtimonium populi de
ſufficientia uel idoneitate & hanc partem probat
Lud Rom. in d. §. de uiro ſub nu. 55. & D. Alci. loco
iam relato ſub d. nu. 67.

52 At tamen † Luc. de Pen. in d. l. magiſtros. in col. fi.
poſt utranq; partem diſputatam hanc difficultatem
quamuis nihil expreſſe decidat, uidetur tamẽ tranſi
re cum opinione ultimo loco relata, iuxta glo. in l. q;
filium §. item Sabinus ad Senat. Treb. in qua arguit
nihil omittendum eſſe ex ſolenibus a iure requiſitis
cuius ſententiæ uidetur cõuenire, quod ſcribit Bal.
in l. j. de lib & poſt. ubi uult et in notorijs non rece-
53 di a formalibus iuris ſolemnitatibus, ego tamẽ hac
in re putarem tutius eſſe, ut etiam is qui fama no-
tiſſima pro perito atque idoneo haberetur ſubijce
re ſe deberet conſueto examini, quia multa plerun-
que dicuntur notoria quæ non ſunt, c. conſuluit de
appel. Et ita ſemper uidi ſeruari in hoc Ticinẽſi no-
ſtro collegio in quo examini etiam ſubijciuntur, q
publicis actionibus egregiũ ac irrefragabile ſui ſpe
cimen ediderunt, nõ ſolum publicis diſputationib.
ſed etiam annuis exercitationibus in publice profitẽ
di munere, ut mihi & aliis pleriſque in ticinenſi hoc
Gymnaſio contigit.

54 Sic etiam † quamuis iudex impertiri non debeat
officium ſuum niſi petenti ſi tamen uerſemur in no
toriis, poterit iudex ſupplere parte quoque non pe-
tente, glo Iaſ. & Doc. communiter in l. ubi pactũ C.
de trãſ. Alex. in l j. ſub nu. 8. C. ut quæ des Rip. in l. 4.
§. hoc aũt ſub nu. 28. de dam. infect. Ita et iura diſpo
55 nentia cauſam † in appellatione a ſnĩa interlocuto
ria inferendã eſſe, ac probandam, locũ non habent,
qñ cauſa eſſet notoria, glo. reput. ſing. in clem. appel
lanti de appellatio pro qua Bar. in l j. de exceptio.
adducit tex. in l. ciues & incolæ, C. de appellatio. &
idem probat Io. Andr. in cap. accedens il t. ut lit. nõ
conteſt. Roma. & D. Alcia. loco ſupra cit. Qui pro
ponunt quoque exemplũ in cap. cum ſpeciali, §. por
rò, & c cõſuluit de appel. & in c. Romana de appel.
56 lib. 6. ubi generalis diſpoſitio † quod in maiorib. &
minoribus cauſis detur appellatio reſtringitur ne
progrediatur in notorijs, in clem. paſtoralis §. pi-
ſana ciuitas de re iudi. ubi citatus qui alias tenetur
comparere ad deducendam exceptionem declina-
toriã nõ arctatur comparere ſi eã ſit declinatoriã,
& in cap. ad noſtrã de iureiur. ubi ordo iudiciarius
qui alias ex generali iuris diſpoſitione ſeruandus
eſt remittitur in notorijs.

57 Propter rei † quoq; uicinitatem in multis recedi
tur a generalib. iuris regulis, ut latè docet Roma. in
d. §. de uiro ſub nu. 74. ueluti cum inducitur, ut defi
ciẽte ꝓpriæ ciuitatis uicini loci theſaurario ſoluat,
l. prima, in uerſ. ad proximos, C. de can. largiti. li. 11.
uel cum aduerſus iudicem negligentem iuſtitiam
facere denegatur actio, cum a uicino iudice potuit

quis

quis iuſtitiã obtinere, l.4.§. ſi tam uicinum de dam. infecto.

Aut cum ob nicinitatem damnum illatum eſſe præſumitur, l.ſi ita ad fin. ibi ne quid uicini de fund. inſtr. ubi Iac. Atet. & Bar. & l. dominus horreorum locat. Seu cum ad ciuitatis uicine cõſuetudinem deficienti propriæ ciuitatis more, dicitur recurrendum eſſe, iuxta capit. cum olim de conſuet. iuncto §.fin. de ſatiſ. & l. de quibus de legibus. Vel cum iudex unius ciuitatis in qua non adſint idonei tutores de uicina idoneum eligit, l. dinus de tuto. & curato. dat. uel cum nenditor rei ad menſuram limitatã cogitur confines declarare, ob improbitatem uicini glo. in l. quod ſæpe §.fin. de contr. empt.

Aut cum ob vicinitatem ciuitatis in qua facienda ſit ſolutio, maior collecta uni imponitur quàm alijs ęque diuitibus, l. pro locis C. de anno. & tribu. libro 10. Vel cum ob uicinitatem præſumitur ſcientia excluſa ignorantia, capitu. quoſdam de præſumptio. capitulo quanto, eod. tit. & l. ſi uicinis cum ibi not. C. de nupt. Vel cum ex nicinitate actuum pecunia de ptoximo recepta fuiſſe arguitur, l. ſi uentri §. fin. de priuileg. cred.

Aut mandatum ad homicidium infertur, iuxta tradit. per Bar. & Bal. in l. prima, C. de ſer. fugit. & in l. multũ intereſt C. ſi quis alter. nel ſibi vel cum loci immunitator ob uicinitatẽ eccleſiæ, nel alterius loci immunis arguimus l. præſenti, C. de his qui ad eccleſ. confug. capitu. decet domum §. ceſſant ult. de immun. eccleſ. lib. 6. & in cap. ſi quis antiquitus & in cap. ſi quis contumax, 17. quæſt. 4.

Seu cum quis ob uicinitatem murorum ciuitatis in ſuo ædificare prohibetur, l. opus nouum, & l. de operibus de oper. publ. l. per pronincias cum ſua glo. fin. C. de ædifi. priua. l. penul. §. muros de rer. diuiſ. & l. quicunq; caſtrorũ, C. de fund. limitro. li. 11. Vel cum uicini loci homines arctantur ad aliquid agendum, & quia in ipſo loco non reperiãtur homines idonei, l. cum Nauarchorum, C de nauicu. libro 11. Vel cum in erogationibus rerum in pios uſus relictarum uinciniores pauperes eliguntur, l. ſecunda C. de anno. ciuili. libro 11. l. ſi quis ad declinandam. uer. ſi uero nullus, C. de epiſcop. & cleri. Vel cum ex uicinitate ſcripturarum uerbi alicuius ambigui declaratio inducitur, l. qui filiabus in princ. ubi late Iaſ. de lega. 1. l. hæredes palam §. ſi quis notam, ibi uel ex nicinis ſcripturis de teſt. l. qui non militabat §. Lucio de hær. inſtit. & l. cum in teſtam §. fi. eod. tit. l. ſi ſeruus plurium §. fin. de lega. 1. l. nummis de leg. 3. ad idem eſt tex. in l. utrum ubi Bald. de petit. hær. & in c. inter dilectos §. cœterum de fid. inſtru.

58 Hæc tamen fere omnia exempla † quæ Ludo. Roma. adſcribit Rei circumſtantiæ, loco iam relato, D. Alcia. dicto libro primo, de uerbo. ſignific. uerſi. ex loco ſub num. 92. cum duobus ſeq. adſcribit circumſtantiæ ipſius loci & Menoch. de arb. iudic. caſ. 222. col. 1 & 22. quo loci & alios citat ꝙ circũſtãtię loci hæc adſcribũt & maiore mea quidẽ ſententia cum iudicio quia attinent hæc ſpecialius ad locũ quàm ad rem præmittendaque eſt in concurſu denominatio ſpecifica genericæ. l. hoc legatum de legat. 3. l. in toto de reg. iur. cap. generi. de regul. iur libro ſexto.

Quia ſingulas res ſingulis denominationib. commodius eſt applicare, §. ſed quia ſanè cõmodius inſt. quid. mod. teſt. infir. facit tex. in l. Labeo §. ult. de ſupel. leg. l. 3. de reb. dub. l. qui habebat & l. ſtichus de man. teſtam. & l. quoties de hæred. inſtit. & quod dicitur debere materias ſub congruis titulis diſponi, §. quibus, prima conſtitutio. C. & l. Imperatores de in diem addict.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentorum ſolennitas remittitur ei qui teſtamentum ruri condidit.*
2 *Et an priuilegium iſtud ſit tributum loco uel perſonis in loco.*
Et Iaſ. perſonis in loco putare eſſe tributum, ibi.
3 *Ripam contrarium ſentire.*
4 *L. ultim. 1, C. de teſt. procedere tam in teſtamento in ſcriptis quàm ſine.*
5 *Legem pluribus innixam rationibus ceſſante una per alteram ſuſtineri.*
6 *Priuilegium l. fi. C. de teſt. conceſſum eſſe loco ob infrequentiam hominum.*
7 *Loci qualitatem ſufficere ad habendum priuilegium loco conceſſum.*
8 *Inter ciuem infirmum & eum qui iuſtam ob cauſam ruri detinentur non eſſe diſtinguendum.*
9 *Iaſonis & Ripæ contradicentes opiniones conciliari, circa intellectum d. l. ult. C. de teſtamentis.*
10 *Pariter concurrens æqualitas paria iura deſiderat.*
11 *Hoſtili in loco decedentes priuilegium teſtandi iure militari habent nu. 13.*
12 *L. ſcriniarios, C. de teſt. mili. intellectus.*
14 *Venetijs decedens debet teſtari ſecundum conſuetudinem Venetorum.*
15. *Romæ cum fueris Romano uiuito more.*
16 *Incolas præferendos eſſe alienigenis in electionibus, ſed contra Roma. ſentire.*
17 *Non loci ſeu generis nobilitatem, ſed uitæ honeſtatem, morumque grauitatem facere hominem gratum, & acceptum Deo.*
18 *Philoſophi antiqui interrogati cuiates eſſent, cur reſpondebant ſe mundanos eſſe.*
19 *Summos ſæpe viros, & magna exempla daturos, Veruecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.*
20 *Natum in terra in qua natus ſit Chriſtus maiore alibi natis non gaudere priuilegio.*
21 *Virum maioris nobilitatis natum in nobiliſſima ciuitate præferendum eſſe nobiliori uiro.*
22 *Melius eſſe ciuem nobilioris ciuitatis mediocrem; quàm maiorem ciuem mediocris ciuitatis.*
23 *Iulium Cæſarem maluiſſe primũ in pago ignobili, quàm ſecundum Romæ.*
24. *Dignitatem habens in nobiliore loco præferri habenti dignitatem in minus nobili.*
25 *Et plura huius generis exempla remiſſiuè.*
26 *Originarios profeſſores ſtudiorum in quibus ſunt Gymnaſia publica aduenis præferendos eſſe.*
27 *Sed contra ſentire D. Alciatum.*

28 *Ludo. Romæ aſſertio declaratur.*
29 *Auctor ea in re quid ſentiat.*
30 *Conſuetudines Gymnaſiorum attendendas eſſe in prælatione profeſſorum, & poſt eam communem hominum exiſtimationem.*
31 *Loci vicinitate recedi in multis a regulis iuris.*
32 *Damnum vicino datum a uicinis præſumi.*
33 *Furta vicinorum a vicinis datum præſumi.*
34 *Multis in Italia locis peculiaribus ſtatutis prouiſum eſſe, vt damna tranſeuntibus data a vicinis reſarciantur.*
35 *Locus Ariſtotelis ea in re.*
36 *Statutum criminale Ticini.*
Quo arctantur communia locorum ad reſarcienda damna in eorum territorijs data, declaratur. ibid.
37 *De vicinis in iure tradita quomodo ſint intelligenda.*
38 *Vicinus ob loci vicinitatem præſumitur ſcire facta vicini.*
39 *Vicinus præſumitur ſcire bonitatem ac legalitatem hominis.*
40 *Teſtis deponens aliquem eſſe bonum ac legalem uirum cum reditione rationis quia vicinus, concludenter probat.*
41 *Epiſcopus ubi in remotis & non in uicinis agit, Vicarius il ius loco ordinare poteſt.*
42 *Iudices ubi inter ſe diſſentiunt in loco controuerſiæ e uicina prouincia alij ſunt euocandi.*
43 *Doctores vnius collegij ubi non extant vt doctorem, creare poſſint, alij e locis uicinis ſunt euocandi.*
44 *Noua conſtitutio Mediolani in titulo de iudi. §. bis peractis declaratur.*

Quomodo loci periſtaſi generales iuris diſpoſitiones perſtringantur.

CAP. XXVI.

LOcus quoque plerunque in cauſa eſt, ut generalem iuris diſpoſitionem interpretatione reſtrictiua coarctemus, unde uidemus generalem iuris diſpoſitionem,
1 † quæ certas ſolennitates
paganis teſtamenta conficientibus præſcribit, ut in l. hac conſultisſima, & in l. iubemus, C. de teſtamen. & §. ult. inſtit. eod. tit. reſtringi ut locum non habeat in eo qui teſtamentum ruri cond. l. ult. C. de teſtam. quam licet plerique intelli-
2 gant, † ut ita priuilegium iſtud ſit tributum loco,
vt etiam ſi ciuis aſſiduè moretur ruri, uel etiam in ciuitate ſolitus habitare, ruri detineatur propter infirmitatem poſſit cum ea priuilegiaria facultate teſtari coram quinque teſtibus nihilominus, Iaſ. in dicta l. ult. ſub numero ſecundo, ver. tene contra hæc, poſt Iaco. Aretin. Bar. Ful. Alexan & Fran. Aretin. ibi putat id non eſſe uerum, ſed eam tantum procedere in rusticanis eo quia priuilegium tale non eſt conceſſum loco ſimpliciter, ſed perſonis, hoc eſt ruſticis in loco, ſecundum Iaco. Belui. in §. primo, in authen. qui. mod. nat. lib. effici. ſui. & Raph. Cuma. in l. final. de milit. teſtam.

Item quia ille textus ſæpius de ruſticis facit mētionem, ergo non idem eſſe conſtituendum in alijs non ruſticis.

Item quia duplex uidetur eſſe ratio reſtringendi illum textum ad ruſticanos, quarum altera eſt, ob ſimplicitatem, quæ colligitur ex proœmio, quod arguit cauſam finalem, l. ult. ubi Bar. & Bald. de hær. inſtituen.

Altera eſt neceſſitatis quando plures haberi non poſſunt, quæ ſola cum non ſufficiat non uidetur poſſe facere, ut diſpoſitio dictæ legis ult. locum habeat in ciue ibi habitante uel infirmo: Ripa tamen
3 † in tract. de peſt. in tit. de priuilegijs ultima. uolun.
ſub nu. 1. ver. Tu vero, dicit non eſſe uerum quod dicunt Iaſ. & alij ſupra citati, quòd ſimplicitas ruſticana fuerit cauſa finalis inducendę diſpoſitionis dictæ legis, & remiſſionis ſolemnitatis numeri ſeptem teſtium. Quia ſecundum Docto. communiter illa
4 lex procedit tam in teſtamento in ſcriptis, quàm
in teſtamento ſine ſcriptis, unde quamuis ſolennitas ſcripturæ quæ exigitur in teſtante & teſtibus fuerit remiſſa propter ſimplicitatem ac imperitiam ruſticorum, attamē ſolennitates teſtium fuit remiſſa propter inopiam ipſorum teſtium, hinc eſt quod ſi conficiatur teſtamentum ruſtico in loco, in quo adſit hominum copia, non cenſetur remiſſa hæc ſolennitas numeri teſtium, ut ibi in textu dicitur. Et cum
5 duæ † ibi aſſignentur rationes ſufficit ad ſuſtinendā
diſpoſitionē, ut altera tantum concurrat, §. affinitatis inſtit. de nupt. & l. ſi non lex de hæredib. inſtitu. vnde uidetur falſum quod ciuis non poſſit ruri teſtamentum facere cum quinque teſtibus, prout probarunt in d. l. fin. Cyn. Alberic. Bald. & Saly. quod tamen ipſe intelligit, quando ciuis ruri habitans eſſet infirmus, & non poſſet ſe conferre in ciuitatem.
6 Quid dicemus? Mihi placet opinio Ripæ con-
tra Iaſonem, tum propter rationes a Ripa conſideratas, & ſupra relatas, tum etiam quia negari non poteſt, quin priuilegium iſtud remiſſionis numeri teſtium dicatur eſſe conceſſum loco, in quo teſtamētum fit ob raritatem ac infrequentiam hominum, ob quam difficile poteſt haberi ſolitus teſtium numerus ab obſeruatione teſtamentaria requiſitus, ut probatur in eadem l. ult. uer. in illis uero locis, & in uerſi. ſin autem in illo loco ubi hoc perſpicuè ad litte-
7 ramque legitur. Vnde ſuccedit † ut ad habendum
priuilegium loco cōceſſum, ſatis ſit concurrere qualitatem loci, l. fulcinius, §. j. ubi Bar. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. l. 3. ad leg. Aquil. faciunt, quæ ſcribit idē Bar. in l. pen. C. de iur. delib. Abb. in conſi. 115. uidetur, col. 1. uerſi. præterea ubicunque libro 2. ubi uolunt quod quando in ipſa diſpoſitione fit mentio alicuius qualitatis ipſam diſpoſitionem ordinariam immutantis, tunc ſemper ea immutatio uideatur facta uigore ipſius qualitatis, & ſic cum locus immutet ordinariam teſtandi obſeruationem, propter ipſum locum uidetur introducta fuiſſe immutatio, & ſic ſufficit loci qualitatem interuenire modo citra affectionem id fiat, §. item tria ubi glo. in-
8 ſtitut. de excuſ. tuto. nec erit diſtinguendum † in-
ter ciuem infirmum, aut qui aliàs iuſtam ob cauſam

citra

citra ſui culpam non poſsit ſe in ciuitatē transferre.
teſtantem,ac ruſticum, cum infrequentia hominū
loci utrunque excuſet ac faciat dignum priuilegio,
dicta l.ult.C.de teſtam.
Vel qui aliàs uellet fœdere diſtinctionis duas
iſtas opiniones contradicentes conciliare, poſſet
9 † ſic dicere, quòd aut ſumus in ciue qui cum poſſet
commode perficere eius teſtamentum in ciuitate
aut loco in quo hominum frequentiam haberet,
maluit infrequens ac male habitatum ius eligere,
Aut agimus de ciue qui infirmitate. aut alia iuſta
cauſa citra ſui culpam ruri hominum inopi detinetur,
ut priore caſu priuilegiaria diſpoſitio dictæ legis
ult.non deſeruiat,per l.& qui data opera, qui.ex
cauſ. maio. l.ſecunda, §. ſi tamen ſi quis cautio. &
l.uxori,§.primo,ad leg.Corneli.de falſ. & ita procedat
Iaſ.& ſociorum opinio.
Poſteriore uerò caſu locum habent prædicta diſpoſitio
quia loci circumſtantia æqualiter in utrun
10 oque caſum concurrens paria iura † deſiderat, l.penult.
C.ad leg.falcid.l.illud ad leg. Aquil.nec diuerſitati
locum relinquit,l.a Titio de uerb.oblig.cum ſimilibus
& ſic intelligenda erit Ripæ ac ſodalium
ſententia.
Sic etiam uidemus eos qui in hoſtili loco,aut ut
11 aliis placet in hoſtico.deceſſerint, † quamuis aliàs
priuilegium non habeant iure militari teſtandi, ſi
tamen ibi deceſſerint habere priuilegium teſtandi
quomodo uoluerint,& quomodo potuerint,l.reſcripta
de teſtam.milit. l.prima, uerſ. omnes igitur de
bon.poſſ.ex teſtam.milit.unde ex hoc declaratur di
12 ſpoſitio,l.ſcriniôrias † C. de teſtam.milit.quæ uult
ſcriniarios & apparitores militarium officialium,&
matriculis militaribus inſertos,non habere priuilegia
militaria circa teſtamenti factionem, non habere
locum quando iſtæ tales perſonæ decederent in
hoſtili loco,& ita declarat glo.ult.in dicta lege ſcriniarios,
quam ibi ſequitur Bar. cui ſententiæ adhæret
Goffred.in dicta l.prima,in principio & §.ſi quis
militum de bonor.poſſeſſ.ex teſtam. milit. ubi uult
13 quòd Paganis † iſtiuſmodi priuilegia circa faculta
tem teſtandi conceſſa eſſe intelligantur ſi in expedi
tione bellica,uel in conflictu decedant, ita tamen ut
non propterea alia priuilegia militaria illis conceſſa
fuiſſe dicenda ſint, & ita quoque ſentit Raph. Cuma.
in d.lege reſcripta qui expreſsè intelligit eum
textum in ijs qui in hoſtico reperiuntur non bellan
14 di gratia,ſed aliam ob cauſam, vnde infert, † quòd
ſi forenſis reperiatur Venetijs poſſet ibi teſtari ſecundum
morem ac conſuetudinē Venetorum,iuxta
ea quæ ſcribit Bar.in l.prima,C de ſacro.eccleſ &
in l.ſi non ſpeciali C.de teſtam ſed uoluit citare Barto
in l.prima,ſub numero 24.uerſ.mihi autem,C.de
ſum. trinit. & fide cat. in quam ſententiam uidetur
quoque conceſsiſſe Domin. Alciat. dicto lib. 11 ſub
numero 91.dum ait,eum qui ex conſuetudine in aliquo
loco certam formam tenetur tene obſeruate,ſi
15 aliò eat non teneri, iuxta illud, Cū fueris † Romæ
Romano uiuito more,iuxta glo.in uer.ſocietate ad
fin.in cap.illa 12.diſtinct.& hanc partem amplectitur
quoque Raph. Comenſ. conſilio 75. Titius

Lucanus uolens eam procedere etiamſi in loco ubi
ſita ſunt bona, eſſet ſtatutum diuerſum ab eo in
quo fieret teſtamentum circa modum admini-
ſtrandi.
Hinc quoque ratione loci fit ut tametſi libere
16 fieri debeat quælibet electio † nihilominus præfe-
rēdi ſint incolæ alienigenis,& ideo ſi idoneus in pro
pria patria reperiatur,nón eſt quiſquā ex aliena diœ
ceſi aduocandus,cap.nulli, & cap. nec emeritis 61.
diſt.cap.ne pro defectu de electio. & capit. bonæ 2.
de tranſlatio.prælato.& hoc idem ſeruatur in recto
rib. eccleſiarum, qui ordinandi ſunt ex propria ec-
cleſia,potius quàm ex aliena,cap.in eccleſijs, C.de
epiſco.& cleri.& in cap final.de cleric.peregri.ſi tā-
men de conſuetudine introductum ſit,ut etiam fo-
renſis eligatur,peccat inquit Roma,loco iam relato
prælatus qui magis eligit alienigenam unius loci,
quàm alterius,eo forte quia locus unus altero nobi
lior eſt,per tex.in cap.ad decorem de inſtitut. quia
non loci,ſeu generis nobilitas,ſed uitæ honeſtas mo
rumque grauitas acceptum gratumque & idoneū
Deo faciunt ſeruum,cap.venerabilis de præben.id-
que ait Dom. Alcia.iam relatus pleroſque ex anti-
17 quioribus philoſophis † uidiſſe,qui rogati ciuiates
eſſent,mundanos ſe eſſe dicebant,quaſi inferre uel-
18 lent † ſapienti non originis locum patriam eſſe,ſed
omne ſolum,ut piſcibus æquor, & uolucri, totum
quicquic in orbe patet,nam compertum eſt,ut Saty
ricus ait.
19 *Summos ſæpe viros † & magna exempla daturos.*
Veruecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.
Et propterea ſcribit Caſſius, Neruam adoptaſ-
ſe atque ad imperium adſciuiſſe Traianum,quam-
uis genere Hiſpanus eſſet, non ex Italia oriundus,
ita exiſtimans, ut ille dicit, uirtutem homi-
nis, non genus aut patriam ſpectare oportere, vn-
de dixit gloſſ.in l.prima,C.de colo.paleſti.libro 11.
20 Natum † in terra in qua natus eſt Chriſtus,non ma
iore quàm alios gaudere priuilegio,quam perpen
dit Roma in dicto §.de uiro in 14 fall. ſub dicto nu-
mero 36 & Alexand.ad Bar.in l.prima, C.de Alex.
prima.libro 12.& Andr.Tiraq.de Nobili.capit.13.
ſub num.16.
Sunt tamen nonnulla quæ uidentur ijs refragari,
ueluti glo.in l.prima,C.de Alexand. primati. libro
21 vndecimo,quæ ait. Virum † minoris nobilitatis,
qui originem ducat ex nobiliſsima ciuitate,eſſe præ
ferendum nobiliori alterius ciuitatis, ex qua not.
Bar.ibi & poſt illum Ang.Io.de Plat.& Rebuff.me-
22 lius eſſe,ut quia ſit mediocris ciuis † unius nobilia
atque honoratæ ciuitatis quàm eſſe maior in ciuē
mediocris ciuitatis,idque dicūt notandum eſſe pro
popularibus pernobilia alicuius ac celebris ciuitatis
qui præferri debeant nobilib. alterius inferioris
ciuitatis,tametſi alterius ſententiæ fuerit Iulius Cæ
23 ſar † qui ignobili Alpium uico iter faciens, ibi malle
ſe primum eſſe dicebat quàm Romæ ſecundum,
ut eſt Auctor Plutar.in uita illius, & referunt Do
minus Alciatus dicta l.prima ſub numero 92.uerſi-
culo in quam.ſententiam, & Tiraquel.dicto capi-
tulo duodecimo,de nobili.ſub num. ſecundo, adeo

erat elati animi ac dominandi cupidus, eandem
gloſſæ ſententiam probat Fely. in rubr. de maio. &
24 obed. colum. 3. volens habentem dignitatem † in
nobiliore loco præferri alteri qui habeat dignita-
tem in minus nobili, per ea quæ ſcribit Innocent. in
cap. fraternitatem, in fine de donatio. & illam gloſ-
ſam probat Lud. Rom. ſub dicto num. 36. in dicto §. de
uiro, Iaſ. in §. item Seruiana, col. 4. inſtitu. de actio.
Dec. in conſil. 283. de ſtatuto de lucro dotis, colu.
6. & alij plures quos adducit Andr. Tiraq. in dicto
25 cap. 12. de nobilitat. prin. † cum ſeptem num. ſeq.
ubi multa ex varijs auctorib. eam in rem congeſſit,
qui tamen a nu. 8. uſque in finem eius capitis mul-
ta in aliam ſententiam affert, quod facit & in ca. 7.
ſub num 9. verſicu. Lucas de Penna & ſequen. eiuſ-
dem operis, ubi in utramque ſenſum pleraque per-
pendit. Et ex ijs probabilis ut ait D. Alcia. uidetur
26 reddi exiſtimatio eorum, † qui ciuitatis in qua ſtu-
dium uigebat, originarios, vt Bononienſes, Peruſi-
nos, Ticinenſes, præferendos eſſe accerſitis in ſua
Gymnaſia doctoribus arbitrantur, quod videtur
ſenſiſſe & Ludo. Rom. in d. §. de uiro, ſub dicto nu-
me. 36. in 4. fallen. ad fi. Sed contrà ipſe ſentit, quia
27 hac in re minimum patriæ † adſcribi ſoleat, doctri
næ uerò ac facundiæ plurimum, nec dubium eſſe
quin alienigenæ ſemper præcelluerint, ſic Bartolus
Picens Peruſij, Accurſius Florentinus, & Alexan-
der Forocorneilienſis Bononiæ Iaſon Decius que
Mediolanenſes Ticini, quo loco, & Baldus Peruſio
patria derelicta maluit conſeneſcere, apud exteros
enim ſola virtus in pretio eſt, in patria alia plerun-
que ſpectantur.

28 Sed tamen † eſt animaduertendum quia Ludo.
Roma. non ſimpliciter id aſſeruit, verum quando
concurret alienigena cũ originario loci ipſius Gym
naſij cæteris paribus, tunc vult ipſe originem ſpe-
ctari, At Dominus Alciat. loquitur in illis interpre-
tum Coryphæis, quibus originarii locorum in qui
bus erant Gymnaſia, non erant doctrina, ingenio,
atque facundia pares, & ideo non poterat qualitas
originis iis ſuffragari, ut non ſolum ij a præferen-
di, ſed neque etiam conferendi eſſent.

29 Ego † tamen hac in re ſeruandas opinarer Gym
naſiorum ac locorum conſuetudines, ac commu-
nes hominum exiſtimationes, prout in ſimili ait
Bar. in l. 1. ſub num. 97. verſ. ſed dubitatur cum ſeq.
C. de digin. libro 12. Bon. de Curt. de nobili. par. 3.
ſub num. 160. cum ſeq. uſque ad nume. 165. Alb. in
conſil 43. ſub num. tertio. Do. Alciat. in l. mercis 2.
de verbo. ſignific. And. Tiraq. de nobilit. c. 10. ſub
num. 1. & per diſcurſum illius capitis & in cap. 27.
ad finem.

30 Aut ubi † deſtitueremur conſuetudine, uel com-
munis exiſtimationis uſu, ea res decideretur iudicis
arbitrio, arg. eius quod ſcripſit And. Tiraq. dicto ca
pitu. 10. de nobil. ſub nume. 10. & in l. ſi unquam in
uer. omnia uel partem, ſub numero 31. de reuocan.
donationib. & Rip. in l. ſi conſtante ſolut. matrim.
ſub nu. 30. quibus accedit Menoch. de arbitr. iud.
caſ. 67. ſub nu 3. & ſupra diximus lib. quinto, c. 20.
in uerſic. nobilis.

31 Loci quoque uicinitate † in multis recedimus a
communibus iuris regulis, ut multa exempla ex Ro
mano ad finem præcedentis c. attulimus quæ huic
magis conuenire diximus, & ideo quamuis delictũ
in dubio non præſumatur, nihilominus ratione ui-
cinitatis damno vicino loco datum, præſumitur da
32 tũ eſſe a vicino, Bar. in l. ſi ita teſt. §. ult. de fund. in-
33 ſtruct. ſicut & furta † in locis vicinis facta a uicinis
facta fuiſſe præſumũtur, l. dominus horreorum ubi
Bar. in fine loc. in l. 2. de ui publ. & in l. ultima, col.
3. de minor. Aret. de Maleſi. in uer. fama publi. col.
15. uerſicu. quæro in quo caſu teſtes, Socin. conſ. 54.
colum. penul. libro 3. Marſil. in praxi crimin. §. dili-
genter ſub num. 97. quibus accedit Meno. qui alios
addit in caſ. 22. ſub num. quinto, & ante illum An
dre. Tiraq. de pœn. leg. mitig. cauſ. 23. ſub num. 10.

34 Qua ratione, † multis Italiæ legibus municipali-
bus ſancitum eſt, damnum datum uiatoribus, ſeu
tranſeuntibus a vicinis rependendum eſſe, quaſi ab
incolis vicinorum, aut eorum culpa præſumantur,
huiuſmodi damna data eſſe, addit Tiraq. loco iam re
lato ſub num. 11. ex Ariſto. cap. 79. admirabilium
35 conſultationum, ex Italia † uiam eſſe ad uſque Cel
tas, Gallos, & Celtiberos, Heracleã uocatam, in qua
Græci & indigenæ tranſeuntes ab incolis obſeruan
tur, nequid eis fortè mali accidat, nam & hi pœnas
pendunt, damnumque leges farciunt in quorum fi-
nibus datum fuerit. Simile ſtatutum habemus nos
36 hic Ticini † inter criminalia de pœna commu-
nium terrarum territorij ſub nume. 66. prouidens
damnum datum a communibus locorum in quorũ
territorio datum eſſet emẽdari debere, relata ratio
ne, quamuis nõ loquatur de vicinis quod tamen ſta-
tutum eſt intelligandum iuxta tradita per Domi-
num Clarum in praxi crimin. quæſt. 82. ſub nu. 2. &
duobus ſeq.

37 Quod tamen de vicinis dictum eſt, † intelligit Ti
raquel. loco iam relato ad finem, in malis uicinis,
non etiam in bonis, ex ſententia Bal. in l. prima, in
princi. & rurſum in fin. C. locat. Alexan. in addit. ad
Bar. in l. 2. de ui publi. Marſil. in l. qui falſam colum.
penult. uer. pro quibus etiam facit ad legem Corn.
de falſ. cum ſimilibus per eum citatis.

38 Ob loci quoque uicinitatem † præſumitur vi-
cinus ſcire quæ in vicinia agantur, capitulo
quoſdam, & capitulo quanto de præſumptio. ubi
notant ſcribentes, tradunt omnes in l. prima, ſi
certum petatur, capitulo cum dilectus ubi Abb. de
purga. cano. gloſſ. nota. in §. primo, verſiculo ſanci-
mus in uerſiculo officij in autb. de teſtibus quæ di-
39 cit quod vicinus † præſumitur ſcire bonitatem ac
legalitatem hominis, melius quàm alius Tiraquel.
dicta cauſ. 28. ſub numero ſecundo, quibus accedit
Meno. d. caſ. 22. ſub num. 8.

Et ideo teſtis deponens aliquem eſſe bonum ac
40 legalem uirum, † & ſe id ſcire quia vicinus, pro-
bat, ut per Doctor. in l. prima, ſupra ſi certum peta-
tur, poſt Bartolum Abb Felynum & alios dicto in
capitulo quoſdam, Alexan. in conſilio nonageſimo-
ſecundo, colum ſecunda, uerſi hoc præſupoſito ſub
nu 9. lib. 5. Ioan. Crot. de teſtibus par. 7. ſub nu. 301.

Tiraq. ſub dicto num. 2. ad finem, Orian. de teſtib. ſub nu. 24. ad finem, & ſeq.

41 Sic etiam † vbi epiſcopus in remotis non autem in uicinis agit, illius loco Vicarius ordinare poteſt, c. cum nullus de tempor. ordin. libro 6. ſi iudices inter

42 † ſe diſſentiant è uicina prouincia alij uocandi ſunt, c. 1. & 2. 6. q. 4.

Vbi etiam unius collegij Doctores non extant

43 qui doctorem creare poſſent; † alij e ciuitate, & locis uicinis conuocari poſſunt, Doctor. in cap. propoſuiſti de probatio. quo loci & illud ſcribunt quòd ubi non extant doctores in loco qui ſuper nata controuerſia de iure interrogari poſſint, ſunt adeundi uel conuocandi uicini, quod tradit Dec. in l. iuris ignorantia in 2. lectura ſub numero 25. C. qui admitti, ſequitur Menoch. dicto caſ. 222. ſub num. 10. ad finem.

44 Hinc noua conſtitutio Mediolani, † in titulo de iudi. §. his peractis, iubet dari per partes ſolummodo iudices confidentes, & non ſuſpectos reſidentes alius ciuitatis in qua ſeu cuius territorio lis agitur, ſi ibi copia erit, ſi minus de alijs reſidentibus in una ex ciuitatibus proximioribus.

Quomodo autem uicinus locus accipiendus ſit maximè uariatum fuit ſententijs a Doctoribus ut docet Menoch. dicto caſu 222. qui ſub nu. 26. & 27. dicit hoc poſitum eſſe in arbitrio iudicis, quæ ſententia fuit Felyni in dicto capitulo quoſdam poſt princ. & diximus ſupra libro quinto cap. 20. uerſi. uicina oppida.

SVMMARIVM.

1 *Decreti ſolennitas extrinſeca regulariter non præſumitur.*
2 *Solennitatem qui aſſerit probare eam debet.*
3 *Teſtamentorum ſolennitas remiſſa intelligitur tempore peſtis.*
4 *Bar. uarie perpenditur in l. 1. de milit. teſta.*
5 *Teſtamentum tempore peſtis cum quinque teſtibus perfici poſſe communiter teneri.*
6 *Quidque illa in re cæteris præciſius affirmet Portius.*
7 *Qui ſenſerint ut remiſſa non cenſeatur eſſe teſtamentaria obſeruatio illo tempore.*
8 *Ripa quomodo ſenſerit diſtinguendum eſſe in iſta materia.*
9 *Cuius ſententiæ accedit auctor, & qua ratione.*
10 *Affectatam occaſionem temporis peſtis non prodeſſe.*
11 *Tempore peſtis multo magis locum habeat, quæ de remiſſione teſtamentaria dicta ſunt, quando locus peſte infectus tunc temporis eſt quadragenæ perficiendæ addictus.*
12 *Mulierem ſecundum Iaſo. tempore peſtis poſſe in teſtem teſtamento adhiberi.*
Sed contrà ſentire Alex. ibidem.
13 *Mulieres in ſubſidium adhiberi in teſtes, quando mares nec habitu nec potentia poſſunt in teſtes adhiberi.*
14 *Fœminas tempore peſtis ſi in teſtes adhiberi poſſent facilius calliditatibus, dolis, ac circumuentionibus ſubijcerentur.*
15 *Mulierem poſſe eſſe teſtem in teſtamento eius qui in ciuitate patriæ liberandæ gratia permanſerit.*
16 *Mulieres poſſe eſſe teſtes in teſtamentis eorum quibus eſt remiſſa ſolennitas iuris poſitiui.*
17 *Quod tamen credit auctor uerum eſſe ſi mares potentia, & habitu haberi non poſſunt.*
18 *Caſus plures eſſe in quibus tempore contagij iuris ſolennitates relaxantur.*
19 *Tempore peſtis moram non committi.*
20 *Tempus peſtis excuſare a periurio.*
21 *A pœna.*
22 *Præbere iuſtam cauſam diſcedendi a cultura.*
23 *Excuſat a reſidentia.*
24 *Et a curſu præſcriptionis.*
25 *A non petita feudi inueſtitura intra annum.*
26 *Ab electione facta loco non ſolito.*
27 *A conuinatione in eccleſia.*
28 *A pœna ſtatuti imponentis pœnam facienti propoſitionem de imponendis collectis.*
29 *A datijs & a gabellis.*
30 *A repreſalijs.*
31 *A ſolennitate per ſtatutum requiſita.*
32 *Ab itinere impediendum.*
33 *A coronatione Imperatoris alibi facta quam in loco ſolito.*
Pontifex Max. poteſt coronationem Imperatoris facere in alio loco quàm in ſolito ex iuſta cauſa, ibidem.
Coronatio Caroli Quinti Diuæ memoriæ Rom. Imperatoris inuictiſſimi facta a Clem. VII. Pont. Max. Bononiæ ualida fuit, ibid.
34 *Donatio facta peſtis tempore an præſumatur eſſe facta cauſa mortis.*
35 *Natus extra ciuitatem tempore peſtis habetur pro nato in ciuitate.*
Inferturque ad ſtatuta non niſi originarios ad ingreſſum collegij admittentia ibid.
Statuta de non admittendis in collegia vel ordines niſi certis perſonis, eſſe benignè interpretanda. ibid.
36 *Tempore peſtis poſſe è Turri, uel aliquo eminenti loco poſſeſſionem alicuius rei, quæ in conſpectu ſit aprehendi, ubi non liceat ad rem ipſam accedere.*
37 *Tempore peſtis quis baptizari poteſt in priuata domo.*
38 *Tempore peſtis maritus non tenetur reddere debitum uxori contagioſæ.*
39 *Tempus peſtis excuſat eum qui citatus ſit ad locum infectum.*
40 *Tempus peſtis facit dormire inſtantiam.*
41 *Impedit curſum fatalium.*
42 *Delegatum excuſat qui alio loco quàm debuerat ſententiam tulit.*
43 *Et iudicem qui durante eo tempore, in aliena diœceſi ius dicit.*
44 *Tempore peſtis omiſſo medio appellari poteſt.*
45 *Iudex cauſarum criminalium cognoſcit de ciuilibus, & è contra ubi alter ceſſat.*
46 *Teſtes ante litem conteſtatam ad æternam rei memoriam tempore peſtis examinari poſſunt.*
47 *Clericus tempore peſtis abſque uenia impetratione poterit coram iudice laico teſtimonium dicere.*
48 *Tempore peſtis poteſt laicus abſoluere excommunicatum,*

tum, ac audire in confeſſionem.

49 *Iudex tempore peſtis poterit è feneſtra domus ſuæ ius dicere.*

50 *Si tamen partes ad eum locum fuerint citatæ.*

51 *Et iudex elegerit tribunal ad eum locum.*

52 *Mater quæ non petijt tutorem tempore peſtis filio, excuſatur a pęna priuationis hæreditatis filij.*

53 *Creatus Tabellio tempore peſtis, ſed non matriculatus, poterit nihilominus conficere inſtrumentum, & rogari de illis.*

Temporis quoque circunſtantia a generalibus iuris diſpoſitionibus recedi.

CAP. XXVII.

TEmporis quoque circunſtantia in
multis coarctamus iuris commu
nis diſpoſitionem, nam licet de-
1 creti ſolennitas† extrinſeca regu-
lariter non præſumatur, l. quęcun
que, §. ultimo ubi gloſ. de publ. in
rem actio, quia qui ſolennitatem
2 aſſerit, †eam probare debet, l. ult. C. de fideicommi.
l. pen. de probatio. & l. fin. de falſ. attamen, ubi tem-
poris diuturnitas intercuenit, decretum præſumitur
l. qui in aliena ubi not. Doct. de acq hæred. Calcan.
in conſi. 11. col. 5. circa medium Dec. in l. 1. col. 4. cir
ca medium, C. qui admitti D. Alc. dicto libro 1. ſub
nu. 97. Crauet. de antiq tempor. ſectio. uidimus par.
3. ſub nu. 35. qui tamen ait hoc intelligendum eſſe
procedere, interueniente ſcientia ſuperioris, cuius
decretum erat neceſſarium, hoc eſt, ut ſciuerit actū
eſſe geſtum, Afflict. deciſ. Neapol. 107. col. fi. Alc.
in conſi. 9. col. fi. lib. 4.
3 Teſtamentorum quoque † obſeruatio remitti-
tur tempore peſtis, quamuis in hoc maxime uarian-
tum fuerit a ſcribent. ut docet Rip. in tract. de pe-
ſte. in tit. de priuileg. ultim. uolunt. cauſ. peſt. colu.
prima, cum duabus ſequen. Nam Bal. Salyc. & Iaſ.
in dicta l fin. C. de teſtamen. probant opinionem
affirmatiuam quod facit & com. in l. conficiuntur.
§. codicilli de iur. codicil. Flori. a ſan. Petr. in l. mili-
tes C. de teſtam. milit. Alexand. in l. ſcriniarios per
gloſ. ibi C. eodem tit. Ang. in §. fin. inſtit. de teſtam.
dicens idem uelle Bar. in l. prima, de teſtamen. mi-
4 lit licet † multi negent Bar. eius ſententiæ fuiſſe, ut
Alexand. & Afflict. & Deci. infra citandi, quia re
vera inficias iri non poteſt, quin ambigua ſint uer-
5 ba Bar. ſupra relati enim omnes uolunt † cum mi-
nore numero ſeptem teſtium, ueluti cum quinque
teſtamentum eo tempore poſſe condi, & hanc par-
tem amplectitur Dec. in conſil. 284. colum. prima,
uerſic. ſed ſupradictis, & ſequent. & in conſil. 504.
ſub num. 7. Marſil. in l prima. §. prętere a ſub nu. 125
de quæſtio. Bertrand. conſil. 223. Viſo caſu de quo
ſupra colu. 1. libro 2. Corn. in conſil. 68. colum. 1. li-
bro 1. & conſilio 53 columna ſecunda, libro quar-
to. Moder. Pariſ. ad Dec. in dicto conſilio 284. & ad
dictum conſi. Alexand. 177. libro ſecundo & in con
6 ſuetu. Pariſi. § 45. Port. † inſtit. de milit. teſtam. ad fi-
nem prin. præciſius cæteris loquitur, & uult ſi teſta
mentum condatur ab infirmo, ſufficere ſi factum ſit
coram duobus teſtibus non rogatis, ſi a ſano in loco
tamen peſtilenti fiat, coram duobus teſtibus roga-
tis debere abſolui, cuius uoti uidetur fuiſſe Andr. Si
cul in c. cum eſſes col. 8. de teſtam.
7 Contra ſenſere † ut remiſſa non cenſeatur teſta-
mentaria obſeruatio reſpectu numeri teſtium, Ful-
goſ. Caſtr. Aretin. & Alexan. in d. l. ult. C. de teſtam.
Ang. in dicta lege conficiuntur, §. 1. de iure codi. Ro
ma. in auth. ſimiliter in 34. ſpeciali, & hanc partem
communiter eſſe receptam teſtatur Alexan. in conſ.
70. ſub nu. 16. uerſiculo & licet factum, & in conſil.
177. ſub num. 8. libro ſecundo cum ſimil. adduct. à
Ripa loco iam citato ſub nu. 7. quibus poteſt addi.
Afflict. deciſ. 25. ſub num. 2. & 3. & Bertran. conſilio
153. ex themate in fine, & conſ. 170. uide caſum libro
8 primo ac Socin. conſi. 85. libro quarto Ripa uero in
dicto titulo de priuileg. ultimarum uolunt. ſub nu-
mero 104. & ſeq. ſic diſtinguit, quòd aut peſtis non
eſt magna, & tunc non ualeat teſtamentum niſi in-
teruenerint ſeptem teſtes, & ita procedat ſecunda
opinio quæ eſt communis, quia leuis contagio non
eſt in conſideratione, argum. l. primæ, §. proinde de
adil. ædict. & l. quæſitum de re iudica. Aut peſtis eſt
magna & ualde ſæuit in loco, & tunc, aut ſumus in
terris ecclesiæ, & ſufficiunt duo teſtes cum Parochia
no etiam tempore ſanitatis dicto cap. cum eſſes ubi
Abb. & alij de teſtam. & hanc dicit eſſe commu-
nem opinionem iuris Pontifi. interpretum licet ali-
qui contradicant ſecundum Corne. conſil. 31. libro
ſecundo, uel coram quatuor teſtibus ſine parrochia
no ſecundum Abbatem & Sicul. dicto capitulo cum eſ
ſes, & Roma. in dicta authent. ſimiliter in d. 34. ſpe-
ciali, C. ad legem Falcidiam.
Aut ſumus in terris imperij, & tunc tenet, quòd
tempore peſtis factum teſtamentum coram quin-
que teſtibus ualeat, per dictam legem final. C. de te-
ſtam. Et quia hæc opinio magis fauet teſtamentis,
quorum conſeruatio reſpicit publicam utilitatem,
l. uel negare, quem. teſtam. aperia.
Item quia in dubio tenenda eſt illa opinio quæ
fauet teſtamento, l ſi pars de inoffic. teſtam. & rur-
ſus quia ubi aliter diceremus, facilè interdiceren-
tur eo tempore homines facultate teſtandi, qua ni-
hil dulcius, & quæ nulli eſt deneganda, l. prima,
C. de ſacroſanct. eccleſ. & l. ſecunda ſi quis a paren.
manu. fuer.
9 Et hanc quoque ſententiam † egò amplector,
quia ratio illa inopię habendorum teſtium propter
ſuſpicionem contagij efficit, ut ita quinque teſtes in
peſtis tempore facto teſtamento ſufficere debeant,
quemadmodum in teſtamento ruri condito, per ea
quæ ſepius ſupra diximus librò 6. & 7. de interpreta
tione facienda ex identitatis rationis in lege ex-
10 preſſę. Niſi tamen affectata fuerit illa occaſio † tem
poris peſtiferæ luis, ut proxime diximus in circun-
ſtantia loci, aut aliàs aliqua ſubeſſet fraudis ſuſpicio
quia tunc ego prorſus ab hac ſententia recederē ut
& ante nos probarunt Moderni Pariſ. ad dictum

conſi.

conſil. Decij 284. ad finem ſcholij in uerbo æquio-
11 rem. Quæ Decij, Ripæ, † & aliorum ſupra relato-
rum opinio, aduerſus communem, multo magis re-
nenda eſſet, quando locus ille, qui contagioſo mor-
bo laboraret, eſſet ex principis & præfectorum ſani-
tatis edicto addictus quadragenę peragendę, quod
remedium poſt D.O.M. gratioſum præſidium ſupe-
rioribus annis ciuitas Venetiarum, urbs Mediola-
nenſis, ac ciuitas noſtra Ticinenſis, calamitoſis illis
temporibus, quibus dira hæc lues tanto omnium
terrore per eas graſſabatur, expertæ fuerunt, præſen
tiſsimum eſſe remedium ad illam fugandam, priſti-
næque ſaluti reſtituendas ipſas urbes, tunc enim
cum intra ſuam quiſque domum publico pœnali
edicto ſe continere debeat, nec facile hominum con
uentibus detur locus, remiſsior is teſtium numerus
12 ſufficiet. Intra quem numerum † putauit Iaſ. in di-
cta lege final. C de teſtam. mulierem poſſe admitti,
quia mulieres in ſubſidium admittuntur in caſibus
in quibus aliàs non admitterentur, ſecundum Alex.
in conſil. 24. animaduerſis colum. 4. libri ſecundo
Sed contrarium conſuluit Alexand. in dicto conſil.
70. ſub num. 16. libro 2. per text. in capit. cum eſſes
de teſtam. ubi licet de iure canonico ſit diminutus
numerus teſtium, non tamen remiſſa eſt qualitas
idoneitatis teſtium, ut nec in dicta lege ultima, C.
de teſtam. unde ſuccedit ut quod immutatum non
eſt ſtare non prohibeatur, l. præcipimus, C de appel
latio. quam ſententiam recipit & Rip. in dicto tit.
de priuilegijs ultima. uolunta. ſub nu. 19. & tribus ſe
quent. qui ad rationem Iaſonis reſpondet, illam
13 procedere quando neque habitu † neque potentia
poſſent mares in teſtes haberi, quia tunc fœminæ
admittuntur, ut declarat Butri. in capit. tertio loco
de probatio. & Abb. in ca. decætero de teſtib. latius
inducendo ut per illum, ſed tempore peſtis maior
eſt copia uirorum, quàm fœminarum ſaltem poten
tia ergo &c. & huius quoque ſententiæ reperi fuiſſe
modernos Pariſi. in dicto conſil. 284. ad Deci. dum
probant reſtrictionem Alex. ad dictum conſil. 70.
14 ſub nu. 16. cum qua opinione † & ego tranſeo, quia
data facultate adhibendi fœminas in teſtes, ob eo-
rum ingenia facile ſeductionibus obnoxia, eorumq;
conſilij imbecillitatem, ac fragilitatem ſexus, l. aſsi-
duis poſt principium, C. qui potior. in pig. habe. l. pri
ma, §. pen. C. de rei uxor. actio. l. ſi pater, C. de ſpon-
ſal. & l. ſi mulier, C. ad uelleia. & plura ſcribit Andr.
Tiraquel. de legi. connub. l. prima ſub nu. 70. & ſeq.
& calamitoſo contagionis tempore, quo qui tali
morbo laborant, etiam a proprijs uxore ac liberis,
& cognatis deſtituuntur, multæ poſſent committi
fraudes in teſtamentis, quibus occurrendum eſt, l.
hac conſultiſsima, C. qui teſtam. fac. poſſ. & l. conue
niri de pact. dotali. ac l. non eſt ſingulis de regul. iur.
cum ſimilibus, dicit tamen Ripa loco ſupra citato,
15 † ſub nu. 22. quòd mulier poſſet eſſe teſtis in teſta-
mento eius, qui in ciuitate permanſerit eo contagio
ſo tempore, ut labenti reipublicæ ſubueniret, quia
ſecundum communem opinionem, quam firmat Ri
pa ibidem ſub num. 24. poſt Alex. in conſil. 140. li-
bro primo & Abba. conſil. 98. & conſil. 105. colum.
2. lib. 2. & Guido Papa q. 538.
16 In teſtamentis † eorum quibus remiſſa eſt ſolenni-
tas iuris poſitiui, ut inter liberos, & in teſtamento
militis, cui comparatur is, qui in ciuitate remanſit
tempore peſtis, ut illi labenti ſuccurreret, ut dicunt
Alexand. & Iaſ. in dicta lege final. C. de teſta. poſſunt
17 duæ fœminæ eſſe teſtes, ſed uix eſt, † ut ego id in fœ-
minis admittam propter rationem proximè conſi-
deratam, niſi potentia & actu ita conſtaret defuiſſe
mares, ut ſubſidiario fœminarum teſtimonio citra
fraudem locus eſſe potuerit, per ea quæ ſcribit idem
Ripa ibi ſub nu. 21. & ſupra dicta ſunt.
18 Sunt multi quoque † caſus in quibus contagij tem
pore relaxantur iuris communis diſpoſitiones ob ma
lam ipſius temporis qualitatem quos longe lateque
proſequitur Rip. in tracta. de peſte in tit. de priuile-
gijs contractuum ac iudiciorum cauſa peſtis, quo-
rum aliquos ſuccinctè retuliſſe contentus ero, quia
mihi maximè ad hanc partem ſpectare uidentur,
qui plura maluerit poterit Ripam loco iam rela-
to adire.
19 Quorum primus eſt, quòd † is qui promiſit ali-
quid facere ſoluere uel dare certo loco, ad certum
tempus ſi eo tempore reperiatur is locus morbo
contagioſo affectus, ſi non ſoluit uel fecit, aut dedit
propter peſtem non incidet in moram, cum nemo
teneatur accedere ad locum peſte infectum, c. nego
ciatorem 88. diſt. & quia omnis iuſta cauſa excuſat
à mora, l. ſciendum de vſur. quamuis regulariter qui
non implet promiſſa incidit in moram, l. quod te ſi
cert. petat. ubi doctor. tradit late Bar. Saly. in l. ſemel
mora ſol. matr.
20 Secundus quia † tempus contagioſum excuſat a
periurio, ſecundum glo. in c. ſi uero. 1. de iureiu. nam
quod excuſat a mora excuſat a periurio, Bartol. in l.
continuus, §. illud de uerb. oblig.
21 Tertius eſt, † quia excuſat a pœna quæ incurritur
propter moram, l. ſecunda ſi quis cautio. & l. Celſus
de arbitr. ſecus in alijs pœnis, Ripa de priuileg. con
tract. ſub nu. 11.
22 Quartus eſt † quia præbet iuſtam cauſam colono
recedendi a cultura agrorum, & a domo conducta,
ſecundum gloſſ. Bar. & communiter ſcribentes in l.
ſi in lege, §. ſi domus, loca. per tex. in l prima, §. ſi pen
ſio de migrando, quibus addit Rip loco iam relato
ſub numero 17. text. in l. item quæritur, §. exerci-
tu, locat.
Item quia fugiendus eſt locus contaminatus di-
cto capit. negotiatorem 88. diſt. & iuxta illud Virg.
Heu fuge crudeles Terras:
Et quia peſtilentię timor eſt iuſtiſsimus, l. metus qui
bus ex cauſ. maio. qui caſus ad multas quæſtiones in
praxi ualde notandas trahitur a Rip. loco iam cita-
to per quindecim col. qui locus pro ſubiectæ quæ-
ſtionis materia adeundus erit.
23 Quintus eſt, quia tempore peſtis excuſatur quis
a reſidentia, eſt tex. clarus in clemen. ne in agro in §.
fina. iuncta gloſ. in uerſi. rationabili, de ſtat. monac.
quam ad hoc allegat Felyn. in capit. accedens 2. in
ſexta concluſio. ut lit. non conteſt Iaſ. in l. 2. § penul.
ad fin. ſi quis cautio. quibus addit alios Ripa dicto
loco

loco, ſub numero 136.& ſequent. & pręſertim Hoſtien. in ſum. de cleric. non reſiden. §. finali. & quia, qui ex iuſta cauſa diſcedit fingitur eſſe in ciuitate, l. cum hæres, §. ſtichus ſi hæredi. de ſtat. liber. cum ſimilibus.

24 Sextus eſt quia † tale tempus excuſat a curſu præſcriptionis, & ſic a negligentia, dormit enim præſcriptio tempore peſtis, Bart. in l. generaliter col. ult. de uſucapio. Abb. & Felyn. in c. ex tranſmiſſa de præſcriptio. alios addit Ripa iam cita. ſub nu. 151. & ſeq. ubi declarat notanter hunc caſum, quamuis regulariter negligens in pręſcriptionis materia non excuſetur, l. ult. de anna. præſcri.

25 Septimus caſus eſt, † quia excuſatur uaſallus ſi non petijt inueſtituram a domino intra annum, ne priuetur feudo, iuxta tex. in capitulo primo quæ fuit prima cauſ. benefi. amitt. ita Bald. in in capitulo primo, §. uaſalli per illum, text. de pace conſtan.

26 Octauus † eſt, quia valet electio, & quilibet actus factus loco non ſolito ob tempus peſtis, dummodo in loco ſolito ad ſit peſtis, capitulo in nomine domini 23. diſt. declar. ut per Ripam iam relatum ſub nu. 154. & 155.

27 Nonus eſt caſus † quia propter peſtiferum tempus poſſunt qui a loco infecto aufugerint conuiuari in eccleſia maxime campeſtri, quamuis aliàs de iure non poſſent, capitulo non oportet, & capitulo nulli 44. diſtinct.

28 Decimus eſt, † quia ob eiuſcemodi tempus excuſatur a pœna ſtatuti punientis eum qui fecerit propoſitionem in conſilio pro collecta imponenda, is qui talem propoſitionem fecerit ob cauſam peſtis, Ang. in l. diuus de perit. hæredit. cui accedit Iaſ. in l. principalibus ſi cert. petat.

29 Vndecimus eſt † quia fugientes a loco contagioſo iſtiuſmodi tempore excuſantur a datijs & gabellis ut uocant, ob res quas inde auferunt, l. ult. §. ſi propter neceſſitatem de publica. ubi Bart. infert ad caſum noſtrum, Caſtr. ad alium ſimilem, Ripa ad plures alios, loco iam citato, ſub num. 158. cum pluribus ſequent.

30 Duodecimus eſt † quia excuſat fugientes a repreſalijs ut uocant a loco infecto & tempore contagioſo, arg. authent. nauigia C. de fur. l. prima, C. de naufra. libro 12. & l. Cæſar de publica. & uectigal. quem caſum declarat Rip. loco ſupra relat. ſub nu. 164.

31 Decimustertius eſt † quia tempus peſtis etiam dat veniam reſpectu ſolennitatis a ſtatuto requiſitę, non obſeruatę, tuetur que ac præſeruat actum illum ſine ſolennitate, Angel. in §. quod autem per illum textum in auth. de non alien. Iaſ. in l. fi. C. de teſtam. Ripa iam relatus ſub num. 164. ubi multis rationibus confirmat.

32 Decimusquartus † caſus eſt, quia tempore contagionis animalium brutorum excuſatur paſtor ab interitu pecudum, cæterorumque animalium. l. ſi quis fundum, §. imperator locat. Bald. in l. prima, C. de fructi. & lit. expenſ. Ripa loco ſupra citat. ſub num. 167. & ſequent.

33 Decimusquintus eſt † quia ratione temporis & loci infecti poſſet Imperator coronari extra vrbē Romanam, ac Mediolanenſem per ea quę ſcribunt Gemi. & alij in capit. ſtatuimus per illum textum de offic deleg. libro 6. & cap. ubi periculum, §. porrò lib. 6. tanto magis quia ſum. Pontif. poteſt id facere ex omni alia iuſta cauſa, ut docet nouiſſime Lancelo. in templ. om. iud. libro. 1. cap. 1. §. 1. de orna. corpo. imper. quæſt. 2. quæ cauſa iuſta in ſum. Pontifice præſumitur, Cyn. in l. reſcripta, C. de precib. imperat. offer. Corn. conſi. 60. circa finem libro ſecundo qui dicit Doct. tranſire communiter cum Cyn. D. Alc. de præſump. reg. 3. præſ. 8. & propterea coronatio diui Caroli Quinti Romanorum Imperat. inuictiſſimi quæ facta fuit Bononiæ per Clem. VII. ſum. Pontificem cum tanta uniuerſi Chriſtiani orbis hilaritate ualide legitimè ac efficaciter facta fuit, ut docet idem Lanc. Corrad. d. q. 2. ad fin.

34 Decimusſextus † caſus eſt, quia donatio facta, peſtis tempore præſumitur eſſe donatio cauſa mortis, ut conſuluit Corn. in conſil. 124. licet in hac libro 4. ſed contra Corneum uidetur eſſe text. in l. ſcia, §. ult. de donatio. cauſ. mor. quem communiter intelligūt Doctor. probare donationem factam ab eo qui in extremis uitæ ſuæ ſit conſtitutus, non intelligi factā eſſe cauſa mortis, niſi facta in eo fuerit mentio mortis, Rip. loco ſupra citato ſub num. 176. & 177. credit locum eſſe huic Cornei ſentētiæ, ſi uel peſtis fuerit facta mentio uel aliter ex coniecturis appareat, donantem uoluiſſe facere donationem cauſa mortis, uelut, quia uſus fuerit uerbo relinquo, uel donatio facta ut inter uiuos ſuſtineri nequeat, quæ ſententia & mihi probatur, cum interpretatione adiuuanda ſit donantis diſpoſitio, ut ſe potius quàm eum cui donat, ſi temporis illius calamitoſi periculum euaſerit donantem rem habere uelit, iuxta, §. primū inſt. de donatio. & l. ſenatus, §. 1 cum ordinata charitas incipiat a ſe ipſo, l. præſes, C. de ſerui. & aq. Suci. in conſil. 11. ſub nu. 7. lib. 1.

35 Decimusſeptimus eſt caſus † quia is qui natus eſt tempore peſtis extra ciuitatem e matre, quæ propter eam cauſam reliquerat ciuitatem per inde habetur ac ſi in ciuitate ipſa natus eſſet, argum. eorum quæ ſcribunt Petr. Cyn. Bal. Ang. Nicol. de Neapol. in l. huiuſmodi, §. legatum de leg. primo ubi uolunt ſtatuta loquentia de recipiendis ſolis originarijs ciuibus, uel in collegium, uel in aliquem ordinem nō habere locum in iſtis, qui caſu aliquo extra ciuitatem naſcuntur.

Sed diuerſum probant ibi Imol. Com. Alexand. & Caſtr. in ſecunda lectura, Ripa uero iam relatus ſub num. 183. uerſi. quid tenendum, primam ſententiam putat eſſe ueram, ſi is partus qui editus ſit extra ciuitatem, conceptus eſſet in ciuitate, quia fauore filij pro jam nato haberetur l. qui in utero de ſtat. homi.

Contraria opinio locum habeat in concepto & nato extra ciuitatem, quia in ciuitate, neque natus neque conceptus dici poteſt. Ego indiſtinctè adhærerem priori opinioni, tanquam communi, & ueræ, ut dicit idem Ripa, quia iſtiuſmodi ſtatuta ſunt benigno interpretanda, cum nullius præiudicium concernunt,

cernant, Iaſ. in dicta lege huiuſmodi, §. legatum & in d. conſil. 77. lib. 3. ubi loquitur in materia ſtatuti Mediolanenſis Ceſal. in conſil. 237. in materia eiuſdem ſtatuti ſub nu. 27.

36 Decimuſoctanus † caſus eſt, quando quis tempore peſtis non poſſet accedere ad capiendum poſſeſſionẽ alicuius eius rei uel beneficij ſibi collati, quia tunc ex loco aliquo eminenti, unde ſit res illi poſita in conſpectu poterit per ſolum aſpectum nanciſci poſſeſsionem, Alberi. de roſat. in l. prima, §. ſi iuſſorim de acquir. poſſeſ. per illum textum, & in l. quod meo, §. ſi per venditorem, & per tex. in cap. contingit de dol. & contuma. ubi ait ſe in facti contingentia ita conſuluiſſe cuidam amico ſuo, quia ſubſiſtente legitimo impedimento, poteſt acquiri poſſeſsio per aſpectum, l. quamuis de bon. auctor. iudi. poſsid. & l. ſi finita, §. illud de dam. infecti per quę iura ſic determinat Bar. in l. prima in prin. col. penul. uerſic. quid ſi executor de acquir. poſſeſ. quem ſequitur Aretin. Alex. Ang. & Iaſ. in dicta l. quamuis Abb. & Felyn. in cap. 2. de conſuet. Butri. & Fely. in capit. cum aliquibus de re iudi. Bal. in l. maritorum, C. ne ux. pro marito, & hanc partem ſequitur & dicit communem Ripa loco iam citato ſub numero 187. qui ſub numero ſeq. uſque ad numerum 198. plures animaduerſiones in hac materia ponit, quæ apud illum uideri poterunt.

37 Decimuſnonus, † eſt quia tempore peſtis quis baptizari poterit in priuata domo clemen. prima & ibi gloſſ. de baptiſ. quamuis in eccleſia regulariter quis ſuſcipere debeat baptiſmum, ut in authen. ut in priuatis domibus ſacr. myſter. non fi. Ripa loco iam relato ſub nu. 200. & hoc ego credo uerum quia ut dicit Hoſtien. in ſum. de baptiſ. col. 5. ſub nu. 9. in capit. quæ ſit eius forma, cauſa aliqua neceſſaria urgente, mortis uel belli aut languoris imminentis, omni tempore quis poteſt baptizari, cap. uenerabilis cap. baptizandi, & capitulo de cathecuminis de conſecra. diſtinct. 4. ergo. & omni loco, arguendo a tempore ad locum ut ſupra diximus libro quinto in loco a ſimili.

38 Vigeſimus eſt, † quia licet maritus teneatur reddere debitum uxori etiam leproſæ, cap. 2. de coniug. lepro. non tamen inquit Ripa loco iam relato ſub nu. 201. teneretur reddere uxori contagioſo morbo laboranti, per ea quæ idem ſcripſit eodem loco paulo ſuperius ſub nu. 236. in 5. priuilegio, quæ faciunt per argumentũ à ſimili, & quamuis Ripa loquatur per uerbum credere dicendum eſt abſolute, uirum eo caſu nõ teneri ad reddendum debitum quia ubi ſine uitæ diſcrimine haud poſſet maritus debitum reddere, id non teneretur præſtare, ita nuncupatim decidit communiter concludere Doctor. Abb. in dicto capit. ſecundo de coniug. leproſo. ſub nu. 5. quia ordinata charitas incipit a ſe ipſo, capitulo niſi de auth. & uſu pall. & capitulo non ſatis 90. diſtinct. l. præſes, C de ſer. & aqua ubi gloſſ. & doct. notant, Soci. in conſil. 1. ſub nu. 7. lib. 1. ubi iura concordan. adducit, & eandem ſententiam probat Cardi. Zabar. in d. c. 2. ad finem.

39 Vigeſimuſprimus † eſt, quia citatus tempore peſtis ad locum infectum excuſatur a contumacia ſi non comparet, l. quæſitum de re iudica. capitulo ex parte de appellatio. cap. accedens, ſecundo ut lit. non conteſtat. clemen. prima de foro compet. clem. paſtoralis de re iudicat. quod uerum eſſe opinatur, Ripa de priuileg. iudi. cauſ peſ. ẽ ſi citatus promiſiſſet ſiſtere in loco, l. ſecunda, §. fi. ſi quis ius dicen. non obtemper. & etiam ſi in inſtrumento conuentum eſſet, ut poſſet ubique conuenire, quia talis conuentio non intelligitur de loco non tuto, Ang. & Alex. in l. cum res de leg. primo in princ. Butr. in capit. primo de iudi. & huius caſus materiam oportunius ex citatis quæſtionibus ampliſsimè tractat Rip d. ẽo tit. de priuileg. iudiciorum cauſa peſtis, quæ apud eum uideri poterunt, quia inſtituti noſtri partes nõ patiuntur latius circa hanc materiam euagari.

40 Vigeſimuſſecundus caſus eſt † quia tempus peſtis facit dormire inſtantiam quamdiu peſtis uiget, uel ubi detur currere, quia tempus illius eſt continuum, l. properandum in princ. ubi notant Doctor. C. de iudi. facit tamen ut aduerſus lapſum inſtantiæ concedatur reſtitutio in integrum ſecundum Soci. in conſi. 31. colum. 4. libro primo per tex. in l. ſed ſi per prætorem, §. ait prætor quibus ex cauſ. maio. & inſt. ſecunda ſi quis cautio. quibus accedit Rip. loco proxime relato ſub num. 39.

41 Vigeſimuſtertius eſt † quia impedit curſum fatalium, quæ antea currere non inceperant, Fran. in c. ex ratione in t. impedimento uerſic. 4. quæritur, ubi cœpta ſunt labi, non impeditur curſus, ſed effluxo primo ipſo iure, & abſque ulla reſtitutione datur ſecundum, capitulo quum ſit de appellatio l. ſi. §. illud, C. de tempor. appellatio. §. ſi quid tamen in auth de ijs qui ingredi. ad appellatio. per quæ iura ſic concludit Ripa in dicto titulo de priuileg. iudi. ſub nu. 37. Calamitoſis autem illis peſtiferæ luis temporibus quibus & ampliſsima ciuitas Mediolani & noſtra hęc Ticinenſis urbs, tandiu uexata fuit a ſæuiſſima illa contagione, & quibus iuſtitium indictum fuerat, ſenatus Sereniſs. Mediolani publicis editis decretis iuſsit cauſarum omnium inſtantias ſuſpendi per aliquot menſes poſt peractas atq; abſolutas omnes quadragenas, & publicis preconijs diuulgatas earum urbium liberationes omnibuſque earum lapſuum exceptionibus diem dixit.

42 Vigeſimuſquartus caſus † eſt quod delegatus cui commiſſa fuit cauſa certo loco decidenda ac cognoſcenda, ſi poſtea is locus ea labe ſit affectus, durante peſtis tempore eam cauſam alibi cognoſcere ac definire, capitulo. ſtatuimus de offic. deleg. per quem text. ſic tradit Felyn. in capitulo cum dilecta de reſcript. columna 17. & Ripa eodem loco ſub numero 38.

43 Vigeſimuſquintus eſt † quia iudex unius diœceſis quæ ſit affecta ac contaminata morbo contagioſo, ita ut tuto in aliquo eius loco ius dicere nequeat poterit durante eius morbi tempore in aliena id facere, ubi moram trahat, clement. prima, §. eidem de for. compet. petita tamen prius uenia ab ordinario illius loci iuxta text. in §. uolumus eiuſdem clement. & ita trad Rip. loco ſupra citat. ſub num. 39. Cardin.

Imol.

Imol. Vitali. & alij in dicto §. volumus per illum text. ubi pulchrè examinant hanc materiam, epiſcopi a ſua diœceſi expulſi, qui in aliena uelit ſuam iuriſdictionem, & expulſotem, & inter ſubditos ſuos exercere.

44 Vigeſimusſextus eſt, † quia licet gradatim appellãdum ſit, l. Imperatores de appellatio. l. prima quis & a quo, & etiam de iure canonico prǽterquam ad Papam attamen ſi index ad quem deuoluitur appellatio, reperiatur in loco peſte infecto, durante illo tempore peſtis, omiſſo medio poteſt ad alium appellari, Bart. in l. prima, §. ſi quis de appellat. & in l. ubi abſunt de tutor. & curato. datis in his Roman. in conſil. 601. ad finem Ripa poſt alios a ſe cita. loco iam allegato per tex. in c. ſi is cui, & in c. ſi a ſub delegato de offi. deleg.

45 Vigeſimusſeptimus eſt, † quia licet iudex cauſarum criminalium non poſsit cognoſcere de cauſis ciuilibus, nec index ciuilium de criminalibus, l. ſolemus, §. latrunculator de iudi.

Nihilominus tempore peſtis ob abſentiam uel fugam unius a ciuitate poterit alter qui remanſit in ciuitate cognoſcere, & definire, ſic Ripa eo loci numero 43. poſt Angel. in l. ſi uacantia, C. de bon. uacan. libro 10. & Felyn. in capit. querelam col. fin. de iureiur.

46 Vigeſimusoctauus eſt † quia tempore peſtis in loco infecto poſſunt recipi atque examinari teſtes ante litem conteſtatam ob imminens periculum mortis, c. quoniam frequenter ut lit. non conteſtat. & vel per inſidioſa loca de donatio. cauſ. mor. quorum iurium argum. ſic decidit Ripa iam relatus ſub nu. 44. quamuis regulariter aliud obſeruetur d. c. quoniam frequenter in princ.

47 Vigeſimusnonus eſt, † quia tempore peſtis clericus eo morbo infectus, uel in loco infecto exiſtens poterit abſque ueniæ impetratione a ſuperiore illius abſente teſtimonium dicere coram iudice laico, Ang. in l cum ij, §. tranſactiones de tranſact. per text. in l. quoties, C. de naufrag. lib. 11. Rip. loco iam citat. ſub num. 45. quamuis regulariter tale teſtimonium ſine licentiæ impetratione ferre non ualeat, Innoc. Abb. & cæteri in capit. ſi qui teſtium, & in cap. cum nuncius de teſtib. Abb. in cap. 1. de iur. cal. cum ſimil.

48 Trigeſimus eſt, † quia tempore peſtis poteſt laicus abſoluere excommunicatum peſte infectum, ſecundum gloſſ. in capit. paſtoralis ubi Abb. & recentio. de offic. ordinat. & Abb in cap. a nobis 2. de ſentent. excommun. & eadem ratione poterit audire confeſsionem taliter infecti, quia laicus poteſt audire confeſsionem conſtituti in mortis articulo ut per gloſſ. & doctor. in dicto capit. paſtoralis, in capit. ne niens de tranſactio. & eſt text. in capit. quem pœnitet de pœnit. diſtinct. prima, & infra dicemus cap. 27. in 13. caſu, quamuis ex generali iuris diſpoſitione laici ſpiritualia tractare prohibentur, capit. decernimus de iudic. ea tamen omnia quæ in præfato caſu dicta ſunt exaudienda ueniunt, declarandaque ac intelligẽda, ut per Ripam loco proxime relatum ſub nu. 48. & tribus ſeq.

49 Trigeſimusprimus † eſt quia tẽpore peſtis poterit iudex à feneſtra domus ſuæ, uel alicuius turris litigatorib. in via uel curia eius domus exiſtentibus ſententiam proferre, ſecundum gloſſ. in l. prima, C. de ſenten. ex breui. recita. quam Bal. ibi & ceteri ſequũtur & Iaſ. in l. fi. C. de teſtam.

50 Quod tamen Ripa loco iam † allegato ad finem intelligit eſſe uerum, ſi partes ad eum locum fuerint ad audiendam ſententiam citatæ, aliàs ſententia non ualeret ſecundum Salycet. in dicta lege prima per textum in l. ſi ut proponis, C. quomo. & quando iud.

51 Ideo dicit † conſilium eſſe quòd tempore peſtis iudex eligat tribunal in domo ſua, uel in aliqua turri, in qua ius dicat ex feneſtra, & faciat ſcribi in actis; quòd elegit ſibi illum locum propter periculum peſtis, ut docent Bal. & Saly. in dicta lege prima, C. de ſentent. ex breui. recit. & hæc illius temporis gratia conceduntur, quamuis iudex regulariter debeat pro tribunali ſedere in loco maiorum ſententiam proferre, l. cum ſententia, C. de ſent. & inter. om. iudi. quam limitationẽ ad prędictá regulam generalem firmat etiam Maran. de ordin. iudi. part. ſexta ſect. expedita ſub numero 83. qui dicit pro illa eſſe tex. in capitulo ſtatuimus de offic. delegat. libro ſexto ibique multis alijs modis limitat eam regulam generalem qui apud illum uideri poterunt.

52 Trigeſimusſecundus eſt, † quam mater quæ non petijt tutorem filio tempore peſtis excuſatur nec incidit in pœnam priuationis hæreditatis filij, Mar. in l. prima, §. præterea ſub numero 89. de quæſtio. poſt Caſt. in conſil. 383. in antiquis incip. poſtpoſitis, faciunt quæ ſcribit Ripa de priuileg. contract. cauſ. peſt. ſub nu. 11.

53 Trigeſimustertius eſt † quia tempore peſtis is, qui creatus eſt tabellio, non tamen eſt matriculatus, poteſt conficere inſtrumenta Ang. in repet. l. ſi uacantia, C. de bon. vacan. lib. 10. col. decima in l. conficiuntur, §. codicilli de iur. codicill. quod dictum refert & ſequitur Alex. in l. fi. C. de teſtam. Marſil. in l. 1. §. præterea ſub nu. 9. de quæſtio.

SVMMARIVM.

1 *Belli tempore remiſſam eſſe militibus in expeditione degentibus teſtamentorum obſeruationem & etiam ijs qui in hoſtico deceſſerint.*
2 *Belli tempore fit conductori remiſſio mercedis.*
3 *Niſi tempore contractus uiguiſſet tempus belli.*
4 *Præfectus arcis qui tempore belli ſuſcepit cuſtodiam arcis tenetur etiam ſi inde ui extraheretur.*
Conductores agrorum in confinibus Florentinorum non poſſe petere emendationem ob damnum datum a militibus. ibid.
5 *Niſi tamen non ſubſtantia prorſus tolleretur.*
6 *In emphyteuta belli tempore non dari mercedis remiſſionem.*
7 *Niſi canon reſponderet fructibus ibi, vel nihil percepiſſet.*
8 *Quæſtuarijs ſancti Antonij & alijs einſcemodi fieri remiſſionem tempore belli.*

Sed

Sed hodie hic ordo receſsit ab Aula, ibid.

9 *Immunitas conceſſa ab oneribus ordinarijs ac extraordinarijs non excuſat tempore belli.*

10 *Etiam ſi conceſſa ſit, per uerba multum pregnantia.*

11 *Noua conſtitutio Mediolani in tit. de oneribus in §. oneribus declaratur.*

12 *Immunitas conceſſa tempore belli excuſat ubi tanta eſſet amplitudo clauſularum & priuilegij ut comprehenderetur etiam caſus belli.*

Niſi tanta eſſet neceſſitas, ut ſine collatione priuilegiariorum non poſſet prouideri.

13 *Conuentionalis immunitas ubi tanta eſt neceſſitas non excuſat.*

14 *Sed contra ex cauſa.*

15 *Eccleſiam teneri contribuere in damnis, quæ ita ſunt eccleſiaſticis communia ut laicis perſonis, ex communi.*

16 *Quia contributio illa ſubrogatur loco damnorum.*

17 *Clericus qui vult uti priuilegio ſtatuti laicorum debet eiuſdem cenſuram ſubire.*

18 *Eccleſiam munire, uel incaſtellare, ut uocant, belli tempore licere.*

19 *Facultates laicorum quando dicantur non ſufficere, ut eccleſia teneatur contribuere.*

20 *Eccleſiaſticas perſonas debere faciles eſſe ad contribuendum ubi ſubeſt neceſſitas.*

21 *Caritatis tempore licitum eſſe panem non habenti auferre habenti.*

Neceſſitatis tempore omnia eſſe communia. ibid.

22 *Neceſſitatis caritatiſque tempore licitum eſſe furari ad depellendam famem.*

23 *Caritatis tempore Annonæ dominos cogi ad eam uendendam etiam uiliore pretio.*

Belli & caritatis temporis gratia in multis reſtringi diſpoſitiones iuris communis.

CAP. XXVIII.

1 BElli quoque tempore plerunque receditur a diſpoſitionibus iuris communis ueluti, quia † diligens illa obſeruatio quæ in teſtamentis eſt neceſſaria, l. iubemus l. hac conſultiſsima, C. de teſtamen. in princ. & §. per nuncupationem, & inſtit. de teſtament. in princ. & in §. ultimo remittitur ipſis militibus in expeditione degentibus, l. prima de milit. teſtament. l. milites l. quamquam, & l. penul. C. de teſtament. milit. l. miles ita, l. quærebatur & l. tertia cum ſimilibus de milit. teſtament. inſtit. de milit. teſtament. in princip. & etiam omnibus qui reperiuntur in hoſtico ſolo, l. ult. de milit. teſt. & l. 1. de bon. poſſ. ex teſtam. milit. & ſupra diximus in præcedenti capite.

2 Item quia † conductori fit remiſsio mercedis, l. ex conducto in princip. & l. ſi merces, §. uis maior loca. per quæ iura ſic concludit Alex. in l. interdum, §. quod ex naufragio ſub num. 5. de acqui. poſſ. quamuis aliàs ad uniuerſam penſionem ſoluendam cogi poſsit, l. æde, C. de loc. hac tamē in re pulcherrimam tradit theoricam Petr. Bell. Aſte. iur. conſil. de re milit. part. ſexta ſub numero decimo & ſequent. quę mihi uidetur ad omnem huius difficultatis nodum recidendum maxime accommodanda. Aut enim inquit pactum eſt, & ſtabitur pacto, l. prima, C. de iur. emphy. Aut nihil eſt dictum, & tunc aut damnum eſt graue, & fit remiſsio cum ſit damnum fatale, dicta l. ex conducto, §. primo locat. Aut eſt leue & nihil remittitur, quia modicum damnum debet pati conductor, l. conductor, §. ſi merces eodem titulo.

3 Hæc tamen † quæ dicta ſunt de remiſsione facienda tempore belli, locum non habent quando tempore contractus vigebat tempus belli, aut peſtis, vel aliud ſimile, quod facile potuit conductor præuidere, quia tunc non debet illi aliqua remiſsio fieri l. qui bona, §. de illo de damn. infect. Bal. in dicta lege ex conducto, § 1. Alexan. in dicta l. interdum, §. quod ex naufragio, Bell. loc. citat. ſub nu. 13. Boſſi. de remiſſ. merced. ſub num. 84.

Qui dicit idem eſſe quando ſuberat timor belli, poſt Alexand. in l. diuortio colum. tertia ſolut. matrim. cuius ſententiæ fuit Ioan. Imol. in conſilio 7. quem ſequitur Dec. conſil. 697. num. 12. & Bald. ſupra citat. ſub num. 15.

4 Et ideo ait † præfectum arcis qui ſuſcipit eius cuſtodiam tempore belli, teneri etiam ſi inde extraheretur poſt Ioan. Andr. ad ſpeculato. in tit. de locat. ſuper rubric.

Et conductores agrorum in confinibus Florentinorum non poſſe petere aliquam remiſsionem mercedis ob deprędationes eorum militum, quia ſolent quotannis milites Florentini tales rapinas facere, per ea quę ſcribit Socin conſ. 123. Quidam Iacobus nolum. Alex. conſil. 6. lib. 2. ad finem, & Fran. Aret. conſilio 148.

5 Niſi † tamen rei ſubſtantia prorſus tolleretur, ut per Bald. in l. licet, C. de locat. col. 1. uerſic. ſed undo quęro quem ſequitur Boſſ. in d. tit. de remiſſ. merced. ſub num. 85. qui & alijs modis declarat prout apud illum uideri poterit.

6 In emphyteuta † autem dicit Bell. aliter diſtingui, ut late apud Iaſ. in l. 1. ſub nu. 81. C. de iur. emphyt. qui de mente antiquorum concludit nullam fieri remiſsionem, cum nulli fructus percipiuntur, & iſta eſt communis opinio, ut atteſtatur Abb. in c. potuit de locat. ſub nu. 18. & Ioan. Imol. ſub num. 42. Alexan. in dicto §. quod ex naufragio ſub nu. 5. & alij quos citat Dominus Clarus in §. emphyteuſis ſub num. 6. ipſe tamen Clar. quantum ad remiſsionem penſionis diſtinguit inter penſionem magnam, & paruam ut primo caſu uera ſit communis opinio, poſteriore non item, & intelligit paruam penſionem quæ præſtatur potius in ſignum recognitionis directi dominij, quàm ad rationem fructuum, & hanc opinionem dicit eſſe multum æquam ac in iudicando ſequendam, a qua non videtur quoque diſſentire Bell. loc. ſupra citat. ſub nu. 12. dum loquitur de emphyteuticis contractibus qui communiter fieri ſolent in ciuitate Aſtenſi, quorum penſiones reſpondent fructi-

7 fructibns,intelligit rurſns† D.Clarus ut ita demnm
locum habeat prædicta concluſio, quando emphy-
teuta nihil prorſus perciperer,ſecus ſi aliquid etiam
intra dimidium eius penſionis qnam perſolueret,
quia tuncilli fieret remiſsio,& reuera Doctores om
nes in hac materia loquuntur quando nihil prorſus
percepiſſet emphyteura , niſi fortè illud modicum
quod ab emphyteuta perceptum foret , ita eſſet mo
dicum nt nihil par eſſet , quia idem in utroque caſu
decernendum eſſet, inxta ea qnæ diximns ſupra in
loco a ſimili in nerſic.a Nihilo.ad parum .
8 Belli qnoque rempore† quæſtuarijs Sancti Anro-
nij,Sancti Bouij,Sancti Bernardi, alijſque einſmo-
di conducentib. ab Abbatibus eorum locorum quę
ſtuarios illos redditns, faciendam eſſe remiſsionem
contra generalem conductionis regulam ſcripſit
Bald. in conſilio 147. ſi propter guerras libro tertio
qnem ſequirur Celſus loco iam relato, ſed hæc om-
nis diſpntatio receſsit ab Aula , cnm capitnlo 9.21.
ſeſsio. Tridentini concilij ſint penitus huiuſmodi
abolira quæſtuariorum nomina, ac exercitariones,
9 ſic & immnnitas† conceſſa alicui ab oneribus & col
lectis ordinarijs & extraordinariis,ſolitis & inſolitis
non extendirnr ad onera quæ imponuntnr tempo-
re belli tam humani quàm diuini , ſecundum com-
munem aur magis communem opinionem , de qna
teſtatur Iaſ. in l. ſi ex toto columna tertia uerſiculo.
qnid tenendum, de leg.1.ubi ait immuniratem con-
ceſſam uerbis etiam generalibus & amplis, non ex-
tendi ad onera quæ imponuntnr ratione belli , uel
alrerius cuinslibet pnblicæ neceſsitatis inexcogita-
ta, Pariſ. in conſil.25.ſub nnmero 73. libro primo,
Pnrpura.conſilio 27.numero decimo uolnm.ſecun-
do conſilio. Feudal.diuerſorum , ubi & Franciſcus
ab eccleſia conſilio 4.& 5.ſnb numero ſexto. Albenſ.
conſilio primo ſub numero ſeptimo.& 9. Vaſqui.de
ſucceſ.creatio.libro rertio,§ 21.limir.10.ſub nume-
ro 181.uerſiculo hinc eſt. Cachera, deciſ.68.ſub nu-
mero quarto & ibi poſt eum Nic.Balb. preſes conſi.
ſeq.ſub numero 5.& 6. Burſa.conſil.16.ſub numero
27.& ſeq. Gnilel. Bene. in cap. Raynurius in uerſic.
Er uxorem nomine Adelaſiam ſub numero 468. &
ſeqnent.Ripa in tractat.de peſt.in tit.de remed.præ
ſeruatiuis ſub nu.331.
10 Vbi amplius dicir,qnod† etiam ſi conceſſa fuerit
uerbis quantumuis prægantibus & generalibus, nõ
comprehendit onera impoſita occaſione neceſsita-
tum iſtinſmodi remporibus imminenrium , quam
ſententiam amplectitur quoque idem Ripa in dicta
lege ſi ex toto ad finem & nouiſsime eandem tan-
quam communem refert ac ſequitur Plot. in l. ſi
quando , C. de unde ui ſnb numero 17.& ſeqnent.
& maxime in ſtatu noſtro in quo eſt decretnm in no
11 uis cõſtitutionib. in tir.de oneribus,† in §.in onerib.
quo caueur,ut ad onera taxarum, eqnorũ & hoſpi-
tationis militũ etiam exempti teneãtur, exceptis ijs
qui a principe ſpeciales literas, cum ſpeciali deroga
tione illius ſanctionis habuerint, quo caſu non ſuf-
ficir clauſula immunitatis , omnibus & quibuſcun-
que oneribns eum clauſuls , non obſtantibus qui-
buſcunque etiam ſi de uerbo ad verbum deberet fie
ri mentio in ſpecie,quibus omnibns derogetur niſi
in ſpecie fiat mentio de immunirate etiam reſpectu
raxarum,& equorum, & onerum belli cnm deroga
gatione dicti decreti, ſecundnm commnnem opi-
nio,de qua reſtatur Dec.in conſilio 165.columna 4.
cum ſequent.& conſilio 68.columna penult.uerſic.
ſecundo reſpondetur. Iaſ. in conſilio 121. uolum.4.
Felyn.in capitulo accedentes col.3.nerſic.Nihilomi
nns communis eſt, de reſcript. quibns accedir Plot.
in d.l.ſi quando, ſub nu.20.ubi alijs rationib. confir
mat hanc opinionem .
12 Hæc tamen † quæ hactenus dicta ſunt de immu-
nitate conceſſa nerbis quantuncũque generalibus ,
nt non trahatur ad onera impoſita tempore belli ,
intelligit Petr. Bell.de re milit. part. ſeptima tit. ſe-
cundo niſi ranta eſſet amplitudo clauſularum & pri
uilegij ut etiam contineretur caſus belli poſt Pariſ.
in conſil.68.lib. 1.
Irem qnando magna urgeret neceſsitas , ueluti
qnia tanta eſſet, ur ſine collatione priuilegiatorum
non poſſet prouideri ipſi urgenti neceſsitati , runc
enim prinilegiarij quoque tenerentur conferre,
ut ſcribir Socin.in dicta l. ſi ex toto in tertia & quar-
ta concluſ.
Si enim ijs caſibus confert eccleſia, iuxta notat. in
c.non minus de immuni. eccleſ. ubi Archi. Butri.&
Abb. mnlto magis conferent qui habent priuilegia
a principibus , qui non raro ſunt munifici ac libera-
les de alieno, quod reprehendir Luc.de pen. in hacto
res, C.de exact.tribut.lib.10.
13 Quinimo tãta† poſſet eſſe neceſsitas, quod etiam
conuentionalis immunitas, quæ & tranſiuiſſet in cõ
tractum non prodeſſet, argum.l.fiſtulas.§.frumenra
de conrra.empt.& eorum quæ dicit Barrol.in l.Seio
§.medico de annn.legat.& in l.ſed & ſi quis,§.quæſi-
rum, ſi quis cautio. ubi qui ſuſcepit in ſe periculum
caſus fortuiti non tenetur de caſu ualde inſolito ,
14 communis tamen eſt Doctor.ſententia, † quod ubi
immunitas conceſſa eſt ex contractu, & tit.oneroſo
præbeat qnoque excuſationem ab oneribus tempo-
re belli, ut dicit Rol.a Vall.in conſilio 76.ſub nume-
ro 23. libro ſecundo & probat in conſilio quinto
ſub numero 53.libro primo. Nat. in conſilio 297.
ſub numero quarto & decimo libro ſecundo Boſſ.
in tit. de princip. ſub nnmero 51.& alij qnos ſupra
citauimus, libro ſeptimo capitulo ſeptimo ſub nu-
mero 26.
15 In damnis autem † quæ ita communia eſſent ec-
cleſiaſticis ſicut laicis, tenentur eccleſiaſtici conrri-
buere , ueluti quando imminet inuaſio uel direptio
ciuitaris, aut depredatio territorij, & compoſitio fit
in pecunia, de quo per Bartol.in dicta l.nullus, C.de
cur.publi.libro 12. qnod late tractar Iaſ. in dicta l.ſi
ex toto ſub numero 16.cui accedit Bell. loc. iam re-
lat. ſub numero ſeptimo Ancharan. in conſilio 96.
ſuper dicto dubio, & receptiſsima eſt omnium opi-
nio , quod ubi agitur de imponenda collecta , quæ
reſpicit communem utilitarem tam clericorum
quam laicorum ſemper clerici teneantur contribue-
re cum laicis, ſecundnm ea, quæ ſcribunt Ancharan.
Butri. & Abb. in dicto capitnlo non minus de im-
mu.

mu.eccleſ.Anchar.in dicto conſil.96. ad finem, Pa-
riſ.conſilio 25.ſub numero 74.libro primo Bene. in
cap. Raynutius part.prima uerſiculo & uxorem no-
mine Adelaſiam ſub numero 370.Cacher. deciſ.pe-
dem. 68. ſub uumero 10. dicens idem ſentire ſum-
mam Angel.in uerſic.in munitas ſub num.37. uerſi.
diſtinguo tamen Iaſ. in l. placet ſub num. 14. C. de
ſacr.eccleſ. D.Alciat. in l. ad inſtructionem in princ.
C. de ſacroſ. eccleſ. Ioan. de Plat. in l. ad reparatio-
nem, C.de aquæduct.lib.12.Marſil. in praxi crimin.
§.aggredior ſub nu.63.& de banni.in uerſic.ciuita-
te ſub num. 88. Nat.in conſil.31 1.ſub nu 4.libro 2.
Corn.in conſil.85.ſub num.15. libro 4 Fere. de Ga-
bel.ſub nu.412.Tomat.de collect.fo.74. Teſtaſ.de
collect.par.4.cap.primo num.18.25.& 34.Caſſa.in
conſuet.Burg.tit.1.des iuſtices,§.4.ſub numero 21.
uerſic.quid dicendum.
16 Cum † enim collectæ iſtiuſmodi ſubrogetur loco
depulſionis damnorum quæ communia fuiſſent
tam clericis quàm laicis, non eſt mirum ſi & ipſi
quóque contribuere debeant, per ea quæ ſcribunt
Bald.& Ioan.de Plat.in l.nullus per illum text.C.de
decur. libro decimo Ancharan in capit.quamquam
de cenſi.lib.ſexto & in dicto cap.non minus,ac alijs
locis ſupra citat. Naturæ enim congruum eſt, ut
quem ſequuntur commoda eundem ſequantur in
commoda, l.ſecundum naturam.de regul.iur. clem.
1.de cenſi.& qui uitam ſimilem ſuſcipiunt, ſentiant
quoque eandem in legibus diſciplinam, capit. ſi ar-
chiepiſcopus, §.ult de tempór.ordin.cap.recolentes
17 de ſtat.monach.facit † quod ſcribit Bald.in l.omni,
C.de ſacroſ.eccleſ.in l.4.C ad leg.Falcid.& in l.1.C.
de contr. emptio. quibus in locis uult eccleſiam &
clericos qui uolunt uti beneficio ſtatutorum laico-
cum debere quoque pati eorundem cēſuram quam
ſententiam probat Rip.lib.1.reſp.c.4. ſub nu.5. An
18 autem † tempore belli liceat in eccleſia propugna-
cula facere, ſeu illam munire, aut incaſtellare, ut
uulgo uocant, tradit Petr.Bellus in dicta 6.par.cap.
2.ad fin.apud quem poterit uideri reſolutio difficul
tatis, quamuis D. Alciat. dicto libro 1.ſub numero
121. putent ſimpliciter tempore belli id fieri poſſe
poſt Innoc.in cap. cum eccleſia de immun.eccleſ. &
Ludou. Roman.in dicto §. de uiro, ſub numero 88.
uerſic.4.probatur poſt Innocent. in cap. cum eccle-
ſia de immun.eccleſ. Qui Bellus ſub num. 12. dicit
unum ualde notandum in ea materia, quando facul
tates laicorum non dicantur ſufficere ad hoc ut ec-
cleſia teneatur contribuere, ut ſcilicet tunc fortè
19 id dici poſsit, quando onera † abſórbent paulo mi-
nus quàm fructus & reditus,arg.l. qui bonis de ceſ-
ſio.bon.ubi Bar. & per eundem in l.pen. de alimen.
& cibar.leg.quamuis ſub nu.8.dicat id eſſe arbitra-
rium Diœceſano per tex.in dicto cap.non minus de
immun. eccleſ. ubi dicitur epiſcopum & clerum in-
ſpicere debere, quanta ſit útilitas ac neceſsitas oc-
currens, quando dicuntur facultates laicorum non
ſufficere, & per alias rationes quod uerius & hone-
ſtius eſſe puto, qui inſuper ait, ſed & ipſos eccleſiaſti
20 cos debere, † cum uere ſubeſt cauſa, faciles ſe præbe
re collationi, ne in illos obijci poſsit, quod philoſo-
pho obiecit imperator in l. profeſsio, C. de muner.
patrimo.& in eoſdem uſurpat Luc.de pen.in l.ſi.cir
ca finem uerſi.honeſte igitur facerent clerici, C. de
exact.tribu.lib.10.
21 Caritatis partes † ſeu cariſtiæ ut uulgo uocant tē
pore coarctantur iuris communis diſpoſitiones, &
propterea dicit Bar.in l.1.§ fin.ad leg.Rhodi.de iac.
quòd tali tempore panem non habens poteſt auſer-
re alteri illum habēti, quia tempore neceſsitatis om
nia ſunt communia, ita notant Bart. per illum text.
22 poſt gloſſ.in uerſi.conferre & dicunt Alberi.& † Ful
go.in l.2.§.ſi conſeruatis ad fin.eod.tit.hoc tempo-
re licere furari, & per uim capere ad depellandam
famis neceſsitatem, c.ſi propter neceſsitatem de fur.
& c.ſicut 44.diſt.& plenius infra dicemus.
23 Hoc quoque tempore coguntur † frumentorum
& aliarum rerum comeſtibilium domini, etiam prę
tio paruo & minus iuſto eas res uendere, Bar.in l.1.
§.cura carnis in 2.oppo.de offi.præf.urb. Bar.in l.an
nonam de extraordin.crimin.Bal.in l.ſi pendentes,
§.ſi quid de uſufr.Albe.& Fulgoſ.in d.l.2.§.ſi conſer
uatis ad finem.

SVMMARIVM.

1 *Pacis tempore ab ijs diſcedi quæ tempore belli conſtitu ta fuerint.*
Sententiasque contra rebelles tempore belli latas pacis tempore cenſeri reuocatas ibid.
2 *Niſi ex alijs cauſis ſententiæ latæ fuerint, ueluti contra eos qui uertere ſolum.*
3 *Prędia bello amiſſa, finito bello dominiſ ea eſſe reſtituēda*
4 *Pacem eſſe loco reſtitutionis, nu.5.*
6 *In materia reſtitutionis tempore pacis faciendæ, quomodo ſit diſtinguendum ſub nu.7.& 8.& 9.*
10 *Principem legi contractus ſubeſſe.*
11 *Fiſcus facta pace tenetur ea reſtituere in quibus factus eſt locupletior.*
12 *Tertius qui conſecutus fuerit bona ablata tempore belli, in executione ſententiæ, quæ tempore pacis reſcinda tur tenetur ea reſtituere.*
13 *Ius procedens ex ſententia, illa reuocata reuocatur.*
14 *Verbum plenariè in reſtitutione prolatum importare ampliorem reſtitutionem.*
15 *Alienata non reſtituuntur etiam ſi in reſtitutione dicatur niſi ex contractu gratuito, ſecus ex oneroſo.*
16 *Pacis pro bono detrahi regulis iuris communis.*
17 *Ciuitas ubi inquietatur ex diſcordijs aliquorum poſſunt cogi ad cauendum de non offendendo, alias poſſunt eijci è ciuitate.*
18 *Plura exempla quibus ſcandali euitandi gratia a diſpoſitione iuris communis diſceditur remiſſiue.*
19 *Periculum ubi eſt in mora diſcedi a diſpoſitione iuris communis.*
20 *Debitorem propria auctoritate capere licere quando periculum eſt in mora.*
21 *Etiam ſi fuerit clericus.*
22 *Facinoroſus impune diu toleratus, ubi ad pœnam trahitur mitius punitur.*
Carcerationem diutinam minuere pœnam debitam ibid.
23 *Reatus quid ſit.*

Carcerisque pœnam omnium miſerrimam ac moleſtiſſimam eſſe. ibid.
34 *Noua conſtitutio Mediolani in §. imputari in titulo de Bannitis declaratur.*
35 *Ceſſationis gratia priuatur quis iure ſuo.*
36 *Scholaſticus uagus & a ſtudijs deſes non potitur priuilegio ſcholaſticorum.*
37 *Quod & in doctore procedit.*
38 *Ceſſatione pœna remittitur perſeueranti impoſita.*
39 *Temporis tarditatem inducere iuris communis reſtrictionem.*
Vt in eo qui debito tempore non petit petitorium ſuſpendi. ibid.
30 *Temporis antiquitate rerum alienarum dominia acquiri.*
31 *Balbi ac Andreæ Tiraquel. tractatus de praeſcriptio. iudicium.*
32 *Fratres ſeparatim uiuentes, antiquitate temporis præſumuntur hæreditatem diuiſiſſe.*
33 *Leniores ſufficere probationes in antiquis.*
34 *Craneta opus de antiquitate temporum commendatur.*
35 *Temporis antiquitati pleraque tributa priuilegia multis exemplis declarari, remiſſiue.*

Tempori pacis plurimum tribui in reſtringendis iuris communis diſpoſitionibus idemque eſſe cum periculum eſt in mora, vel cum de temporis antiquitate agimus.

CAP. XXIX.

1 PAcis quoque tempore † diſceſſimus ab ijs quæ generaliter tempore belli conſtituta ſunt, & propterea dicit Bald. in tit. de pace conſt. in §. priuilegia omnia ſub num. 38. & idem uidetur ſentire in §. ſententia quoque ſub num. 82. Sententias contra rebelles prolatas rebellionis & belli prætextu, cum ſecuta fuerit pax, cenſeri reuocatas, ſecus ſi aliò reſpiciant, puta quia ex cauſa mutui vel alia ciuili extorres facti fuerint, & ideo inquit Petr. Bell. de re milit. par. 10. tit. 1. ſub nu. 13.
2 quod † exititij Mediolanenſes, qui ante bellum uerterant ſolum, & erant vt vulgo dicitur banniti propter crimen, quamuis ſit in genere parcitum rebellibus, in fœdere & pace, non tamen cenſebuntur patriæ reſtituti, niſi amplitudo fœderis aliud ſuadeat, refert etiam Bal. in tit. de pac. conſt. in §. poſſeſ-
3 ſiones ſub nu. 85. quod prædia † amiſſa propter bellum, & quæ quis ante illud poſſidebat debent eo finito reſtitui prioribus poſſeſſoribus, & ſi ipſi interim forte illa occupauerint, debere eos in poſſeſſione ſua defendi, & aduerſario de ſpolio agenti obſtare exceptionem dolo facis &c. quod & reſpicit Bal. in §. omnes ſub nu. 92. eo. tit. & cum Bal. concordare uidetur Afflict. in cap. 1. de uaſall. decrep. ætat. in col. 1. dum dicit pacem non ſolum eſſe loco ſimpli
4 cis indulgentiæ † ſed etiam reſtitutionis in integrum ad præiudicium quoq; tertij in quem bona fuerunt tranſlata, per conſi. Fulgo. 143. & Alex. in conſ. 190. & conſ. 216. lib. 2. facit quod ſcrib. Ang. in l. ſi quos
5 de cap. & poſt. reuerſ. ubi cum pax † ſecuta eſt in fortioribus terminis affirmare uidetur antiquis dominis non ſolum faciendam eſſe reſtitutionem bonorum immobilium, ſed etiam mobilium.

Sed ex ijs quæ tradunt Doct. in locis infra citandis, & nouiſſime Petr. Bell. dicta part. 10. tit. primo
6 de re milita. † ſic uidetur uniuerſa hæc difficultas diſtinguendo poſſe reſolui, aut in capitulis pacis ſeu fœderatis fuit nuncupatim cautum bona tam mobilia, quàm immobilia reſtituenda eſſe, & tunc ut dixit Ang. in dicta l. ſi quos qui loquitur in ijs terminis parcendum eſt, l. 1. §. ſi conueniat, de poſit. l. contractus de reg. iur. cum enim partes contractus fœdera
7 ſic potuerint ac uoluerint facere † quatenus eis placuerit, ſtandum eſt, l. 1. §. pueritiam in uerſic. ratus de poſtul. inſtitut. de lege. fuſci. cani. in princip. cum ſimilibus ibi adnota. Aut uit ſimplex pax & parcitur rebellibus nihilque dictum fuit de bonis reſtituendis, & tunc rurſus eſt diſtinguendum, quod aut remiſſio illa ſonat in indulgentiam aut in reſtitutio
8 nem. Priore caſu, cum per † indulgentiam culpa, & reatus tantum remittitur & conſequenter eius pœna, bona non reſtituuntur, gloſſ. inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſol. §. cum autem in gloſſ. ult. l. ſecunda l. tutoe cum tribus legibus ſequent. & l. ſi pater, C. de ſent. paſſ. niſi aliquid plenius in indulgentia ipſa exprimeretur, quia tunc illud ſequendum eſt, l. pen. C. de ſent. paſſ. & per doctor. in locis proxime allegatis Aut ſonat in reſtitutionem, & ſic aliquid pluris,
9 quam importet indulgentia, † & tunc ſi bona tranſlata non ſunt, ſecus ſi tranſlata fuerint, quia adhuc reſtituuntur, ſic tradit Bart. in l. ultima col. 3. C. de ſentent. paſſ. & reſtitut. princeps enim quia talia bona
10 tranſtulit † ſubeſt legi contractus, l. digna uox. C. de legib. cum ſua materia, ita Bal. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum de liber. & poſth. qui refert Cyn. dicentem ita iudicatum fuiſſe Bononiæ, & dicit Petr. Bell. hanc eſſe communem omnium ſententiam, dicto titulo primo part. decima ſub numero uigeſimoprimo, qui limitat prædictam concluſionem in quatuor caſibus.
11 Quorum primus, † eſt in ijs in quibus fiſcus factus eſt locupletior ut per Bartol. in dicta l. ultima columna tertia quicquid dicat Angel. in dicto §. & quid ſi tantum.
12 Secundus caſus eſt, † niſi tertius in quem tranſlata ſunt bona ea conſecutus fuerit iuris miniſterio, quod proceſſit a ſententia condemnatoria lata ſuper ipſo crimine cuius gratia facta eſt remiſſio ac reſtitutio, omnis enim alienatio, quæ immediate prouenit ab ipſa ſententia reuocatur,
13 † reuocata ipſa ſententia etiam ſi per reſtitutionem reuocatur, Angel. in lege ſi pater filium de adoptio. & fuit originarium dictum Cyn. in dicto §. & quid ſi tantum, ut refert ibi Alexand. ſub numero decimonono uerſiculo quod intellige, pro quo eſt textus in lege tertia, §. ſi deportatus de bonis liber. & in l. ſi libertus, aliàs ſine patro-

patronus. de iur. patrona. & hanc ſententiam communem eſſe teſtatur Bellus loco iam alleg. in 2. limitat. ad finem.

14 Tertius eſt † quando in reſtitutione adeſſet aliquod uerbum per quod talis induceretur reſtitutio ueluti quia adeſſet uerbum plenarie, aut aliquod aliud ſimile uerbum, ut per Fely. in c. inter quatuor de maior & obed.

15 Quartus eſt † quando dictum id eſſet in reſtitutione, quod Petr. Bellus loco ſupra cita intelligit, quando princeps alienaſſet ex contractu gratuito, ſecus ſi in alium tranſtuliſſet ex contractu oneroſo, quia tunc non fieret auocatio, & ita intelligit Dec in conſilio 525. numero octauo & conſilio 407. ſub numero decimoſeptimo.

16 Pro bono † quoque pacis detrahitur iuris diſpoſitionibus ex his, quæ habentur in uerſic. pro bono pacis noſtræ, ibique Abb. & Doctor. de maio. & obed. c. 2. uerſic. pro bono pacis, c. 1. de mut. petit. in uerſi. ſententia & in uerſic. concordia terminatis, facit c. cauſam quæ de teſtib. in c. querelam de ſimon. in c. fi. de tranſact. in l. æquiſsimum de uſufr. & quod uoluit Bart in l. furti de ijs qui not. infam.

Quod ſi ciuitas inquietaretur propter diſcordiā

17 aliquorum, † poſſet eos iudex compellere ad pacem, facit c. 2 de deſponſ. impub. ibi pro bono pacis, & quod ſcribit D. Clar. in praxi. Crimin. quæſt. 47. ſub numero quinto ubi dicit quòd quando ſubeſt timor ſcandalorum pro bono pacis poſſunt officio iudicis partes tumultuantes cogi ad inuicem cauendum, de non offendendo, alioqui ſi recuſent poſſunt ejici è ciuitate, ſub graui comminatione pœnarum,

18 faciunt † quæ ſcribit Ludou. Roman in dicta l ſi uero, § de uiro ſub num. 28. ſolut. matrimon. ubi per multa exempla oſtendit propter ſcandali euitationem multa introducta eſſe ad reſtrictionem ac limitationem iuris communis, cum ijs quæ annotantur a ſcholiaſte ad dictum locum Romani.

19 Propter periculum quoq; † quod in modici temporis mora uerſatur, legis generalitati ſæpiſsime derogatur l. de pupillo, §. ſi quis riuos de oper. nuntiat. l. prima de dam. infect. l. ſi quis filio exhæredato, §. ſi autem in fi. de inoff. teſt. rup. l. final. de appel recip. l. mulier, §. ſi hæres ad Trebell. l. ſi magiſtratus de priuil. credit. l. prima, §. final. de fer. l. diuus in principio de petit. hæredi. capitulo baptizari & ibi gloſſ. diſtinctio. quinta.

20 Et propterea quando periculum eſt † in mora licet capere debitorem ſuſpectum de fuga, l. ait prætor de ijs quæ in fraud. creditor. gloſſ. Angel. Iaſ. Gomeſ. & alij inſtitut. de actio. in principio etiam die feriato in honorem dei. ſecundum. gloſſ. in l. fi. C. de fer.

21 Et etiam † clericum ut dicit Abb. in c. cum non ab homine col 4. de iudi ubi & Bal. in 3. col. & in c. dilectus in 5. col. de appellatio. per tex. in capit. olim de reſtit. ſpoliat. quibus accedit Iaſ. in d. §. ſi quis riuos col. 2. ubi pluribus alijs inſtantijs exornat hanc regulam & D. Alciat. dicto lib. 1. ſub num 98. quibus poſſunt addi quam plurimi alij caſus quos proſequitur Ludouic. Romanus in dicto §. de uiro ſub numero ſeptuageſimo primo.

22 Is pariter † qui patrato facinore toleratus fuerit, diuque impune egerit ſi ad pœnam trahatur mitius punitur, argum. eius qui diutino tempore in reatu fuerit, l. ſi diutino de pœn. per quem ſic firmat Do. Alciat. dicto libro primo ſub numero 97. qui dicit

23 Reatum † nihil fuiſſe aliud quam habitum reorum cum ſqualliди promiſſa barba, de ſalute litigant & rerum anxij ſatagunt, idemque eſt ſi diutius in carcere detentus fuerit, quia tunc clementius eſt puniendus & ab ordinaria iuris communis pœna diſceditur per tex. quem Andr. Tiraquel. ſupra citatus dicit fore ſing. eſſe in l. omnes, C. de pœn. ubi tempus carceris computatur in tempus exilij, quia non mediocriter uidetur afflictus cui carcer domus fuit, pœna omnium miſerrima ue moleſtiſsima, ut quæ nobis auferat rem omnium gratiſsimam ac prætioſiſsimam, hoc eſt libertatem ipſam ut pulchrè diſcurrit And. Tiraq. de pœn. leg. mitigan. cauſ. 41. per totum

24 ſic & in nouis conſtitutionibus † in titulo de bannitis in §. imputari, receptator banniti a principe uel eius locumtenente aut officialibus ciuitatum habentibus merum & mixtum imperium toleratus non punitur acerbiore illa pœna receptatoris bannitorum.

25 Ceſſatio ſimiliter † per aliquod tempus a munere ſibi iniuncto facit, ut quis iure ſibi eo in officio quæſito priuetur, l. tertia, C. de domeſ. & prot. libro duodecimo & l. final. C. de aduoc. diuer. iudi. ubi aduocati protectores, uel id genus Palatini qui ab eorum munere quinquennio deſtiterint, ab albo abraduntur, atque illo munere priuantur tanquam indigni, l. ne quidam, C. de teſtam. milit. ubi qui militiam non continuant indulgentia principis non fruantur, l. ſemper de iur. immuni. ubi immunitate artificibus conceſſa non fruuntur, qui artem amplius non exercent.

26 Quod in ſcholaſtico † receptum eſt qui uagus & a ſtudijs deſes uitam degat, argum. l. qui in collegio de excuſ. tuto. trad. Doctor. in l. prima ſolut. matrimon. Menoch. de arbitra. iudi. caſ. 237. ſub numero 30. Rip. in dicta l. prima ſub numero 38. qui citat

27 Dec. in conſilio 177. & uolunt † idem quoque eſſe in doctore, qui iuris peritiam non exerceat, qua de re latius tractauimus poſt cæteros in dicta l. prima ſoluto matrimon. quàm ut hic referendum ſit.

28 Sic etiam † propter ceſſationem certò tempore factam, reſtringitur lex pœnam perſeueranti imponens, ut in l. alia, C. de ijs quibus ut indigni. ubi licet commodo teſtamenti priuetur qui falſum uel inofficioſum teſtamentum arguat, ſi tamen à cœpta lite deſtiterit, teſtamentarium commodum non amittit, in l. in ſeruitutem, §. petiſſe de bo. liber. ubi patronus qui cœptum iudicium capitale in libertum deſerit, iure patronatus non mulctatur, in l. quàmuis de in ius nocan. ubi filius uel libertus qui patrem uel patronum in ius uocauit ſine uenia, non mulctatur edicto prætoris ſi omiſſa lite ſuorum humanitatem experiri malit in l. is qui ſe de re. uendi. in l. in criminali, C. de iuriſd. omn. iudic. & in cap. 1. §. porro quæ fuit prima cauſ. bene. amitt. ubi ceſſan-

tes ab indebitis iudicijs, & a mendacijs ordinarias iuris pœnas euitant.

29 Temporis quoque tarditas† inducit iuris communis reſtrictionem, ut in eo qui non debito tempore petijt cum ſpoliatus eſſet, ſuſpenſo petitorio, ſuper poſſeſſorio procedi, cap. paſtoralis de cauſ. poſſeſ. & proprietat. in c. auditis de procur. & in caſibus Bart. in l. is qui reus ad finem de publi. iudi. & in l. ſi mater §. eandem de exceptio. re. iud. & D. Alciat. dicto lib. 1. ſub num. 99.

30 Temporis quoque antiquitate,† in pluribus regulis iuris communis diſcedimus, ueluti cum dicimus temporis antiquitate rerum alienarum dominia uſucapi ac præſcribi, l. traditionibus ubi Alex. Salyc. & Iaſ. ac alij per illum textum, inſtit. de uſucapio. in princ. ibique doctores omnes & integris tit. in ff. & C. de uſucapio. & præſcript. quam rem qui malit per ſua membra diſtincta plenius intelligere, adire
31 poterit Balbum† in eius pleniſsimo eruditiſsimo, atque luculentiſsimo tractatu de preſcriptio. & Andr. Tiraq. in tractat. eiuſdem inſcriptionis, quamuis illi non reſpondeat rerum copia cæteris Tiraquellianis laboribus.

32 Sic etiam† temporis antiquitate in fratribus ſeparatim habitantibus præſumitur diuiſio, l. ſi filius, C. de petit. hæredit. per quem ſic tradit D. Alciat. in d. lib. 1. de uerb. ſignific. ſub nu. 97.

33 Antiquitati quoque† temporis rurſus & illud tribuitur, quod leuiores in ea ſufficiunt probationes, ob difficultatem probationum, l. penult. de probatio. capit. cum cauſam eod. tit. capit. ueniens de teſti. per quæ iura ſic concludit Cravet. de antiqui. tempo. part. 1. in princ. & per diſcurſum totius illius ſub
34 tiliſsimi† copioſiſsimi atque ingenioſiſsimi operis, in quo latius diffuſiuſque a grauiſsimo illo ac conſultiſsimo uiro, partes omnes ad hanc materiam attinentes explicantur, quàm titu. aliquid addi poſsit, aut hic præter inſtitutum noſtrum prolixius referri.

35 Solent pariter† & temporis antiquitate pleraque alia adſcribi quæ proſequuntur Doct. in l. vinum ſi cert. petat. & aliqua refert D. Alciat. d. lib. 1. ſub nu. 100. & quæ pleniore ſtylo tractantur a Ludo. Rom. in d. l. ſi uero, §. de uiro ſub nu. 76. in 53 limitatione ubi quindecim enumerat caſus, in quibus fit iuris communis muneris remiſsio, temporis antiquitatis cauſa.

SVMMARIVM.

1 *Generali priuilegiorum derogatione, non continentur priuilegia in corpore iuris inſerta.*
2 *Idemque eſſe cum priuilegium eſt iuratum.*
3 *Qualitatis paritatem inducere derogationem iuris communis quo ad euitandam pœnam.*
Quod pluribus exemplis declaratur ibid.
Conſanguineus iudex inter conſanguineos non poteſt recuſari ob paritatem affectionis.
4 *Idemque eſt in teſtimonio conſanguinei.*
5 *Et in iudice canonico, inter canonicos.*
6 *Qualitatis a ſtatuto requiſitæ probatio ubi deficit, deficere diſpoſitionem ſtatuti.*
7 *Vbi tamen qualitas illa reſpiciat ſubſtantiam ſtatuti.*
8 *Qualitas ob quam lex aliquid inducit, ubi deficit, deficit diſpoſitio.*
9 *Belli qualitate ceſſante, cenſeri belli gratia diſpoſita ſublata.*
10 *Præfectorum militarium ſcopus in conſtituendo tempore belli.*
11 *Qualitates alias remiſſiue tractari.*
12 *Quantitatis circumſtantiæ quæ adſcribenda ſint, in reſtringenda iuris communis diſpoſitione.*
13 *Nimia rei contumacia, immiſſum in poſſeſſionem rei ſeruandæ cauſa, antiquum poſſeſſorem expellere, ex primo decreto poſſidentem eadem ratione fructus ſuos facere.*
14 *Tria requiri ad hoc ut tales miſſiones in poſſeſſionem ex primo decreto locum habeant.*
15 *Sicque intelligenda eſſe omnia iura loquentia de miſſione in poſſeſſionem.*
16 *Reus ubi comparet ac ſe defendit in iudicio iure ordinario procedi debet.*
17 *Statutum Ticinenſe in ciuilibus ſub numero ſecundo de ordine mittendi in poſſeſſionem tedialem declaratur.*
18 *Tedialis poſſeſſio quid ſit.*
19 *Contumaciter perſeuerante reo abeſſe, effectus tedialis poſſeſſionis contra illum procedit.*
20 *Intellectus l. Fulcinius, §. final. quibus ex cauſ. in poſſ. eat. ſecundum Bart.*
21 *Et ſecundum gloſſ.*
22 *Intellectum Bar. ad dictam l. Fulcinius, §. fi. ueriorem & communiorem eſſe.*
23 *Nimia contumacia quæ dicatur.*

Qualitatis & quantitatis circumſtantias referri, ex quibus generales iuris aſſertiones reſtringuntur.

CAP. XXX.

QValitate plerunque eius de quo diſputatio eſt, patiuntur iura generalia reſtrictionem, ueluti cum
1 † generali priuilegiorum derogatione haud quaquam infirmari ea priuilegia defendimus, quæ in corpore iuris inſerta ſunt, glo. in l. ſecunda, §. legatis de iudi. in uerſic. non compelluntur, quam ſequitur ibi Bart. & idem Bart. in l. hæres abſens in princip. idem Bart. gloſſ. & Bart. in auth. qua in prouincia col. 1. uerſi. uel dic uerius, C. ubi de crimine ag. opor. Bal. in 3. col. uerſ. 3. eſt ſolutio ibique & Caſtr. Bartol. in extrauag. ad reprimendum uerſic. non obſtantibus in penult. col. Caſtr. in l. 1. de legi.

2 Idemq; † eſt quando priuilegium iuratum aſſerimus generali pariter derogatione principis nō tolli, c. cum non liceat in fine de electio. lib. 6. ubi gl. fi. c. conſtitutus de reſcript. Butr. Imol. & Abb. in cap. 1. de ijs quæ fiunt a maior. par. cap. Cyn. & Caſtr. in l. ſi. C. ſi contra ius uel uti l. publi. ubi Iaſ. ſub numero 5. D. Al-

D.Alc.dicto libro 1.ſub nu.87.

2 Qualitatis quoque † paritas inducit derogationẽ
iuris communis quo ad euitandam pœnam, uel in-
tereſſe ob non imple. a promiſſa, ut in l. qui autem,
§. ſed ſi quis de conſt. pecu. ubi ſi Titium tibi fideiuſ
ſorem dare promiſi, nam alium æquè idoneum præ-
ſtando liberabor, in l. ſi quis domum locat. ubi ſi con
ductor locata domo frui non poſsit liberatur loca-
tor, ſi aliam æque commodam præſtare paratus ſit.

3 Sic etiam † paritas affectionis facit ut conſangui-
neus partis qui regulariter in iudicem ſi datus ſit re
cuſari poteſt, non poterit ſi æque conſanguineus ſit
recuſanti, glo. in c. poſtremo de appellatio. l. non ſo-
lum, §. 1. de rit. nupt.

4 Idemque † eſt in teſtimonio conſanguinei, glo. no
tab. in c. 1. 3. q. 5. Anto. Gab. de reſtit. q. 13. ſub num.
15. in 1 t. limitat maxime ſi ſint bonę famę & quali-
5 tatis Io. Ana. in conſil. 52. uerſic. duobus. Et † in iu-
dicio concanonici glo. in c. cum canonicus de offi. de
legat. per quas gloſ. ſic concludit Lud. Roman. in d.
l. ſi uero, §. de uiro ſub numero 40. in 18. fall. ſoluto marrimon.

6 Qualitatis quoque † a ſtatuto requiſitæ probatio,
ubi deficiat, cum ſit fundamentum intentionis illius
qui ei innititur, deficit quoque diſpoſitio, cap. 1. ubi
Ioan. Andr. de homi. libro 6. l. mancipia, C. de ſer. fu
git. l. diuus de re iudic. l. 2. §. docere ui bonor. rapto. l.
l. prima, § ait prætor ubi Bar. ne quid in flumi. publi.
Iaſ. in l ſi extraneus in fi. de condictio. cauſ. dat. Dec.
in conſil. 524. colum. 1. Curt. ſen. in conſil. 59. ſub nu
7 mero 7. cum ſimil. quod tamen intelligit † Dom. Al-
ciat. dicto libro primo ſub num. 77. quando qualitas
illa ueriſimiliter reſpicit ſubſtantiam rei ſecus ſi ex-
trinſecus addita proponatur, ueluti quia exempli
gratia propoſita ſit, uel quia poſt legem generaliter
poſitã, qualitas in fine legis addita ſit, per l. regula,
§. licet de iur. & fact. ignor. l. prima. §. quod uul-
gò, quod ui aut clam, & Bartol. in l. Titia ſoluto
matrimon.

8 Sic etiam † ſi qualitas ob quam lex aliquid inducit
ceſſet, ceſſat pariter diſpoſitio, ueluti cum furoris,
prodigalitatis, aut uitæ turpis gratia aliquid indu-
ctum eſt, ceſſat enim diſpoſitio, l. prima uerſic. tan-
diu de curato. furio. l. Imperialis. C. de nupt.

9 Multa quoque † belli tempore iniqua conſtitutio
ne introducta, belli qualitate ceſſante ac pace intro
ducta abolentur, ut dicit Do. Alciat. loco iam citat.
ſub num. 78. per text. in l. prima in princip. C. de ca-
duc. tollend.

Quia milites præfecti in cognitionibus non tam
10 † ius & æquum, quàm magnitudinem pecuniarum
ſpectare ſolent, quod ij, ut Mutianus aiebat, bello-
rum ſint nerui, qua de re ſupra in præced. cap. diſſer-
uimus, & in pulchro caſu prædictam aſſertionem re
ſtringit Petr. Bellus de re milit. part. 6. tit. 2. ante nu.
22. poſt Rom. in conſil. 459.

11 Alias † qualitates quæ ad perſonam, rem, locum,
& tempus attinent ſupra ſuis peculiaribus locis pro
ſecuti fuimus, tametſi multas earum inculcet, pro-
miſcueque tractet D Alcia. dicta l. t. a nu. 74. uſque
ad numerum 89. & multa quoque ſupra diximus li.
2. de impropriatione uerborum facienda ob condi-
tionem ſeu qualitatem perſonæ, quæ huic loco
optime deſeruire poſſent, ſed ne actum agere ui-
deamur, ab eorum relatione ſupraſedendum eſſe
duximus.

12 Quantitatis † circumſtantiæ adſcribit D. Alciat.
dicto lib. primo ſub nu. 89. geminationem actuum,
perſonarum multitudinem ac numerum, nimiam
contumaciam, criminis immanitatem uel atrocita-
tem, quorum omnium gratia plerunque receditur
a communibus generalibusque iuris diſpoſitioni-
bus, & proſequitur nonnulla exempla in ſequent.
num. quæ nos latè ſupra explicauimus in alijs princi
palibus circumſtantijs.

13 Non omitto tamen exemplum illud, quo poſt
Ludou. Roman. in d. §. de uiro ſub num. 80. qui cæte-
ra id genus proſequitur, dicit miſſum in poſſeſsio-
nem rei ſeruandæ cauſa, in nimiæ obſtinationis ad-
uerſarij pœnam, antiquum poſſeſſorem deijcere. l. 3.
§. duas de damn. infect. & miſſum in poſſeſsionem ex
primo decreto eadem ratione fructus rei in cuius
poſſeſsionem miſſus eſt acquirere, per l. Fulcinius, §.
fi. quibus ex cauſ. in poſſeſ. eat.

14 Quia ad hoc † ut tales miſsiones in poſſeſsionem
locum habeant, ita ut proficiſci ex illis poſsit affe-
ctus ille de quo loquitur Dom. Alciat. tria ſunt ne-
ceſſaria, ſecundum Bal. in conſ. 261. in prin. uol. 5. &
in conſil. 65. uolum. 4. hoc eſt ut primum interue-
niat petitio, eademque certa, rurſus ut ſummatim
conſtet de debito, inſuper quòd debitum ſit uerum,
quibus addi poteſt quartum, ut reus ſui copiam
non faciat in iudicio, ſed ita contumaciter abſit, ut
eius contumacia ſit impeditiua proceſſus ad defini-
tiuam ſententiam, ut dicit Caſtr. in conſil. 128. nu-
mero primo uerſiculo ſed contumacia uolum. pri-
mo, cuius ſententiæ accedit Roman. in conſil. 454.
ſub numero tertio, qui dicit miſsionem in poſſeſ-
ſionem eſſe pœnam contumaciæ eius qui ſe non de-
fendit, & idem ſentit Bal. in dicto conſilio 95 col. 2.
15 uolum. quarto, & ita intelligenda † eſſe omnia iura
loquentia de miſsione in poſſeſsionem ex primo de-
creto affirmat Caſtr. in dicto conſilio 128. alioqui ſi
16 in iudicio comparet † ac ſe defendit iure ordinario
procedi debet, l. cum proponas, C. de bonis auctor.
iudic. poſsid. ubi Bald. Salycet. & cęteri per illum
textum, l. hæc autem actio, quibus ex cauſ. in poſſeſ.
eat. ſpecul. in titulo de primo & ſecundo decret. in
§. ſequitur ad finem, Bartol. & Doctor. in l. ſi finita
§. Iulianus de damn. infect.

17 Et hæc faciunt † ae intellectum ſtatuti noſtri Ti-
cin. in ciuil. ſub num. 2. De ordine mittendi in poſſeſ
ſionem tedialem actorem in contumaciam rei ſe
18 non defendentis, quia tedialis † illa poſſeſsio de
qua loquitur ipſum ſtatutum, eſt poſſeſsio ex primo
decreto, ut colligitur ex uerbis ipſius ſtatuti, & pro-
pterea ubi quis miſſus eſſet in poſſeſsionem tedia
lem concurrentibus prędictis requiſitis neceſſarijs,
19 ſi † adhuc contumaciter perſeueraret in ſe non de-
fendendo reus, locum haberet effectus ille contu-
maciæ, de quo in dicta l. Fulcinius, §. final. quibus
ex cauſ. in poſſeſ. eat. ubi Bartol. & Doctor. ſed

Bartol.ibi & in dicta l.ſi finita, §. Iulianus col.pen.
20 uult† tunc demum creditorem in poſſeſsionem miſ
ſum ob nimiam rei contumaciam ſuos facere fru-
ctus, ſi iudex ita expreſſe decernat, & ita intelligit
text.in dicto §.final.quod uidetur ſecutus eſſe Bald.
21 in conſilio 54. libro ſecundo gloſſ. tamen† in dicto
§.final.quam multi ſequuntur ut ibi Alexand.refert
ad Bartol. contrarium ſenſit, ut imo ex diſpoſitio-
ne dicti §. ſine decreto iudicis creditor ob nimiam
rei contumaciam faciat fructus ſuos, ſed idem
Alexand.in dicto §.Iulianus ſub numero 107.ſequi
22 tur opinionem † Bartol. tamquam ueriorem &
multos adducit qui illam probant, ita ut uideatur
etiam æquior, ne uideatur pars ipſa in ſua quodam-
modo cauſa ſibi ipſi ius dicere, contra l.1.C.ne quis
in cauſ.propr.ius ſibi dic.cum non ſit in claris, quod
lex affectum iſtum operetur ipſo iure.
23 Quæ autem † in propoſita quæſtione dicatur ni
mia contumacia, Alexand.in locis ſupra citat. di-
cit declarari apud ſpeculator. in tit. de primo & ſe-
cundo decreto.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia probabilis, iuſta præbet cauſam reſtrictionis iuris communis.*
2 *Ignorantia conſtitutionis uel decreti excuſat quo ad euitandam omnem pœnam.*
Secundum communem.
3 *Niſi delictum a ſtatuto punitum eſſet quoque a iure communi punitum.*
4 *Iuris communis diſpoſitionem non eſſe licitum ignorare.*
5 *Pleraque exempla remiſſiue poni.*
6 *Percutiens ignoranter clericum non incidit in pœnam excommunicationis.*
7 *Iniuriarum non tenetur qui compellat virginem in habitu non incedentem.*
8 *Inceſtus ignorantia excuſat filios tali matrimonio natos ab illegitimate.*
9 *Inceſtus pœna non tenentur coniuges ignorantes.*
10 *Receptator banniti ignorans excuſatur a pœna.*
11 *Noua conſtitutio in tit. de bannitis & eorum recepta. in §. nulla, declaratur.*
12 *Reſcriptum non uitiatur ex eo quod quis in ſupplici libello mentionem non facit beneficij quod ſibi collatum fuiſſe ignorat.*
13 *Facta a præſide prouinciæ ignorante aduentum ſui ſucceſſoris ſuſtinentur.*
14 *Exceptio dilatoria ex probabili ignorantia poteſt poſt litem conteſtatam opponi*
15 *Ignorantia inhabilitatis agentis facit actum validum.*
16 *Ignorantia ſuſpenſionis excuſat celebrantem ab irregularitate.*
17 *Ignorans rem eſſe emphyteuticam uel feudalem excuſatur a caducitate ſi alienetur.*
18 *Emphyteuta qui ignorans canonem non ſoluit excuſatur. num. 19.*
20 *Niſi dominus directi uellet ſcientiam probare.*
Scientia non præſumitur, cum ſit quid facti. ibid.
21 *Hæres ignorãs excuſatur a pœna quam promiſit teſtator.*
22 *Ignoranti aduerſus lapſum præſcriptionis ſuccurritur.*
23 *Ignorans occiſores, uel aggreſſores domini excuſatur ſi uindictam non proſequitur.*
24 *Statutum puniens ſyndicos uel conſules uillarum non denuntiantes delicta, locum non habet contra ignorantes.*
25 *Noua conſtitutio in titulo de accuſationib. declaratur.*
Quæ punit Antianos & conſules non denuntiantes delicta. ibid.
26 *Nouæ conſtitutionis pœna locum non habet in eo, qui non denuntiat eos contra quos non cogeretur teſtimonium ferre.*
27 *Mulier ignorans quæ non denuntiauit ſe prægnantem excuſatur.*
28 *Bannitum occidens ignorans non conſequitur præmium conſtitutum occidenti bannitum.*
29 *Bannitum occidens ad ſui defenſionem non conſequitur præmium.*
30 *Statuta & conſtitutiones ex probabili ignorantia aliquos non ligant.*
31 *Tyrocinij cauſa ob iuſtam ignorantiam excuſat a pœna.*
32 *Ciues nouiter creati uel aſſumpti in ciuitatem, ſi contra ueniant ordinibus, ob iuſtam ignorantiam excuſantur.*
33 *Præteritio militis ignorantis ſe habere filium non inducit exhæredationem.*
34 *Quæ ignorantia in pagano prætereunte inducit irritationem teſtamenti, etiam quo ad legata ampliora.*
35 *Ignorantia probabilis credendi filiumfam. eſſe ſui iuris, & mulierem eſſe uirum excuſat.*
Plura alia exempla referri ibidem remiſſiue.

Ex iuſta cauſa induci reſtrictionem iuris communis.

CAP. XXXI.

EX iuſta quoque cauſa a generali-
tate diſpoſitionum iuris plerun
1 que diſcedimus, ueluti† ob igno
rantię probabilis cauſam, ueluti
cùm dicimus quamlibet ignorã
tiam etiam iuris excuſare a do-
lo, quam dicit eſſe commu-
nem regulam Cæpol.in conſilio ciuili decimooctauo
ſub numero quinto. Vel cum dicimus ignoran-
2 tiam† conſtitutionis uel decreti abſque culpa excu-
ſare quo ad euitandam omnem pœnam ſecundum
communem opinionem de qua teſtatur Gratus in
conſi.49.ſub nu.35. lib.2.& Plot.in l.ſi quando ſub
3 nu.858. C.unde ui, D.Clar.in prax. Crimi.q.60 ſub
nu.14.non credit ignorantiam ſtatuti excuſare quã
do delictum puniretur quoq; de iure communi per
ea que dicit in q 81.col.2.uerſ.ſecundus, quaſi tunc
ignorantia ſit ſupina, ob diſpoſitionem iuris cõmu-
4 nis, quam †non licet ignorare.l.leges, C.de leg.& cõ
ſtit.prin.l.in bonorũ poſſeſsionibus, de bon.poſ.& l.
iuris ignorantia ubi glo.& Doct.C.qui admitti.po-
5 ni qnoque † poteſt exemplũ in multis caſibus, quos
proſequitur Ludo. Roma.in dicto §.de uiro ſub nu.
84.& D.Alciat.dicto lib.primo uerſic. ex iuſta, ſub
num.112.cum pluribus ſequent.ueluti ut in c.ſi uero
aliquis de ſentent.excomm.iuncta glo.in l.ſi igno

rans

6 rans locat,ubi qui†ſacris initistnm ignorans percuſ-
ſit, non incidit in pœnam excommunicationis, in l.
item spud labeonem, §. ſi quis nirginem de iniur.
7 nbi ininriarum † non agitur contra compellantem
nirginem, quam iuſtè putauit uirginem non eſſe, in
8 c.† 2.& in capit. ex tenore qni fil. ſint legit.inn&a l.
qui in prouincia, §.dinus de rir.nuptia.& not.a glo.
in l.qui contra, C.de inceſt.rupt.ubi inceſtus, quicquid
aliàs iure generaliter ſit cautum, non facit filios
illegitimos, quando inſta interuenit coniugum
matrimonium contrabentium ignorantia, qua ra-
9 tione † eximnntur & coniuges a pœnis quæ impoſi-
tæ ſunt contrabentibus inceſtas nuptias, dicta l.
qui contra, l.ſi adulterium cum inceſtu de adult.cle
10 ment. 1.de conſang. & affin. In l.1.† cum glo. de re-
cep.ubi receptans ignoranter bannitum eacuſatur,
qnamuis alias generali legis diſpoſitione receptato
res pœna afficiantur, quod & in ſtatuto defendit
Bar.in l.omnes, C.de agricol. & cenſi.lib.11.& in l.
prima, C. de colo. illirica. eod. libro ſciens enim &
non ignorans obligatur l. generali. C. de decur. li-
bro duodecimo.
11 Et propterea†noua conſtitutio ſtatus noſtri in ti.
de bannitis & recepta.bannito. in §.nulla, utitur ner
bo illo ſcienter receptauerit, maioris declarationis
gratia, & ad tollendas omnes difficultates, nt quali-
tas illa formiter probanda ſit ab eo qui in illa ſe fun
dat l.2.§.docere ui bono.rapto.gloſſ.in c. ſi forte de
electio.lib.6.Io.Andr.in c.1.de homi.lib.6.Bar.in l.
1. §. ait ne quid in flumi. pnbli.cum ſimil.ſupra cit.
in circunſtantia qualitatis, in quam ſententiam fa-
cinnt quæ ſcribunt Alex.& Poma.ad Bar.in dicta le
ge.1.de recepta. Bal.in l.quicunque in princ. de ſer.
fugit.Bald. & Roman. in l.in delictis de noxal. Plot.
in terminis dicti decreti ſub num.859.in l.ſi quando
12 C. unde ui.in cap.generi † de reſcript.lib. 6. ubi qui
non meminit beneficij, quod ignorat ſibi collatum,
non caret impetratis in reſcripto.in l.ſi forte de offic.
13 præſid.†ubi ſuſtinentur qnæ a præſide prouinciæ fa
cta ſunt ignorante aduentum ſucceſſoris ſui in l. er-
14 ror,† C. de iur.& fact.ignor. & in cap. paſtoralis de
except.ubi ob iuſtam ignorantiam exceptio declina
toria poteſt opponi poſt litem conteſtatam, quod
15 alias prohibetur.In capit.†ad probandum de re iu-
dic.in l. Barbarius de offic.prætor.in l.1.C.de teſta.
in cap.tria 3.q.7.In l.2. C.de ſentent.ubi ignorantia
inhabilitatis eius qni facit actum dat robur. actui.
16 In cap.ad apoſtolicam de cleric.ægro.ubi excuſatur
ab irregularitate is, qui ignorans eius ſuſpenſionem
17 celebranit.in capit.primo † ſi de feudo fuer.contro.
inter domi. & agns. uaſ. ubi excuſatur a caducitate
alienans qui ignorat rem eſſe emphyteuticam uel
18 feudalem, ut in l. 2. † C. de iur. emphy.iuncta ibi
gloſ.fin.in capitulo cum quis ubi Dyn.de regnl.inr.
19 libro ſexto in l.qui in alterius ubi Doctor.†de regul.
iur. ubi excuſatur emphyteuta a caducitate, qui
ignorans rem eſſe emphyteuticam canonem non
ſoluit, & itatenent communiter doctor. ſequentes
gloſſ. prædictam ſin.in uerſic. legem in dicta l.2. C.
de iur.emphy.& dicit Dec.in conſil 58.in fin.Imol.
in cap.potuit.ſub num. 56.de locat. Iaſ.in dicta l.2.
ſub nnm.184. & in l.cnm filiusfam. §.in hac ſub nu.
7.de uerb.oblig. D. Clar.in §.emphytheuſis ſub nu-
20 mero 9.ubi†uult hoc procedere niſi dominus dire-
cti uellet ſcientiam probare, aliàs in dubio hæres ha
bet fundatam intentionem, quia ſcientia non præſu
mitur cum ſit quid facti, ſed debet probari, inr. uul-
gar. & diximus ſupra cap.15. libri quinti in uerſic.
21 ignorantia præſumitur. In l.cùm filius, † §.in hac de
uerbor. obligat. ubi excuſatur hæres a pœna quam
promiſit teſtator ob aliqua facienda, ſi promiſio-
22 nem ignoranit In l.1. †§. ſi quis antem propter ubi
Bar.de itin.actuq; priua.in l. Attilicinus de ſer.ruſti.
prædio.in l.ſi partem, §.ſi per fnndum, cum ibi nota.
uerſic.non utendum, quemadmo.ſer.amitt.in l.om-
nes, C. de præſcript.30. anno.ubi ignoranti aduer-
ſus lapſum præſcriptionis ſuccurritur, quamuis
alias tanquam deſes ac negligens non audiatur, l.ul
23 tima, C.de annal.præſcript.In l.ſi ideo† C.de ijs qui
bus.ut indig.& l.1.§.occiſornm ad Sena.Syllani, ubi
ignorans occiſores nel agreſſores domini excuſatur
ſi vindictam non procurauit, uel ſuppetias non tulit.
24 Sic etiam† ſtatutum puniens ſyndicos uel conſu-
les uillarum, uel antianos non denuntiantes crimi-
na, locum non habebit in ignorantibus probabiliter
delicta fuiſſe patrata, Bar.in l. Diuus Pius de cuſto.
& exhib.reo.& in l.ſemper aduerſus, §.interdũ per il
lius textum, quod ui aut clam, Marſil.in l. 1.§.præte-
25 rea ſub nu.95.de quæſtio.unde infertur†ad declara
tionem nouæ conſtitutionis in tit.de accuſat.quę pu
nit conſules uillarum & antianos parochiarum qui
non deferunt delicta in eorum uillis aut parochijs
26 commiſſa, quę etiam pœna†locum non babet in de
lictis commiſsis ad ijs contra quos non poſſent cogi
ad teſtificandum ita dicit Bald.in l.lege Iulia in lect.
antiq.uerſi.nota arg.quod ſyndicus de teſti. quę per-
ſonæ ibi enumerantur in text. & plenius per Plot.in
l.ſi quando, C.unde ui ſnb nu.149. uerſic.7.amplia.
27 In l.1. †§ ſi mulier de lib. agnoſc. ubi excuſatur
mulier quæ ignorans ſe eſſe prægnantem nõ denun-
tiauit uiro a quo diuerterat, In l. ſi quis in graui,
28 †§.utrum ubi Bar.ad Syllan.in l.ſi qui, §.quod ſi ſer-
uus de acquir.rer.domi. & in l.2.de conditio.& de-
monſtr.ubi pręmium non conſequitur conſtitutum
occidenti bannitum, qui ignorans bannitum eſſe il-
lum occidit, ad hoc enim ut conſequatur quis præ-
mium, oportet ut ſciat eſſe bannitum, & illum occi-
dit ex cauſa banni, non autem ex alia, ueluti ad ſuam
29 defenſionem†idem Bar.in l.nulla macula, C.de de-
cto.libro 10.qua de re plene tractat Ludo.Roman.
in dicta l. ſi quis in graui, §. utrum ad Syllan. ubi &
Ioan.Igne.In capit.ut animarum de conſtit.libro 6.
30 † in l.final.de decret.ab ordin.facien.& in capit.co-
gnoſcentes de conſtit. in antiquis ubi ex probabili
ignorantia conſtitutiones & ſtatuta quę generaliter
omnes ligant aliquos non uinciunt, qua de re tra-
dunt Bartol.& alij in l.cunctos populos, C.de ſum.
trini. & fide Cathol. & in l.omnes populi de iuſtit.
31 & iur.in l.qui † cum uno, §. final.de re milita.& in l.
qui commeatus, §.Tyroni eod.tit.ubi ob iuſtam Ty
rocinij ignorantiam excuſantur Tyrones non ob-
ſeruantes conſuetudines militares ac diſciplinam

militarem a generaliter conſtitutis pœnis in mili-
32 tes, qua ratione & ciues nouiter† creatos uel noui-
ter in ciuitatem aſſumptos ſi contrauenerint conſti-
tutionibus ciuitatis excuſari uoluit Baldus ibi, & in
l.data opera columna 11.uerſiculo quandoque ſta-
tuentes de nihilo C.qui accuſare poſſ.& in l.ſi quis,
C.de natur.liber.ubi ait magis fauendum eſſe ciui-
bus nouis, quam antiquis, faciunt quæ tradit Gemi
nian in dicto capitulo ut animarum de conſtitut.li-
bro ſexto columna 10. ad fin. & recentio. in dicta l.
cunctos populos, C.de ſum.Trinit. & fid cathol.in
33 l. ſicut certi† in l. ſi cum uel in utero, C. de teſtam.
milit.in l.ſi filiusfamilias.ff.eod. in §. miles in ſupre-
mis inſtitut.eod.ubi præteritio militis ignorantis ſe
filium non inducit exhæredationem filij a paterna
hæredatione.
Quæ ignorantia in pagano inducit nullitatem
34 ſeu irritationem teſtamenti, tam quò† ad legatá ſi
ampliora ſint, quàm ad inſtitutiones & ſubſtitutio-
nes; Bartol.in l.filio præterito de iniuſt.rup. teſtam.
& in l.prima de iur codic. quem ſequitur D.Alciat.
dicto libro primo ſub numero 115.Quamuis Rom.
in dicto §. de uiro ut dubitabile indeciſum relin-
35 quat.in l.ſecunda, C.ad Macedo.† & in l.ſi mulier,
C ad Velle.ubi excuſatur qui probabilem habuit
ignorantiæ cauſam credendi filiumfamil. ſui iuris,
& mulierem eſſe uirum, forte ob uirilem habitum,
reliqui caſus poſſunt uideri apud D.Alciat. in dicto
libro primo ſub numero 115. & tribus ſequent. &
Roman.in dicto §. de uiro ſub numero 84.maxime
ad finem.

SVMMARIVM.

1 *Neceſſitas officij in pleriſque derogat iuris communis diſpoſitioni.*
2 *Iudex qui ex neceſſitate officij declarauit rem ad alterum pertinere ſibi non præiudicat.*
3 *Approbatio uel improbatio teſtamenti facta per tutorem illi non nocet neque prodeſt, quando uenit ex perſona propria.*
4 *Bannitum capiens ex neceſſitate officij præmium non meretur.*
5 *Accuſans ex neceſſitate officij ſi non probat non tamen calumniator præſumitur.*
6 *Manumiſſori neceſſario non dantur manumiſſionis beneficia.*
7 *Locator ex neceſſaria cauſa proprij uſus poteſt ante tempus adimere domum conductori.*
8 *Niſi promiſiſſet conductorem non expellere.*
9 *Conductor ante tempus expelli poteſt a domo conducta, etiam pro uſu patris & matris locantis.*
10 *Quæ cauſa dicatur neceſſaria uſus proprij ut expelli poſſit conductor domus.*
11 *In patre & matre ſufficere iuſtam & probabilem cauſam.*
12 *Vendi conſueta non tenetur quis uendere ſi egeat pro uſu ſuo.*
13 *Conceſſio aquæ annua facta priuato, intelligitur præter uſum reipub.*
14 *Arbiter excuſatur a iudicando ob propria impedimẽta.*
15 *Procurator a ſuſcepto officio excuſatur ob impedimentum propriorum negociorum.*
16 *Conceſſio inciſionis in nemore alieno intelligitur præter uſum proprium domino.*
17 *Maritus priuilegium non habet quatenus facere poteſt quando mulier eget.*
18 *Generalis promiſſio de ſuſcipiendo patrocinio pro aliquo non eſt intelligenda contra ipſum promittentem.*
19 *Quod & in iurata propria promiſſione vaſalli locum habet.*
20 *Primam atque ordinatam charitatem incipere a ſe ipſo.*
21 *Neceſſitas legem non habet.*
22 *Neceßitatem omnibus dominari alijsque epithetis inſigniri.*
23 *Qui de neceſſitate plura ſcripſerunt.*
24 *Neceſſitatis cauſa licitum eſſe furari ut illi ſuccurratur.*
25 *Neque ſtatuti pœna ſur punitur.*
26 *Neceſſitatis gratia poſſunt ieiunia redimi pecunia.*
27 *Corpora ſanctorum de loco ad locum neceſſitatis gratia poſſunt transferri.*
28 *Epiſcopalis ſedes eadem ratione transferri poteſt.*
29 *Eccleſia noua ad limites alterius eccleſiæ neceſſitatis cauſa conſtrui poteſt.*
30 *Et baptizari quis alibi quam in eccleſia.*
31 *Spurij & alij non idonei neceſſitatis gratia ad decurionatum poſſunt promoueri.*
32 *Hoſpitium in eccleſia neceſſitatis gratia poteſt exerceri.*
33 *Abſolutio ab excommunicatione reſeruata ſummo Pontifici, a minoribus ſacerdotibus in cauſa neceſſitatis poteſt præſtari.*
34 *Ieiunij præcepta non extenduntur ad caſum neceſſitatis.*
35 *Baptiſmum etiam a laico in caſu neceſſitatis ſuſcipi poſſe.*
36 *Mulier in caſu neceſſitatis poteſt baptizare.*
37 *Appellari omiſſo medio ex cauſa neceſſitatis poteſt.*
38 *Teſtes ad æternam rei memoriam in cauſa neceſſitatis examinari poſſunt.*
39 *Noua conſtitutio in §. quoniam in tit. de probatio. explicatur.*
40 *Interpretationemque recipere a iure communi cui eſt conformis.*
41 *Non habereque locum ubi actor ſtatim agendi copiam habet.*
43 *Sacrificia ex cauſa neceſſitatis etiam ſuper re non conſecrata poſſe miniſtrari.*
44 *Sacri chriſmatis fronti iniunctio alijs præterquam epiſcopis in caſu neceſſitatis permittitur.*
45 *Teſtimonium dicere prohibitus in caſu neceſſitatis admittitur.*
46 *Doctorib. licitum eſſe ex cauſa neceſſitatis diebus feriatis conſulere.*
47 *Teſtes ex cauſa neceſſitatis coram iudice incompetente examinati faciunt fidem coram competente.*
48 *Idemque ſi ſuper articulis ratione formæ reprobatis fuit examinati.*
49 *Ieiunium ex cauſa neceſſitatis poſſe per alterum impleri.*
50 *Prohibitio alienationis non trahitur ad caſum neceſſitatis.*

Statu-

51 *Statutum non habet locum contra proponentem collectam in caſu neceſſitatis.*
52 *Teſtimonia domeſtica in caſu neceſſitatis admittuntur.*
53 *Priuilegiarius ex cauſa neceſſitatis conueniri poteſt.*
54 *Venditores annonæ ex cauſa neceſſitatis maiorem eius copiam coguntur uendere.*
55 *Eccleſiaſtica perſonæ ex cauſa neceſſitatis collectari poſſunt.*
56 *Vectigalia non ſoluuntur a portum ſubeuntibus ex cauſa neceſſitatis.*
57 *Immunitas generalis non excuſat a cauſa neceſſaria emendi.*
58 *Superiorum ordines cauſa neceſſitatis inferiores tranſgredi poſſunt.*
59 *Iudex alius quam procurator Cæſaris ex cauſa neceſſitatis inter fiſcum & priuatum cognoſcit.*
60 *Feriato tempore ob neceſſitatem ius dici poteſt.*
61 *Famis neceſſitate patrem poſſe filium alienare.*
62 *Fames teterrimum eſſe mortis genus.*
Ibique plura de fame.
63 *Famis gratia introducta ad alias neceſſitates trahenda non eſſe.*
64 *Maritus qui famis neceſſitate poteſt dotem alienare non poſſe id facere ob aliam cauſam.*
65 *Magiſtratus uictui neceſſaria poteſt comparare.*
66 *Dicata Deo ex cauſa neceſſitatis poſſunt alienari.*
67 *Feudum ex cauſa neceſſitatis poteſt alienari.*
68 *Dominus Vaſallo petitam licentiam alienandi in cauſa neceſſitatis debet concedere, alioqui Vaſallus ſine uenia alienat.*
69 *Mulier quæ ſine conſanguineis conſentientibus contrahere prohibetur ſi illi conſentire nolint ſine illis contrahit.*
70 *Neceſſitatem debere eſſe fatalem, aut naturalem, uel legalem in cauſa alienationis feudalis.*
71 *Cauſas meri & mixti imperij ex cauſa neceſſitatis poſſe delegari.*
72 *Actus qui non poteſt ſine conſenſu alicuius expediri, urgente neceſſitate poteſt explicari.*
73 *Tutor ex cauſa neceſſitatis non confecto inuentario poteſt adminiſtrare bona pupilli.*
74 *Epiſcopus ex cauſa neceſſitatis inconſulto Summo Pontifi. poteſt alienare.*
75 *Clericus ex cauſa neceſſitatis poteſt recedere a reſidentia.*
76 *Teſtis dictum examinati in articulo mortis ſine commiſſione iudicis, ex cauſa neceſſitatis ualet.*
77 *Neceſſitate defectus ſuperioris, multa in iure introducta eſſe ad derogationem iuris communis.*
78 *Teſtamentum factum a peregrino in caſu neceſſitatis notam tribus teſtibus ualet.*
79 *Statutum quod requirit in actu duos notarios, non habet locum in caſu neceſſitatis, quia unus ſufficit.*
80 *Notarius in caſu neceſſitatis poteſt eſſe rogatus de commiſſione ſibi facta.*
81 *Notarius unius tribunalis poteſt pro altero, in caſu neceſſitatis eſſe rogatus.*
82 *Neceſſitatis tres tantum eſſe ſpecies, quibus receditur a regulis iuris communis, fatalem ſcilicet naturalem & legalem.*
83 *Fatalis quæ ſit.*
84 *Naturalis quæ ſit.*
85 *Legalis quæ ſit.*
86 *Bona aliàs prohibita alienari, poſſe ob tres illas neceſſitatis ſpecies diſtrahi.*
87 *Neceſſitatem affectatam non prodeſſe.*
88 *Neceſſitatis cauſa introducta ceſſante neceſſitate reſolui.*

Ex cauſa neceſſitatis, tam officij, quàm in perſona propria exiſtentis, ac etiam ſimpliciter conſideratæ coarctari iuris communis diſpoſitionem,

CAP. XXXII.

1 Neceſſitas quoque officij † plerumque inducit iuſtam cauſam derogationis iuris communis, ut in l. quæſitum de in ius uoc. & in l. eum non ſolum, C. de bon. quæ lib. ubi uocans in ius parentem uel patronum ex neceſſitate officij, ueluti tutelæ, non incidat in pœnam prætoris edicto propoſitam ijs qui in ius uocant ſine uenia;
2 In cap. † inter dilectos de fid. inſtrum. in ca. ſuborta de re iudic. ubi iudex qui ex neceſſitate officij rem ad ſe ſpectantem declarauit eſſe alterius, ſibi ipſi non præiudicat, quod ſpectant & not. in l. res tua, C. de re uendi. in l. inter officium ff. eod. quæ ſcribit Ludo. Roma. in l. cum mulier columna 13. ſolut. matrimo. & doctores in l. tranſactione finita, C. de tranſactio.
3 In l. aduerſus † § primo, de inoffi. teſtam. inſtit. eodem, ſi ſi tutor, in l. tutorem de ijs quib. ut indig. & in l. cum quædam, C. de admi. tuto. & in l. ſi iuſtam. non imponitur de inoffi. teſt. ubi teſtamenti approbatio, uel improbatio facta per tutorem non nocet illi, cum ex perſona propria uenit.
4 In l. ſi quis ingrauit † ad Senat. Sylla. iuncta ibi doctrina Bar. ubi qui capit bannitum ex neceſſitate officij, non meretur præmium conſtitutum bannitum capienti, quia qui neceſſitate adductus facit, legis beneficio non fruitur, l. 2. §. ſi mater ner. quid ſi ergo ſi generit ad ſent. Tertyll.
5 In l. ſecunda, † C. qui accuſa. non poſſunt & l. mater, C. de calum. ubi qui accuſat ex neceſſitate officij etiamſi non probat, non tamen calumniator præſumitur, quod probat Bald. in dicta l. 2. in l. ſancimus circa fin. C. de iudi. & c. quoniam contra col. 14. uer. quæritur, quid iuris præſuppoſito ſtatuto, de probatio.
6 In l. proxime † de nupt. in l. patrono de oper. libert. in l. manumiſſionis cauſa, & l. mater tua, C. de liber. in l. prima, C. de liber. & eorum liber. & l. ſi ſeruo fideicommiſſaria de hæred. inſtit. ubi quæ manumiſſori conceduntur beneficia, locum non habent in manumittente ex cauſa neceſſitatis.
Idemque iuris eſt cum ex neceſſitate in perſona
7 propria exiſtente † quis facit, ut in l. eadem, C. locat. & conduc. & in cap. propter ſterilitatem eo. tit.

in

in decretal.ubi contra diſpoſitionem iuris genera-
lem poteſt conductor durante locationis tempore
anocare domum locatam a conductore, ita uſua
proprij neceſsitate exigente, abſque eo quod tenea
tur ad damna aliquodue intereſſe, ita pulchrè con-
ſuluit quoque Nat.in conſi.25.libro primo niſi lo-
8 cator † promiſiſſet conductorem non expellere, An
gel.in d.l.ædem, C.locat.& conduct.Dec. conſilio
667.ſub num.5. quicquid ibi diſſentiant Moderni
9 Pariſ.ad Dec.hocque † locum habet ſiue quis egeat
pro uſu ſuo, ſiue pro uſu filij, uel etiam pro uſu pa
tris & matris, ut per Bald.in d.l.ædem ſub num.11.
ubi nuncupatim decidit utrumque caſum.
10 Qualis † autem debeat eſſe cauſa neceſſaria, do-
cet D.Alcia.in conſil. 237. poſt princip. ubi per to-
tum illud conſil.pulchre declarat dictam l.ædem,
11 Dicit † Bal.ſub dicto num.11.quod in patre & ma
tre ſufficit iuſta & probabilis cauſa.
12 In l.ſi uenditor † §.ſi conſtat, com.præd.ubi quia
uendere non tenetur etiam alias uendi conſueta,
quando iis eget pro uſu ſuo.
13 In l.ſi quis 2.† C.de aquæduc.lib.11.ubi conceſ-
ſio aquæ annua facta priuato intelligitur extra
uſum Reipublicæ.
14 In l.licet † de arbitr. & l.ſi longius in princip.de
iudi. ubi iudex & arbiter qui alias ex ſuſcepto mu-
nere iudicare compelluntur, excuſantur, ſi extra pro
priam perſonam concernentibus negotijs iudicare
præpediantur.
15 In l.filiusfamilias §.fin.de procura.† ubi excuſa-
tur procurator ob ſuſceptum officium, ſi neceſſa-
rijs propriarum rerum uſibus detineatur.
16 In cap.dilecti † de arbitris cum ibi notatis a Io.
Andr.ubi conceſsio uſus nemoris alieni, reſtringi-
tur ad id quod eſt ultra proprium uſum domini.
17 In l.maritum † & l.maritus ſolut.matr.ubi priui
legium alicui conceſſum ne conueniatur ultra quã
facere poſsit, locum non habet quando actor quo-
que indiget, quia tunc inſolidum concediturr
exactio.
18 In cap.petitio † de iure iur. ubi generalis promiſ-
ſio facta alicui de ſuſcipiendo pro illo patrocinio in
omnibus cauſis, non intelligitur contra ſe ipſum.
19 Quod & in iurata † promiſsione Vaſſalli erga
dominum procedit, capit.1.hic finitur lex conrad.
glo.in cap.de forma 22.q.fin.Lud.Romi in dicto §.
de uiro ſub nu.70.Dom.Alc.d.lib.1.ſub nu.128.cũ
20 ſeq. ſunt enim fundata † hæc omnia in propria at-
que ordinata charitate, quæ incipit a ſe ipſo l.præſes
C.de ſeruit.& aqua ubi Accur.ait, Alpibus ille pe-
rit qui ſe plus diligit ullum, capit. niſi de auctor.&
uſ.pall.Abb.in cap.2.de coniug.lepro. cum ſimil.de
quibus ſupra cap.præced.in 20.caſu. Ipſa quoque
neceſsitas per ſe, in pleriſque caſibus inducit dero-
gationem iuris communis, quia regulariter neceſ-
21 ſitas legem † non habet l.prima, de off. conſ. ubi
glo.& omnes notant, cap.quanto de conſue.c.fin.&
ibi gl.de pur.cano.Bald.in auth.apud eloquentiſsi
mum ad finem C.de fid.inſtrum. c.licet & ibi glo.
de pœn.& remiſ.& eſt tex.in c.1.de deſpon.impub.
c.1.de pigno.in c. licet de fer.& in cap.quod non eſt

licitum de reg.iur.in l.quæ propter de reg.iur l.1.§.
excipiuntur de fer.& ibi gl.in l.res uiget de effrac.&
ut dicit Andr.Tiraq.§.26.gloſ.1.ſub nume.21.cum
plurib.ſeq.de retract.conſang.
22 Neceſsitas † omnibus dominatur, fato dicitur eſ
ſe connexa, cauſa fixa & uiolenta, parcarum ma-
ter, nec illi Deum quidem reſiſtere, ultimum eſſe
telum, nihil ea plus poſſe, Duram eſſe, rigidam, &
ſæuam, ac dirum, uincere iuſtitiam, illi eſſe paren-
dum, omnia in ſeruitutem redigere, ab ea mala om
nia proficiſci, illam omnia audere, quæ omnia claſ-
ſicorum ſcriptorum auctoritatibus probat. Et de
23 neceſsitate † plura collegit Alberi.in l.ſecunda, C.
de patr.qui fil.diſtrax.& in l.prima, ante finem de
offi.proconſ.Luc.de pen.in l.prima, colum.3. C.de
delat.libro 10.& in l.curiales ſecunda, poſt prin. C.
de decur.eod.lib.& in l.j.col.1.& 2. C.de commea.
lib.12.Iaſ.in l.admonendi ſub nu.214. & ſeq.de iu-
reiuran.ibique & Curt.ſen.ſub nu.241. cum ſeq.idẽ
Iaſ.in l.prima, in princip.ſub num.75. de offic.eius
Fely.in cap.cum acceſsiſſent columna 9.uerſic. ter-
tio reſtringitur, Cur.iun.de feud.in 4.par.princ. ſub
nu.107.uer.16.quæro car.43.Marſi.in l.1.§.præte-
rea col.18.cum duabus ſequentibus Ferdinandum
Loaz.in l.filiusfam.§.Diui ſub num.219. de lega.1.
& aliquos proſequitur neceſsitatis caſus quibus per
ſtringitur ius commune, Dom.Alcia.d.lib.1.in fin.
multo plures Ludo.Rom.in d.§. de uiro ſub nume.
88.per multos Andr. Tiraq. de retract. conſang.§.
26.glo.prima, ſub num.20.cum plur.ſeq.& nonnul
los Iacobus Menoch. de arbitr. iudic. caſu 182.
per totum.
24 Quorum primus eſt † in l.ſecunda, §.ibidem agi
tur, ubi glo.Bar.& alij not.ad leg.Rhod. de Iac. in
capit.diſcipulos de conſecrã.diſtin.5. & in c. ſi quis
per neceſsitatẽ de furt. ubi aduerſus generales iuris
diſpoſitiones permiſſum eſt furtum, conceſſaque ra
pina, quatenus famis uel nuditatis neceſsitati ſuccu
ri poſsit, Iaſ.in d.l.1.ſub num.75.de offi.eius.Meno
chus d.caſu 172.ſub nu. 27.& ſupra retulimus in
tempore charitatis, in tantum ut dicat.D.Alcia.d.li
25 bro 1.ſub num.121. Quod ſi lege † municipali iu
beatur furtum faciens laqueo præfocari, non com-
prehendatur is qui famis neceſsitate adactus, fur-
tum commiſerit.
26 Secundus eſt in † cap.primo, cum ibi nota.ad In-
noc.de immu.eccleſ.ubi, quicquid ſit in uoluntarijs
ieiunia neceſſaria non poſſunt redimi pecunia niſi
neceſsitas adſit in ieiunante.
27 Tertius in † cap.corpora, & in cap.tribus de con-
ſecr.diſtinct.prima, ubi corpora ac reliquiæ ſancto-
rum, quæ de loco ad locum traduci prohibentur,
traducuntur ſi immineat neceſsitas incurſus hoſtiũ
uel latronum, aut durities acceſſus, per quam infre-
quenter a fidelib.uiſitentur, facit tex.in cap.tempo
28 ris qualitas 7.q.1.& cap.tempus 17.q.1. ubi † ex ea
dem neceſsitatis cauſa poteſt ſedis epiſcopalis tran
ſlatio fieri.
Quartus eſt in capit. ad audientiam de eccleſi.
29 ædifi.† ubi ex cauſa neceſsitatis poteſt noua eccle-
ſia ad limites alterius parochialis eccleſiæ ædificari
ueluti

ueluti ſi ob longitudinem itineris difficilis ad eam
eccleſiam baberetur acceſſus.

30 Quintus eſt in clem. 1. † de batiſ. ubi ex cauſa ne-
ceſſitatis poteſt quis baptizari alibi, quam in eccle-
ſia & faciunt quæ ſupra diximus cap. 26. caſ. 19.

31 Sextus eſt in † l. generaliter §. ſpurios & l. ſpurij in
princ. & §. minores in l. non tantum §. non alias, & l.
eos qui de decurio. in l. ut gradatim, §. quoties, & in
l. honor §. final. de muner. & in l. ſecunda, §. de mino
ribus de excuſ. mune. l. ſecunda, §. impuberes de iur.
immuni. ubi in caſu neceſſitatis non idonei admit-
tuntur ad honores ad quos alias promoueri pro-
hibentur.

32 Septimus eſt in † cap. nulli 42. diſtin. in cap. 1. de
immu eccleſ. in l. j. cum ibi nota. C. de epiſ. & cleri.
ubi ex cauſa neceſſitatis poſſet quis hoſpicium exer
cere in eccleſia.

33 Octauus eſt in † in cap. ſi quis ſuadente diabolo,
17. quæſt. 4. in cap. quod de ijs de ſent. excommun.
& in cap. paſtoralis de offi. ordin. ubi abſolutio ab
excommunicatione reſeruata Sum. Pontifi. ex cau-
ſa neceſſitatis ueluti in articulo mortis, poteſt ab
alio ſacerdote impertiri, ad quod facit tex. in c. eos
de ſent. ex com. li. 6. faciunt quæ ſupra diximus cap.
præceden. caſ. 30.

34 Nonus eſt in cap. † quod non eſt licitum. de reg.
iur. in antiq. & in cap. ſecundo, de obſer. ieiun. ubi
non offenduntur iura præcipientia ieiunium ad ca-
ſum neceſſitatis, ueluti ægritudinis, Alber. de Roſa.
in l. quiſquis C. de epiſ. & cleri. ubi dicit quod pro-
pter iuſtum impedimentum poteſt quis ieiunare
per alterum.

35 Decimus eſt in cap. † ſanctum eſt Baptiſma de
de conſecr. diſtinct. 4. ubi Baptiſmus in caſu neceſſi
tatis etiam a laico recipi poteſt cap. quanto de con
ſuet. in uerſi. omitteretur, ubi Abb. ſub num. 159.
ait etiam ab hæretico ſacramentum Baptiſmi recipi
poſſe, ſecundum communem opinionem cano. in
36 caſu neceſſitatis. quinimmo etiam † mulier in caſu
neceſſitatis poteſt baptizare, cap. mulier de conſe-
cra. diſtin. 4. Imol. in l. 2. colum. quinta, de publi. iud.
& clemen. præſente de Baptimo.

37 Vndecimus caſus † in l. prima §. ſi quis & ibi Bar.
de appellatio. ubi ex cauſa neceſſitatis omiſſo me-
dio appellari poteſt ad maximum iudicem, ueluti
cum medius iudex deficit, in quam ſententiam eſt
tex. in cap. ſi is cui, & in capitulo a ſubdelegato de
offi. de legat. libro 6. facit quod ſcribit idem Bar. in
l. ubi abſunt de tuto. & curato. dat. ab ijs Bal. in l. 1.
de offic. conſ. & in capitulo primo, ſi de feu. inter do
mi. & uaſal. controuer. faciunt quæ ſcribit Roma.
in d. §. de tiro ſub num. 72 de ſuperioris defectu &
D. Alcia. d. lib. 1. ſub nu. 117.

38 Duodecimus eſt caſus † in cap. quoniam frequen
ter ut lit. conteſta. in cap. ſignificauit de teſtibus cũ
materia ſua, & in auth. ſed & ſi quis ab aliquo, C. de
teſtibus cum ibi nota. in §. final. in auth. de teſti. ubi
ex cauſa neceſſitatis poſſunt examinari teſtes ante
litem conteſtatam ad æternam rei memoriam, &
ita communiter notant Doctor. in ijs locis, cuius iu
39 ris diſpoſitioni † uos quoque in nouis conſtitutio-
nibus habemus decretum ſimile, in §. ſed quoniam
in tit. de probatio. Quæ tamen diſpoſitio tanquam
40 iuri conformis † debet eas omnes interpretationes
recipere, quas diſpoſitio iuris communis, iuxta l. 2.
cum ibi traditis a Sal. C. de nox. Abb. & alios in cap.
cum dilectus de conſuetu. glo. & doctor. in l. final. §.
in computatione, C. de iure deliber. cum ſimilibus.

41 Et ſic intelligi † ſi experiendi poteſtatem actor
non habeat, ſecus ſi haberet, quia tunc etiam ſi im
mineret mortis periculum, nihilominus debet lis
conteſtari, ac uia ordinaria procedi, Bar. in d. au-
then. ſed ſi quis in princip. quem ibi ſequitur Caſtr.
in prin. & Bal. ſub nu. 8. Lanfr. in cap. quoniam con-
tra capitulo octauo, ſub num. 34. Abb. in cap. ſigni-
ficauit colum. 3. uerſi. ſed ut habeas & ibi Fel. ſub nu
mero 6. & 7. de teſtib. Bald. in l. ult. C. de uſur. pu-
pillari.

43 Decimusquartus eſt † in cap. ſicut de conſecr. di-
ſtin. prima, ubi ſacrificia quæ non poſſunt miniſtra
ri niſi ſuper re cõſecrata, ex cauſa neceſſitatis ſuper
non conſecrata miniſtrari poſſunt.

44 Decimuſquintus † eſt in cap. peruenit 9. diſt. ubi
in caſu neceſſitatis permiſſa eſt unctio frontis ex
ſacro Chriſmate inferioribus ſacerdotibus quæ ſo-
lis epiſcopis eſt reſeruata.

45 Decimusſextus eſt † in l. 1. ſecundo reſpon. de
teſtibus in cap. ſi teſtes, quæſt. 3. §. item ſenſum, in l.
hoc nomen §. illud, & §. ſi ea ſupra, de teſtibus cum
nota. in capitulo ſecundo, extra de arbitr. & in cap.
cum dilecti de elect. ubi qui teſtimonium dicere
prohibentur in cauſa neceſſitatis admittuntur, ue-
luti cum ueritas aliter haberi non poteſt.

46 Decimuſſeptimus eſt † quia licitum eſt doctori-
bus diebus feriatis conſulere in caſu neceſſitatis ue-
luti pro forenſe, uel aduena, cui opus ſit diſcedere
Ioan. Andr. & alij in cap. 1. de fer. & per recentio. in
l. penul. de fer. poſt glo. ibi ſequitur Iaſ. in dicta l. j. in
prin. ſub num. 75. de offic. eius, quibus addi poſſunt
quæ ſcribuntur ab Archidiacono in capit. ieiunia de
conſecr. diſtinc. 3 Azo in ſum. tit. de fer. Imol. & Si-
cul. in rub. de fer. Archiep. Floren. in 2. par. eius ſum.
tit. 9. capitulo ſeptimo, in §. quarto, & diuo Thom.
in ſecunda, ſecundæ quæſtio. 122. articu. quarto &
41. articu. fin.

47 Decimusoctauus eſt, † quia licet regulariter
teſtes a iudice incompetente examinati fidem
non faciant apud iudicem competentem coram
quo pendebat cauſa, nihilominus ubi teſtes ſunt in
remota prouincia a loco iudicij, & dubitatur de il-
lorum abſentia, uel morte poſſunt examinari corã
iudice loci ubi ſunt, quamuis incompetente, & fi-
dem facient coram iudice competenti, ſic Lud. Ro
ma. in dicto §. de tiro ſub num. 88. verſicu decimo-
quinto poſt Rotam in antiquis deciſi. 104. quæ eſt
tertia, in titu. de teſti. & atteſta. arg. l. fin. de teſt. cap.
præſentatã cum ibi not. eod. tit. & per tex. in l. 2. C.
de naufra. lib. 11. & per ea quæ ſcribit Bar in l. cum
ijs de tranſa. hoc tamen intelligunt prædicti patres
ſecum habere, quando poſt receptionem non po-
teſt examinatorum teſtium copia haberi.

48 Decimusnonus caſus eſt † quem addit idem Ro-

ma.

ma.loco iam relato ex deciſ.eiuſdem Rotæ 12.in antiqui.quam mihi non licuit inuenire quæ faceret ad rem, ubi ex cauſa neceſsitatis dicitur teſtes poſſe recipi ſuper articulis aliàs reprobatis ratione formæ, ueluti quia malè ſpecificati ſunt, ut puta ſi teſtes abfuturi ſint, uel immineat mortis periculum, & dicit ſe ita conſuluiſſe apud Vincentiam, ſed nec conſilium inueni.

49 Vigeſimus caſus eſt, † ex nota. per glo. ordi. & Archidiac. ibi de pœnit. diſt. 3. §. pœnitentia, circa princip. ubi quis ex cauſa neceſsitatis poteſt ieiunium per alium implere, quamuis regulariter id ſit prohibitum, quam ſententiam probat & Alber. in l. quiſquis C. de epiſc. & clericis, quem etiam ſupra in confirmationem adduximus.

50 Vigeſimusprimus caſus eſt † in l. pater filium in princ. de leg. 3. in l. qui ſolidum § fin. de leg. 2. in l filiusfam. §. diui & § cum pater de leg. 1. in l. quidam decedens §. uſque adeo, alias ſub l. pater tutelam de adminiſt. tuto. in l. 2. C. de patr. qui fili. diſtrax. ubi generalis prohibitio de non alienando, non trahitur ad caſum neceſsitatis, & ita communiter notãt Doctor. in locis proximè citatis, & Iaſ in auth. res, quæ C. commu. de leg. colum. 3. uerſic. 11. & in col. 6. uerſi. 6. & ult.

51 Vigeſimusſecundus eſt † in l. diuus cum ibi trad. a Bald. de petit. hæred. ubi qui propter neceſsitatẽ publicam proponit in conſi. de imponenda collecta, non incidit in pœnam ſtatuti id prohibentis generaliter.

52 Vigeſimustertius eſt † in l. conſenſa C. de repud. & in l lex quæ tutores C. de admi. tuto. & in cap. ueniens ſecundo, cum ibi nota. de teſti. ubi in caſu neceſsitatis admittuntur domeſtica teſtimonia quæ aliàs a iure repelluntur, qua de re diſſeritur, apud Aegid. Boſſ. de teſtib. ſub num. 93. & ſub num. 107. & eſt conſi. Aretin. 13. colum. 2. & conſi. 81. colum. prima, ubi uult in iſtis caſibus neceſsitatis ueluti in ijs quæ ſciri non poſſunt niſi per domeſticos iſtos teſtes, tales præferendos eſſe alijs.

53 Vigeſimusquartus † in l. ſed ſi reſtituatur in uer. ſed fides de iudic. ubi priuilegiarius non obſtante priuilegio poteſt conueniri ex cauſa neceſsitatis ſaltem quantum ad perpetuandam actionem.

54 Vigeſimusquintus † in l. quod ad preſens ſecundum unum intellectum quem ibi ſequitur Bar. C. de murileg. libro 11. ubi uenditores piſcium ac carnium ex cauſa neceſsitatis coguntur ad uendendum maiorem quantitatem & piſcium & carnium ſolito.

55 Vigeſimusſextus † in l. nullus cum ibi nota. C. de cur. publ. libro 12. & in cap. non minus de immuni. eccleſ. ubi ex cauſa neceſsitatis eccleſiaſticæ perſonæ collectari poſſunt qua de re ſupra diximus plenius præced. capitu. quàm ut aliquid hic ſit repetendum.

56 Vigeſimusſeptimus eſt † in l. Cæſar & in l. fin. §. ſi propter neceſsitatem de publica. & in l. 1. C. de nau. frau. libro 11. ubi iura municipalia quæ mandant aliquid ſolui pro naui quæ portum intrauerit, locũ non habet in illa quæ, ex neceſsitate tempeſtatis portum ingreſſa fuerit, & ſupra diximus cap. 27.

57 Vigeſimusoctauus eſt † in l. 1. C. ut nemi. lice. in emptio. ſpecierum ſe excuſ. ſecundum unam lecturã ubi generalis immunitas non excuſat, quando imminet cauſa publicæ neceſsitatis emendi, in quam rem faciunt tradita à Bar. Iaſ. Rip. & cæteris, in l. ſi toto § 1. de leg. 1. cum ijs quę ſupra diximus in præcedenti cap. ex communi Doctor. ſententia de immunitate quæ non excuſat tempore belli.

58 Vigeſimusnonus eſt † ex l. cum nauarcorum C. de nauic. lib. 11. ubi inferioribus permiſſum eſt ordines ſuperiorum tranſgredi ex cauſa neceſsitatis, in beneficium atque utilitatem reipub. ibique Bart. exempla proſequitur.

59 Trigeſimus eſt † ex caſu notabile ſecundæ lecturæ Bar. in l. ſi uacantia, C. de bon. uacan. li. 10. quam ibi ſequitur Angel. in eius repetitione, unde infert ad plura notanda, ubi ex cauſa neceſsitatis poteſt alius iudex quàm procurator Cæſaris inter fiſcum & priuatum ius dicere.

60 Trigeſimusprimus eſt † in l. prima, §. ſed excipiuntur de fer. ubi feriatis quoque temporibus ſi neceſsitas urget, ius dici poteſt, ſaltem quæ ad conſtituendam litem & perpetuandam ipſam actionem, tradunt Iaſ. & alij in dicto §. ſed excipiuntur & canonis iuris interpretes in capitulo fin. eod. tit.

61 Trigeſimusſecundus eſt † quia ex neceſsitate famis licet patri filium alienare, l. ſecunda, C. de patrib. qui fili. diſtra. Tiraquel. de retract. conſang. §. 26. gloſſ. prima, ſub num. 16. qui ſub num. 23. & pluribus ſeq. proſequitur multa notanda in materia famis quæ apud illum uideri poterunt poſt Alber. in dicta l ſecunda, C. de patri. qui fili. diſtraxer.
62 † ueluti quòd fames teterrimum ſit mortis genus, ſit miſera clades & acerbitates omnes ſuperat, ſit dira, ſit ſæua obſcœna, terra, ueſana, inſana, maleſuada, ſtet in ueſtibulo inferni, ſit rabida dura, peſtifera atra, iniucunda, imperioſa, uiolenta, pernicioſa, mæſta, omnia domans, ad omnia mala impellat, ultimum humanorum ſupplicium, cum ſimil. quæ omnia ex bonorum Auctorum uaria lectione probat, & ſciendum eſt quod ob famem conſtituta
63 † ad alias neceſsitates nõ trahenda, ut nolunt Bal. Ang. Saly. Caſtren. & antiquiores in dicta l. 2. C. de patrib. qui filios diſtrax. Tiraquel. in dicta glo. j. ſub
64 num. 23. & ideo maritus qui ob † neceſsitatem famis põt dotem alienare, ob aliam neceſsitatem nõ poterit id facere, ut dicit Tiraq. iam cita. poſt Areti. in §. 1. inſtit. qui alie. lic. uel non, & alios quos adducit Ang. d. l. 2. C. de patri. qui fil. diſtra. qua de re dicendum eſt, ut ſupra reſoluimus libro 6. in materia correctoria, & limitatoria, in materia illius legis declarationes.

65 Trigeſimustertius eſt † quòd magiſtratus qui non poſſunt contrahere & emere in loco officij, l. principalibus ſi cer. pe. poſſunt tamen emere ad uictum neceſſaria, ut declarant omnes, in dict. l. principalibus Alexan. num 4 Iaſ. colum. 3. uerſic. 4. limit. Zaſ. ſub num. 16. & ex tex. in l. 1. §. prouincias C. de contr. iudi.

65 Trigeſimusquartus eſt † quia etiam Deo dicata

ta poſſunt ex cauſa neceſſitatis alienari, l.ſancimus
nemini propè medi. C.de ſacr.eccleſ.& cap.cum au
rum 12.quæſt.2.
67 Trigeſimusquintus eſt, † quia feudum ex cauſa
neceſſitatis alienari poteſt, ſed tamē cum conſenſu
domini, cap. 1. §. neceſſitate qual. olim feud.alien.
pote.& cap.imperialem, §.primo, de prohib.feud.
alien.quam iuris regulam ueram eſſe omnes affir-
mant, ut Bald.Aluaro.Iſern.Dec.in conſi. 445.ſub
nu.24.Cur.iuni.tract. feud. par.4 prin. ſub nu.107.
D.Clar.in §.feudum quæſt.31.uer.pone uaſallus &
Menoch.d.caſ.182.colum.1.qui ſub num.11.ait q
Dominus interpellatus, vt concedat licentiam de-
68 bebit † illam concedere probata neceſſitate alienā
di, qui ſi recuſauerit eam concedere poterit vaſal-
lus abſque Domini conſenſu alienare, ut uiſus eſt
ſentire Dec.in cap.quæ in eccleſiarum ſub num 30.
uerſ.& hoc intelligendum de conſtit.
Vt enim mulier quæ ſine conſanguineorum con
69 ſenſu contrahere prohibetur, † poteſt ſine illis cō
trahere ſi interpellati cōſentire recuſauerint, ut per
Bar.in l.ſi cum dotem §.eo autem tempore ſolu.ma
tri.Iaſ.in l.prima, ſub num.20.& l.bonorum ſub nu.
10.C.qui admitti, Tiraq.de leg.connub.gloſ.6.ſub
num.125.Fely.in c cum acceſſiſſent ſub num.20.de
conſtit.Marſ.in dicta l.prima, §.præterea ſub num.
91.ſic in iſto caſu ubi Dominus interpellatus no-
luit conſentire, permittendum erit vaſallo abſque
illius conſenſu ex cauſa neceſſitatis alienare † modo
70 tamen fatali, uel naturali aut legali neceſſitate ur-
geatur vaſallus ad alienandum, non autem culpabi-
li & affectata ut declar. Meno. d.caſ.182.ſub num.
23.25.37.& 66 cum ſeq.
71 Trigeſimusſextus caſus eſt, † quia cauſæ meri &
mixti Imperij quæ alias regulariter delegari nō poſ
ſunt ſubſiſtente neceſſitate poterunt mandari, l.pri
ma, §.huius autem ubi notāt communiter ſcriben.
l.placet, C.de pedan.iudi.D.Alci.dicto lib.1.de ver
bo.ſign.ad finem.
72 Trigeſimusſeptimus eſt, † quia actus qui non po
teſt ſine conſenſu alicuius expediri, urgente neceſſi-
tate plerunque abſque conſenſu abſoluitur, ut eſt
tex.elegans in l tutor qui repertorium de admi. tu-
73 tor.non confecto inuentario poteſt, † ex cauſa neceſ
ſitatis adminiſtrare bona pupilli cum tamen aliàs
eo non confecto prohibeatur, ita firmat Fely.in di-
cto cap.cum acceſſiſſent ſub num.21.& 22.de con-
ſtit.D.Alcia.dicto lib.1.ad finem, & per illum tex.
decidit Abb.in cap.2.in col.fin.de eccleſ.ædi.fican.q.
74 ſi imminet † neceſſitas alienandi bona eccleſiæ ca-
thedralis, quæ exigat tantum neceſſitatem, ut ſupe-
rior conſuli non poſſit, poterit epiſcopus alienare
non obſtante iuramento de non alienando incon-
ſulto ſummo Pontifice, arg.l.ſi longius de iudi.& c.
1.in fin.ne ſede uacan.cum ſimil.ab eo citat.
Similiter Anto.Butr.in c.inter quatuor de cleri.
75 non reſid.ait † quòd tametſi Clericus non poſſit
ſe abſentare a reſidentia ſine licentia prælati cap.re
latum eo tit.ſi tamen urgeat neceſſitas etiam non
impetrata uenia poſſe, & alia ſimilia proſequitur
Fel.in dicto cap.cum acceſſiſſent ſub num.29.Mar.
ſil.in l.prima, §.præterea de quæſtio.ſub nu.93.
76 Trigeſimusoctauus eſt, † quia dictum teſtis exa-
minati in articulo mortis ſine commiſſione iudicis
& ſic ex cauſa neceſſitatis propter anguſtiam tem-
poris qua non potuit a iudice peti licentiā, ualet,
quamuis ex regulari iuris diſpoſitione non attende-
retur, Butri in cap.fin.columna 6.de iureiur.quem
refert ac ſequitur Marſil.d.l.1.§.præterea ſub nu.94.
77 Trigeſimus nonus eſt, † quia ex neceſſitate defe-
ctu ſuperioris propria auctoritate aliquid fieri per
mittitur, quod alias eſt prohibitum, ut in l.genera
li C.de decur.li.10.ubi quis auctoritatem propriā
exercet eam ob cauſam in perſonam debitoris, in
l.nullus, C.de iudic.ubi eandē ob cauſam quis pro
priam iniuriam ulciſcitur, in l.ſi alius §.belliſſimè
quod ui aut clam ubi deficiente ſuperioris copia rē
ſibi uiolenter ablatam auctoritate propria etiam
ex interuallo recuperat, in l.ubi abſunt 1.de tuto.
dat.ab iis, ubi cum deficit iudex cuius auctoritate
eſt dandus tutor uel curator, poſſunt adiri decurio-
nes & coram illis actus expediri ualet, in cap.licet
ex ſuſcepto de for.compet.deficiente in terris Impe
rij tribunali Cæſareo, pōt adiri Apoſtolicum, uel
quando denegat iuſtitiam facere, ut per Doctor.
in l.prima, ſolut.matrimo.præſertim Recentiores.
& hunc caſum referunt ac ſequitur Lud.Rom.in d.
§ de uiſo ſub numero 72.& D.Alci.dicto lib.1.ſub
num.117.
78 Quadrageſimus caſus eſt, † quia teſtamentum
factum à peregrino ſine Romipeta, in præſentia
duorum uel trium teſtium, cum plures haberi non
poſſint, ualet. Ang. in § quod autem in auth.de non
alienan.Mar.in d.§.præterea ſub num.89. & faciunt
quæ diximus cap.præced poſt prin
79 Quadrageſimusprimus eſt. † quia ſi ſtatuto ca-
ueatur ut nullus contractus factus per minorem ua
leat, niſi ſint de illo rogati duo notarij, ſi urgeat ne
ceſſitas, ut in ciuitate reperiantur non duo ſed unus
tantum, ille ſolus poterit conficere inſtrumentum
& ualebit, Angel.in d.§ quòd autem per tex.in l.fi.
in fin.C.de teſtam.& eſt tex.in §.ut neque uer.ſi unū
ſolum in auth.de non alien.quem ibi not.Bar.& idē
Bar.in proem.ff.in princ.ſeq.Io.And. in capitulo ſi-
gnificaſti il ſecundo de homic.col.8.& Mar.in d.§.præ
terea ſub num.89.
80 Quadrageſimusſecundus eſt, † quia licet nota-
rius non poſſit eſſe rogatus de commiſſione ſibi fa-
cta, attamen ſi alius notarius non reperiatur, ipſe ro
gatus eſſe poterit de tali commiſſione ſibi facta, ar-
gum.l.1.§.fi.de uerb.oblig.Marſ.in dicto §.prætere-
rea ſub num.9.
81 Quadrageſimustertius caſus eſt, † quia licet nota
rius unius tribunalis non poſſit conficere acta alte-
rius tribunalis, etiam ex partium prorogatione, ſecū
dum Gulrel.Cune.& Bald.in l.repetita, C. de epiſc.
& cler. glo.in l quicunque C.de execu.& exactor.lib.
12.Bal.in d.l.teſtamentum C.de teſt.& in l.1.de iu
di.Et quamuis ex duobus notarijs ad acta deputa-
tis, unus ſine alio conficere non poſſit, attamen in
caſu neceſſitatis ubi alterius tantum notarij copia
haberi poſſit, is ſolus poterit rogare acta, Marſil.in
dicto

dicto §. præterea ſub num. 91. poſt Imol. in cap. P. & G. de offi. delega. & Fely. in cap. quoniam contra in 24. colnm. & argum. glo. & in cap. non liceat 86. diſtinct. quæ uult quòd quamuis non liceat Epiſcopo aliquem ſubditum ſuis proprijs manibus uerberare ſi delinquat, ſed id facere debeat per aliquem clericum, per ſe tamen id facere poterit ſi clericum non habeat.

82 Eſt autem ſciendum † quòd non ob omnem neceſſitatem permittitur a regulis generalibusque iuris diſpoſitionibus recedi, ſed tantum ob tres neceſſitatis ſpecies, quæ colliguntur ex traditis per Boer. q. 44. ſub num. 27. poſt Bal. in conſi. 20. quem ſecutus eſt Craue. in reſpon. pro genero ſub nu. 94. & nouiſſimè Menoch. d. caſ. 182. de arbitr. iud. ſub num. 31. & ſeq. Quarum altera eſt fatalis, altera naturalis

83 altera legalis. Fatalis eſt, † cum fato caſuque aliquid ita contigit, ut cogamur aliquid etiam inuiti facere hæc enim cum humano conſilio præuideri nequeat excuſat, l. 2. §. ſi eo tempore de admi. rer. ad ciuit. pertin. l. quæ fortuitis, C. de pign. & l. ſi merces §. uis maior locati. cum ſimil.

84 Naturalis eſt, † quæ a natura ipſa progreditur, ut edendi, bibendi, inducendi, ſeruos habendi, domum ruinoſam reparandi, agros colendi, indictas gabellas, collectas, & tributa perſoluendi, ut per Socin. in l. Marcellus §. res quæ ſub numero 2. ad Trebell. Craue. d. reſponſ. pro genero ſub d. nume. 94. & hæc quoque iuſtam reſtrictionis cauſam uel excuſationis ueniam præbet, ut per Doctor. in locis proximè allegatis.

85 Legalis autem eſt, † quæ a lege ipſa procedit, ueluti cum lex iubet filiam a patre dotari, ut in l. ult. §. pen. C. de dot. permiſ. & in l. qui liberos de rit. nupti. quam neceſſitatem præciſam appellat Crau. loco iam cita. in corollar. ſub numero 4. ob iſtamque neceſſitatem reſtringuntur quoque iuris communis diſpoſitiones generalesque prohibitiones alie-

86 nationũ, & ideo † ob hanc & duas alias ſpecies ſuperiores poſſunt bona alias inalienabilia alienari, ut in l. a filia in principio in l. mulier §. cum proponeretur ad Trebell. trad. Bar. & omnes in auth. res quę C. com. de leg. & in l. filiusfamil. §. diui de leg. 1. Bal. in d. conſi. 20. li. 2 Soc. in d. l. Marcellus, §. reſquę ſub nu. 6. Tiraq. de leg. connubia, in glo. 2. ſub num. 277. ex l. Diuus §. cauſa in fi. de pet. hær. l. ſancimus nemini in fi. C. de ſacr. eccl. c. aurum 12. q. 2. auth. ſi captiui. C. de epiſc. & cler. in auth. contra rogatus, C. ad ſen. trebel.

87 Ex cauſa uero illa neceſſitatis † quæ culpabilis affectata, & data opera dicitur, non excuſatur quis, neque inducitur reſtrictio diſpoſitionis iuris communis, l. ſi fideiuſſor, §. ſi neceſſaria qui ſatiſd. cog. §. item tria iuncta ibi gl. in uer. non affectatæ inſtit. de excuſ. tuto. D. Alci. d. lib. 1. in fi. Menoch. d. caſ. 182. ſub nume. 37. cum ſeq. Præterea generaliter ſciendum eſt,

88 † ea quæ pro neceſſitate introducta ſunt, ceſſante cauſa neceſſitatis,ocioſa eſſe, ut dicit D. Alci. d. lib. 1. de verb. ſign. ad fi. per l. Senatus de offi. præſid quod tamen intelligendum erit, ſecundum ea quæ ſupra diximus hoc lib. ad declarationem regulæ, quod ceſſante cauſa ceſſare debet effectus, iur. uulgar. prout etiã ſupra diximus in circumſtantia temporis de introductis tempore belli, quæ caſſante bello debeant quoque ceſſare.

SVMMARIVM.

1 *Interpretationis munus ad quos ſpectet poſtrema in operis parte collocatum eſſe.*
2 *Iuris diuini quam multiplex ſit acceptio.*
3 *An alicui ſit permiſſa iuris diuini interpretatio.*
4 *Papam nihil poſſe contra Euangelium, declaratur. num. 25.*
5 *Papam & Imperatorem contra ius naturale nihil regulariter poſſe, declaratur, num. 27.*
6 *Iure diuino contineri præcepta legis naturæ quæ ſunt indiſpenſabilia.*
7 *Rationem legis naturæ ijs duobus principijs innixam eſſe.*
8 *Papa Deo collatus illo eſt inferior.*
9 *Ius Diuinum formale eſſe ac neceſſarium.*
10 *Papam in ſpiritualibus ius diuinum declarare, diſtinguere, limitare, ac modificare.*
11 *Papam ius diuinum interpretari poſſe, relaxare autem nequaquam.*
12 *Papam ex cauſa limitare poſſe legem Dei.*
13 *Papam non ſolum poſſe diſpenſare ſed etiam ſtatuere augendo uel minuendo.*
14 *Papæ poteſtatis vbi ſit mentio in ijs quæ ſunt de iure diuino non eſſe arguendum a toto ad partem.*
15 *Papam diſpenſare & ſtatuere contra illud Euangelij, quòd in ore duorum vel trium &c.*
16 *Papam contra quatuor concilia ius diſpenſandi habere.*
17 *Papam eſſe generalem Dei vicarium.*
18 *Papam ſupra omnes habere poteſtatem & iuriſdictionem.*
19 *Papam ſuper iuramento & uoto diſpenſandi faculta habere.*
20 *Et in aliquibus dictis D. Pauli.*
21 *Et ſuper diebus feſtiuis ſuper mechanicas operationes.*
22 *Papam eſſe ordinarium totius mundi qui dicitur eſſe illius diœceſis.*
23 *Papam ſolum poſſe regere deliberare, & adminiſtrare ſine conſilio cardinalium.*
24 *Et eſſe maioris auctoritatis quam Sancti.*
25 *Papam ſine cauſa non poſſe diſpenſare contra euangelium, ſecus cum cauſa.*
26 *Papam conſuli in dubijs ſacrarum ſcripturarum.*
27 *Papam contra ius naturale ex cauſa poſſe diſpenſare.*
28 *Præcepta legis diuinæ quomodo dicantur indiſpenſabilia.*
29 *Plenitudinem poteſtatis Papam habere a Deo Optimo Maximo.*
30 *Ius diuinum quamuis formale ex cauſa alterari.*
31 *Imperatorem poſſe diſpenſare contra ius diuinum in ijs quæ pertinent ad eius iuriſdictionem.*
32 *Filio permitti patrem patriæ hoſtem impune occidere.*

Pa-

33 *Patri & marito permitti adulterum occidere.*
34 *Principem poſſe ius diuinum diſtinguere.*
35 *Sacerdotem miſſam celebrantem poſſe aggreſſorem occidere & miſſam perficere.*
36 *Statutum ut bannitus poſſit impunè occidi ualere.*
37 *Neceſſitatis tempore licitum eſſe ſurari.*
38 *Papam & principem ex iuſta cauſa poſſe moderari ius diuinum.*
39 *Papam contra generale eccleſiæ ſtatutum ſine cauſa diſpenſare non poſſe.*
40 *Nec contra iuramentum pariter ſine cauſa.*
41 *Cauſam iuſtam in ijs caſibus non præſumi in Papa nec principe.*
42 *Publicæ utilitatis cauſam iuſtam eſſe.*
43 *Cauſa in principe non præſumitur cum reſcribit contra ea, quæ ſunt iuris gentium.*
44 *Quod procedit quando uellet uti plenitudine poteſtatis.*
45 *Clauſulam de plenitudine poteſtatis inuentam fuiſſe ab adulatoribus.*
46 *Principem quandoque dici uti non tam plenitudine poteſtatis, quàm tempeſtatis.*
47 *Poteſtatem proprie eſſe legitimè poſſe.*
48 *Deum qui omnia poteſt peccare non poſſe.*
49 *Diſpenſationem ſine cauſa rationabili potius diſſipationem eſſe.*
50 *Papa in quibus diſpenſare non poſſit numero 51. & 52.*
53 *Papa an poſſit diſpenſare cum iudeis circa uſuras exigendas & principibus permittere, ut eos fœnerantes tolerent in eorum ciuitatibus & locis num. 54. 55. 56. 57. 58. & 59.*
60 *Iaſo. appellaſſe Caſtrenſem minus timoratæ conſcientiæ qui conſuluit affirmatè.*
Papam poſſe diſpenſare ſuper uſuris publicæ utilitatis cauſa num. eo.
61 *Senatum Mediolani reſcripſiſſe notarijs Laudenſibus dubitantibus conficere inſtrumenta inter Chriſtianos & Iudeos ſuper uſuris ut facerent.*
62 *Hodie frigere in ſtatu noſtro diſpenſationem ſuper uſuris.*
63 *Diuinum ius potiſſime pati diſpenſationem quando non ſimpliciter prohibet, ſed in aliquibus caſibus diſpenſat.*
64 *Papa quomodo diſpenſet ſuper diſſolutione matrimonij.*
65 *Papam non diſpenſare contra præceptum, non mœchaberis.*
66 *Papam non diſpenſare aduerſus ea quæ generalem reſpiciunt eccleſiæ ſtatum.*
67 *Papam non diſpenſare contra Euangelium quantum ad mentem ſed tantum quo ad uerba.*
68 *Nec contra articulos fidei.*

Ad quos ſpectet facultas interpretandi ius diuinum,

CAP. XXXIII.

POſtremus huius operis Liber exposcit ut uideamus ad quos † ſpe
1 ctet interpretatiuæ ſignificationis munus, quam ſumma cura ac diligentia, quinque libris ſuperioribus proſecuti fuimus, & quia potiſſime uerſatur circa ius diuinum, leges, conſtitutiones principum tam pontificias quàm Cæſareas, concilia uniuerſalia, ſtatuta, ſeu leges municipales, priuilegia, reſcripta, iuramenta, ſententias, inſtrumenta, iudicia, dicta teſtium, contractus, & ultimas uoluntates, ideo ſingulatim de uno quoque erit uidendum.
Quid igitur attinet ad primum caput, quod ius
2 diuinum concernit, ſciendum eſt † ius diuinum in duplici eſſe acceptione, prout ſcilicet Diuinum ius accipitur pro illo iure quod a D.O.Max. conſtitutum eſt, & quod habetur in ueteri ac nouo teſtamento, quod alio nomine appellatur, ius naturale & quandoque capitur pro iure ab homine conſtituto ad honorem Dei quod magis proprio nomine canonicum, uel eccleſiaſticũ ius uocatur, ut per gl. & Doctor. in cap. cum de diuerſis de priuileg. lib. 6. ubi Franc. ad finem, & Gemi. in 3. not. Cardin. in c. ignorantiam 38. diſtin. & Fely. in cap. eccleſia Sanctæ Mariæ colu. 15. ſub nu. 42. ad finem poſt Abb. in capit. non debet in tertio not. de conſ. & affini. de conſtitu. quam diſtinct. ſequitur Aurel. Dauid. cap. nono, huius tituli ſub num. 19. & uidetur illa probari ex tex. in cap. 1. & 2. diſt. 1. & in c. 1. 2. & 3. diſtinctio. 3. Accipiendo igitur ius diuinum in priore illa
3 ſignificatione. Quæritur imprimis † an alicui permiſſa ſit iuris diuini interpretatio tam ſi ambigatur de illius uerborum acceptione, quàm ſi agatur de illius extenſione, reſtrictione, aut modificatione, uel relaxatione ſeu diſpenſatione, qua in re pro parte negatiua nõ leuem inijcere ſcrupulum uidetur quod
4 Papa nihil † poteſt diſponere contra euangelium bonus tex. in c. ſunt quidam 11. q. 1. & in c. ſi is qui præeſt, 11. q. 3. & c. cum ergo §. item calaria 23. q. 3. per quæ iura ſic concludit Dec. in c. ſignificaſti in 5. notab. de electio. & in c. quia in tantum ſub nu. 5. eo. titu. per gl. in c. non eſt de uot. & uot. redem. & Inno.
5 in cap. 2. de renuntia. † & regulariter contra ius naturale neque Papa neque Imperator diſponere poſſunt, Bar. & alij in l. ult. C. ſi contr. ius uel utili. pub. Dec. in c. quæ in eccleſiarum ſub num. 25. de conſtitutio. Inſuper iure illo diuino continentur præce-
6 pta † legis naturæ tanquam principia practicæ nota ex terminis quia tendunt ad finale bonum appetendum & malum mortis æternæ fugiendum, ſcilicet peccati, quæ omnino ſunt indiſpenſabilia, & ideo ius naturale dicit eſſe immutabile §. ſed naturalia inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. d. c. 1. & ſeq. diſtinct. 1. & ideo dixit os ueritatis, Amen dico uobis, quia unus apex non præteribit ex ijs donec hæc omnia fiant, & rurſus alibi, cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Ratio enim
7 legis naturæ † quæ duobus illis principijs innixa eſt

bono

bono ſcilicet appetendo & ma'o mortis fugiendo
cum uideatur inſeparabilis eſſe a præceptis legis
naturę, ideo uidetur quoque dicendum aliterquàm
iaceāt iuris naturalis præcepta etiam per Summum
Pontificem accipi non poſſe, Rurſus quia ſummus
8 Pontifex. collatus † D. Opt. Max. ſine dubio illo eſt
inferior cum ille ſit perpetuus ac ſempiternus, om-
nis autem creatura eſt putris & corruptibilis, unde
Philoſophus libro 8. Phiſic. auſcultа. finiti inquit ad
infinitum nulla eſt proportio, quod repetit lib. 1.
de cœlo & mund. & habetur text. in l. filiusfam §. ſe-
cundum uulgarem de leg. 1. unde uidetur ſuccede-
re regula, quod nihil poſſit inferior in legem ſupe-
rioris, l. tertia, in fine & ſeq. de recept. arbitr. l. per mi
norem de iudi.
9 Poſtremo facit † quod ius diuinum formale ac
neceſſarium ita eſſe uideatur ut alterari aut immu-
tari nequeat, argu. l. primæ, § opus nouum de noui
oper. nuntiatio. l. inter cętera de lib. & poſth. l. prima
§. ſi quis ita de uerb. oblig. & eorum quæ tradit Bal.
in l. quoties C. de ſu. & legit. communis tamen Do-
ctorum ſententia eſt in oppoſitum nempe, ut Sum.
10 † Pont. in ſpiritualibus ius diuinum declarare poſ-
ſit, ſi quidem ſi ipſum diſtinguit, limitat, confirmat,
& modificat, ut infra dicemus, multo magis debet
poſſe declarare, arg c. non debet de reg. iur. lib. 6. &
ita ſe habere communem doctorum ſententiam at-
teſtatur Aur. Dauid dicto cap. 9. ſub nu. 24. & hoc
aſſerere in ſpecie uidētur Doc. præcipuè Abb. & In
noc. in capitulo olim de uerb. ſign. Alex. in conſi. 10.
lib. 7. unde Abb. in c. licet de fer. ait Pont. ius diui-
11 num † interpretari poſſe, relaxare autem nequaquā,
& in cap. ſignificatum de regular. ius diuinum tol-
li minimè poſſe, ſecus autem diſtingui & interpreta
ri. Confirmatur, quia & alibi quoque facilius limita
tio iuris concernitur, quàm abrogatio, Bart. in l. ſi
conſtante ſolut. matr. in prin. 9. q princ. ſolu. mat. re-
fert Alex. in conſi. 106. uolum. 1. & in terminis, quod
12 Papa poſſit ex cauſa limitare † legem Dei licet nō
indiſtinctè contra illam ſtatuere probatur, in c. fin.
de fer. cum ſimil. adductis per Fel. in cap. quæ in ec-
cleſiarum colum. 6. de conſtitutio. faciunt quæ ſcri-
bit Alexan in conſi. 1. & conſi. 107. ſub num 12. uol.
1. & Paul. Cita. in tract. de iur. patro. in §. pro ſexta
cauſa ubi plura tradit & Lancelo. Corrad. in templ.
om. car. 69. col. 3. ſub num. 6 §. uſuras debet tollere,
& alijs ſeq. numer. Soc. in conſ. 28. ſub num. 1. & 10.
13 li. 1. affirmans † Pontificem non ſolum poſſe diſpen
ſare, ſed etiam ſtatuere augendo, uel diminuendo
uerbum Euangelicæ legis, pari modo ſtipulantur
ſcripta Fely. in c. fin. circa finem de maio & obedie.
14 dum notabiliter ait † ſi fiat mentio de poteſtate Pa
pæ in ijs quæ ſunt de iure diuino, non eſſe arguen-
do toto ad partem dicendo Papa non tollit ius in to
to, ergò nec etiam pro parte, ut per multa exempla
declarat, præterea poſſe Pontificem limitare ac
modificare jus diuinum ſcribit Innoc. in cap. ſuper
eo de bigam ordinan. eo maximè argumento, quia
15 & ſi † in Euangelio dictum ſit in ore duorum uel
trium ſtare omne uerbum ſecundum tamen ponti-
ficios canones certis in caſibus plures requiruntur,
ut in cauſis Cardinaliū, in c. 1. & 2. 2. q. 4. idem quo
que Innoc. in cap. poſt translationem de renunt. tra
16 dit pontificem † contra quatuor concilia ius diſpen
ſandi habere, c. ſunt quidam 25. q. 1. & 34. diſtin. ca.
lector. Quinimmo eodem c. ſuper eo uoluit Innoc.
licitum eſſe Pontifici Max. Euangelium interpreta
ri, & contra Apoſtolum diſpenſare quia ſit paulo
17 maior adminiſtratione. Rurſus Papa dicitur † ge-
neralis Dei Vicarius aſſumptus in plenitudinem
poteſtatis, ut poſſit in omnibus occurentibus & ne-
ceſſario expediendis conſulere, c. quodcunque 34.
q. 1. Mathæ. 16. & quia uniuerſaliter locutus eſt Pe-
tro, & nihil excepit a iuriſdictione ipſius Petri, cap.
ſi Romanorum 19. diſt. & c. ſolitæ de maio. & obed.
quæ uerba expendit Innocen. in cap. quanto de con
ſuetu. ut intelligātur per uiam iuriſdictionis & præ-
cepti, & quod ſit generalis vicarius in plenitudinē
poteſtatis probatur in cap. non ſunt de pœnit. diſt.
1. cap. de libellis 20 diſtin. & cap. qui ſe ſcit ſecunda
q. 16. ſi igitur in omnibus occurrentibus poterit cō
ſulere & prouidere, poterit quoque interpretari &
declarare ius diuinum, facit quod uoluit Innoc. in
18 cap. quod ſuper de uoto, ut ſcilicet † Sum. Pontifex
ſupra cœteros omnes habeat poteſtatem, & iuriſdi-
ctionem de iure ſaltem tam in iudæis quàm in gen-
tiles delinquentes animaduertere poſſit. Quòd pari
ter ſpectat quòd quamuis Apoſtolus dixerit, uoue
te reddite Domino iuramenta ſiue uota ueſtra, Pa
19 pa tamē † diſpenſandi facultatem habet ſuper iura
mento & uoto 15. q. 6. cap. auctoritate & c. iuratos.
& latius de uoto & uoti redempt. cap. 1. & per tot.
Anchar. in conſi. 124. circa, quo loco ait in aliquib.
20 dictis D. Pauli † Summo Pont. diſpenſandi faculta-
tem eſſe.

Sic etiam uidemus quòd tametſi de iure diuino
feriæ ſint obſeruandæ ac dies ſolennes feſti, & abſti
nendum ſit ab operibus mechanicis ac ſeruilibus, ni
21 hilominus † pontificia conſtitutio aliter fieri per-
mittit ut expreſſim legitur in capitu. fi. de ferijs, ad
ſtipulantur prædictis capitulum Hadrianus & cap.
in ſynode, 63. diſtin. arg. a fortiori arg. auth. multo
magis C. de ſacr. ſanct. eccle. ſi enim ibi Papa Hadria
nus cum uniuerſa ſynodo Regi Francorum tanquā
de eccleſia benemerito ob deuictos illius hoſtes cō
cedit facultatem eligendi Summum Pontificem &
ordinandi ſedem Apoſtolicam, & alia quę ibi ſequū-
tur, multo magis dicendum erit habere facultatem
declarandi, limitandi, moderandique iuris diuini, &
22 eo magis quod dicitur † ordinarius cunctorum, &
quod totus mundus dicitur illius eſſe diœceſis, cap.
cuncta per mundum, & capit. per principalem, 9. q.
3. & dicitur potentiſſimus ſacerdos, capit. nulli faſ.
25. quæſt. 1. & dicit Andr. Sicul. in conſi. primo, col.
8. & per totum libro primo. Quòd ſolus Papa po-
23 teſt † regere, deliberare, & adminiſtrare ſine conſil.
Cardinalium, item æquat quadrata rotundis ſecun
dum Hoſtienſem in cap. cum uenissem de iudi. for-
te ad illud poetæ alludens.

Diruit ædificat mutat quadrata rotundis: Eſt
34 maioris † auctoritatis & poteſtatis quàm ſancti c.
de libellis 20. diſtinct. nec poteſt illi dici, Cur ita fa-

cis

cis cap. in memoriam 19. diſtinct. Ergo dubitandũ
non erit ſed irrefragabiliter concludendum, Summo
Pontifici datam eſſe facultatem declarandi, limitandi
interpretandi, ac moderandi ius diuinũ, qua
aſſertione ſic ſtabilita non obſtant modo ea quæ in
oppoſitum adducta ſunt atque in primis.
25 Quod Papa † non poteſt diſponere contra euangelium,
quia illud intelligitur ſine cauſa, ut Dec. in
dicto cap. ſignificaſti, & in dicto capitu. quia in tantum,
ſecus ubi cauſa ſubeſt, uel ceſſat ratio illorum
aut in totum non diſpenſat, aut abrogat ius commune,
quia tunc in omnibus illis caſibus Pontifex
Max. diſponit contra legem Euangelicam, & in omnibus
caſibus in quibus clarè non loquuntur ſacræ
26 ſcripturæ † ſemper recurritur ad Sum. Pontific. d.
c. quodcunq; 24. q. 1. d. c. ſunt quidam 25. q. 1. cap. licet
in fine, de teſtib. d. c. iuratos 15. q. 6. c. lector 34.
diſtin. Abb. in c. per uenerabilem qui fil. ſint legit.
per c. 1. de immu. eccleſia. Innoc. in c. cum ad monaſterium
de ſtatu mona. & ita uno ore concludunt
Doct. omnes in locis ſupra relatis.

Non etiam releuat quòd regulariter contra ius
27 naturale, non poſſit Sum. Pon. diſponere, quia † illud,
eſt uerum ſine cauſa cum cauſa tamẽ poteſt, ut per
Dec. in dicto cap. quæ in eccleſiarum ſub num. 25.
& ſeq. & per Doct. in dicta l. final. C. ſi contr. ius uel
util. public. & per Doct. in §. ſed naturalia inſtitu. de
iur. nat. gent. & ciuil. & in §. fin. inſtit. de legit. agnat.
tutel. qua igitur ratione, quinimmo etiam fortiore
poteſt Sum. Pontif. ex cauſa tollere, poterit etiam
declarare atque interpretari, nihil etiam monet quod
legis diuinæ præcepta ſint diſpenſabilia deducendo
ut ſupra fecimus tertio loco, quia reſpondetur quòd
28 illud procedit † in ijs quę attinent ad articulos fidei
quæ ſunt indiſpenſabilia, ut declarat Anto. Butr. in
cap. primo, de conſt. & Andr. Sicul. in dicto conſi. 1.
col. 18. lib. 1. quos ſequitur Paul. Cittad. de iur. pat.
§. pro ſexta, ſub nu. 3. per rationes quas illas ſupra in
dubitatiua parte retulimus.

Non obſtat etiam quòd Summus Pontifex Deo
collatus eſt minor illo, & minor in maioris legem
nullam habeat auctoritatem, quia reſpondetur, quod
29 † eam plenitudinem poteſtatis Papa habet a Christo
Ser. Opt. Max. a quo conſtitutus fuit illius Vicarius
in uniuerſo inferiore orbe, in actu conceſsionis
dicti generalis vicariatus, dicto c. ſolitæ de maio. &
obe. & dicto cap. ſi Romanorum, 19. diſtin. vnde nõ
dicitur tanquam homo facere ſed tãquam ipſemet
Deus, cuius eſt Vicarius, & a quo pleniſsimam habuit
poteſtatem, ut ſupra diximus in fundamentis
deciſiuis communis opinio.

Poſtremo non refragatur quod ius diuinum ſit
formale ac neceſſariũ ita ut in aliquo nõ poſſit recipere
30 ad ſeruionẽ quia ut ex cã † receditur a forma, l.
j. in princip. de uerbo oblig. & l. ult. C. de teſtamen.
& tradunt Alex. & Iaſ. in l. 1. & 2. de lib. & poſth.

Sic etiam ex cauſa poterit alterare, interpretari,
ac moderari Summus Pon. textus diuinum, prout
ſupra ſæpius dictum atq; demonſtratum eſt, ita ut
ſolida remaneat firma inconcuſſa atq; indubitata cõ
clutio, Sum. Pontifici competere facultatem declarandi,
interpretandi, limitandi, ac moderandi ius
diuinum in quacunque ſignificatione accipiatur.
31 Extenditur modo imprimis iſta concluſio, quæ
ſupra firmata eſt, ut procedat † quoque in Imperatore
in ijs quæ pertinent ad eius iuriſdictionem, ut
traditur per iuris canonici interpretes in cap. eccleſia
ſanctæ Mariæ de conſtit. Bar. in l. omnes populi,
de iuſt. iur. & per Abba. in c. quæ in eccleſiarum de
conſt. exempli gratia dicit ius diuinum in 3. & 4. pręcepto
Decalogi, habeas in honore parentes, non ſis
32 occiſor, & nihilominus permittunt † iura ut filius
patrem hoſtem occidere impune poſſit, l. minime,
de religio. & ſump. fun. l. ſi adulterium cum inceſtu.
§. liberto de adult. & utrobique Bar. ut de communi
atteſtatur Mar. in l. 1. §. præterea ſub nu. 33. de q.
Gomeſ. in §. fuerat ſub num. 22. inſtit. de actio. Do.
Clar. in §. homicidium ſub nu. 59. quamuis ibi ipſe
contra communem teneat, qua de re dicendum eſt,
prout ſupra diximus hoc lib. cap. 18.
33 Item permittunt patri † & marito adulterum cũ
filia & uxore deprehenſum occidere, l. patri, & l. marito
de adult. & l. Gracchus C. eod. titu. idemque eſt,
& in alijs certis caſib. de quibus per cano. in dicto
c. quæ in eccleſiarum de conſt. Doct. in l. fin. C. ſi cõtra
ius uel utilit. public. Bal. in l. reſcripta, C. de preciu.
imperato. offeren. ubi inquit Principem ius diuinum
24 † tollere non poſſe, ſecus diſtinguere, qua de
re contra Bar. in dicta l. omnes populi, de iuſt. & iur.
Vnde & ſacerdoti miſſam celebranti, ſi quis eũ ag-
35 greſſus fuerit, † permittunt iura aggreſſorem occidere
& non obſtante tali homicidio miſſam perficere,
Dec. in l. ut uim de iuſt. & iur. ſub nu. 8. poſt Ioan.
de Lign. de Bello. capit. 83. uerſicu. tertio quæro, &
Abb. in cap. clerici de uit. & honeſt. cleri. ea quoq;
36 ratione ſuſtinetur ſtatutum † quo cauetur, ut bannitus
impune occidi poſſit, ut per Bar. in dicta l. omnes
populi de iuſt. & iu. Alb. de Roſ. par. 4. ſtatutorũ
q. 17. Alex. in conſi. 114. Bal. in d. l. ſi. Cano. in d. ca.
quæ in eccleſiarum de conſtitu. Iaſ. in l. ubi pactum
poſt nu. 15. C. de tranſ. Dec. in conſ. 217. col. 11. uerſi.
ſed prædictis non obſtantibus, Paſer. Ferr. in conſi.
159. ſub nu. 6. Coz. in conſ. 61. ſub nu. 20. uer. itẽ
talia ſtatuta, Crau. de antiq. temp. par. 4. ſect. uideamus
ſub nu. 7. qui uolunt hoc quoq; ſtatutũ ualere
quod cõe eſſe doct. uotũ docet Clar. in §. homicidiũ
ſub nu. 53. poſt alios a ſe citatos & tanquam fauorabile,
& fundatũ ſuper publica utilitate extendendũ
eſſe, qua de re dicẽdũ eſt ut ſupra diximus l. 7. c. 21.
Sic ẽt in præcepto 5. Decalogi, & ultimo prohibemur
fures eſſe, ac rebus alienis inhiare, & nihilomi-
37 nus † tpe neceſſitatis ac famis uidimus, ſ c. proximo
præcedenti, ſub nu. 24. licitũ eſſe furari. & alienũ ẽt
per uim rapere, tam de iure ciuili q̃ canonico l. 2. §.
ibidẽ agitatur ubi Bar. & docto. notant poſt glo. ad
leg. Rodi. de iact. c. ſi quis per neceſsitatẽ de furt. &
& in c. diſcipulo de conſec. diſt. 5. ex ijs igitur apparet
Principes & legum conditores ſeculares in ijs,
quæ concernunt eorum poteſtatẽ ac iuriſdictionẽ
habere ſimiliter facultatem modificandi, declarandi,
ac reſtringendi iuris diuini. Quæ omnia tanquam
ualde utilia in praxi ſunt notanda.

Hæc tamen omnia procedunt quando Sum. Pon
38 tifex & Imperator ex aliqua iuſta † & legitima cau-
ſa uel naturali ratione mouentur ad modificãdum
uel reſtringendum ius diuinum in ijs quæ ad illorũ
iuriſdictionem ſpectant, ſecus ubi ex nulla rationa
bili atque probabili cauſa mouentur tunc enim po
tius errare, quàm contra ius diuinum diſpenſare cre
duntur Abb. in capit. fin. de conſtit. & in c. fi. de con
ſuetud. facit dictum Innoc. in cap. quanto de conſue
39 tud. ubi ait neque contra generale † eccleſiæ ſtatutũ
abſque iuſta cauſa Papam diſpenſare poſſe, & ſi
id facere admittatur illi reſiſtendum eſſe, cui nõ eſt
abſimile quod ſcribit Abb. in c. ſignificaſti. de elect.
40 Papam † nulla cauſa legitima ſubſiſtente contra iu-
ramentum diſpenſare non poſſe, idemque ius eſſe
in cæteris omnibus quæ ad ius Diuinum ſpectant,
neque in eiuſmodi caſibus in dubio cauſa iuſta præ
41 ſumitur † in Sum. Pontif. aut in principe Abb. in di-
cto capitulo quanto, de conſuet. Oldra. conſil. 287.
Roma. conſi. 484. quamuis aliàs præcipue in Papa
iuſta cauſa regulariter præſumatur, clemen. prima,
cum ibi nota. de probatio. glo. in l. relegati. in uerſi.
ex aliqua de pœn. per Cyn. in dicta l. reſcripta, C. ſi
contra ius uel utilit. public. Alexand. in conſi. ſecun-
do, uolumine primo, & iuſta cauſa intelligeretur
42 † uelnti ſi propter publicam utilitatem contra ius
diuinum diſpoſitio fieret, dicto cap. licet de fer. fa-
ciunt quæ ſcribit Dec. in conſ. 544. colum. pen. poſt
medi. Gozad. conſi. 46. colum. 7. circa medium, Cra
uet. in conſ. quinto, ſub num. quinto.
43 Quinimmo quando Princeps reſcribit † contra
ea quæ ſunt iuris gentium iuſta cauſa in illo non præ
ſumitur, ut ſcribit Iaſ. in l. quominus de flumi. in 3.
not. & in l. ſi teſtamentum colum. prima, poſt me-
di. C. de teſtam. ubi Fulgo. Roma. & Corn. qui ita ſe
habere communem opinionem dicunt Curt. Seni.
in conſi. 49. colum. pen. cum infinitis prope auctori
tatibus quas adducit Craue. in dicto conſi. quinto,
colum. 3. uerſ. rurſus ſub dicto num. 5. & conſi. 103.
ſub num. 15. Didac. lib. 3. uaria. reſolutio. capitulo
6. ſub num. 2. uerſicu. ſexto hanc, ubi ſtrenue hanc
partem tuetur aduerſus eos qui diuerſam opinio-
nem probant Bello. conſi. 2. ſub num. 14. Et habet
44 † hoc etiam locum quando uellet uti plenitudine
poteſtatis uel abſoluta eius poteſtate, ſine cauſa ut
uult Didac. loco ſupra cita. ſub nu. 8. & 9. Vàſq. lib.
primo, illuſt. controuer. capitulo quinto, ſub nu. 21
& 22. quicquid uoluerit Caſt. in dicta l. ſi teſtamen
tum Cyn. & alij in dicta l. ult. C. ſi contr. ius uel uti-
lit. public. & eſt communis Docto. ſententia, ut ſcri
bit Crauet. in loco ſupra relato Soc. in conſil. 164.
ſub num. 7. uer. ſecundum fundamentum lib. 2. Boſ
ſi. in titu. de princ. ſub num. 190. Moder. ad Dec. in
conſi. 588. ſub num. 4. & ad conſi. 269. ſub nu. 5. qui
bus locis hanc ueram & cõmunem, contrariam fal-
45 ſam † & adulatoriam eſſe teſtatur, & apud Pop. Ro-
ma. a quo omnis poteſtas in principem tranſlata eſt
l. j. de conſt. prin. l. 2. §. nouiſſimè de orig. iu. & §. prin
cipum placita inſt. de iur. nat. gent. & ciuil. nunquã
cognita fuit iſta clauſula plenitudinis poteſtatis &
habet pro indubitata Iaſ. in l. Barbarius ſub nu. 35.
ubi ait Aug. cõtrariũ affirmantem malo & arrogã
46 ter loqui, quia tunc dicitur princeps uti † non tam
plenitudine poteſtatis quam tempeſtatis Soci. con
ſi. 287 li. 3. & conſ. 64. li. 2. Soc. iun. conſi. 65. lib. 3.
Craue. de antiq. temp. par. 1. ſectio. non omitto ſub
47 nu. 3. Propriè n. † poteſtas eſt legitimo poſſe, cum
nõ poſſe dicamur, quod cũ iniuria poſſumus, nam
hoc pacto potentia non eſt ſed deficientia quædã,
48 ideoque Deus qui omnia poteſt, † peccare non po-
teſt, cum ſit defectus quidã Bal. conſi. 326. ſub nu. 2.
& 3. lib. 1. & propterea dicunt iuris Pontificij Inter
pretes q. ſi Sum. Pontifex facit diſpenſationem ſine
cauſa legitima, ac rationabili, dicitur illa eſſe non
49 † diſpenſatio ſed diſſipatio, Ioan. Andr. Butr. Abb.
& alij in c. de multa, de præben. Spe. in tit. de diſpen
ſa. in prin. & plenius Petr. Gam. de offic. legat. a la-
te lib. 10. ſub nu. 3. Prætereà ſupra firmata conclu-
ſio procedit, quando facultate illa ad actum reda-
50 † ctũ non reſurgit peccatum, ſecus ſi ex te reſurgeret,
ueluti quia ſummus Pontifex diſpenſaret, q. abſque
baptiſmo, & confeſſione quis ſaluus eſſe poſſet, Feli.
in c. 1. uerſ. ſeptima & ultima declaratio de conſt. ſi
enim nec conſtitutio nec cõſuetudo aliqua per quã
inducitur delictum ualet, c. erit autem 4. diſtin. c. fi.
de conſuet. ergo nec diſpenſatio aut declaratio uel
reſtrictio facit pulchrũ ac ualdè inſigne dictũ Spe-
cu. in tit. de leg. §. nunc de ipſorum, uer. ſunt &, quo
51 loci inquit, q. † in ijs in quib. ſecundum diuinã legem
crimẽ cõmittitur, ut in furto & rapina 14. q. 5. c. ſi pœ
nale, non poteſt Papa diſpenſare, quominus fiat re-
ſti. cũ pœnitentia c. cum de uſur. c. ſi quod & c. multæ
14. q. 5. huc quoq; pertinet quod dicitur contra ius
52 † diuinũ Papam minimè diſpenſare poſſe quoties
animæ periculũ uerſatur, ueluti ſi diſpenſaret cõtra
1. & 2. præceptũ decalogi, & contra articulos fidei,
ſupra diximus, & tradit Citad. de iu. pa. §. pro ſexta,
ſub nu. 3. Conferũt aũt prædicta ad tractatũ in quo
doct. acerrimè altercãtur, nunquid Sum. Pontif. cũ
53 iudeis diſpẽſare poſſit † ſuper uſuris exigendis, laicis
que principib. cõcedere, ut in eorũ ciuitatib. iudeos
habeant ſub uſuris mutuãtes? Cũ uſuræ citra animæ
perniciẽ exerceri nequeant, ut potè iure diuino pro-
hibitæ, c. quia in oĩbus & c. ſuper eo de uſur. & apud
Lucã, mutuũ dantes nihil inde ſperãtes & Sum Põ-
tifex nõ uideat̃ habere facultatẽ diſpenſandi ubi aĩę
periculũ uertitur ut quippiã aĩæ ſaluti contrarium
54 emergit. Cõtraria tñ opinio † uĩ poſſe defendi, q̃a
ut tollat̃ Sum. Pontif. meretrices ꝑ ꝑ ſcandalũ uitan
dũ in ciuitate ut dicit Iaſ. in l. cũctos populos ſub nu.
57. in 2. lect. C. de ſum. tr. & fid. cat. & probat text. in
c. inter opera de ſpon. quẽ inducit ad hoc Alex. in cõ
ſi. j. ante nu. 8. li. 2. Sic ẽt dẽt poſſe tolerare iudeos
mutuãtes in ciuitate laicis q̃a hoc pacto euitantũ fur
ta, latrocinia, ac rapinę quę frequẽtius a malis ac p-
ditis hominib. cõmitterẽtur, ut dicit Aurel. Dauid
d. c. ult. ante nu. 18. & Lanc. Corrad. in d. eius templ.
omn. iudicum car 69. columna tertia, ſub numero
quinto, §. quartodecimo, ſub titulo uſuras tolerare
ubi & in ſeq. num. defendit hanc opinionem, quæ
confirmatur ex ijs quæ pleniore ſtylo tradit Alex.
in conſi. primo, & 2. & conſi. 107. ſub num. 12. lib. 2.

ac conſi.octauo,lib.ſexto, ubi multis argumentis
ex profeſſo defendit hanc opinionē & reſpondet ar
gumentis contrariæ partis Socin. in conſilio 28.
volumine primo,ſub num.1.& 10. Fely.in c.fin. de
maior.& obedien.Ant.de Roſell.in tract.de concil.
in cap.an Pontifex poſſit contra Apoſtolum, Marſ.
in l.de nno quoque ſub nu.12 de re iudica. quate-
nus uolunt Sum. Pontif.contra ius diuinum poſſe
ex cauſa diſpenſare,ſtatuere, augere, minuereque
illud idem,ac reſtringere,limitare,declarare & mo-
derari,prout etiam ſupra latius docuimus, nam &
hic cauſa euitandorum delictorum debuit per-
miſſum eſſe ſummo Pontifici iudeis permittere,
aut ſaltem tolerare, ut mutuentur, ſub uſuris ipſis
55 laicis Chriſtianis,tametſi † regulariter non diſpen-
ſet .contra legem Dei nec ſuper uſuris cap. ſuper eo
de uſur.

Accedit quod ut ſcribit Anch.conſi.243. Chri-
ſtianisſimus, non uidetur ex huiuſcemodi con-
ceſſione, aut toleratione aliquod reſurgere pec-
catum aut periculum animæ. Nam quantum
ad iudeos res de ſe nota eſt cum iam ob eorum duri
56 tiem ac peruicaciam † damnati ſint ut in eorum p
uerſis ac deprauatis uſibus tolerandi eſſe uidean-
tur, cap.qui ſincera 4. diſt. & dicuntur eſſe foris ex
traque gremiom eccleſiæ,ita ut de illis eccleſia nul
lo modo curare debeat cap.gaudemus de diuor &
tradit Iaſ.in dicta l.prima,in prima lect. C. de ſum.
trini.& ſid.Cat.& Alex.in dicto conſi.primo,& con
ſil.a.lib.2.& conſi.octauo,lib.ſexto.

Aut reſpicimus perſonas orthodoxorum recipiē
57 tium ſub uſuris † & tunc quoque peccatum non re
ſultat teſte Hoſtien. In dicto capitulo ſuper eo de
uſur.Archidiac.in capit.monet 22. quæſt.1.Imol.
in cap.debitores de iureiur.& in capitulo primo,de
uſur.& hanc opinio.firmauit quoque Caſtr.in conſ.
380 in antiquis quod eſt 295. cum ſeq. lib.2, Ioan.
Campeg. in tracta.de dot.q.49 & Lancelo Corrad.
& Aurel. Dauid in locis ſupra citat.

Scio tamen pleroſque eſſe qui prorſus reprobēt
58 ſupra relatam ſententiam & dicant † Alexan contra
morem ſuum malè conſuluiſſe in dicto conſilio pri
mo,ſecundo,& 107.libro ſecundo,& conſ.octauo,
libro ſexto,ut nuncupat in aſſeruit Mode.Pariſ.ad
dictum conſilium primum Alex.& in conſuetudine
Pariſi.§.primo,gloſſ.nona,ſub numero 19. ubi di-
59 cunt ſummum Pontificem non poſſe † facere quin
uſura ſit uſura,nec ex qualibet cauſa poſſe permitte
re iudeis,ut mutuētur ſub uſuris,per dictum capi-
tulum ſuper eo de uſur.& ea quæ ſcribit Ioan. And.
in capitulo peccatum de regu.iur.lib 6.in mercuria
libus Ang.de Clauas.in uerſiculo uſura ſecundo, §.
14.& latiſſimè Alexan.de Neuo in conſi.ſuo contra
iudeos fœnerantes ubi confutat rationes Angel.de
Caſtro & Magiſtr.Calcan.qui conſuluerant pro iu-
deis;Papam poſſe diſpēſare, ut communitas poſſet
concedere iodeis licentiam ſœnerandi,& per ea quæ
ſcribit Mag.Corrad.de contract.in ſuo Sepiemper
tracta.ſecundo,quæſtio.25.26.27.& 28.& propie-
rea Iaſ.in dicta l.prima,lectura ſecunda,ſub nu.32.
60 cum ſeq.exclamat † ſe malle in hac quæſtione diſce
re,quàm docere & inuehit contra Paul. Caſtrenſ.
qui contrarium in dicto conſilio 286.conſuluerat,
quaſi uti uirum nimis timoratæ conſcientæ illum
uelit arguere,& uidetur in hoc hæſitare de poteſta
te ſummi Pontificis

Ego tamen in hoc non dubito de poteſtate ſum
mi Pontificis,per ea quæ ſupra dicta ſunt, & tradit
Alexan.in tribus illis ſupra citatis conſilijs, nam ſi
contra legem Diuinam poteſt Sum.Pontif.limitan
do diſpenſando moderando,augendoq; & minuen
doq; ſtatuere,ut in c.fi.de conſuet.& in c.fi.de fer.&
tradit Fel.in d.cap.quæ in eccleſiarum colum.ſexta,
cum alijs ſupra citatis, & utilitas publica, ut ſupra
uidimus eſt cauſa iuſta,idonea,& ſufficiens pro limi
tatione,uel diſpēſatione iuris diuini ſum.igitur Pō-
tifice permittente iudeis,ut fœnebrem præſtent pe
cuniam id planè in commodum populi Romani ac
ciuitatem tendit ob euitationem ſcandalorum, fur
torum, latrociniorum,ac rapinarum, ut ſupra dixi
mus neque uſuræ in totum ac indiſtinctè permittā-
tur ſed aliquibus tantum in locis, & ita non prorſus
abrogatur ius Diuinum nec peccatum incurritur,
ut docent Anchar.Alex.Caſt.Campeg.Aur.& Cor
ra.in locis proximè citatis, ſed tamen in aliqua par-
te ius tale derogatur, quod fieri poteſt ut ſæpius
dictum eſt,ergo &c.refert Lancel.Corra. dicta car.
69 eius templi om.iudi.in 4.quòd cum quandoque
61 collegii † notariorum laudenſium religione,ut ar-
tratur,motum non pateretur notarios laudenſes cō
ficere inſtrumēta inter iudeos,& Chriſtianos ſuper
uſuris conſultū ſuper hoc Excel Mediol Senatū de-
creuiſſe,notarios poſſe ac debere talia inſtrumenta
cōficere,& q ita obſeruatur,& in eo ampliſſimo or
dine quotidie audiantur cōtrouerſię,quę inter Chri
ſtianos,& iudęos oriuntur ſuper his negotijs, & ab
62 eodē decidūtur,hodie tamē friget † in ſtatu Inſubrū
iſta diſputatio,cū publice euulgatis edictis,prohib.
ti ſint grauioribus pęnis hæbrei mutuas fœnebres pe-
cunias dare cath.Chriſtianis. Non terātempus in
reſoluendis cōtrarijs argumētis cū plenè diligenter
atq; exacte diluuntur ab Alex.d.conſ.1.& 2.& præ-
ſertim in primo per tres col. qui omninò uidendus
erit & præcipue ſub nu.8.ubi declarat tex. in cle.1.
de uſur.poſt Caſtr.in d.conſi.295.lib.2.

Declarāt rurſus hāc cōcluſionē ſic ſupra firmatā
63 doct.ut maximè locum ſibi uindicet † qñ prohibitio
ſimpliciter nō ſit iure diuino,ſed aliquando ēt eodē
iure cōceditur cōtra dictū pręceptū,ueluti in pręce
pto,nō ſis occiſor,nā ſimpliciter hominis occiſio nō
prohibetur qñ eadē lex diuina permittit, ut occida
tur q gladio ferierit,ut dixit Petro os ueritatis,ideo
princeps poterit certis caſib.ubi lex diuina uetat ho
micidium, permittere, ut in l. patri, & l. marito
de adulterijs, & in l.gracchus, C.eodem titulo,
cum ſimil. a me ſupra in diſcuſſione ipſius princi-
palis concluſionis citatis Sic etiam iubet lex diuina,
quos Deus coniunxit homo non ſeparet cap.ex pu
blico de conuerſio.coniugato. capitu. quos Deus,
33.quæſtio ſecunda, Pontifex tamen ſummus mo-
64 deratur † ut locum non habeat ſi unus ex coniugi
bus cum alterius conſenſu religionem ingrediatur

dicto capitulo expublico cum ſimil. Bald. in dicta l. final. C. ſi conta ius ual utilit. public. Rip. in rub. ſol. matri. ſub num. 25. uel aliter accedat diſpenſatio ſummi Pontificis, ut Doctor. in locis ſupra citatis,
65 Aliud eſt in præcepto non mæcaberis, quia † non reperitur a lege Diuina facta fuiſſe aliqua conceſſio aduerſus tale præceptum, & ideo etiam ſi lege municipali permittatur ut Bannitus poſſit impune offendi, non tamen poterit mulier bannita inuita cogi adulterium pati, ſecundum Bald. in dicta l. fin. poſt numerum quartum, C. ſi contr. ius uel utilit. public. cuius opinio communiter approbatur, ut dicit Deci. in dicto capitulo quæ in eccleſiarum ſub numero decimoſexto, Gig. de penſio. quæſtio. 18. ſub numero ſecundo, & Don Ant. de Padil. in l. tranſigere ſub numero 73. C. de tranſact. quibus accedit Clar. in §. homicidium ſub numero 56. qui ait. ſibi magis placere hanc opinionem Bald. & communem, quicquid in oppoſitum tenuerit Nell. de banni. in ſecunda parte, ſecundi temp. quæſtio. 46. quia cum ſtatutum tale de bannitis impunè offendendis ſit factum ob quietem publicam, adulterium commiſſum cum muliere bannita nihil attinet ad quietem publicam, & ideo cum ſit commiſſum præter mentem ſtatuti, non eſt impunitum relinquendum.

Quando etiam aduerſus ea quę generalem reſpi-
66 cerent eccleſiæ ſtatum † Sum. Pontif. diſpenſaret contea ius diuinum non ſuſtineretur ea diſpenſatio Innoc. in c. ſuper eo de bigam ueluti ſi generaliter diſpenſaret, ne ab eccleſiaſticis decimæ perſoluerentur, cum decimæ de iure diuino debeantur, capit. tua nobis de decim. uel ſi generaliter diſpenſaret ut clerici poſſent coram iudicibus laicis conueniri, capitulo ſi diligenti ad finem de for. competenti. in capitulo eccleſia ſanctæ Mariæ ſub numeto quarto, de conſti.

Vel quando contra mentem iuris diuini diſpenſaret. iuxta not. in cap. poſt translationem de renuntia. Aurel. dicto capitulo ulti. ſub num. 33. qui ita in-
67 telligit Abba. in cap. ſignificaſti de electio. † dum dicit Papam non poſſe diſpenſare contra Euangelium, nam intelligitur quantū ad mentē, ſecus quo ad uerba. Verba, n. poſſunt limitari, reſtringi, declarari ac modificari ſed ſemper ex mente iuris diuini, ſecus ſi limitatio uel declaratio aut modificatio uel diſptuſatio eſſet cōtra mentem quia ſemper illa immota manet ac immutabilis iuxta illud, mens im-
68 mota manet. Idem eſt † quoque ſi aduerſus articulos fidei fieret diſpenſatio, uel primum & ſecundū præceptum Decalogi, quia nulla eſt Sum. Pontificis auctoritas aduerſus prædicta, ut per Innoc. in d. c. ſuper eo de biga. Abb. & Fel. & alios in dicto capitulo quæ in eccleſiarum, Cittadi. in dicto tractatu, de iure patronatus, §. pro ſexta, cum ſocijs ſupra citatis.

S V M M A R I V M.

1 *Papam interpretari ius canonicum, Imperatorem ius ciuile.*
2 *Eaque duo dignitatum culmina paribus paſſibus ambulare.*
3 *Delegati a Principe & a lege eandem eſſe poteſtatem.*
4 *Ius diuinum per ius ciuile modificari poſſe.*
5 *Reſcripta priuilegia, & alias diſpoſitiones a iure ciuili interpretationem recipere.*
6 *Imperatorem iura ciuilia interpretari.*
7 *Supra ius eſſe.*
8 *Et contra leges ciuiles plerunque reſcribere ac priuilogia concedere.*
9 *Papam poſſe modificare ius ciuile.*
10 *Leges non dedignantur ſacros canones imitari.*
11 *Papam poſſe in vtroque foro dubia explicare.*
12 *Iuri canonico ſtari in foro ciuili, vbi caſus non eſt deciſus de iure ciuili.*
13 *Papam ius ciuile tollere poſſe, quantum ad cauſas ſpeciales, & quantum ad forum eccleſiaſticum.*
14 *Non etiam quo ad forum temporale.*
15 *Imperatorem poſſe ius canonicum interpretari.*
16 *Ius canonicum in terris eccleſiæ, ciuile in terris imperij ubi de peccato non agitur, ſeruari.*
17 *Iuri ciuili in foro eccleſiaſtico ſtari in ijs, quæ non ſunt deciſa de iure canonico.*
Ius canonicum a iure ciuili, & a principe diſtingui. num. 18.
19 *Sacros canones & leges iuſtiſſimas ab eodem fonte profectas eſſe.*
20 *Imperatorem poſſe ius canonicum diſtinguere quantum ad laicos.*
21 *Imperator an poſſit aliquid fauorabile eccleſiis ſtatuere ambiguitur, ſed nihil præiudiciale ſtatuere poſſe pro abſoluto habetur, nu. 22.*
23 *Lex ſiue ſtatutum uires capit a conditoris poteſtate.*
24 *Imperator in eccleſiaſticas perſonas neque in earum res nullum ius habet.*
25 *Niſi eſſemus in ijs quæ ad publicam utilitatem uel publicum reipublicæ ſtatum attinent.*
26 *Statutum laicorum loquens in rem, & prohibens alienationem in non ſubditos clericos quoque conprehendere.*
27 *Mens ſtatuti quando eſt rem afficere, non debet haberi ratio perſonarum.*
28 *Noua conſtitutio in §. collegijs de pœnis declaratur, numero 29.*
30 *Alios eſſe caſus quibus ſtatutis laicorum clerici ligantur.*
31 *Iuris Pontificij interpretationem regulariter ad Sum. Pontificem ſpectare.*
32 *Interpretari legem eius eſſe, cuius eſt condere, numero 33.*
34 *Papa in ijs quæ ſunt poſitiui iuris ſe gerit pro animi libito.*
35 *Diſputare de ijs quæ fiunt a Papa, non conuenit.*
36 *Quia omnia poteſt.*
37 *Statuta laicorum, an iuramentum tollere poſſint.*
38 *Statutum Mediolanenſe, & Ticinenſe quo tollitur auth. ſacramenta puberum, quomodo ualeat, nu. 39.*
Satuentes quamuis facere non poſſint, quominus iurans teneatur reddere iuramentum Deo, poſſunt tamen tollere vires obligationis, quæ ex iuramento proficiſcuntur, quantum ad ciuiles effectus, facien-

faciendo contractum nullum, ibid.
40 *Idemque eſt quantum ad impediendam præſtationem iuramenti.*
41 *Et quando doli mali uel fraudis præſumptio ſubeſt.*
Siue ea ratio ſit expreſſa, ſiue unica tantum afferri poſſit.

Ad quos ſpectet facultas interpretandi leges tam Pontificias quàm Cæſareas.

CAP. XXXIIII.

QVantum ad canones & leges ſeu
conſtitutiones tam Pontificias
1 quam imperiales dicēdum eſt
† quòd quā ratione Papa & Im
perator poſſunt ius diuinum
declarare, ut ſupra uidimus. Sic
etiam leges & canones eos poſ-
ſe & debere interpretari, l. ult. C. de legi. ibi & leges
interpretari ſolo dignum eſſe Imperio oportet, c.
inter alias de ſent. excommu. l. in prætorijs de præ-
tor. ſtipulatio. glo. in c. cum ueniſſent in uer. iudica-
ri de iud. ubi dicitur ad Papam & Imperatorem ſo-
los leges & canones pertinere interpretari, quia ad
eos ſpectat tales conſtitutiones concedere, parib.
2 † enim paſſibus duo hæc dignitatum culmina pro
cedunt, ut habetur in cap. ſolitæ de maio. & obedi.
Vnde & Papa & Imperator leges animatæ in terris
uocantur, ut in auth. de conſuli. in fin. cap. & ſi ſunt
3 9. q. 3. & delegatus † a Principe delegatus a lege eſ
ſe dicitur l. prima, de offic. eius & l. & quia de iuriſ.
om. iudi. Vnde Bald. in dicta l. ult. C. ſi contr. ius uel
4 utilit. public. ius diuinum † per ciuile modificari
poſſe ait, & diſtingui ſequent. Abb. in capitulo fi-
nā. de conſuetud. Bald. in authen. excipitur, C. de
bon. quæ liber. in auth. hoc amplius C. de fidei-
commiſſi. Alexand. in l. cum mulier ſolut. ma-
trimo. & in l. more de fer. ergo ab eodem iure a for
tiore interpretationem recipient ſtatuta, priuile-
5 gia reſcripta † atque aliæ eiuſcemodi diſpoſitiones
iuxta nota. in l. ſecunda, C. de noxal. in capitulo.
cum dilectus de conſuetudi. in l. ſi quando C. de in
offi. teſt. in c. cauſam quæ de reſcript. in cap. ad no-
ſtram de iureiur. & latius ſupra proſecuti fuimus li-
bro octauo.

6 Sed quamuis iuris ciuilis interpretatio † ad ip-
ſum imperatorem ſpectet, dicta l. final. C. de legi. &
l. non ambigitur eo. tit. in pandect. quia Imperator
7 ſupra ius † eſt, & ipſum tollere poteſt capitulo pro-
poſuit de conceſſio. præbend. Innocen. in d. c. quæ
in eccleſiarum de conſtitutio. & ideo contra ius cō
8 mune & leges ciuiles † non raro reſcribit, & priuile-
gia concedit, ut refert Cardin. in clem. prima, de te-
ſti. per l. ſecundam, C. de offic. præfec. prætor. & dici
tur eſſe ſolutus legibus, l. digna uox. C. de legibus,
9 & l. princeps eod. titu. Attamen Sum. quoque Pon-
tif. † modificare ius ciuile, & etiam tollere poteſt,
c. cum eſſes de teſtām. & c. conſtitutiones decima
diſtinct. & per Spec. in tit. de diſputa. §. porrò in fi.
10 facit, quia leges non dedignantur † ſacros canones
imitari, §. fina. in auth. de eccleſia. titul. & in auth. de
Mona. §. ſancimus not. in l. prima, C. de ſum. Trin. &
fid. cathol. Bald. in auth. ad hæc C. de uſuris & in l.
cum anterioribus C. de tempor. appellatio. ubi in-
11 quit Papam † poſſe in utroque foro dubia explica-
re, quia Papa maior ſit imperatore, & in ſpecie, q̄
a iure canonico ius ciuile interpretationem capiat
patet ex nota. in cap. licet de for. compet. & in c. per
venerabilem qui fil. ſint legit. tradit Alex. in l. quidā
conſulebant in princ. de re iudica. quo fit ut etiam
12 in foro ciuili in ijs quæ deciſa † non reperiuntur a
iure ciuili ſtatur iuri canonico Deci. in cap. eccleſia
Sanctæ Mariæ ſub numero 31. de conſtit. qua de re.
late per Alex. in l. prima, de dam. infect. ſub nume
ro 10. in l. quidam conſulebant ſub nu. 2. Fel. And. Si
cul. in capitulo dilecti de iudi. & in materia pecca-
ti Bar. in l. priuilegia, C. de ſacr. eccleſ. & Iaſ. in l.
poſſideri §. genera de acquir. poſſ. ſub num. 18. Cyn.
in auth. caſſa, C. de ſacr. eccleſ. glo. & doct. inſtit. de
nupt. in prin. Cano. in c. clerici de iudi. & in cap. pri-
mo, de noui oper. nuntia. glo. & Doctor. in §. hacte
nus inſtit. de gradi. unde apparet intelligendum eſ-
ſe quod ſupra dictum eſt Papam ius ciuile tollere
poſſe, uerum eſſe, quantum ad cauſas ſpirituales,
13 † & quantum ad forum eccleſiaſticum, ut not. in di
cto cap. conſtitutiones, & latius in capitulo ſecundo
de reg. iur. lib. 6. & in alijs locis ſupra cita. & propte
rea dicit Fely. in capitulo canonum ſtatuta de con-
ſtitu. quod licet Papa legibus ſecularibus ſolutus ſit
14 † illas tamen quod ad forum temporale attinet tol
lere non poteſt, in quam ſententiam facit quod di-
citur ius canonicum ciuili præualere, in ſpiritualib.
ac in terris eccleſiæ & quoties de peccato tractatur,
Item inter perſonas eccleſiaſticas capitulo quod cle
rici de for. compet. Iaſ. in dicto §. genera ac in l. 1. C.
de ſec. nupt.

15 Sic etiam ē contra uidetur permiſſum eſſe † im-
peratori ius canonicum interpretari, ſi quidem cū
ex præcedentibus conſtet illum ius diuinum ex cau
ſis limitare, ergo multo magis ius canonicum, q̄d
uidetur etiam ſentire Abb in capit. in omni de teſt.
Rurſus ſi princeps, ſiue lex ciuilis pontificium ius
ſupplet, capit. in adiutorium, decima diſtinct. igitur
nihil impedimento erit quominus ius canonicum
declarare poſſit. Hinc fit ut licet in locis ſiue in ter
ris eccleſiæ ius canonicum regulariter ſeruari de-
16 beat † & ciuile in terris Imperij, quoties ſaltem de
materia peccati non tractatur, ut ſupra diximus, &
not. glo. & cano. in capitulo ſecundo de arbitr. Dec.
in l. priuilegia, C. de ſacroſan. eccleſi. Alexand. in l.
prima, ſoluto matrimonio, & in alijs locis ſupra cita
tis, tamen quando aliquid clarè deciſum iure ciui
li reperitur, quod ſecundum ius canonicum ambi-
17 guum eſt, † uel nullo pacto determinatum, etiam
in foro eccleſiaſtico iuri ciuili ſtari debet, ut per
Abba. & alios in capitulo primo, & ſecundo, de
operis noui nuntia. Bartolus in dicta l. priuilegia,
C. de ſacroſ. eccleſi. Iaſ. in præludijs ad titulum qui
feu dar. poſſunt ſub num. 63. qui habetur poſt ti-
18 tulū de iur. emphiteuti. & quòd ius canonicum † a

iure ciuili & a principe diſtinguatur expreſſe uoluit Bal in dicta l. fi. C. ſi contr. ius uel util. publi. ſequitur Alex. in conſi. 188. lib. 7. unde Bal. in eius tractat. de ſciſmate circa princ. ait Imperatorum ſanctionibus uti nos poſſe ad canonum interpretatio-
19 nem, quoniam † ſacri canones & leges iuſtiſſimæ ex eodem fonte nempe diuino proceſſerunt, auth. quo mo. oport. epiſ. in princ. unde leges canonibus confirmari, & canonum ambiguitates legibus reſolui, quemadmodum per diſcurſum gloſſarum utriuſq; iuris luculenter deprædenditur.

20 Hæc tamen intelligenda ſunt † locum habere reſpectu perſonarum laicorum, & quantum ad temporalia in locis ſibi ſubiectis, ſecus eſt quantum ad ſpiritualia & quantum ad perſonas eccleſiaſticas, quia in ijs attenditur ius canonicum, ut per Bar. & alios in dicta l. priuilegia, C. de ſac. eccle. in d. capit. primo & ſecundo, de oper. nuntia. Fab. Ang. & Por. poſt gloſſ. in dicto §. hactenus inſtitu. de gradibus, Alex. & Iaſ. ac alios in locis ſupra citatis, nam ta-
21 metſi ambiguum ſit, an Imperator † poſſit aliquid ſtatuere, quod fauorabile ſit eccleſijs ac eccleſiaſticis perſonis abſque Sum. Pontifi. aſſenſu. cap. fin. de ſolutio. & tradunt Docto. in dicto cap. quæ in eccleſiarum de conſtit. Attamen illud indubitatum eſt, eundem Imperatorem per legem ſuam quantum-
22 uis generalem † nihil ſancire poſſe ipſis eccleſiaſticis perſonis, aut earum rebus præiudicium afferens capitulo primo, ubi cano. omnes de oper nou. nunt. Abb. Fel. & reliqui in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ de
23 conſtitut. quia lex ſiue ſtatutum iures capit. † a cōditoris poteſtate, l. ult. de iuriſ. omn. iud. cap. a nobis de ſenten. excom. Bar. in l. omnes populi in prima principali quæſt. de iuſt. & iur. Bald. in l. final. C. de iuriſd. om. iud. quibus accedit Deci. in dicto cap. eccleſia ſanctæ Mariæ ſub num. 24.

24 Imperator autem in eccleſiaſticas † perſonas ac earum res nullum ius habet nullamque poteſtatem dicto capitulo eccleſia ſanctæ Mariæ cap. bene quidem & cap. cum ad uerum. & cap ſi Imperator. 96. diſtin. capitulo inter hæc 23. quæſt. ſecunda, ubi dicitur quod ſancta eccleſia mundanis legibus nunquam conſtringitur cum ſimil. citatis a Deci. in dicto capitulo eccleſia ſanctæ Mariæ, ſub numero uigeſimoquarto.

25 Niſi eſſemus in ijs † quæ ad plublicam utilitatem & publicum reipublicæ ſtatum præſeruandum attinent, quia in ijs ligantur Clerici & eccleſiaſticæ perſonæ ſtatutis laicorum per ea quæ locupletiſſimè ſcribit Andr. Sicul. in conſilio primo, ſub numero ſeptimo, & pluri. ſeq. & per totum illud conſilium libro tertio. & conſilio uigeſimonono, lib. quarto, ſub nume. quarto, quibus in lucis duas refert pulchras ac ualde inſignes doctrinas Bald. alteram l. iubemus 1. C. de ſacr. eccleſ. & alteram in titulo de pace conſtantiæ in uerſiculo monitionibus, quibus in locis expreſſim concludit eccleſias & eccleſiaſticas perſonas non eximi a ſtatutis laicorum quæ reſpiciunt publicam utilitatem uel publicum reipublicæ ſtatum, quia priuilegium generaliter indultum non comprehendit hos caſus, & ſi comprehenderet non ua-
leret, quibus adſtipulatur Corn. in conſilio ſeptuageſimoſecundo, ſub num. 15. libro quarto, & faciūt quæ ſupra diximus in cap. præcedenti. 28. hoc libro de contributione facienda ab eccleſiaſticis perſonis
26 in caſu neceſſitatis belli, idem quoque † eſſe quando ſtatutum laicorum loqueretur in rem & prohiberet alienationem fieri in non ſubditos, quia tunc quoque clerici ea lege municipali comprehenderētur Abb. in capitulo clerico columna quinta, ſub numero trigeſimo, de for. compet. Felyn. in dicto capitulo eccleſia Sanctæ Mariæ ſub num. 84. Dec. ſub nume. 56. quamuis uideatur aliqualiter dubitare ubi præter conceptionem in rem adſunt illa uerba in nō ſubditum quod nihil eſt, quia principalis intentio eſt afficere rem quocunque uadat, quod licitum eſt l. in re mandata, C. de manda. Bar. in l. reſcripto de munc. & honor. unde cum principalis intentio ſit
27 rem afficere † non debet haberi in conſideratione adiectio illa perſonarum, l. qui exceptionem de con dic. indeb. l. ſi tibi & l. ſi quis nec cauſam ſi cert. peta. & cum hac eadem limitatione trāſit Ripa in l. filiuſfamil. §. Diui ſub numero 83. de legatis primo, ut eſt in caſu prohibitionis factæ per nouas conſtitu-
28 tiones in titulo, de pœnis in §. collegijs † ratione ipſius nouæ conſtitutionis, quæ eſt ut bona immobilia inter ſubditos tantum alienentur in eiſque conſeruentur, quo caſu prohibitio dicitur eſſe in rem, ut dicit Bart. in l. peto, §. fratre, uerſiculo uenio ad quartum de legatis ſecundo, in columna ſecunda, in l. pater filium, § fundum de legatis tertio; & in l. qui Romæ, §. cohæredes de uerborum obligatio. Deci. in conſi. 182. columna ſecunda, in princ. Cur. iuni. in conſilio 43. columna penult. & fina. Alb. qui alios citat in conſilio 93. columna prima & ſecunda, & Ceſal. in conſilio 259. ſub nu. 70. & ita in terminis dictæ conſtitutionis noluit Boſſ. in titulo, de pœn. ſub num. 43. uerſiculo attamen dicitur, qui licet ſub eodem nu. 53. uideatur uelle quòd ſub iſtiuſmodi diſpoſitionibus ſtatutarijs prohibentib. alienationes in non ſubditum non comprehendantur clerici ſecundum cōes concluſiones & atteſtetur de quadam obſeruatione Excellentiſſimi Senatus reſpectu clericorum ſtatus, nihilominus eſt in reliquis intelligendus loqui ſecundum communes concluſiones quas citat iuxta doctr. Barto. in l. non ſolum §. liberationis de liber. leg. atque ita uelle per ea quæ dicit in §. attamen limitare ſuperius dicta, alioqui eſſet ſibi ipſi contrarius & loqueretur contra communes Doctorum theoricas, ar-
29 guitur quoque prohibitio in rem † ex impoſitione pœnæ quæ eſt in rem cum imponatur amiſſio rei
30 ac pretii in pœnam, poſſent & alii † eiuſcemodi caſus referri quibus clerici ſtatutorum laicis uinciantur, quos proſequuntur Doctor. in locis ſupra citatis & a quorum relatione ſuperſedebimus cum noſtri non ſit inſtituti proſequi hanc materiam hic.

Cæterum regulariter ad ſummum pontificem
31 † ſpectat iuris canonici interpretatio, cum a pontificibus conſtitutum fuerit, & a pontificibus pontificium nomen aſſumpſerit, cap. inter alia de re iudic.

&

& capitulo primo, de conſtitutionib. tradunt cano
32 nici iuris interpretes, & eius † ſit legem interpretari
ac de larare, cuius eſt condere, d.l.ult. C. de legibus
cum ſimilib. quibus accedit tex. in capit. ſicut enim
in uerſic. ex ijs omnibus 11. quæſt. prima & in cap.
final. de conſtit. ubi habetur ſolum pontificem ius
canonicum interpretari ac declarare.

Quinimo cum ius canonicum ſumm. Pontifex
33 † corrigat ampliet, arctet ac prorſus tollat, ut
habetur in procem. 6. & habetur in capitulo licet
canon de electió. libro 6. & quod magis, eſt contra
ius diſpenſat, illud reſtringat, limitet, ac moderetur
& declaret, multo magis dicendum erit, ſi declaran
dum aut interpretandum ſit ius canonicum ab eo-
34 dem fieri oportere, in his enim † quæ ſunt iuris poſ
ſitiui ſumm. Pontifex ſe gerit pro animi ſui libito In
nocent. in cap. cum ad monaſterium de ſtat. mona-
cho. Abb. in capitulo per uenerabilem qui fil. ſint
legit. Butri. in capitulo primo de conſtitut. Andr.
Sicul. in dicto conſilio primo colum. 18. uolum. pri
mo. Cittadi. in dicto §. pro ſexta de iur. patro. & Au
rel. Dauid. in dicto capitulo ultimo ſub num. 55.
35 qui ait diſputare de ijs quæ fiant † a Papa non con-
uenire per text. in 17. queſtio. 4. §. qui autem, &
ea quę ſcribit Imol. in capitulo dudum ſecundo, de
elect. & Bal. in cap. 1. qual. do m. propr. ubi habetur
36 Papam † omnia poſſe, & ſuper omnibus eſſe.

Poſſunt autem hactenus deducta induci ad pul
cherrimam controuerſiam quæ latiſsime quando-
que controuerſata fuit inter Doctores, an ſcilicet
37 ſtatuta Laicorũ † iuramentũ tollere poſsint, ſi enim
ius diuinũ tolli nequit a laicorũ legib. municipalib.

Quinimo nec etiam canonicum per ea quæ Do
ctor. in dicto capitulo quæ in eccleſiarum, & in di-
cto capitulo cum eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtit.
ergo uidetur idem dicendum eſſe in iuramento,
quod iuris diuini eſt, Aurel. loco iam relato ſub nu-
mero 43. mouet hanc difficultatem, ſed nihil reſol
uit, ſeque tamen remittit ad tradita per Doctor.
in authent. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. uen-
ditio. per Caſtr. in l. non dubium, C. de legi. & Alex.
in conſil. 151. lib. 7.

38 Exemplum poni poteſt † in ſtatuto noſtro Tici-
nenſi in ciuili ſub nu. 24. & ſtatuto Mediolanenſi
quibus tollitur diſpoſitio dictæ auth. ſacramenta
puberum, C. ſi aduerſ. uenditio.

Quamobrem pro reſolutione iſtius difficultatis
dicendum eſt, quod licet ſtatuentes facere non poſ-
ſint, quòd iurans non teneatur reddere iurametum
Deo præſtitum, iuxta capitulum debitores de iure
39 iur. † poſſunt tamen facere quod contractus ſit nul
lus, & auferre uires obligationis quæ ex iuramen-
to producitur in partem illud recipientem, ut ſatis
innuunt Butr. & Abb. in capitulo cum contingat de
iureiur. firmat Cardin. in conſilio 42. Maria. Socin.
in conſilio 61. libro primo, ubi dicit ita tenuiſſe ali-
quos in dicto capitulo cum contingat, & idem ſe-
cutus Caſtr. in dicta authen. ſacramenta puberum,
& ibi etiam Corne. uerſiculo tertio fallit, ubi dicit
quod tutius eſt pro iudicibus in ſyndicatu quod
ſeruent hanc opinionem, & quod tali caſu contra-
ctus non firmetur iuramento, uoluit etiam Federi.
de Sen. cóſ. 272. quem refert ac ſequitur Pet. de An
charan. in dicto capitulo canonum ſtatuta de con-
ſtit. & licet illud conſil. Federic. de Senis reprobe-
tur ab aliquibus, tamen ſtante tali ſtatuto, non re-
peritur qui contradicat quantum ad hoc, quod ip-
ſe contractus non remaneat nullus, & eius opinio
ſine dubio in hoc caſu eſt, uera & licet Ioan. de
Imol. multum uariauerit in dicto capitulo cum
contingat tamen in uerſiculo ſed illud potiſsime
reſidet in effectu cum hac opinione, concludendo
in foro ciuili non poſſe iurantem compelli, ut ibi
per eum, & iſta & uera, eſt communis opinio quæ
etiam in practica ſeruatur, licet Alexand. in aduer-
tenter dixerit, oppoſitum in conſil. 59. in 1. uolum.
ut nuncupatim atteſtatur Dominus Alciat. in con-
ſilio 107. ſub num. 13. in materia dicti ſtatuti Me-
diolanenſis tollentis diſpoſitionem dictæ authent.
ſacramenta puberum, quam aſſertionem affirmat
quoque D. Alciat. in dicto capitulo cum contingat
ſub numero 61. & ita in facto obtinui, in materia
prædicti ſtatuti Ticinenſis.

40 Idemque eſt † quantum ad impediendam præ-
ſtationem, ac uim iuramenti, Gemini. & alij in capi-
tulo quamuis uerſiculo ſed quæritur de iureiur. li-
bro ſexto Iaſ. in dicta authent. ſacramenta puberum
ſub num 82. & D. Alciat. in dicto capitulo cum con
tingat ſub num. 62.

41 Sic etiam † ubi legitima cauſa ſubeſt uel iuſtitia
aliqua naturalis ueluti præſumptio doli aut fraudis,
uel ſimulationis, poſſunt diſtinctè prouidere ſta-
tuentes ne ualeant contractus minorum iurati, ſic
ſcribit Ludou. Roman. in conſilio 12. per totum &
præſertim colum. ſecunda, in ſtatuto Marchiano an
nullante contractus minorum etiam iuratos, fa-
ctos ſine certa ſolennitate, idem uoluit Corn. 121.
columna ſecunda circa medium lib. quarto ubi ſub
numero quarto poſt Paul. Caſtr. & Raph. Fulg. atte
ſtatur hanc opinionem obſeruari, eandem probat
Deci. in dicto capitulo eccleſia ſanctæ Mariæ ſub nu
mero 41. Iaſ. in conſilio 133 ſub numero 17. libro
quarto ubi quàm plurimos huius ſententiæ ad ſer-
tores citat Alex. conſil. 296. ſub num. quarto libro 6.
conſi. & conſ. 151. lib. ſeptimo ſub nu. tertio, ubi per
totum illud conſiliũ defendit ſtatutum poſſe annul
lare contractus minorum etiam iuratos ob præ-
ſumptionem doli, uel fraudis aut deceptionis ipſo-
rum minorum.

42 Et hoc uerum erit, ſiue ratio † doli aut fraudis ſit
expreſſa in ipſo ſtatuto, ſiue illa unica aſſerri poſsit
per ea quæ ſcribit Bal. poſt glo. in l. quamuis C. de fi
deiuſ. Fely. in c. tranſlato in fine de conſtit. Rip. in l. ſi
conſtante ſub nu. 65. ſolo. matri. Cra. de antiqu. tem-
por. par. 4 ſect. 1. ſub nu. 92. & ſæpius ſupra diximus
in præced. libris.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo optima eſt legum interpres.*
2 *Diſpoſitio quælibet a conſuetudine reijcit interpretationem.*

Con-

3 *Conſuetudinem intellectum legi tribuere.*
4 *Interpretatio quæ a conſuetudine procedit eſt generalis.*
5 *Conſuetudo aliquid, quod eſt de iure diuino minuere poteſt ubi peccatum non contineat.*
6 *Conſuetudo interpretatiua ut obtineat neceſſe non eſt ut ſit præſcripta.*
7 *Conſuetudines inter diuerſas attenditur quod magis fuerit obſeruatum.*
8 *Conſuetudinem contra ius canonicum ualere, ſtatutum non item.*
9 *Statutum ſed contra, a conſuetudine non differre niſi ut expreſſum a tacito.*
10 *Statutum contra nonnulla, quæ uidentur de iure diuino propter publicam vel aliam rationabilem cauſam valere.*
11 *Auctor putat in ſtatutis & legibus municipalibus ciuitatum ac conſtitutionibus prouinciarum, idem conſtituendum eſſe atque in lege principis.*
Et quid in non recognoſcentibus ſuperiorem. ibid.
12 *Philippum Regem ampliſſimum ac potentiſſimum Dominum noſtrum, ſuperiorem non recognoſcere.*
Regnorumque ac coronarum multitudine, omnium Regum maximum atque Auguſtiſſimum eſſe, ibid.
Et tanquam Mediolani Ducem, in hoc ſtatu imperialia iura habere. ibid.
14 *Regem Hiſpanorum Franciæ atque Angliæ non recognoſcere ſuperiorem.*
15 *Regna Hiſpanorum, Catholicorum Regum uirtute, atque opera eſt manibus infidelium fuiſſe erepta, & eorum poteſtati ac fidei catholicæ fuiſſe uindicata.*
16 *Regem Hiſpanorum a tãto tempore citra cuius initij memoria hominum non extat in cõtrarium, fuiſſe in poſſeſſione exercendi iura imperialia in eius regnis.*
17 *Philipi Regis ac Domini noſtri quanta ſit Regnorum amplitudo.*
Quamque ingens urbium numerus ei pareat.
19 *Philippo Regi immortali fidentium Academia qualia erecta fuerint ſymbolica inſignia.*
20 *Qualem facultatem interpretandi habeant inferiores perſonæ.*
Et quorum interpretatio ſit neceſſaria, ibid.
21 *Præfectus prætorio quam poteſtatem habeat interpretandi.*
22 *Populum Romanum aliquam hodie non habere poteſtatem nec legis condendæ nec interpretandæ.*
23 *Iuriſconſultos qui gradum in utroque iure conſecuti ſunt theologiæque magiſtros poſſe iura diuina canonica & ciuilia interpretari auctoritate probabili non autem neceſſaria.*
24 *Doctoratus in aliqua ſcientia vel arte, cum ipſo gradu conſequitur facultatem interpretandi ac docendi.*
25 *Scholaſticos qui publice profitentur facultatem interpretandi non habent, ſed tantum exercitationis gratia id muneris illis demandari.*
26 *Doctor dici quis non poteſt antequam doctoratus gradum conſecutus fuerit.*
27 *Verba illa, Dantes tibi auctoritatem &c. in collatione gradus doctoratus quid importent.*
28 *Baccalaurei & licentiati non habent ius interpretandi.*
29 *Doctorum interpretationem probabilem eſſe non neceſſariam.*
30 *Iudices tamen bene facere qui ſequuntur illorum opiniones.*
31 *Si tamen habeant rationes probabiles ac concludentes.*
32 *Theologis ne, an iuris canonici doctoribus ſtari debeat in interpretando paſſu dubio iuris diuini.*
33 *Et diſtinguitur inter attinentia ad mores & ad orthodoxam fidem, ut in priore caſu ſtetur canoniſtis, in poſteriore Theologis.*
34 *Vbi dicitur quid de contractibus.*
35 *Auctor quid ſentiat, nu. 36. & 37.*
Quæ habent Theologi circa virtutes & vitia, a nobis habere, ibid.

Conſuetudine ac ſtatuto, an iura Pontificia & Cæſarea recipiant interpretationem, & ab alijs perſonis quàm ſupra enumeratis.

CAP. XXXV.

PLurimum etiam poteſt in inter-
pretado utroque iure tam Cæ-
1 ſareo, quàm Pontificio † conſue-
tudo, quæ, ut uulgato iuris au-
ctorum dicterio profertur, opti
ma eſt legum interpreſ. l. mini-
mè l. de quibus l. ſi de interpreta
tione de legi. capit. cum dilectus de conſuet. unde In
nocent. in cap. olim de uerbor. ſignific. uerba inquit
legum, teſtamentorum priuilegiorum, reliquorum
que diſpoſitionum a conſuetdine interpretatio-
nem ſumere, etiam contra propriam uerborum ſi-
gnificationem, ſequitur Abb. in capitulo certificari
de ſepult. latius Felyn. in cap. cum M. Ferrarienſis de
2 conſtit. dicit † Iaſ. in l. ut liberis ſub nu. 7. C. de collat.
quod quelibet diſpoſitio ſecundum conſuetudinem
interpretatur, quod firmet & Deci. in l. in ſtipula-
tionibus ſub num 10. de regul. iur. in conſilio. 70. co
lumna prima uerſic. ſed tamen, in capit. at ſi clerici
ſub numero 25. ad fin. in conſilio 421. ſub nume-
ro 13. conſilio 644. ſub numero 8. Felyn. in capitulo
cum Bertoldus columna pen. de re iudic. & plura
in hanc rem luculentiſsimam congerit Dec. in conſ.
101. ſub num 48. & ſeq.
Amplius ſcribit Abb. in dicto capitulo cum dile-
3 ctus † conſuetudinem intellectum legi tribuere, cui
omnino ſtandum ſit uel ſi abſonus appareat & in c.
primo de decim. quo loco ait interpretationem
quæ ex conſuetudine deſumitur, ſuper intellectu le-
gis magis attendi, quàm quæ a doctor. fiat, & Gel-
lius libro ſecundo noct. Attica. capitulo 24. in uerbis
ait conſuetudinem dominari, qua de re nos plura ſu
pra diximus libro quarto in materia communis
uſus loquendi, & libro 5.
Inter inſtrumenta interpretatiuæ ſignificationis,
ubi commodius hæc materia relata fuit, eſt tamen
4 † generalis hæc interpretatio, quæ a conſuetudine de

ſcen-

ſcendit, cùm ad omnes qui in locis ſunt in quibus
uiget extendatur Abb. in dicto capitulo primo de
conſtitutio.

Quinimo ſi rationabilis cõſuetudo aliquid quod
5 eſt de iure diuino immunere † poteſt, ubi peccatum
non contineat, poterit & alia iura tollere dicto cap.
fina. de conſuetu. ibique ſenſit Imol. Abb. in cap. ad
apoſtolicam & in capit. in aliquibus de decim. ubi
uult conſuetudinem poſſe tollere aut ſaltem minue
re decimas quę ſunt de iure dinino, dicto cap. tua no
bis eod. tit. facit quod unlt Abb. in capit. quod ſuper
de conſanguin. & affin. ubi dicit ualidam eſſe conſue
tudinem quod nuptiæ contrahi poſsint in gradu
6 prohibito. Adeo autem potens eſt † conſuetudo in-
terpretatiua ad inuehendum declarationem ambi-
guitatis in quacunq; diſpoſitione, ut neceſſe etiam
non ſit nt talis conſuetudo præſcripta fuerit, ideſt
longo tempore obſeruata Butr. in dicto cap. ult. cir
ca medinm de conſuetu. Roch. Curt. in eo. tract. ſub
numero 24 uerſic. quæro, Iaſ. in dicta l. ut liberis, C.
de collatio. Dec. in conſil. 48. colum. prima & in di-
cto capit. at ſi clerici ſub numero 25. Neuiz. in Syl.
nupt. libro quinto ſub numero 44. cum multis ſoda
libus adductis per Beci. dicto couſilio 101. ſub nu-
mero 50.

7 Et quando † inter diuerſas conſuetudines nego-
cium uertitur tunc ſemper attenditur, quod magis
fuerit obſeruatum, Bartol. in l. de qui bus ſub nume
ro 26. de legib. Alexand. in conſil. 108. ſub numero
2. libro 4. Dec. in conſilio 11. ſub numero 13. Crauc.
in conſilio 276. columna ult. uerſic. quinto reſpon-
detur Menoch. in conſil. 75. ſub num. 56. Beci. in d.
conſil. 101. ſub num. 51.

Sed an idem dicendum erit in ſtatnto, eius quod
diximus in cõſuetndine, & difficultatem facit quod
8 diuerſa uidetur eſſe ratio † inter conſuetudinem &
ſtatutum, qnia cõſuetudo contra ius canonicum ua
let, ſtatutum uero ſecus, ut per Abb. & reliquos in
d. c. fi. de conſuetud.

9 In oppoſitum facit † quod non uidetur conſuetu-
do differre a ſtatuto niſi ut tacitum ab expreſſo, d. l.
de quibus de legib. ubi tradunt Doct. §. nam & diu-
turni inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. & taciti atque ex
preſsi eadem eſt uirtus, l. cum quid, ſi cert. petat.

Rurſus quod propter publicam uel aliam ratio-
10 nabilem cauſam † ualet ſtatutum etiam contra non
nulla quæ uidentur de iure diuino uel naturali edi-
tum l. unica, §. ſin autem ingenuam, C. de rap. uirgi.
l. uenditor, §. ſi conſtat com. prædio. cum alijs iuri-
bus ibidem relatis & ſupra uidimus in ſtatuto quòd
bannitus poſsit impune occidi, & alijs ſimilibus de
quibus ſupra egimus, mihi placet ut reſoluamus in
legibus municipalibus ciuitatum ut conſtitutioni-
bus peculiaribus populorum ac prouinciarum eo
11 † modo quo ſupra retulimus in l. principis, argum. l.
omnes populi de iuſt. & iur. & in §. ius autem inſtit.
de iur. nat. gent. & ciuil. & quia ualet argum. a lege
communi ad legem municipalem l. final. in fine, C.
de fideiuſſ. l. 2. C. de nox. l. ult. §. in computatione, C.
de iur. delib. cum ſimilib de quibus ſupra lib. 5. in lo
co a ſimili ſub nu. 230.

Et propterea in illis caſibus in quibus ſupra dixi-
mus legem principis & communem poſſe declara-
re ius diuinum, naturale, ac canonicum ex cauſis idẽ
erit dicendum in legibus pecularibus populo-
rum ac ciuitatum habentium poteſtatem legis con
dendæ, uel quia non recognoſcunt ſuperiorem, uel
eum, qui ſuperiorem alium non recognoſcat, aut
qui iura imperij habeat a dominatu ſuo a quo dictę
leges peculiares ac municipales expreſſe uel tacite
12 confirmatæ remaneant † qualis eſt Auguſtiſsimus,
Sereniſsimus, potentiſsimus atque inuictiſsimus
Rex Philippus dominus noſter, qui ſuperiorem non
recognoſcit tanquam Rex omnium ampliſsimus
ac potentiſsimus, Regnorum ac coronarum multi-
tu. ut dicit Caſſan. in cat. glor. mundi par. 5. cõſider.
37. & nouiſsime Lancel. Corr. in templ. omn. iud. lib.
1. cap. 2. de Rege §. 3. de magn. Regum ſub numero
14. uerſic. non minus cum ſeq. pag. 127. ubi nuncu-
patim loquitur de maximo Rege noſtro Philippo
13 ac tanquam Dux Mediolani † habens iura imperia-
lia in ſtatu ſuo, Bald. in conſilio 138. quemadmodũ
Imperator, Curt. Seni. in conſil. 191. colum. 1. Cate
lia. Cotta in uerb. Mediolanum, uerſic. an autem.

Tametſi enim non leuiter controuertant Docto
res an tres iſti, inter cæteros eminentiſsimi Reges,
Hiſpaniæ, Franciæ & Angliæ recognoſcant Impera
torem, in capit. per uenerabilem qui fil. ſint legit. in
capit. quæ in eccleſiarum de conſtitut. in cap. nouit
de iud. in capit. ſicut 3. de iureiur. in cap. peruenit de
immunit. eccleſ. & in cap. ſuper ſpecula. de priuileg.
ubi gloſſ. Abb. & alij communiter tractant de iſtis
regibus in illa materia, an iura imperialia præſcribi
ualeant aduerſus imperatorem uel ſacrum Roma-
num Imperium? Nihilominus hoſce omnes haud
14 quamquam recognoſcere † ſuperiorem uidetur pro
baſſe Felyn. in capit. cum non liceat colum. 5. poſt
princ. de præſcriptio. poſt Nicol. de Vbal. in tractat.
de ſucceſsio. ab inteſtat. & de Regibus Hiſpaniæ.
15 † Ego puto dubitandum non eſſe, duplici potiſsima
ratione, tum ſcilicet quia iſti glorioſiſsimi Reges eri
puerunt e manibus infidelium illa omnia regna (ut
e rerum Hiſpanorum ſcriptoribus facile percipere
licet) unde illorum ſoli, atque abſoluti domini ſunt
cenſendi, quaſi de rebus ab hoſtibus recuperatis,
quæ ipſorum hoſtium iam factæ eſſent, ut ſcribunt
doctor. in l. prima in princ. de acquir. poſſeſſ. ubi la-
te quandoque diximus; tradit Angel. in l. hoſtes, C.
de capti. & poſtlimi. reuer.

16 Tum etiam quia a tanto † tempore citra cuius ini
tij memoria hominum non extat in cõtrarium, ſunt
in poſſeſsione, vel quaſi exercendi iura imperialia in
eorum regnis, ſciente patiente & non contradicen-
te Imperatore, & in quaſi poſſeſsione neminem re-
cognoſcendi res non uidetur aliquam habere diffi-
cultatem, per ea quæ tradunt Doctor. in locis ſupra
citat. & nuncupatim Felyn. in dicto cap. cum non li
ceat ſub nu. 12. de præſcript.

17 Et non habet hæc † aſſertio hæſitationem in po-
tentiſsimo ac glorioſiſsimo Rege noſtro Philippo,
qui prætter quàm quod ſit Rex Hiſpaniarum, quibus
plurima Regna continentur, Caſtellæ, Regionis Ara

gonię,

goniæ, Cataloniæ, Granatæ, Toleti, Nauarræ, Anda
loſiæ, Valentiæ, & Cordubæ. Quibus nouiſsime ac
ceſsit Luſitaniæ Regnum, (uulgo Portugalliam ap-
pellant) eſt inſuper Rex Neapolis, Siciliæ, Croatiæ,
Sardiniæ, inſularum, Balearium, fortunatarum, ac
indiarum ac terræ firmę maris oceani, Princeps, Ar
chidux, Dux multorum urbium, & potiſsime Dux
Mediolani, cuius ducatus titulo quo tempore inſi-
gnitus fuit & factus dominus noſter Auguſtiſsimus,
ac fœliciſsimus, & Rex Angliæ dictus fuit, ducta Ma
18 ria Regina eius regni hęrede in uxorem, ita ut † com
putatione facta dicat Lancel. Corrad. dicto capitulo
de magnitudine Regum ſub numero 17. ad eundem
glorioſiſsimum ac potentiſsimum Regem noſtrum
Philippum, pertinere iuriſdictionem ducentarum
ſeptuaginta ſeptem urbium etiam non ſupputatis
vrbib. Flandrię, populorumque ac nationum quib.
ipſe ius dicere poteſt, ita ut magnitudine ac poten-
tia, diuitijs, Auorumque ſplendore, ac imperialis re
giæque familiæ Auſtriacæ faſtigijs, per tot continua
ta ſæcula, omnium Chriſtianorum Regum maxi-
mus potentiſsimus, Auguſtiſsimus, inuictiſsimus, fę
liciſsimus, ac fortunatiſsimus dici poſsit, & nunc
præcipue cum illi acceſſura eſſe ſperentur cum Luſi
taniæ Regno, omnia illa occidentalium atque orien
talium inſularum, nationum. & populorum Regna,
quæ in orbis noui diuiſione obtigerant Luſitano re
gi, & quæ poſt eam diuiſionem ab eodem compara
19 ta fuerunt, ita ut † iure merito in fidentium Ticinen
ſi Academia ſymbolicis illius inſignibus, inferioria
huius terrarum orbis globus a ſtellari octauæ ſphe-
ræ Cœlo, æquinoctiali circulo diſtinctus, ſit impreſ
ſus, illis additis uerbis, cum Ioue. Quaſi ad ſimilitu-
dinem illius Auguſtiſsimi Cæſaris, de quo cecinit
Virgilius, diuiſum imperium cum Ioue Cæſar ha-
bet, diuiſum imperium cum D.O.M. tanto eius Re-
gnorum ac dominiorum numero, & amplitudine
habere uideatur, ut Aſtra Deo Philippo terra et de-
re dici poſsit, ſed de his dixiſſe hactenus ſufficiat, ne
ſi cœptam digreſsionis molem abſoluere pergerem
inſtituto opere uolumen ingētiua perficere cogerer.
20 Quantum uero ad † alias perſonas præter ſupra
enumeratas ſi quæratur an ijs data ſit facultas decla
randi leges ſeu cōſtitutiones tam pontificias, quàm
Cæſareas, Aurel. d. c. ult. ſub nu. 44. dicit diſtinguen
dum eſſe inter declarationem neceſſariam. & non
neceſſariam, ſed probabilem tantum vt in priore ſo
la ea ſpectet ſummo Pontifici & Imperatori alijsq;
ſupra enumeratis, quibus ratione iuris ciuilis addi
21 poteſt præfectus † prætorio, qui eo modo quo po-
teſt condere legem, poterit quoque interpretari
& declarare, l. formam ubi trad. doctor. C. de offic.
præfect. prætor.
22 Sunt qui addunt populum Romanum † ſed cum
lege Regia lata omne ius omniſq; poteſtas transla-
ta fuerit a populo in principem, l 2. §. nouiſsime
ubi Zaſ. & Cagn. de orig. iur. l. 1. de conſt. principum
§. principū placita inſtit. de iur. nat gent. & ciuil. &
ab imperatorib. fuerit poſt aduentum Chriſti Ser.
Opt. Max. translata in Romanos Pontifices ut ſcri-
bit Bald. in dicto l. ultima, C. de legibus ad finem &
Aurel. dicto capitulo ultimo ſub numero 65. qui re
ſpondet ad textum in l. non ambigitur de legi. & eſt
textus in capitulo Conſtantinus primo 96. diſtin-
ctio. non habebit Pop Roman. ut nec legis con-
dendæ ſic rei interpretandæ facultatem, & interpre
tatio ſeu declaratio quæ fit a ſummo Pontifice uel
Imperatore erit generalis & neceſſaria & iure pro-
prio conſiſtit dicta l. ultima, C. de legib Bartolus in
l. prima eodem titulo de legib gloſſ. in l ſi de inter-
pretatione eodem titulo gloſ. & doctor. in cap. 1. de
poſtulatio. prælato.
23 Poſteriore uero † declarationis genere dicendum
ſit alias quoque perſonas præter ſupra relatas, poſſe
diuinum Pontificiumque & ciuile iura declarare ue-
luti ſacræ Theologiæ, iuriſque Pontificij Docto-
res, & iuris ciuilis antecesſores, ubi enim quia ar-
24 tis uel ſcientiæ alicuius magiſter creatur, † ſimul
etiam ius interpretandi, atque docendi ipſam ſcien-
tiam uel artem conſequitur, l. prima, C. de profeſ-
ſor. urb. conſtan. libro duodecimo, quod adeo ue-
rum eſt, ut recte dicatur nec iuris, nec medicinæ,
nec alterius cuiusque ſcientię, uel artis profeſſorem,
attem ſuam docere uel interpretari poſſe, ante-
quam in ea doctor magiſterue ſit deſignatus, aut
25 creatus & quamuis † interdum ſcholaſticis publice
profitendi munua demandetur (ut mihi in uigeſi-
ſecundo ætatis meæ anno ab Excellentiſsimo ſena-
tu demandatum fuit) nihilominus id ſit ut magis ſe
exerceant ac futuræ expectationis eorum, ac ſpei
egregia monimenta edant, quàm ut tanquam ueri
magiſtri doceant, ac iura interpretentur cum id ſi-
ne adeptione gradus aut magiſterij, uel Doctora-
tus eſſe non poſsit, non enim ſe quia ante debet
26 † Doctorem nominare, quàm adeptus fuerit in-
ſignia doctoratus, ut ſcribit Lucas de Penna in l.
prima, C. de athlet. libro decimo, refert ac ſequitur
Caſſan. in Catal. glor. mundi part. decima conſider.
trigeſimaſeptima in principio, & faciunt quæ ſcri-
bit Cagnol. in l. ſi quis maior, C. de tranſact. ſub nu.
147 cum ſeq.
27 Nam per illa † uerba quæ ponuntur in collatione
doctoratus, damus tibi facultatem legendi, interpre
tandi, cæteroſque doctoreos actus publice exercen
di, de quibus habetur in clement. ſecunda de ma-
giſtr. ſecundum Ioann. de Plat. & Angel. in §. re-
ſponſa prudentum inſti. de iur. nat. gent. & ciuil. ope
rantur, ut qui gradum conſecutus eſt, poſsit publice
illos omnes actus exercere quòd aliàs eis nō liceret
l. prima, C. de ſtud. liber. vrb. Roma. libro undeci-
mo. & probatur in dicta l. ſecunda, §. primus diuus
Auguſtus, de orig. iur.
28 Et propterea dicit † Ripa in l. ex facto, quod bacca
laurei & licentiati non habent ius interpretandi,
cum tale ius annexum ſit dignitati ſeu officio per
ea quæ tradit Innocent. in capitulo ſecundo de ma-
giſtr. & Bologni. in authent. habita, C. ne fil. pro pa-
29 tre, iſtorum enim declaratio † cum ſit probabilis
tantum, & non neceſſaria, ut per Doctor. in l. prima
ſi certum petatur, & ſupradiximus libro primo in
inſtrumento modorum topicorum, in loco ab au-
ctoritate, & tradit Cæpo. in rubr. huius tit. in pandc.
ſub

30 ſub numero 143. qui ait quòd benefacit iudex † ſi
horum opiniones ſequitur, quando ſunt iuri conſo-
næ, arg. l. ſi quando, §. primo ſi ſer. uendic. & l. in ſub
ſtitutione de uulg. & pupill. cum notat. in l. ultima,
C. de pœn. iud. in capitulo primo & in capitulo ne
innitaris de conſtitut. poterunt in eorum ſcientijs
atque artibus, in quibus gradùm conſecuti fuerint,
& conſequenter in iure diuino, Pontificio, atque
Cæſareo declarationes atque interpretationes
31 edere, quæ † eatenus neceſsitatem habent qua-
tenus concludentibus ac neceſſarijs rationibus
conueniant, ea quæ ab illis traduntur eſſe uera, ut
tradit Bartol. & alij in dicta l. prima ſi cert. petat.
32 ubi diximus. Mouet poſtea † Aurel. dicto capitulo
ultimo ſub numero 46. difficultatem, quid ſi con-
tingat ſuper iure diuino dubitari, an theologorum
ſententiæ, an uero iuris pontificij Doctorum uoto
ſit ſtandum, & reſoluit cum Petr. Ancharan. in qua-
dam eius diſputatione incipiente antiquis & moder
nis, quòd in iſs quæ pertinent ad moralem uitam
& hominum actiones ad Deum eleuat ac derigit,
interpretatio & declaratio ad iuria canonici inter-
pretes ſpectet.
33 Quantum † verò ad notitiã orthodoxæ fidei, & ſpi
rituale, cõtemplationem attinet, theologis ſpectet,
& ita in hanc quoque ſententiam citat Alexand. in
conſilio 167. libro ſecundo & Andr. Sicul. conſilio
ultimo columna octaua libro primo ubi tamen Si-
cul. nihil de hoc dicit, ſed eſt pulchertimus locus
apud Alexand. in conſilio primo ſub numero deci-
mo libro ſecundo ubi ſic nuncupatim decidit hanc
quæſtionem, poſt Petr. de Ancharan. quamuis reſpe
34 ctu † cognitionis contractus uſurarij, Moder. Pariſ.
ad Alexand. in dicto conſilio ſecundo ab Alexand.
diſſentire Corradum de contr. quæſtio. 46. ſed cum
Alexand. ſentit Ioann. Bapt. Sanctoſeuer. in l. pri-
ma ſub numero 44. & de ſumma Trinitate & fide
Catholica.
Ego tamen non diſcedo ab illa diſtinctione Ale-
35 xandri † quæ uerisſima eſt, cum enim theologia ad
duo potiſsimum ſe extendere dicatúr, nempè ad ſpe
culationem, & actionem, certe ſi ipſa aliquam ſui vti
litatem præſtare uelit, in ſolis ſpeculatiuis finibus
non remanebit, ſed & ad uitæ actiones & ad huma-
nos actus moderandos ſeſe accommodet neceſſe
36 erit, at hoc poſterius noſtrum eſt, cum † enim ſeries
uitæ actiuæ in tribus conſiſtat, ut uiuatur honeſte,
nemo & lædatur & ſuum ius cuique integrum tri-
buatur, intactum, illæſumque ac illibatum præſerue
tur & iſta tria nullius alterius, quàm iuris utriuſque
traditione cognoſcantur, conſequens erit, ut quic-
quid ad uirtutes & uitia, aliaſq; humanæ uitæ actio
nes pertineat, a noſtro potiſsimum iure mutuetur,
prout latius proſequitur Caſſan. in Catal glor. mun-
di part. 10. conſider. 22.
37 Cum igitur † † ea quæ a theologis circa uirtutes
& uitia aliaſque humanas actiones traduntur om-
nia deſumantur a iuris pontificijs ac Cæſarei aucto
ribus, in iſtis pertractandis ad iuris utriuſque profeſ
ſores recurrendum erit, a quibus & ipſi theologi de
ſumunt, non etiam ad ipſos theologos, qui nihil plu
ris quam iure pontificio & Cæſareo cauetur ha-
bent, & qui eorum iurium notitiam ac peritiam non
ita adamuſsim callent, atque illi qui in utriuſque
iuris ſcientia gradum conſecuti ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Statuta interpretari ſtatuentium munus eſſe, nu. 2.*
3 *Statutorum in interpretatione, ad populum ſtatuentem*
recurri, uel ab eo deputatos, non ad electos qui con
didere ſtatuta, & functi ſunt eorum munere.
4 *Poſſe illos tamen declarare ſecundum Baldum.*
5 *Sed contra ſentire Ioan. Andr. nu 6.*
7 *Auctor ut diſtinguendo putet conciliari inter ſe poſſe*
prædictos patres.
8 *Electos ad condenda ſtatuta durante eorum officio*
poſſe illa declarare & interpretari, & totum populum
repreſentare.
9 *Facere dicitur is cuius auctoritate fit.*
10 *Finito officio condendorum ſtatutorum, niſi populo*
committente non poſſunt electi declarare, numero
11. & 12.
13 *Statuta quibus condere permiſſum eſt, eiſdem datum eſt*
illa interpretari, & qui ſint remiſſiue.
14 *Iuxta perpetuam & temporariam eorum poteſta-*
tem.
15 *Priuilegia & reſcripta, in ambiguis, a concedentibus*
interpretationem recipere.
16 *Si tamen ſint præſentes ſecundum aliquos.*
17 *Inferiorem a principe poſſe naturali ratione priuilegium*
uel reſcriptum interpretari.
18 *Naturaliter ubi ſentimus fruſtra legem requirimus.*
19 *Bal. in l. cum de noua in fine, C. de legi. declaratur.*
20 *Papam & Imperatorem adiri pro interpretatione pri-*
uilegiorum & reſcriptorum, vbi principaliter ſu-
per iſs dubitatur, ſecus ſi incidenter, quia etiam inferior
interpretatur.
21 *Papæ & Imperatoris interpretationes ſubſidiarias*
eſſe.
22 *Papæ aut Imperatoris interpretationem, parti præiudi-*
care, perinde ac ſi initio facta fuiſſet.
23 *Etiam talis ab initio non fuiſſet.*
24 *In claris interpretationi locum non eſſe.*
25 *Diſtinctio de interpretationis diſputatione principali at*
que incidenti, locum habere in iure diuino, pontificio,
atque ciuili.

Quis interpretatur ſtatuta, reſcripta, & priuilegia.

CAP. XXXVI.

QVod attinet ad ſtatuta iam cer-
1 tum ex hactenus deductis † co-
rum eſſe ea pariter interpretari
quorum fuit condere, dicta l.
ultima, C. de legi. cum ſimilib.
ſupra relatis & habetur gloſſ.
ualde notanda in capitulo ex
parte ultimo, de uerborum ſignificatione in uerbo
inter-

interpretatione, Cæpol.in rubr.huius tituli in pan-
dect.ante numerum 144.Aurel.dicto capitulo ulti
2 mo ſub numero 68. unde. ſi ciuitas † habet faculta-
tem condendi legem municipalem ſecundum l.om
nes populi de iuſt.& iur.& dictũ §. ius autem de iur.
nat. gent. & ciuil.ſi fecerit aliqua ſtatuta, ad popu-
lum ipſius ciuitatis, uel ad decuriones recurretur
pro interpretatione dictorum ſtatutorum,ſi aliqua
ambiguitas oriatur, Alberic.in prima parte ſtatut.
quæſtio.tertia in dicta l.omnes populi in tertia quæ
ſtio.ſexta princ.q.facit text.in l.uideamus, §.ultimo
cum l. ſequentes de in iur. & in l. humanum, C. de
legi.ait etiam Bartol.in dicta quæſtio.tertia, quòd ſi
3 aliquibus de populo data ſit † a decurionibus uel
populo facultas ſtatuta condendi, indeque ambigui
tas aliqua circa ſtatutorum uerba oriatur interpre-
tationem ad ipſos decuriones uel populum pertine
re,non ad eos qui in uim auctoritatis collatæ ſtatue
rant cum eiuſmodi conditores poſt edita atq; euul-
gata ſtatuta eorũ officio punct. fuerint, priuatæ per
ſonæ remaneát,quam deciſioné cõmuni eſſe Doct.
conſenſu receptam atteſtatur Lanfranc.de interpre-
tatio. ſtãt. art. prim. Aurel. dicto capitulo ultimo
ſub numero 68. & facit text. in l. ab executore &
in l.ultima de appellatio. & in l. iudex poſtquam de
re iudic.

4 Eſt uerum † quòd Bald.in prima conſtitut. C.in §.
quibus ſub numero 4. concedere uidetur, quòd ij
quibus data eſt facultas condendi ſtatuta, poſsint
ea declarare, quamuis non corrigere uel emendare,
cui ſententiæ uidetur quoque accedere Alexand.ad
Bartol. in l. ab executione ſub numero quinto poſt
Bald.in l.ne in arbitris,C.de recept.arbitr.& ſpecul.
quos citat qui uolunt arbitrum etiam poſt latum
laudum ſuum poſſe illud declarare & poſt gloſſ. &
Ioan. Andr.in capitulo ex parte ultimo de uerbo-
rum.ſignific. qui uidentur ſupponere quod electus
ad conſtitutionem ferendam poſsit illam interpre-
tari etiam finito illius officio.

5 Sed tamen eſt animaduertendum † quia Ioann.
Andr.contrarium ſentit in dicto capitulo ex parte
in utroque dicto, quia quod ad primum attinet ha-
bet pro abſoluto, quòd iudex poſt latam ſententiam
ſuam non poſsit aliquam eius facere interpretatio-
nem aut declarationem, quæ alicui partiũ ſit præju-
dicialis, niſi partes ipſæ conſentiant, arg.l.fi.de offi.
præfect.urb.cum notat. in capitulo uenerabilem, §.
final.de electio.iunctis l.ſi conuenerit de re iudic.&
l.prima, §. ea poſt operis de oper.non.nunti.uel à ſu
periore talis poteſtas detur, ut in dicto capitulo ex
parte ultimo de uerbor.ſign.& in c.paſtoralis, §.præ
terea de offic.de leg.

6 Quantum uero ad ſecundum † concludit quòd
ſtatutarij electi ad concludenda ſtatuta, ſi ſuper illis
poſtea orietur ambiguitas, non habent faculta-
tem illa interpretandi eorum officio functi ſunt,
capitulo in literis de officio delegat. & ad §. exactis
leg. ſecundæ de origin. iur. reſpondet quod ibi du
rabat officium.

Mihi igitur pro reſolutione iſtius difficultatis ui
7 dentur duo principales † eſſe caſus conſiderandi,
quòd aut ſcilicet durat officium iſtorum electo-
rum, aut finitum eſt, primo caſu conueniunt Bar-
tol. Ioann. Andr. & omnes quòd ad eos pro interpre
tatione ſtatutorum, ſi quid ambiguitatis contingat
recurrendum eſt dicta l. ſecunda, §. exactis, & quia
8 iſti electi durante † eorum officio repreſentant ip-
ſam ciuitatem, uel populum a quo ad ſtatuta con-
denda ſunt electi, Bartol, in l.abſenti de donatio.in
l.ambitioſa de decret.ab ord.faciend.l.ſecunda, §.no
diutius de orig.iur.Ang.in procem.inſtitut. §.cum-
que hoc, ſub numero ſexto per illum textum inde eſt
9 ac ſi populus ipſe faceret & interpretaretur, quia † is
cuius auctoritate fit, facere dicitur dicto §.cumque
hoc, & l.prima, §.omnia enim, C.de uet.iur.enucl.&
eſt uulgaris iuris regula quod qui per aliũ facit, per
ſe ipſum facere uidetur, l.ita autem, §.geſſiſſe de ad-
miſtrat. tutor. l. tertia, §. deieciſſe de ui & ui armata
& lege certe, §. primo de precar. & uulgar. capi-
tulo qui per alium de regulis iur. libro ſexto.

10 Secundo caſu quando eſt † finitum eorum offi-
cium, eſt ruſus diſtinguendum quod aut id faciunt
populo ita committente, aut ſine auctoritate popu-
li, priore caſu poterunt declarare & interpretari
& tantum ualebit eorum interpretatio quantum
ipſius populi per ea quæ ſupra dicta ſunt & per
dictum capitulum ex parte ultimo. Secundum
intellectum Ioann. Andr. in dicto capitulo paſtora
11 lis §. præterea de officio delegat. ita † intelligendus
eſt Bald. in dicto §. quibus ſub numero quarto.

Poſteriore uero caſu ſit uera Bartol. & commu-
nis opinio, ut cum functi fuerint eorum officio
12 † non poſsint amplius declarare nec interpretari, di
cto capitulo in literis de offic. delegat. dicta l.iudex
poſtea quam de re iudic.cum ſimi.ſed tranſeat in po
pulum uel in ſucceſſores electos a populo, quia ius
interpretandi eſt annexum dignitati vel officio vt ex
mente Bart. declarat Ripa in l.ex facto ſub nu.ſepti-
mo de uulgar.& pupillar. cætera quæ ad hoc caput
applicari poſſent opportuniore loco tradidimus li-
bro octauo, ubi egimus de interpretatiua ſtatuto-
rum ſignificatione.

Et hæc omnia quæ hactenus diximus in materia
ſtatutariæ interpretationis ac delarationis, locum
13 habent in omnibus ijs perſonis † quibus ſtatuta con
dere permiſſum eſt, quas recenſet Bartol. in l. om-
nes populi in quarta quæſtione primæ quæſtionis
princip. ſub numero octauo diſtinguendo ut ipſe,
grauiter, diſertè, ac notanter diſtinguit, quam di-
ſtinctio. ſequitur Angel. in §. ius ciuile ſub nu. 5. in-
ſtitut. de iur.nat.gen. & ciuil. & eſt de mente Al-
ber.in prima part.ſtat.quæſtio. tertia & Hoſtienſ. in
ſumma de conſtitutio. uerſiculo quis poſsit facere
conſtitutionem, quamuis non ita plene diſtinguant
ut facit Bartol. a quo nec Iaſ. nec cæteri diſſentiant
in dicta l.omnes præterquam in eo dum Bartol.uo-
luit ſtatuta condere fore iuriſdictionis, qua de re ma
gna eſt contentio inter doctores, prout igitur, uel
14 perpetuam uel temporalem † poteſtatem condendi
ſtatuta habuerint conditores ad eos uel ſemper, uel
durante poteſtate tantum recurremus, & prout ſu-
pra diximus.

Circa

15 Circa priuilegia & reſcripta † conueniunt iuris
interpretes, ut ab eorum conditoribus debeant
declarari, ut de priuilegijs uidetur eſſe tex. in c. cum
uenißent ubi tradunt glo. & doctor. de iudi. & in c.
cum tempore de arbitr. in cap. inter alia de ſent. ex
commun. in l. ex facto de uulg. & pup. in l. Neratius
de reg. iur. in cap. cum dilecti de donatio Bald. in ca
pit. primo, de leg. Corra. in uſi. feud. in princ. ubi ex
preſſe ait priuilegia id commune cum legibus ha-
bent ut perinde atque leges ipſæ ab auctoribus de
beant interpretari, de reſcriptis nota. per Innoc.
in capitulo cum eccleſiasticæ de exceptio. Bald. in
l. reſcripta, C. de precibus Imper. offer. Dec. in dict.
cap. cum eccleſiasticæ poſt alios plures quos refert
& ſunt plura iura quæ hoc dicunt in capitulo ex
multiplici de decim. in cap. dilecto de uerbo. ſign.
in cap cum in illis in princ. de præben. in ſexto, in c.
ſecundo requiris de appellatio. & ita concludit Bal.
per illum tex. in l. ex facto, in tertio notab. de uulg.
& pupill. & plenius Ripa in eadem lege ex facto ſub
16 num. ſexto, ubi refert Panor. † intelligere hanc aſſer
tionem eſſe ueram ſi princeps ſit præſens, ac poſſet
adiri, aliàs inferior poterit interpretari reſcriptum
principis, ut not. idem Abb. in cap. cum ueniſſent,
colum. ſecunda, de iudic. per illum tex. quamuis ip-
17 ſe intelligat † quod ex ratione naturali poſſit infe-
rior principe reſcriptum interpretari ac declarare
reſcripta & priuilegia principum, etiam ſi facile
18 poſſit adiri, quia ubi naturaliter † ſentimus fruſtra
legem requirimus, ſecundum Ariſt. quem allegat
Ang. conſi. 317. in quæſtione uertente inter Illuſtr.
& id uidetur colligi ex tex. in dicta l. ex facto, & fuiſ
ſe ſe ex intentione Barto in d. l. omnes populi in ter-
tia quæſt. 6. quæſtionis princip. & ita ait reſtringi
19 debere † dictum Bald. in l. cum de nouo in fine, C.
de legi. ubi dicit quòd data præſentia principis, nul
lus declarat eius reſcripta.
20 Declaratur ſecundo, quod † dictum de ſummo
Pontif. & principe adeundo in interpretationibus,
priuilegiorum, gratiarum, reſcriptorum diſpenſa-
tionũ, & alijs huiuſmodi, ut procedat, quando prin-
cipaliter contingit de prædictis diſputare, ſecus ſi
incidenter, quia tunc etiam iudex inferior poterit
declarare & interpretari quantum ad præiudicium
& commodum partium illum adeuntium, Abb. De
ci. & alij in dicto capitulo, cum ueniſſent de iu-
dic. poſt Innoc. in capit. cum ſpeciali de appellatio.
21 quaſi Papæ aut † Imperatoris interpretatio ſubſi-
diaria ſit. ita pulchre declarat Dec. qui alios addit
in l. in ambiguis orationibus ſub num. ſecundo, &
tertio, de reg. iur. ubi alios addit, & Aurel. Dauid d.
cap. ult. ſub nu. 72.
22 Declaratur † tertio in tantum procedere, ut inter
pretatio uel declaratio Papæ aut principis, ita præ
iudicet parti cui etiam ius quæſitum ſit, ut in dubiũ
reuocare non poſſit, quòd ab initio talis non eſſet
23 mens Sum. Pontif. aut principis, quia etiamſi ta-
lis non fuiſſet, nihilominus præiudicat, Ang. in con
ſil. 273. ratio dubium Caſtr. in l. hæredes palam, §. ſi
quid de teſtam. col. 2. Dec. in d. c. cum ueniſſent, &
in dicta l. in ambiguis ſub nu. 4. Aurel. in dicto cap.
ultim. ſub numero ſeptuageſimoſecundo.
24 Vbi † uero uerba eſſent clara tunc ad neminem
recurritur, per reg. l. continuus, §. cum ita de uerb.
obli. & l. ille aut ille §. 1. de leg. 3. & ita probant om
25 nes in locis ſupra citatis. Quæ † omnia intelligen
da quoq; ſunt procedere, cum agitur de interpreta
tione iuris diuini, Pontificij ac ciuilis ut per Aurel.
loc. citat. ſub numero ſeptuageſimo, & ſeptuageſi-
moprimo, quia in ea quoque diſtinguere oportet
an principaliter, uel incidenter de tali interpreta-
tione agatur, ut per omnes in locis proximè ci-
tatis.

SVMMARIVM.

1 *Iudiciorum plura eſſe acta quæ uario modo interpre-
tantur.*
2 *Conſuetudinem ex actibus difformibus induci non
poſſe.*
3 *Libellus præcedere ſolet citationem.*
4 *Libellus per actorem interpretatur.*
5 *Libelli obſcuri declarationem ab hærede fieri non poſſe,
nu. 6.*
7 *Hæres iuramentum declarare poteſt.*
8 *Auctorem putare hæredem veriſimiliter informatum
declarare libellum defuncti, non informatum non item
nu. 9. & 10,*
11 *Citationis declarationem pertinere ad illum ad cuius
inſtantiam tranſmittitur.*
12 *Niſi ita ſit incerta ac obſcura, ut intelligi non
poſſit.*
13 *Citatio ad definitiuam ſententiam audiendam debet eſ-
ſe ſpecifica, atque præciſa.*
14 *Citationem debere ſemper continere nomen nuntij, per
quam tranſmittitur.*
15 *Exceptionem Reus interpretatur actore opponente,
quam ſi non probet ſuccumbit, nu. 16. & 17.*
18 *Litis conteſtationem quis interpretatur,*
19 *Litem conteſtatã fuiſſe partes ubi appareret, ex actis, iu-
dex debet pronuntiare illam ualidam eſſe.*
Ex communi ibid.
20 *Et quibus rationibus, nu. 21.*
22 *Poſitionis incertitudo nimia uitiat.*
23 *Poſitiones, ponens declarat.*
24 *Quod & in alijs interrogationibus, & capitulis, obtinet
num. 25.*
26 *Confeſſio incerta non ualet.*
*Confeſſio incerta & nullo modo facta comparatur,
num. 27.*
28 *Confeſſio a confitente declaratur.*
29 *Confeſſum ſe feciſſe homicidium, ex interuallo confeſ-
ſionem ſuam poſſe declarare.*
*Sed niſi probet declarationem condemnatur, nu-
mero 30.*
31 *Confeſſionem iudex interpretatur ad fauorem confi-
tentis.*
32 *Et quomodo.*
33 *Teſtium dicta quis interpretetur, numero 34. 35.
& 36.*
Secundum uarias ueterum ſententias.

37 *Auctor. quid putet reſoluendum eſſe ea in controuerſia.*
38 *Teſtium dicta ad concordiam reducenda eſſe.*
39 *Teſtium ambigua dicta contra producentem interpretari.*
40 *Timorem ſubornationis poſt publicatas atteſtationes in teſtibus militare.*
41 *Declaratio, quam facit teſtis poſt publicatas atteſtationes potius dicitur noua diſpoſitio, quàm declaratio.*
42 *Iudici quando licitum ſit repetere teſtes pro declaratione eorum dicti.*
Inſtrumenta fieri ad probationem contractuum, numero 43.
44 *Inſtrumentorum ambiguorum interpretatem fieri contra producentem.*
45 *Inſtrumentum tacite intelligitur fateri omnia quæ in inſtrumento continentur.*
Et quomodo intelligatur, ibi.
46 *Teſtes de auditu, & alias inualidi, probant contra producentem.*
47 *A teſtibus ad inſtrumenta ualet argument.*
Notarium poſſe declarare clauſulas ab illo appoſitas in inſtrumento, ibi.
Iuramentum declarari a Summo Pontifice, numero 48.
49 *Textus in cap. uenerabilem de electio. quomodo ſit intelligendus.*
50 *Iudicem eccleſiaſticum, in cauſa iuramenti adeundum eſſe.*
51 *Praxis, quæ obſeruetur in contraueniendo contractui iurato.*
52 *Habilitatio a iuramento conceditur a iudice eccleſiaſtico etiam parte non citata.*
53 *Sententiæ interpretationem qui putent ad iudicem ſpectare.*
54 *Qui contra opinentur.*
55 *Quid ſentiat Auctor, numero 56.57.58. & 59.*
60 *Vbi late diſtinguit appellationem quis interpretetur, nu.61.62.*
Vbi referuntur uariæ ſententiæ, & quid ſit tenendum, ibid.
61 *Declaratio ab appellante facienda, an intra decem dies datos ad appellandum facienda ſit, nume. 64. 65. 66. & 67.*
Vbi referuntur Io. And. & aliorum pugnantes opinio.
68 *Sed diſtinguendum eſſe ut docet Auctor, nu. 69. & 70.*

Quis interpretatur iudicia, & iudiciorum actu.

CAP. XXXVII.

1 QVantum ad iudicia ſciendum eſt quòd cum plura eorũ ſint † acta ut traditur a ſcribentib. per illum tex. in l. quoniam cõtra de probatio. ubi præter cæteros latè Lanfranc. de Orian. & latè per Rober. Marant. de ordin. iudicio. per totum, non poſſe dari regul. generalem ac uniformem, quia tum ex diuerſitate actorum, diuerſæ quoque a diuerſis ſint faciendæ interpretationes, non poteſt uniformis da-
2 ri regulæ, ut nec ex actibus † difformibus poteſt induci conſuetudo uniformis Bar. in l. ſecunda, circa finem ſ. ſolut. matr. Craue. in conſilio 313. ſub numero quarto, quamobrem ſingulatim diſcurrendo per acta iudicij, exordium faciemus a libello,
3 qui in praxi præcedere † ſolet citationem, ut ſcribit Felyn. in capitu. primo, colum. 1. de libell. oblatio. Marant. de ordin. iudi. par. 6. in titul. de libel. oblat. ſub num. 17. in quo Bar. & alij cõiter uolunt, illius obſcurorum uerborum interpretationem faciendã
4 eſſe † per actorem per tex. in l. ſi quis intentione ambigua de iudi. ubi glo. Bar. & alij tradunt & eſt tex. in l. idem Pomponius ſcribit ſi frumentum de rei uendic. Iaſ. in §. curatæ inſtit. de actio. Bar & alij in l. inter ſtipulantem §. 1. de uerbo. obli. Dec. in l. edita ſub numero 50. C. de eden. ubi poſt Bar. Alex. & alios quos citat idem concludit, quinimmo uſque adeo ad perſonam actoris attinere hanc declaratio-
5 nem, ut etiam ab hærede † fieri non poſſit libelli obſcuri declaratio & tradunt Bar. & alij in lectura ſupra cita. & Alexand. in dicta l. edita. C. de eden. cuius tamen contrarium defendit ibi Dec. ſub di-
6 cto numero 50. Tum quia hæres † in ambiguis declarare ſolet uoluntatem defuncti, d. cta l. ſi quis plures de legatis primo, Bar. in l. gerit uerbo, uenio ad quartum de acquirenda hæredit. Tum quia regulariter eiuſdem iuris eſt, cuius fuit defunctus, l. hæredem de regulis iuris, & factum hæredis reputatur factum defuncti Ang. in conſi. 281. Brunellus & factum nomine defuncti ratificari poteſt per hæredem, l. ſi ſine §. ſi procuratori rem rat. haberi, tum denique quia facultas hæc declarandi defertur a le-
7 ge, unde quemadmodum iuramentum † a lege delatum hæres præſtare poteſt loco defuncti, ut per Alexand. in l. penult. uerſiculo hoc iudicium columna prima, ſi quis cautio. ſic & declarationem iſtam faciet.

8 Ego putarem † diſtinguendum eſſe inter ambiguitatem de qua probabiliter poteſt eſſe hæres informatus, & eam de qua non poteſt eſſe uериſimiliter informatus, ut priore caſu facultas declarandi tranſeat ad hæredem poſteriore uero non item, per ea quæ ſcribit Plot. in l. ſi quando C. unde ui ſub numе. 619. 620. & 621. poſt Iaſo. Socin. & alios communiter in l. penultim. §. fin. ne quis eum in l. admonendi de iureiuran. & præſertim per Iaſo. in dicta l. ſi quando ſub num. 35. in fin. uerſiculo limita tamẽ & in dicta l. admonendi columna finali. in fine ſub numero 119.

9 Tunc enim quando quis probabiliter † eſt informatus procedit illa communis concluſio, quæ habet, iurandi facultatem a lege delatam tranſire ad hæredes, quam firmant Doctor. in dicta l. pen. ic. §. finali ne quis eum, & quam dicit approbaſſe Excellentiſſimum Senatum Mediolani exiſtente eiuſdem ordinis præſide Petro Paulo Arrigono iuriſconſulto grauiſſimo & ſecundum eandem iudicaſſe ſacrum conſilium Neapolitanum ut habetur
apud

apud Affiĉt.deciſ.169.in dicta cauſa. Et hæc quo
10 que † diſtinctio fuit de mente Craue.in conſi.287.
colum.fi.Soc.in couſi.89.colum.fin.lib.3. Catellia.
Cotta in uerſi. iurandi facultas & nouiſſime eandē
amplectitur Phanuc.de in lit.iur par.2.ſub uum.4.
ver.& hanc commuuem concluſionem & ſeq.quan
do autem præſumatur hæres eſſe informatus decla
rat plene Plot.in dicta l.ſi quando, C. unde ui ſub
num.921.& Phanuc.in d.2.par.ſub fiu d.num.4.
11 Quò ad citationem † quæ ſubſequitur libellum,
uel aliter tranſmittitur reo, qui conuenitur, dicen-
dum eſt, quòd eius obſcuritatis declaratio pertinet
ad illum, ad cuius inſtātiam proceſſit, ut ſcribit Spe
cul.in titu.de cita.†.primo, Doctor.in capitulo fi.de
reſcript.& in l.in iudicijs de iudi.quibus accedit Au
rel.dicto cap.ult.ſub uum.80.hoc tamen ita intelli
12 gendū eſt modo citatio non ſit adeo † incerta & ob
ſcura ut non poſsit intelligi, quia tunc nihil ualet,
Ludo.Roma.in couſi.369. circa primum in ſecun-
da col.per tex. in dicta l.aut qui aliter §.ſi quis denū
ciauerit, quod ui aut clam.Marſ. pulchre in rubr.C.
probatio.ſub nu.393.ubi ſub nu.394.quicquid ple
riq; ſenſerint tenet cum Bar. in d.l.aut qui aliter §.j.
quòd ſiue citatio fiat ab ordinario ſiue a Delegato
13 ſemper debet ſpecifica eſſe ac præciſa † maximè cū
ſit ad definitiuam ſententiam audiendam, & ſub nu
me.395. niſi citandus ſit incertus debere ſemper cō-
tinere ait perſonam certam citandi cum nominis,
& cognominis expreſsione, & ſcribit Gemi. in c.fi.
de electio.libro ſexto, & Bald.iu l.ſi curatoris, l. C.
de iur.delib.cum ſimil.ab eo.citat.& ſub uum.395.
14 admonet debere ſemper citationem † continere
nomen nuntij per quem tranſmittenda ſit citatio,
alioqui nullam eſſe per inſignem Bal.doctrinam in
l.eius qui in prouincia, in tertia columna uerſi.præ-
terea &c.ibi & in nuntio uidetur clarius Aret.in cō
ſil.32.conſultatio præmiſſa col.4.uer.nec poteſt di-
ci, & idem Mar.in ſing.235.procuratores &c.
15 In exceptionibus † cum ſemper Reus ſit Actor l.
prima, de excep.l.in exceptionib.de probat. facien-
da erit concluſio, quod obſcuræ exceptionis decla-
ratio ad ipſum reum ſpectet.ut firmat Abb.in c.cō
ſuluit de iud.& in c.paſtoralis in fin.de exceptio. &
probatur ratione, nam ſi actor debet libellum ob-
curum & ambiguum declarare, ut ſupra uidimus.
Sic etiam Reus exceptionem, cum in illa ſit actor;
ut iam dictum eſt, & exceptio dicatur eſſe libellus
Rei, ut dicit Bar.in l.j.C.de iis quę pen.nom. quē re
fert ac ſeq.Aurel.d.c.ult.ſub nu.83.Et ita actore op
16 ponente dēat Reus cogi ad declarādū exceptionē
ut cogitur actor declarare libellum ad obiectionē
rei Bar.in d.l.ſi quis intentione ambigua quib.ad ſti
pulantur quæ ſcribit Ang. in l.Titiæ textores de le-
ga.1.Bal.in l.age cum Geminiano, C.de tranſ.& in
17 l.fi. C.de fideiuſſor.& ita reo † non probante exce-
ptionem ſuam debeat ſecundum actorem iudicari,
quemadmodum Actore non implente intētionem
ſuam debet Reus abſolui, l.qui accuſare C.de eden.
l.actor, C.de probat.d.l.1.de except. & d. l.in exce-
ptionibus de probatio.
18 Quantum ad litis † conteſtationem, dicēdum eſt,
quòd aut ambiguitas reſurgit ex parte actoris, aut
ex parte rei, aut ex parte notarij qui rogatus eſt
de actis ipſius conteſtationis, primo caſu ſpectat
declaratio ad actorem, per ea quæ ſupra dixi-
mus in libello & citatione, in ſecunda ſpectat ad
reum per ea quæ diximus ſupra in exceptionibus.
Tertio caſu ueluti cum reperitur in actis tali die
19 partes fuiſſe † litem conteſtatas, iudex pronuntiare
debet ualidam eſſe illam litis conteſtationem, ac per
eam ſcripturam probatam eſſe, ſic firmat Alex.in l.
ſciendum ſub nu.48.poſt Angel. & Imol.& Bart.ac
Imol.in l.quod ſi dubitetur de acquiren.hæred.Ho-
ſtien. Ioan. Andr. & Butri. in capitulo primo de lit.
conteſtat. qui etiam atteſtatur hanc opinionem
communiter eſſe receptam quique reſpondet ad
obiectionem Bald.qui contrarium tenuit in dicta l.
quod ſi dubitetur & in l. prima, C. de iur. haſt. fi-
ſcal.libro decimo, cius ſententiæ ante illum fuit ſpe-
cul.in tit.de litis conteſtat.§.ſecundo uerſic.quidam
autem lecta, quem refert.Bart.in dicta l.quod ſi du-
bitetur in l hæres inſtitutus de acquirend. hæredit.
20 quamuis illum reprobet & huius communis † ſen-
tentiæ duplex eſt ratio, altera quod ex actis ipſius
proceſſus ſatis conſtare ſemper poteſt an per nega-
tionem fuerit facta litis conteſtatio, unde ſatis ſem
per dicetur res uerſari in claris per relationem ad
aliud, l.aſſe toto de hæredibus inſtitut.l.ſi ita ſcripſe
ro de condit.& demonſtrat.& l certum ubi traduut
communiter Doctor.ſi cert.petat.& late diximus ſu
pra lib.2.cap.13.
21 Quia ſatis eſt apparere de litis † conteſtatione,
quomodocunque illa facta fuerit, unde quęrendum
non eſt quomodo facta fuerit l.Gallus, §.ſi eius ad fi
nem & §. & quid ſi tantum ubi communiter Doct.
de lib.& poſth.& ita Bar. conclu.in locis omnib.ſu.
ci.ſui cōmuni conſenſu cęteri interpretes accedunt.
22 Circa poſitiones † quamuis regula ſit, ut incerti-
tudo vitiet poſitiones, & ambiguitas uel obſcuritas,
ut per ſpecul.in tit de poſitio.§.6.uer.item ad, pract.
Pap.in forma reſponſionis ad poſitiones in gloſſ. in
uerſic.incertæ, Bart.in l.inter ſtipulantem, §.1 de uer
bor.obligat.ubi Alex.Iaſ.& alij, idem Bart. Bald.&
Alexa.in dicta l. ſi quis intentione ambigua, Marſil.
in dicta Rubric. C. de probatio. ſub numero 287.
quo loci pulcherrime explicat per plures columnas
uſque in fin.dictæ rubr.materiam incertitudinis, ni-
23 hilominus recipitur ea concluſio, † ut ad ponentem
ſpectare debeat obſcuræ uel ambiguæ poſitionis
interpretatio, ut tradit ſpeculator, de poſitio. §. ſe-
ptimo ſub numero undecimo ſupra relato & ſub
nu.43.ubi ait poſitionem duplicem & alternatiuam
ſingulatim ponendam atque explicandam.
24 Ibique ſimiliter concludit idem eſſe in aliis in-
terrogationibus quæ in iudicijs ſuggerente æquita-
te fieret ur, ut toto titulo de interrogat. actio.
25 Item in articulis † ſeu capitulis, quæ pariter a par
te parti tranſmitterentur, ut refert ac ſequitur Au-
rel.ſub numero 85.
26 Confeſsio quoque † incerta & ambigua regu-
lariter non valet. l.certum, de confeſſ. l.de ætate. §.
nihil, de interrog. actio. Specul.in titu.de confeſſ.

§.primo, verſicu. octauo, & in tit. de poſitio. in §.9.
uerſic. ult. & in tit. de locato. §. nunc aliqua, uer. 62.
27 ibi item confitetur, vbi dicit quòd† confeſsio incer
ta & nullo modo facta parificantur Marſ. in dicta
rubrica. C. de probatio. ſub numero 388. nihilo-
minus ſi in iudicio ſimpliciter facta ſit, a confiten-
28 te † declaratur, ut per Bart in dicta l. ſi quis inten-
tione ambigua, columna ſecunda, de iudi. ubi re-
gulam generalem ponit Abba. in capit. cùm dile-
ctus de accuſ. Iaſ. in l. ut uim, de iuſt. & iu. ubi re-
fert pulcherrimum dictum Bal. circa hoc quam-
uis de illo ipſe dubitet, nam Bal. in c. 1. in §. item ſi
vaſallus, in ultima colum. de controuer inueſtitu.
per tex. in cap. cùm dilectus, de accuſatio. affirmat
29 quòd ſi quis † confeſſus eſt ſe feciſſe homicidium
poſſe illum ex interuallo declarare confeſsionem
ſuam, & dicere ſe feciſſe ad defenſionem ſuam
quam aſſertionem repetijt Bal. in pluribus alijs lo
cis, quos refert Iaſ. ſub dicto numero 13. quam ta-
men nec Alexand. nec Iaſ. auſi ſunt firmare, ut ui-
dere eſt apud eundem Iaſ. ſub d. num. 13.
Poteſt tamen pro reſolutione dici, reum qui-
30 dem poſſe † confeſsionem ſuam ſimpliciter factã
eo modo declarare, ſed niſi in proceſſu defenſiuo
concludenter probauerit dictam declarationem
condemnari poſſe, ſecundum communem opinio
nem de qua teſtatur Boer. deciſ. 164. ſub num. 11.
in fine, & num. 14. in fi. & D. Clar. in prax. crim.
in q. 55. ſub num. 16. in fi. & in §. homicidium, ſub
nu. 35. ubi erit uidendum.
31 Eſt inſuper aduertendum † quòd confeſsio ſo-
let per iudicem quoq; interpretari in fauorem cõ
fitentis vt ſcri. Dec. in conſ. 189. col. 7. in fi. & refert
ac ſequitur Marani. de ord. iud. par. 6 ſub tit. de cõ
feſ. ſub nu. 32. ubi ait hoc eſſe notandum, quia in
alijs actibus & probationibus dicimus contrariũ,
videlicet quòd probatio dubia debet interpretari
contra probantem, cap. in præſentia, de probatio.
32 l. veteribus de pact. ſubdit tamen† rectè intuendo
idem in confeſsione eſſe, quia producitur per al-
teram partem contra partem confitentem, unde
cùm in dubio fiat interpretatio pro confitente,
idem in ea atque in alijs probationibus ſeruatur.
33 Teſtium depoſitiones † Bal. in l. fi. C. ſi minor
ſe maio. dixe. uidetur voluiſſe debere interpretari
a producente, dùm inquit interpretationem con-
tra eum fieri niſi obſcura probatio a producente
declaretur, Abb. in c. cùm Ioannes de fid. inſtru. ui-
detur voluiſſe ex aduerſarij confeſsione, & per ar-
ticulos ad quos refertur debere declarationẽ ſum
mere. Alij voluerunt quos ſequitur Aurel. dicto
capit. vlt. ſub num. 88. ac teſtibus ipſis debere hanc
declarationem fieri, & propterea iudici concedi
34 eius declarationis habendæ gratia, † teſtes ipſos re
petere denuoq; examinare ſecundũ Bar. in l. quic-
quid adſtringendæ, de ver. obl. & Io. de Portona. in
l. inter ſtipulantem. §. 1. eo. non tamen cogendum
eſſe, inuitum iudicem, ad faciẽdum, ut teſtis ſuam
obſcuram depoſitionem declaret, ut uoluit glo. in
auth. de teſti. §. quoniam, ad quod facit l. non quic
quid, de iudi. & quę congerit Ale. in l. 4. §. hoc autẽ
iudicium, de dam. infec. neque etiam iudicẽ ipſum
a ſe met tales teſtium depoſitiones obſcuras de-
35 clarare poſſe. Bar. in d. l. inter † ſtipulantem. §. 1. ſub
nu. 6. uerſic. quandoque ſunt uerba prolata ab alio
aliter diſtinguit hunc in modum, uidelicet. quan-
doque ſunt uerba prolata ab alio non ab ipſis liti-
gantibus, ut in teſte, uel defunctus eſt aliquis, qui
protulit uerba ſucceſſorem habens, & tunc aut tu
uis facere interpretationem cauſa uitandi aliquã
contrarietatem, & tunc poteſt fieri interpretatio,
ut hic eſt caſus extra de teſti. in c. cum tu, & in l.
conſtit. C. §. quibus, aut tu non uis facere cauſa ui-
tandi contrarietatem, ſed ut proſit alij, uel propter
aliquam aliam cauſam, & tunc non poteſt fieri,
ſed illud uerbum dubium non ualet, ut cap. in præ
ſentia, extra de probatio. & hic in gl. & l. Pompo-
nius idem ſcribit ſi frumentum, in fin. ſupra de rei
uendic. ſi verò inſurgit dubietas circa aliud quam
circa uerba, & tũc recurre ad dicta doctorum, aut
loquimur in ijs quæ pertinent ad litis ordinationẽ,
& tunc ſi actor inſtat & proſequitur fauemus acto
ri, ut in l. de die in prin. qui ſatiſd. cog ſi uerò actor
non inſtat fauemus reo, ut l. ſi ea. C. qui accuſ. non
poſſ. & l. properandum. §. & ſi quidem, & §. ſin an-
tem. C de iud. aut in his quæ pertinent ad litis de-
ciſionem & tunc fit interpretatio pro liberatione,
ut l. Arrianus, de actio. & oblig. & l. lege Iulia, de
manumiſſ.
36 Et cum iſta † diſtinctione Bar. tranſit Bal. de te
ſtib. ſub nu. 25. Iaſ. & alij in l. inter ſtipulantem §.
primo, & uidetur de mente Innoc. in cap. cauſam
quæ de teſtib.
37 Mihi autem† pro reſolutione iſtius difficultatis
ſic uidetur eſſe dicendum, quod aut agimus de in-
terpretatione & declaratione facienda, pro ſeruã-
dis teſtibus a contrarietate, aut pro facienda pro-
batione concludentiore amota obſcuritate per de
clarationem, aut de illa per ſe concludente magis
adiuuanda. Primo caſu, ego opinor & teſti & par-
ti producenti, ac iudici licere interpretationem fa
cere ad ſeruandos teſtes a contrarietate ac a pęna
falſi per illam vulg. Doct. aſſertionem quæ habet
38 teſtium dicta † ad concordiam reducenda eſſe, in-
terpretationeque adiuuanda eſſe, Bar. & Doc. cõi-
ter in l. 2. §. creditum, ſi cer. pet. ibiq; latè inter cæ-
teros Alc. & Iaſ. gl. & Doc. in c. cum tu, & c. in no-
ſtra præſentia, de teſti. non aũt cauillanda eſſe Inn.
in c. cauſam quæ de reſcr. ubi et Bal. & in l. de quib.
col. fi. Alc. in conſ 49. ſub nu. 15 uol. 3. 249. ſub nu.
10. uol. 5. & 184. nu. 10. uol. 3. Iaſ in l. nõ hoc C. un
de leg. ſub nu 11. & in l. ſi fideiuſſor, in fi. qui ſatiſd.
cog. Cur. ſen. de teſti. col. fi. concl. 6. Secundo caſu
39 puto nullam † neq; a parte, neq; a tęſte, neq; a iudi
ce faciendam eſſe interpretationem ſiue obſcuri-
tas cadat circa principale ipſum negocium, ſiue
circa acceſſoria ſubſtantialia eiuſdem negoci iux
ta declarationem Bar. in l. eos ad l. Cor. de falſ. quẽ
cæteri ſequuntur, quia cum probatio ambigua ſit
interpretanda contra producentem l. non hoc C.
unde legit. l. neq; natales. C. de prob. c. in pñtia de
prob. non erit tollẽda ambiguitas interpretatione

vel declaratione, ut pro ipſo producẽte interpretetẽ
probatio, l. ſi quando de leg. 1. & l. quod fauore, C.
40 de legi. cum ſimil. tanto magis † quia in declaratio
ne faciẽda circa principale negocium, ſubeſt timor
ſubornationis, cum non niſi poſt publicatas atte-
ſtationes poſſit talis interpretio aut declaratio fie
ri, & poſt didicita, ut uocant, teſtificata, per ea quę
late ſcribit Maria. ſeni. in cap. fraternitatis de teſtib.
& probat tex. in §. quia uerò multi in auth. de teſti-
bus in capitulo penult. eod. tit. in clemen. ſecunda,
de teſtib.

41 Tum etiam quia † talis declaratio quam faceret
teſtis, diceretur potius noua depoſitio, quam decla
ratio, quæ teſti poſteaquam exsminatus eſt, & ſic
poſt perfectum atque abſolutum illius examen,
permiſſa eſſe non debet, per ea quæ ſcribit Caſtr.
in dicta l. hæredes palam §. ſi quid de teſtam. & De
ci. in dicta l. edita ſub nu. 48. C. de eden. & ſupra di-
ximus ad aliud propoſitum.

42 Tertio uerò & ultimo † caſu, crederem licitum
eſſe parti, teſti, & iudici repetendo teſtes declarare
dicta teſtium, quia talis declaratio nihil noui indu-
cit, & ſtat in ſimplicib. terminis declarationis, quæ
uidetur quocunque tempore permiſſa, ut per Caſ.
& Dec. in locis ſupra cita. Quod ſi in hoc capite ali
cui diſtinctioni locus eſſe debeat, ego reciperem il
lam diſtinctionem Dyn. Bar. & aliorum qui diſtin-
gunt inter litis ordinatoria, & deciſoria declaran-
do, ut per Bart. ſupra relatum in dicta l. inter ſtipu
lantem §. 1. col. 2. ad fin.

Quantum ad inſtrumenta, cum illa fiant ad pro
43 bationem † contractuum, l. contrahitur de pignor.
& tradunt Doctor. in §. primo, inſt. de empt. & uen
ditio. & ambulant paribus paſſibus cum teſtibus,
l. in exercendis C. de fid. inſtrumen. iuxta ea quæ di-
cta ſunt in teſtibus & infra dicemus in contractib.
reſoluenda erit eorum declarationis atque inter-
pretationis materia, & regulariter verba inſtrumẽ
44 torum ambigua, & obſcura interpretanda † erunt
contra producentem & e contra ſe fundantem in
illis, per tex. in dicta l. ueteribus de pactis ubi Bar.
Alberi. & alij notant, & dicto capitulo in præſentia
de probatio. & ſupra diximus libro tertio, capitulo
17. & propterea producens inſtrumentum tacitè
45 † intelligitur fateri omnia, quæ in illo continentur,
l. cum precum, C. de liber. cauſa Bar. in l. certum,
§. ſi quis abſente de confeſſ. Pariſ. in conſil. 125. ſub
num. 20. lib. primo, cum ſimil. Quam aſſertionem
declarat Ceſal. tribus ualde notandis modis in con
ſilio 236. ſub nu. 18. & tribus ſeq. qui apud illum vi
deri poterunt.

Videtur tamen aduerſus illius declarationes ob-
46 ſtare ſolum, quòd † contra producentem teſtes pro
bant illi etiamſi de auditu, de credulitate, & aliàs
inualidi ſint, & etiam ſi pars uollet eis uti, & etiam
ſi eſſent ſingulares uel unicus tantùm Abb. in ca-
pitulo præſentium ſub numero octauo, de teſt. Ro
ma in conſil. 104. ad fina. Cranet. in conſilio 188.
ſub nu. 5. Alex. in conſi. 191. col. pen. lib. 7. Soc. iun.
in conſi. 69. ſub nu. 11. lib. 1. idem Cæſal. conſil. 65.
ſub nu. 55. & conſi. 82. ſub nu. 47.

47 Et a teſtibus † ad inſtrumenta & e contra ualidè
ratiocinamur, dicta l. in exercendis, C. de fid. inſtru-
men. & ſupra diximus in loco a ſimili lib. quinto, po
teſt tamen notarius & debet, ſi interrogatur declara
re clauſulas ab eo in inſtrumento appoſitas, ut de-
clarat, Rip. in l. prima, ſub num 31. poſt alios a ſe ci-
tatos, ff. ſi cer. pet.

48 Quantum ad iuramentum, † tametſi uideatur eſ
ſe tex. in cap. venerabilem in fine de electio. quod ad
ſolum Pontificem eius declaratio ſpectet, quod ui-
detur uoluiſſe & glo. in cap. petitio de iureiuran. At-
tamen uidentur frequentius in id conuenire Doct.
ut etiam iudex inferior, modo ſit eccleſiaſticus, il-
lud declarare poſſit ita firmat Bald. quem ſequitur
Sal. in l. nec in operis, C. de oper. lib. not. Butr. in ca-
pitu. quanto de iureiur. & alij quos citat, Veron. in
rubr. huius tituli in pandect. ſub nu. 145. & ita uult
Abb. in capitulo cum ueniſſent de iudi. ſub num.
quarto, & in dicto capitulo uenerabilem, ſub num.
13. de electio. ubi citat Specul. in tit. de legat. §. nunc
oſtendendum, ue. ſicu. 24. ubi ait quòd etiam epiſco
pus poteſt interpretari iuramentum, allegat cap. ſi-
49 gnificante de pigno. & † ad text. in dicto capitulo
venerabilem de electio. reſpondet dupliciter pri-
mum quòd procedit in negocio arduo & inter
magnas perſonas, uel quando uult Papa dare
licentiam contrauenienti, ſine permutatione uel
alia commutatione in melius, quod dictum dicit
Abb. eſſe multum menti tenendum pro limitatione
dicti cap. venerabilem ubi doctor. communiter tran
ſiuerunt inhærentes uerbis literæ & pro hoc di-
cto Specul. adducit Innocen. in capitulo debitores
de iureiur & quæ ibi ipſemet Abbas tradit, & quòd
50 propter iuramentum † adiri debeat iudex eccleſiaſti
cus, quia iuramentum addie forum foro, tradunt Io.
Andr. & alij in cap. fi. de for. compet. & etiam ſi lis in
choata foret coram iudice ſeculari, ſecundum Bald.
in l. prima, in ult. colum. C. de reb. credit. & clarius in
auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. uenditio.
quam ſeq. Iaſ. in l. nulli ſub num. 7. C. de iud. & quòd
ibi uerſatur controuerſia ſuper iuramento ſem-
per debeat adiri iudex eccleſiaſticus tradit Curt. ſen.
in conſi. 66. colum. antepen. uerſi. ſex unda concluſio
& propterea ubi contraueniendum ſit contractui iu
51 rato, ſolet † in praxi obſeruari, ut ab ordinario loci
eccleſiaſtico ſeu illius vicario impetret habilitatio
ſeu abſolutio a iuramẽto quãtũ ad hoc ut eximatur
a uinculis iuris canonici, ut ſine timore periurii, po
ſit agendo contrauenire dicto contractui iurato
uel agi ad illius reſciſſionem, aut declarationem il-
lius nullitatis ut per Abba. in conſi. octauo, ad fi. li. 2.
Nat. in conſi. 631. ſub nu. 8. D. Alciat. in conſil. 496.
ſub num. 9. & 10. & in dicto conſ 97. ſub nu. 25. cum
52 ſimil. quæ abſolutio ſeu habilitatio † poteſt concedi
a iudice eccleſiaſtico etiam parte aduerſa non cita-
ta, & ſuper ſimplici ſuplici libello partis petentis ſe
habilitari, ſicque cauſa non cognita, ſecus ubi totalis
peteretur relaxatio iuramenti, quia tunc cauſa co-
gnita & parte citata debet fieri, ut pulchre diſtin-
guit Curt. ſenio. in conſi. 65. colum. fin. ſub numero
28. uerſiculo. & ubi, quod notandum eſt quia dicit ſo-

uidiſſe ſæpins iudices eccleſiaſticos in hoc errare, &
ego uidi aliqnos non poſtremi nominis Aduocatos
non bene ſentire.

53 Circa ſententias † docto. uelle uideretur quod ſi
obſcuritas aliqua uel ambiguitas oriatur in ijs, ad iu
dices qui illas protulerint ſpectet eaſdem interpreta
ri declarareque ac manifeſta facere, per nota. in l. he
redes palam de teſtam. §. primo, & in l. ſecunda, C. de
ſenten. ex breuic. recit. Bar. in dicta l. ab executore,
de appellatio. & in l. ne in arbitris C. de recept. arbi-
tri. idque uerum eſſe affirmant, ſiue interlocutoria,
ſiue definitiua ſit, ut per doct. in l. quicquid adſtrin-
gendæ de uerbo. obligatio. in l. actorum de re iudi.
& in dicta l. ab executore de appellatio.

54 Sed in contrarium † obſtat auctoritas illa Ioan.
Andr. in dicto capit. ex parte ult de uerbo. ſignifica.
quam ſupra in materia interpretationis ſtatutorum
retulimus, qui uoluit iudicem poſt latam ſenten-
tiam, nõ poſſe facere aliquam interpretationem ad
ſententiam ſuam partibns præiudicialem, cum offi-
cio eius functus ſit, l. iudex poſteaquam de re iud. &
capitulo in literis de offic. deleg.

55 Quapropter ego in præſenti negocio † crederem
dnos eſſe diſtinguendos caſus principales, quod aut
agitur de ſententiæ interlocutoriæ interpretatione,
aut de ſententiæ definitiuæ declaratione, primo ca-
ſu ego puto indiſtincte concludendum eſſe, quod
illius interpretatio ad illum ſpectet qui illam tulit,
duplici ratione, tum ſcilicet quia cnm poſſit iudex
latas interlocutorias tollere, ac reuocare, multo ma
gis poterit illas interpretari, ita arguit Deci. in dict.
capitulo cum ueniſſent columna tertia, poſt mediũ
uer. & idem arg §. fin. inſtitut. de iur. nat. gent. & ciu.
tum etiam, quia ceſſat ratio illa quam conſiderat
Ioannes Andr. quod iudex functus ſit officio ſuo,
56 † poſt interlocutorias ſententias durat adhuc iudi-
cis officium uſque ad definitiuam ſententiam, ergo,
ceſſante ratione debet quoquo ceſſare obiectio, ca-
pitulo, cum ceſſante de appellatio. cum uulg.

Secundo caſu, quando agitur de interpretatione
57 ſententiæ definitiuæ credo rurſus † diſtinguendum
eſſe inter ſententiam latam a iudice ordinario, & eã
quæ prolata eſt a iudice delegato, primo capite ite-
rnm diſtinguendum eſt inter iudices maiores habẽ
tes merum & mixtum imperium, & iudices inferio-
res, ut in prioribus iudicibus conſtituendum ſit affir-
matiuè ad illos ſpectare interpretationem eorum
ſententiæ, in poſterioribus non item, ita firmat Bar.
in dicta l. ab executore columna tertia, ſub nume. 5.
uerſic. & hoc eſt uerum in ordinarijs, & Abb. in dic.
ex parte ultimo, ad fi. ſub nu. 8. de uer. ſign. dum ta-
58 men faciat † interpretationem neminem læden-
tem, ut dicit Bald. in l. ea quæ C. comm. uel epiſt. &
ſequitur ſcholiaſt. ad Abb. in dicto cap. ex parte in
uer. interpretari.

Poſtremo capite, quando uerſamur in ſententia
delegati, & tunc negatiue pronuntiandum eſt, nul-
59 lo modo poſſe delegatum † interpretari ſententiam
ſuam teſte Bar. in d. l. ab executore ſub nu. 6. Io. An-
dr. & Abb. in dicto cap. ex parte ult. quia tunc mili-
tat ratio illa conſiderata per Io. Andr. & alios, quòd
dũ functus ſit officio ſuo, nullam habeat penes ſe po
teſtatem aut facultatem declarandi, aut interpretan
di prolatam ab eo ſententiam.

60 Quantum ad appellationem, † ſi ea ſit alternati-
ua uel generalis, ut declaratione egeat Ioan. Andr.
in cap. in alternatiuis de reg. iur. lib. 6. in col. fi. decla
rari ab appellante poſſe ut ualeat, concludit, & ean-
dem ſententiam probat idem Io Andr. in cap. is cui
de offic. delegat. libro 6. in gloſ. pen. quem ſequitur
61 Abb. in c. inter cætera de appellatio. Et quamuis † in
nouis deciſ. 33. Item quòd appellatio uideatur re-
probare opinionem Ioan. Andr. & pro Rotæ uoto
uideatur ſenſiſſe ſpecul. in tit. de appellat. §. non tra-
ctemus uerſic. ſed pone aliquis Bal. in appellatione,
C. de appellat. in gloſſ. 2. Ang. in l. cùm proponas, C.
de bon. auctor. iud. poſſid. Peruſi. in c. dilecti in eod.
tit. in 19. quæſt.

62 Nihilominus † Dec. in dicto cap. inter cætera co-
lum. pen. poſt med. uerſic. ſed certè dicit in ſumma
iſtos patres qui reprobant opin. Ioãn. Andr. recide-
re in eundem ſenſum cum illo, dum volunt, appella-
tionem procedere, dummodo certificetur is contra
quem interpoſita eſt appellatio per proſecutionem
appellationis corãm cum iudice, uolunt enim in ef-
fectu, quòd appellans debeat declarare appellatio-
nem ſuam, ad hoc ut ualeat appellatus deliberare,
quod illud idem eſt quod uoluit Ioan. And. nec con
ſtituenda eſt differentia an declaratio fiat facto, uel
uerbis, l. de quibus in fine de legi. & l. quo enim in fi-
ne rem rat. haber.

63 Neque eſt † recedendum ab iſta opinio. Io. Andr.
quam præter ſupra citatos; probant Philip. Franc.
in dicto capitulo in alternatiuis de reg. iur. libro ſex-
to Imol. in l. prima, §. ſi quis quando appell. ſit Ale-
xand. in conſilio 164. libro ſecundo conſilio 177. &
conſil. 185. eod. lib. & conſi. 12. lib. 6. & conſil. 79. co
lum. 2. libro 7.

64 Sed punctus eſt uidere, an intra decem dies † præ-
ſtitutos ad appellandum ea declaratio fieri debeat.
Ang. in d. l. cum proponas, C. de bon. auctor. iudic.
poſſid. opinatur etiam poſt illos decem dies fieri
poſſe, quia hæc electio eſt quædam declaratio, quæ
etiam poſt terminum fieri poteſt, l. hæredes palam,
§. ſed & ſi notam de teſtam. & Rota in deciſ. prædi-
cta circa finem que inquit neceſſe non eſſe quòd fiat
iſta declaratio intra decem dies, ſed ſufficit quòd a p
pellans etiam poſtea proſequatur. Et hanc eſſe ue-
riorem opinionem firmauit quoque Aurel. in dicto
cap. ult. ſub nu. 92.

Saltem de iure ciuili quo prohibitum eſt omiſſo
medio prouocare, quando admiſſa fuit per iudicem
a quo appellatio abſque termini alicuius præfixione
ad proſequendum, ut dicit colligi ex ſupra allegata
deciſ. Rotæ, item quod appellatio quam ipſe citat
ſub numero 204. ex Gemini. in capitulo poſt datam
ſecunda quæſt. ſexta & in dicto capitulo is cui de of-
ficio deleg. libro ſexto & plenius per Alex. in dicto
conſil. 12, uolum. 6.

65 Præterea † quia id quod dicunt Ioan. Andr. & il-
lius adſertores, quòd debent intra decem dies decla
raſſe coram quo iudice uelit appellationem proſe-
qui,

qui, attinet ad iudicis electionem, unde nihil prohi-
bere quominus poſt decurſum etiam decendium
declaratio uerbi obſcuri in appellatione ipſa poſi-
ti fieri poſsit, cum de electione iudicis ad declaratio
nem appellationis non rectè inferatur ut per Bal. in
l. ueteribus de pact. Deci. tamen in dicto capitu-
66 lo inter cætera † columna penult. ad fin. dicit opi-
nionem Ioan. Andr. eſſe neriorem, quæ habet ut in-
tra ſolos decem dies datos ad appellandum, debeat
fieri talis declaratio, quia iſta non eſt declaratio, ſed
electio, per qoam unum ex alternatiuis reſoluitur &
alterum remanet in diſpoſitione l. ſi quis ſtipulatus
ſit ſtichum in principio de uerbor. oblig. & perinde
habetur ac ſi de nouo appellaret, ideo non poteſt fie
ri poſt terminum, quia extrema non ſunt habilia l.
bonorum rem rat. haberi Aretin. in l. qui Romæ, §.
Seia de uerborum obligat. & prius Bald. in dicto ca-
pitulo inter cætera de appellatio. per gloſſ. in dicta
l. bonorum & per textum in l. nam cum uterque de
ſtipulat. ſer.

Et quia decem illis diebus effluxis tempora non
ſuffragantur, ut dicitur in l. acuſaturus de adulter.
quam ſententiam ſequitur quoque Alexand. in con
ſilio 183. uiſo proceſſu cauſarum libro ſecundo &
conſilio 182. eodem libro pro qua dicit Deci. ſe ad
ducere bonum textum in l. prima de appellatio. re-
cip. in princip. ubi appellatio interpoſita nomine al
terius debet ratificari intra tempus datum ad ap-
pellandum aliàs non ualeat, talis enim electio ſeu
declaratio non debet trahi ultra tempus appellatio
nis interpoſitæ in præiudicium aduerſarij, & hanc
quoque opinio. Ioan. Andr. quam probat Dec. ha-
ctenus relatus, recipit gloſſ. in c. cui de officio delegat.
libro ſexto Archidiac. in dicto cap. poſt appellatio-
nem 2. q. 6. Caſtr. & Imol. in dicta l. qui Romæ, §. pe.
de uerb. obligat.

67. Sed pro contraria † opinione Angel. uidetur face
re communis illa concluſio doctorum in l. edita, C.
de eden. libellum in prima inſtantia etiam poſt li-
tem conteſtatam declarari poſſe, ut per Deci. in di-
cta l. edita ſub numero 47. cum tribus ſequent. poſt
Bart. Bald. & alios quos citat. Pro reſolutione iſtius
difficultatis.

68 Ego diſtinguerem † duos caſus quorum diſtin-
ctionis fœdere conciliari poſſunt duæ iſtæ inter ſe
diſſidentes opiniones, uidelicet quòd aut agimus
de illa declaratione facienda quæ ſapit nouam quan
dam diſpoſitionem, aut quæ remanet in puris ac
meris terminis declarationis nihil inducentis, iuxta
tex. cum ibi trad. a glo. Bar. & cæter. in l. hæredes pa-
lam, §. ſed & ſi notam de teſtam.

Priore caſu, ego crederem opinionem Io. Andr.
& ſodalium ueram eſſe, dum uolunt poſt decem
dies poſſe declarationem fieri circa electionem iu-
dicis, quia hæc declaratio ſaperet nouam quandam
diſpoſitionem, ut declarat Dec. in dicto capitulo in
69 ter cætera, quæ poſt tempus † a lege datum fieri nó
poteſt. & ita poſt Bartol. & Bald. tradunt Alexand.
Iaſ. Dec. & alij in dicta l. edita, C de eden. in materia
emendationis ipſius libelli, quam nolunt poſſe illam
fieri poſt litem conteſtatam.

Poſteriore uero caſu ego adhærerem opinioni
70 Ang. & cæterorum, quia tunc declarans † nihil noui
dicitur inducere dicto §. ſed & ſi notam, cum traditis
a Dec. in dicta l. edita ſub numero 47. cum ſequent.
& ab alijs qui probarunt opinionem Angel. &
cum hac diſtinctione omnino ſtandum eſt, quia
eſt de mente omnium doctor & præſertim Pal. Caſt.
in dicta l. hæredes palam, §. ſi quid de teſtam. quem
refert ac ſequitur Dec. in dicta l. in ambiguis oratio
nibus ſub num. 4. & per illam tolluntur omnes diffi
cultates, & amaritudines.

SVMMARIVM.

1 *Iudicem declarare uerba ambigua contractus.*
2 *Secundum tamen uarietatem contractuum, uarie quoque interpretari debere.*
3 *Quandoque etiam ex mente contrahentium fiat interpretatio.*
4 *Contractus ambiguus ex parte promiſſoris contra illum eſſe interpretandum.*
5 *Regula generalis quod ex mente contrahentium debeat interpretari contractus quomodo ſit intelligenda.*
6 *Habita mente defuncti de alio non curari.*
7 *De qua tamen conſtare debet ſaltem ex impropria ſignificatione.*
8 *Ex quibus iudex informare debeat mentem ſuam in colligenda mente diſponentis.*
9 *In dubio uerba interpretanda eſſe contra eum qui ſenſit commodum ex contractu, quando ſunt ambigua.*
10 *Clara uerba contractus nullam recipere interpretationem.*
11 *Teſtamenti interpretatio ad quos ſpectet ſecundum Barto.*
12 *Quidque alij ſentiant.*
13 *Voluntatem defuncti ambiguam a iudice declarandam eſſe.*
14 *Hæredem declarare uoluntatem defuncti, quando teſtator ſenſit de certo.*
15 *Coniecturæ quales eſſe debeant in informanda iudicis mente.*
16 *Legis diſpoſitioni locum eſſe, quando multa eſt uerborum teſtatoris obſcuritas.*
17 *Iudicis declarationi non ſtari, quando teſtator certam perſonam nominaſſet, quam ædile declararet, numero 18.*
19 *Hæres quoque ueriſimiliter informatus declarat mentem defuncti.*
20 *Iudicem declarare debere defuncti uoluntatem, ſecundum ueriſimilem uiuentium opinionem.*
21 *In propria uerborum ſignificatione nulla eſt ambiguitas.*
22 *Voluntas defuncti talis præſumitur qualem uerba oſtendunt.*
23 *Niſi tales reſurgerent coniectura ex teſtamento, quæ reuocarent in dubium propriam uerborum ſignificationem.*
24 *Aliàs nunquam receditur à propria uerborum ſignificatione.*
25 *In claris non eſt opus coniecturis.*
26 *Operis huius abſoluti dies ad laudem, C. S. Opt. Max. & eius*

eius glorioſiſſimæ Matris ſanctiſſimæ virginis Mariæ.

Ad quos contractuum ac ultimarum uoluntatum ſpectet interpretatio.

CAP. XXXVIII.

1 IN contractibus uidetur facienda eſſe regula generalis, quod † iudicem ſpectat eorum uerborum ambiguorum interpretatio, ut ſcr. Bar. in l. ueteribus ſub numero ſexto de pact. per l. uoluntatis, C. de fideicommiſ. cum quo ſaltem tacito conſenſu tranſeunt alij in dicta l. ueteribus & idem uult Bartol. in l. ſtipulatio iſta, §. in ſtipulationibus de uerborum obligationib quem ſequitur Aurel. d. c. ult. ſub num. 77.

2 Sed tamen iſta † concluſio erit intelligentia, ut ſecundum uarietatem contractuum iudex quoque debeat uarie interpretari, nam in prætorijs ſtipulationibus interpretabitur ſecundum mentem edicti prætorij l. in prætorijs de prætor. ſtipulat. l. in conuentionalibus de uerborum obligatio. in conuentionalibus uero ſtipulationibus, interpretabitur eas ex mente contrahentium, l. ſemper in ſtipulationibus de reg. iur. & l. ſtipulatio iſta, §. in ſtipulationibus de uerborum obligatio. cum ſimilib. adductis a Iaſ. ſub numero ſecundo, in l. in conuentionalibus de uerbor. obligat.

3 Sed hoc † intelligendum erit hoc pacto, ut quandoque fiat interpretatio ex mente ſtipulatoris, & promiſſoris, iuxta l. ueteribus de pactis & l. inter ſtipulantem, §. primo, & l. qui ex pluribus de uerborum obligat. nam ſi uerba in ſtipulationibus ſunt ambigua ex parte ſtipulatoris ſemper interpretatio fiet contrà illum, ut notat Iaſ. in dicto §. in ſtipulationibus, per l. cum quæritur de reb. dub. & l. labeo ſer. obſcuritatem de contra. empt. ratio eſt duplex, tum ſcilicet quia imputandum eſt ſtipulatori, cur latius ſtipulationis uerba non conceperit, l. quicquid aſtringendæ de uerbor. obligatio capitulo. contractus, ubi eſt bona gloſſ. de regul. iur. libro ſexto & dicta l. ueteribus ubi pariter eſt gloſſ. magiſtralis de pactis Altera eſt ratio, quia in dubio iudicandum eſt pro liberatione, l. Arrianus de actio. & obligatio. l. fauorabiliores de regul. iur. & capitulo ex literis de probatio.

4 Si uero ſint † ambigua ex parte promiſſoris, tunc fit interpretatio contra promiſſorem dicta l. ueteribus de pact ubi Bartol. & Angel. ſic firmant Dyn. in reg. in obſcuris de regul. iur. libro ſexto C oma. in dicto §. in ſtipulationibus gloſſ. ſecunda, in l. ubi de re dub. quibus accedit Iaſ. in dicto §. in ſtipulationibus ſub numero quarto in tertia limitatione, ſequitur Aurel. Dauid dicto capitulo ultimo, ſub numero 77.

Et ideo ubi contra ſtipulatorem fiet interpretatio per iudicem, illa fiet ex mente promiſſoris, ubi autem fiet contra promiſſorem, illa fiet ex mente
5 ſtipulatoris, & hoc † pacto intelligenda eſt illa aſſertio generalis, quod in contractibus fit interpretatio ex mente contrahentium, & quòd in ijs magis attenditur uoluntas & mens contrahentium, quàm uerba, iuxta l. fi. C. quæ res pig. obl. poſſ. d. l. in conuentionalib. de uerb. obl. l. ſed celſus, § 1. de contra. empt. gloſſ. ualde notanda in l. ſi in uenditione in gloſſ. final. com. prædio. quæ inquit cauſam uerborum & mentem inſpiciendam eſſe, non tantum ſignificationem verborum, quam ualde commendat ibi & menti tenendam eſſe ait Caſtr. Bal. in l. etiam in primo not. per illum text. C. de iur. dot. ubi ait ſenſum magis in contractibus ſpectandum eſſe, quàm uerba, Iaſ. in dicta l in conuentionalibus ſub numero ſecundo ubi alios addit de uerbor. obligatio. & ratio
6 eſt, quia † habito ſenſu habitaque uoluntate ac mente defuncti, dicimur habere finem, capitulo intelligentia de uerbor. ſignificat. l. labeo de ſupel. legat. & habito fine non curamus de uerbis quibus peruenitur ad finem, l. cum ſeruus de uerbor. obligat. ac uerborum uis melior ſenſu ac uoluntate contrahentiũ exiſtat, argum. l. tertiæ, C. de lib. præterit. & eorum quæ ſupra diximus libro primo de præferenda uoluntate a mente diſponentis uerbis ipſis & quæ ſcribit Angelus in conſilio ſecundo. Certum eſt; in lumina penultima debet tamen ſemper de hoc ſenſu conſtare, uel per legis interpretationem, uel
7 per naturalem rationem uel per æquitatis ſuggeſtionem, uel per aliqua iudicia, aut aliquo modo ex uerbis concipi, ut dicit Iaſ. in dicta l. in conuentionalibus per l Gallus, §. primo de lib. & poſth. & l. ſi alij de uſufr. legat. facit quod trad. Iaſ. & Alexand. in d. l. tertia, C. de liber. præter; ubi declarantes illum text. uolunt, quod ille ſenſus qui propriæ uerborum ſignificationi debet præferri, reſurgere debeat ex impropria ſaltem uerborum ſignificatione, quia de re ſupra plenius tractauimus libro primo quàm ut hic repetendum ſit.

8 Et ſecundum modos † ac coniecturas uel formas prædictas, debebit informare iudex animum ſuum in declarando contractum in fauorem ſtipulatoris uel promiſſoris, item ex ueriſimilioribus, nam ſi maior militaret ueriſimilitudo pro eo, contra quem regulariter facienda eſſet interpretatio, quàm pro eo pro quo fieri deberet, ſemper quod ueriſimilius eſſet, attendendum foret, gloſſ. in dicta l. ueteribus de pact. Bald. in l. final in oppoſit. C. de hæred. inſtit. Iaſ. in dicto §. in ſtipulationibus ſub numero 45. ubi & quatuor alijs modis limitat dictam concluſionem quia una ueriſimilitudo tollit alteram, l. diuus de in integr. reſtitut. l. non ſolum, §. primo de rit. nuptia. Bald. in l. ſiue poſſidetis, C. de probatio.

9 Quando uero non apparet † per quem ex contrahentibus obſcura uerba prolata ſint, in dubio contra eum ad cuius commodum adiecta eſt pactio debet fieri interpretatio, uel contra eum qui dictæ pactioni innititur, l. cum quæritur de reb. dub. l. ſi in emptione de contrah. emptio. l. cum manu ſata in principio ubi gloſſ. eodem titulo idemque iuris eſſe uult Aurel. loco ſupra citat. cum verba a nullo con

tra-

trahentium exprimuntur ſed ab ipſo notario, teſte
Paul. Caſtr. in dicta l. ueteribus, niſi tamen ita in-
terpretando diſpoſitio redderetur inutilis, aut re-
duceretur ad abſurdum uel contra ueriſimile ut
per textum in dicta l. cum manu ſata qui ad hoc
eſt egregius Bartol. in dicta l. ueteribus & Iaſ. di-
cto §. in ſtipulationibus qui plenius iſtas limitatio-
nes attingit. Cætera ad hanc partem attinentia,
ſupra fuimus proſecuti libro tertio, capit. decimo-
ſeptimo, illo interim non omiſſo quòd ubi uerba
10 contractus ſunt clara † tunc non poteſt iudex adiri
pro aliqua declaratione facienda, quia quando uer-
ba contractus ſunt clara dicimur habere textum,
a quo non diſcedendum propter gloſſas, aut inter-
pretationes Doctorum, Crauett. in conſilio unde-
cimo, ſub numero ſexto, poſt Bald. quem citat & in
conſilio centeſimoquinto, ſub numero ſecundo.
Poſtrema huius diſceptationis pars ad teſtamen
11 ta attinet, ac ultimas uoluntates, circa † quarum
interpretationem Barto. in l. ſi quis a filio §. ſi quis
plures de leg. primo, ſic diſtinguit, aut conſtat te-
ſtatorem aliquid certi ſenſiſſe, & tunc hæres decla-
rabit, aut non apparet ſed ambiguitas ſubeſt uel
aliunde, & tunc ad iudicem pertinet declaratio.
12 Sed alij damnant † hanc theoricam Barto. quia
& cum teſtator utitur uerbis æquiuocis, & genera-
libus dicitur adhuc certum ſentire, l. in ambiguo
de rebus dub. & tamen iudex non declarat, qua pro-
pter ipſi conſtituunt regulam generalem.
13 Ambiguam uel obſcuram uoluntatem † a iudice
declarandam uel interpretandam eſſe, dicta l. uolũ
tatis, C de fideicomiſ. ubi tex. aperte ait, uolunta
tis defuncti quæſtionem in æſtimatione iudicis eſ-
ſe, hanc tamen concluſionem poſtea limitant non
14 procedere, quando teſtator ſenſit de certo † quia
tunc ſtatur declarationi hæredis non etiam iudi-
cis, l. ſi quis a filio §. primo, ubi nota Bartolus de
legatis primo, quem ſequitur Iaſon in dicta l. uo-
luntatis & propterea dicit Aurel. dicto capitulo
ultimo ſub numero ſeptnageſimotertio, quod
in omnibus caſibus a iure expreſſis, ubi uel hæ-
res uel legatarius, ut in l. qui duos de legatis pri-
mo, uel alius quem teſtator uult, declarat, non re-
curritur ad iudicem, ſed ad eum quem lex ipſa uult
ita dicit Iacobus Rauennas, & Iaſ. in d. l. uolunta
tis, quod puto eſſe uerum, per ea quæ mox di-
cemus.
Hæc autem declaratio quam iudex facere debet
15 opus erit ut ſit formata ex ſeptem † illis coniectu-
ris uel aliqua eorum, quæ ponuntur per iuriſcon
ſultum in dicta l. ſi ſeruus plurium, §. finali, de lega
tis primo, & in l. cum de lanionis, §. optimum ergo
eſſe Pædius ait, de fun. inſtr. uel ex bono, & æquo
ut declarat Barto. Socin. in l. in ijs de conditio. &
demonſtratio.
Cæterum ſi tanta eſſet obſcuritas, ut iudex de-
16 clarare non poſſet, tunc erit locus legis † diſpoſi-
tioni, quę uel declarat per quem debeat declaratio
fieri, ut in dicta l. qui duos, & in dicta l. ſi quis a fi-
lio §. primo, uel iubet legitimas probationes fieri,
ut in l. falſa, §. cum inter de conditionib. & demon
ſtrationib. uel iubet ut quod minimum eſt ſequa-
mur, uel ut quod benignius eſt præferatur, l. ſi ita
fuerit, §. plane de rebus dub. & l. proxime. §. ſed in
re dubia de ijs quæ in teſtamen. delen. uel ſi ita in
certa ſit, dubia, atque ambigua uoluntas defuncti,
ut percipi non poſſit quid uelit, concidat, deficien
te probatione uoluntas defuncti, l. duo ſunt Titij,
de teſtamen. tutel. ubi gloſſa in uerſiculo neuter,
textus concord. adducit, quibus addi poteſt gloſſa
in capitulo paſtoralis in uerſiculo item non poſ-
ſunt de reſcriptis, & in capitulo cum tibi doctor.
notant de teſtam.
17 Ceſſat quoque † prædicta concluſio, quando te-
ſtator iuſſiſſet ſtari declarationi uel hæredis, uel
certarum perſonarum, quia tunc non ad iudicem
ſed ad illas recurretur, ita limitat Iaſon in dicta l.
uoluntatis ad finem, per textum in l. hæredes §. ſi in
certo familię erciſcundę, iuncta ibi gloſſa in uerſi
culo non conſentiendo, & ideo ſi teſtator reliquit
18 † conſultores eius teſtamenti, quibus expreſſit uo
luntatem ſuam, ab illis declaranda erit illius uolun
tas, ut ſcribit, & ualde notanter Angel. in l. cum ex
filio in principio, de uulgar. & pupil. quam refert
ac ſequitur Zanc. in l. hæredes mei, §. cum ita ad ſe
nat. Trebell. ſub num. 136.
19 Quòd † autem etiam ab hærede, tanquam ueri
ſimiliter in formato de uoluntate defuncti, fieri
poſſit teſtamenti declaratio, uoluit gloſſa in dicta
l. hæredes §. ſi incerto in uerſiculo non conſentien
do poſt medium famil. erciſ. Andr. Tiraq. poſt Bar.
& alios quos citat de retract. conſangui. §. 2. glo. 2.
ſub num. 4. Et magis in terminis habetur per Fulg.
in conſi. 47. Ser Michael columna ſecunda, in fin.
cum ſeq. qui allegat dictam l. ſi quis a filio, §. ſi quis
plures de leg. 1.
20 Addendum eſt † pariter quòd iudex in caſibus
in quibus ad illius declarationem reccurritur, de-
bet defuncti uoluntatem interpretari ſecundum
ueriſimilem uiuentium opinionem, l. quoniam C.
de natur. lib. cum alijs alleg. per Crau. in conſi 98.
colum. fi. & in conſi. 155. in fi. & in conſi. 145. col.
antepenul. Calcan. in conſi. 105. colum. ſecunda,
& facit uulg. glo. de qua per Zanc. in dicto § cum
ita ſub num. 135. ubi hanc eandem aſſertionem ſe
quitur, & ſub nu. 259.
21 Poſtremo ſunt † ea omnia intelligenda locum
habere, quando non apparet de propria uerbo-
rum ſignificatione, ſecus ſi appareat, quia tunc cõ
ueniunt omnes uno ore, nullã eſſe ambiguitatem
quia regulariter talis præſumitur eſſe uoluntas de
22 functi, † qualem uerba oſtendunt ac ſecundum eo
rum proprium ſignificatum exprimunt, l. Labeo
de ſupel. lega. l. non aliter de leg. 3. Bar. in l. ſi is qui
ducenta in princ. & in l. in ambiguo de rebus dub.
ubi latius Socin. & in d. l. non aliter, & Bal. in d. l. uo
23 luntatis, niſi tamen tales adeſſent † cõiecturæ, quæ
colligerentur ex eodem teſtamento quæ reuoca-
rent in dubium propriam uerborum ſignific. quia
tunc cum per coniecturas quibus conſtat de men-
te

te defuucti, recedatur etiam a propria uerborum ſi
gnificatione, ut latè ſupra diximus primo, & ſecun
do libro huius operis, dum tractauimus de præferē
da mente defuncti uerbis, & de uerbis improprian
dis ob præſumptam & coniecturatam mentē defun
cti tunc quoque in tali quæſtione uoluntatis defun
cti ad iudicis æſtimationem recurrendum eſſet, di-
cta l.uoluntaris, C. de fideicom.
24 Cæterum † ubi propriæ uerborum ſignificatio-
ni nullæ refragarentur coniecturæ uoluntatis de-
functi, tunc res prorſus diceretur uerſari in claris, in
quibus nullus eſt locus coniecturis ac præſumptio
nibus, & propterea ad iudicem nec ad alium recur-
rendum eſſet pro facienda interpretatione, ſeu de
claratione uoluntatis defuncti claræ, perſpicuæ, ac
25 dilucidæ, per ea † quæ ſcribunt Bart. Aret. & alij in
l. continuus §. cum ita de uerbo. obligatio. Bald. in
l. ille aut ille §. primo, de legat. tertio, Iaſ in conſi.
56. col. pen. circa medi. li. libro 3. ubi pulchre hanc
aſſertionem exornat, Alex. conſi. 1. uolumine quin
to Craue. in conſi. 11. ſub num. 6. & alibi ſæpe in il-
lius conſilijs.
26 Et per hæc † ad laudem eiuſdē, D.N. Chriſti Ser-
uat. Opt. Max. & Beatiſſimæ Virginis Mariæ eiuſ-
dem glorioſiſſimæ Matris, & omnium cœleſtis Au
læ triumphantis Diuorum Spirituum, quorum ho
die ſolenne feſtum die dominico celebramus, im
poſitus ſit finis huic operi de verborum ſignifica-
ne, per decem ſupra recitatos libros explicato atq;
abſoluto.

Ticini Calendis Nouemb. Anno MDLXXIX.
hora prima noctis.

Lib. X. & vlt. F I N I S.

Digitized by Google